

Suetonius Tranquillus, Gaius, / Graevius, Johannes Georgius, / Patin,
Charles,

C. Suetonius Tranquillus

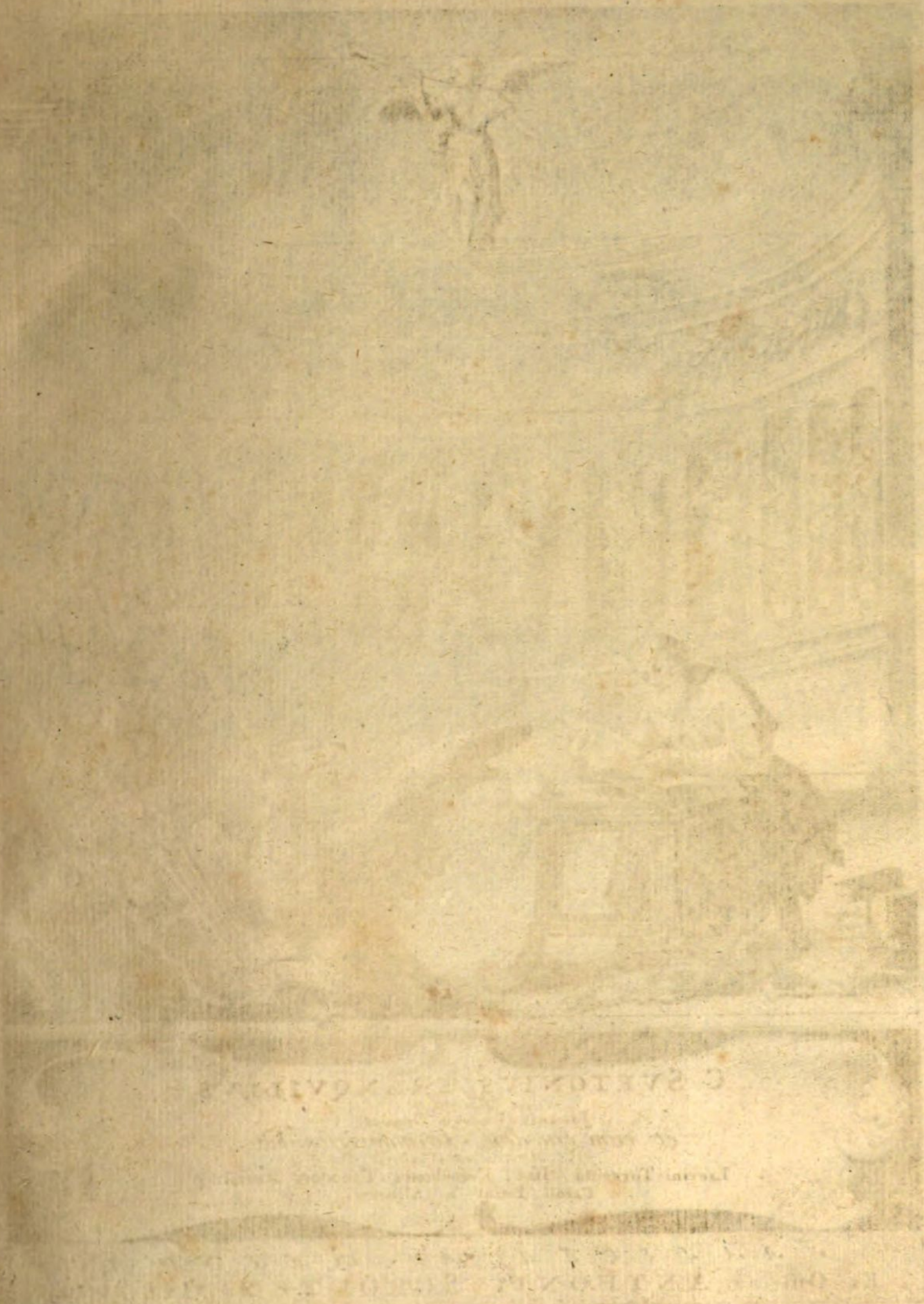
Utrecht 1703

4 A.lat.b. 583

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10218098-0

40 A. Lat. 1. 583.

ABarth. A.1734.

C. SVETONIVS TRANQVILLVS

ex Recensione

Joannis Georgii Graevii,

et cum ejusdem Animadversionibus;

nec non cum Notis

Laevini Torrentii, Isaaci Casauboni, Theodori Marcilii,
Caroli Patini & Aliorum.

TRANSACTI AD RHENVM
Ex Officina ANTHONII SCHOUTEN. MDLCCIII.

C. S U E T O N I U S
T R A N Q U I L L U S

EX RECENSIONE

JOANNIS GEORGII GRAEVII

CUM EJUSDEM

ANIMADVERSIONIBUS,

UT ET

COMMENTARIO INTEGRO

LAEVINI TORRENTII, ISAACI CASAUBONI,
THEODORI MARCILII,

ET CUM NOTIS AC NUMISMATIBUS,
QUIBUS ILLUSTRATUS

EST A

C A R O L O P A T I N O

ACCEDUNT NOTAE

SELECTIONIORES ALIORUM.

Editio tertia auctior & emendatior.

Monasterii

Benedictoburani.

T R A J E C T I A D R H E N U M,

Apud ANTHONIUM SCHOUTEN, Bibliopolam. 1703.

Cum Privilegio.

P R I V I L E G I E.

DE STATEN VAN HOLLAND ENDE WEST-VRIESLAND doen te weten. Alzoo ons ver-
toond is by *Johannes van Velsen*, Boekverkooper op de groote Zaal van onsen Hove alhier in den
Hage; hoe dat hy Suppl. besig was met het drukken van de *Opera Suetonii Tranquilli de vitis
duodecim Imperatorum Romanorum, cum notis integris Torrentii, & Isaaci Casauboni itemque Theodori
Marcilii, sum prater ea cum notis variorum eruditorum Virorum, Beroaldi, Salmasii, Boxhornii, Schildii,
Bernecceri, Gruteri, Gronovii, Goessii &c. ex recensione V. Cl. Johannis Georgii Grævii, Historiarum Pro-
fessoris in Academia Trajectina & cum animadvertionibus ejusdem plusquam dimidia parte auctioribus, in-
terpositis quoque notis Wilhelmi Coetier, cum Indice Bernecceri: accedunt etiam huic editioni Imperatorum
Romanorum icones, numismata, & varia antiquitatis monumenta, atque Inscriptiones rarissima, editione
secunda in quarto.* Welk Boek den Suppl. met groote moeyten en kosten heeft by der hand genomen en
onder de Pers gebragt. Dan bedugt zijnde, dat ongetwijffeld, d'een of d'ander genegen soude wesen,
uyt baatsoekentheid, tot zijn Suppl. groote schaade, het selve werk na te drukken, in 't groot ofte in
't klein, in 't geheel ofte ten deel. Zoo was hy Suppl. te rade geworden hem te adresseren aan Ons,
oetmoedelijk verzoekende, dat het Onse goede geliefte zijn mogte hem Suppl. te verleen en speciaal Octroy,
om het selve werk, met seclusie van allen anderen, in Onse Landen, geduurende den tijd van vijftien
eerstkomende jaren, alleen te mogen drukken in foodanigen formaat als hy Suppl. zoude goedvinden;
't zy met de Noten van gemelden Professor Grævius, nevens de Noten van Torrentius, Casaubonus en
van de andere bovengemelde Geleerde Mannen t'zamen gevoegd, in forma als hier boven gesteld: of 't zy
met de Noten van de voorn. Professor Grævius alleen, na des Suppl. welgevallen: met verbod; dat nie-
mand anders, geduurende den voorsz. tijd, het selve Boek in 't geheel, of ten deele met de Noten van
meergemelden Professor Grævius alleen, of met de Noten van Torrentius, Casaubonus, ende andere Com-
mentatores zamen gevoegd, in Onsen Lande zal mogen drukken, ofte elders nagedrukt zijnde, binnen
den zelve Onsen Lande inbrengen, verruylen of verkoopen, op zoodanige groote poene tegen de Contra-
venteurs te statueren, als Wy zouden goedvinden. ZOO IST; Dat Wy de zake en verzoek voorsz.
overgemerkt hebbende, ende genegen wezende ter bede van den Suppl. uyt Onse regte Wetenschap, Sou-
veraine magt ende Authoriteit, den selven Suppl. geconsenteerd, geaccordeerd, ende geoctroyeerd hebben,
Consenteeren, Accordeeren ende Octroyeren by desen; dat hy geduurende den tijd van vijftien eerstkoo-
mende en achter-een-volgende jaren het gemelde Boek, geïntiuleerd als boven, alleen zal mogen druk-
ken, doen drukken, uytgeven en verkoopen. Verbiedende daarom allen ende eenen ygelijken het selve
Boek in 't geheel of ten deel, in 't groot of in 't klein, met de Noten van de Professor Grævius alleen, of
met de Noten van Torrentius, Casaubonus ende andere Commentatores, zamen gevoegd, na te druk-
ken, ofte elders nagedrukt binnen den voorn. Onsen Lande te brengen, uyt te geven ofte te verkoopen,
op verbeurte van alle de nagedrukte, ingebragte of verkogte Exemplaren, ende een Boete van driehonderd
Guldens daar-en-boven te verbeuren: te appliceren een derde-part voor den Officier die de calange doen
zal, een derde-part voor de Armen der plaatse daar het casus voorvallen zal, ende het resteerende derde-
part voor den Suppl.: alles in dien verstande; dat Wy den Suppl. met desen Onsen Octroye alleen willende
gratificeren tot verhoedinge van zijne schade door het nadrukken van 't voorsz. Boek, daar door in geeni-
gen deele verstaan, den innehouden van dien te authoriseren ofte te advoueren, en le veel min het selve
onder Onse protectie ende bescherminge eenig meerder credijt, aansien ofte reputatie te geven; nemaar
den Suppl. in cas daar in iets onbehoorlijcx soude mogen influeren, alle het zelve tot zijnen laste zal ge-
houden wezen te verantwoorden, tot dien einde wel expresselijk begeerende, dat by aldien hy dezen Onsen
Octroye voor het zelve Boek zal willen stellen, daar van geen geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie
zal mogen maken, nemaar gehouden zal wezen het zelve Octroy in 't geheel, en zonder eenige omiffie
daar voor te drukken, of te doen drukken: En dat hy gehouden zal wezen een Exemplaar van 't voorsz.
Boek gebonden en wel geconditioneerd te brengen in de Bibliotheecq van Onse Universiteit tot *Leyden*,
ende daar af behoorlijk te doen blijken: Alles op poene van het effect van dien te verliezen. Ende ten
einde den voorn. Suppl. dezen Onsen consente en Octroye moge genieten als naar behooren; lasten Wy
allen ende eenen ygelijken die 'taangaan mag, dat zy den Suppl. van den innehouden van dezen, doen,
laten en gedoogen, rustelijk, vredelijk en volkomentlijk genieten en gebruyken, cesserende alle beletse-
len ter contrarie. Gedaan in den Hage onder Onsen Grooten Zegele hier aan doen hangen den XXI. 11.
September in 't Jaar onses Heeren en Zaligmakers duyzend zeshonderd en negentig.

Was geteekend

A. HEINSIUS ^{vr.}

Lager stond

Ter Ordonnantie van de Staten

En was geteekend

SIMON van BEAUMONT

AUGUSTO ET INVICTO
BORUSSIAE
REGI
FRIDERICO

S. P. D.

JOANNES. GEORGIUS. GRAEVIUS.

Ertilissimus & fidelissimus rerum a primis XII. Romanis Imperatoribus gestarum Scriptor, Suetonius Tranquillus, quem olim, cum minus cultus esset, tam comiter accepisti, nunc cultior

DEDICATIO.

ad Te properat, ut, cum antea sibi Principalem purpuram venerari non sine singulabris renevolentiae significatione licuerit, nunc quoque confidat se admissum iri ad adorandum Regium diadema, quod Tibi viris, armis, opibus florentissima Borussia imposuit cum applausu Imperatoris, Regum, Principum, & omnium gentium acclamatione. Nec tam hoc Tibi gratulatum venit Tranquillus, qui dudum meritus es istud decus, sed Tuis gratulatur Virtutibus, quibus hic honor habitus est, etsi fero, cum tantus illarum splendor esset, ut omnium feriret oculos, & eo percussi faterentur Tibi Regiam dignitatem deberi, & mirarentur eam tam diu Tibi debuisse Borussos. Quem enim fallere poterat Generis Brandenburgici antiquitas, nulli Regiarum Gentium in Europa secunda, & primis ac summis quibusque conjuncta conubiis, affinitatibus, pactationibus; populorum & terrarum quae Tuae ditionis sunt, nobilitas & vastitas, quae a Borysthene & ultima Sar-

D E D I C A T I O.

Sarmatia per totam Germaniam extentae patent
usque ad Oceanum Germanicum & ostia Rheni:
sed inprimis illa infinita merita in Christia-
num nomen, & res quas gessisti maximas par-
tim ductu partim auspiciis Tuis in Pannonia,
Belgio, Germania, & in vicinis gentibus,
quibus vindicasti sacra, quae non modo pol-
luebantur, sed variis in locis opprimebantur,
asseruisti communem libertatem, infantibus
fuisti praesidio, miseris auxilio, qui omnes
ad Te tanquam portum quendam confugiebant.
Quid dicam de illa mirifica moderatione, &
juris aequabilitate, qua tot populos ut toto
quasi coelo distantes, sic & diversissimi inge-
nii & morum, tam leniter & sapienter guber-
nas, ut Te omnes non tanquam Dominum me-
tuant, sed tanquam Patrem, qui verus Pater
Patriae es, ament & colant, aliae vero gentes
felicitatem Tibi parentium mirentur & praedi-
cent, cum vident Urbes Tibi subjectas sic ni-
tere ac florere omnis generis artibus & com-
mer-

D E D I C A T I O.

merciis , ac omnium rerum affluentia , indies
 que fieri copiosiores & florentiores , ut quae ante
 fuerint lateritiae, nunc sint marmoreae. Hoc
 nemo diffitebitur , qui , ut de aliis taceam , Be-
 rolinum aut Magdeburgum Tuum vidit. Haec
 inprimis Urbs ab illo miserrimo excidii tem-
 pore , cum flammis & ferro anno trigesimo primo
 superioris seculi deleretur & aequaretur solo , ad
 Tuum usque seculum in parietinis & ruderibus
 jacuit , nunc vero Tuis auspiciis ita quasi re-
 nata est , ut caput altius tolleret , quam unquam
 ante hac sustulerat , quamvis fortunatissimis &
 superbissimis Urbibus Germaniae ante fatalem
 illum casum annumeraretur. Canit Poeta Grae-
 cus peringeniosus , capillos Apollinis stillare
 quodam rore salutari , cujus guttam , reddere
 terram , in quamcunque deciderit , uberrimam ,
 ut omnibus bonis affluat. De Te , Rex Optime
 & Beatissime , haec vera sunt. Quidquid Tuo
 subjicitur sceptro laetis efflorescit incrementis.
 Nam Tibi non tantum curae est Tibi subditas
 gentes

D E D I C A T I O

gentes locupletari fortunis, sed & exornari virtute, pietate, & omnibus praeclaris artibus & disciplinis, quae faciunt sive ad vitam sapientius, sive ad eam ornatius & elegantius agendam. Hinc non tantum tot officinas sapientiae in Tuae ditionis terris condidisti complures, & magno tueris impendio, sed & in ipsa Tua Regia scientiarum, ut vocant, Academiam excitasti, tanquam Musaeum quoddam Alexandrinum, in qua omnia, quae ad causas rerum naturalium indagandas, ad coeli & syderum motus spectandos, ad terrarum, marium, insularum situm & ingenium cognoscendum, ad omnem doctrinarum Mathematicarum varietatem illustrandam pertinent, excoluntur, & arcessitis undique harum artium peritis hominibus peruestigantur. His accedunt palaestrae, quas ibidem instituisti, in quibus pictores, fictores, statuarii, architecti foventur, ad artium istarum decus amplificandum, & ad eas ad maiorem perfectionem perducendas. Ne quid autem desit

**

ad

D E D I C A T I O.

ad omne genus artium, quarum studia fervent in Tuo Palatio, exercendum, in magno quoque & multiplici instrumento comparando nullis pepercisti sumtibus, quorum rationem Tibi recte constare censes, etsi iis, qui Musis & Gra-tiis iratis nati sunt, videantur modum excede-re. Etenim praeter numerosissimam & optimis rarissimisque libris abundantissimam Bibliothe-cam, numismatum omnis memoriae & gentium, statuarum, ac vasorum antiqui operis magnam vim ex Italia omnique Europa conquiri iussisti, ut Aula Tua elegantia, cultu, splendore inter politissimas & magnificentissimas micet velut ful-gidissima Venus inter obscuriores stellas, quip-pe in quam omnes artes pulcherrimae confluxe-runt, quae ibi in Tuo sinu, cum foris ubique totis turbetur agris, pacate conquiescunt. Spe-rat sane Suetonius, & qui illum ad Vos ablegat, jam olim Tuae gratiae compos, se nunc quoque, cum ornatior venit Te veneraturus, ab illo cho-ro, quem patrocinio Tuo cohonestasti, non ex-clu-

DEDICATIO.

clusum iri. Sic rerum diutissime potiaris, Rex
Potentissime, Domus Tua Serenissima vireat se-
culis innumerabilibus & Regnum Tuum novis
magnisque auctibus indies crescat, vincas denique
semper triumphesque, ut crebro novae gratula-
tiones prioribus sint subtexendae.

Trajecti Batavorum

K L. Augusti

clō Iō CCIL

LECTORI BENEVOLO S.

Omplures anni sunt elapfi, cum typographus deliberatum haberet Suetonium cum Laevinii Torrentii annotationibus, quae saepius a studiosis politiorum litterarum desiderabantur, publicare. Iniquior in Torrentium fuit V. Cl. Octavius Ferrarius, cum eum compilasse Beroaldi & Egnatii scrinia criminatur. Etsi non nulla iis debeat forte, praecipue ad Romanum vestitum spectantia, tam multa tamen & tam praeclara ex interiorum litterarum penu depromta notavit, quae iis nunquam in mentem venerunt, ut merito Lipsio, Casaubono, omnibusque elegantioribus hominibus semper fuerint admirationi & in deliciis. Plagii sane accusari jure non potest. Quod qui illorum & hujus commentarium conferent facile liquebit. Hoc vero cum mecum communicasset consilium typographus, auctor ei fuit ut & Casauboni commentarium eadem opera praelis committeret. Verebar enim, ne si haec glisceret pestis, quae nunc tam proterve, tamque licenter grassatur in doctorum hominum lucubrationes, delibans inde, quae cujusque respondent palato, qui saepe non magis sapit ad exquisitissimas delicias, quam suis occisae, resectis melioribus & abjectis, brevi tam docti & utiles libri plane interciderent, ac pro iis relinquerentur exsucca & male viva cadavera, magno cum rei litterariae detrimento. Vix enim ipsa barbaries majorem

P R Æ F A T I O.

ei cladem importavit, quam genus hoc hominum, qui præstantissimorum ingeniorum monumenta redegerunt in epitomas, ut suorum temporum inertiae lenocinarentur. Hi Livios, hi Trogos Pompejos, totque alios nobiles scriptores perdiderunt. Sed non lubet querelas toties auditas hic repetere. Typographus facilem se mihi praebeuit, rogavitque, ut & ipse quod haberem huic editioni ornandae in medium conferrem. Recepi me Suetonium recogniturum & loca non nulla male adhuc affecta, quae olim visus sum mihi sanasse, correcturum; & annotationibus Duumvirum subjecturum, quae ab eruditis hominibus ad Suetonium illustrandum aut emendandum esse postea litteris consignata meminissim. Istius instituti cum illum certiore facerem, qui tum commodum me inviserat, Johannem Fredericum Gronovium, τὸν νῦν ἐν ἀγίοις, suarum emendationum & observationum in hoc scriptore, quae in adversariis conderentur, munus mihi gratissimum obtulit, brevique promissum exolvit bona fide, missis non paucis animadversionibus in singulos Suetonii libros. Quam eruditae illae sint, & quam ingeniose excogitatae, non est ut praedicem hoc loco, cum nemo sit, nisi hospes in litteris, qui ignoret, quanta & quam singularis illius viri sollertia fuerit in deprehendendis fucatis & supposititiis; quantaque sagacitas & quam subtile iudicium in cognoscendis & eruendis genuinis praeceptorum scriptorum lectionibus & sententiis. Cum quibus cum certaret perfecta antiquitatis & litterarum omni-

P R Æ F A T I O.

um scientia tantum adjumenti & luminis his artibus elegantioribus, inprimis auctoribus melioris aevi attulit, ut quos cum eo conferas, qui in hoc genere studiorum a renatis litteris sunt versati, paucos; quos ei anteponas, vix ullos reperias. Summam eruditionem ornabat officii religio, morumque incredibilis suavitas, qua omnium voluntates alliciebat; nec non alios erudiendi, & a prava illa sordidaque studiorum ratione, quae solo quaestu vulgique existimatione terminatas habet scientias, avertendi, & ad veram solidamque eruditionem inflammandi maximum & indefessum studium, ut uni fere debeatur Gronovio, quod litterarum nomen in foederata Belgica, non ut in finitimis regionibus, quae hac laude praecipue floruerunt antehac, sit stirpitis extinctum. Equidem ut mihi duco gloriae, quod olim tanto doctore, postea vero perpetuo meae laudis fautore, amicoque certissimo sim usus: sic semper ejus memoria mihi erit sancta, & religiose coletur. Irreparabilem autem jacturam, quam in ejus morte nuper fecit res litteraria, nunquam satis deplorare poterunt, quibus ejus salus est cordi. Sed excellentissimi viri laudes non sunt *in παρὰ* recensendae. Dabitur alias, spero, de ejus virtutibus meritisque dicendi locus commodior. Quantum contulerit ad hanc editionem Suetonii expoliendam, facile per te intelliges, ubi eam inspexeris. Meum studium in illa concinnanda plurimum adjuvarunt excerpta Codicis Memmiani,

ni,

P R Æ F A T I O.

ni, (ea enim sunt, quae Codici Salmasiano adscribuntur a me, quod postea plurimis argumentis deprehendi, praecipue ex nota una atque altera Salmasii τὸ πᾶν, qui composuit editionem Casauboni ad has membranas, margini sui libri apposita) quorum copiam mihi fecerunt Joannis Elzevirii haeredes; nec non editio Roberti Stephani, anni M D XLIII, quae videtur ad illum optimum & antiquissimum librum esse conformata. Horum ope praecipue profligavi non paucas hallucinationes librariorum & editorum. Nec silentio praetereundum est beneficium Aegidii Menagii, Viri elegantia ingenii & vitae, doctrinaeque praestantia in primis clari, qui ad me pro sua in litterarum amatores prolixa voluntate perferri jussit editionem Leidensem, cujus marginibus V. Cl. Franciscus Guyetus alleverat suas conjecturas & expositiones, quas notis variorum inferi curavi. His omnibus accessit index uberrimus Matthiae Bernecceri, Viri praeclari, quem ab ejus generi, Joannis Freinsheimii, haeredibus aere suo typographus comparavit. Hoc est prooemium quod primae praefixeram editioni ante hos duodeviginti annos publicatae. Quod iis addam vix habeo, nisi V. Cl. Guilielmum Coetierium, litterarum politiorum tum in Lyceo Daventriensi, nunc vero in Francquerana Academia doctorem eruditissimum, mecum communicasse annotationes in aliquot Suetonii loca perdoctas, quas, cum serius mihi traderentur, meis intexui. Videbis etiam Variorum notis adsuta, quae Vir Illustris Guilielmus

Goe-

P R Æ F A T I O.

Goefius, Curiae communis Batavicae Senator gravissimus, & mei, cum superesset, amantissimus, in hunc scriptorem annotarat, in usum filiorum. Meas vero observationes invenies non paucis accessionibus auctas & amplificatas. Hos paucos versus adjeceram editioni posteriori anni millesimi sexcentesimi nonagesimi primi. Quibus nunc accedit in hac editione tertia non parvum animadversionum mearum augmentum, partim ex Memmianis Excerptis, quae denovo cum priore composui editione, nam diligentissime & accuratissime illa descripta servo, partim ex optimis membranis & nitidissime scriptis, quamvis aetatem quingentorum annorum non excedant, quas debeo Viro Amplissimo & eruditissimo mihiq; multorum annorum usu & suavissima consuetudine conjunctissimo **HENRICO COPESIO**. Tandem haec quoque novissima editio prae prioribus ornatur notis V. CL. & mihi, dum fata finerent, amicissimi, **Caroli Patini**, qui Suetonium illustravit ex antiquorum numismatum supellectile. Vale lector, & his frui.

C. SUE-

C. SUETONII TRANQUILLI
D E
XII. CÆSARIBUS
LIBER PRIMUS.
DIVUS JULIUS CÆSAR.
CAPUT I.

A. U. C.
DCLXX.
sequen-
tibusque

ULIUS CÆSAR DIVUS annum agens sextum decimum patrem amisit :

TORRENTIUS.

ANUM AGENS CÆSAR XVI.] Codex Vaticanus : *Annum agens sextum decimum.* Alii aliter. Quæ varietas, & quod dictio *Cæsar* fere abest, receptam confirmat sententiam, Suetonium esse acephalum.

CASAUBONUS.

C. SUETONI TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER I.] Scripti codices, paulo saltem melioris notæ, omnes istud opus in libros tribuunt. Prima quoque editio ante annos centum viginti quinque Romæ cusa, recens tum inventa arte typographica, etsi in singulorum librorum fronte de eo admonere neglexit, operis tamen totius initio singularum partium rubricas describens, & libros appellat, & cum manu exaratis consentit. Is liber plurimum nos juvit in recensendo hoc præstantissimo scriptore : multa enim in posterioribus editionibus mutata in deterius, accurata ejus collatione & deprehendimus & restituimus. Hujus nos libri unius ope freti, recensionem scriptoris istius primo ausi sumus aggredi : postea accesserunt alia adminicula amicorum beneficio. Petrus Pithæus J. C. clarissimus, qui fugientes Gallia musas moratur cum paucis, misit ad me codicem suum, in cuius ora diligentissime erudita manu ipsius adscriptæ erant lectionum discrepantiæ, quas olim, editionem Roberti Stephani cum vetustissimo, ut aiebat, & integerrimo exemplari contendens, observaverat. Fecit idem & Hieronymus quoque Grossetus Lislæus nobi-

lissimus doctissimusque vir : contulit, inquam, vel cum iisdem vel cum aliis non multum discrepantibus libris vulgatas editiones : vel *διαφόρους γεγραφέντας* sua manu curate descriptas ad me misit. Multum hic eruditissimorum hominum labor nostrum laborem levavit : aliquanto tamen amplius codex membraneus elegantissimus, cujus copiam nobis fecit humanissimus doctissimusque amicus noster Johannes Maneserius. Ex ejus potissimum codicis fide concinnata nobis hæc editio est. Olim id exemplar Viterbii decem ipsis annis, priusquam Romæ prima editio in lucem prodiret, descripserat adolescens quidam, nec ineruditus, & quod res arguit, *φιλομαθής*. Cujus in fine libri exstat hoc de se elogium : *Ego* (nomen erat deletum, sic ut legi nullo modo posset) *Perusini æris fugiens intemperiem, recreandi animi gratia, simul & novi aliquid cognoscendi, transcripsi in civitate Viterbii, in propriis adibus anno ætatis xxviii. die xxii. Septembris, mccccclx.* Quæ propterea libuit adscribere, ut aliquam gratiam manibus illius referrem, cujus *φιλοπονίας* plurimum sumus adjuti. Non enim eas solum emendationes, quas clarissimus Torrentius in suis codd. inventas annotavit, omnes, paucis exceptis, in eo libro invenimus : sed alias insuper quam plurimas, quarum neque ipse neque Pulmannus mentionem ullam fecerunt. Atque hæc sunt, quæ olim ad manum habuimus præsidia, quando primum ad illustrandum hunc scriptorem nos accinximus. Postea vero quam in hanc urbem literarum sedem venimus, librorum

manu exaratorum magnam copiam sumus nacti. Quatuor *Bibliotheca regia* suggessit: aliquot Senator integerrimus atque eruditissimus, *Paulus Petavius*: unum, sed eximium, & omnium fortasse, qui in Gallia nostra hodie exstant, vetustissimum, vir amplissimus, *Jacobus Memmius Henrici filius, libellorum supplicum magister*. Hic est ille codex optimus, quem clarissima patriæ lumina *Turnebus, Pithæi fratres, Nicolaus Faber*, aliquando tractarunt & sæpe prædicarunt, Turonensem appellantes; quia, ut in fronte libri notatum est, in armario B. Martini Turonensis aliquando est servatus. Non dubitavimus autem hoc opus nova divisione in libros octo secare: cum vulgo singulæ vitæ pro singulis libris censeantur; etiam in chirographis iis, quos secuti fere ubique sumus. Sed cum apud *Suidam* legissemus octo libris constare *Suetonii* istud *πρόημα*, non duodecim: percussit e vestigio animum deformis illa, quæ in vulgata divisione spectatur, voluminum inæqualitas: nam posteriorum sex librorum ea brevitæ erat, ut cum aliquo e prioribus collati, cuncti vix ei mole sua pares essent, non multum certe superarent. Hoc igitur cum animadvertissemus, non diu quærendum nobis fuit, quomodo institui restituique partitio illa legitima ac vera deberet. Res enim ipsa, *μονοαρχίαν ἄφ' ἑἑῶν*, eam sectionem nobis indicabat, atque adeo dictabat, quam tibi nunc, lector candide, nostra hæc editio exhibet. Quare enim Græcum illum magistrum recte præeuntem non sequeretur? præsertim qui & antiquior longe, & ut puto, omnibus iis doctior esset, quorum manu descripti hodie *Tranquilli* codd. exstant.

JULIUS CÆSAR DIVUS annum agens XVI. patrem amisit.] A codice Viterbiensi est hoc principium: ita enim diserte in eo scriptum est; ut ego arbitror, optime. Nam quod persuaserunt sibi aliisque doctissimi viri, deesse multa initio hujus libri, esseque *μῦθον ἀκέφαλον*, falluntur, meo iudicio, vehementer. Duæ rationes duntaxat illos, ut ita pronuntiarent, impulere: primum, quod verisimile non sit, *Suetonium*, qui aliorum principum originem & prosapiam tanta diligentia a stirpe prima soleat repetere, de Julia, omnium nobilissima gente, tacuisse: deinde quod in Vaticano, ut ajunt, aliisque codd. initium hoc ita scriptum reperitur, *Annum agens XVI. patrem amisit*: non ut in vulgatis, *Annum agens Cæsar XVI. p. a.* Hæc vero ratio nullius plane momenti est: cum ne ferri quidem illo loco vox *Cæsar* possit, si nostri codicis auctoritatem sequimur. Enim vero ita accidit. Singulorum *Tranquilli* librorum duæ sunt inscriptiones; altera, quæ totius operis argumentum & libri numerum indicat; altera, quæ proprium cujusque partis subjectum, puta, *D. Julius Cæsar*; vel ut in aliis scribitur, *De Julio Cæsare*. Cum igitur hæc verba leviter mutata, initio hujus libri bis poni debuissent, incuria librariorum factum, ut semel tantum scriberentur. Ex eo fonte manavit diverse pec-

cantium error; quibusdam alterum tantum indicem præscribentibus, plerisque de serie contextus eadem verba auferentibus. Illo modo peccatum est in editione veteri Lugdunensi anni M. D. VI II. Deest enim ibi posterior pars inscriptionis. Contextus autem sic incipit: *Divus Julius Cæsar annum agens XVI. p. a.* quomodo etiam in aliis invenimus, voce *divus* tantum omissa. Plerique omnes tamen libri altero potius modo peccarunt. Nam etiam in illo optimo codice *Memmiano*, tale omnino principium invenimus, quale est in Vaticano: at libri titulus in eo codice nullus isto loco est appositus, præter istum barbara & recentiore manu alieno loco scriptum: *Incipit Suetonius de vita Cæsarium: nunc gesta Cæsaris*. Ita igitur existit liber *ἀκέφαλος*: cui primi nos ex optimo illo codice caput suum restitimus. At, inquires, altum istud de *Julii* origine silentium, nonne satis certum damni accepti argumentum est? Non est, me iudice: id enim propterea fieri potuisse censeo, quod jam ante in scripto eo, quo stemmata aliquot illustrium gentium Romanarum descripsit, affatim de gente Julia scripsisset, eumque locum dedolasset ac perpolisset: ut causa non fuerit, cur hic iterum eadem repeteret. Ejus libri saltem index superest hodie nobis in collectaneis *Suida*, cujus nos verba suo loco recensuimus. Dicit & illud non inepte potest: *Cæsarem in dedicanda Veneris Genetricis æde, stemma suum in parte aliqua ejus ædis, sicut ab aliis fieri solitum in atrii domorum suarum, publicasse: ut de origine ejus gentis nemini esse posset vel ignotum vel dubium*. Quare etiam accuratissimus scriptor *Plutarchus*, vitam illius descripturus, non aliunde initium duxit, quam unde & *Suetonius*: *τὴν Κίνα*, inquit ille, *τῶ μοναρχήσαντος θυγατέρα Κορινθίαν ὡς ἐπεκράτησε Σύλλας, ἔτε ἑλπίσιν ἔτε φόβῳ δυνήβεις ἀποσπάσαι Καίσαρος, ἐδήμεισε φερὴν αὐτῆς*. Mirum, qui *Suetonii* libros mutilos esse tanto opere contendunt, non & de *Plutarchi* codd. idem pronuntiasse. Poterant sane de eadem fidelia duos parietes dealbare: non enim ficus ficui similior, quam sunt ista inter se principia. Nec dissimile est illud librorum *Arriani* de *Alexandro* principium: *Λέγεται Φίλιππος τελευτῆσαι ἐπὶ ἄρχοντος Πυθοδήμου Ἀθηναίων*. Quin potius statuimus, omissam auctori gentis enarrationem, cujus nobilitas & nota erat & extra controversiam: aut, si ita malumus, cum sibi alio loco, tum aliis expositæ: eundem cæterorum principum gentes enucleasse, ut minus notas, & propter diversitatem tradentium incertas atque controversas. De iis & quæsiit ipse diligenter, & quid esset sui iudicii, fecit nos ut sciremus. Opinionem eorum, qui putant hoc opus esse *ἀκέφαλον*, & hoc principium aliter legunt, refellit præter *Viterbiensem* *Manesserii* nostri & aliorum veterum codicum auctoritas: ut illius, unde variantes lectiones excerpfit atque ad me misit *Fridericus Lindenbrogius*, vir eruditissimus & amicissimus. In eo libro ita scriptum, ut esse scribendum in *Animadversionibus* probavimus: nisi quod

tibusque consulibus flamen Dialis destinatus, dimissa Cossutia, quæ, familia equestri, sed admodum dives, prætextato desponsata fuerat, Corneliam Cinna quater consulis filiam duxit uxorem: ex qua illi mox Julia nata est: neque ut repudiaret compelli a Dictatore Sulla ullo modo potuit. Quare & sacerdotio, & uxoris dote, & gentilitiis hereditatibus multatus diversarum partium habebatur: ut etiam discedere e medio, &, quamquam morbo

quartanæ

vox *divus* aberat, quam in Viterbiensibus membranis inventam retinuimus.

Annum agens XVI.] Coss. L. Cornelio Cinna IV. Cn. Papyrio Carbone II. Natus enim Cæsar C. Mario VI. & L. Valerio Flacco Coss. A. V. C. DCLIV.

Patrem amisit.] C. Julium Cæsarem, de cujus repentino obitu, dum matutino calciatur, Plinius lib. VII. cap. LIII. Falsum est, quod Græci ajunt, Cæsarem dictatorem a cæso matris suæ utero cognomen invenisse. Legere id memini apud Cedrenum, Suidam, Glycam, & in Etymologico magno, atque etiam apud scriptores aliquot Hebræos. Decepti sunt, quod putarent, primum hunc in ea gente Cæsaris cognomen habuisse: id vero falsissimum esse sciunt & qui nondum ære lavantur. Verum id genus scriptores ignorantia peccare Romanarum rerum, non miror. Illam Hesychii doctissimi Græcorum criticorum notam sæpe miratus sum: *Καيسάρας περικεφάλαιαι*. An dicemus vocem veteris Græciæ esse *καισάρας*? An fallitur ille in vocis latinæ *casaries* interpretatione? Potest & Syriaca vox esse, ut aliæ multæ in eo auctore: nam in *Targum Jonathanis* *כשרא* exstat, notione affini pro scuto vel clypeo. Et fortasse inde est, quod Punica lingua elephas *casar* dicebatur, quasi tutamen & præsidium legionum. Nam Pænorum idioma e Syriaco tractum, vel *Plauti Pænulus* fidem abunde faceret, si aliunde id nomen non esset.

Sequentibusque Coss.] Accipe *ἀπλῶς*, pro sequenti anno: nam leve est, quod docti quidam etiam hæc verba in argumentum defecti codicis trahunt.

T O R R E N T.

Cinna IV. Cos.] Libri Mss. tres, *quater Cos.*

Repudiaret illam.] Vox illam abest a tribus codd. recte.

C A S A U B O N.

Flamen Dialis destinatus.] Vellejus Paterculus 2. 43. *Cæsar in Cotta Consularis locum pene puer a Mario Cinnaque Flamen Dialis creatus, victoria Sylle, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisit id sacerdotium.* Non dissimulo Plutarchi lapsus in hac historia: sic enim narrat, quasi Sylle post reditum in urbem suam Cæsari in comitiis se ferens adversarium, ne suffragiis populi id sacerdotium obtineret, effecisset. *Μετιὼν, αἰτ, τὴν ἱεραισύνην εἰς τὸν δῆμον προσῆλθεν ἔπειτα πάνυ μεράκιον ὄν. ταύτης δὲ ἐκπεσεῖν αὐτὸν ὑπεναντιωθεὶς Σύλλας παρεσκεύασε.* Non igitur obtinuit, quod ambibat, sacerdotium Cæsar, nec creatus est flamen Dialis, quod Vellejus & Suetonius ajunt. Sed verius est falli Scri-

ptorem Græcum, cum in hoc tum in temporis ratione.

Prætextato desponsata fuerat.] Codex Viterb. & vetus Rom. *disponsata* i pro e: ut in lapidum inscriptionibus antiquis sæpe: contra *dejudicare*, *deminuere*, *deperire* in Florentinis Pandectis, & similia multa. Memmianus, *desponsata*.

Cinna quater Cos.] Sic mss. & primæ editiones. Quater Cos. an quarto aut quartum dicas, pili non interest: etsi subtiliter inter ea distingui potest. *Plutarchus* ait *τὸ μοναρχήσαντος*: more Græcorum, qui & Syllam & Cinnam & Marium & dictatores quoque *μονάρχας* vocant.

Neque ut repudiaret c.] Vulgatæ edd. *ut repudiaret illam*. Passim in Suetonio observavimus pronomini ellipsin non inveniuntam, Græcis quoque usitatam. sicut hic *τὸ illam* nec Torrentii nec nostri mss. agnoscunt. at imperiti homines de suo illam intruserunt fulciendæ sententiæ, quam ruere alias putabant. Sic cap. v. *honor ei obtigit* scripserunt iidem: cum in veteribus esset, *honor obtigit*. Sic alibi sæpe: quod semel dictum volumus. Nos enim scriptam lectionem secuti sumus.

Compelli a Sylle ullo modo potuit.] Auget gloriam facti hujus, quod notat Vellejus: *A Sylle Cinna filiam ut repudiaret, nullo modo compelli potuit: cum M. Piso consularis Anniam, qua Cinna uxor fuerat, in Sylle dimisisset gratiam.* Non prætermittam antiquitatis studiosos monere, nomen dictatoris hujus Sylle per y semper scribi in Memmiano sive Turonensi optimæ notæ codice: quam scripturam, Ciceronis præsertim auctoritate expressâ confirmatam, adversus Verrium Flaccum & Fastos Capitolinos jure defendit *Aldus Manutius*, vir eruditissimus, in orthographia sua.

Uxoris dote & gentilitiis hereditatibus multatus.] Lege *Cornelia* de proscriptione, quæ proscriptorum liberos & bonis patriis privavit, & ab honoribus petendis repulit. *Plutarchus Sylle*: *Ὁ δὲ πάντων ἀδικώτατος ἔδοξε, τῶν γὰρ προγεγραμμένων ἡτίμωσε καὶ υἱὲς καὶ υἰανδῆς, καὶ τὰ χρήματα πάντων ἐδήμευσε.*

Ut etiam discedere e medio.] Fugit ad Sabinos. *Plutarchus* eleganter: *συχνὸν τινα χρόνον πλανώμενος ἐν Σαβίνοις ἐκλεπτεν ἑαυτὸν.*

Et quamquam morbo quartana aggravante.] Male accepit ista verba *Plutarchus*. Ait, *ἔπειτα δι' ἀρρώστιας εἰς οἰκίαν ἐτέραν μετακομιζόμενος*. Vult caussam mutandæ domus fuisse morbum: quod procul abest non a mente Suetonii tantum, sed a veritate. Culpa liberaveris, si scribas, non δι' ἀρρώστιας, propter morbum:

quartanæ adgravante, prope per singulas noctes commutare latebras cogeretur, seque ab inquisitoribus pecunia redimere : donec per virgines Vestales, perque Mamercum Æmilium & Aurelium Cottam, propinquos & affines suos, veniam impetravit. Satis constat, Sullam, cum deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquamdiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse (sive divinitus, sive aliqua con-

sed δι' ἀρρώστιας, per morbum, hoc est, ἀρρώστῳ, ut apud Paulum Apostolum διὰ τεκνογονίας, hoc est, τεκνογονήσα. Puto verius summum illum virum aut secutum alios, aut ad vocem *quanquam* non attendisse.

T O R R E N T.

Ab inquisitoribus.] Nominatim a Cornelio Phagita, Syllæ liberto : inf. c. LXXIV. Inquisitorum vocabulo eadem significatione usus est Juvenal. Sat. IV.

---- dispersi protinus alge

Inquisitores agerent cum remige nudo.

Per virgines Vestales.] Quarum summa semper in deprecando Romæ, nec apud Deos tantum, sed & apud homines præpotentes gratia fuit atque auctoritas. Exempla sunt apud Suetonium tum hic, tum Tib. cap. II. & Vitell. cap. XVI. plura apud alios. Vide Aug. cap. CL.

Mamercum Æmilium.] M. Æmilium Mamercum intelligit, qui A. U. C. DCLXXVI. cum D. Junio Bruto Consul fuit. Ut Mamercus hic cognomen sit, quemadmodum & Mamercinus, gentis Æmiliæ. Cujus etiam prænomen fuit. Atque ita quidem Car. Sigonius. Alii Mam. Æmilium Lepidum Livianum vocant, e gente Livia in Æmiliam adoptatum. Et, puto, rectius : nam Mamercus tantum prænomen est, ut cognomen Mamercinus, non uno Livii loco corruptum. Unde natus Sigonii error.

C A S A U B O N.

Seque ab inquisitoribus pecunia redimere.] Liber Viterb. redimeret. Plutarchus est auctor, manum militum Cornelio Phagitæ (de eo Suetonius infra c. LXXIV.) fuisse commissam, ad anquirendum Cæsarem, aliosque tum in tenebris latitantes. Hi sunt, quos *inquisitores* vocat : Græci eleganter φυγαδοὶ ἥρας, recentior Hellenismus etiam διωγμίτας. Metaphrastes in vita S. Athanasii : Ζημίαν ζωῆς ὑφέξειν τῶς διωγμίτας, εἰ μὴ τὸν Ἀθανάσιον ζῶντα παραστήσῃσι. Justinianus ἐρευνάδας Græce nominat illos quæstores a se institutos, quorum officium describit Novella LXXX.

Perque Mamercum Æmilium.] Viterb. cod. & antiquissimus eorum quatuor, qui in Christianissimi Regis bibliotheca servantur, *Mamertum*. A Mamers (sic Oscoꝝ lingua Mars dictus, & Lycophroni quoque Μαμερτὸς) fit Mamertus; inde Mamertinus. Utrumque cognominis loco usurpavit olim gens Æmilia, nisi error est in Livii codd. Apud Plut. Dionys. Hal. Festum, aliosque Μάμερκος, Mamercus, per c. & ita in Turonensi.

Propinquos & affines suos.] Utrum pro eodem has voces accipit, & est ἐκ παραλλήλων dictum? an est potius

σχῆμα συλληπτικόν, cum horum alter propinquus fuerit sive cognatus, alter adfinis? Interpretes adfinem Julio Aurelium notant propter Aureliam uxorem Julii patris : dicerent cognatum potius. Æmilium quid illi fuerit nescio : nisi fortasse adfinis fuit per aliquam e gente Julia, quam in matrimonio habuerit.

Cum deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquamdiu denegasset.] Ita est : non sponte sua Cæsarem fervavit Sylla, sed victus precibus amicorum, ut declarant sequentia. Quare non abest, quin gratiæ alicujus de ea gente dederit hæc verba Vellejus : *Magis, inquit, ministris Syllæ adjutoribusque partium, quam ipso, conquirentibus eum ad necem.* lib. II. cap. XL I.

Expugnatum tandem proclamasse, Vincerent.] Vincere ait Donatus, familiare est verbum iratis : nempe ea notione, qua hic accipitur & apud Terentium aliosque. Cæsar lib. V. c. xxx. *Vincite, inquit, si ita vultis, Sabinus.* Similiter apud Græcos νικάειν. Sophocles Electra :

— εἰ δὲ μὴ καλῶς

λέγω, σὺ νικά· σοὶ γὰρ ἐψόμεσθ' ἄμα.

Oedipo Coloneo : Νικά· χρόνῳ γὰρ, οἶδ', ὅτι γνώσῃ τάδε. Euripides Alceste : Νικά νῦν· ὁ μὲν ἀνδάνοντά μοι ποιεῖς. Ab eadem mente est hic quoque *expugnatus* pro *exoratus*. Sic etiam libro III. cap. XXI. *Sed expugnatum precibus uxoris adoptionem non abnuisse.* Ita apud Columellam præfatione lib. X. *Nisi propositum meum expugnasset frequens postulatio tua.* Est hoc quoque Græcorum imitatione dictum : qui non solum μάχεσθαι de omni vehementiore studio usurpant (unde illud apud Aristotelem IX. Historiar. Ἐπεὶ περὶ ταύτην τὴν ἐργασίαν ὄντες μάχονται χωρίζειν τὴν ἄλλην τὴν μεμιγμένην : id est, pugnant separare cateram, quæ mixta est. ita loquitur & Cicero) sed etiam πολιορκεῖν pro *evincere precibus* accipiunt. Chion epistola ad Matridem : Ἐγὼ δὲ ἀσπασὸν ἡγήσάμενος τὸν καιρὸν, τάλαντον προτετίθην τῇ προικί· καὶ μέχρι μὲν πολλὰς ἠνείνετο· ἐξέπολιορκήσαμεν δὲ αὐτὸν πάνυ ἀληθεῖ καὶ δικαίῳ λόγῳ. Ita usi sunt voce *oppugnatio* Impp. in constitutione quadam de nuptiis : *In oppugnationem viduarum cessent sequestres atque interpretes, taciti nuntii renuntiique corrupti.* Non dissimilem usum verbi καταναυμαχεῖσθαι apud eundem Chionem notavimus : Καὶ γὰρ μέχρι μὲν τίνος ἀντεῖχον καταναυμαχέμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν εἶξα.

Sive divinitus, sive aliqua conjectura.] En scriptorem accuratum, etiam in iis, quæ obiter dicit. Omnino, inquit, divinavit Sylla; sed utro genere divinationis sit usus, naturalis an artificiosæ, nescio. Obiter signifi-

conjectura) *Vincerent, ac sibi haberent: dummodo scirent, eum, quem incolamem tanto opere cuperent, quandoque optimatum partibus, quas secum simul defendissent, exitio futurum: nam Cæsari multos Marios inesse.* Stipendia prima in Asia fecit, M. Thermi prætoris contubernio: a quo ad arcessendam classem in Bithyniam missus, defedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiae: quem rumorem auxit, intra paucos rursus dies repetita Bithynia, per causam exigendæ pecuniæ, quæ deberetur cuidam libertino

significat duo esse genera divinandi; illa ipsa de quibus Cicero lib. 1. cap. vi. de divinatione, & lib. 11. cap. xi. Duo, inquit, genera divinandi esse dicebat; unum artificiosum, alterum naturale. Artificiosum constare partim ex conjectura, partim ex observatione diuturna: naturale, quod animus arriperet, aut exciperet extrinsecus ex divinitate, unde animos hauslos, aut acceptos, aut libatos haberemus.

T O R R E N T.

2. *M. Thermi contubernio.* Sallust. Bello Jug. de Metelli Numidici filio: *Is eo tempore contubernio patris ibidem militabat.* sic enim libri mss. Vulgati in contubernio legunt. Contubernium autem, unde contubernales, castrense vocabulum est. Fest. De quo plura Vespas. cap. 111. Thermus quoque Minuciorum cognomen. Exstantque veteres denarii Q. THERMI.

M. F. in quorum parte altera duo viri dimicantes, quos inter tertius genu flexo ab altero protegitur. Ut, quod civica Cæsari a M. Minucio Thermo donata hic narrat Sueton. nummo in ejus gratiam percussio testatus videri possit Q. Minucius M. F. 111 VIR monetalis, aut

alius quispiam Minuciorum, fautor Cæsaris.

Intra paucos rursus dies rep. Bith. Vatican. *intra paucos dies rursus rep. Bith.* Ego dictionem rursus delendam censeo.

C A S A U B O N.

Quem incolumem tantopere cuperent. Scribe cum manu. tanto opere. Lucinius Macer in primo Annalium: *Non minimo opere milites quietes volebant.* In editione nupera Antverpiensi fragmentorum ab Ant. August. viro eruditissimo collectorum, scriptum est *Quirites pro quietes*, turpi errore: vide Priscian. lib. 6.

Nam Cæsari multos Marios inesse. Actiora illa & animi vehementius commoti apud Plutarchum: *Οὐκ ἔφη νῦν ἔχειν αὐτὸς, εἰ μὴ πολλὰς ἐν τῷ παιδί τούτῳ Μαρίας ἐνορῶσιν.* Eodem loquendi genere usus quondam Dionysius major, cum filium increparet: *ἐκ ἔστιν ἐν σοὶ τύραννος.* Non inest tibi tyrannus. neque enim circuitione illa interpretum opus. Tyrannus, id est, tyranno aptum ingenium. Sic multi Marii, id est, ingenium aptum viro popularis factionis, inimico optimatum, quale fuit in Mario: sed majus atque acrius multo, quam ipse Marius habuerit. Porro Cæsarem fuisse Mario sanguine conjunctissimum scri-

bit Vellejus Paterculus lib. 11. cap. xli. & docet Plutarchus initio vitæ. vide ad cap. vi.

2. *M. Thermi prætoris contubernio.* Ex more hoc & disciplina Romana. Thermi hujus præturam in Asia gestam nusquam reperi. Nam Beroaldi conjectura plane ἀπροσδιόνυσος. Magis ad rem facit, quod ex Appiani Mithridaticis novimus, per illa tempora quibus in Græcia & Asia bellum Sylla cum Mithridate gerebat, fuisse Thermum quendam in Asia, Valerii Cos. ὑποστράτηγον: sed cum huic omnem mox potestatem Fimbria ademerit, Valerio trucidato, non potest ei competere, quod hic narratur. Constat, referenda hæc esse ad tempus medium inter reditum Syllæ in urbem, & ejus mortem: eo tempore non Thermum, sed Murænam Asiæ præfuisse, clarum ex Livio, Appiano, Memnone: quos omnes mirum sane est res gestas istius Thermi ne verbo quidem indicasse. Mitylenarum expugnationem narrat Livii epitome libro lxxxix: sed ducis nulla ne ibi quidem facta mentione.

Ad arcessendam classem. Melius ita membranæ, quam ut vulgo accersendam. Glossæ veteres: *Arcessere, μετεσεῖλαντο, καλέσαι, μεταπέμψασθαι.* Confundit *arcessere* & *arcessere*. In iisdem: *Arcessit, μετεκαλέσατο, μετεπέμψατο, ἐφώνησεν.* Accipe φωνεῖν, ut sæpe in Evangelio. Adventum Cæsaris ad Nicomedem aliter narrat Plutarchus: etsi prægravat apud me Suetonii auctoritas, hac quidem in re.

Rursus repetita Bithynia. Fateor, sublata voce rursus sententiæ nihil deerit: nego tamen recte sentire, qui eam putant inducendam. Hac ratione scalpello indigebunt, quæcunque apud optimos scriptores speciem habent βασιλογίας, quæque item dicuntur ἐκ παραλήλῃ. Mitto illa pueris nota, πάλιν αὖ, ὕστερον αὖτις, ergo igitur, alia sexcenta. Sophocles Trachiniis: *Πρὶν κείνος αὐτὸν φανερὸς ἐμφανῆς σαθεῖς Δείξῃ.* Ibidem: *Ἐχρῖσα μὲν κατ' οἶκον ἐν δόμοις κρυφῇ Μαλλῶ.* Plautus Pœnulo: *Revertor rursus denuo Carthaginem.*

Per causam exigenda pecunia. προφάσει χρησάμενος, ὡς χρεὸς ἀπαιτήσων. In Othone: *Sepositus est per causam legationis in Lusitaniam.* In Vespasiano: *Sacramento solutum per causam valetudinis tradunt.* Cæsar de bello civili libro III. *equitatum per causam pabulandi emissum, confestim decumana porta in castra se recipere jussit.* & sæpe alibi. Porro causâ exigendæ pecuniæ, prætextus est honestus eorum, qui voluptatis causâ ad infamia vel suspecta loca peregrinationes instituunt.

libertino clienti suo. Reliqua militia, secundiore fama fuit, & a Thermo in expugnatione Mitylenarum corona civica donatus est. Meruit & sub Servilio Isaurico in Cilicia, 3 sed brevi tempore. Nam Sullæ morte comperta, simul spe novæ dissensionis, quæ per M. Lepidum movebatur, Romam propere rediit; & Lepidi quidem societate, quamquam magnis conditionibus invitaretur, abstinuit: cum ingenio ejus diffusus, tum occasio- ni, quam minorem opinione offenderat. Cæterum composita seditione civili, Cornelium 4 Dolabellam, consularem & triumphalem virum, repetundarum postulavit: absolutoque, Rhodum

¶ uunt. Docet hoc Antiphon, quo loco Alcibiadi criminis loco objicit, quod juvenis ad Abydenos ad discendas voluptates obscænas sese contulisset. Sic ille: *Ἐπειδὴ ἐδοκιμάσθη ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων παραλαβὼν παρ' αὐτῶν τὰ σαυτῶν χρήματα, ὥς αὖ ἀποπλέων εἰς Ἀβυδὸν, εἰδὲ χρέος ἰδίον σαυτῶν πράξομενος εἰδὲν, εἰδὲ προξενίας εἰδεμίας ἐνεκεν. ἀλλὰ τῇ σαυτῶν παρανομίᾳ καὶ ἀκολασίᾳ τῆς γνώμης.* lege cætera apud Athenæum l. xii.

T O R R E N T.

3. *Quæ per M. Lepidum movebatur.*] Is anno ante Mam. Æmilium, de quo paulo ante, cum Q. Catulo Consul, Syllæ Dictatoris, tunc mortui, acta rescindere conatus, a collega oppressus fuit. Appianus, Plutarchus, Florus, & alii.

4. *Triumphalem virum.*] Dictio *virum* non erat in Vatic. nec sane requiritur. Accusationis autem Dolabellæ meminit Ascon. Pedianus Divinatione, & oratione pro M. Scauro. Meminit etiam Auctor libri de sui sæculi Oratoribus, sive Tacitus, sive Quintilianus, his verbis: *Nonodecimo atatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno & vigesimo Caesar Dolabellam, altero & vigesimo Asinius Pollio C. Catonem, non multo atate antecedens Calvus Vatinius iis orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* Adde Quintil. lib. xii. cap. vi. *Calvus, Caesar, Pollio, multo ante questoriam omnes atatem, gravissima judicia susceperunt.*

C A S A U B O N.

Cuidam libertino clienti suo.] Et si sunt relata patronus & libertus: tamen præter hunc patronum aliū libertis olim habere jus fuit, cujus ipsi non liberti dicerentur, sed clientes. Cicero ad Atticum lib. primo: *Libertum ego habeo, sane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem & clientem tuum.* Sic Athenis servi cum manumitterentur, optabant sibi ac publice asciscere patronum in cujus clientela essent, idque voce præconis. *Aristoteles Rhetoricorum libro iii. τῶν κηρύκων προλαμβάνει τὰ παῖδια, τὸ τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος τὸν Κ Α Ε' Ω Ν Α.* Sed de Græcis non mirum, apud quos & libertorum solutiora jura, & servorum etiam: adeo ut durius servitium mutare fas & jus fuerit, quod *πράσιν αἰτεῖν* dicebant. Auctores Pollux libro vii, & Plutarchus de superstitione. Cui juri simillimum illud est, quod hodie legibus Turcarum mancipia ipsorum obtinent. Lege Petrum Bellonium *Observationum libro iii. cap. xxix.*

Corona civica donatus est.] A codicibus utriusque editionis Antverpiensis exulat vox *corona*, nescio quare de veteri possessione dejecta. An quia venuste *civica* dicitur *ἀπλῶς*, tolli propterea dictio illa debuit? Infirma ratio, prorsusque *ἀσυλλόγιστος ὁ συλλογισμός*, quum & veteres editiones omnes & manu exarati ita habeant, nullo plane excepto, de quo aliquid nobis compertum. Atqui hic est hodie solennis *ἐπιδήμιος* nostrorum criticorum morbus: qui simul aliquid nove & inusitate dictum alicubi observarunt, statim quærunt, ubi possunt apud alium scriptorem, aut eum ipsum alio loco, intrudere suam illam observatiunculam, magnificis prius verbis venditam. Hac ratione integerrimi atque incorruptissimi auctorum loci ceu corrupti & depravati corriguntur. Τὸ δὲ ὅλον, περιέσῃ ἢ ὧν κριτικὴ εἰς ἀκρισίαν, ἢ τῶν παλαιῶν συγγραφέων διόρθωσις εἰς παραδιόρθωσιν, ἢ σωτηρία εἰς ἀπώλειαν.

3. *Sed brevi tempore.*] Annum fortasse, ac ne eum quidem, ut videtur, plenum. Nam quo anno P. Servilius Vatia, mox Isauricus, in provinciam ex consularatu abiit, eodem & Sylla periit, & Lepidus res novas moliri cœpit. Quo nuncio accepto propere Cæsar, ut hinc discimus, in urbem rediit. Is fuit A. V. C. DC. LXXVI. Coss. erant M. Lepidus, Q. Catulus, ætatis Cæsaris XXI.

Tum occasione.] Nihil muto: tamen scripta lectio etiam in Turonensi & omnium veterum editionum, est *occasione*. An excidit vocula *de*, & scribendum, *cum de ingenio diffusus, tum occasione*? Ita etiam fuerit oratio Latina. An est potius librarii negligentia, quomodo in Pisanis pandectis *exceptione, defensione, petitione*, pro *exceptioni, defensionem*, scriptum extat, aliaque id genus pluria? *Occasio* hic non est *καὶρος* aut *πρόφασις*; sed *ἀφορμή*, præsidium rei gerendæ.

Cornelium Dolabellam consularem & triumphalem virum repetundarum postulavit.] Constanter libri veteres scripti, cusi, *Dolobellam*, ut apud Plutarchum & alios Græcos. Videntur ita scripsisse, qui discrimen statuere volebant inter proprium viri nomen, & instrumenti *dolabelle*, cujus meminit *Columella*. Quo ætatis anno causam hanc Cæsar egerit, inter scriptores video non convenire. Suetonius ait, *composita seditione civili*: constat autem bellum Lepideum confectum esse Coss. M. Æmilio & D. Bruto. quo anno Cæsar a. d. iiii. Idus Quintiles quartum & vigesimum natalem celebravit. Igitur vel XXI. anno desinente,

Rhodium secedere statuit, & ad declinandam invidiam, & ut per otium ac requiem Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Huc dum Hibernis jam mensibus trajicit, circa Pharmacusam insulam a prædonibus captus est: mansitque apud eos non

finente, vel xxiiii. incipiente Dolabellam accusaverit. Atqui Tacitus, sive quis alius *Auctor libri de causis corrupta eloquentia*, scriptum reliquit, Cæsarem annos tum fuisse natum unum & viginti duntaxat. Suetonii meo quidem animo verior sententia: nam Dolabella hic est ille, qui ex consulatu profectus in Macedoniam, devictis Thracibus, anno eo quo Lepidus pulsus fugatusque est, triumphavit. Adi ad *Fastos & M. Tullium in ea contra Pisonem*. More autem fecit Cæsar adolescentium ejus ætatis, qui foro se præparabant, quod militiæ forensis hoc rudimentum edidit. Vide *Apuleji Apologiam*, & quæ ibi nuper adnotavimus.

T O R R E N T.

Apollonio Moloni.] Sic libri Mss. omnes, quos ego viderim. Ut Molon cognomen fuerit, quo sæpe illum appellat Cicero, præsertim in Bruto, & lib. ii. Epistol. ad Att. Quintilian. quoque lib. iii. cap. i. & lib. xii. cap. vi. Alii, secuti Plutarchum in Cæsare, *Molonis* scribunt, Græco more, ut Molonis filius fuerit. quod equidem non negaverim, sed Romani suo more pronunciarunt. Discipulos habuit, præter Ciceronem & Cæsarem, T. Torquatium, virum doctum, & Favonium, Catonis simium. Qui tamen, si Ciceroni credimus Epist. ad Atticum i. lib. ii. Rhodi molis potius quam Moloni operam dedisse visus fuerit. Sunt & nummi veteres cum hac inscriptione: L. POMPON. MOLO.

Pharmacusam insulam.] Liber Tornacensis *Pharmacusam*, Vaticanus *Pharnacusam* vocat. Meminit ejus Plinius lib. iv. cap. xii. Vide inf. cap. lxxiv.

C A S A U B O N.

Absolutoque, Rhodium secedere statuit.] Sæpe miratus sum, in tam illustri viri vita esse tantas inter auctores diversitates. Quam multa enim Plutarchus aliter atque hic narrat? Vel hunc locum vide. Multa diversa; occasiones dico rerum & τὰ περὶ τῆς χρο-

Apollonio Molonis clarissimo tunc dicendi magistro.] Ms: cl. dic. tunc mag. Minime vero ferendi sunt, qui isto loco malunt cum vulgo errare, & scribere *Apollonio Moloni*, quam, ut habent alii libri, & res ipsa flagitat *Apollonio Molonis*. Plutarchum mitto, cujus locus est in promptu. *Porphyrus Questionibus Homericis*: Λύει δὲ τὴν ἀπορίαν αὐτὸς, ὡς καὶ Ἀπολλάνιος ὁ τοῦ Μόλωνος παρίησι. Sed non heri aut nudiustertius invasit hominum mentes hic error, quo duos clarissimos dicendi magistros confuderunt: Apollonium dico Molonis, qui & Μαλακὸς audit, & Molonem: de quibus tam clara *Strabonis* verba, qui fuit illorum

æqualis, ut mirer offendere in tanta luce quemquam potuisse. At confundunt eos Cicero & Quintilianus. Ita quidam scribunt: de Cicerone quidem falso, nec sine illius injuria. *Quintilianum* non eo excusatum: qui Molonem, de quo tam multa M. Tullius, Apollonium Molonem manifesto appellat, duplici, ut arbitror, errore: nam & Apollonium Molonem perperam vocat, qui Ap. Molonis dici debuit: & fortasse non aliter scripserat Quintilianus. Alterum peccatum est, quod Apollonio Molonis tribuit, quod non illi, sed Moloni conveniebat. Venit & Plutarchus in societatem hujus culpæ: qui in Cicerone Ἀπολλώνιον τὸν Μόλωνος nominat, quem Cicero semper Molonem. Nempe ita est: quia eodem tempore, eodem loco, indidem orti, eandem artem pari fama docuere Apollonius Molonis & Molo, imposuit ea res doctis. Nam & eruditissimus scriptor *Josephus* Ἀπολλώνιον Μόλωνος vocat, perperam pro Μόλωνος. Ubi tamen nulla mendi suspicio. Locus est lib. ii. contra *Appionem*: quo in libro, quem Molonem vocat sub initium, paulo post Apollonium Molonem clare sæpius indigitat. Non puto esse alium scriptorem ab illo, de quo *Strabo*: ipsum potius *Josephum* per incogitantiam hallucinatum reor. Hac ratione & hoc loco tueri licet plurium librorum lectionem *Ap. Moloni*; si cui placeat ab exscriptoribus in auctorem culpam transferre. nam & regii libri, *Moloni*, omnes.

Circa Pharmacusam.] Quidam Ms. *Pharmacussam*, ut apud *Stephanum* semper Φαρμάκυσσα, Σειρήνηςσαι, Μελίτηςσαι, Σκότνηςσαι, Σίδηςσαι; quæ scriptura ex scribarum imperitia inolevit. nam vel *Pharmacusa* scribendum, vel *Pharmacoesia*, ut *Prinoesia* apud *Plinium*. *Stephani* sunt verba: Φαρμάκυσσαι, δύο νῆσοι (Strabo melius libro viii. Φαρμακῆσαι, δύο νησῖα) πλησίον Σαλαμῖνος. ἔστι καὶ ἄλλη ὑπὲρ Μίλητον, ἐν ᾗ Ἀττάλος ἀνηρέθη. Hoc vult, *Pharmacusas* appellari duas insulas, quæ sunt ad Salaminem insulam ante Atticum littus. *Pharmacusam* vero aliam esse insulam ad littus Asiaticum supra Miletum: de hac loquitur *Suetonius* hic, & *Plutarchus* in eadem historia.

Mansitque apud eos non sine summa indignatione.] Lego, dignatione. Id enim dicere voluit, quod *Vellejus* lib. 2. 41. his verbis: Idem postea admodum juvenis, cum a piratis captus esset, ita se per omne spatium, quo ab iis retentus est, apud eos gessit, ut pariter iis terrori venerationique esset. *Plutarchus*: Ἡμέραις δὲ τεσσαράκοντα δυοῖν δεσχαῖς, ὥσπερ ὁ φερέμενος, ἀλλὰ δορυφορέμενος ὑπὸ αὐτῶν ἐπὶ πολλῆς ἀδείας συνέπαιζε. Dignatio vox scriptori huic & *Tacito* familiaris. *Justinus* libro xxviii. A quo honorifice suscep-

Non sine summa indignatione prope quadraginta dies, cum uno medico & cubiculariis duobus.

Plutarchus, diu in summa dignatione regis vixit. Utitur & Livius. Similis locus in Vespasiano cap. iv. Sortitus Africam, integerrime res non sine magna dignatione administravit. Ubi eundem errorem in multis Mss. offendimus. Hoc nos putamus esse verum: alioquin tueri vulgatam lectionem possemus, ut indignatio accipiatur καινοπρεπώς (ut multa in hoc scriptore) hoc est, ενεργητικώς, non ut sit ἀγανάκτησις, quæ est usitata ejus vocis significatio: sed ἡ ἀξίωσις, καταφρόνησις, contemptus. Sensus erit: *Cæsarem captivum & piratarum potitum, adeo nihil se indignum egisse, ut etiam contemptui haberet eos, in quorum erat potestate.* Magnum animi magni argumentum. Plutarchus: *Ἐπειτα τῶν περὶ αὐτὸν ἄλλων εἰς ἄλλην διαπέμψας πόλιν ἐπὶ τῶν χρημάτων πορισμὸν, ἐν ἀνθρώποις φονικωτάτοις Κίλιξι μὲθ' ἐνὸς φίλου καὶ δυοῖν ἀκολούθου ἀπολελειμμένους, ὅτω καταφρονητικῶς εἶχεν, ὥς ἐπέμπων, ὅσ' αἰεὶ ἀναπαύοιτο, προσέτατ' ἐν αὐτοῖς σιωπᾶν.* Hic locus Plutarchi non parum confirmat posteriorem nostram interpretationem: placet tamen magis prior emendatio; quam Fulvio quoque Ursino venisse in mentem ex ejus Notis didici, quas nunc ipse primum vidi. Magnum mihi earum desiderium excitarat doctissimus adolescens Lambertus Canterus, patre Theodoro patruoque Gulielmo dignissimus: cum Roma rediens hic transiret hoc anno, & illi ego cum alias in Tranquillum, tum istam quoque emendationem nostram ostenderem. Accidit autem percommode, ut dum nostra hæc ederentur, perducto jam ad umbilicum Tranquillo, eum librum qui nuper Antverpiæ prodiit, dono ad me mitteret clarissimus doctissimisque vir Jacobus Bongarsius. Bongarsius, cui se plurimum debere literarum nostrarum profitentur,

T O R R E N T.

Prope xl.] Duodequadraginta. Auctor Plutarch.

Cum uno medico.] Sic libri omnes. Sed Fr. Robortellus Annot. lib. i. cap. xxi. Plutarchi, qui prolixè hanc historiam recenset, auctoritate fretus, cum uno amico legendum putat. Quam lectionem Oberto Gifanio quoque placere intelligo. Nec mihi displicet, sequitur enim: *nam comites servosque ceteros.* Atqui inter comites amici, inter servos cubicularii & medici fere habebantur: qua de re plura ad Horat. Epist. ad Celsum, comiti scribaque Neronis. Neque librorum me deterret auctoritas. Nam & Aug. cap. xc i. cum in re omnino simili recepta lectio habeat *medici*, libri omnes mss. quod mireris, *amici* legunt, ut ibi dicemus. Nec dubium, quin notarum similitudine hic error acciderit. Nam & in vita M. Antonini apud Capitolinum tale mendum invenias his verbis: *Cæsarem exsecro sub aure tubere septennem amisit, quem non plus quinque diebus luxit, consolatusque etiam amicos*

actibus publicis reddidit. sic enim legendum, non medicos. Quis enim medicos consoletur? aut quæ medicorum in actibus publicis functio est?

C A S A U B O N.

Cum uno medico & cubiculariis duobus.] Ita omnes codices, veteres, recentiores, scripti, cusi: editiones quasdam nuperas excipio, in quibus reperi *cum uno amico*. Primus Robortellus auctor mutandæ vulgatæ lectionis fuit: Plutarchum enim φίλον hunc vocare; neque esse verisimile ulli medico (quippe servi illis temporibus eam artem exercebant Romæ) eum honorem habitum, ut inter amicos Cæsaris censeretur. Placuit hoc commentum etiam viris doctissimis, quod miror: nam auctorem quidem ejus nihil moror. Norunt omnes eruditi ineptias hominis & vanitatem; cujusmodi hoc est, sane vanissimum. Primum illud falsum, omnes Romæ tum medicinam profitentes servos fuisse: multi enim excellentes in ea arte e Græcia terra illuc quæstus sui causa, partim ingenui, partim manu pridem emissi, itabant. Hi sunt, quos narrat hoc ipso libro Suetonius, civitate donatos omnes a Julio Cæsare: nam in servos id beneficium fuisse collatum, nimia est stultitia vel suspicari. Falsissimum vero, medicos a magnatibus Romanis inter amicos non habitos, neque eo titulo dignatos. Tacitus Annalium lib. iv. cap. i i i. Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Livæ. Seneca de beneficiis vi. cap. xvi. Quare medico & præceptori plus quiddam debeo, nec adversus illos mercede defungor? Quia ex medico & præceptore in amicum transeunt. Suetonius lib. i i. & Plutarchus in Bruto, auctores sunt, Octavianum priore Philippensi prælio amici somnio monitum, tabernaculo suo egressum. Quis ille amicus? Artorius medicus consensu reliquorum historicorum, Velleji, Valerii Maximi, Dionis, & Lactantii quoque lib. i i. cap. i. At isti critici, quasi magnum esset nefas medicum aliquem procerum amicum audire, illum quoque e sequenti libro locum nobis corruperant: ut jam non aliter ibi edatur quam *medici somnio*, contra veterum librorum fidem; quorum nos auctoritatem secuti, medicis suam dignationem duobus hisce locis asseruimus. Greg. Nazianz. in epitaphio Cæsarii fratris: *τάττεται τὴν πρώτην ἐν ἰατροῖς τάξιν, καὶ τοῖς φίλοις τῆ βασιλείας ἐνδὺς ἀριθμῶμενος τὰς μεγίστας καρπῶται τιμὰς.* Falluntur autem docti viri, qui pertinere huc putant istum Athenæi e lib. vi. locum: *Ἰσχυρίης Καῖσαρος ὁ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων περαιωθεὶς ἐπὶ τὰς Βρεττανίδας νήσους μετὰ χιλίων σκαφῶν, τρεῖς οἰκέτας τῆς πάσης συνεπήετο, ὡς Κόττας ἱστορεῖ ὁ τότε ὑποστρατηγῶν αὐτῶν, ἐν τῷ περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας, ὃ τῇ πατρίᾳ ἡμῶν γέγραπται φωνῇ.* Julius Cæsar, qui primus mortalium ad Britannicas insulas, cum mille navibus traiecit, tres omnino famulos secum ducebat, ut scribit Cotta, qui legatus illi tunc erat,

bus. Nam comites servosque cæteros initio statim ad expediendas pecunias, quibus redimeretur, dimiserat. Numeratis deinde quinquaginta talentis, expositus in littore non distulit, quin e vestigio classe deducta persequeretur abeuntes : ac redactos in potestatem supplicio, quod illis sæpe minatus inter jocum fuerat, afficeret. Vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transit

erat, in eo libro, quem de Rep. Romana lingua nostra (Romanorum) composuit. Non enim ad hanc historiam de captivo Cæsare ullo modo pertinet Cottæ legati ejus testimonium : sed ad illam ipsam, de qua loquitur, expeditionem. aut fecit sane Cotta ineptissime, qui Cæsari laudem frugalitatis tribuerit, quod apud prædones cum tribus servis fuerit. Plures enim initio habuit Cæsar, sed eos dimiserat alios in aliam urbem ad expediendas pecunias, ut ex Suetonio & Plutarcho constat. quare super ineptias, etiam falsitas fuerit in voce *συνηνέτο*. Sed absurdum est & plane ridiculum, ad hæc Cæsaris tempora illam narrationem referre : quum diserte notet Larenis, Cottam fuisse legatum Cæsari τότε, hoc est, in illa ipsa expeditione. Alioquin etiam illud dici poterat, in numeris parum fuisse hunc Cottam accuratum, qui mille navium classem appellet, quam ipse Cæsar dicat fuisse DCCC. & quidem ita ut cum longis navibus etiam graves & vectoriæ numerentur : atque ipsæ etiam annotinæ, & privatae. Omnino graviter doctissimi viri errarunt, qui illum *Athenai* locum huc putarunt referendum.

T O R R E N T.

Ne desidere.] Eleganter hoc verbo usus est pro remisso esse animo, atque otiose agere; unde *deses*, & *desidia* appellata est. sic enim & *sedendi* verbo non semel usus est Cic. ut Virg. quoque lib. 3. Georg. *Et meliora Deos sedet omnia poscens*; & Horat. epist. ad Scævam: *Sedit, qui timuit, ne non succederet.* Hinc verbum hoc etiam in luctu usitatum de iis, qui mortuis feriabantur. Tibul. lib. 3. eleg. 7. *Illius ad tumulum fugiam, supplexque sedebo.* Propert. lib. 3. eleg. 14. *Afferet huc unguenta mihi, fertisque sepulcrum Ornabit, custos ad mea busta sedens.* Virg. lib. 9. *Luco tum forte parentis Pylumni Turnus sacrata valle sedebat.* Neque aliter intelligendum illud e lib. 6. *Sedet aternumque sedebit Infelix Theseus*: peccati enim poenitentia lugentem describit, ut & Athamantem Plin. lib. 14. cap. 14. qui locust tamen foede corruptus est. Verum sic habet exemplar meum ms: *Aristonidas artifex, cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium precipitare volentis, & precipitato illo resedentis poenitentiam*, &c. *Residere poenitentiam* dixit, ut Plaut. Capt. Act. 3. *Venter gutturque resident esuriales ferias*, pro sedendo agunt. Cic. quoque 11. De legib. denicales ferias appellat, quibus residentur mortui, quod sedendo scilicet mortuis feriantur. Quam hujus vocabuli vim non intelligens ille, quisquis fuit, Plinii corruptor, nihil minus quam auctoris sententiam expressit. Porro hinc *resides* animos,

resides viros, resides populos Virg. ut *aquam residem* Varro 3. De re rust. appellat, æstuario oppositam. Addam etiam Ciceronis locum pro Sex. Roscio, non ut in vulgatis exemplaribus legitur, sed ut apud Carisium, veterem Grammaticum: quod primus animadvertit Justus Lipsius, cujus ingenium mirari soleo, lib. Variar. lect. 4. cap. 6. *Cum jam proscriptionis mentio nulla fieret, cum etiam ii qui antea proscripserant, sederent, nomen refertur in tabulas Sex. Roscii.* nam hic *sedere* est secure agere, ac nihil metuere. Cujus significationis tamen immemor Lipsius pro *sederent*, *redirent* substituit. non recte, ut arbitror.

C A S A U B O N.

Ad expediendas pecunias, quibus redimeretur, dimiserat.] Supple ex Plutarcho, alium in aliam vicinæ provinciæ Asiæ urbium: non enim sua redemptus est pecunia, sed *publica civitatum*, ait Vellejus. Idem factum in pluribus Romanis, qui illa tempestate in piratarum manus inciderunt. Notum de P. Clodio, qui captus misit ad Ptolemæum Cypri regem ad expedienda lytra. Strabo XIV. Dio lib. xxxviii. Quod igitur Cæsar prædonibus xv. talenta postulantibus, l. spon-te sua obtulit, non liberalitas hæc fuit: sed summa confidentia civis ἀγερῶχος, sociorum P. R. fortunis insultantis.

Expositus in littore.] Nihil est mutandum: tantum ex Plutarcho explicandum de littore Milesiaco. Suadet narratio illius, ut ita accipiamus, quanquam Plutarchus hoc διαρρήδην non dicit: estque valde verisimile Milesios ægre passuros, ut suum littus latrones hac occasione explorarent. Non ergo assentiamur erudito viro Mileti emendanti.

Classe deducta.] Ex portu Milesiaco: Plutarchus. *Asconius* in III. contra Verrem: *Habent Milesii præsidariam classem ex fœdere præbendam populo Romano maritimis necessitatibus.*

Inter jocum.] Membranæ quædam per jocum. Turonensis inter. Plut. τὸν γέλωτι.

Ne desidere in periculo sociorum videretur.] Quasi ad privati curam salus imperii aut sociorum stante & florente Rep. (nam de extremis periculis non loquimur) pertineret. Quin illud verius, ambitione impulsus, & gloriæ cupiditate. Vidit hoc, qui tum temporis Asiam obtinebat nomine P. R. proconsul Junius. Itaque conata ejus destituit. Vellejus 11. XLII. *Longum est narrare, quid & quoties ausus sit; quanto opere conata ejus, qui obtinebat Asiam, magistratus P. R. metu suo destituerit.*

transiit in Asiam : auxiliisque contractis, & praefecto regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide. Tribunatu militum, qui primus Romam reverso per suffragia populi honor obtigit, auctores restituendae tribunitiae potestatis, cujus vim Sulla diminuerat, enixissime juit. L. etiam Cinnae, uxoris fratri, & qui cum eo civili discordia Lepidum secuti, post necem consulis ad Sertorium confugerant, reditum in civitatem rogatione Plotia confecit, habuitque & ipse super ea re concionem. Quaestor Ju- 6

liam

T O R R E N T.

5. *Tribunatu militum.*] Antiqua lectio *Tr. mil.* primo. ibus tantum litteris. Hinc alii *Tribunatu militum*, alii *Tribunatum*. Ego *Tribunus militum* lego, ut Tit. c. 4. Simile mendum animadvertimus Vespas. cap. 2. Tribunorum vero militum, ut Pedianus tradit Verr. 3. alii Rufuli dicebantur, creabanturque ab Imperatore in exercitu; alii suffragiis populi designabantur Romae in comitiis, dicti inde comitiati. qua de re etiam Polybius lib. 6. Eadem autem C. Marci quae Caesaris initia. siquidem & ille Tribunatum militarem a populo petens, ab omnibus tribubus declaratus fuit. Auctor Sallustius. Et idem de M. Catone Plutarch. tradidit, de Valerio Corvino ex antiquo scriptore Gellius lib. 9. cap. 10.

Auctores rest. trib. pot.] Auctores vel praecipui fuere C. Cotta, M. Crassus, & Cn. Pompejus. qua de re Plutarch. Appian. ipse Cicer. lib. 3. De legibus. Turnebus tamen Adversar. xxiv. cap. xiv. *auctores* legit. quod & ego repperi in duobus mss. Sed non placet. quis enim sic Latine loquitur?

Rog. Plotia confecit.] Liber unus fecit. Orationis vero, qua C. Caesar legem Plautiam suavit, meminit Gell. xiii. cap. iii.

C A S A U B O N.

Praefecto regis provincia expulso.] Notemus Caesaris privati adhuc inclytum facinus : quod apud Appianum, Livium, Memnonem, aliosque historicos quaeras frustra. ne ille quidem tantus adulator domus Juliae Patriculus hac de ἀπιστία vel γέρ, quod ajunt.

Nutantes ac dubias civitates.] Turonensis liber, *nutantis* : & adjectum est scholion ad oram manu eadem : Ubique Suetonius accusativum pluralem *tertia declinationis* in is ponit. Etsi non ubique locum habet haec observatio, in illo quidem ipso exemplari, praetermittere tamen illud nolui. De horum casuum forma in is fuisse Priscianus libro v.

5. *Tribunatu militum.*] Haec vera lectio : quam vulgo membranae omnes corruptam exhibent. Unde occasio data eruditissimo Torrentio aliter emendandi, sed vetant vetustissimus regionum librorum & Memmianus : in quibus diserte, *Tribunatum*.

Qui primus Romam reverso.] Plutarchus populi favorem magis aperit, victum ab eo referens in tribunatus petitione competitorem, ita ut prior Caesar renuntiaretur : in quo gratiae popularis non mediocriter erat specimen. Τὸ δὲ μὲν πρῶτον ἀποδείξειν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἔλαβεν, ὅτε πρὸς Γάϊον Πόπλιον ἐρίσας ὑπὲρ χειλιαρχίας, πρότερος ἀνηγορεύθη.

Auctores restituendae Tribunitiae potestatis enixissime juit.] Auctores fuere plures, sed praecipuus ipse Pompejus, qui tum erat consul. iccirco scribit Vellejus (2, 30.) de primo illius consulatu, qui in annum incidit xxx. aetatis Julii; urbis vero conditae dclxxxiv : Hoc consulatu Pompejus Tribunitiam potestatem restituit, cujus Sylla imaginem in jure (sive in Rep.) reliquerat. Caesar primo De bello civili (cap. 7.) Syllam, nudata omnibus rebus Tribunitia potestate, tamen intercessionem liberam reliquisse : Pompejum qui amissam restituisse videatur, bona etiam, qua ante habuerat, ademisse. Invenimus in Memmiano codice *auctores*. quam lectionem doctissimus Turnebus putavit sibi defendendam : tanti apud illum pretii erat Turonensis ille codex. illud vero mirum, legi in optimis aliis libris *auctoresque*, in Viterbiensi, Lislai & Romano veteri. An deest aliquid? Non videtur.

Cujus vim Sylla diminuerat.] Lege lata, ne quis post tribunatum ullius honoris esset capax. Appianus Εμφυλ. primo : Τὴν δημαρχίαν ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλε (de Sylla loquitur) ἀποφύνας καὶ νόμῳ κωλύσας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δημαρχὸν ἀρχὴν εἶτι ἀρχεῖν. Διὸ καὶ πάντες ἢ δόξης ἢ γένους ἀντιποιοῦμενοι τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ μέλλον ἐξετρέποντο. Solam igitur tribunitiae potestatis imaginem Sylla reliquerat : hoc est, extremi juris intercessionem, ut ait Caesar libro pr. De bello civili. *Deminuerat* scriptum in plerisque, non *diminuerat*. & lib. 2. cap. 41. *fenore diminuto*, non *diminuto*. sic in Plauto. Glossarius : *Deminuit*, ἐλάττωσι, ἡλάττωσι. Turonensis *diminuerat*.

L. etiam Cinna, uxoris fratri.] Hujus unius gratia id negotium a Caesare fuisse susceptum declarant, quae supersunt ex ipsius suasionem verba : *Equidem mihi videor pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse* : nam *necessitas* hoc loco, jus affinitatis significat, ut observat A. Gellius lib. 13. cap. 3.

Post necem consulis.] Lepidus tamen morbo & poenitentia perit : Florus. Νόσῳ τῆς ἐξουσίας χρώμενος : Appianus.

Rogatione Plotia confecit.] Bene & κυρίως, rogatione : vide Festum. A. Gellius legem vocat : sed privilegium hoc potius fuit : & ita confunditur rogatio haec cum lege Plotia de vi, & altera de judiciis. In Turonensi *Plotia* scriptum pro *Plotia*. nam *c* & *t* saepe confunduntur, ut *nuntius* & *nuncius*. A. Gellius *Plautiam* vocat, quod idem est. *au* pro *o* & contra. vide ad Vespasianum : Ridiculum est, quod differunt ad hunc locum nonnulli de Plautiis Plotis.

T O R-

liam amitam, uxoremque Corneliam, defunctas laudavit e more pro Rostris: sed in amitæ quidem laudatione, de ejus ac patris sui utraque origine sic refert: *Amita mea Julia maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Dis immortalibus conjunctum est. Nam ab Anco Marcio sunt Marcii Reges, quo nomine fuit mater: a Venerè Julii, cujus gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent, & cærimonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* In Cornelie autem locum Pompejam duxit, Q. Pompeji filiam, L. Sullæ nepotem: cum qua deinde divortium fecit, adulteratam opinatus a P. Clodio: quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste tam constans fama erat, ut senatus quæstionem de pollutis sacris decreverit. Quæstori ulterior Hispania obvenit: ubi cum

T O R R E N T.

6. *E more pro rostris.*] Liber opt. ex more. Et pro Rostris quidem laudare defunctos mos erat, sed, si Plutarcho credimus, e feminis veteres tantum matronæ, qualis Popillia, Q. Lutatii Catuli Capitolini mater, & Julia, C. Cæsaris amita, C. Marii uxor, vita functæ laudabantur, non juniores etiam, qualis hæc Cornelia. Livius quidem lib. 5. non distinguit, additum matronis honorem narrans, ut earum, sicut virorum, post mortem solennis laudatio esset, quod aurum pro pacta Gallis summa contulissent. Neque aliter idem Plutarch. Camillo, & exordio libelli De mulierum virtute.

Marcii Reges.] Rex gentis Marcie cognomen. scribendum ergo R. majusculo.

Quorum ipsi in pot.] Cæsaris sententiam egregie expressit Horat. lib. III. Od. I. *Regum timendorum in proprios greges, Reges in ipsos imperium est Jovis*

Q. Pompeji filiam.] Ejus fortasse Pompeji qui cum Sylla Consul fuit A. U. C. DCLXV. Consulatum una gestum, & affinitatem quoque declarare videntur denarii antiqui, qualem & ego servo. Ab utraque enim parte effigies utriusque ad vivum, in

altera ascriptum SULLA COS. altera vero Q. POM. RUF. RUFUS COS. Livii tamen epitome lib. LXXVII. non Consulem ipsum, Q. Pompejum, sed Consulis filium Syllæ generum facit. Sed & Ascon. Pedian. in Miloniana Q. Pompejum Rufum, Syllæ ex filia nepotem, commemorat, tunc Trib. pl. cum occisus est Clodius, Pompejæ Cæsaris, ut puto, fratrem.

A P. CLODIO.] Inf. cap. LXXIV. Historia omnibus nota. *Adulteratam* autem dixit pro stupra-

tam, ut cap. XLVII. & *adulterare* pro stuprare Aug. cap. LXVII. Veteres absolute usi sunt, ut apud Gellium x. cap. XXIII. *Illa te, si adulterares, digito non auderet contingere.*

C A S A U B O N.

6. *Quæstor Juliam amitam.*] Hæc Mario seniori nupta fuit, juniorque Marius ex illa est natus. *Plutarchus.*

Sed in amitæ quidem.] Scribendum, *Et in amitæ q. l.* Litera S. ex fine præcedentis vocis, sine causa, ut sapissime alibi, initio sequentis adhæsit.

Quo nomine fuit mater.] Deest ei: vel culpa scribæ, vel ex consuetudine hujus scriptoris, quam ante notavimus.

In Cornelia autem locum Pompejam duxit.] An quæstor adhuc? Sane, ut quidem Tranquilli narratio est. *Plutarchus* contra post quæsturam: *γενόμενος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης τρίτην ἡγάγετο γυναῖκα Πομπήϊαν.*

7. *Quæstori ulterior Hispania obvenit.*] Auctor libri De bello Hispaniensi, sub finem: *Cæsar cum a Gadibus ad Hispalim se recepisset, insequenti die concione advocata commemorat initio quæstura sue eam provinciam ex omnibus provinciis peculiarem sibi constituisse, & quæ potuisset eo tempore beneficia largitum.*

V A R I O R.

6. *Quæstionem de pollutis sacris.*] Per pontifices exercendam, quorum ea fuit notio. Pollutis autem sacris piaculum committebatur, quod per eos item fuit expiandum. Quippe hætenus jus pontificium, augurale, feciale, civile distinctum fuit, ut singula per diversos tractari debuerint. Res sacræ nimirum per pontifices, auguria per augures, bellicæ quæque his connectuntur, per feciales, privatæ per jurisperitos, & magistratus reliquos. Nam Livius tradit libro primo, pontificem maximum institutum, ut esset, quo plebs consultum veniret, ne quid divini juris, negligendo patrios ritus, peregrinosque adsciscendo, turbaretur. Et Festus: *Eum maximum rerum, quæ ad sacra & religiones pertinent, judicem*

cum mandatu prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadesque venisset, animad-
versa

vindicemque contumacia privatorum Magistratuum-
que esse. Jus vero augurale qui tenet, esse intelli-
gitur

interpres divum, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentit,
Et volucrum linguas, & præpetis omina penna.
Cujus juris vis & dignitas quanta sit, in hunc mo-
dum describit Cicero: Maximum & præstantissimum
jus est augurum, & cum auctoritate conjunctum.
Neque vero hoc, quod ipse sum augur, ita sentio, sed
quia sic existimare nos est necesse. Quid enim majus
est, si de jure querimus, quam posse a summis im-
periis & summis potestatibus comitia tollere & concilia
vel instituta dimittere, vel habita rescindere?
Quid gravius, quam rem susceptam dirimi, si unus
augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quam
posse decernere, ut magistratu se abdicent consules?
Quid religiosius, quam cum populo, cum plebe agen-
di jus aut dare, aut non dare? Quid, quam leges,
non jure latas, tollere? Jus vero feciale complecti
clarigationem, fœdera, bellicque alia, ex Livio,
Nonio; Arnobio aliisque abunde liquet: quorum
ego verba hic non transcribam, contentus unum hic
apposuisse Varronis locum, qui est libro 4. de lingua
Latina: Feciales, quod fidei publicæ inter populos
præerant: nam per hos fiebat, ut justum conciperetur
bellum, & inde desitum, ut & fœdere fides pacis con-
stitueretur. Ex his mittebant, antequam conciperetur, qui
res repeterent; & per hos etiam nunc fit fœdus, quod
fidus scribit Ennius dictum. Hæc itaque omnia ad
alios, quam quos dixi, non pertinebant, nec de his
jurisconsulti respondebant, quorum omnis auctori-
tas juris cancellis includebatur. Nam de his testatur
Tullius primo de Legibus: Summos fuisse in civitate
viros, qui id jus civile interpretari populo & respon-
sitare soliti sunt, sed eos magna profectos in parvis
esse versatos: quid enim est tantum, quam jus civi-
tatis? Quid autem est tam exiguum, quam est hoc
munus eorum, qui consuluntur, quamquam est popu-
lo necessarium? Nec vero eos, qui ei muneri præfue-
runt, universi juris fuisse expertos existimo; sed hoc
civile, quod vocant, eatenus exercuerunt, quoad po-
pulo præstare valuerunt. Ita enim emendandum eum
locum censemus. Incognitum autem ibi vocat jus
pontificum, augurum, feciale, quia in his nulla
Jurisconsultis fuit auctoritas, ac per hoc de eo re-
spondere non valebant, ut de privato. Nam, quin
fuerint aliqui eorum, etiam juris pontificii auguralis-
ve scientissimi, plane negari non potest, cum ejus
rei aliquot etiam exempla proferat Brissonius IV. An-
tiquit. XVI. Non itaque sacri polluti cognitio, pia-
culique inde admissi, ad alios quam ad pontifices
pertinuit. Et quod tres eorum constituisent, ait
Tullius, id semper populo Romano, semper senatui,
semper ipsis Dis immortalibus satis sanctum, satis

augustum, satis religiosum visum fuit. Piacula au-
tem expiabantur, vel aqua, unde apud Virgilium,
- - - donec me flumine vivo

Abluero.

& ludis, aut etiam saltatione. Nam Servius ad
tertium Æneid. monet, sciendum esse, moris fuisse,
ut piaculo commissio ludi celebrarentur. Nam cum
Romani iracundia Matris Deum laborarent, eamque
nec sacrificiis, nec ludis placare possent, quidam se-
nex statutis ludis circensibus saltavit, quæ sola fuit
causa placationis. Unde & natum proverbium est,
Omnia secunda saltat senex. Quamvis hæc & alio
ordine, & alia ex causa narretur historia. Ita enim
ibi legendum. Sed & morte sæpe piaculum expurga-
batur. Unde apud eundem Virgilium:

Sanguine placastis ventos, & virgine casa,

Cum primum iliacas Danaï venistis ad oras:

Sanguine quarendi reditus, animaque litandum
Argolica.

Sed ut plurimum hostia locum subibat ejus, qui pia-
culo obligabatur, si capital non admisisset. Nam,
ut Servius ad hunc Virgilii locum notat, in sacris si-
mulata pro veris accipiuntur. Unde quum de ani-
malibus, quæ difficile inveniuntur, est sacrificandum,
de pane vel cera fiunt, & pro veris accipiuntur. Hinc
est etiam illud: Sparserat & latices simulatos fontis
Averni. Nam & in templo Isidis aqua sparsa de
Nilo esse dicebatur. Quod si autem piaculum ad-
mittendo & in leges edictave peccatum esset, etiam
multa imponebatur auctori. Nam ita Macrobius
I. Sat. XVI. Affirmabant sacerdotes pollui ferias, si
indictis conceptisve opus aliquod fieret. Præterea re-
gem sacrorum flaminesque non licebat videre feriis
opus fieri, & ideo per præconem denuntiabatur; ne
quid tale ageretur: & præcepti negligens multabatur.
Præter multam vero affirmabatur, eum, qui talibus
diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare
debere. GOESIUS.

T O R R E N T.

7. Mandatu prætoris.] Sic Carolus Sigonius, cum
alii ex P. R. Populi Romani facerent. Et fieri qui-
dem poterat, ut Quæstori aliquid Populus mandaret;
verum cum Vellejus sub Antistio Vetere Quæsto-
rem eum fuisse scribat, & Plutarch. similiter cognomen
Prætoris, quamquam corrupte βαιτάρα vocans, ex-
primat; Sigonium sequor.

C A S A U B O N.

Mandatu prætoris.] Gratia magna doctis viris,
qui hunc locum restituerunt: nam in nostris quoque
manuscriptis omnibus, etiam in regiis, & Turonensi,
locus erat corruptus. habent alii, mandatu P. R. alii
etiam depravatus: mandatu Reip.

T O R-

versa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit : & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihil dum a se memorabile actum esset in ætate qua jam Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuo efflagitavit, ad captandas quam primum majorum rerum occasiones in urbe. Etiam confusum eum somnio proximæ noctis (nam visus erat per quietem matri stuprum intulisse) conjectores ad amplissimam spem incitaverunt, arbitrium orbis terrarum portendi interpretantes : quando mater, quam

subjectam

T O R R E N T.

Herculis templum.] Erat id & conditoribus, & ætate, & religione, & opibus illustre, ut tradit Me- la lib. 111. multaue in eo veterum Græcorum mon- umentata, si Philostrato in vita Apollonii credimus lib. v. Hinc ergo & Alexandri ibidem sive imago, sive statua. Nam Annibalem quoque refert Livius Gades profectum, solutis Herculi votis, nova insuper vovisse, si cætera prospere evenissent, lib. xxi.

Ea ætate.] Anno xxxiii. Testis præter alios Cicero Philipp. x. his verbis : *Quid? Macedo Alexander, cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, nonne tertio & trigésimo anno mortem obiit, quæ est ætas nostris legibus x. annis minor quam consularis?* Mirandum autem Cæsarem, natura accerrimum & ambitiosissimum, ad quæsturam, qui primus erat honorum gradus, & quem Gracchi ambo anno 27. ipse Cato Uticensis 29. Cicero 31. gessere, tam sero pervenisse. Sed credendum est, eum declinandæ invidiæ causa ut Rhodum ivisse, sic etiam abstinuisse a petitione Magistratum. Quod ideo dictum volui, ne quis hinc cum Paulo Manu- tio, viro doctissimo, libro de legibus Romanis, existimet quæstoriam non fuisse ætatem, ut con- sulare, & prætoriam. fuisse enim aperte probat Tranquillus noster Calig. cap. 1. Germanicum quin- quennio ante quam per leges liceret, quæstorem fa- ctum esse commemorans, & Quintilian. iis verbis quæ ascripsimus sup. ad cap. iv.

In Urbe etiam.] Imo, si Dioni credimus, somnium illud Gadibus Quæstor vidit. A quo quanquam in eo dissentit Plutarch. quod illa nocte, quæ Rubiconis transitum antecessit, visum narrat, relinquitur tamen extra Urbem evenisse. Quin & postea cum devicto Afranio Gades ivisset, Gaditanos civitate Romana donavit, memor somnii quod quæstori illic ante contigerat. Dion lib. 41. Scribo igitur, ut in duo- bus vetustis codicibus : *occasiones in Urbe. Etiam confusum*, &c. sensus enim, eodem eum tempore, & somnio & Alexandri exemplo monitum, petita missione, ad Urbem properasse.

Confusum.] Ut Juvenal. Sat. 111. *Quamvis digressu veteris confusus amici.* Et Plin. Paneg. Trajani : *Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequeris?*

C A S A U B O N.

Nihil dum a se memorabile.] Lislæi cod. memo- riale. Sic hæ duæ voces sæpe confunduntur. Mas- furii Sabini libros Paulus J. C. *Memoralium* appel-

lat in *Pandectis lege* cXLIV. *De verborum signif.* qui constanter apud A. Gellium & Macrobiū, *Memorabilem* inscribuntur. nam quod in nuperis A. Gellii editionibus mutatum id est, contra vete- rum librorum auctoritatem factum, quos nos vidimus antiquissimos. Porro ita scribitur hic locus in libro *Viri cl. Francisci Pithæi* : *quod nihil tum admodum a se memorabile actum esset.* minus recte.

Ad captandas quam primum majorum rerum oc- casiones in urbe.] Membranæ Viterbienses : *in ur- bem. ἀρχαῖκῶς*, ut sæpe apud Ciceronem. Puto inobservantia hujus locutionis factum esse, ut inter voces *urbem* & *etiam*, quidam libri interponant vocem *evenit* aut *venit*. quam lectionem omnes libri meliores refutant. Distinctionem restituiimus ex editione pri- ma, & Ms. Lislæi : pessime enim in vulgatis editio- nibus distinctum est post vocem *occasiones*. cum ut doctissimus quoque Torrentius animadvertit, non in urbe, sed Gadibus sequens Cæsari somnium fuerit somniatum.

Arbitrium terrarum orbis portendi interpretantes.]

Ita visum interpretari vanissimæ artis auctoribus va- nissimis. *Artemidorus* libro τῆς ὀνειροκριτικῆς primo, de hujusmodi somnio loquens : *Ἀγαθὸν δὲ καὶ παντὶ δημαγωγῶ, καὶ πολιτευτῇ σημαίνει γὰρ τὴν πατρίδα ἢ μητρίαν, ὡς περὶ οὗν ὁ μεγνύμενος κατὰ νόμον Ἀφροδίτης, παντὸς ἀρχεῖ τῆ σώματος τῆς συνάσεως περὶ τομένης, καὶ ἐκείνης, οὕτως ὁ ἰδὼν, πάντων προσήσεται τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων.* *Astrampsyschus* in *Onirotico* : *Μητρὶ πλακῆναι καλὸν ἐστὶ ὄναρ τόδε.* *Astrampsyschi* sunt illi versus, quos ex *Suida* descriptos conjecit in *Animadversorum* libros Hadrianus Junius, tanquam incerti auctoris. Nobis eum librum manu exara- tum videre olim contigit in bibliotheca Petri Galefii Hispani, sed tantum videre : non enim aut legere aut describere licuit. Donavit nos nuper eo munere eru- ditissimus, probatissimus, amicissimusque juvenis Richardus Thomson Anglus, qui a Josepho Scaligero (cui propter animi dotes non minus quam mihi est charus) nactus erat. Cæterum in hujus somnii in- terpretatione, non consentiunt cum Artemidoro & Astrampsyscho Persarum & Indorum sapientes; de qui- bus Achmet Seirim F. cap. cxxvii. *Ἐάν τις ἴδῃ, ὅτι συνβιάσσε μητρὶ ἢ ἀδελφῇ, ἀνάξιον ἀγαθοποιήσε, ψευδόμενος καὶ μεταγινώσκων.* Si quis visus sibi fue- rit cum matre vel sorore rem habuisse, indigno bene- faciet, vituperatus eo nomine ac poenitens.

Mater, quam subjectam sibi vidisset.] F. Pithæi codex, *subactam*. Idem scribit, *arbitrium orbis ter- rarum*

subjectam sibi vidisset, non alia esset quam terra, qua omnium parens haberetur. Dece- 8
dens ergo ante tempus, colonias Latinas de petenda civitate agitantes adiit: & ad au-
dendum aliquid concitasset, nisi COSS. conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob id
ipsum retinuisent: nec eo secius majora mox in urbe molitus est. Siquidem ante 9
paucos dies, quam ædilitatem iniret, venit in suspicionem conspirasse cum M. Crasso
consulari, item P. Sulla & Autronio, post designationem consulatus ambitus condemna-
tis, ut principio anni senatum adorirentur: & trucidatis quos placitum esset, dicta-
turam Crassus invaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutaque ad ar-
bitrium rep. Sullæ & Autronio consulatus restitueretur. Meminerunt hujus conjura-
tionis Tanusius Geminus in historia, M. Bibulus in edictis, C. Curio pater in Ora-
tionibus.

rarum potiendi interpretantes: non portendi. quod
jure tamen placet magis, etsi in duobus regiis an-
tiquissimis eam scripturam offendimus: verum in al-
tero eorum emendatam. nam ibi factum rectiore
manu *portendi ex potiendi.* Fuerit olim fortasse,
arbitrium terrarum orbis potiendi portendi interpre-
tautes. moveor enim conspiratione tot exempla-
rium.

T O R R E N T.

8. *Colonias Latinas.*] Coloniae vel pro civium
meritis, vel pro S. P. Q. R. liberalitate alia aliis ju-
ra dabantur. Summum beneficium erat civitas Ro-
mana, secundo loco Latinitas, tertio jus Italiae cen-
sebatur, ut nimirum & liberti nunc cives Romani,
nunc Latini, nunc deditii dicebantur. De coloniis
Aug. cap. XLVII. de libertis eodem Aug. cap. XL. &
Claud. cap. XIX. nonnihil annotavimus. Atque hinc
bellum Sociale exortum, quod M. Livius Drusus
Tr. pl. promissam Latinis civitatem præstare non po-
tuit, A. U. C. DCLXII. Quod autem de conscriptis
in Ciliciam legionibus addit Sueton. argumento est
Cæsarem a quæstura tunc rediisse, cum bello pirati-
co adversus Cilicas itum est, A. U. C. DCXXCIII. Co-
lonias quoque Latinas, quas Cæsar adiit, Trans-
padanos capio, qui Latinitate non contenti civita-
tem insuper petere destinarant. Quod eos benefi-
cium a dictatore Cæsare impetrasse auctor Dion lib.
XLI. Novocomenses Vatinia rogatione Sueton. inf.
cap. XXVIII.

9. *P. Sylla & P. Autronio.*] P. Cornelius Sylla
& P. Autronius Pætus Coss. designati, damnati-
que de ambitu, non inierunt Magistratum. Non
male igitur Pulmannus. Quia tamen libri omnes
L. vocant, non P. Autronium, Suetonii equidem
errorem fateri esset satius, quam in tanto librorum
consensu quicquam immutare. Vide Fastos A. U.
DCXXCVIII. Suetonium fortassis fefellit, quod in
Fastis A. U. DCCXXIV. L. Autronii, qui ex Africa
triumphavit, nomen legerat.

Tanusius Geminus.] Libri veteres *Tamisius*, unus
etiam prænomen addit L. Annales Tanusii comme-
morat Seneca Ep. xciv. vitam hominis sapientis bre-
vem libro, qui paucorum versuum sit, sed laudan-

us atque utilis, comparans: longam vero homi-
nis insipientis, Tanusii annalibus, prolixis nimirum,
sed insulsis. Qui idcirco hominum elegantiorum
joco, ut & Volusi annales apud Catullum, cacata
charta vocabantur. Verba Senecæ in lib. ms. qui
Leodii servatur ad Divi Jacobi, sic habent: *Et pauco-
rum versuum liber est, & quidem laudandus atque
utilis. Annales Tanusii scis, quam non decorosi sint,
& quid vocentur. Hæc est vita quorundam longa,
& quod Tanusii sequitur annales.* Subtacet Catulli
verba, *cacata charta.* Ganusii scriptoris mentio Plu-
tarcho in Cæsare, sed vitio, credo. Interpres *Canu-*
sium rescribit. Ego *Tanusium* arbitror verum.

In edictis.] Infr. cap. XLIX.

C A S A U B O N.

8. *Colonias Latinas de petenda civitate agitantes.*] Gallos Cisalpinos Transpadanos, quibus jus Latii
post bellum Marficum lege Pompeja datum fuerat,
ut ait *Asconius*: sed eo jure non fuisse illos conten-
tos, nec eo secius de petenda civitate agitalle, ex
historia patet. vide *Dionem* libro. 37.

Conscriptas in Ciliciam legiones.] Refer ad annum
U. C. DCXXCVII. qui habuit consules C. Pisonem L.
F. Frugi, M. Acilium Glabionem. Clarum ex præ-
cedentibus sequentibusque. Vitæ Cæsaris annus erat
XXXIII. Is ipse est annus, quo bellum maritimum
& piraticum confecit Pompejus. Ne auscultemus
igitur docto viro, qui hoc putavit pertinere ad annum
U. C. DCXXCIII.

9. *P. Sylla & P. Autronio*] Fortasse, *Publiis*, *Sylla*
& *Autronio*. nisi est Suetonii memoriale peccatum:
quando & nos reperimus in omnibus libris, & L.
Autronio. quare eo pedibus in eruditissimi *Torrentii*
sententiam.

Meminerunt hujus conjurationis.] Intellige, quod
ad Cæsarem: nam ipsa quidem conjuratio notior,
quam ut testibus sit opus. Cæsarem fuisse illius
participem, id vero non ita clarum. Illud igitur
est, quod probatum est testimoniis Tanusii, Bibuli, &
Curionis patris: quos tamen omnes fuisse Cæsaris
inimicos, nemo est in illorum temporum historia,
vel leviter versatus, quin sciat. Edicta Bibuli illa
ipsa sunt, quorum in Pompejo *Plutarchus* meminit,
&

tionibus. De hac significare videtur & Cicero in quadam ad Axiū epistola, referens, *Cæsarem in consulatu confirmasse regnum, de quo Aedilis cogitavit*. Tanusius adjicit, Crassum, poenitentia vel metu, diem cædi destinatum non obiisse, & iccirco ne Cæsarem quidem signum, quod ab eo dari convenerat, dedisse. Convenisse autem Curio ait, ut togam de humero dejiceret. Idem Curio, sed & M. Actorius Naso, auctores sunt, conspirasse eum etiam cum Cn. Pisone adolescente : cui ob suspicionem urbanæ conjurationis provincia Hispania ultro extra ordinem data sit : pactumque, ut simul foris ille, ipse Romæ, ad res novas consurgerent, per Lambranos & Transpadanos :

& vocat διαγράμματα, βλασφημίας ἔχοντα καὶ κατηγορίας : Cicero ad Atticum, *Archilochica edicta*.

Tanusius Geminus in historia.] In manu exaratis multis, & editione prima, *Tamisius* : quo modo etiam apud Senecam in epistolis scriptum habent plerique libri antiqui. Sed & in Cicerone ancipiti scriptura, *Tamisos* & *Tanusios* lego. Græci ab altera lectione stant : quanquam apud Plutarchum in Cæsare Γανύσιος male pro Τανύσιος cūsum est : male etiam Xylander, *Canusius*. Non enim, puto, Canusium laudat Plutarchus, cujus meminit *Priscianus lib. octavo*. Hunc puto esse Canusium æqualem & amicum M. Tullii, non semel ei cum laude nominatum.

C. Curio pater.] Curiones scripserunt plures, sicut obscure *Solinus* significat *capite VII*. sed duorum Ciceronis æqualium Suetonius meminit, patris & filii : itaque cum adjectione aliqua laudari solent. sic iterum infra, & apud *Priscianum in VIII*. *Curio pater*. Suetonius alio istius libri loco patrem & filium simul laudat. De utroque *Cicero in Bruto*.

T O R R E N T.

Cicero in quadam ad Axiū ep.] Vulgati codices ad *Atticum* legunt. Et fieri quidem potuit, ut id ad Atticum potius quam quemvis alium Cicero scripserit; sed cum libri omnes mss. vel *Auxium* habeant, vel *Axiū*, atque Axii tunc celebris & Varro, & Cicero meminerint, nec sit verisimile librariorum in Attici nomine erraturos, non dubitavi, quin Turnebum auctorem secutus, *Axiū* & ipse reciperem, aut *Axium* potius. sic enim in veteri nummo : L. AXIUS NASO. Sed hunc nostrum Q. vocat Gellius lib. VII. cap. III.

Diem cædi dest. non obiisse.] Liber opt. *adiisse*. Alter quoque minime malus : *diem cædi non adisse*, sine verbo *destinatum*. quod monuisse satis est. Malim tamen *diem cædis non obiisse*, ut *obire diem auctio- nis*, *obire diem edicti* apud Cic.

M. Actorius Naso.] Sic libb. omnes, vel *Auctorius*. Naso autem, ut in nummo veteri Axiorum, sic apud Cic. Ep. fam. Otaciliorum quoque, & ad Q. fratrem Octavium cognomen est. De Actoris nihil nunc occurrit.

Cum Cn. Pisone.] Historia ex Sallustii Catilin. omnibus obvia. Adde Cic. pro P. Sylla, & Pe-

dianum Orat. in toga candida. Quamquam autem Pisonis conjuratio in eundem annum incidit cum ea, de qua paulo ante, ob Crassi tamen & Syllæ poenitentiam, perseverante cum Autronio Pisone, diversæ videri poterant. quod Sueton. indicat.

Per Lambranos.] Libri plures *Ambranos*, aut *Ambrones*. Et Ambrones quidem Galliæ populi, quorum nomen, si Festo credimus, etiam in proverbium abiit, de Ambranis vero nihil memini me legisse. Plinii enim locus, quem Beroaldus citat, de Ambianis, non de Ambranis loquitur. Et alioqui remotiores ii erant, quam ut conjurationi huic fervire possent. Quare nihil muto, ut Lambri accolam intelligamus. nam & hi trans Padum sunt, sollicitati, ut credo, a Cæsare ab Hispania redeunte, ut cap. proximo, & ab eodem adjuvi, cum Cn. Pisonem repetundarum judicio ob Transpadani cujusdam supplicium injustum impugnavit. Meminit ejus Sallust. Catilin.

C A S A U B O N.

Ad Axiū.] Ita membranæ nostræ quoque & Lislæi, vel ad *Auxium*. non ut in vulgatis ad *Atticum*. Similis error ab eruditis deprehensus apud *Senecam, De brevitate vite cap. V*.

Diem cædi destinatum non obiisse.] Ita princeps editio. Scio purissimæ Latinitatis esse phrasin *obire diem*, ut *obire vadimonium*. Non celabo tamen lectionem mss. qua Torrentii, qua nostrorum omnium : *non adisse*. Sit hoc sæculi vel auctoris idioma, an σφάλμα γραφικόν, non disputo.

De humero dejiceret.] Turonensis *de umero dejiceret*. neque enim defuerunt Critici, qui sine aspiratione, cui repugnat origo, hanc vocem scriberent. *Glossarium* in littera U. *Umerus*, ὤμος.

Per Lambranos.] Libri veteres isto loco οὐδὲν ὀγιές. tanta in iis varietas & inconstantia. Viterbiensis, *Ambianos* : sed ἐκ δευτέρας φροντίδος : nam prius *Ambranos* scriptum fuerat, quo modo in regis offendimus, & Turonensi. Lislæi, *Lubranos*. Suspicio ceterioris Hispaniæ barbarum aliquem populum intelligi, cujus opibus abuteretur Piso in rebus novandis : ut Romæ Cæsar Transpadanorum. si id non est, sunt per me Lambrani οἱ παραποτάμιοι Lambri fluminis. mentio ejus præter *Plinium*, etiam apud *Sidonium Apollinarem lib. I. epistola V*. *Ulvosum*

nos : destitutum utriusque consilium morte Pisonis. Ædilis, præter comitium ac forum, basilicasque, etiam Capitolium ornavit porticibus ad tempus extructis : in quibus, abundante rerum copia, pars apparatus exponeretur. Venationes autem ludosque, & cum collega & separatim, edidit : quo factum est, ut communium quoque impensarum solus gratiam caperet : nec dissimularet collega ejus M. Bibulus evenisse sibi, quod Polluci. Ut enim geminis fratribus ædes in foro constituta tantum Castoris vocaretur : ita suam Cæsarisque munificentiam, unius Cæsaris dici. Adjecit insuper Cæsar etiam gladiatorium munus, sed aliquanto paucioribus quam destinaverat, paribus. Nam cum multiplici undique familia comparata inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret. Conciliato populi favore, tentavit per partem tribunorum, ut sibi Ægyptus provincia plebiscito daretur, nactus extraordinarii imperii occasionem, quod Alexandrini regem suum, socium atque amicum a senatu appellatum, expulerant, resque vulgo improbabatur. nec obtinuit, adversante optimatum factione, quo um auctoritatem ut quibus posset modis invicem deminueret, tropæa

sum Lambrum, caruleum Adduam, velocem Athetum, pigrum Mincium, qui Ligusticis Euganeisque montibus oriebantur, paulum per ostia adversa subvectus, in suis etiam gurgitibus inspexi.

T O R R E N T.

10. *Pars apparatus.*] Sensus est, id quod forum & comitium non ceperat, Cæsarem in porticibus ad id extructis populo proposuisse.

Separatim.] Nempe munere patris funebri, cum omni apparatu arenæ argenteo usus est : Ferasque argenteis vasis incessere tunc primum visum. Plinius lib. xxxiii. c. iiii. in Cæsaris ædilitate id factum memorans. Vasa autem accipio, quæ irritandis bestiis provolvebantur.

Tantum Castoris.] Sic Livius lib. xi. *Castoris ædes eodem anno Idibus Quinctilibus dedicata est.* Idem alibi *templum* vocat, ut nunc *ædem*, nunc *templum Castoris* ; interdum vero *Castoris* & *Pollucis* etiam Cicero. Plinius lib. x. cap. xlii. & lib. xxxiv. cap. vi. *ædem Castorum*, *Pollucis* vero & *Castoris* Sueton. Tib. cap. xx. De vulgi ergo appellatione hic accipiendum est, quod Bibuli verbis narrat Sueton. Auctores vero non uno semper more loquuntur.

Habere Romæ.] Exemplar Tornacense non habet dictionem *Romæ*. Quam tamen servo : non enim idem alibi, quod Romæ periculum suberat.

Regem suum.] Fuit is Ptolemæus Cleopatæ pater, multis tandem post annis, annitente Pompejo, a Gabinio contra auctoritatem Pop. Rom. ac Senatus in regnum restitutus, qua de re plenissime inter alios Dion lib. xxxix.

C A S A U B O N.

10. *Ædilis præter comitium ac forum.*] Mos vetus Romæ, circa annum U. C. ccccxlii. institutus,

parta de Samnitibus per Papirium Cursorem nobilissima victoria. Notat Livius, lib. x. xl. *Dictator ex S. C. triumphavit : cujus triumpho longe maximam speciem captiva arma præbuere. Tantum magnificentia visum in iis, ut aurata scuta dominis argentariorum ad forum ornandum dividerentur : inde natum initium dicitur fori ornandi ab Ædilibus, cum thesa ducerentur.*

Pars apparatus exponeretur.] Signata vox *exponeretur* : quod verbi proprie locum habet in iis, quas vocant Græci ἐπίδειξις : quum pretiosissimæ quæque res omnis generis foras proferuntur, & oculis spectantium exponuntur. *Jacobus olim Bononiensis* rescribi jussit, *par apparatus*, nulla ratione ductus necessaria : sed hauserat, puto, eam lectionem e manuscriptis. nam in Viterbiensi codice ita scriptum.

Tantum Castoris vocaretur.] Imo Castores dicti Latinis, quos Græci vocant Διοσκύροις. Notum ex Plinio, Minutio Felice, Arnobio, aliis ; & ita recte vetus interpres, *Actorum* cap. xxviii. Sic in *Euripidis Electra* τῶ Κασοπέ, quod nuper docuit nos Josephus Scaliger.

Adjecit insuper Cæsar etiam gladiatorium munus.] Superiora ad Deum honorem pertinere & ædilis munus : gladiatores in memoriam patris dedit Cæsar. Dio & Plutarchus.

Paucioribus quam destinarat paribus.] Exhibuit ad arenam paria gladiatorum trecenta & viginti. Plutarchus.

11. *Ut sibi Ægyptus provincia plebiscito daretur.*] Id est, ut sibi extra ordinem pacandus Ægypti status demandaretur, & rex in regnum suum restituendus. *Provincia Ægyptus* hic dicitur (moneo tyronum gratia) ut paullo post, *provincia* appellantur, sylvæ callesque. neque enim populi Rom. provincia Ægyptus erat illis temporibus.

tropæa C. Marii de Jugurtha, deque Cimbris atque Teutonis, olim a Sulla disjecta, restituit : atque in exercenda de sicariis quæstione, eos quoque sicariorum numero habuit, qui proscriptione ob relata civium Romanorum capita, pecunias ex ærario acceperant, 12 quamquam exceptos Corneliis legibus. Subornavit etiam qui C. Rabirio perduellionis diem

T O R R E N T.

Tropæa C. Marii.] Ea jure neque Sulla deicere potuit, cum semel dedicata moveri nefas esset, neque Cæsar restituere : nam ne vetustate quidem consumpta reficiebantur. Plutarch. probl. Romanis Quæst. xxxvi. & Dion lib. xlii. de Pharnace jam devicto loquens his verbis : *Cum eo in loco tropæum Mithridates de Triario statuisset, quia id consecratum belli Deis evertere fas non erat, Cæsar de Pharnace suum opposuit, atque ita Mithridatis obscuravit.* Memorabile autem ob id Cæsar facinus tunc Catuli dictum fuit, eum jam non cuniculis, sed machinis rempub. oppugnare. Auctor Plutarch.

In exercenda de sicariis quæstione.] Id uti de præ-tore dictum intelligo. Prætores enim judicia exercebant. Sueton. hæc, & quæ proximo capite sequuntur, ut ex eodem fonte, Marianæ scilicet factionis studio, manantia, conjungit ; non quod eodem tempore contigerint.

Ob relata civ. Rom. capita.] In uno cod. erasa fuit dictio *relata*. Et sane qui occidendi hominis causa pecuniam acceperit, ut qui telum gestet, aut venenum comparet, etiamsi non occiderit, lege Cornelia tenetur. In eo autem arguitur Cæsar, quod acta Sullæ, S. C. confirmata, hunc in modum rescindendo remp. turbaverit ; non quin illi sicarii fuerint, sive occiderint, sive non, cum pecuniam eos ob id accepisse constaret.

12. *Qui C. Rabirio.*] Is T. Labienus fuit, Cicerone & Hortensio reum defendentibus. Exstat Ciceronis oratio, & rem omnem eleganter narrat Dion lib. xxxvii.

C A S A U B O N.

Tropæa C. Marii.] Plutarchus clarius : *Εἰκόνας ἐποίησάτο Μαρίας κέρυφα, καὶ νίκας τροπαιοφόρων.* Eum adi. *Tropæa* autem semper scribendum, non *trophæa*. Nullo enim modo ferendus est Marcellus Donatus, qui tantum hoc loco perdit verborum, ut probet veram scriptionem esse *trophæa*. Fuit omnino vir ille plurimarum literarum, & in Romana antiquitate adprime versatus : sed qui Græcæ eruditionis cum plane expers esset, ἀφύεσται criti-cum ubique sese prodit. Cujusmodi sane hoc est illius judicium. Nam quot argumentis confutari ejus sententia potest ? Repugnat primo analogia : etenim si trophæa scribi debet, ergo etiam trophos rhetorum dicemus, non tropos. Origo enim est

eadem. Ita nullum erit discrimen inter deducta a *τέρεω*, alo ; & *τέρεω*, verito. Repugnant omnes libri meliores & paullo vetustiores nobis inspecti, qui nullam in hac voce adspirationem agnoscunt : *tropæa* enim diserte habent Turonensis codex & optimus quisque. Repugnant denique etiam prisca lapides ; ut ille in quo, vel ipso Donato teste, hæc leguntur : ARCUM SIMULACRIS EORUM TROPÆISQUE DECORAT.

Atque in exercenda de sicariis quæstione.] Cæsar post ædilitatem factus est judex quæstionis, anno Urbis DCXCi. eique prætori operam navavit, cui forte contigerat quæstio inter sicarios. Id erat fere ædilitiorum hominum munus, & gradus ad præturam ex ædilitate. Possem ex Cicerone, quod dicimus, probare, nisi doctissimorum hominum de his scripta eruditissima versari in omnium manibus scirem. Tantum lapidis inscriptionem proferam, in honorem memoriæ Octavii patris Augusti positi : ubi ordine enumerantur officia, quæ ille consecutus est in rep. omnia :

C. OCTAVIUS. C. F. C. N. C. PR.

PATER AUGUSTI.

TR. MIL. BISQ. ÆD. PL. CUM

C. TORANIO JUDEX QUÆSTIONUM

PR. PRO. COS. IMPERATOR. APPELLATUS
EX PROVINCIA. MACEDONIA.

Hoc ego non monuissem, nisi viderem, virum doctum, contra Suetonii mentem & ordinem ejus accuratissimum, ad Cæsaris præturam hæc referre. Scio factum interdum, ut idem & prætor jurisdictioni præesset, & quæstor una exerceret quæstionem, sicut Cicero repetundis prætor urbanus : sed hoc de Cæsare cur nobis persuadeamus, silentibus veteribus memoriis, causa nulla est.

12. *Subornavit etiam.*] Pessimo consilio, qui Suetonii libros in capita secuerunt, usos esse, nimis sæpe attentus lector observabit. Exemplo sit hic locus : male enim divulserunt, quæ prudenter auctor conjunxerat, & quæ in Turonensi superioribus cohærent : licet distinctio capitum in eo libro sit observata. Neque hoc nullum momentum ad rectam istorum intelligentiam affert. Nam qui non attenderunt, ab illis verbis superioris capitis, *atque in exercenda de sic. quæst.* ad hujus xii. finem de Cæsare judice quæstionum agi, mentem auctoris pervidere non quiti sunt. Inde igitur prava divisio : inde eorum error, qui perverso narrationis ordine confusam Tranquillo temporum rationem imputarunt.

diem diceret : quo præcipuo adjutore, aliquot ante annos L. Saturnini seditiosum tribunatum senatus coërcuerat : ac sorte iudex in reum ductus, tam cupide condemnavit, ut ad populum provocanti nihil æque ac iudicis acerbitas profuerit. Deposita provinciæ spe, 13 pontificatum maximum petiit, non sine profusissima largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni, cum mane ad comitia descenderet, prædixisse matri osculanti fertur,

T O R R E N T.

Quo præcipuo adjutore.] Duo codd. *auctore*. Verum auctor ipse senatus fuit & universa nobilitas, adjutor Rabirius, cujus etiam manu occisus ferebatur Saturninus Tr. pl. quem, ut sacrosanctum, violare nefas erat. Ideo perduellionis causam dixit Rabirius. Quo crimine tenetur, ut inquit Ulpianus, is, qui hostili animo adversus rempub. aut Principem quid fecerit, l. ult. ad leg. Jul. majestatis. Ut fortassis *auctore* legendum sit. quod certe malim. Differunt vero *auctor* & *actor*, ut in Pomponii Attici vita Corn. Nepos, volens ostendere Athenienses ejus & consilio & opera uti solitos : *Hunc enim*, inquit, *in omni procuratione reip. actorem, auctoremque habebant.*

Aliquot ante annos.] Annos xxxvi. Dion enumerat, Cicero in Pisonem xl. his verbis : Ego in C. Rabirio, perduellionis reo, xl. annis ante me cos. interpositam senatus auctoritatem sustinui contra invidiam atque defendi. Dionis enumeratio fastis consentit. Cicero, cum parum abesset, causæ serviens, & rem extollens, xl. annorum, cujus temporis longissima præscriptio est, numerum adimplevit.

Sorte iudex in reum ductus.] Prætor quæstionibus & publicis judiciis præerat, iudicesque cogebat, ac fortiebatur. Rabirii ergo iudicium Cæsaris præturam antecessit : neque enim iudex duci sorte, & esse prætor potuit. Catilinæ vero conjuratio extremo Ciceronis consulatu detecta fuit. Et tunc quidem prætor declaratus erat Cæsar, sed nondum inierat magistratum.

13. *Prov. spe.*] Redit ad id, quod ante de Ægypto dixit.

Matri osculanti.] Tib. cap. xxxiv. *Quotidiana oscula prohibuit edicto.*

C A S A U B O N.

Ac sorte iudex in reum ductus.] Accipio de sortitione illa, qua factus Cæsar iudex quæstionis in iudicio Rabiriano. Quæstionis iudex quasi vicarius fuit prætoris sive quæstoris ejus, cui aderat. Quamobrem non minus quam ille quæstionem exercere dicitur : quod cæteris privatis iudiciis non convenit. Refert Dio libro xxxvii. sedisse iudicem in hac causâ & Lucium Cæsarem cum Cajo Cæsare : sed ille quidem privatus fuit, ut unus aliquis iudicum selectorum numero : Cæsar non simpliciter iudex, sed quæstionis iudex de causâ cognovit. Quo major ei facultas reo nocendi fuit.

13. *Deposita provinciæ spe, pontificatum maximum petiit.*] Quo anno Cæsar quæstiones exercuerat, eo-

dem & pontifex maximus est creatus, sub exitum consulatus M. Tullii. Adi in actis ejus anni Dionem.

Non sine profusissima largitione.] Duabus potissimum Cæsaris artibus effectum, ut in petitione huius sacerdotii homo juvenis, necdum præturam consecutus, amplissimos viros Q. Catulum & P. Isauricum, superaret ; profusa largitione in tenuiores, & potentiorum affectatione diligentissima, ad foeditatem adulationis usque. De hac fuisse Dio lib. xxxvi. ex cuius verbis tollenda menda, legendumque : *Οὐδὲ ἐμελεν οἱ τῆς αὐτίκα ταπεινότητος πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐπειταίσχυν, ἀλλ' ὧν ἐπεχείρει πρωτεύσαι, τῆς ὥς καὶ κρείττης ὑπῆρχετο.* Inapte vulgo, *ὥς καὶ κρείττων.* Nec proba eruditissimi Xylandri emendatio, *ὥς ἐσόμενος κρείττων.* Versio quoque a Dionis sententia aliena. Hoc vult enim : quos dignitate præcedere studebat, eosdem ut dignitate superiores affectabatur.

Cum mane ad comitia descenderet, prædixisse matri osculanti.] Descendentem ad comitia osculari, peculiare materni affectus fuit : at redeuntem e comitiis, honore auctum osculo excipere, commune matri cum aliis propinquis, amicis, clientibus. De matre locus iste apud Polybium testatur, libro decimo : *Δοκεῖν γὰρ ἅμα τ' ἀδελφῶν καθεσάμενος ἀγοράνομος ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ὥς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνην δὲ συναντῶν αὐτοῖς εἰς τὰς θύρας, καὶ περιπύξασαν ἀσπασάσθαι.* De reliquis elegans locus apud Arrianum in dissertationibus Epiḡcteti, libro primo, cap. xix. *Ἡξίωται τις δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαιτῶντες συνήδονται ἄλλος τῆς ὀφθαλμοῦ καλαφίλει, ἄλλος τὸν τράχηλον οἱ δ' ἄλλοι τὰς χεῖρας.* Notatu dignum est, etiam in curia talibus blanditiis fuisse locum : narrat enim Plutarchus Bruto, conjuratos sellam Cæsaris curiam ingressi circumstetisse, quasi aliquid rogaturos, osculabundos, manus alios, quosdam caput : *Καὶ συνεδέοντο πάντες ἀπ' ὁρμενοὶ τε χεῖρας, καὶ εἶρνα καὶ κεφαλὴν καταφίλιν.* Sic qui in senatu honore aliquo afficiebantur, eos amici, qui intererant, osculo inibi excipiebant : quo ex more illud est, quod de optimo principum Traiano narrat Plinius in panegyrico c. lxxi. *Jam, inquit, quo assensu, quo gaudio exceptum est, quum candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres, devexus in planum ἔσ' quasi unus ex gratulantibus.* Fuit & consuetudo Principum, quos amarent, eorum non ora tantum, sed pectus quoque & manus osculari. Theodorus libro v. de Theodosio, Meletium episcopum excipiente : *Περιεπύσσετό τε καὶ κατεφίλει καὶ ὀφθαλμοῦ καὶ χεῖρ' καὶ εἶρνα καὶ κεφαλὴν καὶ τὴν σεφανάσσαν δεξιάν.*

tur, domum se nisi pontificem non reversurum. atque ita potentissimos duos competitores, multumque & ætate & dignitate antecedentes, superavit, ut plura ipse in eorum tribubus suffragia, quam uterque in omnibus tulerit. Prætor creatus, detecta conjuratione Catilinæ, senatuque universo in socios facinoris ultimam statuente pœnam, solus municipatim dividendos, custodiendosque publicatis bonis, censuit. Quin & tantum metum iniecit asperiora suadentibus, idemtidem ostentans, quanta eos in posterum a plebe Romana maneret invidia, ut Decimum Silanum consulem designatum non piguerit, sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut gravius atque ipse sensisset exceptam: obtinuisseque adeo, transductis ad se jam pluribus, & in his Cicerone consulis fratre, nisi labantem ordinem confirmasset M. Catonis oratio. Ac ne sic quidem impedire rem destitit,

T O R R E N T.

Duos competitores.] Q. Lutatium Catulum, & P. Servilium Isauricum, Plutarch. Dion plures adhuc alios petivisse refert. Simile vero exemplum P. Licinii Crassi, pont. max., apud Livium initio lib. xxv.

Ætate ac dignitate.] Melius quatuor libri mss. *Ætate & dignitate.* Cicero in Verr. P. Servilius, & Q. Catulus tantis rebus gestis sunt, ut in clarissimorum hominum numero reponantur. De Catulo, quod huc propius spectat, sic etiam Sallust. *Ex petitione pontificatus, odio incensus, quod extrema ætate, maximis honoribus usus, ab adolescentulo Casare victus discesserat,* Catuli, ut videtur, verbis adolescentulum vocans eum, qui mox prætor factus est. Et alioqui vetusta consuetudine Romani ad annum XLVI. juniores, supraque eum annum seniores appellabantur. Gellius x. cap. xxviii.

14. *Ciceronis consulis fratre.*] Liber opt. Cicerone consulis fratre. quod sane elegantius est.

C A S A U B O N.

14. *Solus municipatim dividendos custodiendosque publicatis bonis, censuit.*] Quomodo solus, si plures in suam sententiam traxit? Sed aliud est censere, aliud assentiri, ut libro sequente cap. xxxv. Et tamen ne sic quidem consentient inter se scriptores. A sententia, quæ præsens supplicium decernebat, primum discessisse Domitium Neronem, non autem Cæsarem, scribit Sallustius c. l. Qui etiam addit, Silanum, quando permotus oratione Cæsaris, quod prius censuerat, correxit, pedibus in sententiam Ti. Neronis ivisse. Idem Appianus ii. Civil. quoque narrat. Suetonius & Dio nullam Domitii mentionem faciunt. Quin diserte Dio affirmat & Plutarchus, τὰς ἄλλας πᾶντας μέχρι Καίσαρος θανάτῳ κελεύσαι: alios omnes ante Cæsarem mortis damnasse. Sed & Cæsaris sententiam ita varie narrant auctores, ut convenire pax inter illos nequeat. Sallustius sic ait c. li. *Publicandas eorum pecunias; ipsos in vinculis habendos per municipia, quæ maxime opibus valent: neu quis de his postea ad senatum referat,*

neve cum populo agat. Plane idem & Dio, qui Sallustii verba videtur expressisse. Sic enim lib. xxxvi. Γνώμην ἔδωκε δῆσαι τε αὐτὰς, καὶ εἰς πόλεις ἄλλας ἄλλη καταθέσθαι, τῶν ἑσίων ἐσχημένους, ἐπὶ τῷ μὴτε περὶ ἀδείας εἶναι αὐτῶν χρηματισθῆναι ποιεῖ. Omnia sunt eadem: ut in vinculis habeantur; ut oppidatim dividantur; ut pecunia sua priventur; ut de eorum causâ ad consequendam absolutionem neque referre ad senatum fas cuiquam sit, neque agere cum populo. At Plutarchus quam diverse! ut per Italiæ urbes, quas Cicero ipse elegisset, custodirentur ad devictum usque Catilinam; quo postea senatus per otium de causâ ipsorum cognosceret. Vides nullum hujus sententiæ caput eodem modo esse conceptum, atque apud superiores scriptores. Appianus Plutarchum, ut fere alibi, sequitur: Πρατίζει διαθέσθαι τὰς ἀνδρας Κικέρωνα τῆς Ἰταλίας ἐν πόλεσιν, αἷς ἂν αὐτὸς δοκιμάσῃ, μέχρι Κατρίλινα καταπολεμηθέντος εἰς δικαστήριον ὑπαχθῶσι. Sententiam dixit, ut Cicero per urbes Italia, quas ipse probasset, reos divideret; donec, Catilina devicto, iudicio sistantur. In editis libris perperam scriptum προστίθει: qui error persuasit interpretibus, Cæsarem non novæ sententiæ auctorem existisse, verum prius dictis aliquid addidisse: quod falsissimum est. Πρατίζει igitur verum est; nempe γνώμην. Observent autem tyrones morem populi Rom. in reorum custodia. Nam quos in carcerem non conjiciebant, eos vel militibus, vel fidejussoribus, vel etiam sibi committebant, ut ait lex prima Digest. de custodia reorum, vel eos magistratibus custodiendos tradebant, vel per oppida Italiæ dividebant: cujus moris nobile exemplum in illis mille Achæis, quos bello Persei confecto Romani in Italiam acciverunt, ut nuper ad Polybium ostendimus, qui inter illos fuit. Quemadmodum autem ad magistratus sive privatos fidejussores aut vades periculum ex evasione custodiarum spectavit, sic ad urbes vel municipia, quibus fuerant rei traditi; quod in hac historia Dio observat illis verbis: Ἐπὶ τῷ ἂν διαδράσῃ τις, ἐν πολεμίων μοίρᾳ τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἂν φύγῃ, εἶναι: Ea lege, ut si quis eorum effugiat, ejus oppidani, unde aliquis effugerit, pro hostibus & perduellibus habeantur.

tit, quoadusque manus equitum Romanorum, quæ armata præsidii causa circumstabat, immoderatus perseveranti necem comminata est: etiam strictos gladios usque eo intendant, ut sedentem una proximi deseruerint, vix pauci complexu togaque objecta protexerint. Tunc plane deterritus non modo cessit, sed etiam in reliquum anni tempus curia abstinuit. Primo Præturæ die Q. Catulum de refectione Capitolii ad disquisitionem populi vocavit, rogatione promulgata, qua curationem eam in alium transferebat. Verum impar optimatum conspirationi, quos relicto statim novorum consulum officio, frequentes, obstinatosque ad resistendum concurrisse cernebat, hanc quidem actionem deposuit. Cæterum Cæcilio Metello Tribuno pleb. turbulentissimas leges adversus collegarum inter-

T O R R E N T.

Ut sedentem.] Plutarch. egredienti jam curiam hanc vim factam dicit, Curione objecta toga eum protegente.

In reliquum anni tempus.] Hæc extremo Ciceronis anno acta fuere. Cæsar sequentibus consulibus præturam gessit.

15. *De refectione Capit.*] De ædificatione Capitolii, & varia ejus fortuna Plutarch. in vita Poplicolæ, & Tacitus lib. III. Histor. Quod vero propius ad hunc locum spectat, auctor est Dion lib. XLIII. inter alios decretos Cæsari post victoriam honores hunc quoque additum, ut nomen ipsius, deleto Catuli, Capitolio inscriberetur; perinde scilicet ac si ipse id perfecisset, de cujus perfectione Catulum ad disquisitionem populi vocaverat. Verum id secutum non fuisse Tacitus, quo supra citavimus, loco ostendit. Adde, si placet, Val. Max. lib. VI. cap. IX.

Consulum officio.] Consulum officium vocat, quod consulibus, quo die inibant magistratum, ab amicis præstabatur. Notandumque ex hoc loco, primum præturæ Cæsaris diem eundem fuisse, quo etiam novi cons. deducebantur, kal. Jan.

Frequentes obstinatosque.] Liber opt. qui fuit olim Joh. Baptistæ Panæti Ferrariensis, *frequentes destinatos*, sine conjunctionis particula. quam lectionem veram puto. Catull. *At tu, Catulle, destinatus obdura*; pro certus obfirmatusque.

16. *Cæcilio Metello tr. pl.*] Is etiam Nepotis cognomen, quod Valerio teste a moribus ductum est, habuit, homo levissimus. De cujus seditioso tribunatu prolixè Plutarch. Catone Uticensi, & Dion lib. XXXVI. Cicero sæpiissime. Inf. cap. LV.

C A S A U B O N.

Quoad usque manus equitum.] Scrib. *quoad manus equit.* ut in omnibus æξιοπίστοις veteribus, etiam Turonensi.

Quæ armata præsidii causa circumstabat.] Plut. Πολλοί τῶν Κικέρωνος φρεσίνων τότε νέων. Sed melius Sallustius: Consul, ubi ea parari cognovit, dispositis præsidiis, uti res atque tempus monebat. Non enim ad salutem Ciceronis magis, quam ad publicam

omnium, hæc præsidia spectabant. Quos autem juvenes vocat Plutarch. ii videntur equites fuisse, ex Sallustio: etsi de illo patrum confesso is non loquitur, verum de priore.

Ut sedentem proximi deseruerint.] Senatorum in curia fuit hic mos, cavere, ne homini obnoxio affiderent. Cicero in Catilinam I. VII. *Quid quod adventu tuo ista subsellia vacuata sunt? Quid quod omnes consulares, qui tibi sæpe ad eadem constituti fuerant, simulatque assedisti, partem istam subselliorum nudam atque inanem reliquerunt?* Notat Dio libro LVIII. de amicis Sejani, illi assidentibus, quo die novissime in senatum venit: Μετὰ τὸ καὶ ἐν κατηφείᾳ πολλῇ ἐγίγνοντο, καὶ τινες καὶ ἐξάνευσαν τῶν συγκαθήμενων αὐτῷ· ὃν γὰρ πρόσθεν περὶ πολλῶν φίλων ἔχειν ἐποιῶντο, τῷ τῷ τότε ὁδὲ τῆς αὐτῆς συνεδρείας κοινωνεῖν ἤθελον.

In reliquum anni tempus.] A nonis Decembribus ad kal. Januarias.

15. *De refectione Capitolii ad disquisitionem populi vocavit.*] Ita exprimit Græcorum ἐπὶ τινὶ εὐδύνειν. Dio lib. XLIII. hac de re loquens: Ἐφ' ὃ τῇ ἐκποιήσει εὐδύνειν ἐκεῖνον ἐπεχείρησε. Libro XXXVI. dixerat: Κλοπῆς αὐτὸν ἡυδυνε καὶ τὸν λογισμὸν τῶν ἀνηλωμένων χρημάτων ἀπῆτει. Sic libro VI. c. 2. *Cæsarem ad disquisitionem senatus vocavit.*

Quæ curationem eam in alium transferebat.] Is alius est Pompejus, in quem voluit Cæsar non tam curationem quam honorem inscriptionis, ambitiose transferre. Dio: Ἐπράτηεν ὁ Καῖσαρ, ὅπως τὸ μὲν τῷ Καίῳ ὀνομα ἀπὸ τῶ νῶς τῷ Διὸς τῷ Καπιτωλίνῳ ἀφαιρεθεῖν· τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ τὰ λοιπὰ προσεξεργάσασθαι ἐπιβραβεῖν. & quæ sequuntur.

Relicto statim novorum consulum officio.] Vide ad caput LIII. lib. sequentis.

V A R I O R.

15. *Quæ curationem eam in alium transferebat.*] Transferebat, id est, transferre instituebat. Sic infra cap. XXIII. *Senatui detulit*, & cap. XV. *Nec jus quod adoptione amiserat, ex ulla parte retinuit.* De quo loquendi genere videri etiam poterit Scipio Gentilis I. Pereg. XXV. GOESIIUS.

intercessionem ferenti, auctorem propugnatoremque se pertinacissime præstitit, donec ambo administratione reip. decreto patrum summoventur. Ac nihilo minus permanere in magistratu, & jus dicere ausus, ut comperit paratos qui vi ac per arma prohiberent, dimissis lictoribus, abjectaque prætexta, domum clam refugit, pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo post sponte & ultro confluentem, operamque sibi in asserenda dignitate tumultuosius pollicentem, compescuit. Quod cum præter opinionem evenisset, senatus ob eundem cœtum festinato coactus, gratias ei per primores viros egit: accitumque in curiam, & amplissimis verbis collaudatum, in integrum resti-
17 tuit, inducto priore decreto. Recidit rursus in discrimen aliud, inter socios Catilinæ nominatus,

T O R R E N T.

Ob eundem cœtum.] Peculiare apud auctores de seditione verbum. Sic inf. cap. xli. *Ac ne qui novi cœtus.* Livius: *Cœtus nocturni plebis suspecti patribus.* Seneca iii. Declam: *Qui cœtum fecerit, capitale sit.* Marcianus J. C. l. v. ad leg. Juliam de vi publica: *Qui cœtu, concursu, turba, seditione incendium fecerit.*

Inter soc. Cat. nominatus.] Sic Calig. cap. xxvi. *Quæstorem suum, in conjuratione nominatum, flagellavit.* Jcti nostri, ubi de criminibus agitur, nominatos dicunt eos, qui rei facti postulatique sunt, l. i. de quæstionib. l. vi. de interdictis & releg. l. ii. de bonis eorum, qui sib. mort. conf. Eadem scilicet ratione, qua appellare interdum pro accusare, seu in iudicium vocare accipitur.

Apud Novium quæstorem.] Turneb. lib. ii. Adversar. cap. xxvii. quæstorem accipit pro eo, qui iudicium publicum exercet, & quæstor sæpius dicitur. Verum cum de indicio tantum hic agatur, ego huic Novio, tunc quæstori urbano, a senatu extra ordinem mandatum puto, ut Vettium indicium profitentem audiret. Nam alioqui, si lege quæstioni Novius præerat, prætorem fuisse necesse est. Prætor enim, ut supra monuimus, iudicia exercebat, & tum quæstor dicebatur. Prætorem autem non fuisse Novium ostendit id, quod sequitur: ideo conjectum fuisse in carcerem, quod compelli apud se maiorem potestatem passus esset, prætorem scilicet Cæsarem, ipse quæstor tantum. Qua de re Gellius lib. xiiii. cap. xii. & sequenti. Liber unus habet *Nonius*, ut in veteri numismate *SEX. NONIUS SUFENAS*; & Sueton. Aug. cap. xliii. *Nonius Asprenas.* Sed & Novii Romani sunt. Horat. lib. i. Sat. vi.

At Novius collega gradu post me sedet uno.
quo tamen sermone etiam Nonios commemorat.

C A S A U B O N.

16. *Donc ambo administratione reip. decreto patrum summoventur.*] De Cæcilio Metello consentit Dio: de Cæsare perspicue aliter tradit: cessisse illum, neque passum decerni id de se, quod jam de Nepote fuerat decretum: *Ὁν μὲν ἔτι καὶ χαρίζεσθαι αὐτῷ*

(Pompejum intellige) *ἡθέλει, ὥς τε καὶ ἐφ' αὐτῷ διὰ τὸ τοῦ ψήφισθῆναι τι τοῖσιν, ὅιον ἐπὶ τῷ Νέπωτι δέδοκται, ὑπομείναι.* Id puto ex eo accidisse, quoniam decretum istud, quod ad Cæsarem, prius contumacia ipsius & imparentia, deinde ob posterius factum senatusconsultum, perinde habitum, quasi nunquam esset factum.

Operamque sibi in asserenda dignitate pollicentem.] Mirus ubique in hoc auctore potest observari verborum dilectus, non e rhetorum lecythis petitorum, sed e vita communi & usu quotidiano. Nam illæ voces *asserenda dignitate*, ipsiusmet Cæsaris sunt, non Suetonii. In omni republica bene temperata, qualis Romana fuit, duplex observatur æqualitas, arithmetica & geometrica; sive ut cum Aristotele dicam, τὸ ἀριθμῶ ἴσον, & τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον. Prior æqualitas appellatur libertas, posterior dignitas. Ut igitur plebs vilis, quoties fere tumultuatur, libertatem prætexit: sic optimates & potentes dignitatem. Sic Catilina conspirandi adversus patriam hanc se habere causam dicere solitus, quod statum dignitatis suæ non obtineret. Apud Sallustium ipse ita loquitur c. xxxv. *Injuriis contumeliisque concitatus, quod fructu laboris industriaque mea privatus, statum dignitatis non obtinebam, publicam miserorum causam pro mea consuetudine suscepi.* Cæsar simillime, causam, cur patriæ bellum intulisset, hanc afferre solitus, pro asserenda dignitate sua. De bello civili libro i. cap. vii. in concione ad milites: *Hortatur, cuius imperatoris ductu ix. annis remp. felicissime gesserint, ut ejus existimationem dignitatemque ab inimicis defendant.* Suetonius cap. xxxiii. de illa concione aut simili loquens: *Quum affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque equo animo detracturum sibi.* cap. lxxii. hæc verba illius proferuntur: *Professus est palam, si grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usus esset, talibus quoque se parem gratiam relaturum.* Alibi idem Cæsar causam, cur Pompejus hoc bellum conflasset, hanc dicit esse, *quod neminem dignitate secum exaquare volebat.* Sic in formula libellorum, quos idem Cæsar ad candidatorum commendationem circum tribus missitabat: *Commendo vobis illum & illum*

minatus, & apud Novium Nigrum Quæstorem a L. Vettio Judice, & in senatu a Q. Curio: cui, quod primus consilia conjuratorum detexerat, constituta erant publice præmia. Curius e Catilina se cognovisse dicebat: Vettius etiam chirographum ejus Catilinæ datum pollicebatur. Id vero Cæsar nullo modo tolerandum existimans, cum implorato Ciceronis testimonio, quædam se de conjuratione ultro ad eum detulisse docuisset, ne Curio præmia darentur, effecit: Vettium pignoribus captis, & direpta supellectile male

mul-
lum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant, ut legitur cap. xl. i. In his omnibus locis dignitas non simpliciter honorem significat; sed illam æqualitatem, quam appellari diximus Aristoteli τὸ ἴσον τὸ κατ' ἀξίαν.

T O R R E N T.

A L. Vettio indice.] Recte sic Pulmann. cum antea *Vettio* legeretur. Dion & Appian. nomen servant, & exemplar unum ex nostris *Vetio* habet. *Vettius* ergo, unde cognomen *Vettienus*, scribendum est etiam apud Ciceronem, maxime ad Att. lib. ii. epist. penult. & orat. in Vatinius. Exstant præter lapides etiam nummi veteres: in quibus cum *t. Vettius Judex* legamus, quidam vir doctus hoc loco non *Vettio indice*, sed *Judice*, ut cognomen sit, scribi voluit. A quo dissentio, non quin *Judex* cognomen ei fuerit (quamquam *Salassus* quoque vocari potuit, ut ille *Vettius*, de quo *Valerius* lib. ix. cap. xi.; aut *Marcellus*, ut ille, de quo *Plin.* x. cap. xxv.) sed neque *Sueton.* tot nominibus uti consuevit, & indicem vocat ipse *Cicero* ad Att. *Vettius*, ille noster index. Justo autem *Lipso* libentius assentior, qui hunc ipsum *Vettium* proscindi putat a *Catullo* nobili illo epigrammate,

In te, si in quemquam, dici pote, putide Vetti, &c.

De Q. Curio autem, altero indice, idem *Cicero* non uno in loco, & *Sallust.* *Catil.* & *Plutarch.* *Ciceron.*

Pignoribus captis & direpta supell.] Id ita intelligo, ut cum multæ nomine ob falsum indicium pignora caperentur, in turba, quemadmodum fieri consuevit, supellex tota direpta sit. Coercitionis enim genus erat pignoris captio, qua senatores etiam in senatum venire, & rogati sententiam dicere cogebantur, aut aliam quoque ob causam coercerentur. *Gell.* lib. vii. cap. x. *Cic.* *Philipp.* iii. & lib. iii. de *Oratore*: *Crassum in Senatu Philippus consul se laceissentem pignoribus captis instituit coercere.* *Dion* *Vettium* hunc equitem facit.

C A S A U B O N.

17. *Apud Novium Nigrum quæstorem.*] Hoc est, quæstorem. Notum, qui fuerint in Romanis δικάστοις quæstores.

A L. Vettio indice.] Scribe *Judice*. ita volueram. Sic enim membranæ *Viterb.* Sic nummi veteres, quos proferunt viri docti, in quibus *Vettii* cognomen est *JUDEX*. *Dio* lib. xxxvii. vulgatam lectionem stabilit nonnihil: μὴνός τε Λαχίς Ουεττίε

ἀνδρὸς ἰπώεως. Est & apud *Tacitum* *Vettius* quidam *Valens*, qui indicium offerens trahitur ad supplicium, libro xi. *Annal.* ex eadem, ut puto, gente.

Quædam se de conjuratione.] Recte *quædam*, ut *Memmianus* & fere omnes libri. nonnulli *quædam*. id vero ferri non potest; non enim de alia conjuratione ista debent intelligi quam de *Catilinaria*.

Vettium pignoribus captis & direpta supellectile.] Inter coercitionum modos leniores hic fuit. Nam si quis consuli aut prætori non obtemperaret, lictores mittebantur, qui damno eum coercerent, ut loquitur *Cicero*. Ex eo discimus, fabros, si aditus non pateret, solitos adhiberi, & publicis operis omnia disturbari. Hanc violentiam exprimit *Suetonius* voce *direpta*: neque enim prædam aut rapinam id verbum semper significat, sed violentiam duntaxat & celeritatem actionis denotat. Erit igitur *direpta supellex*, quæ fuerit cupide ablata & divendita. nam *diripere* pro cupide emere, dixerunt eleganter Latini. Auctor vitæ *Persii*, quem docti putant esse *Suetonium*: *Editum librum continuo mirari homines & diripere cœperunt.* nam ita scribendum esse, non *deripere*, in editione *Persii* admonuimus: idque tam est certum, quam quod certissimum. Alii auctores pari venustate etiam verbum *rapere* usurparunt. *Hieronymus* ad *Pammachium*, de *Epiphani* literis ad *Johannem* Episcopum *Hierosolymitanum*: *Harum exemplaria certatim Palaestina rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scripturæ.* *Severus Sulpitius*, *Dialogo* primo cap. xvi. de suo libro, quo vitam *B. Martini* descripsit: *Quum tota certatim urbe raperetur, exultantes librarios vidi, quod nihil ab his quaestuosius haberetur.* Porro *direpta* hoc loco scribunt omnes libri, sine ulla exceptione; non *dirupta*, ut probabili admodum conjectura (nam pignora capta moris erat cedere interdum) emendabat *Guilielmus Ranchinus*, vir doctissimus atque integerrimus: cujus obitum ex inopinato casu nuper audivimus & mœruimus.

V A R I O R.

17. *Pignoribus captis & direpta supellectile.*] *Ulpianus* dixit leg. v. §. x. ff. de agnosc. & al. lib. *Pignoribus captis & distractis cogetur sententia satisfacere.* Et idem l. i. §. i. ff. d. inspiciend. vent. Cogenda igitur erit remediis pratoriis, & in jus venire, & si venit, respondere: pignoraque ejus capienda & distrahenda, si

mulcatum, ac pro Rostris in concione pæne discerptum, coniecit in carcerem : eodem
 18 Novium Quæstorem, quod compellari apud se majorem potestatem passus esset. Ex
 prætura ulteriorem sortitus Hispaniam, retinentes creditores interventu sponforum re-
 movit : ac neque more, neque jure, antequam provinciæ ornarentur, profectus est : in-
 certum

si contemnat, vel multis coercenda. Ex quibus li-
 quet, Romanis solitum fuisse pignora capere, & ut
 damnati judicatum facerent, & ut vocanti magistra-
 tui parerent. Id quod posterius dixi, Vettio acci-
 disse videtur, qui cum citatus non veniret, & pigno-
 ribus, quæ protinus distracta, coercitus est, & cum
 perseveraret negligere auctoritatem vocantis, per
 lictores e concione abreptus est in carcerem. quod
 hic Suetonius dixit, *male mulcatum.* *Mulcare* ete-
 nim, ut Vossius notat, *est verberum; multare, mul-
 ta sive pœna pecuniaria.* Fuit autem hoc non tan-
 tum contra omnem æquitatem, quod ita mulcetur :
 verum erat & contra instituta & consuetudinem po-
 puli Romani civem indemnatum & indicta causa in
 carcerem conjicere, si non summorum & manife-
 storum esset scelerum reus. A reliquis enim exige-
 batur nihil amplius, quam ut vades darent, donec
 judicaretur. Quod cum plene adstruat Herald. i. de
 rer. jud. auct. XII. pluribus persequi supersedeo.
 GOESIIUS.

T O R R E N T.

Male multatum.] Sunt, qui *male mulcatum* le-
 gant. Et mulcare quidem elegans & antiquum
 verbum est, verum hoc loco *multatum* magis pla-
 cet : loquitur enim de multa Vettio illata, & qui-
 dem minus duriter. Alioqui *mulcatum* malletm :
 ut in Terentii Eunucho, *male mulcabo ipsam* ; &
 iterum in Adelphis. Neque id uno Ciceronis loco &
 P. Victorius annotavit, & ego quoque ex vetustis
 codd. deprehendi.

Eodem Novium.] Codex Ferrariensis *eodem modo*
Nov. ut *multatum* quoque intelligas.

18. *Provincia ordinarentur.*] Facta provinciarum
 sortitione, antequam proficiscerentur, qui sortiti fue-
 rant, solebat senatus pro cuiusque provinciæ ratio-
 ne modum formamque præscribere, qua administra-
 rentur : solebat etiam ea decernere, quæ profici-
 scentibus necessaria videbantur. Ea cum fierent,
 ornari (verbo ab antiquis sæpe ad id usurpato) pro-
 vinciae, ornari etiam prætores ipsi proconsulesque
 dicebantur, minus futuri graves, si sumptu publico
 mitterentur. Cic. lib. II. ad Q. Fratrem : *Refere-
 batur de provinciis quæstorum, & de ornandis præ-
 toribus.* Idem ad Atticum lib. III. Epist. XXIV.
Cum scripsissetis, consulares provincias ornatas esse.
 Et paullo post : *De consulibus ornandis.* Et pro
 lege Manilia : *Ornata provincia lege curiata.* Ite-
 rum II. in Rullum, loquens de x viris, quos Rul-
 lus agris dividendis instituere volebat : *Ornat eos*
apparitoribus, scribis, librariis, præconibus, archi-
tectis; præterea mulis, tabernaculis, canteriis, su-

pellectili : sumptum haurit ex arario. Sueton. ergo,
 nisi mendum subest, *ordinare* dixit provinciam pro
ornare ; non improprie quidem, ut *ordinare litem,*
causam, judicium, testamentum, codicillum apud
 Jctos, aliosque auctores passim reperias, *ordina-*
re etiam res publicas apud Horat. lib. II. Od. I. sed
 veteres, ut ante dixi, *ornandi* vocabulo utebantur :
 nam *ordinare* non tam instruere est, quam compo-
 nere atque dirigere. Quo sensu *ordinare provin-*
ciam dixit Sueton. Galb. cap. VII. *ordinare arbuta*
 Horat. lib. III. Od. I. Vide etiam, quæ notamus
 Aug. cap. XXXVI. & Tit. cap. IX. Sed, quod dice-
 bam, suspicio mihi non levis mendi. Dionys. qui-
 dem Lambinus ad Æm. Probi Hannibalem, in Er-
 rici Memmii manuscripto codice *ornarentur* affirmat
 invenisse.

C A S A U B O N.

Male multatum.] In optimo codice Memmiano,
mulcatum habetur, ut olim doctissimus Lambinus
 admonuit, quem vide illa de voce disputantem.
 Eandem scripturam olim & Politianus in membranis
 suis inventam adnotaverat.

Eodem Novium q.] Elegantius in Mss. *eodem*
& Novium.

Quod compellari apud se majorem potestatem passus
esset.] *Compellari* hic quod paulo ante, *nominari.*
 Utraque vox hoc loco id significat, quod Græci
 dicunt ἐνδείκνυσθαι aut φαίνεσθαι, deferri ab indice
 aut dilatore : compellatio, ἐνδείξις aut φάσις, in jure
 Attico.

18. *Ex prætura ulteriorem sortitus Hispaniam.*] Dio
 libro XXXVII. ὁ Καίσαρ τῆς Λυσιτανίας μετὰ τὴν στρα-
 τηγίαν ἤρξε. Non video, cur præfuisse Lusitaniæ
 eum dicat, qui sit nactus provinciam ulteriorem
 Hispaniam, cujus terræ pars tantum altera est Lusita-
 nia : Bæticam enim cum ista complectitur. Plutarchus
 adhuc negligentius, qui præfuisse ipsum ait Iberiæ sive
 Hispaniæ.

Retinentes creditores interventu sponforum removit.] *Plutarchus* : Καίσαρ, ὡς ἦν δυσδιάδετον αὐτῷ τὸ
 περὶ τῆς δανεισῆς, ἐνοχλῆντας ἐξίοντι καὶ καλεῖσθαι-
 τας, ἐπὶ Κράσσον κατέφυγε. Mox : Ἀναδεξαμένη
 δὲ Κράσσος τῆς μάλιστα χαλεπῆς καὶ ἀπαραίτητης
 τῶν δανεισῶν, καὶ διεγλύθησαντος ὀκλανοσίων καὶ τριά-
 κοντα ταλάνων, ὅπως ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν ἐπαρχίαν.

Antequam provincia ornarentur.] Ex fide docto-
 rum virorum Lambini & Fulvii Ursini, qui ita
 scriptum esse in antiquissimis libris testati sunt, re-
 stituimus hunc locum. Nam in nostris quidem
 omnibus, etiam Memmiano, ut in vulgatis, erat
 ordina-

certum, metune iudicii, quod privato parabatur, an quo maturius sociis implorantibus subveniret. Pacataque provincia, pari festinatione, non exspectato successore, ad triumphum simul consulatumque decessit. Sed cum edictis jam comitiis ratio ejus haberi non posset, nisi privatus introisset urbem, & ambienti ut legibus solveretur multi contradicerent, coactus est, triumphum, ne consulatu excluderetur, dimittere. E duobus consu-
latus competitoribus, L. Lucejo, M. que Bibulo, Lucejum sibi adjunxit : pactus ut is, quoniam inferior gratia esset, pecuniaque polleret, numos de suo communi nomine per
centurias

ordinarentur : minus recte. Notum, quid sit *ornare provinciam* : nempe κόσμον τῇ ἀρχῇ προτιθέναι. Id novo S. C. post impetratum lege curiata imperium, fiebat : quo de finibus provinciae, de exercitu in eam ducendo, & militum stipendio, cavebatur : attributus item legatus, qui propterea Appiano vocatur ὁ τῷ ἡγεμόνι τῶ ἔθνους ἐκ τῆς βουλῆς ἐπόμενος εἰς βοήθειαν. Cautum eodem S. C. & de viatico atque instrumento praetoriae domus. E lectione Tulliana etiam tironibus haec debent esse nota.

T O R R E N T.

Editis jam comitiis.] Quid hic sit edere comitia non equidem intelligo. Codex Lovaniensis habet *edictis*, quod sequor. Sic *senatus edictus* cap. LXXX. Ipse Cic. ad Q. fratrem lib. II. *Comitia sine mora futura videntur : edicta sunt ad XI. kal. Feb. Edicere diem, edicere iustitium.*

Nisi privatus introisset urbem.] Oportebat, inquit Plutarch. triumphum petentes extra urbem manere ; consulatum vero praesentes petere.

19. *Consulatus comp.*] Dictio *consulatus* non est in lib. uno ms. apposita haud dubie ab eo, qui Suetonium in capita divisit.

C A S A U B O N.

Sociis implorantibus subveniret.] Misera tum fuit ulterioris Hispaniae conditio ob duas causas : nam & angusta fides erat tota provincia, & latrocinis vicinorum populorum regio infestabatur. Utrique malo quam medicinam fecerit Caesar, discas ex Dione & Plutarcho. Ipsius vero apud Scriptorem de bello Hispaniensi c. XLII. haec sunt : *Insequenti pratura ampliato honore, vectigalia, quae Metellus imposuisset, a senatu petiisse, & eis pecuniis provinciam liberasse : simulque patrocinio suscepto (fortasse melius, provincia pat. susc.) multis legibus ab se in senatum inductis simul publicas privatasque causas, multorum inimiciis susceptis, defendisse.* Quo loco non assentior viro docto, qui pro inductis corrigit inductos. Sic fere loquitur Appianus Έμφυλ. II. de eodem Caesare : Νόμος, ait, ὑπὲρ τῶν πενήτων εἰς τὸ βελιούτερον εἰσέφερε.

Non exspectato successore decessit.] Notat hoc Suetonius, quia contra mores, & leges etiam, ut dicitur monet Dio libro XXIX. Ex lege *Illud*. Dig. de Officio praesidis, constat, praesidem, postquam semel erat ingressus, jus abnoctandi e provincia,

ne voti quidem solvendi causa, habuisse. Historia Livii exempla aliquot suggerit civium ἀγερῶχων, qui hoc jus non magis servarunt quam Caesar : sed hoc in vitio semper est positum. Sub Imperatoribus certum decessionis tempus definitum est. Lege Novellam xcv. qua jubentur praesides provinciarum, ut deposito magistratu L. dies maneat in provinciarum metropolibus.

Edictis jam comitiis.] Praeter manu exaratos sic habent editiones antiquissimae, Romana & Bononiensis. Plutarchus, & ex illo Zonaras : Πρὸς αὐτὰς τὰς ὑπατικές ἀφιγμένος ἀρχαιρεσίας. at editis esset μετὰ, non πρὸς. *Edicta comitia* Dioni ἀρχαιρεσίαι προεπηγγελμέναι. Diffusum vero fuisse interdum comitiorum diem, in gratiam procerum absentium, docet idem Dio libro XXXVI. Magno Pompejo habitum hunc honorem narrans, cum exspectaretur ejus ex Asia reditus.

Ambienti, ut legibus solveretur.] Ambire pro contendere omni ope atque opera : ut apud Gracos φιλοτιμεῖσθαι, ἀμιλλᾶσθαι.

Multi contradicerent.] Cato, & qui sectam ejus sequebantur in rep. Dio.

19. *Nummos de suo communi nomine per centurias pronuntiaret.*] Libertati populi Rom. interitum cum alia vitia sensim in eam remp. attulere, tum, meo quidem animo, vel maxime foeda illa honorum nundinatio, quae Romae tum viguit. Plutarchus quidem in Catone Uticensi, auctor est, ita Romanos per illa tempora usos esse τῷ δεκάζεσθαι, ὡς ἐργασία συνήθει. Hoc est, non minus palam & sine ullo pudore pecuniam pro honoribus consequendis dedisse, quam alias consuetas omnibus artes exercebant. Notat idem in Caesare, tantam fuisse tum publicorum morum labem, & κακοπολίειαν, ut candidati palam in comitiis nummarias mensas ponerent, & populi suffragia redimerent. Οἱ μὲν, ait, ἀρχὰς μετιόντες ἐν μέσῳ θέμενοι τραπέζας, ἐδέκαζον ἀναισχύντως τὰ πλήθη· κατῆει δὲ ὁ δῆμος ἐμμισθος, & ψήφοις ὑπὲρ τῶ δεδακτότος, ἀλλὰ τόξοις καὶ ξίφεσι καὶ σφενδόναις ἀμιλλώμενος. Interpretes, qui τραπέζας isto loco de mensis escariis accipiunt, falluntur : ipse mox τραπέζας & χρηματιστήρια jungit. Lucanus libro primo :

Hinc rapti fasces pretio, scelerisque favoris
Ipse sui populus, lethalisque ambitus Urbi,
Annua venali referens certamina campo.

Arbiter

centurias pronunciaret. Qua cognita re optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum cum in summo magistratu, concordī & consentiente collega, auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionem e rep. fieri. Igitur cum Bibulo consul creatur. Eandem ob causam opera optimatibus data est, ut provinciæ futuris coff. minimi negotii, id est, silvæ callesque, decernerentur. Qua maxima injuria instinctus, omnibus officiis Cn. Pompejum affectatus est, offensum patribus, quod Mithridate rege victo, cunctantius confirmarentur acta sua: Pompejoque M. Crassum reconciliavit, veterem inimicum ex consulatu, quem summa discordia simul gesserant: ac societatem cum utroque iniit, ne
 20 quid ageretur in rep. quod displicuisset ulli e tribus. Inito honore, primus omnium instituit, ut tam senatus quam populi diurna acta conficerentur, & publicarentur. Antiquum etiam retulit morem, ut quo mense fasces non haberet, accensus ante eum iret, lictores pone sequerentur. Lege autem agraria promulgata, obnuntiantem collegam armis foro expulit. Ac postero die in senatu conquestum, nec quoquam reperto qui
 super

Arbiter in carmine de bello civili Pompejano:

*Nec minor in campo furor est, emptique Quirites
 Ad pradam strepitumque lucri suffragia vertunt.
 Venalis populus, venalis curia patrum:
 Est favor in pretio.*

T O R R E N T.

Consul creatus est.] Tres libri creatur, unus creatus sine est.

Opera optimatibus data.] Duo libri: ab opt. Non placet. Peculiare enim est Suetonio, ut hæc sine præpositione enunciet, ut sup. cap. xvi. Administratione reip. summoventur; & inf. cap. xx. Majoribus conservatum seu consecratum, pro a majoribus, & sæpe alibi. Cicero pro domo, ut in codicibus mss. legitur: Cum multa divinitus majoribus nostris inventa atque instituta sunt. Vulgati a majoribus habent.

Silva callesque.] Recte Turneb. de administratione callium silvarumque, quæ futuris coff. per senatum decreta erat, hunc locum intelligit: ad hujusmodi enim provincias cum nullis opus esset copiis, minus erat a Cæsare metuendum. Sic Aquaria, sic Ostiensis provincia Orat. in Vatin. & pro Murena. Quæstor quoque Ostiensis, Orat. pro Sextio. Et facete huc alludens Plautus Pseudolo: Te cum securi caudicali præficio provincia. Quanquam Ostiensis & Aquaria ut honestiores, sic & præfectis utiliores erant. nam & Ostiensis quæstura ablata Saturnino, rerum novarum occasionem præbuit; & Aquaria, eadem fortasse, quæ Ostiensis, Vatinio quæstui fuit. Cic. pro Sextio, & in Vatinium. Sed & Varro lib. ii. de re rustica cap. x. Neque senes, neque pueri callium difficultatem, ac montium arduum atque asperitatem facile ferunt. quod patiendum illis qui greges sequuntur, præsertim armentitios ac caprinos, quibus rupes ac silvæ ad pabulandum cordi. Male igitur, qui collium ibi pro callium legunt. nam & Isidorus lib. xv. cap. xvi. Cal-

lis (inquit) est iter pecudum inter montes, angustum & tritum, a callo pedum vocatum, sive callo pecudum perduratum. Adde locum Suetonii Claud. cap. xxiv. quem restituimus.

Offensum patribus.] Aut hic quoque deest præpositio a, ut proximo cap. aut offensum pro iratum dixit, quod verius est; ut Tib. cap. xiii. Is forte tunc M. Lollio offensior. & Ner. cap. i. Pontificibus offensior. Cic. pro Cluentio: Quem sibi offensorem sciebat, & sæpe alibi.

Cunctantius.] Optimi quique libri contatius. Alii cunctantius.

20. *Publicarentur.*] Id Augustus postea vetuit, cap. xxxvi. ne publicarentur scilicet, non etiam ne conficerentur. Hinc toties mentio actorum senatus. Quin & certum erat quorundam officium curandi acta senatus. Spartian. Hadr.: Post quæsturam acta senatus curavit.

Quo mense fasces.] Vide Gellium lib. ii. cap. xv.

C A S A U B O N.

Eam largitionem e rep. fieri.] Nota & observatione dignum, posse ea tempora incidere, cum e rep. fuerit, malas alioquin artes usurpare. Simile exemplum in Græca historia. Laudatur enim Themistocles, quod bello Persico rei bellicæ administrationem Epicydi, cuius metuebatur ingenium lucri cupidum & meticulosum, pecunia extorserit. Recte enim prudentes docent, temporibus interdum potius parendum esse quam moribus. de quo multa ad Polybium disse-ruimus.

Igitur cum Bibulo cos. creatus est.] Scrib. e Memmiano & aliis: cos. creatur. Et mox conficerent, non conficerentur.

20. *Nec quoquam reperto, qui super tali consternatione referre aut censere aliquid auderet.*] Consularis potestatis pars haud minima in relationis jure olim posita: non enim poterat S. C. sine relatione fieri: referendi autem vis, consulum fuit. Polyb. lib. vi.

super tali consternatione referre, aut censere aliquid auderet, qualia multa sæpe in levioribus turbis decreta erant, in eam coëgit desperationem, ut quoad potestate abiret, do-
mo

Οὗτοι (de consulibus loquitur) τὰ καλεπείγοντα τῶν διαβελίων ἀναδιδόασιν, αὐτοὶ τε τὸν ὅλον χειρισμὸν τῶν δοσμάτων ἐπιτελῶσιν. Hic igitur quid est, quod Bibulus consul non refert de facta sibi injuria? Puto, quia Cæsar eo mense fasces habuit: ejus enim e Coss. relatio fuit, cujus & fasces. At in editione Romana legitur *conquestus*: quasi de Cæsare id sit dictum, non de Bibulo, qui in senatum non venerit. Non placet, & damnant omnes melioris notæ codices. Sæpe autem factum, ut consulibus absentibus, vel prævaricantibus ac mussantibus referrent alii e principibus amplissimi ordinis: puta, consules designati, aut prætorum vel tribunorum aliquis. Cujus rei multa exstant apud Ciceronem aliosque testimonia. Ex his liquet, cur dicat Suetonius, *qualia multa sæpe in levioribus turbis decreta fuerunt*. Porro jus relationis sublata libertate etsi consulibus ademptum non est, tamen & potestatis Imperatoriæ pars fuit: paullatim enim Principes id sibi vindicarunt. Exemplum est ab Augusto primo: in cujus honorem decretum refert Dio in actis anni DCCXXXI. ut assumpta in perpetuum tribunitia potestate, liceret ei, quoque senatu, unam de quacunque re vellet, relationem facere, etsi consul non esset. Hoc voluit Dio hisce verbis e libro LIII. non quod somniavit nuperus emendator: Ἡ γερασία δὴμαρχὸν τε αὐτὸν διὰ βίην εἶναι ἐψηφίσατο, καὶ χρηματίζειν αὐτῷ περὶ ἐνός, ὅτι (male editum est ὅτι) ἀν' ἐτελήσῃ καθ' ἐκάστην βελήν, καὶ μὴ ὑπαγεύσῃ, ἔδωκε. Non aliud hic Xylander peccaverat, quam quod pro illis περὶ ἐνός ὅτι ἀν' ἐτελήσῃ, veterat, *de quibuscunque rebus vellet*; magno sane veritatis dispendio neglecta voce ἐνός: neque enim infinitum hoc jus Augusto concessum a senatu: sed cum hac adstrictione, ut de una re solum referre posset singulis senatibus extra consulatum. Postea ampliato honore Principum, inventa sunt ad similitudinem decreti hujus jura secundæ, tertię, quartæ, quintæ relationis, hoc est, ut quoque senatu possent de duabus, tribus, quatuor, quinque rebus, quas vellent cunque, etiam non consules, facere relationem. Exemplum apud Capitolinum & Vopiscum: apud quos observabis fere, cum proconsulari imperio & tribunitia potestate jus hoc jungi, plane ut in isto Dionis loco. Hoc igitur Xylandri peccatum, qui debuerat corrigere, suo insuper non leviori cumulavit, & maximi momenti locum prava emendatione corrupit. Vult enim corrector iste χρηματίζειν esse *sancire*, non *relationem facere*: id vero pernegamus nos, & Xylandrum merito reprehendimus, quod alibi male sic acceperit eam vocem, ut libro LVI. illo loco: Ἐς τὸ συνέδριον ἐν λευκώμασι γεγραμμένα προέθηκε, πρὶν χρηματίσαι τι περὶ αὐτῶν, &c. & libro LVIII. ibi, ἐχρημάτισαν δὲ

ἔτε τότῃ, ἔτε αὐθις ἔδεν, μέχρις ἃ ὁ Γάιος δωδεκάτῃ ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν ἀπειπῶν ἤγγελλεν. His locis atque aliis χρηματίζειν est referre aliquid ad senatum, ut de eo sententiæ dicantur. id supra diximus fuisse munus consulum, vel iis cessantibus, tribunorum aut prætorum. Notandum vero, prætores paullatim hoc jus non lege aliqua, sed non utendo amisisse: donec anno DCCXLVI. ab Augusto in ejus possessionem restituti sunt. frustra: iterum enim perire illud sibi tractu temporis siverunt. Rem nondum vulgatam docuit me Dio libro LV. Τὸ τὸ οὖν ἰσχυρῶς ἐπὶ πλείστον τοῖς πάλαι τηρεθὲν, ἐξίτηλον τρόπον τινὰ ἤδη γέγονε, καὶ τὸ τῶν στρατηγῶν καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀγανακτῆσαντες, ὅτι μηδεμίαν γνώμην, καὶ τι τῶν δημάρχων προτετιμημένοι, ἐς τὴν βελὴν ἐσέφερον, παρὰ μὲν τῷ Ἀυγύστῳ ἔλαβον αὐτὸ ποιεῖν, ὑπὸ δὲ δὴ τῷ χρόνῳ ἀφῆρέθησαν. Locus illustris, idemque clarus & apertus. Quod modo dicebamus esse χρηματίζειν, pro eo dixit hic Dio γνώμην εἰς τὴν βελὴν ἐσφέρειν. nihil pote planius. Sic libro eodem: Δι' ἃν ταῦτα ἀπορῶν χρημάτων, γνώμην εἰς τὴν βελὴν ἐσήνεγκε, πόρον τινὰ διαρκῆ καὶ ἀένναον ἀποδειχθῆναι. Interpretes ejus præstantissimi scriptoris γνώμην εἰσφέρειν verterunt *sententiam dicere in senatu*. Sunt alia prope infinita scitu dignissima, quæ in ejus auctoris Græcis verbis latent, vel corruptis, vel male hætenus expositis. Ut ad Suetonium redeam, doceri equidem velim, quid sibi ille voluerit, cum ita scriberet *referre aut censere*? Nam si nemo fuit, qui relationem faceret, ne potuit quidem esse qui censeret. Sunt enim quodammodo relata, referre & censere. Poterant quidem senatores de ea re verba inter se facere in curia: at censere, hoc est, loco sententiæ quid videretur dicere, aut de scripto recitare, hoc vero nemo potuit, nisi præcessisset relatio.

[In levioribus turbis.] Vetus scriptura plerorumque librorum, *in levioribus culpis*. Probabam: sed revocat me ab ea sententia Memmianus cum editis consentiens.

[Quoad potestate abiret.] Octo menses domi abditus latuit. Plutarchus Pompejo.

V A R I O R.

20. *Referre aut censere.*] In hoc loco hæserunt viri eruditi Casaubonus & alii. Censere hic non est simpliciter sententiam dicere, sed excedere relationem, ut Tacitus loquitur, hoc est, loco sententiæ de ea re, de qua a consule relatum erat, aliud quid in senatu proponere ac rogare ut referatur. quod jus omnes Senatores habebant, ut loco sententiæ ad relationem consulis proferrent, quod putabant esse e republica. vide GRONOV. Observat. cap. 27.

T O R.

mo abditus nihil aliud quam per edicta obnuntiaret. Unus ex eo tempore omnia in rep. & ad arbitrium administravit : ut nonnulli urbanorum, cum quid per jocum testandi gratia signarent, non *Cæsare & Bibulo*, sed *Julio & Cæsare coss.* actum scriberent, bis eundem præponentes, nomine atque cognomine : utque vulgo mox ferrentur hi versus :

Non Bibulo quidquam nuper, sed Cæsare factum est :

Nam Bibulo fieri consule nil memini.

Campum Stellatam majoribus consecratum, agrumque Campanum ad subsidia reip. vetigalem

T O R R E N T.

Per edicta obnuntiaret.] Hæc illa Bibuli edicta, de quibus sup. cap. ix. inf. cap. xlix. Cicero ad Att. lib. ii. epist. xxi. & alibi sæpe. Auctor etiam est Dio, Bibulum vi pulsum ab administratione reipub. ferias edixisse in reliquam anni partem, quibus nempe nihil agere de repub. liceret, ac quotiescunque aliquid moliretur Cæsar, obnuntiassse per lictorem esse ferias. Eum vide initio lib. xxxviii.

Testandi gratia signarent.] Ex hoc Suetonii loco colligimus eos, qui testimonium dicebant, testationem illam, ut Quinctilianus, seu testificationem, ut Cicero loquitur, scripto redactam cum signarent, annum etiam diemque sua manu apponere solere. Sed & verba inversa, quod fugerat monere, legendumque : *cum quid testandi gratia signarent, per jocum non Cæsare, &c.*

Bis eundem proponentes, nomine atque cognomine.] Hæc verba damnare quidem nolui, sed non difficulter quis mihi persuaserit adulterina esse.

Non Bibulo quicquam.] Codex Ferrar, quiddam, haud dubie melius.

Campum Stellatam majoribus consecratum.] Id est, majorum opinione sacrum. sic enim Turneb. exponit Advers. iii. cap. xxiii. addens ignoratum id a Cicerone (qui alioqui orationibus suis contra Rullum non siluisset) Suetonium e reconditis annalibus eruisse. Ego non facile crediderim Tranquillum nostrum scivisse aliquid, quod Ciceronem fugerit; ea præsertim de re, quam summus ille orator & in senatu & apud populum tractandam sumpserit. Quare vel *conservatum* legendum est, vel dicendum potius id, quod de ejus agri consecratione scripsisse potuit Cicero, cum multa in orationibus illis desiderentur, nobis periisse. Legem fane a L. Papirio trib. pl. in orat. pro Domo, latam commemorat, quæ vetabat injussu plebis ædem, terram, agros consecrare. Porro ut hic campum Stellatam, sic campum Martium exactis Tarquiniiis, & deletæ olim Carthaginis solum apud alios consecratum legimus. Notandum autem est, & Suetonium, & Livium, & sæpissime Ciceronem tanquam peculiari nomine campum Stellatam vocare certam agri Campani partem, uti & Sil. Italic. lib. ix. *Stellatesque docent campos*; cum tamen campus, si quis recte auctores observet, majus aliquod spatium comprehendat. Ut ager potius pars campi sit :

sic enim Virgil. lib. iii. Georg. *Si pinguis agros metabere campi.* Sed hoc verum est, cum agrum pro ruris certa parte, quam quis colat, accipimus, non cum cujusque oppidi fines ac territorium significat. Cicero fane ii. in Rullum agri nomen utrique accommodat, cum inquit : *ager Campanus ac Stellatis.*

C A S A U B O N.

Per edicta obnuntiarent.] Dio lib. xxxviii. ait : Δι' ὑπηρετῶν, per lictores vel accensos. Idem hæc ita exprimit : Ἐν τῇ οἰκίᾳ καταμένων, αἰεὶ τῷ Καίσαρι, ὅσῳκις γε ἐνεωτέρειζέ τι, ἐνετέλλετο διὰ τῶν ὑπηρετῶν, ὅτι ἱερομηνία τε εἴη, καὶ εἰδέν ὁσίως ἐκ τῶν νόμων ἐν αὐτῇ δύναϊο δρᾶσθαι. Hoc quid sit, declarat idem paullo ante, de eodem Bibulo sic scribens : Ἐκάλυε τὸ νομοθέτημα καὶ τέλος, ἐπεὶ δὴ μηκέτ' αὐτῷ μηδεμία ἄλλη σκῆψις ἀναβολῆς ὑπελείπετο, ἱερομηνίαν ἐς πάσας ὁμοίως τὰς λοιπὰς τῆς ἔτης ἡμέρας, ἐν αἷς εἰδ' εἰς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος ἐκ τῶν νόμων συνελθεῖν ἐδύνατο, προηγόρευσε. Igitur obnuntiare Dioni est ἱερομηνίαν προαγορεύειν, ferias indicare. quod caute accipiendum est : nam obnuntiatione fit quidem dies nefastus, & comitialis esse desinit; non fit tamen festus neque ἐορτάσιμος. Quare quid appellet ἱερομηνίαν non intelligo. Melius alibi obnuntiare vertit idem προεπαγγέλλειν ὡς ἐκ τῆς ἑρανῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαντεύσομενον, præmonere se illa die de cælo servaturum ad capiendum auspicium. Non potest paucioribus verbis Latine dictionis vis exprimi. Cicero ad Atticum libro iv. *Proscripsit ille, se per omnes dies comitiales de cælo servaturum.* Idem Dio libro xxxviii. *servare de cælo* vertit, τὰ ἐκ τῆς ἑρανῆς γινόμενα παρατηρεῖν : ubi legem Cloviam refert, qua vetus institutum antiquatur, diebus comitialibus servandi de cælo.

Testandi gratia.] Lislæi cod. *testationis gratia.*

Julio & Cæsare Coss.] Dio : Τὸν δὲ δὴ Καίσαρα δύο καὶ ὀνόμαζον καὶ ἔγραφον, Γαίον τε Καίσαρα καὶ Ἰούλιον Καίσαρα ὑπατεύειν λέγοντες.

Bis eundem proponentes, nomine atque cognomine.] Ait proponentes : nempe voci Coss. Vulgo editur, proponentes : vetustiores aliter. Nullum nos quidem librum vidimus, ubi hæc verba non haberentur : si quis tamen illa pro subditiis censet habenda, quod Torrentio visum, idem mihi quoque videatur.

Non Bibulo quicquam.] Vetus editio *quiddam.*

Campum Stellatam majoribus consecratum.] Si verum est, quod Suetonius ait, fuisse campum a majoribus

etigalem relictum, divisit extra sortem, ad xx. milibus civium, quibus terni pluresve liberi

joribus consecratum, putem factum in memoriam inclytæ illius victoriæ, quam Romani eo in loco de Samnitibus A. U. C. CCCCLIX. Coss. Q. Fabio v. P. Decio IV. retulerunt. Vide Livium libro x. Sed si consecratus hic campus fuit, sequitur, ut ex illo defierit coli, fueritque, ut appellant Græci, ἱερὰ ἀργὰς, ἄνετος, ἀνέργαστος. Hoc concedere non possumus, quin arguamus M. Tullium ignorantiam, ut recte observatum Turnebo: nunquam enim rem tanti ponderis in tam gravi causâ reticisset summus orator, nisi penitus hoc illi fuisset incognitum. Nam quod doctissimus Torrentius quasi Ciceronem excusans ait, non omissum id a Tullio, sed desiderari hodie cum aliis, quæ ex ejus Agrariis abolevit vetustas: pace illius dixerim, ne refutatione quidem eget. Num enim potuit orator eandem terram existimare eodem tempore & diis consecratam, & usibus hominum expositam? Quin de Stellate campo loquatur ille, tanquam qui coleretur & exerceretur, legenti non erit dubium. Consequens igitur, ut ἀργάδα non esse persuasus fuerit. Quamobrem de hujus campi antiqua conditione quin opinati sint contraria Cicero & Suetonius, non possumus negare. Cæterum utrius vera opinio fuerit, quærant amplius, qui otio abundant. Equidem ut arbitrer, Ciceronem, cui toties, qua ex negotio, qua in æstivo secessu animi causâ, lustrata Campania, rem ignorasse in tam facili cognitione positam, adduci nequeo: etsi parum ei perspectum fuisse Campani agri modum, quæ paullo post dicemus, clare arguunt.

Agrumque Campanum.] In commemoratione legis Juliæ agrariæ longe abeunt (quod pauci observarunt) a Latinis scriptoribus Græci. Sententia horum est: egenæ plebi, ejus infinita Romæ multitudo fuit, assignatos hac lege agros alios: Campanum vero iis extra sortem divisum, qui tres liberos haberent. Appianus libro II. Ἐμφυλίων, de Cæsare: Νόμος ὑπὲρ τῶν πενήτων ἐς τὸ βασιλευσθῆναι ἐπέφερε, καὶ γῆν αὐτοῖς διένεμε, καὶ τὴν ἀριστεύσαν αὐτῆς μάλις ἀπὲρ Καπύην, ἐς τὰ κοινὰ διεμισθῆτο τοῖς ἑσὶ παλαιοῖσι παίδων τριῶν. Hoc voluit Dio libro XXXVIII. cum scriberet: "Ο, τε ἂν νόμος ἕως ἐκυράθη καὶ προσέτι καὶ ἡ τῶν Καμπανῶν γῆ τοῖς τρία τε πλείω τε ἔτι τέκνα ἔχουσιν, ἐδόθη. Ita, inquit, perlata lex est: Et hoc amplius ager Campanus tres pluresve liberos habentibus, divisus. Existere, qui Dionem inconstantiam arcesserent: qui hoc loco de agro Campano lege Julia diviso contraria iis scribat, quæ initio ejusdem libri narrantur. Non difficilis responsio est: satis enim ab eorum reprehensione vocula unica προσέτι cavit sibi Dio. nam hic loci illius sensus est: legem agrariam, de qua initio libri dixerat, in gratiam egenorum civium cujuscunque generis fuisse perlata, & insuper divisum agrum Campanum tres li-

beros habentibus; licet initio, cum lex suaderi cœpit, adeo tale nihil expeteretur, ut contra diserte in lege is ager exciperetur. Ita Græci. Latini vero aliam nullam præter agri Campani & campi Stellatis divisionem agnoscunt. Præter Suetonium, cujus clara hic verba, Vellejum audiamus II. XLIV. *In hoc consulatu Cæsar legem tulit, ut ager Campanus plebi divideretur, suajore legis Pompejo. Ita circiter viginti millia civium eo deducta.* Sed quid aliis opus testibus? Ecce unum pro omnibus Cicero ad Atticum lib. II. epist. XVI. *Cænato mihi & jam dormitanti, prid. kal. Maj. epistola est illa reddita, in qua de agro Campano scribis. Non multo post: Deinde ut me ego consoler, omnis expectatio largitionis agraria in agrum Campanum videtur esse derivata: qui ager, ut dena jugera sint, non amplius hominum quinque millia potest sustinere. Reliqua omnis multitudo ab his alienetur, necesse est.* Expressius nihil dici potuit contra Græcorum sententiam. Mitto alia, quæ passim in iisdem epistolis atque alibi hac de re scripsit idem.

V A R I O R.

20. *Cum quidam per jocum testandi gratia signarent.*] Non audiendus est Torrentius, qui hæc verba invertit. Fuit tota illa testatio jocosa, & genus libelli, quo publica vitia traducebantur, ut docet GROSNOV. IV. de pecun. vet. c. IX. quem vide.

T O R R E N T.

Extra sortem ac xx. millibus civium.] Sic omnes libri, uno dempto, in quo abest particula *ac*. Quam lecturam recipio. Viginti enim hominum millia, si Appiano credimus, convenerant, tribus pluribusve liberis alimenta poscentium. Inter eos ergo agri divisi sunt. Atqui si conjunctionem retinemus, sensus erit, etiam aliis extra sortem partes aliquas attributas fuisse. Extra sortem vero sic intelligo, ut non sorte ducta, sed xx. virorum arbitrio divisio fieret.

C A S A U B O N.

Ad viginti millibus civium.] Lego, *ad xx.* Divisit millibus civium ad viginti. Paterculus modo: *Circiter xx. millia civium eo deducta.* Parum autem Ciceroni Campani agri modum fuisse cognitum, hinc colligimus: quem enim putabat ille vix suffecturum quinque hominum millibus agrum, sufficit xx. Neque ad rem facit, quod Stellatis campus ad agrum Campanum, de quo ibi loquitur Cicero, fuit adjectus: ea enim exigua appendix fuit præ Campani magnitudine, cujus pars erat. Neque item dici illud potest, non dena, sed pauciora jugera lege Julia fuisse singulis colonis assignata: cum enim ille modus sit parvus, etiamsi quis liberos non haberet, quis putet breviorẽ eo assignatum

liberierent. Publicanos remissionem petentes, tertia mercedum parte relevavit : ac ne in locatione novorum vectigalium immoderatus liceretur, propalam monuit. Cætera item quæ cuique libuissent, dilargitus est, contradicente nullo, ac, si conaretur quis, absterito. M. Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem, ducique in carcerem iussit. L. Lucullo liberius resistenti tantum calumniarum metum injecit, ut ad genua ultro sibi accideret. Cicerone in judicio quodam deplorante temporum statum, P. Clodius inimicum ejus frustra jam pridem a patribus ad plebem transire nitentem, eodem die horaque nona transduxit. Postremo in universos diversæ factionis induxit Vettium præmiis, ut se de inferenda Pompejo nece sollicitatum a quibusdam profiteretur, produ-

tum liberos habentibus? Prorsus a Cæsaris munificencia aliena hæc μικρολογία est.

T O R R E N T.

Licitarentur.] Libri duo licerentur. Paulus J. C. lib. ix. De public. & vectig. *Locatio vectigalium, quæ calor licitantis ultra modum solita conductionis inflavit*, &c. Idem leg. xxix. Fam. ercis. *Si obijciatur creditori, quod animose licitus est.*

M. Catonem.] Vide Gellium lib. iiii. cap. x. Nobilis autem tunc illa audita M. Petreji Catonem e curia in carcerem sequentis vox. Objurgatus enim a Cæsare, quod nondum dimisso senatu discederet, Mallem (inquit) cum Catone esse in carcere, quam hic cum Cæsare. Dion initio lib. xxxviii. ubi plenissime de hac lege agraria.

Accideret.] Liber Ferrariensis accederet, & mox pro eodem die, eo denique d. e. Legerim, eodemque die. Nota historia ex orat. pro domo. Adde Dionem. *Transduxit* etiam pro *traduxit* habent duo optimi codices. recte. Illud tamen *accederet*, non placet : nam *accidere ad pedes* Cic. dixit epist. ad Atticum ; & in Vatinius, *ad aures tuas accidat*. ubi in vulgatis est *accedat*. Neque aliter Plaut. *Sonus aures accidit*.

Inductum præmiis.] Indicem hunc L. Vettium vocant Dion & Appianus, interpretes Vectium. male. quod sup. monuimus. Quanquam dubitari posset, an idem iste Vettius fuerit, qui & conjurationis Catilinæ index : neque enim Cæsar homini a se male multato tantam rem credidisset, & illum priorem equitem alicubi vocat Dion, hunc vero plebejum Appianus. Ut tamen eundem credam, non solum nominis ratio me inducit, sed & Ciceronis ad Atticum verba lib. ii. epist. xxiv. *Vettius, ille ille noster index*, id est, quo antea usi sumus. Poterat autem homo sceleratus hoc officio placare Cæsarem. Græci non satis consentiunt hic cum Suetonio. Vide orat. in Vatinius.

C A S A U B O N.

Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte relevavit.] Mihi videtur Cato sine causa pro-

pter hanc equitum postulationem tantum barbarum excitasse : prorsusque Ciceroni assentior, debuisse eum mitius & non adeo Stoice cum publicanis agere, nec, ut fecit, ordinem equestrem a senatu propterea sejungere. Jure enim suo usi equites, cum vastata per Mithridatem Asia, remissionem & ἐκδίκιαν petierunt, hoc est, parte mercedum relevari. More majorum licuit illis hoc facere : sæpiusque Romæ factum. Fuit autem hæc potestas non consulis, sed senatus. Docet Polybius libro vi. ubi de locationibus censorum locutus, subjicit : *Ἐχρει δὲ περὶ πάντων τῶν προεπιρμένων τὴν κυρίαν τὸ συνέδριον καὶ γὰρ χρέον ἐστὶν, καὶ συμπῶματος γενομένου κερφίσαι, καὶ τὸ παράπαν, ἀδυνάτη τινὸς συμβάντος, ἀπολύσαι τῆς ἐργασίας.* Propterea in lege censoria adscriptum : *Si qui frui publico publicanus non posset, ne ei fraudi id esset.* quod Cicero appellat, *tēgi lege censoria*, de provinciis consularibus.

Cicerone in judicio quodam deplorante temporum statum.] *Deplorante*, hoc est, cum deplorasset ὀλοφυσμένον, non ὀλοφύρομενον. Non enim Cicerone orante factum, sed trium saltem horarum intervallo, ut testatur ipse in oratione pro Domo sua ad pontifices. Sic apud Terentium : *Offendi adveniēns*, hoc est, ἐλθὼν, non ἐρχόμενος. apud Virgilium : *ipse domum linquens*, quod semper Græci λιπὼν, ut recte observatum Donato in Phormionem, & Prisciano extremo libro xii. Contra in passivis : nam præteritum necessario usurpant Latini præsentis loco, ut *Ventosa per aquora vectis*, hoc est, ὀχνημένων : non autem ὀχνημένων.

Postremo in universos diversæ factionis inductum præmiis.] Omnes veteres codices hic corrupti : emendatio ex Cicerone & historicis in promptu. Legebam *Judex inductus*, vel *index inductus*, aut simpliciter *inductus* : sed præfero lectionem, quam ex scripto codice magni Cujacii communicavit clarissimus amicissimusque Lectius, *induxit Vettium*. atque ita edi oportuit. De re & tota hac historia lege epistolam Ciceronis xxiv. e lib. ii. ad Atticum.

De inferenda Pompejo nece.] Cur tacuit de Cæsare? nam ita dixit ille falsus index. Dio lib. xxxviii.

Etusque pro Rostris auctores ex compacto nominaret: sed uno atque altero frustra nec sine suspicione fraudis nominatis, desperans tam præcipitis consilii eventum, interceptisse veneno indicem creditur. Sub idem tempus Calpurniam L. Pisonis filiam, successuri sibi in consulatu, duxit uxorem: suamque Juliam Cn. Pompejo collocavit, repudiato priore sponso Servilio Capione, cujus vel præcipua opera paullo ante Bibulum impugnaverat. Ac post novam affinitatem, Pompejum primum rogare sententiam cœpit, cum Crassum soleret: essetque consuetudo, ut quem ordinem interrogandi sententias consul Kalend. Januariis instituisset, eum toto anno conservaret. Socero igitur generoque suffragantibus, ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum. Et initio quidem Galliam Cisalpinam, Illyrico adjecto, lege Vatinia accepit: mox per senatum, Comatam quoque: veritis patribus, ne si ipsi negassent, populus & hanc daret. Quo gaudio elatus, non temperavit, quin paucos post dies frequenti curia jactaret, invitis & gementibus adversariis adeptum se quæ concupisset: proinde ex eo insultaturum omnium capitibus: ac negante quodam per contumeliam, *Facile hoc ulli*

T O R R E N T.

Sed uno atque altero.] Mallem abesse dictionem *sed*. turbat enim sensum orationis, alias ob tot periodos satis difficilem.

21. *Servilio Capione.*] Cui Pompeji filiam sponndit, pactam antea Fausto Syllæ filio, nequicquam vociferante Catone nuptiarum lenociniis prodi remp. Vide Plutarch. si lubet, & Dionem, & mox cap. xxvii.

Primum rogare sent.] Vide Gellium lib. iv. cap. x. & lib. xiv. cap. vii. infr. Aug. cap. xxxv. in fine.

22. *Lege Vatinia.*] Extra sortem scilicet, & sine decreto senatus, idque contra legem Semproniam de provinciis, qua inter alia cavebatur, ut quotannis provinciæ decernerentur. Cicero ad Lentulum epist. vii. & orat. pro Balbo, pro domo sua, & de provinciis consul.

C A S A U B O N.

Ex compacto nominaret.] Glossæ veteres: *Compactum facit*, συνδοιάζει. Græci posteriores συνδυάζειν (pro quo sæpe scriptum offendas συνδοιάζειν) dixerunt consentire alicui in fraudem alterius, hoc est, colludere. Alibi Glossæ: Συνδοιασμός, collusio. Justinianus Novella cxxx. Τινες τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν συνδυάζομενοι πολλάκις τοῖς διασώζουσι τὸ ἡμέτερον εὐαγεῖν, μὴ ἐτοιμάσωσι τὰς δαπάνας: quidam e presidibus provinciarum colludunt cum deductoribus nostri exercitus, ne parentur commentus. Idem alibi vocat & συμπαιγνίαν, latinissans, ut sæpe. Apud Livium, compacto & communi fraude junguntur, ut ἰσοδύναμα.

Uno atque altero nominatis.] Dio auctores hujus conspirationis facit Ciceronem & Lucillum. Narrat autem non ut mimum a Cæsare fictum, sed tanquam rem gestam: nefarii hujus consilii cupidissime Ciceronem reum peragens. Apage istam fatuam &

falsam sententiam. Sed hoc perpetuo in illo scriptore observare licet, semper eum Romanis hominibus, quos ingenium & eruditio fecit illustres, obtreccare. Hinc illa, de Cicerone præsertim & Seneca, tam multa non minus falsa quam ipsis parum honesta.

Intercepisse veneno indicem creditur.] Quidam codd. *Judicem* pro *indicem*, quod Vettii cognomen fuisse ante dictum. Eum noctu in carcere fuisse extinctum tradunt historici.

21. *Pompejum primum rogare sententiam cœpit.*] Nempe in senatu. Mirum igitur, qui scribat Appianus, toto Cæsaris consulatu nullum habitum post primas illius cum Bibulo contentiones. Sic enim ait: Βεβλήν μὲν ἐκέτι συνῆγεν ἐπὶ τὸ ἔτος ὅλον ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβόλων ἐδημηγόρει, Non celabo cod. Viterb. lectionem corruptam, *Pomp. pr. rog. sententiam dicereque cœpit*. Videamus, ne quid hic lateat: quod equidem divinare non possum.

Eum toto anno conservaret] Viterb. lib. *observaret*. Accipe autem *toto anno* pro tota parte anni, qua consules designati nulli erant: nam consularibus comitiis peractis, quin mutanda ratio esset, & is honos Coss. designatus habendus, non ambigo. At docti viri aliter accipiunt hæc verba, & multum hic æstuant.

22. *Cujus emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum.*] Forte scribendum: *cujus emolumenta & opportunitates, idonea sint materia triumphorum*.

V A R I O R.

22. *Cujus emolumento & opportunitate.*] Video, quid ὁ πάν. Saltem essent ἀντὶ τῆς sint. Nos rotundius: Gallias potissimum elegit, tunc & emolumento & opportunitate idoneas materia triumphorum. *Emolumentum* significat copias ubertatemque terrarum: *opportunitas* tempus, res tumentes Helvetiorum ex Ariovisti motu. Conjungit eadem Cic. iiii. in Verr.

Omnem

ulli *fœminæ fore*, responderit, quasi alludens, *In Assyria quoque regnasse Semiramin*,
 23 *magnamque Asia partem Amazonas tenuisse quondam*. Functus consulatu, C. Memmio
 Lucioque Domitio prætoribus, de superioris anni actis referentibus, cognitionem senatui
 detulit: nec illo suscipiente, triduoque per irritas altercationes absumto, in provinciam
 abiit: & statim quæstor ejus in præjudicium aliquot criminibus arreptus est. Mox & ipse
 a L.

Omniem utilitatem opportunitatemque provincie. Tib.
 xvii. Cui gloria amplior adhuc ex opportunitate cu-
 mulus accessit. Liv. lib. x. Nec populo Romano magna
 solum, sed peropportuna ea victoria fuit, quia per
 idem tempus rebellare Etruscos allatum est. Cic. ad
 Pompejum lib. viii. ad Atticum: *Si tenendam hanc*
oram putas, quæ & opportunitatem & dignitatem
habet. GRONOV.

Insultaturum.] *An inlusurum?* i. e. omnes irruma-
 turum, μεταφορικῶς. Cat. passim. GUJET.

Facile.] Ne dum viro. ID.

T O R R E N T.

Ulli fœminæ fore.] Cæsare jactante insultaturum
 se omnium capitibus, alter (quisquis ille fuit) ad
 obscœnum sensum trahens, negabat, facile hoc ulli
 fœminæ fore, impudicitiam ei exprobrans, ob ea quæ
 de Nicomede vulgo ferebantur. At Cæsar de im-
 perio se locutum ostendens, Semiramidis & Ama-
 zonum exemplo eum refellit. Inf. Tib. cap. xlv.
Feminarum, & quidem illustrium, capitibus quan-
topere solitus sit illudere, &c. Quæ loquendi ratio
 me adducit, ut obscœni aliquid subesse putem: of-
 fensi enim iis, quos contemnebant, contumeliæ cau-
 sa tale aliquid minabantur, ut Catullus non semel.
 Neque aliter intelligi poterit Senecæ locus de fœ-
 dissimo Mam. Scauri convicio lib. De benef. iv.
 cap. xxxi.

In Assyria.] Vatican. & Tornacens. *in Suria.*

23. C. Memmio, L. que Dom. prætor. De Domitio
 sic Sueton. Ner. cap. ii. Prætor Cæsarem abeuntem
 consulatu, quem adversus leges auspiciæque gessisse
 existimabatur, ad disquisitionem senatus vocavit.
 Ad disquisitionem senatus dixit, ut sup. cap. xv. ad
 disquisitionem populi. Hic cognitionem vocat. De C.
 Memmio inf. cap. xlix. & lxxiii.

In præjudicium.] Quæstore enim damnato, de
 Cæsare idem sperari poterat, ob parem utriusque
 causam. præjudicium enim vocabant, quod veluti
 exemplum esset, ad quod causa subsequens decidere-
 tur.

Aliquot criminibus arreptus.] Tornac. aliquot de
 criminibus. Cicero pro Cluentio, arrepti subito ad
 quæstionem: & pro Milone, arreptus in quæstionem.
 Verbum elegans, & quod aviditatem accusatoris
 exprimit.

C A S A U B O N.

Quasi alludens.] Quasi per lulum ac jocum: non
 enim alludere hic interpretor ἀνιττειν, sed πρὸς πάλιν.

In Assyria quoque regnasse Semiramin.] Turonen-
 sis in Suria, vel ut postea emendatum, in Syria.
 non multum interest, utro modo legatur. Assyriæ
 tamen reginam Semiramin potius quam Syriæ dici
 observamus. Recte autem Cæsar Semiramin &
 Amazonas conjungit: nam & illa erat stirpe Ama-
 zonica. quod, quum ab Herodoto & aliis histori-
 cis prætermisum, Critici Græcorum ita produnt:
 Κάυρος ἐστὶν υἱὸς Πενθεσιλείας τῆς Ἀμαζόνος, ὃς ἐν
 Ἀσκαλῶνι ἔγχευε τὴν Δερκελῶ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἔσχε τὴν Σε-
 міραμιν, ἣτις καὶ τὰ Βαβυλωνία τεῖχη κατεσκεύασε.

Magnamque Asia partem Amazonas tenuisse quon-
dam.] Asiam cape minorem; non illam, quæ τῆς
 οἰκωμένης pars tertia est habita: nam si hanc respicias,
 falsum erit, quod Cæsar dicit. Quin etiam jure
 queat aliquis mirari, cur Asiam potius quam Europam
 nominarit, quum plura multo in hac quam in Asia
 tenuerint. Itaque Justinus verba sunt hæc lib. ii. *Ma-*
jore parte Europa subacta, Asia quoque nonnullas
civitates occupare. ut omittam de Africa, quæ prima
 illarum sedes.

23. *Triduoque per irritas altercationes absumpto in*
provinciam abiit.] Caussam subitæ profectionis accu-
 rate explicat Cæsar initio Commentariorum cap.
 vii. nam huc pertinent illa verba: *Cæsari quum*
id nuntiatum esset, eos per provinciam nostram iter
facere conari, maturat ab urbe proficisci; & quam
maximis itineribus potest in Galliam ulteriorem conten-
dit, & ad Genevam pervenit.

Et statim quæstor ejus in præjudicium arreptus
est.] Vellem dictum planius: nunc enim anceps o-
 ratio. tam enim possumus de quæstore Cæsaris ac-
 cipere, qui euntem in provinciam erat comitatu-
 rus, quam de eo qui fuit eidem consuli quæstor.
 Hoc melius, nisi fallor. Non enim fit mihi verifi-
 mile, post abitum Cæsaris remansisse in urbe ejus
 tum quæstorem. Consulibus autem suos fuisse
 quæstores, clarum ex Livii libro quarto, Dionis
 XLVIII.

V A R I O R.

23. *Cognitionem.*] Est autem cognitio, ait Scipio
 Gentilis i. d. Jurisd. 33. *extraordinaria Magistratus,*
vel Principis, de aliqua re graviore notio & judica-
tio. Sed id vix videtur procedere, quod dixerit
 esse notionem de re aliqua graviore, quoniam est
 etiam de re pecuniaria non magna, veluti de merce-
 dibus, quæ præceptoribus studiorum liberalium de-
 bentur. Imo & de nutritiis & iis, quæ in alimo-
 niam infantum impenduntur, ut liquet ex l. i. &
 l. 4. ff. de extr. cogn. Rectius itaque dixisset, *vel de*
re

a L. Antistio tribuno plebis postulatus, appellato demum collegio, obtinuit, cum reip. causa abesset, reus ne fieret. Ad securitatem ergo posterius temporis, in magno negotio habuit obligare semper annuos magistratus, & e petitoribus, non alios adjuvare, aut ad honorem pati pervenire, quam qui sibi recepissent propugnatos absentiam suam: cujus pacti non dubitavit a quibusdam jusjurandum atque etiam syngrapham exigere. Sed cum 24 L. Domitius consulatus candidatus palam minaretur, col. se, effecturum quod prætor nequisset, adempturumque ei exercitus, Crassum Pompejumque in urbem provinciarum suarum Lucam extractos compulit, ut detrudendi Domitii causa consulatum alterum peterent: & ut

re aliqua graviore, vel ea qua aliquo favore sit prosequenda. Ut sane sunt mercedes præceptorum, & infantium impendia. Tum enim is, qui jurisdictioni præest, judicem non dat, sed ipse cognoscit. De quibus exactius iudicium ferri posset, si veterum de cognitionibus libros haberemus. Nam Paulus de iis librum scripsit singularem, Callistratus autem sex, ut ex variarum legum inscriptionibus liquet. GOESIIUS.

Nec illo suscipiente.] Quia in Urbe cognitiones vulgo ad prætores pertinebant, in provinciis ad præfides, ut liquet ex l. i. §. 14. ff. de extr. c. IDEM.

T O R R E N T.

In magno negotio habuit obligare.] Pro, magnum negotium habuit in obligandis, ut negotium habere in re aliqua Cic. fam. lib. v. epist. xiv. Nisi in magno negotio habere interpretemur, magni negotii loco habere, ut Virg. v. Æneid.

- - - in magno pignore Cisseus

Ferre sui dederat monumentum & pignus amoris.

E competitoribus.] Libri mss. quatuor petitoribus habent. Horat. lib. iii. Od. i.

- - - hic generosior

Descendat in campum petitor,

Moribus hic meliorque fama.

ICtis & Ciceroni petitor actorem significat, & opponitur reo. At veteres pro candidato usos fuisse Scipionis Æmilianii apud Macrobius verba ostendunt: Ductus sum in ludum saltatorium. Plus (me Dius Fidius) in eo ludo vidi pueris virginibusque quingentis. In his unum, quo me maxime reip. misertum est, puerum bullatum, petitoris filium. id est, candidati, ut exponit ipse Macrobius lib. iii. Saturn. cap. xiv. Usus & Pacatus paneg. Theodosii: Priscorum duritia ducum, castitate pontificum, consulum moderatione, petitorum comitate viventem.

Qui sibi pepigissent.] Vatic. & Torn. recepissent. recte. Verbum elegans, & quod plus quam promittere significet, aut spondere. Exempla apud Cic. passim obvia. Dicitio autem sibi Cæsarem notat. Sic Cic. Id tu mihi recepisti.

Syngrapham.] Tornacens. syngraphum, ut chirographum sup. cap. xvii. Cicero semper syngrapham vocat.

24. Urbem prov. sua Lucam.] Ergo Lucam Galliarum

Cisalpinæ attribuit Sueton. Etruriæ Plin. Vide Strabonem.

C A S A U B O N.

Aliquot criminibus arreptus est.] Libro septimo in Vitellio: Ac post pratura honorem, inter Sejani consocios arreptus est. Livius libro tertio: Priusquam prædicta dies adesset, Appius sibi mortem conscivit. Subinde arreptus a P. Numitorio, Sp. Oppius invidia proximus.

Obtinuit, cum reip. causa abesset, reus ne fieret.] Lege Memmia id cautum. Valerius lib. iii. cap. vii. M. Antonius quaestor proficiscens in Asiam, Brundisium jam pervenerat: ubi literis certior factus incasti se postulatum apud L. Cassium prætorem, cujus tribunal propter nimiam severitatem scopulus reorum dicebatur: cum id vitare beneficio legis Memmia liceret, qua eorum qui reip. causa abessent, recipi nomina vetabat, in Urbem tamen recurrit.

In magno negotio habuit.] Non displiceret, in magno habuit, si per codices liceret hic consentientes. Sic apud Dionem & Ælianum, ἐν μεγάλῳ τίθεσθαι, & ἐν ἐλαφρῷ ποιεῖσθαι, aliaque apud Græcos. Tacitus: Quocunque casu occiderat, dum atrociora metuebantur, in levi habitum. At apud Arnobium pro ποιεῖσθαι περὶ πολλῶν, legas, in magnis ponderibus ducere.

E competitoribus.] Turonensis codex & Lislæi, petitoribus. Iidem recepissent, non pepigissent.

Jusjurandum atque etiam syngrapham exigere.] Prima editio syngraphum, ut aliquoties apud Plautum. Viterbiensis codex chirographum. Sic libro quarto, ubi aliud habetur de pectionis contra bonos mores exemplum: De qua re & jurejurando & chirographo cavet. & libro ultimo in Domitiani vita: Chirographum ejus conservasse, & nonnunquam protulisse, noctem sibi pollicentis. De hujusmodi contractibus lex Juliani Imp. exstat in libris Juris civilis Rom.

V A R I O R.

23. Collegio.] Tribunorum sc. GUJET.

Negotio.] Το negotio gloss. videtur ἐν μεγάλῳ ἐτίθεσθαι. ID.

T O R.

ut in quinquennium sibi imperium prorogaretur : perfecitque utrumque. Qua fiducia ad legiones quas a rep. acceperat, alias privato sumptu addidit : unam etiam ex Transalpinis conscriptam, vocabulo quoque Gallico (Alauda enim appellabatur) quam disciplina cultuque

T O R R E N T.

Perfecit utrumque, & ut in quinq.] Cum animadvertissem verba illa non suo loco esse posita, exemplar Vaticanum postea me confirmavit, quod ita habet : *Ut detrud. Dom. causa cons. alt. pet. & ut in quinquennium sibi imper. propagaretur, perfecitque utrumque.* Quæ verborum transpositio si cui forte minus placet, is sic legat : *Perfecitque utrumque, etiam ut in quinq.* Sicut autem antea lege Vatinia tribunitia, sic deinde lege Trebonia, Galliaë Cæsari in alterum quinquennium confirmata, Pompejo & Crasso iterum cons. A. U. DCXCVIII. repulsam tunc ferente Domitio.

Alias publico.] Hæ dictiones absunt a Vaticano ; & recte, mea quidem sententia. Cic. ad Lentulum epist. VII. *Stipendium Cæsari decretum, & ne lege Semproniana succederetur, facile perfectum est.* De secundo autem ibi quinquennio loquitur, & stipendium pro legionibus ante acceptis intelligo : nam si novæ concessæ fuissent, Cicero id non tacuisset.

Vocabulo quoque Gallico Alauda.] Joh. Goropius Becanus Gallicis, Alaudarum militum nomen a nostra lingua repetit, dictosque vult, quasi omnes veteranos, id est, *al aude.* ingeniose, ut pleraque omnia. Sed Auctor mihi Plinius, si eum capio, lib. XI. cap. XXXVII. avis alaudæ appellationem Gallicam esse. Firmat, quod non temere ante Cæsarem id vocabuli auditum. nam ecce & Plinius hoc ipso, qui in manibus loco, iterumque l. XXX. cap. VII. avem galeritam, & Varro de ling. Lat. IV. galeritum vocant. Ac ne citerioris quidem sæculi scriptoribus nimium in ave tritum haud abs re Gellius, accuratus auctor, suaserit, qui cassitam nominat Attic. Noct. II. cap. XXIX. Sane hodieque Gallis est *une alouette*, deminutive, quo ego ad Latinum nihil invenio propius. Milites quidem Alaudas dictos accipio, quod galeis uterentur ei apici similis, qui in aviculæ capite, quam alaudam appellerent.

C A S A U B O N.

24. *Perfecitque utrumque.]* Hæc Vaticani codicis scriptura : nam in Turonensi & aliis omnibus (Lissæi cod. excipio, qui verba hæc non habet) alio loco ista sic collocantur : *Compulsi, ut detrudendi Domitii causa consulatum alterum peterent : perfecitque utrumque : & ut in quinquennium sibi imperium prorogaretur.* Emen dabam : *fecitque per utrumque, ut in quin.* Vide Plutarchi narrationem in Pompejo. Sunt codd. qui habent *propagaretur, non prorogaretur.* eadem discrepantia notata mihi non uno loco. Est, qui *prorogarent, ut Viterb.*

Alias privato sumptu addidit.] Vulgo, *alias publico, alias pr. s. ad.* Sustulimus otiosa verba, auctoribus Vaticano & Viterbiensi nostro : itaque esse in suis Pithœus & Lissæus annotarant ; ita & Turonensis.

Vocabulo quoque Gallico : Alauda enim appellabatur.] Militum galeis cristarum adjectione terribiliorem speciem dare, vetustissimum fuit Carum inventum, Romanis ac Græcis adæque probatum. Vetustiorum Græcorum galeæ non pinnis, sed equinis setis fiebant horridæ : unde illa apud Vatem præcipuum, *λόφος ἰππιοχάιτης, κυνέη ἰππῆρις*, & inde *Δωριεὺς τριχάινες*. Romani, teste Polybio, pinnae tres adhibere prælongas, colore purpureo vel nigro : & ita Lamacho tribui ab Aristophane video *τῶ πλερὸν τῶ ἐκ τῆ κρέανης* : ac mox *τὸ λοφεῖον τῶν τριῶν λόφων.* & apud Æschylum Tydeus *τρεῖς καλασκήεις λόφους* σείει. Virgilius de Turno :

Cui triplici crinita juba galea alta chimæram Sustinet.

Cæterum insignes oportet fuisse legionis istius *πλερίνης φάλας*, ut Polybius vocat, vel aliud quid peculiare habuisse, unde *Alauda* appellationem sit nata. Vocabulum alaudæ Gallicum esse & galeritam sive cassitam avem significare, testis præter Plinium Marcellus Empiricus capite XXIX. homo Gallicæ linguæ veteris non imperitus. Gregorius Turonensis libro IV. *In Ecclesia Arverna, dum matutina celebrarentur vigiliae in quadam festivitate, avis corydalus, quam alaudam vocamus, ingressa est.* Legionem novam, galearum cristis insignem, militari lascivia fuisse Alaudam de avis nomine, sicut Plinius tradit, appellatam, non magis mirum quam Cares olim eandem ob causam *gallos gallinaceos* fuisse vocitatos. Plutarchus Artaxerxe : *Τὰς Κάρας ἈΛΕΚΤΡΥΟΝΑΣ οἱ Πέρσαι διὰ τὰς λόφους, οἷς κοσμεῖσι τὰ κρένη, προσηγόρευον.* Sic & Comici Attici quendam ob similem speciem, aut aliquam *δυσμορφίαν* ridentes, nomen ei fecerunt *Κορυδεύς*, a *κορυδός*, galerita sive alauda. Celebratus etiam est Athenis Adæus quidam, ipse quoque *Ἀλεκτεῦς*, Gallus gallinaceus ex eo cognominatus, quod cristam in capite gestaret ; de quo vide Heraclidæ Comici versus apud Athenæum libro XII. Apage circulatoris illius commentum, qui voce Cimbrica Alaudam legionem esse dictam ariolatur, non propter similitudinem avis cristatæ, sed quia tota ex veteranis constaret. Impium hominem, non solum vanum ! qui sacro-sancta religionis nostræ mysteria in galeritæ cristâ quærat. Hæc vident & probant, qui se esse jactant solos sepem legis.

tuque Romano institutam & ornatam, postea universam civitate donavit. Nec deinde ulla belli occasione, ne injusti quidem ac periculosi, abstinuit, tam fœderatis quam infestis ac feris gentibus ultro laceffitis : adeo ut senatus quondam legatos ad explorandum statum Galliarum mittendos decreverit, ac nonnulli dedendum cum hostibus censuerint. Sed prospere decedentibus rebus, & sæpius & plurium quam quisquam umquam dierum supplicationes impetravit. Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit, hæc fere. 25
Omnem Galliam, quæ a saltu Pyrenæo Alpibusque & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhodano continetur, patetque circumitu ad bis & tricies centum milia passuum, præter socias ac bene meritas civitates, in provinciæ formam redegit, eique quadringenties in

V A R I O R.

24. *Alauda enim appellabatur.*] Plin. xi. xxxvii. *Paro volucris ex illo (capite puto cristato) galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat Alauda.* Quæ Plinii verba male Sabellicus affecutus, ex iis apparere dicit, Alaudæ nomen legioni datum, quia milites galeis essent instructi, cum galeam alaudam vocarint. prout etiamnum hodie in plurimis Wallonum Galliæ Belgicæ pagis *salade* galeam significet. Quin imo, si rectis oculis intueare Plinium, hoc dicit : ut alauda avis ideo dicta est galerita, quia apicem habet in capite, hoc est, plumam elatam ad similitudinem galeri; sic legionem Gallicam a cristarum gestamine cognominatam Alaudam. Ipsam Alaudæ vocem, etiam admissam postea in Latinorum vocabulorum classem, origine tamen fuisse Gallicam arguit, cum non abluens ab alaudæ voce vox *alouette*, qua hodieque utuntur Galli; tum etiam quod ante Cæsarem id vocabuli Latinis incognitum, ac ne citerioris ævi scriptoribus nimis tritum. Ecce enim Plinius & loco dicto, & lib. xxx. vii. *galeritam*, & Gellius ii. xxix. *castitam* hanc avem vocant. Becani etymologia & Plinio & rationi est contraria. BERNECCERUS.

T O R R E N T.

Ac nonnulli.] Ipse Cato : auctor Plutarch. *Ac* vero particula abest a cod. Ferrariensi.

25. *A saltu Pyrenæo.*] Sic Cæsar lib. i. de Bello civili : *Saltus Pyrenæos occupari jubet.* *Saltus Grajus*, pro *Alpes Graja* apud Livium. Proprium epitheton attribuit Catull. hymno in Dianam, *saltuumque reconditorum.* Virgilius quoque, cum *saltus ac lustra ferarum* dixit ii. Georg. remotiores silvas significat.

Bis & tricies.] Liber unus *bis tricies* : mendose. uti & apud Eutropium lib. vi. *Circuitu patet ad bis tricies centena milia passuum*, cum lib. mss. habeant *ad bis & tricies centum milia passuum.* Locus autem ille Eutropii ad verbum pæne e Suetonio desumptus est.

C A S A U B O N.

Sed prospere decedentibus rebus.] Malim *prospere ei cedentibus rebus*, vel *cadentibus*, ut lib. iiii. vetus tamen omnis scriptura, etiam Memmiani codicis, habet *decedentibus*. & fortasse hoc inter *καίνοπραπειας* Suetonii exempla referendum potius quam corrigendum. Non multo aliter apud Ciceronem *discedere*, de exitu rei alicujus; quod respondet Græco *ἀπαλλάττειν* vel *ἀπαλλάττεσθαι* : libro iiii. in Verrem : *Si istius hæc tanta injuria impunita discesserit.* In eadem, *omnes liberatos discessisse*, & esse ignotum omnibus. sic alibi sæpe & Terentius.

Plurium, quam quisquam umquam, dierum supplicationes impetravit.] Restringe illa *quisquam umquam*, ad tempora ante Cæsarem : nam post ejus excessum ea res non habuit modum. Vide Ciceronem de Provinciis consularibus.

25. *Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit.*] Appianus in Celticis, rerum gestarum in Galliis a Cæsare summam ita exprimit : *Καὶ τὰς μυριάσιν ἀνδρῶν ἀγρίων ἐν τοῖς δέκα ἔτεσιν, ἐν οἷς ἐστρατήγησεν, ἐς χεῖρας ἤλθεν (ἐἰ τις ὕφ' ἐν τὰ μέρη συναγάγοι) τετρακοσίαν πλείοσι καὶ τέτων ἑκατὸν μὲν ἐζώρησαν, ἑκατὸν δὲ ἐν τῷ πόνῳ κατέκτανον· ἔβην δὲ τετρακόσια, καὶ πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας, τὰ μὲν ἀφιστάμενα σφῶν, τὰ δὲ προσεπιλαμβάνοντες ἐκρατύναντο.* *Congressus est*, inquit, *Cæsar cum hominibus feris, si omnia prælia in unam summam colligantur, amplius quadragies CM. caesa ex his decies CM. capta totidem. Victæ gentes CCCC. urbes partim rebellantes in ordinem coactæ, partim Romano imperio tum adjectæ DCCC.* Plutarchus in Pompejo, m. urbes in Gallia vi expugnatas a Cæsare scribit : de cæteris cum Appiano consentit. Plinium vide lib. vii. cap. xxv. Quod Appianus ait, decem annis in eo imperio Cæsarem fuisse, Suetonius alique novem, neutrum exacte verum est. Tenuit Gallias Cæsar per geminum quinquennium semestri imperio minus, quod ei ademtum initio belli civilis. Suetonius alibi x. annorum spatium dicit. Apud Dionem libro XLIV. in funebri laudatione Cæsaris Antoniana valde neglenter scriptum τὸ ὀκτὼ ἔτεσιν ὅλοις ἡγήμονευσσαι Cæsarem, cujus peccatum dicemus, Antonii ne, an Dionis, an librarii?

in singulos annos stipendii nomine imposuit. Germanos, qui trans Rhenum incolunt primus Romanorum ponte fabricato aggressus, maximis affecit cladibus. Aggressus est & Britannos, ignotos antea, superatisque pecunias & obsides imperavit. Per tot successus ter, nec amplius, adversum casum expertus : in Britannia, classe vi tempestatis prope absumta, & in Gallia, ad Gergoviam legione fusa, & in Germanorum finibus, Titurio
26 & Aurunculejo legatis per insidias cæsis. Eodem temporis spatio matrem primo, deinde filiam, nec multo post nepotem amisit. Inter quæ consternata P. Clodii cæde rep. cum senatus unum COS. nominatimque Cn. Pompejum fieri censuisset, egit cum tribunis plebis collegam se Pompejo destinantibus, id potius ad populum ferrent, ut absenti sibi, quan-

T O R R E N T.

Stipendii nomen.] Liber unus *stipendii nomina*. Vatican. sic : *Eique cccc. in singulos annos stipendii nomine impos.* Optime Eutropius : *Gallia autem tributi nomine annuum imperavit sestertium quadringenties.* sic enim in meo cod. *Lego igitur, eique cccc. Hs. in s. a. st. nomine impos.*

Aggressus & Brit.] Libri tres : *Aggressus est & Brit.*

In Germanorum finib.] De eadem re cap. LVIII. *Obsessione castrorum in Germania nunciata.* Porro cum hæc apud Eburones contigerint, ut ipse Cæsar scribit, sequitur eos in Germania fuisse, qua de re alias latius.

Aurunculejo.] Meliores codd. *Aurunculejo* : ut *Auruncos* sapius quidem, sed & *Aruncos* scriptum reperias : unde, ut puto, familiae nomen.

26. *Nepotem amisit.*] Priore nostra editione in cod. Vaticano *nepotem* pro *neptem* legi monuimus, Dionis tamen Cassii auctoritatem secuti *neptem* retinuimus. At Justus Lipsius Elector. II. cap. XVII. *nepotem* præfert. sic enim Paterculus : *Filius quoque parvus Pompeji, Julia natus, intra breve spatium obiit.* & Lucan. cujus certior fides, lib. v.

- - - multosque per annos

• *Dilectus tibi, Magne, socer post pignora tanta,
Sanguinis infausti sobolem, mortemque nepotis,
Te nisi Niliaca propius non vidit arena.*

Ego tamen in sententia persisto : nota enim historia est, semel abortum fecisse consternatione animi Juliam, cum marito, conspecta ejus veste cruenta, humanitus aliquid accidisse crederet. Val. Maximus lib. IV. cap. VI. & insignis scriptor Plutarch. Pompejo. Masculi tamen, an foeminae abortus fuerit, neque ipse, neque Valer. exprimit; credo, verecundiae causa. Sed addit Plutarch. post abortum iterum factam gravidam, enixamque filiulam partus doloribus exspirasse, paucis post diebus extincta etiam filiola. Idem tamen Cæsare, peperisse quidem Juliam & dolore partus obiisse narrat, sed sexum non exprimit, quemadmodum neque Ap- pian. Civil. II. Restat Lucanus; quem Poëtam

cum plerisque mss. exemplarib. conferens, pro *ne- potis* in cod. quodam optimo Viridunensi *nepotum* scriptum repperi. Idque & Car. Langius suapte manu annotavit. Quam lectionem puto esse veris- simam, ut (quod poëtam decet) multitudinis nu- mero rem magis exaggeret. His porro omnibus comparatus Vellejus quanti sit momenti, expen- dendum relinquo. In Lucano etiam, quod pæne fugerat monere, pro *post pignora tanta* legendum *post pignora rapta*, suadere sensus mihi videtur. nam profecto *sanguinis infausti sobolem Juliam*, Cæsaris filiam intelligit, ac more suo iniquior Cæsari, infaustum sanguinem ait.

Interimque consternata.] Duo codd. *Inter quæ const.* haud dubie melius.

Absenti sibi & qu.] Tres libri : *Absenti sibi, quandocunque.* placet.

C A S A U B O N.

26. *Nec multo post neptem amisit.*] Quoniam Juliae puerperium tam cito est extinctum (nam ut venuste Zonaras scribit, μετ' ὀλίγον καὶ τὸ τεχθὲν ἐπανήλθε τῇ μητρὶ) factum inde, ut inter auctores non conveniat, filium an filiam esset enixa. Plutarchus, Dio & Suetonius filiam ajunt. *neptem* enim, non *nepotem*, ut est in Vaticano, reperimus in Viterbiensi aliisque omnibus codd. præter Memmianum & Lislæi. Vellejus tamen & Lucanus filium fuisse volunt. Nam quod Lucani locum ex lib. v. docti corrigunt, plausum a me non ferent : habeo enim perveteres membranas ejus poëtae, in quibus non aliter scriptum quam ut hodie editur,

- - - mortemque nepotis.

Quid autem miramur, in re tam parvi momenti inter scriptores non convenire, cum eos videamus in rebus longe maximis contraria invicem, nedum diversa, scribere. Ut ne dicam, videri posse in an- cipiti historia de industria locutos, qui genus ma- sculum usurparunt, memores filii appellatione & sequiorem sexum contineri. Frustra igitur mea quidem sententia, duo doctissimi viri contendunt, alter ut Suetonii, alter ut Lucani locum emen- det.

quandoque imperii tempus expleri cœpisset, petitio secundi Consulatus daretur: ne ea causa maturius, & imperfecto adhuc bello decederet. Quod ut adeptus est, altiora jam meditans, & spei plenus, nullum largitionis, aut officiorum in quemquam genus publice, privatimque omisit. Forum de manubiis inchoavit: cujus area super H S. millies constitit. Munus populo, epulumque pronuntiavit in filiae memoriam, quod ante eum nemo. Quorum ut quam maxima expectatio esset, ea quæ ad epulum pertinerent, quamvis macellariis oblocata, etiam domesticatim apparabat. Gladiatores notos, sicubi infestis spectato-

T O R R E N T.

Super Hs. millies.] Millies Hs. si Budæo credimus, vices quinquies centena millia coronatorum efficiet. Qua summa deterritus Egnatius, mille sestertia legendum putat. Apud Plinium vero lib. xxxvi. cap. xv. eadem de re loquentem, sestertia MCC. Glareanus autem millies Hs. retinet, & apud Plinium millies ducenties legi debere contendit, ut ducenties sit, quod Sueton. ait *super millies Hs.* Budæo quoque insolens summa visa fuit. Verum si Cæsar, pæne privatus adhuc, cum ex prætura in Hispaniam proficisceretur, bis millies quingenties, teste Appiano, sibi opus esse dixit, ut nihil haberet, quia tantumdem debebat, nihil sane de hac profusione & areæ pretio mirandum est. nam si P. Clodius, quem Milo occidit, domo centies & quadragies octies empta habitavit, ut auctor loco jam citato est Plinius, facile fieri potuit, ut area toti foro struendo millies abstulerit, cum verisimile sit in tanta urbis frequentia locum eum ante emptionem vacuum non fuisse.

Quod ante eum nemo fecit.] Dele dictionem *fecit*, ut in duobus mss. & ita intellige, ut in filiae defunctæ memoriam nemo id ante fecerit, quod tunc Cæsar; & quidem, ut arbitror, in gratiam populi, qui invitis etiam tribunis Juliam in campo Martio sepeliri voluit. Auctor Plutarch.

Gladiatores notos.] Hujus loci sententia est, Cæsarem, quo munus suum gladiatorium magnificentius ederet, mandasse, ut nobiles gladiatores, infestis spectatoribus & proinde magno discrimine ne occidi juberentur, dimicantes, vi raperentur, ac sibi reservarentur: quod melius intelliget, qui meminerit proverbii, quo pollicem premere dicimur, cum favemus; contra vertere, cum non favemus. Plin. lib. xxviii. cap. ii. ab arena enim ductum est, quod eo populi signo gladiatores aut perirent, aut servarentur. Qua de re Horat. Epist. ii. ad Lollium: *Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.* Juvenal. Sat. iii. *verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter.* Inf. Claud. cap. xxxiv. *Quocunque gladiatorio munere, vel suo, vel alieno, etiam forte prolapsos jugulari jubeat, maxime retinarios.* Adde locum Ner. cap. iv. & xii.

C A S A U B O N.

Maturius & imperfecto adhuc bello.] An potius,

immaturius? Revera enim immaturus futurus erat & intempestivus decessus, bello nondum perfecto. Nihil tamen muto & omnium librorum lectionem servo. *maturius*, id est, ante legitimum tempus decedendi e provincia, neque expectato successore, ut antea dicebat Suetonius.

Cujus area super Hs. millies constitit.] Qui vocant hanc lectionem in dubium, quam super omnium veterum codicum auctoritatem Plinius comprobat, eos apparet, populi Rom. opes & magnificentiam habuisse parum cognitam. Budæum excipio, cujus mens prope divina, nescio quomodo in tractatione istius loci dissimilis sibi fuit. Sed hæc missa facimus: sunt enim a doctis viris pridem animadversa, neque nostrum de aliorum mensis analecta converrere. Observavimus & nos mendas aliquot apud Ciceronem aliosque ab hac inobservantia Romanorum magnificentiae profectas; quas alio tempore *δεῖ δίδόντος*, detegemus.

Quod ante eum nemo.] Vulg. *nemo fecit.* Nostri omnes habent, ut edidimus. & glossam esse illud *fecit*, palam testatur Memmianus. In iisdem *quam maxime*, non *maxima*. Pudet minutias istas persequi: non faciam porro, nisi causa sit. Lectorem semel volumus monitum, quæ in hac editione mutata reperiet, quorum hic non erit reddita ratio, hausta esse illa ex iis codicibus, quorum initio fecimus mentionem.

Quamvis macellariis oblocata.] Viterbiensis, *adlocata*. Turonensis, Pithœi & Lislæi, *ablocata*. qua voce utitur in Vitellio, capite vii. Macellum Plutarchus alicubi *κρεωπωλίων* interpretatur: sed latius patet vocis illius significatio, extenditurque ad omne obsoniorum genus. Glossarium: *Macellarius: ὁ ψωνοπωλῆς.* Suetonius infra: *Dispositis circa macellum custodibus, qui obsonia contra vetitum retinerent.* inde apud Senecam, *vivere in macello*, pro *in popina* & *καρυφίῳ καὶ ἡθητηρίῳ.*

Sicubi infestis spectatoribus dimicarent.] Vetus Poeta:

*Sperat & in seva victus gladiator arena,
Sit licet infesto pollice turba minax.*

V A R I O R.

Ne ea causa maturius.] Sic & Palatini tres codices. Nec opus mutatione. nam id vocis etiam notat citius, properantius, ut cap. lxxx. GRUTERUS.

T O R.

ctatoribus dimicarent, vi rapiendos reservandosque mandabat. Tirones neque in ludo, neque per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epistolis ejus ostenditur, ut disciplinam singulorum susciperent, ipsique dictata exercentibus darent. Legionibus stipendium in perpetuum duplicavit. Frumentum, quoties copia esset, etiam sine modo mensuraque præbuit: ac singula

T O R R E N T.

Neque in ludo.] *Ludus gladiatorius*, inquit Isidorus Etymol. lib. xviii. cap. lxi. *inde dictus est, quod in eo juvenes usum armorum discant, & modo inter se aut gladiis aut pugnis certantes, modo contra bestias incedentes, subeant ferale certamen.* Hinc *ludus magnus*, & *ludus matutinus* apud Victorem, & Sex. Rufum de Region. Urb. Marmora quoque vetusta Hilarum *ludi magni*, & Eutychem *ludi matutini* medicos commemorant. *Ludus* item *Æmilius* apud Horat. de Arte. *ludus C. Aurelii Scauri* apud Valerium Maximum libro ii. cap. iii. *ludus venatorius* apud Ulpianum l. viii. de pœnis, idem (ni fallor) qui bestiariorum apud Senecam Epist. lxxi. Hinc denique genus pœnæ *in ludum damnari*. Plin. Epist. ad Trajanum lib. x. *Quidam vel in opus damnati, vel in ludum.* Et ludo Christiani adjudicari vetantur lib. viii. de pœnis Cod. Theod. inf. cap. xxx.

Legionibus stip.] Stipendium militare dari coeptum de publico peditibus quidem A. U. cccxlvii. equitibus vero triennio post, auctor est Livius lib. iv. Sed quis stipendii modus fuerit, nemo, ne Budæus quidem, homo doctissimus & diligentissimus, satis explicavit. Et initio quidem perexiguum fuisse, cum re ipsa manifestum est, tum Polybius suo quoque tempore ostendit; quomodo vero excreverit, Suetonium audiamus. *Addidit* (inquit, de Domitiano loquens, cap. vii.) *& quartum stipendium, aureos ternos.* Quæ verba, tres aureos unum efficere stipendium, & militem sub Domitiano quadruplex stipendium meruisse, suadent, aureos scilicet xii. Sed profecto sunt in vitio, legendumque *aureis ternis.* Justo Lipsio assentior Elector. i. cap. ii. Ita menstruum fuerit aureus unus, sub Domitiano quaterni. Aureus autem tunc valebat denarios, sive drachmas xxv. aut nummos centum. Quod ita esse monstrabimus Oth. cap. iv. & probat Zonaras, ex Dione, ut arbitror; nam & ipse de Domitiano loquens, *Cum* (inquit) *militibus septuagena quina drachma solverentur, centenas dari jussit.* Idque cum Tacito convenit lib. i. Annalium, ubi milites post excessum Augusti singulos in diem denarios per seditionem poscentes describit, cum ante non nisi xxv. denarios in mensem, & sic sexta parte minus, accipere consuevissent. Quod vero denis in diem assibus animam & corpus æstimari iidem ibi milites conqueruntur, non de assibus, quales decem denarium efficiunt, intelligo, (alioqui diurnum po-

scientes denarium, non plus petissent quam ante acceperant) sed de assibus, ut tunc temporis in usu erant. Et fortassis denarius duodecim assibus permutabatur, aut etiam pluribus, ut sub Augusto xvi. bellis nimirum civilibus exhausta repub. quod Vitruvius tradit; & totidem, Fabio Dictatore, bello ii. Punico. de quo Plinius lib. xxxiii. cap. iii. Neque me movet, quod ibidem scribit Plinius, in militari stipendio semper denarium pro decem assibus datum. nam xxv. denarii, quod simplex in menses singulos esse stipendium diximus, cum ducentos tantum & quinquaginta asses militares efficiant, si dies xxx. mensi attribuas, non denos in diem asses, sed octonos tantum & trientem reddent. Atqui milites denos poscebant justos ac legitimos, hoc est nimirum, denarios xxx. seu asses militares ccc. Atque hæc quidem satis aperta sunt; major vero dubitatio est, cum (ut hic narrat Sueton.) legionibus Cæsar in perpetuum stipendium duplicaverit, Domitianus vero quartum addiderit, quis medio tempore tertium adjecerit. De quo nihil temere affirmaverim. nam & quod Cæsar perpetuum esse voluit, Augustus constituta a bellis civilibus repub. haud dubie revocavit, quidquid ubique militum esset ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstringens. Auctor Sueton. Aug. cap. xlix. Successores vero pro sua quisque libidine iterum auxere.

C A S A U B O N.

Tirones neque in ludo neque per lanistas, sed in domibus per equites Rom.] Imo vero etiam per se ipsum, cum res postulabat. Hirtius de bello Africo c. lxxi. *Cæsar contra ejusmodi hostium genera copias suas, non ut imperator exercitum veteranum, sed ut lanista tirones gladiatores condocere facere.* vide locum eximium.

Ipsique dictata exercentibus darent.] Proprium lanistarum, quando tironibus illa dant præcepta, quæ Hirtio commemorantur eo, quem indicavimus, loco. Hieronymus præfat. in xiii. Commentariorum Ezechielis: *Facile est dare dictata de populo & singulos iustus calumniari, ac de alieno ridere sanguine, & ubi vulnus insigi debuerit, imperiti lanista more differere.* Tertullianus ad Martyres: *Nec tantus ego sum, ut vos alloquar: sed tamen & gladiatores perfectissimos non tantum magistri & præpositi sui, sed etiam idiota & supervacui quique adhortantur de longinquo: ut sæpe de ipso populo dictata suggesta profuerint.*

singula interdum mancipia & prædia viritim dedit. Ad retinendam autem Pompeji necessitudinem ac voluntatem, Octaviam sororis suæ neptem, quæ C. Marcello nupta erat, conditionem ei detulit, sibi que filiam ejus in matrimonium petiit, Fausto Sullæ destinatam. Omnibus vero circa eum, atque etiam parte magna senatus, gratuito, aut levi fœnore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere vel invitatos, vel sponte ad se commeantes, uberrimo congiario prosequabatur: liberos insuper, servulosque cujusque, prout domino patronove gratus quis esset. Tum reorum aut obælatorum, aut prodigæ juventutis subsidium unicum, ac promptissimum erat: nisi quos gravior criminum, vel inopiæ luxuriæve vis urgeret, quam ut subveniri posset a se. his plane palam bello civili opus esse dicebat. Nec minore studio reges atque provincias per terrarum orbem alliciebat: aliis, captivorum 28 milia dono offerens: aliis, citra senatus populique auctoritatem, quo vellent, & quoties vellent, auxilia submittens: superque Italiæ, Galliarumque & Hispaniarum, Asiæ quoque & Græciæ potentissimas urbes præcipuis operibus exornans: donec attonitis jam omnibus, & quorsum illa tenderent, reputantibus, M. Claudius Marcellus cos. edicto præfatus de summa se rep. acturum, retulit ad senatum, ut ei succederetur ante tempus: quoniam bello confecto pax esset, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne absents ratio comitiis habe-

T O R R E N T.

27. *Sororis suæ neptem.*] Sic ipse major avunculus ei erat, uti & Octavio, qui postea Augustus appellatus est, cujus soror Octavia minor. Aug. cap. 111.

Conditione ei detulit.] Sic Claud. cap. xxvi. *Nec durare valuit, quin de conditionibus continuo tractaret.* Galb. cap. v. *Neque sollicitari ulla conditione amplius potuit.* Quibus omnibus locis Sueton. conditionis vocabulo pro conjunctione vel pactione nuptiarum sponsaliorumque usus est, ut & alii auctores, præcipue J. Cti. e quibus Cajus in renunciatione nuptiarum hæc verba probata esse ait: *Conditione tua non utar.* Sed & Festus: *Conventa* (inquit) *conditio dicebatur, cum primus sermo de nuptiis, & earum conditione habebatur.* Sueton. tamen Aug. cap. lxxix. *conditiones quasitas per amicos cum scribit, non de nuptiis, sed de stupris intelligendus est, ut Ter. Andr. Accepit conditionem, dein quæstum occipit.* Cicero quoque pro Cœlio: *Habes hortos ad Tiberim, quo omnis juvenus natandi causa venit. Hinc licet conditiones quotidie legas.* Vide Cajum J. C. l. 11. De divortiis & repudiis.

Omnibus circa eum.] Græca locutio, τοῖς περὶ αὐτὸν, id est, quorum familiaritate utebatur. Sic Domit. cap. ix. *Omnes circa se largitione prosecutus.*

Gratis aut levi fœnore.] Liber Tornacens. *gratuitum*, ne quis forte ad fœnus referat. nullum enim fœnus gratuitum est.

Uberrimo congiario.] Ut *donativum*, quod militi; sic *congiarium* vocabant, quod populo a viris principibus liberalitatis ergo præstabatur. Hic pro dato privatis munere ponitur, ut Vespas. cap. xviii. & de claris Rhetoribus cap. 111. Cicero viii. Famil.

epist. 111. *Plancus mugno congiario donatus a Cæsare.*

28. *M. Claudius Marcellus cos.*] Hic & Ser. Sulpicius Rufus A. U. DCC11. iste ob eloquentiam, alter ob juris scientiam, consules facti sunt. Dion.

De summa se rep.] Sic Cicero *summam rempub. gerere* pro Plancio, & *summa reipub. præesse* pro Domino. Virg. lib. 9.

Mene igitur socium summis adjungere rebus, Nise, fugis?

C A S A U B O N.

Ac singula interdum mancipia & prædia viritim dedit.] Quidam ex præda. Confirmat eam lectionem locus ipsius Cæsaris e libro septimo extremo: *Ex reliquis captivis toti exercitui capita singula præda nomine distribuit.* ab altera lectione stant omnes membranae.

27. *Omnibus vero circa eum.*] Plinius Panegyri: *Omnes circa te similes tui effecisti.* Æmilius Probus in Eumene: *Non passi sunt ii, qui circa erant.* Suetonius lib. iv. cap. x. *Tanti in avum & qui juxta erant, obsequii.* Cicero modo Græce dicit, οἱ περὶ αὐτὸν, ut ad Atticum lib. xiiii. extremo: modo Latine, *qui circum illum sunt*, ut lib. ix. ad eundem.

Servulosque cujusque.] Dio libro xl. Καὶ ἑμὸν τὰς ἐλευθέρους, ἀλλὰ καὶ τὰς δούλους, τὰς τι καὶ ὁποσονὲν παρὰ τοῖς δεσπόταις σφᾶν δυναμένους ἐθεράπειν.

His plane palam.] An alterum glossematium est? nam a Viterb. abest τὸ palam. Sed retinet Turonensis: idque melius.

haberetur, quando nec plebiscito Pompejus postea abrogasset. Acciderat autem, ut is legem de jure magistratuum ferens, eo capite quo a petitione honorum absentes submovebat, ne Cæsarem quidem exciperet, per oblivionem: ac mox lege jam in æs incisa, & in ærarium condita, corrigeret errorem. Nec contentus Marcellus provincias Cæsari & privilegium eripere, retulit etiam, ut colonis, quos rogatione Vatinia Novumcomum deduxisset, civitas adimeretur: quod per ambitionem & ultra præscriptum data esset. Commotus his Cæsar, ac judicans, quod sæpe ex eo auditum ferunt, difficilius se principem civitatis a primo ordine in secundum, quam ex secundo in novissimum detrudi, summa ope resistit, partim per intercessores tribunos, partim per Servium Sulpicium alterum consulem. Insequenti quoque anno, C. Marcello, qui fratri patrueli suo Marco in consulatu successerat,

T O R R E N T.

Quando nec plebiscito Pompejus postea abrogasset. Tres libri *quando nec plebiscito*. Turneb. Adversar. xxiv. cap. xiv. ne particulam retinet, & sic distinguit: *quando, ne plebiscito, Pompejus postea abrogasset*, hoc sensu, *quando, ne plebiscito*, supple, absentis ratio haberetur, *Pompejus postea abrogasset*. Sed hæc dura nimis atque insolens interpretatio est. Ego vel rejiciendam censeo particulam *ne seu nec*, vel pro alterutra scribendum, *ei plebiscito*. quod Obero Gifanio placere intelligo. Aut etiam retento *ne*, dicendum conjunctionem esse neque dubitantem, neque interrogantem, sed confirmantem atque enunciantem, ut Priscian. docet de illo Horatii loco, Sat. x. *Oseri studiorum, qui ne putetis, &c.* Adde Virg. *quiane auxilio juvat ante levatos*. Catul. Epithal. *quem ne ipsa reliqui*. & iterum, *quine fugit*. *Plebiscitum* autem vocat legem seu Vatiniam seu Treboniam, utramque tribunitiam, ut sup. cap. xxiv. Legem autem de provinciis Pompejus tulit A. U. DCCII. quo solus cos. factus est.

Corrigeret errorem. Pompejus consul legem jam tulerat. Marcello vero & Sulpicio cos. videns Marcellum acerbius agere, moderari eam conabatur, displicere quidem sibi affirmans Cæsarem ante tempus imperio privari, dans tamen operam, ut finito decennio arma deponere, & ita ad Urbem redire juberetur. Contendebat ergo Marcellus legi locum esse, quæ semel in ærarium relata non nisi contraria lege abrogari poterat. Vide Dionem.

29. *C. Marcello, qui fratri patrueli suo Marco.* Dion C. Marcellum ab aliis ἀνεψιόν, ab aliis ἀδελφόν M. Marcelli traditum scribit. Suetonio magis credo. C. vero Marcellus, qui anno sequente cum Lentulo cos. factus est, M. frater fuit. Cum tribus igitur Marcellis annis continuis tribus Cæsari negotium fuit.

C A S A U B O N.

28. *Quando nec plebiscito Pompejus postea abrogasset.* Ita est in principe editione: ita in omnibus mss. neque absurda lectio, si modo abrogare pro derogare positum meminerimus: nam auctor Glossarii non solum ἀποκέρειν, sed etiam ἐλαττεῖν interpretatur. Sensus est: absentis Cæsaris non esse rationem

habendam, quia Pompejus legi suæ, qua id in genere prohibebatur, non derogasset plebiscito: sed propria tantum auctoritate eam in ærarium jam relata correxisset. Atqui ut ei legi a Pompejo semel perlata derogaretur, tam opus fuerat populi auctoritatem intervenire, quam ante, cum in gratiam Cæsaris fuerat factum prius plebiscitum sive rogatio, qua permittebatur ei absenti petitio consulatus.

29. *Restitit partim per intercessores tribunos, partim per Servium Sulpicium.* Dio: Καὶ αὐτῶν (Metello cos.) ὁ, τε Σελπίκιος καὶ τῶν δημάρχων τινὲς ἀντέπραξαν.

V A R I O R.

28. *Quando nec plebiscito.* Quid hic moliti sint, apparet: sed Casauboni explicatio ferenda non est: *quando nec plebiscito Pompejus postea abrogasset*, esse, quia Pompejus legi suæ non derogasset plebiscito. Durum primo, nihil aliud quam *Pompejus abrogasset*, vice τῶν *Pompejus legi suæ derogasset*. deinde ut hæc stet interpretatio, necessario statuendum, nulla lege quemquam solvi, aut nulli legi derogari potuisse, nisi per plebiscitum. Omnino scribendum *quando & plebiscito*. Et *plebiscitum* est, quod decem tribuni plebis tulerant, ut liceret absenti petere: & huic abrogatum ait lege Pompeja. Eo pertinent hæc verba, ut significant Marcellum voluisse videri nihil iniquum aut novum & sine more in Cæsarem statui: nam & plebiscito, quo illi datum erat, ut absentis haberetur ratio, posteriorem legem Pompejam, eo capite, quo absentes a petendo submovet, abrogasse: siquidem quod postremo jussit populus, id jus est. Sed, inquis, Pompejus postea correxit errorem, & jam in ærarium conditæ legi adscripsit, eo capite solutum esse Cæsarem. Sed id dissimulabat se scire, aut pro nullo habebat Marcellus, tanquam privatim factum, & non intervenisset auctoritas publica. J. F. GRONOV.

Ultra præscriptum. Ultra legum præscripta, ut est Claudio c. xiv. vel ultra quam lege colonica, qua coloni deducebantur, cautum fuerat. Illa enim cum colonos civium Romanorum privilegio non donabat, hac liberalitate uti Cæsar non debuerat. Sed ille ita legem interpretatus videtur, ut quod expresse

serat, eadem tentante, collegam ejus Æmiliū Paullum, Cajumque Curionem violentissimum tribunorum, ingenti mercede defensores paravit. Sed cum obstinatius omnia agi videret, & designatos etiam cōf. e parte diversa, senatum literis deprecatus est, ne sibi beneficium populi adimeretur: aut ut cæteri quoque imperatores ab exercitibus discederent, confusus, ut putant, facilius se, simulatque libuisset, veteranos convocaturum, quam Pompejum novos milites. Cum adversariis autem pepigit, ut dimissis octo legionibus, Transalpinaque Gallia, duæ sibi legiones, & Cisalpina provincia, vel etiam una legio cum Illyrico, concederetur, quoad cōf. fieret. Verum neque senatu interveniente, & ad- 30
versariis negantibus ullam se de rep. facturos pactionem, transiit in citeriorem Galliam: conventibusque peractis, Ravennæ substitit, bello vindicaturus, si quid de tribunis plebis intercedentibus pro se, gravius a senatu constitutum esset. Et prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit: causas autem alias fuisse opinantur. Cn. Pompejus ita dictabat, quod neque opera consummare, quæ instituerat, neque populi expectationem, quam de adventu suo fecerat, privatis opibus explere posset, turbare omnia ac permiscere voluisse. Alii timuisse dicunt, ne eorum, quæ primo consulatu adversus auspicia legesque & intercessionem gessisset, rationem reddere cogeretur: cum M. Cato idemtidem, nec sine jurejurando, denuntiaret, delaturum se nomen ejus, simulac primum exercitum dimisisset: cumque vulgo fore prædicarent, ut si privatus redisset, Milonis exemplo circumpositis armatis causam apud judices diceret. Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie cæfos

preste ea prohibitum non foret, sui plane esse putaret arbitrii; quod tamen ita non fuit. Tenebatur enim & legibus consuetudinibusque populi Romani quibusque aliis, quæ dare civitatem hac ratione non sinebant. GOS.

T O R R E N T.

Ingenti mercede.] Curionem enim ære alieno, quod erat sexcenties HS. si Valerio credimus lib. IX. cap. I. liberavit, & Paulo Æmilio mille & quingenta talenta donavit, seu, ut volunt alii, HS. trecenties sexagies. Appian. & Plutarch.

Beneficium populi adimeretur.] Liber unus adimeret, Senatus scilicet, quem litteris Cæsar deprecatus fuerat

Cum adversariis autem pepigit.] Pepigisse eum dicit, qui non tam pactus sit, quam pacisci voluerit. nam ut mox sequitur, adversarii omnia rejecerunt. Pactum autem, ut J. C. definiunt, duorum, pluriumve in unum placitum & consensus est.

30. *Asinius Pollio.*] Hunc de bello civili historiam scripsisse ostendit Horat. lib. II. Od. I. Priscian. quoque non uno in loco Annalium ejus libros citat, ut Historiam Seneca. Meminit & Sueton. infr. cap. LV. Plura ad Horat. notavimus.

C A S A U B O N.

Ne sibi beneficium populi adimeretur.] Proba lectio, quæ & in membranis: non *adimeret*. quod placet quibusdam: mihi non, vetant illa mox, neque senatu interveniente.

Cum adversariis autem pepigit.] Hoc est, pacisci voluit. Libro VII. in Vitellio, cap. XV. Atque ubi-

que aut superatus aut proditus, salutem sibi 5 mil-
lies HS. a Flavio Sabino Vespasiani fratre pepigit.
Nam ita puto ibi quoque accipiendum. Sic in Ne-
rone, representanda premia in posterum sanxit, id
est, sancendum dixit. Juvenalis: Graculus esu-
riens in cælum, jusseris, ibit, id est, iturum se pro-
mittet. Dio libro LIV. Τὸν δὲ δὴ Λέπιδον τότε θά-
νατον δένειν ἀπέδειξε. θανάτον δένειν occidi jussum, non
revera occisum. Sic multa apud Jurisc. accipienda
sine effectu, ut loquuntur.

30. *Bello vindicaturus, si quid de tribunis pl. gra.*] Speciosissima oratio. vide Dionysium Halicarnasenseum libro VIII. ibi: Καὶ δὴ καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἡλικίας, ὃς μέγιστος, & quæ sequun-
tur.

Et prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit.] Quod Polybius in omni historia prudentissime monet faciendum, ut inter causas, prætextus, initia bellorum distinguamus: id diligenter hoc loco a Suetonio factum licet observare. In cod. Viterb. locus erat veteri manu correctus *prætextus hic*. male. Glossarium: *Prætexto*, προφάσει. Alia notione in Seneca *prætextum* pro purpura, quæ prætextitur. Locus est epistola LXXI. Sed Cn. Pompejus amittet exercitum: sed illud pulcherrimum reip. *prætextum*, *optimates*, uno prælio profligabuntur. Optimates vocat honesta translatione *prætextum* reip. Simillime Græci loquuntur, & quidem Stoici. Epictetus apud Arrianum, Dissertationum libro primo, cap. secundo: Τί γὰρ σε ἔδει φρονιρίζειν; πῶς ἂν ὁμοίος ᾗ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ εἶδ' ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξ αἵρετον· ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι ἐβό-
λομαι.

cæsos profligatosque adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens: *Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Caesar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petiissem.* Quidam putant captum imperii consuetudine, pensitatisque suis & inimicorum viribus, usum occasione rapiendæ dominationis, quam ætate prima concupisset. Quod existimasse videbatur & Cicero, scribens De officiis tertio libro, semper Cæsarem in ore habuisse Euripidis versus, quos sic ipse convertit:

Nam si violandum est jus, regnandi gratia

Violandum est: aliis rebus pietatem colas.

31 Cum ergo sublatam tribunorum intercessionem, ipsosque urbe cessisse nuntiatum est præmissis confestim clam cohortibus, ne qua suspicio moveretur, & spectaculo publico

per

λομας τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο καὶ σιλπνὸν καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτιον τῇ εὐπρεπῇ φαίνεσθαι καὶ καλῶ. Prorsus πορφόρα hic quod in Senecæ verbis prætextum. Vapulent igitur, qui corruperunt illum locum in editione Romana Muræti.

TORRENT.

Hæc voluerunt.] Melius libri mss. *hoc voluerunt.* In uno etiam pervetusto est, *Caesar condemnatus essem*, non *C. Caesar*. Nec displicet.

In ore habuisse.] Edit. Germanica addit proxime, *eos in Phœnissis*, &c. Sed recte Turneb. Adversar. xxiv. cap. xiv. in *Phœnissis* expungendum putat. ego ne Græcos quidem versus a Suetonio adscriptos, sed simpliciter ita legendum censeam, *in ore habuisse eos Euripidis versus*, quos sic ipse convertit. Cætera ab erudito aliquo margini adscripta, in contextum venere. Versus autem vertit Cicero, non Cæsar.

CASAUBON.

Hoc voluerunt.] Sic recte editio vetus viri incomparabilis Roberti Stephani, cui subscribunt mss. omnes. recte etiam *C. Caesar*, non *Caesar*. nam illo modo sermo augustior est, & ἀξιωματικώτερος, magisque ex consuetudine Romana. Notum est: *gaudent prænominē molles auriculæ*. Confirmat similis locus apud Cæsarem primo de bello Civili: *Neque se, neque reliquos municipes pati posse, C. Cæsarem Imperatorem, bene de reip. meritum, tantis rebus gestis, oppido mœnibusque prohiberi.* Supra omnia est Plut. qui Asinium Pollionem hæc ita Græce scripta reliquisse ait: *Τὸ εὖ βλήθησαν, εἰς τὸτό με ἀνάγκης ὑπήγαγον, ἵνα Γάιος Καῖσαρ ὁ μεγίστης πολέμης κατορθώσας, εἰ προηκάμην τὰ στρατεύματα, καὶ καλεσθῆναι.* in qua interpretatione animadvertendum est, verba illa *εἰς τὸτό με ἀνάγκης ὑπήγαγον*, auctoris non esse: sed alicujus, qui illa *τὸτό εὖ βλήθησαν* voluit exponere. quare Plutarchi esse non videntur: multo minus Asinii. Cæsaris quidem non esse, Jovem lapidem jurare nulla religio fuerit.

Tantis rebus gestis C. Caesar.] Ipsa sunt Cæsaris verba, e pr. de bello Civili. Supplendum autem *ἔξωθεν*, ut sæpe, verbi substantivi participium, ut

apud M. Tullium lib. iiii. in Verrem. *P. Servilius & Q. Catulus tanta auctoritate sunt, tantis rebus gestis, ut in antiquissimorum & clarissimorum hominum numero reponantur.*

Quidam putant captum imperii consuetudine.] Horum sententiam verissimam esse, ne dubitandum quidem est. Habent hoc diuturnā imperia, ut facile quemvis hominem natum dementent, & cupiditate firmandæ potentiae inflamment. Hæc postquam sententia sedit, nullum tam præceps consilium, quod non placeat potius quam ut imperio cedatur. Imbibant igitur, qui gubernacula reip. tractant, Mæcenatis apud Dionem lib. lxi. oraculum verius quam dictum: *Ἀρχαὶ αἱ μακρότεραι καὶ πολυχρονιώτεραι ἐπαίρσιν πῶς πολλὰς καὶ ἐς νεώτεροποίησιν ἐξάγσιν.* Longiora imperia & diuturniora multis spiritus attollunt, & ad rerum novarum molitionem præcipites impellunt. Æmilius Probus: *Miltiades multum in imperiis magistratibusque versatus, non videbatur posse esse privatus: præsertim cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* ubi potius scribam, *cum imperii consuetudine ad imperii c. t. v.* Justinus lib. xxxi. *Negantes Annibalem æquo animo sub legibus vivere, assuetum imperio.* Maximus Cæsar peccatum in se commissum a pop. Rom. cavit admittere: & quæ sibi patuerat rapiendæ reip. viam aliis prudentissime obstructum ivit. Dio libr. xliiii. *Ὅτι αὐτὸς (Cæsar) πολλοῖς τῶν Γαλατῶν ἐφεξῆς ἔλεσιν ἄρξας, ἐς τὴν ἐπιθυμίαν ἀπ' αὐτῆς τῆς δυναστείας μᾶλλον προήχθη, καὶ ἐς τὴν παρασκευὴν τῆς ἰσχύος ἐπηυξήθη, κατέκλεισε νόμῳ.*

Euripidis versus, quos sic ipse convertit.] Ita scribendus hic locus, ut recte doctissimus Torrentius viderat. Brevitati styli Suetoniani non convenit, ut bis idem dicat, non necessario: deinde in codd. Turonensi & Viterb. ita importuno loco erant, quæ hinc sustulimus, ut auctoris ea non esse, vel id satis argumento sit. sic ibi habetur: *semper Cæsarem in ore habuisse: Est in Phœnissis: εἰπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος περὶ κάλλιστον ἀδικεῖν (Turonens. ἀδίκημα) τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρὴ.* Luce clarius, ex ora libri esse hæc in contextum intrusā. eo igitur rejiciantur, unde pedem moverunt inique.

per dissimulationem interfuit, & formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, consideravit, & ex consuetudine convivio se frequenti dedit. Dein post solis occasum, mulis e proximo pistrino ad vehiculum junctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est : & cum luminibus extinctis decessisset via, diu errabundus, tandem ad lucem

T O R R E N T.

31. *Formam, qua ludum glad.]* De ludo gladiatorio cap. xxvi. *Formam* autem ludi dixit, ut Ner. cap. xvi. *formam ædificiorum.* Cic. ad Att. *cum formam reipub. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim.* Architecti ichnographiam vocant. Turneb. Adversar. III. cap. xxii.

Mulis e pistrino.] Sic jumenta pistrinensia, Calig. cap. xxxix.

Luminibus extinctis.] Solebant igitur nocturno itinere præferre faces, quod Turnebus annotavit. Vide Aug. cap. xxix.

C A S A U B O N.

31. *Formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, consideravit.]* Plutarchus aliter : versatum in foro, & gladiatoribus sese exercentibus præfuisse, eosque spectasse. *Τὴν ἡμέραν διῆγεν ἐν Φανεράῳ, μονομάχας ἐφεσῶς γυμναζομένους, καὶ θεώμενος.*

Ex consuetudine convivio se frequenti dedit.] Geminum huic vafamentum Arati Sicyonii Plutarchus narrat.

Dein post solis occasum.] Quum ante horam consuetam accubisset Cæsar, hoc est, ante solis occasum, ubi jam nox erat, e convivio tempestivo surrexit, petita venia a suis convivis, quos se absente convivium hilariter peragere iussit. Ita hic accipi illa debent, *dein post solis occasum.* Appianus : *Ἀντὸς δὲ περὶ ἑσπέραν, ὡς δὴ τὸ σῶμα ἐνοχλῶμενος, ὑπεχώρησε τῷ συμποσίῳ τῶς φίλης ἀπολιπόν ἐτι ἐσιᾶσθαι.*

Mulis e proximo pistrino ad vehiculum junctis.] Plutarchus, *τῶν μισθίων ζευγῶν ἐπιβάς ἐνός vehiculo mercede conducto vectus.*

Cum luminibus extinctis decessisset via.] Veteres cum *νυκτοπορίας* plurimum uterentur, ut de Alexandro, Julio Cæsare, Augusto, aliisque legimus, ad iter nocturnum faces adhibuere, vel lucernas laternæ inclusas. Meminit Suetonius libro sequente, cap. xxix. Aristides Sacrarum quarta : *ἡ δὲ πορεία ἐγένετο ὑπὸ λαμπάδων.* Ovidius lib. iv. Fastorum in descriptione diluculi :

Semiustamque facem vigilata nocte viator

Ponet : Et ad solitum rusticus ibit opus.

Idem Metamorphoseon lib. i.

Ut facibus sepes ardent, cum sorte viator

Vel nimis admovit, vel jam sub luce reliquit.

Quod Ovidius ait casu vel imprudentia viatorum solitum evenire, id Varro lasciviæ eorum adscribit in primo de re rustica : *Naturale sepimentum, quod obferi solet virgultis aut spinis, quod habet radices viva sepi, pratercuntis lascivi non metuet facem.* Ni-

cetas de Manuele Comneno : *Ὁὐκ ἔν τὰς νύκτας ἔασεν αὐπνῆς, καὶ πρὸς τὴν πορείαν ἐχρᾶτο φῶτι ποιητῶ. Eleganter φῶς ποιητῶν, ut αὐγὴ τεχνητὴ apud Hippocratem initio Officinæ : ποιητὸς αἴτης* Nonnus in Dionysiacis, de ventulo, quem faciunt qui ventilant aliquem. In commentariis Græcorum legimus, peculiare in usum viatorum faces solitas incidi, e ligno querno vel iligno, quæ γράδια vocabant. Præcipua fuit cura, ne facile vento cederent : testis tamen historia, sæpe factum, quod hic Suetonius ait, ut lumina exstinguerentur atque ita via decederetur. Plutarchus in Pyrrho : *Περὶ ὁὖν δὲ αὐτῶ μακρὰν καὶ δασεῖαν ὕλαις ὁδὸν, ἔκ ἀνέσχε τὰ φῶτα, καὶ πλάναι τοῖς στρατιώταις συνέτυχον.* Propterea usi sunt lychnuchis e pelle, in eum usum comparatis, ut vim ventorum ferre possent & defendere. Quoniam autem fallendi fere hostis causa iter nocturnum a ducibus exercituum instituebatur, quo tutius id fieret, excogitatae sunt jam olim, quas vocamus hodie *laternas surdas.* Hæ ita sunt compositæ, ut iis lucem abunde faciant, quibus præferuntur : aliis negent, qui vel adversi incedunt, vel ad latera ipsis stant sive ambulant. Julius Africanus, cujus elegantissimum librum de Bellico apparatu nondum luce publica donatum habemus, fabricam huiusmodi laternarum sic explicat. Esto laterna quadrilatera, pellibus ab omni parte oppansis munita. Laterum trium pelles sunt nigrae : unius alba, per quam pone sequentibus lucerna lucebit. Locus est capite lxx. quod *περὶ νυκτοπολέμου* inscribitur : *Καὶ ἀνέφθ δὲ ὄντος τῷ αἵρος, ὥστε παρ' ἡμῶν μὴ ὁρᾶσθαι τῶς ἀστέρας, προάγειν δὲ ἡμῶν τῶς τε μάλιστα τὴν ὁδὸν γινώσκοντας, καὶ τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, ἐπὶ δὲ δόρατων ἀνηρημένα φανία κατεχοντας* τὸ δὲ φανίον ἐστὶν τετραπλευρον, δέρεσι τεταμέναις πάντοθεν περιελημμένον τῶν δὲ πλευρῶν αἰ μὲν τρεῖς μέλανα ἐχέτωσαν δέρεα, μία δὲ λευκὴν, δι' ἣ τὸ λαμπάδιον διαφαίνεται τοῖς κατόπιν βαδίζουσι. Politianus in miscellaneis indicem huius libri laudat *de cestis*, quam etiam inscriptionem invenimus ei operi præfixam in codice antiquo bibliothecæ regiae. Meus, quem olim Andreas Darmarius mihi vendidit, sic : *Πολέμου παρασκευαί.* Sed de scriptis Africani, & utrum quæ veteribus memorantur sub nomine Africani, unius fuerint scriptoris an plurium, accurate alibi, volente Domino, sumus acturi. Apud Plutarch. formam aliam laternarum invenias, quæ, si esset a ventis quies, aperto ore gestabantur : si flarent venti, imposito operculo claudebantur : quo modo auguri eunti auspicatum laternam præferri nefas erat. vide locum in libro *Κεφαλαίων* *Ρωμ.* : quæ-

Lucem duce reperto, per angustissimos tramites pedibus evasit: consecutusque cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciæ ejus finis erat, paullum constitit: ac reputans quantum moliretur, conversus ad proximos, *Etiam nunc*, inquit, *regredi possumus: quod si ponticulum transferimus, omnia armis agenda erunt.* Cunctanti ostentum tale factum est. 32 Quidam eximia magnitudine & forma, in proximo sedens repente apparuit, arundine canens: ad quem audiendum, cum præter pastores, plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent, interque eos & æneatores, rapta ab uno tuba profiluit ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsus pertendit ad alteram ripam. Tunc Cæsar, *Eatur*, inquit, *quo* 33 *deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat: Facta alea est*, inquit. Atque ita trajecto

quæstione LXXII. Vir doctus ne tibi imponat, qui λαμπτήρα eo loco lucernam interpretatur. laternam debuit ibi quidem. Olympiodorus in quartum Meteorologicorum, πράξει XLIX. Πυρὶ δὲ καὶ ὕδατι μάλα τρεῖται ὡς περ οἱ λαμπτήρες, τὸ τ' ἐστὶ, τὰ διαφανῆ κέρατα, ἐν οἷς ἐνλίθονται αἱ λαμπάδες νύκτωρ. Hippocrates: ἡ γαστήρ δι' ὕδρος καὶ μεγάλης ὥσπερ λαμπτήρ. Galenus: λαμπτήρ, ὃν οἱ πολλοὶ φανὸν ὀνομάζουσι. Ex paucis verbis, quæ adscripsimus de Hippocrate, formam veterum Græciensium laternarum acutus lector conjiciet. Sed de laternis exstant elegantissimi Empedoclis versus apud Philosophum, quos juvat heic adscribere:

Ὡς δ' ὅτε τις πρόσθον νοέων ἀπώλισσας ὁ λύχρον
Χειμερίην διὰ νύκτα πυρὸς σέλας αἰθομένοιο
Ἀψας παντοίων ἀνέμων λαμπτήρας ἀμοργάς.
Οἷ' ἀνέμων μὲν πνεῦμα διασκιδνάσιν ἀέντων,
Φῶς δ' ἔξω διαβραῦσκον, ὅσον ταναώτερον ἦεν,
Λάμπροσκεν κατὰ βηλὸν ἀτειρέσιν ἀκτίνεσσιν.

VARIOR.

31. *Luminibus exstinctis.*] A vento, ut fieri solet. GUJET.

TORRENT.

32. *Æneatores.*] Sic generaliter eos vocat, qui classicum canunt, sive id tuba, sive cornu faciant. neque enim tubam a cornu materia, sed forma distinguebat. Ovid. lib. 1. Metam.

Non tuba directi, non aris cornua flexi,

Non galea, non ensis erat.

Æneatores tamen Festo dicuntur proprie cornicines, qui cornu canunt. Plura ad Horat. lib. 11. Od. 1.

Jam nunc minaci murmure cornuum

Præstringis aures, jam litui sonant.

Facta est alea, inquit.] Dicitio inquit hic reposta omnino superflua est, & libri tres *Facta alea est.* Ut fortassis esto legendum sit, ex Erasmi sententia. Græci enim ἐρρίθω κύβος, & πᾶς ἐρρίθω κύβος. Quod eleganter expressit Petronius Arbitrator, cum inquit: *Judice fortuna cadat alea.* Eodemque respexit Lucan. eo versu, *ruit alea fati, Alterutrum mensura caput.*

CASAUBON.

Tandem ad lucem reperto duce.] Latini ad lucem quum dicunt, tempus dilucidi intelligunt, vel quod

proxime dilucidum antecedit: cum ad lumina, tempus quo lucernæ accenduntur, & ut Græci id tempus denotant, περι λύχρων ἀφᾶς, ut libro IV. cap. XLV. nam lux a sole est & naturalis: lumen est φῶς ποιητόν. quare hic etiam ad lucem non aliud est, quam sub diei exortum, non ut quibusdam videtur, luminibus, quæ exstincta fuerant, iterum accensis. Obstat tamen nonnihil huic interpretationi, quod omnes historici testantur, Cæsarem id totum iter confecisse atque adeo Ariminum cepisse ante lucem, Plutarchus: Δρόμῳ τὸ λοιπὸν ἤδη χρώμενος, εἰσέπεσε πρὸ ἡμέρας εἰς τὸ Ἀρίμινον, καὶ κατέσχε: curriculo deinceps contendens, ante diem in urbem Ariminum irrupit, & etiam occupavit. Appianus etiam expressius, Ἀρίμινον αἰρεῖ περὶ ἑῷ. Certe si Ariminum cepit Cæsar circa auroram, non potest exacte verum esse, quod dixit Suetonius de reperto duce tantum ad lucem.

Reputans, quantum moliretur.] Καινοπρέπειαν fecit, quantum moliretur, pro quanta, vel quantam rem, aut quantum bellum. Plutarchus sic: ἀναλογιζόμενος ἡλίκων κακῶν ἄρξει πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ διάβασις, ὅσον τε λόγον αὐτῆς τοῖς αὐτοῖς ἀπολείψει.

Omnia armis agenda erunt.] Utpote criminis manifesti rei: nam extra provinciæ suæ fines cum armis venisse, crimen erat. Appianus alios auctores secutus, verba Cæsaris ita narrat: ἡ μὲν ἐπίσχεσις, ᾧ φίλοι, τῆς δὲ τῆς διαβάσεως ἑμοὶ κακῶν ἄρξει, ἡ δὲ διάβασις πᾶσιν ἀνθρώποις: *Amici, hunc transitum si inhibuero, va mihi; si transiero, va universis mortalibus.*

32. *Facta alea est*, inquit.] Etsi supervacua vox inquit est, tollere tamen, nullo veterum codd. adstipulante, non sustinui. Didici postea abesse eam a codice Fulvii Ursini: quare tollatur sane. *Est* etiam membranæ omnes retinent, non *esto*. quo tamen modo fuisse primitus scriptum videtur. Petronius in carmine de bello civili Cæsariano:

- - - quia pœna tropæis

Imminet, & sordes meruit victoria nostra,

Judice fortuna cadat alea: sumite bellum,

Et tentate manus.

Manifesto Petronius ad Cæsaris verba respexit paulo

esto exercitu, adhibitis tribunis pleb. qui pulsi supervenerant, pro concione fidem militum flens, ac veste a pectore discissa, invocavit. Existimatur etiam equestres census pollicitus singulis: quod accidit opinione falsa. Nam cum in alloquendo exhortandoque, sæpius digitum lævæ manus ostentans, affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, anulum quoque æquo animo detracturum sibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit quod visu suspicabatur: promissumque jus anulorum cum milibus quadringenis fama distulit.

Ordo

Io ante allata: *Tantis rebus gestis C. Caesar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petissem.* item ista: *Facta alea esto.* Eandem lectionem & Plutarchus in efferendo hoc dicto est secutus, vertens ἀνερίφθω, istum fortasse versiculum Menandri in animo habens: Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα, ἀνερίφθω κύβος. Eodem sensu dicunt Græci & ἀναρρίπτειν κίνδυνον, ut Dionysius Halic. in tertio & octavo; & Josephus Ἀλώσεως lib. iv. item χωρεῖν ἐπὶ κύβον: Appianus Ἐμφυλίων lib. ii. ἐπὶ κύβον ἐχώρει πλῆθος ἀνδρῶν τοσῶν δὲ σωτηρίας. Livius libro primo; in dubiam imperii servitiiue aleam imus. interdum βεβλήσθαι τὰς ἀσφαλῆς, ut in Arato Plutarchus. nonnumquam ἀναρρίπτειν simpliciter: Philostratus de vita Apollonii, loquens de Vitellio: κύβευε μὲν, δεδιώς μὴ τι αὐτὸν οἱ πετλοῖ σφῆλωσιν· ὑπὲρ δὲ ἀρχῆς ἀναρρίπτει πάλιν. lib. vii. ἐμὲ δὲ σμικρὸς λόγος, εἰ ξυμβολεύοιμι αὐτῷ μὴ κύβισσεν ἐς ὄφθα ξίφη, μὴδ' ἀναρρίπτειν πρὸς τυραννίδα, ἥς δ' χαλεπωτέρα ἐνομίσθη. Dio lib. i. de Antonio: οὐκ ἠθέλησεν ἐς αὐτὸν ἀναρρίψαι, ἀλλὰ πείραις καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐχρήσατο. Eleganter Pausanias τῷ ἀναρρίπτειν, quod est extrema confilia ex desperatione inire, opponit τὸ ταμιεύεσθαι τὴν ἀπόνοιαν, quod de eo dicitur, qui non totis viribus ruit ad prælium, certus aut vincere aut mori; sed ita se parat, ac vires dispensat, ut cedere coactus, denuo stare possit. quod proprium est ducis prudentis, &, ut Augustus appellabat, ἀσφαλῆς. Sic ait Strabo, Hispanos diu pop. Rom. invictos, quia ἐταμιεύον καὶ κατεχερμάτιζον τὰς ἀγῶνας. quod Livius libro iii. expressit, in multa prælia parvaque carpere summam unius belli. Sic ταμιεύεσθαι ὁρμὴν, non consumere suas omnes vires in primo impetu. unde apud Josephum ἀταμιεύταις χρᾶσθαι ταῖς ὁρμαῖς lib. xix. Antiquitatum: & sexto Excidii, & lib. v. ταμιεύεσθαι τὰς ὁρέξεις, pro frænum injicere cupiditati edendi. Xenophon Παιδείας libro iv. Παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥς ὁ πόσις ἐβλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι.

T O R R E N T.

33. *Anulum quoque.*] Quanta anuli fuerit olim dignitas atque existimatio, qui etiam equitem a plebe distinxit, videre est apud Plinium lib. xxxiii. cap. ii. Quidvis igitur facturum se Cæsar pro milite spondit, cum detrahi sibi anulum se malle dixit,

quam bene de se merentibus non satisfacere. Spectant eo Juvenal. versus Sat. xi. in decoctores ac prodigos:

*Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
Anulus, & digito mendicat Pollio nudo.*

Ut Romani vix esse viderentur, qui anulo carerent. Adde Martialem lib. ii. epig. lvii. & lib. viii. epigr. v. Hinc de Gellio, equite Rom. qui sua jam comesset bona, Cic. orat. pro Sextio, *Indignus* (inquit) *ordine equestri, cujus nomen retinet, ornamenta confecit.*

Cum millibus cccc.] Duo libri *quadragesis*. Ut fortassis *quadrigenis*, aut, si mavis, *quadringentis*, integre, non per notas, scriptum fuerit. Juvenal. Sat. iii.

*Quadringenta tibi siquis Deus, aut similis Dis,
Aut major fato donaret homuncio, quantus
E nihilo fieres?*

Loquitur autem de censu equestri. Recte etiam a Pulmanno scribitur, *fama distulit*. sic enim libri mss. omnes, quos vidi. At vulgati dictionem *fama* omisere.

C A S A U B O N.

33. *Promissumque jus anulorum.]* Quod & consecuti tandem sunt: sed sero post annos fere ccliii. initio imperii Severi, Herodiano teste.

Promissumque jus anulorum cum millibus quadragenis fama distulit.] Fortasse *fama distulit* sexto casu. διεφήμισεν. extrema nempe concio. Porro quod isti hariolati sunt de promissis cccc. millibus, non aliud fundamentum habuit, quam conceptam prius opinionem falsam de promisso jure aureorum anulorum. Nam qui hoc ita esse sibi persuadebant, cum scirent jus aureorum anulorum & equestrem censum eidem competere, nec separari posse, posterius hoc per interpretationem illi priori, quod non tam viderant, quam putabant vidisse, adjece- runt. Humani ingenii vitium est, in iis quæ valde cupias, esse ταχυπειθή. nec soli, qui amant, sibi fingunt somnia: faciunt alii omnes, quicumque rem aliquam avide concupiscunt. Non probo viri magni commentum, subtiliter ad lucem hujus loci de veterum computatione per digitos disputantis. Vult enim datam occasionem suspicandi de promissis cccc. ex similitudine gestus affirmantium aliquid manu, & superiorem numerum indicantium. Primum hoc leve est: nam in affirmando indicem so- lum.

- 34 Ordo & summa rerum quas deinceps gessit, sic se habent. Picenum, Umbriam, Etruriam occupavit: & L. Domitio, qui per tumultum successor ei nominatus, Corfinium præsidio tenebat, in deditiorem redacto atque dimisso, secundum superum mare Brundisium tetendit, quo COSS. Pompejusque confugerant, quam primum transfretaturi. Hos frustra per omnes moras exitu prohibere conatus, Romam iter convertit: appellatisque de rep. patribus, validissimas Pompeji copias, quæ sub tribus legatis M. Petrejo, & L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, invasit: professus ante inter suos, *ire se ad exercitum sine duce, & inde reversurum ad ducem sine exercitu.* Et quamquam obsidione Massiliæ, quæ sibi in itinere portas clauserat, summaque frumentariæ rei penuria retardante, brevi tamen omnia subegit. Hinc urbe repetita, in Macedoniam transgressus, 35 Pompejum per quatuor pæne menses maximis obsessum operibus, ad extremum Pharsalico prælio fudit: & fugientem Alexandriam persecutus, ut occisum deprehendit, cum Ptolemæo rege, a quo sibi quoque insidias tendi videbat, bellum sane difficillimum gessit: neque loco, neque tempore æquo, sed hieme anni, & intra mœnia copiosissimi ac sollertissimi hostis, inops ipse rerum omnium, atque imparatus. Regnum Ægypti victor, Cleopatram fratrique ejus minori permisit: veritus provinciam facere, ne quandoque violentiorem præ-

lum inclinabant, allevata ac spectante humerum manu, ut ait eleganter Quintilianus: in exprimendis cccc. cum indice pollicem exigebant, sic aptatos invicem, ut indicis lateri superinducerentur interiora pollicis, quod ex Beda novimus. Deinde si ita sit, cur id Suetonius omiserit narrare, causam nullam video. atqui ex ejus verbis non aliud elicias, quam quod ante expressimus. Etiam illud non probo, quod ad significanda millia quadringenta putat vir eruditissimus eam digitorum gesticulationem fuisse adhibitam, qua in designandis quadringentis tantum uterentur. Mitto alia non pauca, quæ adversus hanc interpretationem possent, si esset operæ, disputari.

T O R R E N T.

34. *Sic se habent.*] Liber opt. *sic habent*, & mox *Brundisium*, ut semper in vetustissimis quibusque exemplaribus scriptum animadverti, non *Brundisium*. Probat id etiam Festus, & antiquum marmor Brundisii servatum.

M. Varrone.] Is ulteriorem Hispaniam legatus tenebat. Dion, & Appian. ipse Cæsar lib. 11. de Bello civili. Ante quoque bellis piraticis sub Pompejo res optime gessit, donatus ab eo corona rostrata. Plin. VII. cap. xxx. & XVI. cap. iv. Idque etiam nummi testantur.

35. *Veritus provinciam facere.*] Tacit. lib. 11. Annal. *Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus, aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terra ac maris, quamvis levi præsidio adversus ingentes exercitus insedisset.* De eadem re idem iterum Tacit. lib. 1. Histor. & Sueton. Tib. cap. LII.

C A S A U B O N.

34. *Brundisium tetendit.*] A. U. C. DCCV. a. d. VII.

idus Martias Cæsar Brundisium venit, & ad murum castra posuit. auctor ipse in epistola ad Oppium & Cornelium. apud Ciceronem ad Atticum lib. ix.

Romam iter convertit.] Sexaginta diebus Italia tota in potestatem redacta, ut scribit Plutarchus.

Appellatisque de rep. patribus.] Narrat ipse de Bello civili libro primo. Dio libr. xli.

35. *In Macedoniam transgressus.*] A. U. C. DCCVI. pridie nonas Jan. Cæsar Brundisio naves solvit: post die terram attigit Cerauniorum in Macedonia. nam eousque Macedoniae nomen extenderunt Romani, & Strabo in Excerptis: *ἡ Μακεδονία περιρίζεται ἐκ δυτικῶν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀδρίας.* Plinius ad Lissum usque producit. At Cæsar. 111. de Bello civili, Macedoniae vocabulum angustius semper accipit.

Maximis obsessum operibus.] Bene sane maximis. nam si fabulas poetarum & furores Xerxis & regum Ægyptiorum omittimus, non temere in tota antiquitate reperias, quod prius mirere Dyrrachina munitione. Historiam habes sine pompa descriptam 111. de Bello civili. Exclamat Lucanus, ut poeta ille quidem, sed non vane, lib. vi.

*Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
Ascribatque deis: fragili circumdata testa
Mœnia mirentur refugii Babylonia Parthi:
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Assyriis quantum populis telluris Eoa
Sufficit in regnum, subitum, bellicque tumultu
Claustrat opus.*

Neque loco, neque tempore æquo, sed hieme anni.] *Hieme anni*, quod Græci dicerent *χειμῶνος ὥρα*, vel *ὥρα ἔτης χειμερινῆς*, aut *χειμῆρις*, ut Dionys. Halic. in sexta Historia. A. Gellius libro secundo, cap. xxi. Nox fuit, & clemens mare, & anni æ-

præsidem nacta, novarum rerum materia esset. Ab Alexandria in Syriam, & inde Pontum transiit, urgentibus de Pharnace nuntiis: quem Mithridatis Magni filium, ac tunc occasione temporum bellantem, jamque multiplici successu præferocem, intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie: crebro commemorans Pompeji felicitatem, cui præcipua militiæ laus de tam imbelli genere hostium contigisset. Dehinc Scipionem ac Jubam, reliquias partium in Africa refoventes, devicit: Pompeji liberos in Hispania. Omnibus civilibus bellis nullam cladem, 36 nisi per legatos suos, passus est: quorum C. Curio in Africa periit: C. Antonius in Illyrico in adversariorum devenit potestatem: P. Dolabella classem in eodem Illyrico, Cn. Domitius Calvinus in Ponto exercitum amiserunt. Ipse prosperrime semper, ac ne anticipi quidem umquam fortuna, præterquam bis dimicavit: semel ad Dyrrachium, ubi pulsus, non instante Pompejo, negavit eum vincere scire: iterum in Hispania ultimo prælio, cum desperatis rebus etiam de consciscenda nece cogitavit. Confectis bellis, quinquies 37 triumphavit, post devictum Scipionem quater eodem mense, sed interjectis diebus: & rursus semel post superatos Pompeji liberos. Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, novissimum Hispaniensem, diverso quemque apparatu & instrumento. Gallici triumphi

stas. lib. xvii. cap. x. cum in hospitis sui Antiatem villam æstu anni concessisset. lib. xix. cap. v. In Tiburte rus concesseram æstate anni flagrantissima. Cave ergo, viro docto assentiaris, qui in nuperis suis ad Suetonium notis istum locum emendavit.

T O R R E N T.

Mithridatis magni filium.] Sic Plin. quoque lib. xv. cap. 11. *Mithridates, maximus sua ætate regum. & Cicero Academ. Mithridates, rex post Alexandrum maximus.* Dissipaverat autem Pharnaces Cn. Domitii exercitum, quo successu præferocem Cæsar oppressit. Vide Plutarch. & Dionem lib. xlii. Græca numismata *Μιθραδάτην* vocant.

Scipionem.] Is fuit Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio, Pompeji focer, ejusque in tertio consulatu, quem solus iniverat, quinque mensibus extremis collega.

36. *C. Antonius.]* Liber Tornacens. *C. Annus.* non bene, ex Floro, Lucano, & Dione. eodem enim tempore fere P. Dolabella & Antonius victi sunt a C. Octavio & Scribonio Libone, ut Dion tradit. Florus, non absque suspitione mendii, Octavium tantum commemorat, & cognomine Libonem vocat.

Ultimo prælio.] Cum Pompeji liberis. sic enim & Lucan. lib. 1.

Ultima funesta concurrant prælia Munda.

Nam apud Mundam, Hispaniæ oppidum, id prælium commissum fuit. Strabo lib. 111.

37. *Sed interjectis diebus.]* Dion diebus quatuor continuis quater eum triumphasse scribit lib. xlii.

Diverso quemque apparatu & instrum.] Vellejus lib. 11. Gallicum citro, Ponticum acantho, Alexandrinum testudine, Africum ebore, Hispaniensem argento rasili constituisse scribit. De triumpho au-

tem ferculis, diversa factis materia, loquitur. Et, ut hoc quoque obiter admoneam, acanthum ibi non herbam, fruticemve, sed arborem intellige, quam acaciam etiam vocant, de qua Plin. xxiv. cap. xxi. Cedro etiam pro citro apud Vellejum malim legere, ut cedrum pro larice accipiamus ex doctissimorum hominum sententia: citrum enim vix suo tempore novit Plinius. Tantum abest, ut universum triumpho Gallici instrumentum citro constiterit. Nec semel citri cedrique nomina apud auctores confunduntur.

C A S A U B O N.

Ac tunc occasione temporum bellantem.] Codex Fr. Pithœi *propalantem.* Turonensis & omnes alii *bellantem.*

Intra quintum quam advenerat diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis.] Longe aliter Dio: ut videtur, minus vere: *Ἐντε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν πολέμιον, καὶ εἶδεν αὐτὸν, καὶ ἐνίκησε.*

Una profligavit acie.] Florus: *Uno, &* ut sic dixerim, non toto prælio obtrivit, more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abscessit.

Crebro commemorans Pompeji felicitatem.] Πολλὰ μακαρίζων τὸν Πομπηϊόν. Hoc ita Appianus: *Ὅτε καὶ φανὶν αὐτὸν εἰπεῖν, Ὁ μακάριε Πομπηϊε, τοιούτοις ἄρα, κατὰ Μιθριδάτην τὸν τῷδε πατέρα ἀνδράσι, μέγας τε ἐνομίσθης, καὶ μέγας ἐπεκλήθης.*

36. *Nullam cladem nisi per legatos suos passus est.]* Florus: *Aliquid tamen adversus absentem ducem ausa. Fortuna est, circa Illyricum & Africam, quasi de industria prospera ejus adversis radiarentur.* Imitatur Florus Lucanum, unde totum illum locum expressit:

Non

die Velabrum prætervehens pæne curru excussus est, axe diffracto : adscenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus. Pontico

Non eadem belli totum fortuna per orbem

Constitit : in partes aliquid sed Caesaris ausa est,

Qua maris Hadriaci longas ferit unda Salonas.

37. *Quinques triumphavit.*] Turonensis una voce auctior, sed vel supervacua, vel corrupta. sic enim habet : *confectis bellis quinques quinquenni triumphavit.* ego nihil inde elicio : alii viderint.

Diverſo quemque apparatu.] Vide Vellejum Paterculum II. LVI. & Quintilianum lib. VI. cap. III.

T O R R E N T.

Velabrum prætervehens.] Lib. unus prævehens. Sed prætervehens magis placet, quo sæpe usus est Cic. & ipse Suet. inf. cap. LXXVIII. Aug. C. IX. & C. XCIII.

Axe diffracto.] Diffracto mallem ex quatuor mss. ut gubernaculo diffracto Aug. C. XVII. & crura diffingere apud Plautum. *ὁ γὰρ ἄγων συνελεῖται.* Dion.

Lychnuchos gestantibus.] Libri mss. & lychnos, & lychnios, & lychnuchos habent, ut inf. Domit. cap. IV. & apud Plin. lib. XXXIV. cap. III. placuere & lychnuchi pensiles. nam etiam lychni pensiles ibi in vetustis codicib. legitur. Placet tamen, ut Politianum & Egnatium secuti, lychnuchos hic retineamus : juvenes enim, qui vecti elephantis lychnos prætulerint, intelligo ; aut certe juvenum simulacra, quemadmodum inquit Lucret. initio libro II. Lychnos tamen apud Virgil. in Didonis convivio legimus :

- - - pendent lychni laquearibus aureis

Incensi, & noctem flammis funalia vincunt.

Neque aliter Cic. pro Cælio : *Alia fori vis est, alia triclinii; alia subselliorum ratio, alia lectorum; non idem judicium comessatorumque conspectus; lux denique alia solis, alia lychnorum.* Horat. fere in conviviis suis lucernas vocare maluit, lib. III. Od. XXI.

Vivæq. producent lucernæ.

& Od. VIII. eodem lib.

- - - vigiles lucernas

Perfer in lucem. - - -

Iterum lib. I. Od. XXVII.

Vino & lucernis Medus acinaces

Immane quantum discrepat.

Inf. Domit. cap. IV.

C A S A U B O N.

Pæne curru excussus est, axe diffracto.] Sic recte veteres non diffracto. defringere est ἀποκλῆν : diffringere est διακλῆν vel κατὰ κλῆν. quod hic contigit : nam alio axe opus, ut triumphum perageret Cæsar, ut ait Dio. Huc refero locum Plinii libro XXVIII. cap. II. *Cæsarem dictatorem post unum ancipitem vehiculi casum, ferunt semper, ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum.*

Ascenditque Capitolium ad lumina, XI. elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus.] De

ascensu clivi Capitolini loquitur : gradus vero Capitolinos genibus emensus Cæsar die triumpho Gallici, de quo hic est sermo. Dio XLIII. Τότε τῆς ἀναβάσεως τῆς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀνεβρίχησάτο. Servatum hoc ex veteri consuetudine & a Claudio in triumpho Britannico, ut notat lib. LVIII. Quod addit Suetonius de elephantis lychnuchos gestantibus, habes etiam apud Dionem, sed cum aliqua narrationis discrepantia : Τῇ τελευταίᾳ, inquit, ἐπειδὴ ἐκ τῆς δειπνῆς ἐγενοντο, ἐς τὴν ἐαυτῶν ἀγορὰν ἐσῆλθε βλάβαις ὑποδεσµένος, καὶ ἀνδρῶν πανθοδαποῖς ἐσεφανεύµένος, καὶ ἐκεῖθεν οἰκαδὲ παντὸς μὲν ὡς εἰπεῖν τῶ δῆµῳ παραπέµποντος αὐτὸν, πολλῶν δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων, ἐκοµίσθη. Ait, Τῇ πελευταίᾳ : non igitur triumpho Gallico hoc accidit, sed Africano : ille primo die ductus est, hic ultimo. Ait, ἐκεῖθεν οἰκαδὲ ἐκοµίσθη : inde est domum vectus. si hoc sequimur, in Suetonio fuerit scribendum, *descenditque Capitolium.* sed nihil temere sine libris mutare debemus : nam tales diversitates nunquam non observare licet inter auctores eadem narrantes, verum non eodem modo. Ut Dionis narratio est, elephantis isti cum lychnuchis, nihil aliud quam servorum λαμπηροφόρων locum tenuerint. Vetus mos Romæ fuit bene meritis de rep. viris honoris sui causa permittere, ut cum aliqua inusitata pompa, quoties foris cœnassent, domum redirent. Sic Duillius, qui primus navalem victoriam reportavit, non contentus unius diei triumpho (Flori sunt verba, II. 2. 10.) *per vitam omnem, ubi a cœna rediret, prælucere funalia & præcinere sibi tibias jussit, quasi quotidie triumpharet.* Quod & Cicero alique testantur. Sic Cornificius ob rem bene gestam bello Siculo, quoties domi non cœnaret, elephanto vehens domum redire solitus. Sic Cæsarem ait Dio, post epulum triumphale, cum insigni hoc honore vespere domum venisse. Ut vero Suetonius rem narrat, lumina hæc publici gaudii sunt indicium. antiquissimi enim moris fuit, sive privatim, sive publice lætialiquid obtigisset, luminibus accensis appensisque gaudium testari : estque ejus λυχνοκαΐας apud Græcos ac Latinos scriptores creberrima mentio. Æschyli unius versiculos referemus, ex quibus antiquitas ejus consuetudinis potest intelligi. Chori sunt verba in Agamemnone, lætitiā publicā ob nuntium capti Ilii describentis :

ἄλλη δ' ἄλλοθεν ἐρανομήκης
λαμπὰς ἀνίσχει,
φασμασσομένη χρίσματος ἀγνῆ
μαλακαῖς ἀδόλοισι παρηγορίαις,
πελάνῳ मुखόθεν βασιλείῳ.

Lychnuchos gestantibus.] Et in nostris erat lychnos : quia

tico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, VENI. VIDI. 38
VICI. non acta belli significantem sicut cæteri, sed celeriter confecti notam. Veteranis
legionibus prædæ nomine in pedites singulos super bina sestertia, quæ initio civilis tumultus
numera-

quia tamen Politianus e suis mss. ita emendavit, secuti
sumus olim hominis doctissimi fidem & iudicium. Post-
ea in Turonensi veram lectionem invenimus. Olim
candelis sebaceis soli pauperes utebantur, reliqui faci-
bus vel lucernis: has Græci λύχνης vocant. Λύχνη-
χος autem est instrumentum, cui lucerna aptatur, ut
candelabro. Lychnuchi usus erat & domi. Cicero:
Hanc scripsi ad lychnuchum ligneolum. & cum foras
prodirent: vide Athenæum. Milites Græci pro lych-
nucho ferebant obeliscolychnion, ut docet Aristote-
les. Dio λαμπάδα pro eo hic dixit.

T O R R E N T.

38. *In pedites singulos super bina HS. quæ.*] Locus
haud dubie corruptus est. Exemplar Vatic. non habet
duas illas dictiones, quæ mox sequuntur, *in equites.*
Quibus remotis sensus quidem apertus est, super bina
sestertia quæ initio acceperant, vicena quaterna adhuc
data esse; sed & ea summa nimis improba est, nec ulla
fiet equitum mentio. Atqui oportebat eum, qui quid
pediti datum sit, referat, equitem non omittere. Ap-
pian. lib. 11. ait, divisisse eum militi quina millia drach-
marum, centurioni (sic λοχαγῶν interpretor) du-
plum, tribuno vero, turmarumque ductori, quem
ἱππάρχον vocat, alterum tantum, plebi vero singu-
las minas. Dion lib. XLIII. nulla & ipse facta equitum
mentionem, *Distributo*, inquit, *populo frumento, quin-*
que insuper & septuaginta drachmas, quas ante promi-
serat, & alias præterea quinque & viginti, nec non
militibus quinque drachmarum millia divisit. Et hæc
quidem hi duo Græci scriptores tradidere, sed uterque
ab altero, & ambo a Suetonio dissentiunt. Dionis vero
interpretes, vir diligens, dum Græca conciliare cum
Latinis nititur, nihil minus quam auctoris sui sensum
explicat. Glareanus ex veteris libri vestigiis sic legit:
Super bina HS. quæ initio civilis tumultus numera-
verat, quaterna, in equites vicena quaterna millia
nummum dedit, una duntaxat voce quaterna inter-
posita. Verum ego vocem illam transponere malim,
ut eo scilicet, quo Glareanus vult, loco maneat, ne-
que alibi rursus inferatur, hoc modo: *In equites vi-*
cena millia nummum dedit. Quin etiam, si meo
arbitrio fieret, totum illud *quaterna millia nummum*
deleteretur. Ita Cæsar pediti in universum sex, equi-
ti vero vigintisestertia numeraverit, hoc est, illi sex,
huic viginti millia nummum, & proinde pediti dra-
chmas sive denarios MD. equiti quinque millia. Græ-
ci, non intellecto, ni fallor, Suetonio, rationes
conturbant. Illud tantum adjiciam, ut in stipen-
diis, sic in donativis quoque observari solitum, uti
centurio duplum, eques vero triplum ejus, quod

militi dabatur, acciperet. Exempla passim apud Li-
vium. Sueton. itaque in equitem paulo liberalior est.

C A S A U B O N.

Inter pompa fercula.] Hoc melius quam ut Plu-
tarchus & Appianus, cum scriberet ad amicum quen-
dam suum Romam. Mox, *sicut cæteri scripsimus*
ex Viterb. non *cæteris* ut in aliis. τὸ δ' est ex *sed*, quod
sequitur.

VENI. VIDI. VICI.] Ad celeritatem denotan-
dam adhibetur oratio ἀπὸνδετος eleganter. Sic quum
Pompejus festinans ad bellum piraticum Athenas in-
transcursu invisisset, inter cæteras inscriptiones in
ejus honorem positas hæc fuit: ΠΡΟΣΕΔΟΚΩΜΕΝ,
ΠΡΟΣΕΚΥΝΟΥΜΕΝ, ΕΙΔΟΜΕΝ, ΠΡΟΠΕΜΠΟ-
ΜΕΝ. *Exspectabamus, Venerabamur, Vidimus,*
Deduximus.

38. *Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites sin-*
gulos super bina, quæ initio civilis tumultus numera-
verat, in equites, vicena quaterna millia nummum
dedit.] Ita habetur hic locus in Romana editione
mendosissime & corruptissime. in Viterb. cod. &
Memmiano duæ voces *in equites* non exstant, neque
in Vaticano aut Pithœi: a Grossetiano aberat τὸ
quaterna. cætera ut in vulgatis. Cum igitur desti-
tuamur hic a libris, quærendum nobis aliunde præ-
sidium est ad constituendum illustrem hunc, & mul-
tis magnis viris tractatum locum. Lego: *Vetera-*
nis legionibus prædæ nomine, in pedites singulos (su-
per bina sestertia, quæ initio civilis tumultus numera-
verat) vicena: in equites quadragena millia num-
um dedit. Reddamus nunc rationem & cur ita
ipsi emendemus, & cur eruditissimorum virorum
super emendatione horum verborum sententias im-
probemus. Quod hic de donativi Cæsaris quanti-
tate narratur, id nusquam alibi, quod equidem
sciam, præterquam apud Dionem & Appianum le-
gitur. Quamobrem in eo vertitur cardo, ut hos
tres scriptores attente comparemus. Dionis verba
sunt, τοῖς στρατιώταις πεντακισχιλίας ὅλας δραχμὰς
ἔνειμε, *militibus dedit drachmas quinquies millenas,*
non minus. Appiani hæc, postquam opes a Cæsare
Romam illatas in triumphis commemoravit: Ἀφ'
ὧν εὐθὺς ἐπὶ τῷ θριάμβῳ διένειμε τὰ ὑπερχημένα πάν-
τα ὑπερβάλλον, *στρατιώτῃ μὲν ἀνὰ πεντακισχιλίας*
δραχμὰς Ἀττικὰς λοχαγῶ δ' αὐτῶ τὸ διπλάσιον, καὶ
χιλιάρχῳ καὶ ἱππάρχῳ τὸ ἐτι διπλάσιον. hoc est,
Ex quibus statim a triumpho dedit, quicquid ante
promisisset exsuperans, legionariis singulis drachmas
Atticas quinquies millenas, centurionibus duplum,
tribunis & præfectis alarum, adhuc duplum. Hæc
duo

numeraverat, vicena quaterna milia numum dedit. assignavit & agros, sed non continuos,

duo illi scriptores. Est vero notandum, cum donativum omne geometrica proportionem dividetur, primumque daretur cuique pro ratione loci, quem in militia obtinebat: diversitatem hanc ab auctoribus interdum exacte notari, interdum ex parte tantum: aliquando omitti penitus, ut notum omnibus rerum Romanarum non incuriosis. Sic Dio satis habuit indicare, quantum singulis legionariis datum esset. Appianus hac parte diligentior, unde illa habeat: nam proprii fere nihil eum habere norunt eruditi. Suetonius quid dixerit, quid siluerit, incertum facit codicum ejus inconstantia. Si fides Vaticano, Pithœi & Lislæi, qui has voces *in equites & quaterna* non agnoscunt: tautum dixerit noster, quantum Dio, nihil amplius. ita legemus: *in pedites singulos (super bina, &c.) vicena milia numum dedit.* vicena M. HS. sunt, quod Dio & Appianus consentientes ajunt, *πεντακισχίλια δραχμαί.* Sed quia plurima & antiquissima Suetonii exemplaria voces illas retinent, non est dubitandum errare eos graviter, qui iis inductis belle constitutum a se hunc locum censent. Est enim probabilius multo, librarios, homines ut plurimum literarum rudes, verba quaedam legitima omisisse, quam de suo alia accudisse. Retinent autem illa *in equites & quaterna* præter codices, de quibus dixi, etiam regii omnes, quos vidimus. Existimamus igitur, duas a Tranquillo summas fuisse positas: peditum, & equitum. Illam ex vestigiis corruptæ lectionis & Græcis haud dubie expressimus: hanc jure arbitrario constituimus. nam quia donativi, quod a Cæsare acceperunt equites, modum nusquam expressum reperimus, quod superest, ut quam minima mutatione ad veritatem faciamus gradum, vulgatam lectionem *quaterna* mutamus in *quadragea*, etsi non male fortasse scripsimus *quadragea quaterna*. Porro ut de hoc nihil habemus, quod quasi certum affirmemus: ita de peditum donativo rem sic habere, ut diximus, persuasi sumus. Statuimus enim, nisi aut menda in codicibus Dionis & Appiani esse demonstraretur, aut error in sententia; causam dici non posse, cur eorum consentienti testimonio non credatur, & ex ipsis de loco Suetonii iudicium fiat. Falsi lectionem nisi ex sua conjectura nemo arguit: sententiam contendunt multi esse falsam. Nam quæ opum vis, inquit, huic donativo sufficiat? deinde quasi aperta & manifesta sit ἀτοπία; est, qui os verberet optimis scriptoribus, ut parum attentis ad verba Tranquilli; est, qui locum Dionis corrigat, & pro *πεντακισχίλιας* faciat *πεντακοσίας*. Alii Appianum, aut pueriliter hallucinatum pronuntiant, aut scripsisse *χιλίας καὶ πεντακοσίας*: iidem Suetonii verba convenienter sententiæ, quam pro vera amplectuntur, ita μετασχηματίζουσιν inverecunde, ut veteris lectionis nullum agnoscas vestigium. Nos contra falli do-

ctissimos viros, & in Græcis scriptoribus illis nihil esse mutandum contendimus. Quid enim hic est, quod merito suspectum habeamus? Miramur, unde Cæsari tanta pecuniæ vis? clamant historici, spoliatas ab eo omnes provincias; regna multa vel direpta, vel pretio vendita; templorum multorum gazas infinitas ablatas; artes cogendæ pecuniæ ab eodem innumeras esse excogitatas, propter quas χρηματοποιὸς ἀνὴρ Græcis dici solet. Hæc si attendimus, quid tantopere miremur, non erit. Quanto magis mirum, Octavium & Antonium post prælium Philippense tantundem potuisse suis militibus dare? Atqui non istud meum est somnium, sed Plutarchi scriptoris gravissimi narratio: ὑπεσχημένοι, ait ille in Antonio, ἐκάστω στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισχίλιας, ἐδέοντο συντονάτερη χρηματισμὸς καὶ δασμολογίας. Exstat eadem summa (ne quis mendum suspectet) apud Appianum quoque lib. iv. Ἐμφυλίων, in ipsius Antonii oratione. Atque ego Cæsaris exemplum ante oculos habuisse triumviros hosce puto, cum hanc quasi legitimam summam suis pollicerentur. Quid? potuerunt eadem tempestate Cassius & Brutus ex præda Asiæ & Syriæ, quas obtinebant, militibus suis numero prope infinitis, drachmas semel millenas quingenas, mox iterum millenas dare: Cæsar totius pæne orbis prædo alterum tantum non potuerit? Omnem vero admirationem adimat sani iudicii hominibus, quod de Didio Juliano legimus, qui cum vicena quina milia militibus promississet, tricena dedit, inquit Spartianus. At erant pauci, qui acciperent milites, aliquis dicet. Sane pauciores, quam qui a Julio. sed quæ comparatio Didii istius cum Julio Cæsare? qui utriusque ingenium norit, & singula pensitarit, mecum dubio procul sentiet. Et tamen sciri volo, non adeo immensum numerum eorum fuisse, qui hoc a Cæsare donativum acceperunt. equitem vix ad XX. M. aut paulo plures fuisse censeam. Habuit ille quidem multas legiones: sed, quod ipse queritur initio tertii, infrequentes, quod multi Gallicis tot bellis defecerant. eas ipsas vero copias sequentibus præliis vehementer fuisse attenuatas quis dubitat? Satis probatam putamus integritatem codicum Dionis & Appiani. Cum igitur Cæsaris μεγαλοδωρίαν mirari desinimus: tum doctorum virorum μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν mirari satis non possumus, qui hominis τῷ ἐν ἀνθρώποις πλεῖστα καὶ κεκλημένῃ καὶ δεδωρημένῃ maximum donativum ad πεντακοσίας δραχμὰς vel χιλίας καὶ πεντακοσίας, redigere non dubitarunt.

Assignavit & agros, sed non continuos, ne quis possessorum expelleretur.] Dio lib. lxi. aliam affert causam: Χώραν ἐκ τῆς δημοσίας, καὶ ἐκ τῆς ἑαυτῷ δὴ πᾶσι σφίσι ἐνεῖμεν, ἄλλης ἄλλῃ, καὶ πάνυ πόρρω ἀπ' ἀλλήλων ἀπαρτήτας, ὥστε μήτε τοῖς ὁμοχώροις σφᾶς φοβεράς, μήτ' αὖ πρὸς

nuos, ne quis possessorum expelleretur. Populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, treceños quoque numos, quos pollicitus olim erat, viritim divisit: & hoc amplius, centenos pro mora. Annuam etiam habitationem Romæ usque ad bina milia numum, in Italia non ultra quingenos sestertios remisit. Adjecit epulum ac viscurationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Nam cum prius parce, neque

νενωτερισμὸν εἰσὶν καὶ ἐν πρὸ συνοικισίας γενέσθαι.

Sed videtur Dio loqui de alia agrorum assignatione, quam de qua nunc Suetonius sentit. Quod autem notant uterque de agris non continuis, id contra veterem consuetudinem deducendarum coloniarum fuit: semel tamen admissum, sæpius postea usurpatum est. Tacitus lib. XIV. Annalium c. XVII. *Veterani Tarentum & Antium assignati, non tamen infrequentia locorum subvenire, dilapsis pluribus in provincias, in quibus stipendia expleverant. neque conjugis suscipiendis, neque alendis liberis sueti, orbis sine posteris domos relinquebant. Non enim ut olim universæ legiones deducebantur cum tribunis & centurionibus, & sui cujusque ordinis militibus, ut consensu & charitate remp. efficerent: sed ignoti inter se, diversis manipulis, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repente in unum numerum collecti, numerus magis quam colonia. Huc pertinet quod narrat Appianus de bello civili libro III. noluisse Cæsaris veteranos post missionem separari, sed in agros assignatos mitti conjunctos: quod quia ante illius necem non potuerat perfici, propterea in Urbe eos adhuc, cum caderetur Cæsar, fuisse, inque templorum porticibus tetendisse. Propterea Augustus, ut est apud eundem Appianum, post Mutinensem aciem cum Antonio societatem inire cupiens, Decium quendam cum his mandatis ad illum mittit: ἡγεῖα μιμεῖσθαι τὰς ὑπὸ σφίσι οὐκ ἰσχυρὰς & διαλυομένας, ἵνα ὅτε παύσαιτο τῶν στρατειῶν. Deinde causas ejus rei pluribus persequitur.*

T O R R E N T.

Treceños quoque nummos.] Recte Pulmannus, cum in vulgatis codd. *triceños* legatur. Probant idem Græci, quos paulo ante citavimus. nam & Dion una centum drachmas colligit, & minam apud Appianum centenariam intelligo. Mina autem, & drachmæ centum, & nummi sestertii quadringenti eandem summam efficiunt. Similis locus inf. cap. LXXXIII. & Aug. cap. XL I. & Calig. cap. XVI I.

Annuam habitationem.] Sunt, qui nescio quod vestigial pensionum remissum intelligant; verum quomodo id explicent, viderint alii. Ego sic interpretor, ut qui cives Romani in conducto habitarent, sive Romæ, sive in Italia, nec plus penderent quam bina milia, aut quingentos nummos, anno uno Cæsaris beneficio a pensione liberarentur.

Epulum ac viscurationem.] *Viscurationem* crudæ carnis distributionem fuisse volunt: *epulum*, cum discumbentibus per triclinia aut cœna aut prandium

dabatur. Sueton. Tib. cap. xx. *prandium dein populo mille mensis.* Plin. quoque lib. IX. cap. LV. & lib. XIV. cap. xv. triumphales Cæsaris cœnas commemorat. Plutarch. epulum toti populo XXI I. millibus tricliniorum datum fuisse scribit.

C A S A U B O N.

Annuam etiam habitationem Romæ usque ad bina milia nummum.] Anno DCCVI. lex ista promulgata a M. Cælio Rufo prætore in summa rerum omnium perturbatione Romæ propter Cæsaris absentiam. Ab illo exemplo manavit hæc Julia lex: de qua Dio in actis anni DCCVII. τὸ ἐνοίκιον, ὅσον ἐς πεντακοσίας δραχμὰς ἦν ἐνιαυτῷ ἐνὸς ἀφ᾽ ἑκ. *Habitatio* Tranquillo est τὸ ἐνοίκιον, pensio quæ habitationis causa penditur. Icti etiam *obventiones* vocant, & Glossarium: *Ἐνοίκιον, pensio, obventio.* In superioribus verbis Dionis, pars legis prætermittitur, de iis qui extra urbem in Italia habitabant. At libro XLVIII. in actis anni DCCXIII. renovatam hanc legem ab Octavio post prælium Philippense commemorans; utriusque partis sic meminit: τὸ ἐνοίκιον τοῖς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν οἰκῆσαι, πάντοτε δὲ ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέταρτον ἐνιαυτῷ ἐνὸς ἀφεσθῆναι. Ait, remissam habitationem Romæ quidem annuam: in Italia vero non ultra tres menses. Puto falli Dionem, & Suetonio potius assentior, annuam & in Italia remissam pensionem, sed non ultra quingenos HS. Quia vero in urbe constabant habitationes, propterea tam diversæ pensionum summæ in hac lege expressæ. Mens & Cæsaris & Octavii fuit, ut non nisi ad tenuiores hoc beneficium pertineret. Pauperes autem adæque, qui in Italia quingenis sestertiis habitarent, quique in urbe binis millibus. Vide Plutarchum initio Syllæ, & Ciceronem in ea pro M. Cælio: qui etsi filius familias, cum a patre semigrasset, xxx. millibus habitabat. Porro solutæ habitationis exempla alia suggerunt infecutorum Imperatorum historia. nam Romanum Constantini filium δεδωκέναι καὶ τὰ ἐνοίκια τῆς πόλεως; neque id cum aliqua distinctione civium ditiorum vel pauperiorum, sed promiscue omnium, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων, auctor est Cedrenus.

Adjecit epulum ac viscurationem.] Notatu dignæ harum vocum interpretationes, quæ sunt in Glossario: *Epulum, διανομή. Visceratio, ἀγτόκρεας.* Perius:

- - - *oleum artocreasque popello.*

Mox, *Viscurationem, ἐνφρασίαν.* In altero Glossario:

39 pro liberalitate sua præbitum judicaret, quinto post die aliud largissimum præbuit. Edidit spectacula varii generis: munus gladiatorium, ludos etiam regionatim urbe tota, & quidem per omnium linguarum histriones: item circenses, athletas, naumachiam. Munere in foro depugnavit Furius Leptinus, stirpe prætoria, & Q. Calpenus senator quondam actorque caularum. Pyrricham saltaverunt Asiæ Bithyniæque Principum liberi. Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum suum egit: donatusque quingentis festeriis, & anulo aureo, sessum in quatuordecim e scena per orchestram transiit. Circensibus, spatio circi ab utraque parte producto, & in gyrum Euripo addito, quadrigas bigasque,

&

rio: *Εὐφρασία*, epulatio. Vox Græca, quam legere est apud Epiphanium, ducta est ab ea verbi *εὐφραίνεσθαι* notione, qua semper utitur D. Lucas Evangelista. ut *φάγε, πίε, εὐφραίνεσθαι*. & *φαιγόντες εὐφρανθήμεν*. & *εὐφραίνόμενος κατ' ἡμέραν λαμπρῶς*. Sic apud Athenæum accipi debet initio quinti: & *συνεὐφραίνεσθαι* apud Cuioplaten, ubi de coronatione Imp. agit. Ita accipiendum id verbum etiam in hoc Athanasii loco ex epistola ad Africanos: *Οἱ μὲν Ἕλληνες, αἰτ, εὐφραίνοντο δυσωπόμενοι τὴν ἡμέραν ὁ δὲ Γεώργιος πενθεῖν ἠνάγκαζε τότε τῆς Χριστιανῆς τῇ κακώσει τῶν δεσμῶν*. Interpretes pessime acceperunt hæc beatissimi Patris verba. exaggerat ibi Athanasius Georgii parepiscopi Alexandrini scelus, qui die dominica in templum Dei irrumpens Orthodoxos variis cruciatibus affecerat: *Cum tamen*, inquit, *ei diei veneratio ab ipsis etiam infidelibus præstetur*. Apparet autem septimi diei solemnitatem a paganis jam temporibus Athanasii fuisse admissam, & usu receptam. Ab hac verbi istius significatione Genius, cujus simulacro mentis decorari solitæ, *Εὐφράδης* dictus. Hesychius: *Εὐφράδης παταϊκὸς ἐπιτραπέζιος*. vocat *παταϊκὸν*, ad eorum similitudinem, quorum Herodotus meminit, qui in navibus sculpebantur aut cælabantur. Vox est Hebraica. At *visceratio* est *κρεανομία*. nam, ut alibi notamus, *viscera* vocabant non solum intestina, sed quidquid sub corio est, inquit Servius. melius hoc, quam quod legitur alibi apud eundem, *viscera proprie carnes dici*.

T O R R E N T.

39. *Munere in foro.*] Duæ dictiones *in foro* absunt e libro quodam pervetusto. Verum de hac re sic Plin. XIX. cap. I. *Cæsar Dictator totum forum Rom. intexit, viamque Sacram ab domo sua ad clivum usque Capitolinum, quod munere ipso gladiatorio admirabilius visum tradunt.*

A. Calpenus.] MSS. omnes Q. vocant, Dion Fulvium Setinum.

Donatusque est.] Lego *donatus*, sine est, ut habet edit. Germanica, & MSS. duo. hæc enim continue legenda sunt: *Donatusque quingentis LLS. & anulo aureo, sessum in XIV. e sc. &c.* sic enim codex Ferrariens. & Turnebi. Vide inf. Claud. cap. XXI. Gellium XVII. cap. XLIII. Macrobius II. cap. VII.

Spazio circi.] Plin. VIII. cap. VII. & XXXVI. cap. XV. Circi, ut tunc erat, magnitudinem describit; & quare euripo eum Cæsar muniverit, causam reddit.

C A S A U B O N.

39. *Edidit spectacula varii generis.*] Variis temporibus edidit Cæsar spectacula: sed quæcunque hic in Suetonio referuntur, ea referri debent, partim ad annum DCCVIII. quo quater triumphavit: partim ad sequentem, quo Hispaniensem triumphum egit.

Per omnium linguarum histriones.] Romæ magna copia erat hominum ex omnibus imperii Romani provinciis. Cæsar, ut omnibus gratificaretur, & omnes nationes sibi conciliaret, histriones omnium linguarum adhibuit. Simile est, quod in ejus funere notatur infra: *In summo publico luctu exterarum gentium multitudo circulatim suo quæque more lamentata est, præcipueque Judæi*. Sic accipio istum locum, & geminum ei alterum in Octavio, cap. XLIII. Non probo eorum sententiam, qui in utroque loco consuetos Romæ edi ludos, Latinos, Oscos, Græcos intelligunt.

Furius Leptinus.] Scripti quidam, *Lettinus*. is est fortasse, quem Dio Fulvium Setinum nominat. etsi historia diverse ab eo narratur. Q. Calpenus autem est in veteribus, non A. Calpenus.

Ludis Decimus Laberius.] Eodem tempore & facto eodem, ordinem equestrem amisit Laberius ac meruit. amisit, cum egit mimum in scena; recepit, donatus a Cæsare anulo aureo. Asinius Pollio de Gallo quæstore suo ad Ciceronem: *Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die anulo aureo donatum in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci.*

In XIV. e scena.] Sic liber Pithœi, in aliis abest rō e. unde nata multorum librorum lectio, *in XIV. scamna*. non probo. Petronius: *Ex hac nota Domina est mea: usque ab orchestra quatuordecim transiit, & in extrema plebe quarit, quod diligit.* & alibi Suetonius.

Per orchestram transiit.] Multi codd. etiam *Viterb. per solum orchestram transiit*. Fortasse, *per podium orchestramque transiit*. vel sic, *per solum orchestra tr.* quod minus tamen placet.

& equos desultorios agitaverunt nobilissimi juvenes. Trojam ludit turma duplex, majorum minorumque puerorum. Venationes editæ per dies quinque, ac novissime pugna divisa in duas acies: quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commissis. Nam quo laxius dimicaretur, sublata metæ, inque earum locum bina castra ex adverso constituta erant. Athletæ, stadio ad tempus extructo in regione Martii campi certaverunt per triduum. Navali prælio in minore Codeta defosso lacu, biremes ac triremes,

T O R R E N T.

Quadrigas bigasque & equos desultorios.] Desultores vocabant non eos solum, quos Græci ἀμφίπῳδες, quod binos ducentes equos ab altero in alterum subinde saltabant, (qua equorum mutatione gentes olim Istro vicinæ, si Æliano credimus, uti & Numidæ, si Livio lib. XXI. utebantur) sed eos quoque, de quibus Dionys. extremo libro VII. Antiq. Rom. quos παραβάτας (ut inquit ipse) poetæ, Athenienses vero ἀποβάτας appellabant. Unde, ἀποβάτην ἀγωνίσασθαι. Plutarch. Phocione. Cicero pro Murena: Nescio, quo pacto mihi videtur pratorius candidatus in consularem quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere. Livius quoque lib. XLIV. hunc morem significat his verbis: semel quadrigis, semel desultore misso. Locus vero Suetonii de utroque desultorum genere intelligi poterit.

In morem cochleæ.] Recte Turneb. Adversar. XXIV. cap. XIV. in minore Codeta. sic enim etiam unus e nostris libris. Nec solus Festus ejus loci trans Tiberim meminit, sic dicti, quod in eo virgulta nascerentur ad caudarum equinarum similitudinem, sed & Victor reg. XIV. trans Tiberim campum Codetanum ponit.

C A S A U B O N.

Elephantis vicenis.] Appianus: ἐπέδωκεν ἐλεφάντων μάχην ἑικοσι πρὸς ἑικοσι. Dio quoque elephantos XL. pugnasse, hoc est, vicenos ex utraque acie, narrat. ita accipere debuerunt interpretes illius verba, lib. XLIII. συνέβαλε δὲ καὶ ἐν τῷ ἰπποδρόμῳ πλείους, καὶ ἰππῆας ἰππῆῃσι, καὶ πεζοῖς πεζοῖς, ἀλλῶς τε ἀλλήλοις ἴσως, καὶ τινες καὶ ἀπ' ἐλεφάντων τεσσαράκοντα ἐμάχισαντο. Interpretes: erant XL. viri, qui ab elephantis pugnabant. ineptissime. vide Plinium libro VII. cap. VII. Sed hæc nos fusi in libro de Venatione amphitheatrali: in quo, & item altero de Circensibus, multa Suetonii explicamus, quæ hic propterea omittimus. Utrumque commentariolum amicis multis pridem communicatum edere brevi cogitamus: nisi, quod potius velim, eruditissimus Lipsius fidem suam ante liberarit, & studiosorum votis satisfecerit.

Navali prælio in minore Codeta defosso lacu.] Dio: καὶ τέλος ναυμαχίαν οὐκ ἐν τῇ θαλάσῃ ἔδεν ἐν λίμνῃ τῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπέρῳ ἐποίησε. Χαρίον γὰρ τι ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ κοιλάνας, ὕδωρ τε ἐς αὐτὸ ἐσήκε, καὶ ναῦς ἰπήγαγεν. Quod ait Dio, Cæsarem ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ χαρίον κοιλάσαι, exsternasse locum quemdam in campo

Martio: id Suetonius, defosso lacu in minore Codeta. Codetam sive campum Codetanum ad Tiberim fuisse, ex Festo & veteribus descriptionibus constat. Minor Codeta & major sic appellata, ut Velabrum majus & minus, atque alia in eadem urbe. Hic lacus mox a Cæsaris morte, ex decreto senatus, teste Dione, fuit complanatus: itaque & Octavius & qui deinceps naumachias edidere, lacus defodisse narrantur. Naumachias tamen aliquot fuisse, in quibus aqua semper esset, ex Frontini de Aquæductibus libello discimus. Porro hanc esse veram hujus loci lectionem in minore Codeta, non ut vulgo edunt in morem cochleæ, recta ratione rem putantibus dubium esse non potest. Ita enim habent vetustiores & meliores codices, testibus Beroaldo, Ranconeto, Turnebo, Torrentio, Petro Pithæo, Grosseto, & qui duos vidisse ait, præstantissimo viro Josepho Scaligero. Accedat his vetus Lugdunensis editio anni DVI. in qua sic scriptum est: accedant & antiquissimi duo regie bibliothecæ, in quibus ita invenimus: postremo accedat Memmiani, omnium, opinor, vetustissimi, pondus & auctoritas. Corruptam esse eam tot librorum scripturam, ne suspicari quidem licet. qui enim potuit imperito librario de Codeta venire in mentem, nisi sic in exemplari fuisset? Profecto non ita solitum ab eo genere hominum in bonis auctoribus peccari, ut per aberrationem mentis voces veteres, paucis cognitæ, sententiæ aptas, loco notiorum ponerent: contra quo quæque vox erat insolentior, eo semper magis istorum hominum injuriæ fuit opportuna. Sæpe factum esse, ut *cl* & *d* scribarum imperitia truderent se loco invicem apud veteres scriptores, pridem ab industriis hominibus sumus admoniti. Similiter hic quoque *coclea* pro *codeta* scribi primo coepit: deinde cæterorum secuta est depravatio. *Coclea* autem veteres scribebant, non *cochlea*, teste veteri libro Glossarum, & Velio Longo de Orthographia. Hæc ita accidisse, non tam mirum videri mihi solet, quam miror, reperiri hodie, qui ineptam illam lectionem tueantur: quorum pertinaciam satis libro de Circensibus, cum de naumachiis sive navalibus Circensibus ageremus, retulimus.

Tyria & Ægyptia classes.] Scrib. Tyria & Ægyptia classis. Sic libro V. Spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrunt. vel ita potius scribe, biremes ac triremes, quadriremesque Tyria & Ægyptia classis. Hæc vera scriptura, neque aliter Memmianus.

remes, quadriremesque Tyriæ & Ægyptiæ classis, magno pugnatorum numero conflixerunt. Ad quæ omnia spectacula tantum undique confluit hominum, ut plerique advenæ aut inter vicos aut inter vias tabernaculis positæ manerent: ac sæpe præ turba elisi exanimatique sint plurimi, & in his duo senatores. Conversus hinc ad ordinandum Reip. statum, fastos correxit, jam pridem vitio pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos; ut neque messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent. Annumque ad cursum solis accommodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset: & intercalario mense sublato, unus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in posterum ex Kalendis Januariis novis temporum ratio congrueret, inter Novembrem ac Decembrem mensem, interjecit duos alios: fuitque is annus, quo hæc constituebantur, 41 xv. mensium cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat. Senatum supplevit, patricios allegit: prætorum, ædilium, quæstorum, minorum etiam magistratuum

T O R R E N T.

40. *Annumque ad cursum solis.*] Fecit id Cæsar Sosigene, ejus artis perito, adhibito. Plutarch. Cæfare, & Plin. xviii. cap. xxv. Dion ab Alexandrinis eum id didicisse tradit. Plura Censorin. de Die natali, & Macrobi. i. cap. xiv.

41. *Minorum etiam magistratuum.*] Minorum, scilicet quam quæstorum. nam & ipsi quæstoires inter minores erant magistratus. Vide Gell. lib. xii. cap. iv.

C A S A U B O N.

Ut plerique advenæ aut inter vicos aut inter vias tabernaculis positæ manerent.] Occupatis videlicet omnibus sacris publicisque locis, ubi tendere soliti peregrini, si hospitem non haberent. Dionys. Halic. lib. viii. Ἡ κρατίστη τῶν Οὐολύσκων νεότης ἐξ ἀπάσης πόλεως, ὡς ὁ Τύλλος ἡξίει, παρὴν ἐπὶ τὴν τῶν ἀγῶνων θείαν καὶ κατεσκήνην οἱ πλείους ἐν ἱεροῖς τε καὶ δημοσίοις τόποις ἔκ' ἔχοντες καταγωγὰς ἐν οἰκίαις τε καὶ παρὰ ξένοις. Macho poeta comicus:

- - - κατάλυσιν ἔδαμ' μισθοσίμην
Δυνάμενος εὐρεῖν ἐν τεμένει καθίσας τινί,
Ὁ πρὸ τῶν πυλῶν ἦν κατὰ τὴν ἰδρυμένον.

Sic Jonas, cum Niniven venisset, ad urbis portam casulam sibi construit. Mendicos etiam, ut veterum philosophorum multos, in porticibus templorum aliisque locis publicis habitasse constat. Dio Chrysostomus de Diogene: Οἴκοις ἐχρῆτο ταῖς πόλεσι καὶ ἐνταῦθα διέτριβεν ἐν τοῖς κοινοῖς τε καὶ ἱεροῖς. Idem in eodem: οἰκίας τὰς καλλίστας καὶ τὰς ὑγιεινοτάτας ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσιν εἶχεν ἀναπεπταμένας, τὰ τε ἱερὰ, καὶ τὰ γυμνάσια. Spartianus in Severo: Tota urbe milites in templis, in porticibus, in adibus Palatinis, quasi in stabulis manserunt. Sic Stilpon apud Athenæum, alio satur, κοιμάται ἐν τῇ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἱερῷ. Inter vicos & inter vias, est in viis

urbis & ad urbem. Apud Plautum & Terentium, inter vias valet μεταξὺ πορευόμενος, ut inter cœnam, μεταξὺ δειπνῶν.

43. *Fastos correxit.*] A. U. dccviii. suo iiii. & M. Æmilii Lepidi consulatu. Censorinus alique. De hac correctione & anno confusionis, quem hic describit Suetonius, vide Josephi Scaligeri diatribam initio lib. iv. de Emendatione temporum.

Ex kal. Januariis nobis temporum ratio congrueret.] Placet emendatio doctorum virorum novis pro nobis legentium.

41. *Senatum supplevit.*] Quanta cum invidia ejus ordinis, declarant Ciceronis joci, epistola ad Lepidam libro sexto, & apud Senecam patrem lib. vii.

Patritios allegit.] Lege Cassia. Tacitus Annalium lib. xi. xxv. 2. In his allectus Cicero: Dio libro lxvi. Caussam suppletarum toties patritiarum gentium breviter aperit idem lib. lxi. Augustus, inquit, gentes patritia supplevit, ἐπεὶ δὲ τό τε πλεῖστον ἀπολώλει σφῶν· ἔθεν γὰρ ἕτως ὡς τὸ γενναῖον ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις ἀναλίσκεται, καὶ ἐς τὴν ποιήτην τῶν πατρίων ἀναγκαῖοι αἰεὶ εἶναι νομίζονται. quia & maxima patritiorum pars perierat: ut enim quisque generosissimus est, ita maxime bellis civilibus absumitur; & ad peragendos ritus patrios existimantur illi semper esse necessarii. Vespasianus tandem in futurum prospexit, ne facile patritii desiderari possent, constitutis mille gentibus patritiis. Ita interpretor, quod ait Aurelius Victor: Lectis undique optimis viris, mille gentes compositæ, cum ducentas agerrime reperisset. pro allegit in cod. Viterb. erat adnotata altera lectio elegit. sic in veteri quadam inscriptione: ELECTUS IN FAMILIAM PATRITIAM. Tacitus dicit, sublegere, asciscere. Dio ἐγκαταλέγειν & συμπληθεῖν τὸ τῶν εὐπατριδῶν γένος. Turonensis hic adlegit.

Magistratuum numerum ampliavit.] Dio libris xlii. & xliii. variis locis.

tuum numerum ampliavit: nudatos opere censorio, aut sententia iudicum de ambitu condemnatos, restituit. Comititia cum populo partitus est: ut exceptis consulatus petitoribus, de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarentur: pro parte altera, quos ipse edidisset. Et edebat per libellos, circum tribus missos scriptura brevi, *Cæsar dictator illi tribui. Commendo vobis illum, & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant.* Admisit ad honores & proscriptorum liberos.

T O R R E N T.

Nudatos opere censorio.] Nove dixit, pro ordine aut loco motos a censoribus, privatosque equo publico, vel factos ærarios, quibus notati ignominiiis turpitudinem ultra tegere non poterant. Gellium lege lib. iv. cap. xii.

Comitia cum populo partitus est.] Quid de comitiis Augustus, quid Tiberius, quid postea Cæsar egerint, alibi videbimus. Sed verissimum est, post Cæsarem dictatorem ea in Principum potestate fuisse. Pulchre igitur de pop. Rom. Juvenal. Satyr. x.

--- qui dabat olim

*Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius urget
Panem & Circenses.*

sic enim potius quam *pannum* legerim. Jurisconsulti vero nostri ambitus vitandi causa inductum tradunt, ut ad curam Principis magistratuum creatio pertineret, non ad populi furorem. Modestinus l. i. ad leg. Jul. de ambitu.

Quos ipse dedisset.] Lego edidisset, & paulo ante renuntiarentur pro pronunciarentur.

Proscriptorum liberos.] Refert Dionys. Antiq. Rom. lib. viii. servatum fuisse apud Romanos, ut parentum poena, quocumque crimine, etiam perduellionis, deliquissent, liberi minime tenerentur. Unde Ulpian. lib. ii. de Decurionibus, *Nullum, inquit, patris delictum innocenti filio poena est.* Quo tamen non obstante Cicero, quod inter ejus laudes refert Plin. lib. vii. cap. xxx. videns rempub. sine legibus Corneliis stare non posse, effecit eloquentia sua, ut proscriptorum a Sylla liberos honores petere pueret. Hos postea Dictator Cæsar ad honores admisit. Exemplum A. Hirtii apud Dionem.

C A S A U B O N.

Nudatos opere censorio restituit.] Duplex καὶνοπρέπεια in his verbis. nudatos dixit pro notatos, quod proprium verbum est censorum: nihil tamen hic muto. sic Cicero ad Atticum de iudicio Clodiano loquens, nudos equites vocat, probri plenos: Nunquam turpius in ludo talaris confessus fuit: maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam arati, quam, ut appellantur, ararii. Sic etiam exutus & exuere apud Tacitum Annalium lib. iii. Piso exuta digni-

Judicia

tate in decem annos relegatur. libro xv. Exuti dehinc tribunatu Pompejus, Cornelius Martialis, Flavius Nepos. Ait, opere censorio: sic vocatur opus, quod notam censoriam meruit. A. Gellius lib. iv. cap. xii. Non id sine poena fuit: sed erat opus censorium, censesque ararium faciebant. Possumus etiam interpretari opere censorio, nota censoria, cui opponitur statim iudicum sententia: sive per censes. Ut lib. ii. opere militari, id est, per milites. Columella lib. xii. ne videar intempestive censorium opus objurgandis moribus nostrorum temporum suscepisse.

Sententia iudicum de ambitu condemnatos.] Dio lib. xliii. εὐθυνομένους τε ἐπὶ δώροις τινὰς, καὶ ἐξελεγχόμενους γὰρ ἀπέλυσεν. Paulo ante dixerat idem, Cæsarem in sermones hominum incidisse, quod sententia iudicum pulsos in exilium multos intercessionem quorundam tribunorum restituisse: καὶ ὅτι τοῖς δεκατμῷ ἐπ' ἀρχῆς ἀποδείξει ἀλῶσι ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διαίτῳσθαι ἐπέτρεψεν. quod ambitus damnatis in Italia manere permisisset.

Quos populus vellet, pronuntiarentur.] Hæc scripta lectio omnium librorum pro renuntiarentur: quod est verbum in ea usitatum ac solemne.

Circum tribus missos.] Ad singulas tribus. sic apud Livium: circum insulas litera missa. apud Cæsarem: circum conventus Campania gladiatores distribuit. At editiones priscae habent, cuique tribuum.

Commendo vobis illum.] Hac formula usi principes Cæsaris exemplo, cum suis candidatis honores mandari juberent. In S. C. quo Vespasiano imperium datur, ita scriptum est: Utique quos magistratum, potestatem, imperium, curationemve cuius rei petentes senatus populoque Romano commendavit, quibusve suffragationem suam dederit, promiserit: eorum comitiis quibusque extra ordinem ratio habeatur. Tacitus Annalium primo: Senatus libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quam quatuor candidatos commendaret, sine repulsa & ambitu designandos. Sic Dio libro lv. extremo, de candidatis Augusti: τέτω δὲ καὶ τοῖς ἐπειρὰ γράμματα τινὰ ἐκτιθεῖς συνέστη τῷ τε πλήθει καὶ τῷ δήμῳ.

Admisit ad honores & proscriptorum liberos.] Contra quam lege Cornelia sive Valeria de proscriptione fuerat cautum. Cicero, Plutarchus, alii. Notat Dio lib. xli. xlii. & lvi. Patris exemplum secutus Octavius, non in Syllæ tantum proscriptis, sed etiam in suis.

T O R

Judicia ad duo genera judicum redegit, equestris ordinis ac senatorii : tribunos ærarios, quod erat tertium, sustulit. Recensum populi, nec more, nec loco solito, sed vicatim per dominos insularum egit : atque ex viginti trecentisque milibus accipientium frumentum e publico, ad centum quinquaginta retraxit. Ac ne qui novi cœtus recensitionis causa moveri quandoque possent, instituit, quotannis in demortuorum locum ex his, qui recensiti non essent, subsortitio a prætore fieret. Octoginta autem civium milibus in transmari-
 42 nas colonias distributis, ut exhaustæ quoque urbis frequentia suppeteret, sanxit : Ne quis
 civis

T O R R E N T.

Tribunos ærarios.] Vide Festum in *Ærarii*, Varonem libro IV. de ling. Lat. Asconium in orat. pro Milone, Plinium lib. XXXIII. cap. II. apud quem *Tribuni aris* vocantur, pro *ærarii*. Sæpe Cicero. Inf. Aug. cap. XXXI.

Recensum populi.] Sic. Aug. cap. XL. *Populi censum vicatim egit.* Egit autem hunc censum Cæsar devicto Scipione ex Africa rediens, & quidem solus; neque ut censor, sed ut præfectus morum in triennium. Quare nec lustrum condidit. Ex Dione. Plutarchus enim non satis recte. Cicero ad Papirium lib. IX. epist. XV. Cæsarem intelligit his verbis : *Quamdiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ.* Locus autem agendo censui vel forum erat, vel villa publica in campo Martio.

C A S A U B O N.

Recensum populi nec more nec loco solito, sed vicatim per dominos insularum egit.] Chiasmum observa : nam *vicatim* refertur ad illa, *nec loco solito*. Locus solitus fuit campus Martius, & quæ in eo erat, villa publica. *per dominos ins.* πρὸς τὸ nec more. More solito per censores & publicos scribas res peragebatur. Quare merito *recensum* appellat, non censum : recteque ab eruditissimo Torrentio observatum, labi Plutarchum, qui censum populi Romani a Cæsare factum scripsit. Fefellit Plutarchum vox *populus* in eo scriptore Latino, quem sequitur, pro plebe frumentum publicum accipiente. & ita hic Suetonius quoque accipit. Dio optime hic quidem : nam alibi minus recte idem populi censum a Cæsare ut censore actum scribit.

Vicatim per dominos insularum.] Hoc est, per locatores, qui suas sive domos sive insulas egenis locarent. In re veteri usurpat Tranquillus loquendi genus recens. Ante Neronem plures in urbe domus quam insulæ : post Neronem contrarium fuit, ut ex Tacito notum. inde cœperunt appellatione *insula* quævis ædes locatitiæ intelligi : & per *dominos insularum* omnes locatores. Sic *insularius* nominatus servus flagitator, pensionum exactor. Glossarium : ἐνοικολόγος, *insularius*.

Ad centum quinquaginta retraxit.] Aut centum & sexaginta. Nam Dio ait, τὰς ἡμίσεις, sed verius est, Dionem παχυμερῶς locutum, rotundandi numeri studio, ut sæpe auctores. Verba Dionis : καὶ

τὰς γὰρ ἡμίσεις ὁμῶς τι αὐτῶν προαπήλειψε. Nihil hic mutandum. Nuperus tamen emendator jubet nos scribere τὰς ἡμίσεις ὁμῶς αὐτῶν, quæ oratio est contra Hellenismum. Vel, inquit, ὁμῶς αὐτῶν. nihilo melius. Ignorat ὁμῶς τι tritum Græcis genus loquendi, in moderatione sententiæ. Demosthenes contra Aphobum priore : κατὰ τριακοσίας ὁμῶς τι τάλαντον διακεχρημένους. Plutarchus de Oraculorum defectu : ὀλιγανδρίαν αἱ πρότερον εἴσεις καὶ οἱ πόλεμοι περὶ πᾶσαν ὁμῶς τι τὴν οἰκημένην ἀπειργάσαντο. Mox : οἱ μὲν εὐδενὸς ἀπλῶς τὸν θεόν, οἱ δὲ ὁμῶς τι πάντων αἰτίον ποιῶντα. & sæpe alibi idem scriptor aliique passim. Sic Græci iidem ὑπό τι dicunt, pro aliquatenus, quodammodo, nonnihil. Plato Phædro : εὐήθη καὶ ὑπό τι ἀσεβῆ. Idem in Gorgia : Ταῦτ' ἐπικῶς μὲν εἰν ὑπό τι ἄτοπα. qui locus magnos viros exercuit. Aristophanes, Vespis :

Ταῦτα κατιδὼν, ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα.

Sic apud Hippocrat. in Prorethetis : ὑπό τι ὀλέθρια. & in IV. Epidemiorum : τῶν ὑπό τι περιφέρειαν ἐχόντων. apud Ciceronem ὑπό τι πεφυρακέναι. apud Strabonem lib. II. ut nostra ipsi vineta cædamus, ὑπό τι σωζομένα non περιωζομένα, quod olim visum. male item in superiori loco Dionis scribit idem Criticus προαπήλειψε pro προαπήλειψε. additum τὸ πρὸ in hac voce ad indicandum, prius a Cæsare recensum factum, quam frumentum divisum. prudentissime. πρὸς quid hic valeat, scire velim.

Ex his, qui recensiti non essent.] Hoc est, qui in recensitione Cæsaris admissi ad frumentationem non essent. Pithæi liber recens, ita Memmianus.

42. *Ut exhausta quoque urbis frequentia suppeteret.*] Scribe *urbi*. In voce exhauriri, qua hic accipitur notione, calumnia Ciceronis nota in Agraria secunda.

Ne quis civis major annis xx. minorve xl.] In omnibus fere libris antiquis scribitur, *minorve x.* quod ferri non potest, ut recte docti viri observant. Fortasse etiam pro xl. rectius lx. legeretur. Videtur enim hac lege definitum humanæ vitæ spatium, quo vir sobolis generationi aptus est : quæ facultas citra sexagesimum fere non cessat : ultra lxv. raro durat. etsi scimus in quibusdam longe aliter & fuisse olim, ut de Masaniissa aliisque legimus ; & nunc quoque in hoc mundi effæcto senio esse

civis major annis viginti, minorve XL. qui sacramento non teneretur, plus triennio continuo Italia abesset: neu quis senatoris filius, nisi contubernalis, aut comes magistratus, peregre proficisceretur: neve hi, qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesque medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, quo libentius & ipsi urbem incolerent, & cæteri appeterent, civitate donavit. De pecuniis mutuis, disiecta novarum tabularum expectatione, quæ crebro movebatur, decrevit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationem possessionum,

esse. Ipsi vidimus nuper, qui anno septuagesimo quarto generarunt. Probo tamen, ut scribatur XL. nam cum sit hoc *λειτεργίας* genus, & quidem ut tum erant homines, molestissimæ, quod sub Augusto legem Papiam ferente apparuit, verisimile est, Cæsarem sustinendo ei oneri brevius spatium lege definisse, ad similitudinem aliarum *λειτεργιών*.

T O R R E N T.

42. Major annis XX. minorve X.] Liber Tornacens. major annis XX. minorve XL. uti & edit. Frobeniana. quod omnino probo, rejecta Beroaldi interpretatione. Cæsar enim id sobolis causa fecit. Transmarinas autem colonias intelligo, Corinthum & Carthaginem

deductas. Dion extremo lib. XLIII. & nummi veteres.

Neu quis senatoris filius.] Justo Lipsio ad XII. Annal. Taciti, libido legere, neu quis senator, senatorisve filius, &c. leviter, & nulla necessitate. nam ne abesse senatoribus liceret, aliis legibus cautum.

Contubernalis.] Ut Cæsar ipse contubernio M. Thermi militavit, sup. cap. II.

Disiecta.] Mallem dejecta. Tale autem quid etiam Cicero consul præstitit. sic enim in libris de Legibus: Nunquam (ante me consulem scilicet) nec majus as alienum fuit, nec melius, aut facilius dissolutum est. fraudandi enim spe sublata, solvendi necessitas consecuta est.

C A S A U B O N.

Minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent.] Quid hoc ad urbis frequentiam? plurimum. voluit Cæsar suos cives aliquantum a studiis bellicis retrahere, & ad pacis artes traducere. Militi legionario uxorem ducere jus non fuit: pecuarios & negotiatores nihil vetuit matrimonio operam dare. Vide, quæ notamus libro II. ad caput XLII. Veterum porro legum Agrariarum capite uno cautum fuerat, de numero puberum ingenuorum, quos inter pastores habere tenerentur, qui pecuariam facerent. Hanc legem Cæsar ex antiquitate petitam reposuit a se correctam. Exstat apud Appianum *Εμφυλ.* libro primo; ubi videtur, tanquam legis Liciniæ a Licinio Stolone latæ pars, pro-

ferri istud caput. Ait enim: Τῶν δημάρχων εἰσηγμένων ἐκρίναν μηδένα ἔχειν τῆς γῆς πλεῖρα πεντακοσίων πλείονα· μηδὲ προβατεύειν ἑκατὸν πλείω τὰ μείζονα, καὶ πεντακοσίων τὰ ἐλάττωνα· καὶ ἐς ταῦτα δὲ αὐτοῖς ἀριθμὸν ἐλευθέρων ἔχειν ἐπέταξαν, οἱ τὰ γιγνόμενα φυλάττειν τε καὶ μνηύσειν ἔμελλον. Quod ait Appianus, certum numerum ingenuorum ea fine pecuariam facientibus (ita verti debent, quos ille *προβατεύοντας* appellat) fuisse imperatum, ut per eos resciri posset, si quis adversus hanc legem peccaret: id etsi verum esse haud negaverim, non puto tamen eum præcipue scopum auctoribus legis hujus fuisse propositum: sed illum potius, quem isto loco Suetonius nobis aperit. quo nimirum exhaustæ urbi continuis bellis & crebris in colonias distributionibus, ingenuorum & civium nihilominus copia suppeteret.

V A R I O R.

42. Ut debitores creditoribus satisfacerent.] Quamvis satisfecisse, possumus dicere, eum, qui solvit; rei tamen veritate inspecta, aliud est solvere, aliud satisfacere. Nam solvit, qui id ipsum quod debet, creditori annumerat, facitve: satisfacit, qui quavis ratione creditorem securum reddit. Quod, quamvis pluribus possemus, unius tamen Ulpiani adstruimus testimonio, qui scribit l. 6. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. *Liberatur pignus, sive solutum est debitum, sive eo nomine satisfactum est.* Et eadem illa: *Qui paratus est solvere, merito videtur pignus liberasse. Qui vero non solvere, sed satisfacere paratus est, in diversa causa est.* Quia nimirum satisfactioni non necesse habet creditor acquiescere. Quod tamen non raro factum fuit. Ergo *satisfecisse prodest, quia sibi imputare debet creditor, qui satisfactionem admisit vice solutionis.* At qui non admittit satisfactionem, sed solutionem desiderat, culpandus non est. Cujus oppositum est, *satis accipere*, ut liquet l. 22. l. 41. §. 1. ff. de evict. l. 15. ff. ut legator. Quod nunquam de eo, qui suum recipit, intelligitur. Ergo illud efficiebat hoc suo decreto Cæsar, ut debitores nec cogerentur solvere, nec prædiis cedere, sed ea hypothecæ subicere: cogerenturque has creditores admittere, prohibiti suum per judicem exigere. Atque his duobus tertium etiam jungebatur beneficium, quod nimirum hæc satisfactio non fieret secundum verum rei pretium, quod tunc esset; sed quod fuerat ante bellum civile, quo tempore pro-

cul

sessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, deducto summæ aris alieni, si quid usuræ nomine numeratum, aut perscriptum fuisset : qua conditione quarta pars fere crediti deperibat. Cuncta collegia, præter antiquitus constituta, distraxit. Pœnas facinorum auxit : & cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimoniis exfulabant, parricidas, ut Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit.

cul dubio pluris prædia valere. Atqui ut duo alia ad-
versantur ipsi rationi & æquitati, ita etiam hoc tertium.
Nam ut perscriptum Ulpiano est l. 62. §. 1. ff. ad l.
Falc. Corpora, si qua sunt in bonis defuncti, secun-
dum rei veritatem æstimanda erunt, hoc est, secun-
dum præsens pretium. Nec quicquam eorum formali
pretio æstimandum est. Quo loco formale pretium
non est aliud, quam quod in forma sive instrumento
emptionis perscriptum est. Simili modo idem Juris-
consultus l. 7. §. 3. ff. sol. matr. dicit formam locationis,
pro locationis conventionem. Verba sunt : Si messes
ejus anni, quo divortium factum est, colonum ex
forma locationis sequantur. GOES.

T O R R E N T.

Comparassent, deducto summa aris al.] Melius in
optimo cod. ms. comparavissent, deducto summa.
Voluit enim Cæsar, ut usuræ supplerent sortem, &
tanto minus creditor exigeret. Annotavit hoc etiam
Turnebus, sed relictis duabus vocibus aris alieni, quæ
rectius aberunt, ut in nostro codice.

Detrahit.] Melius ms. tres, *distraxit* : unus
etiam *distraxcit*, id est, dissolvit separavitque. Con-
tingerat autem, ut cum L. Cæcilio, Q. Marcio coss.
collegia sublata fuissent, ea P. Clodius trib. restitueret,
ac nova faceret ex infima plebe. Testis Dion lib. xl.
& Cic. in Pisonem. ubi Peditum vide. Sed & Joseph.
Antiq. lib. xiv. refert, Cæsarem interdictis cæteris sodalibus,
permisisse Judæos Romæ more patrio convenire.

Cum locupletes.] Ut Marius ille, de quo Juven. Sa-
tyr. 1. *Exsul ab octava Marius bibit.* sequitur quippe,
quid enim salvis infamia nummis?

Parricidas, ut Cic. scribit.] Ubi id scribat Cicero,
ignoro : & fane tria illa verba per parenthesin adscripta
merito suspecta sunt. Parricidas autem vocat omnes,
qui scientes hominem liberum occiderunt. sic enim
& Numæ lex : Si quis hominem liberum sciens morti-
duit, parricida esto. & Tribunitia apud Festum in
Sacer : Si qui eum, qui plebiscito sacer sit, occide-
rit, parricida ne sit. Hos ergo bonis omnibus mul-
tavit; reliquos, qui non occidendi animo, occiderint
tamen, parte dimidia. sic enim hunc locum interpre-
tor. Vide l. 1. & l. iv. ad leg. Corn. de sicariis. Alii
de parenticidis intelligunt.

C A S A U B O N.

*Deducto summa aris alieni, si quid usura nomine
numeratum.*] Vetus inventum fuit Romanorum,
quoties angusta fides erat. Livius libro vi. Tri-
buni promulgare leges omnes adversus opes patri-

tiorum, & pro commodis plebis : unam de ære alieno,
ut deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum
esset, id quod superesset, triennio æquis portionibus
persolveretur.

Qua conditione quarta pars fere crediti deperibat.]
Facile est rationem inire. Lex ista lata anno dcvii,
cum primum Cæsar victo Pompejo in urbem venit,
non multo post exactum alterum belli civilis an-
num. Biennii igitur usuram a belli principio exege-
rant creditores : quam si, ut fere tum fiebat, cen-
tesimam erant pacti, deducta ea de capite, videnos
quaternos e centenis nummis amittebant : id est,
quartam fere crediti partem.

Cuncta collegia.] Quæ paucis ante annis P. Clodius
tribunus pl. lege lata partim restituerat, sub S. C. no-
vem annis prius facto, coss. L. Cæcilio & Q. Marcio :
partim nova adjecerat ex omni face urbis ac servitio.
Cicero, Asconius, Dio, alii.

Pœnas facinorum auxit : & cum locupl.] Vocu-
lam & licet repertam a nobis in omnibus exemplari-
bus, ne uno quidem excepto, prorsus tamen tollen-
dam censemus. Ita enim sententia concipienda :
Pœnas facinorum auxit, cum locupl. eo fac. sc. se obl.
quod int. patr. exulabant, parricid.

Quod integris patrimoniis exfulabant.] Libera rep.
raro factum, ut civis Rom. sine privilegio, judicio
publico condemnaretur : omnibus enim libera fuit,
prius quam sententia pronunciaretur, abeundi pote-
stas. ita sententiam judicis simul & bonorum jactu-
ram evadebant. Auctores Polybius, Cicero, alii.
Idem jus fuit & civibus Atheniensibus : unde sumse-
runt, ut puto, Romani. Demosthenes κατὰ Ἀριστο-
κράτους : Τῷ Φεύγονι, τὸν πρότερον ἔξῃς ἐιπόντι
λόγον μεταστῆναι καὶ εἶθ' οἱ δικάζοντες, εἴτ' ἄλλων ἀν-
θρώπων εἰδὲς κύριος κωλύσαι. At civibus Rom. ut
alia omnia libertatis jura, sic hoc quoque per Principes
jam inde a Cæsare imminutum, penitus tandem est ad-
emptum. Sed de hoc jure plura aliquando ad sextum
Polybii, si Deus voluerit.

Ut Cicero scribit.] Cur duo insignes Critici hæc
verba tollant, quæ in omnibus codd. comparent,
causam non video : nisi si visa iis & lecta, quæcun-
que hodie e scriptis Romanæ Sirenis nos terræ filii
desideramus.

V A R I O R.

42. *Numeratum aut perscriptum.*] Numeratur,
cum pecunia de domo vel ex arca traditur : perscribitur
de mensa, interventu argentarii. GOES.

vit. Jus laboriosissime ac severissime dixit. Repetundarum convictos etiam ordine senatorio movit. Diremit nuptias prætorei viri, qui digressam a marito post biduum statim duxerat, quamvis sine probri suspitione. Peregrinarum mercium portoria instituit. Leticarum usum, item conchyliatæ vestis, & margaritarum, nisi certis personis & ætatibus, perque certos dies, ademit. Legem præcipue sumptuariam exercuit: dispositis circa macellum custodibus, qui obsonia contra vetitum retinerent, deportarentque ad se, submissis nonnumquam licitoribus atque militibus: qui, si qua custodes fefellissent, jam apposita e triclinio auferrent. Jam de ornanda instruendaque urbe, item de tuendo ampliandoque imperio, plura ac majora in dies destinabat. In primis Martis templum, quantum nusquam esset, exstruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiaæ spectaculum ediderat: theatrumque summæ magnitudinis Tarpejo monti accubans. Jus civile ad certum modum redigere, atque ex immensa diffusaque legum copia, optima quæque & necessaria in paucissimos conferre libros. Bibliothecas Græcas & Latinas, quas maximas posset, publicare,

T O R R E N T.

43. *Repetundarum convictos.*] Legem de repetundis pecuniis, maxime sociorum pop. Rom. causa, L. Piso Frugi instituit. Cic. Verr. vi. & lib. iii. de Officiis. Eam Cæsar consulatu suo instauravit, & pleraque ei capita adjecit, quæ ad provincialium commoda spectarent; victor etiam severius exercuit. Meminit. Cic. ad Att. lib. v. epist. x. & lib. vi. epist. vii. & Famil. lib. ii. epist. xvii. & lib. v. epist. x. De cujus poena Marcellus J. C. l. vii. ad leg. Juliam repetund. Hodie (inquit) extra ordinem puniuntur, & plerumque exilio, vel etiam durius, prout admiserint. Gravissime autem puniebantur, etiam ex leg. xii. Tab. qui iudices arbitri, ob rem dicendam pecuniam acceperant. Gell. lib. xx. cap. i. Nam & hoc postea legis Juliae caput fuit, quemadmodum & illud de nave a Senatore non habenda. de quo Claud. cap. xix.

Qui digressam a marito.] Id enim contra publicam honestatem erat. Et alioqui brevi reversa uxor, quæ per calorem repudium remisit, nec divertisse videtur l. iii. de divort. l. xlix. de reg. jur. Adde locum Tib. cap. xxxv. Pulchre contra Jovianum Hieronym: *Quasdam repudiatas altero nuptiarum die statim nupsisse legimus. Uterque reprehendendus maritus, & cui tam cito displicuit, & cui tam cito placuit.*

Peregrinarum mercium.] Quales J. C. Marcianus enumerat l. ult. de public. & vectig. quibus cum hi, qui frugi sunt, facile careant, merito illis vectigal imponitur.

Leticarum usum.] Auctor est Eusebius Chronicis, Julium Cæsarem, Cleopatra regio comitatu urbem ingressa, vetuisse lecticis, margaritisque eas uti, quæ nec maritos, nec liberos haberent, & minores essent xl. annis.

Legem præcipue sumptuariam.] Qualis Fannia, Licinia, & alia multæ: etiam Julia, quanquam ad Augustum potius referenda, si Gellio credimus. nam Cicero sane eleganti illa ad Gallum epistola

lib. vii. C. Cæsaris Dictatoris legem, ut puto, intelligit his verbis: *Dum volunt isti lauti terra nata, qua lege excepta sunt, in honorem adducere.* Vide Gellium lib. ii. cap. xxxiv. Macrobius lib. iii. cap. xvi. Plinius lib. x. cap. v. Athenæus lib. iv.

44. *Jus civile ad certum ord.*] Qua de re notum est omnibus etiam Ciceronem cogitasse: nam & librum ejus de Jure civili in artem redigendo, citat Gellius lib. i. cap. xxi.

Græcas & Latinas.] Duo codd. *Græcas Latinasque*, & mox *Promptinas paludes pro Promptinas*, uti & in optimis codicib. Juvenalis observavi Sat. iii. & apud Plin. lib. iii. cap. v. *A Circejis palus Promptina est, quem locum xxiii. urbium fuisse Mucianus ter consul prodidit.* De Promptina palude Horatii quoque de Arte locum intelligunt:

- - - *sterilisque diupalus, aptaque remis,
Vicinas urbes alit.*

Atqui si ita est, rem cogitatam tantum a Cæsare tantum factam narrat Horat. Quod etiam ex Plinio constat libro xxvi. cap. iv. ubi magica arte ficcari eas paludes optat, ut tantum agri suburbanæ reddatur Italia. Hinc porro Promptina tribus, quam tamen a Pometia oppido vocatam Festus prodidit. Sed & quam maximas, aut quantas maximas, pro quas maximas legendum videtur.

C A S A U B O N.

43. *Repetundarum convictos etiam ordine senatorio movit.*] Ante Cæsarem, qui repetundarum crimine ceciderant, exilio puniebantur & æstimatione. Lege Julia iidem ordinem amiserunt & iudices ad litem æstimandam acceperunt. Ordinis ex hac causa amissi exempla suggerunt Tacitus, Plinii epistolæ; hic ipse in Othone cap. ii.

Usum conchyliatæ vestis.] Dio in Augusto, qui eandem legem retulit, τὴν ἐσθῆτα τὴν ἀλαργὴν μηδένα ἄλλον ἔξω τῶν βαλευτῶν τῶν ἐν ταῖς (puto scribere τῶν τε ἐν τ.) ἀρχαῖς ὄντων ἐνδύσθαι ἐκέλευσε.

Leticarum

publicare, data M. Varroni cura comparandarum ac digerendarum. Siccare Pomptinas paludes: emittere Fucinum lacum: viam munire a mari supero per Apennini dorsum ad Tiberim usque: perfodere Isthmum: Dacos, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, coercere: mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec nisi ante expertos aggre-
 45 gri praelio. Talia agentem atque meditantem mors praevenit: de qua prius quam dicam, ea quae ad formam & habitum, & cultum & mores, nec minus quae ad civilia & bellica ejus studia pertineant, non alienum erit summam exponere. Fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, ore paullo pleniore, nigris vegetisque oculis, valetudine prospera: nisi quod tempore extremo repente animo linqui, atque etiam per somnum exterreri solebat. Comitiali quoque morbo bis inter res agendas correptus est. Circa corporis curam morosior, ut non solum tonderetur diligenter, ac raderetur, sed velleretur etiam, ut quidam exprobraverunt: calvitii vero deformitatem iniquissime ferret, saepe obrectatorum jocos obnoxiam expertus. Ideoque & deficientem capillum revocare a vertice assueverat: & ex omnibus decretis sibi a senatu populoque honoribus, non

Lecticarum usum & margaritarum ademit.] Eusebii in Chronico verba sunt, in anno proximo post devictam a Caesare Aegyptum: *Prohibita lecticis margaritisque uti, quae nec viros nec liberos haberent, & minores essent annis quinquaginta quinque.*

44. *Bibliothecas Graecas & Latinas.*] Malim *Bibliothecas Graecam & Latinam.* ut fere libro sequente.

T O R R E N T.

Emittere Fucinum.] Id postea factum a Claudio. Sueton. cap. 11.

Perfodere Isthmum.] Id ante Caesarem Demetrius rex, ac post eum Cajus & Nero tentarunt, infausto omnes exitu. Plin. lib. 14. cap. 14. Philostrat. vita Apollonii lib. 14. Sueton. Calig. cap. 21. & Ner. cap. 19.

45. *Per somnium exterreri.*] Duo libri *per somnium.* Placet. quis enim non aliquando per somnium exterritur? Somni autem inquieti, maxime accedente terrore, morbum significant.

Inter res gerendas.] Libri duo *inter res agendas.* haud dubie melius. Plutarchus eum hoc morbo laborasse scribit, cum bello Africano aciem ordinaret. Possumus etiam ad judicia referre. Unde *rerum actus*, de quo Aug. cap. 331.

C A S A U B O N.

Siccare Pontinas paludes.] Dio lib. 44. initio, inter recensendos honores, quos Caesar dictator est consecutus, ita scribit: *ὡς τε ταῦτα ἐδέξατο, τὰ τε ἔλη οἱ τὰ Πόντινα χαῖσαι προσέταξαν.* quibus verbis eo loco positis quid sibi auctor ille voluerit, alias viderimus. Meminit & lib. 45. ubi *Πόμπτινα* vocat, non *Πόντινα*, ut ante. eadem diversitas apud Latinos.

Ea quae ad formam & habitum: &c.] Haec omnia, quo ordine hic proponuntur, eodem postea explicantur. Hic perpetuus mos Suetonii, ne semel quidem, ut videtur, ejus interpretibus observatus.

45. *Fuisse traditur excelsa statura.*] Silenus apud

Julianum in Caesaribus de statura & forma hujus: *Καὶ γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ἐστὶ μέγας καὶ καλὸς. ἐμοὶ γὰρ εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τὰ γὰρ περὶ τὴν κεφαλὴν ἐστὶ προσόμοιος.* Alludit autem sub Sileni persona Julianus, ad calvitii deformitatem: nam tales Sileni pingebantur, ut ex Luciano & poetis constat. Iisdem nasum collisum tribuebant, teste Seneca & Luciano eodem. ideo Lucretius: *Simula, Silena est.* Xenophon Silenos nominat *τῶν ἐν τοῖς σατυρικοῖς αἰσχίστους.*

Teretibus membris.] Succulentis, nec tamen obes. Philosophus hunc habitum *εὐσαρκον* vocat, & *ἀρθρώδη καὶ διρθρωμένον*, qui medius est inter τὸν λεπτόν & περίπλεον.

Nigris vegetisque oculis.] Qui prae se ferrent τὸ δραστήριον Caesaris, & illum ei proprium vigorem, celeritatemque quodam igne volucrem, ut Plinius libro septimo. Aristoteli quoque oculi nigri, sed qui ad flavum colorem inclinent, indicium sunt *ἐνψυχίας*. At in Viterb. codice scriptum est, *nigris, levibus, volubilibusque oculis*: quod intelligeremus de iis oculis, quos Graeci vocant *ταχὺ κινεῖσθαι* vel *κινεμένους*: quibus contrarii sunt, *ὀιπεπηγότες ὀφθαλμοί*, oculi fixi. Lego cum vulgatis, *vegetis*. Eginhartus in vita Caroli Magni, quae tota fere Suetonii verbis & sententiis scripta est: *Apice capitis rotundo, oculis praevalidis ac vegetis.*

Bis inter res agendas correptus est.] Semel Africano bello, teste Plutarcho: iterum fortasse Hispaniensi contra Pompeii liberos. nam aegrotasse eum tunc, auctor Dio. sed an comitalis fuerit ille morbus, quaeri potest: nam verba Dionis aliud videntur indicare. *Agendas*, non *gerendas*, habent vet. codd. Ex iisdem alia sunt, quae isto capite emendavimus.

Circa corporis curam morosior.] Sic omnes libri: quod testari placuit, quia scio quibusdam visum, *morosior* esse scribendum. Ingeniosa, fateor, conjectura: sed cujus gratiam facimus ipsis nos quidem,

non aliud aut recepit aut usurpavit libentius quam jus laureæ perpetuo gestandæ. Etiam cultu notabilem ferunt. Usus enim lato clavo ad manus fimbriato, nec ut umquam aliter quam super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. Unde emanasse Sullæ dictum,

nisi prius nos docuerint, quare hæc omnium librorum lectio ferri non queat. *Morofus* opponitur indifferenti, ut cum mox ait: *Fuisse Cæsarem circa victum indifferentem.*

T O R R E N T.

Lato clavo ad manus fimbriato.] De tunica lati clavi loquitur, quæ proprie senatorum erat. Aug. cap. xciv.

Sylla dictum constat.] Dele constat, ut in quatuor exemplaribus. Ex eodem fonte illud Ciceronis: *Præcinctura me decepit.* Macrobius lib. Saturnalis. 11. cap. 111. Plura ad Horat. Epod. 1.

Discinctus aut perdam ut nepos.

C A S A U B O N.

Jus laurea perpetuo gestandæ.] Liber Memmii, *jus laurea corona p.* Vide, quæ scripsimus ad cap. 11.

Etiam cultu notabilem ferunt.] *Cultu notabilem* vocat, τὸν ἔχοντα ἐσθῆτας ἐξάλλας, ut de regibus & tyrannis loquitur Polybius in vi. & apud Nicetam, *πολαὶς ἐξάλλοις ἐκέκασο*: alibi dicit ἐσθῆτας καὶ νοφεύεις. *Notabilis* vox frequens Plinio, Senecæ, Tertuliano, & Cypriano. Seneca in Epistolis: *Ut inter istos nomen invenias, opus est non tantum luxuriosam rem, sed notabilem facere.* De Cæsaris lautitiis Dio libro xliii. Τῇ τε ἐσθῇτι χαυνοτέρα ἐν πᾶσιν ἐνθρόνιστο, καὶ τῇ ὑποδέσει· καὶ μετὰ ταῦτα ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ, κατὰ τὰς βασιλείας τὰς ἐν Ἀλβῇ ποτὲ γενομένης, ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἰάσον, ἐχρήτο. *Deliciis fluxioris vestis ubique luxuriabatur, & calceamentorum*: quibus etiam postea interdum usus est altioribus & coloris rubri, more regum, qui Alba quondam regnarunt, ut qui propter Julum ipsos genere contingeret. Sic legi debet hic locus & exponi: nam vulgo postrema verba pessime eduntur sic: ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἰάσον. Interpretibus facile condonarem, si hoc tantum peccassent, quod depravatam lectionem secuti sunt: sed ὑπόδεσιν verti cincturam fluxiorem, quis ferat? Nihilò consultius verba ὑψηλῇ & ἐρυθροχρόῳ ad ἐσθῆτα retulerunt: cum perspicuum sit ad ὑπόδεσιν referri. Quid est autem vestis ὑψηλῇ? atqui de calceamentis Cæsaris loquitur auctor: ea namque sunt, quæ vel humilia vel alta dicuntur a veteribus, ut libro sequente annotamus. Ὑπόδεσις ἐρυθροχρόος sunt calcei punicei, quibus interdum utebantur procures Romani in triumphis & pompis solennibus. In lapide posito memoriæ C. Marii: DE. MANUBIEIS. CIMBRICEIS. ET. TEUTONICEIS. ADEM. HONORI. VICTOR. FECIT. VESTE. TRIUMPHALI. CALCEIS. PUNICEIS. A re-

gibus Albanis esse exemplum, ait Dio: a quibus etiam mulleorum calceorum usum patritii Romani didicerant, ut ait Festus. Regum igitur Albanorum insigne quondam fuere calcei punicei, ut Imperatorum novæ Romæ πένδιλον ἐρυθρόν sive φοινικοβαφές, quod ex Zonara, Niceta aliisque constat.

Usus enim lato clavo ad manus fimbriato.] *Fimbriæ* inter ea, per quæ vesti ornatus accedit, & pretium. sic paludamenta ducum fimbriata erant. Plutarchus Lucullo *κροσσωτὴν ἐφεσρίδα* vocat. Sic & mappis additæ fimbriæ. Petronius inter Trimalcionis delicias recenset, *mappam laticlaviam, fimbriis hinc atque illinc pendentibus.* nam mappas quoque purpura & auro clavatas fuisse constat. *Latum clavum ad manus fimbriatum* interpreto, χιτῶνα πλατύσημον, χερσίδας ἔχοντα μέχρι τῶν καρπῶν κροσσωτάς. *tunicam laticlaviam, manicas ad manus usque habentem, easque fimbriatas.* vel intelligit tunicam ἀνάκωλον simpliciter, id est, ea longitudine, ut brachia tegeret. prior interpretatio est melior. Atque hic observent studiosi antiquitatis, quod hodie solet a nonnullis observari, ut indusiorum nostrorum extremæ manicæ ornatus causâ accessionem habeant limbi e subtiliore tela, vel simplicis atque expansi, vel in densas plicas corrugati; ejus moris vestigium fuisse in istis tunicis ad manus fimbriatis. Sic earum corrugatarum telarum, quæ collo aptantur, imago fuit in subuculis vel interioribus tunicis, circa collum fimbriatis, quibus usos esse veteres observamus. Nam talem olim fuisse formam interiorum vestium, quibus honestiores utebantur, declarat versus Lycophronis, quibus indumentum illud describit non habens exitum, quo usa est Clytæmnestra in tollendo Agamemnone. Sic enim ille doctissimus Poëta:

Ὁ μὲν γὰρ ἀμφὶ χύτλα τὰς δυστέξοδας
Ζητῶν κελευθὰς ἀυχενισῆρος βρόχῳ
Ἐν ἀμφιβλήτρῳ συντεταργανωμένος
Τυφλαῖς ματεύσει χερσὶ κροσσωτάς ῥαφάς.

Hæc obiter de isto loco: nam si Deus dederit vitam & otium, alibi totam illam antiquitatis partem pulcherrimam diligenter tractaturi sumus.

Nec ut unquam aliter.] Trajectio, in qua frequens Suetonius, pro *nec unquam aliter, quam ut super eum cingeretur.*

Unde emanasse Sylla dictum.] Scribo, unde manasse S. d. nisi tamen verbo emanare usus Suetonius, ut significaret, non palam id esse dictum a Sylla; sed vocem ab ipso editam in secretis colloquiis, postea esse evulgatam. Verbum *constat* sustulimus, auctoribus libris nostris & Torrentii.

T O R -

46 Etum, optimates sæpius admonentis, ut male præcinctum puerum caverent. Habitavit primo in Suburra modicis ædibus: post autem pontificatum maximum, in Sacra via domo publica. Munditiarum lautitiarumque studiosissimum multi prodiderunt. Villam in Nemorensi a fundamentis inchoatam, magnoque sumtu absolutam, quia non tota ad animum ei responderat, totam diruisse, quamquam tenuem adhuc & obæratum. In expeditionibus tessellata & sectilia pavimenta circumtulisse. Britanniam petisse spe margaritarum,

T O R R E N T.

46. *In domo publica.*] Sic enim pontificem habitare necesse erat. de quo Aug. cap. LXXVI.

Villam in Nemorensi.] Ejus villæ adhuc exstant vestigia non procul Aricia. Cic. ad Att. lib. VI. epist. I. *Cæsarem in Nemorensi readificando diligentiorē fore.* sic enim Turnebus legit, quem sequor.

Tessellata & sectilia.] Hæc pro iisdem usurpare videtur Vitruvius lib. VII. Sunt, qui *tessellata* ex marmore; *sectilia* ex citro, ebore, acere, testudine, & id genus aliis, fieri solere contendunt. Quasi vero non & marmora secantur. *Tessellata* igitur, quæ tessellis strata sint, expono (Græce *λιθόστρωτα* vocantur) *sectilia* vero, quæ secto vel marmore, vel citro, vel ebore, vel acere junguntur. Vide Isidorum lib. XIX. cap. XIII. & XIV.

C A S A U B O N.

46. *Villam in Nemorensi a fundamentis inchoatam.*] Diomedes Grammaticus libro primo: *Inchoavi*, inquit, *ab inchoo.* Sic dicendum putat Julius Modestus, quia sit compositum a *chao*, initio rerum. At Verrius & Flaccus in postrema syllaba aspirandum probaverunt. Cohum enim apud veteres mundum significat: unde substractum inchoare. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissime, ædem inchoatam ita disseruit. in libris vulgatis male *choaum* pro *cohum* est editum. Adi Festum in ea voce. male etiam *inchoare* & *inchoatam*, contra apertissimam Diomedis mentem. Fortasse etiam scribendum: At Verrius Flaccus alique in p. vel, At Verrius Flaccus in p. s. a. probavit. Verum hanc emendationem incertiore reddit, quod Flacci cognomen non in Verria solum gente, sed aliis multis fuisse repertum, constat. Apparet autem ex isto Diomedis loco, existuisse olim aliquod de re grammatica Suetonii opus, cujus hodie etiam titulus nobis incognitus. Sane ædem inchoatam dicit Tranquillus in hoc opere libro secundo cap. LX. sed non illum locum respicit Diomedes, neque ullum alium istorum librorum. Quin autem ubique in nostro scriptore *inchoare* & *inchoatum* sit scribendum, nemini dubium esse potest, si sua Diomedis constat fides. Vide amplius Servium, aliosque Grammaticos.

In expeditionibus tessellata & sectilia pavimenta circumtulisse.] Pavimenta appellat, materiam pavimentorum, ipsa sectilia marmorisque crustas & teferas, quas circumferebat Cæsar in expeditionibus, ut quoties castra metandum esset, pavimenta ex iis

in prætorio, picta de musivo, struerentur. Quare oportuit eum in suo ministerio musivarios artifices semper habere. At apud veteres, ut testatur Polybius, militum gregariorum munus fuit in extruendis castris, τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἑδαφίζειν. Postea luxuria etiam in castra perrupit: adeo ut inter sarcinas ducum ista pavimenta fuerint. Ideo prætorium in castris templo propter magnificentiam Josephus comparat. Plinius quoque lib. XXXVII. *Neronis victoria cubacula unionibus constructa queritur.* inde illa indignatio Horatii de castris Antonii:

*Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopeum.*

Juvenalis de Othonis speculo:

*Res memoranda novis annalibus, atque recenti
Historia, speculum civilis sarcina belli.*

Idem Poëta de patina Domitiani:

- - - sed ex hoc

Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur.

Fatetur Vellejus inter Tiberii sarcinas belli Germanici Pannonique tempore, fuisse balinei instrumentum: sed in usum ægrotorum, non ad delicias Tiberii: *Fars medici*, ait II. CXIV. *jam apparatus cibi, jam in hoc solum importatum instrumentum balinei, nullius non succurrit valetudini.* Transiit hic luxus ex oriente & castris regum Asiæ ad Romanos. nam talem fuisse illorum, non in urbe solum, sed militiæ quoque, vitam, nemo ignorat, qui Græcos auctores legerit. Trebellius Pollio de Herode tyranno: *Homo omnium delicatissimus, & prorsus Orientalis & Græca luxuria, cui erant sigillata tentoria, & aurati papiliones, & omnia Persica.* Sustulit ex parte hunc luxum Adrianus Imper: *ac triclinia de castris & porticus, & cryptas & topia diruit*, inquit Spartianus. Porro apud veteres in frequentissimo usu tessellata pavimenta fuere: adeo ut cum plurima eorum essent genera, istud tamen pavimenti appellationem propriam sibi fecerit. Itaque auctor Glossarii vertit pavimentum, ψηφολόγημα, ψηφολόγητον ἑδαφος: & Cicero porticum domus suæ pavimentatam ait fuisse in ea pro Domo, non simpliciter ἑσπαμένην, sed arte pavimenti, ut Lucilius dixit. Græci quoque λιθόστρωτον hoc pavimenti genus vocarunt, & e Latinis Varro ac Plinius. Apud Homerum quidam e veteribus Criticis κραταίπεδον ita interpretati sunt, nempe λιθόστρωτον ἑδαφος ἢ ψηφολογικόν. Sed falli eos opinor: neque enim tam antiqua apud Græcos ea ars fuit, ut ex Plinio

rum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus. Gemmas,

discere licet. In Euangelio Johannis capite XIX. λιθόστρωτον puto esse judicii locum, qui in Rabbino-
rum scriptis appellatur חֲבִיתָא q. d. *cubiculum caesura*, propter sectilia & caesi marmoris frustra, quibus elaboratum ejus pavimentum. etsi potest vox Hebraica aliter exponi: de quo nolim contendere. Apulejus: *Pavimenta ipsa lapide pretioso caesum diminuto, in varia pictura genera discriminantur.* Gregorius Nyssenus in Theodorum Teronem martyrem: Καὶ ὁ τῶν ψηφίδων δὲ συνθέτης ἱστορίας ἀξιὸν ἐποίησε τὸ πατὲρμενον ἑδάφος καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἔτα φιλολογῆματιν ἐνευπαθεῖ τὴν ὄψιν. Elegantissime vero S. Augustinus libro primo de Ordine cap. pr. *Si quis tam minutum cerneret, ut in vermiculato pavimento nihil ultra unius tessellae modulum acies ejus valeret ambire, vituperaret artificem, velut ordinationis & compositionis ignarum: eo quod varietatem lapillorum perturbatam putaret, a quo illa emblemata in unius pulchritudinis faciem congruentia simul cerni collustrarique non possent.* Meminit hujus artis etiam Epiphanius in disputatione contra Valentinianos. De his pavimentis non repetam, quae pridem sunt ex Plinio, Vitruvio & Isidoro, notata aliis. Sed non praetermittam corruptum in illorum mentione locum apud Senecam patrem, nemini adhuc emendatum. Lego igitur sic haec verba ex Controversia prima libri secundi: *In hos ergo exitus varius ille secatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat: at quam junctus severe! in hos pavimentum tessellatum, & infusum tectis aurum.* elegantissime Papirius Fabianus, cujus illa sunt, postquam dixit opes eximias saepe maximorum malorum esse causam, subdit hoc ἐπιφώνημα, quod in libris omnibus corruptissime scriptum est. Illud, *at quam severe junctus!* Persiano simile: *Per laeve severos effundit junctura ungues.* & est διὰ μέσῃ insertum venuste, ut in eo genere scriptorum non pauca. ita autem restituiimus ex illa corrupta lectione, *teget quam vinctus severe, & pro pavimentum levatum facimus pavimentum tessellatum.* Illud quoque nondum cuiquam explicatum, quid sibi doctissimus auctor Glossarii velit, cum scribit: *Pavimentum, χονδροβολίας ἑδάφος.* nam ita potius scribendum. puto autem intelligi pavimenti genus, quod non tessellis, sed quasi punctis ac granis sit distinctum, & vermiculatum. Nicetas Choniates lib. tertio: *πλάκας ῥανίσιν ἐσιγμέναις ποικιλοχρόοις* appellat. Idem auctor eo loco τυπώματα διὰ ψηφίδων nominat, figuras opere musivo, & ut loquitur idem alibi, *ψηφίδων μικρῶν ἐπιθέσεις*, vel ἐνθέσεις λεπταῖς ψηφίδων expressas: quod interpret non est affecutus. Gregor. Naz. dixit οἰκίας καταστραπτύσσας ψηφίδος λεπτῆς διαθέσει. Galenus διατυπῶσθαι sic usurpat in exhortatione ad Artes: *Τὸ δὲ ἑδάφος ἐκ λίθων πολυτελῶν συγκεῖσθαι, θεῶν εἰκόνας ἔχον ἐξ αὐτῶν διατετυπωμένας.* Procopius lib.

primo de Aedificiis Justiniani: *Ἐναθρύνεται δὲ ταῖς γραφαῖς ἡ ὀροφὴ πάντα ἔ τῶ κηρῶ ἐντακέντι τε καὶ διαχυθέντι ἐνταῦθα παγεῖσα, ἀλλ' ἐναρμοσθεῖσα ψηφίδων λεπταῖς τε καὶ χρώματιν ἀραισμέναις παντοδαποῖς· αἱ δὲ τὰ τε ἄλλα καὶ ἀνθρώπων ἀπομιμνῆνται,* Nicetas idem in Johanne Comneno verbum εἰκονίζεσθαι sic usurpat. *Ὅσα, inquit, οἱ ἐν τοῖς τοίχοις διὰ ψηφίδων καὶ χρωμάτων εἰκονιζόμενοι.* Eruditus interpret ψηφίδας hic putavit esse *penicillum*. magno errore. sunt enim tessellae, vel laminae aut bracteae: nam in Manuele Comneno memorat auctor ille ἀνδράνας ψηφίδων χρυσῶν ἐπιθέσει διαυγάζοντας. quod vel de bracteis aureis, quibus parietes illiti, accipiendum; vel de tessellis inauratis. Nicetas alibi vocat τὰς ἐκ τῶν ψηφίδων καὶ χρωμάτων ἀραισμέας & in Isaacio Angelo τὰ διὰ ψηφίδων ποικιλοχρόων ἔκτυπα. Tessellas Graeci etiam βόλια dixerunt: unde est χονδροβολίας vox in Glossarii superiore loco, pro minutissimo genere harum tessellarum instar granorum. nam id est χόνδρος. hic in Gallia vocamus *marqueterie*. Glossarium: *Tessella: βόλια καὶ ψῆφοι.* Sunt & tesserae lusoriae, βόλια. Hieronymus in vita Apollonii: *Prophetes tabula ludit & tesseriis?* Graecus interpret: *προφήτης τάβλα καὶ βολίοις παίζει* In Graeco Epigrammate εἰς τάβλαν:

Ἐζόμενος μὲν τῇ δὲ παρ' εὐλαΐγῃ τραπέζῃ
Παίγνια κινήσεις τερπνὰ βολοκτυπῆς.

Hesychius: *Πετλοὶ βόλια, ἐν οἷς ταυλίζουσι. Sectilia,* quae Suetonius aliiue nominant in hoc argumento, sunt, quas Palladius in Majo, *tabellas marmoreas aut paginas.* Hebraei, חֲבִיתָא, ut Proverbiorum cap. XVIII. II. doctiores interpretantur Graeci, ἀβάκια & ἀβακίσκος. Moschio apud Athenaeum & Eustathium: *ταῦτα δὲ πάντα δάπεδον εἶχεν ἐν ἀβακίσκοις συγκείμενον ἐκ παντοίων λίθων.* Eustathius hanc notam subjicit: *Ὅρα τὸ ἀβακίσκος, ἐξ ἧς δὴ λαβὼς ἔ μόνον ἐπὶ σανίδος ὁ ἀβάξ καὶ τὸ ἀβάκιον, ἀλλ' ἰδὲ καὶ ἐπὶ λίθων ὁμοιοσχημόνων ξυλίνοις ἀβαξί.* Gregorio Nazian. *πλάκες*, ut Latinis paginae dicuntur, in lepidissimis versiculis, quibus animam alloquens suam, Visne, inquit, *ψηφίδων σοφισμῶς κινεμένων σχεδόν τι; Λάμπιν πλακός τε ἀνθηρᾶς Ἀντίχραον πολύχρυν.* Etiam Romanis scriptoribus *abaci* inter parietum ornamenta; Plinio libro XXXV. cap. primo, Vitruvio lib. VII. cap. III.

T O R R E N T.

47. *Exegisse pondus.* Margaritarum dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lavore, pondere, quanquam semunciae pondus raro excedant. Plin. lib. IX. cap. XXV. ubi tamen de margaritis Britannicis non satis ei cum Suetonio convenit.

mas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui, semper animosissime comparasse : servitia rectiora politioraque, immenso pretio, & cujus ipsum etiam puderet, sic ut rationibus vetaret

T O R R E N T.

Animosissime comparasse.] Sic animose licere Paulus J. C. l. xxix. Fain. eriscundæ. emptor animosior Javolenus l. xxxvi. Mandati. *audax sponso* Juven. Sat. ix.

Dedecorum pretiosus emptor.

Horat. lib. iiii. Od. vi. Exemplum de Cæsare apud Plin. xxxv. cap. xi. Ajacem enim & Medeam ei Timomachus vendidit lxxx. talentis.

Servitia recentiora.] Liber Vaticanus *retiora*, & adscriptum margini *rectiora*. Ac sane in confessio est mancipia novitia adhuc, ac proinde ad omne ministerium aptiora, tritis jam & veteranis esse præferenda, quod l. xxxvii. de Ædilitio edicto Ulpianus tradit; sed tamen aliud subesse debuit, propter quod ad tantum pretium iretur. quæ ratio scriptorem movit, ut pro *recentiora*, *rectiora* substitueret. Verum cum dictio *politiora*, quæ subjungitur, eundem sensum melius exprimat, nihil muto. sic enim & *novitia puella* apud Terent. Eunuch. Act. iiii. Sc. v. veteranis oppositæ. Quamquam & alio modo recentiora exponere possumus, quæ ætate integra sunt. Auctor est Plin. lib. vii. cap. xxxix. Daphnidem Grammaticum venditum fuisse hs. (quo nullum ante majus servi pretium) iiii. m. dcc. Vide Aug. cap. xlii. Justo Lipsio ad Tacit. Agricolam visum legere *decentiora*.

Ut rationib. vetaret.] Libri duo, ut *rationib. quoque vet. inf.* Quæ particula sensum juvat. nam qui frugi erant, quæcunque quovis modo expenderent, rationibus inferebant. Inf. Vesp. cap. xxi.

C A S A U B O N.

47. *Animosissime comparasse.*] *προθυμότητα*. sic *animosus corruptor* apud Tacitum : apud Ælianum, *ἀνδρείως καὶ ἀνδρικῶς* : apud Dionem *ἀθυμότερον* pro lentius & remissius.

Servitia recentiora politioraque.] Non eadem ratio erat fervorum, qui elegantiae & floris ætatis causa emebantur, atque eorum qui ministerii. In his novitia servitia pretio cedebant veteranis, quod vel Græcorum vox νεώνητος indicat : dicitur enim per contemptum atque *εὐτελισμὸν*, ut *ἀλάνητος*. Claudianus eleganter de Eutropio :

Tot translata jugis summisit colla vetustum

Servitium semperque novum.

In illis recentissima quæque gratissima, & jucundissimi usus : nempe quorum formam vultumque adhuc nullus labor deturparat, & ut Græci dicerent, *ὅν τὰς ὀφείας ἔδεμια ταλαιπωρία ἤφανίκει*. Ea sine excogitata multa a veteribus mangonicæ artis peritis, ut quam tardissime flos ille ætatis, quo pædagogia ista commendabantur, præteriret. Hi sunt,

quos Græci dicunt *ἀωρυλλίδες*; ut quidem scripsere nonnulli veterum criticorum in versu hoc Cratini ex Archilochis, *Ἐρατμονίδη Βάθιππε τῶν ἀωρυλλίδων*. sed scripserunt alii *ἀωρολείδες*, ut apud Hephæstionem. ita & Ælianus nominat, de Animalibus lib. xiii. cap. xxvi. Vim Græci illius nominis exprimit Seneca pluribus verbis epist. cxxii. *Non vivunt contra naturam, qui expetunt, ut pueritia splendeat tempore alieno? Quid fieri vel crudelius vel miserius potest? Nunquam vir erit, ut diu virum pati possit : Et cum illum contumelia sexus eripuisse debuerat, ne atas quidem eripiet.* Quare placet lectio omnium vet. *recentiora* : nec placet eruditissimorum virorum emendatio. *Recentia* servitia opponuntur *exoletis* & *κληροῖς καὶ παρηγόροις*, quos Græci *κόλλοπας* dixerunt. In libro Cujacii fuit *rectiora pollucioraque*. perperam. *polluctiora* fortasse aliquis arripiat antiquarius, pro selectiora, meliora; qualia sunt, quæ diis consecrantur & pollucta dicuntur. Nobis veriora quam acutiora sunt cordi; cum præsertim videantur veteres vocem *polluctus* in contrario sensu posuisse. Plautus Rudente : *Non ego sum pollucta pago.* id est, communis & omnibus exposita.

Immenso pretio.] Juvenalis Sat. v.

Flos Asia ante ipsum pretio majore paratus.

Quam fuit Et Tulli census pugnacis Et Anci.

Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum

Frivola : quod cum ita sit, tu Gatulum Ganymedem

Respice, cum sities; nescit tot millibus emtus

Pauperibus miscere puer : sed forma, sed atas

Digna supercilio.

Et cujus ipsum puderet, sic ut rationibus vetaret inferri.] Romanorum olim tanta in tabulis conficiendis diligentia, ut quacunque ex causa pecuniam expendissent, id in rationes referrent. Ideo dixit Seneca in epistola prima, luxurioso diligenti rationem constare impensæ. Inde sæpe usu venit, ut scelus pecunia redemptum, aliaque talia, ex ipsis auctorum tabulis probarentur. vel vide orationem pro Cluentio. Nullas vero tabulas conficere, quod olim de Antonio oratore vulgo creditum, hominis esse parum frugi, extra quam si quis filiusfamilias esset, judicabant. Auctor Cicero pro Coelio. Circumspectiores, quod in Cæsare hic notat Suetonius, quæ male & nequiter emerant, vetabant rationibus inferri a dispensatore : aut sub falsis titulis jubebant inferri, ut de Vespasiano scribitur lib. viii. xxi. Dispensator enim non solum æra singula annotabat, sed singulis summis titulum præponebat, unde constaret impensæ ratio. Posidonius in vita Augustini : *Nunquam clavem, nunquam anulum in manu habens : sed ab eisdem domus præpositis cuncta Et accepta*

taret inferri. Convivatum assidue per provincias duobus tricliniis : uno, quo sagati pallia- 48
tive; altero, quo togati cum illustrioribus provinciarum discumberent. Domesticam di-
sciplinam in parvis ac majoribus rebus diligenter adeo severeque rexit, ut pistorem, alium
quam sibi panem convivis subjicientem, compedibus vinxerit : libertum gratissimum, ob
adulteratam equitis Romani uxorem, quamvis nullo querente, capitali pœna adfecerit. Pu- 49
dicitiae ejus famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læsit, gravi tamen &
perenni opprobrio, & ad omnium convitia exposito. Omitto Calvi Licinii notissimos
versus :

*Bithynia quicquid
Et padicator Caesaris umquam habuit.*

Præ-

cepta & erogata notabantur, quo sciretur, quantum acceptum, quantum dispensatum fuisset, vel quicquid indispensatum vel dispensandum remansisset : in multis titulis magis illius præpositi domus fidem sequens, quam probatum manifestatumque cognoscens. Quos vocat Posidonius titulos, Cicero articulos dicit, ut ad Chæreteres Theophrasti notabamus; Græci vulgo ἐλλόγια. Λόγιον est scriptura brevis, sententia una, cujusmodi fere oracula erant. ἐλλόγιον est scriptio causam expensæ pecuniæ continens, sive præfatio summæ, quæ in rationes refertur. Ἐλλογία exemplum & formula est in illo Vespasiani, cap. XXI I. Vespasiano adamatō h. s. cccc. item illo ex rationibus Periclis, exagitato a Comicis : Εἰς τὸ θεῖον ἡνάλωσα τοῦ ἄνθρωπου. hinc ἐλλογίζεσθαι, inferre rationibus cum indicatione causæ. Latine imputare. Paulus dixit καταλογίζεσθαι. Glossar. imputat, ἐλλογείν. Græcis Jurisconsultis ἀντέλλογος est compensatio, & ἐλλογίμος ἄνθρωπος, quem nos lingua vernacula dixerimus, *homme de mise*. Vocem ἐλλόγιον Romani fecerunt usu suam, & dixerunt *elogium*, vel quod pridem obtinuit, *elogium*. nam plane nihil elogium quam ἐλλόγιον, titulus, causæ brevis explicatio, præfatio : & ita sæpe Valerius Maximus *præfationem* pro elogio usurpat. Hanc veram esse censemus vocis *elogium* originem, de quo tam multi ante nos quæsierunt.

T O R R E N T.

48. *Sagati palliative.*] Gallos, Græcosque his verbis intelligit. nam & pallium Græcorum erat, quod nemo ignorat; sagum vero etiam Gallorum. De quibus Strabo : σαγηνόροισι δὲ, καὶ κομοτροφόισι. Sic Turneb. Adversar. II. cap. XXV I I. Adde Virgil. lib. VII I. Æneid. Gallorum habitum describentem :

*Aurea casaries ollis, atque aurea vestis:
Virgatis lucent sagulis. Tum lactea colla
Auro innectuntur.*

Trebell. vita Gallieni : *Perdita Gallia arrisisse, & dixisse perhibetur, Non sine trabeatis sagis tuta resp. est.* Tacit. de moribus Germanorum : *Nudi, aut sagulo leves, nulla cultus jactatio.* Sagum igitur

ad Romanos a Gallis venit, hodieque nomen apud nos manet.

In parvis ac majoribus rebus.] Carolus Langius vir doctissimus, ac majoribus rejiciebat.

Nullo querente.] Liber unus querente, id est, quæstionem exercente. unde *anquirere*. sed nihil muto.

49. *Pudicitia famam.*] Notus in Cæsarem Catulli versus :

Es impudicus, & vorax, & belluo.

Vide inf. Aug. cap. xxxiv.

Bithynia quicquid.] Finis est versus hexametri, cui subjungitur integrum pentametrum, *Et padicator Caesaris umquam habuit.*

C A S A U B O N.

48. *Uno, quo sagati palliative; altero, quo togati cum illustrioribus provinciarum discumberent.*] Per *sagatos & palliatos* placet Turnebo Gallos & Græcos intelligi : sagum enim esse Gallorum. Hac ratione possumus & Hispanos intelligere; nam & illorum sagum erat. Præter Strabonem in III. Appianus Ibericis : Χρῶνται διπλοῖς παχέσιν, ἀντὶ χλαμύδων αὐτὰ περιπορπάμενοι, καὶ τῷτο σάγον ἡγῶνται. Mox : ἐνεπορπήσατο σάγον Ἰβηρικῶς. Inde apud Val. Max. *sagulum Hispanicum*. Sed non puto hanc auctoris esse mentem. De comitibus enim Cæsaris hoc accipio, & ea, quæ dicebatur cohors prætoriana. Igitur per togatos intelligit honestiores e comitatu : puta, consulares, prætorios, senatores, legatos, & quæstores : per *sagatos & palliatos*, turbam omnem reliquam. *Sagatos* fuisse Romanos castra sequentes, tam notum est, quam duces paludatos. Sic Vitellius, ut est scriptum lib. VII I. Romam introiit paludatus ipse, comitibus sagulatis. quin ipsæ quoque ducum chlamydes *saga* appellantur ab Horatio & Val. Max. Non est autem dubium, Cæsarem in suo ministerio ac comitatu Græcos aliquos habuisse, ut medicos aut alios eruditos viros, quorum convictu delectaretur. hi sunt quos *palliatos* nominat.

49. *Præter contubernium Nicomedis.*] Serio hanc maculam a se amovet Cæsar, apud Dionem lib. LXXI I I.

T O R-

Prætereo actiones Dolabellæ & Curionis patris, in quibus cum Dolabella *pellicem regina*, *spondam interiorem regia lectica*, ac Curio *stabulum Nicomedis*, & *Bithynicum fornicem* dicunt. Missa etiam facio edicta Bibuli, quibus proscripsit collegam suum, *Bithynicam reginam*: *eique regem antea fuisse cordi, nunc esse regnum*. Quo tempore, ut M. Brutus refert, Octavius etiam quidam, valetudine mentis liberius dicax, conventu maximo cum Pompejum regem appellasset, ipsum reginam salutavit. Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse objecit, cum reliquis exoletis pleno convivio

T O R R E N T.

Actiones Dolabellæ & Curionis patris.] Supra cap. ix. orationes C. Curionis patris commemorat. Sic actiones Ciceronis in Verrem. Dolabellam autem non eum intelligo, quem Cæsar adolescens accusavit; sed eum potius, qui occiso Cæsare consulatum occupavit: tantisper dum libertati studere visus est, summopere eo tunc nomine a Cicerone laudatus, Fam. lib. ix. epist. xiv. & sæpe alibi. Idem Dolabella seditione etiam contra Trebellium, Cæsarem in Ægypto tunc agentem, offendit. de quo prolixè Dion lib. LII. Atque eo fortasse tempore Cæsarem criminatus est.

Pellicem regina.] Plures libri *pelicem*, ut semper in optimis quibusque mss. exaratum inveni, quamvis, si a pelliciendo, quod Festus voluit, si a Græco *παλλακή* dicatur, duplici ll scribi debeat. Vide Gell. lib. iv. cap. III. & J. C. l. cxliv. de Verb. signif. Regina autem *pellicem* dixit, ut apud Ovid. lib. vi. Metam. Philomela: *Pellex ego facta sororis*. Cicero pro Coelio: *Uxor generi, noverca filii, sibi pellex*. Quod qui non intellexit, pro *pellicem regina* scripsit *pellicem regiam*. sic enim in quodam lib. ms.

Spondam interiorem.] Quod uxores, & qui quæve uxorum loco, interius cubabant. Sic Horat. II. Od. III. *Interior nota Falerni* dixit, quod optima vina interius remotiusque condebantur. Idem Epod. II. *Extrema & in sponda cubet*.

Quib. proscripsit collegam.] De edictis Bibuli sup. cap. ix. & xx. Male autem, qui *perscripsit* pro *proscripsit* legunt. *Proscribere* enim nihil aliud est, quam publice quid scripto proponere. Et quidem de Bibuli edictis sic Cic. ad Att. II. epist. XXI. *Itaque Archilochia in illum Bibuli edicta ita populo sunt jucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum qui legunt, præterire nequeamus; ita ipsi acerba, ut tabescat dolore*. Archilochia vocat, quæ Archilochi poetæ maledicentissimi jambos acerbitate æquare possent, ut in quadam ad Fabium Gallum epist. lib. VII. *Tigellium Calvi Licinii Hipponacte præconio addictum*, cum scribit, dignum Hipponacte stylum significat.

Sed C. Memmius.] Sic plures libri, unus & C. Memmius. Legendum puto: *Sed & C. Memmius*, deleta dictione etiam. De C. Memmio inf. cap. LXXIII.

Ad cyathum & vinum.] *Ad cyathum* dixisse satis erat. Horat. I. Od. xxix.

Puer quis ex aula capillis

Ad cyathum statuatur unctis?

Juvenal. Sat. xiii.

Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor

Ad cyathos.

Propert. etiam, *Lygdamus ad cyathos*. Græci *κυάβιζιν* vocant. Duo igitur illa verba, & *vinum*, inepti alicujus glossemate margini ascripta, in contextum venere. Adde locum C. Gracchi apud Gellium cap. xii. lib. xv.

C A S A U B O N.

Spondam interiorem regia lectica.] Scipio Africanus in oratione in P. Sulpicium Gallum hominem delicatum: *Qui in convivio adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior accubuerit; qui non modo vinosus, sed virosus quoque sit: eumne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinadi facere solent?*

Edicta Bibuli, quibus proscripsit collegam suum.] Cave, assentiaris eruditissimo viro, qui emendat *proscripsit*, quod ferri non potest. Mirum, fugisse tantum in his litteris virum, quid sit *proscribere*. Dicitur enim de edictis magistratum loco publico posit. Cicero ad Atticum: *Proscripsit ille, se per omnes dies comitiales de cælo servaturum*. Græci pro eo *περγάρειν* dicunt & *σηλιτέυειν*.

V A R I O R.

49. *Spondam interiorem regia lectica.*] Duo lecti latera spondæ Latinis, Græcis *ἐνλάτα*. harum altera interior, altera exterior dicta. interior quæ propius parietem erat, quæ eminenti pluteo erat munita, hinc & pluteus proprie dicebatur. Isidorus: *Sponda exterior pars lecti; pluteus autem interior*. Ad pluteum mulieres cubabant; viri autem in priore sponda, quæ & exterior. Tibullus:

Et pressus prior est interiorque torus.

Marcellus: *Facula, qua insectores utuntur, si spondam lecti priorem, qua vir cubat, perunxeris & sponda medio inligaveris, dolores capitis remediabis*. Artemidorus: *τῶν δὲ ἐνλάτων τὸ μὲν ἔσω ἰδίως τὴν γυναῖκα, τὸ δὲ ἔξω τὸν ἄνδρα*. sic legimus apud Artemidorum. Nam hodie vice versa scriptum est: *τὸ μὲν ἔξω τὴν γυναῖκα*, quod ferri non potest, nec verum est.

vivio, accubantibus nonnullis urbicis negotiatoribus, quorum refert nomina. Cicero vero non contentus in quibusdam epistolis scripsisse, a satellitibus eum in cubiculum regium eductum, in aureo lecto, veste purpurea decubuisse, floremque ætatis a Venere orti, in Bithynia contaminatum: quondam etiam in senatu defendenti Nysæ causam, filix Nicomedis, beneficiaque regis in se commemoranti, *Remove*, inquit, *istac*, oro te: quando notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis. Gallico denique triumpho milites ejus inter cætera carmina, qualia currum prosequentes joculariter canunt, etiam vulgatissimum illud pronunciaverunt:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:

Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:

Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.

Pronum & sumptuosum in libidines fuisse constans opinio est, plurimasque & illustres 50
fœminas corrupisse: in quibus Postumiam Servii Sulpicii, Lolliam Auli Gabinii, Tertullam M. Crassi, etiam Cn. Pompeji Muciam. Nam certe Pompejo, & a Curionibus patre & filio, & a multis exprobratum est, quod, *cujus causa post tres liberos exegisset uxorem, & quem gemens Agisthum appellare consueisset, ejus postea filiam potentia cupiditate in matrimonium recepisset.* Sed ante alias dilexit M. Bruti matrem Serviliam: cui & proximo suo consulatu sexagies HS. margaritam mercatus est: & bello civili super alias dona-

est. Pueri quoque cinædi ad pluteum cubabant, in parte tori interiore. Martialis:

*Exciduntque senem, sponda qui parte jacebat:
Namque puer pluteo vindice tutus erat.*

Ubi pluteus pars tori interior. Hinc Dolabella Cæsarem pellicem regina, & spondam interiorem regia lectica vocabat. SALMAS. in Spartianum p. 64.

T O R R E N T.

In cubiculum eductum.] Liber unus inductum, alius deductum. quod sane malum, ut cap. sequenti, *Tertia deducta.* sensus enim est e triclinio in cubiculum deductum fuisse. Sueton. Aug. cap. LXIX. *Feminam consularem e triclinio viro coram in cubiculum abductam.*

Defendenti Nysæ causam.] Recte sic Pulmannus auctore Turnebo Adversar. xxiv. cap. xiv. & sic quatuor nostri mss. Unus etiam filii, non filia Nicomedis. Et Nysam sane filium, non filiam fuisse Nicomedis, etiam Sallustii fragmenta quædam, si modo Sallustii sunt, attestantur. Muliebre tamen nomen est, & quidem sororis Magni illius Mithridatis, apud Plutarchum Lucullo. Gellius quoque lib. v. cap. xiii. orationis meminit, quam C. Cæsar Pont. Max. pro Bithynis dixit. Beroaldus pro Nysæ scripsit emixe.

50. *Proximo suo cons.*] Non erraverit, ut arbitror, qui primo suo cons. legendum esse contendat. Aut proximum intellige, quem ipso belli civilis ingressu occupavit, hoc est, secundum.

C A S A U B O N.

A satellitibus regis eum in cubiculum regium eductum.] A cœna surgens Cæsar, in ξενώνα sive ho-

spitale cubiculum sibi assignatum recesserat: si nihil aliud, saltem ut pudori suo consuleret: inde postea per satellites est eductus, & ad regem deductus, quod conciso hoc loquendi genere indicatur. atque ita Thucydides & auctores alii sæpissime verborum compendium faciunt. Quare nihil mutandum. De hujusmodi transitu a triclinio in cubiculum loquitur Seneca, epistola xcv. *Transseo puerorum infelicium greges, quos post transacta convivialia cubuli contumelia expectant.*

Qualia currum prosequentes joculariter canunt.] Vide Plinium lib. xix. cap. viii. Notatus hic mos sæpe a scriptoribus Græcis rerum Romanarum. Huc refero illud Varronis de Lingua Latina: *Hinc appellatum dictum in mimo, ac dictiosius; hinc in manipulis castrensibus dicta ducibus.* Intelligit militum διακερτομήσεις, quas in duces suos jaciebant. Martialis:

*Consuevere jocos vestri quoque ferre triumphi:
Materiam dictis nec pudet esse ducem.*

A Græcis ad Romanos hunc quoque morem mansisse certum est. Phurnutus de Diis: *ὁ δὲ θριάμβος ἀπὸ τῆς θροεῖν καὶ ἱαμβίζειν τὴν κλῆσιν ἔλαχεν· ὅθεν καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὸν πόλεμον θριάμβοις πολλοῖς ἀναπαί- τοις σκώπροντες χρῶνται.* in capite de Baccho.

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem.] Dio vertit lib. xliiii. *Καίσαρ μὲν Γαλάτας ἐδούλωκε· Καίσαρα δὲ Νικομήδης.* poterat aptiore verbo uti quam δούλωσθαι, quod parum quadrat.

50. *Cui & proximo suo consulatu.*] Eum accipe, qui proxime tempora illa secutus est, quibus Serviliam amare cœpit: vel, ut cum Plutarcho dicam, quem proxime

donationes, amplissima prædia ex auctionibus hastæ ei nummo addixit. Cum quidem plerisque vilitatem mirantibus, facetissime Cicero, *Quo melius*, inquit, *emptum sciatis*, *Tertia deducta est*: existimabatur enim Servilia, etiam filiam suam Tertiam Cæsari con-

51 ciliare. Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc disticho apparet, jactato æque a militibus per Gallicum triumphum:

Urbani servate uxores, mæchum calvum adducimus.

Aurum in Gallia effutisti: heic sumpsisti mutuum.

52 Dilexit & reginas, inter quas Eunoen Mauram, Bogudis uxorem: cui, maritoque ejus, plurima & immensa tribuit, ut Naso scripsit: sed maxime Cleopatram, cum qua & con-

vivia

proxime præcessere οἱ χρόνοι, καθ' ὅς μάλιστα ὁ ἔρως ἐπέφλεγεν. Erat autem tunc temporis Cæsar juvenis & νεανίας ἔτι, ait Plut.

T O R R E N T.

Minimo addixit.] Beroaldus in omnibus, quos viderit, libris nummo scribi affirmat; ego utrumque repperi. Et olim quidem emptionis quoddam simulata genus erat, ut dato quis nummo, quod emere videbatur, donatum acciperet, de quo Porphyrio ad illud Horatii lib. II. Sat. v.

- - - *gaudentem nummo te addicere.*

Similis & apud Val. Max. locus lib. II. cap. v. ubi de Hirtii & Pansæ funere scribit. Et apertius J. C. l. XLVI. locati, & l. x. de acquir. possess. ubi conductionem, quæ uno nummo fiat, nullam esse ajunt, ideo quod donatio inducatur. Sed tamen aliarum rationes me movent, ut non nummo, sed minimo legendum hic esse existimem. nam si emptio, quæ nummo fit, non emptio, sed donatio est; quomodo verum erit, quod mox sequitur, plerosque admiratos fuisse vilitatem pretii? Deinde Macrobius lib. II. Saturn. cap. II. de eadem re scribens, non nummo, quod verbum follemne est, sed ære parvo fundum ablatum scribit. Sequitur igitur veram, non imaginariam hanc venditionem fuisse. Idque & Cæsari & Serviliæ erat honestius.

Tertia deducta est.] Contigerat per legem Cæsaris, de qua sup. cap. XLII. ut ad minimum quarta pars debiti, & sæpe tertia summæ deduceretur. *Deducere* etiam, uti & *perducere*, unde *perductores* Plauto & Cicero, non multum a lenonibus differentes, ad amoris conciliationem pertinent. Cicero igitur facetissime hoc dicto & legem Cæsaris, & libidinem notavit. Similis in Verrinis locus: *Ad quem iste deduxerat Tertiam, Isidori mimi filiam.* Et sup. cap. proximo Auctor: *Deductum in cubiculum.* Adde Tib. cap. XLV. & Vesp. cap. XXI.

Filiam suam Tertiam.] *Juniam Tertiam* vocat Macrobius, uxorem C. Crassi. Sed quis hic C. Crassus fuerit, ignoro. Serviliæ sane maritum Junium Silanum appellat Plutarch. Catone Uticense, qui Cato Serviliæ frater uterinus erat, avunculus Bruti. Altera Servilia Lucullo nupserat, & ipsa fama pa-

rum integra, ut totum Catonis gynæceum. Vide Plutarchum.

51. *Auro in Gallia stuprum emisti.*] Quod Beroaldus, & Glareanus affirmant in lib. ms. legi, *aurum in Gallia effutisti*, id nos quoque in tribus exemplaribus repperimus. Et fane militari licentiæ convenit, de qua Martial.

Consuevere jocos vestri quoque ferre triumphi:

Materiam dictis nec pudet esse ducem.

Exstat Catulli epigramma acerbissimum eodem pertinens. Veterem tamen lectionem non rejicio. sic enim & Horat.

Dedecorum pretiosus emptor,

lib. III. Od. VI.

52. *Ut Naso scripsit.*] Recte sic ex interpretum sententia Pulmannus, cum *Vasa* pro *Naso* habeant libri omnes, quos vidi. Actorii Nasonis mentio sup. cap. IX. At vero pro *Eunoën* codex unus e nostris *Einoën* habet. Turneb. *Eunen* mallet Adversar. III. cap. XXI.

C A S A U B O N.

Ex auctionibus hasta ei nummo addixit.] Turo-nensis liber, *ex auctionibus hasta minimo addixit.* idque jam probo, & sententiæ Torrentii lubens accedo.

Quo melius emptum sciatis, Tertia deducta est.] Bene emere est vili pretio emere, ἀξιόν τι πρίασθαι vel ἀξιόν. Doctissimus Turnebus, qui hic & in epigrammate Martialis care emere interpretatur, aliud agebat, cum illa scriberet, neque Turnebus erat. Sensus est, eos qui pretii parvitatem mirarentur, quo prædia emerat Servilia, magis miraturos, si sciant tertiam partem a venditore Cæsare fuisse remissam. Hæc simplex sententia horum verborum, in quibus latet Ciceronis jocus propter ancipitem notionem vocum *tertia* & *deducere*. Docti viri putant, alludi ad legem Cæsaris de solutione æris alieni; subtilius meo judicio, quam verius.

52. *Ut Naso scripsit.*] Probabiliter disputant interpretes laudari Actorium Nasonem, cujus ante facta mentio. tamen Viterb. *Nasa* habet: & in ora *Vassa*, Lissai *Vasa*. Pithœi & Turonensis *Vasto*.

Aurum in Gallia.] Galliis metrum postulat.

vivia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem nave thalamego pæne Æthiopia tenuis Ægyptum penetravit, nisi exercitus sequi recusasset. Quam denique accitam in urbem, non nisi maximis honoribus præmiisque auctam remisit: filiumque natum appellare nomine suo passus est. Quem quidem nonnulli Græcorum similem quoque Cæsaris & forma & incessu tradiderunt. M. Antonius agnitum etiam ab eo, senatui affirmavit: quæ scire C. Matium, & C. Oppium, reliquosque Cæsaris amicos: quorum C. Oppius, quasi plane defensione ac patrocinio res egeret, librum

T O R R E N T.

Nave thalamego.] Tres libri *thalamoque*. Placet *thalamego*. Qualem, teste Athenæo, Ptolemæus Philopator habuit, longitudine semistadii, latitudine xxx. cubitorum, altitudine paulo minus xl. Seneca lib. vii. de Beneficiis *navem cubiculatam* vocat. Tali, vittata insuper, Platonem ad se venientem excepit Dionysius tyrannus. Plin. lib. vii. cap. xxx.

C. Matium.] Sic exemplar Vaticanum, & Turnebi codices. Quanquam alii *Mattium*, alii *Maticum* scribi debere contendunt. Hujus C. Matii ad Ciceronem, & Ciceronis ad Matium epistolæ exstant Famil. lib. xi. De eodem ad Att. lib. ix. epist. xiii. *Homo me hercule temperatus, & prudens.* Iterum ad Trebatium lib. vii. epist. xv. *Quod in C. Matii, suavissimi doctissimique hominis, familiaritatem venisti, &c.* Communis Matii & Trebatii ad Ciceronem epistolæ exemplum inseritur lib. ix. ad Att. epist. xix. C. Matium quoque de re rustica scripsisse, ostendit Columella lib. xii. cap. iv. Fuit & Cn. Matius, & quidem (ut ego arbitror) Cajo vetustior, homo impense doctus. Cujus mimambos citant Gellius lib. x. cap. xxiv. lib. xv. cap. xv. & lib. xx. cap. viii. & Macrobius lib. i. Saturn. cap. iv. Eiusdem etiam Iliadis libros Gell. lib. ix. cap. xiv. & lib. vi. cap. vi. Quanquam mendose ibi *Trimatium* pro Cn. Matium scribitur. Varro quoque (ni fallor) lib. vi. de Ling. Lat. hos versus:

Corpora Græcorum mærebat mandier igni.

Et,

Obscæni interpres funestique ominis auctor.

Quanquam nec prænomen ibi exprimitur, nec operis titulus, & pro apud Matium quidam codices apud Marcium vatem habent. Plinius etiam Cn. Matii Equitis meminit, qui primus nemora consilia invenit, & eum Augusti amicum vocat, lib. xii. cap. ii. Nisi tamen C. Matius ibi legendum sit, ut idem mortuo Cæsare Dictatore in Augusti amicitia perseveraverit. Fuit & malum Matianum, a quocumque velis Matio appellatum. de quo Plin. lib. xv. cap. xiv. Colum. lib. v. cap. x. Macrobius tamen lib. i. cap. ix. Mattianum vocat, ut

nimirum Attius pro Atius, Attilius pro Atilius. Vide inf. Domit. cap. xxi.

C A S A U B O N.

Eadem nave thalamego.] Quales habebant paratas Ægyptii reges dccc. Vide Appianum in procemio. Similes, si usum spectes, veterum Gallorum paradæ, de quibus Aufonius & Sidonius. Item illa Neronis, de qua Plutarchus *περί ἀοργησίας*. Seneca *cubiculatas & lusorias* vocat. De iis sentit Gripeus in Rudente:

Post animi causa mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum:

Oppida circumvectabor.

Nisi exercitus sequi recusasset.] Attende loquendi genus, Ægyptum pæne penetravit, nisi exercitus sequi recusasset; pro, factumque esset, nisi penetravit igitur, est penetraturus fuit. Sic in Galba cap. x. *Servi per angiportum in balnea transeuntem pæne interemerunt, nisi expressa cruciatu confessio esset.* Hegesippus *ἡγεσιππος*, libro ii. *Tanto impetu in Romanos prosilire, ut omnem exercitum averterent, nisi equites subvenissent.* libro quinto idem: *Romanos flamma circumvallaverant, nisi mature consulissent.*

Quam denique accitam in urbem, n.] Cleopatram venisse Romam proximo anno post bellum Alexandrinum a Cæsare confectum, testis luculentus est Dio lib. xliii. Hieronymus ex Eusebio in illo anno, qui est ipsi quartus Olympiadis clxxxiv. *Cleopatra regio comitatu Urbem ingressa.* nam quin appellatione Urbis Romam & Eusebius & Hieronymus intellexerint, non potest dubitari. etsi aliter summo viro scimus esse visum: sed hoc est *γερωντικὸν ἀνδρὸς δαίμονος*, cui Suetoniani hujus loci tunc in mentem non veniebat, *καὶ πάντῃ ἐν ἐξουσίᾳ ἀμάρτυρα.*

Quæ scire C. Matium & C. Oppium, reliquosque Cæsaris amicos.] Tacitus Annal. lib. xii. lx. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæsaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. *Matios posthac & Vedios, & cetera equitum Romanorum pravalida nomina, referre nihil attinuerit.* Multa M. Tullius in epistolis ad Atticum.

librum edidit, *Non esse Caesaris filium, quem Cleopatra dicat.* Helvius Cinna trib. pleb. plerisque confessus est, habuisse se scriptam paratamque legem, quam Cæsar ferre jussisset, cum ipse abesset, uti uxores liberorum quærendorum causa, quas & quot vellet, ducere liceret. Ac ne cui dubium omnino sit, & impudicitia eum, & adulterio-

rum

T O R R E N T.

Librum edidit, non esse Caesaris filium.] Atqui Antonius Oppii testimonio probare voluit esse Cæsaris filium. Aut ergo tollenda est negatio, quod Glareano videtur; aut fatendum est, Oppium aliter scripsisse, quam Antonius diceret. Quod ego sane crediderim; maxime si Antonium id senatui affirmasse dicamus, quo tempore ante bellum Actiæ Cæsarem Octavianum tanquam insititium criminabatur, cum verus superesset filius Cæsario ex Cleopatra. Quam idcirco Reginam Regum appellari iussit, & Cæsariionem pro germano Cæsaris filio haberi voluit. quod ita Dio sub finem lib. XLIX. & Zonaras de Antonio tradunt. Ac credibile est, tunc Oppium in Octaviani, cujus partibus adhærebat, gratiam singularem ea de re librum edidisse, cui titulus fuerit: *Non esse Caesaris filium, quem Cleopatra diceret.* Scio tamen, Dionem scribere a III-viris, ac proinde durante adhuc Antonii amicitia, Cleopatras, quod Dolabellæ auxilia misisset, concessum fuisse, ut ejus filius Ptolemæus, cui cognomen erat Cæsario, Rex appellaretur. Quo tempore si quid forte Antonius senatui ea de re affirmavit, quia verisimile non est, Oppium tunc contradicendum fuisse, amplectenda erit Glareani sententia, ut hunc locum sine negatione legamus. Celare etiam lectorem nolim, in libro quodam pervetusto pro *quem Cleopatra dicat* legi *quemque Cleopatra dicat*, pro *quemquem*, ut arbitror; in altero vero *quicquid Cleopatra dicat*. Item pro *ab eo*, *Senatui affirmavit*. *Quæ scire Senatum*, &c. *ab eo*, *affirmavitque scire C. Matium*, &c.

Helvius Cinna.] Recte pro *Helius*. Simile mendum inf. cap. LXXXV.

Quas, & quot ducere vellet, liceret.] Melius libri mss. *quas & quot vellet, ducere liceret*. Tres tamen pro *vellet* habent *vellet*. recte. nam ad Cæsarem ipsum ea lex pertinuit. Docent Dionis verba iib. XLIV. quæ commodum mihi notata: *Ἀμέλει καὶ γυναιξὶν ὅσαις ἂν θελήσῃ συνεῖναι οἱ ἐτόλμησαν τινες ἐπιτρέψαι, ὅτε πολλὰς καὶ τότε ἔτι, καὶ περ πεντηκοντῆς ἂν, ἐχρῆτο.*

C A S A U B O N.

Non esse Caesaris filium, quem Cleopatra dicat.] Prima editio, *quæque de Cleopatra dicant*. Lislæi, *de Cleopatra dicant*. Fortasse pro *quem de Cleopatra editum dicant*: sed præstat legere cum vulgatis & mss. Qui putant legendum *Esse Caesaris*, sublata negatione, quia Antonius Oppium ejus rei aucto-

rem in senatu laudaverat, falluntur: nec attendunt ad illa Suetonii verba, *quasi plane defensione ac patrocínio res egeret*. innuit enim ideo scriptum ab Oppio librum, ut mentitum Antonium in senatu probaret.

Quas & quot vellet, ducere liceret.] Dicit *quas*: quia illi & civi Rom. & senatori non cum omnibus jus fuit connubii: puta, cum ea, quæ esset sanguine propius juncta, cum peregrina, cum liberta aut serva. Dicit *quot*, quia legibus Rom. non permessa *πολυγαμία*. Primus omnium Romanorum, ut Plut. ait, Antonius duas simul uxores habuit. Dio prius membrum prætermisit. non recte. nisi tamen scripserat ille: *Ἀμέλει καὶ γυναιξὶν ὅποιαις καὶ ὅσαις ἂν θελήσῃ συνεῖναι οἱ ἐτόλμησαν τινες ἐπιτρέψαι*. In plerisque codd. etiam Viterb. *vellet* scriptum, non *vellet*. Ea lectio confirmatur veteri exemplo Semiramidis, quod refert Orosius: item exemplo Valentiniani Imp. qui ut duas ipse posset uxores ducere, lege lata id omnibus permisit. auctores Socrates, Nicephorus, alii. Simile est, quod de Claudio narratur libro v. cap. xxvi. Juvat etiam, quod Suetonius *legem* appellat, non rogationem. Assentior tamen potius *vellet* probantibus. Præter Dionis auctoritatem, firmant prima editio & codices Pithœi ac Lislæi.

V A R I O R.

52. *Non esse Caesaris, &c.*] Bona lectio. Glareanus quidem negationem tollit, creditque scriptum ab Oppio librum, *Esse Caesaris filium, &c.* sed præterquam, quod nullus manuscriptorum codicum huic correctioni favet; etiam ipsa *συνέχεια* narrationis adversatur. Ait Suetonius: Cæsariionem verum Cæsaris e Cleopatra filium fuisse, patere, cum ex impositione nominis, tum formæ similitudine; tum denique ex affirmatione Antonii, qui ad conscientiam ac testimonium amicorum Cæsaris provocarit: ex his tamen Cæsaris amicis C. Oppium, ut ostenderet, falso suum testimonium allegari, edito libro demonstrasse: *Non esse Caesaris filium, quem Cleopatra dicat*. Sane quidem Oppius non fecisset amici hominis officium, si contrarium demonstrare voluisset. Nam hujusmodi Magnatum nothi, *quasi libidinem exprobrantes adspiciuntur*: ut in re dissimili loquitur Tacitus lib. XIV. annal. cap. LXII. BERN.

Quas & quot vellet, ducere liceret.] Soli Cæsari. Generalis lex foret, si *vellet* retineretur. Primus emendavit jure locum LIPSIVS l. Elect. xx. quem vide.

Vellet.] *Velles* forte scrib. GUJET.

rum flagrasse infamia, Curio pater quadam cum oratione, *omnium mulierum* virum, & *omnium virorum mulierem* appellat. Vini parcissimum ne inimici quidem 53 negaverunt. Verbum M. Catonis est: *Unum ex omnibus Casarem ad evertendam Remp. sobrium accessisse.* Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet, ut quondam ab hospite conditum oleum, pro viridi appositum, aspernantibus cæteris solum etiam largius dicat appetisse: ne hospitem aut negligentiam, aut rusticitatis videretur arguere. Abstinentioniam neque in imperiis neque in magistratibus præstitit. Ut enim quidam mo- 54 numentis

T O R R E N T.

53. Verbum M. Catonis est.] Liber unus: M. Catonis verbum est; alius M. Catonis est verbum; alius uti M. Cato ait. Legendum puto, M. Catonis est, sine verbum.

Ut quondam ab hospite.] Liber opt. quodam. Plutarchus Valerium Leonem Mediolanensem vocat, qui asparago unguentum pro oleo infuderit. Quare conditum, media syllaba producta, legendum videtur. Alii corripunt, ut pro vetusto accipiat: olei enim vetustas tædium affert, viride jucundius est. Plin. xv. cap. 11. & Cato de Re rust. lxxv. Indifferentem vero circa victum vocat. qui quid ederet, parum observaret. Sic de inobservantia Augusti, quod certum edendi tempus non servaret, cap. lxxvi.

Dicat appet.] Cod. Lovaniens. scribat habet pro dicat.

C A S A U B O N.

Omnia mulierum virum, & omnia virorum mulierem.] Pherecrates Comicus:

Οὐκ ὦν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἀπατῶν τῶν γυναικῶν εἰς νῦν.

Vetus Poëta alius:

Ἀνέρας ἡρνήσαντο, καὶ οὐκ ἐγένοντο γυναῖκες·
Οὐτ' ἀνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν·
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Ἀνέρες εἰσὶ γυναιεῖ, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.

53. Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet.] Indifferens circa victum est, qui ἐυκολος Græce dicitur unica voce. est enim παρὰ τὸ κόλον, cibus: unde βυκολεῖν & alia. Proprie igitur ἐυκολία est indifferentia circa cibum, etsi pluribus verbis Plut. in hac historia, τὴν περὶ τὴν διαίταν ἐυκολίαν dixit. ubi interpretes victus tenuitatem nescio quare vertere perperam maluerint, quam verbis Suetonii. Seneca aliter expressit epist. xc. Sapiens facilis victu fuit. hoc est, ἐυκολος περὶ τὴν διαίταν. Sic δύσκολος proprie, morosus circa cibum: sed generaliter accipitur pro δύσροπος. morosus, sive multorum diverforum morum homo. nos vulgo dicimus phantastique: ut & veteres Græci φανταστικοπεῖν & φαντασιοκόπος sic usurparunt. Auctor libri, qui Sapientia Sirach sive Panareton inscribitur, cap. iv. μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῇ οἰκίᾳ σου καὶ φαντασιοκοπῶν ἐν τοῖς δαίμασι σου. Ne sis in domo tua leoni similis, & vexans

morositate tuos famulos. ita puto interpretandum illum locum, etsi scio paullo aliter solitam accipi eam vocem, ut apud Eustathium in Odyss. λ. φαντασιοκόπος & ἐλπιδοκοπέμενος pro eodem. apud Eusebium ὁ φαντασιοκοπῶν & ὁ δοξοκοπῶν id. Hist. l. vii.

Conditum pro viridi appositum.] Unguento uti pro oleo, ejus est, qui vetus proverbium tollat, τὸ ἐπὶ φακῇ μύρον. Inest in factio ὑπερβολὴ δαπάνης inepta. Philosophus vocet, qui id faciunt, βαναύσους, ἀπειροκάλους, σαλάκωνας. Talis Horatio describitur Nævius:

- - - nec sic ut simplex Nævius unctam

Convivis præbeat aquam: vitium hoc quoque magnum. Simplex Horatio est ἀπειροκάλος. Oppius in Cæsaris hospite negligentiam aut rusticitatem appellat istiusmodi ἀπειροκαλίαν. ut & Plutarchus vertit ἀγροικίαν. Recte vero Plutarchum conditum oleum legisse, non conditum, patet ex iis, quæ diximus. Ait autem ille asparagos fuisse, in quorum paratu μύρον ἀντ' ἐλαίᾳ Cæsaris hospes Valerius Leo Mediolanensis usurpavit. Oleum asparagis affundi solitum testis Varro, Virgula divina: Oleum in lucubrationem servavimus, quod in sparagos totum legitime vertamus. Sic in Nonii codicibus scribitur hic Varronis locus. recte. neque assentiendum aliter pronuntiantibus. σπάραγος pro ἀσπάραγος dicit Vir undecunque doctissimus, ut σάχυς, ἄσαχυς: & a verbo σπάω deducta, σπάλαθος ἀσπάλαθος: σπάλαξ, ἀσπάλαξ: inde & σπάραγος secundum quosdam, quia trahendi vim habet, ventrem molliens, urinam ciens. Porro ex his Suetonii verbis discimus, non quodvis oleum in asparagorum paratu usurpatum, sed viride. Ita vocabant, quod ex acerba premitur olea nec matura. nam istud censebant vulgare, & Romanicum dicebant, ut est apud Catonem. Virgilius: & amara pausia bacca. Servius: de pausia viride oleum fit. Græci, quod sciam, ἐλαιον χλωρόν non dixerunt, pro optimo oleo: at Hebræi pariter cum Latinis, יֶזֶן יֶזֶן, hoc est, oleum viride: quod Græci Latinique interpretes varie expresserunt.

54. Abstinentioniam neque in imp.] Verbum Cæsaris fuit: potentiam parandæ & conservandæ duo esse instrumenta, milites & pecuniam: eorum alterum alterius stare præsidio. hæc causa est rapinarum illius. ὁ γὰρ ὑπὸ κακίας ἐποίει, ait Dio lib. xlii. hoc est, non

nummentis suis testati sunt, in Hispania a proconsule, & a sociis pecunias accepit, emendicatas in auxilium æris alieni : & Lusitanorum quædam oppida, quamquam nec imperata detrectarent, & advenienti portas patefacerent, diripuit hostiliter. In Gallia fana templeaque Deum donis referta expilavit : urbes diruit, sæpius ob prædam quam ob delictum : unde factum, ut auro abundaret, ternisque milibus numum in libras promercale, per Italiam provinciasque divideret. In primo consulatu tria milia pondo auri furatus e Capitolio, tantumdem inaurati æris reposuit. Societates ac regna pretio dedit : ut qui uni Ptolemæo prope sex milia talentorum suo Pompejique nomine abstulerit. Postea vero
 55 nerum sustinuit impendia. Eloquentia militarique re, aut æquavit præstantissimorum gloriam,

non pecunias propter ipsas amabat, ut qui proprie φιλοχρημάτων dicuntur. κακίαν ponit ibi Dio ἀντὶ φιλαργυρίας, quam esse πάσης κακίας μητρόπολιν dicebat Bion.

T O R R E N T.

54. Divenderet.] Magis placet divideret, ut in quatuor mss. nam ipse certe non divendit. Quod autem ternis millibus nummum dicit, id uti cum auri ad argentum proportionem conveniat, vide Budæum, si lubet, de Assē lib. 111.

Societates ac regna.] Ut nempe vel rex appellaretur aliquis a pop. Rom. vel socius.

Furatus e Capitolio.] Aliquid de hoc Plin. lib. XIX. c. 111.

55. Eloquentia militari, quare.] Cæsar in omni genere eloquentiæ excelluit. Et ante accusationem Dolabellæ vix militasse eum crediderim. Tantum abest, ut eloquentia militaris ipsi tunc usui fuerit. Diutius quoque versatum in foro, Ciceronis oratio pro Ligario iis verbis ostendit : *Causas, Cæsar, egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum.* Deinde quid attinet de militari tantum eloquentia dicere, si patronos aut æquavit omnes, aut excessit? neque enim patroni in judiciis versantes castrensi eloquentia utuntur. Quibus rationibus ductus, expunctis aliis, legendum puto : *Eloquentia, qua aut æquavit pr. gl. aut exc. post. acc. Dol. &c.* Non negaverim tamen ejus eloquentiam in bello, ac militum allocutionibus præcipue valuisse, siquidem eodem animo dicere solitum, quo bellavit, auctor est Quinctilian. & ipse Cæsar adversus Ciceronis de Catonis laude orationem scripturus, militarem tantum sermonem sibi tribuit, precatusque est, ne id contra oratorem exercitissimum sibi fraudi esset. Auctor Plutarch. Sed cum inepta quædam ταυτολογία inest in ea, quam arbitrio nostro concinnamus, lectione, (quid enim aliud est post accusationem Dolabellæ principibus patronis annumeratum esse, quam eloquentia præstantissimorum gloriam aut æquasse, ut excessisse? Ut omittam, ne cadere quidem in Cæsarem vere tantam eloquentiæ laudem, qui in Ciceronem ipse militarem tantum sermonem sibi tribuerit. Et profecto dederit, opinor, Cicero aliquid

potentiæ, & auribus Cæsaris, cum ad Cornelium Nepotem negat oratorum quemquam eorum, qui nihil aliud egerint, ei anteponendum. Et tamen minus aliquid Suetonio dicit.) tum minori immutatione Justo Lipsio Elector. 1. cap. XX. visum emendare, *Eloquentia militarique re aut æquavit præstantissimorum gloriam, aut excessit.* Post accus. Dolab. &c. Quod de Cæsare ex vero Tranquilli testimonium sic accipio, ut eum præstantissimis quibusque eloquentia juxta ac militaris rei peritia præferat, aut (minimum) æquet, utraque simul, non alterutra, inquam, laude.

C A S A U B O N.

In Hispania a proconsule & a sociis pecunias accepit.] Intelligo extortam proconsuli, cui succedebat Cæsar, pecuniam, injecto calumniarum metu : cum metueret iste, quisquis tandem fuerit, proconsul, ne Romam reversus lege repetundarum interrogaretur. Certum enim decessoris causam a Cæsare plurimum vel premi vel sublevari, prout ei foret animus, potuisse. Porro Hispaniam ulteriorem ex prætura sortitus est Cæsar : cum illam proconsule rexisset, cui succedebat. neque enim eadem perpetuo aut prætoris provincie fuerunt, aut proconsulares : cujus rei exempla in historia Romana non pauca. Est etiam, quando auctores eum, qui ex prætura provinciam fuerit nactus consularem, rexisse illam proconsule, vel proconsulatum administrasse dicant. Exemplum in promptu de Q. Cicerone apud hunc nostrum lib. 11. cap. 111. Id si isto loco admittimus, legam lubens, cum Turonensi & nonnullis aliis : *In Hispania proconsule, & a sociis pecuniam accepit.* Atque idem hic significabit proconsule, quod libro 11. administrare proconsulatum.

Ternisque milibus nummum in libras promercale.] hoc est, ut in singulas auri libras septem argenti & selibra penderentur. Ita doctissimus Budæus : quem in hoc argumento regnare pæne solum, consentiunt omnes. pro ternis inveni in nonnullis quaternis.

Tria millia pondo auri furatus e Capitolio.] Hujus furti nemo veterum, nisi fallor, meminit. Plinius, quo nos rejiciunt interpretes, nihil, quod
 buc

riam, aut excessit. Post accusationem Dolabellæ, haud dubie principibus patronis annumeratus est. Certe Cicero ad Brutum oratores enumerans, negat *se videre*, cui *Cæsar debeat cedere*: aitque *eum elegantem, splendidam quoque, ac etiam magnificam ac generosam quodammodo rationem dicendi tenere*, & ad Cornelium Nepotem de eodem ita scripsit: *Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? Quis sententiis aut auctior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior?* Genus eloquentiæ duntaxat adolescens adhuc Strabonis Cæsaris secutus videtur: cujus etiam ex oratione, quæ inscribitur *Pro Sardis*, ad verbum nonnulla transtulit in Divinationem suam. Pronuntiassse autem dicitur voce acuta, ardenti motu gestuque, non sine venustate. Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur: ut *Pro Q. Metello*: quam non

huc pertineat, refert, neque libro XIX. cap. III. nec lib. XXXIII. cap. III. Capite vero primo ejusdem, simile furtum narratur M. Crassi, qui suo & Cn. Pompeji tertio consulatu duo millia e Capitolini Jovis folio rapuerit, a Camillo ibi condita. Solebat autem coronarium aurum atque etiam, ut videtur, triumphale, aut pars illius, in Capitolini Jovis cellam referri.

Tantumdem inaurati aris reposuit.] Similis Vitellii fraus lib. VII. commemoratur.

55. *Eloquentia militarique re, aut æquavit præstantissimorum virorum gloriam, aut excessit.*] Jam ante monuimus ad finem cap. XLIII. Suetonium, quæ ibi proposuit, eodem deinceps ordine sigillatim exsequi. Nunc igitur transit ad illius *civilia & bellica studia*, ut ibi est locutus. Quare dubitari non potest (quod acute pridem vidit & Lipsius) quin sint hoc loco veteres omnes corrupti, in quibus scriptum: *Eloquentia militari, quare.* prorsus enim necessum est legere, ut restituimus. Ab initio hujus capitis ad finem LV. de studiis & eloquentia Cæsaris agit: a principio LVII. ad LXX. finem studia bellica enarrantur: quæ deinde subjiciuntur, quomodo ad civilia ejus studia referri debeant, suo loco explicabimus. Non me fugit, apud Plutarchum tribui Cæsari λόγον ἀνδρὸς στρατιωτικῆς: quod videri queat vulgata lectioni asserendæ facere. verum id Cæsar ibi de se tot jam annos in Martis castris versato excusationis gratia, in contentione cum principe eloquentiæ Cicerone. Quare nihil ea verba falsam γράφην adjuvant: quæ vel propterea stare non potest, quod sententiam hiulcam atque imperfectam reddit.

V A R I O R.

54. *Promercale dividere.*] Sic in MSS. IV. Torrentius reperit. Promercale est venale. Quam belle autem *venale dividere*. Ait per Italiam & provinciarum diversa oppida missitasse, tradidisse, dispertivisse procuratoribus & auri fabris promercale, hoc est, venale habendum. Abundantia istius vilitatis causa fuit, non quod aurum ex Gallicis manubiis sit deterioris venæ. GRONOV. Sestert. p. 905.

T O R R E N T.

Quid? oratorum quem.] Mallem oratorem, ut in duob. MSS.

Strabonis Cæsaris.] Gentilis sui. Cujus orationem, qua Sulpicio respondit, memorat Priscian. lib. V. De Sardis vero occurrit nunc Ciceronis locus lib. II. de Officiis: *Ut nos pro Siculis, Julius pro Sardis.* Et Divinat. in Verr. sub finem: C. Julius Cn. Pompejum, Pompeji Magni patrem, Divinatione contra T. Albutium vicit. Vide locum: nam de Julio Strabone loquitur. Ex cujus Divinatione, qua Pompejo prælatus est, & oratione contra T. Albutium pro Sardis, C. Julius Cæsar suam tam Divinationem, quam Orationem contra Dolabellam instruxit.

Inter quas temere quædam feruntur, pro Q. Metello.] Sic distinguo ante *pro*, ne quis plures orationes pro Metello eum scripsisse existimet. *Temere* autem, id est, per errorem. Et Metellum Nepotem intelligit, de cujus tribunatu sup. cap. XVI.

C A S A U B O N.

Strabonis Cæsaris secutus est.] Invenimus in MSS. quibusdam: *Cæsar secum est.* quod propterea notamus, ne tironem aliquem ea scriptura decipiat: ut sæpe accidit, quoties immaturo judicio ad tractandos MSS. acceditur. rectum est *Cæsaris*. nec pote aliter. non enim satis definite distincteque C. Julius Cæsar Strabo vetus orator, de quo multa Cicero, solo cognomine designaretur, cum præsertim in aliis multis Romanarum gentium Strabones reperiantur.

Orationes aliquas reliquit.] Ut in Dolabellam unam, vel plures. Asconius Pedianus: *Ne forte erretis, & eundem hunc Cn. Dolabellam putetis esse, in quem C. Cæsaris orationes legitis.*

Ut pro Q. Metello.] Ita legendum, retracto ut fugitivo, quod male cum præcedentis dictionis fine coaluerat. quod mendi genus passim in hoc auctore fuisse commissum, non mirabuntur, qui in Pisanarum Pandectarum lectione aliquid olei & operæ posuerint.

non immerito Augustus existimat magis ab actuariis exceptam, male subsequentibus verba dicentis, quam ab ipso editam. Nam in quibusdam exemplaribus invenio, ne inscriptam quidem *Pro Metello*, sed, *quam scripsit Metello*, cum ex persona Cæsaris sermo sit, Metellum seque adversus communium obrectatorum criminationes purgantis. *Apud milites quoque in Hispania*, idem Augustus orationem esse vix ipsius putat: quæ tamen duplex fertur: una quasi priore habita prælio: altera, posteriore, quo Asinius Pollio ne
 56 tempus quidem concionandi habuisse cum dicit, subita hostium incursione. Reliquit & rerum suarum Commentarios, Gallici civilisque belli Pompejani. Nam Alexandrini, Africique & Hispaniensis, incertus auctor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverit. De commentariis Cæsaris Cicero in eodem libro sic refert: *Commentarios scripsit valde quidem probandos: nudi sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tamquam veste detracta: sed dum voluit alios habere parata, unde sumerent qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui illa volent calamistris inurere, sanos quidem homines a scribendo deteruit.* De eisdem commentariis Hirtius ita prædicat: *Adeo probantur omnium judicio, ut præcepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra quam reliquorum est admiratio. Cateri enim quam bene atque emendate, nos etiam quam facile atque celeriter eos perscripserit, scimus.* Pollio Asinius parum diligenter, parumque integra veritate compositos putat: cum Cæsar pleraque & quæ per alios erant gesta, temere crediderit; & quæ per se, vel consulto, vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum & correcturum fuisse. Reliquit & *De Analogia* libros duos, &
Anti-

T O R R E N T.

Augustus existimat magis ab actuariis.] Liber unus existimabat. Sed nihil muto. nam Augustus, ut puto, id in opere aliquo scripsit, quod Suetonii ætate exstabat; & forte eo in libro, quo Bruto de Catone rescripsit, de quo Aug. cap. LXXXV. *Actuarii* vero iidem, qui notarii, inde dicti, quod acta notis excipiebant, l. III. de his qui not. infamia.

Ne inscriptam quidem pro Metello, sed quam scripsit Metello.] Quanto venustior erit oratio, si expunctis duabus dictionibus ex glossemate aliquo sumptis, sed *Metello* legamus?

Apud milites.] Malim *ad milites*.

Idem Augustus orationem esse vix.] Exemplum alterius orationis temere insertæ. In duobus autem codd. mss. duæ illæ dictiones *orationem esse*, desiderantur. quas sane abesse non ægre feram.

56. *Alii enim Oppium.*] Dele enim, ut in trib. mss.

Cicero in eodem libro.] Libri duo, *Cicero eodem Bruto*; unus, *Cicero Bruto*, haud dubie melius. nam tamen ante cap. proximo Ciceronis Brutum nominat, ibidem tamen ad Nepotem quoque scripta citat. Item paulo post *parata pro paratam* tres codd. quod & Gla-reanus probat, & *volent pro volunt*.

Reliquit & de Analogia libros duos.] Horum Quintilian. & Gellius meminere; & Gellius quidem lib. XIX. cap. VIII. ad M. Ciceronem eos scriptos fuisse testatur. Quo fit, ut suspicer, verba ea *ad Ciceronem*, hoc ipso mox capite non suo loco esse posita.

Lego igitur sic: *Reliquit & de Analogia ad Ciceronem libros duos.* & paulo post: *Exstant item ad Familiares domesticis de rebus*, expunctis illis, & *ad Ciceronem*. neque enim Cicero tam illi familiaris fuit, suboffenso nimirum, quod ipsum in Galliam secutus non esset. Adjuvat hanc conjecturam Gellius lib. XVII. cap. IX. ubi, *Libri sunt*, inquit, *epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbum Cornelium*, qui *res ejus absentis curabant*, non omissurus Ciceronem, si & id illum liber exstitisset.

C A S A U B O N.

Quam scripsit Metello.] Titulus integer fuit: *Oratio Cæsaris, quam scripsit Metello*. Longe fallitur Vir doctus, qui putat tollenda esse illa verba, *quam scripsit*. cui enim persuadebit inscriptam fuisse hanc orationem sic: *Oratio Cæsaris Metello?*

Apud milites quoque in Hispania.] Fallitur vir doctus, qui mavult *Ad milites*. Diomedes libro primo: *Sane frustra apud veteros reperitur. Ut C. Cæsar apud milites de commodis eorum; Non frustrabo vos milites.*

Subita hostium incursione.] Longe aliter auctor libri de bello Hispaniensi: nam ut ille narrat, adeo nulla fuit subita hostium incursio, ut contra ægre Pompejani ad prælium elici potuerint. Græci historici in prælio Mundenfi describendo omissiores fuerunt: maxime omnium Appianus.

56. *Cicero in eodem libro.*] Membranæ regię & eruditissimi Pithœi, in eodem *Bruto*. neque aliter
 K scriben-

Anticatones totidem, ac præterea poema quod inscribitur *Iter*. Quorum librorum primos in transitu Alpium, cum ex citeriore Gallia, conventibus peractis ad exercitum rediret: sequentes, sub tempus Mundensis prælii fecit: novissimum, dum ab urbe in Hispaniam ulteriorem IV & XX die pervenit. Epistolæ quoque ejus ad senatum exstant, quas primus videtur ad paginas & formam memorialis libelli convertisse, cum antea COSS. & duces nonnisi transversa charta scriptas mitterent. Exstant & ad Ciceronem, item ad familiares domesticis de rebus: in quibus si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo litterarum ordine, ut nullum verbum effici posset: quæ si quis investigare & persequi vellet, quartam elementorum litteram, id est, *d* pro *a*, & perinde reliquas

scribendum, Turonensi etiam libro auctore.

Dum voluit alios habere parata, unde sumerent.] Et Ciceronis & Suetonii omnes meliores codices *parata* scribunt: quæ vera lectio est, non *paratum*, ut Lambino visum: aut *paratam*, ut aliis.

Celeriter eos perscripserit.] Malim *confecerit*, ut est hodie in nostris codicibus. locus est in præfatione libri VII.

Reliquit & de Analogia libros duos.] Liber Angeli Politiani, *de Analogia ad Neronem duos libros*. quam appendicem nostræ membranæ non agnoscunt.

T O R R E N T.

Quas primum vid.] Opinor verius *primus*.

Per notas.] Inf. Aug. cap. LXXXVIII.

C A S A U B O N.

Dum ab urbe in Hispaniam ulteriorem IV & XX die pervenit.] Legendum VII & XX die. neque enim quarto & vigesimo, sed vigesimo septimo die in Hispaniam pervenit fulmen istud belli. Strabo lib. III. *Φασὶν οἱ συγγραφεῖς ἐλθεῖν καὶ Καίσαρα ἐκ Ρώμης ἐπὶ τὰ καὶ ἑκοσὶν ἡμέραις εἰς τὸν Ὀβελκωνα καὶ τὸ στρατόπεδον τὸ ἐνταῦθα, ἥνικα ἐμελλε συνάπτεσθαι τὸν περὶ τὴν Μένδαν πόλεμον.* Appianus eundem numerum cum Strabone habet: addit autem confectum hoc iter cum βαρυτάτῳ στρατῷ. In Historia miscella non XXIV. scriptum invenies: sed XVI. manifesto librarii errore, qui alterum X omisit. Non igitur dubium, quin locus iste Suetonii sit emendandus. sic alibi sæpe peccatum, & pro V. scriptum II. vel contra. Est autem antiqua loci hujus depravatio: reperimus enim vulgatam lectionem non solum in codd. Suetonii nostris omnibus, sed etiam in fragmento quodam rerum Julii Cæsaris, quod ex veteri libro descriptum beneficio viri eruditissimi Jacobi Bongarsii nacti sumus. Continetur iis schedis belli Hispaniensis historia a nescio quo ex Suetonio, Hirtio, aliisque concinnata, plane pro capto sæculi barbari: etsi non barbaro prorsus stilo.

Quas primum videtur.] Placeret magis, *quas primus is*.

Ad paginas & formam memorialis libelli convertisset.] Eadem fuit forma epistolarum vulgo: quod declarant Ciceronis epistolæ, in quibus extrema pagina valet extrema pars epistolæ. sic alibi pagina in

epistolis nominantur. quod si impleta pagina superesset aliquid, tum vero transversa charta scribebant in margine, prorsus ut hodie fieri interdum solet. Cicero ad Atticum libro V. *Nunc venio ad transversum illum extrema epistola versiculum.*

Exstant & ad Ciceronem, item ad Familiares domesticis de rebus.] Fallitur iterum vir ille eruditissimus, qui putat, tollenda esse illa, *ad Ciceronem*. Quid? Cæsarem ad Ciceronem scripsisse mirum tibi videtur? At, inquis, non fuit illi Tullius familiaris. ille vero satis amicus & familiaris, quod epistolæ ad Atticum multis locis testantur. Et tamen fallimur, si putamus, Suetonium hoc loco Ciceronem inter Cæsaris familiares ponere: quem potius ab illis separat, si recte accipimus ipsius verba. A. Gellium Ciceronis non meminisse libro XVI. cap. IX. mirum non est. Solos enim nominat eos, ad quos Cæsar per notas scripserat. Nemo autem de Cæsare & Cicerone hoc dicit: neque ea est Suetonii mens. qui hoc tantum voluit, exstare sua memoria adhuc aliquas Cæsaris ad Ciceronem epistolas. exstant & hodie quædam: sed, ut puto, pauciores.

Ad Familiares.] C. Oppium & Cornelium Balbum & alios, qui res ejus absentis curabant. De hoc genere procuratorum Asconius Pedianus. Græci vocant τὰς ἐπιτροπεύοντας τῆς ἀποδημίας τινί, ut Appianus Manium Antonii procuratorem.

Si quis investigare & persequi vellet.] Melius legeris *volet*, ut in editione Roberti Stephani. *persequi* pro assequi legendo, vel intelligere, ut apud Græcos παρακολουθεῖν & ἐπεσθαι. Sic imitatione Græcorum transire dixerunt, pro percurrere sive lectione sive oratione, ut illi διερχεσθαι. In ὁμιλίαις Græco-latinis, quæ Glossario sunt adjectæ, leguntur hæc: *et ego transeo lectionem, καὶ ἐγὼ διερχομαι ἀνάγνωσιν.* Doctissimi viri barbare dictum pronuntiarunt, & inepta Græci sermonis imitatione. Ego memini, sic loqui elegantissimum scriptorem A. Gellium cap. ult. Ipse, inquit, *volvendis transeundisque multis admodum voluminibus exercitus defessusque sum. transeundis, hoc est, legendis.* sic accipio lib. III. ad Herennium, cum ait Auctor: *Ut ipsi nobiscum primum transeamus bis aut ter eum versum:* id est, legamus attente, vel repetamus apud nos quasi recitantes.

reliquas commutet. Feruntur & a puero, & ab adolescentulo, quædam scripta: ut Laudes Herculis, Tragedia Oedipus: item Dicta collectanea. quos omnes libellos vetuit Augustus publicari, in epistola quam brevem admodum ac simplicem ad Pompejum Macrum, cui ordinandas
 57 bibliothecas delegaverat, misit. Armorum & equitandi peritissimus, laboris ultra fidem patienter erat: in agmine, nonnunquam equo, sæpius pedibus, anteibat, capite detecto, seu sol, seu imber esset. Longissimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena

tantes. Libro primo de Inventione, *transire breviter argumentationes* non semel dictum, pro recensere, *διέρχεται*, & oratione percurrere. Hoc visum obiter monere: quia doctissimos viros valde superiores loci habuerunt exercitos, dum hunc *ἐλληνισμὸν* non observant.

Quartam elementorum litteram.] Dio lib. xl. *Ἐἰώθει δὲ καὶ ἄλλως, ὅποτε τὶ δι' ἀπορήτων τινὶ ἐπέσελλε, τὸ τέταρτον αἰεὶ φοιχείον ἀντὶ τῆς κατήκοντος ἀντεγγράφειν.*

VARIOR.

56. *Ad Familiares.*] Sic putant quidam Ciceronis epistolas non inscribendas familiares, sed *ad Familiares*. A quibus dissentit Hub. Gifanius in Observationibus, existimans, ipsas epistolas *Familiares*, dicendas esse. Sed neutrum placuit Victorio, qui multis evincere studuit, sexdecim Ciceronis libros epistolarum denominandos esse ab iis, quibus prima inscripta est epistola. Ut liber primus *liber ad Lentulum*, secundus *ad C. Curionem*, & simili modo reliqui. Sed hoc tamen Camerarium movere non potuit, quin his Ciceronis libris præscriperit titulum *Epistolarum familiarium*. GOES.

TORRENT.

Feruntur & a puero & ab adolescente.] Duo meliores codd. *Feruntur vero ab adolescente*, delectis cæteris, nec displicet; & *Tragedia Oedipus*, non *Oedipi*. Tragedias vero Cæsaris etiam Asconius commemorat.

Collectanea.] Sunt qui Apophthegmata Cæsaris hoc nomine, intelligant, de quibus Cic. ad Pætum lib. ix. epist. xvi. Verum volumina vocat Cicero, Suetonius libellos fuisse indicat; & apophthegmata Cæsar non adolescens, sed matura jam ætate collegit.

Publicari in epistola.] Dele in. sic enim duo mss.

57. *Meritoria rheda cent. mill. passuum.*] Liber opt. *reda & passuum*.

CASAUBON.

Item Dicta collectanea.] Alibi notamus, quosdam Græcorum libros edidisse, *ἰσοδυνάμῳ* indice, *ὑπομνήματα τῶν σποράδην λεγομένων*: fortasse tamen verius est, eum librum intelligi, quem *Ἀποφθεγμάτων* vocat Cicero in epistola ad Pætum. Nam quod volumina dicuntur illi, Suetonio libelli; non

debuisset ea res quemquam movere. *Volumen* Latinis est omnis sectio major, sive liber sit, sive libri pars. Sic librum primum Bibliothecæ Diodori duobus voluminibus constare dixeris recte. Plinius in epistolis: *Libri tres in sex volumina propter amplitudinem divisi*. Ipse Diodorus *τμήματα & μερίδας* vocat. Viterb. cod. legit: *Dicta conjectanea*, pro *collectanea*, ut puto.

57. *Incredibili celeritate confecit.*] De quo non absurdam sententiam M. Tullius ad Atticum de Cæsare: *Hoc τέρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia est.*

Meritoria reda.] In manu exarato libro Jacobi Cujacii pro istis verbis erant hæ literæ Græcæ: ΜΗΡΤΑΡΗΔΑ. quod quid sit, divinare nequeo. nisi quod videtur, qui ita scripsit, usus exemplari, ubi fugientes essent hæ literæ Latinæ, *mriareda*: quod scribendi compendium cum non intelligeret, suspicatus Græcum verbum esse, Græce scripsit. At *reda* Gallicum est, non Græcum vocabulum. Græci meritoriam redam dicerent, *μισθωτὸν τετράκυκλον* vel *ὄχημα τετράκυκλον*. Reda quatuor rotas habebat, ut cistum duas, auctore Isid. propterea Græci in rebus Romanis *τετράκυκλον* appellant. Xiphilinus in Adriano: *Ὁν δ' ἐστὶν ὅποτε ἔτε ὀχήματος τότε γε, ἔτε τετρακύκλου ἐπέβη. Nunquam*, inquit, *in illo itinere nec currum nec redam conscendit.* Dionysii interpretes *τετράκυκλον* pudendo errore *quadrigas* interpretantur. Nam etsi mancipis publici cursus redas quasdam soliti appellare *quadrigas* vel *flagella*, ut narrant Impp. in Codice: non tamen ferendus sit, qui viatorum *τετράκυκλον*, *quadrigas* dicat. Separat autem Dio redam & *ὄχημα*, cum tamen *ὄχημα* sit nomen generis: sed accipitur pro carpento aut alio curru artificii majoris. ideo scribitur in Glossario: *Ὀχημα, vehiculum, currus. Ὀχημάτιον, reda.* alioquin & *τετράκυκλον*, sive reda, *ὄχημα* est. Eupapius in Ædesio: *διὰ δὲ εὐδαιμονίαν ἐπὶ τετρακύκλῳ ὀχήματος ἐφέρετο.* ubi idem error eruditissimi Junii vertentis *quadrigas*. Quemadmodum autem hoc genus vehiculi a rotarum numero *τετρακύκλου* nomen invenit, sic apud vetustissimos Æoles ab eodem numero *πετόριτον* dictum, & apud inferioris ætatis Græcos Latinosque *δίκυκλον* & *birota*. In Codice Theodosiano de Cursu publico: *Statuimus reda mille pondo tantummodo superponi, birota ducenta, veredo triginta.*

na passuum milia in singulos dies: si flumina morarentur, nando trajiciens, vel innixus inflatis utribus, ut persæpe nuntios de se præveniret. In obeundis expeditionibus, dubium 58
cautior an audentior. Exercitum neque per insidiosa itinera duxit umquam, nisi perspeculatus locorum situs: neque in Britanniam transvexit, nisi ante per se portus & navigationem & accessum ad insulam explorasset. At idem obsessione castrorum in Germania nuntiata, per stationes hostium Gallico habitu penetravit ad suos. A Brundisio Dyrrachium inter oppositas classes hieme transmisit. Cessantibusque copiis, quas subsequi jussierat, cum ad arcessendas frustra sæpe misisset, novissime ipse clam noctu parvulum navigium solus obvoluto capite conscendit: neque aut quis esset ante detexit, aut gubernatorem cedere adversæ tempestati passus est, quam pæne obrutus fluctibus. Ne religione quidem ulla a quo- 59
quam incepto absterritus unquam vel retardatus est. Cum immolanti aufugisset hostia, profectionem adversus Scipionem & Jubam non distulit. Prolapsus etiam in egressu navis,

verbo

T O R R E N T.

58. *Cautiorne, an audentior.*] Tres libri *cautior, an audentior*, sine *ne*, ut fere loquitur Tacitus.

Obsessione castrorum in Germania.] Cod. unus *obsidione*. Sed & Cicero utroque usus est, *obsessio templorum, obsessio militaris via*. Sup. cap. xxv.

A Brundisio Dyrrachium.] Liber opt. *Brundisio Durrachium*.

Ad accersendas frustra sæpe misisset.] Liber Ferrariensis. *ad accersendas eas fr.*

59. *Prolapsus etiam in egressu.*] *Tormacensis. prolapsus etiam egressu*, sine *in*. De hostia vero aufugiente similis locus Tit. cap. x. Vide Galb. cap. xviii.

C A S A U B O N.

Vel innixus inflatis utribus.] Inventum est antiquissimum. Græcis ante Alexandrum fuisse in usu ex tertio *Ἀναξάσεως* Xenophontis sub finem liquet. Non igitur Græcos, sed Barbaros solum hoc docuit Alexander; quem tamen libro vii. sic loquentem inducit Curtius: *Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper: hoc ut Scythæ imitari nesciant, Bactriani docebunt*. Hi utres vel inflabantur follibus, ut Suetonius indicat, & Xenophon, Cæsar, Florus, alique e Latinis: vel stramentis inferebantur, ut apud Curtium libro septimo cap. v. *Utres quam plurimos stramentis refertos dividit. His incubantes transnavere amnem*. mox: *Quos utres stramento repleti vehebant. lege stramento*. inepte enim nuper mutarunt. Arrianus de traiectione Istrici libro primo: *Τὰς διφθέρας, ὑφ' αἷς ἐσκήναν, τῆς κάρφης πληρώσας &c.* His igitur utribus sive *δυλάκοις* πεφυσημένοις, ut Græci interdum nominant, ita incubantes & pedibus iter adgubernantes, tranabant: sed postea inventi sunt a Romanis ascogephri, hoc est, pontes utribus junctis constantes: quorum descriptionem habemus in libro Notitiæ Imperii. Meminit Zosimus libro tertio, sic junctum Tigrim, narrans, a Joviano in reditu e Perside. *Ἀσχεῖς*, ait,

ἀλλήλοις συνδήσαντες καὶ ζεύγματα τρόπον τινὰ διὰ τῶν κατασκευάσαντες, ἐποχόμενοι τε τῶν τοις διέβησαν.

Ut persæpe nuntios de se præveniret.] Plutarchus: *Ὅτι γὰρ ἀγγελοῦ ἢ γραμματοφόρου διαδύναι παρ' αὐτῷ χρόνῳ πολλῶν ἢ ἀπίστον, ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἐωρᾶτο τῆς στρατίας.*

58. *In obeundis expeditionibus dubium cautior, an audentior.*] Polybius acerrimi vir judicii, & in rerum causis scrutandis sollers, libro primo, Romanorum ingenia ita depinxit, ut si ejus descriptionem ad res gestas magni istius Cæsaris referas, dixeris ipsissimum Julium esse quem describat. Ideo visum illius locum apponere: *Καθόλου*, inquit, *Ῥωμαῖοι πρὸς πάντα χρώμενοι τῇ βίᾳ καὶ τὸ προτεθεὶν οἰόμενοι δεῖν καὶ ἀνάγκην ἐπιτελεῖν, καὶ μηδὲν ἀδυνατονεῖναι σφίσι τῶν ἀπαξ δοξάντων, ἐν πολλοῖς μὲν κατορθῶσι διὰ τὴν τοιαύτην ὁρμὴν· ἐν τισὶ δὲ προφανῶς σφάλλονται*. Omnino, ait, *Romani in omni re, quam instituant, violenti, & quicquid proposuerint, id necessario fieri debere existimantes, nihilque eorum quæ semel decreta ipsis fuerint, non posse fieri statuentes: efficiunt illi quidem pleraque omnia hac tanta violentia & impetu, ex animi sententia: in quibusdam tamen notabiles clades patiuntur*. Ita vides, quibus virtutibus & artibus pop. Rom. orbem subegerat, iisdem esse per Cæsarem & superatum & in ordinem coactum.

Neque in Britanniam transvexit, nisi ante per se p.] Hic mihi suspecta Suetonii memoria: nam illud *per se*, qui potest fidem invenire, cum Cæsar ipse aliter scriptum reliquerit? præmisisse ait C. Volusenum cum navi longa.

59. *Profectionem adversus Scipionem & Jubam non distulit.*] Minutius Felix: *Cajus Cæsar ne ante brumam in Asiam navigia transmitteret, auguriis & auspiciis renitentibus, spreuit: eo facilius & navigavit & vicit*.

V A R I O R.

58. *Perspeculatus.*] Malim, *præspeculatus*. Congruè hoc ad istud præceptum Onofandri cap. vi. *Præmittat Imperator etiam equites scrutandis explo-*

tan-

verso ad melius omine, *Teneo te*, inquit, *Africa*. Ad eludendas autem vaticinationes, quibus felix & invictum in ea provincia fataliter Scipionum nomen ferebatur, despectissimum quendam ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium vitæ Salutioni cognomen erat, in castris secum habuit. Prælia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim, interdum spurcissimis tempestatibus, cum minime quis moturum

randisque viis: maxime cum sylva penetranda, aut circumsepta collibus solitudines pervadenda, &c. BERN. Gubernatorem.] Cui nomen fuit Amyclas. Luc. V. v. 520. Id.

T O R R E N T.

Cui ad opprobrium vitæ Salvitoni.] Sic Pulmanus, & mss. nostri quatuor. At libri typis impressi *Salutioni*, nonnulli etiam *Salutationi*. Sunt quoque, qui verba illa, *ad opprobrium vitæ*, ut ex glossatio profecta, delenda censeant; ideo fortassis, quod in cognomine ipso nullum opprobrium videant. Plin. VII. cap. XII. Scipiones duos, alterum a Serapione, suarii negotiatoris mancipio; alterum a Salutione mimo traxisse nomen scribit. Sed & ille Plinii locus forte restituendus est, ut *Salvito* legatur. nam in meo quoque codice *Salvito* legitur. Verum si *Salvito*, si *Salutio*, si *Salatto* cum Dione extremo lib. XLII. quis mavult, verba illa, *ad opprobrium vitæ*, a Suetonio addita puto, quo significet homini illi, quem ex gente Cornelia secum habuit Cæsar, non ob formæ cum mimo similitudinem, ut priori illi Scipioni; sed ob morum potius turpitudinem, vitæque infamiam cognomen hoc adhæsisse. Quamquam & nominis ratio, si veteres codices sequamur, nescio quid mimicum præ se fert, tanquam cui vita pro sale fuerit, aut ipse vitæ sal atque jucunditas. sic enim & Catullus suum salipusium formavit, (nisi quis mecum sentiens *salicippium* legere ibi malit) & lepide de meretricula Lucret. lib. IV. *tota merum sal*. Justus Lipsius Elector II. cap. XVII. *Salacioni* legit, a verbo *salax*, ut a *senex* *senecio*, pro homine vitæ spurcæ & impuræ. Nec displicet. Dionis enim, quam dixi lectioni, *Salatto* proximum est. Conjecturæ tamen meæ non me poenitet. Symbolam dedi, quam potui.

60. *Non tantum destinato.]* Lib. opt. *non sape dest.* quod probo.

Moturum putaret.] Cod. Ferrar. *speraret.*

C A S A U B O N.

Cui ad opprobrium vitæ Salutioni cognomen erat.] Editio Romana & aliæ nonnullæ, ut Roberti Stephani, ita hoc cognomen scribunt; quod in libris aliis tam varie scriptum reperitur. Romanam *γραφὴν* confirmant meliores codices Plinii lib. VII. cap. XII. & lib. XXXV. cap. II. & ita apud Plutarchum *Σκιπίων Σαλατίων*, apud Dionem *Σαλάτιων*, minus recte. Cornelia gens, quod sciunt omnes, in plurimas divisa fuit familias: in iis una quædam obscura & ignobilis, unde iste erat: quem cognomen Sa-

lutionis a mimo, cui similis fuit, traxisse, credamus affirmanti Plinio libro VII. Suetonius ait, ad opprobrium vitæ id illi cognominis esse impositum: quod non repugnat sententiæ Plinii. utrumque enim fieri potuit, ut & vultus & morum similitudine histrionem illum referret. Sic legimus Curionem oratorem corpore & lingua percitum & inquietum, Barbuleji Scenici nomen coactum suscipere. Hic *Salutio* a Cæsare tum assumptus, in gratia apud eum postea fuit & loco aliquo. Opes sane tantas paravit, ut earum magnitudine Scipionem unum e familia Africanorum induxerit, ut vellet testamentaria adoptione in familiam simul & nomen ei succedere. quod factum nobilibus viris vehementer improbatum, Messalæ imprimis, qui ea causâ motus librum edidit de Familiis. auctor Plin. lib. XXXV. Viris doctis, qui istum locum varie emendant, equidem magis audiendum quam auscultandum censeo.

60. *Prælia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat.]* Viterb. sine ex. *Prælia sumere*, ut apud Tacitum II. Historiarum: *Othoniani, quanquam dispersi, pauciores, fessi, prælium tamen acriter sumere. & alibi pugnam resumere. & xv. Annalium: sumere conjurationem.* Genus loquendi militare, ut *terga sumere*. unde apud Servium ex Sallustio, *more prælii sumtis tergis & redditis.*

Cum minime quis moturum putaret.] Vera lectio, *speraret.* ita in exarata lectione optimorum quorumque librorum. Mutarunt imperiti magistrelli non hoc loco solum, sed aliis multis veterum scriptorum: quod scripti codd. arguunt. nesciebant isti qualemcunque τὴν μέλλοντος ὁρᾶν Latinis *spem* dici, Græcis ἐλπίδα; ut in primo de Legibus docet Plato. & ita loquuntur gravissimi auctores. ita dictum divino Hippocrati primo Prorethico, *μανῆναι τῆς ἐλπίς.* ita Vati Thebano, *κοινὰ γὰρ ἔρχοντ' ἐλπίδες πολυπόνων ἀνδρῶν*, Nemeonicarum Ode pr. Ita etiam optimi quique Latinorum. quod aliis observatum.

V A R I O R.

Cui ad opprobrium vitæ Salutioni.] Sic & apud Plinium. Timide suspicabar, an fuisset *Salaconi*. Est enim *σαλάκων*, *πρωχὸς ἀλάζων* Hesychio: qualis ille ostentator pecuniosus lib. IV. ad Herennium: quales multi cuniculosæ Celtiberiæ filii, an privigni. Idem *σαλακωνίσαι*. Cic. lib. VII. fam. XIV. *Istius Salaconis iniquitatem.* Aristoteles II. Rhet. ad Theodect. XVI. *καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκαρες.* GRONOVIVS.

60. *Moturum speraret.]* Recte Gruterus ex mss.

putaret : nec nisi tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus est. Quo sapius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans : nihilque se tantum acquisiturum victoria, quantum auferre calamitas posset. Nullum umquam hostem fudit, quin castris quoque exueret : ita nullum spatium perterritis dabat. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo major permanendi necessitas imponderetur, auxilio fugæ erepto. Ute- 61
batur autem equo insigni, pedibus prope humanis, & in modum digitorum ungulis fissis : quem natum apud se, cum haruspices imperium orbis terræ significare domino pronuntias-
sent, magna cura aluit : nec patientem sessoris alterius, primus escendit : cujus etiam instar
pro æde Veneris Genetricis postea dedicavit. Inclinatam aciem solus sæpe restituit, ob- 62
sistens fugientibus, retinensque singulos, & contortis faucibus convertens in hostem : &
quidem adeo plerumque trepidos, ut aquilifer moranti se cuspide sit comminatus : alius
in manu detinentis reliquerit signum. Non minora illa constantiæ ejus, immo majora 63
etiam, indicia fuerint : post aciem Pharsalicam, cum præmissis in Asiam copiis, per angustias Helleponticae vectoria navicula trajiceret, L. Cassium partis adversæ cum decem rostratis
navibus obvium sibi, neque refugit : & cominus tendens, ultro ad deditionem hortatus,
supplicem ad se recepit. Alexandria, circa oppugnationem pontis, eruptione hostium 64
subita compulsus in scapham, pluribus eodem præcipitantibus cum defilisset in mare, nando
per

& antiquis editionibus revocavit hoc verbum. Sperare est putare, Virg. iv. Æn.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Et 1. Æn.

*Si genus humanum & mortalia temnit arma ;
At sperate deos memores fandi atque nefandi.*

BERN.

T O R R E N T.

Cunctantior.] Meliores libri *contatior*, & *cunctantior*, ut & alibi.

Quem non castris quoque.] Liber opt. qui in *cast.* alter *quin cast.*

61. *Utebatur equo.*] De Cæsaris equo Plin. lib. viii. cap. xlii. & plura Plutarch.

62. *Moranti cuspide.*] Cod. unus *moranti se cuspide sit comminatus*. Valer. iii. cap. ii. Cuspitem autem intelligo, quo Aquila, uti & alia signa militaria, defigebantur ; & Aquila quidem in ædícula, ut in vetustis numismatibus cernitur. Vide Dionem lib. xl. de Crassi expeditione Parthica.

63. *Immo majora etiam.*] Quis non videt, totum hoc adulterinum esse ? Lego itaque, *Non minora illa constantiæ ejus indicia fuerunt.*

Vectoria navicula.] Sic duo libri ex nostris, & sic Turnebi secutus auctoritatem Pulmannus restituit. Ego tamen *victor* retineo. victoria enim addebat animum. Et cum naviculam dicit, satis intelligimus vectariam fuisse.

L. Cassium.] Appianus eundem Cassium fuisse vult, qui postea Cæsarem occidit. Atqui hunc C. vocat & ipse, & Sueton. inf. cap. lxxx. Sed duo inter conjuratos Cassii fuere, præcipuus tamen Cæj.

64. *Eruptione hostium subita.*] Liber Ferrar. *eruptione hostium facta subito compulsus.*

C A S A U B O N.

Quo sapius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans.] Prudens & necessarium consilium. Bene olim Alexandri milites : *Si non militibus vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerando fatiget.* Justinus lib. xii.

Quin castris quoque exueret.] Magni duces stantibus hostium castris adhuc, plenam se adeptos victoriam non putabant, nec dum Imperatoris meritos cognomen. Plutarchus in dictis memorabilibus Pompeji.

62. *Ut aquilifer moranti se cuspide sit comminatus.*] Plut. & App. libro ii. *Ἐμφυλίων*, hoc docent accidisse eo prælio, quo Pompejus insignem de Cæsare apud Dyrrhachium victoriam tulit : ajuntque statim occisum istum aquiliferum ab iis, qui circa Cæsarem erant. *Cuspis* est hastilis, quo aquila gestatur, pars posterior mucronata, qua terræ infigitur. Græcis *ἔριαχος* & *ῥάραξ* : etiam *σαυρωτήρ*, sed τοῖς μετ' Ὀμήρου tantum.

63. *Vectoria navicula.*] Sic dictum, ut supra *reda meritoria*. Vectoria est, τῷ τῷ πορθμείως πλοιαρίῳ. atque hoc mire factum auget. Turnebo assentior, & cum Cujacii & Pithœi codd. *vectoria* lego, non, ut aliis placet, *victor*. Dionis verba pro omni ratione sunt : τὸν Ἑλλήσποντον ἐν πορθμείῳ τινὶ περαισμενός.

L. Cassium partis adversæ.] Libri nihil variant : Dio consentit, μετὰ τῷ Καττίῳ τῷ Λακίῳ. Sed quæ ad ea verba Dionis eruditissimus Xylander disputat, impellunt me, ut in prænomine erratum putem, & C. pro L. esse scribendum.

T O R-

per ce passus, evasit ad proximam navem, elata læva, ne libelli, quos tenebat, madefie-
 65 rent : paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis. Militem neque a moribus
 neque a fortuna probabat, sed tantum a viribus : tractabatque pari severitate atque indul-
 gentia. Non enim ubique ac semper, sed cum hostis in proximo esset, coercebat : tum
 maxime exactor gravissimus disciplinæ, ut neque itineris, neque prælii tempus denuntiaret :
 sed paratum & intentum momentis omnibus, quo vellet, subito educeret. Quod etiam
 sine caussa plerumque faciebat, præcipue pluviis, & festis diebus. Ac subinde observandum
 se admonens, repente interdiu vel nocte subtrahebat : augebatque iter, ut serius sub-
 66 sequentes defatigaret. Fama vero hostilium copiarum perterritos non negando, minuendo-
 ve, sed insuper amplificando, ementiendoque confirmabat. Itaque cum expectatio adven-
 tus Jubæ terribilis esset, convocatis ad concionem militibus : Scitote, inquit, paucif-
 simis his diebus regem affuturum cum x legionibus, equitum xxx, levis armatura c mi-
 libus,

T O R R E N T.

Paludam. mord. trahens.] De libellis consentit Dion lib. xlii. de paludamento abito diversus. nam & vestium pondere, & Ægyptiorum frequentibus telis, qui in eas, ut purpura insignes, collimarent, pæne periisse, tandemque iis abjectis nando evasisse ad proximam navim. Vestem Ægyptios potitos ad tropæum, quod fugæ illius monumentum erexerant, suspendisse, tanquam si Cæsarem ipsum peremissent. Appian. Civil. ii. de libellis non meminit, paludamentum hostes interceptisse ait.

65. *Neque a fortuna.*] Mallem a forma, quamvis repugnantibus libris, ut Cæsar non tam corporis aptitudine, quam re ipsa vires expenderit. Ipse autem lib. i. Commentar. scribit, se non minus ab milite modestiam & continentiam, quam virtutem atque animi magnitudinem desiderare.

Ubique ac semper.] Liber unus aut pro ac. Mihi utrumque expungere nulla religio est, ut ubique semper legamus.

66. *Amplificando ementiendoque.*] Liber unus ementiendo, sine copula. Sed ementiri fere apud auctores nescio quam jactantiam in fingendo ac mentiendi significat, ut ementiri stirpem, genus. Ovid. v. Metam.

- - - qui se genitum septemplete Nilo
 Ementitus erat.

Equitum xxx.] Appianus Jubam habuisse scribit equitum xx. peditum xxx m. elephantos lx. Quare legendum cenfeo, cum x. legionibus, equitum xxx. millibus, elephantis ccc. deleta levis armatura c. m. de equitibus enim ante dixit. Nec placet hoc de cataphractis intelligi : ea enim non erat Maurorum, aut Numidarum militia. Et alioquin etiam sine his abunde famam auxerit Cæsar.

C A S A U B O N.

64. *Elata læva ne libelli, quos tenebat, madefierent.*] Codex Politiani, *elevata læva.* falso. nam

verum est manum lævam a Cæsare in eo periculo esse elatam, ne commentarii, quos illa manu tenebat, madefierent. Dio : πολλά γράμματα ἐν τῇ ἀριστερῇ χειρὶ ἀνέχων ἐνήξατο.

65. *Militem neque a moribus neque a fortuna probabat.*] Si quid mutandum, nihil melius emendatione Torrentii, a forma. Sed quid si hoc melius? magni enim æstimamus consensum mss. Igitur a fortuna interpreto, a censu. Græci πλεονάζον δοκιμάζειν : quod Polyb. in sexta Historia ait factum a Romanis in equitum dilectu. sed & in peditum servatum idem, ut ex ipso Polybio probavimus alibi. Livius lib. xxxiv. xxxi. Nabidem Spartanum ita facit alloqui T. Quintium : Vos a censu equitem, a censu peditum legitis : & paucos excellere opibus, plebem subjectam esse illis vultis. Portius Latro apud Senecam patrem lib. ii. Censum senatorium gradum ascendit : census in castris senatorium ordinem promouet : census iudices in foro legit. Quod negat a moribus probatum Cæsari militem, id a Romana disciplina per fuit alienum. Observo enim tantæ Romanis ducibus curæ fuisse mores suorum militum, ut in numeris ad cuiusque nomen nota morum adponeretur. Appianus Ἐμφυλίων lib. iii. ἦν τε παρὰ τῶν χιλιάρχων τὰς σασιώδεις ἀνάγκη πλεονάζειν ἐν τοῖς Ῥωμαίων στρατοῖς ἀεὶ καθ' ἓνα ἄνδρα ὁ τρόπος.

Præcipue pluviis & festis diebus.] Hæc duo tempora quam sint hostilibus insidiis opportuna, ex scriptoribus stratagematum discere licet.

66. *Non negando, minuendoque.*] Liber Cujacii inhibendoque, non absurde : imo fortasse recte. Notæ artes hodieque politicis, rumores sinistros inhibere.

Cum expectatio adventus Jubæ terribilis esset.] Viterb. cum expectatio Jubæ. Ipsi Cæsari, nedum militibus ejus, θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι πάτασσε, si Dioni fides : qui plane divinitus servatum narrat.

Levis armatura c. millibus.] Errant, qui censent hæc verba non esse legitima. Hirtius : Cum præsertim ab incolis ejus provincia nunciarentur adversariorum copia, equitatus infinitus, legiones regia

libus, elephantis ccc. Proinde desinant quidam querere ultra, aut opinari, mihi quae compertum habeo, credant: aut quidem vetustissima nave impositos, quocumque vento, in quascumque terras jubebo aveli. Delicta neque observabat omnia, neque pro modo 67 exsequebatur: sed desertorum ac seditiosorum & inquisitor & punitor acerrimus. connivebat in cæteris. Ac nonnunquam post magnam pugnam atque victoriam, remisso officiorum munere, licentiam omnem passim lasciviendi permittebat: jactare solitus, milites

IV levis armatura magna vis. Scipionis legiones x, elephantis cxx, classesque esse complures. Vide amplius totum locum. Appianus nihil te movebit, si recte ceperis. eum adi.

T O R R E N T.

Jubebo aveli.] Libri mss. duo, & edit. Germanica, jubeo. quod sane magis ducem sapit, maxime comminantem militibus.

67. Neque pro modo.] Gabriel Faërnus, vir doctissimus, legebat pro more, ut ad jus militiae referatur, non ad delicti modum. neque enim verisimile est apud Cæsarem, uti apud Stoicos, delicta fuisse æqualia.

C A S A U B O N.

Desinant quidam querere ultra aut opinari.] Vim horum omnium verborum unica sibi familiari voce exprimunt Græci historici παρασφατηγεῖν. passim ea Plutarchus utitur. Appianus quoque III. Εμφυλίων de Cassio: Εκεῖνῳ ἐξ ἐπιτάγματος ὑπὸ καὶ παρασφατηγῶντες, ὅτε καὶ μάταιον, ὅτε καὶ μάταιον.

Aut quidem vetustissima nave impositos, quocumque vento in quascumque terras jubebo aveli.] Scribe, aut equidem vetustissima navi impositos. Observo autem, fuisse hoc apud veteres inter supplicii genera. Ita puniti a Tito primum, (Suetonius ait in illius vita cap. VIII. sed obscurius) deinde a Trajano delatores. Plinius in libro Panegyrico: Congesti sunt in navigia raptim conquesta, ac tempestatibus dediti: abirent fugerentque vastas delationibus terras: ac si quem fluctus & procella scopulis reservassent, hic nuda saxa & inhospitale litus incoheret: ageret duram & anxiam vitam, relictaque post tergum totius humani generis securitate, mæreret. Ita sævitum olim a tyrannis, Christiani nominis osoribus, in viros sanctos. Victor de Geiserico Vandalo: Tunc vero memorata urbis episcopum, id est, Carthaginis, Deo & hominibus manifestum, nomine Quod vult Deus, & maximam turbam clericorum navibus fractis impositum, nudos atque exspoliatos expelli precipit. Eadem historia in Martyrologio, in VII. Kal. Novemb. Quod vult Deus episcopus una cum clero a Geiserico rege Ariano in navibus fractis absque remigiis & velis impositus, prater spem Neapolim appulit. Ejus generis sunt & ista ex eodem libro, in Aprili: Hos omnes Aurelianus præfectus, navi vetusta impositos in altum mare deduci precipit.

Paullo post: Alios ignibus conflagrari, alios naviculis impositos, pelago immergi fecit. In Septembri: Priscus episcopus unus fuit ex illis, qui sub Valente Imperatore, ob fidem Catholicam vetusta navi impositi, ex Africa ad Campania littora pervenerunt. Habentur & alia exempla in historia rerum gestarum αἰρεσεομανῆς καὶ ἀλάστορος illius Valentis.

67. Neque pro modo exsequebatur.] Cur hic quisquam offendat, caussam video nullam. Unde vero colligunt, apud Cæsarem, ut apud Stoicos, peccata fuisse æqualia? Non sane id verba ista significant: sed hoc tantum, fuisse illum in puniendo milite suo leniorem, nec semper meritis poenas exegisse, duobus criminibus exceptis, desertæ stationis, & seditionis: in his fuisse ἀπαράτητον.

Neque pro modo exsequebatur.] Modum appellat jus consuetum, & disciplinæ militaris instituta. at exsequi hic est, quod Græci ἐπεξέχεσθαι, punire. sic alibi apud Suetonium & Senecam. Tacitus in Vita Agricola: Omnia scire, non omnia exsequi.

Remisso officiorum munere.] Vide Polybium libro sexto, & quæ libro sequente notamus.

V A R I O R.

66. Jubebo aveli.] Editio Bas. & ms. Abbatis Gandens. jubeo, quod magis pro auctoritate ducis, ut Torrent. SCRIVER.

67. Inquisitor & punitor.] Notandum hoc contra eos, qui autumant, sine accusatore neminem puniri posse. Nihil enim vulgatius, quam ut ii, quibus mandata est jurisdictio, etiam sine accusatore in noxios inquirant, & convictos puniant. Hoc autem Tertullianus Apologia sua dixit, eruere sceleratos & eruere crimina. Habes enim ibi: Leges malos erui jubent. Id est, investigari & e latibulis protrahi, quemadmodum e venis eruuntur metalla. Et iterum: Dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidii & pabulo inde; & post convivium incesto, quod eversores luminum canes, lenones scilicet tenebrarum & libidinum impiarum, inverecundia procurent. Dicimur tamen semper, nec vos, quod tam diu dicimur, eruere curatis. Ergo aut eruite si creditis, aut nolite credere, qui non eruistis. De vestra vobis dissimulatione præscribitur non esse, quod nec ipsi audetis eruere. Dixerat autem paulo ante: O quanta illius Præsidis gloria, si eruisset aliquem, qui centum jam infantes comedisset! At quin invenimus inquisitionem in nos quoque prohibitam. GOES.

T O R.

suos etiam unguentatos bene pugnare posse : nec milites eos pro concione, sed blandiori nomine *commilitones* appellabat : habebatque tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret : simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prælio essent metu damni. Diligebat quoque usque adeo, ut audita clade Tituriana, barbam capillumque summisserit : nec ante demserit, quam vindicasset. Quibus rebus & devotissimos sibi, & fortissimos reddidit. Ingresso civile bellum, centuriones cujusque legionis singulos equites e viatico suo obtulerunt : & universi milites gratuitam & sine frumento stipendioque operam, cum tenuiorum tutelam locupletiores in se contulissent. Neque in tam diuturno spatio quisquam omnino descivit : plerique capti concessam sibi sub conditione vitam, si militare adversus eum vellent, recusarunt. Famem & cæteras necessitates, non cum obsiderentur modo, sed & si alios ipsi obsiderent, tantopere tolerabant, ut Dyrrachina munitione Pompejus, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, cum feris sibi rem esse dixerit : amoverique ocius, nec

T O R R E N T.

68. *E viatico suo.*] Viaticum hoc loco peculium ipsum, seu facultates militis significat, ut & apud Horat. lib. II. Epist. II.

Luculli miles collecta viatica multis ærumnis &c.

Sed & Ulpianus l. xvi. de rebus creditis, filii familias viaticum dixit pro magna facultate ac paratu magno, ut Græci ἐφόδιον ad aliarum etiam rerum quam itineris apparatus transferunt.

Et universi milites.] Tres libri universi mil. sine et.

Genere panis ex herba.] Lapsanam vocat eam herbam Plin. lib. XIX. cap. VIII. his verbis : Nec non olus quoque silvestre est, triumphorum Divi Julii carminibus jocisque celebratum. alternis quippe versibus exprobravere, Lapsana se vixisse apud Dyrrachium. Sic locus ille corrigendus, cum pro triumphorum codices vulgati trium foliorum habeant. Et olus quidem silvestre vocat etiam Dioscorides lib. II. cap. CIX. sed foliis est hirsutis, napi similibus. Cæsar lib. III. de Bello Civili, radicis meminit, quam *charam* vocabant. de qua notata mihi quædam ad Plinium lib. XIX. cap. V. ubi de Armoracia.

C A S A U B O N.

Milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse.] Vetus est luxuriæ patrociniū Bacchi apud Euripidem, Aristippi apud Laertium :

— καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
ὁ γῆς ὁ σῶφρων ἔ διαφθαρήσεται.

Ut argento & auro politis armis ornaret.] Antiquum hoc institutum Romanorum. Juvenalis :

Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.

Vide Plut. in Bruto, & Josephum Ἀλώσεως lib. quinto. Ideo semper tecta arma gerebant, nisi prælii tempore : tum splendida vestis indui solita, arma ad splendorem dari detractis tegumentis, quæ fere erant e corio vel pelle. Josephus θήκας appellat, Attici σάγματα. Plutarchus Lucullo : "Οὐτ' ἐστ' ἡ-

τα λαμπρὰν οἱ ἄνδρες λαμβάνουσιν ὁδοιπορεῖντες, ἕτε-
ρῶν δὲ ἐκκεκαθαρμένοις χερσίν, καὶ κρένεσι γυμνοῖς,
ὥσπερ νῦν, τὰ σκῦτινα τῶν ὅπλων σκεπάσματα πε-
ρισπάσαντες· ἀλλὰ μαχημένων ἐστὶν ἡ λαμπρότης αὕτη,
καὶ βυδίζοντων ἤδη πρὸς τὰς πολεμίας. Nudabant
arma & in lustratione exercitus, atque omni transvectione
pompe. Josephus v. Ἀλώσεως cap. xxv. Suetonius
Vitellio, & infra in funere Julii.

Metu damni.] Voluit igitur Cæsar suum militem
esse φιλόπλστον, ut olim Iphicrates. Vide Plut. initio
Galbæ.

Audita clade Tituriana.] Adi ad lib. v. de Bello
Gallico.

68. *Tenuiorum tutelam.*] Hoc est, alituram &
necessitatum omnium exhibitionem. Tueri hoc in-
terdum significat apud Jctos, & alios veteres.
Macrobius lib. II. Saturn. cap. sec. Plancius in judicio
forte amici, cum molestum testem destruere vellet,
interrogavit (quia sutorem sciebat) quo artificio se
tueretur.

V A R I O R.

Devotissimos.] Devovere proprie est, voto inter-
posito semet obligare, etiam cum sui ipsius exitio.
Virg.

*Ille quidem ad superos, quorum se devovet aris,
Succedet fama.*

Ejusque rei passim apud auctores exstant exempla.
Verum quandoque nihil aliud significat, quam ob-
sequentem obedientemve sese præbere. Ut Tiberio
LXVI. Si quando de moribus meis devotoque vobis ani-
mo dubitaveritis. Unde indevotio pro inobedientia
ponitur a Jurisconsulto l. I. ff. d. penult leg. Heredis in-
devotione coercenda. GOES.

Sub conditione.] Notatu dignum, quod scribit Pom-
ponius l. III. de condit. & demonstr. Qui sub condi-
tione liber esse jussus est... non aliter liber esse potest,
quam si conditioni, sub quam data est libertas, sa-
tisfecerit. GOES.

nec cuiquam ostendi, jusserit : ne patientia & pertinacia hostis, animi suorum frangerentur. Quanta fortitudine dimicarint testimonio est, quod adverso semel apud Dyrrachium prælio, pœnam in se ultro depoposcerunt : ut consolandos eos magis imperator quam puniendos habuerit. Cæteris præliis innumeras adversariorum copias multis partibus ipsi pauciores facile superarunt. Denique una sextæ legionis cohors præposita castello quatuor Pompeji legiones per aliquot horas sustinuit, pæne omnis confixa multitudine hostilium sagittarum, quarum centum ac triginta milia intra vallum reperta sunt. Nec mirum, si quis singulorum facta respiciat, vel Cassii Scævæ centurionis, vel C. Acilii militis, ne de pluribus referam. Scæva excusso oculo, transfixus femore & humero, centum & viginti ictibus scuto perforato, custodiam portæ commissi castelli retinuit. Acilius navali ad Massiliam prælio, injecta in puppem hostium dextra, & abscissa, memorabile illud apud Græcos Cynægiri exemplum imitatus, transilivit in navem, umbone obvios agens. Seditionem per x annos Gallicis bellis nullam omnino moverunt, civilibus aliquas : sed ut celeriter ad officium redierint, nec tam indulgentia ducis quam auctoritate. Non enim cessit umquam tumultuantibus, atque etiam obviam semper iit. Et nonam quidem legionem apud Placentiam, quamquam adhuc in armis Pompejus esset, totam cum ignominia missam fecit : ægreque post multas & supplices preces, nec nisi exacta de fontibus pœna, restituit. Decumanos autem Romæ cum ingentibus minis, summoque etiam urbis periculo, missionem & præmia flagitantes, ardente tunc in Africa bello, neque adire cunctatus est, quamquam deterrentibus amicis, neque dimittere : sed una voce, qua Quirites

eos

T O R R E N T.

Vel Cassii Scæva cent. vel C. Acilii mil.] Valer. Max. lib. III. cap. II. M. Cæsum Scævam, & C. Attilium vocat, quos Cassium & Acilium Suetonius. Plutarchus cum Valerio de Atilio consentit.

69. *Apud Placentiam.]* De hac seditione Appianus, Dion, Lucan. lib. VI.

Quamquam adhuc in armis Pompejus esset.] Atqui bello civili Pompejus arma non nisi cum vita deposuit, ac seditio illa Placentiæ mota est post devictos Petrejum & Afranium, Cæsare ex Hispania redeunte. Quare dictionem adhuc abesse mallet. Nihil muto tamen. duo libri, in armis adhuc.

Cum ignominia missam fecit.] Sic Aug. cap. XXIV. Decimam legionem cum ignominia totam dimisit. Vide J. C. l. II. de his, qui notantur infam. & l. XII. de re militari.

70. *Qua Quirites eos.]* Tacit. lib. I. Annal. in oratione Germanici ad milites, Dion lib. XLII. Simile quid apud Lampridium Alexandro.

C A S A U B O N.

Quarum centum ac triginta millia intra vallum reperta sunt.] Aut hic aut apud Cæsarem mendum in numero. eum vide lib. III. de Bello civili.

Centum & viginti ictibus scuto perforato.] Appianus totidem, εκατόν καὶ εἰκοσι. Plutarchus, εκατόν καὶ τριάκοντα. CXXX.

69. *Non enim cessit umquam tumultuantibus.]* Dionis super hoc notanda verba iis, qui cum fructu historias legere volunt. Cæsar, ait, ὅτε ὑπεῖξεν αὐτοῖς, νομίζων μηδὲν δεῖν τὸν ἄρχοντα παρὰ γνώμην ὑπὸ τῆς τῶν στρατιωτῶν βίας ποιεῖν, ὡς καὶ ἄλλο τι αὐτοῖς σφῶν διὰ τὸ το πλεονεκῆσαι ἐδελεχόντων. non cessit tumultuantibus Cæsar : existimans ducem contra animi sui sententiam coactu militum facere nihil debere. alioquin futurum mox, ut ob id ipsum alia commoda velint consequi.

Et nonam quidem legionem apud Placentiam.] Appianus in hujus rei commemoratione Ἐμφυλίων. lib. sec. quid appellat legem Petrejam? An fuit lex aliqua de militum decimatione lata? an potius locus mendosus, & legendum : Χρήσομαι τῷ πατρίῳ νόμῳ κατὰ τὴν ἑνάτην τέλῃς, ἐπειδὴ μάλιστα τῆς σάσεως κατήρξε, τὸν δέκατον διακλήρωσθαι θανεῖν. lib. III. vocat legem militarem : αἰτήσας παρὰ τῶν χιλιάρχων τὰς σασιώδεις διεκλήρωσε τῷ στρατιωτικῷ νόμῳ.

V A R I O R.

68. *Quarum centum ac triginta millia intra vallum reperta sunt.]* Ex hoc Suetonii loco videtur Cæsar emendandus, qui lib. III. de Bello civili habet: Millia sagittarum circiter triginta, &c. cum illud circiter in centum mutandum sit. Nisi forte hoc loco variant inter se scriptores. ut paulo post pro c. & xx. ictibus, quos Suetonius edit, Cæsar habet foramina cxxx. & Plutarchus totidem. URSI-NUS.

T O R-

eos pro militibus appellarat, tam facile circumegit & flexit, ut ei milites esse confestim responderint, & quamvis recusantem ultro in Africam sint secuti: ac sic quoque seditiosissimum quemque & prædæ & agri destinati tertia parte multavit. Studium & fides erga
 71 clientes, ne juveni quidem defuerunt. Masinatham nobilem juvenem, cum adversus Hiempsalem regem tam enixe defendisset, ut Jubæ regis filio in altercatione barbam invaserit, stipendiarium quoque pronuntiatum, & abstrahentibus statim eripuit, occultavitque apud se diu: & mox ex prætura proficiscens in Hispaniam, inter offi-
 72 cia prosequentium, fascisque lictorum, lectica sua avexit. Amicos tanta semper facilitate indulgentiaque tractavit, ut C. Oppio comitanti se per silvestre iter correpto-que subita valetudine, & in diversorio, quod unum erat, loco cesserit: ac ipse humi ac
 sub

T O R R E N T.

Tam facile circumegit.] Elegans verbum, quo & Seneca usus est II. Controvers. *Ad hac nova & diversa imperia subito me circumagi posse putas.* Horat. lib. I. Sat. IX.

- - - nil opus est te

Circumagi.

71. *Stipendiarium pronuntiatum.*] Liber opt. pronuntiavit. placet. Sed ignorata hujus rei historia locum Suetonii paulo difficiliorem reddit. Jubam, qui postea a Cæsare in Africa victus est, Hiempsalis fuisse filium, auctor est Dion lib. XL I. ubi de Curionis cæde loquitur. Hiempsalem autem illum Pompejus Sullanis temporibus Regem instituit. Auctor Plutarch. Pompejo. Adversus quem tunc Cæsar Masinatham defendit; cumque ab adversariis illum aliter tueri non posset, stipendiarium pronuntiavit: ut pro milite habitus militari jure protegeretur. Aliter tamen Beroaldus, negans stipendiarium pro milite accipi debere. Sed Masinatham, Afrum, ad discrimen fortassis legionariorum, stipendiarii nomine comprehendit Suetonius.

72. *Loco, quod unum erat.*] Verba male collocata. Lego igitur: *Loco in diversorio, quod unum erat, cesserit.* atque ita legendum esse, non dubitabit, qui Plutarchum idem scribentem viderit.

Humi ac sub divo.] Ante cubiculi, quo Oppio cesserat, fores. *Sub divo* autem pro *sub dio* semper in optimis quibusque exemplaribus scriptum invenias. Horat. lib. III. Od. II.

*Vitamque sub divo & trepidis agat
 In rebus.*

C A S A U B O N.

71. *Studium & fides erga clientes.*] Redit ad civilia studia Cæsaris: nam ad caput usque LXXVI. docet, quomodo se ille gesserit, cum erga eos, qui partes ipsius in rep. sequebantur: tum erga illos, qui studio diversæ partis ducebantur. Capite XLIV. cum proponeret auctor, se dicturum de studiis Cæsaris civilibus, utrumque complexus est, & eloquentiæ studia, de quibus dixit ante; & hæc, de quibus nunc agere instituit. In quo Græcos est imitatur, apud quos πολιτικὴ utrumque hoc studiorum

genus complectitur: ponitur enim & pro eloquentia atque oratoria arte, & pro ratione administrandæ publicæ rei. Hoc norunt, qui Platonem & Aristotelem norunt.

Stipendiarium quoque pronuntiatum.] Ita omnino legendum: nec aliter libri vet. Masintha iste, quem vocat Suetonius nobilem juvenem, videtur fuisse e stirpe regia ortus unius alicujus eorum Africæ regum, qui in Africa, quod Romanis restitissent, periere amissio regno. Hunc veteris splendoris umbram aliquo modo retinentem pendere sibi stipendia Hiempsal pridem a pop. Rom. rex salutatus, adnente Sylla, jubebat. Re ad senatum delata, Masintha Romam venit: Hiempsal filium Jubam mittit. Ibi magna contentione actum est, divisio senatorum studiis. Vicit tandem Juba: & Masintha pronuntiatum Jubæ stipendiarius, multum retinente Cæsare, cujus studium in defendendo Masintha hic Suetonius commemorat. Ita hunc locum interpretandum censemus: nec dubitamus falli interpretes in totius hujus historiæ explicatione; maxime eos, qui contra librorum omnium consensum putant scribi debere *pronuntiavit*. Etiam ii falluntur, qui Masinatham esse putant Oxyntham Jugurthæ fil. cujus meminit Appianus. Is cum patre captus circa annum A. U. C. DCXLVIII. hæc causa Romæ disceptata prætoris Cæsare, anno post XLII. Quomodo igitur juvenis tum esse potuit, ut Suetonius eum vocat.

Inter officia prosequentium.] In turba amicorum, ad salutarem portam convenientium, ubi ex more salutabatur is, qui in provinciam proprætore aut proconsule exibat. Festus Pompejus.

72. *Et in diversorio loco, quod unum erat, cesserit.*] Trajectionibus, quas vocant, delectari Suetonium, alibi notamus: verum ista lectio defendi ea ratione non potest. In editione Rob. Stephani plana omnia: *in diversorio, quod unum erat, loco cesserit.* sed mirum in omnibus fere libris aliter legi. Viterb. τὰ & in non habet. fortasse an, *diversoriolo, quod unum erat, cesserit.*

V A R I O R.

72. *Quod unum erat.*] Forte, *quod unum habebat.* GOES.

sub divo cubuerit. Jam autem rerum potens, quosdam etiam infimi generis ad amplissimos honores provexit. Cum ob id culparetur, professus est palam, si *grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usus esset, talibus quoque se parem gratiam relaturum*. Simultates contra nullas tam graves excepit umquam, ut non occasione oblata 73 libens deponeret. C. Memmii, cujus asperrimis orationibus non minore acerbitate rescripserat, etiam suffragator mox in petitione consulatus fuit. C. Calvo post famosa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, ultro ac prior scripsit. Valerium Catullum, a quo sibi versiculis de Mamurra perpetua stigmata imposita non dissimulaverat, satisficientem, eadem die adhibuit cœnæ: hospitioque patris ejus, sicut consueverat, uti perseveravit. Sed & in ulciscendo natura lenissimus. Piratas, a quibus captus est, cum in 74 deditionem rede-gisset, quoniam suffixurum se cruci ante juraverat, jugulari prius jussit, deinde

T O R R E N T.

Si grassatorum.] Liber unus e nostris sic: *Se grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usum esse, talibus quoque parem gratiam relaturum*. quam lectionem fane magis probo.

73. C. Memmii.] De hoc C. Memmio, & C. Licinio Calvo sup. quoque cap. XLIX. At præturæ hujus C. Memmii fit mentio sup. cap. XXIII. consulatum petivit A. U. C. DCC. summa contentione. Cicero ad Q. fratrem lib. III. epist. II. ad Att. lib. IV. epist. XVI. XVII. XVIII. Damnatusque de ambitu, in Græcia exsulavit. Ad exsulantem plures Ciceronis epistolæ Famil. lib. XIII. Virum bonum, artibus eruditum, oratorem argutum vocat idem in Bruto. Catullus contra acerbissime eum perstringit.

Satisficientem.] Sic Tib. cap. XXVII. *Consularem satisficientem sibi.* & Claud. cap. XXXVIII. *tantum non satisfaciens veniam dedit.* Solebant, qui verbis aliquem læserant, jurare, nolle se ea dicta esse, atque ita satisfacere. Plaut. Amph. Act. III. *Mane, arbitrato tuo jusjurandum dabo, Memeam pudicam esse uxorem arbitrarier.* et sc. sequente: *Quando isthac omnia exjurasti te mihi dixisse per jocum.* Terent. Adelph. sc. *Obsecro: Tu quod te posterius purges, nolle injuriam hanc mihi factam esse, hujus non faciam.* Sequitur, *Novi ego vestra hæc, Nollem factum: jusjurandum dabitur esse te Indignum injuria hac.* ridet enim Sannio veterem satisfactionum formulam. Ulpian. l. v. de injuriis: *Hac lege permittitur aëtori jusjurandum deferre, ut reus juret injuriam se non fecisse.* Adde Suetonium Claud. cap. XXXVIII.

74. *Jugulari prius.*] Vivos ergo cruci suffigere moris erat, quo nullum supplicii genus acerbius. Vide, si lubet, Plutarchum.

C A S A U B O N.

Ac ipse humi ac sub divo cubuerit.] *Humi*, pro ἐπὶ σιβάδας, vel culcita viatoria humi strata. Sic Græcis χαμεῦναι, qui in stramentis vel culcitis super humo constratis cubant: χαμευνίας Latini scriptores dicunt *humi dormitiones*. Deinde *sub divo*,

an præcise verum? Plutarchus saltem ait ἐν τῷ προσέγειον τῆς θύρας. Est vero προσέγειον non vestibulum, ut vertunt: sed protectum, sive tecti projectura, quæ aliquantum spatii ante januam tegeret. προσέγεισματα Græcis & γείσα: Latinis *suggrundia & protecta*. Glossar: *prote-etum, ἐκθέτης*. scrib. *protectum*. Non etiam displiceat *accubuerit*, ut in multis libris; non *cubuerit*. ea voce innuitur ad fores sub protecto cubuisse Cæsarem. Turonensis tamen *cubuerit*: quod fortasse rectius.

73. *Ut non occasione oblata libens deponeret.*] Facilitas in accipienda satisfactione, & redintegrandæ post offensam gratia, inter notas magni viri, & magis principis. Antoninus Imp. &, quod maluit re esse, philosophus, doctum se ait τὸ πρὸς τὰς χαλεπήναντας καὶ πλημελήσαντας ἐνανακλήτως καὶ ἐυδιαλέκτως, ἐπειδὴν τὰ χίρια αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐβέλῃσιν, διακείσθαι. Talem describit Pompejum Vellejus.

Hospitioque patris ejus, sicut consueverat, uti perseveravit.] Non dubium est patris Catulli domum in Transpadana regione Italiæ fuisse: quo Cæsarem post triumphos suos ivisse nemo dicere sustinebit, qui meminert, paucis diebus postquam triumphasset, cæsum illum fuisse. Porro epigramma Catulli, quo Cæsari stigmata sunt imposita, constat illud esse in Mamurram προηγεμένως scriptum, cujus initio est:

Quis hoc potest videre, quis potest pati?

Quum igitur mentio prædæ Ponticæ & Ibericæ arguat, scriptum esse id epigramma sub tempora novissima vitæ Cæsaris; colligi inde necessario videtur, quæ hic dicuntur de reconciliatione Cæsaris & Catulli, ea brevi illo tempore esse gesta, quod medium fuit inter reditum Cæsaris in urbem post bella civilia confecta & ejus cædem. Hæc si ita sunt, non video, qui possit verum esse, quod Suetonius heic dicit de Cæsare diversorio Catulli patris post reconciliationem uso. Quare Josephus Scaliger inter Suetonii παροράματα hanc historiam esse ponendam pertendit, Notis ad Eusebii Chronicum, numero MDCCCLX.

74. *Jugulari jussit, deinde suffigi.*] Tarquinium Priscum

inde suffigi. Cornelio Phagitæ, cujus quondam nocturnas insidias ægre ac latens ne perduceretur ad Sullam, vix præmio dato evaserat, numquam nocere sustinuit. Philemonem a manu servum, qui necem suam per venenum inimicis promiserat, non gravius quam simplici morte punit. In P. Clodium Pompejæ uxoris suæ adulterum, atque eadem de causa pollutarum cerimoniarum reum, testis citatus, negavit se quidquam comperisse: quamvis & mater Aurelia & soror Julia, apud eosdem judices, omnia ex fide retulissent: Interrogatusque, cur igitur repudiasset uxorem? *Quoniam*, inquit, *meos tam*
 75 *suspicionem quam crimine judico carere oportere.* Moderationem vero clementiamque, tum in administratione, tum in victoria belli civilis, admirabilem exhibuit. Denuntiante Pompejo, pro hostibus se habiturum, qui Reip. defuissent: ipse medios & neutrius partis, suorum sibi numero futuros pronuntiavit. Quibus autem ex commendatione Pompeji, ordines dederat, potestatem transeundi ad eum omnibus fecit. Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus, cum assiduo inter utrasque partes usu atque commercio, Afranius ac Petrejus deprehensos intra castra Julianos subita pœnitentia interfecissent, admissam in se perfidiam non sustinuit imitari. Acie Pharsalica proclamavit, ut civibus parceretur: deincepsque nemini non suorum quem vellet unum partis adversæ servare concessit:

Priscum crucibus fixisse eorum corpora, qui necem sibi conscissent, notat Plinius ut sævum & uni illi usurpatum. locus est libro xxxvi. cap. xv. Sub Imp. vero factum sæpius, ut amputata fontibus capita in crucem tollerentur. Exemplum est in Nigro apud Xiphilinum in Severo: & in Albino apud eundem Xiphilinum & Herodianum. Simile est, quod de Cleomene Plutarchus narrat: cujus verba eo proferam libentius, quod veram eorum sententiam non interpretes modo non videre; sed ne doctissimus quidem ille vir, qui nuper in libello de Cruce eum tractavit. Plutarchus igitur, postquam Cleomenis *αὐτοκτονίαν* commemoravit, *ὁ δὲ Πτολεμαῖος*, inquit, *ὡς ἔγνω ταῦτα, προσέταξε τὸ σῶμα τῷ Κλεομένει κρεμάσαι καταβυσσώσαντας.* Sententiam esse putant, jussisse Ptolemæum, ut Cleomenis corpus crucifigeretur cute detracta. Sed vocem *καταβυσσῶν* quis unquam ita usurpavit? Ipsa vocis compositio, si exempla deessent, illam interpretationem per se satis refelleret. Quare aut eorum codicum probanda *γραφὴ*, qui habent *καταμυρῶσαντας*; & vertendum, *jussit Cleomenis corpus affigi cruci, unguentis factum*, sive unguentatum (sententia, ut puto, non inepta: nam ista unguenta ad majorem infamiam valuerunt, nempe quo diutius integrum corpus maneret, & facies semper agnosci quiret. *καταμυρῶν* hoc loco, quod Herodoto aliisque *ταριχέειν*) vel significat hic *καταβυσσῶσαι* in culleum capite tenuis infuere, quia ex historia, quæ statim sequitur, caput saltem fuisse nudum constat. Vitruvius lib. decimo, quod Græcus scriptor dicit *βυσσῶν βύρσαις*, vertit *coriis involvere*. Polybius id vocat *καταβύρσαις* *αἰς ἀσκόν*. libro octavo: ubi referens Achæi supplicium, ait: *ἔδοξε πρῶτον μὲν ἀκρωτηριάσαι τὸν παλαίπαρον· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐτῷ, καὶ καταβύρσαις (male quidam, καταβύρ-*

σαντας) *εἰς ὄνειον ἀσκόν, ἀναστυρῶσαι τὸ σῶμα.* Moris fuisse apparet, ut fontium perditissimi quique & maxime exosi, parricidarum in morem vel ante vel post supplicium culleo infuerentur. Etiam in Martyrologiis leges, viros sanctos culleis infutos in mare sæpius demersos.

T O R R E N T.

Cornelio Phagitæ.] Is Sullæ libertus, & ejus sævitæ satelles. sup. cap. i.

A manu servum.] Mallem abesse dictionem *servum*. Aug. cap. lxxvii. *Thallo a manu*. Vespas. cap. iii. *Canidem libertam, a manu*. Alibi *amanuens* vocat. Tit. cap. iii.

75. *Non sustinuit imitari.*] Sic ante, *non sustinuit nocere*, pro *noluit*. Frequens Suetonio.

C A S A U B O N.

Premio dato.] Duobus talentis. Plutarchus.

Philemonem a manu servum.] Asserimus vocem *servus* contra docti viri conjecturam. Cicero de Oratore lib. iii. *Quem servum ille sibi habuit ad manum.*

Tam suspicionem, quam crimine carere oportere.] Livia apud Dionem lv. *Δεῖ σε, ὦ Ἀυγαστε, μὴ μόνον μηδὲν ἀδικεῖν, ἀλλὰ μηδὲ δοκεῖν.*

75. *Denuntiante Pompejo.*] Auctore sententiæ tam tristis Cn. Domitio, qui solus ita censuerat. in Nerone cap. ii.

Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus.] Concise, pro, mota mentione conditionem. sicut paullo post *motam regni mentionem*.

fit; nec ulli periisse, nisi in prælio reperirentur, exceptis dumtaxat Afranio & Fausto & L. Cæsare juvene: ac ne hos quidem voluntate ipsius interemptos putant: quorum tamen & priores post impetratam veniam rebellaverant, & Cæsar libertis servisque ejus ferro & igni crudelem in modum enectis, bestias quoque ad munus populi comparatas contrucidaverat. Denique tempore extremo etiam, quibus nondum ignoverat, cunctis in Italiam redire permiserat, magistratusque & imperia capere. Sed & statuas L. Sullæ atque Pompeji, a plebe disjectas, reposuit. Ac si qua post hac aut cogitarentur gravius adversus se, aut dicerentur, inhibere maluit, quam vindicare. Itaque & detectas conjurationes, conventusque nocturnos, non ultra arguit, quam ut edicto ostenderet esse sibi notas: & acerbè loquentibus satis habuit pro concione denuntiare, ne perseverarent. Aulique Cæcinnæ criminossimo libro, & Pitholai carminibus maledicentissimis, laceratam existimationem suam, civili animo tulit. Prægravant tamen cætera facta, dictaque ejus, ut & abusus do-

mina- 76

T O R R E N T.

Nisi in prælio.] Sic Cic. *Nisi armatum casum ab eo neminem.*

Quorum tamen & Afranius & Faustus priores.] Locus omnino corruptus est, ut eum Pulmannus, homo alioqui diligentissimus, perscripsit. Lego igitur, ut in cod. Ferrar. & edit. Germanica A. M. D. XXXIII. *Quorum tamen & priores post impetratam veniam rebellaverant, & L. Cæsar libertis servisque ejus, &c.* Idque cum historia convenit. Loquitur autem de L. Cæsare juniore.

Ad munus populi.] Quod populo parabatur. Alii *ad munus publicum.* nec male. Fortasse *munus p.* per notam scriptum fuit.

Statuas L. Sullæ atque Pompeji.] Refert Plutarchus Ciceronis dictum, Cæsarem restituendis Pompeji statuis suas servare ac stabilire.

Aulique Cæcinnæ.] Cæcinnæ Liciniorum cognomen. Et hunc quidem A. Cæcinnam styli poenam dedisse, monstrant Ciceronis epistolæ, maxime septima lib. VI. Famil.

Pitholai carminibus.] Lib. unus criminibus. fortasse melius. De eo Macrobius lib. II. cap. II. *Otacilius Pitholaus, cum Caninius Rebilus uno tantum die consul fuisset, dixit: Ante Flamines, nunc Consules Diales sunt.* Alii *Votacilius* scribunt. Sed verum est *Otacilius*, ut in veterinummo: MARCIA OTACIL. SEVERA AUG.

Civili animo.] Id est, æquo & remisso, qualis esse inter se cives decet, non eorum more, qui (ut Ciceronis utar verbis) æquabilitatem communis juris præstantia dignitatis aut fortunæ suæ transeunt. Sic *genus vitæ civile* Tib. cap. x. & Claud. cap. xxxv. Plinius quoque lib. XIV. cap. IV. *Quæ usura civilis & modica.* Sed & *odium civile* eadem ratione dixit Cic. pro Milone his verbis: *Quid enim odisset Clodium Milo, segetem ac materiam suæ gloriæ, præter hoc civile odium, quo omnes improbos odimus?* neque enim P. Victorio assentior lib. Variar. lection. XXI. qui pro civile illic commune substituit. Adde Juyen. Sat. v.

Poscimus ut cœnes civiliter.

Ovidius etiam:

Exercet patrias plusquam civiliter iras.

Cui non dissimile illud Lucani exordium:

Bella per Emathios plusquam civilia campos.

Sic enim & Tacit. lib. I. Annal. de Asinio Gallo: *Jam pridem invisus, quod plusquam civilia agitare. Hinc civilitas.* Aug. cap. LI. *Clementia civilitatisque ejus.* Capitolin. Antonino Pio: *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* Merito igitur ob insignem animi moderationem templum Clementiæ Cæsari decretum fuit. Plutarch. Dion, nummi veteres, qualis apud me servatur.

C A S A U B O N.

Exceptis dumtaxat Afranio, Fausto & L. Cæsare.] L. Annæus Florus libro IV. cap. II. *Nemo casus imperio præter Afranium; satis ignoverat semel: & Faustum Syllam; didicerat generum timere: filiamque Pompeji cum patruelibus ex Sylla; hic posteris cavebatur.*

Et Cæsar libertis.] Ita recte veteres quædam editiones: nam mirum est, omnes mss. hic peccare. Perit L. Cæsar in Africa, Utica capta. Vide Dionem. Hujus mors eos omnes vehementer perculit, qui in clementia Cæsaris spes vitæ suæ habebant sitas. Cicero Varroni: *Ut audiui de L. Cæsare F. mecum ipse, Quid hic mihi faciet patri? Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori serviendum est.* quibus ex verbis, & ex historia apparet, voluntate Cæsaris eum periisse, contra quam credidisse videtur Suetonius.

Statuas L. Syllæ atque Pompeji.] Dio libro XLIII. M. quoque Tullius Cæcinnæ: *In quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Cæsaris: qui nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat.*

Civili animo tulit.] Libro sequente de hac virtute,

minatione, & jure cæsus existimetur. Non enim honores modo nimios recepit, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam, præfecturamque morum, insuper prænomen im-

te, quæ civilitatis dicitur, agemus fuisse. quædam & Torrentius hic docte.

VARIOR.

76. *Abusus dominatione.*] Id est, imperio & potestate publica, ut & vulgo alibi. Pomponius tamen leg. LXXVI. ff. d. adquir. hæred. & pro potestate usus est, quam privati in res sui domini exercent: *Duo fratres fuerant, bona communia habuerant: eorum alter intestato mortuus suum heredem non reliquerat: frater, qui supererat, nolebat ei heres esse. Consulebat, num ob eam rem, quid communibus cum sciret eum mortuum esse, usus esset, hereditati se alligasset. Respondit, nisi eo consilio usus esset, quod vellet se heredem esse, non adstringi. Itaque cavere debet, ne qua in re plus sua portione, dominationem interpone- ret.* GOES.

TORRENT.

76. *Non enim honores modo nimios recepit, ut cons.*] Particula *ut* non est in duobus mss. nec sane requiritur. Sed & verbum *recepit* abesse malim, ut tota hæc oratio referatur ad id quod sequitur, *decerni sibi passus est.* nam, Dione teste, ex his quæ illi decreta sunt, nonnulla distulit, quædam etiam non recepit. Et certe continuum consulatum primo ad quinquennium, victo statim Pompejo; deinde ad decennium quoque, devictis Pompeji liberis, utcunque receperit, non tamen continuo gessit.

CASAUBON.

76. *Ut jure cæsus existimetur.*] M. ipse Antonius ita pronuntiavit, auctore Seneca de Beneficiis libro v. nam de reliquis senatoribus non est dubium, quin eadem fuerit cunctorum, demtis paucis Cæsarianis, sententia: in quam transire se non obscure declarat his verbis Suetonius. Laudo iudicium & liberam vocem. non enim puto fuisse sub Cæsaribus extra omne periculum, palam de primo auctore imperii, quod ipsi tenebant, ita pronuntiare. Inde illa tam multa Dionis in detestationem facti hujus non uno loco. Damnat idem Seneca quoque non una ratione, de Beneficiis lib. ii. Est vero gravis hæc quæstio, neque hujus loci.

Non enim honores modo nimios recepit.] Absit, ut concedamus clariss. Torrentio tollendam vocem *recepit.* Non obijciemus consensum omnium librorum: sententiam stare posse negamus ea sublata. de industria enim separavit auctor honores, quos recepit Cæsar, ab iis, quæ decerni sibi passum ait.

Continuum consulatum.] Contra antiquiss. plebiscitum, quo cautum, ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet. Livius libro vii. extremo. De consulatibus Cæsaris diversa tradi a veteribus, notum est.

Perpetuam dictaturam.] Hic multa contra leges: nam & plebiscitum vetus erat, quo cavebatur, ne quis duos magistratus uno anno gereret. Deinde lex sive majorum institutum fuit, quo dictaturæ exuendæ semestre tempus præfinitum. Tertio modus ipse, quo dictator creatus est, contra leges fuit. vide Dionem. Postremo, quod extra Italiam dictator sit profectus, quodque alia servari solita a dictatoribus, omnia contemserit, quantum nefas est!

Præfecturamque morum.] Recte *præfecturam morum*: non *cenfuram*. Cæsar enim censor non fuit, sed morum præfectus, ut & a Cicerone nominatur. hoc est, rem habuit, titulum per speciem modestiæ recusavit. Summa enim censuræ fuit dignitas, quam non dubitat Plutarchus vocare in Æmilio Paulo, ἀρχὴν πασῶν ἱερωτάτην: in Catone κορυφὴν τινὰ τιμῆς ἀπάσης, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἀπάσης ἐπιτελείωσιν. Pars potestatis ejus fuit morum cura, & ut ait Plutarchus, ἡ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς βίβας ἐξέτασις. Hanc partem Cæsar usurpavit, & ideo *præfectus morum* dictus: non totam censuram. Nec verum est, quod Dio ait, ideo censoris appellatione abstinuisse, quia id parum honorificum existimaretur. Melius alibi idem scriptor: Augustum æque censoris nomen ac dictatoris refugisse. male igitur illi dictus Cæsar, τιμητὴς διὰ βίβας. Suetonio potius assentiamur, qui regimen morum honore censuræ caruisse in Octavio scribit. Primus, opinor, Pompejus hunc titulum nactus, *tertium consul corrigendis moribus dilectus*, inquit Tacitus iii. Annal. xxviii.

Insper prænomen imperatoris.] Appellatio *imperatoris* in historia Romana trifariam accipitur, primum pro ἡγεμῶν & στρατηγός. hoc sensu imperator a militibus nominatus, qui imperium belli suis auspiciis administrandi a populo accepisset: veteres, ut notat Justinianus in Novellis, *prætorem* vocabant. Deinde pro victor & νικητής. nam qui res magnas bello gesserat, & lege definitum (notant Dio lib. xxxvii. Cicero ultima Philippica, Orosius libro quinto cap. iv. alii) hostium numerum occiderat, a militibus Imperator solitus salutari. Cornelius Tacitus lib. iii. Annalium lxxiv. Tiberius id quoque Bleso tribuit, ut imperator a legionibus salutareretur: prisco erga duces honore, qui bene gesta rep. gaudio & impetu victoris exercitus, conclamabantur: erantque plures simul imperatores, nec super cæterorum aequalitatem. Postremo Imperator idem significare cœpit a Julio Cæsare, ac Rex. Has tres significationes subobscurè notat Dio lib. xliii. Τὸ, τε τῷ αὐτοκράτορος ὄνομα & κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτι μόνον, ὥσπερ ἄλλοι τε καὶ ἐκεῖνος πολλάκις ἐκ τῶν πολέμων ἐπεκλήθησαν (secundam, quam diximus, signifi-

imperatoris, cognomen patris patriæ, statuam inter reges, suggestum in orchestro : sed & ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est : sedem auream in curia & pro tribunali, thensam & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra juxta Deos, pulvinar,

ficationem intelligit) ὅδ' ὡς οἱ τινὰ αὐτοτελή ἡγεμονείαν, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἐξουσίαν λαβόντες, ὀνομάζοντο. (hæc prima significatio : sequitur tertia) ἀλλὰ καθάπαξ τὸ τοῦ καὶ νῦν τοῖς τὸ κράτος ἔχουσι δίδόμενον, ἐκείνῳ τότε πρώτῳ τε καὶ πρώτον, ὥσπερ τὸ κύριον προσέθεσαν. Bene Dio κύριον : & fortasse προσέθεσαν, non προσέθεσαν. Fuit enim vox Imperator tertio significatu prænomen omnium Principum, ut Suetonius loquitur hic & lib. 111. Eadem vox secunda notione, cognomen illorum fuit; institutumque est, ut quoties hostis vinceretur, toties Princeps Imperator salutaretur. Dionis locum in explicatione hujus moris pessime acceptum, non possum, quin illustrem. Scribit ille lib. 111. de Octavio : Τὴν τῷ αὐτοκράτορος ἐπίκλησιν ἐπέθετο· λέγω δὲ τὴν ἐπὶ ταῖς νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδόμενὴν τισὶ (ἐκείνην γὰρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, πολλάκις καὶ ὕστερον, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβεν, ὥστε καὶ ἐν ἑικοσιν ὄνομα αὐτοκράτορος σχεῖν) ἀλλὰ τὴν ἑτέραν τὴν τὸ κράτος διασημαίνεσθαι. Hoc vult : Augustum quinto consulatu Imperatoris nomen assumpsisse tertio significatu. at secundo, & sæpe illum ante cognomen id ex victoriis suis meruisse, & postea quoque sæpius : ita ut hac notione vicies Imperator fuerit salutatus. hæc Dionis sententia, hæc veritas rei. Lapis vetus doctissimo Onufrio descriptus, IMP. CÆSAR. DIVI. F. AUG. PONT. MAX. COS. XIV. IMP. XX. TRIBUNIC. POTEST. XXXVIII. P. P. Tacitus de Augusto : *Nomen Imperatoris semel atque vicies partum.* ἐν ἑικοσιν, in superioribus verbis significat *in viginti præliis.* repetendum enim ἔργοις. valeat igitur inepta, falsa, & absurda interpretum sententia, ἑικοσιν legentium. Possum Dionis sex alios locos proferre confirmandæ nostræ interpretationi : sed otio abuti nolo, neque meo, neque lectorum. Scribit accuratissimus Lipsius, post T. Blæsum, cui vocabulum Imperatoris concessit Tiberius A. U. C. DCCCLXXV. nemini subditorum eum titulum fuisse communicatum : me, ut assensionem sustineam, movet Appianus, qui secundo *Ἐμφυλίαν*, non penitus ademptum privatis exercituum ducibus sua ætate (sub Adriano vixit) eum honorem : sed difficiliorem ad eum aditum relictum esse scribit. non enim dari cuiquam nisi cæsis χιλ. hostium ; cum ante ἐπὶ πᾶσι τοῖς μεγίστοις ἔργοις tribueretur. Auspicia tamen penes solos Principes fuisse, fatendum omnino est.

T O R R E N T.

Prænomen imperatoris.] Antea, qui exercitiis præerant, re bene gesta vel militum favore, vel

decreto senatus Imperatores salutabantur. Cæsar, & qui eum secuti sunt, quo summam ostenderent potentiam, in prænomen verterunt. Græci ideo αὐτοκράτορας vocant. Remansit tamen militaris quoque appellatio, quoties vel ipsi, vel ipsorum auspiciis alii rem feliciter gesserant. quod & Dion prolixè tradit, & passim in marmoribus, ac numismatibus cernitur. IMP. CÆS. DIVI F. AUGUSTUS PONT. MAX. COS. XIV. IMP. XX. TR. POT. XXXVIII. P. P.

Thenfam & ferculum.] Honor ille Circensi pompa Diis tantum ac Semideis, quorum animæ relatæ in cælum erant, habebatur. Cæsar eum viventi sibi deferri passus est. Dionys. Antiq. Rom. lib. VII. de Circensi pompa loquens, *Postremum* (inquit) *agmen claudebant simulacrorum bajuli.* Deos inde enumerat, quorum simulacra gestabantur. Quæ cum admodum essent pretiosa, ac qui pompam ducebant, augustissima & ipsi, quod tradit Livius lib. V. veste uterentur, eleganter Ovid.

Aurea pompa venit, linguis animisque favete.

Quo versu simul & materiæ præstantiam, & deorum religionem exprimit. Est autem *thenfa*, ut Grammatici volunt, vehiculum ipsum sacrum : *ferculum* vero vehiculi pulpitem, cui simulacra imponebantur. Cic. Verr. ultima : *Omnes Dii, qui vehiculis thensarum solennes cætus ludorum initis.* Vide Festum, & Asconium Verr. 111.

C A S A U B O N.

Statuam inter reges.] Septem statuæ totidem regum, & octava Bruti tyrannicidæ, in Capitolio consecratæ visebantur. juxta Brutinam collocata Cæsarea est. Dio lib. XLIII.

Suggestum in orchestra.] Infra libro VI. ad cap. XII.

Sedem auream in curia & pro tribunali.] Placet ista lectio : vult enim Cæsarem sella aurea usum, ut alios curuli, in senatu, & in foro pro rostris. quod Cicero declarat Philipp. 11. Fuit tamen, cum ex Dionis verbis legendum suspicaret, *in curia pro tribunali.* verba Dionis sunt : *Δίφρος οἱ ἐπὶ χρυσοῦ καὶ σήλη, ἢ ποτε οἱ βασιλεῖς ἐπέχρηστο, ἐδόθη. Sella,* inquit, *aurea, & columna, qua olim reges usi, decreta.* Quænam hæc columna est ? interpretes de statua inter reges exponunt. non deest, quod objiciam, nam & dictum ante Dionis de illa statua : & *σήλην statuam* hic interpretari, & *χεῖρσθαι* *σήλην* statuam ponere, nonne ineptum est ? Putabam velut cippum aliquem fuisse in curia mediocris altitudinis, in quo statueretur sella aurea, tanquam in parvo & humili tribunali. Juvat Florus, qui non sedem aut sellam vocat, sed *suggestum.* Id autem est

pulvinar, flaminem, lupercos, appellationem mensis e suo nomine. Ac nullos non honores ad libidinem cepit, & dedit. Tertium & quartum consulatum titulo tenus gessit, contentus dictaturæ potestate decretæ cum consulatibus simul : atque utroque anno binos

consules

βῆμα & tribunal. De loco Suetonii, muto nunc, nec recedo ab edita lectione : de Dioneo cogitemus adhuc.

Thenſam [*ſerculum Circenſi pompa.*] Distingue duos mores circa Principum honores solitos usurpari, quos multi perperam confundunt. Unus fuit, ut absentibus aut mortuis sella poneretur in theatro cum corona : cujus rei expressam similitudinem vidimus in multis nummis. dixit pridem de hoc Justus Lipsius ad 11. Annalium doctè & accurate. Sed videntur Romani a Græcis id didicisse : nam *προεδρία* non merentibus illam solum decernebatur Athenis & in aliis urbibus Græciæ, sed etiam posteris ipsorum. ad ejus rei memoriam primo institutum, ut etiam mortuis sellæ ponerentur : deinde reges sibi & suis hunc honorem tribuerunt. Athenæi locum non male huc traxeris lib. v. in descriptione pompæ Philadelphi, quem mox proferemus. Simile est, quod Eumenes, ait Æmilius Probus, in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni. Alter mos fuit, ut in pompa Circensi, quam unus optime describit Dionys. Halicarnass. libro septimo, cum simulacris deorum, inferretur Principis imago, in thenſa & ferculo, sicut imagines numinum. Res, ut puto, inaudita Romæ ante Cæsarem. apud Græcos simile quid observamus. Athenæus in enarratione pompæ Philadelphi : *Ἐπόμπευσαν δὲ καὶ θρόνοι πολλοὶ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσῷ κατεσκευασμένοι, ὧν ἐφ' ἑνὸς ἐκείτο σέφανη χρυσῇ ἐπ' ἄλλης δὲ κέρας χρυσῶν, ἐπ' ἄλλης δὲ ἦν σέφανος χρυσῆς, καὶ ἐπ' ἄλλης δὲ κέρας ὀλόχρυσον ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαῖον τῷ Σωτήρι θρόνον σέφανος ἐπέκειτο, ἐκ μυρίων κατεσκευασμένος χρυσῶν.* Ait traductam inter res divinas, quas paullo ante commemoravit, sellam Ptolemæi Soteris cum corona aurea : nec non sellas multas aliorum, quorum nomina non ponit. Ubi vides non obscurum vestigium utriusque moris ante expositi. Dionis verba, quæ his Suetonii respondent, ubi uterque honos exprimitur, apponam, ut emendem. nam docti viri unius literulæ offensione excæcati sunt. *Ἐἴτε τὰ θεάτρα τὸν τε δίφρον αὐτῷ τὸν ἐπὶ χρυσῶν, καὶ τὸν σέφανον αὐτῷ τὸν διάλιθον, ἐξ ἴσθ' τοῖς τῶν θεῶν, ἐσκομίζεσθαι.* haecenus de sella : sequitur de thenſa. καὶ τὰς ἱπποδρομίαις ὅχον εἰσάγεσθαι ἐψηφίσαντο. male vulgo editum ὅχλον : fecimus ὅχον. sic appellat thenſam. alibi ἄρμα. & est thenſa aliud nihil quam ἄρμα πομπικὸν sive ἱερὸν, vel ut vertitur in Glossario, ἄρμα θεῶν. Diomedes lib. 1. *Tenſa, deorum vehiculum.* Recte autem emendari a nobis ὅχον, fidem fecerit ipse Dio ita scribens lib. xli. ὁ τῆς Ἀθηνᾶς ὅχος πρὸς τὸ Καπιτώλιον ἐξ ἱπποδρομίας

τὸς ἐπανίων συνετρίβη. & libro quinquagesimo : ὁ, τε ὅχος ὁ τῷ Διὶ ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἱπποδρομίᾳ συνετρίβη.

Simulacra juxta Deos.] Dio : καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τοῖς τε ναοῖς τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνδριάντα τινὰ αὐτῷ εἶναι ἐκέλευσαν. Hoc dixit Vitruvius : *inter deorum sedes dedicari.*

T O R R E N T.

Lupercos.] Cum binæ essent Lupercorum sodalitates, Cæsar tertiam addidit eorum, qui Juliani vocabantur. Dion initio lib. xli. Plura de hoc Hadr. Turneb. Adversar. lib. vii. cap. iii.

Decreta cum consulatib. simul.] Cæsari, quod ante eum nemini, permissum fuit, ut uno eodemque tempore consul simul & dictator esset. Hoc significat hic Sueton. atque una rationem edit, cur tantum titulo tenus consulatus duos gesserit. cum enim, ut dictator, omnia in rep. posset, consulis potestate non indiguit, atque alios sufficiens amicitias auxit ac conservavit, & quæ promiserat, facilius præstitit. Quæ hujus loci sententia paulo clarior erit, si pro consulatibus legamus consulatu.

Utroque anno binos.] Cæsarem id quarto consulatu fecisse omnes affirmant, Dion in primis. suffecti enim fuere Q. Fabius Maximus & C. Trebonius, & rursus in Maximi, prid. kal. Jan. defuncti, locum C. Caninius Rebilus, in quem tot Ciceronis joci, consul factus est. Sed an idem tertio quoque consulatu factitarit, incertum est. nam & solus, quod sciam, hoc Suetonius affirmat, nec alterius quam M. Lepidi, tunc consulis & magistri equitum, nomen invenias. Fefellit fortassis Suetonium, quod anno dccvi. qui tertium Cæsaris consulatum præcessit, ac diu sine consulibus ac prætoribus fuit, Cæsare in Ægypto ac Ponto res gerente, tandem Q. Fufius Calenus & P. Vatinius creati coss. fuere. Et fortassis tertium Cæsaris consulatum illi anno attribuit Sueton. Verum qui de dictaturis & consulatibus Cæsaris exactius velit cognoscere, quia res obscurior est quam ut paucis verbis explicari possit, eos consulat, qui Fastos concinnarunt.

C A S A U B O N.

Pulvinar.] Lectisternia Romanorum ex Livio aliisque nota : Græcos idem factitasse primi fortasse nos observamus. Scholiastes Pindari Olympionicarum Oda prima : *Διὰ τιμῆς ἡγόν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Αἴαντα, ὡς μὴ μόνον Αἰαντίδα φυλὴν ἀποδείξαι, ἀλλὰ καὶ κλινὴν αὐτῷ κατὰ πανοπλίας κατακοσμεῖν.* Æmilius Probus in Timotheo : *Quæ victoria tanta fuit At-*

M

ticis

consules substituit sibi in ternos novissimos menses : ita ut medio tempore comitia nulla habuerit, præter tribunorum & ædiliū plebis : præfectosque pro prætoribus constituerit, qui præsentē se res urbanas administrarent. Pridie autem Kal. Januarias repentina consulis morte cessantem honorem in paucas horas petenti dedit. Eadem licentia spreto patriæ more, magistratus in plures annos ordinavit. Decem prætoriis viris consularia ornamen-

ta

ticis latitia, ut tum primum ara Paci publice sint facta, eique Deæ pulvinar sit institutum. Pausanias Arcadicis : κλίνη τε ἐστὶ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ αὐτῆς, ἐκὼν γεωρῆς μεμνημένος ἀνάκειται. in Phocicis de templo quodam Æsculapii : κλίνη δὲ ἐν δεξιῷ κεῖται τῆς ἀγάλματος. Valerius Max. lib. 11. c. 10. Rhodii quoque eas (intellige Harmodii & Aristogitonis imagines) urbi suæ appulsas, cum in hospitium publice invitassent, sacris etiam pulvinaribus receperunt. Huc spectant & quæ de Themisone divinos honores usurpante Athenæus commemorat.

Ac nullos non honores.] Male vulgo, nonnullos. lib. 11. ad nullius non facinoris societatem coibant. libro quarto : quoque magis nullius non boni exempli fautor videtur.

T O R R E N T.

Comitia nulla habuerit.] Toto eo tempore, quo victo Pompejo Ægypti, Ponti, & Africæ bellis Cæsar distinebatur, nulla pæne habita comitorum ratio, ac ne bello quidem Hispaniensi; sed magistri equitum, primum Antonius, postea Lepidus, absente Cæsare res urbanas administrarunt.

Præfectosque pro prætoribus.] Auctor est Dion lib. XLIV. Cæsarem contra Pompeji liberos in Hispaniam proficiscentem Lepido Urbis custodiam commendasse, ut una cum præfectis, quos πολιανόμας vocat, vel octo, vel sex, (neque enim de numero satis constat) res interea administraret. Sed an hi prætorum loco fuerint, an vero prætoria potestate præditi, incertum est. Suetonius indicat, ut neque comitia, sic neque prætores tunc fuisse; Dion vero quarto Cæsaris consulatu factos dicit prætores XIV. & quæstores XL. sequenti vero prætores XVI. De prætorum quoque, uti & ædiliū, & quæstorum numero aucto ipse Sueton. sup. cap. XL1. & J. C. Pomponius l. 11. de Origine juris. Sed verisimile est, eo anno designatos tantum fuisse, non etiam iniisse magistratum. Mirum autem, quod Sueton. præfectos hosce constitutos dicit, qui præsentē Cæsare administrarent, quod nec res ipsa fert, & Dion adversatur. Quare dictiones illæ, *præsente se*, aut amovendæ videntur, aut corrigendæ, ut *absente se* legatur, vel etiam *præsente se*; vel, quod Lipsio placet, *qui pro se res urb. admin.* Elector. 11. cap. XVII. Inter hos vero præfectos fuere, ut ego arbitror, L. Munatius Plancus, & L. Livenejus Regulus : quorum numismata, illius aureum, hujus argenteum, servo. illud cum hac inscriptione : C. CÆS. DIC. TER. L. PLANC. PRÆF. URB. hoc cum

ista : L. REGULUS. PRÆF. UR. De Planco tamen dubitari potest. Bello enim Hispaniensi præsentē Cæsari bonam operam navavit. Sed cum præfectura illa diutius duraverit, quod ex Dione ipso colligitur extremo lib. XLIII. poterat Plancus interea etiam in Urbe esse. Errant vero, qui ex hoc Suetonii loco volunt præfectos Urbis, do quibus peculiari titulo Jcti nostri, & quorum potentia sic postea excrevit, sub Cæsare dictatore institutos fuisse. nam ipse Sueton. præfecturam Urbis inter officia ab Augusto inventa commemorat cap. XXXVII.

In paucas horas petenti.] Is Caninius Rebilus fuit, de quo paulo ante. Fabio enim, prid. kal. Jan. mortuo, successit. Inf. Ner. cap. XV. Macrob. lib. 11. cap. 11. Tacit. Histor. lib. 111. ideo id factum dicens, quod belli civilis præmia festinabantur.

In plures annos.] Facete igitur Cic. ad Att. lib. XVI. Cæsarem in codicillorum fastis non minus longas futurorum coss. quam jam factorum paginas habere.

C A S A U B O N.

Præfectosque pro prætoribus constituerit.] Imo pro quæstoribus. Dio : ἐπὶ τῆς διοικήσεως δύο τῶν πολιανόμων, ἐπειδὴ ταμίαις εἰδὲς προεχειροτόνητο, ἐγένοντο. Sed placet magis, ut nihil mutemus : nam istos quidem præfectos constat & quæstorum in urbe munera obisse : prætoribus tamen eos potius comparat, quia prætextam, curulem sellam, & sex lictores, quæ sunt insignia prætorum, habuere. colligi potest ex Dione. Omnino autem legendum, repugnantibus omnibus libris *absente se*, cum Torrentio : vel *pro se*, ut Lipsius. Dio pæne ad verbum : Ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τῇ τῷ Καίσαρος οἱ πολιανόμοι τὰ ἐν τῷ ἄσει πράγματα μετὰ τῷ Λεπίδῳ ὑπαρχόντος ἔσχον.

Consulis morte cessantem honorem in paucas horas petenti dedit.] Fusc. Cicero in epistola ad Curionem. Hoc sine exemplo factum a Cæsare in exemplum vertit. Anno DCCXV. in paucas horas suffecti ædiles. Dio lib. XLVIII. Anno DCCXXI. in locum prætoris qui ultimo die obierat, creatus alius εἰς τὰς λοιπὰς ἡμέρας. Dio XLIX. ita accidit anno DCCC1. sed ex alia causa. Tacitus lib. XII. Annal. 4. *Adactius Silanus ejurare magistratum, & reliquus pratura dies in Eprum Marcellum collatus est.* At gravis censor Nero exemplum improbavit. vide lib. VI. cap. XV. idem iudicium Dionis.

Magistratus in plures annos ordinavit.] In annos quinque. Apud Appianum in oratione Antonii scribe : Ἐς γὰρ πενταετές, ὡς ἴδε, καὶ τὰ ἡσικὰ ἡμῖν τὰ ἐτήσια

ta tribuit. Civitate donatos, & quosdam e semibarbaris Gallorum recepit in curiam. Præterea monetæ, publicisque vectigalibus, peculiares servos præposuit. Trium legionum, quas Alexandriæ relinquebat, curam & imperium Rufini liberti sui filio, exoleto suo, demandavit. Nec minoris impotentiae voces propalam edebat, ut T. Ampius scribit: Nihil esse Remp. appellationem modo, sine corpore, ac specie. Sullam nescisse

ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο. Vocat ἄσιν ἐτήσια, comitia urbanorum magistratum, qui omnes fuere annui. meminit & alibi.

T O R R E N T.

Peculiares servos.] Cum monetæ III-viri monetæles, vectigalibus vero publicani ac mancipēs ante præficerentur, Cæsar servos præfecit; neque hos publicos, sed proprios, quos ut Turneb. exponit, *peculiares* vocat Sueton. Sic nimirum *peculiares loculi* inf. Galb. cap. XII. Mallem tamen *peculiares* ideo dici, quod illius tantum rei curam gererent. Poterant & per contemptum sic vocari, ut *peculiare vinum* l. ix. de tritico, vino, & oleo leg. quod in usu fervorum sit, ac proinde vilissimum. Verum id de Cæsare non crediderim. Cæsari autem pecuniam omnem & publicam & privatam traditam, queritur Cic. ad Att. lib. VIII.

Rufini lib. sui filio.] Sic Pulmannus Turnebo auctore restituit, cum libri omnes *Rufioni*, aut *Rufioni* habeant. Et sane Rufini cognomen, quod Corneliorum est, liberto Cæsaris non convenit. *Rufioni* igitur ita servo ex tribus mss. ut tamen *Rufioni* non displiceat. nam & Rufio Trebatorum cognomen est. Vetus lapis: C. VIBIUS C. F. MACER C. TREBATIUS RUFIO FACIUND. CURAVERUNT. & Cicero quadam ad Trebatium epistola: *Rufio tuus ita desiderabatur, quasi unus e nobis esset.* Tuus, nempe quia ejusdem gentis. Sed hoc putidius est; ac fieri potuit, ut & Trebati ille Rufio libertini generis fuerit. Rufionis etiam mentio lib. XIV. ad Att. Et, ut nihil omittamus, apud Martialem Apophor. CLXXV. Rufus Batavi cujusdam nomen est, unde Rufio. Et quid si *Rufino*, l. f. f. legamus?

77. *T. Ampius.*] Liber unus ms. *T. Ampirius*, Oberti Gifanii cod. *T. Amplius*. Sed *Ampius* legendum, quod postea etiam Pulm. nos monuit. *T. Ampii* enim mentio apud Cæsarem lib. III. de Bello civil. quanquam vulgati codd. *T. Appium* vocant. Ad Ampium etiam Ciceronis epistola Famil. lib. x. & ejusdem mentio epistola quadam ad Atticum l. VIII.

Nihil amplius esse remp.] Melius mss. quatuor: *Nihil esse remp. appellationem modo.* Eodem ferme modo Cic. ad Att. *Nullum esse colorem, nullum succum, nullam formam relictam reipubl.* Cæsare scilicet pro arbitrio eam moderante. Nec male Lucanus: *Omnia Cæsar erat.*

C A S A U B O N.

Rufini liberti sui filio.] Variant libri: quidam *Rufioni*, alii *Rufioni*: quidam *Rufioni*.

77. *Ut T. Ampius scribit.*] Et hic fluctuant nostri codices. Viterb. plane, *Titus Amplius*. alii *T. Amprius*. Urfino placet *Tampius*. ex antiquis inscriptionibus & *Tampiae* familiae denariis. Nos quoque vidimus argenteum nummum, sed scriptura ancipiti: tam enim *T. AMPIUS*, quam *TAMPIUS* legi poterat.

Appellationem modo sine corpore ac specie.] Cur negat speciem saltem reip. superesse? An legendum, *sine corpore atque re*? Ovidius,

--- Aut sine re Deus est, frustra que timetur.

Sic Græci, ut

ὦ τλῆμον ἀρετὴ λόγος ἂν ᾦσθ'. ἐγὼ δέ σε
ὦς ἔργον ᾦσκην.

Et B. Basilii venustissime in epistola ad Patrophilum: Πᾶν μοι ἡθὺς ὑποπτον ἐνομίσθη, καὶ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώπῳ φύσει τὸ τῆς ἀγάπης καλόν, ἀλλὰ ῥῆμα εἶναι εὐπρόσωπον. Ab eadem mente est illud ejusdem libro de Spiritu Sancto, cap. XXVI. εἰς ὄνομα ψιλὸν περιίσαν τὸν κήρυγμα. atque ita sæpe etiam B. Chrysostomus. Cæterum in Suetonii verbis nihil mutandum, sed illud potius est observandum, vocem *species* Latinis duo significare: & id quod vere est atque subsistit, ut cum temperantiam virtutis speciem esse dicimus: & id quod veram existentiam non habet, & ut loquuntur Philosophi, τὸ μὴ ὂν μὲν, φαινόμενον δέ. ut cum *χολοεάφιν* dicimus habere speciem auream: & speciem dominationis Claudio Imperatori, vel postremis regibus stirpis Merovingiae tribuimus; vim imperii Claudii libertis, aut Carolo Tuditani. Cæsar priore notione hic accipit, non posteriore. Ac fortasse etiam verum est, quod Desiderius Heraldus meus observabat, vir probitatis eximiae, & cui literæ meliores quam debeant jam non parum, multo plura olim sunt debituræ, si per forenses occupationes ipsi licuerit. is igitur observabat, videri Cæsarem allusisse ad discrimen, positum a veteribus inter vocabulum & appellationem. Quintilianus libro primo cap. IV. *Fuerunt qui ipsum adhuc vocabulum ab appellatione diducerent; ut esset vocabulum, corpus visu tactuque manifestum, domus, lectus: appellatio, cui vel alterutrum deest, vel utrumque, ventus, cælum, Deus, res.*

V A R I O R.

76. *Peculiares servos præposuit.*] Peculiaris servus est, aut filii familias, aut vicarius. Plautus Aulular. 3. 4.

scisse literas, qui dictaturam deposuerit. Debere homines consideratius jam loqui secum, ac pro legibus habere quæ dicat. Eoque arrogantia progressus est, ut haruspice tristia & sine corde exta sacro quodam nuntiante, futura diceret lætiora, cum vellet: nec pro ostento ducendum, si pecudi cor defuisset. Verum præcipuam & inexpiabilem sibi invidiam hinc maxime movit: Adeuntes se cum plurimis honorificentissimisque decretis, universos patres conscriptos sedens pro æde Veneris Genetricis excepit. Quidam putant retentum a Cornelio Balbo, cum conaretur assurgere: alii ne conatum quidem omnino, sed etiam admonentem C. Trebatium, ut assurgeret, minus familiari vultu respexisse. Idque factum ejus tanto intolerabilius est visum, quod ipse triumphanti, & subsellia tribunitia prætervehenti sibi, unum e collegio Pontium Aquilam non assurrexisse adeo indignatus sit, ut proclamaverit: Repete ergo a me Aquila Remp. tribunus: & nec destiterit per continuos dies quidquam cuiquam, nisi sub exceptione polliceri, si tamen per Pontium Aquilam

gallus gallinaceus, Qui erat anni peculiaris. Ancilla est anus ista. Captiv. prologo: Dedit eum huic gnato suo Peculiarem. Mercat. 3. 1. Ovein etiam tibi ancillam dabo peculiarem. Varro lib. 1. de Re Rust. 19. Adji- ciendum, de pecore ea sola, quæ agri colendi causa erunt, ut solent esse peculiaria, pauca habenda, quo facilius mancipia, quæ solent, se tueri & assidua esse possint. Sic enim mss. & conatur interpretari P. Victo- rius 31. Varr. Lect. 23. sed infelicitur. Vult enim pecu- liaria esse, quæ propria illius agri sunt: quum sint de peculio servorum. Juvat ipse Varro cap. 17. extremo ejusdem libri: Concessioneve, ut peculiare aliquid in fundo pascere liceat. Neque aliter peculiare vinum. Ulpianus ipse explicat, nimirum, quod servi habuerunt. At Cæsar neque filiusfamilias tum, neque unquam ser- vus, opinor, fuit: non habebat igitur peculiare servos. Itaque, nisi valde abusum hoc vocabulo Sue- tonium volumus, scripsit, peculiosos, vel peculiatos. Tales fere omnes dispensatores erant, quibus privata dominorum pecunia credebatur. Et ex hoc quoque ge- nere fuisse, quibus publicam commiserit Cæsar, cer- tum, non arbitrium est. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Syllam nescisse litteras.] Atqui Græcis & Latinis litteris eruditissimus erat, adeo ut rerum a se gestarum commentarios scripserit. Plutarch. & Gellius. Placet igitur Turnebi, & ante eum Sabellici explanatio, ut Syllam Grammaticum esse negaverit, qui, quod Grammatici munus est, dictare nesciverit. Melior Cæsar's ratio, de qua sup. cap. xxix. *difficilius se principem civitatis*, &c. Spectat eodem Dionysii Tyranni vox, pedibus tractum, non insidentem equo, tyrannidem relinquere debere. Livius lib. xxiv.

Pro legibus habere, quod dicat.] Augusto primum, si Dioni credimus, concessum, ut legibus solutus esset. Hinc tandem eo ventum, ut quod Principi placeret, legis haberet vigorem. l. i. de constit. Princ.

Aruspice tristia & sine corde exta sacro quodam.] Sic Pulmannus quidem, & libri impressi omnes, nisi quod in quibusdam sacro quodam legitur; verum mss. quos vidi, mire dissentiunt. Unus, quem sequor, sic habet: *Aruspice tristia, sine corde, exta sacra quon- dam nuntiante*, rejecta et particula (ideo enim tri- stia, quia sine corde) & sacra pro sacro. exta enim nisi sacra ostentum non faciunt. De hoc Cicero lib. 11. de Divinat. Plin. quoque lib. xi. cap. xxxvii. *Cæsari di- ctatori, qua die primum veste purpurea processit, at- que in sella aurea sedit, sacrificanti bis cor in extis defuit.* Julius Capitolin. Pertinace: *Eadem die im- molante Pertinace, negatur in hostia cor repertum, & cum exta vellet procurare, caput extorum non de- prehendit.* Festus quoque, *Pestifera* (inquit) *auspicia esse dicebant, cum cor in extis, aut caput in jecinore non fuisset.* quod pestem scilicet atque exitium porten- derent, ut *pestiferum fulgur, quo mors, exiliumve significari solet.* Idem Festus in *Postularia*. Exemplum vero aliud apud Livium est lib. xxvii. de morte Marcelli.

78. *Et inexpiabilem.*] Tres codd. *exitiabilem.* placet. Et mox cum plurimis pro cum pluribus.

Prætervehenti.] Sup. cap. xxxvii. De historia ipsa vide Dionem sub initium lib. xliv. dico de contemptu senatus.

C A S A U B O N.

78. *Et inexpiabilem sibi invidiam.*] Non aliter multi veterum codd. etiam regius unus perantiquus. Alii in eadem bibliotheca & *exitiabilem* s. ut & vetus Politiani, & Turonensis.

Triumphanti & tribunitia subsellia prætervehenti.] Triumphantes a magistratu excipiebantur in aliqua porticu vel alio loco, ubi positæ subselliis eos expectabant. Vide Josephum lib. vii. Excidii cap. xvi.

Pontium Aquilam.] In gente Pontia fuit Aquila- rum familia. In antiquissima inscriptione exstat: L. PONTIUS AQUILA. Hunc autem constat acer- rimum

79 Aquilam licuerit. Adjecit ad tam insignem despecti senatus contumeliam, multo arrogantius factum. Nam cum sacrificio Latinarum revertente eo inter immodicas ac novas populi acclamationes, quidam e turba statuæ ejus coronam lauream, candida fascia præligata, imposuisset: & tribuni plebis Epidius Marullus Cæsetiusque Flavus coronæ fasciam detrahi, hominemque duci in vincula jussissent, dolens seu parum prospere motam regni mentionem, sive, ut ferebat, ereptam sibi gloriam recusandi, tribunos graviter increpitotos potestate privavit: neque ex eo infamiam affectati etiam regii nominis discutere voluit: quamquam & plebei regem se salutanti, *Cæsarem se, non Regem esse*, responderit: & Lupercalibus, pro Rostris a consule Antonio admotum sæpius capiti suo diadema repulerit, atque

rimum Reip. propugnatorem fuisse: pro qua & vitam fudit bello Mutinensi D. Bruti legatus. Dio XLVI.

T O R R E N T.

79. *Sacrificio Latinarum.*] Mos erat, ut Latinas ferias consul indiceret, ac Jovi Latiali in Albano monte solenne sacrum faceret. Cæsari vero inter novissimos honores, ut tradit Dion lib. XLII. hoc quoque tributum, ut feriis illis peractis ex Albano monte curru in Urbem invehetur.

Epidius Marullus.] Dion lib. XLIV. *Cajum* prænominat, *Cajique* Epidii cujusdam Commentariorum, in quibus arbores locutæ feruntur, meminit Plin. lib. XVII. cap. XXV. Marulli quoque declamatoris mentio apud Senecam Controversiis, quem tamen liber meus vetus *Marillum* vocat. quod monitum volui. Appian. *Μάρυλλον* appellat Civil. II.

Cæsetiusque Flavus.] Dioni est *Λεύκιος Κεσίτιος*, *Φλάκος*, duplici exscriptorum errore, ut arbitror. nam & *Καισήςτιος* verum est, & *Φλαύος*, nota literarum *κ* & *υ* vicinitate ac commutatione, equidem rescribam. Flavium tamen & Vellejus Patercul. lib. II. & *Φλασίον* Plutarch. Cæsare, & ipse Dion appellat lib. XLVI. quo loco observatum notat, qui imperium collegis abrogassent, eos haud fere perannasse. In Appiano gravius peccatum, qui *Σίττιον* cognominat. sed nihil dubito, quin *Καισήςτιος* e scripturæ vestigiis reponendum.

Sive ut ferebat.] Liber unus, ut referebat. Forte, ut præferebat.

Discutere voluit.] Sic libri quatuor, non *valuit*. nec male, ni fallor. nam quæ sequuntur, jam ante contigerant.

Plebi regem se salutanti.] Lib. unus *plebejo*. quod & Gifanius asserit. Et sane plebejus apud Horat. quoque lib. II. Sat. III. pro quovis e populo ponitur: *Nil ultra quæro plebejus*. Quam lectionem eo magis probo, quod regni mentio etiam sub Cæsare semper universo pop. Rom. displicuit. Cic. Philipp. II. *Sedebat pro rostris collega tuus, amictus toga purpurea, in sella aurea coronatus. Ascendis, accedis ad sellam. Ita eras Lupercus, ut te esse consulem meminisse deberes. Diadema ostendis. Gemitus*

toto foro. Tu diadema imponebas cum plangore populi, ille cum plausu rejiciebat. Idem de populo clam palamque dominationem detrectante paulo post ipse Sueton. Si quis tamen *plebi* retineat, meminerit *plebei* scriptum ante fuisse, unde alius *plebejo* fecerit. Sed qui Dionem hæc prolixè narrantem legerit, priorem sequetur sententiam; nec minus, qui Plutarchum.

C A S A U B O N.

79. *Coronam lauream candida fascia præligatam.*] Fascia candida est diadema regium. Plutarchus vertit *διάδημα βασιλικόν*. Tali fascia candida ornatae causiæ regum Macedoniae, ut nostri hodie galeri loris vel torulis quibusdam. Veteres Grammatici: *Καυσία πῖλος ἦν πλατὺς, ὃν οἱ Μακεδονικοὶ βασιλεῖς ἐφόρων, λευκὸν αὐτῶ διάδημα περιειλόντες*. Vide Ælianum de Animal. lib. XV. cap. IX. Inde est, quod in Pompejo fasciæ licet crurales, affectati regni suspicionem moverunt, quia erant candidæ.

Discutere valuit.] Ita probo cum Viterb. & aliis libris nonnullis: quidam *voluit*. quod placet Torrentio. Dionis verba utri lectioni potius faveant, incertus sum. *ὃ μὲντοι καὶ ἐπραξέ τι, δι' ὃ ἂν ἄχθεσθαι τῷ προσεήματι ὡς ἀληθῶς ἐπιστεύθῃ.*

Quamquam & plebei.] Ita meliores codd. pro *plebi*. Unde nata depravata lectio *plebejo*, quam improbo, etsi doctis probatam. sed Dio ait *τινὲς*: neque probabile est, unum tantum fuisse. Plebs igitur hic non est plebs universa, sed e plebe perditissimus quisque in hoc summissus, ut aliis præiret ad hanc acclamationem.

V A R I O R.

Valuit.] Palatini codices, & alii, *voluit* legunt: quod & Torrentius probat. Sed nostrum tamen *valuit*, præter codices alios, & mox sequentia, firmanter verba Dionis lib. 44. *ὃ μὲντοι καὶ ἐπραξέ τι, δι' ὃ ἂν ἄχθεσθαι τῷ προσεήματι ὡς ἀληθῶς ἐπιστεύθῃ. Et si ob-*

sistendo & obloquendo regium nomen ab se rejicere visus est: non tamen hominibus persuadere valuit, id se bona fide facere. BERNECCERUS,

atque in Capitolium Jovi Op. Max. miserit. Quin etiam valida fama percrebuit, migraturum Alexandriam vel Ilium, translatis simul opibus imperii, exhaustaque Italia dilectibus, & procuracione urbis amicis permessa: proximo autem senatu L. Cottam Quindecimvirum sententiam dicturum: ut, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos, nisi a rege, non posse vinci, Cæsar rex appellaretur. Quæ causa conjuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset. Consilia igitur dispersim antea habita, & quæ sæpe 80 bini ternive ceperant, in unum omnes contulerunt: ne populo quidem jam præsentis statu læto, sed clam palamque detrectante dominationem, atque assertores flagitante. Peregrinis in senatum allectis libellus propositus est: *Bonum factum: Ne quis senatori novo curiam monstrare velit.* & illa vulgo canebantur:

Gallos Cæsar in triumphum ducit, idem in curiam.

Galli bracas deposuerunt, latum clavum sumserunt.

T O R R E N T.

Proximo autem senatu percrebuit fama.] Delendæ duæ dictiones postremæ, ut in cod. ms. legendumque, *amicis permessa; proximo autem sen. L. Cottam, &c.* nam paulo ante positas nihil necesse est hic repetere. De hac autem L. Cottæ xv-viri sententia Cic. lib. ii. de Divinat. xv-virum autem sacrorum intelligit.

Libris fatalibus.] Sic libros Sibyllinos vocat. Vide inf. Aug. cap. xxxi.

80. *Quæ causa.*] Liber Ferrar. *Quæ sententia causa conjuratis.* Quod, tametsi glossematum sapiat, non displicet, postquam Suetonium per capita didimus.

Bonum factum.] Sueton. Vitell. cap. xiv. *Bonum factum.* Ne Vitellius Germanicus, &c. Plinius lib. de Viris illustribus, ubi de Scipione Africano, (quem locum Grammatici corrumpere) *Bonum factum.* Si in Capitolium eamus. Veteres autem boni ominis causa sic præfari, maxime in edictis, solent. Plaut. Poenulo: *Bonum factum: Edicta ut servetis mea.* Tertullian. *Edictum, cui ascribi non poterit, Bonum factum.* & non malus auctor Isidorus lib. i. cap. xxi. *Quædam litteræ in libris juris verborum suorum notæ sunt, quo scriptio brevior celeriorque fiat. scribebatur enim, verbi gratia, per B. & F. Bonum factum, per S. & C. Senatusconsultum.*

Idem in curia.] Lego *idem in curiam*, (sic enim duo mss. nostri, & totidem quos Pulmannus citat) ut Cæsar quos in triumphum duxerat, eosdem & in curiam duxisse, acerbissime notetur. Sup. cap. lxxvi. *Quædam e semibarbaris Gallorum recepit in curiam.* Sunt autem, quod & Turneb. annotavit, Trochaici duo.

C A S A U B O N.

Varia fama percreb.] Viterb. *valida fama percreb.* puto melius.

Q. Maximo

80. *Maturandi destinata negotia.*] Vox *negotia* in hoc loquendi genere omitti solet, ut apud Livium *maturare cæpta*; apud Ciceronem *perficere cogitata*, neque hic fortasse Suetonii est.

Idem in curia.] Regius codex, *in curiam.* Fr. Pithœi: *inde in curiam.*

Latum clavum sumserunt.] *Sumserunt* penultima correpta, ut: *Obstupui steteruntque coma.*

V A R I O R.

79. *In Capitolium.*] Ejus facti rationem hanc Cæsa-rem attulisse, Dio refert: Solum Jovem Romanorum Regem esse. De consuetudine coronas in Capitolio deponendi, vide J. Rycquium Capitol. c. 31. BERN.

Varia fama.] Viterbiensis codicis lectionem *valida fama*, comprobatur Palatinus pirnii, teste Grutero.

Varia fama.] Validum haud dubie, quod e Viterbiensi codice Casaubonus, & Palatino primo Gruterus eruit, *valida fama.* Idem.

Maturandi destinata negotia.] Vir summus: Vox *negotia* in hoc loquendi genere omitti solet, neque hic fortasse Suetonii est. Immo quia passim & ubique omitti solet, ideo non venisset in mentem librariis eam addere, nisi in Suetonii atque antiquis omnibus exemplaribus apparuisset. Sic Sallustius in Jugurtha: *Postquam hominem adolescentem exacta ætate sua & parvis liberis magis magisque crescere intelligit, vehementer eo negotio permotus.* Et iterum: *Quæ negotia multo magis, quam prælium male pugnatum ab suis regem terrebant.* GRONOVII. Observ. cap. 24.

Idem in curia.] mss. aliquot Torrentii & Pulmanni, & primus ac secundus Palatinus: *Idem in curiam.* Nec longe abeunt codices Salmasii, Regius & Palatinus tertius, *Idem in curiam.* Sed recte priores sequitur Gruterus.

Q. Maximo suffecto, trimestrique consule theatrum introeunte, cum lictor animadverti ex more jussisset, ab universis conclamatum est: *Non esse consulem eum.* Post remotos Cæsetium & Marullum tribunos, reperta sunt proximis comitiis complura suffragia, consules eos declarantium. Subscribere quidam L. Bruti statuæ: *Utinam viveres.* Item ipsius Cæsaris statuæ:

Brutus, quia reges ejecit, consul primus factus est:

Hic, quia consules ejecit, rex postremo factus est.

Con-

TORRENT.

Suffecto, trimestrique cos.] Lego trimestri. sine copulatione. Sup. LXXVI.

Cum lictor animadverti.] Verbum (ut videtur) solemne lictoris, qui præcedens Magistratum, quo turbam summoveret, (nam & hoc verbum solemne esse ad Horat. notavimus lib. II. Od. xvi.) animadvertere jubebat, hoc est, observare atque attendere.

Non esse eum consulem post remotos.] Interpungo post consulem. nam Fabius & Trebonius suffecti coss. fuere ante Cæsetium & Marullum tribunatu motos, quarto nempe Cæsaris consulatu, cum tribunorum offensa in quintum, & quidem sub anni finem incidere. Lego igitur: *Non esse eum consulem. Post remotos Cæs. & Mar. trib. reperta sunt.* Et revera consul non erat, quem Cæsar vivus, nec abdicare jussus, contra leges, nullo majorum exemplo, sibi ipse suffecit. Ex Dione.

Ipsius Cæsaris statuæ.] Dictio statuæ abest ex omnibus mss. & bene. Sequuntur autem duo trochaici.

CASAUBON.

Non esse consulem eum.] Et Cicero negat esse consulem, in epistola ad Curium.

Post remotos Cæsetium & Marullum trib.] Hæc distinctio restituta ex cod. Viterb. quanquam viderat hoc acute Torrentius. quem miror in ratione temporum explicanda esse hic hallucinatum. Fallitur sane & cum putat annum intercessisse a coss. substitutis Fabio ac Trebonio, ad offensam tribunorum: & cum eorum exauctorationem conjicit in finem anni, quo fuit Cæsar, ut ait, quintum consul. Neutrum stare potest. Contigit enim utrumque horum post reditum Cæsaris ex Hispania: mense autem Octobri cum revertisset, Idibus Martiis proximis est occisus. Itaque trimestris Q. Maximi consulatus in eum annum incidit, quem φθινόγοντα vidit novissimum Cæsar: Albanæ feriæ & tribunorum casus in eum, quem ultimum ipse inchoavit. ejusdem anni mense Februario etiam illa Lupercalia celebrata sunt, de quibus modo est actum. Quis vero nescit, ferias Latinas statim principio consulatus sui a coss. solitas indici? Comititia, quorum hic mentio, tempore non suo, primis anni mensibus habita: vel mense Februario, quo olim legationes audiri solitæ a P. C. vel Martii initio. Sed festinavit Cæsar, quia primo vere urbe exiturus erat. jam enim Octavium cum parte copiarum Apolloniam præmiserat.

Subscribere quidam L. Bruti statuæ.] Ita olim moris fuit plebi Romanæ, si quid palam profiteri non auderet, voluntatis suæ significationem edere, scribendo in porticibus, parietibus, statuarum basibus aliisque monumentis defunctorum. Plutarchus in Gracchis: Τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς ὁ δῆμος ὀρεγὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε, προκαλέμενος διὰ γραμμάτων αὐτὸν ἐν τοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνήμασι γραφομένοις. Similia his & in Græcorum historia reperiuntur exempla.

Conspiratum est in eum a lx. amplius.] Idem numerus apud Eutropium & Orosium. Dio negligentius, ἢ ὀλίγους. Nomina eorum, quæ in libris existant qui ad nos pervenerunt, ista fere sunt:

M. Junius Brutus Philippensis.

D. Junius Brutus Albinus.

C. Cassius Longinus.

L. Cassius C. frater.

C. Servilius Casca.

P. Servilius Casca.

Q. Ligarius.

P. Turullius.

Ser. Sulpicius Galba.

L. Tullius Cimber.

L. Minutius Basilus.

M. Spurius.

Sext. Popilius Lana.

Cæcilius.

Bucolianus.

Rubrius Ruga.

Sextius Naso.

Pontius Aquila.

Atilius.

Petronius.

Cornelius Cinna.

Cassius Parmensis.

His possunt duo addi, Cn. Domitius Ahenobarbus & Sextus Pompeius. illum pars scriptorum inter conjuratos ponit, Dio etiam σφαγέα nominat: pars sceleris, & ut Valerius Max. semper loquitur, parricidii absolvit. Sex. Pompeius, etsi Roma absuit tempore conjurationis, lege tamen Pedia cum cæteris conspiratis damnatus est. Habeo & alios, quos in hoc album suspicor referendos: sed suspicor tantum.

VARIOR.

80. *Brutus quia reges.]* Faernus legit: *Brutus, qui reges ejecit. & Hic qui consules ejecit.* Est autem

tem

Conspiratum est in eum a Ix amplius, C. Cassio, Marcoque & D. Bruto principibus conspirationis. Qui primum cunctati, utrumne illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem partibus divisus e ponte deicerent, atque exceptum trucidarent, an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur: postquam senatus Idibus Martiis in Pompeji curiam edictus est, facile tempus & locum prætulerunt. Sed Cæsari futura cædes evidentibus prodigiis denuntiata est. 81
 Paucos ante menses cum in colonia Capua deducti lege Julia coloni, ad extruendas villas sepulcra vetustissima disjicerent, idque eo studiosius facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant: tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus, inventa est, conscripta litteris verbisque Græcis, hac sententia: *Quandoque ossa Capys detecta essent, fore ut Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiae cladibus vindicaretur.* Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auctor est Cornelius Balbus, familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorum greges, quos

tem distichon ex trochæis, & sic scribendum, ut solent versus, ut monuit Gruterus.

T O R R E N T.

Principibus conspirationis.] Conjuratōnis habet opt. codex. ut initio hujus cap. *Quæ causa conjuratis fuit.* Sed & conspiratos vocat cap. proximo: & sane conspiratio potius erat. nullo enim jurejurando, aut sacrificio, sed consensu solo, si Appiano credimus, conspirant.

81. *Deducti lege Julia.*] Qua Cæsar primo consulatione agrum Campanum xxm. civium divisit.

Sepulcra vetustiss. disjicerent.] Liber opt. *discinderent.* Horat. *Diffidit urbium Portas vir Macedo.*

Quando ossa Capys.] Tres libri, *quandoque ossa Capys;* & unus, *fore ut Ilio prognatus,* pro *Iulo,* aut *Iulio,* ut vulgati codices. Turneb. *Adversar. xxiv. cap. xiv.* invenisse se ait *fore ut illo prognatus,* & probat; sic tamen, ut *Iulo* non improbet. Verum quid Capys ad Cæsarem? aut cur in ejus sepulcro de Juli posteris? Quare *Ilio* magis placet. *Quandoque* autem pro quocumque vocabulum Horatio & Jurisconsultis frequens: *Quandoque nupserit, quandoque liberos habuerit,* Sueton. tamen aliter fere usus est.

C A S A U B O N.

Marcelloque & D. Bruto principibus conspirationis.] Fœdissimum mendum in priorem nostram editionem nescio quomodo irrepsit. nam inter conjuratos, qui Cæsarem occiderunt, nullus fuit, quod sciam, Marcellus: neque dubitari potest, veram esse librorum omnium scripturam, *Marcoque & Decimo Bruto.*

Partibus divisus.] Aliis super ponte, aliis sub ponte collocatis. Hinc intelligimus pontes comitiorum non humiles, sed altos satis fuisse.

Postquam senatus Idibus Martiis edictus est.] Is dies propter Annæ Perennæ festum hilariter solitus agi. Ideo: etiam ludi in Pompejano theatro erant futuri. Mors autem fuit, ut quibus diebus spectacula in eo theatro exhiberentur, senatus in Curia

Pompeji haberetur. Notandus Appiani locus: *Θεαί δὲ ἦσαν ἐν τῷ Πομπηίῳ θεάτρῳ καὶ βασιλευτήριον ἐμελλε τῶν τὶς περὶ αὐτὸ οἰκῶν ἔσεσθαι· εἰωθὸς ἐπὶ θεαῖς αὖτε γίνεσθαι.*

81. *Ut Iulo prognatus.*] Memmianus, *ut Ilo prog.* nihil mutandum; nam Julius Cæsar auctorem generis sui faciebat Iulum Æneæ filium, & ut ait Dio lib. xliii. posteris Æneæ se dicebat *προσῆκειν διὰ τὸν Ἰῶλον.*

Ne quis fabulosam aut commentitiam putet.] In membranæ superscripta erat emendatio, *ne quis fabulosum aut commentitium putet.* probo.

Equorum greges, quos in trajiciendo Rubicone flumine consecravit.] Eustathius in *Odyssæam* μ. *Ὅτι δὲ καὶ καθ' ἰσορίαν ἀγέλας ὅλας ἡμέρων ζώων Ἕλληνες ἀφιέρουν δαίμοσιν, ὧν ἐκ τῆς θειότητος ἀπλοῦσθαι τινες, ἐν οἷς καὶ πλῆνὰ ὠσιῶντο ἱεροῖς ἀνείμενα, οἷον ταῦνες καὶ χῆνες, καὶ τοιαῦτά τινα, καθωμίληται ἐν ταῖς ἰσορίαις.* Solita hoc modo consecrari omnis generis animalia, etiam pisces, ut apud Athenæum lib. sept. scriptum. maxime autem id factitatum in iis, quæ usui aut voluptati fuerant: quibus hoc quasi præmium datum, ut ante obitum manu emitterentur & finerentur *ἄφετα.* Sic servos, quos amabant, imminente morte propebant liberare, ut saltem in libertate morerentur, ut Plinius in epistolis docet. Sic in historia Marcellini xxix. Valentinianus Imperator Innocentiam Ursam, qua diu fuerat oblectatus, tandem *ut bene meritam sylvas abire dimisit innoxiam.* Eo refero Theodoretum verba ex Oratione secunda *Θεραπευτικῆς.* Ubi ait Homerum unguentis delibutum ita fuisse a Platone e Rep. sua pulsum, ut mulieres solent hirundines: *Μύρῳ γε ἀλείψας, καθάπερ αἱ γυναῖκες τὰς χελιδόνας, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν ζυγισθείσης πόλεως ἀπέπεμψε.* repetit idem & Oratione decima. Sed a vetustioribus sumit hæc Theodoretus. nam multo ante dixerat Dio Chrysostomus in sermone de Homero, καὶ κελεύει (Plato) μάλα εἰρηνικῶς ἐψάλλας αὐτὸν ἐρίῳ καὶ μύρῳ καταχέαντας ἀφιέναι παρ' ἄλλης· τῷτο δὲ αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῶν χελιδόνων ποιῶσιν. Aristides in tertia Platonica: *ὁ Πλάτων Ὁμηρον μύρῳ χρίσας ἐκπέμπει*

quos in trajiciendo Rubiconi flumini consecrarat, ac vagos & sine custode dimiserat, comperit pertinacissime pabulo abstinere, ubertimque flere. Et immolantem haruspex Spurinna monuit, caveret periculum, quod non ultra Martias Idus proferretur. Pridie autem easdem Idus, avem regaliolum, cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ se inferentem, volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ, ibidem discerpserunt. Ea vero nocte cui illuxit dies cædis, & ipse sibi visus est per quietem interdum supra nubes volitare, alias cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia uxor imaginata est, collabi fastigium domus

πέμπει χελιδόνας τιμὴν καταθείς. Videntur mulieres, quando erant missuræ e potestate aviculas, quibus plurimum fuerant oblectatæ, solitæ illis unguentum affundere, quod genus luxus observo etiam in hac re fuisse usurpatum. Sic apud Plinium in epist. lib. nono, delphino, qui omnibus erat admirationi, Octavius Anitius legatus proconsulis unguentum superfudit. Meminit Solinus cap. xvii. & apud Philostratum in vita Apollonii, elephantis cujusdam ἀφίτα mentio fit, quem soliti incolæ regionis μυρίζειν καὶ ταινιδν. de equis testis Simonides. Ælianus de Animalibus lib. xi. cap. xxxvi. Ὅτι δὲ καὶ μύρω ἐχρίοντο ἵπποι, Σιμωνίδης ἐν τοῖς ἰάμβοις λέγει. lib. xvi. cap. xxiv. Similis stultitia eorum, qui pisces monilibus & inauribus ornabant, ut narrat idem lib. xi. cap. xxx.

V A R I O R.

Manu consanguineorum.] Brutum innuere videtur, quem Cæsar moriens filium appellavit, ex adulterio Serviliæ sc. genitum, ut ferebatur. GUJET.

T O R R E N T.

Quos in trajiciendo Rubicone flumine consecrarat.] Turnebus Rubiconi flumini legit, dandi casu, ut equos Cæsar ipsi flumini consecravit. Ego Marti potius consecratos puto, ut apud Virg. Minervæ, Æneid. iii.

Quatuor hic primum omen equos. &c.

Simile quid de bobus Dianæ Persicæ ultra Euphratem sacris, & Deæ nota, quæ lampas est, insignitis, ac sine custode vagantibus Plutarch. Lucullo. Quo loco fortissimum illum Imperatorem Romanum Euphrati fluvio, quem Tigranem Regem invasurus trajecerat, taurum scribit immolasse. Quod equidem sententiam nostram confirmat. tauriformes enim fluvii a poetis finguntur, ut ad Horat. notavimus lib. iv. Od. xiv.

Vagos sine custode.] Tres libri vagos & sine custode. exprimit autem, quod Græci hujusmodi animalia Diis sacra ἀφῆτα appellant. de quo vocabulo eleganter P. Victorius Variar. Lect. xvi. cap. xxiv.

Comperiit.] Libri mss. comperit.

Uberrimque flere.] Huc haud dubie respexit Virgil. in Pallantis funere:

- - -positis insignibus Æthon

It lacrymans, guttisque humectat grandibus ora.
Et rursus Bucol.

- - -nulla neque undam

Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Plin. lib. viii. cap. xlii. de equis: *Præagunt pugnam, & amissos lugent dominos, lacrimasque interdum desiderio fundunt.*

Avem regaliolum.] Trochilum vocat Plinius lib. x. cap. lxxiv. & lib. viii. cap. xxv. *parvam avem, quæ (inquit) Rex avium* appellatur, & cum aquila inimicitias exercet. Medici Græci passerem Troglodyten esse volunt. Vulgo Regulus, hic Regaliolus.

Dextras jungere.] *Dexteram* ms.

Collabi fastigium domus.] Plutarchus, auctorem citans Livium, fastigium (id quod ipse ἀκρωτήριον vocat) ornatus majestatisque causa Cæsar's domo S. C. appositum scribit. quod monere volui, ne quis locum hunc negligenter transeat. *Fastigium* vocat etiam M. Tullius Philipp. ii. Plutarchi interpres *pinnaculum* transtulit. Vide, si lubet, P. Victorium Variar. Lect. lib. xvii. cap. xvi. & adde Suetonii locum Claud. cap. xvii.

C A S A U B O N.

Rubicone flumine consecrarat.] Turonensis, Rubiconi flumini: quod olim Turnebo non sine ratione placuit. nam cui Cæsar equos istos consecravit? fluvios pro numinibus habitos olim & cultos, nemo est quin sciat.

Avem regaliolum.] In Glossario non *regaliolus*, sed *regaviolus* scribitur: nam *regaviolus* dicta hæc avicula quasi rex avium. Sic autem legendum in eo libro: *Regaviolus*, σπίνος. *Regaviolus*, βασιλίσκος, ὀρνύθιον. ubi vides inconstantiam simul & imperitiam ejus Grammatici: male enim σπίνος interpretatur, & cum frigilla regaliolum confundit. In altero scriptum est: *Βασιλίσκος*, *regula*. scrib. *regulus* vel *regaviolus*. De hac ave Plinius. Interio Pauli Æginetæ legimus aviculam Græcis βασιλίσκον dictam, omnium, quas nosset vetustas, habitam esse minimam. nec multo esse majorem passerem troglodyten: quam volunt eruditi esse nostrum roitelet.

Ea vero nocte, cui illuxit dies cædis.] Melius sic quam ut Dio: ἐν τῇ νυκτὶ, ἐν ᾗ ἐσφάγη.

Cum Jove dextram jungere.] Dio, τῆς τῷ Διὸς χειρὸς ἀπτεσθαι. non recte in vulg. dextras.

Collabi fastigium domus.] Dixit ante decreta fuisse

domus, maritumque in gremio suo confodi : ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Ob hæc simul & ob infirmam valetudinem diu cunctatus, an se contineret & quæ apud senatum proposuerat, agere differret : tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac jam dudum opperientes destitueret, quinta fere hora progressus est : libellumque insidiarum indicem, ab obvio quodam porrectum, libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus, commiscuit. Dein pluribus hostiis cæsis, cum litare non posset, introiit curiam, spreta religione : Spurinnamque irridens, & ut falsum arguens, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent : quamquam is venisse quidem eas diceret, sed non præterisse. Assidentem conspirati, specie officii circumsteterunt : illicoque Cimber 82 Tullius, qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus, propius accessit: renuentique & gestu in aliud tempus differenti, ab utroque humero togam apprehendit : deinde cla-

Cæsari templa, aras, pulvinaria, non secus ac Deo : eodem & fastigium istud pertinebat. quod ex Ciceronis, Plutarchi & Flori testimoniis cognoscimus. Ut igitur Valerio Poplicolæ olim honoris causa concessum, ut foras aperirentur ædes ejus : sic Julii domus fastigio ornata. *Fastigium* aliquando est ἀπλῶς ædificii summum, ut Festus interpretatur : itaque de privatorum ædibus dicitur. Cicero ad Q. fratrem lib. III. *Absolutum ostendi in adibus tuis tectum : quod supra conclavia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum.* & apud Senecam epistola cxxii. Interdum significat tecti formam deorum templis propriam, quæ Græcis αἶθρᾶς & αἰθῶρα dicitur. Aristophanes Avibus, in beatissimæ illius suæ reip. descriptione pro summa felicitate ponit, quod omnes in ædibus fastigium habentibus habitaturi essent, ut numina in templis :

Εἶτα, αἶτ, πρὸς τὰ τοιαῦτα, ὥσπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε.
Τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρέψομεν πρὸς αἶθρᾶν.

De his fastigiis multa alibi ex erudita antiquitate promta notamus.

T O R R E N T.

Ab obvio quodam.] Liber opt. ab Ovio quodam. Forte Ovinio. Ovinii enim Romani sunt. Sed Plutarch. Græcum fuisse tradit, natione Gnidium Artemidorum nomine, & professione Rhetorem. Alii alium.

Idus Martias.] *Idus Martias feræles sibi scorpionis ocellu annotavit ipse Cæsar, si Plinio credimus lib. xviii. cap. xxvi.* Quo magis sane mirandum, si Spurinam irrisset, quem tantopere ejus seculi auctores laudant. Irridere tamen hominem videtur Cicero Fam. lib. ix. epist. xxvi.

82. *Cimber Tullius.*] Sic Pulmann. Libri nostri Tullium. Appian. *Atilium* vocat, sed male, ni fallor. sic enim Seneca lib. iii. de Ira : *Nemo unquam victoria liberalius usus est quam Divus Julius; & tamen eum plures amici occiderunt, quam inimici,*

Inter eos Cimber Tullius, acerrimus paulo ante partium ejus defensor. Meminit ejusdem, ut ebriosi & sordidi lib. xii. Epist. Eum locum citat etiam Beroaldus. Adde Cicer. Philip. ii.

C A S A U B O N.

Libellumque insidiarum indicem.] Putavit Cæsar, supplicem libellum hunc esse : ideo cæteris δευτηρίοις commiscuit. Similem errorem admisit Nicephorus Imperator, cum uxoris Theophanus & Tzimissæ conjuratione cæsus est. Fulse narrat Cedrenus. Geminum istis exemplum in Annalibus nostrorum temporum posteritas leget, ac factorum vim inevitabilem etiam in ea cæde recognoscet. Res plane memorabilis, & quæ olim inter θαυμάσια ἀνέσματα & providentiæ divinæ argumenta jactabitur.

Libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, commiscuit.] Non sinistra, sed dextra, ait Manilius :

- - - totiens prædicta cavere

Vulnera non potuit, toto spectante senatu
Indicium dextra retinens.

Etiam commixtum cæteris libellum indicem negat Plutarchus : *Ἐν δὲ τῇ χειρὶ κατέχων καὶ φυλάττων ἐκείνο μόνον.*

Dein pluribus hostiis cæsis.] Florus : *nec perlitare centum victimis poterat.*

82. *Assidentem conspicati specie officii circumsteterunt.*] Aliæ editiones male præiverunt. nam *conspirati & circumsteterunt* scribendum.

Cimber Tullius.] Nuperæ quædam editiones mutarunt in *Tillius*. perperam : nam *Tullius* appellatur in omnibus Latinorum codd. & Græcorum quoque nonnullorum, etiam Plutarchi in Bruto : at in ejusdem Cæsare & Appiano Τίλλιος mendose.

Clamantem, Ista quidem vis est.] Plautus Capteivis : *Vis hæc quidem hercle est, & trahi & trudi simul.*

T O R -

clamantem, *Ista quidem vis est*, alter e Cassiis adversum vulnerat paullum infra jugulum. Cæsar Cassii brachium arreptum graphio trajecit: conatusque prosilire, alio vulnere tardatus est. Utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvitur: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus & viginti plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Etsi tradiderunt quidam, M. Bruto irruenti dixisse, *Καὶ σὺ εἰ ἐκείνων καὶ σὺ τέκνον?* Exanimis diffugientibus cunctis aliquamdiu jacuit,

T O R R E N T.

Alter Cassius.] Sic quidem interpretes, & mss. duo, quos Pulmannus sequitur. Et sane a Cassio quoque vulnus accepisse Cæsarem constat. Constat etiam duos fuisse Cassios inter conjuratos, Cajum, qui & princeps conjurationis erat; ac Lucium, cujus meminit Cic. ad Att. lib. xiv. epist. 11. Quare etiam Turnebus *alter e Cassiis* legisse videtur. Sed tamen ex Appiano & Plutarcho *Casca* retineo, (sic enim impressi omnes, & mss. tres) & P. Servilium *Casca*, intelligo, ut eum vocat Dion lib. xlv. Utriusque in veteri nummo, qualem servo, memoria superest. in altera enim parte Neptuni effigies, ascriptumque, *CASCA LONGUS*. altera Victoria, sinistra palmam, dextra coronam, & in aliis pileum, quod libertatis est signum, ferens. Est autem *Casca* Serviliorum cognomen: *Longus*, uti & *Longinus*, Cassiorum. Taceo duos conjurasse

Cascas, uti & *Cassios*, ex Plutarcho. Sed præcipui C. Cassius, & P. Servilius, quos nummo suo Brutus, conjurationis princeps, impressit.

Abreptum.] Libri mss. duo *arreptum*, unus etiam *arrepto*. Sed illud melius, ut *arreptum* *Casca* brachium suo ipsius graphio Cæsar trajecerit. nam *Casca* eum gladio invaserat. Plutarch. Male igitur, qui *Casca* graphio armant.

Quo honestius caderet.] Notus Euripidis de Polyxena versus: πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν. quem refert Plinius lib. iv. Epist. 11. Cornelia virginis Vestalis supplicium narrans. Nec dissimile illud Lucani de Pompejo, lib. viii.

— ubi vidit cominus enses,

Involuit vultus, atque indignatus apertum

Fortuna præbere caput, &c.

Καὶ σὺ τέκνον.] In duobus *Καὶ σὺ εἰ ἐκείνων καὶ σὺ τέκνον*; Alii, *Καὶ σὺ εἰς ἐκείνων*; Hic repete, quæ de Cæsaris & Serviliae, Bruti matris, amore diximus cap. l.

C A S A U B O N.

Alter Cassius.] Non solum in prima editione, sed etiam in membranis, ut docti viri testantur, & vidimus ipsi, ita scriptum est: & mox *Cassii brachium*. non ut emendatum est a Beroaldo, ut arbitror, *alter Casca & Casca brachium*. Scio Plutarchum & Appianum ejus emendationis esse fundos: sed quis scit, annon illi potius sint corrigendi? deinde quam multa in hac historia, ut aliis omnibus, diverse narrantur ab historicis? Possent multa adnotari, sed λεπτολογεῖν nolumus.

Arreptum graphio trajecit.] mss. quidam *arrepto*. alii, *abrepto*. quidam *abreptum*. nonnihil variante sententia. Veteres scribebant vel stilis vel calamis, quia autem σιδεροφορεῖν non licebat, & stilis & calamis ad necem inferendam abutebantur: sed illis frequentius. In historia Ecclesiastica & apud Prudentium multos martyres graphiis confossos beatam animam coelo, unde acceperant, reddidisse legimus: & apud Plutarchum in Gracchis, perit Antillus quidam γραφείοις μεγάλοις κεντῶμενος ἐπ' αὐτὸ τὸ πεποιῆσθαι λεγομένοισι. qui locus est testis improbitatis quorundam per illa tempora, qui graphia ad cædem ex professio parare soliti. Propterea cautum aliquando Romæ, ne ferrea graphia quisquam haberet, sed ossea, ut Isidorus refert. Sed & calamis γραφικοῖς ad cædem abusi. refert enim Evagrius lib. 111. Stephanum Antiochiæ episcopum a pueris interemptum καλάμοις ἴσα δόρασιν ὀξυνθεῖσι.

Undique se strictis pugionibus peti.] Qui Miscellam historiam composuit, *cultros senatorios* vocat: nescio quare. Græci quidam ξίφη. vere pugiones fuisse, ex Dione constat, notante illatos eos in curiam in scriniis libellorum. Vide Plut. in Bruto.

Καὶ σὺ εἰ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον;] Hæc lectio veteris Romani cod. & quorundam Mss. in Viterb. tantum, *Καὶ σὺ ἐκείνων εἰ*; in aliis *Καὶ σὺ τέκνον*, ut in vulgatis, & Turonensi; fortasse melius. Sic enim apud Dionem quoque.

V A R I O R.

82. *Καὶ σὺ εἰ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον;*] Palat. primus, *Καὶ σὺ τέκνον*; secundus, *Καὶ σὺ τέκνον*; at tertius, *Υἱὲ καὶ σὺ*; omisiss prioribus, *καὶ σὺ ἐκείνων*; GRUTERUS.

N 2

T O R

cuit, donec lecticæ impositum, dependente brachio, tres servuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, ut Antistius medicus existimabat, lethale ullum repertum est, nisi quod secundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus conjuratis, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere: sed metu M. Antonii consulis, & magistri equitum Lepidi, destiterunt. Postulante ergo L. Pisone socero, testamentum ejus 83 aperitur: recitaturque in Antonii domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lavicano suo fecerat, demandaveratque virgini Vestali maximæ. Q. Tubero tradit, heredem ab eo scribi solitum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli, Cn. Pompejum: idque militibus pro concione recitatum. Sed novissimo testamento tres instituit heredes

T O R R E N T.

Antistius medicus.] Codex unus *Antius*. Et sane Antistiorum nomen nobilius quam ut medico adapteretur; nisi tamen libertus fuerit, quales tunc fere artium professores erant. Sed & Antii Romani sunt, ut ex veteribus denariis constat.

83. *L. Pisone socero.*] Cujus filia Calpurnia, Cæsaris uxor.

Virgini vest. max.] Idem de Augusti testamento Sueton. cap. ci. & de testamento Antonii iii-viri in ejus vita Plutarchus. Sed & Ulpianus iii. de tabulis exhib. *Si custodiam testamenti aditus suscepit.* Ostendit enim, testamentum in æde sacra deponi solere.

C A S A U B O N.

Dependente brachio.] Appianus pro eo dicit *διεκόμισαν οἰκὰς ἀνωμάλως, δια τρεῖς*, hoc est, lectica non æqualiter sublata, sed propendente, ut cum a tribus solis gestatur.

Fuerat animus conjuratis.] Melius supra *conspiratos* & *conspirationem* vocabat. nullum enim jusjurandum intercessit. Plutarchus quoque *συνωμότας*: sed cum correctione, *λεγέσθαι γὰρ ἔτιως*.

83. *Quod Idibus Septembribus proximis in Lavicano suo fecerat.*] Cum reversus ex Hispania ad triumphum, ex veteri more ad urbem esset. videtur autem per mensem ibi fuisse. nam Octobri urbem est ingressus.

Demandaveratque virgini Vestali maximæ.] Ita veteribus mos fuit, ut ex Pandectis, & historiis notum. Appianus ait, L. Pisoni socero: *Λεύκιον δὲ Πείσωνα, ὅτι τὰς διαθήκας ὁ Καῖσαρ παρέτιθετο*. sed errat.

V A R I O R.

83. *Tres instituit. &c.*] Johannes Visorius ad Topica Ciceronis existimat, sic hunc Suetonii locum esse interpretandum, ut, *si quis Cæsaris filius nasceretur, is primus patris hæres fuisset; qui si moreretur, Cæsaris hereditatem Brutus adisset.* Alii vero aliter. Ego autem puto, ut verba Auctoris nostri manifesto demonstrant, primo loco primisque tabulis Octavium, Pinarium, Pediumque institutos fuisse. His autem non dedit Cæsar quidem substitutos, sed vi istius institutionis, si quis

eorum defecisset, ad reliquos tota hæreditas pertinuisset, quoniam nemo pro parte testatus, pro parte intestatus poterat mori. Cur autem primis hæredibus substitutos non fuisse datos existimem, facit, quod reliquos in ima cera scriptos hæredes, Suetonius narret. Quæ pars fuit testamenti extrema, qua impuberibus vulgo substituebatur. Nam hoc Romanis in usu fuit, ut non sibi tantum testamentum facerent, sed & filiis impuberibus, sive nascituris, valiturum usque ad tempus pubertatis. Quia ad id usque ætatis ipsi testamentum sibi condere non potuerant, nec etiam nunc possunt. Et quamvis ita tam de filii, quam de patris successione disponderetur, atque hinc ea testamenta *duplicia* dixerit Gajus l. 79. ff. ad l. Falc. revera tamen ita fuit unicum, ut solennitatem non aliam, quam unius testamenti desideraverit, secundum ea, quæ traduntur ab Ulpiano in l. 20. ff. de vulg. & pupil. Cui conveniens dixit Paulus Jurisconsultus l. 5. §. 14. ff. de his, quæ ut indig. eum, qui principale testamentum arguit, & a secundis tabulis arcendum esse. Et Neratius l. 59. ff. de acq. vel omitt. hæ. eum qui ex hujuscemodi testamento patri hæres existit, non posse hæreditatem filii prætermittere. Et licet hoc modo unicum fuerit, diversis tamen tabulis hujusmodi dispositiones fere perscribebantur, ut resignatis unis, non tamen aperirentur & alteræ. Unde vulgo in jure hæ ita discernuntur, ut aliæ *primæ*, aliæ dicantur *secundæ*. Primæ nempe patris, secundæ filii. Dicebantur primæ continere *principale testamentum*, secundæ vero *pupillare*. Cujus rei passim apud Jurisconsultos obvia sunt testimonia. Diversis autem tabulis ideo fiebat pupillaris substitutio, ut secreta esset etiam apertis tabulis primis, ne substitutus pupillo aliquas moliretur insidias. Nam ut ait Paulus ii. Sentent. vi. *In extrema pagina fieri debuit, ut pars illa, qua substitutio pupillaris scripta est, quamdiu pupillus annos pubertatis egrediatur, obsignata maneat, & prior pars testamenti, qua hæres scriptus est, referatur.* Quod igitur apud Paulum est *extrema pagina*, apud Scævola l. 34. §. 1. ff. de usu & usufr. leg. *ima pars testamenti*, & apud Justinianum §. 3. de pupill. substit. *inferiores partes testamenti*, hoc

heredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante reliquo : in ima cera C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit : pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit : D. Brutum etiam

hoc apud hunc Nostrum procul dubio, *infima cera*, qua filio Cæsar, si quis sibi nasceretur, substitutos dedit, in quibus, ut ego existimo, & D. Brutum. Nec refert, quod filium ad patris hæreditatem vocatum non referat Suetonius, cum & exhæredatis substitui potuisse liqueat l. f. ff. de leg. 3. Et non id tantum, sed cum & tutorem dari exhæredato potuisse indicetur l. 4. ff. de test. tut. & l. 77. §. 3. ff. de condit. & demonstr. Descendebat id enim ita ex vi patriæ potestatis, ut ne mater quidem tutorem filio dare potuerit, ut liquet ex l. 69. §. 2. ff. de leg. 2. Quapropter, si tamen ab ea datus erat testamento, nihil actum videbatur, quousque firmaretur a Prætoribus, qui matris iudicium sequi solebat. Qua de re videri poterit l. 1. §. 1. & l. 2. ff. de confirm. tut. Atque ex eadem ratione ne miles quidem filio tutorem dare poterat, quem non habebat in potestate. Ut recte tradiderit Papinianus l. 40. ff. de administr. tut. *filii tutelam jure patriæ potestatis, non militiæ premio mandari*. Quibus sane apparet verum esse, quod Marcianus scribit l. 114. §. v. de leg. 3. *potestatem patriam rem inestimabilem esse*. Summa igitur huc redit : Octavium, Pinarium, Pediumque primo gradu primisque tabulis scriptos fuisse hæredes. Filium, si quis nasceretur, datis ei tutoribus, videri exhæredatum. Huic tamen secundis tabulis, ima cera, extreme pagine, datos fuisse substitutos, in quibus & D. Brutum. Illius autem substitutionis hæc vis erat, ut substituti in ea succederent, quæ ex liberalitate propinquorum, aliove quo modo, ad exhæredatum pervenissent. GOESIIUS.

T O R R E N T.

Et L. Pinarium.] Dele Et. De Q. Pedio Plin. lib. xxxv. cap. iv. *Q. Pedii, consularis & triumphalis, atque a Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati, nepotem, cum natura mutus esset, Messalla orator picturam docendum censuit*. Ab hoc lex Pedia contra interfectores Cæsaris lata. Ner. cap. 111. Triumpho vero ejus meminerunt lapides Capitolini, Quinctilian. lib. vi. & Dion XLIII.

Ex quadrante, rel. in ima cera.] Vere emendatum Lipsio Elector. i. cap. xx. *ex quadrante reliquo*. In ima cera C. Octav. &c. nam *quadrantem reliquum* intelligit, qui constituendo assili deerat. quadrans enim cum dodrante assilem conficit.

In familiam nomenque adopt.] Testamento scilicet, ut Tiberium M. Gallius inf. Tib. cap. vi. quo loco etiam adoptandi verbo utitur Sueton. Sed an proprie adoptio dici possit, ac legis actio, viderint Jcti. adoptare enim hic nihil aliud quam assicere est. Sueton. Galb. cap. xvi. *Pisonem frugi Licinianum testamento*

in bona & nomen assicere, repente e media salutantium turba apprehendit, filiumque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptavit. Item Aug. cap. ci. *Hæredes instituit primos Tiberium & Liviam, quos & nomen suum ferre jussit*. Atqui Tiberium multo ante adoptaverat. Cic. 111. de Offic. *Cum Basilus M. Satrium sororis filium nomen suum ferre voluisset, eumque fecisset heredem*. Tunc autem vere censebatur adoptio, cum is, qui nomen ferre jussus erat, delato primum ad Prætoribus urbanum testamento, a populo quoque lege Curiata obtinuerat, ut in defuncti familiam transire posset. Quod ab Octavio servatum fuisse Dion & Appianus tradunt.

Pluresque percussorum.] Libri tres plerosque.

C A S A U B O N.

Ex quadrante reliquo.] Omnes codd. hunc locum corrupte scriptum habent, ut in vulg. *reliquos in ima cera*. Veram emendationem & sententiam aperuit primus Lipsius. Possis etiam legere sic : *ex quadrante reliquo, aliosque in ima cera*. C. Octav. ut illis verbis *aliosque in ima cera*, substitutiones intelligantur, quas fieri solitas in ima cera sive extrema pagina, ex Jctorum libris certum est.

Pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur.] Valde oscitanter partem istam testamenti Cæsariani legit Dio in eo auctore Latino, unde ipse sumpsit. Ita enim vertit : *Μαθὼν ὁ δῆμος, ὅτι τόντε Ὀκταβίον υἱὸν πεποιήται, καὶ τὸν Ἀγώνιον τόντε Δέκιμον, καὶ τινὰς ἄλλας τῶν σφαγέων ἐπιτρόπους αὐτοῦ*. Ait Octavium testamento esse adoptatum : eique datos eodem testamento ἐπιτρόπους. Quid appellat ἐπιτρόπους ? Tutores ? Atqui Octavio annum agenti decimum octavum tutor dari non potuit. Curatores ? illi vero testamento non dantur. Sed dati confirmantur, inquires. scio. verum quis hoc dixit præter Dionem ? Deinde quam absurdum, quod necessariam istam partem de postumo prætermittit ? Nimis certum est, optimum alias scriptorem, cum ista verteret, non attendisse animum ad illa verba : *si quis sibi nasceretur*. Itaque ad Octavium retulit, quæ de postumo scripserat Cæsar.

V A R I O R.

Reliquis in ima cera.] Ita scriptum habent omnia Suetonii exemplaria, etiam antiquissima quæ vidi. Lipsius correxit : *L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante reliquo*. In ima cera C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit. Quæ falsissima est emendatio. *Qui isti*, inquit, *reliqui in ima cera scripti* ? Dicam tibi. Hi secundi fuere hæredes. In his statim subjicit, etiam Decium Brutum fuisse

etiam in secundis heredibus. Populo hortos circa Tiberim publice, & viritim trecenos sestertios, legavit. Funere indicto, rogos exstructus est in Martio campo juxta Juliae 84 tumulum: & pro Rostris aurata aedes ad simulacrum templi Veneris Genetricis collocata: intra-

fuisse. *Decium Brutum etiam in secundis heredibus.* An putamus hunc Brutum solum a Caesare heredem secundum factum, id est, primis substitutum? Imo & plures alii cum illo. Ergo isti sunt, quos reliquos vocat, & in ima cera institutos, qui locus in testamento substitutorum heredum. Quid opus autem ex quadrante reliquo addere, cum id per se satis intelligeretur, exhausto dodrante nihil ad hereditatis assem superesse, nisi quadrantem? SALMASIUS de Modo Usurarum cap. xi. pag. 466. ubi vide plura.

T O R R E N T.

In secundis heredibus.] Ut, si primos non adire contingeret hereditatem, ipse heres fieret, quod Jcti vocant substituere. l. i. de Vulgari & pupillari substit. Horat. lib. ii. Sat. iv.

— ut scribare secundus

Heres, & si quis casus puerum egerit Orco, In vacuum venias.

Id est, vacantem ejus, qui primo loco institutus est, morte hereditatem tu illi substitutus occupes. Sic prima & secunda cera, prima & secunda tabula, de quibus plura ad Horat. & Ner. cap. xvii.

Populo hortos circa Tiberim publice.] Publica proprie dicuntur ea, quae populi Rom. sunt; quorum usus communis est, proprietas nullius. l. v. de Rerum divisione, l. xxx. de Acq. rerum dominio. Tales igitur horti Caesaris ex testamento. Meminit eorum Horat. lib. i. Sat. viii.

Trans Tiberim longe cubat hic prope Caesaris hortos.

Eosdem, ni fallor, naumachiae proximos fuisse, ostendit Sueton. Tib. cap. lxxii. Meminit eorundem Cicero ad Att. lib. xi. epist. vi.

Viritim trecenos sestertios.] Plutarch. lxxv. drachmas vertit, hoc est, totidem denarios. nam quatuor sestertii denarium faciunt. Appianus hic mendosus est. Quae vero sic populo, sive ordini alicui, vel collegio, aut testamento, aut inter vivos ob causam aliquam, ut puta inito magistratu, viritim donabantur, apto sane vocabulo, sed a paucis observato, *divisiones* vocant J. C. nostri, Paulus l. cxxv. de Legatis i. & Marcellus l. xxxiii. de Annuiis legatis. ut dicti etiam *divisores* inter operas campestris. de quibus Aug. cap. iii. Adde, quae de sportulis notavimus Domit. cap. vii.

84. *Aurata aedes ad simulacrum templi Ven.*] Ut Castoris, quod ante mihi notatum, sic Veneris quoque nunc templum, nunc aedem dici pro eodem, passim apud auctores deprehendimus. Hujus autem loci sententia est, aediculam auratam pro rostris positam fuisse ad simulacrum, sive imagi-

nem aedis Veneris Genetricis, in eaque lectum. Sic belli simulacra Lucret. lib. ii. *Simulacrum navalis pugna*, Livius lib. xxix. *Simulacrum aliquod ac vestigium civitatis* Cic. lib. x. Famil. Mallem autem abesse ad. concinnior enim esset oratio. Appianus arae a populo, & columnae Numidicae ab Antonio eo loco, quo crematus fuerat Caesar, positae meminit. Verum haec aedes posita est, antequam cremaretur.

C A S A U B O N.

Populo hortos.] Viterb. cum hic tum alibi ortos, ut apud Varronem & Ciceronem quoque in plerisque libris. Sic in Turonensi Omerus semper, non Homerus. In his hortis postea fuit aedes consecrata Forti Fortunae. Plut. de Romanorum Fort.

Et viritim trecenos sestertios.] Si Octavio fides, centenos vicenos tantum. vide Dionem lib. xlii. Mirum vero, qui fieri potuerit, ut res ista divulgata diverse traderetur.

84. *Funere indicto.*] A cos. Antonio. Lactantius libro i. Si cos. non fuisset Antonius, Cajus Caesar pro suis in remp. meritis, etiam defuncti hominis honore caruisset, & quidem consilio Pisonis socii & L. Caesaris propinqui. Funus indicare Graecis περιωγγέλλειν: Hesychius. Romanus mos ex Terentio & aliis notus.

Rogus exstructus est in Martio campo.] Quae ad funerum curam pertinere, ea vel domi peragebantur, vel in foro, vel extra portam. Domi curatum funus per plures dies: ibi fiebat ἡ πρόθεσις, & mortuus septem dies in vestibulo positus, qua a domesticis, qua ab amicis, plangebatur, ac coronis aliisque muneribus honorificis afficiebatur. Tranquillus hanc totam partem praetermittit, solitus insignia tantum notare. In foro laudabantur: extra urbem cremabantur. Caesar tamen in ipso foro crematus, non in exstructo ei rogo: quod per populi tumultum evenit. Simillimum est, quod paucis ante annis in funere Clodii a Milone occisi acciderat, ut narrat Asconius. Dio quidem inter alios Caesari decretos honores hunc commemorat, ut mortuus intra pomerium sepeliretur: sed ea non est causa combusti intra urbem Caesaris.

Juxta Julia tumulum.] Quae in Martio campo sepulta contra majorum instituta. Dio libro xxxix.

Et pro rostris aurata aedes ad simulacrum templi Veneris Genetricis collocata.] Bononiensis editio, quae proxime Romanam secuta est, legit, *aurata sedes*. at ms. & Romana, *ades*. recte dubio procul. Aedem appellat pegma in foro exstructum, ut ibi collocaretur Caesaris corpus, dum laudatio perageretur. Ita autem vocat, primum, quia ut disertum notat, in modum

intraque lectus eburneus, auro ac purpura stratus : & ad caput tropæum, cum veste in qua fuerat occisus. Præferentibus munera, quia suffecturus dies non videbatur, præceptum est, ut omisso ordine, quibus quisque vellet itineribus urbis, portaret in campum. Inter ludos cantata sunt quædam ad miserationem & invidiam cædis ejus, accommodata ex Pacuvii Armorum judicio :

Men' me servasse, ut essent qui me perderent ?

Et ex Electra Attii alia ad similem sententiam. Laudationis loco consul Antonius per præconem

modum templi fuit confectum : deinde propter religionem circa defunctos. qua ratione dixit Polybius lib. vi. imaginibus defunctorum solita περιτίθεσθαι ξύλινα ναΐδια. & Plinius quoque armaria illa vocat *adicularas*. postremo, quia de Julio Cæsare tanquam de Deo loqui solent : fuitque hæc illius ἀποθέωσις quædam & consecratio. Sane enim, cum legantur multi ante Cæsarem in foro laudati, nemini tamen exstructam ædem legimus ; sed lectum pro rostris, vel in rostris, ut loquitur Asconius, fuisse positum. Postea vero quam cœpere Imp. illis ritibus consecrari, quos describunt Herodianus & Dio, hoc quoque servatum est. Dio in Severo de funere Pertinacis : Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ βῆμα ξύλινον ἐν χερσὶ τῆς λιθίνης κατεσκευάσθη· καὶ ἐπ' αὐτῷ οἶκημα ἄτοιχον περίσυλον ἐκτετέλειτο καὶ χρυσῷ πεποικιλμένον ἐτέθη, καὶ ἐν αὐτῷ κλίνη. Prorsus illa verba οἶκημα ἄτοιχον περίσυλον, ædem illam exprimunt, quam hic Suetonius narrat : nam quod columnis, non parietibus cincta fuerit, non potest esse dubium, etsi nemo id veterum dixit. At quomodo aliter defuncti corpus cerneretur a populo ? quomodo Antonius ostensione vulnerum, illam conspiratis invidiæ flammam excita-

mulacris defunctorum cereis ; quæ ut a populo conspici possent, machinamentis erigebantur. Tale simulacrum ab Antonio ostensum est populo, super funebri lecto Cæsaris, ea arte factum, ut versatile esset, omniaque ei imposita vulnera mire ob oculos poneret. auctor Appianus.

Et ad caput tropæum cum veste, in qua fuerat occisus.] Quod Suetonius *tropæum*, Appianus κοντόν vocat. τὸ σῶμα τῷ Καίσαρος ἐγύμνα, καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐπὶ κοντῷ φερομένην ἀνέσειε. qui noverit tropæorum Romanorum formam, intelliget, quam bene huic loco ea vox conveniat.

Omissio ordine.] Ordo, quem dicit, fuit hic : præibant magistratus & senatus positis dignitatis insignibus : sequebantur equites habitu lugubri : deinde milites cum armis, sed versis : postremo populus per tribus. Tacitus, alii.

Men' me servasse, ut essent, qui me perderent.] Si ita legimus, erit sententia ei similis, quam exagitat Epictetus in Dissertationibus lib. primo, cap. iv. Τάλας ἐγὼ ! ἐπὶ ταῦτά με τὰς πολιὰς ἐτήρησα ; Virgilius :

Felix morte tua, neque in hunc servata dolorem ! Vellejus de Cæsare pæne victo prælio Mundenfi : *Consistens ante recedentem suorum aciem, increpita prius Fortuna, quod se in eum servasset exitum.* Non placet mihi hæc sententia : non, inquam, puto eum ejulare, quod se servarit, ut postea misere periret : sed hoc potius, quod alios servarit, a quibus sit deinde occisus. Legge igitur, ut in membranarum omnibus : *Men' servasse, ut essent, qui me perderent ?* Ita legerunt Græci, quod ex versione apparet : Ἐμὲ δὲ καὶ τὰς τε περισῶσαι, τὰς κλενδύνας με ; apud Appianum. In Pacuvii fabula pronuntiabatur hic versiculus ab Ajace, suas victorias Achivis exprobrante : vel de Ulyssæ dicebatur, de quo ait apud Ovidium :

Servavique animam, minimum est hoc laudis, inertem.

Ex Electra Attii alia.] Sic emendavimus corruptam omnium librorum lectionem *Attilii*. De hoc poeta plura ad Persium.

Laudationis loco eos. Antonius per præconem pronuntiavit S. C.] Nullam ergo aliam habuit Antonius de laudibus Cæsaris orationem ? Si Appiano fides, nullam. hoc enim ille disertis verbis affirmat. Falsa igitur & ad arbitrium conficta illa bene longa oratio, quam Dio pro Antoniana venditat. quod non eo solum loco apud eum scriptorem eruditus lector

T O R R E N T.

Men' me servasse.] Edit. Germanica *Men' servasse*, lacero & nutante versu, quem sic expleam : *Men' men' serv.* non *men' me*, ut Pulmannus legit.

Et ex Electra Attii.] Mira librorum in ejus poetæ nomine varietas, sed frequentius tamen Accium, & Attium vocant. Verum cum Attii Electram nusquam repererim, Armorum vero judicium sæpius, facile adducor, ut vocem *Electra* profectam ex glossemate, removendam censeam. Lego igitur : *et ex Attii ad similem sententiam.* nam & Attius & Pacuvius eodem titulo tragædiam scripsere. De Atilio nihil memini legere.

C A S A U B O N.

Intraque lectus eburneus.] Polybii ætate, qui laudandi erant, plerique pro rostris statuebatur erecti. Συντελεσμένης, ait, τῆς ἐκφορᾶς κομίζεται μετὰ τῷ λοιπῷ κόσμῳ πρὸς τὰς καλεσμένας ἑμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν, ποτὲ μὲν ἐς ὥς ἰναργῆς, σπανίως δὲ κατακεκλιμένος. Possumus tamen Polybii verba accipere de si-

præconem pronuntiavit Sen. cons. quo omnia ei divina simul atque humana decreverat : item jusjurandum , quo se cuncti pro salute unius adstrinxerant : quibus perpauca a se verba addidit. Lectum pro Rostris in Forum magistratus & honoribus functi detulerunt. Quem cum pars in Capitolini Jovis cella cremare , pars in curia Pompeji , destinaret , repente duo quidam gladiis succincti , ac bina jacula gestantes , ardentibus cereis succenderunt : confestimque circumstantium turba virgulta arida , & cum subselliis tribunalia , quidquid præterea ad donum aderat , congeffit : deinde tibicines & scenici artifices vestem , quam ex instrumento triumphorum ad præsentem usum induerant , detractam sibi , atque discissam , injecere flammæ , & veteranorum militum legionarii , arma sua , quibus

lector observare poterit. Quod ait Suet. *per præconem*, Appianus contra , sua ipsius voce Antonium id S. C. recitasse.

T O R R E N T.

A se verba.] Duo libri *abs se*. id est , de suo. Dion elegantem & splendidam Antonii orationem fuisse tradit , eamque recenset lib. XLIV.

Lectum pro rostris.] Græco more , id est , lectum , qui pro rostris erat , aut in æde aurata pro rostris posita. Qua de re eleganter Quintilian. lib. VI. cap. II. *Populum Romanum egit in furorem prætexta C. Caesaris prolata in foro cruenta. Sciebatur interfectum eum , corpus denique ipsum impositum lecto erat ; vestis tamen illa sanguine madens ita representavit imaginem sceleris , ut non occisus esse Caesar , sed occidi tum videretur.* Lectum vero Virgil. *feretrum* vocat :

- - pars ingenti subiere feretro
Triste ministerium.

Tacit. lib. II. *Annal. torum.* sic enim de Germanici funere : *Ubi illa veterum instituta ? præpositam toro effigiem , meditata ad memoriam virtutis carmina & laudationes , & lacrymas ?* Propert. utroque usus est :

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno ,
Nec sit in Attalico mors mea nixa toro.

Porro ob turbatum hunc sepeliendi morem *insepultam sepulturam* vocat Cicero Philipp. I. paulo post , quare sic vocaverit , latius declarans.

Ad manum aderat.] Libri quatuor , *ad donum aderat* , quod mihi sane non displicet. si enim cum subselliis tribunalia congefferant , quidquid ad manum erat , eos congeffisse reipsa intelligitur , tametsi verbis non exprimitur. Neque inelegans locutio , *quicquid ad donum*. Adde , quod præferentium munera ante mentionem fecit. Munera vero proprie *inferia* dicebantur ; ut *inferri* , quæ mortuis donabantur. Qua de re elegans Scævolæ J. C. locus I. ult. de auro , argento , mundo legatis : *Mulier quadam decedens testamento ita scripserat : Funerari me arbitrio viri mei volo , & inferri mihi , quæcunque sepultura mea causa feram ex ornamentis.* Verba sunt testatrix , jubentis sibi inferri ornamenta , quibus culta efferretur mortua. Quem

morem etiam urendi vestem poetarum principes , alter in Patrocli , alter in Miseni funere ostendunt.

C A S A U B O N.

Lectum pro rostris in forum magistratus & honoribus functi detulerunt.] Aptius erat *detulerant*. nam hoc factum ante illa , quæ modo narrata sunt : quod non observant quidam. *detulerunt* igitur , nempe ex vestibulo domus Cæsaris , in forum , & pro rostris posuerunt.

Circumstantium turba.] Quidam codices , *circumstantium*.

Virgulta arida & cum subselliis tribunalia.] Vide Appianum. Plutarchus adjicit & mensas numulariorum , quæ erant in foro. Sic Asconius in gemina historia fune- ris Clodiani : *Populus duce Sext. Clodio , corpus P. Clodii curiam intulit ; cremavitque subselliis , & tribunali- bus , & mensis , & codicibus librariorum.*

Quicquid præterea ad donum aderat , congeffit.] Damnata lectionem calculis Beroaldi & quorundam aliorum , sed omnium nostrorum libb. suffragiis confirmatam , restituimus. Eratosthenes in descriptione similis moris , quem *Φυλλοβολίαν* vocant Græci (nos fuse exponimus ad librum VI.) pro eo dixit , *ἑρπύλλον τῶν θεατῶν , ὅπως ἕκαστος εὐπόρει.*

Deinde tibicines.] Legi apud quosdam superioris ævi criticos exstare codices , ubi scriptum sit : *Deinde siticines*. quam lectionem nec reperi , nec repertam probarem. Adi A. Gellium & Nonium. Omnes libri , etiam qui in regia bibliotheca , item Memmianus , constanter *tibicines* , non *siticines* , non etiam *tubi- cines* : quam vocem cum hoc loco Viri docti pridem non sine causâ restituisent (nam in nobilium & publicis funeribus tubam adhiberi solitam , pueri non nesciunt) reperti sunt nuper , qui de ea observati- cula triumpharent.

Veteranorum militum legionarii.] Hoc est , legiones composita e veteranis militibus , quæ Romæ tum erant , deductionem in promissos agros expectantes. ut jam diximus. De his multa Appianus.

V A R I O R.

Pronuntiavit.] Codex Salmasii *prænnuntiavit*.

T O R

bus exculti funus celebrabant. Matronæ etiam pleræque ornamenta sua quæ gerebant, & liberorum bullas atque prætextas. In summo publico luctu exterarum gentium multitudo circulatim suo quæque more lamentata est: præcipueque Judæi, qui etiam noctibus 58 continuis bustum frequentarunt. Plebs statim a funere ad domum Bruti & Cassii cum facibus tetendit: atque ægre repulsa, obvium sibi Helvium Cinna, per errorem nominis, quasi Cornelius is esset quem graviter pridie concionatum de Cæsare requirebat, occidit: caputque ejus præfixum hastæ circumtulit. Postea solidam columnam prope xx pedum lapidis Numidici in foro statuit: scripsitque, PARENTI PATRIÆ. Apud eandem longo tempore, sacrificare, vota suscipere, controversias quasdam

T O R R E N T.

Circulatim.] Nove dixit, pro per vices, vel in gyrum, si mavis. nam *circus*, inquit Nonius, *dicitur omnis ambitus, vel gyrus.* Unde *circulus*, & *circulæri*.

85. *Helvium Cinna.*] Trib. pl. Sup. cap. LII. Helvii Cinnae, cujus Smyrnam Catullus celebrat, non indocti, neque ignobilis poetæ, mentio etiam apud Gellium lib. XIX. cap. XII. De hoc vero Cinna, præter Plutarchum, Dionem, Appianum, vide Valer. Maximum lib. IX. cap. IX. neque enim Petro Victorio assentior, qui poetam ipsum hoc errore interfectum credidit, Variar. Lect. lib. XXII. cap. XIII.

Solidam columnam.] Hanc a plebe statutam Sueton. scribit. alii aræ, quam populus statuerat, Antonium columnam imposuisse tradunt. Quam postea a Dolabella dejectam, ex Ciceronis Philippicis discimus, in quibus eam *sceleratam* appellat.

Apud eam longo tempore.] Sic de Augusto Horat:

Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.
qui honor deorum immortalium est. Hinc igitur receptum postea, ut in judiciis quoque per salutem, per fortunam, per genium Cæsaris juraretur, ut passim apud Jctos nostros. Eleganter Tertullian. Apolog. *Citius apud vos per omnes deos, quam per unum genium Cæsaris pejeratur.* Distrabere autem controversias pro dissolvere ac finire dixit, ut secare lites Horat. Epist. ad Quinctium:

Quo multa magnæque secantur iudice lites.
Et Satyr. x. lib. I.

- - - *ridiculum acris*

Fortius & melius magnas plerumque secat res.

C A S A U B O N.

Præcipueque Judæi.] Qui Cæsarem dilexisse videntur ob Pompeji cædem, a quo urbs ipsorum capta fuerat. Judæos tamen militasse Pompejo contra Cæsarem, testis Appianus. verum ea offensa mox bello Alexandrino expiata est: cui & interfuerunt, & egregiam Cæsari operam navaverunt. inde illa Cæsaris in eam gentem collata beneficia. Josephus de Antiquit. lib. XIV.

Noctibus continuis bustum frequentarunt.] Ingentis desiderii argumentum: nam de plebe Romana minus

est, quod narrat Appianus: τὴν νύκτα πανδημεὶ τῇ πυρᾷ παρέμενον.

85. *Concionatum de Cæsare requirebat.*] Viterb. *inquirebat.*

Solidam columnam.] Græci de hac columna, cujus & Cicero meminit, silent omnes: aram contra plerique omnes positam ibi narrant, ubi fuerat crematus. Dio factum a populo scribit: Appianus a pseudo-Mario.

In foro statuit.] Eo ipso loco, ubi fuerat crematus, ut diximus. At reliquiis Cæsaris quid factum? unus te docebit ex omnibus historicis Dio: τὰ αὐτῶν οἱ ἐξελεύθεροι προανείλοντο, καὶ ἐς τὸ πατρῷον μνημεῖον κατέθεντο. Reliquias ejus liberti ante sustulerant, & in patrium monumentum condiderant. hodie locus editur corrupte. legitur enim πρῶτον, quod fatetur Xylander se non intelligere. nupero correctori omnia curva, recta. Non me fugit exponi posse πρῶτον μνημεῖον, monumentum, de quo prius cogitarant. nam initio propositum fuerat, & cremare in campo Martio, & interre cineres in Julium monumentum: sed & coacta interpretatio est, & manifesto falsa. nam id per pontifices non licuit: quorum etiam auctoritate factum, ne in exstructo ibi rogo cremaretur, ut Appian. docet.

Scripsitque PARENTI PATRIÆ.] Cicero non plebem, sed Antonium auctorem facit: & inscriptionem aliter conceptam habet, PARENTI OPTIME MERITO. locus est in epistola ad Cassium lib. XII. ad Familiares. Errat Vir doctus, qui argumento hujus inscriptionis Antonianæ inducitur, ut cognomen *Patris Patriæ* mortuo demum Cæsari decretum fuisse putet. Id vero Cicero nullus dicit, neque verum est. sed cognomen vivo Cæsari tributum: postea damnata quodammodo ejus memoria, actisque in dubium vocatis amissum, hac inscriptione, quasi publico consensu, iterum confirmatum ei fuerat.

Apud eandem longo tempore sacrificare.] Quomodo longo tempore, cum statim per Dolabellam cos. ea columna sit dejecta? & tamen ait, *perseveravit.* Dio parcius: θύειν ἐπεχείρην.

V A R I O R.

Circulatim suo quæque more.] Non vult scriptor noster, exteros per vices, vel per gyrum honorasse funus

quasdam interposito per Cæsarem jurejurando distrahere, perseveravit. Suspicionem 86
Cæsar quibusdam suorum reliquit, neque voluisse se diutius vivere, neque curasse,
quod valetudine minus prospera uteretur: ideoque & quæ religiones monerent, & quæ
renuntiarent amici, neglexisse. Sunt qui putent confisum eum novissimo illo senat. conf.
ac jurejurando, etiam custodias Hispanorum cum gladiis sectantium se, removisse.
Alii e diverso opinantur, insidias undique imminentes subire semel confessum satius
esse, quam cavere semper. Alii ferunt dicere solitum, non tam sua quam Reip.
interesse, uti salvus esset: se jam pridem potentiæ gloriæque abunde adeptum: Remp.
siquid sibi eveniret, neque quietam fore, & aliquanto deteriore conditione civilia bella
subituram. Illud plane inter omnes fere constitit, talem ei mortem pæne ex sen- 87
tentia

funus Julii, sed unamquamque gentem peculiari loco
congregatam suo more testatam tristitias suas. Circu-
los enim facere dicuntur, qui in unum congregantur.
GRUTERUS.

T O R R E N T.

86. Novissimo illo sen. conf.] Quod Antonius
recitavit. sup. cap. LXXXIV.

Custodias Hisp. cum glad. inspectantium.] Id est,
observantium. sic enim exponunt interpretes. Cæte-
rum non dubito, quin inspectantium scripserit Sueton.
Horat. lib. I. Sat. IV.

- - - nec te quisquam stipator ineptum
Prater Crispinum sectabitur.

Et alibi:

Desine matronas sectarier.

Hinc affectari, & inspectari matronas, virginesve de
iis, qui earum pudicitia insidiantur, frequenter] Cti.

Alii e diverso opinantur.] Duo codd. opinatum,
& in iisdem non est vox illa, confessum. Lego igitur:
Alii e diverso opinatum insidias undique imminentes
subire semel satius esse quam cavere semper, ferunt
dicere solitum. Quam lectionem ideo libentius am-
plector, quod pro alii ferunt meliores codd. habent
ferunt tantum. Itaque interpungendo locus emenda-
tur. Porro in hanc sententiam Cic. pro Marcello: Illam
tuam praeclarissimam, & sapientissimam vocem invitus
audivi, satis te diu vel natura vixisse, vel gloria.

C A S A U B O N.

Controversias quasdam interposito per Cæsarem jure-
jurando distrahere.] Vult dicere, cultum eum locum
instar templi. nam controversiæ in templis distrahi
solitæ. Exemplum habes apud Platonem in Protagora,
Isocratem in Trapezitico, Plinium epistola prima libri
quinti. Et apud Dionem variis locis. Aliquando templa
non ingrediebantur: sed officii sui satis se admoni-
tos putabant, si ad ædem alicujus deum accessissent.
Antiphon in ea περί χορευτῶν, de ludio aut salio:
Καὶ ἐγὼ πεισθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων διηλλάχην τῶτοις
ἐν τῇ πόλει ἐναντίον μαρτύρων, οἵπερ διήλλαττον ἡμᾶς
πρὸς τῶν νεῶν τῆς Ἀθηνᾶς. Distrahebantur autem ju-

rejurando interposito, ut ait Suetonius. quad ideo
vetus Poëta eleganter appellavit mantile, quo quoti-
diane noxa extergeantur. Et jurabant per Deos,
heroas, magnosque viros defunctos, etiam per vi-
vos: unde est illud apud Lucianum, ὅρκος εἶναι τι,
pro observari colique ab aliquo officiosissime. Per-
tinet huc, quod de hæreticis quibusdam, ut Priscil-
lianistis, Donatistis, aliis in historia veteris Ecclesiæ
narratur. Nam & istis sectæ suæ princeps erat ὅρκος:
per illum jurabant, & controversias suas in ejus me-
moriis dirimebant. Cur dicit Suetonius quasdam?
puto, quia aliæ controversiæ ad alios deferiebantur
deos sive heroas. Sic narrat Plutarchus, Theba-
nos solitos de rebus amatoriis ad Jolai tumultum con-
venire.

86. Cum gladiis sectantium se.] Etiam hic pecca-
tum fuerat coalitione finis præcedentis dictionis cum
sequentis initio, ut millies in mss. & Pandectis Flor.
arguit ita esse, corruptior adhuc lectio cod. Lislæi,
ad inspectantium. Ego non puto Latinitatem pati, ut
aliter legatur quam sectantium.

Insidias undique imminentes.] Ipse Cæsar notat
optime, quanto esset omnibus bonis odio. Verba
ejus sunt: Ego dubitem, quin summo in odio sim,
cum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me convenire
possit? atque si quisquam est facilis, hic est: tamen non
dubito, quin me male oderit. in epistola prima lib. XIV.
ad Atticum. similia his epistola sequente.

Subire semel confessum satius esse, quam cavere
semper.] Est verum, quod Seneca dixit epistola XXI I.
Nemo tam timidus est, ut malit semper pendere,
quam semel cadere. Non abludit illud beati Chrysosto-
mi: Βέλτιον ἀπελθεῖν ἢ διηνεχῇ φέρειν χειμῶνα·
ἐπεὶ καὶ τὸν Καὶν ἀνεκτότερον ἢν ἀποθανεῖν, ἢ διὰ
παντὸς τρέμειν.

V A R I O R.

Sectantium se.] Codex Salmasii ad inspectantium
se. Palatini tres: inspectantium se. primus tamen
aliud quid initio habuit loco illius in. eidem, teste
Grutero, annotatum ad oram, aliter legi expectan-
tium.

T O R-

tentia obtigisse. Nam & quondam cum apud Xenophontem legisset, Cyrum ultima valetudine mandasse quædam de funere suo, aspernatus tam lentum mortis genus, subitam sibi celeremque optaverat. Et pridie quam occideretur, in sermone nato super cœnam, apud M. Lepidum, quisnam esset finis vitæ commodissimus, repentinum
88 inopinatumque prætulera. Periiit sexto & quinquagesimo ætatis anno: atque in deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium, sed & persuasione vulgi. Si-
quidem

T O R R E N T.

87. *Super cœnam.*] Pro inter cœnandum. Sic Aug. cap. LXXVII. Tib. cap. LVI. & Calig. cap. XXI. Juven. Sat. xv. *Tale super cœnam facinus narraret Ulysses Alcinoos.* Plin. Epist. & alii. Aliud est *inter cœnam* inf. Aug. cap. LXXI. pro inter cœnarum ferula.

Repentinum inopinatumque.] Ἀπρόσδοκον Plutarch. vertit. Laudatur illa Vespasiani vox, Imperatorem stantem mori oportere.

88. VI ἔ L ætatis anno.] Notat Beroaldus annum hunc, quem octo hebdomades conficiunt, esse κλιμακτηρικόν, in quo etiam Scipio Africanus minor extinctus sit, citans illud ex Ciceronis lib. VI. de Republ. *Cum ætas tua septenos octies solis anfractus reditusque converterit, duoque hi numeri, quorum uterque plenus, summam tibi naturalem confecerint.* Ut autem duo belli fulmina Cæsar & Scipio eo anno perierunt, sic duo quoque doctrinæ lumina Virgilius & Plinius eadem ætate extincti sunt.

In deorum numerum.] Hinc toties in Augusti nummis CÆSAR DIVI FILIUS. Eodem & illi spectant, qui cometam præferunt, ascriptumque, DIVVS JULIUS: nec non ipsius Cæsaris nummi, post mortem ejus signati, cum stella nunc super vertice, nunc ante frontem, nunc post cervicem. De qua Virgilius quoque VII. Æneid. *Patriumque aperitur vertice sidus.* & in Eclog. *Ecce Dionai processit Cæsaris astrum.*

& Propert. lib. IV.

At pater Idalio miratus Cæsar ab astro,

Sum deus, & nostri sanguinis ista fides.

Et pulchre ipsius Augusti verbis Plin. lib. II. cap. XXV.

C A S A U B O N.

88. *Periiit VI ἔ L ætatis anno.*] Non quidem exacto: decrant menses circiter quatuor.

Atque in deorum numerum relatus est.] Quod in antiquissimis Græcis historiis dici solet, aliquem a morte vel τετυχέναι τιμῶν ἡρωϊκῶν, vel ἰσοθέων, vel ἰσολυμπίων, ut Philo, id Latini multo inverecundius dicunt, in deorum numerum referri, vel consecrari. ut in epistola Partii de Hippocrate, ἀνιερεῖσθαι. Fere autem conditoribus urbium, aut aliis de publica re bene meritis, honores heroici decerni soliti; donec

paullatim pro diis habiti etiam isti. Plutarchus in mulierum præclaris factis: Τῇ Λαμψάκῃ πρότερον ἡρωϊκὰς τιμὰς ἀποδιδόντες, ὕστερον ὡς θεῶν θύειν ἐψηφίσαντο. deferre τιμὰς ἡρωϊκὰς est, quod una voce ἐναγίζειν dicitur, & longe differt a θύειν, ut notant veteres Grammatici. Adulatio postea, an superstitionis innoxiam invexit: cujus moris existat gravis censura apud Plutarchum in Romulo. Atque istiusmodi adulatione reliquos mortales superarunt cives Attici, illi ipsi quorum patres Aristotelem capital admisisse pronuntiant, cum pæanem in Hermiam composuisset. Romani ante Imp. parcius hanc insaniam publice insanivere. Solus e regibus, ut ait Cicero, Romulus consecratus est, & postea pauci alii. Privatæ tantum ἀποθεώσεις fiebant parentum per liberos consecratorum, & domestica religione cultorum, ut ex Varrone Plutarchus docet in Quæstionibus Romanis. Atque hi sunt dii animales, de quibus Labeo libros scripserat: in quibus agebat, (Servii verba sunt) *esse quadam sacra, quibus anima vertantur in deos, qui appellantur animales, quod de animis fiunt.* Hæc annotanda duxi, ut origo ἀποθεώσεως Imp. intelligeretur. nam ut parentes a liberis consecrabantur, & privata religione colebantur: ita Imperatores, qui patres patriæ & dicebantur & habebantur, publice in deorum numerum relati & publica religione culti. Primus hoc in Cæsaire patre sanxit Augustus: quem propterea κοροπλάτην Juliani Silenus nominat. & rationem addit: ἡ γὰρ ἐκ ἐπιδόσεων ἡμῖν, ὥσπερ ἐκεῖνοι τὰς νύμφας, ὡς Σεβαστὲ, θεὸς, ὦν ἕνα καὶ πρῶτον τῷτονι Καίσαρα; Manilius:

*Jam facit ipse deos, mittitque ad sidera numen
Majus, & Augusto crescit sub principe cælum.*

Sed mirum est, Julianum in Augusto id ridere, quod multo ante Augustum passim usurpatum legimus. Nam in Idyllio Theocriti XVII. nonne describitur ἀποθεώσις Ptolemæi regis Ægypti, a filio, qui successerat, patri facta? ubi recte antiquus Scholiastes: ἐξεθεώθη ὁ Πτολεμαῖος ὑπὸ τῷ υἱῷ. sic habet scripta lectio; non ut vulgatum est, ἐξεώθη, prorsus absurde. Quid? nonne Aratum ducem suum Achæi in numerum deorum retulerunt fato functum? nam scribit Polybius in nona Historia, non solum eos honores, qui heroibus tribuebantur, ei fuisse decretos, sed etiam sacrificia; qui proprius deum cultus censebatur. Θυσίας αὐτῷ, inquit, καὶ τιμὰς ἡρωϊκὰς ἐψηφίσαντο. Primis temporibus, qui

quidem ludis, quos primos consecrato ei heres Augustus edebat, stella crinita per septem dies continuos fulsit, exoriens circa undecimam horam. Creditumque est, animam esse Cæsaris in cælum recepti : & hac de causa simulacro ejus in vertice additur stella. Curiam, in qua occisus est, obstrui placuit : Idusque Martias parricidium nominari : ac ne umquam eo die senatus ageretur. Percussorum autem fere, neque 86 triennio quisquam amplius supervixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius

humanarum virtutum modum videbantur supergressi, horum nomina post ipsorum obitum in rituales libros referebantur, & anno vertente memoriam illorum celebrabant, atque eorum animas in beatorum insulas receptas esse, omni post-futuro iudicio liberas sibi persuadebant. Cedrenus de antiquis Assyriis loquens, ritum hunc ita describit : Ἦν δὲ τὸ τῆς ἀποθεώσεως σχῆμα τοιοῦτον. Ἐν ταῖς ἱερατικαῖς αὐτῶν βίβλοις ἐτάσσοντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν, μετὰ τελευτὴν καὶ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἐορτὴν αὐτῶ ἐπετέλουν, λέγοντες τὰς αὐτῶν ψυχὰς εἰς τὰς τῶν μακάρων νήσους εἶναι, καὶ μηκέτι κρῖνεσθαι ἢ καίεσθαι πυρὶ. Huc etiam pertinent, quæ observamus ad Athenæum lib. vi. cap. xiv.

T O R R E N T.

Consecratos.] Libri duo mss. & nonnulli quoque impressi, *consecrato*, ut de Cæsare jam inter divos relato intelligatur. quod magis placet. Hinc toties in posteriorum Cæsarum, qui Divi facti sunt, nummis, CONSECRATIO. Sed & *primos*, non *primo* legerim. De cometa autem hoc Senecam adi Quæst. natural. vii. cap. xvi.

C A S A U E O N.

Ludis, quos primo consecratos ei heres Augustus edebat.] Non multum interest : sive *primo* scribatur, ut in omnibus membranis : sive *primos*, ut in quibusdam editis. Ea vox referri debet non ad *ludos* vel *consecratos*, sed ad verbum *edebat*. Julio varii ludi fuerunt consecrati, sicut libro proximo dicemus. Auctor de iis loquitur, quos reversus Apollonia primo edidit in in patris honorem. Suetonius hic seorsim sentit ab aliis : qui non Cæsari, sed Veneri Genitrici eos ludos, quibus cometa apparuit, fuisse consecratos tradunt, Seneca, Plinius, Dio, alii. Possumus conciliare cæteris nostrum, si illa verba *consecratos ei*, exponamus, consecratos ab eo. ita sæpissime loquitur Suetonius. Appianus : Καὶ τὰς θεὰς ἐτέλει ἀνακειμένους ἐν τῷ πατρὸς Ἀφροδίτῃ Γενετείρῃ.

Simulacro ejus in vertice additur stella.] Ad exemplum ejus simulacri, quod Augustus ei tum consecravit, ut ex ipso refert Plinius, in foro : ut Dio, in ipsa Veneris Genitricis æde.

Ac ne umquam eo die.] Qui ante legitimi senatus dies erat. notum ex historia, & monet Dio.

89. *Percussorum autem fere neque triennio quisquam supervixit.*] Sane fere. nam excessere triennium non pauci. Prima hostia, qua mors Cæsaris expiata est, C. Trebonius fuit, quem in Asia Dolabella occidit. secuta inde D. Bruti cædes & Pontii Aquilæ aliorumque, bello Mutinensi : mox celebrata proscriptio, qua periit Ligarius, & quicunque alii prehendi potuerunt. Sed plurimi bello Philippensi, quod tertio anno a cæde Caji gestum est, sublati sunt. quo respiciens Suetonius, paucos triennio supervixisse scribit. pauci illi, ii sunt, qui cum Sex. Pompejo erant : estque eorum mentio apud Appianum & Dionem in pacis conditionibus, quæ convenit inter Cæsarem, Antonium, & Pompejum, anno U. C. dccxv. post Caji necem quinto. Supervixerunt & Pompejo quidam, Antonio ipsos protegente : in his Parmensis ille Cassius, quem postremum omnium pœnas dedisse Vellejus ait. Obiit post Actiacum bellum, cum Cæsari supervixisset annos tredecim, & quod excurrit. Huic porro de Cæsaris percussoribus observationi, similis est ista Marcellini de auctoribus cædis Gordiani junioris : Nec erravere diu manes ejus inulti, quod, velut clarescente justitia, omnes, qui in eum conspiravere, cruciabilibus interiere suppliciis. lib. xxiii.

Neque sua morte defunctus est.] Seneca ad Lucilium : Bella res est mori sua morte. Firmicus libro viii. cap. xix. Vivit longævus, in senecta felix, & qui sua morte moriatur. cap. xxix. sed ii tandem superstitibus filiis sua morte moriuntur. Sic οἰκεία τελευτὴ ἀπονήσκειν apud B. Chrysostomum. Ita & Græci locuti sunt. Epiphanius libro i. Καὶ μή τις λέγεται περὶ τῆς Ἀβέλ' & γὰρ θανάτῳ ἰδίῳ τέθνηκεν. Eusebius de Præparat. lib. primo : Οὐ γὰρ θνήσκει ἰδίῳ θανάτῳ, εἰ μὴ βία τινὶ πληγὴν τῷτο τὸ ζῶον. Ptolemaeus libro quarto Tetrabibli : ἰδίῳις τελευτῶν θανάτοις & βίαιῳις opponit invicem. Dicitur & suo die mori in veteri Epigrami. Inviolatus artus Die suo peremptus hoc situs est in agro. quo etiam modo Hebræi sunt locuti. Jobus cap. xv. נִהְיֶה מוֹתוֹ נֶלֶךְ. ad verbum, ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ τελειωθήσεται. id est, ut vertunt Græci, πρὸ ὥρας φθαρθήσεται. Demosthenes aliique Græci sæpe, suam mortem, τὸν αὐτόματον θάνατον, καὶ τὴν πεπραμμένην nominant : Cicero naturam & fatum. Vide A. Gellium. Plinius in epistolis, naturalem & fatalem. Tacitus mitem obitum, & Nicetas, μαλακὸν θάνατον.

alius alio casu periit : pars naufragio, pars praelio, nonnulli semet eodem illo pugione quo Caesarem violaverant, interemerunt.

T O R R E N T.

89. Quæ hoc capite de Caesaris percussoribus refert Sueton. eadem ferme apud Capitolinum de Gordiani cæde narrantur.

Eodem pugione.] Ipse Cassius. Auctor Plutarchus. Brutus etiam, ut de utroque narrat Dion initio lib. XLVIII.

C A S A U B O N.

Nonnulli semet eodem illo pugione, quo Caesarem violaverant, interemerunt.] Ut Brutus & Cassius, quorum nomina inter exempla ultionis divinæ clara sunt. non minus insignis Cascarum fratrum mors : de quibus quoniam tacent veteres historici, apponam epigramma antiquum per illa tempora editum :

Occidere simul Casca, simul occubuerunt;

Dextra quisque sua, qua scelus ausus erat.

Castra eadem fovere : locus quoque vulneris idem :

Partibus afflictis victus uterque jacet.

Quanta fuit mentis, tanta est concordia fati;

Et tumulus cinerem parvus utrumque tegit.

Par fratrum multo celebrandum carmine vatum,

Una si fierent parte minus gemini.

Hos exitus fecere Cæsariani conspirati omnes. Hos exitus faciant quicunque Principibus vitam scelere & perfidia eunt ereptum. Plena est omnium temporum historia hujus generis exemplis. Sed nostra hæc ætas quanto infamior perfidia subditorum in Principes, tanto insignior ultionis divinæ argumentis. Illustre imprimis est, quod nuper, dum hæc scribimus, accidit : quando in Henrici IV. Christianissimi, fortissimi, benignissimi Regis necem, civis Parisiensis ætate puer pæne, malitia veteranus, conjurare sustinuit : cujus parricidii incepti detestatio expressit a me hæc epigrammata, quæ pro coronide hujus libri visum adscribere.

IN JOHANNEM CASTELLUM, prodigiosæ malitiæ juvenem, regiae majestatis percussorem, post illatum vulnus captum & supplicio affectum.

ὦ τῷ πανασκεῖς τολμήματος ! ὦ ἀθεμίς
Ἔργα ! φεῦ τῆς σῆς, παῖ κάκ', ἀτασθαλίας !
Ἐτλης, ἀφρῆτορ καὶ ἀνέσιε, εἰν ἐνὶ λαιμῷ
Φράγγος ἐὼν Φράγγος πάντας ὁμῶς κτανέειν ;
Ἦ σοὶ μὲν λύκος ἔσκε πατήρ, μήτηρ δὲ υἱαῖνη,
Καὶ τίγρις ματθῆς σοὶ πόρε γεινομένῳ.
Οὐ γὰρ Φράγγος ἔης· ἀλλὰ Φράγγοις ἐνάριθμος,
Ἀνδρῶπος μορφήν, θῆρ δὲ νόον τέλειδες·
Καί κε χεῖρ' ἰοδόλῳ μέγα δὴ μέγα ἔργον ἔρεξας,
Ἐἴ μὴ Ὑψιμέδων εἰργεν ἀνακλῆ μόρῃ.
Σῶσε ΘΕΟΣ βασιλῆα· σῶσε δὲ λαὸν ἅμ' αὐτῷ·
Χαίρετ' ἐπεράνιοι, χαίρετ' ἐπιχθόνιοι.
Καρμορὴ δέ σε δεινότητι κίχῃ, δεινὸς ἄλαστος·
Καὶ θάνες αἰνόμορος δυσθανάτῳ θανάτῳ.
Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα· ἔχει ΘΕΟΣ ἐκδικῶν ὄμμα·
Οὐ δὲ Δίκη μερόπων πάμπαν ἔλειψε γένος.

A Λ Λ Ο.

Ἦθελεν, ὦ μέγα θαῦμα ! εἷς λελαθημένος αἰῆς
Φράγγος ἰβηρίζων ὃν μεθέοντα κτανεῖν·
Τὸν καὶ ἐν ὑσίμνης νέον Ἐκτορα ἦδ' Ἀχιλλῆα,
Καὶ Θέμιδος δίας μειλίχιον πρόπολον.
Ἦθελεν, ἀλλὰ ΘΕΟΣ λαῶς ἐλεήρας ἀπείρους,
Τὴν ἱερὰν κεφαλὴν ῥύσατο ἐκ βελέων.
Οὐκ ἔφθη κτανέων, μιαινώτατε· μυρία δ' αὐτὸς
Ἐκτάνθης προπαθὼν, ἄξιός ὢν πλεόνων.
Ἔυρε ΘΕΟΣ τὸν ἀλιτρόν· ἔχεις, τάλαν, οἷα ἔοργας·
Ἐς τὰ δ' ἰδὼν τρεμέτω, ὅστις ἀλιτρόνοος.

aliquis alio cum perit : perit tuncq; perit, nonnulli tamen eodem die perierunt.

IN IONANEM CASTELLUM. 1599.
quod in hunc locum, regni majestatis per
cham, non illud, sed magis caput de hunc
micham.

Et in hunc locum, regni majestatis per
cham, non illud, sed magis caput de hunc
micham.

A. A. A. O.

Et in hunc locum, regni majestatis per
cham, non illud, sed magis caput de hunc
micham.

Et in hunc locum, regni majestatis per
cham, non illud, sed magis caput de hunc
micham.

C. SUETONII TRANQUILLI

D E

XII. CÆSARIBUS

LIBER SECUNDUS.

D. OCTAV. CÆSAR AUGUSTUS.

CAPUT I.

GENTEM Octaviam Velitris præcipuam olim fuisse, multa declarant. Nam & vicus celeberrima parte oppidi jam pridem Octavius vocabatur : & ostendebatur ara Octavio consecrata : qui bello dux finitimo, cum forte Marti rem divinam faceret, nuntiata repente hostis incursione, semicruda exta rapta foco profecuit :

T O R R E N T.

I. **O**ctavio consecrata.] Id est (ne quis erret) ab Octavio. Frequens Suetonio, ut præpositiones omittat.

Extâ profecuit.] Duo libri persequit. Sed profecare & profecta, ut porricere & porrecta, verba sunt solemnia. Nonius, Macrobius, & alii. Tertullian. Apologet. Gallum Æsculapio profecari mandavit Socrates. Facite Plaut. Pœnulo : Quoniam litare nequeo, abeo illinc illico Iratus, vetuique extâ profecarier. probe videlicet sese ultus, quod, cum non litasset, exta deo non reddiderit. Octavius vero iste semicruda profecare quam sacrificium relinquere maluit.

C A S A U B O N.

I. Præcipuam olim fuisse.] Princeps editio, præcipuam omnium fuisse. Fortasse, præcipuam omnium olim fuisse.

Vicus Octavius vocabatur.] An hic fuit conditor urbis? an exhaustam casu aliquo frequentavit? magnum certe quoddam videtur istius exstitisse in reimp. beneficium, cujus gratia ἡρώϊκας τιμὰς sit consecutus. Ait autem Diodorus lib. xx. honores heroicos

esse istos : de nomine alicujus nomen loco imponere, ei aras, festa, ludos decernere, & similia his. Quod igitur mox addit, ostendebatur ara Octavio consecrata, nihil vetat accipere de ara ipsi Octavio consecrata.

Qui bello dux finitimo.] Bellum finitimum, vel quod cum finitimis quacunque causâ geritur : vel quod pro finibus, qualia fere bella illo seculo. istud autem non finitimum tantum, sed vere antarium, ut veteres appellabant.

Semicruda exta rapta foco profecuit.] His verbis continetur præcipua hujus facinoris laus. Non enim tantum fuit hostem fudisse, quantum reperisse viam tam cito, qua & religioni deorum satisfaceret, & sine mora hostis pelleretur. Hæc est illa vis animi, quam commendat in Themistocle Thucydides lib. i. quod fuerit in subitis consiliis inveniendis, cum res postularet, excellens, atque ut ipse loquitur, ἀντιπρόθετος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα. Sic in historia Romana laudantur Tullus Hostilius rex & Papyrius Cursor propter consilia salubria inter ipsa pericula inita. Extâ rapta foco profecare est, victimæ carnes, quæ in foco coquantur, rapide accipere, & earum proficias sive ἀπαρχὰς diis offerre, & in aram injicere adolendas. Moris ante fuerat Veliter- nis, exta cocta Marti profecare : Octavius & præ-
fentis

profecuit : atque ita praelium ingressus, victor rediit. Decretum etiam publicum exstabat, quo cavebatur, ut in posterum quoque simili modo exta Marti redderentur, reliquæque ad Octavios referrentur. Ea gens a Tarquinio Prisco rege, inter Romanas gentes allecta² in senatum mox a Ser. Tullio in patricias transducta, procedente tempore ad plebem se contulit :

sentis vir consilii, & religiosus, hostium incurfione audita, intelligens non esse *ἔδρας ἀκμὴν*, & ut vetus verbum fuit, *ἔδεν δὲ πὰρ τὸν βαμὸν βαλεῖν*, semicruda quam nulla exta iudicavit satius esse profecare. Mars factum probavit, & victoriam dedit : ut quidem cæci homines sibi persuadebant. inde Octavio decus & gloria. Fuerunt & dii Romanorum tam bono stomacho quam Mars Veliternus : nam & iis cruda, nedum semicruda exta data. Arnobius lib. VII, *Aversio nibus stomachorum numina laborant? ut ad expellenda fastidia saporum varietas quaratur? ut modo his assa, modo cruda ponantur, semicruda modo & semicruda?* Idem lib. II. *Quum Romulo Pompilioque regnantibus, percocta plane ac madida cremarentur diis exta, nonne rege sub Tullo semicruda coepistis & leviter animata (scribo exanimata) porriscere, prisca observatione contempta?*

V A R I O R.

1. *Ara Octavio consecrata.*] Malim : *ab Octavio.* GUJET.

T O R R E N T.

Ut quoque anno in post.] MS. *ut in posterum quoque anno.*

2. *Inter minores gentes.*] Sic quidem ex Beroaldo & Sabellico, licet dissimulent, Turneb. Adversar. XXIV. cap. XV. & Pithœus Subsecivor. II. cap. VII. nostri MSS. omnes Romanas habent. Quod retineo. nam patricios quidem sic inter se distingui solere, ut pro generis sui antiquitate alii majorum, alii minorum gentium dicerentur, nemo ignorat; sed gentes ipsas sive familias, alias majores, alias minores absolute dictas fuisse non existimo. Loci igitur hujus sententia est, gentem Octaviam, cum Veliterna esset, primo a Tarquinio Romam traductam, ac proinde Romanam factam fuisse; a Ser. Tullio autem etiam patriciam : cumque postea ad plebem transisset, a Divo Julio redactam iterum inter patricias. Sic nimirum etiam gens Claudia post Romam recens conditam eo ex Sabinis commigrans, mox Romana quidem facta est, sed anno demum sexto post exactos reges in patricias cooptata. auctor Livius, & Tranquillus noster Claudio. Accedit, quod si gens Octavia a Tarquinio inter minores gentes (ut isti volunt) allecta fuit, sequitur eam jam ante Tullii tempora patriciam fuisse. si quidem discrimen illud majorum, minorumque gentium de patriciis tantum traditur. Atqui Suetonius

a Tullio patriciam factam tradit. Turnebo itaque, & Pithœo non assentior.

In senatum.] Qui minores pro Romanas primus substituit, idem, ni fallor, duo hæc verba de suo adjecit. Sigonius certe libris de Jure civ. Rom. locum hunc citans ea omisit, eademque Joannes Sarius de Senatu Romano scribens, adulterina esse pronuntiavit. Pulmannus quidem facta interpunctione post verbum *allecta*, opein adferre conatus est; sed impedita erit oratio, nisi pro *in patricias*, inter pat. legamus. quæ sane notarum errore non insolens mutatio est. Tullius igitur gentem Octaviam & patriciam fecit, & in senatum legit. sic enim observari solitum ante concessos plebi magistratus.

C A S A U B O N.

Ut in posterum quoque.] Vulgo, quoque anno. sustulimus eam vocem auctoribus omnibus MSS.

2. *Ea gens a Tarquinio Prisco rege inter Romanas gentes allecta, in senatum mox a Servio Tullio in patricias transducta.*] Allegere inter gentes Romanas est, civitate donare. Id primo datum Octaviæ genti per Tarquinium Priscum. deinde Tullius rex traduxit in senatum inter patricias gentes, vel, ut videtur olim scriptum fuisse, *inter patricios*. nam in membranis Viterb. est, *in patricios*. Non igitur statim ac Romam venit, patricia gens fuit : qui honor tamen quibusdam peregrinis tributus, ut de Claudiis & Vitelliis legimus. In cod. Petri Pithœi scriptum erat : *Inter minores gentes allecta in senatum, mox a Serv.* quæ lectio ferri aliter non videtur posse, quam ut dicamus, solos majorum gentium senatores fuisse patricios : minorum gentium non item. Aut certe κατ' ἐξοχήν patricios istos a Suetonio esse appellatos.

V A R I O R.

1. *Profecuit.*] Sacrificale verbum. *Proficias*, id est, partem extorum profecandam, & diis porriciendam aræ superimponebant, & diis adolebant; reliquam partem vescebantur, qui sacrificio intererant. Octaviis hic honos habitus, ut ad eos etiam absentes reliquæ extorum referrentur. Arrianus in periplo Ponti Euxini verbo *σπλάγγνεσθαι* omnem ritum complexus est, quo exta inspiciuntur, probantur, aræ imponuntur, & quæ edulio sunt, comeduntur. quibus peractis tus & vinum in aram libabant. Ideo adjicit, καὶ ἐπὶ τοῖς σπλάγγχοις ἐπεσπείσαμεν. SALMASIUS.

T O R.

contulit : ac rursus magno intervallo per D. Julium in patriciatum rediit. Primus ex hac magistratum populi suffragio cepit C. Rufus. Is quæstorius Cn. & C. procreavit : a quibus duplex Octavium familia defluxit, conditione diversa. Siquidem Cn. & deinceps ab eo reliqui omnes functi sunt honoribus summis. At Cæsar ejusque posterum, seu fortuna, seu voluntate, in equestri ordine constitere, usque ad Augusti patrem. Proavus Augusti secundo Punico bello, stipendia in Sicilia tribunus militum fecit, Æmilio Pappo imperatore. Avus municipalibus magistratibus contentus, abundante patrimonio, tranquillissime senuit. Sed hæc alii. Ipse Augustus nihil amplius quam equestri familia ortum se scribit, vetere ac locuplete, & in qua primus senator pater suus fuerit. M. Antonius libertinum ei proavum exprobrat restionem, e pago Thurino : avum ar-

T O R R E N T.

Magna vi per D. Jul. in patriciatum rediit.] Vaticanus magno intervallo per D. Jul. &c. Pithæus magno inter D. Jul. &c. legisse se affirmat in vet. cod. Ego nihil mutandum censeo. Nove autem dixit Sueton. in patriciatum redire, pro a plebe ad patres transire. Ut contra Clodius & Dolabella, & ante illos M. Livius, a patribus ad plebem traducti sunt. Aliud vero patriciatum sub recentioribus Imperatoribus.

Æmilio Pappo.] Scribe *Papo*, ut in cod. Vaticano, & marmore antiquo. Hinc Papius, ut a Flavo Flavio, a Plauto Plautius.

Municipalibus magistratibus.] Magistratos vocari eos ajunt Jcti, quibus præcipua cura rerum incumbit. Hinc dicti magistratus. Magistrare etiam apud Festum pro moderari. Unde non solum artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, convivi- viorum quoque magistri & magistrata dicuntur. Virgil. lib. ix.

Rectores juvenum, & rerum dedit esse magistros. Sueton. Domit. cap. xiv. Ex quo sorte ducti magistratio fungerentur. & hic magistrata municipalia.

Exprobrat restionem.] Scribe *r* minuscula. opificis enim hic nomen est, ut pellio; non familiae. Restio alioqui Antiorum cognomen erat, ex Macrobio lib. iii. & nummo veteri. Neque ullum in cognomine opprobrium est.

C A S A U B O N.

Ac rursus magno intervallo per D. Julium in patriciatum rediit.] Julius Cæsar dictator lege Cassia patriciorum numerum augens, adscivit in eum numerum Octavium, mox ab induta libera toga, Dio lib. xlv. Lego autem magno intervallo cum Vaticano & Viterb. Alii magna vi. Sic alibi Suetonius infra hoc libro : Dictaturam magna vi offerente populo, & apud Celsum non raro. qui etiam magna mole, pro eodem dicit. Id vero hoc loco non convenit : dictatori enim facile fuit, quicquid voluit. nisi si magna vi dictum pro μεγάλη σπασή, quod videtur Dionis narratio confirmare.

Æmilio Pappo imperatore.] Plerique mss. Æmilio Paulo, male. vide Livium libro xxviii.

Avus municipalibus magistratibus contentus.] Viterb.

ministratibus contentus. possis intelligere, fuisse quædam negotia in eo municipio curanda publice ei commissa. sic ministerii titulo relegasse Catonem dicitur Clodius a Vellejo ii. 45. Valerius Max. lib. vii. cap. iii. Idem ut Puteolos venit, perinde ac publicum ministerium agens, summa cum licentia correptis navibus in Siciliam penetravit. Placet tamen vulg. lectio. magistrata vocat ἀρχαὶ municipales, quas magistratus nomine non dignatur. & erant revera umbræ honorum magis quam honores veri.

M. Antonius libertinum ei proavum exprobrat restionem.] Ætate Suetonii exstabant adhuc Antonii epistolæ, unde hæc sunt ab eo desumpta. Cremutius Cordus apud Tacit. iv. Annal. 34. Antonii epistola, Bruti conciones, falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum acerbitate habent. Meminit & Serv. in v. Æneid. Contra has epistolas scripserat librum Mefala : cujus mentionem facit Sosipater Charisius lib. i. Pro libertinum scripti quidam libertum. restionem autem scribendum, non Restionem. Glossarium : Σχοινοπλόκος, resticularis, restio. Plut. καλωσφόρον dixit. sed si grammaticis fides, restio erit σχοινοπλώης, non σχοινοπλόκος. Fronto : Restiarius, qui facit; restio, qui vendit. Puto autem ea ratione restionem audisse proavum Octavii, qua pater Ciceronis dictus fullo, Demosthenis μαχαίροποιός, quod familias haberent eorum artificiorum peritas, ex eaque re ipsi, ut moris erat, quæstum facerent. At Gratianus Valentiniani Augusti pater funarius fuit nuncupatus, quia funes venalities solitus circumferre, ut scribit Victor. Videntur autem restiones olim inter vilissimos artifices habiti : sicut apud Græcos οἱ ἱμονιοσφόροι. unde proverbium apud Comicum ἱμονιοσφόρα μέλη, restionis cantilena, hoc est, vilis hominis & εὐτελὲς, ut Græci interpretantur.

E pago Thurino.] E municipio Thuriis. Locus nobilis vel propter historiarum patrem Herodotum, qui inter alios colonos eo concessit. Strabo, alii.

V A R I O R.

2. *Æmilio Pappo.*] Palatinus tertius firmat emendationem Torrentii, qui *Papo* legit.

Libertinum ei proavum.] mss. quidam libertum. quod generis sordes magis auget. BERNECCERUS.

gentarium. Nec quidquam ultra de paternis Augusti majoribus reperi. Octavius pater³ a principio ætatis, & re & æstimatione magna fuit: ut equidem mirer, hunc quoque a nonnullis argentarium, atque etiam inter divisores, operasque campestres, proditum. Amplis enim innutritus opibus honores & adeptus est facile, & egregie administravit. Ex prætura Macedoniam sortitus, fugitivos, residuam Spartaci & Catilinæ manum, Thuringum agrum tenentes, in itinere delevit, negotio sibi in senatu extra ordinem dato. Provinciæ præfuit, non minore iustitia quam fortitudine: Namque, Bessis ac Thracibus magno prælio fufis, ita socios tractavit, ut epistolæ M. Tullii Ciceronis exstent, quibus

T O R R E N T.

3. *Octavius pater.*] Melius tres mss. C. *Octavius pater*, unus etiam At C. *Octavius pater*, & mox existimatione pro æstimatione.

Operasque Campestris.] *Campestris operas* vocat eos, qui in campo Martio suam comitiis operam præstabant, ut *quæstum Campestris* Cicero de Arusp. resp. lucrum, quod inde provenit. *Divisores* vero inter hos dicebantur, qui pronunciatas a candidatis pecunias tributim dividebant, quemadmodum magistri Curiae apud Plautum Aulular. Act. I. Scen. II. Sic *Nummius divisor* apud Ciceronem lib. II. de Oratore. *Nucula* & *Lento divisores Italiae* in Philip. Odiosum autem fuisse officium, res ipsa docet. a fure enim divisor non multum discrepat. Aliquid diximus Cæf. cap. LXXXIII.

Spartaci & Catilina manum.] Spartacus quidem ante Catilinam annis aliquot fuit, sed eorum socii, homines flagitiosi, diu post utriusque mortem per Italiam grassabantur. Quo Horat. respicit, cum inquit:

*Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.*

lib. III. Od. XIV.

Non minore iustitia quam fortitudine.] Duæ viri principis maximæ virtutes, ob quas sub Drancis persona Æneam suum ad cælum fert Virgilius, & Sarpedonem Homerus:

Ὅς Λυκίην ἔειπε δῖον ἦν τε καὶ ἐδέειτο.

id est,

Iustitia Lyciam qui tutabatur, & armis.

Bessis ac Thracibus mag.] Opinor legendum *Bessis, Thracibus*, magno, &c. deleto ac.

C A S A U B O N.

3. *Octavius pater.*] Scripti Torrentii, C. *Octavius p.* quomodo etiam in Turonensi habetur. Sane patri Augusti fuisse prænomen Cajo, certum est e veteri inscriptione, quam ad librum primum attulimus.

Et re & existimatione magna fuit.] Recte existi-

matione cum Turonensi & omnibus melioris notæ: non autem æstimatione. sic passim erratur contra germanam Latinitatem. Vellejus Paternus II. 59. *Fuit Cajo Octavius, ut non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives.*

Hunc quoque a nonnullis argentarium.] Qui patrem Octavii argentarium fuisse dixerit, neminem e veteribus reperias, præter auctorem versiculi qui infra habetur, *Pater argentarius, ego Corintharius.* Describitur in epistola ad Octavium, non Ciceronis quidem, sed veteris tamen: *Quid de sua patria audient, quam spoliis triumphisque decorarunt? an esse quendam annos XIIII. (legendum XIX. vel XX.) natum, cujus avus fuit argentarius, stipulator pater, uterque vero precarium quæstum fecerit: sed alterum usque ad senectutem, ut non negaret: alterum a pueritia, ut non posset non confiteri; eum agere, rapere rempublicam?*

Atque etiam inter divisores operasque campestres proditum.] Puto fuisse nonnullos in hac plebeja gente Octaviorum, qui hoc genus quæstus & similes non aspernarentur. talis namque fuisse videtur, aut ortus talibus, is, de quo Cicero in epistola ad Trebatium: *Cn. Octavius, an Cn. Cornelius? tuus quidem familiaris, summo genere natus, terra filius: is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cœnam invitat. Adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est.* Et in alia epistola: *Ego si foris cœnarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, quum me aliquoties invitaret, Oro te, quis tu es?* Omnino vilem & obscurum oportet hunc fuisse Octavium, a quo se invitari Cicero tantum non contumeliæ loco duceret.

Ex prætura Macedoniam sortitus.] Successit Octavius prætorius C. Antonio viro consulari. Is ex consularatu, quem gessit cum Cicerone, in Macedoniam abiit: estque inde reversus cons. Q. Cæcilio Metello Celere, L. Afranio. Ita incidit annus, quo præfuit Macedonia Octavius, in consularatum C. Cæsaris. quo etiam tempore Q. Cicero Asiam administrabat. Et si autem consularis non erat Octavius, provinciam tamen rexit pro consule. Ideo scriptum in lapide de eo: **PR. PRO COS.**

bus Q. fratrem, eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administran-
 4 tem, hortatur & monet, imitetur in promerendis sociis vicinum suum Octavium. Dece-
 dens Macedonia, prius quam profiteri se candidatum consulatus posset, mortem obiit re-
 pentinam, superstitibus liberis, Octavia maiore, quam ex Ancharia: & Octavia minore;
 item Augusto, quos ex Atia tulerat. Atia M. Atio Balbo, & Julia sorore C. Cæsaris, ge-
 nita est. Balbus paterna stirpe Aricinus, multis in familia senatoriis imaginibus, a matre
 Magnum Pompejum arctissimo contingebat gradu: functusque honore præturæ, inter
 xx viros agrum Campanum plebi Julia lege divisit. Verum M. Antonius despiciens
 etiam maternam Augusti originem, proavum ejus Afri generis fuisse, & modo unguen-
 tariam tabernam, modo pistrinum Ariciæ exercuisse, objicit. Cassius quidem Parmensis
 quadam epistola, non tantum ut pistoris, sed etiam ut numularii nepotem, sic taxat Au-
 gustum,

T O R R E N T.

Proconsulatum Asia adm.] Turneb. Adversar. xxiv. cap. xv. lapsum scribit memoria Suetonium, qui Q. Ciceronem prætorium, Asiæ proconsulem vocet. Et provinciæ quidem aliæ consulares, aliæ prætoriae fuerunt, sic dictæ, quod illæ consularibus, hæ prætoriis demandarentur. Quin & Asiam inter prætorias fuisse Ciceronis tempore non negaverim. octo enim tunc fuere prætoriae, quod ex epistola Cælii ad Ciceronem lib. viii. discimus. Sed tamen ea provinciarum appellatio sæpe mutabatur. Senatui enim lege Sempronia liberum erat, ut alibi monuimus, quos in quas vellent provincias mittere. Quanquam crediderim, cum prætorius aliquis in provinciam consularem mittebatur, eum jure quoque consulari mitti solere, verbi gratia, cum xii. fascibus, non sex tantum. Atque adeo juxta imperium, quod a senatu quis acceperat, pro consule aut pro prætore eam provinciam administrare dicebatur, tametsi prætorius consularem, aut e diverso consularis prætoriam adeptus esset. Exempla frequenter occurrunt, ut Q. Ciceronis hic. Quin & C. Octavius, Augusti pater, prætorius tantum, Macedoniam obtinuit; quam tamen & ante eum & post eum consulares sortitos fuisse legimus. Sed hæc prolixius enarranda essent, quam nostro instituto conveniat.

4. *Confiteri se candidatum.]* Confiteri dixit, quod qui politiores sunt, profiteri: ut profiteri se musicum, philosophum, jurisconsultum Cicero, profiteri nomina Livius, & alii. Spectat huc autem locus Ciceronis cap. iii. Philipp. Quis illo maledico impurior? Ignobilitatem objicit C. Cæsaris filio, cujus etiam naturalis pater, si vita suppeditasset, consul factus fuisset. Aricina mater, & cætera, quæ sequuntur, de materno Augusti genere.

Et Atia.] Sic Pulmannus, & recte, vel ob ne-
 tissimum Virgilii versum lib. v.

Alter Atis, genus unde Atii duxere Latini.
 Id enim in gratiam materni generis Augusti Poëta cecinit. Nec Romanos, sed Latinos dixit Atios, ut

Aricia deductam gentem doceat. Simili passim errore Actilius, Lectorius, Ictius, pro Atilius, Lactorius, Itius, & similia. Verum ergo etiam nobilissimi poëtæ nomen Atius est, quanquam non moleste feram & geminari.

Inter xx-viros.] Sup. Cæs. cap. xx.

Cassius quidem Parmensis.] De hoc ad Horat. Epist.

Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat. Sed etiam ut numularii nepotem.] Cassius hic, qui Augustum ut & pistoris & numularii nepotem notabat, cum Antonio consentit. Antonius enim ei paternum avum argentarium exprobrat, volebatque Atium Balbum, avum maternum, patrem habuisse qui Ariciæ pistrinum exercuerit. Nepos igitur numularii quoad patrem, quoad matrem pistoris pronepos fuit Augustus. Sed nepotum nomine etiam pronepotes continentur. Et alioqui potuit Cassius ipsi Atio Balbo pistoris operam objicere; siquidem, ut fere fit, patris officium etiam filius exercuit. In verbo *pinsit* nonnihil obscœnitatis est. perstat enim in metaphora Cassius, & farinæ nomine matrem Augusti, mensarii vero patrem intelligit, qui decoloratis collybo manibus farinam illam subegerit, dignum (quod ajunt) patella operculum, cum par parem duxerit. Pro *pinsit* liber unus *pinsit*, tres *finxit*. Sed *pinsit* retineo.

C A S A U B O N.

4. *Priusquam confiteri se candidatum consulatus posset.]* Scribendum erat *profiteri*. nam sic Viterb. & quod postea didici, Ursini cod. nec aliter editum a Roberto Stephano. Memmianus tamen *confiteri*.

Verum M. Antonius despiciens maternam Augusti originem.] Servius ad illa e quinto libro Æneidos: -- *genus unde Atii duxere Latini*, notat: Propter Atiam dicit matrem Augusti; de qua Antonius ait, *Aricina mater*. alludit Servius ad locum Antonii, quem refutat divinus Orator in tertia Philippica.

Gustum: *Materna tibi farina ex crudissimo Aricia pistrino: hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius.* Natus est Augustus, M. Tullio Cicerone & Antonio coss. IX. Kal. Octobr. paullo ante solis exortum, regione Palatii, ad Ca-

T O R R E N T.

Collybo decoloratis.] *Collybon* quidem Græci, sed vetustissima quæque exemplaria Latina per jota scribunt, ut non uno Ciceronis loco observavimus. Est autem *collybus* tam id quod pro pecuniæ permutatione argentario solvitur, quam ipsa pecuniæ contrectatio. ἀργυρίου ἀλλαγή. Unde *collybistes*, qui pecunia permutatione quæstum facit, qualis hic Augusti avus, ipse nummos contrectans. Quod vile ac sordidum habetur, cum alioqui *collybus* neminem dehonestet, res videlicet necessaria; præsertim cum quod una in provincia acceptum sit, in aliam transcribitur numerandum. Id quod vulgo *cambium* dicitur, & a scœnore excusatur. *Decolorare* autem verbum, ut videtur, insolens, quo tamen etiam Horat. usus est.

- - - quod mare Daunia
Non decoloravere cades?

Nerulonensis mensarius.] Quare *Nerulonensem* vocet, equidem ignoro. Afri eum generis fuisse volebat Antonius. *Mensarius* vero idem, qui *argentarius*, quanquam enim ante Cæsarium tempora *mensarii* nomen paulo videtur fuisse honestius, cum non nisi de publica ratione diceretur, (unde apud Livium nunc quinquaviros, nunc triumviros *mensarios* creatos legimus, rei nummariæ publicæ curatores) Jurisconsulti tamen nostri, & qui sub Cæsaribus scripsere, indifferenter usi sunt. ut hoc loco Sueton. & Capitolin. vita M. Antonini: *Leges de mensariis & auctionibus tulit.* Quin & *mensularios* vocat Scævola lib. XLVII. de pactis, & Ulpianus lib. XXI. de rebus auctor. jud. possidendis, uti & *nummularios*. Quamquam inter *nummularios* & *argentarios* discriminis aliquid fuisse indicat Ulpianus lib. IX. de edendo. Sed qui diligenter Suetonii toto hoc loco verba expendit, inveniet nihil inter *argentarium mensariumque* ac *nummularium* interesse. Græci *trapezitas* vocant. Vide Ner. cap. V.

5. M. Tullio Cicerone & Ant.] Liber unus, Cicerone & Antonio coss. haud dubie melius. Nisi utrumque prænomen mavis, M. Cicer. & C. Anton.

C A S A U B O N.

Materna tibi farina.] Objicit avum maternum, pistorem Aricinum.

Siquidem ex crudissimo Aricia pistrino.] τὸ σiquidem deest in aliis. multi, si ex crud.

Hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius.] Objicit avum paternum nummularium. Est autem sermo allegoricus. Tuus, inquit, paternus avus farinam sumsit e pistrino crudissimo Aricino: hoc est, uxorem duxit filiam pistoris A-

cini cujusdam, hominis vilissimi: hanc ille farinam finxit manibus collybo decoloratis. Vult dicere, avum Octavii, qui esset numularius abjectissimus, ex ea farina, quam sumpserat de pistrino Aricino, finxisse & formasse tanquam aliquod dulciarium opus (hoc est, genuisse) patrem Octavium. Legimus autem *finxit* ex nostris & Torrentii libris; & ita prisca Romana editio, ac Rob. Stephani. Id verbum optime illi loco convenit: nam ex farina finguntur opera dulciaria, quorum figuræ erant infinitæ, ut placentæ, scriblitæ, crustula, lucunculi, hami, lacertuli, spicæ, globuli, enchyta, circuli, liba, aliaque plurima. Martialis:

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Exstruet.

Varro de Lingua Latin. *Fictores dicti a fingendis libis.* Sic apud Scribonium, *fingere pilulas & pastillos.* & apud Petronium, *ova ex farina pingui figurata.* & apud Plutarchum, διαπλάσαι μελίπηκτον εἰς σχῆμα πόλεως. In secunda Ecloga Calphurnii, recte libri veteres, *fingere liba Priapo.* non *figere*. Inde fictorum ordo, cujus mentio etiam in veteribus inscriptionibus. In aliis libris est *pinsit*, quod esset, ut μύλλειν Theocrito. Appellat patrem Octavii *mensarium Nerulonensem*, faciens allusionem ad ejus oppidi *mensarios*, aut ad aliquem ejus ætatis numularium insignem paupertate, aut alia qua re non bona: talem istum vult fuisse. In Viterb. erat *Verulonensis*, non *Nerul.* legerim *Vetulonensis*. Vide Plinium lib. III. cap. V. At in antiquissima Lugdunensi editione reperi *Nemorensis*, quod idem esset atque Aricinus. Memmianus, ut in editis.

5. IX. Kal. Octobris paulo ante solis exortum.] Imo vero post solem occasum. Hallucinat enim esse hoc loco Suetonium, neque defendi hac parte illum posse, si vere eidem auctori aliisque dictum, Augusti horoscopus esse capricornum, certissima demonstratione probatum est divini ingenii viro Josepho Scaligero, cum in quinto de Emendatione Temporum, tum etiam in uberrimis notis ad Manilii Astronomicum primum.

Regione Palatii, ad Capita bubula.] Invenias, qui partem urbis ubi natus Augustus, *Lautas Carinas* fuisse nominatam scribant. Vide Servium ad librum Octavium.

V A R I O R.

4. *Nerulonensis mensarius.*] Palatinus primus quoque *Verulonensis* habet, ut Viterb.

5. *Ante solis ortum.*] De hoc natali die Augusti elegantissimus libellus A. Rubenii nuper editus inter alia opuscula ejus posthuma; ex quo pauca quædam excerptemus, quæ Suetonii variis locis lucem adferunt.

Capita bubula : ubi nunc sacrarium habet, aliquanto post quam excessit, constitutum. Nam ut senatus Actis continetur, cum C. Lectorius adolescens patricii generis, in deprecanda graviore adulterii pœna, præter ætatem atque natales, hoc quoque patribus conscriptis allegaret

runt. Quærent, inquit, viri docti, an ix. Kal. Octob. quem non solum Suetonius, sed etiam marmora antiqua natali Augusti assignant, intelligendus sit ex ratione Kalendarii veteris Romani : deinde si ix. Kal. Octob. Pompiliani natus sit Augustus, in quem diem Kalendarii Juliani ejus natalis incidat. Jos. Scaliger lib. x. de Emendat. Temp. cap. 2. & Petav. lib. ix. de Doctrina temporum cap. 64. & lib. xi. cap. 6. existimant, Augustum natum esse circiter xxi. aut xxi. Julii anni Pompiliani, & quidem post solem occasum, sole ultimas partes cancri obtinente, gravemque errorem hic Suetonio impingunt. Quibus adstipulatur Joannes Tristatus Tom. i. Comment. Historic. qui hanc hallucinationem in librarios rejicit, & legit : paulo ante solis occasum. Sed hanc lectionem refutat Suetonius, qui cap. xciv. aperte docet, parentem Octavii venisse tardius in senatum, cum is summo mane coactus esset ob periculum conjurationis Catilinae, moram puerperio uxoris excusantem. An vero senator tardius mane in senatum veniens causabitur natum paulo ante occasum solis filium ? Diem quoque Augusti natalem secundum Kalendarium Julianum incidisse in ix. Kal. Octobris ipse Suetonius indicat, qui cap. c. scripsit, illum decessisse Sextis Pompejo & Apulejo cons. xiv. Kal. Septembris, hora diei nona, lxxvi. ætatis anno, diebus xxxv. minus. Cui consentit Dio l. lv. qui ait, vitam excessisse xiv. Kal. Septembris, vixisse annos lxxv. menses x. dies xxvi. quia natus sit ix. Kal. Octobris. A die autem xxi. Septembris Juliani anni periodi Julianæ 4651. quo natus est Augustus, usque ad xix. Augusti seu xiv. Kal. Septemb. Juliani anni P. J. 4727. qua die decessit, exacte conficiuntur anni lxxvi. minus diebus xxxv. seu anni lxxv. menses x. dies xxvi. Præterea cui credibile est, ipsum Augustum tam incuriosum fuisse, ut natalem suum, qui in Julium aut Junium mensem incidit, ix. Kal. Octobris celebrarit, & annum suum climactericum non vero die suo natali, sed demum tribus post verum natalem suum mensibus confectum fuisse existimarit. Vide verba ejus ex Epistola ad Cajum filium ix. Kal. Octob. scripta anno Juliano 46. apud Gellium xv. 7. Certum igitur mea quidem sententia natum Augustum, a. d. ix. Kal. Octobris anni Juliani. Sed nunc superest ille inexplicabilis nodus, quomodo capricornus possit dici ejus horoscopus, sicut fuisse dicitur a Suetonio cap. xciv. & nummi etiam nunc ostendunt ; cum libra, vel ut alii volunt, virgo fuerit. quo & Virgilius respexit i. Georg. qui redituro in cœlum Augusto eandem sedem & cœli regionem assignat inter virginem & chelas, qua horoscopante in lucem editus fuit :

*Anne novum tardis sidus te mensibus addas,
Qua locus Erigonen inter, chelasque sequentes
Panditur ? ipse tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli iusta plus parte relinquit.*

Sed repugnant Suetonius, nummi, gemma Cæsarea, Germanicus Cæsar, & Manilius, qui omnes capricornum Augusti natali assignant. Manilius :

Tum venit Augusto capricornus fidere fulgens.

Itaque Gotheфридus Vendelinus ostendit sortis Fortunæ locum in themate genethliaco Augusti fuisse in capricorno. Sors autem Fortunæ ab antiquis Astrologis censebatur esse horoscopus, a quo thema Athlorum deducebatur, ut Scaliger docet ad Manilium. Vide laudato libello prolixius & liquidius hæc demonstrantem RUBENIUM.

T O R R E N T.

Ubi nunc sacrarium habetur.] Lego, ut in duobus mss. *sacrarium habet.* Est autem *sacrarium* Servio, in illud Virgilii xii. *duri sacraria Ditis*, & Isidoro, non ipse locus sacer, sed in quo res sacræ deponuntur. quod (ut inquit Ulpian. lib. ix. de rerum divis.) etiam in ædificio privato esse potest. Atque adeo Interdictum, *Ne quid in loco sacro fiat* ; id sacrario non competit. Sueton. tamen pro sacello uti videtur, ut non semel Cicero.

C. Lectorius.] Liber Vatican. & unus e nostris *Latorius.* Estque Lætoria gens consularis. Cognomen Plancianus, (nummi veteres) & Mergus, apud Val. Maximum lib. vi. cap. i.

C A S A U B O N.

In deprecanda graviore adulterii pœna.] Quam pœnam deprecetur, nemo potest divinare : quia non omnis adulterii eadem pœna. hoc quale fuerit, nescimus.

Præter ætatem.] Hæc adlegatio non admittebatur lege Julia. Papinianus : *Si minor annis adulterium commiserit, lege Julia tenetur : quoniam tale crimen post pubertatem incipit.*

V A R I O R.

5. *Ad Capita bubula.*] Observat. h. l. Casaubonus ex Servio partem urbis, ubi natus Augustus, *Lautas carinas* fuisse nominatas, vel in honorem Augusti isthic nati : vel propter elegantiam ædificiorum. Erant autem *carinae* ædificia facta in carinarum modum, circa templum Telluris. BERNECCERUS.

allegaret, se esse possessorem, ac velut ædituum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset: peteretque donari, quasi proprio suo, ac peculiari Deo: decretum est ut ea pars domus consecraretur. Nutrimentorum ejus ostenditur adhuc locus in avito suburba-
no, juxta Velitras, permodicus, & cellæ penuariæ instar: tenetque vicinitatem opinio, tamquam & natus ibi sit. Huc introire nisi necessario & caste, religio est: concepta opinione veteri, quasi temere adeuntibus horror quidam & metus objiciatur: sed & mox confirmata est. Nam cum possessor villæ novus, seu forte, seu tentandi causa cubitum se eo contulisset: evenit, ut post paucissimas noctis horas exturbatus inde subita vi, & incerta, pæne semianimis cum strato simul ante fores inveniretur. Infanti cognomen
THURINO inditum est, in memoriam majorum originis: vel quod in regione Thurina, recens eo nato, pater Octavius adversus fugitivos rem prospere gesserat. Thurinum
cogno-

T O R R E N T.

Nascens attigisset.] Apud veteres infans recens natus nuda in terra sistebatur, invocata Ope, ut eum placidæ terræ sinu excipiens adjuvaret. Unde & Levana, Deæ nomen, quæ levandis de terra pueris præerat. quod ex Augustino & Macrobio Beroaldus hic annotavit. Similis Suetonii locus Ner. cap. VI. Papin. Silvar. lib. III.

--- tellure cadentem

Excepi, foveique sinu.

Plinius quoque procemio lib. VII. *Natura hominem nudum, & in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim & ploratum.* Sed omnium pulcherrime in libris sacratis Sapiens cap. VII.

7. *Cognomen Thurino.*] Fuit olim Thurium inter duos amnes, Crathim & Sibarim, si Plinio credimus. Cujus memoriam servant plurima, quæ adhuc exstant, numismata vetera ΘΟΥΡΙΩΝ. A Dione tamen initio lib. XLV. C. Octavius Cæpias ante adoptionem cognominatur.

Majorum originis.] Hoc est, quod proavum ei ex pago Thurino exprobrabat Antonius sup. cap. II.

Prospere rem gesserat.] Sic & Pollionis filius, de quo Ecloga Virgilii, Saloninus vocatus fuit, ob captas a patre, cum is ei filius nasceretur, in Dalmatia Salonas. Servius Bucolicis.

C A S A U B O N.

6. *Juxta Velitras.*] In vetustis scholiis Horatii legere memini, Augustum Ulubris nutritum: quod si certum esset, Ulubras hic foret legendum. Sed illi Scholiastæ fidem arbitrari non ausim.

7. *Infanti cognomen Thurino.*] Fuit & Cæpias Octavio cognomen: ita enim Dio tradit, & ex eo Xiphilinus ac Zonaras, cujus verba ex Dione sunt emendanda.

In memoriam majorum originis.] Atqui majores Octavii e pago Thurino originem non habuerunt: etsi quidam illorum ibi confedere.

Quod in regione Thurina, recens eo nato, pater Octavius adversus fugitivos rem prospere gesserat.] Thurinum agrum bello Spartacio valde a fugitivis fuisse vexatum ipsamque urbem captam, auctor est Appianus lib. I. *Εμφυλίαν.* Horum reliquias ab Octavio ὁδὸν πάρεργον fuisse deletas, cum in Macedoniam ex prætura iret, dixit ante Suetonius. eo tempore Octavius F. annum agebat tertium. Cautè igitur accipe verbum recens. simul observa: Nominalibus non fuisse imposita cognomina, sed postea ex occasione captatum omen aut decus.

V A R I O R.

5. *Ut ea pars domus consecraretur.*] Hoc forsàn exemplo Domitianus domum, in qua natus fuit, in templum Flaviæ gentis convertit. Hic honos in Principibus hoc minus censendus est invidiosus, cum fuerit pridem ante eos privatis quoque concessus. Timoleon enim ille Corinthius, qui Dionysii regnum evertit in Sicilia, paternam domum in templi usum convertit, ut scribit in ejus vita Plutarchus. BERNECC.

6. *Nisi necessario.*] Palatini duo voce auctiores, non nisi necessario. GRUTER.

7. *In memoriam majorum originis.*] Alteram harum vocum, *majorum originis*, adjectam pro interpretatione existimat Casaubonus. Sin retinemus *majorum originis*, hoc non ita est accipiendum, quasi majores Augusti e pago Thurino habuissent originem (non enim habuerunt: etsi quidam illorum ibi confedere) sed quod Augustus ipse a talibus majoribus. Proavum enim ei ex pago Thurino exprobravit Antonius supra cap. 2. Codex tamen Alvari Nonii, quo olim Pulmannus usus: *in memoriam originis, quod regione.* BERNECCERUS.

cognominatum, fatis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam ejus æream veterem, ferreis ac pæne jam exolescentibus litteris, hoc nomine inscriptam : quæ dono a me Principi data inter cubiculares colitur. Sed & a M. Antonio in epistolis per

contu-

T O R R E N T.

Puerilem imagunculam.] Liber unus *icunculam* ut Ner. cap. lvi. *puellarem icunculam*.

Ferreis litteris.] Quas in *icuncula* ærea ferreas dicat litteras, non satis intelligo. Beroaldus *ferrugineis* legit, pro ferrugine obductis. Atqui ærugineis potius dixisset. Vereor, ut mendum sit. Nisi ferreas fortassis litteras vocat, quæ ferro insculptæ in æs fuerint, aut e ferro quidem factæ, sed appositæ tantum, non etiam insculptæ imagini. quod verius est. Quanquam hoc ipsum insculpere vocat Cicero Verrina vi. *Signum Apollinis pulcherrimum, cujus in femine litterulis minutis argenteis nomen Myronis erat insculptum.* Solebant autem veteres litteras in marmore, aut ære primum scalptas auro sæpe, vel argento opplere, quemadmodum & oculos, inde imaginibus immittere.

Principi.] Hadriano, cui epistolarum magister Suetonius.

C A S A U B O N.

Imagunculam ejus æream veterem, ferreis litteris inscriptam.] Turbant interpretes istæ ferreæ litteræ in ære inscriptæ : deinde alius aliter aut corrigit aut exponit. mihi hoc magis mirum non videtur, quam quod Dio libro xliv. narrat, decretum in Cæsaris honorem factum litteris aureis in pilam argenteam fuisse inscriptum. *Τὰ δ' ὄγκματα, αἰτ, τὰ περὶ τέτων γιγνόμενα ἐς σήλας ἀργυρᾶς χρυσέοις γράμμασιν ἐνέγραψαν.* Seneca epist. v. *Non habeamus argentum, in quod solidi auri calatura descenderit.* Petronius : *Habebat etiam in minimo digito sinistra manus annulum grandem subauratum; extremo vero articulo digiti sequentis minorem, ut mihi videtur, totum aureum, sed plane ferreis velut stellis ferruminatum.* Observo Græcos hanc artem τέχνην ἐμπαισικὴν nominasse. Athenæus libro xi. in fabrica Nestorei populi : *Οἱ μὲν δ' ἐν λέγεσσι ἔξωθεν δεῖν ἐμπείρεσθαι τὰς χρυσῆς ἢ λαῖς τῷ ἀργυρῷ ἐκπάματι κατὰ τὴν ἐμπαισικὴν τέχνην.* Sic legi debet ille locus ex MSS. & Eustathio. Idem lib. xii. *Σκίμπωνί τε ἐσηρίζετο χρυσᾶς ἑλικας ἐμπειπαισμένω.* Etiam lib. superiore meminit Idem poculi, ut videtur argentei, *ἔχοντος κύκλῳ γράμματα ἑνδεκα χρυσᾶ, χρυσῆ δαυμασίᾳ, & aliorum similis artificii.* Non existimo autem in hujus artis operibus cælaturam auream, quæ in argentum descendebat, fuisse exemptilem. Quare non assentior viro docto, qui superiorem Senecæ locum de emblematis interpretatur. Nam emblemata, ut e M. Tullii Verrinis scimus, evelli poterant e vasis, quibus illigata prius fuerant, & aliis includi. quod in litteris ejus imagunculæ, quam commemoret Suetonius,

non magis fieri poterat, quam cælaturæ aureæ in iis operibus, quæ hodie vocamus Damascena.

Inter cubiculares colitur.] Imagines dedicatas soliti habere veteres in variis ædium partibus : suorum quidem majorum, ut notum est, in atrio, hoc est, celeberrimo ædium loco & maxime conspicuo, quem vocat Polyb. in sexta τὸν ἐπιφανέστατον τῆς οἰκίας τόπον. Eorum vero, quos amarent, in cubiculo. Suetonius in Caligula cap. vii. de Germanici liberis : *Duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens insigni festivitate : cujus effigiem Augustus in cubiculo suo positam, quotiescunque introiret, exosculabatur.* Plin. lib. xxxv. *Idem & vultus Epicuri per cubacula gestant ac circumferunt.* At viri docti in bibliothecis, non in cubiculis, dedicatas habebant veterum auctorum imagines, ut ex Cicerone, Plinio, Juvenale, aliisque constat. Colebantur autem in cubiculo istæ imagines una cum laribus : eorum custodiæ apponi solitus puer. Suetonius in Domitiano cap. xvii. *Puer curæ larium cubiculi ex consuetudine assistens interfuit cadi.* Meminit & Macrobius ejusdem ministerii sub finem lib. i. Saturnal. Fuerunt inter cubiculares imagines & eorum numinum simulacra dedicata, quæ tori genialis curam habere existimabantur. Augustinus de Civitate Dei lib. vi. cap. ix. *Parcatur humana verecundia : peragat cetera concupiscentia carnis & sanguinis procurato secreto pudoris.* *Quid impletur cubiculum turba numinum, quando & paranymphe inde discedunt?* De his sentit Plin. lib. xv. cap. xi. *Omnia jam (intellige mala cotonea & struthæa) & virorum saluatoris cubilibus inclusa, simulacris noctium consciis imposita.* Posterioribus Imperatoribus peculiaris mos fuit, ut in cubiculo ipsorum Fortuna esset aurea, quam morituri ad eum trans mittebant, qui sibi esset successurus. Vide Capitolinum in Antonino Pio, & Marco Antonino Philosopho : item Spartianum in Severo. Alludebat Marcellinus ad hunc morem, cum recensens omnia, quæ Valentiniani obitum præcesserunt, ita scriberet xxx. 21 : *Nocte, quam lux ereptura eum vite secuta est, ut per quietem solet, videbat conjugem suam absentem sedere passis capillis, amictu squalenti contectam : quam æstimari dabatur Fortunam ejus esse cum tetro habitu jam discessuram.* Hic mos non videtur antiquior quam ignis prælatio, cujus mentio in eorundem Principum historia tantum : nam Domitianus quidem Minervæ, non Fortunæ simulacrum in cubiculo habuit. Videtur & signum Minervæ, quod Cicero urbem relinquens in Capitolio consecravat, quodque diu ante domi suæ coluisse ait, in cubiculo ejus positum prius fuisse,

contumeliam sæpe Thurinus appellatur : & ipse nihil amplius quam mirari se rescribit, pro opprobrio nomen prius sibi objici. Postea C. CÆSARIS, & deinde AUGUSTI cognomen assumpsit : alterum, testamento majoris avunculi : alterum, Munatii Planci sententia : cum, quibusdam censentibus, Romulum appellari oportere, quasi & ipsum conditorem urbis, prævaluisset, ut Augustus potius vocaretur, non tantum novo, sed etiam ampliore cognomine : quod loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, augusta dicantur, ab auctu, vel ab avium gestu gustuve, sicut etiam Ennius docet, scribens :

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

Quadrismus, patrem amisit : duodecimum annum agens, aviam Juliam defunctam pro 8 concione

fuisse. Atque hæ sunt, quas vocat Suetonius *cubiculares imagines*. Ad quam similitudinem solita alia quoque in cubiculis dedicari. Tacit. lib. xv. Annal. lv. de Scevino conjurationis in Neronem reo : *Is raptus per milites, & defensionem orsus, Ferrum cujus argueretur, olim religione patria cultum & in cubiculo habitum, ac fraude liberti subreptum, respondit.* Suetonius in Nerone xxv. *Sacras coronas in cubili circum lectos posuit.*

V A R I O R.

Ferreis.] Tò ferreis delendum videtur. GUJET.

T O R R E N T.

Quasi & ipsum cond. urbis.] Sic Calig. cap. xvi. *Decretum, ut dies quo cepisset imperium, Palilia vocaretur, velut argumentum rursus condita Urbis.*

Ab avium gestu gustuve.] Gestum de tripudio solistimo intellige ; gustum vero, quod aves pastæ ratum faciebant. Unde ineuntibus magistratum dici solitum Pedianus refert, *Aves pascunt.* Vide Festum in *Augustus locus*. Noti etiam Ovidii versus :

*Sancta vocant Augusta patres, Augusta vocantur
Templa sacerdotum rite dicata manu.*

Versus autem Ennianus, qui mox sequitur, refertur etiam a Varrone lib. iii. de Re Rustic.

C A S A U B O N.

Pro opprobrio nomen prius objici.] Nomen prius est nomen sive cognomen, quod infans habuerat ; pridem autem habere desierat. Clara mens Augusti ex superioribus Suetonii verbis : certa etiam lectionis hujus fides, consentientibus omnibus libris. quod ideo dico, ne quis doctissimo viro mutanti vocem prius in posterius putet esse assentiendum. Næ tu, Vir eruditissime, ἡμῶτες, & ἐτυχες.

Postea C. CÆSARIS.] Legebam C. JULII CÆSARIS. videbatur enim sine ratione omissum nomen præcipuum : sed cum hic de cognominibus Octavii tantum agat, locum ea vox non habet. Sed nec prænomen C. ferri potest. Scribe igitur, *postea CÆSARIS.* liquet clare ex sequentibus verbis. Memmianus tamen ita : *postea Gaji Cæsaris.*

Deinde AUGUSTI cognomen assumpsit.] Idibus Ja-

nuarii anno dccxvii. se vii. & M. Vipfano Agrippa iii. coss. Sic Ovidius primo Fastorum. Cenforinus ait, *ex ante diem decimum sextum Kal. Febr.* Lapis qui Narbone est, ait Augustum auspicatum esse imperium vii. IDUS JANUARIAS. Orosius, viii. Idus Jan. & triplici triumpho urbem esse ingressum & primum tunc AUGUSTUM esse salutatum, & orbis imperium suscepisse.

Quibusdam censentibus.] Imo gestiente Octavio sic nominari. vide Dionem.

Ab auctu.] Vel ominis boni gratia, vel ut ait Dio : *ὡς καὶ πλεῖόν τι, ἢ κατὰ ἀνθρώπων ἄν.* nam augere verbum erat sacrorum. infra hoc libro, *augeri hostias jussit.* in dedicatione aræ Narbonensis : SI QUIS HUIUS ARÆ DONUM DARE AUGEREQUE VOLET LICETO. inde *mactus, magmen, magmentum.*

Vel ab avium gestu gustuve.] Festus, *gustatuve.* quod malim. Docti viri gestum avium ad tripudium solistimum referunt, sed, meo judicio, non bene : nam ad augurium ex avium volatu referri debet. Non enim volatum tantum observabant, sed & quomodo se gererent in volando. Inde illa avium divisio in disciplina augurali, alias auspicium facere ore : alias ore & alis : alias volatu & alis.

Augusto augurio.]

Septingentei sunt paulo plus aut minus anni,

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma.

V A R I O R.

7. *Inter cubiculares.*] Valde avet Vir magnus legere, *Inter cubiculi lares.* Sic Domitiano cap. xvii. *Puer cura larium cubiculi ex consuetudine adstans.* SCRIVER.

Ab auctu, vel ab avium gestu gustuve.] Hæc spuria videntur & insititia. GUJET.

Gustuve.] Festus *augustum locum* dictum notat *vel ab avium gestu, vel ab avium gustatu, quia aves pasta id ratum fecere.* Ex quo loco etiam hic rescribendum *gustatuve* vult Casaubonus. non necessario. nam quod *gustus* idem cum *gustatu* sit, exemplis ostendit Salmasius ad Tertull. pallium pag. 241. BERNEC.

T O R.

concione laudavit. Quadriennio post virili toga sumta, militaribus donis triumpho Cæsaris Africano donatus est, quamquam expertus belli propter ætatem. Profectum mox avunculum in Hispanias, adversus Cn. Pompeji liberos, vix tum firmus a gravi valetudine, per infestas hostibus vias, paucissimis comitibus, naufragio etiam facto, subsecutus, magnopere demeruit, approbata cito etiam morum indole super itineris industriam. Cæsare post receptas Hispanias expeditionem in Dacos, & inde in Parthos, destinante, præmissus Apolloniam, studiis vacavit. Utque primum occisum cum, heredemque se comperit, diu cunctatus, an proximas legiones imploraret, id quidem consilium ut præceps immaturumque omisit: cæterum, urbe repetita, hereditatem adiit, dubitante matre, vitrico vero Marcio Philippo consulari multum dissuadente. Atque ab eo tempore exercitibus comparatis, primum cum M. Antonio, Marcoque Lepido, dein tantum cum Antonio per duodecim fere annos, novissime per quatuor & quadraginta solus Rempublicam tenuit. Proposita vitæ ejus velut summa, partes sigillatim, neque per tempora, sed per species, exequar: quo distinctius demonstrari cognoscique possint. Bella civilia quinque gessit: Mutinense, Philippense, Perusinum, Siculum, Actiacum. Ex quibus primum ac novissimum adversus M. Antonium: secundum adversum Brutum & Cassium: tertium adversum L. Antonium Triumviri fratrem: quartum adversus Sex. Pompejum, Cn. filium. Omnium bellorum initium & causam hinc sumsit, nihil convenientius ducens quam necem avunculi vindicare, tuerique acta. Confestim ut Apollonia rediit, Brutum

T O R R E N T.

Quadriennio post.] Anno igitur xvi. virilem togam sumsit, ut M. Aurelius Antoninus, si Spartiano credimus, xv. Jurisconsulti nostri annis decem & septem finiri pueritiam scribunt. Quos qui non compleverit, postulare eum prohibet prætor, moderatam hanc ætatem esse ratus ad procedendum in publicum. l. i. de postulando.

In Dacos & inde in Parthos.] Libri duo in Parthos, & inde in Dacos, sed male. Sup. Cæs. cap. xliv.

Apolloniam.] Eam, quæ in Macedonia ad mare Ionium erat, intellige. Quam Strabo optimis olim legibus institutam fuisse scribit. Ut mirum non sit, Augustum studiorum illic causa hæsisse. Vide inf. cap. lxxxix.

Marcio Philippo.] Vide Ciceronem ad Atticum lib. xiv. epist. xii.

9. Sex. Pompejum, Cn. Pompeji filium.] Melius duo mss. Sex. Pompejum, Cn. filium.

C A S A U B O N.

8. Diu cunctatus, an proximas legiones imploraret.] Vellejus. ii. 59. Cui ut est nunciatum de cade avunculi, cum protinus ex legionibus centuriones suam suorumque militum operam ei pollicerentur, neque eam spernendam Salvidienus & Agrippa dicerent. &c.

Id consilium ut præceps immaturumque omisit.] Plautus incoctum simili translatione:

Eccere autem, capite nutat: non placet, quod repperit: Quicquid est, incoctum non expromit, bene coctum dabit.

Urbe repetita hereditatem adiit.] Quam tamen

Brundisii jam creverat, & nomen Cæsaris usurpare coeperat. Dio & Appianus. vide Ciceronem ad Att. lib. xiv. epist. xii.

Dubitante matre.] Cui persecutionem conspiratorum dissuadenti appositissime respondit versu Homérico:

Ἀντίκα τεθναίνῃ, ἵππεϊ δ' ἂν ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ
κτενομένῳ ἱπαμύνειν.

Cum Antonio per duodecim fere annos.] Tribus demptis mensibus: ex a. d. quintum Kal. Decemb. A. U. C. dccxi. ad a. d. 111. Non. Sept. anni dccxxiii.

9. Neque per tempora, sed per species.] Vellejus Paternus lib. i. 14. Facilius cujusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inheret.

10. Nihil convenientius ducens, quam necem avunculi vindicare.] Paulus J. C. Omnes heredes vel eos qui loco heredum sunt, officiose agere circa defuncti vindictam convenit. Vide in Dig. & Cod. de His quibus ut indignis hereditas aufertur.

V A R I O R.

9. Sigillatim] ms. Salmaf. singillatim.

Neque per tempora, sed per species exequar.] Exequi per tempora, est juxta seriem temporis narrare alicujus res, ut quæque hoc vel illo anno sunt gestæ. Per species exequi, est secundum actiones & genera, statum ac conditionem vitæ. Sic cum narramus, quæ quis publice, quæ privatim; quæ fortiter, quæ moderate; quæ serio, quæ jocosè egerit, non observato ordine annorum, hoc est, per species exequi. Vell.

Patere.

tum Cassiumque, & vi nec opinantes, & quia provisum periculum subterfugerant, legibus aggredi, reosque cædis absentes deferre statuit. Ludos autem victoriæ Cæsar, non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipse edidit. Et quo constantius cætera quoque exsequeretur, in locum Trib. plebis forte demortui candidatum petitem se ostendit: quamquam patricius, nec dum senator. Sed adversante conatibus suis M. Antonio consule,

Paterc. 1. 14. *Felicius cujusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animoque inhaeret.* A. BUCHNERUS.

T O R R E N T.

10. *Etiam nec opinantes.*] Libri duo *¶ nec opinantes*, unus *¶ vi nec opinantes*, & *¶ quia provisum*, &c. ut sensus sit, primum vi eos opprimere, sed quia id veriti Urbe discesserant, etiam iudicio aggredi statuisse. quam lectionem sequor.

Ludos victoriæ Cæsar.] Post devictum in Hispania Pompejum institutum fuisse scribit Dion lib. XLIII. ut Palilibus ludi in Circo, & sacra fierent, non quod is dies natalis Urbis erat, sed quod pridie ejus diei sub vesperam nuntius victoriæ Cæsar Romam allatus fuisset. Hos ludos intelligit Sueton. Vide eundem Dionem initio lib. XLV.

In locum Trib. plebis.] Helvii Cinnae, de quo sup. Cæf. LXXXV. Dion.

Candidatum petitem.] Nemo dubitet, quin dictio *petitem* ex margine irrepserit. nam & libri mss. alii alio eam loco ponunt.

Patricius necdum senator.] Innuere videtur Suetonius eum, qui senator non sit, nec tribunum plebis fieri posse. Quod falsum existimans Carolus Langius, duas illas dictiones *necdum senator*, amovendas censuit. Et verum quidem est tribunos plebis olim ne gesto quidem magistratu, nisi a censoribus legerentur, illico senatores factos fuisse, (tantum abest, ut non nisi ex senatoribus crearentur. Quare CN. Trebellium Tr. pl. narrat Livius lib. XLV. censorum petitioni, quia lectus in senatum non fuerat, intercessisse) sed hoc ante Atinium plebiscitum sic observabatur. post enim eo ipso quod tribunus quis erat, sine ullo censorum beneficio pro senatore habebatur. Idque significare videtur Gellius extremo lib. VII. An vero postea id quoque cautum fuerit, ut alii quam senatores tribuni ne fierent, non facile dixerim. Sueton. sane non hoc tantum loco id affirmat, verum etiam capite XL. ut ibi videbimus. Quam ob causam, an Langio assentiar, adhuc deliberandum video. Cujus etiam si vera esset opinio, verba illa *necdum senator*, nihilominus possent retineri; ut necdum senatorem vocet Augustum, qui adhuc per ætatem senator esse, aut in senatu sententiam dicere non posset, quod postea adhærens optimatibus inter cætera præmia suffragante Cicerone consecutus est. Appian. certe lib. III. ætatem tantum ei obstitisse tradit, quo minus tribunus fieret. De hoc vero ritu post Syllæ tempora non adnitiendi quemquam ad tribunum plebis, qui senator ante

non fuisset, plura Lipsius Elector. II. cap. XIII. ubi nostræ hic animadversionis non meminit.

C A S A U B O N.

Et quia provisum periculum subterfugerant.] Non hoc dicit, Brutum & Cassium veritos Octavium, urbe discessisse: nam Romam ante deseruerant metu Antonii. puto igitur Octavium per milites Cæsarianos insidias struxisse illorum vitæ, quo tempore Antii erant & per Italiam vagi errabant, ut ex epistolis Ciceronis apparet.

Legibus aggredi.] Lege Cornelia de sicariis, aut Julia de vi publica, aut Julia majestatis.

Ludos autem victoriæ Cæsar ipse edidit.] Matio curante. ipse Matio epistola ad Ciceronem: *At ludos, quos Cæsar victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipub. pertinebat.* Vir doctus refert ad Palilia, quibus celebrata ex Scto memoria Cæsarianæ victoriæ de Pompeji liberis in Hispania victis: sed falli eum ex Ciceronis epistolis intelligimus. Dies Paliliorum fuit XI. Kal. Maj. Hos vero ludos adhuc parabat Matio XV. Kal. Jun. nec nisi aliquanto tempore post sunt editi: sed varios ludos in memoriam victoriarum fuisse celebratos docent Dionis aliquot loci, & Appianus quoque *Εμφυλίαν* lib. II. *Decretum est, inquit, θύειν τὴν πόλιν ἀνὰ ἑτος ἑκάστον, αἷς αὐτὸς ἡμέραις ἐν παρατάξει ἐνίκα.*

Non audentibus facere quibus obtigerat id munus.] Dio lib. XLV. de ludis Veneris Genitricis, quos edidit Octavius mortuo avunculo: *καὶ μετὰ τὸτο τὴν πανήγυριν τὴν ἐπὶ τῇ τῇ Ἀφροδίτῃ ἐκποιήσει καταρτίζουσαν, ἣν ὑποδεξάμενοι τινες ζῶντος ἐτι τοῦ Καίσαρος ἐπιτελέσειν, ἐν ὀλιγωρίᾳ, ὥσπερ πᾶ καὶ τὴν τῶν Παριλίων ἱπποδρομίαν, ἐποιῶντο, αὐτὸς τοῖς οἰκείοις τέλεσι διέθηκε.*

In locum Tribuni plebis forte demortui.] Sic & Appianus loquitur: *τῶν δὲ δημάρχων τινὸς ἀποθανόντος, neuter videtur de Helvio Cinna intellexisse: nec potest, nisi fallor.*

Candidatum se ostendit.] Sic Pithæi cod. Lislæi & quidam editi: Viterb. ac plerique alii *candidatum petitem se ostendit.* Legebam *candidatus petitem se ostendit.* Quod ait Suetonius *necdum senator*, de eo vide ad cap. XL.

V A R I O R.

10. *Legibus aggredi.*] Heraldus I. de Auctorit. rer. jud. 10, recte hunc locum explicat. Cum enim absentes, præsertim reip. causa, rei fieri jure recepto

fule, quem vel præcipuum adiutorem speraverat: ac ne publicum quidem & translatitium jus ulla in re sibi sine pactione gravissimæ mercedis impertiente, ad optimates se contulit: quibus eum invisum sentiebat, maxime quod D. Brutum obsessum Mutinæ, provincia a Cæsare data, & per senatum confirmata, expellere armis niteretur. Hortantibus itaque nonnullis, percussores ei subornavit. Hac fraude deprehensa, periculum invicem metuens, veteranos simul in suum ac Reip. auxilium, quanta potuit largitione, contraxit. Jussusque comparato exercitui pro prætore præesse, & cum Hirtio ac Pansa, qui consulatum acceperant, D. Bruto opem ferre, demandatum bellum tertio mense confecit duobus præliis. Priore, Antonius eum fugisse scribit: ac sine paludamento, equoque post biduum demum apparuisse. sequenti, fatis constat non modo ducis sed etiam militis functum

cepto non poterant, legem tulit Augustus, qua isti juri derogaretur, liceretque in illos absentes questionibus agere. Nam jure communi indicta causa damnari absentem, injurium alioqui videri debebat. GOESIIUS.

Candidatum petitorum se ostendit.] Egrege asseruit antiquam hujus loci lectionem, quæ in novis editionibus exoleverat, GRONOVII lib. II. Observat. cap. 24. Mutandum nihil est. nam candidatus, ut ipsum ostendit ἔτυμον, non in ambitione tantum, sed & in sacris, in officiis, in diebus solennibus, cultiore toga indutus. Quum vero sic appellatur, qui prestat, vocabulum per se adjectivum & infinitum intelligi necessario vult τὸ petitor: etenim candidatus hac notione est petitor in toga candida: quod Suetonio placuit addere, ut aliis Oceanum mare, Africam terram, biremem navem, & Gallos homines. vide ibi plura.

T O R R E N T.

Consulatum susceperant.] Meliores codd. acceperant.

C A S A U B O N.

Ac ne publicum quidem & translatitium jus.] Jus translatitium Græcis ἐγκύκλιον δίκαιον: quasi ordinarium, in quotidiano usu positum. Demosthenes in Aristogitonem oratione priore: αἱ εἰδὲ τῶν ἰσῶν, εἰδὲ τῶν ἐγκυκλίων δικαίων μεταστάαν διδόνασιν οἱ νόμοι.

Hortantibus itaque nonnullis, percussores ei subornavit.] Videtur Octavium velle excusare, quum ait aliorum hortatu id ab eo factum. Cæterum de his insidiis non eadem omnes tradunt. Vellejus plane factum negat II. 60. Mox, inquit, Antonius, velut insidiis ejus petitus, scelestè insimulare cœpit: in quo turpiter deprehensa ejus vanitas est. Appianus vero etiam modum earum narrat ex verbis Antonii: corruptos nempe fuisse aliquos ex ipsius satellitibus. Cicero ad Cornif. lib. XII. ad Famil. Rerum urbanarum acta tibi mitti, certo scio: quod ni ita putarem, ipse perscriberem: inprimisque Cæsaris Octaviani conatum. de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri, & credunt factum & probant. Seneca de Clementia I.

9. rem ponit ut certam: Divus Augustus, quum hoc ætatis esset, quod tu nunc es, duodevicesimum egressus annum, jam pugiones in sinu amicorum absconderat: jam insidiis M. Antonii cos. latus petierat. Quod ait Seneca, Octavium id ætatis jam pugiones in sinu amicorum abscondisse, vereor ne sit παρὰ τὴν ἰσότητα in gratiam Neronis σχεδιασθέν. nam id neque ullus e veteribus tradit: neque aut Cæsaris, in cujus potestate ille erat, aut ipsius Octavii moribus, quibus adhuc esset usus, convenit.

Periculum invicem metuens.] Vellejus: C. Cæsar juvenis quotidianis Antonii petebatur insidiis.

Cum Hirtio ac Pansa, qui consulatum acceperant.] Iisdem Kal. Jan. & inierunt isti consulatum, & Scutum est factum auctore Cicerone, quo hic honos Octaviano delatus. Vellejus vocat coss. designatos: incogitanter.

Sine paludamento.] Hoc erat ἡτῆς & turpis fugæ argumentum: nam in summo periculo aut fuga soliti duces paludamenta & omnia insignia honoris ponere. Appian. lib. V. loquens de eodem Octavio in Sicilia periclitante de vita: Ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει τὰ στρατηγικὰ σημεῖα ὡς ἐν κινδύνῳ μάλιστα ἂν ἀπέθετο. Idem alibi de Sexto Pompejo: Καὶ ὁ Πομπήϊος ἐν ὁδῷ περὶ τῆς μεταγνώμης τὸ πεζὺ πυθόμενος τὴν ἐσθῆτα ἥλλαξεν εἰς ἰδιώτην. & exempla plura apud Plutarchum & Dionem, libro XLIX. de Sexti Pompeji fuga loquens, τὴν σκευὴν, ait, τὴν στρατιωτικὴν ἀπεδύσατο. ubi suspicari aliquis possit scribendum στρατηγικὴν, sicut paullo post de eodem τὸ σχῆμα τὸ στρατηγικὸν ἀνέλαβε. Sed verius, nihil mutandum: nam etiam lib. LIII. duobus locis στρατιωτικὴ ἐσθῆς est paludamentum. Cæsar III. de Bello Civ. 96. Pompejus jam, cum intra vallum nostri versarentur, equum nactus, detractis insignibus Imperatoriis, decumana porta se ex castris eiecit. Horatius de Antonio: Terra marique victus hostis, punico Lugubre mutavit sagum.

Non modo ducis sed etiam militis functum munere.] Ammian. Marcellinus lib. XXV. c. 13. Corporis munus a milite, ab Imperatore vero animi poscitur. Onofander: Στρατηγὸς γνώμη πλεον ἰσχύει Ρώμης. sed hæc ad Polyb.

Etum munere: atque in media dimicatione, aquilifero legionis suæ graviter faucio, aquilam humeris subiisse, diuque portasse. Hoc bello cum Hirtius in acie, Pansa paulo post ex vulnere, perissent, rumor increbuit, ambos opera ejus occisos: ut Antonio fugato, Rep. consulibus orbata, solus victores exercitus occuparet. Pansæ quidem adeo suspecta mors fuit, ut Glyco medicus custoditus sit, quasi venenum vulnere indidisset. Adjicit his Aquilius Niger, alterum e consulibus, Hirtium, in pugnae tumultu ab ipso interemtum. Sed ut cognovit, Antonium post fugam a M. Lepido receptum, cæterosque duces, & exercitus, con-

T O R R E N T.

Legionis suæ.] Quare suæ, si toti exercitui præfuit? Aut igitur suam vocat, quam eo in prælio circa se habuit; aut appositum legionis nomen scriba non intelligens, textum corrumpit. Et sane legionem Martiam & Quartam deserto Antonio secutas fuisse Octavium, auctor est in Philipp. Cicero, cujus suasu senatus hoc bellum decrevit. Magis tamen placet, ut suam vocet, quam ante collegerat, quam ad eum Martia & Quarta transfugerent. Vide Appianum lib. III. Dion evocatorum legionem appellat lib. XLV.

II. *Pansaque post.*] Tres libri, *Pansaque paulo post.*
Glyco medicus.] De hoc Bruti ad Ciceronem epistola, lib. I.

C A S A U B O N.

Aquilifero legionis suæ.] Quæ hæc Cæsaris propria legio? nam certum est, eum jussum esse comparato a se exercitui præesse, qui tribus minimum legionibus constabat. An legendum *legionis IV*? nam ab ea scriptura proclivis in hanc declinatio. An potius *legionis una*, hoc est, *unius*? nam prius scriptum fuisse videtur, *legionisve*. Id nisi sit, Torrentio assentior.

Aquilam humeris subiisse, diuque portasse.] Quod sane mirum: nam & signa militaria scimus fuisse tanti ponderis, ut iis portandis vix valentissimi humeri sufficerent: & Octavius nec ætate ea tum fuit, nec lacertis illis, ut sine maximo conatu par oneri esse posset, Herodianus lib. IV. cap. 7. in Caracalla ut arduum & rarum notat, quod suffecerit bajulandis interdum signis, dum per omnia militibus suis vult facere se æqualem. Verba ejus insignia: "Εστὶ δὲ ὅτε καὶ τὰ τῶν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μάλιστα ὑπὸ τῶν γενναϊοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα, ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἔφερον αὐτός. id est, aliquando etiam signa militaria, quæ & prælonga sunt, & multis donariis ornata, ut illa vix validissimi gestent milites; ipse humeris imposita ferebat. Auctor Historiæ miscellæ lib. XI. c. 8. de Constantini labaro loquens: Constituit itaque certos signiferos, qui in eo laborarent; quorum opus erat, ut vicibus humeris eum veherent, & omnes acies ita lustrarent.

II. *Rumor increbuit ambos opera ejus occisos.*] Dio plane idem, & Tacitus lib. I. 10. vulgi sermones de Augusto commemorans: *Cæsis Hirtio & Pansa, sive hostis illos, seu Pansam venenum vulnere affusum, sui milites Hirtium & machinator doli Cæsar abstulerat.* Sed si vera sunt, quæ de moriente Pansa apud Appianum legimus, difficile creditu est, causam mortis ei attulisse Cæsarem. *Increbuit* autem cum gemino *r* in Memmiano & omnibus melioris notæ libris scribitur, non *increbuit*; quæ scribendi ratio apud plerosque auctores obtinuit.

Solus victores exercitus occuparet.] Viterb. *solus victor ex. occ.* Memmianus & alii, *victores.*

12. *Cæterosque duces & exercitus consentire pro patribus.*] Nondum constitui, utra lectio vera sit, *pro patribus*, ut reperi in omnibus membranis: an *pro partibus*, ut reperisse ajunt viri docti in quibusdam MSS. & editum est a Roberto Stephano. Consensum pro patribus & rep. fuisse victo Antonio maximum, in transmarinis præsertim provinciis, referunt omnes historici. Velleji verba sunt II. 62. *Protinus Pompejanis partibus rediit animus.* Et notat idem, temporibus illis Brutum & Cassium decem & septem legionum fuisse potentes. Ideo Antonium, Cæsarem subinde admonuisse, *quam inimica ipsi Pompejana partes forent, & in quod jam emerissent fastigium*, lib. II. 65. Similia his apud alios legas, quæ valent ad stabiliendam lectionem *pro patribus*. Cui favent in primis Appiani ista lib. III. *Τόσαδε πράξεις ὁ Καῖσαρ, ἐπενόει τὰς ἐς τὸν Ἀντώνιον διαλύσεις πυνθανόμενος* (adverte causam hujus consilii) *ἤδη τοῖς ἀμφὶ τὸν Βρούτῳ ἑικοσι συνῆχθαι τέλη στρατῶ, καὶ χρῆζων ἐπ' αὐτὰ Ἀντωνίῳ.* Rursus si ad verba Suetonii diligenter attendimus, non possumus alteram lectionem damnare: prorsus enim videtur ad M. Antonium, Lepidum, Plancum & Silanum respicere, eosque exercitus, qui in Gallia Cisalpina tum erant. Nam & horum magnus fuit *pro partibus* consensus: quod Vellejus, Plutarchus, alique narrant. Inde ille tam subita victi Antonii velut in integrum restitutio: habuit enim hic quoque eo tempore, de quo sentit auctor, legiones septemdecim, ut Plutarchus scribit. Quare scribi malim *pro partibus*: præsertim quum alterum illud *pro patribus*, ἀντὶ τῶ pro repub. sive pro optimatibus, quæ erant partes Pompejanæ, sit insolentius.

consentire pro partibus, causam optimatum sine cunctatione deseruit, ad prætextum mutatae voluntatis dicta factaque quorundam calumniatus: quasi alii se puerum, alii ornandum tollendumque jactassent: ne aut sibi, aut veteranis par gratia referretur. Et quo magis poenitentiam prioris sectæ approbaret, Nursinos grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido: quod Mutinensi acie interemtorum civium tumultu publice exstructo adscripserant: *Pro libertate eos occubuisse*. Inita cum Antonio & Lepido societate, Philippenle quoque bellum, quamquam invalidus atque æger, duplici prælio transegit: quorum priore caltris exutus, vix ad Antonii cornu fuga evaserat. Nec successu victoriæ moderatus est: sed capite Bruti Romam misso, ut statuæ Cæsaris submitte-

retur,

T O R R E N T.

12. *Consentire pro partibus.*] Liber unus *pro partibus*. quam lectionem etiam Beroaldus agnoscit. Pithæus tamen *pro patribus* retinet, atque optimates intelligit. Ego non invitum utrumque rejecerim, sed *partibus* tamen magis placet. sic enim inf. cap. xvi. in fine, & sæpe ita loquitur Seneca.

Ornandum tollendumque.] De hoc ad Ciceronem D. Brutus lib. Famil. xi. epist. xx. ex qua constat id dictum Ciceronis fuisse.

Ne aut sibi.] Sic quidem omnes libri. sed *neque pro ne* legendum arbitror. Vide, quam modo dixi, Bruti epistolam.

13. *Capite Bruti Romam misso.*] Dion scribit, oborta in trajiciendo tempestate in mare abjectum periisse.

C A S A U B O N.

Quasi alii se puerum.] Dio de Octavio: Ἐκεῖνος δὲ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐπ' αὐτῷ, ὅτι παῖς ἦκε, δεινῶς ἀγανακτῶν διὰ ἀναβολὰς ἐποίησατο. Ita autem vulgo tum Romæ appellabatur. Atticus scribens Ciceroni: *In presentia belle iste puer retundit Antonium*. Sed & decreto senatus cautum legimus, vere an falso, ne quis Octavium vocaret puerum. Servius: HIC ILLUM VIDI JUVENEM. *Cæsarem dicit Octavium Augustum: decreverat enim senatus, ne quis eum puerum diceret, ne majestas tanti imperii minuere-*

tur. *Alii ornandum tollendumque jactassent.*] Viterb. *ordinandum*. perperam. Vellejus 11. 62. Hoc est illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompejanarum partium, Cæsarem laudandum & tollendum censebat, cum aliud diceret, aliud intelligi vellet. Porro jocum hunc Ciceronis Octavius mox Romam reversus ad rapiendum magis quam petendum consulatum, non invenuste ἀντεμυκτήρισε. Venienti enim ad se Ciceroni, suaque in illum officia venditanti, respondit non aliter quam, Ὅτι τῶν φίλων αὐτῷ τελευταῖος ἐντυγχάνοι, ait Appianus: hoc est, quod amicorum novissimus eum salutaret. sententia acuta & ancipiti.

Nursinos grandi pecunia.] Dioni lib. xlviii. in hac historia, cum in aliis, parum convenit cum Suetonio, tum in temporis notatione magna discordia: vult enim bello Perusino illud accidisse: cui labor, ut potius habendam fidem sentiam. Cæterum, utut habeat de tempore, non est dubium, prætextum illum fuisse quem ait Tranquillus, non veram causam: quæ non alia fuit quam pecuniæ ad militibus largiendum inopia: quæ res Octavium sæpe ad magnas crudelitates, non προηγμένως, sed ἐξ ἀνάγκης impulit.

Extorres oppido egit.] Dio: Ὅσε καὶ τὴν χώραν, καὶ τὴν πόλιν ἅμα πᾶσαν ἐκλιπεῖν. Mira sævitia: sed cujus exempla in historia Romana multa.

13. *Nec successum victoriæ moderatus est.*] Viterb. *successu*. non male.

Ut statuæ Cæsaris subiceretur.] Sic factum in Trebonio occiso a Dolabella. Dio: Καὶ ἐκεῖνος ἀποκτείνας τὴν κεφαλὴν αὐτῆς πρὸς τὴν τῆς Καίσαρος εἰκόνα ἔρριψε. *Subjiceretur* scripsimus, ut in cod. Viterb. Cujacii & aliis melioris notæ: non ut vulgo *submitteretur*. Dio, ἔρριψε.

V A R I O R.

12. *Pro partibus.*] Al. *pro partibus*. an scrib. *in partibus*. id est, in easdem partes consentire V. C. vet. & edd. GUYET.

Ne aut sibi.] Omnes quidem libri *ne aut sibi*: sed & Torrentius, & Gruterus, & illis nec visis Freinshemius, *neque* legendum censuerunt. BERNECCER.

13. *Ut statuæ Cæsaris subiceretur.*] Utrumque in re simili Dio ἔρριψε. multo tamen suavius ad aures accidit meas, quod sustulit Casaubonus, *submitteretur*, eadem sententia. Neque enim aliter *submitti fasces* dicuntur; & *submitti genibus*, qui se abjiciunt ad pedes alicujus. Ovidius 3. Met. *Latus submitit in herbas*. Sic vicissim *equum dejicere* pro demittere Livio lib. xxiii. restituiimus, & apud Justinum, Alexander *in præfrigidam undam Cydni se projecit*. lib. 11. hoc est, saltu immisit. GRONOVIUS.

retur, in splendidissimum quemque captivum non sine verborum contumelia sæviit. Ut quidem uni suppliciter sepulturam precanti respondisse dicatur: *Jam istam volucrum fore potesta-*

T O R R E N T.

Sævit.] Lib. unus *sæviit*. Sed Romani, qui neque consonantes, neque vocales temere geminabant, sic fere scribebant, ut *abit*, *perit*, *subit*, verum I majuscula, ut sæpe in antiquis marmoribus, & passim in Pandectis Florentinis cernitur.

In volucrum potestatem fore.] Tres libri, *in volucrum fore potestatem*. Sic Cic. pro Lege Manilia: *Cum vestros portus, & quidem eos portus, quibus vitam & spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciat.* Terent. Andria, *in ignem posita est*. Seneca de Ira lib. I. *cum se in possessionem posuerunt*. Non recte igitur Turneb. *jam istam volucrum potestatem fore*, Adversar. xxiv. cap. xv.

C A S A U B O N.

In splendidissimum quemque captivum, non sine verborum contumelia sæviit.] Invenimus in uno codice *extinxit*. in ea editione Lugdun. quam ex multis, ut ait, mss. emendavit Ant. Francinus, scriptum est *secuit*, sine *in* ante *splendidiss.* quæ lectio mire sævitiæ Octavii intendit. *secuit* enim, vel ad flagellationem ante supplicium (qui mos in servis receptus olim) referendum: ut apud Horat. de Mena:

Sectus flagellis hic triumphalibus.

vel ad quodvis aliud sævæ excarnificationis genus: sic *τέμνειν* apud Græcos. Arrianus Dissertationum Epicteti lib. I. cap. xxi. "Ουδε γὰρ ἐν οἰκίᾳ καλῶς οἰκισμένη παρελθὼν τις αὐτὸς ἐαυτῷ λέγει, Ἐμὲ δεῖ οἰκοδόμον εἶναι· εἰ δὲ μὴ, ἐπιστραφεὶς ὁ κύριος καὶ ἰδὼν αὐτὸν σοβαρῶς διατασσόμενον, ἐλκυσσας ἔτεμεν. Qui locus valde huic similis est Matth. xxiv. 50. Ἡξεῖ ὁ κύριος τῶ δόλου ἐκείνου ἐν ἡμέραι ἢ ἑβδομάδι, καὶ ἐν ὧραι ἢ ἑβdomάδι, καὶ διχοτομήσει αὐτόν. Sic etiam Latini *scindere* verbum usurpant. Martialis:

Mavis, Rufe, coquum scindere quam leporem.

Et revera sectio usurpata olim in suppliciis, præsertim fervorum. Princeps poetarum vocat *διαμελείς* *τάμνειν*, Ὀδυσσ. σ. Tale est Melanthii supplicium Ὀδυσσ. χ.

Ἐκ δὲ Μελάνθιον ἦγον ἀνὰ προθύρον τε καὶ αὐλήν.

Τῶ δ' ἀπο μὲν ῥίνας τε καὶ ἔστα νηλεὶ χαλκῷ

τάμνον μήδεά τ' ἐξέρυσαν κυτὶν ὡμὰ δάσασθαι.

Nota etiam illa e x i i. tabulis de confessi æris judicatis nec solventibus, TERTIIS NUNDINIS PARTEIS SECANTO, apud Aul. Gellium, Quintilianum & Tertullianum. Quæ sævitia quia multis mira videtur, exemplis confirmanda est. Lysias in Orat. pro Callia sacrilegii reo: Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπλεύσεν ὡς τῶν Κιτιέων βασιλέα, καὶ προδίδας, ληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐδέθη καὶ ὁ μόνον τὸν θάνατον ἐφοβείτο, ἀλλὰ καὶ

καθ' ἡμέραν αἰκίσματα, οἴμενος τὰ ἀκρωτήρια ζῶντος ἀποτμηθήσεσθαι. Sic Bæbius Syllæ jussu in frustra laceratur: ut est apud Florum & Lucanum. item alius senator jussu Caligulae, de quo Tranquillus libro quarto. Athenæus lib. xii. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἑτὸς ποτε καὶ ζήλοτυπήσας τὴν αὐτῆς γυναῖκα ταῖς αὐτοῦ χερσὶν ἀνέτεμε τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τῶν αἰδοίων ἀρξάμενος. Eusebius lib. x. Histor. Ecclesiast. Ἡδὲ δὲ τινες καινότεραν ὑπέμενον τελευτὴν, ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ τμήματα κατακρεουργήμενοι. Etiam apud Socratem lib. vii. Hypatia illa doctissima, μελεθὼν διασπᾶται a furente populo Alexandrino. Vide etiam I. Samuelis cap. xv. In Martyrologiis reperies non paucos, qui post alios cruciatus tandem *minutatim sunt concisi*.

Verborum contumelia.] Alii codices *verberum*, hoc est, *αἰκία*.

Jam istam in volucrum fore potestatem.] Non ausi sumus mutare, cum ita scriptum sit in Viterb. & aliis optimis codd. Translatitium est *in potestatem* pro *in potestate*; & id genus multa apud omnes veteres. Probo tamen magis alteram lectionem, *jam istam volucrum fore potestatem*. atque ita in Memmiano invenimus.

V A R I O R.

Sæviit.] Alii *secuit*, quæ lectio & in Palatino reperitur, omisso τὸ *in*, ut in editione Lugdunensi. Verum ob duplicem rationem ea lectio damnanda videtur, primo quod insolens sit, imo penitus inusitata verbi *secuit* absolute sic positi notio: nec adducta a Casaubono exempla quicquam juvent, eo quod in illis per adjuncta explicetur, nunquam nude proponatur. Deinde quod tam insigne crudelitatis exemplum auctores alii. cum de Augusto leviora persequerentur, omiffuri non fuerint. Prior itaque lectio retinenda, quæ non tamen hoc vult, quasi sævitia illa in verbis contumeliosis constiterit, eaque præcipua miseriarum pars fuerit, ut placet Grutero: sed quod factorum sævitiam verborum contumelia sit comitata. Quomodo de Caligula noster xxix. I. *Immanissima facta augebat atrocitate verborum*. BERNECC.

Jam istam in volucrum fore potestatem.] Facile fero alibi, esse *in potestatem*. quis nunc id ignorat? Hic autem subscribo Turnebo legenti: *jam istam volucrum fore potestatem*. Sic enim loquebantur: *ista potestas ejus est*, cum significarent, id in potestate ejus est. Cicero in Vatinius: *An erit hac optio & potestas tua?* Ad Atticum iv. 2. *Volui meam potestatem esse vel petendi vel exeundi*. Pro Cluentio: *Cum sententias, quæ tum erat potestas, palam ferri velle dixisset*. id est, quod tum erat in potestate rei. GRONOVIVS.

T O R-

potestatem : alios, patrem & filium, pro vita rogantes, sortiri vel micare jussisse, ut alterutri concederetur : ac spectasse utrumque morientem, cum patre, quia se obtulerat, occiso, filius quoque voluntariam occubisset necem. Quare cæteri, & in his M. Favonius

T O R R E N T.

Sortiri vel dimicare.] Libri tres, vel micare. Similis Ciceronis locus lib. III. de Offic. *Sed, quasi sorte, aut micando victus, alteri cedat alter.* sic enim Car. Langius, cum ante *dimicando* legeretur. Hinc illud : *Dignus, qui cum vel in tenebris mices.* Appian. Egnatios vocat patrem ac filium, & mutuis cecidisse vulneribus scribit. Dio initio lib. LI. simile quid de duobus Aquiliis Floris, patre ac filio, narrat, sed post devictum Actiaca pugna Antonium.

Voluntaria occubisset nece.] Melius tres mss. *voluntariam occub. necem.*

Cæteri, & in his.] Lib. opt. *cæteri, in his M. Favon. sine et.*

C A S A U B O N.

Sortiri vel dimicare jussisse, ut alterutri concederetur.] Viterb. & vetus Romana ac plerique alii codices ita scribunt : nec displicet. Captivos ita tractare mos fuit, præsertim Pœnorum. Valerius Max. lib. IX. de Annibale : *Quos vero in castra perduxerat, paria fere fratrum & proquinquorum jungens, ferro decernere cogebat.* Appianus de eodem : *Ὅσοι δὲ ἦσαν ἀπὸ τῆς βελῆς, ἢ ἄλλων ἐπιφανείας, μονομαχεῖν αὐτοὺς ὑπὸ δεαταῖς τοῖς Λίβυσιν ἠνάγκασε, πατέρας τε υἱοὺς καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς.* & alibi Idem. itemque Livius lib. XXI. At Pithæi, Lislæi, alique, ut pridem Turnebo observatum est, habent *sortiri vel micare.* Ea si placet lectio, notemus loquendi genus : sic enim loquitur, quasi diversa essent *sortiri vel micare* : quum non aliter differant quam ut genus & species. Glossarium : *Micare, λαγχάνειν.* Sortitionis varii erant modi : micare, de ea dicitur, quæ fit per digitos subito expansos sub certo numero. Nonnus lib. XXXIII. hunc morem eleganter exprimit, describens certamen inter Cupidinem & Hyminæum, quos inducit miro jaculationis genere brabeuta Ganymede certare :

— Φιλακρήτων δὲ βολαίων

Λαχμὸς ἔην μετέπων ἑτερότροπα δάκτυλα χειρῶν.

Καὶ τὰ μὲν ὀρθώσαντες ἀνέσχεον, ἄλλα δὲ καρπῶ

Χειρὸς ἐπεσφῆκωτο συνήορα σύζυγι δεσμῶ.

Hinc dictum est *dimicare*, quod proprie est sorte ac micatione finem imponere controversiæ. deinde accipi cœpit pro tollere controversiam quoquo modo : sed quia ferro id sæpe fit, propterea pro pugnare ponitur, prorsus ut *κρίνειν* & *cernere*. Græci magistri *πυκνέειν* vertunt eleganter : nam proprie dicitur de ea pugna, quæ ex rixa inter duos est orta. Fuit autem frequens apud veteres micationis usus in controversiis : nam etiam in contractibus faciendis,

si de pretio aliave qua re non conveniret, micatione controversiam tollebant. sic res in foro, sic carnes de lano emebantur. Quod tamen postea jure mutatum est, cautumque, ut sub exagio, hoc est, *πρὸς σαθρὸν*, non micatione carnes emerentur. Cujus instituti auctorem facit Vetus inscriptio omnibus nota, Apronianum præfectum Urbi. Ejus initium est :

EX AUCTORITATE TURCI APRONIANI
V. C. PRÆFECTI URBIS.

RATIO DOCUIT UTILITATE SUADENTE
CONSUETUDINE MICANDI SUMMOTA SUB
EXAGIO POTIUS PECORA VENDERE QUAM
DIGITIS CONCLUDENTIBUS TRADERE.

Varro de Parmenone : *Micandum erit cum Græco, utrum illius numerum, an ille meum sequatur.* Alludit Varro non ad lusionem, ut volunt : sed ad illam, quam notavimus, consuetudinem transigendi de pretio in emptione, & id genus aliis, per micationem. Atque hinc potius ortum putem proverbium : *Dignus, qui cum vel in tenebris mices*, quam ex lusu, quem ajunt quidam Græcis fuisse familiarem, & ab iis *ἐπάλλαξιν τῶν δακτύλων* appellatum. somnia mera.

Cum patre, qui se obtulerat, occiso.] Exstat hæc historia apud Dionem, initio lib. LI. ubi cætera eadem reperias, duo diversa a narratione Suetoniana. Alterum, quod accidisse hoc ait post Actiacam victoriam : in quo solennis dissensio est *παρὰ τὰς χρόνας*, qualem supra notabamus in historia de Nursinis. Alterum est, quod dicere videtur, filium se prius obtulisse neci : nam Suetonius, patrem. Quamquam possumus locum Dionis aliter accipere : non enim novum, ut *τῶτο* ad id quod remotius est referatur, & accipiat simpliciter *τῶτο* & *ἐκεῖνος* pro *ὁ μὲν, ὁ δὲ*. Floros autem nominat ille. Scio clariss. Torrentium aliter hunc locum exponere, & ad Egnatios referre, quos Appianus ait, similiter patrem & filium, occisos. Sed qui utriusque Græci scriptoris narrationem cum Suetonii verbis contulerit, non dubito eum mihi assensurum : ut taceam Egnatios non bello, sed proscriptione periisse.

Voluntaria occubisset nece.] Memmianus, Lislæi & Pithæi codd. *voluntariam occubuit necem.* melius. tamen Viterb. aliter, alique.

M. Favonius.] Græcis *Φαώνιος* dicitur : scribitur tamen apud quosdam *Βαφώνιος*, sed, ut puto, mendose : nam in multis dictionibus scriptura Græcorum, præter *Æoles*, dissimulat *Æolicum* digamma. quod Latini exprimunt : *Δαδς, Δαυις, ὠν, ουνι.* αἰὼν *αυνι.* λεῖον, *leve.* λαῖον, *lavum.* οἷς, *ovis,* & hoc

nus, ille Catonis æmulus, cum catenati producerentur, imperatore Antonio honorifice salutato, hunc fœdissimo convicio coram prosciderunt. Partitis post victoriam officiis, cum Antonius Orientem ordinandum, ipse veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos recepisset: neque veteranorum neque possessorum gratiam tenuit: alteris, pelli se; alteris, non pro spe meritorum tractari querentibus. Quo tempore ¹⁴ L. Antonium, fiducia consulatus, quem gerebat, ac fraternæ potentæ, res novas molientem, confugere Perusiam coegit, & ad deditionem fame compulit: non tamen sine magnis suis & ante bellum & in bello discriminibus. Nam cum spectaculo ludorum gregarium militem in XIV ordinibus sedentem excitari per apparitorem jussisset, rumore ab obtrektoribus dilato, quasi eundem mox & discruciatum necasset: minimum afuit quin periret, concursu & indignatione turbæ militaris. Saluti fuit, quod qui desiderabatur, repente comparuit incolumis, ac sine injuria. Circa Perusinum autem murum sacrificans, pæne interceptus est a manu gladiatorum, quæ oppido eruperat. Perusia capta, in ¹⁵ plurimos animadvertit: orare veniam, vel excusare se conantibus una voce occurrens, Moriendum esse. Scribunt quidam, trecentos ex dedititiis electos, utriusque ordinis, ad aram divo Julio exstructam, Idibus Martiis hostiarum more mactatos. Exstiterunt qui

hoc genus sexcenta. In quibusdam aliter. discesserunt enim ab Æolibus, & alios Græcos sunt imitati, ut *Æol*, *ἀῖολ*. at Æoles *ἀῖολες*, & eos secuti Syri *Ἰῶν*, *aver*; etsi *Ἰῶν*, *air*, quoque ab illis dici scribique non nescio. Quare falluntur docti, qui in libris Latinis rescribendum *Faonius* contendunt. Lapis, quem profert Ursinus, ubi *FAONIUS* scriptum est, tanti non est: fabrilis enim peccato id admissum, ut alia *μύρια* *ἔρα*.

V A R I O R.

Qui se.] Pro *qui se obtulerat* Palatini, teste Grutero, habent *quia se obt.* rectius opinor. BERNICC.

T O R R E N T.

Gratiam tenuit.] Sic tenere causam Domit. cap. IX. Horat. epist. ad Quinctium:

Quo responso & quo causa teste tenentur.
Ipse Cic. pro Cæcina: *Causam non tenuisse.*

14. *In XIV. ordinib. sed. excitari.*] Mallem abesse dictionem *ordinibus*, ut Cæs. cap. XXXIX. *sessum in XIV. e scena.* Excitandi quoque verbo proprie usus est de his, qui loco moventur. Quinctilian. lib. III. *si excitatus fuerit de spectaculis.* Martial:

Et quæris, si te suscitât Oceanus.

Adde Epigr. VIIII. & XIV. lib. V.

Qua oppido eruperat.] Liber opt. qui oppidum eruperant. recte.

15. *Trecentos.*] Libri duo, ducentos. Dion, cccc.

Aram Divo Julio.] Aram hanc Perusinam, ni fallor, appellat Seneca lib. I. de Clementia cap. XI. Vide Dionem lib. XLVIII.

C A S A U B O N.

Neque veteranorum neque possessorum gratiam tenuit.] Vetus Lindenb. *neque v. neque privorum g. t.*

id est, singulorum, qui per Italiam agris suis deturbabantur. non placet.

Quo tempore L. Antonius.] Bellum Perusinum sub exitum anni DCCXIII. conflatum, ineunte anno sequenti est confectum. nam in obsidionis tempus inciderunt kalendæ anni DCCXIV. ut Appianus narrat. Quem in eo manifestum est falli, quod bellum hoc accidisse putavit vergente jam ad finem prioris triumviratus quinquennio. secundo enim anno tantum incepit.

14. *Res novas molientem.*] Videtur auctorem belli Perusini facere L. Antonium: cum constet, non tam belli causam eum præbuisse, quam Fulviæ præbenti secundas egisse. Florus: *Semper alias L. Antonii pessimum ingenium Fulvia, gladio cincta virilis militia uxor agitabat.* Ubi scripserim: *uxor Antonii agitabat: & piissimum, non pessimum.* hic enim est L. Antonius, qui cognomen meruit PIETAS, propter insignem pietatem, ut Dio ait, in fratrem: ut ego putabam, in reimpub. quam ille omni ope annisus est vindicare in pristinam libertatem. Apparet hic ejus animus ex historia eorum temporum, præsertim Appiani. Sane Augustus ipse epigrammatio illo molliissimo, quod suorum uni includit Martialis lib. X. Fulviæ uni belli hujus causam tribuit.

Saluti fuit.] Confer cum narratione Appiani.

15. *Trecentos ex dedititiis electos.*] Prisca editio Rom. centum demit & scribit ducentos. Dio totidem adjicit: *Ἐπὶ τὸν τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ ἀσισμένον ἀχθέντες ἰππεὶς τετρακόσιοι, καὶ βέλνται.*

Ad aram D. Julio exstructam, hostiarum more mactatos.] Mos notus ex Tertulliano de Spectaculis, & Servio ad illum versum:

Viventes rapit inferias, quos immolet umbris.

Trogi Breviator lib. XI. 2. de Alexandro: *Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: in quibus ante*

qui traderent, compecto eum ad arma isse, ut occulti adversarii, & quos metus magis quam voluntas contineret, facultate L. Antonii ducis præbita, detegerentur: devictisque his, & confiscatis, promissa veteranis præmia persolverentur. Bellum Siculum inchoavit in primis, sed diu traxit, intermissum sæpius: modo reparandarum classium

ante omnia cedis conscios ad tumultum patris occidi jussit. Tacitus de clade Vari, in primo Annal. c. 61. Adjacebant lucis propinquis barbara ara, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones mactaverant. Sic Spartacus fugitivus Crixo occiso trecentos e captivis Romanis immolat: auctor Appianus 1. Εμφυλ. Sic Sylla C. Marium occidit, pertractum per ora vulgi ad sepulchrum Lutatia gentis, ait Valerius 1x. 2. 1. Idem factitatum a Carthaginensibus: Polybius lib. extremo. Quod ait, hostiarum more, non temere adjectum. Seneca de Clementia 1. 9. Ergo non dabit pœnas, qui tot civilibus bellis frustra petatum caput non occidere constituit, sed immolare? Valerius Max: Damasippi jussu principum civitatis capita hostiarum capitibus permista sunt. Alibi de Q. Pompejo cos. Ambitiosi ducis illecebris corrupti milites, sacrificare incipientem adorti, in modum victimæ mactaverunt. Livius lib. vii. 5. Nec in acie tantum ibi cladis acceptum, quam quod CCCVII. milites Romanos captos Tarquinienses immolarunt: qua fœditate supplicii aliquanto ignominia populi Romani insignior fuit. Idem libro xxv. pecorum modo inulti trucidantur. Sic apud Philonem contra Flaccum, ἱερεὶς τρέπον κρεγγυθῆναι. Cur tantæ ignominia hoc mortis genus haberetur, modus efficiebat, quem aperit paucis verbis Florus lib. 11. cap. v. Legatos quippe nostros, ob ea quæ deliquerant jure agentes, nec gladio quidem, sed ut victimas securi percussit. Olim securi tantum fontes puniebantur, postea etiam gladio: hoc supplicium illo lenius & honestius visum. ideo in militem animadversum a Caracalla, qui Papinianum securi occidisset, jussus gladio. Victimis autem comparantur securi percussi, quia & illæ fescipita, & hi securi, humi strati feriebantur. Appianus: Ο δὲ Σικιπίων τῆς εἰς τὸ μέσον παραχθέντας αἰκισάμενος καὶ μᾶλλον αὐτῶν τῆς ἐκδοήσαντας ἐκέλευσε τῆς ἀρχίνας ἀπάντων εἰς τὸ ἔδαφος πατάλλοις προσδεθέντας ἀποτμηθῆναι.

T O R R E N T.

Consulto eum ad arma.] Mire variant codices, ex proposito, e conspectu, conspecto, ex consulto. Turneb. conspecto defendit, ego vulgatam lectionem servo. Lipsius Elector. 1. cap. xii. compecto, (ut veteres loquebantur) vel, quod nunc usitatus est, compacto eos ad arma isse restituit, ut compacto rem agere, & de compacto rem geri Plautus dixit. Quæ lectio placeret magis, si constaret, quinam alii hoc cum Augusto egerint. Non certe L. Antonius, qui fiducia consulatus sui, & fraternæ potentia res novas moliebatur, ut vidimus cap. præcedenti. Et res

altissimi erat silentii, nec de alio quam de Augusto hic loquitur Sueton.

C A S A U B O N.

Conspecto eum ad arma isse.] Miram & nos varietatem hoc loco offendimus. Viterb. conspicato. Lislæi, conspecto. Vetus Romana, eum ad arma isse ex proposito. in aliis, consulto. puto rectum esse, conspecto. nam ita quoque Cujacii libb. & Memmianus codex. At compecto, quod Lipsio placet, non possum probare. est enim ἐκ συνθήματος, quod huic loco non convenit.

16. Sed diu traxit, intermissum sæpius.] Annos septem circiter. liquet ex sequenti descriptione, quam ad Suetonii & historiae lucem visum pro bono subijcere.

A. U. C. DCCX. Occiso Cæsare incipit Sext. Pompejus in Hispania tum latitans emergere: Asinium Pollionem prælio fundit: cum Lepido paciscitur de relinquendis Hispaniis, si bona paterna recipiat: probat senatus & cos. Antonius.

A. U. C. DCCXI. Bellum Mutinense: Sextus Pompejus ex Hispania revertitur: a senatu in bona paterna restitutus, maritimæ oræ præficitur: lege Pedidia inter conspiratos damnatur: partem Siciliae occupat: proscriptos & fugitivos suscipit: magnum modum legionum efficit.

A. U. C. DCCXII. Sex. Pompejus totam Siciliam in suam potestatem redigit: Octavius in Macedoniam cum classe tendens per se & Salvidienum Rufum eum aggreditur, ac saltem oram Italiae ab eo defendit. Belli Siculi hæc initia.

A. U. C. DCCXIII. Pompejus occupatis bello Philippensi Octavio & Antonio, maria infestare, & omnes Italiae oras vexare non cessat.

A. U. C. DCCXIV. Octavius expeditionem in Gallias destinans, pace frustra tentata cum Pompejo per Matutiam ipsius matrem, M. Vipsanum Agrippam bello Siculo præficit. Pompejus Italiam incursionibus vastat: Urbem fame premit. Hoc anno fœdus iteratum inter 111-viros Octavium & Antonium, qui in Italiam ex Asia venit, & cum collega societatem belli contra Pompejum iniit.

A. U. C. DCCXV. Colloquium & fœdus ad Misenum promontorium inter Octavium, Antonium & Pompejum. Sicilia & Achaja Pompejo in pacis fœdere conceduntur: ejus filia M. Marcello Octaviae F. despondetur.

A. U. C. DCCXVI. Menas a Pompejo ad Cæsarem transfugit: bellum Siculum serio recrudescit: Antonius accitu Cæsaris Brundisium usque venit: inde

sium caussa, quas tempestatibus duplici naufragio, & quidem per æstatem, amiserat: modo pace facta, flagitante populo, ob interclusos commeatus, famemque ingravescentem: donec navibus ex integro fabricatis, ad xx fervorum milibus manumissis, & ad remum datis, portum Julium apud Bajas, immisso in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit. In quo cum hieme tota copias exercuisset, Pompejum inter Mylas

statim solvit, revertitque in Græciam, prodigiis ter-
ritus. Pompeji classis Cumas in Italia occupat, alia-
que in ea ora, ducibus Menecrate & Apollophane.
Octavius cum Sabino & classe sua Rhegium venit:
præliis navalibus inter eos varie pugnatum. Cæsari
classis pars maxima, qua vi hostium, qua tempesta-
tibus, & quidem æstate, perit. Res Pompeji Mene-
cratis ducis jactura valde labefactata.

A. U. C. DCCXVII. Superioris anni finis, & hic
totus, a Cæsare impenduntur in paranda classe &
exercendis copiis: eique negotio præficitur M. Vipsa-
nius Agrippa.

A. U. C. DCCXVIII. Menas redit ad Pompejum,
eum denique mox iterum deserit. hoc anno Cæsar ad-
iutus Lepidi copiis, terra marique in Sicilia & ad Si-
ciliam Pompejum oppugnat, tandemque expugnat,
& in fugam se dare compellit. Dio, Appianus, cæ-
teri.

Modo reparandarum classium caussa.] Refer ad
annum DCCXVI. & sequentem.

V A R I O R.

15. *Conspetto.*] Recte Lipsius *compecto*. Sic apud
Liv. v. 11. *Compecto eum ad arma isse.* ubi quoque
in Sigonianis, & duobus Vossianis legitur *conspetto*,
sicut in aliis *consulto*, ut notavit Gronovius, qui sub-
jicit: Hinc discis, quid sentiendum sit de Suetonii
loco in Octavio c. 15. *conspetto eum ad arma isse.*
Ubi Lipsius *compecto*. Id Casaubonus non probat.
esse enim *ἐκ συνθήματος*, quod huic loco non con-
veniat. At convenit, *ὡς τὰν*, & ita quidem, ut nihil
aliud. Sensus enim, inter Octavium & L. Antonium
convenisse, ut simularent inimicitias, & sic qui præ-
sentem statum gravarentur, Antonio velut duce vel
capite oblato, voluntates nudarent. Sic apud Plaut.
Pseud. 1. 15. 126. *Id e compecto faciunt consutis dolis.*
GRONOVIVS ad Liv. lib. v. cap. 11.

L. Antonii.] Probo judicium Freinsheimii, duas
hasce voces irreptitias censentis, quas ineptus glossator
ideo huic loco inseruit, quod modo præcesserat An-
tonii mentio. Sed non erant necessariae, cum nec
Augustus bellum id constans scire posset, quisnam se
ducem diversarum partium professurus esset: nec
referret, utrum Antonius id faceret, an alius quilibet.
BERNEC. Non recte sic censuisse viros doctos apparet
ex iis, quæ paulo ante Gronovius *ἐκ συνθήματος* de Augusti
simulatione disputavit.

T O R R E N T.

16. *Ad remum datis.*] Sic frequenter Jcti. *ad
opus publicum, ad latomias, ad bestias, ad ferrum,
ad gladium, ad ludum gladiatorium.* quæ poenarum
sunt genera.

Cum hieme tota.] Rectius mss. duo *hiemes totas*,
ut plures hiemes in id Cæsar absumferit. quod verum
est.

C A S A U B O N.

Et quidem per æstatem.] Non sine caussa notat.
nam neque solet fieri in illo mari, & calamitas Cæ-
saris ejusmodi fuit, ut confessione omnium ira
deum adversus ipsum, favore adversus Sextum acci-
disse videretur. propterea *ἐχθρόν* miser Sextus,
vitio usus humani ingenii. Itaque ergo nihil jam
hominis spirans, Neptuni filius & dici & credi
voluit.

Modo pace facta.] A. U. C. DCCXV. & nota *ὕστε-
ρολογίαν*.

Et ad remum datis.] Non in poenam, ne erres:
sed simpliciter intellige factos remiges. nam aliud sonat
vulgo hoc loquendi genus.

In quo quum hieme tota copias exercuisset.] Ex
historia apparet, sesquiannum in hunc apparatus fuisse
consumptum. Non placet tamen lectio, quam profert
& probat Torrentius, *hiemes totas*: neque enim
verum est, Octavium plures hiemes copias suas in
portu Julio, de quo Suetonius intelligit, exercuisse.
Dionem vide.

V A R I O R.

16. *Julium.*] *Julius portus*, qui Virgilio Georg.
11. 163. *Julia unda.* non a Julio Cæsare Dicta-
tore nomen habet, ut Servius ad illum Virgilii lo-
cum, & Leandér in descriptione Italiae volunt: sed
ab Augusto, a Cæsare in Juliam familiam adopta-
to, cujus auspiciis eum Agrippa perfecit. Ita *lex
Julia, aqua Julia*, &c. dicimus ab eodem auctore.
BERNEC.

In Lucrinum & Avernum lacum.] Ad Bajanum
in Campania sinum, quos describit Strabo lib. v.
Avernus lacus totus hodieque existat: at Lucrinus
fere omnis interiit, cineribus ex terræ motu anni
1538 sic oppletus, ut nunc tenuis tantum & cœnosa
existet palus, cum exiguo arundineto, teste Cluverio
Ital. antiqua lib. IV. 2. BERNEC.

Mylas & Naulochum superavit : sub horam pugnae tam arcto repente somno devinctus, ut ad dandum signum ab amicis excitaretur. Unde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi : *Ne rectis quidem oculis eum adspicere potuisse instructam aciem : verum supinum, caelum intuentem, stupidum cubuisse : nec prius surrexisse ac militibus in conspectum fuisse, quam a M. Agrippa fugata sint hostium naves.* Alii dictum factumque ejus criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamaverit, *etiam invito Neptuno victoriam se adepturum* : ac die Circensium proximo solemnī pompæ simulacrum Dei detraxerit. nec temere plura ac majora pericula ullo alio bello adiit. Trajecto in Siciliam exercitu, cum ad partem reliquam copiarum continentem repeteret oppressus

ex

T O R R E N T.

Somno devinctus.] Libri duo *devinctus*.

Verum supinum, caelum intuentem.] Libri duo *supremum caelum intu.* Non placet, infartum ab illis, qui plura adjectiva sine copula non ferebant.

C A S A U B O N.

Inter Mylas & Naulochum.] Ultimo anno belli Siculi duobus magnis præliis navalibus res est confecta. Alterum apud Mylas habitum, alterum ad Artemisium. Is locus non procul Messana aberat, ubi copias suas Pompejus habuit in navali, quod *φερωνύμας* Græci *Ναυλόχας* vocant, ut Appianus bis. Sueton. *Naulochum*. Fuisse eum locum Messanae navale, ut erat Gythium Spartæ, Cenchreae Corinthi, ex collatione Strabonis & Appiani satis liquet. Dio non nominat diserte, sed de Naulocho intelligendum, quum scribit lib. XLIX. *Οἱ τῶ Σέξου ἄτε ἐν τῇ οἰκείᾳ ναυλοχῶντες εἰδὲν εἰδέοντο σπεύδειν.*

Verum supinum, caelum intuentem, stupidum cubuisse.] Ita legendum, non supremum caelum. Objicit Octavio Antonius ignaviam, simul & *δεισιδαιμονίαν*. quod quando in acie stare debebat, lateret supinusque caelum intueretur, vota solum diis fundens. Alludit enim ad morem eorum, qui vehementissime aliquid a Deo peterent : supini quippe orabant, & ut ait Horatius, *caelo supinas ferebant manus*. Ideo negat Prometheus apud Æschylum se

— *θῆλόν μιν γενέσθαι*

Καὶ λιπαρήσειν τὸν μέγα συγῆμενον

Γυναικομίμοις ὑπὸ πλάσμασιν χερῶν.

Heliodorus lib. IX. *ὑπὸ πλάσας χεῖρας προτείνοντες εἰς ἰκεσίας ἔμψασιν.* Possumus & ita hanc vocem interpretari, ut apud Juvenalem :

Et multum referens de Mæcenate supino.

Addit *stupidum*, id est, *ὑπὸ δέους ἐκφρονα*. In Viterb. erat *incubuisse*.

Militibus in conspectum fuisse.] Emendavimus ex Viterb. & Cujaciano. nam male vulgo etiam mss. *venisse*. Corruerunt, qui non observaverant elegantias prisca sermonis. Est autem *fuisse* positum pro *venisse*. Græci *παραγενέσθαι*, vel etiam *γενέσθαι*. Eustathius in *Ἑρωτικοῖς* libro sexto : *Γενεῖ περὶ τὸ δωματίον ἐνδὺς ἂν ἐξάνεση τραπέζης καὶ περὶ τὸ δωματίον γέ-*

γονεν. *Abi in cubiculum* : illa igitur e mensa statim surrexit, & in cubiculum venit. Sic sæpe ille scriptor, & alii & meliores eo multo & vetustiores : contra *venire* τῷ esse locum sæpe obtinet, præsertim apud poetas. Sic fieri accipit Apulejus Milesiadis x. *Hæc ut primum ante iudicis conspectum facta est.* sed & *facere* se pro *venire*, aut *sistere* ponebant. Apul. initio v. *intra limen sese facit*. Nam mali critici sunt, qui putant mendosum & mutant. Terentius : *Huc te fac*, pro *veni*, vel *accede*, ut explicat Donatus. Affinis significatio verbi *ποιεῖν* apud Græcos, ut in Actis, *ἔξω ποιήσατε τὰς ἀποσόλως*. quod potes ad verbum interpretari, *facite extra Apostolos*. Aristoteles in Oeconom. *τὰς ἀποσάλενας εἰς φυλακὴν ποιήσας*. Cedrenus, *Θησεὺς Φαίδραν ἀπὸ ὄψεως ἐποίησε*. *Ac die Circensium proximo.*] Vide Dionem in actis anni DCCXIV.

Pompæ simulacrum Dei detraxit.] Alludit ad hanc historiam Julianus in Cæsaribus : *Ἐπὶ τὸν Ὀκταβιανὸν, αἶτ, τὴν ὑδρίαν ἔφερον ὃ τῷ Ποσειδῶνος θεράπων, ἐπιμετρῶν αὐτῷ τῷ ὕδατος ἔλασσον διὰ τὸν καιρὸν, ἄλλως τε καὶ μνησικακῶν αὐτῷ τῆς εἰς τὸν θεὸν ὑπερηφανίας.*

Trajecto in Siciliam exercitu.] Eo bello, quod gestum est anno DCCXVI. Historiam hanc diligentissime exponit Appianus, sed paulo aliter.

Cum partem reliquam copiarum continenti repeteret.] Ita Viterb. & alii optimi codd. quidam tamen, *cum ad partem reliquam copiarum continentem repeteret* : quæ lectio planior. atque ita in editione Rob. Steph.

V A R I O R.

Sub horam pugnae.] Hic intelligendum de instante jam tempore pugnae. Nam *sub horam* cum dicimus, instantis jam temporis vicinitatem designamus. Ut cum Virgilius lib. IV. dixit, *sub lucem exportant apes*. &c. id non plane lucem, aut in luce, sed adventante jam luce intelligendum. FULVIUS URSINUS.

Tam arcto repente somno.] Idem Alexandro Magno & Francisco primo Galliarum regi ad Marignanum omine felici evenisse traditum est. GUYETUS.

ex improvise a Demochare & Apollophane, præfectis Pompeji, uno demum navigio ægerrime effugit. Iterum cum præter Locros Rhegium pedibus iret, & prospectis biremibus Pompejanis terram legentibus, suas ratus, descendisset ad littus, pæne exceptus est. Tunc etiam per devios tramites refugientem, servus Æmilii Paulli, comitis ejus, dolens proscriptum olim ab eo patrem Paullum, & quasi occasione ultionis oblata, interficere conatus est. Post Pompeji fugam, collegarum alterum M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium evocarat, superbientem xx. legionum fiducia, summasque sibi partes terrore ac minis vindicantem, spoliavit exercitu: supplicemque concessa vita Circeos in perpetuum relegavit. M. Antonii societatem semper dubiam & incertam, reconciliationibus- 17
que

T O R R E N T.

Item cum præter Locros.] Tres codices, *Iterum cum pr. Loc.*

Terram legentibus.] Sic Livius lib. v. *terram legens.* & *oram Italia legens.* Virgil. *Litora que Epiri legimus.* ubi Donatus nauticum esse vocabulum annotavit, ut & *funem legere.*

Exceptus est.] Horat. lib. III. Od. XII. *latitantem fruticeto excipere aprum.* Virgil. Bucol. *caprum Excipere insidiis.* Plura exempla apud Nonium.

Circeis relegavit.] Melius tres MSS. *Circejos.*

C A S A U B O N.

Dolens proscriptum olim ab eo patrem Paullum.] Is est, opinor, cujus nomen refert in proscriptorum album, & eadem narrat Appianus lib. IV. etsi Æmilii illi tantum dicitur.

Circeos in perpetuum relegavit.] Orosius: *Lepidus supplex Cæsari factus vitam & bona impetravit, perpetuo emendatus exilio.* longe mitius, ut plerique alii narrant. Vellejus hoc tantum: *Vita rerumque suarum dominium concessa ei sunt: spoliata, quam tueri non poterat, dignitas.* Dio in Italia fuisse habitum non sine custodia. Appianus aperte Suetonio repugnat: vult missum a Cæsare non in exilium, sed Romam, ut privatus degeret, pontificatu maximo, quem gerebat, contentus, *Εμρυλίαν* lib. v. Et alibi quoque idem Romæ eum in summa *ἀδεία* esse versatum narrat, de Lepidi junioris & matris conjuratione in Augustum loquens lib. IV. Mihi hic Appiani suspecta fides: nam Dio anno demum DCCXXXVI. duodecimo post conspiracy anno, ab Augusto in urbem retractum, auctor est: nisi dicamus post mortem filii, non necessitate, sed voluntate sua in agros secessisse & solitudinem: quod videtur innuere etiam Dio.

17. *M. Antonii societatem.*] Fecerant ineptissime, qui superioribus ista conjunxerant.

Reconciliationibus variis male focillatam abruptit tandem.] Dictum est elegantissimum Appiani de Octavio & Antonio: *Συνεχὴς ἦν αὐτοῖς ἡ μεταβολὴ πρὸς τε τὰς ὑπονοίας ἐκ φιλαρχίας, καὶ ἐς τὰς πίσεις ὑπὸ χρείας.* Afferemus & huic loco lucem ex notatione temporum.

A. U. C. DCCX. Cædes Julii: reditus Octavii ab

Apollonia, & cum Antonio contentiones variæ in urbe. Antonius tandem urbem relinquit.

A. U. C. DCCXI. Bellum & pax Mutinensis: foedus factum inter Cæsarem & Antonium affinitate confirmatur, Clodia Fulviæ filia ex primo marito, (tres enim habuit) Octavio desponsata.

A. U. C. DCCXIII. Cæsar Romam reversus ex bello Philippensi, exorta cum Fulvia focu simultate, Clodiam dimittit adhuc virginem. Perusinum bellum.

A. U. C. DCCXIV. Cæsar & Antonius Brundisii conveniunt: reconciliantur affinitate redintegrata per Octaviam, quæ Antonio nubit: Romam simul ingrediuntur: Antonius redit in Asiam.

A. U. C. DCCXV. Antonius iterum venit in Italiam, & ad Misenum promontorium cum Octavio depositis simultatibus foedus renovat.

A. U. C. DCCXVI. Antonius ex Græcia repetit Italiam, specie opem ferendi Cæsari contra Pompejum: sed portento territus, priusquam Cæsarem alloqueretur, Brundisio solvit.

A. U. C. DCCXVII. Antonius tertio redit in Italiam: amicitiam cum Cæsare Tarenti redintegrat, & tertiam cum eo jungit affinitatem, desponsa Julia Octavii Antyllo filio suo. Inde abit in Asiam, & bellum Persicum.

A. U. C. DCCXIX. Octavia cum muneribus & legionibus ad Antonium reducem in Ægyptum ex Armenica expeditione tendit: Antonius eam domum redire jubet, amore Cleopatræ occupatus.

A. U. C. DCCXXI. Reverso Antonio ab expeditione Armenica in Ægyptum, recrudescunt simultates inter eum & Cæsarem, frustra tentata pace amicorum intercessione.

A. U. C. DCCXXII. Inimicitia inter Cæsarem & Antonium crescunt, Octavia suas res habere iussa: Antonius hostis pop. Rom. appellatus, vel Cleopatra potius.

A. U. C. DCCXXIII. Hoc anno a. d. IV. Non. Septemb. victus Antonius ad Actium, sequenti periit.

V A R I O R.

Patrem Paullum.] Per *patrem* intellige Æmilii istius junioris patrem, non enim ipsius servi, ne erres cum eruditissimo A. Schotto. BERNÉCC.

que variis male focillatam abruptit tandem. Et quo magis degenerasse eum a civili more approbaret, testamentum, quod is Romæ etiam de Cleopatra liberis inter heredes nuncupatis

T O R R E N T.

17. *Male focillatam.*] Liber unus *folliam*. *Folci-* tam igitur aut *foltam* pro *sultam* legendum est. sic enim sæpe Cicero fulciendi vocabulo utitur. Horat. epist. 111. *male sarta Gratia nequicquam coit, & rescinditur.* Ad crebras autem Augusti & Antonii similitudines referendus & ille Horatii locus lib. 1. Sat. v. de Mæcenate & Coccejo :

- - - *magnis missi de rebus uterque*

Legati, aversos soliti componere amicos.

Quod is Roma etiam de Cleop. lib.] Liber unus, Rom. & de Cleopatra liberis. Lego, quod is Roma etiam Cleopatra lib. nam de præpositio omnino superflua est, loco particulæ & ascripta. Reliquerat autem testamentum suum Antonius apud virgines Vestales. Auctor ejus vita Plutarch.

C A S A U B O N.

Male focillatam.] Sic omnes nostri : nec mutanda vox elegans *focillatam* aut *focilatam* uno l. sic enim scribitur in Turonensi. Glossarium : *Focilat, ὀπτεῖται*. Lucanus seu quis alius ad Pisonem, ex veteri lectione : *sed miserum parva stipe focilat.* Varro *focillor* aliter quam Suetonius usurpavit, de Vita populi Rom. lib. 11. *Propter res secundas sublato metu non in commune spectant : sed suum quisque diversi commodum focillantur.* Proprie *focillare* est ægras fauces lana apposita fovere, ut fuit moris. contra *effocare* dicimus fauces premere ad perniciem.

Degenerasse eum a civili more.] Intelligit facta Antonii contra majorum instituta & gravitatem Romanam, quæ pluribus explicantur ab historicis. Vide Dionem initio lib. 1.

Testamentum aperiendum recitandumque pro concione curavit.] De hoc Augusti facto equidem sic existimo, ut inter exempla magnæ cujusdam immanitatis referendum censeam. Primum quia contra jus naturæ est, ut rebus alienis nos immisceamus, quæ ad nos nihil pertinent : neque id solum, sed etiam si vel maxime ad nos pertinerent, humanitatis tamen lex est, multa nescire velle. Inde est quod in cælum tolluntur laudibus Athenienses, Pompejus, Julius Cæsar, Antonius, & alii, qui hostium suorum literas in castris repertas, aut alio casu captas, legere noluerunt. Simili ratione, paullo qui sit humanior, nemo delatorum voces admittat. Multo minus æquum videtur, quæ sit alicujus viventis valentisque voluntas, super iis quæ post mortem suam fieri velit, fatagere. Itaque ait Plutarchus : visum hoc factum ἀλλόκοτον καὶ δεινόν. Dio quoque ἔργον παρὰ νόμον vocat. Amplius dico, capitale admissum, si æstimetur hoc factum legibus Romanis : teneretur enim poena legis Corneliæ de falsis. 1. D. ad Legem Cornelianam de falsis. l. xxxviii.

D. de poenis. Taceo violatam deorum religionem, quorum sacerdotibus sanctissimis, virginibus Vestalibus, Antonius hoc testamentum commiserat. neque illæ sane prodiderunt : sed majori vi, quia re-niti non poterant, invitæ cesserunt. Non me fugit, quid pro Augusto dici queat, sed verius hoc nihil quisquam dixerit : voluisse illum in odium & invidiam Antonium adducere. Erant autem capita testamenti Antonii, quæ maxime exagitavit Octavius, hæc tria. Primum, quod Cæsarioni redderet testimonium, quasi filio Cæsaris naturali & legitimo : quum is matrimonio ortus non legitimo, jure civis esse non posset, sed peregrinus tantum, proinde capere quidquam de bonis civis Romani non poterat. Alterum, quod reliquos Cleopatræ liberos summis affecisset elogiis & honoribus, iisque plurima contra leges reliquisset. Postremo, quod jussisset corpus suum, ubicunque mori ipsi contigisset, Alexandriam deferri, & cum Cleopatra, quandoque fato functa, sepeliri.

Quod is Roma etiam.] Testamentum Antonii factum est Alexandriæ, sed pluribus exemplis : eorum unum ibi custoditum, alterum Romam missum. vide Dionem. Non igitur satis apte aut vere noster, *reliquerat* : nam dubium non est, quin post ea tempora scripserit Antonius id testamentum, quibus novissime in urbe fuit.

De Cleopatra liberis inter heredes nuncupatis.] Scripta lectio, & de Cl. lib. sic optimi quique codd. an verum est, quod is Roma etiam de Cleopatra, & de Cleop. lib. ? neque enim de liberis tantum Cleopatræ in testamenti sui tabulis egerat Antonius, sed multo etiam pluribus de ipsa Cleopatra : ut cum illi bibliothecam regum Pergami, velut legati jure, donabat : & cum corpus suum, ubicunque ipsi contigisset mori, Alexandriam mandabat deferri, ut eodem tumulo cum Cleopatra conderetur. lege Plutarchum & Dionem lib. 1.

V A R I O R.

17. *Male focillatam.*] i. e. fotam. a *foveo*, *focus*, *foculo*, *focillo*. Onomasticum : *Focillo, or, ἀναλαμάνω*. Idem : *Foculo, τιδνέω*. hoc est, foveo. GUYET.

Male focillatam.] Casaubonus a faucibus videtur declinare, sed alii fortasse probabilius *focillare* diminutivum faciunt a *foculare* (seu *focilare*) apud Nonium, hoc est, fovere, blando calore perimulcere ac reficere. id autem non a *faux*, sed a *focus*, *foculus*, oritur. BERNEC.

Quod is Roma etiam de Cleopatra liberis.] Torren-tius expungit τὸ de. Casaubonus, de Cleopatra & de Cleopatra liberis. Freinshemius : Cleopatra & li-beris. Ego, de Cleopatra : & distinguo : quos is Ro-

cupatis reliquerat, aperiendum recitandumque pro concione curavit. Remisit tamen hosti judicato necessitudines, amicosque omnes, atque inter alios C. Sotium & T. Domitium, tunc adhuc coss. Bononiensibus quoque publice, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam fecit conjurandi cum tota Italia pro partibus suis. Nec multo post navali praelio apud Actium vicit, in serum dimicatione protracta, ut in navi victor pernoctaverit. Ab Actio cum Samum in hiberna se recepisset, turbatus nuntiis de seditione

ma, etiam de Cleopatra liberis inter heredes nuncupatis, reliquerat. id est, in quo testamento etiam liberi, quos e Cleopatra sustulerat, heredes declarati erant. GRONOVIVS. Hanc emendationem comprobatur codex Salmasii, in quo plane: Quod is Roma etiam de Cleopatra, liberis inter heredes nuncupatis, reliquerat.

T O R R E N T.

T. Domitium.] Codex Ferrariensis. C. Domitium. Sed Cn. Domitium vocant lapides Capitolini, & alioqui Domitii non nisi Cn. & L. prænomena usurpant. Sueton. Ner. cap. i. & de hoc ipse Domitio cap. iiii.

Gratiam fecit conjurandi cum tota Italia pro partibus suis.] Id est, permisit, ne conjurarent pro sese cum reliqua Italia. Male igitur, qui dictionem suis delendam censent. sic enim & alibi loquitur Sueton. Tib. cap. xxxv. Equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit, & criminum gratiam fecit, Calig. cap. xv. & edicti gratiam fecit, Domit. cap. xiv. Plautus quoque jurisjurandi gratiam facere, extremo Rudente, pro a juramento absolvere, & pecunia gratiam facere pro remittere dixit, ut Annæus Seneca: Dis votorum gratiam facere, epist. x. ad Lucilium.

Cum Samum insulam.] Sic inf. cap. xxvi. quintum in insula Samo consulatum iniiit. Samum autem, quæ inter Miletum & Chium est, atque Asiæ attribuitur, intelligit. alii enim auctores eum obtenta hac victoria in Græciam profectum tradunt. Est & alia eodem nomine insula Cephallenia vicina, quam Servius tamen ad alterius differentiam Samen vocat. Alii Samen urbem esse volunt. Multa Strabo de utroque nomine lib. xii. Adde, si lubet, Plinium lib. iv. cap. xii. Virgil. iiii.

Dulichiumque, Sameque, & Neritos ardua saxa.

C A S A U B O N.

Et Ti. Domitium.] Omnino, ut erudite Torrentius observavit, Domitium vel Cn. Domitium scribi debet: tamen scripti libb. omnes ita habent.

Bononiensibus quoque.] Contrarium plane affirmat Dio: eum vide. Ego suspicor Dionem in hac historia lapsum, quum non satis intelligeret, quid esset, Bononienses in clientela Antoniorum antiquitus fuisse: propterea dixisse, Antonium fuisse Bononiæ κληῖν. quod falsum puto.

Gratiam fecit conjurandi pro partibus suis.] Respexit ad hanc historiam Ovidius Trist. lib. i.

Sape fidem adversis etiam laudavit in armis:

Inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat.

Et alio loco ejusdem libri:

Sed tamen in duris remanentem rebus amicum,

Quamlibet inviso Caesar in hoste probat.

Nec solet irasci (nec enim moderatior alter)

Cum quis in adversis, si quid amavit, amat.

Potes referre & ad historiam T. Vinii Philopœmenis, de quo cap. xxvii.

Navali praelio apud Actium vicit.] A. d. iv. Non. Sept. A. U. C. DCCXXIII. ætatis suæ xxxii. diebus demptis xxii. Atque ab hoc principio numerati anni imperii Augusti, inquit Dio. Sed notum est, docente eodem Dione atque aliis, non idem initium imperii Augusti omnes constituisse.

Ab Actio cum Samum insulam in hiberna se recepisset.] Augustum trajecisse in Asiam mox a victoria Actiaca testatur Dio lib. li. Venisse Samum Jonicam, ex iis colligimus, quæ narrat Appianus lib. iv. de duobus Metellis proscriptis, patre & filio. Ait ibi Cæsarem in hac insula διακρίναι τὰς ἀιχμαλώτους. Venit eodem & anno post, confecto bello Alexandrino, quando V. consulatum ibi suscepit; & idem postea bis, quum Græciam & Asiam lustraret. Vide Dionem in rebus gestis anno DCCXXIV. meminit & Strabo lib. xiiii.

V A R I O R.

T. Domitium.] Gruterus in Palatino tertio Cajum esse dicit, ut videatur scribendum secundum fastos Cnaum. BERNEC.

Bononiensibus quoque.] Pro Dione dici forte queat non ignorasse quidem eum, quid sit in clientela esse, sed diversam a Suetonio rationem adducere: quæ tamen in eo conveniant, quod utrobique meritum Antonii causa fuerit, ob quam in hoc indulserit Cæsar. Sed in Suetoniana ratione patrociniū majorem & familiā, in Dionis autem proprium hujus Antonii, deductionem in coloniam: quæ acciderit post reconciliationem Cæsaris & Antonii interveniente Lepido factam. Eo enim tempore xviii. Italiæ coloniarum militibus distributæ sunt (interque illas haud dubie hæc ipsa Bononia) auctore quidem Appiano Civil. iv. pag. 590. f. Sed in hoc contrarium adstruit auctori Dio, quod ille quidem nec coactos, nec illectos ad partes Cæsareanas scribit: hic inter eos, qui beneficiis inducti Cæsari adhæserunt, etiam Bono-

seditione militum, præmia & missionem poscentium, quos ex omni numero confecta victoria Brundisium præmiserat, repetit Italiam, tempestate in trajectu bis conflictatus: primo inter promontoria Peloponnesi atque Ætoliae, rursus circa montes Ceraunios, utrobique parte Liburnicarum demersa: simulque ejus in qua vehebatur, fufis armamentis, & gubernaculo diffracto. Nec amplius quam septem & xx dies, donec desideria militum ordinarentur, Brundisii commoratus, Asiae Syriaeque circuitu Ægyptum petit: obsessaque Alexandria, quo Antonius cum Cleopatra confugerat, brevi potitus est. Et Antonium quidem seras conditiones pacis tentantem, ad mortem adegit, viditque mortuum. Cleopatram, quam servatam triumpho magnopere cupiebat, etiam psyllos admovit, qui venenum ac virus exfugerent: quod periisse morsu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturae honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici jussit. Antonium juvenem, majorem de duobus Fulvia genitis, simulacro D. Julii, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. Item Cæsarionem, quem ex Cæsare Cleopatra concepisse prædicabat, retractum e fuga supplicio affecit. Reliquos Antonii reginaeque communes liberos, non secus ac necessitudine junctos sibi
18 & conservavit, & mox pro conditione cujusque sustinuit ac fovit. Per idem tempus, con-

Bononienses numeret, colonia eorum, confirmatione & quadam quasi novatione, Octaviani muneris facta.
BERNECC.

T O R R E N T.

Gubernaculo diffracto.] Sic & nostri codices. Alii, *defracto*. Cæs. cap. xxxvii. *Axe diffracto*.

Viditque mortuum. Cleopatra, &c.] Duo lib. mss. & nonnulli in Gallia typis editi, *viditque mortuam Cleopatram, quam servatam triumpho magnopere cupiebat, & psyllos admovit.* Et de conspecto quidem Antonii corpore nihil apud auctores reperio. Quin etiam, si Plutarcho credimus, Cæsar viso quo ille se percussisset gladio, cum mortuum crederet, in interiorem tentorii partem se subduxit, atque ibidem lacrymavit. de Cleopatra vero varie traditur. Plutarchus enim ad eam moribundam accurrere primum voluisse Cæsarem, sed mutato consilio alios misisse qui aspicerent, narrat. Dion vero attonitum mortis nuncio accessisse, & vidisse corpus, quin & psyllos admovisse scribit. Ego tamen Plutarcho magis assentior. Atque adeo facile adduci possum, ut verba hæc *viditque mortuum*, adulterina esse credam. De psyllis autem, qui plura velit cognoscere, Dionem & Zonaram legat, ac Plinium lib. vii. cap. 11. & lib. viii. cap. xxv. Celsum lib. v.

Abreptum interemit.] An quia nefas videbatur ad simulacrum eum trucidare? Statuæ certe Principum postea tutissimum ad eas confugientibus asylum fuere. qua de re apud J. C. l. 11. de his qui sui, vel al. juris sunt. l. 1. de Off. Præf. Urb. & titul. Cod. Justiniani, de his qui ad statuam confug. Quem autem Antonium juniorem vocat Sueton. Græci Atyllum & Antyllum appellant, cui Cæsaris filia ante desponsata fuerat. de quo inf. cap. lxi. Ut verisimile sit Atylli cognomen tulisse, cum nomen ei esset Antonius.

C A S A U B O N.

Inter promontoria Peloponnesi atque Ætolia.] Inter Rhium opinor & Antirhium, qui erat brevissimus simul & æstuosissimus ex Ætolia in Peloponnesum trajectus.

Nec amplius quam septem & viginti dies.] Dio tamen ait triginta: Ἐς τὴν Ἑλλάδα αὐτῆς τριακοστῇ μετὰ τὴν ἀφίξιν ἡμέρᾳ ἀπῆρε. Ad hanc celeritatem respicit Germanicus apud Tacitum 1. Annal. 42. *Divus Augustus vultu & aspectu legiones Ætiacas exterruit.*

Donec desideria militum ordinarentur.] Viterb. & Cujacii codd. *donec & desid.* Pithœi, Turonensis, *donec ad de.* quam lectionem probat idem ille Cujacius in Observ. lib. de quo statuat per me eruditus elector. *Desideria* sunt ἀξιώσεις. sic apud Tac. *desideria militum, & desideria legionum.* apud Jctos aliquando pro libellis supplicibus, ut infra cap. lxi. *adeuntium desideria excipiens.*

Viditque mortuum.] Non aliter Mss. recte prima editio, *viditque mortuam Cleopatram.* Dio fere ad verbum: Τὸ τε σῶμα αὐτῆς εἶδε, καὶ φάρμακα αὐτῷ καὶ ψύλλας, εἰπὼς ἀνασφῆλειε, προσήνεγκε.

Quod periisse morsu aspidis putabatur.] Præter historicos Galenus historiam mortis Cleopatram fuisse narrat, in libro de Theriaca ad Pisonem. Quum autem tres ibi dicantur esse species aspidum, pyadem, terrestrem, & chelidonium; quo genere perierit Cleopatra, non dicit Galenus. Solinus & Isidorus *hynalen* appellant.

Quem ex Cæsare Cleopatra concepisse prædicabat.] Vulgo *ex Cæsare patre.* Sic alibi, ut cap. xlv. hic tamen Mss. vocem *patre* non habent.

V A R I O R.

Majorem de duobus.] Codex Salmas. *majorem duobus.*

conditorium & corpus Magni Alexandri, cum prolatum e penetrali subiecisset oculis, corona aurea imposita ac floribus aspersis veneratus est : consultusque, num & Ptolemaeum

T O R R E N T.

18. *Floribus aspersis veneratus est.*] Plinius lib. XXI. cap. III. *Jam tunc corona deorum honos erant, ac larium publicorum, privatorumque, ac sepulcrorum, & manium.* Juvenal. Sat. VIII.

Dii majorum umbris tenuem & sine pondere terram, Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver. &c. Virgil. de Aenea ad Anchisæ sepulcrum : *Purpureosque jacit flores.* & Idem pulcherrime ex persona ipsius Augusti libro VI.

--- *manibus date lilia plenis,*

Purpureos spargam flores.

Sed & Capitolin. vita M. Aurelii : *Tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulcra eorum additis hostiis & floribus semper ornaret.* Adde exemplum Germanici Calig. cap. III. Ut omittam antiquas marmorum inscriptiones, quæ defunctorum urnas rosis spargi ornarique quotannis ex testamento jubent. Quo referendum illud Tibulli e libro II. Eleg. IV.

Atque aliquis senior veteres veneratus amores,

Annua constructo ferta dabit tumulo.

Possem & Græcos hac de re citare auctores, sed de re satis nota jam dicta sufficiunt. Illud peculiare Græcis, quod apii coronas sepulcris imponebant. Unde apio indigere dicebant eos, qui periculose ægrotabant. Plutarch. Quæst. Convival. & vita Timoleontis, & ex Græcorum libris Plin. lib. XX. cap. XI.

Consultusque, num & Ptolemaeum.] Consultus hic pro interrogatus. Quod juris verbum est. de quo ad illud Horatii lib. II. Sat. III.

Ergo consulere, & mox respondere licebit?

Consule.

Libenter autem Ptolemaeum legerim, ultima syllaba circumflexa, pro Ptolemaeorum. sequitur enim, *regem ait se voluisse videre, non moriuros.* Et alioqui sic legendum esse ex Dione lib. XLII. & Zonara deprehendes; neque, si aliter legas, quem, cum plures Ptolemæi fuerint, hic ex eis significet, intelligere possis.

C A S A U B O N.

18. *Conditorium & corpus Magni Alexandri.*] Quid appellat conditorium? an quem Strabo lib. ultimo περιβολον? Ea erat arca olim ex auro, postea e vitro, in qua servatum Alexandri M. corpus. Sic ait Plinius lib. XXXV. *defunctos multos fictilibus doliis condi voluisse.* Inde conditorium, δίκη, λάρα. An potius quem Strabo περιβολον vocat, intelligit? Locum fuit urbe media, sepulturæ regum destinatus, quem vocari ait Strabo Σήμα. Sic enim legimus, non Σάμα : ut habent etiam manu exarati. Didymus in proverbio *Ευνες ὁ σφακτής ἐν μέσῃ τῇ πόλει μνη-*

μά οἱ ἐικοδομήσας, ὃ νῦν Σήμα καλεῖται, πάντας ἐκεῖ τὰς προπάτορας σὺν αὐτῇ κατέθετο, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα. Atque hoc melius. Petronius : *Facuerunt ergo una præclusis conditorii foribus.* Seneca *conditivum* pro eo dicit epistola LXII. & LXXXIV. Plinius uterque *conditorium.* Ammianus Marcellinus libro XVIII. *conditorium muralium tormentorum* pro ὀπλοθήκη. Cæterum fuisse in media urbe Alexandria conditorium Alexandri, etiam ex hodierna specie illius semirutæ urbis potest constare, si vera sunt quæ leguntur apud Leonem Africanum, non contemnendum scriptorem. cujus verba sunt e libro VIII. in descriptione illius urbis : *Neque prætermittendum videtur, ait, in medio Alexandria rudera, adiculam instar sacelli constructam adhuc superesse, insigni sepulcro, magno a Machumetanis honore affecto, memorabilem, quo Alexandri Magni corpus summi propheta ac regis, velut in Alcorano legunt, asservari contendunt. Concurrit autem ingens eo peregrinorum vulgus ex longinquis etiam regionibus, colendi ac reverendi sepulcri gratia; cui quoque magnas frequenter largiuntur eleemosynas.* De eodem conditorio vide quæ scribit Suidas in Severo Sophista.

Floribus aspersis.] Pars Mss. *aspersum.*

Num & Ptolemaeum.] Torrentius corrigit *Ptolemaeum.* Placet : nisi intelligas de Ptolemæo Lagi, qui fuit regni illius conditor, & supra omnes insignis.

V A R I O R.

18. *Conditorium.*] Per *conditorium* hic intelligi non Strabonis περιβολον, hoc est, circuitum, in quo regiae erant sepulturæ, sed thecam sive loculamentum ipsum, argumento est, quod illud cum corpore Alexandri *prolatum e penetrali* scribit auctor. Lucanus x. 19. *similia de Cæsare patre.* BERNEC.

Corona aurea.] Vereor, ne quis mutaverit veram auctoris scripturam ex nostris moribus, quibus coronas aureas regibus imponunt. quod tunc temporis secus erat. Quapropter plane mihi persuadeo fuisse *corona laurea.* Cur enim coronavit Alexandrum Augustus? honoris puto gratia. quod si fecit, ut fecit, cur potius aurum, quod & ipsi Romani Imperatores aspernabantur, quam laurum, quam tantopere æstimabant, imposuisset? Præterea aureæ coronæ nullus erat locus. non enim poterat testari regem, cum illa nemo eorum uteretur, sed diadema potius, quæ fascia erat : at laurus loquebatur fuisse summum imperatorem, eoque corona tali dignissimum. Hinc est, quod apud Val. Max. v. 1. 6. ext. *Annibal M. Marcellum Punico sagulo & corona donatum laurea, rogo imposuit.* quamvis, ut & hoc obiter moneam, non ibi scribendum sit *Punico sag.* sed

maum inspicere vellet : *Regem se voluisse ait videre, non mortuos.* Ægyptum, in provinciæ formam redactam, ut feraciorem habilioremque annonæ urbicæ redderet, fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere deterfit. Quoque Actiacæ victoriæ memoria celebratior in posterum esset, urbem Nicopolim apud

sed *puniceo*, h. e. purpureo, qui color erat imperatoris dicatus paludamentis. Sic apud Silium 10. 569. idem Annibal Æmilium funerans,

-----fulgentia pingui
Murice suspirans inicit velamina, & auro
Intextam chlamydem-----

Quin amplius crediderim, eam coronam aut sibi detraxisse Augustum, aut fortasse fascibus : sed magis putem, ut sibi. Simillimo officii genere eundem Alexandrum honoravit Caracallus, nempe ornamentis sibi detractis. Herodianus 1v. 15. *Ad Alexandri monumentum se contulit (Bassianus) paludamentumque purpureum, & claris speciosisque gemmis anulos conspicuos, balteumque, & si quæ alia gestabat elegantiora, demta sibi, illius imposuit tumulo.* Hæc itaque plane similia sunt. nam & Caracallus, & Augustus, quæ eorum quisque æstimabat, contulerunt. Coronam lauream, quæ eadem librariorum follertia auro mutata fuerat, etiam Pompejo reddidit Lipsius apud Vellejum 11. 40. 7. Porro videtur Augustus hoc facto imitatus ipsum Alexandrum. nam & hic Achillis tumulum coronavit. Vide Plutarch. Alex. cap. 24. **BERNEC.**

18. *Ptolemaum.*] *Ptolemaum* legendum esse ex Dione lib. 11. pag. 520. & Zonara tom. 2. pag. 161. deprehendes : & docuit Torrentius. Venit & illud in mentem, sicut *Mausoleum Caesarum* dicit Suetonius Vesp. 21. 9. ita forte *Ptolemaum*, vel etiam *Ptolemaum*, Ptolemæorum conditorium appellatum esse. **BERNECC.**

T O R R E N T.

Ægyptum in provincia formam.] Constituto ibi præfecto, qui inde Augustalis appellatus fuit. Strabo lib. vii. Ulpian. lib. 1. Pandectar. de Off. Præf. August. Tacitus lib. 11. Annal. Et, ut arbitror, Cornelius Gallus poeta, primus Ægypto præfuit. De Nili vero fossis atque aggeribus videri poterit Ulpian. l. 1x. de Extraord. criminibus, ac titulus Cod. Justiniani de Nili aggeribus non rumpendis.

C A S A U B O N.

Urbem Nicopolim apud Actium condidit.] *Apud*, id est, e regione. Græci modo πρὸς τῷ Ἀκτίῳ, modo ὑπὲρ τῆς Ἀκτὸς. Sinum Ambracium ingredientibus ad dextram est Actium, vetustissimum Apollinis templum ab Augusto instauratum, & magnis redditibus ditatum : ad sinistram Nicopolis, libera civitas, Augusti opus & κτίσμα. Itaque ut κτίσμα divini honores illi Nicopoli habebantur, eratque ibi apex honorum omnium, Augusti sacerdo-

tium. Quare etiam anno nomen dabat sacerdos Augustalis, & in scribendis publicis aut privatorum contractuum instrumentis, ad tempus notandum nomen ejus adscribebant : quo modo fieri solitum in plerisque Græciæ urbibus satis constat. Hæc nos ita esse colligimus ex eo loco Arriani Dissertationum Epicteti lib. 1. cap. xix. quem ante nos attigerunt magis quam explicaverunt Justus Lipsius, & πολυμαθές αὐτος ille Petrus Faber. Sic autem habet : Σήμερον τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τῷ Ἀυγύστῳ λέγων αὐτῷ. Ἄνδρῳ πε, ἄφες τὸ πρᾶγμα δαπανήσεις πολλὰ εἰς εἶδέν' ἀλλ' οἱ τὰς φωνὰς φησι γράφοντες γράψαντι τὸ ἐμὸν ὄνομα· μήτι ἐν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσιν λέγεις παρὼν, Ἐμὲ γεγράφαντι ; εἰ δὲ καὶ νῦν δύναται παρεῖναι πᾶσιν, εἰάν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις ; μενεῖ μὲ τὸ ὄνομα γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ· ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σοι μενεία ; ἀλλὰ χρυσὴν σέφανον φορήσω· εἰ ἅπαξ ἐπιδυμῆς σέφανον, ῥόδιον λαβὼν περίθῃ· ὅψι γὰρ κομψότερον. Dixerat aliquis in sermonibus Epicteto, velle se fieri sacerdotem Augusti : Epictetus ea ratione dissuasit, quod magnos sumptus esset facturum nulli bono. Sumptus intellige, vel ludorum qui in honorem Augusti Nicopoli celebrabantur, maximis eorum impensis, qui præditi essent sacerdotio. neque assentior iis, qui ad curam ludorum Actiacorum hoc referunt : quia non Augusto illi sacri, sed Apollini. neque putandum est ludis Apollinis præfuisse alium potius quam sacerdotem ejus dei, in cujus honorem edebantur. Deinde Actiacus ἀγὼν ἱερὸς fuit, & habuit σίτησιν, quod observat Dio : Augustalis, ut videtur, non item. Vel potius intellige sumptus, quos facere conveniebat iis, qui hunc honorem ambiebant : eos enim fuisse maximos constat. Vide lib. v. ad cap. ix. Quæ sequuntur in narratione Arriani, sunt corrupta : quid enim est οἱ τὰς φωνὰς γράφοντες ; nam doctis viris, qui conantur ea verba interpretari quasi sana, oleum & opera, me judice, perit. Nos autem legimus, οἱ τὰ σύμφωνα γράφοντες : & eam sententiam eruimus, quam initio retulimus. Est vero illustris hic locus, ex quo attentus lector discat, non pauca vulgo haud ita nota : ut quod de anno in instrumentis notari solito diximus. Multæ enim civitates sub imperio Romano proprios annorum characteres habuerunt, & neque coss. Romanos indices cujusque anni scripserunt, neque Juliani rationem sunt secutæ. Infra cap. l. ix. *Quadam Italia civitates diem, quo primum ad se venisset, initium anni fecerunt.* Sic igitur Nicopolitani annos numerarunt ab Augustali suo. quod & Alexandria factum. fuisse enim illis quoque Augustalem suum anni indicem, &

apud Aëtium condidit : ludosque illic Quinquennales constituit : & ampliato vetere Apollinis templo, locum castrorum, quibus fuerat usus, exornatum navalibus spoliis, Neptuno

τῷ ἐνικνυτῷ ἀρχοντῷ, ut loquitur Theodoretus, Cuius ex non editis ejus urbis Chronicis notatum est. Habeo etiam in antiquissimis ψῆφον πατχαλίαν, id est, canonem paschalem, scriptum Græce, ubi anni caput est non Januarius, sed September : quod in Alexandrina ecclesia aliisque scimus obtinuisse. Exstat tamen Novella, qua jubentur omnes omnium partium imperii Rom. συμβολαιογράφοι in scribendis instrumentis annum Imperatoris & cons. annotare : qua constitutione videntur æræ civitatum propriæ ab usu omni summotæ. Præterea observandum, inter alios honores fuisse hunc deferri solitum summis sacerdotibus, ut de illorum nomine contractus insignirentur. Auctor Maccabæorum lib. I. cap. XIV. Καὶ ἐνδόκησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἱερεῖς, τῷ εἶναι αὐτῶν Σίμωνα ἡγούμενον καὶ ἀρχιερέα. Deinde : καὶ ὅπως γράφονται ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῶ παῖσαι συγγράφαι τῇ χάριτι. Nemo vero dubitare potest recte a nobis eum locum esse constitutum : nam σύμφωνά Græcis Ictis aliisque scriptoribus τὰ συμβόλαια dicuntur. Glossarium Græco-Lat. Σύμφωνον, συνθήκη, pactum, compactum, conventum, conventiculum, pactio. & σύμφωνά ποιεῖν apud mediæ ætatis Græcos, pro contrahere & pactum facere. Observatione etiam dignum est, quod ait paulo post, de corona aurea istorum Augustalium : nam tales erant provincialium sacerdotum. Tertullianus de Idololatria cap. XVII. Igitur purpura illa & aurum cervicis ornamentum eodem more apud Aegyptios & Babylonios insignia erant dignitatis, quo more nunc pretexta, vel trabea, vel palmata, & corona aurea sacerdotum provincialium. ejus coronæ meminit & Dio Chrysostomus. In fine superioris loci, illa ῥόδινον λαβὼν περιθεῖς, cave veritas cum viro magnæ famæ, roseam induitus circumi. quod excusari non potest : sed roseam sume & capiti circumda.

V A R I O R.

In quas Nilus exestuat.] Palatinus primus & ora tertii : in quibus.

T O R R E N T.

Veteri Apollinis templo.] Plin. lib. IV. cap. I. de Epeiro loquens : In ore (inquit) ipso colonia Augusti Aëtium, cum Apollinis templo nobili, & civitate libera Nicopolitana. Augustus igitur & Apollinis templum vetus ampliavit, & Nicopolin condidit, & Aëtium coloniam misit. de quo Dion initio lib. LI. Ad ludos autem ibidem, & postea etiam Romæ, ut auctor est idem lib. LIII. institutos Virgil. respicit proœmio lib. III. Georg. Sed quia (quod etiam Strabo scribit) ludos non tam ibi primus instituit Augustus, quam celebriores reddidit, egregie apud eundem poetam Aeneas :

Aëtiaque Iliacis celebramus litora ludis.

Nec minus artificiose, de Aëtio loquens, parva succedimus urbi. Aëtium enim ante coloniam eo ab Augusto deductam, revera parvum erat atque obscurum. Exstant & veteres Augusti nummi cum imagine Aëtii Apollinis, citharædi, ut videtur, habitu. Nisi quis Musam esse contendat.

C A S A U B O N.

Ludosque illic Quinquennales constituit.] De agone Aëtico multa erudite observat Josephus Scaliger : quem studiosus lector consulat, cum in libris de Emendatione, tum etiam ad Eusebii Chronicon numero MDCCCLXXXVIII.

Locum castrorum, quibus fuerat usus.] Viderit lector, utri potius assentiendum putet, Suetonio an Dion. Tranquillus locum castrorum totum in templum ait versum, & hic & capite xcvi. Dio, in castrorum loco urbem Nicopolim fuisse ædificatam : templum, de quo loquitur Suetonius, in loco, in quo fuerat Augusti tabernaculum. Ego Dionem potius sequar : video enim factum etiam alias, ut quo in loco castra habuerant, ibi urbem mox conderent Romani. Strabo lib. IV. de Augusta apud Salassos : Τρισχιλίαις Ῥωμαίων πέμψας ὤκισε τὴν πόλιν Ἀυγέαν ὁ Καῖσαρ, ἐν ᾗ ἐστρατοπέδευσε χωρὶς Οὐάβρων. Sunt & exempla alia non pauca. Non enim aliunde est, quod tam multæ Hispaniæ, Africæ, aliarumque regionum urbes sub Castrorum appellatione reperiuntur. At Suetonius non in hoc tantum errare videtur, sed etiam quum dicit templum hoc ab Augusto fuisse Neptuno & Marti consecratum : nam & Strabo & Dio ajunt, Apollini. quibus potius habendam fidem assentietur mihi, opinor, qui meminerit & qua semper religione Apollinem Augustus, ut omnium sibi bonorum auctorem, vereque parentem coluerit : & contra, quam parum sibi amicum numen Neptunum crediderit, quamque ipse parum Neptuno amicus. Suetonio, qui locum, ut puto, non viderat, & Aëtiam victoriam in mari quæsitam noverat, imposuit mos communis, cujus in historiis multa testimonia.

Exornatum navalibus spoliis.] Philippus in epigrammate :

Ἐμὸν χαλκογένεια, φιλόπλοα τεῖχεα νηῶν,
Ἀκτιαχὲς πολέμῳ κείμεθα μαρτύρια.

V A R I O R.

Ampliato.] Palatinus primus : applicato.

T O R-

- 19 Neptuno ac Marti consecravit. Tumultus post hæc, ac etiam rerum novarum initia, conjurationesque complures, prius quam invalescerent, indicio detectas compressit. & alias alio tempore : Lepidi juvenis, deinde Varronis Murenæ, & Fannii Cæpionis, mox M. Egnatii, exin Plautii Rufi, Lucique Paulli progeneri sui : ac præter has L. Audasii falsarum tabularum rei, ac neque ætate neque corpore integri : item Asinii Epicadi ex gente Parthyna

T O R R E N T.

19. *Lepidi juvenis.*] Fuit is M. Lepidi III-viri ex Bruti sorore filius, Antonii gener, Mæcenatis, tunc præfecti Urbis, consilio oppressus. de quo Vellejus Paterculus. Toties vero insidiis petitam Augusti vitam inter ejus infortunia Plinius enumerat lib. VII. & eadem de re multa præclare Seneca lib. I. de Clementia, & lib. de Brevitate vitæ. Mirum vero est, nullam a Suetonio conjurationis L. Cornelii Cinnæ, Pompeji ex filia nepotis, mentionem fieri, ex qua ob insignem clementiam Augustus vel præcipuam laudem tulit. Vide Senecam & Dionem, quamvis de prænomine dissentiant. ille enim L. hic C. appellat.

Varronis Murenæ.] Fuit is L. Licinius Varro Murenæ. De quo, & Fannione Cæpione inf. cap. LXVI. & Tib. cap. VIII. Dion, Paterculus, Macrobius etiam I. I. Saturn. cap. XI.

M. Genutii.] Liber unus M. Genatii. Hinc Turnebus. M. Genutii rescripsit. Sed edit. Germanica M. Egnatii habet, & M. Egnatius Rufus ejus conjurationis caput fuit, quem secuti sunt M. Genutius & Plautius Rufus. Seneca, Dion, Paterculus. De L. Paulo, progenero Augusti, inf. cap. LXIV. Quare M. Egnatii retineo.

Asinii Epicadi ex gente Parthina hybrida.] Recte sic Pulmannus, Turnebi auctoritatem secutus. De Parthinis enim, quæ gens in Illyrico est, triumphavit Asinius Pollio A. U. C. DCCXIV. Ex qua gente Epicadus iste, Pollionis servus, postea manumissus, patroni nomen tulit, & propter obscurum jus civitatis, aut aliam forte ob causam Hybrida vocatus est, ut Q. Varius tribunus pl. apud Valer. Max. lib. VIII. cap. VI. Adde de C. Antonio, Ciceronis collega, locum Plinii lib. VIII. cap. LIII. &, si lubet, Epigramma Martialis in Cinna lib. VI. Fuit & Cornelius Epicadus, Syllæ libertus, nobilibus Grammaticis additus a Suetonio. Eiusdem, ni fallor, historiam fabularem citat Macrobius lib. I. cap. XI. Parthinorum meminit & Livius lib. XXVII. & XXIX.

C A S A U B O N.

19. *Lepidi juvenis.*] A. U. C. DCCXXIV. dum Augustus reliquias belli Aëtiaci conficit : extinctus est vigilantia Mæcenatis Urbis custodiæ propositi.

Deinde Varronis Murenæ & Fannii Cæpionis.] Sequitur ordinem, quem Livia apud Senecam. I. de Clem. 9. *Salvidienum Lepidus secutus est; Lepidum Murenæ; Murenæ Cæpio; Cæpionem Egnatius.* At Dio lib. LIV. unam, non duas facit conjurationes Mu-

renæ & Cæpionis : hunc, præcipuum machinatorem doli : illum, seu vere seu falso, creditum participem. Accidit octennio post superiorem.

Mox M. Egnatii.] Res novas molitus est triennio post Murenæ & Cæpionem, coss. Q. Lucretio Vispillone, C. Sentio. Auctor Vellejus II. 93. Dio lib. LIII. ad annum DCCXXVII. qui coss. habuit Cæsarem VIII. & T. Statilium Taurum II. aut certe ad proximum videtur referre, in quo magna est temporum diversitas, annorum fere septem. Seneca, qui modo Egnatium, modo Egnatios nominat, innuere videtur, conspirasse cum hoc vel fratrem, vel alium ejusdem gentis. In Mss. plerisque offendimus *Genatii* vel *Genutii*. apud Dionem : *Μάγνος ὁ Γνώτιος Πῆφος*.

Exin Plautii Rufi.] Membranæ *Plantii Rufi*. Tempus conjurationis hujus notatum non reperio a veteribus historicis, nec sequentium quoque aliquot.

V A R I O R.

Neptuno ac Marti.] Pro Suetonio vero dixerim, ei sermonem hic esse non de templo, (nam illud utique Apollini sacrum) sed de castrorum loco spoliis exornato. Nec adeo mirum, Augustum in gratiam rediisse cum Neptuno, cujus numen adeo propitium in hac victoria fuit expertus. BERNECC.

19. *Et alias.*] Copula & non visitur in Palat. prim. aut sec. teste Grutero. nec est necessaria. IDEM.

Varronis Murenæ & Fannii Cæpionis.] Hosce duos auctor ipse quoque jungere videtur, ut complices unius conjurationis : cujus meminit item infra LXVI. & Tib. VIII. præterea Strabo lib. XIV. p. 461. & Macrobius Saturnal. I. II. Torrentius haud ab re miratur, nullam hic ab auctore mentionem fieri conjurationis L. Cornelii Cinnæ, Pompeji ex filia nepotis, ex qua ob insignem clementiam Augustus vel præcipuam laudem tulit. Vide Senecam Clem. I. 9. & Dionem lib. LV. pag. 638. & seqq. quamvis de prænomine dissentiant. ille enim *Lucium*, hic *Cnaum* appellat. Joan. Brodæus Miscellan. 2. 27. ad hanc Cinnæ conjurationem refert locum Valerii Max. IX. II. fin. male. nam ibi de Sejano Tiberioque sermo. IDEM.

M. Egnatii.] Palatinus tert. Grutero teste, *Cenatii*. prim. & sec. ut & Torrent. *Genatii*. Unde Turnebus Adversar. XXV. 15. M. Genutii rescripsit. BERNECC.

Plautii Rufi.] Palat. pr. *Plauti*, sec. *Plauti*. tert. *Plantii*. GRUTERUS.

Parthyna hybridæ : ad extremum Telephi mulieris servi nomenclatoris. Nam ne ultimæ quidem sortis hominum conspiratione & periculo caruit. Audasius atque Epicadus Juliam filiam & Agrippam nepotem ex insulis quibus continebantur, rapere ad exercitus : Telephus, quasi debita sibi fato dominatione, & ipsum & senatum aggredi, destinaverant. Quin etiam quondam juxta cubiculum ejus lixa quidam ex Illyrico exercitu, janitoribus deceptis, noctu deprehensus est, cultro venatorio cinctus : impos ne mentis, an simulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæstione potuit. Externa 20 bella duo omnino per se gessit : Dalmaticum, adolescens adhuc : & Antonio devicto, Cantab-

T O R R E N T.

Telephi mulieris servi nomenclatoris.] Quis mulieri nomenclatoris usus? Pulmannus in uno cod. repperit, cui nomen circulatoris. Mihi sane locus suspectus est. Poterat tamen aliis pro nomenclatore servire quam dominæ, operas locanti. Horat. Epist.

Mercemur servum, qui dicet nomina.

Telephus etiam Horatii rivalis lib. 1. Od. XIV. & lib. IV. Od. 11. Circulator autem agyrtam significat.

C A S A U B O N.

Hybrida.] Deest in Mss. quibusdam, non recte. Sic accipe, ut in isto Hirtii de bello Africano : *Præterea ex fuga prælioque Pompejano, quos secum a Brundisio transportaverat, equites Germanos Gallosque, ibique postea ex hybridis libertinis servisque conscripserat.* Vocat hybridas Numidarum abjectissimum quemque e libertinis servisque prognatum.

Ad extremum Telephi.] Refero illa ad extremum, non ad insidiarum ordinem (nam si Senecæ fides, post Cinnam nemo Augusti vitæ insidiatus est) sed ad ordinem narrationis, quæ in hoc definit : vel ad personæ vilitatem. ideo subjicit :

Nam ne ultima quidem sortis hominum conspiratione & periculo caruit.] De his postremis sentit Livia apud Senecam, quum ait : *Ut alios taceam, quos tantum ausos pudet.* nam si pereundum est, ἐξ ἀξίῃ γὰρ ζῆλος, inquit vetus dictum. In Telepho omnia indigna : quod servus, quod mulieris, quod factor, sive, quod idem est, nomenclator : ita scriptum in antiquissimis libb. ut in Pandectis quoque Florentinis, pro nomenclator, ut figulina pro figlinæ, & exemplum, templum ac similia. Hos servos fere Afros fuisse, conjicio ex Luciano de Mercede conductis, ubi inter miseras degentium in aulis magnatum, hæc ponit : περιμένειν ὠδόμενοι καὶ ἀποκλειόμενοι, καὶ ἀναίσχυτον ἐνίστε καὶ ὀχληρὸν δοκῆναι ὑπὸ θυρωρῶ κακῶς συρίζοντι, καὶ ὀνομακλήτορι Διόνυκῳ τατρώμενον, καὶ μισθὸν τελέναι τῆς μνήμης τῷ ὀνόματι. Quo ex loco id etiam intelligimus, in potentiorum familiis fuisse nomenclatores ut hostiarios : quos vides a Luciano jungi, ut similis ministerii & paræ dignationis. Similiter Seneca in libello, In sapientem non cadere injuriam : *Quidam se a cinerario impulsos moleste ferunt, & contumeliam vocant ho-*

stiarii difficultatem, nomenclatoris superbiam, cubicularii supercilium. Nomenclatorum ministerium non ad prensationes tantum candidatorum pertinuit : sed ad salutationes matutinas, & dispositionem convivarum, aliaque talia. Plinius lib. XXXIV. cap. 1. *Hoc perfecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac servorum quoque causa nomenclator adhibendus.* Non jam igitur quisquam miretur cum eruditissimo Torrentio, mulieri servum fuisse nomenclatorem.

Rapere ad exercitus : Telephus.] Vulgo scriptum est, *ad extremum Telephus.* ineptissime. emendavimus primum ex conjectura : deinde ex editione Rob. Stephani. nam Viterb. ac vet. alii codd. corrupti sunt.

20. *Dalmaticum adolescens adhuc.*] Annum agens trigesimum. Appianus in Illyricis clare arguit. recte igitur adhuc : ut intelligamus de extrema adolescentia.

Antonio devicto Cantabricum.] Quod confectum est A. U. C. DCCXXX. a morte Antonii, sexto; Dio lib. LIII. Orosius auctor est, durasse id bellum annos quinque, susceptumque ab Augusto A. U. C. DCCXXVI. Eusebius in Chron. ad annum tertium Olymp. CLXXXIX. *Augustus Calabriam & Gallos vectigales facit.* Scribe, *Cantabriam.* Etsi in Fastis Græcis, ubi exstant verba ipsa Eusebii, sic scriptum reperi : *Αυγύστος Καίσαρ Καλαβρίαν καὶ Γαλάτας ὑποφόρους ἐποίησεν.* Sed *Κανταβρίαν* scribendum. Ex eodem Eusebio discimus, movisse etiam postea Cantabros : sic enim scribit ad annum primum Olymp. cxc. *Cantabri res novas molientes opprimuntur.*

V A R I O R.

Servi nomenclatoris.] Quod τὸ mulieris non placuit Torrentio, quasi mulieri nullus usus nomenclatoris esset, nisi quæ forsan eum locaret, id leve est : neque enim ad prensationes tantum candidati nomenclatoribus utebantur, sed ad salutationes quoque ac dispositionem convivarum, ut bene Casaubonus. Mulieres autem locupletes æque ac viri a clientibus colebantur, & reginæ agebant, ut viri reges. Qualis Statio & Martiali Polla Argentaria, vidua Lucani. Justinus lib. xxx. 2. *Itaque non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur.* GRONOVIVS Observat. 11. 24.

Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit. una acie, dextrum genu lapide ictus: altera autem, & crus & utrumque brachium ruina pontis conlauciat. Reliqua per legatos administravit: ut tamen quibusdam Pannonicis atque Germanicis aut interveniret, aut non longe abesset, Ravennam, vel Mediolanum, vel Aquilejam usque ab urbe
 21 progrediens. Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni: item Rhætiam, & Vindelicos, ac Salassos, gentes

T O R R E N T.

20. *Cantabricum.*] Augusto victori Romam a bello Cantabrico redeunti gratulatur Horat. lib. 111. Od. XIV. cumque diutius ejus belli causa abesset, populi ac senatus ingens desiderium pulcherrime describit lib. IV. Od. V. Per se ergo bellum id Augustus gessit. Cui tandem Agrippa finem imposuit. qua de re alibi.

Altera autem.] Duo libri non habent dictionem autem.

Ruina pontis.] Plinius inter Augusti adversitates Pannonico bello ruinam e turri recenset, Pannonicum vocans, quod Sueton. Dalmaticum. ob gentium (credo) vicinitatem. Vide Dionem sub finem lib. XLIX.

21. *Auspiciis suis.*] Pulchre Horat. lib. IV. Od. XIV. Te copias, te consilium, & tuos Præbente Divos. id enim est tuis auspiciis. Nec minus eleganter ad eundem Ovid. lib. 11. Tristium, de Tiberio loquens:

*Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas,
 Auspiciis cui das grande, deosque tuos.*

Solius enim Imperatoris erant auspicia; cæteri, etiam legati & præfecti, ipsius, quamquam absentis, auspiciis agere dicebantur.

C A S A U B O N.

Ruina pontis conlauciat.] Pontem intellige, qualem describit Vegetius lib. IV. cap. XXI. Plinius turrim appellat: item Dio: *Αὐτὸν τε ἐκείνον ἀπὸ πύργου τινὸς ξυλίνου ἐπίβῃναι τῷ περιβόλῳ πειρώμενον κατέτρωσαν.* Sic Appianus expressius: ex quo etiam apparet in verbis Suetonii *ὑπερὸν πρότερον.* prius enim acceptum vulnus, quod secundo loco memoratur. Aliter hæc Florus libro IV. cap. 12.

21. *Partim ductu, partim auspiciis.*] *Ductu*, hoc est, per se: *auspiciis suis*, id est, per legatos. Sic in veteri inscriptione apud Plinium lib. 111. cap. XX. de eodem Augusto: *QUOD. EJUS. DUCTU. AUSPICIIISQ. GENTES. ALPINE. OMNES. QUÆ. A. MARI. SUPERO. AD. INFERUM. PERTINEBANT. SUB. IMPERIUM. P. R. SUNT. REDACTÆ.* Seneca paullo aliter epistola XXXI 11. de Epicureis, qui omnia semper ad unum sectæ suæ ἀρχηγὸν referebant: *Omnia quæ quisquam in illo contubernio locutus est, unius ductu & auspiciis dicta sunt.*

Aquitaniæ.] De Aquitanis triumphum retulit Messala A. DCCXXVI. ut testatur vetus, quæ hodieque exstat, inscriptio. Tibullum vide Eleg. VII 11. lib. 1. & lib. IV. & ibi notata a nobilissimo Scaligero.

Pannoniam.] Diu tractum bellum. vide Dionem.

Initium ejus videtur referre Vellejus in annum DCCXXXV. Subinde, ait 11. 96. *bellum Pannonicum, quod inchoatum ab Agrippa* (ita docte emendat Lipsius) *M. Vinicio avo tuo cos. magnum atroxque & perquam vicinum imminabat Italia, per Neronem gestum est.* Plura de illo bello, & reliquis quæ deinceps commemorantur, idem Vellejus paulo post. Scribit Dio, Pannonios dictos a *pannis*, voce indigena, ex quibus consuevit sibi tunicas manuleatas hic populus. quod mihi videtur mirum. Annon enim vox Latina est *pannus*, hac notione? sane. *pannos* enim Latini appellant *ράκη*. Nævius Tabellaria: *Qui habet uxorem sine dote, pannum positum in purpura est. pannum*, id est, quod in Evangelio *ράκος*. Horatius:

*Purpureus, late qui splendeat, unus & alter
 Assuitur pannus.*

Sic Valerius Max. fasciam regiæ coronæ vocat *pannum* lib. VII. & linteamina, quibus vulnera obligantur, *panni* & *pannuli* dicuntur. Inde vox *pannutia* apud Persium, & apud Terent. *pannis obsita.* apud Senecam grabatus & pannus extremæ paupertatis sunt indicia. Sic *πάνιον* accipio apud citimæ vetustatis Græcos, ut quum in descriptione *ἐπικομῶν*, quæ pro tesseriis erant, Curopalates ait, *τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες.* Ergo & Pannonii a *pannis* quasi pannosi, vel pannutii *ρακάδεις*, qui vestes gererent, non *ἀράφεις* (quales fuisse plerasque omnes apud veteres perspicue alio opere docemus) sed ex variis *pannis* ac plagulis confutas *καὶ ραφιδωμένας*. Similiter Romani iidem a cultu incolarum Galliam *Togam* & *Braccatam* appellarunt: ne quis miretur de Pannoniis. Litem fortasse inter me & Dionem dirimat Vellejus Paterculus, qui Pannoniis tribuit, *non disciplina tantummodo, sed lingua quoque notitiam Romanæ.* Illos ego arbitror non solum tunicas ex variis *pannis* confuisse, sed etiam mulierum stolas ex diversis limbis & *pannulis* oblongis contexuisse, non multo secus ac fieri hodie apud Helvetios notum est. Conjecturam facio ex his, quæ de vestibus muliebribus Pæonum (quos cum Pannoniis non confuderim quidem, vetante Dione: sed plerisque veterum confundi propter morum & institutorum similitudinem putem) apud Græcos legere memini. Veteres Critici ad illum Hesiodi versum: *μηδὲ γυνὴ σε νόον πυγασόλος ἐξαπατάτω*, sic notant: *Περὶ πυγᾶς ἐαυτῶν αἱ τῶν Παίωνων θυγατέρες ζῶνας πλατείας φέρουσι, ρακά-*

gentes Inalpinas. Coercuit & Dacorum incursiones, tribus eorum ducibus cum magna copia caesis, Germanosque ultra Albim fluvium summovit: ex quibus Ubios & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit. Alias item nationes male quietas ad obsequium redegit. Nec ulli genti sine justis & necessariis causis bellum intulit. Tantumque afuit a cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi, ut quorundam barbarorum principes in æde Martis Ultoris jurare coegerit, mansuros se in fide ac pace quam peterent: a quibusdam vero novum genus obsidum

ῥακώδεις, πολυκρόσσας, καὶ πήχεις δὲ σολίζετι τὰς αὐτῶν ὁμοίως. Dionis verba de appellatione Pannoniorum sunt hæc, lib. XL. Ὀνομάζονται δὲ ἕτως, ὅτι τὰς χιτῶνας τὰς χειρὶδων ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάντας ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες, καὶ προσαγορεύοντες συρράπτησιν. id est, Sic nominantur, quia tunicas manuleatas sibi consuunt, sectis patrio quodam modo vestibus certi generis, in eos quos pannos appellant. Quod ait ἐξ ἱματίων τινῶν, referendum ad multiplicem materiam, ex qua vestes confiunt, lana, lino, pelli- bus, & aliis. Nec probo, quod ἱμάτια centones hic nonnulli vertunt: nam integros pannos sic vocat, ex quibus centones & panni minutiores scissura fiunt. Latini quoque *vestem* hoc vocant, Galli *une piece entiere*. Similis locus ejusdem Dionis in fragm. lib. LXXXV. de caracalla veste ab Imperatore ejusdem nominis inventa: Καὶ τινὰ ἰδίαν ἐνδυσιν βαρβαρικῶς πως κατακόπτην καὶ συρράπτην εἰς μανδύης τρόπον, προτεξεῖν. Non esse autem certum veriloquium Pannoniorum Dionis, vidit ipse, & falsus est verbis sequentibus. Fatemur & nos, quæ supra scripsimus, non nisi conjectura niti: quam labefactari eo maxime intelligimus posse, quod Pannoniorum nomen cognitione Romanorum antiquius esse videatur, exstat enim in fragmento quodam Polybii apud Suidam in ἡμετέρων: nisi tamen mendum est.

V A R I O R.

20. *Altera.*] Abjeci voculam *autem*, quod non agnosceret ullus Palatinorum: & testaretur suis etiam duobus abesse Torrentius. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Gentes Inalpinas.] Sic duo codd. ex nostris, & sic Plinius quoque locutus est. Alii *Alpinas*, ut Tib. cap. IX. Vide Plinium lib. III. cap. XX.

Ultra Albim fluvium.] Liber Ferrariens. *ultra Albim proprium fluvium*. quod si quis ex annotatiuncula aliqua irrepsisse contendat, non reluctabor. Haud imperitus tamen ille fuit, quisquis adscripsit. Lucan. lib. II.

*Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos
Albis, & indomitum Rhēni caput.*

Novum genus obsidum feminas.] Auctor est Tacit. Germanos efficacius obligari, si puellæ obsides eis imperentur. Atqui & Romani olim Porcennæ regi nobilissimas virgines, inter quas Cloelia illa, obsides dedere. *Marium* autem pignora pro *marium*

habent opt. codd. alter etiam *pignora*.

C A S A U B O N.

Ac Salassos gentes Inalpinas.] Fortasse, *Salassos* aliasque gentes *Inalpinas*. ex inscriptione, quam modo protulimus.

Germanosque ultra Albim fluvium submovit.] Florus lib. IV. 12. Victor Drusus, in tutelam provinciarum presidia atque custodias ubique disposuit, per Mosam flumen, per Albim, per Visurgim.

Suevos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam.] Tacit. lib. II. Annal. 26. ex epistolis Tiberii ad Germanicum: Se novies a Divo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam vi perfecisse. Sic Sugambros in deditionem acceptos, sic Suevos. Quod ait Suetonius & Sicambros & Suevos in ripam Gallicam esse translatos: de Sicambriis facile assentior. Ea enim gens, sicut & Ubiorum ad latus Rhēni Teutonicum olim sita, perpetuis Suevorum incursionibus vexata facilis transduci. Idem & Strabo viderur sentire, cum scribit de ea ripa Rhēni: Ταύτης δὲ τὰ μὲν εἰς τὴν Κελτικὴν μετέγαγον Ῥωμαῖοι, τὰ δὲ ἔφθη μεταναστάντα εἰς τὴν ἐν βάθει χώραν, καθάπερ Μάρσοι· λοιποὶ δὲ εἰσιν ὀλίγοι, καὶ τῶν Σιγάμβρων μέρος. Ait partem aliquam Sicambrorum remanere in veteri patria: reliquis videlicet in Galliam transductis. De Suevis vellem parcius locutum Suetonium: nam quis veterum geographorum & historicorum Suevos in Galliam translevit, præter Suetonium? Sed Pithœi codd. præferunt *Seubos*. in qua scriptura vestigium, ut puto, latet veræ: nam rejecto *s* in finem superioris vocis, mutatione minima feceris *Ubios*. Strabo lib. IV. Οὐδὲς μετέγαγεν Ἀγρίππας εἰς τὴν ἐντὸς τῆς Ῥήνης. Ita igitur legimus, & accuratissimum scriptorem culpæ absolvimus: præsertim cum testetur Ursinus ita scriptum in suis Mss.

Nec ulli genti sine justis & necessariis causis bellum.] Non ea sententia Dionis: qui Pannonios ab Octavio nulla, ne minima quidem re læso, bello petitos scribit lib. XI. IX.

Tantumque absuit a cupiditate quoquo modo imperium augendi.] Hunc Augusti animum testatur ejus de Alexandro dictum, quod Plutarchus refert. Dederat idem & moriens tale consilium suis: quod tamen non defuere, qui secus interpretarentur. Tacit. I. Annal. II. Addideratque consilium coercendi intra terminos imperii, incertum metu, an per invidiam. Dio lib. LVI. Γνώμην τε αὐτοῖς ἔδωκε τοῖς τε παρῶν ἀρ-
κεσθῆναι

obsidum fœminas exigere tentaverit : quod negligere marium pignora sentiebat. & tamen potestatem semper omnibus fecit, quoties vellent, obsides recipiendi. Neque aut crebrius aut perfidiosius rebellantes graviore umquam ultus est pœna, quam ut captivos sub lege venundaret, ne in vicina regione servirent, neve intra xxx annum liberarentur. Qua virtutis moderationisque fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam populique Romani ultro per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile cesserunt : & signa militaria quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt : obsidesque insuper obtulerunt : denique pluribus quondam

κεσθῆναι, καὶ μηδαμῶς τὴν ἀρχὴν ἐπαυξῆσαι ἐδεῖλῃσαι. Deinde causas adjicit.

A quibusdam vero novum genus obsidum fœminas exigent.] Novum, hoc est, inusitatum, ea præsertim ætate. alioquin res non erat nova : neque id Suetonio ignotum puto, ut visum quibusdam. Factum olim a Romanis in Clœlia, factum a Græcis non semel ; item ab Asdrubale in Hispania. Polyb. lib. x. Προσποιηθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἀπιστεῖν αὐτοῖς, ἤτησαν χρημάτων τε πλῆθος, καὶ τὰς θυγατέρας εἰς ὀμηρίας. Et initio viii. ejusdem, gravis illa posita est sententia : Τὸ μὲν μηδενὶ πιστεύειν εἰς τέλος ἀπρακτόν· τὸ δὲ λαβόντα τὰς ἐνδεχομένας πίσεις πρᾶττειν τὸ κατὰ λόγον ἀνεπιτίμητον· εἰσὶ δὲ ἐνδεχόμεναι πίσεις, ὅρκιοι, τέκνα, γυναῖκες· τὸ μέγιστον, ὁ προγεγονὼς βίος. Tacitus de Moribus Germanorum, hoc in ea gente ut ipsi proprium observat.

T O R R E N T.

Indos etiam ac Scythas.] Hinc Hor. lib. iv. Od. xiv.
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur.

Miramur autem ea, quæ pulchra, eximia, atque augusta sunt. mirari enim, ut inquit Nonius Marcellus, est novo aliquo obstupesceri.

Parthi quoque & Armeniam vindicanti.] Libri duo Parthi & Armenii, alter etiam jus dicenti pro vindicanti, sed nullo sensu. Vide Tib. cap. ix.

Signa militaria.] Nulla unquam victoria tam gavi sum fuisse Augustum, tot tam varie ea de re signati nummi veteres testantur, cum inscriptione : SIGNIS RECEPTIS. Vide, quæ ad Horat. notavi lib. iv. Od. ultima.

C A S A U B O N.

Marium pignora.] Memmii, Lislæi & Viterb. marum pignera. Trogi Breviator libro xxvi. qui nec ætatis nec pigneris respectu timeret. Aliter Agrætius vetus grammaticus, pignera rerum, pignera filiorum & affectionum. Vocat affectiones, quos alii affectus. Volcatius Gallicanus : Nec in ejus liberos aut affectus saviit. Capitolinus : Affectus suos unice dilexit : filios & nepotem, ultra morem : filiam & neptem, religiose. & sæpe alibi.

Multatus est pœna.] Optimi libri quidam, ultus est p.

Ut captivos sub lege venundaret.] Dio lib. l. iv. de Scordiscis, τῆς ἡλικίας τὸ πλεῖον ἐπ' ἐξαγωγῇ ἀπέδοτο. ex venditionibus mancipiorum tractum, ut docemur a J. C.

Neve intra xxx. annum liberarentur.] Factum in Salassis a Terentio Varrone. Dio lib. l. iii. Συνέλαβέ τε τὰς ἐν ἡλικίᾳ καὶ ἀπέδοτο, ἐφ' ᾧ μηδεὶς σφῶν ἐντὸς ἑικοσι ἐτῶν ἐλευθερωθεῖη. Quo ex loco suspicio est, in Suetonio quoque legendum xx. non xxx. Non solum autem sic alienabantur servi, ut non manumitterentur intra certum tempus : sed etiam ut omnino ne manumitterentur. Vide J. C. tos.

Indos etiam ac Scythas.] Indorum & Scytharum legatos simul venisse ad Augustum Terraconem usque, auctor est Orosius. Ego observo duas legationes a Poro rege Indorum ad eundem Augustum. Alteram, quæ ad eum venit in Hispaniis bellum gerentem, cujus Orosius meminit, & cum eo Eusebius in Chronico : qui id annotat ad annum Augusti, ut ipse numerat xviii. quamvis incidit in tempus belli Cantabrigi. Hi legati petendæ pacis causa venerunt. Secuta est deinceps altera legatio, quæ ad Augustum A. U. C. dccxxxiv. pervenit : quando ipse post Græciam Asiamque lustratam, Samum per hiemem venit. Hi legati cum magnis multisque muneribus ad sancendum fœdus, quod ante petierant, venerunt. De his Strabo lib. xv. & Dio lib. l. iv. Regem Indorum, a quo venerunt ad Augustum legati, Eusebius Pandionem in Chronico appellat, non Porum. Πανδίων, αἰτ, ὁ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς φίλος Ἀυγέστῳ καὶ σύμμαχος εἶναι παρεσκεύασαι. Venerunt postea & ad Trajanum Indici legati. In historiis autem Imp. Constantinopolitanorum sæpe memini legere, venisse ad Imperatorem legatos Indorum, ut ad Constantinum, ad Theodosium, Heraclium, Justinianum, alios.

Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile cesserunt, & signa m.] Et hic Homericæ figura est : nam signa militaria restituta sunt Augusto, ad statum Orientis componendum in Asiam & Syriam profecto, A. U. C. dccxxxiv. Armenia autem cessit Phraates, quo tempore C. Cæsar Augusti F. ad bellum Armeniacum missus est, circa annum Urbis dccxlviii.

Obsidesque insuper obtulerunt.] Strabo lib. vi. & xvi. Tacitus Annal. lib. ii. in principio.

dam de regno concertantibus, nonnisi ab ipso electum comprobaverunt. Janum Quirinum semel atque iterum a condita urbe memoriam ante suam clausum, in multo brevioris temporis

T O R R E N T.

22. *Janum Quirinum.*] Sic libri omnes, quos viderim; nec minore constantia, quotquot etiam vidi Horatii codices, eadem de re lib. iv. Od. ult. *Janum Quirini.* Nec vero eos sequor, qui *Fanum Quirini* ibi legunt, quod in vetusto exemplari *Eanum* pro *Janum* scriptum esse affirmant. idem enim Eanus qui Janus est, nempe ab eundo (quod Cic. lib. ii. de Nat. Deor. tradidit) sic dictus. Ex quo & transitiones perviae *Jani*, & fores privatarum ædium *januæ* appellantur. *Janum* ergo *Quirinum* vocat Sueton. quod & ipse bello præsit, ut Junonem quoque Quiritem in veteri marmore legimus. *Janum* vero *Quirini* Horat. quod a Romulo, quem Quirinum vocabant, templum ei Romæ sit conditum, licet illud Numa claudere atque aperire primus instituerit. Livius lib. i. & alii.

In multo breviori temporis spatio.] Livius loco, quem modo citavimus, de Jano loquens: *Bis* (inquit) *deinde post Numæ tempora clausus fuit, semel T. Manlio cos. post Punicum primum perfectum bellum; iterum (quod nostra ætati dii dederunt, ut videremus) post bellum Actiacum ab Imperatore Casare Augusto, pace terra marique parta.* Ut ergo cum Livio Sueton. consentiat, totam hanc periodum in multo breviori temporis spatio, rejiciendam censebat Langius, & legendum *tertio clausit, vel clusit*; non *ter*, ut in quibusdam exemplaribus. Glareanus vero in eadem videtur fuisse sententia; periodum tamen retinet, sed eam non recte interpretatur. Alii Orosium secuti, qui Augustum ab anno dccxxv. ad annum dccciii. ter clausisse Janum scribit, nihil immutant, nisi quod *ter* quam *tertio* legere malint. Ego sane Orosio, adstipulante etiam Dione, assentior, idemque Lipsio visum Elector. i. cap. xx. quem suadeo legas. non facile tamen mihi quisquam persuaserit, periodum illam germanam esse. Exstant autem & Augusti, & Neronis num-

mi, in quorum parte altera templum Jani clausum conspicitur, cum hac inscriptione: JAN. CLV. & PACE P. R. TERRA MARIQ. PARTA JANUM CLUSIT.

C A S A U B O N.

22. *Janum Quirinum semel atque iterum a con-*

ditæ urbe clausum.] De Jano Quirini & portis templi ejus, deque more eas aperiendi claudendive, res omnibus hodie nota: sed quoties id acciderit aut ante aut post Octavium, paucis habe, quæ quidem in iis memoriis quæ nunc exstant, legere meminimus. Prima mentio est apud Livium & Plutarchum in historia Numæ: ab eo mos institutus. Hujus temporibus per annos xliii. Jani portæ clausæ fuerunt. Anno deinde ab Urbe condita dxix. coss. T. Manlio Torquato, C. Attilio Balbo ii. clausum esse iterum Janum, eodemque anno rursus apertum multi referunt. Tertium clausit Augustus A. U. C. dccxxv. coss. se v. & Sexto Apulejo, post victum Antonium. Quartum idem Princeps coss. ipso ix. & M. Junio Silano, quum ex bello Cantabrico Romam redisset A. U. dcccix. auctor Dio in ejus anni actis lib. liii. & Orosius clare lib. vi. cap. 21. Quintum quoque clausit idem Imperator circa tempora nativitatæ Regis & Pontificis summi JESU CHRISTI Domini nostri. Dio hujus historiæ non meminit in illius anni rebus exponendis: sed meminerant veteres alii, ex quibus sumsisse Orosium, qui diserte notat lib. vi. cap. xxi. non dubium. Scio viros doctos hanc tertiam *κλεισιν* ad xi. ejus consulatum referre ex inscriptione, quæ Emeritæ in Hispania. cujus initium: IMP. CÆS. DIVI. F. AUGUSTUS. PON. MAX. COS. XI. TRIBUNIC. POT. X. IMP. VIIII. ORBE. MARI. ET TERRA. PACATO. TEMPLO. JANI. CLUSO. Nobis aliter videtur. Putamus enim eo lapide non indicari, quo anno clausus Janus ab Augusto fuerit: sed inter argumenta prosperi status florentis tum imperii clausum Janum esse positum. Quid autem mirum, si priore anno clausus nondum fuerat apertus? non enim aperiatur nisi causa esset. Sic tertium ab eodem clausus per annos multos (fere duodecim, ait Orosius) ad Varianam usque cladem mansit obsecratus. tum apertæ ejus templi fores ad Neronis usque tempora patuerunt. Sextum clausit Nero, se lli. & Valerio Messalla coss. anno U. C. dcccxi. Septimum (Tacitus & Orosius ajunt sextum, quia Nero sine vera causa clauserat) Vespasianus A. U. C. dcccxiv. coss. se lli. & Nerva. Magnum deinceps altumque silentium apud historicos super Jani portis. Mansisse tamen consuetudinem antiquam, testatur Capitolinus in Gordiano Juniore. Ait enim coss. Prætextato & Attico, qui est annus conditæ Urbis dcccxcv. Gordianum Jano aperto, quod signum erat indicti belli, profectum esse contra Persas. Sed & sub Christianis Imp. servatum aliquamdiu vetus hoc institutum, testis locuples Ammianus lib. xvi. qui in historia rerum gestarum a Constantio, clausi ab eo Jani mentionem facit. Id accidit post victum

temporis spatio, terra marique pace parta, ter clusit. Bis ovans ingressus est urbem, post Philippense, & rursus post Siculum bellum. Curules triumphos treis egit, 23 Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo omnes. Graves ignominias cladesque, duas omnino, nec alibi quam in Germania, accepit, Lollianam & Varianam: sed Lollianam majoris infamiae, quam detrimenti: Varianam pæne exitiabilem, tribus legionibus, cum duce legatisque & auxiliis omnibus, cæsis. Hac nuntiata excubias per urbem indixit, ne quis tumultus existeret: & Præsidibus provinciarum propagavit imperium, ut & a peritis & assuetis focii continerentur. Vovit & magnos ludos Jovi Opt. Max. SI RESPUBLICA IN MELIOREM STATUM VERTISSET: quod factum

etum Magnentium, cum sublati omnibus tyrannis unus ille Romani orbis Dominus exstitit A. U. C. CIO CV.

V A R I O R.

22. *Janum Quirinum semel atque iterum.*] Vix est, ut hinc non sit corrigendus Horatius lib. 4. Od. ult. Festus in *Opima*: TERTIA. SPOLIA. JANO. QUIRINO. AGNUM. MUREM. CEDITO. Macrobius 1. Saturn. 9. In sacris quoque invocamus Janum Geminum, Janum Patrem, Janum Junonium, Janum Consivium, Janum Quirinum. Nihil ergo mutandum in Suetonio. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Curules triumphos.] Curules vocat ad differentiam ejus, quod paulo ante dixit, bis ovans ingressus est. sic enim & Tib. cap. ix. Et ovans, & curru Urbem ingressus est.

23. *Lollianam & Varianam.*] Variata omnibus nota, Lolliana non ita. de qua tamen Dion lib. LIV. Et sane plus terroris quam periculi habuit. Adde, si lubet, Eusebium Chronicis, Olymp. cxc.

Ut & a peritis & assuetis.] Liber Ferrariens. ut assuetis, & a peritis.

Si rempubl.] Legerim, Si respubl.

C A S A U B O N.

Terra marique pace parta.] Formula frequens in Augusti nummis & statuis olim. Rostratae statuae, quæ ei posita est decreto senatus post victum Sext. Pompejum, inscriptio fuit hæc: OB. PACEM. DIU. TURBATAM. TERRA. MARIQUE. PARTAM. Apud Appianum *Εμφυλίων* libro v. ita hunc locum leges: Καὶ ἐπινίκιος ἐν ἀγορᾷ χρύσεος ἑστάναι μετὰ σχήματος ὅπερ ἔχων εἰσῆλθε, περικειμένων τῷ κίονι νεῶν ἐμβόλων καὶ ἔσθῃ μὲν ἢ εἰκὼν ἐπιγραφὴν ἔχουσα, ΟΤΙ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΕΣΤΑΣΙΑΣΜΕΝΗΝ ΕΚ ΠΟΛΛΟΥ ΣΥΝΕΣΤΗΣΕ ΚΑΤΑ ΤΕ ΓΗΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ. vulgo legitur περικειμένῳ τῷ κίονι νεῶν ἐμ, nullo sensu, intelligit rostra captivarum navium circum columnam fuisse affixa, cui statua Augusti superposita.

Post Philippense.] Est ita: post bellum Philippense ovavit primo Octavius. non tamen verum est, quod

videtur sensisse Suetonius, ex ea victoria eum ovasse. Nam contra ea ovatio titulum & causam habuit, pacem factam cum M. Antonio: qui & ipse eundem simul honorem usurpavit A. U. C. DCCXXXIV. auctor Dio & Fasti Capitolini: in quibus de duabus Octavii ovationibus hæc leguntur: IMP. CÆSAR. DIVI. F. C. N. III VIR. R. P. C. OV..... QUOD. PACEM. CUM. M. ANTONIO. FECIT. & de ovatione ex Sicilia: IMP. CÆSAR. DIVI. F. C. N. III. V. R. P. C. II. A. DCCXVII. OVANS. EX. SICILIA. IDIBUS. NOVEMBR.

Dalmaticum.] Illyrium quidam appellant. in his Appianus: contra historiam & veritatem.

23. *Sed Lollianam majoris infamiae quam detrimenti.*] Vellejus Paterculus lib. II. c. xcvi. Sed dum in hac parte imperii omnia geruntur prosperime, accepta in Germania clades, sub legato M. Lollio, homine in omnia pecunia quam recte faciendi cupidior, & inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo: amissaque legionis quinta aquila, vocavit ab urbe in Gallias Cæsarem. Dio narrat in anno, qui habuit coss. L. Domitium, P. Scipionem. Unus, quod sciam, est Eusebius, qui Lollii hujus non cladem in Germania, sed victoriam de Germanis commemoret. Notat ille ad annum quartum Olympiadis cxc. Germanicos in arma versos M. Lollius superat.

Excubias per urbem indixit.] Ita solitum in omni tumultu & ad omnem cladis acceptæ nuntium, ut sæpe apud Livium. Tum vero causâ præcipua fuisse videtur, quod erant in urbe Germani Gallique milites non pauci. vide infra cap. XLIX.

Vovit & magnos ludos Jovi Opt. Max.] Dio lib. LV. prius factum notat ob aliam occasionem. Eum lege. Ait autem, κατὰ τε τῆς πανηγύρεως τῆς μεγάλης ἤνξατο. Eleganter Dio, εὐχεσθαι κατὰ, pro vovete dixit, usitato Demostheni & aliis loquendi genere, ut pridem ad Dionys. Halicar. notare meminimus. Male igitur interpretes Dionis omnes sinceram lectionem suis emendationibus depravant.

SI REMPUBLICAM IN MELIOREM STATUM VERTISSET.] Lege SI RESP. ex suggestione libri Memmiani & Pithoci. Elegans & vetus locutio.

factum Cimbrico Marsicoque bello erat. Adeo denique consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloque summisso, caput interdum foribus illideret, vociferans : Quinctili Vare, legiones redde : diemque cladis quotannis mœstum habuerit ac lugubrem. In re militari & commutavit multa, & instituit : atque etiam ad antiquum 24
morem

T O R R E N T.

Diemque cladis.] Ante diem iv. Non. Sextil. quo die etiam Cannensis clades contigit.

C A S A U B O N.

Quod factum Cimbrico Marsicoque bello erat.] Nempe ut ludi magni voverentur sub eadem conditione : nam alioquin sæpe alias ex votis ducum S I H O S T E I S F U D I S S E N T, iidem ludi sunt celebrati : ut Q. Servilii Ahalæ dictatoris apud Livium lib. vii. & Camilli item dictatoris, ibidem, & alibi item.

Caput interdum foribus illideret.] Istud est, quod Græci eleganter dicunt τὴν περιπέτειαν ὁ κατὰ σχῆμα φέρειν, ut Polybius iii. qui etiam in vi. idem loquendi genus usurpat; sed aliter. M. Tullius vocat *detestabilia genera lugendi*, in tertia Tusculanarum : *Ex hac opinione sunt illa varia & detestabilia genera lugendi, pœdores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones.* Similis ex impatientia ἀρχημοσύνης exempla apud poetas & historicos passim obvia. Seneca de Ira : *Quid opus est mensam evertere? quid pocula affligere? quid se in columnas impingere?* in Ciceronis Oratore : *Incurristi amens in columnas.* quanquam ejus facti non tam impatientia quam infania videtur causa extitisse. Apud Capitolinum in Maximinis : *Jaciebat se in parietes, nonnunquam terra se prosternebat.* Ibidem : *Incurrere in parietes, vestem scindere videbatur.* Ap- pianus de Carthagenensib. *Ἐς τε τὴν γῆν σφᾶς ἐρρίπτεν καὶ χερσὶ καὶ κεφαλᾷς αὐτὴν ἐτυπλον.* & similia his multa : sed quod ait Suetonius *foribus*, nescio an non sit in eo aliquid religionis : utique si ad fores ædium sacrarum referas. Tibullus :

*Non ego tellurem genibus perrepere supplex,
Et miserum sancto tundere poste caput :
Non ego, si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.*

Putabant hac sui injuria leniri deum iram. Cicero lib. iii. Tusculanarum, causas lugendi enumerans : *Accedit superstitio muliebris quadam. Existimant enim diis immortalibus se facilius satisfacturos, si eorum plaga percussi, afflicti se & stratos esse fateantur.* ex qua opinione multa fluxerunt in veteres ritus. Sed Suetonii verba & Florus & Orosius simpliciter acceperunt, & parietem pro foribus ambo posuerunt. sic apud Græcos : *παίειν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν τοῖχον.*

Diemque cladis quotannis mœstum habuerit ac lu-

gubrem.] Nihil variant alii codd. Cujacii sic : *Diemque cladis, quem damnis mœstum ac lugubrem habuerat, memorans.* Fortasse non male, si modo scripseris, *quem damnis aliis mœst.* Sic fieri solet in omni lamentatione, ut si quid unquam in longa vita nobis adversi eodem tempore contigerit, memoremus. Quæ sint autem illa damna, divinare difficile est. Sed cladis ipsius Variarum quis fuit dies? Quæsi enim, & cum cura quidem frustra. neminem enim veterum historicorum exorare potui, ut id me doceret. Non Dionem, non Tacitum, Florum, Zonaram, qui omnes hanc cladem (copiosius alii, alii brevius) commemorant : omnes diem tam insignem quasi ex compacto reticent. Video tamen Beroaldum, Torrentium, aliosque, incompertum nobis diem reperisse; nempe accidisse hanc stragem a. d. iv. Non. Sextil. quo etiam die ad Cannas male olim pugnatum a Romanis. Mirabar, quis hoc illos docuisset : nam præter superiores historicos, etiam Plutarchus id nobis invidit, cum in Cannillo de diebus atris disputans, similes hujusmodi casus non indiligenter colligeret. sed animadverti postea, manasse hoc παράκρημα ἱστορικὸν ab uno Beroaldo, qui primus id notavit ad hunc Suetonii locum : ex eo reliqui ἐυχέρως nimis & ἀβαντισως. Beroaldum, qui falso historicos id tradere ait, decepit Flori hic locus e libro iv. 12. 35. *Varus perditas res eodem, quo Cannensem diem Paulus, & fato est & animo secutus.* Putavit Florum hoc dicere, Varum eo die periisse, quo Paulus Cannensi prælio. Atqui Florus eleganter & εὐφήμως diem pro clade usurpat. Sic plane nos Franco-Celtæ la journée pro clade vel pugna decretoria. Sic idem Florus lib. ii. cap. vi. de Annibale & Scipione loquens : *Non fuit major sub imperio Romano dies, quam ille, cum duo omnium & antea & postea ducum maximi, ille Italia, hic Hispania victor, collatis cominus signis direxere aciem.* olim seu ferro, seu judicio controversia disceptanda erat, dies certus assignari solitus : ex eo more cœpit vox dies pro die prælii aut clade ea die accepta usurpari. & similiter pro judicio : quod in Cilicum idiotismo familiare fuisse testis Hieronymus. inde illud Pauli Apostoli : *ἀναγγεῖσθαι ὑπὸ ἀνδραπίνης ἡμέρας.*

24. *In re militari & commutavit multa & instituit.*] Exempli gratia, quod notat Isidorus libro xviii. cap. iii. *Pilam in signa constituisse fertur Augustus, propter nationes in cuncto orbe subjectas, ut magis figuram orbis ostenderet.* Cujus tamen historiæ βεβαιωτὴν idoneum poscerem libens Isidorum,

morem nonnulla revocavit. disciplinam severissime rexit, ne legatorum quidem cuiquam, nisi gravate, hibernisque demum mensibus, permisit uxorem interficere. Equitem R. quod duobus filiis adolescentibus, causa detrectandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque subjecit hastæ: quem tamen, quod imminere emtioni publicanos videbat, liberto suo addixit, ut relegatum in agros pro libero esse sineret. Decimam legionem

T O R R E N T.

24. *Hibernisque demum mensibus.*] Lib. unus sic, *hibernisque permisit mensibus domum uxorem interficere.* Et quoniam hic disciplinæ militaris Augusti fit mentio, libet adscribere Macri J. C. verbal. xii. de Re milit. In disciplina Augusti ita cavetur, &c.

Pollices amputasset.] Arrius Menander J. C. l. iii. de Re militari: *Qui filium suum subtrahit militia belli tempore, exilio, & bonorum parte multandus est; si in pace, fustibus cadi jubetur.* & paulo post: *Eum, qui filium debilitavit delectu per bellum indito, ut inhabilis militia sit, præceptum Divi Trajani deportavit.* Fortunatianus Rhetor: *Decem milites tempore belli pollices sibi amputaverunt. Rei sunt laſe reipub.* Marcellinus de Gallorum moribus loquens: *Neque illorum quisquam, ut in Italia, munus Martium extimescens pollicem sibi præcidit, quos joculariter murcos appellant.* Apud Val. Max. senatus C. Vettienum, qui sinistrae manus digitos, ne militaret, absciderat, publicatis bonis, æternis vinculis puniendum censuit. Idem auctor narrat, Athenienses Æginensium juventuti pollicem abscidisse, ne secum classe contenderent. qua de re etiam Ælianus Variar. hist. lib. ii. & Cic. de Off. lib. iii. Inf. Tib. cap. viii.

Imminere emptioni publicanos.] Publicani, ut ex equestri erant ordine, faventes equiti, emere eum sub hasta, ac continuo dimittere volebant. quod ut caveret Augustus, suo ipsum liberto addixit.

Decimam legionem.] Ut nonam Julius apud Placentiam. sup. cap. lxi.

C A S A U B O N.

Disciplinam severissime rexit.] Ursini codd. ut ipse testatur, *exegit*: quod etsi non improbo, pluris tamen apud me est tot libb. consensus. Sic *regere disciplinam* leges & apud alios inferioris ævi historicos, hujus plerumque æmulos.

Ne legatorum quidem cuiquam.] Non solum ergo militum uxores, si qui forte per illa tempora uxores habuere, sed ne legatorum quidem, maritos in provincias comitari solita. Quod postea tamen licentia temporum vivo adhuc Augusto (imo ipsius Augusti exemplo, qui in occidentem atque orientem sæpius meavit comite Livia) mutari coepit: & magis Tiberii principatu. Apparet ex ea relatione Cæcinæ, cujus Tacitus meminit libro iii. Annal. xxxiii. *Inter quæ Severus Cæcina censuit, ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor*

comitaretur. Juvenalis Sat. viii. de rectoribus provinciarum loquens:

*Si tibi sancta cohors constum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in conjuge crimen:
Nec per conventus, & cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celano:
Tunc licet a Pico numeres genus.*

Nisi gravate.] Sic prima editio. scripti fere *gravato*, quod idem est. μόλις, χαλεπῶς. non, ut quidam explicant, graviter affecto.

Ipsam bonaque subjecit hasta.] Ut in aliis, ita in hoc quoque veterem morem retulit Augustus: testes Livius, Dionysius, Cicero, Valerius Max. & Jcti lege quarta Dig. de re militari §. *Gravius.* Vide amplius Festum in *portifculus*, & quæ ad eum locum magnus interpres notat. Vetus scriptor apud Suidam: *Ἐμαστρούτο ῥάβδοις, ἔτα ἐπ' ἐξυγῶν ἐπιπράσκετο, δειλίας καὶ ἀποδράσεως τίμημα φερόμενος, δῆλος εἶναι.* Videntur Polybii esse verba, & ad Romanos mores referenda. Sed hæc fuisse ad Polybii lib. i.

Relegatum in agros.] More servorum, qui dominum offenderant. Ulp. l. xxxv. Dig. de hered. inst. *Si servus fuerit missus in villam, interim illic futurus, quia dominum offenderat, quasi ad tempus relegatus.* Livia quoque cara illa foemina, apud Dionem inter leviores pœnas, quibus civium delicta castigari vult ab Octavio, *κατακλείειν ἐν ἀγρῶ* non permittit.

V A R I O R.

24. *Pro libero.*] Sed ut tamen non esset liber. Sic *pro uxore peregrinam haberi*, queritur apud Terentium senex, quæ habebatur loco uxoris, nec esset tamen uxor legitima. Qualis & ea, quæ pleno honore diligitur, nec tamen liberos edit legitimos, cujus mentionem facit Papinianus l. 16. §. i. ff. de his, quæ ut indign. Quæ lex, ejecta glossa, ita legenda est: *Quoniam stuprum in ea contrahi non placuit, quæ se non patroni concubinam esse patitur, ejus, quod testamento relictum est, actio non denegabitur.* Idque in testamento Cocceji Cassiani, clarissimi viri, qui Rufinam ingenuam honore pleno dilexerat, optimi maximeque Principes nostri judicaverunt: *cujus filiam, quam alumnam, testamento Cassianus nepti coheredem datam, vocaverat, vulgo quesitam apparuit.* Et forte scripsit hic etiam Papinianus, *quam quod alumnam*: quoniam sic deprehenderetur manifestius mens Jurisconsulti. Sed si ea emendatio recipiatur, si non, sententia tamen erit, quamvis

nem contumacius parentem, cum ignominia totam dimisit : item alias immodeste missionem postulantes, citra commoda emeritorum præmiorum exauctoravit. cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas hordeo pavit. centuriones, statione deserta itidem, ut manipulares, capitali animadversione punit : pro cætero delictorum genere variis ignominiis affecit : ut stare per totum diem juberet ante Prætorium : interdum tunicatos, discin-

quamvis Cassianus Rufinam pleno dilexerat honore, ex eo tamen, quod filiam ex ea progeneratam sibi vocavit alumnam, satis manifeste constitisse, non legitimum cum ea fuisse conjugium. Nam quamvis alumnus proprie sit, vel qui nutrit, vel qui nutritur, antiquitus tamen obtinuit, quorum ob natales parentes puderet, quos tamen affectu complecterentur, ut eos non filios dicerent, sed alumnos. Et hinc vocat Virgilius, illegitimo ex Jove natum concubitu :

---Tityum, Terra omniparentis alumnum,

non filium; quamvis Nonius Marcellus *alumnum* isto loco simpliciter interpretetur de filio, & Servius notet : *Tityus secundum alios filius Terra fuit, secundum alios a Terra nutritus. Unde elegit sermonem, quo utrumque significaret.* Sed nemo fuit, qui filios, ex legitimo concubitu natos, unquam alumnos vocavit. Atque ita ex eo, quod Cassianus ex Rufina progeneratam sibi, nominavit *alumnam*, non justum sibi cum Rufina fuisse connubium apparuit. Et hæc, si quid video, est vera sententia istius legis, quæ varie exercuit Cujacium v. Observat. 6. Ranchinum 111. Variar. Læction. & Merillum 111. Observat. 17. GOESIIUS.

T O R R E N T.

Citra commoda emeritorum præmiorum.] Sic omnes codd. & tamen non dubito, quin dictio *præmiorum* adulterina sit; nisi interposita copula & *præmiorum* præstat legere. aliud enim *præmia*, aliud *emerita*. nam *præmia* ultra *emerita* dabantur. Modestinus l. 111. de Re milit. *Qui militia tempus in desertione implevit, emerito privatur.* & iterum : *Ut veteranus restituetur, & emerita accipiet.* Item Arrius Menander l. v. eod. tit. *Et præmia, & emeritum capiet.* Ipse Sueton. inf. cap. xl ix. *stipendiorum, præmiorumque.* & Calig. cap. xl iv. *commoda emerita militia.* Vide inf. cap. xl ix.

Hordeo pavit.] Ignominia causa scilicet, hordeum pro tritico dari jubens. Sic & Marcellus bello Punico secundo, ut in ejus vita refert Plutarchus, & Livius l. xxvii. cohortibus, quæ signa amiserant, hordeum præbuit. Idem de Antonio Dion lib. xl ix. & Plutarch. ejus vita. Bello autem Dalmatico id fecisse Augustum, apud Dionem legimus. Sed & Vegetius lib. 1. De Re militari cap. xiii. *Ita severe (inquit) apud majores exercitii disciplina servata est, ut & doctores armorum duplicibus remunerarentur annonis, & qui parum in illa præfusione profecerant, pro frumento hordeum cogerentur accipere, &c.*

Statione deserta.] Modestinus l. 111. de Re milit. *Qui stationis munus relinquit, plusquam emansor est. Itaque pro ratione delicti castigatur, aut gradum militiae deicitur.* Augustus hoc delictum capite punit.

Variis ignominiis.] Quales apud Frontinum sæpe legimus, ut lib. iv. cap. i. & apud Valer. Maximum lib. 11. cap. vii. Gellium lib. x. cap. viii. Festum in *Censio* & *Dirutum*. Neque sane militi ulla gravior contumelia est, quam si pagani loco habeatur, discinctusque ac tunicatus incedere, aut stare, aut fossam fodere cogatur. De quo animadversionis genere etiam Plutarch. Lucullo.

C A S A U B O N.

Citra commoda emeritorum præmiorum exauctoravit.] Sic & nostri libb. ut Torrentii, omnes.

Cohortes, si quæ cessissent loco, dec.] Habes exemplum in ea cohorte, quæ ad Promonam loco cessisset bello Dalmatico. Appianus in Illyricis. De ignominia *κρίτοφονίας* nemo melius Polybio lib. vi. meminit etiam Dio libro xl ix. non uno loco.

Ut stare per totum diem juberet.] Inter leniores animadversiones veterum fuerunt & ἔδραι & σάσεις ἀτίμοι. Ac videtur ejus moris auctor fuisse Charondas, quem ait Diodorus Siculus lib. xii. genus hoc ignominia, summi supplicii loco in eos statuisset, qui vel ordinem in acie deseruissent, vel qui in delectu ad nomina non responderent. Προσέταξεν, ait, τὰς τοιαύτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἰσθμῷ γυναικείαις. Livia apud Dionem lib. lv. in præcipienda clementia Augusto, sic loquitur : Καὶ ἤδη γέ τινες καὶ ὑπὸ τῷ μὴ τυχεῖν ὧν ἠλπίζον, καὶ ὑπὸ τῷ διαμαρτεῖν ὧν ἐφίετο, ἐσωφρονίσθησαν ἔδραι τε ἀτίμοι, καὶ σάσεις ἐπονείδισοι, τὸ, τε προλυπηθῆναι, καὶ τὸ προφοβηθῆναι συχνὰς βελτίης ἐποίησε. Vult animum conjugis a gravioribus suppliciis avertere & leniores malorum poenas proponit, quibus potius utatur : in his ἔδρας ἀτίμους καὶ σάσεις ἐπονείδισους, sessiones inhonestas & stationes ignominiosas. Plato de Leg. ix. ἀμόρφους ἔδρας, καὶ σάσεις καὶ παρασάσεις in eandem rem commemorat : cujus locum videtur Livia, vel Dio potius, imitari. quod si observassent Xiphilini interpretes, non tam turpiter errassent. Plutarchus in Antonio, κλισίαις ἀτίμοις προπηλακίζεσθαι non dissimiliter dixit. Reperio in disciplina militari Dacorum similem animadversionis modum. Justinus lib. xxxii. 3. *Daci suboles Getarum sunt : qui cum Orole rege adversus Bastarnas male pugnas-*
sent, ad ultionem segnitia, capturi somnum capita
loco

25 discinctosque, nonnumquam cum decempedis, vel etiam cespitem portantes. Neque post bella civilia, aut in concione, aut per edictum, ullos militum, commilitones appellabat, sed milites: ac ne a filiis quidem, aut privignis suis, imperio præditis, aliter appellari passus est: ambitiosius id existimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postulare. Libertino milite, præterquam Romæ incendiorum causa, & si tumultus in graviore annona metueretur, bis usus est: semel

loco pedum ponere jussu regis cogeantur. Sed genere isto objurgandi, quod plus habet ignominia quam cruciatus, plurimum usi veteres Romani in disciplina militari facienda. exempla sunt apud Livium lib. xxvii. & Valer. Max. lib. ii. de C. Titio equitum præfecto, qui arma hostibus tradiderat, & alibi alia.

Interdum tunicatos.] Demptis sagulis, quibus militiae Romani utebantur. Lampridius in Alexandro c. 54. de exauctoratis militibus loquens: *Depositis etiam sagulis militaribus, omnes non ad castra, sed ad diversa varia recesserunt.* De iisdem sentit Herodianus lib. ii. xiiii. in exauctorazione prætorianorum, qui Pertinacem neci tradiderant, τὰς τε ζώνας καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ εἰ τι σύμβολον ἔφερον στρατιωτικόν, ἀφάρπασαντες, γυμνὰς ἐξέπεμπον. Tunicatum apparere in publico, magnum Romæ & in castris fuit vilitatis & humilis fortis argumentum. Contra, interdum toga ignominia causa sumi iussa: sed abscissis laciniis deformis, ut apud Valer. Max. lib. ii. Nec dissimilis historia est, quæ narratur primo Paralipomenon, cap. xx. nam ibi quoque ignominia causa vestis præcidi-
tur.

T O R R E N T.

25. *Incendiorum causa.*] Pluribus una die exortis incendiis, septem cohortes opportunis locis constituit Augustus, ut binas regiones Urbis unaquæque cohors tueretur, præpositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro, qui præfectus vigilum appellabatur. Paullus & Ulpianus lib. i. Pandectar. de Officio Præfecti vigilum. Hos initio libertini generis fuisse ostendit Sueton. de eadem re loquens, inf. cap. xxx.

C A S A U B O N.

Discinctosque.] Plut. ἀζώστους, Polyænus λυσιζώνους. Olim qui aliquid ferri facere parabant, cingulo vestes alias fluxas constringebant: quod proprie Latini dicunt *accingere se operi.* inde homo navus ἐνζώνος dictus. Sed, si resurgeret, discincti opus aggrediebantur. Hesiodus: Γεῖτονες ἀζώστοι ἔκιοι, ζώσαντο δὲ πηοί. Valet ibi ἀζώστος, sine mora ulla, aut tergiversatione. Ideo notant Græci litteratores, poni ζώσασθαι interdum ἐπὶ ἀργίας. Adimebantur autem militibus ignominia causa cum cingulo interdum & calcei, sive caligæ. Valerius Max. lib. ii. cap. vii.

Cum decempedis vel etiam cespitem portantes.] Hoc pacto indicabatur regratio. In militia Romana sua cuique pro loco, quem obtinebat in matriculis, dignitas: ut quisque fortiter fecerat, aut flagitium admisserat,

ita vel præponebatur aliis, vel postponebatur, ut leg. iii. Cod. de Commeatu. Infimus gradus erat tiro-
num militiam auspicantium, & caligatores, quos nullum adhuc facinus egregium in altiore promovet gradum. His omnia fere incumbabant militiae munia: nam in multis eorum opera utebantur tribuni & centuriones, plane in modum servorum, ut ipsi queruntur apud Tacit. prim. Annal. Inde sunt isti *munifices* appellati: quibus opponebantur *beneficiarii*, qui vacationem munerum militarium habebant. Qui igitur contra militarem disciplinam aliquid admiserant, ii regratione puniebantur, fiebantque amisso ordine in quem promoti fuerant, pro *beneficiariis munifices*. Sic refert Val. Max. senatum permisisse M. Marcello, ut eorum opera in expugnatione Syracusarum uteretur, qui apud Cannas reimpub. deseruerant: sed ita, *dum ne quis ex eis munere vacaret.* Inde est, quod Augustus centuriones ignominia causa jubet cum decempedis stare cespitem portantes: quorum multus usus in tabernaculis conficiendis, aliisque obeundis militiae muneribus.

Cespitem portantes.] Polyænus: Ἐκέλευσε πλινθοφορεῖν δι' ὅλης ἡμέρας. non exprimit vocem Latinam *cespes*: neque enim est πλινθος, sed γῆς ἐκτομή βαθεία, ut Plutarchus vertit in Pompejo. Glossarium: *Cespes*, χορτόχλινθος, χορτότολος, πλῆθος. legendum χορτόπλινθος, χορτόβωλος, πλινθος. Poterat omittere tertiam interpretationem. Animadvertimus & alios auctores Græcos in ea voce exprimenda laborare.

25. *Ambitiosius id existimans, quam aut ratio mil.*] *Ambitiosius*, hoc est, blandius & κολακικώτερον. nam appellare milites *commilitones* ejus ducis est, qui per blanditiam suos in officio velit retinere. Justinus libro xiv. 2. 8. Itaque Eumenes blandimentis agere, suppli-
citer singulos alloqui, nunc *commilitones* suos, nunc *patronos* appellans.

Libertino milite.] Servis in id ipsum manumissis. Vetustiores *libertos* vocabant, posterior ætas etiam *libertinos*.

Si tumultus in graviore annona metueretur.] Qui metus frequens in Urbe: utique postquam populus Rom. suffragii jure amisso cœpit curare panem & Circenses solum. Vide Suetonium in Claudio, Symmachum locis plurimis, & Ammianum Marcell.

Bis usus est.] Dio in actis anni dcclix & dcclxi. Macrobius lib. iii. *Cæsar Augustus in Germania & Illyrico cohortes libertinorum complures legit, quas voluntarias appellavit.*

semel ad præsidium coloniarum Illyricum contingentium : iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis. eosque servos adhuc viris fœminisque pecuniosioribus indictos, ac sine mora manumissos, sub priore vexillo habuit, neque aut commistos cum ingenuis, aut eodem modo armatos. Dona militaria aliquanto facilius, phaleras & torques, quidquid auro argentoque constaret, quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat :

has

T O R R E N T.

Periculosioribus.] Edit. Frobeniana, & tres mss. *pecuniosioribus.* atque ita omnino legendum, nisi *peculiosioribus* quis fortasse mallet.

Sub priore vexillo.] Quod (ut arbitror) prima acie eos collocaret, uti & accensos solebant, ac minimæ fiducia manum. Mallem tamen *sub proprio vexillo.*

Vallares ac murales.] Vallaris eadem quæ castrensis est, insigne valli habens, qua donatur is, qui primus hostium castra pugnans introivit. Cum autem, teste Gellio lib. v. c. vi. & castrensis seu vallaris, & muralis quoque, uti & navalis, aureæ fuerint, pro *quicquid auro argentoque constaret*, legere malim *quantquam auro argentoque constaret.* torques scilicet & phaleræ, tralatitia militum dona. Juvenal. Sat. ultima :

Ut lati phaleris omnes, & torquibus omnes.

C A S A U B O N.

Servos adhuc viris pecuniosioribus indictos.] Quæ, malum ! ista dementia eorum, qui *periculosioribus* hoc loco scripserunt ? quæ porro doctos viros superstitione incessit, ut ineptissimam lectionem tam diu retinerent ? Neque illos probo, qui *peculiosioribus* legunt. nam ea vox neque ferri potest, neque ullius *ἄξιον* libri auctoritate nititur. in omnibus enim, nostris quidem, est vera lectio, *pecuniosioribus*. Dio lib. lv. Παρά τῶν ἀνδρῶν καὶ παρὰ τῶν γυναικῶν δόλως πρὸς τὰ τιμήματα αὐτῶν σὺν τροφῇ ἐκμήνων λαβῶν ἡλευθέρωσεν. Ubi πρὸς τὰ τιμήματα verte ex censu. Vellejus in eadem historia II. III. *Viri fœminæque ex censu libertinum coacta dare militem.* Supina prorsus negligentia interpretum Dionis eum locum perperam interpretantium. Iterum vero testificari cogimur, *pecuniosioribus* scriptum in melioris notæ libris omnibus, ut Viterb. Pithœi, Lislæi, cæteris : id ut non esset, tamen ex Dione facile erat videre intelligenti harum literarum, sic legi debere. Hæc nobis animadversa nuper & liquido probata. Quod nunc repetimus, in caussa est viri docti, quam hisce diebus non sine admiratione legebamur, disputatio, contententis *peculiosioribus* recte scribi. Quæso autem, quo argumento ? non alio validiore, quam quod Sidonio dicatur *ager peculiosus in pastoribus*. Epistol. lib. III. Sed profecto ἄλλο γλαυῶς, ἄλλο κορώνη φθέγγεται : aliter, inquam, loquitur Suetonius, aliter Sidonius. Mihi vero is scriptor in re Latinitatis, *improbus intestabilisque est*.

Sub priore vexillo habuit.] Malim *sub primore vex.*

Quicquid auro argentoque constaret.] Lege, & *quicquid.* nam omnino ita postulat sententia. Militarium donorum atque adeo omnium præmiorum duo sunt genera : quædam *τιμῆς σημεῖον* solum habent, ut palma, *θαλλός*, hasta pura, corona graminea, vel querna, & id genus per se nullius pretii vel parvi : sed quæ in pretio habentur propter id, quod per illa significatur. In quibusdam inest & *κτήματος δόσις* & *τιμῆς σημεῖον* conjunctim. Hæc proprie *δῶρα* appellat Aristoteles : ac notat vere propterea & opum & gloriæ cupidos doni esse appetentes : *Ἀμφοτέρως γὰρ ἔχει, ὧν δέονται καὶ γὰρ κτήμά ἐστιν, & ἐφίενται οἱ φιλοχρημάτων καὶ τιμὴν ἔχει, & οἱ φιλότιμοι.* Hujus generis sunt torques ac phaleræ aliaque multa, quæ Augustum facilius dedisse notat Suetonius quam vallares coronas. erant istæ quoque ex auro : sed, ut aperte indicat Suetonius, paucæ ; ut pretio comparandæ non essent cum torquibus ac phaleris. quare ad prius genus pertinent. amplius enim erat in eis *τιμῆς σημεῖον*, quam *κτήματος δόσις* : contra in phaleris ac torquibus aliisque multis. Doctum virum non audio emendantem, *quantquam auro arg.*

Quant vallares ac murales coronas.] Quare omisit civicas ? Hæ, si materiæ æstimationem spectes, omnium vilissimæ. fuerunt enim initio ilignæ, postea ex esculo, tandem quernæ : si honorem eis habitum, omnium gloriosissimæ & superbissimæ, præter obfessionalem. Quare parcissime omnium datæ istæ ab Augusto : quem & alii postea Principes sunt secuti. Videtur *civica*, postquam cœpit appendi foribus Imp. quasi propria eorum habita & pars majestatis ipsorum. Ex his lucem accipit jocus Augusti apud Quintilianum libro vi. c. D. *Augustus*, ait, *cum ei Galli torquem aureum centum pondo dedissent, & Dolabella per jocum, tentans tamen joci sui eventum, dixisset, Imperator, torque me dona : Malo te, inquit, civica donare.* cum Dolabellæ torquem maximæ indicaturæ petenti, civicam potius se daturum ait Augustus, hoc ipso satis indicat, quanti faceret donum civicæ, quam nisi coactus non daret.

V A R I O R.

15. *Eosque servos adhuc viris fœminisque pecuniosioribus.*] Hoc stare nequit : sed aut *pecuniosioribus*, ut voluit Casaubonus, scribendum ; aut *peculiosiores*, ut intelligat, non accepisse promiscuos, sed lectos, quique frugi essent, & digni libertate, ad quam per militiam propioribus lineis admovebantur. Tales enim fere *peculiosi*

has quam parcissime, & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit. M. Agrippam in Sicilia post navalem victoriam cæruleo vexillo donavit. Solos triumphales, quamquam & socios expeditionum, & participes victoriarum suarum, numquam donis impertiendos putavit : quod ipsi quoque jus habuissent tribuendi ea quibus vellent. Nihil autem minus in perfecto duce, quam festinationem temeritatemque convenire arbitrabatur. Crebro itaque illa jactabat :

Σπεῦδε

culiosi. Plautus Rudente : *Peculiosum esse decet servum & probum, quem hero presente praterat oratio.* Sic in Nerone cap. 44. *Certum dominis servorum numerum indixit : nec nisi ex tota cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem aut amanuensibus exceptis, recepit.* GRONOVIVS.

Ac sine mora manumissos sub priore vexillo.] Quod explicuerunt male τὸ priore, aut pro eo subjecerunt *Torrentius proprio, Casaubonus primore.* animadvertenter illi quidem hoc universum in mendo esse, sed propriam vitii sedem non attigerunt. Scribe : *nec sine mora manumissos, sub priore vexillo habuit.* Hoc est, & non manumissos, nisi postquam aliquantum temporis militia probati essent, tamen etiam, postquam jam manumiserat, habuit sub eodem vexillo, sub quo fuerant nondum mutato statu militantes. Quod ait, non sine mora manumissos, idem factum in Volonibus bello Punico secundo sub Ti. Sempronio Graccho merentibus. Quod retentos sub priore vexillo, decet Principem delectus in rebus personisque elegantissimi. Adde cap. 40. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Caligatis.] Atqui omnes milites caligati incedebant. caliga enim, ut lib. XLVIII. inquit Dion : *ἐπαριωτικὸν ὑπέδνα.* Unde caligatus proprium militis epitheton est. Sic l. IX. de custod. & exhibit. reorum : *Qui exercitum accipit, jus animadvertendi in milites caligatos habet.* Quin & caligatus per se pro milite accipitur, ut l. VI. de re milit. *Caligatus, qui metu hostium languorem simulavit.* Juvenal. Sat. ultima :

Cum duo crura habeas, offendere tot caligatos.

Sueton. tamen hic caligatorum nomine eosdem, quos ante manipulares vocavit, hoc est, gregarios tantum milites, intelligit, uti & Calig. cap. IX. *Caligula cognomen castrensi joco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur.* & Vitell. cap. VII. atque ipse (ni fallor) Modestinus l. X. de excusat. tutorum, & Ulpianus l. II. de his, qui notantur infamia, & apertissime Theodosius & Valentin. l. XXI. C. De nuptiis, ac Justinianus Novella : *Quibus modis natur. efficiuntur legitimi.* Id vero inde factum arbitror, quod qui gradum aliquem militiae tenebant, ornatiore quam manipularii caliga utebantur, & clavis argenteis aureisque

effulgebant. Quales autem clavi fuerint, qui militum caligis suffigebantur, ex Plinio colligimus lib. IX. cap. XVIII. Duo, inquit, lacus Italia in Alpium radicibus, Larius & Verbanus appellantur. In quibus pisces omnibus annis Vergiliarum ortu existunt squamis conspicui crebris, atque peracutis, clavorum caligarium effigie. Hoc ergo est, quod millia clavorum, & in digito herere clavum militis dixit Juvenalis, & Marium a caliga ad consulatum perductum, Seneca de Benef. lib. V.

Crebro itaque illa jactabat.] Vetus codex crebroque ita jactabat. Lego crebroque illa jactabat. quæ sequuntur scilicet; præsertim, quod & in sermonibus, & in epistolis sæpe usurpat, Σπεῦδε βραδέως, ut ad rem agenda adhiberetur & industriæ celeritas, & diligentia tarditas. Sic Gellius lib. X. cap. XI. Quod dictum Augustus nummis quoque suis expressit, cum Terminum fulmini conjunxit, ut anchoram delphino Titus, Imperator Augusto simillimus. Versus autem Græcus trochæicus est, ex Euripidis Phœnissis, quo Augustus illud suum Festina lente confirmabat; quemadmodum & Catonis verbo, *Sat cito, si sat bene.* De quo

D. Hieronymus in Epistolis, ut Beroaldus quoque nos docuit.

C A S A U B O N.

Et sine ambitione.] Ὁυ χάριτι. Impp. Honorius & Arcadius Suliconi magistro mil. *Honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque convenit devenire.*

Quod ipsi quoque jus habuissent tribuendi ea, quibus vellent.] Id jus libera republ. penes eos erat, quorum auspiciis bellum gerebatur : postea sublata libertate, duces cum auspiciis hoc quoque jus amiserunt. non tamen repente, nec ἀδρόως, sed primum ea desierunt donare, quæ honore præcellebant : deinde etiam alterius generis. civicam sane sub Augusto jam & Tiberio raro dederunt, Tacitus III. Annal. 21. *Quo praelio Rufus Helvius gregarius miles servati civis decus retulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hasta : Caesar addidit civicam coronam, quod non eam quoque Apronius jure proconsulis tribuisset, questus magis quam offensus.*

T O R

Σπεῦδε βραδέως. &

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστὶ ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

et : *Sat celeriter fieri, quidquid fiat satis bene.* Prælium quidem aut bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cum major emolumenti spes quam damni metus ostenderetur. Nam minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes aiebat esse aureo hamo piscantibus : cuius abrupti damnum nulla captura pensari posset. Magistratus atque honores, & ante tempus, & quosdam novi generis, perpetuosque cepit. Consulatum xx ætatis anno invasit, admotis hostiliter ad urbem legionibus, missisque qui sibi nomine exercitus deposcerent. Cum quidem cunctante senatu, Cornelius centurio, princeps legationis, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, non dubitasset in curia dicere : *Hic faciet, si vos non feceritis.* Secundum consulatum post ix annos, tertium anno interjecto gessit : sequentes usque ad undecimum continuavit : multisque mox, cum deferrentur, recusatis, duodecimum magno, id est, septemdecim annorum intervallo, & rursus tertiumdecimum biennio post ultro petiit : ut Cajum & Lucium filios amplissimo præditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum. Quinque medios consulatus

T O R R E N T.

26. Consulatum vigesimo at. anno invasit.] Contra leges annales, seu annarias, ut eas Festus vocat, ætate illa factus consul, qua ante eum nemo ne optare quidem ausus fuisset. Vide Dionem lib. XLVI. & Cicer. Philip. v.

Magno, id est, xvii annorum.] Liber unus magno decem & septem an. sine id est. & mox, ceteros aut novem, pro ceteros autem sex aut novem, utrumque melius. De Augusti autem consulatibus non satis convenit. Dion xiv. fuisse vult, Tacitus & Suetonius xiii.

C A S A U B O N.

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστὶ ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.] Dux ἀσφαλὴς Latine cautus, cui opponitur audens, ut libro superiore : *Dubium, cautior an audentior.* Tacitus de Suetonio Paulino II. H. 25. 3. *Contator natura, & cui cauta potius consilia cum ratione, quam prospera ex casu placerent.* Ammianus Marcellinus lib. xvi. 3. *Julianus nec itinera nec flumina transiri posse sine insidiis putans, erat providus & cunctator : quod præcipuum bonum in magnis ductoribus, opem ferre solet exercitibus & salutem.* Appianus in Ἀννικαϊκοῖς refert, Augustum, Fabii Maximi, qui Cunctator dictus est, factum in ore sæpe habuisse. Idem Ἐμφυλίων lib. v. verbum Augusti memorat : *Οὐκ ἔυθελον εἶναι τὸ ῥιψοκίνδυνον.* In Viterb. ubi pleraque Græca eleganter sunt perscripta, hic tamen versus desideratur, relicto vacuo ejus spatio. In ora vero hæc adscripta est interpretatio ad verbum, ut ubique Græci, quod abest : *Acceleru tarde sciens optime manentia in pugna bellatorem.* Quid dicemus ? an nugas esse meras hominis Græce indocti ? an talem aliquam Græcam lectionem reperit auctor hujus interpretationis :

— σπεῦδε βραδέως· τὸ το γιγνώσκον, ὅτι

Τὰ λῶσα μέμνει ἐν μάχῃ τὰς ἀσφαλεῖς.

Sed recta est lectio vulgata, quam & Memmianus confirmat.

26. Consulatum xx ætatis anno invasit.] A. d. xiv. Kal. Septem. nec amplius deerant xx anno Octavii, quam xxxvi dies. non enim errant, neque Dio, neque Suetonius, ut scribit Vir magnus, sed, ut opinor, aliud agens : nam res clara est, & certa. Factum autem hoc ab Octavio sine exemplo ullo, ait Dio lib. XLVI. recte sane : nisi unum Marium juniorem excipias, qui & ipse consul ante annos viginti per vim creatus est, inquit Florus, epit. lib. LXXXVI. sed quia mera vi id factum, cum eo noluit fortasse Dio Augustum comparare : qui per speciem saltem aliquam liberorum suffragiorum consul est creatus. Solinus : *Cæsar Augustus consul creatus nonum decimum annum agens.* Tironi in historia Romana non imponant centuriones Cæsariani, qui apud Appianum, libro III. Ἐμφυλίων, petitionem illius defendere conantur, exemplo Corvini & Scipionis, qui inferiores ætate facti sint consules. nam id falsum est & commentitium : sive Appiano hoc imprudenter exciderit, sive centuriones imprudenter jactarint. M. Valerius Corvinus annorum saltem duorum & viginti fuit : Scipio Africanus superior (nam illum intelligit) tam fere ultra ætatem Octavii, quam citra legitimam.

Hic faciet.] Jul. Cæsarem ajunt, cum audiret negari sibi consulatum, dixisse : *κόπροντα τὴν λαβὴν τῆς ξίφους, ἥ δέ μοι δώσει.* Appianus II. Ἐμφυλίων. Alii hoc aliter.

Suo quemque tirocinio deduceret in forum.] Mos ex Cicerone, Suetonio, & aliis multis Latinorum notus, Appiano notatur, Ἐμφυλ. lib. IV. Ἀτίλιος δὲ ἄρτι τὴν τῶν τελείων περιδέρμενος σολὴν ἤει, ὡς ἔθος ἐστὶ, σὺν πομπῇ φίλων ἐπὶ θυσίᾳ ἐς τὰ ἱερά. Idem mos per provincias servatus, ut docet Apologia Apuleji. At Sparta longe aliter. Trogi Breviator libro III.

cum

latus a sexto ad undecimum annuos gessit : cæteros aut novem aut sex aut quatuor aut tribus mensibus ; secundum vero , paucissimis horis. Nam die Kalendarum Januarii , cum mane pro æde Capitolini Jovis paullulum curuli sella præsedisset , honore abiit , suffecto alio in locum suum. Nec omnes Romæ , sed quartum consulatum in Asia , quintum in
 27 insula Samo , octavum & nonum Tarracone iniit. Triumviratum Reip. constituendæ per decem annos administravit : in quo restitit quidem aliquamdiu collegis , ne qua fieret proscription , sed inceptam utroque acerbius exercuit. Namque illis in multorum sæpe personam per gratiam & preces exorabilibus , solus magnopere contendit , ne cui parceretur : proscripsitque etiam C. Toranium tutorem suum , eundemque collegam patris sui Octavii in ædilitate. Junius Saturninus hoc amplius tradit. Cum peracta proscriptione , M. Lepidus in senatu excusasset præterita , & spem clementiæ in posterum fecisset

cum allusione ad morem Romanum : *Pueros pueros non in forum , sed in agrum deduci præcepit.*

V A R I O R.

26. *Cæteros aut novem , aut sex.*] Haud aliter Palatini. Retro vulgati , *cæteros autem sex , aut novem , aut sex* , &c. minus recte ; sane contra membranas , a quibus ne latum quidem unguem abeundum. GRUTER.

T O R R E N T.

Pro æde Capitolini Jovis.] Sic enim mos erat ad strenas accipiendas Kal. Januariis. Inf. cap. LVII.

27. *C. Toranium tutorem suum.*] Procuratorem vocat Appianus. Verisimile autem est , ab Octavio patre tutorem testamento datum fuisse. Ad hunc Toranium exstat , ni fallor , Ciceronis epistola lib. VI. Famil. ex qua magnum & sapientem virum fuisse colligimus. Male tamen vulgata Ciceronis exemplaria Toranum vocant , veluti id ejus cognomen esset. Et fortassis cujuscumque e libertis hujus Toranii filius fuit ille C. Toranius , qui , cum tribunus pl. esset , patrem suum mira pietate ductum in theatrum in subsellio tribunitio juxta se collocavit. Dion lib. LIII. Toranii autem mangonis mentio inf. cap. LXIX. ejusdemque meminit Plinius l. VII. cap. XII. Macrobius vero Saturnal. II. cap. IV. *Toranum* vocat , mendose.

C A S A U B O N.

Cæteros autem sex.] Lege , inductis vocibus autem *sex* , ita , *cæteros , aut novem aut sex* . ita Viterb. Pithœi , Lislæi , & ex editis optimus quisque , ut Robert. Steph. nec potest aliter.

Cum mane pro æde Capitolini Jovis.] Ex more omnium consulum , consulare sacrum facturus ascenderat in Capitolium.

Paullulum curuli sella præsedisset.] Ut magistratum auspicaretur , præsedet curuli sella , & sui adeundi potestatem fecit. Viro docto , qui ad strenas refert , non assentior : non enim ea causâ consuli veniendi in Capitolium. quæ autem de Augusti strenis alibi narrantur , nihil huc pertinent.

27. *Triumviratum Reip. constituendæ.*] Græci historici triumviros Reip. constituendæ ἀρμοσᾶς appellant : notatque Appianus similem magistratum fuisse eorum , quos Lacedæmonii mittebant in captas a se urbes. Verius dixeris , decemviros illos , quos Romani in subactas provincias ad earum ordinationem mittere soliti , similes fuisse ἀρμοσᾶς Spartanorum , τοῖς κατὰ δισαμένους σφιν τὰ ὑπὲρ καὶ , ut idem auctor loquitur. at triumviris istis , ut & dictatoribus , similes apud Græcos fuisse , qui turbato intestinis malis Reip. statim , ad eam constituendam soliti creari. Hos Thessali ἀρχῆς , Lacedæmonii ἀρμοσᾶς (sed qui a superioribus harmostis longe differrent) appellarunt , φοβούμενοι βασιλεῖς ἢ τυράννους καλεῖν , ait Dionys. Halicarnas. etsi revera tyrannica aut regia potestate erant præditi. Agathias lib. I. Φράγγων ἀρμοσᾶς imitatione veterum vocat , quos Franci captis a se urbibus in Italia præficiabant : sic accipiendum & lib. IV. ejusdem. Istos veros triumviros Græci Latinorum imitatione τριῶν ἀνδρῶν appellant , ut in nummis Augusti : Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ. item in alio : ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ L. Δ. Exstant & alii ad hunc modum. Dio libro XLI. triumviratum vertit τριαρχίαν.

Restitit quidem aliquamdiu.] Ad tertium usque diem. Plutarchus. causam pete ex Dione.

Magnopere contendit , ne cui parceretur.] Si prudentia ab honestate & probitate separari potest , dicam consilium prudentissimum fuisse , etsi impium & sævissimum. Geminum huic illud fuit , quod olim sapientissimus senex Herennius Pontius pater filio dedit , consultus ab eo , cum ad Furculas Caudinas inter duos saltus clausos exercitus Romanos teneret. Adi ad Livium libro IX. At de Octavio longe alia narrat Dio : nempe servatos ab eo , quotquot servari potuerint.

C. Toranium tutorem suum.] Dubitanter Appianus : λογόμενον , ait , ὑπὸ τινων ἐπιτροπεύσαι Καίσαρος. Vir doctus , qui notat procuratorem vocari ab Appiano , non attendit ad significationem vocis Græcæ.

cisset, quoniam satis pœnarum exactum esset; hunc e diverso professum, ita modum se proscribendi statuisset, ut omnia sibi reliquerit libera: in cuius tamen pertinaciæ pœnitentiam, postea T. Junium Philopœmenem, quod patronum suum proscriptum celasse olim diceretur equestri dignitate decoravit. In eadem hac potestate multiplici flagravat invidia. Nam & Pinarium equitem R. cum concionante se admissa turba paganorum apud milites subscribere quædam animadvertisset, curiosum ac speculatorem ratus,

T O R R E N T.

T. Junium.] Vinius Dioni nominatur lib. XLVII. quem vide ad historiæ hujus lucem.

Equestri dignitate decoravit.] Libri tres, honoravit.

Paganorum apud milites.] Male, qui paganos hic pro agrestibus, aut rusticis accipiunt. nam Jurisconsultorum more paganos militibus opponit. Exempla passim obvia, ubi de castrensi peculio, vel militari testamento agitur, & Juvenal. Sat. XVI. Contra paganos. Hinc majores nostri ad Christianorum differentiam paganos vocabant, qui Christi militiæ nondum nomen dederant. Adde locum Suetonii Galb. cap. XIX.

Curiosum ac speculatorem.] Sic Spartian. Hadriano: Erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum. Imperatorum vero constitutiones curiosos vocant, qui crimina magistratibus deferebant, quique cursus publici curam habebant. leg. XIII. Cod. de cursu publ. & tit. de Curiosis & stationariis lib. XII. Atque ita usus Tertullian. lib. de Fuga, & Suidas, ubi de Johanne Chrysostomo.

C A S A U B O N.

In cuius tamen pertinaciæ pœnitentiam.] Sic fere, loquitur de eodem Augusto Appianus lib. IV. Ἀὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐς ἀπολογίαν τῆς Κικέρωνος ἐκδόσεως, &c.

T. Junium Philopœmenem.] Dio tantum Philopœmenem vocat, Appianus Philemonem, quo modo scriptum offendi in quibusdam optimæ notæ Latinis codd. Patronum hujus Dio T. Vinium nominat: quam lectionem probo, & lego hic quoque T. Vinium. atque ita jam inveni in cod. Memmiano. Liberti enim δύο τῷ ἀπελευθερώσαντος προσέλαβον ὀνόματα, ait Artemidorus, & hodie omnibus notum. Quare omnino ita edendum fuit. Lego etiam apud Appianum IV. Ἐμρυλ. sic: Οὐίνιον δὲ ἀπελεύθερος αὐτῷ Οὐίνιος Φιλοποίμην.

Equestri dignitate decoravit.] Nostri quoque Mss. honoravit, ἐτίμησε: sed prima editio, decoravit.

In eadem hac potestate.] Viterb. tempestate, καὶ ῥῶ. ferri potest.

Nam & Pinarium.] Lego, nam & T. Pinarium: ac de eo T. Pinario interpretor, cuius non infrequens apud Ciceronem mentio: ex quo auctore satis liquet, bonarum artium & partium fuisse hunc virum.

Curiosum ac speculatorem ratus.] Proprie curiosus est πολυπράγμων. Plautus Stichus: Curiosus nemo est, quin sit malevolus, hoc est, πᾶς πολυπράγμων κακοῦθης, ex Plutarcho, Περὶ πολυπραγμοσύνης. Nolo excusare scelus Augusti: sed & ille peccavit, qui vel curiosus fuit, vel cur existimaretur, commisit. Speculatores fuisse milites, quos Plutarchus in Galba διοπλήρας καὶ διαγγέλλας vocat, pridem docti sumus a doctis. Horum munus erat, ut ubicunque essent, vicem fungerentur ἀτακτῶν, ac si quid ducum vel principum cognitione dignum intellexissent, ad eum statim iter instituerent. Idem a celeritate, qua utebantur in conficiendis itineribus, πλεροφόροι dicti. Hesychius: Πτεροφόροι τέλος τι στρατιωτικόν. Plutarchus Galba: Καὶ πλεροφόροι συνεχῶς ἐφοίτην, αἰεὶ τι προσχωρεῖν ἐκείνῳ φεράζοντες. Juvenalis Satyra IV.

- - - festinare coactos,

Tanquam de Cactis aliquid torvisque Sicambris
Dicturus: tanquam e diversis partibus orbis
Anxia precipiti venisset epistola pinna.

Somnia sunt, opinor, quæ ad hunc locum effudit editus nuper a doctissimo Pithæo Scholiastes, de pinna in literis coss. super re tristi. Vetus tamen id commentum est, & cui fingendo ansam Virgilii locus hic dedit, e libro nono:

Interea pavidam volitans pennata per urbem
Nuntia fama ruit.

Nam ad eum locum sic notatum invenias in veterum interpretum farragine: Quidam volunt ideo hic famam pinnatam a poeta inductam, quæ tumultum & res adversas nuntiet, ut illud tangere videretur, quod qui bellum nuntiaret pinnatas literas diceretur afferre. Melius Aristides in illo excellentissimo Romæ panegyrico: epistolas, quæ de publicis rebus mittebantur, tanta celeritate perlatas, ut pennis ferri viderentur. Imperatori, ait, εὐμαρία πολλὴ καὶ θημένη πᾶσαν ἄγειν τὴν οἰκωμένην δι' ἐπιστολῆς αἱ δὲ μικρὸν φθάνουσι γραφεῖσιν, καὶ πάρεσιν, ὥσπερ ὑπὸ πτηνῶν φερόμεναι. Speculatores Dio vocat διοπλῆας & ἐρευνητάς, & separat eam militum τάξιν ab ordine tabellariorum, quibuscum videntur docti illos confundere. locus est in fragmentis Ursini LXXIII. Ταῦτά τε εἰν αὐτῷ πολλοὶ ἤτιᾶντο, καὶ τὸν Ἀδριανὸν ἐν τοῖς διοπλήαις τε καὶ ἐρευνηταῖς μεμισθοφορηκότα, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς τάξιν λελοιπότα, ἔς τε τῆς γραμματοφόρας τελέσαντα, καὶ πρόκοιτον ἀποδειχθέντα. Speculatores,

ut

tus, coram confodi imperavit. Et Tedium Afrum cos. designatum, quia factum quoddam suum maligno sermone carpsisset, tantis perterritis minis, ut is se præcipitaverit. Et Q. Gallium prætorem, in officio salutationis, tabulas duplices veste tectas tenentem, suspicatus gladium occulere: nec quidquam statim, ne aliud inveniretur, ausus inquirere, paullo post per centuriones & milites raptum e tribunali, fervilem in modum torisit: ac fatentem nihil, jussit occidi, prius oculis ejus sua manu effossis. quem tamen scribit colloquio petito insidiatum sibi, conjectumque a se in custodiam, deinde urbe interdicta dimissum, naufragio vel latronum insidiis periisse. Tribunitiam potestatem perpetuam recepit:

ut ex hoc loco apparet, inferiores ordine tabellariis: quos etiam milites fuisse, declarat alter locus ejusdem: *Ὁχημάτων τε ἐνταῦθα, ὡς καὶ στρατιώτης τις τῶν ἀγγελιαφόρων ὦν, ἐπέβη.*

T O R R E N T.

Q. Gallum pr.] Mallem *Q. Gallium*, ut in Vaticano, & aliis duobus mss. ejus (ni fallor) *Q. Gallii* filium, qui & ipse prætor per M. Calidum de ambitu accusatus, a Cicerone est defensus. Cujus orationis meminere Quintilian. lib. xi. cap. 111. Asconius Verrius 11. & in Cornelianæ, & in Toga candida, Valer. lib. viii. cap. x. ipse Cicero in Bruto. Sed & D. Hieronymus Epist. ad Nepotianum, mendosus tamen, (nam *Q. Gallum* vocat, pro *Gallium*) his verbis: *M. Tullius in orat. pro Q. Gallo quid de favore vulgi. Et de imperitis concionatoribus loquatur, attende. M. Gallii, cujus heres Tiberius, mentio infra Tib. cap. vi.*

Ac fatentem nihil.] Duo libri, *fatentem nihil.*

C A S A U B O N.

Et Tedium Afrum.] Scripti quidam *Rhedium*. Est sane obscura hæc gens Tedia. Legi tamen apud Juvenalem in antiquis membranis: *Tedia non lambit: non Media*, ut in editione optimi doctissimique Pithæi. vulgo *Tedia*.

Q. Gallium prætorem.] Sic legendum ex Mss. & Appiano, apud quem solum hanc historiam legas. periit anno DCCXI. extremo.

Oculis ejus sua manu effossis.] O feritatem! sed fecit non primus. Sylla, ait Valerius, M. Marium non prius vita privavit, quam oculos infelicis erueret.

Urbe interdicta dimissum.] Appianus ex Augusti libris, vel alicujus Cæsariani: *ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς τὸν ἀδελφὸν ἐκέλευσε χωρεῖν καὶ δοκεῖ νεὸς ἐπιβὰς εἰδαι μὲ ἐτι φανῆναι.*

Tribunitiam potestatem perpetuam recepit.] Tribunitia potestas Augusto decreta anno DCCXIV. post victum Antonium, Dio libro LI. suscepta tamen ab eo, anno tantum DCCXXI. idem. lib. LIII. & veterum Fastorum fragmenta. Species tamen quædam tribunatus jam ante fuerat eidem tributa, victo Sex. Pompejo, anno DCCXVIII. Dio lib. XLIX. Exemplum primum est a Julio, cui S. C. delata ἡ ἐξουσία τῶν δημάρχων διὰ βίην. Dio lib. XLII. & XLIV. Hu-

jus dignitatis ea fuit vis, ut sacrosanctus Augustus efficere instar tribunorum: utque appellantis ipsum & intra pomerium (quod jus tribuni habuerunt) & intra proximum miliare (quod nulli unquam tribuno jus fuit) opem ferre posset. Tacitus: *Tiberius potestatem tribunitiam Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne regis aut dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia præmineret.* Quod diximus de opis latione, habemus a Dione, cujus verba sunt lib. LI. *Καὶ τὸν Καῖσαρα τὴν τε ἐξουσίαν τὴν τῶν δημάρχων διὰ βίην ἔχειν, καὶ τοῖς ἐπιβοαμένοις αὐτῶν, καὶ ἐντὸς τῆς πωμηνίας, καὶ ἔξω μέχρι ὀγδοῦς ἡμισαδίας ἀμύνειν, ὃ μηδενὶ τῶν δημαρχούντων ἐξῆν.* in his verbis & simili loco, qui habetur lib. LIV. *ὀγδοὺς ἡμισαδίον septem stadia cum dimidio* interpretamur, hoc est, miliare unum. sic semper apud Dionem stadia septem cum dimidio unum miliare efficiunt, qui fuit quorundam veterum podismus, ut ex multis scriptoribus liquet. Genus loquendi, quo Dio usus, fuisse nobis expositum nuper, ad Theophrasti Characteres. Quod eo moneo, quia interpretes ejus non intellecto eo, plurimos Dionis locos vel depravarunt correctionibus suis, vel depravatos ante non emendarunt, aut certe perperam interpretati sunt. Quædam obiter visum annotare libro LII. Verba sunt Mæcenatis de præfecto Urbi loquentis: *ἵνα τὰς τῆς θανάτου τοῖς τε ἐν τῇ πόλει, πλὴν ὧν ἂν εἴπω, καὶ τοῖς ἔξω αὐτῆς μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων οἰκῶσι, κρίνῃ.* non est dubium, Dionem exprimere hic voluisse intervallum, quod apud J. C. de Offic. præf. Urbi legitur. Quare scribendum ajo *μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων*, hoc est, intra centesimum lapidem. Auctor ipse Dio ita emendandi. subdit enim, *τὴν τε Ἰταλίαν πᾶσαν τὴν ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίοις ἀπὸ τῆς πόλεως σταδίοις.* Simile mendum obsidet hunc quoque locum e lib. LV. ubi inter remedia laborantis annonæ refertur decretum Augusti: *Τὸ τὰ ἀνδράποδα τὰ ὄνια ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίας σταδίας ἐξωσθῆναι.* scribi debet hic quoque *ἑξακοσίας*. male enim *χ'* posuerunt pro *ψ'*. At Xiphilini codd. veram lectionem adhuc retinent.

V A R I O R.

27, *Tabulas duplices.]* Hic impegit Virille doctus, qui

recepit : in qua semel atque iterum per singula lustra collegam sibi cooptavit. Recepit & morum legumque regimen æque perpetuum : quo jure , quamquam sine censuræ honore , censum tamen populi ter egit : primum ac tertium cum collega , medium solus. De reddenda rep. bis cogitavit : primo post oppressum statim Antonium , memor objectum 28 ab eo sibi sapius , quasi per ipsum staret , ne redderetur : ac rursus tædio diuturnæ valetudinis , cum etiam magistratibus ac senatu domum accitis Rationarium imperii tradidit. Sed reputans & se privatum non sine periculo fore , & illam plurium arbitrio temere committi , in retinenda perseveravit : dubium , eventu meliore an voluntate.

Quam

qui expuncta voce *tabellas* , subicit : *duplices veste testas*. Quasi non Ovidius de quibus dixerat , *Vos rebus duplices pro nomine sensi* , de iisdem diceret : *tristes rediere tabella*. GRONOV. Observat. II. cap. 24.

T O R R E N T.

Morum legumque regimen.] Hinc illud Horatii ad Augustum epistolæ initium :

*Cum tot sustineas ac tanta negotia solus ,
Res Italas armis tuteris , moribus ornes ,
Legibus emendes.*

Et Carm. IV. Od. V.

Mos & lex maculosum edomuit nefas.

Præfecturam autem morum suscepit Augustus A. U. C. DCCXXXIV. cum triennio ante censuram in perpetuum repudiatis , creati tunc censores curasset Paullum Æmilium Lepidum , & L. Munatium Plancum. Post quos nulli sub Cæsarib. fuere censores. Inf. cap. XXXVII.

28. *De reddenda rep.*] Quod ut faceret , suasisse Agrippam ; Mæcenatem vero dissuasisse , auctor est Dion , utriusque orationem referens. Sed regnandi avidissimus , Mæcenatem secutus est. Donatus etiam Virgilium , si diis placet , huic consilio immiscuit.

Magistratibus ac senatu.] Liber unus e *senatu*. Nec male , mea quidem sententia , ut eos tamen qui magistratuungebantur , non senatum omnem domum suam accersiverit.

Illam plurium arbitrio temere committi.] In duobus optimis libris deest dictio *temere* , neque eam ego desideraverim. sensus enim est , unius loco plures dominos remp. invasuros. res enim Romana eo devenerat , ut æquabili ac civili more regi non posset tantum imperium.

C A S A U B O N.

Quamquam sine censura honore.] Vide ad lib. I. cap. LXXVI.

Censum tamen populi ter egit.] Habes in lapide Ancyrano.

28. *De reddenda rep. bis cogitavit.*] Intellige τὸ

cogitavit cum effectu : nam alioquin & simulavit ipse semper se rempub. velle reddere : & tandem , ut posset , optavit non simulate , sed ex animo , si fides ulla ipsi habenda. verba ejus exstant apud Senecam in libro de Brevitate vitæ : *Divus Augustus , cui dii plura quam ulli presterunt , non desit quietem sibi precari , vacationem a republ. petere. omnis ejus sermo ad hoc semper revolutus est , ut sibi pararet otium.* Mox : *In quadam ad senatum missa epistola , cum requiem suam non vacuum fore dignitatis , nec a priore gloria discrepantem pollicitus esset , hac verba inveni : Sed ista fieri speciosius quam promitti possunt : me tamen cupido temporis optatissimi mihi provexit , ut cum rerum latitia moretur adhuc , perciperem aliquid voluptatis ex verborum dulcedine.* Suetonio reddere remp. est , quod pluribus Dio dicit , ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ καὶ τὰ ὅπλα , καὶ τὰ ἔθνη , καὶ τὰς ἀρχάς , καὶ τὰ χρήματα. Sic apud Senecam , possidere rempubl.

Tædio diuturnæ valetudinis.] Septimo suo consulatione , ut narrat Dio initio lib. LIII. nisi aliquis malit ad ea referre quæ in XI. consulatione gessit , de quo quidem Dio in eodem libro extremo.

Magistratibus ac senatu domum accitis.] Dio : τὰς ἀρχάς τὰς τε ἄλλας τὰς πρώτας καὶ τῶν βαλευτῶν καὶ τῶν ὑπὸ πτεῶν ἀθροίσας. Errat igitur vir eruditus , cum emendat *magist. e senatu*.

V A R I O R.

28. *Temere.*] Propter hanc , quam allegavit Torrentius , causam , vocem *temere* (Palatinis quoque codd. probatam) necessariam putem. Temerarium scilicet fuisset , rem Romanam , hoc statu , plurium arbitrio committere. Unde quoque Seneca Benefic. II. 20. Bruti consilium de occidendo Cæsare damnat. Adde Tacit. I. 9. 10. & Hist. I. I. 2. BERNECCERUS.

Eventu meliore.] Hanc bigam verborum probabiliter eliminat Freinshemius in Indice Floriano , voce , *Dubium*. Nam hoc dubitabatur , an serio voluerit Rempub. reddere : an vero voluntatem illam (quod mox sequitur) tantum præ se tulerit. BERNECCERUS.

T O R.

Quam voluntatem cum præ se idemtidem ferret, quodam etiam edicto his verbis testatus est : *Ita mihi salvam ac sospitem remp. sistere in sua sede liceat, atque ejus rei fructum percipere, quem peto, ut optimi status auctor dicar : & moriens, ut feram mecum spem, mansura in vestigio suo fundamenta Reipub. qua jecero.* Fecitque ipse se compotem voti, nifus omni modo, nè quem novi status pœniteret. Urbem neque pro majestate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure sit gloriatus, marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset. Tutam ve-

ro,

T O R R E N T.

Quam voluntatem cum præsidens idemtidem præ se ferret.] Sic Pulmannus, & duo libri nostri. Sed mira aliorum in legendo varietas, quæ me adducit, ut omillis cæteris sic legendum existimem : *Quam voluntatem quodam etiam edicto.* sic enim & Pulmanni codex unus. Saltem verbum *præsidens* omnino amovendum est, aut scribendum *præsens*, ut edictum scilicet absens proposuerit.

Sistere in sup. sede.] *Sedem* pro firmo ac stabili rerum statu dixit, sicut & Horat. Epod. xiii.

- - - *Deus hac fortasse benigna*

Reducet in sedem vice.

Nec multum dissimile illud pro Archia : *Sedem omnium rerum ac fortunarum Roma collocavit.* Hinc sedere pro firmiter placere. Virgil.

Idque pio sedet Aenea.

Et :

- - - *certa sedet Patribus sententia pugna.*

Urbem namque.] Sic omnia, quæ vidimus, exemplaria, & tamen affirmare ausim legendum esse : *Urbem, neque &c.*

C A S A U B O N.

Ita mihi salvam ac sospitem rempub.] Dignum Principe jusjurandum. Ammianus lib. xxiv. *Animabat Julianus exercitum, cum non per charitates, sed per inchoatam negotiorum magnitudinem dejeraret assidue :* Sic sub jugum mitteret Persas : Ita quassatum recrearet orbem Romanum. *Ut Trajanus fertur aliquoties jurando dicta consuevisse firmare.* Sic in provinciarum speciem redactam videam Daciam : Sic pontibus Istrum, Euphratem superem : & similia plurima. Hactenus Ammianus. Tale illud Planci Imperatoris in epistola ad Ciceronem : *Ita ab imminentibus malis resp. me adjuvante liberetur.* At in Octavio, quando remp. primum capessēbat, damnatum illud a bonis : *Ita mihi parentis honores consequi liceat.*

Rempub. sistere in sua sede.] *Sedes* est basis, κρηπίς. *Sistere*, ἀνορθῶν, ἰσάναι. Est enim (quod non advertunt interpretes) translatus e columnis vel colossis, qui magno nisu in suam basim (βαμὸν interdum Græci vocant) restituuntur, ut in eo exemplo quod narrat Socrates lib. i. cap. xx. Ita loquitur Isocrates Archidamo : *Ἐὰν κατορθώσωμεν καὶ τὴν πόλιν εἰς ταυτὸ καταστῆσαι δυνηθῶμεν, ἐξ ᾧν περ ἐκπέπλωκε.*

Eadem translatio in illis mox, *mansura in vestigio suo fundamenta reip.* Symmachus epist. xlv. libro iiii. *Itavolvenda attulit dies, ut domini nostri Gratiani fortissima simul ac felicissima manu nutantia reip. pondera fulciantur.* Sic obiter emendabis illum locum : nam vulgo *gratiam* pro *Gratiani*.

Fecitque se compotem voti.] Audax dictum. Statius ix. Thebaid. de Capaneo :

Sic ait, & voti sese facit ipse potentem.

Vetus dictum est Romanorum : *Sapiens ipse fingit fortunam sibi.* apud Plautum, Ciceronem, Sallustium, & Cornelium Nepot. Seneca epistola xxxi. *Quid votis opus est ? fac te ipse felicem.* & ad hoc exemplum multa apud Stoicos impietati proxima.

Urbem neque pro.] Corruerant hunc locum, qui putabant a superioribus ista pendere. falso. nam si in capita secari debuit Suetonius, hinc erat ducendum principium eorum, quæ vulgata divisione capitibus continentur xxix & xxx. More enim suo auctor, toti illi sermoni istud veluti caput & breve præposuit.

Pro majestate imperii.] Sic in veteri lapide posito in honorem Augusti ob munitas vias, PRO DIGNITATE IMPERII.

Inundationibus incendiisque obnoxiam.] Tacitus de incendio Neroneo : *Ignis anteit remedia velocitate mali, & obnoxia urbe arctis itineribus huc & illuc flexis atque enormibus vicis, qualis Roma fuit.* Sed vide Strabonem lib. v. De inundationibus subit mirari, cum ea res causas naturales & manifestas haberet, semper tamen Tiberim exundantem pro magno prodigio habitum & in Acta relatum.

Jure sit gloriatus, marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset.] Alivorsum trahit Dio Augusti dictum, quem morientem dixisse refert : ὅτι τὴν Ῥώμην γῆνιν παραλαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω. & addit suum interpretamentum, τῆτο μὲν ἔν εἰς πρὸς τὸ τῶν οἰκοδομημάτων αὐτοῖς ἀκριβὲς, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς ἐχυρὸν ἐνεδέξατο. At Suetonius non de imperii firmitudine, sed de publicis ædificiis accipit. Julianus in Cæsaribus ad Dionis mentem accedit, qui sic gloriantem inducit Augustum, respiciens haut dubie illius hoc dictum : Ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων εἰσεσσεύων τὴν Ῥώμην ὁρῶν εἰς ἑσχατὸν ἐλαύνεσθαι πολλάκις κίνδυνον, ἔτα διεθέμην τὰ περὶ αὐτὴν, ὥστε εἶναι δι' ἡμᾶς, ὡς θεοῖ, τὸ λοιπὸν ἀδυνατήσασθαι. Idem Julianus Augusti vocem spectasse videtur, cum diceret Antiochenis, velle se ipsorum urbem facere marmoream. Libanius legatione

ro, quantum provideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit. Publica opera 29 plurima exstruxit : ex quibus vel præcipua, Forum cum æde Martis Ultoris, templum Apollinis in Palatio, ædem Tonantis Jovis in Capitolio. Fori exstruendi causa fuit, hominum & judiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantius, nec dum perfecta Martis æde, publicatum est, cautumque, ut separatim in eo publica judicia & sortitiones judicum fierent. Ædem Marti bello Philippensi pro ultione paterna suscepto voverat. Sanxit ergo, ut de bellis triumphisque heic consuleretur senatus : provincias cum imperio petitori, hinc deducerentur : quique victores redissent, huc insignia triumphorum inferrent. Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari a Deo haruspices

tione ad Julianum de Antiochia : Σὺ γὰρ τι τῇ πόλει πρώην μεμφόμενος, Ἐγὼ δὲ, ἔφη, αὐτὴν διανομένην ποιῆσαι μαρμαρίνην ἔτω γὰρ εἶπες τῷ ῥήματι. Notabis, quomodo verterit illa Dio latericiam & marmoream : alii Græci pro latericiam dixerunt πηλίνην. Alludit autem Augustus ad antiquissima Romanorum ædificia, de quibus Varro Ταφῇ Μενίππῃ. Antiqui nostri domibus lateritiis paullulum modo lapidibus superfundatis, ut humorem effugerent, habitabant. De iis Plinius libro xxxv. cap. xiv.

V A R I O R.

Quam voluntatem cum præ se ident. fer. quodam.] Non aliter optima exemplaria scripta & edita. Pulmanni tamen codex unus : Quam voluntatem quodam, &c. omisiss intermediis. BERNECC.

T O R R E N T.

29. Forum cum æde Martis Ultoris.] Ut Divus Julius ædem Veneris Genitricis, sic foro suo Augustus

ædem Martis Ultoris adjunxit. Atque una cum foro Romano tria in Urbe fora fuere. Martial :

Atque erit in triplici par mihi nemo foro.

Papin.

Quæ trino juvenis foro tonabas.

Martis autem Ultoris meminerunt Plin. lib. xxxiii. cap. xiv. Ovid. Fast. v. Juvenal. Satyr. xiv. Dion lib.

LIV. Et ejus templi effigies in veteribus nummis cernitur, uti & Jovis Tonantis. de quo hic etiam Sueton. Verum de Marte Ultore, notandum etiam alterum in Capitolio signis a Parthis receptis ab Au-

gusto instar Jovis Feretrii templum ei exstructum

fuisse. Quæ causa est, quod non eadem in nummis omnibus ejus templi forma cernitur.

Hinc deducerentur.] Ab his, qui officii causa prosequerentur. De quo more Cæs. cap. lxxi.

Templum Apollinis in ea parte Pal.] Ad ejus templi dedicationem referendum illud Horatii lib. i. Od. xxxi. Quid dedicatum poscit Apollinem Vates, &c. Nam de bibliotheca ibidem ab Augusto instituta notissimus ejusdem poetæ versus :

- - - tangere vitet

Scripta Palatinus quacunque recepit Apollo.

Vide Dionem initio lib. liii.

C A S A U B O N.

Quantum provideri humana ratione potuit.] Ὅσον ἦν προόρατον ἀνθρώπινῃ προνοίᾳ, Xenophon. hoc autem ideo additum, quia fati necessitas humanis consiliis rumpi non potest, ut ait Livius.

29. Forum cum æde Martis Ultoris.] De Augusti foro apud Ovidium in v. Fastorum, atque apud scriptores alios multa. Sed notanda verba Servii recens a Daniele editi, ad illa :

- - - Furor impius intus

Sæva sedens super arma, &c.

notat enim Servius : In foro Augusti introeuntibus ad sinistram fuit Bellum pictum, & Furor sedens super arma aneis vinctus, eo habitu, quo poeta dixit.

Ut de bellis triumphisque hic consuleretur senatus.] Ovidius de hoc templo :

Hinc fera Gradivum bella movere decet.

olim in Capitolio. Appianus : Ἡ δὲ βαλὴ ἐξέθανέ τε τὴν γνώμην, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον, ἔπειρ ἐιῶτασι περὶ πολέμου σκοπεῖν, συνελθὼσα ἐψηφίσατο.

Templum Apollinis in ea parte Palatina domus excitavit.] Vir doctus, qui exertavit pro excitavit receptum in uno fortasse aut altero cod. amplectitur, non magis mihi sententiam suam probat, quam doctus alter ille, qui apud A. Gellium mavult legi in verbis Quadrigarii, lib. ix. cap. xiii. lingua exerrare, quam linguam exertare. quæ lectio & elegantissima est, & omnium aliorum historicorum narratione confirmatur, qui in ea re usi plerique verbo exerere. nec aliter Plinius quoque lib. xxxv. Nec moveor, si in uno aut altero

spices pronuntiarant. Addita porticus cum bibliotheca Latina Græcaque. quo loco jam senior sæpe etiam senatum habuit, decuriasque judicum recognovit. Tonanti Jovi ædem consecravit, liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus fulgur præstrinxisset, servumque prælucentem exanimasset. Quædam etiam opera sub nomine alieno, nepotum scilicet & uxoris sororisque, fecit: ut porticum basilicamque Lucii & Caji: item porticus Liviae & Octaviae, theatrumque Marcelli. Sed & cæteros principes viros sæpe hortatus est, ut pro facultate quisque monumentis vel novis, vel resectis & excultis, urbem adornarent. Multaque a multis exstructa sunt: sicut a Marcio Philippo, ædes Herculis Musarum: a L. Cornificio, ædes Dianæ: ab Asinio Pollione,

altero cod. sic scriptum exstat: nam in pluribus multo aliter est. Sic sane antiquissimum exemplar, quod ipsi vidimus.

T O R R E N T.

Servumque prælucentem.] Sup. Cæs. cap. xxxi. *luminibus extinctis.*

Theatrumque Marcelli.] Tarpejo monti accubans, eo nempe loco, quo Cæsar dictator illud destinaverat. Cæs. cap. xliv.

A Marcio Philippo ædes Herculis & Musarum.] Marcius Philippus Augusti vitricus fuit, ut ante vidimus cap. viii. In optimo autem codice *Herculis Musarum* legitur. Et ædem quidem hanc Herculi ac Musis communem fuisse, auctor est Plutarch. Probl. Rom. l. ix. διὰ τὴν κοινὴν ἢ βαρὺς Ἡρακλέους, καὶ Μουσῶν (βαρὺς enim eo loco pro æde, siue templo potius, quam pro ara interpretandum censeo) sed tamen sicut geminis fratribus ædes in foro constituta tantum Castoris vocabatur, sic ista Herculis. Neque absolute, verum Herculis Musarum dicta est, quo ad Musas quoque pertinere cognosceretur. Hanc vero M. Fulvius Nobilior, qui A. U. dlxvi. de Ætolis triumphavit, triennio post censor exstruxit, in eaque Musarum signa quæ capta Ambracia Romam transfulerat, posuit, ac fastos quoque populi Romani publicavit. Historiam refert Livius lib. xxxviii. De Musis Plinius lib. xxxv. cap. x. De fastis Macrobius lib. i. Saturn. cap. xii. ipse etiam ædem Herculis Musarum appellans. Sed omnium pulcherrime Eumenius Rhetor orat. de Scholis instituendis, quæ cum diverforum auctorum Panegyricis edita invenitur, his verbis: *Ædem Herculis Musarum in Circo Flaminio Fulvius ille Nobilior ex pecunia censoria fecit, non id modo secutus, quod ipse litteris, & summa poeta amicitia duceretur; sed quod in Græcia cum esset Imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, id est, comitem ducemque Musarum. Idemque primus signa novem, hoc est, omnium Camænarum, ex Ambraciensi oppido translata, sub tutela fortissimi Numinis consecravit, quia mutui operis & præmiis juvari ornarique deberent, Musarum quies defensione Herculis, virtus Herculis voce Musarum.* Sic ille, haud dubie rectius quam Plutarchus, qui eam adfert causam, quod Hercules olim Eyandrum litteras docuisset. Quasi vero

id tot post sæculis respexerit Fulvius, & non Ennii potius amicitiam, qui Fulvium expeditione illa comes fuit, & amici victoriam, per se magnificam, insigni laude celebravit. Auctor is, qui de Viris illustribus libellum scripsit cap. lxi. Ennio igitur, epicorum ante Virgilium principi, hoc pulcherrimum firmissime inter doctos ac fortes viros amicitiae symbolum debemus. Atque hinc Ciceronis loco pro Archia lumen accesserit, ait: *Jam vero ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellavit Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.* At durus ille & severus Cato huic Fulvio, si diis placet, ut crimen objecit, quod consul in provinciam poetas duxisset. Testis Cicero Tusculana i. Denique veteres exstant denarii Q. Pomponii Musæ, quales & ego servo, qui non modo singulas Musas diverso quamque habitu nobis repræsentat, sed & Herculem Μουσηγέτην, cum

inscriptione, HERCULES MUSARUM. Μουσηγέτης autem vel præcipuum Apollinis cognomen fuit, cujus Pausanias in Atticis, & Plutarch. Quæst. Convival. meminere.

C A S A U B O N.

Lecticam ejus fulgur perstrinxisset.] Vel ut alii libri *præstrinxisset.* Fulgur autem pro fulmine, ut in Domitiano, tot fulgura facta auditaque sunt. & ita semper in libris olim aruspicum: sæpe etiam Plinius, & optimus quisque Latinitatis auctor. Glossarium: Κεραυνόβλιον ἡμερινόν, fulgurium. Lege, fulgur diurnum. Festus: Diurnum fulgur appellabant diurnum, quod putabant Jovis, ut nocturnum Summani. Glossæ: Κεραυνόβλιον ἀπὸ πρῶτῃ νυκτερινόν, fulgor submanum. ita accipe vocem fulgor, in Constantini constitutione, Cod. Theodof. de Paganis sacrificiis & templis: *Si quid de palatio nostro aut cæteris operibus publicis degustatum fulgore esse constiterit, retento* more

Pollione, atrium Libertatis : a Munatio Planco, ædes Saturni : a Cornelio Balbo, theatrum : a Statilio Tauro, amphitheatrum : a M. vero Agrippa, complura, & egregia. Spatium urbis in regiones vicosque divisit : instituitque, ut illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistri e plebe cujusque viciniae electi. Adversus in-

more veteris observantia, quid portendat, ab haruspibus requiratur.

Sed & ceteros viros principes saepe hortatus est.] Notemus igitur in his Taciti verbis magnam *μείωσιν*. Annal. lib. III. cap. LXXI : Erat etiam tum in more publica munificentia : nec Augustus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias, aut exundantes opes, ornatum ad Urbis & posterum gloriam conferre.

Ædes Herculis Musarum.] Sustulimus τὸ &, secuti libb. nostros & historiam. Hæc ædes in regione nona fuit. Vide Urbis descriptionem. Ovidius de ea :

- - - clari monumenta Philippi

Aspicias : unde trahit Martia casta genus.

V A R I O R.

29. Addita.] Al. addidit. al. addita.

Fulgur.] i. e. Fulmen. Horat. feriuntque summos fulgura montes. A fulgur foudre Gallice, pro foulgre. GUJET.

Perstrinxisset.] Palat. prim. & text. præstrinxisset.

T O R R E N T.

30. Annu magistratus.] Si Suetonium recte intelligo, non novos ad id, de quo loquitur, magistratus instituit Augustus; sed ordinariis, ut puta prætoribus, tribunis, atque ædilibus, hanc quoque curam extra ordinem demandavit, facta sortitione, quam quisque regionem tueretur. Sicut neque Urbem in regiones vicosque prius divisit, sed cum ante sic divisa esset, quis quamque regionem aut vicum curaret, constituit. Vide I. III. de Offic. Præf. vigilum. Inf. Claud. cap. XVII. Auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis convocavit. De vicorum autem magistris Tib. capite ultimo. Victor vico magistrus vocat, Dion *γενωπαρχος* lib. LV. quem vide.

C A S A U B O N.

Atrium Libertatis.] Fuit in Aventino. Vide Livium & Ovidium in Idib. Aprilis. Eo docti tanquam ad *ἀίσχιν* conveniebant. Ovidius :

Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis

Atria, Libertas tangere passa sua est.

Ibidem fuit tabularium, in quo servata acta publica, Livius lib. XLIII. Censores ex templo in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, & dimissis publicis servis, &c. Hinc etiam intelligimus loci formam : erat enim similis atrii ædium privatarum, quæ habebant tablina & pinacothecas adjunctas. in medio erat area sub dio columnis cincta : ideo is locus etiam *peristylum* appellatus. idem quoque *impluvium* dicebatur. Atque hoc proprie atrium est, non atrii pars : nam atrium ab

ἄιθριον, significat locum in ædibus sub dio. Græci *ὑπαίθριον* frequentius vocant : sed *ἄιθριον* pro atrio notavimus sæpe apud LXX. & Josephum. Tertullianus in loco Ezechiel. cap. IX. *subdival* vertit. Exstat & apud Lucianum, neque dubium esse potest inde dictam vocem Latinam. Nam Varronis aliorumque veterum notationes quis non rideat? Etiam illi errant, qui atria fuisse testata volunt, quia dixit Aufonius, *laqueata atria*. neque animadvertunt eam vocem, ut apud Græcos *μέγαρον* & *αὐλή*, pro palatiis procerum poni : at in iis quæ proprie atria dicebantur, non aliud tectum erat, præter alas ædificii, quæ velut porticus circa medium subdival efficiebant. Ideo doctè auctor Glossarum : *Atrium*, *περίσσωον*, *μέσσυλον*.

30. Spatium Urbis in regiones vicosque divisit.] Regiones quidem XIV. vicos vero CCCXIV. si satis certa hæc in fragmento Rufi lectio : nam Victor aperte vitiat. Non assentior interpretibus, qui Augustum negant fuisse divisionis Urbis in regiones in XIV auctorem : nam si ea partitio Augusto antiquior, cur ejus non meminit Varro de Lingua Latina lib. IV. Dionis tamen ambigua verba, ex quibus expresse eam sententiam non elicias. Regiones autem ille *μέρη* vocat simpliciter. Socrates in Ecclesiast. hist. *κλίματα*. Alii Græci *ῥεγεῶνας*, unde in Suida *ῥεγεωνάρχης* dicitur, & apud Hesych. *ῥεγεωνάριος*, *curator regionis*. nam male ipse interpretatur *γειτονίαρχος* : is enim est *vico magister*.

Instituitque, ut illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistri e plebe cujusque viciniae electi.] Viterb. lecti. Suetonium brevis interdum reddit obscura, ut hic : quod enim ait de annuis magistratibus, quibus commissæ regiones urbis, tam de novis magistratibus in eam rem creatis potest intelligi, quam de ordinariis. quæ sententia verior. neque enim novi magistratus creati ex institutione Augusti, qui curarent regiones, ut falso docti quidam tradunt : sed eam curam curavere ædiles, tribuni, prætores. Idque ad Severi tempora servatum. Hæc omnia Dio in actis anni DCCXLVII. clarissime docet, libro LV. cujus verba sic scribenda : *Καὶ τοὶ καὶ ἐκείνων* (nempe τῶν ἀγορανόμων, non, ut Xylander, τῶν γενωπαρχῶν) καὶ τῶν δημάρχων τῶν τε στρατηγῶν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεῖσαν, κληρῶν προταχθέντων· ὃ καὶ νῦν ἐτε γίνεται. Legitur vulgo κληρῶ mendose; nam vel κληρῶν scribendum; vel sic, κληρῶ σφίσι διανέμειν προτάχθ. In descriptionibus Urbis Victoris & Rufi, duo curatores Urbis regioni cuique assignantur : quod cujus Principis sit inventum, nescio. Augusti non esse, hoc scio. Vicorum magistris autem, sive viocuros, jam inde ab antiquissimis temporibus Romæ fuisse, certum

incendia excubias nocturnas, vigilesque commentus est. Ad coercendas inundationes, alveum Tiberis laxavit, ac repurgavit, completum olim ruderibus, & ædificiorum prolapsionibus coarctatum. Quo autem facilius undique urbs adiretur, desumpta sibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia sterendas distribuit. Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas, refecit: easque & cæteras opulentissimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis sedecim milia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties HS. una donatione contulerit.

certum est. Fuit & nova Roma in regiones XIV divisa, habuitque suos curatores & vico-magistros.

V A R I O R.

Leſti.] Ita Palatini tres, alique Mss. cum editionibus Aldi & Sabellici, aliæ *electi*. BERNEC.

T O R R E N T.

Gemmasque & margaritas.] Auctores fere his vocabulis sic utuntur, ut *gemma* omnis lapillus pretiosus sit, *margarita* concharum partus. Jcti vero *gemmas* esse volunt, quæ pellucidæ sint materiæ, velut smaragdi, chrysolithi, amethysti; lapillos vero contrariæ superioribus naturæ, ut Obsidiani, Vejentani. *Margaritas* autem nec gemmis, nec lapillis annumerant. l. xv. De auro, & argento legato. Sic Horat. Carm. III. Od. xxiv. *Gemmas & lapides, aurum & inutile.* & Plin. initio lib. xxxvii. *gemmas violari signis nefas ducebant.* id enim de pellucidis intelligo.

C A S A U B O N.

Adversus incendia excubias nocturnas vigilesque commentus est.] Strabo lib. v. Dio lib. lv. in anno dclix. & J. C. Dig. De offic. præf. vigil. Ante ædiles incendiorum curam habuerunt, ut ex variis ejusdem Dionis & Appiani locis constat. Erant autem cohortes præfecti vigilum e libertinis conscriptæ: propterea alii milites per contemptum eos vocabant *sparteolos*. Ut opinor, a funibus, quorum multus usus in restingendis incendiis: vel a sparteis tunicis, quibus erant amicti: vel etiam a genere calceamentorum. nam hujusmodi hominum soleæ e sparteis funibus contexebantur interdum, ut docemus alibi. Sic eos nominat vetus Juven. Scholiastes ad hæc verba ex lib. v.

Dispositis prædives hamis.

notans, per translationem discipline militaris *sparteolorum* Roma, quorum cohortes in tutelam urbis cum *hamis & cum aqua vigilias curare consueverunt vicinis*. Sic accipio apud Tertullianum in Apologia: *Ad fumum cœnæ Serapicæ sparteoli excitabuntur: de solo triclinio Christianorum retractatur.* Innuat elegantissime scriptor Afer, tantum apparatus cœnæ Serapicæ esse solitum, ut milites cohortium præfecti vigilum, illum locum ubi parabatur, observandum haberent: non enim magnum convivium sine magno igne paratur: inde incendii metus, quem ait excitare

sparteolos. Nihil etiam vetat eam vocem ibi interpretari de gumis, lurconibus, & parasitis, quos certum est omnes epularum occasiones sectari. Hujusmodi hominum proprium est *omnis fumi esse non imperitos*, ut ait Apulejus in Apologia; & nos ibi nuper exposuimus. itaque *sparteoli* venustissime dicuntur: quia *sparteoli*, id est, vigiles dum intenti sunt ad omnem incendii casum, fumos caminorum sollicitè observant. Seneca epistola lxxviii. *Intervenerunt quidam amici, propter quos major fumus fieret: non hic, qui erumpere e lautorum culinæ & terrere vigiles solet: sed hic modicus, qui hospites venisse significaret.*

Quo autem facilius urbs adiretur.] Dio in anno U. C. dcccxxvii. lib. liii. & in anno dcccxxxiv. lib. liv. Strabo lib. v. Exstant & nummi in memoriam ejus rei cusi, cum hac inscriptione S. P. Q. R. CÆS. AUGUSTO QUOD VIÆ MUN. SUNT. Fuerunt & statuæ variis locis cum in urbe tum per provincias ob eam curam eidem Augusto positæ, ut Dio quoque testatur. Tale est istud monumentum, quod hodieque Emeritæ in Hispania reperitur:

IMP. CÆS. DIVI. F. AUGUSTUS. PONT. MAX. COS. XI. TRIBUNIC. POTEST. X. IMP. VIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. JANI. CLUSO. ET. REP. P. R. OPTIMIS LEGIBUS. ET. SANCTISSIMIS. INSTITUTIS. REFORMATA VIAM. SUPERIOR. COS. TEMPORE. INCHOATAM. ET. MULTIS. LOCIS. INTERMISSAM. PRO. DIGNITATE. IMPERII. P. R. LATIOREM. LONGIOREMQUE. GADEIS. USQ. PERDUXIT.

Reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia.] Hoc verius quam, ut Dio ait, quibusdam e senatoribus: neque ex pecunia manubiali, sed propriis impensis. τὰς ἄλλας ἄλλοις τισὶ τῶν βουλευτῶν ἐπισκευάσαι οἰκείοις τέλεσι προέταξε.

Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas, refecit.] Vide inscriptionem Lapidis Ancyrani. Ovidius ii. Fastorum:

Cætera ne simili caderent labefacta ruina,
Cavit sacratæ provida cura ducis:
Sub quo delubris sentitur nulla senectus:
Nec satis est homines, obligat ille deos.
Templorum positor, templorum sancte repertor.
Sit superis opto mutua cura tui.

Versu penultimo puto legendum *refector*, non *reper-*
tor.

tulerit. Postquam vero pontificatum maximum, quem nunquam vivo Lepido auferre 31
sustinuerat, mortuo demum suscepit, quidquid fatidicorum librorum Græci Latinique
generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, supra duo milia contracta
undique cremavit, ac solos retinuit Sibyllinos: hos quoque delectu habito: condidit-
que duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi. Annum a D. Julio ordinatum,
sed postea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem red-

egit:

tor. Livius Augustum templorum omnium conditorem
aut restitutorem vocat. Imitatus est hunc locum ut
alios multos ex hoc præsertim libro, Eginhartus de
Vita Caroli Magni. Præcipue tamen, ait, *ades sacras*
ubicunque in toto regno suo vetustate collapsas comperit,
pontificibus & patribus, ad quorum curam pertinebant,
ut restaurarentur, imperavit.

Gemmasque aut margaritas.] Manilius lib. v.

Hinc augusta nitent sacratis munera templis
Aurea phœbeis certantia lumina flammis,
Gemmarumque illi radiantes lucibus ignes.

Vide Macrobius Saturnal. lib. III. cap. XVII. & quæ
ad Manilii superiorem locum Josephus Scaliger de ha-
rum gemmarum & margaritarum usu adnotavit.

T O R R E N T.

31. *Nunquam vivo Lepido.*] Quem tamen spolia-
tum exercitu Circejos in perpetuum relegaverat. Sup.
cap. XVI. Verum quia pontificatus non nisi cum vitæ
munere ponebatur, Augustus (quod lib. I. de Cle-
mentia tradit Seneca) honorem illum vocari, non
spolium voluit. Nec vero pontificatus tantum, sed &
cætera sacerdotia perpetua fuere, ut ne exules quidem
sacerdotio privarentur. quod de Arvalibus a Romulo
instituti tradit Plin. lib. XVIII. cap. II. Sed aliter ejus
nepos Plin. Secundus epist. VIII. lib. IV. Mortuus
autem Lepidus A. U. DCCXI. honoremque Augustus
prid. Non. Martias ingressus est.

Sub Palatini Apollinis basi.] Recte, ut fatidicorum
librorum custos esset, qui & vatibus, & vaticiniis
omnibus præfuit. De quo eleganter Macrobius Saturn.
extremo lib. V. Sic porro Cæsari dictatori decretos a
senatu honores, literis aureis in columnas argenteas
inscriptos, sub pedibus Jovis Capitolini collocatos
fuisse, auctor est Dion lib. XLIV. *Fatidicos autem libros*
vocat, ut fatidica vatis, fatidica Mantus, fatidici
oracula Fauni dixit Virgil. Livius *vaticinos* lib. XXV.
& XXXIX. male enim vulgati codices *vaticinios* scri-
bunt. Sueton. Cæs. cap. LXXIX. *fatalia*, sicut & Vo-
piscus Aureliano, & *fatalia carmina* Aufonius, quod
populi Romani fata continebant. Eos Claudian. intel-
lexit, de Bello Getico, cum ait: *Quid carmine poscat*
Fatidico custos Romani carbasus ævi.

C A S A U B O N.

31. *Pontificatum maximum suscepit.*] Hoc deerat

ad implendum omni ex parte jus *αυτοκρατορίας*.
duobus enim continetur respub. omnis, religionum
cærimoniis, & legibus humanis: quorum utriusque
cura & potestas olim penes Reges fuit. estque is mos
antiquissimus, ut ex Aristotelis lib. III. Polit. notare
olim meminimus ad XIV. Strabonis. Vide eundem
Philosophum lib. VI. cap. ult. & Synesium epist.
cXXI. Postea cum rebus mutatis vetera regna defe-
cissent, vestigium nihilominus ejus rei in plerisque
rebuspub. servatum est: in quibus creati sunt reges
sacrificuli, qui potestate cætera privati, religiones
curabant: regium vero nomen *οσινης ενεκα*, ait Dio-
nysius lib. IV. retentum est. Hi sunt, quos Græci
ἀνακτοτελεστας & βασιλεῖς ἱερέας vocant: quales diu
fuisse in multis Græcorum civitatibus, certissimum est
ex Aristotele & veteri historia. At barbarorum
plerique, ait Clemens Alexand. priscum institutum
constanter retinuerunt. *Ὅπερ*, inquit, hoc ipsum in-
telligens, *ἔτι καὶ νῦν παρὰ τοῖς λογιστάτοις τῶν βασι-
λέων σώζεται, τὸ ἱερατικὸν γένος εἰς βασιλείαν προσα-
γόντων.* Romani Græcos per omnia sunt secuti:
nam & primi reges ipsorum augures, & postea pri-
vati sacerdotiis præditi rempub. religionum auctoritate
rexerunt, ut scribit Cicero I. de Divinat. Augustus
ergo ne quid illi ad summam potestatem deesset, Pont.
Max. anno DCCXI. prid. Non. Martii creatus est. Dio
lib. LIV. & Ovidius in Martio. Permanxit mos ab eo
traditus ad Gratianum usque: qui primus ex Impp.
Christianis descendit ab hoc majorum instituto, Con-
stantini, Constantii & cæterorum exemplo neglecto.
Auctor Zosimus lib. IV.

Quem nunquam vivo Lepido auferre sustinuerat.] Plutarchus Quæst. Rom. auguribus hoc jus proprium
esse ait, ut ne damnati quidem sacerdotio priventur:
de reliquis vero negat diserte. quod miror. Cassiodo-
rus in Patritius formula: *Mox ut datus fuerit, in*
vita tempus reliquum homini sit coævus, ornatus in-
dividuus, cingulum fidele, quod nescit ante deferere
quam de mundo homines contingat exire. credo ad si-
militudinem pontificatus, unde venerat, rem fuisse for-
matam: quia sacerdotium non deponunt, nisi quum
vita munera derelinquunt. Eo alludunt Imperatores,
cum scribunt sic: *Hi veluti dicati insulis mysterium*
perenne custodiant. nam dicati insulis sunt pontifices
leg. cXXII. de Decurionibus. in Theodos. C.

Annum a D. Julio ordinatum.] Quia anni ratio in
potestate Pontificis fuit, propterea hic de emendatione
anni agit.

egit : in cuius ordinatione Sextilem mensem e suo cognomine nuncupavit, magis quam Septembrem, quo erat natus : quia hoc sibi & primus consulatus & insignes victoriæ obtigissent. Sacerdotum & numerum & dignitatem, sed & commoda, auxit : præcipue Vestalium virginum. cumque in demortuæ locum aliam capi oporteret, ambirentque multi, ne filias in sortem darent : adjuravit, si cuiusquam neptium suarum competeret ætas, oblaturum se fuisse eam. Nonnulla etiam ex antiquis cærimoniis paulatim abolita restituit : ut Salutis augurium, Diale flaminium, sacrum Lupercale, ludos Seculares & Compitalicios. Lupercalibus vetuit currere imberbes : item, Secularibus ludis juvenes utriusque sexus prohibuit ullum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo majore natu propinquorum.

Compitales Lares ornare bis anno instituit, vernis

T O R R E N T.

Sextilem mensem a suo cognomine.] Tres libri optimi e suo nomine, ut non semel etiam Varro, & ipse Cicero nomen pro cognomine posuerunt. Non solum autem eodem mense, sed & die quo capta fuit Alexandria, alia Augusto feliciter evenisse, testatur Horat. Carm. IV. Od. XIV. Sed & Dion lib. LI. inter alios post bellum Actiacum decretos ei honores recenset, ut dies quo capta est Alexandria, festus haberetur, & ab eo anni numerari inciperent. verum quo mense, aut die capta fuerit, non addit : tantum initio ejus libri pugnatum scribit apud Actium IV. Non. Septembris, a quo die Augusti imperium cœperit.

Aliam capi.] Libri duo capi aliam. Verbum autem pontificium est. proprie enim virgines Vestales, uti & Flamines, capi dicebantur. De quo Gellius lib. I. cap. XII. quem vide.

Salutis augurium.] Augustus post tres illos celeberrimos triumphos suos eodem tempore, quo Janum clausit, etiam Salutis augurium fecit. neutrum enim nisi quieto imperio fieri poterat. Idem vero, intermissum annis quinque & viginti, placuisse continuari sub Claudio, auctor est Tacit. lib. XII. Annal. Meminit ejus Cicero lib. I. de Divinatione. Qui plura volet, Dionem videat lib. XXXVII. & Politianum Miscellan. cap. XIII. De Diali quoque Flaminio idem Dion lib. LIV.

Ludos Saculares.] Hos celebravit Augustus A. U. DCCXXXVI. C. Furnio & C. Junio Silano coss. Quo tempore Horat. annos natus XLVIII. carmen quod Seculare inscribitur, in Augusti gratiam fecit. Exstant etiam ea de re Augusti nummi complures, inter quod unus cum hac inscriptione: IMP. CÆS. AUG. LUD. SÆC. XV. S. F. id est, xv-viri sacris faciundis.

Compitales lares.] Sic dicti, quod (ut Ovid. cecinit)

- - - compita servant,
Et vigilant nostra semper in ade Lares.

Tertullian. de Spectaculis : *Ara Consi, qui Neptunus est, in Circo defossa est sub terra ad primas metas, cum inscriptione hujusmodi : Consus consilio, Mars duello, Lares comitio potentes.* Quo loco sunt, qui compito pro comitio legendum putent. Verum ut compita, sic comitia, quod plures in unum viæ confluant, appellantur. Vide Macrobius lib. I. cap. VII. Varronem lib. IV. Ling. Lat. Festum in Compitalia, & in Lanæ, item Mania; Plinium extremo lib. XXXVI. Dionysium Antiquit. Roman. lib. IV.

C A S A U B O N.

In cuius ordinatione Sextilem mensem.] Censorinus : *Qui autem ita Sextilis fuerat, C. Martio Censorino, C. Asinio Gallo coss. in Augusti honorem dictus est Augustus, anno Augustorum vicesimo.*

Magis quam Septembrem, quo erat natus.] Soliti veteres eum diem, qui sibi ad honores aditum patefisset, non minore aut etiam majore colere religione, quam illum, quo solem primum viderant. Ea causa est, cur Sextilem mensem præferat Octavius Septembri. Sic Cicero diem quo redierat ab exilio & prioribus honoribus fuerat restitutus, modo *παλιγγενεσίαν* suam vocat, ut ad Atticum VI. epist. VI. modo *natalem redditus sui*, ut lib. III. epist. XX.

In demortuæ locum aliam capi oporteret.] *Κυριολογία*, ut ex A. Gellio & aliis notum. sic dictus dictator, *flumen proditus* dicuntur proprie, ut notat Curius Fortunatianus lib. III. etsi hoc non perpetuum. In glossis scriptum est : *Captam, τὴν ἀπὸ προγόνων οἰκίαν.* mirum interpretamentum. scio, quid sit in ritibus sacris *captus locus* : hic magister quid sibi voluerit, nescio. Puto tamen scriptum ab eo non *οἰκίαν*, sed *οἰκείαν*. existimavit captam dici eam, quæ per parentes in ea causa sit, ut capi sacerdos possit. Verum alia quoque multa spectata fuisse in legenda virgine Vestali, liquet. Vide apud Gellium lib. I. cap. 12. Non igitur tam male quam parum dixerit Græcus ille magister.

Salutis augurium.] Intermissum per annos XLIV a Ciceronis & Antonii consulatu, ad v consulem Augustum & S. Apulejum. Auctor Dio, qui sine ratione, ut arbitror, & lib. XXXVII. & LI. *Υγιείας οἰωνισμῶν*

vernīs floribus, & æstivis. Proximum a Dis immortalibus honorem memoriæ ducum præstitit, qui imperium populi R. ex minimo maximum reddidissent. Itaque & opera cuiusque, manentibus titulis, restituit : & statuas omnium triumphali effigie in utraque Fori sui porticu dedicavit. Professus est edicto, *commentum id se, ut illorum velut ad exemplar & ipse dum viveret, & insequentium ætatem Principes exigerentur a civibus.* Pompeji quoque statuam contra theatri ejus regiam, marmoreo Jano supposuit, transla-

Græce vertit : nam *Salus* hic, vel ipso teste, non *ὕψιστος*, sed *σωτήρια*.

Diale Flaminium.] Vide inscriptionem Ancyranam.

Sacrum Lupercale.] Celebratum paucis diebus ante Julii Cæsaris necem, postea neglectum.

Ludos seculares.] Coss. C. Furnio C. F. & C. Judio C. F. Silano.

Compitales lares ornare bis anno instituit.] Veteres quidam *compitalitiis*, ut Ursini & editi quidam. Placet : repetendum enim ex superioribus *ludis* : & sic dictum est *lupercalibus* & *secularibus*. Mos Suetonii fere perpetuus, ut quæ junctim proposuit, ea exsequatur sigillatim eodem ordine. sed an fuerunt gemina compitalia ? in veteri Kalendario semel notata sunt sexto Non. Maj. in eodem tamen Larentinalia annotantur inter Decembris festos dies : & satis constat ex Dionys. Halicarnas. non longo intervallo a Saturnalibus acta quondam compitalia : Varro lib. v. de Lingua Lat. *Compitalia dies attributus Laribus : quotannis is dies concipitur.* unde discimus, ætate Varronis non fuisse nisi una compitalia : eorumque diem, ut fere conceptivarum omnium feriarum, fuisse incertum. Proprie autem *Lares ornare* dixit, vel *ornari*, ut in Viterb. aliisque scriptum. lib. vi. Kal. Janu. *exornati lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt*, quod interpretor de privato Larium cultu, non publico per compitalia. Festus : *Donatica corona dicta, quod his victores in ludis donabantur, quæ postea magnificentia causa instituta sunt super modum aptarum capitibus, quali amplitudine sunt, cum lares ornantur.*

T O R R E N T.

Vernis floribus & æstivis.] Plautus prologo Aulul. sub persona Laris de Euclyonis filia : *Aut ture, aut vino, aut aliquo semper supplicat, Dat mihi coronas.* Horat. lib. ii. Epist. ad Augustum : *Floribus, & vino Genium.* &c. Sueton. Ner. cap. xlv. Kal. Januariis exornati Lares. Quamquam eum locum ad Augusti præscriptum non retulerim.

Marmoreo Jano supposuit.] Lib. unus superposuit. Hinc Scoppa, Collectaneis, legendum putat *superimposuit*, sed male. *Janos* enim vocabant transitiones pervias, quales multas Domitianus tota Urbe extruxit. Sub tali igitur Jano, aut fornice, si mavis, pervia Pompeji statuam Augustus posuit. Non satis autem intelligo, quam Pompeji regiam hic dicat Sueton. Sensus exigit, ut e regione theatri posita fuerit. Interpretes pro basilica exponunt, sed addere debe-

bant, quæ illa fuerit. nam de curia Pompeji certe non loquitur. Quare existimo theatrum ipsum, uti opus regale, vocari regiam.

C A S A U B O N.

Vernis floribus & æstivis.] Nam ver atque æstas floribus coronariis generandis aptissima sunt tempestates. Ideo Theophrastus & alii sapientes *σεφαινοματικὰ ἄνθη* distinguunt in *ἐαρινὰ* & *θερινὰ*. etsi certum, in *ἐνθαλίαις* præsertim locis, etiam autumnus, etiam hieme flores nasci.

Itaque & opera cuiusque manentibus titulis restituit.] De his titulis sentit Vellejus Paterculus lib. ii. cap. 39. *D. Augustus, præter Hispanias, aliasque gentes, quarum titulis forum ejus prænitet, præ idem facta Ægypto stipendiaria, quantum pater ejus Gallia, in ararium redditus contulit.*

Statuas omnium.] Ab ipso Ænea & Romulo. Ovid. lib. v. Fastorum, de Marte Ultore loquens, cui ædes in foro Augusti :

Hinc videt Æneam oneratum pondere charo,

Et tot luleæ nobilitatis avos.

Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem,

Claraque dispositis acta subesse viris.

Ut illorum velut ad exemplar.] Sic prima editio : Mss. plerique sic, *ut ad illorum velut ad exemplar.* scripserim, *ut ad illos velut ad exemplar.*

Contra theatri ejus regiam.] Pompejus post constructum famosissimum illud theatrum, circumdedit ei cum alia opera, quod Vellejus ait, tum etiam domum, ut illa erant tempora, admodum magnificam : ipso mortuo videtur, aut illa aut aliud quoddam ædificium ex iis, quæ theatro adjuncta (quorum præter Vellejum etiam Appianus meminit) *regia* nomine affectum. Ait autem *regiam theatri Pompejani*, quia, ut Plutarchus ait, quasi appendix theatri fuit ea domus & *ἐφ'ὅλκιον*, ut ipse nominat. sic potius hunc locum interpreter, quam ut Torrentius, *theatri regia*, hoc est, *theatrum regale opus.*

Marmoreo Jano supposuit.] Hæc omnium veterum lectio. *Jani*, quos *transiciones pervias* Tullius interpretatur, magna hominum frequentia soliti celebrari, ut fora. Ammianus Marcellinus lib. xxxviii. *Potiores auctoritate longæva, per Janos & fora clamitant sæpe, Rempub. stare non posse.* Livius lib. xli. de colonia quadam loquens : *Fulvius Flaccus locavit forum porticibus tabernisque claudendum, & Janos tres faciendos.* Sunt codices non postremæ notæ, in quibus

32. translata e curia, in qua C. Cæsar fuerat occisus. Pleraque pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam, aut ex consuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, aut per pacem etiam exstiterant. Nam & grassatorum plurimi palam se ferebant succincti ferro, quasi tuendi sui causa: & rapti per agros viatores sine discrimine, liberi, servique, ergastulis possessorum supprimebantur: & plurimæ factiones, titulo collegii novi, ad nullius non facinoris societatem coibant. Igitur grassatores

quibus est Jano superposuit, ut intelligamus, Jano superpositam Pompeji statuam tanquam arcui triumphali, vel alicui columnæ: quod scimus & Romæ & Constantinopoli sæpe factum in Principum statuis.

T O R R E N T.

32. Per pacem exstiterant.] Id est, emerferant, exorta fuerant. Lucret. lib. 111. *pallorem exsistere toto corpore.* & lib. vi. *fixistit sacer ignis.* lib. i. Rhetoricor. ad Herennium: *Si furiosus exsistat, agnatorum, gentiliumque in eo, pecuniaque ejus potestas esto.* Quod Tusc. 111. veluti interpretans ipse Cicero: *Si furiosus (inquit) esse incipit.*

Grassatorum plurimi p. f. succincti ferro.] Id suis temporibus Juvenal. conqueritur Sat. 111.

Interdum & ferro subitus grassator agit rem. Adde Suetonium Tib. cap. xxxvii. Sunt autem grassatores, de quibus facete Plautus Amphit. *pugni dant ventri victum.* De iisdem Tibull. lib. i. El. 11.

Nec finit occurrat quisquam, qui corpora ferro Vulneret, aut rapta premia veste petat. Unde & premiatores dicti apud Nonium. Callistrat. l. xxviii. de poenis: Grassatores, qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus habentur: & si cum ferro aggredi & spoliare instituerunt, capite puniuntur. utique si sæpius, atque in itineribus id admiserunt. Grassari ergo proprie est sine ferro aggredi, prædæ plerumque, aut etiam lasciviæ causa. Eleganter itaque Horat. lib. 11. Sat. ix. *Obsequio grassare.* & Livius lib. xlv. qui assensando multitudini grassantur. Unde grassari pro adulari apud Festum. Et hoc est, quod rixas a grassaturis distinguit Saturnin. l. xvi. de poenis.

Ergastulis possessorum.] Possessio & jus possidendi, & rem ipsam quæ possidetur, ut puta villam, aut fundum, significat. Hinc possessiones (inquit Festus) appellantur agri late patentes, publici, privati que. Possessores itaque vocat Sueton. dominos ipsos possessionum, ut sup. xiiii. De ergastulis vero villarum Columella lib. i. cap. viii. Adde locum Suetonii Tib. cap. viii. Atque hinc commodius Juvenalem intelligemus Sat. xiv.

Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer Rusticus. & Sat. viii.

Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas.

C A S A U B O N.

32. Grassatorum plurimi.] Et Roma & circumjecta Italia perpetuo obnoxia huic periculo, quo ne nunc

quidem carent. Refero huc Appiani locum Εμφυλ. lib. v. *Ληστευομένους δὲ κατὰ συστάσεις τῆς τε Ρώμης αὐτῆς καὶ τῆς Ἰταλίας (vel τῆς ἄλλης Ἰταλίας) περιφανῶς.* In vulgatis editionibus scriptum est τῆς Σικελίας. eamque lectionem videntur confirmare, quæ deinceps narrantur: sed qui attentius locum legerint, mihi assentientur. Juvenalis querela est de suis temporibus:

- - - nam qui spoliat te

Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
Fixa catenata siluit compago taberna.

Interdum & ferro subitus grassator agit rem.

Armato quoties tuta custode tenentur

Et Promptina palus & Gallinaria pinus.

Sic inde huc omnes tanquam ad vivaria currunt.

Appianus alibi grassatorem hac periphrasi describit, *ἄνδρα ληστεύειν τὰς παροδεύοντας καὶ ἐπὶ ἔργῳ καταδεῖν ἐιδικμένον.* Cæterum de hujusmodi latrunculatoribus, & eorum inhibitione, lege quæ observata sunt Jacobo Cujacio libro xix. cap. xi.

Rapti per agros viatores sine discrimine, liberi, servique, ergast. poss. suppr.] Similis improbitas exstitit mancipum panis gradilis temporibus Theodosii, ut plures illorum temporum scriptores ostendunt. Auctor Historiæ miscellæ: *Horum panum mancipes tempore procedente pistrina publica latrocinia esse fecerunt. cum enim essent mola in locis subterraneis constituta per singula latera earum domuum tabernas instituentes.* Mox: *Arte mechanica in molam de taberna cadebant, & hoc patiebantur maxime peregrini: & ita latebant clausi, ut multi usque ad senectutis tempus laborantes, inde non permitterentur exire, existimantibus eorum propinquis esse defunctos.*

Ergastulis possessorum supprimebantur.] Ergastulum, vox Græcæ originis, non Græca. illi ἐργάτωνες vocabant. Hesychius: *Εργάτωνες οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς τόποι, ἐνθα οἱ οἰκέται κοιμῶνται.* sed accommodatius mori Romano Scriptor Glossarum: *Ergastulorum, ἐλευθέρων φυλακῶν.* Ergastula, τόποι, ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται, δεσµωτήριον, δεσμός. Vetusiores Græci & usum horum notant & ἐρκίτας appellabant. Athenæus lib. vi. *Ἀμερίας δὲ ἐρκίτας φησι καλεῖσθαι τὰς κατὰ τὰς ἀγροὺς οἰκέτας.*

V A R I O R.

32. Qua in perniciem publicam duraverant.] Sic Ulpianus l. 82. ad l. Falc. *Residua centum durabunt in obligationem.* GOESIUS.

Ergastulis possessorum.] An obsessorum? GUJET.

tores dispositis per opportuna loca stationibus, inhibuit : ergastula recognovit : collegia, præter antiqua & legitima, dissolvit : tabulas veterum ærarii debitorum, vel præcipuam calumniandi materiam, exussit. Loca in urbe publica juris ambigui possessoribus adjudicavit. Diuturnorum reorum, & ex quorum ffordibus nihil aliud quam voluptas

inimicis

T O R R E N T.

Collegia præter antiqua & legitima.] Dux dictiones postremæ, & *legitima*, absunt a duobus codicib. ut sensus sit, Augustum nova omnia collegia dissolvissè, quemadmodum & Cæsar dictator sup. cap. XLII.

Tabulas veterum ærarii debitorum exussit.] Tres libri non habent verbum *ærarii*. quos non sequor. In omnibus autem mss. quos viderim pro *exussit*, *excussit* reperi. Sed Hadriani & Gratiani Cæsarum de exussis publicorum debitorum tabulis exempla, a Beroaldo hic relata, & Dionis auctoritas initio lib. LIII. receptam lectionem confirmant. Excudere autem minus magnificum, & laboriosum magis.

Diuturnorum reorum.] Modestini. l. xxv. de Pœnis : *Si diutino tempore aliquis in reatu fuit, aliquatenus poena ejus sublevanda erit.* Augustus, accedente accusantium malitia, diuturnos reos etiam liberos dimisit.

C A S A U B O N.

Ergastula recognovit.] Per Tiberium libro sequenti cap. VII. sed quin sæpius factum etiam per alios, non ambigo.

Præcipuam calumniandi materiam.] *τὴν ἐπιηρέα-
ζειν*, non *τὴν συκοφαντεῖν*. Sic in Domitiano, *fiscales calumniae*. & in Julio, *calumniarum metum iniecit*. Quid appellet *calumniandi materiam*, declarat eximie lex Impp. Theodos. & Valent. AA. in Cod. Theodos. titulo de Indulgentiis reliquorum. Reliqua hujus periodi pæne ad verbum expressit Dio : *Τὰ παλαιὰ συμβόλαια τῶν τῷ κοινῷ ὀφειλόντων ἔκαυσεν*. Unde merito probata erudit. Torrentio quorundam libb. lectio *exussit* : cum in plerisque scriptum & nos invenimus *excussit*. Confirmant illam scripturam similia insequentium Principum exempla non pauca. Spartianus de Hadriano : *Ex reliquiis ingentes summas remisit, syngraphis in foro divi Trajani, quo magis securitas omnibus roboraretur, incensis.* Flavius Vopiscus de Aureliano : *Tabulas publicas ad privatorum securitatem exuri in foro Trajani semel jussit.* Ausonius in Panegyrico : *Tu argumenta omnia flagitandi publicitatis ardere jussisti. Videre in suis quæque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendii : ardebant stirpes fraudum veterum, ardebant semina-
ria futurarum.* Vide libro IV. ad cap. xv. Appiani narratio lib. v. *Ἐμφυλ.* utrique lectioni accommodari potest. In antiquis nonnullis est, ut dixi, *excussit*. Nobis placet *exussit*, quam scripturam præter allata jam exempla stabilit lex Impp. Arcad. & Honor. AA. Cod. Theodos. De Indulgentiis debitorum. ea lege ju-

bentur chartæ istiusmodi cremari. Etiam Justinus Imp. similem liberalitatem multis versibus decantat Corippus antiquus & elegans poeta. In ejus verbis caute ista accipe :

- - - *quod nullus avorum*

Augustos unquam cecinit fecisse priores.

Nam id, nisi commoda interpretatione mollias, falsissimum est.

Loca in urbe publica juris ambigui.] Id est, quæ publica esse dicebantur magis quam probabantur : alioquin vel ablata possessoribus, vel non nisi imposito solario essent concessa. Simile judicium Domitiani, ut narrat Suetonius in ejus vita cap. ix. Ad hoc controversiarum genus instituti sunt postea, quos *Curatores locorum publicorum judicandorum* nominabant. Vetus lapis :

T. QUINCTIUS. CRISPINUS. VALERIANUS.

C. CALPETANUS. STATIUS RUFUS.

C. PONTIUS PELIGNUS.

C. PETRONIUS UMBRINUS.

M. CRASSUS. FRUGI.

CURATORES.

LOCOR. PUBLICOR. JUDICAND.

EX. S. C. CAUSA. COGNITA.

EX PRIVATO. IN PUBLIC. RESTITUER.

Exstat memoria similium judiciorum in aliis inscriptionibus, quas missas facio.

Diuturnorum reorum.] Variis olim legibus ac S. C. accusantium temeritas & improbitas coercita fuit, ut lege Remmia & S. C. Turpilliano, de quibus habes apud J. C. in Pandect. Tandem vero prodiit saluberrima constitutio, quæ anno terminari jussit quæstiones criminales. Exstat ea lex hodieque in Cod. Theodos. lib. ix. tit. xxxvi. Justinianus tempus ampliavit, & biennium præfinit, leg. l. i. Cod. *Ut intra certum tempus criminalis quæstio terminetur.*

V A R I O R.

Dispositis per opportuna loca stationibus.] Id est, stationariis militibus, & qui eis præessent, latrunculatoribus. nam & *latruncultores*, quos Græci vocant *λησδοίκας*, ex illo instituto Augusti profectos opinor. Dispositæ sunt etiam in provinciis. Tertullianus in Apol. *Latronibus vestigandis per universas provincias militaris statio sortitur.* Idem Augustus inhibendis latronibus, vel *τῇ καταλύσει τῶν ληστῶν*, ut Strabo scribit lib. iv. constituendarum publicarum viarum curam suscepit, ne arctæ essent, nec præruptæ, nec fallaces, & ponendis grassatorum subfessis accommodæ. Illa quoque ratio inhibendorum grassatorum valde placet, quam Aristoteles notavit in Admirandis suis,

ut

inimicis quæreretur, nomina abolevit : conditione proposita, ut si quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ subiret. Ne quod autem maleficio negotiumve impunitate vel mora elaberetur, xxx amplius dies, qui honorariis ludis occupabantur, actui

ut qui loco, in quo latrocinium factum est, sunt proximiores oppidani, aut municipes, aut vicani, latrones exhibere, aut damnum sarcire compellantur : nam & simile quiddam apud Josephum legi de B. Jud. lib. 11. cap. xx. CUJAC.

T O R R E N T.

Qui honorariis lud. occup.] Honorarii ludi (inquit Festus) *quos & Liberalia dicebant. Liberalia autem Liberi festa, quæ apud Græcos dicuntur Διονύσια.* Sed non existimo tot dies solis Liberalibus occupatos fuisse. Verius fortassis honorarios interpretabimur, honoris seu dicis causa sic dictos, non quod ludi vere ederentur; vel eos, quibus prætor præerat. nam & jus prætorium (quod norunt omnes) *honorarium* appellatur. Prior sententia verior est.

C A S A U B O N.

Si quem quis repetere vellet.] Post accusationis abolitionem vel ex S. C. vel indulgentia Principis, vel ob ferias lætitiæve aliquam aut quamcunque aliam ob causam, repeti rei possunt intra dies xxx. de quibus vide J. C. Dig. ad S. C. Turpillianum leg. x. & seqq. Hujus juris auctorem facit hic Suetonius clare Augustum : obscure Paulus Juris consultus lege tertia Dig. de Accusat. & Inscript. *Si accusator decesserit aliave quæ causa impedierit, quo minus accusare possit, & si quid simile, nomen rei aboletur postulante reo : idque & lege Julia de vi, & senatusconsulto cautum est. ita ut liceat alii ex integro repetere reum. sed intra quod tempus, videbimus. Et utique triginta dies utiles observandi sunt.* Similem Domitiani constitutionem refert auctor in ejus vita capite nono.

Par periculum pœna subiret.] Vide in Domitiano, capite ix. Calumniatorum pœna legitima talio, hoc est, similitudo supplicii leg. ult. Cod. de Calumniatoribus. Olim lege Remmia calumniæ damnatorum fronti inurebatur litera K. Cicero pro Roscio Amerino, & Plinius in Panegyri. unde apud Papinianum, *calumnia damnatus & homo integra frontis* opponuntur, lege xlii. Dig. de Testibus.

Triginta amplius dies actui rerum accommodavit.] In multis olim rebus publicis, ut Atheniensi, Tarentina, aliisque, evenisse legimus, ut crescente variis occasionibus dierum festorum numero, tandem plures voluptatibus dicati reperirentur, quam negotiis & juridici. Idem Romanis evenerat ante Augustum. quod non una Ciceronis in Verrinis querela declarat. Augustus primus, sicut hic narrat Suetonius, huic malo medicinam fecit : idem postea factum a Claudio, ut narrat idem libro quinto. Simile est, quod in vita Optimi principis Marci Antonini Philosophi refert Ca-

pitolinus : *Judiciariæ rei singularem diligentiam eum adhibuisse : fastis dies judiciarios addidisse, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis, litibusque disceptandis constitueret.* quod non temere ab eo historico notatum. vix enim ullo alio tempore, si antiquissima excipias, tot dies negotiosi in anno Romano fuerunt. Potest iniri ratio ex Kalendario veteri, quod hodieque exstat, & historiis. Quid? noster hodie annus quam procul ab eo numero abest? cum quidem jam inde a temporibus Justiniani, dies feriati in anno essent circiter clx. clara res ex illius Codice, titulo de Feriis. quantum post illa numerus auxerit, videmus. Digna res animadversione alicujus Antonini, si minus Philosophi, saltem Pii.

Qui honorariis ludis occupabantur.] Festi verba sunt : *Honorarios ludos, quos & Liberalia dicebant.* Ego vero hoc loco honorarios ludos interpretor, qui ad honorem edentium pertinerent. Triplex olim ludorum & agorum exhibendorum causa : deorum religio, mortuorum *ôcia*, & edentium honos. qui ex duabus prioribus causis exhibebantur, sacri fere erant & inviolabiles, eorumque origo prior est & antiquior : *Sero enim transierunt ludi ab honoribus deorum & mortuorum ad honores viventium : questuras dico, magistratus, & flaminia ac sacerdotia,* inquit Tertullianus. Postea autem ita res in frequenti usu fuit, ut temporibus Augusti nemo aliquem locum honestiorem in rep. fortiretur, quin magnam patrimonii partem in editione spectaculorum impenderet, aut impendisset. Merito igitur Augustus hos potius ludos coercuit, qui ex ambitione prava originem habebant, quam illos priores. Ita hunc locum interpretor ex Tertulliani lib. de Spectaculis, ubi hæc distinctio ludorum & agorum aperte explicatur. Potest & alia afferri ratio præter superiorem, cur hi ludi a Suetonio honorarii cognominentur : nam quia Augusti temporibus plurimi magistratus prætores erant (sedecim enim ab eo constat fuisse aliquando creatos) a majori parte *honorarii ludi*, quasi prætorii, ita potuerunt dici, ut *jus honorarium* κατ' ἐξοχὴν appellarunt jus prætorium : nam alioquin proprie loquendo, etiam jus ædilitium & aliorum magistratuum, qui honores obtinebant, jura honoraria dici potuerunt. Sic ipsos prætores *honoratum magistratum*, dixerit Ovidius 1. Fastorum :

Verbaque honoratus libera prætor habet.

etsi, ut ante diximus, non de solis prætorum ludis accipere debemus : sed eorum omnium, qui eo modo propriæ ambitioni, & populi voluptatibus serviebant. Caterum ad hos ludos refero & eorum plerisque, quos vocat Suetonius in Nerone *privatos*. Intelligo enim ludos a magistratibus aut sacerdotibus propria

actui rerum accommodavit. Ad tres judicum decurias, quartam addixit ex inferiore censu, quæ ducenariorum vocaretur, judicaretque de levioribus summis. Judices a vicesimo ætatis anno allegit: id est, quinquennio maturius quam solebant. At plerisque judicandi munus detrectantibus, vix concessit, ut singulis decuriis per vices annua vacatio esset:

propria pecunia honoris sui gratia edi solitos: nam privati omnes dicuntur etiam summi magistratus respectu Principis, & ita sæpe accipiendum in Suetonio & Tacito. sed & eos ludos possumus, ni fallor, ad hoc genus referre, quos extra ordinem in honorem Principis ex ambizioso aliquo decreto senatus fuisse editos legimus: cujus rei exempla in historiis plurima.

T O R R E N T.

Actui rerum.] Sic Claud. cap. xv. & xvii. Ner. xvii. Quibus omnibus locis *rerum actus* nihil aliud quam tempus ipsum significat, quo judicia exercentur, ac de rebus agitur, uti & apud Plin. lib. ix. epist. xxv. *Nunc me rerum actus modice, sed tamen distringit.* Idque apertissime sic esse ostendit Capitolin. M. Antonino. *Fastis (inquit) dies judicarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. Dies judicarios vocat, quos negotiosos alicubi Tacitus, & rerum actum Suetonius.*

Quartam addixit.] Sic libb. mss. omnes. Sunt tamen qui *addidit*, & qui *adduxit* legendum putent. *Addici* autem *judices arbitrique* dicebantur, cum vel a prætore dabantur, vel a litigantibus sumebantur. Exempla sæpe obvia apud Jctos nostros, ut leg. xxxix. xlvi. & lxxx. De judiciis, eosque qui de agrorum limitibus scripsere. Sueton. tamen Calig. cap. xvi. *Ut levier (inquit) judicantibus labor fieret, ad quatuor priores quintam decuriam addidit.* Neque eo loco dissentiant codices. Item Galb. cap. xiv. *Judicibus sextam decuriam adjici precantibus.* Et sane aliud est judicem addicere, aliud decuriam novam judicum instituere. Non repugnabo igitur ei, qui *addidit* pro *addixit* legendum esse contendat. nam & ex illis tribus prætoris verbis *do, dico, addico*, non tam ultimum, quam primum ad judicis arbitrive dationem referimus. Illud potius inquirendum, quo modo tribus judicum decuriis quartam addidisse Augustum Sueton. scribat, cum Divus Julius judicia ad duo tantum judicum genera redegerit, equestris ordinis, ac senatorii, remotis tribunis ærarii. Sup. Cæs. cap. xlii. Et Antonius quidem interfecto Cæsare centuriones militesque legionis Alaudæ duabus illis centuriis adjecit, quo nomine eum exagitat Cicero Philipp. i. magis tamen crediderim hoste judicato Antonio judicia ad tribunos rediisse. Illud etiam exponi velim, quæ res Novembri, & Decembri mense agi solitæ, deinceps omitterentur. An forte tunc cessabat rerum actus, neque judicia fiebant? Quod non existimo. quid enim proderat rerum actui adjecisse dies tringinta,

si adempti menses duo? Sed tamen hi duo menses pæne toti feriis occupabantur.

C A S A U B O N.

Ad tres judicum decurias quartam addixit.] Quæ ratio Augustum impulit, ut tempora judiciorum amplificaret, eadem ut judicum numerum augeret. Quot & quales Romæ mutationes in re judiciaria acciderint, quia ex Cicerone & Asconio diligenter docti viri exposuerunt, pluribus persequi non est operæ. Tandem Octavius ad quatuor decurias omnem judicum numerum redegit. *Decuria* in hoc loquendi genere non est *δεκάς*. nam singulæ decuriæ singula minimum millia continebant, quod ex Plinio constat. non est etiam ordo, ut quodam apud Ciceronem loco Asconium exponere memini. nam decuriæ quatuor fuerunt, postea etiam plures: ordines in civitate non nisi tres, senatorius, plebejus, & qui illis maxime temporibus constitutus formatusque fuit, equester. Est vero decuria hac notione idem fere ac *λευκῶμα*, *album*. Quæ fuerit differentia inter has decurias, & ut ita dicam, quæ *ἰδοποικὴ διαφορά*, nondum inveni: nam censum solummodo spectatum non puto: de quo tamen alibi, si Deo placuerit, quæremus. sed quæcumque ea tandem fuerit, per illam quatuor *τάξεις* diversæ judicum sunt constitutæ: quæ ea ratione decuriæ dictæ sunt, quæ & equitum decuriæ dicuntur apud Tacitum & Suetonium. Quod enim apud eos legimus, *ordinare decurias equitum*, id significat, omnes equites recensere, & eum cuique locum assignare, qui ei conveniebat. Erant quippe decuriæ aliæ aliis honestiores, cujusmodi decuria quæstoria erat, inter equestres vel honestissima: quam si quis erat nactus, ejus fuit sedere in quatuordecim inter primores. Scholiastes Juvenalis ad Satyræ v. *Sarmentus natione Tuscus, e domo M. Faboni, incertum, libertus an servus, plurimis forma & urbanitate promeritis, eo fiducia venit, ut equitem Romanum ageret: decuriam quoque quæstoriam compararet. Quare per ludos, quibus primus in quatuordecim ordinibus sedit, hac a populo in eum dicta sunt.*

Judices a tricesimo ætatis anno allegit.] Lego a vicesimo. nusquam enim reperio ante Augustum non allectos in decurias judicum minores annis xxxv. contra, annum xxv. legitimum ei muneri obeundo, ut plerisque aliis, fuisse finitum, persuadet mihi lex viii. Dig. De muner. & honorib. Ita emendabat hunc locum etiam Jacobus Cujacius, *judicii vir acer-rimi, aquila jurisconsultorum.*

33 esset : & ut solitæ agi Novembri ac Decembri mense res omitterentur. Ipse jus dixit assidue, & in noctem nonnunquam : si parum corpore valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam domi cubans. Dixit autem jus non diligentia modo summa, sed & lenitate : siquidem manifesti parricidii reum, ne culeo insueretur, quod non nisi confessi afficiuntur hac pœna, ita fertur interrogasse : Certe patrem tuum non occidisti?

T O R R E N T.

33. *Culeo insueretur.*] Liber opt. culleo, & mox. afficiuntur, pro afficiebantur, & pro patrem parentem. Nota autem parricidarum pœna.

C A S A U B O N.

Ut solita agi Novembri ac Decembri mense res omittentur.] Hoc est, ut rerum actus, qui certis diebus mense Novembri & Decembri celebrari solebat, omitteretur, essentque omnes eorum mensium dies nefasti, nulli ἀγόραιοι. Docti viri, quia non animadvertiebant, res agi sic dici hoc loco ut paullo ante rerum actus, mentem Suetonii non videntes, inani quæstione sese fatigarunt, quanam essent illæ res mense Novembri & Decembri agi solitæ : atqui ut ad Theophrasti Characteres notabamus, & rerum actus & res agi dicunt Romani de eo tempore, ὅτε αἱ δίκαι εἰσὶ. Quinam autem dies illis duobus mensibus essent utiles, qui feriati, ex Kalendario veteri & Cicerone, Asconio, cæterisque scriptoribus potest intelligi. December præcipue voluptatibus deputatus fuit. Senecam lege initio epist. xviii. Videtur autem Octavius hoc instituto auctor fuisse ejus, quod in Claudio notat Suetonius, ut rerum actus in menses æstivos & hibernos esset divisus : nam Octobrem fere cessisse feriis vindemialibus, vetus Kalendar. rusticum, & paullo post Tranquillus suadent. Quin & Septembrem pene totum ludis fuisse occupatum, ex altero Kalendario & Cicerone constat.

33. *Ipse jus dixit assidue.*] Duravit hic mos admodum laudabilis & Romæ & Constantinopoli per multa sæcula ; ut Imperatores non solum in curia senatorum cognitionibus interessent, verum etiam in foro prætorum judiciis intervenirent, ac sæpe in eodem tribunali sederent, de Augusto observat Suetonius, de Tiberio Tacitus primo Annalium, etsi non cum ejus laude : agit enim ibi de lege majestatis a Tiberio reducta. Sic ille : *Nec patrum cognitionibus satiatus, judiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne prætorem curuli depelleret.*

Et in noctem non nunquam.] Contra consuetudinem veterum : nam & in curia & in foro servata lex xii. tabularum : SOL OCCASUS SUPREMA TEMPESTAS ESTO. Similem assiduitatem requirit a iudicibus Imperator Justinianus, Novella lxxxii. Καθιδέσνται οἱ

δικαιτῆται διηλεκτῶς ἐπὶ τῆς βασιλείᾳ σοῦς, ἐν οἷς καὶ νῦν οἱ κίσκοις δικάζουσιν ὁρθητοὶ τε εὐθύς καὶ εἰς δέλην ὀψίαν. Agathias Constantinopolitanus causidicus lib. III. Ἄλλ' ἐγὼ ἤμενος ἐν τῇ βασιλείᾳ σοῦ βιβλίδια πολλὰ δικάων ἀνάπλεα καὶ πραγμάτων ἐξ ἑωθινῶν μέχρι καὶ ἐς ἡλιον καταδύνῃα ἐκμελετῶ καὶ ἀνεγίττω. Quin disertum testatur Augustinus Donatistis respondens, qui noctu prolatam a Marcellino adversus se sententiam calumniabantur, solitum sæpe fieri, ut iudices usque ad multam partem noctis sederent.

Vel etiam domi cubans.] Reperio notatum a Dione in anno penultimo vitæ Augusti lib. lvi. ἔτω τὰ πλείω καὶ κατακείμενός ἐστιν, ὅτε ἐχρημάτιζεν.

Parricidii reum.] Similis in simili causa clementia ejusdem Augusti, cum Tario affuit in cognitione de filio. Seneca narrat de Clementia lib. i. cap. xv.

Ne culleo insueretur.] Res nota : præter cæteros vide Glossarii caput, cui index Ἀδριανῶς ἀποφάσεις, ubi fuscè describitur. Isidorus vero non audiendus, qui in Glossis ait : *Culleum tunicam fuisse ex sparto in modum crumina factam, & solitam liniri a populo pice & bitumine.* Imperite nimis confundit culleum cum tunica. Ille, quod certum est, corium fuit & ἄσκηος vel βόειος vel ὄνειος, in quem parricidæ insuebantur. Tunica, ut ex ipsius descriptione apparet, ab eis induebatur, qui erant igne cremandi. Seneca epistola xiv. *Cogita illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam.* Juvenalis : *Tunica punire molesta.* De hac loquitur Tertullianus ad Martyres : *Fam & ad ignes quidam se auctoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent.*

Ita fertur interrogasse.] Judiciorum criminalium pars non minima erat rei interrogatio. Multum autem intererat in peragendis interrogationibus, quo animo esset is, qui interrogabat. Exemplum illustre hic in Augusto, qui sua interrogatione tacite viam salutis reo aperuit. Hæc enim interrogatio, *Certe patrem tuum non occidisti?* eandem vim habet, ac si ita esset concepta : *Nonne verum est, te patrem tuum non occidisse.* At legitima formula ita potius erat concipienda, *Parricidium, quod obijcitur tibi, fecisti?* Simile est, quod narrat Livius lib. viii. cum de Privernatibus tristes sententiæ a senatoribus plerisque dicerentur, & legatus ipforum ferociter responderet : *Consul, inquit Livius, benigna interrogatione mitius responsum elicere conatus est.* Simile idem, quod de Cincio Severo narrat Tertullianus ad Scapulam : *Qui (ait ille) Thistri ipse dedit remedium, quomodo responderent Christiani, ut dimitti possent.* Contra qui perditum reum volebant, omnibus modis il-

cidisti? Et cum de falso testamento ageretur, omnesque signatores lege Cornelia tenerentur, non tantum duas tabellas, damnatoriam & absolutoriam, simul cognoscentibus dedit: sed tertiam quoque, qua ignosceretur iis quos fraude ad signandum, vel errore inductos, constitisset. Appellationes quotannis urbanorum quidem litigatorum prætori delegavit urbano: at provincialium consularibus viris, quos singulos cujusque provinciæ negotiis præposuisset. Leges retractavit, & quasdam ex integro sanxit: ut sumtuariam, & de adulteriis, 34 &

lum in fraudem suis interrogationibus inducere conabantur.

V A R I O R.

33. *Ne culeo insueretur.*] In VV. CC. scriptum est conitanter *culleo* geminata littera. F. URSINUS.

T O R R E N T.

Fraude vel errore.] De lege Cornelia de falsis, quæ & testamentaria dicebatur, Pauli J Cti verba sunt hæc: *Qui testamentum falsum scripserit, signaverit, recitaverit, dolo malo, cujusve dolo malo id factum erit, lege Cornelia damnatur.* Si ergo dolus requiritur, quorsum tertia illa Augusti tabula? Sed Augusti tempore lex non tam aperte id ita caverat.

Appellationes quotannis.] Appellationis usus ante Cæsarum tempora Romæ minus frequens fuit, postea vero magis ac magis deficiente prætorum tam in fortiendis quam dandis iudiciis potestate, provocandi licentia in immensum crevit; præsertim ubi ex rescripto Principis peti, darique iudices cœpere. A quibus, uti & a magistratibus, ad Principem poterat appellari. Has ergo appellationes Augustus quotannis aut prætori urbano, si urbani erant litigatores; aut si provinciales, viris consularibus, quos ei curæ præfecerat, delegavit. Cæsar vero Caligula initio imperii magistratibus liberam jurisdictionem concessit. Testis Sueton. cap. xvi. Verum id non diu mansit, nam & ad Principem passim appellabatur. Sed cum ad Principem appellantibus certa si succumberent proposita esset poena, Nero statuit, ut ejusdem pecuniæ periculum facerent & qui ad senatum appellassent, & qui ad Principem. De quo Ner. cap. xvi. A senatu vero ne appellaretur ad Principem, Hadriani oratione effectum esse, Ulpian. tradidit l. i. A quibus appell. non licet. Atque adeo ad vitandas appellationum ambages M. Antoninus multis cognitionibus ad se pertinentibus senatum iudicem dedit. Testis Capitolin.

34. *Et de adulteriis & de pudicitia.*] Deleo prius &, ut in vetusto codice, quo apertius lector intelligat unam eandemque esse legem, quæ de adulteriis & de pudicitia inscribitur. additum enim & *de pudicitia*, quod lege Julia puniebantur etiam ii, qui cum masculis nefariam exercebant libidinem. Testis Justinian. Instit. lib. iv. tit. De publicis judiciis. Quanquam delictum hoc & alia peculiari lege, Scantinia, coer-

cebatur, sed leniore poena, quam lex Julia capitalem statuit. Verum de Scantinia alibi. *Pudicitia* certe *questionem* vocat Valerius lib. vi. cap. i. quæ de pueri stupro habebatur, & peculiariter *impudicitia* crimen ipsum dicitur; ut *impudici*, qui eo vitio laborant. Inf. cap. lxxi. *Infamiam impudicitia facillime refutavit, circa libidines habet.* & Vespas. cap. xiii. *Licinium Mucianum, notæ impudicitia, &c.* Catullus Epigr. in Cæsarem: *Es impudicus, & vorax, & aleo.* Et notum est illud Catonis dictum in effeminatum quendam: *Et adversus, & aversus impudicus es.* Notum & illud Haterii oratoris apud Senecam lib. iv. Controvers. *Impudicitia in ingenio crimen est, in seruo necessitas, in liberto officium.* Augusti autem hanc legem fuisse, quanquam Julia inscribitur, & Ulpian. attestatur, & Sex. Aurelius probat, Augustum reprehendens, quod, cum esset luxuriæ serviens, ejus tamen vitii acerrimus uxor erat. Adde, si lubet, Horat. Carm. iv. Od. v. ubi in Augusti laudem sic canit: *Nullis polluitur casta domus stupris;* & quæ ad eundem poetam annotavimus ejusdem libri Od. xv. *Edicta rumpent Julia.* sic enim Augusti leges vocat.

C A S A U B O N.

Omnesque signatores lege Cornelia tenerentur.] Ut referuntur hujus legis verba in Pandect. & Instit. nemo ea teneri poterat, nisi qui sciens dolo malo signasset. nam ea verba legi adduntur, sed ut hic locus docet, ex interpretatione sapientum est illa adjectio: non minus quam hæc altera in ejusdem legis recitatione apud Justinianum, *qui testamentum vel aliud instrumentum falsum scripserit.* nam lege Cornelia de falso tantum quod in testamentis & nummis esset admissum, cautum fuerat: unde appellatur ab antiquis *Cornelia testamentaria, & nummaria.*

Prætori delegavit urbano.] Omnino doctis viris assentior scribentibus, PR. *delegavit UR.* interpretantibusque: *Præfecto delegavit Urbis.* nemo in historia versatus negabit. Melius autem membranæ *delegabat*, quam *delegavit.*

V A R I O R.

Signatores.] Codex Salmas. *senatores.*

& de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus. Hanc cum aliquanto quam cæteras severius emendasset, præ tumultu recusantium perferre non potuit: nisi adempta de-
mum lenitave parte poenarum: & vacatione triennii data, auctisque præmiis. Sic
quoque abolitionem ejus, publico spectaculo pertinaciter postulante equite, accitos
Germanici liberos, receptosque partim ad se, partim in patris gremium, ostentavit:
manu vultuque significans, ne gravarentur imitari juvenis exemplum. Cumque etiam
immaturitate sponsarum, & matrimoniorum crebra mutatione vim legis eludi sentiret,
tempus

T O R R E N T.

De maritandis ordinibus.] Hanc quoque Augustus legem non ex integro sanxit, sed retractavit. nam orationis, quam Metellus Numidicus censor de ducendis uxoribus, seu de prole augenda ad populum habuit A. U. DCLII. meminit Gellius lib. I. cap. VI. & Sueton. ipse inf. cap. LXXXIX. Diu autem multumque hæc cura Augustum Cæsarem exercuit. nam ab anno DCCXXXIV. quo præfecturam morum suscepit, ad annum usque DCCCLXI. in quem M. Papii Mutili, & Q. Poppæi Secundi consulatus incidit, nunquam res perfici potuit. Tunc vero lex Papia Poppæa finem imposuit, eadem quidem, si materiam spectes, quæ lex Julia de maritandis ordinibus, sed tempore diversa. Quod ita esse ex Tacito convincitur. is enim lib. III. *Annal. Relatum* (inquit) *deinde de moderanda Papia Poppæa, quam senior Augustus post Julias rogationes incitandis calibus poenis, & augendo arario sanxerat.* Convin-
citur & ex Horatio. is enim Carmine Sæculari, quod A. U. DCCXXXVI. cecinit, sic precatur:

*Divæ producas sobolem, patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Feminis, prolisque nova feraci*

Lege marita.

Felici enim, ut solet, audacia legem maritam, & quidem novæ prolis feracem, vocat, quam Augustus sobolis causa de maritandis ordinibus tulerat. Atqui idem Horatius diu ante Papium & Poppæum coss. mortem obierat. Hinc porro factum, ut tot Jurisconsultorum libri hunc passim in Pandectis titulum præferant: *Ad legem Juliam & Papiam.* Tertullian. quoque Apologetico eas distinguit, cum ait: *Nonne vanissimas Papias leges, quæ ante suscipi liberos cogunt quam Julia matrimonium contrahi, post tanta auctoritatis senectutem heri Severus, constantissimus Principum, exclusit?* Verum hæc omnia peculiari de lege Julia, & Papia commentario declaravi. Quod

autem de Germanici liberis hic Sueton. scribit, declarat (ni fallor) Augusti nummus argenteus, qualis & apud me servatur, quem oculis subicere volui. Sed, ut redeam ad superiora, Julia de maritandis ordinibus vocatur etiam ab Ulpiano l. I. Unde vir & uxor, & Instit.

tit. II. nec non a Paulo l. VI. de Jure patronatus.

Vacatione triennii.] A die mortis defuncti conjugis.

Sponsarum immaturitate.] Dion lib. XLIV. statutum refert, ne qua desponsatio rata esset, quam exacto biennio nuptiæ non consequerentur. Ante Augustum vero nulla definita in contrahendis sponsalibus ætas, ut nec postea, quod e Modestino J. C. constat. cap. XIV. de Sponsalibus. Cui adde cap. XVII. cod. tit. Pandectar. lib. XXI.

C A S A U E O N.

34. *Hanc cum aliquanto quam cæteras severius emendasset.*] Augustus igitur legem de maritandis ordinibus emendavit, non autem primus tulit, quod video doctos viros affirmare. reperio sane aquid Dionys. Halicar. mentionem legis, quæ cives Romanos cælibes esse prohiberet. Locus est libro IX. ubi futile illud παράκωσμα de extincta gente Fabia ad Cremaram refellens: *Ὁ ἀρχαῖος, inquit, αὐτῶν νόμος γαμεῖν τε ἡνάγκαζε τὰς ἐν ἡλικίᾳ καὶ τὰ γεγνημένα ἀπαντὰ ἐπάναγκες τρέφειν.*

Vacatione triennii data.] Hoc prius: postea biennii tantum. Testis ipse apud Dionem initio l. LVI. Utrum vero de viris, an de fœminis intelligi debet? an de utrisque? nam ex Suetonio quidem & Dione nihil colligas. Ex Ulpiano vero suspicari aliquis possit, fœminis tantum hanc vacationem datam. sic enim scribit titulo XIV. *Fœminis lex Julia a morte viri anni tribuit vacationem: a divortio sex mensium. Lex autem Papia a morte viri triennii, (ita lego cum Cujacio, non biennii) a repudio anni & sex mensium.*

Cumque etiam immaturitate sponsarum.] Dio lib. LIV. in actis anni DCCXXXVI. *Ὡς δὲ ἐν βρέφῃ τινὲς ἐγγυῶμενοι τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγαμηκότων ἐκαρπύοντο, τὸ ἔργον δὲ αὐτῶν ἔπαρειχοντο, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγύην ἰσχύειν, μεθ' ἣν ἂν δύο ἢ τρεῖς διελθόντων γαμήσει τις· τὰ τέταρτα δὲ πάντα ἐγγυᾶσθαι τὸν γὰρ τι ἀπ' αὐτῆς ἀπολαύσοντα· δώδεκα γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τῆς γάμου ἡλικίας ἐτη πλὴρη νομίζεται.* Hæc Dionis verba si contulisset Xylander & Leunclavius cum isto Suetonii loco, non tam procul abissent ab auctoris sui mente. saltem Zonaram consulissent, qui Dionis locum sic refert, ut ejus sententiam explicet, ac finem

tempus sponsas habendi coarctavit : divortiis modum imposuit. Senatorum affluentem 35 numerum deformi & incondita turba, (erant enim super mille, & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allekti, quos Orcinos vulgus

voca-

nem legis manifeste aperiat. Mirum vero, Augustum, qui hanc licentiam ita coercuit, imputare tamen suis civibus indulgentiam suam apud Dionem, non secus ac si plane libera huiusce rei facultas ipsis esset ab eo relicta. Sic enim ait : Καί τοι καὶ μνησεύειν ὑμῖν ἀπαλάς ἐτι κόρας καὶ μηδέπω γάμων ἀραιάς ἐπέτρεψα, ἵνα τὸ ὄνομα τῶν μελλονύμφων ἔχοντες οἰκωφελῶς βιώητε.

T O R R E N T.

35. Quos abortivos.] Codex unus Orcinos, alter Orcivos. quod postremum Victorius, Sigonius, & Turnebus probant, ut obscuros, velut Orco & Terra natos, intelligamus. Plutarchus sane Χαρωνίτας vulgo dictos fuisse tradit, Orcum fortassis Latine vocari existimans, quem Græci Charontem vocant. nam & Χαρώνεια illi dicunt, quæ nos Orco sive Ditis, ut Virgilii utar verbis, ostia. Orcivus autem dicitur, ut internecivus in mss. Livii, Plinii, Festi, & Gellii codicibus reperias. Et abortivos quidem (ut vulgata habet lectio) magis Romanum est, quasi imperfecto partu editos dicas; sed Plutarchi auctoritas me movet, ut Orcivos præferam, vel Orcinos. nam quare Orcivos potius quam Orcinos recipiamus, nescio. sic enim Orcivus libertus apud Ictos nostros, qui domini testamento directo, sive eo ipso quod moritur dominus, libertatem adeptus est, haud dubie ab Orco sic dictus, quasi Orco libertus; cum is, quem fideicommissarium vocant, heredi obstructus maneat. Andreas tamen Alciatus ab ορθός deduci maluit, ut orthivus scribatur. Quasi vero Orcivus tot Pandectarum locis mendose scriptum sit.

C A S A U B O N.

Tempus sponsas habendi coarctavit.] Biennii spatio tempus illud Augustum definisse modo narrabat Dio. qua de re vide, quæ observat Jacobus Cujacius Observationum libro xvi. cap. xxxv.

35. Senatorum affluentem numerum.] Adi lib. l. i. extremum & l. iv. Dionis. Erant Romæ senatorum omnium nomina in album relata, unde citati ordine suo quisque procedebant publicarum solennitatum diebus. Corippus lib. i. i.

Inde senatorum sacro recitantur ab albo

Nomina, conscripti Patres : qua voce citati
Accedunt hilares.

Erant enim super mille.] Cum a Tarquinii Prisci temporibus ad Syllam usque ccc. tantum senatores fuissent : post illa cœpit augeri numerus, qui jam temporibus Julii ad dccc. creverat, ut auctor est Dio. eo mortua ducenti accessere, per factiones bellorum civi-

lium admissis omnibus, qua dignis, qua indignis. Dio lib.

l. ii. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἱππεῖς, πολλοὶ δὲ καὶ πεζοὶ παρὰ τὴν Ἀσίαν ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐβόλευον. ὥστε καὶ ἐς χιλίους τὸ πλήρωμα τῆς γερουσίας ἀνέβη.

Post necem Cæsaris.] Antonius fuit, qui Cæsaris tabulas nactus, hanc turpem nundinationem instituit & exercuit. Historia nota ex Cicerone, Appiano, Dione & Plutarcho in ejus vita.

Quos Orcinos vulgus vocabat.] Ita scriptum est in quibusdam Mss. ita omnino scribendum, vel per v, ut in Memmiano *orcivos*, sicut etiam in Ciceronis Oratore *orcivus* scribitur, non *orcivus*; licet ab *orcus* ita formandum videatur *orcivus*, ut *Paulinus* a *Paulus*, & similia. Plutarchus in Antonio Χαρωνίτης expressit, ut *orcivum libertum* apud Justinianum lib. i. i. Theophilus Χαρωνιανόν dixit, usus in voce Græca formatione Latina. In vulgatis libris & plerisque mss. scribitur *abortivos*. quomodo Paulus vocat se *ἐκτρώμα*, & Simeon ille *Ἐπικρίσιος*, vel Stelites in epistola ad Basilium : *Ἐγώ, αἰτ, ὁ ταπεινός καὶ εὐτελής τὸ ἐκτρώμα τῶν μοναχῶν*. Sed non dubium illam priorem lectionem esse veram, hanc falsam. ortus error a veteri scriptura *horcinus* pro *orcivus* : nam veteres *horcus* scribebant pro *orcus*, teste Mario Victorino : sic idem *ortus* & *hortus* esse Græcorum *ἔρκος*, e & o litteræ permutabiles, ut loquuntur Hebræi magistri. Similiter mutatur v in o. ut cum *orcus* dixerunt, quas Græci *ἔρκας* vulgo, Jones *ἔρκας*. Non clam me est scripsisse virum in omni genere literarum maximum, *orcum* esse a Græco *ἔρκος*, prolato Menandri hoc loco :

Οὐ πάποτ' ἐζήλωσα πολυτελῆ νεκρὰ

Ἐἰς τὸν ἴσον ἔρκον τῷ σφόδρ' ἔρχετ' εὐτελεῖ.

nec refragor : etsi suspicor istum versiculum bis corruptum esse, & ita scribendum :

Ἐἰς τὸν ἴσον ἔρκον τῷ σφόδρ' ἔρχετ' εὐτελής.

Ἐρκός, ut sciunt Græce docti, est fovea, in qua conduntur mortui, quasi *ὄρυχός* ab *ὀρύσσω*. inde potius est *orcus*. nam & *orchus* cum aspiratione in medio Probus & plerique alii omnes e veteribus Criticis scribunt. Cicero quoque vocem *orcivus* inter eas ponit, quæ aspirationem ratione originis suæ desiderant; licet vulgo aliter pronuntiaretur. atque ita *orcum* & *orchivum* τὴν ἔρκην vertentes dixerunt.

V A R I O R.

34. Divortiis modum imposuit.] Caput de divortiis in lege Papia Poppæa sanciebat, ut dotem amitteret, cuius culpa divortium factum esset. Eoque de dote multa in Comment. J. C. ad Papianam legem. L I P S I U S.

T O R

vocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus: prima, ipsorum arbitrato, quo vir virum legit: secunda suo & Agrippæ, quo tempore existimatur lorica sub veste munitus, ferroque cinctus præsedisse, decem valentissimis senatorii ordinis amicis sellam suam circumstantibus. Cordus Cremutius scribit, ne admissum quidem tunc quenquam senatorum, nisi solum, & prætentato sinu. Quosdam ad excusandi se verecundiam compulit: servavitque etiam excusantibus insigne vestis, & spectandi in orchestra epulandique publice jus. Quo autem lecti probatique & religiosius &

T O R R E N T.

Duab. lectionib.] Ter senatum ab Augusto lectum, suadet Ancyranus lapis, in quo verba ipsius Augusti hæc: *Consul V. jussu S. P. Q. senatum ter legi.* Notandumque priorem fuisse lectionem eam quam Sueton. secundam vocat, ac decennio toto antecessisse. *Existimatur etiam pro æstimatur* equidem rescripserim.

Quo vir virum legit.] Quem maxime scilicet eo locum dignum judicaret, a Romanæ militiæ consuetudine, de qua vir doctissimus P. Victorius Variar. *Lection. lib. xvi. cap. xix.* Eleganter igitur apud Tacitum Galba in militum concione adoptari a se Pisonem dicit, more Divi Augusti, & exemplo militari, quo vir virum legeret. Vide inf. cap. LIV. Late de hac re Dion lib. LIV.

Sellam suam circumstantibus.] Liber opt. *sellam circumstantibus*, sine suam, & mox alio verborum ordine, *ne admissum quidem* scribit Cordus Cremutius tunc quenquam. De Cremutio Cordo Sueton. *Calig. cap. xvi. & eundem intelligit Tib. cap. lxi.* ut ibi ex Tacito ostendimus.

Epulandi publice jus.] Ut puta cum Jovis epulo (quam *cœnam Dialem* vocat alicubi Seneca) senatus in Capitolio cœnabat, aut triumphali, & pontificali, vel augurali cœna. Exempli apud Valerium lib. II. c. I. & lib. IV. cap. II. Gellium lib. XII. cap. VIII. Livium lib. xxxviii. Quod vero de insigni vestis dicit, ad latum clavum & calceos lunatos referre licebit. quæ de re ad Horat. lib. I. Sat. VI.

C A S A U B O N.

Ad modum pristinum.] Non qui olim fuerat ante Sullam: sed qui, ut videtur, ante bellum civile inter Cæsarem & Pompejum. Dio planius & melius: *Ἐβλήσατο μὲν τριακοσίαις αὐτῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιῆσαι, δυσχερανάντων δὲ πάντων ὁμοίως τὰς ἐξακοσίαις κατελέξατο.*

Duabus lectionibus.] In Ancyrano lapide ait Augustus, ter a se lectum senatum. Dio Nicæus plurimas illius *ἐξετάσεις* commemorat. Suetonius absque numeri adjectione lectum ab eo senatum refert. Nam qui sic verba illius interpretantur, ut duas has lectiones diversis temporibus factas autument, ii, nisi animi

fallor, cum ea scriberent, τὸν κάλαμον εἰς τὸν νῦν δ' ἔβαλαν. non enim indicare Suetonius voluit, quoties senatum Augustus recensuerit, sed quomodo: rationem, inquam, legendi ordinis amplissimi expressit.

Quo tempore existimatur lorica sub veste munitus.] Aliter Dio: non enim hoc tempore, sed sæpe alias lorica munitum fuisse illum, ob insidiantium vitæ suæ metum. Loricatum igitur sæpe prodire solitum in publicum, & in senatum item loricatum ventitasse: *Ὁ "Αυγῆστος, αἰτ, θώρακα ὑπὸ τῇ στολῇ πολλάκις καὶ ἐς αὐτὸ τὸ συνέδριον εἰσιὼν εἶχεν.*

Quosdam ad exc.] Dio sub finem libri LII.

Etiam excusant.] Vetus membrana, *etiam excusatis.*

Spectandi in orchestra.] Hoc est, *in senatu*, ut alibi loquitur. Dio hæc omnia lib. LIV. totidem verbis.

Quo autem religiosius & minore molestia senatoria munera fungerentur.] Illud minore molestia cave referas ad proxime sequentia de suffitus institutione. quid enim hoc ad levandam senatoriorum munerum molestiam? sed more suo Suetonius simul proponit res diversas, quas deinceps figillatim explicat. nam sequitur statim, *Ἐ ne plus quam bis in mense legitimus senatus ageretur.* Non annotassem ista, nisi vidissem, Dionis interpretes familiarem Tranquillo consuetudinem non observantes aliorum hæc traxisse, & ea propter pessimam pessime affecto Dionis loco medicinam fecisse. Verba Dionis sunt lib. LIV. in actis anni DCCXLII. *"Αυγῆστος ἐπιμελητὴς τε καὶ ἐπανορθωτὴς τῶν τρόπων εἰς ἑτέρα πέντε ἔτη αἰρεθεὶς θυμῶν τε τῆς βουλευτῆς ἐν τῷ συνέδριῳ, ὅσάκις ἂν ἔδρα αὐτὸ, καὶ τὴν ἀφίξιν πρὸς αὐτὸν ποιεῖσθαι, τὸ μὲν, ἵνα θεοσεβῶσι, τὸ δὲ, ἵνα ἀπονητὶ συνίωσιν, ἐκέλευσεν.* Locus corruptissimus: quid enim illud *ἔδρα αὐτό*. deinde ubi est alterum membrum, quod necessario postulat adjectum *τε* voci *θυμῶν*? planissime instituit duo Augusti instituta referre, quorum alterum est *τῆς θυμῶν*, alterum in hac lectione non comparet. Neque hunc locum sanat illa nupera quorundam emendatio, *ἔδει αὐτὸ ποιεῖσθαι, καὶ τὴν.* neque eorundem versio recta, quæ hæc est: *Fussit, ut senatores, quoties in curiam convenire, aut se accedere deberent, suffitum adolerent, partim ut se religiose gererent, partim ut eo minore cum molestia convenirent.* Existimarunt illi, in hoc Suetonii loco verba illa *minore molestia* ad institu-

& minore molestia senatoria munera fungerentur, sanxit, ut prius quam consideret quisque, thure

stitutum adolendi referri : & illam Tranquilli, vel suam potius sententiam a Dione esse expressam adnotarunt. Sed neque ea est Suetonii mens, quam illi putarunt, ut ante monuimus; neque ad Suetonii verba oculos intendit Dio, cum hæc scripsit. Similia quidem narrant, sed non eadem omnia. Voluit uterque, ut ex eorum verbis planum est, indicare, quomodo Augustus senatorum religioni & commodo consuluerit. de religione eadem ambo referunt: non item in altero faciunt. nec mirum: cum variis rationibus senatorum commodis sit ab Augusto consultum. scribo igitur in Dione: Θυμιάν τε τὰς βαλεντάς ἐν τῷ συνεδρίῳ ὁ σάκις ὧν ἔδρα αὐτῶν ἦ, καὶ τὴν ἀφίξιν πρὸς ἑαυτὸν εἰ ποιεῖσθαι. hoc est, *iusit senatores, quoties senatus ageretur, adolere in curia, neque ad se venire: illud, ut religiosius se gererent, hoc ut sine molestia convenirent.* Ex ἔδρα αὐτὸ ἦ fecimus, ἔδρα αὐτῶν ἦ certissima conjectura. Sic diem senatus solent exprimere Græci. Idem Dio lib. LV. Τὰς τῆς γερασίας ἔδρας ἐν ῥηταῖς ἡμέραις γίνεσθαι ἐκέλευσε. lib. LVI. in simillimo isto loco: Τὸ μὲν γὰρ πλεῖστον ἄλλως τε καὶ ὁ σάκις ἔδρα αὐτῶν ἐγίγνετο ἐν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν αὐτῷ γε εἶν ὅτε τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἐσιόντα αὐτὸν καὶ ἀπίοντα αὐτοῖς ἡσπάζοντο. ἤδη δὲ καὶ ἐν τῷ παλατίῳ καὶ καθήμενόν γε ἐστὶ ὅτε καὶ κατακείμενον εἴχ ὅτι ἡ γερασία, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱππεῖς, τὰ τε δῆμῳ πολλοί. & alibi multis locis. Jam habes orationis τὸ κατάλληλον, hoc est, alterum membrum, quod in vulgata lectione & aliorum emendationibus non comparere ante diximus. Sed veram lectionem non habebimus, nisi negationem ante verbum ποιεῖσθαι adjecerimus: ita erunt omnia plana. Sensus enim est, Augustum ut laborem senatorum levaret, instituisse, ne die senatus, Ave matutini ferendi causa, venire ipsius domum necesse haberent. Probamus ex modo allato Dionis loco, & ex Suetonio, qui hanc ipsam sententiam aliis verbis retulit infra cap. LIII. *Die senatus, ait, nunquam patres nisi in curia salutavit.* Tiberius in oratione funebri Augusti: *Ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις καὶ τὴν γερασίαν ἐν αὐτῷ τῷ βαλεντηρίῳ ἡσπάζετο.*

V A R I O R.

35. *Servavitque etiam excusantibus.*] Ms. I. Palat. æque ut Casauboni, *excusatis.* quod recepit GRUTEAUS. nec longe abeunt secundus & tertius: *excusantis.*

C A S A U B O N.

Ut priusquam consideret quisque, thure ac mero supplicaret.] More eorum temporum, quoties ferii quid aggredierentur. Ovidius præcipiens uxori suæ, quomodo Liviam adiret:

*Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
Thura fer ad magnos vinaque pura deos.*

Notemus vero duplicem circa introitum curiæ Romanorum morem: nam & magistratus soliti rem divinam facere, atque exta consulere, priusquam ingrederentur. Appianus *Ἐμφυλ.* lib. II. *Ἐθὺς ἐστὶ τοῖς ἀρχαῖς, ἐς τὴν βαλὴν εἰσιδῶσιν ὁμνίζονταί τε προσεύχονται.* Eum morem servat Cæsar, quando in curiam novissime ingreditur, Suetonius I. cap. 81. *Dein pluribus hostiis caesis, cum litare non posset, introiit curiam præterea religione.* & in ea historia alii plures. Diversus ab hoc ritus est, cujus auctor isto loco dicitur Augustus: ut senatores, priusquam considerent, thure & mero supplicarent. Simile jam olim factitatum ab exterarum gentium legatis curiam introeuntibus reperio. Apud Polyb. lib. xv. legati Romanorum Carthaginensibus tumore vano se efferentibus, & rebellare parantibus in primis objiciunt, quod legati ipsorum paullo ante παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, εἰ μόνον τοῖς θεοῖς σπείσαντο καὶ τὴν γῆν προσηκύναιεν, καθάπερ ἐστὶν ἔθος τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγενῶς τὰς πόδας καταφιλοῦεν τῷ συνεδρίῳ. Ait plane morem esse omnium hominum (de exteris hoc audio & eorum legatis) in ingressu curiæ diis libare & limen adorare. legatos autem Carthaginensium, huic consuetudini, ipsius confessus adorationem adjecisse, fœdam, & dimissi fractique animi indicem. Idem alibi de Prusia rege Bithyniæ, qui Romam venerat: *Τότε κατὰ τὴν εἰσοδὸν τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, εἰς κατὰ τὸ δῦρετρον ἀνέστης τὰ συνέδρια, καὶ καθέως τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας προσεκύνησε τὸν εἶδόν καὶ τὰς καθημένους, ἐπιφθεγγάμενος, ΧΑΙΡΕΤΕ ΘΕΟΙ ΣΩΤΗΡΕΣ.* Quod ad senatores, antiquissima Romæ ea fuit consuetudo, ut de majore negotio, & in quo ipsorum animi essent suspecti, senatus juratus sententiam diceret. Exemplum ex Livio & aliis possem proferre, nisi factum id jam esset a Lipsio ad IV. Annal. Taciti. Plinii locum non omitto, nec meam de eo conjecturam. Epist. lib. v. epist. 14. *Flavius interdicendum ei advectionibus in quinquennium censuit: & quamvis neminem auctoritate traxisset, constanter in sententia mansit: quin etiam Dextrum, qui primum diversum censuerat, per lata lege de senatu habendo jurare coegit, e Republ. esse quod censuisset.* Sic legitur vulgo hic locus: cum scribendum sit, nisi animi fallor, *prolata lege.* Nam hoc vult Plinius, Aprum in illa acri cum Dextro altercatione, repente adegisse illum jusjurandum: *Esse e republ. quod censuisset:* idque beneficio legis de senatu habendo, quæ ideo ab ipso est prolata. ejus legis auctorem facit Lipsius Trajanum, argumento istius loci. Ego antiquiorem puto, atque adeo Augusti ipsius fortasse: nam de Trajano qui colligi ex hoc Plinii loco queat, nullus video.

thure ac mero supplicaret apud aram ejus dei, in cujus templo coiretur : & ne plus quam bis in mense legitimus senatus ageretur, Kalendis & Idibus : neve Septembri Octobrive mense

T O R R E N T.

Neve Septembri Octobrive mense.] An forte ob vindemiam ? nam quod ante cap. xxxiii. de Novembri, ac Decembri dixit, non satis assequor.

C A S A U B O N.

Apud aram ejus dei, in cujus templo coiretur.] Quid si autem in curia, non in templo coiretur ? sed puto & in singulis curiis fuisse aram alicujus numinis, ut in Julia Victoriæ. de qua multa Dio lib. li. & noster hoc ipso libro extremo. Appositus ad hanc rem Symmachi locus de illa ara ad tres Augg. qui tolli eam jusserrant : *Illā arā concordiam tenet omnium : illā arā fidem convenit singulorum : nec aliud magis auctoritatem facit sententiis nostris, quam quod omnia quasi juratus ordo decernit.*

Legitimus senatus ageretur.] Sic omnes vett. sic omnes editi, pro haberetur. dictum, ut agere conventum. *Senatus legitimus* opponitur ei, qui indicitur a consulibus, aliove cui competit id jus. Capitolinus in Gordianis : *Non legitimo, sed indicto senatus die cos. venit in curiam.* Hæc proprie βελή σύγκλητος Græcis dicitur : nam indicare dicunt συγκαλεῖν βελήν vel προγράφειν βελήν, ut Plutarchus in Bruto. *edicere senatum*, Suetonius in Julio. *At senatus legitimus* Græcis est βελή κατήκιστα, νόμιμος aut ἔννομος, vel κυρία. Dio lib. lv. hoc ita narrat : βελὰς κατὰ μὲνας κυρίας ἀπέδειξε. ubi puto scribendum ex Suetonio 6 βελὰς sive δύο βελὰς. Sic accipiendum apud Spartianum in Adriano : *Senatui legitimo, cum in urbe vel juxta urbem esset, semper interfuit.*

Et idibus.] Martias excipe, lib. super. cap. lxxxviii.

Neve Septembri, Octobrive mense.] Omnino propter vindemias hoc institutum, quarum gratia feriæ mensuæ conceduntur in Codice. *Iustum autem vindemiae tempus*, inquit Plinius, *ab æquinoctio ad vergiliarum occasum dies xliv.* In Italia fieri solitæ vindemiae mense Octobri, aliquanto post æquinoctium autumnale : in frigidioribus locis, ut in climate quod & ducitur & dicitur διὰ Βυζαντίæ, mense Novembri sub autumnii exitum, non multo ante solstitium hibernum. Hoc ideo dicimus, ut obiter Agathiae locum emendemus e libro quinto. Verba ejus sunt hæc : *Ἡνίκα γὰρ ἐκείνη τῇ ἔτει ἡ φθινοπώρῃ ἐληγεν ἄρα, ἔτι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων συμπόσια ἐτελείτο ἥπερ τοῖς Ῥωμαίοις νεόμισται.* Merito quærent eruditi, quænam sint ista τῶν ὀνομάτων συμπόσια. Caterum ad Nominalia Romanorum hoc referre aut ad Græcorum ἀμφιδρόμια, par & similis ratio, imo ἀλογισία. de publico enim festo, non privorum solennitatibus sentire Agathiam constat : neque huc facit hilum locus Tertulliani, quem proferunt iidem. Legendum ajo,

τὰ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων συμπόσια, id est, festos vindemiarum dies. de hoc festo, quæ sunt pridem aliis observata, non reponam.

V A R I O R.

Ne plus quam bis in mense.] Senatus legitimus est, cujus agendi statim dies ac solennes, olim plures, sed bini singulis mensibus, ex instituto Augusti, ut senatores minore molestia senatoria munera fungerentur. Quam ego rationem, a Suetonio adductam, speciosam magis, quam veram puto. Vera forte fuerit, quod minus expediret Principi sæpius, ut in veteri repub. convenire senatum. Eadem de causâ collegia omnia, præter antiqua & legitima, dissolvit Augustus. Id enim paullo ante dixit Suetonius. Speciosa ratio, quod non antiqua ea & legitima, id est, antiquioribus legibus approbata. Vera autem, quod plurimæ factiones titulo collegii novi ad nullius non facinoris, præsertim in Principem, societatem coitura tandem metuerentur. quod non obscure etiam indicat noster. Sic idem Augustus, prætextu oneris, laboris, ac discriminis maximi in se derivati, pacatas provincias senatui & populo dedit, sibi autem eas servavit, in quibus usus esset ac vis legionum. Revera autem, quia in his præcipuum erat Principis munimentum. Senatus legitimi multa mentio est in veteri kalendario Romano : in quod, paucis visum, cum incidissem nuper, operæ pretium putavi ex eo ad hunc locum enotare fixos dies, quibus ea, qua id scriptum est, tempestate, senatus legitimus ageretur, in gratiam Antiquitatis studiosorum. Menses igitur singulos videamus :

J A N U A R I U S.

Kal. Januar. SENATUS LEGITIMUS.
v. Id. SENATUS LEGITIMUS.
x. Kal. Febr. SENATUS LEGITIMUS.

F E B R U A R I U S.

iii. Non. SENATUS LEGITIMUS.
Idib. SENATUS LEGITIMUS.

Deerant in Ms. quatuor menses, Martius, Aprilis, Majus, Junius. Reliquorum legitimi senatus dies isti sunt :

J U L I U S.

Kal. Jul. SENATUS LEGITIMUS.
xvi. Kal. Aug. LUDI. SENAT. LEGIT.

A U G U S T U S.

iii. Non. SENATUS LEGITIMUS.
xviii. Kal. Sept. SENATUS LEGITIMUS.

S E P T E M B E R.

Kal. Sept. SENATUS LEGITIMUS.
Idib. LUDI. SENAT. LEGIT.

O C T O B E R.

v. Non. SEN. LEGIT. DIES ÆGYP.

menſe ullos adeſſe alios neceſſe eſſet, quam ſorte ductos, per quorum numerum decreta confici poſſent : ſibiſque inſtituit conſilia ſortiri ſemeſtria, cum quibus de negotiis ad frequentem ſenatum referendis ante tractaret. Sententias de maiore negotio, non more, atque ordine, ſed prout libuiſſet, perrogabat : ut perinde quiſque animum intenderet, ac ſi cenſendum magis quam aſſentiendum eſſet. Auctor & aliarum rerum fuit: 36

in

Prid. Id. N O V E M B E R.
SENATUS LEGITIMUS.
D E C E M B E R.
I I I. Non. SENATUS LEGITIMUS.
Idib. SENATUS LEGITIMUS.

Id Kalendarium ſub Constantio, Constantini Magni filio, editum videtur, circa annum Chriſti vulgarem CCCLIV. Ex eo apparet, plerisque menſibus, ut inſtituerat Auguſtus, bis; quibuſdam ſemel, ter etiam, legitimum ſenatum actum fuiſſe. Huic opponitur ille, qui extra ordinem ab iis, quibus ejus rei poteſtas, quoties neceſſe erat, indicebatur. Unde *indictus* dicitur, alius a legitimo. BOXHORN.

T O R R E N T.

Conſilia ſortiri ſemeſtria.] Liber opt. *ſemenſtria*. Auguſtus autem primum ex magiſtratibus (demptis tamen conſulibus) ſingulos, & ſenatores xv ſorte legit, qui per ſenos menſes ſibi in conſilio eſſent: ſenior vero, L. Munatio Planco & C. Silio Cæcina coſs. xx. ſibi conſiliarios annuos petivit, decretumque ut quæcunque cum hiſ conſulibuſque, & qui deſignati eſſent conſules, egiſſet, non minus rata eſſent quam ſi in ſenatu acta fuiſſent. Dion lib. LIII. & LVI.

Non more neque ordine.] Melius libb. mss. omnes, *non more atque ordine*, & mox *perrogabat*, non *prærogabat*. Sup. Cæſ. cap. xxi.

C A S A U B O N.

Per quorum numerum decreta confici poſſent.] Ante Auguſti conſtitutionem SCtum a paucioribus quadringentis perfici non potuit. Dio lib. LIV, 'Ορῶν ὅτι & αἱ συχνοὶ συνελέγοντο, ἐκέλευσε τὰ δόγματα αὐτοῖς καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἢ τετρακοσίοις γίνεσθαι: & γὰρ ἐξῆν, τινὰ ἐκ τῶν πρὶν ἄλλως κυρῆσθαι. Erat autem numerus neceſſarius alias alius pro vario genere rerum, de quibus decernebat ſenatus. Dio lib. LV. Τὸν τε ἀριθμὸν τὸν εἰς τὴν κύρωσιν τῶν δογμάτων ἀναγκαῖον καθ' ἑκάστον εἶδος αὐτῶν ὡς γε ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν, διανομοθέτησε. Huc refero legem Constantini in Theodoſiano Codice, cujus verba ſunt: *Placet, ne minus quinquaginta clarissimi veniant in ſenatum: certum eſt namque, hoc numero large abundare ſubſtantiam virtutis honoranda.*

Conſilia ſortiri ſemeſtria.] *Conſilia* pro conſiliariis, ut matrimonia pro uxoribus & alia multa. Dionem vide in actis anni DCCXXIX. lib. LIII. & lib. LXI. in anno DCCLXVI.

Cum quibus de negotiis ad frequentem ſenatum re-

ferendis ante tractaret.] Hoc eſt, quod Græci προβουλευεῖν vocant. libera rep. hæ erant ſenatus partes, deinde res in concionem ad populum deferrebantur, quæ quidem maioris momenti eſſent: ideo Græci rerum Romanarum ſcriptores ſenatores aliquando προβούλας, & SCta προβουλευματα nominant. Auguſtus vindicat ſibi, quod erat ſenatus: illi tribuit, quod erat populi. plebis Rom. ut olim Megarenſium, εἰδὲις λόγος. Ex eo ſub Imp. aut raro aut nulla plebiſcita.

Non more atque ordine.] Ordo quem intelligit, ex lib. LIV. Dionis utcumque intelligi poteſt, ubi de Lepido fermo eſt, & ex lib. LVI. ubi de Germanico & Druſo Tiberii filiis. in Viterb. eſt *perrogabat*, ut in plerisque aliis Mss.

Ac ſi cenſendum magis quam aſſentiendum eſſet.] Proprie igitur *cenſere* non dicitur, niſi qui novam ſententiam in ſenatu dicit, eamque vel oratione, vel de ſcripto pluribus explicat: quod tamen *decernere* dici ſolet. Unde in faciendo SC. notari ſolitur, quo referente, quo decernente, & quo primum aſſentiente id ſit factum. *Aſſentiendi* autem in ſenatu triplex modus, voce, manu, pede. Porro ad aſſentiendum alteri & mediocriſ attentio deſideratur, & induſtria quoque mediocriſ: quum ad cenſendum oporteat venire meditatam, aut ſolerti ingenio eſſe præditum, idoneo conſilium in arena capere. Auguſtus vero, inſtituto more ſententias prærogandi & quidem nullo certo ordine, ſingulos cogeſſet attendere, & ad dicendam ſententiam ſe parare. Simile eſt, quod in re longe diverſa Quintilianus ſcriptor optimus præcipit: ut præceptor ſuos frequenter interroget, & iudicium diſcipulorum experiatur: cauſam adjicit quam & Auguſtus, cum hoc inſtitueret, eſt ſecutus: *Sic audientibus ſecuritas aberit: nec quæ dicentur, perfluent aures: ſimulque ad id perducentur quod ex hoc queritur, ut inveniant ipſi & intelligant.*

V A R I O R.

Cum quibus de negotiis ad frequentem ſenatum referendis ante tractaret.] In Tacito eſt, *prætractare*, in re prope ſimili, libello de Majorum noſtrorum moribus. *Prætractare* eſt προβουλευεσθαι. Cæterum hoc quoque reponendum eſt inter callida illa conſilia Auguſti, quibus *munia ſenatus invaſit*, ut loquitur Tacitus Annal. I. Quæ enim reliqua vis frequenti, legitimo, aut indicto ſenatui, ubi præcipuam ejus partem ſuarum partium jam ante fecerat Auguſtus? BOXHORN.

Prærogabat.] Recepi lectionem codicis Salmaſiani, Caſau-

in quæis, ne acta senatus publicarentur : ne magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur : ut proconsulibus ad mulos, & tabernacula, quæ publice locari solebant, certa pecunia constitueretur : ut cura ærarii a quæstoribus urbanis ad prætorios prætoresve transfret : ut centumviralem hastam, quam quæstura functi consueverant cogere, decem-

Casaub. Ursini & trium Palatinorum cum Grutero, qui legunt *perrogabat*. Tacit. iv. Hist. 9. *Cum perrogarent sententias consules*. Et sic quoque editiones optimæ, Romana, Aldina, Stephaniana.

T O R R E N T.

36. *Ne acta senat. publ.*] Quod initio consulatus sui Cæsar statuerat. Sup. Cæs. cap. xx. De actis autem senatus, non de senatus consultis loquitur Sueton. ut Beroaldus credidit.

Ne statim in provinc. mitterentur.] Ut eo nempe intervallo remitterent animos, quos continuata imperia extollere solent. Sic & Pompejus consulatu, quem solus gessit, si Dioni credimus lib. xl. instituit, ut qui magistratu abissent, intra quinquennium proximum exteris provincias ne sortirentur. sublata enim provinciarum spe, minus ambibant magistratus.

Ut proconsulibus ad mulos & tabern.] Num proconsulibus tantum? an potius omnibus provincias regentibus? Quod si recipimus, (nam omnium eadem ratio est) magis proprie loqueretur Sueton. si præsidēs, non proconsules diceret. Proconsulis enim appellatio specialis est, præsidis vero generalis, qua & proconsules, & proprætores, & legati Cæsaris, & quicumque alii provincias regunt, continentur. l. i. de Officio Præsidis. Et sic quidem J. Cti. Alii vero auctores ut olim prætoris, sic proconsulis nomine generaliter usi sunt. Quod autem Augustus constituit, ut ituris in provinciam non res ipsæ, sed pro rebus pecunia daretur, id antea quoque sæpius observatum fuisse, non ex uno Ciceronis loco colligitur, sed Augustus perpetuum esse voluit. Postea tamen Alexander, si Lampridio credimus, & sumptum moderatus est, & res ipsas attribuit, vetusto scilicet more. nam & Labeo originem *supellectilis* fuisse ait, quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent, quæ sub pellibus usui forent, l. vii. de Supell. leg. Eademque ratione *Vasarium* appellat Cicero in Pisonem. nam & hoc militare verbum est. Unde *vasa colligere, conclamare vasa, & referre vasa*. Verba autem Ciceronis explicavimus Vespas. cap. viii.

Cura ærarii a quæstoribus.] Claudius vero eam quæstoribus reddidit. Sueton. Claud. cap. xxiv. Qui etiam inde appellati sunt, quod acquirendæ & conservandæ pecuniæ publicæ præessent, ut Pomponius tradidit l. ii. de Orig. juris. Dion initio lib. liii.

C A S A U B O N.

36. *Ne magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur.*] Dio lib. liii. Κοινῇ δὲ δὴ πᾶσιν αὐτοῖς ἀπηγόρευσε, μηδένα, πρὸ πέντε ἐτῶν μετὰ τὸ ἀρξῆαι, ἐν τῇ πόλει κληρῶσθαι. Caussam libro priore indicavimus.

Quæ publice locari solebant.] M. Tullius passim. Vide Livium initio lib. xlii. in re nota errasse Dionis interpretes omnes miror, eoque monere obiter visum. quare hæc illius verba lib. liii. Τὸ μὲν γὰρ πάλαι ἐργολάβοι τινες παρὰ τῷ δημοσίῳ, πάντα σφίσι τὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν φέροντα παρέιχεν. ita verte: Nam olim quidam erant, qui præbenda ituris in provincias publice redimerent, & quicquid iis muneris sui caussa opus esset, exhiberent. Notum de Ventidio Basso, qui fuit ἐργολάβος & præbendorum manceps. Ea veteris reip. consuetudo non circa rectores tantum provinciarum ab Augusto sublata est, sed reliquos quoque magistratus urbicos, quibus de publico data merces annua & cibaria. Circa eosdem tamen servatus ex parte mos vetus in tabulis, chartis, cæterisque aliis hujusmodi. Exstat S. C. de curatoribus aquarum publicarum Augusto Principe factum, in quo scriptum: *Ut qui ita delati essent, iis prætores ærarii mercedem, cibaria, quanta præfecti frumento dando, dare deferreque solent, annua darent & attribuerent. iisque eas pecunias sine fraude suas facere licent: utique tabulas, chartas, cæteraque quæ ejus curationis caussa opus esset, iis curatoribus præbenda.* Q. Ælius, P. Fabius coss. ambo, alterve si iis videbitur, adhibitis prætoribus qui ærario præsint, locent.

Ut centumviralem hastam decemviri cogerent.] Lucanus Panegyrico ad Pisonem:

*Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno iudice causas.*

Vetus consuetudo Romæ est, ut quotannis viginti sex viri populi suffragiis crearentur: e quibus constituebantur decemviri stilitibus judicandis, triumviri monetales, triumviri capitales, quatuorviri curatores viarum intra Urbem, duumviri curatores extra Urbem, & quatuor præfecti, qui in Campaniam mittebantur. quæ vetus consuetudo sub Augusto partim servata, partim abolita est. Dio lib. lvi. fusc. meminit eorundem viginti sex virorum & Festus in *præfectura*, cujus locum cum verbis Dionis confer. nam maximi viri in eorum expositione mihi non satisfaciunt.

decemviri cogerent. Quoque plures partem administrandæ Reip. caperent, nova officia 37 excogitavit: curam operum publicorum, viarum, aquarum, alvei Tiberis, frumenti populo dividundi, præfecturam urbis, triumviratum legendi senatus, & alterum recognoscendi

T O R R E N T.

Decemviri cogerent.] Pomponius l. ii. de Origine juris, decemviros litibus judicandis, qui hastæ præessent centumvirali, eodem ferme tempore constitutos tradit, quo prætor peregrinus primum factus est, quoque triumviri monetales, & capitales, circa annum dxi. ab U. C. An igitur alios creavit Augustus? Quod ego sane non existimo. iidem enim fuere, & quidem (ni fallor) ex corpore centumvirorum, quanquam alios convocandi jus habebant. Augusto enim priores fuisse, non solum Pomponii evincit auctoritas, sed ipsa nominis scribendi ratio, cum hodieque existant antiqua marmora, in quibus, x-VIRI STILITIBUS JUDICANDIS scribitur, ut *stlocum*, & *stlatum*, & *stritavum* dicebant veteres. Contigerat autem medio tempore, ut quæstura functi eorum muneri præficerentur. Quod Augustus abrogavit. Vide inf. Vesp. cap. x.

37. *Curam operum publicorum.*] Eam L. Vitellius administravit. Sueton. Vitell. cap. v. Olim censorum erat, aut ædilium etiam, nisi cuiuspiam extra ordinem demandaretur.

Viarum & aquarum & alvei Tiberis.] Melius MSS. duo, *viarum*, *aquarum*, & *alvei Tib.* Cujus officii, ac nominatim riparum, & alvei Tiberis, frequens in antiquis marmoribus mentio. Sed & Pompon. l. ii. de Orig. juris, quatuorviros olim institutos fuisse tradit, qui curam viarum gererent. *Aquarum* autem, puta Marcia, Virgineæ, &c.

Frumenti pop. dividundi.] *Dividundi* tantum? an emundi etiam? exstant enim veteres denarii, in quorum parte altera Cereris effigies cum his verbis: PISO. CÆPIO. Q. in altero vero duo viri inter spicas. Asscriptum, AD FRU. EMU. EX. S. C. Addam & hanc inscriptionem: L. CASURIO L. F. CLU. SPECULATORI. AED.

IV-VIR. I. D. Q. ARG. PUBL. ET. PEC. ALIMENTAR. DEFENSORI. REIP. CUR. ANN. POPULO. PRÆBITÆ. COSCONIUS. SECUNDINUS. Sed Dion lib. l. iv. prætorios ab Augusto constitutos dicit tam eos qui frumenti dividundi, quam qui viarum muniendarum curam gererent.

Præfecturam urbis.] Hanc non tam instituit Augustus, quam auxit atque ornavit, cujus postea in immensum crevit auctoritas. De qua, uti & de prætorum numero, vide Pomponium de Origine juris. Addam interim Eusebii locum Olymp. clxxxviii. *Messala Corvinus primus præfectus Urbi factus, sexto die ma-*

gistratu se abdicavit, incivilem potestatem esse contestans.

Triumviratum legendi sen.] Et senatum legere, & equitum turmas recognoscere, censorum munus erat. Et Sueton. quidem censes creasse Augustum hic commemorat, verum hi, ut ante notavimus cap. xxvii. neque in censura quicquam memorabile gesserunt. neque post ipsos creati alii. Sed Augustus suscepta morum præfectura triumviros, de quibus hic Sueton. in partem muneris censorii adhibuit, veluti subcenses quosdam, idque ex consilio Mæcenatis, apud Dionem. De equitum autem censione, quam recognitionem Tranquillus vocat, Plutarchus Pompejo, Gellius lib. iv. cap. xii. Festus in *Censio*, & *Impolitias*. Differt etiam censio a transvectione, de qua cap. sequenti.

C A S A U B O N.

37. *Quoque plures partem administrandæ reipub. caperent.*] Mæcenatis prudens præceptum est apud Dionem lib. l. ii. quod videtur secutus Augustus: Καλῶς ἔχει, inquit, διὰ πλείονων πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα διαγέσθαι, ὅπως καὶ ἀφελῶνται μάλᾳ συχνοί, καὶ ἔμπειροι τῶν πραγμάτων γίγνεται.

Curam operum publicorum.] Pereunte censura simul cum libertate, in plures διακονίας ἐπιμελείας divisus est is magistratus, factique sunt curatores plures pro una censura. non infrequens in antiquis monumentis lapideis titulus, CURATOR OPERUM PUBLICORUM; & nonnunquam, CUR. SARTORUM. TECTORUM. OPERUM. PUBLICORUM. Hi sicut cæteri omnes, qui curam aliquam publice curabant, non magistratus erant, sed *quasi magistratus*, sicut vocantur a Frontino: ex quo uno optime intelligimus, quo jure fuerint, & quæ honorum insignia plerisque ipsorum concessa.

Viarum, aquarum, alvei Tiberis.] Hæc ita ἀπὸ συνθέσεως in membranis & prim. edit. De curatoribus viarum ab Augusto constitutis, erudite Lipsius ad l. iii. Taciti Annal. at ejusdem conjectura *riparum* pro *aquarum* substituentis, meo judicio non proba. Nam cui fiat verisimile, omissum a Suetonio in hoc albo curatorem aquarum? de quo officio vide in elegantissimo Frontini libello.

Frumenti populo dividundi.] Videtur, qui hanc curam sustinebat, alio nomine dictus *Minutia curator*. sic interpretor in lapide veteri, ubi sculptum: CURATOR. AQUARUM. ET. MINUTIAE. CUR. ALBEI. TIBERTIS. ET. CLOACARUM. URBIS. De Minutia frumentaria alii monuerunt.

Triumviratum legendi senatus & alterum rec.]

Utrum-

scendi turmas equitum, quotiescumque opus esset. Censores creari defitos longo intervallo creavit, numerum praetorum auxit. Exegit etiam, ut quoties consulatus sibi daretur, binos pro singulis collegas haberet: nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis maiestatem ejus imminui, quod honorem eum non solus, sed cum altero gereret. Nec parcius in bellica virtute honoranda, super xxx ducibus justos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curavit. Liberis senatorum, quo celerius Reip. adfuescerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, & curiae interesse permisit: mili-

Utrumque munus olim censorium. Tacitus de Volusio Annal. lib. IV. *Censoria etiam potestate legendis equitum decuriis functus est.*

V A R I O R.

37. *Alvei Tiberis.*] Repurgandi, & laxioris faciendi. Prisci locare solebant flumina *retanda*, (hoc enim verbum legitur in edicto praetorum) quod significat purganda. *Retas* enim arbores vocaverunt, quae aut ex ripis fluminis corruerent, aut in alveis eorum exstarent. A retibus autem dicuntur, quod praetereuntes naves impedirent, & instar retium retinerent, ut docet Gell. XI. 2. BEROALD.

T O R R E N T.

Cum altero gereret.] Duo mss. *ageret*. honorem scilicet.

38. *Virilem togam.*] Duo pervetusti codices, *virili toga lat. cla. inducere*. quam lectionem etiam Hubert. Gifanius affirmat, nec mihi displicet. Sunt qui a *virili toga latum clavum induere* legant, sed prior lectio magis Suetonii dictionem sapit. Vespas. cap. II. *Sumpta virili toga latum clavum, quanquam fratre adepto, diu averfatus est.* & apertius Aug. cap. xciv. *Sument virilem togam tunica lati clavi resuta ex utraque parte ad pedes decidit.* Distinguit autem tunica lati clavi senatum ab equite, ut annuli equestrem ordinem a plebe, Plin. lib. xxxiii. cap. II.

C A S A U B O N.

38. *Nec parcius in bellica virtute honoranda.*] Insigne est in hoc genere, quod de L. Tario Ruffo notat Plinius lib. xviii. cap. vi.

Super triginta ducibus justos triumphos.] Velim, notent diligenter hunc locum Romanae historiae studiosi. Est enim res quaestione digna, quomodo ab eo tempore, quo rerum potitus est Augustus, ad annum dccxl. (eo desiere triumpho; coepere ornamenta triumphalia decerni) triginta triumpho in Urbe acti sint. Et profecto aut valde negligenter scriptae eorum temporum res ad nos pervenerunt, aut hic aliquid mendii latet: sive alibi mentem habuit Suetonius, quum haec scriberet, eoque offendit, quod non facile putem, de tam accuratae diligentiae viro: sive hic aliquis descriptor cespitavit, de quo nihil pronuntio. Sane cum omnes veteres memorias excusseris, vix reperias ad dimidium numeri hujus,

qui triumphum eo spatio egerint. Et tamen ait, non *triginta*, sed *super triginta ducibus*; nec simpliciter *triumphos*, sed *justos*: quae tam diligens asseveratio aegre permisit nobis, ut de *minutis* quibusdam *triumphis* hunc locum exponamus, quos saepe & facile ab Augusto solitos concedi, variis locis scribit Dio lib. LIV. de Agrippae moderatione loquens in petendis honoribus: *Τῶν δὲ δὴ ἄλλων τινὲς ἔχ' ὅτι τὰ αὐτὰ ἔτοιμασσαντες, ἀλλ' οἱ μὲν ληστὰς συλλαμβάνοντες, οἱ δὲ πόλεις σασιαζύσας καταλλάσσοντες, καὶ ἐπαρέγοντο τῶν νικητηρίων, καὶ ἐπεμπον αὐτὰ ὁ γὰρ Αὐγούστος καὶ ταῦτα ἀφ' ὧν τις τὴν γε πρώτην ἐχαρίζετο.* Ex eodem optimo scriptore discimus, quod olim in Julio Caesare visum fuerat, cum Hispaniensis triumpho honorem ambitiose legatis suis, qui propriis auspiciis nihil egissent, communicavit: id Augustum interdum esse imitatum, ut de Carinate narratur lib. LI. qua fortasse ratione defendi hujus loci scriptura ac sententia possit.

Liberis senatorum, quo celerius reipubl. assuescerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, & curiae interesse permisit.] Jus veniendi in senatum habebant olim, primum ii quos legerant censores, deinde ii, qui mandatos sibi a populo (cujus fuit proprium jus suffragiorum) magistratus curules obtinebant, postremo praetextati senatorum filii. licuit enim patribus quoties in curiam venirent, suos secum filios adducere. Caussam ejus moris aperit Suetonius. Mansit ea consuetudo usque ad tempora Papyrii praetextati, cujus nota historia. Ab eo tempore intermissus mos longo intervallo ab Augusto restituitur. etsi Augustus non tam priorem morem revocasse, quam imitatione majorum novum jus invexisse in civitatem videtur: neque enim curiae aditum tantum liberis senatorum aperuit, sed etiam senatorum insignibus decoravit, ac quodammodo in senatorium ordinem allegit. Veteri jure tantum equites erant: Isidorus l. ix. c. 4. *Quamvis senatoria quis origine esset, usque ad legitimos annos eques Romanus erat: deinde accipiebat honorem senatoris dignitatis.* Appellat legitimos annos aetatem senatorium, quam illis temporibus fuisse xxv annum, ex Dione pridem scimus. Non igitur poterant senatorum liberi tunicam lati clavi induere: id enim erat senatorii ordinis insigne. Ex hoc vero Augusti instituto tunica laticlavica cum virili toga sumpta a liberis senatorum, quibus & curiae

curiæ interesse permissum. An hoc ante Octavium Romæ jus non fuit? Haut temere quærat hoc aliquis: nam de veste quidem palam est, quod ipse aliis tribuit, id ei contigisse, manifesto declarant hæc Suetonii infra: *Sument virilem togam, tunica lati clavi resuta ex utraque parte ad pedes decidit.* quorum enim isto loco & tempore ea tunica, nisi vel cum virilis toga esset induenda, vel cum prætexta deponenda? Id ætatis vero senatorum liberos laticlavia tunica ornari solitos nusquam invenio ita clare expressum, ut fuisse eum publicum morem omnium, posse inde colligi existimem. sunt, quæ id suadeant loca nonnulla: ut hæc apud Statium lib. v. Sylvarum, in Proptreptico ad Crispinum:

*Sic te, clare puer, genitum sibi curia sensit,
Primaque patritia clausit vestigia luna:
Mox Tyrios ex more sinus, tunicamque potentem
Agnovere humeri.*

Non igitur primus Augustus hoc instituit. Ego vero quod in Augusto factum est, non jus commune fuisse, sed privilegium puto. Videtur enim Julius Cæsar, qui tunc temporis in repub. pro libidine omnia gerebat, cum de nepote hoc suo (quod tradunt historici) maximam spem concepisset, & brevi eum ad rerum administrationem adinoveri cuperet, suæque id putaret referre, hoc primus instituisse, & in eo usurpasse: fortasse & in aliis idem facturum, si diutius rempubl. rexisset. quod ipsi non licuit, Augustus filius non tam majorum, ut ante dicebamus, quam patris vestigia premens, ut in aliis plerisque, hoc primus sanxit, & in mores recepit. Fieri etiam potest, ut hic mos per confusionem bellorum civilium institutus, ad ea tempora duraverit, quibus cessit omne imperium Augusto: qui quod licentia temporum fiebat, ut jure fieri liceret, instituerit: ut non male etiam sic rei auctor dici queat. Magnum hujus rei argumentum quod de Julio Cæsare narratur, quem scribit noster *usum lato clavo ad manus simbricato: nec ut unquam aliter quam supra eum ingeretur, & quidem fluxiore cinctura.* unde manasse Syllæ dictum constat, optimates sæpius admonentis, ut male præcinctum puerum caverent. Ecce, puerum vocat Sylla, quem latum clavum gestare dixit: ergo ante ætatem senatoriam gestavit. Illud certum, quocunque tempore id coeperit, sub initia principatus Augusti ita fieri solitum in splendidiorum equitum liberis. arguit Ovidius de se minurriens Tristium lib. iv.

Interea tacito passu labentibus annis,

Liberior fratri sumpta mihi que toga est:

Induiturque humeris cum lato purpura clavo.

Id quod factum esse certum est tertio vel quarto anno circiter post Augusti in urbem reditum a victo Antonio. Hoc jus præclare expressit Statius Sylvarum lib. iv. in carmine ad Julium Menecratem:

*Quippe & opes & origo sinunt hos lampade prima
Patritias intrare fores: hos pube sub ipsa
(Si modo prima bonis invicti Cæsaris adsunt
Numina) Romulei limen pulsare senatus.*

Ait tali profapia ortum, posse cum virili toga latum clavum sumere, & interesse curiæ: si tamen, inquit, ea fuerit voluntas Principis: quod non temere ab eo adjectum. sive enim ex Augusti constitutione, sive ex alius Imperatoris innovatione, non ita fuit hoc jus promiscuum, ut sine cognitione Principis usurpari posset: quin patres id ab eo liberis suis, quos destinabant reipubl. administrationi, petebant: propterea *munus* hoc vocat idem Statius alibi: *Notus adhuc tantum majoris munere clavi.* Sæpeque evenit, ut fratrum alter beneficio Principis uteretur, abstinere alter, pro patris voluntate, vel ingenii diversitate. Suetonius in Vespasiano, cap. 3. *Sumpta toga virili latum clavum, quamquam fratre adepto, diu aversatus est, neque tandem appeteret, compelli nisi a matre potuit.* Sæpe item accidit, ut quos vota parentum curiæ destinassent, eos vel fortuna adversa cogeret, vel propria voluntas impelleret retrocedere, & inferiore gradu subsidere: iis ponendus latus clavus erat elapsa ætate senatoria. testis locuples Ovidius, qui, postquam latum clavum a se sumptum dixit, & vitam suam ad ætatem usque senatoriam descripsit, subdit:

*Curia restabat: clavi mensura coacta est:
Majus erat nostris viribus illud onus.*

Postea eo ventum, ut etiam eorum qui equites tantum erant, quidam latum clavum retinerent, & veste senatoria decorarentur: quod ex Dione aliisque scriptoribus docti viri ante nos monuerunt. Ab hoc more manavit illa senatorum distinctio in juvenes, & honoribus perfunctos. Tiberius apud Tacitum vi. Annal. cap. 2. de senatoribus loquens: *Sed quos omitti posse, quos diligi? semperne eosdem, an subinde alios? & honoribus perfunctos, an juvenes? privatos, an magistratibus?* Idem lib. xiii. 25. *Julius quidam Montanus senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capeisset.* Juvenem tum fuisse Montanum hunc suadet hoc ipsum, quod de eo narrat ibi Tacitus. talis fuit & Julius ille Calvester, quem Suetonius in Domitiano vocat *tribunum laticlavium*: Dio quasi explicans, *νεανικὸν περιλαβερχικότα ἐς βασιλείας ἐλπίδα.* juvenem, qui in spem senatorii ordinis tribunatum militum fuerat functus. Isti sunt, quos juvenes secundi ordinis appellabant: primo gradu iis concessio, qui domum Augustam, vel sanguine, vel affinitate, aut aliqua necessitudine contingerent. Statius præfatione lib. iv. Sylvarum: *Proximum est Lyricum carmen ad Septimum Severum juvenem (uti scis) inter ornatissimos secundi ordinis.* Causam accipe ex ipso carmine ad Septimum misso:

Hic parvus inter pignora curia

Contentus arcto lumine purpura

Crescis, sed immensos labores

Indole patritia secutus.

Ait inter juvenes senatorios adolevisse istum, etiam contentum angustiore purpura: recte enim *arcto* lumine emendavit magnus olim Turnebus in suis Adversariis, non alto.

militiamque auspicantibus, non tribunatum modo legionum, sed & præfecturas alarum dedit: ac ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlavios præposuit singulis alis. Equitum turmas frequenter recognovit, post longam intercapedinem reducto more

Protinus virilem togam latum clavum induere, curia interesse.] Hæc lectio cod. Viterb. scribo, *virilem togam ac latum clavum*. Protinus significat continue, eodem tempore. Virgilius:

*Nam memini Heciones visentem regna sororis
Laomedontiadem Priamum Salamina petentem,
Protinus Arcadia gelidos invisere fontes.*

Id est, uno eodemque tempore, ut recte Servius. Gallice, *tout d'une tire*. Id *πρωτος* est protinus, quod & protelo dicitur. Adi Varronem, Servium, Nonium. Non igitur sequimur alios codd. in quibus scriptum, vel *virili toga*, ut in Turonensi & Lislæi: unde aliquis putet scribendum *protinus a virili toga* vel *virili toga latum clavum induere*, ut habent editiones quædam veteres.

V A R I O R.

38. *Super xxx ducibus justos triumphos.*] Hærent alii in falebris hujus loci, qui forte inde liberabuntur, si justos triumphos accipiant, non de iis quibus parta erat insignis aliqua victoria multis hostibus cæsis, sed ubi nihil deerat eorum, quæ alioquin requirerentur ad pompam triumphalem: adeo ut nihil vetet arbitrari ex istis triumphatoribus aliquos fuisse, qui ne suis quidem auspiciis quicquam gesserant, imo qui ne gesserant quidem magnum quid auspiciis aliorum, ambitione scilicet & gratia provecti. GRUTERUS.

Protinus virilem togam.] Senatorum, qui patritii erant, filii in puerili prætexta latum clavum portarunt, ut ostendetur inferius ad cap. 94. Aliorum vero senatorum filii, qui non erant patritii, non fuerunt laticlavii, nisi postquam ad honores pervenerant. Isidorus lib. ix. 4. *Quamvis autem senatoria quisquam origine esset, usque ad legitimos annos eques Romanus erat: deinde accipiebat honorem senatoria dignitatis.* Mutavit hoc Augustus, qui liberis senatorum, quo celerius reipublica assuescerent, protinus virilem togam latum clavum induere & curia interesse permisit. Ubi cum in multis mss. scriptum sit, quod Casaubonus notat, *virili toga*, malim legere: *a virili toga*. Nec enim cum toga virili latum clavum simul accipiebant, sed tunicam rectam. Augustus autem permisit, ut statim post virilem togam sumtam ante gestos honores latum clavum gestarent. Latum clavum autem sumebant, cum se ad rempublicam gerendam, & honores capeffendos accingerent. Plinius viii. ep. 23. *Latum clavum in domo mea induerat: suffragio meo adjutus in petendis honoribus fuerat.* A. RUBENIUS de Lato clavo lib. i. c. 14.

T O R R E N T.

Binos plerumque laticlavios.] Sic Tribunus laticlavius, Domit. cap. x. & ad ejus differentiam Tribunus

angusticlavius. Oth. cap. x. Vide Ner. cap. xxvi. a quodam laticlavio, & infr. cap. xl.

Equitum turmas freq. recognovit.] An una cum iii-viris illis, de quibus paulo ante? an vero ita officia illa instituit, ut nihilominus cum vellet, inter-esset, atque præesset etiam solus? Ac de prisco quidam transvectionis more Livius lib. ix. Dionys. vi. Valer. Maximus lib. ii. cap. ii. Plin. lib. xv. cap. iv. & auctor libri de Viris Illustribus cap. xxxii. satis multa tradidere omnibus obvia. Quod vero adjungit Sueton. non passum esse Augustum in transvehendo ab accusatore quemquam detrahi, id ita intelligo, ut e pompa illa solenni nemo equitum in jus vocari, aut rapi posset. *accusator* enim, teste ipso Cicerone lib. de Partition. pro omni actore & petitore accipitur. Idque Ulpianus voluit l. ii. De in jus vocando, cum inter illos quos in jus vocari non oportet, etiam eum, qui equo publico in Capitolium transvehabatur, annumerat. sic enim ibi legendum esse, Jacobo Rævar-do, insigni nostræ ætatis Jurisconsulto, assentior, cum notarum errore pro *in Capitolium, in causa publica* nunc ibi scriptum sit. hæ enim notæ, CA. P. utrovīs modo accipi possunt.

C A S A U B O N.

Militiam auspicantibus, non tribunatum modo legionum.] Libro iii. de Tiberio: *Spendia prima expeditione Cantabrica tribunus militum fecit.*

Sed & præfecturas alarum.] Ipsum loquendi genus indicat, præfecturas alarum honore tunc anteisse tribunatum militum: contra Claudii tempore. Suetonius lib. v. *Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret.*

V A R I O R.

Præfecturas alarum.] Alæ in veteri republica dicebantur socii Latini nominis, tam equites quam pedites, postea auxiliariis copiis hoc nomen cessit. Sub Imperatoribus vero alæ dicebantur manus equitum ex sociis collectorum, quæ legioni jungebatur loco triginta turmarum, quæ ex equitibus Romanis olim conscriptæ legionibus addebantur. Quoniam equestris ordinis viri tum temporis non nisi splendidis curationibus præficiabantur, priscusque ille mos turmas ex iis conficiendi plane exoleverat, ut multis docet Vir genere, ingenio, & doctrina magnus, RABODUS SCHELIUS, in cujus acerbo obitu ingentem jacturam fecerunt non solum omnes præclaræ artes, sed & ipsa respublica, in eruditissimis notis suis ad Hyginum de Castrametatione, quem omnino vide.

more transvectionis. Sed neque detrahi quemquam in transvehendo ab accusatore passus est; quod fieri solebat: & senio vel aliqua corporis labe insignibus permisit, præmissis in ordine equo, ad respondendum quoties citarentur, pedibus venire: mox reddendi equi gratiam fecit eis, qui majores annorum quinque & triginta retinere eum nollent. Impetratisque a senatu decem adjutoribus, unumquemque equitum rationem vitæ reddere coegit: atque ex improbatis alios pœna, alios ignominia notavit: plures admonitione, sed varia.

Lenissi-

T O R R E N T.

Majores an. quinque & triginta.] Non male de hac ætate cogitandum esse, monet Beroaldus. nam ad annum usque XLV. aut, ut alii volunt, XLVII. juniores vocabantur. Gellium lege Attic. Noct. x. cap. XXVIII.

39. *A senatoribus.*] Legendum puto a senatu. solent enim hujusmodi voces non integræ perscribi. Hinc mendum emanavit. Non repugnaverim tamen, si e senatoribus quis malit.

Alios pœna, alios ignominia.] Pœna, a puniendo dicta, generale quidem nomen, neque aliud quam noxiæ vindicta, & quorumcunque delictorum coercitio est: sed vel damnum irrogat, & tunc proprie multa dicitur; vel dolorem infert, & supplicium quoque appellatur. Ignominia vero, ut inquit Nonius, nominis tantum nota est, quod honestatis nomen habere desinat, qui ignominia notatur. sic enim non malus auctor Isidorus lib. v. cap. XXVII. Pulchre apud Nonium Cicero lib. IV. de Republ. Censoris judicium nihil fere damnato adfert præter ruborem. Itaque, ut omnis ea judicatio versatur tantummodo in nomine, animadversio illa ignominia dicta est. Adde, si lubet, Jctos l. cxxxI. & ccxliV. de Verborum signif.

C A S A U B O N.

Senio vel aliqua corporis labe insignibus.] Puta, quibus nares præcisæ, vel aures, aut aliud quod vulnus impositum ἀεικέλων, ut poetæ vocant. Appianus in Mithridat. ἀσχήμονας ἀτειλάς, ita affectos norat Augustus urbanis hominibus diæteriorum esse materiam. clarum exemplum in Horatio Coclite. Unde est illud ab eo dictum, cum ei in comitiis coxæ vitium obijceretur: Per singulos, inquit, gradus, admoneor triumphi mei. item Sext. Tidio veniente ad Pompejum, cum esset silicernium, & utroque crure debilis: apud Plutarchum in Pompejo. Perversissimi moris est, debiles & aliqua corporis labe insignes deridere: cujus rei etiam in iis, quos vocant Apostolorum Canones, mentio est Canone LVII.

In ordine.] Explicat Dionys. Halicar: Οἱ (intellige equites equo publico) κατὰ Φυλάς τε καὶ λόχους ἀκοσμημένοι ποικιλοὶ ἐπὶ ἵππων ὀχήμενοι πορεύονται.

Mox reddendi equi gratiam fecit eis, qui majores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.] Sic scriptum in Viterb. & vetere Romana, aliisque multis: Lislæi cod. vellent pro nollent, longe diver-

sa sententia. Est vero hoc loco aliqua & rerum & verborum difficultas. Beroaldus intelligit factam potestatem equitibus senioribus reddendi equum, quem ex publico acceperant, si vellent: & ita ab equestri militia munere solverentur. quæ sententia ex his verbis elici non potest. Quid enim est gratiam facere alicujus, nisi permittere, ne aliquid fiat, quod alias necessum erat? sic ante dictus Augustus Bononiensibus gratiam fecisse conjurandi pro partibus suis, id est, remisisse necessitatem, qua alioqui tenebantur: sic gratiam facere jurisjurandi, & alia similia his. Ita igitur reddendi equi gratiam facere, κατὰ τὸ ἀνάλογον, erit permittere, ne reddatur equus, sed retineatur. Plane manifesta ἀτοπία. Quare scribendum, ut ea sententia efficiatur, retinendi equi gratiam fecit. Id erit, liberare necessitate retinendi equi. Olim qui equites equo publico dicebantur, ii assignatum sibi equum a censore, dum viverent, retinebant; nisi idem qui assignaverat censor, vel præteritione vel notatione adimeret; inde est, quod modo dictum de transvectione equitum senio insignium. Et si autem alendo equo stipendium acceperet hi equites, eratque res non parvi honoris: nihilominus tamen durum onus multis hoc fuisse, ex eo colligimus, quod populus in beneficii parte solitus est dare vacationem hujus muneris. Exemplum in Livii libro xxxix. ubi P. Ebutio indici Bacchanaliorum inter alia præmia decretum narratur, ne censor ei equum publicum assignaret. Hoc vetus institutum princeps Augustus immutavit: quem constat plurimas partes militiae in mitiorem formam redegit. Nemo autem miretur reddendi equi post annum xxxv factam potestatem: cum cis annum illum potuerint equestria stipendia esse peracta. Quare non dubitem sequi eos codd. qui hanc lectionem habent. et si testantur docti in aliis legi xlv.

39. *Impetratisque a senatu decem adjutoribus.*] An potius adjuratoribus? quæ fuit aliquando summi viri conjectura. nam qui censori aderant censum agenti, adjuratores sive juratores e re dicebantur. Plautus Trinummio: Censur juratori si recte rationem dedi. alludit obscure & in Pœnuli prologo:

- - - argumentum hoc hic censebitur,
Vos juratores estis, quaso operam date.

Sed quum omnes veteres aliter habeant, nihil mutandum.

Atque ex improbatis.] Viterb. In exprobat. Lislæi, in exprobratis. Cujacii, Pithœique ex improbratis, fortasse,

Lenissimum genus admonitionis fuit traditio coram pugillarium, quos taciti, & ibidem statim legerent. Notavitque aliquos, quod pecunias levioribus usuris mutuati, graviore
 40 fœnore collocassent. Comitibus tribunitiis, si deessent candidati, senatores ex equitibus Romanis creavit: ita ut potestate transacta, in utro vellent ordine, manerent. Cum autem plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, spectare ludos e quatuordecim non auderent,

fortasse, atque ex improbratis. *καίνοπρεπῶς*, pro notatis probro.

V A R I O R.

39. Traditio coram pugillarium, quos.] Longe præfero lectionem Torrentiani codicis: tradito coram pugillari, quod taciti & ibidem statim legerent. Aufonius: Bipatens pugillar expedi. GRONOVIVS.

Graviore fœnore collocassent.] Et erat certe improbum genus quæstus. Simile in Tiberio leges c. 35. & Vespas. c. 16. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Traditio coram pugil.] Liber unus e nostris, tradito coram pugillari, quod taciti, &c. & lenissimum, non levissimum.

40. Comitibus tribunitiis.] Beroaldus comitia tribunorum militum, de quibus Cæs. cap. v. intelligit: Dion autem tribunorum plebis, his verbis, de Augusto loquens, lib. XLV. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ἱππεῦσι δημαρχίαν αἰτῆσαι ἐπέτρεψε. Quod si recipimus, fatendum erit, eum, qui senator non sit, nec tribunum fieri posse. Beroaldum movit, quod tribunatus plebejus erat magistratus. Sed hoc nihil est. idem enim plebejus, si familiæ originem; & si ordinem respicias, senator esse poterat. Dioni itaque assentior, cum ob ea quæ ante diximus cap. x. tum quia tribuni militum haud dubie etiam alii quam senatores populi suffragiis creabantur. nam is primus fuisse videtur honorum gradus, ut C. Marii, & M. Porcii Catonis, & C. Julii Cæsaris exemplis jam docuimus. Cæsar enim tribunus militum ante quam quæstor fuit.

C A S A U B O N.

40. Comitibus tribunitiis, si deessent candidati senatores.] Nihil absurdius quam ad tribunos militares hæc referre, contra Dionis auctoritatem, & rem ipsam. Tribuni plebis quanta invidia apud optimates essent, fatis notum est; unde factum videtur persæpe, ut eum magistratum plerique refugerent. Ideo lata vetus lex, quæ populo libertatem concessit, si comitibus tribunitiis deessent candidati, ex omni populo & quocunque ordine, quos vellet tribunos creandi. Appianus lib. i. Ἐμφυλ. de C. Graccho iterum tribuno: καὶ ἐνθὺς ἐπὶ τῷδε, καὶ εἰς τὸ μέλλον ἤρηντο δημαρχεῖν καὶ γὰρ τις ἤδη νόμος ἐκεκράτω, εἰ δῆμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις, τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπι-

λέγεσθαι. Interpretes Appiani longe aliter hæc verba sunt interpretati: nos putamus eamplē sententiam esse, quam ante expressimus. Postea vero, siue Sylla, siue alius, ait idem Appianus, tribunatum a plebejis ad senatores transtulit: ex quo tempore tribunus nemo fieri potuit nisi senator. ut merito notatum in Augusto ante fuerit, quod tribunatum petisset, quamquam patritius necdum senator. Sanctionem Augusti pluribus refert Dio lib. LIV. in anno DCCXLI. meminit & alibi.

In utro vellent ordine, manerent.] Nec dubium, multos equestri ordine contentos, altiore gradum insuper habuisse: quod per Claudium postea non licuit. Suetonius lib. v. Senatoriam dignitatem recusantibus, equestrem quoque ademit.

Attrito bellis civilibus patrimonio.] Testor hanc esse lectionem & Turonensis, & Mss. omnium, non matrimonio. quam vocem etsi doctissimis viris probatam hic non agnoscimus: nec fortasse in tota lingua Latina eo sensu agnosci debet. quæ proferuntur exempla ei asserendæ, omnia mihi suspecta sunt: quædam manifesto inania, cujusmodi est Valerii Max. locus ex libro VII. cap. VIII. nam patrimonio scribi, non matrimonio discimus ex testimonio diligentissimorum virorum, qui vetera exemplaria contulerunt. cujusmodi item Augustini locus ex sermone CLXXXV. quem profert Cujacius: ibant ad passiones, obliviscentes facultates & affectiones, patrimonia ac matrimonia sua: quo loco, mirum est, tantum virum non attendisse, matrimonium pro uxore poni, tritissimo loquendi genere. Suetonius lib. IV. cap. XXV. edixisse, matrimonium sibi repertum exemplo Romuli, id est, uxorem. Justinus Trogus, lib. III. de Lycurgo: Ut severius matrimonia sua viri coacercent. aliquanto post: Ut servis interfectorum matrimonia pollicerentur. Sic etiam Impp. in Codice sæpius. sic clientele, pro clientibus, & id genus infinita. Ita autem interpretandum apud Augustinum arguunt præcedentes voces, facultates & affectiones, quibus istæ patrimonia ac matrimonia sunt ἀντίστοχοι. declarant magis adhuc sequentia, si quis locum perlegat.

V A R I O R.

40. Attrito bellis civilibus patrimonio.] Sic & omnes Pall. ut minime auscultandum sit iis, qui adseverant perstare in libris suis matrimonio. GRUTERUS.

T O R.

auderent, metu pœnæ theatrialis; pronuntiavit, non teneri ea, quibus ipsis parentibusve equester census umquam fuisset. Populi recensum vicatim egit: ac ne plebs frumentationum causa frequentius a negotiis avocaretur, ter in annum, quaternum mensium tesseras dare destinavit: sed desideranti consuetudinem veterem concessit rursus, ut sui cuiusque mensis acciperet. Comitiorum quoque pristinum jus reduxit: ac multiplici pœna coercito ambitu, Fabianis & Scaptiensibus tribulibus suis die comitiorum, ne quid a quoquam candidato desiderarent, singula milia numum a se dividebat. Magni præterea existimans, sincerum, atque ab omni colluvione peregrini ac servilis sanguinis incorruptum servare populum: & civitatem Romanam parcissime dedit, & manumittendi modum terminavit.

T O R R E N T.

Vicatim egit.] Uti & Divus Julius, cap. XL I. Idemque hic *census* quod illic *recensus*, ne quis justum aliquem censum ab Augusto actum somniet. subiicit enim de frumentatione, cui rei hic, seu *census*, seu *recensus*, institutus.

Sui cuiusque mensis.] Liber unus ms. & nonnulli typis editi, *sui quisque mensis*. Memini Suidam in Νῶναι, tradidisse dictas esse annonas quasi ἀνὰ τὰς νῶνας δίδομένας. Quod quanquam ridiculum est, (annona enim ab anno, quasi annalis alimonia, dicitur) ex eo tamen ostenditur nonis cuiusque mensis frumentum populo dividi solere. Quare suspicor pro *sui cuiusque mensis* legi debere: *Nonis cuiusque mensis*. Natus inde error, quod dictionem *Nonis*, una tantum atque altera notatam litera, scriba non intellexerit.

Pristinum jus.] Intelligit, quod a Divo Julio institutum, cap. XL I. per civilia bella & triumviratum abolitum erat.

Fabianis & Scaptiensibus tribulibus suis.] Duas ergo tribus habuit Augustus, alteram Octaviorum, in qua natus, Scaptiam, opinor; alteram Juliorum, Fabiam scilicet, per adoptionem.

A se dividebat.] Liber unus *asse dividebat*. Verum qui sic scripsit, non intelligebat veterem loquendi formulam *a se solvere*, pro de suo solvere, ut a Sempronio, a Titio solvere.

Sincerum atque ab omni.] Melius liber Tornacens. *sincerum ab omni*. Hinc pulcherrime Horatius quavis occasione Augustum laudans, lib. I I I. Od. VI.

Fœcunda culpa secula nuptias

Primum inquinavere, & genus, & domos.

Hoc fonte derivata clades

In populum patriamque fluxit.

C A S A U B O N.

Metu pœnæ theatrialis.] Lege, *pœnæ theatrialis legis*. quis enim ita loquitur?

Sui cuiusque mensis.] Conjectura docti viri ex Suida emendantis *Nonis cuiusque mensis* ratione caret: neque enim quod ille vult, Suidas dicit, sed ut ariolus tantum conjectat.

Comitiorum quoque pristinum jus reduxit.] Cautè accipe illa *jus pristinum*: neque enim *jus* illud intelligit, quod stante rep. obtinuit: sed illud ipsum quod libro superiore cap. LXI. a patre Augusti Julio Cæsare docuit fuisse institutum. id *jus* per bella civilia & I I I-virorum tyrannidem omissum, reducit nunc Augustus. Dio clare explicat libro I I I I. in octavo Augusti consulatu: "Οτε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆθος αὐτοῦ συνελέγετο. & μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ καὶ ἐκείνῳ ἤρεσκε. τὰς γὰρ ἀρχοντίας, τὰς μὲν αὐτὸς ἐκλεγόμενος προεβάλλετο, τὰς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῷ τε ὁμίλῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιούμενος ἐπεμελεῖτο, ὅπως μὴτ' ἀνεπιτήδειοι, μὴτ' ἐκ παρακελεύσεως, μὴτ' ἐκ δεκασμῶ ἀποδεικνύωνται. Populus & multitudo iterum ad comitia conveniebant: neque enim fiebat quicquam, nisi quod ipsi placebat. Igitur magistratus quosdam ipse electos a se creabat: quorundam delectum populo & plebi permittens, id curabat, ne vel parum digni renunciarentur, vel per factionem vel ambitum.

Fabianis.] Prima edit. *Sabotinis*. Nota tribus Sabatina ex Festo & lapidibus. sed alteram lectionem super Mss. confirmat vetus lapis:

C. JULIO. C. F.

FAB. SCAPT.

CÆSARI

AUGUSTO.

Singula millia numum a se dividebat.] Viterb. *asse dividebat*. mendose pro *a se*. hoc est, de suis nummis. sic loqui Plautum, Ciceronem, Jurisconsultos, aliosque, pueris notum. At vir doctus scribendum nuper censuit, *a se asse dividebat*. vellem planius sententiam suam interpretatus esset, & docuisset nos, quid sit *asse dividere*. tamen, ne quid dissimulemus, ineptum putamus.

Ab omni colluvione peregrini ac servilis sanguinis.] Dionys. Hal. lib. IV. aperit causam & necessitatem hujus legis Augusti: quam nondum latam desiderat ut plane necessariam. apud Dionem lib. LV. in narratione ejusdem legis scribo, πολλῶν τε πολλὰς ἀκρίτως ἐλευθερώων. non ἀκριβῶς, nisi si ἀκριβῶς ἐλευθερῶν posuit pro donare libertate, non qualicumque, sed plena & justa. illud melius.

T O R.

minavit. Tiberio pro cliente Græco petenti rescripsit : *Non aliter se daturum quam si præsens sibi persuasset, quam justas petendi causas haberet.* Et Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti, civitatem negavit, immunitatem obtulit : affirmans, *Se facilius passurum fisco detrahi aliquid, quam civitatis Romana vulgari honorem.* Servos non contentus multis difficultatibus a libertate, & multo pluribus a libertate justa, removisse : cum & de numero & de conditione ac differentia eorum qui manumitterentur, curiose cavisset, hoc quoque adjecit, ne vinctus umquam tortusve quis, ullo libertatis genere civitatem adipisceretur. Etiam habitum vestitumque pristinum reducere studuit. Ac visa quondam pro concione pullatorum turba indignabundus & clamitans ; En ait :

T O R R E N T.

A libertate justa.] Placet lectio, quæ Pulmanno in veteribus aliquot libris inventa, *mult. difficult. a libertate, & multo pluribus a libertate justa removisse,* quo modo est & in cod. Vaticano. Manumissionibus autem modum lex Julia imposuit, ab ipso, ut creditur Augusto lata. De qua Dion lib. l.v. & Paulus J.C. l.xiv. De manumiss. Quam secuta est Furia, seu Fusia Caninia, nulli qui J.Ctos attigerit, ignota. Verum ut quam justam libertatem vocet Sueton. intelligamus, sciendum est libertinorum tria fuisse genera. Optimo jure erant, qui cives Romani efficiebantur, ita ut jus testamentorum, connubiorum, usucapionum, nexorum, tutelarum denique, ac jus patriæ potestatis consequerentur : pessimo vero dedititii, ex lege Ælia Sentia, Sex. Ælio Cato, & C. Sentio Saturnino coss. auctore Augusto lata A. U. C. DCCCLVI. Medii autem inter utrosque Latini. De dedititiis sic Ulpianus tit. de Libertis : *Dedititiorum numero sunt, qui poena causa vincti a domino, qui inscripti stigmata, qui propter noxam torti nocentes inventi sunt, aut traditi ad ferrum, aut ut cum bestiis depugnarent.* Hi omnes lege Ælia Sentia a vera libertate arcebantur. Ac ne Latini quidem, dicti postea Juniani, destituti & ipsi jure civium plenam libertatem consequerentur ; sed tamen eam consequi poterant, ut puta si inter amicos, vel in convivio, aut per epistolam quis manumissus, (his enim modis libertas data, Latina tantum vocabatur) postea vindicta, testamento, aut etiam censu, quæ species justæ libertatis sunt, jus Quiritium acciperet, aut id illi lege, vel Principis indulgentia contingeret, uti infr. Claud. cap. xix. & epistolis Plinii ad Trajanum. Dedititii vero a plena libertate in perpetuum repellebantur, dicti ad eorum similitudinem, qui bello victi se suæque victori dedunt, quorum in foederibus pessima conditio est. Qua de re alibi plura. Nunc Zonaræ de Josepho, nobili illo historico, locum adjecisse sufficiat. hunc enim scribit a Vespasiano emissum e vinculis, sed catena securi discissa, ut una cum vinculis ignominia solveretur. Qua de re Josephus ipse Belli Judaici libro v. Adde Suetonium Claud. cap. xix.

Pullatorum turba.] Tres libri *pullatorum.* Sunt qui *palliatorum* legant, ut Romanos Græco vestitos

Romanos

habitu intelligamus. non recte. *pullatos* enim sordidos neglectosque, atque adeo faciem plebis vocat, qui præter Romani habitus dignitatem, sic in publicum veniebant, ut vel in reatu, vel in luctu esse videri possent. Inf. cap. XLIV. *Sanxit, ne quis pullatorum in media cævea sederet.* Quinctilian. quoque lib. vi. cap. v. *Imperitis, ac sæpe pullata turba relinquunt.* & lib. ii. cap. xiii. *Collidere manus, terra pedem incutere, semur, pectus, frontem cadere, mire ad pullatum circulum facit.* Plin. quoque Epist. lib. vii. *Illos quoque sordidos pullatosque reveremur.* *Tunicatum popellum* appellat Horat. epistolis, ut *vulgus imperitum, populumque tunicatum* Tacit. lib. de Oratorib. Denique Verrem non uno in loco accusat Cicero, quod tunica pulla, & pallio in officina quadam sedere sit solitus. Erudite itaque Calpurnius :

- - - sed mihi sordes,
Pullaque paupertas, & adunco fibula morsus
Obsuerant.

C A S A U B O N.

Ac visa quondam pro concione pullatorum turba.] Reprehendit in aliis colorem vestis : in aliis colorem & genus vestis. Pullati dicuntur, & qui togam sordidam & coloris obsoleti gerunt : & qui penulas, quæ pullo colore erant. Propria civium Romanorum vestis forensis toga fuit, eaque alba. contra hanc observationem majorum varie peccatum per illa tempora, & magis deinceps. tenuiores, posita toga in tunicis prodire non sunt veriti : inde apud Horatium, *Tacitum*, alios, *tunicatus populus* plebs infima idiotarum. alii penulam pro toga gestabant, vel togæ superinjectam. multi togam retinebant, sed sordidam & obsoletam. & hi & illi pullati vocantur a scriptoribus. Pullus & φαῖδς ancipitis significationis voces sunt : nam & αὐτοφυῆ atque ingenuum colorem notant. qualis ferme penularum erat, inde φαῖδς μανδύη apud Dionem : & eum, quem vestis alba habendo contrahit. Talis Romæ vestis reorum, qui Latinis scriptoribus *sordidati* & *esse in sordibus* dicuntur : Græcis φαῖδς ἐσθῆς. Plutarchus in Cicerone : Μέλανος

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in Foro Circove, nisi positis lacernis, togatum consistere. Liberalitatem omnibus ordinibus per occasiones frequenter exhibuit. Nam & invec̃ta urbi Alexandrino triumpho regia gaza, tantam copiam numariæ rei effecit, ut fœnore diminuto, plurimum agrorum pretiis accesserit. Et postea quoties

κόμην θρέψαι καὶ μεταλαβεῖν ἐσθῆτα φαίαν, ἀπαξιώσαντος. magis proprie dixisset *πιναράν*, ut sæpe Græci: vel *πιναράν* & *κοινήν*. Diodorus Siculus de Saturnio reo: *Πτήξας κατέφυνεν ἐπὶ τὸν κοινὸν τῶν ἀκληρέων ἔλεον, καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν πολυτελῆ κατέδετο, πιναράν δὲ μεταμφιατάμενος καὶ κοινήν, καὶ πύγωνα τρέφων περιήει*. Falluntur qui pullatos dici putant solum ob pulli coloris vestem: nam etiam qui togam sordibus infectam gestabant, eo nomine comprehensi ob similitudinem albi coloris obsoleti, & pulli *αὐτοφύς*. quare auctores modo *pullatos*, modo *sordidos* vocant: interdum *sordidos pullatosque*, ut Plinius septimo epistolarum, & Calpurnius ecloga VII:

*Venimus ad sedes, ubi pulla sordida veste
Inter fœmineas spectabat turba cathedras.*

Paullo post:

*- - - sed mihi sordes,
Pullaque paupertas & adunco fibula morsu
Offuerant.*

Simili ratione Julius Pollux vestimenta assignat calamitosi vel λευκὰ δυσπινῆ, vel φαία, aut μέλανα. & qui Latinis dicitur *panis sordibus*, Græcis & φαῖος appellatur & ῥυπαρὸς, ut in tertio Athenæi.

T O R R E N T.

Nisi positis lacernis togatum consistere.] Locus subdificilis est. Quem ut declaremus, in memoriam revocabimus, quanta olim fuerit togæ dignitas; & quam pudendum Romano, si alia quam Romani civis gestans insignia, palliatus puta, aut cum foccis, & Gallicis maxime, in publico conspiceretur. Docet id Ciceronis oratio pro Rabirio, & quæ Philipp. II. in Antonium scripsit, quæque in Verrem Actione IV. & V. & inter alios Gellius lib. XIII. cap. XX. Permittabatur tamen, ut pluviae ac frigoris causa, præsertim in theatro, ludorumque spectaculis, ob repentnam sæpe cœli injuriam, togæ lacernam, quæ non multum a pænula distabat, superinducerent, quo & togam conservarent, & se quoque tuerentur. Declarant id complura Martialis epigrammata, ut II. lib. IV. & VIII. lib. V. & elegans Juvenalis locus Sat. IX. cum lacernas *munimenta togæ* vocat. Neque ineleganter Plin. lib. XVIII. cap. XXV. ubi de Vergiliarum fidere: *Quoniam id (inquit) etiam vestis institor est*. sic enim exemplar meum MS. non *institoris*. haud dubie melius. nam sidus illud, quo exoriente æstas, occidente hiems ostenditur, quia utroque tempore vestem mutamus, veluti institor est. Sequitur apud

Plin. *Ergo ex casu ejus de hieme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatoris avaritia. Nubilo casu pluviosam hiemen denunciant, statimque augent lacernarum pretia; sereno asperam, & reliquarum vestium accedunt*. sic namque in meo illo codice, pro *accendunt*. Sensus est, nubilo illius sideris casu lacernarum pretia crescere, sereno autem etiam vestium aliarum. nam, ut ante dixi, lacernæ adversus frigora quoque parabantur. Non tamen repugno, si quis forte *accendunt* malit. Loquitur autem de his, qui confectas a se vestes negotiatoribus vendunt. Negotiator vero eum significat, qui non minutim, sed, ut locupletiores solent, generatim mercaturam aliquam tractat. De quo Vespas. cap. XXVI. Sed ad Suetonium redeo. Augustus igitur lacernarum quidem usum non sustulit, ut ego quidem existimo, sed necessitati tantum servire voluit: vetuitque in foro, & in Circo alios quam togatos consistere. ad ea enim Urbis loca fere conveniebant Romani, ut de se ait Horat. Sat. VI. lib. I.

*Fallacem Circum, vespertinusque pererro
Sæpe forum.*

& Livius lib. XXXIX. *Sacrificulos vatesque foro, Circo, Urbe prohiberent*. Foro & Circo nominatim dicit, quod ibi potissimum in hominum multitudine versarentur. Consistere autem eos in foro ac Circo intelligo etiam, qui obambulent. Verum si quis alio per forum, aut Circum inducta togæ lacerna transisset, id crediderim licuisse. Ad togæ quoque honestatem spectat, quod refert Sueton. Claud. cap. VI. ei scilicet spectaculis adveniendi equestrem ordinem depositis lacernis assurgere consuevisse. Spectat etiam quod tradit Spartian. Hadriano, jussisse eum senatores, & equites in publico semper togatos esse, nisi cum a cœna reverterentur. Spectat & illud quod initio ejus libri scribit, Hadriano omen ad imperium fuisse quod tribunus pl. effectus pænulas amiserat, quibus tribuni quidem pluviae tempore uti solebant, sed Imperatores nunquam. Addam & Lampridium Commodum, inter prodigia mortis ejus referentem, quod contra consuetudinem pænulatos jussit spectatores, non togatos ad munus convenire, ipse in pullis vestimentis præsidens. Adde locum Calig. cap. LII.

C A S A U B O N.

41. *Fœnore diminuto plurimum agrorum pretiis accesserit.*] Et quotidiana experientia, & vetus omnis historia hoc docet. Plinium lege ep. XIX. lib. VI. Auctor Dio, tunc temporis Romæ tantam pecuniæ copiam

quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, usum ejus gratuitum iis qui cavere in duplum possent, ad certum tempus indulgit. Senatorum censum ampliavit: ac pro octingentorum millium summa duodecies HS. taxavit, supplevitque non habentibus. Congiaria populo frequenter dedit, sed diversæ fere summæ: modo quadringenos, modo tricenos: nonnumquam ducenos quinquagenosque numos. ac ne minores quidem

piam fuisse, ut agrorum pretia plurimum intenderentur, & usuræ trienti sive trientali vix locus esset. sic debent accipi hæc illius verba, in quibus cæcutiunt interpretes: Τοσούτον τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων διὰ πάσης ὁμοίας τῆς πόλεως ἐχώρησεν, ὥστε τὰ μὲν κτήματα ἐπιτιμηθῆναι τὰ δὲ δανείσματα ἀγαπητῶς, ἐπὶ δραχμῇ πρότερον ὄντα, τότε ἐπὶ τριτημορίῳ αὐτῆς γενέσθαι. Cæterum Tranquilli vocem plurimum, qua certi nihil definitur (& revera nihil potest definiri) circumscribit Paulus Orosius, cujus sunt verba: Roma in tantum opibus Alexandria aucta est, ut propter abundantiam pecuniarum duplicia quam usque ad id fuerant, possessionum aliarumque rerum venalium pretia statuerentur.

V A R I O R.

41. In foro circove.] Cod. Salmaf. circave.

T O R R E N T.

41. Senatorum censum.] Insignis de censu senatorio locus, sed qui Lipsio visus parum firmus Elector. II. cap. XVII. ex Dione lib. LIV. ubi duobus in locis XXV. myriadum censum hunc fuisse tradit, hoc est, (ut in vita Antonii testatur Plutarch.) quod Romani dicunt, decies HS. At noster duodecies edit. Ego tamen cum Budæo a Tranquilli summa non recedo. nihil enim de censu hoc Plutarch. loco quem diximus, & Dion non satis rem explicat. Ac fieri potuit, ut Augustus plus una vice eum ampliaverit. Juvenalis certe tempore triplo majorem fuisse constat ex his versibus pulcherrimis Sat. XIV.

- - - mensura tamen qua

Sufficiat census, si quis me consulat, edam.

Et post paullum:

- - - effice summam

Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.

Hoc quoque si rugam trahit, extenditque labellum,

Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.

En solidum tibi duodecies. Et nisi ad censum referas senatorium, perit sua poetæ gratia.

Tricenos, non nunquam ducenos quinquagenosque.]

Liber Ferrariens. quem sequor, trecenos, nonnunquam ducenos quinquagenos. Alioquin summa nimis fuisset exigua. Quanquam Quintilian. lib. VI. refert, Fabium Maximum ea quæ donabat Augustus, heminaria, non congiaria vocare solitum, ob exiguitatem scilicet, quod hemina potius quam congi mensura darentur. Vide Cæf. cap. XXXVIII.

Ne minores quidem pueros.] Sic Trajanum prolixè laudat Plinius, quod ad congiaria sua infantes quoque admitteret.

C A S A U B O N.

Iis qui cavere in duplum possent.] Explicat hunc locum Jurisconsultissimus Cujacius Observ. lib. V. cap. XXXVIII.

Ac pro octingentorum millium summa duodecies HS. taxavit.] Constans hæc lectio est omnium librorum. Dio libro LIV. in utraque summa dissentit. Priore, quam facit δέκα μυριάδων. ea sunt HS. quadringenta millia. Posteriore, quam ait fuisse πέντε καὶ εἰκοσι μυριάδων, hoc est, decies HS. In promptu sunt doctissimorum virorum super hac tanta, in re tanti momenti, diversitate sententiæ non minus diversæ: dum alii Græco scriptori rerum Romanarum imperitiam ἀποτόμως objiciunt: alii verecundius culpam in librariorum declinant, & in Suetonio legunt decies. Ego adhuc ἐπέχω.

Nonnunquam ducenos, quinquagenosque.] Non placet lectio, quam proferunt quidam ducenos quinquagenos. Primum quia aliter optimi codd. deinde quia nihil in nostra lectione absurdi, quod inconsultius quidam pronuntiarunt: nam si Augustus amicis suis (diserte notat Quintilianus) congiaria tam exigua dedit, ut ea ipsi vocarent heminaria, non congiaria; cur dubitemus in tanta largitionum frequentia plebeculæ illi prope infinitæ viritum dedisse aliquando nummos quinquagenos. Vide vero lapidem Ancyranum.

V A R I O R.

Senatorum censum ampliavit, ac pro octingentorum millium summa duodecies HS. taxavit, supplevitque non habentibus.] Dio, Ἐκ δὲ τῶτων, inquit, ἐξέτασις αὐτοῖς τῶν βαλευτῶν ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ γὰρ τὸ μὲν πρῶτον δέκα μυριάδων τὸ τίμημα αὐτοῖς ὥριστο διὰ τὸ συχνὰς τῶν πατρῶων ὑπὸ τῶν πολέμων ἐσερῆσθαι· προϊόντος δὲ τῆς χρόνης καὶ τῶν ἀνθρώπων περιστάσεως κλωμένων ἐς πέντε καὶ εἰκοσι προήχθη, ἔκτετι ἔδειξεν ἐδελοῦντι βαλεύσαν εὐρίσκετο. En clare adfirmat de myriadibus viginti quinque (ita computatio Græca est) atqui ea sane Latinis legitimum illud decies efficiunt, non duodecies, quod in Tranquilli libris. Plutarchum audi in M. Antonio, pro te summas has æquante. Τὰς, inquit, πέντε καὶ εἰκοσι μυριάδας οἱ Ῥωμαῖοι δέκιες καλεῖσιν. vigintique myriadas Romani decies appellant & efferunt. Igitur aut Dio

pueros præterit, quamvis nonnisi ab undecimo ætatis anno accipere consueffent. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe levissimo, interdum nullo pretio, viritim ad mensum est, tesserasque numarias duplicavit. Sed ut salubrem magis quam am- 42
bitiosum principem scires, querentem de inopia & caritate vini populum, severissima coercuit voce: *Satis provisum a genere suo Agrippa, perductis pluribus aquis, ne homines sitirent.* Eidem populo promissum quidem congiarium reposcenti, *Bona se fidei esse respondit*: non promissum autem flagitanti, turpitudinem & impudentiam edicto exprobravit: affirmavitque, non daturum se, quamvis dare destinaret. Nec minore gravitate atque constantia, cum proposito congiario multos manumissos, insertosque civium numero, comperisset, negavit accepturos quibus promissum non esset: cæterisque minus quam promiserat, dedit, ut destinata summa sufficeret. Magna vero quondam

in hac tota re turpiter falsus, aut scriptura in Suetonio, quod magis censeam, scribamque *decies*. Nam quod idem Dio dissentit etiam de quadringentis (in Suetonio enim duplo numero legis, octingenta antea fuisse) non moveor: aspexit enim mutationem post bella civica ab eodem Augusto factam, sed leviter nec in longum. Itaque subterhabuit eam Suetonius, quasi nec fuisset. Haud aliter concilio. LIPSIUS.

T O R R E N T.

Tesserasque nummarias.] *Tesseras frumentarias, olearias, & canarias* quoque legisse memini, quas reddentibus frumentum, oleum, aut coena præberetur. Sic igitur & *nummarias* interpretor, quibus allatis promissi pro congiario nummi præstarentur. Quas Augustus nonnunquam duplicavit. Atque ita intelligo Juvenal. locum:

Summula ne pereat, qua vilis tessera vanit.

tessera enim nummis redimebatur ab eo, qui congiarium dabat.

42. *Severissima coercuit voce.*] Tres libri oratione, haud dubie melius. solebat enim Augustus non solum orationes, sed & libros totos in senatu recitare, vel populo per edictum notos facere. Inf. cap. LXXXIX. Simile autem, quod de Pescennio Nigro tradit Spartianus, cum enim milites limitanei Ægypti vinum peterent, respondit, Nilum habetis, & vinum quaeritis?

Eidem populo.] Verbum *populo* ex glossematio irrepsit.

C A S A U B O N.

42. *Severissima coercuit voce.*] Mss. *voce* pr. ed. & alia quædam oratione: quod non male interpreteris de edicto, quo Augustus populum increpaverit, ut solitum fieri a Principibus. Dio alteram lectionem potius confirmat.

Populo promissum congiarium reposcenti.] Insolens factum & præter consuetudinem. Cicero: *Munus*

flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet nisi concitatus.

Quamvis dare destinaret.] Mss. *destinaret*. hoc est, quamvis in dandi voluntate nihilominus maneret.

Multos manumissos insertosque civium numero.] Non statim ut aliquis manumissus erat, ad congiarium aliasve liberalitates admittebatur; sed in tribum prius describi oportuit. Benigniores patroni quos manu emiserant, iis tribum statim emebant, aut si testamento libertas daretur, emi mandabant, ut scriptum est in lege xxxv. Dig. de legat. III. emtionem tribus significat illis verbis Suetonius, *insertos civium numero*. Referri etiam potest ad eos, qui suis sibi pecuniis libertatem redimebant, aut ad gratos alias suis heris: nam & hi & illi videntur de industria appetente congiarii die fuisse liberati. Similis fraus notata Dionis lib. XIX. in Pompejana divisione frumenti. ait enim πολλὰς πρὸς τὰς ἀπ' αὐτῶν ἐλπίδας ἐλευθερωθῆναι. Sed verum est occasionem hujus emendationis præbuisse Augusto illiberalem lucelli cupiditatem, quæ multos temporibus illis impellebat, ut servos suos nullo discrimine manumitterent. Hi in tribus divisi, ad frumentationem, congiaria, & id genus alia legitimorum civium commoda admittebantur: ac mox ad patronos suos omnia deferebant. Non tunc primum Romanorum moribus ea macula adhærere cœpit. Dionys. Hal. multos sua ætate libertate donatos queritur: ἵνα τὸν δημοσίως διδόμενον σῖτον λαμβάνοντες κατὰ μῆνα, καὶ ἔτις ἄλλη παρὰ τῶν ἡγεμένων γίγνοιτο φιλανθρωπία, φέρωσι τοῖς δεδωκόσι τὴν ἐλευθερίαν. Ut frumentum publice dari solitum, singulis mensibus accipientes, aut si qua alia largitio a principibus vel magistratibus fuerit celebrata, auctoribus libertatis sue id statim asserant. locus est libro IV.

Magna vero quondam sterilitate ac difficili remedio.] Eusebius in Chronico ad numerum MXXXII. Fames Roma ita ingens facta, ut quinque modii venderentur denariis xxvii semis. nam hæc verba ad hunc Suetonii locum pertinere, observat ibi doctissimus Scaliger.

quondam sterilitate, ac difficili remedio, cum venalities & lanistarum familias, peregrinosque omnes, exceptis medicis & præceptoribus, partemque servitiorum, urbe expulisset: ut tandem annona convaluit, *impetum se cepisse* scribit, *frumentationes publicas in perpetuum abolendi*, quod earum fiducia cultura agrorum cessaret: neque tamen perseverasse, quia certum haberet, posse per ambitionem quandoque restitui.

Atque

T O R R E N T

Venalities, ac lanistarum familias.] Familiam vocant Jcti, plures simul personas sub unius potestate, & quidem servos fere. Qui si publici sint, quales qui ædilibus aderant, ut aquarum curatoribus, familia publica dicitur. Alioqui urbana, & rustica. Lanistarum ergo familia vocantur hi, qui ad ferrum atque arenam parati sunt: *venalitia* mangonum est, ipsi nempe vanales. quanquam enim *venalia* multa sunt, *venalium* tamen nomine, ut Quinctilian. tradidit lib. viii. cap. ii. peculiariter servi dicuntur, maxime novitii. Quos & veteratoribus opponunt l. xxvii. & l. ult. de Ædilitio edicto. Horat. Sat. i.

- - - ut si

*Reticulum panis vanales inter onusto
Forte vehas humero.*

Cic. pro domo: Ille novitius Ligur *venalis*, ascriptor, & subscriptor tuus. Plin. Epist. xxi. lib. i. Credo decentes esse servos, qui mihi sunt empti consilio tuo; superest ut frugi sint, quod de *venalibus* melius auribus quam oculis judicatur. Hinc ergo *venalities*, non tantum adjective, ut dicunt Grammatici, ut cum *familiam*, aut *gregem venalium* dicimus, sed pro ipso mangone. Sueton. lib. de Claris Rhetor. *Venalities cum Brundisii gregem venalium navi educent.* Cicero fragmento orationis Cornelianæ, quod in oratore ad Brutum nunc legitur, atque exstat etiam apud Nonium, & Quinctilianum: *Neque me divitia movent, quibus omnes Africanos, & Latinos multi venalities, mercatoresque superarunt.* Quo tamen loco Dionysius Lambinus *venalities* legendum existimat. nam *venalities* (inquit) mangones sunt, *venalities* servi ipsi vanales. Sed errat, & quidem insigniter. nam si in illis verbis vel syllabam immutes, quod ipse affirmat Cicero, minus concinna, & numerosa erit oratio. Et *venalities* quidem vocari a Jctis nostris mangones ipsos non diffiteor, sed *venalities* absolute pro servis accipi, constanter nego. Veteres certe non ita usi sunt. Et ut Suetonii, quem ascripsi, locum omitam, major profecto Quinctiliani & Nonii, quam Lambini esse debet auctoritas. *Venalities* sane pro vanales, ut *servitia* pro servis, Ulpian. dixit l. v. De jure deliberandi, & *e venalities novitiorum emere* Venulejus l. ult. de Ædilit. edicto, pro ex corpore seu grege vanales. Sed hoc nihil Lambinum adjuvat. Egregie autem Cicero *venalities*

mercatores adjungit. nam, ut l. ccvii. de Verborum signif. Africanus tradidit, mercis appellatione homines non continentur. Eamque ob rem mangones, non mercatores, sed *venalities* appellantur. *Venalities* igitur vocant J. C. quos alii *venalities*. *Venalities* tamen *vitam exercere* dixit Ulpian. l. lxxiii. de Legat. & fideicom. lib. iii.

Frumentationes.] *Frumentari*, unde *frumentator*, & *frumentatio*, castrense verbum est. Sueton. pro annona populo distributa passim utitur.

Cultura agrorum cessat.] Libri mss. *cesserat*, nec displicet. Nihil muto tamen. Verum ut hujus loci sententiam melius explicemus, lectorem obiter monebimus, consuevisse Romanos vectigalia sua publicanis, qui fere ex equestri erant ordine, per censores elocare. Qui si frumenti decumam conduxissent, *decumani*; si portoria, *portitores*; si pascua, *pecuarii* dicebantur. Et ea omnia, quoniam res immensa erat, aut per familias suas exercebant, aut aliis porro civibus concedebant. Qui & *aratores*, & *coloni*, & *agricola*, & *pastores* sæpe a Cicerone, atque aliis appellantur; non quod ipsi vel ararent, vel pascerent, sed quod obstricti publicanis circa eadem negotia versabantur, eo utiliores reipubl. quo in opere quisque suo diligentius negotiabantur. Sed quia res magni laboris erat, & incertum sæpe lucrum, cum de honoribus contententium ambitione, ac virorum principum largitione annona publica, quam *frumentationem* vocat Sueton. cotidie cresceret, multi eo confisi beneficio, nec labore quærendum rati quod otiosis quoque de publico præstabatur, agrorum culturam negligebant. Augustus vero rem sic temperavit, ut & plebi urbanæ satisfaceret, & negotiantium quoque ratio haberetur. *Negotiantium* autem verbo omnes quos diximus, continentur, *aratorum* non ita. Hinc *arationes*, & *aratiuncula* apud Plautum Trucul.

C A S A U B O N.

Venalities & lanistarum familias.] Dio, τὰς τε μονομαχίας καὶ τὰ ἀνδράποδα τὰ ἀνία.

Urbe expulisset.] Ultra centesimum lapidem.

Impetum se cepisse scribit, *frumentationes publicas in perpetuum abolendi.*] Phrasis Suetonii, ut in Caligula: *Expeditionis Germanica impetum cepit.* in Othone: *Impetum cepit moriendi.* Seneca ad Helviam: *Sæpe jam mater optima impetum cepi consolandi te.*

Atque ita post, hanc rem temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium quam populi rationem deduceret. Spectaculorum & assiduitate, & varietate, atque magnificen- 43
tia, omnes antecessit. Fecisse ludos se ait suo nomine quater : pro aliis magistratibus,
qui

T O R R E N T.

Populi rationem deduceret.] Liber unus, *duceret.*
quod interpretes sequi videntur.

43. *Suo nom. quater.*] Non immerito displicet
Lipfio Elector. II. cap. XVII. hoc tantum *quater.*
quomodo enim non sæpius, ter decies consul? Ut aliæ
omittantur occasiones, quibus more ac lege ludos dare
cogebatur. Itaque legendum putat *quater & vicies*,
repetita hac dictione ex linea sequente, vel etiam *qua-*
dragies. Ego non ausim tam liberalis esse. nec quisquam
(puto) qui quæ de Augusti consulatibus scribit Tran-
quill. cap. XXVI. penitus expendere, quam varie scilicet,
quantoque intervallo, plerumque absens, nec toto anno
eos gesserit. Adde, quod ambitiosus cum esset, vi-
deri tamen noluit, alienæ prætextu gloriæ quærens
ac stabiliens suam. Neque a consulibus munera, ac
ludi flagitabantur, sed a quæstoribus, ædilibusque.
At Augustus a consulatu per vim pæne contra leges
incepit.

C A S A U B O N.

Atque ita post hanc rem temperavit.] Placet magis,
quod in aliis exstat, ut in edit. Rob. Steph. *Atque ita*
posthac rem temperavit.

Ut non minorem aratorum ac negotiantium quam
populi rationem deduceret.] Nove dictum, ut alia
multa in Suet. *rationem deducere*, pro habere, du-
cere. Compositum loco simplicis, ut apud Colu-
mell. *deputare vites* pro putare, & lib. superiore
rebus decedentibus pro cedentibus. Mox *crus effrege-*
rat, pro fregerat; quod tamen in membranis repe-
ri, non compositum. hic quoque *duceret*, non
deduceret habetur in quibusdam libris cap. XLIII.
tensas deducere pro ducere. sensus est, Augustum in
divisione frumenti non minus aratorum ac negotian-
tium commodis consuluisse, quam plebis otiosæ, quæ
in urbe morabatur. Populum appellat, ut sæpe
alibi, plebem quæ Romæ frumento publico alebatur.
hæc fere otiosorum hominum fuit, & magna ex
parte functorum militia: cives enim Romani artes
βαναύσας plerique a se spernebant, & solis servis
dignas judicabant, ipsi bellis vacabant: unde per-
actis stipendiis egeni plerumque quod supererat vitæ,
degebant. Quod ut caveret Augustus, commoda
missionum & militiæ tempora definiit, *ne aut atate*
aut inopia post missionem sollicitari ad res novas pos-
sent. ut est infra scriptum. Hæc vel præcipua olim
causæ excogitandarum legum Agrariarum: ita enim
exhauriebatur famelica illa multitudo, vere sentina
urbis. Alterum mali remedium fuit, publica frumenti

largitio. Sed præclarum hoc institutum secuta sunt non
levia incommoda. Plerique enim de plebe in re facien-
da omissiores *παρὰ τὸ τοῦτο* facti sunt, neglectum nego-
tiandi studium, spreta agrorum cura & servis vinctif-
que commissa. ex quo illa Livii gravis querela libro
sexto: *Olim multitudinem innumerabilem liberorum*
capitum in eis fuisse locis, quæ nunc vix seminario
exiguo militum relicto, servitia Romana ab solitudine
vindicant. vide etiam Appianum libro primo de Bellis
civilibus. Hæc ratio est, cur Augustus & tollendi
primo omnem frumentationem ceperit impetum: &
cum postea e re non fore id judicasset, *κατὰ δεύτερον*
πλῆθ'ν, quod ajunt, ut vulgi socordiam excitaret, ad
frumentationem non minus eos admiserit qui agros
colerent & mercimonia exercerent, quam pauperes
illos urbicos, qui soli, ut videtur, ante Augustum
publico frumento ali soliti. Negotiantes sunt, non
quos putat Torrentius; sed quicunque aliquam nego-
tiationem exercerent, cujuscumodi erant centonaria,
sagaria, lignaria, carbonaria, coenacularia, & simi-
les his aliæ in veterum libris & antiquis lapidibus no-
minatæ. Hi sunt qui Imperatoribus in Codice dicun-
tur *negotium gerere*, vel in *negotiis pecuniam tracta-*
re, aut *mercimonia agitare.*

43. *Fecisse ludos se ait.*] In breviario, ni fallor,
rerum suarum.

Suo nomine quater.] Mihi quoque suspectus hic
numerus, etsi omnium libb. consensu confirmatus: &
quod majus est, inter legendum Dionis historiam,
ludos ab Augusto suo nomine editos non adeo multos
observare visus sum. nam alii potius ejus nomine
edebant. Sed verius est, repetendum ex sequenti
periodo verbum *vicies*. quæ *βραχυλογία* Græcis La-
tinisque usitata est: verum ita fere, ut major nu-
merus in priore commate positus etiam sequenti
serviat, contra quam hic fit. Plinius lib. XVIII. *In*
Transpadana Italia scio vicenas quinas libras farris
modios pendere, circa Clusium & senas. Repete *vi-*
cenas. Aristoteles in libello de Miraculis auditis: *Τὸ*
δ' ἐν τῇ Λιπάρῃ ποτὲ καὶ ἐκλείπειν φησὶ Ξενοφάνης
ἔτει ἑκαταδράτῳ, τῷ δ' ἐβδόμῳ ἐπανελθεῖν. septimo
id est, decimo septimo. Sive igitur quater suo nomi-
ne ludos Augustus edidit, sive, quod potius puto,
sæpius, nihil hic mutandum censemus.

V A R I O R.

Deduceret.] Miror, cur magnus interpretes hoc
observet nove dictum. Nam & ante sic Manilius libro
III.

Sic erit ad summam ratio deducta priorem.

Imperator in §. XXI. de Action. *In qua actione*
earum

qui aut abessent, aut non sufficerent, ter & vices. Fecitque nonnunquam viciatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones : non in Foro modo, nec Amphitheatro, sed in Circo & in Septis, & aliquando nihil præter venationem edidit : Athletas exstructis in campo Martio sedilibus ligneis : item navale prælium circa Tiberim cavato solo : in quo nunc Cæsarum nemus est. Quibus diebus custodes in urbe disposuit, ne raritate remanentium grassatoribus obnoxia esset. In circo aurigas cursoresque & confectores ferarum, & nonnunquam ex nobilissima juventute, produxit. Sed & Trojæ ludum edidit frequentissime, majorum minorumve puerorum delectu : prisci decorique moris existimans, claræ stirpis indolem sic notescere. In hoc ludicro C. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum, aureo torque donavit : passusque est ipsum posterosque Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi, Asinio Pollione oratore graviter invidiosaque in curia questo Æterni nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat. Ad scenicas quoque & gladiatorias operas, etiam equitibus Romanis aliquando usus est : verum prius quam senatusconsulto interdiceretur. Postea nihil sane, præter-

earum etiam rerum, quas fugiendo servus abstulerit, æstimatio deducitur. Id est, fit vel ducitur. Nempe compositum pro simplici ducere accipiunt. Quod verbum Arithmetices & ratiocinii proprium. Prosper de promiss. & prædict. Ter enim quadragies ducta centum viginti faciunt. Hinc illa tralatio in phrasi sane frequenti, rationem ducere. Et alias deducere quid sit in ratiociniis, notum ex formula, Sine deductione. Ex his credo patet, quomodo phrasibus illis, quibus domicilium proprium in ratiociniis, migrationes in alienum multæ contingant. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Sed in Circo & in Septis.] Libri mss. mire variant. Omnium optimus sic : sed & in Circo. In Septis nihil unquam præter venationes edidit, athletasque, exstructis, &c. Notum autem theatra proprie ludis scenicis dedicata fuisse, quos Augustus in foro quoque, & amphitheatro, & circo edidit. Similis locus Calig. cap. xviii.

Et nonnunquam ex nobiliss.] Mallem abesse &.

Magnorum minorumve.] Lego, ut in vetustissimo codice, majorum minorumque. sic enim Cæs. cap. xxxix. & Tib. cap. vi. Mallem etiam frequentissimo pro frequentissime, modo libri suffragarentur.

Indolem sic notescere.] Duo libri enitefcere. quod probo.

C. Nonium Asprenatem.] Libri mss. Nonium Aspr. sine prænordine, unus vero Sex. pro C. Inf. cap. lvi. Cum Asprenas Nonius arctius ei junctus, &c.

Æterni nepotis sui.] Æterni nepotis Asinii Pollionis meminit Seneca iv. Declam. & in Controversiis. Vitam ejus incorruptam, & facundiam laudat Tacit. Annal. xi.

C A S A U B O N.

Athletas exstructis in campo Martio sedilibus ligneis.] Factum sexto Augusti consulatu. Dio : Καὶ γυμνικὸς δὲ τότε ἀγὼν, καθὼς τινὸς ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ἐκλήνχον κατασκευασθέντος, ἐποιήθη. Ex collatione horum locorum apparet, quæ fuerit stadiorum Græciæ forma.

Tiberim cavato solo, in quo nunc Cæsarum nemus est.] Eadem verba in breviario Ancyrano, unde sumsit Suetonius. quod moneo, ne quis τὸ nunc restringat ad tempora auctoris. Tacitus Annal. lib. xii. Lacu in ipso navale prælium adornatur, ut quondam Augustus structo cis Tiberim stagno, sed levibus navigiis & minore copia ediderat. Frontinus de aqua Alsiatina loquens : Augustus, cum opus naumachia aggredieretur, ne quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit : & quid naumachia cœperat superesse, hortis subjacentibus & privatorum usibus ad irrigandum concessit.

Aureo torque donavit.] In solatium debilitatis honos hic eximius Nonio habitus : nam cæteri pueri qui Trojam luserant, galeis, hastilibus, talibusque solum præmiis affecti. Bæbius Macer : Cæsar Augustus pueris qui luserunt Trojam, donavit galeas & bina hastilia. Virgilius libro quinto obiter ad hanc historiam allusit : ut alibi passim ad Julii Cæsaris & Augusti res gestas.

Qui & ipse crus effregerat.] Memmianus & quidam alii crus fregerat, idque melius. initio libelli de Grammaticis : Quum in regione palatii prolapsus in cloaca foramen, crus fregisset.

Ad scenicas quoque & gladiatorias operas.] De scenicis reperio notatum a Dione ludis Marcelli lib. liii. de gladiatoriiis lib. lvi.

Senatusconsulto interdiceretur.] Auctorem hujus rei facit Augustum historia Dionis lib. lvi. initio.

præterquam adolescentulum Lucium honeste natum, exhibuit : tantum ut ostenderet, quod erat bipedali minor, librarum septemdecim, ac vocis immensæ. Quodam autem muneris die, Parthorum obsides tunc primum missos, per arenam mediam ad spectaculum induxit : superque se subsellio secundo collocavit. Solebat etiam citra spectaculorum dies,

T O R R E N T.

Adolescentulum Lucium.] Certum est subesse mendum. Duo codd. habent *Lytium*, unus *Licitum*, optimus *Litium*. Scribo igitur *L. Itium*. Itia enim gens Romana, ut ex nummo veteri videre licet, quem

apud me servo. Apud Horatium quoque, tam in Odis quam Epistolis, male Ictius pro Itius scribitur.

Iti, beatis nunc Arabum invides Gazis.

Et :

Fluctibus Agrippæ Siculis quos colligis, Iti.

Simile, ut suspicor, mendum in Macrobio lib. Saturn. II. cap. IV. *Lucius, gravis tragædiarum scriptor.* Est & C. Ictius apud Plin. inter auctores libri XXXVI. pro C. Itius, ut arbitror. Non male igitur, qui lib. V. de bello Gallico *portum Itium* pro Iccio restituunt.

Bipedali minor.] Ad hunc Augusti nanum videri potest respexisse Horat. lib. II. Sat. III.

Ædificas, hoc est, longos imitatis, ab imo

Ad summum moduli bipedalis.

Plinius quoque lib. VII. cap. XVI. ex Varrone Manium Maximum & M. Tullium equites Rom. binum cubitorum fuisse auctor est.

Superque se subsellio secundo collocavit.] Interpretes secundo supra Augustum cuneo sedisse intelligunt, ego eodem quidem cuneo, sed secundo a latere sedili collocatos fuisse arbitror, ut ad illum Horatii locum notasse me memini lib. II. Sat. VIII.

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra.

sic enim cap. proximo *primus subselliorum ordo* pro primo cuneo, & Plautus Prol. Amphit. *Ut conquistores singula in subsellia Eant per totam caveam.* subsellia enim pro cuneis dixisse videtur.

C A S A U B O N.

Adolescentulum Lucium.] Varias γραφὰς hujus loci annotavit Torrentius : ecce autem novam præter illas omnes ex cod. Viterb. *Adol. Hirtium.* Ego rectum puto *Lycium*, non *Lucium*. nam quæ hæc esset designatio solo prænomine ? est vero nomen Ἰδνικόν. neque aliter membranæ regiæ & Memmianus.

Bipedali minor librarum septemdecim.] Mira levitas, nec pro illa ipsa magnitudine ejus corpusculi. Usitata statura, ut alibi notamus, erat pedum fere sex ; pondus librarum Romanarum centum plus minus.

Plaut. Asin. *Nudus vincit centum pondo es.* locum vide. Hac proportionem homo bipedalis alterum fere tantum pendere debuit : non igitur nanus solum hic fuit, sed & monstrose gracilis ac levis : tertii miraculi loco vox stentorea in tantulo homuncione. De gracilitate ne nimis miremur, faciunt quæ Athenæus lib. XI. & Ælianus lib. X. Ποικίλης de Arcestrato narrant. At quæ in Græcis epigrammatis lib. II. titulo. *Εἰς λεπλῆς* leguntur, non solum poetica, sed pleraque inepta sunt, paucis exceptis ; cujusmodi hoc Lucilii sane venustissimum :

Ἐξ ἀτόμων Ἐπίκυρος ὅλον τὸν κόσμον ἔγραψεν

Εἶναι, τὸτο δοκᾶν, Ἀλκιμε, λεπλῆτατον.

Εἰ δὲ τότ' ἦν Διοφάντος, ἔγραψεν ἂν ἐκ Διοφάντων, Τῷ καὶ τῶν ἀτόμων πάλυ τι λεπλῆτέρῃ.

Ἡ τὰ μὲν ἄλλ' ἔγραψε συνεσάναι ἐξ ἀτόμων ἂν, Ἐκ τέττε δ' αὐτὰς, Ἀλκιμε, τὰς ἀτόμους.

Quæ obiter ita vertebamus :

Mundum omnem ex atomis Epicurus credidit ortum.

Cur? atomis credens nil magis exiguum.

Tunc, Diophante, fores : atque omnia de Diophanto Orta forent, vincis qui brevitate atomos.

Aut si cuncta alia ex atomis conflata putaret :

Certe atomis ortum tu, Diophante, dares.

Per arenam mediam.] Ut spectarentur prius a pupuli corona. θεατρίζειν Græci hoc vocant : ac quia in supplicio afficiendis potissimum id fiebat, verbum alias μέσον in malam partem tantum coepit accipi.

Superque se subsellio secundo locavit.] Orchestram sedem senatorum in theatro Romano, (nam aliter in Græco) Suetonius *primum subselliorum ordinem* vocat paullo post. Ea vero pluribus constitit subselliis, sed uni ordini dicatis. Id appellat auctor *ordinem subselliorum*, item *ordines*. sequitur statim, *maritis e plebe proprios ordines assignavit.* id est, propria subsellia, sive proprium subselliorum ordinem. subsellium est sedes sive lignea sive lapidea κύκλω τῷ θεάτρῳ, in orbem extensa. Græce subsellium ex Pausania dixeris θεόρον συνεχῇ πολλὰς ἔχοντα καθέδρας. In Heronis mathematici libello, quem habemus Ms. ubi problemata quædam de theatris explicantur, βαθμοὶ & βαθμίδες τῶν θεάτρων appellantur. Scenæ & podio proximum subsellium, Principum & magistratuum : secundum & reliqua quibus constitit orchestra, senatorum. in primo sedit Augustus : in secundo legatos collocavit. *super se* ait Suetonius : quia ratio subselliorum ea fuit, ut imo sive primo secundum esset altius, secundo tertium & sic deinceps.

Vel

dies, si quando quid inusitatum dignumque cognitu advectum esset, id extra ordinem quolibet loco publicare : ut rhinocerotem, apud Septa : tigrim, in scena : anguem quinquaginta cubitorum, pro Comitio. Accidit votivis Circensibus, ut correptus valetudine, lectica cubans, thenfas deduceret : rursus commissione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit, ut laxatis sellæ curulis compagibus caderet supinus. Nepotum quoque suorum munere, cum consternatum ruinæ metu populum retinere, & confirmare nullo modo posset, transiit e loco suo, atque in ea parte confedit, quæ suspecta
 44 maxime erat. Spectandi confusissimum ac solutissimum morem correxit ordinavitque : motus injuria senatoris, quem Puteolis per celeberrimos ludos confessu frequenti nemo receperat. Facto igitur decreto patrum, ut quoties quid spectaculi usquam publice ederetur, primus subselliorum ordo vacaret senatoribus : Romæ legatos liberarum sociarumque gentium vetuit in orchestra considerare : cum quosdam etiam libertini generis
 mitti

Vel simpliciter accipe *super se* pro pone se & ὑπὲρ τοῦ. Alio sensu in triclinio dicitur aliquis alium super se collocare, quando in eodem scamno ambo sedent, aut in eodem lecto discumbunt, ut in XIV. Annal. Taciti. Quid hoc loco planius? Interpretes tamen omnes mire turbant, aliud nihil.

T O R R E N T.

Laxatis sell. cur. compag.] Non displicet quidem, sed nec *luxatis* male rescribetur, si cui libido ita legere. Inf. Ner. cap. xxxiv.

44. *Quoties quid spectandum.*] Tres libri *quoties quid spectaculi*, duo *quoties spectandi*, sine *quid*. quod monitum lectorem volui.

C A S A U B O N.

Quolibet loco publicare.] Ἐκτίθεσθαι vel προτίθεσθαι eis ἐπίδειξιν, & ut loquitur statim, spectandum publice edere. Ex eo more est, quod notat Solinus de muliere tricies enixa, a Pompejo publicata cum xx liberis : quodque Tacitus libro xii. Annal. de Mithridate Armenia rege captivo : *Rostra juxta custodibus circumdatus visui populo præbetur*. quod idem postea de Caractaco narrat.

Laxatis sella curulis compagibus.] Bene *laxatis*, non *luxatis*, ut quibusdam visum. Sella curulis quatuor lignis pluribusve constabat incurvis, in modum fere literæ S productæ & minus curvatæ ab utraque parte. Hæc funibus ita compacta erat, ut aperiri claudique posset. in aperta sedebatur super loris & linteis. Martialis : *Recensque sella linteisque lorisque*. meminit & Quintilianus alicubi. Lignorum formam egregie explicant Græci cum δίφρον ἀγκυλόποδα nominant, ut Plutarchus in Mario bis, & alibi, & ita in Glossario. Hujusmodi sellarum fabrica hodieque in usu est. Similis autem artificii fuisse videntur illæ, quibus olim tanquam laqueis usi qui alienæ vitæ insidiabantur. Pausanias in Atticis vocat θρόνον ἀφανείς δεσμὸς ἔχοντα. Res

hodie non incognita. Reperio & σιδῆραν καθεδραν in cruciatibus Christianorum usurpatam. Eusebius Historiarum lib. quinto.

44. *Ut quoties quid spectandum usquam publice ederetur.*] Spectacula olim edebantur in Urbe, Italia & in provinciis : & in Urbe quidem, alia in theatro, alia in circo, alia in amphitheatro, quædam in foro aliisque locis publicis. Quod ergo ait *usquam*, quomodo accipiemus? puto de Urbe, Italia, & provinciis intelligendum : id enim arguere manifesto videtur, quod modo dictum est de occasione facti decreti hujus, quæ Puteolis data fuit : & quod dicit, *quoties quid spectandum publice ederetur*, de theatro & scenicis gymniciisque ludis aut rebus admirandis quæ spectandæ proponebantur, maxime interpretor : nam ea ætate extra Romam raræ venationes, rari circenses, ut pluribus alibi docemus. Nihil ergo Augusti temporibus de circi, nihil de amphitheatri sedibus decretum? de hoc quidem, quod sciam, nihil : de sessione in circo refert Dio lib. lv. anni Urbis dcccclviii. cœpisse χαρὶς μὲν τὰς βαλευτάς, χαρὶς δὲ τὰς ἱππεῖς ἀπὸ τῶν λοιπῶν πλήθους circenses spectare : quod in Claudio & Nerone qui sit intelligendum, dicemus. verum arbitror Suetonium hoc loco institutum illud non respicere. Simile est, quod narrat Dio lib. liii. de Polemone rege, socio pop. Rom. appellato : Καὶ προεδρία, inquit, τοῖς βαλευταῖς ἐν πάσῃ τῇ ἀρχῇ αὐτῶν ἐς πάντα τὰ θεάτρα ὁρίζη.

V A R I O R.

Lectica cubans thenfas deduceret.] Thenfas deducere est pompam Circensem in ludis solennibus ducere. quod qui faciebant, induti erant vestitu triumphali, vehebanturque curru triumphali aurato ; ideo hic tanquam insolitum notatur a Suetonio, quod Augustus lectica cubans thenfas duxerit, ut erudite docet χαρίεστος RUBENIUS de Re Vestiaria lib. i. cap. 21. quem vide.

mitti deprehendisset. Militem secrevit a populo. Maritis e plebe proprios ordines assignavit : prætextatis cuneum suum, & proximum pædagogis : sanxitque, ne quis pullatorum media cavea federet. Fœminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectari solenne olim erat, nisi ex superiore loco spectare concessit. Solis virginibus Vestalibus locum

T O R R E N T.

Maritis e plebe.] Id honoris causa fecit Augustus, & fortasse ex lege Papia Poppæa, de qua sup. c. xxxi i i.

Ne quis pullatorum.] Libri duo *bullatorum*. Sup. vide cap. xl. Sed quare pullatos media cavea sedere vetuit? Ut orchestra senatorum, & equestria equitum, sic cavea, si Servio credimus in viii. Æneid. populi seu plebis potius confessus dicebatur. Et ea quidem sic distincta, ut alii in prima, alii in media, alii in summa cavea confidere dicerentur, idque pro spectatorum e populo vel dignitate, vel gratia. Augustus igitur non nisi in summa, sive ultima cavea pullatos spectare permisit. Hinc porro Senecæ locum intelligo lib. de Tranquill. vitæ cap. xi. *Mimicas enim ineptias*, & *verba ad summam caveam spectantia* appellat, quæ vilissimæ tantum plebis summa cavea spectantis auribus convenient. Plura ad Horat. Epist. i.

Ut propius spectes lacrymosa poemata Puppi.

Solenne olim erat.] Cic. ad Atticum lib. vii. *Tantum illud nostrum solenne servemus, ut ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus.* Male igitur, qui legunt, *solenni die olim mos erat.* Plura ad Horat. Ep. i. *Insanire putas solennia me.*

C A S A U B O N.

Militem secrevit a populo.] Ad legis hujus similitudinem excogitata illa a Junio Gallione, nobili adulate, qui anno Urbis dcclxxxv. censuit, inquit Tacitus sexto Annal. 3. *ut pratoriani, actis stipendiis, jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi.* quem virum increpans Tiberius, ait, *reperisse prorsus, quod divus Augustus non providerit.* Ubi non dubium, alludi ad hanc ordinationem Augusti, quæ hic commemoratur.

Maritis e plebe proprios ordines.] Martialis :

Sedere in equitum an tibi liceat scamnis,

Videbo, Dindyme : non licet maritorum.

Olim hæc distinctio ignorabatur. post legem Papiam Poppæam multa, quæ senibus honoris causa deferri solebant, ad maritos sunt translata. A. Gellius lib. i i. cap. xv. & passim in historia.

Prætextatis cuneum suum & proprium pædagogis.] Scio, quid sit cuneus in theatro, neque hanc lectionem improbo. tamen videtur Augustus facturum fuisse commodius, si scamnum suum prætextatis assignasset, & proximum pædagogis : ita potuissent illi mores discipulorum suorum observare, quod fuit ipsorum munus. sed quia pædagogi servi fere erant, propterea separatim illis suus cuneus assignatus. Cuneum theatri Græcus magister vertit *φυλὴν διὰ τῶν*, quia certis

personis certi cunei soliti assignari. Quanta petulantia versaretur in theatris, omnis Græca Latinaque historia loquitur : propterea qui severius juventutem instituebant, a theatris arcebant. Julianus in Misopogone : *Ἐμὲ ὁ παιδαγωγὸς ἐδίδασκεν εἰς τὴν γῆν βλέπειν εἰς διδασκάλους φοιτῶντα, θεάτρον δὲ ἰδεῖν, πρὶν μᾶλλον κομῆσαι τῆς κεφαλῆς τὸ γένειον.* negat sibi per pædagogum licuisse prius theatris interesse, quam pilorum plus in mento quam in capite haberet. Cur ita loquatur, norunt qui sciunt, quid sit exoletum esse in nequitis veterum. Sic autem ille locus emendandus : nam vulgo *κομῆσαι* scriptum est. neque dubito nostram emendationem, C. Cantoclaro ejus libri interpreti, probatum iri, quæ est amplissimi illius & mihi amicissimi Viri in summa dignitate doctrina, candore & probitate admirabili condita. Porro lege trium Augustorum, qui studiis liberalibus operam dant, non illi quidem theatris penitus arcentur, sed tamen vetantur spectacula frequentius adire. existat lex in Cod. Theodosiano, titulo viii. Quando autem in theatrum veniebant prætextati, pædagogos suos habebant comites, ut hic dicitur. Theophrastus in Charact. *Solet, inquit, ad spectandum ἄγειν τὰς ἡδὺς καὶ τὸν παιδαγωγόν.* soliti etiam adesse educatores sive *τροφεῖς*, quos cum pædagogis Julianus in Cæsari-bus, & Justinianus in Institut. conjungunt. Græci etiam *βασιλῆς* vocant.

Fœminis ne gladiatores quidem.] Nedum ludos scenicos : quibus tamen & ipsas interfuisse jam olim fœminas constat, sed non sine eorum permisso, in quorum potestate erant. Valer. Max. vi. 3. 13. *Pub. Sempronius Sophus conjugem repudii nota affectit, nihil aliud quam se ignorante ludos ausam spectare.* Per leges Augusti ad omnia spectacula Romani moris admissæ mulieres, sed non promiscue. Quod subicit de athleticis, non mirum : id enim ludicri genus Græcum fuit, non Romanum.

Nisi ex superiore loco.] Neroni ὁ ἄνω βαθμός. Ea extrema cavea & sedes pullatorum erat. Calpurnius :

Venimus ad sedes, ubi pulla sordida veste

Inter fœminas spectabat turba cathedras.

Ex his versibus apparet, spectasse promiscue plebem & fœminas. An ita instituit Augustus? videtur ex hoc loco posse colligi. Sed hoc quam alienum a gravitate & prudentia Augusti? illene qui militibus, maritis e plebe, prætextatisque suos cuneos assignavit, fœminis permiserit cum sordida plebe promiscue spectare? nunquam putem. Lego igitur in Suetonio *spectare concessit solis. Virginibus Vest.* ita duplici ratione pudori mulierum consulitur : nam & in extremam caveam

locum separatim, & contra prætoris tribunal, dedit. Athletarum vero spectaculo muliebre sexum omnem adeo submovit, ut Pontificalibus ludis pugilum par postulatū distulerit in sequentis diei matutinum tempus: edixeritque, *Mulieres ante*
 45 *horam quintam venire in theatrum non placere.* Ipse Circenses ex amicorum fere libertorumque cœnaculis spectabat, interdum e pulvinari, & quidem cum conjugē ac liberis sedens. Spectaculo plurimas horas, aliquando totos dies aderat: petita venia, com-

caveam summotæ, pæne theatro ejectæ videri poterant; & ibi quoque solæ seorsim a viris collocatæ.

T O R R E N T.

Muliebre sexum omnem.] Turnebus Adversar. XIV. cap. xv. *muliebre sexus omne*, ex veteri, ut inquit, codice. Et sane sic locutos veteres tradunt Priscianus & Carisius.

45. *E pulvinari.*] Sabellico assentior, qui *pulvinar* locum fuisse vult, ad quem Circensibus deferabantur sacra. Festus: *Tensam* vocari ait Sinnius Capito *vehiculum*, quo exuvie Deorum ludicris Circensibus in circum ad pulvinar vehuntur. Huc spectare videtur, quod sup. cap. XLIII. dixit, *tensas deducere*, nempe ad pulvinar. Qui locus obscurus est. Aliquid Claud. cap. IV.

C A S A U B O N.

Contra prætoris tribunal.] Proxime scenam & podium; atque ut Prudentius ait, *podii meliore in parte sedebant.* Vide amplius Tacitum lib. IV.

Athletarum vero spectaculo.] Infamis Nero contra, ad *athletarum spectaculum* invitavit & virgines Vestales. lib. VI.

Muliebre sexum omnem.] Lectionem a Turnebo inventam & annotatam *muliebre sexus omne*, inveni notatam in schedis Lislæi: in libro optimo Turonensi & Pithœi, *muliebre secus*, quam vocem pridem explicarunt viri doctissimi: sed quæ huic loco non convenit.

Pontificalibus ludis.] Quos, ut videtur, edidit pontificatu maximo suscepto.

Mulieres ante hor.] Ipsa sunt edicti verba: MULIERES ANTE HORAM QUINTAM VENIRE IN THEATRUM NON PLACET. familiaris Principi illi sermo: sic in epistola ad Liviam de Claudio: *Spectare eum Circenses ex pulvinari non placet nobis.*

45. *Ipse Circenses ex amicorum fere libertorumque cœnaculis spectabat.*] In Circo sedes separatas neque senatus ante Claudium, neque equites ante Neronem habuerunt: propterea ne Principi quidem certa sedes fuisse videtur, utique Augusti tempore nascente adhuc imperio. Is igitur ut majestatis suæ rationem haberet, e pulvinari spectavit, hoc est, ex Circi loco, ubi simulacra deorum magna pompa inferri & circum metas gestari solita, collocabantur. quæ pars Circi

ea esset, mirum non explicasse Dionys. Hal. in eo sermone: sed dubium non est, quin ut in theatro honestissimus locus erat ad podium, sic in Circo ad euripum, qui medium stadium cingebat. Augustus in epist. ad Liviam super Claudio, *primam frontem spectaculorum* eum locum vocat: *Spectare eum Circenses ex pulvinari non placet nobis: expositus enim in prima fronte spectaculorum conspicietur.* Inde spectavit Augustus sedens, ait Suetonius: non ut Nero postea accubans, ceu deus aliquis vivus inter simulacra mortua. Et, *cum uxore & liberis*, non inter imagines ipsas deorum. Interdum, ut Suetonius hic notat, solitus idem Princeps, inviduæ, ut arbitror, declinandæ causâ, non e pulvinari, sed e cœnaculis amicorum aut libertorum eos ludos spectare. idem factitatum Tiberio docet Dio lib. LVII. *Καὶ τῆς γὰρ τῶν ἵππων ἀγῶνας ἐξ οἰκίας καὶ αὐτὸς τῶν ἀπελευθέρων τινὸς πολλάκις εἶδρα.* cum dicit καὶ αὐτὸς, innuit eis verbis idem ante se scripsisse de Augusto: sed locus hodie non exstat. Cœnacula fuisse in supremis ædium partibus, imo, ut loquitur Livius lib. XXXIX. supra ædes, ex Martiale aliisque notum. An autem ex cœnaculis Circo vicinarum domorum commode satis spectari Circenses poterant? an ista potius, de quibus sentit Suetonius, in ipso Circo erant? siquidem super illa porticu, quæ ab exteriori Circi Romani parte adstructa illi fuit, & officinæ & cœnacula erant: quæ ut arbitror CÆSS. soliti locare cœnaculariam facientibus: a quibus postea inquilini & qui sine laribus erant. Dionys. Hal. lib. III. *Ἐπὶ δὲ καὶ περὶ τὸν ἵπποδρομον ἐξωθεν ἑτέρα σοὰ μονόσεγος, ἐργαστήρια ἔχουσα ἐν αὐτῇ καὶ οἰκήσεις ὑπὲρ αὐτά.*

Spectaculo plurimas horas, aliquando totos dies aderat.] Lego, membranis reclamantibus, *aderat.* scio Augustum spectaculis deditum vel fuisse, vel videri voluisse, ut hac civilitate gravior esset vulgo: sed id profecto non est, quod his verbis Suetonius significare voluit: quod manifestissime arguunt sequentia. Postquam enim dixit auctor, unde ludos spectaret Augustus, commode subjicit, sæpe solitum illum abesse alio substituto, qui vice ipsius præsideret. quod & Dio variis locis notat. deinde subdit, *verum quoties adesset.* quæ verba ita clare nostram emendationem astruunt, ut mirer non solum interpretes, sed & eruditissimum Lipsium, aliosque viros doctos, qui hunc locum tractarunt, mendum non animadvertisse.

commendatisque qui suam vicem præsidendo fungerentur. Verum quoties adesset, nihil præterea agebat : seu vitandi rumoris causa, quo patrem Cæsarem vulgo reprehensum commemorabat, quod inter spectandum, epistolis, libellisque legendis, ac rescribendis vacaret : seu studio spectandi, ac voluptate, qua teneri se neque dissimulavit umquam, & sæpe ingenue professus est. Itaque corollaria & præmia alienis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de suo offerebat : nullique Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honorarit. Spectavit autem studiosissime pugiles,

&

T O R R E N T.

Suam vicem fungerentur.] Duo codd. *sua vice*, sed nihil muto.

Patrem Cæsarem.] Idem de M. Antonino Capitolinus : *Fuit consuetudo Marco, ut in Circensium spectaculo legeret, audiretque, ac subscriberet. Ex quo quidem sæpe jocis popularibus dicitur lacesitus.*

Græco certamini.] Non in Græcia, ut vult Beroaldus, sed Romæ Græcorum more edito. qualia fere omnia scenica, musica, gymnica, exceptis gladiatoribus. Quæ *Græca* vero vocat Sueton. etiam *sacra* appellabantur. Vide Ulpianum l. iv. De his qui not. infamia.

C A S A U B O N.

Qui suam vicem præsidendo fungerentur.] In vita Galbæ, A. C. Cæsare ludis substitutus postridie quam ad legiones venit. Sed quam parum vulgo probaretur, si Princeps alium substitueret, qui suam vicem ludis præesset, declarat egregius Taciti locus lib. i. 76. quem libet adscribere : *Edendus gladiatoribus quos Germanici fratris ac suo nomine obtulerat, Drusus præsedet, quanquam vili sanguine nimis gaudens, quod vulgus formidolosum & pater arguisse diceretur. Cur abstinerit spectaculo ipse, varie trahebant : alii tadio cætus, quidam tristitia ingenii, & metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset.* Julianus quoque Misopogone, parum se vulgo gratum fuisse indicat, quod *ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις διημερεύειν* non soleret modo priorum Principum. Ideo Impp. in Codice assiduitatem in spectandis ludis, nominant popularitatem. lege 11. Cod. Theodof. de Officio Rectoris prov. Contra eos, qui spectacula averfabantur, *βᾶπτεις* vocabant, *tristes & severos*, ut ait Simplicius.

Nihil præterea agebat.] Hoc est, quod modo vocabat Tacitus, *comiter interesse.*

Epistolis libellisque legendis ac rescribendis vacaret.] More, qui etiam in senatu a patribus servatus : nam ibi & libros lectitare, quod de Catone est notissimum, & epistolas scribere ac rescribere fuit nonnullorum consuetudo, ut vel ex M. Tullii epistolis satis liquet.

Seu studio spectandi, ac voluptate, qua teneri se.] Tacitus lib. i. 54. *Indulserat ei ludicro Augustus, dum*

Macenati obtemperat, effuso in amorem Bathylli ; neque ipse abhorrebat talibus studiis, & civile rebatur misceri voluptatibus vulgi. quam vocat hoc loco Tacitus civilitatem, Græci *συμπεριφοράν*. ut cum Simplicius in Epictetum inter causas quæ possunt sapientem impellere, ut ludos aliquando spectatum veniat, hanc refert, *τὴν πρὸς τὰς πολλὰς συμπεριφορὰν*. Βαρεῖς γὰρ, inquit, φαίνονται αὐτοῖς οἱ τὴν συνήθη διαγωγὴν ὑπερτρέχειν δοκῶντες, graves & odiosi vulgo habentur, qui vita communis consuetudinem subterfugere videntur.

Græco certamini.] Quod vel in Græcia celebraretur, aut Græcis Italiæ urbibus, ut Neapoli ; vel Romæ, Græco more & per Græcos scenicos. Utro modo accipiat aliquis, non interest pili. quin illud prius, quod damnat adeo Torrentius, melius convenire menti Suetonii putem : nam hoc tantum probare vult, Augustum fuisse natura *φιλοθεάμονα*. Quis dubitat autem illum in peragrandia Græcia, Asia, aliisque provinciis, ludis præsertim sacris interfuisse, quoties occasio esset ?

Spectavit autem studiosissime pugiles.] Quod apud Romanos gladiatores, id fere apud Græcos pugiles sive *πυκτομάχοι*. In Historia Ecclesiast. fit aliquoties mentio damnatorum *εἰς τὸ πυκμῆ μονομαχεῖν*. ut in VIII. Eusebii.

V A R I O R.

45. *Corollaria.*] Vocabulum corollarii est a corollis, quod eæ, cum placuerant actores in scena, dari solitæ sint : unde & corollaria dicuntur ipsæ coronæ. Plinius lib. xxi. sic scribit : *Paulatim & Romæ subrepsit appellatio corollis inter initia propter gracilitatem nominatis ; mox & corollariis, postquam e lamina area tenui inaurata aut inargentata dabantur.* Sensus est Tranquilli, Augustum etiam in alienis spectaculis dedisse grandia & crebra corollaria scenicis & histrionibus, id est, ea munera, quæ ultra legitima præmia illis dono dari solebant, de quibus Cicero in Frumentaria : *Noli hos colligere, qui nummis corrogatis de nepotum bonis, ac de scenicorum corollariis decumam emerunt.* Hæc autem, cum pretii haud magni forent, factum est, ut corollarium pro re leviori, & ut ita dicam, supernumeraria accipiatur. BEROALDUS.

T O R.

& maxime Latinos : non legitimos atque ordinarios modo , quos etiam committere cum Græcis solebat : sed & catervarios oppidanos inter angustias vicorum pugnantes temere ac sine arte. Universum denique genus operas aliquas publico spectaculo præbentium , etiam cura sua dignatus est. Athletis & conservavit privilegia , & ampliavit. Gladiatores sine missione edi prohibuit. Coercitionem in histriones , magistratibus in omni tempore & loco lege vetere permissam , ademit : præterquam ludis & scena. Nec tamen eo minus aut xyfticorum certationes , aut gladiatorum pugnas severissime semper exegit. Nam histrionum licentiam adeo compescuit , ut Stephanionem togatarium , cui in puerilem habitum circumtonsam matronam ministrasse compererat , per trina

theatra

T O R R E N T.

Committere cum Græcis.] An ergo huc respicit Horat. Epist. ad Augustum , cum ait :

Venimus ad summum fortuna : pingimus , atque Psallimus , & luctamur Achivis doctius unctis ?

Catervarios.] Quos catervarios vocet , ipse exprimit. Similis autem Senecæ locus lib. de Brev. vitæ cap. xii. ubi desidiosam divitis occupationem describens : *Qui spectator (inquit) puerorum rixantium sedet , qui vincitorum suorum greges metatur , & colonorum paria deducit , qui athletas novissimos poscit.* sic enim Senecam restituo , cum in vulgatis exemplaribus vicorum pro vincitorum , & pascit & poscit legatur. Paulatim autem Seneca a puerorum rixantium lucta ad fervorum , & colonorum paria , demum ad athletas usque , tanquam legitimos ordinariosque , ut hic loquitur Suetonius , progreditur. Male igitur qui pro vincitorum , victorum , vicinorum , aut jugorum etiam substituunt.

Coercitionem in histr.] Recte sic Pulmannus , ut in vetustissimis quibusque libris , & in Pand. Florentinis , coercitio capitalis , coercitio levis , modica.

Præterquam in ludos , & scenam.] Liber unus præterquam in ludos , & scenam. Mallem præterquam ludis , & scena , ut sensus sit , coercitionem eorum tantum , quæ ludis & in scena committerentur , permissam magistratibus , prætoribus puta , & ædilibus.

Xyfticorum.] Quid xyftus , & xyftum , & hinc dicti xyftici athletæ , qui in xyfto , hiberno præsertim tempore , exercebantur , vide Vitruvium lib. v. cap. xi. & lib. vi. cap. x. Sueton. Galb. cap. vi. *Si quid scenici , aut xyftici donatum olim vendidissent.* Vetus item inscriptio : ATHENODORUS XYSTICUS PARIDI THYMELICO BENE MERENTI FECIT.

Stephanionem togatarium.] De hoc Plin. lib. vii. cap. xlviii. *Qui primus (inquit) togatas saltari instituit.* sic enim legendum , non togatus. Unde hic quoque togatarum , actorem scilicet , quam togatarium legere malim , ut primarum , & secundarum dicimus , non addito actoris nomine. Sueton. Calig. cap. lvi. Vide Festum in *Prætexta*. Legendum etiam *cui* , pro *cum*.

Per trina theatra.] Pompeji , Balbi , & Marcelli ,

ut puto. ea enim Augusti tempore fuerunt , præter amphitheatrum Statilii Tauri. Strabo lib. v. & Ovid. lib. iii. de Arte amandi : *Visite conspicuis terna theatra locis.*

C A S A U B O N.

Coercitionem in histriones.] Hoc est , *jus virgarum.* Tacitus lib. i. Annal. cap. 77. *Actum de ea seditione apud patres : dicebanturque sententia , ut pratoribus jus virgarum in histriones esset : intercessit Haterius Agrippa tribunus plebis : increpitusque est Asinii Galli oratione , silente Tiberio , qui ea simulacra libertatis senatui præbebat. Valuit tamen intercessio , quia divus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat.*

Præterquam ludos & scenam.] Refer ludos ad tempore : scenam ad loco. Omnino autem legendum , vel præterquam ludis & scena , ut in quibusdam Mss. offendisse testantur docti : vel , præter ludos & scenam. Ita loqui memini Impp. lege iii. Cod. de Spectaculis & scenicis & len. *Eos qui agitando munus exercent , illustris auctoritas tua nullis præter Circense certamen affici noverit oportere suppliciiis.* Non parum legem hanc illustrabit collatio istorum Suetonii verborum.

Stephanionem togatarium.] Ita omnes libb. nec placet emendatio non necessaria togatarum. Ut actorem secundarum Tullius in Bruto *secundarium* dixit , tertiarum actorem Valerius Max. *tertiarium* (sic enim veteres codd. habent lib. ix. cap. xiv.) ita noster actorem togatarum , *togatarium*. Sic dicuntur exodiarium , embolarius , unde *embolaria mulier* Plinio libro xlviii. utricularius : & uno verbo , nomina ἐπιτηδεύματων hoc typo Latini efferunt. vel Plautum adi in Aulul.

In puerilem habitum circumtonsam matronam.] Pueri delicati olim soliti circumtonderi , hoc est , περικείρεσθαι. Dio Chrysostomus de regno , oratione ii. *Μόνες αὐτὰς τῶν Ἑλλήνων περιέκειρεν , αἰσχισὰ κοῦν ὀπίσθεν ἀφείας , ὥσπερ οἱ νῦν παῖδας τὰς ἀπαλὰς.* item meretrices : quod diserte testatur Hesychius : *Σκαφίον , εἶδος κεφαλῆς τῆς κεφαλῆς , ὃ κείρεσθαι φασὶ τὰς ἐταίρεινύσας. εἶναι δὲ περιτρόχalon.* Varro : *Alii sunt circumtonsi & torti atque unctuli , ut mangonis videantur esse servi.* Inde apud Senecam epistola cxv.

theatra virgis cæsum relegaverit : Hylam pantomimum, quereute prætor, in atrio domus suæ, nemine excluso, flagellis verberarit : & Pyladem urbe atque Italia submoverit, quod spectatorem, a quo exhibebatur, demonstrasset digito, conspicuumque fecisset. Ad hunc modum urbe urbanisque rebus administratis, ITALIAM duodetriginta colonia-

46

rum

Oratio circumtonsa & fucata, de effoeminata & molli. videtur id esse tonsuræ genus, quod Græci περιτροχον vel περιτρόχαλον vocant : nam ita tonderi solitos ephebos attendentibus liquebit ex his Plutarchi de Aristodemio tyranno Cumanorum : Ἰσόρηται, ait, ὅτι τὰς μὲν ἄρρενας παῖδας ἤσκει κόμαις καὶ χρυσοφορεῖν. τὰς δὲ θηλείας ἡνάγκαζε περιτρόχαλα κείρεσθαι, καὶ φορεῖν ἐφηβικὰς χλαμύδας καὶ τῶν ἀνακάλων χιτῶνίσκων. Exstant hæc verba in libello de mulierum virtutibus : ea nos explicamus alibi fufius. Quæcunque autem fœminis a tyranno imperata ait Plutarchus, ea intelligere debemus epheborum fuisse propria. simile factum a Stephanione, ut merito in eum Augusti ira exarserit. Apud veteres vero Francos non ejus ætatis propria, sed omnium fuit ea tonsura communis : nam præter regem omnes erant ita circumtonsi. Agathias lib. i. Τὸ το δὲ ὡς περ τι γνώρισμα, καὶ γέρας ἐξαίρετον τῷ βασιλείῳ γένοι ἀνεῖσθαι νενομίσαι. ἐπεὶ τὸ γε ὑπὸ τοῦ περιτροχον κείρονται, καὶ κομᾶν αὐτοῖς περὶ τέρῳ & μάλα ἐφείται. Puto & alias plerasque gentes quæ per ea tempora Romanum imperium lacerarunt, eam tonsuram usurpasse. Sane in exercitu Gulielmi regis Siciliæ, qui temporibus Andronici Comneni in Thessalonicensis flamma & ferro grassatus est, plerosque ἀποτριχθῆναι περιτρόχαλα Nicetas auctor est. Lege Dei prohibita res olim Judæis quos Choerilus vetus poëta appellat ἀνυχμαλέες, κεφαλὰς τροχοκυράδας, Moses refert Levitici cap. xix. commate xxvii. ex interpretatione veteri Latina : Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam. lxx. interpretes longe aliter acceperunt priora ejus commatis verba Hebræa, & ita verterunt : Ὁυ δὲ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. Suidas σισόην interpretatur τὸ πλεξείδιον. Sic vocat certam comæ complicationem, aut fortasse in spiras collectionem & colligationem. Beatus Cyprianus *circum* vertit lib. iiii. Testimoniorum. Vox illa Græcorum non est, sed Alexandrinorum, ut alia multa in interpretatione Bibliorum Græca : vel Cilicum Phaselitarum. Collige ex Hesychio, cujus verba ita emendabis : Σισόη κερὰ ποιά, Φασηλίται. i. ineptissime hodie in omnibus libb. Σισόηρα ποιά Φασηλίται.

V A R I O R.

Cui in puerilem habitum circumtonsam matronam ministrasse compererat. Videntur duo fuisse genera & modi circumtondendi capilli, unum barbaricum, alterum antiquis Græcis usurpatum, & inter delicias cultus habitum. Hinc circumtonsi mangonum pueri. Hinc oratio circumtonsa pro elegante ac venusta, ac

concinna, beneque depexa. Hæc tonsura formam alveoli referebat inversi, hoc est, σκαφίς. Unde & σκαφίοκροισι, qui sic tonsi. Crines in eo genere undique æqualiter descendentes in orbem ibant. Ea usi sunt inter Græcos veteres qui elegantiae studebant, ephebi, viri, & apud Romanos etiam ministri lautiores. Testis & præfens Suetonii locus. Meretrices etiam eo habitu crinium sæpe ornabantur, ut ex Hesychio constat, in voce σκαφίον. Hæc est circumtonsio, quam, exceptis regii generis hominibus qui intonsi erant, Francos nostros olim usurpasse vulgo, testatur Agathias. Alia fuit βαρβαρικωτέρα, quam Phœnices, Arabes, Thraces & plures barbaræ nationes frequentarunt : de qua diximus in Epistola de Coma. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Quereute prætor. Hylas forte sibi conscius ad domus Augusti atrium concesserat. Cum vero prætor qui ludis præerat, de eo conquereretur, Augustus palam, excluso nemine, quo major esset spectantium frequentia, flagellis eum cædi iussit. Hylæ autem hujus, uti & Pyladis, meminit Macrob. lib. ii. cap. vii. & Seneca lib. iii. Controvers. *Pylades in comœdia, Bathyllus in trœgedia multum a se aberant.* Pyladem autem postea restituit Augustus. Vide Dionem lib. lrv.

C A S A U B O N.

Per trina theatra virgis cæsum. Hoc proprie θεατρίζειν dicunt Græci & παραδειγματίζειν, ut supra monebamus. Moris hujus & in Græcis & Latinis scriptoribus multa mentio. Apud Lucianum imperitus & vanus citharœdus ὑπὸ τῶν μασιγοφόρων σύρεται διὰ πάσης τῆς σκηνῆς. Philo παράγειν & εἰσάγειν εἰς τὸ θέατρον dixit, hoc intelligens contra Flaccum. Non prætermittam egregium locum super hac consuetudine, qui in eodem Philonis lib. habetur : Τὰ μὲν πρῶτα, inquit, τῶν θεαμάτων ἄχρι τρίτης ὥρας ἢ τετάρτης ἐξ ἐωθινῶν ταῦτα ἦν, Ἰσδαῖοι μασιγόμενοι, κρεμάμενοι, τροχιζόμενοι, δικαζόμενοι, διὰ μέσης τῆς ὀρχήσεως ἀπαγόμενοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ. τὰ δὲ μετὰ τὴν καλὴν ταύτην ἐπίδειξιν, καὶ ὀρχησαὶ καὶ μῖμοι καὶ αὐληταί, καὶ ὅσα ἄλλα σκηνικῶν ἀνδραγμάτων καὶ ἀγώνων. Ait matrutina spectacula a Flacco exhiberi solita, fuisse cædes & cruces varias Judæorum : meridiana, ludos scenicos.

Quereute Prætor. Scripti quidam, quareute. non probo. tale illud in Julio cap. xlviii. *Libertum quamvis nullo quereute capitali pœna affecit.*

Demonstrasset digito conspicuumque fecisset. Græcis καταδακτυλίζειν, σκιμαλίζειν, σιφιάζειν.

46. ITA-

rum numero deductarum ab se frequentavit, operibusque ac vectigalibus publicis plurifariam instruxit: etiam jure ac dignatione urbi quodam modo pro parte aliqua adæquavit: excogitato genere suffragiorum, quæ de magistratibus urbicis decuriones colonici, in sua quisque colonia ferrent, & sub diem comitiorum obsignata Romam mitterent. Ac

necubi

46. ITALIAM duodetrig.] Imperium Romanum triplici hominum genere Augusti temporibus constabat, civium, Italicorum populorum, & provincialium. horum diversa longe conditio erat. alio enim jure utebantur cives, alio Itali, alio qui in provinciis erant. Hac distinctione usus Suetonius in hac vita scribenda: dixit hætenus de iis, quæ circa jura civitatis nova instituit, aut abolita restituit Augustus: subjicit nunc de iis, quæ circa jura Italicorum populorum sanxit idem, mox de institutis illius circa provinciarum jura pauca dicturus.

TORRENT.

46. Quodammodo pro parte.] Verbum quodammodo ut glossematium ejectum Lipsio Elector. II. cap. XVII. neque, si abesset, ego id advocarem. Mentem tamen scriptoris nostri fuisse credo, ne in ea quidem parte, in qua videri poterat præstitisse aliquid, id consecutum Augustum quod voluit. respectu enim pop. Rom. reliqui omnes privatorum loco habebantur, scitumque illud Virgilii:

Urbem, quam dicunt Romam, Melibæe, putavi
Stultus ego huic nostra similem.

& quæ sequuntur.

Decuriones colonici.] Dictione colonici, ut urbicis respondeat, & per se insolens, & hoc loco minime necessaria est. Relinqui tamen poterit, ut apertius quemadmodum in urbe Roma, sic & in coloniis suos cuique magistratus fuisse videamus. Quos inter decuriones cum duumviris id ferme erant, quod Romæ senatores cum consulibus, inde dicti, ut scribit Pompon. I. CCXXIX. de Verb. signif. quod initio cum coloniæ deducerentur, decima pars eorum qui deducerentur, consilii publici causa conscribi solita sit. Hos in coloniis suis Augustus per jus suffragii Romanis pæne æquavit. siquidem & tribum habebant, & suffragia. Ceterum ut hic decuriones colonici, sic colonica leges dictæ Varroni, colonica cohortes Cæsari, colonicum pecus Plinio.

In sua quisque colonia ferrent.] Liber opt. in suam quisque coloniam, & mox assignata pro obsignata. Sed recepta lectio apertior est.

Ac necubi aut honestorum.] Ita libri MSS. nostri, & sic recte Pulmannus, cum in aliis aut desideretur. Sed idem non bene distinxit: interpungendum enim post dictionem soboles, & petentes accusandi casu legendum, sublata dictione etiam.

CASAUBON.

Deductarum ab se.] Solone, an etiam cum aliis? nam & multas Augustus colonias triumvir deduxit suo & collegarum suorum nomine: plures postea solus.

Utrum igitur has tantum intelligit Suetonius, an etiam illas? probabile est de iis tantum illum loqui, quas rerum potius Augustus suis unius auspiciis deduxit: has tamen, qui nomen aut numerent, ex antiquis scriptoribus nullus est.

Operibusque.] Testes antiqui lapides passim in Italiæ municipiis olim positi in honorem Augusti: quorum hodie non pauci exstant, quos huc afferre nihil necesse.

Vectigalibus publicis.] Absque his nullum commune poterat constitui. In lapidibus non rara eorum mentio, qui publica vectigalia municipiorum constituerunt, auxerunt, vindicarunt. Non solum autem in suis agris Italici populi vectigalia sua habuerunt, sed etiam in remotissimis interdum. Cicero de Arpinatibus municipibus in epistolis ad D. Brutum Galliæ Cisalpinæ proprætorem: *Arpinatium omnia commoda omnesque facultates, quibus & sacra conficere, & sarta testæ adium sacrarum locorumque communium tueri possint, consistunt in his vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia.* Atellam item municipii Campani agrum vectigalem fuisse in Gallia eadem, ex alia ejusdem epistola intelligimus. Campanæ coloniæ redditus publici in Creta, ait Vellejus Paterculus.

Etiam jure ac dignatione Urbi quodammodo pro parte aliqua adæquavit.] Colonia, ut ait Gellius lib. XVI. cap. XIII. *quasi effigies parvæ simulacraque erant populi Romani.* Beroaldus ad colonias Augusteas hoc refert. Non probo, nec verum est. de tota Italia potius accipiendum facile assentietur mihi, qui diligentius mentem auctoris exquisiverit. An autem Italiæ datum jus suffragiorum ab Augusto? nequaquam: longeque ab ea mente mens Suetonii est. Civitas & jus suffragiorum sic ἀντιστάσεις, ut definitio & definitum. Civis enim Romanus pleno jure is est, qui vel in urbe vel in agro Rom. habitans, tribum cum honorum petitione, aut saltem suffragiis habet. Universa Italia ante Augustum civitatis jus habuit, ergo & suffragiorum: sed quia propter rei difficultatem, & molestiam veniendi Romam singulis comitiis, pæne inane id jus fuit, nullique usui populis Italicis; propterea Augustus solerter genus hoc suffragiorum coloniorum excogitavit.

Quodammodo pro parte aliqua.] Dictum ἐκ παλαιότητος ut multa alia: nam consensu librorum firmata hæc lectio non videtur sollicitanda.

VARIOR.

Quodammodo.] Quodammodo tanquam glossam rejicit Lipsius, Gruterus pro parte aliqua: utrumque tamen Palatinos codices retinere ait.

TOR-

necubi aut honestorum deficeret copia, aut multitudinis soboles, equestrem militiam petentes etiam ex commendatione publica cujusque oppidi ordinabat : at iis qui e plebe regiones sibi revisenti filios filiasve approbarent, singula numorum milia pro singulis dividebat. Provincias validiores, & quas annuis magistratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat, ipse suscepit : cæteras proconsulibus sortito permisit : & tamen nonnullas commutavit interdum : atque ex utroque genere plerasque sæpius adiit. Urbium quasdam fœderatas, sed ad exitium licentia præcipites, libertate privavit : alias, aut ære alieno laborantes levavit, aut terræ motu subversas denuo condidit : aut merita erga pop. Roman. allegantes Latinitate, vel civitate donavit. Non est, ut opinor, provincia, excepta duntaxat Africa & Sardinia, quam non adierit. In has, fugato Sexto Pompejo, trajicere ex Sicilia apparantem, continuæ & immodicæ tempestates inhibuerunt, nec

T O R R E N T.

Per singulos dividebat.] Duo libri pro singulis, sed utrumque rejiciendum esse nemo paulo doctior negaverit.

47. *Provincias.*] De provinciarum distributione Augusti Strabo lib. xvii. sub finem, & Dion lib. l.iii. Adde Sueton. Tib. cap. xxi. & Claud. cap. xxv. Inventum id autem specie quidem ut imperium defenderet, sed re ipsa, ut exercitus omnes in sua haberet potestate.

Commutavit interdum.] Sic M. Antoninus provincias ex proconsularib. consulares, aut ex consularibus proconsulares, vel prætorias, pro belli necessitate, fecit. Alexander quoque Severus prætorias præsidiales provincias multas fecit, proconsules vero ex senatus voluntate ordinavit. Adde Sueton. Claud. cap. xxv. Et nomina quidem hæc confusa sæpe reperias; fere tamen præsidiales vocarunt eas, quæ Principi attributæ fuerunt, reliquas proconsulares, aut prætorias. Vide omnino Dionem.

Libertate privavit.] Ut Cyzicenos, quod in seditione cives quosdam Rom. flagris caesos necassent. Dion lib. l. iv. Quibus tamen postea libertatem restituit. Auctor idem lib. l. iv. Sed eam Tiberius iterum ademit. Sueton. cap. xxxvii. Quod vero contra urbes bene meritas vel Latinitate, vel civitate donavit, ut nempe vel Latinorum, vel civium Romanorum jure censerentur, id ante Augusti tempora in provinciis aut nunquam, aut raro admodum factitatum fuisse reperias. Augustus, quique eum secuti sunt, plus satis liberales fuere.

C A S A U E O N.

Equestrem militiam petentes.] Sic recte prima editio & membranæ. vulgo *petentis*, ex veteri consuetudine eos casus plurales scribendi. Multa ad illustrationem hujus loci & totius militiæ veteris Romanæ dicemus, si Deus volet, in editione Polybii.

Cujusque oppidi.] Non male membranæ nostræ *cujuscumque*, hoc sensu : tam patuisse aditum ad equestrem militiam ei, qui Ulubris aut Gabiis publice

commendatus venisset : quam illi quem florentissima quævis colonia vel municipium commendasset.

At iis qui.] Malim abesse, *at* : & natum videtur ex præcedentis dictionis fine, ac nota trajectionem verborum pro *iis e plebe qui*.

Singula nummorum millia pro singulis dividebat.] Hoc dicit : data fuisse cuique patri tot millia nummum, quot ille haberet liberos. sine causâ hanc veterum & Mss. editionem quidam improbant.

47. *Nonnullas commutavit interdum.*] Ut Cyprum & Galliam Narbonensem, quas populo tradidit recepta Dalmatica. Dio lib. l.iii. & lib. l. iv. item Strabo libro ultimo.

Ad exitium licentia præcipites libertate privavit.] Ut Cyzicum, Sidonem, Tyrum, alias : Dio & Strabo.

Terra motu subversas.] Ut Tralleis, de qua vide Agathiam lib. ii. fusc.

Trajicere ex Sicilia apparantem.] Notat Dio lib. xl. ix.

V A R I O R.

47. *Cæteras proconsulibus sortito permisit.*] Consulares, qui populi provincias administrabant, dicebantur proconsules, & sortito in eas proficiscebantur, antiquo scilicet more, qui stante Republica obtinebat; qui vero provincias Cæsaris, legati consulares vel consulares simpliciter, nec illos proconsules dici moris erat, ne confunderentur cum populi proconsulibus : alias nihil prohibebat & eos appellari legatos Cæsaris pro consule, ut legati pro prætore dicebantur prætorii viri, quos provinciis suis nomine ac jure prætorio gubernandis præficiebat Cæsar. Hinc quoties leges in veteribus monumentis consularem provinciam, semper de legato Cæsaris consulari intelligas licebit. Strabo *ὕπατις ἡγεμόνας* eos vocat, & *ὕπατις δικαιοδότης*, lib. iv. Atque hi originem habent, non ab Hadriano vel Constantino, ut volunt, sed ab Augusto ipso. SALMASIUS.

Et tamen nonnullas commutavit interdum.] Pro arbitrio suo Imperatores provinciarum jura & administrationem sæpe mutarunt, & quæ populi erant, suas

- 48 nec mox occasio aut caussa trajiciendi fuit. Regna, quibus belli jure potitus est, præter pauca, aut iisdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit. Reges socios etiam inter semetipsos necessitudinibus mutuis junxit, promptissimus affinitatis cujusque atque amicitiae conciliator & fautor: nec aliter universos, quam membra partesque imperii, curæ habuit, rectorem quoque solitus apponere ætate parvis, aut mente lapsis, donec adolescerent aut resipiscerent: ac plurimorum liberos & educavit simul cum suis & instituit. Ex militaribus copiis legiones & auxilia provinciatim distribuit:
- 49 classem Miseni, & alteram Ravennæ, ad tutelam superi & inferi maris, collocavit. Certum numerum partim in urbis, partim in sui custodiam allegit: dimissa Calagurritanorum manu, quam usque ad devictum Antonium: item Germanorum, quam usque ad cladem Varianam, inter armigeros circa se habuerat. Neque tamen umquam plures quam tres cohortes in urbe esse passus est, easque sine castris. reliquas in hiberna & æsti-

va,

suas esse voluerunt, suas autem populo transcripserunt. & sic de consularibus proconsulares, & contra de præsidalibus prætorias, & de prætoriis præsidiales fecerunt. Quarum mutationum exempla tam multa reperiuntur, in antiquis præsertim inscriptionibus, ut ea huc afferre nihil sit necesse. SALM.

T O R R E N T.

Nec mox.] Mox pro deinde, aut postea, ut cum alibi, tum Oth. c. x. Atque ita, ni fallor, Cic. extrema orat. ad Quirites post red. suum, his verbis: *Postremo qui in ulciscendo remissior fuit, mox aperte laudatur.* Quem locum Dion. Lambinus ignoratione hujus vocabuli corrumpit.

48. *Reges, socios etiam, inter s.*] Ego sine inter-punctione lego, *Reges socios etiam inter semetipsos.* sensus enim est Reges, qui socii P. R. erant, inter sese eum conjunxisse.

Rectorem quoq.] Sic & Virg. Æneid. ix.

Rectores juvenum, & rerum dedit esse magistros.

Idi curatorem vocant.

49. *Partim in Urbis, partim in sui.*] In duob. libb. desiderantur illa verba, *partim in Urbis;* in alio legitur, *in Urbis partim.* Lego igitur, *in Urbis partim, partim in sui custodiam.*

Calagurritanorum.] Sic & D. Julius Hispanorum custodia usus. cap. LXXXVI.

C A S A U B O N.

48. *Regna, quibus belli jure potitus est.*] Hæc oratio non longe abest, quin tantundem valeat, ac si diceret, omnia quæ tum fuerunt regna in orbe Romano: nam omnibus πολέμῳ νόμῳ potitus est. Bello quippe Actiaco reges omnes, paucissimis exceptis, stetisse ab Antonio, Plutarchus, Dio, Appianus, cæteri historici docent.

Promptissimus affinitatis conciliator.] Exempli gratia: Salome soror Herodis Magni, auctoribus, suavoribus, & impulsoribus Augusto & Livia, Alexæ nupsit, non ut cupiebat, Arabi Syllæo. Josephus lib. xviii. cap. 11.

Atque amicitia.] Grande documentum pii affectus lis inter Herodem & filios ab Augusto disceptata. Josephus lib. xvi. cap. vii.

Nec aliter universos.] Ecquid hanc vocem ad cunctos Imperii Romani cives, aut alios subditos extendere debemus? ita erit egregia conclusio totius tractatus, quo illa recensuit, quæ ab Augusto gesta in administratione politica rerum urbanarum, Italiæ, provinciarum, & sociorum. Sed & strictius accipere possumus de regibus sociis, de quibus proxime actum.

Parvis ac mente lapsis.] Nempe e filiis vel filiabus regum: neque enim de civibus loquitur.

Educavit simul cum suis & instituit.] In his Agrippam Aristobulo Herodis filio natum, Josephus lib. xviii. cap. viii. Ἀγρίππας ἐν τῇ Πάμῃ διαιτῶμενος, καὶ ὁμοτροφίας καὶ συνηθείας αὐτῷ πολλῆς γενομένης πρὸς Δρῦσον τὸν Τίβεριος τῷ αὐτοκράτορος υἱόν. Vide ejusdem magni scriptoris lib. xv. cap. xiii. Sed & cives quidam cum Augusti liberis & nepotibus educati: etli cum honorem non temere cuivis ille detulit. Suetonius libro de Illustribus Grammaticis: *Verrius Flaccus ab Augusto nepotibus suis praeceptor electus, transiit in palatium cum tota schola: verum ut ne quem amplius posthac reciperet.*

49. *Ex militaribus copiis.*] Hæc quoque omnia explicamus ad Polybii tractatum de Militia Romana.

Alteram Ravenna.] Loco opportunitissimo. Præcæteris describit accuratus Jordanus in Gothicis: qui locus sumptus ab eo ex Dione, hodie in libris nobilissimi ejus historici non exstat.

Partim in Urbis.] Dio: Οἱ τῆς πόλεως φρεροὶ ἐξ ἐκισχίλιοι τε ὄντες καὶ τετραχῇ νεμημένοι. Tacitus Annal. lib. iv. cap. 5. *Tres urbanae cohortes.*

Partim in sui custodiam.] Dio: Οἱ σωματοφύλακες μύριοι ὄντες καὶ δεκαχῇ τεταγμένοι. Tacit. dicto loco: *Prætoriae cohortes novem.*

Calagurritanorum manu.] Id est, cohorte. Sic cohors Germanorum. In Galba: *Germanorum cohortem a Caesaribus olim ad custodiam corporis institutam dissolvit.*

va, circa finitima oppida dimittere assuerat. Quidquid autem ubique militum esset, ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxit: definitis pro gradu cujusque, & temporibus militiæ, & commodis missionum: ne aut ætate aut inopia post missionem sollicitari ad res novas possent. Utque perpetuo ac sine difficultate sumtus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus novis instituit. Et quo celerius, ac sub manum annuntiari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula, dispo-

T O R R E N T.

Et comm. miss.] Commoda emerita militia vocat Calig. cap. XLIV. Quæ sub Augusto (si Dioni credimus lib. LV.) fuere pro prætorianis post stipendia XVI annorum, drachmarum quinque millia; pro reliquis vero post annos X. tria, hoc est, illis XX. M. nummorum, his XII. Quam summam Caligula ad VI. M. reduxit. Auctor Sueton. loco citato.

Tuendos prosequendosque.] Sic cap. LXVI. virtutes ac merita cujusque profectus, absolute, cum profectui amore, benevolentia, officio, dicamus.

Ærarium militare.] Sic Tacitum intelligo, cum legem Papiam Poppæam incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxisse Augustum scribit. sup. cap. XXXIV. Sic Zonaram quoque, cum Agrippæ abdicati & relegati in insulam pecuniam ad ærarium militare relata narrat. Exstant & inscriptiones antiquæ quibus hujus ærarii memoria conservatur. Præfectorum quoque ejus fit mentio, ut P. Vitellii apud Tacitum lib. V. Annal.

Celerius ac sub manum.] Liber unus sub manu. Seneca lib. X. Epist. ad Lucil. Consilium nasci sub die debet. Et hoc quoque tardum est nimis, sub manu, ut ajunt, consilium nascatur.

Per militares vias.] Cum viæ aut publicæ sint aut privatæ: publicæ, nunc militares, nunc consulares, nunc prætoria vocantur. Græce βασιλικαί. Sicut Flaccus de Condit. agrorum, regales vertit. Et dictæ publicæ, vel quod in solo publico sunt, vel quod publice muniuntur, & curatores accipiunt. l. III. De loc. & itiner. publ. l. II. Ne quid in loco publ. vel itin.

Dehinc vehicula.] Hinc cursus vehicularis, & cura rei vehicularis l. I. & l. ult. de Muner. & honor. Uti etiam equis sine vehiculo. Quos Cassiodorus lib. IV. Variarum, cursuales vocat, ad differentiam scilicet eorum qui juncti redæ veredi inde appellantur. Spart. Severo: Cum se vellet commendare hominibus, vehicularium munus a privatis ad fiscum traduxit. Capit. Pertinace: A præside Syria, quod sine diplomatibus cursum usurpaverat, pedibus iter facere coactus. Qui plura velit, Jctos adeat lib. XII. Cod. de cursu publico.

C A S A U B O N.

Ærarium militare cum vectigalibus novis instituit.] Dio refert in anno U. C. DCCLIX. lib. LV.

Vectigalia novi hujus ærarii fuere ducentesima rerum venalium, bona damnatorum, quinquagesima venalium: Tacitus, Dio, Zonaras.

Celerius & sub manum.] Υπογύως vel ὑπὸ χεῖρα, ut LXX. Interpret. bis cap. XXI. I. Sam. simile genus loquendi Hebraicum exprimunt. Vitruvius: Non solum laudes aut vitia animorum ad manum aspiciuntur.

Quid in provincia quaque gereretur.] Hinc manavit ille mos quem notat Euseb. lib. II. Historia Eccles. referens, Pilatum de Christi Servatoris nostri resurrectione Tiberium fecisse certiore. Παλαιῶ, inquit, κεκρατηκότος ἔθους τοῖς τῶν ἐθνῶν ἀρχασι τὰ παρά σφισι καινοτομήμενα τῶ τὴν βασιλείαν ἀρχὴν ἐπικρατῶντι σημαίνειν, ὥς ἂν μηδὲν αὐτὸν διδράσκοι τῶν γινόμενων. Hæc sunt, quorum meminerunt Justinus Martyr & Epiphanius lib. II. adversus Tessarescaidecatitas, Πιλάτῃ ἄχτα. Posterioribus temporibus cum Roma ut plurimum abessent Principes, institutum est, ut quotlibet mensibus senatus & populi acta ad Imperatorem mitterentur ex urbe. Auctor Symmachus lib. X. epist. XXXVII.

Juvenes primo modicis intervallis.] Res antiquissimæ originis, nedum ab Augusto primo excogitata. Nam hi sunt Perfarum angari & astanda, & Græcorum hemerodromi.

Dehinc vehicula disposuit.] Cyrus Rex Perfarum primus hoc excogitavit, auctore Xenophonte lib. VII. Augustus hoc adinvenit, ne in singulis mansionibus veredarii mutarentur cum veredis: cujus inventi manifesta utilitas ea est, quam statim Suetonius explicat.

V A R I O R.

49. Ærarium militare.] Id factum anno DCCLIX. Zonaras Agrippæ Posthumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Propriique huic ærario præfecti. Lapis in Samnio, I. NERATIO. C. F. VOL. PROCULO. PRÆF. ÆRARI MILITARIS. LIPSIUS.

Sub manum.] Palat. prim. accedit Torrentii libro, habetque sub manu. GRUTERUS.

Dehinc vehicula disposuit.] Videtur eo tantum vehicularium illum cursum instituisse, ut quid in provinciis gereretur, cognoscere celerius posset: non ut etiam magistratibus aliisque passim hominibus exhiberetur: quod postea factum est, ex instituto Adriani, quemadmodum ostendit in ejus vita Spartianus, qui

disposuit. commodius id visum est, ut, qui a loco perferunt litteras, iidem interrogari quoque, si quid res exigant, possent. In diplomatibus, libellisque & epistolis signandis, initio Sphinge usus est: mox imagine Magni Alexandri: novissime sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insecuti quoque Principes perseverarunt. Ad epistolas omnes, horarum quoque momenta, nec diei modo, sed & noctis, quibus datae significarentur, addebat. Clementiæ civilitatisque ejus multa & magna documenta sunt.

Ne

ejusmodi cursum publicum *cursum fiscalem* appellavit. SALMASIUS.

T O R R E N T.

50. *Sphinge usus est.*] De hoc Plin. lib. xxxvii. cap. i. Et eodem fortassis referendum quod T. Carisii, qui sub Augusto III-vir monetalis fuit, numismata Sphingem præferunt. Pro Dioscoridis autem libri duo Dioscuridis. Adde Dionem initio lib. li.

51. *Civilitatisque.*] Cæs. cap. lxxi. Adde, si lubet, Lampridium Alexandro: Cum mater & uxor nimiam illi civilitatem objicerent, & saepe dicerent, Molliore tibi potestatem & contemptibiliorem imperii fecisti, illo respondit, Sed firmiorem & diuturniorem.

C A S A U B O N.

Ut qui a loco eidem.] Alii libb. iidem. nove autem a loco pro alicunde, & fortasse scriptum fuerat a loco eoque, id est, quoque pro quocunque. vel alicunde ei. deinde scriptum in Mss. si quid res exigant, possint.

50. *In diplomatibus libellisque & epistolis signandis.*] Superioribus subjicitur hic sermo occasione diplomatum. Diplomata ab eo, qui tenet rempub. maxime propter publicum cursum dari petique solita. Libera republ. consulum & senatus ea fuit potestas: cum omnia in unius manum cessere, Principis hoc quoque fuit, aut ejus qui ab eo dandarum evectionum, ut loquuntur Imp. potestatem accepisset. Imp. Fredericus regalia pleraque omnia recensens constitutione quadam, ponit inter alia angariarum, parangariarumque, & plaustrorum, & navium præstationes. Apud Plutarchum in Galba Nymphidius candidatus Imperatoriæ majestatis, diplomata data esse a consulibus fert iniquissime, tanquam partes Imperatorias illis occupantibus. Falsum est, quod doctissimos viros sentire video, diplomata sola illa dici, quæ dantur ad cursum publicum. "Α γνωρίζοντες, inquit eo loco Plutarchus, οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματέων. Fecit hæc persuasio, ut acutissimus doctissimusque Bosius locum Ciceronis ad Atticum male interpretaretur lib. x. quem alibi explicamus.

At diplomata dici etiam alias literas indices ac testes concessi beneficii ab eo, qui præest reip. vel unus Suetonii locus doceat, qui *diplomata civitatis Romanae* libro sexto appellat, codicillos quibus delatum erat jus civitatis. Sunt autem a forma *diplomata* appellata: nam formabantur in modum tabellarum duplicium. quare etiam διπλᾶς Græci vocant. Apollonius Tyaneus in epist. ad Euphratem: Ἐπὶ λῶες ἔθνη τὰ μεταξὺ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ Συρίας ἀρξάμενος ἐπιδεικνύς σεαυτὸν ἐν ταῖς τῷ βασιλέως λεγομέναις διπλᾶς. Intelligit diplomata ab Imperatore Euphrati data, quibus commendabatur regionum & urbium præfectis. de iisdem in alia epistola sic scribit: Ἐἰ δὲ ἀντιλέγων προκομισίς τὰς Χρυσίππης σχολὰς καὶ δόγματα, γέγραπται τε καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς γράμμασιν, Ἐυφράτης ἔλαβε, καὶ πάλιν, ἔλαβε. vocat γράμματα, quas prius vocaverat διπλᾶς. atque ex illius verbis intelligimus solitum annotari in hujusmodi literis, quicquid occasione illarum acciperetur. At literæ aliæ Principum, quibus aliquid jubebatur aut vetabatur, ἀπλᾶ vocabantur, ut videtur innuere Eusebius lib. viii. scribens: Ἡ πλῶτο πανταχόσε βασιλικά γράμματα τὰς ἐκκλησίας εἰς ἑδάρος φέρειν: & iterum, Ἡ πλῶτο κατὰ πόλεις βασιλικά διατάγματα. Prioris generis epistolas principales Themistius oratione quarta vocat, δέλτος σφυρηλάτης. Οὐ ταῦτα μόνον, inquit, ἐξὸν παρὰ βασιλέως κατὰ πῶσαι, ἀλλ' ἐκεῖνα τῷ μακρῷ καταλόγῳ τῆς τρυφῆς, καὶ τῆς εὐπαθείας, ὅποσα ταῖς δέλτοις ἀκολουθεῖ ταῖς σφυρηλάτοις. Unde apparet, non encauto solum decoratas Imperatorias literas, sed etiam ex solida materia factas: puta, argento vel auro. unde appellata χρυσόβουλα. Idem Themistius orat. sexta: Ἐγὼ μέντοι οὐκ ἐπ' ἐκείνη τῇ δέλτῳ, ἀλλ' ἐπ' ἄλλῃ μέζονι καὶ τελευτέρῳ, ἢ καὶ τὰς δέλτους ἐκείνας ἤδη ἔχει ἐπ' ἐξουσίας ἣν οὐκ ἐποίησαν ἐλεφαντίνου οἱ οὐδὲ χρυσοχοοί.

Ad epistolas omnes.] Intellige, quæ de publicis rebus essent.

51. *Clementia civilitatisque.*] Hactenus expositum Suetonio, quid in administranda republ. pace belloque Augustus gesserit: nunc quasdam ejus, ut sic dicam, publicas virtutes enarrat, alias in privata illius vita expositurus. Ex de quibus hic tractat, sunt clementia & civilitas: de priore agit ad initium capitis l. i. de posteriore ad finem cap. lvi. More enim suo, quod interpretes non observant, conjungit in propositione, quæ deinde separatim exsequitur. Et si autem affines virtutes sunt hæc duæ, longæ tamen differunt. Ac clementia quidem nota virtus: civilitas

Ne enumerem, quot & quos diversarum partium venia & incolumitate donatos, principem etiam in civitate locum tenere passus sit : Junium Novatum & Cassium Patavinum, e plebe homines, alterum pecunia, alterum levi exsilio punire satis habuit : cum ille Agrippæ juvenis nomine, asperrimam de se epistolam in vulgus edidisset : hic convivio pleno proclamasset : *Neque votum sibi neque animum deesse confodiendi eum.* Quadam vero cognitione, cum Æmilio Æliano Cordubensi inter cætera crimina vel maxime objiceretur, quod male opinari de Cæsare soleret : conversus ad accusatorem, commoto-
que

vero, quam Græce dixeris *ισονομίαν*, virtus est quæ civi convenit, qua civis est. Cum enim civitas æquo jure constet, civis *ἢ* civis virtus est, æquabilitatem juris tueri cum cæteris. Plato videtur *πολιτικὴν* appellare, cum ita definit : *Ἡ πολιτικὴ ἐστὶν ἐπιστήμη ποιητικὴ δικαιοσύνης ἐν πόλει* : tamen *πολιτικὴ* vulgo apud philosophos & rhetores, itemque *civilitas* apud Quintilianum alius generis virtus est. Hanc qua de agimus, Antoninus Imp. lib. i. appellat *πολιτείαν ἰσόνομον κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικημένην*. de hac enim sentiebat, cum scriberet, dedicisse se a fratre *φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικημένης καὶ βασιλείας τιμῶσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων*. Dio civilitatem hanc *ισομοιρίαν* ex *ισονομίας* appellat, & alibi τὸ δημοκρατικόν, egregia voce. simili ratione Theophrastus in fragmento Characterum nondum edito *ὀλιγαρχικόν* vocat hominem non civilem : de quo apte dixeris, quod de Julio Cæsare Lucanus :

Concessa pudet ire via civemque videri.

Dio idem lib. xlii. elegantissime *ἀδμοκρατία* vocat honores inciviles, id est, qui excedunt fastigium civis *ισονόμου*, sive ut loquitur Vellejus lib. ii. cap. 7. *civilis dignitatis modum*. Latini interdum *æqualitatem* indignant : vel *æqualitatem civilis juris*, ut Seneca. Juvenalis, *sensum communem*, acute : nam de hac virtute accipi debet hic locus Satyræ viii.

Rarus enim ferme sensus communis in illa Fortuna.

Virtutem hanc, fuere qui negarent, Imperatori convenire : & refert Lampridius objectam Alexandro Mammeæ nimiam civilitatem. jure quidem, si nimia fuit : cæterum *ἀπλῶς* civilitatem in Principe dammare, est negare civem eum esse. Quo posito sequitur, quemadmodum docet Aristoteles, ut sit vel deus vel fera : quare nullum erit jus commune Principi cum subditis. Melius Plinius, qui in laudatione Trajani aliquoties eum *civem* appellat, & in Novell. ipsi se Imp. *πολίτας*.

T O R R E N T.

Asperrimam de se.] Sic mss. omnes, uno dempto, qui de eo habet, idque sequuntur interpretes. Simile Augusti clementiæ exemplum apud Senecam lib. i. de ira cap. xxiii.

C A S A U B O N.

Ne numerem, quot & quos diversarum part.] Seneca de Clementia, de Nerone : Ignovit abavus tuus victis : nam si non ignovisset, quibus imperasset ? Sallustios, & Coccejos, & Dellios, & totam cohortem primam interioris admissionis ex adversariorum castris conscripsit. & quæ sequuntur.

Alterum levi exsilio punire satis habuit.] Vir doctus emendat *leni*, sine applausu meo. Non enim *exsiliū* *lene* ita dici potest, ut *vinum* Horatio dicitur *lene tormentum*, sed *leve* potius, sicut *levis jactura*, *levis pœna*, aliaque facilius feram. infra cap. lxxv. *Ex insula in continentem lenioribusque paullo conditionibus transfudit eam.* quanquam ibi quoque malim *levioribus*. Quod affertur libro i. Nihil lenior in convictores Graculos fuit, totum aliud est plane.

Quod male opinari de Cæsare soleret.] Opinari est *δοξάζειν*, intra se aliquid sentire : opinio enim sive *δόξα* sapientibus definitur *λόγος δὲ αὐτὴ πρὸς αὐτὴν ἢ ψυχὴ διεξέρχεται περὶ ὧν ἂν σκοπῇ*, ut docemur in Theæteto. Sed ut opinio Latine loquentibus pro fama passim capitur : sic hoc loco male opinari, maledicere significat, & ad λόγον προφορικόν referri debet, non ad ἐνδιάθετον. nisi malis utrumque : ut in Julio : *Si qua aut cogitarentur gravius adversus se aut dicerentur.* Sic junguntur alibi opinio & sermo, ut libro i. cap. xxxix. item mens & lingua, ut lib. eodem cap. xxxviii. Ita autem alibi verbum opinari usurpat Suetonius infra cap. lxxvii. *Servum gravissime de se opinantem non ultra quam compedibus coercuit.* In Caligula : *Nec omnes gravibus ex causis, verum male de suo munere opinatos.* Alibi pro eodem dixit, *existimatione aliqua ledere.* libro i. capitale erat, dictum ullum factumve ejus *existimatione aliqua lesisse.* sed & *existimare* pro loqui observamus positum. Macrobius lib. ii. cap. iv. *Venit forte Augustus in domum, in qua Cato habitaverat : deinde Strabone in adulationem Cæsaris male existimante de Catonis pervicacia :* hoc est, *λοιδορῶντος*. sic fortasse accipiendum apud Senecam, & scribendum de Ira lib. i. cap. 22. *Quid facilius fuit Antigono quam duos manipulares duci jubere, qui excubantes regio tabernaculo, faciebant, quod homines & periculossissime & libentissime faciunt, ut de rege suo male existiment ?* Idem scriptor epistola xxxi. *Nemo novit Deum : multi de illo*

que similis : *Velim*, inquit, *hoc mihi probes : faciam*, sciat *Ælianus* & *me linguam habere : plura enim de eo loquar*. Nec quidquam ultra, aut statim aut postea inquisivit. Tiberio quoque de eadem re, sed violentius apud se per epistolam conquerenti, ita rescripsit : *Ætati tua, mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari quemquam esse, qui de me male loquatur. Satis est enim, si hoc habemus, ne quis nobis male facere possit*. 52 *Templa quamvis sciret etiam proconsulibus decerni solere, in nulla tamen provincia, nisi communi suo Romæque nomine recepit : nam in urbe quidem pertinacissime*

illo male existimant & impune. In epistola LXVIII. clare loqui & existimare pro eodem ponuntur. & in fine epist. CVII. Hieronymus contra Luciferianos : *Cogor de beato Lucifero secus quicquam, quam & ipsius meritum & mea humanitas poscit, existimare*. id est, loqui. sequitur enim : *Quid faciam? veritas os reserat & invitam linguam consciunt ad eloquendum pectus impellit*.

T O R R E N T.

Sedulo violentius.] Turnebus *lentius* legit, ego utrumque repiciendum censeo. Si *lentius* retines, pro pertinacius interpreteris licet. Sueton. Tib. *sæva ac lenta natura*.

52. *Etiam proconsulibus decerni solere.*] In optimo cod. desideratur verbum *solere*, nec male.

Communi suo Romæque nomine.] Hinc numismatum inscriptio, ROM. ET. AUG. marmorum quoque, SACERDOS ROM. ET. AUG. Sed & apud Sex. Rufum templum Romæ & Augusti regione templi Pacis. Augusti vero solius apud eundem regione fori Rom. cujus & Plin. meminit lib. xxxv. cap. iv. in fine. Idem lib. xii. cap. xix. *In palatii (inquit) templo, quod fecerat Divo Augusto conjux Augusta*. Exstat & Antonini Pii apud me nummus cum templo, atque inscriptione, TEMPLUM DIV. AUG. REST. id est, Augusto restituit. Omitto, quæ in provinciis, & peculiariter in Asia Pergami, in Bithynia Nicomediæ, viventi, & consentienti etiam, ut tradit Dion lib. LI. exstructa fuere, quorum memoriam nummi servant. Templi quod Nolæ ipsi dedicavit Tiberius, meminit Sueton. Tib. cap. xl. Alterum Tarracone Hadrianus collapsum restituit. Quod cum rursus se restituere missus ante imperium in Hispaniam Severus somniasset, pro felici augurio habitum fuit. Auctor Spartian. De statuis vero argenteis Augusto positis Plin. lib. xxxiii. cap. xii. Merito igitur Horat.

Cœlo tonantem credidimus Jovem

Regnare, præsens divus habebitur

Augustus.

& iterum :

Præsenti tibi maturos largimur honores.

Adde Odam v. lib. iv.

C A S A U B O N.

Nec quicquam ultra aut statim, aut postea inquisivit.] Domitius Afer olim vere : *Princeps, qui vult*

omnia scire, necesse habet multa ignoscere. Cassiodorus in Formulis : *Nulla potestas est, qua qualitatem fama sua de ore hominum possit auferre*.

De eadem re sedulo violentius apud se per epistolam conq.] Sic Viterb. Lislæi, & prima editio, alique codd. *sedulo* significat non solum sine dolo, sed etiam assidue : ita hic accipiendum. sed in Turnebi libris *lentius* scriptum est, non *violentius*. Petrus quoque Pithœus ex suo hanc lectionem annotarat *sedulo lentius*, & conjecturam suam adjecerat : Forte legendum, *sed violentius*. εὐσέχως, prorsusque bene. Sic enim in vett. libb. exstare testatur Ursinus.

Ætati tua, mi Tiberi.] Quasi sævitia quæ tum in Tiberio se prodebat, vitium esset ætatis, non naturæ, ut in Claudio noster ait. Ac videtur Augustus faciens de se conjecturam, ita opinatus de Tiberio : fore, ut quandoque maturesceret simul & mitesceret ejus ingenium. sed quam falleretur ille in hoc suo judicio, eventus demum docuit. *Ætati* autem scribitur in omnibus Mss. uno excepto F. Pithœi, ubi *pietati tua*.

52. *Templa quamvis sciret.*] Hinc orditur de civilitate Augusti memorare : cujus hoc primum documentum ponit, quod honores a civibus suis supra humanum fastigium non admiserit. dico a civibus : nam quod in provinciis aras & templa sibi poni siverit, non putavit Suetonius id esse incivile. adeo Quirites isti ceteros mortales ne hominum quidem loco habuerunt. Melius Tacitus, qui generaliter illud in Augusto culpatum notat, *quod templis coli voluerit*.

Proconsulibus decerni solere.] Fidem fecerit vel illud Hadriani Imperatoris de Pompejo mortuo jactatum : Τῶν ναοῶν βεβήκοντι πόση σπάνις ἐπλετο τύμβος ! Jam olim invaluerat hæc ἀρέσκεια, ut vocat Polyb. lib. v. apud Asiaticos, Græcos, Syros, & alios, honorandi τὰς ἐνεργέτας θυσίαις καὶ βωμοῖς. Cicero ad Atticum : *Nullos honores mihi nisi verborum decerni sino : statuas, sana, τέθειππα prohibeo*. quod vere nec sine causa & Cicero gloriatur, & in Augusto hic a Suetonio laudatur : nam legibus Romanorum cautum erat diserte, ut proconsulibus jus esset permittendi quo templa sibi & monumenta ponerentur. M. Tullius ad Q. fratrem : *In Asia, inquit, nescio quonam modo, Roma quidem non mediocri cum admiratione laudatur, quod cum ad templum monumentumque nostrum civitates pecunias decrevissent : cumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis beneficiis, summa*

cissime abstinuit hoc honore. Atque etiam argenteas statuas olim sibi positas conflavit omnes : exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicavit. Dictaturam magna vi offerente

sua voluntate fecissent : nominatimque lex exciperet, ut ad templum monumentumque capere liceret, &c. Sed provinciales cum suis proconsulibus templa erigebant, non ipsos, verum illorum virtutes consecrabant : quod longe aliud est. Hic honos & Q. Ciceroni Asiam administranti est habitus. M. Tullius ad Fratrem : In illis urbibus cum summo imperio & potestate versaris, in quibus tuas virtutes consecratas, & in deorum numero collocatas vides.

Nisi communi suo Romaeque nomine.] Quod olim Bibulus de templo Castoris & Pollucis dixit, idem istis Romae & Augusto evenisse videtur : ut duobus sacra de unius nomine appellarentur. Josephus certe Caesaris templum nominat, in quo Romae etiam erat simulacrum, Originum libro xv. cap. xii. & alibi quoque. Ejus magni scriptoris locum ex libro primo 'Αλώσεως, cap. xvi. apponam, ut utriusque simulacri forma intelligatur. loquitur autem de condita ab Herode Magno Caesarea : Τῷ σώματος ἀντικρὺς ναὸς Καίσαρος ἐπὶ γηλόφῳ κάλλει καὶ μεγέθει διάφορος. ἐν δὲ αὐτῷ κολοσσὸς Καίσαρος ἐκ ἀποδείων τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ, ὃ καὶ προσείχασαι. Ῥώμης δὲ ἴσος Ἡρᾷ τῇ κατ' Ἄργος. Ex quibus verbis intelligitur, moris fuisse, ut qui simulacrum Imperatori consecrare vellent, in exemplar fumerent nobile aliquod alicujus dei signum. Nihil autem per ea tempora illustrius apud Græcos Olympiaco Jovis colosso & Junonis Argivæ statua. Quare Caesarem ad illius, Romam ad hujus similitudinem formarunt. Fuisse autem in multis urbibus templa Augusto & Romae communia, ex historicis veteribusque inscriptionibus notæ.

Nam in Urbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore.] Lege Dionis historias. Victor in August : Hinc uti deo Romae provinciisque omnibus per urbes celeberrimas vivo mortuoque templa, sacerdotes, & collegia sacrare. sed templa vivo Augusto fuisse in urbe exstructa, falsum est : aræ tantum ei genioque ejus positæ.

V A R I O R.

52. *Nam in Urbe quidem pertinacissime hoc honore abstinuit.] De Urbe ait : Dio etiam de Italia. Tacitus auctor est, effigie numinum coli eum voluisse : id valet in eam mentem, ut signa adposita Augusti statuis sint, quæ solent deorum, puta radius, hasta, fulmen. Itaque nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum. LIPSIVS.*

C A S A U B O N.

Argenteas statuas olim sibi positas conflavit omnes.] Olim igitur ab istiusmodi adulatione non fuerat aversus, quod videtur magnam illi invidiam conflasse :

vulgo enim jactatum, argenti usum in statuas primum ad honorem illius, in adulationem temporum transisse, inquit Plinius : quem lege lib. xxxi. cap. xii. Merito igitur eas conflavit, secutus Mæcenatis consilium, quod narrat Dio lib. l. De his statuis loquitur ipse breviario rerum suarum, quod est Ancyræ, STATUÆ — QUADRAGENIS. ARGENTEIS. QUÆ. DE. PECUNIA. DONA. AUREA. IN. ADEM. APOLLINIS. MEO. NOMINE. ET. FILIORUM. QUÆ. MIHI. STATUERUNT. HONOREM. HABUERUNT. POSUI. Dio tamen lib. l. in alios usus has statuas conflatas scribit.

Exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicavit.] Cortinarum frequentissimus olim usus in ornandis deorum templis, Apollinis præsertim, ut Plinius scribit lib. xxxiv. & Bacchi. In plerisque enim certaminibus (Baccho potissimum sacris, ut notat lib. II. Athenæus) præmium fuit τρίπες, quem victor non auferebat domum, sed ei deo consecrabat, in cujus honorem celebrabatur id ludicrum. Herodot. Clio : Ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ Τριοπίῳ Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκῆς τοῖσι νικῶσι. καὶ τῆς χρῆν λαμβάνοντες ἐκ τῶ ἱερῷ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτῷ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. In epitaphio Simonidis Cei legimus : Ἐξ ἐπὶ πεντήκοντα Σιμωνίδῃ ἦραο νίκας καὶ τρίποδας. hos omnes ille diis consecravat, quorum ludis vicerat. Similiter iis qui ludorum impensas faciebant, præmii loco data cortina deo consecranda. Hi sunt τρίποδες χορηγικοί, quorum mentione Græca omnis historia, maxime autem Attica refertissima est. Vide præcipue Isæi orationem de Hereditate Dicæogenis, Lysiam in Apologia δωροδοκίας, Demosthenem in Midiana & in eandem Ulpianum, ac Plutarchum Andocide. Grammatici veteres : Πύθιον ἱερὸν Ἀπόλλωνος Ἀθήνησιν ὑπὸ Πεισιπράτῃ γεγονὸς εἰς ὃ τῆς τρίποδας ἐτίθεσαν οἱ τῷ κυκλίῳ χορῷ νικήσαντες τὰ Θαργῆλια. In his varia argumenta cælabant, quæ ad honorem dantis, aut dei cui dabantur, pertinerent : quales aliquot tripodum inscriptiones apud Herodotum & Pausaniam hodieque exstant, & ex Latinis apud A. Gellium lib. iii. cap. xi. & Priscianum lib. i. ac lib. vi. Aristides Sacrarum orationum iv. Περαιθέντων δὲ τῶν ἐδόκει χρῆναι ἀναθεῖναι τρίποδα ἀργυρῶν, ἅμα μὲν τῷ θεῷ χαριστήριον, ἅμα δὲ μνημεῖον τῶν χορῶν ὅς ἐσήσαμεν. Perlege totum locum : multa enim eo loci Sophista de inscriptione ejus tripodis. Est & epigramma istud Theocriti tripodis χορηγικῆς inscriptio :

Δαμοτελὴς ὁ χορηγὸς ὁ τὸν τρίποδ' ᾧ Διόνυσος
καὶ σε τὸν ἥδιστον θεῶν μακάρων ἀναθεῖς,
μέτριος ἦν ἐν πᾶσι, χορῶν δ' ἐκτίσατο νίκην
Ἀνδρῶν, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ προσηκόν ὄρων.

Brevior hæc apud Plutarchum initio Aristidis :
ANTIC-

offerente populo, genu nixus, dejecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus est. 53 Domini appellationem, ut maledictum & opprobrium semper exhorruit. Cum spectante eo ludos, pronuntiatum esset in mimo, *O dominum æquum & bonum!* & universi quasi de ipso dictum exsultantes comprobassent: & statim manu vultuque indecoras adulationes repressit, & insequenti die gravissimo corripuit edicto, dominumque se posthac appellari, ne a liberis quidem aut nepotibus suis, vel serio vel joco, passus est: atque hujusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. Non temere urbe oppidove ullo egressus, aut quoquam ingressus est, nisi vespere aut noctu: ne quem officii causa inquietaret.

In

ANTIOXIS ENIKA APICTEIDHΣ EXOPHΓEI APXECTPATOS EΔIDASEKE. De his accipiendus est alius ejusdem locus initio Nicæ: quem per se sub-obscurum, interpretes obscurarunt amplius, cum non intelligerent, quid esset *τρίποδες χορηγικοί*. eum nos alibi fuisse tractamus.

Dictuturam magna vi offerente populo.] Anno Urbis DCCXXXII. Dio lib. LIII.

T O R R E N T.

53. *Pronuntiatum esset a mimo.*] Libri MSS. omnes in mimo. quod malim, vel *e mimo*, ut verba sint e mimo petita.

Atque ejusmodi blanditias.] Domini igitur appellatione varie usi sunt Romani. De imperio quidem adeo id nomen apud ipsos odiosum fuit, ut (quod Macrobius & Seneca tradiderunt) etiam in re domestica, quo omnem dominis invidiam, omnem servis contumeliam detraherent, dominum patrem familias, servos familiares appellare consueverint. Et hoc est quod Tiberius dominus a quodam appellatus, denunciavit ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Sueton. Tib. cap. xxvii. Ad blanditias vero etiam referri solere cum ex hoc loco manifestum est, tum ex eo, quod amicas suas ii qui amant, dominas vocant. Adde Sueton. Claud. cap. xxi. *Hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocans, dominos identidem appellabat.* Atque hinc natum arbitror, ut, si occurrerent, quorum quis nomina vel ignorabat, vel non meminerat, dominos eos vocarent. Auctor Seneca lib. i. Epistol. Quo referendum Martialis epigramma:

Cum te non nosem, dominum regemque vocabam.
Alterum vero illud:

Cum voco te dominum, noli tibi Cinna placere:
Sæpe etiam servum sic resaluto meum.

Irrisio est.

Aut quoquam ingressus.] Duo codices non habent hæc verba. Sed omnino retinenda sunt. sic enim non pessimus auctor Zonaras: *Reversus ex Græcia Augustus noctu ingressus est, ne obviam venire volentibus molestus esset. Idque deinceps sæpius fecit tam ingrediendo, quam egrediendo.*

Inquietaret.] Lib. vetustissimus *solicitaret*, pro *solicium* redderet. Et sane mira fuit veterum hac in re

solicitude, quam exagitat Juven. Sat. v.

— *habet Trebius propter quod rumpere somnum Debeat.*

C A S A U B O N.

Genu nixus.] Sic Gordianus, cum Imperator salutareretur, reclamans se terræ affigebat. Capitolinus.

Dejecta ab humeris toga, nudo pectore.] Hebræorum, Græcorum, & Romanorum mos τῇ γυμνότητι ταπεινῶν ἑαυτὸν, ut loquitur Plutarchus. Quare in omni graviore commotione vestes lacerabant, ut passim in omnibus scriptoribus. Augustus vero etiam dejecit vestem & nudat pectus, ut significet, malle se occidi quam eum titulum recipere.

53. *Domini appellationem.*] Alia species civilitatis Augusti: cujus moderati animi hæc est, inquit Philo: *πίστις ἐναργεστάτη, τὸ μὴ δεσπότῃ μῆτε θεὸν ἑαυτὸν ἐβελῆσαι προσειπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἂν εἰ λέγοιτο τις, δυσχεραίνειν.* Insecutos Principes etiam bonos, & *domini*, & *rerum domini* & *heri* appellationem admisisse palam est. Sero Julianus Augusti & Tiberii consuetudinem revocare conatus est, & dominum se appellari vetuit: quæ ejus *ἐπαρνεῖα* a plerisque est irrita, ut ipse testatur.

Atque hujusmodi blanditias.] Inter fratres sunt blanditiæ, adversum potestates meræ sunt adulationes. Sic recte modo vocavit Suetonius, proprietatis sermonum diligentissimus. Alibi monemus has voces, ut apud Græcos *ἀρέσκεια* & *κολακεία*, sæpe confundi. Martialis:

Frustra blanditiæ venitis ad me,

Attritis miserabiles labellis.

Dicturus dominum deumque non sum.

B. Hieronymus vocat officia, quibus nos invicem palpare solemus. Hujusmodi autem blanditiis nulla lingua venustius aut frequentius usa quam vetustissima Hebræorum, ut sacrarum literarum lectio docet: & recentior quoque, ut passim in Rabbiorum libris.

Nisi vespere aut noctu.] Ita Romam sunt ingressi Octavius & Antonius pace orbi reddita DCCXV. τὸ φοβερὸν ἐκκλίνοντες, ait Appianus v. *Ἐμφυλ.* quod Suetonius dicit officii causa inquietare. de Pompejo simile narrat Plutarchus. Refert Dio lib. LI. inter alios honores Augusto decretos fuisse, ut qua die Urbem ingrederetur, festum esset: quo honore tamen

usum.

In consulatu, pedibus fere; extra consulatum, sæpe adoperta sella per publicum incessit. Promiscuis salutationibus admittebat & plebem: tanta comitate adeuntium desideria excipiens, ut quemdam joco corripuerit, quod sic sibi libellum porrigere dubitaret, quasi elephanto stipem. Die senatus numquam patres nisi in curia salutavit, & quidem sedentes, ac nominatim singulos, nullo submonente: & discedens eo modo sedentibus singulis valere dicebat. Officia cum multis mutua exercuit: nec prius dies

cu-

usum eum non esse, lib. LIV. eidem notatum: Τὴν ἐπάνησιν, inquit, τῶ δῆμῳ καὶ τότε ἐξίστη. νυκτὸς γὰρ εἰς τὴν πόλιν ἐσεκομίσθη. ὅπερ πρὸς καὶ αἰεὶ, ὡς εἰπεῖν, εἴτε ἐς τὰ προάστια, εἴτε καὶ ἄλλοσε ποιεῖ ἐκδημοίην, καὶ ἀφορμώμενος, καὶ ἐπανιών ὁμοίως ἐποίει, ἵνα μηδενὶ ἀσάν ὀχληρὸς εἴη.

T O R R E N T.

Elephanto stipem.] Hoc lepidissimum Augusti dictum refert Quinctilian. lib. VI. & Macrobius lib. II. Addam Plinium lib. VIII. cap. V. ubi amatorem quendam elephantum narrat stipes, quas populus dederat, servasse, & in amicæ sinum effudisse.

C A S A U B O N.

Sæpe adoperta sella.] Placet *adaperta*, ut conjiciunt eruditissimi quidam viri. Hoc est, aliqua ex parte aperta. nam *adaperire* est ὑπανοίγειν, sicut nuper ad Æneam nostrum dicebamus.

Promiscuis salutationibus admittebat & plebem.] Dies festos intelligit. Dio de salutationibus Augusti lib. LVI. Ἐν ταῖς εορταῖς καὶ τὸν δῆμον οἰκαδε προτε-δέξατο.

Quasi elephanto stipem.] Mos agyrtarum, & eorum omnium, qui ejusmodi belluas ostentant. Ælianus de Animalibus lib. VI. cap. X. appellat *stipem*, quæ Galenus σμικρότατα νομίσματα initio Ἐπωδῆ, sive postremi libri de Usu partium: Ὁ ἐλέφας, ait, ἐκείνῳ τῷ μορίῳ κατὰ τὸ πέρας ἀπαντὰ μεταχειρίζεται, περιπλυσσομένη τοῖς λαμβανομένοις ἄχρι τῶν σμικροτάτων νομισμάτων, ἃ καὶ τοῖς ἐπικαθεζομένοις αὐτῶν δίδωσιν. *Elephas extrema proboscide omnia tanquam manu contrectat, res acceptas involvens ea parte, etiam minima ara: quæ solet sessoribus suis porrigere.*

Die senatus.] Vide notata ad cap. XXXV.

Et quidem sedentes.] Ingrediebatur curiam novissimus, egrediebatur primus. Sedentes igitur senatores ingrediens & exiens, dum ipsorum præterit subsellia, salutavit. Sed an vetuit sibi senatores assurgere? an potius sedens ipse sedentes salutavit? Mihi non satis de hoc more liquet, neque apud alios quicquam observo, quod eum mihi penitus aperiat.

Nullo submonente.] Nihil muto, tamen in Pithoei Cod. nullo se movente, etiam dis.

Sedentibus singulis valedicebat.] Viterb. & Memmii, *sedentibus valere dicebat*, sine voce *singulis*.

Officia cum multis mutua exercuit.] Lib. III. *Mutua cum Gracis officia exercens prope ex æquo.* Et iterum: *Totum se ad quietem contulit, privata modo*

officia obiens. Symmachus, *familiaria officia* nominat. Auctor paullo post, *cujusque solemnitates.* A graviore significato translata hæc vox post Ciceronem. Apud Aristotelem IV. Nicomacheorum, τὰ ἔντιμα de his officiis interpretor: quo loco ait χαρακτηρίζων virum, qui magnos gerat spiritus, eum εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι, ἢ δὲ πρωτεύουσιν οἱ ἄλλοι. Tertulliani appositus locus huic Suetonii explicando in lib. de Idololatria: *Circa officia privatorum & communium solemnitatum, ut toga pura, ut sponsalium, ut nominalium, nullum putem periculum.* Paulo post eidem officii titulus dicitur pro causa, ut apud Juvenalem:

- - - officium cras

Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.

Quæ causa officii? quid queris? nubit amicus.

Sunt autem celeberrimæ illæ officiorum causæ, quæ verbis superioribus Tertulliani continentur: erant tamen & aliæ multæ, ut deductio magistratuum, candidatorum, & funeris, salutationes, recitationes, & aliæ, quarum libro eodem cap. X. Tertullianus meminit. Horum officiorum pleraque noctu vel prima luce solita celebrari observavimus: cujus rei testimonia de pluribus pauca proferemus lib. V. *Toga virilis circa mediam noctem sine solemnibus officio lectica in Capitolium latus est.* Non enim ut insolens notat ratione temporis, sed quod officii solemnitate caruit. Festus: *Prima aut secunda diei hora dicata sponsalibus.* Lucianus Nigrino de saluatoribus Romæ: Πολλὸν δὲ τῆτων οἱ προσιόντες αὐτοὶ καὶ θεραπεύοντες γελοῖοτεροι, νυκτὸς μὲν ἐξαγιστάμενοι μέσης, περιθέοντες δὲ ἐν κύκλῳ τὴν πόλιν. Symmachus lib. VIII. *Nondum ante januam eminentium potestatum vigilem noctem saluator expertus.* Juvenalis, aliorumque poetarum locos prætermitto. Martialis vero etiam deferendæ Romæ causam hanc sibi ait fuisse:

Otia me somnusque juvant, quæ magna negavit Roma mihi: redeo, si vigilatur & hic.

Jam funeris officium noctu fuisse celebratum, vel ipsum nomen indicio sit. Vide vero Juliani constitutionem, quæ habetur in Cod. Theodos. lib. nono tit. XVII. lege V. Atque hæc sunt, quæ vocat Plinius *officia antelucana* epist. XII. lib. III. propter ista erant Romæ antipodes, qui noctu vigilarent, sterterent interdiu: de quibus Seneca epist. CXXII. talis vita Petronii, cui, auctore Tacito, *dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vita transigebatur.* Ex hac observatione intelligimus, quod infra hoc libro de Augusto narratur:

Ma-

cujusque solennes frequentare desiit, quam grandi jam natu, & in turba quondam sponsaliorum die vexatus. Gallum Terrinium senatorem, minus sibi familiarem, sed captum repente oculis, & ob id inedia mori destinantem, præsens consolando revocavit
 45 ad vitam. In senatu verba facienti dictum est, *Non intellexi* : & ab alio, *Contradicerem tibi, si locum haberem*. Interdum ob immodicas altercationes disceptantium e curia per iram se proripienti, quidam ingesserunt, *Licere oportere senatoribus de Republ. loqui*. Antistius Labeo senatus lectione, cum vir virum legeret, M. Lepidum, hostem olim ejus, & tunc exsulantem, legit : interrogatusque ab eo, an essent alii digniores, Suum quem-

Matutina vigilia offendeatur : ac si vel officii vel sacri causa maturius evigilandum esset, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuscunque domesticorum cubiculo manebat.

VARIOR.

53. *Nullo submonente.*] Ita diserte Palat. primus. Nam secundus *submovente*, quod alibi locum habere possit, hic minime. tert. *servat, nullo se movente*. Sed retinenda scriptura prima, ut innuat sine nomenclatore singulos atque universos salutasse nomine. GRUTERUS.

Et discedens.] Gruterus ex tribus Palatinis reposuit : *etiam discedens*.

Officia cum multis mutuo exercuit.] Haud dubie *mutua*. Ut apud Justinum xvii. 2. *Naves mutuas petit, non mutuo*. Deinde grandi jam natu, ex Torrentiano. ut Cornelius Nepos & Livius magno natu dicere solent. Livius lib. ii. *Magno natu quidam cum omnium malorum suorum insignibus se in forum projecit*. Lib. xxi. *Magno natu principes castellorum oratores ad Pœnum veniunt*. Varro lib. i. de Re rust. 17. *Qui præsint, esse oportere atate majore quam operarios : facilius enim his, quam minore natu, sunt dicto audientes*. Sic enim Mss. & Fruterius Scaligerque probant. Intellige, qui sunt minore natu. Neque aliter accipio nostri cap. 31. *nisi cum aliquo majore natu propinquorum*. nempe cum aliquo propinquorum, qui esset majore natu. Neque ignoro, alibi apud Suetonium etiam *grandis natu* legi. GRONOVIVS.

TORRENT.

Dies cujusque solennes.] Tibull. lib. iv.

Est qui te, Cerinthe, dies dedit : hic mihi sanctus, Atque inter festos semper habendus erit.

Grandior jam natu.] Liber unus grandi jam natu, alter ornatu, & pro sponsaliorum, sponsalitorum.

Gallum Terrinium.] Notiores mihi Tetinnii, atque id fortasse hic præstet rescribere.

54. *Antistius Labeo.*] De hoc (ut opinor) in Augusti gratiam Horat. Sat. i. *Labeone insanior*. Plura Dion lib. lrv. Atejus Capito epistola quadam de hoc ipso Labeone : *Sed agitabat (inquit) hominem libertas quadam nimia & vecors, &c.* Citat Gell. lib. xiii. cap. xii. Antistiae autem gentis cognomina Vetus, & Reginus.

Cum triumvirum legeret.] Non puto, quemquam negaturum me monente, quin *cum vir virum legeret* scribendum sit. accidit enim ea senatus lectione, de qua ante cap. xxxv.

CASAUBON.

Ob id inedia mori destinantem.] More qui per illa tempora vigeat, ut debilitatem vel morbum immedicabilem ἀποκατεργήσει effugerent : sic Atticus obiit, de quo Cornelius Nepos : sic Corellius Rufus, de quo Plinius epist. lib. i. & alii multi. Hic fructus Stoicæ doctrinæ tum maxime florentis. quanquam & aliæ sectæ nonnullæ, & quidem voluptuariæ, impellebant homines ad mortem. exemplo sit Hegesias secta Cyrenaicus, e re Πεισιδάμαντος dictus, quod vulgo hominibus mortem suaderet, cujus olim liber de eo argumento exstabat ἀποκατεργῶν inscriptus : de quo M. Tullius in primo Tusculanarum.

54. *Contradicerem tibi, si locum haberem.*] Objicit occupatam rempub. sive, quod idem est, omnia in rep. loca. *Locus* apud scriptores Romanos ita interdum accipitur. sic in Vespasiano : *Pratura sextus locus*. Livius lib. vi. *Duobusne in locis sua voluntate impertituros plebi honorem, qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint?* lib. vii. *Cum eo anno primum placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri, secundum in sex locis tenuit*. lib. ix. *Ut tribuni militum senidemi in xv. legiones a populo crearentur, quæ antea perquam paucis suffragio populi relictis locis dictatorum & consulum ferme fuerant beneficia*. lib. x. *Vir acer & ambitiosus non sui magis honoris causa, quam ut patritii recuperarent duo consularia loca, cum suis tum totius nobilitatis viribus incubuit*. Sic apud Lampridium, *prepositura locorum civilium*, & apud Dionem, lib. lrv. χάρα eodem sensu. Qui acumen hujus dicti exponeret, hætenus neminem vidi.

Licere oportere senatoribus de rep. loq.] Frequens formula in ejusmodi contentionibus : ut apud Livium libro rv. *Oportet licere populo Rom. si velit, jubere legem*. In actis senatus apud Cælium : *Omnes oportere senatui dicto audientes esse*.

VARIOR.

Quondam sponsaliorum die.] Forte : *quodam sponsaliorum die*. GOESIUS.

quemque iudicium habere respondit. Nec ideo libertas, aut contumacia fraudi cuiquam fuit. Etiam sparsos de se in curia famosos libellos, nec expavit, nec magna cura redarguit. Ac ne requisitis quidem auctoribus, id modo censuit, cognoscendum posthac de iis, qui libellos aut carmina ad infamiam cuiuspiam sub alieno nomine edant. Jocis quoque quorundam invidiosis aut petulantibus lacesitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibenda testamentorum licentia, ne senatus quidquam constitueret, intercessit.

Quo-

T O R R E N T.

55. *Neque expavit & mag. cur.]* Liber Ferrar. *neque expavit, nec magna cura redarguit, ne requisitis quidem auctoribus. Id modo, &c.* quam lectionem sequor. Inquisitionis autem de famosis libellis per Augustum factæ meminit Dion lib. LVI. Vide apud eundem hac de re Mæcenatis consilium lib. LII.

Sub alieno nomine edant.] Quid si suo nomine edant? an minus tenebuntur? Lego igitur, *suo alienove nomine*, quanquam nullo adjutus codice, sed sola ratione. siue enim suo, siue alieno, vel etiam sine nomine (dummodo de auctore constet) famosum quis carmen ediderit, intestabilis ex lege esse jubetur. Sic Ulpian. l. v. De injuriis & famosis libellis. Idque etiam XII. tabulis vetitum fuit, ne quod condere carmen liceret ad alterius injuriam. Cic. Tuscul. IV. & Horat. Epist. ad Augustum:

Pœnaque lata, malo qua nollet carmine quemquam Describi.

Ad novum vero Augusti hac de re edictum respexit haud dubie Horat. lib. II. Sat. I. ad Trebatium:

Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est Iudiciumque.

56. *De inhibenda testamentorum licentia.]* Scom-matorum pro testamentorum legit Car. Sigonius lib. I. Disputat. Patavinarum. Cui tamen non assentior. nam *licentiam testamentorum* pro testandi quoquo modo potestate, seu permissione posuit. Qua cum senatus eos privare vellet, qui aut famosos libellos scriberent, aut jocis quoque petulantibus ad invdiam Augusto faciendam uterentur, ipse intercessit. Existimo autem hujus capituli principium usque ad verba *Quoties magistratum*, superiori capiti annectendum esse; ut sensus sit, Augustum quidem quaestionem de famosis libellis permisisse, & jocis quoque petulantioribus contradixisse edicto, verum obstitisse, quo minus hi, qui deliquissent, senatusconsulto intestabiles fierent, hoc est, testamenti factionem non haberent. Dion certe lib. LVI. ea de re scribens, conquisitos tantum, combustosque libellos refert, & in auctores quosdam animadversum; sed qua pœna, non addit. Quod ergo paulo ante ex Ulpiano attulimus, ad Augustum auctorem referri nequit: quemadmodum nec senatusconsultum illud, de quo idem Ulpian. l. XVIII. De testamentis, cum ait: *Si quis ob carmen famosum damnetur, senatusconsulto expressum est, ut intestabilis sit. Ergo nec testamentum facere poterit, nec testamentis adhiberi.* Si quis tamen Augusti id temporibus tribuat, necesse

est, ut adversus Augusti intercessionem latum esse fateamur. Adi quæ ad Horat. notamus lib. II. Sat. I. ne sit necesse cum *licentiam* Sueton. dicit, pro petulanti quadam testamentaria libertate capere, quam inhibutum ierit senatus. Cujus non sum nescius exstare apud Tacitum aliquod exempla: sed nec hæc nostra quidem pœnitenda mens & expositio, intercessisse Augustum, ne ex S. C. intestabiles essent, qui eum liberius inceffissent.

C A S A U B O N.

55. *Et magna cura redarguit.]* Per edictum, ut opinor: sic mox, *jocis lacesitus contradixit edicto.* hæc est lectio plerorumque codd. in nonnullis: *Nec magna cura red.* cui videntur favere sequentia.

Id modo censuit, cognoscendum posthac de iis, qui.] Tacitus, Annal. I. cap. 72. de lege majestatis a Tiberio reducta: *Apud veteres facta arguebantur, dicta impune erant. Primus Augustus cognitionem de famosis libellis specie legis ejus tractavit, commotus Cassii Severi libidine, qua viros foeminasque illustres procacibus dictis diffamaverat.* Adi, si libido est, Dionem libro LVI. & J. C. quorum hæc propria cognitio est.

Alieno nomine edant.] Melius ederent, ut ex scriptis prodit Urfinus.

56. *De inhibenda testamentorum licentia.]* Romanorum mos fuit in testamentis increpare alios, maledicere aliis, & liberam de quibuscunque vellent, vocem edere. Ideo dicebat Nigrinus apud Lucianum: *Μίαν φωνήν οἱ Ῥωμαίων παῖδες ἀληθῆ παρ' ὅλον τὸν βίον προίενται (τὴν ἐν ταῖς διαθήκαις λέγων) ἵνα μὴ ἀπολαύσωσι τῆς σφετέρως ἀληθείας.* Per hanc licentiam factum sæpe, ut in testamentis suis multi Augustum jocis lacerent. Senatus in gratiam Augusti voluit decreto inhibere hanc petulantiam: Augustus intercessit. Hæc est vera sententia hujus loci, quam viderunt ante nos docti viri. At Torrentius, qui aliter interpretatur, non satis attendisse videtur, quid intersit inter libertatem testamentorum, & eorundem licentiam. Scio, in quibusdam codd. pro *testamentorum*, legi *jocorum*: verum illam scripturam meliorum librorum auctoritas confutat.

V A R I O R.

Fraudi cuiquam fuit.] Ulpianus l. 32. §. 2. D. de Edilitiis edict. *Capitalem fraudem admittere, est tale aliquid delinquere, propter quod capite puniendus sit.*

Quoties magistratuum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circuibat : supplicabatque more solenni. Ferebat & ipse suffragium in tribubus, ut unus e populo. Testem se in judiciis & interrogari & refelli æquissimo animo patiebatur. Forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos. Numquam filios suos populo commendavit, ut non adjiceret : *Si merebuntur*. Eisdem prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, & a stantibus plausum, gravissime questus est. Amicos ita magnos & potentes in civitate esse voluit, ut tamen pari jure essent, quo cæteri, legibusque judiciariis æque tenerentur. Cum Asprenas Nonius arctius ei junctus, causam beneficii, accusante Cassio Severo, diceret: consuluit senatum, quid officii sui putaret: *Cunctari enim se, ne, si superesset, eriperet legibus reum: sin deesset, destituere ac prædamnare amicum existimaretur*. Et consentientibus universis, sedit in subselliis per aliquot

sit. Veteres enim fraudem pro pœna ponere solebant.
GOES.

55. *Carmina ad infamiam cujuscumque sub alieno nomine ederent.*] Vocem ultimam repræsentavi, ut erat in cod. Ursini. nam aliorum mss. stabiliunt vulgatam edant. Torrentius cur hic malit suo alienove nomine, non video: neque enim protervum illud hominum genus tantis fuit cervicibus, ut nomen adponeret. non. sed abutebatur magnis nominibus, sub quibus exercebat effrenem petulantiam suam. Sic apud Tacit. lib. v. cap. 4. *Ferebantur etiam sub nominibus consularium ficta in Sejanum sententia, exercitibus plerisque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum*. Ita sub Publii Ruffi nomine multa in vulgum sparsa, auctor Dio Cassius lib. LV. GRUTERUS.

56. *De inhibenda testamentorum licentia.*] Quæ adeo recepta, ut plerique ingeniorum petulantiam non alio velo exercerent. Ita Fulcinius Trio supremis tabulis multa & atrocia in Macronem composuit, ait Tacitus Annal. VI. Ab hac mente Suetonius: nec virum doctum C. Sigonium quisquam audiat corrigentem, *de inhibenda scommatorum licentia*. Enimvero exempla hujus libertatis in extrema tabula regulaque, habes in Tacito plura. LIPSIVS ad Tacit. VI. Annal. C. 38.

T O R R E N T.

Suff. in tribu.] Duo codd. *in tribus*; lego itaque *in tribu sua*.

Asprenas Nonius.] Hoc judicio, ut tradit Plin. lib. XXXV. cap. XI. Asprenati reo Cassius Severus accusator objiciebat, una ejus patina interiisse cxxx convivas. Ipsum vero Cassium celebrem oratorem vocat lib. VII. cap. XII. Ejusdem meminere Seneca, Quintilian. Macrobius & Sueton. Calig. cap. XVI. Vitell. cap. II. Plura nostris in Horat. commentariis Epod. VI. quod carmen in hunc Cassium scripsisse Poëtam tradunt.

Ne si superesset.] Superesse pro adesse & defendere dixit, contra Gellium lib. I. cap. XXI.

Laudatione judiciali.] Cum rei sæpe propinquo- rum amicorumque, qui illis aderant in judicio, lau-

datione ac precibus liberarentur, Pompejus tertio suo consulatu instituit, ne quis laudator aut deprecator accederet. At cum ipsemet postea laudaturus Munatium Plancum in judicium venisset, Cato causæ judex aures oppositis manibus obturavit. Auctor Dion lib. XL. & ejus vita Plutarchus.

C A S A U B O N.

Ferebat & ipse suffragium in tribu.] Lege *tribubus* vel *tribus*, ut in membranis. Nam Augustus duabus in tribubus suffragium tulit.

Eisdem prætextatis adhuc assurrectum.] Causam discite ex verbis Taciti Annal. lib. IV. 17. *Tiberius in senatu oratione monuit in posterum, ne quis mobiles adolescentium animos præmaturis honoribus ad superbiam extolleret*. sed de theatro quod ait Suetonius & querela Augusti, quia populus ejus liberis plausum dederat, referendum ad historiam de Cajo filio ejus, quæ narratur Dioni lib. LIV. τῷ Τιβερίῳ ἐπετίμησεν, ὅτι τὸν Γάϊον ἐν τῇ πανηγύρει τῇ εὐκαίᾳ, ἣν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ αὐτῶς διέτελει, παρεκάλεσάτο, καὶ τῷ δήμῳ, ὅτι καὶ πρώτοις καὶ ἐπαίνοις αὐτὸν ἐτίμησαν. Suspecta autem fuisse & Caji & Lucii ingenia patri Augusto, docet Idem lib. LV.

Sedit in subselliis.] Judicium, ait Beroaldus: imo vero rei & patronorum ejus. A me stat Dio, si verba ejus attente legantur, breviter hanc historiam sic narrantis: Φίλῳ τινὶ δίκην φεύγοντι συνεξέτασθαι προσ- πικοινώσας αὐτὸ τῷ τοῦ γεραιῶ. Nec moveor altero ejusdem Principis facto, qui ut amicis opem ferret, venit in forum, & in sella prætoris confedit, ut narrat idem lib. LIV. nam in ea historia omnia diversa: ibi Principem, hic amicum agit. De laudatione judiciali Cicero lib. V. in Verrem, & Plutarchus in Pompejo.

V A R I O R.

Sin deesset.] Deesse hic nihil valet aliud quam abesse, ut in l. LV. ff. de Evict. Si ideo contra emptorem judicatum est, quod defuit, non committitur stipulatio: magis enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit. Sed &

aliquot horas : verum tacitus, ac ne laudatione quidem judiciali data. Affuit & clientibus: sicut Scutario cuidam, evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum. Unum omnino e reorum numero, ac ne eum quidem, nisi precibus, eripuit, exorato coram iudicibus accusatore, Castricius, per quem de conjuratione Murenæ cognoverat. Pro quibus meritis quantopere dilectus sit, facile est æstimare. Omitto senatusconsulta, quæ possunt videri vel necessitate expressa, vel verecundia. Equites Romani natalem ejus sponte atque consensu, biduo semper celebrarunt. Omnes ordines in lacum Curtii quo-

conditio defuisse dicitur Paulo l. vi. ff. de Naut. foen. quæ tempore, quo debebat, aberat. GOESIIUS. Sicut adesse reis dicebantur advocati, qui eis præsentiam suam commodabant, sic deesse, qui eam non commodabant. Atque hæc est hoc loco istius verbi vera significatio.

T O R R E N T.

Sicut scrutario cuidam.] Mihi liquet scrutario legendum. Militum autem genus fuisse, quos *scutarios* vocabant, & Ammianus Marcellinus non uno in loco ostendit, & Paulus Diaconus initio Supplementi in Eutropium probat, cum ait Valentinianum ex tribuno scutariorum Augustum factum fuisse.

C A S A U B O N.

Adfuit & clientibus.] Dio lib. LIV. 'Εν τοῖς ἄλλοις ἐμετρίαζεν, ὥστε καὶ φίλοις εὐθινομένοις παραγίγνεσθαι.

Sicut Scutario cuidam evocato quondam suo.] Non consentiunt hic libri. Membranae quædam *scrutario*. id esset perinde ac si diceret, homini cuidam infimæ fortis. *Scrutarius*, qui popello scruta vendit, γρυτοπώλης. sed princeps editio legit aliter, *Scutario evocato quondam suo*, cum litera majuscula, ut videatur esse proprium nomen. in Glossario *scutarius* exponitur ἀξιωμα στρατιωτικὸν φέρων, qui dignitate militari est præditus. quo modo hodie in hoc regno *Escuier*, gradus est nobilitatis, originem habens a re militari. Dio simpliciter, τινὰ τῶν συστρεφουσάμενων ποτὲ αὐτῶ. Evocato suo dixit, ut in lapidum monumentis non raro, EVOK. AUG. Hyginus lib. II. Nuper quidam evocatus Augusti, cum in Pannonia agros veteres ex voluntate & liberalitate Imp. Trajani assignaret in ære. Alii ab istis evocati Galbæ, de quibus Suetonius cap. x.

57. *Pro quibus meritis quantopere.*] Egregium colophonem imponit parti libri hujus, quæ est de publice gestis ab Augusto. Bene autem, quod ultimo loco de his agit. nam hoc est superius expositarum virtutum ἀποτέλεσμα. Utinam ita bene cum rebus humanis ageretur, ut magni Principes, qui se gaudent appellari Augustos, hæc legerent & meditarentur.

Equites Romani.] Qui Liviam similiter postea co-

luerunt. Tacitus III. Annal. 7. II. Donum pro valetudine Augustæ equites Rom. voverant.

Natalem ejus sponte atque consensu biduo semper celebrarunt.] Augusti natalem & circensibus & venatione fuisse celebratum quotannis per unum aliquem e prætoribus narrat Dio lib. LIV. extremo. Idem libri sequentis initio decretos in eam rem annuos circenses αἰδίδης auctor est. meminit & alibi. non solum autem equester ordo, sed etiam collegia pleraque eum diem festivum habere solita: eratque arca ipsis communis ad festivitatis ejus impensas. Declarat vetus inscriptio Romæ:

C O L L E G I O.
C E N T O N A R I O R U M.

* * * * *
CUM. BASI. MARMOREA. ET. CERIOLARIB.
DUOBUS. ÆREIS. HABENTIBUS. EFFIGI-
EM. CUPIDINIS. TENENTES. CALATHOS.
L. SEXTILIUS. SELEUCUS. DECURIO. D. D.
HOC. AMPLIUS. ARK. RER. P. COLLEGII. SS.
DONUM. DEDIT. X. V. UT. EX. USURIS.
CENTESIMIS. EJUS. QUANTITATIS.
QUÆ. EFFICIT. ANNUOS. X. DC. DIE.
VIII. KAL. OCTOB. NATALI. DIVI.
AUGUSTI. EROGENTUR. EX. ARK.

In lacum Curtii.] Septum intelligit in medio foro Romano, ubi olim fuit lacus Curtius: nam tunc quidem lacus nullus erat, teste Dionys. Halicar. lib. II. De septo docuit nos Varro lib. IV. Quod autem stipem in lacum jaciunt Romani, veteris superstitionis ritus fuit. Sic enim solebant loca hominum opinione sacra, ut lacus, puteos, venerari. Pausanias Atticis de fonte quodam apud Oropios: Νόστος δὲ ἀκεσθίστης ἀνδρὶ μαντεύματος γενομένῳ, κατέστηκεν ἄργυρον ἀφεῖναι καὶ χρυσὸν ἐπίσημον ἐς τὴν πηγὴν. Similia narrat & alibi. item Plinius VII. epist. de Clitumno fonte. Notat hunc gentium morem Sozomenus lib. II. ubi de quercu Mamre loquitur, & puteo ad eam olim effosso ab Abrahamo. Verba ejus sunt: Περὶ δὲ τὸν καιρὸν τῆς πανηγύρεως εἰδὲς ἐντεῦθεν ὑδρεύετο. Νόμῳ γὰρ Ἑλληνικῷ οἱ μετὰ λύχνῳς ἡμμένους ἐνθάδε ἐτίθεσαν, οἱ δὲ οἶνον ἐπέχεον ἢ πόπανα ἑρρίπτον· ἄλλοι δὲ νομίσματα, ἢ μύρα, ἢ θυάματα. νομίσματα sunt stipes. Eadem fuit & gentium Gothicarum consuetudo. Arguit Ladislai regis Ungariæ decretum de synodi sententia ante annos quingentos factum: Quicumque ritu genti-

quotannis ex voto pro salute ejus stipem jaciebant: item Kalendis Januariis strenam in Capitolio, etiam absenti: ex qua summa pretiosissima deorum simulacra mercatus, vicatim dedicabat: ut Apollinem Sandaliarium, & Jovem Tragædum, aliaque. In restitutionem Palatinæ domus incendio absumptæ, veterani, decuriæ, tribus, atque etiam singillatim e cætero genere hominum, libentes ac pro facultate quisque pecunias contulerunt: delibante tantummodo eo summarum acervos, neque ex quoquam plus denario auferente. Revertentem ex provincia, non solum faustis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequiebantur. Observatum etiam est, ne quoties introiret urbem, supplicium de

gentilium juxta puteos sacrificaverint, vel ad arbores & fontes & lapidos oblationes obtulerint, reatum suum bene luant.

T O R R E N T.

57. *Ex voto pro salute ejus stipem.*] Stipem pro salute Cæsaris in lacum Curtii jaciebant, ut eo loci, quo hiatus ad inferos patuerat, dii Manes propitii redderentur. De stipe vero kal. Januarii collata existat vetusti marmoris Romæ, non procul ab arcu Septimii Severi eruti, inscriptio:

IMP. DIVI. F. AUGUSTUS.

PONTIFEX MAXIMUS.

IMP. XIII. COS. XL. TRIB. POTEST. XV. EX
STIPE QUAM POPULUS ROMANUS ANNO
NOVO APSENTI CONTULIT
NERONE CLAUDIO DRUSO
T. QUINCTIO CRISPINO COSS.

VOLCANO.

Apollinem Sandaliarium, & Jovem Tragædum.] Sex. Rufus regione templi Pacis vicum Sandaliarium, & regione Esquilina vicum Tragædum commemorat. Hinc Apollinis, Jovisque cognomina. Sed & in antiquo marmore sic legitur: MAGISTRI VICI SANDALIARI REG. IV.

Aliaque in rest.] Male hæc distincta. Lego igitur hoc modo: & Jovem Tragædum, aliaque. In restitutionem Pal. dom. inc. absumptæ veterani, dec. &c.

Sed & modulatis carminibus.] Qualia ante deorum effigies canebantur. Sueton. Calig. cap. xvi. Nobilibus pueris, ac puellis carmine modulato laudes virtutum ejus canentibus. De absentis Augusti desiderio elegantissima Horatii Oda v. lib. iv. *Faustis etiam nominibus pro ominibus legere malim*, ut Calig. cap. xiii.

C A S A U B O N.

Kal. Januarii strenam.] Mos sub Augusto institutus, sub Tiberio intermissus. restitutus sub Cajo, sublatus per Claudium. Auctores Suetonius, Dio.

Ex qua summa pretiosissima deorum simulacra mercatus, vicatim dedicabat.] Exempli causa ex ea stipe, quæ conlata est anno dccxiv. Vulcano positum donum aut ædes ei facta est, vel refecta, teste veteri inscriptione, quam profert Torrentius: ea, quam

contulit populus an. dcccl. Laribus publicis consecrata est. Vetus lapis:

LARIBUS. PUBLICIS. SACRUM.

IMP. CÆSAR. AUGUSTUS.

PONTIFEX. MAXIMUS.

TRIBUNIC. POTEST. XVIII.

EX. STIPE. QUAM. POPULUS. EI.

CONTULIT. K. JANVAR. APSENTI.

C. CALVISIO. SABINO.

L. PASSIENO. RUFO. COSS.

In restitutionem Palatinæ domus incendio absumptæ.] Narrat Dio pluribus libro lv.

Faustis ominibus.] *Εὐφημίαις*, quam vocem hoc loco per *fausta nomina* vel *omina* vertere possis eodem sensu. nihil igitur hic muto, neque lib. iv. c. 13. ubi *fausta nomina* antiqui libb. habent.

Supplicium de quoquam sumeretur.] Diem reditus Augusti in urbem *ἱερὸν* in perpetuum factum decreto senatus narrat Dio. festis autem diebus supplicio abstinerunt veteres Græci & Romani. Philo contra Flaccum: *Τοῖς γὰρ ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων, καὶ μὴ προσποιεμένοις τὸ τιμᾶν* (ita lego, non *τολμᾶν*) *ἀλλ' ὄντως τιμᾶσιν ἐνεργέτας, ἔδος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέσθωσι καὶ πανηγύρεις αὐταὶ τῶν ἐπιφανῶν Σεβαστῶν διεξέλθωσιν.*

V A R I O R.

57. *Sponte atque consensu.*] ms. Salmasii: *concessu.*

Strenam.] ms. Salmasii: *strenuam.*

Ut Apollinem Sandaliarium.] Apollo Sandaliarius potest videri dictus, quod sandaliis indutus esset. Sic Jupiter Tragædus apud Plautum in Amphitruone, quod histrionicam fecerit. Apollo Sandaliarius in regione iv. ponitur a P. Victore. & item Vicus Sandaliarius in veteri inscriptione. F. URSINUS.

Decuria.] Decuriæ hic sunt operæ magistratuum, sive collegia, in quibus scribæ, lictores, viatores, nomenclatores, & accensi magistratuum censebantur, ut multis docet Vir summus H. VALLESIUS ad Amm. Marcell. lib. xxviii. ubi male Casaubonum superius ad caput xxxii. in Juvenalis Scholiaste *decuriam quaestoriam* exposuisse ostendit, decuriam equestrem

quoquam fumeretur. Patris patriæ cognomen universi repentino maximoque consensu detulerunt ei. Prima plebs, legatione Antium missa: dein quia non recipiebat, ineun- 58
ti Romæ spectacula frequens & laureata: mox in curia senatus: neque decreto, neque acclamatione, sed per Valerium Messallam id mandantibus cunctis: *Quod bonum, inquit, faustumque sit tibi, domnique tue, Caesar Auguste, (sic enim nos perpetuam felici-*

tatem equestrem, cum sit decuria, inquam scribæ quæstorii referantur.

Supplicium de quoquam fumeretur.] Ita in Græcia, cum legati aut Delon, aut Epheson, aut in alias urbes, religionum nomine celebres, advenissent, mos erat, nulla supplicia de fontibus sumi: nec quenquam fas tum fuit etiam capitis condemnare. Cessabant tum judicia publica, eorumque executiones: ac, cum hic mos violaretur, ἡ δὲ πόλις λίσσασθαι dicebatur. SALMASIUS.

T O R R E N T.

58. *Quod bonum faustumque sit.]* Solennis consulum in relationibus faciendis præfatio. Inf. Calig. cap. xv. Ner. cap. xxxvii. Claud. cap. vii. Domit. cap. xv.

C A S A U B O N.

58. *Patris patriæ cognomen.]* Dies, quo hic honos Augusto delatus, certus ex Ovidio, qui Non. Febr. id factum canit 11. Fastorum. De anno quæri potest. Doctissimi viri, qui fastos concinnarunt, referunt ad DCCLVIII, quippe eo anno consul Valerius Messalla, de quo hic Suetonius. Id si certum, qui constare poterit fides vetustissimæ inscriptioni, quæ Seduni in Vallesia hodieque visitur, ad maiorem summi templi portam:

P. CÆSARI DIVI J.
AUGUSTO. COS. XI.
TRIBUNICIA POTESTATE XV.
PATRI PATRIÆ
PONTIFICI MAXIMO
* A. S. SEDUNORUM
* * PATRONO.

Sed puto numeros in hac inscriptione esse corruptos & ex fide historię emendandos: nam male suppleverunt viri docti, prorsusque in Auctario veterum inscriptionum corrupte hoc egregium vetustatis monumentum est descriptum: non enim minus falsum, fuisse Augustum Pont. Max. undecimo filio consulatū, quam fuisse tum Patrem Patriæ salutatum, quare ita potius emendandum:

IMP. CÆSARI DIVI JULI F.
AUGUSTO. COS. XIII.
TRIBUNICIA POTESTATE XXVIII.
PATRI PATRIÆ.
PONTIFICI MAXIMO.
CIVITAS. SEDUNORUM.
* PATRONO.

Scio extare lapides, qui vulgatam istius sculpturam firmare videantur: sed plus apud me historicorum in veritate valet consensus, quam paucorum lapidum in errore συγκυρία.

Neque acclamatione.] Sæpe honores maximi ita tributi impetu magis quam consilio. expressit Livius lib. i. cap. 16. hanc consuetudinem in consecratione Romuli: *Romana pubes sedato tandem pavore, postquam ex tam turbido die serena lux rediit, ubi vacuum sedem regiam vidit, mœstum aliquamdiu silentium obtinuit: deinde a paucis initio facto, deum deo natum, regem parentemque urbis Romana salvere universi Romulum jubent.* Et exempla plura in historia Augustorum.

Sic enim nos perpetuam felicitatem.] Plinius in Pannegyrice cap. 23. *Ut in unius salutem collata omnium vota? cum sibi se ac liberis suis intelligerent precari quæ pro te precarentur.* cap. 72. *Debemus obsecrare, ut omnia quæ facis quæque facies, prospere cedant tibi, reip. nobis: vel, si brevius sit optandum, ut uni tibi, in quo & resp. & nos sumus.*

Felicitatem reip. & lata huic.] Trajectio Suetonii, ut ante monebamus, pro felicitatem & lata reip. huic. sic statim, ut præfato victima titulo in Capitolium ducerentur, pro præfato titulo victima in Cap. Nihil ergo mutemus.

Cui lacrymans respondit Augustus.] Repente exortum gaudium ingens lacrymæ sæpe consequuntur. Multa passim exempla, ut dicebamus ad Athenæum libro quinto cap. xix. Sed non possum prætermittere simillimum exemplum, de lacrymis magni principis Ptolemæi Philadelphi. Hic cum allata recens e Judæa Legis Dei sacra volumina venerabundus tractaret, eoque nomine DEO OPT. MAX. gratias ageret: fausta omnium qui aderant acclamatione dilaudatus, lacrymas non tenuit. Joseph. xi. 2. eleganter: *Ἐκβοήσαντων δ' ὁ δὲ ἐν τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν συμπαρόντων, γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ τῷ βασιλεῖ, δι' ὑπερβολὴν ἡδονῆς εἰς δάκρυα προέπεσε φύσει τῆς μεγάλης χαρᾶς πασχέσης καὶ τὰ τῶν λυπηρῶν σύμβολα.* Idem aliis verbis Aristæas & antiquus & non inelegans scriptor: *Ὁμοθυμαδὸν δὲ πάντων εἰπόντων ὑπὸ μίαν φωνὴν τῶν τε παραγεγονότων καὶ τῶν συμπαρόντων, Εὐ βασιλεῦ! προήχθη δακρύσαι, τῇ χαρᾷ πεπληρωμένος ἢ γὰρ τῆς ψυχῆς ἑντασίς καὶ τὸ τῆς τιμῆς ὑπερτεῖρον δακρύειν ἀναγκάζει κατὰ τὰς ἐπιτυχίας.* Sic Trajanus ad voces dilaudantis populi & fausta comprecantis lacrymis etiam & multo pudore suffundebatur, inquit Plinius. *Lege si lubet, quæ de huiusmodi lacry-*

tatem Reipubl. & lata huic precari existimamus) Senatus te consentiens cum pop. Rom. consalutat PATRIÆ PATREM. Cui lacrymans respondit Augustus, his verbis (ipsa enim, sicut Messallæ, posui) Compos factus votorum meorum, Patres C. quid habeo aliud deos immortales precari, quam ut hunc consensum vestrum ad ultimum vitæ finem mihi perferre liceat. Medico Antonio Musæ, cujus opera ex ancipiti morbo convaluerat, statuam, ære collato, juxta signum Æsculapii statuerunt. Nonnulli patrum familiarum, testamento caverunt, ut ab heredibus suis, prælato victimæ titulo, in Capitolium ducerentur, votumque pro se solveretur, QUOD SUPERSTITEM AUGUSTUM RELIQUISSENT. Quædam Italiæ civitates diem, quo primum ad se venisset, initium anni fecerunt. Provinciarum pleræque super templa & aras, ludos quoque quinquennales pæne oppidatim constituerunt. Reges amici atque focii, & singuli in

crymis ex lætitia fluentibus disputat Philo Judæus in lib. Περὶ ἀποικίας.

T O R R E N T.

Et lata huic.] Reipubl. scilicet, quanquam hoc duriusculum est. Aut expungendæ igitur tres illæ voces, aut addendum ordini. quod notatum tantum, neque intellectum, scriba omisit.

Sicut Messalla posui.] Longe melius mss. duo sicut Messalla, apposui. ante enim Messallæ verba posuerat, nunc Augusti ponit.

59. Antonio Musæ.] Musa Pomponiorum cognomen. Nummi veteres. Huic vero Antonio manumisso ex servitute adhæserat. Meminit ejusdem Suetonius inf. cap. lxxxii. Plin. lib. ix. cap. viii. & lib. xxix. cap. i. Horat. Epistol. ad Vahalam. Dion lib. liv. Fratrem habuit Euphorbum, regis Jubæ medicum. a quo Euphorbiæ herbæ nomen. Plinius lib. xxv. cap. vii.

Prælato victimæ titulo.] Libri mss. prælato tit. victimæ in Capit. ducer. qui verborum ordo sensum magis aperit.

Votumque solveretur.] Magno optimi Principis laus, de quo quis merito dubitet, ipsumne populus, an populum magis ipse salvum esse voluerit. Quod suo more ostendit Horat. Epistol. ad Quinctium :

Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, & his verbis vacuas permulceat aures:
Tene magis saluum populus velit, an populum tu,
Servet in ambiguo, qui consulit & tibi & Urbi,
Jupiter : Augusti laudes agnoscere possis?

Sic enim Horatio ex historia lumen accedit.

C A S A U B O N.

59. Statuam ære collato.] Formula non infrequens in lapidib. antiquis : qua declaratur populi affectio & consensus : Græci ἀνδριάνηα ἐκ συντελείας vertunt.

De statua Musæ decreta nihil Dio lib. liii. Naufragio eum periisse, testis Euseb. in Chronico.

Provinciarum pleræque super templa & aras.] Aliæque omnis generis monumenta, quæ in honorem εὐεργετῶν solita exstrui. Mirum hunc populorum in Augustum amorem exprimit eleganter Philo Legatione ad Cajum : Augusto, inquit ille, πᾶσα ἡ οἰκουμενὴ τὰς ἰσολυμπίας τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ ναὺς, προπύλαια, προτεμενίσματα, σοάς ὥς ὅσα τῶν πόλεων ἢ νέαι ἢ παλαιά, τῷ κἄλλει καὶ μεγέθει ὑπὸ τῶν Καίσαρῶν παρευημερεῖσθαι. Aræ ante alias nobiles fuere quæ Lugduni posita, quæque Narbone. cujus exstat hodieque consecratio.

Ludos quoque quinquennales oppidatim constituerunt.] Tanquam Heroi, ut de Julio Cæsare notat Dio lib. xlii. Augusto autem constituerunt ἀγῶνας πενταετηρικούς & in Italia quidam, ut Neapolitani, Suetonius infra, capite xxviii. & in provinciis multi ut Pergameni, Dio lib. li. aliique multi. quos imitatus Herodes Magnus, Hierosolymis tale ludicrum instituit. Josephus libro xv. Originum cap. xi. Πρῶτον μὲν ἀγῶνα πενταετηρικὸν ἀθλημάτων κατεστήσατο Καίσαρ καὶ θέατρον ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποδόμησεν. Item Cæsareæ, lib. xvi. ejusdem operis cap. x. Ἀνετίθει δὲ καὶ τῶτον τὸν ἀγῶνα Καίσαρ κατὰ πενταετηρίδα παρεσκευασμένος ἄγειν αὐτόν. Ego vero etiam in Urbe quinquennales ludos decretos in Augusti honorem post victoriam Actiacam, apud Dionem lego lib. li. καὶ πανήγυριν οἱ πενταετηρίδα ἄγεσθαι ἐγνώσαν. Propter hanc quinquennialium ludorum frequentiam, qui ad Olympici agonis imitationem inventi, etiam ὀλυμπιάδες dicebantur, factum tandem ut ὀλυμπίως pro qualicumque victoria, aut adorea & gloria quocumque modo parta poneretur. Philostratus de vita Apollonii lib. iv. Παρεσκεύασα δὲ καὶ κατήγορος ἐς αὐτόν, πολλὰς ἀπολαλεκὰς ἤδη, καὶ τοιούτων ὀλυμπιάδων μεσός. Idem lib. v. Τὸτό σοι πολλῶν μὲν τυραννίδων, πολλῶν δὲ ὀλυμπιάδων μείζον· καὶ πανταχῶ μὲν γεγραψῇ τῆς πόλεως, πανταχῶ δὲ ἐστήξεις χαλκῶς. Nicephorus Gregoras lib. iv. Καὶ περὶ ὅσων ἄλλων εἰσὸς ἦν περιεργάζεσθαι στρατηγὸν ἄνδρα, καὶ πολλῶν ὀλυμπιάδων τοιούτων μεσόν.

in suo quisque regno, Cæsareas urbes condiderunt : & cuncti simul ædem Jovis Olympii, Athenis antiquitus inchoatam, perficere communi sumptu destinaverunt, Genioque ejus dedicare : ac sæpe regnis relictis, non Romæ modo, sed provincias peragranti quotidiana officia togati, ac sine regio insigni, more clientium præstiterunt. Quoniam qualis in imperiis ac magistratibus regendaque per terrarum orbem pace bel-⁶¹ loque Rep. fuerit, exposui : referam nunc interiorē ac familiarem ejus vitam, quibusque moribus atque fortuna domi & inter suos egerit, a juvenia usque ad supremum vitæ diem. Matrem amisit in primo consulatu, sororem Octaviam quinquagesimum & quartum agens ætatis annum. Utrique cum præcipua officia vivæ præstitisset, etiam⁶² defunctæ honores maximos tribuit. Sponsam habuerat adolescens P. Servilii Isaurici filiam : sed reconciliatus post primam discordiam Antonio, & postulantibus utriusque militibus, ut & necessitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam, Fulviæ ex P. Clodio

T O R R E N T.

60. *Cæsareas urbes.*] Qualis Cæsarea Palæstinæ, & altera Mauritaniæ, illa ab Herode, hæc a Juba condita. Josephus, Egesippus, Stephanus, Plinius. Hinc & Sebastia, & Sebastopolis.

Ædem Jovis Olympici.] Jupiter Olympius, seu Olympicus mavis, (vel ab Olympio, a quo eruditus atque institutus fuit, ut Diod. Siculus l. iv. Biblioth. tradit, vel ab Olympo monte, in quo versabatur, ut vult Lactantius, sic dictus) plura tota Græcia, præsertim Lacedæmone & in Elide, templa arasque habuit, sed Athenis præcipuum. De quo Thucyd. l. i. i. & Plin. l. xxxvi. c. 6. inchoatum olim dicens, uti & Sueton. reges non perfecisse, sed destinasse perficere hoc loco scribit. Perfectum vero, dedicatumque ab Hadriano apud nos Spartian. tradidit, apud Græcos Pausanias in Atticis, addens a singulis Græciæ urbibus positas in eo Hadriano statuas. Quas omnes postea Athenienses superarunt mirandi operis colosso.

61. *Matrem amisit.*] Atiam scilicet, de qua sup. c. 4. Dion lib. XLVII. fervente triumvirorum sævitia extinctam, & publico funere honoratam scribit. De Octavia vide eundem extremo lib. LIV.

62. *Sponsam habuerat.*] Tres libb. *Sponsam habuit.* *Ut ex necessitudine.*] Lib. unus. ut & *necess.* quod probo. Sed & pro *expostulantibus* legendum arbitror & *postulantibus*. De Clodiæ vero sponsalib. Dion extremo l. XLVI. de repudio autem sub initium l. XLVII. Fulvia igitur illa (ut hoc quoque obiter addam) ante Antonium alios duos maritos habuit, P. Clodium, Ciceronis inimicum, & eo defuncto Curionem, qui in Africa periit. Proinde quod tribus perniciosissimis maritis nupserat, acerbè quidem, sed eleganter Cic. Philipp. i. i. *Etenim* (inquit) *ista tua minime avara conjux, quam ego sine contumelia describo, nimium debet diu populo Romano pensionem tertiam.*

C A S A U B O N.

60. *In suo quisque regno Cæsareas urbes condiderunt.*] Notemus vocem *quisque* : nam apud Geographos tot

Cæsareas vel Sebastas, eo tempore conditas non invenias. Eutropius duo tantum exempla ponit : *Sicut, inquit, in Mauritania a rege Juba, & in Palestina, quæ nunc urbs est clarissima.*

Perficere communi sumptu destinaverunt.] Aptius ad fidem historiæ *destinaverant* : nam hoc consilium exitum non habuit. De Jovis Olympici æde apud Athenienses videndi Strabo & Pausanias, & quæ notamus ad Spartiani Hadrianum.

Quotidiana officia togati.] Eutropius : *Multi reges ex regnis suis venerunt, ut ei obsequerentur : & habitu Romano, togati scilicet, ad vehiculum vel equum ipsius cucurrerunt.*

61. *Referam nunc interiorē ac familiarem ejus vitam.*] Τα ἐνδον. Julianus in Misopogone : Τα μὲν ἔξω ταῦτα καὶ τοὶ πόσον εἰρηταὶ μοι μέρος τῶν ἐμῶν εἰς ὑμᾶς ἀδικημάτων ; τὰ δὲ ἐνδον, ἀγρυπνοὶ νύκτες ἐν σιβάδι, καὶ τροφὴ παντὸς ἡτλῶν κόρη. Sic apud Lucianum Πητόρων διδασκάλω : Τα φανερά καὶ τὰ ἔξω, pro vita publice acta. Imitatus est hunc locum Eginhardus in Caroli Magni vita : *Talem eum in tuendo & ampliando simulque ornando regno fuisse constat : cujus animi dotes & summam in qualicunque & prospero & adverso eventu constantiam, ceteraque ad interiorē atque domesticam vitam pertinentia, hinc dicere exordiar.* videtur & disertissimus scriptor Sulpitius in vita beati Martini : *Interiorē vitam illius, & quotidianam conversationem nulla unquam explicabit oratio.*

V A R I O R.

62. *Postulantibus.*] Ms. Salmasii *expostulantibus.*

Privignam ejus Claudiam.] Fulviæ & Pub. Clodii filiam, Antonii privignam. Nam Fulvia tres habuit maritos, P. Clodium illum Ciceronis inimicum, ex quo erat hæc Claudia : secundum Curionem : tertium Marcum Antonium. Unde ait Cicero in secunda Antoniana : *Etenim ista tua minime avara conjux, quam ego sine contumelia describo, nimium debet diu populo Romano pensionem tertiam.* BE-
ROALD.

T O R.

P. Clodio filiam, duxit uxorem, vix dum nubilem. Ac simultate cum Fulvia socru exorta, dimisit intactam adhuc, & virginem. Mox Scriboniam in matrimonium accepit, nuptam ante duobus consularibus, & ex altero etiam matrem. Cum hac etiam divortium fecit, pertæsus, ut scribit, morum perversitatem ejus : ac statim Liviam Drusillam matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem, abduxit, dilexitque & probavit unice ac
63 perseveranter. Ex Scribonia Juliam, ex Livia nihil liberorum tulit, cum maxime cuperet. Infans, qui conceptus erat, immaturus est editus. Juliam primum Marcello Octaviæ sororis suæ filio, tantum quod pueritiam egresso : deinde ut is obiit, M. Agrippæ nuptum dedit : exorata sorore, ut sibi genero cederet. Nam tunc Agrippa alteram

T O R R E N T.

Mox Scriboniam.] L. Scribonii Libonis, qui Sex. Pompeji focer erat, filiam, ut ea affinitate Pompejum sibi adjungeret. Dion.

63. Ex Livia nihil liberorum.] Plin. lib. vii. cap. xiii. Est quadam privatim dissociatio corporum, & inter se steriles, ubi cum aliis junxere, gignunt, sicut Augustus & Livia. Qua de re etiam Lucret. lib. v.

Tantumque pueritiam egr.] Liber unus tantum puer. egresso. Sed legendum, tantum quod puer. egresso, ut inf. cap. xcvi. qua tantum quod appulerat. & Vespas. cap. v. tantum quod exemptum, &c. & Ner. cap. vi. tantum quod exoriente sole. Turneb. Adversar. xxvii. cap. xviii. Memini & Senecam ita loqui et si corruptum. Nec mirum sane, cum quatuor hisce locis idem passus sit Sueton. At yero integer Paternus lib. ii. Tantum quod ultimam imposuerat Pannonico ac Dalmatico bello Cæsar manum. & Corn. Nepos, Datame : Qui tantum quod ad hostes pervenerat.

Nuptui dedit.] Duo codices, nuptum dedit, ut Terent. loquitur.

Exorata sorore.] Imo Octavio ultro id suavit, si Plutarcho credimus.

C A S A U B O N.

62. Nuptam ante duobus consularibus.] Unum teneo, Scipionem illum Corneliæ ejus patrem, quam mortuam extremo lib. iv. deflet Propertius : alterum adhuc quæro.

Ac statim Liviam Drusillam.] Dio in anno dccxvi. qui fuit ætatis Augusti xxv. lib. xlviii.

Et quidem prægnantem abduxit.] Idque ex responso Apollinis. Prudentius :

- - - mox editur inter

Fescennina novo proles aliena marito :

Idque deum sortes & Apollinis antra dederunt

Consilium : nunquam melius nam cadere tadas

Responsum est, quam cum prægnans nova nupta jugatur.

Tacitus & Dio non Apollinem, sed pontifices consultos scribunt.

63. Tantum quod pueritia egresso.] Ita & nostri. Glossarium : Tantum quod, ἀγτίως. M. Tullius ad Atti-

cum lib. ix. Hæc cum scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse perlatam.

Nam tum Agrippa alteram Marcellarum habebat, & ex caliberos.] Utrum plures? ita vir doctus & amicus ad Tacitum accipit, & Suetonium μνημονικῶς ἀμαρτήματος insinuat : neque enim ullam ex hoc conjugio nisi forte unam aliquam prolem natam. Utri potius credemus? Suetonio, me auctore : quem adversus hanc reprehensionem valide tuemur nos. nam quod de brevitate ejus conjugii affertur, somnium merum. Clarum ex historia Dionis, qui sexto consulatu Augusti nuptias Agrippæ cum Marcella refert : a quo tempore ad Marcelli mortem anni minimum quinque inveniuntur. At laudatur Plutarchus ejus sententiæ auctor & fundus. Videamus ejus verba, quæ in extremo Antonio, ubi de Octavia loquitur, hæc sunt : Ἐκ δὲ Μαρκέλλου δύοιν αὐτῇ θυγατέραν ἔσθω, ἐνὸς δὲ ἡδὲ Μαρκέλλου, τῶτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποίησατο Καῖσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππῃ τὴν ἑτέραν ἔδωκεν. ἐπεὶ δὲ Μαρκέλλος ἐτελεύτησε νεόγαμος κομιδῇ καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίσιν ἔκ εὐπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἐλεῖσθαι. lege, relege totum locum. nego esse in eo quicquam, unde conjectura ulla fieri de brevitate earum nuptiarum possit. sed manifesto lapsus Vir eruditissimus in voce νεόγαμος, quam ad Agrippam retulit contra auctoris clarissimam mentem. Quid quod ne tum quidem reprehensioni isti esset locus, si quod de una prole dicitur, certum esset. Quare enim Suetonio non idem jus, quod cæteris Quiritibus, quos vocem liberos etiam sic usurpare certum est?

V A R I O R.

Simultate cum Fulvia.] Exstat epigramma Augusti Cæsaris, quo causa simultatis inter ipsum & Fulviam exortæ obliæna refertur. Sic enim ait :

Quod fuit Galphyræ Antonius, hanc mihi pœnam Fulvia constituit, se quoque uti futuam :

Aut futue, aut pugnemus ait : quid, quod mihi vita Charior est ipsa mentula, signa canant. BEROALD.

Abduxit.] Abducere proprie est per vim, sicut etiam perducere interdum significat : inde perductores a Cicerone in Verrinis dicti, qui, ut inquit Asconius, in hoc differunt a lenonibus, quod lenones sunt scortorum, perductores etiam invitarum personarum.

alteram Marcellarum habebat, & ex ea liberos. Hoc quoque defuncto, multis, ac diu, etiam ex equestri ordine, circumspēctis conditionibus, Tiberium privignum suum legit: coegitque pręgnantem uxorem, & ex qua jam pater erat, dimittere. M. Antonius scribit, *Primum eum Antonio filio suo despondisse Juliam: dein Cotisoni Getarum regi: quo tempore sibi quoque invicem filiam regis in matrimonium petiisset.* Nepotes 64 ex Agrippa & Julia tres habuit, Cajum, Lucium, & Agrippam: neptes duas Juliam

& in quibus stupra exercitata legibus vindicantur. BEROALD.

63. *Ut is obiit.*] Propertius contra receptam opinionem, atque adeo contra verum scribit lib. III. Marcellum in aquis Bajanis submersum interiisse, quum constet ab Antonio Musa medico aquarum frigidarum lotionibus enectum fuisse. Nam Musę & ejus fratris Euphorbi inventum fuit *a balineis frigida multa corpora adstringi*, inquit Plinius lib. xxv. cap. VII. Quare credibile, iisdem frigidis Marcellum, quum curare vellet, occidisse. Nempe gratificari Poęta voluit ei, quę de ejus morte suspecta fuit, Livię Augustę. quę quum videret Marcellum ita omnibus carum esse, ut describitur a Virgilio VI. *Æn.* muliebriter atque impotenter *ζηλοτυπήσασα*, curavit eum clandestino mortis genere de medio tollendum. JOS. SCALIGER.

Nam tum Agrippa alteram Marcellarum habebat, & ex ea liberos.] M. Agrippę tres uxores fuerunt. Prima Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio triumviro: ex ea genuit Vipsaniam Drusi matrem. Altera, Marcella Octavię filia: ex ea quoque liberi, si Suetonio fides. Tertia uxor Julia: ex ea nati Cajus & Lucius Cęsares, Postumus Agrippa, Agrippina, & Julia. In his plerisque verum, quod Tacitus notat Ann. III. *Una omnium Agrippę liberorum Vipsania mihi obitu.* Cajus enim & Lucius veneno crediti perisse, Agrippina fame, Postumus ferro. Juliam excipio, cujus mortem lib. IV. ita narrat ipse Tacitus, ut ex natura videatur, ferri aut veneni nulla mentione. LIPSIUS.

T O R R E N T.

Alteram Marcellarum.] Filię igitur paternis quoque cognominibus vocabantur, ut Faustę, Faustinę, Agrippinę. Interdum a nomine ac cognomine simul, ut Vipsania Agrippina, Tib. cap. VII. Livia Drusilla hic, Munatia Plancina apud Dionem. Interdum duarum gentium nomine, ut Junia Claudia, Ennia Nęvia, Caji Cęsaris conjuges, Calig. cap. XII. Quos autem Agrippę ex Marcella liberos hic dicat Sueton. ignoro.

Multis ac diu.] Tres codices multis diu circumsp. sine copulatione.

Pręgnantem uxorem.] Agrippinam. Inf. Tib. cap. VII.

Cotisoni Getarum regi.] Horat. lib. III. Od. VIII. *Occidit Daci Cotisonis agmen*, vel, ut in MSS. codicibus, *Cotisonis*. iidem igitur Daci, qui Getę. Quod autem primum Antonio filio desponsam fuisse traditur, hoc tunc factum narrat Zonaras, cum Antonius pater mortua jam Fulvia Octaviam duxit. Gręci Antyllum appellant. Vide sup. cap. XVI.

C A S A U B O N.

Etiam ex equestri ordine.] Sejanus apud Tacitum lib. IV. Annal. 39. in codicillis ad Tiberium: *Audivi in conlocanda filia non nihil etiam de equitibus Romanis consultavisse Augustum.* Quibus ita respondet Tiberius: *At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est.* Mirum hercle si cum in omnes curas distraheretur, immensumque attolli provideret, quem conjunctione tali super alios extulisset, C. Proculejum & quosdam in sermonibus habuit, insigni tranquillitate vitę nullis reipub. negotiis permixtos.

Dein Cotisoni Getarum regi.] Magna librorum varietas in hoc nomine. quidam corrupti palam, *Marco Tisoni*. Turonensis, *deinde Cofoni*.

Quo tempore sibi quoque invicem filiam regis in matrimonium petiisset.] Male in quibusdam libris petiisset. Hęc enim verba de Antonio sunt, non de Augusto accipienda. nam falsum est Augustum ullam unquam regis filiam in uxorem petiisse: semel enim ductam Liviam unice ac perseveranter amavit. Antonii igitur hęc sunt, suis & Cleopatřę nuptiis causam prętexentis factum Cęsarıs modo expositum, quod Cotisoni Getarum regi Juliam despondisset. Possumus etiam ad historiam de Jotapa Medi regis Armenię filia referre, quam narrat Dio lib. XLIX. petitam ab Antonio in uxorem filio suo. atque hoc, nisi fallor, rectius.

V A R I O R.

In matrimonium petiisse.] Cod. Salmas. petiisset. Hęc enim verba de Augusto potius, quam de Antonio sunt interpretanda, cum id invicem ad Cotisonem commodissime referatur, ut, cui filiam desponderat Cęsar, ejus eodem tempore filiam amuisse intelligatur. Obduci potest, Augustum nullam unquam regis filiam in uxorem petiisse: semel enim ductam Liviam unice ac perseveranter amasse.

At

Juliam & Agrippinam. Juliam L. Paulo censoris filio, Agrippinam Germanico sororis suæ nepoti collocavit. Cajum & Lucium adoptavit domi per æsem & libram emptos a patre Agrippa : tenerosque adhuc ad curam Reip. admovit : & consules designatos circum provincias exercitusque dimisit. Filiam & neptes ita instituit, ut etiam lanificio assue-

At non id quæritur, quam vera sint, quæ inimicus Octavio impegit Antonius. SCHILDIUS. Sic & alii libri plerique omnes, quod non fuit mutandum.

T O R R E N T.

64. *Juliam L. Paulo censoris filio.*] Hinc natam Æmiliam, Claudii postea Principis sponsam. Augusti proneptem vocat Sueton. Claud. cap. xix. minoris scilicet Juliæ, neptis ejus, filiam. Vide sup. cap. xix.

Germanico sororis suæ nepoti.] Libri a Frobenio in Germania editi *uxoris suæ nep.* Utrumque verum est. Germanicus enim Drusi, & junioris Antoniae filius fuit. Atqui Drusus matrem habuit Liviam, Augusti uxorem, Antonia vero Octaviam sororem Augusti. Et libri quidem mss. omnes *sororis* habent : mallet tamen *uxoris*, ut ad paternum Germanici genus referatur.

Adoptavit domi per æsem & libram.] Sic omnes libri, quos ego quidem viderim; nec tamen dubito, quin per *æs & libram* Jurisconsultorum more, scripserit Sueton. ut enim Boethius nos docuit, is qui rem aliquam mancipio accipiebat æs tenens ita dicebat : HUNC EGO HOMINEM EX JURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO, ISQUE MIHI EMPTUS EST HOC ÆRE, ÆNEAQUE LIBRA. Deinde ære percutiens libram, æs alteri dabat. Unde eleganter Horat. Epist. lib. II. ad Florum :

Si proprium, est quod quis libræ mercatur & ære.

Illud magis observandum, quod Cajum & Lucium domi adoptatos dicit, & quidem per æs & libram a patre emptos; sequenti vero cap. tertium nepotem Agrippam, & privignum Tiberium in foro, idque lege Curiata. Cujus diversitatis ratio est, quod illi, cum adhuc in patris essent potestate, solo ejus consensu per mancipationem rite factam Augusto tradi poterant, quæ proprie adoptio est : hi vero, morte parentum suorum jam patres familias effecti, non nisi in foro, consensu populi, coram pontificibus, lege Curiata, in alterius transire potestatem permittebantur. homo liber enim caput mutare nequit, nisi populo consentiente; cives quippe ipsius reip. sunt. Qua ratione Aristot. lib. v. De moribus, eum qui sibi vim infert, non sibi ipsi facere injuriam tradidit, sed civitati, cujus pars est. Simile autem exemplum apud Tacitum lib. xii. Annal. de adoptione Domitii : *Rogata*, inquit, *lex est, qua in familiam Claudiam, & nomen Noronis transfret.* & de Pisonis adoptione

per Calbam lib. i. Hist. Atque hæc quidem proprie *arrogatio* appellatur. De qua Jcti nostri, præsertim Ulpian. tit. viii. & tit. x. Cajus Institut. cap. v. Cic. orat. pro Domo sua ad Pontifices, Gellius lib. v. cap. xix. De familiæ vero mutatione per testamentum alibi diximus.

Lanificio assuef.] Duo mss. *ad lanificium.*

C A S A U B O N.

64. *Adoptavit domi.*] An *domi*, id est, *in domum*? sicut dici solet *adoptare in domum & familiam* : ita *humi* sæpe valet in *humum*. an potius hæc vox a Tranquillo adjecta, ut id præter consuetudinem factum indicaret. Cajus J. C. titulo vi. *Qua tamen mancipatio solebat ante præsidem fieri, modo ante curiam facienda est.*

Per æsem & libram.] Libb. omnes & scripti & editi hanc lectionem habent. At docti viri affirmant legendum *per æs*, non *per æsem* : quibus non assentior. quid enim? non ergo aliter loqui licet, quam *per æs & libram*? Errarint igitur Græci, qui *ἑνὴν καὶ ἀπορία* vertunt. Neutiquam vero. Sed & illi & hic rem potius quam verba expresserunt : nam æs in hac formula vere æsem notabat, ut Varro declarat lib. viii. & Festus, in *Rodus*. Atque hic est qui dicebatur in veteribus mancipiis *assis* *Cajanus*. Statius :

Emptum plus minus asse Cajano.

Cajus J. C. pro eo dixit, *unum aut duos nummos.*

Et consules designatos.] Tacitus i. A. 3. 3. *Genitos Agrippa Cajum ac Lucium, in familiam Cesarum induxerat : necdum posita puerili prætexta Principes juventutis appellari, destinare consules specie recusantis flagrantissime cupiverat.*

Filiam & neptes ita instituit, ut etiam lanificio assuefaceret.] Egregium & in primis laudabile Græcorum & Romanorum institutum : cujus testes tot ferme sunt, quot scriptores in utraque lingua. Nos vero plura aliquando de his in accuratissimis rei vestigiæ commentariis, si Deo visum, ut pridem inchoatum & prope affectum opus detexamus. Hanc porro Augusti disciplinam domesticam Carolus Magnus, Princeps æterna memoria dignus, imitatus est, nisi Suetonium Eginhardus nimis imitatur. Sic ille : *Filias lanificio assuescere, colloque ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri jussit.*

assuefaceret: vetaretque loqui, aut agere quidquam, nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur. Extraneorum quidem cœtu adeo prohibuit, ut L. Vinicio, claro decoroque juveni, scripserit quondam, *Parum modeste fecisse eum, quod filiam suam Bajas salutatum venisset.* Nepotes, & litteras & natate aliaque rudimenta per se plerum-

T O R R E N T.

[L. Tunicio.] Sic Beroaldi editio, & pleræque aliæ, uti & in uno exemplari nostro ms. Alii codd. *Vicinio*, & *Vicino* habent, unde *Vinicio* fecit Frobenius. Sunt etiam qui *L. Titinio* reperiri affirmant. Et Titinia quidem gens Romana est, ut ex nummo C. Titinii cuiusdam ostenditur, verum cum Sueton. juvenem hunc clarum, decorumque appellet, mallet Vinicii nomen ipsi tribuere. Vinicii enim, quanquam Calibus orti, & equestri tantum familia, ut Vellejus tradit, sub Augusto plurimum floruerunt. nam M. & P. Vinicii consules fuere, Marco vero etiam decreta ornamenta triumphalia ex Germania. De Publio celebre Augusti dictum, ingenium eum in numero habere. Vinicii etiam Augusti convivæ mentio inf.

cap. LXXI. Exstat & Augusti a L. Vinicio III-viro monetali percussus nummus cum hac inscriptione: S. P. Q. R. IMP. CAE. QUOD. V. M. S. EX. EA. P. Q. IS. AD. A. D. hoc est, quod viæ munitæ sunt ex ea pecunia, quam is ad ærarium detulit.

[Et litteras & natate.] Notum omnibus proverbium, μήτε νείν, μήτε γράμματα, non minus Romanis quam Græcis usurpatum: altera enim pars animi, altera corporis curam cultumque respicit. nandi enim vocabulo cetera id genus exercitia continentur. Utrumque igitur nepotes suos, quos ad tanti spem alebat imperii, ipse per se docuit Augustus, nec majus ullum bonum. Sic autem per se docuit, ut aliis etiam magistris uterentur. Qualis tunc Lollius ille, ad quem non una Horatii epistola. Quæ sane ratio me movet, ut Justo Lipsio non assentiar, Elect. II. cap. XVII. & libello de recta pronunciat. ling. Lat. cap. II. pro *natare* hic *notare* reponenti, hoc est, notas intelligere, aut notis scribere. Quod verbum eo sensu mihi quidem peregrinum est. Et notis scribere ut Augusti ætate fuerit receptum, litterarum studio comprehenditur. Jungatur Suetonii de Caligula locus cap. LIV. Hic tam docilis ad cetera, *natare* nesciit. nempe enim turpe hoc in Romano Principe. Et peregre Terent. *Fac periculum in litteris, fac in palastra, in musicis: Quæ liberum scire æquum est, solertem dabo.* Ad palæstram porro spectat & natatio.

C A S A U B O N.

[Et quod in diurnos commentarios referretur.] O virum! Superbo enim ad hanc tam exactam domus

Augustæ disciplinam. Qui hæc non mirantur, quid miraturi sunt ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς, equidem non video. *Diurni* isti *commentarii* sunt privatae domus Augustæ ephemerides, quas servus vel libertus aliquis curabat; qui a memoria vel a commentariis dicebatur. At *diurni* illi *actus*, quos ipse quotidie in lecticula sua lucubratoria solitus conficere, alterius generis erant: continebant enim, quæ ad imperii rationarium pertinebant. Mos iste a Græcis ortus: quorum tamen solutior semper quam Romanorum disciplina fuit. Exstat apud Lucianum in Demosthenis encomio Philippi regis Macedonum cum Antipatro familiare colloquium, quod descripsisse ait ille ex commentariis domus regis Macedonum, in quæ forte fortuna inciderat. Habetur etiam apud Plutarchum in Alexandro pars novissima diurnorum commentariorum magni illius Principis. Lege etiam Ælianum libro tertio, cap. XXI. Ephemeridas Alexandri quinque libris olim persecutus erat Strattis Olynthius. vide & Philost. in Aristide Adrianensi.

[Ut L. Ticinio.] Sic vetus editio Romana. In Viterb. *Lucinio*, sine prænomine. Lislæi, *Turinio*. Memmii & Pithœi, *Vicinio*. In tanta inconstantia non invitus cum Torrentio scribam T. vel L. *Vinicio*.

[Nepotes & litteras & natate.] Constantissime omnes antiqui præferunt hanc scripturam: *natare*, inquam, non *notare*. quæ tamen lectio non ita absurda, ut quibusdam est visa. Prudentius:

Raptimque punctis dicta præpetibus sequi,

Fictis notare verba signis imbuens.

Quod autem pueri ludum frequentarent, ut notis scribere discerent, quod indicat hic Suetonius, declarant ejusdem Prudentii verba:

--- *magister literarum federat,*
Verba notis brevibus comprehendere cuncta peritus.

V A R I O R.

64. *Nisi propalam & quod in diurnos.*] Sic & inter Nicostrati præcepta apud Stobæum legimus: Ἀλλὰ καὶ περὶ σωφροσύνης πάλιν τὰς οἰκέτας ἐδιδέον ἕτως ὅπως ὁμιλεῖν μηδενὶ ἐξέσω αὐτῶν πρὸς τὸ ὅς αὐτῇ διαλέγεσθαι λάθρα. ἐνίοτε δὲ καὶ σοῦ βλέποντος. ὁ γὰρ ἀκχεῖν ἐκ ἄγαν τὸν ἄνδρα λυσίτελεϊ, ἀνίσσον καὶ ἄδικον, ἀλλ' ἐκείνη ταῦτα ὁ συμφέρει. ὁπότε δ' ἐνοικία τὸ λάθρα διαλέγεσθαι ἀπήλλακται, πολλὴ ἐλπίς ἐστὶ μὴ ἄντινα τολμῆσαι τῶν θεραπόντων, μοιχικόν τινα τῇ δεσποίνῃ διακονήσασθαι. ἀκχεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸν δεσπότην, εἰ νόμος ἐστὶ πάντως φανερῶς διαλέγεσθαι. οἶδα μὲν ὅτι καὶ ταῦτα ἅπαντα ἰσχύοντα πρὸς τὸ ποιῆσαι τινα βίην σωφρόνως. *Quin etiam domestici omnes hoc pacto sunt*

plerumque docuit : ac nihil æque laboravit, quam ut imitarentur chirographum suum. Neque cœnavit una, nisi ut in imo lecto assiderent: neque iter fecit, nisi ut vehiculo
 65 anteirent aut circa adequarent. Sed lætum eum atque fidentem & sobole & disciplina domus, Fortuna destituit. Julias, filiam & neptem, omnibus probris contaminatas, relegavit. Cajum & Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos, Cajo in Lycia, Lucio Massiliæ defunctis. Tertium nepotem Agrippam, simulque privignum Tiberium adoptavit in foro, lege Curiata. Ex quibus Agrippam, brevi, ob ingenium scordalum ac ferox, abdicavit, seposuitque Surrentum. Aliquanto autem patientius mortem

sunt ad temperantiam assuescendi, ut nulli ipsorum confabulari, aut in aurem clam aliquid dicere concedatur, præsertim te vidente. Injustum enim & iniquum quidpiam, quod virum audire inutile est, id ne uxori quidem emolumento erit. Ubi vero clancularia colloquutiones non locum habent in adibus, bona spes est nullum ex famulis tam audacem fore, ut adulterum aliquem domina conciliet. Omnino enim a domino audietur, si nefas sit aliter quam aperte loqui. Profecto in omnibus istis vim inesse scio ad efficiendum, ut aliqua honeste vivat. GRUTERUS.

Lucio Ticinio.] Palat. prim. Lincinio: secundus: Lucinio. tert. Licinio. & Salm. Torrentii, & Ursini libri Vicinio. unde recte rescripserunt Torrentius & Ursinus, L. Vincio, sicut & olim Frobenius expresserat. vulgo: L. Tucinio.

T O R R E N T.

Nihil æque laboravit.] Elaboravit habent tres codd. Chirographum autem imitari dixit, quod Cicero manum se Alexis amare. Sic chirographum Augusti inf. cap. LXXXVII. Adde locum Ner. cap. LII.

In imo lecto.] Libb. mss. quatuor in uno lecto, male, unus vero nisi imo lecto, sine præpositione in. Probaverim legi, nisi ut imo, ut mox, nisi ut vehiculo anteirent. Iterum Claud. cap. xxxv. Nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent. Valer. Max. lib. II. cap. II. Femina cubantibus viris sedentes cœnitabant. Hoc ergo est, quod assidendi verbo utitur Sueton. Nam quod imo lecto adjecit, de eo sic idem Claud. cap. xxxII. Cum pueris, puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur. Vide, quæ ad Horat. notavi lib. II. Sat. ult. secutis omnibus imis.

65. Julias, filiam & neptem.] Liber opt. & filiam & neptem.

Amisit ambos.] De his optime Zonaras, addens Liviam & Tiberium non caruisse suspitione. Unde Plin. lib. VII. cap. XLV. Accusata liberorum mortes, luctusque non tantum orbitate tristes. liberos enim Cajum & Lucium intelligit.

Ob ingenium ferox abdicavit.] Quintilian. Declamat. institutam tradit abdicationem contra filiorum ferociam, qua vivo scilicet adhuc patre & bonis paternis privantur, & ab omni filiorum jure repelluntur. Dion & Zonaras abdicationem prius ob morum pertinaciam, in insulam quoque relegatum

tradunt, pecunia ejus relata in ærarium militare, de quo sup. cap. XLIX.

C A S A U B O N.

Quam ut imitarentur chirographum suum.] Credo, quia eorum opera in scribendis secretioribus epistolis uti destinabat: non enim legimus Augustum eorum ministerio usum, qui e re appellabantur a cura epistolarum vel ab epistolis: etsi habuit a manu, ut Thallum. Vide etiam Horatii vitam a Suetonio scriptam.

Neque cœnavit una, nisi ut in imo lecto assiderent, neque iter fecit, nisi ut veh.] Eginhardus: Filiorum & filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunquam domi positus sine ipsis cœnaret, nunquam iter sine illis faceret.

65. Julias filiam & neptem omnibus probris contaminatas relegavit.] Filiam quidem in insulam Pandateriam. Dio in anno DCCCLVIII. neptem vero in insulam Trimerum, haut procul Apulis littoribus. Tacitus lib. IV. Annal. 71. 5.

In duodeviginti mensium spatio.] Adi historicos, imprimis Vellejum II, 102. In definitione temporis nonnullus mihi scrupulus, quem evelli cupio magis quam possum evellere.

Ob ingenium sordidum ac ferox abdicavit.] Suspicor legendum, stolidum ac ferox, vel horridum ac f. Nam quæ tantæ fordes esse potuerint, ut propter eas pater in filium tantas iras conciperet? Tacitum I. A. 3. 6. Nepotem unicum Agrippam Postumum in insulam Planasiam projicit: rudem sane bonarum artium, & robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum. Sic apud Livium libro VII. duæ illæ voces junguntur, & apud veterem Juvenalis Scholiasten bis. Causam abdicationis Agrippæ omnium optime declarat Dio in anno DCCCLX.

V A R I O R.

65. At nihil æque laboravit.] Non debuit fastidiri tritum Torrentianorum, elaboravit. Est enim Ciceroni frequens elaborare pro laborare. GRONOVIIUS.

66. Ob ingenium sordidum ac ferox.] Codex Salmas. scordalum & ferox. atque ita legendum judicabat Salmas. Gloss. Isidori: Scordalus, ferox. Seneca Epist. LV. Adjice nunc scordalum & furem deprehensum. Petronius: Naclus occasionem vindictæ, Enmolpum excludo, redditæque scordalo vice.

mortem quam dedecora suorum tulit. Nam Caji Lucique casu non adeo fractus, de filia, abiens, ac libello per quaestorem recitato, notum senatui fecit: abstinuitque congressu hominum diu, præ pudore: etiam de necanda deliberavit. Certe cum sub idem tempus una ex consociis liberta, Phœbe nomine, suspendio vitam finisset: *Maluisse se*, ait, *Phœbes patrem fuisse*. Relegatæ, usum vini, omnemque delictiorem cultum ademit: neque adiri a quopiam libero servove, nisi se consulto, permisit: & ita ut certior fieret, qua is ætate, qua statura, quo colore esset, etiam quibus corporis notis vel cicatricibus. Post quinquennium demum ex insula in continentem, lenioribusque paullo conditionibus, transtulit eam: nam ut omnino revocaret, exorari nullo modo potuit: deprecanti sæpe populo Romano & pertinacius instanti, *tales filias talesque conjuges* pro concione imprecatus. Ex nepte Julia, post damnationem, editum infantem agnolci alique vetuit. Agrippam nihilo tractabiliorem, immo in dies amentiolem, in insulam transportavit, sepsitque insuper custodia militum. Cavit etiam senatusconsulto, ut eodem loci in perpetuum contineretur: atque ad omnem & ejus & Juliarum mentionem ingemiscens, proclamare etiam solebat:

A. 9.

Non potest autem deduci a *σκάρι*: est enim *σκάριδαλος*, a Græco *σκάριδον* vel *σκάροδον*. Gallis gallinaceis, ut magis audaces & pugnaces redderentur, rostra aliis succo ungebantur, qui & vocabantur ex eo *scordali*. Inde pro audace hæc vox vulgo trita est. SCHILDIUS.

T O R R E N T.

Per quaestorem.] Sic Ner. cap. xv. *Orationes ad senatum missas, præterito quaestoris officio, per cons. plerumque recitabat.* & Tit. cap. vi. *Orationesque in senatu recitaret etiam quaestoris vice.* Tacit. lib. xvi. *Oratio Principis per quaestorem ejus audita est.* Vellejus etiam Paterculus lib. ii. se fratremque suum eo functos officio scribit. Sed & *candidati Principis* vocabantur, Ulpian. l. i. De officio Quaest. Dion lib. lvi. & lv. communi nomine *ταμίαι* appellat. Quia vero Augustum scribit hic Sueton. filia suæ probra etiam senatui peculiari libello indicasse, omniter non possum, quin Plinio eadem de re loquenti, sed corrupto, ni fallor, opem feram. Igitur lib. xxi. cap. iiii. *Apud nos (inquit) exemplum licentia hujus non est aliud quam filia Divi Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marfyam littera illius dei gemunt. cum ex codice meo ms. legendum sit littera illius describunt.* Augusti nimirum, sive hunc ad senatum libellum, sive ad alios amicos litteras intelligit, quibus ille conquerebatur de illata Marfyæ per filiam injuria, quod non eloquentiæ, ut alii, sed libidinis suæ coronas ei contulisset. nam ad Marfyæ statuiam judicia fere exercebantur. Rem autem omnem apertissime narrat Seneca lib. de Beneficiis vi. cap. xxx. Ac scio equidem amicissimo M. Antonio Mureto ad hunc ipsum Senecæ locum probatum, & expositum illius Dei, quod nec me quidem, qua mente dictum scriptumque, fugerat; sed parum hic mihi quadrare visa ambitiosa ea nomenclatura, maxime cum præcedat, & paucis adeo ante verbis,

filia Divi Augusti. Neque eum juverit, quod ex ejusdem Plinii lib. vii. cap. xlv. advocatur, *Deus ille, cælumque nescio adeptus magis, an meritis*, &c. non enim hoc agitur, ut Augustus Deus audisse approbatur, quod latere potest neminem, sed quid quoque loco, inquam, conveniat. Alius est autem Pliniani hujus loci Genius, ut sic dixerim, quam prioris.

Liberta Phœbe.] Recte sic Pulman. cum plures libri aut *Fede*, aut *Fæde* habeant. Phœben vocat etiam Dion. Sed & Phœbus liberti Neronis nomen apud Tacitum lib. xvi. & in antiquo quodam marmore.

Etiam quibus corporis notis.] Quorsum? an ut inde forte adulterinos postea partus cognosceret? Atqui Agrippæ omnes dum vixit, similes fuere, quamvis illa tum quoque vulgo corporis sui potestatem faceret, quod, ut de ea re mirantibus respondebat, non nisi navi plena tolleretur vectorem. Macrobius lib. i. cap. v.

Ex insula in continentem.] Tacit. lib. i. Pandataria primum insula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausam scribit.

Imprecatus est.] Tres codd. non habent *est*, nec displicet puncto post *potuit* in sectionem commutato, & *deprecanti* minuscule d. & mox eodem loci, pro *eodem loco*.

C A S A U B O N.

Notum senatui fecit.] Et poenituit: ut fere in iis accidit, quæ suadente ira facimus. narrat Seneca vi. Benefic.

Etiam de necanda deliberavit.] Obscure innuit Tacitus i. A. 6. his verbis: *Augustus in nullius unquam suorum necem duravit.*

Phœbe nomine.] Constanter mss. *Fæde*, & *Fædes* mox: placet tamen *Phœbe*, ut apud Dionem.

Cavit

Αἰδ' ὄφελον ἀγαμός τ' ἔμεναι, ἀγόνος τ' ἀπολέσθαι!

66 nec aliter illos appellare quam tres vomicas aut tria carcinomata sua. Amicitias neque facile admisit, & constantissime retinuit: non tantum virtutes ac merita cujusque digne prosecutus, sed vitia quoque & delicta dumtaxat modica perpeffus. Neque enim temere, ex omni numero, in amicitia ejus afflicti reperientur, præter Salvidienum Rufum, quem ad consulatum usque; & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Ægypti, ex infima utrumque fortuna, provexerat. Quorum alterum res novas molientem, damnandum senatui tradidit: alteri ob ingratum & malevolum animum, domo & provinciis suis interdixit.

Cavit etiam S. C.] Cujus etiam exstat apud Tacitum mentio

T O R R E N T.

Ἀγαμός τ' ἔμεναι.] Sic vulgati libri, & unus MS. Pulm. ἔμεναι, edit. Frobeniana μένειν, ut in trib. MSS. Scribendum ἀγαμός τ' ἔμεναι. Versus est ex III. Iliad.

Neque aliter eas appellare.] Melius MSS. tres, eos. nam & Agrippam comprehendit. Item, ac tria carcinomata pro aut.

66. Et non tantum virt.] Dele ἔ. sic enim plures MSS. Ad hunc vero Augusti morem respexit haud dubie Horat. Sat. III. lib. I. Amicus dulcis, ut æquum est.

Salvidienum Rufum.] Sic libri MSS. aut Salvidenum, sed perperam, pro Salvidienum, ut Allienus, Nasidienus, Pupienus, Gallienus, a Salvidius, Alilius, Nasidius, Pupius, Gallius, & similia. Hujus vero Salvidieni præter alios illorum temporum scriptores meminit etiam Seneca lib. de Clementia. Refert Dion. lib. XLVIII. cum obscurissimo genere natus esset, pascendi gregem flammam e vertice emicuisse, ac proinde ad tantam venisse dignitatem, ut necdum senator consul ab Augusto designaretur, utque fratris ejus funus ponte in Tiberi structo efferretur. Tandem vero accusatum in senatu tanquam Cæsaris, & populi Rom. hostem, jugulatum fuisse. Adde, si lubet, epitomen Livii lib. CXXVII. Sed & Brutus sua illa præclara ad Atticum epistola quam obnoxius etiam tunc temporis Octaviano fuerit, ostendit. male tamen ibi quoque Salvidenus scribitur. Cornelius vero Gallus, primus Ægypti præfectus, neque ipse fortunam ferens, similem ferme exitum sortitus est. De quo Dion. lib. LIII. & Euseb. Chronicis, & Ecl. x. Virgilius.

C A S A U B O N.

Tres vomicas & carcinomata sua.] Agnosce magni Principis frontem non philosophicam: nam sapientius Stilpo, qui cum filiae impudicitiam loco probri audiret objici: Illa vero, inquit, non magis dehonesta mihi est, quam ego illi honestamento. Græci melius: Τῆς θυγατρὸς & κατὰ τρόπον βίβης, εἰπέ τις πρὸς τὸν Στίλπωνα, ὡς κατασχύνει. ὁ δὲ, & μᾶλλον, εἶπεν, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμοῶ.

66. Sed vitia quoque & delicta dumtaxat modica per-

peffus.] Glossographus: Dumtaxat, μόνον καὶ μέχρι τέττα. δηλαδὲ. Postremam interpretationem huic loco aptaverim. In membr. scriptum erat, sed vitia quoque dumtaxat, & modica delicta perpeffus. ex eo adducor, ut ita censeam legendum, nec vitia quoque dumtaxat, sed & delicta modica perpeffus.

Et Cornelium Gallum.] Cui prænomen alii tribuunt Cneus, ut Eutropius: alii Cæsus, ut Eusebius in Chronic. & Pæanius apud Eutropium: alii Ælius: sic enim Straboni nominatur, & Josepho quoque Γάλλος Αἴλιος Orig. xv. Hoc verius: neque aliter magnus Galenus in libris de Antidotis: ubi de hoc Gallo plura.

Alterum res novas molientem damnandum senatui tradidit.] Dio libro XLVIII. & Appianus Ἐμφυλ. v.

Ob ingratum & malevolum animum.] Non ergo satis ad fidem historiæ Ammianus Marcell. lib. XVI. eum lege. Ovidius propter linguæ petulantiam perisse vult videri, cum per ebrietatem de Augusto temere quædam effutisset:

Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:

Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Nec abhorrent verba Dionis: Πολλὰ καὶ μάταια ἐς τὸν Αὐγύστην ἀπελήρει. Usque adeo verum est, quod dixit scenicus Philolophus: Ἀχαλίων σομάτων τὸ τέλος δυσυχία. Et quod magnus Plato bis inculcat: Κῆφῃ πράγματος, λόγῃ, βωρυάτῃ ζημία. Verba, rem levissimam, pœna sequitur gravissima.

Domo & provinciis suis interdixit.] Dignus mos generositate Romana, palam indicere inimicitias & domo interdiceret. Livius, Cicero, Seneca, alii, testes. Eo more Augustus adversus Gallum usus, non ut Imperator, sed ut privatus, nisi quod ad provinciarum interdictionem: nam istud quidem jam non amplius civile. Dio sic vertit: Ἡτιμώθη ὑπὸ τῷ Αὐγύστῳ, ὥστε καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτῷ κωλυθῆναι διαιτᾶσθαι. Omisit Græcus scriptor domo: incogitantia fortasse prisce moris.

V A R I O R.

Delicta dumtaxat modica perpeffus.] Hoc est, delicta si non omnia, certe modica. Sic sane δηλαδὲ & Græcis, per quam vocem interpretatur particulam dumtaxat Glossarium. In quo acquiescendum, nec cum summo viro de mutatione hic cogitan-

terdixit. Sed Gallo quoque & accusatorum denuntiationibus & senatusconsultis ad necem compulso, laudavit quidem pietatem tantopere pro se indignantium : cæterum & illacrymavit, & vicem suam conquestus est, *quod sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci.* Reliqui potentia atque opibus ad finem vitæ sui quisque ordinis principes floruerunt : quamquam & offensis intervenientibus. Desideravit enim nonnumquam, ne de pluribus referam, & M. Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem : cum ille ex levi

rigoris

cogitandum. GRONOVIVS, quem vide ad Senec. v. de Benef. cap.

Cornelium Gallum.] Fallitur Casaubonus, scribens hunc etiam dictum Ælium Gallum. Nam ita res comparata fuit. Cornelius Gallus Poëta primus fuit Ægypti præfectus, Cornelio Gallo successit Petronius, Petronium excepit Ælius Gallus. Consule Vales. ad Ammianum Marcellinum p. 159. Vossium de natura Rhetorices p. 188. ORTWYNIUS.

T O R R E N T.

Ad finem vitæ suæ cuiusque ord.] Melius MSS. duo, & edit. Frobeniana, *sui quisque ordinis principes.*

M. Agrippæ patientiam.] Plin. lib. VII. cap. VIII. & XLV. illic inter Agrippæ incommoda prægrave foci servitium, hic vero inter Augusti adversitates suspecta Marcelli vota, ac pudendam Agrippæ ablegationem enumerat. Et Sueton. quidem hoc loco cum ex levi suspitione rigoris abiisse Agrippam Mitylenas scribit, satis cum Plinio consentit, rigorem vocans quod alter servitium, sed in eo dissentit, quod ultro abiisse narrat, quem Plin. ablegatum ab Augusto significat. Dion extremo lib. LIII. sic historiam recenset, ut neque sponte abierit, neque ab Augusto ablegatus fuerit, sed orta inter Marcellum atque ipsum simultate, ne, si uno ambo manerent loco, contentio cresceret, in Syriam missus, Lesbi permanserit. Cum itaque, sive Suetonium, sive Dionem sequimur, nulla Augusti ne levissima quidem culpa id factum fuerit, cumque Plin. Augusti illic, non Agrippæ infortunia commemoret, locus mihi de mendo suspectus est, ut pro *ablegatio*, *alienatio* legendum esse existimem. Quam propterea pudendam vocat, quod pudorem Agrippæ attulerit, Augusto nihil tale de ipso merente. Occasionem fortassis errori dedit, quod non prorsus imperitus aliquis Plinium de Postumo Agrippa relegato illic quoque loqui existimans, cum *alienatio* scriptum repperisset, *ablegatio* scribendum esse crediderit. Adde Suetonium Tib. cap. x. Quod attinet autem ad *rigoris suspitionem*, nescio an non *frigoris* præstet legere, quod Lipsio visum Notis ad Vellejum Paterculum. Favent tum quod e Seneca advocatur Epist. cxxiii. *Votienus Montanus* & *amicitia Tiberii notus*, & *frigore*. tum quod Ulpiano l. xxxii. De donat. inter virum & uxorem, *fribusculum*, seu emendatius, *frigustulum*, dissensuuncula est conjugum non diuturna, & languor quidam in amore & caritate mutua.

C A S A U B O N.

Laudavit quidem pietatem.] Maledicere Principi crimen *impietatis*, contrarium affectum *pietatem* nominant historici. Tacitus in simili Tiberii mimo Annal. lib. III. 51. *Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud senatum incusavit, cum extolleret pietatem quamvis modicas Principis injurias acriter ulciscientium, deprecaretur tam precipites verborum poenas.*

Ex levi rigoris suspitione.] Rigorem vocat, quod in Julio, *vultu minus familiari respicere* : cui opponitur salutatio cum quibusdam familiaritatis notis. Plinius in Panegyrico : *Gratum, quod tantum non ultra clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adderet.* Galenus hoc dicit, *φιλικὸς ἐνδεῖν ὀμμασιν*, initio libri ad Pisonem de Theriaca. Jam rigoris suspitionem interpretor conceptam ab Agrippa opinionem, quasi se Augustus minus familiari vultu respexisset. Est autem effectus pro causa. non enim suspicio oritur de rigore, qui in oculos incurrit : sed de animi mutatione, cujus effectus est rigor & vultus adductus. Sic multa dicuntur : ut cum *opinio* pro sermone ponitur : nam ex opinione, hoc est, *ἐκ τῆς πληρώματος τῆς καρδίας* nascitur sermo. Præter exempla quæ supra attulimus, sic loquitur Suetonius etiam in Nerone : *Exiit opinio, post scenicas coronas proximo lustro descensurum eum ad Olympia inter athletas.* Quid est *exiit opinio* ? quod Græci dicere solent *λόγος ἐξέπεσε*. nam docti viri, qui vocem illam censent eo loco amovendam, prorsus errant. Sic *fama exiit*, apud Cornelium Nepotem in Agesilao & Annibale. Contra apud Plinium initio lib. xvii. *affectare diligentiam*, pro affectare laudem ex diligentia. Causam posuit pro effectu. Mitto poëtas, qui has sermonum vices plurimum amant. Ita interpretamur hunc locum, quia sedet nobis, librorum omnium consensum omni ope & opere, modo ne contra rationem, tueri. Alioquin placeat nimis acutissima Lipsii, conjectura, *ex levi rigoris suspitione*. Nam *frigora* sive *friguscula* amicorum vel amantium offensiones dici eruditis pridem notum. Ptolemæus *friguscula* hujusmodi appellare solet *παρὰσιωπήσεις*. elegantissime. quam illius vocem explicat locus Chrysostomi ex Homilia xiv. ad populum Antiochenum : *Ὁ φίλοι πρὸς φίλους ποιεῖσιν, ἐπεὶ δὲ ὑβρισθῶσι, τὸ πρὸς τὸν δῆλον ὁ δεσπότης ἐποίησε παρὰσιωπήσει μόνον διὰ τῆς σιγῆς φεγγόμενος, καὶ πάσαν ἐνδεῖ-
κνύμενος*

rigoris suspicione, & quod Marcellus sibi anteferretur, Mitylenas se relictis omnibus contulisset : hic, secretum de comperta Murenæ conjuratione uxori Terentiæ prodidisset. Exegit & ipse invicem ab amicis benevolentiam mutuam, tam a defunctis quam a vivis. Nam quamvis minime appeteret hereditates, ut qui numquam ex ignoti testamento capere quidquam sustinuerit : amicorum tamen suprema judicia morosissime pensitavit : neque dolore dissimulato, si parcius, aut citra honorem verborum : neque gaudio, si grate pieque quis se prosecutus fuisset. Legata, vel partes hereditatum, a quibuscumque parentibus relictæ sibi, aut statim liberis eorum concedere, aut, si pupillari ætate essent, die virilis togæ, vel nuptiarum, cum incremento restituere consueverat. Patronus dominusque non minus severus quam facilis & clemens, multos libertorum in honore & usu maximo habuit : ut Licinium, Enceladum, aliosque. Cosmum

servum

κινούμενος αὐτῷ τὴν ὀργήν. Observabamus & in voce ψύγμα eandem elegantiam in sermone Græco. Josephus Ἀλώσεως, lib. i. cap. xvi. loquens de alienato Herodis animo a filiis : Οὐδενὶ ὁ πατὴρ φανερώς ἀπεμέμφετο· συνίει δὲ (intelligit τὰ μεираκία) κατὰ μικρὸν ἐκ τῆς ψύγματος, καὶ ὅτι πρὸς τὸ λυπεῖν (sic est scribendum) μᾶλλον ἐτραχύνετο. Pater de nemine aperte conquestus erat : sed adolescentes ex illius frigore paulatim rem intellexerant, & ex eo quod ad omnem molestiam magis exasperabatur. In Sacris literis & apud Patres ψυγῆναι τὴν ἀγάπην, & ψύξις vel ψυγμός passim.

V A R I O R.

66. *Macenatis taciturnitatem.*] Atqui Horat. Macenatis sui taciturnitatem commendare videtur, cum negat de aliis secum ipsum colloqui, *quam qua rimosa bene deponuntur in aure.*

Ex levi frigoris suspicione.] Non dubitavi recipere contra codicum antiquorum fidem emendationem ingeniosissimi Lipsii, quam præter alios confirmat etiam Muretus, sibi illam vindicans ad Taciti i. Annal. Quid sit, inquit, levis illa rigoris suspicio, nunquam quisquam recte explicarit. Neque enim recte explicari depravata possunt. Legendum addita una littera *frigoris*. Frigere enim dicuntur, qui apud alium minus valent quam solebant, minusque ab eo magni fiunt, qui negliguntur. Terentius : *Nimirum hicce homines frigent.* cum Phædria, qui Thaidi omnia fuerat, admissio Thrasone excluderetur. Idem : *Ubi friget, huc evasit.* Hoc vocabant *frigus*. Horat.

- - - O puer, ut sis

Vitalis metuo & majorum ne quis amicus

Frigore te feriat.

Hoc igitur dicit Suetonius, Agrippam, qui semper apud Augustum primus fuerat, cum levi suspicione tactus esset Marcellum sibi anteferri, ejus rei impatientia Mitylenas se contulisse. Hæc MURETUS.

T O R R E N T.

Et hic secretum.] Lego *hic secretum sine &*

Uxori Terentiæ.] Cujus frater erat Murena, si Dionius credimus initio lib. LIV.

Invicem ab amicis benevolentiam mutuam.] Dicitio *invicem* non est in optimo cod. nec male. mutuam enim cum dicit, rem satis exprimit.

Relicta sibi.] Lib. unus *relictas*. Quo retento sic lego : *Legata, vel partes hereditatum a quibuscumque parentibus relictas sibi*, deleta scilicet & particula, quæ sensum pervertit.

67. *Licinium Enceladum.*] Sic quidem libri omnes; lego tamen, *Licinium, Enceladum, aliosque*, ut duo sint. nam & *Celadum* mendose, ni fallor, pro *Enceladum*. Augusti libertum commemorat Joseph. sub finem lib. xvi. Antiq. & de Licino simile in Macrobio mendum lib. ii. cap. iv. & in vulgatis Ciceronis exemplaribus ad Q. fratrem lib. i. epist. ii. *Licinus Æsopi servus, tibi notus.* & lib. iii. de Orat. *Licinium servum sibi Gracchus habuit ad manum.* non *Licinium*. De Licino autem Augusti liberto Horat. de Arte, *Tonsori Licino &c.* Adde *Helenium, Marathum, Thyrsum, Epaphroditum, Polybium, Augusto carissimos.* Fuit & *Licinnius*, aut, ut ego scribendum puto, *Lycimnius*, C. Cæsaris dictatoris libertus, qui sub Augusto Galliæ procurator provinciam eam spoliavit, ut narrat Dion lib. LIV. Eiusdem meminit & Seneca de morte Claudii; *Licinium* tamen vocat, sed, ut puto, mendose. Verum hic Augusto utilior quam honestior, aut carior. Vide Dionem.

C A S A U B O N.

Mitylenas se relictis omnibus contulisset.] Longe aliter Dio lib. LIII. Ἐς τὴν Συρίαν ἐνδύς τὸν Ἀγρίππαν ἔσειλε. καὶ ὅς ἐκ μὲν τῆς πόλεως ἐνδύς ἐξώρμησεν, ὃ μὲντοι καὶ ἐς τὴν Συρίαν ἀφίκετο· ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον μετρίῳ, ἐκείσε μὲν τὰς ὑποστρατηγὸς ἐπέμψε, αὐτὸς δὲ ἐν Λέσβῳ διέτριψε. Vult in Syriam missum Agrippam, ut ei provinciæ præesset : ipsum per legatos illam rexisse, in Lesbo insula remanentem, moderationis causa. Vide Josephum lib. xvi. cap. ii. & iii.

Hic secretum.] Macenas enim quondam *præcipuus* fuit, cui *secreta* Imperatoris inniterentur. Tacitus lib. iii. A. 30. Qui contra quam Suetonius scribit fri-

servum gravissime de se opinantem, non ultra quam compedibus coercuit. Diomedem dispensatorem, a quo, simul ambulante, incurrenti repente fero apro per metum objectus est, maluit timiditatis arguere quam noxæ: remque non minimi periculi, quia tamen fraus aberat, in jocum vertit. Idem Proculum ex acceptissimis libertis mori coegit, compertum adulterare matronas: Thallo a manu, quod pro epistola prodita denarios quingentos accepisset, crura effregit. Pædagogum ministrosque Caji filii, per occasionem valetudinis mortisque ejus, superbe avareque in provincia grassatos, oneratis gravi pondere cervicibus, præcipitavit in flumen. Prima juvena variorum dedecorum infamia

gore tandem percussam Mæcenatem tradit, & atate provecta speciem magis in amicitia Principis quam vim obtinuisse. Dio idem narrat, sed aliter: causam enim imminutæ amicitiae fuisse certamen de forma inter Liviam & Terentiam. lib. I IV.

Die virilis toga, vel nuptiarum.] Dio in testamento Augusti hæc verba ponit, ex quibus mos illius intelligitur: Τοῖς παισίν, ὧν μικρῶν ἐτι ὄντων τὰς πατρίας τῶν ὑσιῶν ἐκεκληρονομήκει, προσέταξε πάντα μετὰ τῶν προτόδων, ἐπειδὴν ἀνδρωθῶσιν, ἀποδοθῆναι. ὅπερ πρὸς καὶ ζῶν ἐποίησεν. Idem refert etiam Tiberius in laudatione funebri Augusti libro eodem.

67. *Ut Licinium Enceladum, aliosque.*] Mss. & prima editio *Lucinium*. probo *Licinium*. Licinius Enceladus ejusdem liberti sunt appellationes. ut Tullius Laurea, & qui in veteri lapide nominantur Augusti liberti, C. Julius Hilarus, ac C. Julius Elainus. qui fortasse Ἐλενος ille est, quem Dio lib. XLVI II. nominat ἐξελεύθερον Καίσαρος. Nominantur eidem vel aliis liberti Augusti, Thyrsus, Eros, Proculus, Epaphroditus, Polybius, Julius Marathus, & apud Josephum Orig. lib. XVI I. Celadus. unde non absurde suspicetur aliquis, legendum hic esse, ut *Licinium & Celadum aliosque*.

T O R R E N T.

Diomedem dispensatorem.] *Dispensatores* dicebantur, quibus familiæ rationes commissæ erant, quique domini pecuniam collocabant. Cicero apud Nonium in *Æra*: Quid? tu (inquam) soles, cum rationem a dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam quæ ex his confecta est, non probare? Adde Pomponium J. C. I. CLXVI. de Verb. signif. Sed & Macrobius lib. I I. cap. I I I. de Augusto loquens: *Dispensatorem* (inquit) vocavit, & centum sestertia Graculo numerari jussit. & Juven. Sat. I I.

Prelia quanta illic dispensatore videbis Armigero? Sueton. ipse Ner. cap. XL IV. Galb. cap. XII I. Vespas. cap. XXI I. Unde *dispensatio* pro dispensatoris functione, seu officio. Inf. Oth. cap. V. Ibi vide, & Vespas. cap. XXII I. Adde Festum.

Incurrenti repente fero apro.] Duo libri non habent *repente*. Ego *fero* abesse malim. Quanquam & *ferus* absolute pro *apro* interdum ponitur, ut apud Ovidium *Metamorph.* V.

Fixa sub aure feri summum perstrinxit arundo Corpus.

sicut & pro cervo apud Virgilium *Æneid.* VI I. *Pectebatque ferum.* pro equo etiam, & quidem durateo illo:

- - - inque feri curvam compagibus alvum Contorsit.

Sed hæc Poëtis licent.

Idem Proculum.] Turnebi liber *Polum*, unus e nostris *Procillum*, quod magis libertum sapit. nam *Proculus* Romanorum, & quidem *Plautiorum*, ni fallor, cognomen est. Ad *Procillum* quendam notum Epigramma *Martial.* XXVI I. lib. I I. & alibi alia. Posset etiam *Pholum* legi.

Grassantes oneratos.] Melius mss. duo *grassatos*, *oneratis gravi pondere cervicibus*, &c.

C A S A U B O N.

Idem Proculum.] *Memmianus* & alii quidam *Polum*. Græcum est nomen Πῶλος.

Thallo a manu.] *Membr. Tallo*, id esset nomen *Sabinum*: *Festus*. Melius *Thallus*, ut in *Apologia* *Apuleji*, & in veteri lapide *Thallusa* libertæ nomen.

Crura effregit.] Minus recte in Mss. *ei fregit*. *Crurifragium* olim servorum & ancillarum poena erat. Meminit iterum *Suetonius* lib. I I I. cap. XI IV. Fuit publicum maleficorum hominum supplicium: ut delatorum sub *Commodo*. *Eusebius* lib. V. Ὁ δειλαῖος παρὰ καίρῳ τὴν δίκην εἰσελθὼν αὐτίκα κατὰ γυνταὶ τὰ σκέλη. de *crurifragio* etiam *Agathias* sentit lib. IV. scribens: Πολλαχρὶ κατὰ τὰς πόλεις ἀγύρτας τινας τυχόν ἢ καὶ λωποδύτας, ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν ἀνομίῶν πεπλημμεληκότας ὁρῶντες, νῦν μὲν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρήμενους, νῦν δὲ τῷ πόδε διατεμνομένους. Sed exempla in *Martyrologiis* & apud alios etiam scriptores passim.

Grassantes oneratis gravi pondere cervicibus præcipitavit in flumen.] *Viterb. in flumen jactavit*. *Grassantes* autem quam *grassatos* maluimus cum melioribus libb. ex ipso enim genere supplicii conjicio, istos in provincia Syria vel Lycia (nam inter auctores non convenit) ubi *Cajus* obiit, poenas rapinarum dedisse: permittente hoc illis Augusto, pro cætera sua lenitate, ut suis legibus atque moribus in eos animadvertent. Fuit autem hoc supplicii genus Romanis parum in usu, etsi ejus iterum mentio habetur lib. IV. cap.

miam subiit. Sex. Pompejus ut effœminatum infectatus est. M. Antonius adoptionem avunculi stupro meritum. Item Lucius Marci frater, quasi pudicitiam delibatam a Cæsare, A. etiam Hirtio in Hispania CCC milibus numum substraverit: solitusque sit crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Sed & populus quondam universus ludorum die, & accepit in contumeliam ejus, & assensu maximo comprobavit versum in scena pronuntiatum de Gallo matris Denm tympanizante,

Videsne, ut cinædus orbem digito temperet?

- 69 Adulteria quidem exercuisse, ne amici quidem negant: excusantes sane, non libidine, sed ratione commissa, quo facilius consilia adversariorum per cujusque mulieres exquireret. M. Antonius super festinatas Liviæ nuptias objecit, & fœminam consularem e triclinio viri coram in cubiculum abductam, rursus in convivium rubentibus auriculis, incomtiore capillo reductam: & dimissam Scriboniam, quia liberius doluisset nimiam potentiam pellicis: & conditiones quæsitæ per amicos, qui matres familias & adultas ætate virgines denudarent, atque perspicerent, tanquam Thoranio mangone vendente. Scri-

bit

cap. xix. Græcis fuisse non incognitum, testes Polybius, Diodorus, Plutarchus. De Syris ex Evangelio & Hieronymo cuius liquet. Matthæi cap. xvi. καταποντισμός (ita Græci hoc supplicium vocant) modus is describitur, quo Thallus iste perit: Συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνίκος περὶ τὸν τράχηλον αὐτῷ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. Græci aliter, qui fontes in saccum, vel plumbeum dolium, cœu in culleum conjiciebant, ut ex Athenæi x. & xiv. palam est. Similia in Martyrologiis multa. Nec dissimilis modus apud Ægyptios. Lysimachus: Τὰς λεπρὰς εἰς μολυβδίνους χάρτας ἐνέδυσαν, ἵνα κατὰ σινεῖς τὸ πέλαγος. Alibi gravia pondera non cervicibus, sed pedibus appendebantur. Eusebius lib. viii. Τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ λίθων αὐτῷ προσάρτηντων τοῖς ποσὶ, μέσῳ πελάγει καταποντίζεται.

T O R R E N T.

68. *Dedecorum infamiam.*] *Dedecorum* pro impuditiæ dixisse videtur etiam Horat. lib. iii. Od. vi. *Dedecorum pretiosus emptor.*

Eum ut effeminatum.] Tres libri non habent *eum*.

Solitusque sit.] *Scribe solitus, sine que, & mox pro versum pronuntiatum, versu pronuntiato, ex duob. mss. & Viden' pro Videsne.*

69. *E Triclinio viri coram.*] Interpretes *viro coram*, recte. Horat. lib. iii. Od. vi. *Sed jussa coram non sine conscio Surgit marito.*

Rubentibus auriculis.] Istiusmodi recentis lasciviæ notas refert etiam Juven. Sat. vi.

Vexatasque comas, vultumque, auremque calentem. Adde Suet. Calig. c. 36.

Thoranio mangone.] Meminit hujus Plin. lib. vii. c. 12. Macrobi. quoque lib. ii. cap. 4. Sup. cap. 27.

C A S A U B O N.

68. *Marcus Antonius adoptionem avunculi stupro meritum.*] In epistola ad Octavium, quæ Ciceronis

esse dicitur: *Cui nulla dignitas majorum conciliaisset eam potentiam, sed forma per dedecus pecuniam, nomen nobile consceleratum impudicitia dedisset.*

Crura suburere nuce ardenti.] Pilos antiqui suburere soliti, vel metu, ut olim Dionysius tyrannus, de quo est apud Tullium: & Commodus, de quo Lampridius: *Adurebat comam & barbam timore tonsoris*; vel deliciarum causa, ut hic de Augusto dicitur. Tertullianus lib. de Pallio, *ustriculas* vocat mulieres, quarum opera in hanc rem uti moris erat: *Achilles*, inquit, *patiens jam ustriculas, jam virum alicujus clanculo functus*. tamen illum locum docti viri aliter accipiunt: quod, ut puto, non oportuit.

69. *Excusantes sane non libidine, sed ratione commissa.*] *Apage istam rationem contra rationem.* Ita quondam Alcibiades factum excusabat scelestissimum cognita sibi per adulterium Agidis Spartæ regis uxore: Athenæus libro xii. *Ἐν Σπάρτῃ ἃν ἐφείρει τὴν Ἀγίδος τῆ βασιλέως γυναῖκα Τίμαιαν. ἐπιπληττόντων δ' αὐτῷ τινῶν, εἰς ἀκρασίας ἐνεκεν συνελθεῖν ἔφη, ἀλλ' ἵνα ὁ γεγόμενος ἐξ αὐτῆς βασιλεύσῃ τῆς Σπάρτης.*

Quo facilius consilia adversariorum per cujusque mulieres exquireret.] Scelus pridem notum hominibus facerrimis, notat Aristoteles v. Politicorum: & exempla apud historicos non desunt.

E triclinio viri coram in cubiculum abductam.] Hæc omnium libb. lectio: docti emendant *viro coram*. si placeat nihil mutare, intelligemus convivium in ædibus illius ipsius celebratum fuisse, cujus uxor abducta.

Rursus in convivium rubentibus auriculis reductam.] Theocritus Idyll. ii.

--- καὶ τὰ πρόσωπα

Θερμότερ' ἢ ἡ πρόσδε.

Denudarent atque perspicerent, tanquam Thoranio mangone vendente.] Libro iv. capite xxxvi. *Illustrio-*

bit etiam ad ipsum hoc familiariter adhuc, nec dum plane inimicus, aut hostis: *Quid te mutavit? quod reginam in eo? uxor mea est. Nunc cæpi, an abhinc annos novem? tu deinde solam Drusillam inis? ita valeas, uti tu hanc epistolam cum leges, non inieris Tertullam, aut Terentillam, aut Rufillam, aut Salviam Titisceniam, aut omnes. Anne refert, ubi & in quam arrigas? Cæna quoque ejus secretior in fabulis fuit, quæ vulgo δωδεκάθεος vocabatur: in qua deorum dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum, non Antonii modo epistolæ singulorum nomina amarissime annumerantis, exprobrant, sed & sine auctore notissimi versus:*

*Cum primum istorum conduxit mensa choragum,
Sexque deos vidit Mallia, sexque deas:*

res feminas plerumque diligenter ad cœnam vocatas, præterque pedes suos transeuntes, diligenter ac lente mercatorum more considerabat. Vanales olim, cum emebantur de mangone, denudare mos fuit. Seneca pater Controversiarum libro primo, de sacerdote prostituta: Nuda in littore stetit: ad fastidium emtoris omnes partes corporis & inspecta & contretata sunt. Lucianus βίαν πράττει, consuetudinem hanc solens more suo expressit: inducit enim mercatorem, qui Pythagoram empturus erat, sic loquentem, Ἀλλ' ἀπόδυδι καὶ γυμνὸν γὰρ σε ἰδεῖν βέλομαι. Menander Ἐφεσίω:

Ἐγὼ μὲν ἤδη μοι δοκῶ νῆ τῆς θεῆς

Ἐν τοῖς κύκλοις ἑμαυτὸν ἐκδεδυκότα

Ὁρᾶν κύκλῳ τρέχοντα καὶ παλῶμενον.

Male vulgo in secundo versiculo ἐνδεδυκότα apud Harpocratonem scribitur. unde hunc locum descriptimus. In tertio quid sit κύκλῳ τρέχοντα declarat Lucianus eodem loco. sic enim præco mancipium quod vanibat, alloquitur, Ἐλθέ καὶ περὶ δι' ἐν κύκλῳ τὸ συνέδριον. Experiebantur & saltu. Propertius:

Calari medio cum saliere foro.

T O R R E N T.

Necdum plene inimicus.] Liber unus necdum plane.

Salviam Titisceniam.] Sic Turneb. & Pulmanus, & duo e nostris codicibus. Alii Ciriseniam, unus etiam Titiseniam. Sænia certe gens Romana est. Unde legendum quidam existimant, Salviam Titi, Sænam, aut omnes, sed non placet. Dion lib. XLIX. Τετισίηνον quendam Gallum memorat, qui, cum aliarum esset partium, ad Augustum transfugerit. Hujus fortassis filiam corruerit Augustus, ut proinde legamus, aut Salviam, aut Titisceniam. Terentillam vero Mæcenatis intelligit, de qua ante ex Dione.

Ubi & in quam.] Sic libri tres, unus in qua, alius ubi, & qua arrigas, sine præpositione.

70. Annuerantis.] Liber unus enumerantis, alter enumerantes, epistolæ scilicet, tertius nominantis.

Cum primum istorum.] Non existimo epigramma hoc integrum existare. Quæ causa est, quod primum

distichon non satis commode intelligimus. Choragum autem, ni fallor, Cæsarem appellat, aut alium quemcumque ejus epuli inventorem, qui deos non aliter in convivium quam in scenam choragi solent, induxerit. Mallia vero, seu Manlia alii mulieris esse nomen volunt, quæ, ut Postumia illa apud Catullum, magistra fuerit, alii pro arce Capitolina accipiunt. non quod in Capitolio cœna hæc data fuerit, sed (ut ego interpreter) quod locus, in quo cœnabant, Capitolii simulacrum expresserit. Jam cœnare etiam adulteria eleganter dictum, quando non tam ad epulas, quam ad stupra convenerant. sic enim & Tertull. Apologet. Non tam cœnam cœnaverunt, quam disciplinam. Ipse Cicero Topicis: Sed quoniam avidum hominem ad has discendi epulas recepi, sic accipiam, ut reliquiarum sit potius aliquid, quam te hinc patiar non satiaturum discedere. & libro 1. de Divinat. Bonarum cogitationum epulis saturari. Phœbi quoque mendacia ludere Cæsarem non minus venuste dixit, quod Cæsar illudens hominibus nunc Phœbus, nunc Phœbi filius videri voluit. Postremo pro thronos, quamquam sic habent omnia exemplaria, toros legendum puto, cum alterum illud Latinum non sit, & de Jove Capitolino loquatur, qui inductis aliis numinibus sua lectisternia ac pulvinaria iratus fugerit. Neque improbaverim, si quis tholos præferat, ab ea quidem mente qua cœnationem ad Capitolii simulacrum effectam diximus. Tholi autem quid sint, nulli dubium.

C A S A U B O N.

Tertullam aut Terentillam aut Rufillam.] Amanitium ὑποκορισμὸς: nam vera nomina fuere, Tertia, Terentia, Rufa. Tertulla ὑποκοριστικὸν a Tertia, sicut a Mario fit Marullus, a Lucio Lucullus, a Catio Catullus.

70. Ipsum pro Apolline ornatum.] Augustus enim satus Apolline existimatus est: infra cap. xciv. Propterea etiam factum illi simulacrum est cum Apollinis cunctis insignibus, si satis vera Servii nota ad illud Virgiliti:

Casta fave Lucina, tuus jam regnat Apollo.

Cum primum istorum conduxit mensa choragum.]

Id est

*Impia dum Phæbi Cæsar mendacia ludit,
Dum nova divorum cœnat adulteria:
Omnia se a terris tunc Numina declinarunt:
Fugit & auratos Juppiter ipse thronos.*

Auxit cœnæ rumorem summa tunc in civitate penuria ac fames. Acclamatumque est postridie, *frumentum omne deos comedisse: & Cæsarem esse plane Apollinem, sed Tortorem.* quo cognomine is Deus quadam in parte urbis colebatur. Notatus est & ut pretiosæ supellectilis Corinthiorumque præcupidus, & alexæ indulgens. Nam & proscriptionis tempore ad statuam ejus adscriptum est:

Pater argentarius, ego Corinthiarius:

cum existimaretur, quosdam propter vasa Corinthia inter proscriptos curasse referendos. Et deinde bello Siciliensi epigramma vulgatum est,

Post-

Id est, ubi primum pacti sunt isti cum chorago, de ornamentis præbendis ad cœnam *δωδεκάθεον*. In historiis Græcorum *χορηγός* honestissimum nomen est, quod de eo dicitur, qui sumptus de suo præbet ad ludos sacros. Plauto aliisque Latinis *choragus* is dicitur, qui scenicis histrionibus locat ornamenta fabulæ docendæ necessaria. Inde apud Ciceronem, *choragium* falsæ gloriæ, supellex & reliquum instrumentum ad pompam solitum comparari. Ita igitur hic quoque accipiendum: ac fortasse etiam *choragium* scribi melius, ut sit in postremo pede *συμίζησις*, nam quod eruditissimus Torrentius choragum interpretatur Augustum, tam est a ratione alienum, quam parum meo judicio verum quod idem ait, quia desit aliquid initio horum versuum, propterea vix posse eorum mentem percipi. Malliam in secundo versu unam e sex illis foeminis fuisse, quæ dearum habitu convivio interfuerunt, neque ajo neque nego: tamen quin pro uxore choragi queat accipi, non dubito. Beroaldus Capitolium ea voce putat significari, sed ut J. C. sine lege, ita nos sine auctoritate erubescimus loqui.

V A R I O R.

69. *Silviam Titisceniam.*] Palatini tres, sed a secunda manu primus: *Titiseniam*. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Esse Apollinem, sed Tortorem.] Vetus cod. *Cæsarem esse plane Apollinem, sed Tortorem.* optime. perit enim dicti gratia retento *Ε*. Apollo autem *Tortor*, ut *Apollo Sandaliarius*, & *Jupiter Tragædus*, sub cap. LVII. cognomine a vicisindito. Martial. lib. II. Epigr. XVII.

*Tonsrix Suburra faucibus sedet primis,
Cruenta pendent qua flagella tortorum.*
Eo autem dictum illud acerbius, quod divinitatem sibi Cæsar arrogabat. De quo inf. cap. XCIV. *Colebatur.*] Liber unus celebratur.

C A S A U B O N.

Cœnat adulteria.] Cœnando exprimit & repræsentat, atque adeo imitatur. Vox prægnans, ut loquuntur *γραμματικῶν παῖδες*. Non dissimile est, *epulari iniquitatem* apud beatissimum Augustinum in libris Confessionum, & *magna vivere* apud Minutium Felicem: *Nos non loquimur magna, sed vivimus.* Sic *πυδᾶν ποταμὸν* apud Justinum, de Achille, qui saltu vehementiore aquam salientem e terra expressit. Ita etiam dicatur Servio Heliades *flevisse succina*.

Fugit & auratos Juppiter ipse thronos.] In mss. utrumque invenimus & *toros* & *thronos*: quæ posterior lectio plurium consensu & in his Memmiani confirmata jure placuit. In *Pervigilii Veneris*:

Cras Dione jura dicet fulta sublimi throno.

etsi malim ibi *toro*. At isto loco qui *thori* vel *tholi* legi debere contendunt, unde obsecro habent fuisse tum in Capitolio lectisternium, quando hæc cœna cœnata?

Ego Corinthiarius.] Hic nomen est artificii, postea fuit ministerii in familia Principum. Vetus Lapis:

CALLITYCHE ZOILI.

CORINT. AGRIPP.

Vasa Corinthia.] Criticorum veterum placitum est, ut *Corinthiaca vasa*, non *Corinthia* dicatur: cui observationi mss. libri multorum scriptorum non consentiunt.

V A R I O R.

70. *Juppiter ipse thronos.*] Sic duo Palatini. At primus retinet *thoros*. qui bonitate alioqui binos alios antecellit. GRUTERUS.

Notatus est, ut pretiosa supellectilis.] Mss. duo Palat: *Notatus est & ut pretiosa supellectilis.* At tert. non habet voculam *ut*. non male. GRUTERUS.

*Postquam bis classe victus naves perdidit,
Aliquando ut vincat, ludit assidue aleam.*

Ex quibus sive criminibus sive maledictis, infamiam impudicitiae facillime refutavit, & 71
praesentis & posteræ vitæ castitate. Item lautitiarum invidiam, cum & Alexandria capta,
nihil sibi præter unum murrhinum calicem, ex instrumento regio, retinuerit, & mox
vasa aurea assiduissimi usus conflaverit omnia. Circa libidines hæsit: postea quoque,
ut ferunt, ad vitiandas virgines promptior, quæ sibi undique etiam ab uxore conquire-
rentur. Aleæ rumorem nullo modo expavit: lusitque simpliciter & palam oblectamenti
caussa, etiam senex: ac præterquam Decembri mense, aliis quoque festis profestisque die-
bus. Nec id dubium est: autographa quadam epistola, *Cænavi*, ait, *mi Tiberi*, cum
iisdem. *Accesserunt convivæ Vinicius & Silvius pater. Inter cœnam lusimus γερωντικῶς*
& heri & hodie. Talis enim jactatus, ut quisque canem, aut senionem miserat, in sin-
gulos

T O R R E N T.

71. *Infamiam impudicitiae.*] Vide sup. cap. xxxiv.
Præterquam Decembri mense.] Quo, ut quadam
ad Lucilium epistola scribit Seneca, *jus luxuria pu-*
blisce datum est, ingenti apparatu sonant omnia. Ma-
crob. Saturnal. i. cap. v. *Vultisne diem, quem omnes*
plerique abaco & latrunculis conterunt, &c. Satur-
nalia enim xiv. Cal. Jan. Romani summa animi re-
missione celebrabant, ut & aliæ nationes, de qui-
bus Athenæus lib. xiv. Plura ad Horat. lib. ii.
Sat. vii.

- - - *age libertate Decembri,*
Quando ita majores voluerunt, utere, narra.
Pulchre Juvenal Sat. vii.

- - - *tunc utile multis*
Pallere, & vinum toto nescire Decembri.
tunc enim *Invitat genialis hiems, curasque resolvit.*
Adde locum Suetonii Calig. *Duravitque etiam per fe-*
stos mensis Decembris dies. Loquitur de luctu ob Ger-
manici mortem.

Cænavi cum iisdem.] Liber pervetustus superscri-
ptum habet, *alias cum Iside.* An forte cum Iside Au-
gustus, ut cum Cithæride Cicero apud Volumnium
Eutrapelum accubuit lib. Famil. ix. epist. ult.

Convivæ Vinicius & Silvius.] De *Vinicio*, seu
Vinucio, (nam utroque modo scribitur) sup. cap.
lxiv. Pro *Silvio* autem *Salvio* scribendum puto,
quandoquidem M. Salvius Otho, Othonis Principis
avus, cujus uti iiii-viri monetalis exstant nummi
aerei, sub Augusto Liviae familiaritate floruit. Et
alioqui frequens mendum est, ut Othones fere Silvii
in vulgatis exemplarib. vocentur. Codex tamen
Patavin. *Silius* habet. Est & alius Augusti iiii-viri
R. P. C. nummus, in quo a parte altera legitur. Q.
SALVIUS IMP. COS. DE. qualem servo. Sed alii Q.
Salvidieno Rufo, de quo paulo ante, illum nummum
attribuunt, an recte, nec lum compertum habeo. Le-
ctor cogitet, nam & Silia gens Romana est.

C A S A U B O N.

Aliquando ut vincat, ludit assidue aleam.] Vetus

versus est apud Aristotelem: *Ἄν πολλὰ βάλλῃς ἄλλοι*
ἄλλον ἂν βαλεῖς. Nec minus vere quam eleganter
Galienus Imperator: *Taurum toties non ferire diffi-*
cile est.

71. *Circa libidines hæsit.*] Ductum a re nautica,
ut apud M. Tullium *ad columnam adherescere*, pro
Sextio: *Ne Scyllæo illo aris alieni in freto, ad colu-*
mnam adheresceret, in tribunatus portum perfugerat.
Silvius pater.] Scribo *Silius* ut in Cod. Viterb. &
Lislaei, vel *Salvius*: nam Silvia gens Romana mihi
nulla cognita.

Inter cœnam lusimus γερωντικῶς.] Liberaliores po-
tationes talorum insitiis lusionibus diffiniebant. Plau-
tus, Propertius, alii. Ideo inter alia apophoreta dati
etiam tali: Martialis & Athenæus. Ait autem lusisse
γερωντικῶς, hoc est, ut faciunt senes otio redditi. Non
omnes qui alea ludunt, aleatores sunt, quod pessim-
um hominum genus esse inter sapientes convenit.
Ludunt pueri, ludunt & senes: sed simpliciter & ob-
lectamenti causa, non cupiditate lucri.

Talis enim jactatus, ut quisque canem aut senionem
miserat.] Lusus quem describit Augustus, is est, quem
Græci *πλεισθολίνδα* nominarunt. Ludebatur & talis
& tessæris. Pollux: *Ἡ πλεισθολίνδα ἔσται μόνον ἢ διὰ*
τῶν κύβων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀσραγάλων, ἐπὶ τὸν
πλεῖστον βαλεῖν ἀριθμὸν. Talis ita ludebant: quatuor
talos vel ex auro factos, aut argento, aut ebore, vel
revera talos alicujus animalis, in fritillum conjicie-
bant, eoque concusso super tabulam fundebant. Ta-
lorum *πλῶσεις*, hoc est, varietates quas jactu casu-
que exhiberent, erant numero triginta quinque: id
enim observatum est a veteribus aleæ magistris, non
posse ultra eum numerum diversas species exhiberi
jactu quocumque quatuor talorum. Dico talorum:
nam in tessæris plures conspectus diversi reperiri pos-
sunt. Ratio diversitatis est, quia plures sunt *πλῶσεις*
tessære quam tali. hic quatuor tantum habet partes,
quibus insistat & incumbat: cum ab utraque longi-
tudinis suæ extremitate rotundetur: illa sex. hoc opti-
me doceat *ἀντοψία*. Quin, etsi talus habere quatuor
πλῶσεις

gulos talos singulos denarios in medium conferebat : quos tollebat universos , qui Venerem jecerat. Et rursus aliis litteris : Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis jucunde egimus. Lufimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus. Frater tuus magnis clamoribus

πρώτοις dici potest, fere tamen cum jacias, non aliter cadere videas quam duobus modis: vel in eam faciem e duabus quas habet latiores, quæ cava est: vel in oppositam, quæ eminet & protuberat. Has talorum πρώτοις Græci ajunt, ἐξ ἐβδομάδος κατ' ἀντίθετον συγκειμέναις fuisse: hoc est, puncta vel numeros habuisse sic dispositos, ut qui in oppositis duobus lateribus essent, juncti semper efficerent septem hoc modo. * Ἀντίκειται γὰρ, ajunt, μονὰς καὶ ἐξὰς, εἴτα τρεῖς καὶ τετράς. In tessleris amplius fuerunt δὺς καὶ πεντάς. Qui πλειστοβόλινδα ludebant, singulis jactibus infelicibus certam pecuniam, prout convenerat, in medium conferebant: aliquando in singulos talos singulos nummos, ut hic Augustus ait: aliquando in singulas unitates quas jactus ostendebat, sive in punctum, ut loquitur Suetonius in Nerone, singulos nummos. hoc innuit Pollux in descriptione istius lusus, verbis hisce: Ἀργυρία τινὰ ἀριθμὸν ἐπισημίσαντες καθ' ἑκάστην μονάδα διηρημένην, δραχμὴν, ἢ σατῆρα ἢ ὁποσόνῃ. Sic ille locus scribi debet. Atque istæ sunt manus quas vocat Augustus, cum ait in sequenti epistola: Si quas manus remisi cuique, exegissem, aut retinuissem quod cuique donavi, vicissem vel quinquaginta millia. Duplicem suam benignitatem refert: alteram, quod collusoribus suis, qui ex jactu infeliciore tenebantur pecuniam in medium conferre, remiserit conferendi necessitatem: alteram, quod iisdem pecunia destitutis ad conferendum de suo sit largitus. Porro vincebat is, qui Venerem jaciebat: ita vocabant jactum, qui talos omnes diversa figura ostendebat. Lucianus in Amoribus: Οἱ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν, Venerem intellige, εὐβολήσεις μηδενὸς ἀσφαγὰς πεσόντος ἴσῳ σχήματι πρόσκειναι, τῆς ἐπιθυμίας τεύχεσθαι νομίζων. Vincendi rationem paullo aliter explicare Pollucem video: Ὁ περιβαλλόμενος τῷ πλήθει τῶν μονάδων, ἐμελλεν ἀναιρεῖσθαι τὸ ἐπιδιακείμενον ἀργύριον. Sic cum non in pecuniam facta erat conventio, sed in aliam conditionem, semper vincebatur ὁ ἐλάττω βάλλον τοῖς ἀσφαγάλοις, ut loquitur Athenæus lib. x. Sed non dubium πλειστοβόλινδα & similes lusiones variis modis solitas exerceri.

V A R I O R.

71. *Murrhinum calicem.*] Nihil verius quam antiqua murrhina esse porcellanea nostra, quocunque modo hodie fiant. quod enim ex luto quodam albo & in fornacibus cocto apud Chinas porcellanea vasa fieri contendunt, hoc nihil prohibet, quin veterum murrhina fuerint. quod enim veteres quidam lapidem murrham scripserunt, alii humorem sub terra densatum, certe ex eo patet ignorasse illos, quid essent aut quomodo

fierent murrhina. Non recte porro inde colligitur, diversa esse porcellanea & murrhina. SALMASIUS.

Talis jactatus.] Pluribus videntur veteres lufisse talis, quam tessleris: tribus enim tessleris, quatuor talis lufabant, cum Martialis scribat:

Non sum talorum numero par tessera.

In tessera sex latera, quatuor in talo erant. itaque in talo neque binio, neque quinio erat, sed tantum ternio & quaternio & senio & canis: id est, unitas. Ternionem & quaternionem etiam *suprum* & *platum* vocatos esse legimus. TURNEBUS. De talorum ludo vide Ferrarii lib. Elect. 16.

T O R R E N T.

Venerem jecerat.] Jactus felicissimus, qualis & ille Græcorum proverbio celebratus, τρεῖς ἐξ βάλλειν, ter sex jacere. De quo, ne quem sua defraudem gloria, Petr. Victorius Variar. Lect. xxv. cap. xiv. & Hadr. Junius Adag. LXII. cent. v.

Nos, mi Tiberi, Quinquatrib.] Liber opt. *Quinquatris, mi Tiberi, satis jucunde egimus*, veteri more, pro quinquatriis. Dictæ autem Quinquatrus, seu Quinquatria, quod erant post diem quintum Idus Martii. Varro lib. v. Ling. Lat. Gellius lib. 11. cap. xxi. Inf. Ner. cap. xxxiv. Plura ad Horat. Epist. 11. ad Florum: *Puer & festis Quinquatribus olim.*

Forum aleatorium.] Quo nimirum tanquam ad celebrem aliquem conventum lufuri alea confluebant. Similis, ni fallor, Senecæ locus consolatione ad Polybium cap. xxxvi. corruptus tamen. nam de Caji Cæsaris amissa sorore Drusilla dolore loquens: *In Albano* (inquit) *secessit, ac foro & advocatis & hujusmodi aliis occupationibus acerbissimi funeris levabat mala. Proh pudor imperii! Principis Romani lugentis sororem alea solatium animi fuit.* His in verbis quispiam, quid forum aleatorium esset non intelligens, foro advocatos adjunxit. Lego igitur, conjectura pane necessaria, *ac foro aleatorio, & hujusm.* sic enim quod de alea sequitur, optime convenit.

C A S A U B O N.

Tollebat universos.] Pollux modo: Ἐμελλεν ἀναιρεῖσθαι τὸ ἐπιδιακείμενον ἀργύριον.

Quinquatriis satis jucunde egimus.] Placet Memmii & Lislæi codd. lectio *Quinquatrus*.

Forumque aleatorium calfecimus.] In plerisque urbibus inter loca ædilem metuentia fuit is, quo convenire soliti aleatores: quem Cicero *ludum talarium*, Quintilianus *ludum talarem*, Augustus *forum aleatorium* vocat. Forum enim dicitur locus omnis concursu negotiantium celebris. ubicunque autem

moribus rem gessit. Ad summam tamen perdidit non multum : sed ex magnis detrimentis præter spem paulatim retractus est. Ego perdididi viginti milia numum, meo nomine : sed cum effuse in lusu liberalis fuisset, ut soleo plerumque. Nam si, quas manus remisit cuique, exegissem, aut retinuissem quod cuique donavi, vicissem vel quinquaginta milia. Sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cælestem gloriam efferet. Scribit ad filiam : Misi tibi denarios ducentos quinquaginta, quos singulis convivis dederam, si vellent inter se inter cœnam vel talis vel par impar ludere. In cæteris partibus

72

vitæ

autem conveniatur aleæ causâ, ibi erit forum aleatorium, non in foro tantum : etsi ibi quoque alea solita exerceri, sed non nisi ab hominibus perditis & profligatis, qui omnem existimationis suæ curam posuissent. Cicero Philipp. II. *Hominem omnium nequissimum, qui non dubitaret vel in foro alea ludere, lege, qua est de alea, condemnatum, qui in integrum restituit, is non apertissime studium suum ipse profitetur ?* Ex his apparet, quam grave flagitium censeretur Romæ alea in foro ludere. Quare Augusti verba non ita accipio, quasi ille in foro lusisset : sed ita locutum arbitror, ad declarandum suum in ludendo studium, & eorum qui non parvo numero festi celebrandi gratia ad ipsum convenerant. ideo ait *forum calsecimus*, venustissima translatione, qua exprimitur *εὐπατριώτατα* & studium simul & frequentia ludentium. Cicero ad Atticum : *Cum Romæ a judiciis forum refrixerit, excurreremus mense Septembri legati ad Pisonem.* Sic dixit Tertullianus, *astuare carcerem*, pro plenum esse. Apologetici cap. XLIV.

V A R I O R.

Venerem jecerat.] Venius erat jactus, cum tali quatuor diverso erant omnes numero, id est, cum jacti erant omnes talorum numeri. Martialis :

*Cum steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.*

T U R N E B U S.

Forum aleatorium calsecimus.] Forus aleatorius est alveus lusorius. Nam forus & tabula idem. Unde *fori navium* sunt tabulata, & *fori torcularium*. qui forum ibi aleatorium *τὴν ἀγορὰν κυβευτικὴν* interpretantur, misere falluntur. SALMASIUS. ad Flav. Vopisc. p. 4. 62.

T O R R E N T.

Si quas manus remisit.] Remittere manum (inquit Beroaldus) est condonare collusoribus jactum, quem damnosum fecerint. Sabellicus vero *manus* exponit pecuniarum grumos in aleam coniectos. Vulgari quoque sermone *bonam* vocamus *manum*, cum feliciter jaciendo multum a colludentibus auferimus. Nec dissimili ratione Martialis. Apophoretis *alea parva nuces*, & paulo ante de tessera *alea major* dixit, prout minore, majoreve ludentium damno agitur. & Jcti *aleam emere*, & *vendere aleam*, quoties incertum aliquid, quid quantumve futurum sit, nun-

dinamur, ut puta jactum retis, capturam aucupis, aut missilium jactum, l. VIII. De contrah. emptione, l. VII. & l. XI. De hered. vel actio. vend. De talis autem tesserae Turneb. lib. I. Advers. cap. VI.

Benignitas enim mea.] Sic Horat. diligens verborum Augusti imitator, Epod. I. ad Mæcenatem : *Satis superque me benignitas tua Ditavit.*

Inter se inter cœnam.] Duo priora verba *inter se*, ut supervacanea rejicienda censeo. nam & paulo ante, *inter cœnam lusimus* *γερωντικῶς*. Hinc porro colligimus, Romanos cœnam diutius protrahentes ferculis hujusmodi intermiscuisse voluptates. Adde mox Suetonii locum c. 74. *Quot etiam, non quos equidem legerim.*

72. *Juxta Romanum forum supra scalas anularias.*] Mallem *juxta forum*. nam cum forum dicimus absolute, Romanum intelligimus ; hoc præsertim loco, quo de Scalis anulariis additur, quas regione fori Rom. etiam Onufrius Panvinius collocat.

C A S A U B O N.

Si quas manus remisit cuique, exegissem.] Exposuimus jam hæc verba : nempe *manum* vocat, quam conferebat quisque pecuniam post jactum infelicem. Proprie tamen manus est jactus ipse : nam in alea singuli jactus sic dicuntur manus, ut in re gladiatoria singulae manus & singuli ictus. Quintilianus lib. IX. cap. I. *In armorum certamine adversos ictus & rectas manus, cum videre, tum etiam propulsare facile est, averse tectaque minus sunt observabiles.* Et alibi apud eundem *manus gladiatorum secunda, tertia, quarta.* Cave confundas, ut quidam, manum cum universa illa pecunia, quam singulis commissionibus victor aufererat, quamque vocari diximus Polluci *τὸ ἐπιδιακείμενον ἀργύριον*. Hæc est opinor pecunia, quam A. Gellius *as manuarium* vocat, quasi ex pluribus manibus collectum, lib. XVIII. cap. XIII. quamque σύνδεσιν Imperator lege prima Cod. de Aleatoribus : *Οἱ σφόδρα*, inquit, *πλάσιοι νομισματος ἐνὸς ἐκάστην σύνδεσιν παίζουσιν* : nam si σύνδεσιν ibi *manum* interpreteris, erit immensa summa, quam poterit aliquis una commissione, quæ pluribus jactibus absolvitur, perdere.

Vel talis, vel par impar ludere.] Non quin & talis par impar luderetur : nam *ἀρτιασμός* per talos exemplum habes in Platonis Lyside, & notat Pollux lib.

IX.

vitæ continentissimum fuisse constat, ac sine suspitione ullius vitii. Habitavit primo juxta Romanum forum supra Scalas anularias, in domo quæ Calvi oratoris fuerat: postea in Palatio, sed nihilominus ædibus modicis Hortensianis, & neque laxitate neque cultu conspicuis: ut in quibus porticus breves essent Albanarum columnarum, & sine marmore ullo aut insigni pavimento conclavia. Ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hieme & æstate mansit: quamvis parum salubrem valetudini suæ urbem hieme experiretur, assidueque in urbe hiemaret. Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis, quem Syracusas & τεχνόφουον vocabat: huc transi-

IX. Sed & tesseris, & ipsis nummis, & nucibus etiam, ut apud Ovidium, & Aristophanis Scholiasten, legere memini. Similis lusio erat, quando quærebant *caput aut navim*. Auctor libri de Origine urbis Romæ, & Macrobius. I. Saturnal. cap. VII. sic apud Græcos ζυγὰ ἢ ἀζυγὰ. scholia Aristophanis ad Plutum.

T O R R E N T.

In urbe hiemaret.] Hiemare exponit Erasmus pro affligi hiemis incommodo, non recte. sensus enim est, Augustum, quamvis parum salubrem hieme sibi Urbem experiretur, nihilominus tamen hiemem illic peregrisse assiduo, & ne mutato quidem unquam cubiculo. Itaque legerim, *assidue quoque in Urbe hiemans*. nam alioqui verborum structura luxa est. Quæ sane admiranda tanti Principis continentia est. nam & pauper, quod ridere nos jubet Horatius,

- - - mutat coenacula, lectos,
Balnea, tonsoras.

Quam Syracusas, & τεχνόφουον vocabat.] Syracusas, quod locus ipsi, cum solus esset, non minus arrideret quam delicato cuiquam Syracusæ, urbs Siciliae amoenissima: τεχνόφουον vero, quod ad artes excogitandas, excolendasque conducere. Locum autem hunc singularem vocat, quod solus, & undique ab aliis separatus esset.

C A S A U B O N.

72. *Postea in Palatio.*] Vide Suetonii Grammaticos in Verrio Flacco, & Dionis notam lib. LIII. itemque libro LV. Refert & Servius, Augustum ædificatam a se domum publicam fecisse. causa est apud Dionem; quia pontificem maximum in aliis quam publicis ædibus habitare fas non erat. ideo Palatii publicationem Nerva quoque fecit renovato Augusti exemplo: quod alii Principes neglexerant. Docet subobscurè Plinius in Panegyrico: *Magno, inquit, animo parens tuus hanc ante vos Principes arcem, publicarum ædium nomine inscripserat.*

Sed nihilominus ædibus modicis Hortensianis.] Palatium & regionem in urbe interdum designat, & sæpius domum principalem. Hæc ex pluribus domibus mi-

noribus in unius maximæ speciem fuerat constructa. Itaque Palatii pars fuit vetus Hortensii domus: ut hinc liquet. Pars alia fuit Catilinæ domus, quæ tamen postea separata est a Palatio, ut indicat Suetonii locus in Verrio Flacco.

Eodem cubiculo hieme & æstate mansit.] Contra consuetudinem hominum ejus temporis, qui in ædibus suis alia habebant hiberna, alia æstiva cubacula & triclinia. Varro de lingua Latina lib. VII. & Plinius in epistolis lib. II. & Columella in descriptione villæ. De triclinio hiberno Juvenalis loquitur Satyra VII.

- - - argentem rapiat coenatio solem.

Mos antiquissimus, cujus inventores delicati & principes in Asia viri: nam ut de regibus Persarum nihil dicam, etiam in Sacris literis ejus consuetudinis fit mentio, lib. Judicum, cap. III. commate XX. & propheta Amos, has populi Israelitici delicias graviter objurgat cap. III. comm. XV. Tandem fuisse hominibus luxuriosis, præsertim Romanis, non triclinia solum pro tempore diversa: sed & supellectilem totam, & ea maxime quæ auro argentoque constabant, etiam anulos alios æstivos, alios hibernos, testis Juvenalis Satyra I. & de Græcis Alexis in Hippisco apud Athenæum lib. VI.

Parum salubrem valetudini suæ urbem.] Præter medicinæ auctores Græcos & Latinos, qui hoc testantur, Frontini verba sunt in lib. de Aquæduct. *Ne pereuntes quidem aquæ otiosa sunt: nam immunditiarum facies & impurius spiritus, & causa gravioris cæli, quibus apud veteres urbis infamis aer fuit, sunt remota.* Adulatur vero Imperatori Nervæ Frontinus, cum illa scribit.

Quem Syracusas & Technophyon vocabat.] Hoc illud est, quod Varro notat in sui temporis hominibus: quos ait suis villis delicata nomina usque inde e Græcia petita imponere. Sic Pausilypum, Academia, aliaque villarum celebria nomina.

V A R I O R.

72. *Per annos amplius quadraginta.*] Ellipsis, quæ & nostris Juris consultis non infrequens. Utitur enim ea Julianus l. LXXXI. §. 4. D. de Legat. I. *Titius non amplius quincuncem in servis vindicare posse.* & Javolenus l. XXX. §. 4. D. de Legat. 3. *Negavi amplius partem deberi.* GOESIIUS.

transibat, aut in alicujus libertorum suburbanum: æger autem in domo Mæcenatis cubabat. Ex secessibus præcipue frequentavit maritima, insulasque Campaniæ, aut proxima urbi oppida, Lanuvium, Præneste, Tibur: ubi etiam in porticibus Herculis templi sæpe jus dixit. Ampla & operosa prætoria gravabatur. Et neptis quidem suæ Juliæ, profuse ab ea exstructa, etiam diruit ad solum: sua vero quamvis modica, non tam statuarum tabularumque pictarum ornatu, quam xystris & nemoribus excoluit, rebusque vetustate ac raritate notabilibus: qualia sunt Capreis immanium belluarum ferarumque

T O R R E N T.

Libertinorum.] Meliores codices *libertorum*. Sed Suetonii ætas, uti & Jcti nostri, promiscue his verbis usa est.

Æger in domo Mæcenatis.] Turrem (opinor) Mæcenatis, hortosque in Esquiliis intelligit. Unde Horat. quavis occasione Augusto blandiens:

Nunc licet Esquiliis habitare salubribus.

Infr. Tib. cap. xv.

In porticibus Herculis templi.] Tibur in tutela Herculis erat. Inf. Calig. cap. viii. Unde Herculeum vocant Strabo, Martialis, & alii. Templi pulchritudinem ostendit Juvenalis, cum ait, *vincens Fortuna atque Herculis adem.*

Xystris & nemoribus.] *Xystra* Romanorum more ambulationes sub divo vocat, quas Græci *παράδρομίδας*, non porticus illas spatiosas. Unde *xystrici* athletæ dicti, quod ante notavimus. *Nemora* autem (inquit Festus) *silvas amœnas* significant. qualia etiam intra domorum septa veteres habuerunt. Horat. lib. iii. Od. x.

Audis, quo strepitu janua, quo nemus

Inter pulchra situm tecta remugiat

Ventis?

& Epist. ad Fuscum:

Nempe inter varias nutritur silva columnas.

Tibul. quoque lib. iii. Eleg. iii.

Et nemora in domibus sacros imitantia lucos,

Aurateque fores, marmoreumque solum.

Vetust. ac rarit. notabilib.] Liber opt. *vetustate, ac venustate, ac raritate nobilibus.*

C A S A U B O N.

In alicujus libertorum suburbanum.] Ita lego cum Lislæi cod. & edit. Lugdun. veteri, non *libertino*, ut in vulgatis codd. habetur, similis locus cap. xlv.

Æger autem in domo Mæcenatis cubabat.] Mira consuetudo. Plinius epistolarum lib. vii. ep. xvi. *Ego in villas ejus sæpe secessi, ille in domo mea sæpe convaleuit.* Lege etiam de Ptolemæo Lagi F. simile quid: notat enim Plutarchus in Apophtheg. solium illum τὰ πολλὰ παρὰ τοῖς φίλοις δεῖπνεῖν καὶ καθεύδειν.

Ex secessibus præcipue frequentavit maritima.] Ro-

mani proceres, quod ex Cicerone aliisque notum, soliti Roma per æstatem exire, & in aliquod Campaniæ oppidum secedere, in quo tractu sua prætoria habebant: præcipue vero frequentabant oram maritimam. quare etiam *amœna* hujusmodi loci κατ' ἐξοχὴν dicti. Glossarium: *Amœnia, αἱ ἀκταί.* Scribe, *Amœna*: & ἀκταί accipe non pro quovis littore, sed quo modo a Latinis usurpatur, ut Cicerone in Verrinis. Veteres Glossæ Turnebo descriptæ: *Acta, littora amœna.* Servius: *Amœna sunt loca solius voluptatis plena, quasi amunia.* Tacitus iii. Historiarum 76. *Noctu dieque fluxi & amœna littorum personantes.* Victor in Aurelio Antonino: *Quæ in tantum petulantia proruperat, ut in Campania sedens, amœna littorum obsideret.* Propter hanc littoralem amœnitatem conqueritur Horatius submoveri maria: quod & Themistius oratione quadam novæ Romæ civibus objicit, qui amore deliciarum hoc genus veteribus Romanis nihil cesserunt. Pro Campaniæ ora fuit iis Propontis vicina, & Princeps, Prota aliæque adjacentes insulæ. In ora illa æstivabant Imperatores in magnificentissimis prætoriis: quorum amorem & desiderium rebus magnis sæpe impedimento fuisse queritur Nicetas. Observat autem Hesychius, ab hoc principio obtinuisse, ut omnes loci, in quibus genio indulgetur, *acta* vulgo dicantur, licet a mari procul: Ἡ συνήθεια τῆς ἐπ' ἐὐωχίαις ἀφωρισμένως τόπας ἀκτὰς καλεῖ, καὶ τὸ χῶσι μὴ παραδιδάσσοι οὕτως.

Lanuvium.] Lislæi cod. *Luvinium.*

Quam xystris & nemoribus.] Quæ ad usum & seria magis commodarent, quam ad voluptatem & elegantiam. in xystris per hibernum solem de rebus gravibus, vel inter ambulandum, vel sedentes tractabant: in nemoribus per æstatem umbram & opacitatem captabant. Adeo autem nemoribus capiebantur vulgo elegantiores Romani & φιλόκαλοι, ut etiam in urbanis ædibus, si alio loco nequirent, saltem in tectis haberent. Seneca testis est variis locis.

Qualia sunt Capreis.] In Augusti prætorio, quod in ea insula exstruxit. Mss. nostri habent, *in Capreis.* Urfini, *capita.*

V A R I O R.

Qualia sunt Capreis.] Tertius Palatinus legit cum Urfiniano codice, *capita.*

T O R

73 rumque membra prægrandia, quæ dicuntur Gigantum ossa, & arma Heroum. Instrumenti ejus & supellectilis parcimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atque mensis, quorum pleraque vix privatae elegantiae sint. Ne toro quidem cubuisse ajunt, nisi humili & modice instrato. Veste non temere alia quam domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta: togis, neque restrictis neque fufis: clavo, nec lato nec angusto:

T O R R E N T.

Quæ dicuntur gigantum ossa.] Idem liber *gigantium*. Bellum autem adversus gigantes campis Phlegræis in Campania, si Straboni & Diodoro credimus, confecit Hercules. Hinc de eorum ossibus fabula ad nostrum usque sæculum dimanavit.

73. *Residuis lectis atque mensis.*] Lectos triclinares intelligit, postquam mensas adjungit; ut de toro quod sequitur ad cubicularem lectum referatur. Plura in Horatium notavi Epist. ad Torquatum:

Si potes Archiacis convivæ recumbere lectis.

Veste non temere alia quam domestica.] Malim transpositis verbis ita legere: *Veste non temere alia domestica usus est quam ab uxore, & sorore, vel, ut in ms. legitur, ab sorore, & uxore, & filia, neptibusque confecta.* Atque ita *domesticam* vocabit vestem qua domi utebatur, ad *forensium* differentiam. Infra Vitell. cap. ix. *Ita ut erat, in veste domestica Imperator est consalutatus.* Cicero ii. de Finibus: *Aut etiam ut vestitum, sic sententiam habeam aliam domesticam, aliam forenses.* Seneca de Tranquill. vitæ: *Placet vestis domestica, & vilis, nec servanda sollicitè.* ut enim inquit Cato, *vestiri in foro honeste mos erat, domi quod esset satis.* Inter domestica autem vestimenta cœnatoria habenda sunt. de quibus Martial. Apophor. cxxxv. De forensibus vero Sueton. hic, & iterum Calig. cap. xvii. Columella quoque lib. xii. cap. iv. *Quales (inquit) sunt arcule, in quibus vestimenta forensia conduntur.* Inter forensia vel præcipue toga est. Quod si quis forte nihil immutari hic patiatur, *domesticam* vocari vestem dicemus, quæ domi confecta sit, qualiscunque illa fuerit. Quod sane de forensibus non crediderim; quamquam prisci illi Heroës, si poetis credimus, non temere aliis utebantur quam feminarum manu confectis.

C A S A U E O N.

Quæ dicuntur gigantum ossa.] In Mss. sine distinctione ita legitur, *ferarumque membra prægrandia, quæ dicuntur gigantum ossa.* Quæ de gigantibus prodita sunt ab antiquis poetis & *λογογράφους*, ea sunt ita fabulosa, ut merito Suetonius nullam fidem habuerit. Sed quod propterea gigantes nullos fuisse, aut nulla eorum ossa reperiri existimasse videtur, in eo fugit eum ratio. Illud manifesto Sacrae literæ arguunt, hoc *αὐτοψία* multorum: suntque etiam nobis aliquando visa. Vide Augustin. de Civitat. Dei libro xv. cap. xxiii.

Et arma Heroum.] Qualia multa recensentur a Pausania, quæ ejus adhuc ætate inter donaria templorum Græciæ visebantur.

73. *Nec toro quidem cubuisse ajunt nisi humili.*] Veteres lecti alii erant non alti, in quos scansione simplici & scamno ascendebant: alii altiores, in quos subfelliis conscendere oportebat: in alios duplicata scansione, hoc est, gradibus veniebatur. In lectis erant tori, quos alte suffultos habere & sublimes elegantiae erat: prorsus ut hodie in quibusdam locis fieri cernimus, ubi culcitæ plumæ tantum paleæ supponitur, ut in altitudinem magnam assurgat torus. Tales Augustus gravabatur, humiles probabat. In quo fuisse aliquod specimen morum declarant ea, quæ alibi cum cura disputamus de lectis veterum.

Veste non temere alia quam domestica usus est.] Nihil mutandum. Frustra est vir doctus, cui mirum adeo videtur vestes forenses a foeminis fuisse contextas. non meminerat tot veterum testimoniorum, quibus hoc de facili probari potest. Mitto Alexandri exemplum, qui apud Curtium libro v. vestem qua indutus erat, *sorum non donum solum, sed etiam opus esse*, serio affirmat. Apud Statium iv. Sylvarum optat Roma Imperatori Domitiano:

- - - *Da gaudia fastis*

*Continua: hos humeros multo sinus ambiat ostro,
Et properata tua manibus prætexta Minerva.*

Ecce optat, ut quotannis fiat consul, & semper consulari prætexta manib. uxoris confecta decoretur. Ex hoc more interpretandum, quod refert Tacitus lib. ii. Annal. 14. Germanicum *per quietem vidisse se operatum, & sanguine sacro respersa prætexta, pulchriorem aliam manibus avia Augusta accepisse.* non enim sine re hoc somniavit, sed causam habuit ex eo, quod Augustus & filii tam ipsius quam Liviae togas, prætextas, & id genus vestes forenses confectas Liviae, Octaviae, & Juliarum manibus gestare essent soliti. Verum de his affatim alibi.

Togis neque restrictis nec fufis.] Illæ erant præparcorum & *μικρολόγων*, hæ discinctorum & nepotum.

Clavo nec lato nec angusto.] Cautè accipe. an non enim lato clavo usus Augustus? Sane. sed ita ut purpuram, ex qua clavus fiebat, supra modum non dilataret quorundam more, qui τῷ πλάτει τῆς πορφύρας, ut Lucianus ait, sese apud vulgus venditabant. Horum respectu angusticlavius Augustus appellari potuit, qui tamen ratione inferioris ordinis laticlavius erat. In vita Alexandri Severi legere memini, *minissimum il-*

angusto: calceamentis altiusculis, ut procerior, quam erat, videretur. Et forensia autem, & calceos numquam non intra cubiculum habuit, ad subitos repentinosque casus parata. Convivabatur & assidue, nec umquam nisi recta: non sine magno ordinum hominum-
que delectu. Valerius Messalla tradit, neminem umquam libertinorum adhibitum ab eo
cœnæ, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem, post proditam Sex. Pompeji classem.
Ipse scribit invitasse se quendam, in cuius villa maneret, qui speculator suus olim fuisset.
Convivia nonnumquam & serius inibat, & maturius relinquebat: cum convi-
væ & cœnare inciperent, prius quam ille discumberet, & permanerent digresso eo.

74

Cœnam

lum Principem tunicis asemis vel macrocheris ex purpura non magna usum.

V A R I O R.

73. Clavo nec lato nec angusto.] Qua latitudine purpura illa fuerit, quæ vesti laticlaviæ inferebatur, haut bene definiri potest. Quidam enim, qui modestiam affectabant, quamvis laticlavii essent, tamen purpura non magna utebantur. ut h. l. Augustus, & Spartianus de Severo: *Hic tam exiguis vestibus usus est, ut vix tunica ejus aliquid purpura haberet. Chlamydes hirtas Severi, & tunicas asemas, vel macrocheras ex purpura non magna ad usum revocavit suum.* Errant, qui hinc credunt Severum angusticlaviæ tunicas portasse. Contra alii ambitiosiores purpuram suam admodum dilatabant, ut ex Luciani Demonacte ostendit A. RUBENIUS de Re Vestitaria lib. 1. c. 11.

T O R R E N T.

74. Convivabatur assidue.] Duo libri, & assidue, neque umquam nisi recta. Sic Vespas. cap. xix. & convivabatur assidue, & sæpius recta, ac dapibile, ut macellarios adjuvaret. Cœna autem recta inde dicta, quod ordine discumbentibus præberetur, cum sportulæ sine ordine ac splendore promiscue clientibus auferendæ præstarentur. Budæus in Pandectas, Turneb. Adversar. xviii. cap. xi.

Valerius Messalla.] Hujus (ut opinor) commentarii citantur aliquoties a Plinio. Meminit etiam scriptorum ejus Quinctilian. lib. x. Vide sup. cap. LVIII.

Excepta Mena.] De Mena, Sex. Pompeji liberto, plura ad Horatium Epod. iv. Male autem hic interpungitur. scribendum enim: *excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem post proditam Sex. Pompeji classem.* Ipse scribit, &c. hoc enim proditiōis præmium tulerat Menas, ut donatus anulis aureis inter ingenuos haberetur. Dion, & alii.

Ipse scribit.] De vita sua scripsisse Augustum videbimus cap. LXXXV.

Speculator.] Sic omnes mss. De quo vocabulo inf. Calig. cap. LII. & Oth. cap. v. Vulgati *spiculator*.

C A S A U B O N.

Ut procerior quam erat, videretur.] Mos antiquissimus Græcorum & Romanorum, sed magis fœminarum, staturam adjuvare subere in calceos infar-

to: cujus rei testimonia multa. Norat magnus Princeps formæ amplitudinem apud stultum vulgus gratiæ & auctoritatis plurimum mereri: quam stultitiam elegantissime philosophus scenicus increpat in Electra:

Οὐ μὴ φρονήσῃ οἱ κενῶν δοξασμάτων
Πλήρεις πλαγᾶσθε· τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτῶς
Κρινεῖτε, καὶ τοῖς ἡδεσιν τὰς εὐγενεῖς;
Οὐ γὰρ τοῖσ' τοῖς πόλεις οἰκᾷσιν εὖ
Καὶ δῶμαδ', αἱ δὲ σάρκες αἱ κεναὶ φρενῶν,
Ἀγάλμα τ' ἀγορᾶς εἰσιν.

Et forensia autem & calceos numquam non intra cubiculum habuit.] Intra ædes, inque omni remissione raro togati calceati erant Romani. Antoninus Philosophus de se testatur libro 1. non solitum se ἐν σολῇ καὶ οἶκον περιπατεῖν. quod de toga accipio. Calceorum loco sumebantur soleæ viris, fœminis sandalia. Propterea σανδάλια olim in nuptiis adhibita σύμβολον οἰκῆρις, ut docet Plutarchus in Quæst. Rom.

74. Nec umquam nisi recta.] Sic ἐντελὲς δεῖπνον Luciano, cui opponitur sportula, seu δεῖπνον ὑπὸ σπυρίδος.

Excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem.] Ante Justinianum & editam ab eo Novellam LXXVIII. assertis in libertatem ac manumissis alio actu legitimo opus fuit, quo jura ingenuitatis consequerentur, & natalibus restituerentur. Lege tit. Cod. De jure aureorum anulorum, & De natalibus restituendis. At dicta Novella conceditur omnibus libertinis ingenuitas, & jus aureorum anulorum & restitutio natalium. Menam ab Augusto in ingenuitatem fuisse assertum refert Appianus lib. Ἐμφυλ. v. sed obscuriuscule: Μηνόδαρον ἐλθόντα ἐλεύθερον εὐθὺς ἀπέφηνεν ἐξ ἀπελευθέρων. Dio lib. XLVIII. jure aureorum anulorum fuisse donatum scribit, quod minus erat quam restitui natalibus, ut continetur in disciplina juris.

Ipse scribit invitasse se quendam.] Repete ex superioribus *libertinum*: nam de eo agit. Emendavimus sic corruptissimam priorum libb. lectionem, quæ hoc cum superioribus confundebat.

In cuius villa maneret.] Supra cap. LXXII. *Huc transibat aut in alicujus libertorum suburbanum.*

T O R-

Cœnam ternis ferculis, aut, cum abundantissime, senis, præbebat, ut non nimio sumtu, ita summa comitate. Nam & ad communionem sermonis tacentes vel submissim fabulantes provocabat, & aut acroamata, & histriones, aut etiam triviales ex circo ludios interponebat, ac frequentius aretalogos. Festos & solennes dies profusissime, non-

T O R R E N T.

Ternis ferculis.] Liber opt. *trinis*, & mox *summissim*, pro *submissim*. Et sane magna tanti Principis abstinencia, qui ternis tantum, aut, cum abundantissime, senis ferculis cœnabat, cum Juvenal. Sat. 1. ætatis suæ divites notaverit, quod etiam privatis epulis septem sibi fercula apponerent. sic enim locum illum interpretor, *quis fercula septem Secreto cœnavit avus?*

Acroamata.] Frequens Ciceroni verbum. Significare autem pueros symphoniacos ostendit lepidissimum Turonii, seu (ut ego illic lego) Toranii mangonis in Augustum dictum apud Macrob. lib. 11. Saturnal. cap. 14

Triviales ex circo ludcs.] Tale illud ante cap. XLV. Pugiles non legitimos atque ordinarios modo, sed & cateruarios, &c. Ex circo autem dicit, quod eo loci maxime versabantur ludiones, astrologi, sortilegi, aretalogi. Quare fallacem Circum vocat Horat. lib. 1. Sat. VI. Ibi vide commentarios nostros. Mallem etiam ludios rescribi, pro ludos.

Frequentissime aretalogos.] Libb. quatuor frequentius. Dicti autem aretalogi non tam a virtute, quæ Græcis ἀρετή dicitur, quam ab ἀρεσόν, hoc est, gratum ac placens, quod auditoribus grata loquantur. Turneb. Adversar. x. cap. XII. Juvenal. Sat. VI.

- - - risum fortasse quibusdam

Moverat, ut mendax aretalogus.

C A S A U B O N.

Cœnam trinis ferculis.] Eginhardus: Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebat, præter assam quam venatores verubus afferre solebant. Ferculum esse παράθεσις, mensam unam, omnes norunt: sed rationem nominis non omnes observarunt. Proprie ferculum est τροπάσιον, cujus forma nota ex nummis & historia. His similia erant mensarum fercula. non enim lances mensis imponebant elegantiores: sed machinulis quibusdam venusto artificio elaboratis partim imponebant, partim appendebant. In Satyrico Petronii cœna lautissima describitur, cujus gustatio, sive promulsis mensæ, ita fuerat exhibita: In promulsidari (mensam intellige, quam & gustatoriam vocant) asellus erat Corinthius cum bisfaccio positus, qui habebat olivas in altera albas, in altera nigras. Tegebant asellum dua lances, in quarum marginibus nomen Trimalcionis inscriptum erat & argenti pondus. Ponticuli etiam ferruminati sustinebant glires melle & papavere sparsos: fuerunt & tomacula supra craticulam ferventia argenteam posita: infra craticulam Syriaca pruna cum granis puni-

ci mali. Deinde remota gustatoria sequitur ferculum, quod ita exhibetur: Repositorium rotundum duodecim habebat signa in orbem disposita: super qua proprium convenientemque materia structor imposuerat cibum: super Arietem cicer arietinum, super Taurum bubale frustum. similia apud Græcos legas.

Ad communionem sermonis tacentes provocabat.] Invitatus ad mensam Imperatoris modestissimus quisque reverentia linguam tenebat. ideo soliti Principes benigni & comes ad loquendum convivas provocare. De Augusto testatur hic Suetonius: de Traiano Plinius Paneg. 49. Non tibi semper in medio cibus semperque mensa communis? non ex convictu nostro mutua voluptas? non provocas reddisque sermones?

Acroamata & histriones.] Plutarchus Galba: Κάνα ἀνλήσαντος αὐτῷ παρὰ δεῖπνον (ἀκρόαμα δὲ ἦν ὁ Κάνος εὐδοκίμῳ) ἐπήνεσε. Passim ita accipi vocem ἀκρόαμα notum est: sed & ἀκροσµα pro eo dixerunt, ut Lucianus Πητόρων διδασκάλῳ. Eginhardus & istud imitatus est: Inter cœnandum, aut aliquod acroama aut lectorem audiebat: legebantur ei historia & antiquorum regum gesta.

Triviales ex circo ludios.] Vilissimi homines & ἀνέσιοι, ut ludii, astrologi, conjectores, fanatici, popæ, & similes, in circo morabantur. Inde est apud Ciceronem de circo, pro vilis & abiectis. Sic in nova Roma. Nicetas: ἦν δὲ ὁ Ζιντζιφίτης ἀνδράριον εἶδε-χθεσάτον ταῖς τῶν σταδιοδρόμων ἰσπῶν ἀμφιπεριεφερόμενον ἀντιζῆ.

Interponebat.] Non super cœnam, sed inter cœnam istos adhibebant. Plinius de Spurinna lib. 111. Epistol. Frequenter comædis cœna distinguitur, ut voluptates quoque studiis condiantur. Vide ejusdem epistolam xxxvi. lib. ix.

Ac frequentius aretalogos.] Lislæi, & prima edit. frequentius. alii frequentissime cum vulgat. Aretalogos censeo appellatos, miseros quosdam philosophos, mera hominum mendicabula, sectæ fere Cynicæ, vel Stoicæ, qui cum scholam & sectatores non haberent, convivia beatorum frequentabant, & Romulidas saturos variis de virtute & vitio disputationibus oblectabant. Ita multos vixisse philosophos ex Laertii & Luciani scriptis aliorumque apparet. Seneca in epistola xxix. circulatores philosophos nominat. Vox est Romæ nata: & nisi fallor, Crispino illi primum attributa hæc appellatio, de quo Horatius satyra prima: post illa in usu remansit & res & nomen, sed apud Romanos tantum, quod sciam: etsi vocis origo Græca est, & forma. Sic apud Ari-

nonnunquam joculariter tantum, celebrabat. Saturnalibus, & si quando alias libuisset, modo munera dividebat, vestem, & aurum, & argentum: modo numos omnis notæ, etiam veteres regios ac peregrinos: interdum nihil præter cilicia, & spongas, & rutabula, & forpices, atque alia id genus, titulis obicuris & ambiguis. Solebat & inæqualissimarum rerum

sortes,

stotelem ἀθροπολόγος, qui multus est in hominum laudibus, Nicomacheorum lib. iv. & Chrestologus apud Spartianum in Pertinace. Hesychius: Ἡθολόγος, δεατρίης. Videtur designare philosophos, qui de virtute ad ravim usque declamare soliti in theatris, quorum meminit Philo, περὶ ἀποικίας. Narrat vero idem disertissimus scriptor, Legatione ad Cajum, morem sibi habuisse Augustum, super cœnam viris doctis operam dare, ut simul cum corpore animum quoque convenientibus pasceret cibus: Κατὰ τὰς ἐνδείπνω συνεισίας, inquit, ὁ πλεῖστος χρόνος ἀπενέμετο τοῖς ἀπὸ παιδείας, ἵνα μὴ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῖς οἰκείοις ἀνατρέφωτο. quos Suetonius voce minus honesta ἀρεταλόγος nominat, Philo τὴς ἀπὸ παιδείας: nisi potius intelligit Philo eruditos & philologos, quibuscum solitus Augustus inter cœnandum de literis disceptare, vel inter se disceptantes audire. Ptolemæus Harphestionis filius τῆς εἰς πολυμαθεῖαν καὶ νῆς ἱστορίας libro quinto: Ὅτι τὸ Ὀμηρικὸν τιτρώσκεσθαι μέλλοντος τῆς Μενελάου, Ὁυδὲ σέθεν Μενέλαου θεοὶ μάκαρες λελάθοντο προετάθη δὲ τὸ ζήτημα παρὰ δεῖπνον Ἀυγύστου τῆς βασιλείας, ποῖον εἶχον παρῶδον οὐ χρησμός. καὶ τίς ἐστιν ὁ ἐν τῷ χρησμῷ ἱσχυόμενος.

75. Festos & solennes dies profusissime, nonnunquam joculariter tantum celebrabat.] Sententia imperfecta, meo quidem animo: expleo, inserta voce quæ excidit, & lego, profusissime nonnunquam, nonnunquam joc. tan. cel.

V A R I O R.

74. Acroamata.] Codex Salmas. cromata. Acroma dicitur pro acroama, ut ἀκρωτήριον pro ἀκροατήριον. Sed & apud Plutarch. Sympof. i. κρέματα dici invenies ἀντὶ τῶν ἀνλημάτων.

Αρεταλόγος.] Quod multa falsa de virtutibus suis prædicarent ad risum tollendum, sic scurrarum quoddam genus appellatum. Tales & Ὀμηρίαι in veteribus Glossis. nam ὀμηρίζειν ἀντὶ τῆς ψεύδεσθαι ponebant veteres, ut & ἡσιοδίζειν. νεανικολόγοι iidem, qui ἀρεταλόγοι. quid νεανικὸν Græci appellent, notum est Græce peritis. Paradoxos etiam & paradoxologos ejusmodi mortales vocat Scholiastes Juvenalis. SALMASIUS.

T O R R E N T.

75. Veteres regios, ac peregrinos.] Regios, qui Romanorum regum fuerint intelligo, sola vetustate, non pretio æstimandos. siquidem, ut Plin. tradidit lib. xxxiii. cap. 3. Servius rex primus æs signavit, cum rudi antea uterentur. Argentum vero signatum

A. U. C. DLXXXV. aurum post argentum annis LXII. Quin & ligneos, scorteosque nummos a Numa Pompilio divisos fuisse populo Romano pro congiario legimus: peregrini autem, quales Darii, Philippi, Sicli, Tetradrachmum, Victoriatus, ex Illyrico advectus, necdum lege Clodia percussus, de quo Plin. jam dicto cap. 3. lib. xxxiii. Hujusmodi autem nummi loco mercis interdum vendebantur, ut nunc quoque vetusta numismata, qua de re Ulp. l. 9. Ad leg. Corn. de falsis, & titulus De veteris numismatis potestate. Cod. Justin. lib. ii.

Cilicia & spongas & rutabula & forpices.] Hæc joci causa dies festos celebrans dividebat Augustus: & recte Beroaldus monet, in his vocabulis subesse obscœni aliquid, quo verbis obscuris & ambiguis major excitaretur hilaritas, sponsia enim & rutabula id quo viri sumus, occulte significant; cilicia & forpices ad feminas spectant. De rutabulo sane id Festus confirmat, & spongiarum esse genus, ex quo penicilli fiant, apud Plinium legimus lib. ix. cap. xlv. De peniculo vero, & penicillo nihil dicere opus est, neque cur cilicia ac forpices ad feminas referantur. Alia Saturnalia munera apud Papinium, & Martialem cochleæ, coctona, pilei, cerei.

Inæqualissimarum rerum sortes.] Liber unus inæquarum. Sortes autem vocat, quæ convivis domum ferenda donabantur, unde ἀποφόρητα vocant Græci. sic enim & Martial. opusculi, quod Apophoreta inscribitur, initio:

Divitis alternas, & pauperis accipe sortes:

Pramia convivia det sua quisque suo.

Et eleganter in Exhortatione ad virgines D. Ambrosius: Qui ad convivium magnum invitantur, apophoreta secum reportare consueverunt. Sueton. item Calig. cap. lv. Agitatori Eutycho comessatione quadam in apophoretis vicies hs. contulit.

C A S A U B O N.

Etiā veteres regios.] Viterb. non habet τὸ regios.

Cilicia.] Latet obscœnitas. Persius:

- - - balanatum gausape pectus.

Sic de cæteris, quæ alium malo quam me explicare.

Titulis obscuris & ambiguis.] Puta super forfice scriptum erat: Edentulo detur: quia forfex est ὀδοντάγγρα, eique utilis, cui vitiosi dentes sunt. super sponsia: Lippo detur: quia sponsiæ olim usus in effingenda oculorum lippitudine. vel sic: Pessime omnium affecto: quia medici πρὸς τὰς καταιονήσεις, aliaque, sponsia utebantur: cujus moris testes præter medicos Theodoretus Θεραπευτικῆς lib. iv. & Arrianus Dissertat. lib. i. cap. xi. Potuit & ad alios

fortes, & averſa tabularum picturas in convivio venditare: incertoque caſu ſpem mercantium vel fruſtrari vel explere: ita ut per ſingulos lectos licitatio fieret, & ſeu jactura ſeu lucrum
 76 communicaretur. Cibi (nam ne hoc quidem omiſerim) minimi erat, atque vulgaris fere. Secundarium panem, & piſciculos minutos, & caſeum bubulum manu preſſum, & ficos virides biferas maxime appetebat: veſcebaturque & ante cœnam, quocumque tempore & loco, quo ſtomachus deſideraſſet. Verba ipſius ex epistoſis ſunt: *Nos in eſſedo panem & palmulas*

gusta-

alios uſus ſpongiæ fieri alluſio, ut eum, quem notat Feſtus in *penicillus*. vel illum, quem Ariſto in epigrammate de culinæ instrumento: *Σπόγγον ὑπὸ τῆς ἀρεῆς κεκλιμένον κοπίδι*. vel illum longe ſœdiſſimum & obſcœniſſimum, de quo Seneca epistoſa LXX. ſuper cilicio: *Omnium frigidiffime: vel alſioſiſſimo*, aut *hirsutiſſimo*. ſuper rutabulo: *Optime vaſato*. Similibus titulis inſcripta munuſcula ſorte dividebantur: inde cachinnorum materia in ſingulos, quaſi talis eſſet quiſque, quale erat muneris elogium, quod ſortito obtigerat.

Solebat & inaequaliſſimarum rerum ſortes.] Latini *ſortes* vocant res omnes, quæ ſorte dividuntur: hic ita appellantur etiam, quæ joculariter vœneunt in auctione. Falluntur interpretes, qui has ſortes cum apophoretis confundunt, quæ gratis donabantur, non venditabantur, ut ſit ab iſtis in Auguſto. Magis affines ſunt illæ ſortes convivales, de quibus ſcribit Lampridius in tam ridiculo illo quam tetro monſtro Heliogabalo.

VARIOR.

75. *Songias.*] Codex Salmaſ. *ſphongias*. Sic & Græci *σφόγγος* uſurpant pro *σπόγγος*.

TORRENT.

Per ſingulos lectos.] Liber non malus *lotros*, aſcriptumque, Alias *lectos*; & mox pro *communicaretur*, quod monere tantum volui, non mutare quicquam. At Juſtus Lipſius, ingenio juxta ac doctrina admirabili, ſemigræcam illam vocem *lotros* retinet, niſi qui *lotus* mallet, eo ſenſu, ut quoties mutarentur fercula, & de more manus lavarent, licitatio iſta ex intervallo fieret, & ſua quemque ſors comitaretur. Lector cogitet, & acumen laudet, tam eſſi forte diſſentiat.

76. *Manu preſſum.*] Placet *mane preſſum*, ut recentiuſculo delectatus ſit.

Ficos virides, biferas.] Adeundus Plinius lib. XVI. cap. XXVI. & XXVII. Et ficus quidem inter biferas eſt, vel Columella teſte, cum ait: *Tum præcox biferæ deſcendit ab arbore ficus. biferas* tamen hoc loco pro certo ejus pomi genere accipere malim. nam & Macrobius biferam ficum ceteris generibus annumeraſat. Atque ita, ut arbitror, intelligendus Horatii locus lib. II. Sat. II.

-- *tum fertilis uva ſecundas,*

Et nux ornabat menſas, cum duplici ficu.

Adde quod refert Dion, Liviam in ſuſpicionem veniſſe, quaſi inſeciſſet ficus quibus Auguſtus oble-

ſtabatur, cum videret reconciliatum ei Agrippam nepotem. Mox ubi legitur, *loco quo ſtom.* &c. emendem *loco ſtom.* &c. deleto *quo*. Quod ego, parum abeſt, quin ex diverſa ſeu ſcriptura ſeu pronunciatione ſyllabæ *co* remanſiſſe arbitrer. ita enim paſſim *coquus* ac *cocus*, quotidie ac cotidie, & ſimilia.

Panem & palmulas.] Cariotas vocat Plin. lib. XIII. cap. IV. & quidem peculiari nomine Nicolaos, ab ejuſdem nominis philoſopho, patria Damasceno, Auguſto Cæſari gratiſſimas. Plutarch. Convival. & Athenæus lib. XIV. Adde Suidam, qui tamen non tam palmulas, quam placentæ, aut cruſtuli genus fuiſſe tradit. Nicolai vero hujus frequens apud Joſephum mentio.

CASAUBON.

In convivio venditare.] Reperio obſcurum veſtigium hujus moris exhilarandi convivia facta licitatione, in commentariis Græcorum, Athenæus lib. XIII. Eĩδ' ὑπερον πωλημένης τῆς αὐλητρίδος, κατὰ περ ἑθὺς εἶν ἐν τοῖς πότοις γίνεσθαι, ἐν τῷ ἀγοράζειν πάνυ νεανικὸς ἦν, καὶ τῷ πωλῶντι ἄλλω τινὶ θᾶττον προσθέντι ἡμφισβῆται, καὶ ἔκ ἐφ' αὐτὸν πεπρακέναι, καὶ τέλος εἰς πυγμὰς ἦλθεν ὁ σκληρὸς ἐκείνος φιλόσοφος.

76. *Cæſeum bubulum manu preſſum.*] Memb. *Cæſeum bubulum* & m. p. alii corruptius *bibulum*. Scripſerim cum prima edit. *caſ. bub. manu preſſum*. Erat autem caſeus manu preſſus non multum diverſus, ut videtur, ab eo, quem minima forma conficiunt apud Gallos Allobrogas, & *tomas* vocant veteri voce pro *τόμας*. Columella lib. VII. cap. VIII.

Quocumque tempore & loco.] In Claudio: *Cibi vinique quocumque & tempore & loco appetentiſſimus*. In memb. paullo aliter. *& ante cœnam quocumque tempore & quo loco ſtomachus deſideraſſet*. Ita autem olim multi, quibus curæ valetudo ſua erat, etiam inter urbis vicos cibum ſumere, ſi ſtomachus deſideraſſet; quod de Antiocho medico teſtatur Galenus.

VARIOR.

76. *Palmulas guſtavimus.*] Palmulæ ſunt palmæ fructus, qui Græcis *βάλανοι* dicuntur. Iſidorus nomen generale ſtatuit *dactylos*, quorum tres differentias nominibus diſtinctas exponit, *palmulas* myrobalanis ſimiles, *Thebaïcos*, & *nucæles*, ſive

καρυά-

gustavimus. Et iterum: *Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis*

uua

καρυῖδες. *Palmulas* vocat, quas Plinius *palmas*. Dioscorides φοῖνικα, id est, palmulam in Ægypto nasci tradit, & esse παρεμφερόντα τῇ μυροβαλάνῳ. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Ex regia domum.] Regiam Numæ intelligit Be-roald. Sabellicus regis sacrorum, seu sacrificuli do-mum. Ego, cum eadem sit, utrique assentior. Sed & de regia Numæ loquitur Horat. lib. i. Od. ii. cum ait: *Ire dejectum monumenta regis, Templaque Vesta.* Eadem curia Pompiliana dicta, apud templum Vestæ regione Urbis viii. In ea Pontifex Maximus, ut in loco publico, habitabat. Probat ac Sueton. Cæs. cap. xlv. & Dion lib. liv. cum de Augusto Pontificatum morte Lepidi adepto, *Nec domum,* inquit, *publicam accepit, sed cum omnino necesse esset in publico habitare pontificem, partem domus sue pu-blicavit, ac regis sacrorum domum virginibus Vesta-libus, quibus erat contigua, donavit.* Postea vero, ut idem libro sequente refert, Augustus universam suam in Palatio domum, quam incendio absumptam refecerat, publicavit.

Cum paucis acinis uua duracina.] Non solum *uvas*, sed & *cerasa*, & *persica duracina* legimus apud Plinium lib. xiv. cap. i. & lib. xv. cap. xi. & cap. xxv. Ut non ab acini duri-tia, quod vulgo putant, sed a callo ipso, ac fructus firmitate, quam gustu maxime percipimus, nomen acceperint, sic enim & ficus duricorias habebant. Alfenus J. C. l. ccv. De verb. signif. *duracinas* vocare videtur, quas non vini causa habemus, sed *edules*, sive *esca-rias*, aut *cibarias* mavis, quas (inquit ille, Græci τρωξίμους appellant. Eas Plin. lib. xiv. cap. iii. in pergulis servari scribit. Et hæc quidem recte. Sed cur acinos uva duracinæ comedit Augustus? Mihi sane locus iste Suetonii admodum suspectus est, cum uva ipsa duracina, non acini ejus, edundo sit. Quam sane ob causam *cum paucis duracinis uvis*, pro *cum paucis acinis uua duracina*, legendum existi-mo, atque eo quidem confidentius, quod simile mendum in Plinium irrepererat dicto cap. i. lib. xiv. *Uua non alibi gratior callo, ut inde possit invenisse no-men Duracina.* nam antea ibi legebatur, *ut inde pos-sit invenisse nomen duracini durus acinus.* Erat qui-dem & vinum acinatitium, de quo Cassiodor. lib. xii. Variar. & Ulpian. l. ix. De trit. vin. & ol. legato, sed non ideo acini edules.

C A S A U B O N.

Cum paucis acinis uua duracina comedi.] Quis non miretur virum doctissimum hanc integerrimam lectionem sollicitasse, & legendum censuisse *cum paucis uvis duracinis*. Putavit homo linguæ Latinæ adeo peritus, acinos in uva esse τὸν πυρῆνα, nucleum, neque edendo esse, ut ipse loquitur: absurde prorsus.

Uua & βότρυς totius fructus nomina sunt; qui parti-bus constat scapo, pediculo, acino sive grano, ut vocatur ab Ovidio, Columella, Scribonio. *Race-mum*, qui idem est cum uva, male quidam docti putant esse scapum: quos facile sit refellere infinitis Latine loquentium χρείαις, qui aliter nunquam eam vocem accipiunt, sive de fructu vitis, sive de hedera loquantur. Nam & uva & βότρυς & racemus ἀναλόγως dici solent de aliis quoque multis: ut & acinus pro baccis & corymbis hederae vel sambuci sæpe usurpatur. *Acini* partes sunt folliculus, succus, caro (qui & callus Plinio in uvis duracinis) fibra sive iues & quædam veluti filamenta (veteres, opinor, flores vocabant) nucleus. Folliculum Græci σέμφυλον nominant; Plinius modo *corium*, modo *corticem*, interdum *cutem*. Succum quidam e veteribus, ἰδρωτά βρομάδος πηγῆς, ut est apud Athenæum: alii sanguinem terra appellarunt, (nam sanguis ap-pellatur ἀναλόγως plantarum succus. Manilius lib. v. *Et viridis nemori sanguis decedit ἔς herbas*) ut An-docyes in epistola ad Alexandrum. Plin. lib. xiv. cap. v. multi auctores sanguinem uua. Cassiodorus lib. xii. *Hiemale mustum uvarum, frigidus san-guis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, violeum nectar.* Nemefianus Ecloga II.

Nam dum Pallas amet turgentes sanguine baccas. Auctor Sophiæ Sirach: Καὶ ἐσπείσεν ἐξ αἵματος σα-φυλῆς. Maccab. lib. i. Καὶ τοῖς ἐλέφασιν ἐδείξας αἷμα σαφυλῆς καὶ μόρων. Eustathius explicans vocem μιλοπαρῆος apud Poetam Ἰλιάδ. β. Καὶ αἷμα δὲ σαφυ-λῆς τὸν οἶνον λέγειν ἐντεῦθεν ἤρτηται. Sed fallitur Eu-stathius, quod eo gravius in eo homine, qui epi-scopus fuit: debuit enim meminisse sic locutum esse longe ante Homerum, optimum Jacobum, Genesios cap. xlix. commate xi. Hesiodus δρόσον αἱματόεντα vocavit versiculo quodam a Fulgentio prolato in ser-mone de Bellerophonte, Mythologiarum lib. iii. Sic ille: *Pratos Pamphyla lingua sordidus dicitur, sicut Hesiodus in Bucolico scribit.* ----- id est, *sordibus* (lege *sordidus*) *uvarum bene calcatarum sanguineo rore.* Versum Hesiodi, qui excidit, ita re-stituendum censeo:

Προῖτος ἐνσιβέων βοτρυῶν δρόσῳ αἱματόεντι.

Et nota sis rarum vocis προῖτος interpretamentum, quod alibi non memini legere: nam Græci Critici, quorum libri ad nos pervenerunt, aliter tradunt. Simile est, quod oleum poetæ αἷμα ἐλαίης, vel quod idem significat, εἶαρ dixerunt. Nicander:

Τῷ καὶ πρημαδίνῃ ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης,

Scholias-tes ibi: Εἶαρ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τὸ αἷμα. καὶ Καλλίμαχος, ἐλαίης αἷμα τὸ ἐλαιον εἶπε. Πολλὰ κε δ' ἐκ λύχνῳ πῖον ἔληξεν εἶαρ. Sic legendum: cum pessime

uva duracina comedi. Et rursus: Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter sabbatis jejunium servat, quam ego hodie servavi: qui in balneo demum post horam primam noctis duas buccas manducavi prius, quam ungi inciperem. Ex hac inobservantia

nonnum-

peffime] vulgo scriptum sit, ἐλαίας τὸ αἶμα τὸ δ᾿ αὖρον εἶπε. Nucleum, non autem acinum, appellari in uvis τὸ γίγαρον, & quod in olea εἶμνον, *samsa*, miror in Plinio non observasse virum eruditissimum, & illius auctoris adeo studiosum, ut in eum scripsisse profiteatur. Columella & eum secutus Palladius nucleos etiam *vinacia* vocant nove: nam *vinacia* potius sunt εἰμφύλα. Notabis tamen *acinum* etiam pro nucleo usurpatum; sed mutata vetere Latinitate. Hieronymus in Isaia caput primum: *Pro scoria, quod interpretatus est Symmachus, Ἐξ Aquila εἰμφύλα, id est, vinacia: Theodotion τὸ γίγαρον, id est, acinum uva interpretatus est.* Hæc obiter explicare visum, quia in propriis harum vocum usurpationibus etiam doctissimos viros errare observavimus.

T O R R E N T.

Sabbatis jejunium servat.] Sabbatum, id est, septimum quemque diem Judæi religiose colebant. Unde Sabbatarii vocantur a Martiale, & Sabbata ipsa recutita a Persio, quod a curtis (ut Horatiano verbo utar) Judæis servabantur. Non tamen diem illum sollemnem ac lætum jejunio contristabant, sed quia statis diebus jejunabant, præsertim ante magnum illud Sabbatum quo Pascha suum celebrabant, qui religionem ipsorum detestabantur tanquam singulis Sabbatis jejunantes irridebant. Sic igitur intelligo locum Suetonii hic, & Martialem, Quod jejunia Sabbatariorum. Nec dissimile illud, quod licet non Sabbatis ipsis, sed diebus tantum, quibus jejunabant, nudis pedibus incedebant, Juvenalis tamen Sat. vi. perinde ac si Sabbatis id facerent, ita scribit:

*Observant ubi festa mero pede Sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.*

Rem vero propius attigit Horat. lib. i. Sat. ix.

— hodie tricesima Sabbata:

Vin'tu curtis Judæis oppedere.

Nam si, ut Judæi faciunt, annum a Septembri incipiamus, circa tricesima Sabbata magnum illud Pascha incider. Pulchre admodum Juvenal. Sat. xiv.

Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem, &c.

In balneo.] Liber opt. balneo, & mox ungi, pro ungi.

Ex hac observantia.] Codex unus e nostris inobservantia, quam lectionem Beroaldus & agnoscit & probat, eandemque asserit Obertus Gifanius, nec mihi displicet. sic enim Cæs. cap. lxxxvii. Circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet, &c.

C A S A U E O N.

Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter Sabbatis jejunium servat.] Sabbatis jejunasse Judæos verum est, si Sabbatum pro hebdomade acci-

piamus. Publicanus Pharisaici fermenti plenus apud Lucam: Νηστεύω δις τῇ σαββάτῃ. Sin, ut solet, de septimo die hebdomadis (quæ dies etiam ἑβδομῆς dicitur Philoni & Josepho) intelligamus, falsum omnino est. Neque enim aut in Sacris literis, aut in Judæorum commentariis ullum hujus moris exstat, quod quidem sciamus, vestigium. At Romani qui norant crebra ab iis usurpari jejunia, cum præcipua castimonia sabbatum ab iisdem celebrari viderent, ignari morum ejus gentis, istud sibi temere persuaserunt: non enim solus Augustus in hoc est hallucinatus, sed omnium ea fuisse opinio videtur: Justinus lib. xxxvi. 2. Moses septem dierum jejunio per desertam Arabia cum populo suo fatigatus cum tandem venisset, septimum diem more gentis Sabbatum appellatum in omne ævum jejunio sacravit: quoniam illa dies famem illis errorumque finierat. Tacitus v. H. 4. paullo consideratius, hac quidem in re: Longam famem crebris adhuc jejunis fatentur. Meminerunt & poetæ: sed Petronii unius epigramma recitabimus, ut obiter emendemus: nam vulgo non sine errore editur:

*Judæos licet Ἐ porcinum numen adoret,
Et cæli (vel cilli) summas advocet auriculas:
Ni tamen Ἐ ferro succiderit inguinis oram,
Et nisi nodatum solverit arte caput,
Exemptus populo grata migrabit ab urbe,
Et non jejuna Sabbata lege premet.
Una est nobilitas argumentumque coloris
Ingenui, timidas non habuisse manus.*

Duas buccas.] Panes in quadras, quadras in buccas secabant. Inde buccellatus panis, qui ante nauticus vocabatur: vulgo biscoctus: Græci interpretantur ξηρὸν ἄρτον. Et videntur eo usi Christiani in suis Xerophagiis, ut Tertullianus nominat: etsi scio non inde tantum dictas esse τὰς ξεροφαγίας. A buccæ Græci vocem duxerunt βεκκίζειν, quam de jentaculo usurparunt. Glossarium: Βεκκισμός, Jantaculum. Alterum Glossarium: Jantare, βεκκισσαι. Ibidem scriptum est: Jantaculum, ἀκράτισμα, ἐνάγισμα. scribendum, καὶ γεῦσμα.

Priusquam ungi inciperem.] Postquam exierant e balineis, ante unctionem aliquid esitabant: ea dicebatur gustatio. Plinius lib. iii. Epist. Post solem plerumque frigida lavabatur, deinde gustabat dormiebatque minimum: mox quasi alio die studebat in cœne tempus. Seneca de Consolatione ad Martiam in narranda morte Cremutii.

Ex hac observantia.] Probavi olim hanc scripturam, omnium nostrorum tunc Mss. & editorum consensu firmatam. Ex hac observantia est

nonnunquam vel ante initum, vel post dimissum convivium solus cœnitabat, cum pleno convivio nihil tangeret. Vini quoque natura parcissimus erat. Non amplius ter bibere 77 cum solitum super cœnam in castris apud Mutinam Cornelius Nepostradit. Postea, quoties largissime se invitaret, senos sextantes non excessit, aut, si excessisset, rejiciebat. Et maxime delectatus est Rhætico, neque temere interdum bibit. Pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem, aut cucumeris frustum, vel lactuculae thyrsium, aut recens acidumve pomum

ἐκ ταύτης τῆς συνήθειας. *Observantia*, consuetudo, quæ longo usu & observatione in habitum vertit. Sed docti viri laudant ex suis Mss. *inobservantia*. quod nec nos in Turonensi inventum repudiare possumus. interpretamur autem *inobservantiam*, indifferentem circa rationem victus animum; quæ contraria est morositati certis legibus adstrictæ.

T O R R E N T.

77. *Senos sextantes.*] Sextarius inde dictus, quod sexta esset pars congi, ut congius octava amphoræ. (amphora autem, sive quadrantal, pondo xxc) ea erat vini mensura, quæ honeste bibenti in cœnam sufficeret. quod Horat. ostendit Sat. i. cum ait: *Panis ematur, olus, vini sextarius.* Cum autem, quod prolixè lib. v. de Asse Budæus docet, sextarius, cuius dimidium hemina, xii. cyathos contineat, sextans vero duos, seni sextantes, quos vel largissime sese invitans Augustus non excedebat, sextarium tantum faciebant. Similis Vopisci de Tacito Imperatore locus: *Fuit vita parcissimus, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit.* Porro sextantes dixit Sueton. ut trientes, quadrantes, quincunces, septunces, besse quoque, & deunces de potatione Martialis & alii, quasi tot cyathos dicas. Omittere autem non possum, quin admoneam, duo illa verba *se invitaret*, abesse a duobus codd. mss.

Delectatus est Rhætico.] Atqui Plin. lib. xiv. cap. vi. *Divus Augustus* (inquit) *Setinum prætulit cunctis, & fere secuti Principes.* Sed ita prætulit fortassis, ut Rhætico tamen magis delectaretur. Recte igitur in Augusti gratiam Virgil. nam quo te carmine dicam Rhætica? Verum quo veritatem asserat, subiungit poeta ingeniosus, *nec cellis ideo contende Falernis.*

Recens acidumve pomum.] Sic tres libri mss. & Sabellicus. & fane inter pomorum sapes etiam enumerat Plin. mihi tamen *aridum* magis placet, ut recenti opponatur. saporem enim satis exprimit, cum *succi vinosioris* dicit, qui acido & jucundior & salubrior est. Plin. lib. xv. cap. xxviii. *Succorum vinosus pyro, moro, myrto.* Quod si *acidum* quis malit, *acidumque* rectius legat. Arida fane suo illo in convivio Sat. xi. laudat Juvenal.

- - - nec odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
Augustus promiscue usus est.

C A S A U B O N.

Solus cœnitabat, cum pleno convivio nihil tangeret.] Interdum, inquit Vellejus, *persona invidiam auget aut levat.* Sic est: sæpe non tam interest, quid aliquis agat, quam quis sit qui agat. Augustus ecce sine invidia idem facit, quod postea Domitiano usurpatum magnam ei conflavit invidiam. Plinius in Laudatione, cap. 49. *Non enim ante medium diem dissentus solitaria cœna, spectator adnotatorque convivis tuis immines: nec jejunis & inanibus plenus ipse & ructans non tam apponis quam objicis cibos, quos dedigneris attingere.* Similis arrogantiae nota in Theophrasteis Characteribus capite nondum edito: Περὶ υπερηφανίας. Ὅταν δὲ αὐτῷ δόξῃ ἐστὶν τοῖς φίλοις, αὐτὸς μὴ συνδειπνεῖν, ἀλλὰ τῶν ὑφ' αὐτὸν τινὲ συντάξει αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι.

77. *Cucumeris frustum vel lactucula thyrsium.*] Ratio est: nam cucumeris & lactucæ natura refrigeratrix. Lactucæ thyrsium cave cum scapo vel caule confundas: est enim in lactuca, quod cyma in brassica. Qui veteris thyrsi Bacchici formam noverint, & in lectione Plinii non oscitanter sunt versati, hoc satis intelligunt. Scio tamen etiam pro caule interdum usurpari: & ita hic quoque videtur accipiendum. nam, ut ait Diphilus apud Athenæum, lactucæ pars ad sitim tollendam apta est caulis. Sic ille lib. i. Ὁ καυλὸς τῆς θρίδακος ἀδύψος εἶναι δοκεῖ. Quod alii tamen medici generalius de lactuca tota pronuntiant, ut Aegineta: Ὁ θρίδαξ, ὑγρὸν ἐστὶ λάχανον. ἐστὶ δὲ καὶ ἀδύψος.

Aut recens acidumve pomum succi vinosioris.] *Acidum* probat editio vetus Romana. membranæ *aridum*. utramque lectionem possis non ineptis rationibus tueri. Sensus est, Augustum autumnis quidem recentibus & viridibus adhuc pomis, quando eorum est *succus vinosissimus*, ut loquitur Tertullianus libro de Anima, uti solitum nullo discrimine pomo aliquo recenti cujuscumque saporis: reliquis vero anni temporibus, cum arida sunt poma & siccata frigore, non aliis quam succi vinosi. Quare & *aridum* recte scribes pro condito & servato: & *acidum*. erit autem ἐκ παραλλήλων *acidum pomum & succi vinosi*: nam apud Plinium acida poma & vinosa eadem nominantur. Quare etiam ex his fructibus, qui acidi saporis sunt, ut pomis, pyris, sorbis, aliisque, subdititium quoddam vinum conficitur. Virgilius:

- - - Atque acidis imitantur vitæ sorbis.

Acida

78 pomum succi vinosioris. Post cibum meridianum, ita ut vestitus calceatusque erat, re-
tectis

Acida sunt, quæ Græci τὸ ὀνῶδες ἔχειν dicunt, vel ὀξίζειν τὴν γεῦσιν: quo sensu acida aqua ac fontes a Latinis nominantur. Ex his intelligimus, quis sit Latinis sapor acidus. Verum ista, quia difficultates non paucas habent, subtilius alibi tractanda, propitio numine. Poma acida etiam uvida & sunt & dicuntur. Arnobius lib. v. Addite huc etiam idcirco esse uvida poma, idcirco vinosa, quod ex sanguine saburrato genus ducunt. His abstinebant veteres quidam Christiani in stationibus jejuniorum. Tertullianus adversus Psychicos: Arguunt, quod xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia, & uvidioribus quibusque pomis, ne quod vinositatis vel edamus vel potemus. Operæ pretium est videre, quam ingeniose hunc locum Eginhardus imitatione expresserit: Æstate post cibum meridianum pomorum aliquid sumens ac semel bibens, depositis vestibus ac calceamentis, velut noctu solitus erat, duabus aut tribus horis quiescebat. Negligenter legerat verba hæc Suetonii, quæ cum sequentibus cohærere credidit: ita res alienissimas inepta æmulatione hujus scriptoris in unam periodum commiscuit.

VARIOR.

77. *Recens acidumve pomum.*] Ita videtur primo fuisse in Palatino primo, sed deinde mutatum in *aridum*, quod retinent duæ reliquæ membranæ. GRUTERUS. Codex quoque Salmasii: *aridumve*.

TORRENT.

78. *Post cibum meridianum.*] Atqui Festus in *Prandium*, *Meridianum* (inquit) *cibum cœnam vocabant*, cum Sueton. mox etiam cœnam ponat. Credendum igitur prandium, quo sobrie admodum ac parce utebantur Romani, Augustum tardius sumere consuevisse. Horat. lib. i. Sat. vi.

*Pransus non avide, quantum interpellat inani
Ventre diem durare.*

Optime Plinius: *Venter instat ut creditor, & sæpius die appellat.* Appellanti igitur incertis horis alii alias obsequabantur. ut Persæ, quibus, si Ammiano credimus, nulla præstituta prandii hora, unicuique venter solarium est, eoque monente, quod inciderit, editur. Nec quisquam post satietatem superfluos sibi ingerit cibos. Domitianus prandebat ad satietatem, cœnans parcissime. Domit. cap. xxi. Contra Seneca Epist. lxxxiii. *Panis deinde siccus, & sine mensa prandium, post quod non sint lavanda manus.*

CASAUBON.

78. *Post cibum meridianum, ita ut vestitus calceatusque erat, relectis pedibus paulisper conquiescebat.*] Antiquorum alii diem inter otium & curas dividebant, ut Seneca testatur, de Tranquillitate vitæ lib. i. Hi sex septem horas negotiis tribuebant, reliquas

otio & curæ corporis. Plutarchus in Quæstionibus Roman. Ἡ μεσημβρία πέρας ἐστὶ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀδημοσίων καὶ σπῆδαῖα πράττειν: negatque idem Romanos post meridiem solitos ποιεῖσθαι συνθήκας μὴδε ὁμολογίας, fœdera aut pactiones contrahere. Propterea dixit Poeta Epigrammaticus:

Ἐξ ὧραι μόχοις ἰκανώταται αἱ δὲ μετ' αὐτὰς

Γράμμασι δεικνύμεναι ΖΗΘΙ λέγῃσι βροτοῖς.

Alii, inquit idem Seneca, *medio die interjungebant.* Isti peractis negotiis majoris momenti, circa meridiem cibum sumebant, sed leviter: deinde meridiabantur, ac paulisper conquiescebant, quod Græcis quoque μεσημβρίαζειν dicitur: postmodum ad negotia redibant, sc. *quæ levioris fere opera erant*, ut idem Seneca loquitur. Alii diem totum curis impendebant: ut philosophi, & qui occupationem vitam vivebant. Horatius:

Impransi correptus voce magistri.

Persius:

Hoc est quod palles, cur quis non prandeat, hoc est.

Quod ait Suetonius, *ita ut vestitus calceatusque erat.* indicat ita leviter prandere solitum, ut non accumberet, aut certe non ita ut solebant ad cœnam: ideo calceos non ponebat, soleas non sumebat. Addit: *relectis pedibus*, quod nos interpretamur bene tectis & diligenter. sic solent meridiaturi pedes, ut sint bene tecti, curare. Ita autem habent membr. nostræ, non *relectis pedibus* ut prima editio: quod esset, stans, & capite tantum ac corporis trunco in lectum reclinato. In aliis scribitur *relectis pedibus*: id erit, quod apud Græcos ἀφεικῶς τὰς πόδας, vel καθύδου ἐκταδεῖς, dormit extensus, vel extensis membris, quæ dici solent ad declarandam securitatem ἀμερίμνης hominis καὶ ἀφροντίστῃς. Lucianus de parasito: Οὐδενὸς αὐτῶ τοιῶντα παρενοχλῆντος, ἐστῆει καὶ κοιμᾶται ὑπτίως, ἀφεικῶς τὰς πόδας καὶ τὰς χεῖρας ὥστερ' Ὀδυσσεὺς ἐπὶ σχεδίας ἀποπλέων οἴκαδε. Idem in de Mercede servientibus, ἀποτείνοντα τὴν πόδε καθύδου. Philostratus de Apoll. lib. i. i. Ἐστὶ φάρμακα ὑπὸν μεμηχανημένα τοῖς ἀνθρώποις, ὧν πίοντες, καὶ ἀλειψάμενοι, καθύδουσιν ἐκταδεῖς. Illi simile apud Menandrum & Terentium, *in aurem utramvis dormire*, ἐπ' ἀμφοτέρω τὰ ὦτα καθύδου. Reperi etiam in quibusdam codicibus *retractis pedibus*. non male, si de jacente intelligas. Cornelius Celsus pro eo dixit, *paulum reductis* (Hippocrates dixit, τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα) & addit ex eodem Hippocrate, *qui fere sani jacentis habitus est.* Nos *relectis* probamus cum Turonensi: ac videntur mutasse eam lectionem. qui non observabant τὸ re in hac voce intendere, non autem negare, ut vulgo solet accipi verbum *relegere*. Id vero mirum videri non debuit, in hoc præsertim

reclatis pedibus paullisper conquiescebat, opposita ad oculus manu. A cœna lucubratoriam se in lecticulam recipiebat. Ibi donec residua diurni actus, aut omnia, aut ex maxima

scriptore, qui dictionibus non paucis aliter utitur quam vulgo solent. Sic autem in multis τὸ re modo est ἐπιτατικὸν μῶριον, modo σερητικόν, ut recondere apud Propertium ἀντὶ τῆ προαιρεῖν, promere, cum alias sit ταμיעύειν. restringere apud Lucretium pro aperire, ut legit & interpretatur doctissimus Turnebus. Sic apud Propertium *impressa uera* pro non pressis recte nobilissimus Scaliger exposuit: & nos apud Persium docemus *expertem* Latine dici & τὸν πείραν ἔχοντα, & τὸν μὴ ἔχοντα. ejusmodi sunt voces anticipites *inauratus*, *edurus*, *egelidus*, aliæque veteribus criticis notatæ.

T O R R E N T.

Reclatis pedibus.] Sic libri omnes, & tamen qui calciatus sit, reclatis pedibus esse nequit. Interpretes & *reclatis*, & *reclatis*, & *retractis* etiam legi affirmant, ac *retractis* magis probant. Ego *reclatis* malim, ut exporrectis pedibus conquieverit. Nisi forte detexerit tantum pedes, non etiam exuerit.

Lecticulam lucubratoriam.] Lectica igitur apud veteres aliud etiam quam qua per publicum deferabantur, significat, ut puta conclave aliquod angustius, quo se subducebant. quale illud, de quo Juvenal. Sat. VII.

Qui facis in parva sublimia carmina cella.

C A S A U B O N.

A cœna se in lecticulam lucubratoriam recipiebat.] Inobservantia prisci moris coegit doctos viros quærere, quid esset *lecticula* hoc loco. Et est in promptu expositio eruditissimi Torrentii, lecticam pro cella capientis. absit ut tanto viro juveniliter insultemus: fallitur tamen & ipse, & qui *cellulam* vel *zeteculam* putant esse legendum. nihil enim mutari debet: sed mos potius observandus antiquorum, qui meditationi aut scriptioni operam daturi, in lectulis suis se componebant: cui rei parata erat hæc, quam vocat Suetonius *lecticulam lucubratoriam*. Cicero de Oratore, lib. III. Cum dedita opera quiescentibus aliis in eam exhedram venisset, in qua Crassus lectulo posito recubisset: cumque eum in cogitatione defixum esse sensisset, statim recessisse. Seneca epistola LXXII. Quædam sunt, quæ possis & in cisio scribere; quædam lectum & otium & secretum desiderant. Plinius Epistolarum lib. V. epist. V. C. quidem Fannius, quod accidit, multo ante præsensit. Visus est sibi per nocturnam quietem jacere in lectulo suo, compositus in habitum studentis, habere ante se scrinium (ita solebat) mox imaginatus est venisse Neronem, in toro sedisse, prompsisse primum librum quem de sceleribus ejus ediderat, eumque ad extremum revolvisse: idem in secundo ac tertio fecisse, tunc abiisse. Ovidius Trist. lib. I.

*Non hac in nostris, ut quondam, scribimus hortis:
Nec consuecte meum lectule corpus habes.*

Persius:

- - Non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis.

Juvenalis de Poetis & Historicis Satyr. VII.

Est genus ignavum, quod lecto gaudet & umbra.

Themistius Oratione prima: Εὰν τις ὑπὸ φιλολογίας καὶ ἅμα ἔκ ἔχων ἑτέρον τι περιεργάζεσθαι, ἐν τῷ δωματίῳ τῷ αὐτῷ καὶ τῷ κλινιδίῳ διαβηκολεῖται Ἀριστέλει καὶ Θεοφράστῳ ὁξέως ἐπύθοντο κλινίδιον. Eundem morem Græcis hominibus fuisse in scribendo & commentando, non mihi, sed Aristophani credi par est. ejus verba sunt Vespis de formulariis & causidicis:

Κατακλινόμενοι τ' ἐπὶ ταῖς κοίταις, ἐπὶ τοῖσιν
ἀπράγμοσιν ὑμῶν
Ἀνταμοσίας καὶ προσκλήσεις καὶ μαρτυρίας συνεκόλλων.

In eadem paullo post, Βδελυκλέων magistrum fungens, Philocleonem sic alloquitur:

Πᾶν' ἀλλὰ δευρὶ κατακλινεῖς, προσμάνθανε.

Jubet bonus magister discipulum recumbere in lectulo, nempe alludit ad morem servari solitum in scholis quorundam philosophorum; qui discipulos suos studentes continebant in hujusmodi lectulis, qui ipsis erant instar scamnorum. In Nebulis Socrates Strepsiadem μαθητιῶντα ita componit ad discendum:

Κάθιζε τοίνυν ἐπὶ τὸν ἱερὸν σκίμποδα.

Scio Suidam interpretari σκίμποδα, σκάμνον: sed de vero grabato, quod erat lecti genus, quin sit accipiendum, dubitabit nemo, qui sequentes locos consideraverit. sequitur enim non longe:

--- Σω. ἔξει τὸν ἀσκάντην λαβὼν.

Ἀσκάντης est grabatus, non δίφρος, ut dubitat Scholiastes: nam vel cimicum proxima mentio de lecto accipiendum docet. respondet siquidem Strepsiades:

Ἀλλ' ἔκ ἐῷσί μ' ἐξεγεγκεῖν οἱ κόρεις.

In eadem mox:

Σω. Ἀλλὰ κατακλινεῖς δευρὶ. Στρ. τί δρῶ;

Σω. Ἐκφρόντισόν τι τῶν σεαυτῷ πραγμάτων.

Στρ. μὴ δὴθ' ἱκετεύω σ' ἐνθάδ'. ἀλλ' ἐνπέρ γε χρὴ Χαμαί μ' ἔασον αὐτὰ ταῦτ' ἐκφροντίσαι.

Alibi in eadem re ἀρνακίδων & τραμάτων meminit, ut nemini dubium esse possit, quid appellet σκίμποδα in superioribus. Quod autem veteres scriptioni operam daturi in hujusmodi lecticulas se reciperent, causam aperit Galenus lib. III. de Usu partium non uno loco, significans scriptitasse illos non super mensis vel pluteis, ut nos hodie: sed super femore collocata charta.

xima parte, conficeret, ad multam noctem permanebat. In lectum inde transgressus, non amplius, cum plurimum, quam septem horas dormiebat: ac ne eas quidem continuas, sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur. Si interruptum somnum recuperare, ut evenit, non posset: lectoribus, aut fabulatoribus arcessitis, resumebat, producebatque ultra primam saepe lucem. Nec in tenebris vigilavit umquam, nisi assidente aliquo. Matutina vigilia offendebar: ac si vel officii, vel sacri causa maturius evigilandum esset, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuscunque domesticorum coenaculo manebat. Sic quoque saepe indigens somni, & dum per vicos de-
 79 portaretur, & deposita lectica inter aliquas moras condormiebat. Forma fuit eximia, & per omnes ætatis gradus venustissima: quamquam & omnis lenocinii negligens, & in capite comendo tam incuriosus, ut raptim compluribus simul tonsoribus operam daret: ac modo tonderet, modo raderet barbam: eoque ipso tempore aut legeret aliquid, aut etiam scriberet. Vultu erat, vel in sermone vel tacitus, adeo tranquillo serenoque, ut quidam

charta, atque ut ejus verbis dicam, ἐκτείναντες κατὰ τὴν μὲν τὸ βιβλίον. Nec solum scripturi ad lecticulas se recipiebant; sed etiam audituri recitantem & scholam habentem magistrum. itaque in Platonis Protagora pars illius confessus ἀντιλαμβάνεται τῶν βάρων, pars τῶν κλινῶν.

V A R I O R.

Lucubratoriam lecticulam.] Non fuit portatilis, sed fixa eodem stabat loco, nec a lecto differebat alio, unde & lectus dicitur Plinio lib. v. cap. 5. vide Scheffer. de Re vehiculari, lib. 11. p. 113. & Buchner. ad Plin. p. 31. ORTWYN.

T O R R E N T.

Ultra primam.] Placet, quamvis sine ducibus libris, *ultra plurimam*, &c.

Vel officii, vel sacri causa.] Officia fere amicorum, *sacra* deorum erant. Juvenal. Sat. 111. inter divitum commoditates ponit, quod, cum aliis luctandum esset in turba, ipsi lectica ad officia deferbantur:

Si vocat officium, turba cedente feretur Dives.
 iterumque de lecticæ usu:

Atque aliquid leget, aut scribit, vel dormiet intus:
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
 quibus versibus Sueton. explicatur.

C A S A U B O N.

Sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur.] Eginhardus: Noctibus sic dormiebat, ut somnum quater aut quinque non solum expergiscendo, sed etiam desurgendo interromperet. Quis neget aut Magnum Carolum Augusti genium atque ingenium in plerisque expressisse, aut scriptorem illum dum inepte Suetonii vestigia premit, multa affinxisse illi Principi insulse, & παρὰ τὸ ὄν?

Producebatque ultra primam saepe lucem.] Viri docti emendatio *plurimam* pro *primam* rescribentis, nec satis Latina est, nec ullius cod. auctoritate fulta: & omnino vera non est.

Si vel officii vel sacri causa maturius evigilandum esset.] Vulgata lectio *evigilandum* non est Latina: quare scripsimus & hic & duobus aliis locis *evigilandum*, quantumvis reclamantibus plerisque libris. Fuisse officii causa mature evigilandum notavimus ante ad cap. 1111. Fuit vero & sacrorum causa publicorum. Censorinus: *Romani a media nocte ad mediam noctem diem esse existimaverunt: indicio sunt sacra publica, & auspicia etiam magistratuum, quorum si quid ante medium noctis est actum, diei qui prateriit ascribitur: si quid autem post mediam noctem & ante lucem factum est, eo die gestum dicitur, qui eam sequitur noctem.* Plautus Poenulo:

AN. Nimia nos socordia hodie tenuit AD. Qua de re obsecro?

AN. Quia non jam dudum ante lucem ad adem Veneris venimus?

Prima ut inferremus ignem in aram. AD. Ah non factum est opus.

Qua habent nocturna ora, noctu sacrificatum ire occupant.

Priusquam Venus expergiscatur, prius deproperans sedula

sacrificare.

Sic accipe sequentia post paullo verba de Atia matre Augusti: qui locus cum isto collatus & dabit & accipiet mutuan lucem. Lego, inquit, *Atiam, cum ad solemne Apollinis sacrum media nocte venisset, posita in templo lectica, dum cetera matronae dormirent, dormisse.*

Ne id contra commodum faceret.] Hoc est, contra valetudinem, ut loquitur Auctor Rhetoricorum ad Herennium lib. 1v. *contra valetudinem suam se ad multam noctem expectasse.*

Sic quoque saepe indigens somni.] Legerat negligenter hæc verba Victor Aurelius, qui inter Augusti vitia *somni intemperantiam* ponit. Non ea unquam Suetonio mens ἐν ὁνείποις fuit.

dam e primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitum ac remollitum, quominus, ut destinaret, in transitu Alpium per simulationem colloquii propius admissus, in præcipitium propelleret. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam existimari volebat inesse quiddam divini vigoris: gaudebatque, si quis sibi acrius contuenti, quasi ad fulgorem Solis, vultum submitteret: sed in senecta sinistro minus vidit. Dentes raros & exiguos, & scabros: capillum leviter inflexum & sufflavum, supercilia conjuncta, mediocres aures: nasum & a summo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum

T O R R E N T.

79. *Inhibitum ac remollitum.*] Liber opt. remollitum, a remolior, quo utitur Seneca Hercule Furiente:

- - - nullis eripiet Deus

Te mihi, nec orbe si remolito queat

Ad supera victor Numina Alcides vehi.

sic enim legendum, non revoluto. Sed nihil muto.

Propius admissus.] Idem liber admissus, sine propius.

Oculos habuit.] De Augusti oculis idem Sex. Aurelius quod Sueton. hic, & Serv. lib. i. Æneid. At Plin. lib. vii. cap. xxxvii. *Divo Augusto* (inquit) equorum more glauci fuerunt, supraque hominem albicantis magnitudinis. Quam ob causam diligentius spectari eos iracunde ferebat. Ego Suetonio idcirco libentius assentior, quod Virgilium sub Æneæ persona Augusto placere voluisse arbitror, cum ita scripsit:

- - - namque ipsa decoram

Casariem nato genitrix, lumenque juventa

Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

Neque sic tamen ab aliis dissentit Plin. quin hæc controversia facile componatur. glaucis enim oculis, siue cæruleis, quales Minervæ tribuuntur, inesse fulgor potest. Neque spectari eos, sed diligentius spectari, & non statim submitti intuentium vultus, ægre ferebat Augustus. Juven. Sat. xiii. cæcula lumina Germanis dat. At Florus. lib. iii. Cimbris horrendos oculos ascribit. Atqui & hi Germani sunt.

Inter aquilum candidumque.] De aquilo colore pulchre Festus. ab aqua enim, cuius incertus est color, sic dictus, nec albo, nec nigro similis est. ut tamen ab utroque proprietatem trahat.

C A S A U B O N.

Remollitum.] Ὑγραίνοντα, τεχνείνοντα, τὸ παθόντα. Livius lib. i. Mollirent modo iras, & quibus fors corpora dedisset, darent animos.

79. *Oculos habuit claros ac nitidos.*] Philosopho oculi σιλπνοὶ sunt indicium λαγνείας. Αναφέρεται, inquit, ἐπὶ τῆς ἀλεκτρονίας καὶ κόρακας. Plinius Augusto tribuit oculos glaucos & supra hominem albicantis magnitudinis: quos timiditatis esse indices, Aristoteles ait.

Quibus etiam existimari volebat inesse quiddam divini vigoris.] Eadem scabies Cæsarem titillavit, quem ait Dio voluisse, ut homines existimarent, ὅτι καὶ ἄνθος ὄρας ἀπ' Ἀφροδίτης ἔχει.

Gaudebat, si quis sibi acrius contuenti quasi ad fulgorem solis vultum submitteret. Julianus Cæsaribus: Εἶναι δὲ ἤθελε τὰς βολὰς τῶν ὀμμάτων, ὅποῖός ἐστιν ὁ μέγας Ἥλιος. ἔδενά γὰρ οἱ τῶν πάντων ἀντιβλέπειν ἤξις. pæne ad verbum Suetonii sententiam expressit.

Et scabros.] Scabrities inter vitia dentium. Martianus Capella lib. iii. Protulit quoque limam, ex qua scabros dentes, vitilignesque linguarum & sordes purgabat.

Capillum leniter inflexum.] Est, quem probant physiognomonici inter ἐνδύτριχα & ἐλότριχα. Leniter autem scribi debet, ut in omnibus melioribus libb. Græcum fuerit πρᾶως vel ἡρέμα. in huiusmodi descriptionibus voces frequentes, & apud Sallustium, clemens rumor. non vehemens, ac mediocris.

Subflavum.] Polemo: Τὸ πρῶως ὑπόξανθον εἰς ἐνμάτειαν καὶ ἡμερότητα καὶ εὐτυχίαν τείνει. omnia Augusto competunt eximie: docilitas, mansuetudo, felicitas.

Supercilia conjuncta.] Qui carent intercilio. Græcis συνόφρυνες dicuntur. Latini eam partem etiam glabellam vocant. Martianus Capella lib. ii. Quorum una deosculata Philologia frontem illic, ubi pubem ciliorum discriminat glabella medietas. Aristoteles ista forma homines pronuntiat δυσανίς.

Nasum & a summo eminentiorem.] Hoc initium est nasi aquilini. talem Græci intelligunt, cum dicunt τῆς ῥινὸς τὸ πρὸς τὸ μέτωπον διησθρῶσθαι. Brevius Aristoteles, unde cæteri: Οἱ γρυπὴν ἔχοντες καὶ τῷ μετώπῳ (malim ἀπὸ τῷ μετώπῳ) διηθρωμένην, μεγαλόψυχοι. ἀναφέρεται ἐπὶ τῆς αἰτίας.

Et ab imo deductiorem.] Tenuem, λεπτόν. male interpretes depressum. Aristoteles: Οἱ τὴν ῥινὰ ἄκραν λεπτήν ἔχοντες ὀρνιθώδεις.

Colorem inter aquilum candidumque.] Aquilus color in Glossis exponitur μέλας. si ita esset, poterat parcere verbis & subnigrum colorem dicere. sed non ita est: neque aquilus color proprie est niger (non enim nigrae sunt aquilæ) accedit tamen ad nigredinem, ut is qui veteribus Græcis πέλας dicebatur, unde πέλεια & πελιδνός. talis fere color aquæ præsertim concitatae, quæ poetis μέλαν ὕδωρ dicitur. Color quem

lum candidumque: staturam brevem, (quam tamen Julius Marathus libertus etiam in memoriam ejus quinque pedum & dodrantis fuisse tradit) sed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur: ut nonnisi ex comparatione adstantis alicujus procerioris intelligi posset. Corpore traditur maculoso, dispersis per pectus atque alvum genitivis notis, in modum & ordinem ac numerum stellarum cœlestis Ursæ: sed & callis quibusdam ex prurigine corporis, assiduoque & vehementi strigilis usu, plurifariam concretis, ad impetiginis formam. Coxendice, & femore, & crure sinistro, non perinde valebat, ut sæpe etiam inde claudicaret: sed remedio harenarum atque arundinum confirmabatur.

Dextræ

quem intelligit Suetonius, est, nisi fallor, qualis in iis apparet, quos solis æstus torruit: quos lingua vernacula vocat *bassanez*. Marcellino, *color oblividus*.

T O R R E N T.

Libertus etiam in memoriam ejus.] Justo Lipsio Elector. I. cap. XII. visum emendare, *libertus*, & *a memoria ejus*. Et notum quidem aulæ officium *a memoria*. sed an eo functus hic Marathus? Mihi non liquet. facilius crederem a studiis, vel a libellis, vel a litteris eum fuisse, qui Augusti historiam magno (ut videtur) favore ad æternam ejus memoriam diligentissime scripserit. Qualis & Polybius. Ejusdem mentio & inf. cap. xciv.

80. *Plurifariam contractis.*] Libri quatuor concretis.

Remedio arenarum, atque arundinum.] Libb. vetustissimi *harenarum*, & *arundinum*, unus etiam *herenarum*. Porro os illud, quod femoris caput excipit, & coxa vel coxendix Latine dicitur, Græci *coxion* vocant. Unde *coxias* coxendicis dolor, arthritidis nempe species coxam invadentis. Quo malo qui laborant, Ischiadici etiam a Gellio appellantur lib. IV. cap. xiii. Augustus igitur & ipse id patiens, arenarum atque arundinum remedio utebatur. Sic nimirum & apud Gellium lib. XIX. cap. viii. vir quidam eruditus ab aquæ intercutis morbo liberatus dicitur, quod arenis calentibus esset usus. utrumque enim malum cruditates progenerant, ac proinde calida remedia sunt adhibenda. Et de arena quidem Celsus lib. IV. cap. xxii. *Siccus* (inquit) *calor est* & *arena calida*, & *Laconici*, & *clibani*. Plin. quoque lib. xxxi. cap. vi. *Spuma aquæ affricu verrucas tollit, nec non arena litorum maris, præcipue tenuis, & solibus candens, in medicina est siccandis corporibus hydropicorum, & rheumatismos sentientium*. Plura Aetius lib. III. cap. ix. De arundine vero, quod eundem in medicina usum præstat, & Dioscorid. lib. I. cap. xcvi. Galen. lib. VII. Simpl. medicam, tradiderunt, præsertim de cortice ejus combusto. Quibus adde Plinium lib. xxiv. cap. xi. Sed de his medicos consulamus.

C A S A U B O N.

Julius Marathus libertus etiam in memoriam ejus.] Omnes libb. hic corrupti. non displicet Lipsii conjectura, & *libertus* & *a memoria ejus*. *A memoria*,

nomen officii vel ministerii in aulis Principum & magnatum, etiam Judæorum olim, qui videntur vocasse *hammaxir*, etsi LXX. vertunt *ὑπομνηματογράφος*, & Hieronymus *a commentariis*. Magis tamen aliquanto placet nobis nostra *J. Marathus libertus in memoria vita ejus*. Non dubitamus Julium Marathum de Augusti rebus aliquos scripsisse commentarios, quos auctor vocat *memoriam*: sic fere lib. V. cap. I. *Nec contentus elogium tumulo ejus versibus compositis a se insculpsisse, etiam vitam memoriam prosa oratione composuit*. Bæbius Macer apud Servium: *Hoc etiam Augustus in libro secundo memoria vita sua complexus est*.

Quinque pedum & dodrantis.] Non igitur brevi statura fuit, sed prope justa. vide ad librum sequentem cap. LXVIII. Verum falso hoc scriptum a Maratho fuisse, innuit Suetonii oratio.

Sed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur.] Lego, *aqualitate*. Eginhardus: *Tamen hæc ceterorum membrorum celabat aqualitas*. lib. III. de Tiberio: *Ceteris membris usque ad imos pedes æqualis & congruens*. Ita exprimit auctor Græcas voces *συμμετρία* & *συμμετρος*. Vitruvius Græcos propius imitatus *συμμετρίαν*, *commensum* dicit: A. Gellius aptissime, *membrorum omnium competentiam*.

80. *Genitivis notis.*] *Συμφορίαις συμφορίαις*, ut exponebamus ad Theophrasteos Characteres. Sic *genitiva imago* apud Ovidium.

In modum & ordinem ac numerum stellarum cœlestis Ursæ.] Sidonius Apollinaris in Anthemii panegyrico, has notas draconem potius repræsentasse auctor est:

*Magnus Alexander, nec non Augustus, habentur
Concepti serpente deo, Phœbumque Jovemque
Divisere sibi: namque horum quasi unus
Cinyphia sub Syrte patrem masculis genetricis:
Alter Phœbigenam sese gaudebat haberi
Pæonii jactans Epidauria signa draconis.*

Sed remedio harenarum atque arundinum confirmabatur.] Remedium harenarum varie accipi potest. Vel enim de fomentis calidis affectæ parti admotis. Sunt autem, ait Celsus lib. II. *fomenta calida, milium, sal, harena, quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum*. Vel de ambulatione in alta harena

Dextræ quoque manus digitum salutarem, tam imbecillum interdum sentiebat, ut torpentem contractumque frigore vix cornei circuli supplemento scripturæ admoveret. Questus est & de vesica, cujus dolore, calculis demum per urinam ejectis, levabatur. Gra- 81
ves

harena. Hanc interpretationem amplectuntur eruditissimi viri, etiam medici. Possimus tamen & de volutatione in arena calida, vel etiam litorali aut fluviali accipere. Hujus remedii plurima in libris veterum medicorum mentio: in multis enim morbis eo utebantur. Serenus Samonicus capite de Hydropisi:

Nec non & tepidis convolvēs corpus harenis.

Symmachus contra po. lagram eo se usum scribit: ita enim accipi debent hæc illius verba lib. viii. epist. xlv. *Sed valetudo saucia obstrepit voluntati. Humor enim noxius articulis illapsus, etiam nunc me tenet lectulo, & vix litorali siccitate tenuatur.* Apud Græcos medicos Aëtium, Æginetam, alios, legas multa *περί ψαμμισμού καὶ ψαμμοχασίας*. Talem aliquam vim inesse pulveri palæstrico existimavit Lucanus: videtur enim allusisse ad hoc genus remedii, cum de fabuloso Antæo caneret lib. iv.

Auxilium membris calidas infudit harenas.

Observavimus veteres in exercendo corpore etiam extra morbi necessitatem voluisse se super candente arena, ut corpus ferendo calori assuefacerent: contra ut ad tolerandum frigus præpararent, vel in nive se versabant, vel statuas nive obductas nudi amplexabantur. Laertius de Diogene Cane: *Καὶ θέρων μὲν ἐπὶ ψάμμῃ ξέσῃς ἐκυλινδεῖτο· χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχονισμένους περιλάμβανε πανταχόθεν ἐαυτὸν συνασκών.* Suidas de Antiocho Cilice philosopho Cynico, qui castra Severi Imp. aliquando est secutus: *Ἐπαλγόντας τῆς στρατιῶτας ὑπὸ τῷ πολλῷ ῥίγῃς, ἐπερώνυνεν εἰς τε τὴν χιόνα ῥιπλῶν καὶ ἐν αὐτῇ καλινδόμενος.* Hanc stultam consuetudinem reprehendit gravissimus auctor Epictetus apud Arianum lib. iii. Dissertationum cap. xii. *Τὰ τὰ ἐνεκα δὲ καὶ ἡμᾶς μελετᾷν ἐπὶ σχοινίῳ περιπατεῖν, ἢ φοῖνικα ἰσάνειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; & δαμῶς.* *Remedium arundinum*, quid appellet hoc loco Suetonius, ne medicos quidem, viros eruditione præstantissimos, satis exploratum habere scimus. Equidem non aliud remedium fuisse suspicor, quam cujus Cato meminit cap. clx. & ex Catone Plinius extremo libro xvi.

V A R I O R.

80. *Remedio arenarum atque harundinum.*] *ψαμμισμόν* vocat P. Ægin. l. 3. c. 48. alii *ἀμμοχασίαν*, cum ægroti vel super arenam litoralem marinam fluvialēve sive a sole calentem sive ignitam decumbere, vel in eadem profunda deambulare jubebantur: vel cum corporibus eorum in arena defossis obutisque novam subinde calentem adaggerabant;

quod remedii genus hydropicis ad exorbendas aquositates adhibuerunt Celsus l. iii. c. 21. Dioscor. l. v. c. 167. Aët. t. 3. f. 2. c. 28. & t. i. f. 3. c. 9. Gariop. l. v. c. 11. Plin. l. xxxi. c. 6. *Arena litorum maris præcipue tenuis & solibus ardens in medicina est siccandis corporibus hydropicorum & rheumatismos sentientium.* Augusto, quia rheumatismo ad coxam sinistram tentaretur familiariter, tam ad epotandam fluxionis materiam, quam ad roborandum articulum, laxitate ejus per arenæ vim siccatoriam correctæ, arenationem conduxisse oportuit. Et hoc recte a Persiis animadversum est; sed in *harundinum* remedio *ἀλαοσκοπία* est Lynceorum. Quod enim ad Plinium l. 17. extr. & Catonem c. 160. ubi contra luxata membra carmen, *ἐπεὶ δὲ* verborum barbaricorum, jungendum fissuræ harundinum, *luxum uti excantantes*, nos remittunt, quod remedium *harundinum* fuerit, non videntur percepisse. Excantatio quippe proprie non est remedium, sed magica vi verborum potius apud male credulos quam naturali potestate simplicium experientia ac ratione cognita conficitur. Satiùs igitur fuerit de radice harundinis, quam luxatis & spinæ doloribus ob vim extractoriam mederi, si trita cum aceto illinatur, tradidere Diosc. l. i. c. 115. & Plin. xxiv. c. 11. intelligere. Cum enim destillationes anniversarias & certo tempore recurrentes valetudines expertus sit Augustus, Plinio, Suetonio, Dione, Solino testibus; ob crebriores autem catarrhi ad coxam decubitus & dolorum *ὑποτροπιασμός* articulos adeo debilitari, ut luxetur & excidat os femoris mucoribus supervenientibus, Hipp. 6. aph. 59. constet, medicinam ex arundine trita adplicare locis oblæsis & minitantibus *ἐξάνισσιν* non inconveniebat. Potuit etiam subclaudo ex imbecilli & luxa crure arundo ea ratione remedium expecti, quod *σκινδαλμοί* seu assulæ ejus fissæ manu repositum in sedem suam caput femoris continere aptæ natæ essent, si commode per habenas additas alligarentur; quod corticibus arborum vel lignis excavatis alii præstiterunt. Sane materies harundinum gratissima fabricis & sectiles earum laminæ ad quæcunque liberet opera aptissimæ fuerunt: Plin. l. 16. c. 36. THOMAS REINESIUS Var. Lect. ii. cap. 18.

T O R R E N T.

Digitum salutarem.] Quem & indicem vocamus, pollicis proximum. Tertium vero medium, infamem, impudicum. Quartum medicum, & anularem. Sequitur minimus.

ves & periculosas valetudines per omnem vitam aliquot expertus est: præcipue Cantabria domita, cum etiam distillationibus jecinore vitiato, ad desperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus: auctore Antonio Musa. Quasdam & anniversarias, ac tempore certo recurrentes, experiebatur. Nam sub natalem suum plerumque languebat: & initio veris præcordiorum inflatione tentabatur: austrinis autem tempestatibus gravedine. Quare
82. quasiato corpore, neque frigora neque æstus facile tolerabat. Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subuculæ thorace laneo, & feminalibus, & tibialibus muniebatut: æstate

T O R R E N T.

81. *Auctore Antonio Musa.*] De hoc ante cap. LIX. Corruptus autem est Plinii locus lib. XXIX. cap. I. ubi hanc Musæ curationem refert. Notandumque, quod, cum lib. XIX. cap. VIII. lactuca conservatum Augustum Antonii Musæ prudentia scribat, lib. XVIII. cap. XV. per ervum (inquit) curatum D. Augustum epistolis ipsius memoria exstat. Ervum tamen eodem loco gravedinosum appellat. At morbi omnes Augusti ex distillationibus, & gravedine provenisse videntur.

82. *Quaternis cum pingui toga tunicis.*] Pinguem togam vocat, ut pingues tunicas Martialis. & pingues lacernas Juvenalis. hibernas scilicet crassioresque, quæ frigori melius resistent. Horat. lib. I. Sat. III.

- - - toga, qua defendere frigus

Quamvis crassa queat.

Seneca lib. I. de Benef. de Gratiis loquens, quas Hesiodus veste pellucida depingit: *Inveniam* (inquit) *alium poetam, apud quem præcingantur, ac spissis & Phrygiis prodeant.*

Et subucula thorace laneo.] Subucula, viris feminisque communis, sic dicta est, quod subtus gestetur. Varro. Idem exprimit Horat. Epist. I.

- - - si forte subucula pexa

• *Trita subest tunica.*

Varro item apud Nonium: *Postquam duas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam, & indusium.* Thoracem autem subucula intelligo, quatenus ea pectus tegitur. Male igitur, qui subucula & thorace legunt.

Feminalibus, & tibialibus.] Cum Augustum hieme tantum his usum scribit, clare indicat, reliqua anni parte abstinuisse. Nudis ergo cruribus feminibusque incedebant Romani. Quod etiam ex C. Cæsaris facto constat, quem scribit Suetor. togæ sinum ad ima crura deduxisse, quo honestius caderet.

C A S A U B O N.

81. *Tempore certo recurrentes.*] *Περιοδικὰς νόσους* Græci. Ægineta ad verbum *περιοδίζοντας κατὰ τινὰς καιρὸς*. Philo vero Judæus, simpliciter *περιοδίζοντας νόσους*.

Initio veris præcordiorum inflatione tentabatur.] In-

venio medicos, qui prodiderunt memoriæ Augustum doloribus laterum & thoracis tentatum, mitioris cuiusdam theriacæ usu convaluisse, quam Damocrates apud Galenum in secundo de Antidotis describit: qui postea addit:

Ταύτῃ λέγουσι τὸν Σεβαστὸν ἡδέως

Χρησάμενον ὑγιᾶ γεγονέναι ἐν βραχεῖ χρόνῳ,

Πλευροῖς τε καὶ θώρακι δυσχρησάμενον.

82. *Pingui toga.*] Et Græci *παχὺ ἱμάτιον* hibernum vocant, & non multo aliter *σερεόν*. Porro pingue hic opponitur *λεπλῶ*. nam si in propria significatione accipias, *ἐλασιοπνέα* vestimenta æstate gestari vult Hippocrates: *καθαρὰ* vero hieme, contra apud Trebellium Pollionem Saturninus: *Discumbere milites cum sagis jubet, hieme gravibus, æstate perlucidis.*

Et feminalibus & tibialibus muniebatut.] In vestitu veterum Judæorum, Græcorum & Romanorum nihil tam alienum fuit a nostris moribus, quam quod eorum usum ignoraverint quæ hodie appellamus *femoralia* & *tibialia*. Quod etsi certissimum est, reperias tamen doctos viros, qui aliter sentiant scribantque. Sunt enim qui femoralia cum legunt in libris veterum, & tibialia, non alia fuisse illa putent ab iis quæ nos ita indigitamus. falso & imperite. nam illis vocibus non intelligunt veteres Latini id, quod ipsi putant: sed fascias, quibus antiqui pedes, tibias, crura & femora sive femina involvebant. Nostras braccas non fuisse Græcis Latinisque in usu, eo probamus, quod nulla apud ullum Græcum aut Latinum scriptorem vetustiore exstet eorum mentio, ac ne appellatio quidem nisi barbara. Alterum validissimum est argumentum:

quod in cultu Græcorum & Romanorum, brevior vestis amicti eas partes ostenderent, quæ honeste nominari non possunt: Theophrastus in descriptione hominis inepti: *καὶ ἀναβεβλημένος ἀνὰ τῷ γόνατος καδιζάνει, ὥς τὰ γυμνὰ αὐτῷ φαίνεσθαι*. Similis *ἀσχημοσύνη* eorum, qui vestem vel consulto consilio adducebant, quod *ἀνασύρεσθαι* & *ἀνελκύειν* Græcis dicitur: cuius rei exemplum in eodem libello Theophrasti in descriptione hominis *βδελυρῆς*, quem ait solitum, *ἀνασυράμενον δεῖξαι τὸ αἰδοῖον*: vel imprudentia, quod notavit olim in Philippo rege captivus ejus, cum sub hasta venderetur. præerat auctioni Philippus *ἀνεσφαλμένῳ τῷ χιτῶνι καδήμενος* &c. *ἐν πρεπῶς*, inquit Plutarchus: accessit ad eum captivus, &

monuit, ut vestem demitteret. Μικρὸν, inquit, ille, κατωτέρω τὴν χλαμύδα ποιήσον· ἀσχημονεῖς γὰρ ἔσται καὶ ἡμεῖος. Simile est, quod de Tusco haruspice facite narrat Martialis lib. 111.

*Ipse super virides aras lactantia pronus
Dum refecat cultro colla, premitque manu:
Ingens iratis apparuit hernia sacris.*

Trebellius Pollio de Saturnino tyranno: *Huius insigne est, quod convivio discumbere milites, ne inferiora nudarentur, cum sagis iussit.* Hinc est quod metu talis ἀσχημοσύνης Cæsar in ipso casu cum occideretur, sinum vestis ad ima crura deduxit. Tertium superiori affine argumentum est, quod in mentione τῶν περὶ κοιλιολυσίαν ὄντων, vestis semper κατέλκεσθαι καὶ ἀνέλκεσθαι dicitur: Hebræi honestissime tegere pedes. Herodianus in Macrino: Τὰς ἐσθῆτας τῶν μηρῶν κατέλκειν. cuius loci interpretes non sunt interpretes. Non igitur braccas antiqui noverunt, sed earum loco, ut diximus, fascias, quibus varias corporis partes involvebant. Usus primus harum fasciarum fuit in ægrotis & imbecilibus, a quibus sumserunt postea homines delicati & molles. Horatius:

*- - - ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia.*

Vetus interpres ad illum locum: *Fasciola ornamenta quadam sunt brachiorum, pedum, articulorum, velut vitta.* ita legendum, non *vel vitta*. De cruralibus Quintilianus lib. XI. *Palliolum sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta sola excusare potest valetudo.* Cœperunt Romani his fasciis extra valetudinem uti Ciceronis temporibus. Varro, Cato, vel de liberis educandis: *Mihi puero modica una fuit tunica, & toga, sine fasciis calceamenta, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alveus rarus.* Fascias intelligit pedules, quas Pollux alicubi περιλήματα ποδῶν. De iis Ulpianus lege xxv. Dig. De auro, argento, mundo: *Fascie crurales pedulesque & impilia vestis loco sunt, quia partem corporis vestiunt.* Videntur per ea tempora & crurales ac pedules in frequentiore usu fuisse, quando Jurisconsultus eas numerat inter vestes ordinarias. At Varronis ætate adeo res nova fuit, ut Pompejo ab ejus obrectatoribus inter alia objectum sit, quod fascias gestaret, & quidem cretatas, quorum alterum lascivi hominis indicium, alterum etiam τυραννικόν videri volebant. Cicero ad Atticum lib. 111. *Epicratem (sic Pompejum vocat) suspicor, ut scribis, lascivum fuisse: etenim mihi calige ejus & fascia cretata non placebant.* Valerius Max. lib. vi. *Pompejo candida fascia crus alligatum habenti Favonius, Non refert, inquit, quia in parte corporis sit diadema.* Objicit aperte regni suspicionem, non propter fasciam (falluntur eruditissimi viri, qui id existimant) sed propter talem fasciam, hoc est, candidam. in promptu ratio est: quia

diademata nihil aliud quam candidæ fasciæ erant, ut ad superiorem librum notavimus. Cæterum Pompejus quod fasciam gestaret, solitus id excusare, quasi tegendi ulceris causâ deformis, crus colligaret. Auctor Ammianus Marcellinus lib. xvii. *Objectæ sunt & Clodio fasciæ, sed purpureæ non candidæ: quare nequitia solum id est attributum; suspicione rerum novarum caruit.* Cicero de Haruspicum responsis: *P. Clodius a crocota, a mitra, a muliebribus soleis, purpureisque fasciis, a strophio, a psaltrio, a flagitio, a stupro est factus repente popularis.* Idne est, quod in tragœdia Hippolyto tribuntur Herculi apud Omphalen agenti inter alia nequitia instrumenta & fasciæ crurales:

*Crura distincto religavit auro,
In eo plantas cohibente focco.*

Non dubium mihi est, quin & Græci similiter fascias istas in usu habuerint. pedules illi περιπεζίδας appellarunt, crurales περισκελίδας. quas tamen etiam a puellis fuisse gestatas, ex Menandro annotat Julius Pollux, & ex Horatio nobis constat: ideo Græci poetæ fœminas appellarunt ἐιλίποδας, ἀπὸ τὴν ἰνδυσιν τῶν μηρῶν inquit Pausanias. Alibi docuimus fero veteres calceamentis assuevisse: cum per longa sæcula nudis pedibus, nisi cogeret necessitas, egissent. At posteaquam in frequenti usu calcei cœperunt esse, paulatim etiam pedules atque crurales fasciæ sunt assumptæ. Temporibus Dionis Chrysostomi, qui Trajano imperante vixit, fascias adhuc mediocris fortunæ homines ignorabant. Clarum hoc ex hisce illius verbis in sermone de Tyrannide: *Ἐφ' ὃ τὰς πλαστὰς ὁμοίας εἶναι τοῖς νεογνοῖς βρέφεσι· δεῖσθαι γὰρ αἰεὶ ποτε σπαργάνων.* cum dicit scriptor hic excellens, proprium esse divitum uti hoc genus fasciis, tacite significat, id quod dicebamus. Reperio & Asiaticos fasciis feminalibus usos. De iis enim debet intelligi hic locus Justinii lib. xxxviii. *Mithridates incertum belli timens consilia ad insidias transfert: sollicitatoque juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius inum ventrem pertractanti, ait, Caveret, ne aliud telum inveniret, quam quæreretur.* Nescio tamen, an non sit verius, Mithridatem more multarum gentium barbararum braccas gestasse, quas scriptor Romanus fascias appellet non κυρίως, sed ἀναλόγως: quia Romæ id erant fasciæ, quod alibi braccæ: feminum nempe tegimen & involucrium. sed braccarum usum ita averfati sunt Græci Romanique, ut non sine indignitate referat Ovidius, Ponti accolas quosdam braccas gestasse, cum essent a Græcis oriundi: locus est Trist. lib. v.

*Quos ut non timeas, possis odisse videndo
Pellibus & longa corpora tecta coma.
Hos quoque, qui geniti Graja creduntur ab urbe,
Pro patrio cultu Persica bracca tegit.*

Existi-

Existimabant enim inclementissimi cœli id esse argumentum. Hyginus Poetico astronomico lib. 1. *Hinc intelligimus illic maximum frigus, & in æstivo circulo calorem esse, quod qua terra habitatur, eos videmus, qui proxime sunt arcticon finem, uti braccis, & ejusmodi vestitu vestiri.* Sunt vero alii, qui subligacula apud veteres nostris braccis putent respondere: cum certum sit & subligacula & campestria non aliud fuisse, quam pannum, quo verenda velabant ephebi exercentes, luperci currentes, scenici, athletæ, popæ, coci & alia vilia servitia interministrandum, & cauponum οἱ ἀσελγέστατοι, ut notat Philostratus lib. iv. in vita Apollonii. Sed omnium crassissime errant, qui caligas veterum Romanorum volunt esse nostra hodie femoralia. Legi id nuper in notis viri docti ad Dionis locum hunc lib. XLVIII. Διέσκωντον γὰρ σφῶς ἀλλὰ τε καὶ βελὴν καλλίγαν ἀπὸ τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὑποδημάτων χρήσεως ἀποκαλῶντες. loquitur Dio de militib. qui sua intercessione pacem conciliare studebant Octavium inter & Fulviam, Luciumque Antonium. ait & Antonium & Fulviam irrisui illos habuisse, ut parum dignos Palæmones, qui tantas controversias disceptarent. Propterea cum aliis scommatis ipsos affecisse, tum etiam appellasse per contumeliam *senatum caligatum*, a calceamentorum genere, inquit Dio, quo milites utuntur. Hic sensus est absque dubio superiorum verborum Dionis: in quibus scribo βελὴν καλλίγαν, non καλλίγαν. neque potest hoc loco planius quicquam esse. Caligam fuisse quod Dio ait στρατιωτικὸν ὑπόδημα, id vero hodie ita omnibus notum, ut vix alicui tironi ejus ignorantia veniam arbitrer dandam. Præter alia ejus rei certissima testimonia sexcenta, Capitolinus in explicanda adagione *Caliga Maximini*, apertissime *caligam*, *calciammentum*, & *campagum*, ut voces ejusdem significationis usurpat. mira vero docti illius viri in superioribus Dionis verbis explicandis incuria. Primum vult subligaculis, hoc est, braccis nostris usos esse veteres Romanos: deinde eas braccas censet caligas fuisse appellatas: postremo pronuntiare non veretur, ὑποδήματα non calceos significare, sed ejusmodi femorum tegmen. Putes de alia qua lingua eum loqui, non de Latina & Græca. ita nova effata hæc sunt. Quid? nonne idem Dio Caligulam Imperatorem id nomen invenisse scribit diserte, quod educatus in castris militaribus calceis uteretur, non iis quorum erat in urbe usus? sic enim ille libro LVII. Ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεῖς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῶν ἀσικῶν ἐχρήτο. Quando cœperint Romani braccis uti, obscura quaestio est, neque hujus loci. Nos non dubitamus paullo post Augusti tempora braccis cœpisse assuescere Romanos, qui bella cum Germanis aliisque septemtrionalibus populis gerebant, aut limites imperii in illis oris tuebantur. Inde est quod Alienus Cæcina legatus superioris Germaniæ, braccas gestare etiam Italiam ingres-

sus non erubuit. Tacitus Historiarum libro secundo, cap. 25. *Cacina velut relicta post Alpes savitia ac licentia modesto agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia & colonia in superbiam trahebant: quod versicolore sagulo braccas tegmen barbarum indutus togatos alloqueretur.* Sed diu etiam post hæc tempora ignotum vulgo fuisse Romanis etiam militibus braccarum usum, clare docet locus Trebellii Pollionis, quem ante posuimus. Verum hæc alibi diligentius. postquam igitur Romani usum braccarum partim a Gallis braccatis, partim a Germanis, Gothis aliisque populis septemtrionalibus didicerunt, cœpere nova notione accipi femoralia & tibialia. Isidorus: *Femoralia appellata eo quod femora tegant: ipsa & bracca, quod sint breves & verecunda corporis iis velentur.* Ubi vides acumen grammatici, braccas dici quasi βραχεῖς ἐσθῆτας. Imo vero braccæ sunt βράκη vel βράκια, hoc est, ῥάκη vel ῥάκια. Ita primum Græci Asiatici Persarum ἀναξυρίδας vocarunt: deinde Massilienses Græci vicinorum Gallorum femoralia ita nominarunt: & inde etiam appellata ab iisdem Gallia braccata. *b* in hac voce est ex Æolica dialecto, qua plurimum usos Phocæenses, quorum traduces erant Massilienses, argumento sit vel locorum situs: nam Phocæa Jonicarum urbium extrema in Æolidis confinio sita erat. Diodoro enim Siculo non assentior, qui βράκας vocem Gallicam facere videtur: neque Hesychio scribenti: Βράκκαι αἰγείοι διφθέραι παρὰ Κελτοῖς. In eodem legimus βράκες, ἀναξυρίδες, quasi pluralis hujus singulare esset βράξ, non βράκος, ut ῥάκος: sed id per metaplasum ex licentia poetica. Aut etiam fortasse scribendum βράκεια. idem grammaticus βράκος alibi exponit πολυτελές ἱμάτιον: quo modo accipitur a Theocrito in Colo, οἱ γυναῖκες φορέουσ' ὑδάτινα βράκη. Sed hoc nihil ad eas de quibus agimus braccas, quarum usum cum Græci didicerunt, videntur voce Romana φιμινάλια appellasse. Suidas: Φιμινάλια, ἀναξυρίδες, βράκια. & Hesychius: Ἀναξυρίδες φημινάλια, βράκια βαρβαρικά. Tibialia, quæ nos appellamus, Græci recentiores κερτζεῖα nominabant: quæ vox apud Curopalatam exstat. Sed hæc isto loco nimium multa: nam in commentariis de Re Vestitaria, Deo dante, accuratius ista petraetabimus, & multos multorum auctorum utriusque linguæ locos, ubi fasciarum fit mentio, exponemus atque illustrabimus.

V A R I O R.

82. *Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subucula thorace laneo, &c.] Lege: Subucula, & thorace laneo.* Thorax tunc non nisi inter munimenta pectoris ad ictus repellendos, & ex ære, ferro, & corio, ut lorica. Hoc ergo peculiare in Augusto potavit Tranquillus, quod thorace laneo uteretur

æstate apertis cubiculi foribus, ac sæpe in peristyllo saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo

præter subuculam & tunicas. Frustra Torrentius subuculæ thoracem explicat, quia subucula pectus tegebat. quod ut verum sit, tamen a thorace erat distincta. OCTAV. FERRARIUS.

Cum pingui tunica.] Pingue pro crasso dixit: quomodo Cicero de Divinat. *Pingue & concretum est cælum.* Martialis:

Et pingues tunicas serra secare potest.

Et Juvenalis *pingues lacernas munimenta togæ* dixit. Hujusmodi autem pinguiorem togam fuisse eam, quam lænam Romani appellavere, credibile est. Varro: *Lana, quod de lana multa. duarum enim togarum instar.* MARC. DONATUS.

C A S A U B O N.

Æstate apertis cubiculi foribus.] Ad perflatum æstivum. Celsus lib. I. *Habitare vero adificio lucido, perflatum æstivum, hibernum solem habente.*

In peristyllo.] In atrii parte, quam e re peristylum dicebant. vide, quæ notamus supra de *Atrio libertatis.*

Saliente aqua.] Statius Papinius de Tiburtio Vopisci:

An picturata lucentia marmora vena

Mirer? an emissas per cuncta cubilia lymphas?

Idem in epithalamio Violantillæ:

Excludunt radios sylvis decussa vetustis.

Frigora: perspicui vivunt in marmore fontes.

Simili artificio & theatra refrigerarunt: ejusque rei primus auctor Pompejus Magnus, Valerius Maximus lib. II. Cn. *Pompejus ante omnes, aqua per semitas decursu æstivum minuit fervorem.* Eo etiam spectat Circi irrigatio, de qua Frontinus de Aquæductibus: *Quantopere cura esset, ne quis violaret ductus, aquamve non concessam derivare auderet, cum ex multis apparere potest, tum ex hoc, quod Circus maximus ne diebus quidem ludorum Circensium, nisi adilium aut censorum permissu irrigabatur.* Transiit hoc omne artificio Plinius Secundus in hippodromum, quem habuit in Tusculano suo, ut hæc ejus declarant: *E stibadio aqua velut expressa cubantium pondere, sipunculis effluit, cavato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, atque ita occulte temperatur, ut impleat, nec redundet.*

Atque etiam ventilante aliquo cubabat.] Quia lecti veterum non erant vulgo ut nostri pannis oppansis clausi, ideo moris fuit ditioribus, ut quando meridiano somnum maxime captarent, adstans aliquis ventulum faceret: simul refrigerandi causa, & muscarum ac culicum abigendorum. Terentius:

Cæpe hoc flabellum & ventulum huic sic facito.

Poeta Epigrammatarius:

Ῥιπίζων ἐν ὕπνοις Δημήτριος Ἀρτεμιδώρων

τὴν λεπλὴν, ἐκ τοῦ δώματος ἐξέβαλεν.

& sæpe Nonnus in Dionysiis. Claudianus in Europium lib. III.

Et cum se rapido fessam projecerat æstu,

Patricius roseis pavonum ventilat alis:

erant enim flabella elegantiorum sive muscaria, pavonina, ut etiam Martialis indicat. Propertius:

Et modo pavonis cauda flabella superba.

tenuioribus pro flabellis caudæ erant bubulæ, ut ex eodem Martiale notum & Æliano lib. xv. cap. xiv. interdum agitatio manus pro flabello erat. Gregorius Nazianz. De largiendo mendicis, describens divitis accumbentis apparatus: *Δεῖ δὲ ἡμῖν τὰς ὑπὲρ κεφαλῆς ἀνεμὸν ταῖς ῥιπίσι σοφισζομένας, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὐραῖς τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας.* Ex Aristophanis Equitibus potest colligi, corollam myrteam aut simile quid Athenis flabelli usum præstitisse. Ut plurimum flabella erant e pennis inter se colligatis in unum fasciculum. quare elegantissimus poeta Euripides appellat *εὐπαγῆ κύκλον πτερίνον, circulum*, id est, *fascem plumeum bene compactum.* & notat ibi morem esse barbaricum a Phrygia ad Græcos allatum. Poetæ verba sunt in Orestæ:

Φρυγίοις ἔπαχον, Φρυγίοισι νόμοις,

Παρὰ βόσρυχον αὐρὰν αὐρὰν

Ἑλένας Ἑλένας εὐπαγῆ κύκλῳ,

Πτερίνῳ πρὸ παρθίδος αἵστων

Βαρβαροῖσι νόμοισι.

Plura de his Athenæus. postea vero quam lectos velis obtegere coeperunt, ventilationis mos desiit. Paulus Silentarius epigrammate *εἰς κανωπεῶνα.*

Ὑπνῶ δ' ἀστυφέλικτον ἄγω χάριν ἄλλὰ καὶ αὐτὰς
Δμῶας μοσσόθεν ῥύομαι ἀτμινίης.

Loquitur ipse κανωπεῶν, qui erat lecto oppansus, & ait se fungi vicem servi ventulum facientis. Primus Romanis usus fuit conopeorum ad ægrotos & foetas mulieres, ut ex Varrone constat de Re Rustica libro II. cap. x. Porro qui molliores erant, præsertim autem virgines delicatæ, iis non cubantibus tantum ventilatores aderant, sed etiam incedentibus per urbem servi cum flabellis simul & umbellis latus cingebant. Dionys. Hal. lib. VII. *Ἡκολοῦθον τε αὐτοῖς τὰ διδασκαλεῖα τῶν ὀρχηστῶν καὶ αὐλητῶν, καὶ τῶν παραπλησίων τῆτοις μαστοκολάκων, παραπορευόμεναι παιδαγωγοὶ γυναῖκες σκιάδια καὶ ῥιπίδας κομίζεσθαι.* Claudianus jam dicto libro:

- - - flabella perosi

Aspirant trabeis. Jam non umbracula gestant.

Virginibus, Latias ausi vibrare secures.

De antiquitate hujus τρυφῆς possumus conjecturam facere, cum e versiculis Euripidis, quos supra descripsimus, tum ex argumento ejus tumuli a Nicia vetustissimo pictore depicti: quem non penicillo, sed stylo expressit Pausanias in Achaicis: ubi inter alia sic scriptum: *Θρόνος τε ἐλέφαντος καὶ γυνὴ νέα καὶ εὐδὲς εὐέχουσα ἐπὶ τῷ θρόνῳ. Τεράπαινα δὲ αὐτῇ προέστηκε σκιάδιον.*

aliquo cubabat. Solis vero ne hiberni quidem patiens, domi quoque non nisi petasatus sub divo spatiabatur. Itinera lectica, & noctibus fere, eaque lenta ac minutata faciebat, ut Præneste vel Tibur biduo procederet. Ac si quo pervenire mari posset, potius navigabat. Verum tantam infirmitatem magna cura tuebatur, in primis lavandi raritate. Ungebatur enim sæpius, & sudabat ad flammam: deinde perfundebatur egelida aqua vel sole multo calefacta. At quoties nervorum causa marinis

Albu-

σκιάδιον φέρουσα. Anacreon hymnis in Artemonem illum delicatum, qui περιφόρητος est dictus:

παῖς κύκης
Καὶ σκιαδίσκην ἐλίσσαντίνης
Φορεῖ γυναιξὶν αὐτῶς.

Exposuimus pluribus hunc antiquorum morem: cuius ignorantia Plutarchi interpretes hunc illius locum corruerunt in libello, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. "Ενιοὶ τὸν Ἡρακλέα παίζοντες ἔκ' ἐν γράφῃσιν ἐν Ὀμφάλῃς κροκωτοφόρον, ἐνδιδόντα Λυδαῖς θεραπαινίδι ῥιπίζειν καὶ παραπλέκειν ἑαυτὸν. Mens auctoris clara: *Herculem*, inquit, *male quidam pingunt apud Omphalem muliebri palla vestitum*, & *Lydis ancillulis se permittentem ventilandum comendandumque*. At docti viri consentiunt emendandum esse ῥιπίζειν. an quia sandalio caput Herculi committigatum fuisse ab Omphale Gnatho Terentianus ipso docuerat? Speciosa ratio, sed prorsus tamen falsa: nam omnino ῥιπίζειν legi debet, ut omnes libri habent. In verbis Plutarchi ἐνδιδόναι παραπλέκειν ἑαυτὸν, est quod de eodemque Hercule ait Seneca in Hippolyto:

Passus aptari digitis smaragdos,
Et dari legem rudibus capillis.

Malim etiam ἐνδιδόντα scribere: ita enim potius auctores loquuntur. Philostratus in Timocrate: "Εκδεδωκὼς ἑαυτὸν πίτῃ καὶ παρατιλτρίαις. Athenæus: "Εκδὲς ἑαυτὸν ἔρωσιν ἀλογίσοις. alii παραδιδόναι. Plato in Phædone: Παραδιδόναι ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτὸν.

T O R R E N T.

Petasatus sub dio.] Vetustissimus codex *sub divo*, ut semper, quanquam *subdiales ambulationes* & *subdialia pavimenta* dicimus.

Ungebatur etiam sæpius, sud.] Libri quatuor, *Ungebatur enim sæpius, & sudabat ad flammam*. optime, ut raro balneis, sæpius vero sicco calore usum significet Augustum. Vide Celsum lib. 11. cap. xvii.

Egelida aqua, vel sole multo calefacta.] Libri duo *tepefacta*. Egelidam autem intelligo, quæ neque frigida, neque calida sit.

Marinis Albulisque calidis.] Atqui Albulæ, quas hodieque in agro Tiburtino cernimus, suapte natura calidæ sunt, ut puta sulfureæ. Martial. lib. 1. Epigr. xiii:

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque sulfureis Albula sumat aquis.
& Statius lib. 1. Silv. 111.
Illic sulfureos cupit Albula mergere crines.

Plura Strabo lib. v. & Plin. lib. xxxi. cap. vi ubi *egelidas* vocat, cum Cutiliæ in Sabinis gelidissimæ sint. Inani igitur epitheto utitur Sueton. Albulis enim dixisse sufficeret. Lego itaque, *marinis calidis, Albulisque*. de marina enim aqua sic Plin. loco jam citato: *Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad nervorum dolores. Ferruminant & fracturas, ossaque contusa, item corpora siccant. Quæ de causa & frigido mari utuntur*. Vides marinam aquam simpliciter siccare, sed cum calefacta est maxime prodesse nervis? Quod cum medici omnes tradant, non dubito, quin eo quo jam dixi modo Sueton. scripserit. Nisi Albulis alio forte quam quo oriuntur loco, usus fuerit Augustus. nam tunc calefactas oportuit. Nero certe in domo illa aurea balneas marinis, & Albulis fluentes aquis instituit, Ner. cap. xxxi. Martial. autem lib. 1. Epigr. cxi. *laudatas* vocat Albulas, ob insignem medendi usum.

C A S A U B O N.

Ut Præneste vel Tibur biduo procederet.] Hac ratione stadia centum indies, vel passuum circiter octo millia conficiebat: nam Præneste stad. cc. Roma distat, nec multo minus Tibur.

In primis lavandi raritate.] Celsus, alique veteres medici, ita faciendum præcipiunt iis, qui nervorum dolore laborant, ut Augustus. Nunquam autem fere difficilius obsequentes ægrotos habuere olim medici, quam ubi imperata erat balneorum abstinentia, ut ipsorum libri testantur: quæ causa est, cur hoc Suetonius notet. Persius contra de ægro intemperante:

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.

Et apud Græcos θερμολασίαι inter argumenta vitæ dissolutæ ponuntur.

Ungebatur enim sæpius.] Minus recte quidam libb. *ungebatur etiam*. Indicat Augustum sæpius usum ξηραλοιφίαις & assiduis sudationibus.

Perfundebatur egelida aqua.] Cellæ tepidariæ folio infidebat, & tepida perfundebatur. *Perfundi aqua* Hippocrati dicitur, περικλύδην λένειν. Nihil hoc pertinet ad eam capitis perfusionem aqua frigida, quam tot locis tam diligenter commendat Celsus: nam huic loco ex iis potius lux danda est, quæ scribit idem Celsus lib. 1v. cap. xxiv. *Debet, si podagra est, interpositis temporibus exiguis, invicem modo ingredi, tum antequam cibum capiat, sine balneo loco calido leniter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida*

Albulisque calidis utendum esset, contentus hoc erat, ut insidens ligneo folio, quod ipse Hispanico verbo *duretam* vocabat, manus ac pedes alternis jactaret. Exercitationes campestris equorum & armorum statim post civilia bella omisit: & ad pilam primo folliculumque transiit: mox nihil aliud quam vectabatur & deambulabat, ita ut in extremis spatiis subsultim decurreret, sestertio vel lodicula involutus. Animi laxandi

egelida, deinde cibum sumere. Omnia hæc ita Augustus, ut narrat Suetonius.

Quoties nervorum caussa, marinis Albulisque calidis utendum esset. Celsus: Si tumor nullus est, calidis fomentis opus est: aquam marinam vel muriam duram fervere oportet: deinde in pelvim conjicere, & cum jam homo pati potest, pedes demittere.

T O R R E N T.

Ligneo folio. Solium, ni fallor, balneare intelligit, quo nobiles mulieres Romanæ ad luxum etiam argenteo utebantur. Usi sunt autem eo vocabulo Cato, Plinius, Celsus, Martialis.

83. *Ad pilam folliculumque.* Non quod follis pila non sit, sic loquitur, sed cum pilam absolute dicimus, pusilla illa intelligitur, de cujus ludo Galen. scripsit. Ostendit autem, Augustum modicis exercitationibus usum, nam de folle Martialis.

- - - mitis mihi convenit atas,

Folle decet pueros ludere, folle senes.

Campestris vero exercitationes appellat, quæ in campo Martio fiebant, ut Ner. cap. x. Plura ad Horat. lib. i. Od. viii.

Sestertio vel lodicula. Sestercula legit Beroaldus, quam vestem Suidas ait esse Imperatoriam. Quasi vero Imperatoriis vestibus, & quidem curriculo se exercens, usus fuerit Augustus. Putat etiam *xysto* pro sestertio legi posse, quæ vestis est viris ac feminis communis. Mihi, donec aliquid occurrat melius, Turnebi Adversar. iii. cap. xviii. expositio placet, ut vestis sit duum in omnem partem pedum & semissis, qualis nimirum exercitio apta est. Liber unus habet *sextercitio*.

C A S A U B O N.

Insidens ligneo folio. Hæc sunt Augusti lautitiæ: at illis temporibus etiam ex argento fiebant folia balnearum. Plinius lib. xxxiii. cap. xii.

83. *Ad pilam primo folliculumque transiit.* Ita ut paullo antequam lavaret, pila se exerceret, vel folle: nam ea fere hora erat hujusmodi exercitationum campestrium. Martialis lib. vii. ad Atticum:

*Non pila, non follis, non te paganica thermis
Preparat, aut nudi stipitis ictus hebes.*

Pilam ἀπλῶς cum dicant Romani, ut multis locis Martialis, quin trigonalis intelligatur, dubium non est: de ea videtur & Suetonius sentire.

Ita ut in extremis spatiis subsultim decurreret. Hoc est, cum levi saltatione curreret: idque ex præ-

cepto medicorum dubio procul. nam veterum Asclepiadarum divina solertia, quæ ambulatio cuique morbo conveniret, subtilissime vestigaverat. Itaque alium jubebant per plana, alium per clivosa, alium brevioribus spatiis, alium longioribus ambulare: quosdam contento cursu, quosdam leni, nonnullos subsiliendo: sic ut duo vel tria exercitationis genera miscerent, ambulationem, cursum, saltum. Hujus porro (saltum dico) species multæ: in longum, in alium, saliaris sive *fullonius*, ut Seneca appellat epistola xv. Erant & aliæ pæne innumeræ ambulationum species, quarum Hippocrates secundo & tertio de Diæta, Oribasius lib. vi. aliique medici passim meminerunt.

Sestertio vel lodicula involutus. Qui in campo se vel gymnasio exercebant, cætera nudi, τὴν αἰδῶ campestri tegebant: aut si corpore infirmiore erant, gaufapam vel pallam, vel lodiculam, vel sabana sumebant. Itaque plurimus horum usus fuit in gymnasiis & balneis: sic apud Petronium Trimalchio involutus coccina gaufapa lecticæ imponitur post curatum in balneo corpus. Et Seneca epistola lxxxv. *psychrolutes gaufapatus* dicitur, qui aqua exiens post natationem gaufapa se involvebat. In libris medicorum multa hujus moris est mentio: qui etiam docent, in eum usum adhiberi solitas vestes potissimum ἀγνάπης, quæ fullonis arte non essent politæ. Galenus tertio Commentario in Περὶ διαίτης ὁξέων νόσ. Hippocratis: Οὐδὲ οἱ νῦν ἰατροὶ χρῶνται σελεγγίσιν ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ὅ μιν ἔδεδόγγω, ἀλλ' ἐνεκίττειν αὐτὰς μετὰ τὸ λαστρὸν εἰς ὁδόν. οἱ δὲ εἰς ἱμάτια, καὶ μάλιστα γὰρ τὰ ἀγνάπια περισέλλασσι πάντα χρόνον, ὥς ἰδρῶσι πλεῖστον. Fuere in hunc usum lintheamina quædam dicta posterioribus Hebræis, Græcis, ac Latinis *sabana*. Ad hunc igitur modum Augustus dum se exercet, corpus lodicula tegit aut *segestri*. ita enim legendum esse vel *segestro*, assentior phœnici quondam Jurisconsultorum Jacobo Cujacio. nam quidquid ad explicandam vulgatam lectionem *sestertio* hætenus docti attulerunt, ea partim incerta sunt, partim etiam inepta. Lodix & segestre junguntur, quia pertinent ambo ad lectorum supellectilem. In itinere faciendo cum lecti olim essent circumferendi, ut monebamur ad Theophrastum, beatioribus gestabantur culcitæ, vel pro culcitis tapetes, Synesius epist. lxi. Δαπίδα μεγάλην τῶν Αἰγυπτίων εἶχον ὡς ὑποδεδωσθαι σρωμνῇ, ἀλλ' οἷαν αὐτὴν εἶναι καὶ μόνην σρωμνῇ, Ἀσέριος ὁ ταχυγράφος ἰδὼν ἤτησε παρ' ἡμῶν, ὅτι νῦν καὶ μετὰ τῶν μεγάλων ἀρχείων ἔδει καθεύδειν. ταύτην ὑπεσχό-

laxandi caussa modo piscabatur hamo, modo talis, aut ocellatis, nucibusque ludebat cum

σχόμεν ἐξιδὼν ἀπολείψειν αὐτῷ δῶρον. ὃ γὰρ ἦν πρὸς τὴν Θρακῶν χιόνα παρακαλλόμενον, τοιαῦτα χαρίζεσθαι. pauperibus culcitarum sive tapetum usum præbebant segestria. quæ propterea Lucilius inter viæ instrumenta refert:

Penula, si quæris, canteriu', servu', segestre, Utilius mihi quam sapiens.

Plutarchus Crasso, de Alexandro philosopho in comitatu Crassi: 'Οὐκ ἦν ἀποφύνασθαι ραδίως, πότερον προσήλθεν αὐτῷ πένεσρος, ἢ προσελθὼν ἐγίνετο, μόνος δ' ἔν αὐτῷ διὰ φίλων αὐτῷ συναποδημῶν σέγασρον ἐλάμβανεν εἰς τὴν ὁδόν, καὶ τῷ ἐπαγελθῶν ἀπηγεῖτο. Φεῦ τῆς ὑπομονῆς. Errant docti, qui putant σέγασρον isto Plutarchi loco lecticam significare, & Varronis auctoritate male suum interpretamentum timentur. Glossarium: *Segestrum*, σέγασρον, τεράδερμον: lego, σεγάδερμον. nam plane *segestrum* est σέγασρις διφθέρα, vel teges, ut indicat Varro: tegetem autem pro culcita fuisse usurpatam a pauperibus ad Theophrastum notamus. quam etiam ad rem usos esse veteres non dubito illis Gallicis sagis, quæ in octavo libro Polyæni vocantur σισύραι Γαλατικαί. Scribit eruditissimus Cujacius in Observationibus segastria, Suidæ dici *egesta*: fierique eo auctore, ἐξ αἰγείων τριχῶν τῶν λεγομένων Κιλικίων. Atqui Suidæ ἐγεςα, vel ἄγεςα, ut ipse notat, segestria non significat, verum aggerem. ita enim Græci vocem illam Latinam enuntiant. Neque ἐγεςα ex pilis caprinis fieri unquam dixit Suidas, sed hoc potius, pluteo, quem sic describit, tegi eos qui aggerem faciant. quod ex Latinis scriptoribus satis certum est.

V A R I O R.

Albulisque calidis.] Albulæ aquæ sulfureæ, ergo & calidæ. Nullæ enim sulfureæ nisi calentes. Quod experientia ubique terrarum ostendit, & res ipsa docet. Martialis:

Canaque sulfureis Albula fumet aquis.

Crudas tamen alio loco idem appellat: *Crudarum nebula quod Albularum.* Quæ appellatio videtur calori non suffragari. Plinius lib. xxxi. cap. ii. *Albula aqua vulneribus medentur. Egelida hæ, sed Cutilia in Sabinis gelidissima.* Vox *egelidum* & pro tepido ponitur, & pro frigido. Utroque sensu usurpavit Ovidius hoc versu:

Igelidum Boream, egelidumque Notum.

Notus tepidus, frigidus boreas, uterque egelidus, si egelidus utrumque significat. Clare Strabo gelidas facit Albulas. Plures ibi fontes esse ait hoc nomine. Fortasse an alii ex his frigidi, alii tepidi. Non possum aliter conciliare. SALMASIUS.

83. *Sestertio vel lodicula involutus.*] Bene emendavit Cujacius Observat. xiii. 13. *segestrio*. quid autem sit *segestre*, vel *segestrum*, docet Varro & ex eo Sca-

liger. Varro de Vita P. R. Hoc, quod injicitur, *toral* dicitur: *lecticam*, qui involuebant, *segestria* appellabant. De segestri Lucilius:

Penula, si quæris, canteriu', servu', segestre, Utilius mihi quam sapiens.

Erat enim teges, quæ à segetibus (ut vult Varro) quod ex eis fieret, dicta fuit. Postea factam esse ex pellibus, testatur Plautus apud Porphyriionem. Certe σέγασρον pelles significat. Et nostrum *dormio* ἀπὸ τῶν δερμάτων. nam *dormio* veteres dicebant. Jos. SCAL.

T O R R E N T.

Talis, aut ocellatis.] Libri nostri *occellatis*, & *ocillatis*, unus etiam *ocellatis*. quod postremum amplectitur Turneb. Adversar. iii. cap. xviii. eo enim usus Varro apud Nonium in *Margaritum*. Johannes Brodæus Miscel. lib. iv. cap. vii. *offillis*, vel *officulis* legit, ut ludus ille significetur, quem Græci ὀσομαχίαν vocant, de quo Anson. præfatione Eidylli quod Cento inscribitur. Alii *oscillis* malunt. de quo ludo Festus, Macrob. Serv. etiam in illud Virgilii i. Georg.

Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

Ego ob Varronis, quem dixi, locum, & librorum consensum *occellatis* retineo, & pro globulis accipio, quibus nunc quoque omnibus in provinciis puellæ ludunt; nam de nucibus quæ sic vocentur, non placet. Talos vero, nuceſque, notissimam ludi puerilis materiam, refert etiam Horat. lib. ii. Sat. iii.

--- te talos, Aule, nuceſque

Ferre sinu laxo, donare, & ludere vidi.

C A S A U B O N.

Talis aut ocellatis nucibusque ludebat.] Hæ fuerunt pueris olim consuetæ lusiones: estque talorum παιδια cuius hic fit mentio, alia longe ab ea, de qua dictum ante. *Ocellatis* autem legendum, ut habent omnes meliores libb. non *oscillatis*: quam lectionem qui defendunt, suam rerum antiquarum ἐκ ἐμπειρίαν satis produnt. Nam prorsus ratione omni caret illa lectio, neque defendi prudenter potest. Frustra etiam doctissimus Brodæus fuit, cum *officulis* legi voluit: neque enim ulla fuit apud veteres ὀσομαχία, ut ipse putavit, inductus loco Aufonii corrupto. *Ocellata* sunt, & hic & apud Varronem, globuli vel lapidei vel eburnei, vel ex alia qua materia, quibus olim puellæ ludebant, ut nunc quoque fit. Ovidius x. Metamorphoseon:

--- modo grata puellis

Munera fert illi conchas, teretesque lapillos.

Græci καλολαίγγας appellant. Joannes Tzetzes Chiliade lib. vii. Λεῖται λιθοὶ σιληπιοτάται καὶ μέλαιναι εἰς ἀκρον καλολαίγγην, αἷς παίζουσιν αἱ κόραι. *Ocellata* autem dicta, quod ocellum referrent: sicut *oculati* *circuli*

cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat, præcipue Mauros & Syros. Nam pumilos, atque distortos, & omnes generis ejusdem, ut ludibria

circuli apud Solinum. Beroaldus auctor est, repertum esse in vetustissimo codice, *castellatis nucibus ludebant*, quod genus lusionis ex veteri consuetudine pueri nostri hodieque usurpant. Ovidius:

Quatuor in nucibus non amplius alea tota est:

Cum sibi suppositis additur una tribus.

Atilia castella, quæ solitus de pomis componere Galienus Imperator, referente Pollione, nihil cum hac lusione puerili commune habuerunt.

T O R R E N T.

Garrulitate amabiles.] Hujusmodi puerorum apud Romanos usum ostendit etiam Seneca his verbis: *Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuiunt, & sub magistro habent qui probra immeditata effundant.* Exemplum P. Syri apud Macrobius lib. II. cap. VII. Adde Domitiani puerulum, de quo Sueton. Domit. cap. IV.

Pumilos.] MSS. codices *pumilos*, ut & Papinius lib. I. Silv. *Hic audax subit ordo pumilorum.* Alii fere *pumiliones* vocant non solum in hominibus, sed & ceteris animantibus. Vide Gellium lib. XIX. cap. XIII. & Fulgentium de Prisco Sermonem, qui *pumilos* & *pumilos* (utrumque enim in codicibus MSS. reperi) molles & enerves dici tradidit.

C A S A U B O N.

Cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat, præcipue Mauros & Syros.] Mos fuit veterum Romanorum studiose conquirendi pueros minutos & procaces, atque ut Suetonius ait, *garrulitate ipsa amabiles.* Istos Latini *delicias* vocant, non quos nequissimi Græci *παιδικά*. non enim idem sunt *puer delicatus* & *delicia*: etsi interdum confundi has voces non negaverim. Talem habuit Augustus *Sarmentum*. Plutarchus in Antonio: *O δὲ Ζαρμίντος ἦν τῶν Καίσαρος παγνίων παιδάριον, ὃ δὴ λέγεται Ῥωμαῖοι καλεῖσθαι.* Appellat *παιδάριον* ut Suetonius *pueros minutos*. Apud Jeremiam prophetam cap. XXXI. *Feled schahaschuhim*, Hieronymus vertit, *puer delicatus*. Græci *παιδίον ἐντροφῶν*. Videaturque propheta *delicias* hoc genus alludere. fortasse etiam Salomon Proverb. cap. VII. commate trigesimo & sequenti. In antiquis plerisque lapidibus *DELICIAE* & *DELICIUM* ita accipere malim. Statius Epicedio in filium:

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces

Delicias, doctumque sui convivium Nili

Infantem, lingua simium, salibusque protervum
Dilexi.

De his loquitur Seneca lib. II. de Tranquillitate vi-

tæ: *Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuiunt & sub magistro habent, qui probra meditate effundant: nec has contumelias, sed argutias.* Matronæ nobiles his solitæ otium suum oblectare. Dio lib. LVIII. de nuptiis Augusti & Liviae loquens, *παιδίον τι τῶν ψιδύρων, δια αἱ γυναῖκες γυμνά, ὥς πλήθει, ἀθύρσθαι τρέφουσι.* Quod ait Dio nudos solitos haberi, intellige nudos a veste: nam alias multo auro geminisque exornabantur. Herodianus in Commodio: *Ἦν δὲ καὶ παιδίον πάνυ νήπιον, τῶν δὲ τῶν γυμνῶν μὲν ἐστῆτος, χρυσῶν δὲ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένον, οἷς αἰεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες.* paullo mox appellat *παιδίον ἀθύρον*. Philostratus in Sophistis *παιδία ψελλιζόμενα*: unde intelligas etiam inter viros eruditos hujusmodi delicias esse versatas. Locus est in Herode. Nicetas de Isacio Angelo scribit, solitum eum *ἐγερσιγέλωσιν ἀνδρωπίστοις συμπαραθύρειν*, vel de pueris minutis istis, vel de nanis sentiens. Excelluisse autem garrulitate pueros Syros, Alexandrinos, & Mauros, ex Luciano, Petronio, Martiale, Statio Papinio & aliis notum. Lucianus scribit hos ab Alexandrinis *πήχεις* fuisse vocitatos, in *Ῥητόρων διδασκ.* Philostratus in Nili imagine: *Περὶ τὸν Νεῖλον οἱ πήχεις, παιδία σύμμετρα τῷ ὀνόματι. Pumilos pueros vix cubitum altos, e re cubitos vocarunt.* Athenæus libro III. *σπερμολόγια παιδάρια* eleganter.

Nam pumilos.] Inter ministeria magnatum nani & nanæ semper fuerunt: etiam Augusti, licet contrarium affirmare videatur Suetonius. fuit enim in ejus domo Conopas ille minimus homo, duorum pedum & palmi, Juliae neptis cura & amor. Plinius lib. VII. cap. XVI. Græci ista *ἀνδρωπάρια μικρά* vocant *νάνας* & *σκωπαίης* ac *σίλπωνας*. Fuerunt autem *pumili* non solum natura, sed & cura atque institutione. Mangones enim, ut efficerent nanos, conclusos alebant in arca pueros & fasciis revinctos. Longinus in doctissimo *περὶ ὕψους* libello: *Τὰ γλωττόκομα ἐν οἷς οἱ πυγμαῖοι νάνοι τρέφονται, ὃ μόνον καλύει τῶν ἐγκεκλεισμένων τὰς αὐξήσεις, ἀλλὰ καὶ συνάγει διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμόν.* Nanos & nanas aula ejecit Alexander Severus.

Distortos & omnes generis ejusdem, ut ludibria natura malique ominis abhorrebat.] Nihil perversius corrupto luxuria homine. Romani ministeria & pædagogia soliti habere forma exquisitissima: postea luxus invexit consuetudinem quærendi distortos & quocunque modo prodigiosis corporibus insignes. Hi maxime placebant & in pretio erant. Quintilianus Declamat. CCXCVIII. *Habent hoc quoque delicia divitum, malunt querere omnia contra naturam. Gratus est ille debilitate, ille ipsa infelicitate distorti corporis placet: alter emitur, quia alieni coloris est. Hec,*

84 dibria naturæ malique ominis, abhorrebat. Eloquentiam studiaque liberalia ab ætate prima & cupide & laboriosissime exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse & scripsisse & declamasse quotidie traditur. Nam deinceps neque in senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus est umquam, nisi meditata & composita oratione: quamvis non deficeretur ad subita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia. Sermones quoque cum singulis, etiam cum Livia sua graviores, nonnisi in scriptis, & e libello habebat: ne plus minusve loqueretur ex tempore. Pronuntiabat dulci & proprio quodam oris sono: dabatque assidue phonasco operam: sed nonnumquam infirmatis faucibus, præconis voce ad
85 populum concionatus est. Multa varii generis prosa oratione composuit, ex quibus nonnulla

ut res est, accessit nova elegantia, inter perversas delicias habere rusticum. Ridiculum hoc, quod durus, quod inhabilis. Quintilianus item Institut. lib. II. cap. v. Illa quæ utcumque deflexa sunt, tanquam exquisitiora miramur: non aliter quam distortis, & quocumque modo prodigiosis corporibus apud quosdam majus est pretium, quam iis quæ nihil ex communis habitus bonis perdiderunt. Talis ille puerulus portentoso parvoque capite, quem Domitianus coccinatum solitus secum circumducere, teste Tranquillo. Clemens Alexandrinus de sui temporis mulieribus: Ἀλλ' αἴγε ἀσειότεραι τῶν, ὅρνευς Ἰνδικῆς καὶ ταῦνας Μηδικῆς ἐκτρέφουσι, καὶ συνανακλίνονται τοῖς φοβοῖς παίζουσαι, σικίννοις τέρατι γαννύμεναι καὶ τὸν μὲν Θεοσίτην ἀκῆσαι γελαῶσιν. αὐταὶ δὲ πολυτιμῆτες ἀνέμεναι Θεοσίτας, ἐκ ἐπ' ἀνδράσιν ὁμοζύγοις, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνοις ἀυχῶσιν, ἃ δὲ ἄχθος ἐστὶ γῆς. Appellatione distortorum continentur, me quidem interprete, & spadones. Ammianus Marcellinus lib. XIV. describens comitatum matronarum Romanarum: Postrema multitudo spadonum a senibus in pueros desinens, coloris obliuidi, distortaque lineamentorum compage deformis. Cyrillus istis τερατόμορφα πρόσωπα tribuit apud Suidam, in Σπάδων. Istis vero naturæ ludibriis, ἀνδρώποις ἐκ ἀνδρώποις, ut appellantur ab Athenæo, affines sunt fatui, quos jam olim procures domi alere soliti, sapientibus eo nomine reprehensi. Seneca epistola L. Harpasten uxoris meæ fatuam scis hereditarium onus in domo mea remansisse. Ipse enim aversissimus ab istis prodigiis sum. Talis ille Denderis, de quo Cedrenus in rebus Theophili Imperatoris. Beatus Chrysostomus in priorem ad Timotheum paucis verbis omnes istas divitum delicias complexus. Οἱ μὲν, αἶν, πόρναις διδάσκουσιν, οἱ δὲ παρασίτοις, οἱ δὲ κόλαξιν, οἱ δὲ τέρασι, καὶ μωροῖς καὶ νάνοις. καὶ γὰρ τὰ φύσεως ἀμαρτήματα ταῦτα φέρουσιν εἰς τέρψιν. vocat τέρατα, quos Augustus mali ominis: & naturæ peccata illi, quæ Augusto ludibria. Vide eundem Patrem in eam ad Timotheum homilia XVII.

T O R R E N T.

84. Cupide & laboriosissime.] Melius libri vet. & cupide, & labor.

Non deficeret.] Malim deficeretur.

In ediscendo.] Liber opt. ediscendo, & mox pro in scriptis, scriptis, expuncta utrobique præpositione. hujusmodi enim particulæ omissæ tametsi adferunt obscuritatis aliquid, augent gratiam. Inf. cap. LXXXVI.

C A S A U E O N.

84. Nisi meditata & composita oratione & quidem de scripto fere.] Vide Dionis lib. LIII. initio.

Quamvis non deficeret ad subita extemporali facultate.] Lego cum Viterb. non deficeret a subita & ext. fac. vel ut in aliis, deficeretur. Memmianus: non deficeretur ad subita, extemp.

Dabatque assidue Phonasco operam.] Glossarium: Φωνασκός, vocalis. idem: Φωνασκητής, vociferarius. usus auctorum alius est: nam ipsi artifices vocis, phonasci vocantur, non phonasceta. Φωνασκητής tamen, ut σαματκητής. De hac re Persius Satyra prima.

Præconis voce ad populum concionatus est.] Tenuerunt deinceps morem Principes, ut populum vel per edictum alloquerentur, vel per præconem sive cocionem, ut in Galieno vocat Trebellius. At in senatu eorum orationes recitabant quæstores candidati Cæsaris.

V A R I O R.

84. Non deficeretur.] Quid sit deficere, nemo ignorat; sed notandus tamen est varius ejus verbi usus. Non enim utimur illo tantum præcise, ut hic utitur Noster, nec dicimus tantum deficit sive deficit me conditio, petitio, facultas, visus, &c. Et defici a petitione, facultate &c. Ut l. 92. D. de Condit. & demonstr. Et retineo me dixisse, defici a conditione fideicommissi. Aut sublata præpositione, sicut: Mulier audacia abundat, consilio & ratione deficitur. quod Ciceronis est. Sed & dicimus, deficitur petitio, facultas, &c. ita nimirum Paulus l. 2. D. Si quis al. test. proh. Si quis dolo malo fecerit, ut testes non veniant, & per hoc deficiatur facultas testamenti faciendi. Et Scævola l. 48. D. de Vulg. & pup. subst. Potest ex institutione defici conditio. GŒSIIUS.

nulla in coetu familiarium, velut in auditorio recitavit: sicut *Rescripta Bruto de Catone*. Quæ volumina cum jam senior ex magna parte legisset, fatigatus, Tiberio tradidit perlegenda. Item *Hortationem ad philosophiam*: & aliqua de vita sua, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultra exposuit. Poeticam summam attigit. Unus liber exstat scriptus ab eo hexametris versibus, cuius & argumentum & titulus est *Sicilia*. Exstat alter æque modicus *Epigrammatum*, quæ fere tempore balnei meditabatur. Nam tragœdiam magno impetu exorsus, non succedente stylo, abolevit: querentibusque amicis quidnam *Ajax* ageret, respondit, *Ajacem suum in spongiam incubuisse*. Genus 86 eloquendi secutus est elegans & temperatum: vitatis sententiarum ineptiis, atque incon-

cin-

T O R R E N T.

85. De vita sua.] Sic & Tiberius commentarium de vita sua scripsit. Inf. Tib. cap. LXI. & Domit. cap. xx. Scripsit & Claudius de vita sua octo volumina. Inf. Claud. cap. LXI. Idem Hadrianus, M. Aurelius, & Septimius Severus factitarunt, si Spartiano, & Lampridio credimus. Nam de Augusto testatur etiam Ulpian. l. i. De cadaveribus punitorum his verbis: *Corpora eorum qui capite damnantur, cognatis eorum neganda non sunt, & id se observasse Divus Augustus lib. x. de vita sua scribit*. Sed & Macer J. C. l. xli. Dere milit. verba ex Disciplina Augusti citat. Ut præter opera a Suetonio hic commemorata de Disciplina quoque Militari scripsisse videatur. Adde Vegetium de Re Militari l. cap. viii.

xxx Libris.] Dissidet Suidas, qui in *Αὐγαστος* xlii solos numerat, si scriptura non fallit.

Ajacem suum in spongiam incubuisse.] Lepide sane, ob dictionis spongiæ ambiguitatem, quæ & deletilis est, *Utilis*, ut inquit Marcial. quoties scripta novare voles, & gladium etiam significat. Referatur idem a Macrobio lib. ii. cap. iv. quem locum mendosum esse monuimus supra cap. xlii.

Elegans, & temperatum.] De eo sic Gell. lib. xv. cap. vii. Cum librum Epistolarum Divi Augusti, quas ad Cajum nepotem suum scripsit, legeremus, duceremurque elegantia orationis, neque morosa, neque anxia, sed facili hercle & simplici. Idem lib. x. cap. xxiv. Divus etiam Augustus, memoriarum veterum exsequentissimus, linguæ Latinæ non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in Epistolis plurifariam, &c. Sed & Tacit. Augusti prompta ac profluens, quæ deceret Principem, eloquentia fuit. Adde Quinctilianum lib. i. cap. x. Augustus in Epistolis ad Cajum scriptis emendat, quod is caldum dicere quam calidum malit, non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum & περίεργον. Epistolas autem Sueton. inter Augusti opera non recensuit, quod omnibus essent notæ.

C A S A U B O N.

85. *Rescripta Bruto de Catone*.] Rescribere pro scribere contra. Suetonius De illustribus Grammat. Scribonio: Verrii libris de orthographia rescripsit non sine insectatione studiorum morumque ejus.

Hortationes ad philosophiam.] Ad ceteras in omni genere summas Augusti laudes accessit hic cumulus, quod studia sapientiæ non neglexit, sed magno studio coluit. Agrippa in libello ad Cajum misso, quem recitat Philo, de Augusto loquens, *Φιλοσοφίας οὐκ ἀκροῖς χεῖλεσι γευσάμενος, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἐσιώδεις καὶ σχεδὸν τι καὶ ἐκάστην ἡμέραν ἐσιώμενος, τὰ μὲν μνήμας ὧν ἡ διάνοια προμαθῆσα τὰ φιλοσοφίας ἀνεπόλει, τὰ δὲ καὶ ταῖς τῶν συνόντων αἰετὶ λογίων συνδιατῆσεν*. Et in epistola Caji Norbani ad Ephesiorum magistratus, de eodem sunt hæc verba: *Ο τοσῶτος ἡγεμὼν κατὰ φιλοσοφίας εἰδὲν δὲ δεύτερος*.

De vita sua, quam tredecim libris exposuit.] Non aliter libb. vet. omnes, qua scripti, qua editi, cum Suida consentientes. nec scio, unde orta sit illa, quam & Torrentius sequitur, corrupta lectio xxx libris. Horum librorum meminit præter alios Appianus in Illyricis & alibi, vocatque *ὑπομνήματα*.

Poeticam summam attigit.] Sic panis summam fermentatus, apud Marcellum Empiricum. Glossarium: *Ἀκροδιγῶς, summam, carptim*. in altero sic: *Summam, κεφαλαιωδῶς, συλλήβδην*. apud Lucianum, *ἐν κεφαλαίῳ ἐνφραίνεσθαι*. B. Basilii *ἐν κεφαλαίῳ* interpretatur *ἀθρόως καὶ ἐν ὀλίγῳ*.

Cujus & argumentum & titulus est, Sicilia.] Ex his verbis non aliud colligas, quam fuisse id carmen descriptionem Siciliæ & eorum quæ habet miraculosa, qualis Ætna est in primis, solennis omnibus poetis locus. Tamen ut addubitem, facit Senecæ epistola lxxix. non enim videtur in eo sermone de hoc poemate Augusti fuisse taciturnus.

Quidnam Ajax ageret.] Suidas: *ἔγραψε τραγωδίαν Αἴαντα*.

In spongiam incubuisse.] Pingentibus & scribentibus semper erat ad manum spongia deletilis. Poeta epigrammatarius scribæ instrumentum recensens non prætermisit:

Καὶ βυθὴν τρίτωνος ἀλιπλάγκτοιο χαμαῖν
Σπόγγον, ἀκετορίην πλαζομένης γραφίδος.

Ausonius: *Poetica scabiei quoniam facile contagium est, utinam quoque ad te prurigo commigret, ut fuso tua emendationis adjecto impingas spongiam*. Idem Theopni:

Aut

cinnitate, *reconditorum verborum*, ut ipse dicit, *fœtoribus*. Præcipuamque curam duxit, sensum animi quam apertissime exprimere. Quod quo facilius efficeret, aut ne ubi lectorem vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque præpositiones urbibus addere, neque conjunctiones sæpius iterare dubitavit, quæ detractæ afferunt aliquid obscuritatis, etsi gratiam augent. Cacozelos & antiquarios, ut diverso genere vitiosos, pari fastidio sprexit. Exagitabat nonnumquam in primis Mæcenatem suum, cuius *μυροβρεχεῖς*, ut ait, *cincinnos* usque quaque persequitur, & imitando per jocum irridet. Sed nec Tiberio parcit exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M. quidem Antonium ut insanum increpat: quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines quam intelligant. Deinde ludens malum & inconstans in eligendo genere dicendi ingenium ejus, addidit hæc,

*Aut cunctis pariter versibus oblinat
Fulvam lacticolor sponsia sepiam.*

Inde Græcorum proverbium *σπόγγῳ ἰᾶσθαι*, *spongia curare*, sive emendare: quod venusta Augustus inflexit, faciens allusionem ad cædem Ajacis.

T O R R E N T.

Cacozelos, & antiquarios.] De orationis vicio, quod *κακόζηλον* vocant, Quintilian. lib. viii. cap. iii. *Antiquariam* vero eodem quo Augustus sensu dixit Juven. Sat. vi. *Ignotosque mihi tenet antiquaria versus.*

Exagitabat nonnumquam.] Vetus codex *exagibatque*, sine B majuscula. adhæret enim prioribus, ac sensus est, sprexisse cacozelos & antiquarios, atque interdum exagitasse eos, in primis Mæcenatem. De Mæcenate notum illud Senecæ Epist. cxv. *Non oratio ejus aque soluta est quam ipse discinctus? non tam insignita ipsius verba sunt quam cultus, quam comitatus, quam domus, quam uxor? & mox, Videbis eloquentiam ebrii hominis, involutam, & errantem, & licentie plenam.* Adfert etiam quædam verba ejus, ut ex Augusto Sueton. hic. quale illud, *μυροβρεχεῖς cincinnos*, cum ex Cicerone *delibutos capillos* dicere potuisset. Exstat etiam Augusti ad Mæcenatem epistolæ pars apud Macrobiū lib. ii. c. 4. Adde Epist. Sen. xix. & xciii.

Sed nec Tiberio parcit.] Hunc nempe ut antiquarium, illum ut *κακόζηλον* reprehendens.

C A S A U B O N.

86. *Cuius μυροβρεχεῖς, ut ait, cincinnos usque quaque persequitur.*] Mæcenas hic est exemplum cacozele: Tiberius mox antiquarii. Ita autem elumbis, fracta, & mollis fuit Mæcenatis oratio, ut videatur omnes superasse *κακόζηλια*. Vide Senecam epistola xix. & cto, nec non cxiv. falluntur autem interpretes, qui verba Suetonii ita accipiunt, quasi in oratione Mæcenatis vocem Græcam *μυροβρεχεῖς* reprehenderit: nam contra ea voce ipse Augustus more suo usus est,

ad exprimendum genus dicendi Mæcenatis. Solens, inquam, fecit more suo Augustus, quod Græco verbo uteretur. Arguunt quotquot fere hodie supersunt scriptorum ejus fragmenta, in quibus aliquod semper verbum Græcum insertum reperias. Exstant exempla, si quis requirat, infra lib. iii. cap. xxi. Et plura lib. v. cap. iv. Quintilianus lib. i. *Augustus in epistolis ad C. Cæsarem scriptis emendat, quod is caldum quam calidum malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, & ut ipse Græco verbo significavit, περιεργον.* Exstat apud A. Gellium pars epistolæ ejusdem Principis ad eundem C. Cæsarem: in qua leges hæc Græce *κλιμακτῆρα annum, & ἀνδραγαθῆντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων stationem meam.* Possem plura proferre: sed qui attenderit quæ notavi, is neque de hoc Augusti more poterit dubitare; neque de errore eorum, qui vocem *μυροβρεχεῖς* in Mæcenatis oratione ab Augusto putant exagitatam.

Et imitando per jocum irridet.] Macrobius lib. ii. Saturn. cap. 4. *Augustus quia Mæcenatem suum noverat esse stylo remisso, molli & dissoluto, talem se in epistolis, quas ad eum scribebat, sæpius exhibebat: & contra castigationem loquendi, quam alias ille scribendo servabat, in epistola ad Mæcenatem familiaris, plura in jocos effusus subtexuit: Vale mel gemmeum Medullæ, ebur ex Hetruria, laser Aretinum, adamas supernas, Tiberinum margaritum, Cilicrum smaragde, jaspis figulorum, berylle Porfenne, carbunculum Italia, καὶ ἵνα συντέμω πάντα, μάλαγμα mæcharum.* Ita lego lepidissimum Augustæ epistolæ fragmentum, quod in vulgatis codicibus Macrobiū multifariam corruptum editur.

Sed nec Tiberio parcit.] Sosipater Charisius lib. ii. *Divus Augustus reprehendens Tiberium Claudium ita loquitur: Scribis enim per viam, ἀντὶ τῆς obiter.*

Quæ mirentur potius homines quam intelligant.] M. Tullius idem objicit Philippica iii. *Nonne satius est esse mutum, quam loqui ea, quæ nemo intelligat?*

Deinde ludens malum.] Fort. deinde ludens in m.

hæc, Tuque dubitas Cimberne Annus, an Veranius Flaccus imitandi sint tibi? ita in verbis quæ C. Sallustius excerpfit ex Originibus Catonis, utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis, verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda? Et quadam epistola Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, dare

T O R R E N T.

Cimberne Annus, an Verrius Flaccus.] Sic primus Beroaldus. nam libri tres ex nostris hoc modo habent, *Cimberne Annaus, an Veranius Flaccus*, alius *Cimberne annus, an Veranius Flaccus*. Beroaldum movit Gellii auctoritas, quo teste Verrius libros de Obscuris Catonis scripserit, eo nomine scilicet Antonio obscura affectanti gratus, & ad imitandum propositus. Cæterum cum Sueton. de Claris Grammaticis ab Augusto electum nepotibus hunc Verrium præceptorem scripserit, mihi non fit verisimile id facturum fuisse Augustum, si eo, quod maxime oderat, orationis vitio ille laborasset. Et alioquin obscura Catonis explicare poterat, apertus ipse & facilis. Quare hanc lectionem retinemus, reprehensum potius Antonium crediderim, quod alios magis quam Verrium sequeretur. Si vero *Veranium* quis malit, is eo nomine quendam non ignobilem citari auctorem sciat a Macrobio lib. III. cap. II. De *Annio* autem, vel *Annæo*, quod huc spectet, nihil memini me legisse. Utraque gens Romana, & Cimber alterutrius cognomen esse potuit. Tulliorum fuisse alibi monstravimus. *Annium Fœcialem* inter auctores suos enumerat Plin. lib. 36. Antonium quoque Asiaticum scribendi genus secutum refert Plutarch. ejus vita.

Quæ C. Sallustius.] Sic, neque male quidem, Pulmannus, nostri tamen libri omnes *Crispus* habent. Quinilianum vide lib. VIII. cap. III. quæque de Lenæo, Pompeji liberto, Sallustii inimico, & de altero Philologo narrat Sueton. lib. de Clar. Grammatic.

Agrippina neptis ingenium.] Nempe quæ & ipsa scripserit commentarios, quibus vitam suam, casusque suorum memoriæ commendavit Tacit. lib. IV. Annal. Plin. lib. VII. cap. VIII.

C A S A U B O N.

Tuque dubitas, Cimberne Annaus, an Verranius Flaccus imitandi sint tibi.] Expressimus lectionem quam magno consensu servant libb. vett. & scripti & editi. Cimber hic ille est rhetor antiquarius, in quem lusit Virgilius epigrammate eo, quod hodieque exstat in Catalectis, & apud Quintilianum. *Anneius* is vel *Anneus*, non *Annius* habuit nomen, si fides libris antiquis: nam quod *Tullius* nominatur idem a doctissimis viris, auctoritate caret, nisi fallimur: nemo enim veterum sic eum vocat. & sane longe diversus ab isto rhetore dictis factisque bar-

baro fuit Tullius, quem conjuratorum in Cæsarem unum fuisse constat. *Veranius Flaccus* iste mihi est incognitus. *Veranium* quendam laudant sæpe Festus, Macrobius, alii, in explicatione verborum antiquorum. illi non male conveniat, quod hic de eo Augustus innuit, antiquarium & obsoletorum verborum amore ineptum in loquendo scribendove fuisse. sed illi Veranio an fuerit cognomen Flacco, nescio. Beroaldus, qui *Verrius Flaccus* emendat, etsi non ineptis rationibus movetur, tamen quod ei obi-ciatur, non deest, ut erudite observatum est a Torren-tio. nam satis liquet eum, qui hic cum Cimbro nomi-natur ab Augusto, ipsi fuisse ἀπὸ θυμῶ, ingratum-que atque adeo exosum ejus dicendi genus. ut pa-rum sit probabile illius opera, quicumque tandem fuerit is, usurum Augustum in liberis suis erudien-dis. Non ergo Verrius Flaccus est, quem ille Prin-ceps præceptorem suis nepotibus elegit, teste Sue-tonio. Putem haut temere affirmari posse, hunc esse Granium Flaccum, qui de jure Papiriano scripserat: cujus auctoris, & in Pandecte veterum Jurisconsul-torum fit mentio, & apud Arnobium libro tertio. nam & in horum libris pro *Granio* alii codices præferunt *Uranio*, aut *Veranio*: quod testatur & Jacobus Cujacius. Lepidissime vero Augustus ir-ridet Antonium, deliberare eum dicens, utrum debeat ad imitandum sibi proponere Cimbrum An-niumve, an Asiaticos oratores: cum & horum & illorum diverso genere vitiosa sit ἡ ἰδέα τῶ λόγῳ. quare neutrum horum in deliberationem venire de-buit: nunquam enim homo φρενὴρης & suæ spon-tis de electione alterius e duobus malis deliberat, nisi si incumbat necessitas, & urgeat vis major: quod hic dici nequit. Videtur autem Antonius utrum-que malum habuisse: nam & voces amabit ab usu communi tum alienas, ut *adivi*, *piissimus*: & to-tius orationis ejus idea & character erat Asiaticus καὶ κομπῶδης. Vere Plutarchus & eleganter de eo: Ἐχρῆτο δὲ τῷ καλεσμένῳ μὲν Ἀσιανῶ ζῆλῳ τῶν λόγων ἀνδοῦντι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ἔχοντι δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτῶ, κομπῶδῃ καὶ φρυγματικῇ ὄντα, καὶ κενὸ γαυριάματος καὶ φιλοτιμίας ἀνωμάλῳ μετόν. Omnino uti vixit, ita dixit.

Et quadam epistola Agrippina neptis ingenium col-laudans.] Hæc est Agrippina M. Vipsanii Agrippæ & Juliæ filia, Augusti neptis. Hujus Agrippinæ ex Cæsare Germanico filia fuit altera Agrippina Claudii uxor, Augusti vero proneptis, non neptis. Quare fallitur vir doctus, qui locum hunc Suetonii ex epi-stola Augusti de illa Agrippina interpretatur, quæ hi-storiam

87 *te operam, ne moleste scribas aut loquaris.* Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum, litteræ ipsius autographæ ostentant. In quibus identidem cum aliquos nunquam soluturos significare vult, *Ad Kalendas Gracas soluturos* ait: & cum hortatur ferenda esse præsentia, qualiæcumque sint, *Contenti simus hoc Catone*: & ad exprimendam festinatæ rei velocitatem, *Velocius quam asparagi coquantur.* Ponit assidue & pro stulto, *baceolum*:

storiæ scripserat, cuius meminit Plinius libro VII. nam ista, ut ostendit Plinius, mater Neronis fuit, uxor Claudii. proneptis igitur Augusti, non ut Suetonius ait, neptis.

T O R R E N T.

Ne moleste scribas.] Horat. lib. I. Sat. x.

- - - ut currat sententia, ne se

Impediat verbis lassas onerantibus aures.

87. *Contenti simus hoc Catone.*] Recte existimat Beroaldus id Augusti dictum ab honore, quem Catoni detulit, sumpsisse originem. De quo elegans Macrobius locus lib. II. cap. IV. Et fortassis in eam sententiam Bruto de Catone rescripsit, cuius libri mentio ante cap. LXXXV. Turneb. Adversar. XXIV. cap. XV. *Contenti simus hoc Catone*, valet (inquit) ac si dicas, feramus hæc æquo animo, nec nobis mortem consciscamus: satis sit unum hoc fecisse Catonem. Sed prior expositio magis placet, non solus enim Cato, sed infiniti pæne bellis civilibus sibi manus intulere.

Pro stulto baceolum.] Sic plures libri, aut *baceolum*, duo tamen *bateolum*. quod & Beroaldus agnoscit, addens non deesse, qui *bliteolum* legant, ut & *bliteos* dicimus, a *blito* vilissimo odore, sine sapore, aut acrimonia ulla, de quo Festus, Nonius, & Plin. lib. XX. cap. XXI. Ipse autem Beroaldus *blaceolum* legere mallet, a Græco βλάξ: unde Festus *blitum*, & *blaterare* deducit, pro stulte & percupide loqui. Tandem etiam Græcorum paræmiam citat, Βάκηλος εἶ. Et Suidas quidem Βάκηλος εἶ proverbio dici scribit ἐπὶ τῶν ἐκλύτων καὶ ἀνάνδρων. quod & alii prodiderunt, & Phrynichus βάκηλον dici, quem Asiatici γάλλον vocant; sed idem reprehendit eos, qui ἐπὶ βλακὸς illud usurpent. Atqui βλάξ apud classicos auctores eum proprie significat, quem Latini inertem, stolidum, supinum, socordem, atque ignavum vocant. Quare a βλάξ suum fecisse *baceolum* Augustum crediderim, Festi præsertim patrocinio adiutus: ut tamen illos non damnem, qui a βάκηλος formare malint. nam, adversus Phrynichi sententiam, id quoque verbum idem sæpe quod βλάξ significat.

C A S A U B O N.

87. *Littera ipsius autographæ.*] Quæ per ea tempora in eruditorum manibus adhuc versabantur. Quin-

tilianus lib. I. cap. VII. *Here nunc e littera terminamus: at in veterum comicorum adhuc libro invenio, Heri ad me venit. Quod idem in epistolis Augusti, quas sua manu scripsit aut emendavit,prehenditur.*

Contenti simus hoc Catone.] Qui sæculum suum vituperabant, dicere soliti, *Jam nullus Cato.* nam Cato non hominis nomen, sed ipsius virtutis esse, propter ejus viri præstantiam, videbatur. Valerius Maximus libro secundo, in elogio de Catone: *Omni-bus numeris perfecta viri virtus. Quæ quidem effecit, ut quisquis sanctum & egregium civem significare velit, sub nomine Catonis definiat.* Seneca: *Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Cassiodorus: *Fuit quidem nostrorum temporum Cato, qui abstinendo vitiis, alios formaret exemplis.* Notum illud: *Tertius e cælo cecidit Cato.* Augustus vero qui tales voces non nimis libenter audiebat, quando aliquos non sapientissimos & quorum mores non probatissimi, vel in senatum legebat, vel senatui aut tribubus commendabat, dicere solebat, *Contenti simus hoc Catone.* Idem dictum postea ab eo in epistolis ad alia quoque translatus, cœptumque usurpari, quoties, ut ait Suetonius, hortari voluit *ferenda esse præsentia, qualiæcumque sint.* Eadem sententia proverbii Græci: Ἀν μὴ παρῇ κρέα τῶν τὰρίχων σερ- κίον. & illius, — Ἀγαθὴ καὶ μᾶζα μετ' ἄρτον. Romani dicebant: *Quomodo quisque potest.* Seneca epistola I.

Velocius quam asparagi coquantur.] Simile illi, εἰδὲν ἀφύη τὸ πῦρ. Pro *velocius* libri habent *celerius*.

Et pro stulto bateolum.] Legitur in multis libris, atque in his in Tironensi, per c, *baceolum*: tum putarem eam vocem esse omnino e Græca βάκηλος fictam paullo licentius. Scio criticos quosdam Græcos non pari, ut ita ea dictio accipiat: esse enim, τὸν ἀνδρογυνόν & *impudicum*. Sed ego illis potius assentior, qui utramque significationem ei tribuunt. Hesychius: Βάκηλος, ὁ μέγας καὶ ἀνάητος. Ita accepit Oenomaus in vituperatione oraculorum: Εἴτ' ἐγὼ ἀπέσας ὁ βάκηλος, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς Ἡρακλέος ἐφυσήθη. ita etiam Teles antiquus scriptor in libro de Exilio: Ἀλλὰ εἰ μήτι δυσχερὲς αὐτοῖς εἶη, εἰ ὠδυνῶντο ἐπὶ τῷ τῷ, ἐν ᾧ ἦσαν βάκηλοι; Verum non est rejicienda lectio plurium exemplarium, *bateolum*. In ore infantium frequens vocula est *ba* vel *bat* aut *bad*. Inde multæ voces fictæ per ἀνοματοποίησιν, partim ad exprimendam infantiam, partim ad alia

ceolum : & pro pullo, *pulleiaceum* : & pro cerito, *vacerrosum* : & *vapide* sese habere, pro male : & *betizare*, pro languere : quod vulgo *lathanizare* dicitur. Item *simus*, pro

vitia denotanda pueritiæ affinia. Hujus generis sunt apud Græcos *βάζειν*, *βαυάζειν*, & *βάσας* ὁ φλόαρος, ut exponunt veteres grammatici : item *βαυδάειν*, & *Bambalio* apud Ciceronem : & *βάτλος*, unde *βατλολογία* & *βατλαρίζειν*, ut placet doctioribus grammaticis : non a Batto, sicut somniant poetæ. item *βάταλος* & *βατάς*, quæ vocabula de homine dissolutio & remisso primum, deinde etiam voluptuoso dicta sunt. Inde ergo vox Augusti *bateolus* vel a *βάταλος* licentius, ut a Principe deducta, vel nata in cœlo Romano, aut ab ipso Augusto conficta per *μίμησιν* vel ab aliquo veteri comico : nam & Nævius ab eadem origine *buttubata* pro nugatoriis posuit. Vide Festum. Et ætate Senecæ notæ fatuitatis homo fuit, quem *Babam* nuncuparunt, cujus ipse non semel meminit. Athenis *Βαῶ* muliercula quædam dicta. *Βαῶης* vero servi nomen apud Pollucem, & in Græcorum epigrammatis. Syri infantes atque etiam adulescentes *βάβια* dixerunt : & deam *Babiam*, quæ pueritiæ credebatur præesse, ut scriptum est apud Photium. Cæterum *bateolus* dictum, ut *foriolus* : utraque vox de infantibus proprie usurpatur. Sunt & in lingua vernacula nostra similiter ὀνοματοποιούμεναι voces, *badin*, *babouin*, *baveur*, *bavard*, aliæque.

T O R R E N T.

Pro pullo pulleiaceum.] Liber unus *pro pullum pulleiaceum*, tres *apud pullum pulleiaceum*. quod Turneb. Adversar. xxiv. cap. xv. recipit, & interpretari conatur, sed infelicitè, ni fallor. In codice illo, in quo *pro pullum pulleiaceum* scriptum reperiri diximus, supra scriptum fuit, *alias puleum*. Unde Car. Langius *puleium* faciebat, & legendum esse censebat, *pro puleio puleiaceum*. *Puleium* autem vocabant veteres, quod *pulegium* frequentius dicimus. Cicero lib. ii. de Divinatione: *Puleium enim aridum ipso brumali die florescere solet*. sic enim ibi legitur in emendatis exemplaribus, sicut & apud Martialem lib. xii. Epig. xxxii. *Quadrime nigri nec corona puleii*. Arnob. quoque Adv. Gentes vii. *rutam, mentam, ocymum, puleium, porrumque sectivum*. Sic nimirum & *betaceum*, & *malvaceum*, a beta & malva. Quod qui ignorabant, *pullum* substituerunt. Seneca proœmio lib. vii. Controvers. *puleium inter sordida enumerat, qui locus tamen mendozus est*.

Pro cerito vacerosum.] Lego, *pro cerrito vacerosum*, & ex libris mss. & ex Festo, uti & apud Horat. lib. ii. Sat. iii. *Cerritus fuit*. quanquam a Cerere deducitur, & *ceritus* scribit Nonius Marcellus. *Vacerra* vero stipitem, ad quem equi religari solent, significat. Unde & maledicti loco dicitur in vecordes atque infanos. Hinc *vacerrosus*. Vide Festum.

Vacerra quoque cognomen est apud Martialem xii. Epigr. xxxii.

Vapide se habere, pro male.] A *vappa*, ut opinor, quo non vinum modo jam evanidum significatur, sed & homo nullius pretii apud Horat. diligentissimum verborum Augusti imitatore. nam *vapidus* a vapore non idem notat.

Betizare pro languere.] Notus omnibus elegans ille Catulli versus: *Languidior tenera cui pendens Sicala beta*. Quo delectatum equidem Augustum crediderim formasse illud suum *betizare*, quod, ut subjicit Sueton. vulgo *lathanizare* dicebant. *λάχανον* enim olus, atque herbam omnem quæ edundo fit, significat. De quo ad Horat. lib. i. Sat. vi. *lathanique catinum*. Et sane *languidum* pro molli atque effeminato dici sæpius observavi.

C A S A U B O N.

Pro pullo, pulleiaceum.] In vetustis membr. repertæ lectionem, quam & Turnebus annotavit, *apud pullum pulleiaceum*; alii libb. *pro pullum pulleiaceum*. & ita fere pr. edit. sunt qui corrigant *pro puleio puleiaceum*. & *puleium* quidem esse *βλήχωνα* idem ac *pulegium*, vel ex Glossario scimus. mihi non probatur, ut contra omnium libb. consensum in prima syllaba quicquam mutetur. Puto autem scripsisse Suetonium, ac *pro pullum pulleiaceum*: quod *τεχνικῶς*, ut loquuntur, enuntiatum esse qui non videbant, ex ac *pro* fecerunt *apud*. Quid autem intellexerit ista voce Augustus, incertum facit latissima vocis *pullus* significatio: nam & inter colores τὸ φαῖον *pullum* nominamus, & in plantis τὴν παραφράδα, & in humano genere τὸ παιδίον, & in avitio τὸ ὀπίθιον, & in cæteris omne genus animantibus *pullos* dicimus recentes partus. An igitur *pullum* gallinaceum intelligi voluit Augustus, cum lascivia quadam ingenii *pulleiaceum* diceret? an potius coloris pulli vestimentum *pulleiaceum* appellavit, formato ad similitudinem aliorum colorum nomine? is enim *τύπος* in re colorum frequens est: violaceus, miniaceus, hederaceus, herbaceus, galbaneus, ferrugineus, luteus, cereus, multa alia. Confirmat hanc sententiam & ratio: nam *pulleiaceum* ita dixit Augustus vestimentum pulli coloris, ut *helvaceum* veteres ornamentum coloris helui Festus.

Pro cerrito vacerosum.] Mss. *territo*. male. in voce *vacerrosus* nihil Augusti præter *τύπον*: nam alii *vacerram* dicebant. Livius poeta antiquus, *Vecors* & *malefice vacerra*.

Et betizzare pro languere, quod vulgo lathanizare dicitur.] Ita scripsimus hæc verba, non ut in vulgatis libb. *betizare* & *lathanizare*. Isidorus: *A Græcis duas litteras mutuavit Latinitas y & z, propter nomina Græca: y hæc apud Romanos usque ad Augusti*

pro fumus: & domos genitivo casu singulari, pro domus. Nec umquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis quam consuetudinem putet. Notavi & in chirographo ejus illa præcipue: non dividit verba, nec ab extrema parte versuum abundantes litteras in alterum
88 transfert, sed ibidem statim subjicit, circumducitque. Orthographiam, id est, formulam rationemque scribendi a grammaticis institutam, non adeo custodit: ac videtur eorum

gusti tempus non scribebantur, sed pro z, ss ponebant, ut hilarissat: pro y vero i scribebant. Priscianus: Sæpe pro z litteram s solemus geminatam ponere, ut patrisso pro πατρίσω, pitisso pro πιτίσω, massa pro μάσα. Sic etiam malacisso, pro μαλακίσω, apud Plautum & Cassiodorum de Orthographia. & tablissare apud Diomedem e semigræco ταβλίσειν. Porro vertisse Augustum Græcum λαχανίζειν, betissare, non mirum: nam λάχανον Atticis beta est. Legitur in veteri Glossario: Vacillant, λαχανίζουσι, βαμβάινουσι. perperam. lego, λαχανίζουσι, βαμβ.

Item simus pro sumus: & domos genitivo casu singulari pro domus.] Marius Victorinus de Orthographia lib. 1. Divus Augustus genitivo casu hujus domos mea, per o, non ut nos per u litteras scripsit. Messala, Brutus, Agrippa, pro sumus, simus. Mirari soleo, Priscianum, Velium Longum, Cassiodorum, aliosque artigraphos hæc prætermisisse.

VARIOR.

87. Pro pullo pulleiaceum.] Probo pulleiaceum pro pullum, ut de colore intelligatur. Sed fortasse melius scriberetur pullaceum. Alioquin si pulleiaceum legatur, non abhorremus ab eorum sententia, qui pulleium legunt. Sic enim pulleiaceum pro pulleio dixere, ut betaceum dixere pro beta. SALMASIUS.

Et betissare.] Betizare & lachanizare, quod non improbo, ut colaphizare. Et notandum, quod ait Isidorus, ante Augusti tempora y & z non fuisse in usu apud Romanos. Ergo ante Augustum dicebant Latini lachanissare, a λαχανίζειν, ut comassari a κομάζειν, pitissare a πιτίζειν. Sub Augusto receperunt litteram Græcam ζ, & dicere cœperunt, lachanizare, colaphizare, & similia. SALMASIUS.

CASAUBON.

Non dividit verba.] Crassus error omnes pene libb. invalit, in quibus scriptum est dividere. nimis ατόπως.

Ibidem statim subjicit circumducitque.] Circumductio hæc, cujus hodieque usum retinemus, in scribendis saltem versibus, speciem majusculæ litteræ L. præbet. Servius ad tertiam Æneidem: Hi versus circumducti inventi dicuntur, & extra paginam in mundo. & ita alibi. Monendi hic obiter antiquarii nostri erroris sui, qui cum in nummis hanc notam reperissent, nimis inepte illam sunt interpretati. putarunt esse litteram Latinam pro Græca Λ. deinde Λυκάβαντα ea littera notari divinarunt: quorum al-

terum ἀπίθανον, alterum nimis absurdum. Scilicet in nummis poetica voces (qualem esse hanc vel Artemidori testimonio scimus) ab usu communi remotissimæ sculpi solitæ: ac ne sculpi quidem, sed notari litterula una: quod nunquam fiebat, nisi in notissimis vocibus & ad conjiciendum facillimis. putamus igitur notam illam in nummis, non litteram esse, sed circumductionem tantum quandam, cujus usus, quoties ambitus non capiebat omnes litteras. Nam in omnibus quos vidimus nummis, in medio sculptus is character pleno margine: prorsus in modum ejus circumductionis, de qua hic Suetonius loquitur. Tales nummi sunt hi: ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΛΔ. hoc est, τῶ τετάρτῳ suppl. ἔτει. item ΑΥΤ. ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. Ο ΥΠΑΤΟΣ ΔΗ. ΕΞ. ΛΙΖ. id est, Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Ἀρχιερεὺς μέγας ὁ ὑπάτος δημαρχικῆς ἐξουσίας τῶ ἐβδόμῳ καὶ δεκάτῳ, nempe ἔτει. Ita autem in multis nummis Græcis, Ο ΥΠΑΤΟΣ vel cum adjectione numeri, vel sine adjectione reperitur. Ac videtur quando numerus non est adjectus, intelligi proconsulare imperium, quod in Augustis erat perpetuum. De nota superiore legant studiosi, quæ disserit Josephus Scaliger in libris de Emendatione Temporum.

88. Orthographiam non adeo custodit.] Placuit hæc securitas olim viris magnis. Porphyrius de Plotino scribit, nihil pensi eum habuisse, ut nitide aut eleganter scriberet: divisionem syllabarum neglexisse: orthographiæ regulas parum curasse: ad solam denique mentem animum attendisse. ἔγραφε δὲ ὅτε εἰς κάλλος ἀποτυγχάνοντος τὰ γράμματα, ὅτε εὐσήμως τὰς συλλαβὰς διαιρῶν, ὅδε τῆς ὀρθογραφίας φροντίζων, ἀλλὰ μόνον τὸ νῦν ἐχόμενος.

VARIOR.

Domos.] Posito nempe O pro U, quod apud antiquos frequens, & in Pandectis Florentinis etiam sæpe occurrit. In quibus etiam invenias, domi mea, de domu, domuum, domus meas. l. 39. ff. de Aur. & arg. leg. l. 41. §. 4. l. 61. l. 65. ff. de Leg. 3. l. 92. §. 2. eod. l. 32. §. 2. ff. de usu usufr. & red. GOESIUS.

Non dividit verba, nec ab extrema parte versuum abundantes litteras in alterum transfert: sed ibidem statim subjicit circumducitque.] Exemplo ex Augusti epistola deprompto res clarior fiet: Nos, mi Ti-Quinquatrus satis jucunde egimus. Lusimus (beri, enim per omnes dies, forumque aleatorium calseci. Frater tuus magnis clamoribus rem gessit, &c. (mus, Hæc

Magis litera
quam L. as
similari po
est, ut ex
monumento aliquo antiquo. ap. Suetonium
I Praenest. antig. C. XIV p. 37. patet.

eorum sequi potius opinionem, qui perinde scribendum ac loquamur, existiment. Nam quod sæpe non litteras modo, sed syllabas aut permutat aut præterit, communis hominum error est. Nec ego id notarem, nisi mihi mirum videretur, tradidisse aliquos, legato cum consulari successorem dedisse, ut rudi & indocto, cujus manu *ixi* pro *ipsi* scriptum animadverterit. Quoties autem per notas scribit, *b* pro *a*: *c* pro *b*, ac deinceps eadem ratione sequentes litteras ponit, pro *z* autem duplex *aa*. Ne Græcarum quidem 89 disciplinarum leviori studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter, magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno, quem jam grandem natu, Apolloniam quoque secum ab urbe juvenis adhuc eduxerat. Deinde etiam eruditione varia repletus, Sphæri,

Arci

Hæc vera est Augusti scriptura, quæ cum verbis Suetonii, & iis, quæ ex Acyrano monumento alibi producimus, omnino congruit. A consuetudine enim vulgo in scribendo recepta, & nobis adhuc retenta, recessit Augustus, ac contrariam plane viam ingressus est. Vulgo a fine versus ad alterius initium abundantes litteras transferre mos erat. Ea divisio immanis, & nimia & lectoribus molesta visa Augusto, ac idcirco improbata est. Ipse vero eisdem illis litteris statim ibidem in fine versus sequentis locum fecit, atque ita eas circumduxit, ut a reliquis non divisæ aut avulsæ, sed cum iis quam proxime coherere viderentur. BOXHORNIUS.

T O R R E N T.

88. *Ixi pro ipsi.*] Atqui crediderim veteres vocem hanc *ipsi* mollius pronunciasse, ut *issi*. *x* autem littera duplex est, ac proinde sic scribebat consularis ille, ut loquebantur. Quare merito miratur Sueton. tradidisse aliquos Augustum inde offensum fuisse.

Per notam.] Melius MSS. duo *per notas*, ut Cæf. cap. lvi.

Apollodoro Pergameno.] Hunc Cæsaris Augusti Apolloniæ præceptorem fuisse, præter Eusebium in Chronicis, auctor est etiam Quintilian. initio lib. III. & Augusti gratia claruisse eundem scribit Strabo lib. xiiii. Ab hoc secta Apollodorea inter Rhetores initium sumpsit. De Apollonia autem ante diximus cap. viii.

C A S A U B O N.

Cujus manu ixi pro ipsi scriptum animadverterat.] Severe quidem Augustus: sed tamen quid isti in mentem venerat, ut *x* pro *ps* scriberet? an fuit insanus novitatis amor? nam ad Augusti fere tempora ignorata *x* littera fuit, si fides Isidoro: quod etsi merito suspectum, tamen inter legitimas litteras Romanas a plerisque tum non habitam certum est. Varro: *Litterarum partim sunt & dicuntur, ut A & B. partim dicuntur, & non sunt, ut H & X: partim sunt neque dicuntur, ut φ, ψ.* Ideo, ut Victorinus ait, Higidius in suis libris ea littera non est usus, antiquitatem sequens. Et Augustus, ut hinc colligimus, eam gravatus est, præsertim tam alieno loco positam. Reperio & *sc* pro *x* in quibusdam dictionibus, ut

apud Marcellum Empiricum, *ascella* pro axilla cap. xviii. In veteribus monumentis mirum quam sæpe aut ex fabili imperitia, aut prava vulgi consuetudine & scribendi & pronuntiandi, litteræ hujus sonus asperior sit factus adjectione sibili. Scribunt enim *dixserit*, *proxsumus*, *uxsor*, *exfigatur*. Simile est in antiquis libris *sancxerit*, & id genus.

Quoties autem per notas scribit.] Ita membranæ, non ut male vulgatum ante, *per notam*. Dio: *Ἐπέσελλε δὲ καὶ ἐκείνοις, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πάνυ φίλοις, ὅποτε τι δέοιτο δι' ἀπορήτων σφίσι δηλῶσαι, τὸ δεύτερον αἰεὶ σκιχεῖον τῷ τῷ ῥήματι προτῆκοντος ἀντ' ἐκείνης ἀντεγγράφον.*

Pro z autem duplex aa.] Male omnes libb. *pro x*. res ipsa arguit ultimam litteram intelligi: & ita recte scriptum in illa insipida & insulsa epistola, quam *ἐν ἡδῶς* plane Isidorus ut Augusti ad Cajum profert libro i. capite xxiv.

89. *Magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno.*] Quintilianus lib. III. *Apollodorus Pergamenus præceptor Apolloniæ Cæsaris Augusti fuit.* plura de hoc Strabo.

Eruditione varia repletus Sphæri.] Hoc est, *φιλολογία καὶ πολυμαθεῖαν ἀσκήσας*, doctore Sphæro. Hoc vult Tranquillus, quod pauci observarunt: Augustum in eloquentia Græca usum præceptore Apollodoro, in philologia Sphæro, in philosophia Areo & filiis ejus. Appello *φιλολογία* historiæ & rerum antiquarum cognitionem litterasque humaniores; quas qui tenent eruditi proprie vocantur, ut docet M. Tullius. Inde Suetonio *φιλολογία*, eruditio varia nuncupatur, ut hic: vel *ἀπλῶς* eruditio. Lib. iv. *hæ disciplinis liberalibus minimum eruditioni, eloquentia plurimum attendit.* Sphærum hunc eumse esse, quem Dio Octavii libertum & pædagogum nominat, quemque ab eo publico funere elatum notat lib. xlviii. non dubitandum.

V A R I O R.

89. *Eruditione varia repletus Sphæri.*] Legendum ex vestigiis veteris codicis, *eruditione varia repletus, ut Arci philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicanoris contubernium.* Nam membranæ non habent, *iniit*. Et Sphærus ille philosophus nihil ad Augustum. SALMAS.

T O R-

Arei philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicanoris contubernium iniit: non tamen ut aut loqueretur expedite, aut componere aliquid auderet. Nam & si quid res exigeret, Latine formabat, vertendumque alii dabat. Sed plane poematum quoque non imperitus, delectabatur etiam comœdia veteri, & sæpe eam exhibuit publicis spectaculis. In evolvendis utriusque linguæ auctoribus, nihil æque sectabatur quam præcepta & exempla publice vel privatim salubria: eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum provinciarumque rectores, aut ad urbis magistratus plerumque mittebat: prout quique monitione indigerent. Etiam libros totos & senatui recitavit, & populo notos per edictum sæpe fecit: ut orationes Q. Metelli *De prole augenda*, & Rutilii

De

T O R R E N T.

Sperare philosophi.] Sic mss. omnes, aut *Sperarci*. Sabellicus *Aræi* legit, quod Quintilian. ubi de Apollodoro scribit, etiam *Aræi* meminerit. Verum is rhetor fuit. Alterius vero *Arei*, sive *Arii*, philosophi, cujus amicitia Cæsar Augustus Alexandriam ingressus multorum civium & vitam & bona condonarat, celebrem mentionem facit Plutarch. Politicis, & in vita Antonii, Dion quoque lib. LI. & Seneca lib. de Clementia. Addit Dion, Augustum olim ejus in philosophia opera & conversatione usum fuisse, eundemque hoc nomine commendat iterum una cum Athenodoro lib. LII. Et fortassis is ipse est, cui opus suum tunc florens Dioscorides dedicavit. Sed & Sphærum, Augusti libertum, eundemque pædagogum, quem defunctum publico extulit funere, idem Dion commemorat lib. XLVIII. Quæ cum ita sint, nihil equidem dubito, quin hunc Suetonii locum sic restituam, *eruditione varia repletus, Sphæri, Arei philosophi, filiorumque ejus, Dionysii & Nicanoris, contubernium iniit. Contubernium ejus iniisse dicit, quem perpetuum sibi comitem assumpsit Augustus, secretorum omnium conscium. sic enim de Areo Seneca Consolatione ad Marciam cap. IV. Sphæri quidem philosophi, bene in primis definientis, meminit Cicero Tuscul. IV. verum is, patria Borysthenites, de repub. Laconica libros scripsit, & Cleonem instituit. Auctor Plutarch. Quare ad Augusti tempora referri nequit.*

Comœdia veteri.] Cujus principes Horat. uno versu complexus est: *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poeta.* Vide Quintilianum lib. X.

Orationes Q. Metelli.] De his cap. XXXIV.

C A S A U B O N.

* *Arei philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicanoris contubernium iniit.*] In quibusdam libb. *contubernio* sine voce *iniit*: quam nec codd. Lislæi, Pithœi, & Ursini agnoscunt. exstat tamen in Viterb. & plerisque aliis: sed insolens merito videatur genus loquendi, *contubernium alicujus inire*, pro adsciscere in suum contubernium, vel contubernio suo admove: nam ita potius dicendum erat, ut lib. III. *Thrasylum ut sapientia professorem contubernio admovebat.* Augusti & Arei amicitiam & *συμβίωσιν* ce-

lebrant plurimi scriptores, Strabo, Seneca, Plutarchus, Dio, Themistius, & Julianus, cum in Cæsaribus, tum in epistola ad Alexandrinos.

Si quid res exigeret.] Ut cum Alexandria Græcam orationem habuit, cujus Dio meminit lib. LI.

Eaque ad verbum excerpta, aut ad dom.] Hæc fuit olim consuetudo virorum magnorum, qui in rebus agendis ea exercebant, quæ prius in umbra & otio legerant & didicerant. Polybius Romæ Deme- trium Seleuci F. fugam ex urbe meditantem, atque in ipso rei articulo cessantem increpiturus, mittit illi pittacium, in quo ad verbum hæc gnoma erat descri- ptæ, nihil amplius:

Ὁ δρῶν τὰ τῆ μέλλοντος ὀίχεται φέρων.

Εἰς δ' φέρεται νύξ. τοῖς δὲ τολμᾶσι τί πλέον.

Τόλμα τί, κυνδόνει, ἀποτύγχανει.

Ἐπιτύχει, πάντα μᾶλλον ἢ σκαυτὸν πρόβατον.

Νῆφε καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν ἄρδρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Prorsus ad hoc exemplum erant Augusti libelli. At eruditissimus ille vir, qui fragmenta Polybii edidit, versus hos esse non videtur attendisse: qui etiam in eo peccat vehementer, quod *πιττάκιον* germanissi- mam vocem Polybii, ter in *πινάκιον* vertit: nam hujusmodi tabellas, qualis hæc Polybii, & Augusti quas Tranquillus commemorat, Græci *πιττάκια* vo- cant: estque ea vox non infrequens in libris pru- dentum, & aliorum scriptorum Græcorum ac Latini- norum. Petronius Arbiter: *Statim allata sunt am- phora vitrea diligenter gypsata, quorum in cervicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo: FALERNUM OPIMIANUM ANNORUM CENTUM.* Pittaciis, de quibus loquitur Polybius, similes erant illæ, e philyra tabellæ, quarum in voce *Μάρκελλος* Suidas meminit.

C. Metelli de prole augenda.] Præter A. Gellium, Florus in epitome Livii lib. LIX. C. Metellus censor censuit, ut ducere uxores omnes omnino cogerentur li- berorum creandorum causa. exstat oratio ejus: quam Augustus Cæsar, cum de maritandis ordinibus age- ret, velut eo tempore scriptam, in senatu recitavit. Fuit censor anno U. C. DCXXIII.

De modo adificiorum : quo magis persuaderet, utramque rem non a se primo animadversam, sed antiquis jam tunc curæ fuisse. Ingenia seculi sui omnibus modis fovit. Recitantes & benigne & patienter audivit: nec tantum carmina & historias, sed & orationes & dialogos. Componi tamen aliquid de se, nisi & serio, & a præstantissimis,

offen-

T O R R E N T.

Rutilii de modo adificiorum.] Beroaldus Rutilium de architectura scripsisse existimat, adducens Martialis versum, *Fama Rutilium sua relinquat*. Atqui ut hoc verum sit, nihil ad rem. Verisimile est P. Rutilium Rufum, toties a Cicerone laudatum, cum homo doctus ac philosophiæ deditus fuerit, atque idem exemplum innocentiae, quo nemo integrior esset in civitate, neque sanctior, (hæc enim omnia de illo Cicero libro 1. de Oratore) aut scripsisse, aut etiam habuisse sive in senatu sive ad populum, orationem de Modo Adificiorum, quo luxur inhi-beretur & incendiis obviam iretur. Idem, ut multæ erat operæ multæque industriæ, etiam tractandorum ar-
morum meditationem militibus primus tradidit. sic enim Val. Max. lib. 11. cap. 111. Augustus igitur Q. Metelli, & P. Rutilii orationibus fretus, & conjugia suasit, & ædificiis modum imposuit. De conjugii ante dictum. De ædificiis probat Strabo lib. v. con-
stitutum ab eo referens, ne ædes altius pedes LXX. tol-
lere liceret. Trajanus postea, si Sex. Aurelio credimus, ad pedes LX. reduxit. Addam Ulpianum l. 1. De ope-
ris novi nunciatione. scribit enim, si quid contra leges
edictave Principum, quæ ad modum ædificiorum facta
sunt, fiat, novum opus nunciari posse. Adde & Pli-
nium lib. xxxv. cap. xiv.

C A S A U B O N.

Rutilii de modo adificiorum.] De Rutilio nihil ad
ea, quæ diligenter annotarunt Jacobus Cuiacius in se-
cundo Observationum, & Tortentius, possumus ad-
dere: nam omnino quod certum sit, eruere nihil
queas. Solitas vero etiam de huiusmodi rebus habe-
ri ad populum conciones, indicat locus Frontini de
Aquæductibus: *Ac de vitiis ejusmodi*, inquit, *nec
plura nec meliora dici possunt, quam a Cælio Ruso
dicta sunt in ea concione, cui titulus est de Aquis.*
Videntur & Catonis Censorii pleræque orationes,
quarum præter indices nihil fere superest, non dissi-
milis argumenti fuisse. Porro legis hujus de modis
ædificiorum necessitatem, nemo melius exprimit
Aristide Sophista, oratione eis Πάμην, cujus verba
libet apponere: *Και ὡς πέρ τις ἀνὴρ πολὺν κῶλον τῆς
ἀλλοτρίας μεγάθυμος τε καὶ ῥώμη, ἐκ ἀγαπᾶται καὶ ἀλ-
λῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἀράμενος φέρειν. ὡς δὲ καὶ ἡδὲ ἐπὶ τοσ-
αύτης τῆς γῆς ὠκισμένη ἐκ ἀγαπᾶται, ἀλλ' ἑτέρας
ἐπομετρήτης ὑπὲρ αὐτὴν ἀράμενη, φέρει ἀλλὰς ἐπ'*

ἀλλοτρίας. ὡς ἄρα ἐπ' αὐτὸν αὐτῇ τ' ἔνομα, καὶ εἶδεν
ἀλλ' ἢ ῥώμη τὰ τῆδε. ὡς εἴ τις αὐτὴν ἐδελέσσει κα-
θάρως ἀναπύσει, καὶ τὰς νῦν μετέωρας πόλεις ἐπὶ γῆς
ἐρείσας θείναι ἀλλήν παρ' ἀλλήν, ὅσον νῦν Ἰταλίας
διάλοιπόν ἐστιν, ἀναπληρωθῆναι τὸ πᾶν ἂν μὴ δοκεῖ,
καὶ γενέσθαι πόλιν συνεχῆς μία ἐπὶ τὸν ἰόντων τεῖχος.
Quæ verba propter summam elegantiam verterem
Latine, nisi id doctissimus vir Guillemus Canterus,
cui vitam ille auctor debet, jam fecisset pari fide
atque elegantia. ejus interpretationem tironum causa
subjicere non pigebit: *Sicut vir aliquis qui ceteris
magnitudine ac robore multum præstet, alios quoque
in se sublato ferre gaudeat: eodem modo & hæc,
cum tantum terra spatium contineat, non tamen quie-
scit, antequam & alias æquales sibi superimpositas
urbes, alteram super alteram ferat, ut ejus fert no-
minis ratio: totumque, quod hic videmus, robur est.*
*Quocirca si quis eam diligenter vellet evolvere, &
quæ nunc in sublimi sunt urbes, humi juxta se invicem
deponere, existimarem fore, ut omnis Italia reliqua pars
compleretur, atque una urbs ad Jonium usque mare
continua protenderetur.*

Sed & orationes & dialogos.] Orationes recitari
quibusdam olim non probatum, ut docet Plinius epi-
stola xvi. 1. libri vi. Poematum potius & historiarum
solebant τὰς ἀναγνώσεις ποιεῖσθαι, quemadmodum
Athenæus alicubi loquitur. ideo auctor Φιληταῖον Au-
gusti notandam duxit: qui etiam orationum & dia-
logorum recitationibus interesset.

*Nisi & serio & a præstantissimo, offende-
batur.*] Nec ita hunc animum Cæsaris Ovidius, cum caneret:

Denique Cæsareo, quod non desiderat ipse,

Non caret e nostris ullus honore liber.

Idem poeta alibi factum suum defendit, quasi ex-
cusatione opus esset, quod toties Augusti laudes at-
tingeret:

Ipse pater patriæ (quid enim civilis illo?)

Sustinet in nostro carmine sæpe legi.

Nec prohibere potest: quia res est publica Cæsar,

Et de communi pars quoque nostra bono est.

Jupiter ingeniis præbet sua numina vatium,

Seque celebrari quolibet ore sinit.

Quare hæc dicat poeta, nemo satis intelligit, qui
horum Suetonii verborum non sit memor. potest
eodem referri & illud Horatii in epistola ad Augu-
stum:

Sed neque parvum

Carmen majestas recipit tua, nec meus audeo

Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.

offendebatur : admonebatque Prætores , ne paterentur nomen suum commissionibus
 90 obsolescere. Circa religiones talem accepimus. Tonitrua & fulgura paullo infirmius
 expavescebat : ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret, pro remedio :
 atque ad omnem majoris tempestatis suspicionem , in abditum & concameratum locum
 se reciperet : consternatus olim per nocturnum iter transcurso fulguris, ut supra dixi-
 91 mus. Somnia neque sua , neque aliena de se, negligebat. Philippensi acie quamvis

statuisset

T O R R E N T.

Nomen suum commissionibus obsolescere.] Committere est duos, pluresve in certamen conjicere. Nec solum de athletis, aut gladiatoribus, sed de mimis etiam, oratoribusque, ac poetis dicitur. Sueton. sup. cap. XLV. *committere cum Gracis.* Virgil. *Æneid.* v.

Et tuba commissos medio canit aggere ludos.

Et eleganti translatione Catullus Epithalamio :

Quare nunc animos saltem committite vestros.

Nec minus eleganter Veget. lib. II. cap. VII. *Tubici-
 cines, cornicinesque & buccinatores committere præ-*
lūm dixit, hoc est :

Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.

Et nove quidem, sed venuste Ulpian. l. I. Si quadupes pauperiem fec. dicatur, *Cum arietes, vel bo-*
ves commississent, absolute, pro concertassent. Hinc ergo *commissions* apud Plinium lib. VII. Epist. & Macrobiū lib. II. cap. VII. ac Suetonium hic. monitos enim ab Augusto prætores scribit, ne super iis quæ ad ipsum pertinerent, poetæ temere committerentur. Simile verbum *componere*. Unde *compositiones gladiatorum* apud Ciceronem lib. II. epist. ad Cælium. De recitationibus vero infr. Claud. cap. XI.

90. *Pellem vituli marini.]* Idem de Severo tradit Spartian. Tiberius vero, & ipse tonitrua præter modum expavescebat, lauream pro remedio cervice gestabat. Rationem adfert Plin. lib. II. cap. LV. quod neque lauri fruticem, neque id solum animal ex omnibus marinis fulmen attingit.

Abditum & concameratum locum.] Duo codd. *concavernatum*. Verbum quidem insolens, sed non indignum Suetonio, & rei de qua agit aptissimum. sic enim de fulmine Plin. lib. II. cap. LV. *Neque unquam quinque altius pedibus descendit in terram. Ideo pavidi altiores specus tutissimos putant.*

Ut supra diximus.] Liber opt. ut prædiximus, cap. 29.

C A S A U B O N.

Nomen suum commissionibus obsolescere.] Commissiones sunt, quas Græci dicunt *δείξεις*, *ἐπιδείξεις*, vel *ἀγῶνες*. Tertullianus adversus Gnosticos : *Ita ab ævo dignissimum creditum est studiorum experimentum, committere artes, corporum & vocum præstantiam ex-*

pendere, præmio indice, spectaculo iudice, sententia voluptate. Juvenalis :

*Securus licet Æneam Rutilumque ferocem
 Committas.*

Auctor antiquus, qui scripsit vitam ejus poetæ, qui fortasse Suetonius ipse est : *Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus : mox magna frequentia magnoque successu bis ac ter auditus est.* committebant autem vel in loco privato, hoc est, in auditorio, lib. V. *Cum primum frequenti auditorio commississet, aggre perlegit.* vel in loco publico, puta odeo, theatro, amphitheatro, basilicarum aliqua, vel Atrio libertatis, & similibus locis. De his commissionibus loquitur Tranquillus, maxime de iis, quæ in theatro vel amphitheatro : nam hæ sunt, quæ pertinerunt ad curam prætoris, qui ludis præerat. Observandum est, commissiones opponi a Suetonio seriis scriptis. Sic prorsus in Plinii Panegyrico commissionibus *seria carmina* opponuntur. Locum vide : est enim isti par & geminus. Nam qui legunt apud Plinium *comessationibus*, falli eos nullus dubito.

90. *Circa religiones talem accepimus.]* Religio Latinis dicitur & *θρησκεία*, sive pietas, & *ὀρτυία*, sive meticulosa observatio eorum, quæ a diis prædici videbantur. De Augusti pietate erga deos indicavit supra, cum de ejus pontificatu scriberet. nunc de ejusdem *ὀρτυίᾳ*, sive superstitione agit.

Ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret.] Magicæ hujus vanitatis & persuasionis ineptæ, quæ olim mentes omnium tenuit, testes præter Plinium & Spartianum in Severo, Plutarchus Symposiac. libro V. problemat. IX. ubi eadem vis inesse & ficis traditur. Geoponiorum auctor libro I. cap. de Grandine, & in simillimo argumento Palladius lib. I. cap. XXXV.

Somnia neque sua neque aliena de se, negligebat.] *Οὐκ ἀπερίγνωσκε.* Hippocrates de se, & ἀπορίγνωσκα τὰ ὀνείρατα. sed ille de suis loquitur : Augustus etiam aliena de se curabat. Sic olim solitum fieri ab hominibus superstitionis : non enim tantum ad sua somnia attendebant, sed etiam aliena de se. Ex ea superstitione ortus mos, ut qui de re publica aliquid somniassent, id fusque deque non haberent, sed notum omnibus facerent, vel præconis voce, vel proposito pittacio, quo id contineretur. Artemidorus lib. I. cap. II. *Ἀλλὰ φησὶ ὅτι ἡδὲ τινὲς ἰδιῶται*

statuisset non egredi tabernaculo, propter valetudinem; egressus est tamen amici somnio monitus: cessitque res prospere, quando captis castris, lectica ejus, quasi ibi cubans remansisset, concursu hostium confossa atque lacerata est. Ipse per omne ver, plurima, & formidolosissima, & vana, & irrita videbat: reliquo tempore rariora, & minus vana. Cum dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Jovi assidue frequentaret, somniavit queri Capitolinum Jovem, cultores sibi abduci: seque respondisse, Tonantem pro janitore ei appositum: ideoque mox tintinnabulis fastigium ædis redimivit, quod ea fere januis dependebant. Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat

καὶ πένητες εἶδον οὐκ ἄλλας δημοσίας, & προκήρυξαν-
τες, ἢ γράψαντες καὶ προθέντες ἐπιστεύθησαν, τῶν
τὰς ἀποβάσεις εἰκέναι τοῖς οὐκ ἄλλοις. Meminit & Apol-
lonius in Admirandis historiis, ejus moris, nisi fallit
memoria.

V A R I O R.

90. Circa religiones.] Cod. Salmaf. religionis, & ita semper.

T O R R E N T.

61. Medici somnio monitus.] Sic Dion, sic Vellejus, sic Valer. Maximus. Medicum etiam Artorium vocant, quo tunc Augustus utebatur. Omnes tamen lib. mss. amici legunt. At contra Cæs. cap. iv. pro amico, medico legitur. Potuit autem hic Artorius honoris causa, quanquam medicus esset, in amicorum cohorte censer, ne ab aliis quos dixi, Plutarch. dissentiat. is enim amicum vocat. Huc etiam spectat quod Augustum somnio monitum Ephesiis restituisse Apollinem, ab Antonio sublatum, narrat Plin. lib. xxxiv. cap. 8.

Formidolosissima.] Melius in ms. formidolosa.

Januis dependebant.] Ut eorum nempe sonitu janitores, qui catenis vincti januas servabant, excitarentur. Vide Dionem.

C A S A U B O N.

Amici somnio monitus.] Satis ad librum primum eorum retudimus audaciam, qui hoc loco invitis omnibus libris medici pro amici παρεδίδωσαν. Appianus Ἐμφυλ. lib. iv. ex ipsis Augusti commentariis De vita sua obscurius narrat: quare ex aliis historicis lux facienda.

Et formidolosissima.] Ἀλλόκοτα καὶ δεινὰ, & ut vocat Hippocrates ἀλλόμορφα. ea sunt somnia naturalia quidem: sed quæ exhibeant rerum species falsas & ἐκ ἑσας, ac proinde terribiles.

Tintinnabulis fastigium ejus redimivit.] Dio simpliciter κῶδωνα αὐτῶν περιῆφε. nempe Jovi Capitolino. Sed puto legendum κῶδωνας. nempe oculis subjiciunt veteres nummi, qui hodieque exstant & a doctis viris sunt expressi.

Quod ea fere januis dependebant.] In ædibus magnatum amplis & spatiosis usus tintinnabulorum fuit. Dio ait illis usos τὰς τὰς συνοικίας νύκτωρ φυλάσσοντας, hoc est, custodes insularum & vastarum ædium, quas habuere Romani proceres. Glossarium: Insula,

νήσος, συνοικία. sed & ad alia utebantur. Lucianus de Mercede conductis indicat, ita familiæ signum dari solitum ad evigilandum: Ἐωθέν τε ὑπὸ κῶδωνι ἐξαναστὰς ἀποσεισάμενος τῷ ὕπνῳ τὸ ἡδίστον συμπεριδείξαι αὐτῷ καὶ κάτω. Ibidem aliquanto post: Ἐτι αὐτῶν ταῦτα διαλογιζομένων, ὁ κῶδων ἤχησε, καὶ χρὴ τῶν ὁμοίων ἔχεισθαι καὶ περινοσεῖν. De hoc signo, vel tuba, qua etiam utebantur, Seneca epistola xcv. Transeo pistorum turbam, transeo ministrorum, per quos signo dato ad inferendam coenam discurretur. Idem de Brevitate vitæ: Quanta celeritate signo dato glabri ad ministeria decurrunt.

Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat.] Dio notat lib. li. extremo. cave confundas cum ea stipe, quam strenæ nomine solitam eidem conferri ante dictum.

V A R I O R.

Stipem quotannis.] Hinc veteribus inscriptionibus in sacra via Romæ repertis est:

IMP. CÆSAR. DIVI. F. AUGUSTUS

PONTIFEX. MAXIMUS.

IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV.

EX STIPE. QUAM. POPULUS. ROMANVS.

ANNO. NOVO. ABSENTI. CONTULIT.

NERONE. CLAUDIO. DRUSO.

T. QUINCTIO. CRISPINO. COS.

VOLCANO.

Item in Fragmento:

EX. STIPE. QUAM. POP. . . .

KALENDIS. JANUAR. . . .

C. MARCIO. CENSORINO COS.

C. ASINIO. GALLO.

Item

LARIBUS. PUBLICIS. SACRUM.

IMP. CÆSAR. DIVI. F. AUGUSTUS.

PONTIFEX. MAXIMUS.

TRIBUNIC. POTESTAT. XVIII.

EX. STIPE. QUAM. POPULUS. EI.

CONTULIT. K. JANUAR. ABSENTI.

C. CALVISIO. SABINO. L. PASSIENO. RUFO. COS.

F. URSINUS.

T O R

92 dicabat a populo, cavam manum asses porrigentibus præbens. Auspicia quædam & omina pro certissimis observabat. Si mane sibi calceus perperam ac sinister pro dextero, induceretur, ut dirum: si terra marive ingrediente se longinquam profectionem, forte rorasset, ut lætum, maturique & prosperi reditus. Sed & ostentis præcipue movebatur. Enatam inter juncturas lapidum ante domum suam palmam in compluvium deorum Penatium

T O R R E N T.

92. Si mane sibi calceus.] Plin. lib. 11. cap. VII. Augustus lavum prodidit sibi calceum inductum præpostere, quo die seditione militari prope afflictus est. Inducere igitur calceum Augusti verbum est, ex his, ut arbitror, libris quos de vita sua scripsit, quo etiam Sueton. hic utitur.

Sed & ostentis.] Tres libri: Sed ostentis, sine &.

In compluvium deorum penatium.] Quid Penatibus cum compluvio? Festus, Herceus (inquit) Jupiter intra conspectum domus cujusque, quem etiam Deum penetralem appellabant. Cum quo convenit Dionys. lib. 1. Antiq. Rom. Penates a quibusdam Herceos nominari tradens. Jovi autem Herceo impluvium consecrabant. Ad cujus aram Priamum interfectum fuisse, a nonnullis traditur.

C A S A U B O N.

Cavam manum asses porrigentibus præbens.] Gestu plane & more mendicorum: ita enim oportuit ad exorandam Nemefin. Eam deam formidabant, ut comitem perpetuam rerum lætarum καὶ ὑπερόγκων: quare ut ejus tela effugerent, ipsi sibi propriæ felicitatis quasi cumulum diruebant. Multa Plutarchus de hac veterum opinione philosophatur, & in Camillo, & in Æmilio Paulo, & in Apophtegmat. & alibi. Propterea quæ supra modum læta erant, ea rerum tristissimarum mentione temperabant. Sic triumphantibus a tergo adstabat in eodem curru servus publicus, qui coronam illam auream immensi ponderis & amplitudinis sustinebat, & simul attendere triumphantem ad ultimi supplicii instrumenta curru appensa jubebat. Illa erant tintinnabulum & flagellum. Ενδεικτικὰ, inquit Zonaras, τὸ καὶ δυσυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰπισθῆναι, ἢ καὶ δικαιώσθαι θανεῖν, Id quod Horatio illi, qui Curiatios occidit, evenit. Et fortasse dedit is casus originem isti consuetudini. Tangit hunc morem & Tertullianus Apologeticæ cap. xxxiii. Nota sunt, quæ de Epaminonda victore narratur non solum ab historicis, verum etiam ab Isidoro Pelusiota epistola LXXIV. Non alia ratio est, cur Augustus Urbis & Orbis dominus mendici personam semel in anno assumeret. Sic enim θεῶν νέμεσιν, & ut loquuntur veteres, deum invidiam se evitaturum sperabat. Ideo notat Suetonius de cava manu. Ita manum componere proprium est stipem emendicantium: quo verbo etiam Suetonius utitur, item

Dio, ὡς καὶ προσαιτῶν. Balsamo in Photii Nomocanonem: Τὸ αἰτῶντος καὶ λαμβάνοντος ἐγγὺς ἴσται ὁ Χρῖστος, συγκοιλαίνων τῷ τῇ χεῖρα. hominibus liberis & honestis cavare manum etiam, cum aliquid acciperent, probro vertebatur. Eucrates vetus comicus in Antilaide loquens de Laide anu & omnibus spreta:

Οὐτῶ δὲ τιτατοὺς γέγον', ὡς', ὦ φίλτατε,
Τ' ἀργύριον ἐκ τῆς χειρὸς ἤδη λαμβάνει.

Sententiam pluribus ibi declaravimus. Ammianus Marcell. lib. xvi. Inductis quadam solennitate Agentibus in rebus in consistorium, ut aurum acciperent, inter alios quidam ex eorum consortio non, ut moris est, expansa chlamyde, sed utraque manu cavata suscepit; & Imperator, Rapere, inquit, non accipere sciunt Agentes in rebus. Hinc est quod Ruffini præfecti prætorio Orientis sub Honorio manus post ejus cædem per novam Romam ita formata ludibrii causa est circumlata. Historia exstat apud Hieronymum & Zosimum. sed quod diximus de cavata manu, unus exprimit Claudianus in ejus cæde:

Dextera quin etiam ludo concessa vagatur
Æra petens, pœnasque animi persolvit avari
Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.

Elegantissime poeta cavam manum, quam Græci κυλλὴν χεῖρα vocant, circumloquitur. Simul ostendit, avaro & αἰσχροκερδεῖ solitam objici cavam manum: quod Græci dicere solent ὑπέχειν τὴν χεῖρα τῷ λήμματι. Libanius progymnasinate contra proditorem: Πρατὴρ ὑπέμεινας γενέσθαι τῶν τιμωτάτων, ὑπέσχετο τὴν χεῖρα τῷ λήμματι. & de avaritia Atheniensium exstat proverbiale dictum Græcorum: Τὴν χεῖρ' ὑπέσχει καὶ ἀποθνήσκων Ἀττικὸς. Atheniensis vel moriens cavat manum. Seneca Naturalium lib. iv. In tanto avaritia certamine nunquam suppositam manum lucro. Vide Suetonium in Vespasiano, cap. xxi. Explicavimus pluribus causam hujus mendicationis Augusti cava manu factæ: qua non intellecta vix est, ut quisquam facile in animum inducat rem factam fuisse: cum tamen Suetonius hoc narret, ut certum & indubitatum. Neque videtur aliam ob causam Dio sic hanc historiam narrasse quasi fide cassam, quam quod causam ejus facti ignoraret, mutatis, ut fit, tractu temporis moribus.

92. In compluvium deorum penatium transfudit.] Penatium & larium sedes in privatis adibus non una. colebantur maxime in foco. Plautus:

natum transtulit: utque coalesceret, magnopere curavit. Apud insulam Capreas, veterrimæ ilicis demissos jam ad terram languentesque ramos convaluisse adventu suo, adeo lætatus est, ut eas cum republica Neapolitanorum permutaverit, Ænaria data. Observabat & dies quosdam, ne aut postridie nundinas quoquam proficisceretur: aut Nonis

quid-

Hec imponentur in foco nostro lari.

Valerius Maximus lib. 11. *Valesius aquam calidam iis a foco petens, genibus nixus lares familiares, ut puerorum periculum in ipsius caput transferrent, oravit.* Item in cubiculo, Suetonius Domitiano: *Puer qui cura larium cubiculi ex consuetudine assistens adfuit cedi.* Sæpe in aliqua parte atrii: puta in compluvio (quod videtur idem esse atque impluvium apud Vitruvium libro VI. cap. IV.) ut hic: vel in porticu compluvio adjuncta. Petronius: *Notavi etiam in porticu gregem cursorum cum magistro se exercentem.* Præterea grande armarium in angulo vidi, in cuius edicula erant lares argentei positi. Locus Festi de Jovis Hercei ara, quem huc interpretes afferunt, nihil ad rem facit: neque item, quæ de eadem ara notat Athenæus lib. V.

T O R R E N T.

Cum repub. Neapolitanorum.] Aliquid hac de re Dion extremo lib. LII. & plura Strabo lib. V.

Postridie nundinas.] Recte Pulmannus. sic enim & nostri MSS. omnes, & qui in Gallia editi sunt. Primus Beroaldus nonas fecit, quanquam & nundinas admittit, & explicare conatur, sed non nimis feliciter. Turneb. Adversar. XXIV. cap. 15. *δυσφημίαν* ominis in verbo postridie constituit, quod postridie omnia fera & intempesta sunt. Quare & postridiani Calend. Id. & Nonarum dies inominati habentur. Atqui si hoc respexit Augustus, nullo horum dierum proficisci quoquam debuit. Mallem igitur in re ipsa, atque in verbo nundinas omen constituere, quod cum fere proficiscantur homines, ut ipsis nundinis intersint, qui postridie iter instituat, præposcere agere, ac veluti post bellum machinas parare videatur.

Aut nonis quicquam rei serie inchoaret.] Libri duo opt. inchoaret. Nonis vero aliquid aggredi inominatum esse, vox ipsa per se satis ostendit, nempe quæ te non ire, eoque quo velis pertendere haud posse admoneat. Simile illi, quod de eo, qui Cauneas venales clamabat, refert Plin. lib. XVI. cap. IX. Cauneas, cave ne eas.

C A S A U B O N.

Observabat & dies quosdam.] Intellige de diebus, quos peculiari superstitione observavit Augustus: nam alioquin commune hoc illi cum cæteris fuit, τὸ αἰσιῶ-
σθαι τὰς ἡμέρας & in omni re majoris momenti in-

choanda diem cavere atrum, eligere album & faustum. Exemplum notatum Appiano lib. V. super die, qua classem solvit contra Sex. Pompejum.

Ne aut postridie Nundinas quoquam proficisceretur.] Dies cuiusque mensis dividebant Romani bifariam: erant Nonæ, Idus, Kalendæ. erant præterea nundinæ, ut in nostro mense hebdomades. Observatum autem est publico more, ut dies postridie Nonas, Idus, Kalendas, atri haberentur, ἀνέξοδοι καὶ ἀνεκδήμητοι. quod docent nos præter veteres Grammaticos Ovidius, Livius, Plutarchus, alii. Augusti vero propria superstitione fuit, ut etiam postridie nundinas diem haberet infaustum & inominatum. Quare? fortasse ab eventu, quia aliquoties erat expertus res postridie nundinas inceptas non vertisse bene: vel ad imitationem superioris observationis hoc ab eo excogitatum, ut est superstitione ingeniosa & solers. Nam & pertinet eodem, quod post Latinas ferias duos dies observabant ut religiosos & rebus inchoandis infaustos. M. Tullius ad Q. fratrem: *De nostra Tullia tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos consecisse. Dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi. ceteroqui confectum erat.* Meminit B. Ambrosius huiusmodi observationum explicans Pauli verba ad Galatas cap. IV. *ἡμέρας παρατηρεῖσθαι καὶ μῆνας, καὶ καιρὸς καὶ ἐνιαυτὸς.* Dies, inquit, observant, qui dicunt: ut puta, Crastino proficiscendum non est: post crastinum enim non debet aliquid inchoari. Mox: *Tempus vero sic observant, cum dicunt: Hodie veris initium est, festivitas est. post cras Vulcanalia sunt. & talia iterum ajunt: Posterum est, domum egredi non licet.* Manifeste postremis verbis talem aliquam αἰσιῶσιν καὶ εὐλαΐαν notat, qualis ea est, quæ hic Augusto tribuitur. Videtur autem & nundinarum dies parum utilis rebus inchoandis habitus. Ideo quoties in Kalendas Januarias incidebant, intercalatione extra ordinem συνέμπτωσιν illam pontifices declinabant. Dio lib. XLVIII. *Καὶ ἡμέρα ἐμβόλιμος παρὰ τὰ καθεστηκότα ἐνεβλήθη, ἵνα μὴ ἡ νεμηνία τῷ ἐχομένῳ ἔτῳ τὴν ἀγορὰν τὴν διὰ τῶν ἐννέα ἡμερῶν ἀγομένην λάβῃ· ὅπερ τῷ πᾶν ἀρχαίᾳ σφόδρα ἐφυλάσσετο.* Causa ejus persuasionis fortasse fuit, similitudo nominum in diebus novendialibus (qui mortuis sacri erant, ideoque atri) & nundinalibus. Propter eandem rationem puto & nonas Augustum in seriis rebus inchoandis devitasse: nam nonæ, nundinæ, & novendial indidem etsi diversa ratione dicuntur. Quare legi etiam malim, *δυσφημίαν nominis* quam *ominis*: quanquam non multum sane interest. Porro huiusmodi observationum superstitionum, plura exempla

quidquam rei seriæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud devitans, ut ad Tiberium
 93 scribit, quam *δυσφημίαν* nominis. Peregrinarum cæremoniarum, sicut veteres ac præ-
 ceptas reverentissime coluit, ita cæteras contemtui habuit. Namque Athenis initiatus,
 cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, &
 quædam secretiora proponerentur, dimisso concilio & coronacircumstantium, solus audiit
 disceptantes. At contra non modo in peragrandæ Ægypto paulum deflectere ad visendam
 Apin superfedit: sed & Cajum nepotem, quod Judæam prætervehens, apud Hierosoly-
 mam

exempla si quis desiderat cognoscere, legat homi-
 liam de Rectitudine Catholicæ Conversationis, quæ
 inter B. Augustini opera habetur, etsi non est, ut vi-
 detur, Augustini.

T O R R E N T.

Δυσφημίαν ominis.] Nominis habent meliores codd.
 uti & apud Horat. lib. III. Od. XIV. *male nominatis*
Parcite verbis. nihil tamen muto. Quanquam & hic
nominis, & ibi *ominis* malim.

93. *Veteres ac præceptas.*] Sic Pulmannus, & libri
 nostri omnes. Erasmus & Beroaldus *receptas* sub-
 stituere, sed male. *præceptas* enim vocat, quas jam
 mente atque animo vel ob aliorum præstantium vi-
 rorum exempla, vel ob alias rationes præcepisset,
 qualia erant Cereris sacra, quibus se initiari passus
 est, cum Apim Ægyptiorum, Judæorumque my-
 steria contemneret. Sic nimirum Hadrianus sacra
 Romana diligentissime coluit, peregrina contem-
 pfit. E quibus tamen Eleusinia exemplo Herculis,
 Philippique suscepit. Alioquin Judæorum, Ægyptio-
 rumque sacra nec minus recepta fuerunt quam
 Atheniensium, & vetustiora etiam. Porro de Au-
 gusti initiatione sic Dion initio lib. LI. τῶν ταιν θε-
 αϊν μυστηρίων μετέλαβεν. quod equidem de Cerere,
 & Proserpina intelligo, non de Minerva, ut alii vo-
 luerunt.

Secretiora quadam.] Atticæ Cereris mysteria nul-
 la re magis quam silentio sacra fuere, præcepta qua-
 dam opinione, qui vel ea divulgassent, vel cum
 nocentes essent, frequentassent, male perituros. qua
 de re multa ad Horat. lib. III. Od. II. *vetabo qui*
Cereris sacrum Vulgarit arcana. Nero sane, ut Sue-
 ton. refert, sacris illis initiari ausus non est. At
 M. Antonius Augustus & templum adiit, & ut
 se innocentem probaret, sacrarium solus ingressus
 est. Augustus itaque cognitioni illi solus adfuit, ne
 quis scilicet audiret Orgia, quæ frustra cupiunt au-
 dire profani.

C A S A U B O N.

Quicquam rei seriæ inchoaret.] In duabus fere re-
 bus ista temporum observatio locum habuit, in sus-
 cipienda profectio, & inchoandis rebus seriis: sic

apud Plutarchum, Ὅθεν, inquit, ἐκ ἀρχονταὶ πρῶ-
 ξεως εἰδ' ἀποδημίας ἐν ταύταις. At quidam fuere ea
 superstitione, qui etiam in rebus prope nugatoriis
 dies observarent. In mulieribus suorum temporum
 rident hoc Juvenalis & Lucianus: & nonne plusquam
 ridiculum est, quod refert Vopiscus de Tacito Impera-
 tore? Nunquam, inquit, noctem intermisit, qua non
 aliquid vel scriberet, vel legeret, præter posterum Ka-
 lendarum diem.

93. *Peregrinarum cæremoniarum.*] Ita a majoribus
 instituti Romani fuerant, ut a peregrinis cæremoniis
 abhorrent. Dilaudat eos hoc nomine Dionysius Ha-
 licarn. lib. II. qui ab ipso conditore Romulo hoc esse
 institutum, atque ab ejus posteris sancte servatum
 scribit. Inde est, quod cum tam paucis deis testamen-
 ti factionem habuerunt iidem veteres Romani. Ul-
 pianus in Sententiis, titulo XXI.

Sicut veteres ac præceptas.] Vel ut alii codd. *re-*
ceptas.

Quod Judæam prætervehens apud Hierosolymam
non supplicasset.] Credo Augustum, ne cuiquam vide-
 retur sectæ Judæorum ullo modo addictus, contra
 animi sui sententiam scripsisse hoc, vel dixisse: nam
 ipsum quidem aliter sensisse, neque ita a religione
 Judæorum abhorruisse, cum alia plurima declarant;
 quæ de ejus in illam gentem indulgentia narrant Phi-
 lo, & Josephus: tum illud unice, quod Legatione
 ad Caligulam refert idem ille Plato ἰσθαίρων. Ejus
 verba adscribam, quia historiam continent scitu dignis-
 simam: Διετάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀναγενέσθαι
 θυσιᾶς ἐντελεῖς ὁλοκάυτας τῷ ὙΨΙΣΤΩ ΘΕῷ καὶ
 ἐκάστην ἡμέραν, αἱ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελῶνται ἄρνες εἰς
 δύο, καὶ ταῦρος, τὰ ἱερεῖα οἷς Καῖσαρ ἐφῆδρυνε τὸν
 βωμόν. id est, Constituit de suo certos redditus, ut ad-
 moverentur quotlibet diebus DEO ALTISSIMO sacrificia
 integra, ac penitus adolenda, quod hodieque servatur.
victimæ, quibus aram honorari voluit Cæsar, agni
 duo sunt ὁ τaurus. reperias & in ejusdem aliquot
 edictis Deum Judæorum, Θεὸν ὑψίστον appellari. Pot-
 est etiam dici, Augustum, quum prius fuisset ini-
 quior religioni Judæorum, postea mitiorem esse fa-
 ctum, feritate gentium paulatim in eorum animis
 mitescente, postquam cœpit Dominus noster ὁ Θεὸς Ἰ-
 σωπὸς Jesus Christus in terris versari, etsi nondum
 illis cognitus.

mam non supplicasset, collaudavit. Et quoniam ad hoc ventum est, non ab re fuerit 94
subtexere, quæ ei prius quam nasceretur, & ipso natali die, ac deinceps evenerint, qui-
bus futura magnitudo ejus, & perpetua felicitas sperari animadvertique posset. Velitris
antiquitus tacta de cælo parte muri, responsum est, ejus oppidi civem quandoque rerum
potiturum: qua fiducia Veliterni, & tunc statim & postea sæpius pæne ad exitium sui
cum pop. Rom. belligeraverant. sero tandem documentis apparuit, ostentum illud, Au-
gusti potentiam portendisse. Auctor est Julius Marathus, ante paucos, quam nasceretur
menses, prodigium Romæ factum publice, quo denuntiabatur regem pop. Rom. Na-
turam parturire: senatum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur:
eos qui gravidas uxores haberent, quod ad se quisque spem traheret, curasse, ne sena-
tusconsultum ad ærarium deferretur. In Asclepiadis Mendetis Θεολογμένων libris lego,
Atiam

T O R R E N T.

C A S A U B O N.

Non supplicasset.] Liber opt. *ne supplicasset.* Quod
monitum volui. sensus enim est, ne id quidem quod
in veneratione levissimum est, fecisse Cajum, ut so-
lummodo supplicaret. Atqui Alexander Macedo, si
Josepho credimus lib. xi. Antiq. Jerosolymis &
Pontificem veneratus est, & Deo immolavit, & Ju-
dæis quæcunque petivere, concessit.

94. *Tacta de cælo parte muri.*] Tacta, & quidem
sine ulla læsione, quo nomine felicitas urbi portende-
batur. nam & apud Festum *pullus Jovis* dictus est Q.
Fabius, cui etiam Eburno cognomen erat propter can-
dorem, quod ejus natis fulmine icta erat; & magnus
ille Mithridates bis fulmine appetitus, Dionysius ideo
cognominatus est, quod Dionysio quoque simile ali-
quid accidisset. Qua de re Plutarch. Convival. Tan-
gi ergo fulmine, & nihilominus evadere incolumem
felicitatem portendit. Cui tamen interpretationi re-
pugnare videtur Virgilii auctoritas, apud quem sic
Anchises:

Jampridem invisus Divis, & inutilis annos

Demoror, ex quo me Divum pater atque hominum rex

Fulminis afflavit ventis, & contigit igni.

quid enim levius dici potuit quam afflare, & contin-
gere?

Velitri.] Liber unus, *Veliterni.*

Regem populi Rom. naturam parturire.] Idem e li-
bris Sibyllinis creditum fuisse, & quidem eo nascitu-
rum tempore, quo Ægyptus in Romanorum pote-
statem venisset, probat certissimus auctor Cicero
lib. i. epist. ad Lentulum, & lib. ii. De divinat. Ve-
rum illum orbis terrarum Regem ac Dominum fuisse
JESUM CHRISTUM etiam adversariorum testimoniis
convincitur.

In Asclepiadis Mendetis Θεολογοϋμένων
lib.] Quis hic Asclepiades fuerit, ignoro. Athe-
naus non semel, & Plin. inter auctores libri septimi
Asclepiadem commemorant, qui *Τραγωδία* scrip-
serit. Et sane hæc etiam tragica sunt. Sed nihil
muto. De Atia vero (sic enim scribendum) Au-
gusti matre, sup. cap. iv.

*Tacta de cælo parte muri, responsum est, ejus op-
pidi civem quandoque rerum potiturum.*] In Etrusca
disciplina de jactibus fulminum, istud vocatur *ful-
men regale*. De eo Seneca ex Cæcinnæ Natural.
lib. ii. cap. xlix. *Regalia fulmina sunt, quorum
vi tangitur, vel comitium, vel principalia urbis li-
bera loca, quorum significatio regnum civitati mi-
natur.*

94. *In Asclepiadis Mendetis Θεολογμένων libris*
lego.] Satis mirum mihi videtur, (Suetonium homi-
nem Romanum in tanti momenti historia Romana
Ægyptio homini testimonium denuntiassè, eoque
solo fuisse contentum, Sed videntur Romani rerum
Augusti scriptores noluisse hac fabella Augusto divi-
nitatem adstruere, ne eadem pudicitiam matris ejus
in dubium vocarent. nam in prodendis credendisve
ejusmodi deorum ἐπιφανείαις parcius Romani, ea
præsertim ætate, insanierunt, quam aliæ multæ gen-
tes. At Asclepiades hic, cur istud exemplum lauda-
verit in suis scriptis, satis possumus ex ipsa re & libri
indice facere conjecturam. Ægyptius is fuit ex
Ægyptiaco nomo sive præfectura, quæ ab urbe præ-
cipua Mendete Mendesia dicebatur. Erat quidem uni-
versa Ægyptiorum religio fœda, stulta, & ridicula:
sed enim nihil tota Ægypto monstrosius infamia
Mendesium, qui hircum pro numine colentes,
excellentiſſima forma mulieres illius libidini subster-
nere soliti: atque ut prurigæ boni, cessantem lege
naturæ bestiam, proh fidem hominum! contra na-
turam instigare. Nota res est ex Herodoto qui te-
stis oculatus fuit, Pindaro, Strabone, Plutarcho,
Gryllo, Aristide rhetore, aliis. Hanc suorum irre-
ligiosam religionem defendens Asclepiades in libris
Θεολογμένων, non usque adeo miram videri illam
ἀθέμιτον μίξιν debere dicebat, cum ex tali concubitu
ortos maximos viros historiæ testentur. In hoc al-
bum referebantur ab illo, cum ex fabulari historia
multi, tum ex vera aut verum professæ Alexander,
Scipio, & hic Augustus. Oportet autem hominem
fuisse nugatorem magnum, & quod de Timæo olim
dictum,

Atiam, cum ad solenne Apollinis sacrum media nocte venisset, posita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormisse; draconem repente irrepsisse ad eam, pauloque post egressum: illamque expergefactam quasi a concubitu mariti purificasse se: & statim in corpore ejus exstitisse maculam, velut depicti draconis; nec potuisse umquam exigi: adeo

dictum γραφουλλεκτήριον ineptum qui ausus sit, fortasse solus, de Augusti conceptu fabulam anilem, ut rem veram, memoriæ tradere. Male autem interpretes Asclepiadem hunc cum alio confundunt, cujus meminit Athenæus, qui scripserat τραγωδῶν libros sex. Nam eum fuisse Tragilesum ex oppido Thraciæ Tragilo, Stephanus auctor. Hunc Mendesium fuisse & ex libri argumento conjicias, & indicat Suetonius, qui Mendetem vocat: etsi parum, ut videtur, recte: non enim Μένδης est ἔθνικόν, sed Μενδήσιος, vel Μενδίτης. Sic Athenæo nominatur Harpocratio Μενδήσιος: Columellæ, Dolus Mendesium, & passim ita: vel Μενδαῖος; ut in Protagora Platonis: Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος. Sed ne quid dissimulem, suspicor scripsisse Suetonium in *Asclepiadis Mendesi* (aut *Mendita*) *Mendetis θεολογῶν libris* lego. Libri ab Asclepiade scripti index, ni fallor, fuit, *Mendetis θεολογῶν*: quasi aliquis Latine dixerit, *De diis qui Mendete coluntur & religionis eorum ritibus vel causis*. Amant Græci librorum suorum titulos ita concipere, ut Artemidorus, qui Γεωγραφῶν scripserat, Nicander Ἑτεροῖς, & ante omnes Aristoteles, qui Θεολογῶν. Sic etiam Cælius Aurelianus medicus Χειρουργῶν ediderat, quorum ipse meminit libro II. Tardarum passionum: nam faciunt inepte, qui illius operis titulum concipiunt Χειρουργῶν.

T O R R E N T.

Dum cetera matrona dormirent.] Mallem abesse hæc verba, infarta ab aliquo, qui verebatur, ne matronæ conspecto vigilantibus dracone diffugerent. Atqui Atia ipsa obdormisse fato quodam poterat, sed in pervigilio, & quidem tam sollemni Apollinis sacro, simul dormisse matronas omnes neutiquam verisimile est. Versus vero ille Virgilii,

Pellibus incubuit stratis, somnumque petivit. a Beroaldo adductus, nihil ad rem facit. Dion certe solam Atiam dormientem inducit. Porro ut hic Apollo, sic & Fortuna pervigilio colitur a Galba cap. IV. & a Vitellio Mars, ni fallor, cap. X.

Draconemque.] Particula que abest in omnibus mss. uti etiam ad verbum paullo, & ad verbum illam, quæ mox sequuntur adjuncta.

Purificasse se.] Ne sacra scilicet polluerentur. Tibull.

--- pureque lavari

Te memini, & puro secubuisse toro.

Persius item:

--- & noctem flumine purgat.

Plura Cicero lib. II. de Legib. Sacra adeunto caste. Eximi.] Libri duo optimi exigi.

C A S A U B O N.

Cum ad solenne Apollinis sacrum media nocte venisset.] Factum mense Novembri anno U. C. DCXC. Sed cur media nocte in templum venit Atia? quia sacrorum publicorum causa interdum ita opusfacto. hoc jam ante docuimus ad cap. LXVIII. ubi hæc verba exposuimus: ex illo etiam loco intelligimus, quod hic de matronis dicitur dormientibus in lecticis suis: nam hoc illud est ipsum quod supra de Augusto dictum, si sacri causa maturius evigilandum esset, deposita lectica inter aliquas moras condormisse. Non igitur audiendus Beroaldus, qui hanc dormitionem ad divinitatem refert per incubationem: quæ interpretatio falsa est multis modis. nam illæ ἐγκοιμήσεις privata religione ab iis suscipiebantur, qui vel morbo vel alii cui malo remedium quærebant: Suetonius solenne sacrum ait fuisse. Deinde qui somnia captabant, soli in templum accedere soliti. Atia cum magna turba sacrum hoc concelebrat. Adde quod capturi insomnia casti prius præparabantur & jejuniis: quorum de Atia nihil narratur. Postremo quis dixit Beroaldo, Apollinem illum, in cuius templo hæc geruntur, consulentibus per insomnia solitum respondere? neque enim omnia omnium locorum & templorum simulacra ejusdem numinis, eandem vim habuere: itaque diligenter annotarunt geographi & historici, quibus locis eo modo oracula peti reddique mos esset. Fallitur etiam vir ille doctus, qui de pervigilio quodam Apollinis hanc historiam interpretatur: ubi enim lectum Apollinem pervigilio cultum? præsertim apud Romanos, qui nocturna sacra paucissima admiserunt, διαπανυχιασμός Græcorum, & nocturnas pervigilationes abominati, ut & Dionysius Halicar. fatetur in secunda historia, & Cicero scribit de Legibus lib. II. Sed demus, fuisse aliquod pervigilium Apollinis: non tamen propterea concedam de eo hic agi. Non enim media nocte, ut facit Atia, sed prima luce περὶ λυχῶν ἀφ᾽ ἧς, hora lucernari, ut vocat Augustinus, in templum erat veniendum. Jam quid absurdius dici potest quam pervigilium fuisse, in quo matronæ aut omnes aut præque omnes dormiant? nam verba illa *dum cetera matrona dormirent*, non esse eradenda, ut illi censent, & expositio nostra indicat, & consensus omnium codd. evincit.

In corpore ejus exstitisse maculam velut depicti draconis.] De Atia sermo est: atqui de Augusto id re-

Mm

refert

adeo ut mox publicis balneis perpetuo abstineret : Augustum natum mense decimo, & ob hoc Apollinis filium existimatum. Eadem Atia prius quam pareret, somniavit intestina sua ferri ad sidera, explicarique per omnem terrarum & cæli ambitum. Somniavit & pater Octavius, utero Atiæ jubar solis exortum. Quo natus est die, cum de Catilinæ conjuratione ageretur in curia, & Octavius ob uxoris puerperium serius adfuisset, nota ac vulgata res est, P. Nigidium comperta moræ causâ, ut horam quoque partus acceperit, affirmasse, dominum terrarum orbi natum. Octavio postea cum per secreta Thraciæ exercitum duceret, in Liberi patris luco barbara cærimonia de filio consulenti, idem affirmatum est a sacerdotibus : quod iussu super altaria mero, tantum flammæ emicuiisset ut supergressa fastigium templi ad cælum usque ferretur : uniusque olim omnino Magno Alexandro apud easdem aras sacrificanti, simile provenisset ostentum. Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem, cum fulmine & sceptro, exuviisque Jovis Opt. Max. ac radiata corona super laureatum currum, bis senis equis candore eximio trahentibus. Infans adhuc, ut scriptum apud C. Drusum existat, repositus vespere in cunas a nutricula, loco plano, postera luce non comparuit : & diu quæsitus, tandem in altissima turri repertus est, jacens contra Solis exortum. Cum primum

refert Sidonius Apollinaris iis versibus, quos ex Anthemii panegyrico ante recitavimus.

V A R I O R.

Eximi.] Codex Salmas. *exigi.* & duo Torrentii, quod merito probat Gronovius. Sic enim & Plautus Captiv. IV. 2. 61 : *Jam ego ex corpore exigam omnes maculas mærorum tibi.* Loquitur enim de corpore tanquam de veste : ut corpus humanum vestis est animi eumque ægrum maculis, id est, pallore, illuvie, rugis probat. Exiguntur maculæ e vestibus, cum a fullonibus subiguntur vestes. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Apollinis filium existimatum.] Imo & ipse sic credi voluit, ut sup. cap. LXX. Exstant numismata argentea Augusti, in quorum parte averfa Apollo sedens. Ascriptum hinc inde, CÆSAR DIVI F. Ut ambiguum sit Divine Julii, an Apollinis, qui medius est inter verba, se filium dicat. Tam autem fuit Apollinis filius, quam Hammonis Alexander, aut Africanus Jovis.

P. Nigidium.] Qui (quod initio libri XLV. Dion. refert) usque adeo cæli peritia excelluit, ut prohibitis quibusdam studiis dare operam crederetur. Plura ex Lucano, Gellio, Augustino Beroaldus. *Accepit etiam pro acceperit* lego.

Tantum flammæ emicuiisset.] Simile Tiberio ostentum evenit, cap. XIV. Felix nimirum flammæ effulgentis semper augurium, ut de Ser. Tullio dormiente, de L. Marcio concionante Livius lib. I. &

xxv. & Valer. Max. lib. I. cap. IV. tradiderunt, & de Q. Salvidieno gregem pascente ante retulimus ex Dione, cap. LXVI.

Exuviisque Jovis Opt. Max.] Quales Romani triumphantibus dabant, togam pictam, tunicam palmatam. De quibus Livius lib. X. Juvenal. Sat. X. *In tunica Jovis,* &c. De Jovis vero curru, qui & ipse hoc Octavii somnio describitur, Turneb. Adversar. IX. cap. IX. & XXIV. cap. XXXI. Inf. Claud. cap. XVII. *Super etiam* (ne quis erret) pro ultra, aut præter dixit, quod alibi quoque occurrit.

C A S A U B O N.

Augustum natum mense decimo.] Dio, τῷ ἰκτὸς μηνὶ γέννηται.

Explicari per omnem.] *Explicari est* μὲν εἰσθαι, quod verbum in re militari præclarum usum habet, alibi explicandum.

Somniavit & pater Octavius.] Dio, qui pleraque hujus capitis verbatim ex Suetonio, ut videtur, transtulit, legit, *somniavit & pater Octavius eadem nocte ut &c.* Verit enim : Καὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ καὶ ὁ Ὀκταβίος ἐκ τῶν αἰθερῶν αὐτῆς τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν ἐνόμισε.

V A R I O R.

Publicis balineis.] Publica & gratuita balnea XII. P. Victor agnoscit Romæ fuisse; omitto alia publica, quæ meritoria licet agnominare. Sed ideo tam multa balnea Romæ, quia assidua lavatio, & quotidie de more lavabant, ituri jam ad cœnam. Hinc Artemidorus scripsit, balneum nihil aliud suo ævo fuisse, quem transitum ad cœnam. LIPSIVS.

Laureatum currum.] V. C. URSINI : *deauratum.*

T O R-

primum fari cœpisset, in avito suburbano obstrepentes forte ranas silere jussit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem Campanæ viæ, in nemore prandenti, ex improvise aquila panem ei e manu rapuit: & cum altissime volasset, rursus ex improvise leniter delapsa reddidit. Q. Catulus post dedicatum Capitolium, duabus continuis noctibus somniavit: prima, Jovem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus, unum secrevisse: atque in ejus sinum signum Reip. quod manu gestaret, reposuisse. At in sequenti, animadvertisse se in gremio Capitolini Jovis eundem puerum: quem cum detrahi jussisset, prohibitum monitu Dei, tamquam is ad tutelam Reip. educaretur. Ac die proximo obvium sibi Augustum, cum incognitum alias haberet, non sine admiratione contuitus, simillimum dixit puero, de quo somniasset. Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt, quasi Jupiter compluribus prætextatis tutorem a se poscentibus, unum ex eis demonstrasset, ad quem omnia desideria sua referrent: ejusque osculum delibatum digitis ad os suum retulisset. M. Cicero C. Cæsarem in Capitolium pro-

T O R R E N T.

C A S A U B O N.

Ad quartum lapidem Camp. viæ.] Mallem Campana viæ. Campanam autem, ut puto, Appiam vocat, quæ recta Capuam ducebat.

Cum altissime volasset.] Tres libri evolasset. Sic Tarquinio Prisco Romam migranti sublati ab aquila pileus, & mox restitutus, regnum portendit. Auctor Livius, & alii, & tale aliquid de Diadumeniano Lampridius.

Signum Reipub.] Interpretes Aquilæ signum intelligunt, aut etiam Libertatis. Ego signum Roma scribendum puto, non reipub. id enim notarum errore irrepsit. nam quo signo, obsecro, respublica exprimeretur? At Romæ effigies in Imperatorum nummis passim cernitur, nonnunquam etiam dextra gestata manu, sicut & Victoria.

Osculum delibatum digitis.] Sententia est, ni fallor, Jovem suavioli loco digitos ad os pueri porrectos suo mox ori admovisse, ut a nimium officiosis hodieque fieri videmus, qui manum qua ejus, cui obsequium deferunt, vestimenti partem aliquam attigerunt, admotam labris osculantur. Pulchre Appulejus, quem & Beroaldus citat: *Tunc Jupiter perpressa Cupidinis buccula, manuque ad os relata, consuevit.* Sueton. Galb. cap. v. *Constat Augustum puero adhuc se salutanti inter aequales apprehensa buccula dixisse.* Atque ita intelligendum fortassis illud Virgilii: *Oscula libavit nata*, qualia scilicet Divorum reliquiis prisco more libamus. Nec dissimile est, quod lib. xxviii. cap. ii. *In adorando*, inquit Plinius, *dexteram ad osculum referimus.* sic enim legendum, non oculum, ut imperiti volunt. Aliud genus osculi, quod *χούτρον*, id est, ollam, vocabant Græci, quo apprehensis auriculis, ut nunc quoque solent pueri, alter alterum osculabantur. De quo Julius Pollux lib. x. & inter nostros, nuper immatura morte sublati, Gulielm. Canterus Novar. lect. vi. cap. xxv.

Obstrepentes forte ranas silere jussit.] Olim de Hercule id jactatum. Solinus, de ranis loquens apud Reginos mutis: *Causam Granius tradit, cum obmurmurarent illic, Hercule quiescente, Deum jussisse, ne streperent: itaque ex eo cœptum silentium permanere.*

In nemore prandenti.] Dio, *τρεφομένῳ δὲ ἐν ἀγροῖ αὐτοῦ*, hoc est, *cum cibum sumeret*, non ut interpretes Dionis & Zonaræ, *cum educaretur.* Male in cod. Cedreni *τρεφομένῳ*. emenda ex Dione.

In ejus sinum signum, quod manu gestaret, reposuisse.] Omnes fere libb. quos vidimus, consentiunt: Memmianus, *quam manuque.* At Dio sic vertit, quasi legisset *signum Roma*, *τὸν θεὸν εἰκόνα τινὰ τῆς πόλεως εἰς τὸν ἐκείνου κόλπον ἐμβέβληται.* Ego signum Reipublicæ interpreter *δημοσίαν σφραγίδα*, qua obsignari solita diplomata, & quæcunque alia reip. nomine signabantur. Id signum visus secundum quietem Catulo reponere Jupiter in sinum Augusti, conjecturam ex eo fecit, in illius potestatem fore quandoque rempublicam. Symbo'um enim domini & potestatis est sigillum. ideo soliti morientes anulum signatorium dare iis, quibus plurimum vellet, ut de Alexandro narrant Diodorus & Curtius: vel quos hæredes instituissent, sicut est apud Valerium Max. propterea Tiberio morienti anulus a Cajo adimitur. Interpretes aliorum hæc trahunt, quos non sequor. Qua figura autem reipubl. id est, publicum signum fuerit, nisi si fuit ipsius Romæ imago, qualis in nummis sæpe videtur, nescio.

Ejusque osculum delibatum digitis ad os suum retulisset.] Quid retulisset? nempe *osculum*: non enim possumus aliter exponere: tamen hoc genus loquendi alibi non memini notare. Consuetudo adorantium fuit, ut manu porrecta, & ad os relata, osculum labiis imprimerent. *Qui adorant*, inquit Hieronymus adversus Rufinum, *solent deosculari*

prosecutus, somnium pristinae noctis familiaribus forte narrabat: puerum facie liberali demissum caelo catena aurea, ad fores Capitolii constitisse, eique Jovem flagellum tradidisse: deinde repente Augusto viso, quem ignotum adhuc plerisque avunculus Caesar ad sacrificandum acciverat, affirmavit ipsum esse, cujus imago secundum quietem sibi obversata sit. Sumentem virilem togam, tunica lati clavi resuta ex utraque parte, ad pedes decidit. Fuerunt qui interpretarentur, non aliud significare, quam ut is ordo, cujus insigne id esset, quandoque ei subjiceretur. Apud Mundam D. Julius castris locum capiens, cum silvam caderet, arborem palmæ repertam conservari, ut omen victoriae, iussit: ex ea continuo enata soboles, adeo in paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret, frequentareturque columbarum nidis: quamvis id avium genus duram & asperam frondem maxime vitet. Illo & præcipue ostento motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere quam sororis nepotem vellet. In secessu Apolloniæ Theogenis mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat: cum Agrippæ, qui prior consulebat, magna, & pæne incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam, nec velle edere perseverabat, metu ac pudore ne minor

inve-
manum, & capita submittere. Eum ritum obscure hic innuit Tranquillus: de quo plura a viris eruditis sunt observata.

T O R R E N T.

Tunica lati clavi resuta.] Hæc & apud Dionem legimus initio lib. XLV. cujus interpret non recte togam vocat, quam tunicam vocare debebat. ὁ χιτῶν, inquit, περιέρραγη. *Tunica vero lati clavi senatorum insigne fuit, ut equitum anulus. Festus in Picta: Tunica palmata a latitudine clavorum dicebatur, que nunc a genere pictura appellatur.*

Equipararet matricem.] Liber opt. *equipararet*, ut semper. *Matricem* autem arborem matrem vocat, sub qua soboles pullulaverat. Virgil. I I. Georg.

Pullulat ab radice.

& mox:

Parva sub ingenti matris se subjicit umbra.

Matricis vocabulo de gallina & columba utitur eodem sensu Columella, quo Tranquil. de arbore.

Columbarum nidis.] Augurium firmabat, quod columbæ Veneri, a qua gens Julia per Æneam, sacrae sunt, quodque columbæ nullæ in arboribus nidificant, præter palumbes, & quas livias vocant, & ne istæ quidem fronde dura & aspera, qualis palmæ est.

Theogenis mathematici.] De hoc nihil memini me legisse. Similem vero in Africa nactus est Septimius Severus, teste Spartiano.

C A S A U B O N.

Eique Jovem flagellum tradidisse.] Hoc symbolo peritura libertas significatur: nam libera civitate civem Romanum virgis cædi nefas, nedum flagellis, Juvenalis ideo hac circumlocutione Julium designat:

Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites.

Tunica lati clavi.] Quam dedit ei Cæsar induendam loco tunicae rectæ, ut ante diximus.

Resuta ab utraque parte.] Super humeros. Dio: Ὁ χιτῶν περιέρραγη τε ἐκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐμῶν, καὶ μέχρι τῶν ποδῶν κατερρύη. Erant autem tunicae aliæ ῥαπταί, aliæ συμπορηταί, ut alibi pluribus enodamus.

Fuerunt, qui interpretarentur.] Ipsum Octavium temere hoc dixisse, auctor Dio.

Apud Mundam D. Julius.] Apud Dionem paullo aliter hanc historiam narrantem, ita scribe libro XLII. Καὶ ἔλεγον μὲν, ὅτι ἔκ' ἐφ' ἐπὶ πητὸ ἀλλ' ἔκ' ἐκείνῳ γε ἔτι, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς ἐγγόνῳ τῷ Ὀκταβίῳ, pessime edunt vulgo, ὅτι συνέφερε πητὸ τῷ. Sic accipiunt verbum φέρειν Græci pro σημαίνειν, vel φέρειν τέκμαρσιν, ut loquitur idem Dio lib. XLV. Idem lib. I. Ταῦτα μὲν ἔν' ἐπὶ πάντας αὐτὸς ἔφερε. Lib. XLVI. Ἐς πάντας ὁμοίως ἤνεγκεν. & paullo ante, ἐς μόνον ἀν' αὐτὸν ἔτεινεν. Philostratus in Apollonii vita lib. VII. Εἰς νεώτερον ἔφερεν ἢ διοσημία.

Ut non equipararet modo matricem.] Matrix est arbor, quæ fuit τύπος Julii Cæsaris patris, sicut ejus soboles Octavii filii.

Comite Agrippa.] Fuisse Agrippam cum Octavio Apolloniæ sub tempus cædis Julianæ, & Vellejus indicat.

V A R I O R.

Tunica lati clavi resuta ex utraque parte, ad pedes decidit.] Resutam ibi non est aliter exponere quam resibulatam, nodis scilicet solutis, quibus tenebatur in humeris ex utraque parte: σχισή enim fuit illa lati clavi tunica & ῥαπτή. nam ῥαπταί & συμπορηταί eadem fuere; ex scilicet, quæ fibulis, hoc est, ῥαφαῖς continebantur & stringebantur. Hinc ῥαφίδα, περόνη exponunt grammatici. Hesychius: ῥαφίς, ὑπόδημα, περόνη. SALMAS.

T O R-

inveniretur. Qua tamen post multas adhortationes vix & cunctanter edita, exsilivit Theogenes, adoravitque eum. Tantam mox fiduciam fati Augustus habuit, ut thema suum vulgaverit, numumque argenteum nota sideris Capricorni, quo natus est, percussit. 95. Post necem Cæsaris reverso ab Apollonia & ingrediente eo urbem, repente liquido ac puro sereno, circulus ad speciem cœlestis arcus orbem solis ambiit: ac subinde Juliæ Cæsaris filiæ monumentum fulmine ictum est. Primo autem consulatu ei augu-

T O R R E N T.

Ut thema suum vulgaverit.] Genesin vocat Juvenalis:

Nota mathematicis genesis tua.

Sueton. paulo ante, & Spartianus Severo genituram, astrologi horoscopum. Thema vocat etiam Sidon. Apollinaris, cujus verba mox apponam, ut & apud Græcos quicquid in medium proponitur, *thema* appellatur.

Nummum argenteum.] Quales apud me diversa forma servantur complures. Similem vero etiam Vespasianus percussit.

95. *Repente liquido ac puro sereno.*] Liber opt. non habet *repente*. Quod tamen si retineas, ita locum hunc intelligo, ut circulus ille repente solem ambierit. non ut cœlum repente effulserit: cum enim hujusmodi, sive circuli, sive aræ, & coronæ, ut appellant phyci, humida fere nube se spargente existant, nihil mirandum foret cœlo repente sereno effecto id contigisse. Sic nempe & fulmina, quæ ferena tempestate fiunt, prodigiosa magis, ac significantia habentur. Quod Horat. quoque ostendit lib. 1. Od. xxxiv. *per purum tonantes Egit equos.* Circuli autem hujus meminit Plin. lib. 11. cap. xxiv. & egregie Seneca lib. 1. Quæst. Natur. cap. 11.

Ac subinde.] Pro mox, itatim. Horat. Epist. ad Celsum:

- - - primum gaudere, subinde

Præceptum auriculis hoc instillare memento.

Alias pro frequenter & identidem utuntur auctores.

C A S A U B O N.

95. *Ingrediente eo urbem.*] Mane hora diei tertia, incipiente luce solis, aerem forte tum spissiore fa-

ctum, ut plagam sentire posset, ferire. *Circulus ad speciem cœlestis arcus orbem solis ambiit.*] Ambitiosius hoc narrat Vellejus lib. 11. 59. *Cum intraret urbem, solus orbis super caput ejus curvatus equaliter, rotundatusque in colorem arcus veluti coronam tanti mox viri capiti imponens conspectus est.* faciunt inepte, qui eum locum cum alio Suetonii comparant, & dissonantiam in hac historia inter duos hosce scriptores notant. Dio breviter: *Ἐς τὴν Ῥώμην ἐσιόντος αὐτοῦ ἴρις πάντα τὸν ἥλιον πολλὴ καὶ ποικίλῃ περιέσχεν*, idque ait ille signum

adeo editum, non futuræ Augustæ magnitudinis, sed futurarum mox turbarum. Orosius lib. vi. postquam verbis nostri rem exposuit, ita interpretatur: *Quasi unum eum ac potissimum in hoc mundo solumque clarissimum in orbe sol monstraret, cujus tempore venturus esset, qui ipsum solem solus, mundumque totum & fecisset & regeret.* Notemus Suetonii accuratam dictionem, qui non arcum dixit, ut Dio & Zonaras ἴρις, sed *circulum ad speciem cœlestis arcus*. neque enim arcus esse potuit, ut ex Meteorologicis Aristotelis & Olympiodoro constat. cum Suetonio loquitur Seneca Naturalium Quæstionum libro 1. cap. secundo: *Memoria proditum est*, inquit, *quo die divus Augustus urbem ex Apollonia reversus intravit, circa solem visum coloris varii circulum, qualis esse in arcu solet: hunc Græci halo vocant, nos dicere coronam aptissime possumus.* In quibus verbis subit duo mirari: nam ex sententia philosophorum ἄλως circulus ille non fuit, ut liquebit attendenti, quæ ad tertium Meteorologic. accurate notat Olympiodorus. Deinde si ἄλως fuit, cur *coronam* interpretatur? nam Græci hujusmodi διοσημίας vocant σέφανος. Philostratus lib. viii. de Domitiani morte loquens: *Τὸν τῆς ἡλίου κύκλον περιελθὼν σέφανος εὐκλῶς ἴριδι τὴν ἀκτῖνα ἐμαύρη.* Historiæ miscellæ Auctor de signo, quod apparuit Gallo Antiochiam veniente, quando Cæsar factus est a Constantio: *Columna sub specie crucis in cœlo visa est, speciem luminis habens extensam a Golgotha usque ad montem Olivarum. In circuitu autem ejus corona erat, velut iridis speciem habens.*

Primo consulatu augurium capiente.] Sciō doctissimos viros referre hoc ad sacrum consulare, quod Kal. Jan. faciebant novi coss. in Capitolio: quorum auctoritati etsi plurimum in his litteris tribuo; tamen ut hic iis assentiar, adduci non possum. Dionem potius sequor, qui factum hoc narrat primo die comitiorum, quibus Augustus consulatum est adeptus. recte sine dubio & vere. non enim consuli Octavio, sed candidato consulatus hoc augurium apparuit. Atque hic vetus mos latet, ex prima antiquitate illustrandus. *Augurium capere* dicebantur candidati, cum nocte, quæ comitia præcedebat, sub dio extra urbem cubantes, dein solida sella sedentes, in loco ei rei destinato expectarent, dum ipsis deus aliquis bonum signum mitteret: quod olim quidem vere solitum fieri, estque is mos a Romulo ipso traditus, diutissime in Rep. servatus. postea

augurium capienti, duodecim se vultures, ut Romulo, ostenderunt: & immolanti omnium

tantum umbra in usu remansit, re neglecta. planissime hæc omnia ita explicat Dionys. Hal. lib. 11. *Ἐπαυλίζονται οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνιστάμενοι ποιῶνται εὐχὰς ὑπαίθριοι· τῶν παρόντων τινες ὀνειδοσκοπῶν μισθὸν ἐκ τῆς δημοσίας φερόμενοι, ἀτραπὴν αὐτοῖς μνηστὴρ φανὶν ἐκ τῶν ἀριστέρων τὴν ἑγενομένην· οἱ δὲ τὸν ἐκ τῆς φωνῆς οἰωνὸν λαβόντες, ἀπέρχονται ταύτας παραληψόμενοι· οἱ μὲν αὐτὸ τοῦτο ἱκανὸν ὑπολαμβάνοντες εἶναι, τὸ μηδένα γενέσθαι τῶν ἐναντιομένων τε καὶ κωλύοντων οἰωνῶν· οἱ δὲ καὶ παρὰ τὸ βέλημα τῆς θεοῦ κωλύοντος.* In quibus verbis *Ἐπαυλίζεσθαι* est extra urbem pernoctare, non quod putant interpretes. ita faciendum fuit candidatis. Plutarchus in Marcello: *Ὅταν ἀρχὴν ἐπ' ὄρνισι καθεζόμενος ἔξω πόλεως καὶ οἶκον καὶ σκηνὴν μεμισθωμένην.* Sic scribendus hic Plutarchi locus: nam *καθεζέσθαι οἶκον*. Barbarum est, non Græcum. Latini eum locum *templum* appellant, ut Seneca epistola cxviii. & Valerius Maximus lib. 111. cap. v. quia in eam rem ab auguribus certis cæremoniis effabatur, quas explicant Festus Pompejus & Servius. Ibi cubabant in tabernaculo, vel casa publice conductâ, ut indicat Marcelli historia apud Plutarchum, Ciceronem & Valerium Max. inde visis auspiciis tollebant se ex templo ac surgebant. Unde sunt verba augurum *tollere se & ex templo*, de quibus veteres. Ad ritum hunc refero verba hæc Festi lib. 111. *Cubans auspicatur, qui in lecto querit augurium.* E lecto mane surgentes sedebant in solida sella, ut intelligimus ex rudibus Festi in voce *Solida* cum superiore Dionysii loco comparatis. Similiter omnia captabant etiam alii sedentes in sella. Cicero de Divinat. lib. 1. *Audivi, cum diceret Ceciliam Metelli, cum vellet sororis suæ filium in matrimonium collocare, exisse in quoddam sacellum ominis capiendi causa, quod fieri more veterum solebat: cum virgo staret & Ceciliæ in sella sederet, neque diu ulla vox exstitisset.* Quod adjicit Dionysius de auguribus, quos candidati interrogare soliti, lucem accipere ex iis debet, quæ Festus notat in *silere*, & M. Tullius lib. 11. de Divinat. ubi explicat, quid sit in disciplina augurali *silentium*. Id enim successerat in locum eorum signorum, quæ prius fuisse divinitus data candidatis, veteres historiæ memorant. Quo magis advertit omnes augurium Octavio datum, quod non solum fuit verum, nec simulatum, ut erat tum moris: sed etiam magnificum & plane regium.

C A S A U B O N.

Duodecim se vultures, ut Romulo, ostenderunt.] Non ita Dio narrat: *Πρῶτη τῶν ἀρχαίων ἐς τὸ πειδίον τὸ Ἀρεῖον ἐβελθὼν, γύπας ἑξ, καὶ μετὰ ταῖς*

ταὶς δημηγορῶν τι πρὸς τὰς στρατιώτας, ἅλλας δώδεκα εἶδε.

Et immolanti omnium vict.] Augurium modo expositum contigit Octavio anno dcccxi. mense Augusto. Hoc ostentum, quod hic memoratur, factum anno priore, mense, ut arbitror, eodem, die primo potestatis ejus, cum absens decretæ sibi prætoris dignitatis susciperet insignia. Est ergo in verbis Suetonii ὑπερον πρότερον, ut sæpe alibi: nisi dissentit ille a cæteris historicis in temporum ratione, & hoc quoque ad primum consulatum Octavii retulit.

V A R I O R.

95. *Augurium capienti.]* Magistratum inituri non nisi post medium noctis auspicio operam dabant. testatur Dion. Halicar. lib. 2. *Ἐπαυλίζονται μὲν γὰρ οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνιστάμενοι ποιῶνται τινὰς εὐχὰς,* quem locum Gelenius de candidatis interpretatus est. Cujus errorem secutus quoque est Casaubonus ad Sueton. Augustum cap. 95. Ecquis vero vel mediocriter in Romana historia versatus unquam audivit penes candidatos auspicia fuisse, quæ non nisi magistratum erant? Quid quod & Plutarchi locum finistre interpretatur ibidem Casaubonus. Verba Plutarchi sunt in Marcello, *Ὅταν ἀρχὴν ἐπ' ὄρνισι καθεζόμενος.* &c. hæc de candidatis accipienda esse affirmat. At Plutarchus ibi loquitur de consule, qui comitia habiturus est. Ecquando vero ἀρχὴν apud Græcos pro candidato sumitur? Proinde emendandus est hic error Casauboni, quem in explicando Suetonii loco nihil vidisse constat, idque tunc, cum plus sibi vidisse quam cæteri videretur. Porro Dionysii locum de candidatis non esse sumendum ita evincimus. Οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν ad verbum sunt ii, qui magistratum inituri sunt. ii circa diluculum silentio pergebant e cubili. Deinde jam candente die urbem ingressi sedebant paulisper in tribunali, & aliquid agebant pro magistratu. & illi auspicati esse & egisse eodem die dicebantur. diem N. Romani definiebant a media nocte, ad mediam noctem, ut ait Gell. 111. 2. & Censor. c. 24. hinc quia conjuncta erant auspicium & actio, auspicari dicitur sæpe, qui agere incipit. Illustris est Ciceronis locus lib. 1. in Verr. qui ad hunc morem pertinet: *Nam ut prætor factus est, qui auspicato a Chelidonide surrexisset, sortem nactus est urbana provincia.* ubi Asconius notat: Auspicari dicuntur ineuntes magistratum. H. VALLESUS ad Dion. Coccejum.

T O R.

96 omnium victimarum jecinora replicata intrinsecus ab ima fibra paruerunt: nemine peritorum aliter conjectante, quam læta per hæc & magna portendi. Quin & bellorum omnium eventus ante præsensit. Contractis ad Bononiam Triumvirorum copiis, aquila tentorio ejus supersedens duos corvos hinc & inde infestantes afflixit, & ad terram dedit: notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas discordiam talem, qualis secuta est, ac exitum præsagiente. In Philippis, Thessalus quidam de futura victoria nuntiavit, auctore D. Cæsare, cujus sibi species itinere avio occurrisset. Circa Perusiam sacrificio non litante, cum augeri hostias imperasset, ac subita eruptione hostes omnem rei divinæ apparatus abstulissent, constitit inter haruspices, quæ periculosa & adversa sacrificanti denuntiata essent, cuncta in illos recasura, qui exsta haberent. Neque aliter evenit. Pridie quam Siciliensem pugnam classe committeret, deambulanti in littore, piscis e mari exsiluit,

T O R R E N T.

Victimarum jecinora.] Sic plerumque vetustissimi codices, non jecinora. De hoc vero Plin. lib. xi. cap. xxxvii. *Divo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis sue die sex victimarum jecinora replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt, responsumque duplicaturum intra annum Imperium.* Adde Val. Maximum de Marcello lib. i. cap. vi. Ceterum merito quis ambigat, quem primum potestatis diem vocet Plin. & quomodo tunc Spoleti Augustus? Dion. lib. xlv. locum quidem non addit, sed tamen evenisse id sacrificanti scribit, quo die bellum sibi contra Antonium una cum potestate prætoria decretum intellexit. Fuit autem tunc in Piceno.

Patuerunt.] Sic Pulmannus quidem, sed mss. nostri, & editio Germanica *paruerunt*, quod verbum Augurum & Aruspicum erat. Virgil. *Æneid.* x.

Cui pecudum fibra, cæli cui sidera parent,

Et lingua volucrum, & præsagi fulminis ignes.

Et Sidonius: *Utpote quibus themate oblato quasi sanguinaria genitura schema paruiisset.* Fuit & in Jurisconsultorum formulis usurpatum. quod Festus tradit, dicens prima producta pronunciarum oportere, & eleganti admodum epigrammate Petron. *Arbiter:*

Jurisconsultus paret, non paret habeto,

Atque esto, quicquid Servius & Labeo.

Adde Ulpianum. l. clxxix. De verborum significat. & Sueton. Calig. cap. viii.

96. *Ac exitum.*] Libri meliores *at exitum*. Lego, *atque exitum*, neque enim temere librum ullum veterem legitimum invenies, in quo scribitur *ac* sequente vocali. Augurium autem illud refert etiam Dion. lib. xlvii.

Sacrificio non litante.] Idem codd. *non litanti*, & mox *in illos recasura*, pro *ipso*. haud dubie melius.

Pridie quam Sicil.] De piscis augurio satis convenit inter auctores: de tempore vero augurii non ita. Vi-

de Dionem circa initium lib. xlix. & Plinium lib. ix. cap. xvi.

C A S A U B O N.

Omnium victimarum jecinora replicata intrinsecus ab ima fibra paruerunt.] *Omnium*, hoc est, duodecim: tot enim tunc mactata victimæ. Dio, *διττὰ τὰ ἕπατα ἐν πᾶσι τοῖς ἱερείοις δώδεκα ἔσιν ἐυρέθη.* Ideo Plinius in Panegyrico dicebat, hoc & superius omentangens: *Ceteros Principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister volatus avium consulentibus nuntiavit.* Ex Dione discimus, *replicata exsta & duplicia* idem esse. Ea semper habita sunt lætissima sive omnino essent replicata, sive tantum ex parte. Valerius Max. lib. i. *Prima hostia jecur sine capite inventum est: proxima, caput jecinoris duplex habuit.* Sic & geminum fel læta portendebat. Plinius lib. xi. *Geminum fel fuit divo Augusto, quo die apud Actium vicit.* Scribendum autem *paruerunt*, non *patuerunt*. est enim, quod dicit Plinius in eadem re lib. xi. cap. xxxvii. *reperta sunt.* Dio, *εὐρέθη.* Julius Obsequens, *apparuerunt.* Altera vero lectio sententiæ plane contraria.

96. *Duos corvos hinc & inde infestantes.*] Dio: *Δύο κύρακας προσπεσόντας αὐτῷ τίλλειν τε τῶν περὶ αὐτὸν πειρωμένων.*

Afflixit & ad terram dedit.] *Σχῆμα ἐκ παραλλήλων.* nam affligere est προσδιζεν, *ad terram dare.*

In Philippis Thessalus quidam.] Dio narrat lib. xlvii. cujus verba sic lego (sunt enim corrupta) *Ἀνὴρ Θεσσαλὸς ἔδοξεν οἱ τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον κεκελευμέναι εἰπεῖν τῷ Καίσαρι, ὅτι τε εὐτυχῆς ἡ μάχη γενήσοιτο οἱ, καὶ ἵνα ἀναλάβῃ τὴν αὐτῷ δικτατορείαν αὐτὸς ἐφόρει.*

V A R I O R.

96. *In Philippis Thessalus.*] Cod. Salmas. *Philippo Thessalus.* Forte: *Apud Philippos Thessalus.* SALMAS.

exsiluit, & ad pedes jacuit. Apud Actium descendentem in aciem, asellus cum asinario occurrit: Eutychus, homini; bestiae, Nikon, erat nomen. Utriusque simulacrum æneum victor posuit in templo, in quod castrorum suorum locum vertit. Mors quoque ejus, de qua dehinc dicam, divinitasque post mortem, evidentissimis ostentis præcognita est. Cum lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum sæpius circumvolavit: transgressaque in vicinam ædem, super nomen Agrippæ ad primam litteram sedit: quo animadverso, vota, quæ in proximum lustrum suscipi mos est, collegam suum Tiberium nuncupare jussit. Nam se, quamquam conscriptis paratisque jam tabulis, negavit suscepturum quæ non esset soluturus. Sub idem tempus ictu fulminis ex inscriptione statuæ ejus prima nominis littera effluxit. Respondit est, centum solos dies posthac victurum, quem numerum C littera notaret: futurumque ut inter deos referretur, quod ÆSAR, id est, reliqua pars e Cæsaris nomine, Etrusca lingua deus vocaretur. Tiberium igitur in Illyricum dimissurus, & Beneventum usque profecturus, cum interpellatores alios atque aliis causis in jure dicendo detinerent, exclamavit, (quod & ipsum mox inter omina relatum est,) *Non si omnia morarentur, amplius se posthac Roma futurum.* Atque itinere inchoato, Asturam perrexit: & inde, præter

T O R R E N T.

Eutychus homini, bestia Nikon.] Idem Plutarch. Antonio, & Zonaras, Plin. quoque lib. xi. cap. xxxvii. ubi de felle loquitur, *geminum* (inquit) *fuit Augusto sacrificanti, quo die apud Actium vicit.*

97. *Conscriptis paratisque jam tabulis.*] Solebant veteres vota jam suscepta scriptis, subsignatisque tabulis confirmare, atque ipsas sæpe tabulas deorum, quibus voverant, genibus, cera affigere. Juvenal. Sat. x.

Ergo supervacua, aut perniciose petuntur,

Propter quæ fas est genua incutere deorum.

Plin. Epist. ad Trajanum: *Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscepimus, Domine, & solvimus, precati deos, ut velint ea semper solvi, semperque signari.* Adde tot veterum numismatum inscriptiones: VOTA PUBLICA, VOTA SUSCEPTA, VOTA SOLUTA. Hinc & votorum tituli aut prælati victimis, ut sup. cap. lxx. aut publice propositi, ut inf. Calig. cap. xiv. & apud Juvenalem:

Legitime fixis vestitur tota tabellis

Porticus.

Augustus igitur vota se suscepturum negavit, quæ non esset soluturus. *Suscipere autem votum est nuncupando voti se reum facere.* De hoc vero mortis signo, uti & de aliis, non satis Suetonio convenit cum Dione lib. lvi.

Itinere inchoato.] Liber opt. *inchoato*, unus initiato. Ut inito fortasse scribendum sit, ut inire viam dicimus. Non sine causa autem notatum Lipsio Elector. i. cap. xii. discordem hic sibi Suetonium videri. sup. enim cap. lxxxii. de Augusto loquens, *Itinera* (inquit) *lectica, ac noctibus fere, ea que lenta ac minuta faciebat.* Quod hic negat, & velut rem

insolentem præter consuetudinem de nocte evectum refert. Ego tamen sic rem explico, ut illud præter consuetudinem non ad nocturnam profectionem, sed ad itineris magnitudinem referatur. utrumque enim loco, quem dixi, Sueton. expressit. Nec valde insolens correctio, si pro consuetudine legatur. Illud melius.

C A S A U B O N.

Utriusque simulacrum victor posuit in templo, in quod castrorum suorum locum vertit.] Glycas parte i. i. Annalium, de Nicopoli ab Augusto condita loquens: *Eodem in loco hominis & asini statuas æbeneas imposuit.* Nam perhibetur ea nocte, quæ prælii navalis diem antecessit, in hominem quendam incidisse, qui asinum ageret: quumque illius de nomine sciscitatus fuisset, *Mihi quidem, respondit ille, nomen est Eutyches, hoc est, felix: asino vero, Nikon, id est, victor.* Atque hæc columna deinceps Byzantium deportata sunt, & in Circo equestri collocata.

97. *Transgressaque in vicinam ædem.*] Agrippam mortuum intulit Augustus in Mausoleum suum: etsi, inquit Dio, proprium ipse habuit in campo Martio monumentum. De eo videtur loqui Suetonius.

Quod ÆSAR Etrusca lingua deus vocaretur.] Hesychius: *Αἰσάρι θεός ὑπὸ Τυρρηνῶν.* Est vero Græca vox *asar* Hetrusca terminatione formata. nam *αἰσα* est fatum, id est, deus, qui factorum auctor. & ita in libro de Mundo.

Non si omnia morarentur, amplius se posthac Roma futurum.] Postrema verba illa sunt, quæ post in omen versa. Male autem vir doctus emendat *omina* pro *omnia*. *Non si omnia morarentur, est, εἴδ' ἂν εἰ μέλλῃ πάντα αὐτῷ ἐμποδίσιν. vel καὶν ὅτις ἐμποδίσιν*

93 præter consuetudinem, de nocte ad occasionem auræ evectus est. Caussam valetudinis contraxit ex profluvio alvi. Tunc Campaniæ ora, proximisque insulis circuitis, Caprearum quoque secessui quatrimum impendit: remississimo ad otium & ad omnem comitatem animo. Forte Puteolanum sinum prætervehenti, vectores nautæque de navi Alexandrina,

ἐμποδὼν γίγνεται. Non nego inter moræ causas potuisse esse omnia sive ἀκέλευθα σημεῖα, ut Græci vocant, & religionem objectam, ut in Othone cap. VIII. & apud Tacitum aliosque. Sed propterea legendum esse omnia, id vero nego. Simile in Julio, per omnes moras exitu prohibere cap. XXXIV.

CASAUBON.

Inde præter consuetudinem de nocte ad occasionem auræ evectus est.] Veterum superstitio, quicquid præter consuetudinem suam alicui acciderat ante mortem, a morte id vertebat in omen. Augustus firmiore valetudine utens, solitus itinera facere & minuta & lenta: idem exacta jam ætate, & vapide se habens, ut est perversissimile, novissimum hoc iter magna contentione & pene sine remissione confecit. Declarat hoc Suetonius verbo perrexit, & eo quod ait, Astura esse evectum ad occasionem auræ. Quod intelligendum est, factum esse, cum non multo ante Asturam venisset: prorsus contra commodum valetudinis & consuetudinem ipsius. hoc illud est, quod postea versum est in omen; præsertim quum navigatio ad auram nocturnam incerta & infida sit, ut temere illi se prudentes, nisi necessitate urgeantur, non committant. Ideo disertissimus scriptor Dio Chrysostomus in altera Tarsicarum, incertum atque instabilem Reip. statum comparat navigationi, quæ fit τοῖς ἀπογείοις vel τοῖς ἀπὸ τῶν γνόφων πνεύμασι.

98. Puteolanum sinum prætervehenti, vectores nautæque de navi Alexandrina.] Navigationis mercaturæ causa temporibus illis palma penes Alexandrinos erat. Ex eo emporio pleræque merces Orientales in Italiam importabantur. Augustus vero Ægypto in provinciam redacta, certum frumenti numerum quotannis illi imperavit, egenæ plebi Romanæ dividendum. Hæc est classis Alexandrina quæ dicitur, cujus tot locis fit mentio. navigabant enim in Italiam ingenti numero, qua mercibus, qua annona onustæ naves. vocatus & *commeatus Alexandrinus*. Suetonius Nerone: *Alexandrini, qui de novo commeatu Neapolim confluerant*. Græci videntur exprimere voluisse hanc dictionem duabus suis πορευτικός στόλος. vetus inscriptio:

ΥΠΕΡ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ
ΟΙ ΝΑΥΚΛΗΡΟΙ ΤΟΥ ΠΟΡΕΥΤΙΚΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΥ ΣΤΟΛΟΥ.

Auctor hujus inscriptionis, quem Latini vocant *commeatus*, non putavit satis posse exprimi voce στόλος: addit igitur, πορευτικός. atqui Latinis ipsis *stolus* idem est ac *commeatus*: unde est in Codice *stolus Alexandrinus*. Dicta est hæc classis & *cataplus*. Martialis:

Cum tibi Niliacus portet crystallæ cataplus,
Accipe de Circo pocula Flaminio.

Commeatus & *cataplus* dicuntur idiomate nostro vernaculo *la flotte*. Κατάπλης proprie est non classis ipsa, sed classis appulsus ad portum, ac præsertim mercatorum. Aristides in Panathenaica: Τῆς χώρας ἐχέσης τὸν αἰεὶ κατάπλην τῶν ἐμπορέων. Dio in Borysthenitica: Τότε οἱ Βορυσθενεῖται πάλιν συνήκισαν, ἐβελόντων, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν Σκυθῶν διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς ἐμπορίας, καὶ τῷ κατάπλη τῶν Ἑλλήνων. sic cape in xv. Polybii. Strabo de his ipsis navibus loquens lib. ult. Γνοίη δ' ἂν τις ἐν τε τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Δικαιαρχίᾳ ὁρῶν τὰς ὀλκάδας, ἐν τε τῷ κατάπλη καὶ ταῖς ἀναγωγαῖς, ὅσον βαρύτεραι τε καὶ κρηρότεραι δέσσο καὶ κείσσε πλέοιεν. Sed cum circa Puteolos & Neapolim, ubi maximus linguæ Græcæ fuit usus, plurimum in ore hominum esset ea vox, velut cum dicerent, *expectari κατάπλην classis Alexandrinæ*, & *tardare κατάπλην*, aliaque hoc genus, tandem coepit *cataplus* pro ipsa classe accipi. præter Martialem, sic loquuntur Ausonius in epigrammate de Narbone, & Sidonius duobus locis, & Marcellus Empiricus in eo carmine, quo opus suum claudit. tamen non desunt, qui in superiore loco Martialis *catastus* scribendum contendunt, non *cataplus*: quos in sua ignorantia insigniter duræ frontis esse omnes vident, quibus *de meliore luto finxit precordia Titan*. Excipio Brodæum virum eruditissimum, qui corruptissimam vocem ideo olim conatus est exponere, quia veram ignorabat. Simile postea accidit in voce ἐμβολή, quæ cum significet navis φόρτον, & quicquid mercium illi imponitur, postea de hac ipsa classe usurpata est a Latinis. Inde *sacra embola* & *felix embola* in Codice: etsi non sine causa placebat Scaligero τῷ μακαρίτη rescribi ubique *embola* & ἐμπολή. nam ita Ἀν. υπήσαν ἐμπολήν leges apud Hesychium, & similia apud alios. Solitæ autem naves Alexandrinæ Puteolano portu uti: eo appellebant, inde solvebant, ut testatur Suetonii iste locus, & Strabonis, quem modo protulimus. M. Tullius pro Rabirio Postumo, Philo contra Flaccum, & Lucas quoque in Actis cap. xxviii. Prærogativa illius classis hæc fuit, ut sola portum intraret cum

drina, quæ tantum quod appulerat, candidati, coronatique, & thura libantes, fausta omnia & eximias laudes congefserant: *Per illum se vivere: per illum navigare: libertate atque fortunis per illum frui.* Qua re admodum exhilaratus, quadragenos aureos comitibus divisit: jusque jurandum, & cautionem exegit a singulis, non alio datam summam, quam in emptionem Alexandrinarum mercium absumenturos. Sed & cæteros continuos dies, inter varia munuscula, togas insuper ac pallia distribuit: lege proposita, ut Romani Græco, Græci Romano habitu & sermone uterentur. Spectavit assidue & exercentes ephebos, quorum

supparo: cæteræ naves cum intraverant Capreas & Minervæ promontorium, velo jubebantur esse contentæ: supparum Alexandrinarum insigne erat. auctor Seneca epist. LXXVII. *Supparum* est veli linei genus, quod non ad usum, sed ad indicium gaudii rebus secundis attollebant nautæ. Inde manavit proverbium, de eo qui in adversa fortuna ea potius curat, quæ ad gloriam faciant, quam quæ ad salutem, *βυθίζομένῃ τῇ πλοίῳ ἐπαίρει τὰς σιφάρους.* Arrianus Dissertationum Epicteti lib. III. cap. II. *Τοῖς ἐν παῖσι προσήκει πῦρ καίειν, ἀριστὸν ἂν ᾖ τῷ τύχῃ, καὶ ἄδειν καὶ ὀρχεῖσθαι βυθίζομένῃ δὲ τῇ πλοίῳ σὺ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τὰς σιφάρους;* id est, *Rebus secundis convenit ignem accendere, prandere si ita contingat, cantare, saltare: at quando pessum it navis, tu mihi suppara attollerere?* Ita exponi locus ille debet ac scribi. quæ deinceps attexuntur in Græco cod. ad finem ejus capituli, omnia sunt subditi atque etiam corrupta. Lege præterea apud Hesychium in voce *Ἐπιδρόμων*, hoc modo, *καὶ τοῖς ἰσὶν τὸ ἐν τῇ πρύμνῃ κρεμάμενον, ὃ καλεῖται σίφαρον, καὶ ἔλασσαν.* Cætera de hac classe, quæ inter legendum veteres notata nobis, alio loco exponemus.

T O R R E N T.

98. *Quæ tunc quidem appulerat.*] Mallem quædam, aut deleri quidem, aut, quod verius puto, pro tunc quidem restitui tantum quod, cujus me Pulmannus post editionem suam admonuit. Sup. Aug. cap. LXIII. Locum vero illustrat Seneca initio Epist. LXXVIII. quem vide.

Fausta omnia.] Libri tres omnia. quod placet, ut alterum tamen non displiceat.

Per istum se vivere.] Talia & Horat. Augusto accinit lib. IV. Od. V.

*Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navita,
Culpari metuit fides.*

Et exercentes ephebos.] Liber unus sine *Ἐ.* *Ephebi* autem vocantur extrema in pueritia, aut prima adolescentia constituti. Hinc *ephebeum* apud Vitruvium, ea palæstræ pars, in qua se *ephebi* exercebant. Strabo quoque quod huc propius spectat, lib. V. ubi de Nea-

poli, *Multa*, inquit, *Græcorum servabant vestigia, gymnasia, & puberum cætus.* Adde Suetonium Ner. cap. XII.

C A S A U B O N.

Fausta omnia & eximias laudes congefserant.] Ita legendum cum melioribus libb. non omnia, ut in vulgat. fausta omnia congerere est Græcorum *ἐνφρμεῖν.*

Per illum se vivere, per illum navigare.] Videtur exprimere modulatas laudationes vectorum nautarumque de navi Alexandrina. In Nerone: *Captus modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo comœatu Neapolim confluerant, plures Alexandria evocavit.* Apud Philonem in virum Judæum natione, habitatione Alexandrinum, congestas easdem laudes καὶ ἐνφρμίας offendi. Legatione ad Cajum: *Οὗτος ὁ καὶ τὰς φανεράς καὶ ἀφανείς πολέμους διὰ τὰς ἐκ ληστῶν ἐπιθέσεις ἀνελών. ἔτος ὁ τὴν θάλατταν πειρατικῶν μὲν σκαφῶν κενὴν ἐργασάμενος, φορτίδων δὲ πληρώσας. ἔτος ὁ τὰς πόλεις ἀπάσας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ὁ τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀγαγών.* & in hanc sententiam plura.

Quam in emptionem Alexandrinarum mercium.] Cujusmodi erant aromata omnis generis, telæ, libri, papyrus, chartæ, vitra multifariam formata, lina, stuppæ, sindones, polymita, vestes Babylonicæ, Ægyptiaca mancipia venusta, atque alia παντοῖα. addo his & vina: licet sit certum, Ægyptum non valde Baccho amicam. Statius in Metii Celeris proemptico:

--- modo nam trans æquora terris

*Prima Dicarchais Pharium gravis attulit annūm:
Prima salutavit Capreas, & margine dextra
Sparsit Tyrrhena Mareotica vina Minerva.*

Spectavit assidue & exercentes ephebos.] Græcum est *exercentes* pro *exercentes se*: Græci magistri vocant σχῆμα καὶ ἀντιπάθειαν. sic ἀσκεῖν pro ἀσκεῖν ἑαυτόν. Dio lib. LVIII. τὰς στρατιώτας ἀσκῶντας ἰδῆσαί τιαν ἔσχεν. supra lib. I. dictata gladiatoribus *exercentibus dare*. sic apud poetam, *tondent hirci*, & *accingunt omnes operi*, & similia passim apud optimos auctores.

quorum aliqua adhuc copia ex vetere instituto Capreis erat. Iisdem etiam epulum in conspectu suo præbuit, permessa, immo exacta jocandi licentia, diripiendique pomorum & obsoniorum, rerumque missilium. Nullo denique genere hilaritatis abstinuit: Vicinam Capreis insulam ἀπραγόπολιν appellabat, a desidia secedentium illuc e comitatu suo. Sed ex dilectis unum Masgabam nomine, quasi conditorem insulæ, κτιστὴν vocare consueverat: hujus Masgabæ, ante annum defuncti, tumulum cum ex triclinio animadvertisset magna turba multisque luminibus frequentari, versum compositum ex tempore clare pronuntiavit,

Κτιστῆ

T O R R E N T.

Diripiendique pomorum.] Vetus locutio. Plautus Captivis, quem citant etiam interpretes: *Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia.* Gell. lib. xvi. cap. viii. *Fecisseque videtur eum librum Ælius sui magis admonendi, quam aliorum docendi gratia.*

Rerumque missilium.] Liber vetustissimus rerumque missilia. Et sane variarum rerum missilia legimus apud Sueton. Calig. cap. xviii. item missilia omnium rerum Ner. cap. xi. nihil tamen hic muto, & res missiles intelligo, quæ de mensa a convivis sumptæ mittebantur absentibus, aut alibi accumbentibus. De qua consuetudine Macrob. Saturnal. lib. ii. cap. iv. Curtii cujusdam, equitis Romani, dictarium referens.

Vicinam Capreis insulam.] Quanquam sic habent omnia exemplaria, dubito tamen, an Capreas legendum sit. nam in ora Campaniæ Cæsar tunc versabatur, non Capreis, ubi quatrimum tantum manserat. Capreæ autem oræ Campaniæ tam vicinæ sunt, ut a Surrento non nisi vii. M. P. distent, teste Plinio. Capreas ergo ἀπραγόπολιν appellabat, ut Horat. Epod. v. *otiosam Neapolim.* De qua Ovid. quoque lib. xv. Metam. *in otia natam Parthenopen.* Lector cogitet, ac geographos consulat. nani & altera quædam insula eo in mari Capreis adjacet, ipsa quoque vicina Campaniæ.

Multisque luminibus.] Lector non oscitabundus cereorum in funeribus, ac parentalibus usum annotet, de quo alibi. Vide Senecam extremo lib. de Brevit. vitæ, & de Tranquill. vitæ cap. xi. Nec dissimilis de tædis ardentibus in Tiberii funere locus Tib. cap. xiii.

C A S A U B O N.

Quorum aliqua adhuc copia ex vetere instituto Capreis erat.] Caprearum prisca incolæ Græci erant. Tacitus Annalium iv. *Græcos ea tenuisse Capreasque Telebois habitatas, fama tradit.* Argumentum Græcæ originis fuerit, vel, quod hic commemoratur, vetus institutum exercendi ephebos: cujus moris apud Artemidorum aliosque Græcos scriptores frequens mentio.

Diripiendique pomorum.] Plautus Captivis: *Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia.* Varro de Re Rustica lib. ii. cap. i. *Sive enim aliquod fuit principium generandi animalium.* Imperator Julianus: *Sed quia leges Romanæ hujusmodi contractus penitus ignorant, omnem repetendi eorum, quæ prodige nefarieque projecerint, copiam prohibemus.*

Vicinam Capreis insulam Apragopolim appellabat.] Vetus Juvenalis interpres ad Satyræ x. laudans hunc locum, Capreas legit: quæ lectio nusquam exstat in nostris libb. nec nobis probatur. Nam ex præcedentibus colligi potest dixisse hæc Augustum, cum esset Capreis. Initio hujus capituli instituit Suetonius referre, quæ fecit Augustus in ora Campaniæ proximisque insulis, & illo quatuor dierum secessu apud Capreas. De eo secessu loqui videtur ab illis verbis *spectavit assidue*, ad illa *mox Neapolim trajecit.* Quare quæ in medio narrantur, ea puto gesta dictave ab Augusto Capreis, vel in aliqua e vicinis insulis.

Ex dilectis unum Masgabam nomine quasi conditorem insulæ.] Augustus Capreas a Neapolitanis redemptas incolis frequentavit & restauravit. Ei negotio præfectus est Masgabas e dilectis ejus unus: quem eo misisse cum aliqua manu videtur. Propterea illum vocat κτιστὴν per jocum & facetias: nam verus κτιστὴς & conditor ejus insulæ non Masgabas fuit, sed Augustus ipse, qui fecit eam ἴδιον κτίσμα, sicut ait Strabo. Vulgo tamen habitum pro conditore a suis popularibus, apparet ex eo honore, qui ipsi mortuo habetur. institutum enim fuit, ut ejus defuncti memoria quotannis die, quo obierat, coleretur: qui honos, ut ante notabamus, κλιστῆς exhiberi solitus. Et si autem quis fuerit hic Masgabas, silentibus omnibus historicis, divinari non potest: Afrum tamen fuisse ex ipso nomine suspicamur. id enim nomen usurpatum in Africa scimus ex historia. Sic apud Livium Masgaba memoratur Masanißæ filius. Vox est, si originem spectes, Hebræa, ut si Græce dicas Ἰψαίος. nam יפסא est Ἰψαίος.

V A R I O R.

98. *Rerumque missilium.*] Cod. Salmas. *rerumque missilia.*

Κτισθ' δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρῶμενον.

Conversusque ad Thrasyllum Tiberii comitem, contra accubantem, & ignarum rei, interrogavit, cujusnam poetæ putaret esse: quo hæsitante, subjecit alium:

Ὅρῳ φάεσσι Μασγάβαν τιμώμενον;

de hoc quoque consuluit: cum ille nihil aliud responderet, quam cujuscumque essent, optimos esse: cachinnum sustulit, atque in jocos effusus est. Mox Neapolim trajecit, quamquam & tum infirmis intestinis morbo variante; tamen & quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum perspectavit, & cum Tiberio ad destinatum locum contendit. Sed in redeundo, aggravata valetudine, tandem Nolæ succubuit: revocatumque ex itinere Tiberium, diu secreto sermone detinuit, neque post ulli majori negotio animum accommodavit. Supremo die identidem exquirens, an jam de se tumultus foris esset, petito speculo, capillum sibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit. Et amicos admissos percunctatus, *Ecquid iis videretur mimum vita commode transsegisse*, adjecit & clausulam:

T O R R E N T.

Cachinnos sustulit.] Duo libri, extulit. De Thrasylo autem, Tiberii comite, Sueton. Tib. cap. xiv. Tacit. Annal. v. Dion, Zonaras, Juvenal. Sat. vi. numeris revocata Thrasylli.

Quinquennale certamen.] Vide Domit. cap. iv. & Claud. cap. xii.

99. *Sibi corrigi.*] Dele sibi, ut in quatuor mss. præcedit enim.

C A S A U B O N.

Κτισθ' δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρῶμενον.] In voce πυρῶμενον est καινοπρέπεια; vel potius faceti senis jocus. non enim ita solet accipi, ut hic, pro luminibus frequentari, sed pro incendi & conflagrare. Fuit autem moris, in tumulis cereos ponere: quæ consuetudo postea ad honorem martyrum a Christianis est translata, ut indicat sæpe Hieronymus. Sic in omnibus locis, quibus aliquid religionis tribuebant, lumina ponebant. Unde, ut ait Servius, lucos quidam putarunt dictos, quod sint ibi lumina causa religionis: quod etymum etsi aliis criticis non est probatum, morem tamen arguit antiquum. pro πυρῶμενον Josepho Scaligero placebat πυρσῶμενον.

Revocatumque ex itinere Tiberium.] Literis matris. Tacitus.

Diu secreto sermone detinuit.] Ita quidam tradunt: alii aliter. Tacitus i. A. 5. Neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. Suetonius iterum affirmat lib. sequenti. item Vellejus, qui Tiberio tum comes adfuit. Græci, quorum princeps Dio, prorsus negant: Οὐτῷ γὰρ, inquit ille, τοῖς πλείοσι καὶ ἀξιόπιστοτέροις γέγραπται.

99. *Capillum sibi comi ac malas labentes corrigi præcepit.*] An ut dissimularet vim morbi, & spem

Δότε

viventibus faceret longioris vitæ? an potius ex veteri Græcorum & Romanorum consuetudine, qui id diligenter caverunt, ut membris decenter & κατὰ φύσιν compositis abirent ad plures? Euripides Hippolyto:

Αἱ αἱ, κατ' ὅσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος.

Λαβῶ, πάτερ μὲ, καὶ κατόρθωσον δέμας.

Κατ' ὁρῶν est corrigere: alibi ὁρῶν pro eodem posuit. Scholiastes explicat ὁρῶν κατακλίνειν. idque in morientibus servatum scribit: quam vere, ipse viderit? nam Euripides etiam verbo ἐκτείνειν, quod est dirigere, in ea re utitur, fabula eadem. Apud principem poetam εἶμα συνερεῖσαι interpretor, malas deformatis ἐκ τῆ σφαδασμῶ, hiantesque corrigere, & claudere. locus est Ὀδυσσ. λ. ubi de Clytemnestra loquitur Agamemnon:

--- εἰδὲ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς αἶδμα

Χερσὶ καὶ ὀφθαλμοῖς ἐλέειν, σὺν τε εἶμα ἔρεϊσαι.

Scholiastes: ἐρεῖται ἀρμόσαι ἢ ἐπικλεῖσαι. Allusio ad hunc morem esse videtur in illis Satyrographi: *Patior ego vinculum extremum, & veluti lecto funebri aptatus expecto mortem jam non molestem.* Scripsimus autem *labantes*, ut in Viterb. non *labentes*, ut est in vulg. quod tamen non damno. Seneca Hippolyto:

--- - - - - lapsa gena

Lucem recusant.

Mimum vita commode transsegisse.] Vetus Græcorum dictum est, μῖμος ὁ βίος. Ad quod plurimi scriptores alluserunt, quorum referendis verbis superfedeo. Vide epistolam Senecæ lxxx. & Lucianum in Nigrino, & Simplicii commentarium in Epiḗcteti Enchiridion. Beatus Chrysostomus: Σκηνὴ τις ἐστὶν ὁ βίος, καὶ ὄναρ.

Adjecit & clausulam.] Solebant discedentes histriones plausum petere, eaque erat extrema fabulae clausula, ut apud Terentium. Horatius:

--- do-

Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.

100 Omnibus deinde dimissis, dum advenientes ab urbe de Drusi filia ægra interrogabat, repente in osculis Liviae, & in hac voce defecit: *Livia nostri conjugii memor vive, ac vale*, fortitus exitum facilem, & qualem semper optaverat. Nam fere quoties audisset, cito ac nullo cruciatu defunctum quempiam, sibi & suis εὐθανασίαν similem (hoc enim & verbo uti solebat) precabatur. Unum omnino ante efflatam animam signum alienatae mentis ostendit, quod subito pavefactus, a quadraginta se juvenibus abripi questus est. Id quoque magis præfagium quam mentis diminutio fuit: siquidem totidem milites Prætoriani extulerunt eum in publicum. Obiit in cubiculo eodem quo pater Octavius, duobus Sextis, Pompejo & Appulejo COSS. XIV. Kal. Septembris, hora diei nona, septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus. Corpus Decurio-

nes

- - - donec cantor, Vos plaudite, dicat.

Lucianus mortem Demonactis philosophi prope Christiani referens, πόδα κηρύκων vocat clausulam similem. Sic ille: "Ὁδε δὲ συνῆκεν ἑκείν' οἷός τε ἂν ἑαυτῷ ἐπικηρεῖν, εἰπὼν πρὸς τὰς παρόντας τὸν ἐναγώνιον τῶν κηρύκων πόδα:

Λήγει μὲν ἄγων τῶν καλλίστων ἁθλῶν ταμίης.

Καιρὸς δὲ καλεῖ μηκέτι μέλλειν.

καὶ πάντων ἀποσχόμενος, ἀπῆλθε τῷ βίῃ Φαιδρός. Atque hæc clausula, quam usurpat Augustus, comicorum histrionum videtur propria fuisse. Similis illa fuit, qua usi Rhapsodi: Σκὺ δὲ θεοὶ μάκαρες. Citharædorum: Ἄλλ' ἀναξ μάλα χαῖρε. quanquam alibi lego tragædos clausula huiusmodi usos: Νῦν δὲ θεοὶ μάκαρες τῶν ἑσθλῶν ἁφθονοὶ ἔσθσαν. Facit huc imprimis Senecæ locus epistola LXXVII. *Quomodo fabula, sic vita: non quamdiu, sed quam bene acta sit, refert. Nihil ad rem pertinet, quo loco desinas. quocunque voles desine: tantum bonam clausulam impone.* Cæterum clausulas metrici appellant non illas solum, quibus fabula clauditur: sed cantici cuiusvis ἀπέθεσιν, quæ fere minusculis colis constare solita. Lege Marium Victorinum lib. II. capite de Anapæstico metro.

V A R I O R.

Honori suo.] Codex Salmaf. honori sui.

T O R R E N T.

Δότε κρότον.] Libri nostri vel non habent hæc, vel ita habent, ut legi commode nequeant. Turneb. Adversar. xxiv. c. xv. longe aliter recenset; sed non video, cur a recepta lectione recedamus.

Drusi filia.] Ex Antonia minore, quam nunc Livillam appellant, de qua Claud. cap. I. Interrogat etiam pro interrogabat legerim.

Εὐθανασίαν.] Qualis contingit illis, qui ex hac vita tanquam e convivio jam saturi discedunt. Horat. lib. I. Sat. I. exacto contentus tempore vita Cedat, uti conviva satur, ex Lucretii libro III. Græco autem vocabulo usus etiam Cic. ad Attic. xvi. epist. vi.

C A S A U B O N.

Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.] Prima edit. leviter emendata habet, δίδοτε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χερὸς. absque verbo κτυπήσατε. Turnebus eruit ex suis codd. Εἰδὲ πᾶν ἔχει καλῶς, τῷ παιγνίῳ δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμᾶς μετὰ χαρᾶς πομπύσατε. quam lectionem & nos reperimus levissime mutatam in codice Memmiano: & præterea ex vacuo spatio, quod relictum erat in cod. Viterb. plura videntur verba Græca fuisse olim scripta, quam exstant hodie in vulgatis libb.

Ac vale.] Vale & χαῖρε novissima verba morientium. Hippolytus apud Euripid. renuntians rebus humanis,

Ω χαῖρε καὶ σὺ, χαῖρε πολλά μοι πάτερ. & sæpe alibi.

Sortitus exitum facilem.] Εὐθανάτης: mox aliter vertit, cito ac nullo cruciatu defungi, & melius: tot enim verbis opus, ut vim Græcæ dictionis exprimas: quod declarat Galenus, qui apud Hippocratem δυσθάναν dici notat καὶ τὸ βραδυθάνατον καὶ τὸ συν ὁδὸν θνήσκειν. apud historicos tamen εὐθανάτειν est, quod ait Poeta,

- - - pulcrumque mori succurrit in armis.

At ejus εὐθανασίας, de qua hic loquitur Suetonius, contrarium est ψυχομαχεῖν; cum per graves ac longos cruciatus mors obitur. ita accipitur ea vox in Quæstionibus sub Athanasii nomine publicatis: ubi quærit auctor, πόθεν ὁρᾷ μὲν τινὰς δικαίως ψυχομαχῶντας ἐπὶ ἡμέρας καὶ κρινομένους. apud Polybium longe aliud vox ψυχομαχεῖν significat, ut ibi συνθεῶν exponemus.

100. Obiit in cubiculo eodem, quo pater.] Idem Tacitus: & simile libro ultimo de Tito: sed miror non hoc potius Suetonio observatum, quod Dio ait die eo Augustum obiisse, quo primum consulatum inierat. Tacitus I. A. 9. Multus hinc ipso de Augusto sermo, plerisque vana mirantibus, quod idem dies accepti quondam imperii princeps & vita supremus.

Diebus quinque & triginta minus.] Ζήσας, inquit Dio, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη καὶ μῆνας δέκα καὶ

nes municipiorum & coloniarum a Nola Bovillas usque deportarunt: noctibus, propter anni tempus, cum interdiu in basilica cujusque oppidi, vel in ædium sacrarum maxima reponeretur. A Bovillis equester ordo suscepit, urbiue intulit, atque in vestibulo domus collocavit, senatus & in funere ornando, & in memoria honoranda eo studio certatim progressus est, ut inter alia complura censuerint quidam funus triumphali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ est in curia, canentibus nœniam principum liberis

utrius-

ἡμέρας ἑξ καὶ εἰκοσι. sed ἐπὶ πλεονάζοντι καὶ εἰκοσι scribere debuit Dio: tot enim sunt dies.

T O R R E N T.

In ade sacrarum maxima.] Melius mss. duo in ædium sacr. max.

Victoria, quæ est in curia.] Curiam Juliam intelligo, quam in honorem D. Julii factam Augustus post triumphos suos dedicavit, in eaque imaginem Victoriæ posuit, atque Ægypti spoliis decoravit, Tarento olim Romam advectam. sic enim Dion lib. LI. sua adhuc ætate mansisse attestans. Cujus aram postea invalescente Christianorum religione sublatam gravissime conqueritur Symmachus, & Symmacho elegantissima epistola respondet Ambrosius. quod etiam Turneb. annotavit.

C A S A U B O N.

Vel in ade sacrarum maxima reponeretur.] Mirum non impedisse religionem. Notum enim plerasque omnes olim gentes, & se & quidquid erat sacrum diis superis, vel solo rei funestæ contactu contaminari existimasse. Ex ea opinione multa instituta manarunt, cum aliorum, tum etiam populi Romani & Judaici. Quare etiam rex pius Josias, cum vellet idolorum templa contra Dei legem in Judæa extructa profanare, omnemque locis religionem adimere, mortuorum ossa in illas ædes intulit. II Reg. cap. XIII. XIV. & XV. Romanis vero legibus ne admitti quidem in urbes solita cadavera, quæ aliquo transferuntur. Paulus Jurisconsultus Sententiarum libro primo: *Corpus in civitatem inferri non licet, ne funeralentur sacra civitatis: & qui contra ea fecerit, extra ordinem punitur.* & in hanc sententiam plura in libris Juris. Ideo notatum, ut singularis argumentum honoris, si cujus corpori hoc concessum, ut in urbes, per quas iter erat, reciperetur. Factum id aliquando reperio in Sanctorum reliquiis, ut Amelii, cum Antiochiam deportaretur. Testatur Sozomenus lib. VII. cap. x. λέγεται δὲ διὰ πάσης τῆς λεωφόρου κατὰ βασιλείας πρόσαγμα ἐντὸς τειχῶν εἰς τὰς πόλεις εἰσδεχθῆναι παρὰ τὸν νομισμένον Ῥωμαίοις. Diserte ait contra mores Romanos id esse: neque aliter licitum quam expressio Principis jussu. ex quibus jam intelligimus, cur hoc notatu dignum Tranquillus existimarit. non enim translatitium, aut vulgare genus honoris, qui hoc privilegio delatus Augusto

est: sive a Tiberio id profectum, sive a senatu, quod potius videtur. Nam & Tiberio ipsi, ut funus ducere pontifex maximus posset, venia a senatu & collegio pontificum fuit impetranda: quod non prætermisit notare Dio.

A Bovillis equester ordo suscepit.] Re a consulibus impetrata, ad quos legationem equitum Claudius pertulerat Suetonius lib. v.

Urbiue intulit.] Repete ex superioribus, noctu. ita Dio.

Atque in vestibulo domus collocavit.] Ita enim fuit moris. Persius:

- - - tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Ad quem locum plura notavimus non protrita.

Funus triumphali porta ducendum.] Quod etiam factum est, teste Dione: tamen ex verbis Suetonii potius contrarium elicias. Viro docto, qui ad Tacitum suum miratur, perperam acceptum a nobis locum Dionis, cum hæc scribebamur; respondeat pro nobis ipse Dio, cujus verba sunt ista post recitatam orationem Tiberii in funere Augusti: Μετὰ τὴν τὴν τε κλίνην οἱ αὐτοὶ, οἵπερ καὶ πρότερον ἀράμενοι διὰ τῶν ἐπινικίων πυλῶν κατὰ τὰ τῇ βασιλῇ δόξαντα διεκόμισαν. Lectum, ait, iidem, qui prius urbi intulerant (ii erant equites) sustulerunt, & porta triumphali, sicut erat a senatu decretum, funus duxerunt.

Canentibus nœniam princip. liber.] Quia Augustus pater patriæ, & communis omnium parens: nam ex ritu nœniam cantabant tantum, qui propinqui mortuis erant, vel eorum loco præficæ, ut innuit Nonius in Nania.

V A R I O R.

101. *In adium sacrarum maxima.*] Cod. Salmas. vel in adi sacrarum maxima.

In vestibulo domus collocavit.] Ad ostium depomi cadaver solebat, pedibus & facie foras versis. Seneca Ep. 12. Quis est, inquam, iste decrepitu, & merito ad ostium admotus? foras enim spectat. Ludens ait: Merito iste janitor est, & ostium servat; nam mox ita locandus & efferendus. Virgil. eo respexit lib. VII. Æn.

- - - recipitque ad limina gressum,
Corpus ubi exanimi positum Pallantis.

LIPSIUS.

T O R.

utriusque sexus. Alii exsequiarum die ponendos anulos aureos, ferreosque sumendos: nonnulli legenda ossa per sacerdotes summorum collegiorum. Fuit & qui suaderet, appellationem mensis Augusti in Septembrem transferendam: quod hoc genitus Augustus, illo defunctus esset. Alius, ut omne tempus a primo die natali ad exitum ejus, seculum Augustum appellaretur, & ita in fastos referretur. Verum adhibito honoribus modo, bifariam laudatus est, pro æde D. Julii a Tiberio: & pro Rostris sub veteribus, a Druso Tiberii filio, ac senatorum humeris delatus in Campum, crematusque. Nec defuit

vir

T O R R E N T.

Ferreosque sumendos.] Liber opt. *sumendosque ferreos.* Ordinis autem dignitatisque insignia in luctu deponi solere tam ab equite, quam a senatu, nemo est qui ignoret, si vel Livium, vel Ciceronem unquam attigerit. Sed de Augusti ob mortem luctu peculiariter Tacitus.

Sac. summorum coll.] Mallem sacerdotes summorum collegiorum, ut primores sacerdotum intelligamus id facturos fuisse, quod primores equestris ordinis, ut mox sequitur, præstiterunt. Possumus etiam *summa collegia* accipere, quæ ceteris essent honestiora.

In septembrem transferendam.] Idem cod. *in Sept. transferrent.* Natus autem Augustus ix. Cal. Octob. vita excessit xiv. Cal. Septemb. ut diserte Dion & Sueton. cum hic, tum sup. cap. xxxi.

A primo die natali usque ad exitum ejus.] Rectius duo mss. *a die natali ad exitum ejus.*

Pro rostris sub veteribus.] Libri duo *pro Rostris veteribus*, sed nihil muto. qui enim de urbe Roma scribunt regione fori Rom. Rostra vetera, & Rostra nova recensent. *sub veteribus* quoque, & *sub novis* absolute legimus. Quanquam hoc ad tabernas potius referendum. Sueton. igitur recte hic distinxit. Cum quo si Dionem lib. lvi. ubi de Augusti funere scribit, conferamus, Rostra nova ad ædem D. Julii fuisse, unde & Julia appellata sint, reperiemus. Sueton. enim Tiberium pro æde Julii orationem habuisse dicit, ille vero Drusum quidem ἀπὸ τῆς δημηγορικῆς βήματος, ἀπὸ δὲ τῶν ἑτέρων ἐμβόλων τῶν Ἰαλίων Tiberium.

Delatus in campum crematusque.] Melius mss. duo, *crematum est.*

C A S A U B O N.

Ponendos anulos aureos.] A senatu & equite: nam plebs ferreis usa.

Legenda ossa per sacerdotes summorum collegiorum.] Hoc erat plane contra veteres religiones; quare merito non obtinuit. Summa autem collegia fuere quatuor, Pontificum, Augurum, Septemviro- rum epulonum, & Quindecimviro- rum S. F. His solitum committi quicquid eximium fuit, quod ad curam sacerdotum pertineret. Sic ait Dio lib. lxi. ludos ob victoriam Actiacam, μέλειν ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις

ἐκ περιτροπῆς λέγων δὲ τὰς ποντίφικας καὶ οἰωνιστὰς, τὰς τε ἐπὶ τῇ καὶ τὰς πεντεκαίδεκα ἀνδράσιν καλεμέναις. Postea sodalium Augustalium accessit collegium: nam & Dio lib. lvi. ad quatuor summa sacerdotia Augustales adjicit, & Tacitus lib. iii. *Annal.* Recte igitur libb. omnes *per sacerdotes summorum collegiorum*, non, ut placet quibusdam, *sacerdotes summorum collegiorum.*

Seculum Augustum appellaretur, & ita in fastos referretur.] Arbitror venisse hoc in mentem sententiæ ejus auctoribus, ex eo quod in contrarium solitum observari: nam cum aliquis contra leges Rempub. invaserat, tenueratque, sublata tyrannide, tyranni nomen de fastis debebatur, totumque id tempus appellabatur *Ἀναρχία*, itaque in fastos referri solitum. Videtur horum allusisse Corippus in Justinianis laudibus lib. iv.

Salve Augustorum numeri non ordine prime, Sed meriti: largitor opum, largitor honorum, Libertatis apex, mundi caput, unica virtus, Et rerum manifesta salus, reparator optimi Nominis antiqui, redeunt nova secula fastis: Augusti primum revocasti Cæsaris ævum.

Bifariam laudatus est.] Auctor ipse Augustus hujus moris. primus enim, nisi fallor, eo usus est in suorum funeribus ornandis: exemplum in Octavia apud Dionem lib. lvi. in fine, & in Druso lib. lv. ejusdem.

Pro rostris sub veteribus.] Et Viterb. & Lislæi codd. τὸ *sub* non agnoscunt. nihil tamen muto: Varonem vide & in descriptionibus Urbis.

Delatus in campum crematusque.] In medio campo Martio fuit culina Augusti, sive ustrina. Strabo in descriptione ejus campi: *Ἐν μέσῳ δὲ τῷ πεδίῳ ὁ τῆς καύσεως αὐτῆς (Augusti) περίβολος καὶ ἕως λίθου λευκοῦ, κύκλῳ μὲν περικείμενον ἔχονσι δὴρῶν περίφραγμα, ἐντὸς δ' αἰγείροις κατάφυτος.*

Nec defuit vir pratorius, qui se effigiem crematam euntem in cælum vidisse jurasset.] Melius *juraret*: vel, *jurasset*, ἀρχαϊκῶς. Porro videtur in omnibus consecrationibus jam inde ab exemplo Romuli, quasi aliquod carmen legitimum, hoc jusjurandum fuisse necessarium. Justinus Martyr Apologia altera: *Καὶ τί γὰρ τὰς ἀποδηήσκοντας παρ' ὑμῖν αὐτοκράτορας ἀεὶ ἀπαθανατίζεσθαι ἀξιῶντες, καὶ ὁμνῶντα τινὰ προάγετε ἑωρακέναι ἐκ τῆς πυρᾶς ἀνερχόμενον εἰς τὸν ἕραν τὸν κατακαίεντα Καίσαρα.*

vir prætorius qui se effigiem cremati euntem in cœlum vidisse jurasset. Reliquias legerunt primores equestris ordinis, tunicati, & discincti, pedibusque nudis, ac in Mausoleo condiderunt.

T O R R E N T.

Vir prætorius.] Dion Numerium Atticum vocat, quem Livia dono vices LLS corruperit, ut idem de Augusto juraret, quod olim de Romulo Proculus. Aliud exemplum Drusillæ, Caji sororis, apud Dionem lib. LIX. Placet etiam juraret legi, non jurasset.

Tunicati & discincti.] Perinde scilicet ac si rei militaris disciplina atque auctoritas una cum Augusto perisset. Vide sup. cap. XXIV. Non dissimile, quod narrat Dion convocato ob Augusti mortem senatu, Patres reliquos equestri habitu, magistratus senatorio, sed sine prætextis convenisse.

In Mausoleo condid.] Liber opt. sine in. Mausolei autem hujus eo, quo Sueton. describit, loco, hodie quoque monumenta cernimus. De quo plura Strabo lib. V.

C A S A U B O N.

Reliquias legerunt.] Cum suos defunctos cremabant, sic eos in pyra collocabant, ut cineres ossaque separata manerent, neque aut ligni cineribus, aut animalium, quæ sæpissime simul comburebantur, ossibus commiscerentur. Quare non abest, quin sit inanis illa quæstio, quæ multos viros dictos habuit exercitos, *ecqua ratione possent reliquæ illius dignosci, cui honorem habitum volebant?* nam & ossa fere, quod certum est & indubitatum, legebant: eaque nondum plane dissoluta, nec in pulverem redacta, in urnam condebant: & situs ac collocatio cremandi cadaveris ejusmodi fuit, ut discernendi facultas esset. Clare hunc morem docet Q. Smyrnæus in descriptione funeris Achillei lib. III. sic ille:

Δὴ τότε πυρκαϊὴν οἶνω σβέσαν. ὅσῃ δ' αὐτῇ
Φαίνει' ἀριφραδέως. ἔπει δ' ἑτέροισιν ὁμοίᾳ
Ἦν, ἀλλ' οἷα γίγαντος ἀτειρέος. ἔδῃ μὲν ἄλλα
Σὺν κείνοισι ἐμέμικτο. ἔπει βόες ἔδῃ καὶ ἵπποι
Καὶ παῖδες Τρώων μίγδα κταμένοισι καὶ ἄλλοις
Βαίον ἄπωθε κέοντο περὶ νέκυν. ὅς δ' ἐνὶ μέσσοις
Ῥιπῇ ὑφ' Ἡφαιστοῖο δαδμημένος οἶος ἔκειτο.

Hoc puto verius, quam quod comminiscuntur alii de linteo lini ἀσβέτης: cujus sententiæ veterum nemo auctor laudari potest: male enim quidam Plinii auctoritate abutuntur. In postremo poetæ versu οἶος ἔκειτο, *solus jacebat igne confectus*, de reliquiis cremati corporis accipiendum: numquam enim cadaver ita igne absumitur, ut non ejus aliquid remaneat. unde illa quæstio veteribus philosophis tractata, cur igne cremati maneat reliquæ, in sarcophago absumpti non maneat. Vide Theophrastum

de Igne, ubi quæstio ita concipitur: Διὰ τι τὸ μὲν ἐν πυρὶ κατακαόμενον νεκρὸν γίνεται τι λείψανον ὁ δὲ ἐν τῇ Ἀστὴν λίθος ἐξ ὧς τὰς σφαῖρας ποιεῖσι, καὶ ὅπως ἄλλοι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα καὶ ἐν ἑαυτῷ τέφραν ποιεῖ.

Tunicati & discincti pedibusque nudis.] Omnia hæc reverentiæ & ταπεινοφροσύνης, vel, ut loquitur Tertullianus, ταπεινοφροσύνης indicia: nec recte sentiunt, qui aliam causam esse putant. qui etiam in eo falluntur, quod peculiarem Augusto habitum hunc honorem censent, ut a discinctis reliquæ ejus legerentur. Nam in aliorum quoque funeribus idem factitatum. Tibullus:

*Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa
Incincta nigra candida veste legant.*

Imo vero in plerisque religionis superstitionisve ritibus obeundis calceos ponebant. Plinius lib. XVII. extremo: *Privatim autem contra erucas ambiri arbores singulas a muliere incitati mensis, nudis pedibus, recincta.* Sic matronæ Vestæ ædem nudis pedibus adibant. Ovidius VI. Fastorum:

Huc pede matronam nudo descendere vidi.

Sic etiam bello Gallico, *Virgines ex sacerdotio Vestæ, nudo pede fugientia sacra comitantur*, ait Florus. Et cum aquilitia Jovi immolabant, nudipedalia populo denuntiabant. Tertullianus: *Cum stupet cœlum, & aret annus, nudipedalia denunciantur.* sic accipio verbum *nuda* in hoc versu Juvenalis Satyra VI.

- - - *Inde superbi*

*Totum regis agrum, nuda ac tremebunda cruentis
Ereptet genibus.*

Talia multa in veteribus ritibus notari possunt, quæ prætermitto. Atque hunc ritum didicisse gentiles a Mose, scribit Justinus in Apologia secunda. Quare etiam Christianos veteres in clamanda litania idem aliquando factitasse, Ecclesiæ historia testatur.

V A R I O R.

Euntem in cœlum] Hinc de flaminibus & sacerdotibus Augusti plena omnia monumenta. Nec viri solum ad sacerdotium adscripti magni hujus Divi, sed, quod rideamus, foeminæ. Marmor: P. POSTUMIÆ. P. F. PAULLÆ. SACERD. D. JULI. AUGUST. exemplum hujus rei a Livia, quæ, miro exemplo, sacerdos sui viri: & quidem ex decreto senatus. Et Ovidius IV. de Ponto:

Stans pariter natusque pius, conjuxque sacerdos,

Numina jam facto non leviora Deo.

LIPSIUS.

T O R

diderunt. Id opus inter Flaminiam viam, ripamque Tiberis, sexto suo consulatu exstruxerunt: circumjectasque silvas & ambulationes in usum populi tunc jam publicarat. Testamentum, L. Planco C. Silio COSS. III Nonas Aprilis, ante annum & quatuor menses quam decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipsius, partim libertorum

CASAUBON.

Circumjectasque silvas & ambulationes.] Melius capies, si cum Strabonis verbis conferas. eum ad lib. v. Sylvarum autem & nemora circa Mausoleum instituta ex antiquorum superstitione, qui defunctorum heroum animas in huiusmodi locis morari existimabant. Virgilius in epitaphio Daphnidis, vel ut existimarunt alii, Julii Cæsaris:

- - - inducite fontibus umbras.

Servius: Hoc ideo, quia heroum anima habitant vel in fontibus, vel in nemoribus, ut Lucis habitamus opacis.

101. *Testamentum.*] Per æs & libram factum est, inque eo fuit familiæ pecuniæque emptor Domitius Ahenobarbus Neronis Augusti avus. Suetonius lib. vi.

Ac duobus codicibus scriptum.] Testamentum facere pluribus codicibus, apud J. C. plurimis locis est plura exemplaria ejusdem testamenti relinquere. Suetonius paullo aliter extremo lib. iii. *Testamentum duplex fecit, sed eodem exemplo.* Attici hoc venuste dicunt τὰς διαθήκας ἀντίγραφα ποιήσασθαι, ut Demosthenes κατὰ Στεφάνου oratione altera. ubi quod negat διαρρήδην orator, factum unquam, ut testamenti sui plura exemplaria aliquis relinqueret, oratoria fide dictum esse vel Theophrasti unius exemplum arguit: qui ultimæ suæ voluntatis tria, ut veteres Græci loquuntur, ἀντίγραφα, ut recentiores, ἰσότυπα vel ἴσα confecit, ac suo anulo obsignata totidem amicis servanda tradidit. auctor Laertius. Similiter Augustus duos codices sive exemplaria sui testamenti reliquit. Sed quæro, si ita est, (quod neque Tacitus neque Dio annotarunt,) cur utrumque ἀντίγραφον apud easdem Vestales est depositum? nam contrario fieri solitum videas, ut diversa exemplaria diversis locis majoris securitatis causâ deponerentur. Sic Theophrastus unum Hegesiae, alterum Olympiodoro, tertium Adimanto tradidisse scribitur. Et Tiberius, teste Dione, πολλὰ καὶ ταυτὰ γράψας κατέλιπε: quod interpretor, plura testamenta (Suetonius duplex fecisse scribit) sed eodem exemplo facta, diversis reliquerat locis. propter hæc putavi aliquando verba Suetonii aliter esse exponenda: ut *testamentum duobus codicibus scriptum* sit, quod propter prolixitatem non una membrana aut tabula contineretur, sed duabus: nam id quoque solitum fieri, ex J. C. libris probari facile potest. Juvant nonnihil hanc interpretationem, quæ sequuntur verba, *partim ipsius, partim libertorum manu scriptum*: quæ videntur de uno testamento

commodius, quam de duplici posse accipi. neque ita locutus in Tiberio.

VARIOR.

101. *Ac duobus codicibus scriptum.*] Hoc aliter non debet accipi quam ex duobus illis codicibus alterum, id est, quod primo loco scriptum est, manu ipsius Augusti fuisse exaratum, alterum vero a liberto descriptum ex prototypo exemplari. Nec aliter, cum bina eodem tempore scribenda forent testamenta, videntur fecisse. Sic & Tiberius fecit, eodem Suetonio in vitæ ejus memoria narrante, *testamentum duplex fuisse, alterum sua, alterum liberti manu, sed eodem exemplo, obsignasseque etiam humillimorum signis.* Nempe alterum prius sua manu exaravit, & hoc describendum liberto dedit. Sic duo testamenta facta, sive duo testamenti exemplaria eodem exemplo. Sic & Cajus Institutus, *plures codices pro pluribus exemplaribus posuit: Sed & unum testamentum pluribus codicibus conficere quis potest.* pro quo & potuisset dicere *pluribus tabulis*, ut in l. ult. D. de his quæ in testamento delentur: *Pluribus tabulis eodem exemplo scriptis unius testamenti eodem tempore dominus sollemniter complevit. & duobus exemplaribus Ulpianus in alia lege: Si quis in duobus exemplaribus scripserit testamentum, & aliud exstet, aliud non exstet, exstare tabula testamenti videntur.* SALMASIUS de subscribendis & signandis testamentis.

Partim ipsius.] Non hæc ita accipio, ac si Augustus prius totum testamentum sua exarasset manu, quod post describendum dederit libertis. Quorsum enim duo liberti unum scripsissent exemplar, quod tam facile ab uno, imo facilius expediri poterat, atque ab Augusto? Item si alterutrum exemplar manu Augusti perscriptum fuit, verum non erit, testamentum partim ipsius manu scriptum fuisse, partim libertorum, sed singuli exarassent totum. Totum scilicet Augustus, totum liberti. Quapropter voluisse potius videtur, ut pars per hunc, pars per illum libertorum, & pars item per se scriberetur, ne illi totum noscerent, effutiendique haberent occasionem. Est igitur admodum verisimile, cum tres gradus heredum instituerit, unumquemque gradum diversum habuisse scriptorem, tabulamque diversam. Nam ut heredum institutiones primis tabulis faciebant prudentes patres familias, ita substitutiones secundis. Nam ita Papinianus l. 64. D. de Leg. 2. *Cum proponebatur, in scriptura fidei commissi, quod pluribus sub conditione fuerat relictum, per errorem omissam mutua substitutionem,*

torum Polybii & Hilarionis manu scriptum, depositumque apud se virgines Vestales, cum tribus signatis æque voluminibus protulerunt. Quæ omnia in senatu aperta atque recitata sunt. Heredes instituit primos, Tiberium ex parte dimidia & sextante, Liviam ex parte

tertia,

quam testator in secundis tabulis, cum eosdem substitueret, expressit. Cui consequens est, ut si quis plures quam duos heredum gradus facere vellet, plures tabulæ desiderarentur, quod in Augusti testamento usu venit, in quo tres institutionum gradus fuere. GOESIIUS.

T O R R E N T.

101. Polybii & Hil.] Libri omnes Polibi, uti & Dion eum appellat. Et sane magis libertum sapit. Fuit tamen & Polybius Claudii libertus.

Apud sex virgines Vestales.] Atqui septem fuisse, comprehensa Vestali Maxima, præter alios ostendit etiam D. Ambrosius epistola quadam ad Valentinianum Aug. his verbis: *Vix septem Vestales capiuntur puella. En totus numerus, quem insula vittati capitis, purpuratarum vestium murices, pompa lætica ministrorum circumfusa comitatu, privilegia maxima, lucra ingentia, præscripta denique pudicitia tempora coegerunt.* Lego igitur, ut in optimo cod. apud se, virg. Vestales. Sic autem & de Cæsaris cap. LXXXIII. & de Antonii testamento Dion & Plutarch.

Tiberium ex parte dimidia, & sextante.] Ex besse dicere poterat, nisi forte ultro eam vocem subterfugerit.

Liviam ex parte tertia.] Hoc est, triente. Qua de re loquens Dion, Augustum a senatu impetrasse, ait, ut ei liceret tantum adversus legem relinquere, legem Voconiam intelligens, ne quis census, id est, qui centena millia possideat, mulierem ultra quadrantem, puta xxv m. heredem faciat. Cic. pro Balbo, Flor. epit. xli. Gell. lib. xvii. cap. v. & alii.

C A S A U B O N.

Polybii.] In mss. Polibi, Dio Πολύβιος, non Πόλυβος, ut falso vir doctus notat.

Depositumque apud se, virgines Vestales.] Emen-
davimus ex membran. Viterb. & Grossetii, quibus consentit Memmianus. neque aliter Robert. Stephanus olim ediderat. in plerisque tamen codd. scriptum apud sex V. V. Fortasse pro apud se VI. Virg. V. sensu non improbo: depositum enim apud se testamentum intulisse videntur in senatum omnes simul Vestales, una dempta, quæ maxima & erat & vocabatur. Zonaras Drusum ait fuisse, non Vestales. Errat vero Zonaras, vel is potius, unde sumsit.

Cum tribus signatis æque voluminibus.] Quatuor Dio ait: *quantum* fuit, quod continebat providi senis Tiberio & Reip. relicta præcepta bene gubernandi. Id volumen prætermittit Suetonius, quia partem tertii magis quam separatim corpus esse credidit. Apparet hoc ex verbis Taciti i. A. ii. quæ adscribo: *Tiberius proferri libellum, recitarique jussit. opes publica continebantur: quantum civium sociorumque in armis, quot classes, regna, provincia, tributa aut vectigalia, & necessitates ac largitiones, quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus: addideratque consilium coercendi intra terminos imperii, incertum metu, an per invidiam.* Confer nunc cum Dionis verbis, intelliges librum unum, imo quod mireris, libellum appellari a Tacito, quod *tertium & quartum volumen* Dio. Cum Tacito igitur sensit Tranquillus. At super tempore, quo prolati & recitati hi libri in senatu, Dioni consentiens Suetonius a Tacito diversus abit.

Atque recitata sunt.] Reliqua Drusus recitavit: testamentum Polybius libertus Augusti. Caussam Dio narrat. Vide & libri sequentis cap. xxi. i.

Ex parte dimidia & sextante.] Ipsa sunt Augusti verba, qui sic maluit scribere quam ex besse, quod erat brevius. Magis mirum, quod olim notabamus ex Theophrasto δύο ἡμικτεία pro ἑκτέας. Testamenti Augusti initium fuit: *Quoniam sinistra fortuna Cajum & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia & sextante heres esto.* Recitantur hæc verba lib. sequente, ex quo conjecturam facere debemus, non solum visum lectumque Suetonio Augusti testamentum: sed etiam mentem ejus ipsis Augusti verbis fuisse expressam. quod ad sequentium lucem valde notari velim. Nec mirum, scriptorem hunc tabulas testamenti Augusti esse nactum, cum etiam Sosipater Charisius, tanto posterior natu, easdem habuisse videatur. Laudat ille ex Augusti testamento hæc verba: *Gausapes, lodices purpureas & coloreas meas.*

Liviam ex parte.] Scribit Dio petiisse impetravisseque Augustum a senatu, ut sibi contra leges veteres tantum Liviae relinquere liceret. locus animadversione dignus. sic ille: Κατελείπειτο δὲ ἐν αὐταῖς τὰ μὲν δύο μέρη τῆς κλήρης τῷ Τιβερίῳ, τὸ δὲ λοιπὸν τῇ Λιβίᾳ, ὥς τινες λέγουσιν. ἵνα γὰρ τι καὶ ἐκείνη τῆς ἑστίας αὐτῆς ἀπόνηται, παρὰ τῆς βελῆς ἡτήσατο, τοσούτον αὐτῇ καὶ παρὰ τὸν νόμον καταλιπεῖν δυνήσθηναι. Lex, quam Dio intelligit, Voconia est: cujus capite uno fuit cautum, ut ne quis census mulierem heredem faceret ultra quadrantem.

tertia, quos & ferre nomen suum iussit: secundos Drusum Tiberii filium ex triente, & ex partibus reliquis Germanicum, liberosque ejus tres sexus virilis: tertio gradu, propinquos amicosque complures. Legavit populo Rom. quadringenties, tribu-

T O R R E N T.

Ferre nomen suum.] Vide Cæs. cap. LXXXIII. Ab eo igitur tempore, quod etiam nummi testantur, & lapides, Julia appellata fuit. Augustæ vero nomen, quanquam matrimonio merita, (ut inquit Plin. lib. xv. cap. ult.) tamen recusavit. Sueton. Claud. cap. xi. Quod equidem vivente Augusto factum crediderim. nam vita functo recepit, ut passim ex vetustis cum lapidum, tum nummorum inscriptionibus constat. Quanquam ne vivente quidem vitare potuit, quin Augusta vocaretur. An vero etiam quia testamento eam nomen suum ferre Augustus iussit, aut (ut loquitur Tacit.) in familiam Juliam assumpta est, Augusti filia dicta sit, quod ex inscriptione ac nummo veteri affirmat Lipsius, non tam facile dixerim; nec publica honestas patitur. Tiberius autem non testamento tantum, sed & adoptione, de qua sup. cap. LXV. & Tib. cap. xv. Julii nomen accepit. Augusti vero cognomen non ipse solum tanquam patrum & hereditarium, sed cæteri quoque Principes assumpserunt.

C A S A U B O N.

Quos & ferre nomen suum iussit.] De Tiberio mirum merito videatur, cum is multo ante ab Augusto adoptatus, filius illius esset. Sed ut videtur, cætera quidem nomina adoptione erat consecutus, Augusti vero cognomen sibi uni proprium pater servaverat, ut in quo vis magna potentiae ipsius esset sita. Quare communicari cuiquam eam appellationem æquum non erat. propterea hoc nomen hereditarium fuisse Tiberio dicitur. Suetonius libro sequente: *Ac ne Augusti quidem nomen, quamquam hereditarium, ullis nisi ad reges, & dynastas epistolis adjecit.* De Livia certum est, post mariti excessum non Liviam, sed Juliam fuisse vocatam: etsi scriptores Latini fere nomen vetus retinuerunt. rarer enim in eorum libris Juliam videas appellari: nisi tamen, quod puto, multis locis corrupta ea appellatio fuit. At Græci etiam in eorum narratione, quæ vivo Augusto contigerunt, Liviam κατὰ πρόληψιν more poetarum Juliam appellant. Josephus lib. xvi. cap. ix. Ἰδία δὲ καὶ ἡ γυνὴ Καίσαρος Ἰουλία τὰ πολλὰ τῶν ἐκεῖ πολυτελεστάτων ἀπέσειλεν. Sic & lib. xvi. cap. i. notavimus, & alibi. In nummis quoque multis exstant hæc similesque inscriptiones: IOYΛΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ, & ΘΕΙΑΣ IOYΛΙΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, & Latine JULIA AUGUSTA GENITRIX ORBIS. Nam etiam Augustæ nomen ab eadem assumptum fuisse, certum est ex historicis & lapidibus inscriptis.

Liberosque ejus tres.] Adi librum IV. capite VII.

Amicosque complures.] Quosdam & inimicos. Tacitus: *Tertio gradu primores civitatis scripserat, plerosque invisos sibi, sed jactantia gloriaque ad posterum.*

Legavit populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies HS.] Palam est his verbis duo legata contineri: quorum alterum populo, alterum plebi relictum. Plebem appello, quas Suetonius tribus. Tacitus hanc partem testamenti Augusti ita exprimit: *Legata non ultra civilem modum: nisi quod populo & plebi CCCCXXXV dedit.* Videtur confundere hæc duo legata: quod in errorem quosdam induxit: sed notanda figura in ejus verbis, qualis in illis Ciceronis, *Urbem & cives integram incolumesque servavi.* ergo in oratione Taciti CCCC ad populum: XXXV ad plebem referendum: & fortasse scripserat auctor CCCC & XXXV. Suetonium putamus ipsa Augusti verba retinuisse, ut ante monebamus. Duo legata esse diversa, declarat & Dio, qui alterum posuit, alterum penitus omisit. Legavit τῷ δήμῳ, ait Dio, χιλίας μυριάδας, id est, *populo quadringenties sestertium.* fillet de tribubus aut plebe: quare & de relictis illi legato tricies quinquies tacet. de hoc genere præteritionum diximus satis ad libri I. cap. xxxviii. & alibi. errant late doctissimi viri, qui Dionis auctoritate moti, adulterina censent esse in Suetonio illa verba, *tribubus xxxv.* mitto alias clarissimorum hominum super his verbis sententias: nam omnes falli, qui in Suetonio aut Tacito quicquam censuerunt rautandum, non dubito. Quid autem mirum diversa esse legata populi & plebis, cum aliud populum esse, aliud plebem, sit τῶν ἀναμφοισθητῶν? nam etsi verum est, confundi sæpe has voces, tamen proprie illas diversum sonare, etiam pueris notum. Accipiamus igitur hic propria significatione, & legatum populi interpretemur, quod publice relictum est civibus Romanis omnibus, qui consortes esse talium liberalitatum aut vellent aut solerent. plebis vero illud, quod vico-magistris relictum est, vel in communia cujusque tribus commoda impendendum: vel in tenuissimos quosque singularum tribuum erogandum. Similia Tiberii legata, qui patris exemplum in plerisque secutus, *legavit plebi Romana viritum atque etiam separatim vicorum magistris.* verba sunt Suetonii libro sequente extremo. qui locus omnino cum isto conferendus erat interpretibus, si suum munus fungi vellent. diligenter enim notandum, *plebis* appellatione intelligi in Tiberii testamento idem, quod hic populi. ne id quidem mirum: jam enim diximus, duo hæc vocabula *populus* & *plebs* apud optimos scriptores, Tacitum præfer-

tribubus tricies quinquies HS. Prætorianis militibus singula milia numorum, cohortibus urbanis

tim, Suetonium, Plinius, & alios item, confundi. quare etiam libro III. cap. LVII. Tranquillus in mentione horum legatorum Augusti, plebem pro populo usurpat. *Scurram*, ait, qui prætereunte *fuere elato mortuo mandarat*, ut nuntiaret Augusto *mondum reddi legata*, quæ plebi reliquisset. neque enim ibi capiendum, ut apud Tacitum, de legato tribubus relicto: sed de populi legato. quod autem vico-magistris reliquisset Tiberius libro sequente dicitur, tantumdem valet, ac si tribubus scriptum esset, aut plebi, ut quidem Tacitus accipit. absurdum enim sit putare, cedere in propriam vico-magistrorum utilitatem illud legatum. nam contra, eos fuisse velut administratores, & istiusmodi similibusque largitionum divisores, Asconius alicubi indicat, & ex Plauto probat: quanquam ille non de vico-magistris, sed curiarum id scribit. Verum arbitror, postquam creari cœpere annui illi vicorum curatores ab Augusto instituti, pleraque veterum curiarum magistrorum munia in hos fuisse translata. Nec illud quidem novum, quod tribus appellet Suetonius, vel Augustus potius, populi vilissimam partem, quam Tacitus plebem *κρίως*. observare enim licet, cum populus Rom. a scriptoribus modo in tres ordines distinguitur, modo in quatuor, modo in plures, appellatione tribuum persæpe ultimum ordinem notari. Statius Sylvarum libro IV.

*Moribus atque tuis gaudent turmaque tribusque
Purpureique patres,*

Vult dicere, senatus populusque Rom. & equester ordo. populum appellat *tribus*. Sic Florus libro II. cap. VI. alique. alii plebem a populo separant, & illam tribuum appellatione notant. Exstat Vetus inscriptio, quæ hoc manifesto docet. ita autem habet:

IMP. T. CÆSARI
DIVI. F.
VESPASIANO. AUG.
PLEBS URBANA
QUÆ FRUMENTUM
PUBLICUM ACCEPIT
ET TRIBUS.

Plinius Panegyrico: Nisi vero leviter attingi placet, locupletatas tribus datumque congiarium populo. Martialis libro VIII.

*Dat populus, dat gratus eques, dat thura senatus,
Et libant Latia tertia dona tribus.*

Inde est, quod *tribulis* pro paupere & egeno ac capite censo sumitur. Horatius:

Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.

Martialis:

Nunc anus & tremulo vix accipienda tribuli.

Idem:

Nec pallens toga mortui tribulis.

Manilius eleganter istos tribules *turbam sine nomine* vocat sub finem lib. V.

Utque per ingentem populus describitur urbem,

Præcipuumque patres retinent, & proximum equester

Ordo locum, populumque equiti, populoque subire

Vulgus iners: videas etiam sine nomine turbam.

Vulgus iners, plebs est: *sine nomine turba*, sunt tribus.

V A R I O R.

Ferre nomen suum.] Nullus dubitationi locus, Liviam scilicet assumptam in familiam Juliam ab Augusto in testamento, si Tacito & Vellejo credere malimus quam Torrentio. Tacitus Annal. VI. *Pater ei* (Tiberio) Nero, & *utrinque origo gentis Claudia*, quanquam mater in Liviam & mox Juliam familiam adoptionibus transierit. Vellejus etiam multo clarius: *Livia Romanarum eminentissima, quam postea conjugem Augusti vidimus, quam transgressi ad deos sacerdotem ac filiam.* SCHILDIUS.

T O R R E N T.

Tribubus tricies quinquies.] Hæc verba mihi merito suspecta sunt. præcedit enim, *Legavit populo Romano quadringenties*. Atqui populus Rom. omnis in tribus XXXV divisus erat. Ut idem sit legare XXXV tribubus, quod legare populo Rom. Nam quod interpretes adferunt, per *tribus* intelligi eos qui Romani non erant, sed in tribubus tamen suffragia ferebant, id merum somnium est. Beroaldus affirmat dictionem *tribubus* non esse in quibusdam libris. Quo facilius sane adducor, ut totum hoc *tribubus tricies quinquies*, expungendum esse censeam, legendumque, *Legavit pop. Rom. quadringenties*, quod cum Dione convenit, τῷ δήμῳ χιλίας μυριάδας, aut si id minus placet, *Legavit pop. Rom. per tribus XXXV quadringenties HS.* Nisi quis Lipsium sequi malit Elestor. I. cap. XII. *tribulibus* pro *tribubus* emendantem, eo sensu, ut Fabianis & Scaptiensibus (hi enim Augusti tribules sup. cap. XI.) tricies quinquies reliquerit per præceptionem, sive extra sortem. Quod Dionem tamen, scriptoresque alios vix crediderim, si verum foret, tacituros fuisse. nam & ipse Tacit. nulla tribulium mentione, *Legata* (inquit) *non ultra civilem modum, nisi quod populo & plebi ccccxv.* Quem tamen locum Muretus Variar. XI. ex Suetonio corrigit. Tutissimum fuerit vel cum Dione *quadringenties*, vel cum Tacito legere *quadringenties tricies quinquies*. Ipse certe Lipsius sibi non constat. Nemo melius Beroaldo, qui verbum *tribubus* reperiri negat in quibusdam mss. Quo sublato, conciliabitur Suetonio Tacitus, neque metuendum a Dione.

Pratori. militib. singula millia nummorum.] Mallem *nummum*. Notandumque prætorianos ab urbanis cohortibus distingui. Tacitus prætorias, & legionarias

urbanis quingenos, legionariis trecentos numos: quam summam repræsentari jussit: nam & confiscatam semper repositamque habuerat. Reliqua legata varie dedit: produxitque quædam ad vicena sestertia: quibus solvendis annum diem finiit, excusata rei familiaris mediocritate: nec plus perventurum ad heredes suos, quam milies & quingenties, professus: quamvis viginti proximis annis quaterdecies milies ex testamentis amicorum percepisset: quod pæne omne cum duobus paternis patrimoniis, cæterisque hereditatibus in Remp. absumpsisset. Julias, filiam neptemque, si quid his accidisset, vetuit se-

gionarias tantum civium Romanorum cohortes commemorat. Ego *urbanas* a Tranquillo vocari arbitror, quæ prætorianis ignobiliores, vel grassatorum, vel incendii arcendi causa sub præfecto vigilum in Urbe habebantur. Sed & de præfecto Urbi verba Ulpiani ascribam: *Et sane debet etiam dispositos milites stationarios habere ad tuendam popularium quietem, & ad referendum sibi, quid ubi agatur.*

T O R R E N T.

Nam & confiscatam.] Duo codd. sine &. *Confiscatam* autem fisci asservatam vocat. sunt enim *fisci*, quibus pecuniæ publicæ apportari, ac concludi solent. Ascon. & Isidor. Sueton. quoque Claud. cap. xviii.

Reliqua legata varie dedit.] Liber opt. *varia edidit*, pro pronunciavit. Auctor est Dion, etiam regibus cum nonnulla legasse.

Produxitque quædam ad vicena sestertia.] Horum verborum, ut puto, sententia est, Augustum legatorum, quæ vicena excederent sestertia, diem protulisse ad annum, ut *producere legata* Sueton. dixerit pro legatorum diem.

Si quid his accidisset.] His verbis modeste vitandi ominis causa sic pronunciatis mors significatur. l. CLXII. De verb. signif.

C A S A U B O N.

Cohortibus urbanis quingenos.] Tacitus hanc partem omisit: neque assentior iis, qui negligentia scribarum id acceptum ferunt, & locum interpolant ex Suetonio. Passim in optimæ notæ auctoribus tales omissiones observamus: quæ si ad institutum sermonem non sunt penitus necessariae, cur scribis potius quam scriptoribus eas tribuamus, causa non est. De errore interpretum Dionis, qui in hac sententia πολιτικὸν πλῆθος partim vertunt perperam, partim emendant prave, assatum cum Deo dicemus ad Polybium.

Quam summam repræsentari jussit.] An dicit, summam illam tantum, quæ legionariis est legata? an potius de omnibus legatis intelligit, quæ hætenus sunt exposita? Hoc puto verius: inde illa scurræ, imo vulgi querela lib. iiii. cap. lvii.

Confiscatam semper repositamque habuerat.] *Confiscatam*, ἀποτιθησασμένην, in fisci conditam &

servatam. Glossarium: *Confiscat*, ταμιῶν, δημεύει. In altero: Ταμιῶχος, penarius, confiscator, cellarius.

Reliqua legata varie dedit.] Ita omnes libb. nostri. Alii, *varia edidit*. nihil muto, & simpliciter ad diem refero præfinitam solvendis legatis reliquis. Placet, si codd. addicerent, *varia varie edidit*. Sed cum acrius hunc locum intueor, non abest, quin ita scribendum sit, *reliqua legata varie dedit*, *produxitque quædam ad vicena sestertia: quibus solvendis annum diem finiit.* vel potius annuam. sic enim J. C. loquuntur: & ita hic quidam libb. Reperi in quibusdam pro *vicena sestertia*, *vicies sestertium*.

Quibus solvendis annum diem finiit.] Ut tribus pensionibus solverentur: quæ fuit usitata testamentorum clausula.

Nec plus perventurum ad heredes suos.] Detracto si quid fuit æris alieni, & legatis persolutis, redditisque suis bonis eorum liberis, qui Augustum heredem fecerant. qua de re ante diximus.

Quam milies & quingenties.] Æstimatione Budæi, quæ si non exactissime vera, proxima tamen veræ est, fuerint tricies septies centena millia.

Quamvis viginti proximis annis quaterdecies milies testamentis amicorum percepisset.] Quis non stupeat ad hanc summam? quam idem ille profundissimæ eruditionis vir non minorem existimabat quinquies & tricies centenis myriadibus aureorum coronatorum: hoc est, trecenties & quinquies centenis millibus.

Julias, filiam neptemque.] Melius quam Dio, qui de nepte silet. Rursus eo auctore, Juliae filiae testamento patris legati nomine aliquid saltem adpersum: quod tacet Suetonius.

V A R I O R.

Confiscatam.] In fisci asservatam, uti Tertullianus eleganti metaphora, de Fuga: *Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent.* LIPSIUS.

Ad vicena sestertia.] Id est, quingentos coronatos.

Quibus solvendis annum diem finiit.] Annum diem pro tribus pensionibus & summis accipio: nam hæc erat vulgaris clausula testamentorum, l.

sepulchro suo inferri. De tribus voluminibus, uno, mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum a se gestarum, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breviarium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis. Adjecit & libertorum fervorumque nomina, a quibus ratio exigi posset.

Talis. l. *Cum vulgari.* D. de dot. præl. erat & cæterorum negotiorum. Alia legata, ut idem Suetonius ait, Augustus repræsentari iussit, hoc scilicet adjecto verbo *præsentia*, quod efficit, ut vulgari clausula non contineantur, ex Servii & Labeonis sententia d. l. *Talis.* CUJACIUS.

T O R R E N T.

De tribus voluminibus.] Melius tres lib. mss. sine præpositione *de*. Dion quatuor volumina ponit, quem vide.

Breviarium totius imperii.] Sueton. Galb. cap. XII. *Dispensatori breviarium rationum asserenti*, &c. Plin. lib. XVIII. *Ut omnis cultura quoddam breviarium peragatur.* Sic *breviarie rationes* apud Scævola l. ult. De peculio legato. Seneca libro v. Epist. *summarius* ante vocatum fuisse scribit, quod tunc *breviarium* vulgo vocabant. Sup. cap. XXVIII. *rationarium Imperii* appellat, quo Imperii rationes continebantur, ut & inf. Calig. cap. XVI. Tale aliquid liber ille, qui Notitia Imperii Romani inscribitur: rectius fortassis Formula appellaretur.

C A S A U B O N.

Vetuit sepulcro suo inferri.] Veteres, quos oderant, a suo sepulcro & mortuos arcebant & vivos. Isæus oratione de hereditate Astyphili: *Ὅτε ἀπέθνησκειν Εὐθυκράτης ὁ πατὴρ Ἀστυφίλῃ, ἐπέσκηψε τοῖς οἰ-*

κείοις μηδένα ποτὲ εἶσαι ἐλθεῖν τῶν Θωδῖππῃ ἐπὶ τὸ αὐτῶν.

Uno, mandata de funere complexus.] Uno, ut apud Hebræos primo. Dio: *Ἐγγράπῃ δὲ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ, ὅσα τῆς ταφῆς εἶχετο.*

Altero, indicem rerum a se gestarum.] Eodem ordine Dio: *Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐπραξε πάντα.* Hujus indicis exemplum olim in Asiam allatum, indeque clarissimi viri Augerii Busbequii beneficio in Europam relatum, si infra describerem, & notis illustrarem, recte & pro bono facturum me putavi. Est enim prorsus, quod ajunt, ex tristissimo naufragio quantivis pretii superstes tabula.

Quem vellet incidi in æneis tabulis.] Appellat tabulas *καταχρησικώτερον*, quæ potius pilæ erant dicendæ: ita enim in lapide Ancyrano. Dio quoque *σήλας* nominat: nihil tamen mutandum censeo, omnibus mss. mordicus hanc lectionem retinentibus. nempe tabulæ appellantur quadratæ pilæ facies, quæ præstant usum tabularum, etsi proprie tabulæ non sunt. Græci quoque *σήλας* appellant *λίθους κυβοειδεῖς*. Sic plurima dicuntur ex antiqua consuetudine, ut notum est. Polyb. lib. III. pilas æreas hujusmodi, modo *σήλας* nominat, modo *χαλκώματα*. Movet tamen nonnihil verbum *statuerentur*, quod videtur pilis potius convenire.

Quantum militum sub signis ubique esset.] Viterb. & Memmianus, *essent*, πρὸς τὰ σημαινόμενον. ut *turba ruunt*, ὡς φάσαν ἡ πληθύς.

C. SUETONII TRANQUILLI

D E

XII. CÆSARIBUS

LIBER TERTIUS.

TIBERIUS NERO CÆSAR.

CAPUT I.

PATRICIA gens Claudia (fuit enim & alia plebeja, nec potentia minor nec dignitate) orta est Regillis, oppido Sabinorum. Inde Romam recens conditam, cum magna clientum manu commigravit, auctore Tito Tatio consorte Romuli: vel, quod magis constat, Atta Claudio gentis principe, post reges

T O R R E N T.

ALiaplebeja.] Quam Marcellorum vocat Cic. lib. I. de Oratore, nobilem illam inter Marcellos Claudiosque patricos controversiam recensens. Notandumque complures ejusdem nominis, ac fortassis etiam originis familias eodem tempore & patricias, & plebejas fuisse, ut de Cornelia quoque testatur Cicero II. de Legibus, & de Papiria Famil. epist. lib. IX. de aliis aliis. Quod evenire necesse erat, cum non tota gens aliqua, verum certa tantum ejus gentis familia vel a plebe transibat ad patricos, vel a patriciis ad plebem.

Ex Regillis.] Lib. unus Regillis, sine præpositione. Livius, & Dionys. Regillum tam oppidum, quam lacum vocant. Unde cognomen Regillensis, &, ut Sueton. loquitur, Regillanus.

Clientum.] Libri duo clientum. Horat. lib. II. Od. VIII. ultra Limites clientum, &c. At idem lib. III. Od. V. clientum longa negotia, &c.

Atta Claudio.] Sic Turneb. quidem quem Pulmannus sequitur; at vulgati libri Appio Claudio habent, manuscripti vero omnes variant. Sed Turnebum ne sequamur, facit, quod cum ratio exigat, ut utrumque tam nomen, quam prænomen aut Romanum, aut Sabinum sit, ipse hunc gentis Claudiae

auctorem tanquam hybridam reddens, utrumque cum altero confundit. Accedit, quod Atta apud Festum & Horatium epist. ad Augustum, Quintii poetae cognomen est. Atqui hic de prænumine agi videtur. Justus Lipsius, elegantis ingenii vir, suis in Tacitum notis lib. XII. locum huic nostro similem ex codice Vaticano sic restituit: *Annotabant periti nullam antehac adoptionem inter patricos Claudios reperiri, eosque ab Atto Claudio continuo duravisse.* Quod cum ita sit, & nostri quoque codices vel *Atta*, vel *Acta* habeant, *Atta Claudio* legendum existimo, uti & duobus apud Livium locis, ubi *Attio*, vel *Actio* nunc legitur. Addam, non ob stare, quod Atta cognomen esse diximus. nam ipsa verbi ratio, quam Festus notat, suapte natura prænomen esse ostendit, quod (ut arbitror) postea in cognomen quoque transiit, ut Agrippa. Omittere vero nolim in uno codice *Acto Tatio Claudio*, in altero *Acta Tatio Claudio* legi. Ut fortassis tria etiam apud Sabinos nomina habuerit, Atta Tatio Clausus. Illud vero in primis notandum est, eos qui olim Romam commigrabant, nomina sua edere debuisse, si jus civitatis adipisci vellent, atque ea plerumque mutata fuisse, quo magis Romani viderentur. Sic Atta Clausus Ap. Claudius factus est, & Lucumo ille, Demarati

reges exactos sexto fere anno, a patribus in patricos cooptata. Agrum insuper trans Anienem clientibus, locumque sibi ad sepulturam sub Capitolio publice accepit. Deinceps procedente tempore, duodetriginta consulatus, dictaturas quinque, censuras septem, triumphos septem, duas ovationes adepta est. Cum prænominibus cognominibusque variis distingueretur, Lucii prænomen consensu repudiavit, postquam e duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinii, cædis alter convictus est. Inter cognomina autem, &

Nero-

Demarati filius, cum Tarquiniis Romam venisset, comparato ibi domicilio, L. Tarquini nomen edidit. Recte igitur omnis antiquitatis peritissimus Virgil.

*Ecce Sabinorum prisco de sanguine magnum
Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar,
Claudia nunc a quo diffunditur & tribus, & gens
Per Latium.*

C A S A U B O N.

1. *Atta Claudio gentis principe.*] Secuti sumus Vaticanum cod. cui & Pithæanus consentit, & Memmianus. Viterb. Lislæi, & princeps Rom. a Tatio, adstipulante nonnihil & Dionys. Hal. qui Claudie gentis auctorem nominat Τίτον Κλαύδιον lib. v. Liviani codd. vulgo *Appium*, alii *Attium*, ut Julius Paris, & veteres Taciti libri: ut de Vaticanis testatur Lipsius. In re tam vaga & crepera nihil pro certo posse affirmari puto. Est vero Atta vox vetus Sabina originis Græcanicæ, ut pleræque Sabinorum: nam & ipsi absque dubio ἀνέκαθεν Dores fuerunt e Peloponneso orti. Doctissimi viri prænomen id fuisse scribunt: ego cognomen potius arbitrer, & ita Festus vocat. Atta est παρὰ τὸ ἄττειν, quod subsilire significat, nusquam ferme pedem figere. unde ἄττειν δέῃρο καί κείσε. & apud Julianum, ὥσπερ οἱ ταχύτατοι τῶν ὀρνίθων ἢ ἂν ἐδέλωσιν ἄττοντες. ex eo intelligimus, qui proprie dicantur *atta*: nempe οἱ ἄττοντες, qui inter ambulandum stare nesciunt, sed semper quasi subsiliunt: quod necessario iis evenit, qui non ὅλω ποδὶ βαδίζουσι, sed in primos pedes existunt. Festum emenda in hac voce. Ait, *Atta appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistant*: & attingunt magis terram quam ambulant. Scribe *plantis non insistant*, prorsus necessaria emendatione: nisi malis restituta in integrum voce, quæ excidit, scribere, aut *pedum primis plantis insistant*. Atque hoc melius: nam & in Petri Danielis Aureliani Onomastico ita scriptum: *Atta, qui primis plantis ambulat*: quod nomen ab attingendo impensum videtur. ridicula sane nominis origination. Cæterum attarum vitio contrarium est τὸ τῶν περὶ ὀρέων, quorum Hippocrates meminit: istos veteres Latini talipedare dixerunt.

T O R R E N T.

Sexto fere anno a Patribus in Patricos.] Liber Tornacens. sic habet: *fere anno sexto, atque in pa-*

tricias cooptata, agrum, &c. quæ lectio & apertior est, & cum Livio magis convenit. In *patricias* quoque, cum de gente loquatur, longe elegantius est.

Locumque.] Duo meliores codd. *locumque*. Quod sane augustius, & religiosius est. luci enim non tantum numinibus, sed & mortuorum memoriæ consecrabantur, & ab heroum animis habitari credebantur. Sic Augusti Mausoleo Tiberius silvas adjecit sup. cap. c. Adde epigramma Martialis. LXXVI. lib. VI. de Fusco. Simile mendum animadvertit Petr. Victorius apud Tacitum lib. III. Annal. *Esse apud se Cenchrium amnem, lucum Ortygiæ.* ubi libri excusi *locum* habent.

Triumphos VI. VII.] VII. habent mss. & edit. Gryphii. Idemque docent Fasti Capitolini.

Lucii prænomen cons. rep.] Sic gentis Manliæ decreto cautum fuit, ne quis M. Manlius vocaretur. Liv. lib. VI. & Festus in *Manliæ gentis* &c. Dion quoque lib. LI. *Edicto* (inquit) *cautum, ne quis ex ea familia M. prænomen ferret.* Loquitur autem de honoribus Augusto, jam devicto Antonio, decretis. Adde Gellium lib. IX. cap. II. Suetonium Ner. cap. I.

C A S A U B O N.

Post reges exactos sexto fere anno.] Ad unguem ferme quadrat supputatio Dionysii: qui Claudii sive Clausi adventum refert in anno U. C. CCL. regifugium, CCXLIV.

Locumque sibi ad sepulturam.] Reperi annotatam in Viterb. alteram lectionem *lucum*: quæ mihi non placet, nec convenit, ut puto, veterum theologicis opinionibus.

V A R I O R.

1. *Locumque sibi ad sepulturam sub Capitolio publice accepit.*] Speciali populi Romani studio. Alioquin extra urbem sepelire, moris fuit. Cicero II. de LL. legis XII. tabb. meminit: HOMINEM. MORTUUM. IN. URBE. NE. SEPELITO. NEVE. URITO. & I. Tuscul. Quæst. *An tu, inquit, egressus porta Capena, quum Collatini, Scipionum, Serviliorum, Metellorum sepulchra vides, miseros putas illos?* Igitur intra urbem tumulari, magnum & eximium quiddam fuit. Unde & Plutarchus in Problem. ait, cineres eorum, qui triumphassent, in urbem ferre licuisse. E Vestalibus quoque virginibus permissum, ut intra urbem sepulturæ traderentur, testis est Servius ad XI. ÆN. MARC. DONATUS.

T O R.

2. Neronis assumpsit, quo significatur lingua Sabina fortis ac strenuus. Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa etiam secus admissa in Remp. exstant. Sed ut præcipua commemorem, Appius Cæcus societatem cum rege Pyrrho, ut parum salubrem iniri dissuasit. Claudius Caudex, primus freto classe transjecto, Pœnos Sicilia expulit. Claudius Nero advenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Asdrubalem, prius quam Hannibali fratri conjungeretur, oppressit. Contra Claudius Appius Regillianus decemvir legibus scribendis virginem ingenuam per vim, libidinis gratia, in servitutem asserere conatus, causa fuit plebi secedendi rursus a patribus. Claudius Drusus, statua sibi cum diademate ad Appii Forum posita, Italiam per clientelas occupare tentavit. Claudius Pulcher apud Siciliam non pascentibus in auspicando pullis, ac per contemptum religionis mari demersis, quasi ut biberent, quando esse nollent, prælium navale iniit: superatusque, cum dictatorem dicere a senatu juberetur, velut iterum illudens discrimini publico,

T O R R E N T.

Significatur fortis.] Gellius lib. xiiii. cap. xxi. ubi de Neriene, Martis conjuge.

2. *Secus admissa.*] Liber unus *secius*, Tornacens. *sequius*. quod Turnebus quoque, & Gifanius probant.

Claudius Caudex.] Hujus nominis ratio cum historia convenit. *Caudex* enim plurium tabularum contextus apud veteres dicebatur. Unde Claudio huic, qui primus bello apud Romanos navem conscendit, id cognominis adhæsit. Seneca de Brevitate Vitæ cap. xiiii. Hinc & *caudicaria naves* apud Nonium.

Claudius Nero advenientem.] Libri duo *Tiberius Nero*: optimus, quod miror, *Tribunus Nero*. Nihil tamen hic muto. nam qui Asdrubalem devicit, C. Claudius, Ti. F. Ti. N. Nero appellatus fuit. Fasti A. U. C. dclvi. Liv. lib. xxviii. Valer. lib. ii. cap. ix. & lib. iv. cap. i. Plura ad Horat. lib. iv. Od. iv.

*Quid debeas, ô Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus.*

Claudius Regillanus.] Mallem, ut in vulgatis, *Ap. Claudius Regill.* aut vero, ut in duobus mss. *Claudius Regillanus*, sine prænomine.

Causa fuit plebi.] Liber unus, *causa plebei fuit*.

C A S A U B O N.

Quo significatur lingua Sabina fortis ac strenuus.] Glossarium: Nero, ἀνδρείος. Jam diximus Sabinam veterem linguam non aliam fuisse a Græca. Græci hominem bonis lacertis vocant νευρώδη. Dicæarchus in Clementis Protreptico Herculem describit, σχιζίαν, νευρώδη, μέλανα. & νευρῶν accipiebant pro robustum reddere & validum. Verbum est artis gymnasticæ, quo usus eleganter Chrysostomus in

posteriorem ad Corinthios: Εἰς τὸ ἐτέρως ἀλείφειν πρόεισι καὶ νευρῶν. utraque vox proprie de gymnastis usurpatur. Inde Νεύρων, ut Γάσρων, Κεφάλων, Χείλων. Nero a Νεύρων, sicut & A. Gellius innuit, dissoluta diphthongo & imminuta. ut *periri*, unde *experiri*, πειρᾶν. sic *nervus* a νεῦρον.

2. *Multa etiam secus admissa in Remp.*] Pithœi & Turnebi libri, *sequius*. Vaticanus *secius*. nostri *secus*. Viri docti alii aliud probant. Atqui non magni interest, aut potius nihil, quomodo scribatur. *Secus* est ἐκᾶς, ut ἐξ, sex, aliaque multa. in Glossario exponitur ἐτέρως, καὶ πλησίον. non male. nam vicina non dicuntur, nisi quæ sunt ἐκᾶς, & naturam separatam habent. Porro ut Græcis ἄλλο & ἕτερον, Latinis *aliud*, per ἐνθυμισμὸν ponitur in significatione mali, sic & *secus* usurparunt pro κακῶς. Sallustius: *Si secus accidat huic Reipub.* & passim. At *secius* & *sequius* promiscue scribebant, ut *cocus* & *coquus*, & his similia, vel Quintiliano monente.

Claudius Nero advenientem ex Hisp.] In codd. nonnullis exstat ea lectio, quam testatur Torrentius in optimis libris sibi repertam: *Tiberius Nero*. certum est, Claudium eum, qui consul Asdrubalem devicit, Caji prænomine ab historicis affici vulgo, non Tiberii. exstatque id prænomen etiam in fragmento fastorum Capitolinorum: sed in nominibus non semel dissentit ab aliis Suetonius, sive id factum ejus incuria, sive quod ita sentiret.

Claudius Appius Regillianus.] Viterb. *Claudius Regillanus*. Turneb. *Claudius Regillianus*.

V A R I O R.

2. *Claudius Regillanus decemvir.*] Ita etiam Palat. prim. & secundus, non ut vulgati, *Contra Claudius Appius Regillanus*, quomodo nec Palat. tert. quippe qui transposita voce, *Contra Appius Claudius Regillanus*. nimirum cum decemvir iste vulgo potior esset prænomine Appii, id etiam Suetonio donarunt librarii GRUTERUS.

Pp

T O R-

a) A. U. C. CDLXXIV. (b) A. U. C. CDXC. (c) A. U. C. DXLVII. (d) A. U. C. CCCIV. (e) A. U. C. DV.

blico, Ilyciam viatorem suum dixit. Exstant & fœminarum exempla diversa æque: siquidem gentis ejusdem utraque Claudia fuit, & quæ navem cum sacris matris deum Idææ obhærentem Tiberino vado extraxit, precata propalam, *ut ita demum se sequeretur, si sibi pudicitia constaret*: & quæ novo more judicium majestatis apud populum mulier subiit, quod in conferta multitudine ægre procedente carpento, palam optaverit, *ut frater suus Pulcher revivisceret, atque iterum classem amitteret, quo minor turba Romæ foret*. Præterea notissimum est, Claudios omnes, excepto dumtaxat P. Clodio, qui ob expellendum urbe Ciceronem, plebejo homini, atque etiam natu minori, in adoptionem se dedit, optimates assertoresque unicos dignitatis ac potentiae patriciorum semper fuisse, atque adversus plebem adeo violentos ac contumaces, ut ne capitis quidem quisquam reus apud populum mutare vestem aut deprecari sustinuerit: nonnulli in altercatione & jurgio tribunos plebis pulsaverint. Etiam virgo Vestalis fratrem injussu populi triumphantem, adscenso simul curru, usque in Capitolium prosecuta

T O R R E N T.

Ilyciam viatorem suum.] MS. *Ilyciam*, vel *Hylciam*. Unde manifestum est *Gliciam* legi debere. nam M. Claudius Glicia, ultimæ sortis homo, Ap. Pulchri sive viator, ut vult Sueton., sive scriba, ut epitome Livii, Dictator dictus fuit, & mox abdicare coactus, A. U. C. DIV. Alii Glauciam vocant, sed male.

Adhærentem.] Libri quatuor *obhærentem*. Historiæ vero hujus præter alios meminere Tertullian. Apologetico, Hieronym. contra Jovinianum: & Augustin. de Civitate Dei lib. x. cap. xvi. Herodianus Historiarum post Marcum Imperatorem 1. Sed & *Deum*, ut glossema, lubens expunxerim. idem enim bis dicitur, planeque & cum matrem deum, & cum Idæam matrem nominat, tantundem est.

Quæ novo more jud. majest. apud populum mulier subiit.] *Novo more* dicit, & quia mulier & quia ob votum tantum. ut enim Valer. lib. viii. cap. 1. de ea scribit, infontem crimine votum impium subvertit. Gellius libro x. vi. Ap. Claudii Cæci filiam vocat, uti & fratrem ejus Ap. Cæci filium Cicer. libro 1. de Divinat. Quem tamen Plin. lib. xv. cap. 1. nepotem facit, quod obiter annotatum volui.

Notissimum est.] Codex Vatican. *notatissimum*. Et sane notatu dignissimum est, quod Sueton. tradit: *notissimum* tamen magis placet, non tam ob vocis insolentiam, quam ob rumores, qui mortuo statim Augusto de gentis Claudie superbia sparsi fuere. Dion & Tacit.

Virgo Vestalis fratrem.] Patrem vocant Cicero pro Cœlio, Valer. lib. v. cap. iv. Orof. lib. v. Ut fateri necesse sit, aut errasse Suetonium, aut subesse mendum.

Interdicere.] mss. omnes *intercedere*, recte. nam interdicere solenne prætorum est, intercedere tribunorum.

C A S A U B O N.

Ilyciam viatorem suum.] Memm. *Ilycian*. Viterb. *Iliciam*. Lislæi *Ilyriam*. In Fastis Capitolinis *Glicias* vocatur.

Navem obhærentem Tiberino vado.] Plinius lib. vii. cap. xxxv. Simile factum Silvani episcopi narrat Socrates Scholasticus lib. vii. cap. xxxvii. *obhærentem* autem, non adhærentem omnes libb. habent.

Palam optav.] Memmii liber, & Lislæi, *optaverat*.

Præterea notissimum est.] Memmii, Pithœi & Lislæi codd. cum Vaticano *notatissimum*.

Virgo Vestalis fratrem.] Nil censeo mutandum in tanto mss. consensu: nam in omnibus nostris ita scriptum, non *patrem*, ut apud Ciceronem, & alios historicos.

V A R I O R.

Natu minori.] Libro primo Institutionum: *Minor natu majorem adoptare non debet. Adoptio enim naturam imitatur: & pro monstro est, ut major sit filius, quam pater*. Unde Cicero in Oratione pro domo sua ad Pontifices, accusat non minus vere, quam luculenter P. Clodium, quod jus adoptionis polluerit, cum se in adoptionem dederit Fontejo, qui annos viginti vix natus erat, factusque sit ejus filius contra fas, cujus per ætatem pater esse potuerit. BEROALD.

Fratrem.] Legendum: *Etiam virgo Vestalis patrem injussu populi triumphantem, &c.* non, ut in vulgatis, *fratrem*. Nam Cicero pro Cæcina, & Val. Max. lib. v. cap. 4. patrem fuisse tradunt. URSINUS. Palatini tres quoque *fratrem*, non *patrem*, ut alios auctores sequutus videatur Suet. quam Cicero & Val. Max. GRUTERUS.

T O R

(a) A. U. C. DVIII. (b) A. U. C. DCXCV. (c) A. U. C. DCXI.

3 cuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquam tribunorum esset. Ex hac stirpe Tiberius Cæsar genus trahit, & quidem utrumque: paternum, a Tiberio Nerone; maternum, ab Appio Pulchro: qui ambo Appii Cæci filii fuerunt. Insertus est & Liviorum familiæ, adoptato in eam materno avo. Quæ familia, quamquam plebeja, tamen & ipsa admodum floruit, octo consulatibus, censuris duabus, triumphis tribus: dictatura etiam ac magisterio equitum honorata: clara & insignibus viris, ac maxime Salinatore, Drusisque. Salinator universas tribus in censura notavit levitatis nomine, quod cum se post priorem consulatum multa irrogata condemnassent, consulem iterum censoremque fecissent. Drusus hostium duce Drauso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen invenit. Traditur etiam pro prætore ex provincia Gallia retulisse aurum, Senonibus olim in obsidione Capitolii datum: nec, ut fama, extortum a Camillo. Ejus abnepos, ob eximiam adversus Gracchos operam *patronus senatus* dictus, filium reliquit, quem in simili dissensione multa varie molientem, diversa factio per fraudem interemit. Pater vero Tiberii, quæstor C. Cæsaris, Alexandrino bello classi præpositus, plurimum ad victoriam contulit. Quare & Pontifex in locum P. Scipionis substitutus, & ad deducendas in Galliam colonias, in quibus Narbona & Arelate erant, missus est. Tamen Cæsare occiso, cunctis turbarum metu abolitionem facti decernentibus, etiam de præmiis tyrannicidarum referendum censuit. Prætura deinde functus, cum exitu anni discordia inter Triumviros exorta esset: retentis ultra justum tempus insignibus, L. Antonium consulem Triumviri fratrem ad Perusiam secutus, deditione a cæteris facta, solus permansit in partibus, ac primo Præneste, inde Neapolim evasit: servisque ad pileum frustra vocatis, in Siciliam profugit. Sed indigne ferens, nec statim se

T O R R E N T.

3. *Ambo Ap. Cæci filii.*] His tertium adjunge P. Claudium, qui classem perdidit, ut paulo ante ostendimus. Tres igitur filios ille reliquit, quorum hic fit mentio, Tiberium, Appium, Publium. Primo cognomen Nero, aliis Pulcher. At vero Cic. Catone, *Quatuor (inquit) robustos filios, & filias quinque, tantam domum, tantas clientelas Appius regebat & senex & cæcus.*

Insertus est & Liviorum fam.] Vide Valerium lib. 1. cap. ix. ubi de concordia C. Neronis, & M. Salinatoris.

Salinatore Drusisque.] Mallem *Drusoque*. nam unum tantum præcipue laudat, a quo descendit alter quem mox prædicat, qui Gracchorum seditione egregius pro senatu tribunus, filium reliquit Gracchis ipsis perniciosiorem. Cic. lib. 1. de Oratore, Sueton. hic, & egregie Seneca de Brevit. Vitæ cap. vi.

4. *Pater vero Tiberii.*] Duo libri *Pater Tiberii*, sine vero.

In quibus Narbona.] ms. *Narbo*, & *Arelate*. Plin. lib. 111. cap. iv. *Narbo Martius Decumanorum colonia.*

Abolitionem facti.] Non male quis suspicetur verbum *facti* adulterinum esse. nam *ἀποκρίσις* illam in-

telligit Sueton. qua cædes C. Cæsaris, multarumque aliarum rerum oblivio suadebatur auctore Cicerone, cujus orationem Dion recenset.

Servisque ad pileum.] Libri duo opt. *servis ad pileum*, sine *que*.

C A S A U B O N.

3. *Insertus est & Liviorum familia.*] Res nota est, neque dubia lectionis hujus fides. codex tamen optimus Memmii, *interfertur est & Liviorum* f. quod & Pithœus ex eodem libro vel aliis adnotaverat.

4. *Pater vero Tiberii.*] Viterb. Cujacii, & Pithœi & Lislæi, *Pater Tiberii Nero quæstor.*

In quibus Narbona.] Scribe *Narbo*, & ita volueramus: nam præter historicos etiam mss. omnes sic habent.

V A R I O R.

4. *Pater vero Tiberii.*] Si spectetur consensus librorum meliorum, scribendum erit: *Pater Tiberii Nero Quæstor*. Neque enim a vulgata lectione stat membrana ulla quam Palat. tert. notæ, ut diximus, vetustæ. GRUTERUS.

in conspectum Sex. Pompeji admissum, & fascium usu prohibitum, ad M. Antonium trajecit in Achaïam. Cum quo brevi reconciliata inter omnes pace, Romam rediit, uxoremque Liviam Drusillam, & tunc gravidam, & ante jam apud se filium enixam, petenti Augusto concessit. Nec multo post diem obiit, utroque liberorum superstite, Tiberio Drusoque Neronibus. Tiberium quidam Fundis natum existimaverunt, secuti levem conjecturam, quod materna ejus avia Fundana fuerit, & quod mox simulacrum Felicitatis ex senatusconsulto publicatum ibi sit. Sed ut plures, certioresque tradunt, natus est Romæ in Palatio, XVI. Kal. Decemb. M. Æmilio Lepido iterum, L. Munatio Planco COSS. post bellum Philippense. Sic enim in fastos actaque publica, relatum est. Nec tamen desunt qui partim antecedente anno, Hirtii ac Pansæ: partim insequente, Servilii Isaurici Antoniique consulatu, genitum cum scribant. Infantiam pueritiamque habuit laboriosam, & exercitam: comes usquequaque parentum fugæ: quos

T O R R E N T.

Tiberium enixam.] Libri mss. omnes *filium enixam*, atque ita legendum. sequitur enim, *Tiberio Drusoque*.

Neronibus.] Ambo igitur Liviae filii Neronēs vocati sunt, sed Tiberio pro cognomine, Druso vero pro prænominē id datum fuit. sic enim in nummo veteri, NERONI CLAUDIO DRUSO GERMAN. COS. DES. &, NERO CLAUDIUS DRUSUS GERMAN. IMP. Sic igitur & Horatium interpretabimur lib. IV. Od. IV.

--- *Augusti paternus*

In pueros animus Neronēs.

5. *Simul felicitatis.*] Mallem *secunditatis*, si libri suffragarentur, ut in Juliae Severi, & Faustinae M. Aurelii nummis legitur, *secunditas Augusta*. Nisi tamen eo trahimus, ut adulatorie significaverit senatus, Tiberium natum felicitate ac bono Urbis, & orbis. quod in Imperatoribus sæpe factum.

Post bellum Philipp.] Tres libri *per bellum Philipp.* Et sane bellum hoc iis, quos Suetonius dicit, COSS. gestum est: ceterum quia sub finem anni natus est Tiberius, utraque lectio defendi potest.

In fastos actaque publica.] Sic Calig. cap. VIII. *Ego in actis Antii editum invenio.* Mos igitur erat, ut parentes natos sibi liberos apud acta profiterentur, idque a Serv. Tullii temporibus observatum. hic enim (ut lib. IV. Dionys. Halicarn. scribit) in singula recens natorum capita Junonis Lucinae templo inferri aliquid jussit, & in censu agendo non solum facultates, sed & liberorum nomina, atque ætatem referri voluit. Quod vel maxime post leges Julias, & Papias observatum fuit, ob eorum qui liberos haberent, commoda, & orborum poenas. Hinc Juvenal. Sat. IX.

--- *libris actorum spargere gaudes*

Argumenta viri.

Appulejus quoque lib. II. de Asino: *Pater natum sibi filium ceterorum more professus est.* Capitolin. de M. Aurelio ita scribit, tanquam is prius julle-

rit apud præfectos ærarii Saturni unumquemque civium natos sibi liberos intra diem tricesimum nomine imposito profiteri, ac per provincias tabulariorum publicorum usum instituerit, apud quos illic quoque idem fieret, quod apud ærarii præfectos Romæ. Res ipsa tamen, ut ostendi, antiquissima est. Sed M. Aurelius neglectam diutius consuetudinem revocavit. Similis vero locus in vita Gordiani. Adde Servium in illud Virgilii II. Georg. *aut populi tabularia vidit.* & Jctos I. XVI. & I. XXIX. De probationibus. Exstant etiam marmorum inscriptiones, in quibus tabulariorum mentio.

6. *Luxuriosam & exercitam.*] Dubitavi sæpius, anne melius *luctuosam* legeretur, sed quoniam consentiunt codices, *luxuriosam* interpreto exuberantem, magnisque (ut recte exponit Sabellicus) incrementis præditam. *luxuria* enim, quod Nonius annotavit, intempestivam abundantiam significat. Virgil. Georg.

Aut si luxuria foliorum exuberat umbra.

Et:

Luxuriam segetum tenera depascit in herba.

Hinc *luxuriosa frumenta* Cicer. Oratore. Lambin. *laboriosam & exercitam* legit ad Æmil. Probum, Cimone.

C A S A U B O N.

Fascium usu prohibitum.] Contra morem rectorum provinciarum, qui comiores erant & haberi volebant. Cicero in epistola ad Cornificium, qui ei Anitium commendat negotiorum suorum causa legatum in Africam legatione libera: *In primis, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam & noveram a summis viris esse constitutum.*

5. Kal. Decemb.] Dio, τῇ ἐκτῇ ἐπὶ δέκα τῶν νοεμβρίων μηνός. lib. LVII.

6. *Infantiam pueritiamque habuit luxuriosam & exercitam.*] Nihil variant libb. veteres, non placet

quos quidem apud Neapolim sub irruptionem hostis navigium clam petentes, vagitu suo pæne bis prodidit: semel, cum a nutricis ubere, item cum a sinu matris raptim auferretur ab iis, qui pro necessitate temporis mulierculas levare onere tentabant. Per Siciliam quoque & per Achaiam circumductus, ac Lacedæmoniis publice, qui in tutelam Claudiorum erant, demandatus, digrediens inde itinere nocturno, discrimen vitæ adiit: flamma repente e silvis undique exorta, adeoque omnem comitatum circumplexa, ut Livix pars vestis & capilli amburerentur. Munera, quibus a Pompeja Sext. Pompeji sorore in Sicilia donatus est, chlamys & fibula, item bullæ aureæ, durant, ostenduntur-

cet tamen hæc lectio: nam ut concedamus *luxuriosam infantiam* posse dici τὴν ἐχθρὰν ταχεῖαν εἰς αὐτὴν τελείωσιν, tamen Suetonii ea mens non est: qui non aliud notare voluit, quam quod Tac. l. vi. Annal. in elogio Tiberii: *Cæsus prima ab infantia anticipes: nam proscripsum patrem exsul secutus, ubi domum Augusti privignus introit, multis amulis conflictatus est.* plane geminus huic locus. Doctissimi viri, Pithæus & Ursinus, emendabant *laboriosam*: Sic apud Plinium in Panegyrico *laboriosus* & *exercitus* junguntur: *Intelligimus, Cæsar, quantum tibi pro laboriosa ista statione & exercita debeamus.* ego tamen non improbem Torrentii conjecturam, fuisse olim *luxuriosam*: videtur enim corrupisse hunc locum prava consuetudo scribendi & pro aliis litteris, quemadmodum libro superiore diximus. Habent etiam mss. *exercitatum*, non *exercitam*, quod potius postulet traditio veterum literatorum. Caper, *exercitus laboribus, exercitatus studiis.* Idem tradit Servius ad iii. Æneid. sed hæc observatio magnis scriptoribus negligitur: nisi mendose multa hodie scribantur, ut apud Tacitum xiv. Annal. *Factus natura & consuetudine exercitus, pro exercitatus.* Hist. i. *Juventus sueta armis & more militia exercita*, & aliis multis locis.

VARIOR.

5. M. Æmilio ii. & Munatio Planco Coss.] Vetus codex habet *Numatio*, pro *Munatio*. Est autem & Numatii celebris viri mentio apud Horatium libro Epistol. i. epistola tertia, & alterius Numatii Galli apud Martialem libro x. GLAREANUS.

TORRENT.

Qui in tutela Claudiorum.] Melius liber opt. quod *in.tut.* Sic in clientela Antoniorum Bononienses fuisse scribit Sueton. Aug. cap. xvi. quodque ibi clientelam, hic tutelam vocat. Ut patroni clientium suorum tutores ac defensores fuisse intelligantur. Livius lib. xxv. *Incolumesque Syracusas familie vestra sub clientela nominis Marcellorum tutelaque habendas tradi.* Adde Ciceronis locum ex Philipp. cum Puteolanos ab Antonio vexatos scribit, quod C. Cassium, quodque Brutos patronos adoptassent.

Chlamys & fibula.] Sic Andromache apud Virg. iii. Æneid. *Phrygiam Ascanio chlamydem* donat. Chlamys enim, quanquam militare vestimentum erat, (unde Plautus chlamyde, machæra, & petaso militi opus esse ait) inter puerilia quoque ponitur ab Ulpiano l. xxiii. De auro & arg. legato. Quo loco pro *alicula*, ni fallor, *caligula* legendum est. nam & hæ pueris ad faustum militiæ omen ferendæ donabantur. Aliis *allicula* probatur. ἀλλίξ enim Hesychio est χιτὼν χειριδωτός, id est, tunica manicata, pueris quam viris decentior, de qua Gell. lib. vii. cap. xii. Eadem ratio, quod & togæ prætextæ, & pallia, puerorum causa parata, inter puerilia recensentur, quod eis scilicet pueri, pro sua quisque indole, aut parentum studio, nonnunquam induebantur.

Bulla aurea.] Bullas hoc loco non tam pro notis puerorum insignibus accipio, quam pro illis veluti clavorum capitibus, quæ cingulis militarib. adornatum apponebantur. id n. cum chlamyde, & fibula rectius convenit. Virgil. Æn. ix.

- - - phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula.

& extremo xii.

- - - notus fulserunt cingula bullis.

CASAUBON.

Flamma repente silvis undique exorta.] Quod non raro in montibus evenire solet. Thucydides lib. ii. "Ἡδὲ γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη τριφθεῖται ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὐτὴν, ἀπὸ ταυτομάτης πῦρ καὶ φλόγα ἀπ' αὐτῶ ἀνίησι. Lucretius lib. i.

*At sæpe in magnis sit montibus, inquit, ut altis
Arboribus vicina cacumina summa terrantur
Inter se, validis facere id cogentibus austris:
Donec fulserunt flammæ flore coorto.*

Idem lib. iv.

*Et ramosa tamen cum ventis pulsa vacillans
Æstuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis,
Et micat interdum flammæ fervidus ardor.*

Manilius lib. i.

*Sunt autem cunctis permisti partibus ignes,
Ac silice in dura viridique in cortice sedem
Inveniunt, tum sylva sibi collisa eromat.*

dunturque adhuc Bajis. Post reditum in urbem a M. Gallio senatore testamento adoptatus, hereditate adita, mox nomine abstinuit: quod Gallius adversarum Augusto partium fuerat. Novem natus annos, defunctum patrem pro Rostris laudavit. Dehinc pubescens, Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est, sinistro funali equo, cum Marcellus Octaviae filius dexteriore veheretur. Praesedit & Actiacis ludis,

T O R R E N T.

M. Gallio.] Q. Gallii Praetoris, quem Augustus occidi iusserit, mentio sup. cap. xxvii. Marcus igitur ob occisum fratrem, aut certe gentilem atque agnatum suum, Augusto & ipse adversabatur. Quae causa fuit, ut Tiberius, quanquam testamento adoptatus, testatoris nomine abstineret, hereditatem tamen adierit. An recte, Jurisconsulti iudicent. Exstat etiam nummus aereus cum inscriptione: C. GAL-
LIUS LUPERCUS III-VIR AAA FF. idem fortasse cum eo, de quo Val. Maximus vi. cap. i. in fine.

Sinisteriore funali equo.] Sic Statius lib. vi.

*Nominibusque ciet Pholoën Admetus, & Irin,
Funalemque Thoën.*

Verum *funalem* illic vocat, qui duobus una junctis tertius antecedens adjungitur, qualem in vetustis denariis adhuc cernimus, & Dionys. Antiq. Rom. extremo lib. vii. nobis egregie describit, *παράωρον* appellans. Sueton. autem cum sinistro addit, aliud haud dubie intelligit. Onufrius Panvinius libro quem de Triumpho scripsit, *funales* appellare videtur exteriores duos, quos inter alii duo medii incedunt, nec dissentit Turneb. Adversar. xiv. cap. xvii. Ut *funalis* sit, qui extra jugum incedit, & jugali opponitur, quem Graeci *σειράιον*, & *σειραφόρον* appellant. nam qui jugum subit, *ζυγίος* illis dicitur, *ὁ ὑπὸ τοῦ ζυγίου ἵππος*. Ex his porro intelligimus *funalem equum* appellari, qui extra jugum sit, sive ante, sive a latere jungatur, inde dictus, quod fune, sive habena, aut catena etiam exterius regatur, (sic enim malo quam a funalibus, quae in eo triumphanti praerferrentur, ut quidam censuere) in heroum curribus, & Circensibus ludis, ut Dionys. tradit, ante jugales junctus; in triumpho vero ab utroque duorum, qui medii sint, latere. Suetonio autem

lumen addit, quod pro Murena scribit Cicero, filios praetextatos federe in equis triumphantium solitos: quodque exstant Augusti numismata aurea, in quibus quatuor junctis ad currum elephantis totidem pueri insident. At Domitianus, aetate jam major, triumphum patris ac fratris Judaicum equo albo comitatus est. Sueton. Domit. cap. ii.

Praesedit & Actiacis ludis.] Libri duo *Atticis*, unus *Asticis*, sicut & Vatican. unde *hasticos* nonnulli ludos inducunt. Verum cum, teste Dione ini-

tio lib. liii. Augustus sexto suo consulatu ludos ob Actiacam victoriam decretos Romae exhibuerit, qui deinceps quinto quoque anno celebrati fuere; cumque in illis equestre certamen exstiterit per viros ac pueros nobiles, nihil dubito, quin vulgata lectio sit retinenda. Adde locum Suetonii Calig. cap. xx. Quod vero praesedissem Tiberium scribit, & nihilominus ductorem turmae facit, rem non dissimilem de Antonio refert Plutarch. cum *Positis*, inquit, *magistratus insignibus ludis praesuit, & assumptis adolescentibus una cum illis saltavit*. Sic igitur Tiberius, cum praesideret, turmam etiam ipse duxit. Troja autem ludi ab Ascanio originem traxere. Caes. cap. xxxix. & Aug. cap. xliii.

C A S A U B O N.

Praesedit & Actiacis ludis.] Plerique omnes mss. *hasticis*: alii *Atticis*, quidam *Actiacis*, quos securi sumus, ut in dubio: etsi nihil Dio de Tiberio in mentione ludorum Actiacorum, quos ait per ipsum Augustum & Agrippam, ipsius in consulatu ejus anni collegam, fuisse curatos. sic ille initio lib. liii. *Τὴν πανήγυριν τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ γενομένην ψηφισθεῖσαν ἤγαγε μετὰ τοῦ Ἀγρίππᾶ*.

V A R I O R.

6. *Mox nomine abstinuit.*] Ergo primum cum hereditate etiam Gallii suscepit nomen, quo post demum abstinuit, quod Gallius adversarum Augusti partium fuerat. Sed quod istarum fuerit partium, non tamen hinc sequitur, Gallii damnatum esse nomen. Neque item puto, Tiberii causam illius similem fuisse, cui sub conditione ferendi nominis hereditas relicta est, quamvis haec ita videantur Heraldus Obs. 20. Cum enim extra controversiam sit, unicuique nomen suum mutare licere, dum non fiat in fraudem alterius, non tamen idem de eo tam est expeditum, cui sub conditione ferendi nominis hereditas relicta est. GOESIIUS.

Sinisteriore funali equo.] Moris erat, ut qui triumphans in Urbem introibat, liberos ac cognatos utriusque sexus, siquidem praetextati adhuc essent in curru juxta se haberet, sin grandiores essent, equis jugalibus funalibusve imponeret. Quod si plures essent, equis singularibus vestiti currum prosequerantur, ut scribit Zonar. Tom. 2. Annal. ex Dione. Cui adstipulatur Appianus in Lybic. his verbis: *Ἐπιβαίνοντες αὐτῶν ἐπὶ τὸ ἔρμα παῖδες τε καὶ παρθένοι, καὶ ἐπὶ τῶν παρόρων ἐκατέρωθεν ἡίδεαι συγγενεῖς*. Quod igitur Zonaras seu Dio dixerat, *ἐπὶ τῶν ζυγίων καὶ σει-*

- 7 & Trojanis Circensibus, ductor turmae puerorum majorum. Virili toga sumta, adolescentiam omnem, spatiumque insequentis ætatis usque ad principatus initia, per hæc fere transegit: Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in avi Drusi dedit, diversis temporibus, ac locis: primum in foro, secundum in amphitheatro: rudiariis quoque quibusdam revocatis, auctoramento centenum milium. Dedit & ludos, sed absens, cuncta magnifice, impensa matris ac vitrici. Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem: sublatoque ex eo filio Druso, quamquam bene convenientem, rursusque gravidam, dimittere, ac Juliam Augusti filiam confestim coactus est ducere: non sine magno angore animi, cum & Agrippinæ consuetudine teneretur, & Juliæ mores improbaret; ut quam sensisset, sui quoque sub priore marito appetentem, quod sane vulgo etiam existimabatur. Sed Agrippinam & abegisse post divortium doluit: & semel omnino ex occur-
su visam, adeo contentis & tumentibus oculis prosecutus est, ut custoditum sit, ne
umquam

ἐαφ' ὅρων. id Appianus ἐπὶ τῶν παρηόρων dicit, omiſſa jugalium mentione, in quibus sedisse adolescentes vix crediderim. In funeralibus equis dexterior habebatur honoratior, testis est Sueton. in Tib. c. 6. cum ait: *Dehinc pubescens Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est sinistrore funali equo, cum Marcellus dexteriore veheretur.* Sic Domitianus Judæum patris simul ac fratris triumphum equo albo comitatus est, teste Suetonio ac Dione. H. VALLESIUS ad N. Damascenum.

Præſedit Actiacis.] Palat. prim. & sec. *Acticis*, tert. *Atticis*. Codex Salmaf. *asticis*. De ludis autem aſtycis plura dicuntur ad cap. xx. Caligulæ. Alii *haſticis* reponunt.

T O R R E N T.

7. *Rudiariis quibusdam.*] *Rudiarios*, non uſitato aliis vocabulo, rude donatos appellat, de quo Calig. cap. xxxii.

Auctoramento centum mill.] ms. *centenum milium*. Sic autem etiam milites perfuncti militia, emeritis jam ſtipendiis, magna ſæpe largitione ad bellum rursus aſſumebantur, quos & *evocatos* appellabant. Vide, quæ notavi ad Horatium lib. ii. Sat. vii. *Auctoratus eas.* & Turnebum *Adverſar.* ii. cap. xx.

Neptem Pomponii Attici.] Libri mss. omnes *Cæcilii Attici*. Quo nomine poſt avunculi teſtamentum vocatus fuit, ſed priore tamen notior eſt. Notandum vero, quod Agrippinam vocat Sueton. quam Tacit. Vipsaniam, ut eadem patris non nomen tantum, ſed & cognomen tulerit. Poſt Tiberium Aſinio Gallo, Aſinii Polliionis filio, nupſit. Vide Tacitum lib. i. *Annal.* & Nepotem *vita Attici*.

Non ſine magno angore animi.] Tres libri *langore*.

Contentis & tumentibus oculis.] Placet Turnebi interpretatio, ut *tumentes oculos* prominentes ac veluti erumpentes e capite appellet. Duo codices nostri habent *contumentibus*. Sunt etiam, qui *conniven-*

tibus legant. *Contentis* quoque *oculis* dixit, in *contento poplite* Horat. lib. ii. Sat. vii. & *Contenta cer-vice feram*. Auſon. *Epist.* x. ſic enim amatoribus accidit, quando, ut ait Virgil. *oculos in virgine figunt*, qui Theocrito *κυλοιδιῶντες*.

C A S A U B O N.

Et Trojanis Circensibus ductor turma puerorum m.] Dio ibidem: *Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἵπποδρομίᾳ διὰ τε τῶν παιδίων τῶν εὐγενῶν καὶ διὰ τῶν ἀνδρῶν ἐποίησε.* Sed quæro, ſi in hoc ludicro præſedit Tiberius, qui potuit turmae ductorem agere: aut igitur vicarii opera uſum oportuit, aut excidit e contextu Suetonii verbum *fuit*.

Puerorum majorum.] Hi ſunt, qui Græcis dicebantur *ἀγένηοι*, mediæ inter puerilem & virilem ætatis. ita Græci ſæpiſſime ſeparant *ἀθλήματα ἀνδρῶν* ſive *τελειῶν*, *ἀγγενίων*, & *παιδίων*. Ipſe Tiberius, ſi, ut videtur, de primis ludis Actiacis ſentit Tranquillus, annum ætatis decimum tertium nondum compleverat. Sin de ſecundis capiamus, annum tunc agebat decimum ſeptimum. Porro Trojæ ludus majorum minorumque puerorum edi ſolitus ab Auguſto, ut ſcribit Suetonius.

7, *Adeo contentis & tumentibus oculis proſecutus eſt.*] Exprefſit pluribus verbis, quod uno Græcorum ditiffima lingua, *κυλοιδιᾶν*: quod de eo dicunt, quibus e contento intuitu rei amatae oculi tument. Theocritus:

— — οἱ δ' ὕπ' ἔρωτος

Δηδὰ κυλοιδιῶντες ἐτάσια μοχθίζοντι.

Scholiaſtes minus recte, qui tumentium oculorum cauſſas facit inſomniam, cui amor occaſionem præbuerit. *Συμβάίνει*, ait, τοῖς ἀγρυπνεῖσιν ὡς ἐπὶ πᾶν οἰδαίνειν τὰ κοῖλα, ἢ γὰρ τὰς ὀφθαλμοὺς, ὅπερ οἱ πολλοὶ ἀναγκαίως δι' ἔρωτα πάσχει. Verius eſt, cauſſam *συνεχῆ* huius tumoris eſſe, ſpirituum opticorum collectionem & contentionem: quæ naſcitur ex affectus vehementia.

umquam in conspectum ejus posthac veniret. Cum Julia primo concorditer, & amore mutuo vixit: mox discedit, & aliquanto gravius, ut etiam perpetuo secubaret, intercepto communis filii pignore, qui Aquilejæ natus infans extinctus est. Drusum fratrem ^{a.} in Germania amisit, cujus corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam usque pervexit. Civilium officiorum rudimentis regem Archelaum, Trallianos & Thessalos, varia ⁸ quosque de causa Augusto cognoscente defendit. Pro Laodicens, Thyatirenis, Chiis terræ motu afflictis, opemque implorantibus, senatum deprecatus est. Fannium Capionem, qui cum Varrone Muræna in Augustum conspiraverat, reum majestatis apud judices fecit, & condemnavit. Interque hæc duplicem curam administravit annonæ, quæ arctior inciderat: & repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini in invidiam venerant: quasi exceptos supprimerent, non solum viatores, sed & quos sacramenti metus ad hujusmodi latebras compulisset. Stipendia prima expeditione Cantabrica tribunus ^{b. 9} militum fecit; deinde ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ^{c.} ac pro tribunali diadema imposuit. Recepit & signa quæ M. Crasso ademerant Parthi. Posthæc comatam Galliam anno fere rexit, & barbarorum incursionibus, & principum discordia inquietam. Exhinc Rhæticum Vindelicumque bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhætico atque Vindelico, gentes Alpinas: Pannonico, Breucos &

T O R R E N T.

Mox discedit.] Proprie. Unde *diffidium*, pro divortio. Male, qui *disidium* scribunt.

Drusum fratrem.] Mortuum in consulatu. A. U. C. DCCXLIV. Ad quem quanta festinatione profectus sit Tiberius, vide Plinium lib. VII. cap. xx.

8. *Regem Archelaum.*] De hoc judicio Euseb. Chronicis, & Eccles. hist. lib. I. ac late Joseph. Antiq. XVII. cap. XI.

Fannium Capionem.] Aug. cap. XIX.

Sacramenti metus.] Ne militiæ dare nomen cogerentur. De quo ad Aug. cap. XXIV. quemadmodum & de ergastulis cap. XXXII.

9. *Regnum Armenia Tigrani rest.*] De hoc Tacit. initio lib. II. Annal. Plura ad Horat. Epist. ad Itium:

--- *Claudî virtute Neronis*

Armenius cecidit.

Summa autem ea gloria fuit. Unde superbæ illæ inscriptiones veterum numismatum: REGNA ADSIGNATA. REX PARTHIS DATUS.

Exhinc Rhæticum Vindelicumque.] Libri meliores *Exin*, & *Reticum*, sine adspiratione. Quo ordine vero hæc bella Tiberius gesserit, quæve cum fratre Druso, quæve non, declarant, qui Fastos nobis concinnarunt, Sigonius, & alii. Sed & Horat. Od. IV. & XIV. lib. IV. horum laudes decantavit.

Pannonico Breucos.] Mira exemplarium tam Horatii lib. IV. Od. XIV. quam Suetonii hoc loco varietas. nam & *Brennos*, & *Brencos*, & *Breunos* scriptum reperi. Verum cum Plin. lib. III. cap. XX. tropæi de gentibus Alpinis, a mari supero ad inferum sub potestatem pop. Rom. redactis, verba recenseat,

& inter eas *Breunos* constituat, apud Horatium quidem, qui de Vindelico loquitur bello, *Breunos* legendum censeo; apud Suetonium vero, qui de Pannonico, *Breucos*, quos idem Plin. lib. III. cap. XXV. in Pannonia collocat. Ptolemæus etiam *Breunos* in Lepuntiis ac Vindelicis, *Breucos* in Pannoniis idem nominat, & Dion lib. LV.

C A S A U B O N.

8. *Regem Archelaum.*] Meminit Dio obiter lib. LVII.

Curam administravit annonæ] Vellejus II. 94. *Quæstor undevicesimum annum agens capeffere cœpit remp. maximamque difficultatem annonæ ac rei frumentariæ inopiam ita Ostiæ atque in Urbe mandato vitrici moderatus est, ut per id quod agebat, quantus evasurus esset, eluceret.*

9. *Deinde ducto ad orientem exercitu.*] Anno U. C. DCCXXXIV. Dio lib. LIX. Vellejus lib. II.

Et barbarorum incursionib. & principum discordia inquietam.] Narrat Dio in actis anni DCCXXXV. missum in Gallias Agrippam plane easdem ob causas, *ἐν τῇ γὰρ ἀλλήλοις ἐσασιάζον, καὶ ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐκακίζοντο.* Agrippæ successisse videtur Tiberius. Vellejus omisit hanc historiam, qui statim reversum Tiberium ex oriente, bello Rhætico Vindelicoque præfectum fuisse narrat.

Exin Rhæticum Vindelicumque.] Dio in actis anni DCCXXXVIII. lib. LIV.

Inde Pannonicum.] Vide ad librum superiorem cap. XXI.

Inde Germanicum gessit.] Narrat Tiberius apud Tacitum, *se novies a D. Augusto in Germaniam missum.*
prima

(*) A. U. C. DCCXXXV. (b) A. U. C. DCCXXXVIII. (c) A. U. C. DCCLIV.

& Dalmatas subegit. Germanico, quadraginta milia dedititiorum trajecit in Galliam, juxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocavit. quas ob res, & ovans, & curru urbem ingressus est primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novo nec antea cuiquam tributo genere honoris. Magistratus & maturius inchoavit, & pæne junctim percucurrit, quæsturam, præturam, consulatum: interpositoque tempore, COS. iterum, etiam tribunitiam potestatem in quinquennium accepit. Tot
 10 prosperis confluentibus, integra ætate ac valetudine statuit repente secedere, seque e medio quam longissime amovere. Dubium, uxorisne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultra perferre posset; an ut vitato assiduitatis fastidio, auctoritatem absentia tueretur, atque etiam augeret, si quando indignisset sui Respubl. Quidam existimant, adultis jam Augusti liberis, loco & quasi possessione usurpati a se diu secundi gradus, sponte cessisse, exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit: ne aut obstare, aut obtrectare præsens videretur. Quam caussam & ipse, sed postea, reddidit. Tunc autem hono-

rum

prima vero illius trajectio Rheni ea est, quam refert Dio in actis anni DCCXLVI.

Breucos.] Viterb. & Lisl. *Brennos*: Memmii & Pithœi, *Breucos*. Alii *Brennos*. Eadem diversitas observata nobis in veter: codd. Græcorum historicorum.

T O R R E N T.

Ovans & curru.] Et ovavit igitur de Dalmatis, & triumphavit de Germanis. sic enim Aug. cap. xxii. *Bis ovans ingressus est Urbem, curules triumphos tres egit.* siquidem ovatio & ipsa triumphus est, sed minor. Ideo primum pedibus, deinde equo, nunquam vero curru acta. Nec taurus in ea, quæ maxima est victima, sed ovis, unde & nomen traxit, immolari solita. Myrtea quoque corona, Veneri sacra, non laurea, ovantis capiti imponebatur.

Primus ut quidam putant.] Recte additum, ut quidam putant. nam non Tiberio, sed Agrippæ primo triumphalia ornamenta, si Dioni scriptori diligentissimo credimus, sub Augusto decreta fuerunt. Idque & ex Suetonio manifestum est, qui cum Augustum plusquam xxx ducibus justos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decerni curasse scripserit, fieri nequit, ut non multi ante Tiberium ea sint consecuti. Quare adducor, ut prius pro primus, quemadmodum in veteri quodam cod. scribitur, legendum hic esse censeam; ut ante ovationem scilicet ac triumphum ornamenta triumphalia acceperit, eodem nempe tempore, quo fratri ejus Druso decreta fuere, A. U. DCCXLII.

Tribunitiam potest.] Quo id tempore contigerit, vide Sigonium, ad A. U. DCCLII.

10. *Integra ætate ac valet. prospera.*] Dele prospera, ut tres mss.

Neque ultra perferre.] Liber opt. ferre, & sane melius.

Exemplo M. Agrippæ.] Aug. cap. LXVI.

(a) A. U. C. DCCXXXI. DCCXXXVIII. DCCXL. DCCXLVII. DCCXLVIII.

Sed postea reddidit.] Mallem abesse particulam sed. Vide Tacitum.

C A S A U B O N.

XL. millia.] Sunt codices, in quibus scriptum ex. perperam: præter scriptos codd. Eutropius firmat hanc lectionem.

Trajecit in Galliam.] Vide ad lib. superioris cap. XXI.

Et ovans.] Dio lib. LV. in anno DCCXLV. Ὁ Τιβέριος τῶν τε Δαλματῶν καὶ τῶν Παννονίων ὑποκινήσαντων τὴν αὐτοῦ κρατήσας, τὰ ἐπὶ τῷ κέλῃτος ἐπινίκια ἔπεμψε. Vide eundem & sub finem lib. prioris.

Et curru urbem ingressus est.] Kal. ip[s]is Januariis, anno consulatus sui secundi & Cn. Pisonis, U. C. DCCXLVII. Dio lib. LV. & Vellejus.

Etiam tribunitiam potestatem in quinquennium accepit.] Videtur dicere Suetonius, delatam fuisse Tiberio tribunitiam potestatem anno DCCXLVIII. in quem incidit alter ejus consulatus. Dio lib. LV. in sequentem annum conjicit: ac statim accepta tribunicia potestate Rhodum secessisse indicat. Quare ordinem temporum sequitur Suetonius.

10. *Vitato assiduitatis fastidio.*] Aliquoties hoc factum ab Augusto notat Dio, ut in anno DCCXXXVIII. cum abiit in Gallias. Εἰς τὴν Γαλατίαν, inquit, ὁρμήσει πρόφασιν τῆς πόλεως τῆς κατ' ἐκεῖνο κινήσας λαβὼν, ἐπειδὴ ἐπαχθὴς πολλοῖς ἐκ τῆς ἐν τῇ πόλει χρονίᾳ διατριβῆς ἐγγενέει. Atque hoc inter instrumenta conservandæ augendæque majestatis a multis scimus & traditum & usurpatum.

Quidam existimant.] Hæc caussa vulgo credita: Dio dicto loco, & similiter Vellejus 11. 99: Cum C. Caesar sumpsisset jam virilem togam, Lucius item maturus esset viris, ne fulgor suus orientium juvenum obstaret initiis, dissimulata caussa consilii sui, commectum ab socero atque eodem vitrico acquiescendi a continuatione laborum petiit.

Q9

T O R.

rum satietatem, ac requiem laborum præterdicens, commeatum petiit. Neque aut matri suppliciter precanti, aut vitrico, deferi se etiam in senatu conquerenti, veniam dedit. Quin & pertinacius retinentibus, cibo per quatrimum abstinuit. Facta tandem abeundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit: ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus. Ab Ostia oram Campaniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiata, paulum substitit. Sed increbrescente rumore, quasi ad occasionem majoris spei commoraretur, tantum non adversis tempestatibus Rhodum enavigavit, amœnitate & salubritate insulæ jam inde captus, cum ad eam ab Armenia rediens appulisset. Heic modicis contentus ædibus, nec multo laxiore suburbano, genus vitæ civile admodum instituit, sine lictore aut viatore gymnasia interdum obambulans, mutuaque cum Græculis officia usurpans, prope ex æquo. Forte quodam in disponendo die mane prædixerat, quidquid ægrorum in civitate esset, visitare se velle: id a proximis aliter exceptum est: jussique

T O R R E N T.

Prosequentium.] De prosequendi officio ante diximus. Notandus & de osculo locus, quo digressuri invicem valedicebant. Sed & reversi peregre osculabantur. Adi Horat. lib. I. Od. xxxvi.

II. *Sed & increbrescente.*] Particula & supervacanea est. Plures etiam libri *increbrescente*. Verum & illud geminatum vim vocabuli magis exprimit. ut in illo artificiosissimo Virgilii versu, *nemorum increbrescere murmur*, I. Georg. quo loco si *increbrescere* legas, perierit gratia. Nec minus in altero ejusdem poetæ versu lib. VIII. *Æneidos, late Latio increbrescere nomen*. duplex enim syllabarum annominatio, & collisio quædam est, *late Latio*, & *increbrescere*.

Genus vitæ civile.] Cæf. cap. LXXV. *civili animo tulit*.

Gymnasio int. obambul.] Liber opt. *gymnasia*. Verum Strabo unum tantum, idque egregie Romanorum ornatum donis, Rhodi commemorat.

Quicquid ægrorum.] Sic ms. non *agrorum*. ut in vulgatis. unus etiam *agrorum*, quemadmodum & edit. Gallica. Nec male fortassis, ut, cum agros se velle visere dixisset, qui id perperam intellexerant, ægros ei obtulerint. Sed nescio, an in urbe tam celebri ac frequenti tantum agrorum fuerit. Et alioqui laudata multorum Principum pietas, quod ægros viserint. sic enim de Claudio Dion, de Hadriano Spartianus, de Trajano & Gratiano Ausonius Panegyrico, quin & de Tiberio ipso jam Principe Dion lib. LVII. Adde, quod scribit Strabo, felicem quidem esse ejus insulæ regionem, urbem tamen æstare graviores propter æstum, & pomorum copiam. Lector cogitet. Ego certe *agrorum malum*.

C A S A U B O N.

II. *Rhodum enavigavit, amœnitate & salubritate insula captus.*] Ea causa esse videtur, cur Rho-

dum fere soliti Romani proceres, qui præsentis statuerum non lætarentur, secedere. D. Brutus in epistola ad M. Brutum & C. Cassium: *Quid ergo est, inquis, tui consilii? Dandus est locus fortuna: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum*. C. Mutius Ciceroni: *Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Roma, ut recte fieri semper capiam*. De secessu Tiberii in hanc insulam præter alios Manilius lib. IV.

Virgine sub casta felix terraque marique

Es, Rhodos, hospitium recturi Principis orbem:

Tuque domus vere Solis, cui tota sacrata es,

Cum caperes lumen magni sub Casare mundi.

Forte quodam in disponendo die.] Scribe cum Memmiano, *Forte quondam in d. d.*

In disponendo die.] Notemus utilissimum morem: neque enim aliter temporis ratio constare potest. sic & apud Græcos diligentissimus quisque & prudentissimus. Vetus scriptor apud Stobæum: *Ξενοκράτης διαίτην ἕκαστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς πρᾶξιν τινα καὶ τῇ σιωπῇ μέρος ἀπένευπε*. Sic disponere atatem apud Senecam Epist. LI.

Quicquid ægrorum in civitate esset, visitare se velle.] Comitatus non abhorrens a moribus Tiberii. Vellejus narrat simile quid de eodem, II. 114. *Nemo e nobis gradumve nostrum aut præcedentibus aut sequentibus imbecillus fuit, cujus salus aut valetudo non sustentaretur Caesaris cura: tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret animus*. Quare non probo lectionem quorundam librorum doctis nonnullis probatam *agrorum*, quam in nullo nostrorum reperimus. Taceo, quod verbum *visitare* de agris parum apte diceretur.

V A R I O R.

IO. *Osculatus.*] Codex Salmas. *exosculatus*.

II. *Sine lictore aut viatore.*] Vim terroremque imperii Romani ostendebant lictores, secures, fascēs: ideo, cum adempto illo metu magistratus quasi ad amicos

que sunt omnes ægri in publicam porticum deferri, ac per valetudinum genera disponi. Percussus igitur inopinata re, diu quid ageret incertus, tandem singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique, & ignoto. Unum hoc tantummodo, neque præterea quidquam notatum est, in quo exercuisse jus tribunitiæ potestatis visus sit: Cum circa scholas & auditoria professorum assiduus esset, moto inter antisophistas graviore jurgio, non defuit qui eum intervenientem & quasi studiosiorem partis alterius convitio incesset. Sensim itaque regressus domum, repente cum apparitoribus prodiit, citatumque pro tribunali voce præconis convitiatorem rapi iussit in carcerem. Comperit deinde Juliam uxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiumque ei suo nomine, ex auctoritate Augusti, remissum: & quamquam lætus animo, tamen officii duxit, quantum in se esset, exorare filia patrem frequentibus litteris, & vel utcumque meritæ, quidquid umquam dono dedisset, concedere. Transacto autem tribunitiæ potestatis tempore, confessus tandem nihil aliud secessu devitasse se quam æmulationis cum Cajo Lucioque suspicionem, petiit, ut sibi securo jam ab hac parte, corroboratis his, & secundum locum facile tutantibus, permitteretur revivere necessitudines, quarum desiderio teneretur. Sed neque impetravit: ultroque etiam admonitus est, dimitteret omnem curam suorum, quos tam cupide reliquisset.

12 Remansit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem consecutus, ut ad velandam ignominiam, quasi legatus ab Augusto abesset. Enimvero tunc non privatum modo, sed etiam obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitansque præ-

ter-

amicos adire volebant, removebant insignia potestatis. Tacitus Ann. II. de Germanico: *Hinc ventum Athenas, foederique socia & vetusta urbis datum, uno ut lictore uteretur.* Et similia de Antonio Appianus lib. IV. Εμφ. LIPSIUS.

Gymnasio.] Sic & Palatini tres, non *gymnasia*, quod in uno suo invenit Torrentius, aliique invexerant editionibus suis, nulla tamen reddita causa. GRUTERUS. Sane *gymnasio* est in Roberti Stephani omnibusque editionibus antiquioribus, pro in *gymnasio*. Codex tamen Salmasii: *gymnasia*.

T O R R E N T.

Tamen singulos.] Libri duo tandem singul.

Exorare filia patrem.] Lib. unus patrem filia. Sunt etiam qui verbum *filia* abesse malint, a quibus dissentio.

Dono dedisset.] Prohibitæ quidem inter virum & uxorem donationes, verum hoc civiliter intelligendum. Et (ut puto) de his loquitur Sueton. quæ soluto uxoris culpa matrimonio per virum repeti atque auferri poterant.

12. Legatus ab Augusto.] Liber opt. *legatus Augusti*. placet. & mox: *privatum modo se, sed etiam, &c.* se enim particula in aliis libris desideratur. Obnoxius autem libero opponitur. De quo vocabulo Gell. lib. VII. cap. XVII.

C A S A U B O N.

Citatumque pro tribunali voce præconis.] Mos Plutarcho notatus in Bruto: λέγεται τὸ κήρυκος, ὡς περ

εἶωθεν, ἀπὸ τοῦ βήματος τὸν βρεῖτον ἐπὶ τὴν δίκην καλόντος, τὸ πλῆθος ἐπιδήλως σενάζει.

Vel utcumque merita.] Tacitus III. Annal. *Ipsius, quoquo modo meriti, gravem casum miseratus.*

Secundum locum facile curantibus.] Ita Viterb. & prima edit. quæ lectio placuit. *curare* vox familiaris Sallustio & Tacito, & cum quarto casu & sine eo. Ut in Jugurthino: *In postremo C. Marius cum equitibus curabat.* iterum: *Ubi quisque legatus aut tribunus curabat, eo acerrime niti: & statim: Nam is in ea parte curabat.* Propertius, *pastorem ac bajulum possum curare.* Alii codd. etiam Memmianus *tutantibus*. sic fere tueri *scholam* in lib. de Grammaticis.

12. Ad velandam ignominiam.] Appianus IV. Εμφυλ. in simili re εἰς εὐπρέπειαν.

V A R I O R.

Lætus animo.] Codex Salmas. *lætus nuncio*, ut omnes editiones ante Casaubonum, qui hoc sine ullo indicio mutavit.

Secundum locum facile curantibus.] Novimus *curare* Sallustii & Taciti: sed sive Tiberius sive Suetonius imitabantur Terentium in Hecyræ prologo altero: *Ego interea meum non potui tutari locum.* Cicero pro Cluentio: *Præterea nobilitatem illam inter suos locumque a maioribus traditum sic tuetur, ut majorum gravitatem, constantiam, gratiam, liberalitatem assequatur.* Pro Quinctio: *Ne locum suum, quem adhuc honestissime defendit, obtineat.* Bruto:

ternavigantium officia, quibus frequentabatur assidue: nemine cum imperio, aut magistratu tendente quoquam, quin diverteret Rhodum. Et accesserunt majoris sollicitudinis causæ. Namque privignum Cajum, Orienti præpositum, cum visendi gratia trajecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollii comitis & rectoris ejus. Venit etiam in suspicionem, per quosdam beneficii sui centuriones, a com-
meatu castra repetentes, mandata ad complures dedisse ambigua, & quæ tentare singulorum animos ad novas res viderentur. De qua suspitione certior ab Augusto factus, non cessavit efflagitare aliquem, cujuslibet ordinis, custodem factis atque dictis suis. Equi quoque & armorum solitas exercitationes omisit: redegitque se, deposito 13 patrio habitu, ad pallium & crepidas: atque in tali statu biennio fere permansit, contemptior in dies, & invisior: adeo ut imagines ejus & statuas Nemausenses subverterint: ac familiari quodam convivio mentione ejus orta exstiterit qui Cajo pollicere-

tur,

L. Paullus Africani pater personam principis civis facile dicendo tuebatur. Maneat ergo Suetonio tutantibus. GRONOVIVS. Stant etiam pro hac lectione Palat. secundus & tertius, & codex Salmas.

T O R R E N T.

Criminationibus M. Lollii. Ad hunc (ut opinor) Lollium exstant duæ Horatii Epistolæ, & Oda ix. lib. iv. ubi multa notavimus. Vide interim Vellejum, & Plinium lib. ix. cap. xxxv.

Beneficii sui centuriones. Id est, quos suo beneficio ad eum militiæ ordinem promoverat. Sic & milites beneficiarii, qui & ipsi ob gratiam tribuno, aut centurioni suo obnoxii sunt. Vegetius lib. ii. cap. vii. Quo vocabulo utitur etiam Cæsar Commentar.

A commeatu. Commeatus (inquit Festus) tempus illud significat, quo quis ire, & redire possit. Quod spatium excedens miles emanforis aut desertoris loco habendus est. ad diem enim commeatus adesse debet. Qua de re JCu l. i. l. ii. & l. xiv. de Re militari. Itaque non satis proprie Sueton. a commeatu dixit, pro ad commeatus diem. Mallem sane abesse præpositionem a. ut inf. commeatu absfuturus, cap. lxxii.

Custodem factis. Sic custodiendi verbo usus est ante cap. vii. ut custoditum sit, ne unquam, &c. Et custodes tenuioribus in divitum mensis admoveri conqueritur Juvenal. Sat. v.

13. *Nemausenses.* Nemausus nobilis Galliæ Narbonensis civitas, olim jus Latii adepta, ubi in honorem Plotinæ Augustæ basilicam mirabili opere extruxisse Hadrianum, auctor est Spartian., hodieque admirandæ exstant adhuc theatri reliquiæ. Et Tiberius fortassis, ex quo Comata Galliæ præfuerat, Nemausensibus invisus erat; sed tamen (quod mireris) exemplaria omnia mss. Remansenses, aut Reimansenses habent, Vatic. remansiffes.

C A S A U B O N.

Nemine cum imperio aut magistratu tendente quoquam. Vellejus: Ita septem annos Rhodi moratus

est, ut omnes, qui proconsules legatique in transmarinas profecti provincias, visendi ejus gratia ad eum convenientes, semper privato (si illa majestas privata unquam fuit) fasces suos summisserint, fassique sint otium ejus honoratius imperio suo.

Quin diverteret Rhodum. Grossetii codd. diverteretur Rhodum.

Cum visendi gratia trajecisset Samum. Aliter ille insignis Tiberii adulator Vellejus ii. 101: C. Cæsar in Syriam missus, convento prius Tiberio Nerone, cui omnem honorem ut superiori habuit. Dio item aliter, qui Chium venisse Tiberium ait, non Samum: Τῷ δὲ Καίῳ σαλέντος ἐς τὸν πρὸς Ἀρμενίας πόλεμον, ὁ Τιβέριος ἐς Χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσεν. & mox verbum ἐθεράπευσεν, ac cum Vellejo confer.

Per quosdam beneficii sui centuriones. Ad lucem sententiæ ponenda ὑποσίγη ante hæc verba. Beneficia in re militari sunt profectiones ad altiore gradum. Est autem loquendi genus venustum. Sic fere Ovidius:

Digna est, quam jubeas muneris esse tui.

Hæc beneficia stante Rep. a rectoribus provinciarum concessa, non aliter rata erant, quam si iidem rectores Romam reversi, triginta diebus post rationes relatas, sua beneficia ad ærarium detulissent. Quod lege Julia cautum testatur Cicero epist. quadam ad Messenium, idque vocabant deferre aliquem in beneficiis ad ærarium. Vide eundem pro Archia.

V A R I O R.

13. *Et crepidas.* Ut calcei togæ proprii, sic soleæ vel crepidæ pallii. Cæterum Latini calceos & soleas ita distinguunt, ut Græci ὑπόδημα & σανδάλιον. ad suendos & concinnandos calceos sive κοῖλα ὑποδήματα forma lignea opus erat, quam Græci καλόποδα vel καλοπόδιον vocant. at sandalia sive soleæ circum formam non fuebantur: nam concava non erant, sed plana, & solum πέλμα sive κάτρυμα habebant

tur, *Confestim se, si juberet, Rhodum navigaturum, caputque exsulis* (sic enim appellabatur) *relaturum*. Quo præcipue, non jam metu, sed discrimine, coactus est tam suis quam matris impensissimis precibus reditum expostulare: impetravitque, adjutus aliquantum etiam casu. Destinatum Augusto erat, nihil super ea re, nisi ex voluntate majoris filii, statuere. Is forte tunc M. Lollio offensior, facilis exorabilisque in vitricum fuit. Permittente ergo Cajo, revocatus est: verum sub conditione, ne
 14 quam partem curamve Reipubl. attingeret. Rediit octavo post secessum anno, magna, nec incerta spe futurorum, quam & ostentis, & prædictionibus ab initio ætatis conceperat. Prægnans enim Livia, cum an marem editura esset, variis captaret ominibus, ovum incubanti gallinæ subductum, nunc sua, nunc ministrarum manu per vices usque eo fovit, quoad pullus insigniter cristatus exclusus est. Ac de infante Scribonius mathematicus præclara sponondit: *etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni*: ignota scilicet tunc adhuc Cæsarium potestate. Et ingressa primam expeditionem, ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, ut apud Philippos sacratae olim

bebant, quod ad pedem habenis quibusdam religabatur circa digitos primores. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Familiari quodam convivio.] Liber opt. *quondam, pro quodam*. Frequens Suetonio pro aliquando.

M. Lollio offensior.] Ideo quod regum totius Orientis muneribus infamis erat. Atque adeo interdicta sibi Caji amicitia venenum hausit. Plin. lib. ix. cap. xxxv.

14. *Prægnans enim Livia.*] Paulo aliter narrat hoc Plin. lib. x. cap. lv.

Scribonius mathematicus.] Hic (quisquis fuit) una cum Nigidio Figulo tanto illustrior habendus, quod Romanus. nam mathematici fere Græculi erant, aut Judæi, atque Ægyptii. Romanus etiam Sylla quidam Calig. cap. lvii.

C A S A U B O N.

13. *M. Lollio offensior.*] Qui in eo itinere exstinctus est, morte incertum, fortuita, an voluntaria. Lege Vellejum.

14. *Variis captaret ominibus.*] Captare omen proprium est *μαντικῆς τῆς διὰ κληδόνων*, quam describit elegantissime Pausanias in Achaicis: *Ὁ ἀφικόμενος ἐρωτᾷ πρὸς τὸ θεῶν, ὁποῖόν τι καὶ ἐκάστω τὸ ἐρωτημά ἐστὶ τὸ ἀπὸ τῶν θεῶν ἀπεισιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιφραζάμενος τὰ ὅσα προσελθὼν δὲ ἐς τὸ ἐκτὸς τὰς χειρας ἀπέσχευ ἀπὸ τῶν ὤτων καὶ ἥς τινος ἀν ἐπακρόσῃ φωνῆς μάντευμα ἡγεῖται. qui ad consulendum venit, deum ad aurem interrogat, prout habet unusquisque argumentum ejus interrogandi. deinde aures manibus obturans, exit e foro: ubi autem foras ventum, manus aufert ab auribus: ὅ quam primam audiverit vocem, eam oraculi loco habet. Apulejus de Deo Socratis: Videmus plerosque, qui non suo corde, sed alterius verbo reguntur: qui ex angiportu reptantes, consilia ex alienis vocibus colligunt, ὅ, ut ita dixe-*

rim, non animo, sed auribus cogitant. Similes modi captandi omina & in templis deorum, & alibi in veterum scriptis possunt observari. Sed hic *καταχρησικώτερον* pro quovis genere *μαντικῆς* usurpatur.

Ignota scilicet tum adhuc Cæsarium potestate.] Quæ potestas speciem principatus habuit, non regni formam. vide libro sequente cap. xxi.

Apud Philippos sacrata olim vitricium legionum ara.] Dio in anno dccxxxiv. Καὶ ἤδη γε ὁ Τιβέριος καὶ περὶ μοναρχίας ἐνενόει, ἐπειδὴ πρὸς τῆς Φιλίππου αὐτῷ προσελάυνοντι θόρυβός τε τις ἐκ τῆς μάχης χωρίσθαι, ὅς καὶ ἐκ στρατοπέδου ἠκρόσθη, καὶ πῦρ ἐκ τῶν βωμῶν τῶν ὑπὸ τῇ Ἀντωνίᾳ ἐν τῷ ταφρεύματι ἰδρυθέντων αὐτόματον ἀνέλαμψε.

V A R I O R.

14. *Prægnans enim.*] Codex Salmas. *prægnans eum.*

Sine regio insigni.] Tacitus de illo ipso Tiberio: *Signum pratoris cohortibus, ut Imperator, dederat, excubia, arma, cetera aula. Cetera aula*: nempe lictores, fasces laureati, & si quid præterea tunc receptum Principi distinguendo. Neque enim adhuc illa Principatus insignia, ignis, diadema, purpura, quæ reperta sequenti ævo, ad exemplum regum. Ignis originem antiquum video, & a temporibus Antoninorum. Herodianus fane in Commodio statim meminit, ut rei vulgatæ. Idem de Pertinace: *Ὅτε τὸ πῦρ εἰσάσας ἑαυτῷ προπομπεῦσαι, ἕτερον ἢ ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι.* Ignis tamen ille non e carbonibus aut ligno: lampas tantum fuit. Docet M. Antoninus in libris suæ vitæ. Opinor autem Romam traductum morem e Persis. Illorum enim regi prælatus ignis. Diadema primus Romanorum Principum usurpavit Aurelianus: uti in vita ejus Victor. Etsi alibi male id refert ad Caligulam. LIPSIIUS.

olim victricium legionum aræ, sponte subitis collucere ignibus: & mox cum Illyricum petens juxta Patavium adisset Geryonis oraculum, sorte tracta, qua monebatur, ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos jaceret: evenit, ut summum numerum jacti ab eo ostenderent: hodieque, sub aqua visuntur ii tali. Ante paucos vero quam revocaretur dies, aquila, numquam antea Rhodi conspecta, in culmine domus ejus assedit: & pridie quam de reditu certior fieret, vestimenta mutanti, tunica ardere visa est. Thrasyllum quoque mathematicum, quem ut sapientiæ professorem

T O R R E N T.

Sponte subitis colluc. ignib.] Liber unus subductis pro subitis: quale illud Horatii lib. i. Sat. v.

Dum flamma sine tura liquefcere limine sacro Persuadere cupit.

Geryonis oraculum.] De hoc oraculo nihil equidem memini me legisse. De Aponi vero fonte elegans Claudiani poetæ carmen:

Fons, Antenorea vitam qui porrigis urbi, &c.

Et ubicunque de aquis Patavinis loquitur Plin. eundem (ut puto) fontem intelligit, ut lib. ii. cap. ciii. & lib. xxxi. cap. vi. Eumque locum (nam & vicum ipsum, in quo fons erat, Aponum vocant) Theodoricus rex, ut Cassiodorus tradit, ob celebritatem mœnibus cinxit. Sane Lucan. lib. vii. ait,

Euganeo (si vera fides memorantibus) augur Colle sedens, Aponus terris ubi sumifer exit.

his versibus describere aliquem videtur, qui oraculo huic præfuerit.

Thrasyllum.] Thrasylli mentio Aug. cap. xcvi. Plura de eo Dion, & Tacit. Juvenal. Sat. vi. hoc versu, numeris revocata Thrasylli, Thrasylli nomen pro quovis mathematico posuit. Nisi forte ephemeridas, aut quid aliud eam ad artem pertinens, Thrasyllus scripserit.

C A S A U B O N.

Sponte subitis collucere ignibus.] Hoc magnalicius venturi boni iudicium habitum. Apud Appianum inter signa futuræ Seleuci potentiae recensetur ἡ ἐστία αὐτῶν ἢ πατρῴα, εἰδένος ἀφαντος ἐκλάμψασα πῦρ μέγα. Virgilius:

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis

Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse: bonum sit.

Servius ad hunc locum: *Hoc uxori Ciceronis dicitur contigisse: cum post peractum sacrificium libare vellet, in cinere visa est flamma, qua flamma eodem anno consulem futurum ostendit ejus maritum: sicut Cicero in suo testatur poemate. Narrat & Plutarchus in Cicerone hanc historiam: sed multa in ejus narratione diversa. Vide amplius Eustath. ad principium Παύδίας, ubi & Tiberii meminit, sed, ut videtur, non istius.*

Ut in consultationibus in Aponi fontem talos au-

reos jaceret.] Explorandi futurorum causa soliti veteres in certos fontes varia conjicere: exemplum habes apud Pausaniam in Laconicis de aqua Inus dicta. Aliud genus ὕδατος μαντικῆς fuit, cujus meminit Sozomenus v. cap. xix. fuere item genera alia, quorum geographi meminerunt & historici. Talos vero in consultationibus ejusmodi solitos adhiberi, declarat ἀτραγαλομαντείων appellatio. sed de his alibi fusius.

Aquila, nunquam antea Rhodi conspecta, in culmine domus ejus assedit.] Plinius lib. x. cap. xix. Rhodus aquilam non habet. Sic de aliis animalibus in literas relatum est, nunquam in certa loca esse illa ingressa. Αὐτὴν νοκτυὰν Κρετὰ non habet, inquit Solinus. Fuit & Romæ Herculis sacellum in foro Boario, quo neque canibus, neque muscis erat ingressus. & similia his apud veteres non pauca. de ista aquila Apollonides poeta, ut videtur, æqualis illorum temporum:

Ὁ πρὶν ἐγὼ Ῥοδίοισιν ἀνέμῳ ἱερὸς ὄρνις,
Ὁ πρὶν κερκαφίδαις αἰετὸς ἰσορίη,
Ἵψικετὴ τότε ταρσὸν ἀνὰ πλατὺν ἤερ' ἀερθεῖς,
Ἥλυθον, Ἥλις νῆσον ὅτ' εἶχε Νέραν.
Κεῖν δ' αὐλίσθη ἐνὶ δώμασι, χειρὶ συνήθης
Κράντορος, & φεύγων ζῆνα τὸν ἐσόμενον.

Vestimenta mutanti tunica ardere visa est.] Simile ostentum non semel sibi oblatum Damascius scripsit in vita Isidori philosophi. Ἐμοί, ait, ἐνδυομένῳ τε καὶ ἐκδυομένῳ, εἰ καὶ σπάνιον τὸ τοιοῦτον συμβαίνει, συμβαίνει δ' ἐν σπινθῆρας ἀποπνέον ἐξαισίων, ἐστ' ὅτε καὶ κλύπον παρέχοντας, ἐνίοτε δὲ καὶ φλόγας ὅλας καταλάμπειν τὸ ἱμάτιον, μὴ μέντοι καί τις, καὶ τὸ τέρας ἀγνοῶ, ἐφ' ὃ τελευτήσει, eo loco scriptor ille, ut apparet ex reliquiis apud Photium, eruditissimus, plura similibus ostentorum exempla de veteri historia collegerat. quare ne istud quidem, quod Tiberio Rhodi evenerat, prætermisum ab eo fuerat. Sed aliter Græcus rem narrat, quam Suetonius: non enim tunicam, sed asinum Tiberii visum ardere scribit ex Plutarcho. Sic ille post expositam de Severi equo similem historiam: Καὶ Τιβερίῳ ὄνον, ὡς Πλάταρχος ὁ Χαιρωνεύς φησιν, ἔτι μεираκίῳ ὄντι, καὶ ἐν Ῥόδῳ, ἐπὶ λόγοις ῥητορικοῖς διατρίβοντι, τὴν βασιλείαν διὰ τῆς αὐτῆς παθήματος (σπινθῆρας ἀφίεις ἀπὸ τῆς σάματος) προσεμήνυτε.

Thrasyllum quoque mathematicum.] Hic philosophiam

rem contubernio admoverat, tunc maxime expertus est, affirmantem nave provisa gaudium afferri, cum quidem illum durius, & contra prædicta cadentibus rebus, ut fallum & secretorum temere conscium, eo ipso momento dum spatiatur una, præci-
 15 pitare in mare destinasset. Romam reversus, deducto in forum filio Druso, statim e Carinis ac Pompejana domo, Esquillas in hortos Mæcenatianos transmigravit: totumque se ad quietem contulit, privata modo officia obiens, ac publicorum munerum expers. Cajo & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare. Nec quidquam postea pro patrefamilias egit: aut jus, quod adoptione amiserat, ex ulla parte retinuit. Nam neque donavit, neque manumisit: ne hereditatem quidem, aut legata percepit
 ulla

phiam profitebatur, non curiosas istas artes: eoque nomine primum fuisse in contubernium Tiberii admissum, innuit Themistius oratione XII. & Suetonius ipse hoc loco, *Thrasyllum, ut sapientia professorem, contubernio admoverat.* De eo vetus Scholiastes Juvenalis: *Thrasyllus multarum artium scientiam professus, postremo se dedit Platonica secta, ac deinde mathesi: qua præcipue viguit apud Tiberium, cum quo sub honore ejusdem artis familiariter vixit. quem postea Tiberius in insula Rhodo precipitare voluit in pelagum, quasi conscium promissa dominationis. Quem dolum cum præsensisset, fugit.* Experimentum, quod hic narrat Suetonius, referunt paulo aliter Tacitus VI. Annal. Dio lib. LV. & Cedrenus.

T O R R E N T .

15. *Deducto in forum filio Druso.*] Id tirocinii die fiebat, quo adolescentes posita prætexta, sumptaque virili toga, quam & puram vocabant, tanquam forensibus jam apti negotiis, in forum deducebantur. Sup. Aug. cap. XXVI. inf. Calig. cap. X. de Ner. cap. VII. Plura ad Horat. lib. I. Sat. II.

Nomina sectatur modo sumpta veste virili.

E Carinis ac Pompejana domo.] Sic Sueton. de Lenæo Grammatico, Pompeji liberto: *Docuit in Carinis ad Telluris adem, in qua regione Pompejorum domus fuerat.* Eam bello civili Antonius occupavit. Quod Sex. Pompejo occasionem dedit scommatis in Antonium, de quo Plutarch. Antonio, & Dion lib. XLVIII. in triremem namque eum una cum Augusto inito jam foedere convivio excipiens, in carinis cænaturos dixit.

Triennium.] Biennium solum est, si Vellejum audimus, & Dionem lib. LIII.

Adoptatur ab Augusto.] Aug. cap. LXV. Hinc Justin. Imp. titul. de Adoptionibus: *Sic Divus Augustus non ante Tiberium adoptavit, quam is Germanicum adoptasset, ut protinus adoptione facta inciperet Germanicus ei nepos esse.* Sed & Hadrianus Antoninum Pium ea lege adoptavit, ut ille Marcum & Verum sibi adoptaret. Testis Capitolin.

Jus, quod adoptione amiserat.] Capitis nempe de-

minutionem passus, ac sub alterius constitutus potestate. Sic nimirum Antoninus, cum recens ab Hadriano adoptatus reprehenderetur ab uxore, quod nimis exigua largiretur, *Atqui, stulta, (inquit) postquam ad imperium venimus, etiam quod ante habuimus, perdidimus.* Auctor idem Capitolin.

Ex ulla parte retinuit.] Quod facile poterat, tot rebus, ac magistratibus præclare gestis, neque Augusto aliquod ex adoptione lucrum quærente.

C A S A U B O N .

15. *Statim e Carinis ac Pompejana domo, Esquillas in hortos Mæcenatianos transmigravit.*] Ex Ciceronis ad Atticum epistolis scimus, morem fuisse nobilium adolescentum, ut mox a virili sumta toga in proprias ædes a patre emigrarent: non enim aliter suam dignitatem satis tueri posse videbantur. Propterea Domitianus a patre correptus, *quo magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat cum patre una.* Quod igitur Tiberius filio post assumptam liberam togam domo statim ei cedit, dignitati illius consultum hac ratione voluit, quando sibi omnes ad rempublicam aditus præclusos videbat.

Cajo & Lucio intra triennium defunctis.] Non displiceat biennium, ut docti emendant ex ipso Suetonio lib. II. cap. LXV. vel interpretare triennium de intervallo temporis a reditu Tiberii ab exilio voluntario ad illud, quo uterque horum jam excesserat: huic interpretationi eruditorum hominum ut potius assentiar, consensus facit omnium librorum cum edita lectione, quam & Memmianus agnoscit.

Adoptatur ab Augusto.] Dio lib. LV. & fusissime mancipium Tiberianum Paterculus.

V A R I O R .

15. *Pro patrefamilias.*] Paterfamilias est, quicumque exemptus e patria potestate, licet vel impubes sit. l. 50. ff. de Leg. 3. *Si quis patrifamilias impuberi leget.* &c. GOESIUS.

Nec hereditatem quidem.] Vitium frequens etiamnum in nostro & aliorum veterum scriptis. cap. 21. *Nec illud quidem ignoro.* Caligula cap. 11. *Naturam tamen servam atque probrosam nec tunc quidem inhibere poterat.* Nerone cap. 10. *Neque liberalita-*
 tis,

ulla aliter quam ut peculio referret accepta: nihil ex eo tempore prætermisum est ad maiestatem ejus augendam, ac multo magis postquam, Agrippa abdicato atque seposito, certum erat, uni spem successionis incumbere. Data rursus potestas tribunitia in quinquennium: delegatus pacandæ Germaniæ status: Parthorum legati, mandatis Augusto Romæ redditis, eum quoque adire in provinciam jussi. Sed nuntiata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli: quod gravissimum omnium externorum bellorum post Punica, per xv. legiones, paremque auxiliorum copiam, triennio gessit: in magnis omnium rerum difficultatibus, summaque frugum inopia. Et quamquam sæpius revocaretur, tamen perseveravit; metuens, ne vicinus & prævalens hostis instaret ultro cedentibus. Ac perseverantiæ grande pretium tulit: toto Illyrico, quod inter Italiam, regnumque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, & sinum maris Adriatici patet, perdomito & in ditionem redacto. Cui gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub id fere tempus Quintilius Varus, cum tribus legionibus in Germania periit: nemine dubitante, quin victores Germani juncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum prius Illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est, multique & magni honores. Censuerunt etiam quidam, ut Pannonicus, alii ut Inviictus, nonnulli ut Pius cognominaretur. Sed de cognomine intercessit Augustus, eo contentum repromittens, quod se defun-

17

tis, neque clementia, nec comitatis quidem exhibenda ullam occasionem omisit. Quibus omnibus locis, ut & apud Justinum 7. 5. & 38. apud Florum 2. 5. & 17. ne pro nec scripsisse auctores puto. Illud forte morari aliquem possit Tiber. 37. *per legatos compescuit, nec per eos quidem.* Quasi sit, et ne per eos quidem. Tamen & hic censeo Suetonium scripsisse, ne per eos quidem: & usum asyndeto, quali solebant ante *tà* in his, de quo ad Livium 27. 12. GRONOV.

T O R R E N T.

Ut peculio referret accepta.] Atqui ne peculium quidem ullum est, nisi patris ac domini consensu, ut Jcti nostri tradiderunt. Nec male Isidor. lib. v. cap. xxv. *peculium esse dicit, quod pater vel dominus filium suum, vel servum pro suo jure tractare patitur.*

16. *Inter Italiam regnumque Noricum.*] Recte sic Pulm. cum in vulgatis codicib. *intra Italiam* legatur. Quin si meo arbitrio fieret, illud *regnumque* expungeretur, additum ab eo, qui *Noricum* absolute dici, uti & *Illyricum*, ignorabat.

17. *Juncturi se Pannoniis.*] Pannonios, Germanis proximos, Illyrici finibus comprehendit, uti & Appian.

Eo contentum repromittens.] Repromittere Jctis est nuda pollicitatione, nec satisfato promittere. Ut *repromissio* & *satisfatio* inter se opponantur.

C A S A U B O N.

Aliter quam ut peculio referret accepta.] Significat

Tiberium ea bona, quæ sibi testamentis amicorum relinquerentur, possedisse, non tanquam legatarium aut heredem, (nam eo titulo acquisisset patri, non sibi) verum jure peculii, quasi accepta a patre & concessa sibi fuissent.

16. *Data rursus potestas tribunitia in quinquennium.*] Dio lib. lv. τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τὴν δημαρχικὴν εἰς δέκα ἔτη δέξ. videtur legendum ex Suetonio εἰς πέντε ἔτη.

Delegatus pacanda Germania status.] Vix satis Latinum videtur. Lego, *delegatus pacando Germania statui*, vel *delegatus pacandus Germania status*. Sic fere in Caligula: *Ad componendum Orientis statum expulsus.* Trogus sive Justinus libro xlii. *Quum in Syriam ad componendum Orientis statum venisset.* Utrumque dicimus, & delegare alicui negotium, & delegare aliquem negotio.

Et quamquam sæpius revocaretur, tamen perseveravit.] Unde nata illa suspicio Augusti, quam tangit Dio lib. lv. Ὁ "Αυγαστος ὑποπλεύσας εἰς τὸν Τιβέριον, ὡς δυνήσεντα μὲν αὐτῷ διὰ ταχέως αὐτὸς κρατῆσαι, τρίτον δὲ ἐξεπιτηδῆς, ἵνα ὡς ἐπὶ πλείστον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῇ τῷ πολέμῳ προφάσει ᾗ.

Regnumque Noricum.] Meminit Vellejus libro ii. Ipse a Carnunto, qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orsus est.

17. *Quas ob res triumphus ei decretus est, multique & magni honores.*] Refert Dio lib. lvi. in anno DCCLXII. Triumphavit autem Tiberius anno tantum DCCLXV.

T O R

- cto suscepturus esset. Triumphum ipse distulit, mœsta civitate clade Variana. Nihilominus urbem prætextatus, & laurea coronatus intravit: positumque in Septis tribunal, senatu adstante, conscendit: ac medius inter duos COSS. cum Augusto simul sedit: unde, populo consalutato, circum templa deductus est. Proximo anno repetita
- 18 Germania, cum animadverteret, Varianam cladem temeritate & negligentia ducis accidisse, nihil non de consilii sententia egit: semper alias sui arbitrii, contentusque se uno, tunc præter consuetudinem cum pluribus de ratione belli communicavit. Curam quoque solito exactiorem præstitit. Trajecturus Rhenum, com meatum omnem ad certam formulam adstrictum non ante transmisit, quam consistens apud ripam explorasset vehiculorum onera: ne qua deportarentur, nisi concessa aut necessaria. Trans Rhenum vero eum vitæ ordinem tenuit, ut sedens in cespite nudo cibum caperet: sæpe sine tentorio pernoctaret: præcepta sequentis diei omnia, si quid subiti muneris injungendum esset, per libellos daret: addita monitione, ut de quo quisque dubitaret, se, nec alio interprete, quacumque vel noctis hora uteretur. Disciplinam acerrime exegit:
- 19 animadversionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis: atque etiam legato legionis, quod paucos milites cum liberto suo trans ripam venatum misisset, ignominia notato. Prælia, quamvis minimum fortunæ casibusque permetteret, aliquanto constantius inibat, quoties lucubrante se subito ac nullo propellente, decideret lumen, & exstingueretur: confidens, ut aiebat, ostento, sibi ac majoribus suis in omni ducatu expertissimo. Sed re prospere gesta, non multum affuit, quin a Bructero quodam occide-
- retur:

T O R R E N T.

Deductus est.] Liber unus *devectus est*, sed non placet, cum enim neque ovans, neque curru ingressus esset, peditem obiisse deorum templa vel religionis causa credendum est.

18. *Ne qua deponerentur.*] Melius MSS. omnes *deportarentur*.

Sedens in cespite nudo.] Horat. lib. II. Od. xv.

Nec fortuitum spernere cespitem

Leges sinebant.

& eleganter Tibull.

At sibi quisque dapes, & festas exstruet alte
Cespitibus mensas, cespitibusque toros.

19. *Trans ripam venatum.*] Libet ascribere Macrobi Jcti l. xii. de Re Militari verba. *Debet* (inquit) *qui meminerit se armatis præesse, parcissime com meatum dare, equum militarem extra provinciam duci non permittere, ad opus privatum, venatum, piscatum militem non mittere. nam in disciplina Augusti ita cavetur.*

Parum absuit, quin a Rutheno.] Meliores duo codices a Bructero, & *afuit*, pro *absuit*, veteri more, ut in Pand. Flor. Alii *Ructerum*, & *Ruierum*, & *Ruthenum* vocant. Et Rutheni quidem Galli sunt, sed Bructeri ex Cæsaris Commentariis notiores. Ructeros etiam Germani patrio nomine omnes equo merentes vocant. Hinc factum, ut Romani tanquam proprium viri nomen expresserint.

C A S A U E O N.

Positumque in Septis tribunal.] Dio in actis anni

DCCLXXII. initio lib. lvi. Ὁ Τιβέριος εἰς τὴν Ῥώμην ἀνεκομίσθη, καὶ αὐτῷ καὶ ὁ Ἀγύρτος εἰς τὸ προάσειον ἀπαντήσας ἦλθε τε μετ' αὐτῶ εἰς τὰ Σεπτὰ, καὶ ταῦτα ἀπὸ βήματος τὸν δῆμον ἡσπάσατο. Ex Suetonio discēs, quomodo hæc verba accipienda sint. Et fortasse scripserat ἀπῆντησε, non ἀπαντήσας.

18. *Semper alias [sui consilii].*] Ἰδιογνώμων καὶ ἀνδάδης.

Ut sedens in cespite nudo cibum caperet.] Catonem Uticensē imitatus, de quo Plutarchus: Ἐδείπνει δὲ καθήμενος ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον ἐγὼ ἤτλαν, καὶ τῷ τοῦ λοιπῷ προσέθηκε πένθει, τὸ μὴ κατακλιθῆναι πλὴν καθεύδων.

Præcepta sequentis diei omnia per libellos daret.] Ita soliti etiam in urbe, qui diligentius curam aliquam publice administrabant. Julius Frontinus de Aquæduct. Urb. Romæ: *Tam amplum numerum utriusque familie, solitum ambitione aut negligentia præpositorum in privata opera diduci, revocare ad aliquam disciplinam & publica ministeria instituimus, ut pridie quid esset actum, dictaremus; & quid quaque die egisset, actis comprehenderetur.*

19. *Quamvis minimum fortune casibusque permetteret.*] Non prætermittit hanc vere magnam boni ducis laudem Vellejus: *Peragratuſque victor omnes partes Germania sine ullo detrimento commissi exercitus, quod præcipue huic duci semper cura fuit. Et alio loco idem plenis velis: Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre majus, aut mirari magis potui, quam quod Imperatori nunquam adeo ulla*

retur: cui inter proximos versanti, & trepidatione detecto, tormentis expressa confessio est cogitati facinoris. A Germania in urbem post biennium regressus, triumphum, 20 quem distulerat, egit: prosequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. Ac prius quam in Capitolium flecteret, descendit e curru, seque præsidenti patri ad genua submitit. Batonem Pannonium ducem ingentibus donatum præmiis, Ravennam transtulit: gratiam referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset evadere. Prandium dein populo mille mensis, & congiarium trecentos numos viritim dedit. Dedicavit & Concordiæ ædem: item Pollucis & Castoris, suo fratrisque nomine, de manubiis. Ac non multo post lege per COSS. 21 lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret; simulque censum ageret, condito lustro in Illyricum profectus est. Et statim ex itinere revocatus, jam quidem affectum, sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit: fuitque una secreto per totum diem. Scio vulgo persuasum, quasi egresso post secretum sermonem Tiberio, vox Augusti per cubicularios excepta sit: *Miserum populum Romanum qui sub tam lentis maxillis*

opportuna visa est victoria occasio, quam damno amissi pensaret militis. semperque visum est gloriosum, quod esset tutissimum: &c.

T O R R E N T.

20. *Legatis.*] Inter quos fuit L. Domitius, Neronis Cæsaris avus. Ner. cap. iv. Incidit autem hic triumphus in A. U. DCCLXVI.

Batonem.] Sic & Turnebi cod. & nostri duo, vulgati *Bationem* appellant. Meminit etiam Dion lib. lv. *Batonem* vocans.

Prandium dein populo.] Vide Cæs. cap. xxxviii.

21. *Lege per Coss. lata.*] De provinciarum divisione ante diximus, Aug. cap. xlvii. Hujus autem loci sententia est, administrationem provinciarum, quas Augustus sibi servaverat, Tiberio communicasse, idque lege per coss. lata, quo senatum demereretur, & Tiberii inde cresceret auctoritas.

Per totum diem.] Sic sup. Aug. cap. xcvi. Sed Dion celatam referta Livia mortem, donec Tiberius advenisset. Tacit. quoque non satis compertum scribit, spirantemne invenerit, an jam exanimum.

Sub tam lentis max. erit.] Duo mss. & edit. Gryphii, *edit*, nec male fortassis, pro *edat*, ut Horat. Epod. ii.

Edit cicutis allium nocentius.

Sed nihil muto. observatum enim eos qui tristiores sunt natura, lente edere. At Tiberium Plinius *omnium hominum tristissimum* vocat. Adde ex Tacito, *verba eum expendere solitum, variis semper sensibus, consulto ambiguum.*

C A S A U B O N.

20. *Batonem Pannonium ducem.*] Dio Dalmatiæ, non Pannoniæ regem facit. perperam: ut observat & Scaliger, quem vide ad numerum Chronici Eusebiani mxxi.

Dedicavit & Concordiæ ædem.] Anno DCCLXIII. Dio libro lvi. Τῷ δὲ ἐξῆς ἔτει τὸ, τε ὁμοῦσειον ὑπὸ

τῷ Τιβερίῳ καθιερώθη, καὶ αὐτῷ τὸ, τε ἐκείνῃ ὄνομα, καὶ τὸ τῷ Δράστῃ τῷ ἀδελφεῖ καὶ τετυπηκότες ἐπεγράφη.

21. *Ac non multo post lege per consules lata.*] Quibus consulibus lata hæc lex sit, notatum non reperio. Ex Vellejo colligas latam anno DCCLXV. coss. Germanico Cæsare Tib. F. & C. Fontejo Capitone: nam in eum annum incidit triumphus Tiberii. Ita autem Vellejus: *Cum senatus populusque Rom. postulante patre ejus (Tiberii) ut æquum ei jus in omnibus provinciis exercitibusque esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset: in urbem reversus, jam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis Dalmatisque egit triumphum.*

Spirantem adhuc Augustum reperit.] Vide lib. superiore ad cap. xcvi.

Qui sub tam lentis maxillis erit.] Viterb. lectio, *qui sub tam lentis vexillis erit.* Perspicue male: nam vulgatam retinent omnes ad unum bonæ notæ codices. Non etiam probo *edit* pro *erit*, ut habetur in quibusdam libris, aut *ederet*, ut in vet. editis nonnullis. Declarat providus senex *ἰμπαρινώτατα* futurum statum populi Rom. sub Tiberio. fore enim similem ei, quem bestia aliqua sæva dentibus prehensum tenet, & longo cruciatu vexat prius quam conficiat. hoc vocat *esse sub maxillis lentis.* At *sub lentis maxillis edere*, affine esset illi Græcorum ἀμύλοις γνάθοις ἀλῆδειν, quod huic loco non videtur convenire.

V A R I O R.

20. *Priusquam in Capitolium flecteret.*] Triumphantem, peracta triumphandi pompa, Capitolium ingrediebantur, ibique hostiis immolatis in Palatium recedebant: ut docet Josephus lib. vii. belli Judaici. BEROALD.

Batonem Pannonium ducem, ingentibus donatum præmiis Ravennam transtulit.] Cum se Tiberio dedisset

maxillis erit. Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidisse, Augustum palam nec dissimulanter morum ejus diritatem adeo improbasse, ut nonnumquam remissiores hilarioresque sermones superveniente eo abrumperet: sed expugnatum precibus uxoris adoptionem non abnuisse: vel etiam ambitione tractum, ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret. Adduci tamen nequeo, quin existimem, circumspectissimum & prudentissimum principem, in tanto praesertim negotio, nihil temere fecisse: sed vitiis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse virtutes: praesertim cum & *Reip. causa adoptare se eum* pro concione juraverit: & epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, unicum populi Rom. praesidium prosequatur. Ex quibus in exemplum pauca hinc inde subjeci. *Vale jucundissime Tiberi, & rem gere feliciter, ἐμοὶ καὶ ταῖς Μῆσαις στρατηγῶν. Jucundissime, &, ita sim felix, vir fortissime, & dux νομιμώτατε.*

Vale

diffet, teste Dione, in triumpho ductus est, ut constat ex Ovidio hunc triumphum describente lib. 11. Ponti, Elegia,

Huc quoque Caesarei pervenit fama triumphi.

Infra in scriptis codicibus legitur:

Maxima pars horum vitam veniamque tulere:

In quibus & belli summa caputque Baton.

Est autem Bato nomen popolare Pannonum. In Pannonia exstat lapis, in quo incisum: BATO. BULLI. F. COL. AP. EQ. ALÆ. PANNONIORUM. TUR. SCENI. *Jos. Scaliger.*

TORRENT.

Morum ejus diritatem. Lib. duo *duritatem.* Utrouque verbo usus est etiam Cicero, mallet tamen *duritas* hoc loco, quæ comitati opponitur. Cic. de Senectute: *Quanta in altero duritas, in altero comitas?*

Rem gere feliciter. Tres cod. *feliciter rem gere. unus rege felic.*

Ἐμοὶ καὶ ταῖς Μῆσαις στρατηγῶν. Turneb. καλὰ στρατηγῶν, vel ἄρισε στρατηγῶν, & tale aliquid in duobus nostris. Sed quid Musis cum Marte? Interpretes affirmant in quibusdam exemplaribus τοῖς σοῖς, & ταῖς σοῖς legi, ut ad matrem Liviam, atque uxorem Juliam referatur. Sed quare non etiam Drusum filium comprehenderet? Illud igitur τοῖς σοῖς magis placet. Verum si Musas retinebimus, ita interpretemur, ut (quod ait Horat.) ad dicenda Musis praelia eum exhortetur, quæque per ora doctorum eant. Poterat etiam eum tunc forte in hibernis agentem suo exemplo ad Musarum commercia provocasse. nam ad Musas sic de Augusto Horat.

Vos Casarem altum, militia simul

Fessas cohortes abdidit oppida,

Finire quarentem labores

Pierio recreatus antro.

lib. 111. Od. IV.

Νομιμώτατε. *Νομιμώτατον* appellat ducem, ut Latini *legitimum*, quidquid in suo genere perfectum est, ut *legitimos pugiles*, quos *catervariis* opponit,

Suet. Aug. cap. XLV. & *penem legitimum* Juvenal. Sat. IX. Beroaldo magis placet εὐβλέστατε. quod nos quoque in duobus mss. reperimus, sed imperfecte scriptum.

CASAUBON.

Morum ejus diritatem. Scripti quidam *duritatem.* minus recte. Infra cap. LI. Augustus vocat *acerbitatem* & *intolerantiam morum.*

Vel etiam ambitione tractum. Tacitus lib. I. Ne Tiberium quidem charitate aut *Reip. cura* successorem ascitum, sed quoniam adrogantiam saevitiamque ejus intropexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quæsiuisse. Dio lib. LVI. Τοῦτον δ' ἐν τῷ σύμπαν ἁλλήλων διήνεγκαν, ὥστε τινὰς καὶ ἐς τὸν Αὐγαστον ὑποπλεῦσαι, ὅτι ἐξεπίτηδες τὸν Τιβέριον, καίπερ εὖ εἰδὼς ὁποῖος ἦν, διάδοχον ἀπέδειξεν, ἵνα αὐτὸς εὐδοχήσῃ.

Ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret. Livius libro XXIV. Verum enim vero Hieronymus velut suis vitiis desiderabilem efficere vellet avum Hieronem, primo statim conspectu omnia quam disparia essent, ostendit.

Reip. causa adoptare se eum. Vellejus: In Neronis adoptione illud adjectum, his ipsis Caesaris verbis: HOC, inquit, REIP. CAUSSA FACIO.

Ἐμοὶ καὶ ταῖς Μῆσαις στρατηγῶν. Hæc Viterb. & aliorum codd. scriptura. quam reddunt suspectam vetustiora omnia exemplaria, quæ litteras plures exhibent. Memmianus ita, ἐμοὶ καὶ ταῖς μῆσαις (pro μῆσαις) δις τε στρατηγῶν. fortasse corrigendum ἄρισε στρατηγῶν. Reperisse aiebat in uno Franciscus Pithæus, ἄρισε στρατηγῶν: ego in nonnullis regiae bibliothecæ, καλὴ στρατή. Sed non convenit ille casus. in aliis legitur, ἐμοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις στ. In Viterbienf. erat hæc interpretatio: *mibi & meis tuisque commilitonibus*: quasi inventum esset in Græco, ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς τε καὶ σοῖς συστρατιώταις. quod non video, qui quadrare huic loco queat.

Dux νομιμώτατε. Quid est dux νόμιμος? An qui disciplinam militarem seyerissime regit? atqui νόμιμος est potius legitimus, & secundum leges

Vale. &, *Ordinem æstivorum tuorum?* Ego vero, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates, καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων non potuisse quemquam prudentius gerere se, quam tu gesseris, existimo. Hi quoque, qui tecum fuerunt omnes, consitentur versum illum in te posse dici,

Unus homo nobis vigilando restituit rem.

Sive, inquit, quid incidit, de quo sit cogitandum diligentius, sive quid stomachor valde, medius fidius Tiberium meum desidero: succurritque versus ille Homericus:

Τῆς δ' ἐσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο

Ἀμφω νοσήσαιμεν, ἐπεὶ πέρι οἷδε νοῆσαι.

Attenuatum te esse continuatione laborum, cum audio & lego, Dii me perdant, nisi cohorrescit corpus meum: teque rogo, ut parcas tibi: ne si te languere audierimus, & ego & mater tua exspiremus, & de summa imperii sui populus Rom. periclitetur. Nihil interest, valeam ipse nec ne, si tu non valebis. Deos obsecro, ut te nobis conservent, & valere nunc & semper patiantur, si non populum Rom. perosi sunt. Excessum Augusti non prius pa- 22 lam fecit quam Agrippa juvene interempto. Hunc tribunus militum custos appositus occidit, lectis codicillis, quibus, ut id faceret, jubebatur. Quos codicillos dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultus post se subduceret: an nomine

Au-

constitutus. Sic fere νόμιμος μάχη apud Plutarchum, justa & legitima acies: cui opponuntur κλοπαὶ πολέμῳ, quæ etiam Latinis furta & latrocinia vocantur. Fortasse scripserat Augustus, dux γονιμώτατε, quod idem est ac γνησιώτατε: aut dux μονιμώτατε, constantissime & fortissime. At ex vestigiis primæ edit. suspicetur aliquis scribendum: εὐφυνέσate aut εὐθλέσate.

V A R I O R.

21. *Juraverit.*] U. C. Salmaf. *juraverat.*

Ἐμοὶ καὶ ταῖς Μῆσαις στρατηγῶν.] Legendum ex vestigiis libri veteris, ἐμοὶ τε καὶ τοῖς ἐμοῖς, ὡς ἔρισε, στρατηγῶν. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Vale & ordinem æstivorum.] Dictio vale præcedentibus adjungenda est, quod etiam Glarean. annotat; ac particula &, quæ tamen abest e duobus libris, litera majuscula inchoanda hoc modo, *vale.* Et, *Ordinem æstivorum.* nam alterius epistolæ articulum subjungit. illa enim verba *Ordinem æstivorum tuorum*, ex Tiberii epistola, ad quam respondebat Augustus, repetita videntur. Quæ sententia apertior esset, si ad pro & legeretur, aut de, hoc modo, *De ordine æst. tuor. ego vero, &c.*

Cohorrescit corpus.] Liber unus *cohescit*, alter *cohoescit*. quod filere nolui. Nam alioqui *cohorrescere* etiam Ciceroni frequens. Versus autem Homericus, quos adducit, sunt ex Iliad. x.

Si tu non valebis.] Melius, *si tu modo valebis*, ut in duob. mss.

C A S A U B O N.

Et ordinem æstivorum tuorum.] Restituimus hunc

locum pessime acceptum in omnibus editionibus.

Καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν.] Liber Fr. Pithæi, ἀπροθυμίαν. Memmianus ἀπροθυμίαν pro ἀποθυμίαν. significat animos legionariorum in præsentis militiæ conditionibus non acquiescentes sub extrema Augusti tempora. quod statim post ejus obitum Pannoniæ & Germanicæ legiones declararunt.

Succurritque versus ille Homericus.] Atqui duos ponit; sed non dubito, Augustum Ciceronis aliorumque more solum principium Homericus loci posuisse: quem postea margini adscriptum scribarum περιεργία integrum inseruit.

Si tu non valebis.] Malim (quod & Torrentio placere video) *si tu modo valebis.* in mss. modo & non simili fere compendio notantur.

22. *Quos codicillos dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset.*] Omnes hos rumores tangit Dio lib. LVII.

V A R I O R.

Vale, &, *Ordinem æstivorum tuorum?*] In vestito codice ita legitur: *Et dux γονιμώτατε vale: ordinem æstivorum tuorum.* Hæc verba absque conjunctione, & initio hujus clausulæ leguntur, ut admirative dicta intelligantur, hoc sensu: Quid dicam ordinem æstivorum tuorum? GLAREANUS. Sic etiam distinguendum censuit Salmasius.

Τοσαύτην ῥαθυμίαν.] Lege ἀποθυμίαν ex V. C. SALMASIUS.

Sive, inquit, quid incidit.] Inquit non legit V. C. Salmaf.

Si tu non valebis.] Vere codd. Torrentii, *si tu modo valebis.* V. lib. Abb. Gandens. *si tu valebis.* SCRIVER.

22. *Tribunus militum.*] A centurione interfectum Tacitus.

Augusti Livia, & ea conscio Tiberio an ignaro, dictasset. Tiberius renuntianti tribuno factum esse quod imperasset, *Neque imperasse se, & redditurum eum senatui rationem respondit*: invidiam scilicet in praesentia vitans. Nam mox silentio rem oblitteravit.

- 23 Jure autem tribunitiae potestatis coacto senatu, inchoataque allocutione derepente velut impar dolori congemuit: utque non solum vox, sed & spiritus deficeret, optavit: ac perlegendum librum Druso filio tradidit. Illatum deinde Augusti testamentum non admissis signatoribus nisi senatorii ordinis, cæteris extra curiam signa agnoscentibus, recitavit per libertum. Testamenti initium fuit: *Quoniam sinistra fortuna Cajum & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Caesar mihi ex parte dimidia, & sextante heres esto*. Quo & ipso aucta est suspicio opinantium, successorem adscitum cum necessitate magis quam
- 24 iudicio: quando ita praefari non abstinerit. Principatum, quamvis neque occupare con-

citus voluit: item Dio, ὁ ἐκατόνταρχος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτῷ ἔχων καινοτομήν τι ἀπέσφαξεν. Credo verum esse, ut a centurione occisus sit, at jussu tribuni. LIPSIUS.

Lectis codicillis.] Ita receptum, quo magis cautum militibus esset, eadem mandari per libellum. Scilicet ne Imperator auctoritatem posset defugere. Pulchre Herodianus lib. III. de Saturnino & Plautiano: "Ὁ δὲ Σατυρνίνος γραμματεῖον ἤτησε τῷ φόνῳ φέρον τὰς ἐντολάς· ἔθος γὰρ τῷ τυραννικόν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τῷ διαγράμματος, ἵνα μὴ γινώμενον ἢ ἀκατατήμαντον. LIPSIUS.

T O R R E N T.

22. *Renuntianti tribuno.*] Tacit. ferme totidem verbis: *Nuncianti centurioni, ut mos militia, factum esse quod imperasset, Neque imperasse sese, & rationem facti reddendam in senatu respondit*. Leviter tantum dissentit, quod a centurione obitam eadem, non tribuno, memorat, in quo ei suffragatur & Dion. Similis vero locus Claud. cap. xxix.

Silentio rem oblitteravit.] Dictio rem abest e tribus exemplarib.

23. *Allocutione de repub.*] Verba hæc de rep. semper mihi suspecta fuere, non tam ob κακοφωνίαν, (sequitur enim *derepente*) quam quod scribit Tacit. nihil primo senatus die agi passum Tiberium quam de supremis Augusti. Cum vero postea intelligerem Oberti Gifanii codicem ea non habere, nihil equidem dubitavi, quin expungerem. *Allocutionem* vero prisca elegantia vocat Sueton. sermonem, quem Tiberius de consolatione mortis Augusti conceperat, ut Catull. Epigr. ad Cornificium: *Qua solatus es allocutione?* Adde Varronem lib. vi. De Ling. Lat. *Adlocutum mulieres ire ajunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi gratia.*

Sed ut & spiritus.] Tres libri, sed & spiritus, sine ut.

Recitavit per libertum.] Atqui ne signatores quidem admisit nisi senatorii ordinis. Dion ait, Augusti libertum, nomine Polybium, recitasse, quod non

deceret a senatore fieri. An ob luctum forte?

Sinistra fortuna.] Duo libb. *atrox fortuna*, ex glossematio, opinor.

C A S A U B O N.

Tiberius renuntianti tribuno factum esse, quod imperasset.] Mos militiae, ut sive tribunus sive centurio, jussus aliquid exsequi, id factum Imperatori vel duci teneretur renuntiare. Eum morem discrete Tacitus in hac re notat. tangit iterum Suetonius in Claudio, sectione xxix. quibus omnibus in locis formula solennis usurpatur: IMPERATOR, FACTUM QUOD IMPERASTI.

Jure autem tribunitia potestatis coacto senatu.] Tacitum lege. Tribuni jus habuerunt cogendi senatus, A. Gellius libro xiv. cap. vii. & viii. sed non quoties vellent. Ideo Augusto jam tribunitia potestate praedito alio decreto patrum opus fuit, ut quoties vellet, senatum cogere posset jure. Dio in actis anni dcccxxii. Ἐπὶ τῷ τοιοῦτο ὑπὸ τῶν εὐφρονούντων ἐπηνεῖτο, ὥστε καὶ τὸ τὴν βελὴν ἀδροῖζειν, ὅσῳ αἱ εἰδηλῆσι, λαβεῖν. Postea periit hoc jus iis, qui veteris tribunatus speciem retinebant. Dio notat in fragmentis: Μετὰ τῷ τοιοῦτο ὅτε τὰ περὶ τῆς ἡέας ἐπεμψεν, ὥστε ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὃ δ' ὑπὸ τῶν στρατηγῶν συνήλθομεν. ὃ γὰρ ἔτυχον παρόντες, ἀλλ' ὑπὸ τῶν δημάρχων, ὅπερ ἐν τῷ χρόνῳ τρόπον τινὰ ἤδη κατελέλυτο.

Quoniam sinistra fortuna.] Memmianus & alii veteres, *Q. atrox fort.*

24. *Principatum, quamvis neque occupare confestim.*] Veteres quidam, *neque occupare aperte confestim*. tueretur eam vocem, quod subjicit de specie dominationis assumpta. Id enim nisi aperte fieri non poterat.

Neque agere dubitasset.] Scribens etiam ad milites & rectores provinciarum tanquam certus Imperator: quum privato id esset nefas. lege Tacitum.

Vi & specie dominationis.] Speciem refer ad statum militum; vim ad superiora.

V A R I O R.

23. *Sinistra fortuna.*] V. C. Salmas. *atrox.*

Rr 3

T O R R E N T.

confestim, neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi & specie dominationis assumpta, diu tamen recusavit impudentissimo animo: nunc adhortantes amicos increpans, ut ignaros, quanta bellua esset Imperium: nunc precantem senatum, & procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis & callida cunctatione suspendens: ut quidam patientiam rumperent, atque unus in tumultu proclamaret, *Aut agat, aut desistat*: alter coram exprobraret, *Ceteros quod polliciti sint, tarde prestare: sed ipsum quod praestet, tarde polliceri*. Tandem quasi coactus, & querens miseram & onerosam injungi sibi servitutem, recepit imperium: nec tamen aliter quam ut depositurum se quandoque spem faceret. Ipsius verba sunt hæc: *Dum veniam ad id tempus, quo vobis æquum possit videri, dare vos aliquam senectuti meae requiem*. Cunctandi causa erat, 25
metus undique imminentium discriminum: ut sæpe lupum se auribus tenere diceret. Nam & servus Agrippæ, Clemens nomine, non contemnendam manum in ultionem domini compararat: & L. Scribonius Libo vir nobilis res novas clam moliebatur: & duplex seditio militum in Illyrico & in Germania exorta est. Flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia, ut æquarentur stipendio prætorianis Germaniciani. Quidam etiam principem detrectabant non a se datum: sum-

T O R R E N T.

24. *Et statione militum.*] Mallem nulla pæne mutatione, etiam statione militum assumpta, quo sane sensus erit apertior. Principatum vero agere dixit, ut agere consulatum, regnum, rempub. Stationem quoque militum intelligo ad corporis custodiam, quod vel manifestissimum dominationis indicium est. De stationibus autem alibi erit dicendi locus.

25. *L. Scribonius Libo.*] Cujus amita Scribonia, Augusto quondam nupta, Juliæ mater, Caji, Lucii, & Agrippæ postumi avia. Tacit. lib. 11. Eleganter autem de ejus morte Seneca Epist. LXXI. quo loco pro Drusii, & solidi, legendum Drusi, & stolidi. nam præter Libonis etiam Drusi cognomen sumperat.

Prætoriani Germaniciani.] Sic etiam Gryphii codices; at Frobenii *Prætorianis Germanici*. Lib. Tornacens. *Prætorianis Germaniciani* quidem, non quidam, ut in vulgatis. Unde locum hunc aliter interpungendo sic restituo, *ante omnia ut æquarentur Prætorianis. Germaniciani quidem etiam Principem detrectabant*. sententia enim est utrumque exercitum in eo convenisse, ut Prætorianis æquarentur; Germanicianos vero etiam imperium detrectasse, quod Germanicum peterent. Adde Suetonium Calig. cap. 1. Prætoriani autem non solum majora stipendia merebant, sed & citius mittebantur, cum aliis præfiniti essent ab Augusto anni XVI. ipsis tantum XII. Dion lib. LIV. Vide Galb. cap. XX.

C A S A U B O N.

Diu tamen recusavit impudentissimo animo.] Ita distinguitur hic locus in vetustiss. libb. tamen non displicet altera lectio, quæ post verbum recusavit po-

nit distinctionem &c. Ovidius de Tiberio:

*Esse parem virtute patris, qui fræna rogatus
Sæpe recusati ceperit imperii.*

alibi:

*Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
Pondera cœlesti mente paterna feret.*

Ut ignaros, quanta bellua sit imperium.] Vopiscus Saturnino tyranno: *Et cum eum animarent vel ad vitam vel ad imperium qui induerant purpuram, in hæc verba disseruit: Nescitis, amici, quid mali sit imperare. Gladii & tela nostris cervicibus impendent, imminent hasta undique, undique spicula, ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur: non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, non bella pro judicio, non arma pro studio. Adde, quod omnis ætas in imperio reprehenditur.*

Callida cunctatione suspendens.] Tacitus: *Tiberio suspensa semper & obscura verba.*

Ceteros quod polliciti sint, tarde prestare: sed ipsum quod praestet, tarde polliceri.] Simile est Ciceronis istud de Epicureis, 11. De finib. *Ceteri, inquit, existimantur dicere melius quam facere: hi mihi videntur facere melius quam dicere.*

Sed ipsum quod praestet. [Ita Lislæi cod. nec aliter Rob. Steph. editio.]

25. *Ut æquarentur stipendio prætorianis Germaniciani.*] Sic melius quam ut vulgo, etiam in MSS. habetur *prætoriani Germaniciani*. sed omnino legendum ut reperi postea in veteri editione optime de litteris meriti viri Rob. Steph. *ut aq. stip. prætorianis. Germaniciani quidem etiam principem detrectabant*. Aliter sententia non constat. Exercitus in Germania positus Germanicus, non Germanicianus Tacito aliisque antiquioribus dicitur: at milites ejus exercitus, & ut Græci dicunt *οἱ ἐν τῷ στρατοῦ ἐδωτῶν τῷ ἐν Γερμανίᾳ, Ger-*

summaque vi Germanicum, qui tum iis præerat, ad capeffendam Remp. perurgebant, quamquam obfirmate resistentem. Quem maxime casum timens, partes sibi, quas senatui liberet, tuendas in Rep. depoposcit: quando universæ sufficere solus nemo posset, nisi cum altero, vel etiam cum pluribus. Simulavit & valetudinem, quo æquiore animo Germanicus celerem successionem, vel certe societatem principatus operiretur. Compositis seditionibus, Clementem quoque fraude deceptum, redegit in potestatem. Libonem, ne quid in novitate acerbius fieret, secundo demum anno in Senatu coarguit, medio temporis spatio tantum cavere contentus. Nam & inter pontifices sacrificanti simul, pro secespita plumbeum cultrum subjiciendum curavit: & secretum petenti nonnisi adhibito Druso filio dedit: dextramque obambulantem, veluti incumbens, 26 quoad perageretur sermo, continuit. Verum liberatus metu, civilem admodum inter initia ac paullo minus quam privatum egit. Ex plurimis maximisque honoribus, præter paucos & modicos non recepit. Natalem suum plebejis incurrentem Circensibus, vix unius bigæ adjectione honorari passus est. Tempa, flamines, sacerdotes decerni si-

bi

Germaniciani iisdem appellantur. posteriores scriptores hanc distinctionem non observant.

VARIOR.

24. *Impudentissimo animo.*] Scribo, *impudentissimo mimo.* Hoc est, quod ait Tacitus 1. histor. 73. *Stultitia & indecora simulatione:* Cicero 10. ad Attic. ep. 1. *simulatione aperta.* Lucianus Piscatore: *ἐκ ἡνεγκά τὴν αἰσχύνῃ τῆς ὑποκρίσεως.* Calig. 45. *in hoc quoque mimo præter modum intemperans.* Othone 3. *ne pœna acrior minus omnem divulgaret.* GRONOV.

25. *Germaniciani.*] Suetonius Tacito *σύγχρονος* etiam Germanicianum exercitum dixit Oth. cap. VIII. *Germaniciani exercitus in Vitellii verba jurarant.* iterum Vespas. cap. VI. *Neque enim deteriores esse, aut Hispaniensi exercitu, qui Galbam; aut Pratoriano, qui Othonem; aut Germaniciano, qui Vitellium fecissent.* SCHILD.

TORRENT.

Solus nemo posset.] Mallem abesse solus. sequitur enim, *nisi cum altero.*

Celerem successorem.] Lego *successionem.* sequitur enim, *societatem.*

Pro secespita plumbeum cultrum.] Secespita enim, ut ex Festo constat, erat ferrea. Ac recte Sueton. non plumbeam ei secespitam, sed pro secespita cultrum plumbeum datum dicit. secespita enim tantum in sacris dicitur, ac nisi talis sit, qualem egregie describit Festus, nomen perdit.

Secretum petenti.] Sic Calig. *Avia secretum petenti denegavit,* cap. XXIII.

26. *Civilem se admodum.*] Particula *se* non est in duob. mss. neque eam habet interpretum editio, ut *civilem ac privatum agere* dixerit, pro æquabiliter conversari. Nove quoque & illud a Suetonio dictum, *paulo minus quam privatum,* pro tantum non. Cæs. cap. LXXV.

Natalem suum.] XVI. Cal. Decemb. Sup. cap. V. Plebeji igitur ludi in Circo, ut ex hoc loco constat, medio Novemb. mense agebantur, ut Romani Septembris initio, quod etiam ex Cicerone ostenditur Act. 1. in Ver. Et sic in antiquo marmore, quo Calendarium urbanum, seu Fasti Pontificum describuntur.

CASAUBON.

Summaque vi Germanicum.] Auctior lectio Lislæi cod. *Germanicum filium Drusi, qui tum.*

Partes sibi, quas senatui liberet, tuendas in Rep. depoposcit.] Tangit historiam Asinii Galli, quæ apud Tacitum & Dionem.

Simulavit & valetudinem.] Lislæi cod. *assimulavit,* hoc est: *ἐτι δὲ προσεποιήσατο.*

Secundo demum anno in senatu coarguit.] Tacitus & Dio in anno DCCLXIX.

Pro secespita.] Sic Romani vocant, quod Græci *μαχαίριδιον θυτικόν*, ut Lucianus in Piscatore. Pollux, *σφαγίδας, κοπίδας, & πελέκεις* in eum usum receiver. Veteribus Latinis *acieris* propria ei ministerio fuit, quam *ἀξίνην ἱεροφάντην* vertunt Græci magistri.

16. *Paullo minus quam privatum egit.*] Potest tolli *τὸ quam.* lib. VI. *Talem principem paullo minus XIV. annos perpeffus terrarum orbis.* sed & retineri: Petronius: *Qui ignotos ledit, latro appellatur; qui amicos, paullo minus quam parricida.* nisi ibi quoque & similibus in locis tollenda ea vocula *paullo minus* *ὀλίγον δεῖν.* aliquanto post, quod *paullo minus* *utrumque* evenit.

Vix unius bigæ adjectione honorari passus est.] Ne id quidem permissum fuisse scribit Dio. *οὕτως,* inquit, *διὰ πάντων ὁμοίως δημοτικός ἦν, ὥς ἐτι ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτῷ γίνεσθαι τι παρὰ τὸ καθεστὸς ἐπέτρεπεν.*

bi prohibuit: etiam statuas, atque imagines, nisi permittente se poni: permisitque, ea sola conditione, ne inter simulacra deorum, sed inter ornamenta ædium ponerentur. Intercessit & quo minus in acta sua juraretur: & ne mensis September, Tiberius: October, Livius, vocarentur. Prænomen quoque IMPERATORIS, cognomenque PATRIS PATRIÆ, & civicam in vestibulo coronam recusavit. Ac ne AUGUSTI quidem nomen, quamquam hereditarium, ullis nisi ad reges ac dynastas epistolis addidit. Nec amplius quam mox tres consulatus, unum paucis diebus, alterum tribus mensibus, tertium absens usque in Idus Majas gessit. Adulationes adeo aversatus est, ut 27 neminem senatorum aut officii aut negotii causa ad lecticam suam admiserit: consularem vero satisfaciensem sibi, ac per genua orare conantem, ita suffugerit, ut caderet supinus: atque etiam si quid in sermone, vel in continua oratione blandius de se diceretur, non dubitaret interpellare, ac reprehendere, & commutare continuo. Dominus appellatus a quodam, denuntiavit, ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Alium dicentem, *sacras ejus occupationes*: & rursus alium, *auctore eo senatum se adiisse*, verba mutare, & pro auctore, *suasorem*: pro sacris, *laboriosas* dicere coegit. Sed & adversus 28 convitia

T O R R E N T.

Civicam in vestib. cor.] In vestibulo dixit Sueton. quod Dion præ foribus: & Ovid. II. Metam.

Postibus Augustis eadem fidissima custos

Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.

Querna enim civica ob cives servatos data, qualem in Cæsarum etiam pessimorum nummis cernimus. Pulchre itaque Plin. lib. XVI. cap. IV. *Hinc civica corona, militum virtutis insigne clarissimum, jam pridem vero & clementiæ Imperatorum, postquam civilium bellorum profanatione meritum coepit haberi civem non occidere.*

Quam omnino tres consul.] Libri duo quam mox tres, pro quam omnino tres.

27. *Consularem satisfaciensem sibi.*] Tacit. Q. Haterio, cum deprecandi causa Palatium introisset, id accidisse scribit; & quidem prope a militibus interfectum fuisse, quod Tiberius, casu, an manibus ejus impeditus, prociderat. De satisfactione autem Cæs. cap. LXXIII.

Dominus appellatus.] Aug. cap. LIII.

Sacras ejus occupation.] Merito Tiberius res suas sacras appellari noluit. Posteriores vero Cæsares non solum cetera sua omnia, domos, cubicula, scrinia, lectos, comitatum, sed & sacrum stabulum dici voluere. Nam eorum constitutiones, aut monetam dici sacram aliquo modo ferendum est.

Auctore eo senatum.] Atqui Cicero & alii, liberatum republ. auctoris vocabulo sic usi sunt, ut etiam senatui auctores se fuisse dicerent, ac sæpe eadem de re utrumque verbum, tam auctoris, quam suasoris conjungant. auctor enim dicitur, cujus consilium secuti sumus; neque quicquam a suasore differt, quam quod hujus consilium non semper sequimur. Tum vero in auctoris nomine dignitas ac potestas consideratur. cum aut Patres auctores sunt, ut sæpe de Se-

natu Livius, aut tutor pro pupillo, aut pro uxore maritus, quorum nempe sine auctoritate nihil gerere illi possint. Item cum auctore pratore quid factum dicimus. Et quoniam responsa prudentum juris vim obtinebant, factum ut hi auctores appellarentur. L. II. de Orig. juris. Unde natum puto elegantem illum loquendi modum, cum non desugere auctoritatem dicebant, pro non recusare auctorem sequi aliquem. Terent. Eunuchus, Plautus Pœnulo, Cicero pro P. Sylla.

28. *Sed adversus.*] Lego, *Sed & adv.* vel *Adversus*, sine sed.

C A S A U B O N.

Et ne mensis September, Tiberius; Livius, October vocarentur.] Ex Dione legendum, *Et ne mensis November, Tiberius; September, Liv.* voc. Sic ille lib. LVII. Τῶν Τιβερίῳ τῆς βελῆς ἐγκειμένης, καὶ τὸν γὰρ μῆνα τὸν Νοέμβριον, ἐν ᾧ τῇ ἑκτῇ ἐπὶ δέκα ἐγενένητο, Τιβερίον καλεῖσθαι ἀξιοῦσιν, καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν δεκατρεῖς Καίσαρες γένωνται;

Civicam in vestibulo coronam.] Dio lib. LIII. Valerius Maximus libro II. Ceterum ad quercum prona manus porriguntur, ubi ob cives servatos corona danda est. qua postea Augusta domus sempiterna gloria triumphans.

27. *Ut neminem senatorum aut officii aut negotii causa ad lecticam suam admiserit.*] Ne equitem quidem ex illustribus. Dio: Εἰποτε ἐπὶ τῷ διφρα ἐκομίζετο, εἰδέναι οἱ παρακολυθεῖν ἔχ' ὅπως βουλευτὴν, ἀλλ' ἔδ' ἰππέα τῶν πρώτων εἶα.

28. *Sed adversus convitia.*] Melius cod. Lislæ: *Sed & adv. conv.*

V A R I O R.

27. *Auctore eo senatum se adiisse.*] V. C. audiisse. leg. adisse. SALMAS.

T O R-

convitia malosque rumores & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens, subinde jactabat, *In civitate libera linguam mentemque liberam esse debere.* Et quondam senatu cognitionem de ejusmodi criminibus ac reis flagitante: *Non tantum*, inquit, *otii habemus, ut implicare nos pluribus negotiis debeamus.* Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis: omnium inimicitia hoc prae-textu ad vos deferentur. Exstat & sermo ejus in senatu percivilis: *Siquidem locutus aliter fuerit, dabo operam, ut rationem factorum meorum dictorumque reddam: si perseveraverit, invicem eum odero.* Atque hæc eo notabiliora erant, quod ipse in appellandis venerandisque singulis, & universis, prope excefferat humanitatis modum. Dissentiens in curia a Q. Haterio, *Ignoscas*, inquit, *rogo, si quid adversus te liberius, sicut senator, dixero.* Et inde omnes alloquens, *Dixi & nunc & saepe alias P. C. bonum & salutarem Principem, quem vos tanta & tam libera potestate instruxistis, senatui servire debere & universis civibus saepe, & plerumque etiam singulis: neque id dixisse me pœnitet, & bonos & equos & faventes vos habui dominos, & adhuc habeo.* Quin etiam speciem libertatis quandam induxit, conservatis senatui ac magistratibus & majestate pristina & potestate: neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad P. C. referretur. De vectigalibus ac monopolis, de exstruendis reficiendisve operibus, etiam de legendo vel exauctorando milite, ac legionum & auxiliorum descriptione: denique quibus imperium prorogari, aut extraordinaria bella mandari, quid & qua forma regum litteris rescribi placeret. Præfectum alæ, de vi & rapinis reum, causam in senatu dicere coëgit. Numquam curiam nisi solus intravit: lectica quon-

T O R R E N T .

Ad vos deferentur.] Liber unus ad nos, recte. nam & ipse tunc pro senatore, non pro Principe haberi voluit.

Invicem eum odero.] Urbanus Augustus, *Faciam Ælianus sentiat, & me linguam habere.*

29. *Singulis, & universis.*] Liber opt. & singulis, & universis.

Dixit, Et nunc.] Duo vetustissimi codic. dixi. Lego igitur, *Et inde omnes alloquens, Dixi & nunc, & saepe alias.*

30. *Quid & quam formam regum lit.*] MSS. omnes, & qui a Frobenio sunt editi, quid, & qua forma regum litteris.

Causam in senatu dicere.] Cum militiæ jure, si non ad eum sub quo militabat, at certe ad Principem spectaret cognitio. L. III. De re milit. Juvenal. Sat. ult.

Legibus antiquis castrorum, & more Camilli Servato, miles ne vallum litiget extra, Et procul a signis.

C A S A U B O N .

Si hanc fenestram aperueritis.] Eleganter: sic etiam Græci: Clemens Pædagog. lib. III. "Ὅς μὴ ἀκόλα-
στον αὐτῶν τὸ λάγνον γινόμενον πλατείας ἀναπετάσῃ
κλισιάδας τοῖς εἰς ἡδυπάδειαν φερομένοις. Paulo aliter Cassiodorus lib. VIII. Ideo beneficiis nostris quasi quandam januam cogitavimus dare quaestorem. Legas

& januam cogitationis ingredi lib. v. ejusdem prudentissimi scriptoris.

30. *Et qua forma regum litteris rescribi placeret.*] Scripta lectio, & ad quam formam regum.

Lectica quondam introlatus ager, comites a se removit.] Lectica veli ætate Tiberii vulgata res fuit & usurpata etiam mediocribus civibus: in aditu tamen curiæ nemini temere usurpata, nisi causa cogeret fontica, hoc est, vel animi, vel corporis ægritudo nimia. ideo scribit Tacitus de Libone Druso II. Annalium: *Die Senatus metu & ægritudine fessus, sive ut tradidere quidam, simulato morbo, lectica delatus ad fores curiæ, innisusque fratri, &c.* De Tiberio commemorat Dio in anno DCCLXX. "Οὕτω κακῶς διέκειτο, ὥστε ἐν σκιμποδίῳ κατασεύω ἐς τὸ συνέδριον ἐσχομισθῆναι νομιζόμενον γὰρ πρὸς καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ἢ ποτὲ τις αὐτῶν ἀσθενῶς ἔχων ἐκεῖσε ἐσίει, κατακείμενον αὐτὸν ἐσφέρεσθαι, καὶ τὸτο καὶ ὁ Τιβέριος τότε ἐποίησε καὶ διελέχθη γέ τινα ἐκ τῆς σκιμποδίας προκύψας.

V A R I O R .

28. *Senatu cognitionem de ejusmodi criminibus & reis flagitante.*] V. C. Salmaf. *Senatu, flagitante.*

30. *Quid & qua forma.*] Cod. Salmaf. *quid & quam formam.* Hinc legendum censuit Salmasius, *quid ad quam formam.*

Præfectum alæ.] Alæ in veteri republica dicebantur focii Latini nominis, tam pedites, quam equites. postea

quondam introlatus æger, comites a se removit. Quædam adversus sententiam suam ³¹ decerni ne questus quidem est. Negante eo, destinatos magistratus abesse oportere, ut præsentibus honori acquiescerent, prætor designatus liberam legationem impetravit. Iterum censente ut Trebianis legatam in opus novi theatri pecuniam ad munitionem viæ transferre concederetur, obtinere non potuit, quin rata voluntas legatoris esset. Cum senatusconsultum per discessionem forte fieret, transeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, secutus est nemo. Cætera quoque nonnisi per magistratus & jure ordinario agebantur: tanta COSS. auctoritate, ut legati ex Africa adierint eos, querentes trahi se a Cæsare ad quem missi forent. Nec mirum, cum palam esset ipsum quoque eisdem & assurgere & decedere via. Corripuit consulares exercitibus præ- ³² positos, quod non de rebus gestis senatui scriberent: quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi jus haberent.

postea his civitate donatis omnes auxiliares & externæ copiæ *alæ* dictæ. Tempore vero Cæsarum priorum *alæ καὶ ἐξοχήν* vocabantur equites ex provinciis conscripti, qui singulæ legioni addebantur loco decem turmarum, quæ olim ex equitibus Romanis collectæ has partes sustinebant, ut præclare docuit Vir summus RHABODUS SCHELIUS in notis ad Hyginum. Singulæ vero *alæ* præerat præfectus, sicut singulæ legioni tribunus. *Alæ* autem non erant connexæ legioni tum temporis, sed ab alia ad aliam traducebantur. Dignitas præfectorum tanta illa ætate, ut vel tribunis legionum præferrentur. vide quæ notavit ad illum scriptorem pag. 75.

T O R R E N T.

31. *Ut præsentibus honori acquiescerent.*] Sic cap. lvi. *Nihil lenior in convictores Græculos, quibus maxime acquiescebat*, id est, quibus se accommodabat, cum quibus oblectabatur. Et sane designati magistratus majorem aliis reipubl. curam debent. Vide Calig. cap. li.

Censente ut Trebianis.] Hi qui fuerint, nescio. Trebia enim flumen, non oppidum est. Plin. Trebanos & Trebulanos in Latio collocat, illos etiam in Sabiniis. Trebulani etiam casei in xeniis celebrantur. Liber opt. *Utribianis* habet. Ut *Otricularis* fortassis legendum sit. nam *Otriculum*, non ignobile Etruriæ oppidum, etiam nunc nomen servat. Ut magis sane quam *Trebulæ*, aut *Trebiæ* illæ, quæcunque fuerint, theatro ornari mereretur.

Rata voluntas legatoris.] Recte. nam, ut ex xii. Tabb. Jcti referunt, *uti quisque legasset rei sue, ita jus esto*. Quibus verbis latissima potestas tribuitur, ut suprema voluntas pro lege habenda sit. L. cxx. de Verb. sign.

Eisdem assurgere.] Rectius duo mss. *Et assurgere, Et decedere via*.

C A S A U B O N.

Comites a se removit.] Ita moris fuit, ut qui sella aut in lectica veherentur, non Principes solum, sed

& alii, turbam comitum τῶν πορείῳ παρεπομένων, ut loquitur Lucianus, haberent. Juvenalis:

*Respicit hac primum qui litigat, an tibi servi
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes.*

31. *Iterum censente.*] Cod. Lisl. item censens se, nec displiceat censens. Idem mox, non obtinuit, pro obtinere non potuit. Aut scribam obtineri, retenta voce censente.

Ut legati ex Africa adierint eos.] Dubito, an huc pertineant Taciti verba Annal. lib. iiii. 35. *Proximi senatus die, Tiberius per literas castigatis oblique patribus, quod cuncta curarum ad Principem rejicerent, M. Lepidum & Junium Blæsum nominavit, ex quibus proconsul Africa legeretur.*

32. *Quod non de rebus gestis senatui scriberent.*] Mos sub libera Republ. perpetuo servatus, cum eadem extincta sublatus. Notant Tacitus & Dio non uno loco. Exemplum dedit primus Agrippa, de quo scribit Dio in anno dccxl. *Ουτε ἐγράψεν ἀρχὴν ἐς τὸ συνέδριον ὑπὲρ τῶν πραχθέντων ἑδέν' ἀφ' ἧ δὴ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα νόμῳ τινὶ τῶ ἐκείνῳ τρόπῳ χρώμενοι, εἰς αὐτοὶ τῶ κοινῷ ἐπέσελλον.*

Quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent.] Tacit. Annal. iii. 21. *Eo pralio Rufus Helvius gregarius miles servati civis decus retulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hasta. Cæsar addidit civicam coronam, quod non eam quoque Apronius jure proconsulis tribuisset, questus magis quam offensus.*

V A R I O R.

31. *Trebianis.*] Torrentius ex V. C. *Utribianis* legit, & reponendum ait *Otricularis*. At *Trebian* locum fuisse non multum Roma distantem, colligimus ex Livio lib. ii. atque hanc aliam fuisse a *Trebulæ*, constat ex eodem Livio, scribente, *Trebulam* a Romanis receptam: item, *Trebulanos* civitate Romana donatos. Quamobrem *Trebianis* legendum facile convincitur, sicut etiam *Trebianos* legi observamus apud Plinium lib. iiii. cap. v. in aliqui-

rent. Prætozem collaudavit, quod honore inito, consuetudinem antiquam retulisset de maioribus suis pro concione memorandi. Quorundam illustrium exsequias usque ad rogam frequentavit. Parem moderationem minoribus quoque & personis & rebus exhibuit: cum Rhodiorum magistratus, quod litteras publicas sine subscriptione ad se dederant, evocasset, ne verbo quidem insectatus, ac tantummodo iussos subscribere, remisit. Diogenes grammaticus disputare sabbatis Rhodi solitus, venientem cum,

aliquibus codicibus, ubi alii Trebulanos habent. MARC. DONATUS.

Non potuit.] Codex Salmas. ut veteres editiones multæ, non obtinuit. R. Steph. editio: *obtinere non potuit.*

T O R R E N T.

32. *De maioribus suis.*] Ut inituro magistratum maior inde accederet auctoritas.

Minoribus quoque personis.] Duo libri & person. & rebus.

Ac tantummodo.] Mallem abesse ac.

Disputare sabbatis.] De Judæorum sabbatis diximus Aug. cap. LXXVI. & ad Horat. lib. I. Sat. IX. Verum quid Diogeni huic grammatico cum sabbatis, & quidem Rhodi? An forte, cum Judaica religione imbutus esset, de divinitate ac rerum principiis, quod Judæis solenne erat, sabbatis tantum inter suos Græce disputabat, atque ideo extra ordinem ad se venientem Tiberium in diem septimum, proximum quippe sabbatum, rejiciebat? Potuit sane tunc Tiberius istiusmodi disputationibus oblectari. Quo magis credendum est, quod Apologetico suo scribit Tertullianus, ad senatum aliquando scripsisse eum de Christo Salvatore nostro consecrando, idque cum prærogativa suffragii sui, sed senatum obstitisse. Alioqui Judæis iniquiorem fuisse, monstrat paullo post Sueton. cap. XXXVI. Quod autem de Rhodiorum literis sine subscriptione hic dicit, declarat Dion, cum ait solenne illud omissum fuisse, quod vota facerent.

C A S A U B O N.

Consuetudinem antiquam retulisset de maioribus suis memorandi.] Hoc ea oratione fiebat, qua populo post initum honorem novi magistratus gratias agebant: Plutarchus in Æmilio: *Ἐπιθότων τῶν τὴν ὑπατείαν λαβόντων οἷον ἀνθομολογεῖσθαι τινὰ χάριν, καὶ προσκυροῦν φιλοφρόνως τὸν δῆμον ἀπὸ τῆς βῆματος, Ἀιμίλιος εἰς ἐκκλησίαν ἐναγαγὼν τὰς πολίτας, ἔφη.* Ab hoc fonte manarunt orationes panegyricæ, quibus Principi gratias in senatu agebant Kal. Jan. novi consules. Plinius in libro Panegyrico auctor est, factum fuisse super hoc senatus consultum, cuius alibi mentionem factam non reperio. Sic autem ille: *Sed parendum est senatus consulto, quo ex utilitate publica placuit, ut consulis voce, sub titulo gratiarum agendarum, boni Principes quæ facerent, recognosce-*

rent: mali, quæ facere deberent. Idem mos etiam in præsidibus provinciarum servatus, ad tempora Claudii: de quo Dio lib. LVIII. *Κατέδειξε τὰς αἰρετὰς μηδεμίαν οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γινώσκειν, ὅπερ κατὰ τὴν ἔθος ἐποίουν.*

Exsequias usque ad rogam frequentavit.] Videntur Imperatores in funeribus virorum illustrium ad laudationem tantum, quæ fiebat in foro, venire soliti, nec interesse officio, cum efferrentur e rostris ad bustum extra urbem. propterea civile & δημοτικὸν in Tiberio habitum, quod ad rogam usque se cum cæteris conferret. sic accipiendum, quod de Druso ejus filio observat Dio: *Ὁ Δρῦσος τὰ τῇ ὑπατείᾳ προσήκοντα ἐξίστη τῷ συνάρχοντι ἐξετέλεσε, καὶ κληρονόμος γε ὑπὸ τινος καταλείφθεις, τὸ σῶμα αὐτοῦ συνεξήνεγκε.* Ubi συνεκφέρειν significat, exsequias usque ad rogam cum aliis frequentare. Nec soli Imperatores funus extra urbem sequi spernebant: sed multi alii. Cynthia apud Propertium de suo funere loquens:

*Si piguit portas ultra procedere; at illud
Jussisses, lectum lentius ire meum.*

Litteras publicas sine subscriptione ad se dederant.] Quænam ista subscriptio sit, unus me docuit Dio. non enim est nomen, ut putare aliquis possit: sed præteritionem intelligit clausulæ solitæ adjici litteris ad Principem, qua felicitas illi optaretur. verba Dionis sunt: *Οἱ Ῥοδίων ἄρχοντες ἐπιστὴν λαλῆτες τὴν αὐτῷ ἔχ' ὑπέγραψαν τῇ ἐπιστολῇ τὸ τοῦ δὴ τὸ νομιζόμενον, εὐχὰς αὐτῷ ποιούμενοι.* Privatarum literarum subscriptio apud Græcos est: *Ἐρρωσο*, ut apud Latinos *Vale*. similis sententiæ formula epistolas ad Imperatores claudibat. Puto fuisse, *Εὐτύχει διὰ παντός.* ut in extrema relatione Demetrii Phalerei ad Ptolemæum Philadelphum.

Diogenes grammaticus disputare sabbatis Rhodi solitus.] Et si observatio hebdomadum, quæ hodie obtinet, ante tempora Theodosii vulgo recepta non fuit: annotare tamen licet multo ante tale aliquid Græcos, præsertim & Asiaticos, in functionibus vitæ quotidianæ solitos observare. Quod quia imitatione Judæorum, qui jam tum per orbem sparsi erant, institutum est, etiam sabbati nomen multi retinuerunt. Ejusmodi est, quod hic Suetonius ait, Diogenem grammaticum solitum Rhodi sabbatis disputare: sic septimo quoque die feriæ pueris solitæ in scholis concedi. Lucianus, Pseudologista: *Καὶ ὁ μὲν Κοδορνόν τινὰ εἶπεν, ὁ δὲ Ἐβδόμην, ὅτι ὡς περ οἱ παῖδες*

cum, ut se extra ordinem audiret, non admiserat: ac per servulum suum in septimum diem distulerat. Hunc Romæ salutandi sui causa pro foribus adstantem, nihil amplius quam ut post septimum annum rediret, admonuit. Præsidibus onerandas tributo provincias suadentibus rescripsit, *Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.* Paullatim principem exeruit, præstititque: etsi varium diu, commodiorem tamen sæpius, 33 &

ἐν ταῖς ἐβδομαῖς καὶ κεῖνος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἔπαιζε, καὶ διεγέλα. A. Gellius lib. xv. cap. 11. *Is in conviviis juvenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus luna solenne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilesque sermones cœperant, tum silentio ad audiendum petito loqui cœptabat.* Idem servatum etiam in aliis rebus. Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio: *Exercitium septimi diei fuit omnium militum, ita ut sagittas mitterent, & armis luderent.* Lamprius in Alexandro Severo: *Capitolium septimo die cum in urbe esset, ascendit, templa frequentavit.* Disputat etiam Clemens Alexandrinus Stromatum libro v. ὅτι τὴν ἐβδομὴν ἱερὰν ἔχουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἴσασιν. Sed ante Clementem scripsit Josephus jam sua ætate adeo increbuisse septimi diei observationem, ex Judaico ritu: ut neget urbem ullam aut Græcorum aut Barbarorum, hoc est, non Græcorum, vel gentem omnino ullam posse reperiri, quæ cessationem ab opere diei septimi in suos mores non recepisset. Insignis plane locus: ideo verba ipsa Josephi proferam: Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ πλήθει οὖν ἡδὴ πολλὸς ζῆλος γέγονεν ἐκ μακρῆς τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας· ὅς ἐστιν ἡ πόλις Ἑλλήνων ὅς ἡτίσθην, εὐσεβάρων ὅς ἐν ἔθνος, ἐνθα μὴ τὸ τῆς ἐβδομάδος, ἣν ἀργῶμεν ἡμεῖς, τὸ ἔθος ἔδιαπεφοίτηκεν. libro posteriore contra Appionem.

T O R R E N T.

Tondere pecus, non deglubere.] Κεῖρασθαι, ἀλλ' ἐκ ἀποξέρεσθαι, vertit Dion.

33. *Principem exeruit.*] Turneb. Adversar. xiv. cap. xvii. ex vetustis codicibus legit *exeruit præstititque*, quod probo. Similis Spartiani locus Septimio Severo: *Tribunatum plebis promeruit, eumque severissime, exertissimeque egit, pro exertissime, ut vulgata habent exemplaria.*

C A S A U B O N.

In septimum diem distulerat.] Sic etiam rhetores declamationibus suis certum diem soliti assignare. Juvenalis:

Nil salit Arcadico juveni, cujus mihi sexta

Quaque die miserum dirus caput Annibal implet.

Suetonius in libello de Illustribus grammaticis de M. Antonio Gniphone: *Docuit & rhetoricam, ita ut quotidie præcepta eloquentia traderet, declamaret vero non nisi nundinis.*

Hunc Romæ salutandi sui causa pro foribus adstan-

tem.] Simillima huic historia est, quam de Polemone sophista & Imperatore Antonino Philostratus narrat in Sophistis.

Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.] Batonis Dalmatæ interrogati a Tiberio, cur rebellasset, responsum fuit: *Ἐπὶ γὰρ τὰς ἀγέλας ὁμῶν φύλακας ἔκυνας, ὅδ' ἐνομέας, ἀλλὰ λύκους πέμπετε.* Dio lib. lv. & iterum lib. lvi. omnino videtur id responsum Tiberio occasionem hujus dicti dedisse: quod idem Dio lib. lviii. ita vertit, *Ἀιμιλίω Ῥήκῳ χρήματά ποτε αὐτῷ πλείω παρὰ τὸ τεταγμένον ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἢς ἤρχε πέμπαντι, ἀνταπέσειλεν, ὅτι κείρεσθαι μὲν τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἐκ ἀποξέρεσθαι βύλας.* pro *deglubere* dixit *ἀποξέρεσθαι*. At Latina vox proprie *ἐκδέρειν* significat, ut in Gloss. vertitur: sed ad sententiam potius Dio, quam ad proprietatem verborum attendit. nam etsi minus est *ἀποξέρεσθαι* quam *deglubere*, si spectetur propria vocum significatio, tamen translata hæ voces idem significant: nam etiam *κείρειν* quod *tondere* est, interdum pro eo, quod *deglubere* Tiberius dixit, Græci ponunt. Maximus Tyrius sermone xl. *Καμβύσης δ' ἦν καὶ αὐτὸς Εὐρέτης ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν πονηροὶ λύκοι, κείροντες τὴν ἀγέλην, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀπεληλαμένοι.* Dio Chrysostomus Περὶ βασιλείας orat. iv. Tiberianum hoc apophthegma pulcherrius illustrat: *Αὐτὸ δὲ τῶτο εἰκε δὴλόν Ὅμηρος καὶ ὅταν ἐγκωμιάζων τινὰ λέγει τῶν βασιλέων ποιμένα λαῶν τῷ γὰρ ποιμένος ἐκ ἄλλο τι ἔργον ἢ πρόνοια καὶ σωτηρία, καὶ φυλακὰς προβάτων ὥστε κατοπτεύειν, ἢ μὲν Δία καὶ σφάττειν καὶ δέρειν, καίτοι ἐνίοτε πολλὰ πρόβατα ἐλαύνει μάγειρος εἰς ἀνησάμενος, ἀλλὰ πλείον διαφέρει μάγειρική καὶ ποιμενική.* pro *deglubere* dixerunt & *reglubere* veteres. Glossar. *Reglubere*, ἐκδεῖραι. In Liss. cod. non *deglubere* scriptum erat, sed *deglutire*. perperam. etsi offendere memini eam lectionem etiam alibi.

33. *Paullatim principem exeruit.*] Viterb. *exemit*, sine dubio ex ea lectione, quam nos in Memmiano, Turnebus olim in suis reperit & annotavit, *exeruit*, quam & Pithœi codd. habent: in quibus libris etiam locus hic ex capite xi. in quo *exeruisse* jus tribunicia potestatis visus sit, corruptus ita ex *servis* ejus, veterem lectionem arguit fuisse, *exercuisse* jus. Neque aliter hic codices regiæ bibliothecæ. Sic divinitas *exerta* apud Tertullian. &c. *hostes exerti*, & *exerta auctoritate* aliquid facere. Codice Theodos. titulo de Hæreticis. Est vero elegans loquendi genus, *principem exerere* sive *exercere* pro *facere* τὰ

& ad utilitates publicas proniorem. Ac primo eatenus interveniebat, ne quid perperam fieret. Itaque & constitutiones quasdam senatus rescidit: & magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium, assidebatque mistim, vel ex adverso in parte primori: & si quem reorum elabi gratia rumor esset, subitus aderat: iudicesque aut e plano, aut e quaestoris tribunali, legum & religionis, & noxae de qua cognoscerent, ad-

τῷ αὐτοκράτορι, gerere se pro principe. quam φράσιν miror cuidam viro docto sic visam insolentem, ut ferre apud Tacitum nequiverit *exulem agere*, & mutandum censuerit. Atqui sic & Latini & Graeci loquuntur, ut apud Maximum Tyrium ἀποθέμενος τὸν θάνατον, apud Dionys. Halicarn. διασημαίνειν τὸν ὀρθῶς ὄντα, apud Philonem τὸν κατήγορον ὁμολογεῖν, & e recentioribus Graecis apud Nicetam fere singulis paginis: cuiusmodi sunt τὸν ὅλον στρατιώτην ἀποσεισάμενος, & ὑποσημαίνειν τὸν ζῶντα, item ὑποδύναται τὸν πρεσβευτήν. & lib. i. vitæ Andronici Comneni, & περὶ πολλῶν τὸν ἡγεμόνα ἐτίθετο, id est, non magnificat ducatum suum. Nec minus eleganter Latini, ut noster in Vitellio: *ministratorem exhibere*. Seneca epist. xxxi. *Quem promiserat, exhibet*. Plinius in Panegy. *recipere se in principem*. Valer. Max. lib. i. *Exiit patrem, ut consulem ageret*. lib. viii. *In rebus seriis Scævola, in scurrilibus lusibus hominem agebat*. lib. ix. *Nec fuit ei pudori filium, civem, hominem dissimulare*. & passim poetae.

VARIOR.

32. Deglubere.] V. C. Salmas. degluvere.

TORRENT.

Se offerebat consiliarium.] Mos erat magistratibus, iudicibusque, ut de re aliqua cognituri nonnullos sibi in consilium assumerent. Cic. de Amicitia: *Aderam Lenati, & Rutilio, Coss. in consilio*. Sueton. Domit. cap. viii. *Nummarios iudices cum suo quemque consilio notavit*. Spartian. Hadriano: *Erat tunc mos, ut cum Princeps causas cognosceret, & senatores, & equites Rom. in consilium vocaret, sententiamque ex omnium deliberatione proferret*. Quam Principum consuetudinem fluxisse ab Augusto, auctor est Dion. decem enim ille senatores in consilium adhibuit. Isque numerus Antoninorum tempore permansit, sed tunc partim senatores, partim equites fuere. Quorum Ulpian. quoque in fragm. meminit, addens ut Romæ decem, sic in provinciis viginti fuisse cives Romanos, quorum consilio praesides uterentur. Hinc igitur in notis D. S. C. id est, de sententia consilii. Adde Juvenalis locum Sat. iii. *Quando in consilio est adilibus*. Corruptus locus Suetonii Claud. cap. xii.

Mistim vel ex adverso in parte primori.] Libriduo *juxtim, vel ex adversum*, unus etiam *vel ex adversum*, una dictione. sic enim & apud Terentium. Pri-

morem autem partem honoratiorem intelligo, vel prima subsellia.

E plano aut e quaestoris tribunali.] Plana clivosis & sublimibus opponuntur. sic enim apud Ulpianum l. v. Commodati, *de plano opus facere, & in machina operari contraria sunt, ut de plano cognoscere, & pro tribunali*. Paullus l. xviii. de Quaestionibus: *Custodia non solum pro tribunali, sed & de plano audiendi possunt, & damnari*. Nec Ieti tantum, sed & Cicero, & Seneca, & alii sic locuti sunt. *de plano* enim fieri dicitur, quando iudex aut magistratus sine forma (quod ajunt) ac strepitu iudicii, non editiore loco sedens, sed & in via ac transitu, aut inter deambulandum de levioribus negotiis, his maxime quæ voluntariæ jurisdictionis sunt, decernit ac statuit. *De plano*, autem, non *e plano*, fere scribitur, ut *de transverso, de proximo, de improvviso, de subito, de integro, de nihilo*. *Quaestorem* autem vocat eum, qui iudicio praeerat. Cæf. cap. xii.

Legum & religionis.] Addit religionis propter jurandum. iudices enim in leges jurabant. Quod Ascon. Pedianus ex Cicerone nos docuit, & de Tiberio loquens Tacit. lib. i. Annal. his verbis: *Ad quod exarsit adeo, ut rupta taciturnitate proclamaret, se quoque in ea causa laturum sententiam palam, & juratum*. Sed & Justinianus Imp. l. ult. Cod. De iudiciis, Cui (inquit) non est cognitum antiquos iudices non aliter judicalem calculum accepisse, nisi prius iuramentum prestitissent, omnimodo se cum veritate, & legum observatione iudicium esse disposituros?

CASAUBON.

Magistratibus pro tribunali cognoscentibus, plerumque se offerebat consiliarium.] Tacitus lib. i. Annal. 75. *Nec patrum cognitionibus satius, iudiciis assidebat in cornu tribunalis, ne prætorem curuli depelleret, multaque eo coram adversus ambitum & potentium preces constituta: sed dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur*.

Assidebatque mistim.] Reperimus & *juxtim*. *Vel ex adverso parte primori.*] Tacitus modo: *In cornu tribunalis*. Dio sic: *Ἐδίκαζε μὲν ἐν ὁσπερ εἰπον, ἐπεφοῖτα δὲ καὶ ἐπὶ τὰ τῶν ἀρχόντων δικαστήρια, καὶ παρακαλούμενος ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπαράκλητος, καὶ ἐκείνης μὲν ἐν τῇ ἑαυτῶν χάριτι καθίσθαι εἶα, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ τῷ κατάντικρως σφῶν κείμενῳ καθίζων, ἔλεγεν ὅσα εἰδοκεῖ αὐτῶν*. Habes elegantissime expressum & Taciti superiorem locum, & Suetonii quoque.

monebat: atque etiam si qua in publicis moribus desidia aut mala consuetudine labarent, corrigenda suscepit. Ludorum ac munerum impensas corripuit: mercedibus scenicorum 34 rescissis, paribusque gladiatorum ad certum numerum reductis. Corinthiorum vasorum pretia in immentum exarsisse, tresque mullos xxx milibus numum venisse, graviter conquestus, adhibendum supellectili modum censuit: annonamque macelli, senatus arbitratu, quotannis temperandam: dato ædilibus negotio, popinas, ganeasque usque eo inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent. Et ut parcimoniam publicam

V A R I O R.

33. *Affidebatque mistim.*] Codex Salmas. *juxtim*, hoc est prope, quod non temere rejecerim.

Ex adverso.] Codex Salmas. *exadversum*. ut in ante, & multa similia.

T O R R E N T.

In publicis moribus.] Dictio *moribus* non est in cod. Ferrar. quam tamen rejectam nolim. Inf. cap. XLII.

34. *Impensas corripuit.*] Nove dictum, pro contraxit atque imminuit, ut *corripere viam*, *corripere spatium* Virgil. & alii, & *correptas syllabas* vocant grammatici, quod, breves cum sint, citius pronuncientur.

Mercedib. scenicor. rescissis.] Duo optimi codd. *rescissis*, ut Calig. cap. XLIV. *commoda emerita militia ad summam sexcentorum millium recidit.* & cap. LV. *mirmillonum armaturas recidit*, non *rescidit*, ut in vulgatis. Horat. lib. II. Sat. II.

Integrus opibus novi non latius usum

Quam nunc accisis.

Sed & Capitolin. M. Antonino sic scribit: *Temperavit etiam scenicas donationes, jubens ut quinos aureos scenici acciperent, ita tamen, ut nullus editor decem aureos egrederetur. Scenicas donationes vocat, quas Sueton. mercedes, Ulpian. premia l. II. De his qui notantur infamia. Quod vero editores a scenicis distinguit, id ita intelligendum est, ut scenici sint, qui rei ludicra causa in scenam ipsi acturi prodeunt; editores vero (ni fallor) qui suscepta edendae fabulae provincia, puta ab ædilibus, histronum porro opera mercede utebantur. Quales forte in Terentii fabulis L. Ambivius Turpio, L. Atilius Prænestinus, Minucius Protimus. Non ignoro tamen Donatum aliter sensisse. Scenici ergo merces aurei quinque, editoris decem. Qua de re viri docti cogitent.*

Tresque mullos xxx m. nummum.] Miror id Plinium tacuisse, cum Cajo Principe ab Asinio Celere emptum unum VIIII. millibus scripserit lib. IX. cap. XVII. & ut Juvenal. de Crispino, *multum sex millibus emit.* Vide, si lubet, Beroaldum hic, & quæ notata mihi ad Horat. lib. II. Sat. II.

Senat. arbitr. quotannis temp.] Sic Tiberio Principe inopia chartæ factum est, ut e senatu darentur arbitri dispensandi. Plin. lib. XIII. cap. XIII. Ve-

rum id extra ordinem tunc factum. Sed enim reip. tempore annonam macelli censores temperabant, dicti ab eo, ut ait Festus, *quod rem suam quisque solitus sit tanti aestimare, quantum illi censuerant.* Exemplum de P. Crasso & L. Casare censoribus apud Plinium lib. XIV. cap. XIV. Quanquam & ædiles ejus rei curam gerebant, & interdum etiam præfecti annonæ extra ordinem creabantur. Sub Caesarib. vero ad præfectum Urbis spectabat cognitio, ut res justo pretio venderentur. L. I. De off. Præf. Urb.

Ne opera quidem pistoria.] Opera intelligo a pistoribus, quos dulciarios vocabant, confecta. Martial. Apophor CCXXII.

Mille tibi dulces operum manus ista figuras

Exstruit, huic uni parca laborat apis.

Lamprid. Elagabalo: *Dulciarios, & lactarios tales habuit, ut quacunque coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulci, modo de lacte exhiberent.* Adde Julium Firmicum lib. VIII. cap. II.

C A S A U B O N.

34. *Corinthiorum vasorum pretia.*] Vide Tacitum II. Annal. in actis anni DCCLXXV.

Annonamque macelli senatus arbitratu quotannis temperandam: dato ædilibus negotio, pop.] Prorsus contraria his scribit Tacitus III. A. 55. *Auditis Caesaris literis, remissa ædilibus talis cura: luxusque mense, a fine Actiaci belli ad ea arma, quis Ser. Galba rem R. adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti, paulatim exolvere.*

Pridiana saepe ac semesa obsonia apposuit.] Sextus Aurelius de Alexandro Severo: *Hujus mater eo filium coegerat, ut illata quamvis permodica, si mense prandioque superessent, quamvis semesa, alteri convivio reponerentur.* Sic scribendus ille locus ex Historia miscella.

V A R I O R.

34. *Ganeasque.*] Loca illa, in quibus homines vino & epulis & veneri desidiaque operam dabant, veteribus *lustra* & *ganea*, recentioribus Latinis *taberne* dicebantur. Sed male *ganeum* antiquiores grammatici ἀπὸ τῆς γᾶς deducunt. nam *ganeum* pura puta vox Græca est. dicunt enim illi γάνειον. γάνος & γάνειον idem, ut δάνος & δάνειον. γάνεια autem vocabant loca voluptaria, in quibus læta vitæ homi-

nes

blicam exemplo quoque juvaret, solennibus ipse cœnis prædiana sæpe ac semesa obsonia apposuit, dimidiatumque aprum: affirmans, *omnia eadem habere quæ totum*. Quotidiana oscula prohibuit edicto: item strenarum commercium, ne ultra Kalend. Januarias excerceretur. Consueverat & quadruplam strenam & de manu reddere: sed offensus interpellari se toto mense ab iis, qui potestatem sui die festo non habuissent, ultra

nes ventri & libidini vacabant. γένος enim lætitiā & gaudium etiam vocabant, & γάνυμαι gaudeo. Hefychius: Γάνεια, κήπας γένος, παράδεισος, χάρμα, ἡδονή. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Semesa obsonia appos. dimidiatumque aprum.] E lib. uno abest dictio *obsonia*, alter etiam *dimidiatum* habet, sine *quæ*. Lego igitur: *Solennibus ipse cœnis prædiana sæpe ac semesa apposuit, dimidiatum aprum: affirmans omnia eadem habere, quæ totum*. Non immerito igitur Juvenal. exclamat,

--- quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros?

Et veteres laudat Horat. qui vel rancidum aprum advenienti de improvviso hospiti servare mallent, quam integrum una cœna devorare, ac nihil inde seponere. hæc enim loci illius sententia est, *Rancidum aprum antiqui laudabant*, &c. lib. 11. Sat. 11. Solennes vero cœnas vocat Sueton. cum privatas, tum publicas, quæ recepto civitatis more communi lætitiâ celebrabantur. Horat. dicta jam Sat. 11.

--- licebit

Ille repotia, natales, aliosve dierum

Festis albatu celebrat.

Adde Saturnalia, Hilaria, Apollinaria.

Quotidiana oscula.] Beroaldo assentior, ut ea tantum oscula prohibuerit Tiberius quæ passim ab obviis summa, ut Martial. lib. XI. Epigr. XXIX. conqueritur, molestia dabantur. Atqui cognatorum oscula semper honestissima fuere, uti & amicorum. Plutarch. Probl. VI. Cic. ad Atticum lib. XII. epist. 1. Capitolin. M. Antonino, Junium Rusticum præcipue reveritus est, cui etiam ante præfectos prætorio osculum dedit. Adde Suetonium Cæs. cap. XIII. Claud. cap. XXVI. Ner. cap. XXXVII. Oth. cap. VI. Domit. cap. XII. Tiberium sane in dandis osculis parciolem fuisse, jam ante didicimus, cum Rhodum iturus paucos admodum osculatus sit in digressu. At Cajus plane præposterus, qui cum palam quotidie histrionibus oscula daret, ac nonnullis e populo, plerisque senatorum manum tantum, aut pedem porrexerit. Dion. Contra de Trajano Plin. Panegy. *Gratum erat cunctis, quod senatum osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras*. & paulo post: *Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis, neque osculum manu reddis*.

C A S A U B O N.

Affirmans, omnia eadem habere quæ totum.] Ex

intima philosophia promptum est hoc dictum: & profecto videtur Tiberius ingeniose ad ciborum sapores referre scholæ Hippocraticæ dogma, de quo medicos differentes audiverat. Hippocratis placitum est, omnium in animali partium eam esse consensionem inter ipsas, ut nulla pars sit aliarum principium, sed in singulis omnia inesse quæ in una aliqua. Initio libri de Locis in Homine, scribit divinus senex: Ἐμοὶ δοκέει ἀρχὴ μὲν ἔν ὁδῶν εἶναι τῶ σώματος, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ πάντα τελευτὴ κύκλῳ γὰρ γραφέντος ἀρχὴ ἔχ' ἐνέδῃ. Hanc autem partium mutuam affectionem ipse appellat ὁμοειδίαν, quasi gentilem quandam cognationem dicas. Ait igitur libro eodem: Τῶ σώματος τὸ μικρότατον πάντα ἔχει ὅσα περ καὶ τὸ μέγιστον. & mox: Ἐν τῷ μικρότατῳ πάντα ἐνὶ τὰ μέγιστα. quæ fere sunt Tiberii verba, etsi mens alia.

Quotidiana oscula prohibuit edicto.] Arbitror Tiberium minime comem Imperatorem, ut eum Plinius vocat, cum oscula quotidiana gravaretur, ne superbiæ hoc ipsi tribueretur, si solus consuetudinem aspernaretur, edictum hoc promulgasse. Puto etiam Valer. Max. qui assentatione ejus Principis parum Vellejo concedit, in Tiberii gratiam hæc scripsisse lib. 11. *Ne Numidiæ quidem reges vituperandi, qui more gentis suæ nulli mortalium osculum ferebant. Quicquid enim in excelsa fastigio positum est, humiliter trita consuetudine, quo sit venerabilius, vacuum esse convenit*.

Item strenarum commercium.] Strenas & dandi accipiendique strenarum nomine vices. Sic lib. IV. *commercium mutui stupri*. & apud Valer. Max. lib. V. *dandi & accipiendi beneficii commercium*. apud Solinum, *spiritalia commercia*, pro spirationis & respirationis vicissitudine. Paulo aliter dictum a summo Vate, *belli commercia Turnus sustulit ista prior*. De hoc autem edicto Tiberii Dionis verba sunt in anno DCCCLXX. Ὁ Τιβέριος, ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν νύμφην τινὲς ἀργύριον αὐτῷ προσήνεγκαν, οὐτε ἐδέξατο, καὶ τι καὶ γράμμα περὶ αὐτῆς τῆς ἐξέδετο, ῥήματι τινὶ μὴ Λατίνῳ χρησάμενος. Strenas vocat Dio ἀργύριον & hic & alibi, nimis laxa appellatione: sed vocem Latinæ parem Græci non habent. At Græci magistri finxerunt vocem appositisimam Romanæ consuetudini exprimendæ. Glossarium: *Strenua*, εὐχαρισμός, θαλλός. Scribe *Strena*, & confer interpretationem cum verbis Festi: *Strenam vocamus, quæ datur die religioso omnis boni gratia*. Vide, quæ observamus in Animadversionibus in Athenæum libro 111. cap.

ultra non reddidit. Matronas prostratae pudicitiae, quibus accusator publicus deesset, 35 ut propinqui more majorum de communi sententia coercerent, auctor fuit. Equiti Rom. jurisjurandi gratiam fecit, ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se numquam repudiaturum ante juraverat. Foeminae famosae, ut ad evitan-

das

xviii. In Lisl. cod. *strenua pro strenua* scriptum hic reperi, ut in Gloss.

T O R R E N T.

Ultra non reddidit.] Tres libri *ultra non tulit*. Scilicet interpellari se ultra Kal. Jan. aut ne Kalendis quidem, ut de manu redderet, acciperetve, quod Dion. videtur innuere. Mirum vero quadruplam strenam dare solitum Tiberium, cum Augustus tantundem, aut duplum tantum, si recte memini. De manu autem, id est, non per dispensatorem.

35. *Majorum more.*] Liber opt. *more majorum*. quo nempe, teste inter alios Dionysio, servatum fuit, ut maritus una cum cognatis de uxore adultera cognosceret. At vero legibus, quibus nunc utimur, marito quidem & patri certo tempore accusandi adulteram potestas praeter ceteris tribuitur: quin & marito, qui uxorem sciens delinquere patitur, quive deprehensam in adulterio retinet, neque matrimonii contaminatione movetur, gravis etiam poena infligitur: verum ut eam ipse coercet, non permittitur, cum ne deprehensam quidem cum adultero aliter quam certis cautionibus occidere liceat.

Jurisjurandi gratiam fecit.] Vide Aug. cap. xvi. Quamquam hoc loco *jurisjurandi gratiam facere* sic interpretor, ut declaraverit Tiberius eum jurejurando non teneri, nec non a perjurio absolverit. nam juramentum de uxore adultera non repudianda, quod turpe ac contra leges sit, pro nullo habetur. Jurisconsulti tamen *gratiam jurisjurandi facere* dicunt, sive delatum jam, acceptumque remittitur, ne praestetur, sive a jam praestito quis liberatur. L. vi. De jurejur. & l. xxxviii. Ad municipalem.

Femina famosa.] Mulieres infames, tanquam indignae censura legum, lege Julia de adulteriis non tenebantur; eademque ratione & viri, qui infames erant, impune in scena atque arena versabantur. Tiberius vero eos, easve, qui, quaeve (ut leges, ac senatusconsulta eluderent) sponte notam infamiae subiissent, exilio affecit. Postea vero obtinuit, ut nihilominus iis etiam legibus, quas quaesita infamia eludere conati fuerant, tenerentur. Qua de re Papinian. lib. x. de Adult. *Mulier* (inquit) *qua evitanda poena adulterii gratia lenocinium fecit, aut operas suas scena locavit, adulterii accusari, damna-rique senatusconsulto potest.* Senatusconsultum autem de opera scenae non locanda sub Augusto factum fuisse & Dion alicubi nos docuit, & ex Suetonio colligimus cap. xlii. his verbis: *Ad scenicas, & gladiatorias operas equitibus Romanis usus est, verum*

priusquam S. C. prohiberetur. Adde Suetonii locum Domit. cap. viii. De famosis vero feminis ita Tacit. lib. ii. *Eodem anno gravibus senatus decretis libido seminarum coercita, cautumque ne quaelum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut maritus eques Rom. fuisset. nam Vestilia, pratoria familia genita, licentiam stupri apud adiles vulgaverat, more inter veteres recepto, qui satis poenarum adversus impudicas in ipsa professione flagitii credebant.*

C A S A U B O N.

Ultra non reddidit.] Quidam codd. *tulit*. Notat eo libro Dio sub principium: *Τὰς ἐνεκα ἕξω παταῖς νερμνίαις διῆγε, ἵνα ἀργύριον παρ' αὐτῶν μὴ λαμβάνη. Ἐδὲ γὰρ ἔδδ' τὸν Ἀυγαστον ἐπὶ τῷ ἐπὶ τῷ ἐπὶ τῷ πολλὴν μὲν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὲ καὶ ἀνάλαστον ἐκ τῆς ἀντιδόσεως γίγνεσθαι.*

35. *Matronas prostrata pudicitia, quibus acc.*] Nullum jus novum hoc edicto instituitur, sed mos majorum desuetudine abolitus in usum revocatur. nam olim liberum fuisse maritis & cognatis privato concilio in nocentes foeminas animadvertere, nemo nescit. huic autem edicto Tiberii videtur praebuisse occasionem Titidius Labeo, quem narrat Tacitus Annal. lib. ii. 85. fuisse accusatum, quod in uxore Vestilia delicti manifesta ultionem legis omisisset. Factum id Romae Coss. Silano & Nolano.

Equiti Rom. jurisjurandi gratiam fecit.] Memini Jacobum Cujacium ad Novellam li. De mulieribus scenicis, tractare hunc locum. Quare inde petatur censeo illius explicatio.

V A R I O R.

35. *Equiti Rom. jurisjurandi gratiam fecit.*] Nam Principum erat olim gratiam facere jurisjurandi, l. ult. in princ. D. ad municip. ac consequenter dare restitutionem in integrum. Caeterum generaliter proditum est, ex turpibus obligationibus actionem non nasci: quia jusjurandum contra bonos mores nullius est momenti. Dion. Halic. lib. ii. *Θεοὶ γὰρ ἐπὶ καλαῖς καὶ δικαίαις παραλαμβάνουσιν φιλοστον ὁμολογίαις, ἔκ' ἐπ' αἰσχραῖς καὶ ἀδίκοις.* C U J A C I U S.

Jurisjurandi.] Cod. Salmasii *jusjurandi*. & in eodem statim abest, τὸ ut. sic enim in illo legitur: *Equiti Romano jusjurandi gratiam fecit, uxorem in stupro generi compertam dimitteret.*

Femina famosa.] Illud *famosa* videtur abundare. Sane non habetur in V. C. in quo paullo post pro *refugium* legitur *perfugium*. Et deinde, *Quod uxorem pridie sortitionis.* F. URSINUS.

T O R.

das legum pœnas jure ac dignitate matronali exsolverentur, lenocinium profiteri cœperant: & ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque, quo minus in opera scenæ arenæque edenda senatusconsulto tenerentur, famosi judicii notam sponte subibant. eos easque omnes, ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit. Senatori latum clavum ademit, cum cognovisset sub Kal. Julii demigrasse in hortos, quo vilius post diem ædes in urbe conduceret. Alium & quæstura removit, quod uxorem
 36 pridie sortitione ductam, postridie repudiasset. Externas cæremonias, Ægyptios Judæicosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiolas vestes cum instrumento omni comburere. Judæorum juventutem, per speciem sacramenti, in provincias gravioris cœli distribuit: reliquos gentis ejusdem, vel similia sectantes, urbe submovit, sub pœna perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent. Expulit & mathematicos:
 37 sed deprecantibus, ac se artem desituros promittentibus, veniam dedit. In primis tuenda

T O R R E N T.

Cum cognovisset.] Libri mss. duo *quem cognovisset*, unus etiam *Kal. Januarii*, pro *Julii*. Verum ut illud *quem cognovisset* probō, sic *Julii* retineo. eo enim fere die ædes a commigrantibus mutabantur. Cic. quadam ad Q. fratrem epistola, quam Beroaldus citat, & Martialis pulcherrimo illo Epigrammate, *O Juliarum dedecus Kalendarum!* xxxii libri xii.

Uxorem pridie sortitione ductam.] Turneb. *Adversar.* xiv. cap. xxi. *pridie sortitionem*, ut *pridie Calendas*, legit, sortitionem provinciæ intelligens, ex qua quæstor ille ingens lucrum sperans, uxorem, quam forte minus locupletem pridie duxerat, postridie repudiaverit. Alii similiter *pridie sortitionis*, aut *sortitionem* legunt, sed ad legem Papiam referunt; quæ cum cælibes a magistratu arceret, homo hic quam ante sortitionem provinciarum duxerat, obtenta jam provincia ablegavit. Et non negaverim quidem lege Papia plus commodi etiam ex provinciis accedere illis, qui uxorem & liberos habeant; magis tamen mihi Beroaldi sententia placet, ut ideo hic (quicumque fuerit) a quæstura motus sit, quod pari levitate & sorte veluti per ludum uxorem duxerit, & ductam rejecerit. sic enim & apud Plautum Chalinus & Olympio conjectis in sitellam sortibus pro Casina fortiuntur. Nec dissimile exemplum refertur apud Sueton. *Cæs.* cap. xliii.

36. *Religiosas vestes.*] Vide Domit. cap. i. *Isiaco celatus habitu*.

Provincias gravioris cœli.] Josephus lib. xviii. *Antiq.* quo modo, & qua de causa Judæicos, Ægyptiosque ritus compescuerit Tiberius, prolixè narrans, inter alia Judæorum quatuor millia missa in Sardiniam tradit. Atqui ejus insulæ æstivis maxime mensibus intemperies, vel Livio & Strabone testibus, in proverbium abiit. Notum illud Martialis.

*Nulla fata loco possis excludere, cum mors
 Venerit, in medio Tibure Sardinia est.*

Tibur saluberrimum Sardinia opponit pestilenti.

Artem desituros.] Sic Gellius loquitur lib. xv. cap. xv. & cap. ult. ipse Cic. *Epist.* ad Marium lib. vii. *libenter hercle artem desinerem*. De mathematicis autem eleganter Tacit. lib. ii.

C A S A U B O N.

Lenocinium profiteri cœperant.] Apud ædiles, cujus moris causam erudite explicat Lipsius ad Tacitum ii. *Annal.* vide etiam Tertullianum de Pallio.

Pridie sortitionem ductam.] Ita Memmianus recte, non *sortitione*.

36. *Judæicosque ritus compescuit.*] Calumniis Sejani impulsus. fusc Philo Judæus *Orat.* ad Cajum. Vide Cornelium Tacitum in anno eorundem Consulium, & Josephum.

Coactis qui superstitione ea tenebantur.] Intellego de civibus tantum Romanis: neque enim Judæis suam religionem ivit ereptum Tiberius.

37. *Inprimis tuenda pacis a grassaturis ac latrocinii seditionumque licentia curam habuit.*] Huc refero, quod de Tiberio Philo scribit: *Ὁ μὲν ἐν σπέρμα πολέμου, μήτε κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε κατὰ τὴν βάρβαρον ὑποτυφόμενον ἑάσας, τὴν δὲ εἰρήνην καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ παρασχόμενος ἄχρι τῆς τε βίᾱ τελευτῆς ἀφρόνως καὶ πλευνσίῳ χειρὶ καὶ γνώμῃ.*

V A R I O R.

Profiteri cœperant.] Apud ædiles. Nam, ut hic de lenocinii, sic apud Tacitum de stupri professione legimus, *Ann.* ii. *Vestilia licentiam stupri apud ædiles vulgaverat, more inter veteres recepto, qui satis pœnarum adversum impudicas in ipsa professione flagitii credebant.* Apparet autem, in supra matronarum ordinis primi aut secundi graviter semper animadversum, ad servandum publicum decus: non tam graviter in libertinarum aut e plebe, quibus hæc militia Venerea moribus tantum non permissa: quod vel ex Horatio, Ovidio, aliisque liquere potest. Sed & illud patet, cuivis forminæ licitum fuisse

de pacis a grassaturis ac latrociniis seditionumque licentia curam habuit. Stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Romæ castra constituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hospitia dispersæ, continerentur. Populares tumultus exortos gravissime coercuit: & ne orirentur, sedulo cavit. Cæde in theatro per discordiam admissa, capita factionum & histriones, propter quos dissidebatur, relegavit: nec ut revocaret, unquam ullis populi precibus potuit evinci. Cum Polentina plebs funus cujusdam primipilaris non prius ex foro misisset, quam extorta pecunia per vim heredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab urbe, & aliam a Cottii regno, dissimulata itineris causa, detectis repente armis, concinentibusque signis, per diversas portas in oppidum immisit: ac partem majorem plebei ac decurionum in perpetua vincula conjecit. Abolevit & jus, moremque asylorum, quæ usquam erant. Cyzicenis in cives Romanos violentius quædam ausis, publice libertatem ademit, quam Mithridatico bello meruerant. Hostiles motus, nulla postea expeditione suscepta, per legatos compescuit, nec per eos quidem, nisi cunctanter & necessario. Reges infestos suspectosque comminationibus magis & querelis quam vi repressit. Quosdam per blanditias atque promissa extractos ad se non remisit: ut Marabodum Germanum, Thrasypolim Thracem, Archelaum

se vulgare corpus, modo apud ædiles id profiteretur. Quæ tamen professio irrita facta postea ex nova lege, eleganterque ad hanc rem Papinianus l. x. de Adult. *Mulier qua evitanda poena adulterii gratia lenocinium fecit, aut operas suas scena locavit, adulterii accusari damnarique senatusconsulto potest.* LIPSIUS.

Alium & questura removit.] ms. Salmaf. *Alium a questura removit.*

T O R R E N T.

37. *Agrassaturis.*] Vide Aug. cap. xxxii. & Oth. cap. vi.

Vagæ ante id tempus.] Augustus enim, qui primus partim in sui, partim in Urbis custodiam cohortes allegerat, sine castris per domos dispersas habuit. Sup. cap. xlix. & Tacit. lib. iv. ubi de Sejano. Plin. lib. iv. cap. v. castra prætoriana prope muros Urbis locata fuisse indicat. Quod verum esse, & quidem non procul a via Nomentana, colligimus ex Suetonio Ner. cap. xlviii. Adde Capitolini Balbinum, si lubet.

Histriones, propter quos dissidebatur.] Ut olim propter Pyladem & Bathyllum, Aug. cap. xlv.

Cum Polentina plebs.] Meliores codices *Pollentina*. Plures autem *Pollentiæ* (a pollendo, ut a valendo Valentia, sic dictæ) fuerunt, sed eam intelligere Suetonium quæ juxta Alpes erat, indicio est id quod de Cotio Rege sequitur, a quo Alpes Cotiæ appellantur. Hujus vero *Pollentiæ* lanarum nobilitatem commendat Plin. lib. viii. cap. xlviii.

Moremque asylorum.] Plenius de asyis Tacit. lib. iiii. modum asyis præscripsisse Tiberium, non ea abolevisse commemorans.

Cyzicenis.] His libertatem & Augustus ademert, sed postea restitutam iterum ademit Tiberius. Aug. cap. xlvii. Vide Dionem.

Marabodum Germ. Thrasypolim Thracem.] Libri nostri *Marabodum*, aut *Marobodum*, & *Thrasypolum*, vel *Rascipolim*. Melius, ni fallor, Dion & Tacitus *Rescuporim*, & *Rasciporim* vocant. Cujus nominis, uti & Marabodi, certa nostro idioma te etymologia est. Fuere & ante hunc alii eodem nomine in Thracia reges, quos Cæsar lib. iiii. de Bello Civili, & Lucan. lib. v. & Appian. & Dion commemorant. Vide, si lubet, Turnebum Adversar. xiv. cap. xvii.

C A S A U B O N.

Aliam a Cottii regno.] Regnum Cottii est, quam Strabo Κοττίης γῆν vocat in gentium Inalpinarum descriptione. Male præeunt, qui *Cottis* scribi volunt. Cotys longe alius a Cotto, vel Cottio.

Abolevit & jus moremque asylorum, quæ usquam erant.] Si vere hæc Suetonius, sequitur, ut post hæc tempora nulla usquam templa fuerint in toto imperio Romanorum asyli jure prædita. Sane apud Pausaniam in descriptione Græciæ observamus, quoties fere de hoc jure templi alicujus auctor loquitur, dici id olim fuisse, hoc est, jam non esse. an propter hanc Tiberii legem? Sed Tacitus, qui fuscè rem narrat lib. iiii. modum huic rei dicit adhibitum, non autem jus omne penitus sublatum: quod nec fit verisimile.

Thrasypolim Thracem.] Scio Græcos *Ῥασκύνποριν* nominare, ut Dionem: sed constanter per *Th.* mss. nostri. Liss. quidem diserte *Thrasypolim*. Viterb. vero *Thrasibolum*.

- 38 chelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in formam provinciæ redegit. Biennio continuo post adeptum imperium pedem porta non extulit : sequenti tempore, præterquam in propinqua oppida, & cum longissime, Antio tenus nusquam abfuit : idque perraro & paucos dies, quamvis provincias quoque & exercitus revisurum se sæpe pronuntiasset : & prope quotannis profectionem præpararet, vehiculis comprehensis, comineatibus per municipia & colonias dispositis. Ad extremum vota pro itu & reditu suo suscipi passus, ut vulgo jam per jocum *Callipides* vocaretur : quem cursitare ac ne cubiti quidem mensuram
- 39 progredi proverbio Græco notatum est. Sed orbatus utroque filio, quorum Germanicus in Syria, Drusus Romæ obierat, secessum Campaniæ petiit : constanti & opinione & sermone pæne omnium, quasi neque rediturus umquam, & cito mortem etiam obiturus : quod paullo minus utrumque evenit. Nam neque Romam amplius rediit : sed & paucos post dies juxta Terracinam in prætorio, cui speluncæ nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia saxa fortuito superne delapsa sunt : multisque convivarum & ministrorum elisis, præter spem evasit. Peragrata Campania, cum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Augusti, quam causam profectionis prætenderat, dedicasset, Capreas se contulit :

T O R R E N T.

38. *Nusquam abfuit.*] Tres libri *nunquam*, & *afuit*, ut fere semper.

Pro itu & reditu.] Frequens in nummis, & marmoribus locutio.

Callipides.] Plutarch. Apophthegm. Cic. lib. xvi. ad Atticum epist. xii. Biennium præterit, cum ille καλλιπίδης assiduo cursu cubitum nullum processerit.

39. *Sed & paucos post dies.*] Liber unus & paucos post dies, sine sed.

In prætorio.] Tacit. lib. iv. villam vocat. Sed Jurisconsulti nostri pro parte villæ ad usum patris-familias lautius ædificata prætorium accipiunt, qua significatione usus est hic Sueton. Adde locum August. cap. lxxii. Calig. cap. xxxvii. Tit. cap. viii. Juvenal. Sat. i.

Criminibus debent hortos, prætoria.

Statius lib. i. Silv. alternas servant prætoria ripas, & Statium imitatus Aufonius, alternas comunt prætoria ripas. Tertullian. quoque lib. de Idololat. voluptati servientia prætoria. Adde Palladium lib. i. cap. viii.

Incœnante eo.] More suo sic loquitur Sueton. ut cap. lxxii. instans in triclinio. Atqui incœnatus Plauto & Catoni dicitur is, qui cœnatus non sit.

Fortuito.] Liber opt. fortuitu. Superne autem collapsa dicit, ut Horat. lib. ii. Od. ult. album mutor in alitem Superne : & lib. ii. Sat. vii. pecatve superne, pro de sublimi loco. Sed & Epod. ii. supernum vocat Tusculum, quod in edito situm sit.

40. *Capreas se contulit.*] Nulla alia re quam Tiberio nobiles, quanquam & Augustus ea insula delectatus sit, cap. xcvi.

C A S A U B O N.

Cujus etiam regnum in provincia formam rede-

git.] Strabo lib. xii. Τελευτήσαντος τὸν βίον Ἀρχελάου τῷ βασιλεύσαντος ἔγνω Καίσαρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων τὴν μεγάλην Καππαδοκίαν. & Tacitus non uno loco, alique historici.

33. *Et prope quotannis profectionem præpararet.*] Tacitus non minus eleganter quam verè Annal. lib. i. Ceterum ut jam jamque iturus legit comites, conquisivit impedimenta, adornavit naves. Mox hiemem aut negotia varie causatus, primo prudentes, dein vulgum, diutissime provincias fefellit. Vide eundem in actis anni dccclxiii. lib. iiii. & lib. iv. initio. sic ait idem magnus scriptor : Exin vetus & sæpe simulatum proficiscendi in provincias consilium refertur.

39. *Constanti & opinione & sermone pæne omnium, quasi neque rediturus umquam.*] Tacitus iv. 58. Ferebant periti cœlestium, iis motibus siderum excessisse Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur. Unde exitii causa multis fuit properum finem vita conjectantibus vulgantibusque.

Incœnante eo, complura & ingentia saxa fortuito superne delapsa sunt.] Placet nimis ista lectio, quam adversus eruditissimorum hominum sententiam firmat super consensum mss. omnium, etiam Turonensis, auctoritas Latine loquentium : nam ut noster incœnare pro ἐνδειπνεῖν sive intus cœnare posuit, sic Columella impasce pro ἐνέμεν, aut ἐνέμεσθαι, lib. ii. cap. xviii. Ac neque suam velimus impasce, quoniam rostro suffodiat & cespites excitet. lib. vi. cap. v. Itaque cum ablegabuntur, in ea loca perducendi sunt, quibus nullum impascitur pecus. Sic apud Statium lib. viii. Thebaid. infer-
vare :

*An tibi felices lucos miseratus Averni
Rector, & Elysias dedit inservare volucres?*

tulit : præcipue delectatus insula, quod uno parvoque littore adiretur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Statimque revocante assidua obtestatione populo, propter cladem, qua apud Fidenas, supra xx. hominum milia, gladiatorio munere, amphitheatri ruina perierant, transiit in continentem, potestatemque omnibus adeundi sui fecit : tanto magis quod ab urbe egrediens, ne quis se interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes submoverat. Regressus in insulam, Reip. 41 quidem curam usque adeo abjecit, ut postea non decurias equitum umquam supplerit : non tribunos militum præfectosque, non provinciarum præfides ullos mutaverit : Hispaniam & Syriam per aliquot annos sine consularibus legatis habuerit : Armeniam a Parthis occupari, Mœsiam a Dacis Sarmatisque : Gallias a Germanis vastari neglexerit : magno dedecore imperii, nec minori discrimine. Cæterum secreti licentiam nactus, & quasi 42 civitatis oculis remotus, cuncta simul vitia, male diu dissimulata, tandem profudit : de quibus sigillatim ab exordio referam. In castris tiro etiam tum, propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio, *Biberius* : pro Claudio, *Caldius* : pro Nerone, *Mero* vocabatur. Postea Princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco

T O R R E N T.

XX hom. M.] Sic & Orosius. Tacit. lib. iv. *I millia occisa, vel obtrita.*

Ab urbe egrediens.] Duo libb. *Urbe egrediens, sine ab.*

41. *Præfectosque.*] Præfecti multi sunt, verum hic (opinor) eos intelligit, qui exercitiis rebusque bellicis præerant. siquidem ingenti fœcordia, ut Eutropius scribit, nusquam ipse pugnavit, sed bella per legatos gessit, quales fuere Junius Blæsus, C. Silius, A. Cæcina, & alii.

Sine consularib. legatis.] Syria, & Hispania omnis, excepta Bætica, inter Cæsaris provincias numerantur. Quibus qui præerant, legati Cæsarium vocabantur. l. penult. de Off. Præf. l. iv. de Off. Assess. l. x. de Accusat. Quos consulares ideo appellat Sueton. quod consulari imperio præerant, & e consularibus plerumque sumebantur. Sed hæc nomina confuse admodum & promiscue ab auctoribus usurpantur, præfecti, proconsules, proprætores, præfides, legati.

42. *Propter nimiam vini aviditatem.*] Proniorum ad merum fuisse Tiberium, & in eo vitio Drusum, ejus filium, patrem regenerasse scribit Plin. lib. xiv. cap. ult. ubi & L. Pisonis, quem commemorat hic Sueton. fit mentio, & ut Sueton. eum *præfectum Urbis* vocat, sic Plinius *curatorem Urbis*, Seneca vero Epist. lxxxiv. *custodem*. Quibus sane tam speciosis appellationibus officii ejus dignitas & amplitudo significatur. Sed & Juvenal. Sat. iv. de Pegaso Jcto, cum ait, *attonita positus modo villicus Urbi*, præfectum Urbis quidem eum fuisse ostendit, non sine amaritudine tamen Urbem tyrannide oppressam villæ quodammodo comparans.

Biberius Caldus Mero.] Idem Sex. Aurelius. Et perelegans sane ad risum nominum mutatio est, de qua Quintilian. lib. vi. cap. iv.

In ipsa morum correptione.] Libri mss. *correctione*. recte. loquitur enim de eo tempore, quo, ut ante cap. xxxiii. dictum est, si qua in moribus labarent, corrigenda ipse susceperat. Sic Domit. cap. viii. *suscepta morum correctione*. Alibi *legum morumque regimen*, & *morum præfecturam* appellat. Cic. quoque frequenter hæc conjungit, *corrector* & *emendator noster*, *corrector* & *emendator civitatis*, *correctio* & *emendatio philosophia veteris*. Notum autem ex Asconio Pediano regendis moribus civitatis quinto quoque anno censores creari solitos, apud quos cives Romani accusari de moribus possent. Postquam vero creari censores desuissent, ei curæ Imperatores ipsi initio præfuerunt, aut alios qui præessent, creaverunt, apud quos de moribus judicium ageretur, & maxime inter conjuges. Qua de re Gell. lib. iv. cap. xx. Ulpian. tit. vi. & Paulus de Pactis dotalibus l. v. Adde, si lubet, Constantini Cæsaris legem Cod. Theodosiano de Nuptiis. Frequens etiam in declamationibus conjugum de moribus actio.

Cum Pomponio Flacco.] Liber opt. *Pompejo Flacco*. Sed an Flaccus Pompejorum cognomen sit, nescio. Pomponius quidam Flaccus Mœsiæ præfectus fuit a Tiberio, ex Tacito lib. ii. ac postea fortassis etiam Syriæ, quæ (ut paullo ante legimus) annis aliquot sine legatis mansit.

C A S A U B O N.

40. *Apud Fidenas supra xx. hominum millia.*] Non Fidenatium, ne erres : sed peregrinorum, qui ludorum causa eo convenerant. Nam Fidenæ ea tempestate pæne vacuæ incolis fuerunt. Horatius :

Scis, Lebedus quam sit Gabiis desertior, atque Fidenis vicus.

Juvenalis :

co & L. Pisone noctem continuumque biduum epulando potandoque consumsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam Urbis confestim detulit, codicillis quoque *jucundissimos & omnium horarum amicos* professus. Sestio Gallo libidinoso ac prodigo seni, olim ab Augusto ignominia notato, & a se ante paucos dies apud Senatum increpito, cenam ea lege condixit, ne quid ex consuetudine immutaret aut demeret: utque nudis puellis ministrantibus cenaretur. Ignotissimum quaesturae candidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in convivio, propinante se, vini amphoram. Asellio Sabino H.S. ducenta donavit pro dialogo, in quo boleti, & ficedulae, & ostreae, & turdi certamen induxerat. Novum denique officium instituit a voluptatibus, praeposito equite Rom. T. Caesonio Prisco. Secessu vero Capreensensi etiam sellariam excogitavit, sedem arcanarum libidinum: in quam undique conquisiti puellarum & exoletorum greges, monstrosique concubitus repertores, quos *spintrias* appellabat, triplici serie connexi,

*Hujus qui trahitur pretextam sumere mavīs,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas?*

Ne quis se interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes submoverat.] Nempe egressum semel Urbe. Tacitus: Caesar, dedicatis per Campaniam templis, quanquam edicto monuisset, ne quis quietem ejus irrumperet, concursusque oppidanorum disposito milite prohiberentur.

41. *Non tribunos militum praefectosque, non provinciarum praesides ullos mutaverit.*] Tacitus i. 83. Id quoque morum Tiberii fuit, continuare imperia, ac plerosque ad finem vitae in iisdem exercitiis aut jurisdictionibus habere. Causa varia tractantur, alii tadio nova cura semel placita pro aeternis servavisse: quidam invidia, ne plures fruerentur. sunt, qui existiment &c. Vide cap. lxxviii.

42. *Quasi civitatis oculis remotus.*] Veteres quidam remotis. probo remotus: ut apud Ciceronem, locus arbitris remotus.

Cum Pomponio Flacco.] Is est, de cujus obitu Tacit. Annal. lib. vi. 27. ubi Syriae praepositor appellatur.

T O R R E N T.

Sestio Claudio.] Libri duo Sestio Claudio, alius Sestio Gallio, quartus Sestio Gallio. Lego itaque, Sestio Gallo. Gallus enim Sestiorum cognomen fuit.

Utque nullis puellis.] Melius mss. quatuor, & Frobenii edit. nudis puellis.

Asellio Sabino.] Lib. unus A. Sellio Sab. Asellii cujusdam fit mentio Calig. cap. viii. quanquam & ibi non consentiunt codices.

Eq. Rom. & Censorio Prisco.] Sic quidem unus e nostris, & edit. Gallica; longe plures vero tam mss. quam vulgati, Eq. R. T. Caesonio Prisco. De qua lectione nemo paulo doctior dubitabit. Caesonius tamen per a scribendum. nomen enim familiae est a praenomine Caeso, unde etiam cognomen Caesonius. Caesones vero, uti & Caesares, a caeso matris utero dicti sunt. Plin. lib. vii. cap. ix. Festus, & Valer. Max. lib. x.

43. *Sellariam excogitavit.*] Lego ex duob. vetustissimis exemplaribus, *sellaria*. quam lectionem fatetur Beroaldus quoque. Tacit. lib. v. Tunc primum ignota ante vocabula reperta sunt *sellariorum*, & *spintriarum*. *Sellaria* autem appellata sella ipsae ad libidinem dispositae. sic enim & *sellaria domus aureae Neronis* apud Plinium lib. xxiv. cap. viii. Et *sellariolas* vocat *popinas* Martial. lib. v. Epig. cxii. in quibus Syriacus ille de quo loquitur, centies festerium non lectis accumbendo, ut honestos decet, sed cum nequissimis ac vilissimis hominibus sedendo absumpserat. A sedendo igitur *sella*, & inde *sellaria*, & *sellariolus*, & *sellularius*, qui sedendo opus facit. Livius lib. viii. Sunt, qui ad meretricum cellas referre malint, sed recta scribendi ratio repugnat. a celando enim & in templis & in domibus *cella* appellatur pars aliqua remotior. Unde factum ut servorum, ac meretricum mansiunculae *cella* appellentur. Juvenal. Sat. iiii.

Et dubitas alta Chionem deducere cella.

Et Sat. vi. - - - ultima cellam

Clausit.

Martial. item:

Intrasti quoties inscripta limina cella.

Et hinc quoque *cellarium*. Sed de hoc plus satis. Vide Calig. cap. xli.

Spintrias.] Quos sic appellaverit Tiberius, ex Suetonio manifestum est. De ratione vero vocabuli non male Sabellicus, ut, quod veluti scintillae & fomites libidinis sint, sic appellentur. *σπιντρία* enim Graeci scintillam vocant. Plura Turneb. Adversar. v. cap. i. & Hieron. Magius Miscellan. lib. ii cap. iiii. Utitur eo vocabulo Sueton. Calig. cap. xvi. Vitell. cap. iiii. & Lamprid. Elagabalo.

Triplici serie connexi.] Duo codd. *convexi*, an recte, judicent, qui quid symplegade sua velit Martial. rectius intelligunt.

C A S A U B O N.

Praefecturam Urbis confestim detulit.] Non dissimile exemplum lib. iv. cap. xviii.

nexi, invicem incestarent se coram ipso, ut adspectu deficientes libidines excitaret. Cubicula plurifariam disposita tabellis ac sigillis lascivissimarum picturarum & figurarum adornavit, librisque Elephantidis instruxit: ne cui in opera edenda exemplar impetratae schemæ deesset. In silvis quoque ac nemoribus passim Venereos locos commentus est, prostantesque per antra & cavas rupes, ex utriusque sexus pube, Paniscorum & Nympharum habitu: palamque jam & vulgato nomine insulae abutentes, *Caprineum* dictitabant. Majore adhuc & turpiore infamia flagavit: vix ut referri au- 44
dirive

V A R I O R.

43. *Monstrosique.*] Palatini duo meliores primus ac secundus *monstruosique*, & ita fere expressum passim id verbum in MSS. antiquioribus, reperiturque rursus Calig. cap. 16. GRUT.

T O R R E N T.

Librisque Elephantidis.] Horum quoque & Martialis, & auctor obsceni carminis meminerunt.

Exemplar imparata scena.] Turneb. Adversar. XIV. cap. XVII. *imparata schema*, ut formam concubitus *schema* significet; & sic habet exemplar Tornacense, nec mihi sane displicet. Magis tamen placeat, quod in vetusto cod. repperi, *perpetrata schema*, ut peracto scilicet operi nefario auctoritas ex libellis picturis accederet. Veteres autem (quod lib. VI. testatur Priscian.) *schemam* pro *schemate* dixere genere feminino, ut *glaucomam*, *diademam*, *dogmam*, *syrmam*, & similia. Citat Plautum Amphitruone: *Nunc ne ornatum hunc vos meum admiremini, Quod ego huc processi sic cum servili schema.* & eundem Persa, *theatrum lepida condecorat schema.* Male igitur Alciat. Parergon. lib. II. *schemate* legendum esse contendit loco illo Amphitruonis, & pejus alii *tiara ornatum* pro *theatrum* substituere, totumque verbum corrumpere. Quanquam nec Priscian. eum integrum recenset. Vet. codex habet, *theatrum lepide condecorat tuum schema.* Lego igitur, *lepida condecoras tua schema.*

Caprineum dictitabant.] Vel a caprarum foetore, vel ἀπὸ τῆς καπράω, ut volunt interpretes. Quod quidem non improbo, mallem tamen pro *Caprineum* legere *Capron eum*, vel *Capron eum dictitabant*. nam κάπρος, seu κάπριος, præterquam quod ad insulae nomen alludit, & aprum & id quo viri sumus significat. Unde καπρῶν, quod Latine *subare* dicimus. Quæ conjectura si cui forte displiceat, is nulla pæne mutatione sic legat, *palamque jam eum vulgato nomine inf. abut.* *Caprinicum dictitabant*, ut *Balearicum*, *Creticum*, tanquam & ipse insulam devicisset, in qua a vitiis omnibus turpissime victus est.

C A S A U B O N.

43. *Cubicula plurifariam disposita tabellis ac sigillis lasc.*] Scribe, *dispositis tabellis*. Clemens Alexandrinus Προτρεπτικῶν ad Græcos: Ἄλλ' ἢ ταῦτα

φρονῶσιν οἱ πολλοί· ἀπορρίψαντες δὲ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν φόβον, οἱκοι τῆς τῶν δαιμόνων ἐγγράφονται πασχη-
τiasmῶς· πινακίαις γὰρ τισι καταγραφοῖς μετεωρότερον ἀνακειμένης προσεσχηκότες ἀσελγείας τῆς θαλάμης κοσμήκασιν, τὴν ἀκολασίαν εὐσεβείαν νομίζοντες. καὶ πῖ τῆ σκίμποδος κατακείμενοι, παρ' αὐτάς ἐτι τὰς περιπλοκάς, ἀφορῶσιν εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἐκείνην, τὴν γυμνὴν τὴν ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ δεδεμένην. Propertius verissime:

Quæ manus obscenas depinxit prima tabellas,

Et posuit casta turpia visa domo:

Illa puellarum ingenios corruptit ocellos,

Nequitiaque sua noluit esse rudes.

Meminit & Ovidius in *Metamorphoseis* & Suetonius in vita Horatii. Pie vero & sapienter Concilius in Trullo patres vetuerunt tabulas pingi lascivas & τὴν ὄρασιν καταγοητεύσας, ut scribitur Canone centesimo.

Ne cui in opera edenda exemplar impetrata schema deesset.] Hæc lectio est codd. Viterb. Memmii & Pithœi, nec multo aliter Lislæi: malim tamen *impetrata schema*. Schema hic significat, quod apud Clementem in his verbis: Ἡδὴ δὲ ἀναφανδὸν τῆς ἀκολασίας ὅλης τὰ σχήματα ἀνάγραπτα πανδημεὶ θεάμενοι ἐκ αἰσχύνης εἶδε. Deinde, ἐπ' ἴσης ἐγγραφόμενοι τὰ Φιλαινίδος σχήματα, ὡς τὰ Ἡρακλέους ἀθλήματα. Legi etiam in Græcorum commentariis hæc verba: Ἀσυνάνασσα Ἑλένης θεράπαινα· ἥτις πρώτη ἐξεῦρεν Ἀφροδίτην καὶ ἀκόλαστα σχήματα. Latinorum poetarum nequissimus quisque figuram hoc sensu sæpe usurpavit. Non celabo lectorem, in optimis codd. ita scribi hunc locum: *ne cui in opera edenda impetrata scena exempla deessent.*

Paniscorum & Nympharum habitu.] Clemens eodem loco: Οἱαὶ δὲ αὐ καὶ ἄλλαι ὑμῶν εἰκόνες, πανισκοὶ τινες, καὶ γυμναὶ κόραι, καὶ σάτυροι μεθύοντες, καὶ μορίων ἐντάσεις, ταῖς γραφαῖς ἀπογυμνῶμεναι, ἀπὸ τῆς ἀκρατίας ἐλεγχόμεναι.

Caprineum dictitabant.] Forte, καπρὸν eum dictitabant. Sed totum locum ita scribo, *palamque jam & vulgo, nomine insula abutentes, Caprinum (vel Caprium) eum dictitabant.* Quidam codd. *caprona dict.*

V A R I O R.

Paniscorum.] Pan ὑποκριτικῶς dictus Paniscus. quod

dirive, ne dum credi fas sit. Quasi pueros primæ teneritudinis, quos pisciculos vocabat, institueret, ut natanti sibi inter femina versarentur, ac luderent: lingua morsuque sensim appetentes, atque etiam quasi infantes firmiores, nec dum tamen lacte depulsos, inguini ceu papillæ admoveret: pronior sane ad id genus libidinis & natura & ætate. Quare Parrhasii quoque tabulam, in qua Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam sibi sub conditione, ut si argumento offenderetur, decies pro ea HS. acciperet: non modo prætulit, sed & in cubiculo dedicavit. Fertur etiam in sacrificando quondam captus facie ministri, acerram præferentis, nequisse abstinere, quin pæne vix dum re divina peracta, ibidem statim seductum constupraret, simulque fratrem ejus tibicinem, atque utrique mox, quod mutuo flagitium exprobrarent, crura fregisse.

45. Fœminarum quoque, & quidem illustrium capitibus quantopere solitus sit illudere, evidentissime apparuit, Malloniæ cujusdam exitu: quam perductam, nec quidquam amplius pati constantissime recusantem, delatoribus objecit: ac ne ream quidem interpellare desiit, *Ecquid pæniteret*: donec ea, relicto judicio, domum se arripuit, ferroque transegit, obscœnitate oris hirsuto atque olido seni clare exprobrata. Unde nota in Attellanico exodio proximis ludis assensu maximo excepta, percrebuit: *Hir-*

cum

quod diminutivi genus in gentilibus etiam nominibus frequens, Syrus, Syrisus; Francus, Franciscus; Teuto, Teutiscus. SALMASIUS.

TORRENT.

44. Parrhasii quoque tabulam.] De Parrhasio quod huic loco serviat, sic Plin. lib. xxxv. cap. x. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis joci se reficiens. Quo etiam spectat, quod paullo ante dixerat, ἀποδιδάσκων se appellasse, ab illa nempe vitæ mollitia. Addit Plin. quod & Archigallum pinxit, quam picturam Tiberius amaverit, atque LX. æstimatam festertis cubiculo suo incluserit.

Atalanta ore morigeratur.] Dicitio ore desideratur in trib. mss. omiſſa (opinor) pudore scribentium.

Ministri acerr. præf.] Liber vetustiss. ministeri. quod celatum nolui.

45. Solitus sit illudere.] Rem obscœnissimam verbo ambiguo textit, ut etiam inf. Claud. cap. xv. obscœnitatis in feminas reum. Sed & Lactant. Divin. Institut. vi. De istis loquor, quorum teterrima libido & execrabilis furor ne capiti quidem parcit. Vide supr. Cæs. cap. xxii. Λεσβιάζειν vocant Græci, Atque hinc intellige Juvenal. versum Sat. v.

Si tibi contigerit capitis matrona pudici.

Sed hæc exponenti præfanda venia esset.

Quam perductam.] Cæs. cap. l. Tertia deducta est.

Nec quicquam amplius.] Quam id quod feminarum est.

Domum se arripuit.] Sic libb. omnes. Mallem tamen arripuit, pro abripuit, ut afuit pro absuit semper in optimis codicibus.

Unde nota in Atellanica exodio.] Lib. unus, Unde mora, quam lectionem etiam Turneb. ex optimæ

(ut ait) fidei cod. asserit, & pro intervallo quod exodia, quæ præter argumentum fiunt, adferunt fabulæ, interpretatur, sed invita (ut ego quidem arbitrator) Minerva. Quare nota retineo. sequitur enim percrebuit, quod de mora non recte dixeris. Attellanicum vero exodium dixit, ut Attellanicum versum Cic. lib. ii. de Divinat. & artem Atellanicam Macrobi. lib. i. Saturn. cap. x. Atellana autem apud Romanos fere extra argumentum exodii loco interponebantur, ut apud Græcos olim Satyræ. Juvenal. Sat. vi.

Rusticus exodio risum movet Atellana
Gestibus Autonoes.

CASAUBON.

44. Quam perductam.] Membranæ, praduſtam: melius & verius, produſtam. nam lenonium verbum est producere, Ciceroni, Plinio, aliis, pro προαγωγέειν. In Vespasiano cap. xxii. produſta pro concubitu festertia quadringenta donavit.

VARIOR.

44. Pueros.] MS. puros. forte puros. SALMAS.

45. Obscœnitate oris.] Codex Salmaf. & Palat. prim. & tert. obscœnitatem.

Nota.] MS. Salmaf. mora.

Atellanico.] Latina Atellana a Græca Satyrice eo tantum differebat, quod in Satyrice Satyrorum fere personæ inducebantur, aut aliæ æque ridiculæ; in Atellanis Oſcæ, ut Maccus. Rhintonica autem est ἱλαροτραγωδία vel ἱλαρωδία. & quid aliud est Σατυρικὸν δράμα, quam ἱλαροτραγωδία? hujus auctor Rhinton Tarentinus. unde apparet genus hoc in majore Græcia viguisse: atque inde Oſcorum Atellanæ, similes Rhintonicis. SALMASIUS.

TOR-

cum vetulum capris naturam ligurire. Pecuniæ parcus ac tenax, comites peregrina-
tionum expeditionumque numquam salario, cibariis tantum, sustentavit: una modo
liberalitate ex indulgentia vitrici profectus, cum tribus classibus factis pro dignitate
cujusque primæ sexcenta sestertia, secundæ quadringenta distribuit, ducenta tertiæ, quam
non amicorum, sed gratorum appellabat. Princeps neque opera ulla magnifica fecit. 46
nam & quæ sola susceperat, Augusti templum, restitutionemque Pompejani theatri,
imperfecta post tot annos reliquit. neque spectacula omnino edidit: & iis, quæ ab
aliquo ederentur, rarissime interfuit, ne quid exposceretur, utique postquam comæ-
dum Actium coactus est manumittere. Paucorum senatorum inopia sustentata, ne
pluribus opem ferret, negavit se aliis subventurum, nisi senatui justas necessitatum
causas probassent. Quo pacto plerosque modestia & pudore deterruit: in quibus Or-
talum

T O R R E N T.

Hircum vet. nat. capreis lig.] Quod ex Atellena
de animali dictum fuerat, id populus tanquam de
Tiberio dictum maximo applausu excepit. Catul.
Epigr. *putare ceteros hircos.*

46. *Una modo liberal.*] Recte sic ex Turnebi sen-
tentia Pulmannus, libri tamen omnes nostri mss.
unam modo liberalitatem ex indulgentia vitrici profe-
cutus. Vulgati *consecutus.* Vide Turnebum Adversar.
xiv. cap. xvii.

Sed gratorum.] Id quoque recte ex Turnebo, &
uno ex nostris codicib. reliqui *Gracorum* habent. In
cohorte principum virorum fere amicos & comites
legimus: Tiberius habebat quosdam, quos peculiari
nomine *gratos* appellabat.

Augusti templum.] De templo Augusti quod Ro-
mæ fuit, loquitur, de quo Aug. cap. lxi. Alterum
vero quod Nolæ, de quo paullo ante, etiam Tibe-
rius dedicavit. Dedicare autem nisi perfectum non
potuit. Sed hoc ideo inter opera publica, uti & Ca-
pitulum Capuæ, non recenset Sueton. quia *publica*
proprie ea sola dicuntur, quæ pop. Rom. sunt. L. xv.
De verb. signif. Et alioqui non sequitur, ut qui ea
dedicarit, etiam de suo extruxerit. Porro de hac re
paulo aliter Tacit. lib. v. his verbis: *Ne publice qui-*
dem nisi duo opera struxit, templum Augusti, &
scenam Pompejani theatri, eaque perfecta (contemptu
ambitionis, an per senectutem) haud dedicavit. Sue-
ton. negat perfecta fuisse, non ideo tantum quia non-
dum dedicata, sed quia structuræ multa defuere, cum
(ut alibi loquitur) semiperfecta Cajus perfecit.
Calig. cap. xxi.

Comædum Actium.] Servile aliquod nomen mal-
lem. Libri mss. *Accium* etiam, & *Accitum* legunt.

Quo peracto.] Libri duo *Quo pacto.* Mallem
Quo facto. De hac autem Tiberii illiberalitate Senec.
lib. ii. de Benef. cap. vii.

C A S A U B O N.

45. *Pecunia parcus ac tenax.*] Dissentit Tacitus
non uno loco, ut lib. i. *Resistentibus ararii prato-*
ribus subvenit Caesar pretiumque adium Aurelio tri-
buit, eroganda per honesta pecunia cupiens: quam

virtutem diu retinuit, cum ceteras exueret. Lib. iiii.
M. Pisonem ignominia exemit, concessitque ei paternam
bonam, satis firmam, ut sepe memoravi, adversum pe-
cuniam. Dissentit & Dio, cujus hæc verba: *Ἐλά-*
χιστα ἐς αὐτὸν δαπανᾶν, πλεῖστα ἐς τὸ κοινὸν ἀνήλπισκε
πάντα μὲν ὡς εἰπεῖν τὰ δημόσια ἔργα, τὰ μὲν ἀνοικο-
δομῶν, τὰ δὲ ἀποκοσμῶν, πολλὰ δὲ καὶ πόλεσι,
καὶ ἰδιώταις ἐπαρκῶν. Et statim, *πάν τε ὃ ἐδαρείτο*
τισιν, εὐθύς καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἠριδμεῖτο.

Quam non amicorum, sed gratorum appellabat.] Imposuerunt operis nostris Antverpienses editt. quæ
ex conjectura Turnebi *gratorum* pro *Gracorum* edunt.
mihi vero ea lectio non probatur: nam *Gracorum*
habent omnes libb. vet. quibus usi sumus, etiam
Memmianus. Gracos vocat, quos palliatos lib. i.
c. xlviii. qui locus conferri cum isto debet. In
comitatu principum virorum semper fuere Græci,
iique ut plurimum litterati & philosophi. ἐν γὰρ τι
καὶ τὸ τοῦ καλλωπισμάτων εἶδος, ut vere Lucianus
ait. Tales erant isti Græci: de quibus iterum Sueton-
ius cap. lvi. *Nihilo lenior in convictores Graculos,*
quibus vel maxime acquiescebat. quod etsi vere scri-
ptum Suetonio, scimus tamen, quantum semper &
Gracos & eorum linguam contempserit Tiberius.
quare non mirum, amicorum nomen iis fuisse ne-
gatum: & Gracos vel Grajos εὐτελισμῶ χάριν fuisse
nuncupatos. Fuit autem mos procerum Romano-
rum, ut ituri in provincias magnum secum amico-
rum numerum Roma abducerent. Auctor primus,
ut videtur, ejus moris Scipio. de quo in Hispanias
eunte Appiani sunt verba: *Ἐθέλοντας τινὰς ἐπηγά-*
γετο καὶ πελάτας ἐκ Ῥώμης, καὶ φίλους πεντακοσίους,
ὧς εἰς Ἴλυν καταλέξας ἐκάλει φίλων Ἴλυν.

46. *Neque opera ulla magnifica fecit.*] Nova qui-
dem non fecit, sed facta ornavit magnifice, & vetu-
state dilapsa restauravit. ita Dio. aliter Vellejus, in-
signi, ut semper, adulatione.

Quo peracto.] Omnino scribendum, *quo pacto,*
nec aliter in mss. offendimus.

V A R I O R.

Capris naturam ligurire.] ms. Salmas. *Capreis.*

T O R-

43 talum Q. Hortensii oratoris nepotem, qui permodica re familiari, auctore Augusto, quatuor liberos tulerat. Publice munificentiam bis omnino exhibuit: proposito milies HS. gratuito in triennii tempus: & rursus quibusdam dominis insularum, quæ in monte Cœlio deflagrant, pretio restituto. Quorum alterum magna difficultate numaria populo auxilium flagitante coactus est facere, cum per senatusconsultum sanxisset, ut fœneratores duas patrimonii partes in solo collocarent, debitores totidem æris alieni statim solverent, nec res expediretur: alterum ad mitigandam temporum atrocitatem. Quod tamen beneficium tanti æstimavit, ut montem Cœlium appellatione mutata vocari Augustum jussit. Militi post duplicata ex Augusti testamento legata nihil umquam largitus est, præterquam singula milia denariorum prætorianis, quod Sejano se non accommodassent: & quædam munera Syriacis legionibus, quod solæ nul-

lam

T O R R E N T.

Ortalum, Q. Hortensii.] M. Ortalum vocat Tacit. Annal. II. Ubi leviter visum Lipsio eundem esse cum eo, cujus mentio Val. Maximo lib. III. cap. v. & Ortalum pro Corbione rescribendum. nam profecto hic noster Suetonio inter modestia & pudore deterritos refertur. Quorum utrumvis spurco illi & infami quis sanus tribuerit? Quod vero auctore Augusto, quatuor eum filios tulisse scribit Sueton. hoc ipsum est quod illectum Augusti liberalitate decies HS. narrat Tacit. ut uxorem duceret, tunc (credo) cum Augustus jam senior Papiam Poppæam suasit. Sup. Aug. cap. xxxiv. Dion lib. LVI.

48. *Proposito millies HS.*] Sic *proposito gladiatorio munere*, Tit. cap. VIII. *proponere edictum, auctionem, argentum, titulum*, pro edere ac publice notum facere. Simile illud, quod legimus de Augusto cap. XII. quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, usum ejus ad certum tempus indulgisse ipsum gratuito iis, qui cavere in duplum possent.

In solo collocarent.] Expedit enim reip. ut fœnore imminuto agris pretium accedat. Aug. cap. xli. Usus est autem Suet. Jurisconsultorum verbo. *res soli* enim dicuntur ædes, agri, fundi, & ceteræ res immobiles, quæ solo conjunguntur. Similis locus Plinii lib. VI. Epist. *Patrimonii tertiam partem conferre jussit in ea, quæ solo continerentur.*

Montem Cœlium.] Tacit. lib. IV. incendium hoc statim post lapsum Fidenis theatrum accidisse scribit, cum Principi jam susceptum esset consilium absentiae. Quod cum vulgus ad culpam traheret, eum, ut obviam iret, hanc pecuniam pro modo detrimenti tribuisse. Quod vero Tacit. de senatus sententia Cœlium montem appellatum fuisse Augustum scribit, id cum Tiberio volente factum sit, non male Sueton. senatus mentionem omittens, ad Tiberium tantum retulit.

C A S A U B O N.

Pudore deterruit, in his Ortalum.] Non a petendo quidem, sed a probando deterritus Ortalus.

48. *Publice munificentiam bis omnino exhibuit.*]

Miror tam severam adfirmationem, *bis omnino*. atqui Suetonium ratio fugit; sæpius enim publice munificus Tiberius fuit, sicuti statim sumus ostenduri.

Proposito millies HS. gratuito in triennii tempus.]

Dio lib. LVII. in anno DCCLXXXV. Τὸ πρᾶγμα τὸ κατὰ τὰ δανείσματ' ἐμετρίασε, καὶ διαχιλίας καὶ πεντακοσίας μυριάδας τῶ δημοσίῳ ἔδωκεν, ὥστε αὐτὰς ὑπ' ἀνδρῶν βελευτῶν ἀτοκεῖ τὰς δεομένους ἐς τρία ἔτη ἐκδανείσθῃναι. Rem fœnebre rem moderatus est, ac millies HS. gratuito proposuit, ut ex ea pecunia senatores in tres annos sine usura, quod opus esset, egentibus mutuo darent.

Ei rursus quibusdam dominis insularum.]

Refert hanc largitionem Tacitus in anno DCCXC. Ego vero aliam Principis ejusdem reperio isti simillimam: narrat enim Dio Coss. Sex. Papinio, & Q. Plautio, qui erat annus DCCLXXXIX. stagnasse Tiberim plana urbis juxta Circum & collem Ayentinum: esseque relabentem secutam magnam ædificiorum stragem: Tiberium millies HS. contulisse ad sublevandam inopiam eorum, qui damnum fecissent. Meminit ejusdem munificentiae & Tacitus in illius anni actis VI. An. 45. sed nonnihil a Dione dissentiens: incendium enim fuisse ait, non Tiberis exundationem: in cæteris plane consentit. Sic ille: *Idem annus gravi igne urbem adscit, deusta parte Circi, quæ Aventino contigua, ipsoque Aventino. quod damnum Caesar ad gloriam vertit, exsolutis domuum & insularum pretiis. millies sestertium ea munificentia collocatum: tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis adificationibus.* Nec mirum sane Imperatorem damna fortuitis casibus accepta a civibus aliqua largitione esse profecutum; quum traditum ab Augusto morem, donandi pecunia urbes terræ motu afflictas, Tiberius tenuerit. ut constat factum in XI urbibus Asiæ.

Post duplicata ex Augusti testamento legata.]

Id qua ratione acciderit, ex Taciti Annal. lib. I. discas.

lam Sejani imaginem inter signa coluissent: atque etiam missiones veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, ex morte compendium captans. Ne provincias quidem ulla liberalitate sublevavit: excepta Asia, disiectis terrarum motu civitatibus. Procedente 49
mox tempore etiam ad rapinas convertit animum. Sat constat, Cn. Lentulum augurem, cui census maximus fuerit, metu & angore ad fastidium vitae ab eo actum, & ut ne quo nisi ipso herede moreretur. Condemnatam & generosissimam foeminam Lepidam, in gratiam Quirini consularis praedivitis, & orbi, qui dimissam eam e matrimonio post vigesimum annum veneni olim in se comparati arguebat: praeterea Galliarum & Hispaniarum, Syriaeque & Graeciae principes confiscatos ob tam leve ac tam impudens calumniarum genus, ut quibusdam non aliud sit objectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberent. Plurimis etiam civitatibus & privatis veteres immunitates & jus metallorum ac vectigalium ademta. sed & Vononem regem Parthorum, qui pulsus a suis, quasi in fidem pop. Romani cum ingenti gaza Antiochiam se receperat, spoliatum perfidia, & occisum. Odium adversus necessitudines, in Druso primum fra- 50
tre detexit: prodita ejus epistola, qua secum de cogendo ad restituendam libertatem Augusto

T O R R E N T.

Sejani imaginem.] Vide Tacitum lib. iv. & Dionem lvii.

Missiones veteranorum.] Ultra militiae merita militibus honeste missis etiam praemia dabantur. Quae ne daret Tiberius, veteranos ad mortem usque sub signis tenuit. Adde locum Calig. cap. xliii. & Aug. cap. xlix. ubi de commodis missionum.

Disiectis terra motu.] Eo Plinius lib. ii. cap. lxxxiv. duodecim civitates prostratas scribit. Euseb. Chronicis xlii.

49. *Ad rapinas convertit animum.*] Liber unus convertit, sine animum.

Cn. Lentulum.] Qui, teste Seneca lib. ii. de Benef. cap. xxvii. sub Augusto quater millies hs possedit, princeps civitatis & pecunia, & gratia. Qui locus Senecae corruptus est. nam pro sub honore nobilitatis, sub onere legendum est; & pro derisum a labore, derisu & labore, ex libro quodam nostro ms. quod obiter monitum volui.

Quirini consularis.] P. Sulpicium Quirinum vocant Dion & Tacit. lib. iiii. Cos. autem fuit A. U. C. dcccxi. Errantque, qui Quirinum dicunt.

Partem rei famil. in pec.] Contra legem Caesaris dictatoris, qua de modo credendi possidendique cautum fuit, ne quis scil. in argento aurove amplius lx. sestertiis teneret. Quanquam id intra Italiam duntaxat statutum Tacit. suadet lib. vi. Ann. Partem ergo, videl. majorem quam pro ea lege. Poterat & ex eo strui calumnia, quod de foenebri pecunia statuit Tiberius cap. praecedente. Huc porro spectat, quod de Antiocho Comageno refert Suet. Calig. cap. xvi.

C A S A U B O N.

49. *Quod partem rei familiaris in pecunia haberent.*] Vetus fuit Romae lex, qua amplius quam sexa-

ginta sestertia in auro vel argento possidere vetitum: eam legem temporis tractu abolitam restituit Caesar dictator, anno dcccv. ut narrat Dio lib. xli. Puto & Augustum aliquid de modo habendarum pecuniarum constituisse, quod propius ad loci hujus sententiam faceret: ejus tamen legis mentionem nusquam reperi apud veteres.

Sed & Vononem regem Parthorum.] Tacitus Annal. lib. ii. aliter narrat hanc historiam, & Tiberium culpa absolvit.

De cogendo ad restituendam libertatem Augusto.] Tale aliquid cogitasse Drusum colligas ex his Taciti lib. i. Drusi magna apud pop. Rom. memoria, credebaturque si rerum potitus foret, libertatem redditurus. Vide initium lib. v.

V A R I O R.

48. *Disiectis terra motu civitatibus.*] Qua de re Eusebius Pamphilus lib. ii. Chronicorum. Adde ad illustrationem hujus loci nummum argenteum, in cujus superficie vultus Tiberii, in altera effigies Asiae muliebri specie sedens, cum his litteris: CIVITATIBUS. ASIAE. RESTITUTIS. Jos. Scaliger.

49. *Ut quibusdam non aliud objectum sit, quam quod partem rei famil. in pecunia haberent.*] Viri summi locum istum trahunt ad modum pecuniae, quam unicuique habere jus & fas: quod ut omnino non reprehendo, ita minime probabitur, idem praescriptum Gallis, Syris, Hispanis, Graecis, quod in Italia possidentibus. putarim potius eis vitio datam grandem istam pecuniam, tanquam ea uti vellet ad res novas. ea certe de causa auri vim atque opes Principibus insensas pluribus ostendimus ad Tacitum xi. Annal. cap. i. & certum est, hanc interpretationem loco isti propriam, cum praecedat, ob tam leve ac impudens calumniarum genus. GRUTERUS.

gusto agebat: deinde & in reliquis. Juliæ uxori tantum abfuit, ut relegatæ, quod minimum est, officii aut humanitatis aliquid impertiret, ut ex constitutione patris uno oppido clausam, domo quoque egredi, & commercio hominum frui vetuerit: sed & peculio concessa a patre præbitisque annuis fraudavit, per speciem publici juris, quod nihil de his Augustus testamento cavisset. Matrem Liviam gravatus, velut partes sibi æquas potentia vindicantem, & congressum ejus assiduum vitavit: & longiores secretioresque sermones, ne ejus consiliis, quibus tamen interdum & egere, & uti solebat, regi videretur. Tulit etiam perindigne actum a senatu, ut titulis suis quasi Augusti, ita & Liviae filius adjiceretur. Quare non *parentem patriæ* appellari, non ullum insignem honorem recipere publice passus est. Sed & frequenter admonuit, *majoribus nec fœminæ convenientibus negotiis abstinere*: præcipue ut animadvertit, incendio juxta ædem Vestæ & ipsam intervenisse: populumque & milites, quo enixius opem ferrent, ⁵¹ adhortatam, sicut sub marito solita esset. Dehinc ad similitudinem usque processit, hac ut ferunt de causa: Instanti sæpius, ut civitate donatum in decurias adlegeret, negavit alia se conditione allecturum, quam si pateretur adscribi albo, *extortum id sibi a matre*. At illa commota, veteres quosdam ad se Augusti codicillos de acerbitate & intolerantia morum ejus e sacrario protulit, atque recitavit. Hos & custoditos tamdiu,

T O R R E N T.

50. *Uno oppido clausam.*] Rheginorum scilicet. sup. Aug. cap. LXV.

Præbitisque annuis.] *Annua* appellant JCI, & *annuum* ἐλλειπτικῶς & absolute, id quod alimentorum causa in singulos annos præstatur. L. x. & XIV. De annuis legatis. Plin. Epist. ad Trajanum, *ut publici servi annua accipiant*. Cum igitur Augustus, annua filia præstare solitus, nihil de eo in testamento cavisset, Tiberius, tanquam morte defecisset liberalitas, ac quasi nefas esset, & juri publico adversaretur contra testatoris voluntatem facere, nihil præstitit.

Matrem Liviam gravatus.] Sic Horat. lib. IV. Od. XI. *terrenum equitem gravatus Bellerophontem*. Virgil. lib. X. *quid si qua voce gravaris, Mente dares?* Sueton. Aug. *Ampla & operosa Prætoria gravabatur*. Duo tamen codd. non habent *gravatus*. *Interdum & egere uti.*] Liber Turnebi, ut & nostri omnes, *interdum & egere, & uti solebat*. De Liviae autem prudentia Dion & Seneca præclare testantur.

Quasi Augusti.] Id est, quemadmodum Augusti. Frequens hoc significatu Senecæ.

Nec fœminæ convenientibus negotiis.] Atqui talia sunt civilia omnia, a quibus fœminæ arcantur. L. II. De Reg. jur. & ad S. C. Vellejanum.

51. *At illa commota.*] Liber unus *commenta*. quod filere nolui. *Decurias* autem judicum intelligo, quorum nomina in albo scribebantur.

E sacrario.] Liber opt. *a sacrario*. *Sacrarium* autem pro *larario* dixisse videtur, ut etiam *privatarum ædium sacrarium* apud Cic. legimus Verr. VI.

Erat apud Heium sacrarium cum magna dignitate in adibus. & Epist. ad Memmium, *qui habitas in tuo sacrario*.

C A S A U B O N.

50. *Ut titulis suis quasi Augusti, & ita Liviae filius adjiceretur.*] Dio lib. LVII. Ἄλλοι καὶ τὸν Τιβέριον ἀπ' αὐτῆς ἐπικαλεῖσθαι ἐσηγήσαντο, ὅπως ὥσπερ οἱ Ἕλληνες πατρίθεν, ἔτω καὶ ἐκεῖνος μητρίθεν ὀνομάζεται. Tacitus: *Multa patrum & in Augustam adulatio: alii PARENTEM, alii MATREM PATRIÆ appellandam, plerique ut nomini Cæsaris adscriberetur JULIAE FILIUS, censebant.*

Quare non parentem patriæ appellari.] Dio de Livia: Καὶ πολλοὶ μὲν ΜΗΤΕΡΑ αὐτὴν ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ, πολλοὶ δὲ καὶ ΓΟΝΕΑ προσαγορεύεσθαι γινώμεν ἔδωκαν. In antiquis nummis superbissimus simul & ineptissimus hic illius titulus invenitur: JULIA AUGUSTA GENITRIX ORBIS.

51. *E sacrario protulit.*] Scripserat Beroaldus *videri legendum e secretario*. deinde exstiteret, qui inventam a se in veteri libro eam lectionem in litteras referrent. At nostri omnes *sacrario*. idque melius. intelligit non tablinum Augusti, aut Liviae: sed vero *sacrarium*, id est, locum Augusto consecratum, ubi ejus imago habebatur a Julia uxore quondam ipsius, tunc sacerdote: eo loci videtur Julia pretiosissima *κειμήλια* ab Augusto sibi relicta habuisse. alia notione *sacrarium Principis*, in leg. ult. §. *Legatis*. D. de Muneribus & honor. & alibi. *Secretarium*, vix seculo eo nota vox, in Codice aliud significat.

diu, & exprobratos tam infeste, adeo graviter tulit, ut quidam putent inter causas secessus hanc ei vel præcipuam fuisse. Toto quidem triennio, quo vivente matre afuit, semel omnino eam, nec amplius quam uno die, ac paucissimis vidit horis: ac mox, neque ægræ adesse curavit, defunctamque, & dum adventus sui spem facit, complurium dierum mora, corrupto demum & tabido corpore funerata prohibuit consecrari: quasi id ipsa mandasset. Testamentum quoque ejus pro irrito habuit, omnesque amicitias & familiaritates, etiam quibus ea funeris curam moriens demandarat, intra breve tempus afflixit: uno ex his equestris ordinis viro & in antliam condemnato. Filiorum neque naturalem Drusum, neque adoptivum Germanicum patriæ charitate dilexit. Alterius vitiis infensus: nam Drusus animi fluxioris, remissiorisque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus est: sed tantum non statim a funere ad negotiorum consuetudinem rediit, justitio longiore inhibito. Quin & Iliensium legatis paullo serius consolantibus, quasi oblitterata jam doloris memoria irridens: *Se quoque respondit vicem eorum dolere, quod egregium civem Hectorem amisissent.* Germanico usque adeo obtrechtavit, ut & præclara facta ejus pro supervacuis elevarit: & gloriosissimas victorias, ceu damnosas Reipubl. increparit. Quod vero

Alexan-

T O R R E N T.

Tam infeste.] Idem cod. *tam manifeste.*

Viv. mat. afuit.] Vel *afuit* scribendum, veteri more, vel *absuit.* Triennium etiam totum liberaliter dixit, non exacte ad verum. nam cum Tiberius extremo anno DCCLXXIX. discesserit, obieritque mater principio DCCLXXXII. clarum est biennio plus paulo interfuisse.

Neque ægre abesse.] Lib. unus *adesse*, ut & edit. Gryphii. *Ægra* etiam legendum, non *ægre.*

Testamentum ejus.] Vide Tacitum initio lib. v. Infr. Calig. cap. xvi.

In antliam condemnato.] Sic Turneb. & Pithœus, & exemplar Vaticanum, ut ad aquam in hortis, aut navibus hauriendam ille condemnatus fuerit. Libri nostri vel *Antiliam*, vel *Andiam*, vel *mediam* habent. Atqui si verum est, quod affirmat Beroaldus, in vetustis codd. etiam *Anticyram*, & *latuniam* legi, nihil equidem dubitem horum alterutrum amplecti.

§2. *Animi fluxioris.*] In lib. optimo desideratur dictio *animi*, nec sanc necessaria est. sequitur enim *vita.*

Tantum non statim post a funere.] Lego expunctis aliis, *tantum non a funere.* Libri mss. variant, ut mala in causa testes solent. Posset etiam *tantum quod a funere* legi.

Pro supervacuis elevarit.] Duo libri *elueret*, unus *eluderet.*

C A S A U B O N.

Toto quidem triennio, quo vivente matre absuit.] Ita scriptum in Memmiano & Viterb. non ut in plerisque *afuit.* De *triennio* interpretibus assentior, potius quam erudito viro, qui emendat *biennio*: cum

enim neutra lectio exacte tempus definiat, quo vixit Livia post exitum Tiberii, quod spatium est biennii & paucorum mensium, nihil temere mutandum, consentientibus omnibus mss. cum vulgata lectione.

Et in antliam condemnato.] Sic omnino legendum: neque multo aliter veteres libb. in quib. *Antiliam* perscriptum offendimus, in Memmii vero optimo, *in antliam.* Meminit hujus supplicii Artemidorus lib. i. cap. l. cujus verba cum pridem ad hunc locum annotassemus, reperimus postea occupatum id ab eruditiss. Lipsio lib. ii. Electorum. Sic autem Artemidorus: *Οἰδᾶ τινὰ ὃς ἔδοξε τῷ παντὸς σώματος ἀτρέμα μένοντος τὰς πόδας αὐτῆς μόνως βασιάζειν, καὶ προβαίνειν μὲν μηδὲ βραχὺ, ὅμως δὲ κινεῖσθαι συνέβη αὐτῇ εἰς ἀντλίαν καταδικασθῆναι· καὶ γὰρ τοῖς ἀντλήσι συμβέβηκε, διαβαίνειν μὲν ὡς βασιάζειν, αἰεὶ δὲ μένειν ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ.*

§2. *Ad negotiorum consuetudinem rediit.*] Quod Tacitus dicit *repetere solemnia*, & *redire ad munia*, B. Chrysostomus alicubi, *ἀπτεσθαι τῶν συνήθων.* Ovidius in alia re, *ad solitum ibit opus.*

V A R I O R.

§1. *Prohibuit consecrari.*] A Claudio tamen religionem cœlestem est consecuta. In cujus vita sic Tranquillus capite xi. *Avia Livia divinos honores, & Circensi pompa currum elephantorum Augustino similem decernendum curavit.* Pleniusque de eo Dio lib. lx. qui Claudium ait effigiem ejus intulisse templo Divi Augusti, ac tum sacra ei fieri jussisse per Vestales, tum ut mulieres per ejus nomen jurarent. Hinc in nummo veteri: S. P. Q. R. DIVÆ. JULIÆ. AUGUSTI. FIL. Consecrata autem habitu Junonis, ut in ea Juno coleretur. Prudentius:

Adjecere sacrum, fieret quo Livia Juno. Vossius.

T O R.

Alexandriam, propter immensam & repentinam famem, inconsulto se adisset, questus est in senatu. Etiam causa mortis fuisse ei per Cn. Pisone legatum Syriae creditur: quem mox hujus criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent. Per quæ multifariam inscriptum, & per noctes creberrime acclamatum est, *Redde Germanicum*. Quam suspicionem confirmavit ipse postea: conjugē etiam ac
53 liberis Germanici crudelem in modum afflictis. Nurus Agrippinam post mortem mariti liberius quiddam questam, manu apprehendit: Græcoque versu, *Si non dominaris*, inquit, *filiola, injuriam te accipere existimas?* Nec ullo mox sermone dignatus est. Quondam vero inter cœnam porrecta a se poma gustare non ausam, etiam vocare desuit, simulans, se veneni crimine arcessitum: cum præstructum utrumque consulto esset,

T O R R E N T.

Alexandriam adisset.] Augustus inter alia imperii arcana senatoribus, atque illustribus equitibus sine Principis consensu permitti noluit in Ægypto esse. Tacit. lib. 11. Eam ob causam igitur de Germanico questus est Tiberius. Vide Cæs. cap. xxxv.

Nisi ea secreta.] Locus haud dubie mendosus est. Lib. unus *nisi ea secreto*. Legendum fortassis, *ni Sejanus secreto obstaret*. quæ sane conjectura cum Taciti historia optime convenit.

Per quæ multifariam increpitum.] Liber opt. inscriptum. columnis scilicet, aut etiam statuis Tiberii, ut Cæs. cap. lxxx. Ner. cap. xlv. Illud vero per quæ, pro quare apud Suetonium non semel invenias.

Creberrime acclamatum.] Idem liber celeberrime.

53. *Græco versu.*] Sic Tacit. quoque correptam Græco versu admonuit, ideo quia non regnaret. Sed & Aristoteles lib. 111. Politic. tale aliquid a poeta quopiam dictum fuisse significat. verum & poetæ nomen, & versus ipse hætenus ignorantur. Gul. Canterus Novar. vi. cap. xxvi. hunc de suo subjicit: *Εἰ μὴ κρατεῖς, τεχνίον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς*. Poterat & sic conceptus esse: *Εἰ μὴ τυραννεῖς, θύγατες, ἀδικεῖσθαι δοκεῖς*;

Neque ullo mox sermone.] Mox pro postea Suetonio familiare.

Cum præstructum utrumque.] A Sejano scilicet, qui & Agrippinæ suspectum Tiberium fecerat, & Tiberio suaserat, ut porrecto illam malo tentaret, sublato jam ante Eudemi medici opera Druso. Hæc Tacit. lib. iv. Adde Plinium lib. xxix. cap. i. Pro accersitum autem arcessitum habet liber unus, accersit meliores codd.

C A S A U B O N.

Nisi ea secreta obstarent.] Nihil variant vet. codd. sententia postulat scribi, *nisi ea secreto ablata forent*, vel, ut visum Torrentio, *ni Sejanus secreto obstaret*. Adi ad Tacitum.

Per quæ multifariam increpitum.] Regium exemplar unum & Politiani, *inscriptum*. Notus mos ex aliis Suetonii locis. Deinde habent regii codd. ce-

leberrime acclamatum est, non creberrime. pro cœtu celeberrimo & frequentissimo coeuntium undique hominum.

53. *Si non dominaris*, inquit, *filiola, injuriam te accipere existimas?*] Calpurnius Flaccus Declamat. vi. *Sceleratus ingenii & plusquam civilia cupientibus, non dominari instar servitutis est*. Eleganter etiam Cyprianus in epistola ad Donatum: *Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest: hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse, cum solus est*. Nec abludit Senecæ dictum epistola xv. Denique ut nihil illis Fortuna detrahat, quicquid non acquiritur, damnum est. illud Plutarchi Pyrrho de Tarentinis, *δυσλείαν, τὸ μὴ πρὸς ἡδονὴν ζῆν, ἐκάλαν*. neque illud in convivio sapientum: esse quosdam homines, qui εἰ μὴ τὰ πάντων ἔχουσιν, ἰδιωτῶν ἅμα καὶ βασιλέων, ὑπ' ἐνδείας ἀπολείσθαι νομίζουσιν. Paulo aliter Jason tyrannus apud Philosophum Politicorum lib. 111. *Ἰάσων ἔφη πεινῆν, ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς ἐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι. esurire se, cum tyrannidem non obtineret: ut qui privatus esse nesciret*. Placet autem valde, quod docti viri ante nos annotarunt, versiculum Græcum quo Tiberius est usus, verbatim a Suetonio esse expressum, *Εἰ μὴ τυραννεῖς, τέκνον, ἀδικεῖσθαι δοκεῖς*; quo videtur allusisse Julianus epistola quadam ad Bostrenos: *Οἱ δὲ εἰς τοσούτον λυσσομανίας ἤκασιν καὶ ἀπονοίας, ὡς τε ὅτι μὴ τυραννεῖν ἔξουσιν αὐτοῖς, παροξυνόμενοι πάντα κινῶσι λίθον*.

Cum præstructum utrumque consulto esset.] Tacitus aliter, donec advertit Tiberius forte, an quia audiverat? lib. iv.

V A R I O R.

52. *Putant quidam.*] Mandata Piso erat prolaturus, nisi ipse intellexisset, ea sibi obstare, quod secreta essent, secretoque sibi obeundum foret, quod sibi præcipiebatur. Quod si igitur produxisset, quid fecisset aliud quam si ipse se gladium in suum adegisset jugulum? Et tamen cum hæc inter suos militaret clanculum, quæ hinc mox in vulgum abibant, factum ut multifariam publice inscriptum acclamatumque sit, *Redde Germanicum*. Nam per quæ non aliud

esset, ut & ipse tentandi gratia offerret, & illa quasi certissimum exitium caveret. Novissime calumniatus, modo ad statuam Augusti, modo ad exercitus confugere velle, Pandatariam relegavit: convitiantique oculum per centurionem verberibus excussit. Rursus mori inedia destinanti, per vim ore diducto, infulciri cibum jussit. Sed & perseverantem, atque ita absumentem, criminolissime infectatus est, cum diem quoque natalem ejus inter nefastos referendum suasisset. Imputavit etiam, quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit: proque tali clementia interponi decretum passus est, quo sibi gratia agerentur, & Capitolino Jovi donum ex auro sacraretur. Cum ex Germanico tres nepotes, Neronem & Drusum & Cajum: ex Druso unum 54 Tiberium haberet, destitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, Neronem & Drusum P. C. commendavit: diemque utriusque tirocinii, congiario plebi dato, celebravit. Sed ut comperit, ineunte anno, pro eorum quoque salute publice vota suscepta: egit cum senatu, *Non debere talia premia tribui, nisi expertis & aetate proVectis*: atque ex eo, patefacta interiore animi sui nota, omnium criminatationibus obnoxios reddidit: variaque fraude inductos, ut & concitarentur ad convitia, & concitati perderentur, accusavit per litteras, amarissime congestis etiam probris, & judicatos hostes fame necavit: Neronem, in insula Pontia; Drusum, in ima parte Palatii.

aliud hic valet quam ob vel propter quae, ut apud Plautum IV. Stich. 2. *Per hanc canam tibi incenato, Gelasine, esse hodie licet*. Et apud Ciceronem pro Domo: *Factus & ejus filius contra fas, cujus per aetatem pater esse potuisti*. Ut Galba cap. XVI. *Per hac prope universis ordinibus offensus*. Vitellio cap. IV. *Cajo per aurigandi, Claudio per alea studium familiaris*. Domitiano cap. XIV. *Per hac terribilis cunctis*. GOESIIUS.

T O R R E N T.

Modo ad statuam Aug. modo ad exerc.] Ad statuam confugere proprie servorum erat. Quod cum Agrippina vellet facere, Tiberium veluti dominum accusabat. Exercitus autem adversus Principem concitare capitale est. Sic ferme Beroaldus, & recentiores quidam J. Cti. Quos tamen meminisse oportebat, frequentius quidem servos, sed tamen & alios ad statuas confugere solitos. Exemplum Antonii, ejus qui triumphus fuit filii, Aug. cap. XVII. Agrippinam igitur calumniabatur Tiberius, quod istiusmodi consilia ad concitandam ipsi invidiam cogitabat. Unde S. Cto postea prohibitum fuit, ne quis in alterius injuriam ad statuas Principum confugeret, imagineve eorum portaret; qui secus faceret, in vincula publice mitteretur. L. XXXVIII. De injuriis, l. XXVIII. De poenis.

Imputavit etiam.] Tanquam beneficium scilicet. sic enim eo verbo Quintilian. & alii ea tempestate usi sunt. Juvenal. Sat. V.

- - - tamen imputat hunc rex;

Et quamvis rarum, tamen imputat.

54. Neronem & Drusum & Cajum.] Melius MSS. Neronem, Drusum, & Cajum.

Destitutus morte liberorum.] Liberos vocat filios tantum, Germanicum ac Drusum, & illum quidem adoptivum, cum *liberorum* appellatione nepotes etiam, ac pronepotes, quique ex his descendunt, latissime comprehendantur; adoptivi vero vix pro liberis habeantur. L. CCXX. de Verb. signif. L. LI. de Legatis lib. II. L. LXXV. de Condit. & demonstr. Tiberius quidem, ex Druso filio nepos, etiam tum superstes, a Caligula post interemptus, cap. XXIII.

Diem utriusque tirocinii.] Calig. cap. X.

Animi sui nota.] Quasi characterem animi dicas. sic enim & Cic. lib. V. de Finib. *Nomina sunt tanquam rerum nota.*

Fame necavit.] Morte miserrima, atque adeo detestabili, ut his etiam, qui judicum sententia sic mori cogebantur, defossis sub terra, ut & virginibus Vestalibus, cibaria nihilominus apponerentur, ad evitandam supplicii dicitatem.

C A S A U B O N.

Per vim ore diducto infulciri cibum jussit.] Offendit eruditissimos viros vox *infulciri*, videturque iis reponendum *inforciri*. mirum quid eos moverit. an negabunt esse Latinam vocem *infulciri*, pro *inculcare*? Seneca epistola CXIV. *Non desinit Arruntius omnibus locis hoc verbum infulcire.* omitto, quod *fulcire* cibis diligentissimi auctores sermonis Latini dixerunt.

Imputavit etiam, quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit.] *Imputare* Suetonio, Tacito, Juvenali, Plinio, Quintiliano, & aliis scriptoribus inferioris ævi valet, postulare aliquid gratia apponi sibi. Tacitus verbo *jactare* in eadem sententia usus: *Factavit Caesar, quod non laqueo strangulata, neque in Gemonias projecta fuerit.*

Proque tali clementia interponi decretum passus est.
quo

tii. Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cum ei carnifex, quasi ex senatus auctoritate missus, laqueos & uncus ostentaret: Druso autem adeo alimenta subducta, ut tomentum e culcita tentaverit mandere: amborum sic reliquias dispersas, 55 ut vix quandoque colligi possent. Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi e numero principum civitatis depoposcerat, velut consiliarios in negotiis publicis. Horum omnium vix duos aut tres incolumes praestitit: ceteros, alium alia de causa perculit. Inter quos cum plurimorum clade Aelium Sejanum, quem ad summam potentiam non tam benivolentia provexerat, quam ut esset, cuius ministerio ac fraudibus liberos Germanici circumveniret: nepotemque suum ex Druso filium naturalem ad 56 successionem imperii confirmaret. Nihilo lenior in convictores Graculos, quibus vel maxime acquiescebat. Zenonem quendam exquisitius sermocinantem, cum interrogasset

quo sibi gratia agerentur.] Mos tyrannorum, notatus Dioni, non uno loco in historia proscriptionis triumviralis.

T O R R E N T.

Tomentum e culcita.] Recte, ab inculcando nempe, non *culcitra*, ut in vulgatis. Tacit. lib. v. Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinuisse.

Sic reliquiis dispersis.] Libri aliquot impressi, & plures mss. *reliquias dispersas*. Mallem, *Amborum sic reliquias dispersis*, &c.

55. *Viginti sibi e numero principum.*] Exemplo Augusti, cap. xxxv.

Aelium Sejanum.] Quem aequae tam offendisse, quam amasse periculosum fuit. Seneca Epist. lvi. Plura Tacit. lib. iv. & Dion lib. lvii. L. Aelium vocans.

Liberos Germanici.] At bene sane quod Sejanus Drusum ipsum, Tiberii filium, Eudemi medici opera sustulit, ut paulo ante diximus. Mox nepot. s. ex Druso, filio naturali, equidem legerim. Et naturali additum propter Germanicum, qui ei filius adoptivus. Sup. cap. lxi.

56. *Acquiescebat.*] Sic acquiescere honori sup. cap. xxxi. Iterum cap. lxx. Nam ὁ grammaticos, quod genus hominum praecipue, ut diximus, appetebat, &c. appetere enim grammaticos ibi dixit Sueton. ut hic Graculis acquiescere, & Tit. cap. vii. quibus etiam post eum Principes acquieverunt.

C A S A U B O N.

54. *Ut tomentum culcita tentaverit mandere.*] Est plane mirum, quod Tacitus vi. An. 23. ait, Drusum his se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum diem detinuisse. Simile est, quod refert Herodotus Calliope de Persis Eleunte obsessis: Οἱ ἐς πᾶν ἤδη κακῶ ἀπικμένοι ἔσαν ἔτῳ, ὥς τῃς τόνους ἔψοντες τῶν κλινέων, ἐσιτέοντο. Etiam apud Plutarchum in Bruto milites quidam Caesariani ὑπὸ λιμῶ τῶν ἰσίων καὶ σχοινίων ἐσθιοντες διαγίνονται. de iisdem

scribit Appianus, per quinque dies tolerasse ipsos famem λιχμωμένους τὴν πύτταν, ἢ ἰσίων ἢ κάλων διαμασσωμένους.

Amborum sic reliquiis dispersis, ut vix quandoque colligi possent.] Dio lib. lvii. aliter tradit: ejus enim de Druso & Agrippina a Tiberio occisis haec sunt verba: Ὡς καὶ ἐκείνης πεφονεύσθαι ἔμαθον. ὑπερήλυσαν διὰ τε τὸτο, καὶ ὅτι καὶ τὰ ὅσα αὐτῶν ἔμνον ἔκ ἐς τὸ βασιλικὸν μνημεῖον κατέθετο, ἀλλὰ καὶ κρυφθῆναι πρὸ κατὰ γῆς ἐκέλευσεν, ὥς μὴδέποτε εὐρεθῆναι. Fuit autem saevissimorum hominum mos, reliquias eorum post obitum spargere, quos vivos vehementer odissent: cuius rei exempla in historia Ecclesiastica & sanctorum martyrum, multa. Sic magni illius Pyrrhi disjectae reliquiae, ut & historici testantur, & Ovidius in Ibin:

*Nec tua quam Pyrrhi felicius ossa quiescant,
Sparsa per Ambracias qua jacuere vias.*

Alludit iterum idem poeta in fine ipso librorum de Ponto:

*Ergo summotum patria proscindere, livor,
Desine, neu cineres sparge, cruenta, meos.*

Potest huc referri, quod scribit Valerius Max. de Sylla: *Quinque millia Praenestinarum interficienda, protinusque per agros dispergenda curavit.* In cod. Viterb. scriptum erat, *amborum sic reliquias dispersas*, pendente oratione a verbo putant, quod praecessit. Eamque lectionem adjuvat cod. Lisl. ubi mendose scriptum, *reliqua dispersa*.

55. *Nepotemque suum ex Druso.*] Tiberium. Vide cap. lxi.

56. *Nihilo lenior in convictores Graculos.*] Quorum tamen quosdam eximie & constanter, ut videtur, amavit. in his vel praecipue Potamonem philosophum, cui patriam repetenti viatici loco tales dedit literas: Ποτάμωνα τὸν Λεσβανᾶκος εἴ τις ἀδικεῖν τολμήσει, σκεψασθῶ, εἰ μοι δυνήσεται πολεμεῖν.

Zenonem quendam.] Mss. Viterb. Memmii, Pithoei & Grossetii constanter *Xenomen*. utrumque nomen Gracis in usu.

set, *quanam illa tam molesta dialectos esset*: & ille respondisset, *Doridem*, relegavit Cinariam: existimans exprobratum sibi veterem secessum, quod Dorice Rhodii loquantur. Item cum soleret ex lectione quotidiana quæstiones super cœnam proponere: comperissetque, Seleucum grammaticum a ministris suis perquirere, quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire: primum a contubernio removit, deinde etiam ad mortem compulit. Sæva ac lenta natura ne in puero quidem latuit: quam Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor & perspexisse primus sagaciter, & assimilasse aptissime visus est: subinde in objurgando appellans eum,

πῆλόν

T O R R E N T.

Relegavit Cynariam.] Sic nostri tres, aut *Cinariam*. Interpretes *Cynaram* ex Plinio lib. IV. cap. XII. una enim *Sporadum* est. Quæ, sicut & *Cyclades*, plenæ tunc exulibus fuere. Auctor Tacit.

Super cœnam.] Cæs. cap. LXXXVII. Aug. cap. LXXVII.

Seleucum gramm.] Seleucum (ni fallor) Alexandrinum intelligit, cognomento Homericum, quem Romæ sophistam egisse auctor est Suidas. Fuit & alter Emisenus.

57. *Sæva & lenta natura.*] Lentam malignam (opinor) ac contumacem appellat, ut sup. Aug. cap. XII. & Horat. lib. I. Sat. IX.

Et prensare manu lentissima brachia, quæ omnino sequi nollent. Cic. lib. I. ad Attic. epist. XI. Nihil ego illo impudentius, astutius, lentius novi. & alibi, *Teucris lentum negotium*.

Theodorus Gadareus.] De hoc sic Quintilian. lib. III. *Præcipue in se converterunt studia Apollodorus Pergamenus, qui præceptor Apollonia Caesaris Augusti fuit, & Theodorus Gadareus, qui se dici maluit Rhodium; quem studiose audisse, cum in eam insulam secessisset, dicitur Tiberius Caesar.*

Prospexisse.] Liber opt. perspexisse, & mox assimilasse, pro assimilasse.

In objurgando.] Mirum si Tiberium, quanquam Rhodi agentem, tot tamen bellorum ducem, & consularem, & tribunitiæ præditum potestate, objurgare ausus fuit Theodorus iste Græculus. Aut ergo alius fuit ab illo, de quo paulo ante ex Quintiliano, aut fatendum etiam Romæ eo præceptore usum fuisse Tiberium, quod verius est.

C A S A U B O N.

Primum a contubernio removit, deinde etiam ad mortem compulit.] De hoc fortasse accipi debet, quod scribit Julianus in Cæsaribus de Tiberio: Ἀλλὰ σε ἐλξει τῶν ὠτῶν λέγετας γὰρ αὐτὸς καὶ γραμματιστὴν τινὰ τῷτο ἐργάσασθαι.

57. *Sæva ac lenta natura.*] Putabam scribendum, *Sæva ac truculenta nat.* Sed repugnantibus libb. nihil muto, *Lentus* dicitur, qui non facile movetur. unde *lente ferre injurias* apud Ciceronem. Sejanus apud Tacitum lib. IV. Annal. de eodem: *Gnarus lentum in meditando, ubi prorupisset, tri-*

stibus dictis atrocita facta conjungere. Est vero *lenta natura*, quæ *lentitudo* una voce dicitur. Ita appellant Romani, quam ἀσργησίαν Græci. Cicero: *Virum videri negant, qui irasci nesciat, eamque, quam lentitatem nos dicimus, vitio solentitudinis nomine appellant.* Recte parens linguæ Latinæ dixit, *vitiosum nomen esse lentitudo*. Est vero non unum, sed duplex lentitudinis genus. Nam interdum de eo dicitur, qui præ stupore quodam irasci nesciat: estque hæc lentitudo ἀναισθησία quædam. de hac Cicero sentit, & in parte vitii poni ait. interdum lentitudo, sive *natura lenta*, eum affectum ac genus iræ designat, quem Græci κέτον, quasi *dormientem iram* appellant. Ea est, quam Seneca ait, *sævam manu, verbis parcio-* *riorem: nec non altam gravemque & introrsus versam.* Hæc ita odiosa est, adeoque grande malum, ut ejus comparatione simplex ira & quæ se statim promit, virtutis nomen invadere non erubescat. Inde illud est apud M. Tullium primo de Legibus, *bonorum virorum esse admodum irasci.* & ait idem scribens ad Atticum, *irritabiles animos esse optimorum sæpe hominum, & eosdem placabiles: & esse hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiæque natura plerumque bonitate.* ita Horatius sese ait fuisse, *irasci facilem, tamen ut placabilis esset.* Et Augustinus in Confessionibus, patrem suum describit, *sicut benevolentia præcipuum, ita ira fervidum.* Igitur *lenta natura* in hoc Suetonii loco est contrarium ejus, quam Cicero *agilitatem*, Augustinus *fervorem* nuncupant. Propertius lib. III.

Non est certa fides, quam non injuria versat:

Hostibus eveniat lenta puella meis.

Qui locus huc facit maxime.

Theodorus Gadareus.] Meminit quidem Strabo lib. XVI. Theodori cujusdam Gadarei rhetoris industrii: sed an de eo hic loquatur Suetonius, quæri potest. vix enim per temporum rationem licet. Accedit eo, quod non desunt e veteribus, qui hujus dicti auctorem non Theodorum Gadareum, sed Alexandrum Ægæum faciant. quanquam illi de Nerone, non autem de Tiberio pronuntiatum istud fuisse narrant. Apud Suidam duobus locis ex Dione aut alio scriptore antiquo hæc recitantur: Ἀλέξανδρος Αἰγυῖος ἐκάλει τὸν Νέρωνα πῆλόν αἵματι πεφωμένον.

T O R

πηλὸν αἵματι πεφυραμένον. Sed aliquanto magis in Principe eluxit, etiam inter initia, cum adhuc favorem hominum moderationis simulatione captaret. Scurram qui prætereunte funere elato, mortuo mandaratur, ut nuntiaret Augusto, *nondum reddi legata, quæ plebi reliquisset*, attractum ad se, recipere debitum ducique ad supplicium imperavit, & patri suo verum referre. Nec multo post in senatu Pompejo cuidam, equiti Romano, quiddam perneganti, dum vincula minatur, affirmavit fore, *ut ex Pompejo Pompejanus fieret*: acerba cavillatione simul hominis nomen incessens, veterumque partium fortunam. Sub idem tempus, consulente prætore, an judicia majestatis cogi juberet, exercendas esse leges respondit, & atrocissime exercuit. Statuæ quidam Augusti caput dem-

ferat,

T O R R E N T.

[Αἵματι πεφυραμένον.] Recte Pulmannus ex Turnebi sententia, a φυράω & φυράομαι, quod subigere, miscere, ac macerare significat. Vulgati codd. συμπεφυρμένον, MS. πεφυρμένον.

[Patri suo verum referre.] Ut apud Virgilium Pyrrhus:

- - - nuncius ibis

Peleida genitori, illi mea tristia facta,

Degeneremque Neoptoleum narrare memento.

[Veteremque partium fortunam.] Mallet, ut in opt. codice, veterumque.

§8. Caput demserat.] Libri duo deprefferat, nihil muto tamen. Similis Tiberii sævitiae exemplum apud Senecam de Benef. lib. 111. Tacit. lib. 1. Annal. Granius Marcellus vocat hunc nostrum, prætorem Bithyniæ. Dissentit tamen, quod absolutum refert criminibus majestatis, Tiberio patiente, quem damnatum ait Sueton. Hæreo, cui potius accedam. Nisi si præstat dicere damnatum quidem eum fuisse, sed sententiæ ac damnationis factam gratiam.

C A S A U B O N.

[Πηλὸν αἵματι πεφυραμένον.] Ita omnino melius quam πεφυρμένον: etsi ita bis Suidas & Æschylus in Agamemnone, αἵματι δ' οἶκος ἐφύρθη. Arrianus Dissertationum lib. 1. Τὸ το σωματίον ἐκ ἑστὶ σὸν, ἀλλὰ πηλὸς κομψῶς πεφυραμένος. Persius, *Udum & molle lutum es*. In mss. Viterb. Pith. & Lisl. adjecta est interpretatio, id est, *lutum a sanguine maceratum*. Φύραμα Græcis dicitur intritum sive harenatum: & apud Strabonem ac Plutarchum φυράω πηλὸν in lib. de Solertia animalium: quod & φύραμα παλάττειν dicunt. ut Epiphanius contra Ophitas lib. 1. Si cui placet πεφύρμένον, favet illud Hesiodi:

Γαῖαν ὕδρι φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπων θέρμεν αὐδήν.

[Scurram, qui prætereunte funere.] Scurra & mimi olim ad exsequias adhiberi soliti. Vide in Vespasiano, cap. XIX.

[Elato mortuo mandaratur.] Ita scriptum in Viterb. elato, pro qui efferebatur, ut similia lib. 1. expone-

bamus. In aliis libb. est *clare*, quod non satis convenit narrationi Dionis: Προσέλθων τις πρὸς νεκρὸν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκφερόμενον, καὶ πρὸς τὸ εἰς αὐτὸ προσκύψας ἐψιδύρισε τι.

[Sub idem tempus consulente prætore.] Tacitus 1. Annal. 72. in anno DCCCLXVIII. qui fuit alter annus Tiberiani imperii: *Mox Tiberius consulente Pompejo Macro prætore, an judicia majestatis redderentur, exercendas leges esse respondit.*

§8. Statuæ quidam Augusti caput demserat, ut alterius imponeret.] Invaluerat ea ætate mos veteres statuas μεταρρυθμίζειν in aliam formam, capite & titulis permutatis, *surdo*, ut loquitur Plinius, *figurarum discrimine*. Ita Caligula simulacra numinum tota Græcia conquirit, quibus capite demto suum imponeret, ait Suet. l. IV. c. XXI. Nusquam autem factum id legimus aut frequentius aut inverecundius, quam apud Rhodios: de quorum statu urbanis homines dicere soliti, eas esse histrionibus similes: ὥσπερ γὰρ ἐκείνων ἕκαστον ἄλλοτε ἄλλον εἰσεῖναι, καὶ τῶς ἀνδριάντας αὐτοῖς ἄλλοτ' ἄλλα λαμβάνειν προσώπων, καὶ μικρὰ δέιν ὑποκρινόμενης εἶναι. Plura in hanc sententiam apud Dionem Chrysostomum in Rhodiaca oratione, ubi multis rationibus conatur philosophus ille Rhodios a perversa ea consuetudine avertere. Reperio etiam non demto capite titulos mutari solitos, quod μεταγράφειν Pausanias dicit in Atticis. Τὰς Μιλτιάδου, inquit, καὶ Θερμιστοκλέους εἰκόνας ἐς Ῥωμαίων τε ἀνδρά καὶ Θράκας μετέγραψαν. & in Corinthiacis refert idem, Orestis veterem statuam mutato titulo, Imperatori Augusto fuisse consecratam. Auctor est Hieronymus, moris fuisse, ut victorum tyrannorum statuæ mutato capite victoribus consecrarentur. sic ille Comm. in Habacuc Prophetam lib. altero: *Si quando tyrannus detruncatur, imagines quoque ejus deponuntur, & statuæ: & vultu tantummodo commutato ablatoque capite, ejus qui vicerit facies superponitur, ut manente corpore capitibusque præcis, caput aliud commutetur.*

[Ut alterius imponeret.] Ipsius Tiberii, si hic est Granius Marcellus, de quo Tacitus lib. 1. Addubitandi causa est non levis, quum damnatum reum scribat noster, Tacitus absolutum: sed potest non absurda fortasse ex ipsis Taciti verbis peti solutio:

serat, ut alterius imponeret. Acta res in senatu. Et quia ambigebatur, per tormenta quæsitæ est. Dam nato reo, paulatim hoc genus calumniæ eo processit, ut hæc quoque capitalia essent: circa Augusti simulacrum servum cecidisse, vestimenta mutasse, numo vel anulo effigiem impressam latrinæ aut lupanari intulisse, dictum ullum factumve ejus existimatione aliqua læsisse. Periit denique & is, qui honores in colonia sua eodem die decerni sibi passus est, quo decreti & Augusto olim erant. Multa præterea, specie gravitatis ac morum corrigendorum, sed & magis naturæ obtemperans, ita sæve & atrociter factitavit, ut nonnulli versiculis quoque & præsentia exprobrarent, & futura denuntiarent mala:

Asper & immitis, breviter vis omnia dicam?

Dispeream si te mater amare potest.

Non

qui non simpliciter scribit reum fuisse absolutum, sed sic, *tulit absolvi reum criminibus majestatis*. potuit igitur fieri, ut in gratiam Tiberii damnaretur Granius, etsi alius quælitus sit prætextus, quam majestatis crimen.

T O R R E N T.

Paulatim hoc genus.] Lib. unus confestim pro paulatim, in altero utrumque deest. Huc spectant, quæ de Tiberii temporibus scribit Seneca de Benef. lib. III. cap. xxvi.

Servum cecidisse.] A cado, non a cado. Juven. Sat. III. si nullum forte cecidit, Dat pœnas. ubi tamen vetustiss. cod. cecidit habet. Nec vero de servo, qui ad statuam confugerit, Suetonii locum hic intelligo; sed quacunque occasione ad Augusti simulacrum aliquod verberato: ut mutare vestem nefas habebatur, quovis modo id accidisset, quod veluti ante Deum se denudasset ille, qui impietatis hujus reus fieret.

Honores eodem die.] Mss. omnes honorem, & mox quo decretus & Augusto olim erat, uno dempto, in quo sic legitur, qui honorem in colonia sua eo die decerni sibi passus est, quo decreti & Augusto olim erant. quam lectionem probō.

59. Sed & magis.] Videtur superfluere &.

Asper & immitis.] Non puto eodem tempore versus omnes, qui sequuntur, tanquam uno eodemque comprehensos epigrammate, propositos fuisse. primos enim quatuor ad ea tempora, quibus Rhodi egerit, referendos esse ex eo manifestum est, quod subjicitur, Non sunt tibi millia centum. id enim ut de eo dictum, qui in patris sit potestate intelligo; ac proinde ante principatum tantum vere dici de eo potuit. Quin singula disticha priora quatuor diversorum temporum fuisse crediderim.

C A S A U B O N.

Circa Augusti simulacrum servum cecidisse.] Voluit enim Tiberius novo numini patri suo non minus reverentiæ præstari, quam cæteris diis, quorum

templa, aras, statuas, & effigies perfugium præbuisse servis, quos inclementes domini persequerentur, notum est.

Vestimenta mutasse.] Pars honoris, qui more majorum diis exhibebatur, erat, ut in eorum conspectu neque diceretur neque fieret quicquam, in quo esset aliquid obscœnitatis, ut disputat Athenæus lib. VIII. Arrianus Dissertationum lib. II. cap. VIII. Ἐν ταῦτῳ φέρεται τὸν θεόν, καὶ μολύνων ἐκ αἰσχροῦ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι καὶ ἀγάλματος μὲν τῷ θεῷ παρόντος, ἐκ ἂν τολμήσαις τι τῶν ποιῆν, ὧν ποιεῖς αὐτῷ δὲ τῷ θεῷ παρόντος ἴσασθαι, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακρόντος, ἐκ αἰσχρῆς ταῦτα ἐνδυόμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητε τῆς αὐτῷ φύσεως καὶ θεοχόλῳ; Plutarchus in Quæstionibus Romanis: Ἐν ταῖς καὶ ἱερῇ γυμνῇ ἑαυτὸν ἀθέμιτον εἶναι. Idem translaturum ad honorem hominum: Valerius Max. lib. II. Manifestum igitur est tantum religionis sanguini & affinitati, quantum ipsis diis immortalibus tributum: quia inter ista tam sancta vincula non magis quam in aliquo sacro loco nudare se, fas esse credebatur. Inde patuit ad calumniam hic locus: tributum enim impietati, quomodo ante notabamus crimen majestatis solitum fuisse illis temporibus appellari, quod & Dio observat lib. LVII. Similis historia in vita Domitiani apud Xiphilinum de ea muliere, quæ occiditur ἀποδυσμένη ἐναντίον εἰκόνης τῷ Δομιτιανῷ.

Eodem die decerni sibi passus est, quo decreti & Augusto olim erant.] Mira hujus Principis semper fuit curiositas circa observationem dierum. Ejus generis est, quod refert notatque Tacitus Annal. VI. in Agrippinæ supplicio: Eodem die defunctam, quo biennio ante Sejanus pœnas lisset, memoriaque id prodendum addidit Caesar.

59. Specie gravitatis.] Julianus Cæsaribus: Τίβεριος σεμνὸς τὰ πρόσωπα καὶ βλοσυρὸς, σῶφρόν τε ἄμα καὶ πολεμικὸν βλέπων.

Ut nonnulli versiculis quoque & præsentia exprobrarent, & fut.] Tacitus I. Annal. Hunc quoque asperavere carmina incertis auctoribus vulgata in scitiam superbiamque ejus, & discordem cum matre animum,

Non es eques. quare? non sunt tibi millia centum:

Omnia si quæras, & Rhodos exsilium est.

Aurea mutasti Saturni sæcula, Cæsar:

Incolumi nam te, ferrea semper erunt.

Fastidit vinum, qui jam sitit iste cruorem:

Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.

Adspice felicem sibi, non tibi, Romule, Sullam:

Et Marium, si vis, adspice, sed reducem.

Nec non AntonI civilia bella moventis,

Nec semel infectas aspice cade manus.

Et dic, Roma perit: regnabit sanguine multo,

Ad regnum quisquis venit ab exsilio.

Quæ primo quasi ab impatientibus remediorum, ac non tam ex animi sententia, quam bile & stomacho fingerentur, volebat accipi. Dicebatque identidem, *Oderint, dum probent.*

animum. non est dubitandum hæc ipsa carmina intelligi, quæ noster non est passus interire.

T O R R E N T.

Sitit iste cruor.] Liber opt. *bibit iste cruorem.* quod non displicet, ut sanguine saturatus vinum fastidiat.

Nec non AntonI.] Antonium ob insignem in triumviratu sævitiam cum Sulla & Mario comparat, & cum hisce tribus crudelissimis hominibus Tiberium. Quorum mox exemplo crudeliter regnatorum concludit, quicumque ad regnum ab exsilio venerit. nam & Sulla tunc exsul videri potuit, cum Roma absens ad exercitus confugit: & Antonius quoque eo tempore, quo hostis reip. declaratus fuit. De Marii vero, & Tiberii exsilio res omnibus nota.

Ab impatientibus Roma dominii.] Tres codices non habent dictionem *Roma*; pro *dominii* vero, *domini*. Et sane nec dictio *Roma* necessaria est, & *domini* longe venustius.

Oderint, dum probent.] Atqui nemo id quod odert, probat. Verum (ut credo) Tiberius his verbis odia quomodocunque in se orta facile contemnebat, dummodo facta ejus vel inviti probare cogerentur. tunc enim hoc dicebat, cum ita moderate se gereret, ut a nullo reprehendi posset. Beroaldus ut a tyranno dictum accepit, ut, *Oderint, dum metuant.*

C A S A U B O N.

Adspice felicem sibi, non tibi.] Tria hæc postrema disticha conjungi debent, cætera separari: seorsum enim quodque eorum suam sententiam absolvit.

Nec non AntonI.] Respicit decretum, quo declaratus hostis patriæ Antonius: id enim mire sævitiam ejus, quando in urbem reversus est, intendit.

Regnabit sanguine multo, ad regnum quisquis venit ab exsilio.] Verum & prudens dictum, quod multorum Principum experientia confirmat. Ueberri-

mam exemplorum sylvam suppeditat historia Imperatorum Constantinopolitanorum, qui invicem trudere se & folio deicere soliti: si quando, quod sæpe accidit, restituerentur, nullum sævitiae, feritatis & immanitatis genus non exercebant. vel vide quæ de uno Andronico Comneno narrant historici, præsertim Nicetas, aut quæ de Justiniano Rhinotimeto scribunt alii. Causas quærere libet. Quibus in exsiliu pelli proceribus contigit, eos factione pulsos necesse est, proindeque multos habere inimicos, quod in Sulla, Mario & Antonio verum est: vel magno rerum præsentium fastidio atque odio cessisse, quod in Tiberio accidit. deinde certum est τὸς ἀποχρηστας (quod Ælianus eleganter ait) ἐξαιρησθαι. atque efferari. Laberius olim vere:

Mens incorrupta miseria corrumpitur:

Mutat se bonitas irritata injuria.

Nec parum prudenter Otho apud Tacitum i Histor. inter metus sui causas ponit, Principis ingenium longo exsilio efferatum: & in i. Annal. sapienter adæque reformidat populus Rom. *trucem Agrippam, & ignominia accensum.* Simile quid de Cæsare Gallo etiam Marcellinus initio xiv. Sed interior causa est, quod qui patiuntur vel exsiliu vel aliam calamitatem, ii dum assidue cogitant de vindicta inimicorum suorum, paullatim habitum induunt hominis crudelis, sævi, feri: quem animi habitum postea rerum potiti in eos primo, quibus sunt offensi, exerunt, deinde in alios: vel quia ipsis semel ἀποταλῆ-
πωμένοις sævitia placet, & pretium est: vel quia dum aliquos occidunt, novos subinde sibi hostes creant. Ita quotidie seges olefcit exercendæ illius ferinæ naturæ. Adde quod omnes in adversis iniqua experiuntur hominum judicia, quasi dignissimi sua poena sint, ut verissime Vellejus ait: inde vilitas & contemptus calamitosorum apud omnes, inde calamitosorum adversum omnes odium & νέτος ac διὰ
τὴν θορυπισμένην ὀργήν.

bent. Deinde vera plane certaque esse ipse fecit fidem. In paucis diebus quam Capreas 60 attigit, piscatori, qui sibi secretum agentis grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussit: territus, quod is a tergo insulæ per aspera & devia erepsisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam, quod non & locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quoque lacerari os imperavit. Militem prætorianum, ob surreptum e viridario pavonem capite punit. In quodam itinere lectica, qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ primarum cohortium centurionem stratum humi pæne ad necem verberavit. Mox in omne genus crudelitatis erupit, numquam deficiente 61 materia: cum primo matris, deinde nepotum & nurus, postremo Sejani familiares atque etiam notos persequeretur. Post cujus interitum vel sævissimus exstitit: quo maxime apparuit, non tam ipsum a Sejano concitari solitum, quam Sejanum quærenti occasiones subministrasse. Etsi commentario, quem de vita sua summam breviterque composuit, ausus est scribere, *Sejanum se punisse, quod comperisset furere adversus liberos Germanici filii sui*: quorum ipse alterum suspecto jam, alterum oppresso demum Sejano interemit. Singillatim crudeliter facta ejus exsequi longum est: generatim velut exemplaria sævitiae enumerare sat erit. Nullus a pœna hominum cessavit dies; ne reli-

T O R R E N T.

60. *In paucis diebus quam Cap.*] Insolens locutio, pro paucis diebus, ex quo Capreas attigit. Non multum dissimile illud Horatii, *quinque diebus Nil erat in oculis*.

Locustam.] Locusta enim ex eorum genere est, quæ crustis intecta, & crustata vocat Plin. lib. ix. cap. xii. & lib. xi. cap. xxxvii. Græci μαλακόστρακα. At mullus squamam habet asperam quidem, sed quæ non ita ut crusta læderet.

Primarum cohortium.] Liber vetustiss. *hortium*, ut semper. Sic in nummo argenteo Antonii triumviri, CHORTIS SPECULATORUM. Quod autem non *primarum*, sed *prætoriarum* legendum Elector. ii. cap. xvii. Lipsius censet, non quin certus fuerit cohortium ordo atque numerus, sed quia prætorianorum erat Principem usquequaque comitari, non id mihi persuadet. neque enim scribentis error hic culpari potest, cum paulo ante prætoriani meminerit militis. Et si prætoriani ubique comites, cur ipse explorandæ viæ causa præmissus centurio? Taceo hoc, de quo agitur, speculatorum fuisse officium. De quibus sup. cap. xxv. & Oth. cap. v.

61. *Sejano quærenti.*] Libri duo *Sejanum*, & recte.

Commentario quem de vita sua.] Liber opt. quod pro quem. Domit. cap. xx. Præter commentarios & acta Tiberii nihil lectitabat. Sup. Aug. cap. lxxxv.

Germanici liberos, filii sui.] Liber unus liberos Germanici. Illud ergo, *filii sui*, ex glossemate adjectum est.

C A S A U B O N.

60. *Perfricari eodem pisce faciem iussit.*] Alludit hoc factum Julianus: οἰμώζων μὲν ἔν εἰπεν, ἐν μονῇ

νησιδίῃ (τὰς Καπραίας αἰνιττόμενος) τὸν ἄδλιον ἀλίᾳ ψηχέτω.

Exploratorem viæ.] Hoc genere ministeriorum utebantur proceres Romani non solum in viis agrorum, sed etiam in urbe; puta cum ad balnea irent, aut alio quo. Lucianus Nigrino: Πολὺ δὲ ἐν τῇ πόλει τῆτο, καὶ τοῖς βαλανείοις ἐπιχωριάζον· προΐοντας γὰρ τινὰς τῶν οἰκετῶν δεῖ βοᾶν καὶ παραγγέλλειν προορᾶσθαι τοῖν ποδοῖν, ἣν ὑψηλόν τι ἢ κοῖλον μέλλωσιν ὑποδαίνειν, καὶ ὑπομιμνήσκειν αὐτῶς τὸ καινότερον, ὅτι βαδίζουσι.

Stratum humi ad necem verberavit.] Ita moris, & in securi percutiendis, & in fusti puniendis. Tacitus i. Annal. *prostratos verberibus multant*.

61. *Nullus a pœna hominum cessavit dies, ne religiosus quidem ac sacer.*] Et Græcorum & Romanorum vetus mos fuit, ut diebus festis abstineretur a suppliciis, ut notamus lib. superiore ad cap. lvii. Quin hoc quoque observare licet, diebus solenniorum festorum victos fuisse solutos. Ulpianus ad Demosthenis illa verba, πολλὰς πενταετηρίδας ἐν τῷ δεσμοῦ τριῶν διατρίψαντα, ex oratione κατὰ Τιμοκράτης, sic notat: Οὐχ ἀπλῶς τῆτο εἶπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ πέντε ἔτη ἤγετο τὰ παναθήναια· τότε δὲ ἐξῆν ἀφεῖσθαι τῷ δεσμῷ τὰς δεσμώτας διὰ τὴν πανήγυριν, ὥς ἐγνώμην ἐν τῷ κατὰ Ἀνδροτίωνος. Idem fiebat & Romæ. Livius lib. v. in descriptione lectisternii, quod primum factum est in Urbe, anno ccclv: Et cum inimicis quoque benigne ac comiter sermones habiti, jurgiis ac litibus temperatum, victis quoque dempta in eos dies vincula.

V A R I O R.

61. *Generatim velut exemplaria.*] Codex Salmas. *genera velut exemplaria*.

Nullus

religiosus quidem ac sacer. Animadversum in quosdam ineunte anno novo: accusati damnatique multi cum liberis atque etiam uxoribus suis. Interdictum, ne capite damnatos propinqui lugerent: decreta accusatoribus præcipua præmia, nonnumquam & testibus. Nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciumque verborum. Objectum est poetæ, quod in tragœdia Agamemnonem probris laceffisset: objectum & historico, quod Brutum Cassiumque ultimos Romanorum dixisset: animadversum est statim in auctores, scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos, etiam Augusto audiente recitata. Quibusdam custodiæ traditis, non modo studendi solatium ademptum, sed etiam sermonis & colloquii usus. Citati ad causam dicendam, partim se domi vulneraverunt, certi damnationis, & ad vexationem ignominiamque vitandam: partim in media curia venenum hauserunt, & tamen colligatis vulneribus, ac semianimes palpitantesque in carcerem rapti. Nemo punitorum non & in Gemonias abjectus uncoque tractus. Viginti uno die abjecti tractique sunt: inter eos pueri & fœminæ. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas esset virgines strangu-

T O R R E N T.

Religiosus ac sacer.] Festos feriatosque dies intelligo, quibus (ut inquit Cicero) *liberi iurgiorum ac litium servi operum ac laborum quietem habebant.* At Tiberius nullum sine supplicio transmissit.

Ineunte anno novo.] Atqui diem Kal. Jan. Romani lætissimum agebant, eumque supplicio funestare nefas erat, uti & Saturnalia. Macrob. lib. 1. cap. x.

Agamemnonem probris laceff.] Duo codd. non habent *probris*. Offenderat autem Tiberium poeta, quod sub Agamemnonis persona ipsum, qui Romanis imperabat, laceffisse videretur. Simile est quod de M. Emilio Scauro scribit Dion lib. LVIII. is enim ob Tragœdiam quandam suam, cui Atreus nomen fecerat, quia Euripidis verbis quidam in ea alterum monuerat, ut stultitiam imperantis ferret, a Tiberio mortem sibi consciscere coactus fuit. Lepide igitur Horat. lib. II. Sat. III. Ajacem adversus Agamemnonem defensurus veniam præfatur:

Ergo consulere, & mox respondere licebit?

Consule. Cur Ajax, &c.

Frequens autem apud optimos auctores, ut sub personis Homericis alios intelligant. Pers.

Ne mihi Polydamas, & Troides Labeonem, &c.

Objectum & historico.] Is fuit A. Cremutius Cordus. Tacit. lib. IV. de quo Aug. cap. xxxv. Calig. cap. xvi. Seneca Consolat. ad Marciam cap. xxi.

Ultimos Romanorum.] Ut Philopœmenem Græcorum ultimum vocare solitos Romanos refert Plutarch. ejus vita.

Non modo studendi.] Libri duo scribendi. quod magis placet.

Viginti uno die abjecti tractique.] In duobus libris desideratur *tractique*. Ego etiam *abjecti* lubens

rejecerim. jam enim id ante dixerat Sueton. studiosissimus brevitas.

C A S A U B O N.

Animadversum in quosdam ineunte anno novo.]

An. DCCCLXXXI. Kal. tractus in carcerem illustres eques Rom. ac mox supplicio affectus. Tacit. vide lib. IV.

Objectum & historico.] A. Cremutius Cordus.

Quod Brutum Cassiumque ultimos Romanorum dixisset.] Prior istud Brutus dixerat in planctu super jacente Cassio. auctor Plutarchus. Est hoc quoque a Græcis acceptum: exstat enim vetus de Cleomede oraculum in hæc verba apud Pausaniam, Ἰσατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυλαϊεύς. Pausaniæ dicitur Philopœmen ὕσατος Græcorum εὐεργέτης. Procopius libro II. Persicorum, de Aëtio & Bonifacio notis ducibus ex historia: Ἐς τὰς αὖτον μεγαλοψυχίας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἠκέτην, ὥς εἴ τις αὐτοῖν ἐκότερον ἄνδρα Ῥωμαίων ὕσατον εἴποι, οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι. ἔτω τὴν Ῥωμαίων ἀρετὴν σύμπασαν ἐς τὸ αὐτὸν ἀνδρὲ ἀποκεκρίσθαι τετύχηκε.

Viginti uno die abjecti tractique sunt: inter eos pueri & fœminæ.] Omnino corruptus numerus est, etsi quid restituendum sit, difficile est affirmare. Magnitudinem stragis exprimit Tacitus lib. VI. in anno DCCCLXXXVI. Tiberius incitatus suppliciis, cunctos, qui carcere attinebantur accusari societatis cum Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages, omnis sexus, omnis ætas, illustres, ignobiles, dispersi aut aggregati. Fortasse scribi debet, CC & viginti.

Immatura puella.] Notatum Dioni in filia Sejani: Τάτε παιδίᾳ αὐτῇ κατὰ δόγμα ἀπέθανε, τῆς κόρης, ἣν τῷ τῷ Κλαυδίᾳ ἡεὶ ἐγγεγυῖται, προδιαφθαρείσης ὑπὸ τῷ θανάτῳ, ὥς οὐκ ὅσιον ὄν παρθενομένην τινα ἐν τῷ δεσποτηρίῳ ἀπολίσθαι. Similis religio triumphos in-

strangulari, vitiata prius a carnifice, dein strangulata. Mori volentibus vis adhibita vendi. Nam mortem adeo leve supplicium putabat, ut cum audisset unum e reis, Carnulium nomine, anticipasse eam, exclamaverit, *Carnulius me evasit*. Et in recognoscendis custodiis, precanti cuidam poenae maturitatem, respondit, *Nondum tecum in gratiam redii*. Annalibus suis vir consularis inseruit, frequenti quondam convivio, cui & ipse adfuerit, interrogatum eum subito & clare a quodam nano adstante mensae inter copreas, cur

cessit, cum proscriptionis tempore praetextatum quendam, ut posset occidi, iusserunt induere togam virilem, ut narrant Appianus & Dio. Ex antiquis Martyrologiis scimus, in beatissimis virginibus, quae sanguinem pro Christo Domino nostro fuderunt, idem saepe fuisse factitatum.

T O R R E N T.

Carnulium nomine.] Libri mss. *Carmilium*, & *Cartulum*. Legendum *Carvilium*, aut, si quis malit, *Cartilium*. nam utrumque nomen Romanum est.

Nondum t. i. g. r.] Mortem ergo tyrannus ut beneficium afflicto imputat. De quo Lycus ille Thebanus apud Senecam Hercule furente :

*Qui morte cunctos luere supplicium jubet,
Nescit tyrannus esse. Diversa irroga,
Miserum veta perire, felicem jube.*

A quodam nano.] Liber unus a quodam Mario. male. nanum enim sive pumilionem intelligo, qui mensae adstiterit, ut nunc quoque videmus apud divites fieri. Sup. Aug. cap. LXXXIII.

Inter copreas.] Sic omnes codd. magno consensu. Beroaldus exponit pro in secessu Caprearum, inepte. Ego scurras sic vocatos fuisse crediderim, vel ab ejus animalis obscenitate, vel a rodendi consuetudine. Utitur eo vocabulo etiam Claud. cap. VIII. ubi plura dicemus. Justus Lipsius Elector. II. cap. XVII. Josephi Scaligeri, notis ad Festum in *Scurra*, auctoritatem secutus, *inter coprias* legit. Non tamen hujus loci Scaliger ibi meminit, sed Claud. ut diximus, cap. VIII. Verum cum indidem quoque duo optimi codd. mss. a capreis habeant, uti hic magno consensu omnes, etsi duobus his rei litterariae principibus plurimum defero, ab opinione tamen mea non recedo, ac vocem illam immundam non amo; neque quo tempore, quoque modo in Latium venerit, scio. Illud etiam, quod ex Dionis Pertinace adfert Scaliger, non admodum moror. potuit enim Graecus ille vocabulum Latinum (ni fallor) *capreas* ad suae linguae fontes leviter deflectere, & *coprias* fecere, ut in Claud. notabimus. Deinde quod ex Lactantio citat Lipsius de homine quodam diserto, qui religionis nostrae lumen Cyprianum alludens Coprianum appellavit, id quoque non nimium firmum est. Nam Caprianum non uno in Lactantii codice scriptum reperitur, eamque lectionem sequitur Erasmus. Cedam tamen majoribus lubens volens, cum quibus neque errasse in litteris probrosum sit.

C A S A U B O N.

Precanti cuidam poena maturitatem.] Imo saepius factum patet ex iis, quae de Asinio Gallo narrat Dio.

Nondum tecum in gratiam redii.] Dio: Δήσας τινα τῶν ἐταίρων ἔπειτα λόγῳ περὶ τῆς θανάτωσης αὐτῆς γενομένης ἔφη, ὅτι εἰδὼ αὐτῷ διήλλαγμα.

Adstante mensae inter copreas.] Copreae sunt homines βαμολόχοι, γελωτοποιοί, & scurrae. Ita autem legendum esse, & hic & in Claudio capite VIII. pridem docuit ex Dione Josephus Scaliger in Castigationibus ad Festum. tanti viri sententiam qui refellere conantur, nihil aliud quam in errore pertinaciam produunt: nam certo certius ita scripsisse Suetonium, fuisseque eam vocem in aulis Principum Romanorum jam inde a temporibus triumvirorum in usu. quod ex ejusdem Dionis lib. I. constat. Vox est Graecae originis, etsi veteribus Graecis non usitata, ut *aretalogus*, *dicterium*, *elogium*, *catasta*, & sexcentae hoc genus. Graeci κοπρίας αἰδρας vocant, vel κοπρολόγους. ut Suidas: Ἀσυνόμοι, οἷς ἐμελε περὶ τῶν ἀνλητρίδων, καὶ ψαλτρίων, καὶ κοπρολόγων. id est, ἀσυνόμοι dicebantur, quibus cura erant tibicines, saltatrices & copriae. sed & κοπρίας Graeci recentiores. In Actis Synodi Oecumenicae tertiae Ephesi habitae, tomo primo, sectione x: Οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ κακῶς ἡμᾶς λέγουσιν οἱ κοπρίαὶ τῆς πόλεως, Χαϊρήμων, Βίκτωρ, Σωφρονᾶς, καὶ τὸ τῆς Φυρατῆς Φλαβιανῆς παιδαρῦλλον. Copreas eleganter Hebraice dixeris קִלְלִים, *gillulim*, qua ejusdem originis voce Hebraei deos falsos significant. Est vero mos Graecorum in omni vilitate explicanda similibus vocibus aut loquendi generibus uti: ut illo improbo dicto Heracliti, quod Strabo, Plutarchus & Cedrenus referunt, Νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. Abdias historiae Apostolicae libro sexto: *Audi, domine rex, ista stercore abjicienda sunt, & ex tuo regno emundanda, ne forte omnibus putredinem generent.* τὰ κόπρια τὰῦτα ἐκβλητέα σοι. Romanos voce *copria* usos, nihil mirum: qui dixerint etiam *copron*. Varro apud Nonium: *Non Hercules potest, qui Augia agebat copron.* neque errant meo iudicio, qui ejusdem Varronis ista sic legunt apud Nonium: *Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperda, cum simus coprea.* Laudatur etiam Laberius in *Coprino*: nam ita manu exarati, apud Nonium, ubi editum *Cophino*. Glossae Isidori: *Scurra, qui incopriatur: Scurrula*

- cur Paconius, majestatis reus, tam diu viveret: statim quidem petulantiam linguæ ob-
jurgasse, cæterum post paucos dies scripsisse senatui, ut de pœna Paconii quam primum
62 statueret. Auxit intenditque sævitiam, exacerbatus indicio de morte filii sui Drusi:
quem cum morbo & intemperantia periisse existimaret, ut tandem veneno interemptum
fraude Livillæ uxoris atque Sejani cognovit, neque tormentis neque supplicio cujus-
quam pepercit: soli huic cognitioni adeo per totos dies deditus & intentus, ut Rho-
diensem hospitem, quem familiaribus litteris Romam evocarat, advenisse sibi nuntiatum,
torqueri sine mora jussit, quasi aliquis ex necessariis quæstioni adesset: deinde errore
detecto, & occidi, ne divulgaret injuriam. Carnificinæ ejus ostenditur locus Capreis,
unde damnatos post longa & exquisita tormenta, præcipitari coram se in mare jubebat:
excipiente classiariorum manu, & contis atque remis elidente cadavera, ne cui residui
spiritus quidquam inesset. Excogitaverat autem inter genera cruciatus, etiam ut larga
meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum simul urinæ-
que tormento distenderet. Quod nisi cum & mors prævenisset, & Thrasyllus consulto,
ut ajunt, differre quædam spe longioris vitæ compulisset: plures aliquanto necaturus,
ac ne reliquis quidem nepotibus parsurus creditur: cum & Cajum suspectum habe-
ret, & Tiberium ut ex adulterio conceptum aspernaretur. Nec abhorret a vero:
namque identidem *Felicem Priamum vocabat, quod superstes omnium suorum existisset.*
63 Quam vero inter hæc non modo invisus ac detestabilis, sed prætrepidus quoque atque
etiam

Scurrula, qui incopriat. Quare desinant posthac ho-
mines eruditi in duobus his Suetonii locis, aut *cap-
reas* aut *tropaos*, aut nescio quas alias ineptias com-
minisci. Mirum sane post tam expressam Dionis
affirmationem, repertos esse, qui in clarissima luce
cæcutirent.

V A R I O R.

Carnulium.] Codex Salmas. *Carnulum.* Palat.
sec. *Carmulum.* Primus, *Carrulum.* Sic statim
Salmasianus, *Carrulus me evasit.*

T O R R E N T.

62. *Veneno interemptum fraude Livilla uxoris.*] Tres codices non habent dictionem *veneno*, quam tamen retineo. nam (ut scribit Tacit.) Livia, soror Germanici, Drusi uxor, a Sejano constuprata, adhibito in consilium Eudemo medico, veneno per Lygdum spadonem dato maritum sustulit. Adde Plinium lib. xxix. cap. i. Liviam autem Tacit. quam Livillam Sueton. vocat. Sic Claudia & Claudilla, Plautia & Plautilla, quod supra quoque notasse me memini.

Ne divulgaret injuriam.] Libri nostri omnes, *ne vulgaret.*

Quod & nisi mors.] Lib. unus *Quod nisi*, absque &.

Spe longioris vita compulisset.] Pro, induxisset.

Reliquis nepotib.] Quorum Cajus Germanici, Tiberius Drusi filius fuit; ille adoptivus nepos, hic naturalis & legitimus.

Ut adulterio conceptum.] Mater enim Livilla & Sejanum adulterum, & Eudemum amicum habuit. Vide Tacitum.

63. *Sed pratrepidus quoque.*] Fuere viri docti, quibus displiceret illud *pratrepidus*, & *prateritus* pro quo contemptus legendum esse putarent; verum quæ sequuntur, trepidationem Tiberii ostendunt.

C A S A U B O N.

Cur Paconius.] Hic est M. Paconius, qui C. Silano proconsulatum Asiæ administranti legatus fuit, ac postea inter alios plures eum accusavit. Tacitus Annal. lib. iiii.

62. *Veneno interemptum fraude Livilla uxoris atque Sejani cognovit.*] Indicium fecit Apicata Sejani uxor, post mariti & liberorum cædem sese interfecit.

Deinde errore detecto & occidi, ne divulgaret injuriam.] Videtur de eo loqui, cujus similem casum narrat Dio, etsi paullo aliter: non enim errore factum, sed injuste accusatum eum fuisse. Verba ejus: *Ἐτερον μέντοι τινα καὶ πάνυ ἰσχυρῶς βασανίσας, ἔπειτα γνῶς ὅτι ἀδίκως κατηγορήθη, καὶ πάνυ σπῆδῃ ἀπέκτεινεν, εἰπὼν ὅτι χαλεπωτέρως ὕβρισαι ἢ ὥς καλῶς δύνασθαι ζῆν.*

Et Thrasyllus consulto, ut ajunt.] In his est Dio, qui pluribus explicat.

Et Tiberium ut ex adulterio conceptum aspernaretur.] Tangit hoc & Dio: *Τιβέριον τὸν ἐκγονὸν διὰ τὴν ὑποψίαν· ἡ γὰρ ἐπιστεύετο τῷ Δέρσῳ παῖς εἶναι.*

V A R I O R.

62. *Ne divulgaret injuriam.*] Scribimus cum Grutero & vett. edd. & codd. Palatinis, Torrentianis, ac Salmasiano: *vulgaret.*

63. *Sed pratrepidus atque etiam consumeliis obnoxius*

etiam contumeliis obnoxius vixerit, multa indicia sunt. Haruspices secreto ac sine testibus consuli vetuit. Vicina vero urbi oracula etiam disjicere conatus est: sed maiestate Prænestinarum sortium territus, destitit: cum obsignatas devectasque Romam non reperisset in arca, nisi relatas rursus ad templum. Unum & alterum consulares, oblati provinciis, non ausus a se dimittere, usque eo detinuit, donec successores post aliquot annos præsentibus daret: quum interim manente officii titulo, etiam delegaret plurima: assidueque illi per legatos & adiutores suos exsequenda curarent. Nurum ac nepotes 64 numquam aliter post damnationem, quam catenatos, obsutaque lectica, loco movit: prohibitis per militem obviis ac viatoribus respicere usquam, vel consistere. Sejanum 65 res novas molientem, quamvis jam & natalem ejus publice celebrari, & imagines aureas coli passim videret: vix tandem & astu magis ac dolo quam principali auctoritate, subvertit. Nam primo, ut a se per speciem honoris dimitteret, collegam sibi assumpsit in quinto

noxius vixerit.] Vocem *contumeliis* delendam esse, recte viderunt Salmastius, & Gronovius. *Obnoxius* enim hoc sensu accipitur, ut superius cap. 12. hujus vitæ: *Enimvero non privatum modo, sed etiam obnoxium & trepidum egit.* *Obnoxius* enim est, qui anxius & sollicitus vivit. Vide, quæ Gronovius notavit ad Senec. 111. de Ira cap. 8.

T O R R E N T.

Nisi relatas.] Legendum puto *relata*, arca nimirum, qua sortes continebantur. Ea autem ex olea fuit, ut de harum sortium historia scribit Cic. lib. 11. de Divinat. Exstat etiam denarius Plætorii, Cestiani

apud me, in cuius parte altera Deæ effigies, Fortunæ, ut arbitror: altera vero pueri comati, sub pectore arcam tenentis. Ascriptum SORS.

Non ausus a se dimittere, usque adeo detinuit.] Liber unus, non ausus dimittere a se, usque eo detinuit. Placet.

Delegaret plurima.] Ea scilicet, quæ præsidibus ab Imperatore committi solebant. *Delegare* autem Jctorum verbum est. Unde & *delegati* iudices. Quin imo & *legati* proprie vocantur ii, quibus proconsules suam jurisdictionem mandant. L. 14. v. & vi. de Off. Procons. & Legati. Quamquam apud auctores *legati* fere dicuntur, qui ipsi provinciæ præfunt. Vide sup. cap. xl 1.

64. *Obsutaque lectica.*] Liber opt. obsutaque, & mox unquam, pro usquam.

63. *Unum & alterum consulares oblati provinciis, non ausus a se dimittere.*] L. Aelium Lamiam & L. Arruntium intelligo, quorum ille anno DCCLVI. consul fuit, hic anno DCCLIX. De utroque Tacitus Annal. vi. 17. fine anni DCCLXXXVI. *Extremo anni mors Aelii Lamia funere censorio celebrata, qui administranda Syria imagine tandem exsolutus, urbi præfuerat. Genus illi decorum, vivida senectus, & non permissa provincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio Syria proptore defuncto, recitantur Caesaris literæ, quis incusabat egregium quemque & regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: seque ea necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capeßere provincias adigerentur. Ollitus Arruntium, ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri. Hunc Tiberii morem notat Dio his verbis, de obitu præfecti urbis, cui Lamia successit, loquens: Καὶ Λάκιον ἀντ' αὐτῆς Λαμίας (inepte vulgo & interpretes ταμίας) ἀνθείλετο, ὃν πρόπαλαι τῇ στρατιᾷ (emenda Συρία) προσάξας, κατεῖχεν ἐν τῇ Ρώμῃ. τῷ δὲ καὶ ἐφ' ἐτέρων πολλῶν ἐποίησεν, ἔργῳ μὲν, μηδενὸς αὐτῶν δεόμενος, λόγῳ δὲ ὃν, τιμᾶν αὐτῆς προσποιούμενος.* Observamus Tiberii exemplum multos Principes esse secutos. Tacitus in rebus Neronis, anno Urbis DCCCVIII. Syria P. Anteio destinata, & variis mox artibus elusus, ad postremum in urbe retentus est. Idem Histor. lib. 11. in principatu Vitellii: Cluvius comitatu Principis adjectus, non adempta Hispania, quam rexit absens, exemplo L. Arruntii, quem Tib. Caesar ob metum, Vitellius Cluvium nulla formidine retinebat. Eadem calliditate usum Domitianum ex eodem Tacito in vita Agricola apparet, mansisseque eum morem diu, ex simillimo loco Dionis in fragmentis rerum Marini Imp. intelligimus.

V A R I O R.

Relatas rursus ad templum.] Codex Salmast. *relata*, ut conjecerat Torrentius.

quinto consulatu. quem longo intervallo absens ob id ipsum susceperat. Deinde spe affinitatis ac tribunitiae potestatis deceptum, inopinantem criminatus est pudenda miserandaque oratione: cum inter alia P. C. precaretur, *mitterent alterum e consulibus, qui senem se, & solum in conspectum eorum cum aliquo militari presidio perduceret.* Sic quoque diffidens, tumultumque metuens, Drusum nepotem, quem vinculis adhuc Romae continebat, solvi, si res posceret, ducemque constitui praeceperat. Aptatis etiam navibus ad quascumque legiones meditabatur fugam, speculabundus ex altissima rupe identidem signa, quae, ne nuntii morarentur, tolli procul, ut quidque foret factum, mandaverat. Verum & oppressa conjuratione Sejani, nihilo securior aut constantior, 65 per novem proximos menses non egressus est villa quae vocatur Jovis. Urebant in super anxiam mentem varia undique convitia, nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra positos, ingerente. Quibus quidem diversissime afficiebatur: modo, ut prae pudore ignota & celata cuncta cuperet: nonnumquam eadem contemneret, & proferret ultro atque vulgaret. Quin & Artabani Parthorum regis

65. *Pudenda miserandaque oratione.*] Epistolam principalem ad senatum, vocant orationem saepe historici. Juvenalis de hac oratione:

- - - *verbosa & grandis epistola venit*
A Capreis.

Sic & Dio: ἐν τῇ τῇ ἐπιστολῇ ἀνεγνώσθη ἥν δὲ μακρά.

T O R R E N T.

65. *Militari presidio.*] E duobus codd. abest dictio militari.

Speculabundus.] Lib. mss. quatuor ante id verbum interpungunt, deinde sic legunt: *speculabundus ex altissima rupe identidem signa, quae, ne nuntii morarentur, tolli procul ut quidque factum foret, mandaverat.* Quam lectionem si amplectimur, *speculabundus signa*, pro ad signa, dixerit Sueton. Id si cui duriusculum videbitur, veteri lectione retenta, pro *signaque legat signa namque*, ut apertior sit sententia, difficilis alioqui, & impedita.

Per libellos in orchestra positos.] Unde senatus scilicet ludos spectabat. Sed quare non plebem quoque adversus tyrannum concitabant? Idem (credo) sub Tiberio evenit, quod sub Domitiano & aliis tyrannis, ut si in optimates potissimum saeviaut, id impune ferant. Vide Domit. cap. ult. Poterant & in orchestra poni hi libelli, ut magis essent conspicui. Lector cogitet. Mihi quidem non liquet.

Artabani.] De hoc nonnulla Tacit. lib. 11. sed plura Joseph. Antiq. lib. xviii. Aliquid inf. Calig. cap. xiv.

C A S A U B O N.

Speculabundus ex altissima rupe identidem signa.] Emendavimus ex mss. hunc locum: vulgo enim mendosissime distinguunt post *identidem*, ac scribunt *signaque*. Est vero ἀρχαϊσμός, *speculabundus signa* pro *speculans*. Sisenna in quarto Historiarum: *Populabundus agros ad oppidum pervenit.* vide A. Gellium.

Signa, quae, ne nuntii morarentur, tolli procul,

ut quidque foret factum, mandaverat.] Signa sunt faces accensae, quibus usi veteres in signo dando, mirabili plane industria: nam prorsus, prout quidque factum erat, aut novi acciderat, ita ignibus sublati significabant, quasi litteris scriptis. Totum hoc artificium aperuit cum cura nobis Polybius; sed illa summi scriptoris disputatio ita hodie affecta est, ut paucissimi rem inde possint discere. nos omnia (φθόνος δ' ἀπέσω και Νέμεσις) purgavimus, & copiose pridem exposuimus, remque fecimus planissimam, ut amici multi norunt, tu in his, magne Themidis & Musarum sacerdos, Philippe Canai, qui mihi saepe edendi ejus prudentissimi scriptoris auctor & suasor exististi. Animus non deest, voluntas etiam superest: otium καὶ τὸ ἀμέρινον hactenus semper defuerunt, quod nostra scripta produnt nimis.

Villa quae vocatur Jovis.] Memmianus Ionis. sed quum Tiberius eam insulam xii. villarum nominibus infederit, ut loquitur Tacitus, non displicet conjectura existimantium, iis villis nomina fuisse xii. deorum.

66. *Proferret ultro atque vulgaret.*] Non praetermittit Dio: Ζητῶν καὶ ἕκαστον ἀκριβοῦς ὅσα ἡτιάζοντο φλάυρως περὶ αὐτῶν εἰρηκέναι, αὐτὸς αὐτὸν πάντα τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ ἔλεγε καὶ γὰρ εἰ ἀπορήτω τις καὶ πρὸς ἕνα διελέχθη, καὶ τὸ τοῦ δημοσίου, ὥστε καὶ ἐς τὰ κοινὰ ἀπομνήματα ἐσγράφεσθαι. id est, *Inquirens diligenter singula quae de se in malam partem locutus esse aliquis diceretur, omnia maledicta ipse sibi ingerebat, quae cuiquam mortalium possunt competere: nam si vel in occulto quis cum quoquam de eo esset locutus, id quoque publicabat, adeo ut etiam in acta publica referretur.*

V A R I O R.

65. *Qui senem se & solum.*] Codex Salmas. qui *se senem & solum.* & paulo post legit Salmasius: *& ducem constitui.* quae in ejus libro desideratur.

Quem vinculis continebat.] Scripsit, credo, Tranquillus: quem vinculis.

YI

T O N.

regis laceratus est litteris, patricidia & cædes & ignaviam & luxuriam objicientis, monentisque ut voluntaria morte, maximo iustissimoque civium odio quamprimum satisfaceret. Postremo semetipso pertæsus, talis epistolæ principio, tantum non summam malorum suorum professus est. *Quid scribam vobis, Patres Conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam, hoc tempore? Dii me, Deaque pejus perdant, quam quotidie perire sentio, si scio.* Existimant quidam, præscisse hæc eum peritia futurorum: ac multo ante, quanta se quandoque acerbitas & infamia maneret, prospexisse. Ideoque ut imperium inierit & PATRIS PATRIÆ appellationem, & ne in acta sua juraretur, obstinatissime recusasse: ne mox maiore dedecore impar tantis honoribus inveniretur. Quod sane & ex oratione ejus, quam de utraque re habuit, colligi potest: vel cum ait, *Similem se semper sui futurum: nec umquam mutaturum mores suos, quamdiu mentis sana fuisset: sed exempli causa cavendum, ne se senatus in acta cujusquam obligaret, qui aliquo casu mutari posset.* Et rursus: *Si quando autem, inquit, de moribus meis, devotoque vobis animo dubitaveritis, quod prius quam eveniat, opto, ut me supremus dies*

T O R R E N T.

67. *Dii me deaque pœnis perdant, quem quot.*] Sic edit. Gallica, & libri tres mss. Turneb. quoque Adversar. xiv. cap. xvii. Germanica vero, & mss. duo, *Dii me, Deaque pejus perdant, quam quotidie perire sentio.* quæ sane lectio apertior videtur, ac melior.

Ut imperium inierit.] Duo codd. inierit. placet. mallem tamen inierat, ut clara sit sententia, non ob hæc quæ dicit Sueton. eum imperii susceptionem distulisse, sed inito jam imperio, quo semper adspiraverat, appellationem Patris Patriæ, & ut in acta sua juraretur, obstinatissime recusasse. Quam huius loci sententiam genuinam esse monstrat, quod mox sequitur, *de utraque re.* Adde, si lubet, Dionem lib. lvii. Qui & illa addit, initio ne Imperatoris quidem prænomen eum tulisse, ut nec cognomen Augusti, neque ut per fortunam ejus juraretur, aut, si fieret, perjurii pœna sequeretur.

Similem se semper sui.] Liber opt. se sui semper, & mox sana mentis esset, pro sana mentis fuisset, multo sane venustius.

Si quando autem, inquit.] Nemo non facile animadverterit, illud inquit ab infelici aliquo correctore adjectum esse.

C A S A U B O N.

Monentisque ut voluntaria morte, maximo iustissimoque civium odio quam primum satisfaceret.] Eadem mens illorum fuit, qui cum in Neronem conjurassent, capti non solum crimen ultro fatebantur, sed etiam imputabant: tanquam aliter illi non possent nisi morte succurrere, dedecorato flagitiis omnibus, ut scribit noster lib. vi. cap. 36. In eam sententiam legitur in epistolis Phalaridis: *Σώματος ἀπώσσειαν*

ἡ παρασκευὴ τέχνη, ψυχῆς δὲ νόσον ἰατρὸς ἰάται θάνατος. Corporis infirmitatem curat ars: animi morbo medicinam facit medicus unus mors. Nec dissimilis sententia apud Tacit. vi. Annal. 49. *Isdem diebus, Sext. Papinius consulari familia, repentinum & in formem exitum delegit, jacto in præcep corpore. Causa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, assentationibus atque luxu perpulisset juvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inveniret.*

67. *Quid scribam vobis, Patres conscripti.*] Ad Tacitum Annal. vi. 6. ubi idem initium epistolæ Tiberii, *vere, ut ille ait, insigne habetur; & quidem paullo aliter scriptum.*

Præscisse hæc eum peritia futurorum.] Fuit enim, ut Josephus quoque notat, mire deditis curiosis artibus, & sciendi futura avidissimus. Juvenalis:

*tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo.*

Vide cap. lxi. Dio: *Ὁ Τιβέριος ἐμπροσθέντος τῆς διαταγῆς ἀσπῶν μαρτυρῆς ἦν.*

Quod sane ex oratione ejus colligi potest.] Exstat apud Tacitum Annal. iv. 38. civilis admodum Tiberii oratio, cujus postrema fere verba sunt: *Deos deaque precor, ut mihi ad finem usque vita quietam & intelligentem humani divinique juris mentem duint.*

Quod priusquam eveniat, opto, ut me supremus dies huic mutata vestra de me opinioni eripiat.] Simile ejusdem votum apud Dionem: *Optabat, inquit, τοῦτον καὶ ζῆσαι καὶ ἀρῆαι χρόνον, ὅσον ἂν τῷ δημοσίῳ συμφέρον.*

V A R I O R.

67. *Exempli causa cavendum.*] Codex Salmas. & R. Stephani editio: *cavendum esse.*

dies huic mutata vestra de me opinioni eripiat, nihil honoris adjiciet mihi PATRIS appellatio: vobis autem exprobrabit, aut temeritatem delati mihi ejus cognominis, aut
 86 inconstantiam contrarii de me judicii. Corpore fuit amplo atque robusto: statura, quæ justam excederet. Latus ab humeris & pectore: ceteris quoque membris usque ad imos pedes æqualis & congruens. sinistra manu agiliore ac validiore. articulis ita firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret: caput pueri, vel etiam adolescentis, talitro vulneraret. Colore erat candido, capillo pone occipitium submissiore, ut cervicem etiam obtegeret, quod gentile in illo videbatur. Facie honesta: in qua

tamen

T O R R E N T.

Adjiciet Patris appell.] Liber unus adjecerit, & mox exprobravit pro exprobrabit. Pro patris etiam patriæ in altero cod. repperi. Ut fortassis patris patriæ legendum sit, atque ita arbitror.

C A S A U B O N.

68. Statura qua justam excederet.] Tacitus IV. An. 57. Erant qui crederent in senectute quoque corporis habitum pudori fuisse, quippe illi prægacilis & incurva proceritas. Quid est autem statura justa? Auctores sunt Varro, A. Gellius, & Solinus, summum modum adolescendi humani corporis esse septem pedes. Ex quo intelligimus, justam staturam longe intra septem pedes fuisse. id confirmat mos vetus in tironum dilectu servatus, quorum proceritatem fuisse semper exactam, ita ut senos, vel certe quinos pedes, & denas uncias habere probarentur, Vegetius scriptum reliquit lib. I. cap. V. Nec multo aliter Impp. Valentinianus & Valens, qui in titulo Cod. Theodos. de Tironib. dilectum haberi jubent, in quinque pedib. & septem unciis usualibus. Justa igitur statura æstimatione Romana senum pedum circiter fuit: quem modum servatum in Nerone scribit Suetonius in conscribenda ex Italicis senum pedum tironibus nova legione, quam Magni Alexandri phalangem appellabat. Unde dubium non est, plerosque Italicos ea statura non fuisse: qui autem excederent, erant proceritate notabiles. quare etiam qui septimum pedem implebant, gigantum loco habebantur. Sidonius Apollinaris lib. VIII.

Hic Burgundio septipes, frequenter
 Flexo poplite supplicat quietem.

Idem in carmine ad Catulinum:

Spernit senipedem stylum Thalia,
 Hic quo septipedes videt patronos.

Ibidem mox gigantes vocat:

Tot tantique petunt simul gigantes,
 Quot vix Alcinoi culina ferret.

Quibus in locis videtur Sidonius de pede Romano sensisse: nam aliarum gentium pes brevior. Quare etiam novem pedes altos in historia Græca reperimus: cujusmodi fuit Proæresius ille sophista insignis, de quo in vita scribit Eunapius, tantæ illum proceritatis fuisse, quantam vix animo concipere ali-

quis valeat, nedum facile credere. tum addit: *Ἀνεσηκέναι γὰρ εἰς ἐνατὸν πόδα κατεφαίνετο ὥς καλοσσὸς ἐδόκει παρὰ τῆς μεγίστης ὁρώμενος τῶν κατ' ἐαυτὸν ἀνθρώπων.* Ad nonum enim pedem assurgere eum apparebat; adeo ut colossus quidam esse videretur, cum ejusdem ætatis hominibus, qui procerissima statura erant, collatus. Sic corrigendus est hic Eunapii locus, in vulgatis libris fœda menda corruptus, quæ virum doctissimum ejus interpretem, in errorem induxit. Sed & decem pedum homines historia Græca memorat, ut Nicetas Andronicum Comnenum: sed mensuræ diversæ. Apud Capitolinum legimus, fuisse Maximum pedum octo & prope semis. quod si accipiamus de mensura veteri Romana, valde insigni proceritate fuerit. Porro hunc locum Suetonii imitans Eginhardus de Carolo Magno ita scribit: Corpore fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quæ tamen justam non excederet: nam septem suorum pedum proceritatem ejus constat habuisse figuram.

Capillo pone occipitium submissiore, ut cervicem etiam obtegeret.] Tacitus, nudus capillo vertex. Talis fere fuit, quæ vocatur Græcis Hæctorea coma. Lycophron:

--- νυμφίης ἀρνέμεναι

Τὰς Ἑκτορείους ἡγλαῖσμένους κόμαις.

Scholia: Ἑκτορείος κόμη, ἡ τὰ ὀπίσθεν καθευμένη ἔχουσα, τὰ δὲ ἐμπροσθεν κεκαρμένα.

Quod gentile in illo videbatur.] Capitis capillos alii calamistro intorquebant, alii in gradus quosdam formabant, quidam in σείρας distinguebant, nonnulli pone cervicem submittebant: quod videtur indicare Suetonius his verbis, fuisse factum a plerisque ex gente Claudia. Lib. VI. cap. LI. de Nerone: Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem submiserit. Ovidius lib. III. Metamorphoseon:

Alterius crines humero jactentur utroque:

Talis es assumpta, Phœbe canore, lyra.

Martialis: --- mollesque flagellent,

Colla coma: tortas non amo, Flacce, comas.

Facie honesta, in qua tamen crebri & subtiles tumores.] Tacitus: Ulcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta. Subtiles tumores interpretor, ut apud Poetam, ardentes papulas: putoque in-

tamen crebri, & subiti tumores, cum prægrandibus oculis: & qui, quod mirum esset, noctu etiam & in tenebris viderent, sed ad breve, & cum primum a somno patuissent,

telligi eminentias non exulceratas. nam viri docti conjectura emendantis *substilles tumores* acutior, nisi fallor, quam verior. At in mss. Viterb. Memmii, Lisl. *subiti* scriptum offendimus, non *subtiles*: neque aliter olim editum a Robert. Stephano. fortasse non male: ut intelligamus istas papulas, siue illæ *ἐκθύματα* fuerunt, siue *ιδρώα*, non semper faciem ejus deturpasse, sed per intervalla intumuisse aut detumuisse. Hanc porro deformitatem cutis, non in facie tantum Tiberii collocat Julianus, sed toti corpori attribuit: ejusque causam immodicum Veneris usum assignat. Sic autem ille: *Ἐπιστραφέντος δὲ πρὸς τὴν καθέδραν, ὠφθῆσαν αἰτεῖλαι κατὰ τὸν νῶτον μυρίαί, καυτῆρές τινες, καὶ ξέσματα, καὶ πληγαὶ χαλεπαί, καὶ μάλωπες ὑπὸ τῆς ἀκολασίας καὶ ἀμόνητος, ψωραὶ τινες, καὶ λιχῆνες, οἷον ἐγκεκαυμέναι.*

VARIOR.

Nihil honoris mihi adjiciet Patris appellatio.] Codex Salmas. *patria*. forte legendum: *Patris patria*. SALMAS.

TORRENT.

68. *Crebri & subiles.*] *Subiles* intelligo leves obscurosque & vix apparentes. Liber opt. tamen *subiti* habet. Quorum ego lectionum utramvis, ad Suetonii certe mentem, facile prætulim viri docti conjecturæ, cui visum *substilles* emendare, & exponere. nam profecto si e facie Tiberio liquor faniesque quædam crebro & minutatim stillabat, quid Suetonio mentis, honestam eam appellanti, qua nihil pote deformius?

In tenebris viderent.] Plin. lib. xi. cap. xxxvii. Tiberio, neque alii mortalium, fuisse naturam ferunt, ut expergesfactus noctu paulisper haud alio modo quam luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris se obducentibus. Quod ergo ad breve dicit Sueton. id paulisper significat. Dion eum in tenebris plurimum, interdiu minimum vidisse scribit.

CASAUBON.

Oculis qui, quod mirum est, noctu etiam & in tenebris viderent.] Magis equidem Plinium miror, diserte negantem ulli alii genitorum mortalium fuisse hanc naturam. nam quorsum in scriptis veterum mentio fieret hujus oculorum vitii (Dio in Tiberio *ἐμβλωπία* nominat, medicorum nonnulli *νυκταλωπία*: cujus proprium esse scribunt *ἡμέρας μὲν μὴ ὁρᾶν, νυκτὸς δὲ βλέπειν*. verum *νυκταλωπία* aliter alii interpretantur) si nullum unquam ejus exemplum fuisset visum? Quid? quod de integra gente idem scriptum legimus? Solinus cap. xx. *Albanorum glauca oculis, id est, picta inest pupilla: adeo ut no-*

cte plus quam in die cernant. Cujus tamen rei penes illum fides esto.

Sed ad breve, & cum primum a somno patuissent.] Verba hæc superioribus addita, & fidei plurimum narrationi conciliant, & miraculo, quod tantopere Plinius prædicat, detrahunt non parum. Solet enim multis accidere, ut e somno evigilantibus lucis strictura quædam oculis affulgeat. Galenus hoc de se & familiari quodam suo commemorat. Sic enim scribit libro vii. de Hippocratis & Platonis sciitis: *καὶ εἰδὰ γέ τινα τῶν ἑταπαθόντων, διηγόμενον ἡμῖν, ὡς πρὶν παθεῖν ἀνοιχθέντων τῶν βλεφάρων ἑώρα φῶς πολὺ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὅπερ ἀμέλει, καὶ μοὶ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὑπάρχει.* Vides rem pro vulgari & quæ plerisque accidat, haberi. quare etiam Alexander Aphrodisæus ejus rei, ceu translatitiæ, causam quærit explicatque, *Problematum* lib. ii. quæstione lxi. Equidem vix putem reperiri aliquem posse, naturæ præsertim calidioris atque igneæ, cui non aliquando in adolescentia id evenerit. mihi certe & cum junior eram persæpe, & nunc quoque aliquando id ipsum solet accidere. neque multi dies erant cum hæc scribebam, ex quo mihi annis quinquaginta majori, e profundo somno atque somnio evigilanti, lux clara lectum opplere visa; sic ut reducto conopeone explorarem, ecquid in cubiculo lumen aliquod esset accensum. Verum hæc lux, vel potius resplendentia, ut morulam aliquam fecerit, quod non ita frequenter accidit: diuturna tamen non fuit. Ut igitur diutius aliquis luce illa fruatur, & in tenebris videat, legat, taliaque præstet; id vero non jam translatitium, sed plane miraculosum est. Atque hujusmodi oculos Tiberius dicitur habuisse. fortasse & Asclepiodorus philosophus, cui præceptor Proclus. Hic enim in densis tenebris & adstantes dignoscebat, & litteras legebat, ut in Bibliotheca narrat Photius: sed non dicit Photius, evigilanti tantum hanc illi adfuisse facultatem. quare diversa res est. Simile quid patri suo Julio Cæsari Scaligero, sibi que ad annum duntaxat vicesimum tertium, solitum contingere scribit Josephus Scaliger. Idem etiam de se narrare mihi solitum memini doctissimum alium, maximæque famæ virum.

VARIOR.

68. *Oculis & qui, quod mirum esset, noctu etiam & in tenebris viderent.*] Plinius: *In Albani agni quosdam glauca oculorum acie, a pueritia statim canos, qui noctu plus quam interdiu cernant.* Ut feles, qui quod glauca oculorum acie sunt præditi, ideo plus nocte cernunt. tales & noctuini. Servius in iii. Georg. *Glauca sunt felineis oculis, id est, splendore persufis.* Glossæ: *Glauca oculis, id est, cattineis.* SALMASIUS.

tuissent, deinde rursus hebescebant. Incedebat cervice rigida & obstipa: adducto fere vultu, plerumque tacitus: nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone, coque tardissimo: nec sine molli quadam digitorum gesticulatione. Quæ omnia ingrata, atque arrogantiae plena, & animadvertit Augustus in eo, & excusare tentavit sæpe apud senatum ac populum, professus, *Natura vitia esse, non animi*. Valitudine prosperrima usus est, tempore quidem principatus pæne toto prope illæsa: quamvis a trigésimo ætatis anno arbitrato eam suo rexit, sine adjumento consiliove medicorum. Circa deos ac religiones negligentior, quippe addictus mathematicæ: persuasionisque plenus, cuncta fato agi. Tonitrua tamen præter modum expavescebat: & turbatiore cælo numquam non coronam lauream capite gestavit, quod fulmine afflari negetur id genus frondis. Artes liberales utriusque generis studiosissime coluit. In oratione Latina

Sed ad breve.] Fuit & pater meus oculis cæcileis dilutioribus, quibus interdum noctu videbat, ut in crepusculo solemus; quod & mihi contigit, a pueritia ad vicesimum tertium annum. Nam postea hoc in me, ut alia multa, mutavit ætas. Jos. SCALIGER.

T O R R E N T.

Adducto fere vultu.] Id est, contracto ad severitatem, ut adducto lacerto, arcu, habena, apud Virgil.

Natura vitia esse non animi.] Animi vitia vocasse videtur Augustus, quæ depravato judicio fiunt; natura vero, quæ inclinatione quadam, veluti innata consuetudine, coalescunt. Horat. lib. 1. Sat. 111.

- - - denique te ipsum

*Consule, si qua tibi vitiorum in se verit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala.*

69. *Addictus mathematica.*] Ut qui totus a Thrasylo penderet. Idem tamen mathematicos abegit sup. cap. xxxvii. Vide Dionem.

Persuasionisque plenus.] Duo libri plenusque persuasionis.

Coronam lauream.] Vide Aug. cap. xc.

C A S A U B O N.

Incedebat cervice rigida & obstipa.] Hic est, qui Græcis dicitur βυσσούχην: nam βύσσις est stipare. Pollux: Βυσσούχην δὲ ὁ τῆς ὀμῆς ἀνέλκων, τὸν δὲ αὐχέναν συνέλκων, ὃν ἐπίβελον Ἀριστοτέλης φυσιογνομονεῖ. Bene convenit Tiberio. Persius de simili forma:

Obstipo capite & figentes lumine terram.

Contrarii sunt his, qui rigida cervice, capite retrorsum adducto incedunt, quos Græci σιμοτραχήλας nominant. Talis incessus arrogantium & vana gloria elatorum; quos ait summa elegantia Arrianus in Epicteto sic ambulare, quasi veru deglutissent. Τί, inquit, ἡμῖν ὀφελίσκον καταπιῶν περιπατεῖς; ἢ θελὸν ἵνα με καὶ οἱ ἀπαντῶντες θαυμάζωσιν.

Adducto fere vultu plerumque tacitus.] Σκυθρωπὸς

ὡς πλήθει, καὶ τὰ πολλὰ σύννεος. *Adducere vultum*, Latine scribentibus est, ad gravitatem componere: qui habitus accedit ad tristitiæ speciem. at *obducere frontem* sive *vultum* de mœsto dicitur aptius quam de gravi. Juvenalis:

Occurrit fronte obducta ceu Marsia victus.

Et excusare tentavit sæpe apud senatum, ac populum.] Tacitus primo Annali: Etenim Augustus, paucis ante annis cum Tiberio tribuniciam potestatem a patribus rursus postularet, quanquam honora oratione, quadam de habitu cultuque, & institutis ejus jecerat, qua velut excusando exprobraret.

Natura vitia esse, non animi.] Hoc vult ille apud Demosth. in orat. κατὰ τὴν φωνὴν ψευδομαρτυ. qui similes in habitu & incessu suo arrogantiae notas excusans, Ego, ait, & τῶν εὐτυχῶς πεφυκότων ἐμαυτὸν κρινῶ.

Quamvis a trigésimo ætatis anno arbitrato eam suo rexit, sive adjumento consiliove medicorum.] Tacitus vi. Annal. 46. Gravescente valetudine nihil e libidinibus mittebat, in patientia firmitudinem simulans: solitusque eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum ætatis annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia alieni consilii indigerent. Non fero virum doctum ad hæc verba Taciti, Plutarchi locum in libro, qui inscribitur Ὑγιεινὰ παραγγέλματα emendantem: nam scripsisse Plutarchum eo loco ὑπὲρ ἐξήκοντα γεγονῶς ἔτη, probamus ipsius testimonio: qui in libello, An seni capeßenda sit res publica, manifestissime vulgatam lectionem tuetur, sic scribens: Οὐ γὰρ ὡς Τιβερίος ὁ Καῖσαρ ἔλεγε τὸ τὴν χεῖρα τῷ ἱατρῷ προτείνειν ὑπὲρ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότας, αἰσχρὰν ἐστίν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τὴν χεῖρα τῷ δήμῳ προτείνειν, ψῆφον αἰτῶντας ἀρχαιρεσιάζουσιν. Nihil hic mutandum esse, argumentum ipsum disputationis declarat: de senibus enim sermo est. Quare ne altero quidem in loco quicquam vitii subesse possumus suspicari.

Sine adjumento consiliove medicorum.] Non tamen ut omnem penitus medicinam respueret. Nam Damocrates in descriptione antidotorum, de una illarum specie loquens, quam ἐφεκτικὴν appellat, quod

tina secutus est Corvinum Messallam : quem senem adolescens observaverat. Sed affectatione & morositate nimia obscurabat stylum : ut aliquanto ex tempore quam a cura præstantior haberetur. Composuit & carmen lyricum, cujus est titulus, *Conquestio de L. Caesaris morte*. Fecit & Græca poemata imitatus Euphorionem, & Rhianum, & Parthenium : quibus poetis admodum delectatus, scripta eorum & imagines, publicis bibliothecis inter veteres & præcipuos auctores dedicavit : & ob hoc plerique eruditores certatim ad eum multa de his ediderunt. Maxime tamen curavit notitiam historiæ fabularis, usque ad ineptias atque derisum. Nam & grammaticos, quod ge-

nus

vim sistendi sanguinis eximiam habebat; testatur, ea plurimum esse usum Tiberium, alia autem nulla. Sic ille : Ταύτην Τιβέριον τὸν Σεβαστὸν χρώμενον λέγουσιν, ἄλλην μὴ πεπωκέναι ποτέ.

T O R R E N T.

70. *Corvinum Messallam*.] Is ille M. Valerius M. F. M. N. Messalla Corvinus, quem passim auctores celebrant. De cujus eloquentia Quinctilian. lib. x. *At Messalla nitidus, & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam*. Horat. de Arte :

- - - consultus juris, & actor

*Causarum mediocris abest virtute disertæ
Messalla.*

Sup. Aug. cap. LVIII.

Conquestio de L. Caesaris morte.] Recte sic Pulmannus, Turnebi auctoritatem secutus. sic enim & nostri meliores codd. Dico *L. Caesaris*. Pro *conquestio* etiam *conquisitio* habent mss. omnes. Sed *conquestionis* vocabulo etiam Cic. usus est, & verisimile est, Tiberium in Augusti gratiam mortem filii ejus deplorasse. Quanquam si quis *Julii* malit, nolim contentiose agere. cur enim non Caji etiam mortem luxit, cum eodem tempore ambo extincti sint? & quidem Caji prior. Aug. cap. LXV.

Euphorionem & Rhianum & Parthenium.] Bene & hoc Pulm. ex Turnebo. nam mss. variant. Horum vero trium Athenæus, Suidas, & Stobæus meminerunt. Fuit & Arrianus poeta non incelebris, sed Rhiano favent exemplaria, ut ejus memoria apud Suetonium quoque conservetur.

Historia fabularis.] Quæ poeticis narrationibus referta esset, qualem scripsere Diodorus Siculus, Didymus Grammaticus, Heliodorus, Lucianus, & alii.

C A S A U B O N.

70. *Euphorionem & Rhianum & Parthenium*.] Suspiciabar legendum *Euphronium*, quem scripsisse Priapeia auctor Strabo : sed vera est lectio vulgata. Sic apud Græcos Parthenius & Euphorion poetæ elegiaci junctim nominantur propter similitudinem poetæ. Lucianus de Conscribenda historia : Καίτοι ποιητῆς ὧν παραδεί τὸν Τάνταλον καὶ τὸν Ἰζιονα, καὶ τὰς ἄλλας : εἰ δὲ Παρθένιος ἢ Εὐφορίων ἢ Καλλιμάχος ἔλεγε, πόσοις ἂν, οἷσι, ἔπεισι τὸ ὕδωρ ἄχρι πρὸς τὸ χεῖλος

τῷ Ταντάλῳ ἤγαγεν ; εἴτα πόσοις ἂν Ἰζιονα ἐκύλισε ; Ex his verbis & aliorum scriptorum Græcorum testimoniis, possumus conjectura assequi, qualia fuerint & horum poetarum & Tiberii, qui eos imitatus est, poemata. Euphorionis maxime poesin referam veteribus fabulis fuisse, (quod placebat Tiberio) & Cicero innuit, qui poetam obscurum nominat lib. II. de Divinatione : & fragmenta, quæ hodie apud poetarum interpretes exstant. Puto tamen eo potius nomine probatos esse hos poetas Tiberio Principi libidinosisimo, quod amatoria tractaverant; quod hodieque testantur utcunque tituli poematum ab illis editorum, quæ apud Suidam & alios leguntur. Sane Euphorionis poemata vulgo Romæ ita probata, ut passim a parum sobriis cantarentur. Quare Cicero *cantores Euphorionis* appellat homines, qui mollium id genus scriptorum lectione oblectantur. locus est in tertia Tusculana; ubi post allatos versus e tragoediis Ennii lamentabiles, addit, *o poetam egregium ! quanquam ab his cantoribus Euphorionis contemnitur*. Exstat hodieque Parthenii liber, quo mirabiles amantium casus recenset. missus est ad Corneliū, de quo Suetonius in vita Augusti.

Inter veteres & præcipuos auctores dedicavit.] Moris fuit magnorum virorum imagines per genera distinctas habere : ideo utuntur veteres particula *inter* in hac re. Vitruvius, *inter deorum sedes dedicari*. Sidonius libro nono Epistolarum :

*Cum meis poni statuam perennem
Nerva Trajanus titulis videret,
Inter auctores utriusque fixam
Bibliotheca.*

Scriptorum imagines ac statuæ separatæ erant ab aliorum simulacris, qui aliis artibus hoc præmium meruissent. Ipsi quoque scriptores distincti generatim fuerunt : quod eximie declarat locus Taciti de statu Germanici loquentis lib. secundo Annal. Parthenius, qui hic narratur inter veteres dedicatus, adeo tum vetus non fuit, ut Suidas, Tiberio imperante adhuc vixisse, tradat.

V A R I O R.

70. *Scripta eorum & imagines*.] Codex Salmas. *scripta omnium*.

T O R.

nus hominum præcipue, ut diximus, appetebat, ejusmodi fere quæstionibus experiebatur: *Quæ mater Hecuba: Quod Achilli nomen inter virgines fuisset: Quid Sirenes cantare sint solita.* Et quo primum die, post excessum Augusti, curiam intravit: quasi pietati simul ac religioni satisfactorius, Minois exemplo, thure quidem ac vino, verum sine tibicine, supplicavit: ut ille olim in morte filii. Sermone Græco, quamquam alias promptus & facilis, non tamen usquequaque usus est. Abstinitque maxime in senatu: adeo quidem ut *Monopolium* nominaturus, prius veniam postularit, quod sibi verbo peregrino utendum esset: atque etiam in quodam decreto patrum, cum ἐμβλημα recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostra-

T O R R E N T.

Ejusmodi fere quæstionib.] Quales & apud Juvenalem extrema Sat. vii. Pulcherrime etiam Seneca de Brevitate vitæ ad Paullinum, & Quintilian. lib. i. & Gellius lib. ultimo hanc litteratorum anxiam nimis & inutilem curam merito derident. Neque alienum ab hoc loco, quod de Tiberio operis sui initio ad Titum narrat Plinius, Appionem Grammaticum cymbalum mundi ab eo vocatum fuisse. Vide locum. Appion certe sub Tiberio, & Cajo Cæsare floruit. Seneca Epist. lxxxix.

Et quo primum die.] Duo codd. *Ex quo primum die.* Mallem, *Quo primum die*, sine ἔ.

Pietati simul ac relig.] Religioni, quod sacrificaret: pietati in parentem, quod sine tibicine id faceret. Atqui in funere etiam tibicines adhibebantur. Merito ergo id tanquam inane reprehenditur. Sanxerat autem Augustus, ut senatores ingressi Curiam, antequam considerent, ture ac mero supplicarent. de quo Aug. cap. xxxv. Neque ibi quidem ulla tibicinis mentio, sed nulla apud veteres sacra sine tibicine peragebantur. Dion lib. lvi. non Tiberium tantum, sed & Drusum ejus filium idem fecisse ait.

71. *Alias promptus.*] Libb. duo alioqui promptus, & mox abstinit, pro abstinitque, & postularit pro postularit.

Monopolium.] Atqui id vocabulum ante Tiberium civitate donatum videri potuit, quo (ni fallor) etiam Plautus usus est, post Tiberium sane ab omnibus receptum. Utitur eo Plin. lib. viii. cap. xxxvii. Est & titulus lib. iv. Cod. Justiniani, inscriptus de Monopoliis. Actum autem de monopoliis in senatu, jam ante vidimus cap. xxx.

Cum ἐμβλημα.] Scribo emblemata, ut monopolium, Latinis litteris. Mira autem Tiberii superstitio, verbum evitantis, quo non Lucilius tantum, quem bilinguem vocat Horat. usus sit notissimis illis apud Cic. lib. i. de Orat. versibus:

*Quam lepide lexeis composita ut tesserule omnes
Arte pavimento atque emblemate vermiculato!*
Sed & Cic. ipse Verrina, quæ de Signis inscribitur. Emblemata vero] Cui nostri appellant, quæ scyphis, speculis, aliisque rebus ornatus causa inferuntur. l. iii.

de Vino, tritico, & oleo leg. l. xix. & xxxii. de Auro, arg. veste legata.

Censuerit.] Mallem censuit, ut in trib. mss.

C A S A U B O N.

Minois exemplo.] Scripti quidam *majorum exemplo*, inepte: nam ad antiquissimas fabulas de Minoe respicit, ut locum attendenti planum erit. Dio narrat lib. lvi. sed nulla mentione facta hujus imitationis. Eximie vero rem aperit Plutarchi locus in Comment. salubrium præceptor. Ὁ Μίνως, inquit, καὶ τὸν αὐτὸν ἀφείλε τῆς θυσίας, καὶ τὸν ἐφ' αὐτὸν ὑπὸ λύπης. Est igitur Minois exemplo rem divinam facere, cum neque tibia adhibetur, neque corona capiti imponitur.

71. *Abstinitque maxime in senatu.*] Nec minus apud populum. Suave est, quod super hoc Dio refert, Tiberium edicto quondam strenas prohibuisse, in quo usus erat voce non Latina, (Græcam fuisse suspicamur nos) deinde noctu recordatum ejus dictionis, poenituisse, & ad omnes mox linguæ Latinæ peritos viros retulisse.

In quodam decreto patrum, cum ἐμβλημα recitaretur.] Aliud agebat vir doctissimus & Italiæ suæ ocellus, cum scribebat, hoc loco legendum esse πρόβλημα, non ἐμβλημα: nam ut taceam libb. veteres, ratio quæ adducitur vana est. nempe videre se negat, cur in decreto patrum ἐμβλημα nominandum fuerit: id vero facile Tacitus doceat, qui de moderandis sumptibus conviviorum & supellectilis tractatum in senatu testatur, Annal. lib. iiii. Sed defendendæ huic lectioni sufficit unus Dio, cujus hæc sunt lib. lvii. Ἀπέπε δὲ, inquit, καὶ χρυσῶν σκεύει μηδὲνα, πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ νομίζειν· ἐπεὶ τε διηπόρησαν τινες εἰ καὶ τὰ ἀργυρῶν τὰ χρυσῶν τι ἐμβλημα ἔχοντα ἀπηγορευμένον σφισὶν εἴη κεκτῆσθαι, βεβληθεὶς καὶ περὶ τὰς τιμὰς ποιῆσαι, ἐκάλυπεν ἐς αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ τῷ ἐμβλήματος, ὡς καὶ Ἑλληνικὸν, ἐμβληθῆναι, καί τοι μὴ ἔχων ὅπως ἐπιχωρίως αὐτὸ ὀνομάσῃ. Vetuit aureo vase quenquam nisi ad res sacras uti: ἔ cum dubitarent quidam, an etiam argentea, quæ emblemata aliquod aureum habebant, essent prohibita; cupiens de ea re edictum facere, vetuit in eo usurpari vocem emblemata tanquam Græcam: licet dictionem nullam

nostratē requirendam : aut si non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græce testimonium interrogatum, nisi Latine respondere vetuit. Bis omnino toto secessus tempore, Romam redire conatus, 72
semel triremi usque ad proximos Naumachiae hortos subvectus est : disposita statione per ripas Tiberis, quæ obviam prodeuntes submoveret. Iterum Appia usque ad septimum lapidem, sed prospectis modo nec aditis urbis mœnibus rediit. Primo incertum qua de causa, postea ostento territus. Erat ei in oblectamenti serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cum consumtum a formicis invenisset, monitus est,

nullam haberet Latinam, quæ id significaret. Hæc Dio: sed cur ἐμβλημα, inserta non dicetur Latine? præsertim cum ea voce priores Tiberio usi sint. Lege magnum Scaligerum ad Manilium.

V A R I O R.

71. *Atque etiam in quodam decreto patrum cum ἐμβλημα recitaretur.* Transponit codex Salmasianus hæc verba: *Atque etiam cum in quodam decreto patrum ἐμβλημα recitaretur.* Mox idem Codex: *ut si non reperiretur. vulgati aut.*

T O R R E N T.

Græce testimonium interrogatum. Quare Græce eum interrogari magis quam respondere passus est? Car. Langius *Militem quoque Græcum* legebat. id enim fortassis prioribus tantum litteris exaratum erat, unde aliquis *Græce* fecerit. Quæ conjectura mihi non displicet. Et sane cum Græci in ipsa Græcia apud Romanos Latine agere pro Imperii maiestate juberentur, non mirum est si Romæ id observari Tiberius voluit. Vide Val. Max. lib. II. cap. I. & Tryphonium Jctum I. XLIII. de Re judicata, ubi ait, decreta a prætoribus Latine interponi debere. Hinc interpretum usus in provinciis apud magistratus.

72. *Proximos Naumachia hortos.* Cæsaris (ni fallor) hortos trans Tiberim intelligit, de quibus Cæs. cap. LXXXIII. & Horat. lib. I. Sat. IX.

Serpens draco. Serpentem vocat, ad eorum differentiam, qui volatiles esse perhibentur. Talis autem fortassis Tiberii draco, quales hodie quoque mulierculæ Romanæ, æstivis maxime mensibus, in deliciis habent, ut olim Flaccilla apud Martialem:

Si gelidum collo nectit Flaccilla draconem.
Verum hi sine veneno sunt.

C A S A U E O N.

Militem quoque Græce testimonium interrogatum, nisi Latine respondere vetuit. Non militem, sed centurionem, ait Dio. Ἐκατοντάρχης, inquit, ἐλθόντι ἐν τῷ συνεδρίῳ μαρτυρῆσαι τι ἐβελήσαντος, ἐκ ἡνέσχετο, καί περ πολλὰς μὲν δίκας ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ καὶ ἐκεῖ λεγομένας ἀκρίων, πολλὰς δὲ καὶ αὐτὸς ἐπερωτῶν.

72. *Bis omnino secessus tempore Romam redire conatus.* Atqui Dio triplicem ejus accessum ad urbem narrat sub finem lib. LVII.

Erat ei in oblectamenti serpens draco. Etiam serpentes, inimicum illud humano generi animal, circumantur, & vel per se, vel arte & industria hominis mansuefiunt. Hi sunt quos Plutarchus in Alexandro appellat χειροήθεις ὄφεις. Auctor est Philostratus, Ajaci Locro fuisse draconem mansuetum, cubitorum quinque: quo ille utebatur convivore & comite instar canis. Sic ille: Εἶναι δὲ αὐτῷ καὶ χειροήθη δράκοντα, πεντάπηχυν τὸ μήκος, ὃν συμπίνειν τε καὶ ξυνεῖναι τῷ Αἰαντί, καὶ ὁδῷ ἡγεῖσθαι, καὶ ξυνομαρτεῖν, οἷον κύνα. Notum etiam, quod de parvis vel parvis serpentibus narrant Græci, ut Aristophanis scholiastes Pluto, Suidas, & alii. Sed qui proprie dracones in genere ἐρπυσικῶν nominantur, ii fere veneno carent. Nicander de hac specie:

— δὲ μὲν ὄγ' αὐτῶς

Εὐχρίμψας ἤλγυνε, καὶ ἦν ἑκπαγλα χαλεφθῆ. Lege Plinium libro XXIX. cap. IV. Hujus generis erant, quos nominabant dracones Epidaurios, & quos Pellæos: de quibus illustris Luciani locus in Alexandro: Ἐνταῦθα ἰδόντες δράκοντας παμμεγέθεις ἡμέρας πάντο καὶ τιθασσοῦς, ὥς καὶ ὑπὸ γυναικῶν τρέφεσθαι, καὶ παιδίοις συγκαθεύδειν, καὶ πατρύμενους ἀνέχεσθαι, καὶ θλιβομένους μὴ ἀγανακτεῖν, καὶ γάλα πίνειν ἀπὸ θηλῆς κατὰ ταυτὰ τοῖς βρέφεσιν, ἀνθῆναι τῶν ἐρπετῶν ἐν τῷ κάλλιστον, ὀλίγων ὀβολῶν. id est, Cum in Macedonia vidissent dracones permagnos, mansuetos admodum & cicures, ut etiam a mulieribus alerentur, cum puerulis cubarent, calcati tolerarent, pressi non irritarentur, lac etiam e mamma, infantium more, sugerent, unum istorum serpentum, eumque pulcherrimum, paucis obolis sibi comparant. Istius generis dracones Romanis proceribus & nobilibus foeminis fuisse in deliciis, præter hunc Tranquilli, testantur alii aliorum auctorum loci. Martialis lib. VII. enumerans bestias voluptatis causa haberi solitas:

Si gelidum collo nectit Gracilla draconem:

Luscinia tumultum si Telafina dedit.

Nec prætermittendus Senecæ locus e libro II. de Ira, cujus me aliquando admonuit J. Philippus Pareus adolescens eruditissimus. Sic ille: *Aspice elephantorum jugo colla submissa, taurorum pueris pariter*

est, ut vim multitudinis caveret. Rediens ergo propere Campaniam Asturæ statim in languorem incidit. Quo paullum levatus, Circeios pertendit. Ac ne quam suspicionem infirmitatis daret, castrensibus ludis non interfuit solum, sed etiam missum in harenam aprum jaculis desuper petiit: statimque latere convulso, &, ut exæstuarat, afflatus aura, in graviores recidit morbum. Sustentavit tamen aliquamdiu, quamvis Misenum usque devectus nihil ex ordine quotidiano prætermitteret, ne convivia quidem ac ceteras voluptates, partim intemperantia, partim dissimulatione. Nam Chariclem medicum, quod commeatu afuturus e convivio egrediens, manum sibi osculandi causa apprehendisset, existimans tentatas ab eo venas sibi, remanere ac recumbere hortatus est, cœnamque protraxit. Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore, singulos valere dicentes appellaret. Interim cum in actis senatus legisset, *dimissos ac ne auditos quidem quosdam reos*, de quibus strictim, & nihil aliud quam nominatos ab indice scripserat: pro contempto se habitum fremens, repetere Capreas quoquo modo destinavit, non temere quidquam nisi ex tuto ausurus. Sed & tempestatibus & ingravescente vi morbi retentus paullo post obiit in villa Lucullana, octavo & septuagesimo ætatis anno, tertio & vigesimo imperii, decimo septimo

riter ac foeminis persultantibus tergum impune calcata, & repentes inter pocula sinusque innoxio lapsu dracones.

T O R R E N T.

Prope Campaniam Astura.] Duo libri *Rediens ergo propere Campaniam, Astura, &c.* Et sane Astura, si Plinio credimus lib. III. cap. v. & vi. ultra ostia Tiberina in Antiano est, ac proinde a Campania longius abest. Meminit ejus Sueton. Aug. cap. xcvii.

Castrensib. ludis non interfuit solum.] Libri quatuor non tantum interfuit. *Castrenses vero ludos* (ut puto) eos appellat, qui a militib. illic in statione manentibus castrensi more edebantur.

Sustentavit autem.] Sustentare absolute dixit, non pro dare operam ut valeret, sed pro durare, ac sustinere, & dissimulando perpeti.

Ex ordine quotidiano.] Ordinem vocat vivendi consuetudinem.

Chariclem medicum.] Vide Tacitum extremo lib. v.

Commeatu afuturus.] Sup. cap. xii.

Instans in medio triclinio.] Sic. sup. cap. xxxv. *incoenante eo in pratorio.* Frustra est ergo, quod in Beroaldo & priscis editionibus legas, *ut stans.* Nec conjecturam suam mihi probat vir doctus, qui occasione ejus scripturæ locum hunc omnem sic refingit, *aut stans in med. tricl. aut stans in litor.* seu brevius, *aut stans in med. tricl. aut e litore.* nam cui rei stans in littore singulos valere dicentes appelleret? aut quo pacto e triclinio subito in littus senex, & affectus extrahitur? Deinde non hæc Capreis gesta, quod nolim ei excidisse, sed itinere Campano apud promontorium Miseni. Adstantem vero lictorem quis jure habeat suspectum, cum is Imperatori

perpetuum præsto, maxime (quod dicebam) itinere faciendo?

Valere dicentes.] Ut Horat. Epist.

Celso gaudere, & bene rem gerere Albinovano Musa rogata refert.

χαλπεῖν καὶ εὐπράττειν.

73. *In villa Luculliana.*] Recte, cum exemplaria nostra omnia aut *Lucullana*, aut *Lucilliana* habeant. Tacit. *Tandem apud promontorium Miseni consedit in villa, cui L. Lucullus quondam dominus.*

C A S A U E O N.

Rediens ergo propere Campaniam.] Ita omnes meliores libri. Viterbiens. & vulgati *prope Camp.* Ursinus e suis *propere in Camp.* sed *redire Campaniam*, ut *Italiam venit.* & ita loqui solitum B. Hieronymum atque alios eximios scriptores, observat Jos. Scaliger ad Eusebium suum.

Instans in medio triclinio.] Magis ex more fuit, ut Princeps salutantes ad januam cubiculi stans exciperet & dimitteret, ut alicubi notat Dio. Spartianus de Hadriano: *Ad convivium venientes senatores stans excepit.*

Adstante lictore.] Et prima editio, & manu exarati libri sic habent. quod moneo propter virum doctum, cui tolli ista aut mutari placuit, sine causa: non enim, ut existimat, otiosa sunt hæc verba isto loco. Nam quod adstitisse lictor Tiberio dicitur, vel majestati principali consultum, vel commodi ejus causa factum, ut ei senex & infirmus inlitteretur.

73. *Octavo & septuagesimo ætatis anno.*] Consentit etiam Tacitus: at Dio, *ἑβίω*, inquit, *ἐπὶ τὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἑννέα.*

Tertio & vigesimo imperii.] Satis liberaliter: alii parcius

mo Kalend. Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigro coff. Sunt qui putant venenum ei a Cajo datum lentum atque tabificum. Alii in remissione fortuitæ febris cibum desideranti negatum: nonnulli pulvinum injectum, cum extractum sibi deficienti anulum mox resipiscens requisisset. Seneca eum scribit, Intellecta defectione, exemptum anulum quasi alicui traditurum parumper tenuisse: dein rursus aptasse digito, & compressa sinistra manu jacuisse diu immobilem: subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo deficientibus viribus concidisse. Supremo naturali suo Apollinem Temenitem & amplitudinis & artis eximiæ advectum Syracusis, ut in bibliotheca novi templi poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi, *Nen posse se* 74
ab

parcius, qui solos viginti duos annos tribuunt. Iosephus Originum lib. xv. ad biennium adjicit menses quinque, dies tres. Dio, menses septem, & dies totidem. Clemens, menses sex, dies xix.

V A R I O R.

72. *Tentatas ab eo venas sibi.*] In cod. Salmas. desideratur *sibi*. & potest commode abesse.

T O R R E N T.

C. Pontio.] C. Pontio Nigro habent mss. omnes. Legendum vero, Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigrino Coff. sic enim Tacit. & Dion, & hæc inscriptio: JOVI CONSERVATORI SACRUM. C. JULIUS C. F. QUIR. ARRIANUS V. S. DON. DEDIT. XVI. KAL. MART. CN. ACERRONIO ET PONTIO NIGRINO COSS.

In remiss. fort. febris cib. def. negatum.] Consuehant quidem medici in remissione febrium dari cibum: verum si negetur, non illico mors sequitur. Quare locus hic mihi suspectus est. Tacit. lib. v. vocatos narrat, qui recreandæ defectioni cibum adferrent, atque aliis trepidantibus Macronem opprimi senem injecta multa veste iussisse. Nec multo aliter Dion. Id ipsum igitur crediderim narrare Suetonium, nempe injectam ei vestem, vel pulvinum, sed vel desideranti cibum, (ut nonnulli tradiderunt) vel (ut alii) cum detractum sibi anulum resipiscens requisisset. Verbum itaque *negatum* a correctore aliquo infartum puto, ac dictionem *nonnulli* non suo loco positam, ut hoc modo legatur, *Alii in remissione fortuitæ febris cibum desideranti pulvinum injectum, nonnulli cum extractum, &c.* Quæ mea conjectura, ut equidem spero, viris doctis non displicebit. *Fortuitam* autem *febrim* vocat Sueton. defectionem, quæ repente Tiberio acciderat. Quod vero deficienti anulum detractum dicit, id ex Plinio intelligimus lib. xxxiii. cap. i. scribit enim morientibus, uti & somno gravatis, religione quadam anulos detrahi solere. Errant igitur, qui Tiberium i. l. mutandi heredis causa fecisse volunt, neque enim anulorum traditio id efficere possit, si testamentum exstiterit. Exempla apud Val. Maximum extremo lib. vii. quem vide,

Subito vocatis.] Liber opt. *subitoque vocatis*, quod mallem.

74. *Apollinem Temenitem.*] Signum Apollinis, qui Temenites vocabatur, pulcherrimum & maximum, quod Verres abstulisset si portare potuisset, commemorat Cic. Accus. iv. idem (puto) de quo hic Sueton. Apollo autem a loco *Τέμενος* id cognomen accepit, qua de re egregie Turneb. Adversar. viii. cap. xii. Unde & Temenitis, fons agri Syracusani. Plin. lib. iii. cap. viii.

Bibliotheca novi templi.] Templum (ni fallor) Apollinis Palatini intelligit, quod sexto Augusti consulatu dedicatum, si Dioni credimus initio lib. liii. postea incendio illo, de quo idem Dion lib. lv. quo & domus Augusti periit, conflagravit. Ideo fortassis novum vocat Sueton. Gellius quidem lib. xiii. cap. xix. & Vopiscus Probo, bibliothecæ domus Tiberianæ, quæ & ipsa in Palatio fuit, mentionem faciunt; sed aliud domus, aliud templum est.

C A S A U B O N.

Nonnulli pulvinum injectum.] Tacitus magis probabiliter: *Macro intrepidus opprimi senem injectis multa vestis iubet, discedique a limine.* Dio similiter *ἱμάτια πολλὰ καὶ παχέα ὥς καὶ δερματίας τινὸς δεομένων προσέβαλε.* In vitis Imperatorum Germanicorum reperimus similis tragœdiæ exemplum. nam Fredericum ii. circa annum Domini mcccl. a Manfredi filio naturali narrant extinctum, pulvino in os injecto. quo etiam leti genere vitam ferunt ademptam Johanni x. Romano Pontifici, qui circa annum dccccxiii. pontificatum inierat.

V A R I O R.

73. *Nonnulli pulvinum injectum.*] Sic Rhadamistus sororem & patruum occidit, Tacit. xii. Annal 47. GRUTERUS.

74. *Apollinem Temenitem.*] Syracusis adjunctæ Epipolæ erant, quæ locus nomine *Temenos* suberat: unde, ut conjicio, *Temenites* Apollo vocatus fuit. Stephanus: *Τέμενος τόπος Σικελίας ὑπὸ τὰς ἐπιπολάς πρὸς ταῖς Συρακούσαις.* Huic favet & suffragatur sententiæ Suetonius hoc loco. TURNEBUS.

T O R-

ab ipso dedicari. Et ante paucos, quam obiret, dies, turris Phari terræ motu Capreis concidit. Ac Miseni cinis e favilla & carbonibus ad calefaciendum triclinium illatus, exstinctus & jam diu frigidus exarsit repente prima vespera, atque in multam noctem pertinaciter luxit. Morte ejus ita lætatus est populus, ut ad primum nuntium discurrentes, pars *Tiberium in Tiberim* clamitarent; pars *Terram matrem* deosque *Manes* orarent ne mortuo sedem ullam nisi inter impios darent: alii uncum & Gemonias cadaveri minarentur, exacerbati super memoriam pristinae crudelitatis, etiam recenti atrocitate. Nam cum senatusconsulto cautum esset, ut poena damnatorum in decimum semper diem differretur, forte accidit, ut quorundam supplicii dies is esset, quo nuntiatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia, absente adhuc Cajo, nemo exstabat qui adiri interpellarique posset, custodes, ne quid adversus constitutum facerent, strangulaverunt, abjeceruntque in Gemonias. Crevit igitur invidia: quasi, etiam post mortem tyranni, lævitia permanente. Corpus ut moveri a Miseno cœpit, conclamantibus plerisque, *Atellam*

T O R R E N T.

Cinis e favilla.] Favillam viventem (ut ita dicam) ac calentem intelligo, qualis una cum carbonibus inferri solet. Et mox illatis pro illatus legendum arbitror. Illuxit etiam pro luxit habent duo mss.

75. *Tiberium in Tiberim clamit.*] Recte, duo codd. tamen trahi clamitarent.

Pars terram matrem.] Vide Plin. lib. II. cap. LXIII.

Senatusconsultum actum esse.] Sic quidem libb. nonnulli impressi, sed mss. omnes cum *senatusconsulto actum*, vel *cautum esset*. quod sane magis placet. Senatusconsulti autem hujus meminerunt Dion. & Tacitus lib. III. sed Dion ab Tiberio mandatum scribit.

Nemo exstabat.] Plures libri adstabat.

Conclamantib. plerisque.] Liber opt. *pleris*, uti & ante non uno in loco. Sed & semel *plerum* pro *plerumque* scriptum inveni, quod filere nolui. Et *plerus* quidem pro *plenus* dixerunt veteres, ut Lucræti. lib. VI.

Corruptus sanguis pleris ex naribus ibat; an vero etiam *pleros* pro *plures*, cogitandum. Pacuvius certe apud Festum, cum inquit, *plera pars possumdatur*, sic uti videtur.

C A S A U B O N.

74. *Cinis e favilla & carbonibus ad calefaciendum triclinium illatus.*] Lego *illatis*. neque enim cinis ad calefaciendum cubiculum inferri solet, sed favilla & carbones. Ita autem calefaciebant triclinia, quoniam in iis camini non erant: Plutarchus de Alexandro: 'Εν χειμῶνι καὶ ψύχει τῶν φίλων τινὸς ἐστῶντος αὐτὸν, ἐσχάραν δὲ μικράν, καὶ πῦρ ὀλίγον εἰσενέγκαντος, ἢ ξύλα ἢ λίθων τῶν εἰσενεγκεῖν ἐκέλευεν.

Exstinctus, & jamdiu frigidus exarsit. Plutarchus Erotico: "Αν ἐν οἰκίᾳ νύκτωρ σέλας ἴδωσιν, δεῖον ἡγεῖνται καὶ θαυμάζειν.

75. *Ut ad primum nuntium discurrentes, pars Tiberium in Tiberim clamitarent.*] Placet lectio cod. Lisl. *Tiberius in Tiberim*. De primo nuntio an Suetonio credi par est? nonne enim fieri solitum, ut prius de morte tyranni nuntii suspensis auribus excipiantur ob metum? Quare etiam scribit Josephus libro XVIII. de morte Tiberii, 'Ρωμαῖοι μὲν δὲ πύσει (male editum, πίσει) τῆς Τιβερίας τελευτῆς, εὐφραίνονται μὲν τῷ ἀγαθῷ τὸν ἀγγελίας, & μὲν πισεύουσιν γε θάρσος ἦν αὐτοῖς. Simillima Tranquillus in morte Caligulae libro proximo cap. ultimo. & de eodem Josephus.

Nam quum senatusconsulto.] Ante annos xv. factum erat hoc consultum senatus, coss. Valerio Messala & Aurelio Cotta. Dio.

V A R I O R.

Turris Phari terra motu concidit.] Exstructa iterum, ex his Statii versibus:

*Theloboumque domos: trepidis ubi dulcia nautis
Lumina noctivage tollit Pharus amula luna.*

LIPSIUS.

75. *In decimum semper diem.* Hoc idem Bononiae observatur. BEROALD. Dio. lib. LVII. Καὶ δόγμα τι παραδοθῆναι ἐκέλευσε, μήτ' ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ' αὐτῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ γεγόμενον, ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τῶ αὐτῷ χρόνῳ ἀποτίθεται. Nec aliud Seneca sensit: de Tranq. lib. I. cap. XLV. *Credisne illum decem medios usque ad supplicium dies sine ulla sollicitudine exegisse?* Mansisse videtur id decretum, donec Theodosius Imp. clementissime convicto & damnato reo dies indulgit triginta vitæ, in L. *Si vindicari.* C. de Poenis. LIPSIUS.

Atellam potius deferendum, & in Amphitheatro semiustulandum, Romam per milites deportatum est, crematumque publico funere. Testamentum duplex ante biennium 76 fecerat: alterum sua, alterum liberti manu, sed eodem exemplo: obsignaveratque etiam humillimorum signis. Eo testamento heredes æquis partibus reliquit, Cajum ex Germanico, & Tiberium ex Druso, nepotes: substituitque invicem. Dedit & legata plebisque: inter quos virginibus Vestalibus, ac militibus universis, plebique Romanæ viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.

T O R R E N T.

76. *Dedit & legata.*] Ut Claudio, Drusi fratris filio. Inf. Claud. cap. vi.

Ac militibus.] Tres codd. sed & militibus.

C A S A U B O N.

Atellam potius deferendum.] Negant dignum, qui Romæ sepeliatur, quam ita cupide deseruisset, & a qua tam pertinaciter abstinuisset: projiciendum igitur in aliquod Campaniæ municipium, qua tantopere vivus delectabatur. Atellam autem nominant potius quam aliud, alludentes ad flagitiosam ejus vitam. talis enim Atellanorum vita & mores: unde sunt *Atellana fabula* nuncupatæ.

Et in amphitheatro semiustulandum.] Viterb. & Lissæi, *semiustillandum*. duplex contumelia his verbis continetur. Voluit enim non cremari Tiberium, sed amburi tantum & leviter curari ejus funus, ut fiebat in mendicis, qui a vespillonibus raptim in Esquilis cremantur: vide lib. sequente de Caji funere. gravissimum vero de amphitheatro. nam ibi fontes igne consumi soliti, ut infra lib. iv. cap. xxvii. & Philo contra Flaccum, alique.

76. *Ac militibus universis.*] Prætorianis, legionariis, urbanicianis, & vigilibus siye sparteolis. Nam

his quoque aliquid Tiberii testamento fuisse legatum auctor Dio: Τοῖς τε ἀσικοῖς καὶ νυκτοφύλαξι τὰ κατὰ λείψοντα διέλυσε.

Plebique Romana viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.] Dio: Διένειμε τῷ δήμῳ τὰς πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίας μυριάδας, τοσαῦτα γὰρ αὐτῶν κατελείφθησαν. Populo divisit sestertium quadringenties quinquagies. tantum enim illi relictum fuerat. Videtur ea summa utrumque legatum comprehendere, & quod populo viritim datum, & quod vicomagistris relictum: de quo diximus libro prior.

V A R I O R.

Atellam potius deferendum.] Putant alii Atellam nominasse potius, quam aliud municipium Campaniæ, quod alluderent ad flagitiosam Tiberii vitam, tanquam tales quoque fuerint mores Atellanorum. id ipsum cum nusquam legerim, neque Atellanæ fabulæ uspiam infament Atellam, suspicer potius voluisse homines deferri Tiberium Atellam, quod nuspiam propius esset theatrum, ubi summa populi voluptate traduci posset cadaver ejus, velut hominis fontis, ignique publice adjudicati. GRUTERUS.

76. *Sed & militibus universis.*] Sic tres quoque Palatini. itaque abjeci vulgatum *ac militibus*, cum neque id ferrent codices Torrentii. GRUTERUS.

C. S U E T O N I I T R A N Q U I L L I
D E
XII. C Æ S A R I B U S
L I B E R Q U A R T U S.
C. C Æ S A R C A L I G U L A.
C A P U T I.

a. *b.* *c.* Ermanicus C. Cæsaris pater, Drusi & minoris Antoniae filius, a Tiberio patruo adoptatus, quaesturam quinquennio ante quam per leges liceret, & post eam, consulatum statim gessit. Missusque ad exercitum in Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legiones universas imperatorem Tiberium pertinacissime recusantes, & sibi summam Reipubl. deferentes, incertum constantia an pietate majore, compescuit: atque hoste

T O R R E N T.

1. *Drusi & junioris Antoniae F.*] Duæ fuerunt Antonii III-viri, & Octaviae, Augusti sororis, filiae, Antonia major, Domitio Ahenobarbo, Neronis Principis avo, nupta; & Antonia minor, pudicitia pariter ac forma insignis, Drusi, Augusti privigni, Tiberii fratris, uxor, ex qua Germanicus & Claudius nati sunt. Plutarch. Antonio. Sueton. Aug. cap. LXIV. & Ner. cap. v.

Per leges.] Leges annales, sive annarias intellige. De Quaestoria autem ætate Cæs. cap. VII.

Incertum constantia an pietate.] Lib. mss. omnes *incertum pietate an constantia.* Vide Tib. cap. XXV.

C A S A U B O N.

1. *Et post eam consulatum statim gessit.*] Distingue ante statim sic: a Tiberio patruo adoptatus, quaesturam quinquennio ante, quam per leges liceret, & post eam consulatum, statim gessit. Levissima emendatio grande momentum affert ad historiae fidem. quæ stare hic non potest, si *statim* referatur ad consulatum. nam inter Germanici quaesturam & ejusdem consulatum anni septem interjecti. refer igitur ad superiora, & intellige, statim ut adoptatus est Ger-

manicus, quaesturam eum gessisse. hæc germanissima est hujus loci sententia. clare arguit ratio annorum, si attendimus. nam & adoptio Germanici & quaestura in eundem incidunt annum DCCCLVII. qui Coss. habuit Sex. Ælium Catum & C. Sentium Saturninum. de adoptione liquet ex Velleji ceterorumque historicorum testimoniis. de quaestura arguit, quod dicitur quinquennio ante quam per leges liceret, eam consecutus. nempe anno undevigesimo factus quaestor Germanicus. sic enim Tiberius, cui idem contigit privilegium, *quaestor undevicesimum annum agens, capessere cepit Remp.* inquit Vellejus. id ætatis Germanicum fuisse cum est adoptatus, intelliget statim, qui cum dicto anno DCCCLVII. vel eum contulerit quo natus est, vel eum quo denatus. alter est annus urbis DCCXXXVIII. alter DCCCLXXII. ætatis ipsius quartus & trigessimus.

V A R I O R.

1. *Incertum pietate an constantia majore.*] Sic præter Torrentium etiam Palatini omnes, non ut edd. *incertum constantia an pietate majore.* GRUT. Adstipulatur Roberti Stephani editio.

Z z 3

T o

(a) A. U. C. DCCCLVII. (b) A. U. C. DCCCLXV. (c) A. U. C. DCCCLXVII.

hoste mox devicto, triumphavit. Consul deinde iterum creatus, ac prius quam honorem iniret, ad componendum Orientis statum expulsus, cum Armenia regem devicisset, Cappadociam in provinciæ formam rede-gisset, annum ætatis agens quartum & trigesium, diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione. Nam præter livores, qui toto corpore erant, & spumas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est: cujus ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat. Obiit autem, ut opinio fuit, fraude Tiberii, ministerio & opera C. Pisonis. Qui sub idem tempus Syriæ præpositus, nec dissimulans offendendum sibi aut patrem, aut filium, quasi plane ita necesse esset, etiam ægrum Germanicum gravissimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit: propter quæ, ut Romam rediit, pæne discerptus a populo, a senatu capitis damnatus est. Omnes Germanico corporis animique virtutes, & quantas nemini cuiquam, contigisse satis constat: formam & fortitudinem egregiam: ingenium in utroque eloquentiæ doctrinæque genere præcellens: benivolentiam singularem: conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris mirum & efficax studium. Formæ minus congruebat gracilitas crurum, sed ea quoque paul-

T O R R E N T.

Expulsus.] Tacit. initio lib. II. *Ceterum Tiberio haud ingratum accidit turbari res Orientis, ut ea specie Germanicum a suis legionibus abstraheret, novisque provinciis impositum dolo simul & casibus obiectaret.* Hæ ergo sunt causæ, ob quas sic festinavit Tiberius, ut Germanicus quodammodo videri posset expulsus ad componendum Orientis statum. Consulatum autem secundum cum Tiberio tertium Consule gessit, eumque apud urbem Achajæ Nicopolim iniit. Auctor Tacit.

Armenia reg. devicisset.] Non tam devicit, quam ut regno cederet, effecit. Itaque *dejecisset* substituit Lipsius Elector. II. cap. XVII. Videndus Tacit. Anal. II.

Diutino morbo.] Libb. duo diurno, unus diurno. Sabellicus etiam *divino* legi attestatur, quod cardiaco morbo extinctus sit. Plin. lib. XI. cap. XXXVII. *Negatur cor cremari posse in iis, qui cardiaco morbo extincti obierint; negatur & veneno interemptis.* Certe exstat oratio Vitellii, qua reum Pisonem ejus sceleris coarguit, hoc usus argumento, palamque testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici Caesaris cremari. Contra genere morbi defensio est Piso. Hactenus Plin. Verum ut cardiaco obierit morbo, non ideo hic *divino*, pro *diutino* aut *diurno*, legendum est. Græci enim *ἐπὶ τὴν νόσον ἐπιληψίαν* vocant, quod morbus is veluti Dis iratis immitti videatur. Et quanquam epilepsia interdum ex ore ventriculi affecto, hinc per consensum (ut loquuntur medici) etiam cerebro, nascatur, non tamen ob id *καρδιαλγία* epilepsia est. Et alioqui morbus hic plerumque diurnus est. Tacitus quoque longiorem fuisse Germanici morbum significat, quanquam qui morbus fuerit, non exprimit.

Propter quæ.] Liber opt. *propter quod.*

A senatu.] Idem lib. & *a senatu.*

C A S A U B O N.

Prius quam honorem iniret.] Iniit apud urbem Achajæ Nicopolim, anno DCCLXXI.

Cum Armenia regem devicisset.] Justo Lipsio ut assentiamur, ac scribamus, *regem dedisset*, vel *dejecisset*, flagitat, non postulat Taciti narratio. omnium tamen librorum in edita lectione mira constantia.

3. *Omnes Germanico corporis animique virtutes.*] Magnum & rarum elogium: in quo tamen consentiunt historici. Tacitus lib. II. 37. pluribus persequitur illius laudes; etiam cum Alexandro Magno comparatione facta. Dio paucis verbis non pauciora dicit lib. LVII. *Κάλλιστος μὲν τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἔφθ, παιδεία τε ἅμα καὶ ῥώμη διέπρεπε, πραότατος τε καὶ σωφρονέστατος ἦν.* Dilaudat eundem & Josephus Origin. lib. XVIII. cap. VIII. Unus Vellejus per adulationem Principis turpissimam ausus laudato ab omnibus juveni ignaviæ maculam adspargere.

Formæ minus conveniebat gracilitas crurum.] Quod inter præcipua olim habitum, quæ bonam formam corrumpere: fuitque hic habitus urbanorum dicteris semper obnoxius. Seneca, *In sapientem non cadere injuriam*, libro secundo: *In capitis mei levitatem jocus est, & in oculorum valetudinem, & in crurum gracilitatem, & in staturam.* Infra libro VI. Neroni tribuuntur inter alia vitia corporis, *gracillima crura.* vide & in Domitiano, cap. XVI. sic in Aristotele notatum, quod esset *ἰσχυροσκελὴς*, id est, *perfilis*. nam ita comici vocarunt. Glossarium: *Perfilis*, *μακροσκελὴς*. Plautus, *rodella cruscule*. Eubulus Comicus *κοψίχρ σκέλη*. alii *εὐθρόποδας*. Contra, quibus inferiores corporis partes erant crassiores, *κληματίδας Αἰγυπτίας* vocabant. quod de Zonone Stoico est dictum. Quemadmodum autem crurum gracilitatem, sic etiam manus vel brachii inter de-

paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum. Hostem cominus sæpe percussit. Oravit causas etiam triumphalis : atque inter cætera studiorum monumenta reliquit & comœdias Græcas. Domi forisque civilis : libera ac fœderata oppida sine lictoribus adibat. Sicubi clarorum virorum sepulcra cognosceret, inferias manibus dabat. Cæforum clade Variana veteres ac dispersas reliquias uno tumultu humaturus, colligere sua manu, & comportare primus aggressus est. Obrectatoribus etiam, qualescumque & quantacumque de causa nactus esset, lenis adeo & innoxius, ut Pisoni decreta sua rescindenti, clientelas diu vexanti, non prius succensere in animum induxerit, quam beneficiis quoque & de-

VO-

deformitatis notas ponebant. Chrysost. in epistolam Pauli ad Ephesios : Οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ἐν τῇ σαρκὶ πολλὰ ἔχομεν ἐλαττώματα ; ὁ μὲν ἐστὶ χαλὸς , ὁ δὲ διεσπασμένος ἔχει τὰς πόδας , ἕτερος χεῖρα ξηρὰν.

VARIOR.

Diutino morbo.] Codex Salmasianus, tres Palatini, & nonnulli alii : *diuturno*.

TORRENT.

3. *Equi vectatione post cibum.*] Quo sanguis scilicet, atque alimenti vis eo deflueret, præsertim cum *stapiis* quas vocamus, nondum tunc uterentur. Stapias certe, aut quid simile neque Xenophon de Arte equestri, neque Julius Pollux de equestribus instrumentis, usquam commemorant; & nihil in veterum monumentis invenias, quod eo referri possit. Neque ea quæ ob assiduam equitationem Scytharum refert incommoda Hippocrates libro de Aere, aqua, locis, eis accidissent, si stapiarum usum habuissent. Male autem distinguit editio Pulmanni, quasi post cibum non vectatione usus sit, sed hostem cominus percussisset. Itaque lege, *equi vectatione post cibum. Hostem, &c.*

Etiam triumphales.] *Triumphales* accipio magnas & eximias, quæ de triumpho decernendo agerentur. qui enim minus *triumphales causas* quam *consulares* dicamus? Beroaldo visum rectius *triumphalis*, ut triumpho auctus Germanicus causas dixerit. Quod vix est ut potuerit, extrusus a Tiberio statim a triumpho ad res Orientis componendas. *Centumvirales* autem, quæ publicæ causæ, cur recipiamus nulla ratio. Etsi fieri potest, ut eas egerit, & Ovid. suadet initio primi Fastor. de hoc ipso Germanico:

Quæ sit enim docti facundia, sensimus, oris;

Civica pro trepidis cum tulit arma reis.

sed ea lectio & abit nimium a vulgata, nec vel leviter huc sollicitant codices antiqui quotquot mihi visi, & quæ in possessionem missa, ut dicebam, commodum habet sensum.

Clientelas diu vexanti.] Sic quidem libb. omnes; non dubito tamen, quin *clientelas diu vexanti* scripserit Sueton.

Veneficiis & devotionibus.] De hac re sic Tacit. lib. 11. Reperiebantur solo ac parietibus eruta humanorum corporum reliquias; carmina & devotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, se-

miusti cineres ac tabo obliti, aliaque maleficia, quæ creditur animas numinibus infernis sacrari.

CASAUBON.

Ea quoque paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum.] Gracilitatem vel corporis totius, vel partis, ut crurum, duobus potissimum modis curari posse, Galenus docet, *dropace*, & *convenientibus exercitationibus*. Lege illius magni doctoris *Υγιεινῶν* librum quintum. meminit & libro sexto atque alibi.

Oravit causas etiam triumphales.] Nihil ausi sumus mutare: Viterb. tamen cod. & Pithœi habent *triumphalis*. quam lectionem amplector ut verissimam. Dio jubet, cui refragari durum. notat ille in actis anni DCCLXV. Germanicum etiam consulem causas orasse. καὶ αὐτὸς μὲν, αἰτ, ἔδεν ἄξιον μνήμης ἔπραξε, πλὴν ὅτι καὶ τότε ὑπερεδίκησεν. Lapsi sunt graviter viri docti, qui hoc loco ὑπερδικεῖν, quod lippi norunt & tonfores significare *patrocinio suo aliquem defendere*: interpretati sunt, *potiores ferre partes*. non dubito id notare voluisse Dionem verbis illis, quod hic Suetonius observat. Sed instat eruditissimus Torrentius, & triumphalem Germanicum orasse causas negat, qui statim a triumpho ad Orientis statum componendum sit pulsus. Respondemus viro doctissimo, triumphalem dici non eum tantum, qui triumphavit: sed & illum, qui triumphalia ornamenta sit consecutus: quæ nactum esse Germanicum ex bello Dalmatico ante consulatum suum primum, testis Dio lib. LVI. Τῷ Γερμανικῷ αἰτε νικητῆριοι τιμαὶ ἐδόθησαν καὶ αἱ στρατηγικαί.

Domi forisque civilis.] Josephus idem aliis verbis, τὴν ἀξίωσιν κτώμενος τῷ βεβλῆσθαι ἴσος πᾶσιν εἶναι.

Colligere sua manu & comportare.] Quod Tiberius arripit in occasionem criminandi alias invisi juvenis. Tacitus.

Ut Pisoni decreta sua rescindenti, clientelas diu vexanti, non prius succensere in animum induxerit quam.] Aliter Tacitus, 11. A. 69. & verius, ut puto: *At Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes jussérat, abolita, vel in contrarium versa, cognoscit: hinc graves in Pisonem contumelia.*

VARIOR.

3. *Nactus esset.*] Cod. Salm. *nactus*. & ita semper. *Clientelas diu vexanti.*] Leg. *divexanti*. SAL-

MA-

votionibus impugnari se comperisset : ac ne tunc quidem ultra progressus, quam ut & amicitiam ei more majorum renuntiaret, mandaretque domesticis ultionem, si quid sibi accideret. Quarum virtutum fructum uberrimum tulit, sic probatus & dilectus a suis, 4 ut Augustus, (omitto enim necessitudines reliquas) diu cunctatus an sibi successorem destinaret, adoptandum Tiberio dedit. Sic vulgo favorabilis, ut plurimi tradant, quoties aliquo adveniret, vel sicunde discederet, præ turba occurrentium prosequentiumve nonnumquam eum discrimen vitæ adisse: e Germania vero, post compressam seditionem, revertenti, prætorianas cohortes universas prodisse obviam, quamvis pronuntiatum esset, ut duæ tantummodo exirent: populi autem Romani sexum, ætatem, ordinem omnem usque ad vicesimum lapidem effudisse se. Tamen longe majora & firmiora de eo judicia 5 in morte ac post mortem exstiterunt. Quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversa Deum aræ, Lares a quibusdam familiares in publicum abjecti, partus conjugum expositi. Quin & Barbaros ferunt, quibus intestinum, quibusque adversus nos bellum esset, velut in domestico communique mœrore consensisse ad inducias. Regulos quosdam barbam posuisse, & uxorum capita rasisse, ad indicium maximi luctus. Regum etiam regem & exercitatione venandi, & convictu Megistanum abstinuisse, quod apud Parthos justitii

MAIUS. sicut & ante legendum suaserant Torrentius & Gruterus.

T O R R E N T.

Amicitiam ei more majorum renunciaret.] Tacit. componit epistolas, quæ amicitiam ei renunciabat. Sic inimicitias denunciare Cic. pro Flacco, & Seneca Epist. lib. v.

4. *Adoptandum Tiberio.*] Aug. cap. LXV. & Tib. cap. XXV.

E Germania.] Liber opt. a Germania, & mox, populum Romanum, pro populi Romani.

5. *Lapidata sunt templa, subversa deum aræ.*] Quasi pro diis colendi non essent, qui mori Germanicum permisissent. Non dissimile Augusti factum, qui classe tempestate perdita proximis Circensibus Neptuni simulacrum pompæ detraxit. Sueton. Aug. cap. XVI.

Regulos quosdam barbam posuisse.] Atqui Romani barbam in luctu sumittebant. ut enim recte Problem. cap. XIII. Plutarch. tradit, lugentibus ea accommodata sunt quæ & inusitata, ut a viris alio comam, mulieres tonderi, idque pro gentis cujusque moribus. Exemplum apud eundem Plutarchum Pelopida, & Senecam lib. de Benef. v. cap. VI.

Convictu Megistanum.] Male Megistanum habent exemplaria Gallica, nec recte qui Artabanum legunt, ut nomen proprium sit Parthorum regis, qui regem regum se vocabat. sunt enim Megistanes Græcis viri summi ac proceres cujusque regni, quibus permissum, ut cum regibus epularentur. Quo vocabulo usus est etiam Tacit. & Annæus Seneca Epist. ad Lucilium XXI. Unde & D. Marci Evangelistæ locum cap. VI. de Herode scribentis rectius intelligimus, *δειπνον ἐποίησε τοῖς μεγιστάσιν*, & Danielis Prophetæ cap. III.

C A S A N B O N.

Amicitiam ei more majorum renunciaret.] Et Augusti quoque exemplo, qui fecit idem in Cornelio Gallo. libro secundo, cap. LXVI.

4. *Quarum virtutum fructum uberrimum tulit.*] Fructus virtutum suavissimus, amor omnium. Genuina sententia apud optimum poetam Statium Papium in Soteriis pro Rutilio Gallico:

Quæ tibi sollicitus persolvit premia morum

Urbis amor? quæ tum patrumque equitumque notavi

Lumina, & ignara plebis lugere potentes?

5. *Tamen longe majora & firmiora de eo judicia in morte.*] Exstat in hanc sententiam Vetus epigramma:

Parce hospes tumulo, Caesar Germanicus hic sum:

Sæpe etiam ignotis ipse dedi requiem.

Quod si quem tumuli nihil hujus gratia tangit,

Admoneat, patria fraude quod hic jaceo:

Sed jaceo, quamvis non vita, at plenus honoris:

Hoc uno ingratus, quod genui patria.

Testata est mores lacrymis plebesque patresque:

Hæc sunt sinceri judicium ingenii.

Secundum horum versuum explicant superiora Suetonii verba, *Sicubi clarorum virorum sepulcra cognosceret, inferias manibus dabat.* quartum versum ita potius scribam, *At moveat, patria fraude quod hic jaceo.* elegantius, & ad fidem historię convenientius.

Lapidata sunt templa.] Quos honore auctos volebant, sive deos, sive homines, *ἐφύλλοβόλῃ*: contra per contumeliam lapidibus petebant & deorum & hominum imagines. Tacitus I. Hist. *Primi Quintanique turbidi, adeo ut quidam saxa in Galba imagines jecerint.* Hinc illa theatralis lapidatio, de qua multa nobis dicta Animadv. in Athenæum lib. VI. cap. XI.

- 6 iustitii instar est. Romæ equidem, cum ad primam famam valetudinis attonita & mœsta civitas sequentes nuntios opperiretur, & repente jam vesperi incertis auctoribus convulsisse tandem percerebisset: passim cum luminibus & victimis in Capitolium concursus est, ac pæne revulsæ templi fores, ne quid gestientes vota reddere moraretur. Expergefactus e somno Tiberius est gratulantium vocibus, atque undique concinentium, *Salva Roma, Salva patria, Salvus est Germanicus*. Sed ut demum fato functum palam factum est, non solatiis ullis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit, duravitque etiam per festos Decembris mensis dies. Auxit gloriam desideriumque defuncti etiam atrocitas insequentium temporum: cunctis nec temere opinantibus, reverentia ejus ac metu repressam Tiberii sævitiam, quæ mox eruperit. Habuit in matrimonio Agrippinam, M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens, insigni festivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia dedicavit. Augustus in cubiculo suo positam, quotiescumque introiret, exosculabatur. Ceteri superstites patri fuerunt. Tres sexus fœminini, Agrippina, Drusilla, Livilla, continuo triennio natæ; totidem mares, Nero & Drusus & C. Cæsar. Neronem & Drusum senatus, Tiberio criminante, hostes judicavit. C. Cæsar natus est pridie Kalend. Septembres, patre suo & C. Fontejo Capitone coss. Ubi natus sit, incertum diversitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gatulicus Tiburi genitum scribit: Plinius Secundus in Treveris vico Ambiatino supra Confluentes: addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas, OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM.

T O R R E N T.

6. *Salva Roma, Salva patria, Salvus est Germanicus.*] Versus est integer Trochaicus.

Et ut demum.] Melius *sed ut demum*, ut in opt. codice.

Per festos Decemb.] Vide Aug. cap. LXXI.

7. *Jam puerascens.*] Hinc & repuerascere, per a, Plauto, Ciceroni, & aliis. De liberis autem, quos moriens reliquit, sic apud Tacitum ipse Germanicus, adstantes jam moriturus alloquens amicos, *Ostendite pop. Romano Divi Augusti neptem, eandemque conjugem meam, numerate sex liberos.*

8. *Pridie Kal. Septemb.*] Hunc & Commodi fuisse natalem auctor est Lampridius.

Patre suo & C. Fontejo Coss.] A. U. DCCLXV. De quibus Coss. exstat hæc inscriptio: GERMANICO CÆSARE C. FONTEJO CAPITONE COSS. K. JAN. SEJÆ FORTUNÆ AUG. SACR.

Cn. Lentulus Gatulicus.] Gatulici historię meminit hic Sueton. at carminum ejus Probus grammaticus in Virgil. Georgica, Martial. præfatione operis sui, & Sidonius Apollinaris hendecasyllabo illo, *Non Gatulicus hic tibi legetur*. Ejus carmina quædam citantur lib. III. & lib. VI. Anthologiz.

Vico Ambiatino.] MSS. omnes *Ambitarino*. quam lectionem etiam Turneb. affirmat. Est & qui *Ambirivo* suadeat legendum, cujus appellationis adhuc memoria superstes.

Supra Confluentes.] Hinc hodie quoque urbi Con-

fluentiæ nomen, qua Mosella in Rhenum influit, sub ditione Treverensi.

OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM.] Venustius dixisset, *aras ibi ostendi inscriptas Agrippina puerperio*, aut *puerperii*, ut *ara Concordia, Virtutis, Honoris, Clementia, Pacis, Amicitia, Ultionis, Adoptionis*, apud Ciceronem, Livium, Tacitum, & alios.

C A S A U B O N.

6. *Ne quid gestientes vota reddere moraretur.*] Pars major libb. & quidem meliorum *morarentur*, hoc est, expectandum haberent. *Moror* utrumque significat, & facere & pati moram.

Cunctis nec temere opinantibus; reverentia ejus ac metu repressam Tiberii sævitiam.] Eadem sententia Dionis diserte sic scribentis: *Τιβέριος δὲ ἐπεὶ τὸ ἐφεδρεύον ἐκέτ' εἶχεν, ἐς πᾶν τ' ἐναντίον τῶν πρόσθεν εἰργασμένων αὐτῷ πολλῶν ὄντων καὶ καλῶν περίεσθι. Ταцитος: Morum quoque tempora illi diversa: egregium vita famaque quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere.*

V A R I O R.

8. *Vico Ambiatino.*] Codex Salmas. *Ambiatarnio*. Et sic ceteri omnes MSS. Sunt qui Confluentes intelligent Saravi fluminis & Mosellæ, ac scribendum *Ambirivo*. Cujus pagi mentio in diplomatibus Pipini regis, & filii ejus Caroli Magni. SCRIV.

OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM.] Mos Romanus, quo receptum, ut propagandæ memoriæ causa, ara aut templum statueretur virtuti rei que, quam

RIUM. Versiculi, imperante mox eo, divulgati, apud hibernas legiones procreatum indicant:

In castris natus, patriis nutritus in armis,

Jam designati principis omen erat.

Ego in Actis Antii invenio editum. Gætulicum refellit Plinius, quasi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis gloriosique principis aliquid etiam ex urbe Herculi sacra sumeret: abusumque audentius mendacio, quod ante annum fere natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipse C. Caesar: de cujus amabili pueritia immaturoque obitu supra diximus. Plinium arguit ratio temporum. Nam qui res Augusti memoriz mandarunt, Germanicum exacto consulatu in Galliam missum consentiunt, jam nato Cajo. Nec Plinii opinionem inscriptio aræ quidquam adjuyerit, cum Agrippina bis in ea regione filias enixa sit: & qualiscumque partus, sine ullo sexus discrimine, *puerperium* vocetur, quod antiqui etiam puellas *pueras*, sicut & pueros *puellos* dictarent. Exstat & Augusti epistola ante paucos quam obiret menses, ad Agrippinam neptem ita scripta de

Cajo cuperent laudatam. Tacitus Annal. 1. *Aramque Adoptionis & alia hujusmodi prohibuit.* Ita apud eundem, cum Tiberius publico judicio ultus esset Germanici mortem, *Cacina Severus censuit aram Ultioni.* & lib. xv. post natam ex Poppæa prolem, *supplicationes a senatu decreta, & templum Fecunditati.* LIPSIUS.

T O R R E N T.

Apud hibernas legiones.] Melius quod in vetusto cod. se repperisse Beroaldus affirmat, *apud hiberna legionum.*

Ego in actis Antii ipsum invenio.] Libb. duo Antii editum invenio, unus vero in actis ejus Antii invenio. sed male. de actis enim publicis loquitur, ut ante notavimus Tib. cap. v. Non sum nescius vero disputatum viro docto de natalis Caligulae soli controversia pro Plinio in Suetonium. Sed (ignoscat mihi) non persuadent argumenta, ut auctori nostro abjudicem, harum rerum diligenti in primis, & optima fide. Et alioqui valida sunt, quæ pro se loquitur: neque equidem in tanta (quod ei præmonitum signate) alia & alia tradentium diversitate facile secundum alterutrum litem dederim.

Gætulicum refellit Plinius.] At cum Gætulico facit Tacit. lib. 1.

Urbe Herculi sacra.] Unde *Herculeum*, & *Herculis Tibur.* Sup. Aug. cap. lxxi. Et fortassis ut Commodus, sic Caligula Hercules Romanus videri, ac dici voluit.

Appellatus & ipse C. Caesar.] Si vera hæc Suetonii opinio, duo eodem tempore Germanico filii eodem ambo prænomine fuere: siquidem prior ille natus Tibure anno uno ante Caligulam puerascens extinctus est.

Puellas pueros.] Priscian. lib. vi. *Pueri femininum pueram dicebant antiquissimi.* Unde & *puerpera*, quæ

puerum vel pueram parit. Idem Donat. tradit ad illud Terentii Andria, *Non imperasti, eorum quid opus esset facto puerpera.* Adde Nonium, & Festum. ut enim *puera* & *pueri*, sic *puelli* & *puella* dicebantur. Porro hinc commodius intelligimus Paulum Jctum l. c. lxi. De verb. signif.

Ante paucos quam obiret menses.] Liber opt. obiit pro obiret.

C A S A U B O N.

8. *Ego in actis Antii invenio editum.]* Dio quoque in castris non natum, sed eductum ait: verum si ex fide eidem traditum, Germanicum primum suum consulatum in otio urbano consumpsisse, causa non est meo judicio, cur Plinio potius quam Suetonio in hac controversia assentiamur. Et si non clame est, virum doctum multis probabilium argumentorum machinis, hujus opinionem prope afflixisse. Sed mihi per videtur mirum, si post cladem Variam, Tiberium ad Germanicos exercitus summa celeritate festinantem Germanicus cum uxore sua sit comitatus. nonnihil etiam impellit me, ut Suetonio potius assentiar, exquisita hæc diligentia, qua usum eum patet in pervestiganda hujus rei veritate: quam quidem ille solus serio, certe post Plinium & Tacitum, quasivit.

V A R I O R.

Apud hibernas legiones.] Apertior locutio est, & in quibusdam exarata codicibus, si dicas, *apud hiberna legionum.* BEROALD. *Apud hibernas legiones* id ipsum est, quod *hiberna legionum*: sed forte paulum exquisitius. Cicero iv. ad Attic. epist. ult. *hibernam legionem eligendi optio delata.* Nempe ut præesset hibernis legionis cujuscumque vellet. Ammianus lib. xiv. *collocato apud stationes hibernas.* Ergo corrigendum non est. GRONOVIVS.

T O R

Cajo hoc (neque enim quisquam jam alius infans nomine pari tunc supererat) Puerum Cajum xv. Kalend. Junii, si Di. volent, ut ducerent Talaris & Asellius, heri cum his constitui. Mito praterea cum eo ex servis meis medicum, quem scripsi Germanico, si vellet, ut retineret. Valebis mea Agrippina, & dabis operam, ut valens pervenias ad Germanicum tuum. Abunde arbitror parere, non potuisse ibi nasci Cajum, quo prope bimulus demum perductus ab urbe sit. Versiculorum quoque fidem eadem hæc elevant: & eo facilius, quod hi sine auctore sint. Sequenda igitur est, quæ sola restat, publici instrumenti auctoritas: præsertim cum Cajus Antium, omnibus semper locis atque secessibus prælatum, non aliter quam natale solum dilexerit: tradaturque etiam sedem ac domicilium Imperii tædio Urbis transferre eo destinasse. Caligulæ cognomen castrensi

joco

Asellius.] Lib. unus *Asilius*, aliter *A. Selius*. *Asellii* cuiusdam mentio Tib. cap. xlii. Sed & *Silius* gens Romæ nota.

Arbitror parere.] Turneb. *Adversar.* xxi. cap. xxx. ex vetusto (ut affirmat) cod. legit *parere*. sic enim veteres, si pares eum dare oportere. De quo Aug. cap. xcv.

Quod hi sine auctore.] Liber unus, quod sine auctore sunt.

Qua sola actorum restat.] Sic Beroaldus restituit. nam mss. omnes corrupti sunt.

9. *Castrensi joco.*] Tacit. lib. i. *Militari vocabulo Caligulam appellabant*, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur. Idem Dion, Victor, & alii. Vide Aug. cap. xxv.

CASAUERON.

Si vellet, ut retineret.] Memmianus lacunam exhibet sic, si vellet.... ut retineret. Fortasse, si vellet uti, ut retineret.

Qua sola actorum restat & publici instrumenti auctoritas.] In mss. etiam nostris locus est corruptus: ex vestigiis Viterb. & Memmiani videtur scriptum fuisse, qua sola auctoritas restat publici instrumenti. nam vox actorum ex superscripta interpretatione orta videtur.

VARIOR.

Eo quod hi sine auctore sint.] Salmasii codex: *Eo quod ii sine auctore sunt.*

Qua sola actorum, &c.] Nihil auferendum necessario, quia acta & instrumentum publicum ita hic junguntur, ut cap. xx. *Commentarii & acta Tiberii*, sunt enim eadem *commentarii Tiberii*, quæ *acta Tiberii*. Et similiter cap. xvi. cum dicit Auctor, cum fide & sine calumnia, bis idem dixit. Differunt enim magis verborum sono quam sensu, quoniam qui per calumniam quid ait negatve, facit is contra fidem bonam. Et qui contra fidem bonam, is quoque per calumniam. Sic enim l. i. §. 2. ff. Si mulier ventr. nom. Per calumniam in possessione fuisse videtur, quæ sciens prudensque se

prægnantem non esse, voluit in possessionem venire. Et l. 2. ff. De fide instrum. calumniosa scriptura est ea, quæ fide destituitur. Et l. 5. §. Si dies. ff. Ut legator. Si heres per calumniam postulari contendat & relictum neget, quod relictum tamen sciebat. Ut hic dici de Suetonio possit, quod dixit Ulpianus de ædilitio edicto. l. i. §. 7. ff. Aediles tollende dubitationis gratia, bis nata rē auctō idem dixisse, ne qua dubitatio superesset. GOESIIUS.

Omnibus semper locis atque secessibus prælatum.] Sic & de Romanæ gentis conditore Florus l. i. ipse fluminis amator & montium, apud quos erat educatus. Cicero quoque de Arpino suo lib. ii. de Legibus cap. i. Ego vero, cum licet plures dies abesse, & amoenitatem & salubritatem hanc sequor: raro autem licet. Sed nimirum me alia quoque causa delectat, quæ te non attingit ita: quia, si verum dicimus, hæc est mea, & hujus fratris mei patria, &c. Ammianus de Juliano Imp. lib. xxii. c. 21. Antiochiam ire contendens, reliquit Constantinopolin incrementis maximis fultam. Natus enim illic, diligebat eam ut genitalem patriam & colebat. GRUTERUS.

9. *Caligula nomen castrensi joco traxit.*] Caligulæ, militis calceamenta, etsi tibiati calcearentur, nunquam tamen pro braccis, aut femorum tegmine apud veteres sunt acceptæ, ut viri quidam docti falso sibi persuaserunt. Recentiores non de calceamento tantum militari dixerunt, sed de omni calceorum genere. D. Hieronymus *σαυδάλια*, caligas venit. vetus interpres Juvenalis Græcorum crepidas, *Græjas caligulas* vocat. nimirum *trechedepna* volebat esse apud Juvenalem, quæ Græcis *τροχάδες* appellantur. auctor veteris Glossarii: *τροχάδες sunt gallicula*. Idem *gallicullas*, *σαυδάλια* reddit alio loco. sic plane gallicæ & caligæ confunderentur. Atqui constat gallicam de eo genere calceorum fuisse, quod infimas tantum plantarum calces teget, quales erant crepidæ & soleæ. at caligæ non tales. Quamvis non dubitem, multis auctorum locis caligas, & caligulas, pro gallicis & galliculis irrepsisse. Græci quoque dum *καλλικα* & *καλλίγαν* scribunt, dubium facere possunt, utrum caligam an gallicam exprimere voluerint.

joco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Apud quos quantum præterea per hanc nutrimentorum consuetudinem amore & gratia valuerit, maxime cognitum est, cum post excessum Augusti tumultuantes & in furorem usque præcipientes solus haud dubie conspectu suo flexit. Non enim prius destiterunt quam ablegari eum ob seditionis periculum, & in proximam civitatem demandari animadvertissent. Tunc demum ad poenitentiam versi, represso ac retento vehiculo, invidiam, quæ sibi fieret, deprecati sunt. Comitatus est patrem & in Syriacæ expeditione. Unde rever-
sus primum in matris, deinde ea relegata, in Liviæ Augustæ proaviæ suæ contubernio mansit: quam defunctam prætextatus etiam tum pro Rostris laudavit. Transiitque ad Antoniam aviam, & inde vicesimo ætatis anno accitus Capreas a Tiberio, uno atque eodem die togam sumisit, barbamque posuit: sine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum ejus. Hic omnibus insidiis tentatus elicientium, co-

rint. iidem Καλλιγόλου solent plerumque scribere, qui Latinis Caligula. Sed certum est, de caliga esse accipiendum. SALMASIUS. Verum utique est, & caligas fuisse ex crepidarum genere, & calces tantum texisse digitis pedum haud inclusis, quamvis tibiatis calceabantur. Crepida enim sive sandalia appellantur omnia calceamentorum genera, quæ digitos pedum haud includunt, quamvis etiam medium crus tegant: ita & caligæ militum Romanorum crepidæ erant aut sandalia, quamvis ad mediam usque tibiam adscenderent, ut constat ex arcu Constantini, ubi caligam clavatam videmus, quam exhibet Joseph. Castalio decad. 2. Observ. 4. A. RUBENIUS de Re Vestitaria lib. 11. cap. 1.

T O R R E N T.

Ablegari eum.] Omnes MSS. quos equidem viderim, habent *obligari*: atque ita legendum est, ne bis idem dicat. sequitur enim *demandari*. Proximam autem civitatem Treverorum urbem intellige, ex Tacito lib. 1. Annal.

Represso ac retento vehiculo.] Mallem *reprenso*, ac *ret.* ut in opt. cod. sic enim *reprehensi*, seu *reprensi* dicuntur profugi inf. cap. XLV. Vitell. cap. XII.

Invidiam deprecari.] Vide apud Gell. lib. VI. cap. XVI. quid sit *deprecari*.

10. *Com. est pat. & in Syriacæ expedit.*] Liber unus sine &. Ego in præpositionem abesse mallem, retento &.

Liviæ Augusta proavia contubernio.] Liviam proaviā vocat, (ea enim Drusi mater erat) Antoniam vero aviam, quia Drusi uxor. Et notandum etiam feminarum contubernium dici. De quo verbo ad Vespas. cap. 111.

Inde vicesimo.] Recte Pulman. sic enim omnes MSS. nostri. Vulgati vero *undevicesimo ætatis anno*.

Tirocinio fratrum.] Vide Tib. cap. LIV. Ut autem militiæ, sic & aliarum artium prima aggressio *tirocinium* dicitur, & *tirones* qui rem aggrediuntur. Unde factum, ut *tirones* quoque dicantur ii, qui

egressi pueritiam, jam majusculi, sumpta toga virili, in forum deducti sunt; & *tirocinium*, illius deductionis dies. Quod cum fere fieret XVII. ætatis anno, Caligula ob avi Tiberii cunctationem tardius contigit, atque adeo eodem tempore simul barbam deposuit. Qui dies etiam solennis habebatur. Juvenal. Sat. 111.

*Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libris venalibus.*

Aliquid sup. Aug. cap. XXVI. & Tib. cap. XV.

Insidiis tentatus.] Ab iisdem scilicet, qui Neronem, ac Drusum, ejus fratres, ad convicia concitaverant, ut concitati perderentur. Tib. cap. LIV.

C A S A U B O N.

9. *Apud quos quantum præterea.*] Forte scribendum *propterea*.

Quam ablegari eum.] Etiam in Memmiano scriptum *oblegari*, pro *ablegari* sine dubio.

Represso ac retento vehiculo.] Memmianus *reprenso*, ut sit pro sapius apprehenso. Tacitus sic: *orant, obsistunt, rediret, maneret.*

10. *Comitatus est patrem & in Syriacæ expeditione.*] Viterb. & in Syriacam expeditionem.

Et inde vicesimo ætatis anno accitus Capreas a Tiberio.] Convenit cum calculo Taciti, qui in actis anni DCCLXXXVI. VI. Annal. 20. ita scribit: *Sub idem tempus C. Caesar discedenti Capreas avo comes, Claudiam M. S. lani filiam conjugio accepit.*

V A R I O R.

Ablegari eum.] Adstipulatur Torrentii codicibus Salmasianus, qui & ipse *oblegari*.

10. *Comitatus est patrem & in Syriacæ expeditione.*] Salmas. v. c. & Palat. 11. *patrem & Syriacæ expeditione.* Prim. & tert. Pal. *patrem in Syriacam expeditionem.* Rob. Steph. *Comitatus est patrem in Syriacæ expeditione.*

Inde vicesimo ætatis anno accitus.] Codex Salmas. *Undevicesimo ætatis anno accitus.*

- gentiumque se ad querelas, nullam umquam occasionem dedit, perinde oblitterato suorum casu ac si nihil cuiquam accidisset: quæ vero ipse pateretur, incredibili dissimulatione transmittens. Tantique in avum, & qui juxta erant, obsequii, ut non immerito sit dictum: *Nec servum meliorem ullum, nec deteriorem dominum fuisse.*
- II. Naturam tamen sævam atque probrosam nec tunc quidem inhibere poterat: quin & animadversionibus pœnisque ad supplicium datorum cupidissime interesset: & ganeas atque adulteria capillamento celatus, & veste longa noctibus obiret: ac scenicas saltandi canendique artes studiosissime appeteret: facile id sane Tiberio patiente, si per has mansuefieri posset ferum ejus ingenium. Quod sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret, *Exitio suo omniumque Cæjum vivere: & se natricem* (serpentis

T O R R E N T.

Et qui juxta erant.] Græco more τὰς περὶ ἱερίων.

Meliorem servum.] Dictum Passieni oratoris. Tacit. lib. v.

II. *Cupidissime interesset.*] Optimus cod. interesse; mox obire, & appetere, pro ambiret, & appeteret, positis scilicet infinitivis pro imperfectis, ut grammatici loquuntur. Quam lectionem ut damnare nolim, ita vulgatam magis Suetonianam puto. Obiret autem pro ambiret in altero quodam cod. scriptum inveni. Non etiam nove adulteria pro locis, in quibus adulteria agitantur.

Capillamento celatus.] Capillamentum comam vocat apposititiam, quali mulieres uti solent, (Petronius Arbiter corymbion appellat) ut eo, sicut & veste longa muliebri, indutus obvius falleret, nec agnoscere. ur. Sic ferme Turneb. Advers. i. cap. xxi. & iv. cap. xix. nec male sane. Et tale quid calicendrum apud Horat. lib. i. Sat. viii. pro coma apposititia. Quo vocabulo usus etiam Varro, ut prisca interpretes ibi annotarunt. Ut autem Cæjus capillamento, sic Nero pileo vel galero se textit, Verus (quod de eo Capitolin. scribit) cucullione. Idem Otho facitabat. Eodemque spectat Juvenalis versus Sat. viii.

- - - nocturnus adulter

Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Sed & Antonio objicit Cicero, quod cum Gallicis & lacerna noctu curreret. Vide Gellium. lib. xiii. cap. xx.

Natricem.] A natando, ut vult Nonius, quod in aquis id serpentum genus vivit. sic enim recte vertit Gaza, quem Aristot. ὄφρον vocat. Nocentior est, cum terram attingit, & tunc chersydrus dicitur, ut Nicander, Aëtius, & alii tradidere. Lucan. quoque lib. ix. *Et natrix violator aquæ.* Hinc proverbium, *Hydrus in dolio.*

C A S A U B O N.

Perinde oblitterato suorum casu, quasi nihil quicquam accidisset.] Tacitus ibidem: *Immanem animum subdola modestia tegens, non damnatione matris, non exilio fratrum rupta voce.*

Quæ vero ipse pateretur, incredibili dissimulatione transmittens.] Tacitus libro sexto, de Cajo: *Nam etsi commotus ingenio, simulationum tamen falsa in sinu avi perdidicerat.* Novi Tiberii ingenium, puto tamen hic scribendum in sinu avia: intelligit enim, nisi fallor, primam Caji educationem: non autem in sinu Tiberii avi, sed Antoniae avia & Liviae Augustæ proavia, ad vicesimum ætatis annum fuit educatus. Quare de Livia interpretor, muliere, ut novimus, omnium artium istius generis peritissima. nec obstat quod proavia illa fuit, non avia: semper enim Romani scriptores cognationum appellationes laxæ & libere usurparunt, ut omnibus est notum, qui eorum scripta serio πεπατήκασι.

Ut non immerito sit dictum.] Ejus dicti auctor Passienus Tacitus ibidem.

II. *Et ganeas atque adulteria capillamento celatus & veste longa, noctibus obiret.*] Memmianus codex, Lisl. & Viterb. ita legunt; non ambiret, ut in aliis. *Adulteria* pro fœminis adulteris, ita dictum, ut conjugia pro conjugibus, & alia id genus. At in libb. Ursini scriptum *ganeas atque popinas.* quam lectionem nusquam reperimus, & putamus ab iis esse excogitatam, qui insolentiam vulgatæ lectionis non concoquebant. *Capillamentum* est πνίχη Auctor Satyrici: *Evocatumque me non minus decoro exornavit capillamento: imo commendatior vultus enituit, quia flauorum corymbio erat.* Puto scribendum, quia flavo ornatum corymbio erat. Suetonius in Othone galericulum vocat.

Ut aliquoties prædicaret, exitio suo omniumque Cæjum vivere.] Dio cæti senis vaticinium ita narrat: *Ἦγόνει μὲν γὰρ ἔδεν ἔδεν τῶν κατὰ τὸν Γάϊον, ἀλλὰ καὶ εἰπέ ποτε αὐτῷ διαφερομένῳ πρὸς τὸν Τιβέριον, ὅτι σὺ τε τῶτον ἀποκτενεῖς καὶ σὲ ἄλλοι.* Propterea Philo narrat, sæpius deliberasse Tiberium de tollendo Cajo.

V A R I O R.

II. *Natricem.*] Quam eandem cum *boa* faciunt Glossæ: *Natrix, boa, ἑχίος εἶδος.* Est ex Græco δὸνς, quod idem est ac δύτης. Æoles Boeotii dicebant βὸνς, inde *boa*, ut φύπης, ποπα. Plinius *boam* dictam autumat, quod alatur bubuli lactis succo. falsa ἰτυμότης. nec enim hoc proprium *boæ*, sed,

tis id genus) *populo Romano, Phaethontem orbi terrarum educare.* Non ita multo post 12
Juniam Claudillam M. Silani nobilissimi viri filiam duxit uxorem. Deinde augur in
locum fratris sui Drusi destinatus, prius quam inauguraretur, ad Pontificatum tradu-
ctus est: insigni testimonio pietatis atque indolis: cum deserta desolataque reliquis sub-
sidiis aula, Sejano vero tunc suspecto, mox & oppresso, ad spem successionis paulla-
tim admoveretur. Quam quo magis confirmaret, amissa Junia ex partu, Enniam Næ-
viam Macronis uxorem, qui tum prætorianis cohortibus præerat, sollicitavit ad stuprum,
pollicitus & matrimonium suum, si potitus imperio fuisset: deque ea re & jurejurando
& chirographo cavit. Per hanc insinuat^{us} Macroni veneno Tiberium aggressus est, ut
quidam opinantur: spirantique adhuc detrahi anulum, &, quoniam suspicionem reti-
nentis dabat, pulvinum jussit injici, atque etiam fauces manu sua oppressit, liberto,
qui ob atrocitatem facinoris exclamaverat, confestim in crucem acto. Nec abhorret a
veritate, quum sint quidam auctores, ipsum postea, etsi non de perfecto, at certe de
cogitato quondam parricidio professum. Gloriatum enim esse assidue, in commemo-
randa sua pietate, *ad ulciscendam necem matris & fratrum, introisse se cum pugione*
cubiculum Tiberii dormientis: & misericordia correptum, abjecto ferro recessisse: nec il-
lum, quamquam sensisset, aut inquirere quidquam aut exsequi ausum. Sic imperium ad- 13
eptus, populum Rom. vel, dicam, hominum genus, voti compotem fecit, exopta-
tissimus

sed omnium serpentium esse sciunt nostræ rusticæ.
Lactis omnes avidæ sunt, & colubri plerumque in
pastu, pedibus vaccarum circumvoluti posterioribus,
lac ex uberibus usque ad sanguinem sugunt. SALMA-
SIUS.

T O R R E N T.

12. *Juniam Claudillam M. Silani.*] Tacit. *Claudiam, M. Silani filiam, uxorem accepit.* Suetonium vero deminutivis mulierum nominibus oblectari jam ante notavimus, Tib. cap. LXII.

Reliquis subsidiis.] Solo nempe Cajo cum Tiberio, Drusi filio, adhuc puero, ex omnibus masculis domus Imperatoriæ superstite. Quod vero augur in locum fratris sui Drusi designatum dicit, de Drusi auguratu nihil equidem in antiquis monumentis inveni. At vero ipse Cajus Cæsar, Germanici Cæsaris F. Divi Augusti pronepos, & flamen Augustalis, & quæstor in veteri marmore scribitur.

Sejano vero tunc susp.] Nihil muto, libri tamen mss. habent, *Sejano vero tunc hoste suspecto*, unus etiam *hospite pro hoste.*

Enniam Neviam.] Enniam tantum vocat Tacit. ut priorem quoque Claudiam: Sueton. duo utrique nomina tribuit. Nec tam sollicitatam a Cajo Enniam scribit Tacit. quam immixtam a marito, ut juvenem alliceret.

Manu sua oppressit.] Lib. unus compressit.

Etsi non de perfecto.] Liber opt. *profundo*, pro *perfecto*, quod miror sane, & *perfuncto* scriptum fuisse suspicor.

Gloriatum enim esse.] Idem cod. *gloriatum etiam assidue.*

Neque illum, quamquam sensisset.] Lib. unus e vetustioribus, *neque illum quemquam sensisse.* Quod sane mihi non displicet. quis enim credat Tiberium tam mitem esse potuisse?

13. *Populum Rom. vel ut ita dicam, hominum genus.*] Quasi parum dixisset cum *pop. Rom.* dixit, *hominum genus* addidit, quod tamen ego abesse malim.

C A S A U B O N.

12. *Enniam Neviam Macronis uxorem.*] Lissæi cod. alterum tantum nomen agnoscit, quod in mulieribus est usitatus: *Naenniam* enim scribit, non sine vitio. Dio *Ἐννίαν Θρασύλλην* vocat. maritum vero ejus *Νερίον Σεργίον Μακρόνα.* unde scripserim hoc loco *Enniam Nevii Macronis ux.* vel *Herennii Macr.* ita enim nominatur ab aliis. Memmianus, *Enniam Neviam.*

Per hanc insinuat^{us} Macroni.] Præter historicos, vide Philonem contra Flaccum.

31. *Populum Rom. vel, ut ita dicam, hominum genus.*] Brevius lib. Pithœi, *vel dicam, hominum genus, comp.*

V A R I O R.

12. *Chirographo.*] V. cod. Salmas. *cyrographo.*

13. *Populum Romanum, vel, ut ita dicam.*] Auctoribus scriptis Pithœi & Barthii LVII. Adver. I. recidenda *ut ita*, quæ interjecerunt, qui formulam istam correctionis non caperent. Cicero IX. ad Atticum epist. 7. *Unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, vel dicam effecissem.* Deinde lege, *compotes fecit.* hoc enim duobus vocabulis diversi generis aptissime respondet, & sic, ut solet in collectivis

riſſimus Princeps maximæ parti provincialium ac militum, quod infantem plerique cogno-
verant : ſed & univerſæ plebi urbanæ ob memoriam Germanici patris miſerationem-
que prope afflicta domus. Itaque ut a Miſeno movit, quamvis lugentis habitu, & funus
Tiberii proſequens : tamen inter altaria & viſtimas, ardentesque tedas, denſiſſimo
&

lectivis fieri. Eſt enim *populus Romanus* idem quod
Romani, & *hominum genus*, quod omnes homines.
GRONOVIIUS. In codice etiam Salmaſiano non legitur
tò ut ita. Merito damnavit tanquam vilem pannum
a ſciolis adſutum Gronovius.

T O R R E N T.

Maxima parti.] Lego, ut in optimo cod. *maxi-
meque parti provincialium.*

Afflicta domus.] Affligere apud claſſicos auctores
proprie eſt peſſumdare, & ita deſicere, ut interitus
ſequatur. Exempla ſæpe obvia. Sueton. Vitell. cap.
III. ut appellatum Imperatorem mater pro afflicto
ſtatim lamentata ſit.

Ardentesque tedas.] De luminum in funere uſu
Aug. cap. xcviII.

C A S A U B O N.

Prope afflicta domus.] Affligere Suetonio gravius,
quam vulgo apud Ciceronem & alios multos ſonat.
In Vitellio cap. III. Mater miſſum ad legiones &
appellatum Imperatorem pro afflicto ſtatim lamentata
eſt. In Veſpaſiano cap. VIII. Per totum imperii tem-
pus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam nu-
tantemque Remp. ſtabilire. proprie affligere eſt cum
ſlictu ſive ſono ad terram dare, quod Græci προση-
δίζειν dicunt. Homerus interdum δαπειν, ut δεδα-
πότες Οιδιπόδαο. Minus recte in Gloſſario : Adfli-
gere, ζημιῶν, & Adſligi, καταπονείσθαι. non enim
aſſequitur vim vocis, ut fere ſolet.

Inter altaria & viſtimas ardentesque tedas.] Ita
moris fuit prodire obviam viris principibus. Docuit
nuper Lipſius teſtimonio aliquot veterum ſcripto-
rum : quibus pauca lubet adjicere. Originem rei
docet M. Tullius : nam primitus deis hic honos ex-
hibitus, cum transferrentur eorum imagines : ſic
ille lib. IV. in Verrem : *Quid hoc tota Sicilia eſt
clarius, quam omnes Segeſtanas matronas & vir-
gines conveniſſe, cum Diana exportaretur ex oppido?
unxiſſe unguentis? compleſſe coronis & floribus? thure
odoribusque incenſis uſque ad agri fines proſecutas eſſe?*
Deinde ad homines idem eſt tranſlatum : eſtque hoc
adulationis genus antiquiſſimum. Quintus Cur-
tius libro V. de Alexandri ingreſſu in Babylonem lo-
quens : *Plures obviam egreſſi ſunt : inter quos Bago-
phanes arcis & regia pecunia cuſtos, ne ſtudio a Ma-
xæo vinceretur, totum iter floribus coronisque con-
ſtraverat, argenteis altaribus utroque latere diſpoſi-
tis, qua non thure modo, ſed omnibus odoribus cu-
mulaverat.* Plutarchus in Dione : Βερόμενος δὲ καὶ

δι' ἐαυτῶν προσαγορεύσαι τὰς ἀνθρώπους, ἀνῆκει διὰ τῆς
Ἀχραδινῆς, ἐκατέρωθεν παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Συρακυσίων
ιερεῖα καὶ τραπέζας καὶ κρατῆρας ἱστάντων· καὶ καθ'
ὧς γένοιτο προχύτας τε βαλλόντων, καὶ προσρεπομέ-
νων ὥσπερ θεὸν κατευχαῖς. Justin. lib. xxiv. *Arſinoë
prægreſſa virum, diem feſtum urbi in adventum ejus
indicit; domos, templa, ceteraque omnia exornari
jubet; aras ubique hoſtiasque diſponi.* Religioſius mul-
to Athenienſes, qui excepturi Attalum, ſacerdotes
& viſtimas præpararunt, templaque omnia aperue-
runt, ut ipſe diis, non Athenienſes ipſi ut deo ſa-
crificarent. Polybius : Ἐπεὶ δὲ εἰσῆκει κατὰ τὸ Δίπυ-
λον ἐξ ἐκατέρω τῶ μέρους παρέστησαν τὰς ἱερείας καὶ
τὰς ἱερεῖς. μετὰ δὲ ταῦτα πάντας μὲν τὰς ναυὰς ἀνέει-
ξαν, ἐπὶ πᾶσι δὲ θυμὰτα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες,
ἠξίωσαν αὐτὸν θυσαί. quanquam adulationibus ſœdis
erga potentes nulli populo conceſſiſſe Athenienſes ſa-
tis probavit Athenæus lib. VI. & nos ad illum. Sed
redeo ad aliorum adulationem, cujus præterea te-
ſtis Suetonius libro ſuperiore, cap. xcviII. Forte Pu-
teolanum ſinum prætervehenti vectores nautaque de
navi Alexandrina, qua tantum quod appulerat, can-
didati coronatique & thura libantes, fauſta omina
& eximias laudes congeſſerant. mitto locum in Gal-
ba cap. xviII. meminit & Appianus Ἐμφυλίων lib.
quinto, narrans Octavii & Antonii in Urbem ad-
ventum poſt factam inter ſe pacem, παροδεύειν
αὐτοῖς οἱ αὐτῶν ἐγγίγοντο θυσαί. Sic interpretor,
quod ſcribit Philoſtratus libro quinto : cum Ægyptia-
cos nomos peragraret Veſpaſianus Imperator, non
ſolum prodiſſe illi obviam omnes cujuſcunque ætatis
aut conditionis homines, ſed ſacra etiam detuliſſe :
Προσιόντι δὲ τῷ αὐτοκράτορι, τὰ μὲν ἱερὰ πρὸ πυλῶν
ἀπῆντα, καὶ τὰ τῆς Αἰγύπτου τέλη, καὶ οἱ νόμοι καθ'
ὧς ἡ Αἰγύπτου τέλειται, φιλόſοφοί τε ὡσαύτως,
καὶ ἡ ſοφία πάντα. Addit Suetonius, *tedasque ar-
dentes* : quod erat aliquanto civilius & uſitatus. Ser-
vius ad librum V. Æneidos : *In honorem regum cum
ſacibus procedebatur a populo.* Plutarchus in Pompejo :
Τὰς δὲ ἀπαντῶντας πανταχόθεν εἰδὲς ἐχάρει τόπος,
ἀλλὰ οἱ τε κατεπίμπλυντο, καὶ κῶμαι καὶ λιμένες
εὐωχόμενον καὶ θυόντων· πολλοὶ δὲ καὶ ſεφανηφορῶντες
ὕπὸ λαμπάδων ἐδέχοντο, καὶ παρέπεμπον ἀνδοχόμε-
νον. Herodianus lib. quarto deſcribens ingreſſum Cara-
callæ in Alexandriam : Ἀρωμάτων δὲ παντοδαπῶν καὶ
θυμιαμάτων ἀτμίδες εὐωδίαν παρείχον ταῖς εἰσόδους.
δαδυχίαις τε καὶ ἀνθέων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλεῖα.
Ammianus lib. xxi. Iamque ſuburbanis propin-
quantem amplis nimiumque protentiis, militaris &
omnis generis turba cum lumine multo & floribus
votis-

& lætissimo obviorum agmine incessit super fausta nomina, *fidus* & *pullum* & *pupum* & *alumnium* appellantium. Ingressoque urbem, itatim consensu senatus, & irrumpen- 14
tis

votisque faustis Augustum appellans, & Dominum, duxit in regiam. Imperatoribus autem Christianis idem genus honoris postea esse exhibitum, passim illorum historiæ testantur. nam sive ipsos, sive eorum laurata, sive cadavera defunctorum suffitibus excipiebant. Corippus lib. 11. *Transitus ob caussam multi pia thura cremabant.* Atque idem honos postea etiam episcopis est exhibitus: idque jam inde a temporibus primis florentis ecclesiæ. nam B. Cyrillus in epistola ad presbyteros Alexandrinos, quæ extat in Actis concilii Ephesini, narrat, se a concilio Ephesi habito redeuntem tanta alacritate omnium exceptum esse, ut passim sibi mulieres præirent, thuribula manibus tenentes: ὥστε, inquit, καὶ τὰς γυναῖκας θυμιατῆρια κατεχούσας προηγείσθαι ἡμῶν. Simile est quod de cereis accensis in Histor. Ecclesiast. observamus, quos initio moris fuit rebus sacris præire. Sozomenus lib. viii. de apparatu choreæ ab Johanne Chrysostomo institutæ, συναρῶν ἀργυρὰ σημεῖα ὑπὸ κηροῖς ἡμμένοις προηγύντο αὐτῶν. mox ad ipsorum episcoporum honorem cerei sunt adhibiti. Sic eidem B. Chrysostomo cum cereis obviam procedit populus Constantinopolitanus. Theodoretus lib. v. cap. xxxiv. ἀπαντες ὑπήντησαν τὰς ἐκ κηρῶν λαμπάδας προάπτοντες. Sozomenus lib. viii. Ἐν ψαλμαδίαις δὲ πρὸς τὸ συμβᾶν πεποιημέναις ὑπαντήσας ὁ δῆμος, (ἔφερον δὲ κηρὸς ἡμμένους οἱ πλείους) ἄγασιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Gregorius in ejus vita capite centesimo: Ἦν τότε καθορᾶν τὴν πόλιν πᾶσαν χρομένην πρὸς τὴν ἀπάντησιν, καὶ πλήρη μὲν πορθμεῖων τὴν θάλασσαν, πλήρη δὲ τὰ πορθμεῖα λαμπάδων καὶ ἀρωμάτων καὶ μύρων. B. Cyrillus de se in illa epistola, cujus modo meminimus: Ἐξελθόντας δὲ ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐκκλησίας προέπεμψαν μετὰ λαμπάδων· λοιπὸν γὰρ ἦν ἑσπέρα. videtur quidem Cyrillus dicere, ideo funalia esse accensa, quia nox erat: sed præter hanc causam alia fuit, quod honoris Cyrilli causa id faciebant, & testandæ lætitiæ. ideo sequitur, καὶ γέγονε πολλὴ θυμυδία καὶ λυχναψία ἐν τῇ πόλει. Talia multa in eadem historia leguntur: nec non in conciliis Patrum, ut in Nicæna synodo secunda. denique apud Cedrenum & id genus scriptores passim leges θυμιάματα καὶ κηροῖς προπέμπειν: & μετὰ κηρῶν καὶ λαμπάδων καὶ ἀρωμάτων.

V A R I O R.

Ob memoriam Germanici patris.] Recte Seneca iv. de Benef. cap. 30. Non sine ratione sacra est magnarum virtutum memoria: & esse plures bonos juvat, si gratia bonorum non cum ipsis perit. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Super fausta nomina.] Sunt qui omnia legendum putent, ut Aug. cap. LVII. Revertentem ex provincia non solum faustis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequerantur. Verum ego & ibi nominibus legendum existimo, & fausta nomina accipio, qualia sunt, Pater, Princeps, Magnus, Pius, Felix, & similia. Horat. lib. i. Od. 11.

Hic ames dici Pater, atque Princeps.

Seneca lib. i. de Clementia, Magnos, & Felices, & Augustos dicimus. Similia verò multa de Vero Capitolin. de Pertinace Spartian.

Sidus & pullum & pupum & alumnium.] Hæ propriæ & peculiares de Cajo populi acclamationes. *fidus* enim (ni fallor) appellabant ob faustitatem, aut etiam oris venustatem. Horat. lib. 111. Od. ix.

Quamvis sidere pulcrior

Ille est.

Et lib. i. Sat. vii.

Solem Asia Brutum appellat, stellasque salubres. Appellat comites.

De pullo, & pupo, idem Horat. lib. i. Sat. 111.

- - - strabonem

Appellat patrum pater, & pullum male parvum. Si cui filius est.

Et lib. 11. Sat. 111.

- - - Pupam & pupillam appellet.

Catull. Epigr.

Deprendi modo pupulum.

Martial. lib. x.

Pupam se dicit Gellia, cum sit anus.

Plautus Cas. meus pullus, meus passer. Sic pullus Jovis, pullus Martis. puerum enim (inquit Festus) quem quis amabat, pullum ejus vocabant. Unde pullipremones apud Lucilium, & feles pullaria apud Aufonium, utrumque obscenum. De alumno etiam res notissima est. Horat. Epist. ad Tibullum:

Quid voveat dulci nutricula majus alumno, &c.

14. Ingressoque urbem.] Libb. duo ingresso, sine que.

C A S A U B O N.

Super fausta nomina.] Sic placet cum mss. non omnia. Josephus vocat ἐπιδοῦσαις εὐφρήμους, Eusebius βούας εὐφρήμους.

Pullum, & pupum, & alumnium appellantium.] Plane sunt nutriculis usitata blanditiæ in demulcendis infantulis. pullus respondet illi Græcorum ὑποκοριμῶ, quo νεότης & νεότης puerulos vocabant. Theophrastus in Characteribus, Χρηστὸς πατὴρ νεότης!

14. Consensu senatus & irrumpentis in curiam turba.] Dio, ὑπὸ τῶν ὑπάτων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν προπαρεσκευασμένων οἱ. neque verba Suetonii ita accipienda sunt, quasi in senatum admissa esset hæc tumultuans

tis in Curiam turbæ, irrita Tiberii voluntate, qui testamento alterum nepotem suum prætextatum adhuc coheredem ei dederat, jus arbitriumque omnium rerum illi permis- sum est, tanta publica lætitia, ut tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta milia victimarum cæsa tradantur. Cum deinde paucos post dies in proximas Campaniæ insulas trajecisset, vota pro reditu suscepta sunt: ne minimam quidem occasionem quoquam omittente in testificanda sollicitudine & cura de incolumi- tate ejus. Ut vero in adversam valetudinem incidit, pernoctantibus cunctis circa Pala- tium, non defuerunt qui depugnatos se armis pro salute ægri, quique capita sua titulo proposito voverent. Accessit ad immensum civium amorem notabilis etiam externo- rum

multians turba, quam probabilius est, dum patres deliberant, ad fores curiæ mansisse: mox, factum decretum applausu & acclamationibus magnis exce- pisse.

V A R I O R.

Super fausta nomina.] Invitis omnibus scriptis le- go, *fausta omina.* & illud in tali re insolens & non Latinum puto. Εὐφημία sunt *fausta omina*, non *fausta nomina.* GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Alterum nepotem.] Natu- ralem nempe, Drusi filium, Tiberium, cognomine Ge- mellum, ut volunt. Et sane gemellum fuisse, numismata quædam ærea Drusi, Tibe- rii filii, attestantur, hac ima- gine.

Coheredem ei dederat.] Dion initio lib. LIX. puerum hunc avi testamento imperii successorem relictum scribit. Quod testamentum tamen Cæsar a senatu subverti curaverit, tanquam a non sanæ mentis homine conditum, ei nempe imperium deferente, qui ne in Curiam quidem per ætatem venire posset. Coheredem igitur videtur appellare Sueton. eum, qui heres quidem & ipse scriptus sit, sed secundo loco, si quid alteri acci- disset.

Depugnatos se armis.] Par omnium, qui vel de- pugnando armis, vel quacunque alia ratione mo- riendo sua pro alterius salute Diis Manibus capita de- voverunt, stultitia est, quasi vero alterius fata subi- re possent. Minusculpandi, qui amoris impotentia amicis vita functis superstites esse nolunt, ut olim Soldurii apud Gallos. Sed hoc extra rem.

Titulo proposito.] Publice nempe, ut nemo ejus voti reos esse ignoraret. id enim *proponere* significat. Sup. Tib. cap. XLVIII. & mox cap. XVI. *Rationes Imperii, ab Augusto proponi solitas, sed a Tiberio intermissas, publicavit.* De votorum vero solen- nitate, vide quæ notavimus Aug. cap. XLVII. Dion addidisse voto iusjurandum scribit, coactosque postea a Cæso præstare promissum, ne perjurio sese illigarent.

C A S A U B O N.

Nepotem suum coheredem ei dederat.] An bono- rum tantum Tiberii coheredes sunt relictæ, an etiam imperii? non temere quærimus: videntur enim in- ter se non consentire veteres scriptores. Dio quidem initio libri LIII. nepoti traditum imperium scribit, τῷ Τιβερίῳ τῷ ἐγγόνῳ τὴν αὐταρχίαν κατέλιπε. contrarium affirmat Josephus: apud quem Cæso remp. committit Tiberius moriens, & his verbis utitur: ὦ παῖ, καὶ πέρ μοι συγγενεῖς Τιβέριον ἢ κατὰ σὲ ὄντος, σοὶ φέρων ἐγχειρίζω τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. utrique communicatum tradit Philo, τὸν γὰρ ἀνεψιὸν καὶ κοινὸν ἀπολειφθέντα τῆς ἀρχῆς κλείνει. & scribit idem, si paullulum advixisset Tiberius, mutaturum fuisse, ac sublato Cæso solum heredem imperii re- licturum suum nepotem. Philonem arbitror vera dicere, qui cum iis temporibus vixerit, & Romæ etiam Cæsi temporibus sit versatus, ignorare quod factum erat, non potuit. quare interpretationem vocis *coheredem*, quam quidam afferunt, non probo. neque sane aversus Dio ab hac sententia, qui delatam Cæso successionem imperii a Tiberio alibi expressis verbis scribit.

Supra centum sexaginta millia victimarum cæsa tradantur.] Minus mirabitur, qui horum Philonis verborum meminerit: Οὐδὲν ἦν ἰδεῖν ἕτερον κατὰ πόλεις, ἢ βωμὸς, ἱερεῖα, θυσίαι, λευχειμονῶντας, ἐσεφαναμένους, φαιδρὸς, εὐμένειαν ἐξ ἰλαρῆς τῆς ὀψέως προφαίνοντας, ἐορταί, πανηγύρεις, μυστικὰς ἀγῶνας, ἵπποδρομίας, κώμους, παννυχίδας μετ' αὐ- λῶν καὶ κιδάρους, τέρψεις, ἀνέσεις, ἐκ χειρὶας, παν- τοίας ἡδονὰς διὰ πάσης αἰσθήσεως. Ibidem habes de morbo Cæsi, quæ non sine fructu & voluptate cum iis conferas.

Qui depugnatos se armis pro salute ægri, qui- que capita sua titulo proposito voverent.] Opinio ve- terum fuit, mortem morte posse redimi: ex qua per- suasione multa introducta. mitto fabulas poetarum, & Deciorum devotiones, aliaque ex antiqua histo- ria, vel recente barbararum gentium: cujusmodi est mos ille in Canariis observatus, devovendi sese, ac statim mortem obeundi pro salute novi Principis: ut narrat Aloysius Cadamustus cap. VIII. ex eo fon- te istud est, quod ægrotos periculo posse eripi pu- ta- ent

rum favor. Namque Artabanus Parthorum rex, odium semper contemptumque Tiberii præ se ferens, amicitiam ejus ultro petiit: venitque ad colloquium legati consularis: & transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana Caesarumque imagines adoravit. Incendebat & ipse studia hominum omni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lacrymis pro concione laudato funcratoque amplissime, confestim Pandateriam & Pontias, ad transferendos matris fratrisque cineres festinavit, tempestate turbida, quo magis pietas emereret: adiitque venerabundus, ac per semet in urnas condidit. Nec minore scena Ostiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde Romam Tiberi subvectos, per splendidissimum quemque equestris ordinis, medio ac frequenti die duobus ferculis Mausoleo

tarent, si vitam suam illius loco projecissent. Juvenalis Satyra XI. de hereditate, qui orbo adulatur ægrotanti:

*Alter enim, si concedas mactare, vovebit
De grege servorum magna & pulcherrima quæque
Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas, & si qua est nubilus illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus.*

Inde est etiam quod narrat Suetonius in Nerone, capite trigesimo sexto: *Stella crinita, qua summis potestatibus exitium portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri coeperat: anxius ea re, ut ex Babilo astrologo didicit, solere reges talia ostenta cade aliqua illustri expiare, atque a semet in capita procerum depellere, nobilissimo cuique exitium destinavit.* nec ob aliam causam institutum, ut pro salute Principis committerentur gladiatores: quod in Claudio diserte notat Dio, alique confirmant. exstat & inscriptio vetus quæ continet titulum, quo proposito duæ legiones capita devoverunt pro salute Trajani bello Dacico periclitantis. Bellonarii quoque pro salute Imperatoris sanguinem se fundere dicebant, ut est apud Tertullian. Apologet. cap. xxv. Postremo inde est illud loquendi genus frequens in adulationibus Principum, *devotus numini majestatique tue*, quod explicat Dio, *οὐ καὶ τῶν τιμῶν*: eum vide lib. LIII. De P. Afranio ac Potito, qui pro salute Caji capita sua devoverunt, idem lib. LVIII.

T O R R E N T.

Artabanus.] Tib. cap. LXVI. Dion extremo lib. LVIII.

15. *Matris fratrisque.*] Fratrem Neronem intelligit. nam Drusus Romæ in Palatio periit. Tib. cap. LIV. Unde & *Pontiam* rescribe pro *Pontias*.

Nec minore scena.] Scenam pro specie & apparatu, ac prætextu, vel obtentu dixere ejus seculi auctores. Tacit. lib. XIV. ubi de morte Agrippinæ, *scenam ultro criminis parat.* Nisi *schema* & hic, & apud Tacitum legamus, ut Tib. cap. XLIII.

Medio ac frequenti die.] Quid sit *frequenti die* non fat scio. nam si ad populi frequentiam referas, non potuit ulla diei parte non esse maxima, Cæsare tale munus obeunte. Quid igitur si *serventi* legamus? num & pietatem hoc auget, & cum XVII. Cal.

Aprileis obierit Tiberius, exsequiæ de quibus hic Sueton. non parvo post tempore celebratæ fuerunt. Quæ conjectura si cui, neque immerito, displiceat, *frequentem diem* appellemus; qui aliam etiam ob causam frequentaretur, ut puta propter nundinas.

Duobus ferculis.] Sic libri omnes, aut *fericulis*. Interpretes etiam *forulis* legi attestantur, pro capsulis, ut Aug. cap. XXXI. *condiditque duobus forulis auratis.* Sed *ferculis* retineo, ut duplici pompa intulerit tanquam per triumphum, ut inquit Dion.

C A S A U B O N.

Aquilas & signa Caesarumque imagines adoravit.] Augusti & Caji, Dio.

15. *Ad transferendos matris fratrisque cineres festinavit.*] Frater hic est Nero, de quo capite VII. exstat hodieque urna, in qua hujus cineres Romæ olim servabantur & colebantur, cum hac inscriptione:

O S S A.

NERONIS. CÆSARIS.

GERMANICI. CÆSARIS. F.

DIVI AUG. PRON. FLAMIN.

AUGUSTALIS. QUÆSTORIS.

Nec minore scena Ostiam.] Similem scenam lege apud Plutarchum in Demetrio, cum ejus reliquias filius excipit, & per aliquot Græciæ insulas atque urbes traducit.

Medio ac frequenti die.] Principis moderatio fuit, quod cives inquietare noluit indicto funebri officio: honori tamen matris fratrisque in eo consuluit, quod horam diei elegit frequentem. Id tempus Græci vocant *πλήθυσαν ἀγοράν*: quod Paulus lib. IV. Sententiarum, finit a secunda ad decimam horam. Dio quoque Chrysostomus in secunda de Gloria, *πλήθυσαν ἀγοράν* circa decimam constituit & manifesto separat a meridie. Verum nihil obstat, etsi pars ea diei frequentissima, quin & medius dies possit dici frequens. Itaque nihil mutandum censeo.

Duobus ferculis Mausoleo intulit.] Male, qui mutant in *forulis*. Sic appellat Pompatius, ut dicam cum Tertulliano, instrumentum in quo cineres erant, cum inferrentur in Mausoleum, ob similitudinem aliquam ferculorum triumphalium. utraque enim sic erant composita, ut elata gestari omnibusque

soleo intulit. Inferiasque his annua religione publice instituit: & eo amplius matri Circenses, carpentumque quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris, Septembrem mensem *Germanicum* appellavit. Post hæc, Antoniaæ avia, quidquid umquam Livia Augusta honorum cepisset, uno senatusconsulto congeffit. Patrum Claudium equitem Romanum ad id tempus collegam sibi in consulatu assumsit. Fratrem Tiberium die virilis togæ adoptavit, appellavitque *principem juventutis*. De sororibus auctor fuit, ut omnibus sacra-

que ostendi possent. Paulo aliter Statius lib. vi. Theb.

Portant inferias arsuræque fercula primi

Graiorum, titulisque pios testantur honores.

At apud Plinium lib. x. cap. x. *fercula funerum* aliter interpretandum. Sueton. vocem *tropaum* non multo aliter usurpat extrem. lib. i. in funere Julii.

T O R R E N T.

Carpentumque.] Liber opt. & *carpentum*. Quale nunc quoque in Agrippinae nummis cernitur.

In pompa.] Circensi scilicet, inter Deorum atque Heroum fercula. Cæs. cap. lxxvi.

Patrum Claudium eq. R.]

Equitem tantum vocat, quia nullos ad id tempus honores adhuc gesserat. Claud. cap. v. & cap. vii. ubi etiam de primo ejus consulatu. De quo & Dion. lib. lxx. eodem ipsum die senatorem, ac consulem cum Cajo factum narrans, cum in equestri antea ordine permansisset.

Fratrem Tiberium.] Fratrem vocat etiam inf. cap. xxiii. Beroaldus vult eos a Tiberio pariter adoptatos fuisse, cum etiam coheredes eidem exstiterint. Verum adoptione nihil opus erat, cum parentum suorum, Germanici & Drusi, morte jus filiorum adepti fuerint. Et alioqui de adoptione nulla apud auctores mentio. Dion etiam soli Tiberio relictum testamento imperium tradit. Quare crediderim fratres appellare Suetonium, qui duorum fratrum erant filii, quos J Cti fratres patruales vocant.

Principem juventutis.] Ut Cajus & Lucius, Cæsares appellati fuere. Qua de re nummi veteres cum hac inscriptione: C. L. CÆSARES AUG. F. COS. DESIG. PRINC. JUVENT. Quæ appellatio ad omnes postea Cæsarium filios defluxit.

Omnib. sacramentis.] Dion senatus ac magistratum jusjurandum intelligit, quod ineunte scilicet anno de more, ut alibi notavimus, pro imperio Cæsarium præstatur. Ego vero etiam de militari sacramento Suetonium loqui arbitror, ut Cæs. cap. xlii. Ner. cap. xlii. & sæpe alibi. sic enim fere J Cti ac vetustissimi quique auctores *sacramenti* vocabulo utuntur. Jeyenal. quoque Sat. xvi. cum ait:

Premia nunc alia atque emolumenta notemus

Sacramentorum;

militiam intelligit, ad quam non nisi jurisjurandi sacratione interposita, ut Festi utar verbis, qui sua dederant nomina, admittebantur, neque aliter quam soluti sacramento ab ea liberabantur. Sed & Vegetius lib. ii. *Milites* (inquit) *jurare solent*, & ideo *militia sacramenta dicuntur*. Jurabant autem strenue, se facturos quæ Imperator eis præciperet, nec militiam deserturos, atque ea, de quibus Gell. lib. xvi. cap. iv. Cajus autem consuetæ antea formulæ verba, quæ hic refert Sueton. adjecit. Quod ergo lib. ii. Od. xvii. ad Mæcenatem suum scribit Horat.

non ego perfidum

Dixi sacramentum,

pulcherrima a re militari translatio est.

C A S A U B O N.

Carpentumque quo in pompa traduceretur.] Mos de quo diximus lib. i. cap. lxxvi. ad illa verba, *Tensam & ferculum Circensi pompa.*

Die viril. toga adoptavit, appellavitque principem.] Dio, Τίβεριον καίπερ ἐς τε τῆς ἐφημέρας ἑγγραφέντα, καὶ τῆς νεότητος προκριθέντα, καὶ τέλος ἐσποίηθέντα ἀνιχρήσατο. Sed vide ante omnes Philonem.

Ut omnibus sacramentis adjiceretur.] Ita libb. quidam optimæ notæ, ut & editio vet. Rob. Stephani. At manu exarati, ut Pithœi, Grossetii, *afficeretur* vel *afficerentur*, ut Viterb. & Cujacii, quod ipse testatus est ad Novell. cxxiv. notans similiter dixisse, *adfici jurejurando Imperatores in Codice*. Scribo igitur *omnibus sacramentis adficerentur*, UT NEQ. ME. Dio explicat τῆς ὀρκῆς φέρεσθαι καὶ εἰς ἐκείνας. Declarat planius hunc locum Xiphilinus in Severo, ἡρώων Περτίνακι κατεσκευάσε, τότε ὄνομα αὐτῷ ἐπὶ τε ταῖς εὐχαῖς ἀπάσαις καὶ ἐπὶ τοῖς ὀρκοῖς ἀπασιν προσέταξεν ἐπιλέγεσθαι. Non dissimilis honos est, quo matrem Helenam defunctam adfecit Constantin. Magnus. Euseb. in ejus vita lib. iii. ὅτω δὲ ἀξιώματι βασιλικῷ τετίμηκεν, ὡς ἐν ἀπασιν ἔθνεσι παρ' αὐτοῖς τε τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασιν Αὐγούσαν βασιλίδαν ἐναγορεύεσθαι. In Novellis Justiniani exstat formula jurisjurandi, ab iis exigendi, qui magistratum aliquem adirent. ibi adstringit se, qui jurat, ad fidem servandam & omne servitium præstandum non solum Imperatori, sed etiam Augustæ uxori. Ομνυ-

sacramentis adjiceretur, NEQUE ME LIBEROSQUE MEOS CHARIORES HABEO QUAM CAJUM HABEO ET SORORES EJUS. Item relationibus consulum: QUOD BONUM FELIXQUE SIT C. CÆSARI SORORIBUSQUE EJUS. Pari popularitate damnatos relegatosque restituit: criminumque, si qua residua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit. Commentarios ad matris fratrumque suorum causas pertinentes, ne cui postmodum delatori aut testi maneret ullus metus, convector in forum, & ante clare obtestatus deos neque legisse neque attigisse quidquam, concremavit. Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens, *Nihil sibi admissum, cur cuiquam inuisus esset*: negavitque se delatoribus aures habere. Spin- 16 trias monstrosarum libidinum ægre, ne profundo mergeret, exoratus, urbe submovit. Titi Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus lectitarique permisit: quando maxime sua interesset, ut facta quæque posteris

μι ἐγὼ τὸν Θεὸν ὡς καθαρὸν συνειδὼς καὶ γνησίαν δολίαν φυλάξω τοῖς θεοτάτοις, καὶ εὐσεβεστάτοις ἡμῶν δεσπόταις, Ἰασηνίαν καὶ Θεοδώρῃ τῇ ὁμοζύγῳ τῷ πρώτῳ αὐτῆς.

T O R R E N T.

QUOD BONUM FELIXQUE.] Aug. cap. LVIII.

Gratiam fecit.] Criminum facere gratiam dixit, ut conjurandi gratiam facere Aug. cap. XVI. ubi plura annotavimus. Adde Capitolinum M. Antonio, atatis gratiam facere. Vulgo dispensare vocant.

Convector in forum.] Lib. unus convector in forum, atque ita legendum est. Alioqui non coheret, quod sequitur, & ante clare obtestatus deos.

Negavitque.] Liber opt. negavit, sine copulatione, quam tamen retineo.

16. Spintrias.] Tib. cap. XLIII. Vitell. cap. III.

T. Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi.] De Cremutio Cordo diximus Tib. cap. LXI. & de Cassio Severo nonnihil Aug. cap. LVI. Eum scribit Tacit. lib. I. Annal. quod viros feminasque illustres procacibus suis scriptis diffamasset, occasionem dedisse Augusto ut cognitionem de famosis libellis tractaret. De eodem quoque exule in saxo Seriphio consenscente sub Tiberio idem Tacit. lib. IV. Sed & elegans refertur in hunc Cassium Augusti jocus apud Macrobi. lib. II. cap. IV. Celebrem oratorem vocat Plin. lib. VII. cap. XII. nec dissentit Quinctilian. quanquam acerbiter orationis præcipuam ei tribuit. Frequenter admodum memoratur a Seneca, & historias eum scripsisse indicat Sueton. Vitell. cap. II. De T. autem Labieno, homine mentis quam linguæ amarioris, prolixè Seneca proœmio lib. X. Controvers. quem vide.

Sua interesset.] Sunt qui abesse malint verbum sua, (omnium enim interest, ut historiæ legantur) sed nihil muto. sua enim interesse dicebat Cajus, quasi ita se gesturus, ut nullius judicium subterfugeret, quin cum prioribus compararetur.

C A S A U B O N.

NEQ. ME LIBEROSQUE MEOS CHARIORES HABEO QUAM CAJUM ET SORORES EJUS.] Scribendum est habeo, ut est in Memmiano & aliis. non aliter Dio legit, qui vertit, ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τέκνων, καὶ ἐκείνων καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτῶν προτιμήσασιν, ὡμοσαν.

Commentarios ad matris fratrumque suorum causas, pertinentes.] Scribendum fortasse, ad patris, matris, frat. ita sane Dio, τοῖς συστάσιν ἐπὶ τῷ πατέρᾳ, καὶ τὴν μητέρα, τὰς τε ἀδελφὰς αὐτῶν. cætera in hac periodo audebo præstare integra & sine macula. quæ tamen viri magni emendare conati varie. Est cui placeat, non ut libri omnes præferunt, convector in forum, sed convector in forum. prorsus, si quid video, contra Latinitatem. Est qui contendat legendum convector in focum, non autem, convector in forum, & contra veterum lib. fidem, & ut reor, auctoris mentem. Ego puto Caligulam, ut melius mimum hunc ageret, non in foco intra ædes, sed palam in foro chartas quasdam cremasse. nam quæ ad multorum securitatem fiunt, ea publice fieri solita. sic legimus optimos Principes tabulas veterum fisci debitorum non in palatio, sed in foro concremasse. Ausonius: Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere jussisti. Videre in suis quæque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendii. Spartianus in Hadriano: Ex reliquis ingentes summas remisit, syngraphis in foro Trajani, quæ magis securitas omnibus roboraretur, incensis. Cedrenus in Anastasio: Πυρὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἐνατίον πάντων κατέκαυσε τὰ τῆς τοιαύτης συντελείας κατὰ γράφα.

Concremavit.] Imo cremare simulavit. ita enim accipiendum. Vide Dionem, & infra cap. XXX.

16. Ne profundo mergeret.] Reperio hoc genus supplicii in ejusmodi personis solitum usurpari, ut de Cleomene tyranno & Periandro narrat Athenæus lib. X.

V A R I O R.

15. Adjiceretur.] Lib. veteres: ut omnibus sacramentis adjicerentur. Ita loquitur etiam lib. II. §. Quod.

steris tradantur. Rationes imperii ab Augusto proponi solitas, sed a Tiberio intermissas, publicavit. Magistratibus liberam jurisdictionem, & sine sui appellatione concessit. Equites Romanos severe curioseque, nec sine moderatione recognovit: palam adempto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominia inesset: eorum, qui minore culpa tenebantur, nominibus modo in recitatione præteritis. Ut levior labor judicantibus foret, ad quatuor priores quintam decuriam addidit. Tentavit & comitiorum more revocato, suffragia populo reddere. Legata ex testamento Tiberii, quamquam abolito, sed & Juliae Augustæ, quod Tiberius suppresserat, cum fide, ac sine calumnia representata persolvit. Centesimam auctionum Italiae remisit. Multis incendiorum damna supplevit: ac si quibus regna restituit, adjecit & fructum omnem vectigaliorum, & redditum medii temporis, ut Antiocho Comageno H S. milies confiscatum. Quoque magis nullius non boni exempli fautor videretur, mulieri libertinae octoginta donavit, quod excruciatam gravissimis

Quod observavi Cod. de Jur. prop. cal. Cujacius. Sic & codex Salmasianus & Palatini cum primis editionibus. unde ὁ πᾶν conjicit legendum *adjicerentur*.

16. *Spintrias.*] Codex Salmas. *Psinthrias*.

Monstruosarum.] Codex Salmas. *monstrosarum*.

T O R R E N T.

Rationes Imperii.] Aug. cap. xxviii. & cap. ultimo.

Sine sui appellatione.] Ne ad Cæsarem appellaretur. Aug. cap. xxxiii.

Ignominia inesset.] Meliores libri *adesset*.

Nominib. in recit. prat.] Severe, at moderate tamen, egisse eum dicit; severe, quod iis qui probrosi erant, palam equos per ignominiam ademere; moderate vero, quod in leviori culpa nomina eorum qui sic peccassent, in recensendo omiserit. Quo facto equis quidem privabantur, sed sine nota publica infamiae. Vide Augusti censuram cap. xxxix.

Quintam decuriam.] Tribus, quæ ante fuerant, quartam Augustus adjecit, cap. xxxiii. Cælius quintam. At vero sextam adjici petentibus Galba denegavit, cap. xiv.

Suffragia pop. reddere.] Comitia Cæsar dictator cum populo partitus fuerat, cap. xli. Augustus verbis magis quam re ipsa restituit, cap. xl. Tiberius vero omnino sustulit. sic enim Tacit. *Tum primum e Campo comitia ad patres translata sunt. nam ad eam diem etsi potissima arbitrio Principis, quedam tamen studiis tribuum fiebant.* Cælius ergo iterum libera permittere voluit. Vide Cæf. cap. xli.

Livia August.] Mallem, ut in duobus mss. *Julia Augusta*. Hujus autem testamentum pro irrito Tiberius habuit, ne legata ex eo deberentur. Tib. cap. li. Hoc suppressere hic vocat Sueton.

Ducentesimam auctionum Ital.] Turneb. *Adversariorum* xxvii. cap. xx. ex Dione *centesimam* restitui legi posse putat. Verum dum idem Dion lib.

lviii. Tiberium pro ducentesima centesimam instituisse scribat, utraque lectio bona est.

Adjecit & fructum.] Libb. duo mss. *affecit*, & *reditum*, pro *redituum*. Nihil muto tamen, sed si *reditum* quis mavult, non repugnabo. Beroaldus per *vectigalia* ea, quæ publica erant intelligit; per *reditus* ea, quæ privata.

Antiocho Comageno.] Hic igitur unus ex regibus illis confiscatis, de quibus Tib. cap. xli. ix.

Octingenta donavit.] Atqui hic duplex census equestris erat. Mallem itaque, ut in vulgatis, & nonnullis mss. *octoginta*. Et totidem sestertia intelligo, quæ summa sane libertinae non exigua est.

C A S A U B O N.

Rationes imperii ab Augusto proponi solitas, sed a Tiberio intermissas, publicavit.] Pæne ad verbum Dio: Τὰς τε λογισμὰς τῶν δημοσίων χρημάτων μὴ ἐκτεθειμένους ἐν τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ὁ Τιβέριος ἐξεδήμησε, πάντα κατὰ τὸν Αὐγύστον προσέγραψε. ubi vides, quid inter Dionem & Suetonium intersit: nam Dio per absentiam Tiberii tantum, non toto ejus principatu intermissas has rationes ait. Scribo autem in superiori loco, *προέγραψε, publicavit*; non *προέγραψε, adscripsit*.

Centesimam auctionum Italiae remisit.] Restituimus hunc locum ex cod. Lislæi, qui cum Dione consentit: nam ille in eodem plane sermone ita scribit: τὸ τέλος τῆς ἑκατοστῆς κατέλυσε. Vide locum; probabis. vulgati libri *ducentesimam*, ἀνισορίτως. etli ita multi mss. habent, atque in his Memmianus.

Multis incendiorum damna supplevit.] Dio ibidem: Ἐμπρησὶν τινὰ μετὰ τῶν στρατιωτῶν κατασβέσας ἐπέρκεσε τοῖς ζημιωθεῖσιν.

Ut Antiocho Comageno.] Huic patrium regnum Comagenen restituit, & hoc amplius maritima Ciliciæ dedit. de hujus morte Tacitus Annal. ii.

Mulieri libertina octoginta donavit.] Emendavimus depravatam multorum libb. lectionem, *octingenta*.

vissimis tormentis de scelere patroni reticisset. Quas ob res inter reliquos honores decretus est ei clypeus aureus: quem quotannis certo die collegia sacerdotum in Capitolium ferrent, senatu prosequente: nobilibusque pueris ac puellis, carmine modulato, laudes virtutum ejus canentibus. Decretum autem, ut dies quo cepisset imperium, *Palilia* vocaretur, velut argumentum rursus conditæ urbis. Consulatus quatuor gessit: primum 17 ex Kalendis Julii per duos menses: secundum ex Kalendis Januariis per triginta dies: tertium usque in Idus Januarii: quartum usque in VII. Idus easdem. Ex omnibus duos novissimos conjunxit. Tertium autem Lugduni iniit solus: non, ut quidam opinantur, superbia negligentiae, sed quod defunctum sub Kalendarum diem collegam rescisse absens non potuerat. Congiarium populo bis dedit trecenos HS. toties abundantissimum epulum senatui equestrique ordini, etiam conjugibus ac liberis utrorumque. Posteriore epulo, forensia insuper viris, pueris ac foeminis fascias purpuræ ac conchylii distribuit. Et ut

genta, ex veteri Rom. aliisque, in quibus ita scriptum est. nec fefellit acumen Torrentii alterius lectionis absurditas.

V A R I O R.

Adjecit & fructum.] Codex Salmasii, & Palatini, *adfecit*. ut antea quoque cap. xv. *ut omnibus sacramentis adjiceretur*, iidem codices habebant *adficere*ntur.

Octoginta donavit.] Codex Salmas. *octingenta*.

T O R R E N T.

Carminibus modulato.] Aug. cap. LVII. *sed & modulatis carminibus*, &c.

Palilia.] Duo mss. *Parilia*. Simile huic est, quod Aug. legimus cap. VII. quosdam censuisse eum Romulum appellari debere, quasi & ipsum conditorem Urbis.

17. *Ex Kal. Januariis.*] Mortuo Tiberio xvii. Kal. Apr. Cælius eodem die imperium suscepit, & annis tantum tribus, mensibus decem, ut inf. cap. LIX imperio præfuit. Si igitur quatuor consulatus gessit, & quidem tres postremos ordinarios, primum ex Kal. Jan. inire nullo modo potuit. Duo codd. nostri habent *ex Kal. Julii*, & sic omnino legendum est, adstipulante Dione. Collegam autem assumpsit Claudium, qui post eum imperavit.

Duos novissimos conjunxit.] Hoc est, continuavit, (sic enim Aug. cap. xxvi.) vel junctim gessit, uti inf. Claud. cap. xiv. Et Cælius quidem etiam secundo imperii sui anno consulatum iniit, sed quia primum consulatum non nisi per duos menses, a Kal. Julii usque ad Kal. Septembres gessit, idque extra ordinem, recte Sueton. scribit, eum duos tantum novissimos conjunxisse. Qui fastos nobis concinnarunt, non satis hæc perspexere.

Forensia inf. viris, pueris ac foeminis fasc.] Quid *forensia* Aug. cap. LXXIII. Vestimenta autem sic distinguunt JCr, ut aut virilia sint, aut muliebria, aut puerilia, aut communia, aut familiaria. l. xxiii. De auro, arg. & vest. leg. Et fasciæ quidem, quas pedules, aut crurales vocat Ulpian. etiam virorum in

usu sunt; pectorales vero foeminarum tantum, maxime virginum, propriæ. Nonius in *Strophium*. Martial. lib. xiv. Epigr. cxxxiv.

C A S A U B O N.

Decretus est ei clypeus aureus.] Id est, clypeata imago. Macrobius lib. i. Saturnal. cap. iiii. de joci Ciceronis: *Cum in ea provincia quam Q. Cicero frater rexerat, vidisset clypeatam imaginem ejus, ingentibus lineamentis usque ad pectus ex more pictam, (erat autem Quintus ipse statura parva) ait: Frater meus dimidiatus major est quam totus.* Vocarunt has imagines & *scuta*. In Panegyrico Constantino Augusto Constantii F. dicto: *Merito igitur tibi, Constantine Imperator, & senatus signum Dei, & paullo ante Italia scutum & coronam, cuncta aurea dedicarunt.* Ubi sic junguntur scuta & coronæ, ut apud Philonem in his verbis, Legatione ad Cælium: *Σιωπῶ τὰς συμπρησθείσας τῶν αὐτοκρατόρων τιμὰς ἀσπίδων καὶ σφάνων ἐπιχρύσων.* Sed de his clypeis plura ante nos viri docti.

17. *Pueris ac foeminis fascias purp.*] Depravata lectio hujus loci *fascies* pro *fascias*, quam multi annotarunt, & nos quoque in Viterb. reperimus, orta est ex consuetudine quorundam veterum scribentium *fascias* pro *fascias*. quomodo scriptum est in cod. Lisl. At certum est *fascias* esse veram lectionem. Videntur autem intelligi iustitæ purpuræ vel conchylii, quæ assui vestibus e panno solebant. Propterea foeminis dantur & pueris, quos scimus fuisse prætextatos. Habuerunt foeminae & pectorales fascias, sed quæ, ut puto, ab his erant diversæ. Verum de fasciis ad librum secundum plura notata nobis. Beroaldus vero suaviludius plane est, qui de tegumento crurum & pedum hunc locum interpretatur.

V A R I O R.

17. *Lugduni.*] Cod. Salmas. *Luguduni*. sic & c. 20. *Fascias.*] Codex Salmas. *fascies*, pro *fascias*. Nam sic scribebant. SALMAS.

Purpura ac conchylii.] Codex Salmas. *purpura ac conchylii*.

ut lætitiā publicā in perpetuum quoque auget, adjecit diē Saturnalibus, appel-
 18 lavitque *Juvenalem*. Munera gladiatoria partim in Amphitheatro Tauri, partim in Se-
 ptis aliquot edidit: quibus inseruit catervas Afrorum Campanorumque pugilum ex utra-
 que regione electissimorum. Neque spectaculis ipse semper præsedit: sed interdum aut
 magistratibus aut amicis præsidendi munus injunxit. Scenicos ludos & assidue, & varii
 generis, multifariam fecit. quondam etiam & nocturnos, accensis tota urbe luminibus.
 Sparsit & missilia variarum rerum, & panaria cum opsonio viritim divisit. Qua epula-
 tione equiti Romano contra se hilarius avidiusque vescenti, partes suas misit: sed & se-
 natori ob eandem causam codicillos, quibus prætorem eum extra ordinem designabat.
 Edidit & Circenses plurimos a mane usque ad vespēram, interjecta modo Africanarum
 venatione, modo Trojæ decursione: & quosdam præcipuos, minio & chrysocola con-
 strato Circo: nec ullis nisi ex senatorio ordine aurigantibus. Commisit & subitos, cum
 19 e Gelotiana apparatus Circi prospicientem pauci ex proximis Mænianis postulassent. No-
 vum

T O R R E N T.

Adjecit diē Saturnalib.] Dion eum jussisse scri-
 bit diebus quinque agi Saturnalia. Atqui, Macrobio
 teste, non nisi trium dierum sub Augusto Saturnalia
 fuere, lib. i. cap. x.

18. *In amphitheatro Tauri.*] Liber opt. non habet
 dictionem *Tauri*. Nec sane necessaria est, tametsi
 de Statilii Tauri amphitheatro loquatur. Vide Aug.
 cap. xxix. & cap. xlii.

Catervas Afrorum Campanorumque.] Afri &
 Campani pugiles post Græcos maxime laudabantur.
 Aug. cap. xcvi. *Catervas* autem vocat vel cater-
 vatim assumptos, vel ad differentiam eorum qui or-
 dinarii & legitimi appellabantur. Aug. cap. xlv.

Multifariam.] Pro, multis locis, ut Galb. cap.
 xix. *multifariam* diverseque tendebant. Cic. lib. ii.
 de Orat. Si aurum cui, quod esset *multifariam* de-
 fossum, monstrare vellem. & lib. i. de Legibus:
Judicia quæ quondam nusquam erant, hodie multifar-
iam nulla sunt. Sic plurifariam pro pluribus locis
 cap. l. iv. & Claud. cap. xxi. & *aliquotifariam* Varro
 de Re Rust.

Africanarum venat.] Sic pantheras vocabant,
 quod creberrimæ in Africa erant, quemadmodum
 & *varias*, ob maculas nempe, quibus erant conspi-
 cuæ. Plin. lib. viii. cap. xvii. Unde & mensæ
 quædam pantherinæ, Plin. lib. xiii. cap. xv. Et
 eleganter Plautus Epid. *Qui varie valent caprige-*
num hominum non placent mihi, Neque pantherinum
genus.

Minio & chrysocol. constr. circo.] Id Plin. lib.
 xxxiii. cap. v. Neronis principatu visum scribit, cum
 ipse concolori panno aurigaturus esset. *Concolorem*
 autem prasinum vocat. Quem Juvenal. quoque signi-
 ficat Sat. ii. cum ait:

- - - sed fragor aurem

Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
 Et Neronem igitur, & Cajum id fecisse credendum
 est, cum uterque pari infania prasinæ factioni faverit.

Cum e Gelotiana.] Sic Turnebum secutus Pulm.
 edidit. At mss. quos ego vidi, lege *Lotiana*, *Lovana*,
 & *Lutiana* habent. Sabellicus etiam *Joviana* legi
 testatur. Egnatius vero ex codice (ut ait) & ipse ms.
 nimis inverecunde loci sententiam corrumpit. Quare
 Turnebum & ego sequor, maxime ob inscriptionem
 antiqui marmoris: SYMPHORO TESSERARIO SER.
 CÆSARIS DE DOMO GELOTIANA. Principes vero
 sæpe e vicinis circo etiam privatorum ædibus spe-
 ctasse Circenses omnibus notum est.

Ex proximis mænianis.] *Mæniana* quæ sint, præ-
 ter Festum, & Isidorum, etiam Jcti nos docent
 l. xx. De servit. urb. præd. & l. ccxlii. De verb.
 & rer. signif.

C A S A U B O N.

18. *Sparsit & missilia variarum rerum.*] Cujusmodi
 illa sunt, quæ describit Statius elegantissime lib. i.
 Sylvarum, carmine ultimo. Sed de Caligulæ mis-
 silibus scribit Josephus in historia cædis ejus: Πολλὰς
 δὲ ὀπώρας ἐπιχεομένης τοῖς θεωροῖς, καὶ πολλῶν
 ὀρνέων, ὅποσα τῷ σπανίῳ τίμια τοῖς κλωμένοις.

E Gelotiana apparatus circi prospicientem.] Hæc vera scriptura est hujus loci, quam pridem asse-
 ruit rex ille criticorum Turnebus, & nos asserimus
 nunc iterum auctoritate libb. bibliothecæ regię &
 Memmiani (in quibus omnibus liquido sic scriptum
 ipsi vidimus) & Petri Pithœi. favent quoque, etsi
 corrupti, codd. Viterb. ac Grossetii, in quibus scri-
 ptum lege *Lotiana*. Tolle peccantem literam l, to-
 tidem postea restabunt, quot vera lectio constat. Ne
 igitur audiamus inconcinnas, meo quidem animo,
 aliorum emendationes. Gelotiana vel domus vel in-
 sula illis temporibus nota in urbe fuit, ad circum
 ut arbitror maximum. Ac licet conjicere ex ea in-
 scriptione quam Turnebus profert, in ea habitasse
 partem servitii Cæsariani. Eum lapidem subjecimus
 & nos:

vum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitavit. Nam Bajarum medium intervallum Puteolanas ad moles trium milium & sexcentorum fere passuum ponte conjunxit, contractis undique onerariis navibus, & ordine duplici ad ancoras collocatis, superjectoque aggere terreno, ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem ultro citroque commeavit, biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisque quercica corona, & securi, & cetra, & gladio, aureaque chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoque bijugi famosorum equorum, præ se ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus: comitante prætorianorum agmine, & in essedis cohorte amicorum. Scio plerosque existimasse, talem a Cajo pontem excogitatum æmulatione Xerxis, qui non sine admiratione aliquanto angustiores Hellespontum contabulaverit. Alios, ut Germaniam & Britanniam, quibus imminabat, alicujus immensi operis fama territaret. Sed avum meum narrantem puer audiebam, causam operis ab interioribus aulicis proditam, quod Thrasyllus mathematicus, anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem pro-

niori,

S Y M P H O R O
T E S S E R A R I O
S E R. C A E S A R I S
D E. D O M O. G E L O
T I A N A. F E C I T
P H I L O D E S P O T U S
S E R. C A E S A R I S.
E X. H E R M A E O
F R A T R I. E. M.

V A R I O R.

18. *Varii generis multifariam.*] Salmas. codex: *ac multifariam.*

T O R R E N T.

19. *Excogitavit.*] Verbum hoc abest e vetustissimo codice, & recte, mea quidem sententia, siquidem Sueton. libros suos per capita non distinxit. Nihil tamen mutatum velim.

Et Puteolanas moles.] Sic mss. nostri omnes, cum vulgati & *Puteolana molis* legant. In uno vero eadem correctum manu repperi, *ad Puteolanas moles.* quam lectionem probo.

Ad ancoras collocatis.] Duo codd. *collatis.* pontes enim navibus junxit, viribus imperii ludens, ac populum interea pæne fame enecans. Qua de re præclare etiam Seneca, quanquam eo loco mendosus, lib. de Brevit. vitæ cap. xviii.

Aggere terreno.] Lib. optimus *superjectoque terreno*, sine *aggere*, ut *terrenum* pro terra accipiamus, hoc est, solo ipso. sic enim & Columella lib. ii. cap. ii. *Callidissimi rerum rusticarum tria genera terreni esse dixerunt.* & lib. iii. cap. iii. *cum sola ea res omnem impensam terreni pretio suo liberet.* Et sane agger huic rei non convenit, si vulgatam significationem accipiamus. Sed quoniam (ut recte Isidorus tradit lib. xv. cap. ult.) *agger est etiam media via eminentia, lapidibus strata, quam historici mili-*

tarem vocant, idque & Servius annotavit in illud Virgil. lib. v.

Qualis saepe via deprensus in aggere serpens, a recepta lectione non recedo. *aggerem* enim *terrenum* vocat ad differentiam ejus, qui lapidibus stratus est.

Quercica corona.] Eadem *quercea* frequentius, & *quercia*, & *querna* appellatur, quæ & civica est.

Securi & cetra & gladio.] Libri mss. inter se dissident. Unus inter alios non habet *cetra*, placet tamen. Unde & *cetrati milites*. Atque eo quidem magis placet, quod *cetra* peltæ (utalicubi de bello Punico tradit Livius) non dissimilis, recte securi adjungitur, quæ nota Amazonum arma sunt. Q. Curtius initio lib. iii. *armati bipennibus, levibusque scutis, cetra maxime speciem reddentibus.*

Præ se ferens Darium puerum.] Plures libri *Dareum*. Illud vero, *præ se ferens*, ita interpretor, ut eodem in curru ante ipsum Dareus fuerit. Quale aliquid in veteribus quadrigatis ac bigatis nummis non semel cernitur. Dion secutum scribit.

In essedis.] Lib. pervetustus *in effedo*. Non displicet. Quanquam majorem illam amicorum cohortem fuisse credendum est quam ut uno effedo veheretur.

In verum nepotem.] Naturalem scilicet ac legitimum, ut J Cui vocant.

C A S A U B O N.

19. *Æmulatione Xerxis.*] Hoc existimat etiam Seneca libro de Brevitate vitæ, cap. xiii.

V A R I O R.

19. *Trium millium & sexcentorum fere passuum ponte conjunxit.*] Codex Salmasii: *triun millium & sexcentorum fere passuum spatium ponte conjunxit.*

Directo.] Codex Salmas. *derecto*.

Cetra.] Codex Salmas. *cetura*.

Thrasyllus.] Cod. Salmas. *Thrasilus*.

T O R.

niori, affirmasset, *Non magis Cæsum imperaturum, quam per Bajanum suum equis*
 20 *discursum.* Edidit & peregre spectacula: in Sicilia Syracusis hasticos ludos, & in
 Gallia Lugduni miscellos. Sed & certamen quoque Græcæ Latinæque facundiæ. quo
 certamine ferunt victoribus præmia victos contulisse, eorundem & laudes componere
 coactos. Eos autem qui maxime displicuissent, scripta sua spongia linguave delere iussos,
 21 nisi ferulis objurgari aut flumine proximo mergi maluissent. Opera sub Tiberio semi-
 perfecta,

T O R R E N T.

20. *Hasticos ludos.*] Sic quoque edit. Gallica, & unus
 e nostris mss. Germanica vero, & mss. plures *Atticos*,
 unus etiam liber pervetustus *asticos*, quam le-
 ctionem Turneb. amplectitur. Ego sane non nega-
 verim, quin Cæsus Syracusis cum esset, Atheniensium
 imitatione ludos ediderit, malim tamen *Actiacos*
 legere, uti & Tib. cap. vi. *Hasticos* vero nullo modo
 placet.

Lugduni miscellos.] Turneb. Adversar. xxi. cap.
 xxi. ludos miscellos vocare Suetonium arbitratur,
 quæ Juvenal. *miscellanea* Sat. xi. sed neque, quales
 hi ludi fuerint, explicat, & Juvenalem (meo quidem
 iudicio) non satis recte interpretatur. Varro lib. iii.
 de Re Rust. *columbarum quoddam genus miscellum*
 vocat, quæ neque agrestes, neque domesticæ sint.
 Atque idem lib. i. cap. lvi. quemadmodum & Cato
 de Re Rust. cap. vi. *miscellas* appellat *vites*, quæ
 omni agro conveniunt. Quare *miscellos* quoque lu-
 dos vocari existimo, qui ad nullum certum genus lu-
 dorum scenicorum, sive argumentum, sive scenæ
 instrumenta & apparatus spectes, referri possint.
 Ut contemptim de his, qui sua decoxerunt, dixerit
 Juvenal.

- - - sic veniunt ad miscellanea ludi,
 turpius nempe, quam si inter legitimos atque ordi-
 narios histriones suam scenæ locarent operam. Simile
 illud Horatii Epist. ad Lollium ii.

- - - ad imum

Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Sed & certamen.] Lugduni id institutum intelli-
 go. Sed an Cæsus instituerit, merito potest dubi-
 tari, nam vivente adhuc Augusto (si Dioni credi-
 mus sub finem lib. lvi.) ludi illic ad ejus aram
 celebrabantur, quos sua quoque ætate permanisse
 testatur. Hinc igitur Juvenalem intelligimus Sat. i.
 cum ait:

Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.
 De qua etiam Sueton. Claud. cap. ii. & Strabo lib.
 iv. Quod autem certamen vocat Sueton. *ἀγῶνα*
 appellant Græci. sic enim de Mausoleo Gell. lib. x.
 cap. xviii. *Id monumentum Artemisia cum Diis*
Manibus sacris Mausoli dicaret, ἀγῶνα, id est,
certamen, laudibus ejus dicundis facit, ponitque
præmia pecuniæ, aliarumque rerum bonarum am-
plissima. Quo tamen loco legendum existimo *Diis*
Manibus Mausoli sacrum. sepulcra enim Diis Ma-
 nibus eorum, qui in illis siti erant, consecraban-

tur. Tale autem eloquentiæ certamen etiam Nea-
 poli fuit.

Ferulis objurgari.] Atqui verbis tantum objurga-
 mus. sic enim Cic. ad Atticum, *castigatione & ob-*
jurgatione dignus. Quare pæne adducor, ut (quod in
 uno probatæ fidei cod. repperi) *obvirgari* restituam.
 neque enim hujusmodi verba a Suetonio aliena
 sunt. Et accedit, quod *virgatis sagulis*, & *virgati*
calathisci Virgil. & Catull. dixerit, ut *valentes vir-*
gatores Plautus *Asinaria*. Quod vero *mollis brachio*
objurgare Cic. lib. ii. ad Attic. dixit, id eo refe-
 rendum, quod objurgando jactare brachia consue-
 vimus. Suo tamen arbitrio lectorem relinquo, cum
admonere flagello Columella, & *telo Admonuit* *biju-*
gos Virgil. dixerit, ut *fustium admonitio* Callistrat.
 l. vii. De pœnis, & *flagris objurgari* ipse Sueton.
 Oth. cap. ii.

C A S A U B O N.

20. *Syracusis hasticos ludos, & in Gallia Lugduni*
miscellos.] Viterb. & Grossetii *Atticos*, Memmii &
 Pithœi *Asticos*. Dio hoc tantum, *ἱεῖας τινὰς ἐν τῷ*
Ἀργυρῶνι ἐπετέλεσε. Sunt vero ludi astyci, quos Græci
ἀστύκεις ἀγῶνας nominant. Ita judicat Criticorum
 Homerus Josephus Scaliger: in cujus libris de Emen-
 datione temporum, cum de Astycis, tum de Miscellis
 plura studiosus lector inveniet.

V A R I O R.

20. *Miscellos.*] *Miscelli ludi* vocantur Suetonio,
 qui Juvenali *miscellanea*:

Sic veniunt ad miscellanea ludi.

Sic, inquit, fiunt ex senatoribus mimi sive ludi. Un-
 de transcuratoria vocat ludos, ad quos ex senatu trans-
 ibant: id est, quando ex senatoribus fiebant scurræ,
 sive ludi, aut histriones. Tria enim hæc idem sunt.
 JOS. SCALIGER.

Scripta sua spongia linguave delere iussos.] In li-
 bro secundo Anthologiæ *εἰς Ποιητὰς*

Τὸ σὺ γὰρ πάσῃ νεκρῇ χάριν, οἷα πάθοιεν

Οἱ καταδείξαντες βιβλία καὶ καλὰ μὲν.

Omni legendum *οἱ καταδείξαντες*, qui delingunt
 scripta sua & calamos. Nihil sinisterius poetæ aut
 rhetori imprecatur, quam ut illi accidat, quod
 victis fit in Miscellaneis Lugdunensibus ad aram
 Cæsaris. Neque in alium sensum accipiendum illud
 distichon ex eodem libro *εἰς Ἀσελεγεῖς*,

perfecta, templum Augusti theatrumque Pompeji absolvit. Inchoavit autem aquæ ductum regione Tiburti, & Amphitheatrum juxta Septa, quorum operum a successore ejus Claudio, alterum peractum, omisum alterum est. Syracusis collapsa vetustate moenia, Deorumque ædes resectæ. Destinaverat & Sami Polycratis regiam restituere, Mileti Didymeum peragere, in jugo Alpium urbem condere, sed ante omnia Isthmum in Achaja perfodere. Miseratque jam ad demetiendum opus primipilarem. Haftenus quasi 22 de principe, reliqua ut de monstro narranda sunt. Compluribus cognominibus assumptis (nam & PIUS, & CASTRORUM FILIUS, & PATER EXERCITUUM, & OPT. MAX. CÆSAR vocabatur) cum audiret forte reges, qui officii causa in urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit, Εἰς κοίρανός ἐστω, Εἰς βασιλεὺς. Nec multum abfuit quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret. Verum admonitus, & principum & regum se excessisse fastigium, divinam ex eo majestatem asserere sibi cœpit. Datoque negotio, ut simulacra numinum religione & arte præclara, inter quæ Olympii Jovis, apportarentur e Græcia, quibus capite demto suum imponeret, partem palatii ad Forum usque promovit, atque æde Castoris & Pollucis in vestibulum transfigurata, consistens

Οὐχ' ὅτι τὸν κάλαμον λείχεις, διὰ τὸ τόσε μισᾷ,
Ἀλλ' ὅτι τὸτο ποιεῖς καὶ δίχα τῷ κάλαμῳ.
JOS. SCALIGER.

T O R R E N T.

21. Sub Tiberio semiperfecta.] Sup. Tib. cap. XLVII. inf. Claud. cap. XXI.

Inchoavit autem aquad.] Libri duo, Inchoavitque aquad.

Regione Tiburti.] Sic Tiburtem agrum Livius, & Tiburte via Horat. villam etiam in Tiburte dixit Cic. II. de Orat. Porro de hoc opere Plin. lib. XXXVI. cap. XV. Vicit antecedentes aquarum ductus novissimum impendium operis inchoati a Cajo Cesare, & peracti a Claudio. quippe a lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, ut in omnes Urbis montes levarentur, influxere Curtius atque Ceruleus fontes. Adde Suetonium Claud. cap. XX. Quanquam non satis hic intelligo, quomodo eum regione Tiburti Cajo inchoaverit, qui a quadragesimo ab Urbe lapide venerit. Late sane agrum patuisse Tiburtinum necesse est. nam Urbs ipsa XX. tantum millibus aberat.

Mileti Didymeum.] De Apolline Didymæo, ejusque templo Plin. lib. V. cap. XXIX. Plura Strabo initio lib. XIV. De nominis ratione Macrobius lib. I. Saturnal. cap. XVII. quanquam Pausanias illud a Didymis, loco scilicet sic appellato, deducat. Sed & Ulpian. noster tit. XX. Deos (inquit) heredes instituere non possumus præter eos, quos ex S. C. aut constitutionibus Principum instituere concessum est, sicuti Jovem Tarpejum, Apollinem Didymæum, Martem in Gallia.

22. Olympici Jovis.] Inf. cap. LVII. Elegans etiam locus Pausaniæ Boeoticis de Cupidine Thespensium

sæpe per Cajum amoto, quem cum Claudius reddidisset, Nero iterum sustulit. vult enim Pausanias utrumque Principem ob id scelus justa numinis vindicta cæsum fuisse.

Suum imponeretur.] Duo codd. imponerent, quod magis placet.

In vestibulum transfigurata.] Ædem Castorum in foro fuisse cum ex aliis auctoribus, tum ex Suetonio ipso constat, Cæs. cap. X. Partem igitur Palatii ita in forum promovit Cajo, ut Castorum ædes in vestibulo quodammodo esse videretur. Ædem vero non diruit, sed ea (ut scribit Dion) in duas partes divisa, ingressum per media Deorum Fratrum simulacra in Palatium struxit, dicens se janitores habere velle Leda ac Jovis filios. Melius autem Suetonium & Dionem intelliget, qui sciverit in ea montis Palatini parte fuisse Tiberii domum, ubi Romani postea Principes habitaverunt, quæ viam Sacram, & Pacis templum respicit, ut ex lamina plumbea in hortis Farnesianis cum Tiberii inscriptione reperta constat. Media autem ædes Castorum fuit. Porro quod Castores sibi janitores esse voluit Cajo, ex Augusti somnio declaratur, de quo sup. cap. XCI.

C A S A U E O N.

22. Reges qui officii causa in urbem advenerant.] Agrippam & Antiochum. ex Dionis libro LVIII.

Speciemque principatus in regni formam converteret.] Speciem vocat insignia, quæ Tacitus inania alicubi dicit, D. Lucas, Polybius & Athenæus, παντασία. Species principatus est ornatus Imperatoris Romani, qui proprie Princeps appellatur, & imperium principatus: sic enim initio Augustus instituit, ut ex Tacito norunt eruditi. Sic regni formam vo-

sæpe inter fratres deos medium se adorandum aduentibus exhibebat : & quidam eum LATIALEM JOVEM consalutaverunt. Templum etiam numini suo proprium, & sacerdotes & excogitatissimas hostias instituit. In templo simulacrum stabat aureum iconicum. Amiciebaturque quotidie veste, quali ipse uteretur. Magisteria sacerdotii ditissimus quisque & ambitione & licitatione maxima vicibus comparabant. Hostiæ erant phœni-

cat insignia, quibus reges olim utebantur ad indicandam majestatem regiam, puta diademata, purpuram, sceptrum, & cætera hoc genus. Vide Eutropium in Diocletiano.

Datoque negotio.] Memmius Regulus præfectus ei negotio. Josephus.

Inter quæ Olympici Jovis.] Scribe cum codice Memm. & Viterb. & apud Livium *Olympii Jovis*: nam ita Græci. Dio: ἀγαλμα ἡδέλῃσε τὸ τῷ Διὸς τῷ Ὀλυμπίῳ ἐς τὸ ἑαυτῷ εἶδος μεταρρυθμίσαι. Josephus narrat fusc lib. xix. cap. i.

Æde Castoris & Pollucis in vestibulum transfigurata.] Dio: Τὸ τε Διοσκύριον τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ ὃν διατεμὼν διὰ μέσση τῶν ἀγαλμάτων, εἰσοδὸν δὲ αὐτῷ ἐς τὸ παλάτιον ἐποίησατο, ὅπως καὶ πύλῳρῳς τῶς Διοσκύρῳς, ὡς γε καὶ ἔλεγεν, ἔχῃ.

T O R R E N T.

Medium se adorandum.] Recte. Vulgati *medius*, *se ador.* Virgil. *mediamque locavit.* Qui locus honoratissimus habebatur.

LATIALEM JOVEM.] Atque ita ut Cretensis ille cum Junone, sic ipse quoque cum sororibus concubuit. Nec Jupiter tantum, sed nunc Bacchus, nunc Hercules, nunc Neptunus quoque videri voluit. Quin & dearum interdum habitum sumpsit. Nihil ergo Gallo illo, quem Dion commemorat liberius atque urbanus, is enim cum Jovis specie pro tribunali sedentem intuitus subrisisset, interrogatus ab ipso Cajo, quid esse illi videretur, μέγα παραλήρημα respondit, hoc est, *magnum deliramentum.* De qua monstri hujus insania etiam Athenæus.

Simulacrum aur. iconicum.] Plures, & meliores libri *iconium*. Iconas autem vocabant imagines ad vivum expressas. Unde *icuncula* Ner. cap. lvi. Sic *statua iconica* apud Plinium lib. xxxiv. cap. iv. & *iconici duces*, lib. xxxv. cap. vii. ut ἀγάλματα εἰκονικά apud Athenæum lib. v. cap. vi. ubi de nave Philopatoris.

Magisteria sacerdotii.] Sic Domit. cap. iv. sorte ducti magisterio fungerentur. Capitolin. M. Antonino, Fuit in eo sacerdotio & præsul, & vates, & magister. Livius lib. xxxix. *magistri sacrorum.* De Caji autem sacerdotib. Claud. cap. ix.

C A S A U B O N.

Et quidam eum Latialem Jovem consalutaverunt.] Dionis verba ita emenda: Δία Λατιάλιόν τε αὐτὸν ὀνομάσας, τὴν τε Καίτωνίαν τὴν γυναῖκα καὶ τὸν Κλαύδιον, ἄλλῃς τε τῶς πλεσιωτάτης ἱερέας προσέθετο. vulgo editum *διάλιόν τε*. Notum est in Latinis libris & *Latialis* & *Latiaris* hoc Jovis cognomen scribi, quare etiam Græci quidam in hac voce *r* retinuerunt, ut Porphyrius Περὶ ἀποχῆς in hoc notabili loco: ἀλλ' ἐτι καὶ νῦν, inquit, τίς ἀγνοεῖ κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν τῇ τῷ Λατταρίῳ Διὸς εὐορτῇ σφαζόμενον ἄνθρωπον; Tertullianus adversus Gnosticos: *Et Latio ad hodiernum Jovi media in urbe humanus sanguis ingustatur.* Quo ex loco possumus apud Dionem minore mutatione scribere Δία Λάτιον.

Simulacrum stabat aureum iconicum.] Græcum est, εἰκονικόν: ut mirer valde *iconium* legi in omnibus fere mss. at Memmii recte *iconicum*.

Amiciebatur quotidie veste.] De cultu divino a Cajo assumpto, lege quæ scribit Philo legatione ad Cajum, narrat & Dio non obscure.

Ditissimus quisque.] Dio loco paullo ante descripto, τῶς πλεσιωτάτης ἱερέας προσέθετο. Vide in Claudio cap. viii.

Vicibus comparabant.] Non igitur fuit istud sacerdotium perpetuum, ut fere erant Romæ, sicut notatum nobis ad librum secundum.

Hostiæ erant phœnicopteri, pavones, tetraones.] Breviter Dio, ὄρνιθες αὐτῷ ἀπαλοί τινες καὶ πολυτίμητοι καὶ ἐκάστην ἡμέραν ἐθύοντο. quibus verbis appositissimi commentarii vice est hic Suetonii locus. Τετράων notum avis nomen ex Athenæo & Hesychio. neque his in libris ulla diversitas. Quare errant qui mutant in *erythraones*, quos si roget aliquis cur ita censeant, nimis certum non aliud suæ sententiæ argumentum allaturos, quam quod in Plinii loco e lib. x. cap. xxi. malint *erythraones* cum paucis, iisque mendosis codd. legere, quam viris doctis assentiri, qui veram ibi lectionem *tetraones* asseruerunt.

V A R I O R.

12. *LATIALEM.*] Cod. Salmas. ut & Palatinus primus & secundus *Latiarem*, ut ante *Parilia*, pro *Palilia*. Utrumque scriptoribus usurpatum, ut & Casaubonus olim notat.

phoenicopteri, pavones, retraones, Numidicæ, meleagrides, phasianæ, quæ generatim per singulos dies immolarentur. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam invitabat assidue in amplexus atque concubitum: interdiu vero cum Capitolino Jove secreto fabulabatur, modo insusurrans, ac præbens invicem aures, modo clarius, nec sine jurgiis. Nam vox comminantis audita est,

Eis γὰρ Δαναῶν περὶ σε,

donec

T O R R E N T.

Tetraones.] Recta lectio, atque olim Politiano stabilita Miscellan. cap. LVII. e Plinio Nat. histor. l. cap. XXXII. Sed ascribam & Tertulliani verba e lib. adversus Marcionem l. Unus, opinor, de sepibus flosculus, (non dico de pratis) una cujuslibet maris conchula, (non dico de Rubro) una tetraonis penula (taceo de pavo) sordidum artificem pronuntiabit tibi creatorem?

Eis γὰρ Δαναῶν περὶ σε.] Sententia horum verborum manifesta, ac rei præsentis aptissima est, neque incerta librorum fides, nisi quod in uno περὶ σε legitur. Turneb. tamen ex Dione restituit, ἢ μὲν ἀνάειρ, ἢ ἐγὼ σε, ut & ante Turnebum Petr. Victorius Castigationibus suis in Epistolas ad Att. lib. XVI. Verum ut utriusque diligentiam laudo, sic admonitum lectorem velim alia de re Dionem loqui, cum illud Homeri Iliad. XXIII. hemistichion citat, de alia vero hic Suetonium. Cajus enim Jove fulminante, cum & ipse machina quadam contra jacularetur, ea verba proferebat: ἢ μὲν ἀνάειρ, ἢ ἐγὼ σε, ut hic aptissime velut inter jurgia Capitolinis illi sedibus interdicens, in Græciam mittendum comminatur. Alterum vero illud non tam comminantis, quam timentis est etiam, Aut me occide, aut ego te. Expavisse autem Cajum fulmina, auctor est Sueton. cap. LI. Quare vulgatam lectionem hic retineo, ut & apud Senecam lib. I. de Ira, cum scribit: Cajus Caesar iratus cælo, quod obstreperet pantomimis, quos imitabatur studiosius quam spectabat, quodque commissatio sua fulminibus terretur, ad pugnam vocavit, & quidem sine intermissione Homericum (Il. γ.) illum exclamans versum, Ζεῦ πάτερ, ἔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος. Non negaverim tamen Dionis hemistichium Senecæ magis quam Suetonio convenire, cum eadem de re ambo illi loquantur, Sueton. vero de alia prorsus.

C A S A U B O N.

Eis γὰρ Δαναῶν περὶ σε.] Multum hoc loco variant exemplaria: Viterbiense hoc tantum, quod eis in principio non habet. quare legebam Αἴαν Δωδώνην περὶ σε. quod hemistichium apud Homerum hodie, nisi decipit me memoria, non exstat: sed videtur esse διάφορος γραφή prioris horum versuum Ὀδύσσ. σ.

Πέρην σ' ἠπειρον δὲ βαλὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ,
Εἰς ἑχέτον βασιλῆα, βροτῶν δολήμονα πάντων.

At codd. Pithœi & Lislæi stant omnino a Turnebo: vel potius a Turnebo, ut conjicio, inspecti, occasionem ei præbuerunt censendi statuendique ex Dione esse locum emendandum, hoc modo, ἢ μὲν ἀνάειρ, ἢ ἐγὼ σε. manifesta enim sunt in illis exemplaribus ejus lectionis vestigia: etsi ita depravata, ut, absque Dione foret, non facile videatur aliquis potuisse conjectura assequi veram γραφήν. In Memmiano tamen certissima ejus scripturæ invenimus vestigia. & omnino ita scribendum.

V A R I O R.

Tetraones.] Cod. Salmas. *Tetracones.* Tetraones quæ sint aves, inventu res erat haud difficilis, nisi Plinianos inemendatissimos haberemus codices. Nam quod apud illum legitur lib. X. Histor. Nat. Decet Erythrotæonas suis nitor; hoc in vetustissimo exemplari de Mediceæ gentis bibliotheca publica, pæne legitur emendate, Decet & troanas. Quare totum locum Politiano auctore sic legas: Decet tetraonas suis nitor, absolutaque nigritia. In superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit: nec ulla avis, excepto struthocamelo, majus corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobilisprehendatur. Gignunt eas Alpes, & Septentrionalis regio. Haftenus ille de Tetraonibus. POLITIANUS.

Numidicæ.] Varronis tempore quum gallinas Africanas gibberas, quæ ex Numidia adportabantur, tantum nossent Romani, easdem cum Meleagridibus esse putarunt. Hinc Columella quoque nullum discrimen agnoscit inter Meleagridem & Numidicam, nisi de colore galeæ ac cristæ. Ideo Africanas scribit Varro Meleagrides Græcis vocari. Africanæ sunt, quas vulgo gallinas Guinea vocitamus. In capite tuber habent sive gibbam rutilam. Unde gibberas eas esse auctores ajunt. At in gallinis Indicis, quæ Meleagrides sunt Græcorum, insigne corporeum veluti clavus rotundus e capite exit, quod maribus ultra rostrum propender, dum in venerem incitantur, & foeminas ambiunt. SALMASIUS.

Meleagrides.] Ætolix peculiare hoc avitium facit Menodotus Samius apud Athenæum, & inde in alias orbis partes translatum, ut pavones e Samo, & Persicas gallinas e Perside. Ut eæ describuntur apud eundem Athenæum lib. XIV. verbis Clyti Milesii, gallinis his similes sunt, quas hodie vocamus Indi-

donec exoratus, ut ferebat, & in contubernium ultro invitatus, super templum Divi Augusti ponte transmissio, Palatium Capitoliumque conjunxit. Mox quo propior esset, 23 in area Capitolina novæ domus fundamenta jecit. Agrippæ se nepotem neque credi, neque dici ob ignobilitatem ejus volebat: succensebatque, si qui vel oratione vel carmine imaginibus eum Cæsarum infererent. Prædicabat autem matrem suam ex incesto, quod Augustus cum Julia filia commisisset, procreatam. Ac non contentus hac Augusti infectatione, Actiacas Siculasque victorias, ut funestas pop. Rom. & calamitosas, vetuit solennibus feriis celebrari. Liviam Augustam proaviam, *Ulysses stolatum* identidem appellans, etiam ignobilitatis quadam ad lenatum epistola arguere ausus est, quasi materno avo Decurione Fundano ortam: cum publicis monumentis certum sit Aufidium Lurconem Romæ honoribus functum. Avix Antonix secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro præfectus. Ac per istiusmodi indignitates & tædia, causa exstitit mortis: dato tamen, ut quidem putant, & veneno. Nec defunctæ ullum honorem habuit: prospexitque e triclinio ardentem rogam. Fratrem Tiberum inopinantem, repente immisso tribuno militum, interemit. Silanum item socerum ad necem, secandasque no-

vacula

as, sic ut eadem videantur esse: & plane sunt. τὸ ποικίλον illis tribuit nigris albisque plumis alternatum, ita ut rotundis maculis albis, rhombi nigri distincti sint. Multæ gallinæ nostræ Indicæ hoc modo varias habent plumas, quædam ex iis absque notabili varietate totæ nigræ sunt. Reliqua descriptionis ferme conveniunt. *Indicus* igitur vocamus, non quod ex India primum advectæ sint (nam in Bœotia & Græcia passim nascuntur) sed quia, quidquid ad nos transmarinum adfertur, *Indicum* vulgo appellamus. IDEM.

Εἰς γὰρ τὴν Δαναῶν περὶ αὐτὴν σ.] Ita omnino Palatinus tertius, sed quatuor litteris minus αἰὼν Δαν. at enim primus ac secundus videntur magis accedere ad scripturam, quam e Dione promissit optimus Turnebus: ἢ μὲν ἀνάεψε ἢ ἐγὼ σ. satis enim aperte comparent omnia earum litterarum vestigia. expresse enim tanquam duplex AA. litteram M. ut liqueat fuisse majusculam M. scriptaque omnia tali characterum genere. GRUTER.

T O R R E N T.

23. Ex incesto quod Aug.] An ergo ea ex filii Nasonis causa? Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci? Incestum autem (ut non male Isidorus) propter illicitam conjunctionem vocatur, quasi *incaustum*, cum ea quam quis jure ducere prohibetur.

Actiacas singulasque.] Facile Beroaldo assentior Siculasque legenti.

Ulysses stolatum.] Quod muliebri specie virum, & quidem astutissimum ac fallacissimum, tegeret. stola enim matronarum est. Non absimile, quod de Zenone Epicureo scribit Cic. lib. 1. de Nat. Deorum, Socratem ipsum, parentem philosophia, Latino verbo utens, scurram Atticum fuisse dicebat.

Decurione Fundano.] Sueton. Tib. cap. v. natum eum Fundis multos credidisse scribit, quod avia ipsi-

us materna, hoc est, Liviæ mater, Fundana fuerit, Aufidii Lingonis, ut ex hoc loco colligimus, filia. Et sane gentem Aufidiam Fundanam fuisse, docet nos ille Horatii ex Sat. v. lib. 1. versus:

*Fundos Aufidio Lusco pratore libenter
Liquimus.*

Aufidium Lingonem.] Sic Gryphii editio, & mss. duo. Frobenii vero, & meliores mss. *Lurconem*. Utrumque autem Aufidiorum cognomen fuit, Lurco, & Lingo, uti & Orestes, (Fasti Capitolin. & Varro lib. 111. de Re Rustica) & Luscius apud Horatium, nisi more suo eum ridens sic vocaverit, cum vere luscus esset.

Secretum petenti.] Sic Tib. cap. xxv. & Plin. lib. 1. Epist. v. *Illic me persecutus secretum petit.* Horat. lib. 11. Sat. 1.

Quin ubi se a vulgo, & scena in secretis remorant. Paulo aliter Sueton. Claud. cap. x. *secretum eo desiderante*, cum omnino solus esse vellet.

Fratrem Tiberium.] Vide sup. cap. x111.

Silanum item socrum.] De Silano etiam sup. cap. x11. Sed plura Dion. Cæsar eum pecudem auream vocabat.

C A S A U B O N.

23. *Liviam Augustam proaviam.*] Fortasse an *Juliam Augustam proav.* vide ad libri superioris caput ultimum. Philo Ἰουλίαν Σεβαστὴν προμάμην.

Aufidium Lingonem.] Omnino *Lurconem* scribendum: nam in Viterbiensi, Pithœi & Grosseti, *Lurgonem* offendi.

Repente immisso tribuno militum interemit.] Longe aliter Philo, cujus narratio plane miserabilis. mandatu Caji tribunos & centuriones quosdam venisse ad adolescentulum Tiberium: jussisse, ut se ipse interficeret: neque enim fas esse, ut soboles Imperatoria per alium tolleretur. illum, qui neminem adhuc

vacula fauces, compulit: caussatus in utroque, quod hic ingressum se turbatus mare non esset secutus, ac spe occupandi urbem, si quid sibi per tempestates accideret, remansisset: ille antidotum oboluisse, quasi ad præcavenda venena sua sumptum: cum & Silanus impatientiam nausæ vitasset & molestiam navigandi, & Tiberius propter assiduam & ingravescentem tussim medicamento usus esset. Nam Claudium patrum non nisi in ludibrium reservavit. Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit: plenoque ²⁴ convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante. Ex his Drusillam vitiasse virginem, prætextatus adhuc, creditur. Atque etiam in concubitu ejus quondam deprehensus ab avia Antonia, apud quam simul educabantur. Mox Lucio Cassio Longino consulari collocatam abduxit, & in modum justæ uxoris propalam habuit. Heredem quoque bonorum atque imperii æger instituit. Eadem defuncta, justitium indixit: in quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjuge, liberisve, capitale fuit. Ac mæroris impatiens, cum repente noctuque profugisset ab urbe, transcurrissetque Campaniam, Syracusas petiit. Rursusque inde propere rediit, barba capilloque promisso. Nec umquam postea quantiscumque de rebus, ne pro concione quidem populi,

aut occidi vidisset, & in summa rerum imperitia propter ætatem versaretur, primo ab iis qui venerant petiisse, ut sibi aliquis cervices quas protenderet, amputaret: dein cum irritæ ejus preces essent, orasse ut se docerent, qua corporis parte ferrum immitteret, ut quam citissime moreretur. Ita edoctum ab iis se occidisse.

T O R R E N T.

Antidotum oboluisse.] Libri duo obolevisset, unus obsolevisset. Sueton. Vespas. cap. vi. *Maluissem alium oboluisse.*

Nam successorem Imp. Claudium.] Tres libri optimi *Nam Claudium*, expuncto *successorem Imperii*.

24. Infra se.] De sedendi, seu accumbendi ordine in conviviis multa notavi ad Horat. lib. ii. Sat. viii.

Nomentanus erat super ipsum.

Cic. Epist. ad Pætum, *infra Eutrapelum Citharis accubuit.*

L. Cassio Longino.] An hic ille Cassius Longinus, quem postea, proconsulem Asiæ, occidendum delegavit? Porro Cassio huic Longino Drusillam Tiberius desponderat, ut M. Vinicio Livillam, Agrippinam vero Cn. Domitio, quos Tiberii progeneros vocat Tacit. lib. v. Annal. Ablatam vero a Cassio Cæj, ac tantum non uxoris loco habitam M. Lepido, cum quo mutuam stupri consuetudinem habebat, postea tradidit, in eoque matrimonio defunctæ publicam sepultura tribuit. Sic Dion lib. lxx. quem vide, nec non Senecam Consolat. ad Polybium cap. xxxvi.

C A S A U B O N.

24. Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit.] Omisit, quod maxime est horrendum. Eutropius: *Stupra tribus sororibus suis intulit: ex una etiam natam filiam cognovit.*

Eadem defuncta justitium indixit.] Meminit obi-

ter Philo, τὰ ἐργασήρια τῶν Ἰουδαίων συγκεκλεισμένα διὰ τὸ ἐπὶ Δρουσίλλῃ πένθος ἀναρρήξαντες.

In quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus aut conjuge liberisve capitale fuit.] Eleganter Dio conditionem illorum temporum paucis explicat: alios enim fuisse accusatos, quod eam non lugerent, ὡς ἄνθρωπον, quum esset homo: alios, quod lugerent, ὡς θεόν, quum esset dea. Deinde exemplum subjicit: impietatis arcessitum fuisse, & periisse, qui calidam vendidisset. Scribendum autem *capital*, non *capitale* ut in codd. Lisl. & Pithœi.

Rursusque inde propere rediit, barba capilloque promisso.] Seneca consolatione ad Polybium cap. xxxvi. *Idem ille Cæj furiosa inconstantia, modo barbam capillumque submittens, modo Italia ac Sicilia oras errabundus permetiens, & nunquam satis certus, utrum lugeri vellet, an coli sororem.*

V A R I O R.

24. Singulas infra se.] Sorores infra se, id est, in sinu collocabat, quasi iustas uxores: legitima conforte loco pulsa. Non aliud Cicero significat in Epistola quadam hilariore: *infra Eutrapelum Citharis accubuit.* LIPSIVS. Uxori supra se cubanti locum dabat ut digniori diguiorem. Sorores suas, quas unice diligebat & plus quam frater sororem debeat, infra se ponebat. Excepto consulari loco, qui infimus ultimusque fuit mediis lecti: summus locus in unoquoque lecto semper honoratissimus habitus Romanis. Ideo miratur Plutarchus, cur honor & dignitas præcipua data illi consulari loco apud priscos fuerit, qui nec medius erat, nec summus. Qui soli duo loci videri poterant maxime honorem primatus mereri. Rationes hujus rei plures adfert. SALMASIVS.

Capitale fuit.] Codex Salmas. *capital fuit*, ut fere semper meliores scriptores. Idem mox: *transcurrissetque.*

aut apud milites, nisi *per numen Drusilla* dejeravit. Reliquas sorores nec cupiditate tanta nec dignatione dilexit: ut quas sæpe exoletis suis prostraverit. Quo facilius eas in causa Æmilii Lepidi condemnavit, quasi adulteras, & insidiarum adversus se conscias. Nec solum chirographa omnium requisita fraude ac stupro divulgavit, sed & tres gladios
 25 in necem suam præparatos Marti ultori, addito elogio, consecravit. Matrimonia contraxerit turpius, an dimiserit, an tenuerit, non est facile discernere. Liviam Orestillam C. Pisoni nubentem, cum ad officium & ipse venisset, ad se deduci imperavit, intraque paucos dies repudiatam biennio post relegavit: quod repetisse usum prioris mariti tempore medio videbatur. Alii tradunt, adhibitum cœnæ nuptiali mandasse ad

T O R R E N T.

Por nomen Drusilla dejeravit.] Non male qui *per numen* legendum putent. nam præterquam quod divinis eam ubique honoribus coli Cajus jussit, ac Veneri exæquavit, Pantheam vocatam fuisse scribit Dion, imperatumque mulieribus, ut eam, tanquam Junonem scilicet, in posterum jurarent.

In causa Æmilii Lepidi.] Drusillæ antea mariti, quem honoribus Cajus extulerat. Vide Dionem lib. LIX. & Josephum Antiquit. XIX. Lepidi vero hujus stemma (quod Suetonium illustrat) recte expectum Lipsio ad XIV. Annal. Tacit. quem suadeo legas.

Addito elogio.] *Elogium* frequens etiam Ciceroni verbum, nihil aliud quam certa quædam vel ad laudem, vel ad vituperationem testificatio est, atque adeo causa ipsa, quare quid fiat. Hoc ergo est, quod *elogium* additum a Cajo narrat Sueton. causam scilicet ob quam sorores damnasset. id enim solenne erat Romæ, & quidem ut vel titulus damnatis præferretur, ut inf. cap. XXXI. vel præconis voce pronuntiaretur, quare plecterentur. Exempla sæpe obvia, ut hic, & Domit. cap. X. & apud Spartianum Severo: *Fustibus eum sub elogio præconis cecidit, Legatum P. R. homo plebejus temere amplecti noli.* & Lamprid. Alexandro: *In foro transitorio ad stipitem illum ligari precepit, & fumo apposito, quem ex stipulis, & humidis lignis fieri jusserat, necavit, præcone dicente, Fumo punitur, qui fumum vendidit.* Adde I. XVI. Cod. *Quibus ex causis inf. irrog.* Et sic intellige Horatii locum Epod. VI. *Sæctus flagellis hic triumphalibus præconis ad fastidium,* ut ibi dicemus. Quos vero gladios hic Sueton. *ξίφidia* vocat Dion. Tres autem ideo consecravit, quod trium hominum, Lepidi scilicet, & duarum sororum suarum, insidias effugerat.

C A S A U B O N.

Per numen Drusilla.] Ita Memmianus, Viterb. Pithoei & Grosloii, non *nomen*.

In causa Æmilii Lepidi.] Faciunt ad hujus loci lucem, quæ de hoc Lepido observat Lipsius ad librum Tacit. XIV.

Tres gladios in necem suam præparatos Marti Ultori, addito elogio, consecravit.] Ex veteri more,

quo gladios destinatos insigni alicui facinori, aut per quos aliquid memorabile patratum esset, consecrabant. In Vitellio cap. X. *pugionem, quo se Orho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit Marti dedicandum.* Lucianus in Tyrannicida: *Οὐκ ἂν τὸ ξίφος ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνεθήκατε; ἔκ' ἂν μετὰ μὲν τῶν θεῶν ἐκείνο προσευχῆσθε;* Quod ait de *addito elogio*, intelligit titulum adjectum, ut fere semper fieri solitum in rebus consecrandis. *Elogium* est omnis brevis scriptio, ut *πίτλακιον*, notoria, titulus statuæ, aut quicumque alius, & id genus omnia, ut libro primo docuimus. Nec satis recte docti viri, quia *elogium* sæpe vocatur titulus puniendorum, propterea in ea significatione hanc vocem isto loco acceperunt.

V A R I O R.

Per numen Drusilla.] Urbes per omnes divinis eam coli honoribus jussit. nec defuit senatorii ordinis vir, qui juraret se eam vidisse in cælum adscendentem: ac hoc juramento, uti prior ille, qui similiter de Augusto jurabat, vel potius pejerabat, decies sestertium meruit, ut auctor Dio in LIX. ex quo etiam cognoscimus, eam habitu Veneris, cognomine Pantheæ, consecratam. facile Lipsio assensero, eodem referenti veterem hanc inscriptionem: *VENERI. COELESTI. AUGUSTÆ. SACR. MUMMIA. C. F. DORCAS. S. P. F. C. Vossius.*

In causa Æmilii Lepidi.] Agrippinam puellaribus annis stuprum cum Lepido spe dominationis admisisse, dicit Tacitus Ann. XIV. Rutilius in Itinerario, de quatuor Lepidis:

Quartus Casareo dum vult irrepere regno,

Incesti pœnam solvit adulterii.

Cur incestum ejus adulterium cum Agrippina & Livia? Ideo quia maritus Drusillæ Lepidus, & cum Agrippina etiam sanguine junctus. Credo enim hunc Lepidum natum ex Æmilio Paulo & Julia nepte Augusti. At Julia soror Agrippinæ, quæ mater Caji, & sororum. Hinc clarum, cur Cajus successorem illum imperii destinaverit, & quinquennio maturius, quam per leges liceret, magistratum capere voluerit: quod Dio tradidit lib. LIX. Erat enim sanguinis gentisque Augustæ, pari cum Caligula gradu. LIPSII.

ad Pisonem, contra accumbentem, *Noli uxorem meam premere*: statimque e convivio abduxisse eam secum, & proximo die edixisse, MATRIMONIUM SIBI REPERTUM EXEMPLO ROMULI ET AUGUSTI. Lolliam Paullinam, C. Memmio consulari, exercitus regenti, nuptam, facta mentione aviæ ejus, ut quondam pulcherrimæ, subito ex provincia evocavit, ac perductam a marito conjunxit sibi, brevique missam fecit, interdicto cujusquam in perpetuum coitu. Cæsoniam neque facie insigni, neque ætate integra, matremque jam ex alio viro trium filiarum, sed luxuriæ ac lasciviæ perditæ, & ardentius & constantius amavit: ut sæpe chlamyde peltaque & galea ornatam, & juxta adequitantem, militibus ostenderit: amicis vero etiam nudam. Quam enixam uxorio nomine dignatus est, uno atque eodem die professus, & maritum se ejus, & patrem infantis ex ea natæ. Infantem autem Juliam Drusillam appellatam, per omnium dearum templa circumferens, Minervæ gremio imposuit, alendamque & instituendam commendavit. Nec ullo firmiore indicio sui seminis esse credebat, quam

ferita-

T O R R E N T.

25. *Uxorem meam premere.*] Plautus *Afin.* Act. IV. Scen. I. Neque illac ulli pede pedem homini premat.

Abduxisse eam secum.] Liber opt. *abduxisse eam hac.* Lego igitur, *abduxisse se cum hac*, aut *abduxisse secum*, ac proximo, &c.

Romuli & Augusti.] De Romulo res nota, de Augusto cap. LXII.

Lolliam Paullinam.] M. Lollii de Tib. cap. XIII. neptem. Vide Plinium lib. IX. cap. xxxv. Suetonium Claud. cap. xxvi.

C. Memmio.] Libb. tres, *C. Memmii, consularis, exercitus regentis nuptam.* De hoc Euseb. Chron. *Cajus Memmii Reguli duxit uxorem, impellens eum, ut uxoris sue patrem esse se scriberet.* Atque hic quidem C. Memmius Regulus, rebus Tiberii impense favens, eo anno consul fuit, quo Sejanus occisus est. Dion.

Cæsoniam.] Hanc octavo mense natam scribit Plin. lib. VII. cap. v.

Chlamyde peltaque & gladio comatam.] Sic quidem etiam Gryphius, sed Frobenius, & MSS. duo, *armatam*, alii *ornatam*. An comatam forte Amazonum ritu dixit? An vero *comptam* legendum? Chlamydem autem intertextam auro etiam Agrippina induerat, quo tempore Claudius celebrem illam naumachiam in veste militari edidit. Dion, & Plin. lib. xxxiii. cap. iiii.

Amicis vero etiam nudam.] Libb. MSS. omnes *amicis nudam etiam*, sine vero.

Uxorio nomine dignatus est.] Verba hæc in libro opt. desiderantur. Dion narrat adulterio ei prius fuisse cognitam, gravidamque duxisse, ut trigesimo die pareret. Quare nihil hic muto.

Minerva gremio.] Joseph. scribit perinde ac sibi cum Jove communem, simulacri ejus genibus imposuisse.

Quam feritatis.] Mallem *feritate*, ut in optimo codice.

C A S A U B O N.

25. *Lolliam Paulinam C. Memmio consulari, exercitus regenti, nuptam.*] Eusebius in Chronico numero MMLVI. *Cajus Memmii Reguli uxorem duxit, impellens eum, ut uxoris sue patrem esse se scriberet.* Ait Eusebius, *scriberet*, nempe in dotali instrumento. nam ut omnia acta legitime viderentur, omnia solennia sunt servata. maritus igitur pro patre fuit, qui eam Cajo desponsavit, dotem dixit, & ad novum maritum perduxit. auctor Dio. hinc intelligimus Suetonii sequentia verba, *perductam a marito conjunxit sibi.*

V A R I O R.

25. *Ac perductam a marito conjunxit sibi.*] Quemadmodum Augustus uxorem Liviam a priore viro Nerone abducens eam tanquam a patre traditam accepit, ita etiam Caligula Lolliam Paulinam a Memmio accipiens, coegit eum sese illius patrem profiteri, & dotem dicere. Hinc Eusebius num. MMLVI. *Impellens eum, ut uxoris patrem esse se diceret.* De Nerone Liviam Octaviano tradente Dio: *ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, ὡς πater τις πατὴρ.* De Memmio idem: *διαλιπὼν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἔγχετο Λολλίαν Παυλίαν, αὐτὸν τὸν ἄνδρα αὐτῆς Μέμμιον. Πηγῶλον ἐγγυῆσαι οἱ τὴν γυναῖκα ἀναγκάσας, μὴ καὶ ἀνέγγυον αὐτὴν παρὰ τῆς νόμου λάβῃ.* Non poterat eam ducere nisi desponsatam, desponsare autem patris est. Patrem igitur maritum sese dicere coegit. JOS. SCALIGER.

Quam enixam uxorio nomine dignatus est.] Palatini hic turbas dant. Nam primus: *Quam omnium uxorio nomine dignatus est enixam.* Secundus: *uxorio nomine dignatus est quam enixam.* nec secus tertius. Suspicio rescribendum: *quam primum uxorio nomine dignatus est enixam.* GRUTERUS. Salmasianus codex suffragatur secundo & tertio Palatino.

T O R-

feritatis: quæ illi quoque tanta jam tunc erat, ut infestis digitis, ora & oculos simul
 26 ludentium infantium incesset. Leve ac frigidum sit his addere, quo propinquos ami-
 cosque pacto tractaverit, Ptolemæum regis Jubbæ filium, consobrinum suum (erat enim
 & is M. Antonii ex Selenæ filia nepos) & in primis ipsum Macronem, ipsam Enniam,
 adjuutores imperii, quibus omnibus pro necessitudinis jure, proque meritorum gratia
 cruenta mors persoluta est. Nihilo reverentior leniorve erga senatum: quosdam sum-
 mis honoribus functos, ad essedum sibi occurrere togatos per aliquot passuum milia,
 & cœnanti, modo ad pluteum, modo ad pedes stare succinctos linteo, passus est: alios

T O R R E N T.

26. *Ex Selenæ filia.*] Sic etiam edit. Germanica, & mss. duo. Alii *ex Helena*, vel *Helene*, sed male. rex Juba enim, Jubbæ, quem Cæsar dictator vicit, filius, ex Cleopatra Antonii III-viri & Cleopatraræ Egypti reginæ filia, hunc de quo Sueton. Ptolemæum filium genuit. Cleopatram vero Selenam appellat Sueton. indito a matre cognomine. Quæ cum se Lunam & Isidem, ut Antonius Bacchum se atque Osirim, nominasset, filio etiam Alexandro & Cleopatraræ filia, Solis ac Lunæ nomen dedit. Cleopatram vero vocant Dion lib. LI. & Plutarch. Antonio, ac nummus argenteus Jubbæ junioris, ejus-

que uxoris, quem, una cum duobus aliis huc spectantibus allatum ex Africa, & ab Alvaro Nunnio, viro pari comitate ac doctrina, mihi donatum, memoriæ causa his commentariis imprimi curavi. Porro quod Ptolemæum Caji consobrinum vocat Sue-

ton. cum Cæsar Antonii pronepos fuerit, Ptolemæus nepos, hic nempe ex ejus filia Cleopatra, ille ex nepote Germanico, Antoniaræ junioris filio, natus, larga vocabuli ejus significatione accipiendum est, cum ne apud Jctos quidem consobrini semper duarum sororum filios significant, sed etiam ulteriore gradu. Simile aliquid ex Tacito inf. Ner. cap. v. Ptolemæi hujus meminit etiam Seneca de Tranquill. vitæ cap. XI.

Sibi occurrere.] Liber opt. currere. quod magis placet.

Ad pluteum.] Quod pluteum Sueton. lecti frontem (ni fallor) appellat Juvenal. Sat. XI.

Sed nudo latere, & parvis frons area lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli.

Festus generaliter pluteos vocari tradit tabulas, quibus aliquid præsepitur. Quo sensu pluteum lecti cubicularis accipio apud Martialem lib. III. Epigr. XLIX.

Ad pedes.] Ad pedes stare solitos convivii ministros ostendit Seneca lib. III. de Beneficiis cap. XXVII. Servus, qui cœnanti ad pedes steterat. Sueton. Galb. cap. XXI. ad pedes stantibus.

C A S A U B O N.

26. *Quosdam summis honoribus functos, ad essedum sibi occurrere togatos per aliquot passuum millia.*] Scribo *accurrere*. Id enim significat, quod Græci verbo παραδέν, ut Plutarchus in Lucullo de Tigra-
 Βασιλεῖς δὲ πολλοὶ μὲν ἦσαν οἱ θεραπεύοντες αὐτὸν τέταρες δὲ ὅς αἱ περὶ αὐτὸν εἶχεν ὥσπερ ὀπαδὲς ἢ δορυφόρος, ἰππότῃ ἐλαύνοντι πεζὴς παραδόντας ἐν χιτῶνίσκοις. Appianus pro eo dixit παρατροχάζειν III. Bellorum civil. & in Syriacis. Lucianus παρέπεισθαι τῷ Φορείῳ. Eutropius lib. IX. Pulsus Galerius & ad Diocletianum profectus, quum ei in itinere occurrisset, tanta insolentia a Diocletiano fertur exceptus, ut per aliquot passuum millia purpuratus tradatur ad vehiculum cucurrisset. Juvenalis eundem morem tangit Satyra X.

- - - Hinc præcedentia longi

Agminis officia, & niveos ad frena Quirites. Vide Suetonium lib. VII. in Galba, cap. VI. erant vero alii, qui præcederent: de quibus alibi notavimus.

Ad pedes stare succinctos linteo.] Et in sacris popæ,

cum clam interemisset; citare nihilo minus ut vivos perseveravit, paucos post dies voluntaria morte periisse mentitus. COSS. oblitis de natali suo edicere, abrogavit magistratum, fuitque per triduum sine summa potestate Respubl. Quaestorem suum in conjuratione nominatum flagellavit veste detracta, subjectaque militum pedibus, quo firme verberaturi insisterent. Simili superbia violentiaque ceteros tractavit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit. Elisi per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matronae, super innumeram turbam ceteram. Scenicis ludis, inter plebem & equitem causam discordiarum ferens, decimas maturius dabat, ut equestria ab infimo quoque occuparentur.

Gla-

& in privatis epulis ita ministrabant coqui & alia vilia capita.

V A R I O R.

26. *Et coenanti modo ad pluteum.*] Isidorus: *Sponda exterior pars lecti, pluteus autem interior*: sic lectos in cubiculo collocabant veteres, ut parieti propius admovebantur, nec in medio essent positi, quod etiam hodieque solemus. Illa pars quae parietem spectabat, & pluteo munebatur, interior sponda vocabatur. ad pluteum mulieres cubabant, viri autem in priore sponda. In lectis tricliniariis non minus quam in cubicularibus spondae ac plutei dicebantur, sed contrario modo: nam sponda pars interior lecti tricliniarii appellabatur, & quae mensae admovebatur: exterior vero pluteus. ideo puellae & pueri qui in deliciis, interiores accumbere dicebantur, cum in gremio amatorum suorum jacerent, nec pluteum tangerent. Scipio Africanus de Sulpicio Galbo: *Qui in convivis adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior accubuerit.* SALMASIUS.

Stare succinctos linteo passus est.] In modum scilicet atriensis & ministratoris: falluntur enim, qui ad hunc locum notarunt, coquos & vilia tantum ministeria hoc habitu ministrasse. Graeci σινδόνας ejusmodi lintea vocant, erantque cirrata: ideo δίκροσσαι vocabantur. Pollux: *Σινδών ἐστὶν Αἰγυπτία μὲν, περιβόλαιον δ' αὖ ἐστὶν τὸ νῦν δίκροστον καλούμενον.* ea plane tunica est linteo Pelusio districta cirris dependentibus, qua atriensis ille succinctus apud Phædrum:

Ex alticinctis unus atriensis,

Cui tunica ab humeris linteo Pelusio

Erat districta, cirris dependentibus.

Cirri autem sunt fimbriae, κροσσοί Graecis: unde προσωται vestes fimbriatae, vel cirratae. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Quaestorem suum.] Bethenum Bassum, seu (ut ego legendum existimo) Bæbium Bassum vocat. Seneca lib. III. de Ira cap. XVIII.

Elisique.] Duo codd. *Elisi*, sine *que*.

Decimas maturius dabat.] Quid hoc loco sint

decima, non satis scio. Ipsa quidem sententia exigit, ut credamus fuisse aliquid, quod plebi tantum, non etiam equiti dabatur, sed vocabuli rationem ignoro. Nisi forte suspicemur certum fuisse tesserarum genus, quod ita appellaretur. nam Dion gymniciis eum ludis sparsisse tesseras in vulgus scribit, quas qui acceperant, multis donis afficerentur. Quae vero Turneb. in hunc locum commentatus est Adversar. XVIII. cap. V. non satis placent, minus quae interpretes, etiam Glareanus.

Equestria.] Sic *popularia* Domit. cap. IV. Seneca etiam *equestre* vocat. de Benef. VII. cap. XII. Vide Ner. cap. XI.

C A S A U E O N.

Fuitque per triduum sine summa potestate Resp.] Notatu dignum, consules etiam sub Imperatoribus vocari summam potestatem: etsi certum est, imaginem tantum veteris potentiae eos retinuisse, mansit tamen id decus nomini consulum usque ad ultimos fere Imperatores. Jordanus de Rebus Gothicis: *Factusque est consul ordinarius, quod summum bonum, primumque in mundo decus edicitur.* Similia his apud Cassiodorum. Sed non praetermittendus S. Patris Chrysostomi locus in hanc rem eximius, in X. Homil. super epist. ad Hebr. *Τὶ γὰρ, αἰτ, εἰπέ μοι, μέγα νομίζεις; ποῖον ἡγῇ μέγα ἀξίωμα εἶναι, τὸ τῶ ὑπάτων; ἔδεν γὰρ τὰ τῶ ἀξιώματος μείζον νομίζουσιν οἱ πολλοί.* dignitatem consularem statuit supra omnes alias privatorum, nulla excepta. Simillimum est, quod apud Procopium legimus Persicorum lib. I. de illo infelici Johanne, quem vocat *ἀνδρα ἐς τῶν ὑπάτων ἀναβιβηκότα τὸν δίφρον.* & μείζον εἶναι ἔδεν ἐν γὰρ τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ δοκεῖ. Consulatu, inquit, major dignitas in Romana repub. sive imperio nulla esse existimatur.

Causam discordiarum ferens.] Josephus de missilibus a Cajo sparsis loquens, *ὁ Γάιος ἡδονὴν τὰς περὶ αὐτῆς ἐδεώρει μάχας καὶ διαρπαγὰς, οἰκεισμένων αὐτὰ τῶν θεωρῶν.* De his pugnis propter missilia Seneca epistola LXXIV. *Prudentissimus quisque, cum primum induci videt munuscula, a theatro fugit, & scit magno parva constare.*

Decimas maturius dabat, ut equestria ab infimo quoque

Gladiatorio munere, reductis interdum flagrantissimo Sole velis, emitti quemquam vetabat: remotoque ordinario apparatu, rabidis feris vilissimos senio confectos, gladiatores

quoque occuparentur.] Quanam istae decimae sint, & quae fuerint ante nos eruditissimi viri, & nos quoque ea cura non leviter habuit exercitos. Frustra: nihil enim comminisci possum, quod hunc mihi locum satis explicet. An fuit hoc aliquod tributum nomen, quod Caeus in hos usus soleret vertere, ut propterea vocentur decimae missilia, quae ex decimis essent comparata? Sane etiam privati fuit moris, decimas bonorum suorum interdum aut Herculi pollicere, aut in similes alios usus impendere. Cicero de Offic. lib. ii. *Orestis nuper prandia in semitis decima nomine, magno honori fuerunt.* An scenici ludii aliqui ad honorem Herculis pertinuerunt, & ideo datae eo tempore decimae pollicitarum hereditatum? Sed verius puto locum esse corruptum. Lego autem, *inter plebem & equitem, causam discordiarum ferens, tesseras decima maturius dabat.* Videtur vox *tesseras* initio confusa fuisse cum praecedenti voce *ferens*, propter aliquam soni similitudinem: deinde omissa ab iis, qui locum voluerunt emendare: unde postea secuta depravatio vocis *decimas* pro *decima*. Sententia quam restitimus, appositissima est, ac, ut puto, vera: nam tesserae aliaque missilia non ante finitos ludos spangebantur. Ludis totum diem ad decimam usque fuisse occupatum, & per se probabile in illo tanto furore veterum circa ludos, & insuper probamus auctoritate Sueton. l. vi. c. xxi. *Utque constitit peracto principio, Nioben se cantaturum per Clinium Rufum consularem pronuntiavit, & in horam fere decimam perseveravit.* Sic Paulus Jurisconsultus tempus, quo res aguntur in foro, ad decimam usque producit. Non collegisse autem sparsa missilia solos plebejos, sed etiam equites ac senatorii ordinis viros, docet Tranquillus in Domit. cap. iv. qui locus cum isto conferendus. Atque haec quidem nostra est super istis verbis vetus sententia: cuius cur nos poeniteat, ne nunc quidem causam videmus ullam. etsi non nescimus repertos esse, qui vehemens studium nostrum bene merendi de literis secius interpretarentur, & conjecturam istam nostram ἀπειροκαλως exciperent. At contra reperti sunt alii, qui emendationes a nobis propositas sic probarent, ut eas, leviter solum mutatis signis, pro suis venditarent.

T O R R E N T.

Emitti quemquam.] Lib. unus amicti, & superscriptum amicti. ne quis scilicet adversus solem sese teget. umbellis enim uti solebant, quod ex Martiale discimus lib. xiv. Epig. xxviii. Et tale aliquid facere potuit Caeus, cum totus insaniret. initio vero Principatus (ut Dion tradidit) & discalceatos spectare permisit, & adversus solem usum pi-

leorum Thessalicorum concessit. Quin & senatoribus, qui nudis antea asseribus sedebant, pulvinos subiecit. Quare vulgatam lectionem retineo.

Rabidis feris.] Locus haud dubie mendosus. Quem adjuvantibus optimae fidei exemplaribus, unius tantum voculae transpositione sic puto posse restitui, *tabidas feras, vilissimos, senioque confectos gladiatores, pegmatis quoque patres familias notos, & insignes debilitate aliqua corporis, subiciebat.* Quorum verborum sententia est, retentis medio aestu spectatoribus, nihil eum quod eximium esset, exhibuisse; sed tabidas in venatione feras, in munere gladiatorio gladiatores vilissimos, aut senio iam confectos: pegmata quoque non, quae a servis publicis ad hoc idoneis gestarentur, sed a notis e populo, iisque infirmis ac debilibus. Ut *pegmatis* dandi casu positum sit. nam *pegmares* non video qui Latinum sit, aut a *pegmate* deduci possit, & plures libri *pegmatis* habent, unus *pegmatis*. Possumus etiam sic interpretari, ut ex *pegmate* non ingenui ac speciosi pueri exurgerent, quemadmodum fieri consueverat, sed turpes atque informes viri. Juvenal. Sat. iv.

--- sic pugnas Cilicis spectabat & ictus,
Et pegma, & pueros inde ab velaria raptos.
Illud vero, *tabidas feras*, in duobus opt. mss. reperi.

C A S A U B O N.

Rabidis feris vilissimos senio confectos.] Distinguendum, *vilissimos, senio confectos*, ut in Viterb. pro *vilissimos* quosque homines, & propter senium inutiles. Quantum fallatur Torrentius in emendando hoc loco, quae mox dicemus, arguent. & clamat Dio, qui ait: τοῖς ἄπροις. Quare neque *rabidas feras* neque *tabidas*, ut illi placet, ferre possumus.

V A R I O R.

Rabidis feris vilissimos.] Hunc locum praclare Torrentius restituit, nisi quod haesit in vocabulo *pegmares*, de quo Casaubonus audiendus. Cui quod reliquum (uti nec Lipsio) non probavit Torrentius, in causa fuit, quod viri summi non consideraverunt satis, quid esset τὸ subiciebat. Id enim ita hic accipiendum, ut in Julio cap. 48. *pistorem alium quam sibi panem convivis subicientem.* Tiberio 25. *inter pontifices sacrificanti simul pro secespita plumbeum cultrium subjiciendum curavit.* Justinus lib. 1. *prostratoque Smerde, cui regnum debebatur, fratrem suum subiecit Oropastein.* Idem lib. 12. 12. *quam rem agre Macedones tulerunt, iactantes hostes suos in officium suum a rege subiectos.* Quod frustra vexant. Sic etiam hic Suetonius. In patribus familias sane crudelitas est: sed & hanc & totum hoc eo retulit, quod invideret populo voluptatem spectaculi, at-

tores quoque pegmares, patres familiarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis, sub-

que ut eam in cruciatum converteret. Itaque *remoto ordinario apparatu*, in locum ejus *subjiciebat*, id est, exhibebat, *tabidas feras*, oculorum tædia, pro saginatis & bene curatis, quas venarentur confectores: rursus *subjiciebat vilissimos senioque confectos gladiatores*, id est, introducebat in arenam pugnatos tales pro famosis, vegetis, expectatis: item *subjiciebat pegmares* pro latronibus, grassatoribus, atrocium scelerum compertis, (ut ille apud Strabonem lib. 6. Selurus Ætnæ filius) quorum supplicio populus delectatus fuisset, miseros istos, quos nemo spectare sine lacrimis poterat GRONOVIVS. Palatinus secundus & tertius: *tabidis feris*. Codex vero Salmastianus optime confirmat emendationem Torrentii. sic enim legit: *apparat ut tabidas feras, vilissimos*. Vides unam tantum litteram abundare vitio scribæ. Merito igitur hanc optimorum codicum scripturam sequimur, quam erudite asseruit Gronovius.

C A S A U B O N.

Gladiatores quoque pegmares, patres familiarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis, subjiciebat.] Grande crudelitatis documentum historia continet, quæ hic narratur; in qua tamen modus aliquis notatur fuisse servatus. Crudelitas in eo est, quod immerentes cives Romanos aliosve forte oblato, feris objiciebat: modus in eo, quod vilissima quæque capita ei exitio destinata. Declarat id Suetonius accurata eorum enumeratione. Subjici enim solitos vilissimos quosque homines ac senio confectos, gladiatores quoque pegmares, nec non patres familiarum notos, sed debiles & ἀναπήρους. In qua enumeratione merito quærent docti viri, quinam sint gladiatores pegmares? Neque ullus locus temere magis Criticos exercuit, quorum tamen sententiis animus noster acquiescere non potest: neque laudamus eos, qui quicquam censent hoc loco mutandum. Quod si faciendum putarem, sequer Viterb. cod. legeremque *pygmarem*. Ita ibi scriptum, & adjectum scholion, eam vocem a Græca dictione *pygma*, quæ pugnum significet, deduci: num interpretarer *pygmares* τὰς πυκτομάχας vel πυγμῆ πονομαχῶντας. Sic Græci pugilum certum genus nominant, ut libro secundo notavimus. Hi sunt, de quibus loquitur Scribonius Largus cap. xxiiii. *memmate ci*. *Præcipue vero ad pectoris & lateris dolores prodest, ex qualibet causa factos, uti contusione, quæ frequenter gladiatoribus accidere solet in luctationibus*. plane exprimit *πυκτομάχας*, qui medium quoddam genus fuerunt inter pugiles Græcorum & Romanorum gladiatores. Verum puto lectionem alteram *pegmares*, quæ in plerisque omnibus codd. habetur, esse veriore. Gladiatores *pegmares* interpretor, quos de ruina arena dimisit, ut Petronius

loquitur: qui in pegmate populo exhibiti, felici quodam fidere superstitibus ei spectaculo fuerunt. Pegmata in re ludorum dicta lignæ quædam moles, quæ machinamenti occultis attollebantur, depri-mebanturque; super iis producti per ludos facinorosi homines, quales gladiatores fere erant, ut vel inibi pugnam inter se committerent, vel spectati a populo, mox solutis compagibus pegmatis, casu suo in foveam ubi vel ignis vel feræ erant, populum oblectarent. Hoc ex Strabone, Petronio, Apulejo, & Claudiano probare possem, nisi occupassent viri doctissimi, Josephus Scaliger & Justus Lipsius, qui de pegmatis istis ludicris diligenter quæsierunt. At illud non probamus, quod iisdem illis placet, rescribendum hic esse *pegmatos*. qua enim derivatione, ajunt, quove exemplo a *pegmate pegmares*? enimvero ut σχῆμα, γλαύκαμα, & similia, duobus modis Latini enuntiant, sic & πῆγμα: tam enim *pegma*, *pegma*, quam *pegmatis* flectere possis. Inde ergo *pegmaris*, certa analogia, ut a *palma palmaris*, ab *ala alaris*, ab *epistola epistolaris*: quam vocem male quidam mutant apud Martialem in lemmate de *Charta epistolari*. similia his multa Dio, qui libro LVIII. sic scribit: Ὑπὸ δὲ δὴ τῆς αὐτῆς ἀμότητος, ἐπιλειπόντων ποτὲ τῶν τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσεν ἐκ τῆς ὄχλης τῆς τοῖς ἰκρίοις προσεσηκότες συναρπασθῆναι τε τινὰς, καὶ παραβληθῆναι σφίσι. etsi eadem de re loquitur cum Suetonio: non eadem dicit. nam assentiri non possum doctissimo viro, qui *ἰκρία* interpretatur *pegmata*. nunquam enim ita usus ea voce Dio, ut diligenter observatum nobis: sed pro theatrorum sedilibus ligneis, ut eo loco, quem notamus libro II. ad caput XLIII. aut pro tabulis, quibus aliquis locus conspigitur: ut paulo post in lacuum descriptione, quos in usum Naumachiae excavavit Cæsar. quare hic quoque *ἰκρία* interpretor *spectacula*, & istum Dionis locum comparo cum altero potius Suetonii in Domit. cap. xi. *patremfamilias destructum e spectaculis in arenam canibus objecit*. nihil igitur de gladiatoribus *pegmaribus* Dio. Addit Suetonius, *patres familiarum notos*: quod cur de lanistis interpretentur doctissimi viri, causam comminisci non queo: imo, ut existimo, nulla est. Quare enim non accipiemus in propria significatione pro cive Romano, aut quocunque alio, qui Romæ habitet habens familiam? Sic libro secundo cap. LIX. *Nonnulli patrumfamiliarum testamento caverunt, ut ab heredibus suis prælato victima titulo in Capitolium ducerentur*. reperio & *familiaris ἀπλῶς* hoc sensu dici. Festus: *Familiaris Romanus, privatus Romanus*. idem statui debet de simili loco, quem modo protulimus ex capite decimo vitæ Domitiani. Non celabo lectorem, in codicibus Memmii & Lislæ fuisse hanc

27 subiciebat. Ac nonnumquam horreis præclusis, populo famem indixit. Sævitiā ingenii per hæc maxime ostendit. Cum ad saginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxiis lanandos adnotavit: & custodiarum seriem recognoscens, nullius inspecto elogio, stans, tautummodo intra porticum mediam, a calvo ad calvum duci imperavit. Votum exegit ab eo, qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat: spectavitque ferro dimicantem: nec dimisit nisi victorem, & post multas preces. Alterum, qui se periturum ea de causa voverat, cunctantem pueris tradidit verbenatum infulatumque, qui votum reposcentes per vicos agerent, quoad præcipitaretur ex aggere. Multos

lectionem, *Patresfamilium notos in bonam partem*, ex adjecta, ut arbitror, eruditi alicujus interpretatione.

V A R I O R.

Gladiatores pegmares.] Codex Salmas. *pagniares*. Palat. secundus *peginaris*, tertius, *pigniares*. primus *peinmatus*.

Patres familias notos.] Romæ lanistæ gladiatorum, sive servorum, sive libertinorum familias alebant, ludis muneribusque exhibendis destinatas, quamobrem ipsi quoque patrum familias nomine censebantur, ut apud Suetonium hoc loco & Domit. cap. 10. *Patrem familias quod Thracem Mirmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum e spectaculis in arenam canibus objecit, cum hoc titulo: Impie locutus parmularius.* P. FABER Semestr. lib. 2. cap. 10. Sed hæc arguta quidem sunt, vera non sunt: & a Casaubono jugulata.

T O R R E N T.

Populo famem indixit.] *Famen induxit* habent duo codd. sine *populo*.

27. *Sævitiā ingenii.*] Liber optimus *ingeniam*. Unde alii duo *ingenitam* fecere.

Inspecto elogio.] De hoc vocabulo ante diximus cap. xxiv. Qui plura volet, Turnebum videat *Adversar.* xv. cap. xx. & xviii. cap. xv. & xv. & xxi. & xxxi. Quamquam non tam de poenæ causa, aut indice ac titulo loquitur hic Sueton. (nondum enim damnati erant, quos duci jubebat Cæsar) sed *elogium* causam ipsam delationis significat, qua demum examinata damari, vel absolvi debebant. Tertullian. *Apologet.* *Vestros jam contestamur actus qui quotidie judicandis custodiis præsidetis, qui sententiis elogia dispungitis. Tot a vobis nocentes variis criminum elogiis recenseatur, &c.*

A calvo ad calvum.] Recte Beroaldus, ut, cum duos forte calvos aliquo distantes intervallo conspexisset, medios omnes ad supplicium duci jussisset. sic enim *ducendi* verbo usi sunt. Legendum itaque, *stans intra porticum, medios a. c. non intra porticum mediam, a. c.* ut Pulm. edidit. Dion velut in proverbium abiisse narrat, *A calvo ad calvum*.

Verbenatum infulatumque.] Recte sic Pulmannus ex Turnebo. Quin & exemplar Tornacense, quo

Erasmus & Glareanus usi sunt, ita habet. Ut miser ille voti reus, tanquam hostia quædam publica, verbenis infulisque ornatus, ad præcipitum ductus sit. Dion eum P. Afranium Potitum vocat: priorem illum, qui depugnaturum se armis voverat, Atanium Secundum.

Ex aggere.] Aggerem Tarquinii intelligo, quo ad Orientem (ut lib. iii. cap. v. describit Plin.) Urbs claudabatur, opere inter prima mirabili. Celebrem fuisse locum ostendit Juvenal. Sat. vi.

Plebejum in Circo positum est, & in aggere satum. Inde ergo, uti & de saxo Tarpejo, damnati deiciebantur. Quamquam & peculiarem locum Caji cædibus destinatum intelligere possumus auctore Seneca lib. de Tranquillitate cap. xiv. his verbis: *Nec jam procul erat tumultus, in quo Cæsari deo nostro fiebat quotidianum sacrum.*

C A S A U B O N.

27. *Et custodiarum seriem recognoscens.*] Dio non sine hæsitacione narrat, *ιδὼν ποτὲ ὄχλον εἴτε δεσποτῶν, εἴτε καὶ ἄλλων τινῶν.*

Nullius inspecto elogio.] Quid sit *elogium* jam docuimus. *Custodiarum elogia* sunt, quæ Græci jurisconsulti vocant *παρρησιώσεις* iudicum inferiorum, ut pedaneorum atque etiam prætorum. Ita videtur hic accipienda vox *elogium*, ut in l. 6. D. De custodiis & exhibit. reorum. At cum scribit Tertullianus in *Apologetico*: *Vestros contestamur actus, qui quotidie judicandis custodiis præsidetis, qui sententiis elogia dispungitis*, possumus id verbum aliter interpretari: ut sit *elogium*, non sententia inferioris iudicis, sed commentariensis pittacium, quo iudici breviter exponebat, quicquid de reo comperisset. Ita enim fuit moris. Existat lex Imp. Gratiani, Valentin. & Theodos. A. A. A. cujus hæc sunt verba: *Nisi intra tricesimum diem semper commentariensis ingesserit numerum personarum, varietatem delictorum, clausorum ordinem, ætatemque victorum, officium viginti auri libras arario nostro jubemus inferre.*

A calvo ad calvum duci.] Hoc est, *σφαγῆναι*. ita recte hic vertunt Græci, *ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ πάντας αὐτοὺς σφαγῆναι.*

Votum exegit ab eo.] Imo vero ab eis. plures enim fuere, adi ad Dionem, qui aliquot nominat.

Multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis, ad metalla aut ad viarum munitiones, aut ad bestias condemnavit, aut bestiarum more quadrupedes cavea coercuit, aut medios ferra dissecuit. Nec omnes gravibus excaussis, verum male de munere suo opinatos, vel quod numquam per Genium suum dejerassent. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum uni valetudinem excusanti lecticam misit: alium e spectaculo poenæ, epulis statim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatem & jocos provocavit. Curatorem munerum ac venationum per continuos dies in conspectu suocatenis

Quoad precipitaretur ex aggere.] Qui suppliciorum fuisse locus videtur. Plutarchus in Numa, de supplicio Vestalium: Ἡ δὲ τὴν παρθενίαν κατασχύουσα, ζῶσα κατορύσσεται, παρὰ τὴν Κολλίην λεγομένην πύλιν. ἐν ᾗ ἐστὶ τις ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεῶδης, παρατείνουσα πόρρω. καλεῖται δὲ χάσμα διαλέκτῳ τῇ Λατίνων. possumus & ἀπλῶς de quocunque aggere, qui in Urbe fuit (multos autem certum fuisse) interpretari.

V A R I O R.

27. *Insulatumque.*] Alciatus sic explicat: *Verum has irrisiones, cum quis per ora hominum cum insula defertur, Græci παραδειγματίζειν appellant.* Nos sic: cum quidam pro salute Caligulae periturum se vovisset, ipse tanquam votum ejus reposcens insulatum victimæ instar ad supplicium duci jussit. Virg. Georg. III.

*Sæpe in honore Deum medio stans hostia ad aram
Lanea cum nivea circumdatur insula vitta.*

Servius Æn. x. *Insule fascie sunt in modum diadematum, a quibus dependent vittæ ab utraque parte.* Nemo autem est, qui coronatas victimas priscos Diis immolasse nesciat. Suidas: Ἐισάγεται ὁ Ἀθάμας ἐσεφαινωμένος, ὥσπερ ἱερεῖον σφαγιασθῆσόμενος. BRODÆUS.

T O R R E N T.

Per genium suum.] Per genium Principis Romanos jurare solitos testes sunt Jcti nostri, quemadmodum & per salutem Principis, & per Principis venerationem, l. xlii. de Jurejurando, l. xlii. De transactionibus, & l. ii. C. de Reb. creditis. Eleganter Tertullian. Apologet. cap. xxviii. *Citius apud vos per omnes Deos quam per Genium Principis pejeratur.* Nec minus facite Minucius Felix libro qui Octavius inscribitur: *Eorum numen invocant, ad imagines supplicant, Genium, hoc est, Demonem, implorant, & est eis tutius per Jovis Genium pejare quam Regis.* Crebra etiam Imperatorum, & quidem (quod miror) Christianorum quoque, numismata cum inscriptione, GENIO AUG. uti & FORTUN. AUG. nam etiam per fortunam Cæsaris jurabant.

Parentes suppl. filior.] Ut Capitonem quendam. Cumque interrogaret, an connivere liceret, & ipsum jussit interfici. Dion.

Lecticam misit.] Ut in jus vocatis, si morbo aut ætate impediabantur, jumentum sterni ex xli. Tabb. jubebatur. Gellius lib. xx. cap. i.

Epulis statim adhibuit.] Duo codices non habent *adhibuit*, nec male. Crudelissimæ hujus comitatis vel idem, vel aliud simile exemplum narrat Seneca lib. ii. de Ira cap. xxxiii. de Pastoris, splendidi equitis Romani, filio, quem Cajus, offensus *munditiis* ejus & *cultioribus capillis*, occiderat. sic enim ibi omnino legendum censeo, pro *immunditiis*, & *incultioribus*. nam Cajus pulchros omnes, comatosque oderat. Infr. cap. xxxv.

C A S A U B O N.

Aut bestiarum more quadrupedes cavea coercuit.] Confirmat & Dio, qui ita refert, exposito equitis cujusdam illustris supplicio, τὸν τε πατέρα αὐτῆς μηδὲν ἀδικήσαντα, ἐς τε γαλεάγραν, ὥσπερ καὶ ἄλλης συχνῆς καθεῖρε, καὶ ταῦτα διέφθειρεν. Græcorum imitatione videtur hoc factum a Cajo: nam Callisthenis, Lysimachi, Telesphori Rhodii & aliorum Græcorum similes narrantur cruciatus. Præter historicos lege Senecam de Ira lib. iii. cap. xvii. qui etiam libro eodem cap. iii. inter sævitæ exempla ponit, *inscriptiones frontis, & bestiarum immanium caveas.*

Aut medios ferra dissecuit.] Medietatem accipe non longitudinis & staturæ: sed latitudinis corporis. Sic enim medios ducto a capite principio, ferra dissecabant. Verus poeta apud Clementem Alexandrinum:

Ἄ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρήζεις φρενὸς,
οὐτ' αὖν καταίδων, ὅτε κρατὸς ἐξ ἄκρης
Δεινὰς καθεῖεις πρίονας εἰς ἄκρας πόδας,
Πύθοις αἶν.

Familiares olim Orientalibus, etiam Judæis, supplicium: quod ex sacra historia scimus & extranea quoque. Dio de rebellantibus in Africa Judæis sub Trajano: Πολλὰν δὲ καὶ μέσας ἀπὸ κορυφῆς διέπριον. Hebræis ferra dicitur מֵגֶרָא, *megera*. Inde nomen unius Furiarum Μέγαιρα. nam Furia suppliciorum præfides.

Parentes supplicio filiorum interesse cogebat.] Notatum & Dion: sed sævius est, quod narrat Seneca de Ira libro ii. cap. xxxiii.

nis verberatum non prius occidit, quam offensus putrefacti cerebri odore. Atellanæ poetam, ob ambigui joci versiculum, media Amphitheatri harena igni cremavit. Equitem Romanum objectum feris, cum se innocentem proclamasset, reduxit: abscissaque lingua,
 28 rursus induxit. Revocatum quendam a vetere exsilio sciscitatus, quidnam ibi facere consueffet, respondente eo per adulationem: *Deos semper oravi, ut, quod evenit, periret Tiberius, & tu imperares*: opinans sibi quoque exsules suos mortem imprecari, misit circum insulas, qui universos contrucidarent. Cum discerpi senatorem concupisset, subornavit, qui ingredientem curiam, repente hostem publicum appellantes, invaderent, graphiisque confossum lacerandum ceteris traderent. Nec ante satiatus est quam membra & artus & viscera hominis tracta per vicos, atque ante se congesta vidisset.
 29 Immanissima facta augebat atrocitate verborum. *Nihil magis in natura sua laudare se ac probare dicebat, quam, ut ipsius verbo utar, ἀδιατρεψίαν.* Monenti Antoniae aviæ, tam-

T O R R E N T.

Catenis verberatum.] Sunt qui *haben*is malint, quæ fervorum, & puerorum castigatio est. Horat. lib. 11. Epist. 11. *metuens pendentis habena*, & Ulpian. l. 1. de S. C. Silan. *Solet hoc in usu observari, ut impuberes non torqueantur; terreri tantum solent, & habena vel ferula cadi.* Ego receptam lectionem retineo. nam Callistratus inter pœnas, quæ corporis coercitionem continent, fustium admonitionem, flagellorum castigationem, vinculorum verberationem enumerat l. VII. de Pœnis.

Media Amphitheatri arena.] Græcorum more, ut de Polycarpo, atque aliis sanctissimis nostræ religionis assertatoribus legimus. Quod Juvenali lumen adfert Sat. 1. *tada lucebis in illa*, &c. Mallem etiam *Atellanarum poetam.*

28. *Sibi quoque exsules suos.*] Meliores libb. *exsules suos sibi quoque.*

Circum insulas.] Nota apud Jctos. pœna relegationis in insulam, quales maxime Cyclades. Sæpe apud Juvenalem.

Discerpi senatorem.] Scribonium Proculum appellat Dion, qui rem apertius enarrat.

29. *Adiaτρεψίαν.*] Quædam editiones addunt, *hoc est, inverecundiam*, velut interpretamentum scilicet. Quæ mihi liquet a mala manu esse, meritoque a Pulmanno sunt expuncta. nam *adiaτρεψία* torvum nescio quid & rigidum potius quam inverecundum significat.

C A S A U B O N.

Abscissaque lingua rursus induxit.] Dio sic narrat, quasi factum sæpius ab eo, sed in iis quos de spectaculis raptos feris objecerit: *καὶ ὅπως, inquit, μήτε ἐπιβουλεύσασθαι μήτε αἰτιάσασθαι τι δυνήσῃσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν προαπέτεμε.*

28. *Misit circum insulas, qui universos contrucidarent.*] Cædem factam a Cajo exsulum suorum, & in legatione ad Cajum, & contra Flaccum narrat Philo: causam tamen vel occasionem, quam Suetonius ait, apud illum non leges.

Lacerandum ceteris trad.] Dio: *περίεσχον τε τὸν συμβεβλητὴν καὶ διέσπασαν.*

29. *Quam, ut ipsius verbo utar, ἀδιατρεψίαν.*] In vulgatis codd. adjectum est interpretamentum, *hoc est, inverecundiam*. quod & in codice Viterbiensi offendimus & Memmiano: estque non adeo ineptum, ut quibusdam videtur. Quid enim aliud *adiaτρεψία*, quam rigidus animus, qui neminem revereatur, & proinde nemini parcat? quod Græci Athenienses *τυγχάνειν αἰδῆς* & *νέμειν αἰδῶ* vel *αἰδεῖσθαι* dicere solent. *adiaτρεψία* est contrarium τῆς ἐντροπῆς. Aprianus de Bellis Punicis: *Ἐμελλεν ἂν τὰς ὑπάτους ἐς ἐντροπὴν ἢ ἔλεον ἄξειν.* Verbum *διατρέπειν* est adducere aliquem, ut mutet sententiam. Arrianus in Dissertationibus Epicteti libro primo: *Οὐδὲ ταῦτα ἰκανὰ κινῆσαι τινὰς, καὶ διατρέψαι πρὸς τὸ μὴ ἀπολιπεῖν τὸν τεχνίτην.* Plutarchus: *Οὐδὲ τῇ τῷ Πομπηίου Μάγνης φωνῇ διατραπέντες.* inde *adiaτρεψία* pertinacia in exsequendo malo semel cogitato. Similis vox *ἀνεπιτρεψία* apud Arrianum eundem initio libri secundi. nec dissimile verbum *ἀνεπιτρεπεῖν* in sexta Diogenis Laërtii historia.

V A R I O R.

Catenis verberatum.] Genus inauditum supplicii esse, *catenis verberari*, dudum constitit inter doctos: quare quidam rescripserunt *haben*is: ut apud Horat. *metuens pendentis habena*, & Ulpianum *habena vel ferula cadi.* sed hoc facile repudies, quum uterque significet puerorum per lasciviam contumacium hanc castigationem esse, quæ proinde ad tantam sævitiam nequeat extendi. Scribendum ajo: *in conspectu suo catomis verberatum.* Gronovius lib. 14. Observ. cap. 13. quem vide. multis enim doctis rationibus hanc suam adstruit emendationem. Nunc vero & hæc addi jussit: Scripsi olim videri legendum, *catomis verberatum.* Nec poenitet. Sed addo etiam, forsitan edidisse Suetonium: *putrefacti tibi odore.* Virgilius, *Et terram tabo maculant.* GRONOVIVS.

tanquam parum esset non obedire: *Memento*, ait, *omnia mihi & homini licere*. Trucidaturus fratrem, quem metu venenorum præmuniri medicamentis suspicabatur: *Antidotum*, inquit, *adversus Casarem*? Relegatis sororibus, non solum insulas habere se, sed etiam gladios minabatur. Prætorium virum ex secessu Anticyræ, quam valetudinis causa petierat, propagari sibi comineatum sæpius desiderantem, cum mandasset interimi, adjecit, *Necessariam esse sanguinis missionem, cui tam diu non prodesset elleborum*. Decimo quoque die, numerum puniendorum ex custodia subscribens, *Rationem se purgare dicebat*. Gallis Græcisque aliquot uno tempore condemnatis, gloriabatur *Gallograciam sese subegisse*. Non temere in quemquam, nisi crebris & minutis ictibus 30 animadverti passus est: perpetuo notoque jam præcepto, *Ita feri, ut se mori sentiat*. Punito per errorem nominis alio quam quem destinaverat, ipsum quoque paria meruisse dixit. Tragicum illud subinde jactabat,

Oderint dum metuant.

Sæpe in cunctos pariter senatores, ut Sejani clientes, aut matris ac fratrum suorum delatores, invecus est: prolatis libellis, quos crematos simulaverat, defensaque Tiberii sævitia

Atellana.] V. C. Salmas. & tres Palatini, *Atellania*.

T O R R E N T.

Omnia mihi & in omnes.] Lib. optimus, quod mirere, *omnia mihi, & heroibus in omnibus lic.* alter *om. m. & herois omnibus lic.*

Ex secessu.] Viro docto visum ex rejicere. Ego nihil temere mutem. nam ita dictum *ex secessu*, ut *ex prætura*, *ex quaestura*, & similia, id est, post secessum, post præturam.

Propagari sibi comineatum.] Non soli igitur milites castris abesse sine comineatu non poterant, sed ne ab Urbe quidem & magistratus, & qui magistratum gesserant, ut prætorius iste. Tib. cap. x. & xxxi.

Non prodesset helleborum.] Liber opt. *profuisset*. Notum omnibus proverbium, *Naviget Anticyram*. Plin. lib. xxxv. cap. v. Gell. lib. xvii. cap. xv. Horat. lib. ii. Sat. iii. & epist. ad Pisones, *Si tribus Anticyris*, &c.

30. *Ita feri.*] Turnebo quidem sic legenti assentior, sed an ita in antiquis exemplaribus scriptum invenerit, ignoro. Libri quos vidi, omnes ita fieri legunt.

Quos crematos simulaverat.] Sup. cap. xv.

C A S A U B O N.

Prætorium virum ex secessu Anticyra desiderantem.] Per literas aut per amicos. particulam *ex*, & Memmianus & alii omnes tuentur libri, & sententia ipsa multo magis. neque audiendus vir doctus, qui tolli jubet sine causa.

Prorogari sibi comineatum.] Pars librorum, *prorogari*.

Rationem se purgare dicebat.] Græcum est *ἐκκαθάραι λογισμὸν*, quod in Evangelio dicitur *συναίρειν λόγον*. Plutarchus in libro Quomodo distinguas adulatorem ab amico: *Καὶ πρὸς ἑρῶτος ὑπὲρ τῆς, καὶ*

περὶ λύσει πόρης ἀκριβὲς, καὶ πότε δαπάνης ἐκκαθάραι λογισμὸν ἐκ ἀμελῆς. Sic τὴν ἀμφιλογίαν ἀποκαθάραι apud eundem in comment. De amore inter fratres, & *ἐκκαθάραι καὶ διαλύσαι τὰς ἀμφιλογίας*, in Agesilao.

Ita feri, ut se mori sentiat.] Falluntur, qui putant ex Turnebi conjectura esse hanc lectionem: nam & exarati manu nonnulli sic habent: quod & Ursinus testatur, & nos ita correctum in Memmiano offendimus, manu antiquissima. & ita vetustissima editio Lugdunensis, nec non Parisiensis Rob. Steph.

V A R I O R.

29. *Mihi & homini.*] Conclamatus locus. Tentabam tamen: *Memento*, ait, *omnia mihi & domi licere*. Quasi diceret, etiam te, si molesta esse pergis, occidere possum. GRONOV.

Omnia mihi & homini licere.] Quidam codices habent, *& homines*. Unde exigua immutatione conficio, *ut dominis*. Quod ut faciam, eo inducor magis, quod legam apud Aurelium Victorem, Caligulam vocare se, quod unice vitarunt Augustus & Tiberius, dominum voluisse: quodque videam infra cap. XLVII. eum scripsisse procuratoribus, *se in omnium hominum bona jus habere*. Præterquam quod hæc emendatio conveniat isti verborum acerbitati, quam hic Suetonius notat. Quid enim acerbius in Victorem Dominatoremque antea populum dici potuit, quam omnia sibi in eum licere, quæ dominis in servos liceant, exercentibus jus vitæ & necis. Certe Satyricus in Domitianum nihil acerbius dici potuisse, videtur existimasse, quam ut scriberet:

Cum jam semianimum laceraret Flavium orbem Ultimus, & calvo serviret Roma Neroni.

GOESIUS.

Rationem.] Gifanius ex v. l. legebat, *Rationes*, IDEM.

T O R

- vitia quasi necessaria, cum tot criminantibus credendum esset. Equestrem ordinem, ut scenæ harenæque devotum assidue proscidit. Infensus turbæ faventi adversus studium suum exclamavit: *Utinam pop. Roman. unam cervicem haberet!* Cumque Tetrinius latro postularetur, & qui postularent, Tetrinios esse ait. Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes, hinc certamine ullo totidem secutoribus succubuerant: cum occidi juberentur, unus resumta fuscina, omnes victores interemit. Hanc ut crudelissimam
- 31 cædem & deflevit edicto, & eos qui spectare sustinuisent, execratus est. Queri etiam palam de conditione temporum suorum solebat: quod nullis calamitatibus publicis insignirentur. Augusti principatum clade Variana: Tiberii, ruina spectaculorum apud Fidenas, memorabilem factum: sui oblivionem imminere prosperitate rerum. Atque identidem exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat.
- 32 Animum quoque remittenti, ludoque & epulis dedito, eadem dictorum factorumque sævitia aderat. Sæpe in conspectu prudentis vel commissantis seriæ quæstionis per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscumque e custodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo significavimus, cum multos e litore invitasset ad se, repente omnes præcipitavit. Quosdam gubernacula apprehendentes,

contis

T O R R E N T.

Adversus studium suum.] Ipse factione Prasinæ favebat, uti & Nero, & Vitellius, & Verus.

Tetrinius Latro postularetur.] Ad arenam scilicet, non ad judicium, ut volunt interpretes. Latro autem cognomen Tetrinii gladiatoris est.

Tetrinios esse ait.] Hoc est, dignos qui ad ferrum & ipsi darentur.

Resumta fuscina.] Similis apud Juvenalem locus Sat. II.

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi. Retiarium enim describit. Qua de re multa in Horat. lib. II. Sat. VI.

Thrax est Gallina Syro par?

31 *Augusti principatum.*] Lib. optimus principium. Quod ut sequamur, temporum ratio prohibet. Varus enim extremis Augusti temporibus occubuit. Nisi forte principium pro principatu dixit.

Ruina spectaculorum.] Spectacula pro loco, unde ludi spectabantur, dixit. theatrum enim ipsum corruit, ut Tib. cap. XL. vidimus. Male igitur in vulgatis libb. *spectatorum*, & *speculatorum* legitur. Juvenal. Sat. VI.

- - - *cuneis an habent spectacula totis,*

Quod securus ames?

32. *Miles decollandi artifex.*] Militum id ergo, & quidem (quod alibi annotavimus) speculatorum, munus erat. Decollandi autem verbo ea significatione sæpe utitur Seneca. Plautus, & Varro pro frustrari ac decipere dixerunt, μεταφορικῶς, (ut arbitror) Cæcilius pro e collo deponere. Auctores Nonius, & Diomedes, grammatici.

Repite omnes.] Lib. unus ponte omnes, & mox retrusit pro detrusit.

C A S A U B O N.

Cum Tetrinius latro postularetur.] Melius sic scriptum puto in mss. quam ut vulgo *Latro*, quod esse cognomen Porciæ gentis scimus, non Tetriniorum. nec est absurdum, istum qui postulatur ad ferrum, insignem aliquem latronem fuisse, damnatum in arenam.

Et deflevit edicto, & eos qui spectare sustinuisent, execratus est.] Nihil muto, tamen Viterb. lectio hæc est: *Et deflevit, & eos edicto qui spectare sustinuisent, execr.*

32. *Sæpe in conspectu prudentis vel commissantis seriæ quæstiones per tormenta habebantur.*] Viterb. vel *commissantis serie*, quæst. mendose. neque enim satis Latinum putem, *seriem commiss.* pro agmine & thiaso καμαζόντων. Doctissimo Petro Fabro sæva visum scribendum, non *serie*. non etiam displiceat, *serio quæstiones, & per torment. hab.*

Miles decollandi artifex.] Sub Imperatoribus inventum istud artificium. Lucanus libro VIII. de milite, qui Pompejum decollavit:

Tunc nervos venasque secat, nodosque frangit

Ossa diu: nondum artis erat caput ense rotare.

Cum multos e litore invitasset ad se, repente omnes præcipitavit.] Placet quorundam libb. lectio *e ponte pro repente*: quod tamen non rejicio: ac fortasse scribendum, *repente e ponte omnes præcipitavit*. Dio: συχνὲς τῶν ἐταίρων ἐς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς γεφύρας ἔρριψε.

Quosdam gubernacula apprehendentes contis remisque detrusit in mare.] Dio paullo aliter: συχνὲς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐν πλοίοις ἐμβόλους ἔχοντι, προπλεύσας κατέδυσε, ὥς τε καὶ ἀπολέσθαι τινάς.

V A R I O R.

30. *Et deflevit edicto, & eos qui spectare sustinuisent*

E e e

sent

contis remisque detruxit in mare. Romæ publico epulo servum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis, atque ante pectus e collo pendentibus, præcedente titulo qui causam poenæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem e ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum, confodit ferrea fida, ac more victorum cum palma discucurrit. Admota altioribus victima, succinctus poparum habitu, elato alte malleo, cultrarium mactavit. Laetiore convivio effusus subito in cachinnos, COSS. qui juxta cubabant, quidnam rideret, blande quærentibus: *Quid, inquit, nisi uno meo nutu jugulari utrumque vestrum statim posse?* Inter varios jocos, cum assistens simulacro Jovis Apellem tragœdum consulisset, uter illi major videretur, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties uxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, *Tam bona cervix, simulac jussero, demetur.* Quin & subinde jactabat, *Exquisitum se vel fidiculis de Casonia sua, cur eam tanto opere diligeret.* Nec minore livore

sent.] Pal. prim. *Et deflevit, Et eos edicto qui sp. s.* neque aliter secundus ac tertius. ut illa lectio videatur reducenda, præsertim cum & alii eam invenerint in suis MSS. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Rudibus secum batuentem.] Sic Lamprid. Commodo: *In arena rudibus inter cubicularios gladiatores pugnavit.* Est autem rudis virga impolita, qua donati non amplius ferro decernere cgebantur. Ad rudum differentiam inf. cap. LIV. *batuebat*, inquit Sueton. *pugnatoriis armis.* A *batuere* autem *batualia*, exercitia tam gladiatorum, quam militum, & *batuiores* apud Adamantium grammaticum.

Poparum habitu.] *Popæ*, qui & *victimarii* appellatur, ii erant qui mactabant victimas; at *cultrarii*, quanquam & ii *popæ*, ut arbitror, non male dicuntur, qui mactatas jugulabant. Bini autem plerumque adsunt, limo tantum pudenda tecti, cætera nudi. Quo habitu Romæ in Capitolii area videntur. Unde & Propert. lib. IV. Eleg. III. *Succinctique calent ad nova lucra popæ.* Spartian. Geta: *Hosliam popæ, nomine Antonius, percussit.* *Limum* vero vocari quo se velabant, auctor est Servius ad illud lib. XII. *Aeneid. Velati limo.* Utitur eo vocabulo Gell. lib. XII. cap. III. quanquam vulgati codices *linum*, & *linium* habent. Vide locum, & Isidorum lib. XV. cap. XIV. Etymol. quæque notavi ad Horatium lib. III. Oda XXI. In Servii commentariis mendose *pomparum* pro *poparum* legitur.

33. *Exquisitum se vel fidiculis.*] Duo libb. *exquis. semel fidiculis.* Ut *semet* fortassis legendum sit, quo ipse tortoris vicem subeat.

Tantopere diligeret.] Juvenal. Sat. VI. ad phyltrum amoris causam refert,

--- ut avunculus ille Neronis,

Cui totam tremuli frontem Casonia pulli
Insudit.

Sueton. quoque inf. cap. L.

C A S A U B O N.

Succinctus poparum habitu.] Plutarchus in *Æmilio Paulo* describens apparatus sacrificii: *οἱ δὲ ἄγοντες τὰς χρυσοκέρας τροφίας βῆς νεανίσκοι, περιζώμασιν εὐπαρύφοις ἐσαλμένοι, πρὸς ἱερουργίαν ἐχώρουν.*

33. *Cunctantem flagellis discidit.*] Hic est Apelles Ascalonita tragœdus, in quem adeo invehitur Philo in legatione ad Cajum. De ejus cæde ibidem habentur hæc verba: *Ὁ μὲν ὑπὸ Γαίῃ σιδήρῳ δεθείς ἐφ' ἐτέραις αἰτίαις καὶ σπρεβλόμενος καὶ τροχιζόμενος ἐκ περιτροπῆς ὥσπερ ἐν ταῖς περιοδίζουσιν νόοις.*

Tam bona cervix, simul ac jussero, demetur.] Dirissimæ immanitatis dictum. Sed in historia Turcorum factum legimus hoc etiam dicto crudelius. Capta Constantinopoli, reperta est inter captivas virgo nobilis, exquisitissimæ formæ, cui nomen Irenæ. hæc ad Sultanium Muhammed II. adducta, ita illum cepit, ut per aliquot annos cura rerum omissa aut remissa, nihil nisi Irenen cogitaret. quum male audire apud suos eo nomine cœpisset, ejusque ignaviam Mustapha liberius increpisset; tyrannus advocata concione, prodit in medium, Irenen cultu superbissimo adornatam manu tenens: deinde exposita omnium oculis ejus forma, ac verbis etiam dilaudata, ut se virum probaret, adversus omnes affectus fortem, prehensa misellæ coma, in ipso vestigio caput illi amputavit.

V A R I O R.

32. *Batuentem.*] Milites ad palum se exercebant. Qui locus veteribus *Palaria* dicebatur, ut ait Charisius. Nam alioqui cum singulari congressu duo se exercebant, locus *Batualis*, ipsi *Batuatores* dicebantur. *Batuere* enim, ferulis velitari, aut verberare, ut in Vespasiano legimus. Tamen Cicero posuit inter *κακῆφάτα* in erudita illa epistola ad Pætum. Quia Syracusane *βατεύειν* dicebatur, cum mas init forminam. Theocritus,

--- ἔκ' ἐσορῇ τὰς μηκάδας, οἷα βατεύονται;

JOS. SCALIGER. Codex Salmas. *battuientem.*

T O R

livore ac malignitate quam superbia sævitiaque pæne adversus omnis ævi homines grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum collatas, ita subvertit atque disjecit, ut restitui salvis titulis non valuerint. Vetuitque posthac viventium cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. *Cur enim sibi non licere, dicens, quod Platoni licuisset, qui eum e civitate quam constituebat, egerit?* Sed & Virgilii & Titi Livii scripta & imagines, paullum afuit quin ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, ut nullius ingenii, minimæque doctrina: alterum, ut verbosum in historia negligentemque carpebat. De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus sæpe jactavit, *Se, me hercle, effecturum, ne quid*
 35 *respondere possent præter eum.* Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ad-

mit:

T O R R E N T.

34. *Omnis ævi homines.*] Libb. mss. nostri *omne genus hominum*, & *homines*, sed male, ut ex iis quæ sequuntur, apparet.

In Martium campum collatas.] Liber opt. signatus, hoc est, (ut ego interpretor) circumsepto loco positas. ut Virgil. lib. 11. Georg.

Nec signare quidem, aut partiri limite campum Fas erat.

Non valuerint.] Plures libri potuerint, ex glossatio aliquo. Virgil.

Si valeo meminisse.

Horat.

Si valeo stare.

Suis etiam titulis pro salvis mallet. sensus enim est, diffractas disjectasque statuas sic componi nequivisse, ut agnitæ suis quæque basibus, quibus inscripti erant tituli, accommodarentur.

Consulto se.] Tres mss. *se consulto*. Tiberius sibi tantum nisi permissu suo statuas poni vetuit, Cajus omnino cuiquam. Quod deinceps servatum est.

Se me hercle effec.] Mallet semel hercle.

Præter eum.] Omnes mss. *præter eum*. quam lectionem fatentur etiam interpretes. Johannes Corasius *præter eum* legit, sed eam conjecturam mihi fane non probat. Ego (nescio an probabilius) post verbum *possint* interpungendum censeo, & pro *præter eum* scribendum *præterea*, atque id sequenti capiti præponendum. Notum autem omnibus, responsa prudentum vim juris olim obtinuisse.

C A S A U B O N.

34. *Vetuitque posthac viventium cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni.*] Causam edicti hujus Caji aperit nobis insignis Dionis locus in vita Claudii, cujus similem constitutionem refert: sic ille, Ἐπειδὴ τε ἡ πόλις πολλῶν εἰκόνων ἐπληρῶτο (ἐξῆν γὰρ ἀναίδην τοῖς βαλομένοις ἐν γραφῇ καὶ ἐν χαλκῷ λίθῳ τε δημοσιεύεσθαι) τὰς τε πλείους αὐτῶν ἐτέρωσέ ποί μετέθηκε, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἀπηγόρευσε, μηδενὶ ἰδιώτῃ, ὧς ἂν μὴ ἡ βαλὴ

ἐπιτρέψῃ, τὸ το ποιεῖν ἐξεῖναι, πλὴν ἔτις ἔργον τε ἀκοδομηκῶς εἴη, ἢ καὶ κατεσκευάσαστο. τῆτοις γὰρ δὴ τοῖς τε συγγενέσιν αὐτῶν ἴσασθαι ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἐφῆκε. id est, *Ac quoniam urbs imaginibus replebatur, (licebat enim omnibus qui vellent, pictura, ære, lapideque suam publicare effigiem) ple-*
rasque illarum alio quo transtulit, sanxitque in posterum, ne quis privatus sine permissu senatus id faceret: nisi si quis opus aliquod aut fecisset, aut etiam refecisset: his enim cognatisque eorum monumentum sui aliquod iis in locis ponere permisit.

Ne quid respondere possent præter eum.] Pridem doctissimis hominibus negotium fecit hic locus: de quo cum ad Josephum Scaligerum retulissem, responsum illud tuli: ipsius enim verba ponam. *In Caligula lego indubitate: Ne quis respondere possit, præter eum. Vox Tyrannica, sed satis acuta: se sublaturum Jurisconsultos, ita ut ipsius voluntas sit pro jure: nemo supersit qui consulatur, præter eum, hoc est, Caligulam. Quemadmodum enim in animo habebat Caligula omnia exemplaria Liviana & Virgiliana abolere, ita etiam omnes Jurisconsultos: ut nemo superesset, qui de jure consuli & respondere posset, præter eum, nempe Caligulam. Propterea subicit Suetonius, quasi scientia eorum omnem usum aboliturus. Hæc Scaliger: Memmianus & omnes meliores alii libri firmant editam lectionem. in nonnullis est, ne qui respondere possint.*

V A R I O R.

34. *Præter eum.*] Vix ambigo, quin legendum sit *præter eum*. Ut nullam omnino prudentum responsis relinquere videatur auctoritatem, si a sua sententia discreparent: constaret autem, suæ si congrueret. Tum enim non modo eo habenda fore loco, quo prius, sed fore amplectenda pro ipsa veritate. Et hoc dici de Caligula mirum non est, cum & noster de Cæsare scribat, propalam jactasse eum, *Debere jam homines consideratius loqui secum, & pro legibus habere, quæ dicat.* Ad tantam impotentiam deducit homines, etiam alioquin sagaces, rerum suc-

mit: Torquato torquem: Cincinnato crinem: Cn. Pompejo stirpis antiquæ, Magni cognomen. Ptolemæum, de quo retuli, & accersitum e regno, & exceptum honorifice, non alia de causa repente percussit, quam quod edente se munus, ingressum spectacula, convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animadvertit. Pulcros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Erat Esius Proculus patre primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem *Colossæros* dictus. Hunc e spectaculis detractum, repente & in harenam deductum, Thraci, & mox hoplomacho comparavit: bisque victorem constringi sine mora iussit, & pannis oblitum vicatim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde jugulari. Nullus denique tam abjectæ conditionis, tamque extremæ fortis fuit, cujus non commodis obtreccaret.

cessus & Dis pæne æqua potestas. Apponam tamen hic, Samuelem Petium I. Variar. Læction. 10. legendum putasse, *præter æquum*, interpretatione longiuscule quæsitâ. GOESIIUS.

T O R R E N T.

35. *Torquato torquem.*] Atqui Augustus Torquati nomen, quod Manliorum erat, C. Nonium Asprenatem, posterisque ejus ferre permisit, cap. XLIII.

Magni cognomen.] Liber opt. nomen. Huic autem Cn. Pompejo, reddito Magni nomine, Claudius postea filiam despondit, cap. XXVII.

Purpurea abolla.] Abollam Nonius vestem fuisse militarem tradit. Ut non male Ptolemæo huic conveniat, regi nempe Barbaro. Juvenal. Sat. IV. cum inquit,

- - - rapta properabat abolla

Pegasus,

honestum vestimenti genus fuisse ostendit, quod Pegasus iturus Albam ad Domitianum Cæsarem, præfectus ipse Urbi, sumpserit. Idem tamen Sat. III. ubi ait,

- - - atque audi facinus majoris abolla,

Stoicis abollam tribuit, quemadmodum & Martial. nunc Crispinum aulicum, nunc Cynicos abolla vestit, lib. VIII. Epigr. XLVIII. & lib. I. Epigr. CXXXIII.

Esus Proculus.] Proculus & Plautiorum, & Juliorum, & Coccejorum, & Liciniorum, & Bæbiorum cognomen esse notavi. Adde etiam Esiorum, quæ gens tamen mihi ignota est. Libb. duo Hesius scribunt.

Colossæros.] Sic nostri MSS. omnes. Invenitur tamen etiam *Colossæos*, & (ut Turneb. testatur) *κολοπειος*, quo sensu, ignoro. Mallem igitur *Colossæus*. sic enim & Plin. lib. XXXV. cap. VII. Nero Princeps jussit colosseum se pingi, & lib. XXXIV. cap. VII. simulacrum colosseum, ut statuam colosseam ipse Sueton. Vesp. cap. XXIII. & Spartian. L. Ælio. Sed & signum colossicon Plin. lib. XXIV. cap. VIII. ut opera colossicoterâ lib. X. Vitruvius, quæ ingentiora sint. Hinc igitur proverbium, *κολοσσαίος τὸ μέγας*.

Thraci & mox hoplomacho comparavit.] Pro Thraci vetustissima exemplaria *Threci*, & *Treci* habent, ut etiam apud Horat. *Threx* (vel *Trex*) est Gallina Syro par? *Hoplomachi* autem armati vocabantur, ad eorum differentiam, qui inermes ferme, & sæpe catervatim, meridiano maxime tempore, depugnabant. Seneca lib. I. Epist. VII. *Casu in meridianum spectaculum incidi.* & mox: *Quicquid ante pugnatum est, misericordia fuit; nunc mera homicidia fiunt.* Nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt. Hoc plerique ordinariis paribus, & postulatitiis, ut in expeditione, præferunt. Quid ni præferant? Non galea, non scuta repellitur ferrum. Hinc satis aperte intelligitur, qui *hoplomachi* fuerint. Comparare vero *Thraci* dixit Sueton. ut committere, contendere, & componere, & quidem maxime proprie, cum par pari congredditur.

C A S A U B O N.

35. *Cn. Pompejo stirpis antiquæ Magni cognomen.*] Nullam in ullis codd. varietatem hic annotamus, nec satis scio quam recte doctissimus Ursinus luxata hæc esse, & loco suo mota illa verba *stirpis antiquæ*, pronuntiarit. etsi non diffiteor probabilem esse illius emendationem, scribentis paullo ante, *nobilissimo cuique stirpis antiquæ ademit.* Hic autem est Cn. Pompejus Magnus, qui postea gener fuit Claudii, ut libro sequente narratur, & notat Dio in rebus Claudii, ubi hoc quoque commemorat.

Ob egregiam corporis amplitudinem & speciem Colossæros dictus.] Non male fortasse scripseris, *ob corporis amplitudinem & egregiam speciem.* utrumque voce *Colossæros* eleganter exprimitur: amplitudo corporis, priore parte compositæ hujus dictionis: forma venusta & amabilis, posteriore. Miramur igitur non parum, quid moverit viros eruditissimos, ut hanc lectionem adeo manifesto veram & veterum libb. auctoritate confirmatam sollicitarent.

Thraci & mox hopl.] Melius scripseris *Threci*, & ita in cod. Pithœi.

ret. Nemorensi regi, quod multos jam annos potiretur sacerdotio, validiorem adversarium subornavit. Cum quodam die muneris, effedario Porio, ob prosperam pugnam servum suum manu mittenti studiosius plausum esset, ita se proripuit e spectaculis, ut calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans, *Dominum gentium populum ex re levissima plus honoris gladiatori tribuentem, quam consecratis principibus, aut presenti sibi.* Pudicitia neque suæ neque alienæ pepercit. M. Lepidum Mnesterem pantomimum, quosdam oblides dilexisse fertur, commercio mutui stupri. Valerius Catullus consulari familia juvenis, stupratum a se, ac latera sibi contubernio ejus defessa, etiam vociferatus est. Super sororum incesta, & notissimum prostitutæ Pyrallidis amorem, non temere ulla illustriore fœmina abstinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas, præterque pedes suos transeuntes diligenter, ac lente, mercantium more considerabat: etiam faciem manu allevans, si quæ pudore submitterent. Quoties deinde libuisset, egressus triclinio, cum maxime placitam sevocasset, paullo post recentibus adhuc lasciviæ notis, reversus vel laudabat palam, vel vituperabat: singula numerans bona malæ corporis, atque concubitus. Quibusdam, absentium maritorum nomine, repudium ipse misit, jussitque in Acta referri. Nepotinis sumtibus omnium prodigorum

T O R R E N T.

Nemorensi regi.] Libri mss. omnes *Nemereffi*, aut *Nemorefi*. Recte autem Beroaldus ex Strabone lib. v. & Servio in illud Virgilii lib. vi.

- - - *latet arbore opaca*

Aureus & foliis & lento vimine ramus, quis rex Nemorensis fuerit, declarat. Quibus adde Pausaniam Corinthiacis. dicato enim ab Hippolyto postquam eum Æsculapius in vitam restituerat, Dianæ Aricinæ templo, (cui lucus adjacet, & lacus, hodie quoque Nemorensis dictus, vulgo Speculum Dianæ) postea barbarico Scytharum more inductum fuit, ut inter servos fugitivos is, qui singulari certamine victor primus hostiam immolasset deæ sacerdos fieret, quem & regem appellabant, & sacerdotii regnum tantisper obtinebat, dum vertente anno fortior aliquis superveniens eum pugna superaret, qualem Cajus ei qui jam multos annos sacerdotio præfuerat, submisit. Eleganter igitur ingeniosissimus poeta Ovid. lib. iii. Fast.

*Regna tenent fortes manibus, pedibusque fugaces,
Et perit exemplo postmodo quisque suo.*

Plura vide apud Gregorium Gyraldum syntagmate xii.

Effedario Porio.] Lib. unus *Poio*. Mallem *Poro*. *Effedarios* vero genus fuisse gladiatorum, qui ex effedo pugnabant, manifestum est etiam ex Suetonii Claud. cap. xxi.

36. *Mnesterem pantomimum.]* Bene sic Pulmannus & hic, & cap. lv. & lvii. quanquam eum magno consensu M. Nestorem vocant omnes, quos vidi, codices. Dion verum nomen servat. Exstat etiam hæc inscriptio: T. JULIO AUG. L. MNESTERI. De M. Lepido sup. cap. xxiv.

Valerius Catulus.] Liber opt. *Catullus*. Et sane *Catulus* Lutatorum, *Catullus* Valeriorum est. Ve-

tus nummus, L. VALERIUS CATULLUS III-VIR AAA. FF.

Lascivia notis.] Quales supra Aug. cap. lxix.

37. *Nepotinis sumptibus.]* Lib. unus *Nepotatus*. quod Beroaldus quoque agnoscit. Et sane *nepotatus* & *nepotari* dixerunt veteres, etiam Plin. Plura in Horat. Epod. i.

Discinctus aut perdam ut nepos.

De Caji vero luxu eleganter admodum Seneca Consolat. ad Helviam (sive Albina est) cap. ix. *Cajus Casar, quem mihi videtur rerum natura edidisse, ut ostenderet, quid summa vitia in summa fortuna possent, centies hs. cœnavit uno die, & in hæc omnium adjutus ingenio, vix invenit, quomodo provinciarum tributum una cœna fieret.*

C A S A U B O N.

Effedario Porio.] Junius Philargyrus in lib. iii. Georg. Latini poetæ: *Effeda vehiculi vel currus genus, quo soliti pugnare Galli. Casar testis est libro ad Ciceronem tertio: Multa millia equitum atque effedariorum habet. Hinc & gladiatores effedarii dicuntur, qui curru certant. Malim vero scribi, Effedario Oporio, aut Poro.*

Ob prosperam pugnam.] Scribe, post prosperam pugnam, ex Viterb. Pithœi & Memmii.

36. *Quibusdam absentium maritorum nomine repudium ipse misit, jussitque in acta referri.]* Horum alterum fuit ex more: repudia enim in acta referebantur: alterum contra leges erat. Adi ad Jurisconsultos, quorum hæc propria est cognitio.

37. *Nepotinis sumptibus omn.]* Libri quique optimi, *Nepotatus sumptibus*.

V A R I O R.

37. *Nepotinis sumptibus.]* Codex etiam Salmaf. & Palatini tres: *Nepotatus sumptibus*.

gorum ingenia superavit: commentus novum balnearum usum, portentosissima genera ciborum, atque cœnarum: ut calidis frigidisque unguentis lavaretur: pretiosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet: convivis ex auro panes & opsonia apponeret: *aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Casarem.* Quin & nummos non mediocris summæ e fastigio basilicæ Juliæ per aliquot dies sparsit in plebem. Fabricavit & deceres Liburnicas, gemmatis puppibus, versicoloribus velis, magna thermarum & porticuum & tricliniorum laxitate, magnaque etiam vitium & pomiferarum arborum varietate: quibus discumbens de die inter choros ac symphonias, litora Campaniæ peragraret. In extructionibus prætoriorum atque villarum omni ratione posthabita, nihil tam efficere concupiscebat quam quod posse effici negaretur. Et jactæ itaque moles infesto ac profundo mari, excisæ rupes durissimi silicis, & campi montibus aggere æquati, & complanata fossuris montium juga, incredibili quidem celeritate, cum moræ culpa capite lueretur. Ac ne singula enumerem, immensas opes, totumque illud Tiberii Cæsaris, vicies ac septies milies HS. non toto vertente anno absumsit. Ex- 38
haustus

T O R R E N T.

Unguentis lavaretur.] Unguentis etiam folia temperabat, quod unus quoque e Neronis servis fecit. Plin. lib. xiiii. cap. iiii.

Basilica Juliæ.] Sunt qui Pauli, sunt qui Caji & Lucii basilicam intelligant, quam nepotum nomine Augustus extruxit. Verum basilicæ Juliæ, quam Cæsar dictator anno imperii sui tertio dedicavit, meminit Euseb. Chronicis. Nec dubium, quin de ea hic loquatur Sueton. uti & Quintilian. lib. xii. & Plin. Epist. ult. v. Errat etiam Beroaldus, cum eam a Vitruvio extructam dicit. Vitruvius enim basilicæ Juliæ Fanestri, non Romæ, ædificandæ præfuit, ut de se ipse testatur lib. v. cap. i.

De cedris Liburnicas.] Sic libri omnes, quos videre me contigit, nisi quod unus *Liburnas* pro *Liburnicas* habet, sicut & Horat. Epod. i.

Ibis Liburnis, &c.

Turneb. tamen Advers. xxii. cap. xxx. Græco vocabulo *δεκήμερες* legit, ut decemremes ingentis magnitudinis intelligamus. Ego magnitudinem ex his quæ sequuntur, satis ostendi existimo. Nec confuevit Sueton. Græce loqui, aut si loquatur, eo modo Græcum epitheton voci Latine adjungere. Et cur non, ut Ægypti quidam & Syriæ reges, Cæsar quoque de cedris Liburnicas ædificaverit? sic enim, quod Caji nepotatum decet, amplitudini navium etiam materiæ pretium accesserit.

Etiam vitium.] Libri duo non habent *etiam*. Sed & illæ duæ dictiones, *de die*, in iisdem desiderantur, male. nam de die convivantem facit.

Inter choros & symphonias.] Libri mss. *inter hortos*, sed nihil muto. Idem de L. Verò Antonino scribit Capitolin.

Excisæ rupes.] Melius in optimo cod. *Excisæ*. Horat.

*Contracta pisces aquora sentiunt
Jactis in altam molibus.*

Vicies ac septies milies HS.] Quanta ea fuerit summa, Budæum consule lib. iv. De assē. Dion, nisi mendosus est, minorem facit.

C A S A U B O N.

Pretiosissimas margaritas aceto liquefactas.] Memmii, Cujacii & Liss. codd. *pretiosissima margarita aceto liquefacta*. Utrumque dici notum est.

E fastigio basilicæ Juliæ.] De hac basilica legant studiosi, quæ diligenter adnotavit præstantissimus Scaliger, ad Chronici Eusebiani numerum MDCCCCLXXI.

Et de cedris Liburnicas.] In solo Memmii libro reperi lectionem Turnebo annotatam, *de ceris*: unde ille faciebat *deceres*, id est, *δεκήμερες*, quod perplacet: etsi alteram lectionem damnare jure non possumus.

Totumque illud Tiberii Cæsaris vicies ac septies milies HS. non toto vertente anno absumpsit.] Dio & in summæ numero, & in temporis spatio, quæ hæ opes sunt absumptæ, dissentit: scribit enim sub initium lib. LVIII. *πέντε γὰρ μυριάδας μυριάδων καὶ πεντακοσίας καὶ ἑπτὰκισ χιλίας, ὥς δὲ ἕτεροι ὀκτώ τε καὶ διαχιλίας καὶ πεντακοσίας τεθησαυρισμένας εὐρῶν, ἃ δὲ ἐς τὸ τρίτον ἔτος μέρος ἀπ' αὐτῶν τι διέσωσεν.* Ex quibus verbis apparet, diverse tradi solitum pecuniarum modum, quas Tiberius confiscatas reliquit, aliis scribentibus fuisse vicies ter milies sestertium: aliis tricies & ter milies sestertium. ita namque efferri Latine debent Græca verba Dionis, non ut interpretes vertunt: qui de summa, quam auctor ait, plurimum sua interpretatione deterunt. De hac autem pecunia a Tiberio cumulata loquitur Auctor oraculorum Sibyllinorum, quo loco de Tiberio & Nerone hos versus fundit:

*Εἰς μὲν πρέσβυς ἔων, σκήπτρον ἐπὶ πηλὸν κρατῆσει,
Οἰκτρότατος βασιλεὺς, ὃς χρήματα κόσμῳ ἅπαντα
Δάμασιν ἐγκλείσει τῆρῶν, ἵν' ὅταν γ' ἐπανεέλθῃ*
Ex

haustus igitur atque egens, ad rapinas convertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & auctiorum & vectigalium genere. Negabat jure civitatem Romanam usurpare eos, quorum majores sibi posterisque eam impetrassent, nisi filii essent. Neque enim intelligi debere *posteror* ultra hunc gradum. Prolataque Divorum Julii & Augusti diplomata, ut vetera & obsoleta deflebat. Arguebat & perperam editos census, quibus postea quacumque de causa quidquam incrementi accessisset. Testamenta primipilariam,

Ἐκ περάτων γαίης ὁ Φυγὰς μητροκτόνος ἔλθων,
Ταῦτα ἅπασι διδάς πλῆτον μέγαν Ἀσσιδί θύσῃ.

Vides vanum Sibyllæ vaticinium: vel potius ἀνισορησίαν boni illius viri, qui multo post Neroniana tempora zelo propagandæ religionis Christianæ sub nomine Sibyllarum ea carmina fecit & publicavit. Norat ille ingentem pecuniæ vim a Tiberio esse congestam: at ejus non meminerat, quod hoc loco scribit Tranquillus. Ideo imaginario illi Neroni falso tribuit, quæ omnes historiæ Caligulæ.

VARIOR.

E fastigio basilicæ Julicæ.] Meminit hujus basilicæ Scholion Juvenalis in Sat. IV. Nescio an eadem cum porticu Julia. Glossæ Persii: *Feneratores ad Puteal Scribonis Licinii, quod est in porticu Julia, ad arcum Fabianum, convenire solebant.* Eam porticum vetustate collapsam a Vettio Probiano V. C. præfecto Urbis instauratam fuisse, testis inscriptio Romana. Augustus in suo indice: FORUM. JULIUM. ET. BASILICAM. QUÆ. FUIT. INTER. ADEM. CASTORIS. ET. ADEM. SATURNI. COEPTA. PROFLIGATAQUE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. In alia inscriptione: T. FLAVIUS. GENETHLIUS. NUMUL. DE. BASILICA. JULIA. NATIONE. BESS. *Jos. Scaliger.*

TORRENT.

38. *Sibi posterisque.*] His verbis J Cti minores omnes intelligunt, etiam ultra trinepotes. At Cajus eis tantum filios comprehendit. Vide l. LXXXI. De legatis lib. III. & l. III. De jure immunitatis.

Deflebat.] Sic sup. cap. xxx. *crudelissimam cadem deflevit edicto.* Ut cum mimica quadam commiseratione in diplomatis nimiam vetustatem & nescio quid obsoletum sit causatus, quo minus secundum ea civitatem addiceret. ita enim (opinor) præstat capere, quam *deflavuit*, aut *difflavuit* cum viro docto emendare sine exemplo, ut arbitror. Et alioqui non tam difflatio est in moribus nostris, ubi quid elevamus aut aspernamur, quam sibilus.

Testamenta primipilariam.] Cur non aliorum etiam centurionum, & tribunorum, quos vel ipse, vel Tiberius sui beneficii fecerat?

CASAUBON.

38. *Julii & Augusti diplomata ut vetera & obsoleta deflebat.*] Hæc scriptura est omnium libb. nec

probo emendationem scribentium *delebat*: nam vel *deflebat* retineam, & cum Torrentio interpreter de mimico gestu, quo solitus uti Cajus in elevanda auctoritate horum diplomatum: vel cum Lipsio scribam *deflabat*. quam scripturam sciolus aliquis inventam in optimo Memmii libro corruperat: ita tamen ut illius clarissima invenerimus vestigia & certissima. Sic fere καταφυσᾶν positum notabamus apud Epiphanium libro primo κατὰ Μαρκοσίαν. γυναικες, ὡς ὁμοίως ταῖς λοιπαῖς ἐπετήδευσε, παραπείθειν κελεύων αὐταῖς προφητεύειν, καὶ κατὰ φύσιν σασαὶ καὶ καταδεματίσασαὶ αὐτὸν, ἐχαρίσθησαν τῷ τεισῇ διασῶν. idem enim valet eo loco καταφυσᾶν quod apud Sophoclem πλύειν, & vulgo καταπλύειν, *aspernari, contemnere.* Scholia ejus poetæ in Antigonen ad illa verba, πλύσας προσώπων κ' ἰδὲν ἀντειπών. ἢ κυρίως πρὸς πλύσας τῷ πατρί. ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ φάμεν κατέπλυσεν αὐτῶν, ὃ ἐστὶ, κατεφρόνησε τῶν λόγων αὐτῶν. porro voce qua usus Caligula, exprimitur gestus fastidientis & contemnentis: nam ita erat moris. In Martyrologio veteri id dicitur *exsufflare*, in Januario: *In Achaja sancti Satyri martyris qui transiens ante quoddam idolum, cum exsufflasset in illud, signans sibi frontem, statim idolum illud corruit.* Sulpicius Severus scriptor politissimus, negat eam vocem satis Latinam. locus est dialogo tertio, ubi de Martino loquens: *Vidit, inquit, post tergum Avitiani demonem mira magnitudinis assidentem: quem eminus (ut verbo, quia ita necesse est, parum Latino loquamur) exsufflans, Avitianus se exsufflari existimans, Quid me, inquit, sancte, sic aspicias? vivit eo verbo & S. Augustinus sæpe.*

Arguebat & perperam editos census.] Lego *perperam editi census.* considera: aliter sententiæ stare non potest. in censum omnia bona erant deferenda: qui fallebant, aut ærarii fiebant, & in Cæritum tabulas referebantur, aut vānibant ipsi bonaque eorum. eo spectavit Cajus, eo Suetonius.

Testamenta primipilariam.] Imo omnium centurionum. Ait enim Dio, πάσας ἀπλῶς τῶν ἐν τοῖς ἐκατοντάρχοις ἐστρατευμένων εὐσίας, ὅσοι μετὰ τὰ ἐπινίκια ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἐπεμψεν, ἄλλῃ τινὶ αὐτὰς, καὶ μὴ τῷ αὐτοκράτορι καταλελαίπessαν. αὐτὸς ἐαυτῷ καὶ ἀνευ ψηφίσματος εἰσέπραξε. Similia alia fisci jura aut injurias potius, historici & jurisconsulti referunt. Videtur autem Suetonius primipilariam tantum fecisse mentionem, quia horum potissimum expetitæ hereditates: ut eorum ad quos pleraque commoda militiæ

rium, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum, neque se heredem reliquissent, ut ingrata rescidit. Item ceterorum, ut irrita & vana, quoscumque quis diceret herede Cæsare mori destinasse. Quo metu injecto, cum jam & ab ignotis inter familiares, & a parentibus inter liberos palam heres nuncuparetur, derisores vocabat: quod post nuncupationem vivere perseverarent, & multis venenatas macteas misit. Cognoscebat autem de talibus causis, taxato prius modo summæ, ad quem conficiendum consideret, confecto demum excitabatur. Ac ne paullulum quidem moræ patiens, super quadraginta reos quondam ex diversis criminibus una sententia condemnavit, gloriatusque est expergefactæ somno Cæsoniæ, *quantum egisset, dum ea meridiaret.* Auctione proposita,

reli-

litæ solita pervenire. Vegetius lib. II. cap. XXI. *Primipili centurio postquam in orbem omnes cohortes per diversas administraverit scholas, in prima cohorte ad hanc pervenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda consequitur.* Inter alia autem primipilarii commoda ea fuerunt, quæ ex militum testamentis consequerentur. Fere enim milites qui in castris testamenta condebant, amicis commilitonibus, in primis autem primipilaribus, sua relinquebant. Quintilianus lib. VI. cap. de risu: *Optima est simulatio contra simulationem: qualis illa Domitii Afri fuit. Vetus habebat testamentum: & unus ex amicis recentioribus sperans aliquid ex mutatione tabularum, falsam tabulam intulerat, consulens eum, an primipilaris ei testamento suaderet ordinare suprema judicia.* Est hic locus subobscurus: sed potest primipilaris testamentum bifariam accipi, vel pro eo testamento, quo miles hærede primipilari instituto, commilitonibus partem bonorum legavit: vel pro testamento, quo primipilaris Imperatorem scripsit hæredem, amicis legata dedit. utrovis modo accipias, clara mens hujus captatoris.

T O R R E N T.

Quoscumque quis diceret.] Mallem, ut in optimo cod. quos quis diceret. Qua de re sic Paulus J. C. l. ult. de Testam. *Ejus bona, qui se Imperatorem facturum heredem esse jactaverat, a fisco occupari non possunt.*

Ab ignotis.] Atqui nunquam ex ignoti testamento capere aliquid Augustus voluit, cap. LXVI. Spartian. Hadriano: *Ignotorum hereditates repudiavit, nec notorum accepit, si liberos haberent.* Sed & Antonini duo id observarunt. Pertinax quoque professus est nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi heredes & necessarii privarentur. Horum itaque Principum exemplo recte Paullus J. C. *Imperatorem (inquit) litis causa heredem institui invidiosum est, nec calumnia facultatem ex principali facultate capi oportet.* l. xci. De hered. instit. Ipse etiam Domitianus hac saltem in re bonos Principes secutus est, (Suet. Domit. cap. ix.) Cajum Commodus.

Heres nuncuparetur.] Nuncupare heredem proprie est non scripto quem quis sibi successorem velit

nominare, sed verbis palam exprimere. Unde testamentum per nuncupationem scripto opponitur l. xxi. & xxv. de Testam. Atque hinc locus Plinii declaratur lib. IX. cap. xxxv. de Lolliæ Paullinæ, Caji Principis uxore, onusta (ut inquit) margaritis, *quarum summa quadringenties Hs. colligebat, ipsa confestim parata nuncupationem tabulis probare.* Nuncupationem pereleganter appellat Plin. æstimationem nudis tantum verbis expressam, quam ex rationum tabulis ipsa se probaturam offerebat. Male igitur Hadr. Turnebus mancipationem ibi substituit.

Venenatas macteas.] Libb. veteres matteas, vel mattheas. Græci fere ματῦας vocant, uti & Martialis lib. x. Epigr. LIX. Arnobius alicubi matteolas, si recte memini. Vide Turnebum Adversar. xxii. cap. vi. & Rhodiginum lib. ix. cap. xii. ex Athenæi lib. xiv. Meminit & Suidas.

Ad quem conficiendum.] Libri mss. ad quam faciendam, vel faciendum, unus ad quam conficiendam. quod probo.

Expergefacta somno Cæs.] Lib. unus expergefacta e somno Cæsonia. Arbitror verum, expergefacta a s. Cæsonia.

C A S A U B O N.

Venenatas macteas.] Ita prima editio, & nonnulli mss. Athenæus lib. iv. & xiv. ματῦον appellat: sed cum a ματῦειν vox sit deducta, tam potest e in hac dictione ferri, quam in aliis ejusdem originis, ut μάκτις, μάκτις & μάκτρα. Obstat tamen, quod affinem vocem mactici scribimus, non mactici. Memmianus & multi, matteas.

V A R I O R.

38. *A parentibus inter liberos palam heres.*] Acuta ad hunc locum gnoma Taciti apud Agricolam c. 43. ubi Domitiani mentio, lætantis, quod ab Agricola coheres scriptus uxori ejus & filiæ: *Tam cæca & corrupta mens assiduis adulationibus erat, ut nesciret a bono patre non scribi heredem, nisi malum Principem.* J. GRUTERUS.

Venenatas macteas.] Arnobius: *Frustilla hac parvula pro suavis macteolis sument.* Mactys in Martiale lib. x. Epigr. scribitur Græcorum more. Hoc nomine, ut ait lib. xiv. Athenæus, omne sci-

tamen-

reliquias omnium spectaculorum subjecit, & venditavit: exquirens per se pretia, & usque eo extendens, ut quidam immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti venas sibi inciderent. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dormitante, monitum a Cajo præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret: nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores H. S. nonagies ignoranti addicerentur. In Gallia quoque, cum damnatarum sororum ornamenta, & supellectilem, & servos, atque etiam liberos, immensis pretiis vendidisset: invitatus lucro, quidquid instrumenti veteris aulæ erat, ab urbe repetiit: comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis, & pistrinensibus jumentis: adeo, ut & panis Romæ sæpe deficeret, & litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent.

Cui

tamentum, & omnis cupedia, jucundumque & pretiosum edulium censetur: cum tamen initio esset quædam maza. TURNÆUS. Codex Salmasianus: *matteas*.

Matteas misit.] *Mattyas* scribendum videtur. GUJETUS.

T O R R E N T.

Reliq. omn. spectac.] Apparatum atque instrumentum omne intelligit, quod peractis spectaculis supererat. Vide locum Plinii de M. Scauri Ædilitate lib. xxxvi. cap. xv. & Suetonium Cæs. cap. x.

Aponio Saturnino.] Notius Romæ Aproniorum nomen; sed & Aponii fuere, & quidem cognomine Saturnini. In iis ille, qui Mœsici exercitus legatus militari seditione initio imperii Vespasiani pæne oppressus est, hujus (ut puto) filius, de quo Tacit. Hist. lib. iiii.

39. *Pistrinensib. jumentis.*] Cæs. cap. xxxi. *mulis e proximo pistrino*, &c.

Causa caderent.] Deserto nempe vadimonio: quod etiam infamia consequebatur. Cic. pro Quinctio. Plinius præfat. operis sui, *inscriptiones*, propter quas *vadimonium deferri posset*.

C A S A U B O N.

Auctione propofita reliquias omnium spectaculorum subjecit & venditavit.] *Reliquia spectaculorum* sunt gladiatores, qui spectaculo superstitēs remanserant. Dio vertit, τὰς περιγενομένους τῶν μονομάχων. Erant & quædam reliquiae Circensium, quarum facit idem obscuram mentionem. *Subjicere ἀπλῶς* pro subjicere hastæ.

Exquirens per se pretia, & usque eo extendens.] Dio, αὐτὸς τε ἐπὶ τῇ πρᾶτρίᾳ καθεζόμενος, καὶ αὐτὸς τε ὑπερβάλλων.

Quicquid instrumenti veteris aulæ erat.] Minus mirandum, quia alii quoque Principes idem fecerunt: etsi non ob eandem causam. Capitolinus in vita M. Antonini Philosophi: *Cum ad hoc bellum omne ærarium exhausisset suum, neque in animum induceret, ut extra ordinem provincialibus aliquid imperaret; in foro divi Trajani auctionem ornamentorum*

imperialium fecit, vendiditque aurea pocula & crystallina, & myrrhina: vasa etiam regia, & vestem uxoriæ sericam & auratam, gemmasque etiam, quas multas in repositorio sanctiore Hadriani repererat: & per duos menses hæc venditio celebrata est.

V A R I O R.

Reliquias omnium spectaculorum subjecit.] Ἐλλειπτικῶς pro hastæ subjecit. GUJET.

39. *Atque etiam liberos.*] Codex Salmas. *liberos*. Unde legendum Salmasius conjecit, *libertos*.

Etiam liberos.] *Libertos* scrib. GUJETUS.

Occurrere absentes ad vadimonium.] *Absentes* nempe rei: horum quippe fuit vadimonium obire, ut alibi notavimus. Est enim *vadimonium*, ut recte censet Valla 6. Eleg. 31. *Sponsio ad certum diem sistendi se in judicio*. Sponsio nempe ipsius rei. Et tamen idem ille Valla ibidem loci, & Herald. 2. *Animadvers.* 1. existimavit Varroni vadimonium fuisse *fidejussionem*, inductus vitiosa loci scriptura, quo ea de re agitur. Legitur enim ibi vulgo: *Vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat*, cum legendum sit: *Vas appellatus, qui pro altero spondet, qui vadimonium promittebat*. Vadimonium nimirum spondebat vel promittebat ipse reus, dicebatque præfinito die venturum se in judicium. Atque hoc ita futurum item spondebat vas. Sed quia totus ille locus, quo Varro de sponsione agit, plurimo laborat errore, integritati suæ illum hic restituere placeat, quoniam eo ipso liquidius apparebit, male loco jam indicato extrita in vulgatis esse verba: *Spondet, qui*. Eum sic exhibitum ab auctore esse, verisimile mihi videtur: *Spondere est dicere*. *Spondeo, a sponte*. nam id valet, *e voluntate*. Ideo Lucilius scribit de Cretea, cum ad se cubitum veniret sua voluntate: *Sponte ipsam suapte adductam, ut tunicam & cetera rejiceret*. Eandem voluntatem Terentius significat, cum ait, *Satius esse sua sponte recte facere, quam alieno metu*. Ab eadem sponte, a qua dictum est *spondere*, declinatum est *Despondet & Respondet*, *Desponsor & Responsa*. Item sic alia. *Spondet enim, qui dicit sua sponte*. *Spondet etiam sponsor, qui, idem ut faciat, obligatur*. Hinc *Sponsus, Consponsus*. Hoc Nevius significat, cum ait:

Fff

Con-

Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit, modo avaritiæ singulos increpans, & quod non pueret eos locupletiores esse, quam se: modo pœnitentiam simulans, quod principalium rerum privatis copiam faceret. Compererat provincialem locupletem ducenta HS. numerasse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur, nec tulerat moleste tam magno æstimari honorem cœnæ suæ. Huic postero die sedenti in auctione misit, qui nescio quid frivoli ducentis milibus traderet: diceretque cœnaturum apud Casarem, vocatu ipsius. Vectigalia nova atque inaudita, primum 40 per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, percenturiones tribunosque prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributum aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ tota urbe venirent, certum statumque exigebatur. Pro litibus atque judiciis ubicumque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur: nec sine pœna, si quis composuisse vel donasse negotium convinceretur. Ex gerulorum diurnis quæstibus pars octava, ex capturis prostitutarum quantum quæque uno concubitu mereret. Addi-

Consponsi... Spondebatur pecunia aut filia nuptiarum causa. Appellabatur & pecunia, quæ desponsa erat, sponsa. Quum pecunia inter se contra sponsum rogata erat, dicta sponsio. cui desponsa quod erat, sponsus. Quo die sponsum erat, sponsalis. Qui sponderat filiam, Despondisse dicebatur, quod de sponte ejus, id est, voluntate, exierat. Tum enim, etsi nolebat, dabat, quod sponso erat alligatus. Nam in comœdiis vides dici, Sponden' tuam gnatam filio uxorem meo? quo tum & Prætorium jus ad legem, & Censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Sic despondisse animum quoque dicitur, ut despondisse filiam, quod sua spontis statuerat finem. Æque sponte dicere, eumque spondere quoque dixerunt, cum ad spontem responderetur, id est, ad voluntatem rogantis. Itaque qui ad id quod rogatur, non dicit, non respondet. Et non spondet ille statim, qui dixit Spondeo, si jocandi causa dixit: neque agi cum eo potest ex sponso. Ita quisquis dicit in tragœdia, Meministine te despondere mihi gnatam tuam? Quod sine sponte sua dixit, cum eo agi non potest ex sponso. Etiam spes a sponte potest esse declinata, quod tum sperat, cum quod vult, sic fieri putat. Nam quod non vult, si putat, metuit, non sperat. Ita hic quoque qui dicit in Astraba Plauti, Sequere, Sequere, Polybadisce, meam spem cupio te consequi. Sequor Hercle quidem. Nam libenter, mea sperata, consequor. Ecquid sine sponte dicunt vere? Neque ille sperat, qui dicit, adolescens, neque illa sperata est. Sponsor, & pras, & vas neque iidem, neque res, a quibus ii, sed dissimiles. Itaque pras, qui a magistratu interrogatus, in publicum ut prætet, dicit Pras. Vas appellatus, qui pro altero spondet, qui vadimonium promittebat. Hæc ergo omnia cum ad sponsionem pertineant, manifestum est, postrema in editis codicibus vitiose exstare, qui habent omnes, Vas appellatur, qui pro altero vadimonium promittit. Neque enim quisquam pro alio, sed pro se vadimonium promittit, quamvis pro eo, qui promittit, vas spondere soleat, venturum statuto die in iudicium reum. GOETIUS.

T O R R E N T.

Vocatoribus.] Qui convivas invitabant, Plin. lib. xxxv. cap. x. vocatores suos ostendenti, ut diceret a quibus invitatus esset. Catull. Epigr. mei sodales Quærent in triviis vocationes. Elegans Senecæ locus lib. iii. de Ira cap. xxxvii.

C A S A U B O N.

Compererat provincialem locupletem ducenta HS. numerasse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur.] Ammianus Marcell. lib. xiii. Homines enim eruditos & sobrios, ut infaustos & inutiles vitant quoque: accedente quod & nomenclatores assueti hac & talia venditare mercede accepta, cœnis quosdam & prandiis inserunt subdititios, ignobiles, & obscuros.

40. Pro eduliis.] Cujacii lib. & e regiis antiquiss. nec non Memm. edulibus. non minus Latine. ibidem, certum statutumque, non statum. at Memm. statum.

Ex gerulorum diurnis quæstibus.] Geruli sunt οἱ μισθῶ φέροντες, ut vocat Appianus iv. Ἐμφυλ. Attici πρᾶνεις καὶ περδίνεις vocant. Latini etiam bajulos & gerones, ut Cicero in epistola quadam ad Atticum.

Ex capturis prostitutarum.] Captura Latinis dicuntur mercedes artium sordidarum & obscenarum. Seneca pater Controversiarum libro primo: Pretia stupri accepisti, & manus quæ diis data erat sacra, capturas tulit. Idem lib. x. in ea de debilitato mendicante: Tibi captura quotidiana non respondet: apparet nondum satis hominibus miserum videri. Sic apud Valer. Max. libro iii. cap. iv. lib. vi. cap. x. & lib. ix. cap. iv. Græci μίσθωμα proprie vocant: docent enim Græci critici ita differre μίσθωμα & μισθόν, ut illud sit captura proprie, vel pretium flagitii aut sceleris. Atque ista distinguit eas voces disertissimus scriptor Philo contra Flaccum, Ὅ δὲ ἐντορεῦντε τὴν λήθην τῶν δικαστῶν, τὰς μὲν νικᾶν ἐφεί-

Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium, & qui lenocinium

ἐφείλοντας, γράφον ἐν ἡττημένοις, τὰς δ' ἡττᾶσθαι, μετὰ τὸν ἐπάρατον μισθόν, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν τὸ μίσθωμα, ἐν νενικηκόσι. Exstat ejusdem magni scriptoris & commentariolus, cujus index περὶ τῶν μίσθωμάτων πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι. In quo capturas hujusmodi λήμματα αἰσχροῖς nominat. Sic accipienda vox μίσθωμα apud Ælianum Ποικίλης libro iv. cap. xi i. ubi si aliter capias quam de captura meretricis, friget tota sententia, aut potius nulla est. alii Græci ἐμπολάς. Glossar. Græco-Lat. Ἐμπολή, captivus. scribe ἐμπολή, ut in altero Glossario recte scriptum. Dio Chrysostomus sermone de Invidia priore: Πορνοδοσκῶ δὲ ἡ κερδαλεώτερόν τε καὶ ἀμείνον πρὸς τὴν ἐμπολήν, μόνον ἔχειν τὸ τοιοῦτον εἶδος; Artemidorus lib. i. cap. lxxx. Ἀγαθαὶ δὲ καὶ ἐπὶ ἐργαστηρίων καθεζόμεναι ἑταῖραι, καὶ πιπράσκουσαι τι καὶ δεχόμεναι ἐμπολάς. Xiphilinus in pseudo-Antonino, de quæstu meretricio loquens, quod illud monstrum instituerat in palatio, χρήματά τε παρ' αὐτῶν συνέλεγε, καὶ ἐγαυρῶντο ταῖς ἐμπολαῖς. Sic interpretor apud Athenæum titulum comœdiæ Ephippi Ἐμπολή. Habet & lingua Hebræa propriam huic rei vocem, עֲנִיָּה etnah: unde Græci suum ἔδνον derivarunt, quod domum amatorium significat, & præmium amoris, sed honesti. non enim est ab ἥδω, ut nugaces grammatici Græcorum somniant.

V A R I O R.

Principalium rerum.] Id est, Βασιλικῶν. GUJETUS.

40. Quia lucrum exuberabat, per centuriones, &c.] Quod sc. publicani non sufficerent tot negotiis. IDEM.

T O R R E N T.

40. Quæ meretricium quæve lenocinium.] Duo libb. mss. quæve lenocinium, nec displicet. meretricium enim solummodo feminarum est, lenocinium vero etiam viri exercent. Nove autem meretricium pro meretricandi arte. At lenocinium ea significatione JCtis passim obvium, atque ita usus Suet. Tib. cap. xxxv. Capturas vero prostituerarum dixit, ut sordidissima mercis capturas. Val. Max. lib. iiii. cap. iv. ubi de consulatu Terentii Varronis. Alexander Severus (ut de eo scribit Lamprid.) lenonum vectigal, & meretricum, & exoletorum in sacrum ærarium inferri vetuit, sed sumptibus ad instaurationem theatri, circi, & amphitheatri deputavit. Capturas etiam diurnas intelligo, ut & gerulorum quæstus. Teneri autem publico, id est, τῇ τελωνείᾳ, & vectigali pendundo.

C A S A U B O N.

Ut tenerentur publico & quæ meretricium & qui lenocinium fecissent.] Vetus malum & probrum

multarum Rerumpubl. pretio vendere honestatem publicam: nam & Athenis πορνικὸν τέλος fuit, ut ex oratione Æschinis contra Timarchum scimus. Imperatoribus plerisque fuisse id genus lucri non ingratum, ex Lampridio in Alexandro Severo, & Jurisconsultis certum est. Videl. vii. Cod. de Spectaculis, & scenicis, & lenonibus, & Novellam xiv. de Lenonibus: cui non parum lucis attulerit, qui cum cap. xxxix. lib. iiii. Evagrii Scholastici eam contulerit. Similiter aliæ quoque artes & sordidæ & sceleratæ pretio tolerabantur, eratque beneficiariorum Principis & curiosorum inquirere, atque in matriculas suas referre eos, qui tali de causa publico tenerentur. Tertullianus in libro de Fuga in persecutione: Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosorum, inter tabernarios & lamios & fures balnearum & aleones & lenones, Christiani quoque vectigales continentur. Justinus Apologia altera de mangonibus catamitorum & lenonibus loquens: Καὶ τῶν μισθῶν καὶ εἰσφορῶν καὶ τέλη λαμβάνετε, δεόν ἐκκλῆσαι ἀπὸ τῆς ὑμετέρας οἰκισμένης. Similiter mathematici & planetarii pretium dependebant, ut artem possent vanissimam profiteri. Habes exemplum apud B. Augustinum libro iv. Confessionum, capite tertio, in illo optimo sene, qui dicit se juvenem ita eam artem didicisse, ut ejus professionem primis annis ætatis sue deferre voluisset, quæ vitam degeret. quid sit alicujus artis professionem deferre, explicant superiora Tertulliani verba. Quod autem genethliaci & curiosorum artium professores certum vectigal pensitantes tolerarentur, declarat & Suidas: ex quo discimus, Alexandriæ (qua in urbe frequens fuit id genus hominum) βλακεννόμιον proprio nomine esse appellatum tale tributum: qua appellatione stultitia consultoribus astrologorum exprobrabatur. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, inquit, τέλος τι βλακεννόμιον, ὃ οἱ ἀστρολόγοι τελεῖσι. διὰ τὸ τὰς μωρὰς εἰσιέναι πρὸς αὐτὰς.

V A R I O R.

Additumque ad caput legis.] Ad quod caput? Immo hoc ipsum caput unum legis fuit. Accipimus enim id vocabulum, ut in Julio: eo capite, quo a petitione honorum absentes submovebat. Cicero secunda Agraria: Sequitur enim caput, quo capite non permittis quidem, si forte desit pecunia, &c. Dele igitur τὸ ad, aut scribe: Additumque & caput legis. Verbum addere, ut apud Livium lib. 2. Conditores partium certe urbis, quas novas ipsi sedes ab se aucta multitudinis addiderunt. Tacitus annali primo: Idem annus novas caerimonias accepit, addito sodalium Augustalium sacerdotio. Noster Claudio 23. Caviti Poppææ legis a Tiberio, quasi sexagenarii

nium fecissent: nec non & matrimonia obnoxia essent. Hujusmodi vectigalibus indictis, 41
neque propositis, cum per ignorantiam scripturæ multa commissæ fierent, tandem flagi-
tante populo Romano proposuit quidem legem: sed & minutissimis litteris, & angustis-
simo loco, uti ne cui describere liceret. Ac ne quod non manubiarum genus experire-
tur, lupanar in palatio constituit: distinctisque & instructis pro loci dignitate compluribus
cellis, in quibus matronæ ingenuique starent. Misit circum fora & basilicas nomenclatores
ad invitandos in libidinem juvenes senesque: præbita advenientibus pecunia fenebris,
appositique qui nomina palam subnotarent, quasi adjuvantium Cæsaris redditus. Ac ne
ex lusu quidem alexæ compendium spernens, plus mendacio atque etiam perjurio lucraba-
tur. Et quondam proximo collusori demandata vice sua, progressus in atrium domus,
cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes, sine mora corripere, confiscarique jus-
sisset, exultans rediit, gloriansque numquam se prosperiore alea usum. Filia vero nata, 42
paupertatem, nec jam imperatoria modo, sed & patria conquerens onera, collationes in
alimoniam atque dotem puellæ recepit. Edixit & strenas incunte anno se recepturum:
stetitque in vestibulo ædium Kalend. Januariis ad captandas stipes, quas plenis ante eum
mani-

genarii generare non possent, addito. GRONOV.

Et qui lenocinium fecissent.] Pal. sec. ac tert. qui-
ve lenocinium fecissent. non male. interim notandum
publico obligare Caligulam, qui desisset facere ar-
tem illam inertem. hoc enim indicare videtur vox
fecissent. esse autem contra rationem, ut lex statua-
tur in præteritum, memini non notum. J. GRU-
TERUS.

T O R R E N T.

Nec non & matrimonia obnoxia essent.] Hoc ita
interpretor, si qui in matrimonio turpiter & inconti-
nenter viverent, aut etiam quoties concumberent
conjuges.

41. *Indictis neque propositis.*] Publice scilicet. Sup.
Tib. cap. XLVIII.

Multa commissæ fierent.] Hoc est (ut ego quidem
interpretor) cum multa in commissum, seu in cau-
sam commissi caderent. sic enim loquuntur J Cui no-
stri. Et committi dicuntur merces, prædia, resque
aliæ, quæ in publicum deferuntur. Aliter tamen
interpretes exponunt, pro, cum multa adversus le-
gem committerentur.

Minutiss. lit. & angustiss. loco.] Atqui in locis ce-
leberrimis, atque ubi de plano ab omnibus legi pos-
sent, edicta proponebantur. Ausonius Gratianum
actione ad Imp. Gratianum huc alludit, cum ita scri-
bit: *Has ergo litteras tuas in omnibus pilis atque por-
ticibus, unde de plano legi possint, instar edicti pen-
dere mandavero.* Adde notas V. D. P. R. L. P. id
est, unde de plano recte legi possit.

Manubiarum genus.] Hæc nimirum præclari Im-
peratoris ab hoste spolia.

Compluribus cellis.] Cella pauperum, servorum-
que, ac meretricum mansiunculæ. Juvenal. Sat.
III.

Et dubitas alta Chionem deducere cella.

Idem Sat. VI.

Et cellam vacuum atque suam.

Iterum: - - - ultima cellam

Clausit.

Martial.

Intrasti quoties inscripta limina cellæ.

Vide Tib. cap. XLIII.

In libidinem.] MSS. plures ad libidinem.

Pec. fenebris appositique.] Melius MSS. duo senes-
que, præbita pecunia fenebri, appositisque, sicut &
edit. Frobeniana.

42. *Nec jam imperatoria modo.*] Duo probatissimi
codd. & jam imperatoria, sed & patria.

Kal. Jan.] Tres libri a Kal. Januariis, ut plu-
ribus eum stetisse diebus intelligamus, quanquam
Tiberius edixerat, ne strenarum commercium ultra
Kal. Jan. exerceretur, cap. XXXIV. Vide Aug. cap.
LVII.

C A S A U B O N.

Nec non & matrimonia obnoxia essent.] Vectiga-
li instituto, quod legitimo matrimonio juncti pen-
derent, quoties liberis operam darent.

41. *Lupanar in palatio constituit.*] Dio de Messalina
Claudii: *Ἡδὴ γὰρ καὶ ἐπ' οἰκῆματος ἐν τῷ παλατίῳ
αὐτὴ τε ἐκατέζετο, καὶ τὰς ἄλλας τὰς πρώτας ἐκά-
θιζεν.* Xiphilinus in Avito, καὶ τέλος ἐν τῷ παλατίῳ
οἰκῆμά τι ἀποδείξας, & quæ sequuntur: piget enim
taliam describere. Est autem in amborum narratione
tanta similitudo, ut videatur Avitus Caligulæ exem-
plum per omnia secutus.

V A R I O R.

41. *Præbita advenientibus pecunia fenebris.*] Tor-
rentii duo MSS. Palat. secund. Rob. Steph. & Gruteri
editio: præbita adveniensibus pecunia fenebri.

T O R.

- manibus ac sinu omnis generis turba fundebat. Novissime contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aureorum acervos patentissimo diffusos loco, & nudis
 43 pedibus spatatus, & toto corpore aliquamdiu volutatus est. Militiam resque bellicas semel attigit, neque ex destinato, sed cum ad visendum nemus flumenque Clitumni Mevaniam processisset: admonitus de supplendo numero Batavorum, quos circa se habebat, expeditionis Germanicæ impetum cepit: neque distulit, sed legionibus & auxiliis undique excitis, dilectibus ubique acerbissime actis, contracto & omnis generis comœatu, quantum numquam alius, iter ingressus est: confecitque modo tam festinanter & rapide, ut prætorianæ cohortes contra morem signa jumentis imponere, & ita subsequi cogerentur: interdum adeo segniter & delicate, ut octophoro veheretur, atque a propin quarum
 44 urbium plebe verri sibi vias, & conspergi propter pulverem exigeret. Postquam castra attigit, ut se acrem & severum ducem ostenderet, legatos, qui auxilia serius ex diversis locis adduxerant, cum ignominia dimisit. At in exercitu recensendo, plerisque centurionum maturis jam, & nonnullis ante paucissimos quam consummaturi essent dies, primos pilos ademit, caussatus senium cujusque & imbecillitatem: ceterorum increpita cupiditate

T O R R E N T.

Sæpe super.] Dicitio *sæpe* non est in quibusdam exemplaribus. nec male.

43. *Flumenque Clitumni Mevaniam.*] Lib. unus *Clitunni*, ut *Autunus*, *Vertunus* in antiquiss. codd. Vide Servium in illud Virgilii II. Georg. *Hinc albi Clitumne greges.* Mevania vero Propertii patria est.

Impet. cepit.] Nostri mss. omnes *imp. fecit.* Mallem *cœpit*, ut Aug. cap. XLII. *impetum se cœpisse scribit.*

Dilectibus.] Tres libri *dilectibus*, ut fere in vetustissimis exemplaribus. Festus, *Dilectus militum*, *Es* is qui significatur amatus, a legendo dicti sunt. Atque ita in Pand. Florentinis scribitur. Quin & *diligenter*, id est, cum dilectu, interpretamur. *Ubi-que* etiam pro *undique* legendum.

Quantum nunquam ante.] Libri omnes diverse hæc edunt. Lego e duobus probatissimis, *comœatu quanto nunquam alter ante, it. ingr. est.*

43. *Maturis jam.*] *Maturos* vocat, qui stipendia impleverant. Tiberius (ut ante dictum est) *missiones* veteranorum rarissimas faciebat, ex senio mortem, ex morte compendium captans. Eadem ratio Cajum movit.

C A S A U B O N.

44. *Commoda emerita militia ad senum millium summam rescidit.*] Omnino certæ & indubitatæ fidei est hæc lectio, quam auctoritate Dionis ante nos Torrentius & Lipsius, duo rei literariæ lumina, stabiliverunt. Mirum sane omnes veteres scribere *sexcentorum*. quæ absurda lectio nata sine dubio est e *yocis senum* accentu.

V A R I O R.

Volutatus est.] Codex Salmas. *voluptatus est.*

43. *Dilectibus.*] Codex Salmas. etiam *dilectibus.*

44. *Quam consummaturi essent, primos pilos ademit.*]

Sic Frontinus lib. IV. Stratagem. III. XII. M. Curius, cum victis ab eo Sabinis ex senatusconsulto ampliaretur ei modus agri, quem consummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit, Malum civem dicens, cui non esset id, quod ceteris, satis. Quo in loco dum frustra ingeniosus est magnus Turnebus, & totum cap. xxx. libri xxx. disperdit. Quid enim simile est inter consummatos milites & consummatos sumptus &ificiorum? At ille, Consummatos, inquit, intelligo, qui in assignatione agrorum multi (puta viceni aut triceni) in singulas centurias seu ducena jugera agri contributebantur & in unam summam colligebantur: nam senatum, quantum multis militibus in unam summam collectis cedebat, dari Curio voluisse. Ergo quia singuli quater-na dena accipiebant jugera, ut tradit Aurelius Victor, & consummatus ille numerus forsan erat tricenorum, Curio destinaverunt quadringenta viginti jugera. Largitio a frugalitate temporum omnino abhorrens. Neque sufficiebat hoc; etiam ampliari oportebat. Valerius Maximus & Plinius septena assignata scribunt. hic est ille modus, quem consummati sive emeriti milites singuli sortiebantur. Valerius addit septuagena Curio decreta: hoc est illud amplius. Quod Suetonio est consummare, Modestinus explere dicit l. IX. π. 11. D. de Excusationibus: Qui primum pilum explevit. GRONOV.

44. *Primos pilos ademit.*] Nota pro prima pila seu primum pilum. GUJETUS.

piditate, commoda emeritæ militiæ ad sex milium summam rescidit. Nihil autem amplius quam Adminio Cinobellini Britannorum regis filio, qui pulsus a patre, cum exigua manu transfugerat, in deditioem recepto: quasi universa tradita insula, magnificas Romanam litteras misit: monitis speculatoribus, ut vehiculo ad Forum usque & Curiam per-
tenderent, nec nisi in æde Martis, ac frequente senatu, COSS. traderent. Mox defi-
ciente belli materia, paucos de custodia Germanos trajici, oculique trans Rhenum jussit:
ac sibi post prandium, quam tumultuosissime adesse hostem nuntiari. Quo facto, pro-
ripuit se cum amicis & parte equitum prætorianorum in proximam silvam, truncatisque
arboribus, & in modum tropæorum adornatis ad lumina reversus, eorum quidem qui se-
cuti non essent, timiditatem & ignaviam corripuit: comites autem & participes victoriæ,
novo genere ac nomine coronarum donavit: quas distinctas Solis ac Lûnæ siderumque
specie,

T O R R E N T.

Commoda emer. milit.] Aug. cap. xxiv.

Sexcentorum millium.] Quis credat tantum militi datum, cum census equester quadringentorum tantum millium fuerit? Lego igitur *sex millium*, quantum post bella civilia victor Cæsar pediti distribuit, cap. xxxviii. hoc est, cl. coronatos. Eaque summa convenit cum Dione lib. lv. ut notavimus Aug. cap. xlix.

Adminio Cinobellini Britannor. r. f.] Placet hæc lectio ex Dione, & Orosio. nam & libri nostri mss. omnes *Britannorum* habent. Beroaldus ideo *Batavorum* substituit, quod (ut inquit) Cæsar contra Batavos expeditionem susceperat. Sed errat. teste enim Suetonio cap. xix. uniusque provinciæ huic imminēbat. Vide Claud. cap. xvii.

Monitis saepe latoribus.] Sic unus tantum e mss. quos viderim, reliqui *monitis speculatoribus*. Et militum quidem ferendis litteris frequens in historia usus, præcipue tamen ex cohorte speculatorum desumpti, ab eaque mente scriptum Tacito Historiar. ii. *Vix credibile memoratu est, quantum superbia Vitellio accesserit, postquam speculatores Syria, Judæaque adactum in verba ejus Orientem nunciavere.*

Vehiculo.] Vehicularem cursum Augustus instituit. Aug. cap. xlix.

In æde Martis.] Ubi de bellis, triumphisque senatum consuli debere Augustus sanxit, cap. xxix.

45. *Equitum prætorianorum.*] Fuere ergo & equites inter prætorianos. Sueton. Claud. cap. xxi. Xiphilin. Severo, Zonaras ubi de Diocletiano, vetera marmora.

In hoc quoque nimio præter modum.] Lib. unus in hoc quoque uno. Non displicet Turnebi, & ante Turnebum Pithœi conjectura, in hoc quoque mimo, ut minimum potius quam militiam egerit.

C A S A U B O N.

Adminio Cinobellini Britannorum regis filio.] Aliam scripturam Orosius suggerit libro septimo, cap. v. *Cumque ibi Minocynobellinum Britannorum regis filium* &c. sed scribendum ex fide librorum Suetonii,

Cumque Adminio Cinobellini Br. regis filium. Forte etiam in nomine *Adminio* d. pro r. irrepsit: nam in Germania & Belgio, atque, ut puto, etiam in Britannia usitatum jam olim, ut nunc quoque, nomen fuit Arminius. vide Tacitum.

Monitis speculatoribus.] Ita codd. Memmii & Pithœi, Cujacii vero *speculatoribus*: aliter Grosstii, ubi est *saepulatores*.

45. *Deficiente belli materia.*] Eleganter Philostratus de bellicis rebus Caji, ὁ διονυσιομανῶν, καὶ λυδί-
ζων τὴν εὐλὴν, καὶ πολέμους νικῶν ἐκ ὄντας.

In hoc quoque mimo.] Etiam Philo furiosi hujus facta commemorans, δραματουργίαν, μίμον & μίμιν vocat.

V A R I O R.

Ad sexcentorum millium.] Emendare non dubito, ad sexcentorum millium summam recidit. nihil autem amplius cuiquam. Adminio, &c. Est autem hæc clausula *Nihil amplius*, non inscita, cum ultra modum designatum nihil datum factumve indicamus, & tamen vel dari fierive quid præterea debuisse, significare volumus. Ut hoc loco Suetonius, & Cicero xii. ep. i. *Respublica ultra adhuc suas injurias est per vos, interitu Tyranni. Nihil amplius.* Quem loquendi modum, ut Ciceroni per familiarē, ad epistolam jam indicatam notat Manutius, ejusque plura exempla producit, quæ huc transferre non vacat. Huic vero alia locutio est contraria, quæ frequenter in Jure occurrit: *Hoc amplius*. Ut l. xiii. ff. de Leg. iii. Si sic locutus est testator: *Heres meus illi fundum dato: Sejo hoc amplius, decem. l. xxxiii. §. ii.* eod ubi Sejus uxori legavit: *Quicquid ad eum, in ve stipulatum ejus concessit, Hoc amplius, videnos aureos nummos. & l. seq.* Nomen debitoris in hæc verba legavit: *Titio hoc amplius, dari volo decem aureos, quos mihi heredes Gaji Seji debent.* Et sic infinitis aliis. GOESIIUS.

Cinobellini.] Codex Salmas. Cynobellini.

45. *Quam tumultuosissime.*] Codex Salmas. quam tumultuosissime.

specie, *exploratorias* appellavit. Rursus obsides quosdam abductos e literario ludo, clamque præmissos, deserto repente convivio cum equitatu insecutus, veluti, profugos ac reprehensos in catenis reduxit: in hoc quoque mimo præter modum intemperans. Repetita cœna renuntiantes coactum agmen, sicut erant, loricatos ad discumbendum adhortatus est. Monuit etiam notissimo Virgilii versu, *Durarent, secundisque se rebus servarent.* Atque inter hæc absentem senatum populumque gravissimo objurgavit edicto, quod *Cæsare præliante, & tantis criminibus objecto, intempestiva convivia, circum & 46 theatra & amœnos secessus celebrarent.* Postremo, quasi perpetraturus bellum, directa acie in litore Oceani, ac ballistis machinisque dispositis, nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus esset, repente ut conchas legerent, galeasque & sinus replerent, imperavit, *spolia Oceani vocans, Capitolio Palatioque debita.* Et in indicium victoriæ altissimam turrem excitavit: ex qua, ut ex Pharo, noctibus ad regendos navium cursus, ignes

emica-

T O R R E N T.

Tantis criminibus.] Tres libri *discriminibus*. quod sequor.

Intempestiva convivia.] Mallem *intempestive*. *tempestiva* enim poterant esse eorum convivia, sed quoad Principem non suo tempore acta. Quin nec difficulter quis mihi persuaserit *tempestiva* legendum esse.

46. *Perpetraturus bellum.*] Sic *patrare bellum* Sallust. Atqui (si Quintiliano credimus) *ductare exercitus*, & *patrare bellum* apud Sallustium dicta sancte & antique, tunc ridebantur, & ad obscenum intellectum detorquebantur.

Ac opinante.] Liber opt. aut *opinante*.

Altissimam turrem.] Eam viri docti quidam esse volunt, quam in Normannia *Kirburg* vocant, perinde ac si Cæsaris turrum dicas. nam quod Græci *πύργον*, nostrate lingua *burg* dicimus.

Ex qua, ut ex Pharo.] Libri mss. omnes, *Ex qua, ut Pharo*, sine *ex*.

C A S A U B O N.

Atque inter hæc absentem senatum populumque gravissimo objurgavit ed.] Egregium vero facinus & imitatione dignissimum. Atque adeo non defuit, qui imitaretur. Antoninus Caracalla Antiochiæ vitam per otium & omnia voluptatum genera traducens, *ωδύρετο*, ait Xiphilinus, *ὡς ἐν μεγάλοις δή τισι καὶ πόνοις καὶ κινδύνοις ὦν, καὶ τῇ γερασίᾳ ἐπιτίμα, τὰ τε ἄλλα καὶ ῥασιωνεύειν σφᾶς λέγων.*

46. *Postremo, quasi perpetraturus bellum.*] Confer cum Dione, qui copiose narrat.

Nemine gnaro ac opinante.] Scrib. aut *opin.* ut poscit Latinitas. & mss.

V A R I O R.

Intempestiva convivia.] Præclare codex Salmasianus: *tempestiva convivia.* *Tempestiva convivia* sunt, quæ de die ante horam solitam & justam inibantur.

Male vulgo distinguunt inter convivia *tempestiva* & *intempestiva*, quasi *tempestiva* diurna fuerint, *intempestiva* nocturna. Imo *intempestiva* convivia nulla exstare in veterum libris, nisi vitio librariorum, pluribus iisque certissimis argumentis docet CLAUD. SALMASIUS ad Vopiscum.

46. *Ut conchas leger.*] Conchæ proprie non sunt pisces, præsertim quæ in litore leguntur: exuviæ sunt & superficies animalis, non animal ipsum. Victor addidit & *umbilicos*, quos pariter cum conchis junxere Cicero & Val. Max. Sic Ovidius *conchas & teretes lapillos*. Hi teretes lapilli sunt calculi littorales ad instar umbilici, unde & sic appellati. *Veneris umbilicos* quibusdam appellatos notat alicubi Turnebus, sed fallitur. Herba est quam sic vocavere, quæ Græcis *Κοτυληδών*. SALMAS.

Altissimam turrem excitavit.] Fuere inter eruditissimos Batavorum, qui turrin istam Caligulæ non aliam existimarent, quam quæ postea, ut ipsi volum, aliis usibus destinata, BRITANNICÆ ARCIS nomen accepit: cujus hodieque ruinas, binis circiter ab urbe Lugdunensi milliariibus, Oceanus abscondit. Veruntamen in tanta vetustate, cum & auctorum luculentiora testimonia desint, & violentia maris locorum faciem confuderit, opinari se quidem hoc doctissimi homines, ceterum scire minime profitentur. At quod iidem illi magno hætenus assensu tradidere, turrin istam Caligulæ in armamentarium conversam videri, id perquam infirma destina niti, nuper adeo comperimus, cum ad clarissimum virum Petrum Scriverium, in prædio suo suavissime rusticantem, inviseremus. Lapidem enim, cujus inscriptio eos in hanc sententiam impulit, quique Septimio Severo ARMAMENTARII RESTITUTI gloriam tribuit, non ex arcis istius ruderibus extractum, sed vero Rodanburgi inventum, patriarum antiquitatum callentissimus senex referebat, qui locus ab alia urbis parte situs, plusquam binis milliariibus a turri Britannica distat, & Agrippinæ quondam prætorium fuisse perhibetur. Ceterum non plane a vero eorum opinionem dissidere, qui auctorem & condi-

emicarent: pronuntiatoque militi donativo, centenis viritim denariis, quasi omne exem-
p'u.n liberalitatis supergressus: *Abite*, inquit, *leti*, *abite locupletes*. Conversus hinc 47
ad curam triumphi, præter captivos & transfugas barbaros, Galliarum quoque proceris-
simum quemque, & ut ipse dicebat, ἀξιόθριάμεινον, ac nonnullos ex principibus legit
ac seposuit ad pompam: coegitque non tantum rutilare, & submittere comam, sed & ser-
monem

conditorem istius pyrgi Caligulam faciunt, illud quoque non minimo indicio fuerit, quod in Bata-
viæ littore concharum spolia stolidissimus Imperator legisse videtur. Tacitus Hist. IV. *Erat in Canine-
fatibus Brinio, claritate natalium insigni. pater ejus multa hostilia ausus, Cajanarum expeditionum ludi-
brium impune spreverat. Plane tum apud Batavos egisse Caligula videtur. Suetonius quoque paullo
ante: Mox deficiente belli materia, paucos de custo-
dia Germanos trajici oculique trans Rhenum jussit: ac sibi post prandium, quam tumultuosissime adesse
hostem nuntiari. Rhenum intelligo proprie dictum (medium Cl. Ptolemæus ostium appellavit) qui
nunc quidem obstructus, olim apud turrim istam Cajanam in Oceanum irrumpebat. Adde quod Bri-
tannicam quoque idem Cæsar expeditionem minaba-
tur, ut credibile sit ab ejus oppositu indidisse eum turri suæ denominationem. Suetonius cap. XIX. de
ponte Puteolano: ut Germaniam & Britanniam, quibus imminabat, alicujus immensi operis fama ter-
ritaret. Tacitus in Agric. Agitasse C. Cæsarem de intranda Britannia satis constat. Denique nummi
etiam, Caligulæ nomen præferentes, heic eruti ostenduntur. Sed nihil affirmamus. Bene qui con-
jecerit, vatem hunc perhibebo optimum. SCHIL-
DIUS. Cluverius ostendit Caligulam non statim postquam a Rheni transgressu redierat, excitasse hanc turrim sive pharum apud Rhenum in Batavorum insula, sed in ulteriori versus occasum Galliæ litto-
re. Ubi id factum, ostendit Orosius lib. VII. cap. 5. his verbis de eodem Caligula loquens: *Hic siquidem magno & incredibili apparatu profectus querere ho-
stem viribus otiosis, Germaniam Galliamque percur-
rens, in ora Oceani circa prospectum Britannie resti-
tit. Portum autem ait in hoc littore, ex quo uno Romani in Britanniam transmissuri solvere jam inde a Julii Cæsaris in eam insulam expeditione consue-
verint, fuisse in Morinis Icium, qui postea Gesoria-
cus & Bononia dictus sit: ex hoc etiam Caligulam voluisse solvere. Turrim eam etiam nunc hodie, quamvis fastigio imminutam, ibidem exstare. Vulgo incolis Franco-Gallis Tour d'Ordre, Germanis proximi-
mis d'Oude man, Anglis the Old man dictam. Illam autem turrim fuisse pharum antiquissimam & postea a Carolo Magno instauratam probat ex Ai-
monio. Vid. PHIL. CLUVER. Germ. antiq. lib. II. cap. 36.**

Ex qua, ut Pharo.] Sic præter Torrentianos, & tres Palatinos codex quoque Salmas.

T O R R E N T.

47. *Rutilare & submittere comam.]* Germanorum (inquit Tacit.) *rutila sunt coma, & corpora procera.* Juvenal. Sat. XIII.

Carula quis stupuit Germani lumina, flavam Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro? Plin. lib. XXVII. cap. XII. *Sapo Gallorum inventum rutilandis capillis, ex sevo & cinere. & paulo post, apud Germanos majore in usu viris quam feminis.*

C A S A U B O N.

47. *Galliarum quoque procerissimum quemque.]* Persius:

— *missa est a Cæsare laurus*

Insignem ob cladem Germanæ pubis: & aris Frigidus excutitur cinis, ac jam postibus arma, Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captis, Effedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos. Et ut ipse dicebat, ἀξιόθριάμεινον.] Scribe, ἀξιόθριάμεινον, ut habet cod. Viterb. non enim dicimus θριάμειν, ut σπαρτήν, unde ἀξιόσπαρτήντος apud Dionem libro XLV.

Coegitque non tantum rutilare & submittere comam.] Tacitus de Domitiano in Julii Agricolæ vita: *Inerat conscientia, derisui fuisse nuper falsum e Germania triumphum, emtis per commercia, quorum habitus & crines in captivorum speciem formarentur.*

V A R I O R.

47. *Procerissimum quemque.]* Ut pro Germanis exhiberet quosdam in triumpho subditios, & legit procerissimum quemque & fecit eos rutilare comam. quibus ab aliis gentibus hæc olim discriminabatur. Nam Germanis rutilam comam & magna proceraque corpora tribuit Tacitus. Quare & ita legendum apud Calpurnium decl. 2. ex emendatione Petri Scriverii: *Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili sunt Germania vultus & flava proceritas. Hispani an non eodem omnes colore tinguntur? Vulgo legitur, Rutili sunt Germania vultus & flava proceritas Hispania. Non eodem omnes colore tinguntur.* GOESIIUS.

Αξιόθριάμεινον.] Sic bene Palat. tres, Salmasianus ἀξιόθριάμεινον: unde ο πᾶν legendum adscripsit ἀξιόθριάμεινον, ut ante Casaubonus.

Submittere.] Promittere, & prolixiorem facere: quod proprium est Germanorum. Namque populi Septentrionales, ut Vitruvius & Plinius tradiderunt, flavos habent crines, & promissos ex humeris

monem Germanicum addiscere, & nomina barbarica ferre. Præcepit etiam, triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itinere terrestri Romam devehî. Scripsit & procuratoribus, *Triumphum appararent quam minima summa, sed quantus numquam*
 48 *alius fuisset: quando in omnium hominum bona jus haberent.* Priusquam provincia decederet, consilium iniit nefandæ atrocitatis, legiones, quæ post excessum Augusti seditionem olim moverant, contrucidandi: quod & patrem suum Germanicum ducem, & se infantem tunc obsedissent. Vixque a tam præcipiti cogitatione revocatus inhiberi nullo potuit modo, quin decimare velle perseveraret. Vocatas itaque ad concionem inermes, atque etiam gladiis depositis, equitatu armato, circumfedit. Sed cum videret, suspecta re, plerosque dilabi ad resumenda, si qua vis fieret, arma, profugit concione: confestimque urbem petiit, deflexa omni acerbitate in senatum, cui ad avertendos tantorum dedecorum rumores palam minabatur: querens inter cetera, fraudatum se justo triumpho, cum ipse paullo ante, ne quid de honoribus suis ageretur, etiam sub mortis pœna denuntiasset,
 49 Aditus ergo in itinere a legatis amplissimi ordinis, ut maturaret, orantibus, quam maxima voce, *Veniam, inquit, veniam, & hic mecum:* capulum gladii crebro verberans, quo cinctus erat. Edixit & *reverti se, sed iis tantum qui optarent, equestri ordini & populo: nam se neque civem neque principem senatui amplius fore.* Vetuit etiam quemque senatorum sibi occurrere: atque omisso, vel dilato triumpho, ovans urbem natali suo ingressus est. Intraque quartum mensem periit, ingentia facinora ausus, & aliquanto maiora moliens. Siquidem proposuerat, Antium, deinde Alexandriam, commigrare, interempto

ris copia: sicut e contrario Æthiopes vaporis efficacia capillos habent breves, & adustis similes.
 BEROALD.

T O R R E N T.

Jus haberent.] Lib. unus haberet. Non displicet tamen multitudinis numero legi. nam quæ a procuratore Cæsaris geruntur, sic comprobantur, ut si ab ipso Cæsare gesta sint. Lib. i. Pand. De off. proc. Cæs.

48. Nullo potuit modo.] Liber opt. nullo modo potuit. & mox vocatas, nempe legiones, pro vocatos, & depositis pro dispositis. recte. De decumationis autem forma (ut hoc obiter addam) Plutarch. Crasso, Dion lib. XLVIII. ubi de Domitio Calvino, Augusti in Hispania legato, & Cic. pro Cluentio.

Cui animadvertendos.] Libb. duo cui ad vertendos, (quæ lectio Sabellici conjecturam confirmat: nam ad avertendos legendum putat) quasi a se amoliretur dedecora, si in senatum fureret. Pulmanno quoque notata eadem lectio ex vetusto cod.

49. Edixit & reverti se.] Edixit littera majuscula scribendum, ut edicto reditum suum populo significaverit.

Alexandrinam] Liber opt. *Alexandream*, ut apud Horat. lib. IV. Od. XIV.

Portus Alexandria supplex, &c.

Et *Antiochea* apud Ausonium de Claris Urbibus, & in nummis veteribus.

C A S A U B O N.

48. Inermes, atque etiam gladiis depositis.] Viterbiensi nostro codici debetur hæc emendatio: nam vulgati omnes *dispositis*, perperam. Memmianus recte, ut Viterb.

Capulum gladii crebro verberans.] Non probo *γραφην* Viterbiensem, *crebro vibrans*. Sic *κόπτων τὴν λαβὴν τῆς ξίφους* in similibus minis apud Appianum *Ἐμφυλ.* lib. IV.

49. Siquidem proposuerat Antium, deinde Alexandriam commigrare.] De Antio supra, cap. VIII. de profectioe Alexandriam Philo: *Διέγνωκε μὲν γὰρ, ὡς λόγος, πλεῖν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν πρὸς Αἰγύπτῳ.* Item: *Τὸτο δὲ πράξειν ἐμελλεν ἐν παράπλῳ, κατὰ τὴν εἰς Αἰγύπτῳ ἀποδημίαν. ἄλεκτος γὰρ τις αὐτὸν ἔρως κατεῖχε τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς ἣν ἐπόθει σπῆδῃ πάσῃ παραγενέσθαι, καὶ ἀφικόμενος πλείστον χρόνον ἐνδιατῆθῆναι.* causam consilii vide in sequentibus. meminit & Josephus.

V A R I O R.

48. Gladiis depositis.] Haut aliter etiam Pal. sec. & tert. ut & edit. Joan. Frelonii 1548. non ut alii *dispositis*. GRWT. Roberti etiam Stephani editio, *depositis*.

Gladiis dispositis.] *Positis* hic omnino scribendum videtur. GUJET.

Profugit concione.] Salmas. & Palat. tres: *concione*.

terempto prius utriusque ordinis electissimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in secretis ejus reperti sunt duo libelli, diverso titulo: alteri GLADIUS, alteri PUGIO index erat. Ambo notas & nomina continebant morti destinatorum. Inventa & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox a Claudio demersis, infecta maria traduntur, non sine piscium exitio, quos enectos æstus in proxima litora ejecit. Statura 50 fuit eminenti, pallido colore, corpore enormi, gracilitate maxima cervicis & crurum, & oculis & temporibus concavis, fronte lata & torva, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirsutus cetera. Quare transeunte eo, prospicere ex superiore parte, aut omnino quacumque de causa *capram* nominare, criminofum & exitiale habebatur. Vultum vero natura horridum ac tetrum etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem. Valetudo ei neque animi neque corporis constitit. Puer comitali morbo vexatus: in adolescentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnumquam subita defectione ingredi, stare, colligere semet ac sufferre vix posset. Mentis valetudinem & ipse senserat: ac subinde de secessu deque purgando cerebro cogitavit. Creditur potionatus a Cæsonia uxore, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit. Incitabatur insomnia maxime: neque enim plus quam tribus nocturnis horis

T O R R E N T.

Alteri gladius, alteri pugio.] Dio Protogenem, atrocissimum Caji scelerum administrum, duos circumferre libellos solitum commemorat, gladii, & pugionis titulis insignitos. Tales libelli Sulcii illius, & Caprii apud Horat. lib. i. Sat. iv.

Quos enectos.] Lib. unus *evectos*. Non placet. Horat. Epist.

Spem mentita seges, bos est enectus arando.
Cic. Tuscul. i. *siti enectus Tantalus*.

50. *Pallido colore.*] Liber opt. *expallido*, ut *expallere* frequens apud auctores. Sic *exalbidus* apud Plinium. Turneb. Adversar. xxi. cap. xxx.

Oculis & temporibus concavis.] Plin. rigentes ei oculos tribuit lib. xi. cap. xxxvii. Seneca sub fronte latentes, lib. In sapientem non cadere injuriam.

Capram nominare.] Causa præcedit, quod hirsuto corpore esset. Juvenal. Sat. v.

Discit ab hirsuta jaculum torquere capella.
Ubi (ut hoc obiter admoneam) *hirsutam capellam* scrotum caprinum interpretor, quo infectis ad tempora galeis tirones utebantur. Vulgo Centurionem capiunt, ut alibi Centuriones *hircosos* & *varicosos* tum ipse, tum Persius nominant. De Caji autem forma eleganter Seneca ad Serenum, Quod in sapientem non cadit injuria, cap. xviii.

Exitiale.] Nonnulli codd. etiam typis excusi, *exitiabile*.

Neque corporis neque animi.] Libri meliores, *neque animi neque corporis*.

Subita devex. ingredi.] Lego, ut in mss. nostris, *subita defectione gradi, stare, colligere, ac sufferre semet*. Pro *sufferre* tamen duo libri habent *suffere*.

Potionatus a Cæsonia.] Idem de eo Juvenal. Sat. vi. quod ante diximus. *Potionari* vero a Suetonio tantum usurpatum memini. *Potionem* quidem pro poculo venenato etiam Cicero dixit pro Cluentio, *Sustulit mulierem prima potione medicus*, Horat. quoque Epod. v.

Non usitatis Vare potionibus, &c.

Incitabatur insomnia.] Sic quidem mss. & libri a Gryphio editi, interpretes vero *insomnia*, uti & Frobenius. Notius utrumque in usu fuisse ostendit. Cæcilius, *Consequitur comes insomnia, ea porro insaniam adfert*. Donat. in illud Terentii Eunuchus, *Aut mox noctu te adigent horsum insomnia*. Legitur (inquit) etiam, *te adiget h. insomnia*. Græci *ἀνύπνους* vocant.

C A S A U B O N.

50. *Pallido colore.*] Scribe ut in libris Cujacii & Pithœi, *colore expallido*. neque aliter regia exemplaria, & Memmii.

Subita defectione ingredi.] Mirum, unde illa inepta lectio, quæ vulgaris fere omnes editiones obsidet, in quibus *devectione* scriptum pro *defectione*. Nam & prima editio & insecta longo post intervallo Rob. Steph. & omnes mss. sic recte legunt. In iisdem constanter *gradi* vel *gredi* corrupte, pro *ingredi*.

V A R I O R.

49. *Alteri gladius, alteri pugio.*] Qui priore libro continebantur, carnifici destinabantur; qui secundo, calumniatoribus, aut magis sicariis objiciendi. GRUTERUS.

50. *Pallido colore.*] Codex Salmas. & Palatinus secundus adstipulantur illorum membranarum, quæ præ se ferunt, *expallido*. Sic *exalbidus* apud Plin. Gruterus recepit, *expallido*. In Salmasiano præterea de-

fide-

horis quiescebat : ac ne his quidem placida quiete, sed pavida miris rerum imaginibus : ut qui inter ceteras, pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus sit. Ideoque magna parte noctis vigiliæ cubandique tædio, nunc toro residens, nunc per longis-
 51 simas porticus vagus, invocare identidem atque expectare lucem consueverat. Non immerito mentis valetudini attribuerim diversissima in eodem vitia, summam confidentiam, & contra nimium metum. Nam qui deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere, ad vero majora proripere se e strato, sub lectumque condere solebat. Peregrinatione quidem Siciliensi, irrisis multorum locorum miraculis, repente a Messana noctu profugit, Ætnei verticis fumo ac murmure pavefactus.

Adver-

sideratur, colore. Ille enim legit: *expallido corpore, enormi.*

Insomnia.] Id est, ἀγρυπνία. GUYET.

Ingressi.] Codex Salmas. *gredi.*

Incitabatur insomnia maxime.] Codex Salmas. & Palatini tres æque ut aliorum membranæ: *insomnio.*

T O R R E N T.

51. *Ad vero majora.*] Dictio vero abest a cod. uno ms. Quod autem de Cajo, idem ferme de Tiberio legimus cap. LXIX. Vide quæ ante notavimus cap. XXII.

Ætnei verticis.] Sic libri omnes, quos quidem videre me contigit, Turneb. tamen crateris pro verticis reperisse se attestatur. quod potius annotatum ab aliquo quam scriptum crediderim.

C A S A U B O N.

Invocare identidem lucem.] Ἐυχασθαι ἡμέραν εἶναι, ut in xxvii. cap. Actorum.

51. *Diversissima in eodem vitia.*] Dio breviter indicat, πρὸς πάντα, inquit, ἐναντίος ἐπεφύκει.

Ad minima tonitrua & fulgura connivere.] Lisl. cod. *connuere.* Non semper autem ita affectus fuit bonus hic Imperator: ausus enim interdum non solum vultum attollere, sed etiam ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς τινος ἀντιβρονταῖν, καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀνταστραπεῖν, καὶ ὁπότε κεραυνὸς καταπέσοι, λίθον ἀντακοντίζειν, auctor Dio. Sed omitamus istum ἀταρτηρὸν, φρένας ἡλεὸν, & notemus potius veterum consuetudinem admodum laudabilem: moris enim fuit cum tonaret, aut fulgeret, aut terra moveret, continuo pro mutua salute diis vota fundere. Didici ex Philostrato, cujus hæc sunt de Vita Apollonii libro sexto: loquitur de Antiochensibus Syris, & terræ motu, qui, dum ipsi in concione sunt, factus est: σεισμὸς δὲ γενναίᾳ προσπεσόντος ἐπτηξαν, καὶ ὥσπερ ἐν διοσημεΐαις εἶωθεν, ὑπὲρ ἀλλήλων εὐξάντο.

Proripere se e strato, sub lectumque condere solebat.] Eo solebant se abdere, qui latere vellent. Basilus, εἰάν τὴν θύραν κατὰξῃ τις, ὁ χρεώσης ὑπὸ τὴν κλίνην. Plautus Casina: *Inseclatur omnes domi per ades,*

nec quemquam prope ad se finit adire: ita omnes sub arcis, sub lectis latentes metu mussitant. Dignus sane locus, qui Caligulam adeo furiose insolentem recipe- ret: nam quod hodie fieri videmus, ut sub lectis vetera calceamenta condantur, idem olim quoque fie- bat. Lucianus in commentario de Mercede conductis: Νῦν μὲν γὰρ, ὥσπερ τὰ καινὰ τῶν ὑποδημάτων ἐν τιμῇ τινὶ καὶ ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἐπειδὴν δὲ πατηθῇ πολλὰ- κίς καὶ ὑπὸ τῷ πηλῷ ἀναπλασθῇ, ὑπὸ τῇ κλίνῃ ἀθλίως ἐρρίψεται, κόρεων ὥσπερ ἡμεῖς ἀνάπλεω. ideo avari Eucliones suas auro refertas ollas in eum locum abdebant, ut ait Basilus in homilia Lazicis habita. eodem & in repentino metu se recipiebant, quod de Caligula ait noster. neque desunt similia in historiis exempla, præter modo & allata. Sic & Zacharias protospatharius a Justiniano Rhinotmeto missus ut Sergium V. coereret, resistente clero & populo Romano, *sub lectum Pontificis ingressus se abscondit*, ait Anastasius.

V A R I O R.

51. *Tantopere contemneret.*] Codex Salmas. *tanto opere.*

Condere.] Codex Salmasii: *concedere.*

Irris multorum locorum miraculis.] Salmasianus codex: *Irris multum locorum miraculis.*

Ætnei verticis fumo ac murmure.] Si est, ut in pervetusto codice repererit Turnebus, ut quidem scribit, *Ætnei crateris*, id præferre non dubitem. Non est enim tale, ut ab aliquo, qualia tunc hominum, facile annotatum videri possit. Lucretius lib. 6. *In summo sunt ventigeni crateres.* Ovidius 5. *Metam.*

Et pronos currus medio cratere recepit.

Strabo lib. 5. de Vesuvio: καὶ καίεσθαι πρότερον καὶ εἶναι κρατῆρας πυρός. Quoties autem libro sequente? Heraclides in Agrigentinis: καὶ τὰς μὲν εἰς λέβητας ζέοντας, τὰς δὲ εἰς τὰς κρατῆρας τῷ πυρὸς ἀπέεσσε. Ubi legebam aliquando, κρατῆρας τῷ ὄρει. Sed necesse non est. Lucianus Fugitivis: ὅς εἰς τὰς κρατῆρας ἤλατο. Gregorius 1. in Julianum de eodem: ὁ τοῖς Σικελικοῖς κρατῆρσιν εἰαυτὸν θεώσας, ὡς ᾤετο. Et quis non vel eadem occasione? GRONOV.

Adversus Barbaros quoque minacissimus, cum trans Rhenum inter angustias densumque agmen iter essedo faceret, dicente quodam, *Non mediocrem fore consternationem, sicunde hostis appareat*, equum illico conscendit: ac propere versus ad pontes, ut eos calonibus & impedimentis stipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac super capita hominum translatus est. Mox etiam audita rebellione Germaniæ, fugam & subsidia fugæ, classes apparabat: uno solatio acquiescens, transmarinas sibi superfuturas provincias, si victores Alpium juga, ut Cimbri, vel etiam urbem, ut Senones quondam, occuparent: unde credo percussoribus ejus postea consilium natum, apud tumultuantes milites ementiendi, ipsum sibi manus intulisse, nuntio malæ pugnae perterritum. Vestitu calceatuque, & cetero habitu, neque patrio, neque civili, ac ne virili quidem, ac denique humano, semper usus est. Sæpe depictas gemmatasque indutus pænulas, manuleatus & armillatus in publicum processit: aliquando sericatus, & cycladatus: ac modo in crepidis vel cothurnis,

T O R R E N T.

Uno solatio acquiescens.] Verum hoc auctores sæpius cum dandi casu conjungunt. Seneca Epist. *acquiescas spei blanda.* Ipse Sueton. Tib. cap. xxxi. *honori acquiescerent*, & cap. lvi. *Graculos, quibus vel maxime acquiescebat.* Vel cum ablativo addita præpositione. Cic. de Amicit. *Vicissim autem senes in adolescentium caritate acquiescimus.*

Transmarinas sibi.] Melius MSS. tres *transmarinas certe sibi.*

Tumultuantes milites.] Dictio *milites* desideratur in melioribus codicibus. & sane abesse eam malim. cur enim non & plebs tumultuari potuisset? Nihil muto tamen.

§2. *Denique non humano.*] Libri MSS. omnes *denique humano, sine non.*

Depictas gem. q. ind. pænulas.] Imperatores Romani (si Spartiano credimus) nunquam pænulis utebantur, quibus ne civibus quidem in Urbe uti permissum, nisi senibus, idque frigoris causa. qua de re multa Aug. cap. xl. At Cæsar hic noster depictas etiam, gemmatasque, regum Barbarorum more, gestavit.

Manuleatus.] Id quoque probrosum Romano. Gell. lib. vii. cap. xii.

Cycladatus.] *Cyclas* vestis feminea tenuissima, ne matronis quidem honesta, qua impudicæ plerumque instar veli corpus circumdabant. Juvenal. Sat. ii.

Hæ sunt qua tenui sudant in cyclade.

Utitur & Propert.

aurata cyclade signat humum.

Ac tale aliquid vult Petronius Arbiter cum *proflare nudam in nebula linea* dicit, & *induere ventum textilem*, pro amiculo tenuissimo.

C A S A U B O N.

Transmarinas sibi superfuturas provincias.] Scribe, *Transmarinas certe sibi*, ut in codd. Torrentii, & omnibus nostris, etiam Memm.

Si victores Alpium juga occuparent.] Figura est, πρὸς τὸ σημαίνον. præcessit enim, *audita rebellione Germaniæ.* at viri docti locum censent emendandum, & scribendum *Germanorum*, quibus non assentior. infinita sunt hoc genus apud optimos scriptores. notum apud summum vatem, φίλε τέκνον. & quæ variis locis congerit Eustathius. Pausanias Arcadicis: Νικῶσι δὲ προσλαβόντες Ἀχαιῶν στρατιάν, καὶ Ἀρατον ἡγεμόνα ἐπ' αὐτῶ. ait ἐπ' αὐτῶ, quasi præcessisset, στρατόν.

§2. *Manuleatus & armillatus in publicum processit.*] Seneca de Cajo: *Hæc ipse perlucidus, crepidatus, armillatus.* locum vide in libro de Constantia Sapientis.

V A R I O R.

§2. *Vestitu calceat.*] Cod. Salmaf. *calciatu.* Quamvis proprie & strictè *calceum* appellarint id calciamenti genus, quod totum pedem & infime & superne tegebat, tamen omne genus calciamentum, & quidquid pedibus inducitur, *calcei* nomine nonnunquam venit. Nam & Græci quoque omne genus calceatus ὑπόδημα appellant: ut ut ὑπόδημα κοῖλον vocant, quo pes totus tegitur & amicitur, ad differentiam sandaliorum sive solearum. Hesychius: Κάλτιοι, ὑπόδηματα κοῖλα ἐν οἷς ἵππεύουσι. Vox Sicala κάλτιος, de cavo & profundo calciamento; unde Latina *calcius*. Plutarchus quoties calcei Romani mentionem facit, fere semper reddit κάλτιον. Cæterum fere semper calcei aurati purpuream vestem sequebantur. Ita qui consulatum capiebant sub Imperatoribus, ut purpura sive Tyrio vestiebantur, ita & auro calciabantur. Sic mulieres, quibus purpura familiaris, etiam calceos inauratos habebant. Testis, præter Epictetum & Lucianum, Apulejus Milesiarum lib. xi. SALMASIUS.

Depictus.] An *acu pictus*? GUJET.

Et cycladatus.] Pallium & cyclas, habitus matronarum Romæ. Servius: *Togas autem etiam feminas habuisse, cycladam & recini usus ostendit. recinus autem*

thurnis, modo in speculatoria caliga, nonnumquam focco muliebri: plerumque vero aurea barba fulmen tenens, ac fuscina, aut caduceum, deorum insignia, atque etiam Veneris cultu conspectus est. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem assidue gestavit: interdum & Magni Alexandri thoracem repetitum e conditorio ejus.

53 E disciplinis liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundus & promptus: utique si perorandum in aliquem esset, irato & verba & sententiæ suppetebant: pronuntiatio quoque & vox, ut neque eodem loci præ ardore consisteret

tem dicitur, quod post tergum rejicitur. Recinum togam vel togæ genus fuisse, etiam Festus ostendit. Cyclades erant, quas nunc *Zupas* vocamus: sunt enim plane pleneque rotundæ, & nullum habent angulum, quia undequaque clausæ per extremum ambitum. SALMAS.

T O R R E N T.

Speculatoria caliga.] Quid *caliga* sit, dictum est Aug. cap. xxv. *Speculatorium* autem hoc loco Tranquillus addidit, quo majorem caligæ vilitatem ostenderet. inter milites enim alii aliis ornatiore caliga utebantur. Et speculatores quidem militum numero habebantur, verum ob laboris assiduitatem, ac discrimina quæ subibant, minus cultos incedere solitos credendum est, & fieri potest, ut peculiari quodam calceamenti genere induerentur. Quæ *speculatoria* absolute dicitur a Tertulliano de Corona militis, cum ait, *speculatoriam, morosissimam pedibus, absolvit.* Non recte autem Turneb. Adversar. xxvii. cap. xx. hunc locum interpretans, *spiculatores ac speculatores* multum inter se differre scribit, sed ob vocalium *e* & *i* vicinitatem promiscue efferri, ut *here* & *heri*. nam & in marmoribus, & in Antonii IIII-viri nummis, & in vetustissimo cod. magno consensu per *e* scriptum animadverti, & recte quidem. militum enim id genus erat, qui præcipue ad hoc instituti fuere, ut (quod inquit Festus) hostilia silentio perspicerent, (Græci *ὀπτήρας*, & *σκοπῆς*, & *κατασκοπῆς* appellant) a verbo *speculor*, non a *spiculis* quæ gestaverint. *spiculum* enim a recentioribus dictum (si Vegetio credimus) quod olim *pilum* vocabant. Atqui *pilum* commune legionariorum telum erat, non his peculiare, qui satellitii causa Principibus aderant. Quibus etiam Sueton. Claud. cap. xxxv. & Galb. cap. xviii. lanceas tribuit, *spicula* daturus potius, si a *spiculis* nominabantur. Accedit Suidæ auctoritas, cum *σπεκχλάτωρος δορυφόρος* exponit, per jota scripturus, si tunc saltem cum Principis custodem ac satellitem id nomen significat, a *spiculo* appellaretur. Neque vero *speculatores* explorandi tantum, aut custodiæ causa habebantur, sed & in eos qui damnati erant lege, agebant. Seneca lib. i. de Ira: Tum centurio, qui supplicio præerat, condere gladium speculatorem jubet. & Julius Firmicus lib. viii. cap. xxvi. *speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputent cervices.* Sed & Ulpian. l. vi. de Bon. damnatorum: *Spolia quibus indutus est qui*

ad supplicium ducitur, neque speculatores ultro sibi vindicent, neque optiones ea desiderent; optiones speculatorum administratos vocans. Atque hinc intelligimus sacrosancti Evangelii de D. Johannis supplicio locum Marci cap. vi. καὶ εὐθέως ἀποσείλας ἡ βασιλεὺς σπεκχλάτωρα. Postremo *speculatorum* opera etiam in mittendis ad senatum litteris utitur Cajus sup. cap. xlii.

Socco muliebri.] Et quidem ex margaritis. Plin. lib. xix. cap. xxxv. & lib. xxxvii. cap. ii. Elegans etiam de Caji focco locus Senecæ lib. de Beneficiis ii. cap. xii. & de focco muliebri Suetonii Vitell. cap. ii.

Aurea barba, fulmen tenens.] Qui Jovis ornatus est. Quanquam aurea barba etiam Æsculapio tribuitur.

Ac fuscina.] Melius mss. duo aut *fuscina*, aut *caduceum*. fuscina enim Neptuni insigne est, alterum Mercurii.

Atque etiam Veneris cultu.] Tunc (credo) cum cycladatus prodiit, uti paulo ante est. nam in omnium deorum, dearumque formam se formabat, nihil minus quam homo, (ut eleganter ait Dion) atque adeo Panthei nomen potius ipse meritis quam Pantheæ Drusilla ipsius soror.

Alexandri thoracem.] Quo indutus pontem illum suum transiit. Dion.

53. *Pronuntiatio & vox.*] Ne quis idem repeti putet, meminerit ejus, quod Fortunatianus & alii tradunt, *pronunciationem* etiam gestum vultumque continere, ut idem ferme sit quod actio.

C A S A U B O N.

Nonnumquam focco muliebri.] Et quod erat indignius, non erubuit foccatus maxima negotia tractare, ut cum de capite consularis viri Pompeji Penni audiret. Seneca de Beneficiis lib. ii. cap. xii.

Plerumque vero aurea barba fulmen tenens.] Philonem suadeo legas, qui fuse narrat. non alio commentario huic loco est opus.

53. *Eloquentia plurimum attendit.*] Josephus in elogio Caji: Ἀλλως δὲ ῥήτωρ τε ἄριστος, καὶ γλώσση τῇ Ἑλληνι καὶ Ῥωμαίοις πατρίῳ σφόδρα ἡσκημένος. vide cætera.

V A R I O R.

Fulmen tenens ac fuscina aut caduceum.] Codex Salmasii, Palatini tres, Robert. Steph. editio,

ret & exaudiretur a procul stantibus. Peroraturus *stricturum se lucubrationis sua telum* minabatur: lenius comitiusque scribendi genus adeo contemnens, ut Senecam tum maxime placentem, *commissiones meras* componere, & *harenam esse sine calce* diceret. Solebat etiam prosperis oratorum actionibus rescribere, & magnorum in senatu reorum accusationes defensionesque meditari: ac, prout stylus cesserat, vel onerare sententia sua quemque, vel sublevare: equestri quoque ordine ad audiendum invitato per edicta. Sed 54 & aliorum generum artes studiosissime, & diversissimas exercuit. Thrax & auriga, idem cantor, atque saltator. Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circo.

Canendi

aut fuscinam. Distinguit, inquit Gruterus, tria deorum insignia, & vult nunc prodiisse habitu Neptuni, nunc Mercurii, nunc Jovis.

T O R R E N T.

Senecam tum maxime plac.] Atqui hunc, omnibus suae ætatis hominibus sapientia præstantem, (ut scribit Dion) parum abfuit quin occideret, ideo tantum, quod causam quandam in senatu præfente Cajo pulcherrime egerat.

Commissiones meras componere.] Dictio *componere* non erat in vetusto quodam codice, sed ad oram libri ascripta. Quam ego omnino expungendam sentio, ut *commissiones meras* Senecam vocet Cajo, hoc est, sine robore ac nervis scribentem, veluti cum materiæ simul quidem congeruntur, sed nec plumbo, nec glutino, nec cæmento conjunctæ. Alii *commisuras* vocant. Quin & *verborum commissuram* dixit Quintilian. lib. IV. cap. IX. Aliter tamen Turneb.

Magnorum reorum.] Exemplum insigne Domitii Afri, quem tantopere Seneca & Quintilian. celebrant, apud Dionem. is enim accusatus Cæsaris oratione scripto prolata, non alia ratione periculum evasit, quam quod tanquam auditor potius quam reus, tandem defensionis loco eum se magis ut oratorem quam ut Cæsarem metuere respondit.

54. *Et diversissimas.*] Exemplar Ferrariense *diversissime*, alia vero duo *diversarias*, ut *singularias* apud Plautum, & Gellium. Nisi *diversariam* scriptum fuisse suspicemur, ut *multifariam*, *plurifariam*, *aliquotariam*.

Thrax.] Jam ante monuimus *Threx*, aut *Trex* legi in opt. codicibus.

Pugnatoriis armis.] Lib. unus *propugnatoriis*, puncto interposito ante verbum *batuebat*. Vide quæ ante notavimus cap. XXXI. *rudibus batuentem*.

Plurifariam.] Pro, pluribus locis. Sup. cap. XVIII.

C A S A U E O N.

Commissiones meras componere.] Vocem *commissiones* & morem committendi exposuimus ad lib. II. cap. LXXXIX. ea notione accipi hic quoque debet hæc dictio, certe potest. Vocantur enim scripta Senecæ, *commissiones meræ*, ut si Græce dicas cum Isocrate,

λόγοι πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένοι. Imo vero *commissiones* sunt ἀγωνίσματα. quo sensu dixit Thucydides de opere suo, κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκρίβειν ζύγνεται. Ita accipit & Philosophus in libro de Poetica, ἀγωνίσματα γὰρ ποιῶντες καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις διασρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς. Et Polybius lib. III. in aureo dicto & dignissimo, quod ubique, non ibi tantum legatur: Ἱστορίας γὰρ εἰὰν ἀφέλῃ τις καὶ διὰ τί καὶ τίνας χάριν ἐπράχθῃ, καὶ τὸ πραχθὲν πότῃ εὐλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ ἔγίγνεται. Quod Thucydides voce ponderosa valde κτῆμα dixit, Polybius magis aperte μάθημα. Plinius Epistolarum lib. VII. scribens ad Celerem, & superiorem Thucydidis locum imitans, vocem ἀγώνισμα ita expressit, *Historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei veritatisque componitur*. Melius sane quam Quintilianus, qui lib. X. eundem locum adumbravit his verbis: *Totum historia opus non ad initium rei pugnamque præsentem, sed ad memoriam posteritatis, & ingenii famam componitur*. sed nemo felicius Caligula: prorsus enim, ut diximus, ἀγωνίσματα sunt *commissiones*.

Et harenam esse sine calce.] Credo, quod sententias plerumque loqueretur, breves & nulla admodum connexionem inter se cohærentes. Tale quid voluit & Quintilianus, cum in Seneca reprehendit quod rerum pondera minutissimis sententiis fregisset. de quo genere dicendi vide ejusdem doctoris judicium libro VIII. cap. V. Diversa ratio est, cur dicat Epiphanius, hæreticos *σχολία ἐξ ἁμῶν πλέκειν ex harena funiculosnectere* in suis scriptis, dum sacræ scripturæ loca male componunt.

54. *Thrax & auriga, idem cantor atque saltator.*] Scribe *Threx*, ut in scriptis fere. Adverte autem quatuor artium Cajo adamatarum nomina, de quibus eodem ordine, ut semper solet, deinceps agit.

V A R I O R.

53. *Prout stylus cesserat.*] Selon que le coeur luy en disoit. GUYET.

54. *Batuebat pugnatoriis armis.*] Codex Salmas. *Battuebat*.

T O R.

Canendi ac saltandi voluptate ita efferebatur, ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus & tragædo pronuntianti concineret: & gestum histrionis quasi laudans vel corrigens palam effingeret. Nec alia de causa videtur eod die quo periit, pervigilium indixisse, quam ut initium in scenam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Saltabat autem nonnumquam etiam noctu: & quondam tres consulares secunda vigilia in palatium accitos, multaque & extrema metuentes super pulpitem collocavit: deinde repente magno tibiæ & scabellorum crepitu, cum palla tunicaque talari prosiluit, ac desaltato cantico abiit. 55 Atque hic tam docilis ad cetera, natæ nesciit. Quorum vero studio teneretur, omnibus ad insaniam favit. Mnestrem pantomimum etiam inter spectacula osculabatur: ac si quis saltante eo vel leniter obstreperet, detrahi jussu manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem denunciavit, abiret sine mora Ostiam, perferretque ad Ptolemæum regem in Mauritaniam codicillos suos. Quorum exemplum erat: *Ei, quem istuc misi, neque boni quidquam neque mali feceris.* Thraces quoldam Germanis

T O R R E N T.

Licentia temporis.] An tunc igitur major licentia, cum pervigilium erat? Nox sane & mendas tegit, & pudorem adimit.

Scabellorum crepitu.] Nulli paulo eruditiori dubium, quin musicum aliquod instrumentum significet, quanquam interpretes aliter exponunt. Car. Langius, vir doctissimus, *scamillorum* legebat, ut ea sint, quæ nostro idiomate *Schalmejen* vocamus. Quod sane probabile esse ostendit vetus inscriptio Spoleti, DIS SYRIIS. M. SEPTIMIO. M. F. HOR. SEPTIMIANO EQUO PUB. C. ALBICIUS. C. L. RESTITUTUS. IIII-VIR I. D. PRÆF. FABR. ROMÆ DEC. IIII. SCAMILLAR. OPERÆ VETERES A SCÆNA PATRONO OB MERITA EJUS L. DDD. Cicero quidem pro Cælio, Deinde (inquit) *scabella concrepant, aulam tollitur.* Sed ibi de fine nimis, hic de initio agitur.

Cum palla tunicaque talari.] Quali etiam Nero citharædus habitu in vetustis nummis cernitur. Plura ad Horat. de Arte,

- - - traxitque vagus per pulpita vestem.

55. *Ut abiret.*] Meliores libri *abiret*, sine ut. De Ptolemæo sup. cap. xxvi.

Thraces quosdam.] Hic quoque *Thraces*, aut *Treces* habent libri antiquissimi, eaque fere in gladiatoribus scriptura vetus. Quo magis ex ea factione, ut cui impense Cæsar faveret, Germanis præfectos fuisse intelligo.

C A S A U B O N.

Magno tibiæ & scabellorum crepitu.] Saltatores, & saltatrices cum in scenæ pulpito saltabant, præter ictum pedum varia instrumenta sono edendo apta adhibebant. fere enim jungebantur, ut Lucianus Περὶ ὀρχήσεως indicat, κρέματα, τερετίσματα, & ποδῶν κτύπος. Inter alia organa ejus generis & scabelli fuerunt. Eam vocem non magis Latinam puto esse quam *barbitus*, *sambuca*, *nabla*, & alia

pleraque omnia instrumentorum musicorum nomina: quæ simul cum usu rerum quas significant, in civitatem Romanam sunt admissa. Assentior autem doctissimo amicissimoque Scaligero, qui *scabellos* sive *scabella* esse putat apud Suetonium & Arnobium, quos Hispani & Aquitani *casabellos* dicunt; quam dictionem Rabbi Jona usurpat in explicatione vocis Hebraicæ טפ. Augustinus de Musica libro quarto: *Quæro ex te, utrum possint copulati sibi pedes, quos copulari oportet, perpetuum quendam numerum creare, ubi nullus finis certus appareat: veluti cum symphoniæ scabella & cymbala pedibus feriantur, certis quidem numeris, & his qui sibi cum aurium voluptate junguntur, sed tamen tenore perpetuo: ita ut si tibiæ non audias, nullo modo ibi notare possis, quousque procurrat connexio pedum, & unde rursus ad caput redeatur.* Erat hoc unum e crepitaculorum generibus, quibus vel cum musicis organis, vel inopia eorum, ut notat Scholiastes Aristoph. ad Ranas, utebantur. Talis fuit testarum crepitus, item acetabulorum tinnitus, sive ὀξύθαρον μουσική, & illa Ἀπαθίων μουσική, καὶ Φοινίκων κρέματα, de quibus multa notamus ad Athenæum, propediem, velit modo τὸ κρείττον, edendum.

55. *Thraces quosdam.*] Lislæi cod. *Threcas quosdam.* Memmii, *Threses.*

V A R I O R.

Scabellorum crepitu.] Scabella erant instrumenta musica, quæ pedum agitatione & motu percussa sonitum edebant, quorum formam ex antiquo marmore vide apud ALBERTUM RUBENIUM, lib. 11. de Re Vestiæ. cap. xvi.

Cum palla tunicaque talari prosiluit, ac desaltato cantico abiit.] Quod sane mirum videri potest, saltatores longis ac fluentibus tunica pallaque velatos, quum habiliores succincti & tunicati tantum futuri fuissent. FERRARIUS.

55. *Thraces.*] Gladiatores. GUYET.

T O R -

manis corporis custodibus præposuit. Mirmillonum armaturas rescidit. Columbo victori, leviter tamen faucio venenum in plagam addidit, quod ex eo *Columbinum* appellavit. Sic certe inter alia venena scriptum ab eo repertum est. Prasinae factioni ita addictus & deditus, ut cœnaret in stabulo assidue, & maneret. Agitatori Eutycho comifatione quadam in apophoretis vicies H S. contulit. Incitato equo, cujus causa pridie Circenses, ne inquietaretur, viciniæ silentium per milites indicere solebat, præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monilia e gemmis, domum etiam, & familiam, & supellectilem dedit, quo lautius nomine ejus invitati, acciperentur: consulatum quoque traditur destinasse. Ita bacchantem atque gras- 56
fantem non defuit plerisque animus adoriri. Sed una alteraque conspiratione detecta, aliis per inopiam occasionis cunctantibus, duo consilium communicaverunt, perfeceruntque: non sine conscientia potentissimorum libertorum præfectorumque prætorii: quod ipsi quoque, etsi falso, in quadam conjuratione, quasi participes nominati, suspectos tamen se & invisos sentiebant. Nam & statim seductis magnam fecit invidiam, districto gladio affirmans *sponde se periturum, si & illis morte dignus videretur*: nec cessavit ex eo criminari alterum alteri, atque inter se omnes committere. Cum placuisset Palatinis ludis

T O R R E N T.

Mirmillonum arm. rescidit.] Lego *recidit*, ut ante cap. XLIV. & Tib. cap. XXXIV.

Columbo.] Mirmilloni nempe, cum ipse Thracum factioni faveret, ut in Circo Prasinae. Porro ut hic Columbus, sic & Palumbus gladiatoris nomen Claud. cap. XXI.

Agitatori Eutycho.] Nihil muto. faustum enim agitatoris nomen, ut Aug. cap. xcvi. & consentit Joseph. lib. XIX. Libri scripti tamen *Cythico*, & *Scytico*, & *Cycico* habent.

In apophoretis.] Aug. cap. LXXV.

Incitato, equo.] Sic & L. Verus Antoninus equo cui Volucer nomen erat, aureum viventi simulacrum fecit, & mortuo sepulcrum erexit. Errant vero interpretes, qui equi nomen agitatori hic tribuunt. Quanquam Incitatus & egregii agitatoris, & mulionis nomen est apud Martialem lib. XI. Epigr. I. & lib. X. Epig. LXXVI. nisi eundem tamen hominem utroque in epigrammate intelligamus.

56. *Animus.*] Libri duo *consilium*, & mox *una alteraque pro una & altera*. Nihil muto tamen.

Potentiss. libertorum.] Hoc est, quod suis eum telis confossum dicit Plin. lib. XXXII. cap. II. Adde, si lubet, Josephum Antiquit. lib. XIX.

Palatinis ludis.] Libri tres *Palatini ludi*, ut ad gladiatorum spectaculum referre possimus. sic enim *ludus matutinus*, & *ludus Gallicus*. Verum receptam lectionem retineo, non tam Josephi, qui rem non satis explicat, auctoritate, quam Dionis, qui extremo lib. LVI. defuncto Augusto, præter ea quæ Augustalia vocata sunt, Liviam ludos etiam in Palatio instituisse scribit, quos cæteri deinde Principes celebrarunt.

C A S A U B O N.

Agitatori Cythico c.] Ex vestigiis corruptæ lectionis in antiquis libris, satis certum est *Eutycho* scribi debere. Politiani tamen liber sic: *Agitatori Pythico c.*

Incitato equo.] Magna hominis docti & historiæ Romanæ callentissimi hallucinatio, non uno loco affirmantis scribendum esse *Incitato equo*. nimirum oblitus erat eorum, quæ pridem apud Dionem absque dubio legerat de hoc equo.

Nomine ejus invitati.] Et Incitati equi nomine alii invitari soliti, & ipse Incitatus a Principe. Dio, *ἕνα τὸν ἱππὸν ὃν Ἰγκίτατον ἀνάρμαζε, καὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλει.*

Consulatum quoque dicitur destinasse.] Id serio affirmat Dio: prorsus enim facturum eum consulem fuisse, nisi mors occupasset. καὶ προσυπισχεῖτο καὶ ὑπατὸν αὐτὸν ἀποδείξειν καὶ πάντας αὐτὸν καὶ τὰ τοῦ ἐπεποιήκει, εἰ πλείων χρόνον ἐζήκει.

56. *Cum placuisset Palatinis ludis.*] Cur ad stabiliendam hujus loci scripturam, quæ in plerisque libris corrupta est, uti malit Torrentius Dionis auctoritate quam Josephi, causam non video. nihil enim dilucidius narrari potest, quam ut facit Josephus. Nos autem Dionis locum de institutione horum ludorum sine libri LVI. eo proferemus, ut nonnihil optimo scriptori lucis demus: ἡ Λιβία ἰδίαν δὴ τινα αὐτῶν πανήγυριν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἡποίησεν, ἥ καὶ δεῦρο αἰεὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν αἰεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται. editum est ἡ καὶ δευτέρα αἰεὶ. facilis emendatio: sed quam neque interpretes viderunt, neque viri doctissimi, qui de ludis Palatinis scribentes eum locum descripserunt. at nuperus corrector ne illud quidem scivit, οἱ αἰεὶ αὐτοκράτορες genus dicendi Græcorum

ludis spectaculo egressum meridie aggredi, primas sibi partes Cassius Chærea tribunus cohortis prætoris depoposcit: quem Cajus seniore jam, ut mollem & effœminatum denotare omni probro consuevit: & modo, signum petenti, PRIAPUM aut VENEREM dare: modo, ex aliqua causa agenti gratias, osculandam manum offerre, formatam commotamque in obscœnum modum. Futuræ cædis multa prodigia exstiterunt. Olympiæ simulacrum Jovis, quod dissolvi transferrique Romam placuerat, tantum cachinnum repente edidit, ut machinis labefactis opifices diffugerint. Supervenitque illico quidam Cassius quoque nomine, jussu se somnio affirmans immolare taurum Jovi. Capitolium Capuæ

corum perelegans, qui Latine sit vertendum. Mirum vero Beroaldi stuporem, qui verba Josephi de institutione horum ludorum male accipiens, in honorem Cæsaris dictatoris fuisse institutos auctore Josepho scribit. atqui de Augusto qui primus imperium fundavit & munivit, sensisse Josephum declarant quæ mox subjicit, ἔθνε Γάιος τῷ Σεβαστῷ Καίσαρι, ὃ δὴ καὶ τὰ τῆς Σεωρίας ἦγετο. Sed ignoscendum Beroaldo, qui Josephum Græce non legerat. In dierum numero, per quos celebrati in palatio ludi, dissentit aperte a Dione Josephus. verum ille locus est corruptus, ut alia multa in eo nobilissimo scriptore: quæ curari non possunt, nisi ab eo qui trium linguarum studio ingenium probe subegerit & excoluerit.

VARIOR.

Columbo victori.] Mirmilloni. GUJET.

Agitatori Cythico.] Codex Salmas. *Euthico*: lege *Eutycho*. SALMAS. Idem codex pro *commiffatione* scribit *commiffatione*. Sic ubique.

TORRENT.

Egressum meridie.] Ut solebant prandendi causa. Hinc equitis illius dictum apud Quintilian. lib. vi. cap. 111. ad quem in spectaculis bibentem cum misisset Augustus qui ei diceret, Ego si prandere volo, domum eo, Tu enim (inquit) non times, ne locum perdas. Adde Suetonium Claud. cap. xxxiv. *dimisso ad prandium populo*.

Formatam commotamque.] Nihil muto. nam id hodie quoque Italici peculiare est. Liber opt. tamen habet *camatam formatamque*, alter *forcatam commistamque*. Unde Lipsio ad Annalem Taciti xiii. visum corrigere *formatam gammatamque*, &c. Saltem *gammatam formatamque* dixisset. Quanquam ne ei quidem lectioni subscriptor venerim. quæ est enim hæc libido in auctorem sane tersum & elegantem voces intrudendi, quæ nusquam auditæ, nusquam lectæ? Nodum quoque pro *modum* rescribere, id vero (ut Latine dicam) nimis anxium, ac pene putidum est.

57. *Machinis labefactis.*] Jovis Olympii (ut de eo tradit Strabo lib. viii.) tanta erat magnitudo, ut pæne tectum æquaret. Quare de plano sine machina dissolvi non poterat. Sic *in machina operari* dixit

Ulpian. l. v. Commodati. Sed & Dion scribit navem paratam ad avehendum fulmine periisse.

CASAUBON.

Osculandam manum offerret formatam commotamque in obscœnum modum.] Hanc vulgatam lectionem confirmant omnes nostri codd. etiam Memmii: neque audio virum doctum eam mutantem, & monstra quædam verborum hoc loco comminiscientem. Nam, quæ tanta hæc est omnia mutandi prurigo, quum neque in verbis, neque in sententia ulla sit difficultas, & in edita lectione libri omnes consentiant? Inter alios irridendi modos est, quæ *fanna* proprie dicitur: cum gestu aliquo mimico exprimitur id, quod volumus objicere ei quem rideamus. Tria eorum genera notavit eleganter Persius Satyra prima, manu pinsentem ciconiam exprimere, opposito temporibus pollice auriculas asininas effingere, & linguam exertare instar sitientis canis. Similis hic *fanna* intelligitur: quod Suetonius elegantissime exprimit per *formatam & commotam manum in obscœnum modum*. Qui meminerit eorum quæ de infami digito apud veteres leguntur, & eorum quæ de voce *σκιμαλίζειν* Græci scholiastæ notant, præsertim ad illa ex Pace Aristophanis, καὶ τὸν δορυζῶον οἶον ἐσκιμαλίζειν; facile animo concipiet, quale hoc *fannæ* genus fuerit. neque est operæ pluribus ista explicare. obscurius idem Suetonius similem Pyladis *fannam* refert lib. ii. cap. xcv. nam ita locus ille accipi debet.

57. *Capitolium Capua.*] Non Romæ solum Capitolium fuit, sed & aliis in locis: tandemque ea voce omnes arces promiscue appellatæ videntur. Suetonius Apollinaris:

*Salve Narbo potens salubritate
Urbe & rure simul bonus videri
Delubris, capitoliis, monetis.*

Idem alibi:

*E quibus primum mihi psallat hymnus,
Qui Tholosanam tenuit cathedram,
De gradu summo capitoliolorum
Precipitatum.*

VARIOR.

57. *Repente edidit.*] Cod. Salm. *repente dedit*. *Cassius quoque nomine.*] Delet Salmasianus, quæque.

Capuæ Idibus Martiis de cœlo tactum est: item Romæ cella Palatini atriensis. Nec defuerunt, qui conjectarent altero ostento periculum a custodibus domino portendi: altero, cædem rursus insignem, qualis eodem die facta quondam fuisset. Consulenti quoque de genitura sua, Sulla mathematicus *certissimam necem appropinquare* affirmavit. Monuerunt & sortes Antiatinæ, *ut a Cassio caveret*. Qua causâ ille Cassium Longinum Asiæ tum proconsulem occidendum delegaverat, immemor Chæream Cassium nominari. Pridie quam periret, somniavit consistere se in cœlo juxta solium Jovis: impulsusque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita sunt etiam quæ forte illo ipso die paullo prius acciderant. Sacrificans res-

persus

T O R R E N T.

Cella Palatini atriensis.] Sic unus e nostris. Alii *cella palatina*, quod minus placet. nam & Vitell. cap. xvi. *cellulam janitoris* vocat, ut hic *atriensis*.

Qualis eodem die.] Intellige Divi Julii cædem.

Sylla Mathematicus.] Hunc Nigidio Figulo, & Scribonio, Romanis, de quibus ante Aug. & Tib. adjuuge.

Sortes Antiatina.] Liber opt. *Antiana*. Gallici quidam codices *Fortuna Antiatina*, quam lectio-

nem agnoscunt & interpretes. Sicque in veteri nummo Q. Rustii appellantur, ut *Fortuna Antiates* in antiquo marmore, *Fortuna apud Antium* a Macrobio lib. i. Saturnal. cap. xxiii. Qua de re latius ad Horat. notavimus lib. i. Od. xxxv.

O Diva gratum quæ regis Antium.

Cassium Longinum.] Sup. cap. xxiv.

C A S A U E O N.

Cella Palatini atriensis.] Viterbiensis, *palatini* minore p. recte: cum de atriensi intelligat palatii & domus Imperatoris: non autem Apollinis Palatini. *Cellas* Latini vocant omnia gurgustiola infimæ fortis hominum. Tales erant cellæ fervorum, ut atriensis hujus, & janitorum: quæ erant adstructæ magnarum domorum aut insularum foribus. Earum mentio apud Vitruvium, Petronium, Suetonium in Vitellio & alios. Græci *cellam* vocant οἶκημα. (ita enim vertere debes apud Appianum & Pollucem

τὸ τῷ πυλωρῶντος οἶκημα) alii κλίσιον, de quo notat Eustathius ad ultimum lib. Ὀδυσσ. κλίσιον οἰκετικὸς οἶκος ἐστὶν εὐτελής, καὶ οἷόν τις κλίσια, περὶ ἣν δμῶες ἱαυον. Sic quas Romani *cellas meretricias*, Græci vocant κλίσια, ut Demosthenes pro Ctesiphonte, ἡ μήτηρ σὺ τοῖς μεθήμερινοῖς γάμοις ἐν τῷ κλίσίῳ τῷ πρὸς τῷ Καλαμίτῃ ἡρώϊ χρωμένη. vocant & εἶγας, item εἶγος, vel τεγος. Quare cum legis apud Græcos πόρναις ἐπὶ τέγης, vel ἐπὶ εἶγος ἐσώσας, semper de cellulis meretriciis debes intelligere: quod propterea moneo, quia etiam doctissimos viros in his errare animadverto. Sic ergo accipe, ut pauca de multis exempla proferam, in epistola apocrypha Jeremiæ, δώσωσι δὲ ἀπ' αὐτῶν καὶ ταῖς ἐπὶ τῷ τέγης πόρναις, id est, *dabunt ex illis etiam meretricibus, quæ in cellis prostant*: non ut magni viri verterunt, *quæ sub tecto ipsorum sunt*. Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. iii. ἐπὶ τέγης ἐσῶσι παρ' αὐτοῖς τὴν σάρκα τὴν ἑαυτῶν εἰς ὕβριν ἡδονῆς πιωράσκεισαι γυναῖκες. Idem Stromateων lib. iii. αἱ προσεῶσαι τῷ τέγης πόρναις ἀναίδην εἰσδεχόμεναι τῆς βυλομένης ἀπαντας. Qui locus me movet, ne in hoc loquendi genere τέγος exponam *pergulam*: cum alioqui sciamus ex Plauto, in pergulis eas solitas stare more multorum artificum, qui in pergulis se publicabant, ut in officinis. Quare *pergulas & officinas* jungunt Impp. l. iv. Cod. Theod. de Excusationibus artificum. sed eas pergulas potius intelligunt Græci, cum τὰς ἀπὸ τῶν ἐργαστηρίων ἐταίρας memorant, ut Artemidorus non semel, alique: at τέγος, vel εἶγος Græci grammatici etiam οἶκημα exponunt: & προσῆναι τῷ τέγης ita dictum Clementi, ut προσῆναι τῷ οἰκήματι aliis. Chrysostomus in homil. de Babyla: τὰς ἀπὸ τέγης γυναῖκας ἀνασῆσας ἀπὸ τῶν οἰκημάτων ἐν οἷς προσήκεται. Metaphrastes in vita B. Athanasii, οἷα γυναῖον ἐκ δημοσίου τέγης ἀργυροσθέν. seu *muliercula e publico lupanari mercede conductæ*. apud Chrysostomum homilia in Matthæum xxxi. & alibi, αἱ ἀπὸ εἶγος sunt prostituta scorta. sed de his hactenus.

Sacrificans respersus est phœnicopteri sanguine.] Non ipsum, sed Asprenatem sanguine respersum, qui cum eo cæsus est, narrat Josephus.

58 *persus est phœnicopteri sanguine.* Et pantomimus Mneſter tragœdiam saltavit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occisus est, egerat. Et cum in Laureolo mimo, in quo actor proripiens se ruina sanguinem vomuit, ut plures secundarum certatim experimentum artis darent, cruore scena abundavit. Parabatur & in nocte spectaculum, quo argumenta inferorum per Ægyptios & Æthiopes explicarentur. Nono Kalend. Feb. hora quasi septima, cunctatus an ad prandium surgeret, marcente adhuc stomacho pridiani cibi onere, tandem suadentibus amicis egressus est. Cum in crypta, per quam transeundum erat, pueri nobiles ex Asia ad edendas

T O R R E N T.

Phœnicopteri sanguine.] Inter hostias, quæ Cajo tanquam Jovi Latiali immolabantur, etiam phœnicopterus erat, cap. xxii. Qualem cum ipse sibi (nam sui ipsius sacerdos erat, si Dioni credimus) immolaret, sanguine aspersus est, diem proinde cruentum habiturus.

Mneſter.] Nomen id ante corruptum cap. lv. & xxxvi. duo hic optimi codd. nostri integrum servant. Unus etiam *minister* habet. Porro hic Mneſter sub Claudio occisus est cum Messallina. Meminit ejusdem Seneca Apotheosi, quanquam & ibi B. Rhenanus nomen corruptit.

Tragœdiam saltavit.] Cinyram, (auctor Joseph.) in qua ipse cum filia Myrrha occisus sit. Nota est fabula ex Ovidio, & aliis.

Neoptolemus trag.] Meminit hujus rei Stobæus Sermone xcvi. Plutarch. Demosthene, Diodor. Sicul. extremo lib. xvi. ubi de Philippi regis morte, quanquam nonnihil a Suetonio dissentiens. Meminit etiam Turtullian. de Anima, & de Neoptolemo histrione ipse Demosthenes de Pace.

Laureolo mimo.] Sic omnino legendum ex Juvenale Sat. vii.

Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,

Judice me vera dignus cruce.

Sed & Martial.

Non falsa pendens in cruce Laureolus.

Josephus latronum ducem fuisse vult, qui in crucem actus sit. Male qui *Laureato* legunt.

Proripiens se ruina.] B. Rhenanus *prorepens e ruina*, mallet *proripiens se e ruina*. Nihil muto tamen. Sueton. enim fere præpositiones omittere consuevit.

Sanguinem vomuit.] Tres libri *vomit*. quod melius est. Notandus vero Suetonii locus iste, quo melius quæ *prima*, quæ *secunda*, intelligamus. Quæ de re nostris ad Horat. commentar. Epist. ad Scævam, aut partes *mimum tractare secundas*.

Ut plures.] Delenda ut particula. sic enim veteres codd. & manifeste sensum turbat.

58. *Hora quasi sept.*] Libb. duo *hora fere sept.* & *mox marcente*, pro *marcescente*.

In crypta per quam transeundum.] *Cryptoporti-* cum vocat Plin. lib. ii. Epist. xvi.

C A S A U B O N.

Ludis quibus rex Macedonum Philippus occisus est.] Josephus aliter narrat, sed qui, puto, rem non satis animo conceperat: scribit enim, *ὁμολογεῖται δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενέσθαι, ἐν ᾗ Φίλιππον τὸν Ἀμύντη Μακεδόνων βασιλέα κτείνει Πausanίας εἰς τῶν ἐταίρων, εἰς τὸ θέατρον εἰσιόντα.* quanto verisimilius, ut narrat Suetonius.

58. *Nono Kalendae Febr.*] Qui erat dies ultimus ludorum Palatinorum. Josephus. At Zonaras longe aliter.

Hora quasi septima.] Ὡρα ὡσεὶ ἐβδόμη. nam ita & Græci loquuntur. at in mss. nostris *fere*, non *quasi*. Pro *septima* scribendum *nona*, si sequimur Josephum: nisi contra malit aliquis apud illum rescribere *ἐβδόμην* ex Suetonio. sed verius est, fruatur uterque sua *παράδοσει*.

Cunctatus, an ad prandium surgeret.] Josephus præne ad verbum: *ἐνδοιάζοντος Γαίῃ, εἴτε παραμένειν εἰς τέλος τῇ θεωρίᾳ διὰ τὸ τελευταίαν εἶναι τὴν ἡμέραν, εἴτε λυτῶ χρησάμενος καὶ σίτῳ εἴτα ἐπαύριοι κατὰ καὶ πρότερον.* Cum his non consentit Dionis nec Zonaræ narratio: qui inter spectandos ludos eo ipso loco eum aliosque edisse ac bibisse tradunt.

Marcente adhuc stomacho.] Melius sic Viterb. quam *marcescente*, ut vulgati. In Glossario cenſeo scribas, *Marcidus* & *marcens*, *τετηκὼς*, *νωθὴς ἀπὸ κραιπάλης*.

Tandem suadentibus amicis egressus est.] Minucianus & Asprenas auctores & impulsores fuere. Josephus.

Cum in crypta, per quam transeundum erat.] Dio *σενωπὸν* vocat. Josephus *σενωπὸν ἡρεμικόν*. idem *σενὰς ὁδὸς*, cum ait, *σενῶν ὁδῶν τῶν ὁδῶν κατ' αὐτὴν ἐπραξαν τὸ ἔργον.* At Suetonius paullo post *domum*, non semel.

Pueri nobiles ex Asia ad edendas in scena operas evocati.] Libro primo cap. xxxix. *Pyrricham saltaverunt Asia Bithyniaque Principum liberi.* Dio de ludis Claudii: *Πυρρίχην τε Ἀσianoὶ παῖδες μετὰ πεμπτοὶ ὠρχήσαντο.* Josephus de istis, *ἀμα καὶ παῖδας οἱ εἰσῆκσαν ἐκ τῆς Ἀσίας κατανοήσαν, πομπῆς αὐτῶν ἐκεῖθεν γενομένης, ἐπὶ ὕμνοις μυσηρίων, ἃ ἐπε-*

edendas in scena operas evocati præpararentur, ut eos inspiceret hortareturque, restitit. Ac nisi princeps gregis algere se diceret, redire ac repræsentare spectaculum voluit. Duplex dehinc fama est: alii tradunt alloquenti pueros a tergo Chæream cervicem gladio cæsim graviter percussisse, præmissa voce: *Hoc age*. Dehinc Cornelium Sabinum, alterum e conjuratis tribunum, ex adverso trajecisse pectus: alii, Sabinum, submota per conscios centuriones turba, signum more militiæ petisse, & Cajo Jovem dante, Chæream exclamasse, *Accipe ratum*; respicientique maxillam ictu discidisse. Ja-

centem,

τέλει. ἔνιοι δὲ κατὰ πυρρίχισμους οἱ ἐν ταῖς θεάτροις ἔσοιντο. Dio evocatos e Græcia & Jonia scribit, ut hymnum de laudibus Caji factum canerent.

T O R R E N T.

Repræsentare spectaculum.] Sic legata repræsentare sup. cap. xvi. & mercedem repræsentare Claud. cap. xviii. pro sine dilatione solvere.

Duplex dehinc.] Libb. duo dein, in uno neutrum, quod placet.

Hoc age.] Quod (teste Plutarcho vita Coriolani) magna præconis voce in sacris usurpari solet, *Hoc age*, in proverbium ad res alias quoque abiisse videtur, cum attentionem imperamus. Tertullian. lib. iv. Adversus Marcionem, *Ut dici solet, Ad quod venimus, hoc age*. Sueton. Galb. xx. *Hoc agerent, & ferirent*. Seneca lib. i. de Clementia cap. xii. L. Syllæ verbis, *Hoc agamus* (inquit) *P. C. seditiosi pauculi meo jussu occiduntur*.

Accipe ratum.] Id quoque a militibus, aut gladiatoribus tractum, qui inferendo ictu vulnus καίριον & minime irritum ominantur. Vidi etiam cui placeret, *Accipe iratum*, scilicet Jovem. Sed nescio, cur id vulgatæ lectioni præferamus.

C A S A U B O N.

Duplex dehinc fama.] Compara cum Josepho: nam Dio rem brevius stringit. neutram famam sequitur Josephus.

Cervicem gladio cæsim graviter percussisse.] Josephus, μετρηγὺς τῷ τε ὄμῳ καὶ τῇ τραχήλῳ φερόμενον τὸ ξίφος ἐπέσχευεν ἢ κλεῖς προσατέρῳ χωρεῖν.

Cornelium Sabinum alterum e conjuratis tribunum.] Non ita Josephus, apud quem leges parum honestum Sabini hujus elogium. At Dio consentit Suetonio: qui præbet ei abunde testimonium magni viri.

Cajo Jovem dante, Chæream exclamasse: Accipe ratum.] Nempe signum: quasi diceret, Optas, ut Jupiter cujus nomen das pro tessera, te servet ac protegat (nam omnium semper ea mens est, qui nomina superum tesserae loco dant) en votum tuum ratum. dictum εἰρωνικῶς, vel etiam simpliciter & serio absque ironia: quia Caligulae flagitiis omnibus & sceleribus dedecorato, non nisi morte poterat

fuccurri, ut dictum est de Nerone. vide, quæ notamus ad Tiberium capite lxxvi. Potest etiam ita accipi: *Accipe ratum*, quod do nempe, hoc est, mortem. Sic mortem ratam dixit Livius libro xlv. *Noxa liberati interfectores; exsilium pulsæ aque ratum fuit, ac mors interfectis*. Quod autem viri docti pro *ratum* corrigendum censent *iratum* in tanto omnium librorum consensu, non temere illis assentiendum putem.

V A R I O R.

58. *Præmissa voce, Hoc age.*] Erat hæc sollemnis formula, qua popa victimam cæsurus jubebatur ferire. Is enim quærebat: *Agon?* Asinius Pollio apud Senec. Controv. ii. *Filius cervicem porrigat: carnifex manum tollat, deinde respiciat ad patrem & dicat: Agon? quod fieri solet victimis*. Illi respondebatur a sacrificante, aut sacerdote: *Hoc age*. Inde Chærea Caligulam cæsurus & socios conjurationis, ut & ipsi eum invaderent, tanquam signo dato hortans utebatur hac formula. Sic & Suetonius testatur, Galbam, in ejus vita cap. xx. percussoribus jugulum præbentem dixisse, *Ut hoc agerent, & ferirent*. Quo etiam respexit L. Syllæ apud Senecam, cum in vicinia ad ædem Bellonæ sedens exaudisset conclamationem tot millium sub gladio gementium, exterrito senatu, jocus: *Hoc agamus P. C. seditiosi pauculi jussu meo occiduntur*.

Accipe ratum.] Miseret irriti laboris summorum virorum in explicando τῷ *ratum*. Qui legendum vidit, *iratum*, verum vidit. Hoc est aliquid Latine dicere. cum alterum nihil sit. Plautus Amphitr. *Id ego si fallo, tuum te, summe Juppiter, Quæso, Amphitruoni ut semper iratus sis*. Horatius:

- - - merito quin illis Juppiter ambas

Iratus buccas inflet.

Tertullianus de Idolol. *Cum illi in publico per litem dictum esset, Jupiter tibi sit iratus*. Et talia ὅσα λόγῳ de omnibus & singulis diis: quæ si bene putes, omnia hujus fundant & ostendunt elegantiam. GRO-NOVIUS.

Accipe ratum.] Scribendum videtur *Accipe iratum*, subintel. Jovem, id est, pro signo das nobis Jovem, qui salutaris est hominibus, tu vero, o scelerate, pro salutare accipe iratum. GUYET.

T O R R E N T.

centem, contractisque membris clamitantem se vivere, ceteri vulneribus triginta confecerunt. Nam signum erat omnium, *Repete.* Quidam etiam per obscœna ferrum adegerunt. Ad primum tumultum lecticarii cum asseribus in auxilium accurrerunt: mox Germani corporis custodes, ac nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam senatores innoxios, interemerunt. Vixit annis xxix. imperavit triennio & x. mensibus, diebusque viii. Cadaver ejus clam in hortos Lamianos asportatum, & tumultuario rogo semiambustum levi cespite obrutum est: postea per sorores ab exilio reversas erutum, crematum, sepultumque. Satis constat, prius quam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos: in ea quoque domo in qua occubuerit, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Periit una & uxor Cæsonia, gladio a centurione confossa: & filia parieti illisa. Conditionem temporum illorum etiam per hæc existimare quivis possit. Nam neque cæde vulgata statim creditum est. Fuitque suspicio, ab ipso Cajo famam cædis simulatam & emissam: ut eo pacto erga se hominum mentes deprehenderet. Neque conjurati cuiquam imperium destinaverunt. Et senatus in asserenda libertate adeo censensit, ut COSS. primo non

in

T O R R E N T.

Signum erat omnium, Repete.] Libb. duo omnibus.

Lecticarii cum asseribus.] Dicti lecticarii, qui ad lecticam erant, homines robusti, quales Liburni, Syri, Medi, Germani, Britanni, ut passim apud auctores legimus. *Asseres* vero ligna illa, quibus innoxiam domini lecticam humeris subibant. Juvenal. Sat. iiii.

- - - ferit asserem duro

Alter.

& Sat. vii.

- - - longo premit asserem Medos.

Martial. etiam

Ut Canusinus nostro Syrus asserem sudet.

Lecticariorum autem Cæsaris stationem alicubi in Palatio fuisse ostendit Tacit. lib. v. Exstant & hæc inscriptiones: TI. CLAUDIUS AUG. L. QUADRATUS DEC. LECTICARIORUM BRITANNICORUM. VIX. AN. LX. & , TI. CLAUDIO AUG. LIB. TIGRANO EX CORPore LECTICARIORUM CÆSARIS VIX. ANNIS. LXXXV.

Germani corporis cust.] Sup. cap. xlv. Aug. cap. xlix. Galb. cap. xii. Tacit. lib. i. Xiphilin. Severo. His adde Josephum Antiquit. lib. xix.

59. *Umbris inquietatos.*] Sic Ner. cap. xxxiv. Oth. cap. vii. Horat. Epod. v.

Nocturnus occurram furor.

Virg. Æneid. iv.

Omnibus umbra locis adero, dabis improbe poenas.

Plin. lib. vii. Epist. ad Suram.

C A S A U B O N.

Nam signum erat omnium, Repete.] Viterb. Repente. minus placet.

59. *Vixit annis xxix.*] Imo xxviii. tantum cum mensibus quatuor, & diebus xxiv.

Imperavit triennio & x. mensibus, diebusque viii.] Exactissime putata ratio, a die excessus Tiberii. Clemens Alexandrinus Stromat. libro primo: Τιβέριον διαδέχεται Γάιος Κρίσας ἑτητρία, μῆνας ι, ἡμέρας οκτώ. At Josephus, τέταρτον ἐνιαυτὸν ἡγεμονεύσας Ρωμαίων λείποντα τεσσάρων μηνῶν. Dione an ejus exscriptores peccarint in isto numero, haut facile dixerim. imperasse autem ait, triennio & menses novem & dies xxviii. sed forte tempora aliter putavit Dio: nempe a die, quo de imperio Caji factum fuit decretum senatus. Epiphanius ait annos iiii. menses ix. dies xxii. vel ut in eodem scriptum alibi, ἡμέρας κθ.

Gladio a centurione confossa.] Lupum, qui Cæsoniam occidit, Josephus non centurionem, sed e tribunis unum ait fuisse.

V A R I O R.

Accurrerunt.] Codex Salmas. accucurrerunt.

59. *Hortos Lamianos.*] Lamia gens clara & illustris haud unius poetarum testimonio. Juvenalis:

Hæc nocuit Lamiarum cæde madenti.

Horatius:

Æli vetusto nobilis ab Lamo.

A Lamo, qui Cajetæ regnavit, gens ipsa orta dicitur. Silius Italicus:

Et regnata Lamo Cajeta.

SABELL.

60. *Nam neque cæde vulgata statim creditum est.*] Non de nihilo istud monet Tranquillus. sæpe enim a tyrannis spargitur mortis suæ fama, hoc pacto inquisitis in animos suorum, quemadmodum ostendimus in Dissertationibus nostris, laudatis Xenophon.

Hhh 3

in curiam, quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocarent. Quidam vero sententiae loco abolendam Caesarum memoriam ac diruenda templa censuerunt. Observatum autem notatumque est in primis, Caesares omnes, quibus Caji praenomen fuit, ferro periisse, jam inde ab eo qui Cinnanis temporibus sit occisus.

nophontis, Herodiani, Polyæni, Josephi, Philonis
Judæi, Zosimi, aliorumque classicorum locis.
GRUTERUS.

T O R R E N T.

60. *Julia vocabatur.*] Inter postremos, maximosque delatos a senatu Caesari dictatori honores decretum etiam illud, ut nova Curia, quæ in locum Hostiliae fieret, Julia appellaretur. Quam triumviri

postea exstruxerunt, Augustus vero post bella Aetia-
ca dedicavit. Dion lib. XLIV. XLVII. & LI.

Caji pran.] At Cajus certe Augusti filius, Lucii frater, ferro non periit. Ne dictatoris quidem Caesaris pater, qui, dum calceatur matutino, nulla evidente causa, subito Pisis exanimatus est. Auctor Plin. lib. VII. cap. LIII.

Cinnanis temp. occisus.] De hoc Cic. III. de Oratore, & in Bruto.

C. SUETONII TRANQUILLI
D E

XII. CÆSARIBUS

LIBER QUINTUS.

A. V. C.
DCCXIV.

TIB. CLAUD. DRUSUS CÆSAR.

CAPUT I.

Patrem Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænominē, Livia, cum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit: fuitque suspicio, ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus:

Τοῖς ἐντυχᾶσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Is Drusus in quæsturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum septentrionalem primus Romanorum ducum navigavit: transque Rhenum fossas novi & immensi operis effecit, quæ nunc adhuc Drusinae vocantur. Hostem etiam frequen-

T O R R E N T.

1. **N**eronem prænominē.] Nero & prænomen, & cognomen esse nemo vel mediocriter in literis versatus ignorat. Hujus autem Drusi prænomen fuisse, & nummi, & lapides ostendunt, in quibus NERO CLAUDIUS DRUSUS inscribitur. Germanici vero agnomen sibi posterisque suis bellica virtute peperit.

Gravida nupsisset.] Aug. cap. lxi.

Dux Rhætici.] Hinc pulcherrima Horatii Oda illa lib. iv.

Qualem ministrum fulminis alitem, &c.

Vide Tib. cap. ix.

Drusina.] Tacit. fossam Drusianam appellat, ut Augustianus, Faustianus, Lucullianus. Quin & gladii Drusiani, a Druso Tib. F. nominati.

C A S A U B O N.

Ti. CLAUDIUS DRUSUS CÆSAR.] In titulo hujus libri quinti codex Viterbii olim descriptus, pro DRUSO cognomen NERONIS habet. Sic Dio,

ἔγωγε Τιβέριος Κλαύδιος Νέρον Γερμανικὸς ὁ τῷ Δρῦσι τῆς Λιβίας παῖς. Aliter Sueton. cap. i.

1. Τοῖς ἐντυχᾶσι καὶ τρίμηνα παιδία.] Viterb. ἐντυχᾶσι. an fuit scriptum ἐντοκᾶσι? Sed cum vulgatis consentit Dio lib. xlviii.

Fossas novi & immensi operis effecit.] Scriptura Viterb. foss. magna vi & immensi operis eff. de quo loquendi genere lib. ii. dictum ad caput secundum Memmianus, navī & im. non puto Latine satis posse dici, navium opus. Quod autem viri doctissimi & rerum Germanicarum Belgicarumque peritissimi, fossam Drusianam Rheni fluminis alveum illum esse volunt, quem ab amne cui Rhenus misceretur, Iselam hodie nuncupant, esto penes eos hujus assertionis fides: nam ex Suetonii istis verbis aut Taciti in primo Annalium, id non dicas.

V A R I O R.

1. Novi & immensi operis.] Codex Salmas. navī & immensi operis.

Qua nunc adhuc Drusinae vocantur.] Ex sunt inter

frequenter cæsum, ac penitus in intimas solitudines actum, non prius destitit insequi, quam species barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere ultra sermone Latino prohibuisset. Quas ob res ovandi jus, & triumphalia ornamenta percepit: ac post præturam confestim inito consulatu, atque expeditione repetita, supremum diem morbo obiit, in æstivis castris, quæ ex eo *Scelerata* sunt appellata. Corpus ejus per municipiorum coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, ad Urbem devectum, sepultum

ter *Doesburgum* & *Iffel-oort*, quibus Rhenus Isalæ committitur: quod multis liquido ostendit CLUVERIUS de Germania vetere.

T O R R E N T.

Species barbaræ mulieris.] Qualis in Hadriani nummis cernitur, cum inscriptione, G E R M A N I A. Pulchre historiam narrat Dion. lib. LV.

Morbo obiit.] Libb. duo morbo iniit.

Primores.] Hos coloniarum,

municipiorumque decuriones vocat Aug. cap. c.

Scribarum decuriis.] Scribe (ut Festus tradidit) sic dicti, quod rationes publicas scribebant in tabulis: non quæstoribus tantum, sed aliis quoque magistratibus apparebant, in quorum rationibus monumentisque versabantur. Ingens itaque eorum numerus Romæ. Qui distincti per decurias, ordinem obtinebant equestri proximum. De quo multa Cíc. Verr. v. Sicut igitur Augusti corpus equites Rom. sic Drusi scribæ a decurionibus exceptum in Urbem detulere. Aug. cap. c. Aliquid inf. Vespas. cap. III. & plura ad Horat. lib. I. Sat. v.

C A S A U B O N.

Species barbaræ mulieris humana amplior.] Dio, γυνή τις μείζων ἢ κατὰ ἀνδρῶν φύσιν. usam sermone Latino, non notasse Dionem, miror.

Post præturam confestim inito consulatu.] Anno tantum interjecto: prætor fuit anno DCCXLIII. consul DCCXLV.

Per municipiorum coloniarumque primores.] Ab æstivis castris ad hiberna gestarunt tribuni & centuriones: deinde susceperunt οἱ κατ' ἐκάστην πλιν πᾶσι τοῖς. Dio lib. LV. initio. corpus toto itinere pedibus prægrediente Tiberio. lib. tertio, cap. septimo.

Ad urbem devectum.] Ad hoc loco valet in: nam urbi fuit illatum, non ad urbem tantum. doceo argumento certo funebris laudationis, quam ei de more pro rostris peregit Tiberius, at Augustus non in urbe, sed ad urbem eum laudavit in Circo Flaminio. Causam docet nos Dio: Ἐξίστρατεύετο γὰρ, inquit, καὶ ἐκ ἧν οἱ ὅσιον μὴ εἶναι τὰ καθήκοντα ἐπὶ τοῖς κατεργασμένοις παρ' αὐτὴν τὴν εἴσω τῶν πωμῆριν εἰσόδον ἐπιτελεῖν. quia res bello gesserat, fas ei non erat ea prætermittere quæ post bella confecta in ipso pomæ-

rii introitu de more præstabantur. quid intelligat Dio, non est obscurum, vel utcumque versatis in historiæ Romanæ lectione. præcipua liquidem cura urbem ingredientibus post victoriam partam fuit, Jovi Capitolino aliisque diis gratias in ipsorum templis agere. quod Augustus, funesta ipsius domo facere non poterat: ideo ad urbem mansit. Dionis mentem parum belle interpretes expresse. Sed insuper non ferendus castigator nuperus, qui offensus triplici negatione in superioribus verbis, jubet nos locum emendare. At Plato vetat: utri potius obsequemur? vetat Plato cum scribit in Menone, ἢ ἀντιτίθεμαι μὴ εἰ καλῶς λέγεσθαι. in epistola ad Dionysium, εἰ γὰρ ἐστὶ τὰ γραφέντα μὴ ἐκ ἐκπεσεῖν, & cum familiaribus Dionis, τὸ δὲ εἰς αὐτῶν ῥάδιον, πολλὰ κατὰ δρῶντα τῶν ἄλλων, μὴ εἰ καὶ πάσχειν αὐτὸν πολλὰ ἑτέρα, & passim Plato. vetat ipse Dio, cujus ista sunt lib. LVIII. μὴδ' ἀπαρνήσασθαι τινος δυναμένη τὸ μὴ εἶναι καὶ τῶν σαρκῶν αὐτῆς ἡδέως ἐμφαγεῖν. Legi etiam apud Josephum lib. XIX. Originum, εἰς ἀδρόνητον εἰδὲν μελλήσει τῇ κατ' αὐτὸν, ὥστε μὴ εἰς καιρὸν δεδιακονῆται τοῖς ἀπεσπασμένοις. & apud Epiphanium, scriptorem alioqui pium doctumque magis quam elegantem, εἰ δυνήσεται μὴ εἰς τῶν τοῖς χρῆσθαι. Possem alia sexcenta his similia Græcorum scriptorum afferre, nec pauca etiam Latinorum: sed aliud jam agamus. Male enim in eadem historia accipiunt ista verba Dionis interpretes, προπυθόμενος ὁ Αὐγύστεος ὅτι νοσεῖ ὁ Δρῦστος, εἰ γὰρ ἦν πόρρω, τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἐπεμψεν. Erant Ticini Augustus & Tiberius, cum ad eos de morbo Drusi nuntius est allatus: quo accepto, Tiberium statim ad fratrem misit. auctor Valerius Max. lib. quinto, cap. quinto. male igitur illi, ἐπεμψεν, accersuit, non solum contra τὸν ἐλληνισμὸν, sed etiam contra historiæ fidem.

V A R I O R.

Morbo obiit.] In Epitome Liviana lib. cxi. sic habetur: Ex fractura equo super crus ejus collapsus, xxx. die quam acciderat, mortuus est.

Scelerata appellata.] Ad calamitatem infortuniumque indicandum ex obitu Drusi, Scelerata dicta sunt castra: sicut olim porta Romæ Scelerata est appellata, qua Fabii egressi ad amnem Cremeram ad unum omnes cæsi sunt a Vejentibus. Et campus quoque Romæ Sceleratus dictus prope portam Collinam, quo virgines Vestales ob incestum

pultum est in Martio campo. Ceterum exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps statō die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice supplicarent. Præterea senatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropæis via Appia decrevit, & Germanici cognomen ipsi posterisque ejus. Fuisse autem creditur non minus gloriosi quam civilis animi. Nam ex hoste super victorias, opima quoque spolia captasse, summoque sæpius discrimine duces Germanorum tota acie infectatus: nec dissimulasse umquam, pristinum se Reip. statum quandoque restitutum, si posset. Unde

stum vivæ defodiebantur. Fuit & vicus Romæ Sceleratus dictus a Tullie impietate. BERGALD.

T O R R E N T.

Honorarium ei tumulum.] J Cti κενοτάφιον vocant, in quo nempe corpus non sit, l. VI. & l. XLII. de Religios. Lamprid. Alexandro, Cenotaphium in Gallia, Romæ amplissimum sepulcrum meruit. Quale etiam nobis Virgil. describit Æneid. III.

— — — Manesque vocabat,

Hæctorem ad tumulum, viridi quem cespitè inanem, Et geminas, causam lacrymis, sacraverat aras.

Miles decurreret.] Ut in Heroum funere factum legimus, Patrocli apud Homerum, Pallantis apud Virgilium. Idem Augusto honor habitus, teste Dione lib. LVI. ac Severo Principi, de quo pulchre Herodian. lib. IV.

Marmoreum arcum.] Qualem in vetustis numi-

smatibus tam æreis, quam argenteis cernimus, cum titulo GERMANICI, & DE GERMANIS.

Quandocumque posset restituit.] Rectius MSS. duo quandoque restitutum. Qua dere aliquando cum fratre Tiberio per litteras egerat.

C A S A U B O N.

Exercitus honorarium ei tumulum excitavit.] Dio, τιμὰς καὶ εἰκόνων καὶ ἀψίδος, κενοτάφιος τε πρὸς αὐτῷ τῷ Πήνῳ λαβών. Tacitus Annal. lib. II. de Germanico verba faciens profecto ad liberandum obfidione castellum Lupiæ flumini adpositum: Tumulum nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disjecerant. restituit aram, honoremque patris Princeps ipse cum legionibus decucurrit.

Marmoreum arcum cum tropæis.] Dio simpliciter ἀψίδα nominat: alibi ἀψίδα τροπαιοφόρον.

Et Germanici cognomen ipsi posterisque ejus.] Dio Γερμανικὸς μετὰ τῶν παίδων μετονομασθεὶς.

Non minus gloriosi quam civilis animi.] Vellejus Paterculus: Cuius ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus, in incerto est.

V A R I O R.

Sepultum est.] Codex Salmas. & Rob. Stephani editio: sepultumque est.

Honorarium ei tumulum.] Tacit. Ann. II. Tumulum nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disjecerant. restituit aram (Germanicus) honoremque patris Princeps ipse cum legionibus decucurrit. Dio: τιμὰς καὶ εἰκόνων καὶ ἀψίδος κενοτάφιος τε πρὸς αὐτῷ τῷ Πήνῳ λαβών. Nescio an huic tumulo adjuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, supplicarent. Volunt id cenotaphium Moguntiacum fuisse. repugnat Tacitus, qui constituit inter Lupiam & Rhenum. Sed & Ravennæ sepulcrum Drusus habuit, a Claudione ejus F. an ab Augusto exstructum? cuius memoria in Lapide prisco ibi: TIB. CLAUDIUS. DRUSI. F. CÆS. AUG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SUI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞ N. LIBERALITATE. DONAVIT. SUB. CONDICIONE. UT. QUOTANNIS. ROSAS. AD. MONUMENTUM. EJUS. DEFERANT. ET. IBI. EPULENTUR. DUMTAXAT. IN. V. ID. JULIAS. QUOD. SI. NEGLEXERINT. TUNC. AD. VIII. EJUSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SUPRADICTA. Lipsius.

Circu quem deinceps statō die quotannis miles decurreret.] In funeribus clarorum virorum milites suis instructi armis & tanquam in procinctu, gradu militari & exercitatione quadam ludicra decurrebant. Id Virgil. XII. Æneid. in funere Pallantis imitatus est:

Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis, Decurrere rogos.

Sed lævos orbes agere, circumque in sinistram decurrere primum solebant: deinde ut expiarent contagionem funeris, in dextram decurrebant. Papius lib. VI.

— — — lustrantque ex more sinistro

Orbe rogam.

Deinde subicit:

Unde existimo nonnullos tradere ausos, suspectum eum Augusto, revocatumque ex provincia: & quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne præmitterem, retuli, quam quia verum aut verisimile putem: cum Augustus tantopere & vivum dilexerit, ut coheredem semper filiis instituerit, sicut quondam in senatu professus est: & defunctum ita pro concione laudaverit, ut deos precatus sit, *Similes ei Casares suos facerent: sibi que tam honestum quandoque exitum darent, quam illi dedissent.* Nec contentus elogium tumulo ejus versibus a se compositis insculpsisse etiam vitæ memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit: verum tres omnino reliquit, Germanicum, Livillam, Claudium. Claudius natus est, Julio Antonio, Fabio Africano COSS. Kalend. Augustis, Lugduni, eo ipso die quo primum ara ibi Augusto dedicata est: appellatusque Tiberius Claudius Drusus. Mox fratre majore in Juliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus a patre, ac per omne fere pueritiæ atque adolescentiæ tempus, variis & tenacibus morbis conflictatus est; adeo ut animo simul & corpore hebetato, ne progressa quidem ætate, ulli publico privatoque muneri habilis existimaretur. Diu, atque etiam post

- - - hic luctus abolere, novique
Funeris auspiciis, vates, quanquam omnia sentit
Vera, jubet, dextro gyro & vibrantibus armis
Hac redeunt.

TURNEBUS.

T O R R E N T.

Insculpsisse.] MSS. omnes exsculpsisse.

Antonia minore.] Juniores vocat Calig. cap. 1. Ibi vide, & Ner. cap. v. de Livilla vero Aug. cap. xcix. & Tib. cap. lxi.

2. Julio Antonio.] Recte. Julius enim Antonii hujus, IIII-viri filii, prænomen fuit, ad quem scripta est Horatii Oda 11. lib. iv. Male autem Sueton. Africani cognomen Fabio dat, quod Julii Antonii fuisse, nostris in Horat. commentariis ostendimus.

Ara ibi Aug.] De hac ara ante diximus, Calig. cap. xx.

Diu etiam atque post tut. rec.] Melius in optimo cod. Diu atque etiam post tutelam receptam. hoc est, postquam sui juris effectus in tutorum esse potestate defuisset, peculiari Jurisconsultis loquendi formula, apud quos pupillus sua tutela effici, & in tutelam suam venire dicitur, cum pubertatis annos attingit. Quibus verbis usus etiam sic Cicero est. Et impuberum quidem cura ad tutores spectat, adolescentium vero, uti & aliorum qui rebus suis superesse non possunt, quales sunt furiosi, prodigi, fatui, ac perpetuo aliquo morbo impediti, proprie curatores dicimus, ac curationem ipsorum munus.

C A S A U B O N.

2. Julio Antonio, Fabio Africano Coss.] Constanter scripti libri Julio: ut apud Dionem bis in fronte & fine ipso libri LIV. Ἰούλιος pro Ἰούλῳ. perperam. Errare vero Suetonium, qui Africani cognomen Fabio tribuat, quod fuit Julii Antonii, ex Dione eodem & Cassiodoro pridem observatum a doctissimo

Sigonio; qui etiam fastos Siculos citat, in quibus ita scriptum legimus: αβ. Α. Κ. Ιδ'. ζ. ὑπ. Αφρικανῶ καὶ Μαξιμῶ τὸ β'. In Græcis Excerptis Chronici Eusebiani, quæ publicavit Josephus Scaliger, invenio hos consules ita notatos: ΙΟΥΛΙΟΣ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΦΑΒΙΟΣ ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ. quod equidem vehementer admiror.

Ulli publico privatoque muneri.] Scrib. privatoque.

V A R I O R.

Etiam vita memoriam.] Memoria pro commentario rerum gestarum, vel vitæ ephemeride. Fuit etiam inter officia domus Augustæ memoria magister. Et Memoriales, qui ad memoriæ officium apparebant οἱ Μνημονιαῖοι. Inde & memoria cippus vel columna mortui tumulo imposita, in qua elogium ejus inscriptum visebatur, quod nomen, patriam, parentes, professionem, artem, ætatem, mortis genus continebat. SALMAS.

2. Julio Antonio.] Suetonium non errare, quasi cognomen Antoniorum tribuerit Fabiis, ut nobis persuasum voluerunt Casaubonus, Sigonius, Lipsius ad Tac. 1. Ann. x. non solum Dio ostendit, qui lib. LIV. consules laudat Ἰούλιον Ἀντωνιον Μ. υἱ. Κ. Φάβιον Κ. υἱ. Αφρικανόν. Nec repugnat in fine libri, ubi eorum coss. rursus fit mentio. Sed & ex Cassiodoro Onuphrius Panvinius Com. in l. 11. Fast. A. U. 744. proponit Julum Antonium & Africanum Fabium, quamvis aliter in Cassiodori editionibus legatur. Fastos Siculos & Cuspiniani parum moror, mutilos passim & depravatos. Suetonio accedunt Excerpta Chronici Eusebiani, quæ publicavit Scaliger & laudavit Casaubonus. sed & nummus aureus apud Goltzium, omni exceptione major testis, expresse Africani cognomen Q. Maximo adjecit. In quo legitur ab una parte: JUL. ANTON. M. F. Q. MX. AFRICAN. In altera parte: L. ARRUNTI. L.

post tutelam receptam, alieni arbitrii, & sub pædagogo fuit: quem barbarum & olim
superjumentarium, ex industria sibi appositum, ut se quibuscumque de causis quam savissi-
 me coereret, ipse quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem valetudinem &
 gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriæ patris edebat, palliolatus novo
 more præfedit: & togæ virilis die, circa mediam noctem, sine solenni officio lectica
 3 in Capitolium latus est. Disciplinæ tamen liberalibus ab ætate prima non medioerem
 operam dedit, ac sæpe experimenta cujusque etiam publicavit. Verum ne sic quidem
 quidquam dignitatis assequi, aut spem de se commodiorem in posterum facere potuit.
 Mater Antonia *portentum eum hominis* dictitabat, nec *absolutum a natura*, sed *tantum*
inchoatum: ac si quem socordiae argueret, *stultiorem* aiebat filio suo Claudio. Avia
 Augusta pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi rarissime: non monere, nisi
 acerbo & brevi scripto, aut per internuntios solita. Soror Livilla, cum audisset quan-
 doque imperaturum, tam iniquam & tam indignam sortem populo Rom. palam &
 clare detestata est. Nam & avunculus major Augustus quid de eo in utramque partem
 4 opinatus sit, quo certius cognoscatur, capita ex ipsius epistolis posui. *Collocutus sum*
eum Tiberio, ut mandasti, mea Livia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum esset ludis

Mar-

P. II-VIR. Hæc ex CHRISTOPH. RUPERTI epist.
 XVII. ad Reines. Codex Salmas. & Rob. Steph.
 edit. *Julio Antonio.*

T O R R E N T.

Superjumentarium.] Verbum durum, & inso-
 lens. *Jumentarium*, ut *armentarium*, dixisse suf-
 fecerat.

Sine solenni officio.] Sine ullo honore, ut sup. Ca-
 lig. cap. x.

In Capitolium.] Cum in forum deduci solerent.

3. *Populo R.*] Liber opt. P. R. Ut *populi Romani*
 legere malim.

Nam & avunculus major Aug.] Duo libri sine &
 Avunculum autem Claudii majorem Augustum
 vocat, quia Octavia, utriusque Antoniae mater,
 Augusti soror fuit. De Augusti Epistolis Aug. cap.
 LXXXVI.

C A S A U B O N.

Barbarum & olim superjumentarium.] Falluntur
 interpretes, qui putant *superjumentarium* & *jumenta-*
rium idem significare: quæ sententia a veritate tan-
 tum abest, quantum homo distat a brutis. *Jumenta-*
rius dicitur, qui præest jumentis eaque curat, ut *asi-*
narius ὁ ἐπὶ τῶν ὄνων vel ὁ πρὸς τῇ τῶν ὄνων ἐπιμελείᾳ.
 ut quidam auctores loquuntur: possis & *magistrum*
jumentorum dicere, ut apud Victorem, *magister pe-*
coris camelorum, qui & *camelarius* dicitur apud Vi-
 ctorem Uticensem. at *superjumentarius* est is, qui
 præfectus est jumentariis. Ut Græci ἐπὶ usurpant
 in officiis denotandis, ita Latini *super* aut *supra*; sic
 qui in Cæsarum aulis obvenientes hereditates admi-
 nistrabat, aut vigesimæ hereditatum præpositus erat,
 dictus *super* vel *supra hereditates*, ὁ ἐπὶ τῶν κληρονο-
 μιῶν. Scribonius Largus cap. xli. *Hoc Anteros Tiberii*

libertus supra hereditates remediatus est. Similiter
supra velarios, in veteri inscriptione quæ Neapoli
 visitur, SUPRA VELARIOS. DE DOMV. AUG. qui &
præpositus velariorum dicebatur. alius lapis: TI. CL.
 THALLUS. PRÆPOSITUS. VELARIORUM. DOMUS. AU-
 GUSTANÆ. FECIT. SIBI. ET. FILIIS. SUIS. L. L.
 POST. EORUM. Denique ut primicerius jumenta-
 riorum dicitur hic *superjumentarius*: sic stationario-
 rum, de quibus multa in Codice, præpositum voca-
 bant *superstationarium*. ejus mentio apud Optatum
 Milevitanum lib. primo.

V A R I O R.

Superjumentarium.] Sic & *superpositus medicorum*
 in veteri item inscriptione dicitur, qui *super medicos*
 poterat dici. SALMAS.

Palliolatus novo more præfedit.] Cinædi & molles
 capita semper pileolis aut palliolis tecta gerebant.
 Trimalcio ille Petronianus: *adrasumpallio incluserat*
caput. Palliolum & focalia in oratore solam valitu-
 dinem excusare scribit Quintilianus; nam qui ægro-
 tabant, ut hic Claudius, etiam capite tecto solebant
 esse. Rutilius Lupus de figuris sententiarum in cha-
 racterismo hominis ebrioli: *tunicatus sine pallio,*
soleatus præ lectulo, palliolo frigus a capite defendens.
 Ovidius lib. i. Artis amatoriae:

Ægrum tu facito ut similes, nec turpe putaris,
Palliolum nitidis imposuisse comis.

Palliola quoque mulierum, & præcipue meretri-
 cum, quibus caput tegebant: ut ex Martiale &
 Juvenale constat. Cæterum mitra, pileus, cucullus,
 galerus, palliolum, capitis tegmina erant, ut re-
 apse haud multum diversa, sic nomine plerumque
 ab auctoribus confundi solent. SALMASIUS ad Vo-
 piscum.

Martialibus. Consentit autem uterque nostrum, semel esse nobis statuendum, quod consilium in illo sequamur. Nam si est ἀρτίος, ut ita dicam, ὁλόκληρος, quid est quod dubitemus, quin per eosdem articulos & gradus producendus sit, per quos frater ejus productus fuit? Sin autem ἡλαττώσθαι sentimus eum, καὶ βεβλάσθαι, καὶ εἰς τὴν τῷ σώματος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα, prabenda materia deridendi & illum & nos non est hominibus, τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν. Nam semper astuabimus, si de singulis articulis temporum deliberabimus, μὴ προὔποκειμένῃς ἡμῖν, posse eum gerere honores arbitremur nec ne. In praesentia tamen quibus de rebus consulis, curare eum ludis Martialibus triclinium sacerdotum, non displicet nobis, si est passurus se ab Silani filio, homine sibi affini, admoneri, ne quid faciat quod conspici & derideri possit. Spectare eum Circenses ex pulvinari non placet nobis. Expositus enim in prima fronte spectaculorum conspicietur. In Albanum montem ire eum non placet nobis, aut esse Roma Latinarum diebus. Cur enim non praeficitur urbi, si potest fratrem suum sequi in montem?

Habes

T O R R E N T.

4. *Ludis Martialibus.* Eos intelligo, qui in Circo Kal. Augusti, quod ea die Martis aedes consecrata fuit, quotannis celebrabantur. De quibus Dion lib. LX. cum etiam sub Claudio celebratos refert, non quod ipse eo die natus esset, sed ob templi illius consecrationem. Possumus etiam ludos eos intelligere, qui veteri in Calendario, Augusti temporibus proposito, IV. EID. MAJI annotantur, Marti Ultori sacri.

Perductus fuit. Libri tres, perd. sit.

Μὴ προὔποκειμένῃς. Recte sic ex Turnebi sententia Pulmannus, nisi quis προκειμένῃς malit. Vult Augustus semel in universum proponi, quid de Claudio statuendum sit.

Ab Silani filio. Libri meliores *Silvani*. Silvanus gentis Plautiae cognomen est. Sed *Silani* mallet, quod nomen gentis Juniae tribus sub Augusto consularibus tunc celebrius fuit, ac postea etiam Cajus M. Silani filiam duxit. Calig. cap. XII. & XXIII.

Conspici. Lib. vetus ascriptum habebat *despici*. Quid si despui legamus?

Ex pulvina i. Ex hoc loco discimus, quid pulvinar fuerit Aug. cap. XLV.

Praeficitur urbi. De praefecto Urbi Latinarum causa Romae relinqui solito praeter alios Gellius lib. XIV. cap. ult. & Pomponius J. C. l. II. De origine juris. Hujus loci autem sententia est, Postquam constitutum jam erat Claudium in montem Albanum ire cum fratre suo non debere, ne Romae quidem eum illis diebus relinquendum videri. si enim idoneus erat qui fratrem comitaretur, quare non qui praefectus fieret? Moris autem fuit, ut summo loco nati adolescentes utrique huic muneri praeficerentur. sic enim Julius Capitolin. M. Antonino, *Virilem togam sumpsit xv. etatis anno, nec multo post praefectus feriarum Latinarum fuit.* Alterum exemplum est apud Dionem, cum Claudium Principem permisisse scribit generos suos, L. Junium Silanum,

& Cn. Pompejum Magnum, praefectos Urbi feriis fieri: ferias enim Latinas intelligo. His adde locum Suetonii Ner. cap. VII. & quod de quadrigarum certamine in Capitolio Latinis feriis scribit Plin. lib. XXVII. cap. VII.

C A S A U B O N.

4. *Si est ἀρτίος, ut ita dicam, ὁλόκληρος.* Hæc scriptura nostrorum omnium: nisi quod fere *artius* pro ἀρτίος scriptum est in MSS. Scripserim, *si est ἀρτίος, & ita dicam, ὁλόκληρος.* in hoc loquendi genere τὸ ut solet interdum omitti: ut libro priore cap. XIII. *populum Rom. vel dicam, hominum genus, compotem fecit.* In Memm. *artius & holoclerus* Latinis characteribus.

Quin per eosdem articulos & gradus producendus sit, per quos frater ejus productus fuit. Scripsimus cum Viterb. alii *perducendus*, & *perductus*. non male. sed illud aptius: sic προάγειν & προηγμένα vocabula Stoicorum Cicero vertit *producere ad dignitatem & producta*. *Articulos & gradus* vocat, quæ M. Tullius *puncta*, cum dicit, *omnibus punctis honorem colligere.*

Μὴ προὔποκειμένῃς ἡμῖν. Mutavimus priorem lectionem, secuti codices manu exaratos, qui omnes & nostri & aliorum sic habent. elegantior erat & Ἀττικωτέρα vulgata, μὴ προὔποκειμένον ἡμῖν. supple ὄν.

V A R I O R.

4. *Ἀρτίος.* Cod. Salmaf. Latinis litteris exaratum habuit, *artius*, ut ita dicam, *holoclerus*. Sic & Palatinus primus, nisi quod corrupte pro *holoclerus*, *holodorus*.

Ὁλόκληρος. An, καὶ ὁλόκληρος? GUJET.

T O R

Habes nostras, mea Livia, sententias, quibus placet semel de tota re aliquid constitui, ne semper inter spem & metum fluctuemus. Licebit autem, si voles, Antonia quoque nostra des hanc partem epistola hujus legendam. Rursus alteris litteris: Tiberium adolescentem ego vero, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cœnam, ne solus cœnet cum suo Sulpicio & Athenodoro: qui vellem diligentius, & minus μετεώπως, deligeret sibi aliquem, cujus motum & habitum & incessum imitaretur misellus:

ΑΤΥΧΕΙ ΠΑΝΥ ΕΝ ΤΟΙΣΙ ΣΠΕΔΑΙΟΙΣ ΛΙΑΝ, ubi non aberravit ejus animus, satis apparet ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγένεια. Item tertiis litteris: Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuisse, peream, nisi, mea Livia, admiror. Nam qui tam σαφῶς loquatur, qui possit, cum declamat, σαφῶς dicere quæ dicenda sunt, non video. Nec dubium est, quid post hæc Augustus constituerit, & reliquerit eum nullo præter Auguralis sacerdotii honore impertitum: ac ne heredem quidem, nisi inter tertios, ac pæne extraneos, e parte sexta nuncuparit: legatoque non amplius quam octingentorum sestertiorum profecutus, Tiberius patruus petenti honores consularia ornamenta detulit. Sed instantius legitimos flagitanti, id solum codicillis rescripsit, *Quadragenta aureos in Saturnalia & Sigillaria misisse ei.* Tunc demum abjecta spe dignitatis ad otium concessit, modo in hortis & suburbana domo, modo in Campaniæ secessu delitescens: atque ex contubernio sordidissimorum hominum super veterem

T O R R E N T.

Rursus alteris litteris.] Duo verba hæc, alteris litteris, & quæ mox sequuntur, tertiis litteris, non sunt in optimo cod.

Cujus motum.] Idem cod. modum, alius morem. Nihil muto, quamvis sequitur incessum, & idem dicere videtur. In versu autem Græco, qui adjungitur (sive is e veteri quopiam poeta est, sive Augustus, quales unus & alter referuntur Aug. cap. xcvi. ii.) dictiones ΠΑΝΥ & ΛΙΑΝ trajecerim, atque ita legerim Ατ. ΛΙΑΝ, aut ΛΙΑΝ γ', ἐν τ. σπ. ΠΑΝΥ.

Quin post hæc Aug. constituerit.] Libri mss. omnes quid pro quin legunt. Non placet. constituendi enim verbo sic utitur, ut paulo ante, placet semel de tota re aliquid constitui. Atque hic observanda Augusti prudentia. ut enim recte Seneca: Nemo disponet singula, nisi cui jam vita sua proposita est summa. Atque ideo fere erramus, quia de partibus vita omnes deliberamus, de tota autem nemo.

Inter tertios.] Aug. cap. ult.

Nuncuparet.] Sic quidem mss. nostri omnes, sed inclinatam lectionem fulciam, ac sic legam, ut ne heredem quidem nisi inter tertios, ac pæne extraneos, e parte sexta nuncuparet, legato non amplius, &c. Nisi cum vulgatis nuncuparit probamus, ceteris servatis, integra quidem sententia loci.

S. Saturnalia & Sigillaria se misisse ei.] Particula se deest in tribus opt. libb. Nec semel sane sic loquitur Sueton. Porro Sigillaria, dies Saturnalibus adjecti, eadem licentia peragebantur. Nec dies tantum, sed & ipsa munuscula eo nomine vocabantur. Seneca Epist. xii. ego sum Felicio, cui solebas Si-

gillaria adferre. Ut ergo filia suæ denarios ccc. Augustus cap. rxxi. sic Tiberius nepoti suo Claudio xt. aureos in Saturnalibus misit. Quem morem Spartian. in Caracalla ostendit, cum ait, Quæ a parentibus gratia Sigillariorum acceperat, vel clientibus, vel magistris sponte donavit. Idem Hadriano, Saturnalia, & Sigillaria frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab eis libenter accepit. Quo loco nove his vocabulis usus. Vide Macrob. lib. i. Saturn. cap. x. & xi. & de vico qui Sigillaria, aut ad Sigillaria vocabatur inf. cap. xvi. Ner. cap. xxviii. apud Gellium lib. ii. cap. iiii. lib. v. cap. iv.

V A R I O R.

ΑΤΥΧΕΙ ΠΑΝΥ ΕΝ ΤΟΙΣΙ ΣΠΕΔΑΙΟΙΣ ΛΙΑΝ.] ΛΙΑΝ desideratur in codice Salmasiano & Roberti Stephani editione. pro ΠΑΝΥ tamen ΛΙΑΝ in illo reperitur. Et sic legendum censet Salmasius: ΑΤΥΧΕΙ ΛΙΑΝ ΤΟΙΣΙ ΣΠΕΔΑΙΟΙΣ.

Nec dubium est, quin post hæc Augustus constituerit.] Codex Salmas. tres Palatini cum Torrentianis, Roberti Steph. editio, pluresque aliæ vetustiores, recte quid legunt. Vult enim eandem semper Augusto fuisse super Claudium opinionem, quæ tunc fuerat, idque insuper etiam confirmari testamenti tabulis. GRUTERUS.

E parte sexta.] Salmas. cod. ne parte sexta. paulo ante idem in tertios.

Legatoque non amplius.] Tolle particulam copulandi, quæ si maneat, requirit verbum fuerit. GRONOVIVS.

veterem segnitiae notam, ebrietatis quoque & aleae infamiam subiit. Cum interim, quam- 6
quam hoc modo agenti, numquam aut officium hominum, aut reverentia publica defuit.
Equester ordo bis patronum eum perferendae pro se legationis elegit: semel cum de-
portandum Romam corpus Augusti humeris suis a COSS. expolceretur: iterum cum op-
pressum Sejanum apud eosdem gratularetur. Quin & spectaculis advenienti assurgere,
& lacernas deponere solebat. Senatus quoque, ut ad numerum sodalium Augustalium
sorte ductorum extra ordinem adjiceretur, censuit: & mox ut domus ei, quam incen-
dio amiserat, publica impensa restitueretur, dicendaeque inter consulares sententiae jus
esset. Quod decretum abolitum est, excusante Tiberio imbecillitatem ejus, ac damnum
liberalitate sua resarturum pollicente. Qui tamen moriens, & in tertiis heredibus eum
ex parte tertia nuncupatum, legato etiam circa sestertia vices prosecutus, commenda-
vit insuper exercitibus, senatui populoque Rom. inter ceteras necessitudines nominatim.
Sub Cajo demum fratris filio secundam existimationem circa initia imperii omnibus le- 7
nociniis colligente, honores auspiciatus, consulatum gessit una per duos menses: evenit-
que ut primitus ingredienti cum fascibus Forum, praetervolans aquila dexteriore humero
consideret. Sortitus est & de altero consulatu in quartum annum: praeseditque non-
numquam

T O R R E N T.

Ebrietatis & alea quoque.] Lego, ut in optimo
cod. eb. qu. & alea.

Publica defuit.] Libb. duo publice.

6. *Lacernas deponere.*] Aug. cap. xl. Equidem id
reverentiae causa advenientibus Principibus fieri con-
suevisse crediderim. nam & oraturi deos pæn-
ulas deponebant. Auctor Tertullian. lib. De ora-
tione.

Adjiceretur.] Libri aliquot, etiam impressi, ad-
diceretur. Quod placeret, si de iudice aut arbitro
dando loqueretur. Non displicet tamen. Quanquam
ad Iceretur veteri more Suetonium scripsisse arbitror.
Proprie autem nominari ac cooptari dicuntur sacerdo-
tes, ut de Galba, & quidem inter sodales Augusta-
nos, suo loco videbimus, cap. viii.

Et in tertiis heredib.] Et particulam omnino ex-
pungendam censeo.

Circa sestertia vices.] Liber opt. HS. vices, alii
duo sestertium vic.

Exercitibus, senatui.] Libb. omnes mss. ac se-
natui.

7. *Consulatum gessit una.*] De hoc Dion, & Sueton.
Calig. cap. xv. Quod vero sequitur, sortitum esse &
de altero in quartum annum, ea quae sortitio fuerit,
ignoro, nisi Cajum dicamus in annos aliquot sorte
consules designasse, quo tempore etiam equo suo
Incitato consulatum destinavit.

C A S A U B O N.

Circa sestertia vices.] Scrib. circa sestertium vi-
cies, ut in scriptis nostris: vel circiter, ut in aliis.

V A R I O R.

6. *Lacernas deponere.*] Birrus sive lacerna, com-
munis fuit sub Imperatoribus, & in communi usu
versata vestis jam inde a temporibus Augusti, qui, cum

in concione lacernis indutum vidisset pop. Romanum,
exclamavit: *En Romanos rerum dominos gentemque
togatam!* iussitque deinceps omnes positis lacernis
togatos consistere. Hoc apud Suetonium legitur,
quod tamen vix post illum obtinuit. Rarus exinde
togarum apud Romanos usus: in salutationibus
matutinis tantum, & officiis ceteris celebrandis su-
mebantur: omni alio tempore lacernati, hoc est,
birris amicti vel pænulati ibant. Senatores omnium
ultimi togam retinere, quam tamen postea in to-
tum abdicarunt, adeo ut Constantini temporibus
chlamydes, hoc est, lacernas passim induerent,
quod vetitum illis fecit lex Constantini Cod. Theod.
Quo habitu uti oportet intra urbem; iussitque terro-
rem chlamydem deponere. Tandem penes solos
iudices, cum iudicarent, & advocatos cum causas
perorarent, toga haesit. Unde *togati Augustorum,*
togati praefectorum, de causidicis, qui apud Augustum,
aut praefecturae sedem causas elatrabant, in antiquis
inscriptionibus, & rei Agrimensoriae auctoribus re-
periuntur dicti. Advocatos tamen etiam pænulatos
aliquando fuisse cum causas agerent, legitur apud
Auctorem de causis corruptae eloquentiae. SALMA-
SIUS.

Resarturum.] Codex Salmasianus & Robertus
Stephanus: *resarsurum.*

Circa sestertia vices.] Immo *sestertii vices*: nam
ea vox regitur ἀπὸ τοῦ legato, non a praepositione,
quae instar adverbii sine casu nominis ponitur.
GRONOV. Codex Salmasianus *sestertium vices*. F.
Ursinus testatur in veteri codice fuisse: *circiter sester-
tium vices.*

7. *Gessit una.*] Id est, simul cum Cajo. GU-
JETUS.

Sortitus est & de altero consulatu in quartum an-
num

nonnumquam spectaculis in Caji vicem acclamante populo, *Feliciter*, partim *patruo*
 8 *Imperatoris*, partim *Germanici fratris*. Nec eo minus contumeliis obnoxius vixit. Nam
 & si paullo serius ad prædictam cœnæ horam occurrisset, non nisi ægre, & circuito de-
 mum triclinio, recipiebatur. Et quoties post cibum addormisceret, quod ei fere acci-
 debat, olearum ac palmularum ossibus incessabatur: interdum ferula flagrove, velut
 per ludum, excitabatur a copreis. Solebant & manibus stertentis focci induci, ut re-
 9 pente expergefactus faciem sibi confricaret. Sed ne discriminibus quidem caruit: pri-
 mum in ipso consulatu, quod Neronis & Drusi, fratrum Cæsaris, statuas segnius locan-
 das ponendasque curasset, pæne honore submotus est: deinde extraneo vel etiam dome-
 sticorum aliquo deferente, assidue varieque inquietatus. Cum vero detecta esset Le-
 pidi

num.] Ingenue Torrentius: est enim locus inexpli-
 cabilis, nisi emendetur. Scribe: *Sortitus est & de*
proconsulatu in sextum annum. Vetus erat senatus-
 consultum, certe antiquius lege Pompeja de ambitu,
 τὰς ἀρχοντας ἐν τῇ πόλει μὴ πρότερον τὰς ἔξω ἡγε-
 μονίας, πρὶν πέντε ἔτη παρελθεῖν, κληρῶσθαι, de quo
 & caput legi suæ Pompejus inseruit, teste Dione lib.
 40. Idemque Augustus revocasse videtur: nam au-
 ctor fuit, ne magistratus deposito honore statim in pro-
 vincias mitterentur, ut noster cap. 36. & consentit
 Dio lib. 53. cuius verba ibi Casaubonus advocat.
 Eodem pertinet in Galba cap. 3. *prohibitusque a Tibe-*
rio sortiri anno suo proconsulatum: is ipse, qui Ta-
 cito VI. Ann. *Galba tristibus Cæsaris litteris provinciam*
sortiri prohibitus. Idem in vita Agricola: *Aderat*
jam annus, quo proconsulatum Asia & Africa sor-
tiretur. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Acclamante pop. Feliciter.] Sic Domit. cap. XII. I.
Domino, & Domina Feliciter. Juvenal. Sat. II. *Si-*
gnata tabula, dictum Feliciter Romani enim (quod
 & Cic. scribit lib. I. de Divinat.) boni ominis causa
 omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, felix,
 fortunatumque esset, præfari solebant. Exempli apud
 Suetonium Calig. xv. Aug. cap. LVIII.

8. *Obdormisceret.*] Libri aliquot *addormisceret*.

A tropæis.] Mire hic locus torfit viros doctos,
 Turnebum maxime Adversar. xxii. cap. xxxi. &
 xxvii. cap. xix. existimant enim aut a copreis
 legi posse, ut stercorarios nescio quos, qui manus
 dormientis oblinerent, intelligamus, quod mihi
 nullo modo placet, aut a crepis, quo nomine a
 verberum sonitu etiam Luperci appellantur. Sed &
 hoc longe petatum est. Et si conjecturas admittimus,
 rectius sane Beroaldus *tropæos* substituit, quod illuso-
 res ideo sic dicti sint, quoniam illico se avertunt, ne
 deprehendantur. Ego retenta duorum vetustissimo-
 rum exemplarium lectione a capreis lego, quemad-
 modum & interpretes in suis libris legi fatentur, ne-
 que Turneb. id negat. Accedit quod Tib. cap. LXI.
 omnium librorum consensu homines isti ridiculi
 ex scurrarum genere, divitum mensis adstantes, ca-

preæ vocantur. Neque absurdam ibi rationem at-
 tulisse mihi visus sum, quare sic vocentur. voca-
 bulum enim Latinum esse arbitror. Dionis saue
 compendium Pertinace κοπρίας appellat scurras ac
 ridiculos homines, a Commodio Cæsare ad ludibrium
 ditatos, sed Græcorum more vocem ad linguæ suæ
 originem deflectens. Lege omnino, quæ notavimus
 Tib. cap. LXI.

9. *Neronis & Drusi.*] Eos Tiberius fame necave-
 rat, cap. LIV. Cajo ipsorum memoriam restituit,
 cap. xv.

Domesticorum aliquo.] Ut cum Pollucis servi sui
 delatione capitis causam coram Cajo dicere coactus
 est. Joseph. Antiq. lib. XIX.

C A S A U B O N.

8. *Interdum ferula flagrove velut per ludum excita-*
batur a copreis.] Lislæi codd. int. *ferula flagro velut*
per lud. In eadem liquido scriptum a copreis:
 quam veram esse lectionem diximus ad librum ter-
 tium cap. LXI. De his copreis sentit Tacitus Annal.
 I. XII. *Erat Cappadocia procurator Julius Pelignus*
ignavia animi, & deridiculo corporis juxta despi-
ciendus: sed Claudio perquam familiaris, cum
privatus olim conversatione scurrarum iners otium
oblectaret. legimus enim ita cum Lipsio: cuius emen-
 dationem habemus pro verissima. Non celabo scri-
 pturam quam inveni in codice Viterbiensi, etsi mon-
 strosam plane, *excitabatur a copreis* (recentior ma-
 nus fecerat *capreis*: sed certa manebant prioris scri-
 pturæ vestigia) XL. *tropheis*. Memmianus ita prorsus,
 ut edidimus.

9. *Sed ne discriminibus quidem caruit.*] Josephus
 de Claudio, κινδύνους ὅτι μετρίους ἐπὶ τῆς Γαίης ἀρχῆς
 ἐμειληκότα.

V A R I O R.

8. *Olearum ac palmularum ossibus.*] Palatini duo:
 aut palm.

Faciem sibi confricaret.] Palatini tres: *sibimet con-*
fricaret.

9. *Primum in ipso consulatu.*] Codex Salmas.
primo in ipso consulatu.

pidi & Gatulici conjuratio, missus in Germaniam inter legatos ad gratulandum, etiam vitæ periculum adiit: indignante ac fremente Cajo, patrum potissimum ad se missum, quasi ad puerum regendum: adeo ut non defuerint qui traderent, præcipitatum quoque in flumen, sicut vestitus advenerat. Atque ex eo numquam non in senatu novissimus consularium sententiam dixit, ignominia causa post omnes interrogatus. Etiam cognitio falsi testamenti recepta est, in quo & ipse signaverat. Postremo etiam sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit, ut cum obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege prædatoria venalis

T O R R E N T.

Lepidi & Gatulici conjuratio.] Calig. cap. xiv. Joseph. Antiquit. lib. xix.

Patrum ad se missum.] Hinc proverbium, *Ad patros.* Horat. lib. ii. Sat. iij.

— *ne sis patruus mihi.*

Idem lib. iij. Od. xii.

— *metuentes patrum verbera lingua.*

Perf. quoque Sat. i.

Cum patros sapimus.

Novi sacerdotii.] Male hoc Beroaldus de Augustalium sacerdotio intelligit. id enim Claudius senatu censente extra ordinem adeptus est, ut paulo ante vidimus, cap. vi. *Novum* ergo *Sacerdotium* intelligo, quod Cæsar ipse sibi instituit, quod adepti centies hs. pendere cogebantur. In quod & ipse, & uxor Cæsonia, & Incitatus equus, & Claudius patruus ascripti fuerunt. Sic Dion lib. lxx. Meminit ejus etiam Sueton. Calig. cap. xxi.

Obligatam ærario fidem.] Eorum, qui publico debebant, nec solvendo erant, bona proscripita in tabula apud ærarium per ærarii præfectos suspendi solere demonstrat & alter Suetonii locus Domit. cap. ix. Quod apud Græcos quoque de obaratorum bonis usurpatum fuisse, ut ea loco publico proponerentur, probat Aristot. lib. ii. Rhetor. ad Theodectem, & Demosthenes contra Aristogitonem. *Pependisse igitur venalem* dicit Claudium, cujus bona sic exposita fuerint, & quidem *in vacuum*, quod cum neque ipse certa die solveret, neque quisquam pro eo satisfaret, tanquam *vacua*, aut *vacantia*, (ut Jcti vocant) hoc est, sine domino ac possessore esse videbantur, donec in fiscum cogerentur. Quo sensu Horat. lib. ii. Sat. iv. *in vacuum venire* appellat, quando primi heredis morte vacantem hereditatem is qui substitutus est, apprehendit. Solere autem intervenire amicos, tabulasque seu libellos, quibus suspensa erant bona, dejicere, Cicero non uno in loco in orat. pro Quinctio ostendit, & Seneca lib. iv. de Benefic. cum ait: *Suspensis amici bonis, libellum de jicio, pro eo me obligaturus.* Quo facto, *nomen tabulis eximi* dicebatur. At vero *lex prædatoria* erat, quæ de *prædiis* cavebat, hoc est, de iis, qui bona sua publico obligassent. Unde & *jus prædatorium* apud Cic. in orat. pro Cornelio

Balbo, & lib. xii. ad Atticum epist. xvi. Quo loco etiam *prædatores* appellantur, qui in ea re versabantur. Quin & in Pandectis tit. De jure dotium lex l. iv. ex Cajo desumpta est ad edictum Prætoris Urbani de Prædatoribus. Nisi *prædatores* forte pro *prædiis* hic accipimus. *Præ* autem (inquit Festus) est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu si *præ* sit, respondet, *Præ*. Et *comprædes* ejusdem rei populo sponsores.

C A S A U B O N.

Etiam vita periculum adiit.] Dio, τὸν Κλαύδιον ἀπέκτεινεν ἄν, εἰ μὴ κατεφρόνησεν αὐτῷ, τὰ μὲν τῇ φύσει, τὰ δὲ καὶ ἐκ προνοίας πολλὴν νωθεῖαν προσποιημένα.

Sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere.] At Dio an centies sestertium, lib. lviij. Κλαύδιον ἄλλως τε τῶς πλεσιωτάτης ἰσρίας προσέειπε, πενήκοντα καὶ διακοσίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ἐκάσθ' μυριάδας λαβόν. Postquam cœpere Imperatoribus tanquam diis templa exstrui, redempta statim sunt ab improbissimis adulatoribus sacerdotia ista vi magna pecuniæ, non in urbe solum, quod testatur hæc historia: sed etiam per provincias. declarat Arriani locus, quem tractamus lib. secundo ad cap. xvij. & vetus ille lapis, quem Capuæ descripsisse ajunt viri docti, positus a quodam, qui gratis eum honorem esset consecutus: quod hæc verba indicant: HUIUS. ORDO, DECURIONUM. OB. MERITA. EJUS. HONOREM. AUGUSTALITATIS. GRATVITO. DECREVIT.

V A R I O R.

In vacuum lege prædatoria venalis pependerit sub edicto præfectorum.] Ærarii publici præfecti solebant pecuniam ad ærarium pertinentem privatis mutuari sub usuris dare. Eam summam sestertii octogies, quam impenderat Claudius pro introitu sacerdotii, ab ærario sumserat mutuatam, *prædiis datis*, hoc est, possessionibus hypothecæ titulo obligatis. Quam cum non posset dissolvere & fidem liberare, *lege prædatoria*, quæ prædiali bona, si non solveret, vendi jubebat, pependisse venalis dicitur, id est, bona ejus in tabella proscripita publice pependisse. Ita enim & *pignori* dicitur, hoc est, ἐνεχυράζεσθαι, qui non ipse, sed cujus bona pignori caperentur. Non igitur ita accipienda verba Suetonii, ut viris placet

10 nalis pependerit sub edicto præfectorum. Per hæc ac talia, maxima ætatis parte trans-
acta, quinquagesimo anno imperium cepit, quantumvis mirabili casu. Exclusus inter
ceteros ab insidiatoribus Caji cum quasi secretum eo desiderante turbam submoverent,
in diætam, cui nomen est Hermæum, recesserat. Neque multo post rumore cædis
exter-

placet eruditissimis, quasi ex veteri jure in causis
fiscalibus servato, qui non solverent, ipsi bonaque
eorum venum exponerentur edicto præfectorum æra-
rii. Ad quid enim *prades* & *pradia* ab his qui pu-
blico deberent, postulata, nisi ut bona quæ obligas-
sent, ipsis non solventibus, proscripserent, &
venderentur? Pendet itaque venalis, cujus bona pen-
dent. Nemo tunc vendebatur pro debito. Sed quid
est *in vacuum pendere*? An frustra, cum nulli acce-
dunt emturi? Sic in Glossis *εις μάτην*, frustra, *in*
vacuum, exponitur. Et apud Apostolum *εις κενόν τρέχειν*,
in vacuum currere quidam ex veteribus vertunt.
Apud Senecam *in vacuum* aliquot locis observavi pro
in vanum. Ut *in vacuum tumultuari*, pro quo vulgo
legitur, *in supervacuum*. CL. SALMAS. de Mod.
Usur. pag. 739. & sequentibus. Pluribus enim ibi
hæc persequitur, & docet *pradiatos* esse, quorum
bona publico sint obligata; *pradiatores*, qui eorum,
qui publico obligati sunt, bona emebant, id est,
prædiorum sive hypothecarum emtores; & *jus pra-*
diorum, & *legem pradiatoriam*, quæ agebat de
prædiatis, hoc est, obligatis publico: *pradem* esse fide-
jussorem, qui fidem suam obliget populo pro redem-
tore & publicano; *pradia* proprie bona, quæ publico
sint obligata, quæ postea *bona pradia* sint dicta. Hæc
aliaque huc pertinentia fuisse ibi docet pro eruditionis
& ingenii ubertate Vir summus.

Lege pradiatoria.] Titulus fuit in edicto prætoris
urbani *de pradiatoribus*, ut discimus ex inscriptione
legis 54. ff. de Jure dot. Quapropter quæ hic lex
dicitur, revera pars edicti fuit, quod prætor propo-
nere solebat. Constat præterea ex eadem illa lege 54.
edictum illud non tantum pertinuisse ad prædia, quæ
publico erant obligata, sed & ad quævis alia. Ait enim
ibidem loci Gajus: *Res, quæ ex dotali pecunia compa-*
rata sunt, dotales esse videri. Quæstio enim hæc, An
prædia, dotali pecunia comparata, mulieris forent,
ad hanc legem pertinuit. At hæc quæstio utrimque
privatum respiciebat. Sunt autem prædiatores, si
quid video, qui sua prædia aliis jure pignoris vel hy-
pothecæ obligaverunt. Et hinc apud Ciceronem 12.
ad Atticum 15. dici mihi videtur *Apulejus pradia-*
tor liberalis, qui facilis erat in prædiis hypothecæ
subjiciendis. Ut minime accedam Sebastiano Cor-
rado, cui is *pradiator* videtur, *apud quem bona pradia*
sunt opposita, vel ad quem pertinent ita, ut in his pos-
sit esse liberalis. Neutrum enim cum veritate conve-
nit, mea sententia. GOESIIUS.

Pependerit venalis.] Sic l. 9. §. 4. ff. de Tutel. &
rat. distr. Tutor dicitur *confiscatus*, cujus bona con-
fiscata sunt. IDEM.

T O R R E N T.

10. *Secretum eo desiderante.*] *Secretum desiderare*
hoc loco est velle omnino solum esse, ut *secretum ca-*
ptare Oth. cap. x. *secretum sumere* Domit. cap. xiii.
At *secretum petere* frequentius dicebant, cum remotis
arbitris colloquium poscerent. Calig. cap. xxi.

In diata, cui nomen Hermæum.] *Diata* Græcum
est, unde & *διαταμαί*. Varro tamen inde dici vult,
quod in ea per diem edatur. Frequens apud Jctos
pro habitatione, quæ amoenitatis causa in hortis ex-
structa sit. l. xlii. De legatis i. l. penult. De
donat. inter virum & ux. Quamvis etiam pro quo-
cunque coenaculo accipitur. Quin & *diatas hypo-*
caustas dicebant ad aliarum differentiam, quibus
hieme utebantur. l. lv. De legatis iii. Ceterum
quod apud Plinium ii. Epist. xvii. ac rursus v.
Epist. vi. & Lampridium Elagabalo *Zeta* pro *Diata*
scriptum sæpius, id Brissotius De verb. signif. iv.
factum ait more Græcorum, qui *δια* in *ζα* sæpe
commutent. Sed nescio mehercule an viro docto
assentiar, & exemplum desidero. Nam quod apud
Ecclesiasticos scriptores, & maxime Paulinum,
ζάβολος pro *διάβολος* tritum confirmat, id equidem
vereor, ut sit lubricum. Zabulonem enim, qui
unus e xii. Jacobæi generis principibus, habuerint
in mente. Isque a Theologis passim exemplum
quoddam ac typus (ut loquuntur) Diaboli creditus
fuisse, nisi vehementer me memoria fallit. Atque
(ut semel dicam) *ζα επιτατικὸν μόριον* grammaticis
dictum, explorata res est; *δια* in *ζα* commutati
haud pol recordor. Neque ad rem, qua de agimus,
pertinet, quod Eustathio notatum *Ἰλ. α. ζα επιτατικὸν*
idiomate quodam in *δα* commigrasse, ut perspicuum
est locum integrum legenti. Atque hæc obiter, nunc
ad Suetonium revertamur. Igitur *Hermæum* dixit, ut
Iseum, *Serapeum*, *Museum*, Domit. cap. v. & similia,
non pro templo tantum, sed quocunque loco dei nomi-
ne insignito recte dicitur. Hic certe *diata* nomen est,
quale illud, *coenare in Apolline*. *Servi quoque diatarii*,
ut *topiarii*, & *aquarii*, ab Ulpiano vocantur, quibus
commissa erat *diata* cura. l. xii. De instr. legato.

C A S A U B O N.

Venalis pependerit sub edicto præfectorum.] Videtur
ex veteri jure servatum in causis fiscalibus, ut qui
non solverent, ipsi bonaque ipsorum venum expo-
nerentur edicto præfectorum ærarii. hi sunt, qui pe-
pendisse dicuntur: non quorum bona solum in tabula
proscripta fuerunt.

10. *Quinquagesimo anno imperium cepit.*] Philostratus
in vita Apollonii lib. v. loquens de Claudio, καὶ τοῖ

exterritus, prorepfit ad solarium proximum: interque prætenta foribus vela se abdidit: latentem discurrens forte gregarius miles animadversis pedibus e studio sciscitandi, quisnam esset, agnovit, extractumque, & præ metu ad genua sibi accidentem, Imperatorem salutavit. Hinc ad alios commilitones fluctuantes, nec quidquam adhuc quam frementes perduxit. Ab his lecticæ impositus & quia servi diffugerant, vicissim succollantibus in castra delatus est, tristis ac trepidus, miserante obvia turba, quasi ad poenam

rape-

πεινηκοντάτης ἐς τὸ ἄρχειν παρήλθεν, ὅτε νῆς μάλιστα ὑγιαίνει ἀνθρώπων. Idem & Dio.

In diatam, cui nomen est Hermæum.] Frustra est vir doctus, qui ad hunc locum probare nititur falsum esse, quod de δια in ζα mutari solito in nonnullis vocibus erudite Cujacius aliique observarunt. nam quare negat, quod tot locis & exemplis asserunt grammatici Græci? Οἱ γὰρ Αἰολεῖς, inquit, τὸ δια, ζα φασί. καὶ τὸν διάπλετον ζάπλετον. reperies apud eosdem & ζαβάλλω pro διαβάλλω, & ζαβλάν ab eadem origine pro calumniatore & insidioso, & id genus plurima. Hermæum vero, cuius hic meminit, illud est, opinor, cuius mentio in inscriptione veteri quam superiore libro descripsimus, cum de Gelotiana domo tractaremus. nam ut domus Gelotiana, sic & Hermæum videtur inhabitatum a parte familiæ Cæsarianæ.

V A R I O R.

10. Secretum eo desiderante.] V. C. Salmas. desideranti.

T O R R E N T.

Solarium proximum.] Solarium locum fuisse in ædibus, ubi solem excipere & apricari solebant, non solum Macrobi de Augusti dictis locus ostendit lib. 11. Saturn. cap. 14. sed & Ulpian. l. xvii. De servit. urb. præd. ubi heliocaminum & solarium loca vocat, quibus sol sit necessarius. Nec male hoc loco diætæ proximum solarium describitur. Utitur eo etiam Plautus.

Prætenta foribus vela.] Sic Lamprid. Elagabalo, objectu veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi, se toxit. Idem Alexandro. Sed & Juvenal. Sat. vi.

— pendentia liquit

Vela domus.

Et Sat. 14.

— pueros inde ad velaria raptos.

Et Sat. 18.

Vela tegant rimus, claude ostia.

Hinc velarii inter officia domus Augustæ in antiquis inscriptionibus, & velares anuli apud Plinium lib. xiii. cap. 18. ex Theophrasto, qui κρίκας εἰς τὰς σρωματεῖς vocat. Quibus adde Jctos l. xii. De instru. legato, l. xviii. De act. empti, quodque velo levato causas cognosci dicunt, quæ, cum leviores sint, nec magna disquisitione indigeant, palam admissio populo pertractantur. sic enim Honorius &

Theodosius l. v. De naufragiis lib. xi. De submersis navibus, decernimus, ut levato velo ista causa cognoscantur. Cujus consuetudinis meminit Clemens Romanus Pontifex Constitut. Apostol. cap. lvi. quem locum vide.

In castra delatus est.] Nummum servo aureum pulcherrimum, & similem argenteum. Parte una effigies Claudii, altera vero castra Prætoria, cum inscriptione, IMPER. RECEPT. quasi per prætorianos Imperium recepisset. Ut vero hic succollantibus, sic succollatis dixit Oth. cap. vi.

C A S A U B O N.

Prorepfit ad solarium proximum.] In antiquissimis membranæ regie bibliothecæ, Memmii & Cujacii, solarium scribitur. An fuit aliquis in Urbe locus eo nomine? an destinatum habendæ scholæ locum, cujusmodi fuit domus Catilinæ in palatio Augusti, vocabant scholarium? eadem analogia vestiarium dixerunt & similia. Quidam, scalarium.

Latentem discurrens forte gregarius miles.] Gratium vocat Josephus: nec gregarium, sed prætoriorum unum.

E studio sciscitandi quisnam esset, agnovit.] Josephus explicat: Προσῆει τε ἑγγύτερον, καὶ ὑποχωρεῖν ἡξιωκότος ἐπέκειτο, καὶ καταλαβὼν ἐπιγυνώριζει. accedit Gratus propius, ac cum illum rogaret Claudius ut recederet, instare cœpit: ita apprehensum eum agnovit.

Et quia servi diffugerant.] Omnes nostri, etiam Memmii & Cujacii, quia sui d. Josephus: ἐπεὶ καὶ οἱ τὸ φορεῖον αὐτῆς φέροντες περὶ τὴν ἀπαγὴν αὐτῆς παραγενομένης φυγῆς, ἔσωζον αὐτῆς. lecticarii ejus, dum ipse rapitur, oblata fuga facultate, se periculo eripuerant. Quod ait, vicissim succollantibus, id eleganter significat, quod pluribus verbis Græci dicunt, ἀμοιβαίως ἐπὶ τῶν ὤμων φέρειν, per vices ferre super humeros. quo modo alicubi loquitur Eusebius.

In castra delatus.] Errat Josephus, ut videtur, qui in palatium statim fuisse delatum narrat.

V A R I O R.

Ad solarium proximum.] V. C. Salmas. ad scholarium proximum.

T O R

raperetur insons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernoctavit, aliquanto minore spe quam fiducia. Nam consules cum senatu & cohortibus urbanis Forum Capitoliumque occupant, asserturi communem libertatem: accitusque & ipse per Tribunal pleb. in curiam ad suadenda quæ viderentur, *vi se & necessitate teneri* respondit. Verum postero die, senatu segniore in exsequendis conatibus, per tædium ac dissensionem diversa censentium, & multitudine quæ circumstabat, unum rectorem jam & nominatim exposcente, armatos pro concione jurare in nomen suum passus est: promissitque singulis quina dena HS. primus Cæsarum fidem militis etiam præmio pigneratus. Imperio stabilito nihil antiquius duxit, quam id biduum, quo de mutando Reip. statu hæsitatum erat, memoriæ eximere. Omnium itaque factorum dictorumque in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit, ac præstitit: tribunis modo ac centurionibus paucis & conjuratorum in Cajum numero interemtis, exempli simul causa, & quod suam quoque cædem depoposcisse cognoverat. Conversus hinc ad officia pietatis, jusjurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit quam PER AUGUSTUM. Avix Liviæ divinos honores

T O R R E N T.

Occuparunt.] Liber opt. occupaverant, & mox Verum postero die pro Postero vero die, utrumque melius.

Armatus pro concione.] Duo libb. armatus.

Quina dena sestertia.] Dion recepti imperii die prætorianis eum xxv. drachmas, hoc est, totidem denarios, viritim distribuisse scribit. Quæ summa quidem exigua est, credibilior tamen quam altera. Ut nulli dubium sit, quin notarum errore mendum irrepserit. Nam Josephus summam adhuc majorem facit, quina drachmarum millia viritim distributa affirmans.

II. PER AUGUSTUM.] More veterum, ut per eos jurarent, quos præcipue diligenter. Qui etiam in obtestando mos fuit. Horat. lib. I. Sat. II.

Si peteret per amicitiam patris, atque suam.

Livia divinos honores.] Effigiem ejus in templo Divi Augusti dedicavit, ac rem sacram ei fieri a Vestalibus mandavit, mulieresque per nomen ejus jurare voluit. Auctor Dion. Eadem de Drusilla sorore Cajus decrevit.

C A S A U B O N.

Accitusque & ipse per tribunal pleb. in curiam ad suadenda quæ vid.] Liber Cujacii, ad censenda quæ jud. Scribendum etiam per tribunos populi, ut liquido scriptum est in Viterbiensi, & docet Josephus, οἱ πρεσβευταὶ Οὐρηάνιος καὶ Βρῆχος. δῆμαρχοι δὲ ἦσαν ἀμφότεροι. Dio alios quoque cum tribunis pl. missos refert.

Unum rectorem jam & nominatim exposcente.] Malim, & nominatim eum poscente.

Promissitque singulis quina dena sestertium.] Nihil

muto: tamen Josephum si audimus, vicena millia dedit. ait enim, δαρεῖται τὰς σωματοφύλακας πεντασχιλίαις δραχμαῖς κατὰ ἑκάστον ἄνδρα, τοῖς τε ἡγεμόσιν αὐτῶν ἀνάλογον τῷ ἀριθμῷ, καὶ τοῖς ὁποῖοι ποτὲ στρατοπέδοις ὑπισχρεῖται τὰ ὅμοια. Hujus liberalitatis nulla apud Dionem mentio. fallitur enim eruditissimus Torrentius, qui huc refert verba accuratissimi ejus scriptoris, quibus centenos nummos militibus prætorianis ait fuisse donatos. Nam ejus donationis alius fuit titulus, nempe natalis imperii ejus: quem diem soliti Imperatores prosequi aliquo donativo. neque primo die imperii ea summa data, sed anno primo vertente mos ille institutus, & deinceps per singulos annos imperii Claudiani servatus. declarant Dionis verba, ἐν τε τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ αὐτοκράτωρ τῶ προτέρῳ ἔτει ἀπεδείχθη, αὐτὸς μὲν εἰδὲν ἐξαίρετον ἔπραξε, πλὴν ὅτι τοῖς δορυφόροις πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς ἔδωκε, καὶ τὸτο ἔπειτα κατ' ἔτος ἐποίησε. hoc vero munus, quod hic narratur & apud Josephum, quasi merces fuit traditi imperii, & proinde statim est persolutum.

II. Veniam & oblivionem in perpetuum sanxit ac præstitit.] Renovato Atheniensium exemplo induxit omnium ἀμνηστῖαν, inquit Dio & Orosius libro VII. cap. IV.

Jusjurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit quam PER AUGUSTUM.] Sive ut frequentior formula fuit, PER GENIUM AUGUSTI. sic per genium Cæsaris aut salutem jurabant, jam inde ab Augusti temporibus, quando hoc primum fuit institutum, ut notissimus Horatii versus probat:

Jurandasque tuum per nomen ponimus aras. quod autem hic Suetonius de Claudio observat, id Tertullianus in more positum fuisse omnibus affirmat. Ait enim Apologetici cap. XXVIII. citius apud vos per omnes deos, quam per unum genium Cæsaris pejeratur.

honores, & circensi pompa curruum elephantorum Augustino similem decernendum curavit. Parentibus inferias publicas: & hoc amplius, patri circenses annuos natali die: matri carpentum, quod per circum duceretur: & cognomen Augustæ, ab avia recusatum. Ad fratris memoriam per omnem occasionem celebratam, comœdiam quoque Græcam Neapolitano certamine docuit, ac de sententia judicum coronavit. Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum, ac sine grata mentione transmisit: testatus quondam per edictum, *Tanto impensius petere se, ut natalem patris Drusi celebrarent, quod idem esset & avi sui Antonii.* Tiberio marmoreum arcum juxta Pompeji theatrum, decretum quidem olim a senatu, verum omisum, peregit: Caji quoque etsi acta omnia rescidit, diem tamen necis, quamvis exordium principatus sui, vetuit inter festos referri. At in semet augendo parvus atque civilis, prænominis Imperatoris abstinuit, nimios honores recusavit, sponsalia filia natalemque geniti nepotis silentio, ac tantum domestica religio-

12

T O R R E N T.

[Augusteo.] Sic Beroaldus, & editio Germanica. Manuscripti, & nonnulli impressi, *Augustino*, vel *Augusto similem decernenda curavit.* Augusto sane

non displicet. sic enim marmor Augustum, & marmor Tiberium apud Plin. lib. xxxvi. cap. vii. quod, Augusti, ac Tiberii tempore inventum, ab ipsis nomen accepit. Currus vero Augustus in veteri numismate æreo cernitur.

[Matri carpentum.] Quale in vetustis Agrippinae nummis conspicitur, de quo Calig. cap. xv. proprium nempe matronis vehiculum, ut mox cap. xvii. *Currum ejus Messulina uxor carpento secuta est.*

[Ab avia recusatum.] Vide quæ notavimus Aug. cap. ult. Quibus quid vehementer addam, non habeo; tantum subit mirari, quid ita libitum viro docto reponere *ab viva*, seu *ab ea viva*, scilicet Antonia matre, de qua proxime Suetonio sermo. nam Augustæ nomenclatura donatam a Caligula Dioni lib. lviii. fidem habeo, claris disertisque verbis affirmanti, sed quis idoneus auctor recusatam hanc ab ea appellationem? Quæ igitur occasio (inquis) Claudio matri discernendi Augustæ cognominis? Scilicet quod a Caligula ad mortem tædio & indignitate compulsus, honore, qui initio ei Principatus tributus, ceciderat.

[Neapolitano certamine docuit.] De quinquennali Neapolitano certamine (Græci *ἀγὼνα* vocant) gymnico, & musico Strabo lib. v. Gymnici meminit Sueton. Aug. cap. xcviii. musici hic. De quo etiam Papinius in Silvis non uno loco. *Docere quoque comœdiam dixit, ut διδάσκειν δράμα* Græci. Unde *κωμωδοδιδάσκαλοι*, & *τραγωδοδιδάσκαλοι*. Cicero Bruto, *Livius*, qui primus fabulam C. Clodio, & M. Tudatano coss. docuit. Horat. quoque de Arte,

Et qui prætexas, & qui docuere togatas. pro edere, seu publicare.

[De sentent. jud. coronavit.] Hoc est, coronam restituit. Nec scio, an alius quispiam ita locutus sit. Liber opt. habet, *ac de se sent. jud. coronavit.* sed male. simili enim locutione *damnare reum* dicitur accusator, quem sua actione convincit. Tib. cap. viii. *Fannium Capionem reum majestatis apud judices fecit, & condemnavit.* Porro hæc ad id tempus referenda sunt, quo (ut scribit Dion) Neapoli tanquam privatus vixit, ita ut Græca etiam victus ratione una cum suis uteretur, atque in musicis ludis pallium, & soleas, gymnici purpuram, & auream coronam ferret.

[Decretum.] Tunc (puto) cum theatrum Pompeji restituit. Sup. Tib. cap. xlvii.

[Inter festos.] Sic duo meliores codices. Alii *fastos*. quod non placet.

12. *Domestica religione.* Nam sponsaliorum die & jus dixit, & senatum habuit. Dion. Infr. cap. xiv.

C A S A U B O N.

12. *Silentio, ac tantum domestica religione transegit.* Dio, *ὁ δὲν ἐξαίρετον ἐπραξε.*

V A R I O R.

11. *Decernendum curavit.* V. C. Salmaf. *decernenda.*

[Ab avia recusatum.] Scribendum, *ab viva recusatum.* Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad aviam: uti docet vel *ἀπολογία* sermonis. Quæ viva donata Augustæ nomine a Caligula (*ταύτην τε γὰρ Αὐγύστην εὐθύς καὶ ἱερειαν τῆς Αὐγύστης ἀποδεῖξαι*, ait Dio) id sprexit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani xvi, ANTONIAI. AUG. DRUSI. sculptum hodieque LIPSIUS.

ne, transegit. Neminem exsulum, nisi ex senatus auctoritate, restituit: ut sibi in curiam præfectum Prætorii, tribunosque militum secum inducere liceret, utque rata essent quæ procuratores sui in iudicando statuerent, precario exegit. Jus nundinarum in privata prædia a consulibus petiit: cognitionibus magistratuum, ut unus e consiliariis frequenter

T O R R E N T.

Precario exegit.] Recte *precario*: nam præfectus prætorio ex equestri ordine sumebatur, ut inf. Tit. cap. vi. notabimus, ac proinde in senatum venire non poterat. Procurator quoque rerum Cæsaris iudicandi jus non habebat. Cujus post Claudii tempora plurimum crevit auctoritas. Tacit. in vita Agricolaë, etiam hunc ex equestri ordine sumi solitum significat. Jurisconsulti, & qui vitas Cæsaris scribere, eundem nunc *Procuratorem fisci*, nunc *Procuratorem privata rationis*, aut *rei*, nunc *Rationalem* nominant. Græci fere ἐπιτρόπος vocant. Jus autem solummodo inter fiscum & privatos dicebat. Atque ita Taciti locum intelligo lib. xii. cum scribit, *Eodem anno sæpius audita vox Principis, parem vim rerum habendam a procuratoribus suis iudicatarum ac si ipse statuisset.* Quod verum est, nisi cum potestate præsidis in provinciam mittebatur. Quod etiam ante Claudium interdum contigit, sed iudicandi jus non ante Claudium accepit; tantum quæ Imperatoris nomine gerebat, perinde rata habebantur ac si ab Imperatore gesta essent. Ulpian. lib. i. de Offic. Proc. Cæsaris. Fuit autem (ut hoc quoque obiter addam) & advocatus fisci, quem primus (si Lampridio credimus) Alexander Severus instituit.

Jus nundinarum.] Plin. lib. v. Epist. iv. *Vir pratorius a senatu petiit, ut sibi instituire in agris suis nundinas permitterentur.* Sed & Cicero Philipp. ii. conqueritur domesticis Antonii nundinis non vectigalia solum, sed etiam Imperium P. R. deminutum esse.

Unus e consiliariis.] Recte. sic enim editio Gryphii, & meliores mss. Alii *unus e consularibus*. Vide Tib. cap. xxxiii. *se offerebat consiliarium.*

C A S A U B O N.

Ut sibi in curiam præfectum prætorii tribunosque mil.] Hoc primus Tiberius petierat & impetraverat post cædem Sejani. Tacitus libro vi. *dein redditis absentia causis admodum vagis, flexit ad graviora & offensiones ob Rempublicam cæptas: utque Macro præfectus, tribunorumque & centurionum pauci, secum introirent, quoties curiam ingrederetur, petiit, factumque large & sine præscriptione generis aut numeri, senatusconsultum.*

Cognitionibus magistratuum ut unus e consiliariis frequenter interfuit.] Quos magistratus potissimum intelligat, declarat Dionis de eadem re locus: Πολλά-

κις δὲ καὶ τοῖς ὑπάτοις τοῖς τε στρατηγοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς τὴν διοίκησιν ἔχουσι συνεζέταζέτο, καὶ ὀλίγα πάντεώς τοῖς ἄλλοις δικαστηρίοις ἐπέτρεπε. Sæpe etiam cognitionibus consulum & prætorum, eorum maxime qui ærarii curam gerebant, intererat, ac pauca aliis iudiciis committebat. Miratus sum aliquando prætermissum in hoc albo prætorem urbanum, cuius maxima fuit in urbe jurisdictio: verba tamen Dionis alio trahere non possis. nam στρατηγοὶ οἱ τὴν διοίκησιν ἔχοντες, vel οἱ ἐπὶ τῆς διοικήσεως, semper apud eum scriptorem de prætoribus ærarii intelligendum, ut declarant cum alii loci, tum hic in eodem libro, τὰς στρατηγὰς τὰς ἐπὶ τῆς διοικήσεως καταλύσας, ταμείαις αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέτρεψεν. Id est, Prætoribus ærarii solutis, quaestoribus eam curam antiquo more tradidit. Non igitur caussa erat, cur nuperus emendator versionem Xylandri incrustaret.

V A R I O R.

12. *Utque rata essent, quæ procuratores sui in iudicando statuerent.*] Provinciæ quædam Cæsaris minores non legatos aut proprætores, sed procuratores saltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium munus, ut reditus ac tributa colligerent, aliaque quæ ad fiscum: sed quoniam, nullo alio præside, res sæpe cogeant jus inter provinciales dici, etiam in re criminum, factum, ut jurisdictionem aliquam sibi sumerent, præsidum exemplo. Dico, sumerent: revera enim non habebant, equites quia erant aut liberti. Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocarique poterant ad disquisitionem Principis aut senatus, quoniam lege apud eos agi nefas. Inter equites excipio unum præfectum Ægypti, apud quem, ut Tacitus notat, lege agi permisit Augustus, decreto quodam singulari. Attamen procuratores illi provinciis præerant, & jus sæpe in crimine & caussa capitis dicebant. Exemplum in Pontio, qui Judææ procurator (non enim illi provinciæ proprie præses) sententiam tulit de capite nostri capitis, Christi servatoris: exempla in Petronio, Cumano, aliisque vulgo apud Josephum. Idemque in cæteris minutis provinciis factum, quibus regendis solus procurator. Suetonii igitur locum, & comparem Taciti, ad hos procuratores refero. Hinc Tacitus indignatur, quod jurisdictio communicata cum equitibus & libertis: de quo toties inter ordines certatum seditione aut armis erat. Addo, procuratores solius rei familiaris Rationales postea dictos, ut a prioribus illis distinguerentur. LIPSIUS.

quenter interfuit. Eosdem spectacula edentes, surgens & ipse cum cetera turba, voce ac manu veneratus est. Tribunis pleb. adeuntibus se pro tribunali excusavit, quod propter angustias non posset audire eos nisi stantes. Quare in brevi spatio tantum amoris favorisque collegit, ut cum profectum cum Ostiam periisse ex insidiis nuntiatum esset, magna consternatione populus, & militem quasi proditorem, & senatum quasi parricidam, diris execrationibus incessere non ante destiterit, quam unus atque alter, & mox plures a magistratibus in Rostra producti, salvum & appropinquare confirmarent. Nec tamen ¹³ experts insidiarum usquequaque permansit, sed & a singulis, & per factionem, & denique civili bello infestatus est. E plebe homo nocte media juxta cubiculum ejus cum pugio-
 ne deprehensus est: reperti & equestris ordinis duo in publico cum dolone ac venatorio cultro præstolantes, alter ut egressum theatro, alter ut sacrificantem apud Martis ædem adoriretur. Conspiraverant autem ad res novas Gallus Asinius & Statilius Corvinus, Pollionis ac Messallæ oratorum nepotes, assumtis compluribus libertis ipsius atque servis. Bellum civile movit Furius Camillus Scribonianus Delmatix legatus: verum intra quintum diem oppressus est, legionibus quæ sacramentum mutaverant, in poenitentiam religione conversis, postquam denuntiato ad novum Imperatorem itinere, casu quodam, an divinitus, neque aquila ornari, neque signa convelli moverique potuerunt. Consulatus ¹⁴
 super

T O R R E N T.

Diris execrationibus.] Liber opt. *obtestationibus*, ut Græci ἀπαῖς dicunt. Mallem *detestationibus*. Plura ad Horatium Epod. v. *dira detestatio*, &c.

^{13.} *Gallus Asinius & Statilius Corvinus.*] Libb. veteres *Statinus*, & *Statinius*, unus etiam *Scatinus*. Nihil muto tamen. nam Statilios ad Messallas pertinere & hic Corvini cognomen ostendit, & quod Neronis uxor Statilia Messallina vocata fuit. Ner. cap. xxxv. De Asinio Gallo etiam Dion. Fuit autem ejus Asinii Galli, qui dimissam a Tiberio Vipsaniam, Drusi matrem, uxorem duxerat filius. Quare Drusi fratrem uterinum vocat Dion. Pater sub Tiberio misere periit. Filius, quanquam adversus Claudium conspirasset, exilio tantum multatus est.

Furius Camillus Scribon.] Hic cum Annio Viniciano (ut narrat Dion) bellum movit, sed a militibus desertus, morte voluntaria periit. Meminit ejusdem Sueton. infr. cap. xxxv. & Oth. cap. 1. Plura Oros. lib. vii. & nonnihil Plin. lib. iii. Epist. xvi. Idem fortassis, de quo Tacit. lib. ii. Annal. quod sub Tiberio proconsul Africae Furio nomini multos post annos militiae decus restituit, consul cum Cn. Domitio, Neronis Principis patre, suffectus in locum A. Vitellii, A. U. dccxxv.

Casu quodam ac divinitus.] Lege, *an divinitus*, loquendi formula Tacito consueta, quanquam repugnant omnia, quæ viderim, exemplaria.

Aquila ornari.] Aquila (ut scribit Plin. lib. x. cap. iv.) Romanis legionibus a C. Mario secundo ejus consulatu dicata, magna in veneratione apud milites fuit, & quidem in sacello collocata. Unde eam offerri nisi movente exercitu nefas erat. Stabat au-

tem imposita hastæ, cujus pars inferior acuta in solum figebatur. Unde si cum opus esset, ægre aveleretur, ut Crasso Euphratem transituro contigit, pessimi ominis loco habebatur, (Dion lib. xl.) quemadmodum etiam si ornari non posset, ut hoc loco Suetonii. Ad ornatum autem spectat, quod tradit Plin. lib. xiii. cap. iiii. his verbis: *Aquila certe, ac signa pulverulenta illa, & custodiis horrida inunguntur festis diebus. Hac nimirum mercede corrupta terrarum orbem devicere Aquila.* Spectant huc etiam numismata duo vetera argentea, alterum C. Valerii Flacci, alterum L. Valerii Acisculi, apud me

fervata, quorum typum his commentariis addidimus. Quanquam de Acisculi nummo Johannis Viviani, rerum antiquarum studiosissimi, judicium postea intellexi, quod ipsius ea de re epistolæ ad me verbis adscri-

a. super pristinum quatuor gessit: ex quibus duos primos junctim: sequentes per intervallum, quarto quemque anno, semestrem novissimum, bimestres ceteros, tertium autem, novo circa Principem exemplo in locum demortui suffectus. Jus & consul & extra honorem laboriosissime dixit, etiam suis suorumque diebus solennibus, non numquam festis quoque antiquitus, & religiosis. Nec semper præscripta legum secutus, duritiam lenitatemve multarum, ex bono & æquo perinde ut afficeretur, moderatus est. Nam & iis qui apud privatos judices plus petendo formula excidissent, restituit actiones: & in

maiore

adscribere volui. In nummo vero hoc L. Valeril Acisculi aquila galeata, clypeata, facie humana, Jovis esse videtur Carii; quem eundem Labraæum vocabant. eadem enim figura in nummis Mylasicorum, qui in Caria erant, conspicitur, in quibus & Jovis caput galeatum, in nonnullis etiam inscriptio, ΖΕΥΣ ΚΑΡΙΟΣ. Voluit hoc signum ab Arsali primum rege consecratum, qui cum Gyga adversus Candaulem Lydorum regem suppetias tulisset, securim, eorum regum gestamen, ipsis Labryn dictam, in patriam reportavit. Unde & in hujus nummi parte altera securis expressa cernitur. Ac cognomen Acisculis inde fortasse est, quod Acis insula una esset ex Cycladibus, quas Cares sub Minoë incolebant, antequam continentem occupassent. Hinc & in alio ejusdem gentis nummo Europa tauro insidens conspicitur, ejus scilicet Minos idem esset filius ex Jove in taurum transfigurato. Et hac ad antiquissimam gentis Valeria nobilitatem faciunt, ut eadem esset qua Trojanis, ac ipsi Romulo origo, de qua Poeta, Creta Jovis, &c. Mons Idæus ubi, & gentis cunabula nostræ. nam & Cures fortassis, qui in Sabinis erant, (unde & Valesius ille, qui sub Tatio rege militavit) a Curetibus, hoc est, Cretensibus, descendisse putantur.

Signa convelli.] Vide Servium in illud Virgilii cap. xi.

- - - ubi primum vellere signa

Annuerint superi.

Nonnihil Turneb. Adversar. xxiii, cap. xi.

CASAUBON.

Excusavit, quod propter angustias non posset audire eos nisi stantes.] Atqui hic mos videtur fuisse servatus, ut qui Principem alloquerentur, starent. Quare etiam consules in senatu verba ad illum facturi, de curuli surgebant ac descendebant: quos tamen civiliter admodum solitos excipi a Claudio, notatum Dioni reperio. Τῶν ὑπ᾿ αὐτῶν, inquit, ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβάντων ποτὲ ἀπὸ τῶν δίφρων ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῶν, προεξάνεστη τε, καὶ ἀντιπροσῆλθε σφίσι. Eodem pertinent & quæ sequuntur paulo post: ubi notat idem Dio, Claudium, si quando aliquid in curia recitaret, solitum propter corporis imbecillitatem sedere: sed si, qui surgebant in senatu, diutius stetissent, eum quoque assurrexisse.

13. Neque aquila ornari.] Sic in omnibus codd. etiam

Turonensi, non aquila, quod apud Orosium hunc locum describentem legitur. nec dubium, fuisse plures aquilas: sed an omnes in hoc ostento conspiraverunt?

Neque signa convelli moverique pot.] Melius convelli pot. & ita exscripsit Orosius.

VARIOR.

13. Nocte media.] V. C. Salmas. noctu media. Gallus Asinius.] V. C. Salmas. Gallius. Idem mox: Polionis.

TORRENT.

14. Duos primos junctim.] Sic sup. Calig. cap. xvii. duos novissimos conjunxit, & Aug. xxvi. sequentes continuavit.

Semestrem.] Liber opt. semestrem, & mox bimestres, ut semper.

Festis quoque antiquitus & relig.] Lib. unus antiquis & relig. Scribendum puto antiquitus religiosus, sine copulatione. Nihil muto tamen. Exemplum retuli paulo ante, cap. xii. ex Dione.

Præscriptam l. f. d.] Lego, Nec semper præscripta legum secutus, duritiam, lenitatemque, &c.

Privatos judices.] Id est, rerum privatarum judices, qualis prætor, & centumviri.

Plus petendo formula excidissent.] Justinian. lib. iv. Institut. tit. vi. Si quis agens intentione sua (sic libellum vocat) plus complexus fuerat quam ad eum pertinebat, causa cadebat, id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur a prætore, nisi minor erat annis xxv. & paulo post, Plus autem quatuor modis petitur, tempore, loco, causa, re. Idem ferme Paulus Jctus lib. i. Sententiarum cap. x. Qua de re sæpe etiam Cicero, maxime lib. i. de Oratore. Eleganter Epist. xlix. Seneca ad eos qui sophismatum argutiis abutuntur, Quid enim agitis, cum eum quem interrogatis, scientes in fraudem inducitis quam ut formula cecidisse videatur? Sed quemadmodum illum prætor, sic hos philosophia in integrum restituit. Atque huc alludit Plautus Mostellaria Act. iii. Sc. i. cum enim expressa debiti summa dixisset creditor, Nihil plus peto, respondet ille, Velim quidem hercle, ut uno nummo plus petas. Quod ergo formula excidere dicit Sueton. id ego ex Justiniano interpretor pro causa cadere, aut rem amittere. quoniam enim certæ ac solennes quædam constitutæ erant formulæ ad agendum,

maiore fraude convictos, legitimam poenam supergressus, ad bestias condemnavit. In 15
cognoscendo autem ac decernendo, mira varietate animi fuit, modo circumspectus &
sagax, modo inconsultus ac praeceps: non numquam frivolus amentique similis. Cum
decurias rerum actu expungeret, cum qui dissimulata vacatione quam beneficio liberorum
habebat, responderat, ut cupidum judicandi dimisit: alium interpellatum ab adversariis
de propria lite, negantemque cognitionis rem, sed ordinarii juris esse, agere causam
confestim apud se coëgit, proprio negotio documentum daturum, quam æquus iudex in
alieno negotio futurus esset. Fœminam non agnoscentem filium suum, dubia utrimque
argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicto matrimonio juvenis. Absentibus

secun-

dum, ne quis aberraret, hinc factum est, ut formula
apud optimos quosque auctores pro actione accipia-
tur. Sic formula injuriarum Vitell. cap. VII. *cade-
re formula, errare formula.*

C A S A U B O N.

14. *Jus & consul & extra honorem laboriosissime
dixit.*] Dio assiduitatem tantam fuisse ait in jure di-
cendo, ut singulis ferme diebus, aut cum toto se-
nato, aut solus, in foro quidem ut plurimum, sed
& alibi sedens pro tribunali jus redderet.

Etiā suis suorumque diebus solennibus.] Huc
pertinet, non ad sequentia verba locus Dionis de die-
bus, quibus sponsalia filiarum suarum Claudius ce-
lebravit, καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε
καὶ ἡ βελὴ ἡθροίσθη. De diebus privatarum solenni-
tatum notavimus lib. II. ad cap. LIII.

T O R R E N T.

Ad bestias condemnavit.] *Ad bestias damnati* di-
cebantur, qui ex sententia bestiis subiciebantur. l.
VI. Ad leg. Jul. peculatus. *Dari quoque, & pro-
nunciari ad bestias* legimus. Plura cap. XXXIV.

15. *Modo inconsultus.*] Libri MSS. omnes interdum
inconsf.

Decurias rerum actu.] De rerum actu sup. Aug.
cap. XXXI. *Expungere autem centurias* dicit, pro
dispungere seu ordinare, qui retinendi essent in nu-
mero judicum, quive non. Verbum in rationibus
usurpatum. Unde elegantī translatione Seneca lib.
IV. de Benéf. *munus munere expungere* dixit, & *ex-
pungere stipendiis militem*, Paullus l. penult. de Re
Militari.

Responderat.] In recognoscendo judicum albo
nominatim ciebantur, uti & equites cum recogno-
scebantur. Sup. Calig. cap. XVI. Quoniam ergo is,
de quo hoc loco Sueton. vocatus responderat, neque,
cum immunis esset, sese excusaverat, Claudius eum,
ut judicandi cupidum, dimisit atque expunxit.

Negantemque cognitionis rem.] Recte in hunc lo-
cum annotat Turneb. Adversar. XXVII. cap. XIX. *or-
dinarii juris* esse ea, quæ per iudices a prætore da-
tos juris ordine deciduntur, cognitionis vero quæ
extra juris ordinem ad Cæsarem deferuntur, aut
alioqui non iudice ullo dato, sed ab ipso qui aditus

fit, ut puta prætore, aut præside, cognoscuntur,
qualia fere sunt quæ ad rempublicam spectant, aut
ad exemplum trahuntur. Verum quo locum hunc
Suetonii apertius declaremus, necesse est ut hunc,
qui de propria lite apud Claudium ab adversariis in-
terpellabatur, e numero judicum fuisse, admoneamus,
cumque exciperet litem ordinarii juris esse, ac pro-
inde iudicem dari debere, jussisse Claudium ut ipse-
met causæ suæ iudex esset, ac vice Cæsaris rem pro-
prium ageret. Quod sane duriusculum est, sed nisi
sic interpretemur, non video, quomodo cohæreant
ea quæ sequuntur. De Principum vero cognitione
adde Sueton. Ner. cap. XV. & Tit. cap. VI. Sed &
Capitolin. de M. Antonino, *Senatum* (inquit) *mul-
tis cognitionibus, & maxime ad se pertinentibus, ju-
dicem dedit.* Jurisconsulti *sacras cognitiones* vocant,
ut & *sacrum cognitorem*, qui Cæsaris jussu de re quæ
cognitionis sit, vice ejus judicet. Est & titulus lib.
Pandectarum I. sic inscriptus, *De extraord. cogni-
tionibus*, ubi prolixè enumerantur ea, quæ prætor,
aut præses provinciæ non dato iudice, sed coram
ipsi cognoscunt. Adde l. CLXXVII. De verb. sign.
Inf. cap. XXI.

Absentibus secundum presentes.] Concisa, ac pro-
inde obscura oratio est. Sentit Claudium sæpe te-
mere, altera parte absente, cum comperendinare
satius foret, *secundum præsentem* pronunciassè, hoc
est, pro eo qui comparuerat. sic enim veteres lo-
quebantur, nec solum *dare litem, dare sententiam*,
pro litem judicare, ac sententiam dicere, sed *dare*,
absolute. Ulpian. l. XXVII. De liberali causa, *contra
libertatem dabit.* Plin. lib. VII. Epist. VI. *secundum
reos dedit.* Cic. quoque, quod huc propius spectat,
Verr. IV. *Utatur instituto suo, nec cogat ante horam
decimam de absente secundum præsentem judicare.*
Atque adeo apertius locutus fuisset Sueton. si de *ab-
sentibus* dixisset.

V A R I O R.

15. *Negantemque cognitionis rem, sed ordinarii ju-
ris.*] Ordinabat tum decurias judicum Claudius, aliis
albo erasis, aliis in album allectis, aliis retentis.
Hoc agenti quidam ex his iudicibus, quos retinuerat,
aut de novo adlegerat, interpellatus ab adversario
de propria lite, ut nimirum Cæsar de ea cognosceret,
negavit

secundum præsentes facillime dabat, nullo delectu, culpane quis an aliqua necessitate cessasset. Proclamante quodam, præcidendas falsario manus, carnificem statim acciri cum machæra mensaque lanionia flagitavit. Peregrinitatis reum, orta inter advocatos levi contentione, togatumne an palliatum dicere causam oporteret, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpius, & prout accusaretur defendereturve, iussit. De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiasse creditur, **SECUNDUM EOS SE SENTIRE QUI VERA PROPOSUISSENT.** propter quæ usque eo eviluit, ut passim ac propalam contemptui esset. Excusans quidam testem e provincia ab eo vocatum, negavit præsto esse posse. Dissimulata diu causâ, ac post longas demum interrogationes, *mortuus est*, inquit, *puto*, *licuit*. Alius gratias agens, quod reum defendi poteretur,

negavit ille rem cognitionis, sed juris ordinarii. Hac audita ejus exceptione, Claudius agere eum causam statim apud se coegit, illum nempe judicem. Ubi *cognitio* opponitur *juri ordinario*. Illa enim magistratuum & maximorum judicum, hoc vero ordinariorum, & privatorum, delegatorum, eorumve qui dati fuerant a prætore. Ita semper accipitur in priscis auctoribus *cognitionis* vox. quod pluribus docet, ostendens etiam Tribonianum in titulo Digestorum *de extraordinariis cognitionibus* illud *extraordinariis* de suo adjecisse, CL. SALMASIUS de modo Usurarum.

T O R R E N T.

Nullo delectu culpa nisi quis.] Libri duo *culpa nequis*. Quare nihil addubito, quin legendum sit cum Sabellico, *nullo dilectu, culpane quis, an aliqua necessitate cessasset*. Liber unus etiam *necessitudine* habet.

Peregrinitatis reum.] *Peregrini* vocantur, qui cives Romani non sunt. Ulpian. tit. v. Institut. & l. vi. de Heredib. instit. Inde *peregrinitas* dicitur, cum jus civium amittitur, puta deportatione. l. xi. De in jus voc. Sueton. cap. prox. in *peregrinitatem* redegit.

Dissimulata diu causa.] Scribo *dissimul. d. minuscula*, aut si majusculam retineamus, *Dissimulata dein causa*.

Puteolis.] Pulmanno, qui e vetustis codicibus hanc lectionem asserit, facile assentior; nostri tamen mss. omnes habent *puto*, vel *puro*, *licuit*, & quidem omnium castigatissimus *puto*, *P* majuscula, ut verba sint testem excusantis, quibus apertius adhuc quam ante Claudium irrideat, licere dicens abesse mortuis.

C A S A U B O N.

15. *Absentibus secundum præsentes facillime dabat.*] Nove dictum *absentibus* ἀπλῶς pro quoties altera partium aberat: sed Dio rem pluribus exponens causam reddit, cur hoc a Claudio ita factum. Ἐπειδὴ, inquit, πλῆθος τε δικῶν ἀμύθητον ἦν, καὶ ἐκ ἀπῆντων ἐπ' αὐταῖς ἔτι (malim οἱ τι) προσδοκῶντες ἐλαττωθῆσθαι, προεῖπε διὰ προγράμματος, ὅτι καὶ κατὰ

ἀπόντων αὐτῶν ἐντὸς ῥητῆς τινὸς ἡμέρας δικάσει, καὶ ἐνεπέδωσε τῷτο. Etiam illud elegans, *dabat*, pro *litem dabat*. nam ita explendum hoc genus loquendi apud Ciceronem, Plinium, & alios.

Cum machæra mensaque lanionia.] Lislæi cod. *lanioniaria*. Memmii, *lanionia*. Græci ἐλεὼν vel ἐπικόπανον una voce dicunt, item ἐπίξηνον, ut apud Aristophanem in Acharnensibus:

Κ' ἂν γε μὴ λέγω δίκαια, μηδὲ τῷ πλήθει δοκῶ,
Ἵπὲρ ἐπίξηναι θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

Unde apparet ex more veteri esse, quod mensæ lanioniae in hos usus adhibentur. Cassandra apud Æschylem in Agamemn. de suo supplicio loquens:

Βαμὲ πατρίῳς μ' ἀντεπίξηνον μένει

Θερμῷ κοπείῃς φοινίῳ προσφάγματος.

Orta inter advocatos levi contentione.] Membranae, *levi concertatione*.

Mortuus est, inquit, Puteolis.] Ita scriptum in Viterb. quomodo & in aliis libris legi testantur viri docti: at Pithœi, Lislæique codices vulgatam confirmant, *puto*, *licuit*. Quæ scriptura plus aceti atque acuminis videtur habere. Atque hoc regiae bibliothecæ antiquissimus codex firmat, ubi sic liquido scriptum: nec multo aliter in regiis aliis duobus, antiquæ item manus. In his ita corruptus est locus: *Mortuus est inquit puteoli cui talius gratias ag.* vel ex his constat veram lectionem esse, *puto*, *licuit*. ita prorsus liber amplissimi Memmii.

V A R I O R.

Absentibus secundum præsentes.] Hoc non nove, non concise dictum, sed bene barbare. *Dare aliquo* ἀντὶ τῷ ab aliquo aut de aliquo non magis cuiquam unquam veterum in mentem venit, quam *dare aliquem* ἀντὶ τῷ secundum aliquem. Quod cum scirent magni viri, mirum est non ausos pronuntiare, quod & certum est & facillime succurrit rem consideranti, particulam *de* a fronte hujus περικοπῆς excidisse: præsertim cum agnoscant illud elegans *dare*, ut loquuntur. Qui hanc potuit suavitatem captare, is noverat *dare de absentibus* necessario dicendum. Vis enim præpositionis ea est, quæ, cum legimus, *olet unguenta de meo, de tuo largitor, de aliquo crescere, de*

teretur, adjecit; *Et tamen fieri solet.* Illud quoque a majoribus natu audiebam, adeo causidicos patientia ejus solitos abuti, ut descendentem e tribunali non solum voce revocarent, sed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenso detinerent. Ac ne cui hæc mira sint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit, καὶ σὺ γέρων εἶ, καὶ μωρός. Equitem quidem Romanum obscenitatis in fœminas reum, sed falso, & ab impotentibus inimicis conficto crimine, satis constat, cum scorta meritoria citari adversus se, & audiri pro testimonio videret, graphium & libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiæ & sævitæ exprobratione jecisse in faciem ejus, ut genam non leviter perstrinxerit. Gessit & censuram intermissam diu post Paullum Plancumque 16 censores: sed hanc quoque inæqualiter, varioque & animo & eventu. Recognitione equitum juvenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi affirmabat, sine ignominia dimisit, *habere dicens censorem suum.* Alium corruptelis adulteriisque famosum, nihil amplius quam monuit, *ut aut parcius etatula indulgeret, aut certe cautius.* Addiditque, *Quare enim ego scio, quam amicam habeas?* Et cum orantibus familiaribus demississet cuidam appositam notam, *Litura tamen, inquit, exstet.* Splendidum virum

Germanis, non de Gallis, duo triumphant consules: ubi damnum, aut calamitas, aut aliquid ademptum alienatumve significatur. GRONOVIVS.

De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiasse creditur.] Pertinet ad eas tabellas, quæ judicibus in ferenda sententia dabantur, de quibus Cicero sæpe in orationibus, & Pædianus. F. URSINUS.

T O R R E N T.

Καὶ σὺ γέρων εἶ, καὶ μωρός.] Bene Pulmannus quod glossematium illud non adjecit, *Et tu senex, Et stultus es.* abest enim ab omnibus MSS.

Obscenitatis in fœminas.] Tib. cap. XLV.

Impotentibus inimicis.] Lib. unus imponentibus, & mox pertuderit, pro perstrinxerit. Sed neutrum placet.

16. *Post Paullum Planc.]* Plures libri post Plancum Paullumque censores. Censores autem fuere Paullus Æmilius Lepidus, & L. Munatius Plancus A. U. C. DCCXXXI. At Claudii censuram refert Plin. lib. x. cap. II. A. U. DCCC.

Litura tamen exstet.] Non male, qui exstat legendum monet. nota enim tolli potest, sed facti turpitudine permanet.

Splendidum virum.] Liber opt. *splendidissimum, & mox sed in peregrinitatem, sine etiam, & reddere passus est pro passus est reddere.*

C A S A U B O N.

16. *Gessit Et censuram intermissam diu.]* Ad hanc Claudii censuram refero cum Josepho Scaligero verba Eusebii in Chronico ad num. MMLXI. *Descriptione Roma facta sub Claudio, inventa sunt civium Romanorum LXVIII. centena, XLIV. millia.*

Cum orantibus familiaribus demississet cuidam appositam notam, Litura tamen, inquit, exstet.] Quid adeo ridiculi visum fuerit Suetonio contineri hoc

Claudii dicto, equidem non intelligo: nam mens certe illius paret optima fuisse. Cum enim precibus amicorum condonaret isti censoriam notam, sui tamen judicii cupiit exstare aliquod testimonium: neque dubium est idem variis rationibus factum sæpius a censoribus. Simile est, quod narrat Dio lib. XL. de Appio censore. qui cum nota dignum Curionem censeret, ac notæ tamen gratiam rogatu quorundam facturum se promississet, sententiam de eo suam in senatu prius aperuit. Hæc ita Dio narrat, ut nos quidem emendamus: *Τὸν μὲν τοι Κερρίωνα μελλήσαντα καὶ αὐτὸν ἀπαλειφθῆσθαι, ἐξητήσατο μετὰ τῷ Παύλῳ, ὅπερ συγγενὴς ἦν· καὶ ὃς ἔδιδίκευ μὲν αὐτὸν διὰ τῶτο· τὴν μὲν τοι γνώμην ἣν περὶ αὐτοῦ εἶχεν, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ.* Scriptum est in vulgatis libb. καὶ ὃς ἔδιδίλαξε. cujus scripturæ mendum non observatum ab interpretibus, traxit eos in errorem. neque enim Dionis mentem assequuntur.

V A R I O R.

Interdum pede apprehenso retinerent.] V. C. Salmas. *detinerent.* & inferius pro *jecisse in faciem*, idem legit *fecisse in faciem.*

16. *Puteolis.]* Puto, licuit. e vet. cod. GUJET.

Gessit Et censuram.] Ad hanc Claudii censuram refero verba Eusebii in Chronico num. MMLXI. ex interpretatione Hieronymi: *Descriptione Roma facta sub Claudio inventa sunt civium Romanorum LXVIII. centena, XLIV. millia.* Græca habent XCVII. millia amplius: quod discrimen haud exigui momenti est. Caterum hoc gestum totidem verbis Cassiodorus conjicit in consulum Asiatici & Cornelii: quamvis ibi numerus mancus est, & male Cornelii pro Corvini, id est, Messallæ, numero MMLXII. JOS. SCALIGER.

Post Paullum Plancumque.] Codex Salmas. cum aliis MSS. *post Plancum Paullumque.*

Litura

rum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo judicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit. Nec quemquam nisi sua voce, utcumque quis posset, ac sine patrono, rationem vitæ passus est reddere. Notavitque multos, & quosdam inopinantes, & ex caussa novi generis, quod se inscio ac sine commeatu Italia excessissent: quendam vero & quod comes regis in provincia fuisset, referens, majorum temporibus, Rabirio postumo, Ptolemæum Alexandriam, crediti servandi caussa secuto, majestatis crimen apud judices motum. Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo majore dedecore, innoxios fere reperit, quibuscunque cœlibatum, aut orbitatem, aut egestatem objiceret, maritos, patres, opulentos se probantibus, eo quidem, qui sibimet vim ferro intulisse arguebatur, illæsum corpus veste deposita ostentante. Fuerunt & illa in censura ejus notabilia, quod effedum argenteum sumtuose fabricatum ac vænale ad Sigillaria, redimi concidique coram imperavit: quodque uno die XX. edicta proposuit, inter quæ duo, quorum altero admonebat, *ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur*: altero, *nihil aque facere*
 17 *ad vipera morsum quam taxi arboris succum*. Expeditionem unam omnino suscepit, eamque modicam, cum decretis sibi a senatu ornamentis triumphalibus levio-rem majestati principali titulum arbitraretur, velletque justis triumphis decus, unde acquireret, Britanniam potissimum elegit: neque tentatam ulli post Divum Julium, & tunc tu-
 mul-

Litura tamen, inquit, exstat.] Malim: *exstat*. Dictum vere censorium. Cujus sapientiam diduximus in nostris diatribis ad illa Taciti, *Marcellum memoria majorum, & preces Caesaris, poena magis quam infamia exemere*, lib. XIV. Ann. c. 40. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Sine commeatu Ital. excess.] Id senatoribus, magistratibusque sine libera legatione non licebat. Tib. cap. xxxi. Aliquid Dion.

Rabirio Postumo.] Quem Cicero defendit.

Sibimet vim ferro.] Liber opt. *sibi metu vim ferro*. Hoc igitur est, quod J. C. dicunt, neminem esse dominum membrorum suorum, nec civem patriæ auferre licere. Vide tit. Pand. lib. XLVIII. De his qui ante sentent. mortem sibi consciverunt.

Sigillaria.] Ante cap. v. Ner. cap. xxviii.

17. *Eamque modicam.*] Vel abesse velim hæc verba, vel scribi, *eamque hoc modo*. Cum. &c.

Leviorem majestate principali.] Libri omnes MSS. *Principalem*. Ut omnino legendum putem, *leviorem majestate Principis talem titulum arb.*

Post. D. Julium.] Scribo *post Divum Julium*, ex duob. MSS. Et sane etiam in nummis veteribus dictio hæc semper integra scribitur. Quod vero tentatam ulli post Julium Cæsarem negat Britanniam, id ita intelligo, ut nemo illi bellum intulerit. Inhiavit ei quidem etiam Caligula, cap. xix. & cap. XLIV. & Augustus ad bellum Britannicum in Galliam usque profectus est, sed neque ille quicquam præter minas, & hic quoque Dalmatiæ tumultu revocatus destitit. Non frustra ergo est, quod Pulmannus *depradatam pro tentatam* se reperisse affirmat.

Plura ad Horat. lib. III. Od. v.

- - - *presens Divus habebitur*

Augustus, adjectis Britannis

Imperio, gravibusque Persis.

Quam Odam scripsisse arbitror Horatium proficiscente in eam expeditionem Augusto, perinde ac si vicisset eo ipso, quod bellum minabatur.

C A S A U B O N.

Splendidum virum Græciæque provinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum.] Simillima historia est, quam de legato Lyciorum quodam, oriundo quidem e Lycia, sed nato Romæ, narrat Dio: cui historiæ subjungit hæc verba: *συχνὸς δὲ δὴ καὶ ἄλλης ἀναξίως* (apertior sententia fuerit, si scripseris *ἀναξίως*) *τῆς πολιτείας ἀπήλασε*. Id est, multos quoque alios nullo suo merito, in peregrinitatem redegit.

17. *Leviorem majestati principali tit.*] Plerique antiquorum, *principalem*. unde Torrentius, *m. principis talem t.* Duo regii consentiunt: tertius *principali*.

Neque tentatam ulli post divum Julium.] At existit nuper Romæ, qui argumento aliquot locorum Horatii & unius e commentariis pseudo-Servii, probare conaretur falsam esse hanc Tranquilli sententiam. De Horatio satisfactum pridem per Torrentium aliosque viros eruditos. Suetonium vero abunde tueatur unius Taciti auctoritas, idem tradentis in libro De vita Julii Agricola. Sed sumne ego inscius & ineptus, qui hominis rationem habendam censeam, cujus scripta præter insignem otii abundantiam nihil habent quod mireris? o factum male,

multuantem ob non redditos transfugas. Huc cum ab Ostia navigaret, vehementi circio bis pæne demersus est prope Liguriam, juxtaque Stœchadas insulas. Quare a Massilia Gessoriacum usque pedestri itinere confecto, inde transmisit: ac sine ullo prælio aut sanguine intra paucissimos dies parte insulæ in deditiorem recepta, sexto quam profectus erat mense Romam rediit, triumphavitque maximo apparatu. Ad cujus spectaculum commeare in urbem non solum præsidibus provinciarum permisit, verum etiam exsulibus quibusdam: atque inter hostilia spolia, navalem coronam fastigio Palatinæ domus juxta civicam fixit, trajecti & quasi domiti Oceani insigne. Currum ejus Messalina uxor carpento secuta est. Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed ceteri pedibus

quod non ante centum quinquaginta annos nati sunt & ille Jurisconsultus, & qui similia scribunt. poterant videri aliquid scisse, aliquid dixisse.

V A R I O R.

Sed etiam in peregrinitatem redegit.] Non conspicitur etiam in Salmasiano quoque codice.

Ptolemaum Alexandriam, crediti servandi causa, secuto.] Cajus Rabirius Posthumus Ptolemæo regi Alexandrino, cum regno pulsus Romam venisset, egenti, & roganti, grandem pecuniam credidit, cui & regnanti crediderat absens: nec solum suam pecuniam credidit, sed & amicorum. Postquam autem in regnum reductus est Ptolemæus, Alexandriam profectus est Posthumus, causa pecuniæ exigendæ: ubi diœcetes fuit regius, hoc est, dispensator. Præterea coactus est suscepta regia dispensatione vestitum, habitumque mutare. Ex hoc accusatus, tanquam majestatem pop. Rom. læsisset, & a Cicerone defensus est. BEROALD.

17. *Velletque justii triumphii decus, unde acquireret.*] *Lego: velletque justii triumphii decus unde unde acquirere.* Sic Horatius 1. Sat. 3.

Mercedem aut nummos unde unde extricat.

Apulejus lib. 5. extremo: *nec tamen vindicta solatium unde unde spernendum est.* id est, undecumque contingat. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Vehementi circio.] Is ventus Galliæ Narbonensi præcipue infestus est. Seneca lib. 14. Quæst. Natur. *Atabulus Apuliam infestat, Calabriam lapyx, Athenas Sciron, Pamphyliam Catagis, Galliam Circius.* Cui adificia quassanti tamen incolæ gratias agunt, tanquam salubritatem calii sui debeant ei. Divus certe Augustus templum illi, cum in Gallia moraretur, & vovit, & fecit. Adde Plinium lib. 11. cap. XLVII. Gellium lib. 11. cap. XXII.

Stœchadas insulas.] Quæ ad Rhodani ostia sunt, Stœchade herba nobili insignes: (Plin. lib. 111. cap. v. & lib. XXVII. cap. XII.) dictæ, quod σοίχω, sive ordine positæ sint, ut volunt Græci.

Gessoriacum.] Plin. lib. 14. cap. XVI. Turneb. Adversar. VIII. cap. XXI.

Inter pauciss. dies.] MSS. omnes intra pauc. d. & sexto quam profectus est mense, pro erat.

Triumphavitque.] Libri duo triumphavit, sine que.

C A S A U B O N.

Quare a Massilia Gessoriacum usque pedestri itinere confecto.] Vel, ut Dio ait, partim pedestri itinere, partim fluminibus vectus: sic ille, καταπλεύσας ἐς τὰ Ὠστία, ἐκείθεν ἐς Μεσσαλίαν παρεκομίσθη καὶ τεῦθεν τὰ μὲν πεζῇ, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν ποταμῶν πορευόμενος πρὸς τὸν ὠκεῖον ἀφίκετο.

Intra paucissimos dies.] Sedecim ait Dio lib. LVIII.

Parte insula in deditiorem recepta.] Orosius: *Ibi que, ut verbis Suetonii Tranquilli loquar, sine ullo prælio ac sanguine intra paucissimos dies plurimam insula partem in deditiorem recepit.* Orcadas etiam insulas ultra Britanniam in Oceano positas Romano adjecit imperio.

Currum ejus Messalina uxor carpento secuta est.] Emenda Dionem in hac sententia. Narrat ille senatum, accepto nuntio de subacta per Claudium Britannia, inter alios honores Claudio uxori ejus Messalinæ tributos, permisisse Messalinæ carpenti usum. Supplendum autem diebus festis & ludorum Circensium, sicut supra scriptum de matre Claudii: *Decernendum curavit matri carpentum, quo per Circum duceretur.* verba Dionis, ἐψηφίσαντο τῇ Μεσσαλίῃ τὴν προεδρίαν ἣν καὶ ἡ Λιβία ἐσχέκει, καὶ τῶν καρπέντων χρῆσθαι ἐδωσαν. Addendum vero aut certe subintelligendum, ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι ἐδωσαν. ex ipso Dione paullo post de Paullina Lolliæ altera Claudii conjuge, καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλίνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῶν καρπέντων ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βελῆς ἔλαβεν. Tacitus Annal. lib. XII. *Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius: carpento Capitolium ingredi: qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus, venerationem agebat fœmina.*

Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti.] Jam enim invaluerat mos, ut ex eodem bello vel triumphos, vel triumphalia certe ornamenta comites expeditionum consequerentur. non ita olim, ut diximus ad libri secundi cap. XXXVIII. Hic vero notat Dio triumphalia ornamenta adeptos esse per Claudium

pedibus & in prætexta : Crassus Frugi equo phalerato, & in veste palmata, quod eum
 18 honorem iteraverat. Urbis annonæque curam sollicitissime semper egit. Cum Æmiliana
 pertinacius arderent, in diribitorio duabus noctibus mansit: ac deficiente militum ac fa-
 miliarium turba, auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis convocavit: ac positis
 ante se cum pecunia fiscis, ad subveniendum hortatus est, repræsentaturus pro opera di-
 gnâ cuique mercedem. Arctiore autem annona ob assiduas sterilitates detentus quondam
 medio Foro a turba, convitiisque ac simul fragminibus panis ita instratus, ut ægre nec nisi
 postico evadere in palatium valuerit: nihil non excogitavit ad invehendos etiam in tempore
 hiberno

Claudium, non solum consulares viros ex senatori-
 bus, sed alios quoque dignitate longè inferiores.

T O R R E N T.

In veste palmata.] Aug. cap. xciv. & Beroaldus
 hic.

18. *Æmiliana.*] Locus is fuit Romæ, sed extra
 portam, in continentibus (ut loquuntur JCi) Urbis
 ædificiis, & quidem (ut ex hoc loco colligitur)
 non procul a campo Martio. Varro lib. iii. de Re
 Rustica cap. ii. *eorum ædificia, qui habitant extra por-
 tam Frumentariam, aut in Æmilianis.* Tacit. lib. xv.
 ubi de Neronis incendio: *Plus infamia id incendium
 habuit, quia prædiis Tigillini Æmilianis eruperat.*
 quo loco in Æmilianis legendum puto, ut apud
 Varronem. Erat & vicus Æmilianus regione vii.
 viæ latæ. Rufus.

In diribitorio.] *Diribere* idem quod distribuere est.
 Unde *diribitores* dicti, qui Romanis in suffragia eunti-
 bus tabellas ministrabant; uti & *rogatores*, qui ci-
 stam deferebant in quam tabellæ mittebantur; & *cu-
 stodes*, qui observabant, ne quid fraudis admitteretur.
 Cic. orat. Post reditum in senatu: *Quando illa
 dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidistis?*
 Et in Pisonem: *Hoc certe video, vos rogatores,
 vos distributores, vos custodes fuisse, distributores vo-
 cans eos, qui diribitores quoque dicuntur.* Nam de
divisoribus ante diximus, Aug. cap. iii. *Diribi-
 torium* igitur locus fuit ad *diribitorum* munus ser-
 viens, & quidem apud Septa, regione Circi Fla-
 minii, ut Victor tradidit. De quo sic Dion lib. iv.
*Diribitorium, domum omnium, quæ uno culmine fue-
 runt, maximam, Agrippa imperfectum reliquit.* At-
 que hoc est, quod interdum ob calores æstivos mu-
 nera ludosque in *diribitorio* edi consueſſe legimus.
 Male igitur interpretes, qui nescio quæ *delibatoria*,
 & *derivatoria* somniant.

Plebem per magistratus.] Sunt qui *magistros* legi
 velint, ut vicomagistros intelligamus, sed male. or-
 dinarios enim magistratus intelligit, prætores nempe,
 atque ædiles, qui ex omnibus vicis plebem auxilio
 convocarent. Aug. cap. xxx.

Repræsentaturus.] Melius duo codices *repräsen-
 tans.* Sic Vitell. cap. x. *vulnera, plagas & necem
 repræsentantes.*

Arctiore annona.] Sic *arctissima annona* Tib. cap.
 viii. & Galb. cap. vii. *arctioris annona* Hermoge-
 nian. JC. l. l. iii. de Judiciis. *Arctiore* habent. libb.
 optimi, & Pand. Florent. recte.

Ita instratus.] Sic interpretes, & edit. Gallica,
 tres item mss. Duo *infestatus*, uti & edit. Germani-
 ca, & Oros. lib. vii. ubi eandem narrat historiam,
pseudothyrum appellans quod Sueton. *posticum*, quo
 vocabulo usus etiam non uno in loco Cicero, &
 Horat.

postico falle clientem.
 C A S A U B O N.

18. *Repræsentaturus pro opera.*] Viterb. Lissæi,
 & vetus Rob. Steph. *repræsentans.*

Arctiore autem annona.] Tacitum vide in anno
 dccciv. Annal. lib. xii. Meminere & scriptores
 ecclesiasticæ historiæ famis hujus: quæ ea esse vide-
 tur, cujus mentio in Actis.

A turba convitiis fragminibusque panis instr.]
 Non desunt in historia Augustorum exempla similis
 furoris. Marcellinus Comes Indictione xiv. consu-
 latu Antiochi & Bassi: *Hoc tempore dum ad Horrea
 publica Theodosius processum celebrat, Imp. tritici
 in plebem ingruente penuria, ab orientis populo lapi-
 dibus impetitus est.*

Fragminibus panis ita instratus.] Cujacii cod. &
 Viterb. Memmii & Rob. Stephani, *infestatus.* & ita
 describunt Orosius, & Paulus Diaconus, sive Ana-
 stasius.

*Ut ægre nec nisi postico evadere in Palatium value-
 rit.*] Libro octavo, de Othone: *proripuitque se po-
 stica parte Palatii ad constitutum.* Orosius & Diaco-
 nus, *pseudothyrum* vocant.

V A R I O R.

18. *Plebem per magistratus.*] Viri amplissimi malunt
magistros, & hos profecto intelligit auctor. sed &
 eosdem *magistratus* vocari prodidi aliquando in Su-
 spicionibus. GRUTERUS.

Fragminibus panis ita instratus.] An *impeti-
 tus*? sed mirum est a famelicis hominibus fragmi-
 nibus panis impetitus esse. *to instratus* hic nullum
 locum habere videtur. Vide codd. vet. GUJET.

hiberno commeatus. Nam & negotiatoribus certa lucra proposuit suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset: & naves mercaturæ causa fabricantibus magna com-
moda constituit, pro conditione cujusque, civi vacationem legis Papiæ Poppeæ: Latino 19
jus Quiritium: fœminis jus quatuor liberorum: quæ constituta hodie servantur. Opera 20
magna potius quam necessaria, quam multa perfecit: sed vel præcipua, aquæ ductum
a Cajo

T O R R E N T.

In tempore hiberno.] Liber opt. *hiberno tempore*, sine in, & mox *accideret pro accidisset*. utrumque rectius.

Constituit pro conditione cujusque civis. Libri mss. omnes, uti & vulgati, hoc in loco corrupti sunt per eos, qui capita male distinxerunt. Ego verbum *constituit* præcedenti capiti adjungo, deinde sic lego, *pro conditione cujusque, civi vacationem legis Papiæ Poppeæ, Latino* (nam sic habent duo mss. pro *Latinis*) *jus Quiritium, fœminis jus quatuor liberorum.* naves enim fabricantium pro cujusque conditione præmia recenset. Ac proinde etiam cetera longe melius præcedenti capiti annecterentur. De lege Papiæ ante, Aug. cap. xxxiv. quantum satis est, diximus. *Civis* appellatione hoc loco intelligo eum, qui jus civitatis Romanæ adeptus sit, iusta ac plena libertate manumissus. nam qui Latinæ tantum conditionis erat, ac proinde cive deterior, is nave non vacationem legis Papiæ consequeretur, (neque enim poterat, ut puta necdum civis, aut plene liber) sed jus Quiritium, quo civis fieret. Idque sufficere videbatur. Deditum vero (quod tertium fuisse libertorum genus ostendimus) ut nec plenam libertatem unquam consequi poterant, sic neque ulla legum præmia quæ liberis proponerentur. Scio hunc locum aliter exponi a Car. Sigonio lib. i. De jure Italiæ, perinde ac si Latini nomine non libertinus, sed ingenuus, qui jus Latii adeptus sit, significaretur. Sed errare eum manifeste ostendit Ulpian. tit. i. navem inter modos enumerans, quibus plenam quis libertatem adipiscitur, si non minorem fabricaverit quam x. m. modiorum.

Fœminis jus quatuor lib.] Olim apud Romanos fœminæ a successione ab intestato sic excluderentur, ut ne inter matrem quidem, & filium, filiamve ultro citrove hereditatis capiendæ jus esset. Primus Divus Claudius matri ad solatium liberorum amissorum legitimam eorum detulit hereditatem. Postea vero Divi Hadriani temporibus S. C. Tertulliano cautum est, ut mater ingenua trium liberorum jus habens, libertina quatuor, etiam si in potestate esset, ad bona filiorum ab intestato mortuorum admitteretur, ut hæc narrat plenissime Justinian. Institut. lib. i. tit. i. Ad S. C. Tertullianum. Et ea quidem quæ sub Hadriano constituta sunt, ad Claudium referri nequeunt. ex his tamen quæ diximus, manifestum est fœminis jus trium, quatuorve liberorum

habentibus multa quocunque tempore privilegia fuisse, quæ omnia Claudius naves fabricantibus competere voluit. De præmiis vero hujusmodi negotiatorum, ac naves annonæ causa habentium pulchre Scævola, & Callistratus, l. i. De vacatione & excus. munerum, & l. v. De jure immunitatis. Qua in re (ut hoc obiter addam) notandum est quod addidit Scævola, senatores eam ob naves vacationem non habuisse, quoniam ne habere quidem navem ex lege Julia repetundarum illis liceret. nam etiam ante leges Julias senatori ædificare navem non licebat, sed veteres leges pæne mortuas novæ revocarunt. Cicero Verr. v. *Noli metuere, Hortensi, ne queram qui licuerit ædificare navem senatori. Antiquæ sunt istæ leges, & mortuæ (quemadmodum tu soles dicere) quæ vetant.* Lata autem lex illa de nave Senatoria a Q. Claudio, trib. pl. Ti. Sempronio, P. Cornelio coss. A. U. C. dxxxv. Livius lib. xxi. quem vide. Lego etiam, *hodieque servantur pro hodie serv.*

C A S A U B O N.

19. *Pro conditione cujusque, civibus.*] Corruptis hunc locum fœditissime, qui Suetonium in capita distinxerunt, recte Torrentius monuit: nam ad navium fabricatores, de quibus ante dictum, hæc Claudii constitutiones sunt referendæ: leget, qui me audiet, quæ super his eruditissime observata sunt a clarissimo amplissimoque viro Petro Fabro Semestrium libro i. capite xxv. Totum autem locum sic scribe: *& naves mercaturæ causa fabricantibus, magna comoda constituit pro conditione cujusque: civibus, vacationem legis Papiæ Poppeæ.* ita scriptum paullo minus in cod. Viterb. tantum illud *civibus* e libro Cujacii est: nam in Viterb. est *civis*. possis & *civi* scribere, & mox *Latino jus Quiritium*, sic habet Lislæi cod. & Memmii.

20. *Opera magna potius quam necessaria, quam multa perfecit.*] Hæc scriptura cod. Viterb. Memmii, & Pithœi aliorumque. *quam multa* æque Latinum ac *quam plurima*. Itaque censentibus tollendum *quam* ante *multa* non assentior, etsi in quibusdam codd. ut Lislæi, non exstat. Vetus Politiiani, *perquam multa fecit.* eleganter.

V A R I O R.

20. *Aquæ ductum.*] V. C. Salmas. *ductum aquarum.*

a Cajo inchoatum : item emissarium Fucini lacus, portumque Ostiensem : quamquam sciret ex his alterum ab Augusto precantibus assidue Marsis negatum, alterum a D. Julio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum : Claudia aquæ gelidos & uberes fontes, quorum alteri Cæruleo, alteri Curtio & Albudino nomen est : simulque rivum Anienis novi lapideo opere in urbem perduxit, divisitque in plurimos & ornatissimos lacus. Fucinum aggressus est, non minus compendii spe quam gloriæ, cum quidam privato sumtu emissuros se repromitterent, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum milia, partim effosso monte, partim exciso, canalem absolvit ægre & post undecim annos, quamvis continuis triginta hominum milibus sine intermissione operantibus. Portum Ostiæ exstruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum profundo jam salo mole objecta, quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat advectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrin in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent. Congiaria populo sæpius distribuit. Spectacula quoque complura magnificaque edidit, non usitata modo, ac solitis locis, sed & commentitia, & ex antiquitate repetita, & ubi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompe-
jani

T O R R E N T.

20. *A Cajo inchoatum.*] Sup. Calig. cap. xxi.
A. D. Julio.] *A Divo* scribi mallet. Julium vero de Fucino emittendo cogitasse etiam Sueton. refert Cæs. cap. xlii. de portu Ostiensi non meminit. Sed & Hadrianus (si Spartiano credimus) Fucinum emisit. Quod si verum est, sequitur Claudium inanes (quod etiam testatur Dion) hanc in rem fecisse sumptus. Qui plura velit, Tacitum videat.

Curtio & Albudino.] Fontem Curtium binominem fuisse arbitror, ut etiam Albudinus vocaretur. Plin. enim lib. xxxvi. cap. xv. duos tantum, Curtium & Cæruleum, commemorat, sicut & hæc Inscripção : IMP. CÆSAR VESPASIANUS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. IMP. III. DESIG. IV. P. P. AQUAS CURTIUM ET CÆRULEUM PERDUCTAS A DIVO CLAUDIO ET POSTEA INTERMISSAS DILAPSASQUE PER ANNOS NOVEM SUA PECUNIA URBI RESTITUIT. Albudini tamen fontis meminit Frontinus quoque.

Anienis novi lapideo opere.] Libri omnes nostri *novo lapideo opere.* Quod vero Turneb. de Aniène novo, ac vetere scribit, nihil ad rem præsentem.

Navem, qua mag. obeliscus.] Plin. lib. xxvi. cap. xl. & lib. xxxvi. cap. ix.

Congiaria pop. sæp. distr.] Hæc melius annectentur capiti sequenti.

C A S A U B O N.

Item emissarium Fucini lacus.] Negat perfecisse Dio : frustra enim sumptus maximos in eam rem esse factos. De hoc opere, & de portu Ostiæ facto consule Plinium libro xxxvi. cap. xv.

Curtio & Albudino.] Viterb. Memmii, Pithoei & Lislæi, *Albudigno.* vide Frontinum de Aquæduct.

Rivum Anienis novi lapideo opere.] Peccat vir doctus qui lectionem probat, quam & nos reperimus in cod. Viterb. *novo lapideo op.* nam passim apud veteres Claudia aqua & Anio novus conjunguntur. Dicitur & Anio nova, ut in sequenti Inscriptione : TI. CLAUDIUS. DRUSE. F. AUGUSTUS. GERMANICUS. PONTIF. MAXIM. TRIBUNICIA. POTESTATE. XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER. PATRIÆ. AQUAS. CLAUDIAM. EX. FONTIBUS. QUI. VOCABANTUR. CÆRULEUS. ET. CURTIUS. A. MILLIARIO. XXXV. ITEM. ANIENEM. NOVAM. A. MILLIARIO. LXII. SUA. IMPENSA. IN. URBEM. PERDUCENDAS. CURAVIT.

Ad introitum profundo jam solo.] An potius *salo* : nam portum *ἀρχιβάθην* intelligit, cui proprium est profundum salum.

V A R I O R.

Albudino.] Codex etiam Salmasii & tres Palatini, *Albudigno.*

Anienis novi.] Sic legendum. Erat enim Anio novus & vetus. TURNER. Advers. xxi. 32.

Quo stabilius fundaret.] Scribit Plinius, ex Puteolano pulvere exædificatas fuisse a Claudio turres Ostiensis portus. De hoc pulvere Vitruvius : *Est genus pulveris admirandum, nascitur in regionibus Bajanis, quod commistum cum calce & cemento, non modo cæteris ædificiis præstat firmitates, sed etiam moles constructæ in mari sub aqua solidescunt.* Sidorius Panegyrico :

Namque Dicarchea translatus pulvis arena

Intratis solidatur aquis.

BEROALD.

jani theatri, quod ambustum restituerat, e tribunali posito in orchestra commisit, cum prius apud superiores ædes supplicasset, perque mediam caveam sedentibus ac silentibus cunctis, descendisset. Fecit & sæculares, quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempore

T O R R E N T.

21. *Quod ambustum.*] Sub Tiberio incensum fuisse auctor Euseb. Chronicis. Atque illud quidem partim Tiberius ipse, partim Cajus jam ante restituerant, sup. Tib. cap. XLVII. & Calig. cap. XXI. sed iterum incensum fuisse, & a Claudio restitutum indicat hoc loco Sueton.

Tribunali posito in orchestra.] Duo codd. *tribunali in orchestra*, sine *posito*.

Apud superiores ædes.] Templum nescio quæ supra theatrum fabricat Beroaldus. Ego sedes quam ædes malim, ut cum superiore theatri parte supplicasset, non inde tamen, sed e tribunali in orchestra ludos commiserit. Similis locus Cæs. cap. XXXIX. Vide quæ notavi Aug. cap. XLIV.

Nec legitimo tempore reserv.] Lego, ut in duobus optimis exemplaribus, *modo*, pro *nec*, leg. *t. r.* ut anticipatos ab Augusto ipse legitimo tempore ediderit, A. U. DCCC. uti postea Philippus Cæsar A. U. M. De Sæcularibus autem Claudii, præter Tacitum & Dionem, Censorin. De die natali cap. XIV. Plin. lib. VII. cap. XLVIII. & lib. VIII. cap. XLII.

C A S A U B O N.

21. *Pompejani theatri, quod ambustum restituerat.*] Dio sic narrat, quasi scenam incendio absumptam Tiberius refecisset (quod & Vellejus scribit) Claudius autem dedicasset: Ἀπέδωκε τῷ Πομπηίῳ τὴν τῷ θεάτρῳ μνήμην· καὶ αὐτῷ καὶ τὸ τῷ Τιβερίῳ ὄνομα ἐν τῇ σκηνῇ προσθεῖς ἔγραψεν, ἐπειδὴ καυθεῖσαν αὐτὴν ἀνωκοδομήκει· τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἐκείνῃ μὲν εἶχ' ὅτι κατεσκεύασεν, ἀλλ' ὅτι καὶ καθιέρωσεν αὐτὴν· ἄλλω δὲ εἶδενι ἐνεκόλαψεν. quæ tamen verba non negant, imo affirmant potius, Claudium & refecisse eandem scenam quam & Tiberium, & dedicasse.

Cum prius apud superiores ædes supplicasset.] Non aliter scriptum in omnibus codd. nostris, neque puto mutandum. superiores ædes videtur appellare partem illam theatri, in quam soliti conscendere Imperatores missilia sparsuri. De eo Dio in historia Titi, σφαίρια ξύλινα μικρὰ ἀνῶθεν ἐς τὸ θεάτρον ἑρρίπτει. id est, ligneos globulos parvos (tesseras intelligit) de superiore loco in theatrum jaciebat. Similiter e basilica, siue regia quæ foro imminabat, populo missilia jaciebant. Josephus Originum lib. XIX. cap. I. loquens de conjuratis in Cajum, occasionem captantibus tollendi ejus, καὶ ὑπὲρ τῆς βασιλικῆς ἰσάμενον, καὶ δῆμον χρυσίου καὶ ἀργυρίου χρήματα διαρρίπτειντα ὄντας κατὰ κεφαλῆς παρὴν· ὑψηλὸν δὲ ἐστὶ τὸ εἶδος εἰς τὴν ἀγορὰν φέρον. Illum theatri locum eruditi qui-

dam viri putant κορυφὴν appellari Dioni lib. XLIX. in munificentia Agrippæ ædilis describenda: σύμβολα τέ τινα ἐς τὸ θεάτρον κατὰ κορυφὴν ἑρρίψε· τῷ μὲν (ita recte scriptum, non ut iidem emendant, τὸ μὲν) ἀργύριον, τῷ δὲ ἐσθῆτα, τῷ δὲ, ἄλλο τε φέροντα. sed falluntur, qui ita sentiunt. nam κατὰ κορυφὴν ῥίπτειν est de superiore loco in caput inferiorum jacere. Sic apud Polybium lib. VIII. ταῖς τῶν κατὰ κορυφὴν λίθων καὶ δοκῶν ἐμβολαῖς διαφθεῖρεσθαι. Cæterum quod Suetonius ait, supplicasse Claudium in superioribus ædibus, antequam spectatum in inferiora descenderet, refero eo quod narrat Dio, Claudium iis ludis triumphali veste initio tantum esse usum (nempe dum rem divinam faceret) ludis vero in prætexta veste præfuisse. verba Dionis ita scribe: ὁ μὲν εἰδὲ τῇ σολῇ τῇ ἐπινικίῳ παρὰ πᾶσαν τὴν πανηγύριν, καὶ τοὶ ψηφισθέν, ἐχρήσατο, ἀλλ' εὐθύς ἐν ἀρχῇ (perperam libb. editi, ἐν αὐτῇ) μόνον, τὰ δὲ ἄλλα ἐν τῷ περιπορφύρῳ ἱματίῳ διακήσειεν. Hæc nos olim ad hunc locum. Nunc vero placet magis Lipsii interpretatio: qui Veneris ædem Pompejano theatro adjunctam putat intelligi. Tertullianus in libro de Spectaculis: Pompejus Magnus solo suo theatro minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoria sue censorum animadversionem, Veneris ædem superposuit.

V A R I O R.

21. *Cum prius apud superiores ædes supplicasset.*] Prostibula per ludos publicos in scenam introduci solent, & exponi omnium non libidini solum, sed licentiæ. Non ergo mirum, si Theatrum, lasciviæ illa sedes, Veneri olim sacrum. Tertullianus: Et Pompejus Magnus theatro suo solo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoria sue censoriam animadversionem, Veneris ædem superposuit: Ἐπὶ δὲ dedicationem ἐδικτὸν populum vocans, non theatrum, sed Veneris templum nῦν κῆρυκεν, Cui subjecimus, inquit, gradus spectaculorum. Ex hoc loco clara lux Suetonio. Intelligit enim supplicasse Claudium apud templum Veneris superpositum theatro: ideo recte, superiores ædes. Et quia gradus spectaculorum, id est, cavea & orchestra, subjecta ædi: bene addit, descendisse eum inde per mediam caveam ad orchestram. Interpretibus ante me hic caligo. Si quid mutandum, legerim ipse, apud superiorem ædem. At de sententia, quam dixi, non muto. LIPSIVS.

Cum prius apud superiores ædes supplicasset.] Et sedes & missilium spargendorum locum facile aspernere. De Veneris æde constat. Numquid igitur superiorem

tempori reservatos: quamvis ipse in historiis suis prodat, *intermissos eos Augustum multo post, diligentissime annorum ratione subducta, in ordinem redegit.* Quare vox præconis irrita est, invitantis more solenni ad ludos, quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset: cum superessent adhuc qui spectaverant, & quidam histrionum producti olim, tunc quoque producerentur. Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnumquam interjecta per quinos missus venatione. Circo vero maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ utraque & tophina ac lignea antea fuerant, exculto, propria senatoribus constituit loca, promiscue spectare solitis. Ac super quadrigarum certamina, Trojæ lusum exhibuit, & Africanas conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus tribunis, ipsoque præfecto: præterea Thessalos equites, qui feros tauros per spatia circi agunt, insiliuntque defessos, & ad terram cornibus detrahunt.

periolem adem, ut voluit Lipsius? Immo maneat ades: nam & Victoriæ ibi ædem invenio. Tiro Tullius apud Gellium lib. i. cap. i. Quam Pompejus ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus vicem theatri essent. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Quidam histrionum.] Id de Stephanione testatur Plinius, Anni autem ab Augusti Sæcularibus ad eos, quos fecit Claudius, LXIII. fuere.

Promiscue spect. sol.] Vide quæ notamus Ner. cap. xi.

Conficiente turma equitum.] Conficere verbum arenæ proprium. Unde *confectores ferarum* Aug. cap. XLIII.

C A S A U B O N.

Propria senatoribus constituit loca promiscue spectare solitis.] Prorsus interpretamenti eget vox illa *promiscue*, quod non aliunde mutuari debemus, quam ex comparatione verborum Dionis, hac ipsa de re agentis: *Ἐν δὲ τῷ ἵπποδρόμῳ, ἑῶν μὲν πρῶτον ἰδίᾳ, καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τὸ τε βαλεῦν καὶ τὸ ἵππευόν καὶ ὁ ὁμιλος ἅψ' ἕπερ τῷτο ἐνομίσθη, ἃ μὲντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρὶς ἀπεδείκτο· ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τὴν τε ἑδραν τὴν νῦν ἔσαν τοῖς βαλευταῖς ἀπέκρινε, καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλοσι σφῶν ἐτέρωθι πρὸ καὶ ἐν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῇτι θεάσασθαι, ἐπέτρεψεν.* Id est, *Spectabant quidem jam ante in circo separatim & per se singuli ordines, senatorum, equitum, & plebis, ex quo primum id institutum fuit: non tamen certi loci singulis ordinibus assignati fuerunt. At tunc secrevit Claudius senatoribus eas sedes, quas nunc quoque obtinent; fecitque ipsis potestatem, si vellent, alio quocumque loco in vulgari veste spectandi.* Hic est sensus Dionis, cuius verba male accepisse videtur eruditissimus vir, qui de hac re tota cum cura disputat ad caput xii. libri sequentis.

V A R I O R.

Per quinos missus.] Singulis missibus quatuor mittebantur quadrigæ, quæ septem spatiis circum metas evolutis, quæ prior metam in septimo curriculo circumflexisset, ea palmam adipisciebatur.

Hujusmodi missus una die viginti quatuor exhiberi legitimum ac solenne fuit, quibus nonaginta sex quadrigæ currebant. olim vigesimus quintus missus addebatur, qui & *ararius* vocatur, quia de collatione populi exhibebatur. Viginti quinque missus centum curribus constabant, quia singuli quatuor.

SALMASIVS.

Marmoreis carceribus.] Sidonius Apollinaris:

Hac est janua consulumque sedes,

Ambit quam paries utrimque senis

Cryptis porticibusque fornicatus.

Ostium Ausonii quod ad medium Circi spatium patet, idem prorsus est cum hac janua & consulum sede Sidonii, quæ utrimque senos carceres fornicatos habebat. ea sunt ostia Circi, *ἱπποδρόμου φαιδωταί.* Sola sex ostia, quæ a latere dextro illius mediæ januæ erant, necessaria mittendis quadrigis fuere, quia a dextra ad sinistram curricula sua peragebant. An igitur ad ornatum atque ut æqualis esset architecturæ facies, totidem ostia in alio latere facta, quæ ut ipsa eodem machinarum artificio, eodemque tempore pandebantur, quamvis nulli inde currus emitterentur? Ex illis porro senis ostiis, quæ ad dextram fuere primarum metarum, sola quatuor prima quadrigas emittebant quatuor certaturas, singula singulas. Quod ab eo tempore obtinuit, quo in quatuor colores & greges tota Circi factio divisa est. SALMASIVS.

Tophina.] Ex topho lapide. Vulgaris lapis, & imprimis circa urbem. Juvenal.

— ingenitum violarent marmora tophum.

Papinius in iv. Sylvar.

Costo pulvere, sordidoque topho.

SABELLICUS.

Qui feros tauros per spatia Circi agant.] In altera parte vetusti denarii Julii Cæsaris caput impressum est: in altera taurus concitatus ac furens, quo id spectaculi genus indicatur, cum his litteris, L. LIVINEIVS: qui fortassis iis ludis præfuit. F. URSINVS. *Thessalorum gentis inventum est, equo juxta quadripedante cornu intorta cervice tauros necare. Primus id spectaculum dedit Roma Cæsar dictator.*

M m m

Plinius

hunt. Gladiatoria munera plurifariam ac multiplicia exhibuit. Anniversarium in castris prætorianis, sine venatione apparatuque, justum atque legitimum in Septis, ibidem extraordinarium & breve, dierumque paucorum, quodque appellare cœpit *Sportulam*: quia primum daturus edixerat, *velut ad subitam condictamque cœnulam invitare se populum*. Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat, adeo ut oblatos victoribus aureos prolata sinistra pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret: ac sæpe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, *dominos* identidem appellans, immistis interdum frigidis & accersitis jocis: Qualis est, ut cum Palumbum postulan-

tibus,

Plinius. Verba hæc Plinii absque dubio mendosa sunt. nam quid est, *cornu intorta cervice tauros necare*? nos scimus moris fuisse Thessalis illis equitibus in hac taurorum venatione, ne tauris adequitantes, injecto in cornua vinculo, eos cernuare, & humi procumbere magna vi cogerent. Legendum igitur apud Plinium: *cornu intorto restibus*, vel, *retibus*. πλέγμα & ἄμμα dixit in eadem re Philip-
pus, qui hanc taurorum venationem Thessalis familiarem ita describit hoc epigrammate:

Θεσσαλίας εὐίππος ὁ ταυρελάτης χορὸς ἀνδρῶν
Χερσὶν ἀτευχῆτοισι θήρσιν ἐπαζόμενος
Δειδροτοπεῖ πῶλῳ ζεύγει σκιρτήματι ταύρων,
Ἀμφιβαλεῖν σπεύδων πλέγμα μετωπίδιον.
Ἀκρότατον δ' ἐς γῆν κλίνας ἄμα κ' εὐροπον ἄμμα
Θῆρὸς τὴν τόσσῃν ἐξεχύλισσε βίαν.

Artemidorus quoque ostendit, in Thessalia, qui generosissimi essent & nobilissimi, taurorum venationi operam dedisse. SALMASIUS. V. C. Salmaf. ferotauros.

T O R R E N T.

Plurifariam.] Pro, pluribus locis. Calig. cap. L IV.
Anniversarium in castris prætor.] In memoriam recepti illic Imperii.

Primum daturum se dixerat.] Sic libri omnes, quos ego viderim, Frobenii editione excepta, quæ sic habet, *quia primum daturus edixerat velut*, &c. & recte.

Ad subitam condictamque cœnulam.] Condicere apud J Ctos est denunciare. Hinc condicere cœnam, cum quis alteri denunciat se cum eo cœnaturum. Ut convivæ, non convivatoris sit. Tib. cap. XL II. cœnam ea lege condixit. Cic. lib. I. Famil. epist. IX. absolute dixit, *cum mihi condixisset*, cœnavit apud me. Plautus Stichus, *condicere ad cœnam*. Condicta igitur cœnula hic pro subita ac sine apparatu, qualis amicis qui seipsos invitant, apponitur. Quam non illepide *sportulam* vocabat Claudius.

Communior aut remissior.] Communem vocat, qui effusa quadam civilitate omnibus obviis atque expositus sit.

Oblatos victoribus aureos.] Huc refer illum Juvenalis versum e Sat. VII.

Accipe victori populus quod postulat aurum.

Voce digitisque numeraret.] De computandi per digitos ratione Beda libellum scripsit. Quod admo-

nitum volui, ne quis hic erret cum Sabellico in re notissima.

Dominos.] Aug. cap. L II.

Palumbum.] Sic Columbus quoque gladiatoris nomen Calig. LV.

C A S A U E O N.

Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat.] Hoc est, μᾶλλον κοινὸς καὶ ἐπιεικής ἦν, ut de eodem Claudio loquitur Dio. magis tamen explicat hunc locum, quod paullo post de eodem Principe scribit συγγραφεὺς ille diligentissimus, σφίσι κοινῶς τε τῇ θεᾷ συνῆν, καὶ παρέχεν ὅσα ἐβούλοντο. Quorum locorum comparatione confirmatur vulgata lectio hujus loci, quæ in omnibus quoque scriptis exstat, *communior*, non *comior*: ut videri queat, atque adeo visum quibusdam legendum esse; sicut in Vespasiano cap. XXI I. *Super cœnam autem* & *semper alias commissimus multa ioco transigebat*. Verum ibi quoque Viterb. cod. præfert *communissimus*. Servius, COMMUNEMQUE VOCATE DEUM. *humanum, beneficium, φιλανθρωπον*. unde & *communes homines dicimus*.

Adeo ut oblatos victoribus aureos.] Moris fuit victoribus aurigis aurum postulare: quod postea etiam equis victoribus cœptum postulari. Capitolinus in Vero Imperatore: *Volucris equo prasino mortuo sepulcrum in Vaticano fecit. In huius equi gratiam primum cœperunt equis* (ita omnino legendum, *non equi*) *aurei vel bravia postulari. In tanto autem equus ille honore fuit, ut ei* & *a populo prasinianorum sæpe modius aureorum postularetur*.

Prolata sinistra.] Alii libb. *sinistraque*, forte, *sinistra quoque*: ut in eo sit Claudii ἀσχυμοσύνη, quod non solum dextram extra togam proferret, sed etiam sinistram.

Accersitis jocis.] Id est, frigidis, longe petitis, ἀνοικείοις, & ἐπιτετευγμένοις. Memmii & Pithœi codd. *arcessitis*.

Qualis est, ut cum Pal.] Sic Viterb. & Pithœi: magis tamen vulgata placet, *sine ut*, vel ut in aliis libris, *qualis est hic*, &c.

V A R I O R.

Gladiatoria munera plurifariam ac multiplicia exhibuit.] V. C. Salmaf. *plurifaria*.

Palumbum postulantibus.] Jocus est in nomine Nam.

tibus, *daturum* se promisit, *si captus esset*. Illud quoque plane quantumvis salubriter & in tempore, cum *essedario*, pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulisset rudem, tabulam illico misit, admonens populum, *quantopere liberos suscipere deberet*, quos *videret* & *gladiatori præsidio gratiaque esse*. Edidit & in Martio campo expugnationem direptionemque oppidi ad imaginem bellicam, & deditionem Britanniarum regum, præsedique paludatus. Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam ante commisit. Sed cum proclamantibus naumachiariis, *Ave Imperator, morituri te salutant*, respondisset, *Avete vos*: neque post hanc vocem, quasi venia data, quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroque absumeret, tandem e sede sua prosiluit: ac per ambitum lacus, non sine fœda vacillatione, discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium singula, exciente buccina Tritone argenteo, qui e medio

Nam palumbus nomen est avis notissimæ: & eodem nomine gladiator famosus nuncupabatur. Populus Romanus petebat exhiberi gladiatorem nomine Palumbum: Claudius alludens ad nomen alitis, *Dabo*, inquit, *si captus fuerit*. BERGALDUS.

T O R R E N T.

Essedario.] Sunt qui *retiario* legendum censeant, sed male. inter gladiatores enim fuisse qui *essedarii* vocabantur, alter Suetonii locus ostendit. Calig. cap. xxxv. *Essedum* quidem Belgarum inventum fuit, ex quo Galli, ac Britanni pugnare soliti. Unde etiam *essedarii* tam apud Cæsarem lib. v. De bello Gall. quam apud Ciceronem epistolis ad Trebatium. Qui igitur apud Romanos horum exemplo inter gladiatores depugnabant, *essedarii* & ipsi vocabantur.

Tabulam illico misit.] Sunt qui *fabulam* legant. inepte. Alii tabulam pictam intelligunt. Quasi vero illa Claudii monitio pictura exprimi potuerit. Dionem igitur audiamus, is enim de Claudio, *Quoniam* (inquit) *in spectaculis populo benigne aderat*, & *que vellent*, præbebat, nec præconibus utebatur, sed pleraque omnia inscripta tabulis divulgabat. εἰς σκιάδας γράφων. Sic nimirum etiam libellis utebantur. Vide Aug. cap. xlii.

Ad imaginem bellicam.] Belli simulacra vocat Lucret. lib. ii. Sed & Livius lib. xxix. *classē in portu simulacrum edentem navalis pugnae*, &c.

Naumachiam ante commisit.] In lacu ipso Fucino. Tacit. lib. xlii.

Duodenarum triremium.] Dionis scriptum diserte quinquaginta utrimque naves depugnasse, idemque Xiphilino traditum. Liberem erroris scripturam? Non ego. nam ecce citra mendii suspicionem Tacit. undeviginti hominum millia armasse Claudium refert. An censem scilicet centenarum triremium classē non plus Corneliāna summa cepisse? Nugæ, & si nautas consulimus, satis singulae quingenis capitibus, quod notari mihi volo ad sequentia. Enimvero hæc ipsa Corneliāna hominum multitudo ut in

lacu triremes utrimque duodecim sit imposita, quod dictum auctori nostro, non a me impetro, ut vel verisimile videatur. Igitur (quod unum reliquum est) Tacitum ad Suetonii partes traxerim, & capiēdo illi numero triremes duodevicesingenas hinc inde fabricer, id est, quæ utrimvis duodevigiesingena capita, seu novem hominum millia conduxerint. Non est ergo quod vir doctus audiatur, qui & *quingenum* hic rescripsit. immani quanto discrimine, & in Tacito explet centenas. Supra *igni ferroque* nescio quid ita mendosum eidem visum, pro *vi ferroque*. Ego nihil temere immutem.

C A S A U B O N.

Præsedique paludatus.] Lislæi cod. *paludamentatus*. Memmii *paludatus*.

Ave Imperator, morituri te salutant.] Dio legit, *salutamus*: χαῖρε αὐτοκράτορ, οἱ ἀπολέμενοι σε ἀσπάζομεθα.

An omnes igni ferroque absumeret.] Sic omnes membranæ, etiam Memmianæ; non ut viro docto placidum emendare, *vi ferroque*.

Duodenarum triremium singula.] Numerus est aperte corruptus: Dio, Οἱ δὲ ναυμαχῆσαντες θανάτου δὴ καταδεδικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελὸν ὀνομασθέντες. ita fuerit legendum *quinguenarum*. Firmat Taciti narratio.

Exciente buccina Tritone argenteo, qui e medio lacu per machinam emerferat. Duplex hic artificium: quod repente e medio lacu excitatur Triton: & quod prodit iste non mutus, sed canorus, ac buccina sonans. Illud per machinam factum adnotat Suetonius: hoc vero rationibus artis hydraulicæ organarii effecerunt, quos scimus aquæ vi & impulsu omnis generis voces atque organa suavissima imitatione exprimere, sicut ex Herone novimus & Vitruvio. Atque hoc spectaculum transtulit Claudius in naumachiam suam e theatris. Nam ibi soliti produci Tritones buccina mugientes. Cornelius Severus in Ætna:

lacu per machinam emerferat. Quædam circa cærimonias, civilemque & militarem morem, 22
item circa omnium ordinum statum, domi forisque, aut correxit, aut exoleta revocavit,
aut etiam nova instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus neminem nisi juratus
nominavit; observavitque sedulo, ut quoties terra in urbe movisset, ferias advocata
concione prætor indiceret: utque dira avi in urbe aut in Capitolio visa, obsecratio
haberetur, eamque ipse jure Max. Pont. commonito pro Rostris populo præiret, sub-
motaque operarum servorumque turba. Rerum actum divisum antea in hibernos æsti- 23
vosque

*Nam veluti resonante diu Tritone canoro,
Pellit opus collectus aqua, victusque movere,
Spiritus, & longas emugit buccina voces,
Carmineque irriguo magni cortina theatri
Imparibus numerosa modis canit arte regentis,
Qua tenuem impellens animam subremigat undam.*
Non igitur necesse est, quod olim suspicati sumus,
legere, *exciēte buccina Tritone argentea.* quasi fuerit
hic Triton homo Tritonis ornamenta gestans: cuius
σκυήν docet nos luculenter Nonnus Dionysiacorum
lib. xxxvi.

*Τρίτων δ' εὐρυγένειος ἐβόμβειεν ἡθάδι κόχλα,
Ἀνδροφύης ἀτέλεσος ἀπ' ἰξῶος ἐγγυλοῦς ἰχθύος.*
V A R I O R.

Quantopere.] Codex Salmas. *quanto opere.* ut
superius, *tanto opere.*

Avete vos.] Codex Salmas. *aut non:* subintel-
lige, *morituri.* quasi dubium foret, an omnes isto
prælio essent consumendi. Id aliter a naumachiariis
acceptum. Atque adeo hæc lectio magis, quam
vulgata, causam hallucinationis ostendit. SCHIL-
DIUS.

T O R R E N T.

22. *Civilemque & militarem morem.]* Dicitio
morem abest a duob. libris, nec male. sequitur enim
statum.

Terra in urbe movisset.] Vide Gellium lib. ii.
cap. xxviii. & lib. iv. cap. vi.

Ferias advoc. conc. prætor indic.] De hac quoque
re Gellius lib. x. cap. xxiv. & Macrobi. lib. i. Sa-
turn. cap. iv. & xvi. Obiter interim admonendus
lector, prætorem urbanum, aut etiam consules pro
arbitrio potestatis ferias indicare solitos, eas maxime
quas imperativas vocat Macrobius, idque ut a foren-
sibus negotiis vacandum esse populus intelligeret.
Sacrorum vero peragendorum gratia a Rege sacrifi-
culo indicebantur. Auctor Varro de Lingua Latina
lib. v. Quin etiam Dictatorem feriarum constituen-
darum causa dictum aliquando fuisse auctor est Li-
vius lib. vii.

Ob dira aut in urbe aut in Cap. visa.] Lib. unus
dira aut in Capitolio visa, alter *utque dira avi in*
Capit. visa quam lectionem Turnebus sequitur Ad-
versar. xxii. cap. xxxi. Gifanii liber, ut audio,
atque dira avi in Urbe, aut in Cap. Verum cum
in urbe, & quidem summo loco, Capitolium fue-

rit, Turnebus sequor. *Diram vero avem* incen-
diariam intelligo, de qua Plin. lib. x. cap. xiiii.
Sed & ob bubonem, quod Capitolii cellam ipsam
intrasset, lustratam fuisse urbem, refert Plin. lib. x.
cap. xii. Lamprid. Commod. *Ante lucem fuerant*
eiam incendiaria aves ac dira. Vide quæ notavi in
Horat. lib. iii. Od. i.

Jure Max. Pont.] Melius mss. *jure Pont. Max.*
Valer. Max. lib. i. cap. i. Plin. lib. xxviii. cap. ii.
Submotaque operariorum.] Lib. unus, *præiret,*
summota operarum servorumque turba. Rerum, &c.
Et placet quidem extinguere *que,* sed *operariorum* re-
tineo. Atque ita Plin. lib. viii. cap. vi.

23. *Rerum actum.]* Melius, ni fallor, hæc sequenti
cap. adjunguntur, ut Frobenii habet editio.

Divisum antea.] Observatum fuisse videtur ante
Claudium, ut alia æstivis, alia hibernis mensibus age-
rentur. Ipse instituit, ut prout res inciderent, pro-
miscue & indifferenter tractarentur. Atque huc for-
tassis spectat beneficium Claudii, de quo Galb. cap.
xiv. ne judices hieme, initioque anni ad judican-
dum evocarentur. Spectat & alter Suetonii locus
Aug. cap. xxxii.

V A R I O R.

22. *Submotaque operariorum.]* Nihil contatus rescri-
be, *populo prævit, summota operarum servorumque*
turba: ex uno libro Torrentii, cui placet quidem
extinguere *to que,* sed *operariorum,* inquit, retineo.
Quæ eum sibi *ἐντομα κείσθαι* jubere suus poterat Ho-
rati. lib. 2. Sat. 7.

- - - ocus hinc te

Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.
suus Tranquillus Vesp. i. *mancipem operarum, quæ*
ex Umbria in Sabinas ad culturam agrorum quotan-
nis commeari solerent. Petronius: *mercedibus empta*
ac viles opera. Ad quem locum vide, si tanti est,
quæ disputavimus 3. Observationum. GRONO-
VIUS.

Submotaque operariorum servorumque turba.] Au-
ctor est Halicarnasseus libro ii. Antiquit. opificum
multitudinem vili in pretio apud veteres Romanos
fuisse, qui artes cellularias & ignavas a peregrinis ac
servis excoli malebant, quam ut natos in bella ani-
mos iis exercendis hebetarent. Idem lib. vi. ubi
de septimo lustro differit, aliquot post regifugium
annis, numerum servorum, & fordidas artes exer-
con-

vosque menses conjunxit. Jurisdictionem de fidei commissis quotannis, & tantum in urbe delegari magistratibus solitam in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Capiti Papiæ Poppæ legis, a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possent, addito, obrogavit. Sanxit ut pupillis extra ordinem tutores a COSS.

centium, disertim a civili turba dirimit. Nec ab ita Dionysio Polybio Hist. x. Nihilo minus crescente libertate & ἰσομοιρία Reipublicæ, civium eos loco fuisse, id est, in tribus receptos, & ad honores ac suffragia admissos, Romani juris scientissimis viris est probatum. At vero sub Imperatoribus ad idem rursus vilipendium decidisse videntur, quod sub regibus olim & ambitiosis patriciis toleraverant, ut ex hoc Suetonii loco intelligere licet. Sane etiam Aristoteles in Politicis, servire eos servitutem quandam, sed limitatam ait, propterea quod manibus eorum atque opera, non ut mancipiorum ad res omnes, sed ad unam quandam, utimur: ut haud frustra cum serviseos composuerit Tranquillus. Idem l. III. c. v. τὸ βάνανσον vetustis temporibus apud quosdam fuisse δῆλον, ἢ ξενικόν, & suo etiam ævo plerosque tales inveniri, testatur. Cujus & illa ibidem vox est: Ἡ δὲ βελτίστη πόλις ἂν ποιήσει βάνανσον πολίτην. SCHILDIUS.

T O R R E N T.

Jurisdictionem de fidei commissis.] Hac de re Pomponius l. II. de Orig. juris, Divus (inquit) Augustus XVI. prætores constituit, post deinde Divus Claudius duos adjecit, qui de fideicommissis jus dicerent. Ex quibus unum Divus Titus detraxit. Multa Justinian. Institut. II. tit. XXIII. Sed libet adscribere Ulpiani verba Institut. tit. XXV. *Fideicommissa non per formulam petuntur, ut legata, sed cognitio est Romæ quidam consulum, aut prætoris qui fideicommissarius vocatur, in provinciis vero præsidum provinciarum.* Et merito quidem Claudius fideicommissorum, quæ sola fide niterentur, peculiarem cognitionem extra ordinem esse voluit. Vide l. CLXXVIII. de Verborum signif.

Capiti Pap. Popp. legis.] Relatum fuisse sub Tiberio de moderanda Papiæ Poppæ, atque adeo exsolutos tum aliquot ejus legis nodos auctor est Tacit. lib. III. Annal. Verum id quod hic refert Sueton. legis acerbiteratem auget magis quam imminuit. Et alioqui satis aperte ex Jurisconsultis nostris constat, ipsa lege Papiæ cautum fuisse, ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet, aut vir LX. annis minor quinquagenariam uxorem duceret. Ac proinde legis ipsius interpretatione sexagenarii generare non possunt. Cui capiti Claudius obrogavit edicto, permittens ut etiam sexagenario quinquagenaria minor nuberet. Verba igitur a Tiberio Cæsare ab imperito aliquo adjecta sunt, qui cum edito pro edicto scriptum reperisset, Tiberium auctorem fecit. Quam nostram conjecturam confirmant ver-

ba Senecæ relata a Lactantio lib. I. Divinar. institut. cap. XVI. *Quid ergo est, quare apud poetas salacissimus Jupiter desierit liberos tollere? Utrum sexagenarius factus est, & illi lex Papiæ fibulam imposuit? an impetravit jus trium liberorum?* Scio probatum viro docto edito, vel addito. Sed non me docet, cur editum aut additum ab Tiberio hoc de sexagenariis credam. Itaque non decedo de sententia.

Edito abrogavit.] Sic Pulmannus, Gallicam secutus editionem, & Beroaldum, quem verba illa a Tiberio Cæsare deceperant. edicto enim habent MSS. nostri omnes, & quidem obrogavit, quod huic loco magis convenit. Ulpian. Institut. tit. I. *Lex aut rogatur, id est, fertur, aut abrogatur, id est, posteriore lege tollitur, aut derogatur, id est, pars tollitur, aut subrogatur, id est, adjicitur aliquid primæ legi, aut obrogatur, id est, mutatur aliquid ex prima lege.* Adde l. CI. de Verb. signif. & Cic. ad Attic. lib. III. epist. XXIII.

Tutores a COSS. darentur.] Ante Claudii tempora, si pupillus neque ex patris testamento, neque ex lege XII. tabularum tutorem accepisset, quem vel testamentarium appellabant, vel legitimum, illum pro patris arbitrio, hunc agnatum proximum, tunc lege Atilia jus dandi tutoris habebat Romæ prætor cum majore parte tribunorum plebis, in provincia vero præses lege Julia Titia. Qua de re præter Jctos etiam Livius lib. XXXIX. de Hirsala liberta, quam post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore a tribunis, & prætore petito, fecisse scribit testamentum. Sed & Cicero vocem illam Verris prætoris commemorat, *pupillos, & pupillas certissimam esse prædam prætoribus.* Claudius igitur, quo tutore indigentibus melius prospiceretur, curam illam consulum esse voluit. Idque Trajani quoque temporibus obtinuisse docet nos Plin. lib. IX. Epist. ad Quadratum, ubi tutoris a consulibus dati meminit. Postea vero M. Antoninus, ut diligentius de tutoribus tractaretur, prætorem tutelarem primus instituit, a quo loco consulum tutores poscerentur. Auctor Julius Capitolinus. Quod igitur ante diximus, de prætore urbano intelligendum est.

C A S A U B O N.

23. *Addito, abrogavit.*] Plane scriptum in Memmii, Lislæi codd. & veteri Rob. Steph. ani edit. *addito*, non *edito*; aut *edicto*, ut in libb. aliis fere reperitur. In iisdem *obrogavit* offendimus, non *abrogavit*. Utrumque manifesto rectum. Jacobus vero Cujacius profundissimæ vir eruditionis, ausus hic facinus παρα-

a COSS. darentur, utque hi, quibus a magistratibus provinciæ interdicerentur, urbe quoque & Italia submoverentur. Ipse quosdam novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab urbe. De majore negotio acturus, in curia medius inter consulum sellas, tribunitio subsellio sedebat. Commeatus a senatu peti solitos beneficii sui fecit. Ornamenta consularia etiam procuratoribus ducenariis indulgit. Se-

24

nato-

κεκινδυνευμένον, hujusmodi lectionem sibi fabricabat: *Capiti Papiæ Poppæ legis, quasi sexagenarii generare non possent, edicto abrogavit.* Mirari hunc Alexandrum liceat nobis: imitari non lubet. de re ipsa vide Ulpianum tit. de solidi capacitate, & recentiores Jurisconsultos.

VARIOR.

23. *Et tantum in urbe delegari magistratibus solitam.* Scribendum fortasse: *Et tantum in urbe delegari solitam magistratibus in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit.* GUYET.

TORRENT.

Hi quibus a magistratib. Locum hunc illustrat quod a Callistrato traditur libris βασιλικῶν, relegatum, sive interdictum patria sua a præside provinciæ etiam Roma, quæ communis sit patria, abstinere debere, tametsi id sententiæ adjectum non fuerit; nec solum Roma, sed & ea civitate, in qua Princeps agit, qui pater patriæ est. Cui non absimile quod prodit Macer l. xiii. De re militari, eos qui ignominiose missi sunt, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere posse.

Inter cons. sellas tribunitio subsellio. Ascon. Divinat. in Verrem: *Subsellia sunt tribunorum, triumvirorum, quaestorum, & hujusmodi minora judicia exercentium. Qui non in sellis curulibus, nec tribunaliis, sed in subselliis confidebant.* Varro lib. iv. *A sedendo appellantur sedes, sedile, sedum, sella, seliquastrum, deinde ab his subsellium. Ut subsistere quod non plane sapit, sic quod non plane erat sella, subsellium dictum.* Hinc ergo imi subsellii virum dixit Plautus Stich. nam in Curia quo quisque functione sua illustrior, eo sublimius confidebat. Post sellam ergo Imperatoriam excelsiores ceteris consulum sellæ, & curules aliæ. Lucan. lib. v. *Lentulus (is autem consul) e celsa sublimis sede profutur.* Tacit. Annal. iv. de funere Drusi, Ti. F. *Consulesque sede vulgari per speciem maestitiae sedentes honoris locique admonuit.* Neque recte Dion, eadem de re agens, lib. lvi. alterum consulum in pratorum, alterum in tribunorum subselliis sedisse ait. nam horum sedes non vulgares erant, uti ex hoc Suetonii de tribunis loco constat.

24. *Procuratoribus ducenariis.* Ne in confutandis aliorum erroribus sim prolixior, meam tantum sententiam referam, *Procuratores ducenarios fuisse eos qui per provincias colligen- tis publicis redditibus constitui ducentena millia nummum, seu (quod idem est) ducena sester tia pro stipendio accipiebant.* Quos

(si Dioni credimus lib. liii.) primus Augustus instituit, atque a stipendio nomen habuerunt, quemadmodum & quarta illa judicum qui de levioribus summis judicarent, adjecta prioribus ab Augusto centuria a censu quoque nomen accepit. *ducenarii* enim & illi appellabantur, (Aug. cap. xxxi.) quod nempe ducentena millia possidebant. ut & *liberi centenarii*, qui centena millia l. xvi. De jure patronatus. Plura Justinian. tit. De success. libert. Hinc *ducena*, & *centena* ipsa eorum qui publica colligebant, dignitas & functio est. Sed & *sexagenarios* legimus. Qui omnes *Agentium in rebus* numero comprehensi, inter primos habebantur, ut ex Codice tam Theodosii, quam Justiniani non uno in loco discere est, præsertim tit. De Agentibus in rebus. *Ducenariorum* vero mentio etiam apud Cyprianum Epist. lxxviii. *cum actis publice habitis, apud Procuratorem ducenarium, &c.* & Nicephorum lib. vi. cap. xxx. ubi de Paulo Samosateno loquens, *Sublatus (inquit) mundanis dignitatibus, Ducenarius quam Episcopus vocari voluit.* Est autem *Ducenarius* etiam militiæ nomen, pro eo qui duas centurias, seu ducenos milites ducebat in acie secunda. Vegetius de Re militari lib. ii. cap. viii. Sed hic de civili administratione loquitur Sueton. Atque in hoc ipso hominum genere collocandum puto eum, qui *Actor summa rei* dicebatur, τὸ μέγιστον πράγματος προσατεύων. Sic enim Euseb. Eccl. histor. lib. vii. cap. xiii. Qui (ut opinor) etiam *Ducenarios* honore præcedebat. De quo l. iiii. Cod. Si propter publicas pensitationes, & l. vii. Ubi causa fiscales, quæ Rationali summa rei inscribitur.

CASAUBON.

De majore negotio acturus, in curia medius inter consulum sellas tribunitio subsellio sedebat. Dabunt & accipient magnam lucem collata cum hoc loco Dionis verba, loquentis de supplicio affectis a Claudio: *Ἐκρίναντο δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ, τὸ τε Κλαυδίον, τῶν ἐπαρχῶν τε καὶ τῶν ἐξελευθέρων αὐτῷ παρόντων. τὴν μὲν γὰρ ἐσήγησιν ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων ἐπὶ δίφῳ ἀρχικῷ ἢ καὶ ἐπὶ βάθρῳ (tribunicium subsellium intellige ex Suetonio) καθήμενος ἐποίητο. μετὰ δὲ τὸ αὐτὸς τε ἐπὶ τὴν συνήθη ἑδρὰν μετήρχετο καὶ ἐκείνοις οἱ δόφροι ἐτίθεντο. καὶ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγίστων (Suetonius de majore negotio acturus) ὁμοίως ἐγίνετο.* Ex ejusdem auctoris lib. xlii. didicimus, Cæsari dictatori summi honoris loco decretum fuisse a senatu, ut in subselliis tribunicii sedere ei liceret: qui honos postea etiam aliis est delatus.

Com.

natoriam dignitatem recusantibus, equestrem quoque ademit. Latum clavum, quamvis initio affirmasset non lecturum senatorem, nisi civis R. abnepotem, etiam libertini filio tribuit: sed sub conditione, si prius ab equite R. adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam App. Cæcum Censorem generis sui proauctorem, libertinorum filios in senatum allegisse docuit: ignarus, temporibus Appii & deinceps aliquamdiu *libertinos* dictos, non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Collegio quæstorum pro stratura viarum gladiatorum munus injunxit: detractaque Ostiensi & Gallica provincia, curam ærarii Saturni reddidit, quam medio tempore

Commeatus a senatu peti solitos beneficii sui fecit.] Senatus enim consultum curavit Claudius faciendum, quo ea sibi potestas concederetur. Auctor Dio. Elegans est dicendi genus, quo utitur hic Tranquillus. sic apud Justinum libro XIII. *Et ut munus imperii beneficii sui faceret.* lib. XXIV. *non quoniam eripere his regnum, sed quod id facere muneris sui vellet.* & alibi non semel.

24. *Ornamenta consularia etiam procuratoribus ducentariis indulgit.]* Cum institutum est ab Augusto, ut mutato veteri more salaria certa euntibus in provincias darentur, simul etiam hoc institutum, ut procuratores Cæsaris a numero pecuniarum, quas acciperent stipendii nomine, appellationem sortirentur. Hoc ita clare Dio libro LIII. declarat, ut mirer tam prolixè quæsisse quosdam, qui isti sint *ducentarii procuratores*.

T O R R E N T.

Ap. Cæcum cens.] Duo libb. *Ap. Cæcum, generis sui proauctorem, Censorem.* Quæ positura placeat, ut in censura eum fecisse id dicat. sic enim Auctor libri de Viris illustribus, *Ap. Claudius Cæcus in censura libertinos quoque in senatum legit.* Quam ob causam (ut puto) Livius lib. IX. lectionem ejus in senatum infamem & ignominiosam vocat. Ceterum cum libertinos ille, Sueton. vero libertinorum filios ab Appio in senatum lectos scribit, *libertinos* illic pro his qui libertini generis fuerunt, accipio, ut *libertinitas* & *ingenuitas* pro libertini, & ingenui statu ponitur apud Sabinum l. II. *Si libertus ingenuus esse dicatur.* Alioqui sequeretur Appium libertorum filios allegisse, quod Sueton. negat, & recte sane. hinc enim Horatii locum intelligo lib. I. Sat. VI.

- - - Censorque moveret

Appius, ingenuo si non essem patre natus. quasi dicat, ne Appium quidem, qui viles ac libertini generis homines in senatum legerit, laturum eum qui non esset ingenui filius, atque liberti nepos saltem, qualis erat Horatius. Adde his Ciceronis locum pro Cluentio: *Negat hoc Lentulus, nam Popilius, quod erat libertini filius, in senatum non legit.* Quanquam affirmare non ausim, an etiam Ciceronis tempore in usu fuerit, ut *libertini* dicerentur ii quoque qui ex servitute manumissi essent.

Horat. sane cum ait,

- - - me libertina, neque uno

Contenta Phryne macerat,
& iterum, *Grata detinuit compede Myrtale Libertina,* libertam (ni fallor) intelligit. liberti enim tantum servitutis cognomen retinebant, quo ab ingenuis distinguerentur, non etiam eorum liberi. Et sane *libertum* cum dicimus, patronum, cum *libertinum*, generis magis conditionem respicimus. Unde (ut diximus) *libertinitas*. Atque ita Cicero usus est, neque obscure ipse Tranquillus indicat non ita multo post Ap. Claudii ætatem Romanos aliter uti cœpisse.

Qui manumitterentur.] Liber opt. manu emitterentur.

Collegio quæstorum.] Graviter queritur Tacit. lib. II. venumdatum quæsturæ honorem, ut qui eum adepti essent, spectaculum gladiatorium sua pecunia quotannis celebrarent, ante vias sternere soliti, ut & ostendit Sueton. hic. Id autem quæstorum munus Nero initio Principatus sui liberum fecit. Qua occasione intermissum Domitianus revocavit, cap. IV. Atque ita Capitolin. vita M. Antonini, *gladiatorium quasi privatus quæstor edidit munus.*

Ostiensi & Gallica prov.] Legendum omnino *Et callium provincia*, & repetenda quæ notavimus Cæs. cap. XIX. *silva, callesque.* Neque est quod viro docto assensionem sustineat Plutarchi locus, cui scriptum diserte Circumpadanæ provinciæ quæstorem designatum Sertorium. Audio, & sit sane hoc exemplo, postquam aliud non occurrit, Circumpadana quæstoria, eique Ariminum sedes, quid? tota Gallia quæstoria? nam qui Gallicam provinciam nominat, nullam definite & circumscripte, omnem quam longa est, Galliam sentit. Itaque non muto sententiam.

C A S A U B O N.

Senatoriam dignitatem recusantibus.] Vel oblatam quoties senatum legeret Claudius, vel jure acquisitam, quando aliquis tribunatum gesserat: vide lib. II. cap. XL.

Detractaque Ostiensi & Gallica provincia.] Hæ sunt provinciæ, in quas solitus mittere quæstores Augustus. Docuit me Dio lib. LV. *ταμίαις ἐν τε τῇ παραλίᾳ τῇ πρὸς τῇ πόλει καὶ ἐν ἑτέροις τισὶ τῆς Ἰταλίας* καὶ.

pore prætores aut utique prætura functi sustinuerant. Triumphalia ornamenta Silano filiae suæ sponso nondum puberi dedit. Majoribus vero natu, tam multis, tamque facile, ut epistola communi legionum nomine exstiterit, petentium, ut *legatis consularibus simul cum exercitu & triumphalia darentur, ne causam belli quoquo modo quaererent.* A. Plautio etiam ovationem decrevit: ingressoque urbem obviam progressus, & in Capitolium eunti, & inde rursus revertenti latus textit. Gabinio Secundo, Chau-

cis,

χωρίοις ἀρχεῖν ἐποίησε. καὶ τὸτο καὶ ἐπὶ πλείω ἔτη ἐποίησε. Id est, *Quæstores præfecit ora maritima ad urbem* (hæc est Ostiensis provincia) *& quibusdam aliis Italia locis, idque in plures annos ab eo servatum.* Inter ista Italiae loca pars aliqua Galliae Cisalpinæ fuit. Atque hæc est Gallica provincia quæstoria, quam Suetonius hoc loco intelligit. Torrentii conjectura emendantis *callium provincia*, etsi erudita est & acuta, non placet tamen nobis, repugnantibus omnibus scriptis libris: a quorum scriptura nunquam nisi plane necessariis de causis recedendum esse, scio mihi assensurum ea eruditione virum: nam quod ait ille, qui *Gallicam provinciam* nominat ἀπεριόριστος, eum omnem Galliam intelligere: id vero, pace illius dixerim, inane prorsus est. nam ex verbis ipsis Suetonii apparet, non de quavis Gallica provincia eum loqui, sed de Quæstoria. Quare nihil in ejus verbis obscuri esse potuit attendentibus.

T O R R E N T.

Prætores aut utique nunc præturæ functi.] Tranquillum nostrum brevitatis sæpe obscurum facit, ut hoc loco. Quem ut explicemus, in memoriam revocabimus quam varie cura ærarii habita fuerit. nam cum antea quæstores, ab amquirenda, servandaque pecunia publica dicti, usque ad Cæsaris dictatoris tempora huic suo muneri præfuisent, quarto ejus consulatu, ipso in Hispania agente, forte contigit ut, nullis eo anno creatis quæstoribus, ærarii cura ad ædiles transferretur. Dion lib. XLIII. Neque postea ad quæstores rediit, sed penes præfectos quosdam mansit. Quos Augustus senatui primum permisit eligere, mox ad evitandum ambitum sorte ducti sunt ex prætorum numero. Quæ fortassis causa exstitit, ut Augustus prætorum numerum augeret. nam (si Pomponio Jcto credimus) XVI. sub eo prætores fuere. Quia vero fors sæpius deerrabat ad parum idoneos, (ut Taciti verbis utar lib. XLIII.) tandem Claudius quæstores rursus imposuit. Sed quia deerat robur ætatis eum primum magistratum capessentibus, Nero prætura perfunctos, & experientia probatos delegit. Sic Tacit. apud quem corrupte *Præfectura*, pro *Prætura perfunctos* legitur. Quod sic esse ipse Tacit. lib. IV. Histor. ostendit, quo loco etiam sub Vespasiano administratum a prætoribus ærarium scribit. Quod ergo apud Gellium lib. XIII. cap. XXIII. legimus, curam ærarii a quæstoribus ad præfectum translatam fuisse, id ita intelligemus, ut præfectus ex prætoribus fuerit.

Et hoc est, quod prætores ærarios vocat Frontin. lib. II. de Aquæductibus, quos præfectos alii, uti & Tacit. lib. I. Annal. *resistentibus ærarii prætoribus* dixit, quod sub Augusto, quemadmodum & post Claudium, ex Prætorum numero sumebantur. Claudius autem non annuos, ut ante, quæstores hos ærarii esse voluit, sed duos in triennium præfecit, quo finito prætores illico crearentur, dato etiam pro meritis stipendio. Sic Dion. Et hinc nimirum Tacit. ne offensionum metu segnius consulere, Claudium scribit extra ordinem honorem eis permisisse. Superest ut Suetonium nonnihil emendemus. plures enim libri tam mss. quam vulgati habent *aut utique tunc Prætura functi*, alii *aut utique Prætura* f. quæ lectio vera est. Turneb. *aut uti nunc* legit, ut ad sua tempora respexerit Sueton. Sed qui Suetonii hac ipsa de re verba expenderit Aug. cap. XXXVI. hic haud dubie mecum sentiet.

Epistola communis leg. nom.] Rectius *communis* legas, ut Frobenius, & mss. præferunt.

Simul cum exercitu & triumph.] Tacit. lib. XI. *ut quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tribueret.*

Latus textit.] Loco ergo honoratiore incedebat Plautius. sic enim de Claudio Eutropius: *In amicos tam civilis, ut etiam Plautium, nobilem virum, qui in expeditione Britannica multa egregie fecerat, triumphantem ipse prosequeretur, & conscendentis Capitolium laevis incederet.* Juvenal. Sat. III.

Divitis hic servi claudit latus, ingenuorum Filius.

Horat. lib. II. Sat. V.

Utne tegam spurco Dama latus?

Ubi plura annotavimus. Hujus autem A. Plautii mentio Vespas. cap. IV. atque ejus (ni fallor) filii Ner. cap. XXXV. Nec dubium, quin his omnibus locis *Plautus*, non *Plancius*, aut *Plancus*, legendum sit. Fuit & Ti. Plautius Silvanus Ælianus, Claudii in Britannia comes, ut ex vetusto marmore discimus. De Aulo vero, qui exercitum in Britanniam duxit, vide Dionem.

C A S A U B O N.

Triumphalia ornamenta.] Facilitatem hanc Claudii in dandis triumphalibus ornamentis breviter notat etiam Dio: *ἐνεῖμε τὰς ἐπινικίους τιμὰς ἀφθονώτατα καὶ ἐπὶ προφάσει τῆς ἐλαχίστης.*

V A R I O R.

24. *Aut utique prætura functi.*] V. C. Salmas. *aut uti nunc*

25 cis, gente Germanica, superatis, Chaucius cognomen usurpare concessit. Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem, alam: post alam, tribunatum legionis daret: stipendiaque instituit, & imaginariæ militiæ genus, quod vocatur *Supra numerum*, quo

nunc pratura functi. sic coniecerat Turnebus.

Communi.] V. C. Salmas. *communis*. & mox pro *Chaucis*, idem *Cauchis*, & pro *Chaucius*, *Cauchius*, Sic & Ptolem. *Καῦχοι*. Strab. *Καῦκοι*.

T O R R E N T.

Caucius cognomen.] Libri veteres *Caucius*, vel *Caucici*, uti & edit. Germanica, haud dubie melius. De Gabinio Secundo magis dubito. nam quæ contra *Caucos*, seu *Chaucos*, ut eos vocat Tacit. (Dion *Chauchos*) gesta sunt sub Claudio, Cn. Domitio Corbuloni attribuantur.

25. *Equestres militias.*] Loci hujus sententia esse videtur, Claudium veluti per gradus neminem fecisse tribunum, nisi qui alæ præfectus fuisset, neque præfectum alæ qui non cohortem centurio duxisset. ala enim, uti & turma, equitum; cohors peditum est. Cicero pro Marcello: *Nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit.* Ut præfectus ad turmam, ad cohortem centurio referatur. Sed quare hoc magis ad equestrem quam pedestrem militiam Tranquillus referat, ignoro. Cohortem itaque hic non peditum, sed equitum accipiamus. Quamquam ne sic quidem scrupulum amovebimus.

Super numerum.] Malim, ut in duobus libris, *supra numerum*. sic enim in nummo veteri:

NERO. CLAUD. CAES. DRUSUS. GERM. PRINC. IVENT. SACERD. COOPT. IN. OMN. CONL. SUPRA. NUM. EX. S. C. id est, Sacerdos cooptatus in omnia conlegia supra numerum ex S. C.

C A S A U B O N.

25. *Equestres militias ita ordinavit.*] Hunc quoque locum ad tractatum Polybii de Militia Romanorum explicamus. Viri docti conjecturam, qui nuper emendavit *Semestres militias*, non probamus; cum & alibi sæpius militiarum equestrium fieri mentionem liceat observare, ut lib. 11. cap. x. & in Plinii vita ejusdem auctoris: item apud Vellejum.

Instituit imaginariæ militiæ genus, quod vocatur Super numerum.] Ita mss. vulgo *supra numerum*. Diversi ab his sunt supernumerarii illi equites pe-

ditesque, quorum meminit Vegetius: item illi *ὑπεραριθμοὶ σχολάριοι*, quos instituisse Justinianum in ordinanda militia Palatina, refert Procopius. Mentio habetur supernumerariorum in Cod. Theodosiano, de Palatinis sacrarum largitionum & rerum privat. l. xv. & xvii.

V A R I O R.

25. *Equestres militias ita ordinavit &c.*] Ala, eo tempore quo Suetonius scripsit, non nisi equitum fuit. Unde & alarii equites, ut plurimum auxiliares, eoque nomine distincti a legionariis. Inter equestres milites, alæ & cohortis præfecturam posuit, ut & tribunatum legionis, quia tribuni legionum equites, & equo merebant, item præfecti cohortium & alarum. *Ala*, ut dixi, proprie de equitibus auxiliariis, & *cohortes* de auxiliariis peditibus. Ideo hic a legione distinguuntur, id est, a legionariis militibus. Hoc ordine igitur promotionem equestris militiæ faciebat Claudius, ut post cohortis auxiliorum præfecturam daret præfecturam alariorum equitum, sive alæ equitum auxiliorum, & post alæ præfecturam *tribunatum* legionis, id est, præfecturam unius cohortis in legione. Hæc pluribus ita esse in nostro de Militia Commentario docemus. *Militia* autem *equestres*, quia, ut dixi, equo merebant omnes hi præfecti. SALMASIUS. Sed in his nihil sani. Ala tum temporis non dicebatur de equitibus auxiliariis; sed de equitibus, qui ex provincialibus collecti numero legionariorum turmarum erant. vide notata superius ad Aug. 38. *Equestres militia* sunt gradus militiæ qui equestri ordinis hominibus dabantur, quos obibant equestri loco orti juvenes, ut tribunatus cohortis, præfectura alæ, tribunatus legionis. Plin. vii. ep. 25. *Terentius junior equestribus militiis, atque etiam procuratore Narbonensis provincia integerrime functus.* vid. & Sueton. vit. Plin. Sub Imperatoribus equites Romani non amplius scribebantur in turmas; sed illarum loco alæ conficiebantur ex provincialibus hominibus, quibus raro ac vix unquam intererant equestri ordinis viri. Erat enim in tanto imperio major tum dignitas equitum Romanorum, quam ut gregarios inter mererent, minor vero numerus quam ut legionum equit tam explerent, imminuta per bella civilia & admodum recisa equestri ordinis stirpe, adeo ut Cajus, quo paucitati eorum subveniret, primores ex omni imperio, etiam extra Italiam, qui genere & opibus excellebant, in eum ordinem adlegerit, quibusdam eorum in spem dignitatis senatoriam vestem dederit, priusquam ullum magistratum gessissent, ut tradit Suetonius. Equites itaque Romani, qui e digniori illa stirpe militabant in singu-

N n n

laribus

quo absentes, & titulo tenus fungerentur. Milites domos senatorias salutandi causa ingredi, etiam patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui se pro equitibus Romanis agerent, publicavit. Ingratos & de quibus patroni quererentur, revocavit in servitutem: advocatisque eorum negavit, se adversus liberos ipsorum jus dicturum. Cum quidam ægra & affecta mancipia in insulam Æsculapii tædio medendi exponerent, omnes qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si convaluissent: quod si quis necare quem mallet quam exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne

per

laribus aut prætorianis equitibus, qui a Tacito opponuntur gregariis equitibus, forsitan & nonnulli tenuiores in alis, sed digniores statim ad præfecturas admovebantur. Hinc male hic Lipsius legit *seme-stres militias*. Nihil sincerius vulgata lectione. Equites enim Romani merebant præfecti cohortium exterarum & alarum, ut & tribuni legionum; inde *equestres militia* vocantur, quod pluribus ostendit Vir Illustrissimus, & primis nostræ ætatis accensendus RHABODUS SCHELIUS ad Hyginum de Castrametatione Romanorum.

T O R R E N T.

Libertinos q. s. p. e. R. a. publicavit.] Id est, bona eorum proscripsit, atque in fiscum cogi iussit, quemadmodum sup. cap. VIII. *venalem pependisse* dicit Claudium, cuius bona sic exposita fuerant. Lamprid. Alexandro: *Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iussit.* Tertullian. de Fuga: *Publicaris? Bonum tibi est, qui enim non publicatur in hominibus, publicatur in Deo.* Non repugnaverim tamen, si quis de personarum etiam proscriptione hæc intelligat, præcipue Tertulliani locum, nam libertinorum pro equitibus se gerentium, ac mulierum infamium satis equidem gravis est poena, si bonis exuantur, aut his salvis in exilium agantur, ut sup. Tib. cap. xxxv.

Ingratos & de quibus.] Mallet *ingratos*, de quibus, sine &. quanquam enim plures querendi causa, de quibus præfectus Urbi cognoscere poterat, quod lib. i. Pandectar. Ulpian. nos docuit, non illico tamen libertus in servitutem asserendus. Superior itaque hac in re Claudius. De ingrato autem sic Paullus l. xix. De jure patr. *Ingratus libertus est, qui patrono obsequium non præstat, vel res ejus, filiorumve tutelam administrare detrectat.* Hinc ingrati actio, patronis competens, l. iv. De obseq. lib. l. i. & l. iii. Cod. De libert. & eorum lib.

Affecta mancipia.] Sic alii quoque, & ipse Cicero, locuti sunt.

Omnes qui exponerentur.] Verba hæc non sunt in duobus probatæ fidei exemplaribus, adjecta (ut arbitror) a grammatico aliquo: qui credebatur Suetonium non satis Latine loqui, nisi adderentur. Porro de hac re, præter Dionem, & Zonaram, sic Modestinus l. ii. Qui sine manumiss. ad libertatem perv. *Servo quem pro derelicto dominus ob gravem*

infirmiorem habuit, ex edicto Divi Claudii competit libertas. Æsculapii vero insulam Tiberinam appellat Sueton. In qua non minus Romæ quam Epidauri in templo Æsculapii ægri ad captandum somnia exponebantur. Strabo lib. viii. Plaut. Gurgul. Act. ii. Sc. i. & tabellæ marmoreæ Romæ apud Mafæos, quibus etiam miracula quædam enarrantur.

Si quis necare mallet quem quam exp.] Liber opt. *si quis nec. quem mallet.* Recte vero Claudius, sic enim lex Cornelia de sicariis eum punit, qui hominem occiderit, etiamsi servus sit. Quem ne domino quidem occidere, nempe ad bestias dare sine iudice licuit. Quod etiam Hadrianum sanxisse auctor est Spartian.

Viatores.] Hujus edicti causam fuisse puto, ne viæ corrumpere. Spartian. Hadriano: *Vehicula cum ingentibus sarcinis Urbem ingredi prohibuit, sederi in equis in civitatibus non sinit.* Et Capitolin. M. Antonino: *Sederi in civitatibus vetuit in equis, sive vehiculis.*

C A S A U B O N.

Ingratos & de quibus patroni quererentur, revocavit in servitutem.] Ergo ex constitutione Claudii omnes ingrati potuerunt in servitutem revocari? cave putes, neve temere assentiaris Suetonio, qui rem certa conditione concessam laxè & ἀνεπιόπισως enunciat. Unus enim tantum est casus, quo libertus redigitur in servitutem patroni ex hac constitutione Claudii: si delatores submiserit, qui patrono libertatis facerent questionem. vide l. v. Dig. De jure patr.

Cum quidam ægra & affecta mancipia in insulam Æsculapii tædio medendi exponerent.] Antiquorum hæc fuit dira immanitas, ut & recens natos infantes liceret vel tollere vel exponere ad eandem: & liberos aut servos ægrotos exponere tædio curandi. Atque hoc jus tam Barbarum non statim sustulerunt Christiani Imp. sed cum progressu temporis. vide in Cod. Theodosiano titulum *De expositis.*

V A R I O R.

25. *Adversus liberos.]* Scribendum omnino videtur, *liberatores*, id est, manumissores, qui manumiserunt. GUYET.

T O R

per Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sella, aut lectica transirent, monuit edicto. Puteolis & Ostiæ singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocavit. Peregrinæ conditionis homines vetuit usurpare Romana nomina, dumtaxat gentilitia. Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit. Provincias Achaïam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, senatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter se discordias libertatem ademit: Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. Iliensibus, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit: recitata vetere epistola Græca senatus populique R. Seleuco regi amicitiam, & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Judæos impulsore CHRESTO assidue tumultuantes Roma expulit.

T O R R E N T.

In Campo Esquilino.] Interpretatur hunc locum Tacit. lib. II. *L. Pitmanius saxo dejectus est, in P. Marciū consules extra portam Esquilinam, cum classicum canere jussisset, animadvertere. & iterum, Sumptum est more prisco extra Esquilinam de nocentibus supplicium.* Plura ad Horat. Epod. v.

Et Esquilina alites.

Senatui reddit.] Aug. cap. XLVII.

Lyciis lib. adem. Rhodiis reddidit.] Dion & Lyciis, & Rhodiis ademptam sub Claudio, quam diversis temporibus, libertatem refert, idque ob cives in tumultu occisos. Sueton. redditam quidem Rhodiis scribit, sed quomodo adempta fuerit omittit. Tacitum ergo audiamus lib. XII. qui nunc ademptam, nunc summatam ipsi sæpius narrat, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant.

Iliensib. quasi Rom. gentis auctoribus.] Sic Virgil. *Æ Trojæ Cynthius auctor.* Roma itaque Trojanorum colonia habitata est. Atque adeo Romani Ilienses, tanquam consanguineos suos, magna semper benevolentia profecuti sunt. Horat. lib. III. Od. III.

Sed bellicosæ fata Quiritibus

Hac lege dico, ne nimium pii,

Rebusque fidentes, avita

Tecta velint reparare Troja.

Iliensium vero causam actam a Nerone narrat Tacit. lib. XII. & Sueton. Ner. cap. VII.

Judæos impulsore Chresto.] Sic unus e nostris MSS. Alii omnes aut *Cheresto*, aut *Cherestro*, aut *Chiresto* etiam. Sed *Chresto* legendum esse Tertullianus & Lactantius docent, quod CHRISTUM Servatorum nostrum, mutato I in E *Chrestum* per contumeliam homines impii appellare sint soliti, quemadmodum & de Pertinace Capitolin. tradit, *Chrestologum* vocatum fuisse, qui bene loqueretur, & male faceret. Quod vero Judæos cum Christo adjungit Sueton. hoc seculi illius more factum est. Judæorum enim nomine cum Græci, tum Latini Christianos complectebantur, quod alibi docuimus

latius. Dion toleratos quidem Romæ Judæos scribit, sed non permissum eis ut convenirent.

C A S A U B O N.

Puteolis & Ostia singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocavit.] Sub Othone stationem habebat Ostiæ cohors septima decima. Tacitus histor. lib. I. *Septimam decimam cohortem, colonia Ostiensi in urbem acciri Otho jusserat.*

Civitatem Romanam usurpantes.] Arrianus Dissertationum Epicteti libro tertio cap. XXI. *οἱ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας καταψευδόμενοι κολλάζονται πικρῶς.*

Provincias Achaïam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat.] De Achaia in rebus Tiberii dubitanter narrat Dio lib. LVII. *Καὶ γὰρ ἡ Μακεδονία, ὡς δὲ τινὲς φασί, καὶ ἡ Ἀχαΐα, ἀκληρωταὶ προτετάσσοντο.* Semper autem Dioni *ἄρχοντες κληρωτοὶ* dicuntur, quos populus ad regendas provincias suas mittebat: *αἵρετοὶ ἄρχοντες*, quos Princeps suis præficiebat. Caussam earum appellationum explicat ipse diligenter lib. LIII. Sic igitur in Claudio constitutionem hanc illius exponit: *τὴν τε Ἀχαΐαν καὶ τὴν Μακεδονίαν αἵρετοῖς ἄρχουσιν ἐξ ἑπερὶ ὁ Τιβέριος ἤρξε δίδομένας, ἀπέδωκεν ὁ Κλαύδιος τότε τῶ κλήρῳ.* factum anno DCCXCVII.

V A R I O R.

Judæos impulsore Chresto.] Qui Romæ hoc tempore Christo nomen dederant, Judæos præcipue fuisse verisimile est, atque per hoc a potiori parte omnes Christianos eapropter hic Judæorum nomine designari. Non enim ignorasse Suetonium, Judæorum & Christianorum fuisse differentiam, ex eo liquet, quod in vita Neronis dicat, *Afflicti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis novæ & malefica.* Qui enim hoc tempore Judæos diceret genus hominum superstitionis novæ, inveniri posse puto neminem. GOES.

Impulsore Chresto.] Veteres gentiles per contumeliam *Chrestum* & *Chrestianos* pro Christo & Christianos dixerunt. vid. P. Pithœi II. Advers. cap. 3.

expulit. Germanorum legatis in orchestra sedere permisit: simplicitate eorum & fiducia motus, quod in popularia deducti, cum animadvertissent Parthos & Armenios sedentes in senatu, ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriore virtutem aut conditionem suam prædicantes. Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit. Contra, sacra Eleusina etiam transferre ex Attica Romam conatus est. Templum quoque in Sicilia Veneris Erycinæ vetustate collapsum, ut ex ærario populi R. reficeretur, auctor fuit.

Cum

T O R R E N T.

Germanorum legatis.] Tacit. lib. XIII. Neronis temporibus hoc tribuit, cum dicerent nullos mortalium armis, aut fide ante Germanos esse.

In senatu.] Non erret fortassis, qui in senatoriis legendum esse existimet. cur enim non senatoria dicamus, uti & equestria, & popularia? Sed tamen in equite pro inter equites spectare dixit Sueton. Domit. cap. VIII. ut hic sedere in senatu pro in senatorum sedibus, &, quod magis receptam lectionem firmat, inf. Ner. cap. XII. In orchestram senatumque descendit.

Penitus abolevit.] Atqui Plin. lib. II. cap. I. Druidas Tiberii Principatu sublato scribit. Ego neque Tiberium, neque Claudium ita Druidas abolevisse crediderim, ut non in Gallia saltem permanerint. Probat hoc Tacit. lib. XIV. sub Nerone, probat Lamprid. Alexandro. Aurelianus quoque (si Vopisco credimus) Druidas consuluit. Denique mulier illa, quæ apud Tungros Diocletianum futurum Imperatorem, cum aprum occidisset, prædixit, ex hoc genere fuit. Auctor item Vopiscus Numeriano.

Sacra Eleusina.] Aug. cap. XCIII.

In Sicilia Veneris Erycina.] Eryx Veneris filius. Unde monti in Sicilia nomen, in quo Veneris Erycinæ templum, singulari olim religione cultum, ac mulierum Veneri dicatarum frequentia notum. De quo Strabo lib. VI. Polyb. I. sæpe Cicero in Verriis, & Cluentiana, non feminas tantum, (ut Strabo) sed & viros, quos inde Venereos appellat, deæ Veneris Erycinæ ministerio additos ostendens. Est & nummus apud me C. Confidii Noniani, cum Veneris imagine parte una, altera vero ipsius templi in monte positi. Adscriptum, ERYC. Virgil.

Aneid. v. Tum vicina astris Erycino in vertice sedes Fundatur Veneri Idalia. Mirum est autem Suetonium in Claudii Principatum templi hujus Veneris

in Sicilia, vetustate collapsi, instaurationem conferre, postquam Tacito scriptum definite Annal. IV. reficiendi ejus curam Tiberium, postulantibus Segestanis, libentem suscepisse, ut consanguineum. Nisi fortasse hoc probamus, inchoatum id opus, ac desitum & intermissum, tandem auctore Claudio ex ærario pop. R. consummatum. Fuit vero ejusdem Veneris etiam Romæ templum apud portam Collinam, de quo non uno in loco Livius, & Ovid. IV. Fastor. Bene ergo additum a Suetonio, in Sicilia.

C A S A U E O N.

Sedentes in senatu.] Notum loquendi genus, quod observamus etiam apud Græcos. Lucianus Περὶ ὀρχήσεως. Καταβὰς γὰρ εἰς τὸ μέσον, ἐν τῇ βελῇ δύο ὑπατικῶν μέσος ἐκαθέζετο. Aristophanes pro eo dixit ἐν βουλευτικῇ, isto versu in Avibus:

Καὶ δ' ὁρᾷ ἄνδρα τῆς γυναίκος ἐν βουλευτικῇ.

Sic alibi in equite spectare, pro sedere in equestribus.

Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis penitus abolevit.] Hoc est, edicto jussit aboleri exercerique vetuit. Sed non obtinuit Claudius. Nam multo post scribit Tertullianus Apologetico: Major ætas apud Gallos Mercurio profecatur. Sic in Africa aliisque locis vetitæ a Romanis ἀνθρωποθυσίαι, nihilominus tamen longum tempus in occulto perseverarunt, ut præter Cypriani magistrum alii Patres scripserunt, nec silet Porphyrius.

V A R I O R.

Fiducia motus.] Salmas. cod. commotus. Idem mox pro Druidarum legit Driadarum.

Sacra Eleusina etiam transferre ex Attica Romam conatus est.] Videtur innuere Aurelius Victor, Eleusina sacra per Hadrianum Romam fuisse translata, sed id prorsus falsum est. Cereris quidem sacra jam olim de Græcia assumpta longe ante Hadrianum Roma percoluit: sed illa quæ Eleusina dicebantur, nunquam Romæ recepta sunt, sed in Attica confundit igitur Aurelius sacra Cereris cum Eleusinis initiis. Eleusina autem sacra usque ad Valentinianum & Theodosium mansere: sub quibus Imperatoribus penitus deserta sunt & abolita. SALMASIUS.

T O R R.

Cum regibus fœdus in foro icit, porca cæsa, ac vetere fecialium præfatione adhibita. Sed & hæc & cetera, totumque adeo ex parte magna principatum, non tam suo quam uxorum libertorumque arbitrio administravit: talis ubique plerumque, qualem esse eum
 26 aut expediret illis aut liberet. Sponsas admodum adolescens duas habuit: Æmiliam Lepidam, Augusti proneptem; item Liviam Medullinam, cui & cognomen Camillæ erat, e genere antiquo Dictatoris Camilli. priorem, quod parentes ejus Augustum offenderant, virginem adhuc repudiavit: posteriorem, ipso die, qui erat nuptiis destinatus, ex valetudine amisit. Uxores deinde duxit Plautiam Urgulanillam, triumphali, & mox Æliam Petinam, consulari patre. Cum utraque divortium fecit: sed cum Petina, ex levibus offensis: cum Urgulanilla, ob libidinum probra & homicidii suspicionem. Post has Valeriam Messallinam, Barbati Messallæ consobrini sui filiam in matrimonium accepit. Quam cum comperisset super cetera flagitia atque dedecora, C. Silio etiam nupsisse, dote inter auspices consignata, supplicio affecit: confirmavitque pro con-

T O R R E N T.

Porca cæsa.] De hac re, præter Livium, & Varonem, sic Festus: *Porci effigies inter militaria signa locum obtinebat, quia confecto bello inter quos pax fieret, cæsa porca fœdus firmare solebat.* Virgil. & in eum Servius lib. VIII. *cæsa jungebant fœdera porca.* Atque ita quidem Virgil. & Sueton. hoc loco, porcum tamen, non porcā, cædi solere & Livius aperte demonstrat, & Quinctilian. indicat lib. VIII.

Talis ubique.] Vel ad provincias respexerit, quæ hoc Principe fere per liberos, aut iis caros administratæ, vel *utique*, blandiente animo meo & verisimili conjectura equidem scripserim.

26. *Æmiliam Lepidam Aug. proneptem.*] Julia, Augusti neptis, L. Æmilio Paulo, Censoris filio, nupsit, unde hæc Æmilia, Claudii uxor. Aug. cap. LXIV.

Parentes ejus Aug. offenderant.] Mater Julia ob vitæ turpitudinem, pater ob conspiracyonem in Augustum. Aug. cap. XIX. & LXV.

Plautiam Herculanillam.] Liber opt. *Urgulanillam* & hic & in sequentibus. Placet. nam Herculanos in gente Plautia non reperio. Via vero Tiburtina ad pontem Lutanum ex Plautiorum sepulcro eruta exstat hæc inscriptio: M. PLAUTIUS. M. F. A. N. SILVANUS COS. VII. VIR EPULON. HUIC SENATUS TRIUMPHALIA ORNAMENTA DECREVIT OB RES IN ILYRICO BENE GESTAS. LARTIA CN. F. UXOR. A. PLAUTIUS M. F. URGULANIUS. VIXIT ANN. IX. Adde locum Taciti lib. IV. Annal. ubi Urgulaniam, Plautii Silvani, tunc prætoris, aviam, commemorat. A. Plautius, ut ante diximus, ovans Urbem ingressus est.

Valeriam Messallinam Barbati Messallæ.] Duo postrema verba absunt a duobus exemplaribus. Quæ tamen retineo. Consul enim fuit M. Valerius M. F. Messalla Barbatus cum P. Sulpicio P. F. Quirino A. W. DCCXLI. Qui quemadmodum consobrini Clau-

dio, notatum Lipsio ad Annalem Taciti undecimum, quem suadeo legas.

Dote inter auspices.] Lib. unus *aruspices*. Sed *auspices* habet Tacit. lib. XII. ubi de his cum Silio nuptiis, & Juvenal. Sat. X. egregie nuptiarum officium describens:

- - - dudum sedet illa parato
 Flameolo, Tyriusque palam genialis in hortis
 Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
 Antiquo, veniet cum signatoribus auspex.

Adde inf. cap. XXIX.

C A S A U B O N.

26. *Plautiam Urgulanillam.*] Amplexi sumus lectionem, quam ex libro veteri profert Torrentius: cujus clara vestigia in codd. Pithœi, in quibus scriptum vacillante manu hic quidem *Urgulanillam*, mox vero *Ergulanillam*. in Viterb. scriptum liquido *Herculanillam*: sed, quod manifesto apparet, ex *dev-tépas φρονίδος*: nam prius aliter exaratum fuerat principium ejus dictionis, & quidem utroque loco. In regiis exemplaribus duobus *Ergulanilla*: in tertio *Herculanilla*.

V A R I O R.

26. *Barbati Messallæ consobrini sui.*] Dissimulant interpretes, quomodo hic Messalla Claudio consobrini. Dicam ego. Ex L. Domitio & Antonia majore natus est Cn. Domitius pater Neronis Principis, & item Lepida amita ejusdem. Hæc Lepida est illa ipsa, quæ nupta Valerio Messallæ, & quæ Messallinæ mater. At Claudius natus ex Druso & minore Antonia, uti clarum. Vides ergo Claudium & Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen) vere consobrinos. Atque hac ratione fortean maritum ipsum Lepidæ Suetonius dixerit Claudii consobrini. Tamen tutius putarim legi, *Barbati Messallæ & consobrini sua filiam*. LIPSIVS.

concione apud prætorianos, *Quatenus sibi matrimonia male cederent, permansurum se in cœlibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum confodi manibus ipsorum.* Nec durare valuit, quin de conditionibus continuo tractaret, etiam de Petinæ, quam olim exegerat, deque Lolliæ Paullinæ, quæ C. Cæsari nupta fuerat. Verum illecebris Agrippinæ, Germanici fratris sui filiæ, per jus osculi & blanditiarum occasiones pellectus in amorem, subornavit proximo senatu qui censeret cogendum se ad ducendum eam uxorem, quasi Reip. maxime interesset: dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus incesta habebantur. Ac vix uno interposito die, confecit nuptias:

T O R R E N T.

Quatenus sibi matrimonia.] Liber unus, quod matr. sibi, aker quia matr. sibi. Sed legendum quatinus sibi matr. ut in opimo cod. quod alii interpretantes, & quia, & quod substituere. Horat. lib. 1. Sat. 111.

Denique quatinus excidi penitus vitium ira, Cetera item nequeunt.

Id est, quoniam.

Lollia Paullina.] Calig. cap. xxv. Eam Agrippina occidit. Dion & Zonaras.

Jus osculi.] Tib. cap. xxxiv.

Qui censerent.] Id Vitellium fecisse volunt. Vide Tacitum, & Zonaram.

Incesta habebantur.] Ut contracta contra publicam honestatem. Justinian. tit. De nuptiis. Alia vero Athenis lex, de qua Terent. Phormione:

Lex est ut orba qui sunt genere proximi

Eis nubant, & illos ducere eadem hac lex jubet.

Nec tamen Corn. Nepoti (sive Æmilius Probus est) assentior, cum præfatione operis sui, *Non fuit, inquit, turpe Cimoni, Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas habetur.* nam & Plutarch. & Athenæus, & Suidas in eo graviter id reprehendunt, ut contra leges admissum.

C A S A U E O N.

Quatenus sibi matrimonia male cederent.] Quatenus scriptum in mss. non quatinus ut præcepit Festus, & scribi observavimus in antiquis Juvenalis membranis, quarum copiam nobis fecit V. CL. & amicissimus Dionysius Gothofredus Jurisconsultus. eandem scripturam constanter servatam in veteribus libris Pauli Diaconi De gestis Longobardorum, & aliis nonnullis notare inter legendum meminimus. At apud Florum & alios non paucos non minore constantia quatenus pro quoniam, exaratum reperias.

Subornavit proximo senatu, qui censeret cogendum se ad ducendum eam uxorem.] Plane istum Claudii minimum multis post seculis retulit Michael Impera-

tor: qui uxore mortua cœlibatum initio professus, mox in Euphrosynæ virginis Christo devota amorem pellectus, ne levitatis notam subiret, subornavit qui cogendum Imperatorem censeret ad ducendum uxorem. Urgere igitur senatus; ille recusare & abominari. quid multa? vix tandem multis senatus precibus exorari se passus Imperator est. Lege Cedrenum.

Dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus incesta habebantur.] Non est dubium, ante hanc constitutionem Claudianam incesta Romæ esse habita conjugia, sive patru cum fratris filia, sive avunculi cum fratris sorore. utriusque conjunctionis eadem est & par ratio. neque sunt audiendi qui tradunt illa quidem fuisse permissa, at non ista. hæc quoque Claudii constitutio non diu obtinuit, hoc est, non ultra Nervam. de quo scribit Xiphilinus e Dione: *ἐνομοθέτησε δὲ ἄλλα τε, καὶ περὶ τῆς μὴ εὐνῆς ἵζεσθαι τινα, μήτε ἀδελφίδην γαμεῖν.* constitutiones cum aliis de rebus fecit, tum de non castrandis maribus, & ne fratris filiam ducere uxorem liceret. atque hunc Dionis locum opportune suggessit mihi Fridericus Oueni Guntherus, adolescens Germanus: quem præstantissimi viri Joannis Caselii commendatio quum mihi primum conciliasset, sua mox virtus & eruditio charissimum reddiderunt.

V A R I O R.

Per jus osculi.] Qui sæpius & aperte ut fratris filia in Claudii complexus, & oscula sese effundebat. Vetus præterea est, nec a Romanis, ut Cato & Plinius docent, tantum, sed a peregrinis quoque gentibus servatum, ut necessitudine conjunctas osculo viri exciperent. Ovidius:

Oscula aperta dabis, oscula aperta dabo.

SABELLICUS.

Quæ ad id tempus incesta habebantur.] Apud Romanos quidem. Ideo Tacitus, *Nova, inquit, nobis in fratrum filias conjugia: at aliis gentibus solennia, nec lege ulla prohibita.* Athenis id licuisse ostendit Isæus & Lysia vita Plutarchus. Imo ejus facti apud Hebræos exstant exempla. Talein namque Abrahamo Saram fuisse Josephus putat. Idem post datam legem exempla nobis dat in Herode, qui fratris

nuptias : non repertis qui sequerentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari, cujus officium nuptiarum & ipse cum Agrippina celebravit. Liberos ex tribus uxoribus tulit : ex Urgulanilla Drusum & Claudiam : ex Petina Antoniam : ex Messallina Octaviam, & quem primo Germanicum, mox Britannicum cognominavit. Drusum Pompejis impuberem amisit, pyro per lulum in sublime jactato, & hiatu oris excepto strangulatum : cui & ante paucos dies filiam Sejani despondisset. Quo magis miror fuisse qui traderent, fraude a Sejano necatum. Claudiam ex liberto suo Botere conceptam, quamvis ante quintum mensem divortii natam, aliquae cœptam, exponi tamen ad matris januam, & nudam jussit abjici. Antoniam Cn. Pompejo b. Magno, deinde Fausto Sullæ, nobilissimis juvenibus, Octaviam Neroni privigno suo collocavit, Silano ante desponsatam. Britannicum vigesimo imperii die, inque secundo consulatu natum sibi, parvulum etiam tum, & militibus pro concione manibus suis gestans, & plebi per spectacula gremio, aut ante se retinens, assidue commendabat, c. faustisque omnibus cum acclamantium turba prosequiebatur. E generis Neronem 28 adoptavit : Pompejum atque Silanum non recusavit modo, sed & interemit. Libertorum præcipue suspexit Posiden spadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros hasta pura donavit. Nec minus Felicem, quem cohortibus & alis provinciæque

fratris filiam duxerat, & suam filiam fratri Pherotæ desponderat. Vide eum Antiquæ historiæ lib. xii. & xvi. Phineo patruo promissa Andromede, Ovid. Metamorphoseon v. Id igitur apud Romanos vetitum permisit Claudius : vetuit Nerva : permisit Heraclitus. HUGO GROTIUS.

T O R R E N T.

Primipilari.] Talledium Severum, equitem Romanum, vocat Tacit. initio lib. xii. Quanquam T. Aledius ibi lego. sic enim Juvenal. Sat. v.

--- tibi habe frumentum Aledius inquit,

O Libye, disjunge boves, dum tubera mittas.

27. *Drusum Pompejum puberem.*] Quare Pompejum cognominavit? An forte ob cognationem aliquam? quod sane Tacit. innuit lib. iv. quo loco, desponsa ei Sejani filia, conqueritur Drusus Tiberii Caesaris filius, cœni jam Sejani effigiem in munimentis Cn. Pompeji, & communes cum Drusorum familia fore nepotes. Magis tamen placet Justo Lipsii conjectura, ut Pompejis legatur, quæ urbs Campaniæ est. Qua lectione recepta, lego etiam *impuberem*. nam ex Pompejis *impuberem Pompejum puberem* fecit quispiam, ignarus sponsalia etiam inter impuberes contrahi posse. Similis error Domit. cap. x.

Silano ante desponsatam.] Duos Claudii generos, Cn. Pompejum Magnum, & L. Junium Silanum, sup. etiam cap. iv. ex Dione commemoravimus. L. Silani meminit etiam Tacit. cujus fratrem, M. Silanum, Augusti abnepotem vocat initio lib. xiii. Aliquid Plin. lib. vii. cap. xiii.

Faust. omnibus eum acclam. turba.] Melius MSS.

tres, *faustisque omnibus cum acclam. turba.*

28. *Posidem spadonem.*] Sic Juvenal. Sat. xiv.

Ut spado vincebat Capitolia nostra

Posides.

Alii Posidium vocant. Unde aquæ Posidianæ in Bajano appellatæ fuerunt. Plin. lib. xxx. cap. ii.

Felicem.] Hic etiam in Actis Apostolorum commemoratur. Tacit. & Joseph. eum Pallantis fratrem faciunt. Quod vero trium reginarum maritum vocat Sueton. id ad supra referendum puto. Drusillam verò, Judæam natione, quam sacra etiam litteræ ei uxorem tribuunt, Azyzo, Emesenorum regi, ante nuptam fuisse, auctor idem Josephus.

C A S A U B O N.

28. *Nec minus Felicem.*] Claudium Felicem, qui & Antonius Felix in quinto Historiarum Tacito dictus. notus homo e sacra Actorum historia, Josepho, aliis.

V A R I O R.

27. *Urgulanilla.*] Cod. Salmas. *Erculanilla*, & paullo ante *Ergulanilla*, sicut & Palat. primus & secundus, tertius *Herculanilla*.

Strangulatum.] Cod. Salmas. *Strangylatum*, ob affinem *τῶν* U & Y pronunciationem. Vide supra ad LIV. Tib.

Cui & ante paucos dies filiam Sejani.] Scribe : cum ei ante paucos dies filiam Sejani despondisset. GRONOVIVS.

Desponsatam.] Codex Salmas. *desponsam*.

T O R

(a) A.U.C. DCCLXXIII. (b) A.U.C. DCCCVI. (c) A.U.C. DCCCIII.

ciæque Judææ præposuit, trium reginarum maritum. Et Harpocram, cui lectica per urbem vehendi, spectaculaque publice edendi jus tribuit. Ac super hos Polybium a studiis, qui sæpe inter duos COSS. ambulabat. Sed ante omnes, Narcissum ab epistolis,

T O R R E N T.

Harpocram.] Hujus (quod sciam) solus meminit Sueton. At Callistum, quem alii omnes celebrant, solus omisit. Ut non abs re Callistum binominem fuisse, Beroaldus crediderit. Ac notandum jus lectica per Urbem vehendi, atque edendi spectacula, beneficii Principis fuisse, quemadmodum & jus anulorum aureorum, de quo Jcti.

Polybium a studiis.] Ad hunc exstat Senecæ consolatio in morte fratris ejus. Meminit ejusdem Dion. Reperitur & de altero Claudii liberto a studiis hæc inscriptio: TI. CLAUDIUS LEMNIUS. D. CLAUDI. AUG. LIB. A STUDIIS.

Inter duos coss.] Spartian. Hadriano: Cum quodam tempore servum suum inter duos senatores e conspectu ambulare vidisset, misit qui ei colaphum daret, & diceret, Noli inter eos ambulare, quorum adhuc potes esse servus.

Narcissum ab epist. Pallantem a rat.] Utriusque horum divitiæ in proverbium abierunt. Narcissi ab epistolis factum egregium narrat Dion. immisso enim post Claudii mortem sibi percussore, omnes Claudii litteras, quæ in sua erant potestate, quibusque secreta adversus Agrippinam continebantur, cremavit. Hujus potissimum opera Messallina periit. Qua de re etiam Jnvenal. Sat. xiv.

- - - divitias Narcissi

*Indulsi Caesar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere iussus.*

De Pallante insignes duæ Plinii epistolæ xxix. lib. vii. & vi. lib. viii.

C A S A U B O N.

Trium reginarum maritum.] Ad amores vagos Felicis eruditi homines referunt. ita simile fuerit illi de Julio Cæsare, omnium mulierum virum fuisse. At *maritum* heic Suetonius ait, non virum. hoc igitur sine dubio significare voluit, pullo huic Veneris tres diversis temporibus nupsisse regio sanguine prognatas mulieres. Drusillam Judæam Agrippæ regis sororem ductam in uxorem a Felice, Josephus narrat lib. xx. Antiquit. Sunt qui existiment de altera ejusdem uxore loqui Tacitum, in quinto Historiarum sic scribentem: *Antonius Felix, per omnem sevitiam ac libidinem, jus regum servili ingenio in Judæa provincia exercuit, Drusilla Cleopatra & Antonii nepte in matrimonium accepta: ut ejusdem Antonii Felix progener, Claudius nepos esset.* Neque potest dubitari, quin vera sit hæc sententia: nisi probetur Agrippa Magnus præter Cypron Phaseli filiam, alteram quandam uxorem habuisse, Cleopatæ & Antonii filiam: quod nemo veterum, opinor, scriptum reliquit.

Cui spectacula publice edendi jus tribuit.] Id enim juris promiscui non fuit, sed ratio census habita: exstat namque apud Tacitum senatusconsultum, quo cautum, *Ne quis gladiatorum munus ederet, cui minor quadringentorum millium res esset*, lib. iv. Annalium. Spectata etiam persona: neque enim id fuit libertini generis hominibus permissum, saltem in Urbe, ut declarat hic locus: neque alias vilibus hominibus, unde illa indignatio duorum æqualium poetarum Juvenalis Satyra 111.

*Quondam hi cornicines, & municipalis arena
Perpetui comites, notaque per oppida bucca,
Munera nunc edunt. & Martialis,
Das gladiatores, sutorum regule cerdo:*

Quodque tibi tribuit subula, sic rapit.

Ac super hos Polybium a studiis.] Seneca consolatione ad hunc ipsum, cap. xxiv. *eum animum esse tu credis fratris tui, ut te velit abducere ab occupationibus tuis, id est, a studio & Cæsare?* Sed de hujus ministerio in aula Claudii vide ibidem cap. xxvi.

V A R I O R.

28. *Trium reginarum maritum.*] E quibus duæ fuerunt Drusillæ, altera M. Antonii triumviri & Cleopatæ neptis, altera Judæa soror Agrippæ. Antonius, qui post Ti. Claudius Felix, potens in aula Claudii, e liberto Antoniae minoris matris hujus, Drusillam Antonii & Cleopatæ neptem, Cleopatæ cognomento Selenæ, Suet. Cal. 26. & Jubæ Mauritaniae regis, de quorum conjugio vid. Dion lib. 11. filiam, Ptolemæi, quem Cæsar regni paterni hæredem occidit, Dion l. 59. sororem duxit: quod matrimonium de imparitate nemo accusare potuit, quod Felix, etsi servili antea conditione, e regibus Arcadiæ ortus ferretur; Cleopatra autem regis bello capti filia esset. & hoc tanquam sibi de Felice compertum narrat Tacit. v. Hist. Post cum aucta potentia a Claudio Judææ imponeretur Felix, in Agrippæ majoris genus domumque irrepsit artibus alicujus Simonis, Judæi Cyprii, magi, qui istius filiam pariter Drusillam, e Cypro Phaseli Herodis M. filia natam, dimissam ab Azizo Emesenorum rege, ei conciliavit: & hoc in patria sua gestum de homine extero scire potuit Josephus. In eo fortasse lapsum esse Tacitum suspicari possumus, quod Drusillæ Antonianæ neptis matrimonium Felici Judæam pro Cæsare curanti tribuit, quod is, cum in aula adhuc versaretur, fortasse sub Cajo, vel ipitiis tamen Claudii contraxerat. THOMAS REINESIUS, ep. xxvii. ad Rupertum.

28. *Et Harpocram.*] Ἀρπύκρας ex Ἀρποκράτης contractum fuisse videtur: sic κατὰ κράτος pro κατὰ κράτος. GUYET.

T O R.

lis, & Pallantem a rationibus: quos decreto quoque senatus non præmiis modo ingentibus, sed & quæstoriis prætorisque ornamentis ornari libenter passus est: tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fisci exiguitate, non absurde sit dictum, *abundaturum, si a duobus libertis in consortium reciperetur*. His, ut dixi, uxoribusque addictus, non Principem se, sed ministrum egit. Compendio cujusque horum, vel etiam studio ac libidine honores, exercitus, impunitates, supplicia largitus est: & quidem insciens plerumque & ignarus. Ac ne sigillatim minima quæque enumerem, revocatas liberalitates ejus, judicia rescissa, suppositos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos, App. Silanum consocerum suum, Juliasque, alteram

T O R R E N T.

29. His (ut dixi) uxoribusque.] Libri duo His, (ut dictum est) ux. Ego utrumque rejecerim.

Minima quæque.] mss. omnes, & plures impressi, *minora quæque*, vel *quoque*.

Liberalitates ejus.] Sic quidem ex Turnebo Pulmannus, nostri tamen codices omnes *libertates* habent. quæ sane lectio non inidonea est, quandoquidem de ingratis libertis ante dixit. Quibus sæpe non pro merito, sed pro suorum libidine libertatem ademerit Claudius. Dictio tamen *ejus* effecit, ut *liberalitates* malim.

Ap. Silanum consocerum suum.] Is ergo M. & L. pater fuit, de quibus ante. De Appii vero hujus morte inf. cap. xxxvii. Addit Dion, matrem Messallinæ ei nupsisse, atque inde natum odium, quod cum nuru concumbere noluerit. Fuit ergo & consocer Claudii ob conjunctos matrimonio utriusque liberos, & socer ratione conjugis Messallinæ.

Juliasque.] Recte. sic enim mss. omnes. Quam lectionem fatetur & Sabellicus, sed *Livias* substituit, neutras sibi cognitatas ostendens. Dion rem explicabit, de Messallina loquens, his verbis: *Juliam, filiam Drusi, Tiberii filii, quæ uxor Neronis, Germanici filii, fuerat, emulatione ducta, & alteram Juliam, Germanici filiam, interemit*. Hoc tantum monendus est lector, Juliam hanc Germanici filiam etiam Livillam vocatam fuisse, & quidem a Suetonio Caligul. cap. vii. cum eandem hic Juliam vocet, ut semper Dion, & hic Caji nummus æreus.

C A S A U B O N.

Quæstoriis prætorisque ornamentis ornari libenter passus est.] Scribe e Memmiano & pluribus aliis, *honorari libens passus est*.

29. His, ut dixi, uxoribusque addictus.] Non placet quod quidam existimant, rejiciendas esse voces, *ut dixi*: respicit enim sine dubio quæ scripsit ante ca-

pite vicesimo quinto. huc pertinet quod elegantissime Philostratus ait, de Claudio loquens in vita Tyanæi libro quinto: *Ἀλλὰ καὶ κείνος θηλυκὸς δὲ αὖν πολλὰ μειρακιώδῃ ἔπαθε καὶ μηλόστον γυναῖκας τὴν ἀρχὴν ἀνῆκεν*. Et iterum paullo post, *ἐννοῶν τὸν χρηστὸν Κλαύδιον ὡς ὑπὸ γυναικῶν ἐμβροντηθεὶς, ἐπελάθετο τῆς ἀρχῆς*, ἀλλὰ καὶ τῆς ζῆν. venustissime etiam Julianus, qui Claudium absque uxore & libertis suis ait esse instar earum personarum, quæ in fabulis mutæ introducuntur. id enim *δορυφόρημα* Græci vocant in hoc proverbio: *ἔσι γὰρ*, ait, *ἐκείνων δίχα τὰ τῆς τραγωιδίας τὸ δορυφόρημα μικρὸν δὲ φάναι καὶ ἀψυχον*. simillime Plutarchus in extremo Alexandro, Arridæum, qui mortuo illo aliquandiu aliis, sibi nunquam rex fuit, *δορυφόρημα* regis majestatis vocat, quasi dicas simulacrum & mutam imaginem. *ἦν γὰρ*, inquit, de Perdicca loquens, *ἐκεῖνος εὐθύς ἐν δυνάμει μεγίστῃ, τὸν Ἀρρίδαϊον ὥσπερ δορυφόρημα τῆς βασιλείας ἐφελκόμενος*. Apud Athenæum & Lucianum *δορυφόρημα* idem valet ac *καφὸν πρόσωπον*.

Datorum officiorum codicillos.] Principes enim officia deferebant, missis traditisve codicillis. Postea adjecta sunt codicillis etiam insignia, de quibus multis locis Justinianus in Novellis, & affatim in Notitia utriusque Imperii, & in eorum temporum historicis persæpe. Græci interdum Latina voce utuntur, & *κωδικέλλας* vocant, ut Arrianus in Dissertationibus Epicteti libro tertio capite nono: interdum *πινακίδας*. Sic accipi ea vox debuit apud eundem Arrianum libro primo cap. x. ubi de quodam loquens qui ab exilio revocatus & Romam tendens, in itinere Epicteto affirmaverat, se pedem nunquam in aula positurum: *Νῦν ἔν, inquit, τί ἐποίησε; πρὶν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ παρὰ Καίσαρος πινακίδες ὁ δὲ λαβὼν πάντων ἐκείνων ἐξελάθετο, καὶ λοιπὸν ἐν ἑξ ἑνὸς ἐπισσεώρευκεν*. Synesius epistola quadam ad fratrem, *μετὰ τὸν ἡμερώτατον καὶ φιλοσοφώτατον Πεντάδιον τὰς πινακίδας, αἷς ἡ πολιτεία σύνθημα ποιεῖται τῆς Αἰγυπτίας ἀρχῆς, Ἐυθάλιος ὁ Λαδικεὺς ἔχει λαβὼν*. Sozomenus libro vii. cap. xxiv. *δέλτης* vocat. Et libro ix. cap. vii. cum ait, *ὡς δέοι δέλτης αὐτὸν τιμῆσαι στρατηγὸς δυνάμεως ἑκατέρας*. Cassiodorus non semel *chartas*. Suetonius in Vespasiano cap. viii. *litteras*. Symmachus epistolarum li-

alteram Drusi, alteram Germanici filiam, crimine incerto, nec defensione ulla data, occidit. Item Cn. Pompejum, majoris filiae virum, & L. Silanum minoris sponsum. Ex quibus Pompejus in concubitu dilecti adolescentuli confossus est. Silanus abdicare se praetura ante quartum Kal. Januarias, morique initio anni coactus, die ipso Claudii & Agrippinae nuptiarum. In quinque & triginta senatores, trecentosque amplius equites Rom. tanta facilitate animadvertit, ut de nece consularis viri renuntiante centurione, *Factum esse quod imperasset, negaret quidquam se imperasse, nihilo minus rem comprobaret*; affirmantibus libertis, officio milites functos, quod ad ultionem Imperatoris ultro procurrissent. Nam illud omnem fidem excefferit, quod nuptiis, quas Messallina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipse consignaverit: inductus, quasi de industria simularentur, ad avertendum transferendumque periculum, quod imminere ipsi per quaedam ostenta portenderetur. Auctoritas dignitasque formae non defuit vel stanti, vel ³⁰ sedenti,

bro secundo, *sacras litteras*. Ita accipienda vox γράμματα apud Herodianum libro primo hoc loco: *ἐγκειμένων δὲ τῶν περὶ αὐτὸν θεραπόντων, ἐκ ἑστὸς μὲν τοῖς φίλοις εἰδὲν ἐκοινώσατο, ἐκ τέμψας δὲ γράμματα, καὶ διανείμας οἷς ἐδοκίμασε τῆς ὀχθῆς τῆς Ἰσραὴλ τὴν πρόνοιαν, προσάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον*. Doctissimus Politianus interpretatur, litteras Romam missas a Commodus: nos putamus codicillos intelligi quibus varia variis officia mandavit Commodus, cum exercitus suos ordinaret, quos erat mox relicturus. Ad huiusmodi codicillos dignitatum alludens Basilus in homilia de hominis fabrica, Σὺ μέντοι, inquit, παρὰ θεῶν ἔλαβες ἐκ ἐν ἑστέοις γεγραμμένην, εἰδὲν ἐν πλὴν φθαρταῖς σπηταῖν παραναλώμασιν (ἀρχῆς ἐξουσίας) ἀλλ' ἀνάγραπτον ἢ φύσις ἔχει τὴν θεῖαν φωνήν, Ἀρχέτωσαν. Sic litteris missis traditisve dignitatem adimebant, ut apud Zosimum lib. iv. de Valentiniano Arbogastem exauctorante, *δέδοκεν αὐτῷ γράμματα τῆς ἀρχῆς παραλύοντα*. Unde est, *epistolam vel codicillos ab aliquo auferre*, pro exauctorare & dignitate spoliare, ut in l. xx. Cod. Theodof. De decurionibus. in historia veteris Ecclesiae διαπέμπειν καθαιρετικὸν hoc sensu non raro legere memini.

V A R I O R.

Ornari libens passus est.] Palat. prim. ac secundus: *honorari*.

T O R R E N T.

Die ipso Claudii, &c.] Bene animadversum Lipsio ex Annali Taciti duodecimo Silani caedem in nuptiarum Claudii & Agrippinae diem incidisse. Itaque locum hunc omnem vera interpunctione sic emendat, *morique initio anni coactus, die ipso Claud. & Agr. nuptiarum. In quinque, &c.* Equidem redeo in viam, & hanc ei observationem libens imputo.

Renuntiante centurione.] Similis locus Tib. cap. xxi.

Tabellas dotis.] Juvenal. de nuptiarum officio loquens, *Signata tabula, dictum Feliciter, ingens Co-*

na sedet, gremio jacuit nova nupta mariti, Sat. 11. His adde quae paulo ante notavimus cap. xxvi. & Ner. cap. xxiv. Apud Ictos quoque *tabula nuptiales, & tabula dotales*, l. xxxi. De donationibus, l. xii. De dote relegata, l. penult. De donat. int. vir. & uxorem.

30. Vel stanti vel sedenti.] Recte opt. codex, *verum stanti vel sed.*

C A S A U B O N.

30. Auctoritas dignitasque forma non defuit vel stanti vel sedenti.] Eginhartus de Carolo Magno: *Unde forma auctoritas ac dignitas tam stanti quam sedenti plurima inerat*. Radevicus de Friderico I. Imperatore: *Tali corporis forma & dignitas & auctoritas tam stanti quam sedenti acquiritur*. Porro dignitas forma in viro idem quod pulchritudo in foemina, ut observat Agrætius e Cicerone pro Caelio: atque ita Jacobus Cujacius interpretatur *dignitas certa* apud Papirium Justum l. pen. D. de Decurionib. Vellejus Paterculus de Pompejo: *Fuit hic forma excellens, non ea qua flos commendatur etatis, sed ex dignitate constanti*.

V A R I O R.

29. Ultro procurrissent.] Codex Salmas. *procurrissent*.

Ad transferendum periculum.] Sensus est: Ex quibusdam portentis harioli praedixerant periculum imminere Imperatori: quod ut Claudius propulsa- ret, in alterumque transferret, permisit ut Messallina nuberet Silio, ut ita in Silium, tanquam in Imperatorem periculum ipsi imminens transferretur. Nam quemadmodum licebat apud antiquos consuli, & praetori pro se alium civem devovere, ita periculum transferri posse putabatur ab uno ad alterum. BEROALDUS. Neron. capite xxxvi. *Ex Babilo astrologo didicit, solere reges talia ostenta cade aliqua illustri expiare, atque a semet in capita procerum depellere*.

30. Vel stanti vel sedenti.] Codex Salmas. & *vet- terum stanti vel sedenti*.

sedenti, ac præcipue quiescenti. Nam & prolixo, nec exili, corpore erat: & specie canitieque pulcra, opimis cervicibus. Ceterum & ingredientem destituebant poplites minus firmi, & remisse quid vel serio agentem multa dehonestabant. Risus indecens: ira turpior, spumante rictu, humentibus naribus: præterea linguæ titubantia, caput-
 31 que, cum semper tum in quantulocumque actu vel maxime tremulum. Valetudine sicut olim gravi, ita princeps perprospera usus est, excepto stomachi dolore. Quo se
 32 correptum etiam de consciscenda morte cogitasse dixit. Convivia agitavit & ampla & assidua, ac fere patentissimis locis, ut plerumque sexcenteni simul discumberent: Convivatus est & super emissarium Fucini lacus, ac pæne submersus, cum emissâ impetu aqua redundasset. Adhibebat omni cœnæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur. Convivæ, qui pridie scyphum aureum surripuisse existimabatur, revocato in diem posterum, calicem fictilem apposuit. Dicitur etiam meditatâ edictum, quo veniam daret flatum crepitumque ventris

T O R R E N T.

Spumante rictu.] Hinc de Agrippinæ boleto loquens Juvenal. Sat. vi.

- - - Siquidem unius præcordia pressit
 Ille senis, tremulumque caput descendere jussit
 In cœlum, & longam manantia labra salivam.
Præterea lingua titubantia.] Bene Pulmannus, ut in tribus nostris mss. non *plectra linguatitub.* Sic Vitel. cap. vi. *titubantia oris.*

Tum semper, tum.] Melius cum *semper, tum*, ut in vetusto codice.

31. *Stomachi dolore.*] Græci καρδιαλγίαν vocant. Unde & *cardiaci*, qui eo morbo laborant. Quo vocabulo Latini quoque usi sunt, Juvenal. Sat. v. Plin. xxiii. cap. i. Cels. lib. iii. cap. xix.

32. *Plerumque sexcenteni.*] Liber opt. *sexcenti.* Neque emendationem suam temere mihi probaverit vir doctus, cui placitum *sexageni.* quid enim agimus patentissimis locis, si convivæ duntaxat sexageni? At sexcenti epulum publicum, non convivium. Mane. Qui id credam? nam ecce, mitto jam equites, mitto populum, quid? epulum publicum fuerit in quo non integer senatus, ne magno intervallo quidem?

Ad fulcra lectorum sedentes vescerentur.] Sic Aug. cap. lxiv. *nec cœnavit una nisi ut imo lecto assiderent.* De Augusti liberis loquitur. Imum igitur lectum illic, quod hic *fulcra lectorum* vocat. nam fulcrum lecti pars esse videtur. Itaque Ulpian. *Legato* (inquit) *lecto fulcra quoque continentur.* Ut adimam fulcri partem sedisse pueri videantur. Quem morem etiam Tacit. ostendit, ut Principum liberi cum ejusdem ætatis nobilibus sedentes vescerentur in aspectu propinquorum propria & parciore mensa. Sed & Dionis locus de Cajo Principe huc spectat, cum ait: *Ibi Pomponius Secundus Cos. ad pedes ejus assidens, cibum capiebat, ac subinde demisso capite eos deosculabatur.* De fulcro lecti, sed cubitorii, notandus etiam Gellii locus lib. x. cap. xy. *neque apud*

ejus lecti fulcrum capsulam esse. Loquitur de Flamine Diali.

Convivia.] Is fuit T. Vinus, (si Tacito credimus lib. i. Histor.) de quo Galb. cap. xiv.

Flatum crepitumque ventris.] Sic ex Turnebo Pulmannus. Libri nostri *efflatum* habent. Male autem Beroaldus, qui huc refert locum Plinii de mensarum auguriis lib. xxviii. cap. ii. cum inquit, *Cibus a manu prolapsus reddebatur, vetabantque munditiarum causa deflare.* hoc est, si quid sordidum erat, flando tollere.

C A S A U B O N.

Opimis cervicibus.] Quod signum esse hominis αναισθητης consentiunt omnes της φυσικης αυτην αυτες, & confirmat unice hoc exemplum.

31. *Præterea linguæ titubantia, caputque tremulum.*] Adde & *manus* ex Dione: qui linguæ titubantiam ex tremore capitis profectam scribit: το δε σῆμα, inquit, νοσώδης, ως τε καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς χερσὶν ὑποτρέμειν, καὶ διὰ τὸ το καὶ τῷ φωνήματι ἰσφάλλετο.

32. *Ut plerumque sexcenteni simul discumberent.*] Memmianus corrupte *sexceni.* mihi non displicet Justii Lipsii conjectura *sexageni.* maxime propter vocem *plerumque.* neque enim fit mihi virisimile Claudianis plerisque conviviis tantam interfuisse turbam.

Flatum crepitumque ventris in convivio emittendi.] Ita Viterbiensis. non *efflatum*, ut vulgo: cod. Lissæi, & *flatum.* Vere autem docuit ad Catullum Scaliger ex Cicerone & optimo Glossario, *flatum* hunc proprio nomine *visionem* Latinis dici, & τὸ βδελν, *visire*, vel *vissire*. probat hoc ipsum veteris commentatoris elegans & acuta nota ad Horatii ista verba in Arte, *Quamvis est monitus.* hic scribit ille: *Quamvis est, pro quamvis sit, propter cacemphaton: ut Maro, quamvis sit rustica Musa.* Plane cacemphaton quod intelligit vetus hic magister, est ejusmodi quale Cicero notat (lib. 9. ad fam. epist. 22.)

iris in convivio emittendi : cum periclitatum quendam præ pudore ex continentia reperisset. Cibi vinique quocumque & tempore & loco appetentissimus. Cognoscens quon- 33
dam in Augusti foro, ictusque nidore prandii, quod in proxima Martis æde Saliis apparabatur, deserto tribunali, ascendit ad sacerdotes, unaque discubuit. Nec temere umquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens: & ut statim supino, ac per somnum hianti, pinna in os inderetur, ad exonerandum stomachum. Somni brevissimi erat. Nam ante mediam noctem plerumque evigilabat, ut tamen interdiu nonnumquam injure dicendo obdormisceret, vixque ab advocatis de industria vocem augentibus excitaretur. Libidinis in fœminas profusissimæ, marium omnino expers. Aleam studiosissime lusit: de cujus arte librum quoque emisit: solitus etiam in gestatione ludere, ita effedo

in voce *divisio*. quorum neutrum assequetur, qui viderem hanc vocem ignoraverit.

V A R I O R.

32. *Quo veniam daret flatum crepitumque ventris emittendi.*] Sic quoque Palatini tres & vero periclitari homines hujusmodi continentia, liquet item ex illo Nicandri, Antholog. lib. II. c. 44.

Πορδὴ ἀποκτείνει πολλὰς ἀδιέξοδος ἔσα

Πορδὴ καὶ σώζει τραυλὸν ἰεῖσα μέλος.

Οὐκ ἔν ἐι σώζει, καὶ ἀποκτείνει πάλι πορδὴ,

Τοῖς βασιλεῦσιν ἴσῃν πορδὴ ἔχει δύναν.

Crepitus occidit multos, cum exire nequeat: Crepitus & servat blasum emittens cantum. Quare si servat & occidit rursus crepitus, regibus aequalem crepitus habet vim. J. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Ictusque nidore.] Sic quoque optimus e nostris, & edit. Gallica. Germanica vero, & plures mss. *ictusque*. Horat. lib. IV. Od. V.

Sic desideriiis icta fidelibus

Quærit patria Casarem.

33. *Proxima Martis æde.*] Sic præter Turnebum etiam interpretes, & tres nostri codices, nec male. siquidem in Augusti foro cognoscenti proxima erat Martis Ultoris ædes. Aug. cap. XXIX. Ubi tamen alterum etiam Martis Ultoris templum in Capitolio fuisse ostendimus. Ad cujus differentiam ea quæ cum Augusti foro exstructa erat, Martis ædes Maxima vocari poterat, ut hic habent vulgata exemplaria, & nonnulla mss. pro *proxima*.

Saliis apparabatur.] Huc spectat quod ante de Claudio legimus cap. IV. ludis Martialibus curasse eum triclinium Sacerdotum. Porro Pontificum cœnæ, & Saliarum epulæ etiam in proverbium abierunt. Nota quoque illa Lentuli Auguris cœna apud Macrobius. Plura ad Horatium lib. I. Od. XXXVII.

Pinna in os inderetur.] Qua consuetudine freta Agrippina, cum boleto parum proficere videretur, medici opera, tanquam vomitum provocatura, pinnam rapido veneno illitam faucibus demisit. qua de re Tacit. extremo lib. XII. de Pinna usu Martial. lib. III.

Stat exoletus, suggeritque ructanti

Pinnae rubentes, cuspidisque lentisci.

In gestatione ludere.] Gestari dicebantur olim divites, cum succollantibus servis aut valetudinis, aut voluptatis causa ferebantur. Inde *gestatio* & pro re ipsa, & pro loco in quo fieret, sæpe utrique Plinio in usu, & Jurisconsultis quoque l. XII. de Usu & habitat. l. XIII. de Usufr. & l. VII. de Manumiss. vind. Male ergo qui in *gestatorio* hic legunt. Sueton. Galb. cap. VIII. *ne ad gestandum quidem umquam iter ingressus.* & Domit. cap. XI. *simul gestanti inquit.* Hiuc *sella gestatoria* Ner. cap. X. Vitell. cap. XVI.

C A S A U B O N.

33. *Pinna in os inderetur ad exonerandum stomachum.*] Fit hodie, & factum olim. Apud Suidam scriptum ex Aristophanis scholiis, *εἰώθειν οἱ δυσεμῶντες πλερῶ χρησθαι πρὸς τὸ εὐχερῶς ἐμέσαι.* Galenus & alii Græci medici, *πλερῶν καθεύδει εἰς ἐμετον παροξύνειν τὴν γαστέρα.* vide ad Athenæum lib. XI. cap. X.

Solitus etiam in gestatione ludere.] Falluntur qui occasione loci cujusdam e Prosperi Chronico legendum suspicantur, *gestatione ludere*, non *in gest.* Nam auctoris hic nostri non minus scriptura liquida & certa, quam mens plana & aperta. *In gestatione est*, interea dum gestaretur, vel in ipso gestamine. Ludere autem in gestatione nihil vetabat. Seneca epist. XV. *Gestatio & corpus concutit, & studio non officit: possis legere, possis dictare, possis loqui, possis audire.* idem epist. XXIX. *ostendit mihi lepidum philosophum Aristonem, qui in gestatione differebat.* Pessime hic codices nonnulli, *in gestatorio.*

V A R I O R.

33. *Ictusque nidore prandii.*] mss. & veteres editi, inter quos & Roberti Stephani: *ictusque n. p.* sed male. Mox pro *discubuit* codex Salmas. *decubuit.* dein idem pro *evigilabat*, habet *vigilabat.* & statim, pro *marium*, *marum.*

Solitus etiam in gestatione ludere.] Gestatio veteribus Romanis crebro vel assiduo potius in usu, exercitii & valetudinis gratia: idque fere sub balnei aut cœnæ tempus. Quia, inquam, exercitii causa, ideo

Glossæ

34 effedo alveoque adaptatis, ne lusus confunderetur. Sævum & sanguinarium natura fuisse, magnis minimisque apparuit rebus. Tormenta quæstionum, poenasque par-
ricidarum repræsentabat, exigebatque coram. Cum & spectare antiqui moris supplicium Tiburi concupisset, & deligatis ad palum noxiis carnifex deesset, accitum ab urbe ve-
speram usque operiri perseveravit. Quocumque gladiatorio munere, vel suo, vel alieno, etiam forte prolapsos jugulari jubebat: maxime retiarios, ut expirantium fa-
cies videret. Cum par quoddam mutuis ictibus concidisset, cultellos sibi parvulos ex utroque ferro in usum fieri sine mora jussit. Bestiariis meridianisque adeo delectaba-
tur,

Glossæ veteres explicant *Gestationem*, γυμνασίαν: itemque *Gestatorem*, γυμναστήν. Pressius meliusque eadem alibi: Αἰώπα, *Gestatio*, & Αἰωπιζέται, *Gestatur*. Quia autem crebra, imo assidua hæc gesta-
tio, curæ fuit, ut locus esset in urbe aut villis du-
plex, apertus & tectus. Et apertæ quidem gesta-
tiones arboribus claudebantur ad latera: tectæ vero porticibus, opere & manu factis. Utrumque genus Juvenalis tetigit Sat. IV.

Quid refert igitur, quantis jumenta fatiget

Porticibus? quanta nemorum vinctetur in umbra?

Atque eæ porticus, fortasse & viridaria, plerumque rotundæ, & in orbem ibant. Inscriptio marmoris: GESTATIO. CIRCINI. EXTERIOR. A. DIÆTA. APOL-
LINIS. AD. DIÆTAM. EANDEM. IN. CIRCUITU. P. ∞. CC. LXXVII. Has tales ditiores etiam in ipsa urbe habebant, suisque domibus. nec Martialem aliter exaudio lib. XII.

Et rus in urbe est, vinitorque Romanus,

Intraque limen clausus effedo cursus.

LIPSIUS. De triplici modo gestandi, ex eodem Li-
psio dicitur ad cap. XVI. Vitell.

T O R R E N T.

34. *Pœnasque parricidarum.*] Auctor est Seneca lib. I. de Clementia, Claudium intra quinquennium plures insuisse culleo, quam omnibus ante sæculis in-
futi fuerant.

Antiqui moris supplicium.] Ner. cap. XLIX. Do-
mit. cap. XI.

Jugulari jubebat.] Cæs. cap. XXXVI. De Claudii vero in spectaculis sævitia Dion.

Bestiariis meridianisque.] *Bestiarios* vocabant eos qui cum bestiis pugnabant, sive judicis sententia be-
stiis objicerentur, sive ad id conducti, aut alioqui confisi viribus, & (ut Ulpiani utar verbis) virtutis ostentandæ causa ultro in arenam descenderent, sive etiam servi a dominis ad bestias darentur. Qua in re tamen advertendum est, non omnibus noxiis per-
missum fuisse ut pugnando se defenderent, sed pro delicti modo nunc ad ludum tantum bestiarium damnari solere, ut ibi exercerentur, nunc illico ad bestias dari, idque ut vel pugnam committerent, vel alligati palis, interdum etiam plures simul innexi, ab atrocissimis bestiis discerperentur, ut ex Vopisci Aureliano manifestum est. Et hæc peculiaris erat

Christianorum pœna, tunc mitissima, cum tantum ad arenæ ministeria, seu ad bestiarum curam da-
mnabantur. Quod etiam de servis addidi, id ante legem Petroniam, & senatusconsulta ad eandem rem spectantia obtinuit. his enim vetabantur domini ser-
vos pro arbitrio ad bestias tradere. Oblati vero ante judicem, si justa erat domini querela, tunc de-
mum pœnæ nomine tradebantur, ut eleganter Mo-
destin. JC. l. XI. de Sicariis. Et insigne Androcli illius exemplum exstat apud Gellium lib. V. cap. XIV. Quosdam etiam operam suam locare ad id solere cum ex aliis auctoribus discimus, tum ex Ulpiano l. I. de Postulando, & l. I. ad S. C. Tertullianum. Hi ergo omnes *bestiarii* appellabantur, non alio inter ipsos ac *gladiatores* discrimine, quam quod hi inter sese, illi cum bestiis decertabant. Cic. pro P. Se-
stio: *Præclara Ædilitas, unus leo, ducenti bestiarii.* & ad Q. fratrem lib. II. *Bestiarios emerat, nec sine iis armatis unquam in publico fuerat.* In Vatinius quoque, *Milone dicat bestiarius, & gladiatoribus obsedisse remp.* Sic *ludus bestiariorum* apud Senecam, Ep. I. lib. X. ut *lulus gladiatorum*. Utitur eo vocabulo etiam Tertullian. Apologet. Græci vim ejus optime exprimunt, cum quos nos *bestiarios*, ipsi *θρῆσκοχρῆς* appellant. Porro quod sanguinarium fuisse Claudium ex eo probat, quod *bestiariis, meridia-
nisque* potissimum delectabatur, ad Romanorum con-
suetudinem referemus. cum enim munera edeban-
tur, matutinis fere horis bestiarii producebantur, inde gladiatores venationesque circa meridiem ede-
bantur, postea vero jucundiora quæque spectacula, ut populus a sanguine recrearetur, atque inde læti omnes discederent. De matutinis igitur Martial. lib. V. Epigr. LXVI.

Dat majora novus prælia mane dies.

loquitur enim de ferarum confectoribus. Idem lib. X. Epigr. XXV.

In matutina nuper spectatus arena, &c.

& Xenii Epigr. xcvi

*Matutinarum non ultima prada ferarum
Sævus Oryx.*

& Seneca ea quam paulo ante citavimus Epistola: *Nuper in ludo bestiariorum unus e Germanis, cum ad matutina spectacula pararetur, &c.* Et mox, *Cum adveheretur nuper inter custodias quidam ad matutinum spectacu-
lum missus.* Sed & lib. IV. de Ira: *Inter matutina*

tur, ut etiam prima luce ad spectaculum descenderet: & meridie, dimisso ad prandium populo, perfederet: præterque destinatos, etiam levi subitaque de causa, quosdam committeret, de fabrorum quoque ac ministrorum, atque id genus numero, si αὐτόματον, vel pegma, vel quid tale aliud parum cessisset. Induxit & unum ex no-

mencu-

arena spectacula. Paulatim vero ad mitiora procedi solere idem Seneca ostendit Epist. VII. Cum in meridianum incidi, lusus expectans, & sales, & aliquid levamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant, contra est. & post pauca, Mane leonibus & ursis homines, meridie spectatoribus suis obijciuntur. Sed & Tertullian. Apolog. Risimus inter ludicras meridianorum crudelitates Mercurium mortuos cauterio examinantem. Vidimus & Jovis fratrem gladiatorum cadavera cum malleo deducen-tem. Quo etiam spectat Suetonii locus Aug. cap. XLIV. & quod Augustin. lib. VIII. Confess. spectaculum Circensium pomeridianum appellat. Et hæc quidem ut plurimum sic fiebant, interdum vero aliter observatum. nam & Circensibus post missus aliquot sæpe venationes, aut gladiatorum paria interponebantur, & Curio ligneo illo amphitheatro suo, de quo Plin. lib. XXXV. cap. XIII. gladiatores postremos produxit.

C A S A U B O N.

34. Poenasque parricidarum representabat.] Hoc est, sine dilatione exigebat. Valerius Max. lib. VI. cap. V. Cum liceret culpam vel dissimulare vel errore defendere: poenam tamen representare maluit, ne qua fraus fieret justitiæ. Ab hac mente interpretor in Apologetico Tertulliani potestatem representancam, potestatem representandi poenas contemtorum Imperatoriæ majestatis. Verba doctoris Afri sunt: Majore formidine & callidior timidityte Casarem observatis, quam ipsum de Olympo Jovem. Et merito, si sciatis. Quis enim ex viventibus non cuilibet mortuo potior? Sed nec hoc vos ratione facitis, potius quam respectu representancæ potestatis. Idem libro de Patientia: Non illi saltem civitati, quæ eum recipere noluerat, iratus est: quum etiam discipuli tam contumelioso oppido coelestem ignem representari voluissent.

V A R I O R.

34. Cum & spectare antiqui moris supplicium.] Codex Salmas. Cum expectare antiqui moris supplicium.

T O R R E N T.

Dimisso ad prand. pop.] Sup. Calig. cap. LVI.

Αὐτόματον, vel pegma.] Lib. vetustissimus automatum. Et sane ita scripsisse credo Suetonium, cum non minus quam pegma in usu fuerit. Unde automarii pro αὐτοματῆρες, in veteri quodam lapide Romæ sub monte Quirinali: SATURNINO FABRO AUTOMATARIO P. DOMITIUS MAXIMUS AMICO. Sed & Ulpian. l. XLI. de Legatis I. automa-

taria vocat ea, quæ per se moveantur. Græci αὐτόματα appellant. quod Horat. exprimit lib. II. Sat. VII.

Ducis ut nervis alienis mobile lignum.

Ubi plura scripsimus.

C A S A U B O N.

Et meridie dimisso ad prandium populo perfederet.] Dio, τὴν δὲ διὰ μέσων τῆς θύρας παρὰ τὸν τῆς ἀριστερῆς καὶ πρὸς κατακοπτομένης ἡδὲ ἰσὶς ἐθεώρει.

Si αὐτόματον, vel pegma, vel quid tale aliud parum cessisset.] Petro Fabro placet alicui pro aliud. quid si ita? tale aliquid alicui.

Induxit & unum ex nomenclatoribus suis, sicut erat togatus.] Lego, sicut erat, togatum.

V A R I O R.

Ut etiam prima luce.] Codex Salmas. ut & prima luce.

Si αὐτόματον.] Cum Suetonius Latinis litteris scripsisset automatum, perperam librarii plerique ex eo aut ornatum fecere. Automata vero appellari solita, quæ ita mechanici fabricabantur, ut sua sponte efficere quippiam, velut ignara causa, viderentur. Qualia nunc aut horologia sunt, aut versatiles quæpiam machinæ, in quibus imagunculas occulta vi cursitantes, ludibundasque miramur. Quales etiam vel fontes, vel ignes ipsi quodam artificioso temperamento, specieque nova, certis intervallis aquas, flammæque jaculantes. Homerus in III. Rhapsodia, venisse ad dapes Menelaum dicit αὐτόματον, id est, ut Eustathius exponit, non cujuspiam vocatu, quasi a semet impulsu. Philosophus Heron in Pneumaticis, aquam exprimi ait in sublime αὐτόματον, id est, spontalem, de sphaera concava, quam describit: sicuti cornicem quoque confingit, quæ se ad avidulas itidem factas convertat αὐτομάτως. Ut omnia quo diximus intellectu sint audienda. POLITIANUS. Sup. cap. XXI. exciente buccina Tritone argenteo, qui medio lacu per machinam emerferat. Codex Salmas. automatum Latinis litteris.

Vel pegma.] Pegmata appellarunt machinas quasdam e ligno, quibus usus in Theatris aut Arenis. Glossæ priscæ πῦμα interpretantur confixum: & docte Apulejus confixilem machinam dixit, allusione ad vim ipsam verbi. In his pegmatis varia inventa, & stupendi lusus ingeniorum, de quibus Augustinum loqui sentio: Ad quam stupenda opera industria humana pervenit: qua in Theatris mirabilia spectantibus, audientibus incredibilia, facienda & exhibenda molita est: LIPSIVS. Vide & Casauboni notam ad cap. XXVI. Calig.

T O R -

35 mencilatoribus suis, sicut erat togatus. Sed nihil æque quam timidus ac diffidens fuit. Primis imperii diebus, quamquam, ut diximus, jactator civilitatis, neque convivia inire ausus est, nisi ut spiculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur: neque ægrum quemquam visitavit nisi explorato prius cubiculo, culcitisque, & stragulis prætentatis, & excussis: reliquo autem tempore saluatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. Sero enim, ac vix remisit, ne foemina prætextatique pueri & puellæ contrectarentur, & ne cujus comiti aut librario calamariæ aut graphiaræ thecæ adimerentur. Motu civili cum eum Camillus non dubitans etiam citra bellum posse terreri, contumeliosa & minaci & contumaci epistola cedere imperio juberet, vitamque otiosam in privata re agere: dubi-
 36 tavit, adhibitis principibus viris, an obtemperaret. Quasdam insidias temere delatas adeo expavit, ut deponere imperium tentaverit. Quodam, ut supra retuli, cum ferro circa sacrificantem se deprenso, senatum per præcones propere convocavit, lacrymisque & vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti usquam esset: ac die publico abstinuit. Messallinæ quoque amorem flagrantissimum, non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu abjecit, cum adultero Silio acquiri imperium credidisset: quo tempore foedum in modum trepidus ad castra confugit, nihil tota
 37 via, quam, esset ne sibi salvum imperium, requirens. Nulla adeo suspicio, nullus auctor tam levis exstitit, a quo non mediocri scrupulo injecto ad cavendum ulciscendumque compelleretur. Unus ex litigatoribus, seducto in salutatione affirmavit se vidisse per quietem, occidi eum a quodam: deinde paullo post, quasi percussorem agnosce-

T O R R E N T.

35. *Jactator civilitatis.*] Cæs. cap. LXIV. Aug. c. LI. *Spiculatores cum lanceis.*] Lib. probatissimus *speculatores*, atque ita legendum esse docuimus Calig. cap. LII. Exstant etiam hæc inscriptiones: P. AELIO MUCIANO SPEC. LEG. II. ADJUT. VITALIANUS ET VITALIS AVUNCULI. Altera: SCHOLA SPECULATORUM LEG. I. ET. II. ADJUTRICUM PIARUM FIDELIUM. Additum *cum lanceis*, quo *δορυφόροι* eos speculatores fuisse intelligamus.

Scrutatores.] Plura Vesp. cap. XII. *Consuetudinem salutantes scrutandi*, &c.

Comiti aut librario.] Ner. cap. XXXVI. *Cujus etiam*, non *cuius*, cum Frobenio lego.

Graphiaria thecæ.] Ne graphiis peteretur. nam & Cæsar Cascæ brachium graphio trajecit, & Cæsar senatorem graphiis in Curia confodi curavit. Seneca etiam lib. I. de Clementia, quendam graphiis in foro pæne occisum scribit. Denique & Prudentius Cassianum martyrem puerorum graphiis interfectum narrat.

Cum eum Camillus.] Sup. cap. XIII.

36. *Ut supra retuli.*] Cap. XIII.

Miseratus est conditionem suam.] *Miseratur is* (inquit Festus) *qui conqueritur aliena incommoda.* Claudius etiam sua hic miseratur. Et sic eo verbo usus etiam Cicero est.

C A S A U B O N.

35. *Nisi explorato prius cubiculo.*] Viterb. *scrutato pr. cub.*

36. *Fœdum in modum trepidus ad castra confugit.*]

Tacitus, XI. A. 33. *Trepidabatur nihilominus a Cæsare: quippe Geta pratorii perfectio haud satis fidebat, ad honesta seu prava juxta levi.*

V A R I O R.

Sicut erat togatus.] Exstat & hæc *γραφὴ* in Palatinis omnibus, & ferri potest. Minus tamen scrupuli fuerit, si cum viris doctissimis legamus, *sicut erat, togatum.*

35. *Nisi ut spiculatores.*] V. C. *nisi ubi spiculatores.* Addit autem *cum lanceis*, ut *δορυφόροι*, Græcum nomen, expressius significaret. F. URSINUS. Codex Salmas. *speculatores.*

Stragulis pertentatis.] Scribendum videtur *prætentatis*, supra *prætentato sinu.* GUJET.

Dubitavit adhibitis principibus, an obtemperaret.] Sic & apud Ammianum, audito Valens Procopium arripuisse imperium lib. XXVI. c. 21. *Repentino pavore vias providendi turbante, eoque desponderat animum, ut angustos amictus abicere, tanquam gravem sarcinam, cogitaret.* qui ipsi profecto tunc minime meminerant sæpe usurpatæ Dionysii tyranni vocis, quæ pedibus tractum, non insidentem equo relinquere tyrannidem dixerit debere. facile esse momento quo quis velit, cedere possessione magnæ fortunæ: facere & parare eam difficile ac arduum esse. GRUTERUS.

agnosceret, libellum tradentem adversarium suum demonstravit: confestimque is pro deprehenso ad poenam raptus est. Pari modo oppressum ferunt App. Silanum: quem cum Messallina & Narcissus conspirassent perdere, divisis partibus, alter ante lucem similis attonito, patroni cubiculum irrupit, affirmans somniasse se, vim ei ab Appio illatam: altera, in admirationem formata, sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus obversari retulit. Nec multo post ex composito irrumpere Appius nuntiat, cui pridie ad id temporis ut adesset praeceptum erat, quasi plane repraesentaretur somnii fides, arcessi statim ac mori iussus est. Nec dubitavit postero die Claudius ordinem rei gestae perferre ad senatum, ac liberto gratias agere, quod pro salute sua etiam dormiens excubaret. Iræ atque iracundiæ conscius sibi, utrumque excusavit 38 edicto: distinxitque, pollicitus *alteram quidem brevem & innoxiam, alteram non injustam fore*. Ostiensibus, quia sibi subeunti Tiberim scaphas obviam non miserint graviter correptis, eaque cum invidia, *ut in ordinem se coactum conscriberet*, repente tantum non satisfaciens modo veniam dedit. Quosdam in publico parum tempestive adeun-

T O R R E N T.

37. *Appium Silanum.*] Confocerum suum, de quo ante cap. xxix.

In admirationem formata.] Recte, ut admirantis formam induerit. Duo tamen mss. *firmata*. quod damnare nolim.

Arcessi statim.] Libri duo optimi *arcessi*, alius *accersiri*. Sed *arcessi* legendum est. *arcessere* enim etiam accusare significat. *Arcessere aliquem capitis, arcessere iudicio, arcessere crimine*, apud Cic. Jam ante vero Appius vocatus fuerat. Volueritque Princeps, minime malus (abfuisse modo libertis, & uxoribus obsequendi ignavia) instar aliquid iudicii, aut cognitionis intercedere, ut videretur scilicet specie tenus saltem & accusatus, & condemnatus Silanus. id enim præstat, opinor, quam cum viro docto *arceri, ac statim mori* rescribere.

38. *Utrumque excusavit.*] Liber opt. *utramque*.

In ordinem se coactum.] Lib. unus *coacturum*. Quam lectionem sunt qui defendere nitantur, sed male. conquerebatur enim Claudius se, Principem, privati loco ab Ostiensibus habitum. Sic Vespas. cap. xv. *altercationibus insolentissimis pane in ordinem reductus*.

Tantum non satisfaciens.] Sic edit. Gallica, mss. duo, & Beroald. Alii *satisfaciens* legunt, ut etiam Germanica edit. Alii pro *tantum non, tantummodo satisfaciens*. Optimus omnium *tantum non satisfaciens modo veniam dedit*. Quæ tres postremæ lectiones non eandem quidem sententiam reddunt, sed tamen vim verbi *satisfacere*, de quo Cæf. cap. lxxiii. aperte indicant. Ut sensus sit, Claudium, tam vehementer irascentem, ita mox se repressisse, ut tantummodo satisfaciens, hoc est, dicentibus nolle esse factum, ignosceret, vel, quod amplius est, ipse inter ignoscendum satisfacere quodammodo, ac factum deprecari videretur. Pulmanii sane lectio omnino rejicienda est, & ex aliis ea

potius retinenda quæ optimi cod. auctoritate nititur. Quanquam Germanica etiam valde placet.

C A S A U B O N.

38. *Repente tantum non satisfaciens modo veniam dedit.*] Magnam & nos librorum varietatem hic offendimus. Viterb. & Lislæi *satisfaciens modo v. d.* Pithœi, *rep. tantum non satisf. v. m. d.* Alii *tantummodo satisf. veniam dedit*. ego probem cum Torrentio *tantum non satisfaciens modo veniam dedit*. non dissimilis illa ad eosdem Ostienses oratio, quæ cap. xl. refertur, *nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur: si quem alium & se liberum esse*. neutrum Principi conveniebat, neque hæc oratio, neque superius factum. *Satisfacere* est vultu gestuque ad humilitatem composito delicti veniam petere. ita hic Suetonius accipit: ita alii, & ita etiam in his libris alio loco. Sic accipe in isto Martialis argutissimo disticho:

Nil in te scripsi, Bithynice: credere non vis,

Et jurare jubes: malo satisfacere.

Lusit elegantissime in ancipiti significatu vocis *satisfacere*. Amici offensa tollitur duobus modis: vel si fecisse negemus: vel si factum excusemus, & peccatum nobis condonari supplici prece petamus. Bithynicus Martialem jurare voluit non esse factum a se, quod ille arguebat: recusat poeta jurare, & ait *malo satisfacere*. potest intelligi malle illum, ut hominem religiosum, deprecari culpam quam jurare. at ille sensit, paratum se potius fateri id, cujus arguebatur.

V A R I O R.

37. *Etiam dormiens excubaret.*] E contrario insomnium attulit perniciem illustri equiti Romano, tantquam secundum quietem vidisset Claudium pampinea corona, vel, ut alii prodidere, spicea corona evinctum, spicis retro converfis: adeo illo tempore

tes manu sua repulit. Item scribam quæstorium, itemque prætura functum senatorem, inauditos & innoxios, relegavit: quod ille adversus privatum se intemperantius affuisset: hic, in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque intervenientem flagellasset. Qua de causa etiam coërcitionem popinarum ædilibus ademit. Ac ne stultitiam quidem suam reticuit, simulatamque a se ex industria sub Cajo, quod aliter evasurus perventurusque ad susceptam stationem non fuerit, quibusdam oratiunculis testatus est. Nec tamen persuasit, quam intra breve tempus liber editus sit, cui index erat *μωρῶν ἀνάστασις*, argumentum autem, *stultitiam neminem fingere*. Inter cetera in eo mirati sunt homines & oblivionem & inconsiderantiam: vel, ut Græce dicam, *μετεωρίαν & ἀβλεψίαν*. Occisa Messallina, paullo

pore non solum vigiliæ, sed etiam somnia erant pestifera, & exitiæ, tam suæ, quam aliena, tam vera, quam commentitia. BEROALDUS.

T O R R E N T.

Manu sua repulit.] Id in Principe indecorum.

Affuisset.] *Adesse*, pro patrocinari & advocacionem præbere, frequens JCtis verbum. De quo Gell. lib. i. cap. xxi.

Cocta vendentes.] Libri mss. omnes *coacta vendentes*, & ascriptum uni, *id est, collecta*. Sed *cocta* legendum. quod enim de Claudio scribit Dion, tabernas eum, quo potantes commeabant, demolitum fuisse, atque edixisse, ne quis carnem elixam aut aquam calidam venderet, id & ante imperium Claudii, præsertim sub Tiberio, cautum fuisse, credendum est. nam & Nero interdixit, ne quid in popina cocti præter legumina & olera væniret, (Sueton. Ner. cap. xvi.) & idem fecisse Vespasianum, Xiphilinus tradit. Neque abs re est, quod de Pescennio Nigro Spartian. narrat commanipulationi militum, quod raptum gallinaceum una comedissent, inter alias poenas interdixisse, ne unquam focum facerent, aut coctum fumerent, sed pane ac frigidis vescerentur.

Coërcitionem popinarum ædilibus ademit.] Libri mss. *coërcitionem*, ut fere in Pandectis Florent. Ulpian. l. i. de Off. Præf. Urb. carnis curam, forumque suarium, & aliorum pecorum, armentorumque ad præfecturæ curam spectare tradit. Id a Claudio fortassis institutum.

μωρῶν ἀνάστασις.] Lib. unus e nostris *ἐπανάστασις*. Sed minus placet. alterum enim falsius atque urbanius. Tota autem oratio ironica est.

39. *Inconsiderantiam.*] Liber Gifanii *inconsiderationem*. Sed illo altero usus etiam Cicero lib. i. ad Q. fratrem.

C A S A U B O N.

Cui index erat μωρῶν ἀνάστασις.] Multi codd. quibus consentit Viterb. *ἐπανάστασις*. At interpretamentum eidem codici manu veteri appictum ad oram, *stultorum exultatio* indicio est, lectum fuisse in quibusdam libb. *ἀγαλλίασις*: sed fortasse verius scriptum fuisse *exaltatio*, qua voce imperitus aliquis

linguæ Græcæ vocem *ἐπανάστασις* voluerit exprimere, quæ conspirationem significat.

Argumentum autem, stultitiam neminem fingere.] Puto legendum, *stultitiam stultum nem. fing.*

39. *μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν.*] Theophrastus *ἀναισθησίαν* vocat. nam plane *ἀναισθησίας* Theophrastæ exempla sunt, quæ hoc loco commemorantur. quare merito irrita illa olim sive Senecæ sive Neronis orationis pars, qua laudabatur *providentia sapientiaque Claudii*, ut refert Tacitus initio libri xii. Idem magnus scriptor *oblivionem* vocat in fine xi. quam Suetonius *μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν*. vocem *ἀβλεψία* usurpat & Servius: apud quem sic lego, ad libri octavi Æneid. versum, *Primus init bellum*. Notat ibi Servius: *Ἔσθι scienda est poeta affectatio: nam ablepsiam nefas est dicere*. Non multum differt ἀπὸ τῆς μετεωρίας, quam vocant iidem Græci *ἐμβροντησίαν*: cujus datur hoc exemplum ab Athanasio: medicus ad ægrotum ex vulnere vocatus ubi venit, ὦν μὲν χάριν εἰσῆλθε σιωπᾷ, τῶν δὲ ἄλλων, ὧν ἐκ ἔστι χρεία αὐτῷ, διαλέγεται. In Suetonio scribe cum Memm. & aliis *μετεωρίαν & ἀβλεψ.* non καί.

Occisa Messallina, paullo post quam in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requisivit.] Scribo, paullo post, cum in triclinio decubuit, aut, decubisset. paullo aliter narrat Tacitus xi. A. 38. *Nuntiatumque*, inquit, *Claudio epulanti periisse Messallinam, non distincto, sua an aliena manu: nec ille requisivit, poposcitque poculum, & solita convivio celebravit*. prorsus contraria videtur dicere Suetonio, qui requisitam Messallinam a Claudio scribit: cujus rei causam ipse assignat stuporem hominis mirum: sed videamus, ne verior causa sit, amoris, nondum penitus extincti, impatientia: nam idem plane accidit Herodi Magno, Principi nihil minus quam *μετεωρίαν καὶ ἀναισθησίαν*, cum uxorem suam Mariam occidisset. Josephus Originum lib. xv. cap. xi. τοσῶτον, inquit, ἤτλητο τῷ πάθει, ὥστε αὐτὸν ἡδὴ καὶ καλεῖν τὴν Μαριάμνην προσάξει τοῖς ὑπηρέταις, ὡς ζῶσαν ἔτι καὶ δυναμένην ὑπακείν.

V A R I O R.

38. *Contra vetitum cocta.*] Causa, quare id vetuerint PPP ædiles

paullo post quam in triclinio decubuit, *cur domina non veniret*, requisivit. Multos ex iis quos capite damnaverat, postero statim die & in convivium & ad aleæ lulum admoneri iussit: & quasi morarentur, ut somniculosos per nuntium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam uxorem, non cessavit omni ratione *filiam, & alumnam, & in gremio suo natam, atque educatam* prædicare. Adsciturus in nomen familiæ suæ Neronem, quasi parum reprehenderetur, quod adulto jam filio privignum adoptaret, identidem divulgavit, *neminem unquam per adoptionem familiæ Claudie insertum*. Sermonis vero rerumque tantam sæpe negligentiam ostendit, ut nec quis, nec inter quos, quove tempore, ac loco verba faceret, scire ac cogitare existimaretur. Cum de

ædiles, hæc potest videri, ne res dominis interverfas sibi distraherent: atque item, ne ministerio, cui addicti, se subducerent, dum isti invigilant mercimonio. GOESIIUS.

Inquilinos prædiorum.] Id est, ad ipsa prædia pertinentes, ut ab iis avelli non possint. Quæ ratio est, quare l. 112. de Legat. 1. definiatur, si quis inquilinos sine prædiis, quibus adherent, legaverit, inutile esse legatum. Vide Herald. 2. de Auctor. rer. jud. 24. §. 17. IDEM.

In adilitate multasset.] Officium erat ædiliū, hoc in primis, punire eos, qui venderent cibaria cocta contra legem. Græci ἀγορανόμος appellant. BEROALDUS.

Coercitionem.] Codex Salmas. & Rob. Steph. edit. *coercionem*.

Nec ante persuasit quam intra.] Fulvius ex v. c. annotat: *Nec tamen ante persuasit*. Utramque, & veram scilicet & corruptam, lectionem collegit hic codex. Scribendum enim: *Nec tamen persuasit, quum intra breve tempus liber editus sit*. GRONOVIIUS. Confirmat hanc lectionem codex Salmasianus, in quo pro *quam* legitur *quum*.

Stultitiam neminem fingere.] An effugere scribendum? id est, omnes esse stultos. ἐπέχω vid. C. vet. & edd. O. GUJET.

T O R R E N T.

Cur domina non veniret.] Proprie dominus dicitur, qui domui præest. Recte ergo sese mutuo hoc nomine vocabant conjuges, ut sæpe apud Ictos est cernere. Sed & eo respexit Virgil. cum ait:

- - - dominum Æneam in tecta recepit.

Iterum:

Et dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Admoneri iussit.] Bene ex Turnebo Pulmanus. (nostri tamen mss. uno demto, *admoneri* habent) sententia enim est, monitos ut tum seria, tum ludicra capefferent, prout eis antea uti consueverat. Lego etiam *consilium*, non *concilium*.

Filiam & alumnam.] Ut puta cuius patruus esset. Atque ideo ob publicam honestatem abstinere debebat tali matrimonio.

Adsciturus in nomen familia.] Lib. optimus asseritur. Vide Tacitum.

C A S A U B O N.

Postero statim die, & in convivium & ad aleæ ludum admoventi iussit.] Probamus hanc lectionem quorundam mss. ut testatur etiam Ursinus. Tamen in plerisque est *concilium*. Dio simpliciter verbo ἐπιζητεῖν hoc ipsum significavit, & causam simul adjecit: nam hoc illi solitum evenire, quoties metu percussus, aliquem repente in illa subita animi perturbatione duci iussisset: Πολλάκις, inquit, ἐξαπινάως ἐκπλαγεῖς, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τῆ παραχρῆμα περιδεῶς ἀπολέσθαι, ἔπειτα ἀνενεγκὼν καὶ ἀναφρονήσας ἐπεζήτει τε αὐτὸν, καὶ μαθὼν τὸ γεγονός, ἐλυπεῖτό τε καὶ μετεγίνωσκεν. Est & apud Tacitum similis ex parte historia initio libri xi. Messallina, inquit, ad perniciem Poppæ festinat, subditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent: adeo ignaro Casare, ut paucos post dies epulantem apud se maritum ejus Scipionem percontaretur, cur sine uxore discubisset.

Non cessavit omni oratione filiam & alumnam & in gremio suo natam atque educatam prædicare.] Quid hoc stultius, aut magis absurde poterat dici? nam qui nuptias appetunt, personarum sibi conjunctarum, id potius agunt, ut cognationem dissimulent, aut penitus negent. at Claudius tam fatuus fuit, ut Agrippinam subinde filiam & alumnam appellans, suæ ἀνομίας & flagitii circumstantes sedulo admoneret. Filiae nuptias appetere, nefas est omnium maximum: proximum huic, alumnae, quæ quidem filiae γνησίας loco fuerit habita. Imperatoris Justiniani sunt verba c. Nec enim homo sic impius invenitur, ut quam ab initio loco filia habuit, eam postea in suo collocet matrimonio. vide l. xxiv. Cod. de Nuptiis. Legendum vero est in omni oratione cum Memmiano codice, & optimo quoque, non *ratione*.

V A R I O R.

39. *Requisivit.*] Cod. Salmas. *requisit*. pro ex iis idem ex his.

T O R

de laniis ac vinariis ageretur, exclamavit in curia: *Rogo vos, quis potest sine offula vivere?* descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim & ipse petere. De quæstore quodam candidato inter causas suffragationis suæ posuit, quod pater ejus frigidam agro sibi tempestive dedisset. Inducta teste in senatu, *Hæc*, inquit, *matris mea liberta & ornatrix fuit: sed me patronum semper existimavit. Hoc ideo dixi, quod quidam sunt adhuc in domo mea qui me patronum non putant. Sed & pro tribunali, Ostiensibus quiddam publice orantibus, cum excanduisset, Nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur: si quem alium & se liberum esse. Nam illa ejus quotidiana, & plane omnium horarum & momentorum erant, Quid, ego tibi Theogonius videor?* & λέλει καὶ μὴ θίγγανε. multa que talia etiam privatis defor-

T O R R E N T.

40. De laniis, aut vinariis.] Græce κρεωπῶλαι & οἰνοπῶλαι. Sed vinarii nomen apud Latinos rarius, quo tamen etiam Plautus est usus. Apud Lamprium quoque Alexandro lego corpus vinariorum. Eademque ratione in vetustis marmoribus pomarios & olearios memini legere, pro his qui poma, aut oleum vendunt. Ulpian. De Ædilit. edicto vinarios vocat servos vino deditos.

Descripsit.] Mallem descripsitque, ut quod de offula dixit ad laniis, quod nunc sequitur, ad vinarios referatur. Quare de laniis ac vinariis, pro aut vinar. legi debere existimo.

De quæstore quodam candidato.] De candidato Principis (puto) loquitur, de quo officio Ulpian. l. i. de Off. Quæst. Alioqui de quæstura quodam candidato dixisset Sueton. Lector cogitet.

Ornatrix.] Differunt ornamenta muliebria, qualia sunt inaures, armillæ, viriolæ, a vestimentis, ut Jcti nostri tradunt l. xxvi. & xxxviii. de Aur. arg. Quæ ergo ornamenta servabant, aut ornandi officium præstabant, ornatrices vocabantur. Quo vocabulo usus Marcian. l. lxxv. de Legatis iii. & Festus in Acus. Sed & in marmoribus antiquis ornatrix, tonsrix, sarcinatrix, ab ornamentis, a veste, a mundo muliebri, inter muliebria officia invenias. Juvenal. Sat. vi. ornatrices Græco vocabulo cosmetas appellare maluit, perit libraria, ponunt Cosmetæ tunicas.

Nihil habere se, qua re.] Liber opt. nihil habere vocifer. est quare eos dem. nec male.

Theogonius.] Libri omnes inter se discrepant. nam & Theogonius, & Telegonius, & Thelogonius, & Telegenius scriptum reperias. Turneb. etiam nescio quem telegenium nobis somniat, Adversar. xxi. cap. xxxi. Idemque xxvii. cap. xix. Togonius ex Tacito asserit. Verum quocunque is tandem nomine fuerit, vilem aliquem atque abjectum, omnibus tunc Romæ notum, significari arbitror, cui Claudius comparari nollit. Id vero quod sequitur Græcum esse vel ex eo apparet, quod in libris nostris omnibus omisum est, uno demto, in quo lectionis quam Turneb. affirmat, λέλει καὶ μὴ θίγγανε,

id est, loquere & ne attinge, vestigia apparent. Sed Turneb. sibi non constat.

C A S A U B O N.

40. Unde solitus esset vinum olim & ipse petere.] Nihil dici potuit ineptius aut indecentius. nam imprudens existimationi suæ hac oratione plurimum detrahebat Cæsar. Quippe apud veteres vilissimorum tantum hominum fuit e taberna vinum petere, non e cella sua. Cicero in L. Pisonem: *pistor domi nullus, nulla cella: panis & vinum a propola atque de cupa.* Plutarchus in Timoleonte, loquens de Dionysio juniore Corinthi in summa tenuitate post amissam tyrannidem degente: *οὐδὲν γὰρ ἔτε φύσεως ὀπότε καὶ ῥῶς, ἔτε τέχνης, ὅσον ἐκείνο τύχης ἔργον ἐπεδείξατο, τὸν Σικελίας ὀλίγον ἔμπροσθεν τύραννον, ἐν Κορίνθῳ διατρέχοντα περὶ τὴν ὀψόπωλιν, ἢ καθήμενον ἐν μυροπωλίῳ πίνοντα κεκραμένον ἀπὸ τῶν καπηλείων.* Hic locus Plutarchi, & quid sit vinum de cupa apud Ciceronem, explicat; & quam insulse Claudius Princeps hæc de se verba apud senatum fecerit. Aliud est petere vinum de cuppa apud beatum Augustinum libro nono Confessionum, capite octavo. Vide locum.

Quid? ego tibi Theogonius videor, & λογιάτατος?] Scribe cum Pithœi libris Telegennius. Inter gentes Romanas fuit & isto nomine una. Lapis vetus, cuius mihi testis & index Josephus Scaliger, DIS MANIBUS C. TELEGENNI OPTATI. Non dubito, inquit, bat idem Scaliger, quin hæc vera apud Suetonium lectio. Fuit autem Telegennius hic notæ aliquis fatuitatis homo per illa tempora. Græca vox in Viterbiensi non erat, sed adscripta est in margine hæc interpretatio, *dic & loquere*: unde pronum divina re lectum sic olim fuisse λέγει καὶ εἶπὲ, quod huic loco optime videtur convenire. Quid enim ineptius quam habere semper in ore λέγει καὶ εἶπὲ. sic in Æschylo ridet Aristophanes ἦ καὶ κατέρχομαι, & κλύει καὶ ἀκῶσαι. At Memmii, Pithœi, & Grossiui libb. expressissima servant vestigia ejus lectionis, quam pridem vulgavit Turnebus, λέλει καὶ μὴ θίγγανε, loquere & noli tangere. Non prætermittam lectionem veterum quarundam editionum, in his Rob.

deformia: ne dum Principi, neque infacundo, neque indocto, immo etiam pertinaciter liberalibus studiis dedito. Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio 41 vero Flavo etiam adjuvante, scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset, ægre perlegit, refrigeratus sæpe a semetipso. Nam cum initio recitationis defractis compluribus subselliis, obesitate cujusdam, risus exortus esset: ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subinde facti reminisceretur, cachinnosque revocaret. In principatu quoque & scripsit plurimum & assidue recitavit per lectorem. Initium autem sumsit historiæ post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed & transiit ad

Stephani longissime a superioribus omnibus recedentem, ὅτι ἀδικὰ τε ἀληθῆς θαυμά. forte pro ἀληθῆς θαυμά.

V A R I O R.

40. Ego tibi Theogonius videor?] Et hoc conclamatum est. Cogitabam aliquando: τίτιγόνιον ἢ τεττιγόνιον. Eustathius in tertium Iliados: τοῖς μέγιστον τέττιγα ἀχέταν καλεῖσιν οἱ παλαιοί· κεκρωπὴν δὲ τὸ ἐλάχιστον τεττιγόνιον· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ καλαμαῖον· τὸ δὲ μετὰ τὸ πτιγόνιον, ἵσως παρὰ τὸ τίτιζειν. Aristoteles Histor. animalium 5. 30. καλεῖσιν δὲ τὰς μὲν μεγάλας καὶ ἀδοντας, τὰς δὲ μικρὰς τεττιγόνια. Nec aliter Plinius lib. 11. cap. 26. Quæ capiunt, vocantur acheta, & quæ minores ex eis sunt, tettigonia. Proverbium fuerit, quale Ἀκάνθιος τέττιξ. sed cujus assidua repetitio, & vocabulum in eo insecti rusticis quam urbanis notius, offenderet. Diceres de Claudio, quod Seneca Marcus de Albutio: Inequalitatem in illo mirari licebat: splendidissimus erat: idem res dicebat omnium sordidissimas, acetum, pulejum & laternas & spongas: nihil putabat esse, quod dici in declamatione non posset. GRONOV.

Ego tibi Theogonius videor?] Telegennius ex libb. Pithcei scribendum. Videtur fuisse autem Telegennius hic per illa tempora notæ fatuitatis homo. GUJET.

ἰε λογιώτατος.] Lego, Λάλει καὶ μὴ θίγγαναι. IDEM.

T O R R E N T.

41. Historiam.] Historiarum Claudii meminit Plin. lib. xii. cap. xvi. Sueton. sup. xxi. Sed & quod scripsisse Claudium refert Plin. lib. vii. cap. iiii. hippocentaurum Thessalia natum eodem die interisse, ex historiis ejus sumptum arbitror.

Aggressus est.] Liber opt. adortus est.

Auditorio commisisset.] Hoc est, veluti in certamen ac contentionem varie judicantium coniecisset. hoc enim est committere. De quo Aug. cap. lxxxix.

Refrigeratus sæpe a semetipso.] Id est, sibi ipse in causa, cur minore studio audiretur, ob cachinnos scilicet qui inter recitandum subinde ei recurrerent. Ab eadem mente scriptum Plinio lib. vi. Epist. xv. Interim Paullo (de recitante loquitur) aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Ad quæ nota-

mus Aug. cap. lxxvi. ad illa, rigoris suspitione.

Assidue recitavit.] Quemadmodum & aliorum recitationibus libenter interfuit. Plin. lib. i. Epist. xiii.

Sed & transiit.] Abesse mallet particulam &, significat enim mutasse sententiam Claudium, ut cum ante a Cæsaris nece historiam scribere cœpisset, eo abrupto opere alterum a pace Urbi reddita aggressus sit. Quare dictio sed cum s minuscula scribenda est, & præcedentibus annectenda. mutati enim instituti causa redditur.

C A S A U B O N.

Pertinaciter liberalibus studiis dedito.] Philostratus libro quinto loquens de Claudio, παιδείας δὲ ἐνυμπάσης ἐδόκει ἱρᾶν.

Ægre perlegit refrigeratus a semetipso.] Frigus & favor contraria sunt: ut favore excitatur studium, ita frigore minuitur. Inde refrigerari καίνοπρεπῶς dictum Suetonio pro frigore & parum secundis acclamationibus excipi. In vita Lucani legitur: Lucanus ægre ferens recitante se subito ac nulla nisi refrigerandi sui causa indicto senatu Neronem recessisse, neque verbis adversus Principem neque factis exstantibus temperavit. Vocem frigus ita usurpat Seneca pater Controversiarum libro secundo: In hac controversia Triarius dixerat: Non scies an exores, nisi ultimus dies venerit: quoad is lucebit, perseverabo. Deinde cum scholasticorum summo frigore: Et tu quisquis es, carnifex, cum strictam sustuleris securim, ante quam serias patrem, respice. In omnibus quas videre licuit editionibus scriptum est fragore: sed frigore asserimus nos ex vet. codd. Quid autem appellet Seneca frigus, declarant quæ statim sequuntur, belle deridebat hoc Asinius Pollio. Nec alienum est ab hoc loco, quod notant Græci grammatici: οἱ ἀρχαῖοι, inquit, τὰ μὲν ἀνδρῶν καὶ λυπηρὰ ἀπὸ τῶν ψυχρῶν ὀνόμασαν, τὰ δὲ ἡδέα καὶ τερπνὰ ἀπὸ τῶν θερμῶν. Et apud Patres & scriptores alios Ecclesiasticos voces refrigerium & refrigerari contra, in bonam partem aliquando accipiuntur: imitatione videlicet Evangelistarum. Apud Josephum Ἀλωσ. lib. ii. φύχειν valet tardare alicujus studium & impetum. τὸ τοῦ ψυχῆς τὴν φλόγα πλεονεξίαν, hoc modo refrigerata est Flori avaritia.

Sed & transiit ad inferiora tempora.] Corrum-

ad inferiora tempora, cœpitque a pace civili: cum sentiret neque libere neque vere sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus sæpe & a matre & ab avia. Prioris materiæ duo volumina, posterioris unum & quadraginta reliquit. Composuit & *De vita sua* octo volumina, magis inepte quam ineleganter. Item *Ciceronis defensionem adversus Asinii Galli libros*, satis eruditam. Novas etiam commentus est litteras tres,

punt hunc locum docti viri suis emendationibus: quibus nullum locum esse, itaque legi debere, ut est in omnibus libris, statim intelligent, ubi ad illa verba, quæ mox sequuntur, oculos mentemque adjecterint, *Prioris materia duo volumina, posterioris unum* & XL. reliquit. Ad posteriores historias pertinet hic corruptissimus apud Priscianum locus, libro sexto: *Cancer neutrum etiam invenitur, sed quando morbum significat, Claudius IV. Historiarum: Ut videret ne respuerit, verminaret litteris addivalis, quod verminatione ad cancer provenerit. divinabam, lateris ulcus in alis.*

T O R R E N T.

A matre & ab avia.] De matre Antonia, III-viri filia, satis constat. Aviam quoque, maternam intelligo, Octaviam, Antonii uxorem, de cujus erga maritum affectu præclare Plutarch. Quamquam ne Livia quidem fortassis scribentem æquo animo tulerit, cujus ante Augustum maritus & ipse Antonii partes secutus sit.

De vita sua.] Ut alii multi Principes, de quib. Aug. cap. LXXXIII.

Cicer. defensionem.] De Asinio Pollione, & Asinio Gallo, qui Ciceronem insectati ambo, inde eruditionis & eloquentiæ gloriam captarunt, sæpe Quintilian. Gell. quoque lib. XVII. cap. I. & passim Seneca Declamat. & Controvers. libris. Sed & Plin. lib. VII. Epist. IV. Legebantur (inquit) in Laurentino mihi libri Asinii Galli de comparatione patris & Ciceronis. Plura ad Horat. lib. II. Od. I.

Litteras tres.] Melius Tacit. lib. XI. *Novas litterarum formas addidit, vulgavitque.* & Quintilian. lib. I. cap. XIII. *Neque inutiliter Claudius Æolicam illam ad usus F litteram adjecerat.* Quo tamen loco non F, sed G scribendum. illud enim est digamma Claudii, in vetustis ejus sæculi marmoribus passim occurrens. Ut, POMOERIUM TERMINAVIT AMPLIARITQUE. pro TERMINAVIT AMPLIARITQUE. Sic OCTAVIA, XVIR, VIIIR scriptum reperi, pro OCTAVI, XVIR, VIIIR. Sunt qui AI diphthongum adjiciant. Quod tamen si recipimus, non inventam a Claudio, sed jussam observari dicemus. AIMILIUS enim in antiquis denariis semper scribitur, pro ÆMILIUS. Sed disputatum Lipsio erudite, & accurate ad Annalem Taciti undecimum, quæ reliquæ duæ Claudianæ litteræ. Eum sequor.

C A S A U B O N.

Novas etiam commentus est litteras tres.] Petel-

cem isti Suetonii loco ex Lipsii commentariis ad librum XI. Annalium Taciti, ubi auctor ille hoc ipsum narrat. Sed labitur ille vir eruditissimus vehementer, cum eodem loci verba hæc Taciti contendit tantopere esse corrupta: *Quippe fama est Cadmum classe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis artis ejus auctorem fuisse. Quidam Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum, & temporibus Trojanis Palamedem Argivum memorant sexdecim litterarum formas, mox alios, ac præcipuum Simonidem, ceteras reperisse.* Negat vir doctus verum esse, Palamedem sexdecim litteras invenisse, quare locum varie instituit emendare. nos sciimus, numerum litterarum a Palamede inventarum varie tradi a veteribus: neque in verbis Taciti quicquam omnino esse mutandum. Exstat Gorgiæ veteris rhetoris pro Palamede oratio, in qua litterarum inventor ἀπλῶς prædicatur Palamedes: obsecro, an propter litterarum trium aut quatuor, ut ajunt quidam, formas excogitatas? non sane: sed sequitur declamator ille auctores, qui maximam litterarum partem ab eo inventam memoriæ prodiderant: eosdem dubio procul & Tacitus est secutus, & cum Tacito alii multi, atque adeo fere omnes. Cedrenus: ὁ Παλαμήδης εὗρε καὶ τὰ ἰσ' γράμματα τῶ ἀλφάβητῃ, α, β, γ, δ, ε, ι, κ, λ, μ, ν, ο, π, ρ, σ, τ, υ. Johannes Tzetzes chiliade quinta Histor. ὁ Παλαμήδης ὁ υἱὸς Ναυπλίου καὶ Κλυμένης λέγεται Πανέλλησιν ἐφευρετὴς γραμμάτων· γραμμάτων δὲ ἑκατάδεκα. Idem chiliade duodecima: Λέγασιν γὰρ οἱ σύμπαντες εὗρεῖν τὸν Παλαμήδην, ὃ τὰ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα καὶ σοιχεῖα, μόνον δὲ ἐκ πάντων δεκαεῖς. Ecce constanter ait sexdecim litteras inventas Palamedi, itaque omnes tradere. Reperi & qui septemdecim illi tribueret: vetus Euripidis scholiastes ad Orestem: ὅτος ὁ Παλαμήδης λέγεται εὗρηκέναι ἰζ' γράμματα μὴ πῶ τότε ὄντα. nisi scribendum eo loco ἰς'.

V A R I O R.

41. *Adversus Asinii Galli libros.*] Asinius Pollio ille luculentus orator filium habuit Asinium Gallum: quem, ut auctor est Seneca in Declamationibus, reliquit magnum oratorem. Is libros scripsit de comparatione patris, & Ciceronis, in quibus patrem Ciceroni longe antepont: quod significat Plinius, sic scribens in VII. Epistolarum: *Cum libros Galli legerem, quibus ipse parenti ausus de Cicerone dare palmam decusque.* Claudius adversus hos Asi-

tres, ac numero veterum quasi maxime necessarias addidit. De quarum ratione cum privatus adhuc volumen edidisset, mox Princeps non difficulter obtinuit, ut in usu quoque promiscuo essent. Exstat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis titulisque operum. Nec minore cura Græca studia secutus est, amorem præstantiamque linguæ 4² occasione omni professus. Cuidam barbaro Græce & Latine differenti, *Cum utroque, inquit, sermone nostro sis paratus.* Et in commendanda patribus conscriptis Achaia, *gratam sibi provinciam, ait, communium studiorum commercio.* Ac sæpe in senatu legatis perpetua oratione respondit. Multum vero pro tribunali etiam Homericis locutus est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset, excubitori tribuno signum de more poscenti, non temere aliud dedit quam,

Ἀνδρ' ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπαίνει.

Denique & Græcas scripsit historias, *Τυρρηνικῶν XX. Καρχηδονιακῶν VIII.* Quarum causa veteri

nii Galli libros condidit instar Apologetici defensionem Ciceronis. BEROALDUS.

Novas etiam commentus est litteras tres.] Totidem etiam Tacitus ait. Planissime tres Claudius repperit. Æolicum digamma, cujus facies litteræ *ꝥ* inversæ. Quintilianus: *Nec inutiliter Claudius Æolicam illam ꝥ ad hos usus litterarum adjecerat.* Hanc tamen non Claudius solus inter litteras habendam censuit, sed & Varro: si credimus Annæo Cornuto. Hoc digamma etiam hodie in lapidibus: *TERMINAUIT. AMPLIAUITQUE. &, DIAL. AUGUSTI.* De hac ergo clarum. Secundam eruo e Prisciano lib. i. *S. & P. loco Græca ꝥ fungitur. Pro quo Claudius Cæsar antisigma hac figura ꝥ scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare.* Antisigma ideo, quia duo signata obverso dorso ꝥ. Hac enim semilunæ figura prisci Græci sigma formabant. In tertia littera hæremus, nec auxilio est grammaticorum manus. LIPSIVS.

T O R R E N T.

In plerisque libris ac diurnis.] Tacit. sic: *Aspicuntur etiam nunc in ære publicandis plebiscitis (seu legendum est scitis, quod non abs re visum Lipsio) per fora, ac templa fixo.* Quod ergo Sueton. dicit *in libris ac diurnis*, de libris actorum intelligo, non de privata scriptura. Ut fortassis *in libris actorum diurnorum* legendum sit, quod Sueton. veterum more dimidiatis dictionibus *ACT. DIUR.* exaraverit. De quo lector cogitet. Sic nimirum & apud Tacitum *Annal. iiii. scriptura actorum diurna, & acta Urbis diurna* lib. xiiii. Sed & absolute *populi Romani diurna* dixit lib. xvi. Sæpe etiam Plin. *invenitur in actis, legitur in actis.*

42. Excubitori tribuno signum.] Sic Calig. cap. lvi. *Prætoris cohortis tribuno signum petenti, &c.]* Excubitor igitur tribunus est, qui cohorti excubitorum præest. Tacit. extremo lib. xii. *Nero progreditur ad cohortem, quæ more militia excubiis adest. Ibi monente præfecto, &c.* Sueton. Ner. cap. viii. *processit ad excubitores. & cap. ix. Primo Imperii die*

signum excubanti tribuno dedit, &c. & cap. xxi. statio militum, quæ tunc excubabat. quocunque enim loco Imperator esset, aderat & militum statio. Mirum autem, integrum Homeri versum pro signo ab Imperatore Rom. datum. nam plerumque uno, aut altero verbo signum dabant, qualia: *Victoria, Palma, Triumphus, Virtus, Jupiter, Mars, Venus, Cupido, Priapus, Æquanimitas, Optima mater, & similia.* Idem tamen refert Dion, & tessera huic non dissimilis apud Sueton. Galb. cap. vi.

Tyrrhenicon.] Sic libri nostri, & *Tyrrheniacon.* Interpretes *Cyrenicon* legunt, id est, *Rerum Cyrenaicarum.* Quæ sane illustres fuere, sed quarum gloriæ Tyrrheni non cedant. Et alioqui res Carchedoniorum (quos Carthaginienses Romani vocant) scribere non potuit Claudius, quin multa Cyrenaica complecteretur. bellum enim magnum atque diuturnum Cyrenenses & Carthaginienses de agrorum finibus gessere. Auctor Sallust.

C A S A U B O N.

Cum utroque, inquit, sermone nostro sis peritus.] Memmii, Pithœi & Lislæi paratus.

Ac sæpe in senatu legatis perpetua oratione respondit.] Græce nempe, ac fortasse ita scribendum *legatis Græce perpet. or. resp.*

Καρχηδονιακῶν octo.] Reperio in Græcorum commentariis, ut apud Stephanum de Urbibus, & in Etymologico magno, laudatum Julium Claudium qui scripsit *Φοινικικά.* quæ licet interpretari *Punica*, id est, *Καρχηδονιακά.* an igitur hic est Claudius Imperator? an aliquis potius, qui per manumissionem id nomen sit nactus?

V A R I O R.

42. Oratione.] Scilicet Græca, & hoc contra institutum antiquorum, qui perseveranter custodiebant, ne Græcis unquam nisi Latine responsa darent: quin etiam ipsos Græcos per interpretem Latine loqui cogebant, nulla in re togam pallio subjiciendam arbitantes. BEROALDUS.

- 43 veteri Alexandria Museo alterum additum ex ipsius nomine: institutumque ut quotannis in altero Τυρρηνικῶν libri, altero Καρχηδονιακῶν, diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti a singulis per vices. Sub exitu vitæ, signa quædam nec obscura pœnitentis de matrimonio Agrippinæ, deque Neronis adoptione dederat. Siquidem commemorantibus libertis, ac laudantibus cognitionem, qua pridie quandam adulterii ream condemnauerat: *sibi quoque in fatis esse iactavit omnia impudica, sed non impunita matrimonia.* Et subinde obvium sibi Britannicum arctius complexus, hortatus est, ut *eresceret, rationemque a se omnium factorum acciperet*, Græca insuper voce profecutus, ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται. Cumque impubi teneroque adhuc, quando statura permetteret, 44 togam dare destinasset, adjecit: *ut tandem pop. Rom. verum Casarem habeat.* Non multoque post testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratuum obsignavit

T O R R E N T.

Veteri Alexandria Museo add. ex ips.] Mallem additum ἔξ ipsius nomine. sic enim rectius intelligemus priori Museo alterum Claudii nomine accessisse. De Alexandria vero Museo Strab. lib. ult. Meminit ejus etiam Spartian. Hadriano.

43. Ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται.] Varie hæc leguntur. Interpretes ὀρθῶς ποιεῖτε. Sed neutrum placet. Petr. Victorius, vir in emendandis veterum scriptis rara religione ac fide, Variar. lect. xxiv. cap. xiv. ex vetusti codicis vestigiis reponit, ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται, ut significet se quem Nerone adoptando læserit, sanaturum quoque. Quod aliquanto elegantius est quam Turnebi illud, ὁ τρώσας πείσεται, id est, qui te læsit, pœnas dabit. Nostri codices aut non habent Græca, aut ita habent, ut legi commode nequeant. Nota autem Telephi ab Achille læsi; ab eodemque restituti, reddito ab Apolline oraculo, ὁ τρώσας ἰάσεται, historia.

C A S A U B O N.

Veteri Alexandria Museo alterum additum ex ipsius nomine.] Omnino ita scribendum hic locus & ex libris, & ex historia. Museum (vel Musium, ut scribitur in antiquis libb. & hic & apud alios) Alexandria appellatum est collegium doctorum virorum, qui publico sumptu ibi alebantur, ut litterarum studiis vacarent. Philostratus in vita Dionysii Milesii Sophist. Ἀνδριανὸς σατραπὴν μὲν αὐτὸν ἀπέφηνεν ἐκ ὀλίγων ἑθνῶν κατέλεξε δὲ τοῖς δημοσίαις ἰκπεύσσει, καὶ τοῖς ἐν τῷ Μουσείῳ σιτῶμένοις. τὸ δὲ Μουσεῖον τράπεζα Αἰγυπτία ξυγκαλῶσα τὰς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἑλλογίμους. Idem in Polemone, κατέλεξε δὲ αὐτὸν Ἁδριανὸς, καὶ τῷ τῷ Μουσείῳ κύκλῳ ἐς τὴν Αἰγυπτίαν σίτησιν. Dio Chrysostomus in Oratione Alexandria habita: Ἀλλὰ μᾶλλον Εὐριπίδην μιμεῖσθε ἔτω λέγοντα, μὴ παυσάμεν τὰς χάριτας μέσαις ἀναμιγνέας, ἀδίσαν συζυγίαν, ἵνα μὴ τὸ Μουσεῖον ὑμῖν ἄλλως εἶναι δοκῇ, τόπος ἐν τῇ

πόλει, καθάπερ οἶμαι καὶ ἄλλοι τόποι μάτην προσαγορεύονται, τὸ πρᾶγμα μὴ ἔχοντες μετὰ τῷ ὀνόματι. Musei hujus institutio antiquissima est: ac videtur a Ptolemæo Philadelpho, qui Biblia Græce vertenda curavit, & bibliothecam illam admirabilem comparavit, institutum: redacta vero Ægypto in provinciae formam, non minore liberalitate doctos ibi Augustus, Tiberius, cæterique Principes foverunt. Strabo: τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐστὶ καὶ τὸ Μουσεῖον ἔχον περίπατον καὶ ἐξεδραν καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τῷ Μουσείῳ φιλολόγων ἀνδρῶν ἐστὶ δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ καὶ χρήματα κοινὰ καὶ ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ Μουσείῳ τεταγμένος, τότε μὲν ὑπὸ τῶν βασιλέων, νῦν δὲ ὑπὸ τῷ Καίσαρι. Exstat & Tyranei Apollonii epistola missa τοῖς ἐν τῷ Μουσείῳ σοφοῖς. Huic Museo alterum a Claudio adjectum Claudium est appellatum. Meminit ejus, quod sciam, præter Sueton. unus Athenæus libro sexto, his verbis: Ἀντίδοτος ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ πρωτοχόρῳ παράγει τινὰ παραπλήσιον τοῖς ἐν τῷ Κλαυδίῳ νῦν σοφιστεύουσι, ὧν ἑδὲ μεμνησθαι καλόν.

43. Britannicum arctius complexus, hortatus est, ut cresceret.] De Narcisso idem Tacitus xii. A. 65. narrat: Hæc atque talia dictitans amplecti Britannicum, robur ætatis quam maturimum precari, modo ad deos, modo ad ipsum tendere manus, adolesceret, patris inimicos depelleret, matris etiam interfectores ulcisceretur.

Ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται.] Hæc scriptura est cod. Viterbiensis, & veteris Romanæ editionis. Memmii, Pithœi, & Lislæi præferunt quod Turnebus vulgavit, ὁ τρώσας πείσεται. Placet vero unice quod Petrus Victorius divinavit, ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. pro-verbium est ex oraculo natum, quod olim Telepho est edium. Eustathius: ὡς δὲ ὁ Τηλέφος τὸ τραῦμα εἶχεν ἀθεράπευτον, χράται. καὶ ὁ χρησμὸς ἀνείπε τὸ θρυλλόμενον, ὡς ἄρα ὁ τρώσας ἰάσεται. eadem verba apud Lycophronis Græcum interpretem.

Quando statura permetteret.] Nam ut testatur ex Dione Xiphilinus, Britannicus τῇ τῷ σώματος ἀκμῇ καὶ ὑπὲρ τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν ἦν.

vit. Prius igitur quam ultra progredieretur, prævenerat ab Agrippina, quam præter hæc, conscientia quoque, nec minus delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occisum convenit: ubi autem & per quem dato, discrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum sacerdotibus, per Halotum spadonem prægustatorem: alii, domestico convivio, per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum avidissimo ciborum talium obtulerat. Etiam de subsequentibus diversa fama est. Multi statim hausto veneno obmutuisse ajunt, excruciatumque doloribus nocte tota, defecisse prope lucem. Nonnulli inter initia consopitum, deinde cibo affluente evomuisse omnia, repetitumque toxico, incertum pultine addito, cum velut exhaustum refici cibo oporteret, an immisso per clysterem: ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subveniretur. Mors ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. Itaque 45 & quasi pro ægro adhuc vota suscepta sunt, & inducti per simulationem comædi, qui velut desiderantem oblectarent. Excessit III. Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Aviola COSS. LXIII. ætatis, imperii XIII. anno. Funeratus est solenni Principum

T O R R E N T.

44. *Quam præter hæc conscientiam quoque.*] Libri mss. quatuor *conscientia quoque*. Nec sane displicet. In Frobenio est *conscii quoque*. De morte vero Claudii qui plura velit, Tacitum adeat & Dionem.

Halotum spad. prægustatorem.] De quo Tacit. Is (inquit) inferre epulas, & gustu explorare solebat. Exstat & hæc Romæ in hortis Julii III. Pont. Max. inscriptio: DIS MANIBUS TI. CLAUDI AUG. LIB. ZOZIMI PROCURAT. PRÆGUSTATORUM CLAUDIA ENTOLE CONJUX VIRO BENEMERENTI ET CLAUDIA EUSTACHYS FILIA PATRI PIENTISSIMO. Haloti autem hujus mentio inf. Galb. cap. XIII.

Boletum medicatum.] Hinc titulus libelli Senecæ ἀποκολούνησις, & quod boletos deorum cibum appellabat Nero. Sed & Juvenal. Sat. v.

Boletus domino, sed qualem Claudius edit

Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.

Cui simile illud Martialis:

Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Vide Plinium lib. XXXI. cap. xx.

45. *Velut desiderantem.*] Sunt qui desiderantem legant, sed sine auctoritate.

Imperii XIV.] Liber opt. quartodecimo. De consecratione autem Claudii Vespas. cap. ix.

C A S A U B O N.

44. *Ubi autem, & per quem dato, discrepat.*] Locum mortis Claudii nusquam reperio notatum. Ut Taciti narratio est, non Romæ, sed vel Sinuessæ, vel in itinere quo Sinuessam pergebat, occisus prima fronte videatur: sed attendenti quæ de Agrippina narrantur ibidem, mortuum Claudium in palatio non est dubium.

Quæ boletum medicatum avidissimo ciborum talium obtulerat.] Boleti per se non occidunt. ὑπὸ τῶν

βολητῶν μόνων, innuit Galenus, εἰδὲς ἰσόρηται τεθνεώς. at Claudii boletus medicatus fuit, ut omnes scribunt. De hoc scribit Ptolemæus Hephæstionis F. ὡς Κλαύδιον κύβητα ἢ μήτηρ, βολητῶν τὴν μύκητας ἐπιθυμήσασα φάγοι. καὶ Κλαύδιος μύκητας πεφάρμακευμένης φαγὼν, ἀποδιδῶν.

45. *Excessit III. Idus Octobris.*] Dio, μετέλλαξε τῇ τρίτῃ καὶ δεκάτῃ τῷ Ὀκτωβρίῳ.

LXIV. ætatis, imperii XIV. anno.] Utrumque tempus diligentius notatum est Dionis: Ζήσας ἐξήκοντα καὶ τρία ἔτη, αὐταρχήσας δὲ ἔτη δέκα καὶ τρία, καὶ μῆνας ὀκτὼ καὶ ἡμέρας εἴκοσι. Josephus simillime: Τελευταῖα Κλαύδιος Καίσαρ, βασιλεύσας ἔτη δεκάτρια, μῆνας ὀκτὼ, πρὸς ἡμέρας εἴκοσι. Peccatum est ab Alexandrino Clemente in postremo dierum imperii Claudiani numero. Ἐβασίλευσεν, αἰτ, Κλαύδιος ἔτη ιγ', μῆνας ἢ, ἡμέρας κη'. nam scribendum fuerat κ' tantum. non enim plures invenies a die cædis Caligulae ad necis Claudii diem. ne mutemustamen eam γραφὴν, facit aliorum Græcorum in eo numero consensus, ut Eusebii, apud quem etiam novem menses falso pro octo scribitur: & Epiphani, cujus verba Κλαύδιος ἔτη ιγ', μῆνας ἐννέα (ita scribendum) παρ' ἡμέρας δύο. at Theophilus, ἡμέρας κδ'. alii chronologi etiam longius a vero abeunt: quos missos facio. Tempus vitæ nec Dio nec Suetonius exacte notarunt: quippe dum ambo ἀπαρτιλογεῖσιν, ambo veritatem deserunt. Sed hic fere Suetonii mos est, ut annum inchoatum pro pleno numeret. quare male ariolantur, qui ex Dione volunt scribi in nostro LXIII. ætatis. nam præter omnes veteres codices tumentur vulgatam Eutropius, Pæanius, & alii qui e Suetonio acceptum eum numerum servant. Vixit autem Claudius κατὰ τὸν ἀκριβῆ λογισμὸν annos LXIII. menses duos, dies XIII.

V A R I O R.

44. *Prævenerat ab Agrippina, quam præter hæc,*
con-

cipum pompa, & in numerum deorum relatus. Quem honorem a Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespasianum. Præfagia mortis ejus præcipua fuerunt: exortus crinitæ stellæ, quem cometen vocant: tactumque cælo monumentum Drusi patris: & quod eodem anno ex omnium magistratuum genere plerique mortem obierant. Sed ipse nec ignorasse, aut dissimulasse ultima vitæ suæ tempora videtur, aliquot quidem argumentis. Nam & cum COSS. designaret, neminem ultra menssem, quo

conscientia quoque, nec minus delatores, multorum criminum arguebant.] Editi aliquot: conscientiam quoque. sed posteriores omnes: conscientia. Solum Frobenii & Torrentii editio præferunt: consciis quoque. quamvis ipse non neget manuscriptos suos exhibere nostrum, idque ei haud etiam displicere. recte. Nam cum conscientia aliquem arguit, urget etiam simul ad omne nefas. Sallustius init. Catil. cap. 5. & 14. & rursus cap. 15. denique oratione Philippi in senatu: Ad eum concurrere homines omnium ordinum corruptissimi, flagrant inopia & cupiditatibus, scelerum conscientia exagitati: quibus quies in seditionibus, in pace turba sunt; hi tumultum ex tumultu, bellum ex bello ferunt. Nimirum quicumque improbus est, arbitratur prius admissa facinora majore aliquo scelere tegi posse. Tacit. Ann. xi. c. 26. de Silio: Imminentium periculorum remedium, ipsa pericula ratus. GRUTERUS.

T O R R E N T.

46. *Crinita stella, quam cometen.] Libri duo quem. Plin. Lib. ii. cap. xxv. Cometæ Græci vocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in vertice hispida. Quo loco & hujus cometæ meminit, uti & Seneca lib. vii. Quæstionum Natural.*

Ex omnium magistratuum genere.] Tacit. extremo lib. xii. sigillatim enumerans, Quæstorem, Ædilem, Tribunum, Prætorem, & Consulem, defunctos narrat. Unde qui Magistratus tum dicerentur, intelligimus. Sunt tamen qui Tribunos pl. Magistratuum in numero fuisse negent, præsertim Plutarch. Quæstione lxxxii. Rerum Roman. sed male. Censorum quoque neque continuus erat magistratus, & multo ante creari desierant. Ceterorum ὅδεις λόγος.

C A S A U B O N.

46. *Tactumque de cælo monumentum Drusi patris.] Aliter longe Dio, qui inter varia portenta quæ excessum Claudii præcesserunt, ita hujus meminit, ὅ, τε σηπτιὸς ο εἰς τὰ δορυφορικὰ σημεῖα ἐμπεσών. & fulmen, quo tacta sunt militum prætorianorum signa.*

Sed ipse nec ignorasse, aut d.] Lege, Sed nec ipse quidem ign.

V A R I O R.

45. *Et in numerum deorum relatus.] Plinius in Pan. Dicavit cælo Tiberius Augustum, sed ut majestatis numen induceret; Claudium Nero, sed ut irrideret; Vespasianum Titus, Titum Domitianus; sed ille, ut dei filius, hic frater ut videretur. tu sideribus patrem (Nervam) intulisti, non ad metum civium, non in contumeliam numinum, non in honorem tuum; sed quia deum credis. Quibus vero ritibus deorum ordinibus inferere Cæsares soleant, ex parte dicet Dio in consecratione Augusti lib. lvi. Sed accurate imprimis, atque eleganter, rem omnem describit Herodianus lib. iv. Quod vero miremur, in numismate veteri habemus & consecrationem Constantini M. licet Christiani. In eo anima ejus linteo velata, cætera nuda, in cælum vehitur quadrigis, brachioque exserto excipitur a brachio cælitus porrecto. Subscriptum vero, CONS. hoc est, CONSECRATIO. Sed hanc, Christiano sensu accipere malo, non de immortalitate in terris a mortaliis collata, sed de cælorum gloria donata divinitus. Vossius. Lepidissime de Claudii consecratione Dio: Ἀγριππῖνα δὲ καὶ ὁ Νέρων πένθειν προσποιῶντο ὃν ἀπικτόνεσαν, ἔς τε τὸν ἑρῶν ἀνήγαγον, ὃν ἐκ τῆ συμποσίης Φοράδην ἐξεννόχεσαν. Templum illi in Britannia dicatum, ex Senecæ Ludo discimus. Parum est, inquit, quod templum in Britannia habet, quod hunc barbari colunt, & ut deum orant. De eo sic Tacitus Annal. xiv. Ad hac templum divo Claudio constitutum, quasi ara aeterna dominationis adspiciebatur; delectique sacerdotes specie religionis omnes fortunas effundebant. Quod autem divinitatis honorem, a successore destitutum, recepisse per Vespasianum dicitur, eo pertinet, quod is templum Claudii Cælio monte, coeptum quidem ab Agrippina, sed a Nerone prope funditus destructum, excitavit. Vesp. cap. ix. SCHILDIUS.*

Quem honorem a Nerone destitutum abolitumque recepit mox per Vespasianum.] Scribendum videtur: Quem honorem in Nerone destitutum, a. q. recepit mox Roma per Vesp. GUJET.

quo obiit, designavit: & in senatu, cui novissime interfuit, multum ad concordiam liberos suos cohortatus, utriusque ætatem suppliciter patribus commendavit. Et in ultima cognitione pro tribunali, *accessisse se ad finem mortalitatis*, quamquam abominantibus qui audiebant, semel atque iterum pronuntiavit.

C. SUETONII TRANQUILLI
DE
XII. CÆSARIBUS
LIBER SEXTUS.
NERO CLAUDIUS CÆSAR.
CAPUT I.

EX gente DOMITIA duæ familiæ claruerunt, CALVINORUM & ÆNOBARBORUM. Ænobarbi auctorem originis itemque cognominis habent L. Domitium: cui rure quondam revertenti, juvenes gemini augustiore forma ex occurſu imperaſſe traduntur, nuntiaret ſenatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque in fidem maiestatis, adeo permulſiſſe malas, ut e nigro rutilum ærique aſſimilem capillum redderent. Quod inſigne manſit & in poſteris ejus, ac magna pars rutila barba fuerunt. Functi autem conſulatibus VII. triumpho, cenſuraque duplici, & inter patritios allekti perſeuerarunt omnes in eodem cognomine. Ac ne

T O R R E N T.

EX gente Domitia duæ familia.] Gens in ſtirpes dividitur. Stirpes alio nomine familiæ appellatur. Quanquam familia interdum pro gente accipitur. Vide Feſtum, & Ulpianum l. cxcv. De verb. ſignif.

Ænobarborum.] Ahenobarbos vocant lapides Capitolini, & nummi veteres, qualem ſervo.

Juvenes gemini.] Hi Caſtores fuiſſe creduntur, ma.

quos pro Romano imperio ſemper excubiſſe pluribus exemplis oſtendit Val. Max. lib. i. cap. viii. Præſentem vero hiftoriam narrat Plutarch. Paulo Æmilio: narrat & Dionyſius lib. vii. barbæ tamen mutata non meminit. Exſtant etiam veteres denarii, in quorum uno Romæ effigies, aſcriptum, ROMA:

altera vero parte juvenes duo haſtati, atque equi duo bibentes, cum hac inſcriptione, A. ALBINUS SEX. F. nam A. Poſtumo Albino Dictatore ea contra Latinos ad lacum Regillum Diis juvantibus victoria contigit, A. U. cclvii.

V A R I O R.

i. Auguſtiore forma.] Cod. Salmaſ. auſtiores forma.

Qqq 2

T O R

- (a) A. U. C. DLXXXVI. (b) A. U. C. DXCI. DCXXXII. DCLVIII. DCLX. DCC. DCCXXII. DCCLXXXV.
(c) A. U. C. DCXXXI. (d) A. U. C. DCXXXIX. DCLXIII.

prænominæ quidem ulla, præterquam Cnæi & Lucii usurparunt: eaque ipsa notabili varietate, modo continuantes unumquodque per ternas personas, modo alternantes per singulas. Nam primum secundumque ac tertium Ænobarborum Lucios: rursus sequentes tres ex ordine Cnæos accepimus: reliquos non nisi vicissim, tum Lucios, tum Cnæos. Plures e familia cognosci referre arbitror: quo facilius appareat ita degenerasse a suorum virtutibus Neronem, ut tamen vitia cujusque quasi tradita & ingenita retulerit. Ut igitur paullo altius repetam, atavus ejus Cn. Domitius in tribunatu pontificibus offensor, quod alium quam se in patris sui locum cooptassent, jus sacerdotum subrogandorum a collegiis ad populum transtulit: ac in consulatu Allobrogibus Arvenisque superatis, elephanto per provinciam vectus est: turba militum, quasi inter solennia triumphi, prosequente. In hunc dixit Licinius Crassus orator, *Non esse mirandum quod anciam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset.* Hujus filius prætor C. Cæsarem abeuntem consulatu, quem adversus auspicia legesque gessisse existimabatur, ad disquisitionem senatus vocavit: mox consul Imperatorem ab exercitibus Gallicis, retrahere tentavit: successorque ei per factionem nominatus, principio civilis belli ad Corfinium captus est. Unde dimissus, Massilienses obsidione laborantes cum adventu suo confirmasset, repente destituit. Acieque demum Pharsalica occubuit. Vir neque satis constans, & ingenio truci: in desperatione rerum, mortem

T O R R E N T.

Cn. & L.] At L. prænomen Claudii repudiarunt, Tib. cap. 1. Quæ vero hic narrat Sueton. non conveniunt cum Fast. Capitolinis. Quos vide.

Per ternas.] MSS. duo per trinas.

2. A collegiis.] Idem tradit Cic. in Rullum.

Elephanto per prov. in vectus.] Id ideo fecit, quod ope elephantor, teste Orosio, hostes devicisset. Triumphavit autem de Allobrogibus & Arvernibus Cn. Domitius Cn. F. Cn. N. A. U. DCXXXI. Fasti, & epitome Livii LXI.

Licinius Crassus.] Lib. unus L. Crassus. id enim magno illi oratori Crasso prænomen fuit, & sic eum vocat Plin. omisso gentis nomine, lib. XVII. cap. 1. ubi Domitii & Crassi censuræ, & jurgii meminit.

Cui esset os ferreum, cor plumbeum.] Os ferreum etiam Pisoni objicit Cicero. Sed & Catull. Epigr. pudorem Ferreo canis exprimamus ore. Idem quod os durum apud Terentium, atque ipsum etiam Ciceronem. Plumbeum vero cor, aut lividum, aut tardum atque obtusum, ut hominem plumbeum Plautus, & Terentius dixerunt.

Hujus filius prætor Cæsarem.] Libb. duo, C. Cæsarem. Vide Suetonium Cæs. cap. XXI I.

Acie Pharsal. occubuit.] Non in acie ipsa, sed post prælium ex castris in montem fugiens, ab equitibus interfectus est. De ejus morte Lucanus.

In desperatione rerum.] Apud Corfinium eum Cæsar vel invitum servavit, cum, *Vive, licet nolis, & nostro munere* (dixit) *Carpe diem.* sic enim Lu-

can. Adde Senecam lib. II. de Benef. & Plin. lib. VII. cap. LIII.

C A S A U B O N.

1. Quo facilius appareat, ita degenerasse a suorum virtutibus Neronem.] Placet scriptura Viterb. & Lislæi, Nero. ita & Memin.

Jus sacerdotum subrogandorum a collegiis ad populum transtulit.] Quod postea Sulla mutavit, antiquata lege Domitia, quam extremo Ciceronis consulatu Labienus retulit, annitente Cæsare. Dio. lib. XXXVII.

Ac in consulatu Allobrogibus Arvenisque superatis.] Errat Suetonius, ac duos Domitios patrem ac filium confundit, ut ratio temporum docet, ac pridem moniti sumus a viris doctis, qui Fastos concinnarunt.

Per provinciam in vectus est.] Viterb. & Lislæi vectus est.

Cui esset os ferreum.] Diſterium in homines impudentes jactitatum: quos similiter Græci vocabant χαλκοπροσώπης. B. Chrysostomus adversus Judæos: "Ακρε τί φησιν ὁ μεγαλοφρονότατος Ἡσαΐας Γινώσκω ὅτι σκληρὸς εἶ σὺ, (πρὸς τὸν λαὸν τὸν Ἰσραὴλ) καὶ νεῦρον σιδηρὸν ὁ τράχηλός σου, (τῇ τέσει ἀκαμπές) καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκῆν. τῆς ἐστὶ ἀνείσχυτον. ὁ γὰρ καὶ ἡμῖν ἔθος πολλάκις, τῆς ἐρυθρίας μὴ εἰδόμενος χαλκοπροσώπης καλεῖν. Catullus:

— ruborem

Ferreo canis exprimamus ore.

Lege Artemidorum libro primo, cap. XXIV.

Vir neque satis constans & ingenio truci.] Hunc Ci-

a) A.U.C. DCLI. (b) A.U.C. DCXXXII. (c) A.U.C. DCXCVI. (d) A.U.C. DCC.

timore appetitam ita expavit, ut haustum venenum pœnitentia evomuerit, medicumque manumiserit, qui id sibi prudens ac sciens minus noxium temperasset. Consultante autem Cn. Pompejo de mediis ac neutram partem sequentibus, solus censuit hostium numero habendos. Reliquit filium omnibus gentis suæ procul dubio præferendum. Is inter conscios Cæsarianæ necis, quamquam insons, damnatus lege Pedia, cum ad Cassium Brutumque se, propinqua sibi cognatione junctos, contulisset, post utriusque interitum classem olim commissam retinuit: auxit etiam; nec nisi partibus ubique profligatis, M. Antonio sponte, & ingentis meriti loco, tradidit, solusque omnium ex iis qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam, amplissimos honores percucurrit, ac subinde redintegrata diffensione civili, eidem Antonio legatus, delatam sibi summam imperii ab iis quos Cleopatraz pudebat, neque suscipere neque recusare fidenter, propter subitam valetudinem, ausus, transiit ad Augustum: & in diebus paucis obiit, non nulla & ipse infamia adpersus. Nam Antonius eum desiderio amicæ Serviliæ Naidis transfugisse jactavit. Ex hoc Domitius nascitur, quem emptorem familiæ pecuniæque in testamento Augusti fuisse, mox vulgo notatum est: non minus aurigandi arte in adolescentia clarus, quam deinde ornamentis triumphalibus ex Germanico bello. Verum arrogans, profusus,

Cicero stultum appellat, ad Atticum libro VIII. *Nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Ser. Sulpitii comitum pœniteret: quorum nemo nec stultior est, quam L. Domitius: nec inconstantiior, quam Appius Claudius.*

V A R I O R.

Per ternas personas.] V. C. Salmaf. per trinas personas. Et mox idem: sequentes rursus.

T O R R E N T.

Evomuerit, medicumque manumiserit.] Tres libri evomeret. Medicumque manumisit, &c. Placet.

De Medis.] Inepte. de mediis enim legendum est, ut sup. Cæs. cap. LXXV. Denunciante Pompejo pro hostibus se habiturum qui reip. defuissent, ipse medios & neutrius partis suorum sibi numero futuros pronuntiavit.

Lege Pedia.] Contra interfectores Cæsaris a Q. Pedio lata A. U. DCCX.

In patriam restitutus.] Aug. cap. XVI. Vide Plutarchum Antonio.

Servilia Naidis.] Naidis cognomen libertinam fuisse arguit.

*3. Emptorem familiæ pecuniæque.] Familiæ nomen interdum ad res, interdum ad personas refertur. Cum ad res, pecunia omnis, ac bonorum substantia eo continetur. ut in XII. Tabb. *proximus agnatus familiam habeto.* Et, *familiæ eriscunda* judicium est, quod de hereditate dividenda instituitur. Sed & Terent. Heaut. cum ait, *Decem dierum vix mihi erit familiæ*, decem diebus rem universam absumptum iri significat. *Familiæ* igitur emptor dicebatur, qui, cum per æs & libram fiebat testamentum, adhibitis quinque testibus, qui (ut inquit Festus) classici dicebantur, & libripende, per imaginariam quandam mancipationem certa juris solennitate hereditatem emebat,*

nuncupato interea in hunc modum testamento. *Tabulas tenens testator, Hec (inquit) uti his tabulis cerisque scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaque vos, Quirites, testimonium præbetote.* Dicis ergo causa tantum adhibebatur familiæ emptor, non ipse heres, sed ut testator vivens quodammodo bona sua alienasse videretur, quæ demum post mortem ejus heres acciperet. Qua de re Ulpian. Institut. tit. De testamentis. Quod vero Sueton. conjunctim dicit *familiæ pecuniæque*, mihi de mendo suspectum est. Interpres aliquis non ineptus ad verbum *familiæ*, id est, *pecuniæ* adscripserit. Hinc natus error. nam pecuniæ emptorem apud Jctos dici non invenies. Testamenti autem per æs & libram meminerunt etiam Gell. lib. xv. cap. xxvii. & Festus in *Nexum*.

Germanico bello.] Quod Augusti auspiciis post Drusi mortem Tiberius gessit: ac postea, prosequentibus eum legatis, quibus ornamenta triumphalia impetraverat, triumphavit. Tib. cap. xx.

C A S A U E O N.

5. Is inter conscios Cæsariana necis, quamquam insons, damnatus lege Pedia.] Cassiam ejus contra Octavium tuetur Antonius apud Appianum v. *Εμφυλ.* jure damnatum negans, cum tempore necis Cæsarianæ nondum senatoria ætate esset. Ita accipio Appiani hæc verba: *Ἀνότατος δὲ ἐκ ἐστὶ τῶν ἀνδροφόνων, ἡ δὲ ψῆφος αὐτῷ κατ' ὀργὴν ἐπὶ ἡκται· ὁ δὲ γὰρ τῆς βουλῆς πρὸ τότε μετεῖχεν.*

V A R I O R.

2. Qui id sibi prudens ac sciens.] Palatini, cod. Salmasianus, & Rob. Steph. ed. *quod id sibi prudens ac sciens.*

4. In adolescentia.] Salmaf. cod. *in adolescentia.*

sus, immitis, cenforem L. Plancum via sibi decedere *Ædiles* coegit: *præturæ* consulatusque honore equites R. matronasque ad agendum mimum produxit in scenam. Venationes & in circo & in omnibus urbis regionibus dedit. Munus etiam gladiatorium: sed tanta sævitia, ut necesse fuerit Augusto clam frustra monitum edicto coercere. Ex Antonia maiore patrem Neronis procreavit, omni parte vitæ detestabilem. Siquidem comes ad orientem C. Cæsaris juvenis, occiso liberto suo, quod potare quantum jubebatur, recusarat, dimissus e cohorte amicorum nihilo modestius vixit. Sed & in viâ Appiæ vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obtrivit: & Romæ, medio Foro cuidam equiti Romano liberius jurganti oculum eruit, perfidiæ vero tantæ, ut non modo argentarios pretiis rerum coemtarum, sed & in prætura mercede palmarum aurigarios fraudaverit: Notatus

T O R R E N T.

Cens. L. Plancum.] L. Munatius Plancus cum Paulo Æmilio Lepido A. U. DCCXXXI. censuram gessit. Quo quidem tempore ædilis esse potuit hic Domitius, sexto post anno factus consul, sed qua fronte ædilis cenforem sibi via cedere cogeret durante magistratu? Non immerito sane pro *cenforem*, ut aperte legitur in omnibus ferme exemplaribus, *cenforium* quis legendum existimet.

Tanta sævitia.] Quod temere nimis jugulari jubebat gladiatores, nec cuiquam parceret, ut de Claudio vidimus cap. xxxiv. At Nero munere quodam suo ne noxios quidem occidit. Inf. cap. xii.

Edicto coercere.] Quod ille non tam tuto quam simplicem monitionem sperneret.

s. Antonia maiore.] Minor Druso nupsit, Claudii Principis mater.

C. Cæsaris juvenis.] Dictio *juvenis* abest a duob. mss. & sane abesse malim. Scribo etiam *Caji Cæsaris*. Caji enim & Lucius, Augusti filii, solis fere prænominibus appellantur, ut Tiberius, ut Nero.

Argentarios pret. rer. coempt.] *Argentarii*, quorum maximus tum apud Græcos, tum apud Rom. usus, non solum fenebri collocandæ pecuniæ, servandisque rationibus operam dabant, sed & res quædam vendendæ ipsis comittebantur, præsertim auri, atque argenti species, nummi veteres, vasa cælata, gemmæque, & lapides. Exemplum apud Scævola l. LXXXVIII. de Solutionibus. Unde etiam ἀργυροπράται vocantur a Justiniano l. pen. De pignoribus, & Novell. constit. cxxxvii. Adde Suidam in ἀργυρομοίος, & κολληκτήριος. Quin & auctionibus eos præfuisse (quod Beroaldus quoque monuit) non solum docet nos Senecæ locus proœmio Declamat. sed & Quintilian. lib. xi. cap. i. cum de Hortensii memoria loquitur, qui dimissa auctione quid cuique venditum fuisset argentariorum tabulis, reddidit. M. etiam Antonium leges tulisse de *mensariis*, & *auktionibus*, apud Capitolinum legimus.

Mensarii autem iidem qui & *argentarii*. Unde in foro de mensa emere apud Apulejum Apol. i. & mensa rationes apud Gellium lib. xiv. cap. 11. Hinc igitur intelligimus, quomodo rerum coemptarum pretiis argentarios defraudaverit Domitius, tanto equidem maiore impudentia, quod argentariorum publica erat fides.

In prat. merc. palm. aurigarios.] Ut *bestiarii* dicuntur, tam ii qui cum bestiis committuntur, quam qui bestias curant; sic *aurigarii* quoque dici quidem posse videntur etiam ii qui aurigantur. Quo sensu *mercedem palmarum* hic interpreter aurum, quod victoribus dabatur, de quo Claud. cap. xxi. Verum eos potius accipi debere arbitror, qui ornandi instruedique agitantes curam gerunt, ut *palmarum merces* sit id, quod præter palmas ipsis victoribus recepto a Græcis more donandas, eorum magistris seu curatoribus etiam debebatur. Ut autem *aurigarios* hic, sic *quadrigarios* dixit Sueton. inf. cap. xvi. *trigarios* Plin. lib. xxviii. cap. xvii. qui Plinii locus quam dixi *aurigarii* significationem confirmat. Posset etiam tralatitia corrigendi auctores ratione pro *palmarum* legi *palmarii*, vel *palmariorum* multitudinis numero, cui voci non intellectæ scriba *palmarum* supposuit.

C A S A U B O N.

s. Sed & in via Appiæ vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obtrivit.] Veteres libri consentiunt in hac lectione omnes. non absurda tamen recens viri docti emendatio, *repente puerum*. Stabo nihilominus a libris, & fidem eorum potius sequar. Trajectio namque est vocis *repente*, quæ non cum verbo *obtrivit*, sed cum dictione *citatis* jungi debet. *obtrivit*, inquit, *puerum citatis repente jumentis*, ut videlicet puero non fuerit evitandi facultas.

V A R I O R.

s. Haud ignarus obtrivit.] Codex Salmas. *haud gnarus*, male. Mox idem, *sed in prætura*, omisso &.

Notatus ob hæc & sororis joco, querentibus dominis factionum, *representanda præmia in posterum* sanxit. Majestatis quoque & adulteriorum, incestique cum sorore Lepida sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit: decessitque Pyrgis morbo & aquæ intercutis, sublato filio Nerone ex Agrippina Germanico genita. Nero natus est

T O R R E N T.

Dominis factionum.] *Factionum dominos* intelligo, qui, cum quatuor essent factiones, (qua de re alibi latius) suæ quisque factioni præerant, ac Circi jura tuebantur, ideoque fraudatos palmario aurigarios querebantur. De his exstat Lanuvii hæc inscriptio: M. AURELIO LIBERO PATRI. ET MAGISTRO. ET SOCIO. DOMINO ET AGITATORI FACTIONIS PRASINÆ. AURELIUS CÆCILIVS PLANETA PROTOGENES OB III. PALMAR. HOC DONUM VOVIT. NATIONE AFR. Erant autem diversa cujusque factionis officia atque functiones. nam præter aurigarios, de quibus jam dictum est, etiam aurigatores, & agitadores, & conditores, succonditoresque, tentores item, ac viatores, postremo medicos etiam factionis in vetustis marmoribus legimus. Quibus omnibus qui præerant, quique gregem ducebant, *domini* vocabantur. Inf. cap. xxii.

Majestatis quoque & adulteriorum.] Sub Tiberio accusata impietatis in Principem Albucilla, annectebantur, ut conscii, adulteri ejus. Inter quos Cn. Domitius. Tacit. Annal. vi. sub finem, huic loco lumen præferens.

Incestique cum sor. Lepida.] An eadem de qua paulo ante? nomen enim ibi non exprimit. Constat autem L. Domitium, Cn. patrem, Neronis Principis avum, duas ex Antonia majore filias habuisse, Domitiam, & Lepidam. Domitia Passieno Crispo nupsit. De qua sic Quintilian. lib. vi. *Passienus, cum Domitia uxoris pecuniarum litem adversus fratrem ejus Ahenobarbum ageret, &c.* Et iterum: *Ju- nius Bassus, querente Domitia Passieni, quod incusans ejus sordes calceos eam veteres diceret vendere solere, Non mehercule (inquit) hoc unquam dixi, sed emere te solere.* Lepida vero, cujus & hoc capite, & frequenti meminit Sueton. an, & cui nupsit, ignoro. Sunt qui Galbæ fuisse uxorem velint, sed male, ut ejus vita docebimus cap. v. Verum de utriusque morte certo constat. Domitiam enim, amitam suam, postquam jam matrem occidisset Nero, veneno sustulit. Xiphilinus ex Dione. Lepidam vero Agrippina vivente adhuc Claudio interfici curavit. Qua de re Tacit. lib. xii. loquens de Agrippina Claudio jam interitum parante, *Celare (inquit) statuit, perditam prius Domitia levibus & muliebribus causis, quia Lepida, minore Antonia genita, avunculo Augusto, Agrippina sobrina prior, ac Cnæi, mariti ejus, soror, parem sibi claritudinem credebatur.* Qui Taciti locus etiam in Justo Lipsii, viri litteratissimi, editione mendosus est. cum enim major Antonia Domitio nupsit, ut jam dictum est sæpius, aut tur-

piter in re omnibus nota erravit Tacit. aut quod aliorum culpa accidit corrigendum est, scribendumque, *major Antonia.* Alterum præterea mendum subesse facile omnibus persuasero. nam quis Tacitum sic loquentem ferat, ut periisse dicat Domitiam, quia Lepida Agrippinam offenderit? Eadem omnino Domitia quæ & Lepida est. Lego igitur, *perdita prius Domitia levibus, & muliebribus causis, quia Lepida, &c.* Ut utraque L. Domitii & Antonia filia more consueto Domitia vocata sit, sed altera etiam Lepida, quo a sorore distingueretur. Simile est quod ante monuisse memini de Julia Livilla, Germanici filia. Et hic ea dictio facile omitti potuit a librariis, tum quod mox repetatur, tum quod altera illi proxima ab eadem syllaba incipiat. Addam & hoc, priorem vocari sobrinam, quæ Antonium propius contingat. Antonius enim, utriusque Antonia pater, Lepidæ avus, Agrippinæ proavus fuit. Et nihilominus, quia duabus ortæ sororibus, quamquam inæquali gradu, recte sobrinæ appellantur. Simile est, quod de Cajo Principe, ac Ptolemæo notavimus Calig. cap. xxvi.

Ex Agrippina, Germanico genita.] Hæc, optimi parentis pessima filia, primum Passieno Crispo bis consuli nupta, inde Cn. Domitio a Tiberio tradita defuncto marito, sollicitatis nequicquam Galbæ nuptiis, tandem in Caji fratris foedissimo contubernio vixit. A quo mox exfoletis objecta, atque in exilium acta, cum rediisset, patruo suo Claudio post Messallinæ necem incestis nuptiis conjuncta, parto tot parricidiis Neroni filio Imperio, ab eodem interfecta periit, eo tantum memoranda; quod (ut auctor est Tacit.) in oppidum Ubiorum, ubi edita fuerat, veteranorum coloniam deduci curavit, quæ hodie quoque, tota Germania celebris, ejus nomen servat.

C A S A U B O N.

Querentibus dominis factionum.] Serib. *qua querentibus d. f.*

6. *Nero natus est Antipost novem menses quam Tiberius excessit.*] Corrupti sunt hoc loco & Viterb. & Lislæi codd. qui legunt *natus est ante nonum mensem quam Tib. exc.* Etsi autem Torrentii industriam in explicanda ea lectione plurimum laudo, non persuadet tamen ille mihi ita scriptum a Suetonio fuisse: imo vero falli Torrentium, ut dicam *καὶ ἔτι ὡς ἔτι*, nullus dubito. nam quæ ista ratio loquendi est, ut *natum ante nonum mensem quam Tiberius excessit*, dicat Tranquillus, quum velit intelligi, natum esse ultimo die noni mensis a morte Tiberii? diceret saltem

est Antii post ix. menses quam Tiberius excessit, xviii. Kalend. Januarias: tantum quod exoriente Sole, pæne ut radiis prius quam terra contingeretur. De genitura ejus statim multa & formidolosa multis conjectantibus, præfagio fuit etiam Domitii patris vox, inter gratulationes amicorum, negantis quidquam ex se & Agrippina nisi detestabile & malo publico nasci potuisse. Eiusdem futuræ infelicitatis signum evidens die lustrico exstitit: nam C. Cæsar, rogante sorore, ut infanti, quod vellet, nomen daret, intuens Claudium patrum suum, a quo mox Principe Nero adoptatus est, ejus se dixit dare: neque id ipse serio, sed per jocos, & aspernante Agrippina, quod tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amisit: cujus ex parte tertia heres, ne hanc quidem integram cepit, correptis per coheredem Cajum universis bonis, & subinde matre etiam relegata, pæne inops atque egens apud amitam Lepidam nutritus est, sub duobus pædagogis, saltatore atque tonsore. Verum Claudio im-

perium

tem ante decimum mensem. id siquidem verius. tot namque menses sunt a die xvi. Martii, qua Tiberius obiit, ad xv. Decembris, qua natus est Nero. nunc vero ante mensem ἀπλῶς pro ultimo mensis die fuisse unquam ab ullo probato scriptore dictum, nedum a Suetonio, cujus pura ubique & clara dictio est, ἔμε πείσει τίς ποτε εἰδὲν ἢ πείσῃ.

T O R R E N T.

6. Natus est Antii post ix. menses.] Sic ex Turnebo Pulmannus, quod in vetusto codice scriptum sit, natus est ante post. Neque ego hanc lectionem reprehendo, omittere tamen nequeo, quin lectorem admoneam, libros mss. omnes cum recepta lectione, natus est ante ix. menses, convenire, demto optimo, qui sic habet, natus est ante nonum mensem quam Tiberius excessit. perbelle sane. mortuus est enim Tiberius, teste Suetonio, xvii. Kal. Aprilis, natus autem Nero xviii. Kal. Januarii. Uno igitur die ante nonum mensem quam excessit Tiberius. Nec dubito sane, quin ita scripserit Sueton. natus est Antii ante nonum m. q. T. e. Sed dictionum Antii & ante similitudo errorem induxit. Eundem autem cum Nerone natalem sortitus est L. Verus Antoninus. Auctor Spartian. Plin. lib. vii. cap. viii. natum in pedes scribit, & Antii quidem etiam Tacit. lib. xv.

Tantum quod exoriente sole.] Sic Turnebi codex, quam lectionem adstruit etiam Gifanius. Sup. Aug. cap. lxi. inf. Vespas. cap. v.

Terra contingeretur.] Sup. Aug. cap. v.

Die lustrico.] Is feminis octavus, maribus nonus fuit, quo infantes scilicet lustrabantur, nomenque accipiebant. Unde & dea Nundia apud Rom. a nono infantium die nuncupata. Macrobius. lib. i. Saturn. cap. xvi. Idem ferme Festus, & plura Plutarch. Quæst. cii. Rerum Roman. Dies ipse ab imponendis nominibus Nominalia dictus. Quo munuscula etiam ab amicis mittebantur. Terent. Phormione, Tertullian. lib. de Idololatria. Sed & Aristoteles lib. vii. de Historia Animal. Plurimi (inquit) ante

septimum diem intereunt. Unde fit ut nomina tunc imponantur, tanquam salutis pueri jam magis credamus. Græci igitur die uno citius quam Romani nomina imponebant. Erant & ἀμφιδρόμια apud Athenienses, quintus a nativitate dies, quo puerum gestantes circum focum cursitabant. De quo more Plato Theæteto, Hesychius, Suidas, Erasmus Chiliadibus. Suidas quidem nonnihil ab aliis discrepat, decimo demum die imponi solere nomina scribens.

Ut infanti ei quod.] Liber opt. ut infanti quod vellet nomen. Nomen autem pro prænomine accipio. gentis enim nomen manebat, prænomina, atque interdum cognomina pro arbitrio imponebantur, ut tandem etiam ipsa nomina, labente Imperio.

A quo mox Principe.] Mox pro postea, tametsi longa intercederet mora, ut hic annorum xi.

Nero adoptatus.] Libri veteres non habent dictionem Nero. Legunt etiam, Neque id ipse serio pro neque ipse serio.

C A S A U B O N.

Tantum quod exoriente sole, pæne ut radiis prius quam terra contingeretur.] Hoc inter præfagia, quæ Neroni imperium portenderunt, ita commemoratur a Dione: Ἀκτίνες τικτόμενον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἑῴαν ἐξ ὁδεμίας τῆς ἡλίου φανερώς προσβολῆς περιέσχον. id est, nascentem eum sub auroram radii circumfulserunt, a sole, quod quidem appareret, non immissi.

Negantis quidquam ex se & Agrippina nisi detestabile & m.] Vertit Dio prope ad verbum: εἶπεν ὅτι ἀδύνατον εἶναι ἀνδρὰ τινὰ ἀγαθὸν ἐκ τῆς ἐμῆς, καὶ ἐκ ταύτης γεννηθῆναι.

Eiusdem futura infelicitatis signum.] Quidam emendant, Eadem futura fel. sig. absurde, & repugnantibus libris universis. Probem magis, quod placet iisdem, legendum mox: Addita fabula est, tamen quod est editum, mss. tuentur.

V A R I O R.

6. Futura infelicitatis.] In veteri codice est, felicitatis. F. URSINUS.

Neque id ipse serio.] Codex Salmas. neque ipse serio.

T O R

perium adepto, non solum paternas opes recuperavit: sed & Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est. Gratia quidem & potentia revocatæ restitutæque matris usque eo floruit, ut emanaret in vulgus, missos a Messallina uxore Claudii, qui cum meridianam quasi Britannici æmulum strangularent. Additum fabulæ est, eosdem dracone e pulvino se proferente conterritos refugisse. Quæ fabula exorta est, deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis: quas tamen aureæ armillæ ex voluntate matris inclusas dextro brachio gestavit aliquamdiu: ac tædio tandem maternæ memoriæ
 7 abjecit: rursusque extremis suis rebus frustra requisivit. Tener adhuc, nec dum maturæ pueritia, circensibus ludis Trojam constantissime favorabiliterque lusit. Undecimo ætatis anno a Claudio adoptatus est, Annæoque Senecæ jam tunc senatori in disciplinam traditus. Ferunt Senecam proxima nocte visum sibi per quietem, C. Cæsari præcipere: & fidem somnio Nero brevi fecit, prodita immanitate naturæ, quibus primum potuit experimentis. Namque Britannicum fratrem, quod se post adoptionem ÆNOBAR-BUM ex consuetudine salutasset, ut subditivum apud patrem arguere conatus est. Amitam etiam Lepidam, ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, a qua rea premebatur. Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque decursione prætorianis, scutum sua manu prætulit: exin patri gratias in

T O R R E N T.

Crispi Passieni vitrici.] Ei enim primo Agrippina nupsit, inde etiam Domitia. Duas itaque sobrinas uxores habuit. Laudatur sæpe a Seneca, extremo lib. i. de Benef. & principio lib. iv. Quæst. Natur. Bis consulem, & oratorem vocat Plin. lib. xvi. cap. xlii. ac celebre ejus de Cajo Principe dictum refert Tacit. *nec servum meliorem ullum, nec deteriore dominum fuisse.*

7. *Undecimo ætatis anno.*] Dubium non est, quin erratum in numero. diserte enim scriptum Tacito Anal. xli. adoptatum Neronem C. Antistio, M. Suillio coss. Obiit vero D. Claudius, uti vidimus Claud. cap. xlv. M. Asinio Marcello, M. Acilio Aviola coss. Quo mox anno Imperium Nero suscepit, ætatis suæ septimo & decimo, ut cum Suetonio inf. cap. viii. Tacitus & Xiphilinus e Dione tradunt. Omne id autem spatium, quod consules implent quos adscripsi, quinque omnino annos, si quidem Fastos audimus, complectitur. Nunc regredere sis mihi, lector, a septendecim numero, & alteros insuper quaternos infra collige, nimirum digiti te docebunt adoptatum Neronem ætatis tertio & decimo, quam hic veram lectionem arbitror.

Quod se Ænob.] *Ahenobarbum* scribo. Sic Tacit. *Obvii inter se, Nero Britannicum, ille Domitium salutavere.* Britannicus autem (ut ait Dion) Ti. Claudius Germanicus initio vocatus fuerat, solo biennio ætate minor quam Nero.

Subditivum.] Liber opt. *subditivum.*

Scutum sua manu prætulit.] Sic Galb. cap. vi. *Campestem decursionem scuto moderatus.* Hujusmodi autem decursionibus etiam in funere virorum principum utebantur. Claud. cap. i. Sed hæc nostra

exercitii causa ab Augusto instituta, *campi cursio* appellatur a Vegetio lib. i. quem vide.

C A S A U B O N.

Deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis.] Tacitus lib. xi. istud aliter narrat: sed Dio plane ut Suetonius: Προϊόντος τῆς χρόνης λεβητὸς περὶ τὸν αὐχένα τῆς Νέρωνος παιδὸς ἔτ' ὄντος εὐρεθεῖσα παρέδωκε τοῖς μάντεσι λέγειν, ὅτι ἰσχύει παρὰ τῆς γέροντος μεγάλην λήψεται. ἐπειδὴ τὸ γῆρας διὰ ταῦτα οἱ ὄφεις ἐκδύεσθαι νομίζονται.

7. *Undecimo ætatis anno a Claudio adoptatus est.*] Ex Tacito clarum debuisse scribi *duodecimo*, vel *tertiodecimo*, quemadmodum recte Torrentius observavit. Constant tamen sibi in hoc errore omnes nostri codd.

Annæque Seneca jam tum senatori in disciplinam traditur.] An ut ipse ad Senecam migrarit? non puto, etsi suadent verba Dionis, ἡ Ἀγριππὶνα τὸν ὕδον παρὰ τῷ Σενέκᾳ ἐξεπαίδευε. Senator autem factus Seneca, cum posito ipsi in exilio Agrippina simul reditum & præturam impetravit.

C. Cæsari præcipere.] Ἀντὶ τῆς præceptor esse: sic Græci ἀρμόζειν pro ἀρμοσὴς εἶναι. & apud Philostratum ἐπιστέλλειν pro magister epistolarum esse. ut in Alexandro Seleucense, Μάρκῃς τῆς βασιλέως δεδοκός αὐτῷ τὸ ἐπιστέλλειν Ἑλλήσι. id est, fecerat eum magistrum epistolarum Græcarum. & in eodem: obiit, inquit, ut quidam ajunt, ἐν Κελτοῖς ἔτι ἐπιστέλλων οἱ δ' ἐν Ἰταλίᾳ πεπαυμένον τῆς ἐπιστέλλειν.

V A R I O R.

Recuperavit.] V. C. Salmas. *reciperavit.* ut sæpe veteres libri. sic & paullo post idem codex pro *requisivit*, scribit *requisit*, ut supra.

in senatu egit. Apud eundem consulem pro Bononiensibus Latine, & pro Rhodiis atque Iliensibus Græce verba fecit. Auspicatus est & jurisdictionem Præfectus urbi sacro Latinarum, celeberrimis patronis, non tralaticias, ut assolet, & breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus: quamvis interdictum a Claudio esset. Nec multo post duxit uxorem Octaviam: ediditque pro Claudii salute circenses, & venationem. Septemdecim natus annos, ut de Claudio palam factum est, inter horam 3 sextam septimamque processit ad excubitores: cum ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatius videretur, proque Palatii gradibus IMPERATOR consalutatus, lectica in castra, & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus est: discessitque jam vesperi: ex immensis quibus cumulabatur honoribus, tantum PATRIS

PA-

T O R R E N T.

Apud eundem consulem.] Quintum, (opinor) collega Ser. Cornelio Scipione Orfito. Sed abit plusculum diversus a Suetonio Tacitus, qui causarum dictionem, ac mox cum Octavia nuptias ad coss. refert D. Junium, Q. Haterium, id est, bien- nio post, aut præter propter. Ego cur scriptori nostro potius accedam, ea ratio est, quod Neronem sub idem tempus quo causas egerit, & Octaviam uxorem duxerit, edidisse & pro salute Claudii Circenses addit. Quos celebrandis Decennialibus festis Claudii, quorum in Onufrii Fastis mentio, actos haud abs re equidem suspicor. Iuciderunt autem Decennalia ea in coss. Claudium v. Ser. Cornelium Orfitum.

Pro Rhodiis atque Iliensib.] Claud. cap. xxv.

Præfecti urbis sacro Latin.] Libri, ut fit in re non intellecta, maxime discrepant. Optimus sic habet, *Auspiciatus est & jurisdictionem præfectus Urbi sacro Latinarum.* Quam lectionem fervo. moris enim erat ut Latinarum feriarum diebus, quibus in montem Albanum proficiscebantur, aliquis ex præcipua nobilitate adolescens Romæ præfectus Urbi relinqueretur, apud quem non magni momenti causæ agerentur. Vide Claud. cap. iv.

Inter horam sextam septimamque.] Medio diei, III. Id. Octobris. sic enim Tacit. addens, Agrippinam ex Chaldaeorum monitis id tempus attentasse. Quod ergo dicit Sueton ob totius diei diritatem id auspicandi tempus accommodatius visum fuisse, sic intelligo, ut, cum reliquæ ejus diei horæ diræ atque inauspicatæ haberentur, Agrippina illud temporis punctum sumpserit, nota muliercularum superstitione, de qua Juvenal. Sat. vi.

Ad primum lapidem vectari si placet, hora sumitur ex libro.

8. *Ad excubitores.]* Claud. cap. XLII.

C A S A U B O N.

Auspiciatus est & jurisdictionem præfectus urbis.] Mos & publice & privatim olim religiose servatus.

Columella lib. xi. cap. ii. *Per hos quoque dies abstinent terrenis operibus religiosiores agricola: ita tamen ut ipsis Kalendis Januariis auspicandi causa omne genus operis instarent.* Mitto quæ aliis sunt observata. simillimus huic locus habetur apud Tacitum iv. Annal. de præfecto urbis Druso, auspicandi gratia tribunal ingresso.

Ediditque pro Claudii salute circenses, & venationem.] Ita soliti & gladiatores in harena committi pro salute Principis: cujus rei causam ante indicabamus. Id vero Claudius cum invidiosum sibi esse intelligeret, munus PRO SALUTE SUA edi prohibuit. Dio: Τοῖς τε στρατηγοῖς τὰς ἀγῶνας τὰς ὀπλομαχικὰς ἀπηγόρευσε μὴ ποιεῖν, καὶ εἰ δὴ ποτε ἐπιτελοῖν, ἀλλὰ μὴτι γε ὥς καὶ ὑπὲρ εαυτοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΣ γιγνομένων σφῶν ἢ γράφεσθαι ἢ καὶ λέγεσθαι ἐκέλευσε.

8. *Ut de Claudio palam factum est.]* Vetus formula, qua utebantur, cum alicujus obitum divulgabant. lib. III. cap. XII. *excessum Augusti non prius palam fecit.* lib. iv. cap. vi. *& ut demum fato functum palam factum est.* Sic & in Tito capite ultimo, & apud alios. Inde *palam facere de republica* apud Senecam, pro reipub. interitum significare, quod Tullius dixit, *palam facere concidisse rempublicam.* ut erudite nuper a Jano Grutero viro doctissimo est observatum.

V A R I O R.

7. *Non translatitias postulationes.]* *Translatitia postulationes* dicuntur accusationes non novæ, nec nuper inventæ, sed aliunde translata: & tales breves esse solent, utpote ex formula transcriptæ, & faciliores explicatu. Sic *edicta translatitia* veteres dixerunt. Sensus est: Interdixerat Claudius, ne patroni causarum ingererent numerosas implicatasque postulationes apud Neronem, ne ille adhuc tyrunculus in jure dicendo vexaretur: habendam enim censebat rationem ætatis juvenilis in actione causarum: tamen illi perseveraverunt in proposito, ut maximas, plurimasque postulationes pro viribus quisque ingererent. BEROALD.

T O R-

9 PATRIÆ nomine recusato, propter ætatem. Orsus hinc a pietatis ostentatione, Claudium apparatissimo funere elatum laudavit, consecravitque. Memoriam Domitii patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum privatarumque permisit. Primo etiam imperii die signum excubanti tribuno dedit *Optimam matrem*: ac deinceps ejusdem sæpe lectica per publicum simul vectus est. Antium coloniam deduxit, adscriptis veteranis e prætorio, additisque per domicilii translationem ditissimis
 10 primipilariis, ubi & portum operis sumtuosissimi fecit. Atque, ut certiore adhuc indolem ostenderet, ex *Augusti præscripto imperaturum se* professus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatus quidem exhibendæ ullam occasionem omisit. Graviora vectigalia aut abolevit, aut minuit. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit, divisim populo viritim quadringenis numis. Senatorum nobilissimo cuique, sed a re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum. Et cum de supplicio cujusdam capite damnati

T O R R E N T.

9. *Consecravitque.*] Claud. cap. XLV. Vesp. cap. IX. *Signum excubanti trib.*] Sic excubitori tribuno Claud. cap. XLII.

Antium coloniam deduxit.] Quin & Imperium eo transferre cogitavit. De portu vero Neronis Strabo lib. V. Exstant & nummi veteres.

Ut certiore.] Lib. unus mitiorem, alter interior.

Ex Aug. præscripto.] Sic Horat. lib. II. Od. XV.

- - - non ita Romuli

Præscriptum.

Seneca lib. I. de Clementia, ad Neronem: *Nemo jam Divum Augustum, nec Tiberii prima tempora loquitur, nec quod te imitari velit exemplar extra te querit. Principatus tuus ad Augustum exigitur. Difficile hoc fuisset, si non naturalis ista tibi bonitas esset, sed ad tempus sumpta.* Libri vulgati pro ad Augustum habent ad gustum.

Graviora vectigalia.] Tacit. sub finem lib. XIII. *abolitio quadragesima, quinquagesimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani invenerant.* Sed & ante vectigal quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum a Nerone testatus est, sed specie magis quam vi, quia cum venditor pendere juberetur, in partem pretii emptoribus accrescebat. Vide Calig. cap. XL.

Delatorum Papiæ legis.] De delatorum Papiæ legis præmiis etiam Tacit. lib. III. Annal. Plinius Paneg. in Trajanum, & nos alibi latius.

Quibusdam.] Tacit. Valerium Messallam nominat Annal. XIII.

Quingena.] Sestertia scilicet.

Frumentum menstruumque gratuitum.] Melius MSS. duo frumentum menstruum gratuitum, uti & interpretes legunt.

C A S A U B O N.

9. *Memoria Domitii patris honores maximos habuit.*]

Huc pertinent verba ista ex vetere inscriptione fratrum Arvalium, ab Ursino editæ... IDUS. DECEMB. M. ARVALIUM. NOMINE. IMMOLAVI. IN. SACRA. VIA. MORIÆ. CN. DOMITI. AHENOBARBI. B. M.

10. *Divisis populo viritim quadringenis nummis.*] Viterb. & Lislæi quadragenis nummis. non recte, ut ex aliis constat. Mutanda autem hujus loci distinctio, & ponenda *τελεία σίγμα* post *redegit*: deinde reliqua continuanda, quibus liberalitas omnibus ordinibus a Nerone exhibita recensetur.

Item prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum.] Tacitus in anno DCCCXVIII. Bina nummum millia viritim manipularibus divisit: addiditque sine pretio frumentum, quo ante ex modo annonæ utebantur.

V A R I O R.

9. *Elatum laudavit, consecravitque.*] V. C. Salmas. *elatum laudavit, consecravit.*

Adscriptis veteranis.] Codex Salmas. *ascriptis veteranis.*

10. *Præmia delatorum.*] Erant inter delatores criminum publicorum quidam quadruplatores nominati, qui quartam partem de proscriptorum bonis, quos detulerant, consequabantur: cum autem lege Papiæ delatoribus præmia constituta fuissent, Nero ea minuens redegit ad quartas: verbi causa, ut delator, qui pro delatione accipere debebat quadraginta, acciperet decem. Videntur autem sensus ille esse congruentior, ut intelligas, Neronem ad quartas redegis, minuisseque præmia, quæ constituta erant his delatoribus, qui accusabant deferebantque nomina illorum, qui agerent adversus Papiam legem. Ita enim dicimus delatores Papiæ legis, sicut delatores Juliæ, Pompejæ, Corneliæ legis, intelligi volentes illos, qui accusant transgressores, prævaricatoresque earum legum. BEROALDUS.

damnati ut ex more subscriberet, admoneretur: *Quam vellem*, inquit, *nescire litteras*. Omnes ordines subinde, ac memoriter, salutavit. Agenti senatui gratias, respondit: *Cum meruero*. Ad campestris exercitationes suas admisit & plebem. declamavit & sæpius publice: recitavit & carmina, non modo domi, sed & in theatro, tanta universorum lætitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit, eaque pars carminum aureis litteris Jovi Capitolino dicata. Spectaculorum plurima & varia genera edidit: Juvenales, Circenses, Scenicos ludos, Gladiatorium munus. Juvenalibus senes quoque consulares, anusque matronas recepit ad lulum. Circensibus loca equiti secreta a ceteris tribuit: commisitque etiam

T O R R E N T.

Quam vellem nescire litteras!] Dictum egregium, quo se permotum Seneca de Clementia scripsisse testatur.

Subinde ac memoriter.] Subinde pro continue dixisse videtur.

Campestris exercit.] Aug. cap. LXXXIII.

Sed in theatro.] Libb. mss. *sed & in theatro*, & mox, *eaque pars carminum*, pro *atque pars*, & *dedicata pro dicata*.

II. *Juvenales.*] Privati hi fiere ludi, a Nerone primum instituti cum barbam deponeret, in eosque mox passim data nomina. Non nobilitas cuiquam, non ætas, aut acti honores impedimento fuere, quin histrionis artem exercerent, usque ad gestus modosque haud viriles. Quibus etiam Æliam Catulam feminam nobilissimam, atque diuissimam, natam annos LXXX. saltasse, ex Dione scribit Xiphilin. Dicti igitur *Juvenales*, quod in eis veluti rejuvenascerent, & a quibus auspicatus Nero tandem etiam in theatro caneret. per domos enim tantum, atque hortos Juvenales agebantur. Tacit. lib. xv. Sueton. inf. cap. xxii. Atque hoc est, quod eleganter scribit Plin. lib. xxxvii. cap. ii. peculiari theatro Neronem in hortis primum cantasse, & Pompejano præfuisse. Adde hos ludos non illepide describentem Sidonium Apollinarem de Narbone.

Loca equiti secreta.] Lubet de sedendi ordine in spectaculis paullo prolixius agere. Et Livius quidem auctor est, regnante Tarquinio Prisco loca in circo patribus, equitibusque divisa fuisse. ceterum cum neque theatra ulla sub regibus fuerint, & quod de circo scribit Livius, populi magis pudore ac verecundia contigisse, quam lege cautum fuisse credendum sit. de robustiore republica loquamur. Anno igitur U. C. DLVII. Sex. Ælii Pæti, & C. Cornelii Cethegi censorum opera, annitente etiam Scipione Africano majore, ludis Romanis, quos C. Atilius Serranus, & L. Scribonius Libo Ædiles Curules edidere, effectum est, ut senatus a populo secretus spectaret. Cujus tamen instituti ipsum Africanum postea poenituit. populus enim indigne tulit, patrum tactu ad id se cogi, quod sponte præstabat. nam tametsi promiscua erant subsellia, nemo tamen se senatoribus anteponebat. Qua de re Livius, Va-

ler. Maximus, Asconius Pedianus, ipse Cicero in orat. Corneliana. Quod autem promiscua dixi fuisse, id ita intelligendum, ut ne mulieres quidem a viris separarentur, docet nos Plutarch. quo loco Sullæ dictatoris, & Valeriæ nuptiarum occasionem narrat. Lata vero deinde lex Roscia L. Metello, & Q. Marcio coss. A. U. DCXXCV. sive (uti alii volunt) anno sequente, quæ equitem quoque a plebe distinxit, sic tamen, ut qui ex equite vel vitio, vel fortuna decoxissent, ab aliis separarentur, ac remotiore loco considerent. Meminere ejus legis Horatius, Juvenalis, ac sæpe Cicero, præsertim Philip. II. Qui natos hinc se consule L. Roscii Othonis (nam is legem sanxerat) odio tumultus non solum compescuit, verum etiam effecit ut errorem suum plebs agnosceret, neque se notari sedis discrimine iniquo animo ferret. Auctor ejus vita Plutarch. & Plin. lib. vii. cap. xxx. Verum lex Roscia nihil nisi de XIV. ordinibus sanxit. Secutus autem Augustus primum eam sic moderatus est, ut, cum plerique equites attrito bellis civilibus patrimonio metu poenæ theatralis sedere in XIV. non auderent, ea non teneri statueret, quibus ipsis, parentibusve equester census umquam fuisset. Neque hoc solum, verum etiam in universum quoties quid spectandum usquam publice ederetur, primum subselliorum ordinem senatoribus relinqui voluit. Militem præterea secrevit a populo, ac maritis e plebe proprios ordines, prætextatis quoque suum cuneum attribuit. Atque hæc (ni fallor) capita erant legis Juliæ theatralis, cujus meminit Plin. lib. xxxiii. cap. ii. Quod tamen de primo subselliorum ordine senatoribus relinquendo constituit Augustus, id ego neque ad theatri, neque ad circi spectacula referendum esse existimo, sed ad ea quæ alibi, etiam per Italiam, ederentur. in theatro enim orchestra senatorum erat, & in circo non Augustus, sed primus (si Suetonio creditur) Claudius, ornato eo, propria senatoribus loca constituit, promiscue spectare solitis. Quod sic exponit Dion, ut si quis senatorum alibi quam suo loco spectare vellet, id ei quidem liberum esset, sed in veste privata, non senatoria. Confundit tamen auctor ille, ut plerumque Græci, circum cum theatro. De quo nihil invenio mutasse Claudium, verum ejus successor Nero circensibus quoque loca equiti secrevit. sic enim hoc

etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos pro æternitate Imperii susceptos appellari *Maximos* voluit, ex utroque ordine & sexu plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus eques Roman. elephanto supersedens per catadromum decucurrit. Inducta est & Afranii togata, quæ *Incendium* inscribitur: concessumque ut scenici ardentis domus supellectilem diri-

hoc loco Sueton. & eadem de re Tacit. lib. xv. *Equitum* (inquit) Rom. locos sedilibus plebis anteposuit apud circum, quia lex Roscia nihil nisi de XIV. ordinibus sanxit. Quod ergo equestria legimus supra Calig. cap. xxvi. pro equitum subselliis, ad theatrum referendum est. nam de ludis scenicis ibi loquitur. Quod vero popularia Domit. cap. iv. pro relictis populo sedilibus, quoniam jam Nero plebem etiam in circo diviserat ab equite, ut senatum ab utrisque Claudius, tam de circo, quam de theatro accipi poterit. Superest alius Suetonii locus Domit. cap. viii. quod enim suscepta morum correctione licentiam theatralem promiscue in equite spectandi ille inhibuit, id ita interpretor, ut non novam aliquam de spectaculis legem Domitianus sanxerit, sed Rosciam revocaverit. Quod cum multis locis Martialis præsertim lib. v. tum Juvenalis demonstrat Sat. iii. *Exeat* (inquit) *Si pudor est, & de pulvino surgat equestri, Cujus res legi non sufficit.* Diutissime autem durasse hanc etiam in circo sedendi consuetudinem ex Juliano, & Pescennii Nigri vitis ostenditur, cum tanquam insolitum refertur, quod circi subsellia indifferenter atque indiscrete populus occupaverat.

CASAUBON.

Respondit, cum meruero.] Imitatur illam Augusti vocem, si merebuntur, lib. ii. cap. lvi.

VARIOR.

Quam vellem, inquit, nescire litteras.] Dictum merito celebre: Græcis tamen debetur, ut pleraque Romanorum. Legerat enim in Vespis Aristophanis Nero: Σύγγνωθι καθαρίσει γὰρ ἐκ ἐπίσταται ἔγω δ' ἐβλόμην ἂν εἰδὲ γράμματα, ἵνα μὴ κακῶ γὰρ ἐνέγραψ' ἡμῖν τὸν λόγον. GRONOVIVS.

ii. *Juvenalibus.*] Qui privati, & per domum celebrati aut hortis. Mansit nomen ludorum posteriori ævo, & Imperatores quos in Palatio ludos dabant Kalendis novi anni, *Juvenalia* videntur appellasse, ab exemplo hoc Neronis. Sidonium adi. Videntur, tunc quidem, scenicum nihil habuisse. Atque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capito'inus in Gordianis. Neronis tamen ævo & instituto scenici: ex Tacito hic, & Plinio, qui ad hos ludos respiciens ait, Neronem *peculiari theatro in hortis primum cantasse, & Pompejana prælusisse.* Non prætereò notam Xiphilini, qui hos ludos institutos vult per causam positæ a Nerone primæ barbæ. Et hercle ea nominis causa. Juvenalia enim dicta, quia, ut tyrocinii die pueros exuebant: sic barba rasa juventutem, transibantque tunc in viros. Vide illud

Domitiæ amitæ blandientis Neroni votum capite xxxiv. *Simul hanc excepero, mori volo.* LIPSIUS. Sed adi etiam caput proximum: ubi quinquennali certamine Gymnico, barbam primam a Nerone positam memorat.

Anusque matronas recepit ad lusum.] V. C. habet: *anusque & matronas.* F. VRSIN.

TORRENT.

Appellari Maximos.] Ideo Maximos, quod pro re maxima, Imperii scilicet æternitate, suscepti fuerant. Sic ludi Magni dicti iidem, qui plebeji.

Per catadromum.] *Catadromus* hic non decur- sionis stadium (ut volunt interpretes) significat, sed funem e superiore loco extantum, per quem eques Rom. elephanto insidens decurreret. sic enim Xiphilin. quoque hunc locum reddidit. Elephanti fun- ambuli spectaculum refertur etiam Galb. cap. vi. Utiturque eo verbo Labeo Jctus l. penult. De actionibus empti, *Servus qui per catadromum descenderet, &c.* Lapsus igitur est in hujus loci expositione etiam Budæus Commentariis.

Inducta est Afranii togata.] Melius mss. *Indu. est & Afranii togata.*

CASAUBON.

ii. *Per catadromum decucurrit.*] Catadromus pro funambulorum sive schœnobatarum fune, ut apud Græcos etiam δρόμος καὶ περιδρομος ἀντὶ ποταμῶν σχοινίων usurpantur.

VARIOR.

Elephanto supersedens.] Cod. Salmas. *superfidens.* *Per catadromum.*] Vide Brodæi Miscell. lib. iii. c. 7. & Turneb. lib. xxvii. 18.

Inducta est Afranii togata, quæ Incendium inscribitur.] V. C. Salm. *Inducta Afranii t. q. i. scribitur.*

Afranii togata, quæ Incendium inscribitur.] Supra explicatum est, togatas dici fabulas, quæ scriptæ sunt secundum ritus, & habitus hominum togatorum, id est, Romanorum: sicut Græcas fabulas ab habitu *palliatas* prisca nominaverunt. In togatis autem scribendis excelluit Afranius poeta: qui tamen argumenta inquinavit puerorum fœdis amoribus, ita mores suos fassus, auctor Quintilianus in x. Hinc ab Horatio decenter dictum est:

Dicitur Afrani toga convenisse Menandro.

Inter Afranii togatas fabulas una fuit nominata *Incendium* ab argumento: sicut olim nonnulli incendium Phaetontis scripsisse produntur: & Lucanus condidit Iliæconitum, quo poemate incendium Trojæ continebatur. BEROALDUS.

diriperent, ac sibi haberent. Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia, avium cujusque generis multiplex penus, tesserae frumentariae, vestis, aurum, argentum, gemmae, margaritae, tabulae pictae, mancipia, jumenta, atque etiam mansuetae ferae: novissime naves, insulae, agri. Hos ludos spectavit e prosce-
nii fastigio. Munere quod in Amphitheatro ligneo, in regione Martii campi intra anni spatium fabricato, dedit, neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentosque equites Romanos, & quosdam fortunae atque exultationis integrae, ex iisdem ordinibus, confectoresque ferarum, & varia arenae ministeria. Exhibuit & naumachiam marina aqua innantibus belluis, item Pyrrichas quasdam e numero epheborum, quibus post editam operam diplomata civitatis Romanae singulis obtulit. Inter Pyrricharum argumenta, taurus Pasiphaen ligneo juvencae simulacro abditam iniit, ut multi spectantium crediderunt. Icarus primo statim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipsumque cruore resperxit. Nam perraro praesidere,

12

T O R R E N T.

12. *Amphitheatro ligneo.*] Quale Curionis illud, de quo Plin. lib. xxxv. cap. xv.

In regione.] Liber opt. sine praepositione in.

Exhibuit ad ferrum.] Sic ad ferrum damnati, & ad ferrum dati apud Jctos. Juvenal. quoque Sat. vi. de feminis gladiatorum amore captis, qualem ibi describit Hippiam, ferrum est quod amant.

Quadringentos senat.] Placet Justi Lipsii conjectura, cui ad Annalem Taciti sextum quadragenos, & mox sexagenos visum reponere. Xiphilinus quidem parcius dimidio, qui equites tricenos duntaxat pugnasse scribit.

Confectoresque.] Lego ex tribus mss. confectores quoque ferarum, & ad varia ar. minist. cum nonnulli & varia, alii ad varia legant.

E numero epheborum.] Tales illi pueri nobiles ex Asia ad edendum in scena operas a Caio evocati, Calig. cap. LVIII. Quibus & Claudius usus est, verum postquam saltassent, non solum civitate eos non donavit, ut hic Nero, sed statim ablegavit, (auctor Dion) idque ob impudicitiae periculum, ut credo. Hujusmodi ephebus fuit ille Armenius Zalmes, de quo Juvenal. extrema Sat. II.

Pyrricharum argumenta.] Hunc Suetonii locum sic interpreto, ut Pasiphaes & Icari fabulae tum re ipsa exprimerentur, tum concinnis illis Pyrricham saltantium gesticulationibus referrentur, ex Dionysio Antiq. Rom. lib. VII.

C A S A U B O N.

12. *Quadringentos senatores, sexcentosque equites Rom.*] Non discrepat lectio librorum, ne illius quidem omnium optimi, quem ab amplissimo Memmio accepimus.

Juxta cubiculum ejus decidit.] Cubiculum est *ερανίσκος*. Mos principum virorum in Asia fuit, ut cum vel ad jus dicendum, vel ad spectandum ludos, vel aliam ob causam propalam sederent, pa-

pilionibus magnificis tegerentur, quos Graeci *ερανίσκος* vocant. Plutarchus in Phocione: *Εἰταῦθα δὲ θείεις ὁ Πολυπέρχων τὸν χρυσὴν εἰρανίσκον, καὶ ἐκάθισεν ὑπ' αὐτῷ τὸν βασιλέα, καὶ τὰς φίλους.* Sic de Alexandro aliisque regibus notant historici, solitos *χρηματίζειν* ὑπὸ χρυσῷ *εἰρανίσκῳ*. unde est quod *σκηνὰς χρηματισκὰς* Polybius libro v. hos *εἰρανίσκος* vocat. De eorum magnificentia & fabrica Athenaeus libro xii. idem scriptor vocat alibi *σκηνὰς εἰρανοφόρας* istiusmodi tentoria. Ex eo more est, quod Principibus Romanis ludos spectantibus suggestum extruxerunt in orchestra: sic appellavit auctor cap. LXXVI. libri primi: nam coepit hic mos cum nascente Principatu. suggestus autem dictum id pegma, quia instar tribunalis sublime fuit. Vocatur & *cubiculum*, ut hic, a forma: quoniam extrui soliti hi suggestus, sive *εἰρανίσκοι*, in modum parvi cubiculi: utroque modo nominat Plinius in Panegyrico ad Trajanum. Graeci interdum & *κονάπια* vocant. Nicetas alicubi τὸ βασιλικὸν ἐδρίασμα.

V A R I O R.

Naves, insulae, agri.] Intelligo in populum sparsas fuisse tesseras, quas quicumque occupasset, illi mox dabantur naves, & agri, prout nota tesserae significabat: sicuti spargebantur tesserae frumentariae, pro quibus summa frumenti notata accipiebatur. Insulae autem in hoc loco significantur domus. BE-ROALD. Martialis:

Nunc dat spectatas tessera larga feras.

Xiphilinus in Augusto: *Καὶ τέλος σύμβολά τε τινα εἰς τὸ θέατρον κατὰ κορυφὴν ἔρριψε, τῷ μὲν ἀργύριον, τῷ δὲ ἐσθῆτα, τῷ δ' ἄλλο τι φέροντα.* Idem in Tito apertius haec extricat: *Σφαιρίαι γὰρ ξύλινα μικρὰ ἀνωθεν εἰς τὸ θέατρον ἔρριπται, σύμβολον ἔχοντα, τὸ μὲν ἐδωδὶμος τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, τὸ δὲ καὶ ἀργύρεα σκεύος, ἄλλο χρυσῶν, ἱππῶν, ὑποζυγίων βοσκημάτων, ἀνδραπόδων, ἃ ἀρπάσαντάς τινας ἔδει πρὸς τὰς δοτῆρας αὐτῶν ἐπενεγκεῖν, καὶ λαβεῖν τὸ ἐπιγεγραμμένον.*

Ex-

dere, ceterum accubans primum parvis foraminibus, deinde toto podio adaperto spectare consuevit. Instituit & quinquennale certamen primum omnium Romæ, more Græco triplex, musicum, gymnicum, equestre, quod appellavit NERONIA. Dedicatisque thermis atque gymnasio, senatui quoque & equiti oleum præbuit. Magistros toti certamini præposuit consulares sorte, sede prætorum: deinde in orchestram senatumque descen-

12. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentosque equites Romanos.] Conjurant in hanc lectionem etiam Palatini tres, sed res tamen palam vociferatur, rescribendum: *quadraginta senatores, sexagintaque equites*, ut dudum ille noster Lipsius coniecit. GRUTERUS.

Quadringentosque senatores equites.] An scribendum *quatuordecim senatores, sexagintaque equites*? locus integer non videtur. Vid. vet. codd. GUYET.

T O R R E N T.

Toto podio adaperto.] Podium menianorum speciem habuisse, atque instar pergulae projectum fuisse, cum nominis ratio, tum quod hodie quoque quæ ita mutulis innexa prominent, *podia* vocant Itali, ostendit. De podio Vitruvius lib. v. cap. vii. Nobilissimos vero quosque e podio spectare solitos, Juvenal. docet Sat. ii.

--- *generosior & Fabii &*

Omnes ad podium spectantibus.

Sed & Circensibus ludis veteri more victoria gypsea supra podium locabatur. Spartian. Severo. Plin. quoque lib. xxxvii. cap. iii. gladiatorio Neronis munere retia arcendis feris podium protegentia succinis no. lata fuisse scribit. Unde colligimus, eos, qui ad podium erant, quam proxime spectasse omnia quæ agerentur. *Cubiculum* autem appellare videtur Sueton. certam podii partem, in qua lectus positus, unde accubans spectabat Nero.

Quinquennale certamen.] Quinquennale ludicrum ad morem Græci certaminis vocat. Tacit. Anal. iv. institutum Nerone quartum, Cornelio Coss. Hoc ergo est, quod Sueton. Romæ primum a Nerone institutum refert. nam & Neapoli erat. Aug. cap. xcvi. Plura Domit. cap. iv.

NERONIA] De hoc nummi veteres ærei, qua-

lem servo, cum hac inscriptione: CERTA. QVINQ. ROM. CO. id est, certamen quinquennale Romæ constituit. Certamen Neronæum vocat Sueton. Vitell. cap. iv. Xiphilin. Neronia eum instituisse pro salute ac diuturnitate Imperii sui scribit. Sed eos ludos Maximus vocatos fuisse paullo ante audivimus. Alii igitur fuere.

Dedicatisque thermis.] Mailem *dedicatis*, ut in

duobus codicibus, sine conjunctione. Quod vero ait, *thermis atque gymnasio*, id sic intelligo, ut in thermis Græcorum more gymnasium fuerit, ad cuius usum senatui, atque equiti oleum gratis præbuit. neque enim de oleo hic loqui puto Suetonium, quod interdum, uti & frumentum, populo gratuitum dabatur, Cæs. cap. xxxviii. Capitolin. Hadriano, Spartian. Severo. Quin & Aurelianus (si Vopisco credimus) vinum gratuitum dare destinaverat.

Sede prætorum.] Ita omnino legendum est, quicquid somnient interpretes, ut consulares illi sorte lecti eo ipso loco certamini tanquam magistri præfederint, quo prætores ludis præsidere consueverant. *Magistros* autem vocare videtur, quos Græci ἀγωνοθέτας, atque ἀλλοθέτας. Sed intellectum mihi nuper, esse qui in veteri cod. *sed & prætorios* invenerint. Cui lectioni ut non temere obrogaverim, ita nec prætulerim eam nostræ. De sede quidem prætorum nota illa Juvenalis Sat. x.

Quid si vidisset prætorem in sedibus altis

Exstantem?

& quæ sequuntur.

C A S A U B O N.

Quod appellavit NERONIA.] Vide Chronicum Eusebianum, numero MMLXXIX. & quæ eo loco a Josepho Scaligero sunt observata.

V A R I O R.

Quod appellavit NERONIA.] In nummis Neronis de Agone, quæ Neronia dicebantur, CERTA. QVINQ. ROM. CONST. & quidem non quatuor annorum, sicut Olympias, sed quinquennii solidi, instar lustris Romani. Alii quinquennale ludicrum diversum ab illo, quod Neronia vocabatur, fuisse scribunt; mendose, neque audiendi sunt. Nescio an per errorem septimo anno celebratum invenio; postquam institutus fuit, C. Suetonio Paulino, L. Pontio Telesino coss. a numero Eusebiano MMLXXVI. ad numerum MMLXXXII. Jos. Scaliger.

Thermis.] Martialis:

Thermis quid melius Neronianis?

Eutropius: *Ædificavit Romæ thermas, quæ ante Neronianæ dictæ, nunc Alexandrina appellantur.* P. Victor Regione Urbis nona: *Therma Neronianæ, quæ postea Alexandrina.* JOS. SCALIGER.

descendit, & orationis quidem carminisque Latini coronam, de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu concessam sibi recepit: citharæ autem a iudicibus ad se delatam adoravit, ferrique ad Augusti statuam iussit. Gymnico, quod in Septis edebat, inter buthysæ apparatus, barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam Jovi Capitolino consecravit. Ad athletarum spectaculum invitavit & virgines Vestales: quia Olympiæ quoque Cereris sacerdotibus

T O R R E N T.

Ipsorum consensu.] Consensu eorum, qui de eloquentia contenderant. Tacit. *Eloquentia primas partes nemo tulit, sed victorem esse Cæsarem pronunciatum.* Erat autem eloquentiæ corona aurea, citharæ querna. Qua de re alibi.

Inter buthysia app.] Græca voce usus est, pro magno atque solenni sacrificio, qualis hecatombe: maxima enim taurus victima est, vel Virgilio teste. Aliter tamen grammatici.

Conditam in aur. pyxidem.] Libri mss. nostri *conditamque*, haud dubie melius. Dion Juvenales institutos tradit, cum barbam posuit. Eodem ergo tempore Gymnicum in Septis editum, de quo hic Sueton.

Capitolio consecravit.] Apertius Dion Capitolino Jovi.

Cereris sacerdotibus.] Quas etiam Antistitas vocant, quarum Athenis, ut virginum Vestalium Romæ, ob sanctitatis & pudicitiae opinionem summa erat reverentia. Cic. Verrina iv. ubi de Cereris Catanensis signo per Verrem ablato agit. Juvenal. Sat. vi.

Paucæ adeo Cereris vittas contingere digna.
Idem Sat. xiii.

- - - *qualem Cereris vult esse sacerdos.*

Athenienses eos, qui sacris Eleusiniis præerant, eaque administrabant, Eumolpidas plerumque vocant. Quibus & κήρυκας adjungunt, viros pariter & feminas, ut ex Plutarchi Alcibiade ostenditur: quo loco execratum prius post refacratum ab Eumolpidis narrat. Qua de re etiam Æmilius Probus, (sive is Cornelius Nepos fuit) qui Græcorum Imperatorum vitas Latine scripsit, Eumolpidas ipse quoque, ac Kerycas conjungens, quamquam mendosum nactus codicem Beroaldus *Olympiadas* ibi legerit. Verum hæc parum ad rem præsentem faciunt, addenda potius quæ de Cereris Africanæ sacerdotibus narrat Terullian. libro priore ad Uxorem.

C A S A U B O N.

Citharam autem a iudicibus ad se delatam adoravit.] Hæc lectio mss. Viterb. & multorum aliorum codd. quæ mihi visa ante proba, argumento, opinor, non omnino vano. cum enim hæc referantur a Suetonio inter ea quæ laudem potius mereantur quam reprehensionem, ut ipse ait cap. xix. interpretabar ita hunc locum, certaminis hujus præ-

fides, qui non ignorarent, quam libenter Nero inter citharædos, si auderet, esset certaturus; missa cithara ipsum invitasse, ut pro lîret, & artis experimentum palam daret: cæterum Neronem pudorem tenuisse, & citharam quidem adorasse, non eam tamen pulsasse. Similia celeusmata & invitamenta Neroni fuisse gratissima, narrat auctor cap. xxi. & xxii. Vide omnino in Vitell. cap. iv. Hæc ita nos ante: nunc movemur librorum regiae bibliothecæ, item Pithœi, Lislæi, Robert. Stephani atque aliorum veterum consensu, in quibus *cithara* scriptum mutata distinctione hoc modo: *Et orationis q. carminisque L. coronam, d. g. h. q. c. i. c. concessam sibi, recepit: cithara autem.* Hanc igitur scripturam magis probem: utique cum cogito, vero esse similis coronam quam citharam ad Augusti statuam fuisse delatam. accedit & Cujaciani libri auctoritas: in quo fuisse scriptum *cithara*, docuit me qui & re & consilio studia mea sæpe adjuvit, exactissimi vir iudicii, Jacobus Bongarsius.

Conditamque in auream pyxidem.] Arbiter: *Venerisque signum marmoreum Et pyxis aurea non pusilla, in qua barbam ejus conditam esse dicebant.* Dio de Nerone, καὶ τὰς τρίχας ἐς σφαιρίον τι χρυσοῦν ἐμβαλὼν, ἀνέθηκε τῷ Δεῖ τῷ Καπιτωλίῳ. Emendavimus in Jovi Capitolino depravatam vulgilectionem, secuti & rem ipsam & codicem Viterbiensem: in quo sic liquido scriptum.

Quia Olympia Cereris sacerdotibus spectare conceditur.] Vel potius *Olympia.*

V A R I O R.

Barbam primam posuit.] Ponebant eam serius, citius, plerumque sub xxi. annum. Macrobius certe in Somnium Scipionis, *ter septenarium numerum requiri ad radendam barbam*, adfirmavit. Atque ita Neronem posuisse colliges ex Fastis, annisque. Caligula tamen xx. anno posuit, in ejus vita cap. x. At Cæsar Octavianus anno demum xxv. uti clarum ex Dione. Mutavit ab hoc more primus Rom. Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & ostendentibus nummis. LIPSIUS. Quæ causâ mutandi Hadriano fuerit, sic indicat in ejus Vita Æl. Spartianus: *Promissa barba fuit, ut vulnera, quæ in facie naturalia erant, tegetet.* Ibi dem neminem tribunum, nisi plena barba, fecisse eum scribit.

Jovi Capitolino consecravit.] Sic apud Græcos virginum puerorumque comæ deo alicubi sacabantur.

13 bus spectare conceditur. Non immerito inter spectacula ab eo edita, & Tiridatis in urbem introitum retulerim. Quem Armeniæ regem magnis pollicitationibus sollicitatum, cum destinato per edictum die ostensurus populo propter nubilum distulisset, produxit, quo opportunissime potuit: dispositis circa fori templa armatis cohortibus, curuli residens apud Rostra triumphantis habitu, inter signa militaria, atque vexilla: & primo per devexum pulpitem subeuntem admisit ad genua, allevatumque dextra exosculatus est: dein precanti, tiara deducta, diadema imposuit, verba supplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum deinde in theatrum, ac rursus supplicantem, juxta se latere dextro collocavit. Ob quæ Imperator consalutatus, laurea in Capitolium lata, Janum geminum clausit tam nullo quam residuo bello. Consulatus

ur. Apud Martialem quidam primam lanuginem comamque

Pegaseo posuit arma sacra Deo.

Tertullianus de Anima: *Quis non exinde aut totum filii caput reatui vovet, aut aliquem excipit crimem, aut tota novacula profecat, aut sacrificio obligat, aut sacro obsignat, pro publica aut privata devotione?* Censorinus De die natali cap. i. *Quidam etiam pro cetera bona corporis valetudine, crimem deo sacrum pascebant.* LIPSIUS.

Quia Olympia quoque Cereris sacerdotibus. Lege prohibitum erat, ut inquit Lactantius Statii interpres, Olympicum certamen spectare mulieres: excipiebantur Cereris antistite, quibus ob sacerdotii majestatem concedebatur spectare ludos Olympicos. BEROALD.

T O R R E N T.

13. *Tiridatis.* Libri MSS. tres Mithridatem vocant, mendose. *Τυρίδατης* enim appellat Xiphilin. quod nomen etiam Tacit. servat. Insignem vero fuisse magum, ex Plinio discimus lib. xxx. cap. 11. & xxxiii. cap. 111.

Diadema imposuit. Ut qui regnum illi assignaret, quemadmodum in Trajani numismate cernimus, cum inscriptione, REGNA ADSIGNATA. Tacit. eum narrat a Corbulone devictum, antequam Romam veniret, diadema apud Neronis effigiem deposuisse. Sed verisimile est, hanc cærimoniam spectante pop. Rom. repetitam fuisse. Alterius Tiridatis meminit Horat. lib. i. Od. xxvi.

Latere dextro. Honoratiore, (ut ego arbitror) inter sedendum quidem. Nec cum per viam incederent, aliter servabatur. Claud. cap. xxiv. Recte igitur Xenophontis de Cyro locum intelligit Beroaldus. Cyrus enim peculiari quadam ratione convivæ quos maxime amabat, laevos sibi accumbere volebat, tanquam cordi propiores, non quin dexter locus esset honoratior. Quanquam Xenophon ipse aliam reddit rationem, nempe quod læva magis insidiis obnoxia sit quam dextra. Locus est viii. Cypriæ dias.

14. *Janum gem. clausit.* Testantur id Neronis

nummi, cum inscriptione, PACE P. R. UBIQ. PARTA. JANUM. CLUSIT. & PACE. P. R. TERRA. MARIQ. PARTA. JANUM. CLUSIT. Sed & male hæc qui Suetonium in capita partiti, ab iis quæ præcedunt distraxerunt, legendumque, si sententiam audimus, Ob quæ

Imp. consal. laurea in Capitol. lata, Janum geminum clausit, &c. videri enim voluit ridiculus Princeps ambitiosa hac Tiridatis ostentatione terrarum orbem, velut nusquam residuo bello, pacasse. De laurea in Capitolium lata alibi disserimus.

Tam nullo quam residuo bello. An igitur sæpius Janum clausit Nero? Non equidem existimo, sed pro libidine residuo etiam bello. nam (si Orosio credimus) ab Augusto ad Vespasianum usque nunquam cassavere bella. Atque adeo locum hunc sic puto debere corrigi, *tanquam nullo residuo bello*, una tantum dictione transposita.

C A S A U B O N.

13. *Juxta se latere dextro collocavit.* Honoris illius causa. Eunapius in Ædesio: *καὶ ἐς τοσαύτην γὰρ ἐξέκετο σοφίας καὶ δυνάμεως, ὥς ὁ μὲν βασιλεὺς, ἐαλῶκει τε ὑπ' αὐτῆς, καὶ δημοσίᾳ συνέδρῳ εἶχεν εἰς τὸν δεξιὸν καθίζων τόπον. ὃ καὶ ἀκῶσαι καὶ ἰδεῖν ἀπίστον.* At eo devenit quorundam *παραδοξολογῶν*, ut non erubuerint hujus moris contrariam esse causam asseverare. Sed profecto in auctorem ejus sententiæ, si in quemquam umquam, vetus dictum competit, *ἐπ' ἀριστερὰ ἱμάδες, ὡς βεκκεσέληνε, γράμματα.* Sed illum *παραδοξολογῶν* minus miror: doctissimum virum idem nuper scripsisse, quasi olim Hebræi sinistram dextræ prætulerint, equidem non possum non mirari. Nam id falsissimum esse, sacra Testamenti utriusque pagina multis locis declarat. Verius S. Basilii: *ἡ δεξιὰ χώρα δηλοῖ τὸ τῆς ἀξίας ὁμότιμον: Locus dexter dignitatis equalitatem indicat.* alibi dicit, demonstrari per dextrum locum, *τὴν πρὸς τὸ ἴσον σχέσιν.* clarius docet hoc ipsum beatus Chrysostomus in epistolam ad Hebræos: *ὅτι διὰ τὸ*

fulatus quatuor gessit: primum bimestrem, secundum & novissimum semestres, tertium quadrimestrem: medios duos continuavit, reliquos inter annua spatia variavit. In jurisdictione postulatoribus nisi sequente die, ac per libellos, non temere respondit. Cognoscendi morem eum tenuit, ut continuis actionibus omissis, sigillatim quæque per vices ageret. Quoties autem ad consultandum secederet, neque in commune quidquam, neque propalam deliberabat: sed & conscriptas ab unoquoque sententias tacitus ac secreto legens, quid ipsi libuisset, perinde atque pluribus idem videretur, pronuntiabat. In Curiam libertinorum filios diu non admisit: admissis a prioribus Principibus honores dene-

ἄτως εἶρηκε δῆλον ἐκ τῆς τόπῃ τῆς καθέδρας· εἰ γὰρ ἐλάττωσιν ἤθελε δηλοῦσαι, ἢ κ' αὖν εἶπεν ἐκ δεξιῶν, ἀλλ' ἐξ ἀριστερῶν. Similia his multa apud Patres alios Græcos Latinosque. Enimvero vel unus Evangelii locus de agnis ad dextram & ad sinistram, absurditatem hujus sententiæ palam fecerit.

Laurea in Capitolium lata.] Quasi magnum aliquid & triumpho dignum patrasset: nam qui triumphaverunt, lauream in gremio Jovis Capitolini collocabant. Vide Tranquillum in Domitiano, cap. vi. & quæ ibi notamus.

Janum geminum clausit tam nullo quam residuo bello.] Ita plane distinguitur hic locus in optimi amici nostri Manesseri optimo cod. Viterb. in quo etsi capitulum in quæ secatur vulgo Sueton. nulla toto opere mentio, aliquot tamen locis paragraphi minio notati conspiciuntur. Ita ergo hic posita virgula ante vocem *Janum*: post vocem vero *bello* sequitur paragraphus. Omnino autem suadere videntur Tranquilli verba, sæpius a Nerone clausum esse Janum. Quamobrem scribi fortasse debet, *Janum geminum clausit: clausit enim tam nullo quam residuo bello.*

V A R I O R.

13. *Perductum deinde in theatrum.*] Codex Salmas. *perductum inde in theatrum.* R. Steph. *perductum theatrum.*

Tam nullo quam residuo bello.] Faërn. *tanquam nullo residuo bello.*

Janum Geminum clausit tam nullo quam residuo bello.] Faërnus legebat: *Janum Geminum clausit tanquam nullo residuo bello.* Conjungebatque hæc verba cum iis, quæ sunt in extremo superioris capitis, hoc modo: *Ob quæ Imperator consalutatus, laurea in Capitolium lata, Janum Geminum clausit, tanquam nullo residuo bello.* In Neronis æreo numismate porta ipsa Janualis signata est, cum hac inscriptione: PACE. P. R. TERRA. MARIQUE PARTA. JANUM. CLUSIT. De qua porta Januali Varro lib. iv. de l. l. Tertia est Janualis dicta ab Jano, & ideo ibi positum Jani signum, & institutum a Numa Pompilio, ut scribit in Annalibus L. Piso, ut sit aperta semper, cum bellum sit. Nusquam traditum est memoria nisi Pompilio Rege fuisse clausam.

a) A. U. C. DCCCXIII. DCCCX. DCCCXI. DCCCXII.

post T. Manlio consule, bello Carthaginiensi primo confecto, sed eodem anno apertam. Hæc verba eo libentius recitavi, quod in vulgatis editionibus mendosissime leguntur. In alio nummo inscriptum est: PACE. P. R. UBIQUE PARTA JANUM CLUSIT. F. Ursinus.

T O R R E N T.

15. *Postulatoribus.*] *Postulare* (inquit Ulpian.) est desiderium suum, vel amici sui in jure apud eum qui jurisdictioni præest exponere, vel alterius jurisdictioni contradicere. Hinc *postulationes*. Verum quos *postulatores* Sueton. dicit, Cui *procuratores* fere vocant.

In cognoscendo.] Liber opt. *Cognoscendi morem eum tenuit.* Placet. Notandumque distingui cognitionem a jurisdictione. nam (ut non male Donatus ait) *postulamus jure*. Atqui cognitiones fere extraordinariæ erant. Plura Claud. cap. xv.

Continuis actionibus omissis.] Verbum *omissis* abest a duobus exemplaribus, nec male, ut ea quæ cognitionis erant, Nero continue suo quæque ordine ut proposita fuerant, deciderit. Lector tamen suum sequatur arbitrium. nam *continuas* fortasse *actiones* vocat, quibus promiscue qualiacunque causarum genera proponebantur. Qua cognoscendi consuetudine omissa, Nero certis sessionum diebus de unoquoque genere per vices agi instituit. Quo de more aliquid Galb. cap. x.

Ad consultandum secederet.] Sic nostri etiam codices. Vulgo *sederet* legitur. inepte. Mallet etiam *quod*, aut *quidquid ipsi libuisset*, pro *quid*.

Libertinorum filios.] Sup. Claud. cap. xxiv.

C A S A U B O N.

13. *In cognoscendo morem eum tenuit.*] Alii codd. *Cognoscendi eum morem tenuit.* postrema periodi hujus ita exhibent nonnulli, *singulatim quæque per vices ageret.* nihil muto.

V A R I O R.

15. *Sed & conscriptas ab unoquoque sententias.*] V. C. Fulvii Ursini: *sed conscriptas ab unoquoque sententias.*

T. O. R.

denegavit. Candidatos qui supra numerum essent, in solatium dilationis ac moræ, legionibus præposuit. Consulatum in senos plerumque menses dedit. Defunctoque circa Kal. Januarias altero e COSS. neminem substituit: improbens exemplum vetus Caninii Rebili, uno die consulis. Triumphalia ornamenta, etiam quæstoriæ dignitatis, & nonnullis ex equestri ordine tribuit: nec utique de causâ militari. De quibusdam rebus orationes ad senatum missas, præterito quæstoris officio, per COSS. plerumque
 16 recitabat. Formam ædificiorum urbis novam excogitavit: & ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: easque sumptu suo extruxit. Destinarat etiam Ostia tenus mœnia promovere, atque inde fossa mare veteri urbi inducere. Multa sub eo & animadversa severe, & coercita, nec minus instituta: adhibitus sumptibus modus: publicæ cœnæ ad sportulas redactæ: interdictum, ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret, cum antea nullum non opsonii genus proponeretur: afflictis suppliciis CHRISTIANI, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ: vetiti

T O R R E N T.

Candidatos.] De hoc sic Tacit. *Comitia prætorum, arbitrio senatus haberi solita, quod acriore ambitu exarserant, Princeps composuit, tres, qui supra numerum petebant, legioni præficiendo.*

Caninii Rebuli.] Rebili scribendum. De quo Cæs. cap. LXXVI.

Etiâ quæstoria dign. nonnullis.] Sic Pulm. & duo nostri mss. Alii, sicut etiam vulgati, ante dictionem nonnulli, & particulam interferunt. Quam ego non tam delendam, quam transponendam censeo. sensus enim est, Neronem ornamenta triumphalia etiam quæstoriis tantum, & quidem ex equestri ordine, contulisse. Lego igitur, *Triumphalia orn. etiam quæstoria dignitatis nonnullis, & ex equ. ord. trib.*

Sed & de quibusdam.] Melius mss. nostri *De quibusdam*, D. majuscula, sine *sed &*. verba enim neque utiq. d. c. m. præcedentibus annectenda sunt.

Præterito quæstoris officio.] Aug. cap. LXV.

16. *Formam ædif. urb. novam.*] Post incendium Urbis id contigit. Neque tam extruxit, quam extructurum se pollicitus est. Tacit.

Ostia tenus.] Tres libri *Hostiam tenus*. Et ratio quidem sine aspiratione, ac multitudinis tantum numero efferri postulat, promiscue tamen scriptum reperitur. Fossa vero hæc alia est ab illa, quam ab Averno ad ostia usque Tiberina navigabilem perducere voluit, de qua Tacit. lib. xv. Plin. lib. xiv. cap. vi. ipse Sueton. inf. cap. xxxi.

Publ. cœnæ ad sport. redactæ.] At Domitianus sportulas sustulit, revocata cœnarum rectorum consuetudine, cap. vii. Ibi plura.

Ne quid in popinis cocti.] Claud. cap. xxxviii.

Afflicti suppliciis Christiani.] Idem & impius Tacit. Fuit autem hæc prima hujus sanctissimi nominis vexatio, qua duo illa ingentia religionis nostræ lumina, Petrus & Paulus, Romæ occubuerunt. Euseb. Chronicis, Oros. Sulpicius Severus, & alii.

C A S A U B O N.

16. *Ut ante insulas ac domos porticus essent.*] Ab hac forma est illa aulæ descriptio apud Isidorum libro xv. cap. iiii. *Aula domus est regia, sive spatiosum habitaculum, porticibusque quatuor conclusum.*

De quarum solariis incendia arcerentur.] Isidorus itidem: *Mœnius collega Crassi in foro projecit materias, ut essent loca in quibus spectantes insisterent, qua ex nomine ejus Mœniana appellata. Hæc & Solaria, quia patent soli. Post hæc alii lapide, alii materia ædificavere super porticibus mœniana, & foribus & domibus adjecerunt. Ita putamus scribendum illum locum.*

Interdictum, ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret.] Dio: πάντα δὲ ὡς εἰπεῖν τὸν βίον ἐν καπηλικῇ διαίτῃ ποιούμενος, ἀπέπε τοῖς ἄλλοις μὴδὲν ἐφθόν ἐν καπηλείᾳ, πλὴν λαχάνων καὶ ἑτέρας πιπράσκειν.

V A R I O R.

16. *Afflicti suppliciis Christiani.*] Abolendo rumori Romæ a se incensæ Christianos subdidisse reos Neronem, auctor C. Tacitus: idque tempus confert in consulatum C. Lecani, & M. Licini: qui erat annus Christi lxxiv. Adjicit idem: Christianos aut feris & canibus objectos, aut crucibus affectos, aut flammarios. Flammare est, quod Hispani dicunt *Pringar*. Stantibus ad palum destinatis unco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, e lamina ardente (*κεραμίδα* vocat Imp. M. Aurelius) pix aut unguen in caput liquefiebat, ita ut rivi pinguedinis humanæ per arenam amphitheatri sulcum facerent. Juvenalis ad hoc tormentum, eandemque historiam alludens:

*Pone Tigullinum, tada lucebis in illa,
 Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant;
 Et latum media sulcum diducit arena.*

Lege:

Et latus mediam sulcus diducit arenam.

Stf 2

Pone

vetiti quadrigariorum lusus, quibus inveterata licentia passim vagantibus, fallere ac furari per jocosum jus erat: pantomimorum factiones cum ipsis simul relegatae. Adversus falsarios tunc primum repertum, ne tabulae nisi pertusae, ac ter lino per foramina trajecto, obsignarentur. Cautum, ut in testamentis primae duae cerae, testatorum modo nomine

Pone, ubi stantes ad palum alligati suffixo gutture, lamina impendente fumant, & totos artus liquefiunt, ita ut pinguedo diducat arenam sulco facto. Ut memorabiles illos cruciatus fuisse necesse sit, quorum multo post tempore meminit Juvenalis. Tertullianus in Gnosticos: *Orientem fidem Romae primus Nero cruentavit.* Neque solum Romae saevitum in Christianos, sed etiam in provinciis. Jos. SCALIGER. V. C. habet: *affectu supplicii Christiani.* &c. quod magis placet. F. URSINUS.

Genus hominum superstitionis novae ac maleficae. Exstat vetus inscriptio in Hispania loco Pisuergae vocato: in quo sine dubio crudelitas Neronis tangitur, si quidem vera est illa inscriptio: nam dubito. Christianismum superstitionem vocat, ut Suetonius Christianos homines novae ac maleficae superstitionis: NERONI. CLAUDIO. CAESARI. AUG. PONT. MAX. OB. PROVINCIAM. LATRONIBUS. ET. HIS. QUI. NOVAM. GENERI. HUMANO. SUPERSTITIONEM. INCULCARANT. PURGATAM. Jos. Scaliger.

T O R R E N T.

Quadrigariorum lusus. Ante cap. v. de aurigaris diximus. Sub quibus & trigarii, & quadrigarii (ni fallor) continentur. Quorum quos lusus dicat, imaginari facilius est quam verbis exponere, aut certi aliquid affirmare.

Pantomimorum factiones. Vide cap. xxvi.

17. *Adversus falsarios.* Multae adversus hos legum cautiones. Sed errare videri potest Sueton. qui quod a Ti. Claudio sancitum fuit, Ner. Claudio adscripserit. Nota est inscriptio tituli lib. XLVIII. Pandect. ad legem Corneliam de falsis, & de S. C. Liboniano: quo quidem S. C. poena legis Corneliae irrogatur eis, qui in alterius testamento vel codicillis legatum, hereditatemve sibi sua manu adscripserint. Atqui Senatusconsultum illud factum est Statilio Tauro, & Scribonio Libone coss. quo tempore Claudius Imperio praefuit. Accedit quod in eandem sententiam citatur edictum Divi Claudii l. xv. eodem illo tit. & l. III. Cod. De his qui sibi adscribunt.

Prima dua cera. Quanquam Justinian. tit. De testamentis, nihil interesse scribit, in tabulisne, an in charta, membranisque, vel in alia materia fiat testamentum, notum tamen est, ceratis tabulis olim potissimum scribi solitum, & sic quidem, ut prima tabula testatoris, altera heredis nomen plerumque contineret. Porphyrio in illud Horatii lib. II. Sat. IV.

- - - quid prima secundo
Cera velis versu, solus, multisque coheres.

Hujus ergo loci sententia est, cautum fuisse, ut primae duae testamenti tabulae, inscripto tantum testatoris nomine, alioqui vacuae, signatoribus de more intervenientibus ostenderentur, quo liberum fieret testatori vel nescientibus illis quem vellet heredem inscribere, cum satis esset, quoad testium fidem, constare cujus esset testamentum, (puta Sempronii) quamvis ignoraretur, quem heredem faceret.

C A S A U B O N.

Vetiti quadrigariorum lusus. Non alios lusus intelligo, quam similem istorum hominum lasciviam petulantiae illi Neronis, quam describit auctor. cap. xxvi. & Dio prolixè.

17. *Ut in testamentis prima dua cera.* Viterb. ut testamentis. ita saepe rō in omittitur eleganter. Non assentiar magnae famae jurisprudenti, qui contendit scribendum hoc loco *imae dua cera.* aliter enim omnes libri: neque in vulgata lectione quicquam incommodi. primae duae cerae institutionem heredis & substitutionem continebant: quam testamenti partem non divulgari, plurimum saepe testatoris, & primi quoque heredis intererat.

V A R I O R.

17. *Adversus falsarios &c.* Inspectis Suetonii verbis, posset quis existimare, non lege, sed usum receptum fuisse, ut tabulae testamenti pertusae, trajecto per foramina lino, obsignarentur, nec aliae praeterea. At non usu receptum, sed lege cautum, ut duae primae tabulae vacarent, ac ne quis legatum sibi adscriberet. Verum non posterius tantum, sed & prius senatus auctoritate cautum, atque ad omnia instrumenta pertinuisse eam cautionem, paret ex Pauli Sententiis: qui ita lib. 2. tit. 25. §. 5. *Amplissimus ordo decrevit eas tabulas, quae publici vel privati contractus scripturam continent, adhibitis testibus ita signari, ut in summa marginis, ad mediam partem perforata, triplici lino constringantur, atque impositum supra linum cera signa imprimantur, ut exteriores scriptura fidem interiori servant. Aliter prolata nihil momenti habent.* Suetonius quidem de testamentis, Paulus de contractibus loquitur; veruntamen, quin uno eodemque Senatusconsulto de his cautum sit, non ambigo. Ut unum quod deest auctori, ex altero sit supplendum. Sed & his item addendum est, si quis ex testibus nomen suum non adscripserit, quamvis signaverit, pro eo esse ac si adhibitus non esset. Imo debuisse singulos testes, qui adhibebantur, proprio chirographo adnotare, quis & cujus testamentum signaret. Si vero

mine inscripto, vacuæ signaturis ostenderentur: ac ne quis alieni testamenti scriptor legatum sibi adscriberet. Item ut litigatores pro patrociniis certam justamque mercedem, pro

vero adscripserit, non tamen signaverit, iidem dicendum est, tantundem valuisse ac si adhibitus non fuisset. Ita enim hæc referuntur l. 22. & l. 30. ff. Qui test. fac. poss. Quin & hoc addendum, signa impositum supra linum ceræ fuisse imprimenda quidem, secundum Pauli verba, veruntamen testamenti recte *signatas tabulas accipi oportere, etsi lino, quo tabula involuta sunt, signa impressa fuerint.* Ita enim d. l. 22. definit Ulpianus. GOESIIUS.

Ne tabula nisi pertusa, ac ter lino per foramina trajecto obsignarentur.] Hoc est, ut perforatis in summo margine tabulis triplici per foramen trajecto lino obligarentur. Hoc est illud Senatusconsultum, quod intelligit Paulus lib. v. Sent. tit. xxv. Ante hoc Senatusconsultum nec perforatæ tabulæ, nec triplici lino per foramina trajecto obsignabantur, sed simplici, ac simpliciter tabulis integris ac non perforatis circumligato. Nam *pertusas* dixit Suetonius, quas Paullus *perforatas*. *Pertundo* enim idem significavit veteribus, quod *perforo*. Unde *Dea pertunda* in nuptiis: & *pertusa lana* Persio, quam vulgo dicimus *vestem foratam*. Et Servio *pertusa margarita*, quæ sunt perforatæ, ad lib. v. Æn. CL. SALMASIUS de subscribendis & signandis testamentis, cap. xx.

Cautum ut in testamentis prima dua ceræ testatorum modo nomine inscripto, vacuæ signaturis ostenderentur.] Scribendum est: ut prima dua ceræ testatorum modo nomine inscripto vacuæ subsignaturis ostenderentur. Primæ duæ ceræ sunt duæ primæ tabellæ, sive paginæ ceratarum tabularum, in quibus primi & secundi hæredes a testatore scribebantur. Inde illud apud Horat.

- - - quid prima secundo.

Cera velit versu.

Recte Acron *primam tabulam* exponit, hoc est, primum *τεράδιον*. In primo versu primæ tabulæ nomen testatoris inscribebatur, deinde nomen hæredis in secundo. Porphyrio ad illum locum: *Bene hoc & juxta ordinem, quia prius testatoris nomen, deinde hæredis.* Testator igitur, qui nolebat a testibus sciri nomen hæredum, quos instituebat, neque primorum, neque secundorum, in duabus primis ceris tabularum nomen tantum suum inscribebat, reliqua pagina, vel cera vacua relicta, quæ subsignaturis testibus ostendebatur. Satis enim fuit, ut validum esset testamentum, nomen testatoris a testibus teneri, scirique, has ejus testamenti tabulas esse, quibus nomina sua adscriberent. Ubi porro subscripsissent omnes, tum testator vacuas istas ceras, sive paginas implebat nominibus hæredum, quos ignoratos voluerat esse testibus, & pro qua quemque parte institueret. Tum clausis tabulis & lino con-

strictis, cera imposita & affixa sua in ea signa imprimebant testes. Quod si *signaturos* hic accipimus pro signatoribus ipsis, hoc est, testibus, nihil erit mutandum. Utrumque enim faciebant testes, adscribebant primo nomen suum interioribus ceris, deinde in exterioribus signum suum imprimebant. Ab hoc ultimo actu passim Signatores vocantur. Utrumque autem adeo necessarium, ut si quis ex testibus nomen suum non adscripsisset, qui tamen signasset, pro eo esset ac si adhibitus non fuisset: & contra, si se adscripsisset, non tamen signasset, pro nullo haberetur testamentum. leg. xxii. D. Qui testamenta. CL. SALMASIUS, de modo Usurarum cap. xi.

T O R R E N T.

Pro patrociniis.] Adversus oratorum licentiam, ne quis ob patrocinium donum munusve caperet, lata olim fuit lex Cincia. De qua Livius lib. xxxiv. Cic. de Senectute, & lib. i. Epist. ad Attic. Tacit. quoque Annal. xi. & xiv. Festus *Muneralem* a Plauto vocari ait. Ad eam Paullus J. C. librum scripsit, ex quo sumpta l. xxii. tit. De legib. Quod vero de justa ac certa mercede adjicit Sueton. id ita interpretor, ut pro modo litis, proque advocati facundia, & fori consuetudine æstimatio ineatur, dummodo tamen licitum honorarium quantitas non egrediatur, ut pulcherrime hac de re Ulpian l. i. De extraord. cognitionib. Licitum autem honorarium definit ipse usque ad centum aureos. Tacit. lib. xi. Claudium posuisse modum scribit usque ad dena sestertia. Quæ summæ non discrepant, si aureum æstimes xxv. denariis, quod alibi docebimus.

C A S A U B O N.

Ac ne quis alieni testamenti scriptor legatum sibi adscriberet.] Quum in Pandectis Claudianum hoc edictum auctorem habuisse dicatur Divum Claudium, neque temere sit invenire, Neronem *divi* appellatione affectum, labor ut assentiar viris eruditis, qui errasse hic Suetonium existimant, & Neroni perperam tribuisse quod erat Claudii. qua de re plura Jacobus Cujacius ad titulum Codicis, De his qui sibi, &c. scribunt in testamento.

Mercedem pro subselliis nullam omnino darent.] Judicia præter centumvitalia exercebantur in foro a prætoribus aliisque magistratibus, sed illis maxime, neque tribunalia vero, neque subsellia, ulla firma erant: verum ad tempus extruebantur, quoties iis esset opus. videntur igitur ut aliarum rerum publico præstandarum, ita tribunalium & subselliorum fuisse mancipis: qui ad mandatum jus dicturi, pecunia sua illa extruerent, eamque postea

pro subselliis nullam omnino darent, præbente ærario gratuita: utque rerum actu ab ærario causæ ad forum, ac recuperatores transferrentur: & ut omnes appellationes a iudicibus ad senatum fierent. Augendi, propagandique Imperii neque voluntate ulla 18 neque spe motus umquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitavit: nec nisi verecundia, ne obrectare parentis gloriæ videretur, destitit. Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio, in provinciæ formam redegit. Peregrinationes duas omnino suscepit, Alexandrinam & Achaicam: sed Alexandrina ipso 19

pecuniam a litigatoribus repeterent. Simillimum est, quod olim Athenis & Romæ etiam fieri solitum circa theatra, priusquam perpetuæ voluptatum sedes fuissent ædificatæ: erant enim *θεατροπώλαι* & *θεατρῶναι*, ut dicebamus ad Theophrasti caput *περὶ ἀναίσχυρίας*.

T O R R E N T.

Pro subselliis.] Quid pro iudiciorum subselliis a litigatoribus pendi soleat, nusquam memini me legisse. De recitantium vero subselliis notus ille Juvenalis versus e Sat. VII.

Nemo dabit regum quanti subsellia constant.

Rerum actu ab ærario causa.] Hoc est, ut, quando iudicia fiunt, causæ quæ ante apud præfectos ærarii tractabantur, in foro deinceps coram recuperatoribus agerentur. Omittere autem nolim in cod. uno ex nostris legi *ad ærarium causa pro ab ærario*, longe sane elegantius, pro causis apud ærarium pendentibus. Vide quæ notavi Claud. cap. IX. & XXIV. de ærarii cura ad prætura functos a Nerone translata.

Recuperatores.] Libri vetustissimi *Recuperatores* vocant, nec male. Theophilus enim, qui Justiniani Institutiones Græce interpretatus est, tit. Quibus ex causis manumittere non licet, inde appellatos vult, quod per eos unusquisque suum recipiebat. Nec dissentit Festus, qui *Recuperatores* sic dictos tradit, quod inter populum Rom. & civitates peregrinas de rebus privatis reddendis recipiendisque cognoscebant. Usu tamen obtentum, ut *Recuperatores* vocentur. Cicero eos plerumque cum iudicibus coniungit, ut pro Cæcina, *Si quis iudex, Recuperatorve dicat*. Iterum, *Non reperis quemquam iudicem, aut recuperatorem*. Et Verr. V. *Nullum unquam iudicem, aut recuperatorem dedit*. Accedit Valerii Probi in libello De notis antiquis hæc ex edicto prætoris formula, QUANTI EA RES ERIT, TANTÆ PECUNIÆ JUDICIUM RECUPERATORIUM DABO, TESTIBUSQUE DUMTAXAT DECEM DENUNCIANDI POTESTATEM FACIAM, sunt enim Prætoris verba. Unde Plaut. Bacchid. *Postquam quidem Prætor Recuperatores dedit, Damnatus demum vi coactus reddidit Ducentos & mille Philippum*. Eadem autem quæ prætoris Romæ, etiam præsidis potestas erat ac iurisdictio in provincia. Et quanquam iudicum vo-

cabulo etiam *Recuperatores* continerentur, proprie tamen *Recuperatores* dicti videntur, cum super facto ipso incidit quæstio, ut puta uter prior murum hostium conscendisset, an facta injuria, an captæ pecuniæ. Et quoniam talia fere erant iudicia quibus super statu alicujus disceptabatur, servusne an liber esset, libertinus an ingenuus, in his quoque frequens *Recuperatorum* est mentio. Vespas. cap. III. & Domit. cap. VIII. Dabantur autem fere ex his quos inter comites suos, aut in consilio habebant magistratus, aut etiam ex albo iudicum sine ulla sortitione. Hinc Plin. lib. III. Epist. penult. *Nam ut in Recuperatoriis iudiciis, sic nos in illis comitiis quasi repente apprehensi, sinceri iudices fuimus*. Sed hæc quamvis pro re pauca, hoc loco tamen dicta sufficiant.

A iudicibus ad senatum.] Apertius Tacit. lib. XIV. *Auxitque patrum honorem, statuendo, ut qui a privatis iudicibus ad senatum provocassent, ejusdem pecunia periculum facerent, cujus hi qui Imperatorem appellavere, nam ante vacuum id solutumque poena fuerat*. Nonnulla notavi Aug. cap. XXXIII.

18. *Concedente Polemone.*] Plures hoc nomine reges Ponti fuere. De Polemone qui socius pop. R. appellatus est Augusti temporibus, Dion lib. LIII. Hujus deinde filio Polemoni regnum paternum ex S. C. confirmatum fuit, sed cum pater Bosporum quoque Agrippæ beneficio occupasset, Claudius filio quidem Bosporum ademit, sed pro eo Ciliciæ partem ei tribuit. Hæc quoque ex Dione. Tandem igitur eo concedente Ponti regnum in provinciam redactum est a Nerone. Qua de re, præter Sex. Aurelium, Eutropium, atque Eusebium, sic Vopisc. Aureliano, *Addidit & Nero, sub quo Pontus Polemoniacus, & Alpes Cottia Romano nomini tributæ*. Cottio sane regi pepercerat Augustus, ceteris Alpinis gentibus devictis. Quod cum Ammiano Marcellino testatur Plin. lib. III. cap. XXX.

19. *Alexandrina ipso profect. die destitit.*] Sic MSS. duo, & edit. Frobenii. Gryphii vero *Alexandrinam destituit*. Alii *Alexandrinam destitit, ut artem desituros* Sueton. Tib. cap. XXXVI. & *desinere artem musicam* Gell. lib. II. cap. XI. & similia.

V A R I O R.

Recuperatores.] Codex Salmas. ut multi alii: *reciperatores*.

profectionis die destitit, turbatus religione simul ac periculo. Nam circuitis templis cum in æde Vestæ reledisset, consurgenti ei primum lacinia obhæsit: deinde tanta oborta caligo est, ut despiciere non posset. In Achaia Isthmum perfodere aggressus, prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est: tubaque signo dato, primus rastello humum effodit, & corbulæ congestam humeris extulit. Parabat & ad Caspias portas expeditionem, conscripta ex Italicis senum pedum tyronibus nova legione, quam Magni Alexandri phalangem appellabat. Hæc partim nulla reprehensione, partim etiam non mediocri laude digna in unum contuli: ut secernerem a probris ac sceleribus ejus, 20 de quibus dehinc dicam. Inter ceteras disciplinas pueritiæ tempore imbutus & musica, statim

18. *Defuncto Cottio.*] V. C. Cotto. Sed Cottii legendum esse in notis ad Tacitum diximus. F. URSINUS.

19. *Alexandrina.*] Codex Salmas. *Alexandrinam.* & mox pro *circuitis* idem *circumitis*.

T O R R E N T.

Despicere.] Tres libri *despicere*. Tacit. addit per omnes artus tremuisse.

Corbula.] Recte. sic enim & mss. nostri, & interpretes. Ideo autem primus hoc opus aggressus est Nero, ut religione deterritos confirmaret, cum ad primam fossionem visus esset sanguis erumpens, visa etiam spectra, auditique gemitus. Auctor Xiphilin. De Isthmi vero perfossione Cæs. cap. XLIV. De portis Caspiis, seu Caucasii potius, Plin. lib. VI. cap. XI.

19. *Pueritiæ imbutus tempore.*] Veteres libri dictionem *tempore* alii alio loco ponunt. Lego igitur, *Inter ceteras disciplinas pueritiæ imbutus & musica.*

C A S A U B O N.

19. *Isthmum perfodere aggressus.*] Non primus Nero hanc insaniam infaniti. clara res ex Herodoto, Strabone, Philostrato, Luciano & Pausania. omnium irritus cecidit labor. vera & pia vox Pausaniæ in hoc sermone, quam adscripsisse pretium sit operæ: *ἔτω χαλεπὸν ἀνθρώπῳ τὰ θεῖα βιάσασθαι.* vide Paulum Æmilium in Carolo Magno, sub finem lib. II.

Primus rastello humum effodit.] More magnorum ducum, quoties opus aliquod egregium a militibus perfici vellent. Sic Germanicus apud Tacitum, primus exstruendo tumulo cæsorum Variana clade cespitem posuit. vide lib. VIII. ad Vespasianum de ædificatione Capitolii. De Neronis facti auctor dialogi, cujus index Nero: *Ὁρέξαντος αὐτῷ χρυσὴν διπλάκην τῇ τὴν Ἑλλάδα ἐπιτροπύσαντος ἐπὶ τὴν ὀρυχὴν ἥξει κροτάμενός τε καὶ καθιζήμενος τῆς γῆς τρίς, αἶμαι τοῖς τε τὴν ἀρχὴν πεπιστευμένοις παρακελευσάμενος ξυμπόναις ἀπλεσθαι τῷ ἔργῳ, ἀνῆει εἰς τὴν Κόρινθον, τὰ Ἡρακλέους δοκῶν ὑπερβεβλησθαι πάντα.* Quod ait de legione Neronis aureo, similem historiam narrat Theodoretus lib. III. cap. XX.

Parabat & ad Caspias portas expeditionem.] Tacitus primo Historiarum VI. *Multi ad hoc numeri e Germania ac Britannia & Illyrico, quos idem Nero electos præmissosque ad claustra Caspiarum, & bellum quod in Albanos parabat, opprimendis Vindicis cæptis revocaverat.* non male referas huc verba Dionis in fragmentis, de cogitata expeditione in orientem a Nerone, etsi ille aliter rem narrat: *τὸν Κορβύλων αὐθις κατ' αὐτῶν πολέμῳ προσέταξεν· ἐβηλεύσατο μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς συστρατεύσαι, ἐπεὶ δὲ θύων ἔπεσεν, ἢ ἐτόλμησεν ἐξορμήσαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν χάραν ἔμεινεν.*

Quam Magni Alexandri phalangem vocabat.] De phalange Macedonica res omnibus nota. Observo autem moris fuisse Macedonibus regibus, cohortem prætoriam habere, aut legionem, e tyronibus staturæ procerioris, Neronianæ isti plane similem. Suidas de Antiochi Macedonica phalange, quæ dicebatur e re *Ἡλικες*: quod essent omnes ejusdem ætatis. *Ἡλικες*, inquit, *ἐλέγοντο οἱ Ἀντιόχῳ τῷ Ἐπιφανῆς. Μακεδόνων ἦν εἶδος. ὑψηλοὶ πάντες, ὀλίγον ὑπὲρ ἀντίπαιδας, τὸν Μακεδονικὸν τρόπον ὠπλισμένοι τε καὶ πεπαιδευμένοι, ὅθεν καὶ τὴν ἐπικλησιν εἶχον.*

V A R I O R.

Lacinia obhæsit.] Lacinia quid sit, non bene definitum ab eruditis viris. Beroaldus in lib. I. Apul. Metamorph. ait, laciniam partem esse vestimenti flexuosam, sinuosamque. Ita & Elmenhorstius in Indice Apulejano, & alii, laciniam vestis cum ora confundunt. Ita Cujacius lib. XII. Observ. cap. 24. ubi laciniam existimat esse oram, sive extimum vestis. Ego credo laciniam nihil aliud esse quam ipsas pinnas chlamydis sive togæ, Græci *περύγια* appellant, & aliquando *κράσπεδα*, quamvis & aliquando *κράσπεδα* pro fimbriis sumantur, quia nempe extremitati lacinia sæpe fimbriæ attexebantur. Id autem notare laciniam, clare patet ex antiquorum auctorum locis. Plautus in Mercat. II. I. V. 16. *At tu adepol sume laciniam atque absterge sudorem tibi.* Et in Asin. III. I. V. 41. *lacrimantem laci-*

nia

statim ut Imperium adeptus est, Terpnium citharœdum vigentem tunc præter alios, accersit: diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paulatim & ipse meditari exerceri que coepit: nec eorum quidquam omittere, quæ generis ejus artifices, vel conservandæ vocis causa vel augendæ factitarent. Sed & plumbeam chartam

nia tenet. Sueton. in Claud. 15. in Cajo 35. Plin. lib. v. cap. 5. *Alismatis folia laciniola magis quam plantaginis.* Plutarchus in Gracchis de Scipione Nasica: *Τὸ κράσπεδον τῆς ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.* *Laciniam toga imponens capiti.* ALBERTUS RUBENIUS. lib. 11. de re Vestiaria cap. 9.

Quam Alexandri Magni phalangem. Codex Salmas. *phalanga.*

T O R R E N T.

Vigentem tunc. Libri mss. magno consensu *ingentem tunc præter alios, accersit*, perinde scilicet ac si *Ingentem Æneam* diceret cum Virgilio.

Plumbeam chartam. Quare chartam vocet, nescio. Plin. sane lib. xxxiv. cap. xviii. laminam appellat plumbeam, sub qua cantica exclamaret Nero.

C A S A U B O N.

16. *Qua generis ejus artifices vel conservanda vocis causa vel augenda factitarent.* Phonascos intelligit: qui velut medici erant τῶν φωνασκόντων: puta citharœdorum, præconum, & histriorum qua comicorum, qua tragicorum. Habes apud Galenum in hanc rem multa cum alibi, tum maxime libri septimi initio De compositione medic. κατὰ τόπους.

Sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinere. Nemo miretur cum eruditissimo viro chartam plumbeam dici Tranquillo, quæ dicatur Plinio lib. xxxiv. cap. xviii. usitatus *lamina*. Sic enim plurima dicuntur, præsertim in libris medicorum, ob aliquam figuræ similitudinem. quid autem similis quam plumbi lamina & chartæ expansa pagina? quin etiam in plumbi laminis interdum ita scribebant, ut in chartæ paginis: quod veteris scriptoris verba declarant apud Suidam, εἰς ἐλασµὸς μολύβδων γραφέντες. Tacitus, nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum. Quare etiam pagina dicitur omnis πλατὺ levigata. Sic panes medici vocant quamcumque materiam in morem panum formatam. ut apud Marcellum Empiricum panis ex fimo bubulo factus, & sæpe alibi: unde arei panes apud Plinium lib. xxxiv. cap. xi. & panes aphronitri apud Statium Papinium inter munera Saturnalia. ut apud Marcellum Empiricum, tortula aphronitri. Sed ut omnem admirationem adimamus hominibus eruditis, proferemus vetustissimi scriptoris Græci locum, qui χάρτας μολυβδίνους multo ante Suetonium dixit. Lysimachus: τῶν δὲ Βόχοριν τὰς χρηστὰς λαβόντα,

τὰς τε ἱερεῖς καὶ ἐπιθαμίτας προσκαλεσάμενον, κελεύσαι ἐπιλογὴν ποιησάμενος τῶν ἀκαθάρτων τοῖς στρατιώταις τῆς παραδόναι κατὰξιν αὐτὰς εἰς τὴν ἐρημον. τὰς δὲ λεπρὰς εἰς μολυβδίνους χάρτας ἐνδύσαντας, ἵνα καθῶσι εἰς τὸ πέλαγος. exstat hic locus apud Josephum libro priore de Antiquitate Judæorum. Galenus qui non semel facit mentionem plumbeorum chartarum quibus athletæ olim uti soliti, fere λεπιδας ἐκ μολύβδου λεπτὰς vocat. Apollonius Tyrius: *Fabris navalibus convocatis jubet consecari & compaginari tabulas: rimas & foramina liniri præcepit, & facere loculum, & charta plumbea intus posita obturari jussit.*

V A R I O R.

20. *Accersit.* Optime Salmasianus, ut semper, *arcessit.*

Charta plumbea. Hac usus est, ut voce λαμπρὰ, λευκὴ καὶ σαφεῖ, canora, plena cum gravitate, tinnula, leni suavique esset. Charta plumbea, χάρτης μολυβδίνος, laminam seu tabulam e plumbo in latum ductitatam significat. Diosc. lib. v. ἐλασµὸς μολυβδίνος & πέταλον, qualia ex aliis etiam metallis liquefactis funduntur, vel malleo figurantur. Ita interpretatur Plin. 34. 18. Eam a medicis gymnasticis professoribus, qui non tantum vociferationibus & cantibus agonistarum modum præscribebant, sed & vocis varia exercitatione morbos præcavebant & persanabant, petiisse veteres, & inter ipsos σωμασκητὰς traditam, propagatam & frequentatam fuisse vero simile est. Ejusmodi autem adminiculo opus habuit Nero, quod voce exigua & fusca esset, procul dubio vel ob primæ partium vocalium, laryngis, tunicae arteriæ cartilagine succingentis, pulmonum, ista vocis vitia prodentem, conformationis rationem, vel ob τὰ περὶ τὰ ἀγγεῖα γινόμενα πάθη, ob affectiones quæ vasis organisve vocis accidere solent; quas causas varietatis in voce tradit Aristot. lib. περὶ ἀκρωτῶν. Quæ vero in eo φωνῆς μελαίνης καὶ νεφώδης, vocis nigra & nubile, simul exilis causa proxima fuerit, nullibi προσωπογραφίας ejus expressum quidem est; sed remedii consideratio de affectionis causa aliqui docuerit. Nimirum cum arteria esset & humefiore & arctiore, pulmone etiam parvo, qui nec multum aeris reciperet, nec validam ejus explosionem pro voce magna & plena suppeditaret, contentione supplebat & impulsione, a qua ne in rupturam vasorum vehementius concussorum incidere, thoracem lamina plumbea æstuantem a validiore

motu

chartam supinus pectore sustinere: & clystere vomituque purgari: & abstinere pomis cibisque officientibus: donec blandiente profectu (quamquam exiguae vocis, & fuscae) prodire in scenam concupivit: subinde inter familiares Græcum proverbium jactans, *occulta musica nullum esse respectum*. Et prodiit Neapoli primum: ac ne concussio quidem repente motu terræ theatro, ante cantare destitit, quam inchoatum absolveret νόμον. Ibidem sæpius & per complures cantavit dies: sumto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens, secreti a balneis in theatrum transiit, mediaque in orchestra frequente populo epulatus, si paululum subbibisset, aliquid se sufferti tinnituum Græco sermone promisit.

CASAUBON.

Donec blandiente profectu.] Venuste, pro, hortante successu, quomodo loquitur Justinus lib. xxv. Virgilius: *Successu acrior ipso*.

Quamquam exigua vocis & fusca.] Dio, καὶ τοὶ καὶ βραχὺ καὶ μέλαν, ὥς γε παραδέδοται, φωνήματα ἔχον. Etiam apud alios scriptores Græcos μέλαιναν φωνὴν καὶ λευκὴν dici scimus, notante ipso Aristotele.

Occulta musica nullum esse respectum.] Ad verbum est interpretatus versiculum Græcum, Τῆς λανθάνουσας μουσικῆς ἔδειξέ τις λόγος. ut in Tiberio alterum: *Si non dominaris, filiola, injuriam te accipere existimas?* Scio tamen apud Lucianum paullo aliis verbis conceptam legi hanc adagionem sic: ἔδειξέ τις ὄφελος ἀπορρήτης καὶ ἀφανῆς τῆς μουσικῆς. Sed quis nescit idem proverbium varie solitum enuntiari, mutatis verbis, non mutata sententia:

Et prodiit Neapoli primum.] Tacitus initio anni DCCCXVII. libro xv.

Si paululum subbibisset, aliquid se sufferti tinnituum Græco sermone promisit.] Verba Neronis, εἰάν μικρὸν ὑποπίω, ὑπόπικνον τι τονθορύσω. Recte enim Turnebus lectionem multorum codd. *sufferti* aut *sufferim*, explicat Græca voce ὑπόπικνον. vide Plutarchum de Musica, & Martianum Capellam lib. ix. etsi possumus etiam Græcam vocem accipere, ut apud Homerum πικνὸν ἔπος, & apud Pindarum πικναὶ φρένες. At multi veteres libri, non *sufferti*, sed *sufferi* legunt. Id esset ὑπάγχιόν τι: in quo tamen Suetonium vertentem *sufferum* non nimis probarem: maluissem enim ad verbum vertens dicere, *aliquid subrustici*.

VARIOR.

Concupivit.] Codex Salmasianus & Robertus: *concupiit*, ut superius *acquiisit*, modo *arcessit*.

Quam inchoatum absolveret νόμον.] Id est, canticum. Græci grammatici νόμος, τὰ καθαρωδόμενα exponunt. ut enim μέλος & melicum carmen significat, & modulos melici carminis, sic & νόμος. nam & τὸ καθαρωδόμενον significat, & τὸν τρόπον τῆς καθαρωδίας. ita μελοποιεῖν non tantum est carmen vel μέλος componere, sed etiam carmen compositum modis temperare, & musicis notis expedire. Plutarchus: Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐλεγεία μεμελοποιημένα οἱ ἀνλωδοὶ ἦσαν.

Tt

Ac

motu ejus partes refrigeratura, & sanguinem in arteriis venisque ejus effervescentem cohibitura subtrinxit. In veterum monumentis conspicimus athletas fasciis robustis frontes, pectora & costas ligatos, venis, ventribus & scrotis magnopere inflatis; qui tam pertinaci spiritus retentione se ostentarent, ut vincula ipsorum prius quam vasa in ipsis rumperentur. an ad similem anhelitas compressionem, quæ vocem etiam reddit amplam validamque, proficere Nero potuerit tabula plumbea, definire non licet, quod applicatæ gestatæve modus obscurius traditus sit, & parcius narratio conjecturas posteriores præcitat. THOMAS REINESIUS. Var. Lect. lib. ii. cap. 18.

TORRENT.

Cibisque officientib.] Edit. Gallica, & unus e mss. *afficientib.* ut *affecta mancipia* Claud. cap. xxv. Adducendus autem huc Plinii locus lib. xix. cap. vi. Porro sectivo nuper auctoritatem dedit Princeps Nero, vocis gratia ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Voci autem splendorem adferre porrum, scribit idem Plin. lib. xx. cap. vi.

Exigua vocis & fusca.] Fusca vox Suetonio quæ Xiphilino μέλαινα est, quod & Turneb. annotavit. Plin. lib. xxviii. cap. vi. Venere vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam. Quintilian. lib. ix. cap. iiii. Qualitas vocis magis varia est. nam & candida, & fusca est, & plena, & exilis, & lenis, & aspera, & contracta, & fusa, & dura, & flexibilis, & clara, & obtusa. & alibi, In Antonio vox fusca, & subrauca.

Absolveret nomon.] Latinis characteribus nomon, ut automaton, & similia, scribi malim. Sic autem vocat integrum aliquem numerum modumque, quem Nero canere instituerat. De quo plura Egnatius, & Glareanus in Suetonium, & Cælius lib. ix. Lectionum antiq. cap. viii.

Aliquid se sufferti.] Mirum dictu, quanta lectionum in omnibus tam vulgatis, quam aliis exemplaribus hic sese offerat varietas. Turneb. *aliquid sufferi*, pro ὑπάγχιόν τι, aut *sufferi*, ὑπόπικνον, probat, neque ego improbo. Mallem tamen *sufferum*, aut *sufferim* potius cum Egnatio, (sic enim & Gryphii editio, & mss. duo) ut ubi subbiberit, aliquid plenius se cantaturum colluto jam gutture polliceatur.

promisit. Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo com-
meatu Neapolim confluxerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo segnius ado-
lescentulos equestris ordinis, & quinque amplius milia e plebe robustissimæ juventutis
undique elegit, qui divisi in factiones, plausuum genera condiscerent, (*bombos*, &
imbrices, & *testas* vocabant) operamque navarent cantanti sibi, insignes pinguißima
coma,

sic cantica in comædiis auctor ipse vel poeta com-
ponebat, modos autem adhibebat non poeta, sed
aliquis musicæ artis peritus. hinc in fabulis Terentii
modos fecit Flaccus, id est, modis canticum tempe-
ravit. at νόμων κιθαρωδικῶν ποιητής, est canticorum
scriptor, & lyricorum carminum auctor. SALMA-
SIUS.

Epulatus.] Codex Salmaf. *epulans*.

Aliquid se sufferti tinnitum.] *Aliquid sufferti*
tinnire est, quod Græce dici potest, ὑπόπυκνόν τι
ἔχειν. suffertum enim intelligo, plenum, densum,
confertum, oppletum, quod auditoris aures im-
pleat: quanquam suffertum minus aliquanto est,
quam refertum & confertum. Sed & subbibere, quod
Græce ὑποπίνειν dicitur: ita enim a Græcis usurpa-
tur, quorum verba expressit Suetonius: nam ita
dixerat Nero, cum prodiisset Neapoli, quæ urbs &
Græca erat, & Græce loquebatur. TURNEBUS Ad-
vers. xxviii. 18. Codex Salmaf. *sufferi*. F. Ursini:
sufferelim. R. Steph. edit. *sufferim*.

T O R R E N T.

De novo commeatu.] *Commeatum* vocabant, cum
plures una naves aliquo appulissent, ut recte Beroal-
dus. Cæf. lib. v. Belli Gal. duobus com meatibus exer-
citum reportare constituit.

Bombos & imbrices & testas.] Conficta plau-
suum nomina, ab apum sonitu, qui proprie bom-
bus dicitur, atque imbricum, & testarum fractarum
crepitu. Juvénal. tamen Sat. xi. cum ait,

- - - audiat ille

Testarum crepitus,

musicum aliquid intelligit. Adde locum Suetonii
Calig. cap. lvi. ubi de scabellorum tibiæque
crepitu.

Pinguißima coma.] Non tam unguento madi-
dam, quam fultam densamque interpreto. Quæ
in pueris commendabatur. Sic *pinguis toga* Aug.
cap. lxxxi. *pingues lacerna*, id est, crassæ, Juve-
nal. Sat. ix.

C A S A U B O N.

Modulatis Alexandrinorum laudationibus.] Vide
lib. ii. ad cap. xcvi.

Qui de novo commeatu Neapolim confluxerant.] Quid sit com-
meatus, docuimus ad lib. ii. c. xcvi. Tacitus Annal. lib. xiv. 33. Suetonius Londinium
perrexit, cognomento quidem colonia non insigne, sed
copia negotiatorum & com meatuum maxime celebre.

Quinque amplius milia e plebe robustissima ju-

ventutis undique elegit.] Dio apud Xiphilinum:
ἦν τι καὶ ἴδιοι αὐτῶ σῶμα ἐς πεντακισχιλίας τρα-
τιῶτας παρεσκευασμένον. Αὐγύσειοί τε ἀνομάζοντο,
καὶ ἐξήρχον τῶν ἐπαίνων. ἠναγκάζοντο δὲ σφισι καὶ
ἄλλοι πάντες καὶ ἄκοντες πλὴν τῶ Θρατῆα ἐκδοῦν.
vide infra cap. xxv.

Plausuum genera condiscerent.] Erat enim plau-
suum ars quædam, Ovidius de Arte:

In medio plausu (plausus tunc arte carebat)

Rex populo præda signa petenda dedit.

Bombos.] Quid sit βομβεῖν & βόμβος, notum
omnibus Græcarum litterarum non ἀμνήτοις: hic
vero *bombus* secundæ & faustæ acclamationis genus
est. Sic accipiunt & Græci scriptores. Philostratus
in Alexandro Seleucensi: Εὐσταθῆς δὲ ἔτα τοῖς Ἀθηναί-
οις ἔδοξεν, ὡς καὶ βόμβον διελθεῖν αὐτῶ ἐπὶ σιωπῶν-
τος, ἐπαίνεσάντων αὐτῶ τὸ εὐσχημον. Themistius
ille re & cognomento Euphrades, initio orationis,
cui titulus Sophista: ἄρα οἴεσθέ με, ὦ ἄνδρες, ἐπιδεῶς
ἔχοντα ἐπὶ πρώτῃ τε καὶ ἐκδομῇσεων, ὧν δαψιλῶς
μοι εἰσάετε χορηγεῖν ἐκασοτε, ὅταν λέγω. Paullo
aliter Martianus Capella lib. ii. Sed ecce magnæ tym-
pani crepitu crotalorumque tinnitu universa dissulant,
eo usque ut musarum cantus aliquanto bombis tym-
pani obtusior redderetur. Utitur & alibi. Agathias
Scholasticus: Αὐτῆς Μελομένης βόμβου ἀπεπλάσατο.
Sed & Nero ipse eam vocem usurpavit, cum ceci-
nit.

Torva Mimalloneis impleunt cornua bombis.

Qui versus, cum cæteris qui apud Persium habentur,
satis indicant, quantum Nero modulatis carminibus,
& ῥυθμικαῖς ἐκδοήσεσι, delectaretur, quando etiam
in versus quos componebat, rythmum admisit, ut
pluribus exponimus ad Persium. Observabamus
apud Epiphanium vocem βόμβησις poni pro incon-
cinnitate quadam orationis, ut cum bis eadem vox
ponitur in eadem periodo: cui inconcinnitati sive
asperitati ipse opponit λειότητα, id est, lævitatem
& compium dictionis. Sic ille de lxx. interpreti-
bus loquens in libello de Mensuris: Ἀντὶ τῶ εἰς δύο
τόπων κεῖσθαι τὸ ὄνομα τῶ ἔτους, ἐνὶ τόπῳ χρησά-
μενοι, τὴν δοκῶσαν εἶναι βόμβησιν εἰς λειότητα με-
τέβαλον.

Et imbrices.] Sic appellatum est plausus genus ad
similitudinem crepitantis super tegulas pluviae. eum
sonitum voce καχλάζειν elegantur exprimit Lycophron in diluvii descriptione:

Ὅτ' ἡμάτιναι πᾶσαν ὁμῆρας χθόνα

Ζηὸς καχλάζων νασμός.

coma, & excellentissimo cultu pueri, nec sine anulo lavis: quorum duces quadra-
 21 gena milia HS. merebant. Cum magni æstimaret cantare, etiam Romæ Neroneum
 agona ante præstitutam diem revocavit. Flagitantibusque cunctis cœlestem vocem, re-
 spondit quidem, *in hortis se copiam volentibus facturum*: sed adjuvante vulgi preces etiam
 statione militum, quæ tunc excubabat, repræsentaturum se pollicitus est libens: ac sine
 mora nomen suum in albo profitentium citharcedorum jussit adscribi: forticulaque in urnam
 cum ceteris demissa intravit ordine suo, simulque Præfecti prætorii citharam sustinentes,
 post tribuni militum, juxtaque amicorum intimi. Utque constitit, peracto principio, Nio-
 ben se cantaturum per Cluvium Rufum consularem pronuntiavit: & in horam fere deci-
 mam perseveravit: coronamque eam, & reliquam certaminis partem in annum sequentem
 distulit, ut sæpius canendi occasio esset. Quod cum tardum videretur, non cessavit identidem
 se

De eodem & Sophocles:

----- Κ' ἂν ὀπὸ σέγγη

Πυκνὰς ἀκρίων ψεκᾶδος εὐδῶσιν φρενί.

Et testas vocabant.] Puto ad similitudinem cre-
 pitus, quem edebant collis testis. Aristophanes
 Ranis:

----- Πᾶσιν ἢ τοῖς ὀσράκοις Ἀυτὴ κροτῶσα.

Juvenalis Satyra undecima:

- - - audiat ille

Testarum crepitus.

Similis & illa ὀξύεῳ μασικῇ, cuius ante fecimus
 mentionem. fortasse etiam imbrices talem aliquem
 usum habuerunt, & locum crepitaculorum non mi-
 nus quam testæ, conchæ, acetabula, & id genus
 alia præbuerunt. quod si est, non aliunde peti ratio
 debet, cur plausuum certum genus imbrices appella-
 rint.

Insignes pinguißima coma.] Græci una voce λιπα-
 ροπλοκάμης.

V A R I O R.

Adolescentulos equestris dignitatis.] Adolescentes
 illi & juvenes qui Neroni plaudebant cantanti,
 Ἀυγασταῖς, hoc est, Augustales dicit vocatos Dio.
 TURNER. Advers. xxxviii. 18.

Pinguissima coma.] Id est, fulta, densa. Horat.

- - - quem pingui velat sapientia panno.

GUJET.

T O R R E N T.

Nec sine anulo lavis.] Sic quidem vulgati libb.
 omnes, ut læva manu anulos gestaverint, quemad-
 modum volunt interpretes, sed in MSS. quatuor est
 ac sine anulo leves. Quam lectionem veram puto,
 ut quamvis adolescentes eximie culti conspicerentur,
 anulos tamen non gestarent, atque ita inter plauden-
 dum manus anulis vacuæ minus impedirentur. Le-
 ves igitur vocat, quod contra onustæ gemmis, &
 auro, asperæ videantur, ut aspera signis pocula apud
 poetam.

21. *Cœlestem vocem.*] Utpote qui Apollo, Pæan,
 Pythius ab applaudentibus vocaretur.

In hortis.] Sup. cap. xi. De militum statione
 Claud. cap. xlii.

Simulque præfecti prætorio.] Libri duo simul præf.
 prætor. Quos binos tunc fuisse, alibi docuimus, Fe-
 nium Rufum, & Ofonium Tigellinum.

Clivium Rufum.] Scribo Cluvium. sic enim Ta-
 cit. Xiphilin. nummi veteres, Cic. Epistolis, Juve-
 nal. Sat. ii.

Tedia non lambit Cluviam.

Et sic habet Tornacens. codex. Vide Dionis com-
 pendium. Hinc Cluviensis.

C A S A U B O N.

Nec sine anulo lavis.] Scriptura Viterbiensis, vo-
 lis pro lavis; Cujacii, sortis: neutrum recte.

Quadrageña millia HS. merebant.] Memmii
 & Pithœi codd. quadringena millia sestertia mere-
 bant.

21. *Flagitantibusque cunctis cœlestem vocem.*] Ita
 vulgo appellabant, & ita Nero appellari voluit. Ta-
 citus de accusatione Thraseæ Poeti: *Quin & illa ob-
 jectabant, nunquam pro salute Principis aut cœlesti
 voce immolavisse.* Philostratus lib. iv. ἀργότερον
 ἀκροαμένων, ὁ μὲν ἀπεβῆσθαι Νέωνα ὑπ' αὐτῶν
 ἔφασκε, καὶ πολεμίας τῆς θείας φωνῆς εἶναι. Dio
 vertit τὴν ἱερὰν φωνήν.

In hortis se copiam volentibus facturum.] Intelli-
 go hortos circa Tiberim, publice populo relictos a
 Julio Cæsare. is locus instar minoris theatri fuit iis,
 qui se præpararent Pompejano, aut quibus in illo
 esse locus quancumque ob causam non potuerat.
 Plin. lib. xxvii. c. ii. Idem consularis iis reliquis
 generis ejus quantum voraverit, licet existimare ex
 multitudine: qua tanta fuit, ut auferente liberis ejus
 Nerone Domitio, theatrum peculiare trans Tiberim
 hortis exposita occuparent: quod a populo impleri,
 canente se, dum Pompejano praludit, etiam Neroni
 satis erat.

V A R I O R.

Quadrageña millia HS.] Codex Salmas. quadrin-
 gena milia sestertia.

21. *Post tribuni.*] Codex Salmas. pro tribuni.

Ttt 2

T O R.

se publicare. Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare, quodam pratorum HS. decies offerente. Tragœdias quoque cantavit personatus: heroum Deorumque, item heroidum ac Dearum personis effictis ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret. Inter cetera cantavit *Canacen parturientem*, *Orestem matricidam*, *Oedipodem excacatum*, *Herculem insanum*. In qua fabula fama est tirunculum militem positum ad custodiam aditus, cum cum ornari ac vinciri catenis, sicut argumentum postulabat, videret, accurrisse ferendæ opis gratia. Equorum studio vel præcipue ab incunte ætate flagravit, plurimusque illi sermo, quamquam

T O R R E N T.

In privatis spectaculis.] Hoc est, quæ ab aliis quoque quam ab ipso ederentur. nam Imperatoris respectu ceteri omnes privatorum quodammodo loco habentur. Quod ita interpreto, quia de prætore sequitur.

Quodam pratorum.] Larcium Lydum appellat Xiphilinus.

Canacen parturientem] An postquam Pythagoræ suo jam nupserat? facete enim, cum Canacen caneret rogatus quidam, Quid faceret Imperator, Parit, inquit. Ex Dione.

Oedipodem excacatum.] Liber opt. *obcacatum*.

C A S A U B O N.

Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare.] Recte hunc locum Torrentius interpretatur de spectaculis etiam magistratuum: nam Principis respectu omnes privati censentur. Sic Tacitus Agricola variis functum magistratibus *privatum* vocat: & Plinius epistola quadam ad Vocium, *consulatum* ait esse *fastigium summum privati hominis*. Herodiano quoque magistratus *idiōtæ* nominantur, cum ait lib. VII. *αἱ πράξεις ἰδιωτικῶν*, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. Sic *privatum* accipio etiam apud Lampridium in Elagabalo. Fertur, inquit, junxisse camelos quaternos ad currus in circo, privato spectaculo.

Quodam pratorum HS. decies offerente.] Male qui probant lectionem quorundam librorum veterum *pratorio*. est enim ineptissima. Juvenalis:

Nec dubitant Celsi pratoris vendere ludis.

22. *Plurimusque illi sermo, quamquam vetaretur, de circensibus erat.*] Auctor libri De causis corruptæ eloquentiæ: Jam vero propria & peculiaris hujus urbis vitia, pene in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, & gladiatorum equorumque studia, quibus occupatus & obsessus animus quantum locum bonis artibus relinquit? quotumquemque inveneris, qui domi quidquam aliud loquatur? quos alios adolescentulorum sermones excipimus, si quando auditoria intravimus? nec præceptores quidem ullas crebriores cum auditoribus suis fabulas habent. Lu-

cianus in Nigrino: ἤδη δὲ τῶν ἀποσᾶς, τῶν ἄλλων αὐθις ἀνθρώπων ἐμέμνητο, καὶ τὰς ἐν τῇ πόλει ταραχὰς διεξήκει, καὶ τὸν ὠθισμὸν αὐτῶν, καὶ τὰ θεάτρα καὶ τὸν ἱππόδρομον, καὶ τὰς τῶν ἡνιόχων εἰκόνας, καὶ τὰ τῶν ἱππῶν ὀνόματα, καὶ τὰς ἐν τοῖς σενωποῖς περὶ τῶν διαλόγων. Juvenalis eandem *ἱππομανίαν* sic notat:

- - - jurat

Solam Eponam & facies olida ad præsepia pictas.

V A R I O R.

Non dubitavit etiam.] Salm. Codex, *Dubitavit etiam*, in privatis spectaculis operam inter scenicos daret.

Inter cetera cantavit.] Cantare & saltare in scena, diversarum artium & artificum erant: *cantare* proprium tragædorum, ut *saltare* histrionum. *cantare* fabulam dicebatur tragædus: eandem saltare histrio. Suetonius in Caligula: *sed & aliorum generum artes studiosissime, & diversissimas excoluit. Thrax & auriga, idem cantor atque saltator.* ubi per cantorem tragædum intelligit: per saltatorem, histrionem. errant igitur qui hæc confundunt, & histrionem pro tragædo & actore fabularum accipiunt, cum aperte distinxerint veteres, & histrionem quidem pantomimum appellarint, tragædum vero qui fabulas canendo exprimit. dixi, canendo: nam id proprie facit tragædus. at histrio alio modo fabulas agit, nempe saltando. Glossæ: *histrion*, παντομίμος. Idem Suetonius in Calig. *quo minus & tragædo pronunciante concineret: & gestum histrionis quasi laudans, vel corrigens palam effingeret.* SALMASTIUS.

Canacen parturientem.] Fabulam Canaces, de qua exstat Nasonis epistola, & de qua Plutarchus scribit hæc historico stylo: *Æolus rex Thuscorum ex Ampithea filias sex, & mares totidem suscepit. Machareus omnium ætate minimus sororis Canaces amore incensus eam violavit: qua ex re conceptus infans vagitu rem prodidit. Pater itaque filia mittit ensen: quo accepto illa rem flagitiosam intelligens, necem sibi conscivit.* Idemque paullo post Machareus fecit. Consimile exemplum est Canuliæ adamatæ a fratre Romano: quam gravidam ubi pater Papyrius rescivit, filia misit ensen, quo se puella confodit: idem Romanus fictitavit. BERGALDUS.

quam vetaretur, de circensibus erat: & quondam tractum Prasinum agitatore inter condiscipulos querens, objurgante magistro, de Hectore se loqui e mentitus est. Sed cum inter initia Imperii eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam minimos circenses commeabat secessu, primo clam, deinde propalam: ut nemini dubium esset, eo die utique affuturum. Neque dissimulabat velle se palmarum numerum ampliare: quare spectaculum multiplicatis missibus in serum protrahebatur, ne dominis quidem jam factionum dignantibus, nisi ad totius diei cursum, greges ducere.

Mox

T O R R E N T.

22. *Quondam tractum Prasinum agit.*] Libri mss. *quendam*, duo etiam *Prasini*, ut pannum subintelligamus. Quanquam hoc modo *Prasina* malim, factionis nempe. Spartian. tamen alicubi, *Prasino* (inquit) *favit*. *Tractum* autem dixit, uti Plin. lib. xxviii. cap. xvii. *tractos quadrigis agendis, rotæ vulneratos fimo aprugno sanari*. Sed & quod sequitur apud Plinium, ad rem præsentem facit. adhuc enim de fimo aprugno loquens, *Cinerem* (inquit) *eius reverentiores ex aqua bibunt, feruntque & Neronem Principem hac potione recreari solitum, cum sic quoque se trigario approbare vellet, tanquam agitatore scilicet legitimum, qui etiam adversus hujusmodi casus se muniret*. De trigario autem sup. cap. v. & xvi.

De Hectore.] Scitum pueri mendacium. Notandumque etiam pueris tunc notos fuisse Virgilii versus,

Ter circum Iliacos raptaverat Hæctora muros.

Eburneis quadrigis in abaco.] Interpretes ad pueros lusus referunt, parum memores Neronem annos jam natum xvii. Imperium cepisse. Ego itaque existimaverim potius calculos, quibus in alveolo luderet, quadrigarum forma factos fuisse. nam abacum quoque veteres ea significatione dicebant. Macrob. lib. i. Saturnal. cap. v. *Vultisne diem sequentem, quem omnes plerique abaco & latrunculis conterunt, &c.*

Minimos circenses.] Liber unus *mimos* legit. quam lectionem etiam Sabellicus agnoscit. Non placet. mimi enim theatro, non circo conveniunt.

Secessu commeabat.] Pro *e secessu*, ut plerumque ad suburbanum aliquod Imperii initio secedere consueverat.

Palmarum numerum ampliare.] Tria palmarum genera in circensibus fuisse, hujusmodi inscriptiones ostendunt: VICIT. CXXX. SECUND. TULIT. LXXXVIII. TER. TUL. VII. ut qui primas tulit, vicisse dicatur absolute, alii secundatum, tertiarumque palmarum. Plin. eleganter etiam ad vina transtulit, cum inquit, *ad tertiam palmam varia venire*, lib. xiv. cap. vi. Adde locum Suetonii Domit. cap. iv. *plurimum coronarum, &c.*

Multiplicatis missilibus.] Quis non videt *missibus* esse legendum? Et sic edit. Gallica, atque interpretes. Vide Domit. cap. iv.

Greges ducere.] *Greges agitatorum* dixit Sueton. ut Cicero *oratorum, philosophorum, honestissimorum hominum*. De dominis factionum sup. cap. v.

C A S A U B O N.

Objurgante magistro.] Viterb. Memmii & Cujacii, *obj. padagogo*.

Eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet.] Satis constat hoc genus lusus expressisse in abaco circensium simulacrum: nam ea manifesto mens est Suetonii. huc refer quod de Elagabalo narrat Lampridius, eum sibi in triclinio quadrigas præsistantem & coenitantem semper exhibuisse. Fortasse etiam ad hanc *παίδαν* pertinent illa Lucani in Panegyrico ad Calpurnium Pisonem:

- - - hic ad majora movetur

Ut citus & fracta prorumpat in agmina mandra, Clausaque dejecto populetur mœnia vallo.

Commeabat secessu.] Viterb. *secessu commeabat*. Memmii & Cujacii, *e secessu comm.*

Eo die utique affuturum.] Nempe in urbe: vel lege, *afuturum*. ut ad domesticos referatur, qui cum eo in secessu erant: quos ille fallebat & ad omnem famam vel minimorum circensium deferrebat.

V A R I O R.

22. *Commeabat secessu.*] *E secessu* habet Salmasii codex. GUJET.

Velle se palmarum numerum ampliare.] Codex Salmasianus & Rob. Steph. *ampliari*.

Ne dominis quidem factionum jam dignantibus nisi ad totius diei cursum greges ducere.] Post multiplicatos a Nerone missus non dignabantur ducere greges equorum quadrigarios ad curule certamen, nisi currere deberent in omnibus missibus per totum diem: domini autem factionum tanto fiebant opulentiores, quanto plures erant circenses missus, & ludi. Ex quo est illud Lampridii in vita Commodi: *Circenses multos addidit ex libidine potius, quam religione, & ut dominos factionum ditaret*. BEROALD.

Greges ducere.] Nempe *agitatorum*. De dominis factionum sup. cap. v. Etiam pantomimorum *greges* fuisse, testis est inscriptio lapidis Mediolanensis, quem mirifice deprædicit Scaliger ad Eusebium numero MDCCCXCV. Ea inscriptio, Scaligero emendante, sic habet: THEOCRITO. AUGG. LIB. PY-

Mox & ipse auriga e, a'que etiam spectari sapius voluit: positoque in hortis inter servitia & sordidam plebem rudimento, universorum se oculis in Circo maximo prae-
buit, aliquo liberto mittente mappam, unde magistratus solent. Nec contentus harum ar-
tium experimenta Romae dedisse, Achaiam, ut diximus, petit, hinc maxime motus:
Instituerant civitates, apud quas musici agones edi solent, omnes citharcedorum coro-
nas ad ipsum mittere. Eas adeo grate recipiebat, ut legatos, qui pertulissent, non mo-
do primos admitteret, sed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibusdam ex his
rogatus, ut cantaret super coenam, exceptusque effusius, *solos scire audire Gracos,*
solosque se & studiis suis dignos ait. Nec profectione dilata, ut primum Cassiopen
trajecit, statim ad aram Jovis Cassii cantare auspicatus est. Certamina deinceps obiit 23
omnia. Nam & quae diversissimorum temporum sunt, cogi in unum annum, quibus-
dam etiam iteratis jussit. Olympiae quoque praeter consuetudinem musicum agona com-
misit.

LADI. PANTOMIMO. HONORATO. SPLENDIDISSIMIS.
CIVITATUM. ITALIAE. ORNAMENTIS. DECURIONA-
LIB. ORNA. GREX. ROMANUS. OB. MERITA. EJUS.
TITUL. MEMOR. POSUIT.

T O R R E N T.

In Circo maximo.] Arena circi chrysocola spar-
sa. Plin. lib. xxxiii. cap. v. Sueton. tamen hoc
Cajo tribuit cap. xviii.

Liberto mittente mappam.] *Mappam* (ut ait Quin-
tilian. lib. i. cap. ix.) *usurpatum circo nomen,*
Poeni sibi vindicant. Sunt qui mappam victori a
praetore mitti solere affirmant, sed melius qui ludo-
rum committendorum signum fuisse volunt. Mar-
tial. lib. xii. Epigr. xxix. *Cretatam prator cum*
vellet mittere mappam. Livius lib. viii. quia L.
Plautius prator, gravi morbo forte implicitus erat,
signum mittendis quadrigis daret. Pulchre apud Ci-
ceronem lib. i. de Divinat. poeta Ennius: *Exspe-*
ctant, volui consul cum mittere signum Vult, omnes
avidis spectant ad carceris oras, *Qua mox emittat pi-*
ctis e faucibus currus. signum enim illud credo map-
pam fuisse. Tertullian. de Spectaculis: *Dehinc ad*
signum anxii pendent. Unius dementia una vox est.
Misit, dicunt, & nunciant invicem quod simul ab
omnibus visum est, nec vident missum quid sit. *Mappam*
putant, sed est Diaboli ab alto precipitati figu-
ra. Hinc Juvenal. Sat. xi. *Megalesiaca spectacula*
mappa, pro ipsis Megalensibus dixit.

Ut diximus.] Sup. cap. xix.

Cassiopen trajecit.] Corcyrae id oppidum est Plin.
lib. iv. cap. xii. ubi & Jovis Cassii meminit. Gel-
lius Cassiopeiam vocat lib. xix. cap. i.

C A S A U B O N.

*Universorum se oculis in Circo maximo prae-
buit.*] Plinius longe modestiorem facit: cum ipse, ait, *au-*
rigaturus esset introducta opificum turba. libro xxxiii
Omnes citharcedorum coronas ad ipsum mittere.]

Tamquam videlicet ad deum Musices & Apollinem
novum Μουσῶν προσάτην.

Et studiis suis dignos.] Ita Nero, ita ejus adula-
tores soliti loqui. Tacitus notat, xvi. A. *Mox flagi-*
tante vulgo, ut omnia studia sua publicaret (hac enim
verba dixere) *ingreditur theatrum.*

23. *Quae diversissimorum temporum sunt, cogi in unum*
annum.] Exempli gratia, Olympicum agone, qui
ex veteri instituto priore anno celebrari debebat,
jussit differri ad suum adventum. Philostratus libro
quinto: Πατρίᾳ μὲν γὰρ τοῖς Ὀλυμπίοις τῷ πέρυσιν
ἐνιαυτῷ ὄντος, ἐκέλευσε τοῖς Ἠλείοις Νέρων ἀναδ-
λέσθαι αὐτὰ ἐς τὴν ἐαυτοῦ ἐπιδημίαν, ὥς ἐκείνῳ μᾶλλον
ἢ τῷ Διὶ θύσαντας. Eusebius in Chronico: Olympias
ccxi. non est acta, Nerone in suam praesentiam differente.

Olympiae quoque praeter consuetudinem musicum
agona commisit.] Neque enim Olympiae agone musi-
cus solitus celebrari. Philostratus: *Ἐκέλευσε τῷ*
Ἠλείῳ Νέρων τραγωδίαν ἀπαγγεῖλαι καὶ κιθαρωδίαν,
οἷς μήτε θέατρον ἐστὶ, μήτε σκηνὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα,
στάδιον δὲ αὐτοφύες καὶ γυμναῖα πάντα. Idem de Isth-
mico agone refert Lucianus.

V A R I O R.

Liberto mittente mappam.] Cassiodorus lib. iiii.
Var. Cum Nero prandium pratenderet & celerita-
tem, ut assolet, avidus spectandi populus flagitaret,
ille mappam, qua tergendis manibus utebatur, jussit
abjici per fenestram. F. URSINUS.

23. *Cogi in unum annum.*] Congregari, & contrahi.
In hanc sententiam ait Apollonius apud Philostratum,
ludos Olympicos ex consuetudine solitos cele-
brari circa finem anni ab Eliensibus: quos Nero
jussit in adventum suum differre, ita ut sibi potius
quam Jovi viderentur sacrificaturi. BEROALD.

Praeter consuetudinem.] Innuit in Olympiacis spe-
taculis musicum certamen celebrari solitum non
fuisse: quod indicat Apollonius apud Philostratum,
cum ait, Neronem in Olympiis proposuisse certa-
mina tragædorum, & citharcedorum, apud viros,
quibus

misit. Ac, ne quid circa hæc occupatum avocaret detineretve, cum præsentia ejus urbicas res egere a liberto Helio admoneretur, rescripsit his verbis, *Quamvis nunc tuum consilium sit & votum, celeriter reverti me: tamen suadere & optare potius debes, ut Nerone dignus revertar.* Cantante eo, ne necessaria quidem caussa excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in spectaculis dicuntur, & multi tædio audiendi laudandique clausis oppidorum portis, aut furtim desiluisse de muro, aut morte simulata funere elati. Quam autem trepide anxieque certaverit, quanta adversariorum æmulatione, quo metu judicum, vix credi potest. Adversarios quasi plane conditionis ejusdem, observare, captare, infamare secreto, nonnumquam ex occurso maledictis incessere: ac, si qui arte præcellerent, corrumpere etiam solebat. Judices autem prius quam inciperet, reverentissime alloquebatur, *omnia se facienda fecisse, sed eventum in manu esse Fortuna: illos, ut sapientes & doctos viros fortuita debere excludere:* atque ut auderet hortantibus, æquiore animo recedebat: ac ne sic quidem sine sollicitudine taciturnitatem pudoremque quorundam pro tristitia ac malignitate arguens, suspectosque sibi dicens. In certando vero ita legi obediebat, ut numquam excreare aulus, sudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in quodam

tragico

quibus nec theatra sint, nec scenæ ad hujusmodi ludos peragendos idoneæ: sed stadium duntaxat nativum, nudumque. In Olympiis autem ter victorem fuisse Neronem, testatur Philostratus, qui ait, missos fuisse cursores usque ad Gaditanos, qui juberent supplicationes fieri ob victoriam Neronis in Olympiis. Multæ in Hispania civitates, cum nescirent quid essent Olympia, opinabantur bellicam quandam victoriam significari, pro qua diis esset sacrificandum: tanquam Nero populos aliquos Olympicos appellatos bello profligasset. BERGALD.

TORRENT.

23. *Me celeriter reverti.*] Mallem, ut in tribus mss. *celeriter reverti me.* Porro de hac Neronis peregrinatione Philostrat. vita Apollonii lib. iv. & acerbè Juvenal. Sat. viii.

*Hæc opera atque hæc sunt generosi Principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, Grajæque apium meruisse corona.*

Adde locum Sueton. Vespas. cap. iv.

Inf. secreto nonnumquam.] Dictio nonnumquam melius sequenti periodo adjungitur. sic enim distinguunt optimi codices, & Neronis anxietati magis convenit, ut adversarios clam potius infamaverit, quam ex occurso maledictis incesserit.

24. *Legi obediebat.*] *Ne fessus resideret, ne sudorem nisi ea quam gerebat veste detergeret, ac nulla oris, aut narium excrementa viserentur,* ait Tacit. initio lib. xvi. Tales & gladiatorum leges, ad vulnera non ingemiscere, jussos jugulo ferrum recipere, suum eodem quo hostilem vultu animoque sanguinem adspicere.

CASAUBON.

Cum præsentia ejus urbicas res egere a liberto He-

lio admoneretur.] Argumentum istarum Helii epistolarum (plures enim scripsit) indicat Dio, qui narrat, coactum eum tandem venire in Græciam, cum frustra sæpe illum per litteras de conjuratione urbica fecisset certiorum. De hoc Helio accipe verba Æliani apud Suidam: *ὅς ἦν (nempe Ἡλῖος) Νέρωνος ἀπελεύθερος, ἀπολειφθεὶς μελεδωνὸς τῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἑφορος, ὅτε Νέρων ἐς Ἀχαΐαν ἐξωρμήθη.*

Quam autem trepide anxieque certaverit.] Philostratus: *Δέδιν ὁ χρῆστος Νέρων τὰς Ἡλείων μάστιγας. παρακελευομένων γὰρ αὐτῶ τῶν κολάκων νικᾶν τὰ Ὀλύμπια, καὶ ἀνακηρύττειν τὴν Ῥώμην, Ἥγε, ἔφη, μὴ βασκῆναι Ἡλείοι. λέγονται γὰρ μάστιγ' ἐν καὶ φρονεῖν ὑπὲρ ἐμέ. vide Tacitum.*

Judices autem, priusquam inciperet, reverentissime alloquebatur.] Ita fuit moris. In veteri epigrammate de Pantomimo:

*Ingressus scenam populum saltator adorat,
Solerz pendet prodere verba manu.*

Neronis vero in scenam prodeuntis illa vox fuit, *Κύριοι μὲ ἐυμενῶς μὲ ἀκροῦσθε.* auctor Dio.

24. *Nunquam excreare ausus.*] Hæc theatro reverentia præstabatur ab histrionibus, tanquam templo: in templis enim excreare, aut mungere nefas. Arrianus in Epicteto lib. iv. cap. xi. *ὅχι ἤξεις καθαρός, ἵνα σοι χαίρωσι οἱ συνόντες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἡμῖν συνέρχη τοῦτο ὅπως πλῦσαι & νερόμισαι ὡς ἀπαμύξασθαι ὅλος ὢν πλῦσμα καὶ μύξα.*

In quodam tragico actu, cum elapsum baculum cito resumpsisset.] Constat ex lectione veterum Græcorum, histriones in scenam prodeuntes, semper in manu baculum habuisse: erat enim ornatus histrionici pars illa necessaria. quot autem erant diversæ ornamentorum species, tot genera diversa baculorum. differebant enim & forma & materia pro argumento

tragico actu, cum elapsum baculum cito resumsisset, pavidus & metuens, ne ob delictum certamine submoveretur, non aliter confirmatus est, quam adjurante hypocrita non animadversum id inter exultationes succlamationesque populi. Victorem autem se ipse pronuntiabat. Qua de causa & præconio ubique contendit. Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria, aut vestigium exstaret usquam, subverti & unco trahi, abjicique in latrinas omnium statuas & imagines imperavit. Aurigavit quoque plurifariam : Olym-

gumento fabulae, quæ docebatur : in tragœdiis qui regem saltabant, pro baculo sceptrum gerebant. de eo accipiendus hic locus, ut declarant illa verba, *in tragico actu*. nam in tragœdiis reges semper inducebantur. quam personam sustinere quis dignior Nerone? Juvat hanc interpretationem Philostratus scribens de Nerone libro quinto : *Καὶ τὰ μὲν Κρέοντος καὶ Οἰδίποδος ἕως ἐξακριβοῦν, ὡς δεδιέναι, μὴ πᾶ λαβοὶ ἀμαρτῶν θύρας, ἢ σολῆς, ἢ σκήπτρου, ἑαυτῷ δὲ ἕως ἐκπίπτειν, ὡς ἀντὶ τῆ νομοθετεῖν, νόμους ἄδειν.* videtur allusisse ad hanc confusionem Neronis post elapsum baculum : ac possumus suspicari ex hoc Philostrati loco, quando id accidit, saltasse Neronem vel Oedipum, vel Creontem. De baculis histriorum habes apud Eustathium, Pollucem, Plutarchum, Laërtium, aliosque plurimos.

T O R R E N T.

Elapsum baculum.] Quem *baculum* Sueton. Græci *ράβδον* & *σίχον* vocant. Unde *ράβδαδοι*, & *σίχαιοι* quod inter cantandum lauri ramum, seu virgam tenebant. Hic etiam *ράβδαδία* pro *ραψωδία*. Eustathius in Homer.

Adjurante hypocrita.] *Hypocrita* dicti in universum omnes, qui alienam personam simulant, ut *hypocrisis* ipsa simulatio. Histriones igitur, sive mimi, pantomimi, archimimi, ethologi, & ceteri id genus homines, quos recte ludios appellamus, *hypocrite* sunt. Verum non satis intelligo quem hic *hypocritam* dicat Sueton. nisi aliquem forte qui canenti adstiterit, ut verba ubicunque facienti phonaescus, de quo cap. sequenti, ambo (ut opinor) monendi causa, sive subjiçendi ea quæ memoriam fugere viderentur. Quod inter scenicos secundariorum munus fuisse crediderim, vocatosque *hypocritas*. sic enim vetus lexicon, *Secundarius*, *subdiga*, *ὑποκριτής*. Plura ad Horat. Epist. ad Lollium 11.

Præconio ubique contendit.] Victorem ideo seipsum pronuntiabat, quod excellentiorem se præconem nullum agnosceret. Quod ut ita esse re ipsa ostenderet, de præconum quoque corona contendit. Philostrat. vita Apollonii, Euseb. Oros. Multiplex autem præconum (quos Græci *κήρυκας* vocant) usus, maxime in sacris certaminibus. Et pudendum sane, Imperatorem Romanum præconio contendere, cum (quod epistola quadam ad Leptam testatur Cicero) qui præconium faceret, in decurionibus esse vetaretur.

Hieroniarum.] Quatuor certamina dicta Sacra in

Græcia fuere, Nemea, Pythia, Isthmia, Olympia. In his qui vicerant, *hieronica* vocati sunt : qui in omnibus vicissent, *periodo victores*. Festus.

Plurifariam.] Pluribus & locis, & modis. *Decemjugem* quoque dixit, ut *bijugem*, *trijugem*, *quadrijugem*. Virgil.

Quadrijugo vehitur curru.

C A S A U B O N.

Victorem autem se ipse pronuntiabat.] Contradictè expresse Dio : qui usum narrat præconio Cluvii Rufi viri consularis. Præconii formulam apponit idem, τὸ δὲ δὴ κήρυγμα ἦν, ΝΕΡΩΝ ΚΑΙΣΑΡ ΝΙΚΑΤΟΝ ΔΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΙ ΤΟΝ ΤΕ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΔΗΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΝ.

Et præconio ubique contendit.] Erant enim Olympiæ & æneatorum & præconum agones. Pausanias Eliacorum libro priore : *Ἐστὶ δὲ βῶμος ἐν τῇ Ἀλφειῇ τῆς εἰσοδῆς πλησίον τῆς ἀγῶνης ἐς τὸ σταδίου. ἐπὶ τῇ δὲ θεῶν μὲν ἔδρῃ θύουσιν Ἡλεῖοι. σάλπιγγαὶς δὲ ἐφεσηκόσιν αὐτῷ καὶ τοῖς κήρυξιν ἀγωνίζεσθαι κατέστηκε.* Erant & aliis in locis, ubicunque Græca certamina edebantur. Seneca, epistola lxxvi. *Theatrum Neapolitanorum factum est : hoc ingenti studio, quis sit pithaulus bonus judicatur. Habet tibicen quoque bonus hoc præco concursus.*

Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria aut vestigium exstaret usquam.] Omnes veteres istorum statuas ex omnibus fere Græciæ partibus, Rhodo excepta, fuisse a Nerone sublatas narrat Dio Chrysostomus in Rhodiaca. eum vide.

V A R I O R.

24. *Adjurante hypocrita.*] *Hypocrita* hic est, qui gesticulationi, quæ saltando fiebat & loquaci manu, cantando respondet, & pronuntiat modulate quæ histrio agat. Suet. Calig. 45. *Canendi ac saltandi voluptate ita efferebatur, ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus hoc tragædo pronuntianti concineret, hoc gestum histrionis quasi laudans vel corrigens palam effingeret.* Nimirum non cantabat hypocrita cum Principe, sed Principe cantante saltabat. Nero hic, quod in Caligula verbis tragædus, agit, hypocrita, quod histrio. Tragædus canebat, id est, modulate pronuntiabat, histrio vel hypocrita, vel pantomimus saltabat & gesticulabatur : & præter hos aderat tibicen. GRONOV. ad Liv. VI 1. 2.

Olympiis vero etiam decemjugem : quamvis idipsum in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, cum perdurare non posset, destitit ante decursum : nec coscius coronatus est. Decedens deinde provinciam universam libertate donavit : simulque iudices civitate Romana, & pecunia grandi.

11 Quæ beneficia e medio stadio Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiavit. Reversus e Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disjecta parte muri, ut mos hieronicarum est. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru quo Augustus olim triumphaverat, & in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde, coronamque capite gerens Olympiacam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa ceterarum cum titulis, *ubi, & quos, quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset* : sequentibus currum ovantium ritu plausoribus, *Augustianos, militesque se triumphis ejus clamitantibus*. Dehinc diruto Circi maximi arcu, per Velabrum Forumque, Palatium & Apollinem petiit. Incedenti passim

T O R R E N T.

Libertate donavit.] Præclare sane, ut olim T. Flaminius, auctore Plutarcho.

25. *Mos hieronicarum.*] De hoc quoque Plutarch. Quæst. convivali v. lib. 11.

Sed & Romam.] Et superfluit, opinor. Veste etiam, ut glossematium, deleo.

Coronam Olympicam.] Liber opt. Olympicam.

Augustianos militesque se.] Melius tres mss. *Augustianosque se, militesque triumphis ejus clamitantibus*. Locum autem hunc declarat Xiphilin. quinque militum millia parata scribens, qui canenti plauderent, quos Augustales, seu Augustianos vocabant. Idem (ut arbitror) cum illis, quos nobis descripsit Sueton. cap. xx. adolescentes culti ac nitidi, digni qui citharædo Principe militarent. Sed & equites eum secutos scribit Tacit. qui dies ac noctes plausibus personarent, formam Principis, vocemque Deum vocabulis appellantes.

Palatium & Apollinem.] Id est, Apollinem Palatinum. Alii triumphantes Jovem petebant in Capitolio, hic Apollinem in Palatio, tragædus tragædum.

C A S A U B O N.

25. *Distinctaque stellis aureis chlamyde.*] Olympionicæ olim amicti veste ἀσθη, ut Græci vocant. Lucianus Demonacte, alique. Cæterum ad hunc Neronis triumphum pertinet vetus Diodori Sardiani epigramma, quod de reditu ejus in urbem ex Græcia fecit :

Αἰγιόχης Σκύροιο λιπὼν πέδον Ἰλίον ἔπλω

Ἰὼς Ἀχιλλείδης πρόσθε Νεοπτόλεμος.

Τοῖος ἐν Ἀινεάδῃ Νέρων ἀγὼς ἄστυ Ῥέμοιο

Νεῖται, ἐπ' ἀκρόν θύμβριν ἀμειψάμενος

Κῆρος ἔτ' ἀρτιγένειον ἔχων χρῶον ἄλλ' ὁ μὲν ἔγχει

Θῦεν ὁ δ' ἀμφοτέροις καὶ δοσι καὶ σοφίῃ.

Incedenti passim victima casa.] Vide quæ notamus ad libri quarti cap. xiii. quibus, si lubet, adde

Ovidii hos locos, in epistola Paridis Helenæ :

Ibis Dardaniæ ingens regina per urbes :

Teque novam credet vulgus adesse deam.

Quaque feres gressus, adolebunt cinnama flamma :

Casæque sanguineam victima planget humum.

Metamorph. lib. xv. de nave, quæ serpentem Epidaurium ferebat :

Quaque per adversas navis cita ducitur undas,

Thura super ripas, aris ex ordine factis,

Parte ab utraque sonant, & odorant æra fumis :

Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.

V A R I O R.

25. *Disjecta parte muri, ut mos hieronicarum est.*] Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemæa vicissent, Græcorum majores ita magnos honores constituerunt, uti non modo in conventu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cum revertantur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia & in patrias invectantur, eque repub. perpetua vita constitutis vestigalibus fruuntur. VITRUVIUS. Moris istius causam tantum adhuc invenio apud Plutarchum, libro Symposiæcon. 11. in hanc sententiam : *Quod autem, inquit, victoribus curru vehentibus permissum, partem muri dividere, atque dejicere, hunc sane habet intellectum, non magnopere civitati muro opus esse, viros habenti, qui pugnare possint, & vincere.* POLITIANUS.

Coronam Olympicam.] Hæc erat ex oleastro. Unde ait Plinius : *Græci Olympia victores oleastro coronant.* Hinc ab Aristophane dictum est in Pluto, Jovem victores athletas coronare κοτίνῃ σελάνῃ, hoc est, oleastri corona. BEROALD.

Pythiam.] Pythia fiebant in honorem Apollinis, cujus ludicri victores lauro coronantur, ut inquit Lactantius interpretes Papinii : & innuit Ovidius 1. Metamorphoseos, qui testatur, Pythia dici a nomine perdomitæ serpentis. Ante inventam laurum corona

passim victimæ cæsæ, sparso per vias identidem croco, ingestæque aves, ac lemnisci,

na æsculea coronabantur. Spectatissima laurus, ut inquit Plinius, est in monte Parnasso, ubi fiebant Pythia: ideoque Apollini grata. IDEM.

T O R R E N T.

Sparso per vias croco.] Plin. lib. xxi. cap. vi.

C A S A U B O N.

Ingestæque aves ac lemnisci & bellaria.] Vetus-
tissimus mos fuit victores in ludis, harum simili-
umque rerum injectione honorare. Clemens Alexan-
drinus Pædagogi lib. ii. cap. viii. in hujus consue-
tudinis mentione graviter corruptus est. ita enim
hunc illius locum ediderunt docti viri: 'Εν δὲ τοῖς
ἀγῶσι, πρῶτον ἡ τῶν ἀθλητῶν δόσις ἦν. δεύτερον δὲ
ὁ ἐπαγεργμός. τρίτον ἡ φυλλοβολία. τελευταῖον ὁ σέ-
φανος ἐπίδοσιν λαβέσθης εἰς τρυφήν τῆς Ἑλλάδος μετὰ
τὰ Μηδικά. Illustris sane locus: quem eo libentius
emendabimus, quia scimus frustra id ante nos ten-
tatum a doctissimis viris Mercuriali & Fabro. Sed
dubium non est legendum esse πρῶτον ἡ τῶν ἀθλων
δόσις ἦν. δεύτερον δὲ ὁ ἐπαγεργμός. quid enim est ἀθλη-
τῶν δόσις? vox vero ἐπαγεργμός nihil hic plane quod
ad rem faciat, significare potest. Sensus horum
verborum est: antiquissimis temporibus solita proponi
ἀθλα certatoribus, cujus rei apud Homerum & Vir-
gilium & antiquissimos quosque scriptores testimonia
multa sunt. Desisse deinde dari ἀθλα, inque
eorum locum successisse ἐπαγεργμόν, id est, morem
eum, quo athletæ munuscula a singulis spectatori-
bus colligerent: verum deficiente ea consuetudine,
institutam φυλλοβολίαν, hoc est, *florum asperginem*,
ut Tertullianus vertit in libro de Resurrectione Car-
nis, (Apulejus more suo ἑλληνίζων, *jacula floris ferti*
& soluti, ut sæpe Græci βολὰς ἀνθίων καὶ σεφάνων)
novissime coronas esse inventas, quæ loco jam di-
ctorum athleticis donentur. Hæc Clementis mens est:
qui non hoc voluit, coronis inventis cætera desisse
esse in usu, sed minus usurpari tantum: alioquin
Clementem refellant omnes uno ore Græci Latini-
que scriptores. Porro scribendum esse ἀθλων δόσις,
non ἀθλητῶν, arguunt manifestè quæ Suidas notat
in voce περιαγείρεσθαι, locum Platonis explicans.
Recte etiam ἐπαγεργμός emendare nos, & qualis fue-
rit is mos, quid item φυλλοβολία, declarat eximie
vetus scriptoris Eratosthenis locus, quem ex
Euripidis Scholiaste descriptum, lubet attexere. sic
igitur ille: Πάλαι χωρὶς ἀθλων ἀγωνιζομένων ἀνθρώ-
πων, τῷ νικῆσαντι καθάπερ ἔρανον εἰσφέροντες, ἔρρι-
πτον τῶν θεατῶν, ὅπως ἕκαστος εὐπόρει. διὸ δὲ σύνθηες
ἐγένετο, κύκλῳ περιπορευόμενον ἐπαγείρειν καὶ λαμ-
βάνειν τὸ δίδόμενον. οἱ μὲν γὰρ ἐμπορευόμενοι, διά-
φορα δῶρα (addendum verbum εἰδίδωσαν) τῶν λοι-
πῶν, οἱ μὲν ἑγγύς καθήμενοι, σέφους ἐπετίθεσαν.

οἱ δὲ ἀνωτέρω, τῷτο ὅπερ ἦν λοιπὸν ἑβαλλον τοῖς ἀν-
θεσι καὶ φύλλοις. καὶ νῦν μὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανῆς ἀγω-
νιζομένης προβάλλουσι ζώνας, πέταλα, χιτανίσκας,
πετάσας, κρηπίδας. διὸ σύνθηες κύκλῳ περιπορευόμενοι
ἀγείρειν τὰ δίδόμενα· ἕως μὲν γὰρ ἐν ἀγώνισμα (sic
scribendum, non ἐναγώνισμα) κατὰ τὴν Ὀλυμπίαν
ἦν, δαψιλῆς ἐγένετο ἡ τῶν δαρεῶν δόσις. παλυνπλα-
σιαζομένη δὲ τῷτο (ita emendamus vulgatam lectio-
nem) ταῦτα ἐμείστο εἰς πολλὰ καταμεριζόμενα. καὶ
τέλος ἡ φυλλοβολία κατελείφθη. Hactenus Eratosthe-
nes; ex cujus verbis intelligimus, non flores tantum,
sed alia omnis generis munuscula quæ ad manum ade-
rant, solita conjici, ut zonas, πέταλα (ea vox vel
pileum vel fasciam hoc loco significare videtur, vel
laminas iis similes, de quibus Plinius lib. xxi. cap. ii.)
tunicas, petasos, crepidas, & similia his. Idem
factum adversus omnes, quos honore auctos vole-
bant. Suidas de Dracone legislatore scribit: Οὗτω
εἰς Ἀιγίαν ἐπὶ νομοθεσίαις εὐφημῶμενος ἐν τῷ θεά-
τρῳ ἐπὶ ῥίψαντων αὐτῷ τὴν κεφαλὴν πετάσας πλείο-
νας, καὶ χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ἀπεπνίγη. apud Aria-
num in sexta historia qui Alexandro gratulantur post
sanata vulnera, οἱ μὲν ταινίαις αὐτὸν βάλλουσιν, οἱ
δὲ ἀνθεσιν. Jamblichus de amatoribus Sinidis &
Rhodani: Ἐρρομμένων δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν τῷτο Ῥοδῶνα
καὶ τῆς Σινωνίδος, ὁ στρατὸς παρερχόμενος ὡς ἐπὶ νε-
κροῖς, κατὰ τὸ πάτριον ἔθος οἱ μὲν χιτανίσκας ῥίπτου-
ντες ἐκάλυπτον, ἄλλοι δὲ ἄλλο τι τῶν προσόντων, καὶ
κρεῶν δὲ μέρη καὶ ἄρτια ἐπέριπτον. Ex hoc igitur
more Neroni ingeruntur inter alia, lemnisci & bel-
laria. Sic apud Pausaniam in Messenicis, Aristomeni
ex prælio reduci & Andaniam ingredienti, mulieres
ταινίας καὶ τὰ ὠραῖα ἐπιβάλλουσι. Livius libro
xxxiii. de Flaminio Græciam liberante: *Ludis di-*
missis, cursu prope omnes tendere ad Imperatorem Ro-
manum: ut ruente turba in unum adire, contingere
dextram cupientium coronas lemniscosque jacentium,
haud procul periculo fuerit. Dionys. Halic. libro xi.
de funere Virginiae: Ἐξεπήδων ἐκ τῶν οἰκιστῶν γυναῖκες
τε καὶ παρθένοι, τὸ πάθος ἀπαυρῶμεναι. αἱ μὲν ἀνθή
καὶ σέφανους βάλλουσι κατὰ τῆς κλίνης. αἱ δὲ τελα-
μῶνας ἢ μίτρας. αἱ δὲ ἀθύρματα κόμης (suspecta vox,
& ut puto, tollenda) παρθενικά, καὶ πᾶσι τινες καὶ
πλοκάμων ἀποκειράμεναι βοσρύχας. De lemniscis
Plinius, Hesychius, & Festus, cujus verba adscribam,
quomodo ea scripta reperi in ora codicis Viterbien-
sis ad hunc locum. Festus: *Lemni, ci sunt fasciola*
purpurea dependentes ex coronis. Solebant enim ve-
teres coronas fasciis laneis ex purpura alligatas donare.
Theocritus describit eleganter: Κρατὶ δ' ἔχων λεόκταν
Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος Παντοτε πορφυρέῃσι περιζώσθη-
σιν ἐλικίαν.

V A R I O R.

Sparso croco.] Crocum antiquitus spargebatur in
theatris

& bellaria. Sacras coronas in cubili circum lectos posuit. Item statuas suas citharæ dico habitu : qua nota etiam numum percussit. Ac post hæc tantum afuit a remittendo laxandoque studio : ut conservandæ vocis gratia, neque milites umquam, nisi absens, aut alio verba pronuntiante, appellaret : neque quidquam serio jocove egerit, nisi adstante phonasco, qui moneret, parceret arteriis, ac sudarium ad os applicaret : multisque vel amicitiam suam obtulerit, vel similitudinem indixit, prout quisque se magis parciusve laudasset. Petulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem sensim quidem primo & occulte, velut juvenili errore, exercuit : sed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia, non ætatis esse. Post crepusculum statim arrepto pileo

theatris, vino dulci tritum, ut docet Plinius in XXI. Ex quo est illud Lucretii :

Et cum scena croco Cilici persusa recens est.

Ad hanc croci sparsionem est referendum illud quoque Epigrammatici poetæ :

Cilices nimbis hic maduere suis.

& illud :

- - - rubro pulpita nimbo

Spargere, & effuso permaduisse croco.

Item Propertii :

Pulpita solennes non oluere crocos.

In funeribus quoque nobilioribus rogam croco respergi solitum, testis Papinius, cum ait :

*Ver Arabum, Cilicumque fluit, floresque Sabai,
Coriciaque coma.*

Nam comæ Coriciæ significant crocum, quod in Corico, Ciliciæ monte, erat laudatissimum. BE-ROALD.

T O R R E N T.

Nummum percussit.] Qualem servo aureum. Vide etiam aureos.

Magis, parciusve laudasse.] Sic Thrasea ille magnus non ob aliam causam perit, quam quod nunquam applausisset. Xiphilin.

26. *Arrepto pileo.*] Libri vetusti *pilleo*. Vide Calig. cap. XI.

C A S A U B O N.

Sacras coronas in cubili circum lectos posuit.] Hæne illæ sunt, de quibus Dio ? qui auctor est octingentas & octo super mille coronas, quas Nero aurigando meruerat, fuisse ab illo in circo appensas Ægyptiaco obelisco.

Parceret arteriis, ac sudarium ad os applicaret.] Latini scriptores arterias numero multitudinis dictitant pro aspera arteria. Auctor ad Herennium : *Vulnerantur arteria acuta atque attenuata nimis acclamatione.* Sic apud Catonem *lienes turgent & pulmones dolent.* Sudarium ad os applicitum, illud est *συνδόνιον*, de quo Dio : *Τὸς βαλεντάς χιτάνιον τι*

ἐνδεδυκὸς ἀνθινὸν, καὶ συνδόνιον περὶ τὸν ἀυχέναν ἔχων.

26. *Petulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem.*] Solenne illud suum servat, ut multa simul proponat, quæ postea eodem ordine persequitur. nam hæc est ὑπόθεσις eorum quæ narrantur omnium ad finem capitis xxxviii.

Post crepusculum statim.] Incipit de petulantia Neronis dicere, quam pluribus describit ex Dione Xiphilinus. Juvenalis vero quam frequens id in Urbe malum fuerit, etiam post Neronem, cujus morem juvenus nobilis retinuit, indicat Satyra tertia, ubi pericula noctis recensens,

*Ebrius, ait, ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicium
Peleida, cubat in faciem, mox deinde supinus :
Ergo non aliter poterit dormire ? quibusdam
Somnum rixa facit.*

vide ejusdem poetæ Satyræ octavam. Meminit obiter hujus lasciviæ Tertullianus in Apologetico : *A convivio disceditur non in catervas cæsonum, neque in classes discursationum, nec in eruptiones lasciviarum.*

V A R I O R.

In cubili.] Codex Salmas. & R. Steph. *in cubilis.* Palatini duo : *in cubilibus.* Læctioni vulgatæ jure controversiam movet Jacobus Nicolaus Loensis Epiphylidum 111. 7. Quid enim absurdius, quam putare Neronem coronas suas reposuisse loco solitario, occulto & ab oculis turbæ remoto, qui eas superbe potius ostentare cupiebat ? itaque legendum ei videtur : *sacras coronas in Obeliscum circi injectas posuit*, aut tale quid simile : huicque conjecturæ favet auctoritas Xiphilini sic scribentis in Nerone : *Ἀποδρομίας ἐπήγγειλε, καὶ τὰς τεφάνους ἄλλας πάντας ὅτις ἄρμασι νικήσας εἰλήθει, ἐς τὸν ἵπποδρόμον ἐσήνεγκε, καὶ τῷ ὀβελίσκῳ τῷ Ἀιγυπτίῳ περιέθηκε. καὶ ἦσαν ὀκτὼ καὶ ὀκτακόσιοι καὶ χίλιοι ποιήσας καὶ ταῦτα ἡνιόχῃσε.* Ludos circenses indixit, coronasque alias omnes, quotquot curulibus certaminibus vincendo accepit, in circum indidit, & Obelisco Ægyptio circumposuit : hæ erant numero mille octingenta octo. qua cum fecisset, aurigatus est. GRUTERUS.

26. *Luxuriam.*] Cod. Salm. *luxuriem.* Idem pro galero scribit *galerio*, & assuevit pro assueverat.

pileo vel galero, popinas inibat: circumque vicos vagabatur ludibundus, nec sine pernicie tamen. Siquidem redeuntes a cœna verberare, ac repugnantes vulnerare, cloacisque demergere assueverat: tabernulas etiam effringere & expilare: quintana domi constituta, ubi partæ & ad licitationem dividendæ prædæ pretium assumeretur. Ac sæpe in ejusmodi rixis, oculorum & vitæ periculum adiit, a quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat, prope ad necem cæsus. Quare nunquam postea se publico illud horæ sine tribunis commisit, procul & occulte subsequens. Interdum quoque clam gestatoria sella delatus in theatrum, seditionibus pantomimorum ex parte proscenii superiori, signifer simul ac spectator aderat. Et cum ad manus ventum esset, lapidibusque & subselliorum fragminibus decerneretur, multa & ipse jecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciavit. Paullatim vero invalescentibus vitiis, jocularia ²⁷

T O R R E N T.

Quintana.] Recte locum hunc explicat Beroaldus ex Festo. nam in castris quintana vocabatur porta post Prætorium, ubi rerum utensilium erat forum. Nero castrorum instar domi quintanam constituit, forumque (ut ita dicam) prædatorium. Meminit etiam Isidor. lib. xv. cap. 11. de urbium tamen ædificiis, non de castris loquens.

Dividenda.] Mallem *divendenda*, ob verbum *licitationem*.

Assumeretur.] Lego *absumeretur*, ut in optimo codice.

A quodam laticlavio.] Tribunum laticlavium intelligerem, nisi Tacit. obstaret. is enim Julium Montanum vocat hunc Neronis verberatorem, additque senatorii ordinis fuisse, sed qui nondum honorem ullum capeffisset, ob hoc mori coactum. Vide etiam Dionis compendium. Plin. lib. xiiii. cap. xxii. remedium prodit, quo Nero nocturnis grassationibus converberatam faciem illinebat.

Gestatoria sella.] Claud. cap. xxxiiii.

Seditionib. pantomimorum.] Rem totam declarat Tacit. lib. xiiii. nam cum antea Nero ludicram fautorum licentiam impunitate & præmiis velut in prælia convertisset, tandem non aliud remedium repertum est, quam ut histriones Italia pellerentur. Atque hic quidem ostendit Sueton. quomodo primum histrionum factiones ille foverit. Relegatos vero fuisse jam ante narravit, cap. xvi. Alibi vero Tacit. scenæ restitutos fuisse, sed a sacris certaminibus prohibitos significat. Sublatos vero iterum a Domitiano, sed a Nerva reductos, rursusque a Trajano abactos, auctor est Plin. Panegy. Notandumque a Tacito vocari histriones, quos pantomimos appellat Sueton. & hic, & cap. xvi. Vide Cassiodorum Variar. lib. iv. epist. ult.

C A S A U B O N.

Arrepto pileo vel galero.] Dio: Καὶ ἰδὼκει μὲν πως λαμβάνειν. καὶ γὰρ ἐσθῆσι ποικίλαις καὶ κόμαις περιθέτοις ἄλλοτε ἄλλως ἐχρήσατο. ἡλέγχεται δὲ ἐκ τῆς ἀκολαθίας καὶ ἐκ τῶν ἔργων.

A quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat.] Dio βαλευτὴν vocat: Ἰσχυρὸς τις Μαιναῖος βαλευτῆς, ἀγανακτῆσας ὑπὲρ τῆς γυναικὸς προσέπεσε τε αὐτῷ, καὶ πληγὰς πολλὰς ἐνεφόρησε. melius Tacitus, Senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capeffisset. de his juvenibus laticlaviis notamus libro secundo capite xxxviii.

Tribunis procul & occulte subsequens.] Hæc est ἀκολαθία, quam ait Dio in proximo loco. Juvenalis Satyra 111.

- - - sed quamvis improbus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina lena
Vitari jubet, & comitum longissimus ordo.

V A R I O R.

Tabernulas effringere.] Codex Salmas. *tabernas*.

Laticlavio.] Senatorum vel equitum filii, qui in spem senatoriæ dignitatis, ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι, ut Dio loquitur, latum clavum portabant, proprie laticlavii vocantur, ut ex Suetonii loco constat. Quem hic laticlavium Suetonius appellat, Tacit. xiiii. Annal. vocat Julium Montanum Senatorii ordinis, sed qui nondum honores capeffisset. Laticlavia enim dignitas non ipse ordo senatorius est, sed gradus ad eum. Cassiod. vi. Var. 14. Jam senatui prædestinatus est, cui nos consulimus laticlaviam dignitatem. Sed non recte Casaubonus in Suetonii Augustum hos juvenes laticlavios secundi ordinis appellatos fuisse existimat, primo gradu iis concessio, qui domum Augustam vel sanguine, vel adfinitate, aut aliqua necessitate contingerent, & adfert locum Statii in præfat. lib. iv. Sylvarum: Proximum est lyricum carmen ad Septimum Severum juvenem, uti scis, inter ornatissimos secundi ordinis. Cum tamen ipse Statius hunc Septimum contentum arcto lumine purpure vixisse testetur. Rectius igitur Domitius secundum ordinem equestrem interpretatur l. 1. C. Theodos. de Equestri dignitate: Equites Romani, quos secundi gradus in urbe omnium volumus obtinere dignitatem. A. RUBENIUS. lib. 1. de Re Vest. cap. 15.

& latebras omisit, nullaque dissimulandi cura ad majora palam erupit. Epulas a medio die ad mediam noctem protraherebat: refectus saepius calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatis. Cœnitabatque nonnumquam & in publico, Naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius urbis ambubajarumque ministeria. Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Bajanum sinum præternavigaret, dispositæ per litora & ripas diversoriæ tabernæ parabantur, insignes ganeæ & matronarum insti-

TORRENT.

27. *Epulas a media die.*] Solebant veteres diem agendis rebus, noctem curandis corporibus dare. At quo quisque intemperantior erat, eo maturius convivabatur. Hinc *convivia de die* apud Catullum. Sed Horat. lib. 11. Sat. ult.

- - - *dictus here illic*
De medio potare die.
Adde Juvenalem Sat. 14.

- - - *noverat ille*
Luxuriam Imperii veterem, noctesque Neronis
Jam medias, aliamque famem.
Ambubajarum.] Dictæ sic mulieres famosæ, quod circa Bajas versarentur, ut *ambedo*, *Ambarvalia*. Plura ad Horat. lib. 1. Sat. 11.

Ostiam Tiberi deflueret.] Sic Virgil. *Æneid.* VIII. *secundo defluit amni.*

Insignes ganeæ & matronarum institorio cop. imit.] Sic quidem Turnebi codices, & unus e nostris, alii aliter. Sed vulgati omnes *institorias operas*, pro *institorio copas* legunt. Quæ lectio sane nec multum a veterum librorum scriptura declinat, & longe apertior est. nam *institorem* vocant Jcti eum, qui negotio, qualecunque id fuerit, agendo instat. Unde *stabuli* etiam & *caupone* *institorem* dixit Ulpian. l. 1. Nautæ, caupones, stabularii ut rec. rest. Si Turnebum sequimur, *institorium* pro institoris munere atque officio interpretabimur. *Copa* autem significatio omnibus nota, pro muliere quæ cauponam exerceat, qualis *copa* Syrisca illa Virgilii. Verum quomodocunque legamus, pro *matronarum* mallet *etiam matronarum*, aut expungi *et*, (abest enim ab uno codice) aut (quæ levissima mutatio est) legi, *insignes gan. et matron. institoria, cop. imit.*

CASAUBON.

27. *Inter scortorum totius urbis ambubajarumque ministeria.*] *Ambubaje* sunt Syræ mulieres, quæ in circo aliisque locis ædilem metuentibus habitantes, duplici quæstu se sustentabant. nam & corporis sui vulgo copiam faciebant, & organa quædam pulsare norant, quæ una secum e patria, cum Romam peterent, attulerant. est enim vox Syriaca pura puta *ambubaje*, אַבּוּבַא *abbuba*, vel etiam אַבּוּבַא *anbuba*. quod cum pridem doctissimus Angelus Caninius, & judicii juxta atque eruditionis incom-

parabilis Josephus Scaliger docuerint, mirum non potuisse extorqueri ne doctis quidem hominibus ineptam illam priorem Criticorum opinionem, *ambubajas dictas*, quod circa Bajas versarentur. nam etiam Torrentio commentum illud ita placuit, ut suas ad hunc scriptorem notas, hoc quasi emblemate voluerit esse vermiculatas. Quid? adeo mirum illis est visum, aut Syras crotalistras & fidicines Romæ fuisse, aut Barbarum instrumentum nomen in Urbe retinuisse? meminissent horum versuum Juvenalis, & mirari utrumque desinerent:

Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prestare puellas.

Quod autem lupæ istæ Romam e Syria patria sua detulerint organa, non mirabitur, qui memineit ejus farinæ mulieres organorum peritiam familiarem habuisse. Itaque imperitas, πεζῆς per contemtum vocabant. Hesychius: Πεζῆς ἑταίρας ἔλεγον τὰς μισθαρινέσας, χωρὶς ὀργάνων. Procopius in *Ἀνεκδότοις*: Ἑταῖρα εὐθὺς ἐγγράσει, οἷανπερ οἱ πάλαι ἄνθρωποι ἐκάλουν πεζήν. ἡ γὰρ αὐλήτρια, ἔπε ψάλτρια ἦν, ἡ μὲν εἰδὲ τὰ εἰς ὀρχήστραν αὐτῇ ἤσκητο· ἀλλὰ τὴν ὄραν τοῖς αἰεὶ περιπίπτουσιν ἀπεδίδοτο μόνον, ἐκ παντὸς ἐργαζομένη τῷ σώματος.

Insignes ganeæ & matronarum institorio copas imitantium, atque hinc inde hortantium, ut appelleret.] Viterbiensis & Pithœi codices similiter depravati sic legunt hunc locum, *matronarum institor locopasimit*. unde certum mihi veram lectionem esse quam Turnebus asseruit, *institorio, copas im. vel cene, institoria*, atque hoc melius. Tacitus *lupanaria* vocat in simili sententia libro xv. *Crepidinibus stagni lupanaria astabant, illustribus fœminis completa.* Et contra *scorta* visabantur nudis corporibus. Quod ait Suetonius de coparum imitatione, declarant Dionis verba in paris vesaniæ Abiti Imperatoris, narratione: Ἐν τῷ παλατίῳ οἰκημὰ τι ἀποδείξας, ἐνταῦθα ἡτέλεγον, γυμνὰς τε αἰεὶ ἐπὶ τῆς θύρας αὐτῆς εἰσὼς, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον χρυσοῖς κρίκαις ἐξηρτημένον διαστειών, τὰς τε παριόντας ἀδρά τε καὶ κεκλασμένην τῇ φωνῇ προτεταριζόμενος. nec refert, quod Dio *scorta* nominat, non *copas*: nam ut alibi notamus, apud veteres Hebræos, Græcos & Romanos, inter *copam* & meretricem nihil aut parum intererat. Idem Dio lib. xlvj. Τὰς ἀρτί προσιόντας σαίνων καὶ γελῶν ὥσπερ αἱ πανδοκεύτριαι. Inde apud Apulejum

institorio copas imitantium, atque hinc inde hortantium, ut appelleret. Indicebat & familiaribus cœnas, quorum uni mitellita quadragies HS. constitit, alteri pluris aliquanto ab sortio rosaria.

blanditiæ tabernariæ. Theophrastus in Characteribus. *περὶ κακολογίας*, (quod caput, cum aliquot aliis descriptum in regia illa Principis Palatini bibliotheca, misit ad me Germaniæ decus Marquardus Freherus, & Juris & omnis eruditionis peritissimus, eidem illustrissimo Principi a consiliis) de istiusmodi copis ac prostibulis, *αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐκ τῆς οὐδ' τὰς περιόντας ἀρπάζουσι.* Notabis, quod Dio ait in eo loco quem modo protulimus ex Abiti vita, de velo oppanso coparum institorio & orbiculos quosdam habente, ut adduci & reduci facilius posset: nam de eodem accipiendum apud Juvenalem, *Satyra octava*:

--- *Lateranus ad illos*
Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello Armenia.

V A R I O R.

27. *Calidis piscinis.* Piscinæ præter notam significationem in balneis quoque dicuntur, videnturque a piscibus dici, ut inquit Fortunatianus, quamvis in his nihil piscium sit, de quibus hic intelligitur: sicut apud Martialem:

Piscinam peto, non licet natære.

Romæ fuit publica piscina, ad quam & natatum & exercitationis causa veniebat populus. Unde a Lucilio dictus est pugil piscinensis, qui in piscina exercebatur. Lampridius auctor est, Elagabalum natasse piscinis infectis unguento nobili, aut croco. BE-ROALD.

T O R R E N T.

Orantium, ut appelleret. Ut nunc quoque caupones solent. Unde facete admodum Cicero, cum Binnium quendam cauponem de via Latina testem in Cluentium subornari cerneret, *Quo de homine* (inquit) *nihil etiam nunc nobis dicere est necesse.* Si invitaverit, (id quod solet) sic hominem accipiemus, ut moleste ferat se de via decessisse.

Quorum uni mellita quadr. HS. constitunt. Sic & MSS. nostri, nisi quod *mitellita* habent, aut *mytelica*, pro *mellita*. Omnium probatissimus sic, *quorum unum mitellitel quadragies HS. constitit.* Turneb. *quorum uni mitellita quadr. HS. constitit.* Ego receptam lectionem servo, ut per *mellita* intelligamus ea omnia, quæ pistorum, quos dulciarios vocabant, opera parabantur, de quibus Tib. cap. xxxiv. ut tamen non negem fieri posse, ut aliud scripserit Sueton. scribæ enim voces sibi notas, qualis *mellita*, non facile mutant. Ea *μελίπηκτα* vocant Græci.

C A S A U B O N.

Quorum uni mitellita quadragies HS. constitit, alteri pluris aliquanto ab sortio rosaria. Etsi mendii manifesta hæc lectio est, quia tamen constanter

eam optimi tuentur codd. Viterb. Pithœi & Lislai, non dubitavimus vulgatam & commentitiā extrudere: præsertim cum etiam in veteri Rom. editione *constitit* habeatur, non ut postea emendatum est, *constiterunt*: damnat idem liber Romanus & vocem *mellita*, quæ in vulgatis editionibus reposita est pro *mitellita*: *mytelica* enim in eo scriptum. in regis item constanter, *mitellita*, & *constitit*. Mihi vero hoc loco meræ tenebræ sunt, lux nulla. Nam quid vox *mitellita* significat? Turnebi valde alias probabilem explicationem destruit vox *constitit*: sic enim habent, ut jam diximus, veteres omnes codd. *Quadragies* etiam an vere scriptum? superat fidem ea summa, & locus in Vitellio simillimus capite xiiii. falsi insimulare eam *γραφὴν* videtur. At contra scripturam librorum hic firmat non mediocriter locus Senecæ hic ex epistola xcv. *Quid est cœna sumptuosa flagitiosius, & equestrem censum consumente? Quid tam dignum censoria nota, si quis, ut isti ganeones loquuntur, sibi hæc & genio suo præstet? tricies tamen sestertium adjiciales cœna frugalissimis viris constitunt.* Veri autem Imperatoris convivium ab auctoribus vitæ ejus describitur, æstimatum sexagies centenis millibus HS. Postremo, quid est *ab sortio rosaria*, aut, ut alii codd. habent, *ab Syrtio*? Si conjecturis uti licet, non verebor somnium meum referre. Visum enim aliquando sic esse rescribendum, servatis ex parte antiquæ Romanæ editionis vestigiis, *quorum uni myrti trichila, cccc. HS. constitit: alteri pluris aliquanto ab Ægypto rosaria.* *Trichilas* Latini vocant umbras, quæ nobis adhuc vernaculo idiomate *treilles* dicuntur. Similes apud Firmicum, *porticus virides in circulum flexis vitibus.* in iis parandis magnas fecisse impensas qui nepotinis sumptibus delectabantur, testimonio fuerit similis nonnihil locus in vita Caligulæ, cap. xxxviii. *Vopiscus de Carino homine omnium contaminatissimo, Rosis Mediolanensibus & cubicula & triclinia stravir.* Multa Julius Capitolinus in Vero Imp. Rosas aliosque multos flores inde usque ab Ægypto aut Africa peti solitos a coronariis, (quos Philostratus epistola quadam *ἀνθοφόρος* vocat) abunde testatur (ut Athenæum, aliosque taceam) Martialis epigram. lxxx. libri sexti. *Polis & a Pesto rosaria* scribere, notissima sunt ex poetis *Pesti rosaria*. In Memmii & Lislai codd. & antiquis editionibus nonnullis desideratur verbum *ab sortio*, vel, ut alii libri habent, *ab sortio*: neque vero nobis displiceat loco illorum scribere, *asperisio rosaria*. Ita referemus ad artificium rigandi triclinia per silvanos aut fistulas, quæ si ex auro vel argento (ut quibusdam mos fuit) erant factæ, facile feram in præcedentibus verbis *quadragies* scribi. Adjuvat hanc sententiam historia, quam Plutarchus refert

23 rosaria. Super ingenuorum pædagogia, & nuptarum concubinatus, Vestali virgini Rubriæ

refert de Othone, qui cum Neronem exciperet convivio, λέγεται πολλὰ χόθεν ἀργυρῶς καὶ χρυσῶς προβάλλειν ἄφνω σπλῆνας, ὥς περ ὕδαρ τὸ μέρον ἐκχέοντα, καὶ κατακλύζοντας, id est, *Argenteos aureosque tubos multis locis repente emisisse, unguentum instar aqua effundentes omniaque rigantes.* Regia exemplaria partim scribunt, alteri pluris aliquanto rosaria; partim ista verba non agnoscunt.

V A R I O R.

Disposita.] Redundat. GOËSIUS.

Diverforia taberna.] Codex Salmas. *deverforia.*

Institorio.] Lege *institoria*, id est, institorias tabernas. GUJET.

Quorum uni mitellita quadrages HS. constitit, alteri pluris aliquanto absortio rosaria.] Locus insigniter corruptus, nec intellectus, sic ex optimis libris legendus est: *Indicebat & familiaribus cœnas, quorum uni mitellita quadrages sestertio constitit, alteri pluris aliquanto rosaria.* Coronarum apud veteres in conviviis multus usus, & e rosis sutilium præcipue, postea luxuria invenit e nardi folio, & veste Serica versicolori, quas unguentis adspergebant pretiosissimis. Quæ e veste Serica fiebant, *mitellas* vocarunt, quasi parvas mitras. Plinius lib. XXI. cap. III. cuius locum e veteribus libris & ingenio sic emendo: *Summaque auctoritas patili corona uti Saliorum saceris invenimus solennes cœnas.* Transiere deinde ad *rosaria*: eoque luxuria processit, ut non esset gratia, nisi e mero folio sutili mox petitis ab India, aut ultra Indos. *Lautissimum* quippe habetur, e nardi folio eas dari, aut veste Serica versicolori unguentis madidas. Hæc Suetonium explicant & illustrant, ut nihil melius. Dari coronas e nardi folio, & veste Serica dixit Plinius. dabantur nimirum in conviviis, & sic intelligendum. *mitellita* igitur vel *mitellitam* vocat Suetonius dationem mitellarum sive ejusmodi coronarum Sericarum, quæ in conviviis nepotum solebat usurpari, & hæc mitellita erogatio uni constitit quadraginta millibus sestertium nummum, aliquanto pluris & *rosaria*, coronarum nempe largitio e mero rosæ folio sutilium. non aliter eum locum accipere licet. Sic *rosaria* Plinius, & *Sericas corollas* conjungit, & in conviviis lautioribus dari solitas ostendit. & quid aliud Sericea corolla, quam mitella? sic utramque conjunxit Callimachus hoc Epigrammate: *μίτραισί τε καὶ ῥόδων ἁώτοις.* Glossæ: *rosaria, ῥοδισμός.* rosarum scilicet adpersio, quæ in conviviis usurpabatur. SALMASIUS. Sane in ejus codice, & in duobus Palatinis, nec non editione Roberti deest *absortio*.

Mitellita.] Mitellita cœna, id est, mitellis Sericis instructa, id est, corollis Sericis. a mitra mitella, unde mitellitus, ut a galerus galeitus, a ratis ratiatus, & similia. GUJET.

Aliquanto absortio.] Tò *absortio* delendum videtur. IDEM.

T O R R E N T.

Ab Syrtio rosaria.] Libri duo *Absirtio rosaria*, ut & edit. Gallica. Legendum fortasse *Absyrtio*, ut *Absyrtidum* insulis, quæ a fratre Medæ Absyrto vocatæ sunt, petitas rosas significet. Sunt qui legant *absorptio rosaria*. Ego vero, si divinationi locus relinquitur, *aspergio rosaria* legendum censeam. sic enim *sparsiones odorarias* dixit Seneca, & notæ omnibus theatri sparsiones, de quibus ad Horat. lib. II. Epist. II.

28. *Ingenuorum padagogia.*] Sic mss. omnes quos equidem viderim. Egnatius *proagogia* substituit. Sunt autem *padagogia* (ut Turnebus vult) puerorum quos in deliciis habebant, cœtus. Plin. lib. VII. Epist. ad Suram, *padagogium* vocare videtur locum in ædibus, ubi pueri versabantur, *Puer*, inquit, in *padagogio* mistus pluribus dormiebat. Ulpian. vero *padagogia* pro ipsis pueris dixit, ut *servitia* pro servis: *Si instructum fundum legasset, padagogia, quæ ibi habebat, ut cum eo venisset præsto essent, in triclinio legato continentur.* Plin. quoque Natural. Hist. lib. XXXIII. cap. XII. *Jam vero & padagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento.* Iterum libri ejusdem cap. III. *Honestius viri padagogiis id damus, balineasque dives puerorum forma convertit.* Sed & Seneca lib. de Vita Beata cap. XVII. *Quare padagogium pretiosa veste succingitur? & rursus de Tranq. Vitæ cap. I. Præstringit animum apparatus alicujus padagogii.* sic enim ea Senecæ loca corrigenda sunt, cum in vulgatis exemplaribus illic *padagogus*, hic *padagogii* legatur. Sed & huc referendi Martialis versus lib. X. Ad ludimagistrum:

Sic te frequentes audiant capillati,

Et delicata diligit chorus mensæ.

Divitum enim *padagogia* intelligit.

C A S A U B O N.

28. *Super ingenuorum padagogia.*] Juvenalis libro quarto:

Nec prætectatum rapuit Nero loripedem, nec Strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.

V A R I O R.

Rosaria.] Subintellige cœna, id est, cœna corollis ex rosarum foliis sutilibus ornata. GUJET.

28. *Super ingenuorum padagogia.*] Existimo, etiam Tacito his verbis *padagogia* describi: *decoraque servitia, & pari ætate habebat:* id est, cœtum elegantium puerorum, quos composita veste, facie, capillis, in publico habebant, & plerumque una ætate. Seneca Ep. xcvi. *Transseo agmina exoletorum, per nationes coloresque descripta, ut eadem omnibus levitas sit, eadem prima mensura lanuginis, eadem species capillorum.* Julianus in Anticho:

briæ vim intulit. Acten libertam paullum afuit quin iusto matrimonio sibi conjungeret: submissis consularibus viris, qui regio genere ortam pejerarent. Puerum Sporum, exsecris testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est: cum dote & flammeo perfolenni nuptiarum celeberrimo officio, deductum ad se pro uxore habuit. Exstatque cujusdam non inscitus jocus, *Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.* Hunc Sporum Augustarum ornamentis excultum, lecticaque vectum, & circa conventus mercatusque Græciæ ac mox Romæ circa Sigillaria, comitatus est, identidem exosculans. Nam matris concubitum appetisse, & ab obretatoribus ejus, ne ferox & impotens mulier & hoc genere gratiæ prævaleret, deterritum nemo dubitavit: utique postquam meretricem, quam fama erat Agrippinæ similimam, inter concubinas recepit. Olim etiam quoties lectica cum matre veheretur, libidinum incestu, ac maculis vestis proditum affirmant. Suam quidem pudicitiam usque

*Οὐ κρείττον ἢν ὁδωδέναι μύραν τὴν ἀγορὰν βαδίζοντός σθ, καὶ παῖδας ἡγεῖσθαι καλῶς, εἰς ἃς ἀποβλέπουν οἱ πολῖται. Tales & hic Suetonius intelligit. Pædagogia enim non culpat, sed quod ex ingenuis. Quamvis pædagogia dicti, quod essent sub pædagogo. Martialis:

Et pædagogo non jubente lascivi

Parere gaudent villico capillati.

Hi pueri plerumque ad illicita dominis. LIPSIUS ad Tacit. xv. ann. 69. A pædagogiis veterum, apud nostrates Principes nobiles pueros similes in usus servientes, *Paggios* vocatos puto, corrupta voce, quasi Pædagogianos diceret, qui & Gallis *Pages* dicuntur. MARCELLUS DONATUS.

T O R R E N T.

Acten.] Libri mss. *Atten*, & *Aten* vocant. Talis Horatii Phyllis Carm. 11. Od. 14.

Cum dote & flammeo.] De Sporo Neronis uxore eadem hic Sueton. quæ de Nerone ipso Pythagoræ nubente Tacit. lib. xv. ex edit. Justi Lipsii, *Inditum Imperatori flammeum, missi auspices duo, & genialis torus, & facies nuptiales, cuncta denique spectata quæ etiam in femina nox operit.* At vero hunc Taciti locum furto manifesto sibi arripiens Sulpicius Severus, *Inditum* (inquit) *Imperatori flammeum, dos, & genialis torus, & facies nuptiales, cuncta denique quæ vel in feminis non sine verecundia conspiciuntur, spectata.* Quæ verba si cum Taciti verbis conferamus, non minus Tacitum debere Sulpicio, quam Sulpicium Tacito fatebimur. cur enim illic auspices duo? *aderit* (inquit Juvenal.) *cum signatoribus auspex.* Legendum itaque, *missi auspices, dos, & genialis torus*, Sulpicius (quod Christianum decebat) auspices omisit, cetera retulit. Vide Claud. cap. xxvi. & xxix. Quo vero sensus sit apertior, legendum, *cumque dote, aut delendum est.*

Circa Sigillaria.] Claud. cap. v. & xvi.

Matris concubitum.] Vide Tacitum initio lib. xiv. & Dionis compendium.

Et hoc genere.] Liber opt. etiam hoc g.

C A S A U B O N.

Puerum Sporum.] Quem mutato nomine Sabinam dixit, ob similitudinem formæ: Dio, Zonaras, Suidas. vel Poppæam, altero Sabinæ uxoris defunctæ nomine. ita Plutarchus in Galba. apud quem male scriptum Ποππαίαν προσηγόρευσε. nam Ποππαίαν debuit. Præter historicos multa de hoc inaudito monstri istius factu Dio Chrysostomus in ea de Pulchritudine.

Cum dote & flammeo.] Martialis lib. xii. epigrammate de Callistrato & Afro.

V A R I O R.

Puerum Sporum exsecris testibus etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus, cum dote.] Revocavi scripturam, quæ erat in tribus Pall. Meliorem certe vulgata. GRUTERUS. Iis adstipulatur Roberti editio.

Cum dote & flammeo.] Vir ducit, mulier nubit, quia pallio obnubit caput suum genasque. Velum autem id quo nuptæ operiebantur, flammeum vocabatur: quo boni omnis gratia eas velari solitas Sex. Pomp. tradit, idcirco quod eo assidue Flaminica uteretur, cui divortium facere non licebat. Ambrosius in l. de viduis: *Suasimus, fateor, ut vestem mutares, non ut flammeum sumeres: ut a sepulchro recederes, non ut thalamum preparares.* Proinde Catullus initio carminis de nuptiis Juliæ & Manlii, Hymenæum ad flammeum capiendum excitat. Hoc vero velamen luteum erat, ut Plinii verba declarant lib. xxi. cap. viii. Ex quo Lucanus lib. 11.

*Non timidum nupta leviter tectura pudorem
Latæa demissos velarunt flammæ vultus.*

BRISSENIUS.

Libidinum incestu.] Inveteravit opinio multis sæculis, initam matrem a Nerone: quod nullus antiquorum asserit, & stetisse hac fini desiderium voluit, ut uterque voluerit, neuter ausus sit. Suetonius hoc tantum dicit, ita exarsisse nefandam hominis

usque adeo prostituit, ut contaminatis pane omnibus membris, novissime quasi genus
 30 lusus excogitaret: quo feræ pelle contactus emitteretur e cavea, virorumque ac foemina-
 rum ad stipitem deligatorum inguina invaderet: & cum affatim defævisset, conficeretur
 a Doryphoro liberto: cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit; voces quoque &
 ejulatus vim patientium virginum imitatus. Ex nonnullis comperi, persuasissimum ha-
 buisse eum, neminem hominum pudicum, aut ulla corporis parte purum esse: verum
 plerosque dissimulare vitium, & calliditate obtegere: ideoque professis apud se obscœni-
 tatem, cetera quoque concessisse delicta. Divitiarum & pecuniæ fructum non alium
 putabat quam profusionem: sordidos ac deparcos esse, quibus ratio impensarum consta-
 ret: prælauros vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent. Laudabat mirabatur-
 que avunculum Cajum, nullo magis nomine quam quod ingentes a Tiberio relictas opes

in

nis libidinem, ut in lectica vectus cum matre ima-
 ginaretur sibi concubitum, & traderet incestis ma-
 nibus sceleratas libidines. JOS. MERCERUS. Not. ad
 Epist. 1. Aristæneti.

T O R R E N T.

29. *Prostituit.*] Liber opt. *prostravit.*

Inguina invaderet.] Hoc est, vultu contrectaret.
 sic enim, hac de re loquens, Sex. Aurelius.

Conficeretur a Doryphoro.] *Conficere* verbum are-
 næ proprium & accommodatum. Unde *confectores*
ferarum. Sunt qui obscœni aliquid subesse velint.
 Quod autem Doryphoro Nerōnem denupsisse ait,
 cum alii omnes Pythagoram ejus maritum faciant,
 (ut paullo ante diximus) me adducit, ut credam
 binominem fuisse hoc scelus hominis, uti de Callisto
 monuimus Claud. cap. xxviii. Binominem dixi,
 seu Doryphori agnomen ei quacunque occasione
 inhæsisse malumus. Ita omnino Suetonio minus
 noto & principali, ceteris qui Pythagoram vocant
 notiori nomine sit appellatus. neque enim est, qui
 vel suspicer levissime errare potuisse in tam publica
 Neroniani matrimonii infamia scriptorem optima
 fide, & in primis diligentem. Valdeque, mihi
 quidem, verisimile est, alium in potissimis Neronis
 libertis Doryphorum fuisse, qui, auctore Tacito,
 quasi adversatus Poppææ nuptiis, P. Mario, L. Asi-
 nio coss. creditus veneno a Principe sublatus, toto
 plus minus biennio ante hunc denuptum, qui,
 eodem teste, coss. habuit C. Lecanium, M. Lici-
 nium.

Professis obscœnitatem.] Tale aliquid de Domitia-
 no Sueton. cap. xi.

30. *A Tiberio relictas opes.*] Calig. cap. xxxvii.

C A S A U B O N.

29. *Quatenus fera.*] Viterbiensis, *quo fera*, ut in
 editis a Rob. Steph.

Invaderet.] Clarius Dio. atque utinam neuter
 tam aperte: mallet enim consuluisse ambo pu-
 dori, quam *περιεργία* legentium.

Et cum affatim defævisset, conficeretur a Doryphoro

liberto.] *Confici* accipe hic, ut *περαινέειν* & *περαινέ-
 νεσθαι* apud Græcos. Laertius libro secundo, in Me-
 nedemo: *Μειρακία καταθρασυνομένη, εἶπε μὲν ἑδενί-
 λαβὼν δὲ κάρφες, διέγραφεν εἰς τὰ δαφνίον περαινόμενα
 σχῆμα. ἕως ὁρῶντων πάντων, συνὲν τὸ μείρακιον τὴν
 ὕβριν, ἀπηλλάχθη.* idem in Arcesilao & sæpe alii.
 Non igitur audiamus doctissimum virum, qui in no-
 vis Semestribus, vel *conficerentur* scribi voluit, vel
conciderentur. quarum emendationum altera manife-
 sto falsa: altera non necessaria & vana. nam verum
 est, *conficere* esse *περαινέειν*. Capitolinus, *potes tricies
 mulierem perficere.*

V A R I O R.

29. *Conficerentur.*] Subintellig. illi deligati ad pa-
 lum bestiarii. sic enim scribendum, non *conficeretur*,
 ut vulgo scriptum est. GUYET.

*Cum admodum defævisset, conficeretur a Dorypho-
 ro liberto.*] Non videntur viri magni intellexisse vim
 verbi *conficere*, quæ honesto usu, ut *bestiarii* con-
 ficere feras, & hinc *confectores* dicebantur, turpissi-
 mam rem obtegit. Pet. Faber *conficerentur* vel *con-
 ciderentur* conjecit lib. iii. Semest. cap. 23. Quod
 rejecit Casaubonus, & *conficere* voluit esse *περαινέειν*,
 addiditque ex Capitolino: *potes tricies mulierem per-
 ficere.* Magno errore: quasi propria oratione sic *con-
 ficere* aut *perficere mulierem* dicatur: quod solœcum
 est. Apud Capitolinum in Maximinis leges: *potes
 tricies cum muliere perficere.* Suetonio autem pro-
 nuntiatur nihil aliud quam actum cum Nerone,
 ut solebat agi cum bestia, quam ille simulabat,
 nempe cæsum a Doryphoro, tanquam confectore:
 telo forsan, quo voluit ὁ πάνυ, sed hoc intelligen-
 dum relinquit Suetonius. Possumus accipere utcun-
 que mimico venabulo ita parato, ut ferrum ejus re-
 tusum, cum videretur intrare corpus ictæ bestiae,
 retrocederet in cavatum hastile, quo simularetur
 confectus: deinde in tacentem conquiescentemque
 insiluisse infamem ministrum & peregrisse cetera.
 GRONOVIVS. Pro *invaderet* Salmasianus liber *eva-
 deret.*

in brevi spatio prodegisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridatem, quod vix credibile videatur, octingena numum milia diurna erogavit, abeuntique super HS. milies contulit. Menecratem citharædum & Spicillum mir-millonem triumphalium virorum patrimoniis ædibusque donavit. Cercopithecum Panerotem fœneratorem, & urbanis rusticisque prædiis locupletatum, prope regio extulit funere. Nullam vestem bis induit. Quadringenis in punctum HS. aleam ludit. Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata & phalerata

T O R R E N T.

Octingenta.] Libri veteres *octingena*.

Cercop. Paner. fen.] Lector paullo attentior facile mendum sentiet. quis enim fenerator tam Neroni carus? Scribo igitur, sed suspensa manu, *Cercopithecum, Panerotis feneratoris, urbanis, &c.* Ut Cercopithecus gladiatoris, aut mimi cuiuspiam, Paneros liberti forte, senatoris, a Nerone confiscati, nomen fuerit. Eros sane, & Paneros pro servis in vetustis monumentis legisse memini.

Quadrigenis in punctum.] mss. omnes *quadrigenis*, ut Vitell. cap. xiiii. Atqui Augustus in singulos talos singulos denarios contulit, cap. lxxi. Ibi vide.

Rete aurato.] Apertius multo Orosius: *Luxuria tam effrenata fuit, ut piscaretur retibus aureis, quæ purpureis funibus extrahebantur. Reti pro rete habent veteres aliquot nostri.*

Carrucis minus mille.] Lamprid. Elagabalo: *Imperator etiam sexcenta dicitur vehicula duxisse, asserens decem millibus camelorum Persarum regem iter facere, & Neronem quingentis carrucis iter inisse. Carrucam autem vehiculum ad varios usus fuisse constat, nam & apud Scævola[m] carrucam dormitoriam legimus l. xiiii. De auro & arg. legatis, & Ulpian. l. xiiii. Locati, carrucarium pro cisiario exponit. Sed & mulas carrucarias apud Jctos invenias. Plin. quoque lib. xxxiiii. cap. xi. conqueritur, quod carruca tunc ex argento cælarentur, cum aurata habuerit vehicula Elagabalus, atque gemmata, contemptis argenteis, eboratis, & æratis. In Pand. autem Florentinis *carrucha*, & *carrucharius* scribitur.*

Soleis mularum argenteis.] Ut Poppæa aureis. Plin. lib. xxxiiii. cap. xi.

Canusinatis mulionibus.] Jam diximus de mulis carrucariis. Ergo & muliones carrucarios intelligo, qui carrucas una cum jumentis regerent. *Canusinatos* vero Canusina indutos veste vocat, qua, & ob lanæ Canusinæ nobilitatem, & ob colorem, quem rutilum fuisse volunt, conspicua, lecticarios ac muliones suos vestiebant. Martial.

Ut Canusinatus nostro Syrus asserere sudet. Idem lib. xiv. Epigr. cxxvii.

C A S A U B O N.

30. *Octingena nummum millia diurna erogavit.*] Ita codices Grosstotianus & Viterbiensis: in hoc vero amplius hæc verba annotata ante *to octing.* in margine quidem, sed quasi inferi contextui debuerint, reperi, *in una elotione.* forte pro, *una donatione*, ut libri ii. cap. xxx.

Quadringenis in punctum HS. aleam ludit.] Exposuimus ad librum ii. cap. lxxi.

Nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur.] Persarum fuit hæc luxuria, & regum Syriæ, de quibus multa Athenæus commemorat variis locis. Plutarchus de Surena, qui Crassum debellavit, *Ἐξήλυνεν, αἶτ, καὶ ἑαυτὸν αἰεὶ χιλίαις σκευοφορέμενος καμήλοις, καὶ διακοσίας ἀπῆνας ἐπήγετο παλακίδων.*

Soleis mularum argenteis.] Græci similiter ὑποδήματα ἵππων vocant, ut Arrianus in Dissertationibus lib. iiii. cap. ultimo. sic apud Aristotelem καμήλας εἰς πόλεμον ἰσθας ὑποδεῖν καρδαίναις. Hist. Animalium lib. ii. ut *calceare mulas* noster in Vespasiano cap. xxxiiii. Xiphilinus σπαρτία in simili sententia nominat. Ἡ Σαβίη, inquit, αὐτῆς ἔτας ὑπερετρέφησεν, ὥστε τὰς ἡμίονας τὰς ἀγέλας αὐτὴν ἐπὶ χρυσά σπαρτία ὑποδεῖσθαι. Proprie σπαρτία dicuntur funiculi, quibus calcei consuuntur aut colligantur: unde apud Athenæum ὑποδήματα ἐνημένα σπαρτίοις σαπρούς. sed & integra calciamina Hispanis consuebant e sparto, in pastorum ορειβάτων usum: quorum meminit Plinius capite secundo libri xix. similia istis erant & mularum σπαρτία. Apud Columellam libro sexto, cap. xii. solea sparteæ ægri bovis pes induitur. Leo Africanus libro iiii. in Fessæ urbis descriptione: *Quosdam, ait, reperias, qui sportas certosque funiculos parant, quos Africani equorum pedibus addere solent.*

V A R I O R.

Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit.] Tacitus Hist. i. Bis & vicies millies sester-tium donationibus Nero effuderat: appellari singulos iussit, (de Galba loquitur) decuma parte liberalitatis apud quemque eorum relicta. At illis vix decuma super portiones erant. Si Nero quatuordecim annis quibus in imperio fuit, bis & vicies millies sester-tium donatio-

31. lerata cum Mazacum turba, atque cursorum. Non in alia re damnosior quam in ædificando. Domum a Palatio Esquilias usque fecit. Quam primo *Transitoriam*, mox, incendio absumtam, restitutamque, *Auream* nominavit. De cuius spatio atque cultu suffecerit hoc retulisse. Vestibulum ejus fuit, in quo colossus centum viginti pedum staret ipsius effigie: tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias haberet: item stagnum

donationibus effudit, id est, quingenties & quinquagies centena millia coronatorum: & auream domum exstruxit, cum interim in omni parte vitæ prodigos omnes superasset: quid existimabimus de opulentia imperii? de eo Plinius lib. xii. ita inquit: *Periti rerum astruxerunt, non forte thuris tantum annuo fœtu Arabiam, quantum Nero Princeps novissimo pompæ sua die concremavit. ubi Poppæ legendum puto.* BUDÆUS.

Cercopithecum Panerotem fœneratorem.] Non placet *citharædo* & *mirmilloni* addi *fœneratorem*. Malim *venatorem*. Circensem puta. GRONOVIVS.

Piscatus est rete aurato.] Codex antiquus, *veste an resle?* SALMAS.

Canusinatis.] Canusinatum dicimus indutum veste ex lana Canusina confecta, cujus color est, ut Græci dicunt, *ἐρυθρός*, ut Latini interpretantur, rutilus. Canusina lana, teste Plinio, laudatissima fuit circa Canusium Apuliæ. Martialis:

Ut Canusinatus nostro Syrus assere sudet.

Flavius Vopiscus memorat birros Canusinos scenicis donatos fuisse, significans vestimenta ex lana Canusina. BEROALDUS.

T O R R E N T.

Cum Mazacum turba.] Sic Turneb. Adversar. xxiv. cap. vi. & ante Turnebum Sabellicus, & Egnatius. Nostri quoque codices *phalerata comazacum turba* legunt: unus vero aperte *cum Mazacum*. Primus Beroald. nobis Amaxicorum turbam invexit. Neque vero Turnebo assentior, qui Mazacas Africæ, non etiam Cappadociæ attribuit. Mazaca enim ante dicta fuit, quæ postea Cæsarea, urbs Cappadociæ nobilissima, sub monte Argæo. Plin. lib. vi. cap. iiii. unde notissimi equites, olim in Principum comitatu. Claudian. lib. i. in Rufinum, *volucrumque parens Argæus equorum*. Martial. lib. x. Epig. LXXVI.

Nec de Cappadocis eques catastis.

Numidas tamen in divitum comitatu recenset Seneca Ep. LXXXVIII. & Claudian. lib. i. in Consulatum Stiliconis, cum ait, *pavidus projecit missile Mazax*, de Africæ populis loquitur. Qui locus in vulgatis libris corruptus est, uti & Lucan. lib. ix. *aquaturusque sagittas Medorum tremulum cum torfit missile Mazax*.

31. Colossus cxx. pedum.] Duos colossos memorat Plinius, alterum pictum in linteis, quæ pictura postea in Lamianis hortis fulmine accensa perierit, alterum, quem Zenodorus fecit, cx. pedum, Vespasianus vero Solis venerationi dicavit. Cujus etiam Euseb. Chronicis, & Xiphilin. meminerunt, sed hic centum tantum, ille centum & septem pedes ei tribuit. Commodus tandem (si Lampridio credimus) suum illi caput imposuit. Adde his Martialem lib. i. Epigr. ii. Plinii loca invenies lib. xxxv. cap. vii. & xxxiv. cap. vii.

Porticus triplices milliarias.] Sic Vopisc. Aureliano *porticum milliarensem* in hortis Sallustianis commemorat. Beroaldus & Egnatius mille passuum has porticus fuisse volunt. Verum ne tota quidem Neronis domus a Palatio Esquilias usque eam longitudinem habuit. Quare mille pedum fuisse dicamus. sic enim metiebantur veteres. Horat.

- - - nulla decempedis

Metata privatis opacam

Porticus excipiebat Arcton.

lib. ii. Od. xv Si quis tamen mille passuum intelligi porticus istas malit, non equidem repugnabo. Qualem a Cæsare cogitatam fuisse in campo Martio indicat Cic. lib. iv. ad Attic. epist. xvi. Qui tamen locus obscurus est.

C A S A U E O N.

Cum Mazacum turba & cursorum.] Ita editum in antiquissima editione Lugdunensi aliisque melioris notæ, non *hamaxicorum*, ut in cæteris. Confirmant lectionem quam secuti sumus, omnes vet. mss. & prima quoque editio: etsi in omnibus perperam syllaba *cum* sequenti doctiori inhaeret. Quare merito Turnebus eam lectionem est amplexus & interpretatus in Adversariis. Memmianus hoc loco varie corruptus.

31. *Auream nominavit.*] Præter historicos & Latinos scriptores, meminit hujus Dio Chrysostomus, oratione XLVII.

V A R I O R.

Armellata & phalerata cum Mazacum turba.] In V. C. est, *armellata falerataque Mazacum turba*. lego: *armellata falerataque Mazucum turba*. *Mazucum*, τῶν Μαζυῶν. Populi in Africa *Mazuces* aut *Maxyces*. Inde & *Maxices*. ita nominantur Ptolemæo, qui vulgarem & Latinum typum in nominibus urbium & gentium concipiendis fere semper sequitur. Stephanus: Μαζυες, οἱ Λιβύης Νομάδες. Nemesianus:

*Quemque coloratus Mazux deserta per arva
Pavit, & assiduos docuit tolerare labores.*

SALMASIVS.

31. *Transitoriam.*] Ab ipso videlicet transitu, qui
Xxx 2 per

stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad urbium speciem. Rura insuper arvis atque vinetis & pascuis, silvisque, varia cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In ceteris partibus cuncta auro lita, distincta gemmis unionumque conchis erant. Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, ut flores; fistulatis, ut unguenta desuper spargerentur. Præcipua cœnationum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumageretur: balineæ marinis & Albulis fluentes aquis. Ejusmodi domum cum absolutam dedicaret, hætenus comprobavit, ut se diceret *quasi hominem tandem habitare cœpisse*. Præterea inchoabat piscinam a Miseno ad Avernum lacum, contactam, porticibus conclusam, quo quidquid totis Bais calidarum esset, converteretur. Fossam ab Averno Ostiam usque, ut navibus nec tamen mari iretur, lon-

per eam domum facilis erat ab uno colle ad alterum collem. Forum quoque Nervæ, transitorium dictum est. BEROALD.

Porticus triplices.] Porticus duplices, triplicesque appellaverunt, quæ sunt laxiores, & in quibus ordines columnarum duplicati, triplicatique conficiuntur. Græco vocabulo tetrastica porticus, & pentastica dicuntur a quatuor & quinque ordinibus columnarum. Gallienus Romanorum Imperator, auctore Julio Capitolino, talem porticum fieri jussit. IDEM.

T O R R E N T.

Versatilib. ut flores ex fistulis.] Piget referre, quanta hoc loco lectionum sit varietas. Quibus inter se collatis, sic legendum censeo, *versatilibus, ut flores, & ex fistulis unguenta desuper spargerentur*, flores scilicet per tabulas illas versatiles, unguenta ex fistulis. *Fistula* enim (si Isidoro credimus lib. xix. cap. x.) dicta ἀπὸ τῆς ἐλλείψης, id est, mittere, quod aquam emitterent. Quanquam Isidori locus mendosus est. Non repugno autem, si quis *fistulatis* hic malit. De ratione vero hujusmodi sparsionum Seneca lib. ii. Quæst. Natur. & Epist. xci. ubi, inter alia, versatilia cœnationum laquearia inventa ait, quo subinde alia facies atque alia succederet, & toties tecta, quoties fercula mutarentur. Sed & Lamprid. Elagabalo, *Oppressit* (inquit) *in tricliniis versatilibus parasitos suos violis & floribus*, sic ut animam aliqui efflaverint, cum eripi ad summum non possent. Adde Spartianum Hadriano: *In honorem Trajani balsama, & crocum per gradus theatri fluere jussit*.

Circumageretur.] Libri tres circumagerentur. Sed præcipua cœnationum pro præcipua cœnatione dixit Sueton.

Marinis & Alb.] Aug. cap. lxxxii.

Porticib. conclusam.] Melius iidem mss. *porticibusque concl.*

Fossam ab Averno.] Vide cap. xvi.

C A S A U B O N.

Stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad urbium speciem. Rura insuper.] Martialis libro primo:

Hic ubi conspicui venerabilis amphitheatri

Erigitur moles, stagna Neronis erant.

Hinc ubi miramur velocia munera thermas,

Abstulerat miseris tecta superbus ager.

Fistulis, unguenta desuper spargerentur.] Ita scriptum in Viterbiensi: nec displicet. verum in Memmii, Pithœi & Grosstii *fistulatis*. quam lectionem leviter castigatam maxime probo. Legamus igitur, *cœnationes laqueata tabulis eburneis versatilibus, ut flores: fistulata, ut ung. des. sp.* De istis cœnationibus versatilibus notamus ad Athenæi librum quartum initio.

Ejusmodi domus cum absolutam dedicaret.] Dedicare non solum est ἀνατίθειν τῷ θεῷ, sed etiam auspicari usum alicujus rei: quod fiebat cum solenni festivitate. sic *dedicatio patina*, in Vitellio cap. xiii. & apud alios Latinos scriptores. Idem mos olim apud Hebræos, ut apparet Deuteron. cap. xx. & Græcos. Plinius ad Trajanum: *Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, vel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare binosque denarios vel singulos dare.*

Converteretur.] Vulg. *committeretur*. eleganter. sed in ea lectione quam reposuimus, consentiunt omnes manuscripti nostri, etiam Cujacii.

Fossam ab Averno Ostiam usque.] De hac sentit Statius in carmine de via Domitiana:

Nec frangit vada, montibusque cæsis

Induit Nero sordidas paludes.

V A R I O R.

Cœnationes laqueata.] Laquearia, vel laqueata tecta erant, quæ nunc *lambrissata* vocamus: ex tabulis enim ligneis fiebant, in varias figuras, & mæandros sectis, & cælatis. quæ tabulæ plerumque etiam versatiles erant, ita ut & flores & unguenta desuper spargerentur. Hic vero locus ex veteribus libris ita legendus est: *Cœnationes laqueata tabulis eburneis versatilibus, ut flores: fistulatis, ut unguenta desuper spargerentur*. non enim tantum versatiles fuere illæ tabulæ, quibus ea cœnatio Neronis laqueata est, sed etiam fistulata: & versatiles quidam ad hoc, ut

longitudinis per centum sexaginta milia : latitudinis , qua contrariæ quinqueres com-
mearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod ubique esset custodia, in Ita-
liam deportari , etiam scelere convictos , non nisi ad opus damnari , præceperat. Ad
hunc impendiorum furorem super fiduciam imperii, etiam spe quadam repentina immen-
sorum & reconditarum opum impulsus est: ex indicio equitis Roman. pro comperto pol-
licentis, thesauros antiquissimæ gazæ, quos Dido regina fugiens Tyro secum extulisset,
esse in Africa vastissimis specubus abditos, ac posse erui parvula molientium opera. Ve-
rum ut spes fefellit, destitutus, atque ita jam exhaustus & egens, ut stipendia quo-
que militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri necesse esset, calumniis
rapinisque intendit animum. Ante omnia instituit, ut e libertorum defunctorum bonis
pro semisse dextans cogeretur ei, si qui sine probabili causa eo nomine essent, quo
fuisent

ut flores desuper spargerent. fistulata vero ad un-
guenta fundenda. SALMASIUS.

Ut flores, fistulis, ut unguenta.] Scribo cum Sal-
masio: *fistulatis, ut unguenta.* GUJET.

Spargerentur.] Cod. Salmas. *aspargerentur.*

T O R R E N T.

Quod ubique esset custodia.] Liber unus essent.
Ut legendum suspicer, *quot ubique essent custodia.*
Nisi quis malit, *quod ubique esset custodiarum.* nam
custodias vinctos ipsos appellant passim J Cui, atque
alii auctores, ipse Sueton. Calig. cap. xxvii. &
Domit. cap. xiv.

32. *Ex indicio eq. R.*] Cessellium Bassum vocat Ta-
cit. initio lib. xvi.

Commoda veteranorum.] Aug. cap. xxiv.

Libertorum defunct. bonis.] Veteri jure cautum
fuisse, tradit Justinian. lib. iiii. tit. De success. li-
bert. ut, si libertus sine liberis decederet, sive te-
status sive intestatus, patronus dimidium bonorum
ejus acciperet. Nero instituit, ut pro semisse, quem
jure fisci capiebat, de quo Vespas. cap. xxiii. do-
drans exigeretur, id est, dimidium præterea ejus
quod patrono competeat, si qui libertus sine pro-
babili aliqua causa nomen ullius familiæ usurpasset
quam Princeps contingeret. videri enim volebat
æque eorum libertorum patronus atque is esset, qui
vero nomine, & manifestarius haberetur. Redden-
da ergo patrono & sui, & liberti nominis ratio, si
semissem ex ejus bonis consequi volebat.

Ei qui s. prob. cau. eo nom. essent.] Aperte luxa
& exlex oratio est. Tres nostri mss. *essent* habent. In
qua lectione id incommodi est, quod *ei* capiendum
est pro ab eo, seu, ex ejus bonis, quo modo nescio
an quisquam locuturus sit. Sequor igitur Justi Li-
psii conjecturam ad Annalem Taciti secundum, cui
mutatum *si* pro *ei*, plana & facili sententia.

Pro semisse dodrans.] Duo libri *dextans.* Quod
fateor equidem rapinis avaritiæ Neronis potius conve-
nire, sed non mihi verisimile & Principem tam im-
pudenti fraude ac calumnia usum, ut veri nominis
patrono ex semisse relinqueret modo sextantem, ipse

invaderet trientem. *nemo enim repente fuit turpissi-
mus*, ait ille. Et frustra quæsitum Principi vela-
mentum, cui licebat, siquidem meris rapinis agere
instituerat, solidum occupare. Sed honestius vi-
sum, scilicet, æquo jure, & ex dimidio cum patro-
no decidere, ac quadrante ei cedere. Itaque nihil
muto.

C A S A U B O N.

Quod ubique esset custodia.] Servant hanc lectio-
nem Viterb. Memmii, Pithœi & Lislæi membra-
næ: *custodia* sunt vincti. *quod ubique esset custodia*
Græcum est, πᾶν ὅπερ ἦν ἀπανταχῇ δεδεμένον. Ta-
citus quinto Histor. attamen *fusos Germanos*, quod
roboris fuerit. Græci dicunt, ὁ, τι πῆρ ἦν ὄφελος.
In Cujacii tamen libro, *quot ubique esset custodia.*
Possis etiam legere, *quod ubique esset custodiarum.*
ut capite xlii. *quicquid ubique exsulum.*

32. *Pro semisse dodrans cogeretur.*] Scrib. *dextans ei*
cogeretur, ex Viterb. Pith. & Lisl. & Memmii.

Eo nomine essent, quo fuissent.] Scribe vocibus
transpositis, *si qui sine probabili causa eo nomine fui-
sent, quo essent familia, quas ipse contingeret.* ita qui-
dam libri. perspicue recte: nam τὸ *fuissent*, libertis
competit, qui obierant suum diem: at familiæ ma-
nebant.

V A R I O R.

32. *Ante omnia instituit, ut e libertorum defuncto-
rum bonis pro semisse dodrans cogeretur ei.*] In liber-
tos propinquorum jus nobis semissis, si moriuntur
sine liberis testati; assis, si intestati. §. *Multis.* Instit.
de success. libert. quod est ex veteri jure, ut docet
l. *Liberto.* 17. D. de Bonis libert. & aliæ. Inde ex-
plicandus iste locus Suetonii. Qui haut dubie ca-
piendus de libertis, qui sine patrono. Si enim pa-
tronus fuit, cur diminutum jus ejus fraudati suo se-
missem? Et omnino de iis, qui liberti fuerant eorum,
quos Tiberius, Cæsar, Claudius, Nero ipse, nobi-
les & illustribus e familiis occiderant. Bona eorum
cogi voluit in fiscum Nero, quasi sua, quippe qui
liberti eorum, quos ipse cognitione contingeret: id

fuiſſent ullæ familiæ quas ipſe contingeret: deinde ut ingratorum in Principem teſtamenta ad fiſcum pertinerent: ac ne impune eſſet ſtudioſis juris, qui ſcripſiſſent vel dictaſſent ea: tum ut lege majestatis facta dictaque omnia, quibus modo delator non deeſſet, tenerentur. Revocavit & præmia coronarum, quæ umquam ſibi in certaminibus civitates detuliſſent. Et cum interdixiſſet uſum amethyſtini ac Tyrii coloris,

enim ex nomine apparet. Et hoc eſt, quod ait *sine probabili cauſſa*, qui nimirum patronum vivum non haberent, a quo id nomen: nam ſi habent, nullum juſ fiſci aut Cæſaris. Semiſſem quidem habebat jure, ſed voluit etiam alterius ſemiſſis ſemiſſem, hoc eſt dodrantem, ſi ea lectio recta eſt. Nam credere in bona libertorum quorumlibet juſ ſemiſſis fuiſſe fiſco, divinare eſt. prærepta enim iis eſſet omnis teſtamenti facultas, altero jam ſemiſſe debito patronis. Et in hoc loco Suetonii: *cogeretur ei*, id eſt, fiſco Principis, propria voce cogendi, quam obſervabis fere ſemper in hoc jure. Tacit. v. Annal. *Ab-lato arario, ut in fiſcum cogerentur*. Et in D. Marci conſtit. Inſtit. de eo cui lib. cauſ. bon. add. JO-SIAS MERCERUS.

T O R R E N T.

Ille familia.] Mallem, ut in tribus MSS. *ulla fam.*

Ingratorum in Principem.] Sunt qui duo hæc verba in Principem rejiciant, ut de libertis adhuc loquatur Sueton. ſed vix crediderim tam anguſtis finibus concluſas fuiſſe Neronis rapinas. Vide Calig. cap. xxxviii.

Studioſis juris.] Libri duo *viris*. Ego totum expungi malim, ac legi, *ne impune eſſet eis qui*, &c. Cetera glosſemation ſapiunt.

Revocavit & præmia coronarum.] Ante retulit, cap. xxi. quemadmodum civitates apud quas muſici agones edi ſolebant, jam inſtituerant citharædo-rum coronas omnes ad eum mittere. Nero igitur, ſi qua civitas id facere omiſſiſſet, ad præſtandum compulſit. *Præmia* autem pro *pretia* dixit. Quæ revocata interpretor ab hac mente, quod coronæ quæ ab ullis civitatibus umquam Principi delatæ, neque repræſentatæ eſſent, ſeu (quod proclive eſt ſuſpicari) remiſſæ & condonatæ, ſeu, cum non repeterentur, creditæ iis qui obtuliſſent habitæ a Principe pro dereliſtis, longo intervallo juſſæ exigi. id enim eſt, opinor, Latine revocare.

Uſum amethyſtini & Tyrii coloris.] Plin. lib. lx. cap. xli. & lib. xxi. cap. viii. Martial. Apophor. cliv. & clvi. Juvenal. Sat. vii.

- - - purpura vendit

Cauſidicum, vendunt amethyſtina.

C A S A U B O N.

Studioſis juris, qui ſcripſiſſent vel dictaſſent ea.] Errant qui aliter hunc locum legunt: magis qui putant delenda verba illa, *studioſis juris*. quis ne-

ſcit Romanos in faciendis omnibus paullo majoris rei contractibus, itemque in ſcribendis teſtamentis, ad juris peritos adiſſe? Mitto Ciceronis multos locos. Arrianus in Epiſteto capite xiiii. libri ii. *Ἀλλ' ὁ δὲ νομικὸν τινὰ παρέλαβε πῶποτε τὸν ἐρῶντα αὐτῷ καὶ ἐξηγησόμενον τὰ νόμιμα· ἀλλὰ διαθήκην μὲν ὁ γράφει, μὴ εἰδὼς πῶς δεῖ γράφειν, ἢ παραλαβὼν τὸν εἰδότα· ὁ δ' ἐγγύην ἄλλως σφραγίζεται, ἢ ἀσφά-λειαν γράφει· ὁρᾷ δὲ χρῆται δίχα νομικῶν.* B. Auguſtinus in Joannem: *Qui habent cauſſam & volunt ſupplicare, querunt aliquem ſcholasticum jurisperi-tum, a quo ſibi præces componantur.* Sero poſtea has partes ſibi vindicarunt tabelliones: a quibus pro-pterea juris peritia exigitur, Novella lxxvi. quin etiam νομικοὶ dicti tabelliones. Suidas in Ταβελλίαν.

V A R I O R.

Revocavit & præmia.] Scribendum ex V. C. *Revocavit & præmia civitatum, quæ nunquam ſibi in certaminibus coronas detuliſſent.* Fulv. URSI-NUS.

Præmia coronarum, quæ nunquam ſibi in cer-taminibus civitates detuliſſent.] Sic ſcrib. e. vet. cod. Fulvii Urſini: *præmia civitatum, quæ u. ſ. i. c. coro-nas detuliſſent.* GUJET.

Uſum amethyſtini.] Amethyſtinus color, ab ame-thyſto gemma, ſicut pæderotinus a pæderote gem-ma, quam alio nomine opallium dixere. Vopifcus Aureliano: *Conceſſit, ut blatteas matronæ tunicas ha-bere: & ceteras veſtes, quum antea coloreas ha-buiſſent, & ut multum oxypæderotinas. Ut multum* id eſt, ſi plurimum illis permiſſum fuiſſet. Non magnum ſane diſcrimen fuiſſe videtur inter ame-thyſtinum & oxypæderotinum. quare non mirum eſt eum colorem, ut pretioſiorem & purpuræ pro-piorem rarius fuiſſe matronis uſurpatum. Nero, ut ex Suetonio diſcimus, non ſolum Tyrii, ſed etiam amethyſtini coloris uſum privatis interdixit. Ovidius tamen amethyſtinum inter pretii levioris colores enu-merat, quem inter alios plures & viliores concedit mulieribus artis ſuæ. Videntur ergo matronæ, Au-reliani temporibus, in ſolatium ademptæ purpuræ vel conchyliatæ veſtis, aut ut tum loquebantur, blat-teæ, quæ erat magni pretii, amethyſtinas & oxypæ-derotinas, quæ proxime ad purpureas accederent, in uſu habuiſſe. SALMASIUS.

Ac Tyrii coloris.] Tyrio laus ſumma in colore ſan-guinis concreti, Plinio teſte. Sanguinis color φοινίξ vel φοινίς. Nam id proprie ſignificat. Apud poe-tam

submisissetque qui nundinarum die pauculas uncias venderet, præclufit cunctos negotiatores. Quin etiam inter canendum animadversam matronam e spectaculis, vetita purpura cultam, demonstrasse procuratoribus suis dicitur: detractamque illico, non veste modo, sed & bonis exuit. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret: *scis, quid mihi opus sit: & hoc agamus, ne quis quidquam habeat.* Ultimo, templis compluribus dona detraxit, simulacraque ex auro vel argento fabricata conflavit: in his Penatium
33 deorum, quæ mox Galba restituit. Parricidia & cædes a Claudio exorsus est: cujus necis, etsi non auctor, at conscius fuit: neque dissimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, posthac proverbio Græco collaudare sit solitus. Certe omnibus rerum verborumque contumeliis mortuum insectatus est, modo stultitiæ, modo sævitæ arguens. Nam & morari eum inter homines desiisse, producta prima syllaba jocabatur: multaue decreta & constituta, ut insipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique bustum ejus conssepiri, nisi hu-

tam vellera Tyrios incolta rubores leguntur. Et Homero purpureus sanguis dicitur, eidemque terra rubet sanguine:

— Ποινίσσεται δ' αἵματι γαῖα.

Hesychius Ποινίσσεται, interpretatur αἱματωδής. Unde Græci veteres eam Syriæ partem, in qua purpura optima tingebantur, Ποινίαν videntur appellasse, & Ποινίαν Tyri & Sidonis incolæ. unde præstantissima purpura Tyria, quæ & Sarrana Latinis, quia Sar olim Tyrus. IDEM.

TORRENT.

Pauculas uncias.] Nero igitur in universum coloris hujus usum sustulit, ne quid eo imbueretur. Cæsar dictator promiscuum conchyliatæ vestis usum ademit. Sueton. cap. XLIII.

33. *Parricidia.*] Quæ tot fuere, ut merito dixerit Juvenal. Sat. VIII.

Cujus supplicio non debuit una parari Simia, nec serpens unus, nec cilleus unus.

Deorum cibum.] Θεῶν βρώμα. Dion extremo lib. LX. Nec dubium, quin in Neronis gratiam ἀποκαλοῦνται suam hoc nomine inscripserit Seneca. Vide Vespas. cap. XXIII. Deus fio.

Morari.] Αμάρω, quod fatuum significat. nam hinc morus ad Latinos transit. Plaut. Trin. Is moros hominum & moros, & morosos facit.

Bustum ejus conssepiri.] Atqui Claudium ante solenni pompa funeratum scribit Sueton. eique etiam alios omnes Augusto olim habitos honores contigisse, auctor est Dion. Bustum ergo hic, ex Servii sententia in illud Virgilii, *seminustaque servant Busta*, locum in quo crematus fuerat Claudius, significat. Quem custodiæ causa conssepire mos erat, quod Nero pro defuncti dignitate facere neglexerit. Bustum sane quod Græci τύμβον vocat Cicero II. De legibus. Plura notavi in Horat. Epod. XVII.

Neque in sepulcris pauperum prudens anus Novendiales dissipare pulveres.

Quo loco vetus interpres, *Pauperum*, inquit: nam divitum sepulcra suis custodibus cura erant. Additque apud antiquos morem fuisse, ut defuncti corpus triduo fervaretur domi: (unde Virgil. *Sedibus hunc refer ante suis.*) post triduum vero in rogam poneretur: (unde idem poeta, *Tertia lux cælo gelidam dimoverat umbram, Mœrentes altum cinerem, & confusa ruebant ossa focis.*) iterumque post triduum cinis in urnam mitteretur, ac tumulo mandaretur. Haftenus Acron.

CASAUBON.

33. *Denique bustum ejus conssepiri nisi humili levique materia neglexit.*] Principum defunctorum cineres in Mausoleum, dum fuit ibi vacuus locus, inferebant: sed busta ubi fuerant cremati, non minus pro religiosis locis habebantur. sic notat Strabo in descriptione campi Martii, τὸν τῆς καύσεως τῆς Ἀυγύσας τόπον diversum a Mausoleo. servatum idem in cæteris Principibus, quorum busta instar cæterorum monumentorum & sepulcrorum fuere. Semper autem monumenta suorum sepiebant veteres, tenuiores quidem maceria aut humili aliqua levique materia: honestiores vero lorica e silice vel saxo aut marmore. infra cap. I. in eo monumento solium porphyretici marmoris superstante Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio. Statius in tumulo Priscillæ:

- - - tantas venerabile marmor

Sepit opes. - - -

Vetus epigramma in Caninium:

Quod vixisti, vixere omnes inter meos.

Eundem mi amorem præstat puerilem senex.

Monumentum indicio est, saxo septum ac marmore.

De eodem sepimento intelligit Virgilius in Culice:

- - - tumulus formatum crevit in orbem,

Quem circum lapidum levi de marmore formas

Conferit, assidua cura memor.

Pausanias περιεικοδόμην vocat secundo Eliacorum: alibi

mili levique materia, neglexit. Britannicum, non minus æmulatione vocis, quæ illi jucundior suppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggressus est. Quod acceptum a quadam Locusta, venenariorum indice, cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto: accersitam mulierem sua manu verberavit, arguens pro veneno remedium dedisse. Excusantique minus datum ad occultandam facinoris invidiam: *Sane, inquit, legem Juliam timeo*: coegitque se coram in cubiculo quam posset velocissimum ac præsentaneum coquere. Deinde in hædo expertus, postquam is quinque horas protraxit; iterum ac sæpius recoctum, porcello objecit. Quo statim exanimato, inferri in triclinium, darique cœnanti secum Britannico imperavit. Et cum ille ad primum gustum concidisset, comitali morbo ex consuetudine correptum apud convivas e mentibus, postero die raptim inter maximos imbres translatitio extulit funere. Locustæ pro navata opera, impunitatem prædiaque ampla, sed & discipulos dedit. Matrem, dicta factaque sua exquirentem 34 acerbius & corrigentem, hætenus primo gravabatur, ut invidia identidem oneraret, quasi cessurus imperio, Rhodumque abiturus: mox & honore omni & potestate privavit; abductaque militum & Germanorum statione, contubernio quoque ac palatio expulit.

Neque

alibi κρηπίδα, tribus, ni fallor, locis. Germanicus in epigrammate de tumulo Themistoclis, καὶ τὸ μὲν κρηπίδα περίγραφε Περσικὸν ἔργον. Ita Dio quoque libro LI. dixit τὴν κρηπίδα τῆς Ἰσλίδος ἡρώα: male interpretes *basim* vertunt: cur non Græcam vocem retinuerunt, ut apud Juvenalem & Marcellinum, *crepido pontis*? sane κρηπίς & βάσις, δις διὰ πασῶν. Macer l. xxxvii. Dig. de Religiosis, &c. *monumentum sepulcri* definiens, istiusmodi κρηπίδας intelligit.

V A R I O R.

Præclussit cunctos.] Malebat Budæus *perculit*, quod non plane rejiciendum. Sic infra cap. 35. *Scelere perculit.* & Tib. cap. 55. *alium alia de causa perculit.* GOESIIUS.

T O R R E N T.

Ne quando.] Libri duo *ne quandoque.*

A quadam Locusta.] Lib. unus *a quodam.* Ego utrumque rejecerim. Libri veteres etiam Locustam vocant.

Venenariorum indice.] *Venerarii* sunt, qui venena miscent, ut apud Julium Firmicum lib. xvi. cap. xix. Tertullianum Apologet. & lib. de Pudicitia. Callistratus quoque lib. xxviii. De poenis, *Venerarii* (inquit) *capite puniendi sunt, aut, si dignitatis respectum agi oportuerit, deportandi.* Quod autem indicem venenariorum Locustam vocat, id sic interpretor, ut illa, quondam sceleri obnoxia, alios indicando evaserit. Mox autem Britannici nece etiam præmia consecuta est, & ob artis præstantiam (ut pulchre Tacit.) inter regni instrumenta diu habita, ut (quod mox sequitur) etiam discipulis ei Nero dederit. Hinc Juvenal. Sat. i.

*Instituitque rudes melior Locusta propinquas
Per famam & populum nigros efferre maritos.*

Vide Tacitum lib. xii.

Legem Juliam timeo.] De beneficiis C. Valerio Flacco, M. Claudio Marcello coss. A. U. ccccxxi. i. primum quæsitum est, & lex constituta. Livius lib. viii. Secuta est Cornelia a L. Sulla dictatore lata, Cic. pro Cluentio. Inde Julia, C. Julii Cæsaris dictatoris. Quæ quod forte nihil amplius quam Cornelia statueret, factum est, ut Jcti recentiores Corneliæ tantum meminerint, quanquam (ut verisimile est) Neronis tempore Julia potius vocaretur.

Translatitio extulit funere.] Sic *causa translatitia* sup. cap. vii. Usus eo Sueton. etiam Aug. cap. x. ac sæpe Cicero. Libri vetustissimi fere *translatitium* scribunt. Zonaras autem Britannici corpus, ne livor ex veneno appareret, oblitum gypso elatum narrat, sed subita pluvia eluto gypso, facinus omnium oculis detectum fuisse.

Impunitatem.] Mallem *immunitatem*, si libri permitterent.

Militum, & Germanorum.] An alios præter Germanos milites habuit?

C A S A U B O N.

Impunitatem.] Peccant qui *immunitatem* censent scribendum: nam Locusta ante beneficii damnata fuerat, ut ait Tacitus. ac licet poenæ exactæ non fuerant, impunitatem tamen non ante meruerat.

34. *Abductaque militum & Germanorum stat.*] *Militēs ἀπλῶς* in historia Romana sunt cives, qui erant in numeris: vel prætoriani, ut hoc loco. Tacitus libro xii. *Cognitum id Neroni, excubiasque militares, quæ ut conjugii Imperatoris olim, tum & ut matri servabantur, & Germanos super eundem honorem custodes additos digredi jubet.* vel legionarii, ut alibi docemus accipiendam vocem *στρατιώτας* apud Lucam in

Neque in divexanda quidquam pensi habuit: submissis & qui Romæ morantem, litibus, & in secessu quiescentem, per convitia & jocos, terra marique prætervehentes inquietarent. Verum minis ejus ac violentia territus perdere statuit. Et cum veneno ter tentasset, sentiretque antidotis præmunitam: lacunaria, quæ noctu super dormientem laxata machina deciderent, paravit. Hoc consilio per conscios parum celato, solutilem navem, cujus vel naufragio vel cameræ ruina periret, commentus est. Atque ita reconciliatione simulata, jucundissimis litteris Bajæ evocavit ad solennia Quinquatruum simul celebranda: datoque negotio trierarchis, qui Liburnicam, qua advecta erat, velut fortuito concursu confringerent, protraxit convivium. Repetentique Baulos, in locum corrupti navigii, machinosum illud obtulit, hilare prosecutus: atque in digressu papillas quoque exosculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilavit, cæptorum opperiens exitum. Sed ut diversa omnia, nandoque evasisse eam, comperit, inops consilii, L. Agerinum, libertum ejus, salvam & incolumem cum gaudio nuntiantem, objecto clam juxta pugione, ut percussorem sibi subornatum arripi constringique jussit, matremque occidi: quasi deprehensum crimen voluntaria morte vitasset. Adduntur his atrociora, sed incertis auctoribus, ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta, bibisse. Neque tamen sceleris conscientiam, quamquam & militum & senatus populique gratulationibus confirmaretur, aut statim aut umquam postea ferre potuit: sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos

sacro,

in Actis cap. xxiii. tmemate xxiii. ubi optime Syrus paraphrastes pro ea voce posuit, *Romanos*. iis adjunguntur *δεξιολάδοι*. quos eodem interprete auctore censemus fuisse jaculatores, puta Cretenses, aut ex alia qua gente, inter auxiliares legioni cuique adjunctos, militantes. Sed hæc melius ad Polybium.

VARIOR.

Locusta.] Codex Salmas. *Lucusta*.

Abductaque militum & Germanorum statione.]

Duplex ergo custodia Agrippinæ, ut & Principi ipsi: prætoriani milites, Germanique. Jam pridem vero Germanis habitus hic honos: & ante eos Hispanis. Imo & externi reges vitam suam committere istis. De Herode quidem lego Judææ habuisse eum in satellitio Germanos. Hæc tamen laus propria quodammodo Batavorum. Uti enim hodie Helvetii, sic illi olim eximii ad hoc munus. Itaque indiscriminatum modo Batavi ii custodes appellati, modo Germani. Batavos Suet. Cal. cap. xliii. nominat, Plutarchus in Othone. Dio apertissime lib. iv. Ex cujus verbis etiam discas, equites peditesque in hac manu fuisse, sicut & in constitutione Hadriani, inter vexillationes Palatinas Batavos equites seniores junioresque recensitos reperies. Invenio & Frisios in hoc numero. Lapis Interamnæ: HILARIUS. NERONIS. CÆSARIS. CORPORIS. CUSTOS. NATIONE. FRISO. *Lipsius*.

TORRENT.

Laxata machina.] Libri tres *laxata*.

Solennia Quinquatrum.] Quinquatria, & Quinquatrus dicimus. Unde *Quinquatribus* apud Horatium, & Juvenalem, *Quinquatrum* hic, & *Quinquatris* Aug. cap. lxxi.

L. Agerinum.] Libri mss. nostri *Lagerinum*. Tacit. *Agerinum* vocat, sine prænomine. quod sequor.

Materna specie.] Alterum umbrarum exemplum Calig. cap. lxx. & Oth. cap. vii. Sed & Domitianus antequam interficeretur, Junium Rusticum, quem innocentem occiderat, gladio ad se venientem in somnis vidit. Xiphilin. Vide ad Horat. Epod. v.

Nocturnus occurram furor.

VARIOR.

Ad solennia Quinquatrum.] Scribe *Quinquatrum*. nam est aut a *Quinquatrus*, ut recte legendum in Augusto cap. 71. monuit Casaubonus; aut a *Quinquatrua*, ut scribendum in Domitiano cap. 4. non *Quinquatria*. Nam *Quinquatribus* est ut cornibus; & tamen dicimus *cornua*, non *cornia*. Quid apud Priscianum sit, scio: sed Charisius plane: *Quinquatrus pluraliter, non Quinquatria. Quinquatres* non puto fuisse nisi vetustissimorum. GRONOV. Sane Salmasianus etiam Codex clare præ se fert, *Quinquatrum*.

Velut fortuito concursu confringerent.] Codex Salmasii *concurssu*, forsan *concussu*. SALMAS.

L. Agerinum.] Salmas. & Pall. duo *Lagerinum*. Rob. Steph. *Agerinum*. scribendum, *L. Agerinum*.

Objecto clam juxta pugione.] Salmasianus & pluri alii veteres codices & editiones, *abjecto*.

Yyy

TOR.

sacro, evocare Manes, & exorare tentavit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii & scelerati voce præconis submoverentur, interesse non ausus est. Junxit parricidio matris amitæ necem. Quam cum ex duritie alvi cubantem visiteret: & illa tractans lanuginem ejus, ut assolet, jam grandis natu, per blanditias forte dixisset, *Simul hanc excepero, mori volo*: conversus ad proximos, confestim se positurum velut irridens ait: præcepitque medicis, ut largius purgarent ægram. Nec dum defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet. Uxores præter 35 Octaviam duas postea duxit, Poppæam Sabinam, quæstorio patre natam, & equiti Romano ante nuptam: deinde Statiliam Messallinam Tauri bis consulis ac triumphalis abneptem. Qua ut potiretur, virum ejus Atticum Vestinum COS. in honore ipso trucidavit. Octaviæ consuetudinem cito aspernatus, corripientibus amicis, *sufficere illi debere respondit uxoria ornamenta*. Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus, dimittit ut sterilem: sed improbante divortium populo, nec parcente convitiis, etiam relegavit. Denique occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut in quæstione pernegantibus cunctis, Anicetum pædagogum suum indicem subjecerit, qui dolo stupratam a se fateretur. Poppæam duodecimo die post divortium Octaviæ in matrimonium acceptam, dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit: quod se ex aurigatione sero reversum, gravida & ægra convitiis inceserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus est, quod non scelere perculerit. Antoniam Claudii filiam recusantem post Poppææ mortem nuptias suas, quasi molitricem novarum rerum, interemit. Similiter interemit cæteros, aut

T O R R E N T.

Eleusinis sacris.] Aug. cap. xciii.

Amitæ necem.] Domitiæ. Vide quæ notavi sup. cap. v. Pro *Junxitque*, liber optimus *Junxit*. 35. *Poppæam Sabinam.*] Hæc T. Ollio patre genita, avi materni, Poppæi Sabini, nomen sumpsit, & a matrimonio Rufii Crispi, cui ante nupserat, Othonis opera ad Neronem pervenit. Tacit. Annal. xx.

Tauri bis consulis.] Vide Fastorum concinnatores A. U. dccxxvii. Inf. Oth. cap. x.

Atticum Vestinum.] *Vestilium*, *Vestitium*, & *Vetirium* vocant libb. mss. Tacitus *Vestinum*. Nihil ergo mutabimus.

Anicetum padag. suum indicem subjecerit.] Dictio *indicem* abest a tribus exemplarib. & sane abesse eam malim. Tacit. Anicetum hunc classi apud Misenum præfectum fuisse scribit, cujus opera Nero etiam in occidenda matre usus sit.

Antoniam filiam Claudii.] Melius mss. *Claudii filiam*, ex Patina nempe. nam Octaviam Claudio Messallina peperit. Quam pater antequam Neroni traderet, ne sororem is suam ducere videretur, Claudii & ipse filius adoptivus, in aliam familiam adoptandem dedit. Zonaras, & Xiphil. ex Dione.

Similiter interemit ceteros.] Tres mss. *Similiter item ceteros*. Lego igitur, *Similiter ceteros*.

C A S A U B O N.

Tractans lanuginem ejus, ut assolet, jam gran-

dis natu.] Est qui malit, *jam grandibus n.* non displicet.

Nam necdum defuncta bona invasit.] Prædia fuerunt ad Bajas & ad Ravennam: in quibus mox Nero ganeas insignes, & *ἐκκλησία* instituit. Sic lego apud Dionem, non ut est editum, *ἐκκλησία*.

35. *Poppæam Sabinam.*] In optimis libris, nostro & Memmii ac Pithœi, constanter *Pompeia* hæc nominatur, ut apud Plutarchum & alios quosdam Græcos, *Πομπεία*.

Indicem subjecerit, qui dolo stupratam a se fateretur.] Viterb. qui fingeret, & *dolo stupratam a se fateretur*.

V A R I O R.

Ut assolet, jam grandis natu.] Lege: *ut assolent jam grandes natu*. SALMAS. sic & legendum conjecterat Gruterus.

35. *Similiter interemit ceteros.*] Tres Pall. *Similiter inter ceteros*. Significant, quod in tribus Torrentianis: *Similiter item ceteros*. Ubi Torrentius pro alieno repudiat *et item*, ego *et similiter*, & Suetonium scripsisse censeo: quasi molitricem novarum rerum, interemit. Item ceteros aut affinitate aliqua sibi aut propinquitate conjunctos. nam *et similiter* explicationem *et item* puto, quæ ex margine irrepsit. Nisi malis *Similiter item*, ut Ergo igitur, propere ocus, denique ad postremum. GRONOV. Codex.

affinitate aliqua sibi aut propinquitate conjunctos. In quibus Aulum Plautium juvenem : quem cum ante mortem per vim constuprasset : *Eat nunc*, inquit, *mater mea*, & *successorem meum osculetur* : jactans dilectum ab eo, & ad spem imperii impulsus. Privignum Rufum Crispinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit. Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Ægypti, balneis in adventum suum exstructis lavisset. Senecam præceptorem ad necem compulit : quamvis sæpe commeatum petenti, bonisque cedenti, persancte jurasset, *suspectum se frustra, periturumque potius quam nociturum ei*. Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum misit. Libertos divites & senes olim adoptionis, mox dominationis suæ fautores, atque re-

ctores,

dex Salmasianus & Corfendoncensis æque ut Palatini : *similiter inter ceteros*. Editio vero princeps : *Similiter item ceteros*. Inde Gruterus, & Salmatius censent cum Torrentio legendum : *similiter ceteros*. sed vere Gronovius.

T O R R E N T.

A. Plautium juvenem.] Libri duo *Plancium*, unus *Plancum*, sed *Plautium* retineo. Cujus fortassis pater fuerit A. Plautius, de quo Claud. cap. xxiv. Be-roaldus *A. Plancum* legit, Rubellium Plancum intelligens, quem Tacit. ubique Rubellium Plautum vocat. Et quidem lib. xiiii. delatam apud Nerone scribit Agrippinam, quod hunc, per maternum genus pari cum Nerone ab Augusto distantem gradu ad res novas extollere, ac conjugio ejus rursus Imperium invadere destinasset, (quod sane cum his quæ a Suetonio narranter optime convenit) sed idem Tacit. lib. xiv. quo loco exulantem jam in Asia Neronis jussu occisum tradit, nullam Neronis in eum stupri mentionem facit. Imo nec committi id potuit, cum Romæ tunc esset Nero. Accedit quod mori jussus est Rubellius eam ob causam quam cap. sequente Sueton. narrat, quoniam viso comete scilicet, perinde ac jam depulso Nerone, plurimus de Rubellio, cui nobilitas per matrem ex gente Julia, sermo habebatur, quæ paullo ante etiam exsilio causa fuerat, si Tacito credimus. Atqui ea omnia post mortem Agrippinæ contigerunt, qua adhuc vivente A. Plautius iste (ni fallor) periit. Interim obiter admonitum lectorem velim, Rubellio illi, de quo toties Tacit. non Plauti, sed Planci, vel (quod magis credo) Blandi cognomen fuisse. sic enim exemplaria Juvenalis vetustissima Sat. viii.

— *tecum est mihi sermo, Rubelli*

Blande. Turnes alto Drusorum sanguine, &c. Siquidem hujus pater, P. Rubellius Blandus, Tiburto genus trahens, unus ex Tiberii progenieris fuit, ducta Julia, Drusi & Livillæ filia. Livilla autem Germanici soror. Atque adeo pari ab Augusto distabant gradu Nero & Rubellius.

Eat nunc inq. mater mea.] Lib. unus *Eat nunc inq. mater, sine mea*. Placet.

Privignum Rufum Crispinum.] Libri tres *Rufum*, recte, ni fallor. Tacit. tamen priorem Poppææ maritum, cujus hic filius, Rufum Crispinum vocat, etiam in emendatis a Lipsio exemplaribus.

Ducatus & imperia ludere.] Plutarch. Catone narrans, ut aliquando inter pueros luserit : *Ludus* (inquit) *erat judicia, & accusationes*. Spartian. Severo : *Nullum inter pueros ludum nisi ad judices exercuit*. Sed & Trebellius Gallieno : *Neque aliter Remp. regetur quam cum pueri fingunt potestates*. His adde Senecam lib. In sapientem non cadere injuriam cap. xii.

Balneis in adventum suum.] Liber vetustiss. *balineis*. Ante vero dictum est, Neronem profectiorem Alexandrinam susceptam mox deseruisse, cap. xix.

Senecam præceptorem.] Vide Tacitum Annal. xiv.

Burro præfecto.] Præfectus prætorii fuit. *ἐπαρχος τῶν δορυφόρων*. Xiphilin.

Libertos divites & senes.] Inter quos Pallantem, & Doryphorum. Tacit. Annal. xiv.

C A S A U B O N.

Per vim constuprasset.] Omnes nostri libri, *constuprasset*.

Rufum Crispinum.] Codex Pithœi, *Rufium*.

Servis ipsis demandavit.] Viterb. *servis suis*.

V A R I O R.

In quibus Aulum Plautium.] Cum libris aliquot verius est *A. Plautium* vocari : filium fortasse ejus, qui de Britannis triumphavit. Cum Rubellio Plauto si confundis (quod faciunt plures) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio junges, qui diversissima Neronis verba depromunt ? Capite Rubellii allato, *Quin*, inquit, *Nero deposito metu nuptias Poppææ ob ejusmodi terrores dilatas maturare parat*. Præterea Suetonianus iste Romæ fuisse debuit, cum cæsus est : in Asia Rubellius. Ille viva Agrippina, hic mortua pridem interfectus. Lipsius.

Dominationis suæ fautores.] Forſan : *auctores*. SALMASIUS.

ctores, veneno partim cibus, partim potionibus indito, interceptit. Nec minore savitia 36
 foris & in externos grassatus est. Stella crinita, quæ summis potestatibus exitium por-
 tendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, ut ex Babilo
 astrologo didicit, solere reges talia ostenta cæde aliqua illustri expiare, atque a semet in
 capita procerum depellere, nobilissimo cuique exitium destinavit. Enimvero multo
 magis & quasi per justam causam duabus conjurationibus provulgatis: quarum prior ma-
 jorque Pisoniana, Romæ: posterior, Viniciana, Beneventi conflata atque detecta est.
 Conjurati e vinculis triplicium catenarum dixere causam: cum quidam crimen ultro fa-
 terentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent nisi morte suc-
 currere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi urbe pulsati, enectique veneno
 aut fame. Constat quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos,
 alios diurnum victum prohibitos quærere. Nullus posthac adhibitus delectus aut modus 37
 interimendi, quoscumque libuisset, quacumque de causa. Sed ne de pluribus referam,
 Salvidieno Orfito objectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum civitatibus
 ad stationem locasset: Cassio Longino jurisconsulto, ac luminibus orbato, quod in ve-
 tere

T O R R E N T.

36. Ex Babilo astrol.] Libri mss. etiam *Papillum*,
 & *Babillum* vocant.

Pisoniana.] De hac conjuratione prolixè Tacit.
 Annal. xv. Viniciana vero obscurior est.

Atque detecta.] Liber opt. *detectaque*.

Nonnulli etiam imputarent.] Hoc est, beneficium
 se illi præstare dicerent, si omnibus coopertum pro-
 bris interficerent. Frequens Quinctiliano, atque aliis
 ejus sæculi auctoribus ea significatione verbum. Ju-
 venal. Sat. v.

Fructus amicitia magna cibus. Imputat hunc rex.
Et quamvis rarum, tamen imputat.

Cum pædagogis & capsariis.] Hi fere erant nobi-
 lium puerorum comites. Capsarii capsulam cum li-
 bellis deferabant, pædagogi veluti custodes adhibe-
 bantur. Juvenal. Sat. x. de puero ingenuo:

Quem sequitur custos angusta vernula capsæ.

id est, servulus capsarius, quem Sueton. Claud. cap.
 xxxv. etiam *librarium* vocat. Sed & Ulpian. l. xlii.
 De manumiss. vindicta, *capsarium* interpretatur eum
 qui libros portat. Alioqui & capsarum opificem,
 & eum etiam qui vestimenta in balneis servanda
 recipit, significat l. ult. De jure immunit. l. iiii.
 De off. præfecti vigilum, quod illa capsis inclu-
 derentur.

Diurnum victum.] Scribit Tacit. omnis generis,
 ordinis, sexus homines, dites ac pauperes, adver-
 sus Neronem conspirasse. Pauperiores igitur Ne-
 ro fame mori coegit, prohibendo victum in diem
 quærere.

37. Civitatib. ad stationem.] Stationes Romæ mul-
 tiplices erant. nam & *bibliopolarum*, & *tabernario-*
rum, & *jus docentium* stationes legimus. Juvenal.
 Sat. xi.

- - - omnis

Convictus, therma, stationes, omne theatrum
De Rutilo.

Sed hoc loco *municipiorum* stationes intelligo, (quas
 in foro fuisse probant Victor reg. Urbis viii. &
 Plin. lib. xvi. cap. xlii. De quibus etiam aliter Plin.
 lib. i. Epist. xlii. & lib. ii. Epist. ix.) sic dictas,
 (ni fallor) quod legati municipiorum illic versarentur.
 Adde (si lubet) Paullum J. C. l. vii. Ex
 quib. caus. major.

Cassio Longino Juriscons. ac luminib. orb.] Mal-
 lem abesse ac. Vide Tacitum Annal. xvi.

C A S A U B O N.

36. *Stella crinita quæ summis potestatibus exitium*
portendere vulgo putatur.] Ptolemæus in Carpo:
 Οἱ κομῆται ἢ φανῶσιν ἐν κέντρῳ βασιλείας τινός, τε-
 λευτήσει ὁ βασιλεὺς, ἢ μέγας τις.

Anxius ea re, ut ex Babilo astrologo didicit.] Scripti
 nostri, *Babillo*. emendant quidam eruditi *Balbillo*.
 ut hic ille sit Balbillus, cujus exstat apud Senecam
 laudis plenum elogium: alii *Babylonio*. Fortasse
 melius *Babyla*. nam in Græcorum historiis *Βαβυλᾶς*
 usitatum nomen.

Tanquam aliter illi non possent nisi morte succur-
 rere.] Intelligit Sulpicium Asprum, de quo Tacitus
 libro vi. Proximum constantia exemplum Sulpicius.
 Asper centurio præbuit: percontanti Neroni, Cur in
 eadem suam conspiravisset, breviter respondens, Non
 aliter tot flagitiis ejus subveniri posse. quem locum
 corrumpunt omnino, qui corrigunt obveniri. Nam
 homini tantis dedecoribus operto, nihil nisi mor-
 tem putabant remedium infamiae posse afferre. vide
 libro tertio, cap. lxxvi. de Artabani litteris. Dionis
 locus non prætermittendus, qui Aprum hunc vo-
 cat, non Asprum ut Tacitus. *Ἐκεῖνος*, inquit,
ἐρωτᾷ

tere gentili stemmate C. Cassii percussoris Cæsaris imagines retinisset: Pato Thraseæ, tristior & pædagogi vultus. Mori iussis non amplius quam horarium spatium dabat. Ac ne quid moræ interveniret, medicos admovebat, *qui cunctantes continuo curarent.* Ita enim vocabat, venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cuidam Ægyptii generis, crudam carnem & quidquid daretur mandere assueto, concupisse vivos homines laniandos absumendosque objicere. Elatus inflatusque tantis velut successibus, negavit *quemquam Principum scisse, quid sibi liceret.* Multasque nec dubias significationes sæpe jecit, ne reliquis quidem se parsurum senatoribus: eumque ordinem sublaturum quandoque e Republ. ac provincias & exercitus equiti Rom. ac libertis permissurum. Certe neque adveniens, neque proficiscens, quemquam osculo impertivit, ac ne resalutatione quidem. Et in auspicando opere Isthmi, magna frequentia clare, *Ut sibi ac pop. Rom. bene res verteret,* optavit: dissimulata senatus mentione. Sed nec populo aut incenibus patriæ pepercit. Dicente quodam in sermone communi,

Ἐμὲ θανόντος γαῖα μυχθήτω πυρί

immo, inquit, *ἐμὲ ζώντος.* Planeque ita fecit: nam quasi offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustis flexuris vicorum, incendit urbem tam palam, ut plerique consulares, cubicularios ejus, cum stuppa tædaque, in prædiis suis deprehensos non attigerint: & quædam horrea circa domum Auream, quorum spatium maxime desiderabat, ut bellicis machinis labefactata, atque inflammata sint, quod faxeo muro constructa erant. Per sex dies, septemque noctes ea clade sævitum est, ad monumentorum

ἑρωτηθεὶς ὑπ' αὐτῆς τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιθέσεως, εἶπεν, "Ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι ἔκ ηἰδυνάμην. non ergo aliter Tacitus scripsit quam *subveniri.*

TORRENT.

Pato Thraseæ.] Hujus etiam mentio Domit. cap. x. Multa de eo Arrian. De Epicteti sermonib. lib. i. Sed libet Taciti verba adscribere: *Trucidatis tot insignibus viris, ad extremum Nero virtutem ipsam exscindere concupivit, interfecto Thrasea Pato, & Barea Sorano.* Meminit utriusque etiam Juvenal. Sat. v. & iii. Plin. Epistolis, & alii.

Osculo impertivit.] Liber opt. impertiit. Vide Tib. cap. xxxiv.

Bene res verteret.] Bene ominandi formula. Callig. cap. xv. Virgil. absolute dixit, *quod nec bene vertat.* Simile vero & illud Virgilii, *bonum sit, Nescio quid certe est.* Persii item, *Hoc bene sit.*

38. *Ἐμὲ θανόντος.*] Seneca lib. ii. de Clementia hunc inter voces execrabiles versum ponit, qui (ut inquit) se mortuo terram misceri ignibus jubet. Mox autem non male Turneb. *ἐμὲ δὲ ζώντος.* Simile illud Varronis apud Nonium, *Cælum ruere, dummodo magistratum adipiscantur, exoptent.* Nec dissimili ratione *permissionem terra* dixit Sall. Bello Jug. & *permiscere.* Graciam Cicero.

Incendit urbem.] De incendio hoc præclare Tacit. & Xiphilin. ex Dione.

Cubiculariesque ejus.] Libri tres cubicularios ejus. que particula rejecta, atque ita omnino legendum est. Vulgati etiam *cubiculares* habent, sine que.

Ut bellicis machinis.] Sic quidem mss. nostri, probabilior tamen vulgata lectio, *vi bellicis machinis.*

CASAUBON.

37. *Imagines restitisset.*] Memmii, Pithœi & Grossetii, *retinisset.* Tacitus in eadem sententia *coluisset.* lib. xvi.

Medicos admovebat.] Minus recte quidam libri *admonebat.* Exemplo sit Vestinus, de quo Tacitus: *Omnia simul properantur, clauditur cubiculo, prælo est medicus, abscinduntur vene, vicens adhuc balneo infertur, calida aqua mersatur.*

Polyphago cuidam.] Et istis locus inter eos, quibus Principes oblectantur. Vopiscus in Aureliano: *Vehementissime delectatus est phagone, qui usque equum multum comedit, ut uno die ante mensam ejus aprum integrum, centum panes, vervecem & porcellum comederet: biberet autem infundibulo opposito plus orca.*

38. *Ἐμὲ θανόντος.*] Refert Dio, hunc versum frequenter Tiberio in ore fuisse, lib. lviij.

Per sex dies septemque noctes ea clade sævitum est.] Tacitus aliter: *Sexto demum die apud imas Esquiliæ finis incendio factus.* & item aliter vetus lapis Romæ, in quo hæc leguntur inter cætera: QUANDO. URBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBUS.

VARTOR.

37. *Ita enim vocabat.*] Codex Salinas. *vocabatur.* Idem: *inflatusque tantis velut successionibus.* mox

rum buſtorumque diverſoria plebe compulſa. Tunc præter immenſum numerum inſularum, domus priſcorum ducum arſerunt, hoſtilibus adhuc ſpoliis adornatæ, deorumque ædes ab regibus, ac deinde Punicis ac Gallicis bellis votæ dedicatæque: & quidquid viſendum atque memorabile ex antiquitate duraverat. Hoc incendium e turri Mæcenatiana proſpectans, lætusque *flamma*, ut aiebat, *pulcritudine*, ἄλωσιν Ilii in illo ſuo ſcenico habitu decantavit. Ac ne non hinc quoque quantum poſſet prædæ & manubiarum invaderet, pollicitus cadaverum & ruderum gratuitam egeſtionem, nemini ad reliquias rerum ſuarum adire permiſit: collationibusque non receptis modo, verum & efflagitatis, provincias privatorumque cenſus prope exhaustit. Accesserunt tantis ex 39 Principe malis, probrisque, quædam & fortuita: peſtilentia unius autumnii, quo triginta funerum milia in rationem Libitinæ venerunt: clades Britannica, qua duo præcipua oppida, magna civium ſociorumque cæde direpta ſunt: ignominia ad Orientem legionibus in Armenia ſub jugum miſſis, ægreque Syria retenta. Mirum, & vel præcipue nota-

pro impertivit, idem impertit. ut cap. 40. & 48. pro requiſivit idem requiſit.

Per ſex dies ſeptemque noctes ea clade ſevitum eſt.] At Tacitus ait, *ſexto die apud Eſquiliæ ſinem incendio factum.* Uterque longe abit a lapide priſco, qui novenos commemorat dies, Romæ ad Baſilicam Peiri: EX. VOTO. SUSCEPTO. QUOD. DIV. ERAT. NEGLECTUM. NEC. REDDITUM. INCENDIOR. AR-CENDORIUM. CAUSA. QUANDO. URBS. PER. NOVEN. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBUS. ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE. CUI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMINOS. ADIFICIUM. EXTRUERE. Con-ciliari Tacitus poteſt, quia mox addit ignem rediſſe; Suetonium, aut lapidem non excuſo. LIPSIVS.

T O R R E N T.

E turri Mæcenatica.] Cur non *Mæcenatiana*? ſic enim libri omnes, quos ego viderim. Horat. lib. III. Od. XIX.

Molem propinquam nubibus arduis, &c.

Ἄλωσιν Ilii decantavit.] Male Oroſius: *Tragico habitu Iliadem decantabat*, pro Ilii ἄλωσιν. Quanquam *haloſin* Latinis characteribus ſcribi malim. An vero Nero ipſe carmen illud ſcripſerit, an alius quiſpiam, merito dubitatur. Troica certe Neronis citat Serv. lib. V. *Æneid.* & Oreſti Neronem comparans Juvenal. cum ait:

- - - in ſcena nunquam cantavit Oreſtes,

Troica non ſcripſit.

Prædæ & manubiarum.] Sic *manubiarum* vocabulo uſus etiam Calig. cap. XLII. Gellium adi lib. XIII. cap. XXIII.

Collationibusque.] Recte in opt. codice *permittit*: *Collationibus*, ſine copulatione, & C majuſcula.

39. *In rationem Libitinæ.*] Omnibus notum eſt, in æde Libitinæ ea ſolere curari, quæ ad funera per-tinerent. Unde & *Libitinarii* dicti, qui ea procurabant, quales *designatores*, *pollinctores*, *præfica*, *veſpillones*, *sandapilarii*. Qua de re plura in Horat. lib. II. Sat. VI.

Autumnusque gravis, Libitina quaestus acerba.

Hoc loco tantum notabimus non ſolum naſcentium nomina, uti diximus Tib. cap. V. verum etiam morientium edi ſolere in ratione Libitinæ.

Civium ſociorumque.] Puto legi debere, *civium R. ſocior.* (ſic enim fere loquuntur auctores) ut ci-ves Romanos qui illic negotiabantur, intelligamus.

C A S A U B O N.

Collationibusque non receptis modo, verum & effla-gitatis.] Oroſius narrat neſcio unde acceptum: *Cen-ties centena millia ſeſtertium annua ad expenſas a ſe-natu ſibi conſerri imperavit.*

Triginta funerum millia in rationem Libitinæ ve-nerunt.] Id eſt, delata ſunt tot mortuorum nomina ad eos, qui pecuniam pro quoque mortuo pendi ſo-litam exigebant recipiebantque. Mos vetuſtiſſimus a Servio Tullio rege inſtitutus, ut certum quid pen-deretur eis τὸν θησαυρὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν ἄλσει κα-θιδρυμένης, ἣν προσαγορεύουσι, ὑπὲρ τῶν ἀπογινόμε-νων: inquit Dionyſius Halicarnaſſeus. *Ratio Libi-tinæ* eſt acceptarum pecuniarum liber, quem con-ficiebant qui Veneris Libitinæ theſauro præficieban-tur. Eusebius & Hieronymus in *Chronico epheme-ridem* obſcurius vocant, de ſimili peſte ſub Veſpa-ſiano: *Lues ingens Roma facta, ita ut per multos dies in ephemeridem decem millia ſerme mortuorum hominum referrentur.* Vide Tacitum ſine anni DCCCXIX. *Triginta* autem legimus cum omnibus codicibus: non *trecenta*, at quidam hariolabantur: quaſi magnum haberi non poſſet, quod non eſſet maximum. idem numerus apud Othonem Friſingen-ſem e Suetonio.

Legionibus in Armenia ſub jugum miſſis.] Hoc falſum. Tacitus: *Addidit rumor, ſub jugum miſ-ſas legiones, & alia ex rebus inſauſtis, quorum ſimulacrum ab Armeniis uſurpatum eſt.* ſed hunc rumorem pro re certa etiam alii quidam hiſtorici habent.

T O R.

notabile inter hæc fuit, nihil eum patientius quam maledicta & convitia hominum tulisse: neque in ullos leniorem quam qui se dictis aut carminibus laceffissent, exstitisse. Multa Græce Latineque proscripta, aut vulgata sunt. sicut illa:

Νέρων, Ὀρέσης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.

Νεόνυμφον Νέρων, ἰδίαν μητέρα ἀπέκτεινεν.

Quis negat Aeneæ magna de stirpe Neronem?

Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Dum tendit citharam noster, dum cornua Paribus,

Noster erit Pæan, ille ἐκατηβέλτης.

Roma domus fiet: Vejós migrate Quirites.

Si non & Vejós occupat ista domus.

Sed neque auctores requisivit: & quosdam per indicem delatos ad senatum, affici graviore pœna prohibuit. Transcuntem eum Isidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, quod Nauplii mala bene cantitaret, sua bona male disponderet. Et Datus Atella-

T O R R E N T.

Prospecta aut vulgata.] Liber unus perscripta ac vulgata. Ac particula non displicet, sed prospecta retineo, proscribere enim publice proponere est.

Νεόνυμφον Νέρων.] Sic Turnebus, quasi novo quodam suffragii genere matrem occiderit Nero ob navem illam solutilem, de qua cap. xxxiv. Verum illa nave non periit Agrippina, sed ferro, & alioqui istud mihi commentum non placet. Mallem νεόνυμφος, ob Poppææ nuptias. Quanquam (ut verum fatear) totus mihi versus iste suspectus est, ut insulsus & illepidus. Quæ sequuntur vero disticha singula suam sententiam absolunt: plena venustate & elegantia.

Noster erit Pæan.] Pæan Apollinis epitheton est, vel ἀπὸ τῆς παίδευ, id est, a feriendo, vel ἀπὸ τῆς παύειν τὰς ἀνίας, quod molestum dolorem sedet. Verum Romani (si Macrobio credimus) id illi deo nomen tanquam sospitali potius quam noxio accommodabant. A feriendo vero, ac longe ejaculando ἐκατηβέλτης, & ἐκατηβόλος etiam dicitur. Perficite igitur auctor (quisquis ille fuit) hujus epigrammatis Neroni exprobrat, quod dum Apollinis habitu, ut mitis & placidus, ipse citharam pulsaret, Parthus quoque Apollinem agens, sed sagittis formidabilem, Imperium laceffat.

Vejós migrate Quirites.] Vejós migrare jubet, ut olim Urbe a Gallis vastata facturi fuerant, nisi Camillus obstinisset. Livius lib. v.

Nauplii mala.] Nauplius, (quod omnes norunt) Palamedis pater, multa mala & ipse pertulit, & dum filii mortem ulciscitur, etiam aliis intulit. Quæ tam bene cantavit Nero, quam sua bona male disposuit. Notatus ergo a Cynico, & quod cantor, & quod nepos esset. Nisi de animi bonis atque indole, qua abutebatur Nero, loqui Suetonium credamus. Quod verius est.

C A S A U B O N.

Nihil eum patientius quam maledicta & convitia hominum tulisse.] Contrarium tamen suadeant Taciti verba, Annalium libro xv. *Nihil in illa coniuratione gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui ut faciendis sceleribus promptus, ita audiendi quæ faceret, insolens erat.*

Νέρων, Ὀρέσης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.] Sors est Apollinea. Auctor dialogi de Nerone: Καί τοι τῶ Πυθίᾳ καταλέξαντος αὐτὸν εἰς τὰς Ὀρέσας τε καὶ Ἀλκμαίονας, οἷς τὸ μητροκτονῆσαι καὶ λόγον τινὰ εὐκλείας ἔδωκεν, ἐπειδὴ πατρὶ ἐτιμώρησαν.

Νεόνυμφον Νέρων ἰδίαν μητέρα ἀπέκτεινε.] Placet νεόνυμφον ut in cod. Viterb. nam objicit Neroni auctor versiculi incestum cum matre. de quo cap. xxviii.

Quod Nauplii mala bene cantitaret, sua bona male disponderet.] Alludit ad tragoediam aliquam de Nauplio vel Palamede, quam Nero, inter cætera fabularum argumenta de quibus in genere dictum cap. xxi. saltavit. Palamedem scripserant certatim multi Græci Latinique tragici. Sophocles in his, cujus etiam alia exstabat fabula cui index Ναύπλιος πυρκαεύς. ejus meminit Hesychius. Non sequor eos codd. in quibus scriptum naublides, pro Nauplii. sententiam horum verborum pluribus expressit Philostratus: quæ ad lucem istorum, & vulgatæ lectionis confirmationem scribam. Τί φήσεις; τὸν τὸ μὲν Κρέοντος καὶ Ὀιδίποδος ἔτας ἐξακρίβων, ὡς διεδέναι, μήπῃ λάβοι ἀμαρτῶν δούρας ἢ σολῆς, ἢ σκήπτρου. ἐκὼς δὲ καὶ Ῥωμαίων ἔτας ἐκπίπτειν, ὡς ἀντὶ τῆς νομοθετεῖν νόμους, ἄδειν. Quid de eo dicas, qui Creontis & Oedipidis mala tanta accuratissime saltet, ut metus ei sit, ne per imprudentiam aut janua aberret, aut circa vestem quid peccet, aut sceptrum ne excidat: cum is interea ita sui & Romanorum obliviscatur, ut pro legumla ore cantorem agat?

At lanarum histrio in cantico quodam, ὕμναινε πάτερ, ὕμναινε μήτηρ, ita demonstra-
verat, ut bibentem natantemque faceret, exitum C. Claudii Agrippinaeque significans:
& in novissima clausula:

Orcus vobis ducit pedes,

senatum gestu notaret: histrionem & philosophum Nero nihil amplius quam urbe Ita-
liaque submovit, vel contemptu omnis infamiae, vel ne fatendo dolorem, irritaret ingenia.
Talem Principem paullo minus XIII annos perpeffus terrarum orbis, tandem destituit: 40
initium facientibus Gallis, duce Julio Vindice, qui tum eam provinciam pro pratore
obtinebat. Prædictum a mathematicis Neroni olim erat, fore ut quandoque desti-
tueretur: unde illa vox ejus celeberrima, τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει: quo majore scili-
cet venia meditaretur citharœdicam artem Principi sibi gratam, privato necessariam. Spo-
ponderunt tamen quidam destituto ei ordinationem Orientis, nonnulli nominatim regnum
Hic-

VARIOR.

39. Νέονυμφον.] Νέονυμφος, hoc est, novus spon-
sus, per probrosum scomma nominatus, propter
puerum Sporum, quem loco uxoris habuit: vel
quod ipse veluti sponsa Pythagoræ denupserat. BE-
ROALD. In optimis libris reperi νεόψυφον, non ut
in cæteris, νεόνυμφον. & illud multo falsius est, &
acrioris aceti, ut vel lata nuper sententia interfectam
intelligamus, vel quasi νεόψυφον scriptum esset, na-
vis sententia damnatam audiamus, cum præsertim
in navi eam interficere tentasset futili. TURNEBUS.
Νεόψυφον codex Salmasii tuetur. Si vero Jam-
bicus exin confieri debeat, ita versum transpo-
suerim:

Νέρον νεόψυφον ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτανε.

TORRENT.

Datus Atell. histrio.] Datus nomen proprium est
histrionis, ut Dates in veteri marimore.

Ita demonstraverat.] Hoc est, gesticulando ex-
presserat verba illa, ὕμναινε πάτερ. id enim histrio-
num est, qui a multiplici imitatione etiam pantomi-
mi appellantur. Hinc venuste Sueton. cap. XLII.
gesticulari carmina dixit.

Exitum C. Claudii.] Tres mss. exitum scilicet
Claudii. Sup. Claud. cap. XLIV.

In novissima clausula.] Duo vetusti codices clau-
su. Quo verbo epodem intelligit.

Orcus vobis ducit pedes.] Mortui per pedes effe-
rebantur.

Senatum gestu notaret.] Ob Neronis in senatum
odium, de quo ante cap. xxxvii.

40. Julio Vindice.] Sic mss. omnes. Male qui Ju-
nio, vel Vinio legunt. alius enim hic C. Julius Vin-
dex, de quo multa Xiphilin. alius T. Vinus ille, de
quo Tacit. lib. 1. Histor. sic enim ibi scribendum,
non Junius. Vide Galb. cap. XIV.

Τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει.] Turnebus in suo
cod. scriptum affirmat, τὸ τεχνίον ἡμᾶς διατρέφει,
quod sane & venustius est, & Neronem propius con-
tingit. Nihil tamen mutatum velim.

Sponderunt.] Melius mss. tres sponderant ta-
men quidam destituto ord. sine ei.

CASAUBON.

Exitum C. Claudii Agrippinaeque significans.] Scri-
be exitum scilicet Claudii. Propagata ista macula
in priorem editionem nostram ex Antverpiensibus.
In mss. vidi, exitum s. Claudii. ita passim in vete-
rib. s. pro scilicet. inde caussa errandi.

40. Τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει.] Non aliter Viterb.
at Memmii & Lislæi, ἡμᾶς διατρέφει. Dio, ἐξ-
λεύσατο ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλεῦσαι, ὑπειπὼν, ὅτι
ὅν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ τὸ γε τεχνίον
ἡμᾶς ἐκεῖ διατρέφει.

Ordinationem Orientis.] Fugit nos hic locus, ut
aliquot alii, qui ex mss. erant emendandi. Legen-
dum enim ex cod. Viterb. Memmii, Pithœi & Lisl.
Sponderunt tamen quidam destituto Orientis domi-
nationem.

VARIOR.

ὕμναινε πάτερ, ὕμναινε μήτηρ.] Codex Salmas.
ὕμναινε πατὴρ, ὕμναινε μητὴρ.

40. Τὸ τεχνίον.] Apparet, senarium esse, quem citat
Suetonius, sed paucarum syllabarum commutatione
depravatum. fortassis sic restituetur:

Τὸ τεχνίον γε πᾶσα γαῖα ἀνατρέφει.

Fertur inter Græcorum sententias hujusmodi sena-
rius, ab hoc proverbio non admodum dissidens:

Λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη.

ERASMUS. In libris suis repererit Turnebus: τὸ τε-
χνίον ἡμᾶς διατρέφει: a quo nec Salmasianus abit.
Eo inclinant etiam duo Palatini.

Ordinationem Orientis.] Miror præ hoc placuisse
Casaubono dominationem. Julio 40. Conversus hinc
ad ordinandum reipublicæ statum. Augusto 13. Cum
Antonius Orientem ordinandum recepisset. Galba 7.
Africam pro consule biennio obtinuit, extra sortem ele-
ctus ad ordinandam provinciam. Plinius lib. 8. epist.
ult. Missum ad ordinandum statum liberarum civita-
tum. Aufonius in Paneg. probat hoc tali Principe
Oriens ordinatus. GRONOVIVS.

Hierosolymorum, plures omnis pristinae fortunae restitutionem. Cui spei pronior, Britannia Armeniaque amissa, ac rursus utraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat. Ut vero consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit, quasi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modo senectam, sed etiam perpetuam singularemque concepit felicitatem, ut amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitaverit inter suos dicere, *pisces eas sibi relatu-ros*. Neapoli de motu Galliarum cognovit die ipso, quo matrem occiderat: adeoque lente ac secure tulit, ut gaudens etiam suspicionem præberet, tamquam occasione nata spoliandarum jure belli opulentissimarum provinciarum. Statimque in gymnasium progressus, certantes athletas effusissimo studio spectavit. Cœnæ quoque tempore interpellatus, tumultuosioribus litteris, hætenus excanduit, ut malum iis qui descissent, minaretur. Denique per octo continuos dies non rescribere cuiquam, non

41 mandare quid aut præcipere conatus, rem silentio oblitteravit. Edictis tandem Vindictis contumeliosis, & frequentibus permotus, senatum epistola in ultionem sui rei que publicæ adhortatus est: excusato languore faucium, propter quem non adesset. Nihil autem æque doluit quam ut citharædum malum se increpitum, ac pro Nerone Ænobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod sibi per contumeliam exprobraretur, resumturum se professus est, deposito adoptivo. Cetera convitia ut falsa, non alio argumento refellebat, quam quod etiam inscitia tantopere laboratæ perfectæque a se artis objiceretur: singulos subinde rogans, *nossentne quemquam præstantiorem*. Sed urgentibus aliis super alios nuntiis, Romam prætrepidus rediit. Leviterque modo in itinere frivolo auspicio mente recreata, cum annotasset insculptum monumento, militem Gallum ab equite Rom. oppressum, trahi crinibus, ad eam speciem exsiluit gaudio, cælumque adoravit. Ac ne tunc quidem aut senatu, aut populo coram appellato, quosdam e primoribus viris domum evocavit, transactaque raptim consultatione, reliquam diei partem per organa hydraulica novi & ignoti generis circumduxit. Ostendens-

T O R R E N T.

Pisces eas sibi relat.] Ut Polycrati Samiorum tyranno. Herodot. lib. III. Strabo lib. XIV. Plin. lib. XXXVII. cap. I. Valer. Maxim. VI. cap. IX. Cic. lib. III. De finib.

Die ipso quo matrem occ.] Diem anniversarium intellige, ut cap. ult. Obiit die quo quondam Octaviam interemerat. Libri MSS. *desissent, descendissent, dedissent*. Quorum postremum non displicet, tanquam diceret in auctores redundaturum.

41. *Contumeliosis & freq.*] Melius duo vetusti codd. *& contum.* & *freq.* Talia olim Bibuli in Cæsarem edicta.

Citharædum malum.] Liber opt. *malum citharædum*. Ænobarbum etiam scribo ex nummis.

Deposito adoptivo.] Quo Nero Claudius Drusus appellatus est. Nummi veteres.

Inscitia tantopere.] Liber vetustiss. *inscitia sibi tantopere*, alter, *tanto tempore pro tantopere*.

Cælumque adoravit.] Quasi inde accepto auspicio. Virgil. III. Æneid.

- - - *tendoque supinas*

Ad cælum cum voce manus.

Coram appellato.] Libri duo *adorato*. Adscriptum tamen in altero, *alias appellato*, quod omittere nolui, quin monerem. *adorare* enim pro propitiare dixerunt veteres. Auctor Nonius.

Domum evocavit.] Libri nonnulli *domum evocavit*, &, *ostenditque sing.*

C A S A U B O N.

Septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit.] Decepit Apollo, ambiguo, ut semper, responso vanum consultorem: ac fortasse talis edita fors fuerat:

Ἐξηκοστὸν ἔτος, τρισκαίδεκάτὸν τε φυλάτῃς.

De adventu Neronis Delphos, multa memorabilia Themistius oratione quinta.

41. *Reliquam diei partem per organa hydr.*] Lego, *reliqua diei parte eos per organa hydraulica novi & ignoti generis circumduxit: ostendensque*.

V A R I O R.

41. *Quam ut malum se citharædum increpitum.*] Sic Salmasianus Codex.

Z z z

T o r.

que singula, de ratione ac difficultate cuiusque differens, jamque se etiam prolaturum omnia in theatrum affirmavit, si per Vindicem liceat. Postquam deinde etiam Galbam 42 & Hispanias descivisse cognovit, collapsus, animoque male fracto, diu & sine voce & prope intermortuus jacuit. Utque resipuit, veste descissa, capite converberato, *actum de se* pronuntiavit. Consolantique nutriculae, & aliis quoque jam Principibus similia accidisse memoranti, *Se vero prater ceteros inaudita & incognita pati* respondit, qui *suum imperium vivus amitteret*. Nec eo secius quidquam ex consuetudine luxus atque defidiae omisit vel imminuit. Quinimmo, cum prosperi quiddam ex provinciis nuntiatum esset, super abundantissimam coenam jocularia in defectionis duces carmina, lasciveque modulata, quae vulgo innotuerunt, etiam gesticulatus est: ac spectaculis theatri clam illatus, cuidam scenico placenti nuntium misit, *abuti eum occupationibus suis*. Initio 43 statim tumultus, multa & immania, verum non abhorrentia a sua natura, creditur destituisse. Successores, percussoresque submittere exercitus & provincias regentibus quasi conspiratis, idemque & unum sentientibus, quidquid ubique exsulum, quidquid in urbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare: illos, ne descipientibus aggregarentur: hos, ut conscios popularium suorum, atque fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere: senatum universum veneno per convivia necare, urbem incendere feris in populum immisissis, quo difficilius defenderetur. Sed absterritus, non tam poenitentia quam perficiendi desperatione, credensque expeditionem necessariam, COSS. ante tempus privavit honore: atque in utriusque locum solus iniit consulatum, quasi fatale esset, non posse Gallias debellari nisi a consule. Ac susceptis fascibus, cum post epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmavit, simul ac primum provinciam attigisset, inermem se in conspectum exercituum proditurum, nec quidquam aliud quam fleturum. Revocatisque ad poenitentiam defectoribus, sequenti die laetum inter laetos cantaturum epinicia, quae jam nunc sibi componi oporteret. In praeparanda expeditione 44 primam curam habuit deligendi vehicula, portandis scenicis organis, concubinasque, quas secum educeret, tondendi ad virilem modum, & securibus peltisque Amazonicis instru-

T O R R E N T.

42. *Postquam etiam deinde.*] mss. meliores, *Postquam deinde etiam.*

Resipuit.] Tres codd. *resipivit*. Cato de Re Rust. *Majores nostri sic habuere, & ita in legibus posuere.* Catull. *prope Deliam Deposuit olivam.* Et similia, de quib. Priscian. lib. ix.

Suum imperium.] mss. tres *sumum Imperium*.

Omisit vel imminuit.] Duo codd. *omisit vel imminuit*, non male.

Lasciveque modulata.] Mallem *lascive modulata*, sine *que*. *Gesticulari* autem *carmina* histrionum est, ut ante monuimus.

43. *A sua natura.*] Liber opt. *a natura sua*.

Perficiendi desperatione.] Idem codex *efficiendi*. Nec displicet.

Nisi a cos. ac susceptis fascibus. Cum post.] Verba perperam distincta. Lego itaque, *nisi a consule. Ac susceptis fascibus, cum post epulas tr. egred.* &c.

Cantaturum epinicia.] *Επινίκια* quaecunque ob victoriam celebritatem significant. Nero (quod *citharocedum* decuit), cantica pollicitus est.

44. *Securibus peltisque Amazonicis.*] Sic securim Amazoniam vocat Horat. lib. iv. Od. iv. ubi plura annotavimus.

C A S A U B O N.

42. *Postquam deinde etiam Galbam.*] Plutarchus, *ὁ Νέρων ἀμα τῷ πυνέσθαι τὰ περὶ Γάλβαν (ἔτυχεν δὲ λελαμένος καὶ ἀριστῶν) ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν.*

Inaudita & incognita pati.] Galba apud Tacitum: *Sit ante oculos Nero, quem longa Caesarum serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione, sed sua immanitas, sua luxuria, cervicibus publicis depulere. Neque erat adhuc damnati Principis exemplum.*

Qui suum imperium vivus amitteret.] Darius apud Q. Curtium libro v. *Nec dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam, aut condonare possit. nec hoc imperium vivus amittam: idem erit regni mei, qui & spiritus finis.* Nota vox illa *καλὸν ἐντάφιον ἢ τυραννίς*.

V A R I O R.

43. *Qua jam nunc sibi componi oporteret.*] Codex Salmas. *oporterent*.

struendi. Mox tribus urbanas ad sacramentum citavit: ac nullo idoneo respondente, certum dominis servorum numerum indixit: nec nisi ex tota cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre jussit: & insuper inquilinos privatarum ædium atque insularum, pensionem annuam repræsentare fisco. Exegitque ingenti fastidio & acerbitate numum asperum, argentum pustulatum, aurum ad obrussam: ut plerique omnem collationem

T O R R E N T.

Nulla idoneo.] Hoc est, qui Romanæ militiæ legibus honeste militare posset, a qua servi in primis arcebantur, histriones quoque, & capite censi. Libet autem adscribere Varronis verba apud Nonium: *M. Curius consul in Capitolio cum dilectum haberet, nec citatus in tribu civis respondisset, vendidit tenebrionem.* Adde ejusdem auctoris apud Gellium lib. xi. cap. i. verba, quibus citato, neque respondenti multa dici solebat.

Ne dispensatoribus quidem aut amanuensibus.] Quorum opera scilicet dominis vel maxime esset necessaria. De dispensatoribus diximus Aug. cap. lxxvii. *Amanuenses* vero iidem, qui *a manu*. Alii vero fuisse videntur, quos *ad manum* vocabant. Cic. lib. ii. De oratore: *Gracchus Licinium servum sibi habuit ad manum.* Quanquam *a veste*, & *ad vestem* pro iisdem legimus.

Nummum asperum.] Duo exigebat Nero, nummi integritatem, & materiæ unde constabat, præstantiam, nolebatque nisi in aspero & probo accipere. sic enim loquitur Seneca Epist. xix. ad Lucilium. Integritatem tactu ipso percipimus, si asper sit. sic enim Virgil.

*Bina dabo argento calata, atque aspera signis
Pocula.*

Juvenal. quoque Sat. xiv.

- - - *vasa aspera tergeat alter.*

& Persius Sat. iii.

*Quis modus argento? quid fas optare? quid asper
Utile nummus habet?*

Materiæ vero præstantia colligitur, argenti, si *pustulatum* sit, auri, si *obryzum*. *Pustulatum* vocamus argentum, sive *pustulatum*, (nam & *pustulas*, & *pustulas*, & *pustulas* quoque dicimus) quod multiplici excoctione tubercula collegerit, qualia nimirum vi ignis suscitantur. Unde *pustula* ignis sacer, & *pustulosa ovis* apud Columellam, quæ eo morbo laboret. Festus in *Hetta*. Plin. lib. xxii. cap. xxv. & Martial. lib. vii. Epigr. lxxxv.

Sed causam scio. nulla venit a me

Argenti tibi libra pustulati.

Nec repugno, si quis *postulatum* scribere malit, (magna enim litterarum o & u cognatio est) verum ne a postulando, quod imperiti faciunt, dirivetur. De *auro obryzo* major dubitatio est. Hieronymus in Jeremiam quasi Ophirium dici vult, quale ex Ophir insula afferebatur: Isidor. Etymolog. lib. xvi.

ab eo, quod obradiet splendore, ac coloris sit optimi: Hermolaus tanquam *ὀβρυζον*, quod purum sincerumque sit. Ceterum libri mss. omnes hoc loco non *obryzum*, sed *aurum ad obrusum*, vel *ad obrysam*, & *obrysam*, & *obrysam* habent. Quam lectionem Turneb. sequitur, ut *obrysa*, seu *obryssa*, (si mavis) exploratio sit ac probatio auri, & argenti, quo sensu Cicero in Bruto dixerit, *adhibenda tanquam obrysa ratio est*. Et memini equidem per-eleganter a Seneca Epist. xiii. adversitates *tanquam animi obrysam* vocari, hoc tamen loco a recepta lectione non recedo. sic enim Plin. lib. xxxiii. cap. iii. *Auri experimentum ignis est, ut simili colore rubeat quo ignis, atque ipsum obryzum vocant.* Hinc *obryzati solidi* in Constitutionib. Principum, De vet. nomis. potest. l. ult. & l. i. De oblat. vot. Cod. Justinian. lib. xii.

C A S A U B O N.

44. *Argentum postulatum, aurum ad obrusam.*] Ità habetur hic locus in editione principe Romæ nata, quæ merito auctoritatem manuscripti obtinet: consentiunt cum ea & veteres nostri, in quibus *postulatum*, non *pustulatum* aut *pustulatum*, (nam hæc tria unum significant) sine ulla varietate scriptum: Memmianus, *pustulatum*. deinde in Pithœi & Lislæi *aurum ad obrussam*, non, ut alii libri, *aurum obryzum*: at in Viterb. corrupte *aur. adeo obrysum*, ut pl. Cæterum qui de hoc loco plura cupis, adi magni Turnebi Adversaria, & clarissimi jurisconsultorum Cujacii Observationum librum vii. cap. xxxix.

V A R I O R.

44. *Nummum asperum, argentum pustulatum, aurum ad obrussam.*] Salmasius *nummum* hic significare vult pecuniam æream, ut *argentum* argenteam, *aurum* auream, ad Hist. Aug. 209. Ego malim *nummum* esse & æreum & argenteum & aureum, quos voluit habere recentes a moneta, & nondum inter manus detritos ac levigatos. *argentum* vero & *aurum* accipio vel factum vel in massis: tali enim tempore non nummi tantum solent exigi & conferri. GRONOVIVS.

Nummum asperum.] Olim qui thesaurum parare studebant, in eo nummum asperum libenter recondebant, quem interpretor bene percussum & recentem, non veterem, neque tritum, atque ipso usu levem fugientibus notis, nec forma expressa.

palam recusarent, consensu flagitantes, a delatoribus potius revocanda præmia quæcumque cepissent. Ex annonæ quoque caritate luctantium accrevit invidia. Nam & forte accidit, 45 ut in publica fame Alexandrina navis nuntiaretur pulverem luctatoribus aulicis advexisse. Quare omnium in se odio concitato, nihil contumeliarum defuit quin subiret. Statuæ ejus a vertice currus appositus est cum inscriptione Græca, *Nunc demum agona esse; &*

Tra-

quo sensu illud Persianum accipi censeo Sat. III.

- - - quid asper

Utile nummus habet?

Sed & creditores in paciscendo cavere solebant sibi eo genere nummorum solutum iri, quod e Seneca conjicimus, cujus verba ex lib. II. Ep. XIX. subscribam: *Sed movebis mihi controversiam, si tenovi, nec volest, quod debeo, nisi in aspero & probo accipere.* Legi & in vetusto libro, *asperaturam esse* *κόλλυβοι*: quod qui pecuniam permutabat, pro tria asperam vellet habere.

Postulatum.] Sic codex Salmas. non ut vulgo *postulatum.* Idem: *aurum ad obrussam.*

Aurum ad obrussam.] *Obrussam* dixere auri experimentum, quod igne sumitur, ex Græco *ὀβρύση*. ita *πορφύρεον*, purpurissimum. Cicero: *Heic adhibenda tanquam obrussa ratio est.* Seneca Epist. XIII. *Hæc ejus obrussa est, id est, probatio.* Glossæ: *Obrussa, τὸ δοκιμάζον τὸ χρυσίον ὅταν παρατρίβεται.* Immo, *ὅταν καίεται.* Auri probationem, quæ lapide fit & attritu, pro altera accepit. *Obryxi* auri apud veteres Latinos nulla mentio, sed auri ad obrussam exacti. Corrigendus itaque Plinius l. XXXIII. cap. III. *Aurique experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque, atque ipsum obrussam vocant.* Ipsum nempe experimentum. Ita veteres omnes sunt locuti. SALMAS.

T O R R E N T.

45. *Luctantium accrevit invidia.*] Sic primus contra librorum omnium fidem Sabellicus edidit, ut eorum qui cum annonâ luctantes laborarent, invidiam intelligamus. Libb. vero mss. variant. nam & *lucrantium*, & *lucratitia*, & *lucrancia* scriptum repperi. Nec video, cur *lucrantium* cuiquam debeat displicere, ut populum Neronis acerbitate irritatum etiam eorum qui ex annonâ lucrarentur, invidia accenderit, qua nulla consuevit esse major. Quare & *flagellare eos annonam* dixit Plin. Neque odioso minus vocabulo J. Cti Dardanarios vocant, l. VI. De extraord. criminib. & l. XXXVII. De pœnis. Magis tamen placet ut *lucranti tum*, vel (si quis mavult) *luctanti tum* legatur, ut Neroni ipsi, seu annonæ caritatem vertenti in quæstum, seu assidue tunc luctanti, de quo mox cap. LIII. invidia accreverit. Accessit quod eadem tempestate ex Ægypto, unde frumentum subvehi solebat, pulvis ad gymnasii usum venerit. De quo sic Plin. XXXV. cap. XIII. *Non multum a pulvere Puteolano distat arena e Nilo, tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria, fluctus-*

que frangendos, sed ad debellanda corpora palaestra studiis. Inde certe Patrobio, Neronis Principis liberto, advehebatur. Sed cur non & *luctantium* asseramus, hoc quidem sensu, crevisse invidiam Neroni apud eos qui ex annonæ difficultate laborarent, ac cum ea luctarentur, e facinore quod tum forte patratum, ut in publica fame, & quæ sequuntur?

Cirrus appositus est.] Hanc lectionem Turneb. agnoscit, atque ita suum habere codicem affirmat, ut sententia sit, non debere eum in tanto discrimine cirratum, aut cincinnatum incedere, ut citharædi solebant. Verum quid agoni cum cirro? Scio quid de ejus coma mox scribat Sueton. (quanquam id Turneb. non perpendit) sed cur quia agon sit, comam radat? Lego igitur, ut in duobus mss. *currus appositus est, cum inscriptione Græca, Nunc demum agona esse. &* *Traheret tandem.* hoc est, verum, & quidem de vita, certamen agi. Hactenus Græce. Illud vero *Traheret tandem*, Latine adscriptum arbitror, ut tractus scilicet male periret. *Tractum* autem accipio ut ante cap. XXII. *trahere* enim Circense vocabulum est. Sed (quod ingenue dixerim) ne in hac ipsa quidem lectione, quemadmodum neque in altera illa cui Turnebus patronus, nimirum mihi satisfacio. Enimvero sententiam dixi, paratus discessionem facere, si quis probabilius aliquid censebit.

C A S A U B O N.

45. *Ex annonâ quoque caritate luctantium accrevit invidia.*] Varie scriptum hunc quoque locum reperiimus. Mihi vero unice placet & sola Viterbiensis lectio, quam & veteres omnes confirmant, etsi leviter corrupti in posterioribus syllabis hujus vocis. Lego igitur, *lucrantium.* atque ita omnino scribi debere pertendo. Sensus est, cum omnium jam animus a Nerone esset alienatus, extremum malorum accessisse cumulum, casum, qui hic narratur. annonæ erat ingens Romæ inopia, avideque naves Alexandrinæ ab omnibus expectabantur, grassantibus interea dardanariis, qui publicam calamitatem in occasionem quæstus vertere soliti. ita suspensis omnium animis, nuntiatur navis Alexandrina pulverem luctatoribus aulicis advexisse. tum vero fremere omnes, & in Neronem invidiam vertere, quam ante juste conceperant adversus lucrantes ex annonæ caritate. In libris regiis, & plerisque aliis, *lucrancia*, constantissime scriptum. quod lectorem celare nolui, quum præsertim & Memmianus non aliter habeat.

Statuæ ejus a vertice currus appositus est cum inscriptione.

Traheret tandem. Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus; *Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* Adscriptum & columnis, *Etiā Gallos eum cantando excitasse.*

scriptione Græca, Nunc demum agona esse; Θ', *Traheret tandem.*] Currum intellige, simulacrum parvum eorum curruum, quibus insistebant aurigantes in Circo. ac videtur non alius currus appensus fuisse, quam quibus ludebant in abaco ad similitudinem Circensium, ut ante dictum. ita esse legendum, non *currus*, super auctoritatem mss. nostrorum, in quibus omnibus, etiam Memmiano, sic habetur, declarant sequentes inscriptiones διασυρτικάι. quarum prior Græca, ut ait Suetonius, acroteleutium fuit senarii tragici: hoc modo, Νῦν γὰρ ἔσ' ἀγών. ut apud Aristophanem in Pace, Ὀνδρες τὶ πεισόμεσθα νῦν ἀγών μέγας. apparet proverbiale dictum esse, quoties ad certamen aliquod se compararent. Sic apud elegantissimum scriptorem, Chariclea parans se ad periculum subeundem status & vitæ, πλησίον ὁ ἀγών, inquit ad Theagenem suum, lib. x. Simile illud in Oreste Euripidea, ἔχ' ἔδρας ἀγών. Terentius: *Non est opus prolato.* Tale & illud apud Sophoclem ἔχ' ἔδρας ἀκμή. Bacchylides, Ὀυχ' ἔδρας ἔργον ἔδ' ἀμολᾶς. Æschylus in Agamemnone: τὸ μὴ μέλλειν δ' ἀκμή. Altera inscriptio fuit, *Trahere tandem.* aut Græca fortasse, Νῦν δὲ ἐλαύνειν, vel ἔλκειν. Neque enim id διαρρήδην Tranquillus negat. Utra u. r. lingua fuerit concepta, certum est *trahere* vel ἔλκειν ad aurigationem esse referendum. Orpheus in thymiamate Solis,

Χρυσολύρη, κόσμος τὸν ἐναρμόνιον δρόμον ἔλκων. sed videtur verbum *trahere* aliquid βλάτφηνον & inominatum habere, ut cum dixit cap. xxii. libri huius *tractum prasinum*, & apud Plinium libro xxviii. cap. xvi. *quadrigis agendis tractos, rotave vulneratos.* ideo scriptum potius ab istis *Trahe* quam *Age* vel *agita*: aut ἔλκε potius quam ἐλαύνει. etsi ea quoque vox aliquid interdum sonat ominosi, ut cum Diogenes Laertius ait, epigrammate in Stilponem, πῶν γὰρ ἤλασε. id est, obiit, periit. Ita autem interpretamur hunc locum: nec moramur alias diversas scriptiones, quas & ante nos alii annotarunt, & nos offendimus. nam *cirrus* habetur in veteri Rom. cod. pro *currus*. & in Viterb. *traderet* pro *traheret*. At Pithœi Lislæique & editionum veterum optima quæque in ea lectione, quam amplectimur, consentiunt. *Raderet* sane, quod adeo Turnebo placuit, nusquam scriptum est. Scio tamen Petrum Fabrum τὸν πολυμαθὴ in Agonistico suo illud Turnebi *raderet* acriter defendere: sed quam toto illo capite doctissimus vir fallatur, cum in explicandis Plutarchi & Theocriti locis, tum etiam in isto, alio in opere disputamus. Ac mihi quidem sic videtur: τε δ' εὐκρίτως, ut tragicus ait poeta.

VARIOR.

45. *Omnium in se odio concitato.*] Salm. Cod. *incitato.* Mox idem *cirrus*, pro *currus*, & pro *traderet*, *raderet*.

TORRENT.

Ascopera deligata.] Libri nostri mss. *ascopa*, & *escopa*, unus etiam Θ *scopa*. Politianus, quem secuti sunt interpretes, primus *ascopera* substituit. Turnebus *ascopa* legere mavult, quod cum Græci neutro genere proferant, Latini etiam feminino enunciant. Verum apud quos auctores id invenerit, non exprimit. *Ascopera* igitur retineo, pro *marfupio*, ut etiam Suidas exponit, & ipsa nominis ratio aliquid simile culleo esse ostendit. *Ascopa* certe, quod lorum remo appositum esse ait interpret Aristophanis, proposito nostro non convenit. Dionis corruptor Xiphilin. μολγὸν vocat, sic culleum interpretans. Græca voce usus est Suetonius quia nimirum ut paullo ante *currus*, sic culleus quoque Græcum titulum prætulit.

Ego quid potui?] Sic quidem libri nostri omnes; mallet tamen, *Ego quod potui*, nempe feci, vel præstiti. *Sed tu vere culleum meruisti.* Ut verba sint ejus, qui *ascoperam* apposuit, Neronem alloquentis.

Gallos eum cant.] Liber opt. *Gallos Θ eum cant. excitasse*, ut non solum in ambiguitate verbi *Gallos* dicti huius gratia consistat, sed quod eum etiam excitaverant, qui cantu suo theatri excitare alios consueverat.

CASAUBON.

Alterius collo Θ ascopera deligata.] In codice Viterb. hodie scriptum ut in cæteris fere mss. omnibus, (etiam Memm. & iis qui in Regis bibliotheca servantur, antiquitatis non contemnendæ) *ascopa* vel *etscopa*: quæ lectiones sunt ambæ in Viterbiensi. sed persuasus fere sum in iis membranarum, unde noster codex olim fuit Viterbii descriptus, liquido fuisse *ascopera*, aut saltem *scopera*. manet enim adhuc litura ejus virgulæ, quæ cum transversa inducitur τῷ p, efficit per. Quare non dubitemus amplius de lectione, quam primus Politianus prodidit. *Ascopera* dictum, ut *hippopera* apud Senecam, ne quis miretur Suetonium ea voce usum. non enim puto eam esse causam quam afferunt quidam, quod sequens inscriptio Græca fuerit: quod neque auctor dicit, neque verum censeo.

Ego quid potui?] Populi vox est compellantis Neronem: aut Agrippinæ matris.

citasse. Jam noctibus jurgia cum servis plerique simulantes, crebro Vindicem poscebant. Terrebat ad hæc evidentibus portentis somniorum & auspicio-
rum & ominum, tum 46
veteribus tum novis. Numquam antea somniare solitus, occisa demum matre, vidit per quietem, navem sibi regenti extortum gubernaculum: trahique se ab Octavia uxore in arctissimas tenebras, & modo pennatarum formicarum multitudine oppleri: modo a simulacris gentium ad Pompeji theatrum dedicatarum circui-
ri, arcerique progressu. Astur-
conem, quo maxime lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfigu-
ratum, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros. De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine eum cientis. Kalend. Januarii exornati Lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt. Auspicianti Sporus anulum muneri obtulit: cujus gemmæ sculptura erat, *Proserpina raptus.* Votorum nuncupatione magna jam ordinum frequen-
tia

T O R R E N T.

Jam noctibus.] Lego *Etiam noctibus*, facili conjectura. præcedit enim *e* vocalis.

Vindicem poscebant.] Mallem scribi *v* minuscula *vindicem*. incertum enim, privatine sceleris ultorem quales in comœdiis lorarii, an publicæ injuriæ defensorum C. Julium poscerent, cognomine Vindicem.

46. *Tum veterib. tum novis.*] Libri duo *cum veteribus, tum novis.* Nunquam a. *somn. sol. occ. &c.* Quod vero nunquam somniare solitum ante occisam matrem scribit, de eo sic Tertullian. lib. de Anima: *Sed & Neronem Suetonius, & Thrasymedem Theopompus negant unquam somniasse, nisi vix Neronem in ultimo exitu post pavores suos. Pavores autem (ni fallor) vocat Umbrarum metus, de quibus ante cap. xxxiv. De Thrasymede idem Plutarch. De defectu oraculor. Aliquid Plin. lib. x. cap. vii. Ominum etiam pro omnium scribi debet.*

Ad Pompeji theatrum dedicatarum.] Locum hunc declarat Plin. lib. vii. cap. iiii. cum ait: *Pompejus Magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effigies, ob id diligentius magnorum artificum ingeniis elaboratas.* Ab his igitur terrebat Nero.

Nomine eum ciens.] Liber opt. *cientis.* Virgil.

Hinc exaudiri voces & verba vocantis

Visa viri.

De Sichæo Didonem conjugem appellante loquitur. Vide Vespas. cap. xxi.

Kal. Jan. exornati lares.] Aug. cap. xxxi.

Votorum nuncupatione.] Eam votorum nuncupationem intelligo, quæ anni initio pro salute Principis fiebat. nam & quod de Spori munere præcedit, ad ineuntis anni strenas refero. De votis autem Cajus J. Ctus l. ccxxxiii. De verb. signif. Tacit. Annal. iv. Plin. Epist. xxxvi. lib. x. Tertullian. Apolog. Sed & Spartian. Hadriano, de morte L. Ælii Cæsaris, *Periit (inquit) ipsis Kal. Jan. Quare ab Hadriano votorum causa lugeri est vetitus.* Capitolin. Pertinace, *tertio Nonarum die, votis ipsis.* ubi male in vulgatis codicib. *notis ipsis*, nullo sensu ido-

neo. Discrepant autem nonnihil auctores. alii enim iii. Non. alii Kalendis ipsis votorum nuncupationem faciunt. Verisimile est, celebritatem illam tri-
duo durasse.

C A S A U B O N.

Crebro vindicem poscebant.] Vox est servorum petentium vindicem, hoc est, *καρπίζειν*, ut simul allusionem facerent ad Julium Vindicem, qui conspiraverat in Neronem pro libertate publica.

46. *A simulacris gentium ad Pompeji theatrum dedicatarum circui.*] Non singularum tantum personarum statuas & imagines, sed gentium quoque factas esse legimus: ut populi Romani apud Rhodios & alibi. similes intelliguntur imagines gentium, quæ inter ornamenta theatri Pompejani: nam male Beroaldus, & post eum Torrentius, huc referunt locum Plinii ex libro vii. cap. iiii. qui nihil pertinet ad hæc simulacra, de quibus Suetonius sentit, & quorum meminit Plinius lib. xxxvi. cap. v. *Idem Varro*, inquit ille, *& a Coponio xiv. nationes, quæ sunt circa Pompeji, factas auctor est.* Martinus Polonus in Chronico: *Erat Roma consecratio omnium statuarum, quæ statua scripta nomina gentis in pectore, cujus imaginem tenebant, gerebant.* Pompeji exemplum fuerat & Augustus imitatus, siquidem ex fide scribit hæc Servius: *Porticum, ait, Augustus fecerat, in qua simulacra omnium gentium conlocaverat, quæ porticus appellatur, Ad nationes.* Reperio etiam simulacra gentium producta in funebri pompa Principum defunctorum. Dio libro lvi. de exsequiis Augusti: *Τὰς ἔθνη πάντ' ὅσα προσεκτήσατο ἐπιχωρίως σφίσιν ὡς ἕκαστα ἀπεικασμένα ἐπέμψθη.* Idem in funere Pertinacis: *Παρήλθον μετὰ τὸ τὰ ἔθνη πάντα τὰ ὑπήκοα ἐν εἰκόσι χαλκαῖς ἐπιχωρίως σφίσιν ἐσταλμένα.*

V A R I O R.

Jurgia cum servis.] An jurgia servi plerique? GUJET.

46. *Terrebat ad hæc.*] Salmas. cod. *ad hoc.* idem *pinnatarum.*

T O R-

tia vix repertæ Capitolii claves. Cum ex oratione ejus, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in senatu, *datorios pœnas sceleratos, ac brevi dignum exitum facturos*, conclamatum est ab universis: *Tu facies, Auguste.* Observatum etiam fuerat, novissimam fabulam cantasse eum publice *Oedipodem exsulem*, atque in hoc desisse versu:

Θανεῖν μὲν ἀνώγει σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

47 Nuntiata interim etiam ceterorum exercituum defectione, litteras prandenti sibi redditas concerpfit, mensam subvertit: duos scyphos gratissimi usus, quos Homericos a cœlatura carminum Homeri vocabat, solo illisit: ac sumto a Locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos. Ubi præmissis libertorum fidissimis Ostiam, ad classem præparandam, tribunos centurionesque prætorii de fugæ societate tentavit. Sed partim tergiversantibus, partim aperte detrectantibus, uno vero etiam proclamante,

Usque adeone mori miserum est?

varia agitavit: Parthosne an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, proque Rostris quanta maxima posset miseratione veniam præteritorum precaretur: ac ni flexisset animos, vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret. Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus. Sed deterritum putant, ne prius quam in forum perveniret, discerperetur. Sic cogitatione in posterum diem dilata, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit stationem militum recessisse, prosiluit e lecto, misitque circum amicos. Et quia nihil a quoquam renuntiabatur, ipse cum paucis hospitia singulorum adiit. Verum clausis omnium foribus, respondente nullo, in cubiculum rediit: unde jam & custodes diffugerant, direptis etiam stragulis, amota & pyxide veneni. Ac statim Spicillum mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu periret, requisivit. Et nemine reperto: *Ergo ego, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum?*

48 procurritque quasi præcipitatus se in Tiberim. Sed revocato rursus impetu, aliquid secretioris latebræ ad colligendum animum desideravit: & offerente Phaonte liberto suburbanum

T O R R E N T.

Dignum exitum facturos.] Liber opt. *exitum fact.*
Decidisse.] Mallem *desisse*, ut in cod. Lovaniensi, pro *desisse*.

47. *Duos scyphos.*] Calices, & quidem crystallinos vocat Plin. xxxvii. cap. ii.

Tribunos centurionesque prætorii.] Sup. Calig. cap. xl. Tribunos, Centurionesque Prætorianos vocat. Atque ita hic scribi velim. hujusmodi enim dictiones non integræ perscribebantur.

Quanta posset maxima.] Meliores libb. *quanta maxima posset*.

Stationem militum.] Excubitorum scilicet, (sup. cap. viii.) ex Tacito.

Spicillum mirmillonem.] Tres libb. mss. *Spiculum.* Mallem *Spicillum*. sic enim & sup. cap. xxx.

C A S A U B O N.

Ac brevi dignum exitum facturos.] Male, qui *exitum* pro *exitum* scribunt. *Exitum facere* probum & elegans dicendi genus. Seneca epist. cxv. *Expectarent, viderentque, quem admirator auri exitum faceret.* Petronius Arbiter, *pictura quoque non alium*

exitum fecit. Quintilianus Declamatione iv. *filium pietate pereuntem ne velis exitum facere parricida.* & Declamatione v. *exitum faciam hominis, ad quem non venerit pater.* & in vii. *huncine fecit exitum illa modo civitate tota conspicua mater?* Marcellus Jurisconsultus l. iii. Dig. De iis quæ in testamento delentur &c. *Credi potest satis se consecuturum putasse, ut intestati exitum facerent.*

Atque in hoc decidisse versu.] Aliter Dio, vel potius, ut puto, Xiphilinus, Dionis narrationem corrumpens, Νέρων μὲν δὴ τοιαῦτα ἐπραγματοῖ καὶ τὸ ἔπος ἐκεῖνο συνεχῶς ἐνενοεῖ οἰκτρῶς.

Θανεῖν μὲν ἀνώγει σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

47. *Mensam subvertit.*] Plutarchus ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν: sed in tempore quo id factum, dissentit. Vid. ad cap. xlii.

V A R I O R.

Atque in hoc decidisse versu.] Cod. Salmas. *dedisse.* Lege *desisse.* SALMAS.

Decidisse.] Leg. *desisse.* GUJET.

47. *Spicillum.*] Cod. Salmas. *Spiculum.*

banum suum inter Salariam & Nomentanam viam circa quartum miliarium: ut erat nudo pede atque tunicatus, pænulam obsoleti coloris superinduit: adapertoque capite, & ante faciem obtento sudario, equum inscendit, quatuor solum comitantibus, inter quos & Sporus erat. Statimque tremore terræ, & fulgure adverso pavefactus, audiit ex proximis castris clamorem militum, & sibi adversa & Galbæ prospera ominantium: etiam ex obviis viatoribus quendam dicentem, *Hi Neronem persequuntur*: alium sciscitantem, *Ecquid in urbe novi de Nerone?* Equo autem odore abjecti in via cadaveris consternato, detecta facie agnitus est a quodam Missicio prætoriano, & salutatus. Ut ad diverticulum ventum est, dimissis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti semitam ægre, nec nisi strata sub pedibus veste, ad adversum villæ parietem evasit. Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim in specum egestæ harenæ se conderet, negavit *se vivum sub terram iturum*: ac parumper commoratus, dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subjecta lacuna potaturus manu hausit: & *Hæc est*, inquit, *Neronis decocta*. Dein divulsa sentibus pænula trajectos surculos rasit: atque ita quadrupes per angustias effossæ cavernæ receptus, in proximam cellam decubuit super lectum modicella culcita, vetere pallio strato instructum. Fameque interim & siti interpellante, panem quidem sordidum oblatum aspernatus est, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit. Tunc

49

T O R R E N T.

48. *Obtenso sudario.*] Tres libb. obtente.

ix proximis castris.] Prætoriis, quæ non procul distabant a porta Viminali. Vide Tib. cap. xxxvii.

Ad adversum villa parietem.] Libri tres *adversus villa parietem*.

Eodem Phaonte.] Abesse mallet dictionem *eodem*, vel *eum* scribi.

Concederet.] Lib. unus *se conderet*, alter, *condetur*. Non placet.

Neronis decocta.] Plin. lib. xxxi. cap. iiii. *Neronis Principis inventum est decoquere aquam, vitroque demissam in nives refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitiiis nivis.*

Deinde divulsa.] Lib. castigatissimus, *Dehinc divulsa*.

Modicella culcita.] Libri nostri *modica* habent.

Vetere pallio strato instructum.] Lego *vet. pallio instratum*.

C A S A U B O N.

48. *Quatuor solum comitantibus.*] Iosephus totidem ait, *Ἀλώσεως* libro iv. cap. xxix. *διαδράς δὲ τὸν τέτρασι τῶν πρὸς αὐτὸν ἀπελευθέρων ἐν τοῖς προαεῖσις ἐαυτὸν ἀνείλε.* Dio Cassius tres tantum fuisse auctor est, Phaonem, Epaphroditum, Sporum. De Sporo dissentit ab historicis Dio Chrysostomus: qui eum facit auctorem cædis Neronis, memorem illatæ sibi injuriæ, & ulciscendi cupidum.

Et salutatus.] Non simpliciter, verum ita, *salute Imperator*. Dio, καὶ αὐτοκράτωρ προσηγορευθεῖς.

Ut interim in specum egestæ harenæ concederet.] Dio paullo aliter: εἰς καλαμαδίαν τόπον τινὲ ἐκρύφθη,

in arundineto quodam sese occuluit. Subjecta vox Neronis fidem adstruit narrationi Dionis. neque dissentit Suetonius, si recte capias. Hic videtur esse locus, quem ætas posterior appellavit Cisternam Neronis. Radevicus De gestis Friderici I. libro ii. cap. lxvi. *Nono die descendentes trans Tiberim, eo die & altero commorantes, xi. exierunt, pervenerunt ad Cisternam Neronis, in qua latuit Nero fugiens Romanos insequentes.* capite lxx. *Probatum est etiam, quod Rolandus xii. die post domini Victoris promotionem, ab Urbe egressus, apud Cisternam in qua Nero Imperator quondam ad Urbe profugus latitavit, primo est immantatus.*

V A R I O R.

48. *Agnitus est a quodam missicio prætoriano.*] *Missicium prætorianum* appellat a militia prætoriana missum, hoc est, veteranum prætorii. Vulgo hoc loco *Missicium* & scribunt & accipiunt, quasi nomen esset proprium, pudendo errore. hodie legitur in Glossis Isidori: *Missilius, qui missilia exhibet.* ita correxerunt, quod erat in veteribus membranis: *Missicius, qui militiam exhibet.* lego: *Missicius, qui militiam exivit.* Vetus inscriptio: TRIB. LEG. XI. AUG. ET. MISSICIUS. LEG. VI. AUG. *Missicius* est veteranus, & qui honesta missione missus est. *missicius* autem, ut *cessicius*, *adscripticius*, *subditicius*, & similia: quæ nos per e scribimus, veteres per e scripsisse a libi docemus. SALMASIUS.

Deinde divulsa.] Codex Salmas. *Dein divulsa.* paullo ante, *poturus*, pro *potaturus*. mox *quadrupes* pro *quadrupes*, & *modica* pro *modicella*, & *aliquantum* pro *aliquantulum*, idem codex.

T O R -

unoquoque hinc inde instante, ut quam primum se impendentibus contumeliis eriperet, scrobem coram fieri imperavit, dimensus ad corporis sui modulum: componique simul, si qua invenirentur, frustra marmoris, & aquam simul ac ligna conferri, curando mox cadaveri, flens ad singula, atque idemtidem dictitans: *Qualis artifex pereo!* Inter moras perlatos a cursore Phaontis codicillos præripuit, legitque se hostem a senatu judicatum & quari, ut puniatur more majorum. Interrogavitque, quale id genus esset pœnæ. Et cum comperisset nudi hominis cervicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, duos pugiones, quos secum tulerat, arripuit: tentataque utriusque acie, rursus condidit, caussatus nondum adesse fatalem horam. Ac modo Sporum hortabatur, ut lamentari ac plangere inciperet: modo orabat, ut se aliquis ad mortem capeffendam exemplo juvaret: interdum segnitiam suam his verbis increpabat: *Vivo deformiter ac turpiter:* & πρέπει Νέρωνι, & πρέπει. νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἄγε ἔγειρε σεαυτὸν. Janique equites appropinquabant, quibus præceptum, erat ut vivum eum attraherent. Quod ut sensit, trepidanter effatus,

Ἰππῶν μὲν ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος ἕατα βάλλει,
ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito, a libellis. Semianimisque adhuc irrumpenti

cen-

TORRENT.

49. *Quale esset id genus pœna.*] Libri veteres, *quale id genus esset pœna.* Sup. Claud. cap. xxxiv. *antiqui mortis supplicium.* Pœna autem, ad quam quærebatur Nero, talis ab Eutropio describitur, ut nudus per publicum ductus, furcæ capite ejus inserto, virgis usque ad mortem caderetur, atque ita præcipitaretur de Saxo.

Ἰππῶν.] Versus est ex Iliad. x. Cui persimilis Ennii in Thyeste senarius, relatus a Nonio, *Sed sonitus aures meas pedum pulsu increpat.*

Epaphrodito, a libellis.] Inf. Domit. cap. xiv.

CASAUBON.

49. *Scrobem coram fieri imperavit, dimensus ad corporis sui modulum.*] Et qui carnificis manu puniendi erant, & qui aliqua necessitate coacti se interimebant, in scrobibus præparatis sæpe soliti sedere. credo, ut evitaretur casus ἀσχήμων post vulnus acceptum. Appianus de Bellis Civilibus lib. iv. in historia Labeonis sese vita privantis, afflictis Bruti Cassique partibus: Λαβείων δὲ βόθρον ἐν τῇ σκηνῇ τὸ μέγεθος αὐτάρκη σώματι ἐρυζάμενος, τὴν σφαγὴν ὑπέσχετο. καὶ τῷ δὲ μὲν ἡ σκηνὴ τάφος ἐγένετο. Tacitus lib. xv. 67. *Pœna Flavii Vespasiani Nigro tribuno mandatur. is proximo in agro scrobem effodi jussit: quam Flavius ut humilem & angustam increpans, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplina.* Philostratus libro quinto, narrans sub ingressum Apollonii Tyanei in Alexandriam obviam illi factos carnifices ducentes ad supplicium duodecim ληστὰς τὴν αἰτίαν, id est, quorum elogium continebat latrones eos esse (αἰτία hic elogium puniendorum significat, id est, titulum, vel τίτλον, ut vocat Joannes, Matthæus supiliter αἰτίαν,

& apud Marcum ἡ ἐπιγραφή τῆς αἰτίας pro inscriptione elogii) harum scrobium ita meminit: Πρὸς τὰς δημίας ὑφ' ὧν ἔγοντο, ὑφείναι ἔφη, κελεύω τὸ δρόμον, καὶ σχολαίτερον ἔκειν ἐπὶ τὸ ὄρυγμα. Nescio an non talis mos aliquis fuerit Athenis servatus: nam sane is locus ubi de damnatis ultimum supplicium sumebatur, ὄρυγμα, fossa dicebatur. vide Harpocracionem & Demosthenem, contra Aristocratem.

Qualis artifex pereo!] Dio, ὦ Ζεῦ οἷος τεχνίτης παραπόλλυμαι! Intellige vocem artifex, ut cum Græci nominant Διοῦσθε τεχνίτας: de quo apud Aristotelem in Problem. Græci quidam καθαρωδὸς explicatius vertunt, ut in Manassæ Chronico, οἷος ὦ Ζεῦ καθαρωδὸς ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλλυται.

Nudi hominis cervicem inseri furca.] De hujus supplicii modo alibi disputamus, & varios errores doctissimorum virorum, qui nuper de his scripserunt, refellimus. Mirum sane tantum in litteris Latinis virum adeo fuisse impeditum in explicando, quid esset furca Romane loquentibus.

Ferrum jugulo adegit.] Quid igitur illud est, quod Hegesippus ait libro iv. cap. xx. Neronem periisse magano, quod ipse sibi de ligno pararat. ferro enim & gladio periit, non mangano. Est vero μαγγάνιον, instrumentum ad jacienda tela, ut ballista: hujus in Glossario mentio & apud Leonem in Tacticis, atque alios. Eusebius in historia libro sexto, ὥσπερ ἐκ μαγγάνος τινὸς εἰς τὸ μέσον ῥιφθεὶς ἀναφαίνεται. Est & instrumentum ad torquendum, de quo sensit Hegesippus. Eusebius libro octavo, γύναια τῶν ποδοῖν ἀποδεσμέμενα, μετέωρά τε καὶ διαέρια κάτω κίφω φάλην μαγγάνοις τισὶν εἰς ὕψος ἀνελκόμενα. & in libri ejusdem supplemento, τοῖν ποδοῖν μαγγάνοις τισὶ ξένους διακλώμενος. significat & alia, quæ missa nunc facio. Nescio vero, unde id Hegesippus habuerit

Aaaa

buerit

centurioni, & pænula ad vulnus apposita, in auxilium se venisse simulanti, non aliud respondit, quam *Sero*; &, *Hac est fides*. Atque in ea voce defecit, exstantibus rigentibusque oculis usque ad horrorem formidinemque visentium. Nihil prius ac magis a comitibus exegerat, quam ne potestas cuiquam capitis sui fieret: sed ut, quoquo modo, totus cremaretur. Permisit hoc Icelus Galbæ libertus, non multo ante vinculis exsolutus, in quæ primo tumultu coniectus fuerat. Funeratus est impensa ducentorum milium, stragulis albis auro intextis, quibus usus Kalend. Januarii fuerat. Reliquias Eclogæ & Alexandra nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt: quod prospicitur e campo Martio impositum colli hortorum. In eo monumento solium Porphyretici marmoris superstante Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio. Statura fuit

buerit: nam alii omnes nihil amplius, quam Nero- nem se ipsum interfecisse narrant.

V A R I O R.

49. *Dimensus ad corporis sui modulum.*] Codex Salmas. *demensus*. dein quos secum extulerat idem pro *tulerat*. non longe post ille ipse Codex: *vivo deformiter turpiter*, omiſſa copula.

Adhuc irrumpenti.] *Introrumpenti* scrib. vid. GUJET.

T O R R E N T.

Non aliud respondit.] Libri duo non habent verbum *respondit*.

Permisit hoc Icelus.] Recte. Vulgati *promisit hoc Sejus*. mss. quidem *permisit*, sed nomen *liberti* corruptum. Vide Galb. cap. xiv.

50. *Eclogæ & Alexandria.*] Lego & *Alexandra*. *Impositum colle hortorum.*] Libb. mss. tres *collo hortulorum*, Lego *colli hortulorum*, nunc quoque Romæ omnibus notissimo.

In eo monumento solium.] Monumentum totum illud est, quod mortui memoriam præ se fert: *solium* vero, quo reliquæ conduntur. Regum præsertim, Principumque, ut Cyri, & Alexandri apud Curtium. Plin. lib. xxxv. cap. xii. generalius usus est, eum ait: *Quin & defunctos sese multi fictilibus foliis condi maluerunt*, sicut M. Varro. Nisi *doliis* ibi scribendum existimemus, quæ nonnullorum opinio est. Sed repugnant exemplaria vetusta. *Solium* quoque hac significatione posuit Florus lib. iv. loquens de morte Cleopatæ.

Superstante Lunensi ara.] Aram sepulcralem e marmore Lunensi, quod candidum est, intelligo, veterum consuetudine. Ad quam respexit Virgil. lib. v.

Ex quo reliquias divinique ossa parentis
Condidimus terra, mæstasque iacravimus aras.
Ovid. quoque lib. viii. Metam.

Ante sepulcrales infelix adstitit aras.

C A S A U E O N.

50. *Cum Acte concubina.*] EXIII. Annali Taciti hæc ancilla nota, & Neronis contubernium cum ipsa, neque tacetur eadem a Dione.

Impositum colli hortorum.] Viterbiensis *colle hortulorum*. duplici arhaismo. *colle*, pro *colli*. & *hortulorum* pro *hortulorum*. quo modo scripsisse multos antiquorum, ex iis constat, quæ scripserunt veteres de orthographia.

V A R I O R.

50. *Alexandra.*] Codex Salmas. & Robert. Stephan. *Alexandria*.

In eo monumento solium.] Πύελον, quo defuncti condebantur apud Græcos, Latini reddidere *solium* a similitudine folii vel alvei, in quo lavabantur. vulgo dicimus *une Auge* ex Latino sequioris seculi *alvium* pro *alveo*. Sic Πύελον in quo Cyri corpus jacebat, Curtius *solium* interpretatus est. Florus de Cleopatra: *In Mausoleum se (sepulcra regum sic vocant) recepit. Ibi maximos, ut solebat, induta cultus in differto odoribus folio, juxta suum se collocavit Antonium.* Ita & Plinius accepit libro xxxv. cap. xii. *Quin & defunctos se multi fictilibus foliis condi maluerunt.* fictilia folia sunt, ὀσρακίαι πύελοι, arcæ fictiles condendis mortuis. *Arcam* item dixit Petronius in historia nobili illius matronæ, quæ pudicitiae exemplum fuit. Sed & Cedrenus *λάρνακα πορφυρέαν* vocat, id est, arcam porphyretici marmoris, in qua corpus Juliani repositum est. Suetonius pro cinerario usurpavit, quo conditæ fuerunt Neronis reliquæ. SALMASIUS.

Solum porphyretici marmoris superstante Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio.] Malim *porphyretici* a πορφυρίτης, πορφυριτικός. alioquin a πορφυρία, πορφυρός, πορφυρητικός, quod minime placet, ducendum erit. Totus hic locus scribendus videtur: *In eo monumento solium porphyretici marmoris superstante Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio.* GUJET.

Porphyretici marmoris.] Vide Plinium l. xxxvi. capite vii. ubi genera marmorum recenset.

Circumseptum est.] Præter generalem muri ambitum, quo clausum fuisse verisimile est monumentum gentile Domitiorum, intra illud monumentum arca porphyretica, in qua reliquæ Neronis repositæ sunt, & cui superstabat ara ex Lunensi marmore, lapide.

pæne iusta : corpore maculoso & foedo : sufflavo capillo : vultu pulcro magis quam venusto : oculis cæsiis & hebetioribus : cervice obesa, ventre projecto, gracillimis cruribus, valetudine prospera. Nam qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per XIII. annos languit : atque ita, ut neque vino, neque consuetudine reliqua abstineret. Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem summiserit : ac plerumque synthestinam indutus, ligato circum collum sudario prodierit in publicum, sine cinctu, & discalceatus.

52 Liberales disciplinas omnes fere puer attigit. Sed a philosophia cum mater avertit : monens, imperaturo contrariam esse : a cognitione veterum oratorum Seneca præceptor,

quo

lapide Thasio circumsepta fuit. Hoc in aliis etiam aris, quæ sub dio ponebantur, factum apparet. Ad tutelam & monumentum addebantur hæc septa. Hinc illæ loquutiones tralatitiæ, qualis apud Apulejum in Apologia extrema : *Si philosophia honorem, qui mihi salute mea antiquior est, nusquam minui : immo contra ubique conseptum pinnis tenui.* Hoc septum si forte proprie puteal, quia instar putealis aram ipsam cingebat. Hinc puteal pro ara ipsa sæpe nominant auctores. SALMASIUS.

51. *Statura fuit pæne iusta.*] Codex Salmas. *prope iusta.*

T O R R E N T.

51. *In gradus formatam.*] Flexus illos cincinnorum gradus vocat, quale Othonis capillamentum in ejus nummis cernimus, quanquam reticulo illud composuit. Quos autem gradus hic Sueton. Seneca annulos (ni fallor) appellat lib. de Brevitate Vitæ cap. XII. Ingeniose Statius lib. I. Silvar. *Celsa procul aspice frontis honores, Suggestumque coma.* Quintilian. lib. cap. X. *Do tempori, ne crassa toga sit, non serica : ne intonsum caput, non in gradus atque annulos totum comptum.*

Synthestin indutus.] Tres codd. *synthesinam*, ut vestem subaudiamus. quod Turnebus quoque animadvertit. Non placet tamen. Romani autem foris toga semper utebantur, quam Saturnalibus tantum ponere, & synthestin sumere licebat. Martial. lib. XIV. Epigr. I. & CXL. Sed & domi quoque sæpius, & quidem maxime in conviviiis, synthestibus induebantur, ut Zoilus ille apud Martialem lib. V. Epigr. CXXI. Verum non satis honestum erat viros principes sic indutos conspici. Nero autem synthestinatus, distinctusque prodibat etiam in publicum, cum ne pænulæ quidem usus Imperatori unquam permetteretur, ut notavimus ad Aug. cap. XI. Synthestin vero effeminatorum ac mollium fuisse, etiam Tertullian. lib. de Pallio ostendit, uti & Xiphilin. cum hunc Suetonii locum exprimens sic ait : *Χιτώνιον τι ἐνδεδυκώς ἀνθινόν, καὶ σινδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων.* Verum J Cti synthestin pro integra velut serie ac compositione quadam vestium accipiunt, uti & Martial. lib. II. Epigr. XLVI.

C A S A U B O N.

51. *Plerumque synthestinam indutus ligato circum collum sudario prodierit in publicum sine cinctu & discalceatus.*] Hoc est, habitu hominis in triclinio discumbentis. Satyrici auctor : *In his eramus lauticiis, cum ipse Trimalcio ad symphoniam allatus est, positusque in cervicalia minutissima, expressit imprudentibus risum.* Pallio enim coccino adrasum incluserat caput, circaque oneratas veste cervices laticlaviam immiserat mappam, fimbriis hinc atque illinc pendentibus. Dio sudarium vertit σινδόνιον. totum enim hunc locum ita exprimit : *Τὴς βαλευτὰς χετώνιον τι ἐνδεδυκώς ἀνθινόν καὶ σινδόνιον περὶ τὸ αὐχένα ἔχων, ἡσπάζατο. καὶ γὰρ ἐν τέτοις ἡδὴ παρηγόμει ὥστε καὶ ἀζώστῃς χιτῶνας ἐν τῷ δημοσίῳ ἐνδύεσθαι.*

52. *A philosophia cum mater avertit, monens imperaturo contrariam esse.*] Philostratus in vita Apollonii Tyanei, homini vano dictum non vanum in hanc sententiam tribuit : *Φιλοσοφία παρὰ βασιλεῖ ἀνδρὶ, ξύμμετρος μὲν καὶ ὑπανεμμένη, θαυμαστὴν ἐργάζεται κράσιν. ἡ δὲ ἀκριβοὺς καὶ ὑπερεπιλείνιστα φορτικὴ τε, ὡς βασιλεῦ, καὶ ταπεινωτέρα τῆς ἡμητέρας σκηνῆς φαίνεται. καὶ τύφῃ δὲ αὐτό τι εἶναι ἡγνύνται βάσκανοι.*

A cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quo diutius in admiratione sui detineret.] Quintilianus de Seneca : *Tum autem solus hic fere in manibus adolescentium fuit : quem non equidem omnino conabar excutere, sed potioribus præferri non sinebam : quos ille non destiterat incessere, cum diversi sibi conscius generis, placere se in dicendo posse iis, quibus illi placerent, diffideret.*

V A R I O R.

51. *Comam in gradus formatam.*] Aliter gradus dicuntur in capillorum compositione, aliter annuli. inflexio enim ipsa & crispatio capillorum nexiles annulorum orbis imitabatur. Comæ tamen sic annulatim crispatæ, non etiam confusæ ac turbatæ, & indiscriminatim temereque implexæ habebantur, sed per gradus quosdam positæ, & ordine digestæ, ita ut unaquæque annulorum series stationem quasi suam servaret & gradatim alveolatimque alia super aliam scanderet. Latini in his exprimendis, ordi-

quo diutius in admiratione sui detineret. Itaque ad poeticam pronus carmina libenter ac sine labore composuit: nec, ut quidam putant, aliena pro suis edidit. Venere in manus meas pugillares libellique cum quibusdam notissimis versibus ipsius chirographo scriptis: ut facile appareret, non translatos, aut dictante aliquo exceptos, sed plane quasi a cogitante atque generante exaratos: ita multa & deleta & inducta & superscripta inerant. Habuit & pingendi fingendique maxime non mediocre studium. Maxime autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent. Exiit opinio post scenicas coronas proximo lustro descensurum eum ad Olympia inter athletas. Nam luctabatur assidue: nec aliter certamina gymnica Græcia tota spectaverat, quam brabeutarum more in stadio humi assidens: ac si qua paria longius recessissent, in medium manibus suis protrahens. Destinaverat etiam, quia Apollinem cantu, Solem aurigando æquiparare existimaretur, imitari & Herculis facta. Præparatumque leonem ajunt, quem vel clava vel brachiorum nexibus in Amphitheatri harena spectante populo

nam, stationem, gradus solent usurpare. Ovidius crines in ordine ponere, & in statione. Euripides dixit. Quintilianus gradus & annulos junctum posuit. Manilius crines in fluctum ponere eleganter. nam illa crinium per annulos inflexio, & per gradus digestio, fluctuum modo exstantium, modo subsidentium & invicem se propellentium undulatos intortusque motus plane refert. SALMASIUS.

T O R R E N T.

51. *Ut quidam putant.*] Inter quos Facius ipse Annal. xiv.

Ipsius chirographo scriptis.] Mallem abesse scriptis. sic enim Aug. cap. lxxxvii. Notavi & in chirographo ejus. & cap. lxiv. chirographum imitari.

Non translantos.] Mallem translatis.

53. *Exiit post scenicas cor. opinio.*] Duo libb. exiit opinio post s. c. Mihi verbum opinio merito suspectum est, & amotum velim.

Nam luctab.] Liber opt. nam & luctab.

Brabeutarum more.] Βραβεύται (qui & βραβεῖς) vocabantur qui gymniciis certaminibus præerant, ἀγωνοθέται qui scenicis, uti & ἀθλοθέται, de quibus Pollux, Suidas, & alii. Adde l. iv. De his qui notantur infamia. Differentia tamen illa sæpe confunditur.

Æquiparare existimaretur.] Liber opt. æquiparare existimaretur.

Brachiorum nexibus.] Qualem videmus Herculem in Græcorum numismatibus, & C. Publicii denariis.

C A S A U B O N.

Venere in manus meas pugillares libellique.] Appellat libellos chartas viliores, quibus olim eruditi utebantur, quando primum aliquid componebant: ut opus emendatum in chartam meliorem inde transferrent. Epiphanius ejusmodi libellos vocat σχεδάρια; chartas autem, quæ opus correctum excipiebant, τετραδάς. Sic ille in operis fine: Ἰπάτιος, ὁ τὴν

μεταγραφὴν ἀπὸ τῶν σχεδάριων ἐν τετράσι ποιησάμενος.

52. *Habuit & pingendi fingendique maxime non mediocre studium.*] Dio Chrysostomus in ea de philosopho, φασὶ δὲ καὶ γράφειν καὶ πλάττειν ἱκανὸν αὐτὸν εἶναι. de Nerone loquitur.

Maxima autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent.] *Maxima popularitas*, maximum placendi vulgo studium. non displiceat maxime autem popul. eandem vocem (dico maxime) si quis ex præcedente sententia sustulerit, non multum, meo judicio, erraverit. Neronis popularitatem perstringit Dio Chrysostomus cum ait in orat. de philosoph. Καὶ τοὶ τῶν νῦν βασιλέων τῆς ἐπεθύμει σαφὲς εἶναι τὴν τοιαύτην σοφίαν, ὥς πλεῖστα ἐπιστάμενος. ἢ μὲν τοὶ τὰ τοιαῦτα ἂ μὴ θαυμάζεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐφ' οἷς σεφαναθῆναι ἐστὶ.

53. *Exiit opinio.*] Fallitur Torrentius qui vocem opinio putat hinc ad movendam, de qua diximus ad lib. ii. cap. li. & lvi. Cæsar de Bello Civili lib. iiii. que opinio erat edita in vulgus. Latine loquentibus, opinio idem persæpe ac fama.

V A R I O N.

52. *Pugillares libellique.*] Id est, πινακίδες καὶ βιβλία. Nihil hic vidit doctissimus Commentator. libelli sunt parva volumina: pugillares vero codices tam parvi, ut pugillo possint teneri. Codex ex multis tabulis compactus erat cujuscunque materiæ. Qui ex duobus aut tribus a numero nomen inveniebant, & duplices, aut triplices, aut etiam quintuplices vocabantur. Qui parvi erant, ut pugillo possent teneri, ut quibusdam placet pugillares inde appellati. Hæc sic a libellis differunt forma, ut codices a libris. EL. SALMAS. de Modo usurar. cap. x.

Translatos.] Codex Salmas. translantos.

53. *Ad Olympia.*] Codex Salmas. Olympiam. *Æquiparare.*] Cod. Salmas. æquiparare. & ita semper.

54 pulo nudus elideret. Sub exitu quidem vitæ palam voverat, si sibi incolumis status permansisset, proditurum se partæ victoriæ ludis, etiam hydraulam & choraulam, & utricularium, ac novissimo die histrionem, saltaturumque Virgilii Turnum. Et sunt qui
 55 tradant, Paridem histrionem occisum ab eo, quasi gravem adversarium. Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta. Ideoque multis rebus ac locis vetero appellatione detracta, novam induxit ex suo nomine. Mensem quoque Aprilem, Neroneum appellavit. Destinaverat & Romam Neropolim nuncupare. Religionum usque
 56 quaque contemtor, præter unius deæ Syriæ. Hanc mox ita sprexit, ut urina contaminaret: alia superstitione captus, in qua sola pertinacissime hæsit. Siquidem icunculam puellarem, cum quasi remedium insidiarum a plebejo quodam & ignoto muneri accepisset, detecta

T O R R E N T.

54. *Parta victoria ludis.*] *Parta victoria* Turneb. haud dubie melius.

Utricularium.] *Ascaulam* dicere poterat, ut *choraulam* ante, & *hydraulam*. Martial. lib. x. Epigr. III.

Saltaturumque Virg. Turnum.] Id est, gesticulatione imitaturum. Horat. lib. i. Sat. v. *Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.* Idem de Arte, *agrestem Cyclopa movetur.*

55. *Induxit.*] Liber opt. *indixit.*

Aprilem Neroneum.] Ob detectam eo mense conjurationem Pisonianam.

56. *Urina contaminaret.*] Tale illud Juvenal. Sat. vi. *Effigiemque dea longis siphonibus implent.* & alibi,

Cujus ad effigiem non tantum mejere fas est. De Dea vero Syria, sive Atergate, sive Astarte, peculiari libello Lucianus.

Acunculam puellarem.] Lib. unus *acungulam*, interpretes *imagunculam*. Tu *icunculam* lege, & vide quæ notavi Calig. cap. xxi.

C A S A U B O N.

54. *Voverat se proditurum hydraulam & choraulam & utricularium.*] Harum artium peritum fuisse Neronem, testis unicus mihi Dio Chrysostomus in ea quam modo nominavi oratione. *Φατιν*, inquit, *αὐτὸν ἰκανὸν εἶναι καὶ αὐλεῖν, τῷ τε σώματι, καὶ ταῖς μασχάλαις ἀρκῶν ὑποβάλλοντα, ὅπως διαπεφυγῶς ἢ τὸ αἰσχρὸν τὸ τῆς Ἀθηναίας.*

55. *Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta.*] Plane simile est Pausaniæ de Nerone judicium: quod libet adscribere. postea enim quam de liberata ab eo Græcia dixit, *Ἀπιδόντι, αἰν, ἐς τὸ τοι τῆ Νέρωνος τὸ ἔργον, ὀρθότατα εἰρηκέναι Πλάτων ἐφαίνετο ὁ Ἀρίστωνος. ὁπότε ἀδικήματα μεγέθει καὶ τολμήματι ἐστὶν ὑπερηκότα, ἢ τῶν ἐπιτυχόντων εἶναι ταῦτα ἀνθρώπων, ψυχῆς δὲ γενναίας, ὑπὸ ἀτόπῃ παιδείας διεφθαρμένης.* Non potest negari, & cupidinem famæ, ac nominis sui æternitati consecrandi desiderium generosi animi esse documentum.

56. *icunculam puellarem cum quasi remedium insidiarum muneri accepisset.*] Ita olim emendavit Egnatius lectionem omnium librorum: in quibus fere scriptum ostendimus *agunculam*. quæ vox nec Græcam nec Latinam originem habere potest. *Imaguncula* vero longius recedit a scripta lectione. Fuit autem moris hominibus præstigiatoribus & planis remedia adversus quosvis morbos & casus vendere, quæ semper circumferri facilia essent. Talis hæc icuncula puellaris: tales illi annuli *φαρμακῖται* sive *φυσικοί*, quorum mentio apud Aristophanem atque alios. Tales item laminæ illæ, quarum meminit Arnobius libro secundo: *Adversus ictus noxios & venenatos colubrorum morsus, remedia sæpe conquirimus, & protegimus nos laminis, Psyllis, Marsive vendentibus, aliisque institoribus atque planis.* nam quid sibi voluit obsecro vir doctus olim, cum illum locum tam insolenter suis emendationibus depravaret? atqui laminas esse *περιάπτων* genus, ut cætera quorum meminimus, eum Alexander Trallianus docet, qui inter magica, vel, ut ipse vocat, *φυσικά* remedia *πετάλων* sive laminarum istiusmodi sæpe meminit. Ut ad Tranquillum redeam, nimis vereor, ne superior emendatio acutior sit quam verior. Nam τὸ ἀ initio hujus dictionis mordicus retinent quantum est librorum. In Viterbiensi vero diserte scriptum *acuncula*. Puto verum esse *acucula*. quæ & Latina & proba dictio est. Imperator Constant. in Cod. Theodosiano, De repudiis: *Si præter hac tria crimina repudium marito miserit, oportet eam usque ad acuculam capitis in domo mariti deponere.* De acu, quæ muliebris mundi olim, ut nunc quoque, pars fuit, nihil attinet dicere. notissima enim res est. Hujusmodi igitur acus non minus quam anulos aut laminas in magico instrumento locum habuisse, ex hac lectione discimus.

V A R I O R.

53. *Novam induxit.*] Cod. Salmas. *indixit.*

56. *icunculam.*] Codex etiam Salmasianus & Alvarii Nonii, nec non editio princeps æque ut Viterbiensis, *acunculam*. Corfendoncensis liber, *acungulam*. quæ firmant opinionem Casauboni.

detecta confestim conjuratione pro summo numine trinisque in die sacrificiis colere perseveravit: volebatque credi monitione ejus futura prænoscere. Ante paucos quam periret menses, attendit & exstispicio, nec umquam litavit. Obiit secundo & trigesimo 57 ætatis anno, die quo quondam Octaviam interemerat. Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret. Et tamen non defuerunt qui per longum tempus vernis æstivisque floribus tumulum ejus ornarent: ac modo imagines prætextatas in Rostris proferrent, modo edicta, quasi viventis, & brevi magno inimicorum malo reversuri. Quinetiam Vologesus Parthorum rex, missis ad senatum legatis de instauranda societate, hoc etiam magnopere oravit, ut Neronis memoria coleretur. Denique cum post viginti annos adolescente me exstitisset conditionis incertæ, qui se Neronem esse

jactaret,

T O R R E N T.

57. xxx *Secundo.*] Scribo, ut in vetustis codicibus, *tricesimo* *Sec.*

Vernis æstivisque floribus.] Aug. cap. xviii.

C A S A U B O N.

57. Obiit secundo & trigesimo ætatis anno.] Mirum, silentio esse prætermisum tempus Imperii, quod fuisse ait Josephus annorum tredecim, & dierum octo. Zonaras annis tredecim adjicit menses octo, demptis diebus duobus. Xiphilinus duos amplius dies illi tribuit tantum. Clemens vero, annorum vult fuisse tredecim, mensium octo, dierum xxviii. Eusebius, nisi fallunt nos, ut sæpe, ejus codd. annos xiv. ait, menses septem, dies xxiv. Etiam alii minorum gentium chronologi aliter. In annis vitæ late errant Dio & Zonaras, qui ajunt vixisse annos xxx. menses novem. vide & Epiphanium, Theophilum, alios.

Die quo quondam Octaviam interemerat.] Periit Nero. a. d. viii. Eid. Junii, anno & xxii. diebus ante initium Vespasiani. auctor Dio.

Quasi viventis & brevi magno inimicorum malo reversuri.] Quia Neroni sese perimenti paucissimi (tres ait Dio, Suetonius quatuor) testes adfuerunt: propterea eo extincto & ignoratum plerisque mortis genus, quo verum illud monstrum perierat: & multis etiam persuasum, non esse illum occisum, sed vivere, ac brevi reversurum. Præclare hoc Dio Chrysostomus insignis orator æque ac philosophus, temporum illorum prope æqualis: Οἱ περὶ αὐτὸν, inquit, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἠνάγκασαν ὅτῳ ποτὲ τρόπῳ ἀπολέσθαι αὐτόν. εἰδὲ πῶ γὰρ καὶ νῦν τὰ τό γε δῆλόν ἐστιν. & statim: Καὶ νῦν αὐτὸν εἶ πάντες ἐπιθυμοῦσι ζῆν. οἱ δὲ πλείστοι καὶ οἰοῦνται. Tacitus Historiarum libro ii. pluribus vivere Neronem fingentibus, credentibusque. Fuit & illa constans plerorumque in veteri Ecclesia opinio, venturum Neronem ante sæculi finem; & vel ipsum fore Antichristum, (Johannes Chrysostomus serio affirmat, Neronem Antichristi fuisse typum) vel temporibus iisdem per Occidentem sæviturum, quibus ille per Orientem: qua

de re suaviter fabulatur ille vere θαυμάσιος Martinus, apud Severum Sulpicium dialogo secundo. Auctor versuum qui Sibyllis tribuuntur, de Nerone,

Ἄλλ' ἔσαι καὶ αἶσος ὁ λοίγιος εἴτ' ἀνακάμψαι
Ἰσάζων θεῶν αὐτόν.

& plura in hanc sententiam variis locis ejus operis. B. Augustinus de Civitate Dei lib. xx. dictum Pauli Apostoli explicans, Jam enim mysterium iniquitatis operatur, inter cætera scribit: Quidam putant, hoc de imperio dictum fuisse Romano: & propterea Paulum Apostolum non id aperte scribere voluisse, ne calumniam videlicet incurreret, quod Romano imperio male optaverit, cum speraretur æternum. ut hoc quod dixit, Jam enim mysterium iniquitatis operatur, Neronem voluerit intelligi: cujus facta velut Antichristi videbantur. Unde nonnulli ipsum resurrecturum, & futurum Antichristum suspicantur. Alii vero nec eum occisum putant: sed subtractum potius, ut putaretur occisus: & vivum occultari in vigore ipsius ætatis, in qua fuit cum crederetur extinctus, donec suo tempore reveletur, & restituatur in regnum.

Denique cum post viginti annos, adolescente me, exstitisset conditionis incertæ, qui se Neronem fingeret.] Pseudo-Nerones fuere plures. Tacitus clare ostendit: etsi parum vulgo ad ejus verba attendunt. Ait ille in rebus Othonis secundo Historiarum: Sub idem tempus Achaia atque Asia falso exterrita, velut Nero adventaret: vario super exitu ejus rumore, eoque pluribus vivere eum fingentibus, credentibusque. Caterorum casus conatusque, in contextu operis dicemus. Tunc servus e Ponto, sive, ut alii tradidere, libertinus ex Italia, cithara & cantus peritus (unde illi super similitudinem oris propior ad fallendum fides) adjunctis desertoribus, quos inopia vagos ingentibus promissis corruperat, mare ingreditur. illa verba, pluribus vivere eum fingentibus, subobscurè indicant, falsos Nerones fuisse plures: quod arguunt manifeste sequentia, nam de pluribus se dicturum pollicetur. & historia confirmat, quæ plures commemorat. primus hic est, quem Tacitus inserit rebus Othonis & Vitellii: nam interpreti non assentior componenti illum locum cum isto Suetonii, aperte

re-

jaçtaret, tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, & vix redditus sit.

repugnant tempora. & Tacito consentit Xiphilinus ex Dione, narrans in Othone, captum fuisse tum quendam qui Neronem se fingeret: cujus, inquit, Dio nomen se ignorare ait. similem ignorantiam profitetur & Tacitus in fine narrationis illius: *Asprenati*, inquit, *cuncta ex fide nuntiata: cujus cohortatione expugnata navis, & interfectus quisquis ille erat.* Alius ab hoc est Terentius ille Maximus, quem ex Dione, ut arbitror, tradit Zonaras in vita Titi: *Ἐπὶ τούτῳ*, inquit, *καὶ ὁ Ψευδονέρων ἐφάνη, ὃς Ἀσιατὴς ἦν, ἡκαλεῖτο δὲ Τερέντιος Μάξιμος. προσεικὼς δὲ τοῦ Νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. καὶ γὰρ καὶ*

ἐκισαρώδει. ἔκτε τῆς Ἀσίας τινὰς προτεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην προχωρῶν, πολλῶν πλείους ἀνητήσατο. καὶ τέλος πρὸς Ἀρτάβανον τὸν τῶν Πάρθων κατέφυγεν ἀρχηγόν. ὃς καὶ δι' ὀργῆς τὸν Τίτον ποιούμενος, εἰδέξατο τούτον, καὶ καταγαγεῖν εἰς Ῥώμην παρεσκευάζετο. Tertius est, de quo Suetonius hoc loco. Eum narrat Tranquillus exstitisse post viginti annos a Neronis morte: incidit igitur in Domitiani tempora, & imperii ejus annum septimum. quare non potest cum alterutro superiorum idem esse. Pseudo-Neronis cujusdam meminit Lucianus in commentariolo Πρὸς ἀπαίδευτον.

The emperor Nero was born in 54 AD to Emperor Claudius and Agrippina the Younger. He was a member of the Julio-Claudian dynasty. Nero was known for his love of music and art, and for his persecution of Christians. He was also known for his extravagance and for his role in the Pisonian conspiracy. Nero's reign was marked by several important events, including the eruption of Mount Vesuvius in 79 AD and the burning of Rome in 64 AD. Nero was eventually overthrown by the Praetorian Guard in 68 AD.

C. SÜETONII TRANQUILLI
D E
XII. CÆSARIBUS
LIBER SEPTIMUS.
SERV. SULPICIUS GALBA.
CAPUT I.

Progenies Cæsarum in Nerone defecit: quod futurum compluribus quidem signis, sed vel evidentissimis duobus, apparuit. Liviæ olim post Augusti statim nuptias Vejentanum suum revisenti, prætervolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem, ita ut rapuerat, demisit in gremium: cumque nutriti alitem, pangi ramulum placuisset, tanta pullorum suboles provenit, ut hodie quoque ea villa ad *Gallinas* vocetur: tale vero lauretum, ut triumphaturi Cæsares inde laureas decer-

TORRENT.

1. *Sed evidentissimis.*] Duo optimi codd. *vel evidentissimis.* Mallem *sed vel evidentissimis duobus.*

Nutriti alitem, pangiue ramulum.] Libri mss. omnes *nut. al. pangi ram.*

Ea villa ad Gallinas.] Plin. lib. xv. cap. ult. hac de re loquens, villam istam Tiberi impositam, juxta nonum ab Urbe lapidem, via Flaminia nobis describit. Cum igitur Vejentanum id appeller Sueton. quo loco Vejentes olim fuerint, facile intelligimus. *Seri autem ramulum* ibi Plin. dixit, ut *pangi* hic Sueton. Festus quoque, *Pangere* (inquit) *figere est.* Unde *planta pangi* dicuntur, cum in terram demittuntur, & *versus pangi*, id est, in *cera*. Pulchra translatione Lucret. lib. ii. *Quandoquidem vitæ depactus terminus alte*, &c.

CASAUBON.

1. *Progenies Cæsarum in Nerone defecit.*] Est certum, & omnes historici notant. Appianum excipio, qui libro quarto *Εμφυλίων* scribit, reliquisse Octavium καὶ γένος καὶ ὄνομα τὸ νῦν ἄρχον. vixit autem ille sub Hadriano & Antonino Pio. tam igitur falsum domum

Augustam, quæ tum fuit, genus traxisse ab Augusto, quam verum de nomine. nam omnes Cæsares dicti. Errat & vetus Scholiastes Juvenalis, qui ad illum poetæ versum,

Cum jam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus,

notat *ultimum* dici Domitianum, quia in illo Cæsarium origo defecit.

Liviæ olim post Augusti statim nuptias.] Non sane statim, si satis ex fide Dionis narratio, qui in anno dccxvii. hæc commemorat. at Liviæ in Augusti domum deducta sub anni dccxy. finem. meminit & in extremo Nerone.

Gallinam albam.] Et ista alba fuit, & omnes quæ ex ipsa provenire. auctor Dio, qui vocat τὸ γένος τῶν λευκῶν ὀρνίθων.

Pangiue ramulum placuisset.] Ramulum vocat κλάνα. nam laurus earum arborum una est, quæ generant, si κλῶν pangatur, id est, surculus: non generant neque proveniunt, si ἀκρέμων, hoc est, surus, sive crassior ramus. causam habes apud Theophrastum Αἰτίων φυτικῶν libro primo, cap. tertio.

B b b b

Tale

cerperent : fuitque mos triumphantibus , alias confestim eodem loco pangere : & observatum est sub cuiusque obitum , arborem ab ipso institutam , elanguisse. Ergo novissimo Neronis anno , & silva omnis exaruit radicitus , & quidquid ibi gallinarum erat , interiiit : ac subinde tacta de cælo Cæsarum æde , capita omnibus simul statuis deciderunt : Augusti etiam sceptrum e manibus excussum est. Neroni Galba successit , nullo gradu contingens Cæsarum domum : sed haud dubie nobilissimus , magnæque & vetere prosapia : ut qui statuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATULI CAPITOLINI semper adscripserit : Imperator vero etiam stemma in atrio proposuerit , quo paternam originem ad Jovem : maternam , ad Pasiphaen Minois uxorem referret. Imagines & elo-

Tale vero lauretum , at triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent.] Servius in istum versum e libro VI. *Spargens rore levi , & ramo felicis olive* , sic notat : *Moris fuerat , ut de lauro fieret. Sane dicit Donatus , quod hoc propter Augustam mutavit. Nam nata erat laurus in palatio eo die , quo natus est Augustus , unde triumphantes coronari consueverant : propter quam rem noluit laurum dicere ad officium lugubre pertinere. Hæc ille seu verus seu falsus Servius. Porro in optimo Memmii libro , post vocem decerperent , erat lacuna satis magna , quasi periodus integra desideraretur.*

T O R R E N T.

Arborem ab ipso institutam.] Sic instituere vinetum Cic. in Rullum , substituere arbores in locum demortuarum] Cui.

Omnibus statuis simul.] Libb. duo omnibus simul statuis.

Augustique sceptrum.] mss. omnes Augusti etiam sceptrum. Verum dubitari possit , quam hic Cæsarum ædem vocet. Ego sane ædem Veneris Genetricis fuisse arbitror. a Venere enim gens Julia per Æneam.

2. *Nobilissimus.*] Genus paternum a gente Sulpicia , maternum a Lutatia trahens , quod de se ipse Pisonem jam adoptaturus narrat apud Tacitum lib. I. Histor.

Ad Pasiphaën.] Liber opt. Pasiphaam , veteri more. Mirum vero , cum Pasiphaë Solis filia feratur , non ad Solem potius maternum genus eum retulisse quam ad feminam tam foedo concubitu infamem. Quare suspicor hunc locum esse corruptum , scribendumque , paternam originem ad Minoë , ac Pasiphaën , Minois uxorem , referret , delecto maternam , infarto ab aliquo , qui materni quoque generis mentionem faciendam esse putabat. Atqui illud ante ad Q. Catulum retulerat Sueton. Sic de alio quodam Galba Silius Italic. lib. VIII. Huic genus orditur Minos , invisaque tauro Pasiphaë. de paterno enim genere loquitur.

C A S A B O N.

Silva omnis exaruit radicitus.] Habes similem

historiam apud Joannem Tzetzem , Historici chiliade IV. de ficu Logothetæ cuidam unice dilecta (sic ut nemini alii esse fructum ex ea liceret) quæ magna omnium admiratione , die mortis ejus exaruit , ac postridie a summo ad imum fidit se. quam historiam sancte jurat auctor esse veram.

Nullo gradu contingens Cæsarem domum.] Liviam tamen aliquo modo contingebat auctore Plutarcho : *ἢν δὲ τι καὶ αἰτία τῇ Καίσαρος γυναικὶ κατὰ γένος προσήκων ὁ Γάλλος.*

2. *Pronepote Q. Catuli Capitolini semper adscripsit.*] Scribe Pronepote se Q. C. casu enim ommissa vocula se , quam omnes codd. habent.

Maternam ad Pasiphaën.] Memm. Pasiphaam , ut Torrentii : cui eruditissimo viro de voce maternam hoc loco delenda , fere assentior.

V A R I O R.

1. *Augustique sceptrum e manibus excussum est.*] Sceptrum intelligo , quale etiam stante Republica triumphantibus gestare jus erat , ut fortassis habitu triumphali illa Augustum statua repræsentaverit. Cæteroquin insignia regni abnuisse , quibus primis rerum dominis esse Romæ contigit , ea fidem abunde faciunt , quæ ad cap. XXII. Caligulæ dicuntur. SCHILDIVS. Salmas. codex : *Augusti etiam sceptrum.*

2. *Pronepote Q. Catuli Capitolini semper adscripsit.*] Scribe Pronepote se Q. C. casu enim ommissa vocula se , quam & Salmasii codex agnoscit , & Casauboni codices , ut ipse testatur , habuerunt , nec non Rob. Stephani editio.

Pronepote Q. Catuli.] Tò se quidam post tò pronepote desiderari putant , sed facile subauditur , ut in Vitellio : *Cum auriganti Cajo ministratorem exhiberet.* GUJET.

Quo paternam originem ad Jovem , maternam ad Pasiphaën Minois uxorem referret.] Scribo cum Sabellico : *Quo paternam originem ad Minoë ac Pasiphaën Minois uxorem referret.* Hanc emendationem confirmat Silius Italicus lib. VIII. Huic genus orditur Minos , invisaque tauro Pasiphaë. IDEM.

T O R

gia universi generis exsequi longum est: familiæ breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut unde traxerit, ambigitur. Quidam putant, quod oppidum Hispaniæ frustra diu oppugnatum illitis demum galbano facibus succenderit: alii quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lana involutis assidue utere-

T O R R E N T.

3. *Cognomen Galba.*] Quatuor hujus cognominis rationes adfert Sueton. quarum nec prima, nec secunda admodum probabilis est. quanquam enim *galbanum* Dioscoridi ac Plinio pingue sit, & proinde ignem nutriat, quis tamen a *galbano* *Galbam* deriveret? *Galbeum* quoque Festus ornamenti quoddam genus vocari ait, quo remedia fortassis illa de quibus hic Sueton. involvebantur, sed *Galbam* eum appellare qui *galbeum* gestet, prope ridiculum est. Præpingues vero a Gallis vocari *galbas* hinc verisimile est, quod nunc etiam Belgæ, uti & Germani, atque olim etiam Galli, vitulum vocant *Calb*, & eos qui obesi ac minime mali sunt, *Calber*. Nec quarta illa Suetonii causa displicet, ut sicut *Coscos*, sic *Galbas* ab animalculis, seu insectis appellemus. Sed tamen præter Suetonium id nemo tradit. Adam vero Lactantium Placidum, grammaticum, (sive is Lutatius fuerit) non *galbeos*, ut Festus, sed *galbas* vocare armillas, quæ interdum militibus dabantur. Est & color *galbus*, sive *galbeus*, qui in Lexico Latine-Græco *χλωρός* dicitur, quem & viridem, & flavum, & pallidum interpretari licet. nam chlorites lapis herbacei coloris est, si Plinio credimus lib. xxxvii. cap. x. At chlorion avis, ut idem auctor tradidit lib. x. cap. xix. totus luteus est. Non minus tamen avis quam lapis a colore quem diximus, nomen accepit. Iterum Plin. lib. xxx. cap. xi. *Avis* (inquit) *icterus* vocatur a colore ictero morbo laborantium, quem puto Latine vocari *galgulum*. quo loco libb. mss. *galbulum* legunt, aut *galbulam*. Ut eadem sit avis, de qua & Martial. lib. xiiii. Epigr. lxxviii. quam & luridam alicubi Plin. appellat, Suidas vero *chamadrium*, ni fallor. Unde proverbium, *Chamadrium* imitans. Quem vero *galbeum* *galbumque* colorem diximus, etiam *galbineum* & *galbinum* vocari comperimus. Ut cum Vegetius in Veterinaria florem eryngii ait esse *galbini* coloris, quem herbarum scriptores *cæruleum*, sed subpallidum faciunt; cumque Lactantius grammaticus, *Achates* (inquit) *lapis* velut *galbini* coloris, in *Achate* flumine Sicilia plurimus, ad gratiam perlinens, & veri consecratus. Hinc igitur *galbana*, vestimenta quædam delicatiora, apud Juvenalem Sat. ii.

Cerulea indutus *scutulata*, aut *galbana* *rasa*. Unde *galbanatus*, eis indutus, ac proinde effeminatus ac mollis, apud Martialem lib. iiii. Epigr. xl. Qui simili translatione lib. i. Epigr. lxxiv. *galbanos* seu *galbinos* (variant enim codices) *mores* vocat pravos corruptosque. Accedat novissime Vopisc. Au-

reliano, *Tetricus* *chlamyde* *coccea*, *tunica* *galbina*, *bracis* *Gallicis* *indutus*.

C A S A U B O N.

3. *Illitis demum galbano facibus.*] Glossarium: *Γαλβάνη ἢ χαλβάνη*, *Galba*. sed Græci per *χ* hanc vocem enunciant, non ut Latini per *g*: quam analogiam in aliis deprehendes & Latini hunc herbæ ferulaceæ succum appellant *galbanum*, non *galbam*.

Galbeo, id est, remediis lana involutis assidue uteretur.] Remedia sive quæ medici ex artis suæ præceptis imperabant, sive quæ superstitione aliqua suadebat, vel ars magica, per sæpe lanæ involuta affectæ parti admovebant. Sic libro viii. in Domitiano commemoratur *brachium* velut *agrum* *lanis fasciisque obvolutum*. vide ad illum locum. Plinius lib. xxx. cap. xv. refert ex quorundam sententia, *stellionis cinerem lineamento involutum in sinistra manu Venerem stimulare*. Aliquando succum remedio futurum adhibebant, *collectum flocco*, ut ibidem Plinius loquitur. aliquando lanæ hapsu utebantur: ut cum septimo libro Celsi, *inducitur hapsus lanæ molli*, tepido oleo repletus. Fere autem cum de amuletis & iis quæ *περίσπτα* Græci dicebant, loquuntur veteres, verbo *adalligari* in eam rem utantur; ut passim Plinius illo libro. itaque non facile credam remedium cujus hic mentio fit, magicum fuisse. Non etiam assentimur viris eruditissimis, qui ex his Suetonii verbis illa censuerunt tollenda, id est, & *lana*. nam Memmii codex & Viterb. facile omnium optimi, ita plane habent, ut est editum. & ita omnes mss. paucis exceptis, a quibus absunt illa, id est, *perperam*, ut diximus. Porro hæc remedia lana involuta cum affectæ parti applicabantur, *galbei* vulgo fuerunt dictitati: cujus appellationis rationem pluribus quærere, non est hujus loci.

V A R I O R.

3. *Quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lana involutis assidue uteretur.*] Hunc locum perperam sollicitatum vexatumque viris doctis doleo. *Galbeum* vocat auctor, illa remedia lana involuta, quibus utebatur Galba, quod more galbei vel armillæ circa brachium obvoluta illa haberet: remedia igitur lana involuta, & in brachio vicem armillæ gestata, *galbeum* vocavit Suetonius: armillas etiam vel galbea gestarunt veteres, quibus remedia quædam erant inclusa adversus varios morbos facientia. *Galbeum*, vel *calbeum*, quod pro ornamento, vel armilla accipiebatur apud veteres, qua virtutis ergo

uteretur: nonnulli quod præpinguis fuerit visus, quem *galbam* Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quam sunt animalia, quæ in esculis nascuntur, appellanturque *galba*. Familiam illustravit Ser. Galba consularis, & temporum suorum eloquentissimus: ^{a.} quem tradunt, Hispaniam ex prætura obtinentem, xxx. Lusitanorum milibus perfidia ^{b.} trucidatis, Viriatiini belli causam extitisse. Ejus nepos ob repulsam consulatus infensus ^{c.} Julio Cæsari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio & Bruto: propter quod Pedia lege damnatus est. Ab hoc sunt Imperatoris Galbæ avus & pater. Avus clarior studiis quam dignitate: non enim egressus præturæ gradum, multiplicem nec incuriosam historiam edidit. Pater consulatu functus, quam brevi corpore atque etiam ^{d.} gibber modicæque in dicendo facultatis, causas industrie actitavit. Uxores habuit Mummiam Achaicam, neptem Catuli, proneptem L. Mummii, qui Corinthum excidit, item Liviam Ocellinam, ditem admodum & pulcram. a qua tamen nobilitatis causa appetitus ultro existimatur, & aliquanto enixius, postquam subinde instanti vitium corporis

donabantur milites, ita dicebatur a voce Græca *καρπίον*: unde *carpeum* & *calpeum*, postea *galbeum*: recte igitur *calbeos* scripsit Festus. Hinc & *καρπίης* & *ἐπικαρπίης* Græci dicunt armillas in modum serpentis contextas. SALMASIUS.

T O R R E N T.

Illustravit Ser. Galba.] Historia hæc refertur a Valerio Max. lib. ix. cap. vi. Orosio lib. iv. cap. xxi. Cicerone in Bruto. Appian. Lucullo factum id tribuere videtur, sed aliorum potior opinio est, quibus accedit Quinctilian. lib. ii. cap. xvi.

Repulsam consulatus.] Meminit hujus repulsæ Q. Hirtius extremo lib. viii. de Bello Gallico, sic tamen, ut non per Cæsarem, sed per Cæsaris inimicos eam Galba passus sit.

Pater consul. functus.] C. Sulpicius Ser. F. Ser. N. cos. A. U. DCCLXXV.

Quam brevi corpore.] Libri nonnulli, etiam impressi, *quanquam brevi corpore*. Vetusti libri sæpe sic scribunt, ut *quam*, an *quanquam* sit, non facile discernas.

Liviam Ocellinam.] Ocella Romanorum satis notum omnibus cognomen est. Ser. enim Ocellam Epistolis, tam Familiaribus, quam ad Attic. sæpe Cicero commemorat. De quo Coelius & ipse quadam ad Ciceronem epistola non infacete, Ser. (inquit) *Ocella nemini persuasisset se mœchum esse, nisi triduo bis deprehensus esset*. Verum quarum gentium cognomen fuerit, non sat scio. Non erraverit fortassis, qui Liviorum fuisse ex hoc Suetonii loco affirmet, juncto cap. seq.

C A S A U B O N.

Animalia quæ in esculis nascuntur.] Sunt multa animalcula & vermiculi, qui in arboribus aut ficcis etiam lignis nascuntur: qui quum appellatione communi Græcis dicantur *τερηδόνες*, Latinis *teredines*,

varia nomina ex arborum generibus aut aliis causis sunt sortiti in utraque lingua: ejusmodi nomina *κίς*, *σῆς*, *ῖξ*, *ψήν*, *κοίελος*, item, *coffi*, *bytarius*, apud Plinium e M. Tullio, & *galba*, ut docemur isto loco. Memmii liber, *in esculis*. quomodo ejus arboris nomen in plerisque libris scriptum invenitur.

Temporum suorum eloquentissimus.] Adde & ditissimus. Appianus, *πλεσιότατος ὃν ὁμῶς τι Ρωμαίων*. eum lege de hac Galbæ perfidia, in Ibericis.

XXX. Lusitanorum millibus.] Nihil ubique numerorum notis corruptius. non abest, quin & hic menda sit, aut apud Valerium Max. qui *septem milia* habet. Memmii liber expresse *triginta*. cui potius numero faver narratio Appiani. Eam fuisse belli Viriatiini causam, Appianus idem perspicue ostendit.

Quam brevi corpore.] Placet jure altera lectio, *quanquam brevi c.* Sic Memmianus & plures.

V A R I O R.

Nonnulli, quod præpinguis fuerit visus, quem Galbam Galli vocent.] Vetus Gallorum lingua eadem cum Germanica fuit, ut pridem ab eruditis ostensum. Vulgo hominem pinguem *kalb* aut *kalf* Germani vocant. Unde forte factum nomen *Galba*, id est, pinguis. GLAREANUS. S. Bochartus ostendit Gallicum sermonem in multis similem fuisse Phœnicio, unde etiam hujus vocis originem eruit. *Galba*, inquit, factum ex *גלבל* *cheleb*, id est, *pinguedo*, ut *galbanum* *גלבנא* *chelbana*. S. BOCHARDUS.

Quam sunt animalia, quæ in esculis nascuntur.] Codex Salmas. *esculis*. sic & veterrimæ membranæ Virgilii.

Viriatiini belli causam extitisse.] Duo Palatini meliores & Salmas. *caussa* extitisse.

T O R R E N T.

(a) A. U. C. DCX. (b) A. U. C. DCCIII. (c) A. U. C. DCCX. (d) A. U. C. DCCLXXV.

poris secreto posita veste detexit, ne quasi ignaram fallere videretur. Ex Achaica liberos, Cajum & Servium procreavit. Quorum major Cajus attritis facultatibus urbe cessit: prohibitusque a Tiberio sortiri anno suo proconsulatum, voluntaria morte obiit. 4. Ser. Galba Imperator, M. Valerio Messalla, Cn. Lentulo COSS. natus est, ix. Kalend. Januarii, in villa colli superposita, prope Terracinam sinistrorsum Fundos petentibus. Adoptatus a noverca sua, Livii nomen, & Ocellæ cognomen assumpsit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Servio usque ad tempus imperii usurpavit. Constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales, apprehensa buccula dixisse, καὶ τὸ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρέξῃ. Sed & Tiberius, cum comperisset imperaturum eum, verum in senecta: *Vivat sane*, ait, *quando id ad nos nihil pertinet.* Avo quoque ejus ful-

T O R R E N T.

4. *Ocellare cognomen.*] Lego, *Ocella cognomen*, ut in edit. Germanica, & mox mut. & pran. e libris.

Nam Lucium mox pro Servio.] Scribo, nam L. mox pro Ser. aut Lucii mox pro Servii. Mox autem pro postea, ut sæpe alibi.

Apprehensa buccula.] Ut fit, cum pueros deosculamur. Vide Aug. cap. xciv. ejusque osculum delibatum.

Παρατρέξῃ.] Recte Turnebo auctore Pulmanus, non solum quia sic Dion. lib. lvii. & Xiphilin. Galba, verum etiam Joseph. Antiq. Judaic. xviii. Tacit. quoque iis verbis, & tu Galba quandoque degustabis Imperium. Mirandum vero, cum ceteri dictum id Tiberio tribuant, solum Suetonium Augusto tribuere, & quidem non memoria lapsum, ut arbitror: (nam & Tiberii hic meminit) sed quod ita acciderit, ut vel ex temporum ratione colligimus. siquidem Galba anno ætatis lxxiii. demum ad Imperium pervenit. Ab Augusti vero exitu ad hujus imperii initium anni tantum sunt liv. Pueritiam igitur egressus erat Galba ante Tiberii Principatum.

C A S A U B O N.

Vitium corporis secreto posita veste detexit.] Similem historiam de Cratete Thebano, cujus conjugium Hipparchia nobilis puella appetebat, habes apud Diogenem Laertium libro vi.

Cajum & Servium procreavit.] Mirum in plerisque membranis etiam Memmianis *Sergium* scribi. mendose prorsus; etsi non omnes animadvertere videas. atqui *Servius* prænomen est Romanorum, ut Cajus. *Sergius* vero per g est nomen gentis, non autem prænomen.

Major Cajus, attritis facultatibus urbe cessit.] Tacitus Annalium libro vi. 40. *Cajus Galbo consularis, & duo Blasi voluntario exitu cecidere: Galba tristibus Caesaris litteris sortiri provinciam prohibitus.* hæc ille in anno, qui Q. Plautium Sex. Papinium COSS. habuit.

4. *Natus est ix. Kal. Jan.*] Viterb. Kal. viii. melius Memm. *natus est vii. Kal. Jan.*

In villa colli superposita.] Omnino scribendum, *superposita*. nam ita scriptum in omnibus notæ melioris libris.

Livii nomen & Ocella cognomen assumpsit.] Satis notum est, *Ocella* cognomen fuisse gentis Romanæ. non dubito casum aliquem peperisse hanc appellationem: sive ab ocellis, propter parvitatem oculorum: sive ab ὀκέλλω, quod Græcis navim appellere significat, prima ejus fuerit origo. fuit & apud Græcos etiam vetustissimos usitatum *Ocelli* nomen. Hæc quum ita sint, miror in optimis membranis scribi, & *Ocellare cognomen*. In Domitiani cap. viii. legimus *Ocellatas sorores*. an igitur etiam hic propter adoptionem *Ocellæ* cognomen aliter est formatum?

Τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρέξῃ.] Confirmant hanc lectionem mss. nostri, in quibus vel ita diserte descriptum, ut in regiis, Memmii, Pithœi & Lislæ: vel ita corrupte, ut certissima tamen sint hujus scripturæ vestigia, ut in Viterbiensi. Sic loquitur Philostratus in Ptolemæo Naucratis: *δικῶν τε καὶ διακτηρίων παρέτραγεν.* At Dio vocem minus usitatam mutavit usitatiorē *παρατρέξῃ*. non tamen ex illo recte Suetonium emendes.

V A R I O R.

4. *IX. Kal. Januarii.*] Palat. primus *VIII. Kal. Jan.*

Nam & Lucium mox pro Servio.] *Sergius* ubique in hoc libro, qui vii. est in vet. cod. in *Servium* mutandus ex omnibus libris manuscriptis, & item antiquis numismatibus, in quibus Ser. Sulpicius Galba appellatur. Peculiare vero prænomen *Servius* Sulpiciæ familiæ ita fuit, ut sæpe pro ipso familiæ nomine usurparetur. Quod constat etiam ex eo, quod Suetonius dicit Galbam usque ad tempus imperii *Lucium* nomen pro *Servio* usurpasse, cum tamen aliis familiis *Servius* prænomen sit. F. URSINUS.

Καὶ τὸ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρέξῃ.] Sic etiam fuisse in Palat. primo ac secundo indicant vestigia litterarum. at tert. habet diserte *ἡμῶν παράτροπον.* & ad oram: & tu fili imperii nostri appendix. Pul-

fulgur procuranti, cum exsta de manibus aquila rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familiae responsum est. Et ille irridens, *Sane, inquit, cum mula pepererit.* Nihil æque postea Galbam tentantem res novas confirmavit, quam mulæ partus: cæterisque ut obscenum ostentum abhorrentibus, solus pro lætissimo accepit, memor sacrificii, dictique avi. Sumta virili toga, somniavit fortunam dicentem, *stare se ante fores defessam, & nisi ocyus reciperetur, cuiusque obvio prædæ futuram.* Utque evigilavit aperto atrio, simulacrum æneum Dæ cubitali majus juxta limen invenit: idque gremio suo Tusculum, ubi æstivare consueverat, avexit: & in parte ædium consecratum, mensuris deinceps supplicationibus & pervigilio anniversario coluit. Quamquam autem nondum ætate constanti, veterem civitatis, exoletumque morem, ac tantum in domo sua hærentem, obstinatissime retinuit: ut liberti servique bis die frequentes adessent, ac mane salvere, vesperi valere sibi singuli dicerent. Inter liberales disciplinas attendit & juri. Dedit & matrimonio operam: verum amissa uxore Lepida, duobusque ex ea filiis, remansit in cœlibatu, neque sollicitari ulla conditione amplius potuit, ne Agrippinæ quidem viduata morte Domitii, quæ maritum quoque adhuc nec dum cælibem Galbam, adeo omnibus sollicitaverat modis, ut in conventu matronarum correpta jurgio, atque etiam manu

mannus Turnebo auctore invexerat παραγούση, & sic quidem Dio Cassius; sed non etiam mss. exemplaria Suetonii, a quibus sane non temere discedendum. GRUTER. Rob. Steph. παράρριζον.

T O R R E N T.

Cum mula pepererit.] Vide Plinium lib. VIII. cap. XLIV.

In parte ædium consecratum.] Ab hoc, ni fallor, tempore observatum, ut Fortuna aurea semper in cubiculo Principum poneretur. Capitolin. vita Pii, & vita M. Aurelii, Spartian. Severo. Unde frequentissima numismatum inscriptio, uti & marmorum, FORT. AUG.

Quamquam et.] Libri mss. *Quamquam autem nondum ætate constanti.*

Mane salvere.] Pulchre Virgil.

*Salve æternum mihi, maxime Palla,
Æternumque vale.*

5. *Sollicitari.*] Nove usus est, pro induci ac persuaderi, sicut & Plin. lib. IV. Epist. XIII. *circumspicias præceptores, quos sollicitare possimus, sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam.*

Quæ maritum adhuc necdum calibem.] Verba, *necdum calibem*, uti ex glossemate adscripta, amovenda cenfeo.

Inter conventum.] Mallem, ut in duobus mss. *in conventu.*

C A S A U B O N.

Nihil æque postea Galbam.] Quidam veteres, *Propterea quidem, nihil æque.* Dio meminit ostendi & prioris & posterioris: ἡμίονός τε ἔτεκεν, ὅπερ αὐτῷ σύμβολον τῆς κράτους εἶσεσθαι ἐτελεύτησε. vult autem editum hoc portentum sub adventum Galbæ in

Hispaniam. de quo capite VIII.

Mane salvere, vesperi valere.] Lucianus in apologia ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ προσαγορεύσει πλάνισματος. cuius libelli argumentum intelliges ex his Artemidori libro primo capite ultimo: Ἐρῶ σο δὲ καὶ ὑγίαινε, ὅτε λέγειν, ὅτε ἀκρίβει ἀγαθόν. & γὰρ προσιόντες ἀλλήλοις, ὅτε μέλλοντες τι πράττειν ταῦτα λέγουσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἀπαλλαττόμενοι ἀλλήλων καὶ πρὸς ὕπνον τρεπόμενοι.

5. *Atque etiam manu pulsata sit a matre Lepida.*] Pars librorum *Lepida*: alii, *Lepida*. sensus manet idem. nam quin de matre Lepidæ uxoris Galbæ sit accipiendum, non potest dubitari.

V A R I O R.

Fulgur procuranti.] Expian, propitiantique per procuraciones. Nam fulminum quædam sunt læta, quædam adversa, quædam mista: quæ adversa sunt, ut inquit Seneca, mala portendunt, & ideo expiationibus, procuracionibusque propitiari solent ad avertenda mala, quæ minitantur: & de his procuracionibus fulminum intelligit idem Seneca, sic scribens in secundo Quæstionum Naturalium: *Quid ergo expiationes, procuracionesque? quo pertinent, si immutabilia sunt fata?* Apud Lucanum in primo Pharsaliæ describitur procuratio fulminis facta ab aruspice. BEROALD.

Summum, sed serum imperium portendi familiae responsum est.] Vetus liber Salmasii, & fidus ejus Achates Rob. Steph. *responsum est, summum, sed serum imperium portendi familiae.*

Æstivare.] Æstivo tempore commorari: sicut hybernare ad hybernum tempus refertur. Varro: *Mihi greges in Apulia hybernabant, qui in Arretinis montibus æstivabant.* BEROALD.

manu pulsata sit a matre Lepidæ. Observavit ante omnes Liviam Augustam : cujus & vivæ gratia plurimum valuit, & mortuæ testamento pæne ditatus est : HS namque quingenties cum præcipuum inter legatarios habuisset, quia notata, non perscripta erat summa,

T O R R E N T.

A matre Lepidæ.] Sic vulgati, & nonnulli quoque mss. codices. Sed duo omnium fidelissimi a matre Lepidæ, & sic scribendum. Lepidæ enim, uxoris Galbæ, matrem dicit. Quæ vero hæc Lepidæ fuerit, equidem ignoro. errant enim, qui L. Domitii, & majoris Antoniae filiam, Neronis amitam, intelligunt, de qua Ner. cap. v. nam si Lepidam illam (ut ibi docuimus) Agrippina vivente adhuc Claudio sustulit, qua fronte mariti, qui eam tantopere dilexerat, nuptias affectavit? Quod si frontem habuisse Agrippinam quis neget, certe tempora repugnant. si enim Lepidæ paullo ante Claudium periit, (ut ibidem ostendimus) necesse est Agrippinam jam Augustam Galbæ nuptias appetisse. quod falsum est. Accedit quod ait Sueton. Galbam nullo gradu contigisse Cæsarium domum, hoc (opinor) non dicturus, ubi tam propinqua erat affinitas.

Observavit ante omnes.] Liber opt. *Observavit autem ante omnes Liviam Aug.* Liviae etiam cognatione junctum fuisse eum, Plutarch. scribit. Obser-

vantiae vero hujus evidens testimonium est, quod Imperator factus omnis generis nummos cum DIVÆ AUG. (Liviae scilicet) imagine percussit.

HS. namque quingenties.] Locus haud dubie mendosus, quem nulla pæne mutatione ex vetustis codicibus sic restituo,

nam cum quingenties præcipuum inter legatarios habuisset, quia notata, non perscripta erat summa, herede Tiberio legatum ad quinquagies revocante, ne hoc quidem accepit. Superest, ut hæc declaremus. *Præcipuum* proprie vocant J Cti, quod heredum alicui præter hereditatis partem peculiariter sibi capere permittitur. l. xxxv. & l. ult. De leg. ii. Inde per præceptionem dare, legare, relinquere. *Præceptio* quoque certum legati genus, de quo Ulpian. Institut. tit. xxxv. & l. xc. De legat. iiii. Sueton. vero *præcipuum* vocat, quod Galbæ, tametsi heres scriptus non esset, primo ac veluti summo inter legatarios loco relictum a Livia fueret. Et hætenus quidem pæne ditatus Galba. Verum illud quingenties Tiberius heres, quia notata, non perscripta erat summa, ad quinquagies reduxit. nota enim, uade notarii, non tam litteræ erant, quam signa litterarum, aut si litteræ, singulariæ tantum, sine coagmentis syllabarum, ut recte alicubi Gellius. Ideo Plutarch. Cicerone *σημεία* vocat, & Cicero ipse lib. xv. ad Attic.

διὰ σημείων scripseram. Quæ scribendi ratio, a Tirone, Ciceronis liberto, (ut volunt) inventa, aucta deinde a Mæcenate, & Seneca, quamvis ad celeriter quidvis excipiendum percommoda erat, quia tamen sæpe incerta, pro scribentis arbitrio, Justinian. in libris suis quicquam notis scribi vetuit, l. ii. Cod. De veteri jure enucleando. Sed & ante Justinianum, si quæ notis in testamento scripta erant, pro non scriptis habita fuisse videntur. Paullus l. C. l. vi. De bonorum poss. & l. xl. De test. militis, his verbis: *L. Titius notario suo testamentum notis scribendum dictavit, & antequam litteris perscriberetur, vita defunctus est.* Sic igitur Tiberius primum quingenties pro quinquagies interpretatus est, tandem vero legatum pro irritum habuit, ut & omne matris testamentum. Sueton. Tib. cap. li. Tacit. initio libri Annal. v. De notis autem non male Isidor. lib. i. cap. xxi. Trithemius Abbas de Polygraphia. Vide inf. Tit. cap. iiii.

C A S A U B O N.

Cujus & vivæ gratia plurimum valuit.] Plutarchus scribit ope Liviae impetrasse eum consulatum ab Augusto: *Λιβίας παραχρῆστος ὑπατος ἐκ παλατίου προήλθε.*

HS. namque quingenties cum præcipuum inter legatarios habuisset.] Id est, habere cum Livia voluisset. sic enim dictum, ut libro primo, *pepigit cum adversariis.* Quare interpretes alique docti viri quicquam censeant in hac periodo esse mutandum, causa, meo judicio, idonea nulla est. unum est quod non queam concoquere, legati modus. omninoque scribendum suspicor *quinquagies*, non autem *quingenties*. Scio enim eam summam legati esse ultra civilem modum: quem cum Augustus in testamento suo diligenter servaverit, teste Tacito, ineptum est putare, non esse habitam ejus rationem a Livia. Nonne vero absurdum fuerit, cum Augustus & Tiberius quadringenties non multo amplius populo Rom. legaverint, Liviam uni Galbæ quingenties reliquisse? nunquam factum meo judicio. Ita ergo statuamus potius. Legaverat Livia Galbæ quinquagies, hoc est, aureorum coronatorum centum viginti quinque millia. Tiberius revocavit ad quingenta, sive coronatorum duodecim millia & quingentos.

V A R I O R.

s. A matre Lepidæ.] Codex Salmas. *a matre Lepidæ.*

T O R -

summa, herede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne hæc quidem accepit. Honoribus ante legitimum tempus initis, prætor commissione ludorum Floralium, novum spectaculi genus, elephantos funambulos edidit: exin provinciæ Aquitaniæ anno fere præfuit: mox consulatum per sex menses ordinarium gessit. Evenitque, ut in eo ipse L. Domitio patri Neronis, ipsi Salvius Otho pater Othonis succederet, velut prælagium insequentis casus, quo medius inter utriusque filios exstitit Imperator. A Cajo Cæsare, Gætulico substitutus, postridie quam ad legiones venit, solenni forte spectaculo plaudentes inhibuit, data tessera, ut manus panulis continerent. Statim per castra jactatum est,

T O R R E N T.

6. *Elephantos funamb.*] Ner. cap. II. Plin. lib. VIII. cap. III. Notandumque etiam Floralium curam ad prætorem spectasse, cum tamen ædilium munus esset, ut ex hoc C. Servilii nummo apparet.

nam ædilem fuisse tradit Livius lib. XXVII. Accedat Valer. Max. lib. II. cap. X.

Ipsæ L. Domitio.] Scribo Cn. Domitio. Ner. cap. V.

Gætulico substitutus.] Recte Pulmannus ex Turnebo Adversar. V. cap. II. & XXIV. cap. XLI. Cujus lectionis etiam vestigia in uno e vetustis nostris codicibus deprehendi, ceteri omnes corrupti sunt. Lentulum autem Gætulicum ea tempestate Germaniæ præfuisse, auctor Tacit. Annal. V. Sed & Dion cum aliis rebus illustrem, tum administrata per decennium Germania, occisum a Cajo scribit, quod militum benevolentiam sibi comparasset. Meminit ejusdem etiam Sex. Aurelius, qui trochaicum hunc paullo aliter refert, *Disce militare, miles, Galba est, n n Gætulicus.*

Data tessera, ut manus panulis cont.] Mirum sane pro tessera militari datam sententiam, quæ ad mores pertineret. Vide Claud. cap. XLII. Sic toga brachium continere apud Ciceronem pro Cælio.

Statim per castra.] Melius MSS. duo Statimque, & mox contractas, sine que.

C A S A U B O N.

6. *Consulatum per sex menses.*] Viterb. per tres menses.

Solenni forte spectaculo.] Nam & in castris spectacula edi solita, quorum Plutarchus in Galba meminit.

Data tessera, ut manus panulis continerent.] Tes-

Disce

feram vocat ducis præceptum, quod ab iis ubi proximi erant primo exceptum, per successionem ad omnes pervenit: nec refert, si id voce datum est, si in pittacio scriptum. utroque enim modo fieri solitum. At tesseram hic accipere notione vulgari, ut accipitur a Torrentio, pro signo ad excubias, omnino est ἀπρόσδιόνυστον. Quid apud Livium magis obvium, quam ut ad mandata perferenda tesserae adhibeantur?

Per castra jactatum est.] Tacitus: *Laudata olim & militari fama celebrata severitas ejus.*

V A R I O R.

6. *Commissione ludorum.*] Officium peculiare erat prætoris, ut ludos exhiberet privata impensa. Hinc Cicero laudat Murenæ magnificentiam, qui in prætura ludos fecit magnificentissimos, qui illi mox in patitione consulatus admodum profuerunt apud populum ludis magnopere lætantes. Id Symmachi adhuc ætate obtinuit, sicut ex Epist. ejus patet: *In prætura filii mei equorum mihi curulium nobilitas præparanda est, ut expectationi populi Romani mea pecunia, tua cura respondeat.* Item: *Designatum tibi ad urbanam præturam filium meum nuntio: intelligis, quid sibi hoc indicium velit: quadrigarum curulium nobilitas præparanda est.* BEROALD.

Elephantos funambulos edidit.] Græci σχοινοβάται vocant: sicut νευροβάται, qui per nervos currunt: qua dictione usus est Flavius Vopiscus scribens neurobaten exhibitum esse in spectaculis a Carino Imperatore. Plinius in octavo ait, *Elephantos adversis funibus subisse: quod quidem mirum fuit: sed mirabilius existimatum, cum retrograderentur funibus utique pronis.* Seneca quoque libro Epistolarum XI. sic inquit: *Elephantem mimus Æthiops jubet subsidere in genua & ambulare per funem.* BEROALD.

Provincia Aquitania.] Cod. Salm. *Æquitania.*

Mox consulatum per sex menses.] Sic quidem Pat. sec. ac tert. sed primus per tres menses, quod cum invenerit in Viterbiensi Casaubonus, moveri queat controversia scripturæ vulgatæ. GRUTERUS.

Gætulico substitutus.] Prim. Pal. *Liciis substitutus.* sec. *Liti substitutus.* tert. *Litiis substitutus.* Salmas. *Lici substitutus.* V. C. tamen F. Ursin. *Gætulico.*

mox

Disce miles militare, Galba est, non Gatulicus.

Pari severitate interdixit commeatus peti. Veteranum ac tironem militem opere assiduo corroboravit: matureque barbaris, qui jam in Galliam usque proruperant, coercitis, præsentis quoque Cajo talem & se & exercitum approbavit, ut inter innumeras contractasque ex omnibus provinciis copias, neque testimonium neque præmia ampliora ulli perciperent. Ipse maxime insignis, quod campestem decursionem scuto moderatus, etiam ad effedum Imperatoris per viginti passuum milia cucurrit. Cæde Caji nuntiata, multis ad occasionem stimulantibus, quietem prætulit. Per hoc gratissimus Claudio, receptusque in cohortem amicorum, tantæ dignationis est habitus, ut cum subita ei valetudo neque adeo gravis incidisset, dilatus sit expeditionis Britannicæ dies. Africam pro consule biennio obtinuit, extra sortem electus ad ordinandam provinciam, & intestina dissensione & barbarorum tumultu inquietam. Ordinavitque magna severitatis ac justitiæ cura, etiam in parvulis rebus. Militi, qui per expeditionem annona arctissima residuum cibariorum tritici modium centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit, simul atque indigere cibo cœpisset, a quoquam opem ferri: & is fame extabuit. At in jure dicendo, cum de proprietate jumenti quæreretur, levibus utrimque argumentis, & testibus, ideoque difficili conjectura veritatis, ita decrevit, ut ad lacum, ubi adaquari solebat, duceretur capite involuto, atque ibidem revelato, ejus esset, ad quem sponte se a potu recepisset. Ob res, & tunc in Africa, & olim in Germania gestas, ornamenta triumphalia accepit, & sacerdotium triplex, inter xv. viros, sodalesque Titios, item Augu-

mox Salmas. *posteridie*, pro *postridie*. dein: *manus panulas* pro *panulis*. lege: *panula*. SALM. Sequitur in eod. libro: *statimque per castra jactatum est*. sic & Rob. Steph. & tres Palatini cum Torrentianis duobus. alii omittunt copulam.

T O R R E N T.
Camp. *decursionem scuto mod.*] Ner. cap. vii. *scutum prætulit*.

7. *In cohortem amicorum.*] Ner. cap. v. *dimissus e cohorte amicorum*. Multa ad Horat. Epist. ad Celsum, comiti scribaque Neronis.

Ad ordinandam provinciam.] Vide Cæs. cap. xviii.

Militi qui.] Lib. ms. quod miror, *Militi qui*. *Ubi adaquari.*] Liber opt. *adaquare*.

8. *Xv. Viros sodalesque Titios, item Augustales.*] Libb. duo itemque August. xv. viros autem sacris faciundis intelligo. Sodales vero qui ejusdem collegii sunt, appellantur. Unde *sodalitia*, quas Græci *ετασπείας* vocant. Cælius J. C. l. ult. De colleg. & corp. Et Titios quidem nuncupari scribit Varro ab Titius avibus, quas in auguriis certis observare solebant: alii tamen a prænomine Tatii Sabinorum regis dictos malunt. Unde & Titensis tribus, & curia Titia, auctore Festo. Ut iidem sint, quos Tatios vocat Tacit. lib. i. Annal. his verbis: *Idem annus novas caerimonias accepit, addito Augustalium sacerdotio, ut quondam T. Tatiis retinendis Sabinorum sacris sodales Tatios instituerat*. Idem Tacit. lib. ii. Histor. *Faces Augustales subdidere, quod sacerdo-*

tium, ut Romulus Tatius regi, ita Cæsar Tiberius Julia genti sacraavit. Augustalium meminit quoque Sueton. Claud. cap. vi. Quemadmodum vero ab Augusto Augustales, sic alii ab aliis Imperatoribus nomina traxere, ut Flavianii, Aelianii, Antoniniani, Helviani.

C A S A U B O N.

6. *Neque testimonium, neque præmia ampliora ulli perciperent*] Miles sub Imperatoribus, leviora præmia ab eo duce petebat & accipiebat, cujus ductu bellum gerebat: quæ majoris momenti erant, ut plura genera coronarum, ea ab ipso Imperatore erant petenda: qui solitus in ea re judicium sequi plerumque ducum, vel legatorum. de hoc testimonio loquitur Suetonius. Vide supra, quæ de beneficiis militum observamus.

Ad effedum Imperatoris per viginti passuum millia cucurrit.] Mos multorum Imperatorum: de quo dictum nobis ad librum quartum, cap. xxvi.

7. *Africam pro consule biennio obtinuit.*] Videtur Galba monumentum sui reliquisse urbem in eo loco positam, ubi ipse castra habuerat, *Castra Galba dictam*. ejus mentio apud B. Cyprianum in Concilio Carthaginiensi: ubi tamen dicitur *Castrum Galba*.

Cum de proprietate jumenti quæreretur.] Viterb. cum proprietate jum. q.

V A R I O R.

7. *Et is fame extabuit.*] Exstinctus est. Casilinenſi quoque obsidione constat eum, qui foricem captum

Augustales cooptatus: atque ex eo tempore prope ad medium Neronis principatum in secessu plurimum vixit: ne ad gestandum quidem aliter umquam iter ingressus, quam ut secum vehiculo proximo decies HS. in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hispania Tarraconensis oblata est. Acciditque, ut cum provinciam ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero e ministris acerram tenenti, capillus repente toto capite canesceret. Nec defuerunt, qui interpretarentur, significari rerum mutationem, successurumque juveni senem: hoc est, ipsum Neroni. Nec multo post in Cantabrie lacum fulmen decidit: repertæque sunt duodecim secures, haud ambiguum summi Imperii signum. Per octo annos varie & inæquabiliter provinciam rexit. Primo acer, 9 vehemens, & in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam & numulario non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensæque ejus affixit. Et tutorem, quod pupillum, cui substitutus heres erat, veneno necasset, cruce affecit: implorantique leges, & civem Romanum se testificantem, quasi solatio & honore aliquo pœnam levaturus, mutari, multoque præter ceteras altiore & dealbatam statui crucem jussit. Paullatim in

ducentis nummis vendidisset, fame consumptum, emptore ea alimonia servato, Plinius est auctor. Lucanus:

- - - Pro lucri pallida tabes!

Non deest prolato jejuns venditor auro.

SABELLICVS.

T O R R E N T.

Ad Neronis med. Princ.] Lib. ms. *ad medium Neronis Principatum.*

Ne ad gestandum quidem.] Nove dixit, pro ne gestationis quidem causa. Vide Claud. cap. xxxiii. Domit. cap. xi.

Unquam iter ingressus quam ut.] Videtur excidisse *aliter*, aut quid simile, ad integritatem sententiæ, ut omnino ita legatur, *unquam aliter iter ingr. &c.* Nihil tamen affirmem, postquam & Vespas. cap. v. *Neque illum quidquam aliud quam cachinnasse*, vox aliud in uno e nostris codice desideratur, ut ibi notamus. Sit igitur priva hæc Suetonii locutio, & phrasis.

Vehiculo proximo.] Puto scribendum *e proximo*, ut auri e vicino aliquo loco ferendi causa vestus sit.

Nec defuerunt.] Lib. vetustif. *defecerunt.*

In Cantabrie lacum.] Quid si *lucum* legamus?

9. Versanti pecunias.] Contrestanti & exploranti. Quod officium nummularii est, Aug. cap. iv.

Dealbatam statui crucem.] Quo nempe esset insignior. Similis illa Gaviana crux, ut eam vocat Lactant. Institut. Divin. lib. iv. cap. xviii. quam Verres Gavio civem R. se esse clamanti statuit. Quod factum omnibus eloquentiæ suæ viribus persequitur Cicero Verr. v. At Galba hic laudari videtur. Male autem Beroaldus Gavianam crucem vocat.

C A S A U B O N.

Ne ad gestandum quidem iter ingressus quam.]

Deest *aliter* ante *quam*. Sic & apud Græcos. Polybius in quinta historia: *Τοῖς ὅλοις ἐσφάλησαν, παρ' ἑδὲν ἢ τὴν προειρημένην αἰτίαν.* pro *παρ' ἑδὲν ἄλλο*. constanter autem sic legitur in omnibus antiquis codicibus & editionibus. tamen Rob. Steph. adjecit eam vocem, ediditque *ne ad gest. quidem aliter unquam iter ingr.* cui jam fere assentior: suspicorque *iter* hic partem esse vocis *aliter*. nam & illa locutio, *ingredi iter ad gestandum*, aliquanto videtur insolentior.

8. Ut secum vehiculo proximo decies HS. in auro efferret.] Nihil mutemus: nam *e proximo*, quod quidam restituunt, non potest locum habere, si ad auctoris mentem diligenter attendimus: qui hoc vult, cavisse Galbam, ne si casus aliquis subito nuntiaretur, qui fugæ necessitatem ei afferret, a pecunia imparatus reperiretur. propterea proximum sibi habuisse semper in omni itinere vehiculum istud auro onustum. De more circumferendi pecuniam notavimus nuper ad Apuleji apologiam.

Successurumque juveni senem.] Dio similiter: *Καὶ οἱ μάλιστα τὴν τῷ νεωτέρῳ ἀρχὴν πρὸς τὸ γῆρας αὐτῷ μετασῆσθαι ἔφησαν.*

In Cantabrie lacum fulmen decidit.] Sic Memmianus, non *lucum*.

Repertæque sunt duodecim secures.] Viterb. *Reper- taque statim d.*

9. Per octo annos v.] Totidem ait Plutarchus, de anno loquens, quo Vindex in Neronem conjuravit: *Ἔτος ὀγδοὺν τὴν ἀρχὴν ἔχων.*

Non ex fide versanti pecunias.] Suspectum verbum *pecunias*. forte etiam tollendum, aut scribendum *in pecuniis*.

Præter ceteras altiore & dealbatam.] Quasi esset solatium, quoniam pereundum sit, *ἐξ ἀξίας γὰρ ἐξόλας*, ut est Græcorum proverbium. Magnum videlicet in altiore cruce *πλεονέκτημα*. Lucilius Græcorum Martialis:

desidiā segnitieque conversus est, ne quid materiæ præberet Neroni: &, ut dicere solebat, *quod nemo rationem otii sui reddere cogeretur*. Carthagine nova conventum agens, tumultuari Gallias comperit. Legato Aquitanie auxilia implorante, supervenerunt Vindicis litteræ, hortantis, ut *humano generi assertorem ducemque se accommodaret*. Nec diu cunctatus conditionem partim metu, partim spe recepit. Nam & mandata Neronis de nece sua ad procuratores clam missa deprehenderat: & confirmabatur cum secundissimis auspiciis, & ominibus, tum virginis honestæ vaticinatione, tanto magis, quod eadem illa carmina sacerdos Jovis Cluniae ex penetrali somnio monitus eruerat, ante ducentos annos similiter a fatidica puella pronuntiata. Quorum carminum sententia erat,
 10 *Oriturum quandoque ex Hispania Principem, Dominumque rerum*. Igitur cum quasi ma-

Μακροτέρῳ σωρῶν σωρῶμενον ἄλλον ἑαυτῷ
 Ὁ Φθαιρὸς Διοφῶν ἐγγυὺς ἰδὼν, ἐτάκη.
 Habes similia exempla in Niceta & aliis.

VARIOR.

8. *Ne ad gestandum quidem.*] *Ne ad gestandum quidem aliter umquam iter ingressus*. Ita est in V.C. cum in vulgatis desit illud *aliter*. F. URSINUS.

Intra adem publicam.] Codex Salmas. *Inter adem publicam*.

Nec multo post.] Duo Pall. & Salmas. *non multo post*.

Summi Imperii signum.] Codex Salmas. *summa Imperii*. Nota locutio: *summa rerum*. ita *summa Imperii*.

TORRENT.

Humani generis assertorem.] *Eo (opinor) spectant percussa a Galba nummi argentei, qualem servo, cum inscriptione, SALVS GEN. HUMANI.*

Sacerdos Jovis Cluniae.] *Male qui Cluvia scribunt*. Clunia enim, quæ & Sulpicia dicta, oppidum Hispaniæ est. Plin. lib. III. cap. III. & Plutarch. Galba. Exstant & nummi ærei, quibus historiæ hujus memoria servatur.

10. *Manumissioni vacaturus.*] Magistratus P.R. non quibuscvis quovis tempore negotiis vacabant, sed distincti erant sessionum dies. Quod de prætore non uno in loco docent nos Icti, præsertim Ulpian. l. 11. Quis ordo in bon. poss. servetur. Et de qua re tunc cognoscebant, ei rei sedere dicebantur. Idem Ulpian. l. 11. §. *Confestim*, ad SC. Tertullianum. Eadem porro in provinciis ratio. Atque adeo novissimis conventuum diebus manumissionibus dabant operam, quod a Theophilo, Institut. Justiniani pa-

raphraste, annotatum memini. Quanquam autem etiam de plano, atque in transitu manumittere liceret, tribunal tamen ascendit Galba majora præcipient animo, ipsamque liberaturus servitute Rempubl. Sane initio Principatus omnis generis nummos cum effigie Libertatis publicavit, addito elogio, LIBERTAS PUELICA.

CASAUBON.

Ne quid materia præberet Neroni.] Nempe ad odium, vel suspicionem, aut utrumque potius. Tyranni enim virtutes, quibus ipsi carent, in aliis oderunt, & perditas cupiunt. iidem viros omnes, quos sua virtus in quocunque genere reddit insignes, & quod necesse est, in vulgus gratiosos, pro hostibus habent. itaque passim in Tacito observabis rectores provinciarum, res magnas genere idoneos, vires sponte remittere, quum plus ab Imperatore quam ab hoste sibi timerent. Hæc sine dubio causa fuit prima, cur a prioris administrationis severitate Galba recederet, ut indicat his verbis Suetonius. Sed hanc causam ipse profiteri cum non auderet, aliam solitus afferre, quæ statim sequitur. Ait enim noster, *Et ut dicere solebat, quod nemo otii sui rationem reddere cogeretur*. hæc vero ratio quam viro magno sit indigna, quam perniciofa Reip. & ei qui utatur probrofa, fuisse ostendimus in nostris ad primam Polybii historiæ dissertationibus.

Nec diu cunctatus.] At certe aliquantum est cunctatus, & cum amicis deliberationem habuit. in eo concilio, vox fuit Titi Ovinii viri non optimi prudentissima: Deliberasse de defectione, jam defecisse est, τὸ ζητεῖν Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένομεν, ἤδη μὴ μενόντων εἶναι. adi Plutarchum.

Sacerdos Jovis Cluniae.] Angeli Politiani codex, & alii nonnulli, *sacerdos Luni Cluniae*. De Luno Deo habes apud Spartianum in Caracalla. Sed membrana omnes, quas inspeximus, *Jovis*. Regiorum unus *Cluvia* pro *Clunia*. minus recte. Κλαυία enim Græci vocant. Plutarchi exemplaria in Galba, Κολωνία. id quoque minus recte.

Oriturum quandoque ex Hispania principem, dominumque rerum.] Non fuit vana fides. nam Tra-

manumissioni vacaturus conscendisset tribunal, propositis ante se damnatorum occisorumque a Nerone quam plurimis imaginibus, & astante nobili puero, quem exsulantem e proxima Baleari insula, ob id ipsum acciverat, deploravit temporum statum, consalutatusque IMPERATOR, *legatum se senatus ac populi Romani professus est.* Dein iustitio indicto, e plebe quidem provinciæ legiones & auxilia conscripsit, super exercitum veterem legionis unius, duarumque alarum, & cohortium trium. At e primoribus prudentia atque ætate præstantibus, velut instar senatus, ad quos de maiore re, quoties opus esset, referretur, instituit. Delegit & equestris ordinis juvenes, qui manente anulorum aureorum usu, Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent. Etiam per provincias edicta dimisit, auctor singulis universisque conspirandi simul, & ut qua posset quisque opera, communem causam juvarent. Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus est anulus opere antiquo, sculptura gemmæ victoriam cum trophæo exprimente. Ac subinde Alexandrina navis Dertofam appulit armis onusta, sine gubernatore, sine nauta ac vectore ullo: ut nemini dubium

janos, Hadrianos, Theodosios Orbi terrarum dedit Hispania. præter historicos adi Pacati divinum Panegyricum.

V A R I O R.

9. *Sacerdos Jovis Clunia.*] Id est, in Clunia urbe. sic Romæ, pro in urbe Roma. GUYET.

T O R R E N T.

Nobili puero.] Romanum fuisse existimo. detecta enim conjuratione Pisoniana, damnatorum liberi Urbe pulsi, enectique veneno, aut fame. Ner. cap. xxxvi.

Manente anulorum areorum usu Evocati appell.] Evocati proprie dicebantur, qui emeritis jam stipendiis rursus in militiam vocati honestiore loco habebantur. Sueton. Aug. cap. x. *Veteranos simul in suum ac reip. auxilium quanta potuit largitione contraxit.* Cicero Epist. ad Appium, *Antonium, Præfectum Evocatorum, misi ad te.* Frequens eorum apud Cæsarem, & in marmoribus antiquis mentio. Galba igitur quos militum loco corporis sui custodiæ adhibuit & hoc nomine decoravit, & quamvis milites non nisi ferreis uterentur anulis, aureis eos uti permisit, quod solis licebat Tribunis in exercitu, ut in Libyco Appian. tradidit.

Dertosa appulit.] Optimus cod. *Dert-sam app.* recte, cum alii libri omnes mendosi sint. Hinc Dertusani apud Plinium lib. iii. cap. iii.

C A S A U B O N.

10. *Cum quasi manumissioni vacaturus conscendisset tribunal.*] Plutarchus: Προγράμματι ἐδήλωσεν ὁ Γάλλος ἡμέραν, ἐν ᾗ τὰς κατὰ μέρας ἐλευθερώσεις ἀποδώσει τοῖς δεομένοις.

Legatum se senatus ac populi Rom. professus est.] *Legatus, στρατηγός.* Dionem vide lib. l. iii. Plutarchus, στρατηγὸς συγκλητὴ καὶ δῆμα Ῥωμαίων ὀνομαζόμενος.

Super exercitum veterem legionis unius.] Sic est:

quia jam Hispania bona fide præstare obsequium assueverat, vetus ordinatio fuerat immutata. Nam quum olim tres legiones in ea parte Hispaniæ prætenderent, ut est auctor Strabo, Galbæ Tarracensem administranti major non adest exercitus, quam legionis unius, alarum duarum, & cohortium trium. Ipse ait apud Tacitum primo Historiarum: *Sit ante oculos Nero, quem longa Cæsarium serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione, sed sua immanitas, sua luxuria cervicibus publicis depulere.* paullo ante scribit idem, legionem Hispanam a Galba in urbem introductam: quæ hæc ipsa est. nam legio cognomine Hispana illis temporibus nulla, opinor, fuit.

Ac e primoribus.] Scrib. *at e pr.* & sublata maiore distinctione iungendum cum antecedentibus, e plebe quidem.

Evocati appellarentur.] Puto mansisse nomen istorum, fuisseque in aulis Principum, qui *Evocati Augusti* appellarentur: non illa verbi notione omnibus nota, sed hac recenti. in antiquis sane inscriptionibus sæpe legas, EVOK. AUG. & apud scriptores quoque interdum.

Excubiasque circa cubiculum suum.] Principum custodes alii ad fores palatii stabant: hæc est illa cohors, quam τὴν παραφυλάττεισαν ἀεὶ σπεῖραν Plutarchus vocat. erant alii ad ipsas cubiculi fores: quorum meminit auctor & libro superiore cap. xlvi.

Sculptura gemma victoriam cum trophæo exprimente.] Multi codd. *sculptura.* melius per *a* in Memmiano & aliis. Tres sunt artes, cælatura, sculptura, sculptura, quarum differentias pauci capiunt. at sculpturam a sculptura auctor Glossarum videtur distinguere ratione materiæ: ut hæc sit in auro, argento, argilla & similibus: illa in lapidibus. Sic Gloss. *Sculpit, γλύφει λίθον. Sculptor, λιθογλύφος.*

Alexandrina navis.] Dio ait fuisse plures: πλοῖα ὅπλων μετὰ.

dubium esset, justum piumque, & faventibus diis, bellum suscipi. Cum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt: alarum altera castris appropinquantem, pœnitentia mutati sacramenti, destituere conata est, ægreque retenta in officio: & servi, quos a liberto Neronis ad fraudem præparatos muneri acceperat, per angiportum in balneas transeuntem pœne interemerunt: nisi cohortantibus invicem, ne occasionem omitterent, **11** interrogatisque de qua occasione loquerentur, expressa cruciatu confessio esset. Accessit ad tanta discrimina mors Vindicis, qua maxime consternatus, destitutoque similis, non multum afuit, quin vitæ renuntiaret. Sed supervenientibus ab urbe nuntiis, ut occisum Neronem, cunctosque in verba sua jurasse cognovit, deposita LEGATI, suscepit CÆSARIS appellationem. Iterque ingressus est paludatus, ac dependente a cervicibus pugione ante pectus, nec prius usum togæ recuperavit, quam oppressis, qui novas fies moliebantur, præfecto prætorii Nymphidio Sabino Romæ: in Germania Fontejo Capitone: in Africa Clodio Macro, legatis. Præcesserat de eo fama sævitæ simul atque avaritiæ: quod civitates Hispaniarum Galliarumque, quæ cunctantius sibi accesserant, gravioribus tributis, quasdam etiam murorum destructione punisset: & præpositos procuratoresque supplicio capitis affecisset cum conjugibus ac liberis: quodque oblatam

T O R R E N T.

Nisi cohortantib.] Mira locutio, *pæne interemerunt, nisi cohort. &c.* Mallem abesse *nisi*, & in fine cap. pro *esset* scribi *est*, aut relictis ceteris unius tantum litteræ mutatione *interemerant* pro *interemerunt* reponi. Sed Suetonio suo more loqui permitamus. sic enim & Vitell. cap. vii.

Ne occasionem omitterent.] Libb. duo *amitterent*.

11. Depend. a cervicib. pugione.] Quare pugionem prætulit? An forte ut jus gladii, ac proinde summum sese Imperium habere significaret? De qua gladii potestate præter Jctos nonnulla Dion lib. lxxv. ubi de provinciarum distributione Augusti loquitur. Sic nimirum & Vitellius, quo Imperium se deponere ostendat, solum a latere pugionem consuli porrigit cap. xv. Nec dissimile est, quod hastam armorum & Imperii esse summam Festus tradidit. Alii pugionem fuisse volunt, quo Scævinius Neronem occidere proposuerat. Nero autem eum Jovi Vindici apud Capitolium sacraverat, de quo Tacit. extremo lib. xv. Verum nullum subesse hic mysterium Xiphilin. ostendit, cum derisum scribit, quod homo jam senex & imbecillus, manibus pedibusque morbo distortis, gladium in itinere accingeret. De Nymphidio Sabino, Fontejo Capitone, Clodio Macro Tacit. Plutarch. Xiphilin.

12. Murorum destruct. punisset.] Muros ergo ignominie causa deicere pœnæ loco habitum. Exempla apud Thucydidem lib. i. & lxxv. apud Livium lib. vii. cum ait: *In Veliternos, quod toties rebellassent, graviter sævitum, ac muri dejecti.* apud Herodianum lib. lxxv. de Byzantio, apud Appianum Ibericis de Termiso Vaccæorum.

C A S A U E O N.

In balnea transeuntem pæne interemerunt: nisi cohortantibus invicem n.] Non sine causa Torrentium advertit locutionis hujus inconcinnitas. nam *pæne interemerunt, nisi*, valet interemuri fuerunt, nisi: aut potius brevitatis studio omissa verba hoc pacto supplenda: idque adeo factum esset, nisi. Sic sæpe Latini scriptores. Auctor Romanus, quem Hegesippum dicunt, lib. ii. cap. xiv. *Tanto impetu in Romanos prosilire, ut omnem exercitum, nisi equites subvenissent, averterent, pro aversuri fuerint.* libro v. cap. xx. *Romanos flamma circumvallaverant, nisi mature consulissent.* hoc est, circumvallaturæ fuerant. cap. l. *In potestatem hostium vivus concesserat, ni nodum intercidisset.* pro concessurus fuit.

11. Mors Vindicis.] Memm. & Viterb. *mors sui vindicis.* fortasse, *mors Julii V.*

Sed supervenientibus ab urbe nuntiis.] Icelus libertus Roma in Tarraconensem venit ad Galbam septem diebus. Tam stupenda diligentia merebatur a Suetonio haut prætermitti. vide Plutarchum.

Ac dependente a cervicibus pugione ante pectus.] De itinere Galbæ ex Hispania Romam loquitur Tranquillus. Sed videtur Galba morem semel susceptum semper postea servasse. nam Xiphilinus vitæ urbanæ illius extrema tempora describens, observat irrisum fuisse, quod senex quum esset, & valetudini nervorum obnoxius, in omni itinere gladium suspensum gestaret. *Ὅτι ξίφος διὰ πάσης τῆς ὁδοῦ ἐξήρτατο καὶ γέρων καὶ ἀσθενὲς τὰ νεῦρα αὐτοῦ, καὶ πάντοτε γέλωτα ἀφλέσκατο.*

Fontejo Capitone.] Viterb. *Frontejo.* ut in libris Plutarchi *Φροντήιος.* Memm. *Fontejo.*

oblatam a Tarraconensibus e vetere templo Jovis coronam auream librarum quindecim conflasset, ac tres uncias, quæ ponderi deerant, jussisset exigi. Ea fama & confirmata & aucta est, ut primum urbem introiit. Nam cum classiarios, quos Nero ex remigibus justos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret: recusantes, atque insuper aquilam, & signa pertinacius flagitantes, non modo immisso equite disjecit, sed decimavit etiam. Item Germanorum cohortem a Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam, multisque experimentis fidelissimam, dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam: quasi Cn. Dolabellæ, juxta cujus hortos tendebat, proniorem. Illa quoque, verene an falso, per ludibrium jactabantur, apposita lautiore cœna ingemuisse cum. Et ordinario quidem dispensatori breviarium rationum offerenti, paropsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisset. Cano autem choraulæ, mire placenti, denarios quinque donasse, prolato manu sua e peculiaribus oculis suis. Quare adventus ejus non 13 perinde gratus fuit: idque proximo spectaculo apparuit. Siquidem Atellanis notissimum

T O R R E N T.
Cum classiarios.] Sic navales sive socios sive milites, vocat. Tib. cap. LXII. Oth. cap. VIII. & Vespas. cap. VIII. Similis Taciti locus lib. III. Histor. E classicis Ravennatibus legionariam militiam poscentibus optimus quisque adsciti.

Germanorum cohortem.] Calig. cap. LVIII.
Cn. Dolabella.] Cui, uti & Othoni, cum utriusque horum plures ambirent Imperium, Galba Pisonem prætulit.

Juxta cujus hortos tendebat.] Tendere militare verbum, pro tabernacula habere. Virgil.

Hic Dolopum manus, hic seipsum tendebat Achilles. & lib. VIII. calsoque omnis de colle videri Jam poterat locus, & latis tendebat in arvis. Ut autem Sueton. Germanorum cohortis juxta hortos Dolabellæ, sic cohortis Illyricorum in porticu Vipsania tendentis Plutarch. meminit, & ipse Tacit.

Breviarium rationum.] Sic breviarium Imperii Aug. cap. ult.

Paropsidem.] Meliores libri paropsidem. Græci fere παραψίδα scribebant. Hesychius tamen utrumque agnoscit, παραψίδες, ἢ παροψίδες, τὰ μεγάλα πρυβλία. Utitur etiam Juvenal. Sat. III.

Cano choraulæ.] Elegans satis Apollonii cum hoc Cano dialogus apud Philostratum lib. V. cap. VII. Meminit Martial. lib. IV. Epig. V. & lib. X. Epigr. III.

Denarios quinque.] Plutarch. aureos vocat. An ergo denarii etiam aurei fuere?

E peculiaribus oculis.] Hoc Plutarch. explicat, cum ait adjecisse Galbam, de suo, non de publico se dare. Sic peculiares servi Cæs. cap. LXXVI.

13. Atellanis.] Atellanos hoc loco Attellanarum actores vocat. Itaque exorsus lego, ut in edit. Germanica, pro exorsus.

C A S A U B O N.

12. Quos Nero e remigibus justos milites fecerat.] Quam parum honesta apud Rom. fuerit olim nautica militia, ac quare, ad Polybium, faciente Deo, di-

sturi sumus libro sexto. At classiarii isti & remiges beneficio Neronis facti justi milites in unam legionem fuerant coniecti, auctore Plutarcho: quam sane admodum amplam, supra consuetum etiam illa ætate modum, fuisse oportet, si caret mendo, quod scribit Dio, sævitia ista Galbæ periisse illorum ad septem millia, præter numerum ingentem eorum, qui tunc liberati, mox sunt decimati. Fortasse scribendum apud Xiphilinum, εἰς τρισχίλις, vel τετρακισχίλις ἀπέθανον.

Aquilam & signa pertinacius flagitantes.] Plutarchus, σημεῖα τοῦ ταγμάτι καὶ χόραν αἰτῶντες. id est, signa flagitantes legionis suæ & locum ubi tenderent.

Immisso equite disjecit.] Imo pedite, si sequimur Dionem: ἐφῆκε σφίσι τὸ ἐράτειμα. Plutarchus Suetonium sequitur: ἐκέλευσε τοὺς ἰππεῖς ἐμβαλεῖν αὐτοῖς..

Juxta cujus hortos tendebat.] Ante castra in urbe ædificata prætoriarum cohortes multifariam diverseque tendebant in urbe, & vicinis urbi municipiis. Sejanus in unum coegit exstructis castris: sed in castra, ut vides, non admittæ cohortes, quæ ex aliis quam Romanis civibus erant compositæ, ut Germanorum, Hispanorum, aliorumve.

Paropsidem leguminis.] Paropsidem: nam absurdus error est scribere per α, ut in multis libris invenitur. veteres omnes per ο, alioquin inepte confundantur ἀψίς & ὀψον.

Denarios quinque donasse.] Magnitudinem sortium intelliget, qui cogitabit fuisse moris, ut histrionibus placentibus præter mercedem legitimam aliquot aurei ac similia munera darentur, datæ sunt & coronæ ex auro. At Galba tanta illiberalitate fuit, ut aliquando amicis daret muneri non denarios integros, sed asses duos tresve. Dio: ὥς τε μὴδὲ δραχμὰς εἶναι οὐκ, ἀλλ' ὀβολὸς χαρίζεσθαι. Plutarchus hæc aliter narrat.

V A R I O R.

13. Siquidem Atellanis.] Tib. 45.

T O R.

canticum exorsis, *Venit io Simus a villa*: cuncti simul spectatores consentiente voce
 14 reliquam partem retulerunt, ac sæpius versu repetito egerunt. Majore adeo & favore
 & auctoritate adeptus est, quam gessit, Imperium: quamquam multa documenta egregii
 Principis daret: sed nequaquam tam grata erant quam invisæ, quæ secus fierent. Rege-
 batur trium arbitrio, quos una & intra Palatium habitantes, nec umquam non adhæ-
 rentes, pædagogos vulgo vocabant. Hi erant T. Vinius legatus ejus in Hispania,
 cupiditatis immensæ: Cornelius Laco, ex assessore præfectus prætorii, arrogantia socor-
 diaque intolerabilis: libertus Icelus, paullo ante anulis aureis & Martiani cognomine
 ornatus, ac jam summi equestris gradus candidatus. His diverso vitiorum genere graf-
 fantibus

T O R R E N T.

Venit io Simus a villa.] Libri omnes foede cor-
 rupti. Quare & ego Turnebum sequor Adversar.
 v. cap. 11. illud enim *a villa*, Galbæ optime conve-
 nit, quod (ut ante dictum est) plurimum in secessu
 vixerat. Plebs vero non verba solum histrionum,
 sed & motus imitabatur, quod *agere* vocat hic Sue-
 ton. Vide Tacitum lib. xvi. ubi Neronem in thea-
 trum producit.

14. *Quæ secus fierent.*] Dictio *secus* in duobus
 libb. desideratur. Forte scriptum erat *sequius*, quod
 alii mutarunt, alii etiam omiserunt.

T. Vinius.] Nomen hoc, etiam in Taciti exem-
 plaribus corruptum, primus ex veteri marmore re-
 stituit Onufrius Panvinius Fastis A. V. DCCCXXII.
 T. Vinium vocatum fuisse ostendens. Quod nomen
 Plutarch. integrum servat. Adde quod Tacit. pa-
 trem ei ex familia Prætorii fuisse scribit. At gens
 Junia omnes honores adepta est. T. Vinium quen-
 dam sub Triumviris servatum uxoris opera refert
 Dion lib. xlvii. Exstat & Horatii ad Vinium Asel-
 lam epistola. Cujus nominis memoriam etiam
 nummi servant.

Ex assessore præf. prætorii.] *Assessores* sunt, qui a ma-
 gistratibus præsidibusque in consilium adhibentur,
 ab eo dicti, quod in jure reddendo eis assiderent.
 l. 1. & l. ult. de Offic. Assess. Quare etiam consi-
 liarii appellantur. *Assessura* quoque ipsorum fun-
 ctio. l. penult. De proxenet. Quo spectat quod
 de Tiberio refert Sueton. cap. xxxiii. eum sese
 magistratibus pro tribunali cognoscentibus sæpius
 obtulisse consiliarium, atque assedisse. Porro ut hic
 Laco ex Assessore Præfectus Prætorii factus est, sic
 Paullus quoque, & Ulpianus, cum apte Papiniano
 in consilio fuissent. Auctor vita Pescennii Nigri
 Spartian. Quos autem Præfectos Prætorii Latini,
 Græci fere τῆς αὐλῆς, καὶ τῶν δορυφόρων, καὶ τῶν
 στρατοπέδων ἐπάρχες vocant, ut hunc Laconem, &
 Nymphidium Plutarch. Burrum quoque sub Nerone
 Dion, & Perennem sub Commodio Herodian.

Socordiaque.] Liber opt. *secordiaque*, ut semper.

Lib. Icelus.] Varie hujus liberti nomen scribi-
 tur. Ego Icelum (aut Hicelum) Marcianum vo-
 catum fuisse credo. Cujus diminutivum Icellus.

Meminit ejusdem Ner. cap. xlix.

Summa equestris gradus candidatus.] Placet Petri
 Fabri Jcti. interpretatio, ut non de censu equestri,
 sed de præfectura prætorii locus hic intelligatur.
 Præfecti enim prætorio ab Augusti usque tempori-
 bus ex equestri tantum ordine sumebantur. In quo
 præfectura prætorii summus erat honorum gradus,
 ut sup. Claud. cap. xli. inf. Tit. cap. vi. Icelus
 ergo, jam ante donatus anulis aureis, plus quam
 centum (ut puto) equites possidens, non censum
 equestrem, sed præfecturam ambiebat.

C A S A U B O N.

13. *Canticum exorsis, Venit io Simus a villa.*] Plerique libri etiam Memm. & Viterb. *exorsus*, sed
 videtur prius fuisse scriptum, *St. venit io Simus*. No-
 tum est *St.* esse in comœdiis indicendi silentii si-
 gnum, tale illud apud Ciceronem de Julio Cæsare,
St. manum de tabula: magister adest. Male autem
 in vulgatis codicibus *simus* est scriptum: nam recta
 scriptura est *Simus*, id nomen est personæ comicæ,
 e re sic appellatæ: ita enim fingeant personam ho-
 minis rustici & triparci, qualem populus Galbam
 existimabat. Pollux: τῷ ἀγροίκῳ, τὸ μὲν χρῶμα
 μελαίνεται. τὰ δὲ χεῖλη πλατέα καὶ ἡ ρίς σιμῆ, καὶ
 σφόδρῃ τρίχων. Porro in omnibus mss. locus hic de-
 pravate exaratus reperitur. fere enim scribunt, *ve-
 nitione simus*, atque ita enim Memm. possis facere,
venit Onesimus, at in Viterb. pro *nē* est *n*, fortasse
 legendum *nosfer Simus*.

Reliquam partem retulerunt.] Aristoteles in simili
 sententia tertio Rhetoricorum, προλαμβάνειν aptius
 dixit.

14. *Sed nequaquam tam grata erant.*] Usitatus &
 planius, *tam grata ea erant*.

Ac jam summi equestris gradus candidatus.] Ita
 edidimus ex codicis Viterbiensis fide, neque dubi-
 tandum videtur, quin hæc sit vera lectio, non ut
 habent alii, credo, omnes, *summa equestris gradus
 cand.* Non est autem dubium fuisse illis tempori-
 bus summum equestrem gradum, sive fastigium eque-
 stris ordinis præfecturam prætorii: negant tamen
 viri docti de præfectura illa sensisse Suetonium, sed
 de procuratione potius, quæ & ipsa equestris ordi-
 nis

fantibus, adeo se abutendum permisit & tradidit, ut vix sibi ipsi constaret: modo acerbior parciorque, modo remissior ac negligentior quam conveniret Principi electo, atque illius ætatis. Quosdam claros ex utroque ordine viros suspicione minima, inauditos condemnavit. Civitatem Romanam raro dedit. Jura trium liberorum vix uni atque alteri: ac ne his quidem, nisi ad certum præfinitumque tempus. Judicibus sextam decuriam adjici precantibus non modo negavit: sed etiam concessum a Claudio beneficium, ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit. Existimabatur etiam senatoria & equestria officia biennii spatio determinaturus, nec daturus nisi invitis ac recusantibus. Liberalitates Neronis non plus decimis concessis, per quinquaginta equites Rom. ea conditione revocandas curavit exigendasque: ut & si quid scenici aut xystici donatum olim vendidissent, auferretur emtoribus, quando illi absumto pretio

nis propria. Rationem afferunt, quia parum sit probabile sub Galba libertum iri promotum ad eam dignitatem. Ego vero Suetonii verba aliter accipienda censeo, & simpliciter ita locutum illum esse interpretor, ad indicandam Iceli potentiam: quasi diceret eo ipsum pervenisse, ut princeps propemodum equestris ordinis haberetur. possumus & candidatum pro eo, qui ambit, accipere: neque absurdum in eo quicquam erit, si dicatur iste libertini generis homo, etiam ad præfecturam prætorii adspirasse. non enim propterea recte colligas, fuisse illi facultatem perveniendi, quo tendebat. Plutarchus de potentia Iceli idem cum Suetonio dicit, sed aliis verbis: Τῷ δὲ ἀπελευθέρῳ δακτυλίσ τε χρυσὸς ἔδωκε, καὶ Μαρκιανὸς ὁ Ἰκελὸς ἤδη καλεόμενος εἶχε τὴν πρώτην ἐν τοῖς ἀπελευθέροις δύναμιν. *Liberto aureos annulos concessit: atque is Marcianus Icelus jam appellatus, summam inter sui ordinis homines potentiam obtinebat.*

V A R I O R.

Venit io simus a villa.] Ant. Augustinus legendum putabat: *venit Onesimus a villa.* Non longe abit Salinasianus: *venitionesimus.* sicut & secundus Palatinus, alique. sed recte vulgatam tuentur Casaubonus & Turnebus Adversar lib. v. cap. 11.

T O R R E N T.

Ad certum præfinitumque tempus.] Ob legem Papiam, ne diutius matrimonio abstinerent, aut minus operam darent liberis.

Sextam decuriam,] Quintam Cajus adjecerat.

Concessum a Claudio beneficium.] Sup. Claud. cap. xxii.

15. *Per quinquaginta eq. R.*] Tacit. tantum xxx. ei exactioni præpositos dicit, bis & vices milles hs. donationibus effudisse Neronem tradens. sic enim legendum.

Xystici aut scenici.] Athletæ, atque histriones. Aug. cap. xlv.

C A S A U B O N.

Quam conveniret Principi electo.] Et a quo contraria omnes expectabant. unde factum, ut gravius acciperentur, quæ ita præter opinionem eveniebant: omnes enim, ut Plutarchus ait: ἕτερον ἡγεμονίας σχῆμα προσεδέχοντο.

Atque illius ætatis.] Regii, Memmii, & Lislæi codd. *atque illud ætatis.* Erat Galba annorum lxxiii.

Inauditos condemnavit.] Plutarchus de cæde Cingonii Varronis, Mithridatis Pontici, & aliorum: Ἐδοξε μὴ νομίμας, εἰ καὶ δικαίως, μὴδὲ δημοτικῶς ἀνηρηκῆναι πρὸ κρίσεως ἄνδρας ἐκ ἀσκήμας.

15. *Per quinquaginta equites Rom.*] Initio negotium mandatum equitibus xxx. sed postquam difficultas major apparuit, quam initio videretur futura, atque, ut Plutarchus ait, τῷ πράγματι πόρρω νεμομένη καὶ προϊόντος ἐπὶ πολλὰς, additi prioribus equites xx. Ita conciliem Tacitum Suetonio.

Scenici aut xystici.] Οἱ περὶ σκηνὴν καὶ πάλαιτρας. Plut. Vide lib. ii. cap. xlv.

V A R I O R.

14. *Atque illius ætatis.*] Repone ex Casaubonianis quatuor & duobus Pall. *atque illud ætatis.* Plautus Milite 3. 1. *tibi istuc ætatis homini.* Et, *istuc ætatis qui sit.* Cicero lib. 16. ad Atticum ep. 7. *non audeo hominem id ætatis monere.* Noster Nerone 26. *Quare nunquam postea se publico illud hora sine tribunis commisit.* GRONOVIVS. Ad stipulantur Salmas. & Robertus Stephanus.

Judicibus sextam decuriam adjici precantibus.] Quinque fuerunt tum temporis decuriæ. Prima senatoria erat Ciceroni appellata 1. Verr. extremo, & 2. lib. 32. Altera equitum a Gracchanis temporibus Tribuni æarii, qui tertiam faciebant, sublata a Julio, ut tradidit Sueton. 41. inter hujus mortem locum fecerunt decuriæ centurionum ab Antonio additæ, de qua Cicero 1. & 5. & 13. Philippica. Quartam adjecit Augustus ducenariorum, Sueton. 32. qui judicarent de levioribus summis. Quintam Cajus eodem teste cap. 16. GRONOV. Not. ad Plin. xxix. 1.

15. *Si quid scenici aut xystici.*] Salmas. ac xystici.

T O R.

tio solvere nequirent. At contra, nihil non per comites atque liberos pretio adipisci, aut donari gratia passus est, vectigalia, immunitates, poenas innocentium, impunitates noxiorum. Quin etiam pop. Rom. deposcente supplicium Haloti & Tigillini, solos ex omnibus

T O R R E N T.

Comites atque liberos.] Cæs. cap. iv.

Pretio addici.] Libri mss. *adipisci*. Quod etiam Beroaldus fatetur, ipse *addici* substituens, sed male. Plaut. Trinummo, *Non atate, sed ingenio adipiscitur sapientia*. huiusmodi enim verba communia sunt, quanquam alia aliis altera significatione minus usitata. Gellius xv. cap. xiii.

Pœnas innocentium, impunitatem.] mss. *pœ. innocentium, impunitates nox.*

Supplicium Haloti & Tigillini.] Haloti, qui, præ-

gustator cum esset, Claudio venenum dedit, mentio sup. Claud. cap. xliv. De Ofonio vero Tigellino sæpe Tacit. Juvenal. quoque Sat. i. quanquam Tigillinum fere vocant codd. etiam mss. Sed Tigellinum vocari debere & quod a Tigellio derivatur ostendit, & quod Græci fere e servant. Ac Tigellini quidem delationes omnibus notæ, de Haloto vero dubitari possit. libertum enim Neronis, qui qua pollebat gratia ad delationes plurimum abusus est, Helium vocat Xiphilin. Cujus etiam Sueton. meminit Neron. cap. xxi. non uno in loco Tacit.

C A S A U B O N.

Pretio adipisci.] Scripsimus cum veteri Rom. cui multi manuscripti consentiunt. & Priscianus libro viii. verbum *adipiscor* in albo eorum deponentium refert, quæ antiqui tam activa quam passiva significatione protulisse inveniuntur. in Viterb. est *adjici* pro *addici*, ut sæpe alibi. Memmianus, *addici*, idque fortasse verius.

Pretio addici aut donari gratia passus est vectigalia.] Principum qui ad breve tempus regnarunt facta, negligentius ab historicis, etiam diligentissimis prodi memoriae solent. nam quia ordinationes ab iis profectæ, cum suis auctoribus ut plurimum finiuntur; quod non mansit diu, pro eo habetur, ac si ne fuisset quidem unquam. Ne aliunde exempla arcessam, quis e scriptoribus rerum Galbæ fecit mentionem quadragesimæ ab eo remissæ? Sciunt periti rerum Romanarum, nomen id esse portorii, quod publicanis pendebatur. Eam exactionem ut & plures alias ejusdem generis Neronem quondam sustulisse, auctor est Tacitus libro xiii. Annalium. Verum eo loco addit Tacitus illa Neronis decreta, *brevis servata, dein frustra habita*. Galbam revocasse abolitionem quadragesimæ, docemus nos invicto argumento, nummi veteris, qui ex S. C. ad tradendam posteris ejus beneficii memoriam & hono-

rem Galbæ, fuit percussus. eum nummum infra subjecimus, communicatum nobis ab eruditissimo viro, & veteris historiae studiosissimo, Jacobo Azamo, Advocato Limosensi, dioceseos Electensis in Narbonensi Gallia Syndico. Quod igitur scribit Tacitus, mansisse adhuc ætate sua abolitionem quadragesimæ per Neronem factam; non ita intelligendum est, quasi post Neronis constitutionem perpetua & constans ejus viguisset observatio: sed quod fuit Galbæ imperium & breve & obscurum, hoc ignoravit Tacitus, aut dissimulavit.

V A R I O R.

Pretio adipisci aut donari gratia.] Scio commune esse *adipisci*. Sed longe commodius hic *addici*, vel ob unum Ciceronis locum pro Cæcina: *partim gratia Cæsennia, partim etiam pretio fundus addicitur Æbutio*. Philippica 7. *provincias de populi Romani imperio sustulit, regna addixit pecunia*. Actione i. in Verrem: *honorum possessionumque addictio & condonatio*. Quanquam hæc addictio prætoris sit, non venditoris: tamen junguntur sic quoque *addici* & *donari*. Noster Julio 30. *amplissima prædia ex ætationibus hæstæ ei nummo addixit*. Et infinita talia. GRONOVIVS.

bus Neronis emissariis vel maleficientissimos incolumes præstitit: atque insuper Halotum procuratione amplissima ornavit. Pro Tigillino etiam sævitæ populum increpuit edicto. Per hæc prope universis ordinibus offensus, vel præcipua flagravat invidia apud mi- 16
lites. Nam cum in verba ejus absentis jurantibus donativum grandius solito præpositi pronuntiaissent: neque ratam rem habuit, & subinde jactavit, *legere se militem, non emere consueſſe*. Atque eo quidem nomine omnes, qui ubique erant, exacerbavit. Ceterum prætorianos etiam metu & indignitate commovit, removens subinde plerosque ut suspectos, & Nymphidii socios. Sed maxime fremebat superioris Germaniæ exercitus, fraudari se præmiis navatæ adversus Gallos & Vindicem operæ. Ergo primi obsequium rumpere ausi, Kalend. Januarii adigi sacramento nisi in nomen senatus, recusa-
rant: statimque legationem ad prætorianos cum mandatis destinaverunt, *displicere Im-*
peratorem in Hispania factum, eligerent ipsi quem cuncti exercitus comprobarent. Quod 17
ut nuntiatum est, despectui esse non tam senectam suam, quam orbitatem ratus, Pisonem Frugi Licinianum, nobilem egregiumque juvenem, ac sibi olim probatissi-
mum, testamentoque semper in bona & nomen adscitum, repente e media salutantium turba apprehendit: filiumque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptavit, ne tunc quidem donativi ulla mentione facta: quo faciliorem occasionem M. Salvio Othoni præbuit perficiendi conata, intra sextum adoptionis diem. Magna & affi- 18
dua

T O R R E N T.

16. *Universis ordinib. offensus.*] Sic nostris mss. omnes. Male qui *offensus* legunt.

Præpositi.] Ei scilicet negotio, quos inter vel præcipuus Nymphidius Sabinus, præfectus prætorii. Cujus hæc promissio Neronem primo, mox Galbam perdidit. Sed & ipse ante periit. Tacit. & Plutarch.

Navatæ adv. Gallos & Vindicem operæ.] Cum (ut ante vidimus) C. Julius Vindex Gallos ad rebellionem concitasset, profectus adversus eum ex Germania, cui præerat, Virginius Rufus, Gallos suo exercitu compescuit, sublatoque morte voluntaria Vindice, Imperium, quod sibi parare potuit, senatui reddi voluit. Historiam refert Xiphilin. Adde Plinium lib. II. Ep. I. & lib. VI. Ep. XIX. Meminit hujus Virginii etiam Juvenal. Sat. VIII.

Obsequium rumpere ausi Kal. Jan.] Recte sic Pulmannus, pro adigi tamen addici habent meliores duo codd.

17. *Pisonem Frugi Licinianum.*] De quo, & uxore Verania Plin. lib. II. Ep. XX.

Testamentoque semper.] Lib. unus super. Ut insuper fortassis legendum sit. Sed Suetonio tritum super pro præter, aut ultra.

C A S A U B O N.

Sævitæ populum increpuit edicto.] Placet hæc omnium codd. scriptura. nec assentior doctissimo cuidam viro, qui mallet, *sævitiam populi increp. ed.* hoc usitatus: illud magis Suetonianum lib. IV. cap. XXXIX. modo avaritia singulos increpans. Edicti sententiam apud Plutarchum lege.

Universis ordinibus offensus.] Errant, qui hanc mss. lectionem *γνησιωτάτην* corrumpunt, & legunt *offensus*. potuit fugere viros eruditissimos vocis *offensus* hæc significatio? Cicero ad Atticum lib. II. ep. 19. Scito nihil unquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peraque omnibus generibus, ordinibus, atatibus *offensum*, quam hunc statum. Pro Sextio: *Aliusne est aliquis improbis peculiaris populus, cui nos offensus invisi que fuerimus.* & ita sæpe alibi. Memmianus tamen, *offensus*. & flagrabat, non flagravat.

Despectui esse non tam senectam suam quam orbitatem ratus.] Plutarchus ad verbum, *Φοβηθεὶς ὡς μὴ μόρον διὰ τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπαίδειαν καταφρονέμενος*. Sunt vero liberi firma imperii munimenta & subsidia dominationis, ut loquitur Tacitus: *subsidia aula*, ut Tranquillus. Philostratus lib. V. de Vespasiano, *τὴν δὲ ἀρχὴν ὑποδεξάμενος, δεραπέυσται μὲν ὑπὸ τῶν ἐαυτοῦ παίδων, ἐπρίζεται δὲ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπ' αὐτῶν οἱ παῖδες*.

Testamentoque semper in bona & nomen adscitum.] Ait semper: quia soliti olim prudentes patresfamilias supremis suis mature prospicere, ac sæpe pro oblata occasione testamenti tabulas reficere. non enim ferri potest, quod proferunt quidam ac tuentur, *super*, pro *semper*. vide in Julio cap. LXXXIII. & nota ibi verba ista, *heredem ab eo scribi*.

Intra sextum adoptionis diem.] Plutarchus aliter numerat, & quartum diem appellat.

V A R I O R.

Edicto increpuit.] Sic Salmaf. & duo Palat.

16. *Universis ordinibus offensus.*] Codex Salmaf. & Rob. Steph. *offensus*.

T O R

dua monstra jam inde a principio exitum ei, qualis evenit, portenderant. Cum per omne iter dextra sinistraque oppidatim victimæ cæderentur, taurus securis ictu consternatus, rupto vinculo, essedum ejus invasit: elatisque pedibus totum cruore perfudit, ac descendentem spiculator impulsu turbæ lancea prope vulneravit. Urbem quoque, & deinde Palatium ingressum, excepit terræ tremor, & assimilis quidam mugitui sonus. Secuta sunt aliquanto manifestiora. Monile margaritis gemmisque confertum ad ornandum Fortunam suam Tusculanam, ex omni gaza secreverat: id repente quasi augustiore dignius loco Capitolinæ Veneri dedicavit: ac proxima nocte somniavit, speciem Fortunæ querentis fraudatam se dono destinato, minantisque erepturam & ipsam, quæ dedisset. Cumque exterritus luce prima ad expiandum somnium, præmissis qui rem

divi-

T O R R E N T.

18. Rupto vinculo.] Triplex una in re ostentum, & quod fugit hostia, & quod essedum invasit, & quod cum pro cuius salute immolanda erat, cruore aspersit. Festus, *Piacularia* (inquit) vocabant, quæ sacrificantibus tristitia portendebant, cum aut hostia ab ara profugisset, aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam portem corporis quam oporteret, decidisset. Plin. lib. viii. cap. xlv. Notatum est vitulos ad aras humeris hominis allatos non fere litare, sicut nec claudicante, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Similiter Macrobius Saturn. lib. iiii. cap. xv. Servius quoque in illud Virgil.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aras.
Et iterum lib. ix.

Et statuam ante aras aurata fronte juvencum.
Exempla hic, & Cæf. cap. lxx. Tit. cap. x. Mirum vero, quod rupto vinculo fugisse victimam narrat Sueton. cum Servius solutas duci solere hostias scribit. Quem scrupulum movet quidem Beroaldus, sed non eximit. Ego crediderim hostias ferociores ob periculum, ne fugiendo sacra perturbarent, laxo quodam fune vinciri solere, ut nihilominus tanquam liberæ ducerentur. Atque ita intelligo Juvenalis locum e Sat. xii.

Sed procul extentum petulans quatit hostia funem.
Verum de his rituales illi Etruscorum libri, quos Festus commemorat, quosque de sacrificandi arte scriptos fuisse auctor est Livius xxv. Vide (si lubet) Macrobius Saturn. lib. iiii. cap. v.

Spiculator,] Per e esse legendum sup. Calig. cap. lxi. docuimus. Mox terra tremor emendo pro terra tremore.

Majora & tristiora.] Lib. opt. manifestiora, & tristiora.

Fortunam suam Tusculanam.] Quam Tusculi sacraverat. Sup. cap. iv.

Ad expiandum somnium.] Tibull. lib. iiii. Eleg. xv. At natum in curas hominum genus omina noctis Farre pio placant, & saliente sale.

C A S A U B O N.

18. Excepit terra tremore, & assimilis quidam mugitui sonus.] Videtur scribendum, terra tremor, ob

sequentia. vel, exc. terra tremore, & assimili quidam mugitui sono. In Memmiano diferte tremor. cætera minus bene.

V A R I O R.

18. Oppidatim victima caderentur.] Vide Casaubono notata ad cap. xiiii. Calig. quibus istud ex Hirtio de B. G. adde: Nihil relinquebatur, quod ad ornatum portarum, itinerum, locorumque omnium, qua Cæsar iturus erat, excogitari posset. cum liberis omnis multitudo obviam procedebat. hostia omnibus locis immolabantur. tricliniis stratis fora, templaque occupabantur, ut vel expectatissimi triumphii lætitiæ percipi posset. Item illud ex Tacito Hist. ii. de itinere Vitellii: Nec minus inhumana pars via, quam Cremonenses lauro rosisque constraverant, exstructis altaribus, casisque victimis, regium id morem. SCHLIDUS.

Ac descendentem spiculator impulsu turbæ lancea prope vulneravit.] Suidas σπικλάτωρ, τὸ δερνφόρος interpretatur: & hic in Suetonio atque in Tacito reperias inter satellites Principales. Arma iis clypeus & lancea. Josephum vide ἰσθαῖκ. ἀλώσ. lib. iiii. c. vi. Nam capiam ibi sane λογχοφόρους, sive lancearios, hos speculatores. Præter hunc locum suadet alter Suetonii in Claudio: Neque convivia inire est ausus, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent. Cæterum ut speculatorem, non spiculatorem legamus, libri scripti suadent & lapides. LIPSIIUS. Salmasianus quoque cod. semper speculatores.

Assimilis quidam mugitui sonus.] Antequam terra moveatur, solet, ut Seneca inquit in vi. Quæstionum, mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus. Unde est illud a Virgilio scienter simul & eleganter dictum:

Sub pedibus mugire solum.

Plinius quoque in ii. Præcedit, inquit, comitaturque terribilis sonus, alias murmur similis mugitibus, aut clamori humano, armorumve pulsantium fragori. Adstipulatur Plinio, Senecæque Ammianus, qui ait: Necessè est velut taurinis reboare mugitibus fragores, fremitusque terrenos. BEROALD.

divinam appararent, Tusculum excucurrisset, nihil invenit præter tepidam in ara favillam, atratumque juxta senem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum. Observatum etiam est Kalend. Januariis sacrificanti coronam de capite excidisse: auspicanti pullos evolasse: adoptionis die, neque milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro Tribunali, oblitis ministris, & in senatu curulem perversè collocatam. Prius vero quam occideretur, sacrificantem mane haruspex idemtidem monuit, cave-¹² ret periculum: non longe percussores abesse. Haud multo post cognoscit teneri castra ab Othone: ac plerisque ut eodem quam primum pergeret suadentibus (posse enim auctoritate & præsentia prævalere) nihil amplius quam continere se statuit: & legionariorum firmare præsidis, qui multifariam diverseque tendebant. Loricam tamen induit linteam, quamquam haud dissimulans parum adversus tot mucrones profuturam. Sed extractus rumoribus falsis, quos conspirati, ut eum in publicum elicerent, de industria dissipant, paucis temere affirmantibus transactum negotium, oppressos qui tumultua-

T O R R E N T.

Tepidam in ara favillam.] Omnia infausta atque inominata. Fulgere aram oportebat, vinum simpulo, tus acerra, non catino, aut calice, quæ vasa escaria ac potoria sunt, administrari, neque a fene, & eo quidem atrato, sed a puero ingenuo, ac bene culto, quales qui Camilli appellabantur. Accedit materiæ calicis & catini vilitas, in Imperatoris maxime sacrificio, cum hi quoque qui argentum ad alios usus omnes aspernarentur, patellam saltem deorum causa haberent argenteam. De ture autem, & mero, quibus supplicare sunt soliti etiam ante quam hostiæ immolarentur, Aug. cap. xxxv.

Castrensem sellam.] Non solum in castris, atque in curia peculiaris erat Imperatori sella, sed & in cubiculo, & triclinio, & theatro, qua alium sedere nefas esset. Spartian. Hadriano: *Tunc Servianum, quasi affectatorem Imperii, quod in sedili regio juxta lectum posito sedisset, &c.* Idem Severo: *Sedit & in sella Imperatoria, temere a ministro posita, ignarus quod non liceret.* Loquitur autem de convivio. Herodian. lib. i. de Lucilla sorore Commodi, *sella Imperatoria sessitare in theatro, & ignem de more præferre patiebatur.* sic enim vertit Politian.

19. *Aruspex.*] Umbricium vocant Tacit. & Plutarch. De quo (ni fallor) Juvenal. Sat. iiii. Eundem ut aruspicum suo ævo peritissimum celebrat Plin. lib. x. cap. vi. Paullo ante vero abest a mss. nostris.

Loricam tamen induit linteam.] Thoracem appellant Tacit. & Plutarch. Erant olim igitur etiam linei thoraces, quas loricas vocat Sueton. Qua de re sic Cornel. Nepos (sive is Æmilius Probus est) vita Iphicratis: *Mutavit genus loricarum, & pro ferreis atque aneis lineas dedit.* Quo facto expeditiores milites reddidit. Apud Homerum quoque ii. Iliad. Ajax Oileus λινωθώραξ est, Telamonius apud Sophoclem χαλκωθώραξ. Lineos etiam thoraces comemorat Pausan. in Atticis, non tam ad prælia tamen,

quam venationes aptos. confringi enim in his leonum, ac pardorum dentes scribit. De thorace denique lineo, quo Amasis rex Ægypti usus sit, Plin. lib. xix. cap. ii.

Dissipant.] Lib. unus disperferant. Sed dissipare rumorem, famam, sermonem non semel etiam apud Cic. invenias.

C A S A U B O N.

Sacrificanti coronam de capite excidisse.] Veteres caducum auspicium vocabant. Silius Italicus libro xvi. de rege Syphace:

Vittaque majorum decoramen fronte, sine ullo

Delapsa attactu nudavit tempora regis.

Talia cœlicola casuro tristia regno

Signa dabant, se vique aderant gravia omina fati.

19. *Loricam tamen induit linteam.*] Linteis sive lineis lorice pro thoracibus esse usos veteres, norunt omnes: sed quomodo illæ fierent, & qua ratione linum ita induresceret, ut etiam ferro resisteret, hoc vero norunt non omnes. Fiebant autem linei thoraces opera atque artificio coactiliariorum & πιλοποιῶν, qui linum aceto vel austero vino, cui sal esset adjectum, probe macerabant; deinde ita cogebant, ut soliditatem ac crassitiem linteï octies decies aut sæpius in se complicati haberet. Nicetas Acominatus libro i. rerum Isaacii Angeli: *Αὐτὸς μὲν τοι ὁ Κορράδος ἀνευ θυρεῶν τὴν καὶ αὐτὰ διηγωνίζετο, ἐκ δὲ λίνου πεποιημένον ὄφρα οἶνω ἀντηρῶϊ καὶ αἰὲς ἡλίσ- μένῳ διάστροχον πολλάκις περιπύχθην δίκην θώρακος ἐνεδύετο. ἐς τοῦτον δ' ἦν ἀντιτυπὲς ἀλσί καὶ οἶνω συμ- πιλῆθην, ὥς καὶ βέλους εἶναι πάντος στεγανώτερον. ἤρι- θμῶντο δ' εἰς ὀκτώκαϊδεκα καὶ πλείω ὑφάσματος συμ- πύχματα.* Ipse Conradus sine scuto tunc dimicabat, sed pro lorica textum quoddam gestabat, e lino factum, vino austero probe salito maceratum, sæpius replicatum: quod quidem sale & vino coactum adeo firmum adversus ictus erat, ut penetrari a nullo te-

rentur, advenire frequentes ceteros gratulabundos, & in omne obsequium paratos: his ut occurreret, prodiit tanta fiducia, ut militi cuidam occisum a se Othonem gloranti, *Quo auctore responderit*, atque in Forum usque processit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cum per publicum dimota paganorum turba equos adegissent, viso procul eo, parumper restiterunt: deinde rursus incitati, desertum a suis contrucidarunt.

20 Sunt qui tradant ad primum tumultum proclamasse eum, *Quid agitis commilitones? ego vester sum, & vos mei*: donativum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtulisse ultro jugulum: & ut hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur, hortatum. Illud mirum admodum fuerit, neque præsentium quenquam opem Imperatori ferre conatum: & omnes qui arcesserentur, sprevisse nuntium, excepta Germanicorum vexillatione. Hi ob recens meritum, quod se ægros & invalidos magnopere fovisset, in auxilium advolavere: sed serius, itinere devio per ignorantiam locorum retardati. Jugulatus est ad lacum Curtii, ac relictus, ita uti erat, donec gregarius miles a frumentatione rediens abjecto onere caput ei amputavit. Et quoniam capillo præ calvitie arripere non poterat, in gremium abdedit. Mox inserto per os pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibusque donavit: qui hasta suffixum, non sine ludibrio circum caltra

lo posset. Erant autem huius texti plagella octodecim & eo plures. Sed ad Polybium plura de his, quandoque Deus dederit, ut eum edamus.

T O R R E N T.

Per publicum.] Sic Ner. cap. ix. *per publicum vectus est*. Oth. cap. vii. *raptus de publico*. Tit. cap. vii. *spectatori in publico*. Male igitur qui *per populum* legunt.

Dimota paganorum turba.] Pagani militibus opponuntur. Aug. cap. xxvii.

20. *Proclamasse eum.*] Meliores codices non habent eum.

Et ut hoc agerent ac ferirent.] Lib. unus & hoc agerent. Non difficulter autem mihi quis persuadeat duas illas dictiones, *ac ferirent*, non esse Suetonii. nam hoc age dicebant Romani, cum rei, quam quis ageret, intentum esse jubebant, ut ante dixi Calig. cap. lvi. Plutarch. sane rem sic narrat, ut nemo dubitet, quin legendum sit, uti ego censeo. Tacit. tamen cum Suetonio convenit.

Excepta Germanicorum vexillatione.] Sic duo e nostris mss. Alii *Germanicorum*, aut *Germanorum*, quod sane malim. Germani enim fuere, & Germanicos vocat Tacit. At *Germanicani* proprie vocati videntur, qui in Germania undecunque adsciti militabant, ut *Germanicani exercitus* Tib. cap. xxv. Oth. cap. viii. Vespas. cap. vi. Beroaldus nescio quos equites nobis somniat. Turneb. Germanos illos fuisse vult, de quibus ante cap. xii. dimissos quidem illos, sed adhuc tamen, ob non soluta sorte stipendia, aut militiæ commoda, apud vexillum manentes. Atqui Sueton. sine ullis commodis in patriam remissos tradit, & Tacit. (quem legisse

oportet eum, qui Suetonium interpretari velit) Germanica fuisse vexilla ait, nempe eorum quos Nero Alexandriam præmiserat, atque inde reverbos, longa navigatione ægros, impensiore cura Galba in atrio Libertatis refovebat. Porro cum plura fuisse vexilla commemoret Tacit. *vexillationis* vocabulum pro complexione quadam plurium vexillorum hic accipio, quanquam Vegetius ad equitum alas vocabulum illud referat lib. ii. cap. i.

Præ calvitio.] Plures libri *calvitie*. Mallem *calvitio*, qua voce & Cic. utitur.

C A S A U B O N.

20. *Neque præsentium q.*] Unum saltem excipe, cui uni Romanorum fidei & probitatis testimonium præbet Plutarchus.

Jugulatus est ad lacum Curtii, ac relictus ita uti erat.] Reperi in commentariis Græcorum causam, cur ita diu fuerit relictus: nempe adstitisse illi canem, quo vivo caput Galbæ amputari non potuerit. historia id sit an fabula, nihil pronuntio.

V A R I O R.

20. *Neque præsentium quenquam.*] Sic Salm. & Robert. Steph. Mox Salmas. *arcesserentur*, cum inepte in omnibus edd. legatur *accerfientur*.

Germanicorum vexillatione.] Vexillarii erant plerumque veterani & emeriti, a legionibus in quibus meruerant abstracti, & aliis adjuncti, sic dicti quia sub vexillo habebantur, ut pluribus docet RHABODUS SCHELIUS notis ad Hyginum p. 35.

Capillo præ calvitie arripere.] *Præ calvitie* non est in Salmas.

castra portarunt, acclamantes idemtidem, *Galba cupide fruaris atate tua.* Maxime irritati ad talem jocorum petulantiam, quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cuidam formam suam, ut adhuc floridam & vegetam, respondisse eum, ἔτι μοι μένος ἐμπέδον ἐστίν. Ab his Patrobii Neroniani libertus, centum aureis redemptum, eo loco ubi jussu Galbæ animadversum in patronum fuerat, abjecit. Sero tandem dispensator Argius, & hoc & ceterum truncum in privatis ejus hortis Aureliæ viæ sepulchræ dedit. Statura fuit justa, capite præcalvo, oculis cæruleis, adunco naso, manibus 21 pedibusque articulari morbo distortissimis: ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere aut tenere omnino valeret. Excreverat etiam in dexteriore latere ejus caro, præpendebatque adeo, ut ægre fascia substringeretur. Cibi plurimi traditur, quem tempore 22 hiberno etiam ante lucem capere consueverat: inter cœnam vero usque eo abundantem, ut congestas super manus reliquias circumferri juberet, spargique ad pedes stant-

T O R R E N T.

Galba Cupido.] Sic Turneb. quidem, ut Galba, qui tam grandi ætate formosus videri adhuc voluit, per jocum Cupido vocetur, sed lib. mss. omnes quos ego viderim dissentiunt, & *cupide* legunt. Homistichium vero, quod subjungitur, est ex Iliad v.

Patrobii Neroniani libertus.] Placet hæc lectio. Plures tamen libri *Patrobii Neronis libertus*, aut *Neronianus*. Patrobium una cum plerisque aliis Neronis emissariis, excepto Haloto, & Tigellino, Galba occiderat. Eum Neronianum vocat Sueton. quod Neronis libertus fuisset, ut Demetrium Pompejanum Seneca de Tranquillit. Vitæ cap. viii. Vide Plutarchum. Qui in eo tamen a Suetonio discrepat, quod Patrobii servis caput donatum dicit, hic liberto venditum.

Aureliæ via.] Mallem *Aurelia via*. Pro dedit autem tradidit habet opt. codex. Notandum vero quod locum, ubi in Patrobium animadversum fuisse scribit Sueton. Sestertium vocari Plutarch. ait: quo nempe eorum qui Cæsarum jussu supplicio affecti fuerant, capita abjiciebantur. Hinc ergo Possidonii (sive is Paulus Diaconus, sive alius fuerit) de Vita Cypriani locum intelligimus. Cum venisset (inquit) in eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab urbe miliario, exspoliavit se birro, & tradidit carnificibus, Dalmaticam vero tradidit Diaconis, & stetit in linteis expectans speculatorem. Pro Sextus legendum Sestertius, ex Plutarcho, quod alii quoque monuerunt.

21. *Statura justa fuit, cap. calvo.*] Liber opt. *Statura fuit justa, capite præcalvo.*

22. *Usque adeo abundantem.*] Lib. unus *abundanti*, alter *abundans*, & usque eo.

Spargique ad pedes stantib.] *Spargi* pro dividi dixit. Ad pedes vero stabant viliores in convivio ministri. Calig. cap. xxvi. stantibusque reliquiæ interdum distribuebantur. Seneca Epist. clxxviii. Marcellinum admonuit non esse inhumanum, quemadmodum cœna peracta reliquiæ circumstantibus dividuntur, sic peracta vita aliquid porrigi his totius vita ministri fuissent.

C A S A U B O N.

Galba, cupide fruaris atate tua.] Ὀναίο σθ, ὁ Γάλβα, τῆς ὥρας vel τῆς ἡλικίας. Sed in aliis libris non *cupide*, verum *Cupido* scriptum est, Turnebo teste. quod non displicet. nam ut subjicitur, sua Galbæ forma placuit. ita Memmii codex.

Eo loco, ubi jussu Galbæ animadversum in p.] Ei loco nomen Sestertio: ibi mos erat puniri, quos Cæsares jusserant supplicio affici. Plutarch.

21. *Excreverat etiam in dexteriore latere ejus caro, præpendebatque.*] Quidam libri, *in dextro latere ejus gibbus vel caro, præpendebatque.* Memmianus quoque *præpendebat* per diphthongum.

22. *Inter cœnam vero usque eo abundantem.*] Viterb. & Lisl. *abundanti*.

V A R I O R.

Galba, cupide fruaris atate tua.] Melius blattarius Tranquillus, *Galba Cupido fruaris atate tua.* Senex, qui pulcher etiamnum videri vellet, per irrationem Cupido, id est, bellus & formosus joculariter appellatus. TURNEBUS. Turnebi codici Salmasianus accedit.

Eo loco ubi jussu Galbæ animadversum in patronum fuerat, abjecit.] Amabant enim homines injuriam passo ita exhibere solatium. Sic Bessi supplicium distulit Alexander, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur, inquit Curt. vii. 33. sed & idem rex patris sui cædis conscios, ad tumultum ejusdem occidi jussit. Justin. ix. 2. Eo respiciebat Sophocles sub finem Electræ, ubi introducit Ægisthum atque Orestem ita verbigerantes:

AI. Τί δ' ἐς δόμους ἄγεις με; πῶς τό δ' εἰ καλὸν Τῆργον, σκότος δέϊ, καὶ πρόχειρος εἰ κ' ἀνεῖν;

OP. Μὴ τάσσε, χάρις δ' ἐνθα πῆρ κατέκτανε Πατέρα τὸν ἄμυν, ὡς ἂν ἐν ταύτῳ θάνης.

ÆC. Quid attinet in domum ducis? nam si honestum est. Quod agitis, cur tenebris opus est? quin statim interficis?

OR. Ne impera, sed vade ad eum locum, ubi interfecisti Patrem meum, ut ibidem & tu cadas. GRUTER.

T O R R.

stantibus. Libidinis in mares pronioris : & eos non nisi præduros , exoletosque. Ferebant in Hispania Icelum e veteribus concubinis , de Neronis exitu nuntiantem , non modo arctissimis osculis palam exceptum ab eo , sed ut sine mora velleretur , oratum ,
23 atque seductum. Perit tertio & septuagesimo ætatis anno , Imperii mense septimo. Senatus ut primum licitum fuit , statuam ei decreverat rostratæ columnæ superstantem in parte Fori , qua trucidatus est. Sed decretum Vespasianus abolevit , percussores sibi ex Hispania in Judæam submisisse opinatus.

Majores

T O R R E N T.

Libidinis in mares pronior.] Malle *libidini*. Ner. cap. XL. Cui *spei pronior*. & sup. cap. XII. Cn. Do-
labella proniorem.

In Hispania Icelum.] Recte *Pulm.* non *C. Icelum*. Plutarch. mendosus est.

23. *Tertio & septuagesimo.*] Zonaras, non malus auctor, Obiit (inquit) *natus annos LXXII. die XXIII. Imperii mense IX. die XIII.*

Rostrata columna.] Talem in veteribus Augusti nummis cernimus, nec non Titi Cæsaris, quos Augusto restituit. Male igitur qui *striata* pro *rostrata* hic legunt.

C A S A U B O N.

Libidinis in mares pronior.] Scribe, *pronioris*. ea

vera lectio, quam etiam in editione Rob. Stephani offendi. sic malo quam ut Torrentius : quia pendet oratio ab illis paullo ante, *cibi plurimi traditur*.

23. *Perit tertio & septuagesimo ætatis anno.*] Et hic dum rotundare numerum student. Sueton. & Dio, diverso modo discedunt ab eo, quod exacte verum. nam Dio ait anno LXXII. ambos componit Zonaras qui ait annos LXXII. & dies XXIII.

Imperii mense septimo.] Clemens Alexandrinus addit sex dies. Epiphani codices xxvi. mitto, quæ Theophilus & alii super hoc. Apud Dionem & Zonaram, qui a Dione habet, *μῆνας ἑπτὰ* scribere malim, quam auctorem negligentiae accusare.

V A R I O R.

22. *Præduros exoletosque.*] Τὰς κόλλοπας. Nam *κόλλοψ*, ὁ σκληρὸς ὑπὲρ τὴν ἀκμὴν πάσχει. Et Galba *κόλλοπωδιάκτης*. Eustathius in *Ἰλιάδ. φ.* GRO-
NOVIUS.

C. S U E T O N I I T R A N Q U I L L I

L I B E R V I I .

M. S A L V I U S O T H O .

C A P U T I .

Ajores Othonis orti sunt oppido Ferentino, familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ. Avus M. Salvius Otho, patre equite R. matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liviae Augustæ, in cuius domo creverat, senator est factus, nec præturæ gradum excessit. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarum & magnarum propinquitatum, tam charus, tamque non ab-
 similis facie Tiberio Principi fuit, ut plerique procreatum ex eo crederent. Urbanos honores, proconsulatum Africæ, & extraordinaria imperia, severissime administravit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam, quod motu Camilli ex pœnitentia præpo-
 sitos suos, quasi defectionis adversus Claudium auctores, occiderant, capite punire: & quidem ante principia se coram. quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum a Claudio sciret. Quo facto, sicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperavit, detecta equitis R. fraude, quem prodentibus servis necem Claudio parare compererat. Namque & senatus honore rarissimo, statua in Palatio posita, pro-
 secutus

T O R R E N T .

1. **M**otu Camilli.] Recte, non metu Cam. ut in nonnullis mss. Vide Claud. cap. xiii.

Ante principia se coram.] Utrumque supplicii se-
 veritatem auxit, & locus, & ducis præsentia, cum non extra vallum, (ut moris erat) neque per cen-
 turionem, sed veluti in ipsa castrorum fronte, omni-
 umque conspectu se coram illos capite plecti ius-
 serit. Extra vallum vero plectendos duci solere, & centurionem supplicio præfici, docet nos Senecæ locus lib. i. de Ira, cum de militis supplicio lo-
 quens, *Damnatus* (inquit) *extra vallum deductus est. Et jam cervicem porrigebat, &c.* & paullo post, *Tunc centurio supplicio præpositus condere gladium speculatorem jubet.* Principia quoque ἀρχαία ver-
 tit Plutarch. Othone, ubi & aquilæ legionum, & signa cohortium, magna Romanis religione culta, servabantur. Usus eo vocabulo etiam C. Gracchus apud Gellium cap. xii. lib. xv. *In convivio liberi vestri modestius erant quam apud Principia.* sic enim in vetustis duobus codd. legi, cum vulgo *Principem* edatur. At vero Terent. Eunuchus cum ait, ego

*michi cavebo post principia, non castrorum locum, sed eorum, qui post hastatos erant, ac principes vo-
 cabantur, ordinem intelligo, uti & apud Nonium Sisenna cum scribit, post principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fuga se mandant.*

Equitis R.] Alterum illorum duorum significat, de quibus Claud. cap. xiii.

V A R I O R .

1. *Oppido Ferentino.]* In V. C. est *Ferento*, & ita habet Strabo lib. v. Plinius tamen *Ferentinum* edit lib. iii. 5. F. URSINUS. Ferentinum oppidum in Etruria, item in Latio sive Volscorum, sive Her-
 micorum, item in Samnio. Hæc omnia in Livio libris i. ii. ac x. Quidam & in Campania, ubi & Plinius Ferentines, locant: sed heic de Ferentino in Etruria loqui videtur auctor, cum subjungat, *ex principibus Etruriæ*: nisi inde migrarint in La-
 tium. GLAREANUS.

M. Salvius Otho.] Salm. Cod. *Silvius Otho.* Mox idem, *propinquitatum.*

secutus est eum: & Claudius allectum inter patricios collaudans amplissimis verbis, hoc quoque adjecit: *Vir, quo meliores liberos habere ne opto quidem.* Ex Albia Terentia splendidissima foemina duos tulit filios, L. Titianum, & minorem Marcum cognominem sibi. Tulit & filiam, quam nondum nubilem Druso Germanici filio despondit. Otho Imperator III. Kalend. Maji natus est, Camillo Arruntio, Domitio Aeno-² barbo COSS. A prima adoleſcentia prodigus, ac proeas, adeo ut ſæpe flagris ob-
jurgaretur a patre. Ferebatur & vagari noctibus solitus: atque invalidum quemque ob-
viorum vel potulentum corripere: ac distento ſago impositum in ſublime jaſtare. Poſt
patris deinde mortem, libertinam aulicam gratioſam, quo efficacius coleret, etiam di-
ligere ſimulavit, quamvis anum, ac pæne decrepitam. Per hanc inſinuatus Neroni,
facile ſummum inter amicos locum tenuit congruentia morum: ut vero quidam tra-
dunt, & conſuetudine mutui ſtupri: ac tantum potentia valuit, ut damnatum repetun-
dis

T O R R E N T.

Allectum inter patricios.] Cum gens Salvia ante plebeja tantum fuiſſet, nec Romana quidem, ſed ex oppido Ferentino translata.

Hæc quoque adjecit.] Libb. duo hos quoque.

Albia Terentia ſplendidiff. fem.] Liber opt. *ſplen-*

dida. *Marcum cognomine.*] Sic edit. Gallica, & MSS. duo. Germanica vero, & alii veteres libri, *cogno-*
minem ſibi, quam lectionem ſequor. Othonis enim Principis patrem, qui Galbæ in conſulatu ſucceſſit, Othonem & ipſum cognominatum fuiſſe auctor eſt Sueton. Galb. cap. vi. Cognomines itaque fuere pa-
ter, & M. minor filius. Major vero, L. Titiani cognomen tulit. Cuius filius, Salvius Coccejanus a Domitiano occiſus eſt. Domit. cap. x. Vide Vi-
tell. cap. ii.

z. Camillo Arruntio, Domitio Aenobarbo.] Scribo *Ahenobarbo.* De Arruntii nomine dubito. nam qui Faſtos nobis concinnarunt hoc anno, qui fuit DCCXCV. ab U. C. Cn. Domitium Ahenobar-
bum, Neronis Principis patrem, & M. Furium Ca-
millum Scribonianum, in A. Vitellii P. F. locum ſuſſectum, coſſ. faciunt. Qui an etiam Arruntii nomen tulerit, nescio. Lector cogitet.

Flagris objurgaretur.] Sic *ſerulis objurgari* Calig. cap. xx. ubi plura notaviſus. Adde Feſtum cum ait: *Post turpe factum objurgatio eſt, monitio ante factum.* Quanquam *admonere* pro coercere & caſti-
gare interdum accipitur.

In ſublime jaſtare.] Idem Nero factitabat, cap. xxvi. Itali, & Galli non ineleganter a vanno *vannare* vocant. Martial.

Ibis ac excuſſo miſſus in aſtra ſago.

Quo efficacius coleret.] Id eſt, majore fructu ac commodò ei obſequeretur. Noti Juvenalis verſus:

optima ſummi

Nunc via proceſſus, vetule veſica beata.

Colere igitur dixit Sueton. quod ancillari in Salluſt. Cicero: ſi modo Ciceronis. & non potius declamato-

ris alicujus ea oratio eſt. Græci quoque *ῥεπαπένδεις* dicunt.

Damnatum repetundis.] *Repetundarum*, aut de *repetundis* Jurisconſulti, & elegantius loquentes dicerent. Sed familiare huic noſtro, ac Tacito quo-
que præpoſitiones omittere.

C A S A U B O N.

1. Ex Albia Terentia ſplendidiffima foemina.] Scribe *ſplendida ſæm.* nam ita codex noſter, item Memm. ac Liſſæi, & juvat Tacitus II. Hiſtor. *Othonis pater conſularis, avus pratorius, maternum genus impar, nec tamen indecorum.*

Quam nondum nubilem.] Membranæ, *vix dum nubilem.*

z. Ac distento ſago impositum in ſublime jaſtare.] Præter Martialem laſciviæ hujus meminit Ulpianus in Collatione juris cum legibus Moſis, quam edidit pridem Petrus Pithœus, vir quo nemo felicius in omni genere eruditionis eſt verſatus. ea proprie *ſagatio* dicta veteribus Latinis, ut ex Gloſſario idem Pithœus ante nos annotavit. in eo ſcriptum: *Sagatio, παλμός.* Gallis dicitur *berner.* vocabulo veteris, ut videtur, Græciæ: nam Diores *βέρνεσθαι* dicebant pro *πάλλειν.* Heſychius: *βερνώμεθα, κληρωώμεθα, Δάκωνες κληρῶσθαι* idem eſt ac *πάλλειν κλήρας* ut in illo poetæ κλήρας ἐν κυνέη χαλκήρεϊ πάλλων ἐλόντες.

V A R I O R.

z. Summum inter amicos locum tenuit congruentia morum.] Unde Nazarius Paneg. Conſtantine. c. 10. Sed proſecto nulla vi poſſunt coire, qua naturali di-
vortio diſſident: nec ulla tam fidelis eſt copula, que in diverſum tendentia nexu ſuo teneat. Liv. I. 46. de Tarquinii & Tulliæ nuptiis: *Contrahit celeriter ſimilitudo eos, ut fere ſit, malum malo aptiſſimam.* GRUTERUS.

Damnatum repetundis.] Legendum ex V. C. *damnatum de repetundis.* F. URSINUS.

dis consularem virum, ingens præmium pactus, prius quam plane restitutionem ei impetrasset, non dubitaret in senatum ad agendas gratias introducere. Omnium autem consiliorum secretorumque particeps, die quem Nero necandæ matri destinarat, ad avertendas suspiciones coenam utrique exquisitissimæ comitatis dedit. Item Poppæam Sabinam, tunc adhuc amicam ejus, abductam marito, demandatamque interim sibi, nuptiarum specie recepit. Nec corrupisse contentus, adeo dilexit, ut ne rivalem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certe non modo missos ad arcessendam non recepissee, sed ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus adstantem, miscentemque frustra minas & preces, ac depositum reposcentem. Quare diducto matrimonio, sepositus est per causam legationis in Lusitaniam. Id satis visum, ne pœna acrior minum omnem divulgaret: qui tamen sic quoque hoc disticho enotuit:

Cur Otho mentito sit queritis exsul honore?

Uxoris mæchus cæperat esse sua.

Provinciam administravit quæstorius per decem annos, moderatione atque abstinentia singulari. Ut tandem ultionis occasio data est, conatibus Galbæ primus accessit: eodemque momento & ipse spem Imperii cepit: magnam quidem ex conditione temporum, sed

TORRENT.

3. *Die quem Nero nec. mat.]* Liber opt. *quem necanda matri Nero.*

Poppæam Sabinam.] Aliquid Ner. cap. xxxv. sed prolixè historiam narrat Tacit. lib. xlii. Annal. quanquam nonnihil a Suetonio discrepans. Plutarch. Othone idem sentire videtur, quod Sueton.

Nec corripuisse contentus.] Sic edit. Gallica, sed Germanica, & complures mss. *corrupisse.* quod sane magis placet. Opt. codex neutrum habet, ut sensus sit, Othonem non contentum eo, quod sibi creditam a Nerone conjugii specie recepissee, adeo eam dilexisse, ut ne Cæsarem quidem, a quo tradita erat, rivalem ferret. Si *corripuisse* retineas, pro arripuisse exponere necesse est; si *corrupisse*, pro alienasse a Nerone, ut *corrumpere alterius servum* dicimus, & *actionem de servo corrupto* in Pandectis legimus. nemo enim uxoris suæ mæchus est, ut mox sequitur.

Missos ad arcessendam.] mss. nostri *ad arcessendam.*

Diducto matrimonio.] Duo codd. *deducto*, male. diducere enim & contrahere opposita sunt. Horat. lib. i. Od. ix,

Diductosque jugo cogit aheneo.

Uxoris mæchus.] Mæchum uxoris vocat, quod sibi nuptam antea, nec repudiatam, sed abductam a Nerone, sollicitaverat. Quod non ferens Nero, provinciæ obtentu exsilium detulit.

4. *Mag. quidem ex condit.]* Melius mss. duo *magnam quidem ex cond. sine ex.*

CASAUBON.

Prius quam plane restitutionem ei impetrasset.]

Quia damnati repetundis amittebant ordinem. vide ad caput xlii. libri primi.

3. *Sepositus est per causam legationis in Lusitaniam.]* Sic per honorem militia urbe summovere in vita Juvenalis, cujus auctor non alius, opinor, quam Suetonius.

VARIOR.

Prius quam plane restitutionem ei impetrasset.] Motus ille quicumque senatu erat: sed Otho quasi plane restitutum in senatum introduxit. Olim sane crimini repetundarum exsilium pœna fuit, & æstimatione, ut Asconius notat in Verrem, & Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Julia immutavit. Ex ea pœnam fuisse adfirmo Amissionem ordinis, & Æstimationem, nihil ultra: id est, qui damnatus eo crimine esset, senatu moveretur, & iudices acciperet ad æstimandam litem. At tamen subinde gravius, & plerumque extra ordinem in id crimen animadversum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens lib. vii. ad leg. Jul. repet. LIPSIVS.

Non dubitaret in senatum ad agendas gratias introducere.] Forte: *non dubitavit i. s. a. a. g. i.* SALMASIVS.

3. *Die, quem Nero necanda matri destinaverat.]* V. C. Salmas. diem, quem necanda matri Nero destinarat.

Sepositus est per causam legationis in Lusitaniam.] Tali specie honoris ejici aula atque urbe usitatissimum. Sic supra noster in vita Julii cap. 9. *Cajo Pisoni ob suspicionem urbanae conjurationis, provincia Hispania extra ordinem data est.* Imo tale quid saepe ultra petunt, quibus animus subducere

sed aliquanto maiorem ex affirmatione Seleuci mathematici. Qui cum eum olim superstitem Neroni fore spondisset, tunc ultro inopinatus advenerat, imperaturum quoque brevi repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quemquam genere omisso, quoties cœna Principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim dividebat: nec eo minus alium alia via militem demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit, emancipavitque: ut jam vix ullus esset, qui non & sentiret & prædicaret solum suceessione Imperii dignum. Speraverat autem fore, ut adoptaretur a Galba: idque in dies expectabat. Sed postquam Pisonem prælato, spe decidit, ad vim conversus est: instigante super animi dolorem etiam magnitudine æris alieni. Neque enim dissimulabat, nisi Principem, se stare non posse: nihilque referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus, caderet. Ante paucos dies

servo

se molestiis præsentibus. Ita Cicero xi. ep. i. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postulare legationem liberam mihi reliquisque nostris, ut aliqua causa proficiscendi honesta quareretur. GRUTERUS.

T O R R E N T.

Seleuci mathematici.] Tacit. & Plutarch. Ptolemaum vocant. Nec male Beroaldus utroque nomine vocatum fuisse conjicit.

Tunc ultro inopinatus.] Dictio ultro non est in opt. codice.

Aureos exc. coh.] Idem Plutarch. Tacit. centenos nummos dicit. Dion lib. lv. & alicubi Zonaras aureum xxv. drachmis, hoc est, totidem denariis, æstimant. Quæ ratio sane etiam cum pondere ejus temporis aureorum optime convenit, si argenti ea quæ nunc est ad aurum proportio observetur. Sub recentioribus vero Imperatoribus, maxime Constantinopolitanis, eadem aurei æstimatio fuit, pondus autem minus. Quod in juris studiosorum gratiam annotatum volui. Idemque aureus quod solidus, teste etiam Isidoro lib. xvi. cap. xxiv.

Totum agrum.] Hac de re sic Tacit. Adeo animosus corruptor, ut Coccejo Proculo, speculatori, de parte finium cum vicino ambigenti, universum vicini agrum sua pecunia emptum dono dederit. Emancipare dixit Sueton. quod Tacit. dono dare. Emancipare igitur quovis modo alienare, & in alium transferre dominium rei alicujus, significat. Quamvis imaginaria fortassis venditione Otho agrum militi nummo addixit, quod specie quidem vendere, re ipsa donare est. Qua de re Cæs. cap. l. Apertius tamen loqueretur Sueton. si diceret, redemit, eique mancipavit.

Suceessionis Imp. dignum.] Ita quidem loqui potuit Sueton. duo tamen vetusti codd. legunt suceessione.

C A S A U B O N.

A. Aureos excubanti cohorti viritim dividebat.] Ta-

citus, cohorti excubias agenti viritim centenos nummos dividebat. Ergo aureus unus, & centum nummi, idem. quod & alia veterum testimonia doctis observata declarant. Hic locus me admonet, ut Eumenii panegyristæ orationem pro scholis emaculem. Salarium me, ait, liberalissimi Principes ex hujus Reip. viribus in sexcentis millibus nummum accipere jusserunt. Quis credat salarium tam amplum ulli rhetori fuisse? neque nos primos offendit ea summa, sed nos ex collatione Græci scriptoris, qui testatur annua stipendia professorum sub Imperatoribus fuisse aureorum sexcentorum, putamus in ea oratione semper sexagenis & tricenis scribendum, non autem sexcentenis & tercenis. Sexagena sestertium millia, sive sexagena sestertia sunt aurei sexcenteni: quod fuisse salarium professorum diximus. Tatianus in oratione apologetica, philosophorum increpans avaritiam, Vestri, inquit, philosophi tantum a contentu opum absunt, ὥς παρὰ τὴν Ῥωμαίων βασιλείας ἐτησίως χρυσὸς ἑξακοσίως λαμβάνειν τινὰς εἰς ἑδὲν χρήσιμον, ὅπως μὴδὲ τὸ γένειον δαρεῖν καθεμένον αὐτῶν ἔχουσιν. & nota sis vocem τινὰς. nam ex ea intelligimus celeberrimis tantum doctoribus id datum salarium. quod facit valde ad destruendam illam immensam summam, quam falsa scriptura apud Eumenium ingerit. Quæ adversus hanc emendationem eruditissime doctissimi viri disputarunt, non adducunt me, ut sententiam mutem. maxime cum Eumenii illa verba cogito, ex hujus Reip. viribus. Quis credat rhetores, qui in Urbe docebant, annua centena habuisse, ex instituto Vespasiani: hunc vero qui in provincia, & quidem in urbe non admodum potente, ut ipse testatur, annua sexcentena, hoc est, ad coronatos hodiernos decies mille & quingentos? Mihi istud mirum videtur atque ἀπίθανον.

V A R I O R.

Hoc disticho enotuit.] Nonnulli veteres libri & editiones, innotuit.

4. Agrum redemit mancipavitque.] Eique mancipavit scribendum videtur. GUYET.

T O R

seruo Caesaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat. Hoc subsidium tanti coepti fuit: ac primo quinque spiculatoribus commissa est res, deinde decem aliis, quos singuli binos produxerant: omnibus dena sestertia repræsentata, & quinquagena promissa. Per hos sollicitati reliqui, nec adeo multi, haud dubia fiducia in ipso negotio

T O R R E N T.

§. *Dispensatione.*] Sic Dispensatoris officium vocat. Ingens autem peculium eum Caesaris servum habuisse necesse est, qui decies HS. pro officio illo penderet, præsertim sub tam avaro Principe. Argii Dispensatoris mentio Galb. cap. xx. & alterius quem *ordinarium* vocat cap. xii. ad differentiam nempe eorum, qui extraordinarias Dispensationes adipiscerantur. Qualis Dispensator Armeniaci belli Neronis servus, qui libertatem centies vicies HS. redemit, (sic enim lego apud Plinium lib. vii. cap. xxxix) & Drusillanus Claudii Dispensator Hispaniæ, qui lanceam illam quinquagenariam possedit, de qua idem Plin. lib. xxxiii. cap. xi. Talem aliquam Dispensationem hoc loco intelligo. Vide Aug. cap. LXVII.

¶ *Quinque speculatoribus.*] Sic scribendum esse docuimus Calig. cap. LII. Accedat nunc Plutarchi auctoritas. is enim de hac conspiratione loquens, sic ait: *Ἐν δὲ ταῖς ὀυετέραις, καὶ Βάρβις, ὁ μὲν ὀπλίαν, ὁ δὲ τεσσεράριος.* Et quia Romana posuit vocabula, optio, & tesserarius, addit sic vocari eos qui nuntiorum speculatorumque ministerio funguntur, *τὰς διαγγέλων καὶ διοπτῆρων ὑπηρεσίας τελέοντες.* Porro quoniam hic Græci auctoris locus ex Tacito desumptus est, etiam hunc audiamus, & quidem ex editione Lipsii, vulgata enim mendosissima est: *Sed tum e libertis Onomastum futuro sceleri præfecit. A quo Barbium Proculum, tesserarium speculatorum, & Veturium, optionem eorundem, perductos.* Ut iater speculatores Barbium tesserarii, Veturius optionis officio functus sit. Et Plutarch. quidem Taciti verba non recte expendit, qui cum tesserarii, & optionis nomina poneret, speculatoris omiserit, existimans fortassis eosdem esse tesserarios qui & speculatores. Quod aliter se habet. Attamen cum ea ipsa verba exponens speculatorum tantummodo munus attingat, (de quo ante disseruimus) non etiam tesserarii, locum Taciti paullo aliter legendum censeo, & quidem retenta pæne vulgata lectione, hoc modo, *Barbium Proculum, tesserarium speculatorem, & Veturium, optionem, eodem perductos.* Ut ambo scilicet ex cohorte speculatorum fuerint, ille vero etiam tesserarius, hoc est, qui tesseram a tribuno, vel centurione datam, quibus opus esset, ulterius nunciaret; hic optio. Notum autem ex Varro, Festo, Vegetio *optiones* vocari solitos, qui tanquam administri gradum aliquem militiæ tenentibus dabantur, ut vicariam præstarent operam. Et fortassis hic ipse Veturius Barbii Proculi, speculatoris

tesserarii, optio erat. Ita Ulpian. l. vi. De bonis damn. *Neque speculatores ea ultro sibi vindicent, neque optiones ea desiderent.* optiones enim speculatorum vicarios interpretor. Neque aliud est tesserarius optio in antiquis marmoribus quam qui tesserarii vicem gerit. Dissentit autem in eo Sueton. a Tacito, & Plutarcho, quod hi duobus tantum initio rem commissam tradunt, ille quinque. Verum (ut credo) Onomastus, Othonis libertus, primum duos, hi tres alios, simulque numero quinque, mox alios decem compararunt. Et eleganter sane Tacit. *Suscepere (inquit) duo manipulares imperium P. R. transferendum, & transfulerunt.* Quo loco notandum, quod quos paullo ante speculatorem tesserarium & optionem appellaverat, mox manipulares vocat. Gradum ergo militiæ tesserarius non mutat, minus optio. Speculatores autem militum numero habentur.

C A S A U B O N.

§. *Per hos sollicitati reliqui, nec adeo multi.*] Etiam Xiphilinus, *ὀλίγης στρατιώτας συνομωμοκέναι αὐτῶν* indefinite scripsit. Utrique lucem facit Zonaras, qui triginta ait fuisse.

Haud dubia fiducia in ipso negotio pluribus affuturis.] Deest ut aut quasi in isto loquendi genere, nam hoc Græci ita dicerent: *Πεποιθότες σφόδρα, ὡς ἐν αὐτῶν τῷ ἔργῳ πλείονων παρευομένων, vel προτῶν ὄντων.* At in Viterb. aliam lectionem reperi, *plures affuturi.*

V A R I O R.

§. *Quinque speculatoribus commissa est res.*] Plutarchus de hac conspiratione loquens, sic ait: *Ἐν δὲ ταῖς ἰτέραις καὶ Βάρβις, ὁ μὲν ὀπλίαν, ὁ δὲ τεσσεράριος.* ac mox subijcit, Optionis & Tesserarii nomine significari eos, qui nuntiorum & ὀπτήρων, id est, speculatorum ministerio funguntur. Posterior ætas *Scultatores* nuncupavit, quasi auscultatores: quo fit, ut nocturnarum excubiarum tesseras tractent ex eo ordine, qui Tesserarii dicuntur. Optio inferior est gradus. Sunt enim ordine & promotione antecedentium militum adjutores. auctore Vegetio, & dum junguntur speculatoribus in l. Divus. D. de Bonis damn. speculatorum adjutores videntur. Junguntur tesserariis, quos speculatores esse diximus, in antiquis inscriptionibus, quarum una sic habet: *TESSERARIO OPTIONE FISCIS CURATORI.* altera, *IN. EIS. TESSERARIUS, OPTIO, VEXILLARIUS.* Cujacius. Codex Salmasii & hic & alibi semper *speculatoribus.*

Haud dubia fiducia in ipso negotio plures adfuturos.]

tio plures affuturos. Tulerat animus post adoptionem statim Castra occupare, cœ-
nantemque in Palatio Galbam aggredi: sed obstitit respectus cohortis, quæ tunc excu-
babat, ne oneraretur invidia, quod ejusdem statione & Cajus fuerat occisus, & desertus
Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergo destinata die, præ-
monitis consciis, ut se in foro sub æde Saturni ad Miliarium aureum operirentur, mane

Quod ad hanc *fiduciam* attinet, nitebatur illa dogmate
Tacitilib. vi. An. c. 7. adseverantis *primus dominandi*
spes in arduo: ubi sis ingressus, adesse studia & mini-
stros. GRUT.

T O R R E N T.

Pluribus affuturis.] Mira phrasis. nam *plures*
affuturos voluit dicere. Nulla tamen notata mihi
diversitas e libris.

Tulerat an.] Lib. unus *Erat animus.*

Ejusdem statione.] *Stationem* vicem vocat, qua
cohors illa inter alias tunc iterum excubiis aderat.
Alioqui *statio* ipsos milites certo loco positos signifi-
cat, ut *statio Germanorum* Ner. cap. xxxiv. *statio*
Nicomediensis apud Plinium Epist. lib. x. Sed & Mo-
destin. J. C. l. iii. De re militari: *Qui stationis*
munus relinquit, plusquam emansor est. hoc est, qui
suo die stationi non adest. Hinc *stationarii milites*
l. i. & l. penult. De fugit. Sed & *superstationarios*
legimus, quibus (ut arbitror) major incumberebat
publicæ sollicitudinis cura. Idem fortasse qui & *Ire-*
narcha. stationes enim militum in provinciis quietis
ac pacis publicæ curam gerebant, facinorososque ju-
dici sistebant. Unde etiam *curiosi* interdum vocan-
tur. Qua de re inter alios sic Tertullian. Apolog.
Latronibus investigandis per universas provincias mi-
litaris statio sortitur. Verum de hac re plura Juris-
consulti. Adde Suetonium Tib. cap. xxxvii. & Aug.
cap. xxxii.

Religio & Seleucus.] *Religionem* superstitionem
vocat, de qua Ner. cap. viii.

Miliarium aureum.] Id columna erat in capite
fori Romani, a qua omnes viæ Italiæ incipiebant,
atque in eadem desinebant. Plutarch. Galba, Plin.
lib. iii. cap. v. Ibidem ergo Saturni ædes.

C A S A U B O N.

6. Erat animus p.] Memm. & alii, *Tulerat animus.*
ut, *In nova fert animus mutatas dicere formas.*

Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit.] *Facio*
invitus, testor, quod toties a magno illo viro
dissentiam, qui haud ita pridem multa erudite in
hunc auctorem a se animadversa in Semestribus
publicavit. Mihi vero ita æquus contingat lector,
ut animus est nulla ærugine suffusus, & veritatis in
omni re parva, magna, studiosus. Placet autem
illi omnino legendum esse hic, *religio & ipse locus*
exemit. quibus adducatur rationibus, lector studiosus
apud ipsum videbit. At nobis vulgata lectio præ
hac nova nimis sapit, eam sic interpretamur. Me-

diurnum tempus vocat, sex illos dies, quos ait Plutar-
chus medios fuisse ab adoptione Pisonis ad cædem
Galbæ. adoptio celebrata a. d. iv. Id. Jan. cædes facta
xviii. Kal. Feb. medio tempore inter hos dies
interjecto, ne Otho Galbam occideret, impeditum
illum ait Suetonius, qua religione, qua Seleuci mo-
nitis. Religio, quam intelligit, est *παροπαράδοτος*
quædam traditio, qua vetabantur seria negotia certis
diebus inchoare: talis erat in eo tempore, quod me-
dium hic vocatur, dies postridie Idus: ut libro se-
cundo notamus cap. xiiii. refero eodem & diem iiii.
Id. Jan. & qui xix. Kal. Febr. dicitur, ambos Car-
mentæ sacros: quo tempore favere linguis oportebat,
non cædibus operam dare: atque hi dies publi-
ce religiosi. potuerunt autem etiam cæteri privata
superstitione Othoni esse religiosi & atrii: sicut Au-
gusto omnes Nonæ. Jam ergo habemus, quomodo
medium tempus religio exemerit: ut missa faciam
omina, tristia auguria & aruspicum responsa, quæ
Othonis cæpta tardare potuerunt. Mos autem
omnium fere Romanorum fuit per ea tempora, ut
prius quam vel tantilli momenti rem aggredierentur,
adirent ad mathematicos & astrologos, ut sumendo
exordio horam felicem indicarent. Juvenalis:

Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur

Hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.

Othonem autem isti hominum generi valde fuisse
addictum, non obscure Tacitus indicat: ut mirum
non sit, in tantæ rei negotio sedulo ipsum omnia
temporum momenta explorasse, & de illis eum
consultuisse ex astrologis, quo plurimum uteretur.
talis erat Seleucus, ut ex hoc loco & alio quarti
cap. apparet: sive is est qui Tacito & Plutarcho Pto-
lemæus dicitur, sive alius. Judicet nunc lector eru-
ditus, quod sit in hac aut lectione aut interpreta-
tione, cur antiquis codicibus, qui omnes in vulgata
scriptura consentiunt, fides debeat abrogari. Quam
commentus est vir doctus, lectio, & ipse locus, stare
aliter non potest, nisi de certo aliquo & definito
loco intelligatur, in quo latitans totum illud tem-
pus medium Galba transmiserit. cedo autem mihi
aliquem hujus historiæ auctorem. cedo etiam loci ejus
nomen.

V A R I O R.

6. Erat animus post adoptionem.] Omnino restituendum,
quod & probat Casaubonus: *Tulerat ani-*
mus. Sallustius in Catilin. *Diutius in his locis esse,*
si maxime animus ferat, frumenti atque aliarum
rerum egestas prohibet. Livius lib. 25. *Consistentium*

Galbam salutavit: utque consueverat, osculo exceptus, etiam sacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruspiciis. Deinde liberto adesse architectos nuntiante, quod signum convenerat, quasi vœnalem domum inspecturus abcessit: proripuitque se postica parte Palatii ad constitutum. Alii febrem simulasse ajunt, eamque excusationem proximis mandasse, si quæreretur. Tunc abditus propere muliebri sella in Castra contendit: ac deficientibus lecticariis, cum descendisset, cursumque cepisset, laxato calceo restitit, donec omissa mora succollatus, & a præsentē comitatu IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad principia devenit: obvio quoque non aliter ac si conscius & particeps foret, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est, quam *id demum se habiturum quod sibi illi reliquissent*. Deinde vergente jam die ingressus senatum, positaque brevi ratione, quasi raptus de publico, & suscipere Imperium vi coactus, gesturusque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super ceteras gratulantium adulantiumque blanditias, ab infima plebe appellatus NERO, nullum

quo loco ipsorum tulisset animus. Lucanus lib. I. Fert animus causas tantarum expromere rerum. GRONOVIVS.

TORRENT. Oscolo exceptus.] Tib. cap. xxxiv. Ad constitutum.] Sic veteres loquebantur, vel simpliciter, vel subaudiendo locum, aut diem, de quo convenerat. Varro lib. II. de Re Rust. cap. v. Cum alius eum salutasset, alius conviciatus esset, qui tam sero venisset ad constitutum. Cic. ad Marium lib. VII. Si quod habes constitutum cum podagra, fac in alium diem differat.

Lecticiis.] Vide Calig. cap. LVIII. Rem paulo aliter narrat Tacit. Omissa mora.] Libri duo amissa mora. Ego totum illud, omissa, seu amissa mora, libenter expunxerim. Succollatus.] Sic Claud. cap. x. Ab his, quia servi diffugerant, vicissim succollantibus, in castra delatus est. Virgil. de apum rege lib. IV. Georg. - - - illum admirantur, & omnes Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes, Et sepe attollunt humeris. Quod Barbari creandis regibus facere consueverunt.

7. Deinde vergente jam die.] Pro declinante, ut vergit ætas, vergens annis apud Tacitum. Dein quoque pro deinde in opt. codice legitur. Positaque brevi ratione.] Sic omnes libri; interpretes tamen legunt oratione, sed male. Mox etiam legendum quingenties HS. pro sestertia. CASAUBON.

Abditus propere muliebri sella.] Tacitus sellam ἀπλῶς. at Plutarchus πορτίον. melius dixisset διφρον

κατάσειρον. nam tales sellæ mulierum, quibus in publicum deferebantur: quod vox abditus manifesto docet. fuerunt & aliæ sellæ mulierum non adopertæ, sed quarum domi usus, non foris. Talis erat, opinor, quæ siliquastrum dicebatur, ut Varro & Festus scribunt: alii per i, siliquastrum. Hyginus libro secundo Astronomici poetici, de Cassiopeia, pro quo facta inter sidera sedens in siliquaastro constituta est. libro tertio, Cassiopeia sedens in siliquaastro collocata est. Ne igitur mutemus eam vocem aut mendi suspectam habeamus apud Arnobium libro II. Quid arquata si sellula, acus, strigil, polubrum, siliquastrum? Habuere mulieres olim & διφρος λοχειαίς, in quibus sedentes enitebantur: quarum hodieque usus est. mentio earum Exodi capite primo, & apud Artemidorum libro quinto, capite LXXIV.

Donec omissa mora succollatus.] Bene. neque delenda verba, omissa mora, φειδοὶ τῆ χρόνης. moram intelligit expectandi lecticarios servos, quibus deficientibus, liberi homines in armos & collum receptum eum bajularunt vicibus: quod succollare dicitur.

7. Positaque brevi ratione.] Simplex pro compositor posita, id est, exposita. Viterb. tamen oratione, cum veteri Rom. item Memm. & aliis multis. sed durum sit nimis posita oratione pro habita.

VARIOR.

7. Positaque brevi ratione.] Pro reddita: ut ponere calculos. Seneca epist. 87. Cum ad patrimonium ventum est, diligentissimi computatores, sic rationem ponitis singulorum, quibus aut pecuniam credituri estis, aut beneficia. l. 89. D. de Solution. & liberat. ratione positæ ejus pecunia, quam mihi Stichus C. Titii servus caverat. GRONOVIVS.

nullum indicium recusantis dedit: immo, ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum Præsides, Neronis cognomen adiecit. Certe & imagines statuasque ejus reponi passus est: & procuratores atque liberos ad eadem officia revocavit. Nec quidquam prius pro potestate subscripsit, quam quingentis HS. ad peragendam Auream domum. Dicitur ea nocte per quietem pavefactus gemitus maximos edidisse: repertusque a concursantibus humi ante lectum jacens, per omnia pinculorum genera manes Galbæ, a quo deturbari expellique se viderat, propitiare tentasse: postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsus, idemtidem obmurmurasse:

Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς.

Sub idem vero tempus, Germaniciani exercitus in Vitellii verba jurarant. Quod ut comperiit, auctor senatui fuit mittendæ legationis, quæ doceret, electum jam Principem: quietem & concordiam suaderet. Et tamen per internuntios ac litteras, consortem Imperii, generumque se Vitellio obtulit. Verum haud dubio bello jam ducibus & copiis, quas Vitellius præmiserat, appropinquantibus, animum fidemque prætorianorum erga se

T O R R E N T.

Manes Galbæ.] Similis de Nerone locus cap. xxxiv.

Graviter prolapsus.] Lego prolapsus, ut ante pavefactus, repertus.

Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;] Xiphilin. sic: τί γάρ μοι ἐδὲι μακροῖς αὐλοῖς αὐλοῖς; ac proverbium esse dicit de iis, qui quid sibi inutile faciunt. Turneb. Adversar. v. cap. i. & xvii. cap. xx. varias proverbii causas adfert, neque ipse sibi satis constat. Nobis una, eaque simplicissima, sufficiat, Non omnibus buccis longas tibias, quæ difficilius inflentur quo longiores sint, pariter convenire, ut neque Othoni Imperium. Ex eodem fonte manat illud Juvenalis Sat. xi.

- - - bucca

Noscenda est mensura tua.

8. Germaniciani exercitus.] Sic Illyriciani Galb. cap. xx. Tib. cap. xxv.

Jam ducibus.] Mallem, ut in tribus mss. jamque ducibus.

C A S A U B O N.

Diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum præsides Neronis cognomen adiecit.] Facessunt mihi negotium Plutarchi super hac re verba: Κλαύδιος δὲ Πέρσης εἰς Ἰσηρίαν φησὶ κωμισθῆναι διπλώματα, οἷς ἐκπέμπει τὰς γραμματεφόρας, τὸ τῷ Νέρωνος θεῖον ὄνομα προσγεγραμμένον ἔχοντα τῷ τῷ Ὀθωνος. quid appellat τὸ τῷ Νέρωνος θεῖον ὄνομα? aut quale istud est Neronis divinum nomen? nam de divi appellatione accipere non possumus, nisi putamus tam stultum Othonem fuisse, ut vivus appellari voluerit divus: quod non solum erat insolens, verum etiam ominosum & βλάσφημον. deinde ut ea sententia efficeretur, scribendum foret

θεῖος. tum intelligeremus in diplomatis Othonis scriptum fuisse, M. Salvius Otho Nero Divus. hanc sententiam confirmant nonnihil, quæ scribit Tacitus extremo libro xv. de adulatione Cerialis Anicii, qui Neronem adhuc inter homines agentem & coli pro deo, & Divum Neronem appelleri voluit. Sed verius puto, tollendam vocem θεῖον e Plutarchi verbis.

Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;] Varie corrupti sunt in postrema voce libri veteres. alii præferunt δέλοις: alii ac prope omnes, αὐλοῖς. mendose proflatus. neque hoc monerem, cum e Xiphilino veram lectionem, de qua dubitari non potest, Turnebus pridem indicarit: nisi viderem esse viros doctos, qui depravatas lectiones veterum codicum partim interpretari conentur, partim aliter emendare. quorum utrumque supervacuum.

8. Quietem & concordiam suaderet.] Emenda Plutarchum in harum epistolarum mentione, & lege ὅφ' ἂν ἐπαίρομενος ἔγραψον Ὀυίτελλίῳ παραινῶν & στασιωτικὰ φρονεῖν. per quæ factus elatior, scripsit Vitellio, monens eum, ne seditiosa consilia sequeretur. perperam vulgo editum, παραινῶν στασιωτικὰ φρ. quam depravatam lectionem mirabiliter expressit Xylander, vir alioquin & judicii & eruditionis non mediocris.

V A R I O R.

Neronis cognomen adiecit.] Cluvium Rufum esse, non Claudium, quem Plutarchus hic appellat, monuit ad Tacitum Lipsius: sed hoc tantum, neque enim apponit verba, credo deterritus eadem difficultate, in qua hæsit Casaubonus. Quæ vide an tolli possit, si legamus: τὸ τῷ Νέρωνος θεῖον ὄνομα προσγεγραμμένον ἔχοντα τῷ τῷ Ὀθωνος. hoc est, adoptivum nomen. Vix aliter Plutarchus. Gronovius.

T O R.

se pæne internecone amplissimi ordinis expertus est. Placuerat per classarios arma transferri, remittique navibus. Ea cum in castris sub noctem promerentur, insidias quidam suspicati, tumultum excitaverunt: ac repente omnes, nullo certo duce, in Palatium cucurrerunt, cædem senatus flagitantes: repulsisque tribunorum, qui inhibere tentabant, nonnullis & occisis, sicut erant cruenti, ubinam Imperator esset requirentes, perpuerunt in triclinium usque, nec nisi viso destiterunt. Expeditionem autem impigre atque etiam præpropere inchoavit: nulla ne religionum quidem cura, sed & motis nec dum conditis ancilibus, quod antiquitus infaustum haberetur: & die, quo cultores Deum matris lamentari & plangere incipiunt: præterea adversissimis auspiciis. Nam & victima Diti patri cæsa litavit: cum tali sacrificio contraria exsta potiora sint. Et primo egressu inundationibus Tiberis retardatus, ad xx. etiam lapidem ruina ædificiorum præclusam viam offen-

T O R R E N T.

Et placuerat.] Melius mss. & edit. Germanica, *Placuerat*, sine *Et*, *P* majuscula.

Per classarios arma transferri.] Ostiam scilicet. Vide Tacitum. De classariis quoque jam ante diximus Galb. cap. xi.

In Palatium cucurrerunt.] Lib. unus concurrerunt, quæ vox sane rei tantæ magis convenit. Similis locus Tit. cap. ult.

Perruperunt.] Duo codd. *proruperunt*, ut & interpretes.

Motis, necdum cond. ancilibus.] Sic & Tacit. extremo lib. i. Histor. *Fuerunt* (inquit) *qui proficiscenti Othoni moram religionemque nondum conditorum anciliorum adferrent.* Hoc quid sit, Servium audiamus. is enim lib. viii. *Æneid.* in illud Virgilii, *utque impulit arma*, sic scribit: *Qui belli susceperat curam, sacrarium Martis ingressus primo ancilia commovebat, post hastam simulacri ipsius dei, dicens, Mars vigila.* Motis ergo in hunc modum ancilibus, priusquam de more recondentur, Otho ad bellum profectus est. Atque ita ferme Turneb. *Adversar.* v. cap. i. Beroaldus vero, quoniam mense Martio profectum Othonem constat, mora, necdum condita ancilia intelligit, quæ Salii ad solennem illum saltum deprompta nondum reposuerant. Verum quia Sueton. eo die abiisse eum scribit, quo sacerdotes Matris deum lamentari ac plangere incipiebant, hoc est, ante vi. Cal. Aprilis, (si Marcelino credimus) ancilia vero mensis Martii initio circumferebantur, quod ex Ovidii Fastis discimus, Turnebo potius accedamus.

Quod antiquitus infaustum haberetur.] *Antiquitus*, pro ab omni usque antiquitate, aut opinione majorum. Sane & matrimonia tunc contracta infausta habebantur. Ovid. lib. iii. *Fastor.*

Lamentari Et plangere.] Similis luctus in sacris Leucotheæ apud Aristotelem lib. ii. *Rhetoric.* ad Theodecten, & Plutarchum Camillo, in sacris Ariadnæ apud Plutarchum Theseo, in sacris Hyacinthi apud Ovidium *Metamorph.* & Athenæum lib. iv. Adde diem quo Plynteria Minervæ, item quo The-

mophoria Cereri celebrabantur Athenis summo cum luctu. De quibus Plutarch. Alcibiade, & Demosthene.

Victimas Diti patri cæsas lit.] Pro victimis Diti cæsis litavit. Simile illud Virgilii *sacrisque litatis Indulge hospitio*, cum non sacra litemus, sed deo sacris, ut ibi monuit Servius.

Inundationib. Tiberis.] Qui (ut inquit Plin. lib. iii. cap. v.) *vates quodammodo intelligitur ac monitor, auctu semper religiosus.*

C A S A U B O N.

Et placuerat per cl.] Dele *Et* ac pone *τελείαν εὐγμήν* ante *Placuerat*. incipit namque hic narrare, quod præcedentibus verbis proposuerat. Scripti omnes hunc pusillum errorem agnoscunt. Rem narrat Plutarchus accuratius: nam Suetonius multa omittit.

Motis necdum conditis ancilibus.] Adi Polybium in fragmento libri ab Ursino editi xxiii. & Livium in eadem historia libro xxxvii. Similis superstitio servata Athenis, cum celebrarent Plynteria. per ejus festi dies Minervæ simulacrum tegebatur, ac publice privatimque diligenter observabant, ne inchoato festo, nec dum peracto, quicquam aggredierentur: id enim infaustum habebatur. Xenophon de reditu Alcibiadis in patriam post exilium: *Κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ ἡμερᾶ ἡ Πλυντήρια ἦγεν ἡ πόλις, τῶ ἔδῳ κατακαλυμμένα τῆς Ἀθηνᾶς. ὁ τινες οἰωνίζοντο ἀνεπιτήδειον εἶναι καὶ αὐτῶ καὶ τῇ πόλει.* Sed Plynteriorum dies unus saltem erat infaustus: ancilia semel mota aut trigesimum diem non condebantur, ut affirmare videtur Polybius loco, quem indicavimus.

V A R I O R.

8. *Diem quo cultores matris deum lamentari Et plangere.*] Is fuit ix. Kalendas Aprilis, qui dies sanguinis dicebatur. Is enim tristis, & planctus tunc suos Galli ordiebantur, atque adeo corporum sectiones. Perseverant usque ad vi. Calendas April. qui dies Hilaria dicitur. JUSTUS LIPSIVS.

Ffff

T O R.

offendit. Simili temeritate, quamvis dubium nemini esset, quin trahi bellum oporteret, quando & fame & angustiis locorum urgeretur hostis, quam primum tamen decertare statuit: sive impatiens longioris sollicitudinis, speransque ante Vitellii adventum profligari plurimum posse: sive impar militum ardori, pugnam deposcentium. Nec ulli pugnae affuit, substititque Brixelli. Et tribus quidem, verum mediocribus praeliis, apud Alpes, circaque Placentiam, & ad Castoris, quod loco nomen est, vicit: novissimo maximoque apud Betriacum fraude superatus est; cum spe colloquii facta, quasi ad conditionem pacis militibus eductis, ex improvviso, atque in ipsa consalutatione, dimicandum fuisset: ac statim moriendi impetum cepit: ut multi, nec frustra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem sibi asserere perseveraret, quam

T O R R E N T.

9. *Profligari plurimum posse.*] Hoc est, promoveri, ac pæne confici rem. Alii pro *plurimum* substituunt *prælium*, ut *profligare bellum* Livius & Tacit. dixere, ipse Cicero ad Cornificium, *profligato bello, ac pæne sublato*. Aliter tamen de huius verbi significatione Gell. lib. xv. cap. v.

Et ad Castoris.] Sic Oros. quoque, & Tacit. lib. 11. Histor. *Ad duodecimum a Cremona locus Castorum*. sic enim Justus Lipsius restituit, cum ante *castrorum* legeretur. optime.

Apud Bebriacum.] Libb. mss. de hoc nomine dissentiunt. Meliores *Betriacum* vocant, uti & Plutarch. *Βητριάκον*. quod Turnebus sequitur. Ego nihil muto. nam Juvenalis codices, quos vidi complures, Sat. 11. *Bebriaci in campo* legunt. Est autem inter Veronam & Cremonam vicus. Auctor Tacit.

In ipsa consalutatione.] Duo mss. *in ipsa consalutatione*, quod historiam recte perpendenti fortasse non displicebit.

C A S A U B O N.

9. *Et ad Castoris.*] Ita omnes meliores, non ut quidam alii *ad Castris*.

Apud Bebriacum.] Nusquam minus & auctores veteres & libri quam in loci huius descriptione consentiunt. Fere tamen Latinis scriptoribus aut *Bebriacum* dicitur, aut *Bedriacum*. Plutarcho *πολιχὴν πλησίον Κρεμῶνης τὸ Βητριάκον*: & quidam codices apud Eutropium, *Betriacum*. Viterbiensis quoque hic & Memmii ac Pithœi codices non multo aliter, *Bretiacum*. eadem collocatio litteræ caninæ apud Josephum, qui hanc vocem ita enuntiat *Φρηγδιακόν*. vide & Chronicon Eusebii. Philostratus libro quinto Othonem periisse *περὶ τῆς Ἐσπερίας Γαλάτας* scribit: laxè sane & negligenter.

V A R I O R.

9. *Quin trahi bellum oporteret, quando & fame & angustiis locorum urgeretur hostis.*] Qui: ni utraque illa causa sufficeret? cum alioquin, multa bella impetu valida, per talia & moras evaenerint, ut lo-

quitur apud Tacitum lib. 11. Hist. 32. Suetonius Paullinus. GRUTERUS.

Impatiens longioris sollicitudinis.] Sæpe impatentia curarum præcipitari res queritur apud Cæsarem Critognatus, ubi inter alia inquit lib. vii. 77. *Animi est ista mollities, non virtus, inopiam paullisper ferre non posse: qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui dolorem patienter ferant.* GRUTERUS.

Ante Vitellii adventum profligari plurimum posse.] Profligari, ut docet Gellius in xiv. *Noctium Atticarum*, significat ad perniciem, interitumque deducere, atque deperdere. Profligatasque res quasi proflictas, & perditas appellamus. In alio significato profligata dixerunt absoluta, & effecta: quod quamvis damnetur a Gellio, tamen repudiandum non est: cum & Latinæ linguæ parens *profligatum* dixerit pro absoluto, & pæne confecto. Sic enim ait in v. quæstion. Tusculan. *Atque si ita est profligata jam hæc, & pæne ad exitum deducta quæstio est.* Corn. Tacitus dixit: *Profligaverat bellum cum Judæis Vespasianus.* Pro eo, quod est, confecerat & pæne ad exitum deduxerat. BEROALD. Augustus monumento Ancyrano: *Inter adem Castoris & adem Saturni cœpta profligataque opera a patre meo perfeci.*

Impar militum ardori.] Ea sane de causa maximi sæpe Imperatores rem suam pessum dederunt: stulte tamen, recteque carpitur a Plutarcho Pompejus in ejus vita: *Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πολλὰ λέγοντες, ἄνδρα δόξης ἤττονα καὶ τῆς πρὸς τὰς φίλας αἰδῆς τὸν Πομπηϊὸν ἐξεδιάσαντο ταῖς ἐαυτῶν ἐλπίσι καὶ ὁρμαῖς ἐπακολυθῆσαι, προέμεινον τῆς ἀρίστης λογισμῆς. ὅπερ ἔδὲ πλοῖα κυβερνήτῃ, μή τι γὰρ τοσούτων ἐθνῶν καὶ δυνάμεων αὐτοκράτορι στρατηγῶ, παθεῖν ἤν προσηκόν.* His & hujusmodi multis dictis virum impotentem gloria & ruboris erga amicos impulerunt Pompejum, ut relictis consiliis optimis suis ipsorum obsecundaret spei & motibus: quod nec navigii gubernatorem, nedum tot gentium & tantarum copiarum conveniebat summum Imperatorem admittere. GRUTERUS.

Nec illi pugna affuit.] Cod. Salinas. *nec ulli pugna.* GRUTERUS.

quam desperatione ulla, aut diffidentia copiarum: quippe residuis, integrisque etiam nunc, quas secum ad secundos casus detinuerat, & supervenientibus aliis e Dalmatia, Pannoniaque & Moesia: ne victis quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominiae quidvis discriminis ultro, & vel solae subirent. Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiae decimae legionis tribunus angusticlavius. Is mox referre crebro solebat, Othonem etiam privatum usque adeo detestatum civilia arma, ut memorante quodam inter epulas de Cassii Brutique exitu, cohorrerit: nec concursurum cum Galba fuisse, nisi confideret sine bello rem transigi posse. Tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis

T O R R E N T.

Etiam nunc.] Scio placere posse etiam tunc. Sed observatum mihi frequenter apud Senecam etiamnum pro praeterea. Neque deerit fortasse, qui sic rescribendum hic existimet.

10. *Tribunus angusticlavius.*] Recte, cum angusticlavius in vulgatis perperam legatur. Sic laticlavus Ner. cap. xxvi. & Domit. cap. x. Vide Aug. xxxviii. & xxxix.

Cohorrerit.] Libb. duo corruevit, male. sic enim Tib. cap. xxi. *Dii me perclant, nisi cohorrerit corpus meum.* Nec semel ita Cicero.

Concursurum cum Galba.] An adversus Galbam? an vero cum Galba, quando ei adhuc in Hispania agenti ipse praefectus Lusitaniae adhæsit? Prior interpretatio magis placet.

Tunc ac despici.] Mallem tum pro tunc, ut conjunctionis loco ponatur. nam adhuc Suetonium Lenem referentem audimus. Nisi tunc pro deinde accipias.

C A S A U E O N.

10. *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis.*] Reperi in Memmiano & habent alii libri, Suetonius Latus. in nullo, quod sciam, Linus: quæ depravata scriptura Mureto olim persuaserat, hunc esse Suetonium illum Paulinum, de quo Tacitus multa. qui magnus est doctissimi viri error.

Tribunus angusticlavius.] Hæc vera lectio. Glossarium: *συνόχημος, angusticlavus.*

V A R I O R.

Quos secum ad secundos casus detinuerat.] Sic solent boni duces non desperare statim, si cladem aliquam acceperint, sed contra instare audentius. vere enim Vercingetorix apud Cæsarem lib. vii. Bell. Gall. c. 29. *Errare, si quis in bello omnes secundos rerum eventus expectet.* male tamen hic divisisse copias suas Othonem arguit satis prolixè Tacitus lib. ii. Hist. c. 33.

10. *Suetonius Lenis.*] Cod. Salmas. Latus.

Tribunus angusticlavius.] Hoc est, qui ex plebe per merita & labores ad tribunatum pervenit. Ut enim sub consulibus quidam tribuni a populo, alii in exercitu creabantur (hi Ruffuli, illi dicebantur

Comitiati) ita sub Imperatoribus plebei quidam tribuni per merita ac labores ad hanc dignitatem ascendebant. Qui vero ex equestri aut senatorio ordine legebantur, voluntate Principis fiebant. hi dicebantur maiores & laticlavii, illi minores & angusticlavii. Veget. lib. ii. cap. 7. *Tribunus major per epistolam sacram Imperatoris iudicio destinatur, minor Tribunus provenit ex labore.* Ita & Statius lib. v. Sylv. maioris Tribuni creationem Imperatori assignat:

*Præterea fidos Dominus si dividat enses
Pandere, quis centum valeat franare maniplos,
Intermissus Eques: quis præcepisse cohorti,
Quem deceat clari præstantior ordo tribuni.*

Tribuni angusticlavii ad equestrem dignitatem ascendebant, & annulos equestris ordinis insigne gestabant. Appianus in Lybicus: *Ἀχθομένων πάντων ἐπὶ τῇ τῶν περὶ τὸν ἀταφίαν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς χιλιάρχοις, ὁ Σκιπίων τινὰ λύσας τῶν αἰχμαλωτῶν ἐπέμψεν πρὸς Ἀσδρούβαν καὶ παρήγει δάψαι τὰς χιλιάρχους ὁ δ' ἐριγνησάμενος τὰ νεκρὰ, καὶ ἀπὸ τῆς σφραγίδος εὐρὰν (χρυσοφορῶσι γὰρ τῶν στρατευομένων οἱ χιλιάρχοι τῶν ἐλαττόνων σιδηροφορούντων) ἔθαψεν αὐτὰς.* Cum omnes moleste ferrent relictos inhumatos milites, præcipue tribunos, Scipio captivum quendam solutum vinculis misit ad Asdrubalem, rogans, ut sepeliret tribunos. ille quæstos inter cadavera, & aureorum annulorum agnitos indicio (his enim differunt a vulgo militum ferreos gestantium) sepeliit. Ita Martialis poeta per tribunatum ad equestrem ordinem pervenit lib. iv. ep. 95.

*Est & in hoc aliquid, vidit me Roma Tribunum,
Et sedeo, quæ te suscitât Oceanus.*

Sic & hic Suetonii pater per merita & labores ad tribunatum pervenit. Lipsius ii. de Milit. 9. existimat laticlavios esse, qui ex senatu; angusticlavios, qui ex equite nati sunt. quem in hunc errorem induxit, quod putaret solos senatores laticlaviam, solos equites angusticlaviam portasse, cum tamen angusticlaviam plebi & equestri ordini communis fuerit, ut ostendit A. RUBENIUS lib. i. de Re Vest. cap. 8. qui & hanc de tribunis angusticlaviis sententiam suam latius explicat in eod. lib. cap. 14. vide & quæ infra ad Domit. cap. 10. ex illo notantur de tribunis angusticlaviis.

pularis militis concitatum: qui cum cladem exercitus nuntiaret, nec cuiquam fidem faceret, ac nunc mendacii, nunc timoris, quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes ejus incubuerit: hoc viso proclamasse eum ajebat, *non amplius se in periculum tales tamque benemeritos conjecturum*. Fratrem igitur, fratrisque filium, & singulos amicorum cohortatus, ut sibi quisque pro facultate consulere, ab amplexu & osculo suo dimisit omnes, secretoque captato, binos codicillos exaravit ad sororem consolatorios. Sed & ad Messallinam Neronis, quam matrimonio destinaverat, commendans reliquias suas & memoriam. Quidquid deinde epistolarum erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, concremavit. Divisit & pecunias domesticis ex copia præsentis. Atque ita 11 paratus, intentusque jam morti, tumultu inter moras exorto, ut eos qui discedere & abire cœptabant, corripere quasi desertores, detinerique sensit: *Adjiciamus*, inquit, *vita & hanc noctem*, his ipsis, totidemque verbis, vetuitque vim cuiquam fieri: & in ferum usque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui præbuit. Post hæc sedata siti gelidæ aquæ potione, arripuit duos pugiones, & explorata utriusque acie, cum alterum pulvino subdidisset, foribus adopertis arctissimo somno quievit. Et circa lucem demum expergefactus, uno se trajecit ictu infra lævam papillam: irrumpentibusque ad primum gemitum, modo celans, modo detegens plagam, exanimatus est: & celeriter (nam ita præceperat) funeratus, xxxviii ætatis anno, & xcv Imperii die.

Tanto

T O R R E N T.

Fratrem fratrisque fil.] Sup. cap. i. Domit. cap. x. Sed de fratre dissentiunt Tacitus & Plutarch. qui e pugna evasisse in castra narrant, ac cum aliis se dedidisse.

Ad sororem.] Cum qua etiam stupri consuetudinem habuisse eum scribit Xiphilin.

Sed & ad Messallinam Neronis.] Mallem abesse sed. De Statilia Messallina Ner. cap. xxxv.

11. *Abire cœptabat.*] Libb. duo *captabant*. Non placet.

Gelida aqua pot.] Lib. unus *gelida potione aqua*. Ut non temere quis suspicetur *aqua* superfluum esse. Juvenal. Sat. v.

- - - *calda, gelidaeque minister.*

Aliter tamen Suetonium Vitell. cap. xiv. & Vespas. cap. xxiv.

Foribus adopertis.] Sic Turneb. & mss. nostri duo. Alii *adapertis* legunt. Ego obductas fuisse puto. Quare *adopertis* placet.

Et celeriter (ita præceperat) funeratus.] Placet Turnebi lectio, quam codex noster opt. confirmat, & *celeriter (nam ita præc.) fun.* Accedat Plutarchi auctoritas, qui Bryxelli ejus se vidisse sepulcrum affirmat. Merum igitur somnium est, quod commentator nescio quis *apud Culiternam*, aut *Veliternam* aut *Uterinam* infarlit.

xxxviii.] Zonaras obiisse scribit natum annos xxxviii. Imperii die xc. Idem Dionis epitome, nisi quod xxxviii. annis xi. dies eximit. Tacit. quoque xxxviii. ei annos tribuit, sed quamdiu imperaverit, non addit. Optime cum Fastis conveniet ratio, si vitæ annos xxxviii. Imperio dies xcv. annumeremus. Eutropius Suetonium sequitur.

C A S A U B O N.

11. *Qui discedere & abire cœptabant.*] Viterb. ut Torrentii duo, *captabant*.

Et celeriter (ita præceperat) funer.] Viterb. & Lislæi, *celeriter, nam ita præc.* unde olim vere notatum Turnebo, ortam esse falsam lectionem, *apud Veliternam*, ita pr. cujus commentitiæ (quod ex Plutarcho patet) scripturæ nusquam in nostris libris exstant vestigia. neque item illius, quam præferunt editi quidam optimi, ut Rob. Steph. & *celeriter ac parvo cultu, nam ita præc.* utrum ex lectione scripta? probem si ita sit: sed vereor ne sit conjectura correctoris emendantis *γραφὴν* veteris Rom. *apud Culiternam*.

xxxviii. ætatis anno.] More suo Tranquillus annum inchoatum pro pleno numerat: nam alii xxxviii. solum vixisse ajunt. In tempore imperii puto peccatum apud Clementem Alexandrinum, doctissimum & sanctissimum scriptorem: legitur enim "Ὀθων μῆνας εἰ, ἡμέρας δέ. ego vero scripsisse opinor γ' non εἰ. sic Eusebius in Chronico: *Otho tertio regni sui mense apud Bebricum propria manu occubuit.* & Cedrenus μῆνας τρεῖς, ἡμέρας δέ. neque tamen nescio posse defendi Clementis lectionem ex quorundam Græcorum traditione. nam Fastis antiquis Græcis, qui Siculi vulgo vocantur & magno usui doctissimis viris sæpe fuerunt, hæc legi, "Ὀθων βασιλεύσας μῆνας εἰ, ἡμέρας δέ ἐν τῷ Παλατίῳ Ρώμης. En quantæ nugæ in quam paucis verbis. Hæc est istorum hominum fides, quorum Chronologiis omnes veteres bibliothecæ scatent: quare tirones cum illos legunt, meminerint, magno judicio opus, ut possint nigrum

12 Tanto Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit. Fuisse enim traditur & modicæ staturæ, & male pedatus, scambusque. Munditiarum vero pæne muliebrium: vulso corpore: galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum:

idque

nigrum mendacio præfigere theta. velut cum in hac ipsa historia de morte Othonis ita Credenus scribit: *Θύων δὲ ποτὲ ἐν τῷ ἱερῷ, τὰ τῆς Αφροδίτης ἄσματα τοῖς ἱεροῖς παρέμιξε· καὶ διὰ τῆς Οὐτελλίης αὐτῷ ἱπαναστάτος, ἐπιφιδίω ἑαυτὸν διεχειρίσατο, εἰπὼν, Τί γὰρ μὲ ἔδει μακροῖς αὐλοῖς ἄδειν καὶ αὐλεῖν;* legerat nempe semidoctus aliquis, Othonem erupisse quondam in hæc verba, *τί γὰρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;* inde occasionem arripuit fingendi eam fabellam, quam narrat Cedrenus: nisi ipse fictor illius est, non solum narrator. & tamen ista cuicumodi sint, ferri possunt fortasse, nisi in rebus maximi momenti, & quæ pertinent ad historiam Ecclesiæ, pari fide, quod certum est, versati essent. verum quid ago? non enim id a principio institueram.

VARIOR.

Fratriſque filium.] Plutarchus: *Accersitum fratris filium Coccejum adhuc adolescentem, ut auderet, neque timeret Vitellium, est hortatus, & ut matrem, & domum, & uxorem ipse tanquam proprios curans tueretur.* Tacitus eum vocat Salvium Coccejanum, quem ait prima juvenia trepidum fuisse: eum Otho monuit, ut erecto animo capeſſeret vitam, neu patrum suum Othonem fuisse aut obliſſeretur unquam, aut nimium meminisset.

Secretoque captato.] Cod. Salm. *secretoque capto.*

11. *Post hæc.*] Cod. Salm. *post hoc.*

XCV. *Imperii die.*] Valde confusa sunt tempora & initia horum trium Imperatorum, Galbæ, Othonis & Vitellii, nisi adhibueris temperamentum, quod præcepit Xiphilinus ex Dione, ut scilicet unum annum, & XXI. dies illis tribus conjunctim assignemus, quia alius alii non successit, sed duo simul eodem tempore Imperii infessores fuerunt. Xiphilinus in fine Vespasiani: *Καὶ τὰς συμβαίνει ἐνιαυτὸν τε καὶ δύο καὶ εἴκοσι ἡμέρας ὑπὸ τῷ θανάτῳ Νέρωνος μέχρι τῆς τῆς Οὐεσπασιανῆς ἀρχῆς διελθεῖν.* JOSEPH. SCALIGER.

TORRENT.

12. *Scambusque.*] Placet Turnebi conjectura. nam & nostrorum librorum fidelissimus *cambus* habet, non *calvus*, ut vulgati omnes. *σκᾶμβος* enim prævum curvumque significat. Quod ad pedes & crura Græci transtulerunt, Latini (si Nonio credimus) ad depravatam oculorum aciem, ut *scambi* sint iidem qui strabones. Sueton. tamen Græcos sequitur. De Othonis vero munditia, seu mollitie potius, Juvenal. Sat. 11. De Isidis sacerdotibus Domit. cap. 1.

CASSAUBON.

12. *Male pedatus scambusque.*] Ex emendatione Turnebi est hæc scriptura. Ille in membranis optimis repererat, quod & Pithæus in suis, *cambusque*. nos in Lislæi, *scambus*. *σκᾶμβος* Græcis dicitur, qui est crure aut pede varo. Suetonium voce Græca usum, vel eam potius dictionem fuisse in usu tum Romanis, non est a verisimilitudine abhorrens conjectura. In plerisque mss. scriptum, *calvusque*. an vera lectio *claudusque*? quod Petro Fabro placet. Sed verissima & jam certissima scriptura est, *scambusque*: nam & antiquissimi duo regie bibliothecæ codd. eam luctionem firman: neque dissentit Memmianus.

Galericulo propter raritatem capillorum adaptato & annexo.] Veteres cum capite nudo essent, & calvitium urbanorum dictis esse obnoxiam experirentur, ad eam celandam instituerunt pelles quasdam parare, appositis crinibus humanis, sic ut aptata capiti, cutis vera, non coma ascititia videretur. Iis pellibus usi & viri & foeminae. Tertullianus De cultu foeminarum: *Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicem retro suggestum.* Nec *galericulum* solum vocabant, sed *galerum*. Juvenalis:

Sed nigrum flavo caput abscondente galero.

Avienus:

Num mox deſecto nituit frons nuda galero,

Discolor appoſita qua fuit ante coma.

Ac pane madido linere.] Viterb. *linire*. Panis iste fiebat ex oryza aut fabis, ut apud medicos in compositione psilothrorum legimus. item ex farina filiginea. Juvenalis:

Sed qua mutatis inducitur atque fovetur

Tot medicaminibus, coſtaque ſiliginis offas

Accipit, & madida, facies dicetur an ulcus &

VARIOR.

12. *Male pedatus scambusque.*] Lexic. Græco-Latinum: *Σκαμβός, scaurus, valgus.* GUJET.

Scambusque.] Ex Græco *σκᾶμβος*. Qui pedes non ponunt in rectis ac parallelis lineis, aut in anteriorem partem eos flectunt, ii *vari* dicuntur: aut introrsum eos convertunt, & *valgi* appellantur. Græce *βλαιοί*, aliter *vatia* dicti. Non *varum* intelligit Suetonius, sed *vatiam* & *valgum*. SALMASIUS.

Faciem pane madido linere consuetum.] Facies linebatur, vel ut candor conciliaretur, ac rubor etiam

idque instituisse à prima lanugine, ne barbatus umquam esset. Sacra etiam Isidis sæpe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse. Per quæ factum putem, ut mors ejus minime congruens vitæ, majori miraculo fuerit. Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, *fortissimum virum, unicum Imperatorem* prædicantes, ibidem statim nec procul a rogo vim suæ vitæ attulerunt. Multi & absentium accepto nuntio præ dolore armis inter se ad internecionem concurrerunt. Denique magna pars hominum, incolumem gravissime detestata, mortuum laudibus tulit: ut vulgo jactatum sit etiam, *Galbam ab eo non tam dominandi, quam Reip. ac libertatis restituenda causa interentum.*

aliquando, vel ut cutis tenderetur. Medicamina illa, quibus nitor, aut candor parabatur, *προσώπῃ ἐπίχρῖσα λαμπρυντικά* dicebantur, & *προσώπῃ κατὰ πλάσματα λαμπρυντικά*, & *σμήγματα προσώπῃ σιλωβωτικά*. Illa vero quibus cutis tendebatur, *τετάνωδρα* & *τετανιώματα*, Latini veteres *tentipellia* dixere. Juvenalis:

- - - *Inter fæda aspectu ridendaque multo*

Pane tumet facies.

ubi vetus interpres: *medicamen ad tendendam faciem, vel cutem magis.* Alia autem erant *καταπλάσματα*, alia *σμήγματα*, quibus utebantur ad cutem poliendam. sublatis enim cataplasmatibus, τὰ *σμήγματα* adhibebant: idque etiam observavit Juvenalis in illa divina Satyra, adversus sequiorem, & nequiores sexum:

Vitel-

Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit: Incipit agnosci.

Tectoria vocat panem illum; quo madido faciem linebant, ac veluti tectorio quodam inducebant: quod tectorium seu *κατάπλασμα* abstergebant sine gmate ex lacte asinino, cum ad mœchos irent. SALMASIUS.

C A S A U B O N.

Sacra etiam Isidis sæpe lintea religiosaque veste propalam celebrasse. Appianus de Bellis civilibus libro IV. Οὐολέσιος ἀγορανομῶν προεγράφη. καὶ φίλον ὀργιάσῃν τῆς Ἰσίδος ἔχων, ἤτησε τὴν πόλιν, καὶ τὰς ὀθόνας ἐνέδυ τὰς ποδῆρεις, καὶ τὴν τῆς κυνὸς κεφαλὴν ἐπέθετο, καὶ διῆλθεν ἕως ὀργιάζων αὐτῶν σχήματι ἐς Πομπήϊον. Sed de habitu Isiacorum plura B. Cyprianus, Apulejus atque alii.

C. S U E T O N I I T R A N Q U I L L I

L I B E R V I I .

A . V I T E L L I U S .

C A P U T I .

Vitelliorum originem alii aliam, & quidem diversissimam, tradunt: partim veterem & nobilem, partim vero novam & obscuram, atque etiam sordidam. Quod ego per adultores obtrectatoresque Imperatoris Vitellii evenisse opinarer: nisi aliquanto prius de familiae conditione variatum esset. Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, divi Augusti quaestorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperasse.

T O R R E N T .

I. *Isi aliquando de fam.*] Edit. Gallica, & unus e nostris mss. *aliquando prius de fam.* Ceteri omnes *aliquanto prius*, uti & interpretes.

Exstatque Elogii.] Justo Lipsio ad Taciti Annalem tertium scribi probatum, *Exstat Q. Longini*, aut (quod visum Mureto) *Q. Clodii*. Sed ignotus penitus meis auribus scriptor, quisquis est, *Longinus* ille. De altero, Sextum de Diis Græcum Clodii cuiusdam apud Arnobium lib. v. olim comperi, sed ei Sexto prænomen, non Quinto. Ubi frustra esse (quod obiter admonuerim) virum doctum, qui *Sexto de Diis Græcorum* rescripsit, Lactantius fidejubebit Divin. Institut. i. cap. xxii. *Et Sex. Clodius* (inquit) *in eo libro, quem Græce scripsit*, & quæ sequuntur: qui locus Arnobiano illi plane geminus est. Ad Suetonium quidem quod attinet, non video qui receptam lectionem damnem, potiusque interpreter libellum cui titulus, Elogium Vitelliae gentis.

Augusti quaestorem.] Ex his (inquit Beroaldus) qui Candidai Principis dicebantur. Ego potius Augusti in expeditione aliqua quaestorem eum fuisse crediderim, aut militaris ærarii præfectum.

Et Vitellia.] Deæ Vitelliae nemo (quod sciam) præter Suetonium meminit. Arnob. lib. iv. Vitelliam commemorat, quæ ab viarum erroribus liberet, Macrob. Saturn. lib. iii. cap. iii. Vitulam, seu (ut alii legunt) Vitulinam, quæ letitiæ præsit, quam Piso ait Victoriæ nominari. Verum

quoniam eam nominis rationem adfert Macrobius, quod potens sit vitæ tolerandæ, non temere suspicemur Vitelliam potius quam Vitulam scribi illic deberi. Quanquam & Vituna vocari debere videatur, ut Vitunus Deus, quod vitam tueatur. Verum satius est, ut Deam hanc (sive Nympha fuerit) certo loco circumscribamus, qualis Juturna, & Venilia. Ut non mirum sit obscuram esse, cum in cæli senatum nunquam venerit. De Vitellia quoque via nihil memini me legisse. Viam Vitulariam commemorat Cic. ad Q. fratrem ep. i. lib. iii. verum alia parte Italiae.

Imperasse.] Duo codd. *imperitasse*, & mox *mansisse diu*.

C A S A U B O N .

i. *Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium libellus.*] Adjuvimus hac parte minimum veteres codices, & veram lectionem produximus ante latitantem. Quintus hic Eulogius, libertus Q. Vitellii fuit, estque a manumissione appellatus Q. Vitellius Eulogius, aut fortasse Eclogius. Hic ut patrono gratificaretur, stemma Vitelliae gentis descripsit, & librum eidem nuncupavit. hoc genere officii soliti liberti patronorum suorum studia demereri. sic Julius Marathus Augusti libertus, de rebus illius libros ediderat, ut dixit auctor libro ii. Spartianus: *Fama celebris Hadrianus tam cupidus fuit, ut libros vitæ suæ scriptos a se, libertis suis litteratis dederit, jubens ut eos nominibus suis publicarent.*

rasse. Horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romam, atque inter patricios allectam, indicia stirpis diu mansisse, viam Vitelliam ab Janiculo ad mare usque: item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copia adversus Æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli præsidio in Apuliam misso, quosdam ex Vitelliis subsedisse Nuceriæ: eorumque progeniem longo post intervallo repetisse urbem, atque ordinem senatorium. Contra, plures auctorem generis libertinum prodiderunt. 2 Cassius Severus, nec minus alii, eundem & suturem veteramentarium; cujus filius sectionibus & cognituris uberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujusdam

T O R R E N T.

Æquiculos.] Vitelliae coloniae ab Æquis expugnatae meminit Livius lib. v. quam Vitellii, a sua dictam gente, propriis opibus tutandam ceperant, ut Sueton. hic.

2. Cassius Severus.] De hoc Aug. cap. lvi.

Sectionibus & cognituris.] Sic Turnebi codices, & noster optimus. Alii consuturis legunt, credo, quia sutoris ante facta mentio. Est autem cognitor (inquit Festus) qui litem alterius suscipit. De quo plura ad Horat. lib. ii. Sat. v. sis cognitor ipse. Hinc cognitura, pro cognitoris quaestu. Sectors vero dicti, qui proscripita damnatorum bona coemebant, praesertim confuse atque universaliter, ut postea res singulas vendendo inde lucrum facerent. Unde sectiones, quaestus acerbissimus. Exempla passim apud Ciceronem, Caesarem, Tacitum, & alios.

Muliere vulgari.] Recte Turneb. vulgarem interpretatur, quæ sui copiam faciat, & cum populo alicui communis sit. Ovid. lib. iv. Fastor. Numina vulgares Veneris celebrate puella. Sueton. Domit. cap. xxii. nataretque inter vulgarissimas meretrices. Sed & Ulpian. l. xiii. De adulteriis, cum ait: Sed & in ea muliere potest maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit. vulgarem appellat, quæ se olim prostituerit.

C A S A U B O N.

2. Sectionibus & cognituris.] Sic optimi codices, itaque edidit primus, opinor, spectatae fidei vir Rob. Stephanus. plerique tamen codd. consuturis. etiam Viterb. futuris. quod testificari volui.

V A R I O R.

2. Ex muliere vulgari.] Mulier vulgaris est, quæ non uni viro addicta, sed pecunia accepta cum pluribus etiam commiscuit, nec tamen palam se prostituit. Nam inter has discrimen fecit Marcellus l. 41. ff. de Ritu nupt. Ait enim ibi: Probrum etiam intelligitur in his mulieribus esse, quæ turpiter viverent, vulgoque quaestum facerent, etsi non palam. Nam secundum Servium, Priscianum, Alcuinum PALAM ad omnes refertur. Et hinc emendandas inter veteres grammaticos Auctor incertus, apud quem legitur: Inter PALAM & CORAM hoc interest, quod PALAM hominum praesentiam notat,

CORAM personam desiderat. Legendum enim, quod PALAM omnium praesentiam notat. Et quamvis his non acquiescat Flavius Caper, notat tamen, hoc etiam veteres variasse. Et vere quidem, quoniam apud Plautum est: Fecisti modo mihi ex proclivo palam rem. Verum non ita hic Marcellus, qui aperte distinguit inter mulierem, quæ vulgo, quæque palam quaestum faciat. Et apertius etiam Ulpianus l. 43. cod. tit. qui palam quaestum facere eam pronunciat, quæ hoc faciat sine delectu, quæque pudori non parcens sive in lupanario sive in caupona vicem prostituta sustinet. Nam quæ cum uno & altero pecunia accepta commiscuit, eam non videri palam quaestum facere. Hæc enim ea est, quam Marcellus dixit vulgo quaestum facere, quamque mulierem vulgarem appellavit Suetonius. Ut accedendum non putem Heroaldo, qui Observatione 33. in illa l. 41. PALAM & VULGO pro eodem accepit, & hinc eam l. 41. emendendam duxit. GOESIUS.

Sectionibus & cognituris.] Cognituris est delationibus ad ærarium, fiscum, de quibus Suet. Dom. 9. Fiscales calumnias magna calumniantium poena repressit: ferebaturque vox ejus: Princeps, qui delatores non castigat, invitat. Capitol. de Marco: Delationibus, quibus fiscus augetur, intentus. Persæpe qui accusaverant, permixti erant redemptorum societatibus; ea ratio est, cur cognituras & sectiones hic conjunxerit Sueton. Hinc etiam Tacitus, quem sectionibus apud ærarium famosum dicit, eundem oblitterata ærarii nomina retraxisse ait. sic enim legendum. quod prorsus cognitoris est significatione. Cognitor proprie est, qui praesentis in urbe rei conventu, ubi judicium agitur, partes suscipit, & quidem sponte se offerens, susceptor alienæ litis voluntarius. Hinc honestiore vocabulo cognitores dicti, delatores, quadruplatores, qui causas ærarii & fisci, atque ita populi & Principis susciperent sponte ac tuerentur, quasi essent legum custodes ærario augendo inventarum, qui praefectis subiciebant obnoxios multos, aut debitores vel veteres, vel latentes. cujus operæ pretium partes de proscriptorum bonis consequerentur. Atque huic lucro quia adjungebant ex illis plurimi, ut & ab hasta, quam erexerant, emerent, ideo persæpe iidem cognitores qui sectores: quod etsi non facerent, tamen erant cognati, & socii participesque manubiarum & lucri ex aliena calamitate.

- jusdam furnariam exercentis filia, equitem Rom. genuerit. Sed quod discrepat, sit in medio. Ceterum P. Vitellius domo Nuceria, sive ille stirpis antiquæ, sive pudendis parentibus atque avis, eques certe Romanus, & rerum Augusti procurator, quatuor filios amplissimæ dignitatis cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit, Aulum, Quintum, Publium & Lucium. AULUS in consulatu obiit, quem cum Domitio Neronis Cæsaris patre inierat: prælautus alioqui, famosusque cœnarum magnificentia. QUINTUS caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores, removerique placuisset.
- b. PUBLIUS Germanici comes Cn. Pisonem inimicum, & interfectorem ejus, accusavit condemnavitque: ac post præturæ honorem inter Sejani conscios arreptus, & in custodiam fratri datus, scalpro librario venas sibi incidit: nec tam mortis poenitentia quam suorum c. obtestatione obligari, curarique se passus, in eadem custodia morbo periit. LUCIUS ex consulatu Syriæ præpositus, Artabanum Parthorum regem summis artibus, non modo d. ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa pellexit. Mox cum Claudio

calamitate. GRONOV. lib. IV. de Pec. vet. cap. 3. quem vide ibi pluribus hæc exsequentem doctissime.

T O R R E N T.

Domo Nuceria.] Sic Virgil. *Qui genus? unde domo?* Horat. quoque, *unde domo quis, Cujus fortuna.* Frequens in antiquis marmoribus, ut post tribum etiam patriæ nomen elogiis, militum maxime, apponatur. Romæ in ædibus Matthæorum, L. CASSIUS L. F. ROM. NIGER DOMO ATESTE MIL. COH. I. PR. MIL. ANN. XVII. VIX. ANN. XXXVII. Iterum, L. PINARIO L. F. SCAPTIA MATERNO FLORENTIA MIL. COH. XII. VRB. VIX. ANN. XXX. MIL. ANN. VII. Sic alibi, ARRETIO. VIENNA. AUGUSTA TAURINORUM. HASTA. MUTINA. Sed & Seneca Consolatione ad Helviam, *Jube* (inquit) *omnes istos ad nomen citari, & unde domo quisque sit, quare.*

Cognomines.] Nihil mirandum, si de gentis nomine intelligamus, quod Vitellii omnes vocati sint; verum de cognomine loquitur, quod omnibus idem fuit. Vide Oth. cap. 1. Onufrius huic P. Vitellio Nepotis cognomen tribuit, alioqui obscurum ignotumque.

A. in consulatu.] Oth. cap. 11.

Q. caruit ordine.] Q. Vitellium inter eos numerat Tacit. 11. Annal. quos Tiberius senatu movit, aut sponte abire passus est. Sueton. igitur nove dixit caruisse eum ordine, quo dejectus sit.

P. Germa. comes.] Tacit. Annal. 111. Plin. XI. cap. xxxvii. Sueton. Calig. cap. 1.

Sejani conscios.] Lib. probatissimæ fidei consocios.

Scalpro librario.] Sic scalprum sutorium, fabrile, chirurgicum etiam apud auctores invenias.

L. ex cons. Syriæ præpositus.] In qua præfectura, ut in Judæos benignus, non uno in loco a Josepho laudatus est.

Ad veneranda leg. signa.] Hoc est (opinor) quod

(a) A.U.C. DCCCLXXXV. (b) A.U.C. DCCCLXXXIII. DCCCLXXXVII.

Dion narrat, non solum coactum a Vitellio pacis condiciones accipere, filiosque obsides dare, verum etiam Augusti & Caji statuis sacrificare. Imperatorum sane imagines signis imponebantur. Historiam latius enarrat Joseph. lib. xvi. Antiq.

C A S A U B O N.

Cujusdam furnariam exercentis.] Viterbiensis, *furnariam exerc.* hoc est, rellionis. libro 11. cap. 11. *Furnaria* absolute positum pro *furnaria negotiatio.* sic *lignaria negotiatio* apud Capitolinum, & id genus alibi multa. In Glossario exponitur *Furnarius*, *ἱπποκαύσης, καμινωκαύσης*: sed ea interpretatio ministro potius furnarii quam furnario conveniat.

Domo Nuceria.] In quibusdam loquendi generibus domus pro patria vel urbe ponitur. unde passim in Dione, *οἱ οἶκοι Ῥωμαῖοι*, vel *οἱ ἐν οἴκῳ*. & apud Sophoclem, *ἡ οἶκοι πόλις*. nam ita scribi debet hic illius locus in OEdipo Coloneo:

— τὴν δὲ τὴν πόλιν φίλως

Ἐιπὼν. ἐπαξία γὰρ. ἡ δ' οἶκοι πλέον

Δίκη σέβοιτ' ἄν, ἔσα σὴ πάλαι τροφός.

ἡ οἶκοι πόλις, est patria OEdipi, Thebæ. vulgo scribunt *Δίκη* & male interpretantur.

Scalpro librario.] Græci *σμίλην*, ut in epigrammate Juliani, quo continetur scribæ supellex, *σμίλης τ' ὀξύτομον κοπίδα*. Latini *sicilam* vocant. Glossarium: *Sicila*, *σμίλα*, *χαρτοτόμος*. sed Arnobius vocem *smilam* pro Latinitate donata usurpat libro quinto: nisi legendum ibi *sicilam*.

Lucius ex consulatu Syriæ præp.] Dio lib. LVIII. Tacitus in anno urbis DCCCLXXXVIII. Suer. lib. IV. cap. XIV.

V A R I O R.

Prælautus alioqui.] Codex Salmasii *prælatus alioqui*. Corfendoncensis. Alvari Nonii mss. Rob. Steph. & Manut. edd. *prælatus eloquio*.

Gggg

T O R

(c) A.U.C. DCCCLXXXVIII. (d) A.U.C. DCCXCVI.

Claudio Principe, duos in super ordinarios Consulatus, Censuramque gessit. Curam quoque imperii sustinuit, absente eo, expeditione Britannica: vir innocens, & industrius, sed amore Libertinæ perinfamis, cujus etiam salivis melle commistis, nec clam quidem aut raro, sed quotidie ac palam arterias, & fauces pro remedio fovebat. Idem miri in adulando ingenii, primus C. Cæsarem adorari ut Deum instituit: cum reversus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato, circumvertensque se, deinde procumbens. Claudium uxoribus, libertisque ad-

T O R R E N T.

Adorari ut Deum instituit.] Hoc est, exemplo suo auctor fuit, ut pro Deo adoraretur. Hoc ergo est, quod Sex. Aurelius Victor tradit primum Cajum Dei ac Domini nomen vindicasse. Fecit id vero Vitellius, ut necem effugeret. Dion lib. lxx. Quo loco & illud refert, quod cum eum percontaretur Cajus, qui cum Luna sibi rem esse credi volebat, Vidissetne ipsum cum Dea congregi, quasi attonitus, defixis humi oculis, voce exigua, ac tremens, Solis (inquit) Domine, vobis Diis licet invicem videre. Quo facto initio, omnes adulando superavit.

Capite velato.] Ut Deos, sic Cæsarem religiose adibat Vitellius. Unde Plinium intelligimus operis sui præfatione ad T. Vespasianum, cum ait: *Te quidem, in excelsissimo humani generis fastigio positum, summa eloquentia, summa eruditione pradiatum, religiose adiri etiam a salutantibus scio.* De gestu vero habituque Deos adorantium ut pulchre hoc loco Sueton. sic Lucret. lib. v. *Nec pietas ulla est velatum saepe videri Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras, Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas Ante Deum delubra.* Plin. quoque lib. xxviii. cap. ii. *In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus. Quod in levum fecisse Gallia religiosius credunt.* Idem lib. ii. cap. xlv. *Antiquis Græcia in supplicando mentum attingere mos erat.* Plaut. Amphit. Act. v. Scen. i. *Invocat Deos Immortales, ut sibi auxilium ferant, Manibus puris, capite aperto.* Idem Curgul. Act. i. Scen. i. *Quis hic est, qui aperto capite Æsculapium salutat? & festive admodum Act. i. Scen. i. cum Palinurus servus diceret, quo me vortam, nescio, respondet adolescens Phædromus, Si Deos salutas, dextroorsum censeo. quod ad Plinii, quem modo citavimus, locum facit, ne quis solos Gallos id observasse existimet. Pulchri etiam hac de re Tibulli versus lib. i. Eleg. ii.*

Non ego tellurem, &c.

Porro quod ad capitis velationem attinet, exemplum apud Curtium lib. iv. *Ille in candida verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis.* In nummis etiam, & marmoribus sacrificantes fere velato capite cernimus. Plura Macrobi. Saturnal.

lib. i. cap. viii. Servius illud Virgilii, *Purpureo velare comas adopertus amictu*, & Plutarchus Quæst. x. Rerum Rom. Accedat quod positus pænullis adiri Deos ex Tertulliano notavimus ad Claud. cap. vi.

C A S A U B O N.

Cajum Cæsarem adorari ut deum instituit.] Quem morem postea retulit Diocletianus, mansitque ex parte etiam sub infecutis Principibus, quorum salutatio habuit aliquid adorationis immixtum. Memmii codex adorare.

V A R I O R.

Cajus etiam salivis melle commistis.] De Mamerci Scauri infania circa ancillas suas legatur Seneca iv. de Benef. c. 31. Quid enim non cogat amor, cum legamus apud Athen. Dipnosoph. lib. vi. Dionysii parasitos sputum vomitumque ejus delingere solitos. GRUTERUS. Refert Seneca, cognovisse se quendam ornatum hominem, qui exiturus in publicum, fascia uxoris pectus colligabat, & ne puncto quidem horæ præsentia ejus carere poterat, potionemque sibi nullam, nisi alternis tactam labris vir & uxor hauriebant. BERGOLD. Hæc Hieronymus ex Seneca retulit lib. i. contra Jovian.

Circumvertensque se.] Adorationis vetustic, non apud Romanos modo, sed & apud alias plerasque gentes ritus fuit, ut dextra manu labris admota, & ad osculum relata priore digito in erectum pollicem residente, capite submisso, corpus dextroorsum circumagerent. Plin. lib. xxviii. cap. ii. *In adorando, dextram ad osculum referimus, totum corpus circumagimus: quod in levum fecisse Gallia religiosius credunt.* Plautus in Curgul.

PH. *Quo me vortam nescio.*

PA. *Si Deos salutas, dextroorsum censeo.*

Ovidius lib. iii. Fastorum:

Atque aliquis modo tunc visa jam vertitur ara. Apulej. lib. iv. Asin. aur. *Et admoventes oribus suis dexteram priore digito in erectum pollicem residente, ut ipsam prorsus Deam Venerem religiosiss adorationibus venerabantur.* Minutius Felix Octavio: *Cacilius simulacro Serapidis viso (ut vulgus superstitiosus solet) manum ori admovent osculum labiis pressit.* PITHOEUS.

addictum, ne qua non arte demereretur, pro maximo munere a Messallina petiit, ut sibi pedes præberet excalceandos: detractumque focculum dextrum, inter togam tunicasque gestavit assidue, non numquam osculabundus. Narcissi quoque & Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Hujus & illa vox est, *Sæpe facias*: cum sæculares ludos edenti Claudio gratularetur. Decessit paralyti altero die quam correptus est, duobus filiis superstitibus, quos ex Sextilia probatissima, nec ignobili femina editos Consules vidit, & quidem eodem ambos totoque anno, cum majori minor in VI. menses successisset. Defunctum Senatus publico funere honoravit: item statua pro Rostris, cum hac inscriptione, PIETATIS immobilis erga Principem. Aulus Vitellius L. filius Imp. natus est VIII. Kalend. Octobris, vel, ut quidam, VII. Idus Septembris, Druso Cæsare, Norbano Flacco COSS. Genituram ejus prædictam a mathematicis, ita parentes exhoruerunt, ut pater magnopere semper contenderit, ne qua ei provincia vivo se committeretur: mater & missum ad legiones, & appellatum Imperatorem pro afflicto statim lamentata sit. Pueritiam primamque adolescentiam Capreis egit inter Tiberiana scorta, & ipse perpetuo spintrix cognomine notatus: existimatusque corporis gratia initium & causa

T O R R E N T.

Detractumque focculum.] De mulierum focculis Plin. lib. IX. cap. XXXV. loquens de margaritis, *Quin & pedibus*, (inquit) *nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis focculis addunt.* Vide Calig. cap. LII.

Ex Sextilia.] Tacit. lib. II. Histor. *Mater Vitelliorum Sextilia antiqui moris.* Libri veteres etiam *Sestilia* habent. Et sane utroque modo in marmoribus scriptum observavi, sæpius tamen Sextilius, uti & Sextius, repperi.

Eodem ambos totoque anno.] Quo pater ipse L. Vitellius ter cos. cum Claudio Imperatore etiam censor fuit A. U. C. ut Onufrius computat, DCCC. Exstant etiam nummi A. Vitellii Principis, in quorum altera parte patris effigies cum hac inscriptione,

L. VITELLIVS. COS. TER. CENSOR.

3. *Pro afflicto lamentata.*] Sic Calig. cap. XLII. *prope afflicta domus.*

Tiberiana scorta.] *Scorta* ergo vocantur etiam pueri meritorii. Livius lib. XXXIX. *Philippum Pænum, carum, ac nobile scortum.* Sex. Aurelius de Domitiano: *Injuria verborum, qua se scortum vocari solebat, accensus Antonius.* Sueton. Tib. cap. XLIII. ubi de spintriis. Ex quibus omnibus locis, adversus Laurentii Vallæ discrimen, *scorta* vocari pueros non meritorios tantum, qui mercede se prostituunt, verum etiam eos quos catamitos ac concubinos honestius appellabant, manifestum est.

C A S A U B O N.

Socculum dextrum inter togam tunicamque gestavit.] Minus erit indignationis, si meminerimus,

foccis aureis & qui etiam lapillis fulgerent, usos veteres, qua foeminas, qua viros ἀερωτέρως. propterea non cum cæteris calceamentis promiscue habebantur, sed in thecis servabantur, quas σανδαλοθήκας Menander appellavit. Noti etiam *sandaligeruli* & *sandaligerula* ex comædiis.

V A R I O R.

Pro maximo munere.] Cod. Salmas. *proximo munere.* quod augeat indignitatem, si id populo inspectante factum intelligas.

3. *Ex Sextilia*] Codex Salm. *Ex Sestilia.* Sic *Sestius* apud Cic. ex antiquis codicibus restitutum est a viris doctis pro *Sextius*.

Publico funere.] Arbitror funus publicum & indictivum eadem: nec aliud esse, quam cum iustum indicitur, & publicus luctus. Censorium, cuius Tacitus Ann. IV. meminit, partem ejus esse: id est, ut omne censorium funus publicum sit (qui enim aliter potest?) at non omne publicum, censorium. Ut inter magistratus, honoratissimi censes, isque cumulus quasi reliquarum dignitatum, sic inter funera illud primo loco. Publico autem funeri opponitur *tacitum*, id est, sine pompa, sine designatore, sine ludis, præcone, indictione, silentio & quietum. Seneca de Tranquillitate lib. I. cap. I. *Quid opus est seculis duratura componere? Vis tu nunc id agere, ne te posteri taceant? Morti natus es. minus molestiarum habet funus tacitum.* LIPSIUS.

Et ipse perpetuo spintrix cognomine notatus.] Ego spintriam eum accipio, qui muliebria patitur, seque aliis abutendum præbet: certe pro spintria Dionis compendium πεπορευκότα dicit, id est, prostitutum & stuprum passum: sed & spintrias a patientia nominatos Tacitus ostendit. Nam in ejus verbis loci *scordatam* ad fellarios refero, *multiplicem patientiam*

caussa incrementorum patri fuisse. Sequenti quoque ætate omnibus probris contaminatus, 4 præcipuum in aula locum tenuit: Cajo per aurigandi, Claudio per alexæ studium familiaris. Sed aliquanto Neroni acceptior, cum propter eadem hæc, tum peculiari merito: quod præsidens certamini Neroneo, cupientem inter citharædos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egressum Theatro revocaverat, quasi perseverantis populi legatione suscepta exorandum præbuerit. Trium itaque Principum indulgentia, non solum honoribus, verum & sacerdotiis amplissimis auctus, Proconsulatum Africæ posthæc, curam quoque operum publicorum administravit, & voluntate disparti, & existimatione. In provincia singularem innocentiam præstitit biennio continuato, cum succedenti fratri legatus substitutus esset. At in urbano officio dona atque ornamenta templorum surripuisse, & commutasse quædam ferebatur: proque auro & argento, stannum & aurichalcum supposuisse. Uxorem habuit Petroniam consularis viri filiam, & ex ea filium 6 Petronium captum altero oculo. Hunc heredem a matre sub conditione institutum, si de

niam ad spintrias, quare cum effeminati essent, in eis spinter effeminatur, & spintriæ vocantur: unde origo appellationis. TURNER. Codex Salmas. pro spintria habet Spintheria.

T O R R E N T.

4. *Præsidens certam. Neroneo.*] Ner. cap. xii. *Exorandum præbuerit.*] Imperfecta oratio est. mss. tres exorandumque præbuerat, atque ita omnino legendum est.

5. *Curam quoque.*] Mallem curamque operum publ. Inter officia ab Augusto excogitata cura operum publicorum, viarum, aquarum, & alvei Tiberis. Aug. cap. xxxvii.

Succedenti fratri leg. substitutus esset.] Sic edit. Gallica, & mss. duo. Germanica vero, & alii quos viderim omnes, *substitisset*, haud dubie melius. significat enim eum succedente sibi fratre legati titulo adhuc in provincia mansisse.

Stannum & aurichalcum.] Plures mss. *orichalcum*, quemadmodum & origo vocabuli scribendum esse ostendit. a montibus enim Græci deducunt. Unde prima syllaba brevis est. Horat. de Arte:

Tibia non (ut nunc) orichalco vineta, tubaque Æmula.

Virgil. Æn. xii.

Ipse dehinc auro squalentem, alboque orichalco Circumdat loricam humeris.

Errant igitur, qui *aurichalcum* aurum æri mixtum dici volunt. Festus: *Cadmea terra, qua in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Pandectæ tamen Florent. *aurichalcum* scribunt l. xlv. De contrah. empt. & alibi.

6. *Filium Petronium.*] Plures omnis generis libri *Petronianum* legunt: recte, ut cognomen sit, ne gentis nomen ei pereat.

C A S A U B O N.

5. *Quum succedenti fratri legatus substitutus fuisset.*] Substitui dicitur ille, qui vacuum desertione alte-

rius locum occupat: quod hic de Vitellio dici posse non videtur. Legendum est cum libro amplissimi Memmii, cui & alii e nostris assentiuntur, *substitisset*. quum exacto tempore administrationis annuæ provincia excedendum esset Vitellio, ille substitit, ut fratri sibi succedenti legatum ageret.

V A R I O R.

4. *Ideoque egressum theatro revocaverat, quasi.*] V. C. F. Ursini, *ideoque egressum theatro revocaverit, quasi perseverantis populi legatione suscepta.* Corfendonensis vero & Rob. Steph. *exorandumque præbuerit*, pro *præbuerat*, quod est in editionibus aliis.

5. *Stannum.*] Cod. Salmasii *stagnum*. G. pro N. ponebatur apud antiquos, sequente videlicet alio G. aut C. aut N. de quo Varro lib. i. Analog. Sic *agulus*, *aggens*, *agguilla*, *aggerunt* dicebant. Ita & *stagneum* pro *stanneum* Plautus usurpavit: *Muriaticam autem video in vasis stagnis.*

Aurichalcum supposuisse.] Virgilius Æneid. xii. *Ipse dehinc auro squalentem alboque orichalco Circumdat loricam humeris.*

Apud majores orichalcum pretiosius omnibus fuisse metallis. Servius in eum locum notat, & ex Lucretio fabulam addit. Quanquam non plane de nihilo sit, quod dicit. Nam & Plinius alicubi scribit, aurichalcum in usu gemmarum diu apud veteres in admiratione fuisse. nempe, quod auri vice eo uterentur ad includendas gemmas. Plautus quoque in Milite Glorioso, *Ego, inquit, istos mores orichalco contra comparem.* Album Poeta dixit, non quod eo colore proprie sit, sed auri comparisone. Orichalcum vero, ut Græci ὀρείχαλκον. Porro, Vitellio sacrilegii exemplo præivit Julius Cæsar, qui in primo consulatu, ex illa arce religionum Capitolio, tria millia pondo auri furatus, tantundem inaurati æris reposuit. Cæs. cap. liv. SCHILDIIUS.

potestate patris exisset, manu emisit: brevique, ut creditum est, interemit, insimulatum insuper parricidii, & quasi paratum ad scelus venenum ex conscientia hausisset. Duxit mox Galeriam Fundanam prætório patre. Ac de hac quoque liberos utriusque sexus tulit: sed marem titubantia oris, prope mutum, & elinguem. A Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem missus est. Adjutum putant T. Junii suffragio, tunc potentissimi, & cui jam pridem per communem factionis suæ favorem conciliatus esset: nisi quod Galba præ se tulit, nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent: ac posse provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam: ut cuivis evidens sit, contemptu magis, quam gratia electum. Satis constat exituro viaticum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abditis, domum in reliquam partem anni ablocaret: utque ex aure matris detractum unionem pigneraverit ad itineris impensas. Creditorum quidem præstolantium, ac detinentium turbam, & in iis Sinuessanos Formianosque, quorum publica vectigalia interver-

terat,

T O R R E N T.

Liberos utriusque sexus.] Duorum capita videntur in Vitellii nummis, qualem servo aureum, cum litteris, LIBERI IMP. GERM. AUG.

7. T. Junii.] T. Vinii scribendum esse docuimus Galb. cap. XIV.

Per com. factionis suæ favorem.] Lib. unus factionis Veneta favorem, & adscriptum, alias sue. Ego sua retineo, & Venetam interpretor, cui ita favit Vitellius, ut Veneto indutus habitu ipse aliquando abstergendis equis operam suam Circo præstiterit. Auctor Xiphilin. Eidem ergo factioni cum faveret etiam Vinus, ejus patrocinio provinciam adeptus est. magna enim (quod ait Satyrus) inter molles concordia.

Nisi quod Galba.] Mira locutio, quali utitur etiam Galb. cap. x.

Meritorio cœnaculo.] Sic Aug. cap. XLV. ex amicorum libertorumque cœnaculis. Frequens JCtis pro superiore ædium contignatione, quo scalis adscenderetur, ibi enim tenuiores fere distinctis mansionibus habitabant. Plura ad Horat. Ep. 1.

Quid pauper? Ride, mutat cœnacula.

Ex aure matris detractum unionem.] Plin. lib. IX. cap. xxxv. loquens de unionibus, Hos (inquit) digitis suspendere, & binos, ac ternos auribus, feminarum gloria est. Cum vero Sextilia, antiqui moris femina, tanti pretii unionem auribus suspendere, minus sane mirandum de Cleopatra, ac Metella.

Sinuessanos.] Lib. unus Sinuessanos, sed male. Simile mendum apud Tacitum lib. 1. Histor. ubi de morte Tigellini. vulgata enim exemplaria Suesanos aquas vocant, quas Sinuessanos vocare convenerat. De quibus Strabo lib. V. Plin. lib. XXXI. cap. 11.

ipse Tacit. Annal. XII. de Claudio, reficiendisque viribus mollitie calis, & salubritate aquarum, Sinuessam pergit.

Quorum publica vectigalia intervererat.] Dictionem vectigalia ut adulterinam amovendam censeo. publica enim, unde publicani, tum apud JCtos tum apud alios auctores classicos absolute pro vectigalibus accipiuntur, nec solum urbis Romæ, sed & aliarum civitatum bonis. l. 1. De public. l. XVI. & XVII. De verb. signif. Cicero Epist. ad Q. fratrem, publicis male redemptis. Horat. Epist. 1.

Pars hominum gestit conducere publica.

Ipse Sueton. Vespas. cap. 1. publicum quadragesimæ. id est, vectigal quadragesimæ. Sæpe Tacit. & Quintilian.

C A S A U B O N.

8. Per communem factionis suæ favorem.] Memmii & Lislæi codd. factionis Veneta. ut in quibusdam editis. confirmat mendosa lectio codicis Cujaciani, venenata, & hic & capite XIV. pro Veneta.

Quorum publica vectigalia intervererat.] Quare tollendam censet vocem vectigalia vir doctus? an quia publicum ἀπὸς aliquando dicitur τὸ τελώνιον, ideo vera erit ejus sententia? quasi vero non multo sæpius aliter loquantur optimi auctores: quos omnes itemque aliquot veteres inscriptiones corrigamus oportet, si locum daturi sumus huic emendationi. cæterum omnes MSS. cum editis consentiunt.

V A R I O R.

7. Adjutum putant T. Vinii suffragio.] V. C. Salmas. edit. prima & Rob. Steph. T. Junii suffragio. *Per communem factionis suæ.]* Corsendoncensis & Salmasianus cod. nec non Rob. Steph. per communem factionis Veneta favorem.

Nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent.] Non esse metuendos regi. qui de solo victu cogitant, aut avaritiæ incumbunt, ostendit Tacit. 1. Hist. 7. Fuere qui crederent, Capitonem, ut avaritia ac libidine fœdum ac maculosum, ita cogitatione

terat, non nisi terrore calumniae amovit: cum libertino cuidam acerbius debitum re-
poscenti injuriarum formulam, quasi calce ab eo percussus, intendisset, nec aliter quam
extortis quinquaginta LLS. remisisset. Advenientem male animatus erga Principem exer-
citus, pronusque ad res novas, libens ac supinis manibus excepit, velut dono Deum
oblatus III. COS. filium ætate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de
se persuasionem Vitellius recentibus etiam de se experimentis auxerat, tota via cali-
gatorum quosque militum obvios exosculans: perque stabula ac diverforia, mulionibus
ac viatoribus præter modum comis: ut mane singulos, jamne jentassent, sciscitaretur,
seque fecisse ructu quoque ostenderet. Castra vero ingressus nihil cuiquam poscenti 8
negavit: atque etiam ultro ignominiosis notas, reis sordes, damnatis supplicia demisit.
Quare vix dum mense transacto, neque diei, neque temporis habita ratione, ac jam
vespere subito a militibus e cubiculo raptus, ita ut erat in veste domestica Imperator
est consalutatus: circumlatusque per celeberrimos vicos, strictum divi Julii gladium te-
nens,

gitatione novarum rerum abstinuisse.

Ex aure matris detractum unionem.] Gloria erat
fæminarum, ut inquit Plinius in IX. binos ac ter-
nos uniones auribus suspendere. Idem in XI. de au-
ribus scribens ait: *Nec in alia parte fæminis majus
impedium margaritis dependentibus: in Oriente qui-
dem, & viris aurum gestare eo loci, decus existima-
tur.* In hanc sententiam est illud luculente dictum
a Seneca severissimo Romanæ luxuriæ castigatore.
in sexto de Beneficiis: *Video uniones, bina ac terna
patrimonia, auribus singulis pependisse.* BEROALD.

T O R R E N T.

Injuriarum formulam.] Vide Claud. cap. XIV.
formula excidere.

III. COS. filium.] Sic nummus L. Vitellii, de
quo ante cap. III. Tacit. *Aderat Vitellius, Vitellii
censoris, ac ter COS. filius. Id satis videbatur.*

De se experimentis.] Duæ istæ voculæ, *de se*,
non sunt in opt. codice.

Caligatorum quoque.] Aug. cap. XXV.

Reis sordes.] Nove, sed non ineleganter, *sordes*
pro veste sordida atque habitu quo in reatu uteban-
tur, ac consequenter pro reatu dixit. Sordidati au-
tem incedebant non solum rei, verum etiam pro-
pinqui & affines. De quo Venulejus JC. l. XXXIX.
De injuriis: *Vestem sordidam rei nomine in publico
habere, capillumve submittere nulli licet, nisi ita
conjunctus sit affinitate, ut invitatus in reum testimo-
nium dicere cogi non possit.* Quam vero sordidam
Venulejus, *squalidam* vocat Ulpian. l. XV. De inju-
riis, & *obsoletam* Valer. Max. VI. cap. IV. de P.
Rutilio.

In veste domestica.] Ad horum discrimen *forensia*
vocabant, quibus in publico utebantur. Aug. cap.
LXXIII.

Divi Julii gladium detractum delubro Martis.] Sic Strabo lib. IV. & Plutarch. Cæsare, Gallos etiam
scribunt monstrasse Cæsaris gladium, suspensum in
templo Martis. Alterum exemplum apud Tacitum

lib. XV. de Nerone, qui Scævini pugionem Jovi
Vindici in Capitolio consecravit. Tertium videbi-
mus inf. cap. X. Sed & sibi ipsi detractum pugionem
Vitellius, postquam eum consules, & senatus recu-
sasset, in æde Concordiæ deponere voluit. Addam
& Horatii locum lib. III. Od. V.

- - - *signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus sine cæde (dixit)
Derepta vidi.*

Contigere autem ea, de quibus hic Sueton. apud
Coloniæ Agrippinam, quam strictum tenens ensẽ
Vitellius ingressus est, ut Romam Galba suspenso a
cervicibus ante pectus pugione. Coloniam ergo
quanquam cis Rhenum esset, inferiori Germaniæ
attribuerunt Romani.

C A S A U B O N.

De se experimentis.] Dele voculas *de se*, quas nec
scripta lectio agnoscit.

Jamne jentassent.] Liber Memmii itemque Pi-
thœi, *Jantassent.* sic quidem scribebant. ut in Glof-
fario, *jantare, jantaculum.*

V A R I O R.

Perque stabula.] Stabulum non solum significat
receptaculum equorum, & jumentorum, ut vulgo
dicitur, sed etiam accipitur pro caupona, & pro
hospitio. Inde *stabularii*, de quibustitulus est apud
Jurisconsultos, dicti, qui exercent, ut ita loquar,
stabulariam, & muliones viatoresque accipiunt. Apu-
lejus: *Quod primum ingressui fuerit stabulum, pran-
dio participabo.* Jurisconsultus titulo *Pro socio*, via-
tica meritoriorum, & stabulariorum ait recte impu-
taturum, si quis ex fociis iter fecerit. BEROALD.
Cod. Salm. *deversoria.*

8. *Notas.*] Notæ apponi solent his, qui ignominia
fuerint notati. Unde Vitellius tales notas demebat
ignominiosis, & ignominiam remittebat. Corn.
Tacitus: *Redditi a Vitellio plerisque ordines, remissa
ignominia, allevata nota.* BEROALD.

nens, detractum delubro Martis, atque in prima gratulatione porrectum sibi a quodam: nec ante in Prætorium rediit, quam flagrante triclinio ex conceptu camini: tum quidem consternatis, & quasi omine adverso anxiis omnibus, inquit: *Bono animo estote, nobis alluxit*: nullo sermone alio apud milites usus. Consistente deinde etiam jam superioris provinciæ exercitu, qui prius a Galba ad Senatum defecerat, cognomen Germanici delatum ab universis cupide recepit: Augusti distulit: Cæsaris in perpetuum recusavit. Ac subinde cæde Galbæ annuntiata, compositis Germanicis rebus partitus est copias, quas adversus Othonem præmitteret, quasque ipse perduceret. Præmissis agmini lætum evenit auspiciū: siquidem a parte dextra repente aquila advolavit: lustratisque signis, ingressos viam sensim antecessit. At contra ipso movente, statuæ equestres cum plurifariam ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt: & laurea, quam religiosissime circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennæ pro Tribunali jura reddenti, gallinaceus supra humerum, ac deinde in capite adstitit. Quibus ostentis, par respondit exitus: nam confirmatum per legatos suos imperium, per se retinere non potuit. De Betriacensi victoria, & Othonis exitu, cum adhuc in Gallia esset, audit: nihilque cunctatus, quidquid prætorianarum cohortium fuit, ut pessimi exempli, uno exauctoravit edicto, jussas tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti,

Neque diei, neque temporis habita ratione.] Diei, quod is forsan religiosus aut nefastus esset: sicuti postea Alliensis die pontificatum maximum cepit. *Temporis*, quod in auspiciandis negotiis certas plerumque diei horas observarent. Quo pertinet locus in Nerone c. viii. *Inter horam sextam septimamque processit ad excubitores: cum ob totius diei diritatem non aliud auspiciandi tempus videretur.* Vide quæ inibi dicuntur. SCHILDIUS.

T O R R E N T.

Inquit, Bono animo.] Bono (inquit) animo habent meliores codices.

Consistente deinde etiam jam.] Particula jam non est in opt. codice.

Qui prius a Galba.] Idem cod. qui prior. Vide Tacitum, & Plutarchum.

Augusti distulit, Cæsaris in perp. recus.] Idem Tacit. & Plutarch. Et Cæsaris quidem nomen neque in nummis ejus, neque in marmoribus unquam vidi, Augusti vero persæpe. sic enim numisma aureum cum liberis ipsius, cujus ante memini, A. VITELLIUS. GERM. IMP. AUG. TR. P.

9. *Lustratisque signis.*] *Lustrare* circumire est. Ut aquila, quæ magnarum semper rerum facit auspicia, primum circumvolaverit agmen, deinde leni meatu, nullo gaudentium militum clamore territa, tanquam dux viæ præcesserit. Tacit. Vide Senecam ii. Quæst. Natur. Virgil. Æn. viii.

Lustrat Aventini montem.

Gallinaceus.] Quid hoc portenderit, ipse post Sueton. explicat, venturum nempe in alicujus hominis Gallicani potestatem. Quod mihi sane frigidum videtur. Gallus, quem Martis pullum vocat Aristophanes, viri pugnacis atque invicti symbolum est,

qualem insultaturum ejus capiti ostentum significat. Adde proverbium, ἀλεκτροὺν ἐπιπιδᾶ.

10. *De Bebriacensi.*] Hic quoque meliores codices *Betriacensi* legunt.

Exauctoravit ed. juss. Trib. tradere arma.] Pulchre huic loco convenit illud Ulpiani l. ii. De his qui not. infam. *Sed & si eum exauctoraverit, id est, insignia militaria detraxerit.* Eodem spectant l. iv. §. Non omnis, & l. vii. De jure militari.

C A S A U B O N.

10. *De Bebriacensi victoria.*] Memmii, Pithœi & Lislæi *Betriacensi*, ut supra *Bretiacum*.

V A R I O R.

Bono, inquit, animo estote.] Sic codex Salmasii & Robertus.

Cæsaris in perpetuum recusavit.] Tacitus Histor. ii. *Præmisit in urbem edictum, quo vocabulum Augusti differret, Cæsaris non reciperet, cum de potestate nihil detraheret.* At non perpetuo ab illius tanti nominis usurpatione abstinuit. Sic enim idem Tacitus, in extremis Vitellii rebus, Histor. iii. *Quin & Cæsarem se dici voluit, aspernatus antea: sed tunc, superstitione nominis, & quia in metu consilia prudentium, & vulgi rumor juxta audiuntur.* Initio vero Principatus abnuendi forsan causa fuerit, ut animi magnitudinem ostentaret, qui alieni nominis præscriptione tueri imperium suum noller, sicuti nec Augusti vocabulum continuo admisit: vel certe, ut invisus Reip. nominibus abolitis, æquioris Principatus spem civibus præberet. SCHILDIUS.

9. *Præmissis agmini.*] Codex Salmasii & Robertus Stephanus, *præmisso agmine.*

T O R.

viginti, quorum libellos Othoni datos invenerat, exposcentium præmia, ob editam in cæde Galbæ operam, conquiri, & supplicio affici imperavit: egregie prorsus atque magnifice, & ut summi Principis spem ostenderet, nisi cetera magis ex natura, & priore vita sua, quam ex Imperii majestate gessisset. Namque itinere inchoato, per medias civitates ritu triumphantium vectus est: perque flumina delicatissimis navigiis, & variarum coronarum genere redimitis inter profusissimos opsoniorum apparatus, nulla familiæ aut militis disciplina, rapinas ac petulantiam omnium in jocum vertens, qui non contenti epulo ubique publice præbito, quoscumque libuisset, in libertatem asserebant, verbera & plagas, sæpe vulnera, non numquam necem repræsentantes adversantibus. Utque campos, in quibus pugnatum est, adiit, abhorrentes quosdam cadaverum tabem, detestabili voce confirmare ausus est: *Optime olere occisum hostem, & melius civem.* Nec eo secius ad leniendam gravitatem odoris plurimum meri propalam hausit, passimque divisit pari vanitate, atque insolentia. Lapidem memoriæ Othonis inscriptum intuens, *dignum eo Mausoleo* ait: pugionemque, quo se is occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum. In Apennini quidem jugis etiam pervigilium egit. Urbem denique ad classicum introiit paludatus, ferroque succinctus, inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis, omni divino humanoque jure neglecto, Allienſi die pontificatum maximum cepit: comitia in x. annos ordinavit, seque perpetuum Consulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendæ reip. eligeret, medio Martio campo adhibita publicorum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit: ac solenni convivio citharædum placentem palam

T O R R E N T.

Nulla familia, aut militis disciplina.] Scio familiæ nomine significari eos qui in familia sunt, ut sic militi opponantur, malim tamen *militia*. Sed hoc exile nimis, ac pæne putidem est.

Necem repræsentantes.] Sic Virgil.

Præsentemque viris intentant omnia mortem.
Sup. Claud. cap. xxiv. tormenta repræsentare.

Divisit pari vanitate.] Duo mss. post *divisit* punctum collocant, ac deinde legunt, *Pari vanitate atque insolentia lapidem*, &c. majuscula P. Locum autem hunc Plutarch. illustrat. Vidi (inquit) ipse cum Bryxelli essem & monumentum modicum, & inscriptionem hanc, M. OTHONIS.

Marti dedicandum.] Sup. cap. viii.

Pervigilium egit.] An in Martis forte honorem ob victoriam? Sic Galba illam Fortunam suam mensuris supplicationibus, ac pervigilio anniversario coluit, cap. iv. Tacit. omnia apud Vitellium indisposita, temulenta, pervigiliis, & Bacchanalibus quam disciplinæ & castris propiora fuisse scribit.

Urbem denique ad classicum.] Galba pugionem præferens, Vitellius ad classicum urbem introiit. Utrumque Imperii signum est. De gladio passim J. Cti. De classico sic Veget. lib. ii. cap. xxi. *Classicum* appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt. Hoc insigne videtur Imperii, quia classicum canitur Imperatore præſente, vel cum in militem capitaliter animadvertitur, quia hoc ex Imperatoris legibus fieri

neceſſe est. Sic ille. Tacit. quoque lib. ii. Annal. In P. Marcium consules extra portam Esquilinam, cum classicum canere jussissent, more prisco, advertere. Adde Varronem lib. v. de Lingua Lat. ubi de supplicio T. Quinctii Trogi, & Senecam lib. i. de Ira cap. xvi.

Allienſi die.] Libri duo opt. *Alienſi*, ab Alia flumine, (ut inquit Servius lib. vii. Æneid.) quamquam poetæ metri causa alterum *l* addiderunt. Alius tamen, & Allienus, Romanorum nomina, duplici *l* in nummis, & marmoribus scribuntur. De historia vero sic Tacit. lib. ii. Histor. *Funeſti ominis loco acceptum est, quod Maximum Pontificatum adeptus Vitellius de caerimoniis publicis xv. Kal. Aug. edixisset, antiquitus infausto die Cremerenſi, Alienſique cladibus.*

C A S A U B O N.

Egregie prorsus.] Pithœi liber agre. Ipsi vero placebat, *regie*. non male: nam istud quidem factum vere fuit regium: mihi tamen nihil videtur mutandum.

Perque flumina delicatissimis navigiis.] Cujusmodi erant Ptolemæorum regum *θαλαμνηὰ πλοῖα*, de quibus Appianus & scriptores alii multi. vel illa Cilicum piratarum navigia, de quibus Plutarchus in Pompejo.

ii. *Seque perpetuum consulem.*] Vetus inscriptio,

A. VITELLIUS L. F.

IMPERATOR

COS. PERP.

T O R

- palam admonuit, ut & aliquid de Domitio diceret: inchoantique Neroniana cantica,
 12 primus exultans etiam plausit. Talibus principiis magnam Imperii partem, non nisi consilio & arbitrio vilissimi cujusque histriionum & aurigarum administravit: & maxime Asiatici liberti. Hunc adolescentulum mutua libidine constupratum, mox tædio profugum, cum Puteolis poscam vendentem reprehendisset, coniecit in compedes, statimque solvit, & rursus in deliciis habuit: iterum deinde ob nimiam contumaciam & ferocitatem gravatus: circumforaneo lanistæ vendidit, dilatumque ad finem muneris repente surripuit, & provincia demum accepta manumisit: ac primo Imperii die aureis donavit anulis super cœnam, cum mane rogantibus pro eo cunctis, detestatus esset
 13 severissime talem equestris ordinis maculam. Sed vel præcipue luxuriæ sævitixque deditus, epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat: in jentacula, & prandia, & cœnas, commissationesque: facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine.

TORRENT.

12. *Deprehendisset.*] Tres libri *reprehendisset*, bene. nam reprehenduntur profugi. Calig. cap. xlv. *veluti profugos ac reprehensos in catenis reduxit.* Livius lib. xxxiv. *Adeo turbata erant dextra ala, equites peditesque, ut quosdam consul manu ipse reprehenderet.* Atque ita etiam Beroald.

Aureis donavit anulis.] Ut Icelum suum Galba, cap. xiv. Jus vero aureorum anulorum a Principe dari solitum.

Regantib. pro eo cunctis.] Tacit. exercitum rogasse dicit. Sueton. ergo *cunctos* cum ait, milites intelligit.

13. *Comissationesque.*] Libri nostri mss. *comessationes* scribunt, uti & exemplaria Horatii, quæ vidi plurima, lib. iv. Od. i. *comessabere.* Viri docti tamen aliter sentiunt. Lambinus à πὸ τῶ καμάζω *comassari* scribendum esse contendit. Aliis Festi auctoritas potior est, qui a vicis (quos κάμας vocant Græci) vocabulum deducens, *comissari* scribit. Petr. Victorius in geminat, & *commissari*, *commissatoresque* scribi debere vult, ut in Bemb. Terentio, (quod etiam Faernus affirmat) & in castigatissimis Ciceronis exemplaribus lib. i. ad Attic. epist. xiv. & i. Famil. epist. ix. Verum cum e & i litterarum magna cognatio sit, & vocabulum id in linguam Latinam transierit, accedente tot vetustorum exemplarium fide, non video cur recepta jam tot sæculis scriptura mutari debeat, præsertim quod (meo sane iudicio) probabilius a *comessum* derivari possit, veluti frequentativum, (ut grammatici vocant) quam vel a vicis, quos κάμας vocant Græci, vel à πὸ τῶ καμά ut Varro maluit. Ex Suetonio interim discamus *comessari* proprie post cœnam dici, ut etiam Domit. cap. xxi. & non semel apud Livium lib. xl. ubi de Persei & Demetrii dissidio.

CASAUBON.

Ut & aliquid de Domitio diceret.] Id est, caneret aliquod ᾠσμα promptum ex libro canticorum Neronis. sed quare potius *de Domitio* quam *de Nerone*?

an Nero volumini a se edito indicem fecerat *Domitii cantica*? at Pithœi cod. *de Dominico.* ut puto, non absurde: ita enim videtur appellatus ab assentatoribus vivi Neronis liber canticorum ejus, rerum domini. quam vocem refert nunc Vitellius, non sine allusione ad tempora Neronis, quæ revocare studebat.

12. *Coniecit in compedes, statimque solvit.*] Ita emendavimus accedente etiam quorundam librorum auctoritate, ut Rob. Steph. mirum tamen in Viterb. Lislæi, & aliis fere omnibus coluit legi.

Ob nimiam contumaciam & ferocitatem.] Cujacii codex, Pithœi & Lislæi, *furacitatem.*

13. *In jentacula & prandia & cœnas commissationesque.*] Dio totidem nominat: Οὐχ ὅλης τῆς ἡμέρας οἱ αὐτοὶ εἰσίων αὐτὸν, ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἀκρατίσασθαι παρῆχον, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, ἕτεροι δὲ μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια.

Facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine.] Dio, καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἔδα πάντα, ἀπλησῶς τε ἐμφορέμενος, συνεχῶς πάντα ἐξερῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' ἧ καὶ ἀνταρκεῖν ἠδύνατο. De vomitandi consuetudine, quod Cicero vocat extremo libro xi i i. epistolarum ad Atticum ἐμετικὴν ἀγερε, Plinius libro xxvi. capite i i i. Cornelius Celsus libro primo capite tertio. Jam inde ab Hippocratis temporibus mos fuit multorum, ut bis quot mensibus ἐμετικὴν agerent, quibus erat sua valetudo curæ. Apparet ex libro De salubri diæta. Philo de vita Caji: Πολὺς ἀκρατος καὶ ὀψοφαγία, καὶ ἐπὶ πλήρεσι τοῖς ὄγκοις ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι, θερμολυσίατε ἀκαιροὶ καὶ ἐμετοὶ, καὶ εὐθὺς πάλιν οἰνοφλυγίαι, καὶ ἐφεδροὶ γαστριμαργίαι. propter hanc consuetudinem objectum a Magno Pompejo ingrato cui-dam quem ditaverat, quod fecisset eum ἐκ πεινατικῆς ἐμετικόν, *de saepe esuriēte, saepe rejicientem.*

VARIOR.

Ut & aliud de Domitio diceret.] Codex etiam Salmas. ut *& aliquid de Dominico diceret.*

Hhhh

De

ne. Indicebat autem aliud alii eadem die : nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis milibus numum constiterunt. Famosissima super ceteras fuit coena ei data adventicia a fratre : in qua duo milia lectissimorum piscium, septem avium apposita traduntur. Hanc quoque exsuperavit ipse dedicatione patinae, quam ob immensam magni-

De Domitio.] Dominico liber Pithoei, id est, de libro Dominico, id est, Neroniano. GUYET.

13. *Comissationesque.]* Comissari proprie est post coenam epulari : quod in Domitiano aperte significatur, cum ait : *Convivabatur frequenter, & large, sed pane raptim, certe non ultra solis occasum, nec ut postea comessaretur.* Consimiliter Livius lib. XL. refert Demetrium post coenam, qua sodales acceperat, dixisse, *Quin comissatum ad fratrem imus?* Idem post paullum ait : *Comessatores tanquam ad eadem suam venientes aditu janua arcet.* Item convivam separat a comessatore, tanquam conviva ad convivium coenamque vocetur, comessator vero post coenam ad comessationem. Sic enim loquitur apud eundem Perseus criminans fratrem Demetrium : *Convivam me tibi committere ausus non sum : comessatorem te cum armatis recipiam?* Ab eo igitur comessatio usurpatur in hoc significato, quo apud Tranquillum accipitur, ut scilicet accipiatur pro postcoenia. Cur enim non liceat nobis dicere postcoenam, sicut licuit veteribus dicere antecoenam, & domicoenium? In alia significatione comessationes accipiuntur apud Aristotelem, tanquam sint convivia ex collatione, symbolisque confecta, quae Lacedaemonii Phiditia, Cretes Andria nuncupaverunt : unde ait in secundo Politicorum, *Comissationes phiditia nominant Lacedaemonii, apud quos unusquisque conferre habet, etsi sunt pauperrimi : qui vero comissationum esse participes nequeunt, hi ad Reipublica gubernationem non admittuntur.* BERGALD.

T O R R E N T.

Quadrigenis millib. nummum.] Lib. unus quadragenis. Quae sane summa exigua est, ubi una comedunt patrimonia mensa.

Coena ei data adventitia a fratre.] Solebant veteres tum Graeci, tum Romani advenientes peregre amicos lautiore convivio excipere. Athenaeus *δοσιπορικόν*, Plutarch. *Συμπόσιος ὑποδεκτικόν δειπνον* vocant. Sueton. *coenam adventitiam*, Plautus *Bacchid. Act. I. Sc. II. viaticam.* Ego sorori meae coenam hodie dare volo viaticam. Iterum. *Act. III. Sc. ult. salvus cum peregre advenis, coena detur.* Et *lepide Mostell. Act. IV. Sc. III. cum Teuropides peregre se venire dixisset, praeventens Simo, promissi (inquit) foras, Ne me te ad coenam vocare censeas.* Eodem spectat tam sollicita Antiphonis excusatio Stichos *Act. IV. quod, qui fratribus duobus peregre advenientibus prior dare coenam debuerat, ipse ab eorum altero vocari se passus fuisset.* Quare *Cras (inquit) apud me eritis & tu & ille, cum vestris uxoribus.* Coenam talem Vitellio Principi frater dedit.

quantum & ipse una abfuerat. Sed & Horat. talem celebrat lib. I. Od. xxxvi. cuius in vetustissimo cod. haec inscriptio est, *Eucharistice ad Numidam, amicum Iamiae, redeuntem ab Hesperia.* Martial. quoque praefatione lib. XII. *adventoriam* vocat epistolam quae advenienti amico obviam mittitur. Addam postremo Graecos vocare *ὀδοιπορικόν* quod advenienti datur, sive coena sit, sive aliud.

Dedicatione patinae.] De hac Plin. lib. xxxv. cap. xii. *Vitellius Principatu suo decies HS. (sic enim Budaeus) condidit patinam.* Quo loco condidit legendum puto. neque enim operis, sed obsonii sumptum notat, quemadmodum & Juvenal. Sat. xi. cum ait,

Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile.

ut enim patina quoque magno constiterit, (quo spectat quod subjicit Plin. eo venisse luxuriam, ut fictilia pluris constent quam murrhina) decies HS. certe in eam impendi non potuit, sed bene una lance conditum absumi. Similis Domitiani patina, si operis laborem spectes, apud Juvenalem Sat. iv. & Drusillani, Claudii Caesaris servi, apud Plinium lib. xxxiii. cap. xi. si vero ferculi sumptum, Aesopi apud Plinium, & Elagabali apud Lampridium.

C A S A U B O N.

Quadrigenis millibus nummum constiterunt.] Ita Viterb. & alii meliores libri : non *quadragenis*. quam aberrat autem vir doctus, qui ut firmet lectionem *quadrigenis*, profert locum Dionis, de sumptibus eorum qui convivia praebabant Vitellio, *ὥς ὀλίγων ἡμερῶν διελευσῶν, ἑκατὸν εἰς τὸ δειπνον μυριάδας ἀναλῶσαι?* quomodo enim colligit inde ita hic scribendum? nam Dio loquitur de sumptibus plurium dierum : Suetonius de singulorum conviviorum impensis. deinde summae quam diversae? nam Dionea est non minor quadragies fectertium, quod videtur confirmare vulgatam lectionem similis loci libro superiore capite xxvi.

V A R I O R.

Nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis millibus nummum constiterunt.] Videtur legendum, *minoris, &c.* non *minus*. Dio de hac re ita habet : *ὥς ὀλίγων ἡμερῶν, διελευσῶν ἑκατὸν εἰς τὸ δειπνον μυριάδας ἀναλῶσαι, &c.* Corruptus locus, sed ex quo *quadrigenis millibus nummum* legendum videatur. F. URSINUS. *Quadrigenis millibus nummum, id est, decem coronatorum M.*

Dedicatione patinae.] De huiusmodi lautis patinis intellexit

magnitudinem *clypeum Minerva*, αἰγίδα πολιῶχος dictitabat. In hac scarorum jocinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicopterum, murænarum lactes a Parthia usque, fretoque Hispaniæ, per navarchos ac triremes petitarum commiscuit.

Ut

intellexit Satyricus, cum dicit:

*Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile.*

nām patinæ, in quibus lautiores cibi apponebantur, fictiles erant. Plinius libro xxxv. cap. xii. *atque ut luxu quoque aliqua contingat auctoritas figlinis, tripatinum, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. una erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piscis, inclinatis jam scilicet moribus, ut tamen eos præferre Græcis etiam philosophis possimus. Idem Juvenalis:*

*Debetur magnus patina, subitusque Prometheus:
Argillam atque rotam citius properate.*

patina est λοπάς. Glossæ: *patina, λοπάς. Meleager apud Strationem Sardonum ἐν τῇ παιδικῇ μύσῃ:*

*Εἰ γὰρ σοὶ τὰδε τερπνὰ πόροι θεὸς, ὦ μάκαρ, οἷαν
Ἀρτύσεις παίδων Ῥωμαϊκὴν λοπάδα!*

vides Romanam patinam proverbio Græco jactari de miscellanea patina, variis & exquisitis lautitiis referata. Juvenalis:

condire gulosum

Fictile, sic veniunt ad miscellanea ludi.

Sic Græcus Poeta ἀρτύσαι λοπάδα dixit, quod Latinis *condire gulosum fictile*. Talis fuit patina Vitelliana. Et Æsopæ, de qua Plinius, *Aves*, inquit, *in ea posuit aut cantu aliquo, aut humano sermone vocales, sex sestertiis singulas coemptas.* SALMASIUS.

TORRENT.

Αἰγίδα πολιῶχος.] Libri nostri aut non habent hæc, præsertim optimus, aut aliter habent. Mihi sane, neque immerito, suspecta sunt, contra Tranquilli consuetudinem ab aliquo adjecta. At Turneb. *clypeum Minervæ illius colossæ quam Athenis fecit Phidias, intelligit. Quasi vero non omnia quæ deorum sint, magna semper fecerint veteres, cum etiam architecti tradant diis maximas, his proximas heroibus, regibus deinde, atque ita porro aliis majores, minoresve statuas convenire. Ad magnitudinem ergo indicandam Minervæ clypeum dixisse suffecerat. Mucianus, ter cos. patinarum paludes Vitellio exprobrat apud Plinium. Πολιῶχος autem non Palladi proprium est, sed commune diis urbium protectoribus epitheton. Suidas.*

A Carpathio usque fretoque Hispaniæ.] Sic Budæus lib. iv. De asse (ut taceam interpretes) hunc locum restituit, cum antea magno librorum consensu *a Parthia usque* legeretur. Quasi vero tam exiguo tempore quo Romæ fuit Vitellius, a Parthia,

& quidem triremibus, pisces advehi possent. A Parthis tamen aves peti solitas, uti & ultra Phasim, auctor est Seneca Consolatione ad matrem cap. ix. De phœnicopteri vero lingua, quam optimi saporis esse Apicius docuit, Plin. lib. x. cap. xlviii. Martial. Xenii Epigr. lxxi. Qui & scari viscera commendat eodem lib. Epigr. lxxxv. Scaro etiam principatum suo tempore datum fuisse, auctor est Plin. lib. ix. cap. xvii. Quare & *principalem* appellat lib. xxxii. cap. ult. Adde (si libet) Macrobius lib. iii. Saturnal. cap. xvi. Sed plura ad Horat. Epod. ii. Hæc vero omnia aulicis suis apposuit Elagabalus.

CASAUBON.

A Carpathio usque fretoque Hispaniæ.] Hoc est, ab extremis Imperii finibus Orientem versus & Occidentem. Legendum enim *a Parthia usque*, auctoribus libris regiis, & Viterb. aliisque omnibus quos ipsi vidimus. Lautos homines & popiniones Romanos aves a Parthis solitos petere, testatur Seneca Consolatione ad Helviam matrem. Quæ afferuntur a doctis viris firmandæ alteri lectioni, *levia sunt, & ἐνέλεγκτα.*

VARIOR.

Clypeum Minervæ.] Ingentem patinam suam clypeum Poliuchi Minervæ appellabat Vitellius, quod patina illa magnitudinem scuti Minervæ, quam Athenis fecerat Phidias, æquaret. Cum autem illa Minerva colossæa esset, amplitudinemque xxvi. cubitorum æquaret, ejus etiam immanis clypeus erat, multis & operosis cælatus argumentis. unde & *patinarum paludes* Vitellii memoriæ Mucianus exprobravit. TURNEBUS.

Clypeum Minervæ.] Τὸ *clypeum Minervæ* Suetonii non esse, sed alienum interpretamentum videtur. GUJET.

Πολιῶχος.] Poliuchi communi genere, ut Suidas ait, dicuntur, qui civitatibus imperant, eisque moderantur: alias dii tutelares dici possunt, seu custodes. Lilius Gyraldus vide, De Diis Gentium Syntagm. xi.

Scarorum jocinora.] In librorum antiquitatibus invenio, *scarorum sacrorum jocinora*, quibus piscibus sacri nomen attribueretur, scribit Athenæus. scarum etiam Romani deperibant adeo, ut eum Jovis cerebrum dixerit Ennius, erant & quidam in lacubus & piscinis fortasse Dis sacri. TURNEBUS.

Phasianorum & pavonum cerebella.] Codex Salmas. *phasianorum & pavonum cerebella.*

Ut autem homo non profundæ modo, sed intempestivæ quoque ac sordidæ gulæ, ne in sacrificio quidem umquam, aut itinere ullo temperavit, quin inter altaria ibidem statim viscus & farra pæne rapta e foco manderet, circaque viarum popinas fumantia opsonia, vel pridiana, atque semesa. Pronus vero ad cuiusque & quacumque de causâ, necem 14 atque supplicium: nobiles viros, condiscipulos, & æquales suos omnibus blanditiis tantum non ad societatem Imperii allicefactos, vario genere fraudis occidit: etiam unum veneno manu sua porrecto in aquæ frigidæ potione, quam is affectus febre poposce- rat. Tum feneratorum & stipulatorum publicanorumque, qui umquam se aut Romæ debitum, aut in via portorium flagitassent, vix ulli pepercit. Ex quibus quendam in ipsa salutatione supplicio traditum, statimque revocatum cunctis clementiam laudantibus, coram interfici iussit, *velle se* dicens *pascere oculos*: alterius poenæ duos filios adjecit deprecari pro patre conatos. Sed & equitem Romanum proclamantem, cum rapere- tur ad poenam, *Heres meus es*, exhibere testamenti tabulas coegit: utque legit cohe- redem

T O R R E N T.

Viscus & farra pane rapta e foco.] Viscus non solum intestina significat, sed quicquid inter ossa & cutem est. Servius in illud Virgilii:

Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Æneid. vi. Lucret. quoque lib. i. quem citat No- nius, *de paucillis atque minutis Visceribus viscus gi- gni, sanguenque creari.* Arnob. lib. vii. *Si ali- quod viscus aris fuerit traditum, &c.* Pro farra autem *farta*, vel *ferta* legendum esse putabat Lan- gius. Verum de sacrificiis loquitur. Ad rem divi- nam autem far torreri, & nisi tostum purum non censeretur Numa instituit. Unde & festa Fornacalia dicta. Plin. lib. xviii. cap. ii. *Farra igitur hic retineo. E foco autem rapere dixit Sueton. ut de patella edere Cicero ii.* De finibus, ut asoti & irre- ligiosi solent. Similia illa Græcorum, ἀποτηγανί- ζειν, καὶ ἀπὸ τηγάνων, καὶ ἀπὸ χυτροπέδων, καὶ ἐκ λοπάδος φαγεῖν.

Feneratorum & stipulatorum.] Bene hos conjun- git. nam quia usuræ non nisi ex stipulatione debe- bantur, quo incertiora erant nomina, eo majore opus erat cautione, ne creditores defraudarentur. Id curabant *stipulatores*. ut enim actionum, judicio- rumque, sic & stipulationum certæ erant formulæ, quarum periti contractibus fere adhibebantur. Do- cent id orationes pro Quinctio, & pro Cæcina, sed & liber i. De legibus: *Quo me vocas? aut quid hortaris? An ut judiciorum, & stipulationum formulas componam?* Adde (si lubet) Plautum Pseu- dolo Act. i. Sc. i. & Act. iv. Sc. vi.

C A S A U B O N.

Non profunda modo gula.] Respicit locum supe- riorem capite septimo, ubi similiter profundam gu- lam Vitellio tribuit. Sic locutus Seneca epistola lxxxix. *Ad vos deinde transeo, quorum profunda & insatiabilis gula hinc maria scrutatur, hinc ter- ras.* Sic Apulejus in Apologia: *Nec quidquam ei re- lictum est ex largiore Fortuna præter ambitionem mi-*

seram & profundam gulam. & apud Claudianum, *profunda ingluviæ* libro secundo in Eutropium. Pli- nius de Apicio, *nepotum omnium altissimus gurgis.* non aliter apud Sallust. *profunda avaritia*, & apud Vellejum, *profunda omnia confundendi cupido.* Græ- ci pari elegantia atque efficacia vocem βάθος usur- pant. ut in illo Pauli Apostoli, ὁ βάθος πλάτης καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεῶν. Plutarchus in Macello Ar- chimedi tribuit βάθος ψυχῆς καὶ θεωρημάτων πλάτος. Themistius oratione decima cuidam βάθος διανοίας dicitur & βαθύτης, ut in sexta Polybii historia, βαθύτης ψυχῆς. & apud Ciceronem ad Atticum, *mea βαθύτης.* quæ dicitur Sallustio in Jugurthino, *alti- tudo ingenii.* inde apud Athenæum libro nono, ὁ βάθος τῆ φύσεως στρατηγός. Vopiscus in Numeria- no: *Denique erat altus, risit & tacuit.* altus, est βάθος, vel βαθυγνώμων. ex eo dicta *profunda men- tis consilia* Quintiliano, declamatione xviii. Græci poetæ βυσσοδομεύειν. Translatum dicendi genus a cultu arborum, declarant Æschyli de Amphiarao versiculi:

Βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπόμενος,

Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βελεύματα.

14. *Pronus vero ad cuiusque necem.*] Scrib. *cu- juscunque.*

V A R I O R.

Sordida gula.] Codex Salmaf. *gyla.*

14. *In aqua frigida potione, quam is affectus febre po- poscerat.*] Legimus, Petronem medicum dare soli- tum in potu aquam frigidam febricitantibus: qui si moverat sudorem, explicuisse se ægrum judicabat: si non moverat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat. Asclepiades quoque aquam frigidam tempestive dan- do agros curabat. BEROALD.

Tum feneratorum.] Cod. Salm. *Tam feneratorum.* leg. *Fam feneratorum.* SALMAS.

Stipulatorum.] Id est, *ἐκαστοτέρων* Gl. Ph. *Stipu- latio, ἐκαστοτέρων.* GUIET.

redem sibi libertum ejus adscriptum, jugulari cum liberto imperavit. Quosdam & de plebe ob id ipsum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit: contemptu sui, & nova spe id ausos opinatus. Nullis tamen infensior, quam vernaculis, & mathematicis, ut quisque deferretur, inauditum capite puniebat. Exacerbatus, quod post edictum suum, quo jubebat intra Kalend. Octobris urbe, Italiaque mathematici excederent,

T O R R E N T.

Venetæ factioni clare maledixerant.] Venetæ factioni fuisse Vitellium jam ante diximus. Simile Domitiani sævitæ exemplum cap. x. Quod vero liber unus pro clare habet *dira*, id quid sit nescio, nisi, ut *dira*, maledixerant, legamus.

Vernaculis, & mathematicis.] Interpretes sine conjunctione legunt, ut Romæ tantum natos mathematicos, non etiam externos, intelligamus. Egrege sane, cum Tacit. & Dion non distinguant, & hoc genus homines fere Græculi fuerint. Placet igitur Turnebi conjectura, ut *divinaculis* legamus, donec aliquid occurrat melius. Nec displicet etiam quod monuit Joseph. Scaliger *veraculis*, & *vericulis* legi posse, ut nunc etiam nostro eos idiomate appellamus. Tibull. sane veracis epitheton sagæ tribuit lib. i. Eleg. ii.

C A S A U B O N.

Quam vernaculis & mathematicis.] Veteres codices nihil, quod nobis sit cognitum, isto loco variant. merito autem vellunt viris doctis aurem isti *vernaculi*. quos enim sic appellat Suetonius? quare visum Josepho Scaligero doctorum nobilissimo, nobilium doctissimo, scribere *veraculis* aut *vericulis*. Oracula & sortes vocabant *vera*. Julius Capitolinus: *Vates cœlestis apud Carthaginem, quæ deo repleta solebat vera canere*. neque ego video, quid commodius excogitari possit. nisi fortasse aut cum Turnebo *divinaculis* legamus: aut vulgatam lectionem defendamus sic, ut *vernaculi* sint γόητες. nam Zonaras distincte notat pulsos ab eo & ἀσρολόγους, hoc est, mathematicos, & mox γόητας, hoc est, præstigiatores ac circulatores. Hos videtur Suetonius *vernaculos* appellare. rationem nominis non facile aliquis divinet: sed videtur vox esse sordidæ plebis, quæ vilissimos de circo præstigiatores, ut erant ψηφοπαῖκται & quicunque θανματοποιοί dicebantur, sic indigebat: fortasse quia eorum mos erat, admirationem & risum hominibus ciere. Seneca de Beneficiis libro sexto: *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludit transeuntem Platonem, quem non quaesierat, invenit.* Martialis:

Vernaculorum dicta, sordidum dentem

Et foeda lingua probra circulatoricis.

Fallor? an ex his duobus locis colligi potest, *vernaculos*, qui cum circulatoribus & circulatoricis conjunguntur, aut eosdem, aut affines iis esse quos

γόητας ex Dione Xiphilinus vocat? Non me tamen fugit, quid in contrarium dici possit.

V A R I O R.

Utque legit cohæredem sibi libertum ejus adscriptum.] Cod. Salm. utique legit. scribe: ubique legit coh. SALMAS.

Id ausos opinatus.] Cod. Salm. obstinatus.

Nullis tamen infensior quam vernaculis & mathematicis.] Hunc locum sollicitarunt insignes viri, *vernaculis, vericulis, divinaculis* substitutis. Tandem interpretati sunt γόητας, ψηφοπαῖκτας, θανματοποιοίς, Casaubonus & Salmas. ad Histor. Aug. Sane Zonaras in hac ipsa re referenda conjungit ἀσρολόγους καὶ γόητας. sed nimis anguste speciem pro genere ponit. Et hi *vernaculi*, sed non soli, nec præ aliis, nec potissimum intellecti: omnes enim scurras, intemperantia oris notos, includit hoc vocabulum; omnes qui sordidas capturas ridiculis dictis otiosam aut transeuntem plebem allicientes & lactantes adjuvabant: quo ex numero complures recenset Martialis lib. i. epigr. 31. Vitellius cur præstigiatores potissimum odisset, causa nulla erat; sed erat, cur illos, quos fatentur Martiali *vernaculos* dici, εὐτραπέλους, dicaces, & scurrales & mimicos homines, quia in illum larga dictorum materia, & minus parcebant Principi repentino. Nota Suetonii ars & subtilitas, maxime notabilia in quoque genere breviter complecti, dein singula exemplis affirmare. Hic quæ duo dixerat, & *vernaculis & mathematicis* infensum fuisse Vitellium, uno exemplo, sed in utrumque sufficiente, comprobatur: *Exacerbatus quod post edictum suum, quo jubebat, intra Kal. Octobris urbe Italiaque excederent, statim libellus est propositus, & Chaldaeos edicere, Bonum factum, ne Vitellius Germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset.* Nam prædictum de morte Vitellii est mathematicorum: at id proponi formula edicti, non præstigiatoris est, nec θανματοποιοῖς, sed hominis faceti, quales in isto ordine scurræ, urbani, aretalogi, *vernaculi*. GRONOVIVS lib. iv. de Pec. vet. cap. 10. quem ibi pluribus de vernaculis disputantem vide.

Quam vernaculis.] *Veraculis* forte. a verax veraculus. Tibul.

--- ut mihi verax

Pollicita est magico saga ministerio.

A verus, verax, verare, id est, divinare. unde verator & veratrix. Vid. Scalig. ad Cirin. & Martin. in Veratrix. Onomast. Vero, ας. ἀληθεύω. Vera, sortes, oracula. GUYET.

rent, statim libellus est propositus, & *Chaldaos dicere, bonum factum, ne Vitellius Germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset.* Suspectus & in mortem matris fuit, quasi ægræ præberi cibum prohibuisset: Vaticinante Catta muliere, cui velut oraculo acquiescebat, ita demum firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parenti exstisset. Et alii tradunt: ipsam tædio præsentium & imminentium metu, venenum a filio impetrasse, haud sane difficulter. Octavo Imperii mense desciverunt ab eo exercitus Mœsiarum atque Pannoniæ: item ex transmarinis, Judaicus & Syriacus: ac pars in absentis, pars in præsentis Vespasiani verba jurarunt. Ad retinendum ergo ceterorum hominum studium ac favorem, nihil non publice, privatimque nullo adhibito modo largitus est. Delectum quoque ea conditione in urbe egit, ut voluntariis non modo missionem post victoriam, sed etiam veteranorum, justæque militiæ comoda polliceretur. Urgenti deinde terra marique hosti, hinc fratrem cum classe, ac tironibus, & gladiatorum manu opposuit: hinc & Betriacenses copias, & duces. Atque ubique aut superatus, aut proditus, salutem sibi, & milies LLS. a Flavio Sabino Vespasiani fratre pepigit: statimque pro gradibus Palatii apud frequentes milites cedere se Imperio, quod invitus recepisset, professus, cunctis reclamantibus rem distulit: ac nocte interposita, primo diluculo sordidatus descendit ad Rostra: multisque cum lacrymis eadem verba, verum e libello, testatus est. Rursus interpellante milite, ac populo, & ne deficeret hortante, omnemque operam suam certatim pollicente, animum resumpsit. Sabinumque & reliquos Flavianos nihil jam metuens, vi subita in Capitolium compulit: succensoque templo Jovis opt. max. oppressit. Cum & prælium, & incendium e Tiberiana prospiceret domo inter epulas, non multo post pœnitens facti, & in alios culpam conferens, vocata concione juravit, coegitque jurare ceteros, nihil sibi antiquius quiete publica fore. Tunc solutum a latere pugionem, Consuli primum, deinde illo recusante, Magistratibus, ac mox Senatoribus singulis porrigens: nullo

T O R R E N T.

Chaldaos dicere.] Non puto quemquam me momente dubitaturum, quin legendum sit *edicere*. sequitur enim, *Bonum factum*. Quod edicturi præfari solent. Cæs. cap. LXXX.

Ne Vitell. Germ.] Liber opt. ut *Vitell.* Lego igitur, ut *Vitellius Germ. intra eundem Kal. diem usquam ne esset.* Quod magis edictum sapit.

Vaticinante Catta mul.] Liber opt. *Cata.* Alii *Chatam*, & *Charam*, & *Caram* vocant. Germanam autem fuisse vel ex eo credibile est, quod & Germani (ut ceteri fere Barbari) mulierum vaticiniis plurimum utebantur, quales Velledas, & Arvinias commemorat libro de ipsorum moribus Tacit. Hispanæ etiam virginis fatidicæ mentio Galb. cap. ix.

§1. *Delectum.*] *Dilectum* codex opt. De quo alibi plura.

Bebriacenses cop.] *Betriacenses* iidem libri, quos ante citavimus. Sed & legi malim, hinc *Bebriac.* & *copias*, &c.

Eadem verba.] *Eadem illa verba*, haud dubie elegantius mss. duo, ut paullo post metuentes pro metuens, & coegitque jurare & ceteros.

Sol. a latere pugionem.] Quo facto scilicet ostenderet, deponere se Imperium. Sic Dionis compendium. Sup. Galb. cap. xi.

C A S A U B O N.

Ne Vitellius Germ.] Ita mss. nec quicquam mutandum. Sed quare tacet Suetonius quod vel præcipuum erat? istos nempe non vanos, sed vere fuisse *μαρτυρίαις καὶ ἀποδείξεσι*: obiit enim Vitellius intra præfinitam diem.

Betriacenses copias.] Ut supra *Betriacum*, ita hic *Betriacenses* optimi codd.

V A R I O R.

Chaldaos dicere.] V. C. habet *edicere*. F. UR-
SINUS.

Bonum factum.] Sollemnis præfatio edictorum. vid. ad Cæs. cap. LXXX.

§5. *Syriacus.*] Cod. Salmas. *Syriaticus*, ut *Asiaticus*, & similia.

Delectum quoque.] Cod. Salm. *Dilectum quoque*.

Hinc Betriacenses copias.] Sic cod. Salm. vulgo. *Bebriacenses copias*, ut supra.

Cunctis reclamantibus.] Codex Salm. & Palatini duo: *cunctis declamantibus*.

nullo recipiente, quasi in æde Concordiæ positurus, abcessit. Sed quibusdam acclamantibus, ipsum esse Concordiam, rediit: nec solum retinere se ferrum affirmavit, 16 verum etiam Concordiæ recipere cognomen. Suasit Senatui, ut legatos cum virginibus Vestalibus mitterent, pacem; aut certe tempus ad consultandum petitu-
 17 culcita objectis. Irruperant autem jam agminis antecessores: ac nemine obvio rimabantur, ut fit, singula. Ab iis extractus e latebra, sciscitantes, *Quisnam esset* (nam ignorabatur) & *ubi esse Vitellium sciret*, mendacio elusit: deinde agnitus rogare non destitit, quasi quædam de salute Vespasiani dicturus, ut custodiretur interim vel in carcere: donec religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissa seminudus in forum

T O R R E N T.

Concordia recip. cognomen.] Ut olim M. Antonii viri frater, L. cognominatus est Pietas. Nummi veteres, & Dion.

16. *Suasit senatui.*] Meliores mss. duo *Suasitque senatui.* Conjunctionem sustulit, qui Suetonium in capita divisit.

Cum virg. Vestalibus.] Cæs. cap. i.

Gestatoria sella.] Claud. cap. xxxiii.

Pistore & coquo.] Pistorem dulciarium intelligo.

Digni sane Vitellio vel in morte comites.

Deserta omnia reperisset.] Lib. nunc comperisset.

Cellulam janitoris.] Sic Calig. cap. lvii. cella Palatini atrienfis. Dionis epitome narrat eum sordido attritoque amictum sagulo abdidisse se in obscurum locum, ubi canes alebantur, sed melius ex Romanorum consuetudine Sueton. De qua sic etiam Petronius: *Non longe ab ostiarii cella canis ingens catena vinctus in pariete erat pictus, supraque quadrata littera scriptum, CAVE CAVE CANEM.* Canem autem pro foribus ligaverat, lectumque, & culcitam objecerat Vitellius, ut ipse aufugisse crederetur.

Veste discissa.] Libri meliores *descissa.*

C A S A U B O N.

16. *Ut inde in Campaniam fugeret.*] Tarracinam ad cohortes fratremque. Tacitus, Dio.

Confugitque in cellulam janitoris, religato pro foribus cane.] Dio: *Ἐς οἰκημα σκοτεινὸν ἐν ᾧ ἐτρέφεοντο κύνες, ἐκρύβθη.* de cellulis janitorum diximus ad libri quarti caput lvii. ad eas canis haberi solitus catena alligatus, ut hic locus indicat, alique veterum scriptorum non pauci, doctis hominibus pridem observati. Eandem fuisse Græcorum consuetudinem notabamus ad Laertium. Dio non satis apte videtur describere hanc cellam: nam etsi canis unus pluresve

ibi habiti, tamen is non erat locus alendis canibus proprie destinatus. Sed quid sibi vult idem optimus scriptor, paullo mox, cum ait, Vitellium inventum a militibus fuisse, captumque, *ὄφαντ᾽ καὶ αἵματος ἀναπεπλησμένον.* quid significat vox *ὄφαντ᾽* hoc loco? nihil nempe: non enim ita scripsit Dio, sed *φορυτ᾽*, vel Zonara teste. unde emendare suum auctorem interpretes debuerant.

Donec religatis post terga manibus, injecto cervicibus laq.] Totum hunc locum quasi ἔπος πρὸς ἔπος Dio expressit: *Καὶ κτῆτα τὴν μὲν ἐσθῆτα αὐτῷ περιρρήξαντες, καὶ τῷ χεῖρε εἰς τὴν πίτῳ δέσαντες, τῷ τε αὐχένι σχοινίον περιθέντες, κατήγαγον ἐκ τῆς παλατίης τὸν Καίσαρα τὸν ἐν αὐτῷ ἐντροφίσαντα. καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς οἰκῆς ἐσύραν τὸν αὐτοκράτορα, τὸν ἐν τῷ βασιλικῷ διφρω πολλὰ κίς σοδῆσαντα.* Deinde veste ei discissa, religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, e Palatio Casarem, qui in eo deliciis luxuriaverat, ducunt, & per Sacram viam trahunt Imperatorem, qui in sella imperatoria per sepe magno cum fastu & insolentia in medios hominum catus sese intulerat.

V A R I O R.

16. *Suasit senatui.*] Multi veteres libri & edd. *Suasit senatoribus.*

Gestatoria sella.] Celsus lib. ii. in capite proprio De Gestatione: *Genera*, inquit, *Gestationum plura.* sed tamen levissima est navis, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari, vel lectica aut scamno: acrior vehiculo. Omitto illas in aquis. in terra triplex est: Lectica, Scamno, Vehiculo. De lectica notum est. Scamnum quid est? dico idem esse, quod Sellam. Nam in lectica jacentes fere vehabantur: in Sella sedentes, ideoque & Scamnum dixere. Ubi Juvenalis dixerat:

- - - *strata positus longaque cathedra.*

Scho-

forum tractus est, inter magna rerum verborumque ludibria, per totum viæ sacræ spaciū, reducto coma capite, ceu noxii solent, atque etiam mento mucrone gladii subiecto, ut visendam præberet faciem, neve submitteret, quibusdam stercore & cœno incessentibus, aliis incendiarium & patinarium vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante (erat enim in eo enormis proceritas, facies rubida plerumque ex vinolentia, venter obesus, alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigæ, cum auriganti Cajo ministratorem exhiberet) tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excarni-

Scholias interpretatus est, *Cervicalibus stratis, Scamnum dicit.* Ergo eo auctore idem Scamnum, quod Cathedra sive Sella. Hæc est quæ *Sella Gestatoria* Suetonio dicitur. At tertia est, in Vehiculo sive Effedo, & communiter valde sic utebantur, & hanc maxime intelligebant. Hujus Suetonius meminit in Claudio. LIPSIUS.

Domum clam petiit.] Cod. Salm. *domum clam petiit.*

T O R R E N T.

Reducto coma capite.] Sic Turneb. pro apprehensa coma capite retracto ac resupinato. Libri vero nostri receptam lectionem servant, ut *reducta coma a capite* intelligatur, quæ remota a fronte vultum quoad fieri potuit nudaverat, ut *reductis Sole flagrantissimo velis*, Calig. cap. xxvi. Eutropius, diligens Suetonii imitator, sic habet, *nudus, erecta coma, & capite, subiecto ad mentum gladio.* Quamquam (ne quid dissimulem) codex Eutropii vetustus sic legit, *nudus, erecto coma capite.* quod pro Turnebo facit.

Mucrone gladii subiecto.] Turneb. *subrepto*, ex veteri (ut ait) codice. Sed *subiecto* melius est, ex Dione, & Eutropio.

Incendiarium, & patinarium.] Ob incensum Capitolium, & illas quas diximus patinarum paludes.

Minist. exhiberet.] mss. duo min. *se exhiberet.*

C A S A U B O N.

Reducto coma capite.] Sic recte scriptum in antiquis membranis regiæ bibliothecæ, Viterb. & Pithœi. hoc vult, milites qui pone Vitellium erant, comam ei prehensisse & coegisse caput resupinare. Plinius in laudatione Trajani, de suppliciis delatorum loquens: *contigit desuper intueri delatorum supina ora, retortasque cervices.* Græci poetæ similem huic capitis reductionem in cædendis victimis fieri solitam, intelligunt verbo αὐ ἐρύειν, pro quo & αὐα τρέπειν dicunt: Virgilius, *reflexa Cervice orantis capulo tenuis abdidit ensē.* Euripides Oreste in cæde Clytemnestræ eleganter, αἰμοὶς ἀνακλάσας δέρην παίειν. Contrarium his est apud Senecam. de Tranquill. *subducta cervice ferrum recipere.* Græci interpretes Eutropii hunc locum non intellexerunt. Alii libri *reducta coma a capite.* quomodo & Marianus Scotus olim descripsit.

Ceu noxii solent.] Malim, *cei noxiis solet.* intelligit autem morem in illustrium personarum supplicio servari solitum, ut capite nudo & elato, quo dignosci omnibus possint, trahantur ad supplicium. Sic apud Polybium Danae illustris fœmina rapitur διὰ μέσση τῆς πόλεως ἀκατακάλυπτος. Dio in Sejani supplicio, καὶ ἀπεκάλυπτον ἐπικαλυπτόμενον.

Mento mucrone gladii subiecto.] Placer Turnebi librorum lectio, *subrepto*: nec aliter codd. Cujacii & Pithœi. Falluntur qui Dionis locum proferunt, ut comprobent melius esse *subiecto*, nam verba Dionis cum neutri lectioni aperte patrocinentur, potius tamen indicant esse alteram veram. ξιφιδίαις, ait, αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπεκένταν. pugionibus eum sub mento pungebant.

Venter obesus.] Dio, γαστροπῖαν ἦν.

V A R I O R.

17. *Per totum viæ sacræ spatium.*] Celeberrimum videlicet urbis locum. Sic in viæ sacræ deambulare consueverant, qui, auræ popularis studiosi, populo se ostentabant. Horatius in Epodis, de Mena Pompeji M. liberto:

Videsne Sacram metiente te viam

Cum bis ter ulnarum toga,

Ut ora vertat huc & huc euntium

Liberrima indignatio?

Et de puella populo se præbente, Propertius:

Cui sæpe immundo Sacra conteritur viæ focco,

Nec finit esse moram, si quis adire velit.

In eadem Cæsar habitavit. Suet. c. xlv. ONUPHR. PANVINIUS.

Ceu noxii solent.] Non solum capite nudo, sed & supino quidam ducti ad supplicium: ii certe qui ostentabantur per theatra: quod ipsum probare est ex Plin. Paneg. 37. *Nihil tamen gratius, nihil saculo dignius, quam quando contigit desuper intueri delatorum supina ora, retortasque cervices; agnoscebamus & fruebamur.* &c. GRUTER.

Mucrone gladii subiecto.] Cod. Salmaf. *subrepto*, quod & in optimis duobus codicibus se invenisse testatur Turnebus, & explicat, quod scilicet sub mento esset rectus gladii mucro, quo mentum erigere vultumque cogeatur Vitellius. TURNEB. xxiv. cap. 41. His subscribunt quoque Palatini. primus enim habet *subrepto*, alter *subrepto*, tertius *surrepto*.

18 carnificatus, atque confectus est, & inde unco tractus in Tiberim. Perit cum fratre, & filio, anno vitæ septimo & quinquagesimo, nec fefellit conjecturam eorum, qui augurio, quod factum ei Viennæ ostendimus, non aliud portendi prædixerant, quam venturum in alicujus Gallicani hominis potestatem: siquidem ab Antonio Primo adversarum partium duce oppressus est: cui Tolosæ nato cognomen in pueritia *Becco* fuerat. id valet, gallinacei rostrum.

T O R R E N T.

18. *Quod factum ei Vienna.*] Liber opt. *quod factum Vienna*, sine ei.

Cognomen Becco.] Sic libri veteres, aut *becca*, non *beco*, ut in vulgatis. Id autem hodie quoque Gallis, Germanisque in usu est non pro gallinacei tantum, sed cujusvis etiam alterius avis rostro. Porro de Antonio Primo, Vespasiani partium acerrimo propugnatore, Tacit. Dion, & Hegesippus lib. III.

C A S A U B O N.

18. *Anno vitæ VII. & quinquagesimo.*] Tacitus,

Eutropius, & ejus metaphrastes Pæranus consentiunt. Dio & Zonaras tres fere annos detrahunt, & vixisse ajunt ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ ὀγδοήκοντα: imperium autem tenuisse per annum, decem diebus demptis. at Clemens μῆνας ἑπτὰ, ἡμέραν ἁ. aliter Theophilus, & item aliter Epiphanius codices. non enim illa putem scripsisse Epiphanium. Facile compones hos scriptores & cæteros qui idem tempus notarunt, ex iis qui Fastos concinnarunt. Onufrium adi. sed in Clemente videtur scribendum μῆνας ὀκτώ, ἡμέραν ἁ, ex Eutropio.

id est, collucti potum.

[illegible]

18. *Quercus* [?]
 19. *Quercus* [?]
 20. *Quercus* [?]
 21. *Quercus* [?]
 22. *Quercus* [?]
 23. *Quercus* [?]
 24. *Quercus* [?]
 25. *Quercus* [?]
 26. *Quercus* [?]
 27. *Quercus* [?]
 28. *Quercus* [?]
 29. *Quercus* [?]
 30. *Quercus* [?]
 31. *Quercus* [?]
 32. *Quercus* [?]
 33. *Quercus* [?]
 34. *Quercus* [?]
 35. *Quercus* [?]
 36. *Quercus* [?]
 37. *Quercus* [?]
 38. *Quercus* [?]
 39. *Quercus* [?]
 40. *Quercus* [?]
 41. *Quercus* [?]
 42. *Quercus* [?]
 43. *Quercus* [?]
 44. *Quercus* [?]
 45. *Quercus* [?]
 46. *Quercus* [?]
 47. *Quercus* [?]
 48. *Quercus* [?]
 49. *Quercus* [?]
 50. *Quercus* [?]
 51. *Quercus* [?]
 52. *Quercus* [?]
 53. *Quercus* [?]
 54. *Quercus* [?]
 55. *Quercus* [?]
 56. *Quercus* [?]
 57. *Quercus* [?]
 58. *Quercus* [?]
 59. *Quercus* [?]
 60. *Quercus* [?]
 61. *Quercus* [?]
 62. *Quercus* [?]
 63. *Quercus* [?]
 64. *Quercus* [?]
 65. *Quercus* [?]
 66. *Quercus* [?]
 67. *Quercus* [?]
 68. *Quercus* [?]
 69. *Quercus* [?]
 70. *Quercus* [?]
 71. *Quercus* [?]
 72. *Quercus* [?]
 73. *Quercus* [?]
 74. *Quercus* [?]
 75. *Quercus* [?]
 76. *Quercus* [?]
 77. *Quercus* [?]
 78. *Quercus* [?]
 79. *Quercus* [?]
 80. *Quercus* [?]
 81. *Quercus* [?]
 82. *Quercus* [?]
 83. *Quercus* [?]
 84. *Quercus* [?]
 85. *Quercus* [?]
 86. *Quercus* [?]
 87. *Quercus* [?]
 88. *Quercus* [?]
 89. *Quercus* [?]
 90. *Quercus* [?]
 91. *Quercus* [?]
 92. *Quercus* [?]
 93. *Quercus* [?]
 94. *Quercus* [?]
 95. *Quercus* [?]
 96. *Quercus* [?]
 97. *Quercus* [?]
 98. *Quercus* [?]
 99. *Quercus* [?]
 100. *Quercus* [?]

C. SUETONII TRANQUILLI

D E

XII. CÆSARIBUS

LIBER OCTAVUS.

T. FLAVIUS VESPASIANUS AUG.

CAPUT I.

Rebellione trium Principum & cæde, incertum diu & quasi vagum Imperium suscepit firmavitque tandem gens Flavia: obscura illa quidem, ac sine ullis majorum imaginibus: sed tamen reipublicæ nequaquam pœnitenda; constet licet Domitianum cupiditatis ac sævitiae merito pœnas luisse. Titus Flavius Petronius muncipus Reatinus, bello civili Pompejanarum partium Centurio, an Evocatus, profugit ex Pharsalica acie, domumque se contulit. Ubi deinde venia & missione impetrata, coactiones

T O R R E N T.

T *Flavius Petronius.*] Sic quidem in omnibus exemplaribus, non puto tamen, eo præsertim tempore quo hic T. vixerit, duarum eum gentium, Flaviæ & Petroniæ, nominibus appellatum fuisse. Quid si igitur *Petronianus* scribamus? Quod sane libens fecerim, postquam etiam de Vitellii filio Vitell. cap. vi. similem errorem deprehendimus. Glarean. ex vetusto codice *T. Flavius Petro* scribit.

Sponte an evocatus.] Non satis constat mihi, quid his verbis velit Sueton. spontene, aut evocatus ad Pompejum venerit, an potius profugerit. nam quod sequitur, eum veniam impetrasse, id eo referendum est, quod necdum expletis stipendiis militiam reliquerat.

Coactiones argentarias.] *Coactores* non unius generis fuerunt. nam & publicanis, & argentariis ministrabant. Qui publicanis, ea quæ minutim a reliquatoribus debebantur, vel redimebant ipsi, ut inde lucrum facerent, vel mercede aliqua persequerentur. De quibus Cic. pro Rabirio, & pro Cluentio. Qui vero argentariis, quos auctionibus præ-

fuisse ante ostendimus, Ner. cap. v. pretia rerum venditarum ab emptoribus certa & ipsi mercede colligebant. Qualem fuisse patrem suum testatur Horat. lib. i. Sat. vi. Et hoc est, quod *coactiones argentarias* *facitare* appellat hoc loco Sueton. Adde Catonem de Re Rustica cap. cxlvi. & cap. cl. Atque ita intelligo Plautinum illud *Asin. Act. i. Sc. iiii. vetus est nihil coactio.* præsentem enim pecuniam lena postulat, odit quod in diem promittitur.

C A S A U B O N.

T. T. Flavius Petro.] Emendatum est ex cod. Pithœi, qui consentit cum scripto Glareani, & libro Memmii. Viterbiensis hic errat cum vulgo: sed respicit statim, & paullo post *Petronis*, non *Petronii* scribit ex fide. In eodem mox recte *publicum*, non *publicanum*.

Pompejanarum partium centurio, incertum sponte, an evocatus.] Ita scriptum in membranis Viterbiensibus & plerisque aliis, atque editis, credo, omnibus. Sic loquitur & alibi. libro ii. cap. xix. *deprehensus est cultro venatorio cinctus; imposne mentis, an simulata dementia, incertum.* Probo tamen, quod præ-

nes argentarias factitavit. Hujus filius cognomine Sabinus expert militiæ (etsi quidam eum primipilarem: non nulli, cum adhuc ordines duceret, sacramento solutum per caussam valetudinis, tradunt) publicum quadragesimæ in Asia egit. Manebantque imagines a civitatibus ei positæ sub hoc titulo, καλῶς τελωνήσαντι. Postea fenus apud Helvetios exercuit, ibique diem obiit, superstitibus uxore Vespasia Polla, & duobus ex ea liberis: quorum major Sabinus ad Præfecturam urbis, minor Vespasianus ad Principatum usque processit. Polla Nursiæ honesto genere orta, patrem habuit Vespasium Pollionem, ter Tribunum militum, Præfectumque castrorum, fratremque Senatorem prætoris dignitatis. Locus etiam nunc ad sextum miliarium a Nursia Spoletium euntibus in monte summo appellatur Vespasiæ: ubi Vespasiorum complura monumenta exstant, magnum indicium splendoris familiæ, & vetustatis. Non negaverim jactatum a quibusdam, Petronii patrem e regione Transpadana fuisse mancipem operarum, quæ ex Umbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeari solerent: subsedisse au-

tem ferunt libri meliores, Memmianus, Pithœi & Cuijaci; qui omnes illa incertum sponte non agnoscunt. igitur scribe, Pompejanarum partium centurio, an evocatus. Familiare Tacito, Plinio, aliisque loquendi genus: quo usus & noster est, in Claudio, cap. xiii. in Galba, cap. xii. & in hac vita iterum, cap. vi. Exstat & apud Livium, ut libro xxviii. Ea suspicio, vitio orationis, an rei, haud sane purgata est.

T O R R E N T.

Publicum quadragesimæ.] Male interpretes publicanum legunt. publicum enim agere pro vestigal colligere dixit Sueton. etiam Vitell. cap. vii.

Manebantque imag.] Id est, exstabant, visebantur. neque enim audio virum doctum, cui suppositum cascum & Cæcilianum verbum, manentque, ut pervenisse (inquit) ad ævum suum subindicet. Quod neque admodum necesse, & incertum est, veroque propius manent, seu exstant, aut quidvis aliud, siquidem auctori ea mens, fuisse dicturum. Itaque religio mihi quidquam mutare.

Apud Helvetios.] Liber unus Helveticos, alter Illurios, ut in Decii Imperatoris nummis, GENIUS PLURICI. Quod sane malim. quod enim e fenestri pecunia lucrum apud Helvetios? Sane exactoris tributorum in Helvetia officium vetusto marmori inscriptum repperi.

Sabinus ad præfecturam.] Præfectum fecit Nero, neque vel Galba, vel Otho honorem ei ademerant. Plutarch. Othone.

Vespasium Pollionem.] Pollionem hunc quidam esse volunt eum, de quo Plutarch. Othone in fine. Verum repugnat temporum ratio. cum enim Vespasianus jam senior ad Imperium venerit, qui fieri potuit, ut maternus ejus avus post occisum Othonem castrorum præfectus fuerit? Non negaverim hujus vel filium, vel nepotem fuisse.

Spoletium euntibus.] Liber opt. Spoletium.

Petronii patrem.] Si vera est conjectura nostra

de qua ante, Petroniani legendum est. Nisi quis forte Petronem vocare malit.

C A S A U B O N.

Manebantque imagines.] Si quid mutandum, scriberem, manent hodieque? sed non videtur necessum. nam potius putem, Vespasianum rerum positum, curasse tollenda hæc parum gloriosæ originis suæ testimonia. nec moveor verbis Suetonii cap. xii. quæ suadere videntur contrarium. sed facilis responsio.

καλῶς τελωνήσαντι.] In fragmento veteris lapidis Romæ descripti: καλῶς τελωνήσαντι ἄν.

Fuisse mancipem operarum, quæ ex Umbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeari solent.] Mos hodie obtinet apud multos populos, ut imæ plebis pars non pœnitenda, quia domi quod agat nihil habet, certo anni tempore voluntarium sibi indicat exsilium, & alias terras petat, ut in quo suam occupet industriam, inveniat. Sic Epirotarum agmina patriam quotannis relinquunt, & ulteriora sitionis Turcicæ adeunt, operis simul & quæstus faciendi gratia. ipsi Ergates patrio sermone dicuntur. Longobardis & Sabaudis, qui caminos purgant, puteos mundant, & similia obeunt ministeria, refertæ sunt per æstatem Galliæ omnes urbes. Lutetiæ & in reliqua Francia qui ædificant, Lemovicibus operis magna parte anni plurimum utuntur. operæ rusticæ apud Hispanos multis locis, viles homunculi sunt Galli, qui compendii sui gratia illuc quotannis commeant. Eundem apud veteres morem fuisse testatur hic Suetonii locus abunde. Hujusmodi igitur operarum manceps fuit hic Vespasiani progenitor: hoc est, solitus est in Umbriam profectus operas vili pretio conducere, & præsentē pecunia; quas in Sabinos perductas mercede majore elocabat.

V A R I O R.

1. *Publicum quadragesimæ in Asia egit.*] Solvi etiam suo tempore consuevisse testatur Symmachus lib. v. ep. 62.

tem in opido Reatino, uxore ibidem ducta. Ipse ne vestigium quidem de hoc, quamvis satis curiose inquirerem, inveni. Vespasianus natus est in Sabinis ultra Reate, vico modico, cui nomen est Phalacrine, xv. Kalend. Decembr. vesperi, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino COSS. quinquennio ante quam Augustus excederet: educatus sub paterna avia Tertulla, in prædiis Cosanis. Quare Princeps quoque & locum incubulorum assidue frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim: ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret: & aviaæ memoriam tantopere dilexit, ut solennibus ac festis diebus pocillo quoque ejus argenteo potare perseveraverit. Sumta toga virili, latum clavum, quamquam fratre adepto, diu averfatus est: nec ut tandem appeteret, compelli nisi a matre potuit. Ea demum extudit, magis convicio quam precibus vel auctoritate, dum eum identidem per contumeliam antambulonem fratris appellat. Tribunatum militum in Thracia meruit. Quæstor Cretam & Cyrenas provinciam sorte cepit: Ædilitatis, ac mox Præturæ candidatus, etiam non sine repulsa, sextoque loco vix adeptus

ep. 62. & 65. Hinc in inscriptione antiqua *quadragessimarius* est tabularius quadagesimæ. REINESIUS.

Spoletum.] Cod. Salm. *Spoletium.* & non longe post idem pro *commeare* *solerent*, scribit *commeare soleant*.

T O R R E N T.

2. *Natus est in Sabinis.*] Libri MSS. *Samniis*, & *Samnis*. Hinc Turnebi conjectura, *Savinis* pro *Sabinis* scriptum fuisse, atque ita legi debere. Quam sententiam firmat Eutropius.

Ultra Reatem.] Scribendum *Reate*, ut Plin. & alii appellant.

Q. Sulpicio Camerino.] A. U. DCCLXI. quo lata lex Papia Poppæa.

Prædiis Cosanis.] Liber unus *Consanis*, non recte. Cosa enim in Etruria est, Consa in Hirpinis. Servius in illud Virgili lib. x.

Quique urbem liquere Cosas.

Poculo ejus argenteo.] Libri tres *pocillo*. Placet.

Ea demum extudit.] Liber unus *excussit*, Gryphii edit. *extrudit*, male. *extundere* enim vocabulum elegans, pro extorquere. Nonius.

Tribunatum mil.] Nihil dubito, quin *Tribunus mil.* legi debeat, ut Tit. cap. iv. *Tribunus militum* & in *Germania* & in *Britania* meruit. Scripserit Sueton. TR. M. vel, TR. MIL. ut in Valerii Probi notis legimus. Hinc *Tribunatum* fecere alii. Idem error & Cæs. cap. v.

Cretam & Cyrenas provinciam.] Liber opt. *provincias*. Et alia quidem Creta, alia Cyrenaica, (illa insula nota omnibus, hæc pars Africæ, a Cyrenis, urbe nobili, sic dicta, eademque Pentapolis, quod præter Cyrenas urbibus aliis quatuor, Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, & Apollonia, insignis esset, diu ante Cretam testamento regis Ptolemæi Apionis in potestatem populi Rom. redacta) sed ambæ tamen unius præsidis imperio regebantur. Una igitur censenda provincia, sic enim Appian. post Cæsaris dictatoris mortem Cassio prætori Cretam cum Cyrenis mandatam scribit.

Etiam non sine repulsa.] Locus mendosus. Quem sic restituo, *illam non sine repulsa, sextoque loco vix adeptus est, at prima statim petitione, & in primis prætor, insensus senatui, Cajum, &c.* Insensum vero senatui intelligo, quia Cajus, cui placere volebat, senatum oderat. Sed quid sexto demum loco ædilitatem adipisci sit ambigo. negant enim tot uno anno ædiles fuisse, nec verisimile est quinquies eum repulsam tulisse. Verum de ædiliis numero res aliter se habet. nam cum antea quatuor tantum crearentur, Cæsar duos, qui frumento præessent, addidit. Auctor Pompon. JC. l. 11. De origine juris. Neque id eo tantum anno servatum, sed morem illum creandi ædiles sex, duos patricios, plebejos quatuor, ad suam usque durasse ætatem auctor est Dion extremo lib. xliiii. Vespasianus igitur & ante repulsam tulerat, & tandem honorem quidem adeptus, sed sexto demum loco renunciatus est.

V A R I O R.

2. *Phalacrine.*] *Phalacrina* vel *Phalacrina* in plur. scribendum videtur. GUJET.

Latum clavum, quamquam fratre adepto, diu averfatus est.] Senatorum filii a tempore Augusti deposita prætexta induiebant latum clavum. vid. quæ notata sunt ad cap. 38. Octav. Sæpe etiam equitum filii latum clavum obtinebant, sed opus habebant indulgentia Principis, opeque & origo antiqua debebant concurrere. Hinc sæpe fiebat, ut unus ex fratribus laticlavus, alter angusticlavus esset, ut hic Vespasiani. Sic etiam Seneca & Gallione senatoribus, Mella frater eorum in equestri gradu substiterat per ambitionem, ut Tacitus xvi. Annal. refert. A. RUBENIUS de Re Vestiar. lib. 1. cap. 14. quem vide.

Cretam & Cyrenas provinciam.] Lapis Cretensis apud Gruterum MCCI. 6. KOINTON. KAIKIAION. POIΦEINON. TON. KPATICTON. ANΘYΠATON. KPHTHΣ. KAI. KYPHNHΣ. KYNTIAIOS. HYΠPOΣ. TON. ΦIAON. ΓKONOV.

adeptus est. Ac prima statim petitione, & in primis Prætor, infensus Senatui, Cajum ne quo non genere demeretur, ludos extraordinarios, pro victoria ejus Germanica depoposcit, pœnæque conjuratorum addendum censuit, ut insepulti projicerentur. Egit & gratias ei apud amplissimum ordinem, quod se honore cœnæ dignatus esset. Inter hæc Flaviam Domitillam duxit uxorem, Statilii Capellæ equitis R. Sabratenfis ex Africa delicatam olim, Latinæque conditionis, sed mox ingenuam & civem Romanam recuperatorio

T O R R E N T.

Pœna conjuratorum.] De conjuratione Lepidi Calig. cap. xxiv.

Honore cœnæ.] Calig. cap. xxxix.

Flaviam Domitillam.] Recte, ut in nummo veteri. Vulgati *Domicillam* vocant, & plures mss. Est autem nummus Domitillæ Vespasiani filiae, cui Titus frater carpentum in Circensibus instituit, Domitianus vero etiam Sacerdotium, ut ex vetusto mar-

more videre est apud Onufr. Panvinium lib. De civitate Romana. Unde Papinio lux Silv. i. Equo Domitiani: *ibit in amplexus natus, fraterque, paterque, Et soror.*

Sabratensis.] Sic ex Turnebo Pulmannus. Vulgati codd. *Sabracensis*, mss. nostri duo *Scabratensis*, unus *Subracensis*. Et Sabrata quidem Africa oppidum est apud Plinium & Ptolemæum, Syrtim minorem contingens, sed Tabraca nobilior, & quidem civium Romanorum, teste Plinio lib. v. cap. iiii. De qua etiam Juvenal. Sat. x.

Quales umbriferos ubi pandit Tabraca saltus, &c. Ut fortassis Tabracensis hic Statilius fuerit.

Delicatam olim.] Libri omnes, quos equidem viderim, *delegatam* habent. Turneb. *delicatam* substituit, sed conjectura tantum, pro amica seu concubina, quam Statilius ille in deliciis habuerit. sic enim Hadrianum refert Spartian. *corrupisse Trajani libertos, curasse delicatos, eosdemque sepelisse.* Adit inscriptionem lapidis vetusti, *TEIÆ EUPHROSYNÆ RUFINÆ V. V. DELICATÆ.* Hactenus Turneb. Adversar. xxii. cap. xv. Petr. vero Pithœus suis & ipse Adversariis, lib. ii. cap. ix. antiqui codicis auctoritate fretus, (ut ait) *deligatam* legit, ut pœnæ nomine aliquando vincta fuerit, & proinde Latinæ conditionis. Qua de re JCr, & nos quantum satis est, Claud. cap. xix. diximus. Adjungit apud Spartianum *deligatos* se legere malle, ut servi significentur potius quam concubini Cæsaris. A quo sane ego dissentio. cur enim Hadrianus, Trajano placere studens, vinctos potius ac compeditos curasset e servis quam alios? Aut cur vincta Domitilla? forma enim, ac morum venustate eam excelluisse verisimile est, cujus conditio placuerit Vespasiano. Præterea si vincta aliquando, quare non de-

dititiam potius quam Latinam vocat? Itaque Turnebo potius de Spartiani loco assentior, eo magis, quod vocabulo illo usus est etiam Sueton. Tit. cap. vii. *egratissimis delicatorem.* Ac simile mendum apud Senecam deprehendi lib. de Clementia cap. xv. his verbis, *exilio legato Massilia parricidam continuit. delicato* enim legendum esse nemo paullo doctior negabit. De Domitilla tamen adhuc dubito. Sex. Aurelius Victor simpliciter libertam vocat. Quare & hunc Suetonii locum sic scribi malim, *Statilii Cap. Eq. R. Sabra. ex Afr. libertam delegatam olim.* Dictio enim *libertam*, unius tantum litteræ L. signo notata, facile præteriri potuit. Et alioqui si Domitillam pater assertam in libertatem a Statilio abstulit, ostendi par erat, quomodo ad Statilium pervenisset. Addit ergo Sueton. *delegatam* ei olim fuisse, hoc est, (ut ego interpretor) creditam commissamque, ac demandatam, quo verbo de Poppæa Othoni a Nerone sic tradita utitur Sueton. Oth. cap. iiii. Ac pari ratione amores suos Aurelio cuidam commendat Catull. Epigr. Quæ conjectura si (quod vereor) displicebit, addam alteram, nihilo fortassis felicior, ut, non addita voce *libertam*, Statilio pro Statilii legamus. nam quæ sequuntur, *Eq. R. Sabratenfi*, raro a veteribus integra perscribebantur. Lector judicet. Illud interim monitum velim, inscriptionis quam citat Turneb. testimonium fidem non mereri, nam & verba quædam desunt, & notæ illæ v. v. Virginem Vestalem signant, quam in deliciis habere piaculum fuerit.

C A S A U B O N.

2. *Infensus senatui Cajum ne quo non genere demeretur.*] Sane potuit Vespasianus senatui fortasse infensus esse, propter repulsam in petitione ædilitatis, & parum honestum locum, qui postea ipsi inter ædiles fuit attributus. Sed offensam omnem videtur sustulisse delata prætura prima petitione, & quidem inter primos. an igitur cum doctis viris legendum, *infensum senatui Cajum?* de odio Caji erga senatum satis libro quarto, & Seneca aliique historici.

Egit & gratias ei apud amplissimum ordinem.] More eorum, qui magistratum aliquem consecuti erant, mandante Principe, aut adjuvante, de quo diximus supra ex Dionis libro LVIII.

3. *Ex Africa delegatam olim.*] Secuti sumus vulga-

ratorio) iudicio pronuntiata: patre asserente Flavio Liberali Ferentini genito, nec quidquam amplius quam Quæstorio scriba. Ex hac liberos tulit, Titum, & Domitianum, & Domitillam. Uxori ac filiae superstes fuit: atque utramque adhuc privatus amisit. Post uxoris excessum, Cænidem Antoniae libertam, & A manu, dilectum quondam sibi, 4 revocavit in contubernium: habuitque etiam Imperator pæne justæ uxoris loco. Claudio

tos codices, a quibus stant Viterb. & Lislæi; at Pithœi *deligatam*. quod ipse pridem suis Adversariis prodidit. Illa vide & Turnebi.

VARIOR.

3. *Ex Africa delegatam olim.*] *Delegata* quæ dicitur, *delicata* appellari debet, ut amica & concubina, quæ olim in deliciis fuerit. nam fere meretrices & libertinæ concubinæ erant. Sic in veteri inscriptione reperio: *Teia Euphrosyne Rufina V. V. delicata*. Sic in vita Hadriani Imperatoris Trajani *delicati pueri* sunt, quos in deliciis habent. TURNEBUS lib. XXII. c. 16. Advers. Sic recte Turnebus. Alia fabulæ. GRONOVIVS. Hanc lectionem asserit codex Salmas.

TORNENT.

Recuperatorio iudicio.] Sic de Palæstra sibi apud Recuperatores abjudicata queritur Labrax leno Plautinus Rudente. Plura Ner. cap. XVII. Atque huc spectat tit. De liberali causa, item Si libertus ingenuus esse dicatur, Pandect. lib. XLII.

Ferentini.] Duo codd. *Ferenti*, quam lectionem etiam Pithœus agnoscit, sed male. Ferentinum enim Etruriæ oppidum, unde & Othonis maiores orti. Suet. Oth. cap. 1. Plin. lib. III. Strabo lib. V. Quanquam fuisse volunt etiam in Hernicis ejusdem nominis oppidum, de quo Horat. Epist. ad Scævani,

- - - si te pulvis, strepitusque rotarum,

Si ladit caupona, Ferentinum ire jubebo.

Strabo (nisi mendum subest) illud *Φερεντινον*, hoc *Φερεντιον* vocat. Et Horatii Ferentinum collocari etiam in Etruria potest. neutrum enim altero frequentius, aut nobilius. Quales nimirum Sora, Fabrateria, Frusino, Vulsinii apud Juvenalem Sat. III.

Quæstorio scriba.] Scribarum ordinem, quod alii aliis aderant magistratibus, in plures divisum fuisse decurias supra ostendimus, Claud. cap. 1. Hinc ergo *Quæstorium scribam* dixit ad aliorum differentiam, ut Domit. cap. IX. Sic *scriba Aeditius*, & *Prætorius* non solum apud Ciceronem, sed & in vetustis marmoribus. Festus quoque *navales scribas* commemorat, qui in navibus apparebant, minimæ inter omnes dignitatis.

Adhuc utramque privatus.] Melius MSS. duo *utramque adhuc privatus*.

Antonia lib. & a manu.] Scribendum puto, *libertam a manu*. sic enim tam servi, quam liberti passim ab officiis vocabantur. Quod qui ignorabant *admanavit*, & *examavit* pro *a manu* scripsere. sic

enim libri veteres. *Libertam* autem *a manu* dixit, ut *librariam* Juvenal. Sat. VI.

- - - perit libraria, ponunt.

Cosmeta tunicas.

Exstat sane Romæ hæc inscriptio, JUCUNDUS DOMITIAE BIBULI LIBRAR. AD MANUM. Quanquam *librarium* dici malim, qui vel a studiis, vel a bibliotheca fuerit. nam *a manu* idem est qui amanuensis, quod ante ostendimus. *Librarii* vero (si Vegetio credimus lib. II. cap. VII.) inter castrensia officia dicti etiam illi, qui rationes ad milites pertinentes in libros referebant; ut & hi, qui cujusque professionem in tabulas publicas. Cic. ad Attic. lib. III. Quam ratione II. in Rullum, de xv-viris loquens, quos ille agris dividendis instituere conabatur, *Ornat eos* (inquit) *apparitorib. scribis, librariis, praconib. architectis*. Alius igitur hic *scriba*, alius *librarius*. *Librarii* tamen nomen generalius est, quo promiscue etiam pro *scriba* utitur Cicero, ut *librarii manu epistola*. Hinc *librarius ad manum* in veteri illa inscriptione, ad aliorum differentiam, pro amanuensi ponitur.

Revocavit in contubernium.] Ut *taberna* dictæ quod ex tabulis olim fiebant, si Festo credimus, vel quod tabulis claudebantur, si Ulpiano l. CLXXXIII. De verborum signif. sic & *tabernacula* a tabernis, ad quarum nempe similitudinem componebantur, & hinc porro *contubernia*, & *contubernales*. *Contubernium* autem castrense vocabulum est pro cohabitatione militum. Qui expeditionum comites, iisdem testi pellibus, ac proinde majore juncti necessitudine, *contubernales* dicebantur. Unde factum, ut qui belli duces ac provinciarum præfides comitum numero secuti, atque adeo honestiore loco habiti essent, maxime adolescentes, in eorum agere *contubernio*, & *contubernales* esse dicerentur. Sueton. Cæs. cap. II. & XLII. & mox hic cap. sequente. Illud vero minus proprie, quod Cajum extincto patre Germanico *primum in matris, deinde in Livia proavia sua contubernio* mansisse scribit Calig. cap. X. Eleganter vero Cic. Ver. VII. Ubi illud *contubernium muliebris militia in illo delicatissimo littore*? Porro ad militaris contubernii similitudinem quandam factum est, ut, cum inter servos jure Romano veræ nuptiæ dici nequeant, servile connubium, non matrimonium, ut inter liberos, sed uti mera cohabitatio, *contubernium* diceretur. sic enim de servilibus cognationibus pulchre Paullus J. Ctus. l. XIV. De ritu nupt. Hinc *contubernales* etiam servorum uxores

dio Principe, Narcissi gratia Legatus legionis in Germaniam missus est: inde in Britanniam translatus, tricies cum hoste conflixit. Duas validissimas gentes, superque xx. oppida, & insulam Vectem Britanniae proximam, in ditionem redegit, partim Auli Plautii consularis Legati, partim Claudii ipsius ductu. Quare triumphalia ornamenta, & in spatio brevi, duplex sacerdotium accepit. Præterea Consulatum, quem gessit per duos novissimos anni menses: medium tempus ad Proconsulatum usque, in otio secessuque egit: Agrippinam timens, potentem adhuc apud filium, & defuncti quoque Narcissi amicos perosam. Exin sortitus Africam, integerrime, nec sine magna dignatione administravit: nisi quod Adrumeti seditione quadam, rapa in eum iacta sunt. Rediit certe nihilo opulentior, ut qui prope labefacta jam fide, omnia prædia fratri obligarit: necessarioque ad mangonicos quæstus sustinendæ dignitatis causa descenderit. propter quod vulgo Mulio vocabatur. Convictus quoque dicitur, ducenta LLS. expressisse juveni, cui latum clavum adversus patris voluntatem impetrarat, eoque nomine graviter increpitus. Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, cum cantante eo aut discederet sæ-

pius uxores dictæ cum sæpe alibi, tum l. ccxx. De verb. signif. Sed & eleganter Seneca Controvers. lib. l. i. i. In contubernium (inquit) deducta servi domina est. Talis igitur apud Virgilium Amaryllis, & hoc loco Cænis. Quæ quanquam serva non esset, quia tamen libertinam ducere senatores lex prohibuit, Vespasiani uxor dici non potuit. Quin etiam, si mulierem cum qua matrimonium iungi potuit, non tamen maritali affectione sibi quis adjunxerit, contubernium potius dicetur quam conjugium, aut nuptiæ. sic enim Justinian. Institut. lib. l. i. i. tit. l. i.

V A R I O R.

Et Domitillam.] Divæ Domitillæ, sororis Titi & Domitiani Imperatorum, Vespasiani Augusti filia, a Domitiano Imperatore consecrata, cujus meminit Statius libro Silvarum primo, hanc marmoream inscriptionem vidi: C. ASCONIO. C. F. FAB. SARDO. IIII. VIR. I. D. PRÆF. FABR. FRATRI. CUSINÆ. M. F. SARDI. MATRI. ET. SIBI. ASCONIA. C. F. AUGURINA. SACERDOS. DIVÆ. DOMITILLÆ. Onuphrius Panvinus.

T O R R E N T.

4. Insulam Vectem.] Vectem aut Victesin sive Οὐίκτησιν vocant Plin. & Ptolem. Verum Ptolemæus inter Galliam & Britanniam eam constituit, Plinius inter Britanniam & Hiberniam, sed male. Eum vide. Eutropius Vectem scribit. Hinc Vespasiani laudes apud Valer. Flaccum lib. l. i. Silium lib. l. i. i.

A. Plautii consul. legati.] Liber opt. leg. consularis. Vide Claud. cap. xxiv.

Triumphal. orn. & in spatio brevi.] Tres mss. & in brevi spatio. Sic vero etiam Galba ornamenta triumphalia accepit, & sacerdotium triplex, cap. viii.

Fratri obligarit.] mss. omnes obligarit, vel obligaret. Peregrinatione Achaica.] Ner. cap. xvii.

C A S A U B O N.

4. Tricies cum hoste conflixit.] An legendum ex Eu-

tropio tricies & bis? non enim dubitari potest, quin ex Suetonio totum illum locum desumeret. neque aliter Paulus Diaconus in historia Miscella. At ο χρησὶς Pænius quam ineptit in hujus periodi metaphrasi? mitto quod tricies & bis verit δύο καὶ τρισὶ μάχαις. nam fortasse aliter scripserat, illud plane ridiculum, quod gentes illas duas, quarum mox fit mentio, interpretatur de Germanis & Britannis. quos ait ope Vespasiani accessisse ad Imperium populi Rom. sexcenta his similia in eo scriptore.

Rapa in eum iacta sunt.] Consuetudine συλλοβολίας in contrarium versa, per quam flores & omne genus fructus mittebantur. vide ad librum sextum. at odii & contumeliæ causa rapa iacta, fimus, lapides, aut lutum: cujus moris mentio etiam apud Jurisconsultos, lege prima Dig. De extraordinariis criminibus. Observant etiam veteres Critici morem Athenis fuisse, ut facinorosi extra fines exportandi luto faciem illinerentur. Auctor Etymologici: Οἱ Ἀθηνοὶ τὸν ἐπὶ τινὶ ἀμαρτήματι ἄλόντα, πηλῷ χρίοντες ἐδημοσίεον. Idem auctor alibi, etiam in aliis quam in damnatis sententia judicis, hunc morem fuisse usurpatum scribit. Οἱ ἀρχαῖοι, inquit, ὅτε ἤθελον ὑβρίσαι τινὰ καὶ ἐμπαῖξαι, πηλῷ ἐχρίον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

Propter quod vulgo Mulio vocabatur.] Credo propter mangonicos quæstus e mulis Reatinis, qui tum maxime in usu & pretio. Vespasiani autem prædia in agro Reatino.

Peregrinatione Achaica inter comites N.] Simile periculum subiit idem ex simili vel eadem causa & in Urbe. Tacitus libro xvi. Annalium: Forebant Vespasianum tanquam somno conniveret, a Phæbo liberto increpitum, agreque meliorum precibus obsecrum: mox imminentem perniciem majore fato effugisse.

V A R I O R.

4. Ad mangonicos quæstus.] Salmasium vide ad cap. lxi. Aug.

pius, aut præsens obdormisceret, gravissimam contraxit offensam: prohibitusque non contubernio modo, sed etiam publica salutatione, secessit in parvam ac deviam civitatem, quoad latenti, etiamque extrema metuenti, provincia cum exercitu oblata est. Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio: esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore R. quantum eventu postea prædictum paruit, Judæi ad se trahentes, rebellant: cæsoque Præposito, Legatum insuper Syriæ consularem suppetias ferentem, rapta aquila fugaverunt. Ad hunc motum comprimendum cum exercitu ampliore & non instrenuo duce, cui tamen tuto tanta res committeretur, opus esset, ipse potissimum delectus est: & ut industriæ expertæ, nec metuentus ullo modo ob humilitatem generis ac nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem, atque inter Legatos majore filio assumpto, ut primum provinciam attigit, proximas quoque convertit in se: correctâ statim castro-

rum

T O R R E N T.

Salutatione publica.] Quæ in turba, atque inter ceteros fieret, ut Jcti loquuntur.

Judæa prof. rer. pot.] Hoc verissimum de CHRISTO Servatore vaticinium nec Judæi, nec Romani tunc intellexerunt. Vide Hegesippum.

Et ut industria experta.] Melius mss. ut *Et industria experta*. Optimus etiam *expertus* habet, ut *expertos belli juvenes* Virgil. lib. x. & *expertos certaminum* Livius lib. x.

Proximas quoque.] Recte, non addita dictione *civitates*, quæ est in vulgatis codicibus. sententia enim est, etiam proximas provincias Vespasianum in se convertisse admiratione virtutis. Joseph. fane non Judæam solum, sed Orientem totum commotum scribit misso illuc Vespasiano.

C A S A U B O N.

Judæa profecti rerum potirentur.] Videtur & Tacitus & Suetonius, qui verbis iisdem hoc oraculum referunt, ipsa verba expressisse, quibus id conceptum: in quibus apparent vestigia veritatis & ejus vaticinii, unde istud manavit. Scriptum enim in sacris litteris, *ἐκ τῆς ἐξελύσεται ὁ ἡγούμενος*. Lege Josephum *Ἀλώσεως* libro sexto cap. xxxi. Hegesippum libro quinto cap. xliv.

Quantum eventu postea prædictum paruit.] Scribe cum aliis libris, etiam Viterbiensi, *quantum postea eventu paruit prædictum*. e Pithœi codice est *paruit pro patuit*.

Cæsoque præposito, legatum insuper Syriæ consularem suppetias ferentem rapta aquila fugaverunt.] Romani cum de rebus Judæorum loquuntur, quam tenuem rerum illorum notitiam haberent, nunquam non ostendunt. hæc certe Suetonii verba, si commoda interpretatione non adjuvantur, a narratione Josephi, hoc est, a veritate historię, auctor aliquin diligentissimus videatur aberrasse. Erat tum Judææ procurator Gessius Florus, fax & auctor præ-

cipuus illius belli. hunc si intellexit noster & fuisse occisum voluit significare, fugit eum ratio. neque enim est occisus in illo motu. sed *cadere* verbum Latinis historicis non semper occisionem denotat: verum detrimentum, clademque exercitus, & quod Græci dicunt, *πληγὰς λαβεῖν τὸν στρατόν*. hoc sensu feram fane dici Florum a Judæis cæsum, id est, clade belli affectum, multis suorum amissis. nam eo tempore multi Romani milites sunt contrucidati. Fortasse eadem illam respicit Rom. militum, quorum Meilius erat præpositus. Josephus τῶν Ῥωμαίων ἐπαρχὸν nominat, historiam commemorans lib. ii. *Ἀλώσεως*, cap. xxxii. nec refert, quod ipsius Metilii vitæ paritum est. nam hoc potuit Suetonius ignorare: cum præsertim, ut discrete Josephus docet, omnia Judæorum delicta Flori astu & fraude graviora atque atrociora quam essent, Romam nuntiarentur. Sic & quod ait de aquila rapta, in historia Josephi non legas, quam habes fuisse expositam eodem libro, cap. xl. Ita exponere hunc locum præstat, quam non necessaria viridocli emendationi assentiri: qui invitis libris omnibus illa verba *cæsoque præposito* censuit mutanda, scribendumque *Gessiumque præpositum*. Si omnia veterum historicorum παραρρήματα aut παραρρήματα ex animi nostri sententia emendare voluerimus, quis erit finis? aut quis ferendum censeat? Nam Suetonium quidem non aliter scripsisse, neque aliter heic olim esse lectum, etiam alia ratione probare possumus. Orosius narrationi Tranquilli κατὰ πόδα insistens, hanc illius periodum ita expressit: *extinctisque Romanis præsidiis, legatum quoque Syriæ suppetias ferentem, rapta aquila & cæsis copiis, fugaverunt*. eadem verba etiam in Historia miscella habentur. quæ superiorem emendationem manifesto confutare & pueri videant.

Ut & industria expertus.] Nove dictum *expertus* pro eo qui dedit specimen, & ut Græci dicunt, ὁ πείραν δόν. nam vulgo est ὁ πείραν λαβών. Imitatur hunc locum pseudo-Hegesippus, cum ait libro iii. *Vespasianum expertum virum belli, omni militia, quæ in Syria erat, præfecit*. sic libro v. eidem,

Kkkk

expertos

rum disciplina : uno quoque & altero praelio tam constanter inito, ut in oppugnatione castelli lapidis ictum genu, scuto sagittas aliquot exceperit. Post Neronem Galbam-
que, Othone atque Vitellio de Principatu certantibus, in spem Imperii venit, jam pri-
dem sibi per hæc ostenta conceptam. In suburbano Flaviorum quercus antiqua erat,
Marti sacra, per tres Vespasie partus, singulos repente ramos a frutice dedit, haud
dubia signa futuri cujusque fati. Primum exilem, & cito arefactum: ideoque puella
nata non perannavit: secundum prævalidum, ac prolixum, & qui magnam felicitatem
portenderet: tertium vero instar arboris. quare patrem Sabinum ferunt haruspicio insu-
per confirmatum, renuntiasse matri, *nepotem ei Casarem genitum*: nec illam quidquam
aliud, quam cachinnasse, mirantem, *quod adhuc se mentis compote deliraret jam filius
suus*. Mox cum Ædilem cum C. Cæsar succensens, propter curam verrendis viis non
adhibitam, luto jussisset oppleri: congesto per milites in prætextæ sinum, non defue-
runt, qui interpretarentur, Quandoque proculcatam, desertamque remp. civili aliqua
perturbatione in tutelam ejus, ac velut in gremium, deventuram. Prandente eo quon-
dam, canis extrarius e trivio manum humanam intulit, mensæque subjecit. Cœnante
rursus

expertos belli viros. & alibi idem, suspectus consilii.
variant autem codd. isto loco & partim industria,
partim industria expertus habent. in his Viterb. At
vulgo industria experta. Justinus lib. xli. *Arsaces
vir sicut incerta originis, ita virtutis experta.*

T O R R E N T.

*Uno quoque & altero.] Rectius fortasse unoque
& altero.*

Scuto sagittas.] Libb. duo scutoque sagittas.

5. Othone atque Vitellio.] Codex opt. ac Vitellio.

Quercus ant. qua erat Marti sacra.] Idem cod.

Quercus ant. Marti sacra, deletis qua erat.

*Singulos repente.] Verbum repente desideratur in
nonnullis mss.*

*Non perannavit.] Ita capio, ut puellam neget
annum integrum superfuisset. Supra quidem, cap.
iii. uxori, ac filiae superstes, & utramque adhuc
privatus amisisse Vespasianus scribitur. Non est igitur,
cur malimus perennavit.*

*Quicquam aliud quam cachinnasse.] Lib. unus
non habet dictionem aliud. Loquitur autem de
Tertulla, Sabini matre, Vespasiani avia.*

*Cajus Cæsar succensens propter curam.] Libri mss.
succensus, aut succensens, unus etiam, vetustissimus,
sine propter, Terent. Andria, si id succensent nunc,
id est, propter id. Donatus.*

*Canis extrarius triclinio.] Libb. mss. ex trivio,
vel e trivio, quod sequor. firmat enim augurium.
Extrarius autem opponitur domestico, quod extra
focum, sacramentum, jusque sit. Male igitur qui
Latinum negant, & extraneus tantum admittunt.
Terent. Phormione, Hanc conditionem si cui tu-
lero extrario, & extraria lux apud Lucretium
lib. iv.*

C A S A U B O N.

Ut in oppugnatione castelli lapidis ictum genu, scu-

*to sagittas aliquot exceperit.] Petrus Apollonius
Collatius de excidio Hierosolymitano libro secundo,
in obsidione Jotapates:*

- - - media inter talia stridens,

Incertum qua jacta manu, delapsa sagitta est

Sub Petroniada coxam, qua poplite juncta est.

Josephus narrat libro tertio cap. xvi. Hegefippus
lib. iii. cap. xii.

*5. Singulos repente ramos a frutice dedit.] Mira
Latinitas, & vitii suspecta. Probo vero Justi Lipsii
emendationem, ramos an frutices dedit. quod
genus dicendi non raro corrumpit librariorum impe-
ritia.*

*Ideoque puella nata non perannavit.] Sive per-
ennavit scribatur, sive perannavit, ut constanter
in mss. non dubium eandem esse vocis utriusque
originem. Fere autem id verbum accipitur pro
πολλὰ ἔτη διαγίνεσθαι, sive διαίωνεσθαι. Veteres
Romani mense Martio soliti sacra facere Annæ Per-
annæ: ut liceret sibi non solum annare, sed & per-
annare: hoc est, durare in multos annos. Suetonius
καίναπρεπῶς accepit pro διατίζειν, durare in annum.
Non dissimilis ambiguitas in dictionibus διατῆς &
διέτης Græcorum. prior de eo dicitur, qui perannet:
posterior de bimo. quare etiam verbum διατίζειν,
quod significat perannare, ut loquitur Suetonius, de
bimatu quodam loco apud Theophrastum Gaza in-
terpretatur.*

*Mox cum adilem cum C. Cæsar.] Omittit Xiphi-
linus suo loco, sed exstat apud Dionem libro lvi. i.
in rebus Caji: Πηλὸν πολὺν ἐν σενωπῶντι ἰδὼν,
ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὸ τῆς Οὐεσπασιανῆς τῆς Φλαβίας
ἱμάτιον, ἀγορανομήντος τε τότε, καὶ τῆς τῶν σενωπῶν
καθαριότητος ἐπιμελημένῃ, ἐμβλεθῆναι. & quæ se-
quuntur.*

Canis extrarius e trivio manum humanam intulit.]
Puto hanc esse veram γραφὴν in Memniano, diser-

rursus bos arator decusso jugo, triclinium irrupit: ac fugatis ministris, quasi repente defessus, procidit ad ipsos accumbentis pedes, cervicemque submisit. Arbor quoque cupressus in agro avito sine ulla vi tempestatis evulsa radicitus, atque prostrata, insequenti die viridior ac firmior, surrexit. At in Achaia somniavit, initium sibi suisque felicitatis futurum, simul ac dens Neroni exemptus esset: evenitque, ut sequenti die progressus in atrium, medicus dentem ei ostenderet tantum quod exemptum. Apud Judæam Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmavere sortes, ut quidquid cogitaret, volveretque animo quamlibet magnum, id esse proventurum, pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis Josephus, cum conjiceretur in vincula, constantissime asse-

ravit

te expressam: alii libri mire variant. Viterb. *extritus e trivio*. quidam *extrarius triclinio m. h. intulit*. plerique aut *extrarius tantum*, aut *e trivio solum*. Dio: *Κύων αὐθις, σίτον αὐτῇ καὶ τότε αἰρημένῃ χεῖρα ἀνθρωπίνῃ ὑπὸ τὴν τράπεζαν ὑπέβαλε*. confer & sequentia: nam omnia fere totidem litteris ibi habentur.

V A R I O R.

5. *Ramos a frutice dedit.*] Scribendum videtur a *fomite*, id est, a radice. *Fomes radix* legitur apud Sidonium Apollinarem. inde *fomes peccati*, id est, radix peccati apud Theologos. GUJET.
a *Succensens.*] Cod. Salm. *succensus*.

T O R R E N T.

Ad ipsos accumb.] Mallem *ad ipsius accumbentis pedes*, ut in uno codice.

Evulsa radicitus atque prostrata.] Lib. unus *prostrata*, expunctis aliis, credo, ne nimium mentiretur. Inf. Domit. cap. xv. *arbor que eversa surrexerat*. De eadem quoque Tacit. *Cupressus arbor repente prociderat* Xiphilinus non minus tragice quam hoc loco Sueton.

Tantum quod exemptum.] Sic Turnebi codex, & unus e nostris. Alii omnes *recenter quidem exemptum*. Vide Aug. cap. LXIII. & XCVIII.

Carmeli Dei.] De hac re sic Tacit. lib. II. *Histor.* *Est Judæam inter Syriamque Carmelus. Ita vocant montem, Deumque. Nec simulacrum Deo, aut templum hic tradidere majores, aram tantum, & reverentiam.* Carmelum vocant Tacit. & Sueton. Deum, qui sine nomine est, & regnat in æternum.

Quantumlibet magnum.] Liber opt. *quamlibet magnum*.

Josephus.] Nobilis ille historicus, quem vide lib. III. Belli Judaici cap. XIV. An tamen Sueton. Josephi nomen addiderit, ignoro. Plura Xiphilin.

C A S A U B O N.

Tantum quod exemptum.] A Pithœi & Memmii codice est, & Torrentii uno, ut ipse ait. nam Vi-

terb. habet, *recenter exemptum*. non ut in vulgatis *recenter quidem*.

Apud Judæam Carmeli dei oraculum consulentem.] Collatius lib. II.

Vulsa solo frondesque novas induta cupressus,

Nunc habet illa fidem: Matathiademque locutum

Vera tibi vatem, & Corneli oracula discos.

scribe Carmeli oracula.

V A R I O R.

Carmeli Dei oraculum.] Tacitus: *Est Judæam inter Syriamque, Carmelus. ita vocant montem, Deumque. nec simulacrum Deo, aut templum: sic tradidere majores: aram tantum, & reverentiam.* Et longe Tacito Suetonioque antiquior Scylax Caryandensis: *Κάρμηλος ὄρος, ἱερὸν Διός.* Significat montem, & Deum esse, & Dei sedem ac fanum. Nullum enim in eo templum, ut Tacitus indicat: sed ipse mons Carmelus quasi templum erat numinis: imo & corpus ejus. Nam Carmelus Deus constabat genio loci, & vasto montis corpore. Verisimile autem est, hanc opinionem paulatim irrepsisse ex eo, quod Elias Thisbites hic habitavit, scholamque habuerit: ut quidem prodidit Joannes Hierosolymitanus Patriarcha. Vide & I. seu III. Reg. XVII. item IV. Reg. cap. II. & IV. Hinc diu mons ille pro sancto habitus est, gratioremque in eo fore numini cultum, judicatum. Nondum tamen mons ipse pro numine habebatur: non magis sane quam lapis ille fastigiatim assurgens instar montis credebatur Deus ipse Elagabalus: qui symbolum ejus solum habebatur. Nam *Elagabalus* quidem *Deum montem*, vel *montis Deum* signat: sed eo nomine non mons intelligebatur, verum Sol, cujus delubrum in monte Emesseno erat. Similiter igitur non montem primo, sed sancti montis numen coluere: ac credibile est, itidem id Solem putasse. Tandem tamen ipse Carmelus mons habitus pro Deo, idque occasione ea, quam ex Tacito dicebamus. VOSSII.

Quantumlibet magnum, id esse proventurum pollicerentur.] Cod. Salm. *quamlibet magnum id esse, proventurum pollicerentur.* leg. *quamlibet magnum id esset, proventurum pollicerentur.* SALMAS.

ravit fore, ut ab eodem brevi solveretur, verum jam Imperatore. Nuntiabantur & ex urbe præfagia, Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut thenfam Jovis opt. max. e sacratio in domum Vespasiani, & inde in Circum deduceret. Ac non multo post, comitia secundi consulatus ineunte Galba, statua Divi Julii ad Orientem sponte conversa: acieque Betriacensi, prius quam committeretur, duas aquilas in conspectu omnium confluisse: victaque altera, supervenisse tertiam a Solis ortu, ac victricem abegisse. Nec tamen quidquam ante tentavit, promptissimis atque etiam instantibus suis, quam sollicitatus quorundam & ignotorum & absentium fortuito favore. Mœsiaci exercitus bina e tribus legionibus milia missa auxilio Othoni, postquam iter ingressis nuntiatum est, victum eum, ac vim vitæ suæ attulisse: nihilo secius Aquilejam usque perseveraverunt, quasi rumori minus crederent. Ibi per occasionem ac licentiam omni rapinarum genere grassati, cum timerent, ne sibi reversis reddenda ratio, ac subeunda poena esset, consilium inierunt eligendi creandique Imperatoris. *Neque enim deteriores esse, aut Hispaniensi exercitu qui Galbam, aut pratoriano qui Othonem, aut Germaniciano qui Vitellium fecissent.* Propositis itaque nominibus Legatorum consularium, quot ubique tunc erant, cum ceteros alii alium alia de causa improbarent; & quidam e legione tertia, quæ sub exitu Neronis translata ex Syria in Mœsiam fuerat, Vespasianum laudibus

T O R R E N T.

Et in Circum.] Duo libri & inde in Circum. Placet. Ad Aug. cap. xlv. e pulvinari.

Betriacensi.] Plura exemplaria vetusta Betriacensi, ut ante sæpius.

A Solis ortu.] Lib. Tornacensi. ab exortu Solis. Faustum id, & per se, & quia in Oriente tunc agebat Vespasian. Horat. lib. iii. Od. xxvii.

Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

6. Germaniciano.] Sic Illuriciani exercitus in nummo Decii Intemperatoris. Vide Galb. cap. xx.

Ceteros alii alium.] Melius mss. duo, cum ceteros, alium alia de causa, &c. sine alii.

C A S A U B O N.

Neronem diebus ultimis monitum per quietem.] Aliter Dio: 'Ο Νέρων ἔδοξε ποτε ἐν τοῖς ὑπνοῖς τὸν τῷ Διὸς ὄχον εἰς τὴν τῷ Οὐεσπασιανῷ οἰκίαν εἰσάγαγεῖν ὄχον, thenfa est Suetonio, non currus, ut vertunt interpretes. vide ad libri primi caput lxxvi.

Et in Circum deduceret.] Melius nostri mss. etiam Cujacii, & inde in Cir. d.

Statua divi Julii ad Orientem sponte conversa.] In insula Tiberina fuit hæc statua. Plutarchus in Othone: 'Εἶδον τὸν ἐν Μεσποταμίᾳ νῆσῳ Γαίῃ Καίσαρος ἀνδριάντα, μήτε σεισμῷ γεγονότος μήτε πνεύματος, ἀφ' ἐσπέρας μετασφάρεται πρὸς τὰς ἀνατολάς· ὃ φασὶ συμβῆναι περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἐν αἷς οἱ περὶ Οὐεσπασιανὸν ἐμφανῶς ἦδ' ἡ τῶν πραγμάτων ἀντελαμβάνοντο.

Acieque Betriacensi.] Ecce librorum inconstantiam in tam celebri loci nomine: nam in Memmii,

Pithœi & Lislæi est, *Betriacensi.* vide libro superiore.

6. Mœsiaci exercitus bina e tribus legionibus milia missa auxilio Othoni.] Dissentit a Taciti narratione, quam lege in ii. Historiarum.

Aquilejam usque perseveraverunt, quasi rumori minus crederent.] Tacitus de his Mœsiacis legionibus: Aquilejam jam progressæ, proturbatis qui de Othone nuntiabant, laceratisque vexillis nomen Vitellii præferentibus.

Aut Germaniciano.] Viterbiensis, Germanico. sed præcedens vox *Hispaniensis* videtur hanc lectionem postulare. nam Hispaniensis & Germanicianus exercitus vocantur, qui in illis provinciis sunt collocati, nec sunt tamen ex iis provinciis: omnes enim legionarii cives Romani erant. Aliter Tacitum ac Suetonium quoque loqui supra notabamus: apud quos Germanicum exercitum & Germanicas legiones invenias.

Alii alium alia de causa.] Omnino tollenda vox alii: quam nec Memmii nec Cujacii nec Pithœi nec Lislæi agnoscunt. nec aliter editio Robert Steph.

V A R I O R.

Acieque Bedriacensi, priusquam committeretur.] Id est, quo die apud Bedriacum pugnatum est, priusquam committeretur acies. Sic commodè potest explicari. Suspicio tamen Suetonium maluisse: aciesque Bedriacensis priusquam committeretur. GRONOVII.

Comitia secundi consulatus ineunte Galba.] In V. C. in comitio secundum consulatum ineunte Galba. F. URSINUS.

A Solis ortu.] Cod. Salm. a Solis exortu.

bus ferrent: assensere cuncti, nomenque ejus vexillis omnibus sine mora inscripserunt. Et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium numeris parumper. Ceterum divulgato facto, Tiberius Alexander præfectus Ægypti primus in verba Vespasiani legiones adegit Kalend. Julii: qui Principatus dies in posterum observatus est. Judaicus deinde exercitus, v. Idus Julii apud ipsum juravit. Plurimum cœptis contulerunt, jactatum exemplar epistolæ, veræ sive falsæ, defuncti Othonis ad Vespasianum, extrema obtestatione ultionem mandantis, & ut reip. subveniret, optantis: simul rumor dissipatus, destinasse Vitellium victorem permutare hiberna legionum, & Germanicas transferre in Orientem ad securiorem mollioremque militiam: præterea ex præsidibus provinciarum Licinius Mucianus, & e regibus Vologesus Parthus: ille deposita simultate, quam in id tempus ex æmulatione non obscure gerebat, Syriacum promisit exercitum: hic

XL.

T O R R E N T.

Nomenque ejus.] Sic Xiphilin. Vitellio: *Delent Vitellii imagines ex signis, jurantque sub imperio Vespasiani fore.* quem locum si cum Suetonio compares, ut signa Cæsarium imagines, sic vexilla quoque eorum nomina præferebant.

Revocatis ad officium numeris.] Recte. sic enim & edit. Germanica, cum alii *muneris* legant. Estque *numerus* militare vocabulum, non solum pro catalogo seu breviculo militum, quam etiam matriculam vocant recentiores, sed pro ordinibus ipsis, turmisque & cohortibus militum. varie enim distinguebantur. Hinc *referri in numeros*, in *numbris manere*, *desinere in numeris esse* apud Jctos tit. De testam. milit. præsertim l. xlii. Ubi sic Ulpian. *Ex eo tempore quis jure militari incipit testari posse, ex quo in numeros relatus est, ante non.* Proinde qui nondum in numeris sunt, licet jam lecti tirones sint, & publicis expensis iter faciant, nondum milites sunt. debent enim in numeros referri. Nec minus eleganter l. ii. De his qui not. infamia: *Exercitum non unam cohortem, neque unam alam dicimus, sed numeros multos militum.* Hinc ergo Plinii ad Trajanum epistolam intelligimus lib. x. qua de servis inter tirones inventis, sed qui nondum per numeros erant distributi, quærit. Adde Epist. viii. lib. iiii. & quidem Tranquillo nostro (ut arbitror) inscriptam. Corruptus vero Flavii Vopisci in vita Probi Imperatoris locus, cum scribit: *Accepit præterea xvi m tironum, quos omnes per diversas provincias sparsit, ita ut numeris, vel limitaneis militibus quinquagenos & sexagenos intersekeret.* lego enim, ita ut numeris limitaneis quinquag. Lego etiam in Macrini vita apud Capitolinum: *Quod si vel unius numeri consensus accederet, neque ille recusaret, omnes cupidissime id facerent.* Vulgati codices mendosi sunt. Sed & apud Senecam de Tranquillitate Vitæ cap. iiii. ex his verbis, *qua ministeria quamvis incruenta sint, in numerum stipendiorum veniunt*, quanquam apta aliqua sententia colligi possit, multo tamen erit aptior, si in nume-

rorum stipendia legamus. Denique Claudian. Epithalamio Palladii & Serenæ, cum ait, *Regnorum tractat numeros, cuneosque recenset*, locum eum de militaribus copiis interpretor, & eodem pulcherrima quadam translatione respexisse Virgilium arbitror illo versu:

Navita tum stellis numeros & nomina fecit.

Tiber. Alexander.] Tacitus Hist. ii.

v. Idus Julii.] Tacit. v. Non. Jul. Ut alteruter emendandus sit. Sane Tacito magis assentior. neque enim tam longa intercedere potuit mora, tanto Judaici exercitus ardore. Scribam fortasse deceptum, quod Julio non nisi quatuor Nonarum dies adscriberet.

Vera sive falsa.] Pro, vera, an falsa, ut fere loquitur Tacit.

Optantis.] Quidam e nostris *hortantis*. Placet.

Vitellium victorem.] Libb. meliores *victorem Vitellium*.

Vologesus Parthus.] Tacit. & Victor. *Vologesen* vocant. Cod. Tornacens. *Vologesus* per æ scribit.

C A S A U B O N.

Ultionem mandantis.] Nimis argutatur Beroaldus, qui mandatum istud solum morte, ex libris Jurisconsultorum annotat. nam mandare hoc loco, non simpliciter est ἐντέλλεσθαι, sed quod proprie Græcis ἐπισκήπτειν. sic lib. iv. cap. ii. *mandaretque domesticis ultionem, si quid accideret.* Id vero mandati genus a morte demum mandatoris vim habere incipit.

Et ut Reipublica subveniret optantis.] Libri alii, *hortantis*.

V A R I O R.

6. Revocatis ad officium numeris.] Ἀριθμός in eadem significatione aliquando usurpavit Synesius. TURNEBUS.

Subveniret optantis.] Legendum *hortantis*. SALMASIUS. Et sic vetus codex F. Ursini.

Kkkk 3.

T O R

XL. milia sagittariorum. Suscepto igitur civili bello, ac ducibus copiisque in Italiam 7 p.æmissis: interim Alexandriam transiit, ut claustra Ægypti obtineret. Hic cum de firmitate Imperii capturus auspicium, ædem Serapidis, submotis omnibus, solus intrasset: ac propitiato multum Deo, tandem se convertisset, verbenas, coronasque & panificia, ut illic assolet, Basilides libertus obtulisse ei visus est: quem neque admissum a quocquam, & jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abesse constabat. Ac statim advenere litteræ, fusas apud Cremonam Vitellii copias, ipsum in urbe interemtum nuntiantes. Auctoritas & quasi majestas quædam, ut scilicet inopinato, & adhuc novo Principi deerat: hæc quoque accessit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, sedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonstratam a Serapide per quietem: restitutum oculos, si inspuiisset: confirmaturum crus, si dignaretur calce contingere. Cum vix fides esset rem ullo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet: extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, nec eventus defuit. Per idem tempus Te-
geæ

T O R R E N T.

7. *Propitiato multum.*] Sic *profligato plurimum bello*, Oth. cap. ix.

Basilides libertus.] Atqui Tacit. Basilidem hunc e primoribus Ægyptiorum, & quidem sacerdotem, fuisse narrat, & alioqui non nomine tantum, quod regale est, sed & in specie ipsa ac functione sacerdotis Imperii omen est. Accedit quod Carmeli quoque, sive montis, sive Dei, de quo ante, sacerdotem Basiliden vocat, eundem nimirum qui in Serapidis templo apparuit. siquidem tunc longe ipsum abfuisse narrat Sueton. Quibus adductus rationibus dictionem *libertus*, a Grammatico aliquo pari imperitia atque impudentia adscriptam, amovendam censeo. quid enim Romani hominis liberto cum Judæorum aut Ægyptiorum sacris?

Ut scilicet inopinato.] Lib. unus *ut solet, inopinante*, & *novo adhuc Pr.* Placet.

Luminibus orbatus.] Similia Hadriani Principis miracula apud Spartianum.

C A S A U B O N.

Quadraginta milia sagittariorum.] Tacitus ait XL. *Parthorum equitum milia*. At Viterbiensis, xv. *milia sag.* nam in eo libro, ut in aliis veteribus multis, *mile* & *milia* semper ac constantissime, non *mille* ac *millia*. Memm. *quadraginta*.

7. *Interim Alexandriam transiit, ut claustra Ægypti obtineret.*] Hæc vera causa, non quam Philostratus, scriptor interdum nugacissimus, libro quinto ait; ubi clarissimis verbis affirmare audet præstigiator ille insignis Apollonius, propter se transiisse in Ægyptum Vespasianum: seque adeo imperium illi detulisse, ac donasse solum, impudentissimo animo gloriatur. Josephus prudentissime causas hujus consilii explicat libro quarto cap. xxxvii. præcipua & potissima fuit, annonæ cura: norat enim Vespasianus, si suis præidiis Ægyptum semel firmasset, fore

eam populo Rom. instar freni, ob famis metum. Plura in hanc rem Pseudo-hegesippus libro quarto, cap. xxvi.

Basilides libertus.] Nullum equidem vidi librum, ubi non exstet vox *libertus*. Torrentii tamen placet sententia, probabiliter valde disputantis tollendum esse id verbi. accedit rationibus quas commemorat, quod error admissus videtur, cum temere aliquis librarius vocis *Basilides* duas postremas syllabas, ut sæpe accidit, geminasset, inde pronum emendatori incauto *id lides*, quod nihil significaret, vertere in tritissimam usu dictionem *libertus*.

E plebe quidam luminibus orbatus.] Codex Viterbii descriptus, *Ephebus quidam*. sed Tacitus tuetur vulgatam & plurium mss. lectionem: *Ex plebe Alexandrina quidam, oculorum tabe notus*. etsi possit videri Suetonius ex Tacito emendatus olim ab aliquo sciolo.

Demonstratam a Serapide.] Vide Aristidis *ἱερὰς λόγους*.

Si inspuiisset.] Agnoscis, pie lector, falsam imitationem miraculorum CHRISTI. sic solitus illudere hominibus *ὁ δαίμων*. & apud Epiphanium *κατὰ Σαμψαίων* inter instrumenta miraculorum est *ὁ σιῶλος τῶν πνευμάτων*.

Palam pro concione utrumque tentavit.] Quid appellat *concionem*: an convocatum in eam rem populum, sive in theatrum, sive in forum? an potius coronam forte adstantis multitudinis? hoc puto verius: & suadent Taciti verba: *Igitur Vespasianus cuncta fortuna sua patere ratus, nec quidquam ultra incredibile, erecta qua astabat multitudine, jussa exsequitur*. Notemus ergo vocis *concio* hunc usum, pro multitudine *ἀπλῶς*.

C A S A U B O N.

7. *Longeque abesse constabat.*] Cod. Salm. *longeque a se abesse constabat*.

gez in Arcadia, instinctu vaticinantium, effossa sunt sacro loco vasa operis antiqui, & atque in iis assimilis Vespasiano imago. Talis, tantaque cum fama in urbem reversus, acto de Judæis triumpho, Consulatus octo veteri addidit. Suscepit & Censuram: ac per totum Imperii tempus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam, nutantemque remp. stabilire primo, deinde & ornare. Milites, pars victoriæ fiducia, pars ignominia dolore, ad omnem licentiam audaciamque processerant. Sed & provinciæ, civitatesque liberæ, nec non & regna quædam tumultuosius inter se agebant. Quare Vitellianorum quidem & exauctoravit plurimos, & coercuit. Participibus autem victoriæ adeo nihil extra ordinem indulgit: ut etiam legitima præmia non nisi sero persolverit. Ac ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentulum fragrantem unguento, cum sibi pro impetrata Præfectura gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam gravissima increpuit, *Maluisssem alium oboluisse*: litterasque revocavit. Classarios vero, qui ab Ostia & Puteolis, Romam pedibus per vices commeant, petentes *constitui aliquid sibi calcearii nomine*; quasi parum esset, sine responso abegisse, jussit posthæc excal-

T O R R E N T.

8. Consulatus octo veteri addidit.] Veterum vocat, quem privatus adhuc gessit sub Claudio Principe ex Cal. Novembris, quo anno P. Cornelius Faustus, & L. Salvius Otho Cal. Januar. inierant magistratum. Sup. cap. iv. inf. Domit. cap. i. Onufrius tamen aliter digerit.

Pars victoria fiducia, pars ignom. dolore.] Interpretes nescio quos sub prioribus Principibus ignominia notatos inducunt, quod ridiculum est. nam cum ignominia dimissi jam milites esse desierant. *Victoria igitur fiduciam, & ignominia dolorem* intelligo, prout vel Vespasiani partes secuti fuerant, vel adhæserant Vitellio.

Alium oboluisse.] Sic scribunt, qui ab halando deducunt. Sed vetustissimi codices & Suetonii hic, & Horatii Epod. 11. *alium* scribunt:

Edit cicutis alium nocentius.

Adde Pierium ad illud Virgilii:

Alia, serpyllumque herbas contundit olentes.

Classarios.] Hos remiges, seu navales socios fuisse jam ante didicimus Galb. cap. xii. Ex eorum igitur corpore quidam ultro citroque Ostia Romam pedibus commeabant, de quibus hic Sueton.

Per vicos commeant.] Libri mss. *per vices*, unus etiam *commeabant*. Et sane *per vices* malim. Quamquam Roma Ostiam usque ripæ ædificiis plenæ erant.

Calcearii nomine.] *Calcearium* dixit Sueton. ut *clavarium* Tacit. lib. 111. Histor. pro donativo quod vel in calceos, vel in caligares clavos impenditur. Sic *camelasia*, vel (ut alii legunt) *camelaria* apud Jctos, quod alendis camelis datur, l. i. & l. ult. De munerib. quo vocabulo usus est etiam Ammianus lib. xvii. Neque alio sensu Ciceronis in Pisoneni verba accipio, cum ait: *Nonne hs. cen-*

ties & octogies, quod quasi vasarii nomine in venditione mei capitis ascripseras, ex arario tibi attributum Roma, in quaestâ reliquisti? vasarium enim vocat omne illud, quo ituri in provinciam magistratus supellectilis causa instruebantur. Qua de re Aug. cap. xxxvi.

C A S A U B O N.

8. Talis tantaque cum fama in urbem reversus.] Vere primo navem conscendit, circa medium Martii. Apollonius Collatius:

*Ergo ita compositis rebus, cum piscis aquosi
Liqueret hospitium Titan frontemque moveret
Arietis insani, securis credita ventis.
Sulcat aquas, pelagoque volans petit Itala puppis
Littora.*

Sed Tacitum vide, qui Etesiarum flatum Alexandria oppertum esse Vespasianum narrat: Josephus libro quarto iter illud describit capitibus xxxvii. & xl. ac sequentibus, & libro vii. capitibus v. & x.

Suscepit & censuram.] Testes, Plinius, nummi, lapides. vide in Fastis.

Cum sibi pro impetrata præfectura gratias ageret.] Interpretor de præfectura unius alarum ex libri secundi capite xxxviii.

Classarios vero, qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant.] Scripsimus *per vices* ex libro Pithœi. cui & Memmianus & alii quoque assentiuntur, teste Torrentio. at Viterb. *per vicos*, ut vulgo. De classariis passim loquuntur Tacitus & Suetonius, item Plinius in epistola de morte avunculi, ac ceteri quoque historici meminerunt, & veteres inscriptiones: sed de hac eorum cursitatione nihil legi apud alios. similes, at non iidem tamen, dromonarii, de quibus Cassiodorus lib. 11. & 14.

V A R I O R.

8. *Maluisssem allium oboluisse.*] Codex Salmas. *alium*

(4) A. U. C. DCCCXXIII. DCCCXXIV. DCCCXXV. DCCCXXVII. DCCCXXVIII. DCCCXXIX. DCCCXXX. DCCCXXXI.

excalceatos cursitare : & ex eo ita cursitant. Achajam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum libertate ademta, item Thraciam, Ciliciam, & Comagenem ditionis regiae usque ad id tempus, in provinciarum formam redegit. Cappadociae propter assiduos Barbarorum incursus

lium. Sic semper antiquiores codices. & sic scripsisse veteres, Probus monuit :

Alia serpyllumque, herbas contundit olentes.

T O R R E N T.

Thraciam, Ciliciam.] Cum diu ante Vespasianum in ditionem pop. R. redacta fuerit Thracia, Turneb. Adversar. xxiv. cap. xxxvi. *Trachiam* legi vult, ut eam accipiamus Ciliciae partem, quam a montium asperitate sic veteres appellabant. Et Thraciam quidem sub Claudio Principe factam esse provinciam, auctor est Euseb. Chronicis, verum multo ante Cilicia a proconsulibus administrata, Romanis subfuit, & qui Ciliciam dicit tam asperam quam planam dicere videtur. Accedat Eutropii auctoritas. is enim de Vespasiano, & quidem ex Suetonio, (ut apparet) *Achaiam* (inquit) *Lyciam, Rhodum, Byzantium, qua libera ante hoc tempus fuerant, item Thraciam, Ciliciam Tracheam, Commagenem, qua sub regibus amicis erant, in provinciarum formam redegit.* Ut Turnebo tamen assentiar, non solum Eusebii locus suadet, verum id quoque quod de Ciliciae parte Polemoni regi a Claudio tradita annotavi Ner. cap. xviii. Sed & Victor hac de re loquens, *Syria* (inquit) seu *Palestina, nec non Cilicia Trachea, & Commagene, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis accessere.* Thraciam igitur apud Eutropium non feremus, & Suetonium interposita aspiratione emendabimus. *Comagenis* quidem Tiberio iii. Germanico ii. coss. *Q. Servaui praeponitur*, (verba sunt Taciti Annal. ii.) *tum primum ad jus pratoris translatis.* Sed decretum id Tiberii Caligula rescidit, qui (ut auctor est Dion lib. lxx.) Antiocho, Antiochi filio, Comagenem, paternum regnum, adiectis Ciliciae maritimis, reddidit. Vespasianus vero iterum provinciam fecit.

C A S A U B O N.

Thraciam, Ciliciam & Commagenem.] Tuentur hanc lectionem nostri codices : tuetur & Pexanius aperte, cujus haec verba apud Eutropium : *Θρακίας τε ἐπὶ τέτοις καὶ Κιλικίας καὶ Κομμαγενῆς, οἰκείας ἔχοντας βασιλείας, εἰς ἐπαρχιών σχῆμα μετέστησε.* Si ea scriptura sedet, intelligemus de parte aliqua Thraciae, ubi regnum ante fuerit. & scimus, quam late pateat interdum Thraciae appellatio. Doctissimo Turnebo visum rescribere *Tracheam Ciliciam* : quae lectio omni difficultate caret. vide Strabonem lib. xiv.

Ditionis regia usque ad id tempus.] Non semper tamen, Commagene quidem. quam in provinciae formam redegit Tiberius, transtulitque ad jus praetoris. Tacitus in actis anni dcccclxxi. Annalium lib. ii. sed priorem formam πολιτείας Commagenis restituerat Caeus imposito Antiocho. Dio libro quinquagesimo octavo : *Ἀντιόχῳ τε τῷ τῷ Ἀντιόχῳ τὴν Κομμαγενήν, ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔσχε, καὶ προσέτι καὶ τὰ παραθαλάσσια τῆς Κιλικίας ἔδωκε.* qui locus movet me valde, ut Turnebo assentiar, & legam, *Tracheam Ciliciam & Commagenem.* nam maritima Ciliciae, non aliud quam Trachea Cilicia, quae Commagenae adjuncta, ac regi uni attributa ambæ.

V A R I O R.

Excalceatos.] Codex Salmas. *excalciatos*, atque ita semper. ex Græco κάλτιον.

Achajam.] Sane Achajæ, & omni Græciae libertatem ademit Vespasianus. Nam nomine Achajæ omnis Græcia comprehendebatur, auctore Pausania. De libertate Achæis a Nerone reddita Plinius lib. iv. cap. vi. Philostratus item libro quinto, ante finem : qui inter cætera Apollonium sic scripsisse ad Vespasianum, tradit : *Νέρων τῆς Ἑλλήνας καί ζων ἡλευθέρωσε, οὗ δὲ αὐτῆς σπερδάζων ἰδὲ δλώσω.* Ἐρρώσο. Nero liberos dimittens Achæos, & omnem Græciam, ne populus Romanus doleret sibi hanc provinciam ademptam, Sardiniam Romanis donavit. Pausanias Achæis. Jos. Scaliger.

Rhodum.] Sex. Rufus : *Ita Rhodus & Insula primum libere agebant. Postea in consuetudine parendi Romanis clementer provocata pervenerunt : & sub Vespasiano Principe Insularum provincia facta est.* In Notitia Imperii : *Lycia, Caria, Insularum.*

Thraciam, Ciliciam, & Commagenem.] Eutropius : *Ciliciam Tracheam, & Commagenem.* Κιλικίας τραχιώται Stephano & Straboni. Inde Κιλικία τραχεῖα. In omnibus scriptis & excusis inepte *Thracia* pro *Trachea* excusum. Alioquin Thraciae provinciae a Vespasiano dispositae fuerunt. Vide Eustathium in Dionysium. Ex Thraciis sex provincias fecit, Thraciam, Æmimontem, Moesiam inferiorem, Scythiam, Rhodopen, Europam, in qua secundae arces orbis Rom. sunt positae. Sex. Rufus in veteri inscriptione : *CONSULARI. PROVINCIAE. EUROPAE. ET. THRACIAE.* In Notitia : *Sub dispositione viri spectabilis Vicarii Dioeceseos Thraciarum, EUROPA, THRACIA, HÆMIMONTUS, RHODOPA, MOESIA SECUNDA, SCYTHIA.* Jos. Scaliger.

curfus legiones addidit : consularēque rectorem imposuit, pro equite R. Deformis urbs veteribus incendiis ac ruinis erat : vacuas areas occupare, & ædificare, si possessores cessarent, cuicumque permisit. Ipse restitutionem Capitolii aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quædam extulit : ærearumque tabularum tria milia, quæ simul conflagraverant, restituenda suscepit : undique investigatis exemplaribus, instrumentum Imperii pulcerrimum ac vetustissimum confecit : quo continebantur pæne ab exordio urbis senatusconsulta, plebiscita de societate, & fœdere, ac privilegio cuicumque concessis. Fecit & nova opera, templum Pacis foro proximum : Divique Claudii in Cœlio monte, cceptum quidem ab Agrippina, sed a Nerone prope funditus destructum. Item Amphitheatrum urbe media, ut destinasse compererat Augustum : Amplissimos ordines, & exhaustos cæde varia, & contaminatos veteri negli-

T O R R E N T.

Ærearumque tabularum.] Lib. unus *anearumque*. Legenda vero quæ sequuntur, unico contextu, sublato verbo *confecit*. sic enim in edit. Germanica, & melioribus mss.

Plebiscita de societate.] Si codices suffragarentur, legerem, *plebiscita, societates, fœdera, ac privilegia cuicumque concessa*. Alioqui ante dictionem *plebiscita* interponenda conjunctio est.

9. *Divique Claudii.*] Spectat huc Suetonii locus Claud. cap. XLV. *Funeratus est solenni Principum pompa, & in numerum deorum relatus. Quem honorem a Nerone destitutum abolitumque recepit mox per Vespasianum.* Sed & Sex. Aurelius Victor : *Capitolium, adem Pacis, Claudique monumenta reparavit.* Monumenta cum ait, non templum Claudii tantum, de quo hic Sueton. sed & aquas Curtiam & Cæruleam intellige. has enim, a Claudio inductas, restituit. Qua de re Claud. cap. xx.

Amplissimos ordines.] *Amplissimum ordinem* etiam equestrem vocat. Ac de ea utriusque ordinis purgatione loqui arbitror Suetonium, qua non solum indignos removeri, sed & gentes familiasque composuit atque restituit, & quidem (si Victori credimus) numero mille, cum ægre ducentas repperisset, plerisque tyrannorum sævitia extinctis.

C A S A U B O N.

Consularēque rectorem imposuit pro equite Rom.] Cappadociæ in formam provinciarum redactæ, eques impositus a Tiberio. Dio lib. LVII. in anno DCCCLXX. *Καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ ἰππεὶ ἐπετέραν.*

Ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quædam extulit.] Simile illud, quod vere an falso in Actis Silvestri de Constantino Magno legimus : *Octavo die processit, albis depositis, totus mundus & salvus : & veniens ad confessionem beati Petri Apostoli, ablatoque diademate capitis, exuens se chlamyde, & accipiens bidentem, terram primus aperuit ad fundamenta basilicæ construenda. dehinc,*

ob numerum XII. Apostolorum, duodecim cophinos terra plenos suppositis humeris bajulans asportavit. Similia his narrant alii de summis Principibus. Sed de Vespasiano quod hic affirmat Suetonius, & Dio quoque confirmat, plane destruit Tacitus ; qui absentem facit illo tempore Vespasianum.

9. *Fecit & nova opera, templum Pacis.*] Arsit temporibus Commodi. Vide Herodianum & Galenum in libro de Theriaca. Nugæ eorum, qui memoriæ prodiderunt, hoc templum æternum fuisse dictum, & nescio quæ miracula ibi facta ad Domini adventum, erudite refellit Cardinalis Baronius.

Amplissimos ordines.] Scio *σχῆμα* esse non semel usurpatum optimis scriptoribus, cum duobus aut pluribus tribuitur, quod est uni proprium. sed durum mihi quidem videtur, ut equitum ordo in communionem ejusdem tituli cum senatu admittatur. atqui mss. non aliter habent. Lipsio tamem assentior locum emendanti scribentique *amplissimum*, hoc modo : *Item amphitheatrum urbe media (ut destinasse compererat Augustum) amplissimum.* aut scribam, *Ambos ordines.*

V A R I O R.

Ac privilegio cuicumque concessis.] Scribendum videtur, *ac privilegia cuicumque concessa.* GUJET.

9. *Amplissimos ordines.*] Cicero pro Sylla : *Ut inimicus esse amplissimis ordinibus, infestus bonis omnibus, hostis patriæ videretur.* Pro Milone : *Si unquam de bene meritis civibus potestas vobis iudicandi fuit ; denique unquam locus amplissimorum ordinum delectis viris datus est.* In eadem oratione *florentissimos* appellat : *delegit e florentissimis ordinibus ipsa lumina.* Et *maximos* pro Sextio in illo præclaro loco de optimatum natione : *sunt maximorum ordinum homines, quibus patet curia.* De haruspicum responsis : *petita est auctoritas vestra, gravitas amplissimorum ordinum.* Videtur senatores & iudices intelligere, in quibus erat quidem & decuria equestris, sed non equites laticlavii, quos somniat Marcius. GRONOV.

negligentia purgavit: supplevitque recenso senatu, & equite: submotis indignissimis, & honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto. Atque uti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate inter se, quam dignitate differre, de jurgio quodam senatoris equitisque R. ita pronuntiavit: *Non oportere maledici Senatoribus, remaledici civile fasque esse.* Litium series ubique majorem in modum excreverant, ma-¹⁰ nentibus antiquis, intercapedine jurisdictionis; accedentibus novis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur: quique judicia centumviralia, quibus peragendis vix suffectura litigatorum ætas videbatur, extra ordinem dijudicarent, redigerentque ad brevissimum numerum. Libido atque luxuria¹¹ coercente nullo invaluerat. Auctor Senatui fuit decernendi, ut quæ se alieno servo

junxisset,

T O R R E N T.

10. *Intercapedine jurisdictionis.*] Sic *intercapedinem scribendi facere* dixit Cic. Epist. famil. lib. xvi. ad Tironem, & lib. i. De finibus, *in quorum vita nulla est intercapedo molestia.* id est, nullum tempus a molestia vacuum. Sed & Sueton. Aug. cap. xxxviii. *post longam intercapedinem absolute* dixit, pro, post longum intervallum. Adde Festum, & Turpilius apud Nonium, *nunc me ex aliorum ingeniis judicat, intercapedo quorum amicitias levat.*

Judicia centumviralia.] Centumviri (quos primum quæstura functi, deinde Decemviri in litibus judicandis hasta posita solenni conventu cogere solebant. Omnibus autem Prætor præsidebat) de testamentis, aliisque civilibus, ac privatis causis judicabant, quales nimirum Crassus enumerat lib. i. De oratore, ac cernere est apud Jctos l. xiii. De inoff. test. & l. xxx. De libert. leg. Ea igitur judicia quæ ad Centumviros pertinebant, Vespasianus etiam aliis extra ordinem cognoscenda commisit. Qua de re qui plura velit, Budæum consulat. Addam tantum in Prætoris fuisse potestate causas quas vellet, solis etiam Decemviris committere, quod oratione pro Cæcina, & pro Domo sua Cicero ostendit. Unde factum est, ut nonnulli a Centumviris ipsos separaverint, cum verisimile sit idem judicium fuisse. Et quoniam non nisi privatis de rebus judicabant, emendandus obiter Quinctilian. lib. iv. cap. i. cum ita scribit: *Quibusdam in judiciis, maximeque capitalibus, ut apud Centumviros, ipsi judices exigunt sollicitas & accuratas actiones.* lego enim, *& apud Centumviros, vel ut & apud Cent.* siquidem (ut dixi) civilia tantum judicia Centumviri tractabant. De quibus elegans admodum Plinii Epist. xiv. lib. ii. Adde Epist. ult. lib. v. & xxiv. lib. iv. & xxxii. lib. vi. ac Suetonium Aug. cap. xxxvi.

Auctor senatui fuit decernendi.] Observatum videmus ab optimis quibusque Principibus, ut constituturi aliquid venirent in senatum, atque ibi ea de re in quam vellent partem oratione habita, censendi arbitrium Patribus relinquerent. Quo facto senatusconsultum in ipsorum tere sententiam sequebatur, & interdum a Principe, tanquam auctore, interdum

a consulibus, in gratiam senatus, sæpe etiam a re ipsa appellabatur. Exempla apud Jctos passim obvia. Atque hoc est quod frequenter eadem de re nunc senatusconsulto, nunc Principis oratione cautum aliquid legitur. Quod igitur Vespasianum auctorem fuisse senatui scribit Sueton. perinde est ac si ab eo id constitutum fuisse scriberet. Atqui multo ante a Claudio factum narrat Tacit. Annal. xii. his verbis: *Inter quæ refertur ad Patres de poena feminarum quæ servis conjungerentur, statuiturque ut ignaro domino ad id prolapsa in servitutem sui consensisset, & qui nati essent pro liberis haberentur.* Quæ Taciti verba quanquam corrupta sunt, non dubia tamen eorum sententia est, mulierem liberam quæ alieno servo ignorante domino se miscuisse veluti proprio consensu servam fieri, & inde natos quoque pro liberis non haberi. sic enim S. C. Claudianum exponunt Jcti, Ulpian. Institut. tit. ii. Paull. Receptar. sententiar. lib. iv. tit. x. ipse Justinian. lib. iiii. Institut. tit. xiiii. & in Codice suo De S. Cto Claudiano tollendo. Crebra etiam in Codice Theodosiano ejus mentio. Sunt itaque qui velint Vespasianum primo suo consulatu, quem sub Claudio gessit, auctorem fuisse, ut id decerneretur. Atqui Tacit. non solum Claudio hoc adscribit, sed & Pallantem, libertum, tanquam repertorem ejus, laudatum, ac remuneratum tradit. Sed & Sueton. hic de Vespasiano uti jam Principe loquitur. Alioqui sane fieri potuit ut Claudio rem proponente Vespasianus, tunc consul, senatui auctor fuerit ex sententia Principis statuendi. Alii pudendo nimis errore non Claudium ipsum S. Cti auctorem faciunt, sed Pallantem, qui, cum libertus Claudii esset, Romana consuetudine patroni nomen tulerit, Claudius Pallas, ut Tullius Tiro, Julius Mnester. Ego potius existimaverim S. C. illud, post Claudii obitum licentia temporum observari desitum, a Vespasiano instauratum fuisse. Taciti vero locus ille non magno negotio restituetur, si legamus, *ut ignaro domino ad id prolapsa in servitutem, seu consensisset, & qui nati essent pro liberis ne haberentur, vel (quod ad vetustos codices propius accedit) in servitutem qua consensisset.* sic enim

junxisset, ancilla haberetur. Neve filiorum familias feneratoribus exigendi crediti jus umquam esset: hoc est, ne post patrum quidem mortem. Ceteris in rebus statim ab initio Principatus usque ad exitum, civilis & clemens. Mediocritatem pristinam neque dissimulavit umquam, ac frequenter etiam præ se tulit. Quin & conantes quosdam originem Flavii generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis, cujus monumentum exstat via Salaria, referre, irrisit ultro. Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appetivit, ut triumphi die fatigatus tarditate & tædio pompæ, non reticuerit: *merito se plecti, qui triumphum, quasi aut debitum majoribus suis, aut speratum umquam sibi, tam inepte senex concupisset.* Ac ne Tribuniciam quidem potestatem, & Patris patriæ appellationem nisi sero recepit. Nam consuetudinem salutantes scrutandi, manente

enim loquuntur optimi passim auctores. Aliter tamen Lipsius.

V A R I O R.

Recensito senatu.] Cod. Salmas. & Rob. Steph. *recenso senatu.*

Remaledici civile fasque esse.] Glossarium Græco-Latinum: *Ἀντιδοῖσιν*, Remaledico. GRONOV.

Civile fasque esse.] Civile dicitur, quod juri consentaneum est. ut: *Civile est, quod a te adversarius tuus exigit, ut rei quam apud te fuisse fatearis, exhibeas venditorem. nam a transeunte & ignoto te emisse, dicere non convenit, volenti evitare alienam bono viro suspicionem.* l. Civile. C. de Furtis. Cujus magis gratiam præstare quam relinquere apud inimicum jus ad se translatum licere ei, civile est. Incivile contra, iniquum, alienum a jure. Celsus ix. Dig. Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula ejus proposita judicare vel respondere. MURETUS.

T O R R E N T.

Neve filiorum fam.] Id quoque ante Vespasiani tempora sæpius cautum. nam & Lætorix legis circumscriptionem adolescentium vindicantis meminit Cicero lib. iii. De offic. & Plautus Pseudolo legem quinam vicenariam commemorat, quæ veteret adolescentibus pecuniam dari mutuo, ab ipsa (ut opinor) ætate, intra quam id prohiberetur, a poeta sic appellatam. Verum cum ab improbis feneratoribus leges eluderentur, necesse fuit eadem de re cavere sæpius. nam & Claudium scribit Tacit. initio libri ii. Annal. lege lata sævitiam creditorum coercuisse, ne in mortem parentum pecunias filiis familias fœnori darent. Eam igitur legem neglectam Vespasianus revocavit. Neque id profuit. aliter enim suo mox tempore usitatum fuisse, ostendit Juvenal. cum ait Sat. iii.

- - - *funus promittere patris*

Nec volo, nec possum.

Leges igitur bonas semper fœneratorum vicit improbitas, ut de Fufidio illo suo lib. i. Sat. ii. tradit Horat. & de Macedone J. Cui ad S. C. Macedonianum, quod tam præclari adolescentium circumscriptionis nomen illustrat.

12. *Conditores Reatinos.*] Sic Virgil. lib. viii.

Tum rex Evandrus, Romana conditor arcis.

condere enim pro *κτίζειν* apud auctores frequens. Sueton. Aug. cap. xcvi. *Masgabam*, quasi conditorem insula, *κτίστην* vocare consueverat.

Non reticuerit.] In optimo cod. *nec reticuerit.*

Consuet. salutantes scrutandi.] Hinc scrutatores dicti Claud. cap. xxxv. non enim temere quivis ad viros principes admittebantur. Unde admissionis officium mox cap. xiv. Et admissionum Trajani facilitatem laudat Plin. Panegy. Sed & apud Vopiscum Aureliano citantur libri Accoleji cujusdam, qui Magister admissionum illius Principis fuerat. sic enim locum illum restituo. Cujus dignitatis meminit etiam Ammian. Marcellinus lib. xv. & Admissionales eos qui admittendi jus habebant, appellat Lamprid. Alexandro. Verum (quod huc propius spectat) eleganter admodum Vespasianum laudat Plin. lib. xxxiii. cap. iii. quod æqualiter publicabat Principem, cum Claudii Cæsaris liberti admissionem pro arbitrio dare consuevissent, permissio iis quibus dedissent, etiam Principis imaginem in anulo gerere. Eodemque spectat Senecæ locus lib. i. de Clementia cap. x. cum *cohortem primam interioris admissionis* appellat eos ipsos, qui primum amicitia locum apud Principes tenebant. Qua de re latius multo, atque apertius idem Seneca lib. de Benef. vi. cap. xxxiii. & xxxiv.

V A R I O R.

12. *Comitem Herculis.*] Conabantur quidam qui antiquarii esse volebant, Vespasiano adulantes persuadere, cum non tam vili genere procreatum, sed ducere genus a quodam comite Herculis, qui Reate condidit, ubi natus erat, eumque Flavum appellatum volebant. J. LIPSIVS.

Via Salaria.] Quæ vicina erat portæ Collatinæ, qua ibatur ad Sabinos. dicta autem hæc via sic fuit, quod per hanc sal ad Sabinos transferretur. IDEM.

Consuetudinem salutantes scrutandi.] Hunc abolivit morem Vespasianus, quem Claudius primus instituit, cui maxime favebat: & merito. nam sub

manente adhuc bello civili, omiserat. Amicorum libertatem, caufidicorum figuras, 13
ac philosophorum contumaciam lenissime tulit. Licinium Mucianum notæ impudicitiae,
sed meritorum fiducia, minus sui reverentem, numquam nisi clam, & hætenus retaxare
sustinuit: ut apud communem aliquem amicum querens, adderet clausulæ, *Ego tamen*
vir sum. Salvium Liberalem in defensione divitis rei, ausum dicere, *Quid ad Cæsa-*
rem, si Hipparchus HS. milies habet? & ipse laudavit. Demetrium Cynicum in iti-
nere obvium sibi post dominationem, ac neque assurgere, neque salutare se dignantem,
oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit *canem* appellare. Offensarum inimicitia- 14
rumque minime memor exsecutorve, Vitellii hostis sui filiam splendidissime maritavit,
dotavitque etiam & instruxit. Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quæren-
temque, quidnam ageret, aut quo abiret, quidam ex officio Admissionis simul expel-
lens,

eo incrementa fecit. Translatus fuit hic mos a Græ-
cis tyrannis, qui solent adhibere semper quosdam,
ut prius scrutarentur eos, qui Principem adituri.
IDEM.

T O R R E N T.

13. *Causfidicorum figuras.*] *Morsus figuratos* vocat
Macrob. lib. VII. Saturnal. cap. III.

Nota impudicitie.] *Impudici* proprie, qui cum vi-
ris consueverunt. Aug. cap. XXXIV. Quod repeti-
tum volui, quo melius intelligatur quod sequitur,
Ego tamen vir sum, vel (ut Victor refert) *Nosti*
me virum esse.

Demetrium Cynicum.] Hic ille (opinor) Deme-
trius, de quo sæpe Philostratus vita Apollonii, &
Tacit. extremo lib. XVI. Annal.

Post dominationem.] Libri MSS. tres post damna-
tionem, quod sequor. nam Vespasianus suadente Mu-
ciano philosophos Roma expulit, relegato in insu-
lam Demetrio. Auctor Xiphilin.

14. *Vitellii hostis sui filiam.*] Sic nostri quoque me-
liores codices, & edit. Gallica, pro *hostis sibi*: &
mox, *dotavit etiam & instruxit*, pro *dotavitque et*.

Ex officio admissionis.] Phœbum vocat Dionis
compendium. De admissionibus paullo ante di-
ctum.

C A S A U B O N.

13. *Causfidicorum figuras.*] Vocabulum hac notione,
eo seculo natum. Quintilianus libro IX. cap. se-
cundo: *Jam ad id genus quod frequentissimum est,*
& expectari maxime credo, veniendum est: in quo
per quandam suspicionem, quod non dicimus, accipi
volumus: non utique contrarium, ut in εἰρωνείᾳ,
sed aliud latens, & auditori quasi inveniendum:
quod ut supra ostendi, jam fere solum schema a no-
stris vocatur, & unde controversia figurata dicun-
tur. Sextus Victor vocat *obliqua dicta*: Eutro-
pius in Vespasiano *convicia*. Suidas in eodem,
εὐσέμματα ῥητόρων. Græci vocant ὑποβολάς. He-
rodotus, ut videtur, ὑπογραφὰς libro quarto, dum
ait de Alexandrinis, *πεφύκασι δὲ πῶς εἶναι φιλοσοφώ-
μονες, καὶ λέγειν εὐσέχως ὑπογραφὰς ἢ παιδίας.*

Figuras hujusmodi & dicta figurata sic describit Julius
Papa Romæ in epistola, quam inserit Athanasius Apo-
logiæ secundæ: *Καὶ ἐν οἷς, αἰτ, ῥήμασιν ἰδοῦσθε*
ἡμᾶς τιμᾶν, ταῦτα μετασχηματίζομενοι μετ' εἰρωνείας
τινὸς εἰρήκατε. Figurarum exempla sunt hæc. Aelius
Spartianus in Severo: *Damnabantur plerique, cur*
jocati essent, alii cur tacuissent, alii cur pleraque fi-
gurata dixissent, quod esset Imperator vere nominis
sui, vere Pertinax, vere Severus.

14. *Quidam ex officio admissionis.*] Firmicus lib.
VIII. cap. XIV. *Aut fient domus regia janitores, vel*
tale illis officium deputabitur, ut iis in palatio ad-
mittendi vel salutandi officia credantur. Nota offi-
cia e Seneca, & Augustorum historiis.

V A R I O R.

13. *Quid ad Cæsarem, si Hipparchus HS. milies*
haberet?] Hoc ita accipiendum, tanquam abiret
Vespasianus ab ingenio Principum eorum, quibus
auri vis atque opes infensæ, ut loquitur Tac. XI.
Annal. cap. I. GRUTERUS.

14. *Splendidissime maritavit.*] Honesto matrimo-
nio junxit. Horat.

Vites maritat populo.

Catull. *Canes catullientes maritari volunt, id est,*
quærent maritum. J. LIPSIUS.

Instruxit.] Instrumentum dedit. Nam opus erat
ei supellectile. nihil enim habebat, quandoquidem
omnia Vitellii bona jam fisco addicta erant. Exstat
titulus in Pandectæ, *De instrumento & instructo le-*
gato. IDEM.

Ex officio.] Officium pro officialibus poni non
est infrequens, nec insolens, Jurisconsultis præfer-
tim: eodem in sensu posuit Tranquillus. TUR-
NEBUS.

Admissionis.] Apud nos primi omnium C. Grac-
chus & mox Livius Drusus instituerunt segregare
turbam suam, & alios in secretum recipere, alios
cum pluribus, alios cum universis. Habuerunt ita-
que isti amicos primos, habuerunt & secundos
nunquam veros: Seneca. Lampridius in Alexan-
dro.

ens, *abire Morboniam* jusserat. In hunc postea deprecantem, haud ultra verba ex-
canduit, & quidem totidem fere atque eadem. Nam ut suspicione aliqua, vel metu ad
perniciem cujusquam compelleretur tantum afuit, ut monentibus amicis cavendum esse
Metium Pomposianum, quod vulgo crederetur genesim habere Imperatoriam, insuper
15 COS. fecerit, spondens quandoque beneficii memorem futurum. Non temere quis
punitus insons reperietur: nisi absente eo & ignaro, aut certe invito atque decepto.
Helvidio Prisco, qui & reversum se ex Syria solus, privato nomine Vespasianum saluta-
verat, & in prætura omnibus edictis sine honore ac mentione ulla transmiserat, non ante
succensuit, quam altercationibus insolentissimis pæne in ordinem redactus. Hunc quo-
que, quamvis relegatum primo, deinde & interfici jussum, magni æstimavit servare
quoquo modo, missis qui percussores revocarent: & servasset, nisi jam periisse falso
renunciatum esset. Ceterum neque cæde cujusque umquam lætatus, justis suppliciis illa-
cry-

dro: *Moderationis tanta fuit, ut amicos non solum
primi ac secundi loci, sed etiam inferioris, egrotan-
tes viseret.* Et Tiberius ipse amicos solitus descri-
bere in tres classes. Ab hoc more Admissiones ma-
narunt, Admissionales, & officium admittendi. Ad-
missionum facilitatem in Trajani laudatione Plinius
admiratur. Alexandrum quasi unum e senatori-
bus, patente velo, Admissionalibus remotis, salu-
tatum esse Lampridius scribit. LIPSIVS.

T O R R E N T.

Abire Morboniam.] Melius libri *Morboviam*. In
Xiphilino est: *ἐς κόρακας*. Itali nunc quoque, cui
male volunt, morbum imprecantur.

Metium Pomposianum.] Cod. Turnebi *Pusianum*,
alter *Pusanum*. Eum ob genesim postea Domitia-
nus occidit, cap. x. Ubi constanter *Pomposianum*
legitur, leniore (ut puto) vocis flexu, pro *Pompo-
nianum*.

Helvidio Prisco.] Hic ille Helvidius Priscus, ge-
ner Thraseæ, de quo præclare Tacit. extremo lib.
xvi. Annal. & initio lib. iv. Histor. Juvenal. quo-
que Sat. v.

*Quale coronati Thrasea, Helvidiusque bibebant
Brutorum, & Cassi natalibus.*

Altercationes etiam, de quibus hic Sueton. commemo-
rat Arrianus de Epicteti sermonibus lib. i. cap.
11. Filium Helvidium patri cognominem occidit
Domitianus, cap. x. De patre & filio elegans Plinii
epistola lib. iv. ad Cerealem.

Nisi jam periisse.] Liber opt. *periisse jam*. Pro
nunciatum etiam *mallem renunciatum*. Tib. cap.
xxii.

C A S A U B O N.

Ut monentibus.] Viterb. *monentibus* sine *ut*: &
mox *fecit*, non *fecerit*.

Spondens quandoque beneficii memorem futurum.] *Politi-
ani liber, speransque.* alii omnes, ut est editum.
Metium futurum quandoque gratum spondebat Vespas-
ianus sibi, atque amicis, qui de Metio alia omnia
ipsi persuadere conabantur.

15. *Hunc quoque quamvis r.*] Melius pars libb. *Tunc
quoque q.*

Neque cæde cujusque.] Et hic locus nos fugit:
nam *cujusquam* scribendum, nec aliter mss.

V A R I O R.

Abire Morboniam jusserat.] Jamdudum cogita-
veram *Macarian*, ex notissimo Græcorum *Ἀπὸ
ἐς Μακαρίαν*, vel *Βάλλ' ἐς Μακαρίαν* nunc video
Marcilium id occupasse. Habent tirones apud Ze-
nobium. Antiphanes apud Athenæum lib. i. *ἐς
Μακαρίαν τὸ λατρὸν ὡς διέθηκέ μιν*. Agebatur res
in Græcia, ipse ut locus hominem sermonis non im-
peritum (quale admodum credibile est docti Principis omne admissionis officium fuisse) hujus salis
contumeliosi admoneret, & subiceret *Macarian*,
non fatuam & insulsam *Morboniam*, *Morbonias*,
Orbonias, *Corvonias*. Nec leve in hanc rem mihi
argumentum videtur, quod pro eodem Xiphilinus
ἐς κόρακας cum *Βάλλ' ἐς Μακαρίαν* & *Βάλλ' ἐς κόρα-
κας* sensu per omnia pari pronuntiet Aristophanes. Di-
cit autem *abire Macarian*, ut *confugere Cyprum*, &
similia, quæ attigimus ad Livium. GRONOV.

Genesim habere Imperatoriam.] Vulgo ferebatur,
quod mathematici Pomposiano prædixissent, inspe-
cta ejus nativitate, fore, ut aliquando imperaret.
Hoc enim significat, habere genesim Imperatoriam.
Olim Severus audivit quandam in Syria foeminam
nomine Juliam, regiam habere genituram, hoc est,
ut regi jungeretur: eandem uxorem petiit, & ac-
cepit: & ita quum ipse regnaret, prædicta mathema-
ticorum de uxore comprobata sunt. BEROALD.

Insper consulens fecerit.] Videtur Vespasianus
idem sensisse, quod M. Antoninus Imperator sensit,
qui de Avidio Cassio, quem Verus cavendum scrip-
serat, tanquam osorem tyrannidis, ita rescripsit:
*Si Cassio divinitus debetur imperium, non poterimus
interficere, etiam si velimus: scis enim proavi tui di-
ctum, Successorem suum nullus occidit.* IDEM.

15. *Non temere quis punitus insons reperitur.*] Codex
Salmas. *reperiretur. leg. reperietur.* SALMAS.

crymavit etiam & ingemuit. Sola est, in qua merito culpetur, pecuniæ cupiditas. 16
 Non enim contentus omiſſa ſub Galba veſtigalia revocaſſe: nova & gravia addidiſſe:
 auxiſſe tributa provinciis, non nullis & duplicaſſe: negotiationes quoque vel privato
 pudendas propalam exercuit, coemendo quædam tantum, ut pluris poſtea diſtraheret.
 Ne candidatis quidem honores, reiſve tam innoxiiſ quam nocentibus, abſolutiones ven-
 ditare cunctatus eſt. Creditur etiam procuratorum rapaciſſimum quemque ad ampliora
 officia ex induſtria ſolitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus
 quidem vulgo *pro ſpongiis* dicebatur *uti*, quod quaſi & ſiccos madefaceret, & expri-
 meret humentes. Quidam natura cupidiffimum tradunt, idque exprobratum ei a ſene
 bubulco: qui negata ſibi gratuita libertate, quam Imperium adeptum ſuppliciter ora-
 bat, proclamaverit, *Vulpem pilum mutare, non mores*. Sunt contra qui opinentur,
 ad manubias & rapinas neceſſitate compulſum, ſumma ærarii fiſciſque inopia: de qua
 teſtificatus ſit initio ſtatim Principatus: profeſſus *quadringentes milies opus eſſe, ut*
Reſp. ſtare poſſet. Quod & veriſimilius videtur, quando & male partis optime uſus eſt. 17
 In omne hominum genus liberaliſſimus, explevit cenſum Senatorium: conſulares ino-
 pes quingenis ſeſtertiis annuis ſuſtentavit: plurimas per totum orbem civitates terræ motu
 aut incendio afflictaſ, reſtituit in melius. Ingenia & artes vel maxime fovit. primus 18
 e fiſco Latinis Græciſque rhetoribus annua centena conſtituit. Præſtantes poetas, nec
 non

T O R R E N T.

16. *Negotiationes.*] Sic *negotiationem Aſiaticam* Cic. Epist. fam. lib. xvi. *negotiationem ſagariam* Ulpian. l. l. i. Pro ſocio, *negotiationem lignariam* Capito-
 lin. Pertinace, dixerunt. *Diſtrahere* autem pro ven-
 dere, qua ſignificatione eo verbo hic utitur Sueton.
 proprium Jctis eſt. Addendus porro locus Plinii
 lib. xviii. cap. xxv. de quo ſupra diſputatum a nobis
 Aug. cap. xl.

Ad manubias & rapinas neceſſ. compulſum.] In
 Dionis ſane compendio Mucianum legimus tantæ
 undique corradendæ pecuniæ non auctorem tantum-
 modo, ſed & adiutorem, derivata etiam in ſe invi-
 dia, fuiſſe, habentem ſemper in ore, pecuniam ner-
 vum eſſe Principatus. *Manubiarum* vero vocabulo
 uti videtur Sueton. pro ſpoliis atque illicito quæſtu,
 ut alibi quoque, & non ſemel ipſe Cicero. De quo
 verbo Gell. lib. xiii. cap. xxi. Aſcon. Verrina
 iii. Nonius, & alii. Hinc *manubialis pecunia* Aug.
 cap. xxx.

17. *In omne hominum genus liberaliſſimus.*] Hæc
 verba melius ſuperiori capiti conveniunt, ſiquidem
 Suetonium in capita dividimus.

Explevit cenſum ſenatorium.] De cenſu ſenato-
 rio ſic Sueton. Aug. cap. xli. *Senatorum cenſum*
ampliavit, ac pro octingentorum millium ſumma
duodecies ſs. taxavit, ſupplevitque non habentibus.
 Id vero ſic exponit Budæus, ut a xx ad xxx m
 coronatorum noſtrorum eum cenſum auxerit.

C A S A U B O N.

18. *Primus e fiſco Latinis Græciſque rhetoribus annua*
centena conſtituit.] Sive quod idem eſt, aureos mil-

lenos: noſtræ vero pecuniæ, aureos bis millenos &
 quingenos. Ampliſſimum ſane, ut quidem nunc
 vivitur, honorarium: pro ratione vero illorum tem-
 porum tenue. nonne enim pudendum, Terptio Dio-
 doroque citharœdis pro una productione data du-
 centa, iſtis vero annua centena tantum ſtatui? Me-
 dicis ducena ſaltem quinquagena annuam mercedem
 apud Principes fuiſſe, ſcribit Plinius lib. xxix. Fuere
 & philoſophis annua conſtituta, clarum ex illo Ta-
 tiani loco, quem ſupra laudavimus. at non Veſpaſia-
 nus! ejus inſtituti auctor, ſed M. Antoninus Pius, de
 quo ſcribit Capitolinus: *Rhetoribus & philoſophis*
per omnes provincias & honores & ſalaria detulit.
 Is videtur ſalarii rhetorum & philoſophorum mo-
 dum redegiffiſſe ad ſexagena millia ſive aureos ſexies
 millenos, ut ante docebamus ex Tatiano & Eume-
 nio. ſed hoc, ni fallor, tantum in provinciis: nam
 quin rhetores Græci Latinique in urbe profitentes
 ampliſ honorarium haberent, ſervatamque Veſpa-
 ſiani *οὐραγίην* fuiſſe, non puto dubitandum.

V A R I O R.

16. *Nec candidatis quidem honores.*] Leg. *Ne candi-*
datiſ quidem honores. SALM. Et ſic R. Steph.

Quadringentes milles opus eſſe.] Hanc ſummam
 majorem eſſe video, quam ut Veſpaſianus ſperave-
 rit, quantavis parſimonia aut tributorum exactione
 colligi poſſe. quare pro quadringentes *quadrages*
 legendum eſſe videtur, id eſt, milles centena mil-
 lia aureorum coronatorum: ultra enim hanc ſum-
 mam ne ludicra quidem vota hominum procedere
 ſolent, etiamſi inmenſum quid, majusque omni
 auri conceptaculo exoptare contendant. BUDÆUS.

Quadringentes milles.] Scribo cum Budeo *qua-*
drages

non & artifices, Coae Veneris item colossi refectorem insigni congiario magnaue mercede donavit: mechanico quoque grandes columnas exigua impensa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit, operam remisit, 19 præfatus, *Sineret se plebeculam pascere*. Ludis per quos scena Marcelliani Theatri restituta dedicabatur, vetera quoque acroamata revocaverat. Apollinari tragædo quadrigena: Terpno Diodoroque citharædis, ducena: non nullis, centena: quibus minimum, quadragena sestertia super plurimas coronas aureas dedit. Sed & convivabatur assidue: ac sæpius recta ac dapfili, ut macellarios adjuvaret. Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta,

dragies millies, id est, centum milliones auri in auro. GUJET.

Quando *¶* male partis optime usus est, in omne hominum genus liberalissimus, explevit censum senatorium.] Distingue: quando *¶* male partis optime usus est, in omne hominum genus liberalissimus. Explevit censum senatorium. SALM. Rob. Stephanus fane post liberalissimus quoque posuit *συμπληρωμα*.

T O R R E N T.

18. *Artifices coemit.*] Emere quod nunc mercari est, antiqui (ut scribit Festus) pro accipere *¶* sumere ponebant, uti & emptivum militem pro mercenario.

Refectorem colossi.] De colosso loquitur, quem Zenodorus Neroni ante fecerat. (Ner. cap. xxxi.) Ex Plinio.

Ingenti congiario.] Congiarium vocat, quod privato datum fuit. Cæs. cap. xxvii.

Pascere.] Sic duo ex nostris quoque codicibus. Vulgati omnes habent *pascere pane*, sed male.

19. *Marcelliani theatri.*] Quod Augustus exstruxit, cap. xxix.

Apollinari tragædo.] Tres libri mss. *Apellari*. Ut forte *Apelli* legendum sit. Quo fane nomine sive eundem, sive alium memorat Sueton. Calig. cap. xxxiii.

Terpno.] Sic etiam edit. Germanica, & mss. duo. Alii *Ptermo*. Terpni mentio Ner. cap. xx.

Recte ac dapfili.] *Recta* legendum, ut habent Frobenii codices, & unus ms. Inf. Domit. cap. vii. *Dapfili* autem verbum Plauto familiare.

Sicut Saturnalibus.] Paullo concinnius mss. duo. *Dabat sicut Saturnalibus viris apophoreta*, ita *¶* Kal. Martiis feminis, vel (ut in cod. Tornacensi) *per Kal. Martias fem.* De Kalendis vero Martiis, quibus feminæ sua celebrabant Saturnalia, plura ad Horat. lib. iiii. Od. viii.

C A S A U B O N.

Nec non ¶ artifices coemit.] Vetus vox *coemere* pro mercede conducere: sic *emptivus* miles *εμπειρος πεπεισμενος*, apud Festum. *emere auxilia*, apud Julium Capitolinum in Antonino Philosopho. Perperam scriptum in codice maximi Jurisperitorum, *artifices camentarios*. Si quid mutandum, placet Justii Lipsii emendatio, *artifices scena*, item

colossi. notæ causæ hujus depravationis iis, qui usum habent veterum membranarum.

19. *Ac sæpius recte ac dapfili.*] Scribe, *recta*, nempe cœna. sic mss.

V A R I O R.

Nec non ¶ artifices coemit.] Nihil certius Lipsiano, *artifices scena*. Seneca 7. de Benef. 20. *Si pro magno petet munere artifices scena*. Epistol. ii. *Artifices scenici, qui imitantur affectus, qui metum ¶ trepidationem exprimunt*. Manilius: *¶ scena mollior arte*. Idem in Julio 84. *scenici artifices*, in Tito 7. *artifices saltationis*. *Emere* pro conducere alibi locum habet, (& olim apud Silium illustravimus) hic nullum. GRONOV.

Colossi refectorem.] Hic colossus erectus sub Nerone, refectus a Vespasiano, ac dempto capite Neronis, & Solis adjecto cum vii. radiis, Soli dicatus fuit. Iterum Commodus ablato capite Solis suum reposuit. Illarum enim immanium statuarum capita & brachia, quod exemptilia essent, commutabantur gomphis ferreis, aut plumbeis, binis, aut ternis, ut etiam hodie videre est Romæ in statuis vetustissimis. Hieronymus in cap. iiii. Habacuc. *Vultu tantummodo commutato, ablatoque capite, ejus qui vicerit facies superponitur*. Ideo elegantissime Tertullianus capite xii. Apolog. *Cervices ponimus ante plumbum*. *Glutinum ¶ gomphosis capiti sunt Diis vestris*. *γομφωσι* & coagmentationem capitibus simulacrorum ex plumbo fieri ait. Jos. SCALIGER.

17. *Apollinari Tragico.*] Codex etiam Salmas. *Appellari Tragico*.

Ac sæpius recte ac dapfili.] Quoniam mss. *recta*, quod merito probatum, scribendum etiam haud dubie est, *dapfili*. GRONOV.

Ut macellarios adjuvaret.] Qui convivía lautiora facit, & crebriora, is adjuvare dicitur macellarios a quibus emit obsonia. Ita enim magno annona macelli venditur, & ejus pretia augentur. In hanc sententiam M. Varro in iiii. de Re Rustica ait eleganter: *Sed ut ad hunc bolum pervenias, opus erit aut epulum, aut triumphus alicujus: ut tunc fuit Scipionis, Metelli, aut collegiorum cœna: quæ tunc innumerabiles excandescebat annona macelli*. BEROALD.

phoreta, ita & Kalend. Martii feminis: & tamen ne sic quidem pristinae cupiditatis infamia caruit. Alexandrini *Cibiosactem* cum vocare perseveraverunt, cognomine unius e regibus suis turpissimarum sordium. Sed & in funere Favor archimimus personam ejus ferens, imitansque, ut est mos, facta ac dicta vivi, interrogatis palam procuratoribus, *quanti funus & pompa constaret?* ut audiit *HS. centies*, exclamavit, *Centum sibi sesteria*

T O R R E N T.

Alexandrini Cibiosactem.] Sic etiam interpretes. Nostri tamen mss. *Cibiotantem* legunt. Strabo lib. xvi. in Ptolemæorum genere Cybiosactem quendam numerat. Atque ita fortassis legendum sit. Loquax autem semper, & ingeniosa in contumelias præfectorum Ægyptus fuit, maxime Alexandria. Quod cum alii, tum Seneca testatur extrema Consolatione ad Helviam, (seu Albinam mavis) & Herodianus Antonino.

Favor archimimus.] Sic Turnebo auctore Pulmannus. Plures tamen, & meliores libri *Favo* legunt, nec male, ut arbitror. *Archimimi* autem vocabulum alibi me legisse non memini, neque a *pantomimo* differre arbitror. Nisi *archimimum* qui primarum partium fuerit, vocemus.

Facta ac dicta vivi.] Lib. untus *viri*, nec displicet. Imperitus quæpiam, quia funeris fit mentio, *vivi* substituerit.

Centum sibi sesteria darent.] Hoc est, vel centesimam tantum ejus, quam modo expresserant summae partem.

C A S A U B O N.

Archimimus personam ejus ferens, imitansque, ut est mos, facta ac dicta vivi.] Mos servatus in divitum & insignium virorum funeribus, ut notat Dionysius Halicarnassæus, libro septimo: Εἶδον δὲ καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐπισήμῳ ταφαῖς, ἅμα ταῖς ἄλλαις πομπαῖς προηγμένους τῆς κλίνης τὰς σατυρίδας χοροὺς, κινημένους τὴν σικίνην ὀρχησιν, μέλιστα δὲ ἐν τοῖς εὐδαιμόνων κήδεσι. Vide & in Tiberio cap. LVII. nam videtur is scurra de quo ibi agitur, ex ista consuetudine funeri admotus: etsi id Suetonius *διαρρήδην* non dicit.

V A R I O R.

Kalendis Martii fœminis.] Quæ erant Saturnalia fœminarum, sicut ostendit Epigrammaticus poeta illo hendecasyllabo ad fœminam:

Scis, puto, vestra jam venire

Saturnalia, Martias Calendas.

Plautus in milite:

Da mihi vir Calendis mittam cum Martia venerint. tunc fœminis munera missitabantur: quia *Calende Martia*, ut inquit Porphyrio, *matronarum dies festus erat, & Matronalia dicebatur*: quas ele-

ganter Juvenalis *fœmineas* vocat, perinde ac fœminis peculiariter dicatas. Præterea mense Martio ingrediente ita servis cœnas matronæ apponebant, ut domini Saturnalibus. Vide Ovidium in Fastis. IDEM.

Ne sic quidem pristina cupiditatis infamia caruit.] Codex Salmas. *pristina cupiditatis infamia.*

Cybiosactem.] Κυβισάκτην, id est, τὸ κύβιον θησαυρίζοντα, id est, qui ipse cybia in penum congerit. Hesych. Σακτὸς, ὁ τεθησαυρισμένος, ὁ πολυχρόνιος, καὶ ἤδη ἀποκείμενος &c. κυβισάκτης, id est, ὁ τῷ κύβῳ θησαυριστής. An κυβισάκτην, id est, τῷ κύβῳ θύλακον, id est, τὸν τῷ κύβῳ ἐμφορήμενον. Hesych. Σάκτας ὁ θύλακος. prius placet. GUYET.

Favo.] Nomen archimimi omnino cum Turnebo & melioribus scriptis putamus esse *Favor*, non *Favo*: sive ex omine popularis studii, sive ex eventu id histrio ille adsciverit. Et certe, quod refertur, ingenium & elegantiam mimicam sapit. Sic *Amor* nomen est viri in marmore Romano:

Conditus hic Amor est, dictus de nomine patris:

Heu miseri patris conditus hic Amor est.

In alia inscriptione idem est fœminæ nomen. A neutris quoque finxerunt masculina. Ut *Auxilius* grammaticus apud Ausonium, *Obsidius* apud Florum, *L. Cincius Alimentus* nobilis historicus. GRONOV.

Archimimus personam ejus ferens.] Hujus moris insignis memoria est apud Gregorium Nazianzenum *σηλιτευτικῷ δευτέρῳ* de funere Apostatae: Τίς δὲ ἡ ἀδοξία; Μῆμοι γελοίων ἦγον αὐτὸν, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς σκηνῆς αἰσχεσιν ἐπομπεύετο καταυλόμενός τε καὶ κατωρχόμενος, καὶ τὴν ἄρνησιν καὶ τὴν ἡττάν καὶ τὸ τέλος ὀνειδίζόμενος· καὶ τί γὰρ εἰ πάσχαν; τί δὲ εἰ ἀκῶν, οἷς οἱ τοιαῦτοι νεανιεύονται, τέχνην τὴν ὕβριν ἔχοντες; Ubi forte legendum: Καὶ τὴν ἡττάν καὶ τὸ βέλος. quo ictus cecidi. Ut supra: Ὡς ῥοῖζος πεμφθέντος βέλους. Libanius: Τίς ἄρα λόγῳ ἐκείνῳ ἐχάλκευσεν τοσῶτον δυνησομένην; τίς ἐπήγαγε δαίμων τῷ βασιλεῖ θρασὺν ἱππείαν; τίς κατεύθυνεν ἐπὶ τὰ πλεῦρα τὴν αἰχμὴν; Plauti quoque forsan huc trahere possis Amphit. i. 1. 303. Nam hic quidem omnem imaginem meam, qua antehac fuerat, possidet. Vivo sit, quod nunquam quisquam mortuo faciet mihi. Nam quod e Tiberio nostri advocat ὁ πᾶν, ἀπροσδιόνυσον. IDEM.

Ut audiit HS. centies.] Hic locus omnino refingendus, ut in parte vidit Budæus: *Ut audiit sestertio centies, exclamavit, centies sibi sestertium darent, ac se vel in Tiberim proficerent.* Non tantum quod Favor procuratorum vocem, sed præcipue quod imitaretur avaritiam ejus, cujus personam sustinebat.

Ve-

- 20 *sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim projicerent.* Statura fuit quadrata, compactis firmisque membris, vultu veluti nitentis. Unde quidam urbanorum non infacete, siquidem petenti, ut *in se aliquid diceret: Dicam*, inquit, *cum ventrem exonerare desieris.* Valetudine prosperrima usus est: quamvis ad tuendam eam nihil amplius quam fauces ceteraque membra sibi met ad numerum in sphæristerio defricaret, in-
 21 ediamque unius diei per singulos menses interponeret. Ordinem vitæ fere hunc tenuit. In Principatu maturius semper, ac de nocte evigilabat: deinde perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat: ac dum salutabatur, & calceabat ipse

Vespasiani. Quam ad rem non est opus summa parva. Nullum est certius argumentum sordium in avaro, quam quod ei deest tam quod habet, quam quod non habet. Adeo naturalem & insitam fuisse significat illi Principi pecuniæ cupiditatem, ut si etiam mortuus intelligeret, tantum impendii factum in funus suum, id esset doliturus, malletque in thesauris argentum condere, licet nunquam usus, quam extremi muneris honorem recipere: quin imo putaret tanto dono quamvis ignominiam cadaveri suo oblatam abunde compensari. Hinc satis apparet, amplam fuisse summam: videlicet, ducentorum quinquaginta millium Philippeum nostrorum: non centum millium nummum, quæ tantum faciunt duo millia quingentos. IDEM.

20. *Statura fuit quadrata.*] Observavimus curiose apud Celsum & Columellam, staturam quadratam dici, quæ neque longa, neque brevis sit, sed inter utrumque temperata. Sic enim ait Columella de canibus scribens: *Probatur quadratus potius, quam longus, aut brevis.* Celsus ait in secundo: *Corpus habilissimum quadratum esse, neque gracile, neque obesum.* Nam longa statura, ut in juventa decora est, sic matura senectute conficitur: gracile corpus infirmum, obesum hebes est. Igitur Tranquillus significare volens, Vespasianum fuisse neque procera, neque brevi statura, sed intermedia, eleganter dixit quadrata. BEROALD.

T O R R E N T.

20. *Vultu veluti nitentis.*] Aperte quidem, sed minus verecunde Martial. lib. III. Epigr. LXXXVII.

Uttere lactucis, & mollibus utere malvis.

Nam faciem duram, Phæbe, cacantis habes. Vide Festum in Nictare.

Non infacete. siquidem pet.] Car. Langius legebat, *non infacete is quidem.* quæ lectio sane concinnior est.

Ad numerum in sphæ. defric.] Frictiones quidem summopere commendant medici, sed audiendos negant, qui numero faciant. id enim ex viribus hominis colligendum est. Et si perinfirmus est, potest satis esse quinquagies; si robustior, potest ducenties esse faciendum. Vespasianus vero, qui nulla necessitate frictionibus utebatur, numerum voluit esse æquabilem, quod conservandæ valetudini magis convenit.

In sphæristerio.] Græca voce usus est pro ea thermarum, seu balnei parte, in qua post varias exercitationes, pilæ præsertim, (unde & nomen habet a σφαίριζω, quod est pila ludo) defricabantur. Locus igitur valetudini aptus, inquit Ulpian. l. XVI. Mandati. Ubi plura Budæus, & Beroald. hic.

C A S A U B O N.

21. *Ordinem vita fere hunc tenuit.*] Similis locus apud Xiphilinum: ibi *κατατάσσει δὲ τὴν βίαν τοιαύτην ἐχρήτο.* ubi tamen pleraque diversa observantur. multo sane similior ordo vitæ Severi descriptus eidem in ejus vita, illo loco: *ἐχρήτο δὲ Σεβήρος κατατάσσει τὴν βίαν εἰρήνης ἔσσης τοιαύτην.* vide & confer. Adde Lampridium in vita Alexandri Severi. ibi, *Usus vivendi eidem hic fuit.* Martialem epigrammate octavo libri quarti, & xc. ejusdem. Exstant & Plinii aliquot epistolæ ejusdem argumenti, itemque simiæ ejus Sidonii Apollinaris: & integro Ausonii poemate descripta Ephemeris. Ex his locis discet studiosus antiquitatis, quomodo soliti veteres diem disponere.

Ac dum salutabatur & calciabat ipse sese, & amiciebat.] Eginhardus: *Cum calciaretur & amiciebatur, non tantum amicos admittebat, verum etiam si comes palatii litem aliquam esse diceret.* Vide cetera.

V A R I O R.

Unde quidam urbanorum.] Codex Salm. & Rob. Steph. *De quo quidam urbanorum.*

In sphæristerio.] Sphæristerium, locus erat rotundus, variis exercitationibus accommodatus: quod indicat Plinius in v. Epistolarum, cujus verba sunt hæc: *Apodyterio suppositum est sphæristerium, quod plura genera exercitationis, pluresque circulos capit.* Dicit autem videtur a sphærica, circularique figura. Lampridius sphæristerium capere videtur pro loco, in quo speciatim pilæ lusio exercetur: unde quidam dictum esse autumant a lusu pilæ, quam Græci σφαίραν vocant. Nam & σφαίριζω Græcum verbum est, quod significat pila ludere. BEROALD.

21. *Officiorum omnium breviariis.*] Hoc est, commentariis quibus officia continebantur, & tale breviarium, brevis, cum videlicet intelligitur tubula. LIPSIVS. Obiter annotandum, *brevem*, & breve masculino & neutro genere eleganter & Latine dici

ipse sese & amiciebat. Postque decisa quaecumque obvenissent negotia, gestationi, & inde quieti vacabat: accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ locum Canidis plurimas constituerat: a secreto in balneum tricliniumque transibat. Nec ullo tempore facilius, aut indulgentior traditur, eaque momenta domestici ad aliquid petendum magnopere captabant. Super cœnam autem, & super aleas communissimus, multa joco transigebat. Erat enim dicacitatis plurimæ: & sic scurrilis ac sordidæ, ut ne prætextatis quidem verbis abstineret. Et tamen nonnulla ejus facetissima exstant, in quibus & hæc: Mestrium Florum consularem admonitus ab eo *plaustra* potius, quam *plostra* dicenda, die postero *Flaurum* salutavit. Expugnatus autem a quadam, quasi amore sui depe-

in eo significato, quo vulgus usurpat, brevem Apostolicum nominando. Lampridius in Alexandro: *Ut in cubiculo haberet breves, & numerum & tempora militantium.* Flavius Vopiscus in Aureliano: *Breve nominum conscripsit.* Item, *Breve legit singulis quorum nomina continebat.* BEROALD.

T O R R E N T.

21. *Post decisa.*] Sic Horat. Epist. ad Mæcenatem, *Gaudentem parvisque sodalibus, & Lare certo, Et ludis, & post decisa negotia Campo.*

Aliqua pallacarum.] Libri duo *pallacarum*, uti & *pellex* pro *pellex* in antiquissimis quibusque exemplaribus scriptum animadverti. Græci tamen *παλλακήν* vocant, & *pellicem* a pelliciendo deducere videtur Festus. Græca voce usus etiam Plin. lib. xxxv. cap. x. ubi de Campaspe, Alexandro ex pallacis præcipue dilecta. Adde Gellium lib. iv. cap. iiii. & Paulum J. C. l. cxl. iv. De verb. signif.

Ac secreto.] Codex Tornacens. *A secreto, A majuscula, haud melius.*

22. *Et semper alias commissimus.*] Lib. unus e nostris eum amicis habet pro *commissimus*, eamque lectionem etiam Pulmannus agnoscit. Nec sane displicet, ut non super cœnam tantum, sed quovis etiam tempore, apud amicos tamen, joci usus fuerit.

Ne prætextatis quidem verbis.] Sic *prætextatus sermo* apud Festum, Gellium, Macrobius, & *prætextati mores* apud Juvenalem Sat. ii. qui ingenios minime decent, præsertim prætextatos.

Mestrium Florum.] Sic eum appellat etiam Tacit. Alii *Mestrium*, quidam *Metrium* scribunt.

Plaustra pot. quam plostra.] At Probus grammaticus *plostra* potius quam *plaustra*. Unde *plostello* adungere mures apud Horat. Petitus est autem Vespasiano, cum *Flaurum* pro *Floro* salutavit, e Græca allusione *sal* & *lepos*, seu grammaticam observationem ridenti ut ineptam ac nullius rei, seu hominem ipsum notanti ut nihili & futilem. id enim est *φλαῦρος*.

Amore sui.] Lib. unus *suo* pro *sui*, duo vero meliores nec *sui*, nec *suo*, sed *quasi amore deperiret*, quod magis probo.

C A S A U B O N.

22. *Super cœnam autem & semper alias commissimus.*] Mirifice placet scriptura Viterbiensis, *Super cœnam autem & super aleas communissimus.* Aleæ lusu inter cœnam plurimum utebantur: vide ad librum secundum: de voce *communissimus* notavimus ad Claudium capite xxi.

Mestrium Florum.] Plutarcho in Othone *Μέτριος Φλάρος*.

Admonitus ab eo plaustra potius quam plostra dicenda.] Quanta fuerit affinitas soni inter *au* & *o*, infinita prope sunt quæ arguant. Dio notat Claudium aliis dictum, qui semper apud Cicronem *Clodius*: idem observat & Scholiastes Juvenalis ad sextam. Dixere & *cotes* pro *cautes*, *origa* pro *auriga*, notante eodem interprete. sic *focaneus palmes*, qui a faucibus dictus auctore Columella lib. iv. *Clostrum* & *clostellum* pro *claustrum* & *claustellum*. *caudicem* pro *codicem*: *cautem* pro *cotem*: *sauricem* pro *foricem*. *oricularius clyster* in medicorum libris pro *auricularius*. sexcenta sunt hoc genus: quare etiam *Οφιδος* dicitur Appiano in *Αννικαίοις* fluvius Aufidus. nec miendum puto, sed pronuntiandi consuetudinem, etsi aliter apud alios Græcos scio esse scriptum id nomen. Sic Audius ille a quo Audiani hæretici sunt denominati, aliis *Αυδιος*, aliis *Ωδιος* scribitur. ideo Epiphanius, *Αυδιανοί εἶπεν Ωδιανοί*. propheta quoque Hosea, aliis *Ωρῆς*, aliis *Αυσῆς* dictus, ut & notat Hieronymus.

V A R I O R.

Accubante aliqua pallacarum.] Latine dicitur *pellicum*. Nam Græcis *pellex* *παλλακή*.

22. *Et super cœnam autem, & super aleas semper communissimus.*] Exhibui scripturam Palatini primi, quam & invenerat in Viterbiensi Casaubonus, tanto quidem securius, quod esset in sec. *& super alias, commissimus*. erat quidem in tertio vulgata illa lectio, *& semper alias commissimus*; sed superscriptum tamen ab eadem manu; *alias, super aleas*. GRUTERUS.

Quasi amore sui.] Tres Palat. & Salmas. *suo*.

deperiret, cum perductæ pro concubitu sestertia quadraginta donasset: admonente dispensatore, quemadmodum summam rationibus vellet inferri, *Vespasiano*, inquit, *ad-*
 23 *mato*. Utebatur & versibus Græcis tempestive satis, & de quodam procera staturæ, improbiusque nato:

T O R R E N T.

Cum producta.] Scribo *perducta*, ut habent optimi codices. Cæf. cap. XLIX. Hinc *perductores*, non multo lenonibus honestiores. Aliter tamen Pithœus. *Quadringenta* etiam pro *quadraginta* habent codd. nostri Tornacens. & Patavinus.

Rationibus vellet referri.] Mallem *inferri*, ut in duobus MSS.

23. *Improbiusque nato.*] Non video, quo hæc verba spectent. Lego itaque, *improbiusque irato*, quod optime huic loco convenit. versus enim est ex lib. VII. Iliad. de Ajace adversus Hectorem in pugnam procedente.

C A S A U B O N.

Cum producta pro concubitu MS. *quadringenta donasset.*] Ex cod. Pithœi est hæc lectio: Memm. & Viterb. habent *perducta*, uterque *quadringenta*, non *quadraginta*: quæ tamen scriptura vereor ut satis sit ex moribus Principis restrictissimi. Sed videtur mihi longe alia mens esse hujus loci. nam quare tantam pecuniæ vim homo ad opprobrium usque deparcus, hujus rei causa effudisset, cum non amore captus, istam accersisset, sed ab illa fuisset expugnatus? quare puto non ipsum foeminae, sed ipsi foeminam potius donum dedisse, quasi *μισθωμα τῆς συνουσίας*. Lego igitur, *cum perducta*, deinde quod de rationibus sequitur, interpretor de accepti pagina, in quam referri debuit hæc summa, sub aliquo titulo: *Moris enim fuit* (Asconii Pediani verba sunt) *unumquemque domesticam rationem sibi totius vita per dies singulos scribere, ex quo appareret, quid quisve de redditibus suis, quid de arte, fœnore lucrove seposuisset quoque die.* Sed de his statuatur quisque, uti volet.

23. *Utebatur & versibus Græcis tempestive satis.*] Istud est quod Græci dicunt, *εὐχαίρως προαναφώνειν εἰς ἄνδρα*. cujus de rei usu atque utilitate agit Plutarchus libro IX. Sympotiacorum cap. I.

Procera statura improbiusque nato.] Viterb. *irato*: sed ex correctione ipsius, qui scripserat: prius enim aliter exaraverat, &, ut puto, *nato*: quæ vera lectio est, consentientibus Memm. Pithœi & Lislæi codd. *improbe natum* vocat τὸν κακῶς πεφυκότα, hominem deformi & turpi proceritate corporis. Sic apud Plautum, *improba facies*. Notat autem in ejusmodi homine pravum incessum. multi enim ejus staturæ *λορδοὶ* incedunt, ut est apud Aristotelem *περὶ πορείας* cap. VII. *ἔγχεος* ergo hic dicitur de corpore producto ad instar perticæ, longuriive. Hæc

vera lectio & interpretatio horum verborum: alioqui possis scribere *male pedato*, ut in Othone cap. XII.

V A R I O R.

Rationibus vellet referri.] Nota phrasin pro *rationes ref.* Sed placet *inferri*, quod est in cod. Salm. GUJET.

23. *Improbiusque nato.*] Quod Homerus Iliad. II. de Ajacis cum Hectore congressuri hasta dixerat, id jucundissimus Imperator ad eam corporis partem transtulit, quæ honeste nominari nequit. Itaque *vasato* scribendum esse judico. Quid autem *vasa* in Priapi sacris sint, neque mei pudoris est dicere, neque aliis difficile conjectare. Sed omittendum non est, præclarum illud omnium virtutum domicilium Danielelem Heinsium, cum de hoc loco mentio casu incidisset, mihi affirmasse, sibi *mutonatio* legendum videri. Eodem quidem sensu, sed meum a vulgata lectione minus abit. RUTGERSIUS. Duo hi summi viri hætenus sagaciores, quod sententiam viderant, eam latere sub his verbis nescii. Salmasius ad Spartianum observat *improbum colorem* vocari purpureum: id inde, quod quicquid nimium est, modumque & normam excedit, *improbum* Latinis: ita *improbius natus* Suet. qui procera staturæ fuit, & justam excedentis: nam etiam naturam veteres pro statura ponere. Hic vera mixta falsis. Verum est, *improbum* pro immodico, nimio, magno dici: & sic *improbam* Tyron apud Martialem, *improbi coloris lacernas* apud Senecam accipio non purpurei modo, sed inter purpuras eximii, saturi, præstantioris illa quam Cic. dicit pro Sext. *plebejam purpuram*. Quam prope scopum deflexit Salmasius, quum cogitavit *improbius natus* esse, quem diceret aliter *improba natura*? Prorsus enim Suetonio figura loquendi verecundissima, *improbius natus* est homo *improba natura*. Ut tamen *naturam* non accipias pro statura (ita enim bis idem diceret Suetonius, & præcipuum dicti salem non tangeret) sed ut in Priapejo: *Natura est quoniam semper aperta mihi*: ut apud Cic. lib. III. de Nat. Deorum c. 22. ut apud Minutium Felicem: *parentis sui adorare naturam*. Hoc est illud *δολιχόσκιον ἔγχεος*. Diogenes Laertius in Diogene Cynico: *Μετρώκιον εὐμορφὸν ἀφυλάκτως ἰδὼν κοιμώμενον, νύξας, ἐπέγειραι, εἶπεν, Μὴ τίς σοι μεταφρεῖναι ἐν δούρῳ πῆξῃ.*

Hoc exemplum unicum inter omnia dicta, ne pretextatis quidem abstinuisse Vespasianum. GRONOVIVS IV. de Pec. Vet. cap. I.

Μακρὰ βιβλὸς κραδαίων δολιχόσκιον ἔγχος.

Et de Cerulo liberto, qui dives admodum ob subterfugiendum quandoque jus fisci, ingenuum se & Lachetem mutato nomine cœperat efferre, ὦ Λάχης Λάχης, ἐπ' αὖν ἀποθάνης, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς εἰρήσῃ Κήρυλος. Et maxime tamen dicacitatem in deformibus lucris affecta-

T O R R E N T.

Et maxime de Cerylo lib.] Dele maxime. abest enim e tribus mss. Qui Cerulo etiam scribunt, non Cerylo. Vide quæ notamus Ner. cap. xxxi. Quamquam nec deerit fortassis cui venustior sententia videatur, si Cerulum hunc Latine conditionis fuisse dicamus. Latini enim, sive Juniani, in vita pro liberis habiti, extremo vitæ spiritu cum anima libertatem simul amittebant. Instituit. De success. libertorum, §. ult. Non ignoro tamen, quoad jus fisci deterioris fuisse conditionis etiam alios cum morerentur, libertos omnes quam ingenuos.

Cœperat offerre.] Melius mss. omnes ferre, pro dicere, aut jactare. Græcorum vero verborum sensus est, O Laches Laches, Cum mortuus fueris, iterum eris Cerulus. Quasi diceret, nunc Laches esto ut lubet, at Cerulus habebis mortuus. Sed & verba ipsa, ut versus fiant, sic ad numeros revoca, ὦ Λάχης Λάχης, Ἐπ' αὖν ἀποθάνης, αὖθις ἔσση (pro ἔσση poetice non εἰρήσῃ) Κήρυλος. nam illa, ἐξ ὑπαρχῆς, interpretamentum sunt ejus, quod præcedit, αὖθις.

Et maxime tamen.] Liber opt. Maxime tamen, sine Ἑ, bene.

C A S A U B O N.

Et maxime de Cerylo.] Lege Et de Cerylo, ut in Viterb. τὸ maxime sequenti loco temere huc intratum. Memmianus, Ἑ de Cerulo.

ὦ Λάχης, Λάχης.] Videantur sumpta de Menandro verba. Apollonius Alexandrinus libro 1. Διέζεται τὸ παρὰ Μενάνδρῳ, ὦ Λάχης, Λάχης, πότερον ἐν σχήματι ἔστι τῷ προκειμένῳ, ἢ δεόντως μετὰ τῷ ἄρτῳ καὶ τὴν πτώσει ἔχει τὴν κλητικὴν. Sed non dubito aliter accipienda hæc esse ac distinguenda, quam ut vulgo scribuntur. nam prima hæc ὦ Λάχης, Λάχης, & ultimum vocabulum Κήρυλος, non sunt poetæ, sed Vespasiani. Quare ita sine dubio scribendum, ὦ Λάχης, Λάχης, Ἐπ' αὖν ἀποθάνης, αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἔσση Κήρυλος. Huic liberto nomen erat Cerylo. sed ille ut servitutis quam servierat, memoriam aboleret, Lachetem se dixerat. Ait igitur Vespasianus, O Laches, postquam diem ultimum clauseris, eris denuo Cerylus. hoc est, jura quæ fisco habet in bona libertorum post eorum obitum, non subterfugies. Vespasiani sunt, ut diximus, prima verba & postremum etiam. Qui interjicitur medius versus, Menandri est. Exstat hodie prolixa illius quædam ῥῆσις, cujus primi versus sunt hi:

Ἐίτις προσελθὼν μοι θεῶν λέγοι κρατῶν,
Ἐπ' αὖν ἀποθάνης, αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἔσση.

V A R I O R.

Ob subterfugiendum quandoque jus fisci.] Nunquam jus Principi in bona libertorum, sive testamento facto sive intestato morientium, nisi suorum, eodem jure quo privati utuntur scilicet. Nam de Cerylo Vespasiani non est quod ita fluctuent viri docti, quem certum mihi aut ipsius Vespasiani, aut alicujus e proximis ejus libertum. Torrentius Latini vult fuisse: sed in Latini bonis quid juris fisco? Immo libertum Imperatoris ipsius, aut alicujus e propinquis. nam & in libertos propinquorum jus nobis semissis, si moriuntur sine liberis testati; assis, si intestati, §. Multis. Instit. de Success. libert. quod est ex veteri jure, ut docet l. Liberto. 17. ff. de Bonis libert. & alia. Indequè explicandus & ille locus e Suetonii Nerone: Ante omnia instituit, ut e libertorum bonis pro semisse dodrans cogeretur ei, qui sine probabili causa eo nomine essent, quo fuissent ille familia, quas ipse contingeret. Qui locus haud dubie capiendus de libertis, qui sine patrono. Si enim patronus fuit, cur deminutum jus ejus fraudati suo semisse? Et omnino de iis qui liberti fuerant eorum, quos Tiberius, Cæsar, Claudius, Nero ipse nobiles & illustribus e familiis occiderant: bona eorum voluit cogi in fiscum Nero, quasi sua, quippe qui liberti eorum quos ipse cognatione contingeret: id enim ex nomine apparet. Et hoc est quod ait, sine probabili causa: qui nimirum patronum vivum non haberent, a quo id nomen: nam si habent, nullum jus fisci aut Cæsaris. Semissem quidem habebat jure, sed voluit etiam alterius semissis semissem, hoc est, dodrantem, si ea lectio recta. Nam credere in bona libertorum quorumlibet jus semissis fuisse fisco, divinare est: præcepta enim iis esset omnis testamenti facultas, altero jam semisse debito patronis. Et in eo loco Sueton. cogetur ei, id est, fisco Principis, propria voce cogendi, quam observabis fere semper in hoc jure. Tac. Ann. vi. ablata arario, ut in fiscum cogerentur. & in D. Marci Constitutione. Instit. de Eo cui lib. cau. bon. add. Non ergo jus fisco aliud in bona libertorum alienorum, quam bonorum vacantium, scilicet idem quod in bona ingenuorum. Jos. MERCER.

Maxime tamen dicacitatem in deformibus lucris affectabat.] Codex Salin. maxime tamen dicacitatem affectabat in deformibus lucris.

affectabat: ut invidiam aliqua cavillatione dilueret, transferretque ad sales. Quendam e caris ministris dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem cum distulisset, ipsum candidatum ad se vocavit: exactaque pecunia, quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinavit. Interpellanti mox ministro: *Alium tibi*, ait, *quare fratrem: hic, quem tuum putas, meus est.* Mulionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas desilisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet: interrogavit, *Quanti calceasset?* pactusque est lucri partem. Reprehendenti filio Tito, quod etiam urinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex prima pensione admovit ad nares, scisci-

T O R R E N T.

Invidiam al. cav. dilueret.] Idem codex *deflueret*. Sane *defluxus* interdum παθητικῶς accipitur, ut apud Lucanum, *ether defluxus in austrum*. Concinne igitur sic legeretur, sed novitas displicet.

Dispensationem.] Vide Aug. cap. LXVI. & Oth. cap. v.

Quem tuum putas, meus est.] Tale illud Satyrici: *Vis, frater, ab istis libus? O nummi, vobis hunc præstat honorem, Vos estis fratres.*

Pactusque est.] Duo codd. *pactus lucri part.* sine *que*, & *est*. Adeunti autem, scilicet Imperatorem Vespasianum.

C A S A U B O N.

Ut invidiam aliqua cavillatione dilueret.] Reperi in Viterbiensi, notatam & Torrentio γραφήν sane miram, *deflueret*. Viderint acutiores: nam in hoc genere, sæpe veritas latet sub aliqua in speciem absurda scriptura.

Quendam e charis ministris.] Scriptura Viterb. e *Cæsaris ministris*.

Exactaque pecunia, quantum is cum suffragatore suo pepigerat.] Per Vespasianum igitur licitum fuit suffragiorum commercium: quod jus in Imperio Rom. non semper obtinuit. Julianus Imp. leg. pr. Si certum petatur de suffragiis, lib. III. Cod. Theod. leges Romanas hujusmodi contractus penitus ignorare affirmat. exstant & leges duæ Imp. Constantini codice eodem, De honorariis codicillis, quo omnis pecuniæ exactio pro suffragiis vetatur. per dictam Juliani legem, neque soluti fuit repetitio, neque non soluti petitio. Contrarium plane jus introducit Justinianus lib. IV. Cod. titulo De suffragiis: ea lex & stipulationem pecuniæ pro suffragio facit licitam, & promissæ petitionem concedit. id vero jus postea Tiberius Augustus sustulit, Novella CLXI.

Quod etiam urina vectigal commentus esset.] Probo valde Beroaldi sententiam, existimantis exactum hoc vile vectigal a fullonibus, quos plurimum urina uti solitos testantur multi veterum loci. Athenæus lib. XI. Τὸ δὲ ἀπὸ ἡμῶν διηθεύμενον ἔρὸν ἐστὶ δριμύ. τὰ γὰρ ἰμάτια τῶν χρώμενοι ῥύματι πλύνουσιν οἱ γυναικες. Similia testimonia apud Græcos medicos, præsertim Galenum: qui etiam in tertio Ὑγιεινῶν Quinti indoctum dictum commemorat: *Tractare*

de urinis non medico, verum fulloni convenire. Potest tamen intelligi de stipe exacta ab iis, qui per diem vesicam exonerare vellent in amphoris, quæ per angipertos erant collocatæ: ut indicat Titii veteris scriptoris locus apud Macrobius libro tertio cap. XVII. quem Beroaldus laudat. Meminit & Lucretius lib. IV. his eloquentissimis versibus:

*Pusi sæpe lacum propter se, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere vestem,
Totius humorem saccatum ut corporis fundant:
Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.*

Videntur de his accipiendæ & quæ *gastrea* nominantur in Petronii Satyrice. Porro simile huic vectigal fuit, quod foricarii exercebant. cujus meminit Juvenalis Satyra tertia:

inde reversi

Conducunt foricas: Et cur non omnia?

Exstat & foricariorum mentio apud Paulum legem XVII. §. *Fiscus*. Dig. De usur. quem locum explicat Cujacius Observat. lib. XXI. cap. XXXIV. Beatus Chrysostomus κοπρῶνας vocat, in priorem ad Corinth. & eorum ἐπιτήδευμα ταλαίπωρον καὶ ἐπονείδισον. Reperio etiam simile huic aliud vectigal a Vespasiano eodem excogitatum, & fimo equino impositum. Tzetzes narrat Chiliade prima, haut scio, qua fide, quove auctore. Tandem vero & urina, & fimo, & omnes fordes factæ in Imperio Romano vectigales. Lege Cedrenum in Anastasio, tributum Chrysargyrum describentem.

Pecuniam ex prima pensione admovit ad nares.] Ad iudicium de metallis faciendum etiam olfactus adhibetur interdum, ut de poculis Darii notat Aristoteles de Miraculis auditis, quæ solo narium iudicio cognoscebantur, ænea essent, an ferrea: *Ἐν τοῖς Δαρίῃς ποτηρίοις βασιλέως εἶναι τινὰς, ἃς εἰ μὴ τῇ ὁσμῇ ἀλλὰ τῇ ἡν διαγινῶναι, πότερόν εἰσι, χαλκαὶ ἢ χρυσαί.* Ergo etiam trapeziæ & nummularii in æstimanda pecunia hac ratione inter alias plures usi. Arrianus Dissertationum Epicteti libro I. cap. XX. *Ὁ ἀργυρογνῶμων προσχρῆται κατὰ δοκιμασίαν τῆ νομισματος τῇ ὁψει, τῇ ἀφῇ, τῇ ὁσφρασίᾳ, τὰ τελευταῖα τῇ ἀκοῇ.* Ad hunc morem videtur Vespasianus respexisse.

V A R I O R.

Quendam e ministris dispensationem cuidam, quasi fratri
Mmm 3

sciscitans num odore offenderetur : & illo negante , *Atqui* , inquit , *e lotio est*. Nun-
tiantes legatos , *decretam ei publice non mediocris summa statuam colosseam* : jussit , ut con-
tinuo ponerent , cavam manum ostentans , & paratam basim dicens . Ac ne in metu
quidem , ac periculo mortis abstinuit jocis . Nam cum inter prodigia cetera Mausoleum
Cæsarium derepente patuisset , & stella in cælo crinita apparuisset : alterum ad Ju-
liam Calvinam e gente Augusti pertinere dicebat : alterum ad Parthorum regem , qui
capillatus esset . Prima quoque morbi accessione , *Ut* , inquit , *pato* , *Deus fio*. Confu- 24
latu suo nono tentatus in Campania motiunculis levibus , ac protinus urbe repetita ,
Cutilias ac Reatina rura , ubi æstivare quotannis solebat , petiit . Heic , cum super ur-
gentem valetudinem creberrimo frigida aquæ usu etiam intestina vitiaffer : nec eo minus
muneribus imperatoriis ex consuetudine fungeretur , ut etiam legationes audiret cubans ,
alvo

fratri , petentem . &c .] Rescribi videtur : *Quodam*
e . c . m . d . c . q . f . petente . &c . pl . GUJET.

Ad calceandas mulas .] Calceare mulas , est soleis
ferreis pedes earum munire . Plinius lib. XI. cap.
XLV. de camelis : *Pes imus vestigio carnosio . qua de*
causa in longiore itinere sine calceatu fatiscunt. Apud
Plaut. Captivis Act. I. Sc. II. Ergasilus parasitus per-
quam venuste :

Cum calceatis dentibus veniam tamen.

Urina vectigal .] Sordidum profecto vectigal , &
ex re sordidissima repertum , minimeque Principi
conveniens : quod hoc , opinor , pacto excogitavit :
Romæ in angiportis , & in angulis vicorum , ampho-
ræ antiquitus erant collocatæ , in quibus transitores
ebrii , & vinolenti urinæ libidine lacescente , mejere
solebant : quod indicat Cajus Titius , vir ætatis Luci-
lianæ , in oratione , qua legem Faniam suavit . Potest
etiam referri id vectigal ad urinam , qua fullones
utuntur . Beroald.

T O R R E N T .

Odore offenderetur .] Huc haud dubie respexit Ju-
venal. Sat. XIV. cum ait ,

- - - *Lucri bonus est odor ex re*

Qualibet.

Statuam colosseam .] Ad Calig. cap. XXXV. colossos .

Cum inter prod .] Liber opt. sic legit , *cum inter*
cetera prodigia Mausoleum derepente patuisset. Et
sane dictio *Cæsarium* minime necessaria est . unicum
enim Augusti Mausoleum fuit . Similis locus Ner.
cap. XLVI. *De Mausoleo sponte foribus patefactis au-*
dicta vox est.

Ad Juliam Calvinam e gente Aug .] Libri MSS.
omnes *ad Juniam Calvinam* , de , vel , e gente Aug.
Interpretes *Juliam* supposuere , non recte . Quasi
vero foeminæ gentis nomen servant , & non in
aliam familiam transeant . Sed & Tacit. initio lib.
XIII. Annal. Junium Silanum Divi Augusti abne-
potem nominat , de quo Plin. quoque lib. VII.
cap. XIII. Et hæc igitur Junia e gente Augusti ve-
nisse potuit .

Ad Parthorum regem .] Verba Vespasiani refe-
rens Victor , *Istud* (inquit) *ad Persarum regem*
pertinet , cui capillus est effusior. Idem ergo Parthi
& Persæ . Barbaros autem reges barbam , & ca-
pillum nutrire solitos , præter nummorum & lapidum
monumenta , ostendit ipse Sueton. Calig. cap. V.
Libet & illud addere , allusisse ad id Juvenalem Sat.
VI. cum ait :

Instantem regi Armenio , Parthoque cometen
Prima videt.

Deus fio .] Similis Neronis parricidæ jocus , quo
boletum deorum cibum vocabat , postquam eo oc-
cisum Claudium deum fecerat . Ner. cap. XXXIII.

24. *Cutilias .]* De harum usu Plin. lib. XXXI. Geli-
dissimas vocat eodem lib. cap. III.

Ac Reatina rura .] Xiphilin. ex Dione febribus
extinctum scribit in aquis Sabinis , quæ Cutiliæ ap-
pellantur . Titum quoque Sueton. Sabinos ante petiisse ,
scribens , mox addit , excessisse eum in eadem qua pa-
ter villa . Reatini ergo ad Sabinos spectant .

C A S A U B O N .

Cavam manum ostentans .] Hoc quam vim habeat ,
(habet autem magnam ad denotandos mores ,) fuse
exposuimus libro II. ad caput XCI.

V A R I O R .

Prima pensione .] Cod. Salm. *prima passione*.

Nuntiantibus legatis .] Palatini , Salmasianus & editio
Roberti Stephani : *Nuntiantis legatos , decretam ei*
publice non mediocris summa statuam colosseam , jussit.
Nuntiantis pro nuntiantes , ut millies.

24. *Motiunculis levibus .]* Id est , valetudinis mu-
tatiunculis in pejus . GUJET.

Ac protinus urbe repetita .] Salm. Cod. & Rob.
Steph. *protinusque urbe repetita*.

Cutylas .] Cod. Salm. *Cutilias*. mox idem pro
petiit , petit.

Etiam intestina .] Sic Palatini , & Salmas.

alvo repente usque ad defectionem soluta, *Imperatorem ait stantem mori oportere.* Dumque consurgit, ac nititur, inter manus sublevantium exstinctus est VIII. Kalend. Julii, annum gerens ætatis sexagesimum ac nonum, superque mensem, ac diem septimum. Convenit inter omnes, tam certum cum de sua suorumque genitura semper fuisse, ut post assiduas in se conjurationes ausus sit affirmare senatui, *aut filios sibi successuros, aut neminem.* Dicitur etiam vidisse quondam per quietem stateram in media parte vestibuli Palatinæ domus positam examine æquo: cum in altera lance Claudius & Nero starent: in altera ipse ac filii. Nec res fefellit: quando totidem annis, parique temporis spatio utrique imperaverunt.

Titus

T O R R E N T.

VIII. Kal. Julii annum gerens.] Liber opt. nono Kal. Jul. annum agens, &c.

25. In media parte vestibuli.] Idem lib. med. part. vestib. sine in, ut mox altera lance, & iterum altera ipse, omiſſa ubique præpositione.

C A S A U E O N.

24. Imperatorem ait stantem mori oportere.] Stoicorum est scitum: Sapientem in actu mori oportet. de quo Seneca epistola octava. in xxxvii. autem, *Recto*, inquit, *tibi invitoque moriendum est.* idem epistola Lxxxii. *O efficacem concionem! quis post*

hanc dubitet se infestis ingerere mucronibus, & stans mori.

IX. Kalend. Julii.] Ita nostri mss. omnes, non ut vulgo VIII. Kalend. Jun.

Annum agens ætatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum.] Intellige mensem septimum ac diem septimum. Dio: *Ἐξ ἧς δὲ ἐτη ἐννέα καὶ ἐξήκοντα καὶ μῆνας ὄντω.* imperasse autem scribit idem annos decem, sex diebus minus. At Clemens annos xi. menses totidem, dies xxi. Causam tantæ diversitatis discas ex iis, quæ notat Xiphilinus extremo Vespasiano. Mitto Theophilum, Epiphanium, alios.

C. S U E T O N I I T R A N Q U I L L I

L I B E R V I I I .

T I T U S F L A V I U S V E S P A S I A N . A U G .

C A P U T I .

Titus, cognomine paterno, amor ac deliciae generis humani, tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenii, vel artis, vel fortunæ superfuit, & quod difficillimum est, in imperio, quando privatus, atque etiam sub

T O R R E N T .

I. Amor ac delicia gen. humani.] Idem de Tito Victor & Eutropius tradunt. Atque Augusti quidem, & Galbæ nummis inscriptum legimus, SALUS GENERIS. HUMANI. alii quoque conservatores restitutoresque sese orbis terrarum vocant, sed omnes omnium titulos Titus superat, qui, omni virtutum genere admirabilis, gentium consensu sic appellatus sit. *In imperio.]* Hoc ergo est, quod solus Titus in imperio factus dicitur melior.

C A S A U B O N .

I. Titus cognomine paterno.] Græci quidam ita hæc sunt interpretati, quasi post mortem demum patris, cognomen ejus assumsisset, ac tum dici incepisset Titus Vespasianus. Pænius apud Eutropium, Ομάνυμος μετὰ τὴν τῆ πατρὸς τελευτὴν γεγόμενος τῷ πατρί. sed falsam esse eam interpretationem omnes sciunt, in Latinorum libris versati. Porro quin illa verba cognomine paterno de Vespasiani cognomine sint intelligenda, non autem de sequentibus, amor ac delicia generis humani, ut eruditi quidam contendunt, ne dubitari quidem potest, aut debet. nam brevissime Suetonius significare voluit discrimen inter duos filios Vespasiani, ratione assumtorum ab illis cognominum. Titus cognomine paterno dictus Vespasianus: alter frater cognomine materno a Domitilla, Domitianus est appellatus. Hæc vera mens Tranquilli, non quam putarunt nonnulli. Sic & Victor & Eutropius ac Suidas videntur illa verba Amor & delicia generis humani ex sua potius quam Suetonii mente interpretati. Vox deliciae ut hic accipitur, una ex illis est, quas alibi dicebamus negotium facessere Græcis interpretibus. Itaque ex iis alii omiserunt isto loco, ut Pænius, qui ita vertit: Τὸ

πλῆθος γὰρ αὐτὸν Κοινὸν ἔρωτα προσηγόρευε. alii pro ea posuerunt τροφή. cujus tamen dictionis similem usum non reperias apud eos, qui vere ἐλληνίζουσι. Suidas: ὡς πρὸς ἀπάντων Ἔρως τε καὶ τροφή τῆ θνητῆ προσηγορευθῆναι γένηται. Mirum erratum notabamus aliquando in hoc vocabulo in Græca versione libri Hieronymi, cui index, Catalogus Scriptorum Ecclesiasticorum. siquidem hæc Latina verba, Antionum autem in deliciis habuisse Caesar Adrianus scribitur, ita vertuntur, Τὸν δὲ Ἀντίον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν αἰδελικῶν ἐσχηκέναι Ἀδριανὸν τινες συγγράφονται. O socordiam! sed videtur interpretes deceptus, cum in depravatam codicem incidisset.

V A R I O R .

I. Delicia generis humani, tantum illi.] Multa hic Marcilius infeliciter, in quibus, quod non patitur esse παρένθεσιν, & reddit nexas arenas. Omnino enim sic audiendum: Titus cognomine paterno (id est Vespasianus,) amor ac delicia generis humani, (tantum illi, &c. caruit) natus est: & mutandi capitum numeri. Brevis est Suetonius, sed ubi commodum est, non inepte, neque morose. Qualem facit in omnibus, quæ in hanc rem adducit Marcilius. Cap. 3. præcipuum robur, non est præcisum, nec fert τελείαν ὑποσίγμην: nam cum omnibus vicinis pendet ab τῷ exsplenduerunt. Cap. 8. similiter non potest lacerari & recidi a sequentibus: Natura autem benevolentissimus. Sensus enim: Caterum, ut qui esset natura benevolentissimus. quæ per se non subsistit oratio, sed ἀπόδοσιν desiderat. In Julio jam judicatum est felicissime fecisse Lipsium, Eloquentia militarique re aut equavit: & esse hoc commune principium duabus præcipuis laudibus Cæsaribus, quæ late deinde enarrantur. Domitiano cap. 22.

sub patre Principe, ne odio quidem, ne dum vituperatione publica caruit, natus est
 III. Kalend. Jan. insigni anno Cajana nece, prope Septizonium, sordidis ædibus,
 cubiculo vero perparvo, & obscuro: nam manet adhuc, & ostenditur. Educatus in
 aula cum Britannico simul, ac paribus disciplinis, & apud eosdem magistros institutus.
 Quo quidem tempore, ajunt, Metoposcopum a Narcisso Claudii liberto adhibitum, ut
 Britannicum inspiceret, constantissime affirmasse: illum quidem nullo modo, ceterum
 Titum, qui tunc prope adstabat, utique imperaturum. Erant autem adeo familiares,
 ut de potione, qua Britannicus hausta periit, Titus quoque juxta cubans gustasse creda-
 tur, gravique morbo afflictatus diu. Quorum omnium mox memor, statuat ei au-
 ream in Palatio posuit, & alteram ex ebore equestrem, quæ Circensi pompa hodieque
 præfertur, dedicavit, prosecutusque est. In puero statim corporis animique dotes ex-
 splenduerunt: magisque ac magis deinceps per ætatis gradus, forma egregia, & cui non
 minus auctoritatis inesset, quam gratiæ: præcipuum robur, quamquam neque procera
 statura, & ventre paullo projectiore: memoria singularis, docilitas ad omnes fere, tum
 belli, tum pacis artes. Armorum & equitandi peritissimus, Latine Græceque vel in oran-
 do,

Libidinis nimia, non potest præcidi a sequentibus, quibuscum etiam sic cohæret, ut illud in Tito: Porro qui esset libidinis nimia, assiduitatem, &c. Talem παρὲνθεον cum damno sensus aboleverunt & in Tiberio cap. 47: Princeps neque opera ulla magnifica fecit, (nam & quæ sola susceperat &c. reliquit) neque spectacula omnino edidit. Torrentius habet. GRONOVIVS.

T O R R E N T.

Ne odio quidem, nedum vitup.] Odio, ob cædes quas præfectus Prætorio perpetravit; vituperatione, ob amores & libidinem.

2. *Prope Septizonium.*] Si Septizonium tanto ante Vespasiani Imperium Romæ fuit, quomodo Spartianum intelligimus, qui Severi Imperatoris opus fuisse scribit, ad caput Appiæ viæ, non procul a Circo maximo, sub Palatio, regione x Urbis? Aut igitur collapsum restituit Severus, aut locum ea Urbis regione fuisse dicemus hoc nomine, ubi postea Septizonium Severus extruxerit. Quod si ita est, nominis etiam ratio in dubium veniet. siquidem sic appellatum volunt, quod septem sive zonis, sive cingulis (sic enim columnarum ordines vocant) opus illud assurrexerit. Sunt qui Septifolium vocare malint. Meminit ejus etiam Ammianus.

Metoposcopum.] Perinde ac si frontis inspectorem dicas. Utitur eo vocabulo etiam Plin. lib. xxxv. cap. x. Physiognomi generalius nomen est, pro eo qui se profiteatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere, qualis Zopyrus, qui Socratem notarat apud Xenophontem, & Ciceronem lib. de Fato. Adde Juvenalis locum e Sat. vi. frontemque, manumque Præbebit vati.

Qui tum prope ast.] Particula tum, vel tunc, abest ab optimis codicibus.

Morbo afflictatus.] Duo codd. afflictus, neque

displicet. Horat. Sat. i. lib. i.

Aut aliquis casus lecto te afflixit.

De quo vocabulo alibi plura.

Hodieque.] Sic etiam tres nostri mss. Alii hodie quoque.

3. *Magis ac magis.*] Libri duo magisque ac magis, & mox statura procera.

Memoria singularis.] Liber opt. memoria.

Latina Græceque lingua.] Idem codex Latina, Græceque, absque verbo lingua. Sed nihil muto, ut promptus lingua dicat Græcorum more.

C A S A U B O N.

2. *Kalend. Januâr.*] Memmii & Pithoei cod. iiii. Kal.

Erant autem adeo familiares.] Quidam libri, *Erat autem adeo familiaris*: nempe Titus Britannico.

Titus quoque juxta cubans g.] *Cubans?* atqui Britannicus ipse non cubabat, verum sedebat. Loge Tacitum, & Tranquillo negligentiam dicti condona.

3. *Latine Græceque lingua.*] mss. Cujacii, *Latine Græceque vel in orando, vel in fingendis poematibus promptus.*

V A R I O R.

Vel fortuna superfuit.] Affuit. In hunc sane significatum coepit id verbum circa Plinii & Tranquilli tempora usurpari, quod Gellius ait a peritioribus repudiatum. SABELLICUS.

3. *Magis ac magis deinceps.*] V. C. Salm. magisque deinceps.

3. *Quam neque.*] *Quamvis* scribi videtur, vel *quamquam*. GUJET.

Latina Græceque lingua &c. promptus.] Leg. *Latine Græceque promptus*. SALM. in cujus codice non exstat lingua. uti nec in Cujacii libro vetusto, nec in Palatino secundo.

do, vel in fingendis poematibus promptus, & facilis ad extemporalitatem usque: sed ne musicæ quidem rudis, ut qui cantaret & psalleret jucunde scienterque. E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitarique chirographa quæcumque vidisset, ac profiteri, *sæpe se maximum falsarium esse potuisse*. Tribunus militum & in Germania & in Britannia meruit summa industria, nec minore modestia, & fama: sicut apparet & statuarum & imaginum ejus multitudine, ac titulis per utramque provinciam. Post stipendia, foro operam dedit, honestam magis quam assiduam. Eodemque tempore Arricidiam Tertullo patre equite Roman. sed præfecto quondam prætorianarum cohortium, duxit uxorem: & in defunctæ locum Marciam Furnillam splendidi generis: cum qua, sublata filia, divortium fecit. Ex quæsturæ deinde honore legioni præpositus, Taricheam & Gamalam

urbes

T O R R E N T.

Fingendis poematibus.] Hanc gloriâ etiam Domitianus affectabat, sed alter præstantior in poetica haberetur, incertum est. Alii Domitianum magis commendant, Titum Sueton. Vide Plinii epistolam operi Naturalis historiæ præfixam, & mox Domit. cap. 11. ac rursum xx.

Notis quoque excipere.] De notis diximus Galb. cap. v. De celeritate vero notarum, & quam multa parvo spatio scriberentur, Seneca Epist. xiv. ad Lucilium, & Quintilian. lib. xi. cap. 11. Vulgatum & illud, Homeri Iliadem in nucis putamine sic inscriptam fuisse, ex Solino. Sed & Plutarch. Catone auctor est orationem ejus, quam adversus Cæsarem de Catilinæ fociis habuit, notis exceptam sua adhuc ætate existitisse.

Cum amanuensibus.] Libertos servosque a manu vocant etiam vetusti lapides, ipse Sueton. Cæs. cap. lxxiv. & Vespas. cap. 111. Paullus J. C. *notarios* l. xl. de Testam. milit. Scribas quoque, & *librarios* dici invenias.

Ac profiteri sæpe se max. falsarium.] Mallem, ut in duobus mss. *ac sæpe profiteri*. nam qui tam perite alterius chirographum imitaretur, quotiescunque vellet, falsarius esse poterat. *Chirographum* autem vocat, quod propria cujusque manu scriptum sit, uti & Aug. cap. lxiv. *Nihil æque laboravit quam ut imitarentur chirographum suum*. Sed & Paullus J. C. l. xxx. de Testamentis: *Singulos testes qui testamento adhibentur, proprio chirographo annotare convenit, quis & cujus testamentum signaverit*. Eleganter Cic. 11. Philipp. *Quo me teste convinces? An chirographo? in quo habes scientiam questuosam. Qui possis? sunt enim librarii manu*. notat enim Antonium, id facientem, quod Titus se facere posse dicebat. *Chirographum* hac significatione Græci *ιδιόχειρον* appellant. nam *χειρόγραφον* proprie ad contractus pertinet, & debitoris, aut alterius manu signata cautio est. *συμβόλαιον γραμματέιον*, ut exponit Hesychius.

4. *Summa industria, nec min. modestia & fama.*]

Multo elegantius quod in fragmento vetusti cujusdam cod. repperi, *summa industria, nec minore modestia fama*.

Apparet ex imaginum.] Liber opt. *sicut apparet statuarum & imaginum ejus multitudine ac titulis*. Titulos autem operum inscriptiones vocat, quibus ob quas causas ea essent posita, declarabatur.

Arricidiam Tertullo patre.] Melius libb. duo mss. (meo quidem judicio) *Arricidiam Tertullam, patre Eq. R. sed Pras.* Meminisse autem debemus, præfecturam prætorii summum fuisse honorem equestris ordinis gradum. Galb. cap. xiv. Male igitur qui *sed & præfecto* hic legunt. Tertullum enim equitem tantum fuisse significat, sed in eo ordine summum.

Marciam Furnillam.] Sic in optimo cod. Vulgati *Furvillam* vocant. Interpretes, & mss. duo *Fulviam*, non recte. nam & Furnia gens Romana est, & quidem consularis, Marcia tamen multo illustrior. Hoc igitur est, quod eam splendidi generis fuisse adjicit Sueton. Sunt qui *Marciam Flavillam* legant, sed auctoritas deest.

Taricheam & Gamalam.] De his Joseph. & Hegesipp. Plin. quoque, & alii.

C A S A U B O N.

Certantem imitari chirographa quæcumque vidisset.] In Græcorum commentariis legi: *Διόφαντος ἦν γραμματεὺς Ἡρώδῃ βασιλέως, χειρὸς ἀπάσης γραμμάτων δυνάμενος μιμεῖσθαι, ὡς καὶ ὁ Τίτος βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ Ῥωμαίων.*

V A R I O R.

Summa industria, nec minore modestia fama.] Codex Salmas. legit: *summa industria, nec minore modestia & fama*. leg. *summa industria, nec minore modestia & fama*. Et sic Robertus Stephanus edidit.

4. *Arricidiam Tertullam.*] V. C. Salm. *Adretidiam Tertullam*.

Martiam Furnillam.] V. C. Fulv. Urfin. *Martiam Fulvillam*.

urbes validissimas Judææ in potestatem redegit: equo quadam acie sub feminibus amisso, alteroque inscensu, cujus rector contra se dimicans occubuerat. Galba mox tenente remp. missus ad gratulandum, quaqua iret, convertit homines, quasi adoptionis gratia arcefferetur. Sed ubi turbari rursus cuncta sensit, rediit ex itinere, aditoque Paphiæ Veneris oraculo, dum de navigatione consulit, etiam de Imperii spe confirmatus est. Cujus brevi compos, & ad perdominandam Judæam relictus, novissima Hierosolymorum oppugnatione VII propugnatores totidem sagittarum confecit ictibus: cepitque eam natali filia suæ, tanto militum gaudio ac favore, ut in gratulatione Imperatorem cum consalutaverint, & subinde decedentem provincia detinuerint, suppliciter nec non & minaciter efflagitantes, *aut remaneret, aut secum omnes pariter abduceret.* Unde nata suspicio est, quasi desciscere a patre, orientisque regnum sibi vindicare tentasset. Quam suspicionem auxit, postquam Alexandriam petens, in consecrando apud Memphim bove Api diadema gestavit: de more quidem rituque priscæ religionis; sed non deerant, qui secus interpretarentur. Quare festinans in Italiam, cum Rhegium, dehinc Puteolos oneraria nave appulisset, Romam inde contendit expeditissimus: inopinantique patri, velut arguens rumor de se temeritatem, *Veni, inquit, pater, veni.* Neque ex eo destitit participem, atque etiam tutorem Imperii agere. Triumphavit cum patre, censuramque gessit una. Eidem collega & in tribunicia potestate, & in septem consulatibus fuit. Receptaque ad se prope omnium officiorum cura, cum patris nomine & epistolas ipse dictaret, & edicta conscriberet, orationesque in senatu recitaret etiam quæstoris vice, præfecturam

quo-

T O R R E N T.

5. *Rediit ex itinere.*] Corinthum usque processerat. *Rediit* autem pro *rediit* scribunt fere antiquiss. codices, uti & Pandectæ Florent. veterum more, qui I longum pro geminato ponebant.

Paphia Veneris oraculo.] Id in Cypro inclitum habebatur. Tacit. lib. II. Histor.

Natali filia suæ.] VIII. mensis Septembris die. Joseph. Belli Judaici lib. VII.

Bove Apide.] Sic codex Turnebi, & edit. Gallica. Alii *bove Api* scribunt.

De more siquidem.] Edit. Frobenii *de more is quidem*, qua ratione locum similem correximus Vespas. cap. XX. sed hic *siquidem* retineo. De Api autem qui plura velint, Plinium, Diodorum Siculum, Ælianum, & præ cæteris Marcellinum lib. XXI. Histor. consulant.

Secus interpret.] Liber opt. *secius*, alias *sequius*, quod etiam Turneb. sequitur, & mox dein Puteolos pro *dehinc*.

6. *Quæstoris vice.*] Id enim quæstorum qui candidati Principis vocabantur, officium erat. Aug. cap. LXV.

C A S A U B O N.

5. XII. *propugnatores totidem sagittarum confecit ictibus.*] Emendavimus ex codice Viterbiensi: nam

cæteri omnes corrupti. quod apparet ex Eutropio & Prænio, qui cum nostro codice in numero isto consentiunt.

De more id quidem p.] Scribe vel sic, vel ut in mss. *de more quidem*. vulgo *siquidem* inepte.

Sed non deerant, qui secius interpretarentur.] Et fane qui circa illa tempora vixerunt, sic loquuntur, quasi alia vulgo opinio hominum fuerit. Philostratus libro VI. *Ἀναρρήθεις δὲ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ἐν τῇ Πάμῃ, καὶ ἀριστίαν ἀξιώθεις τέττον, ἀπῆει ἰσομοιρήσαν τῆς ἀρχῆς τῷ πατρί.* At quod ait de salutato Romæ tunc temporis Tito Imperatore, an verum? non fane, sed prorsus nugatorium: nam id factum in castris ad Hierosolyma, ut modo dixit Suetonius, & narrat Josephus libro VI. cap. XXXI. neque aliter salutatus a suo exercitu Titus Imperator, quam vetusto sub Republica more, qui omnibus notus. Vide libro primo ad caput LXXVI.

Veni, inquit, pater, veni.] ἦλθον, non ἔρχομαι.

V A R I O R.

Contra se dimicans.] V. C. Salm. *circa se dimicans.*

5. *Cepitque eam.*] Sic melius Salmas. Cod. quam vulgo, *cepitque eam*. Ea scilicet Hierosolyma.

Cepitque eam natali filia suæ.] Scrib. *ea*, ut ad τὴν Hierosολύμα referatur. & ita habet cod. Salmas. GUJET.

T O R

(a) A. U. C. DCCCXXI. (b) A. U. C. DCCCXXIV. DCCCXXV. (c) A. U. C. DCCCXXIII. DCCCXXIV. DCCCXXV. DCCCXXVII. DCCCXXVIII. DCCCXXIX. DCCCXXX. DCCCXXXII.

quoque prætorii suscepit, numquam ad id tempus nisi ab equite Rom. administratam, egitque aliquanto incivilius, & violentius. Siquidem suspectissimum quemque sibi, submissis qui per theatra & castra, quasi consensu ad pœnam deposcerent, haud cunctanter oppressit. In his A. Cæcinam consularem virum, vocatum ad cœnam, ac vix dum triclinio egressum, confodi iussit: sane urgente discrimine, cum etiam chirographum ejus præparatæ apud milites conjurationis deprehendisset. Quibus rebus sicut in posterum securitati satis cavit, ita ad præsens plurimum contraxit invidiæ: ut non temere quis, tam
7 adverso rumore magisque invitis omnibus transierit ad Principatum. Præter sævitiam, suspecta in eo etiam luxuria erat: quod ad mediam noctem comissationes cum profusissimo quoque familiarium extenderet. Nec minus libido, propter exoletorum & spadonum greges, propterque insignem reginæ Berenices amorem, cui etiam nuptias pollicitus ferebatur. Suspecta & rapacitas: quod constabat in concionibus patriis nundinari, præmiarique solitum. Denique propalam alium Neronem & opinabantur, & prædicabant.

T O R R E N T.

Nisi ab equite R.] Hoc ergo est, quod præfatione sua ad Titum ait Plin. *Triumphalis, ac Censorius tu, sexiesque Consul, ac Tribunitia potestatis particeps, & (quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas.) Præfectus Prætorio ejus.* Porro ex equestri ordine præfectos prætorio sumi solitos etiam alter Suetonii locus ostendit, Claud. cap. xii. neque in eo ordine majus quicquam, aut sublimius fuisse, Galb. cap. xiv. Idem etiam Capitolinus nos docet de Pertinace, scribens M. Aurelium palam doluisse, quod eum, cum senator esset, præfectum prætorii facere non posset. Primus vero Alexander statuit, ut præfecti prætorio senatorii ordinis insignia haberent, ne senatorem per non senatorem judicari contingeret. sic enim de eo tradit Lamprid. Nec dissimilis Spartiani de Hadriano locus est: *Cum Tatianum ex Præfecto Prætorii, ornamentis Consularibus præditum, faceret Senatorem, nihil amplius quod in eum conferre posset, se habere ostendit.* Loquitur autem de ordinis senatorii dignitate.

Egitque aliquanto incivilius.] Præfecturam scilicet, ut agere tribunitiam potestatem, agere honorem, pro gerere.

Deposcerentur.] Plura & meliora exemplaria deposcerent. Placet, sic enim & Victor: *Præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, suspectum quemque, & oppositum sibi, immissis qui per theatra, & castra invidiosa jactantes ad pœnam poscerent, quasi criminis convictos oppressit.*

A. Cæcinam cons. virum.] Deleo virum. sic enim & opt. codices, & Victor ad verbum e Suetonio. A quo tamen in eo discrepat, quod ob suspicionem stupratæ Berenices, quam etiam uxoris nomine dignabatur, jugulatum dicit.

7. *Comissationes.]* Comessationes etiam hoc loco habent mss. nostri. Vide Vitell. cap. xiiii.

In concionibus patriis.] Patris legitur in antiquis codicibus, & nonnullis etiam impressis. Sed quæ

(obsecro) e concionibus rapina? Victor scribit jurgia sub patre venumdata. Unde affirmare non dubitem *cognitionibus* esse legendum. Principum enim cognitionibus jurgia decidebantur.

Præmiarique.] Verbum elegans, & antiquum, pro quomodolibet quæstum facere. *præmia* enim veteres quascunque utilitates, & vitæ commoda dicebant. Lucret. lib. iii. *Omnia persunctus vitæ præmia.* & initio lib. v. *qui talia nobis Pectore parta suo quæsitæque præmia liquit.* Hinc *præmiosus* pro pecuniosus apud Festum, & *præmiatores* nocturnos prædones exponit Nonius, quod suo in Lucretium indice annotavit Obertus Gifanius. Atque hinc porro intelligimus Tibulli locum lib. i. Eleg. ii.

Nec sinis occurrat quisquam, qui corpora ferro Vulneret, aut rapta præmia veste petat.

Deinde propalam.] Denique propalam, libb. mss. & edit. Germanica.

C A S A U B O N.

6. *Præparata apud milites conjurationis.]* Scribe *concionis*, & ita scriptum in melioribus libris.

Tam adverso rumore.] Nemo dubitat hanc lectionem esse optimam: mei tamen officii duxi non tacere lectionem duorum codd. Viterb. & Lislæi, *adversa re.*

7. *Regina Berenices amorem.]* Scribe, *Beronices*, & mox *Beronicen.* sic scripti cum Græcis consentientes, Dione, Josepho, aliis.

In cognitionibus patris.] Omnes libri hac parte corrupti, præferunt *concionibus*. quod absurdum est adeo, ut dubitari nequeat sic esse scribendum, ut & Torrentius monuit probavitque. In antiquissimo regie bibliothecæ offendimus scriptum *evictionibus*. quod compendium male interpretati sunt, qui scripserunt primi *concionibus*. At *præmiari*, non autem *prædari* omnes libri.

V A R I O R.

6. *Quasi consensu.]* An judicium? locus integer non videtur. GUJET.

bant. At illi ea fama pro bono cessit, conversaque est in maximas laudes: neque ullo vitio reperto, & contra virtutibus summis. Convivia instituit jucunda magis, quam profusa. Amicos elegit, quibus etiam post eum Principes, ut & sibi & reipubl. necessariis, acquieverunt: præcipueque sumtam sibi Berenicem, statim ab urbe dimisit invitum invitam. Quosdam e gratissimis delicatorem, quamquam tam artifices saltationis, ut mox scenam tenuerint, non modo fovere prolixius, sed spectare in publico omnino cœtu supersedit. Nulli civium quidquam ademit: abstinuit alieno, ut si quis umquam: ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit. Et tamen nemine ante se munificentia minor. Amphitheatro dedicato, thermisque juxta celeriter exstructis, munus edidit apparatusissimum, largissimumque. Dedit & navale prælium in veteri naumachia, ibidem & gladiatores: atque uno die quinque milia omne genus ferarum. Natura autem bene- 8 volen-

Preparata apud milites conjurationis.] Cod. Salm. *conjunctionis.*

Conjurationis.] *Concionis* e vet. codd. scrib. videtur. GUJET.

7. *Premiari.*] Id est, quæstum facere. ID.

Quod constabat in cognitionibus patris nundinari premiarique solitum.] V. C. habet: *Quod constabat in negotiationibus patris nundinari, prædarique solitum.* quod non displicet. FULVIUS. URSIN.

T O R R E N T.

Neque ullo vitio rep.] Codex opt. *neque vitio ullo reperto.* Vitium vocare videtur, quod natura inseverit, non quod ætas attulerit, aut paterni imperii occasio. sic enim Tacit. initio lib. 11. Histor. *Lætæ voluptatibus adolescentiam egit, suo quam patris imperio modestior.*

Acquieverunt.] Sic Tib. cap. lvi. quibus vel maxime acquiescebat.

Præcipueque sumptam sibi Beren.] Lector diligens facile animadvertet subesse mendum. Beroaldus in cod. ms. legi affirmat, *præcipueque sunt visi*, quomodo & codex Tornacens. habet. Nemini itaque dubium, quin hæc præcedentibus annectenda sint, legendumque, *acquieverunt, præcipueque sunt visi.* *Berenicem*, &c. ac sic cod. Patavinus. De Berenice qui plura velit, Tacitum, Xiphilinum, Josephum, & Hegesippum legat. De eadem Juvenal. Sat. vi.

- - - *adamas notissimus, & Berenices*

In digito factus pretiosior. Hunc dedit olim

Barbarus, incesta dedit hunc Agrippa sorori.

E gratissimis delicatorem.] *Enervatos greges* vocat Victor. Vide ad Vespas. cap. 111. *delegatam.*

Scenam tenuerint.] Id est, principem in ea locum habuerint. Sic *scholam tenere, tenere Remp.* Cicero, & alii.

Fovere prolixius.] Lib. unus *pronixius.* Adscriptumque, *alias prolixius.* Et consuevit quidem hujusmodi verbis uti Sueton. *prolixius* tamen & elegans est, & Ciceroni familiare.

In publico omnino cœtu.] Vulgati codd. *in publico*

omni cœtu. Omnium opt. sic, *spectare omnino in publico supersedit.* quæ lectio germana est.

Celeriter exstructis.] mss. tres *celebriter.* Sed *celeriter* retineo ex historia. sic enim & Martial.

Hic ubi miramur velocia muneru thermas.

Quinque millia.] Sic Eutropius, & Orosius Chronicis. Dionis compendium, impudentius, novem ponit.

C A S A U B O N.

Quosdam e gratissimis delicatorem.] Refer ad illa superiora, *suspecta libido fuit, propter exoletorum & spadonum greges.* Sunt enim delicati, quos Græci *παῖδας ἀπαλῆς* vocant. Dio Chrysostomus de regno, *κομᾶν ὁπισθεν ἀρεῖς, ὥσπερ οἱ νῦν τὰς παῖδας τὰς ἀπαλῆς.*

Thermis celeriter exstructis.] At mss. omnes nostri *celebriter.* Dio, τὸ βαλανεῖον τὸ ἐπάνυμον αὐτῆς ἱερῶτας.

Ibidem & gladiatores, atque uno die quinque milia omne genus ferarum.] Dio sic refert: *Γέρανοί τε γὰρ ἀλλήλοις ἐμαχέσσαντο, καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες. ἀλλὰ τε ἐς ἐννακισχίλια καὶ βοτὰ καὶ θηρία ἀπεσφάγη.* Sed grues in theatrum productas ad pugnam quis veterum narrat præter Dionem? Scio commissiones gallorum gallinaceorum & coturnicum fuisse inter spectacula: sed Græcorum, non Romanorum. Lego vero mutata distinctione *Γέρανοί τε γὰρ ἀλλήλοις ἐμαχέσσαντο. καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες, ἀλλὰ τε ἐς ἐνα.* En metamorphosis: unius litterulæ adjectione facimus de gruibus Germanos. Intelligit auctor commissiones gladiatorum, quorum & Suetonius, uti vides, similiter meminit. inter hos producti & Germani captivi. sic fuit moris, ut sciunt omnes. Seneca epistola lxx. *Nuper in ludo bestiariarum unus e Germanis cum ad matutina spectacula pararetur.* Vopiscus in Probo: *Edita præterea gladiatorum paria trecenta, Blemys plerisque pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, plerisque Germanis & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus Isauris.*

V A R I O R.

Quinque millia omne genus ferarum.] *Amphitheat-*

volentissimus, cum ex instituto Tiberii omnes dehinc Cæsares beneficia a superioribus concessa Principibus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem & ipsi dedissent: primus præterita omnia uno confirmavit edicto: nec a se peti passus est. In ceteris vero desideriis animum hominum obstinatissime tenuit: ne quem sine spe dimitteret. Quin & admonentibus domesticis, *quasi plura polliceretur quam prestare posset: Non oportere, ait, quemquam a sermone Principis tristem discedere.* Atque etiam recordatus quondam super coenam, quod nihil cuiquam toto die præstitisset, memorabilem illam, meritoque laudatam vocem edidit: *Amici, diem perdidit.* Populum in primis universum tanta per omnes occasiones comitate tractavit, ut proposito gladiatorio munere, *non ad suum, sed ad spectantium arbitrium editurum se* professus sit. Et plane ita fecit. Nam neque negavit quidquam petentibus: & ut quæ vellent, peterent, ultro adhortatus est. Quin & studium armaturæ Thracum præ se ferens, sæpe cum populo & voce

theatrum, quod Titus ædificandum curavit, Bre-
viarium Dionis appellat τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν,
id est, Theatrum venatorium, quod venationum
caussa exstructum esset: ut & thermas βαλανεῖον:
in quo pro quinque millibus ferarum a Tranquillo
scriptarum, referuntur novem millia. TURNEBUS.
Codex Salmas. *omnigenus ferarum.*

T O R R E N T.

3. *Aliter rata non haberent.*] Dictio *rata*, quod
miror, abest ab omnibus mss. Neque indigna for-
tassis Suetonio locutio est.

DIEM PERDIDI.] D. Hieronymum lege Com-
mentario in cap. vi. Epist. ad Galatas.

Proposito glad. munere.] Sic proposito millies Hs.
Tib. cap. XLVIII.

Studium armat. Thracum.] Contra Domitianus
mirmillonibus favebat, cap. x. Cajus etiam Thraci-
bus, cap. xxx.

C A S A U B O N.

2. *Primus præterita omnia uno confirmavit edicto.*]
Edicti hujus meminit & Dio. Habes ejusdem pla-
ne argumenti edictum divi Nervæ libro decimo epi-
stolarum Plinii. Titi enim exemplum plerique
deinceps Principum imitati. De patre suo M. An-
tonino Philosopho testatur Commodus apud Mode-
stinum Jurisconsultum: *Ὁ θεϊότατος, inquit, πατήρ
μᾶ παρελθὼν εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, διατάγματι τὰς
ὑπαρχούσας τιμὰς καὶ ἀτελείας ἐβέβαιωσεν.*

Quasi plura polliceretur quam prestare posset.]
Græci hæc verba ita acceperunt, quasi auctor dice-
ret, re vera plura solita promitti a Tito quam præ-
stari. Cedrenus ita vertit, καὶ τινος τῶν συνήθων ἐρω-
τήσαντος Ὅτι χάριν τῷ τοιοῦτοις, πολλάκις μὴ ἐκ-
πληρῶν τὰς ὑποχρέσεις; non est Suetonii ea mens,
non est: neque Titus de eo hominum genere fuit,

quos frontis imbecillitas facit liberales, sed benigni-
tas & χρηστότης ἐμφυτος.

AMICI, DIEM PERDIDI.] Omnino legendum ut
apud Græcos & Latinos, credo, omnes: *Amici,
hodie diem perdidit*: vide Eusebium in Chronico, Vi-
ctorem, Eutropium, Zonaram, Pæanium, atque
alios minorum gentium historicos. Adde his The-
mistium oratione sexta: *Τίτῳ τῷ γενναίῳ τὸ λαμ-
πρὸν καὶ μέγα ἐκείνο ῥῆμα, ὅτι τῇμερον ἐκ ἐβασίλευ-
σαι εἰδὲν γὰρ εὐ ἐποίησα.* Meminit idem Themistius
& alibi. Atque hoc vere χρυσὸν ἔπος Titi Impera-
tores sunt imitati principio constitutionis de patri-
monialibus rei dom. Prope est ut beneficium acce-
pisse credamus, quotiens offertur nobis causa præstan-
di: *Ἐὶ diem periῖσσε* procul dubio suspicemur, quem
nostri numinis munificentia non illustrat. Alluserunt
& alii multi; ut Leo Augustus in constitutione qua-
dam de Imperatoris officio in hæc verba differens:
*Τέλος τῷ βασιλεῖ τὸ εὐεργετεῖν. διὸ καὶ εὐεργέτης λέ-
γεται. καὶ ἡνίκα τῆς εὐεργεσίας ἐξατονήσῃ, δοκεῖ
κισθῆλειν, κατὰ τὰς παλαιὰς καὶ τὸν βασιλικὸν χα-
ρακτῆρα.* Finis regi præpositus est, facere bene homi-
nibus: ideo benefactor appellatur. quod si quando
benefaciendi facultas ei defuerit, videtur esse non le-
gitimus, prout quidem regius character a veteribus est
proditus. alludit sine dubio ad hanc Titi vocem, eam-
que appellat notam sive characterem veri regis. al-
lusit & Radevicus, de gestis Friderici I. lib. i. cap.
xiv. Nullos sibi dies otiosos transire passus est: eos se
ratus perdidisse, in quibus non aliquid de utilitati-
bus Imperii disposuisset. Guntherus Ligurini lib. vi.
de eodem:

*Non tamen in tanta Princeps ignava quiete
Ocia carpebat, credens hoc perdere tempus,
Quo nihil adjectum regni proventibus esset.*

Et ut quæ vellent, peterent, ultro adhortatus est.]
Plinius in Panegy. de Trajani liberalitate: *Impetra-
tum est quod postulabatur, oblatum quod non postu-
labatur: instituit ultro, Ἐὶ ut concupisceremus, ad-
monuit.*

& gestu, ut fautor, cavillatus est: verum majestate salva, nec minus æquitate. Ne quid popularitatis prætermitteret, non numquam in thermis suis, admissa plebe, lavit. Quædam sub eo fortuita ac tristia acciderunt: ut conflagratio Vesevi montis, in Campania: & incendium Romæ, per triduum, totidemque noctes: item pestilentia, quanta non temere alias. In his tot adversis ac talibus, non modo Principis sollicitudinem, sed & parentis affectum unicum præstitit: nunc consolando, per edicta: nunc opitulando, quatenus suppeteret facultas. Curatores restituendæ Campaniæ & consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesevo, quorum heredes non exstabant, restitutioni afflictarum civitatum attribuit. Urbis incendio nihil, nisi sibi publice periisse testatus,

T O R R E N T.

Cavillatus est.] *Cavillatio* (ut eleganter exponit Festus) jocosa calumniatio est, & Nonius *cavillatur* pro *jocatur* exponit. Adde (si lubet) Jctosl. LXXVII. De verb. signif. & l. LXV. De regulis juris, ubi *cavillationem* esse tradunt, quam Græci *σπίτην* vocant. Cicero *cavillari* & *jocari* conjungit epist. ad Att. lib. II.

Conflagratio Vesevi montis.] Libb. duo *Vesebii*, & mox *Vesebio*, nota litterarum *v* & *b* cognatione. Alii *Vesuvium* vocant, *Vesbium* quoque, & *Vesutium*, ut Græci Βέσβιον. Hinc *Vesuvia juga*, & *Vesuvia*. At Virgil. *vicina Vesevo Ora jugo*. Neque temere rei unius nomen toties mutatum invenias. Ut taceam primam syllabam nunc produci, non corripit. De historia autem plura Xiphilin. Tito, & Plin. Epist. ad Tacitum. Sed & Tertullian. Apolog. cap. XLVIII. & Minucius Felix Octavio, & elegans auctor Pacianus de Poenitentia & Confess. hæc a Deo viva exempla quædam concessa tradunt ignis æterni, quo fontes apud Inferos puniuntur, poenam simul inferentis, neque absumentis quod exurit. Neque efficacius argumentum incendio periturum mundum ex carminib. Sibyllinis apud Lactantium de Ira Dei cap. XXI.

Nihil nisi sibi publice periisse testatus.] Hic quoque variant codices MSS. Unus sic habet, *Urbis incendio nihil periisse testatus est publice*. Alter sic, *nihil nisi sibi periisse testatus est publice*. Optimus sic, *Urbis incendio nihil publice periisse testatus, cuncta pratoriorum suorum ornamenta, &c. quæ lectio mihi magis placet. nam illud, nisi sibi, rei ipsius narratione intelligitur.*

C A S A U B O N.

Nonnumquam in thermis suis, admissa plebe, lavit.] Lampridius in Alexandro Severo: *Thermis & suis & veterum frequenter cum populo usus est, & astate maxime, balneari veste ad palatium revertens: hoc solum Imperatorium habens, quod lacernam coccineam accipiebat.* Eginhardus de Carolo Magno: *Non solum filios ad balneum, verum optimates & amicos, aliquando etiam satellitum & custodum corporis turbam invitavit; ita ut nonnumquam cen-*

tum vel eo amplius homines lavarentur.

Ut conflagratio Vesevi montis.] Chronicon Eusebii, in anno primo Titi: *Mons Vesuvius ruptus in vertice, tantum ex se jecit incendii, ut regiones vicinas, & urbes cum hominibus exureret.* prolixè Xiphilinus.

Et incendium Roma per triduum.] Eusebius in anno posteriore Titi: *Roma plurima ades incendio concremantur.* videndus Xiphilinus.

Nihil nisi sibi publice periisse testatus.] Trajectio, nam publice jungi cum *testatus* debet. sic membranz. *ἡ σύνταξις*, nihil nisi sibi periisse, publice est test. Titi hanc vocem imitati sunt Imperatores Theodos. & Valent. AA. in constitutione de indulgentiis reliquorum: *Nobis perit deterior possessor effectus, nobis proficit non gravatus.*

V A R I O R.

8. *Ut fautor cavillatus est.*] Id est, dissimulavit. Gloss. Græco-Lat. *ἑταίρευσεν*, vellico, *cavillor*. Gl. Ph. *Cavillatio*, *ἑταίρεια*. τὸ ὡς fautor, hic alienum videtur & subditiuum. GUJET.

Majestate salva.] Id est, modeste, & non effuse, voce & gestu favens Threcum adversariis mirmillonibus. IDEM.

Conflagratio Vesevi montis.] Memorabilis hujus incendii multi meminerunt, Eusebius, Dio apud Xiphilinum, Plinius junior, Josephus, Martialis. Simile ejusdem montis incendium accidit anno Christi CCCCLXXIII. Marcellinus Comes: INDICTIONE X. Marciano & Festo Coss. *Vesuvius mons Campania torridus intestinis ignibus astuans exusta vomuit viscera, nocturnisque in die tenebris omnem Europa faciem minuto contextit pulvere.* Hujus metuendi memoriam cineris Byzantii annue celebrant VII. Idus Novembris. Hodie perit illius cultus instauratio ex Menologiis Græcorum. JOSEPHUS SCALIGER.

Sorte duxit.] Cur sorte Romani in deferendis hujusmodi muniis usi, Tacitus 4. Hist. 8. causam hanc adducit, *ne ambitioni aut inimicitiiis (inter competitors) locus foret.* BERN.

Vesevo.] Cod. Salmas. *Vesuvio*. At Virgilius:

... Vicina Vesevo

Ora jugo.

tus, cuncta prætoriorum suorum ornamenta operibus ac templis destinavit: præposuitque complures ex equestri ordine, quo quæque maturius peragerentur. Medendæ valetudini, leniendisque morbis, nullam divinam humanamque opem non adhibuit, inquisito omni sacrificiorum remediorumque genere. Inter adversa temporum, & delatores mandatoresque erant, ex licentia veteri. Hos assidue in foro flagellis ac fustibus cæsos, ac novissime traductos per Amphitheatri arenam, partim subjici in servos, ac venire imperavit: partim in asperrima insularum avehi. Utque etiam similia quandoque aures perpetuo coaceret, vetuit inter cetera: de eadem re pluribus legibus 9 agi, quærive de cujusquam defunctorum statu, ultra certos annos. Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cujusquam necis, nec conscius. quamvis interdum ulciscendi causa non deesset, sed *perituum se potius, quam perdituum* adjurans. Duos patricii generis convictos in affecta-

T O R R E N T.

Omniū sacrificiorum.] Mallem, ut in cod. Tor-
nacensi, *omni sacrificiorum.*

Delatores mandatoresque.] Mandare est gerendum aliquid alicui committere. Hinc mandatores dupliciter fere accipiuntur apud Jctos, & hi videlicet quorum mandato pecunia alicui creditur (nec quicquam a fidejussoribus differunt, nisi quod illi tanquam auctores præcedunt, fidejussores vero sequuntur) & hi qui delatores instruunt subornantque ad accusandum. Quare ut in pari sunt turpitudine, ita parem quoque poenam detecta calumnia merentur. sic enim Callistratus l. 11. de Jure fisci: *Divus Pius Cæcilio maximo rescripsit constitutionem patris sui, qua compelleretur delator edere mandatorem, ac nisi edidisset ut in vincula deduceretur, eo pertinere, non ut delator poena subduceretur si mandatorem haberet, sed ut mandator quoque perinde atque si ipse detulisset, puniretur.* Differt tamen a mandatore exhortator, aut instigator tantum, quod Papinianus respondit l. xx. De his qui not. infamia. Auctorem ergo fieri necesse est, ut mandatoris nomine quis puniatur. Male autem, qui *amandatores*, aut *emendatores* hic legunt.

Subjici in servos aut venire.] Mallem ac *venire*, nam illud *subjici in servos*, sic interpretor, ut hæstæ subjecti pro mancipiis vendantur Juvenal. Sat. 111.

Et præbere caput domina venale sub hasta.
Nihil muto tamen. sæpe enim (quod pulchre Paulus J. C. ait) *conjuncta pro disjunctis*, & *disjuncta pro conjunctis accipi necesse est.* l. 1111. De verb. signific.

Ultra certos annos.] Hinc titulus ille Codicis Justiniani, Ne de statu defunct. post quinquennium quæretur. Sed & Capitolin. de M. Antonino, *De statu* (inquit) *defunctorum intra quinquennium queri jussit.*

9. *Puras servaret manus.*] Sic Horat. lib. 1. Sat. 111.

- - - *at bene si quis,*
Et vixit puris manibus.

Nec dissimile illud Plinii lib. xviii. cap. 111. *Honestis manibus omnia latius proveniunt.* loquitur enim de agricultura, in qua cultorum innocentia felicius agitur. At quanto ea magis in Pontifice requiritur? Sancte igitur Titus. nam Dii (quod in Alcibiade docet Plato) integritate animorum, & precibus placantur. Eleganter etiam Horat. lib. 111. Od. xx111.

Immunis aram si tetigit manus, &c.

Sed perituum se potius quam perdituum.] Digna vox optimo Principe. Libri vero nonnulli habent *punituum*, sed *perdituum* magis placet.

C A S A U B O N.

Partim in asperrimas insularum avehi.] Vide quæ scripsimus libro primo, ad caput lxyi.

V A R I O R.

Flagellis ac fustibus cæsos.] Solebant noxii fustibus cædi, & per Amphitheatri arenam traduci. Scribit Philo Judæus in Ægypti urbe Alexandria ita punitos, & per orchestram traductos, ac cæsos. J. LIPSIUS.

Per Amphitheatri arenam.] Ob hoc dixisse videtur Epigrammatum scriptor:

- - - *nec cepit arena nocentes,*

Et delator habet, quod dabat exsilium.

Partim subjici in servos.] Optimus codex in *servos* non habet. & recte. intelligitur autem subjici bestiis vinctos, sic ut resistere bestiis, corporibus insidentibus non possent. J. LIPSIUS.

De eadem re pluribus legibus agi.] Multa sunt inventa legum diverticula, & vafritiæ: ut si actionem intendero adversario secundum formulam legis Aquiliæ, & ille absolvetur, tunc alterius legis actionem mihi competere dicam, ut ita infelix reus divexetur. Ad hæc vaframenta, calumniasque tollendas noluit Titus, ut de eadem re actio fieret pluribus legibus, sed una tantum lege competeret. BAROALD.

Cujusdam.] *Cujusquam* scribendum videtur. GUJET.

affectione Imperii, nihil amplius, quam ut desisterent monuit, dicens *Principatum fato dari*: si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum: & confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxie filium salvum nuntiarent. Ceterum ipsos non solum familiari cœnæ adhibuit, sed & insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. Dicitur etiam cognita utriusque genitura, *imminere ambobus periculum* affirmasse, *venturum quandoque & ab alio*: sicut evenit. Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pæne ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit: sed, ut a primo Imperii die, consortem successoremque testari perseveravit: non numquam secreto lacrymis & precibus orans, *ut tandem mutuo erga se animo vellet esse*. Inter hæc morte præventus est, majore hominum damno, quam suo. Spectaculis absolutis, in quorum fine, populo coram ubertim fleverat, Sabinos petit aliquanto tristior: quod sacrificanti hostia aufugerat, quodque tempestate serena tonuerat. Deinde ad primam statim mansionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, suspexisse dicitur dimotis plagulis cælum: multumque conquestus, *eripi sibi vitam immerenti*. Neque enim *exstare ullum suum factum pœnitendum, excepto dumtaxat uno*. id quale fuerit, neque ipse tunc prodidit, neque cuiquam facile succurrat. Quidam opinantur consuetudinem

recor-

Defunctorum statu.] Id est, τῶν τῆς δίκης ἀπὸ τῆς λαγυρίας. IDEM.

9. *Quam perditurum.*] Scribendum *quam quemquam perditurum*. &c. GUJET.

T O R R E N T.

Ornamenta pugnantium.] Victor mirmillonum gladios exponit. Quos editori mos exhibere, ut periculum faceret, satisne essent acuti. *Ornare* autem eleganter dixerunt veteres pro instruere. Sic *ornati asini* apud Catonem de Re Rustica, *ornata jumenta* apud Ulpianum l. xxxviii. De Ædilit. edicto, *ornata provincia*, & *ornare provinciam* apud Suetonium Cæs. cap. xviii. Male igitur, qui hic *instrumenta* substituunt.

Venturum quandoque & ab alio.] Quanto venustius in opt. codice: *verum quandoque, & ab alio*. Cicero vi. Famil. *donec ille quandoque veniat*.

10. *Hostia aufugerat.*] Sic Cæs. cap. lxx. Vide Galb. cap. xviii. Liber unus non malus *afugerat*, ut *afuit* in Pand. Florent. pro *absuit*.

Tempestate serena.] Idem de Cæsaris morte Virgil. 1. Georg.

Non alias celo ceciderunt plura sereno

Fulgura.

Horat. lib. 1. Od. xxxiv.

— — — per purum tonantes

Egit equos, volucremque currum.

Sup. Aug. cap. xcv.

Dimotis plagulis.] *Plaga* (inquit Nonius) *grande tegmen linteum, quam lecticariam sindonem dicimus*. Hinc igitur *plagula* non totum illud lecticæ tegmen, sed quibus fenestra lecticæ obtegeretur. Quo vocabulo usus est etiam Livius lib. 18. ubi de

luxu ex Asia Romam advecto conqueritur. Male ergo qui *pallulis* legunt, pejorque qui *paludamentis*.

C A S A U B O N.

9. *Oblata sibi ornamenta pugnantium.*] Ornamentum est σκευή, quam Græci vocant. sic σκευή Ἡρακλέους dicitur, quicquid prodituro in scenam assumendum, ut Herculis personam agat; puta, leonina pellis, clava, pharetra, & cætera omnia id genus. Latini *ornamenta* vocant, ut ex Festo, Seneca, & Suetonio recte animadversum viris eruditiss. Seneca in epistola xlviii. *subornare* pro armis instruere. nihil igitur mutandum. In codice tamen Viterb. & Cujaciano, *ferramenta* scriptum, non *ornam.*

10. *Dimotis plagulis.*] Lislæi codd. *pars pellibus, pars paludibus*. Pithæi *pallulis*. Viterb. *paludamentis*. omnia mendosa. vide Nonium in *Plaga*.

Quidam opinantur.] Alii, inquit Dio, pœnituisse ajunt, quod fratrem Domitianum manifesto vitæ suæ insidiantem non interemisset: & his assentiri se ait ille. ego aliter judico: rapiunt enim me in alia omnia verba Suetonii, quæ potius suadent, sensisse Titum de aliquo insigni aut flagitio, aut scelere a se quondam patrato. sed Dio aliter narrat vocem Titi, ἀποψύχων εἶπεν, ὅτι "Εν μόνον ἐπλημέλιστα.

V A R I O R.

Ornamenta pugnantium.] Id est, arma, gladios, quasi ad explorandam aciem victor addidit. GUJET.

Seponere.] *Seponere* alias est remove, procul ponere. Ut Propert. 1. eleg. *sepositus fons*. Hic autem peculiariter est, honesta aliqua negotii specie quasi relegare, adeoque paullo minus quam in exilium mittere. BERN.

Dimotis

recordatum, quam cum fratris uxore habuerit. Sed nullam habuisse persancte Domitia jurabat, haud negatura, si qua omnino fuisset: immo etiam gloriatura, quod illi promissimum erat in omnibus probris. Excessit in eadem, qua pater, villa, Idibus Septembris, post biennium ac menses duos, diesque xx quam successerat patri, altero & quadragesimo ætatis anno. Quod ut palam factum est, non secus atque in domestico luctu mærentibus publice cunctis, senatus prius quam edicto convocaretur, ad Curiam concurret: obseratisque adhuc foribus, deinde apertis, tantas mortuo gratias egit, laudesque, quantas congeffit ne vivo quidem umquam atque præsentis.

Domi-

10 *Dimotis plagulis.*] *Dimotis pallulis* in juratissimis antiquitatis libris reperi. quid ni enim vela obducta lecticæ *pallula* vocari queant? quod ita a me affirmatur, ut tamen plagulis de suo jure nullam controversiam faciam, ne momenti actionem mihi intendant, & a prætore restitui petant, si a me deician-
tur. TURNEBUS. *Pallula* exstat in Cod. Salmas.

Neque cuiquam facile succurrit.] Cod. Salm. *succurrat.*

T O R R E N T.

11. *Excessit.*] De morte Titi, & quidem tanquam veneno sublato, nonnulla minime vulgaria & Philostratus de vita Apollonii lib. vi. & Xiphilin. Quem vide.

Ad curiam cucurrit.] MSS. duo *concurrit*, ut sup. Oth. cap. viii.

Quantas congeffit.] Male. sic enim legendum, *tantas mortuo gratias egit, laudesque congeffit, quantas ne vivo quidem umquam.* Quam hujus loci correctionem Eutropio debemus, Suetonii verba referenti.

C A S A U B O N.

11. *Excessit in eadem, qua pater, villa.*] Eusebius: *Titus morbo periit in ea villa qua pater ejus, anno ætatis xlii.* Exstinctum veneno leporis marini sunt qui narrent. Tzetzes: *Τίτος θνήσκει βεβρωκὼς λαγὼν τῶν θαλασσίων.* eadem etiam Glycas in Annalibus. aliter alii, ut notat Scaliger ad Eusebium.

Idibus Septembris.] Eusebius, pridie Idus Sept.

Post biennium, ac menses duos, diesque xx.] Con-
fentiunt Dio & Zonaras. Clemens dies omittit. aliter alii.

Non secus atque domestico luctu mærentibus publice cunctis.] Et istud videntur Græci de Suetonio vertisse, quem etiam Eutropius est imitatus. Cedrenus, vel is potius, unde habet Cedrenus: *Τοσῦτος θρῆνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ Τίτου κατέσχε τὴν Ῥώμην, ὥς ἐν χρόνῳ πολλῷ τῶτον ἀπομνημονεύοντες, καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀναλογιζόμενοι, δημοσίᾳ καὶ κατ'οἴκους κλαίειν, ὥσπερ οἰκίῳ πάθει κατεχόμενος ἕκαστος.* quam bene affecti sint Græculi isti mentem Suetonii, qui valent judicio, satis intelligunt.

Senatus prius quam edicto convocaretur ad curiam cucurrit.] Simile huic est, quod de populo Romano observat Tacitus: audita morte Germanici ultro

illum sibi indixisse iustitium. Annalium lib. II. 82. *Hos vulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum, ante senatusconsultum, sumto iustitio defererentur fora, clauderentur domus.*

Obseratisque adhuc foribus.] Mutata distinctione scrib. *senatus prius quam edicto convocaretur, ad curiam cucurrit, obseratis adhuc foribus: deinde ap. aut etiam cum copula obseratisque.* ita Memm. apud Tacitum, vulgo homines, ubi lætiora de valetudine Germanici erant allata, *cursant per urbem, moluntur templorum fores.* Porro hæc quæ narrantur hoc loco, sub crepusculum diei videntur esse gesta. nam vespera erat, quando Romæ de morte Titi palam est factum. Vide historiam Miscellam.

V A R I O R.

11. *Excessit in eadem, qua pater, villa.*] Periit conjectus in arcam ligneam nive oppletam, si Dionius credimus. Aliter Tzetzes, esu leporis marini: *Τίτος δὲ θνήσκει βεβρωκὼς λαγὼν τῶν θαλασσίων.* Unde Græculus hæc tam discrepantia a Dione, & aliis? Plutarchus in balneo exstinctum fuisse, in libro *ὕγειναι παραγγελμάτων.* Stulti Judæi, muscam in ejus cerebrum ingressam, unde *σφακελισθεὶς* perierit. Quæ sunt portenta Judaica. JOSEPHUS SCALIGER.

Ad curiam cucurrit.] In Palatinis codd. esse, *concurrit*, monet Gruterus: quod haud dubie rectius est. Nam *cucurrisse* senatores, quis credat? *Concurrere* autem, ut & *confluere*, Romane loquentes etiam de iis usurpant, qui *βάδην* eundo, conveniunt frequentes. BERN. Hanc lectionem firmat Cod. Salm. & Rob. Steph. ed.

Gratias egit laudesque congeffit, quantas ne.] Sic uno Eutropio auctore Torrentius, cum MSS. & editi veteres: *gratias egit laudesque, quantas congeffit ne vivo.* Quod vereor ne mutatum sit ob sermonem antiquum & minime vulgarem *agere laudes.* Plautus Trinummio 4. 1. *Latus lubens laudes ago & grates gratiasque habeo.* Livius lib. 7. *Diis laudes gratesque agunt.* lib. 26. *Primam diis immortalibus laudesque & grates egit.* lib. 27. *Diis immortalibus, ut in tali re, laudes gratesque ago.* GRONOV.

T I T U S F L A V I U S D O M I T I A N U S .

C A P U T I .

Domitianus natus est ix Kalend. Novembris, patre COS. designato, inituroque mense insequenti honorem, regione urbis sexta, ad Malum Punicum, domo, quam postea in templum gentis Flaviae convertit. Pubertatis ac primae adolescentiae tempora tanta inopia, tantaque infamia gessisse fertur, ut nullum vas argenteum in usu haberet. Satisque constat, Clodium Pollionem praetorium virum, in quem est poema Neronis, quod inscribitur *Luscio*, chirographum ejus conservasse, & non numquam protulisse, noctem sibi pollicentis: nec defuerunt, qui affirmarent corruptum Domitianum &

T O R R E N T .

Honorem.] Consulatus scilicet, quam per duos novissimos anni menses gessit. Vespas. cap. iv.

Ad Malum Punicum.] Declarat hoc P. Victor De regionibus Urbis, cum ait, *Malum Punicum*, ad quod Domitianus dedicavit templum Minervae Flavianae, seu templum gentis Flaviae, & erat domus ejus. Quod dictum volui, ne quis malum Punicum insigne domus illius fuisse existimet. Fuit autem regione Urbis vi. De quo praefatione operis sui Valerius Flaccus, *Ille tibi cultusque Deum, delubraque genti Instituet.* loquitur enim de Domitiano, non de Tito, ut quidam viri docti credidere. quamvis enim Titus patrem Vespasianum consecravat, non idcirco Domitianus excluditur, qui & ipse templi, de quo agimus, dedicatione divinos parenti suo honores instituit. Quo referendum etiam illud Martialis lib. ix.

Addita quid Latio Flavia templa polo? nam *Latium polum* appellat eam veluti poli partem, cui Latinorum Romanorumque Dii transcripti fuerant, eosque inter Vespasianus. At Beroald. foro pro polo legit.

Adolescentia tempus.] Lib. unus tempora.

Pratorium virum.] Mallem abesse virum. sic enim loquebantur veteres.

Poema Neronis.] Ut hunc Clodium Pollionem, sic Afranium Quinctilianum, vel (ut alii volunt) Quinctianum, probroso carmine diffamavit Nero. Auctor Tacit. lib. Annal. xv. Hinc itaque Juvena-

lis versum intelligimus e Sat. iv.

- - - improbius Satyram scribente cinado.

Neronem enim significat, qui molles, ipse mollior ac nequior carminibus suis perstrinxerat.

Policentis.] Sic omnino scribendum. *Policenti* tamen habent mss. nostri omnes. Ut *policiti* legendum esse merito quis suspicetur.

Corruptum Domitianum.] Dictio *Domitianum* rectius abesset.

C A S A U B O N .

i. *Adolescentia tempus tanta inopia tantaque infamia gessisse fertur.*] Malim egisse. similis error in Vespasiano cap. ultimo, ubi *annum gerens* multi codices legunt, perperam, ut arguunt libri omnes meliores. hic tamen Memmianus quoque gessisse.

Quod inscribitur Luscio.] Viterbiensis *Lutio*. Memnii & alii *Luscio*. Fortasse ad istud Neronis carmen respiciebat Persius Sat. 3. cujus magna pars adversus Neronem, in extremo ita dicens:

*Non hic, qui in crepidas Grajorum ludere gestit
Sordidus, & lusco qui possit dicere lusce.*

V A R I O R .

i. *Prima adolescentia tempus.*] Libri meliores tempora, idque melius, J. LIPS. cui etiam subscribit Rob. Stephani editio.

Tantaque infamia gessisse fertur.] Sic & Palat. tres non egisse, quod forsitan hic aptius. GRUT.

Satisque constat.] Melius constat. J. LIPS.

Quod inscribitur Luscio.] Palat. prim. *Lutio*.

& a Nerva successore mox suo. Bello Vitelliano confugit in Capitolium, cum patruo Sabino, ac parte præsensium copiarum: sed irrumpentibus adversariis, & ardente templo, apud ædituum clam pernoctavit: ac mane Isiaci celatus habitu, interque sacrificulos vanæ superstitionis, cum se trans Tiberim ad condiscipuli sui matrem comite uno contulisset, ita latuit, ut scrutantibus qui vestigia subsequuti erant, deprehendi non potuerit. Post victoriam demum progressus, & Cæsar consalutatus, honorem præturæ urbanæ consulari potestate suscepit titulo tenuis: quam jurisdictionem ad collegam proximum transtulit. Ceterum omnem vim dominationis tam licenter exercuit, ut jam tum, qualis futurus esset, ostenderet. Ne exsequar singula, contrectatis multorum uxoribus, Domitiam Longinam Ælio Lamia nuptam etiam in matrimonium abduxit: atque uno die super xx. urbana officia, aut peregrina distribuit: mirari se Vespasiano dictitante, *quod successorem non & sibi mitteret.* Expeditionem quoque in Galliam, 2 Germaniasque, neque necessariam, & dissuadentibus paternis amicis inchoavit: tantum ut fratri se & operibus, & dignatione, adæquaret. Ob hæc correptus, quo magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat cum patre una, sellamque ejus ac fratris, quoties

T O R R E N T.

Isiaci cel. hab. interque sacrif.] Libri duo inter sacrificulos, haud dubie melius. ita enim eadem de re Tacit. *lineo amictu turba sacrificarum immixtus.* Sic nimirum & M. Volusius, ædilis plebis, proscriptus a III-viris, Isiaci habitu per itinera viasque publicas stipem petens, evasit. Appian. Bellor. civilium IV. & Valerius Max. lib. VII. cap. III. Quem vero Isiaci habitum hic Sueton. vocat. Tacit. *lineum amictum* appellat, ut *lintheam religiosamque vestem* ipse etiam Sueton. Tib. cap. XXXVI. & Oth. cap. XII. Eleganter etiam Tibull. lib. I. Eleg. III. *Ut mea votivas persolvens Delia voces Ante sacras lino tecta fores sedeat.* Sed & Juvenal. Sat. VI. *Isiacorum gregem linigerum pariter & calvum* vocat, ab amictu nempe linigerum; calvum, quod & caput raderent. Unde Martial. quoque, *Linigeri fugiunt calvi, sistrataque turba.* Neque ineleganter Grattus de Venatione, *Vix operata suo sacra ad Bubastia lino Velatur sonipes astivi turba Canopi.* Ortum id vero ex Orphei, & Pythagoræ disciplina, lanea omnia in rebus divinis, ut impura & profana, damnabant. Qua de re in defensione sua Apollonius apud Philostratum lib. VIII. cap. III. Cui a Idere poteris Pinium lib. XIX. cap. I. & Plutarchum de Iside & Osiride.

Hon. prat. urb. cum consulari pot.] Mallem abesse præpositionem cum, ut in duob. mss.

Ælio Lamia nuptam.] Hunc post interfecit. Inf. cap. X. Juvenal. Sat. IV.

Mirari se Vespasiano dictitante.] Xiphilin. ex Dione, Vespasianum gratias egisse, scribit, Domitiano filio per litteras, quod se adhuc sineret imperare. De Domitiani vero ambitione Tacit. extremo lib. IV. Histor.

2. *Ob hæc correptus, quo magis ætatis.]* Lib. ms. *Ob hoc correptus, quo magis & ætatis & condit.*

C A S A U B O N.

Mirari se Vespasiano dictitante, quod successorem non & sibi mitteret.] Suspicati sumus aliquando, verba hæc Suetonii occasionem quibusdam præbuisse fingendæ illius ineptæ epistolæ, quam sub Vespasiani nomine profert Dio.

2. *Expeditionem quoque in Galliam Germaniasque.]* Adi Josephum, qui plenius velis laudat Domitiani hoc inceptum *Ἀλώσεως* lib. septimo cap. XI.

Sellamque ejus ac fratris quoties prodirent, lectica sequebatur.] Sella igitur lectica dignior? ita videtur colligi ex hoc loco posse. sed si de curuli intelligas, non de vulgari sella, plane ruit *ὁ συλλαγωγισμός*.

V A R I O R.

Inter sacrificulos vanæ superstitionis.] Sic & Palat. tert. Nam secundus uterque sacrificulos *varia superstitionis*. prim. *interque sacrif. varia superstitionis*. forsan quatuor istæ voces interpretis sunt, certe duæ posteriores. GRUT. Salmas. codex quoque *varia superstitionis*, sed perperam. *Varia* tamen probat Turnebus lib. XXI. Adversar. cap. 16. *Varia*, inquit, etiam esse potuit illa religio, variusque cultus & caerimonia, varique cultores, unde & facilius Domitiano latebra.

Suscepit titulo tenuis, quam jurisdictionem.] Scribo, *titulo tenuis, quam jurisdictionem ad collegam proximum transtulisset.* GRONOV.

2. *Germanias.]* De hac Domitiani adhuc pueri expeditione Germanica sentire videtur Silius, cum ait in tertio Punicorum:

At puer auricomo præformidate Batavo. Germanias ideo pluraliter protulit, quia & superior & inferior Germania est. BEROALD.

Et operibus.] Codex Salmas. *& opibus.*

Habitabat cum patre una.] Ut eum coerceret. Nam signum hoc demissionis, quod cum patre habitaret.

quoties prodirent, lectica sequebatur: ac triumphum utriusque Judaicum, equo albo comitatus est. In sex consulatibus, non nisi unum ordinarium gessit: eumque cedente, & suffragante fratre. Simulavit & ipse mire modestiam: in primisque poeticæ studium, tam insuetum antea sibi, quam postea spretum & abjectum: recitavitque etiam publice. Nec tamen eo secius, cum Vologesus Parthorum rex auxilia adversus Alanos, ducemque alterum ex Vespasiani liberis depoposcisset, omni ope contendit, ut ipse potissimum mitteretur. Et quia discussa res est, alios Orientis reges, ut idem postularent, donis ac pollicitationibus sollicitare tentavit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum dona-

bitaret ut privatus. Nam Titus qui non solum Cæsar, sed Augustus consalutatus, seorsim habitabat. J. LIPS.

Sellamque ejus ac fratris, quoties prodirent, lectica sequebatur.] Intelligit gestatoriam, non ut Berroaldus curulem. Lectica vehebatur Domitianus sequens, quod honorem valde deminuit. Nam lectica minor erat, quam sella. in illa enim jacentes, in hac sedentes ferebantur, qui Principibus cari ob rem bene gestam, aut etiam eadem cum Principe sella ferebantur, ut Titus cum patre, quod inter honores esse ostendit in Neron. cap. 9. cum recenset quibus honoribus matrem Agrippinam coluerit inter hos, quod veheretur eadem sella, ac deinceps, ejusdem sæpe lectica per publicum vectus. IDEM.

T O R R E N T.

Equo albo comitatus est.] Ἐπὶ κέλῃτος vertit Zonaras. Nec male Zonaræ interpres equum singularem exponit. nam & navigia quædam actuaria, quod non tantum remo agantur, seu remorum ordine potius, Græci κέλῃτας vocant, celoces Gellius. Vide quæ notavimus ad Tib. cap. vi. funali equo.

Unum ordinarium.] Ordinarii consules dicebantur qui Kal. Jan. inibant, a quorum etiam nomine ordinabatur annus, alii suffecti. Cæf. cap. LXXVI.

Poetica studium.] Pertinent huc elegantes Valerii Flacci ex opere primo Argonauticæ versus. Quos adscribam, & quod obscuri sunt, & simul ut medicinam eis faciam: *Versam proles tua pandit Idumen,* (Namque potest). *Solymo nigrantem pulvere fratrem,* *Spargentemque facies,* & *in omni turre furem.* Prolem in primis Domitianum sentit. Clarum id ex eo quod subjungit, fratrem, scilicet Titum, qui duntaxat patri expeditionis Judaicæ comes. Ab eoque scriptum iri carmine Judaicum bellum auguratur, siquidem leve mendum e versu tollimus. nam germanum est *panget*, non *pandit*, ab ea ipsa quæ in manibus studii poetici mente. Proxime etiam turbant codices, ut in causa dubia testes. alii enim *potes*, alii *potest* exhibent, neutri meo animo bene. Et alioqui deplenda conjunctio est, quam aperte sensus postulat, Idumen, & fratrem. Itaque visum amico nostro, qui poetam eum purgavit, rescribere, *Solymoque nigrantem*, &c. Sed verius ego, ni fal-

lor, (Namque pote) & *Solymo*, &c. Nec firmare opus exemplis tritum hoc significatu *pote* in optimis auctoribus, & e contrario dictum Catullo *impote*. Nunc jam illa non vult. Tu quoque *impote es*. *Quare Nec quæ fugit sectare, nec miser vive.* Scio aliter nunc legi, sed quod scripsi, arbitror verum.

Et quia discussa res est.] Scribo sine est. *Discussam* autem rem dicit quovis modo transactam atque compositam. Sic *diffindere*, *secare*, *decidere*.

Duplum donativum militi donaret.] Mallem, ut in uno cod. offerret, non quod displiceat *donativum donare*, sed quia offerre hic magis idoneum est. *duplum* enim intelligo ejus, quod frater Titus promiserat.

C A S A U B O N.

Simulavit & ipse mire modestiam, in primisque poetica studium.] Codex Cujacii *sim*. & ipse *mire modestiam in primis, poeticaque st.* De poetica Domitiani idem Tacitus: at Fabius & Plinius mire laudant.

Adversus Alanos.] Josephus Ἀλώσεως libro septimo cap. xxix. Hegesippus libro v. cap. l.

V A R I O R.

Equo albo comitatus.] Optime vertit Zonaras Ἐπὶ κέλῃτος, ut Torrentius notat. Κέλῃς enim Græcis est equus singularis, & eques qui solo ac singulari equo vehit. Pro κέλῃς Æoles dicunt κέλῃς, ut πίθες, & similia. Inde Latini recentiores *celetes* etiam dixerunt, veteres vero *celeres*, ut pluribus ostendit SALMAS. ad Ælii Lamprid. Commodum p. 114. Hoc autem ideo factum, ut depressior esset fratre, ut cum frater cum patre veheretur, ipse more ovanium equo albo insideret. J. LIPS. vid. quæ notata sunt supra ad Tib. cap. 6.

Adversus Alanos.] Alani populi Sunt Scythiæ Europææ, juxta quos sunt Roxolani: auctor Plinius in iv. Refert Ammianus Marcellinus, Alanos appellari, quos prisca Massagetæ dixerunt: ab eodem Alani Europæi cognominantur. Martialis:

Nec te Sarmatico transit Alanus equo.

Alani, ut docet Eusebius in vi. Præparationis Evangelicæ, carnibus aluntur, panem non esitant. BERROALD. Alani duplices fuerunt, Europæi & Asiatici.

donativum militi donaret, numquam jactare dubitavit, *relictum se participem Imperii, sed fraudem testamento adhibitam*. Neque cessavit ex eo insidias struere fratri clam, palam: quoad correptum gravi valetudine, prius quam plane efflaret animam, pro mortuo deferi jussit: defunctumque nullo, præterquam consecrationis honore dignatus, sæpe etiam carpsit obliquis orationibus, & edictis. Inter initia Principatus, quotidie se-
cretum sibi horarium sumere solebat: nec quidquam amplius, quam muscas captare, ac
stilo

T O R R E N T.

Participem Imperii.] Sic etiam duo nostri mss. Ceteri, & vulgati omnes, *principem Imperii*, sed male. nam quod Titus eum consortem Imperii testabatur, (ut sup. est cap. ix.) id voluntarium erat, non ex testamento debitum.

Pro mortuo deferi.] Xiphilin. & Zonaras, ambo (ut opinor) ex Dione jussisse tradunt in cistam nivis plenam conjici, tanquam refrigerio scilicet indigeret, atque ut interim citius periret.

Secretum horarium.] Xiphilin. & ante Imperium, & cum jam Imperator factus esset, in Albano degere, & hujusmodi ridicula factitare solitum scribit. Idem ferme Plin. Panegy. tradit, ut tenebras semper secretumque optantem, neque umquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret, graviter reprehendens. Quo fit, ut secretum istud *horarium* vocari a Suetonio, & quidem initio Principatus, admirer. nam & Victor has nugas pæne assiduas fuisse ostendit. Sunt qui *solarium* pro *horarium* legant, ut secretiori alicui solario, seu diætæ ad solem positæ se incluserit. De quo vocabulo dictum in Claud. Et sane id cum muscis non male convenit, *horarium* tamen retineo, ut *secretum* sumere dixerit, quemadmodum *captare*, & *desiderare secretum* Oth. & Claud. cap. x. idque *horarium* vocet, non quod unius tantum horæ, sed ad tempus aliquod fuerit, aut certa diei parte. Ut *hora matutina, meridiana, vespera* apud Plinium lib. xix. cap. xii.

C A S A U B O N.

Priusquam plane efflaret animam, pro mortuo deferi jussit.] Zonaras auctor, vel Dio potius apud Zonaram, Tito adhuc spirante Domitianum celeriter Romam venisse, & statim castra Imperatorisque nomen & potentiam occupasse. Scribunt vero Græci nonnulli, spirantem adhuc Titum, a fratre in arcam ligneam nivis plenam, per causam faciendæ medicinæ, conjectum, ibique extinctum.

Nullo præterquam consecrationis honore dignatus.] Atque id non statim, sed altero post obitum anno; si legitimo loco posita est hæc Eusebii nota in Chronico: *Decreto senatus Titus inter deos refertur*.

3. *Inter initia Principatus quotidie secr.*] Ut hæc lectio est, videtur Domitianus consuetudine captandi secretum istud horarium per initia tantum Principatus

esse usus: postea mutasse morem. Contrarium tamen suadet Plinius in Panegyrico, cum ait: *non adire quisquam, non alloqui audebat, tenebras semper secretumque captantem*. Hac, credo, ratione inducti viri docti, verba illa, *inter initia Principatus*, rejicienda in finem superioris capitis censuerunt. probabilis conjectura: maxime cum dicat Plinius, *semper*. An igitur ita emendandum? nequaquam. Repugnant enim libri omnes scripti, in vulgata distinctione consentientes. Repugnat & ratio: cum palam sit de principiis Principatus Domitiani loqui Suetonium, non de universa vita. Attende, lector, & mecum, scio, senties. Quare falluntur, qui Plinianum locum superiorem cum isto Suetonii comparant. nam illud secretum, de quo Plinius, diversum est ab isto horario. ille ἀπλῶς de moribus Domitiani loquitur: hic de primis illius gestis post adsumtum imperium. clarum hoc vel ex voce *deinde*, quæ statim subjicitur. At clarissimus senator Paulus Petavius, vir doctissimus, monuerat nos videri scribendum *Inter vitia Princip.* sic enim se legisse in veteri suo codice: cum postea eam lectionem in uno e libris regiis eoque perantiquo invenimus: manemus tamen ἐν πείρῃ, neque ab edita lectione recedimus. Nam de vitiis Domitiani capite solum decimo tractare Suetonius incipit.

Secretum sibi horarium sumere solebat.] Non *horarium*, sed *horarum* est scriptum in regiis Viterb. & Pith. codd. inde suspicio est, deesse numerinotam, & hoc aut simili modo scribendum: *secretum sibi horarum III sur. sol.*

Muscas captare ac stilo præcuto figere.] Et animi quidem, sed & corporis fortasse vitium ad hoc insanix genus Domitianum adegit. Nam Hippocrates inter alia indicia hominis, quem atra bilis vexat, hoc quoque recenset, & muscas eum captare scribit. Locus est in libro de internis affectionibus.

V A R I O R.

Participem Imperii.] Sic primus emendavit ex conjectura Turnebus lib. v. Advers. cap. 10. postea in priscis libris F. Ursini, Salmas. Corfendoncensi, Alvari Nonii, aliisque hæc lectio fuit inventa.

3. *Secretum sibi horarium.*] Palat. *horarum*, littera una minus, quæ excidit ignorance forsitan vocis alterius minus usitatæ. GRUT. Salmas. cod. quoque *horarum*.

stilo præacuto configere. ut cuidam interroganti, *essetne quis intus cum Casare*, non absurde responsum sit a Vibio Crispo, *Ne musca quidem*. Deinde uxorem suam Domitiam, ex qua in secundo suo consulatu filium tulerat, alteroque anno consalutaverat ut Augustam, eandem Paridis histrionis amore deperditam, repudiavit: intraque breve tempus impatiens discidii, quasi efflagitante populo, reduxit. Circa administrationem autem Imperii aliquandiu se varium præstitit: mistura quoque æquabili vitiorum atque virtutum, donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum conjectare licet, super in-
 4 genii naturam, inopia rapax, metu sævus. Spectacula magnifica assidue, & sumtuosa edidit, non in Amphitheatro modo, verum & in Circo: ubi præter sollemnes bigarum quadrigarumque cursus, prælium duplex etiam equestre ac pedestre commisit: at in Amphitheatro

T O R R E N T.

Stylo præacuto configere.] Hinc Victoris locum emendo, signisque ridicule remotis omnibus muscarum agmina persequatur. legendum enim, *stylisque ridicule, remotis omnibus, m. agm. pers.*

A Vibio Crispo.] De hoc sic Quintilian. lib. x. *Vibius Crispus compositus, & jucundus, & delectationi natus, privatis tamen causis quam publicis melior.* Similem ejus jocum de Vitellio refert Xiphilinus. cum enim contracto in Vitellii convivii morbo per plures dies ea intermisisset, ac nonnulli interea comessando periissent, se quoque nisi ægrotasset, omnino peritum fuisse dixit. Pulchre igitur Juvenal. Sat. iv.

*venit & Crispi jucunda senectus,
 Cujus erant mores qualis facundia, mite
 Ingenium.*

Tacit. tamen Histor. lib. ii. & iv. ut delatorem notat. Quod eum fortassis fidentior fecit. Verum fides penes auctorem sit.

Consalutaverat ut Augustam.] Ut particulam abesse malim, uti & dictionem eandem, quæ sublequitur. insertæ sunt enim ab imperito aliquo, qui periodi longitudine offendebar.

Repudiavit.] Sed & Paridem interemit. Ex Xiphilino. Cum vero eam postea reduxisset, signati tam ejus, quam Domitiæ nummi cum inscriptione: CONCORDIA AUGUSTI. Filium præterea e Domitia natum obisse infantem, ac consecratum fuisse, præter Martialem & Papinium, ostendunt alii Domitiæ nummi, quibus illa DIVI CÆSARIS MATER inscribitur, & alius ejusdem Domitiæ multo pulcherrimus apud Johannem Vivianum cum hac inscriptione, DIVUS CÆSAR IMP. DOMITIANI F.

Mistura quoque inæquabili.] Lego ex duobus codd. *mistura æquabili vitiorum atque virtutum.* Quam lectionem testatur etiam Pullmannus.

4. *Solennes bigar. quadrigarumque cursus.*] *Solennes* vocat, sine quibus Circenses nulli peragerentur.

C A S A U B O N.

Ne musca quidem.] Vide quæ notat Scaliger ad Chronicon Eusebii super his verbis.

Consalutaverat ut Augustam.] Eusebius in anno altero imperii Domitiani: *Domitiani uxor Augusta appellatur.* quæ verba quomodo sint accipienda, pauci intelligent, qui Josephi Scaligeri Notas non consuluerint.

V A R I O R.

Ex qua in secundo suo consulatu filium tulerat.] Hunc infantulum mortuum in Divos relatum, & immortalitate donatum fuisse, ex argenteo Domitiæ denario intelligimus, in cujus altera parte puerulus nudus quasi supra cælum collocatus videtur. F. UR-
 SINUS.

Alteroque anno consalutaverat ut Augustam, eandem.] Particulam esse tollendam adsentior Torrentio; pronomem non item. Est enim, ut Livii: *Cultrum, quem sub veste habebat, eum in corde defigit.* de quo i Observ. 23. Mox scribe, *impatiens discidii*, non *disidii*. divortium enim significat. Diximus ad Livium. J. F. GRONOV. *Discidii* in Salmasiano codice etiam existat.

Intraque breve tempus reduxit.] In cujus gratiam nummi cusi sunt: DOMITIA. AUGUSTA. IMP. DOMIT. CONCORDIA. AUGUST. Item: ΔOMITIA. ΛONGEINA. ΣΕΒΑΣΤΗ. JOS. SCALIGER.

Circa administrationem Imperii.] Codex Salmas. *Circa administrationem autem Imperii.*

4. *Spectacula magnifica assidue.*] Cod. Salm. *spectacula assidue magnifica.*

At in Amphitheatro navale quoque.] Neque hoc explicant commentatores, quo pacto prælium navale in Amphitheatro representari potuerit. Pudet alios fateri ignorantiam. Sed id est parum ingenui hominis, & diffidentis sibi in aliis. GLAREANUS. Hoc spectaculi genus quomodo in Amphitheatro re-

theatro navale quoque. Nam venationes gladiatoresque, & noctibus ad lychnuchos: nec virorum modo pugnas, sed & feminarum. Præterea quæstoriis muneribus, quæ olim omissa revocarat, ita semper interfuit, ut populo potestatem faceret, bina paria e suo ludo postulandi, quæ novissima aulico apparatu induceret. Ac per omne gladiatorum spectaculum ante pedes ei stabat puerulus coccinatus, portentoso parvoque capite, cum quo plurimum fabulabatur, non numquam serio. Auditus est certe, dum ex eo quærit, *ecquid sciret, cur sibi visum esset, ordinatione proxima Aegypto præficere Metium Rufum*: Edidit navales pugnas pæne justarum classium, effosso & circumstructo juxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres prospectavit. Fecit & ludos seculares:

com-

præsentari potuerit, in Tito docet e Dione Xiphilinus. Verba ipsa subjeci: Τὸ γὰρ θέατρον αὐτὸ ἐκεῖνο ὕδατος ἐξαίφνης πληρώσας, εἰσήγαγε μὲν καὶ ἵππους καὶ ταύρας καὶ ἄλλα τινὰ χειροῦνθ' ἀειδόμενα πάνθ' ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς, πράττειν καὶ ἐν τῷ ὕδατι· εἰσήγαγε δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐπὶ πλοίων, καὶ ἔποι μὲν ἐκεῖ ὡς οἱ μὲν Κορκυραῖοι, οἱ δὲ Κορίνθιοι ὄντες, ἐναυμάχησαν. Ait, derepente immixtis aquis impleto theatro, naumachiam quandam exhibitam fuisse. Θεάτρον autem ibi pro Amphitheatro accipiendum. Nam in dedicatione Amphitheatri tale quid Titus populo præbuit. Et sic a Xylandro quoque vertebatur. Quod perperam ab emendatore Xylandri postea sollicitatum. SCHILDIUS.

T O R R E N T.

Ad lychnuchos.] Libb. duo *lychnos*. Vide Cæs. cap. xxxvii.

Quæstoriis muneribus.] Videnda, quæ notavimus Claud. cap. xxiv.

Portentoso parvoque.] Melius parvo portentosoque, ut in uno cod. ms.

Fabulabatur.] Libb. duo *fabulari*.

Ecquid sciret, cur sibi visum esset.] Inter varias lectiones hæc Turnebo potissimum placuit. Nec mihi sane displicet: nullum tamen vidi codicem, qui sic legeret. Mallem itaque *ecquid sciret*, & *ecquid sibi visum esset*. quærebat enim primum, an sciret quid proxima provinciarum ordinatione factum esset: deinde, an & illi visum fuisset Metium Rufum præficere Aegypto.

Circumducto.] Libri omnes quos viderim, *circumstructo*. Unius tantum margini adscriptum, *alias circumducto*. Quod non probo. *effosso* enim dixisse satis erat. *Circumstructum* vero intelligo, in cuius circuitu sedilia extructa fuerint, unde spectari pugna posset. sic enim Aug. cap. xliii. Ut fortassis hæc porticus fuerint, quas inter Domitiani opera enumerat Eutropius, uti naumachiam cap. sequenti Sueton.

Inter maximos imbres.] Ipse mutata sæpius pænula, cum aliis neque abire permitteretur, neque pænulam sumere. *Prospectavit* etiam lego, ut Aug.

cap. xcvi. quinquennale certamen gymnicum, honori suo institutum, prospectavit.

Ludos seculares.] A. U. C. dcccxli. quo Domitianus xiv. cum L. Minucio Rufo cos. fuit. Censorin. De die natali, nummi veteres.

C A S A U B O N.

4. *Et noctibus ad lychnuchos.*] Noctibus & spectacula & convivia sæpius exhibere solita a Domitiano, Xiphilinus: Δείπνον σφίσι δημοσίᾳ διὰ πάσης τῆς νυκτὸς παρέσχε· πολλάκις δὲ καὶ τὰς ἀγῶνας νύκτωρ ἐποίει. idem paullo ante narraverat noctu Domitianum sylvanos vino manantes multis locis populo exhibuisse: οἰόν τε σφίσι, πολλαχῇ ῥέοντα, νυκτὸς παρέσχεν.

Effosso & circumstructo juxta Tiberim lacu.] Hoc vult Dio, qui naumachiam scribit exhibitam in novo loco, id est, recens cavato & circumstructo: ἐν καινῷ τινὶ χωρίῳ ναυμαχίαν ἐπετέλεσε.

Circumstructo juxta Tiberim lacu.] Ita Viterbienfis, non ut vulgo *circumducto*. Tacitus loco simili Annalium xii. 56. lacu in ipso navale praelium adornatur, ut quondam Augustus structo cis Tiberim stagno.

V A R I O R.

Nec virorum modo pugnas, sed & feminarum.] Discite, & credite priscis, non in caveam solum fœminas venisse, sed in arenam. Testatur Juvenalis Sat. vi. Statius iisdem ludis, de quibus hic Suetonius:

Stat sexus rudis insciusque ferri,

Et pugnas capit improbus viriles:

Credas ad Tanaim serumque Phasim.

Thermodontiacas calere turmas.

Adeoque id verum & vulgatum, ut Severo imperante cavendum sc. fuerit, μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν, non ultra fœminam ullam ad gladium depugnare, ait in Severo Xiphilinus. Quin & Tacitus in rebus Neronis: fœminarum illustrium senatorumque plures per arenam sœdatis sunt. LIPSIIUS.

Ante

computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus ediderat. In his Circensium die, quo facilius centum missus peragerentur, singulos a septenis spatiis ad quina corripuit. Instituit & quinquennale certamen, Capitolino

Ante pedes ejus stabat.] Salmaf. Cod. *ante pedes ei stabat.*

Ecquid sciret, cur sibi visum esset ordinatione proxima.] Sic Turneb. lib. xxii. cap. 26. neque abit Palat. sec. quam quod is habet, & *quid sciret.* &c. nam primus: & *quid sciret,* & *quid sibi visum est.* tert. & *quid sciret, quid sibi visum esset.* J. GRUTER. Salmaf. Cod. & *quid sciret, cur sibi visum esset.* &c.

T O R R E N T.

Centum missus.] Cum xxv. tantum peragi sole-
rent, & septenis quidem singuli spatiis, Domitianus
centum, sed quinis tantum spatiis exhibuit, ut egre-
gie explicat Beroaldus. Adde (si lubet) Servium
in illud Virgilii lib. iii. Georg.

Centum quadrijugos agitato ad flumina currus.
De septenis spatiis noti Propertii versus lib. ii. Eleg.
xxv. *Aut prius infecto deposcit premia cursu, Septi-
ma quam metam triverit arte rota. Corripuit autem,*
ad est, contraxit. Utitur & alibi.

Quinquennale certamen.] Uti & Nero cap. xii.
Sed Domitiani certamen, quod ab eo annus ma-
gnus, seu lustrum (ut Censorin. tradit) observari
coeperit, usque ad Constantini tempora duravit. Ad-
de Plinium lib. iv. Epist. xxii. quæque ad Aug.
notavimus cap. xcvi. ad Claud. cap. xii. ad Ca-
lig. cap. xx.

C A S A U B O N.

Instituit & quinquennale certamen, Capitolino Jovi.] Factum A. U. C. DCCCXXXIX. cons. Do-
mitiano xii. & Ser. Cornelio Dolabella. vide Cen-
sorinum. sed nemo plura de hoc agone quam Sta-
tius Papinius in Sylvis, quem eximium poetam cer-
tum est in eo superatum esse, aliis contra eum co-
ronatis, testis ipse cum in carmine ad Claudiam uxo-
rem, tum in epicedio patris. Non dicam memi-
nisse hujus agonis, & Papinii victi, Juvenalem Saty-
ra septima, cum canit de eo loquens:

sed cum fregit subsellia versu,

Esurit, intactam Paridi nisi vendit Agaven.
Nam, ut *ὁδὲ πάρεργον* optimi poetæ locum expli-
cem, non assentior doctissimo viro, ita illum expli-
canti. Ejus vero interpretatio, nisi fallor, neque
instituto Juvenalis neque verbis satis convenit. insti-
tuto, quia poetæ ibi mens non alia, quam ut do-
ceat optimos quosque poetas cum maxime placeant,
& in ore omnium versentur, nihil tamen ex eo
commodi percipere præter inanem gloriam, adeo

ut victus causa illa ipsa, ob quæ tolluntur in coelum,
poemata cogantur vendere turpiter. hoc velle Juve-
nalem doceat Satyræ totius argumentum, quam
vulgo proscribunt De sterilitate studiorum. Cum
igitur Statius ponatur eo loci in exemplum optimi
poetæ, qui cum maxime placeat, nihilominus esu-
riat; absurde fecisse videatur, si ἡτλας ipsius mentio-
nem iniecit. nam quid mirum, aliquis dicat, si vi-
ctus poeta jaceat? Sed nec verbis quadrare ea viri
præstantissimi interpretatio videtur. nam *frangere
subsellia*, poetica licentia vel δεινότητι potius dictum
accipio, pro vehementissime placuisse, sic ut plausu &
κρότω Euge & sophos acclamantium quasi frange-
rentur subsellia. Stat a me Sidonius Apollinaris,
qui sine dubio dicendi hoc genus ita accepit: quod
ex his illius e libro quinto apparet in epistola ad Sa-
baudum: *Nam debetur ab eo percopiosus litteris ho-
nor: hunc olim perorantem, & rhetorica sedilia
plausibili oratione frangentem socer eloquens ultro in
familiam patritiam adscivit.* certum est ita locutum
Sidonium intendentem oculos ad istum Juvenalis lo-
cum. Quid quod Polybius simillime locutus in hi-
storia decima quinta: *Τῶν δὲ διαταφέντων τὰ παρὰ
τῆ βασιλείας, κατερρήγνυτο πᾶς ὁ τόπος ὑπὸ τῆ κρότης
καὶ τῆς κραυγῆς.* Affinis huic λόγος δεινότης in senten-
tia eadem apud Platonem in Euthydemo: *Ὀλίγαι
καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ Λυκείῳ ἐθορύβησαν τ' ἐπὶ τοῖς
ἀνδράσιν, καὶ ἤσθησαν.* Virgilius:

Et cantu querule rumpent arbuscula cicada.

Potius ergo referamus ad recitationes quod ait Satyri-
cus. neque sane alio possunt trahi, si attendimus
quæ paullo ante præcedunt,

latam fecit cum Statius urbem

Promisitque diem.

Pæne omiseram, quod totius rei caput est: neque
enim verum, τὸ γ' ἐμοὶ δοκεῖν, victum Statium fuisse,
cum commisisset Thebaidem suam in agone Capi-
tolino; neque ea poetæ sententia in epicedio pa-
tris: ubi hoc potius ait, ideo se esse victum, quia
inviderit eam gloriam Jovi Capitolino Thebais; quæ
tunc temporis Statium sibi totum asserbat, & ejus
omnia studia. Enimvero quid Thebaidi cum Jove
Capitolino? ad cujus certamen non alia afferre car-
mina moris videtur fuisse, quam de laudibus ipsius
composita. Suadet Quintilianus libro tertio: *An
laudes Capitoli Jovis, perpetua sacri certaminis
materia, vel dubia sunt, vel non oratorio genere tra-
ctantur?* Quanquam non nescimus præstantissimum
virum Jo. Scaligerum Quintiliani verba in aliam
sententiam esse interpretatum. Ratio quæ illum
movit, erat, quod dura nimis lex oratoribus vide-
tur fuisse proposita, si de uno & eodem argumento

tolino Jovi triplex, musicum, equestre, gymnicum, & aliquanto plurium, quam nunc est, coronatorum. Certabant etiam prosa oratione Græce, Latineque: ac præter citharædos chorocitharistæ quoque, & psilocitharistæ. In stadio vero cursu etiam virginum certamini præsedit crepidatus, purpureaque amictus toga Græcanica, capite

omnibus foret dicendum. Mihi vero aliter videtur: qui sciam in natalibus Sanctorum celebrandis eundem hodieque morem servari.

V A R I O R.

Centum missus.] Vide supra ad cap. 21. Claud. *Instituit & quinquennale certamen Capitolino Jovi, &c.*] Capitolinus Agon a Græcis passim vocatur *Καπιτώλια & Καπετώλια*. In nummo Domitiani legimus: *ΚΑΠΕΤΩΛΙΩΝ ΣΕΒΑΣΤΩΝ*. Vocatur autem lustrum semper in veteribus inscriptionibus, ut in illa egregia, adducta ab Onuphrio Panvinio: *L. VALERIO. L. F. PUDENTI. HIC. CUM. ESSET. ANNORUM XIII. ROMÆ. CERTAMINE. JOVIS. CAPITOLINI. LUSTRO. SEXTO. CLARITATE. INGENI. CORONATUS. EST. INTER. POETAS. LATINOS. OMNIBUS. SENTENTIIS. JUDICUM. HUIC. PLEBS VNIVERSA. HISCONIENSIVM. STATUAM. AERE. COLLATO. DECREVIT.* In ea inscriptione manifesto lustrum est Agon Capitolinus, celebratumque est illud lustrum anno a Christo cvi. Exstat Romæ luculenta stela ex portu Anconitano devesca, quæ tota pertinet ad hunc agonem. Et quamvis sit Græca, tamen pro lustro littera L. singularis appositæ est. Etiam in numismatis Græcis nunc L. nunc A. pro lustro ponitur. JOSEPHUS SCALIGER.

T O R R E N T.

Coronatorum.] Scribo *coronarium*, etiam adversus libros omnes quos viderim. Sic *ampliare numerum palmarum* Ner. cap. xxii.

Chorocitharista & psilocitharist.] Sic Turneb. *Adversar. xx. cap. xvi.* & nonnulli ex nostris mss. Ut *psilocitharistas* intelligamus eos, qui solo nudoque citharæ cantu psallunt: *chorocitharistas* vero, qui plures una fidibus modulate concinunt. nam citharædi etiam ad fides canunt. Sic ille. Ego *psallocalitharista*, ut plures habent codices, retineo. *citharædus* enim, sive (quod idem esse arbitror) *citharista*, generale nomen est pro eo qui citharam pulsat, sive voce accinat, sive non. *Chorocitharista* vero plures sunt citharædi una modulantes, quod vocabuli ratio ostendit. Qui si non citharis tantum, verum etiam voce accinentes symphoniam servant, tanquam cantores quidam citharædici, *psallocalitharista* appellantur. Varro apud Nonium: *In conviviiis pueri modesti, ut cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erunt majorem, & assa voce, & cum tibicine. Assa voce, id est, sola linguæ voce. ut enim ex altero Varronis loco ibidem tradit Nonius, melos in cantibus bipartitum erat, in assa voce, & organicon.*

In stadio vero cursu etiam virginum.] Melius sic quidem quam ut in vulgatis legitur, *cursu etiam virginis*: mallet tamen *cursu virginum* legere sine etiam. solæ enim virgines decurrerunt. Ex Xiphilino. Nec displicet, quod Justo Lipsio visum ad Annalem Taciti xiv. *& psilocithar. in stad. vero cur. & virgines. Certamini, &c.* Ut certamini toti quinquennali præfederit crepidatus, non soli virginum.

Toga Græcanica.] Nescio quomodo in codices omnes nostros mss. *Germanica* irrepsit, maxime cum etiam crepidatum inducat. Crepidæ autem Græcorum sunt, & certamen ipsum Græcum fuit. Attamen cum Germanici nomine præcipue delectaretur, & togam Græcanicam dicere perinde absurdum sit ac pallium Romanum, lector cogitet.

C A S A U B O N.

Chorocitharista quoque & psilocitharista.] Invenimus in nonnullis & *psallocalitharista*. sed optimi quique & vetustissimi, *psilocitharista*, quod eo moneamus, quia hanc vocem ut a Turnebo excogitatam docti rejiciendam censuerunt. De psilocitharistis & arte psilocitharistica, Athenæus libro xiv. sic apud Græcos *ψιλή κιθάρισις*, cui adjungitur vocis melodia: ut in i. Platonis de Legibus. *κιθάρισις ψιλήν* eleganter in secunda historia Diodori.

In stadio vero cursu etiam virgines.] Ad verbum fere Xiphilinus, *καὶ παρθένοι τῷ δρομικῷ ἡγωνίσαντο.*

Purpureaque amictus toga Germanica.] Non potuimus insuper habere consensum mss. in quibus hanc lectionem offendimus, ut & Torrentius in suis, ut ait, omnibus. veram tamen esse scripturam istam non censeo. nam duorum alterum puto verum; aut cum editione prima scribendum esse *toga Græcanica*, & accipiendum de chlamyde Græcanica, quæ *καταχρησικώτερον* quidem, sed *ἀναλόγως* tamen dicta Suetonio toga: vel corrigendum, *Hermionica*. inter purpuræ species est. Hermionica longe excellentissima. Plutarchus in Alexandro: *Καὶ πορφύρας Ἑρμιονικῆς εὐρεθῆναι τάλαντα πεντακισχίλια, συγκειμένης μὲν ἐξ ἐτῶν δέκα δρόνων διακοτίων, πρόσφατον δὲ τὸ ἄνθος ἔτι καὶ νεαρόν φυλατῆσθαι.*

V A R I O R.

Plurium, quam nunc est, coronarium.] Sic *ampliare numerum palmarum* Ner. cap. xxii. Hunc locum sic correxit Torrentius contra omnes libros, in quibus legitur *coronatorum*.

Purpureaque amictus toga Germanica.] Ut toga nihil aliud erat quam pallium rotundum, sic pallium Græca-

pite gestans coronam auream cum effigie Jovis, ac Junonis, Minervæque: assidentibus Diali sacerdote, & collegio Flavialium pari habitu: nisi quod illorum coronis inerat & ipsius imago. Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria Minervæ, cui collegium instituerat: ex quo sorte ducti magisterio fungerentur, redderentque eximias venationes & scenicos ludos, superque oratorum ac poetarum certamina. Congiarium populo numorum trecentorum ter dedit: atque inter spectacula muneris, largissimum epulum: Septimontiali sacrorum quidem die, senatui, equitique panariis, plebei sportellis cum

Græcanicum aliud nihil quam toga quadrata. Hinc togam Græcanicam Suetonius pro pallio Græco dixit. Ita enim optimus librorum, quem vidi, legit, pro Germanica, quod editiones nunc occupat. Frustra enim laborant in quærenda illa Germanica purpura viri eruditissimi. Toga Græca purpurea est pallium purpureum Græcum. SALMASIUS.

Ducti magisterio.] An magistratibus urbanis? GUYET.

TORRENT.

Minerva, cui collegium instituit.] Minervam, cujus etiam filius dici ac credi voluit, viderique ejus omnia consilio agere, præcipua veneratione Domitianus semper coluit. Quod non solum ejus ætatis historici, sed & Quinctilian. & Philostratus attestantur, nummi præterea plurimi, deæ effigiem præferentes. Quare in Albano monte non solum Quinquatria annis singulis celebravit, sed & collegium instituit. Quod insigniter describit Juvenal. Sat. II. tam liber, & verax, atque ubique sui similis, quam contra vani ac futiles Papinius & Martialis, quavis occasione turpillime adulantes.

Magisterio fungerentur.] Sup. Aug. cap. II. Avus municipalib. magistris, &c.

Redderentque.] Mallem ederentque eximias venationes. Natus inde error, quod præcedens dictio in r desinit. De his autem venationibus intelligendus Juvenalis locus e Sat. IV.

cominus urfos

Figebat Numidas Albana nudus arena Venator.

Nummorum trecentorum.] Meliores libri trecentorum.

Inter spectacula muneris.] Hujus loci sententia est, Domitianum spectaculo muneris gladiatorii populo ibidem sedenti epulum dedisse. Ex Xiphilino.

Septimontiali sacrorum quidem die.] Dictio die abest ab omnibus nostris mss. Ex quibus etiam unus sacro, non sacrorum habet. Lego igitur, Septimontiali sacro quidem. Nisi quis quondam pro quidem malit. nam hæc dictiones & cognatæ sunt, & una atque altera sæpe littera notabantur. Varro autem lib. V. de Ling. Lat. Septimontium diem ipsum vocat, quo id sacrum celebrabatur, dictum (ut inquit) ab his septem montibus, in quibus sita Urbs est. Idem ferme Festus. Turneb. vero Adversar. V. totum hunc locum sic restituit: Septimontiali die se-

natui & equiti panaria, plebi sportellas cum opsonio distribuit. Verum Turneb. (quod pace tanti viri dixerim) illi excellenti suo ingenio nimium indulget. Nostra emendatio securior ac modestior est, & quæ sequuntur, melius coherant. Panaria autem, tanquam capaciora, atque honestiora, equiti & senatui data, ut sportelle plebi. Similis locus Calig. cap. XVIII. panaria cum opsonio viriim divisit.

CASAUBON.

Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria.] Dio, fere, ait, quotannis, καὶ ἑτος, ὡς εἰπεῖν. In Albano accipiendum, ut in Tusculano. non enim Albanum montem intelligit, sed arcem ad ejus radices sitam. Albanum secessum Tranquillus nominat cap. XIX. Dio fere, τὸν Ἀλβανόν, vel τὸ Ἀλβανὸν χωρίον. Ulpianus ad Sabinum: Albanus fundus principalibus usibus deserviens.

Magisterio fungerentur, redderentque eximias venationes.] Aufer litteram παρίλκεσθαι, & scribe ederentque.

Ac poetarum certamina.] Ter victor discessit ex hoc certamine Papinius, in carmine ad uxorem:

ter me vidisti Albana ferentem

Dona comes, sanctoque indutum Caesaris auro,
Visceribus complexa tuis, fertisque dedisti
Oscula anhela meis.

VARIOR.

Cum effigie Jovis & Junonis.] In corona aurea, quam gestabat Domitianus, visebantur effigies & simulacra deorum Capitolinorum, qui sunt Jupiter, Juno, & Minerva. Erant enim hæc spectacula Jovi Capitolino dicata. BEROALD.

Collegio Flavialium.] Sacerdotum, quos ille patri, & Flavix genti consecravit. Papinius:

Est hic, agnosco, minister

Illius, æterna modo qui sacraria genti

Condidit, atque alio posuit sua sidera cælo.

Martialis:

Templa deis, mores populis, dedit etia ferro,

Astra suis, cælo sidera, ferta Jovi.

SABELLICUS.

Superque oratorum ac poetarum certamina.] Inscriptio, quam ex Onuphrio subjecimus, potest referri ad Quinquatria Albana, in quibus erant oratorum & poetarum certamina: L. SURREDIO. L. F.

cum obsonio distributis, initium vescendi primus fecit: dieque proximo omne genus rerum missilia sparsit: & quia pars major intra Popularia deciderat, quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestris ac senatorii ordinis pronuntiavit. Plurima & amplissima opera incendio absunta restituit: in queis & Capitolium, quod rursus arserat: sed omnia sub titulo tantum suo, ac sine ulla pristini auctoris memoria. Novam autem

CLU. FELICI. PROCURATORI. AR. SCEN. THEAT. IMP. CÆSAR. DOMITIAN. PRINCIP. CORONATO. CONTRA. OMNES. SCENICOS. Quod autem in ea inscriptione dicitur *coronatos contra omnes scenicos*, manifesto ostendit, in commissione poematum hoc contigisse. Et qui ita coronati erant contra omnes, sive poetæ essent, sive Hieronicæ, omnes illi dicebantur paradoxii. JOS. SCALIGER.

Septimontiali sacro.] Septimontium dies festus appellatur mense Decembri, qui dicitur in fastis Agonalia, quod in septem montibus fiunt sacra, Palatio, Velia, Fagutali, Subura, Cermalò, Cælio, Oppio, Cespio. Hæc Festus. Varro differens de festis, quæ in mensem Decembrem incidebant, ponit & inter ea Septimontium. Agonalia vero eodem mense erant propriæ Idus Decembres, alia ab illis Agonalibus, quæ notant fasti mense Januario. Hoc tantum interest, quod Agonalia sint ante Larentinalia: Varro vero Septimontium ponat post Larentinalia. De Septimontio habes & apud Tertullianum libro de Idololatria: *Etiam strena captanda & Septimontium & bruma & cara cognationis honoraria exigenda omnia.* Ex quibus apparet, non solum mense Decembri fuisse, quia is est brumæ mensis: sed etiam circa finem ejus mensis fuisse, quia proximum sit strenæ exigendæ, quod fiebat Kalendis Januariis. JOSEPHUS SCALIGER.

Septimontiali sacro quidem, senatui.] Scribendum forte: *Septimontiali quidem sacro, senatui equitique panariis.* GUJET.

Senatui equitique panariis.] Panarium dicitur repositorium panum, ut a grano granarium. vide in Calig. c. 18. Suet. Stat. lib. 1.

Et panaria candidasque mappas

Subjectas epulasque lautiores.

Panaria digniora sunt sportulis non magnitudine, sed materia, quod hæc ex ligno, illa ex viminibus: & hæc capaciores, quod ex iis interdum plures numero sumant; illa minora, quod unus tantum ex iis cibum caperet. J. LIPSII.

T O R R E N T.

Intra popularia.] Liber unus inter. Vide quæ notavi Ner. cap. xi. & Calig. cap. xxvi. Observandum vero obiter, quod & senatorum loca cuneis distinguebantur. Quod etiam ex Virgilio animadvertere est 11. Georg. *hunc plausus hiantem Per cuneos (geminatur enim) plebisque, Patrumque Corripuit.*

s. *Novam autem excitavit adem.*] Domitianus apud

æditum eo quo supra Suetonio scriptum modo servatus, patre adhuc rerum potente, dejecto æditui contubernio, modicum sacellum Jovi Conservatori, aramque posuit. Postea vero, factus Imperator, Jovi Custodi templum ingens, seque in sinu Dei sacravit. Tacit. lib. 111. Histor. Exstant & nummi ærei cum inscriptione, JOVI SERVAT. Ei quoniam de Domitiani hic operibus agitur, de iisdem sic Eutropius: *Roma quoque multa opera fecit. In his Capitolium, & forum transitorium, odeum, porticum, Iseum, Serapeum, ac stadium.* Ex quibus Eutropii verbis discimus, forum quod postea Nervæ vocatum sit, primo *transitorium* dictum fuisse, quod etiam ex Lampridii Alexandro colligitur; deinde *odeum* hic legi debere, non (quod aliqui somniant) *methodium*. *ὠδείον* enim scribunt Græci, ut *Ἰαείον, Σαραπειόν, Ἐννεϊόν, & Ὀμανόειον*, pro Idis, Serapidis, Bellonæ, ac Concordiæ templis, apud Dionem & alios. Latini per e, sicut conopeum, & prytaneum. Odeum porro, & stadium Græcorum imitatione Domitianus extruxit. Et stadium quidem quid fuerit, omnibus notum est; odeum vero musicorum choris, ac poetarum recitationibus, commissionibusque serviebat, quale Athenis instar theatri fuisse Pausanias Atticis, & Plutarch. Pericle tradunt. Ejus vero quod Romæ fuit, præter Suetonium & Eutropium, Euseb. Chronicis, Xiphilin. Hadriano, & Ammianus Marcellin. Histor. lib. xvi. meminerunt.

C A S A U B O N.

Omne genus rerum missilia sparsit.] Melius scripta lectio *omne genus missilia sparsit.* leges apud historicos passim, *missilia, res missiles, & missilia variarum rerum.*

s. *Plurima & amplissima opera.*] Habes apud Eutropium & Eusebium in Chronico multorum operum nomina, quæ partim Titus, partim Domitianus fecerunt. neque enim satis distincte hæc ab auctoribus sunt tradita.

Plurima & amplissima opera incendio absunta restituit: in queis & Capitolium.] Appositum ad hunc locum Martialis epigramma, quod libet adscribere. est enim in genere *καλακικῶν* singulare:

Quantum jam superis Cæsar, cæloque dedisti,

Si repetas, & si creditor esse velit:

Grandis in ætherio licet auctio fiat Olympo,

Coganturque dei vendere quicquid habent:

Conturbabis Atlas, & non erit uncia tota,

Decidat tecum qua pater ipse deum.

excitavit ædem in Capitolio Custodi Jovi, & forum quod nunc Nervæ vocatur. Item Flavie templum gentis, & stadium, & odeum, & naumachiam: e cujus postea lapide
6 maximus Circus, deustis utrimque lateribus exstructus est. Expeditiones partim sponte suscepit, partim necessario. Sponte in Cattos; necessario unam in Sarmatas, legione cum Legato simul cæsa. In Dacos duas, primam Oppio Sabino consulari oppresso, secundam Cornelio Fusco præfecto cohortium prætorianarum, cui belli summam commiserat. De Cattis Dacisque post varia prælia, duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit. Bellum civile motum a L. Antonio superio-

ris

Pro Capitolinis quid enim tibi solvere templis;

Quid pro Tarpeje frondis honore potest!

Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?

Pallada prætereo: res agit illa tuas.

Quid loquar Alciden, Phœbumque pioque Laconas?

Addita quid Latio Flavie templa polo?

Exspectes & sustineas, Auguste, necesse est:

Nam tibi quod solvat, non habet urca Jovis.

V A R I O R.

5. *In queis & Capitolium.*] Quod sub mortem Vespasiani conflagravit, restituit. Unde Stat. scribit: *Reddidit Capitolio Tonantem.*

T O R R E N T.

6. *Expeditiones.*] De Domitiani expeditionibus eadem ferme Eutropius. Quæ vero de Cornelio Fusco hic narrantur, declarant locum illum Juvenalis Sat. IV.

Et qui vulturibus servabat viscera Dacis

Fuscus.

Quo etiam spectat Epigramma Martialis LXXVI. lib. VI. quod Fusci hujus epitaphium est.

Capitolino Jovi retulit.] Sic Plin. Panegy. *Alata erat ex Pannonia laurea. Hanc Imperator Nervæ in gremio Jovis collocavit, &c.* Trajanus enim profligatis Pannoniis ejus victoriæ testem lauream Nervæ miserat, quam Nerva ipso adoptionis die Jovi Capitolino consecravit. Sed & Pacatus suo in Theodosium Panegy. Curii, Coruncani, Fabricii, cum inducia bella suspenderant, inter aratra vivebant, & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Jovis laureis, triumphales viri rusticabantur. Postremo Plin. lib. XV. cap. ult. de lauro loquens, *Fasces* (inquit) *Imperatorum decorat. Exhinc* (sic enim in meo cod. non ex his) *in gremio Jovis Opt. Max. deponitur quoties letitiam nova victoria attulit.*

C A S A U B O N.

E cujus postea lapide maximus Circus est exstructus.] Mirari licet, cur auctorem tanti operis relictum. Is autem est Trajanus. Multa de hoc Circo Plinius in libro Panegyrico.

6. *Oppio Sabino consulari oppresso.*] Scrib. Appio Sab. ex antiquis, Eutropio, & Fastis consularibus.

De Cattis Dacisque post varia prælia duplicem

triumphum egit.] Ita habent & Memmianus & alii mss. Eusebius in Chronico de Dacis & Germanis ait triumphasse. ad quem locum vide notata Scaligero.

De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit.] Clarum ex hoc loco, errare doctissimos viros, qui triumphare, & Jovi Capitolino lauream referre, idem esse putant. majus enim & longe dignius triumphum quam lauream jus. quod etiam stante Rep. omnibus competit, qui cæsis hostibus Imperatores salutati fuissent: sive illi res triumpho dignas gessissent, sive starent eorum facta intra gloriam triumphum. præter hoc certissimum testimonium, sunt & alia non minus liquida. lib. V. scribit Suetonius cap. XIII. Neronem ob Teridatis in urbem adventum, *Imperatorem consalutatum, lauream in Capitolium latam.* nemo tamen sanus triumphasse eum propterea dixerit. Antonium collegam Ciceronis ex bello Catilinario lauream reportasse quis nescit? atqui triumphandi neque jus neque spem ullam habuisse Antonium certissimum est, M. quoque Tullium præliis aliquot in Cilicia feliciter gestis, & Imperatorem fuisse salutatum, & laurea fasces suos ornasse constat: triumpho res dignas eum gessisse adeo non constabat, ut Catoni & senatorum plerisque aliis absurde facere visus sit, qui triumphum peteret.

V A R I O R.

Odeum.] Salm. Cod. *Odium.*

6. *De Cattis Dacisque post varia prælia, duplicem triumphum egit.*] DACICUM & GERMANICUM, cognomina ex devictis gentibus reportasse testis Juven.

- - - cum lance beata

Dacicus, & lato splendet Germanicus auro.

Et tamen nullus nummus exstat, nullum monumentum, in quo Dacici cognomen sit. At GERMANICUS sæpissime in ejus nummis legitur, quod cognomen non habet, nisi jam consul decies. Sane in XI. & XIV. consulatu nummi habent tropæum cum inscriptione, GERMANIA CAPTA. Josephus Scaliger.

Duplicem triumphum.] De hoc triumpho Martialis lib. VIII. ep. 64.

Hic gemini currus numerant elephantia frequentem, Sufficit immensis aureus ipse viis.

Non

ris Germaniæ præside confecit absens, felicitate mira: cum ipsa dimicationis hora resolutus repente Rhenus, transituras ad Antonium copias Barbarorum inhibuisset. De qua victoria prius præfagiis, quam nuntiis comperit. Siquidem ipso, quo dimicatum est, die, statuam ejus Romæ insignis aquila circumplexa pennis, clangores lætissimos edidit: paulloque post occisum Antonium adeo vulgatum est, ut caput quoque ejus apportatum vidisse se plerique contenderent. Multa etiam in communi rerum usu novavit. Sportulas publicas sustulit, revocata cœnarum rectorum consuetudine. Duas Circensibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quatuor pristinas addidit. Interdixit histrionibus scenam, intra domum quidem exercendi artem jure concessio. Castrari mares vetuit.

Non tamen eos vicit, sed tantum cum iis pepigit, & de his quasi victis triumphavit. Stat.

Qui nec in externos facilis favere furor,

Das Cattis Dacisque fidem. J. LIPS.

De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit. Solent Romani, qui victores erant, si parva erat victoria, aut si Imperatores modesti nollent triumphare, nihilominus tamen diis habere honorem, & lauream in Jovis Capitolini ponere templo, ut Plinius refert. Detrahebant eam fascibus lictorum: nam his alligabatur. Augustus autem constituerat, ut ea quæ reportassent ex hoste, in Martis gremium referrent. Vide Suet. in Aug. cap. 49. quod post non diu observatum. J. LIPS.

T O R R E N T.

Prius præfagiis. Simile huic, quod notavimus Ner. cap. 1. De utroque vero, atque aliis famæ celeritatis exemplis Plutarch. Emilio.

Occisum Antonium. De hujus L. Antonii Saturnini interitu elegans Epigramma Martialis lib. 14.

7. *Sportulas publicas sustulit.* Sub Nerone (ut Suetonii verbis utar cap. xv.) publica cœna ad sportulas redacta. Publicas hic igitur sportulas intelligo, quæ loco cœnæ publicæ dabantur. Quas Domitianus sustulit, revocata cœnarum rectorum consuetudine. *Sporta* autem, unde *sportula*, & *sportella*, calathi erant viminei, quibus ad rem pœnariam utebantur. Ulpian. l. 111. De penu legata. Hinc dictæ *sportula*, quæ pro salutationis officio clientibus erogabantur, siye id opsonii aliquid, siye stipēs, aut quadrantes essent, ut facite Martial.

Centum miselli jam valete quadrantes,

Anteambulonis congiarium lassi.

Ac sæpe alias, & Papinius Silvar. libris. Sed & Cyprian. Epist. xxxiv. *sportulas* vocat, quæ Christianorum consuetudine sacerdotibus distribuebantur, his verbis: *Presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, ut & sportulis iisdem cum presbyteris honorentur, & divisiones mensuras equatis quantitatibus partiantur.* Unde etiam *sportulantes* dicti ab eodem Cypriano, quibus dabantur sportulæ Epist. LXVI.

Aurati purpureique panni. Xiphilin. τὸ μὲν χρυσεόν, τὸ δὲ ἀργυρεόν ὀνομάσας. quam recte, nescio.

quid enim argento cum purpura? Sed de Circi factionibus alibi latius.

Interdixit histrionibus. Sup. Ner. cap. xvi.

Castrari mares vetuit. De hoc sic Dionis epitome: *Etsi Carinum amabat, quia tamen Titus exsecutos dilexerat, vetuit in ejus contumeliam, ne quis in posterum intra fines Rom. Imperii castraretur.* Adde Martialem lib. vi. Epigr. 11. & lib. 11. Epigr. 1x. & Jctos l. 14. & l. vi. De sicariis.

C A S A V B O N.

Paulloque post occisum Antonium adeo vulgatum est. Papinius:

*Quaque tuas laurus volucris, Germanice, cursu
Fama vehit prægressa diem, tardumque sub astris
Arcada, & in medio linquit Thaumantida calo.*

Castrari mares vetuit. Statius:

Qui casta Cereri diu negata

Reddit jugera, sobriasque terras:

Qui fortem vetat interire sexum.

Postquam hoc exiit edictum, solita peti venia a Principe vel præside provinciæ, si quis vel se vel alium vellet evirare. Justinus Apolog. 11. Ἡ δὲ τις τῶν ἡμετέρων βιβλίδιον ἀνέδωκεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Φήλικι ἡγεμονεύοντι, ἀξίων ἐπιτρέψαι ἰατροῖς τῆς διδύμης αὐτῆς ἀφελεῖν ἀνευ γὰρ τῆς τῆς ἡγεμόνος ἐπιτροπῆς τὰ τοιαῦτα πράττειν ἀπειρησθαι οἱ ἐκεῖ ἰατροὶ ἐλεγον.

V A R I O R.

Occisum Antonium vulgatum est. Quum auctor hujus nuntii quæreretur, inventus est nemo: sed alter alterum allegabat. Tandem vero quia in plebem, veluti in vastum quoddam pelagus sermo referebatur, apparebatque nullum certum habuisse principium, subito hujusmodi fama prolapsa ceciderat: sed postea Domitiano cum exercitu ad bellum proficiscente, in ipsa via certus nuntius, & litteræ de victoria adversus Antonium venerunt. Dies pugnae idem fuerat, quo Romæ victoriam fama vulgaverat, ultra distantiam viginti millium stadiorum.

7. *Aurati purpureique panni.* Xiphilin. notat etiam duas adjecisse; sed auream, & argenteam. male. Nam diversas habebant vestes, ut distinguerentur. Argentea autem cum alba conveniret, erant autem vestes

sic

vetuit. Spadonum, qui residui apud mangones erant, pretia moderatus est. Ad summam quandam ubertatem vini, frumenti vero inopiam, existimans nimio vinearum studio negligi arva, edixit, Ne quis in Italia novellaret: utque in provinciis vineta succiderentur, relicta, ubi plurimum, dimidia parte: nec exsequi rem perseveravit. Quædam ex maximis officiis inter libertinos militesque Romanos communicavit. Geminari legionum castra prohibuit: nec plus, quam mille numos a quoquam ad signa deponi: quod L. Antonius apud duarum legionum hiberna, res novas moliens, fiduciam cepisse etiam ex depositorum summa videbatur. Addidit & quartum stipendium militi, aureos ternos.

sic distinctæ, aliæ albatæ, aliæ ruffatæ, prasinæ & venetæ. His Domitianus, ut recte Suet. auream & purpuream addidit: sed non diu hic mos valuit, nec a posterioribus observatus fuit. J. LIPS.

T O R R E N T.

Apud mangones,] Hi enim castrabant pueros, quo pluris venderent. Quod Martial. ostendit, cum ait:

Non puer avari sectus arte mangonis.

Ostendit & Quintilian. lib. v. cap. xii. pulcherrima illa similitudine qua de mancipiorum negotiatoribus utitur, qui formæ puerorum excisa virilitate lenocinantur: ac postremo Ulpian. l. xxvii. ad legem Aquiliam his verbis: *Si puerum quis castraverit, & pretiosorem fecerit, Vivianus scribit cessare Aquiliam, sed injuriarum erit agendum, aut ex edicto Edilium.*

Ne quis in Italia novellaret.] Hoc est, vites novellas (quo verbo aptissime usus est Virgil.) institueret. Male autem apud Eusebium Chronicis vetuisse scribitur Domitianus vites in Urbe feri, pro, in Italia. Neque infacete apud Philostratum Apollonius intellecto Domitiani de vitibus edicto: *At hic* (inquit) *præclarus Imperator, qui mares castrari vetuit, terram eunucham fecit.* quod etiam citat Beroaldus, & Pauli Jcti locum l. vi. De impensis in reb. dotalibus factis, ubi *novelleri* vocabulo pro vinea recenter instituta utitur. Sed tamen *olivæ* etiam ibi legitur.

Libertinos militesque R.] Liber unus minime malus equitesque Rom. Ego milites servo, amota dictione Romanos. nam & qui equites reposuit, ideo id fecit, quod dictio Romanos alioqui otiosa videretur.

Ad signa deponi.] Veget. lib. i. cap. xx. divinitus institutum scribit, ut, cum milites publica sustinerentur annona, ex donativo quod consequerentur pars dimidia ipsis servaretur, ne inutiliter sua absumerent, & depositi memores signa non desererent. Domitianus tamen ultra mille nummos deponi noluit. Causam addidit Sueton. At Pescennius Niger milites suos ituros in prælium aurum, argentumve quod in zonis portarent, publice commendare iussit, recepturos post prælia quod de-

Quartum stipendium mil. aureos ternos.] Vide quæ notamus Cæs. cap. xxvi. Quanquam (ut verum fatear) non nimium mihi satisfacio, placeretque rescribi *militare* pro *militi*. Quod capitalib. litteris non integre exaratum hoc quam illo modo potius ab imperitis librariis exceptum, suspicio mihi est. Cuiusmodi errorum fontes non semel hoc in opereprehendimus.

C A S A U B O N.

7. *Existimans nimio vinearum studio negligi arva.]* Non solum in vita Apollonii lib. vi. meminit huius rei Philostratus, quem locum laudat Beroaldus: sed uberius in vita Scopeliani sophistæ. Is est qui totius Asiæ nomine legationem obiit ad Domitianum, deprecaturus edicti huius executionem. in quo tanta fuit illius vel dexteritas vel felicitas, ut non solum colendi vineas impunitatem suis nactus sit, sed etiam necessitatem. rediit enim, *μη μόνον τὸ ἐξεῖναι φυτεύειν ἔχων, ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ φυτευόντων.* Causam latæ legis quod ad Asiam provinciam attinet, aliam affert Philostratus: seditiones nempe sæpe ortas ex temulentia: *Ἐδόκει τῷ βασιλεῖ μὴ εἶναι τῇ Ἀσίᾳ ἀμπελὺς, ἐπεὶ δὴ ἐν οἷνῳ τασιάζειν ἔδοξεν, ἀλλ' ἐξαίρετθαι μὲν τὰς ἤδη πεφυτευμένας, ἀλλὰς δὲ μὴ φυτεύειν ἔτι.* Ideo servatum videtur sub Imperatoribus insequentibus, ut promiscui non esset juris vitem instituere: sed eorum tantum, qui a Principe veniam impetrassent. Vopiscus in Probo: *Gallis omnibus & Hispanis ac Britannis hic permisit, ut vites haberent vinumque conficerent.* Eutropius in eodem: *Vineas Gallos & Pannonios habere permisit.* quo loco ridicula est Pæanii appendix ad verba superiora, *ἔπειτα πρότερον τῷ το εἶδός. quasi ante Probum vineas colere nescierint Galli.*

Geminari legionum castra prohibuit.] Quid est geminari castra? & quæ legis huius causa? Puto geminari castra dici, non, ut censent interpretes, cum ex veteri more pro occasione fierent maiora & minora: sed cum duæ legiones coeunt in unum locum, & castra una: quod semper experientia docuit esse periculosum. fere enim *secuta exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam a disciplina desciscit,* ait Vellejus verissime, & Dio quoque lib. xlix. *milites,* inquit, *πρὸς τὴν ὅψιν τῆς πλήθους σφῶν θρασύνονται.* ideo seditionem parantes,

ternos. Jus diligenter & industrie dixit. Plerumque & in foro pro Tribunali extra 8 ordinem ambitiosas centumvirorum sententias rescidit. Recuperatores, ne se semper perfusoriis assertionibus accommodarent, identidem admonuit. Numarios judices

cum

aquilas, signa, castra jungabant, ut de legionibus Germanicis narrat Tacitus libro primo, confirmant hanc interpretationem, quæ statim sequuntur de occasione legis hujus ferendæ.

Addidit & quartum stipendium militi, aureos ternos.] Prorsus mendosa lectio, etsi ita habetur in omnibus mss. sed scribendum *ad aureos ternos*: vel *aureis ternis*, ut docuit pridem Justus Lipsius, in Electis suis, ubi de stipendii militaris modo disputat docte & acute. Exstitit tamen nuper vir eruditus, qui Lipsii sententiam labefactare conaretur, & quidem rationibus non sane levibus, itaque de tota re ad sextum Polybii, deo propitio, accurate sumus acturi.

V A R I O R.

Addidit & quartum stipendium militi, aureos ternos.] Hoc est, tres annuos aureos addidit veteri stipendio Domitianus. A C. Julii Cæsaris temporibus, qui stipendium duplicaverat, quotannis acceperant novem aureos. Domitianus autem tres addidit aureos, ut duodecim annuos acciperent. Stipendium est hoc loco una annui stipendii pensio, sive quarta pars stipendii annui, sive tres aurei; sicut aurei novem erant tria stipendia. Sic hunc locum recte exposuerunt duo viri excellentes, HERMANNUS RHABODUS SCHELIUS, in Dissertationibus pulcherrimis, quas addidit Polybio & Hygino de castrametatione Romanorum, cap. III. de Stipendio militari, & J. F. GRONOVIVS lib. III. de Pecun. vet. cap. 2. ubi doctissime refutarunt aliorum de hoc loco vexatissimo sententiam, suamque multis certisque rationibus firmarunt.

T O R R E N T.

8. *Ambitiosas centumvirorum sent.*] De centumviris ante dictum est, Vespas. cap. x. *Ambitiosas* vero sententias vocat non qua decet libertate latas, sed obsequio, favore, & gratia. Simile illud Ulpiani l. iv. De decretis ab ord. faciendis: *Ambitiosa decreta decurionum rescindi debent.* Sic *judex ambitiosus* apud Livium, *ambitiosa & fucosa amicitia* apud Ciceronem.

Recuperatores ne se semper.] Dictio *semper* abest a nonnullis codicibus, & bene. De Recuperatoribus vero ante diximus, Ner. cap. xvi.

Persuasoriis assertionibus.] Qui in libertatem vindicandi erant, quia, cum pro servis haberentur, judicio ipsi agere non poterant, assertores sibi quærebant. Hi vero libertatis favore precibus sæpius ac blanditiis, quæsitisque coloribus, quam veris probationibus nitebantur. Judices igitur Domitianus admonuit, ne contra jus dominorum his temere ni-

mis crederent. Sic fere Turnebus, & ante eum Beroaldus. Exemplum etiam istiusmodi assertionis nobis proponitur Vespas. cap. III. Nec dissimile est, quod Græcorum legibus inquilini versari in judicio sine auctore ac vindice, quem *πρωστέρην* appellabant, vetabantur. Verum quia recuperatores (quod ante ostendimus) non de liberalibus tantum causis cognoscebant, sed de quibuscunque prætor ipsos adiri jusserat, præsertim si de facto quærendum esset, *assertiones persuasorias* hoc loco accipio quæ non probationibus certis, ut puta, per testes atque instrumenta, affirmarentur, sed nudis tantum verbis, quæsitisque orationis coloribus proponerentur. Quibus Domitianus stari noluit. Id quod in facti cognitione periculosum est. nam ubi de jure disceptatio incidit, aut æquitas quæritur, liberum relinquitur suas cuique rationes adducere, quibus judici persuadeat, dummodo sordes absint & gratia. Jacobus Cujacius *persusoriis* pro *persuasoriis* legit, an recte, lector judicet.

Nummarios jud. cum s. q. consilio.] *Causam nummariam*, *judiciumque nummarium* vocant JCI nostri, quando de pecunia disceptatur. sic enim Callistratum intelligo l. ult. Ne de statu defunctorum post quinq. quærat. Atqui contra Cicero Verr. v. *nummarium* appellat *judicium*, quod acceptis pecuniis agitur, ut *nummarios* quoque *judices* pro Cluentio, & lib. i. ad Attic. sordidos mercenariosque, qui nummis se corrumpi sinant, quales (ut Sueton. hoc loco tradit) Domitianus una cum assessoribus ac consiliariis suis notavit infamia. Sic *nummarios* quoque *sacerdotes* dixit Hieronymus, *nummarium tribunal.* Seneca de Benef. i. cap. ix. Verba hæc sunt: *Provincias spoliari, nummarium tribunal audita utrimque licitatione alteri addici non mirum, quando qua emeris vendere gentium jus est.*

C A S A U B O N.

8. *Ne se persuasoriis assertionibus accommodarent.*] Plerique codices hanc lectionem agnoscunt: quidam *persunctoriis*. Legendum vero *persusoriis*, ut habet liber optimus Turonensis, & plures alii, ut testatus est vir præstantissimus Jacobus Cujacius ο τῆς Νομικῆς ἀγωγῆς. qui hujus loci sententiam adversus interpretes explicat doctissime ad legem xlii. Dig. de Excusationibus.

V A R I O R.

8. *Recuperatores, ne se persuasoriis assertionibus accommodarent, identidem admonit.*] Olim qui in libertatem vindicabantur, cum servi essent, nec pro se judicio liberali experiri possent, assertorem quærebant. in causis igitur liberalibus monuit re-

cupe-

cum suo quemque consilio notavit. Auctor & tribunus pleb. fuit, ædilem sordidum repetundarum accusandi, iudicesque in eum a senatu petendi, magistratibus quoque urbicis, provinciarumque præsidibus coercendis, tantum curæ adhibuit, ut neque modestiores umquam, neque justiores exstiterint: e quibus plerosque post illum reos omnium criminum vidimus. Suscepta morum correctione, licentiam theatralem promiscue in equite spectandi inhibuit. Scripta famosa, vulgoque edita, quibus primores viri ac feminae notabantur, abolevit non sine auctorum ignominia. Quæstorium virum, quod gesticulandi saltandique studio teneretur, movit senatu. Probrosis feminis lecticæ usum ademit: jusque capiendi legata, hereditatesque. Equitem Romanum ob reductam in matrimonium

cuperatores, ne; tametsi favorabilis libertas est, sequerentur in iudicio assertiones vel prece, vel pretio, vel persuasione eblanditas contra jus dominorum. Jurisconsultorum tamen princeps Cujacius *persusoriis* legendum censet, & ut legit, in antiquissimo libro reperi, pudentque dissentire. TURNEBUS.

Ne se persusoriis assertionibus accommodarent.] Credes licet Cujacio, Turnebo, Lipsio, Casaubono, *persusoriis* esse legendum. *Persuasoria* assertiones Latine tantundem sunt, quantum Nævii buttubatta. Sed de his in renovata Diatriba cum Deo benevolente. J. F. GRONOVII. Codex item Salmasii *persusoriis*. Cujacium vero consule ad legem XIII. Dig. de excusationibus.

T O R R E N T.

Auctor & tribunus pl. fuit.] Vetus codex sic, *Auctor & T. P. R. C. L. fuit Ædilem*, &c. quas notas aliis interpretandas relinquo.

Ædilem sordidum repet. accus.] Sordes apud optimos quosque auctores etiam pro avaritia legimus. At Jcti manifestius pro pecuniaria corruptione accipiunt cum alibi sæpe, tum l. II. & l. IX. De rebus ut arbitr. dicant, & l. XV. De judiciis. De arbitro nempe agitur sordibus corrupto, cujusve sordes manifestæ sint, item de iudice cujus evidens vel gratia, vel inimicitia, vel sordes sint. *Sordidum* ergo *Ædilem* hic accipio, qui pecunia corruptus aliter officium exercuit quam debuit, ut cap. sequenti, *ne quid sordide facerent*. Et, *sordide egisse tutorem* legimus apud Ulpian. l. III. De suspectis tutoribus qui per avaritiam pupillum defraudavit, & *sordide proconsulatum gerere* apud Plinium Epistolis, *sordide concionari* apud Cic. ad Attic. cum pretio quis se corrumpi patitur. Porro tribunus plebis ea demandata accusatio fuit, quia plebis maxime interest, ut ædiles suo rite munere fungantur.

Suscepta morum correctione.] Sic Tib. cap. XLII. *in ipsa publicorum morum correctione*. Domitianus autem Cæsaris dictatoris exemplo consulatum in annos decem, & censuram perpetuam assumpsit. Dionis epitome, & nummi veteres. Unde adulator Martial.

Censor maxime, Principumque Princeps.

At contra semper serius ac verax Juvenal. eum irridet, cum ait, *caderet sub iudice morum*, Sat. IV.

In equite spectandi.] Id est, in equestribus, sive equitum cuneis, ut ego interpretor. Quod qui non intellexere, locum varie corruerunt. nam & *promiscua iniquitate*, & *promiscue in aequitate* legitur. Sabellicus vero *promiscue & inquiete*, si diis placet. Vide Ner. cap. XI.

Scripta famosa.] Vide quæ notavi Aug. cap. LV.

Quæstorium virum.] Cæcilius Rufinus appellat Xiphilin.

Probrosis feminis.] Easdem (ut puto) *famosas* vocat Tib. cap. XXXV. sicut & Ulpian. l. II. Ad S. C. Tertullianum, & maxime quidem ob stuprum, aut lenocinium. probum enim in femina proprie stuprum est. Ut cum probum virginis Vestalis capite puniri, virum qui eam incestavisset verberibus necari lex jubet, de qua Festus in *Probum*. Cicero Philipp. II. *Probrum insinulasti pudicissimam feminam*. Lamprid. Alexandro: *A mulieribus famosis matrem, & uxorem suam salvari vetuit*. Adde Catonis verba apud Gellium lib. X. cap. XXIII. & festivissimi hominis Egilii jocos in Q. Opimium, consulem, lib. II. de Oratore, *nam me ad famosas vetuit mater accedere*.

Jusque capiendi legata.] Huic legi fraudem fieri conqueritur Juvenal. Sat. I.

Cum leno accipiat mæchi bona, si capiendi Jus nullum uxori.

Lenonem adulteræ maritum vocans, cui legabat mæchus quod uxori legare vetabatur.

C A S A U B O N.

Cum suo quemque consilio.] *Consilium* pro consiliariis & adfessoribus, qui iudicantibus soliti adesse. ut *conjugium* pro conjugē. alioquin per *concilium* esset legendum, sed membranæ aliter.

Auctor & tribunus plebis fuit.] Non erat causæ, cur in notis illis T. P. R. C. L. hæreret eruditissimus Torrentius, quas in veteri codice invenerat. Nam & nos eadem offendimus in nonnullis. sed mendam eorum librorum Memmianus arguit, in quo ita perscriptum T. R. P. L. satis autem norunt, qui aliquem membranarum usum habent, vo-

monium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit iudicum albo. Quosdam ex utroque ordine lege Scantinia condemnavit. Incesta Vestalium virginum, a patre quoque suo & fratre neglecta, varie ac severe coercuit: priora capitali supplicio, posteriora more veteri. Nam cum Ocellatis sororibus, item Varonillæ liberum mortis permisisset arbitrium, corruptoresque earum relegasset: mox Corneliam virginem Maximam, absolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam atque convictam, defodi imperavit: stupratoresque virgis in comitio ad necem cædi, excepto prætorio viro: cui dubia etiam tum causa, & incertis quæstionibus atque tormentis de semet professo, exilium indulgit. Ac ne qua religio Deum impune contaminaretur, monumentum, quod libertus ejus e lapidibus templo Capitolini Jovis destinatis filio construxerat, diruit per milites: ossaque & reliquias, quæ inerant, mari merfit. Inter initia usque adeo ab omni cæde abhorrebat, ut absente adhuc patre, recordatus Virgilii versum:

Impia quam castis gens est epulata juvencis:

edicere destinarit, ne boves immolarentur. Cupiditatis quoque atque avaritiæ vix suspicionem ullam, aut privatus umquam, aut Princeps aliquamdiu dedit: immo e diverso magnæ

ees ad eandem dictionem pertinentes, ita solitas interdum dividi puncto interjecto. quare verum erat, T. R. P. L.

T O R R E N T.

Cui dimissa.] Lex (inquit Ulpian.) *mariti lenocinium coercet, qui deprehensam in adulterio uxorem retinuit.* Atque hic dimiserat quidem, sed cum eam mox reduxisset, videri poterat non dimisisse. Vide l. xxix. De adulteriis.

Lege Scantinia.] Hæc impudicitiam coercerebat, ut lex Julia stuprum, adulterium. Quanquam & Julia (si Justiniano credimus) eos puniebat etiam, qui cum masculis deliquissent. Qua de re Aug. cap. xxxiv. Poena autem Scantiniæ legis primum pecuniaria fuit, sub Christianis vero capitalis. l. xxxi. Cod. De adulter. Quintilian. lib. iv. cap. ii. *Ingenuum stupravit, & stupratus se suspendit. Non tamen ideo stuprator capite, ut causa mortis, punietur, sed x. millia, qua poena stupratori constituta est, dabit.* Similis locus lib. vii. cap. iv. Meminere ejusdem legis Cic. Philipp. iii. Coelius ad Cicer. epist. Fam. lib. viii. Juvenal. Sat. ii. Tertullian. De monogamia, & Prudent. hymno in Romanum Martyrem. Sunt qui Scantiniam vocatam velint, a C. Scantinio Tr. pl. stupri in Marcelli filium commissi damnato, de quo Valer. Max. lib. vi. cap. i.

More veteri.] De quo Livius lib. xxi. Plutarch. Numa, Festus in Probrum. Juvenal. Sat. iv.

- - - cum quo nuper vittata jacebat

Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos. *Corneliam virg. max.]* Recte. in quibusdam enim libris Corneliam Maximam, quasi id ejus cognomen sit, legitur, uti & in Plinii vulgaris exemplaribus lib. iv. Epist. xi. ubi sermo de hac ipsa Cornelia: *Cum Corneliam Maximillam virginem, &c. pro Corneliam virg. Maximam.* sic namque

in antiquis marmoribus, COELIÆ CLAUDIÆ V. V. MAXIMÆ, & FL. PUBLICIÆ V. V. MAXIMÆ. Præter Corneliam vero & tres alias sub Domitiano damnatas fuisse Euseb. Chronicis refert. Cui adde Plutarchum Probl. Roman. Quæst. lxxxiii.

Prætorio viro.] Valerium Licinianum vocat Plin. Epist. quam ante dixi.

C A S A U B O N.

Lege Scantinia.] Vel Scantinia, ut alibi scribitur: & Turonensis quoque n. agnoscit.

9. Vix suspicionem ullam.] Cujacii liber, *suspicionem.*

V A R I O R.

Corneliam.] Vide Herald. r. de Auct. r. jud. i. §. 13. GOES.

9. Impia quam castis.] Virgilius in ii. Georgicorum sic scribit:

*Ante etiam sceptrum Dictæ regis, & ante
Impia quam castis gens est epulata juvencis;*

Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

In expositione hujus versus ait Servius: *Quod majores boves comesse nefas putabant.* Plinius quoque & Columella tradunt, in tanta fuisse apud antiquos veneratione boves, ut tam capitale esset bovem necasse, quam civem. BEROALD.

Ne boves immolarentur.] Ex dogmate Pythagorico præcipitur apud Ovidium, ne boves immolentur, neve adhibeantur in cibatu. Sic enim scriptum est:

*Quid meruere boves, animal sine fraude doloque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?*

Porphyrus quoque refert, ex iniquitate hominum esse inductum morem immolandi hostias, quem foedissimum appellat, & crudelitatis plenum: cum ex sanguine occisorum animalium imbuantur aræ deorum. BEROALD.

magnæ sæpe non abstinentiæ modo, sed etiam liberalitatis experimenta. Omnes circa se largissime prosecutus, nihil prius aut acrius monuit, quam ne quid sordide facerent. Relictas sibi hereditates ab iis, quibus liberi erant, non recepit. Legatum etiam ex testamento Rusci Cæpionis, qui caverat, *ut quotannis ingredientibus Curiam senatoribus, certam summam viritim præstaret heres suus*, irritum fecit. Reos, qui ante quinquennium proximum ærarium apud pependissent, universos discrimine liberavit: nec repeti, nisi intra annum, eaque conditione permisit, ut accusatori, qui causam non teneret, exsilium pœna esset. Scribas quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra Clodiam legem, venia in præteritum donavit. Subseciva, quæ divisis per veteranos agris carptim superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usucapta concessit. Fiscales calumnias, magna calumniantium pœna repressit: ferebaturque vox ejus, *Princeps qui delatores non castigat, irritat*. Sed neque in clementiæ, neque in abstinentiæ tenore permansit: & tamen aliquanto celerius ad sævitiam descendit, quam ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi puberem adhuc, & cum maxime ægrum, quod arte formaque non ab-

T O R R E N T.

9. *Omnes circa se largissime prosecutus.*] Circa se Græcorum more dixit, ut omnibus circa eum. Cæf. cap. xxvii. Prosequi etiam absolute, pro beneficio ac liberalitate prosequi, quod antea quoque notasse memini.

Non recepit.] Exemplum bonorum de hac re Principum annotavimus Calig. cap. xxxviii.

Rusci Cæpionis.] Cæpio notum Serviliæ gentis cognomen est, Rusci minus cogniti. Ut fortassis Rustii legendum sit, uti in veteri nummo, qualem servo, L. RUSTI.

Apud ærarium pop.] Sup. Claud. cap. ix. docuimus eorum, qui publico tenebantur nec solvendo erant, nomina apud ærarium suspendi solere. Eos Domitianus post quinquennium liberavit, & si qui forte ipsos iudicio repetere vellent, his annum præfixit, sub exsilii pœna, si forte non probarent.

Scribas quæstorios.] Talis Flavius Liberalis, Vespasiani focer, Vespas. cap. iiii.

Contra Clodiam legem.] Legis Clodiæ de scribis nemo (quod sciam) præter Suetonium meminit. Sunt qui velint lege Clodia, seu Claudia, quæ de senatorum navibus lata fuit, aliquid etiam de scribis, maxime quæstoriis, cautum fuisse, ne & ipsis navem maritimam quæ plusquam trecentarum amphorarum esset, negotiandi causa habere liceret. Quod ego quoque crediderim non tam ob ordinis honestatem, quam quod publicis rationibus non conveniret, si quæstorum ærarii scribæ negotiarentur. Porro de hac lege Clodia Livius lib. xxi. Cic. Verrina vii. & nos Claud. cap. xix.

Subseciva.] Sic fere meliores codices, a subsecando, proprium mensorum vocabulum, ut apud

Varronem lib. i. De re rust. cap. x.

10. *Puberem adhuc.*] Sic edit. Gryphii, & unus e nostri mss. verum nullo sensu idoneo. Alii *impuberem* legunt. Sunt qui *pauperem* substituant. Sed *impuberem* servo, ut nec ætas obstiterit, quo minus ob magistri odium discipulum perderet. Paridem enim ante necaverat. Nec vero miretur quispiam puerum adhuc adeo excellere potuisse. exstat enim hæc inscriptio: D. M. PUERI SEPTEMTRIONIS QUI ANNORUM XII. ANTIPOLI IN THEATRO BIDUO SALTAVIT ET PLACUIT. Non absimile mendum Claud. cap. xxvii.

C A S A U B O N.

Rusci Cæpionis.] Viterb. *Rusti*, Lislæi & Memmii, *Ruffi*. ita non esset gentis nomen.

Apud ærarium pependissent.] Veteres multi, *ærarium apud pepend.* intelligit diuturnos reos, quorum nomina ab accusatoribus delata, inter acta magistratuum ad ærarium fuerant delata. Similis locus in vita Augusti capite xxxii. Ita potius capiam hæc verba cum eruditissimo Jurisconsulto Gul. Ranchino: quam ut Torrentius, qui ex libri quinti capite nono locum interpretabatur.

Venia in præteritum donavit.] Exemplar Viterb. *in perpetuum*. non probo.

Veteribus possessoribus ut usucapta concessit.] Aggenus Urbicus commentariis in Julium Frontinum: *Domitianus per totam Italiam subseciva possidentibus donavit, edictoque hoc universis notum fecit.*

V A R I O R.

Qui causam non teneret.] Id est, obtineret, simplex pro composito. sic l. f. ff. de Except. rei jud. Paulus respondit, ei qui in rem egisset, nec tenuisset, postea condicenti non ob stare exceptionem rei iudicata. GIES.

Subseciva.] Vetus auctor de limitibus apud Rigaltiam

absimilis magistro videbatur, occidit. Item Hermogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras, librariis etiam qui eam descripserant, cruci affixis. Patremfamilias, quod *Thracem mirmilloni parem, munerario imparem* dixerat, detractum spectaculis in arenam, canibus objecit, cum hoc titulo: *Impie locutus parmularius*. Complures senatores

galtium pag. 299. *Subseciva sunt proprie, qua sunt de materia pracidens, quasi supervacua abscit: inde & subsecivi agri, quos in pertica divisos recusant, quasi steriles aut palustres. Item: subseciva, qua in divisura agri non efficiunt centuriam, id est, jugera ducenta. hoc loco subseciva sunt agri, qui post divisionem superfuerant. Cod. Salm. subseciva.*

T O R R E N T.

Quasdam in historia figuras.] Sic *causidicorum figuras* dixit Vespas. cap. xiii.

Librariis etiam.] mss. duo *Librarios etiam q. e. def. cruci affixit.*

Thracem mirmilloni parem.] Hoc quoque, seu scomma seu figuram, ad se traxit Domitianus. nam cum gladiatorio munere paterfamilias quidam non infacetus Thracem mirmilloni, cum quo commitebatur, parem quidem esse diceret, sed munerario imparem, quod nempe Domitianus, qui munus edebat, aut (ut apud Homerum Achilles, apud Virgilium Aeneas) muneri forte praesidebat, ob adversae factionis favorem eum premeret, id saevus Imperator, ut in se dictum, morte punit. Sic igitur *munerarii* vocabulum accipio, usurpatum primo ab Augusto. Auctor Quinctilian. lib. viii. cap. iiii. Florus lib. iiii. cap. xx. *muneratorem* vocat muneris editorem, seu ludi dominum. *Patrem* quoque *familias* dixit pro quendam e populo, ut sup. Calig. cap. xxvi. *patresfamilias notos*, &c. Mirmillonum autem factioni vel in fratris odium favebat Domitianus. Titus enim studium armaturae Thracum praese tulit.

Impie locutus parmularius.] Sunt qui *palmularius* legant, sed male. nam Thraces, a quorum armatura altera gladiatorum factio nomen accepit, parma uti solitos, auctores ostendunt. Argute igitur Martialis. & quidem in Domitiani gratiam, lib. xiv. Epigr. ccxiii.

Hac, quae saepe solet vinci, quae vincere raro, Parma tibi scutum pumilionis erit.

Impie vero locutum intellige, qui Domitiani scilicet Numen dicto laeserat. laesae enim majestatis crimen etiam impietas vocabatur, ut passim in Taciti historia est cernere. Eleganter ad hoc ipsum Domitiani factum respiciens Plin. Panegy. Nemini (inquit) *impictas* (ut solebat) *objecta*, quod odisset gladiatorem, & quae sequuntur, lectu dignissima.

C A S A U E O N.

10. *Patrem familias.]* Hoc est, τὸν δαίνα civem Romanum, ut interpretamur ad librum iv. cap. xxvi.

Impie locutus parmularius.] Non solum in spectaculis periculum fuit sub tyrannis favere alicui contra studium Principis: sed etiam domi in vino & convivii liberam vocem de his nugis misisse veri solitum in occasionem calumniae, & impietatis crimen, ut appellabant. Allusit suo more ad hanc historiam Plinius in Panegyrico: *Fam quam libera spectantium studia, quam securus favor? Nemini impietas, ut solebat, objecta, quod odisset gladiatorem: nemo spectator spectaculum factus, miseras voluptates unco & ignibus expiavit.* Similis saevitiae exemplum in Caligula, cap. xxxv. Martialis de suo convivio:

*De Prasino conviva meus Venetoque loquatur,
Nec facient quemquam pocula nostra reum.*

Porro parmularios, vel, ut Graeci scribunt hanc vocem, παλμαλαρίους appellabant, qui Thracibus in arena favebant, quorum erat propria parma. Ab eadem causa dicti Prasiani vel Prasiniani, Venetiani, & Secutoriani.

Complures senatores, in his aliquot consulares, interemit.] Adde etiam aliquot triumphales, vel certe triumphalibus ornamentis donatos. in his Julium Agricolam Taciti socerum. Libet ἐν παρόδῳ Dionem in hac narratione emendare, & veram illi sententiam reddere, simul & Tacito conciliare. Scriptum in compendio Dionis de Agricola, καὶ τέλος ἐσφάγη διὰ τὰ ὑπὲρ Δομιτιανῆς, καί περ τὰς ἐπινικίας τιμὰς παρὰ τῷ Τίτῳ λαβὼν. Ait occisum eum a Domitiano, licet a Tito ornamentis triumphalibus fuisset donatus. Primum, non satis video, cur sic loquatur, & quam vim habeat illud καί περ. deinde falsum, quod ait de Tito: nam Domitianus fuit, qui eo honore Agricolam auxit. quod gravissimo testi, & genero amplius accedamus necesse est. Enimvero scripsisse Dionem ajo, καί περ τὰς ἐπινικίας τιμὰς παρὰ αὐτῷ τῷ Τίτῳ λαβὼν. plane elegans emendatio.

V A R I O R.

10. *Munerario imparem dixerat.]* In V. C. est, *Retiario*, pro *Munerario*. & post: *Acilium Glaucum in exilio*, &c. nam in vulgatis deest in praeposito. FULVIUS URSINUS.

res, in his aliquot consulares, interemit: ex quibus Civicam Cerealem in ipso Asiae pro-
consulatu, Salvidienum Orfitum, Acilium Glabrimonem exsilio quasi molitores novarum
rerum. Ceteros levissima quemque de causa: Aelium Lamiam, ob suspiciosos quidem,
verum & veteres, & innoxios jocos: quod post abductam uxorem laudanti vocem
suam, *Heu taceo*, dixerat: quodque Tito hortanti se ad alterum matrimonium re-
spon-

TORRENT.

Civicam Cerealem.] Lego *Civicum Cerialem*.
Quamquam quis ille Civicus fuerit, ignoro. Cerialis
autem per tertiam vocalem scribendum esse & lapi-
des ostendunt, & veteres denarii cum inscriptione:

MEMMIUS AED. CERIALIA. PRÆMIUS FECIT. Est
autem Cerialis Aniciorum, & Petilliorum cogno-
men apud Tacitum. Dictus vero Civicus Cerialis
hic (quisquis fuerit) ut Bellicus Natalis, qui sub
Galba consulatum gessit.

Salvidienum Orfitum, Acilium Glabrimonem.] Or-
fiti meminit Philostratus, Acilii Dionis compen-
dium, Juvenal. Sat. iv. Xiphilin. Glabrimonem Chri-
stianum fuisse indicat. Consulatum vero gessit cum
Ulpio Trajano, Imperii Domitiani anno x. Legen-
dum etiam aperte *Glabrimonem in exsilio*.

Aelium Lamiam.] De hoc sup. cap. i.

Laudanti vocem suam.] Laudaverat forte vocem
Lamiae vel Domitianus ipse, vel eo praesente alius.
At ille, *Heu taceo*, inquit. Quod cum indignan-
tis abductam sibi uxorem videretur indicium, inter-
fectus fuit. Urbanus vero quod sequitur, Num &
tu vis ducere, si forte alteram sumpsero?

CASAUBON.

Quod post abductam uxorem laudanti vocem suam,
Heu taceo, dixerat.] Parum satisfaciunt mihi inter-
pretes in explicatione hujus Lamiae dicti: nam quod
putant *Heu taceo*, suspirium esse ejus, indicem do-
loris ob abductam uxorem magni, sed latentis, no-
bis non ita videtur: sed notatam potius fuisse tyran-
nidem Principis, qui omnia in suo genere pulcra &
excellencia possessoribus eriperet. unde necessitas in-
cumbere sua bona dissimulandi celandique. sic esse
exponendum, docent illa verba, *laudanti vocem*
suam. ad quae parum attendisse interpretes videntur.
Similes sententiae multae apud poetas. Tibullus
postquam laudasset puellam suam, subjicit:

Nil opus invidia est: procul absit gloria vulgi:

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

Agathias epigramma quo Ariadnae citharistriae lau-
des praedicat, ita claudit:

Σιγῇ ἐφ' ἡμεῖων, ἵνα μὴ Διόνυσος ἀκέσας,

Τῶν Ἀριαδνεῖων ζῆλον ἔχοι λεχέων.

Sunt codices, qui hic aliquid Graece muginentur loco
illorum *Heu taceo*. Ut Lissæ, ubi scriptum fere
ἐν ταυτῷ forte pro ἐν ταυτῷ supple ἔχει. id est, di-
gito compesce labellum. sed vulgata perplacet: licet
Graecae lectionis servare vestigia videantur optimi
codd. Memmii, Viterb. Pithoei, & regii tres, in
quibus est *eutacto* & *tutacto*. docti cogitent. Atque
haec cum edita essent a nobis, litteras postea ab illu-
strissimo Scaligero accepimus, quibus ille nobis suam
de isto loco sententiam aperit. Sic autem acutissi-
mus vir: *Placet eutacto ut erat in optimo Turonensi*
codice, vel eutaκτῷ, ut in quibusdam. Acer &
mordax jocus. ἐν ᾧ δὲ μὲν, ἀλλὰ τὰς ἀδοντας εὐτακτῷ.
Proverbium etiam inter Gallos jacitatum. Je ne
chante point, mais j'accorde. Nam non potiebatur
uxore sua, ut Domitianus: sed stuprum dissimulando,
pacem inter se & uxorem & imperatorem nutriebat.
εὐτακτεῖν cum accusativo satis frequens: & ita sem-
per Georgius Codinus. Heu taceo, quod vulgo legi-
tur ineptum est. σφῶ ἐς οἱ ἀδοντας, ἐγὼ δὲ ὁ εὐ-
τακτῶν. Est locus elegans & notabilis. Haec Sca-
liger. Ego non memini legere hac notione verbum
εὐτακτῷ apud ullum scriptorem. Non multo tamen
aliter vocem εὐτακτῶς usurpat B. Chrysostomus ho-
milia xii. in Pauli ad Philipenses epistolam: ἐν
χορῷ, inquit, τὸν χορηγὸν δεῖ μιμεῖσθαι τὰς λοιπὰς,
καὶ ἑταῶ βαδίζειν εὐτακτῶς. sic etiam τάξις nomen
ea in re apud eundem positum alibi: ut ad Hebr.
ἀν χορῷ τὸν χορυφαῖον ἀνέλης, ἔχει κατὰ μέλος καὶ
τάξιν ὁ χορὸς ἔσαι.

VARIOR.

Civicam Cerealem.] An *Civicum*? GUIJET.

Heu taceo.] *Eutacto* Turon. cod. Locus obscu-
rus nec integer videtur. An scribendum *En taceo*
pro *eutacto*? GUIJET.

Post abductam uxorem laudanti vocem suam, Heu
taceo, dixerat.] Hujus aenigmatis sensum mihi ca-
pere videor. Scriptura vera est, *Εὐτακτῷ. hoc est,*
Venere abstineo. uxorem non habeo. quo sibi raptum
exprobrari intelligebat tyrannus. Laudanti vocem
suam Domitiano respondit, εὐτακτῷ. disciplinam
servo. Quae illa disciplina? dicit Horatius:

Abstinnit Venere & Baccho, qui Pythia cantat.

Ælianus.

sponderat, μή καὶ σὺ γαμήται θέλεις; Salvium Coccejanum, quod Othonis Imperatoris patruī sui diem natalem celebraverat: Metium Pomposianum, quod habere Imperatoriam genesim vulgo ferebatur: & quod depictum orbem terrarum in membrana, concionesque regum ac ducum ex Tito Livio circumferret: quodque servis nomina Magonis & Annibalis indidisset. Sallustium Lucillum Britanniarum legatum, quod lanceas novae formae appellari *Lucullaeas* passus esset. Junium Rusticum, quod Pæti Traſæ & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetque eos *sanctissimos viros*: cuius criminis occasione, philosophos omnes urbe Italiaque submovit. Occidit & Helvidium filium, quasi scenico exodio sub persona Paridis & Oenones divortium suum cum uxore taxasset. Flavium Sabinum alterum e patruelibus, quod eum comitiorum consularium die destinatum, perperam præco non consulem ad populum, sed Imperatorem pronunciaſſet. Verum aliquanto post civilis belli victoriam sævior, plerosque partis adversæ, dum etiam latentes conscios investigat, novo quaestionis genere distorsit: immisso per obscena igne, nonnullis & manus amputavit. Satisque constat duos solos e notioribus venia dona-

Ælianus 3. ποικ. 30. Ἀμοιβῆας ὁ καθαρωδὲς σωφρονέ-
σατος ἐλέγετο καὶ γυναῖκα ὠραιότατην ἔχων μὴ ὁμιλεῖν
αὐτῇ. Sic Nero ὑτάκτει, quum omitteret nihil,
quæ generis ejus artifices vel conservanda vocis causa
vel augenda factitarent, cap. 20. Non mirari te
oportet me bene canere: servo enim disciplinam:
& ut servare possim, tu fecisti uxore abducta.
GRONOV. Cod. Salm. & tres Pall. emiſſo.

T O R R E N T.

Salvium Coccejanum.] Cuius pater L. Salvius Tidianus, Othonis frater. Auctor Tacit.

Metium Pomposianum.] Vespas. cap. xiv. Metii Modesti, viri optimi, mentio apud Plinium lib. i. Epist. v. quem Domitianus relegaverat.

Junium Rusticum.] Hic ille Junius Rusticus Arulenus, de quo sæpe Tacit. & Philostrat. Plinius quoque cum alibi, tum lib. i. Epist. v.

Appellaretque.] Libri duo, appellassetque. Sed nihil muto.

Philosophos omnes.] Dionis epitome quosdam etiam occisos tradit. Inter submotos autem Urbe & Italia (ut de se ipse testatur Orat. xl. Dion) Chrysostomus, Epictetus, de quo Gell. lib. xv. cap. xi. Musonius, Demetrius, Peregrinus, ut in ejus vita auctor est Lucian. Cui adde Philostratum Apollonii vitæ lib. vii. & viii. At Euphrates ex philosopho assentator. ac delator factus est. Sed & Euseb. Chronicis sub Domitiano bis pulsos ab Urbe philosophos, & mathematicos tradit.

Helvidium filium.] Patrem Helvidium Vespasianus occiderat, cap. xv.

Quod quasi sce. exodio.] Recte, non *exordio*, ut in vulgatis, & duobus mss. Altera quoque illarum dictionum quod quasi supervacanea est.

Destinatum.] Sic sæpe alibi, pro designatum. Huic autem Flavio Sabino nuptam primum fuisse

Juliam, Titi filiam, indicat Philostratus. Vide inf. cap. xv. & xxi.

Civilis belli.] Quod Antonius Saturninus move-
rat. Sup. cap. vi.

Latentes conscios.] Dictionem *conscios*, ex glossemato adjectam, omnino rejicio. Malim etiam *investigatos* pro *investigato*.

C A S A U B O N.

Appellassetque eos sanctissimos viros.] Dio vertit, ἄνθρωπος ἱερὸς: qua de voce ad Athenæum notamus. Junius Rusticus de quo hic Suetonius, is est de quo Plutarchus, in lib. De curiositate.

Divortium suum cum uxore taxasset.] Hæc scriptura librorum omnium veterum. at vulgo, *tractasset*. illa voce usus & libro secundo capite quarto.

Flavium Sabinum alterum e patruelibus.] Adji-
ce, generum Titi fratris. Philostratus libro vii. Σαβείνιον ἀπεκτονῶς ἕνα τῶν ἐαυτοῦ ζυγγενῶν, Ἰηλίας ἤγετο ἢ δὲ Ἰηλία γυναῖκα μὲν ἦν τῇ πεφονευμένῃ, Δομιτιανῷ δὲ ἀδελφίδῃ, μία τῶν Τίτη θυγατέρων.

Latentes conscios, investigato novo quaestionis genere, distorsit.] Multis modis absurda lectio. qui appellat *latentes conscios*? deinde quomodo sævitiam in latentes exercuit? emenda igitur *latentes per conscios investigatos, novo quaestionis genere distorsit*.

V A R I O R.

Flavium Sabinum.] Exstat de hoc inscriptio vetus ex lapide Tiburtino, his verbis concepta: EX. AUCTORITATE. IMP. CÆSARIS. TITI. VESPASIANI. AUG. IN. LOCO. QUI. DESIGNATUS. ERAT. PER. FLAVIUM. SABINUM. OPERUM. PUBLICORUM. CURATOREM. TEMPLUM. EXTRUXERUNT. NEGOTIATORES. FRUMENTARI. Fulv. Ursinus.

onat os, tribunum laticlavium, & centurionem, qui se, quo facilius expertes culpæ ostenderent, impudicos probaverant: & ob id neque apud ducem, nec apud milites, nullius momenti esse potuisse. Erat autem non solum magnæ, sed & callidæ inopinatæque sævitæ. Auctorem summarum pridie quam crucifigeret, in cubiculum vocavit: assidere

T O R R E N T.

Trib. laticlavium.] Sic *Tribunum angusticlavium* dixit Oth. cap. x. Vide quæ notavi Aug. cap. xxxviii. & xl. Adde Turnebum *Adversar.* xxvi. cap. xi.

Impudicos probaverant.] Sic Nero professis apud se obscenitatem cetera quoque concessit delicta, cap. xxix. Xiphilin. unum tantum nominat his verbis, Ἰσλῖος Καλῆσσος, κηχιλαρχικῶς εἰς βελαίας ἐλπίδα. sic enim interpretatur Tribunum laticlavium, qui in spem senatoriæ dignitatis tribunus factus sit. Et sane laticlavium senatorii ordinis virum vocat Sueton. Ner. cap. xxvi. Aliter tamen Tribunos laticlavios interpretor Aug. cap. xl.

ii. *Auctorem summarum.*] Nihil dubito, quin actorem legendum sit. agendi enim vocabulum latissime patet. Hinc rerum actus, & agentes in rebus, quorum tam frequens in Cæsarum constitutionibus mentio. Actores etiam servi quibus præcipua rerum domini incumbere cura, atque in magna familia aliis sub se servis (quos vicarios vocabant) in sua quisque functione imperabant, quos Theophilus διοικητὰς vertit, Scævola πραγματευτὰς l. xli. De fideicommiss. libertatibus. Interdumque absolute actores appellantur, interdum adjuncto aliquo, ut actores rerum, actores bonorum, actores prædiorum, fundorumque, de quibus etiam Columella lib. i. de Re Rust. & Plin. Epist. ad Calvisium lib. iv. Simili ergo ratione actorem summarum eum vocat Sueton. qui omnium rationibus dispungendis præerat, easque observabat, quales qui ἀντιγραφεῖς a Græcis, a nobis Gallico vocabulo contrarotularii appellantur. Post Suetonii vero ætatem rationarii, & rationales a Marcellino, & Lampridio dici cœpere. Fuit & actor summa rei in provinciis, cujus officii meminit etiam Euseb. Hist. Eccl. lib. vii. cap. xiiii. τῶ μεγίστῃ πράγματι προσαυτεῶν. Sed hoc servile non erat munus. De quo sup. Claud. cap. xxiv.

C A S A U B O N.

Tribunum laticlavium & centurionem.] De juvenibus laticlaviis dictum est ad lib. iv. cap. xxxviii. nam fuisse istos juvenes certum est. impudicos intellege muliebria passos.

ii. *Auctorem summarum.*] Lislæi, actorem s.

V A R I O R.

Tribunum laticlavium.] Laticlavii tribuni sunt, qui non tantum ex senatu lecti, ut Lipsius vult, sed qui aut ex equestri, aut senatorio genere erant. Ut

sub consulibus quidam tribuni a populo, alii in exercitu creabantur, hi *Rufuli*, illi dicebantur *Comitiales*: ita sub Imperatoribus plebei quidem tribuni per merita & labores ad hanc dignitatem adscendebant. equestres autem voluntate Principis fiebant. Illi dicebantur *tribuni angusticlavii*, de quibus vide ad Othon. cap. io. hi *laticlavii*. Equites qui ad tribunatum militum adscenderant, senatoria ornamenta consequebantur. Senec. ep. 47. *Variana clade quam multos splendidissime natos* (id est, ex equestri antiqua familia) *senatorium per militiam auspicantes gradum fortuna depressit.* hi etiam dicebantur majores tribuni. Vegetius lib. 2. cap. 7. *Tribunus major per epistolam sacram Imperatoris judicio destinatur, minor tribunus provenit ex labore.* Stat.

Quam deceat clari præstantior ordo tribuni.

Equites qui ad senatorium ordinem aut per urbanos honores, aut per militiam adspirabant, facile latum clavum adipisciebantur etiam ante honores gestos. Ita Metius Celer equestri genere natus, primis stipendiis jam latum clavum gestabat. Statius:

- - - puer hic sudavit in armis

Notus adhuc tantum majoris munere clavi.

Ita & Severus longo tempore antequam tribunatum gereret, latum clavum impetravit a D. Marco, ut Spartianus de eo refert. Atque hanc nostram opinionem aperte firmat Xiphilin. ex Dione in Domit. Εἰς δ' οὖν νεανίσκος Ἰσλῖος Καλῆσσος κηχιλαρχικῶς εἰς βελαίας ἐλπίδα παραδοξότατα ἐσώθη. Quidam ergo juvenis Julius Calvaſter tribunus militum in spem senatoriæ dignitatis præter omnium opinionem servatus est. Ecce hic Julius Calvaſter in spem senatorii ordinis tribunatum militum gesserat. Ergo nondum senator erat. At hunc eundem tribunum laticlavium appellat hoc loco Sueton. Ut igitur in Urbe ii laticlavii, qui senatorio & equestri genere orti ἐπὶ τῇ βελαίᾳ ἐλπίδι latum clavum portant, ita & tribuni laticlavii sunt non solum ii, qui ex senatu lecti sunt, sed qui ex equestri vel senatoria stirpe ad tribunatus dignitatem pervenerunt, ea spe, ut per tribunatum in senatum ingrediantur. Etenim tam expedita erat via per tribunatum ad senatoriam dignitatem, ut etiam senatu moti ingrederentur per eum in Curiam. Horat. i. Sat. 6.

- - - Quo tibi Tulli

Sumere depositum clavum, fierique tribunum? Hic anim Tullius senatu motus, atque ita deposito lato clavo in equestri ordine consistens, ut rursus senatorium ordinem acciperet, militiæ se dederat, atque ita ad tribunatum perveniens, latum clavum iterum sumserat. ALBERT. RUBEN. lib. i. De la-

Rrrr

to

affidere in toro juxta coegit, securum hilaremque dimisit, partibus etiam de cœna dignatus est. Arretinum Clementem consularem virum, e familiaribus & emissariis suis capitis condemnaturus, in eadem, vel etiam in majore gratia habuit, quoad novissime simul gestanti, conspecto delatore ejus: *Vis*, inquit, *hunc nequissimum servum cras audiamus?* Et quo contentius abuteretur patientia hominum, numquam tristiores sententiam, sine præfatione clementiæ, pronuntiavit: ut non aliud jam certius atrocis exitus signum esset, quam principii lenitas. Quosdam majestatis reos in Curiam induxerat: & cum prædixisset *experturum se illa die, quam carus senatui esset*, facile perfecerat, ut etiam more majorum puniendi condemnarentur: deinde atrocitate pœnæ conterritus, ad leniendam invidiam intercessit, his verbis: neque enim ab re fuerit ipsa cognoscere: *Permittite Patres Conscripti a pietate vestra impetrari, quod scio me difficulter impetraturum, ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam & parcetis oculis vestris, & intelligent me omnes, senatui interfuisse.* Exhaustus operum ac munerum 12 impensis, stipendioque quod adjecerat: tentavit quidem, ad relevandos castrenses sumtus, militum numerum diminuere. Sed cum & obnoxium se Barbaris per hoc animadverteret; neque eo secius in explicandis oneribus hæreret, nihil pensi habuit, quin prædaretur omni modo. Bona vivorum & mortuorum usquequaque, quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat objici qualecumque factum dictumque, adver-

to clavo cap. 15. quem ibi vide latius hæc explicantem.

11. *Callida.*] *Calida* Salmas. id est, repentinæ. GUJET.

Auctorem summarum.] Sic quidem omnes mss. etiam Palatini & Salmas. legendum tamen sine controversia cum Torrentio, *auctorem summarum*. Servos Actores vocant Jcti, qui redditus dominorum a colonis exigebant, peculio præerant, & rationes conscribebant. l. 1. §. ult. ff. De servo corrupto: *Deteriorem facit servum, qui auctori suadet, ut rationes dominicas intercidat, vel adulteret, vel etiam rationes sibi commissas conturbet.* Idem & dispensatores, *arcarii*, quibus fiscalium thesaurorum tuteia commissa est. REINES. Epist. xxxv. ad Rupertum, quem vide.

T O R R E N T.

Arretinum Clementem.] In veteri marmore M. ARRICINUS CLEMENS legitur. Consul fuit cum L. Nonio Asprenate Imperii Domitiani anno xiii.

Simul gestanti.] Galb. cap. viii. *inter gestandum*, &c. Male, qui *gustanti* legunt.

More majorum.] Ner. cap. xlix.

Liberum mortis arbit.] Simile de L. Veteris morte Neronis factum apud Tacitum circa initium lib. xvi. his verbis: *Nero intercessit, mortem sine arbitrio relinquens.* Ubi suo arbitrio legendum est. id est, liberam.

12. *Sed cum obnoxium.*] Melius libri mss. *sed cum & obnoxium se Barbaris per hoc animadverteret, neque eo secius*, &c.

Bona vivorum.] Ante hæc verba punctum deponendum, ut sensus sit apertior, *omni modo. Bona*

viv. & mort. usquequaque quolibet, &c.

Factum dictumque.] Libb. veteres *dictumve*, & *mox*, vel *uno existente*.

T O R R E N T.

Affidere in toro juxta coegit.] Ita moris, intra cubiculum sedere in toris, ut sit hodie in scamnis: non solum cum ad cibum sumendum discumberent, sed in omni otio aut negotio, quod quiescere non prohiberet. Galenus in libro de præcognoscendo, loquens de matre, quæ puero ægro adsidebat: *ἐν τῷ οἰκήματι ἢ καὶ κλίνη, καὶ ἢς ἡ μήτηρ τῆ παιδὸς ἐκαθέζετο.* totum illum locum vide, & si lubet, quæ notavimus lib. ii. cap. lxxviii.

Sed cum obnoxium se Barbaris per hoc animadverteret.] Zonaras dubio procul ex Dione, exposito incremento stipendii de quo ante dictum, *Μεταμεινέμενοι δὲ τὴν μὲν ποσότητα οὐκ ἐμείωσαν, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέσειλε καὶ ἐκατέρωθεν μεγάλα τὸ δημόσιον ἔβλαψεν, μὴθ' ἱκανὸς τῆς ἀμύνης αὐτῶν, καὶ τῆς μεγαλομύθου ποιήσας.*

V A R I O R.

Arretinum Clementem consularem virum.] Ex antiqua inscriptione legendum *Arricinum Clementem* &c. Nam vidimus inscriptionem ad hunc ipsum Arricinum pertinentem, in qua ARRICINUS CLEMENS. incisum est. Præterea existat alia inscriptio, quæ habet M. ARRICINI HELI. ut dubitari non possit de hujus nominis scriptura. F. URSINUS. Ista inscriptio num. 6. pag. 104. apud Gruterum, sed ad hunc Clementem illam pertinere nemo facile dixerit. Mera conjectura est. Itaque a libris Taciti & Suetonii non est discedendum.

T O R

sum majestatem Principis. Confiscabantur alienissimæ hereditates, vel existente uno, qui diceret, audisse se ex defuncto, cum viveret, *heredem sibi Casarem esse*. Præter ceteros, Judaicus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferebantur, qui vel improfessi Judaicam intra urbem viverent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cum a procuratore, frequentissimoque consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset. Ab juvena
minime

T O R R E N T.

Judaicus fiscus.] *Judaicum fiscum* vocat, quacunque ratione non adversum Judæos tantum, sed etiam Christianos ageretur. Et hæc illa secunda fuit Christiani nominis persecutio, de qua Eusebius, & alii. nam Judæorum nomine Christiani fere comprehendebantur. Vide Xiphilinum. De odio vero in Christianos Tertullian. Apologet. cap. 11. *Christianum hominem omnium scelerum reum, Deorum, Imperatorum, legum, morum, natura totius inimicum existimas.* Iterumque xxxv. & xl. habitos tradit publicos hostes. Quos (inquit) existiment omnis publica cladis, omnis popularis incommodi esse causam. Si Tiberis ascendit, si Nilus non ascendit in arva, si calum stetit, si terra movit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem. Agere autem fiscum dixit, ut agere publicum quadragesimæ Vespas. cap. 1.

Frequentissimoque consil.] *Que* particula prorsus supervacanea est.

Circumsectus.] Vulgo circumcisos dicimus. Hinc verpus, recutitus, curtus, apella, Judæorum epitheta.

C A S A U B O N.

Præter ceteros Judaicus fiscus acerbissime actus est.] Quod factitatum alibi notabamus in artibus sordidis & vetitis, ut pretio depenso permitteretur illarum professio: idem factum in religione Judaica, ac mox quoque in nostra, sicut declarat Tertulliani locus quem ad lib. iv. laudavimus. is est quem vocat auctor *fiscum Judaicum*, & a duobus hominum generibus pensitatum fuisse indicat. prius fuit eorum, qui liberam suæ sectæ professionem in urbe redimebant. Judæis enim licuit soluto pretio quod erat imperatum, in urbe manere. nam interpretes qui ad persecutionem secundam Christianorum sub Domitiano hæc verba referunt, falluntur. Tributi hujus meminit Xiphilinus in Vespasiano: *Ἀπ' ἐκεῖ-
ναι δίδραχμον ἐτάχθη τὰς τὰ πατρία αὐτῶν ἔθνη περι-
είλλοντας τῷ Καπιτωλίῳ Διὶ καὶ ἑτορ ἀποφέρειν.* id est, *Ex eo constitutum est, ut Judæi qui patrios ritus servare vellent, didrachmum quotannis Jovi Capitolino inferrent.* Tertullianus in Apologetico: *Sacras litteras Judæi palam lætitant: vestigialis libertas vulgo aditur sabbatis omnibus.* Meminit & Appianus in Syriacis, ubi *φάρων τῶν σωμάτων* vocat. ita interpretor illa verba, *qui velut professi Judæi-*

cam intra urbem viverent vitam. quæ tamen possis fortassis etiam aliter accipere: Judæos omnes fuisse urbe pulsos, nec aliter permissam Romæ habitationem, quam si patrios ritus ejurassent: gravesque multas dictas, si qui nacti post ejurationem manendi in urbe facultatem, vixissent vitam Judaicam. mihi placet magis prior interpretatio: & professionem intelligo, qualis ea quæ Tertulliani temporibus ipso teste apud beneficiarios fieri solita a tabernariis, aleonibus, & Christianis. Scribendum autem, *qui vel ut prof.*

Vel dissimulata origine.] Possunt hæc verba etiam ad Christianorum persecutionem sub Domitiano referri. Nam hi videntur esse, quos pro Judæis passim habitos dissimulatæ originis arcessiebant.

V A R I O R.

12. *Judaicus fiscus.*] Significat tributum, quod Judæi omnes, qui in Imperio Romano erant, solvebant. nam viritum binæ drachmæ exigebantur ab iis, qui Judaicam religionem colebant, Jovis Capitolini nomine, ut Dio refert. TURNEBUS. De hac re in numismate Nervæ sic habetur, JUDAICI. FISCI. CALUMNIA. SUBLATA. Fulv. Ursin.

Qui veluti professi, Judaicam.] Nec scribitur, ut oportet, neque intelligitur hic locus. Lege: *qui vel improfessi Judaicam intra urbem viverent vitam.* Quintilianus avus Decl. 241. *Res furtiva improfessa apud publicanos.* Quod quis per publicanos improfessum transtulerit, commissum sit. l. 16. π. 1. De Publican. Si quis improfessus servus fuerit, & probabitur in commissum cecidisse. His autem verbis cenfeo designari profelytos, qui gente non Hebræi, eoque nec matriculæ fiscali incisi, tamen sabbata & castus Judaicos observabant: quemadmodum sequentibus natos Hebræis & pro non Judæis se gerentes ad subterfugiendum jus fisci. GRONOV.

Qui vel improfessi.] Lego *qui improfessi velut Judaicam intra urbem viverent vitam.* Nam vel sæpe pro velut exaratum in codicibus mss. monui etiam alibi & ita quoque restituendum puto apud Macro- bium 1. in Somn. Scip. 2. Legendum enim ibi: *Sciendum est tamen, non in omnem disputationem philosophos admittere fabulosa velut licita, sed his uti solent, cum.* &c. Qui autem improfessi velut Judaicam, fuere Christiani, qui quod ut Judæi idolis non sacrificarent, gentibus videbantur agere vitam Judaicæ similem, nec tamen eandem. Videbant enim Judæos sabbata solenniter celebrare;

minime civilis animi, confidens etiam, & cum verbis, tum rebus immodicus. Cænidī patris concubinæ ex Istria reversæ, osculumque, ut assueverat, offerenti, manum præbuit. Generum fratris indigne ferens, albatos & ipsum ministros habere, proclamavit: *ὁ γὰρ θὸν πολυκοιρανίη*. Principatum vero adeptus, neque in senatu jactare dubitavit, *13* & patri se & fratri imperium dedisse: illos sibi reddidisse. Neque in reducenda post divortium uxore edicere, *revocatam eam in pulvinar suum*. Acclamari etiam in Amphitheatro epulari die libenter audivit: *Domino & Domina feliciter*. Sed & Capitolino certamine cunctos ingenti consensu precantes, ut Palfurium Suram restitueret, pulsum olim

Christianos vero non illum, sed sequentem. Præterea Judæorum veterem esse religionem, Christianorum recentem. Certe cum hæc scriberet Suetonius, hoc non ignorabat, qui jam tum scripserat Nerone c. 16. *Afflicti supplicii Christiani, genus hominum superstitionis novæ & maleficæ*. GOESIIUS.

T O R R E N T.

Osculum ut assueverat.] Tib. cap. xxxiv. *quotidiana oscula*. Manum autem per contemptum ac fastum Cænidī, patris concubinæ, sed uxoris loco habitæ, Domitianus osculandum porrexit, ut Chæreæ Caligula cap. lvi. nam manum osculari summæ reverentiæ erat indicium. Plutarch. Catone Uticensi: *Ejus abutū agere ferentes milites vestes suas qua iturus erat sternebant, & manus deosculabantur*. Adde Plinium lib. xi. cap. xlv. & lib. xxviii. cap. ii.

Generum fratris.] Inf. cap. xxii. Notandum vero ex hoc loco Principum ministros albatos incedere solere. albus enim color (ut scribit Plato lib. xii. De republ.) Diis Immortalibus convenit, & lætitiæ signum præfert. Nigrum vero contra mortalem vocat Hippocrates lib. De morbo sacro, sive alius est ejus libri auctor. Hinc porro factum, ut in sacrificiis, conviviisque, & spectaculis albis vestibus uterentur. Elegans Vopisci locus vita Taciti Cæsaris: *Quo in Principem lecto, senatores elati lætitiæ albatī sederunt, atque albas hostias immolarunt*.

Proclamavit, Οὐκ ἀγαθόν.] Homeri versum ex Iliad. ii. simili exclamatione supplet Caligula cap. xxii.

13. In pulvinar suum.] Quasi nimirum & ipse Deus esset. Diis enim pulvinaria sternebantur. Hinc ad omnia pulvinaria supplicare Cic. & Livius. Eleganter igitur de Messallina e prostibulo ad sacrum cubiculum redeunte Juvenal.

- - - fumoque lucerna

Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

Sed & Seneca Consolat. ad Polybium, loquens de Fortuna, *Potest hæc* (inquit): *adversus privatas domos ullam æquitatem nosse, aut ullam modestiam, cujus implacabilis scvitia toties funestavit ipsa pulvinaria*. Pulvinaria privatis Laribus opponit.

Epulari die.] Quo (ut arbitror) inter muneris

spectacula epulum dedit. Sup. cap. iv. Ex Xiphilino.

Libenter audit.] *Audit pro audit*, ut ante notavimus. Libri tamen variant.

Domino & Domina feliciter.] Domini nomen, Romanis odiosissimum (si Sex. Aurelio credimus) primum Caligula sibi sumpsit (si Eusebio & aliis) Domitianus. Verbum autem *feliciter* in nuptiis usurpari solitum docet nos Juvenal. Sat. ii. *dictum feliciter*. Quare Domitiano sic acclamatum crediderim reconciliata jam ipsi Domitia.

Palfurium Suram.] Hujus quoque meminit Juvenal. Sat. iv. Ubi *Parsurius* habent mss.

C A S A U B O N.

13. Et patri se & fratri imperium dedisse.] Hinc illud Martialis:

*Solus Iuleas cum jam retineret habenas,
Tradidit, inque suo tertius orbe fuit.*

V A R I O R.

Indigne ferens, albatos & ipsum ministros habere. Albati ministri Imperatorum, id est, albis tunicis induti. Nec solum albæ illæ tunicae, sed etiam auro distinctæ. Lampridius: *auratam vestem ministrorum nullus vel in publico convivio habuit*. auratam vestem vocat, qualem gerebant regii ministri, tunicam albam, auro distinctam. Alexander vero albatos tantum, non etiam auratos habuit ministros. Tunicae autem illæ Imperialium ministeriorum non per totum auro sparsæ & intextæ, sed paragaudis, hoc est, loris auratis prætextæ. Cod. de Vestibus hol. leg. ii. *nemo vir auratas in tunicis aut in lineis habeat paragaudas: nisi hi tantummodo, quibus hoc propter Imperiale ministerium concessum est*. Albati igitur illi ministri, & in tunicis albis, auro limbatis. Sed hæc pluribus in libro de officiis Augustæ domus. SAEMASIUS.

13. Edicere, vocatam eam in pulvinar suum.] Annon revocatam? GRONOV.

Epulari die.] Quo datum est populo epulum. Papinius:

*Una vescimur omnis ordo mensa,
Parvi, fœmina, plebs, eques, senatus.*

SABELLICUS. Codex Salmas. *epuli die*.

Palfurium Suram.] Codex Salm. *Palsarium Suram*.

olim senatu, ac tunc de oratoribus coronatum: nullo responso dignatus, Tacere tantummodo iussit, voce præconis. Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: *Dominus & Deus noster sic fieri jubet.* Unde institutum posthac, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Janos arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis, tantos ac tot extruxit: ut cuidam Græce inscriptum arcui sit, ΑΡΚΕΙ. Consulatus xvii. cepit, quod ante eum nemo. Ex quibus septem medios continuavit: omnes autem pæne titulo tenus gessit: nec quemquam ultra Kalendas Maji: plures ad Idus usque Januarias. Post autem duos triumphos, Germanici cognomine assumpto, Septembrem mensem & Octobrem ex appellationibus suis, Germanicum, Domitianumque trans-

nomi-

T O R R E N T.

Formalem dict. epist.] *Formalem* a familiari distinguit, qua nempe statuitur aliquid. Quod Principi licere etiam per epistolam Jcti tradunt. Inf. cap. xx. Nec dissimile quod *formata* vocantur epistola in jure Pontificio, quæ certa forma, commeatus causa, Ecclesiastici ordinis viris alio se conferentibus dabantur. De quibus peculiari libello Gerard. Rodolphus Graviensis.

Dominus & Deus noster.] Sic de eo Victor: *Morre Caligula Dominum sese, Deumque dici coegit.* & adulator Martial.

Edictum Domini, Deique nostri. Quin & Palladis se filium dici voluit. Auctor Philostrat. lib. vii.

Ponderis certi.] Priscilla apud Statium Silv. v. *Nunc, quod cupis ipse juberi, (ita lego cum Lipsio, non videri) Da Capitolinis æternum sedibus aurum, Quo niteant sacri centeno pondere vultus Caesaris.*

Tantos ac tot.] Ingentes vocat Plin. Panegy. Vi. de Aug. cap. xxxi.

Inscriptum arcui sit.] Libri duo mss. *inscriptum sit arcui*, ac postea relictum spatium, nec verba ulla Græca. Lego igitur ex Turnebi sententia, sive hæc conjectura, sive vetus sit lectio, ut *cuidam Græce inscriptum sit, ΑΡΚΕΙ.* quod magis placet quam *ἀρκεῖ*, vel *ἀρκεῖν*. Illud vero, *aream & calvitium*, merum somnium est. Quanquam & calvum fuisse Domitianum norunt omnes, & venusta translatione *aream* calvi verticem appellat Petronius pulcherrimo de capillis epigrammate:

*Nunc umbra nudata sua jam tempora mœrent,
Areæque attritis ridet adusta pilis.*

Accedat Martial. lib. v. Epigr. l.

- - - nec ullus

In longa pilus area notetur.

& Cornel. Celsus lib. vi. cap. iv. de *area*, capitis morbo, quo capilli defluunt.

Consulatus xvii.] E quibus decimum septimum, qui illi ultimus fuit, adorat (sic enim loquitur) Papinius lib. iv. Sil. i. Aliter quidem Plin.

Panegyrico in Trajanum, & altero in Gratianum Aufonius.

Septembrem mensem & Octobrem.] Macrobius Saturnal. i. cap. xii. *Mensis September principalem sui retinet appellationem, quem Germanici, Octobrem vero suo nomine Domitianus invaserat.* Respexit eo Martial. lib. ix. Epigr. ii.

*Dum Janus hiemes, Domitianus autumnos,
Augustus annis commodabit æstates,
Dum grande famuli nomen asseret Rheni
Germanicarum magna lux Calendarum.*

Plinius quoque Panegy. De ampliando (inquit) numero gladiatorum, aut de instituendo collegio fabrorum consulebamur, & quasi prolatis Imperii finibus nunc ingentes arcus, excessurosque templorum fastigium titulos, nunc menses etiam, neque hos singulos, nomini Caesarum dicabamus.

C A S A U B O N.

Formalem dictaret epistolam.] Græci historici vocant ἐγκυκλίης ἐπιστολάς: de quibus alius nobis dicendi locus constitutus.

Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit.] Plinius panegyrico ad Trajanum: *Paullo ante aditus omnes, omnes gradus totaque area hinc auro, hinc argento relucebat.*

Ut cuidam Græce inscriptum sit arcui 'Αρκεῖ.] Hæc scriptura cod. Viterb. & regionum mss. nisi quod vox Græca, ut alibi multis locis, in omnibus desideratur. quam, judicium secuti Turnebi, restitimus, faventibus Memmii ac Lislæi libris & quibusdam e regiis, in quibus partim *arti*, partim *arci* exaratum. In eisdem libris, vulgatæ lectionis *Areæ & calvitium* nec vola existat neque pes. Quare abeant, censeo, Morboniam.

V A R I O R.

Formalem dictaret epistolam.] *Formalem* epistolam vocat Tranquillus, *formatam* epistolam, qua aliquid Imperator edicebat, & publice imperabat: aut publice ad aliquos scribebat: ut ex ejus stylo & forma & exemplari, similes scriberentur: nam cum

Rrrr 3

habent

nominavit : quod altero suscepisset Imperium, altero natus esset. Per hæc terribilis ¹⁴ cunctis & invisus, tandem oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspi- ratione, simul & uxoris. Annum diemque ultimum vitæ jam pridem suspectum habe- bat, horam etiam, nec non & genus mortis. Adolescentulo Chaldæi cuncta præ- dixerant. Pater quoque super cœnam quondam fungis abstinentem palam irriserat, ut ignarum sortis suæ, quod non ferrum potius timeret. Quare pavidus semper atque anxius, minimis etiam suspicionibus præter modum commovebatur : ut edicti de exci- dendis vineis propositi, gratiam facere non alia magis re compulsus credatur, quam quod sparsi libelli cum his versibus erant :

Κὴν μὲ Φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπείσαι Καίσαρι θυομένῳ.

Eadem formidine oblatum a senatu novum & inexcogitatum honorem, quamquam omnium talium appetentissimus, recusavit, quo decretum erat : ut quoties gereret con- sulatum, equites Roman. quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus, præcede- rent eum, inter lictores apparitoresque. Tempore vero suspecti periculi appropinquante, sollici- tior in dies, porticum, in quibus spatiari consueverat, parietes phengite lapide distinxit: e cujus splen-

habent eam formam, quam instrumenta publica & edicta habent, formales epistola dicuntur. Suetonius: epistolas orationesque & edicta alieno formabat ingenio. Itaque epistola formalis alia est, quam familiaris. TURNEBUS.

Sic fieri jubet.] Cod. Salmas. hoc fieri jubet.

T O R R E N T.

14. An. diemque ult. vitæ.] Dictio vitæ abest ab uno cod. ms.

Super cœnam quandam.] Lego, quondam, quan- quam nulli codd. suffragantur.

Edicti gratiam.] Aug. cap. xvi. conjurandi gra- tiam fecit.

His versibus.] Versus, ex Eveno poeta sumptos, primus Politianus hoc loco restituit Miscellan. cap. xxvi. Eum vide.

Novum & inexcogitatum hon.] Sic quidem Gry- phii edit. sed Frobenii, & mss. nostri omnes novum & excogitatum hon. Scribendum putarem, novum tunc excogitatum honorem, vel novum excogit. hon. sine copulatione.

Trabeati & cum hastis.] Abesse mallet particu- lam &. Trabeam autem & Deorum, & Regum, & Ducum, & Augurum fuisse volunt grammatici, triumphantium quoque togam pictam, ac tunicam palmatam vocari interdum trabeam. Verum pro- prius huc spectat de Germanici funere locus Taciti lib. iii. Annal. Prædebant incompta signa, versi fasces, atque ubi colonias transgrederentur, atrata plebs, trabeati equites. Dictæ autem trabea, quod discolores haberent tanquam pannorum trabes.

Phengite lapide.] Plin. lib. xxxvi. cap. xxi. Mox, opinor, legendum, provideret, nec nisi, &c. deleta &. nam recisamentum est præcedentis vo- cis.

V A R I O R.

14. Edicti de excidendis vineis.] Philostratus in vita Scopeliani: Ἐδόκει τῷ βασιλεῖ μὴ εἶναι τῇ Ἀσίᾳ ἀμπέλκῃς, ἐπεὶ δὴ ἐν ὅνῳ σατιάζειν ἔδοξεν. ἀλλ' ἐξαι- ρεῖσθαι μὲν τὰς ἤδη πεφυτευμένας, ἄλλας δὲ μὴ φυ- τεύειν ἔτι. Eam ob rem a communi Asiæ Scopelia- nus legatus ad aulam missus eloquentia sua pervicit, ὥς μὴ μόνον τὸ ἐξεῖναι φυτεύειν ἐπανελθεῖν ἔχων, ἀλλὰ δὲ ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ φυτευόντων. GRONOV.

Κὴν μὲ Φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, &c.] Verto: Et si me comederis ad radicem, tamen adhuc fructum produ- cam, quantum infundi Cæsari immolato sufficiat. Quod vitis capro minitabatur apud Evenum poe- tam, hoc eadem nunc Cæsari, pulcherrima, her- cule, parodia: Vel si me, inquit, ad radicem comederis, tantum tamen vini producā, quantum immolando Cæsari possit infundi. Mos enim vete- ribus, uti capitibus stantium sub ictu cultroque victi- marum vinum infunderetur. Sic apud Maronem:

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vacca media inter cornua fundit.

Igitur neci Domitianum Cæsarem per hos versiculos libelli destinabant, ob edictum de excidendis vineis. POLITIAN.

Trabeati.] Trabea fuit chlamys alba purpura prætexta, & insuper clavis aut trabibus e cocco di- stincta, a quibus trabea dicebatur. qua olim usi sunt reges, postea salii & equites in transvectione, ut pluribus docet ALB. RUBENIUS lib. i. de lato Clavo cap. 5.

Tempore quoque suspecti periculi.] Cod. Salm. tempore suspecti periculi.

Phengite lapide.] Scribit Plinius in xxxvi. reper- tum esse lapidem in Cappadocia Neronis principa- tu duritia marmoris, candidum atque translu- centem

splendore per imagines quidquid a tergo fieret, provideret. Et nec nisi secreto atque solus plerasque custodias, receptis quidem in manum catenis audiebat. Utque domesticis persuaderet, ne bono quidem exemplo, audendam esse patroni necem: Epaphroditum a libellis, capitali poena condemnavit: quod post destitutionem, Nero in adipiscenda morte, manu ejus adjutus existimabatur. Denique Flavium Clementem patruelem suum contemptissimæ inertiae, cujus filios etiam tum parvulos successores palam destinaverat: & abolito priore nomine, alterum Vespasianum appellari jusserat, alterum Domitianum: repente ex tenuissima suspitione tantum non in ipso ejus consulatu interemit. Quo maxime facto maturavit sibi exitium. Continuis octo mensibus tot fulgura facta, nuntiataque sunt: ut exclamaverit, *Feriat jam, quem volet.* Tactum de cælo Capitolium, templumque Flaviæ gentis: item domus Palatina, & cubiculum ipsius: atque etiam e basi statuæ triumphalis titulus excussus vi procellæ in monumentum proximum decidit.

Arbor,

tem, qui ex argumento Phengites appellatus est. *Φέγγω* enim apud Græcos significat illumino: & *Φέγγος*, lumen: unde phengites, luminosus dictus. Hoc lapide construxerat Nero ædem Fortunæ, quam aurea domo complexus est: quare etiam foribus opertis interdiu claritas diurna erat haud alio, quam speculari modo, tanquam inclusa luce, non transmissa.

BERGOLD.

T O R R E N T.

Epaphroditum a libellis.] Sup. Ner. cap. XLIX.

15. *Flavium Clementem patr. f.*] Flavius Sabinus, præfectus Urbi, Vespasiani Principis frater, Capitolii oppressus incendio, duos reliquit filios, Flavium Sabinum, de quo ante cap. x. & Flavium Clementem. Utrique prænomen Titus.

Extenuissima susp.] Dionis compendium ἀθεότητος crimen vocat, quod in Judæorum (ut ait) mores, ut alii tunc multi, transisse una cum uxore, & sororis suæ filia, Flavia Domitilla, in insulam Pontiam relegata, ac sub Trajano passa pro Christi fide die VII. Maji. Quam Philostratus Domitiani sororem vocat, sed male. Eiusdem meminerunt Hieronymus Epist. XXVII. & Euseb. Eccles. Histor. III. cap. XIV. Cum autem hunc Flavium Clementem contemptissimæ inertiae hominem vocat Sueton. eo ipso Christianum fuisse demonstrat. De quo injuriæ in Christianos titulo, quod inertes & inutiles atque infructuosi dicerentur, Tertullian. Apologet. cap. XLII. Vide inf. cap. XVII.

Maturavit sibi exitum.] Mallem exitium.

Feriat jam, quem volet.] Libet unus velit. Fulmina ergo expavit, ut omnes conscii.

C A S A U B O N.

15. *Quo maxime facto maturavit sibi exitum.*] Philostratus declarat libro octavo: Ἐώθην οἱ θεοὶ Δομετιανὸν ἥδη τῆς τῶν ἀνθρώπων προεδρίας· ἔτυχε μὲν γὰρ Κλήμεντα ἀπεκτονῶς, ἀνδρὰ ὑπάτου, ὃ τὴν

ἀδελφὴν τὴν ἑαυτῷ ἐδεδάκει. πρόσαγμα δὲ ἐπεποίητο περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν τῶν φόνων, καὶ κείνην εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν. Στέφανος τοίνυν ἀπελεύθερος τῆς γυναικὸς, ὃν ἐδήλα τὸ τῆς διοσημίας σχῆμα, εἴτε τὸν τεθνεῶτα ἐνθυμηθεὶς, εἴτε πάντας, ὥρμησεν ἴσα τοῖς ἐλευθερωτάτοις ποτὲ Ἀθηναίοις, εἰς τὸν τύραννον. Jam diu a gubernatione mortalium Domitianum deturbabant: qui cum Clementem virum consularem (ὑπάτου) dixit pro ὑπατικόν, ut nuper notatum nobis ad Apulejum: paret ex verbis Suetonii tantum non ipso ejus consulatu: non ergo consul fuit cum occideretur) cui sororem suam nuptum dederat, occidisset: tertio vel quarto die a cade edixerat, ut ipsa quoque in publicum prodiret: (lego enim eis ἀνδρας: vulgata lectio sonat: ut ὅς ipsa in manum viri conveniret) quamobrem Stephanus mulieris ejus libertus, quem divinitus datum ostentum denotabat, sive defuncti, sive omnium causa, non minus quam illi omnium liberrimi Athenienses, impetum cepit tollendi tyranni.

V A R I O R.

Plerasque custodias audiebat.] Seneca Ep. v. eadem catena ὅς custodiam ὅς militem copulat. Solebat, Ulpiano teste, æstimari, essetne reus in carcerem conjiciendus, an militi tradendus, vel fidejussoribus committendus. fereque, nisi tam grave scelus admissum esset, ut supplicium carceris poena præcedere deberet, militibus fontes assignabantur, dicti custodiæ ab eo, quod patiebantur, toto titulo π. de Reorum custodia & exhibitione, nominatim ibi: Si custodia se interfecerit, vel precipitaverit, militis culpa adscribitur. Et alibi: Ne quis receptam custodiam sine causis dimittat, mandatis ita cavetur, &c. Hinc clarus hic Suetonii locus. MODIUS.

15. *Tot fulgura facta nuntiataque sunt.*] Fulgura pro fulminibus usurpat: ut Plinius lib. xxxv. cap. x. lib. xv. cap. xviii. & lib. ii. cap. liv. cum loquatur de fulminibus, *Quæ jam, inquit, fulgura* enim

Arbor, quæ privato adhuc Vespasiano everfa surrexerat, tunc rursus repente corruit. Prænestina Fortuna, toto Imperii spatio annum novum commendanti, lætam eandemque semper sortem dare assueta, extremo tristissimam reddidit: nec sine sanguinis mentione. Minervam, quam superstitiose colebat, somniavit excedere sacrario: negantem ultra se tueri eum posse, quod exarmata esset a Jove. Nulla tamen re perinde commotus est, quam responso, casuque Ascletarionis mathematici. Hunc delatum, nec inficiantem jactasse se, quæ providisset ex arte, sciscitatus est, quis ipsum maneret exitus? & affirmantem fore, ut brevi laceraretur a canibus, interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperavit. Quod cum fieret, evenit, ut repentina tempestate dejecto funere semiuustum cadaver discerperent canes: idque ei cœnanti a mimo Latino, qui præteriens forte animadverterat, inter ceteras diei fabulas referretur. Pridie quam periret, cum oblatos tuberos servari jussisset in crasti-¹⁶ num: adjecit, *Si modo uti licuerit*. Et conversus ad proximos, affirmavit fore, ut sequenti die, Luna se in Aquario cruentaret: factumque aliquod existeret, de quo loquerentur homines per terrarum orbem. Ad mediam noctem ita est exterritus, ut ex strato profiliret. Dehinc mane haruspicem ex Germania missum, qui consultus de fulgure mutationem rerum prædixerat, audiit condemnavitque. Ac dum exulceratam in fronte

enuntiare, non putant fas. Nonius quoque fulguritum, pro fulgure ictum, explanat, & fulgurire, pro fulgur jacere. Denique locus est lib. 11. de Divin. in quo fulgurare, pro fulmen jacere, dictum est. A. MANUTIUS,

T O R R E N T.

Arbor quæ.] Vespas. cap. v.

Sine sanguinis mentione.] Placet, non missione, ut quidam volunt.

Ascletarionis.] Idem, paullo aliter tamen Xiphilino. & Zonaras ex Dione.

Mimo Latino.] De hoc Juvenal. Sat. 1.

- - - a trepido Thymeles summissa Latino.

Referretur.] Melius ex vet. codice referebatur.

16. *Oblatos tuberos.*] Tuberos non terræ callus, ut tubera, sed arboris fructus sunt, prima syllaba correpta. Plin. lib. xv. cap. xiv. Columella xi. cap. 11. Martial. xiii. Epigr. xlii.

Ita est exterritus.] Tunc forte cum somniavit Junium Rusticum, quem occiderat, stricto ad se gladio venire. Ex Xiphilino.

Arusp. ex German.] Largum Proculum vocant Xiphilino. & Zonaras, pro Largium.

C A S A U B O N.

Minervam, quam superstitiose colebat.] Ita oportuit matrem coli a filio. præter alios testatur Philostratus libro septimo, quendam periisse commemorans: Ἐπειδὴ θύον ἐν Τάραντι ὁ ἥρως, μὴ προσέθηκε ταῖς δημοσίαις εὐχαῖς ὅτι Δομιτιανὸς Ἀθηνᾶς εἰν παῖς.

Quam responso casuque Ascletarionis mathema-

tici.] Simplicissimam narrationem quæ deinceps sequitur, corrumpunt Græci non uno modo. Cedrenus quidem aliter, aliter vero Glycas, Constantinus Manasses. Hæc est istorum hominum in historia fides: imo verius παραδοξολογία vitium in rerum conditoribus a Polybio & Tacito meritisime exagitatam.

Inter ceteras diei fabulas referretur.] Sic scribendum, non referebatur. repetendum enim evenit.

16. *Audiit condemnavitque.*] Sed supplicio dilato, ut post fugam periculi tanto alacriori Imperatori poenas daret, servatus est: moxque a Nerva præmium loco poenæ retulit. Dio,

V A R I O R.

A mimo Latino.] Latini mimi, qui temporibus Domitiani floruit, meminerunt poetæ, & in primis Martialis, cum ait ad Domitianum:

*Qua Thymelem spectas, derisorumque Latinum,
Ista fronte, precor, carmina nostra legas.*

Apud eundem exstat epitaphium Latini mimi, in quo sic ipse loquitur:

*Dulce decus scena, ludorum fama Latinus,
Ille ego sum, plausus deliciaque tua.*

BEROALD.

16. *Luna se in Aquario cruentaret.*] Cum Aquarius sit signum humectum & imbricum, dixit Domitianus, Lunam se in Aquario cruentaturam: quia non aqua, sed cruor effunderetur. Et hoc prædixit, præfagiens mortem suam futuram sanguinariam, quo tempore Luna esset in Aquario, quem Græci υδροχόον vocant. Unde Germanicus in Arato ait:

*Infimus Hydrochoos, sed qua vestigia figit,
Sunt alie stelle.* Id.

At

verru cam vehementius scalpit, profluente sanguine, *Utinam*, inquit, *hactenus*. Tunc horas requirenti, pro quinta, quam metuebat, sexta ex industria nuntiata est. His velut transacto jam periculo lætum, festinantemque ad corporis curam, Parthenius cubiculo præpositus convertit: nuntians esse, qui magnum nescio quid afferret, nec differen-
 17 dum. Itaque summotis omnibus, in cubiculum se recepit, atque ibi occisus est. De insidiarum cædisque genere, hæc fere divulgata sunt. Cunctantibus conspiratis, quando & quomodo, id est, lavantemne, an cœnantem aggredierentur: Stephanus Domitillæ procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, consilium operamque obtulit. Ae sinisteriore brachio velut ægro, lanis fasciisque per aliquot dies ad avertendam suspicionem obvoluto, ad ipsam horam, dolum interjecit: professusque conspirationis indicium, & ob hoc admissus, legenti traditum a se libellum & attonito, suffodit inguina. Saucium ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius, & Maximus Parthenii libertus, & Satu-

At circa mediam noctem.] Paullo ante pro *tuberes* Cod. Salm. *tubures*. & pro *de strato prosiliret*, idem codex, *e strato prosiliret*. Rob. Steph. *ex strato prosiliret*.

T O R R E N T.

Requirenti.] Lib. unus *inquirenti*, & mox, *transito*, pro *transacto*, & bene.

17. *Domitille procurator.*] Domitillam hanc esse puto quam Flavius Clemens (si Dionis compendio credimus) uxorem duxerit, quos ambos Domitianus illato impietatis crimine occiderat. At Eusebius Flaviam Domitillam Flavii Clementis ex sorore neptem facit, & quod Christiana esset, in insulam Pontiam relegatam scribit. Sunt qui Clementem Pontificem huic genti adscribant.

Clodianus cornicularius.] Clodianum etiam Victor vocat. libri mss. variant. *Corniculariorum* vero (qui etiam *corniculo merere* dicebantur) ordo ac gradus in militia erat, neque aliud quam accensi tribunorum, centurionumque, ac decurionum fuisse videntur, qualis & optio sup. Oth. cap. v. De *Corniculariis* Pedianus Verrina 111. Valer. Max. lib. vi. cap. 1. Sueton. De claris Grammat. Orbilio, Constitutiones Cæsarum Cod. Justin. lib. x. xi. xii.

C A S A U B O N.

Pro quinta quam metuebat.] Cæsum circa meridiem ait Philostratus.

In cubiculum se recepit, atque ibi occisus est.] At Cedrenus ait ἐν νυκτὶ Πόμης.

17. *Sinisteriore brachio velut ægro lanis fasciisque obvoluto.*] Ita moris fuit: atque hæc sunt lanæ, quarum meminit Ulpianus §. *Ne ea quidem*. Lege, *Si cui lana*, Dig. de Legatis 111. Apud Hippocratem & alios medicos leges sæpe ἐρίοις ἐπικαταδεῖν aut περιελίσσειν προσηνείης ἐνεκα, id est, ut pars affecta commodius sese habeat. Martialis:

Quod lana caput alligas, Charine.

Meminit & Aristides in Sacris sæpius. Leontius in

epistola ad Lamiam: 'Οὐκ ἂν αὐτῇ ἡνεσχόμην φθειριῶντος καὶ φιλονοσῶντος καὶ καταπεπλημένῃ ἐν μάλα πόκοις ἀντὶ πύλων. ex eo est istud Artemidori libro 1. 'Ερία ἀντὶ τριχῶν ἔχειν νόσους μακρὰς καὶ φθίσιν προαγορεύει. hinc dicti sunt *lanochili*, ut docet Festus. Cæterum Philostratus in hac historia dexteriorum brachium, non autem sinistrum fuisse involutum tradit.

Brachio obvoluto ad ipsam horam dolum interjecit.] Scribe *dolonem*. sic emendavit hunc locum ἐνσυχώτατα Jacobus Ferrarius, ut testatur clarissimus doctissimusque Petrus Faber 111. Semestrium. *Dolo* sicæ vel pugionis est genus. Hesych. Δόλωνες, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα. Servius: *Dolo est flagellum*, intra cuius virgam latet pugio. Plurarchus in Gracchis interpretatur ληστρικὸν ξιφίδιον. Vide in Claudio cap. xiii. Unice comprobatur hanc pulcherrimam conjecturam Philostrati locus, quem adscribam, simul ut emendem. ita enim editum: Στέφανος τοῖνυν, ξίφος ὑφώρας τῷ τῆς ἀριστερᾶς πῆχει, καὶ τὴν χεῖρα ἐπιδέσμοις ἀναλαβὼν, οἷον κατεγύαν, ἀπὸντι τῇ δικαστηρίᾳ προσῆλθεν. mendosum esse illud ὑφώρας constat. lego ὑφάρμους, perspicua sententia. Faber ὑφ' ὥρας, ex illis Suetonii *ad ipsam horam*. sed Hellenismus eam emendationem non admittit.

V A R I O R.

17. *Levantemne.*] An *levantem corpus*, id est, ventrem exonerantem. Sed omnino *lavantemne* pro *levantemne* scribendum. infra: *Ac lavabat de die, prandebatque ad satietatem*. GUJET.

Domitille procurator.] Flaviam Domitillam Judæorum religione addictam scribit Dio, quum Christiani tunc iidem cum Judæis esse putarentur. Unde Suetonius, *Judæos duce Chresto tumultuantes*. Dio de Domitilla, & Flavio Clemente: 'Επηνέχθη δὲ ἀμφοῖν ἐγκλημα ἀθεότητος, ὑφ' ἧς οἱ ἄλλοι εἰς τὰ τῶν Ἰουδαίων ἦθη ἐξοκέλλοντες πολλοὶ κατεδικάσθησαν. Hieronymus Epitaphio Paulæ: *Delata ad insulam Pontiam, quam clarissima quondam foeminarum sub*

Saturius decurio cubiculariorum, & quidam e gladiatorio ludo, vulneribus septem contrucidaverunt. Puer, qui curæ Larium cubiculi ex consuetudine assistens, interfuit cædi, hoc amplius narrabat, se iussu a Domitiano ad primum statim vulnus pugionem pulvino subditum porrigere, ac ministros vocare: neque ad caput quidquam excepto capulo, & præterea omnia clausa reperisse: atque illum interim correpto deductoque ad terram Stephano, colluctatum diu, dum modo ferrum extorquere, modo quamquam laniatis digitis, oculos effodere conatur. Occisus est XI III. Kalend. Octobris, anno ætatis XLV. Imperii xv. Cadaver ejus populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllis

Domitiano Principe pro confessione nominis Christiani Flavia Domitilla nobilitavit exilium: vidensque causas, in quibus illa longum martyrium duxerat, &c. JOSEPHUS SCALIGER.

Fascisque.] Codex Salmas. *fascisque*.

Clodianus cornicularius.] Cornicula inter dona militaria virtutis ergo conferri solita fuisse Livius significat lib. x. cap. 44. Fuerunt autem cornicula ista galearum ornamenta, quæ cornuum speciem referebant, ex ære vel ferro. In Romana militia veteri honoratioribus milites, tribunorumque & centurionum beneficiarii, ab hoc insigni galearum, quo dignoscebantur a cæteris, *Cornicularii* nominabantur. vid. Valer. Max. vi. 1. Quos Suetonius *corniculo merere* dixit in libello de Grammat. de Orbilio. SALMAS. Plin. Exercitat. p. 548. quem vide.

T O R R E N T.

Saturius decurio cubiculariorum.] Sunt qui *Satrius* legunt. nam & apud Ciceronem lib. III. De off. corrupte in vulgatis exemplaribus *Satirius* pro *Satrius* scribitur. Et *Satria* quidem gens Romana est, unde cognomen *Satrienus*, hoc loco tamen *Saturius* retineo, aut *Saturus* scribo. servum enim, aut libertum significat. *Saturio* sane elegans parasiti nomen est apud Plautum *Perfa*. Xiphilinus & Zonaras *Parthenio Sigerum*, & ipsum cubicularium, quem *πρόκοιτον* vocant, adjungunt. *Decurionem* autem *cubiculariorum* vocat Sueton. qui ad militiæ similitudinem parti alicui cubiculariorum præfuit. nam omnibus simul præfectum fuisse *Parthenium* crediderim, qui etiam gladii gestandi honorem adeptus fuerat. Exstat Romæ in hortis Cardinalis Carpenſis hæc inscriptio: TI. CLAUDIUS AUG. L. QUADRATUS DECURIO LECTICARIORUM BRITANNICI VIX. A. LX. Recentiores fere *Decanos* vocant, ut olim quoque in monasteriis *Decanos* appellatos fuisse, qui decem monachis præerant Augustinus tradit lib. De moribus Manichæorum.

Omnia clausa.] Liber vetus *clausa omnia*, & mox *arrepto* pro *correpto*. Stephanum vero ab iis qui nefarii conjurationis accurrerant, occisum fuisse scribit Zonaras. Mirum quoque quod de Apollonio Xiphilino & Philostrato lib. VII. tradidere, cum Ephesi esset, hanc eum vidisse cædem, & Stephani cum tyranno luctam.

An. æt. XLV. imp. xv.] Zonaras, *Vixit an. XLIV. D. XXVI. Imperavit A. XV. D. V.*

Popul. sandapila per vespillones.] Ut hi qui propter inopiam funebri pompa duci nequibant. Fest. in *Vespa*. Qui tamen *vespillones* scribit, ut hic quoque in duobus mss. *vespilliones*. At in Pandectis Florent. nota litterarum *b* & *v* transmutatione, *bispelliones* scribitur. Nec desunt qui *bispelliones* malint, ut iidem sint qui *versipelles* appellantur, non tam officio, quam alia quamvis turpitudine detestabiles. Jcti enim de solis servis eo vocabulo usi sunt. Denique & *vespillo*, & *vespilio*, & *vispello*, & *vispellio*, & *vispilio* invenias. Sed *vespillo* magis placet, sic enim in veteri denario, Q. LUCRETIVS Q. F. VESPILLO. & in antiquo codice C. Cæsaris lib. III. De bello civili: *Erat tunc Orici Lucretius Vespillo*. Sidonius Apollinaris lib. I. Epistolar. *sandapilarios* & *vespillones* conjungit. Græci *καταγέτας*, & *νεκροθάπτας*, & *νεκροφόρος*, & *κοπιάτας* vocant, quos nos *libitinarios*, *pollinctores*, *designatores*, *vespillones*, *sandapilarios*. Fuere & *Decani*, qui in urbe Constantinopoli, humandorum cadaverum curam gerebant. I. IV. De sacros. Eccles.

C A S A U B O N.

Anno ætatis XLV. imperii xv.] Dio: *Ἐξῆς μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ πεσπάρκοντα, μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἑξ καὶ εἰκοσιν ἐμονάρχησε δὲ ἔτη πεντεκαίδεκα καὶ ἡμέρας πέντε.* imperio addit octo amplius menses Clemens Alexandrinus. aliter alii: quæ annotent, quibus operæ est *λεπτολογεῖν*.

V A R I O R.

Saturius decurio.] Codex Salmas. *Satur decurio*. Pal. sec. *Sator*. Mox idem sollemni Suetonio syncope *contrucidarunt*. ut paullo post: *educarat*. & statim: *cura larium pro larium*.

Neque ad caput quidquam.] Id est, ad pulvinum, in quo scil. reponitur caput. a *caput* sunt *capitale* & *capetum*, unde vulgaria *capexxale* Italice, & Gallice *chevet*. GUYET.

Atque illum interim correpto deductoque ad terram Stephano.] Palat. tres *arrepto*, non *correpto*. nec aliter videtur fuisse in primis editionibus, quarum quædam *arrecto*. GRUTERUS.

Vespillones.] Cod. Salm. *vespillonis*. idem *Phyllis* pro *Phyllis*.

lis nutrix in suburbano suo Latina via funeravit: sed reliquias templo Flaviae gentis clam
 18 intulit, cineribusque Juliae Titi filiae, quam & ipsa educarat, commiscuit. Statura fuit
 procera, vultu modesto, ruborisque pleno, grandibus oculis, verum acie hebetiore:
 praeterea pulcher ac decens, maxime in juvenia, & quidem toto corpore, exceptis pe-
 dibus, quorum digitos restrictiores habebat: postea calvitio quoque deformis, & obesi-
 tate ventris, & crurum gracilitate: quae tamen ei valetudine longa remacruerant. Com-
 mendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud senatum sic quondam jactaverit,
Usque adhuc certe animum meum probastis, & vultum. Calvitio ita offende-
 batur, ut in contumeliam suam traheret, si cui alii joco, vel jurgio objectaretur: quamvis libello,
 quem De cura capillorum ad amicum edidit, hoc etiam simul illum seque consolans
 inseruerit:

Ὁὐκ ὀράας οἷος καὶ γὰρ καλὸς τε μέγας τε;

*Eadem me tamen manent capillorum fata, & forti animo fero comam in adolescentia se-
 19 nescentem. Scias nec gratius quidquam decore, nec brevius.* Laboris impatiens, per
 urbem pedibus non temere ambulavit; in expeditione, & agmine, equo rarius, lectica
 assidue vectus est. Armorum nullo, sagittarum vel praecipuo studio tenebatur. Centenas
 varii

T O R R E N T.

18. *Vultu mod. ruborisque pl.*] De rubore consentiunt
 Plin. Panegyr. & Tacit. de modestia non ita.

Calvitio.] Ob id eum Juvenal. & Auson. calvum
 Neronem vocant.

Hoc etiam illum.] Recte sic Pulmannus. nam
 vulgati codices corrupti sunt. Graecus vero versus
 est ex Iliad. xx1.

Eadem me tamen.] Recte & hoc ex Turnebo
 Pulmannus. sic enim etiam mss. nostri.

Laboris impatiens.] Plin. Panegyr. ad fastum ma-
 gis referre videtur, quod non temere pedibus ambu-
 laret: *Ante te Principes fastidio nostri, & quodam
 aequalitatis metu usum pedum amiserant. Illos hu-
 meri, cervicesque servorum super ora nostra vehebant.*
 Pulchre igitur Juvenal. Sat. 111.

Si vocat officium, turba cedente vehetur

Dives, & ingenti curret super ora Liburno.

C A S A U B O N.

18. *Vultu modesto, ruborisque pleno.*] Ea vultum
 modestum hic, & mox verecundiam oris, accipe, ut
 loquuntur Jurisconsulti, sine effectum. quomodo saepe
 Suetonium loqui ante notavimus. modestum ergo
 vocat, qui, ut Tacitus ait, imaginem modestiae prae-
 se ferret. nam falluntur interpretes, qui aliter sensisse
 Suetonium quam Tacitum ac Plinium notant. mo-
 destiae illa imago fuit rubor: qui color in vultu pu-
 doris ingenti argumentum esse solet, ideoque non
 parvam commendationem affert. Lege epistolam
 Senecae undecimam. propterea Hesychius *δέμερον*
 quod est rubrum, explicat etiam *σεμνόν* & vocem
δέμερῶπις (ut in Aeschylī Prometheo victo, *ἐπληξέ-
 με τὴν δέμερῶπιν αἰδῶ*) interpretatur idem, *ἐρασμία*.
 Domitiani vultum ita depingit Philostratus libro se-

ptimo: Δεῖ δὲ καὶ πρὸς τὸ φθέγμα τῆ βασιλείας πα-
 ρεσκευάσθαι σε, καὶ πρὸς τὸ δύστροπον τῆ προσώπης
 φθέγγεται μὲν γὰρ βαρὺ, καὶ πρῶως διαλέγεται. ἡ
 δὲ ὀφρὺς ἐπὶ κεῖται τῷ τῆ ὀφθαλμοῦ ἤθει· μετὰ δὲ
 παρειὰ χολῆς. ταυτὶ γὰρ μάλιστα ἐπιφαίνει. ubi vi-
 des omnia tribui illi ingrata, & plane contraria de-
 scriptioni Suetonii: cujus unius testimonium plus pon-
 deris apud omnes sani iudicii habebit, quam sexcen-
 torum sive Philostratorum sive Apolloniorum.

Commendari se verecundia oris adeo sentiebat.]
 Arguunt hunc ejus sensum adulatorum poetarum, Statius
 & Martialis, qui hoc nomine saepe illum laudant:
 nempe quia sciebant gratius ei nihil accidere posse.

Scias, nec gratius quidquam decore nec brevius.]
 Eandem sententiam elegantissime persecutus Arbiter
 in hoc capillorum elegidario:

Quod solum forma decus est, cecidere capilli:

Vernantesque comas tristis abegit hiems.

Nunc umbra nudata sua jam tempora moerent:

Areaque attritis ridet adusta pilis.

O fallax natura deum! qua prima dedisti

Aetati nostrae gaudia, prima rapis.

V A R I O R.

18. *Usque adhuc.*] Cod. Salm. *Usque ad hoc.*

19. *Armorum nullo, sagittarum vel praecipuo studio
 tenebatur.*] Exercitium armorum ab exercitio sagit-
 tarum, missilium, pilorumque diversum. Sic exer-
 citium armorum a sagittis hic separat Suetonius. Pi-
 lum autem & sagittas conjungit Vopiscus in Aurelia-
 no: *Nullum unquam diem pratermisit, quamvis fe-
 stum, quamvis vacantem, quo non se pilo & sagittis
 ceterisque armorum exerceret officiis.* Si arma gene-
 raliter accipiantur, non sum nescius & sagittas, &
 pila, & alia missilia eo nomine comprehendi. Sub

varii generis feras sæpe in Albano secessu conficientem spectavere plerique : atque etiam ex industria ita quarundam capita figentem , ut duobus ictibus quasi cornua effingeret. Nonnumquam in pueri procul stantis , præbentisque pro scopo dispanfam dextræ manus palmam , sagittas tanta arte direxit , ut omnes per intervalla digitorum innocue evaderent. Liberalia studia in initio imperii neglexit , quamquam bibliothecas incendio 20 absumptas impensissime reparare curasset , exemplaribus undique petitis , missisque Alexandream , qui describerent , emendarentque. Numquam tamen aut historiæ , carminibusve cognoscendis operam ullam , aut stilo vel necessario dedit. Præter commentarios & acta Tiberii Cæsaris nihil lectitabat : epistolas , orationesque & edicta alieno formabat ingenio , sermonis tamen nec inelegantis , dictorum interdum etiam notabilium , *Vellem* , inquit , *tam formosus esse , quam Metius sibi videtur*. Et cujusdam caput varietate capilli subrutilum & incanum , perfusam nivem mulso dixit. *Conditionem* 21

Prin-

armorum vero exercitio , scutum & gladius tantum comprehendebantur. Ovidius jaculandi peritiam ab armis distinguit :

*Sicut illis celeresque pila , jaculumque , trochique ,
Armaque , & in gyros ire coactus equus.*

Cicero in Catone majore , ubi exercitationum militarium genera enumerat , arma quoque ab hastis separat. SALMAS.

T O R R E N T.

In Alb. secessu.] Legerim *secessu*.

Pro scopulo.] Mallem abesse hæc verba , vel *scopo* legere. Victor sic refert : *Sagittarum tam doctus fuit , ut inter patentes digitos extenta manus viri procul positi spicula transvolarent.*

Dispanfam.] Libri mss. *expansam* & *dispassam*.

20. *Missisque Alexandriam.*] Idem Victor tradit , quamquam maximam illam Ptolemæi Philadelphi bibliothecam bello Alexandrino exustam auctor Plutarch. Cæsare. Meminit & Seneca De tranquill. vitæ cap. ix.

Carminibusque.] Nisi ad Titi fratris æmulationem. Sup. Tit. cap. iiii. Atque hæc quidem Suetonii opinio est , Plinius tamen in præfatione præclari illius operis sui primas Domitiano tribuere videtur , quem frater Titus felicissime imitatus fuerit. Sed de eo Plinii loco alii viderint. Martialis certe Domitianum eo nomine pæne in cælum fert cum aîoi , tum lib. viii. Epigr. ult. Idem de Domitiano Papinius , Silius Italicus , Valerius Flaccus , de quo sup. cap. ii. Quintilianus , Tacitus.

Comment. & *acta Tiberii.*] Commentarii quidem quem summatim ac breviter de vita sua scripsit Tiberius , mentio cap. lxi. magis tamen crediderim Suetonium hic aliorum de Tiberio libros intelligere , atque acta publica ejus temporis.

Alieno formabat ingenio.] Hinc *formales* (ut credo) *epistola* , (sup. cap. xiii.) quod in vim legis transitoræ , majore cura , & fere de consilii sententia certa aliqua formula conciperentur. Mirum autem mss. nostros omnes *Alpheno* , & *Alfeno* le-

gere. Ut fortassis Alfeni alicujus opera usus fuerit. Videtur etiam mox legendum , & *dictorum* , &c. Alioqui *tò neque* , quod præcedit , curtum est , & ἀνανταπόδοτον.

Conditionem Princip. miserrimam.] Idem dictum Hadrianus Imp. usurpabat. De quo elegans M. Antonini ad L. Verum epistola apud Vulcatium vita Avidii Cassii.

C A S A U B O N.

Præbentisque pro scopulo dispanfam d. m. palmam.] Mira librorum omnium constantia in voce *scopulo*. tamen Ursinus profert ex suis *scopo*. sane rectius. nisi hoc Tranquilli καυσωφονία putet aliquis adscribendum.

20. *Alieno formabat ingenio.*] Hæc quidem plana lectio : sed mirum in optimis membranis aliter legi : vel *Alpheno* , ut in libris Torrentii : vel *Alphabeto* , ut in Viterbiensi. nihil elicio : nisi si corruptum nomen est alicujus liberti vel servi ab epistolis.

Et incanum , perfusam nivem mulso dixit.] Græci incanum σπαρτοπόλιον dicunt : apud eosdem leges pro canitie & χιόνα & τὸ χιονόμενον τῇ τριχάματος. & apud Græcos poetas , γήρας ἐνράτα πάχυν. quod dictum laudat & explicat Philosophus lib. v. De generatione animalium.

V A R I O R.

20. *In initio imperii.*] Cod. Salin. *imperii initio*. Idem : *Alexandream* pro *Alexandriam*. Dein , pro *carminibus cognoscendis* idem *carminibus noscendis*.

Qui describerent emendarentque.] Non ex bibliotheca Philadelphi , quæ teste Plutarcho bello Alexandrino exusta fuerat , sed ex aliis bibliothecis , quæ in illa urbe florentissima abundabant. GUJET.

Perfusam nivem mulso.] Non simpliciter hoc dictum putes , sed scito allusisse ad potionem mulsi & nivis , quæ simul in convivio dari solebant , mixtura coloris rutili & albi facta : quod indicat Plinius , cum sic ait in Epistola ad Septimium Clarum : *Parata erant lactuca singula , cochlea terna , ova bi-*

Principum miserrimam ajebat, quibus de conjuratione comperta non crederetur, nisi occisis. Quoties otium esset, alea se oblectabat, etiam profestis diebus, matutinisque horis: ac lavabat de die, prandebatque ad satietatem: ut non temere super cœnam præter Matianum malum, & modicam in ampulla potiunculam sumeret. Convivabatur frequenter ac large, sed pæne raptim: certe non ultra solis occasum, nec ut postea comissaretur. Nam ad horam somni nihil aliud, quam secreto solus deambulabat.

- 22 Libidinis nimiae, assiduitatem concubitus velut exercitationis genus, clinopalen vocabat. Eratque fama, quasi concubinas ipse divelleret, nataretque inter vulgatissimas meretrices. Fratris filiam adhuc virginem oblatam in matrimonium sibi, cum devinctus Domitiæ nuptiis pertinacissime reculasset, non multo post alii collocatam, ultro corripit, & quidem vivo etiam tum Tito: mox patre ac viro orbatam, ardentissime palamque dilexit, ut etiam causa mortis exstiterit, coactæ conceptum a se abigere.
- 23 Occisum eum, populus indifferenter, miles gravissime tulit, statimque eum Divum appellare conatus est: paratus & ulcisci, nisi duces defuissent. quod quidem paullo post fecit, expositulatis ad pœnam pertinacissime cædis auctoribus. Contra, senatus adeo lætatus est, ut repleta certatim Curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, clypeosque & imagines

ejus

na, alica cum mulso & nive. Nam hanc quoque computabis, imo hanc in primis, quæ perit in ferculo. BEROALDUS.

T O R R E N T.

21. *Etiam profestis diebus.*] Sic ferme de Augusto cap. LXXI.

Prandebatque ad satietatem.] Sup. Aug. cap. LXXVIII.

Super cœnam.] Accipiet hinc lucem, quod de Priscilla Abascantii refert Statius Silv. v. *Ipsa dapes modicas, & sobria pocula tradit, Exemplumque ad herile monet, &c.* nam herile exemplum Domitiani heri intelligit.

Matianum malum.] Sic nostri quoque mss. duo, non *Martianum*, ut vulgati. Similis error Cæs. cap. LII. ubi *C. Martium* pro *C. Matium* legitur. A quo (ut arbitror) poma nomen. nam is C. Matius primus nemora consilia invenit. Auctor Plin. lib. XII. cap. II. ubi tamen Cn. vocat. De poma idem Plin. lib. XV. cap. XIV. & Columella lib. V. cap. X. Macrobi. lib. III. Saturnal. cap. XIX. quanquam is Matianum vocat, sed errore.

In ampulla potiunculum.] *Ampulla* vasculum erat ventrosus, oris angustus. Cujus præcipuus erat in balneis usus. Unde *ampulla olearia* apud Apulejum, & *ampullaria unctiones* apud Plautum. Ampulla quoque, & strigilis apud eundem Persa, & Cicero-nem IV. De finibus, Cynici supellex. Sed & viatorem Plautus chlamyde, zona, machæra, petaso, atque ampulla instruit, verum vinariam potius (ut arbitror) quam oleariam intelligens. nam & *potoria ampulla* in mensis usus. De qua Martialis lib. XIV. Epigr. CX. & Suetonius hic.

Comissaretur.] *Comessari* potius scribendum videri ostendimus Vitell. cap. XII.

21. *Clinopalen.*] Sic Victor quoque, *Furens*, (inquit) *libidine*, ejus sædum exercitium κλινοπάλην vocabat.

Concub. ipse divelleret.] Pro *velleret*.

Vulgatissimas.] Mallem *vulgarissimas*, ut in veteri cod. Sic *muliere vulgari*, Vitell. cap. II.

Alii collocatam.] Generum Titi, sed sine nomine commemorat Sueton. sup. cap. XII. Et Philostratus quidem Flavio Sabino, quem Domitianus occidit, nuptiam fuisse scribit, sed Suetonius necem narrans conjugii non meminit, cap. X.

Coacta conc. a se abigere.] Tanquam ex priori marito concepisset. Aliter Juvenal. Sat. I.

Cum tot abortivis secundam Julia vulvam Solveret.

C A S A U B O N.

23. *Scalas etiam inferri* & *imagines ejus coram detrahi.*] Quid si potius? *Scalis etiam inferri*, clyp. nam *Scalas* dici absolute *Scalas Gemonias*, quo solita abjici aut trahi supplicio affectorum corpora, non mirum. Græci quoque ἀναβάθμης ἀπὸ λῆθης sæpe vocant, ut Dio libro LVII. de hoc autem more vide libro III. cap. ultimo. Vulgatam tamen lectionem non damno: quoniam simile est vero, *scalis* opus fuisse ad detrahendos clypeos & tyranni imagines, quæ in Curia. *Detrahere*, est de loco superiore dejicere aut amovere. Clypei & imagines dedicabantur sublimes, ut cuilibet est compertum. quare in re simili verbum *detraho* est usitatissimum. Justinus libro XXXVIII. *Tunc populus Alexandrinus statuas & imagines ejus detrahit.* & inter senatus acclamationes extincto Commodus, fuit hæc: *Gladiatoris statua detrahebantur.* Apud Juvenalem statuas male interpretantur isto loco Satyræ VII.

ejus coram detrahi, & ibidem solo affligi juberet: novissime eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quam occideretur menses, cornix in Capitolio elocuta est, ἔσαι πάντα καλῶς. Nec defuit, qui ostentum sic interpretaretur:

*Nuper Tarpejo quæ sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere: dixit, erit.*

Ipsam etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi pone cervicem auream enatam: pro certoque habuisse, beatiorum post se latiorumque portendi reipublicæ statum. Sicut sane brevi evenit abstinentia & moderatione insequentium Principum.

— *rumpere miser tensum jecur, ut tibi lasso
Figantur virides scalarum gloria, palma.*

Scalæ hic sunt, aditus domus, janua. ita autem vocat ἑμφορικῶς ad indicandam oratorum pauperiem, qui more omnium tenuium & mendicorum in cœnaculis habitabant; ut habitationes suas nisi scalarum introire non possent. Erat autem moris oratorum & caussidicorum, victoriam partam in foro, testari appensa pro foribus palma. Lucianus Ῥητόρων διδασκάλῳ expresse notat hanc consuetudinem, ac simul ejus finem ostendit. quo videlicet clientes appensa palma plures conciliaret: Καὶ ἐν ταῖς δίκαις ἐξετάζομαι, προδίδως τὰ πολλὰ, καὶ τὰς δικαστὰς τοῖς ἀνοήτοις καθυπισχνύμενος· καὶ ἡτῶμαι μὲν τὰ πλεῖστα· οἱ φοίνικες δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ χλωροὶ ἐσφραγισμένοι· τῷ τοι γὰρ ἐπὶ τὰς δυστυχεῖς χρῶμαι τοῖς δελέασσι. Lucanus in Panegyrico ad Pisonem:

— *— licet exercere togata*

*Munera militia: licet & sine sanguinis haustu
Milia legitimo sub iudice bella movere.
Hinc quoque servati contingit gloria civis;
Altaque viatores intexunt limina palma.*

Ad oratorum palmas alludit Tertullianus De anima, de Socrate loquens: Nihil mirandum, si & in carcere lemniscatas Anyti & Meliti palmas gestiens infringere, ipsa morte coram immortalitatem vindicat anima. nam in re veteri alludit scriptor doctissimus ad morem sui ævi. Non legeram alibi expositum hunc Juvenalis locum.

V A R I O R.

21. *Lavabat de die.*] Balnearum significat lotionem, qua Commodus Imperator adeo oblectabatur, ut

per diem septies, atque octies in balneis lavaretur. E contrario prisca, ut inquit Seneca in XIII. Epistolarum moralium, brachia tantum ac crura quotidie abluebant, quæ scilicet fordes opere collegerant: cæterum toti nundinis lavabantur. Tempus autem lavandi erat, ut docet Vitruvius, postmeridianum. BEROALDUS.

22. *Ipsæ divelleret.*] Scrib. *develleret.* subintellige in balneis inter lavandum. GUYET.

23. *Clypeosque.*] Clypei erant imagines virorum illustrium, quæ suspendebantur in templis, de quibus LIPS. ad II. Annal. Tac. cap. 83. quem vide.

T O R R E N T.

23. *Abol. em. mem.*] Multa nunc quoque Romæ marmora, in quibus erasum Domitiani nomen.

C A S A U B O N.

Ἐσαι πάντα καλῶς.] Viterb. vocula una auctior ἔσαι ἤδη πάντα καλῶς.

V A R I O R.

Abolendamque omnem memoriam.] Hinc hodieque Inscriptionum nostrarum opus aliquam multis locis deturpatum, etiam e marmoribus nomen ejus, ut & Neronis, aliorumque aliquot, diligenter nimis eradente populo, vel eis quibus id injunctum. GRUTERUS.

Qui ostentum sic interpretaretur.] Codex Salm. quod ostentum. forte: qui id ostentum sic interpretaretur. SALMAS.

Portendi statum reipublicæ.] Cod. Salm. portendi rerum statum publica.

Ἐνὶ Θ Ε Ω καὶ μόνῳ δόξα καὶ χάρις.

F I N I S.

C. SUETONII TRANQUILLI
LIBRI DUO
DE ILLUSTRIBUS
GRAMMATICIS,
ET
DECLARIS
RHETORIBUS,

Cum annotationibus doctissimorum virorum.

HENRICO PRINCIPI
INFANTI
PORTUGALLIÆ,
ACHILLES STATIUS

S. P. D.

Liberalitatem non in dando solum, sed in accipiendo quoque positam esse sapientissimi viri censuerunt: idque omnino præclare, atque, ut ita dicam, liberaliter. Quorum sententiam sic accipio, ut iisdem longe liberaliores videantur ii, qui minima quæque multo alacrius, quam maxima cum tribuuntur, accipiunt. Hoc autem liberalitatis genus augeatur ejus, qui accipit, magnitudine atque auctoritate, non minus quam ejus qui dat, etiam tenuitate. Nec enim principibus viris ac rerum maximarum copia semper affluentibus tam damus id, quod plane damus, quam eo ipso nostros animos, quibus nec majus nec præstantius esse quidquam potest, quodam modo largimur ac devovemus. Hujusmodi est, HENRICE Princeps, hoc munusculum meum. Etenim cui mitterem, Principem, quam te, majorem non habebam, aut cui pluribus & gravioribus de causis deditus magis ac devotus esse deberem. Multa tua constant in patrem meum beneficia, multa in fratres, multa in me ipsum denique. Nam quidquid illis bene fecisti, mihi factum existimo. Deinde quæ ex Italia atque urbe Roma litteris tuis amantissimis accito tam multa liberaliter & prolixè polliceris, perinde mihi grata sunt, ac si jam etiam acceperim. Postremo autem hoc ipso accipiendo munusculo, quod supra posui, mihi quoque plurimum tribuis. Quid enim agerem, qui nihil habebam in promptu majus? & ad te venire vacuum pudebat. Veniebam tamen in spem, munus hoc me ornare atque augere meum. Namque ut ad te venero, aut etiam antequam ad te venio, fiet ad hoc ipsum, ut spero, munusculum haut paullo major accessio. Ut enim natura parvos primum foetus edit, quos alens augensque postea grandiores efficit; sic per te nostra quoque crescent ipsa, meamque hanc lubricatiunculam majorum vigiliarum munera consequentur. Vale.

Romæ, Kal. Aprilib. cId. Id. Lxv.

C. S U E T O N I I T R A N Q U I L L I
D E I L L U S T R I B U S
G R A M M A T I C I S
L I B E R
C A P U T I.

Rammatica olim Romæ ne in usu quidem, nēdum in honore ullo erat : rudi scilicet ac bellicosa etiam tum civitate, necdum magnopere liberalibus disciplinis vacante. Initium quoque ejus mediocre exstitit : siquidem antiquissimi docto-

A C H I L L. S T A T.

I. **D**E *Inlustribus Grammaticis.*] Hunc, & qui sequitur libellus, excerpta puto e Suetonii libro de viris inlustribus. quod imitatio divi Hieronymi facile declarat. verba illius in epistola ad Desiderium sunt : *Scipisti librum de inlustribus viris, ab Apostolis usque ad nostram ætatem, imitatus Tranquillum, Græcumque Apollonium.* Ac liber quidem Hieronymi de Apostolis doctisque viris fuit, ut Suetonii libri ejusdem argumenti atque sententiæ fuisse necesse sit. Ut autem excerpta existimem, facit id quod adducitur ejusdem Suetonii in libro de viris inlustribus, de Plinio. Verba Suetonii sunt : *Dum idem Plinius legiones in Siciliam duceret, eruptione favillarum ab Ætna eructantium prælocutus interiit, anno vitæ suæ LVI.* Non ergo de his tantum grammaticis atque rhetoribus qui nominantur, sed de Plinio quoque, cæterisque, librum conscripserat. Itaque *inlustres* viros, doctos & in doctrinæ studiis excellentes vocabant.

Siquidem antiquissimi doctorum quidem & poeta & oratores semigræci erant.] Legendum videtur, *doctorum quidam.*

C A S A U B O N.

Duo isti libelli, pars dumtaxat sunt, aut fortasse etiam particula, operis majoris a Suetonio quondam editi. Satis hoc vel ex eo potest constare, quod non solum grammaticos, & rhetores, sed etiam poetas illustres ab eo fuisse descriptos, res ipsa arguit. Nam & Horatii & Lucani vitæ, quæ hodieque exstant, Suetonium in antiquis libris præferunt auctorem : & stilus ipse, concinna quadam brevitate insignis, item illa accurata inquisitio rerum ad πολυμαθειαν & eruditionis copiam spectantium, etiam mediocriter versatis in lectione hujus eruditissimi scriptoris, fidem ejus abunde fecerint. Terentii quoque vita, initio Προλεγόμενων in eum poetam descripta, sicut observavit, & monuit vere in suis ad Eusebium notis illustrissimus Scaliger, hujus est

scriptoris. Tranquillo enim dubio procul adscribi debent, quæcunque in fronte illorum Prolegomenon leguntur, usque ad ista verba, HÆC S U E T O N I U S T R A N Q U I L L U S. Quin & Persii vitam, initio veterum Scholiorum positam, fallor, aut alius nemo præter hunc composuit. Habemus igitur operis Suetoniani tres partes distinctas, de grammaticis, de rhetoribus, de poetis. Quemadmodum autem prius quam professores grammatices aut rhetorices enumeret, artium illarum originem apud Romanos & incrementa videmus illum exposuisse : ita etiam poeticæ ortum, & prima illius studia, quæque eodem pertinent, omnia exsecutus erat Suetonius antequam poetas ipsos in ordinem digereret. id enim nonnulla quæ hodieque supersunt, fragmenta indicant; imprimis autem illud egregium, quod e libro VIII. Isidori inter cætera descripsimus. Præter hæc tres, videntur & aliæ corporis ejusdem fuisse partes. Nam Plinii quoque vitam a Tranquillo fuisse compositam, postea ostendemus. quem non putamus in ullo ordine e tribus superioribus fuisse collocatum : etsi non negamus omnibus illis facultatibus fuisse ipsum præditum. Fuere qui existimarent, non solum de viris litteratis egisse isto opere Tranquillum ; sed in universum de omnibus aut plerisque omnibus Romanis, aliqua insigni laude illustribus. Primus, quod sciam, auctor hujus opinionis exstitit Alexander Minutianus : qui ante centum & octo annos sub titulo S U E T O N I I D E V I R I S I L L U S T R I B U S & hos duos libellos Mediolani publicavit, & una cum istis librum integrum Sexti Aurelii Victoris, quo præcos Romæ sive reges, sive duces enumeravit. Tam absurda sententia, quam ipsius auctor, qui ejus patrocinium suscepit, ne similitudine quidem aliqua veri potuit firmare, invenit tamen quibus placeret. nam Minutiani editio aliis quoque locis postea est repetita. Porro licet non ignoremus, & apud Græcos & apud Romanos plures fuisse, qui similis argumenti libros a se compositos, ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ & DE

Titt

VIRIS

rum, qui iidem & poetæ & oratores semigræci erant (Livium & Ennium dico: quos utraque lingua, domi forisque docuisse adnotum est) nihil amplius quam Græce interpreta-

VIRIS ILLUSTRIBUS inscriberent, ut Cornelium Nepotem, Plutarchum & alios: nos tamen existimamus, operis huius Suetoniani indicem minus laxè conceptum fuisse, hoc aut simili modo: DE VIRIS IN LITTERIS ILLUSTRIBUS. non obscure præit nobis ad hanc sententiam B. Hieronymus; qui Suetonium enumerasse scribit, non simpliciter viros illustres Romanorum: sed litterarum viros illustres. Est vero dolendum, priorum sæculorum homines, ea fuisse rerum cognitu dignissimarum incuriositate; ut tam eruditum scriptum posteris conservare neglexerint: nisi quod haud ratione caret, ut qui meliores litteras penitus & ignorarent & contemtu haberent, eorum quoque memoriam vellent extingui, qui bene de litteris merendo nomen & famam sibi pepererant. Inde est, quod quum librorum octo de Cæsaribus passim in omnibus bibliothecis scripta manu exemplaria reperiantur, horum tamen libellorum ne vestigium quidem ullum in librariis vel locupletissimis apparet. Nos in Regia nusquam illos offendimus. Unum exemplar Senator amplissimus Paulus Petavius exhibuit, alterum olim habuit V. CL. & præstantissimus Petrus Pithæus; unde excerptas διαφόροις γράφαις optimus virorum Jacobus Bongarsius ὁ πᾶν nobiscum communicavit. Multa in iis notata, quæ ex aliis libris protulerunt in lucem Achilles Stæsius & Elias Vinetus, viri doctissimi, & de his libellis præclare meriti: nos pauca attingemus illis intacta.

DE ILLUSTRIBUS GRAMMATICIS.] Mediol. DE CLARIS GR. Scripta lectio, De illustribus. Sic apud A. Gellium lib. 11. cap. xxv. Duo Græci grammatici illustres Aristarchus & Crates. Atejus philologus dicitur Asinio Pollioni nobilis grammaticus. infra cap. x.

1. Grammatica olim Romæ, ne in usu quidem, n.] Scripta lectio, cui consentit Mediolanensis editio, Gra. Ro. ne in usu q. olim, ned.

V A R I O R.

1. Rudi scilicet ac bellicosa etiam tum civitate.] Sunt qui ante Lælii ætatem & Scipionis ingenii cultum Romanis ignoratum velint. At non tam male de priscis illis Cicero est opinatus, ut eos, qui incredibiles ad omnem excellentiam cursus fecissent, eruditionis gloria plane destitutos fuisse crederet. Imo vero, etiam veteres illos ac horridos a vicino Pythagora sapientiæ plurimum hausisse, cum conjectura probabile esse, tum quibusdam etiam vestigiis indicari, iudicat. Quis est, inquit, qui putet, cum floreret in Italia Græcia, potentissimis & maximis urbibus, ea quæ magna dicta est, in hisque primum ipsius Pythagora, deinde postea Pythagoreorum tantum nomen esset, nostrorum hominum ad eo-

rum doctissimas voces, aures clausas fuisse? Cætera, quæ ad sententiæ suæ præsidium affert, edisserentem vide sub initium lib. iv. Tusc. Quæst. Ex quibus intelligere licet, sapientiæ studium antiquiores amplexos fuisse, sed non ultra, quam concessum Romanis. SCHILDIUS.

Doctorem, qui iidem.] Sic hic locus dudum a doctis viris est suo nitori restitutus.

A C H I L L. S T A T.

Livium & Ennium dico, quos utraque lingua domi, forisque docuisse adnotum est.] Docuisse fabulas scilicet. nam si nihil amplius quam Græce interpretabantur, Latine alios profecto non docebant.

Adnotum.] Ut adprime, adfabre. loquitur eodem modo Corn. Tac. in v. Fortune quidem meæ fortasse minus expediat adnoscere crimen, quam abnuere.

T O R R E N T.

Qui iidem & poetæ & oratores semigræci erant.] A codice Mediol. abest vox oratores: quod non prob. ibidem sine parentheseos notis locus ita concipitur: Siquidem antiquissimi doctores quidem, & poetæ & semigræci erant. Livium & Ennium d.

Quos utraque lingua domi forisque docuisse, adnotum est.] Viri eruditi docuisse hic accipiunt, ut cum dicimus docere fabulam, & Græci διδάσκειν, unde διδασκαλίας δραμάτων. & certum quidem est, Livium atque Ennium fabulas multas docuisse. at Græcas tragædias aut comædias ipsos composuisse vel docuisse, non legimus. est vero indubitata res, Ennium litteras docuisse & domi, id est, Romæ; & foris, hoc est, in Sardinia insula, ubi ipsum Porcius Cato invenit; qui, ut scribit Sex. Aurelius Victor, in prætura Sardiniam subegit, ibique est ab Ennio Græcis litteris eruditus. Sed aut Cato Ennium Roma secum in Sardiniam abduxit, aut Victor præturæ Catonis tribuit, quod quæsturæ ejusdem congruebat. Æmilius Probus, sive Cornelius Nepos in vita Catonis: Prætor provinciam obtinuit Sardiniam; ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens Q. Ennium poetam deduxerat: quod nunc minoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum. Romæ autem multos annos Græcas litteras Ennium docuisse, eximie probant hi versiculi ipsius Ennii de Romanis:

Contendunt Græcos: Græcos memorare solent sos.
Quod Græca lingua longos per temporis tractus
Hos pavi.

Lege quæ scripsit olim Josephus Scaliger ad Festum in voce Regium.

Nihil amplius quam Græce interpretabantur.] Omnino legendum Græca interpretabantur. nam cui

pretabantur : ac si quid Latine ipsi composuissent , prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros De litteris syllabisque , item De metris, ab eodem Ennio editos, jure arguit Lucius Cotta , non poetæ, sed posterioris Ennii esse : cujus etiam de augurandi disciplina volumina feruntur.

- 2 Primus igitur, quantum opinamur, studium grammaticæ in Urbem intulit CRATES MALLOTES Aristarchi æqualis, qui missus ad senatum ab Attalo rege, inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennii mortem, quum in regione Palatii, prolapsus in cloacæ foramen, crus fregisset, per omne legationis simul & valetudinis tem-

pus

cui bono Latina Græce interpretari, quum illi quos docebant, Græcas litteras ignorarent?

VARIOR.

Domi forisque adnotum est.] Scribo, adnotatum est. Plinius 28. 2. *Quin & repente conticescere convivium adnotatum est non nisi in pari presentium numero.* Idem lib. 29. 4. *E volucribus in auxilium contra serpentes primus vultur est.* Annotatum quoque minus virium esse nigris. GRONOV.

ACHILL. STAT.

Ac si quid Latine ipsi composuissent, prælegebant.] In veteri impresso, præallegabant. legendum fortasse, præ aliis legebant. Sed legendum potius, prælegebant. nam diphthongi vocales separatae scriptæ fuerunt ordine præpostero.

2. *De Cratete.*] In vet. impr. hi tituli nulli fuerunt, nec in utroque Vaticano.

Qui missus ad senatam ab Attalo rege inter secundum.] Deesse verbum puto, legatus, ut sit, *ab Attalo rege legatus* : sed legi possit etiam illo modo.

Cum in regione Palatii.] In vet. impr. abest in. sic Virg. *qua te regione reliqui.*

VINETUS.

2. MALLOTES.] Cui patria Mallos, Ciliciæ urbs, auctore etiam Strabone. nomen priorem syllabam producens apud Dionysium & Lucanum. Est autem Μελλώτης apud Suidam : & Μαλώτης apud Diogenem, pro Μαλλώτης.

CASAUBON.

Ac si quid Latine ipsi composuissent prælegebant.] Scripti, aut si q. Prælegere autem vox artis est : quæ de præceptore usurpatur, ut de discipulo legere. paullo post : *Lucilii Sætyras legisse se apud Archelaum Pompejus Lenæus prædicat.* Sic apud Græcos, ἀναγιγνώσκειν de discipulo dicitur, παραναγιγνώσκειν de magistro : vel etiam ἐπαναγιγνώσκειν ; ut apud Sextum Empiricum initio libri, quo disputat de loco :

Ἐπίκροτος κομίδῃ νεανίσκος ὃν ἤρετο τὸν ἐπαναγιγνώσκοντα αὐτῷ γραμματισήν. sed & ἀναγιγνώσκειν de præceptore, apud Apollonium gramm. sæpe.

Cujus etiam de augurandi disciplina volumina feruntur.] Mediol. ferantur. nonnihil diversa sententia : ut existimo verius & melius.

2. *Crates Mallothes Aristarchi æqualis, missus ad senatum ab Attalo rege.*] Cratetes olim viri celebres multi fuerunt. Diogenes Laertius libro iv. decem enumerat, inter quos septimum locum Mallothes obtinet. fuisse hunc grammaticum & criticum insignem, Aristarchi æqualem, vetus quoque scriptor apud Suidam memoriæ tradidit : ambos circa Olympiadem civi. regnante in Ægypto Philometore, floruisse ex iis constat, quæ de utroque illorum apud eundem leguntur. Sed Crates hic, qui propter facultatem criticam dictus est non solum γραμματικός καὶ κριτικός, verum etiam Ὀμηρικός, hoc amplius philosophus Stoicus audit, ut ait Suidas, & confirmat nonnihil Strabo, qui Panætium, Stoicorum, judice M. Tullio, prope principem ab eo fuisse institutum scribit libro xvi. Apparet vero ex hoc Suetonii loco, etiam politica ipsum attigisse, & in Pergamenorum regum aula non sine dignatione esse versatum. Vixit in eadem urbe etiam Aristarchus ; habuitque ibi acrem suorum studiorum æmulum Cratetem alium, loci indigenam. Suidas : Ἀρίσταρχος Κράτητι τῷ γραμματικῷ Περγαμηνῷ πλεῖστα διημιλλήσατο ἐν Περγᾷ. Quod igitur dicit hoc loco Suetonius, primum Cratetem studium grammaticæ Romam intulisse : nam de primis litteris debet intelligi, aut de litteratoris alicujus grammaticæ, qua neque urbs Roma, neque ulla unquam civitas mediocris caruit : sed de seria utriusque linguæ cognitione, & auctorum qua interpretatione, qua imitatione.

Inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennii mortem.] Obiit Ennius coss. Qu. Martio Philippo II. Qu. Servilio Capione : anno post finem impositum bello alteri Punico trigesimo secundo : ante principium belli Punici tertii xix.

Quum in regione Palatii prolaps.] Dele in ex auctoritate librorum, & usu Latine loquentium. Idem in Augusto, cap. v. *Natus est paullo ante solis exortum, regione Palatii, ad capita bubula.*

pus, plurimas ἀποδόσεις subinde fecit, assidueque differuit: ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Haftenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc divulgata, vel defunctorum amicorum, vel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo commentandoque etiam ceteris nota facerent: ut CAJUS OCTAVIUS Lampadio, Nævii Punicum bellum, quod unico volumine & continenti scriptura expositum, divisit in septem libros: ut postea QUINTUS VARGONTEJUS annales Ennii, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat: ut LÆLIUS, ARCHELAUS, VECTIUS, QUINTUS PHILOCOMUS Lucilii satyras familiaris sui: quas legisse se apud Arche-
laum

A C H I L L. S T A T.

Ἀποδόσεις.] In vet. impr. & manuscriptis Latine scriptum: *acroasis*. sunt autem ἀποδοσίς & ἀποδομα verba τεχνικά.

Ac nostris exemplo fuit ad imitandum.] Non sunt in vet. impr. verba, *ad imitandum*. idque, ut opinor, commode.

Ceteris nota facerent.] Nota facere, id est, explicare, nota esse dicuntur ea quæ intelliguntur. Sic post de Crassitio, *Intima cui soli nota sua exstiterint*.

Continenti scriptura.] Perpetua, non distincta libris ac numero.

Ut Lælius, Archelaus, Vectius, Q. Philocomus Lucilii satyras, familiaris sui, quas legisse apud Archelaum Pompejus Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato predicant.] Legendum, Vectius & Philocomus. Ac post, predicantur, non predicant.

C A S A U B O N.

Plurimas ἀποδόσεις subinde fecit.] Melius, *acroasis*, ut in Mediol. nam Romani illam vocem usu fecerunt suam: neque solum de litterarum professoribus eam usurparunt, sed etiam de aliarum artium magistris. Vitruvius lib. x. cap. xxii. *Architectus ab Arado nomine Gallias, Rhodum quum venisset, a roasim fecit*. dixerunt & *auditiones*, verbum e verbo exprimentes. A. Gellius lib. xvii. cap. ii. *easdem auditiones, eosdem doctores colebamus*. Cicero sæpe, *scholam habere vel explicare*. postea etiam *lectiones* dixerunt. B. Augustinus in Confessionibus, *lectionem exponere*, de se rhetore docente.

Ac nostris exemplo fuit ad imitandum.] Mediol. n. ex. fuit. sine illis *ad imitandum*: quæ possunt abesse, nullo sententiæ damno.

Diligentius retractarent.] Pithœi lib. *recitarent*. alii sic, *retractarent legendo*, comm. sine copula.

Nævii Punicum bellum, quod uncio volumine & continenti scriptura expositum, divisit in septem libros.] Quæ narrantur fuisse apud Græcos litterarum initia, quæ incrementa, eadem fere etiam apud Romanos fuerunt. Narrant Græci, Homerum ea simplicitate in studiis versatum, ut & Iliadis & Odysseæ carmina continenti scriptura componeret,

sine ulla librorum distinctione; quæ postea studio & industria grammaticorum in partes vicens quaternas sint divisæ. auctorem ejus partitionis Aristarchum grammaticum Græci vulgo faciunt. Ecce apud Rom. similem ferme per omnia historiam. Nævius ut Homerus, continuum carmen scribit: C. Octavius Lampadio seu alter Aristarchus opus Nævianum secit in partes. Observare tamen licet, Varronem, Festum, A. Gellium, & alios veteres eruditos partitione Octaviana aut raro, aut nunquam uti: non enim aliter Nævium in eo opere laudant, quam hoc pacto, *Nævius carmine belli Punic*; aut potius *Pœnici*. & ita Priscianus aliquoties. Sane si verum est, Aristarchum grammaticum, de quo paullo ante dicebamus, primum omnium poemata Homeri in libros distinxisse, ignoravit Nævius hanc partitionem; ut qui aliquanto fuerit natu major Aristarcho.

Quintus Vargontejus annales Ennii, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat.] Annalium Ennii opus in xl. libros fuit digestum: quam partitionem a Varguntejo esse profectam, ex his Suetonii verbis neque dicere pro certo queas, neque negare. cæterum recitatio hæc Annalium in corona circumstantium, morem Græcorum rhapsodorum in Homericis versibus pronuntiandis referebat. quare ut fuere in Græcia, qui Homeridæ vel Homeristæ dicebantur: sic in Italia, qui Ennianistæ. A. Gellius lib. xii. cap. v. *Puteolis Juliano nunciatur, ἀνὰ γῶσιν quendam, non indoctum hominem, voce admodum scita & canora, Ennii Annales legere ad populum in theatro*. Eamus, inquit, *auditum nescio quem istum Ennianistam*. hoc enim se ille nomine appellari volebat. Pro Varguntejus est in Mediol. Varguntius perperam. est enim gens Romana satis nota, Vargunteja, ex qua hic fuit ortus, aut adoptione in eam insertus.

Ut Lælius, Archelaus, Vectius, Quintus Philocomus.] Liber Mediol. *Lælius Archeas Vectii Q. Philocomus*. Fort. *Lælius Archias, L. Vectius, Q. Philocomus*. Sed nihil affirmo: & mox in eodem libro *Archelaus* scriptum, non *Archeas*. illud non dubito, *Lælius Archelaus*, unius hominis esse nomina, quorum prius manumissione meruit. Sic mox *Pompejus Lenæus* appellatur libertus Pompeji, qui ante manumissionem dicebatur *Lenæus, Ἀναίος*.

Tres

Iaum Pompejus Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato, prædicant. Instruxerunt auxeruntque ab omni parte grammatica, LUCIUS ÆLIUS LANUVINUS, gener Quinti Ælii, SERVIUS CLODIUS, uterque eques Romanus, multique ac varii & in doctrina & in republica usus.

Lucius

Tres igitur sunt, non quatuor qui hic nominantur grammatici. Pro *Philocomus* Petavii cod. & Pithœi *Philocomius* mendose. est enim usitatum Græcis nomen *Φιλόκομος*.

Lucilii Satyras familiaris sui.] An ejus, qui postremo nominatus? an omnium trium? *Satyras* autem per *i* scribendum semper esse, certo probavimus libro De Satira Romana.

VARIOR.

Hactenus tamen imitati, ut carmina.] Scribo: ac nostris exemplo fuit ad imitandum. *Hactenus tamen, ut carmina parum adhuc divulgata &c.* nam *to imitati* esse ab enarratore judico. Sed & ajunt *ad imitandum* non esse in vet. lib. Ergo: exemplo fuit. *Hactenus tamen, ut carmina.* GRONOV.

Laelius, Archelaus, Væstius, Quintus, Philocomus.] Scribo: *Laelius Archelaus, Væstiusque Philocomus.* Sic mox quoque scribendum: *L. Ælius Lanuvinus, generque Ælii Ser. Clodius.* Sed hoc posterius jamdudum vidit Carrio in Antiquis Lectionibus. IDEM.

ACHILL. STAT.

Instruxerunt, auxeruntque ab omni parte grammatica Laelius Lanuvinus.] Legendum, ut in impr. vet. & manuscriptis, *grammaticam L. Ælius Lanuvinus.*

Servius Clodius.] In vet. impr. *Ser. Clodius.* Usus, non est in vet. imp. Legitur autem in manuscriptis eodem modo hic locus, quo in vet. impresso, *L. Ælius Lanuvinus gener, Q. Ælii Ser.* Ego conjecturam hanc faciebam, *L. Ælius Lanuvinus genere, Q. Ælii servus, S. Clodius.* Jam quod sequitur, *Uterque eques Romanus*, in manuscripto altero, uno minus verbo legitur, *uterque Romanus*, ut ille quidem Lanuvinus genere, vel Lanuvio fuerit oriundus, natus tamen Romæ. in veteribus autem monumentis, *SER.* servum interdum significat. sic in hortis Vaticanis, *CÆS. N. SER.*

VINEY.

Laelius Lanuvinus.] Fuerunt Laelius & Ælius inter Romana nomina, ut hoc apud Ennium:

Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus. illud apud Silium libro quinto decimo:

Ac pelago victus servata Laelius hora.

Sed prænominis Lucii nota L. quam nullo signo ab insequenti Ælio negligentes librarii disjunxerant, Laelios multos fecit, qui L. Ælii fuerant. Hoc enim loco qui est Laelius, & apud Aulum Gellium multis locis, & Ciceronem in Academicis, & de legibus, Ælius sine prænordine legitur apud Carissum

libro primo, apud Festum in verbis *Mania, Monstrum, Nebulo*, & alibi: Arnobium libro tertio. Quinctilianum decimo, de Comicis: Plinium nono de Unionibus. At Lucius Ælius apud Ciceronem in Bruto, & Plinium libro tricesimo tertio de annulis equitum Romanorum: ubi Hermolaus etiam *L. Helium Stellionem* scriptum repererat: sed qui castigandum censuerit, *L. Helium Stilonem*. Sic enim in ejus castigationib. scriptum invenio, ut & vetustis quoque inscriptionib. Hælius interdum aspiratum reperitur. Sed aliud vitii etiam hic accidit. Nam quem ostendimus Lucium Ælium fuisse appellatum, eundem *Cornelium Stilonem* Marci Varronis fragmenta de Lingua Latina me puero appellabant. quem uno vocabulo in duo nuper mutato, *Cajum Ælium Stilonem* nunc nuncupant, pro *Lucio Ælio Stilone*: nisi forte sit is alius *Ælius Stilo*: quod non puto. *Præconini* autem nomen etiam apud Plinium integrum locis aliquot reperi, veluti libro ultimo, & tricesimo tertio: ubi scribit Plinius præcones etiam olim Romæ vulgo purpura latiore tunicæ usos fuisse, sicut patrem Lucii Ælii Stilonis. unde filius sit *Præconinus* cognominatus. Cæterum quartum istud ejusdem hominis nomen, *Stilo, Istilo* est in nonnullis Suetonii codicibus: sed apud Carissum, Plinium, Quinctilianum, nusquam *Istilo* trisyllabum: *Stilo* semper. nisi si quid in media voce sit depravatum: ut apud Plinium *Stellio*, Quinctilianum *Stolo* pro *Silo*. Deinde tractum nomen hoc ab eo quod est stilus, qua significatione Cicero stilum artificem, effectorem, magistrum dicendi optimum dixit: quod orationes nobilissimo cuique scribere soleret Lucius Ælius, ut ait Suetonius: vel ut Cicero de Claris Oratoribus, quod scriberet orationes, quas alii dicerent: ut Quinto Metello, Quinto Cæpioni, Quinto Pompejo Ruf. Viri ergo egregii, & equitis Romani patre præcone geniti, ejusdemque oratoris, & grammatici, Græcis Latinisque litteris eruditissimi, quem Marcus ille Terentius Varro magistrum habuit, Cicerone, Gellio, & Carissio auctoribus, & idem Cicero adolescens audivit, quatuor nomina sinito, *Lucius Ælius Præconinus Stilo*. Qui autem apud Carissum de genitivo *poematorum* citatur Quinctus Laelius grammaticus, hic quis sit, non habeo compertum.

CASAUBON.

Prædicant.] Scripsimus, *legisse se prædicant* eum mss. & Mediol. codice, non *legisse prædicantur*: quod ex conjectura docti substituerant: sententia multum variante.

LUCIUS ÆLIUS cognomine duplici fuit: nam & Præconinus, quod pater ejus præconium fecerat, vocabatur: & Stilo, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat: tantus optimatum fautor, ut Quintum Metellum Numidicum in exsilium comitatus sit. SERVIUS cum librum foci non dum editum fraude interceptisset: & ob hoc repudiatus, pudore ac tædio secessisset ab Urbe, in podagræ morbum incidit: cujus impatiens veneno sibi perunxit pedes & enecuit, ita, ut parte ea corporis quasi præmorta vixerit. Post hoc magis ac magis & gratia & cura artis increvit, ut ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent: utque temporibus quibusdam, super viginti celebres scholæ fuisse in Urbe tradantur: pretia grammaticorum tanta, mercedesque tam magnæ, ut constet LUTATIUM DAPHNIDEM, quem LENÆUS MELISUS per cavillationem nominis, Πανὸς ἀγνῆμα dicit, ducen-

tis

A C H I L L . S T A T .

3. *Lelius.*] In vet. impr. *L. Ælius.*

Et Istilo.] Alii legunt, *Et Stylo.*

Tantus optimatum fautor, ut Q. Metellum Numidicum in exsilium comitatus sit.] In vet. impr. *tantum qui manum fautor.* vel, ut manuscriptis, *tantus optimatum fautor.* Legendum, *tantus quidem optimatum fautor.* vel, *in tantumque Metellorum fautor.* Simile quiddam narrat post de Aurelio Opilio.

Ut constet Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per cavillationem nominis Πανὸς ἀγνῆμα dicit.] Πανὸς ἀγνῆμα, idque συμβολικῶς. fuit autem hic, opinor, finis carminis veteris poetæ. itaque insigniter stolidum ac stupidum significabat. In manuscriptis vitio scriptum, *panosagasema*: vel, ut in vet. imp. *panosagacema.*

V I N E T .

3. *Lutaturus Daphnidem.*] Omnes hi fere grammatici, fuerunt servi: qui a dominis suis tandem manumissi, eorum nomina sumpserunt: ut Romæ quondam fieri solitum jam pridem ostendit Angelus Politianus in capite tricesimo primo Miscellaneorum. atque ita pluribus pro uno nominibus more Romano sunt appellati. Daphnis ergo hic, quem prius Marco Scauro servasse scribit Plinius libro septimo Naturalis historiae, De pretio hominis in servitio geniti maximo, ab alio domino suo Quincto Lutatio Catulo libertate donatus, Quinctus Lutatus Catulus Daphnis fuit dictus.

C A S A U B O N .

3. *Tantus optimatum fautor, ut Quintum Metellum Numidicum in exsilium comitatus sit.*] Q. enim Cæcilius Metellus populari factione patria pulsus, ait Valerius Maximus libro iv. capite primo, in Asiam secessit, & Smyrnæ exsulavit. nota historia ex Livii Epitome, A. Gellio, Aurelio Victore, Cicerone ipso, atque aliis. Simillima sequitur narratio de Aurelio Opilio, qui cum Rutilio Rufo Smyrnæ item exsulante consenuit. Adeo verum est litteras aduersis lætisque rebus pariter esse utiles.

Veneno sibi perunxit pedes, & enecuit, ita, ut parte ea corporis quasi præmorta vixerit.] Mediol. & mss. *viveret.* Historiam narrat Plinius lib. xxv. cap. 111. Tradit M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni æque quam dolore in ea parte corporis. Alii ad ejusdem rei effectum non veneno usi, verum aceto: cujus vium *ναρκωτικὴν*, & vere *ὀδυνηφάρον*, experimento suo cognovit M. Agrippa, supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum. Plinius lib. xxiii. cap. 11.

Post hoc mag.] Hoc, nempe tempus. Sed scribendum est *hos.* post modo enumeratos grammaticos ars cepit incrementum.

Et gratia & cura artis increvit.] Quidam: *Et gratia & cura ars increvit.* non sequar.

Super viginti.] Scripta lectio, *super decem.* Mediolanensis editio, quæ instar mss. est, *viginti.*

Quem Lenæus Melissus per cavillationem nominis, Πανὸς ἀγνῆμα dicit.] Mediol. litteris Latinis corruptissime, *panosagasema.* Scripta lectio fere ut est editum. id esset *Panis admiratio*, sive *stupor.* ut intelligatur affine aliquid voci *ἐμπερόντης*: quam usurpabant de eo, qui esset stupore defixus. erit allusio ad Panicos terrores, quos a Pane credebant imitari, ut scribit Polyænus & alii. est & vox militiæ *ἀγνῆμα ἀγμα*, legio vel ala, ut Livius & Curtius vertunt. Sed prior significatio hic potius convenit, Πανὸς ἀγνῆμα, quasi dicas, o stupide & litterarum oblivio! Sed refellit ista perspicue, quod ait Suetonius, *per cavillationem nominis*: nam in Πανὸς ἀγνῆμα, nulla est ad nomen DAPHNIS allusio. Itaque Josephus Scaliger scribebat *δαπάνης ἀγνῆμα* *impensa portentum*, vel *δαπάνημα*: vel *δαπαανιδης*: ut & ad nomen esset aliqua allusio, & ad rem quæ narratur. Tentabam aliquando, *δαῖς δόλημα*, propter cujus pretium ingens æs alienum ac dampnum esset contractum. vel *δαῖς ἀγρευμα*: quoniam *ἀγνῆμα* aut tale quid libri omnes tuentur.

V A R I O R .

3. *Quod pater ejus præconium fecerat.*] Id est, præ-

tis milibus numum Quinto Catulo emptum, ac brevi manumissum: LUCIUM APPULEJUM ab Efcio Calvino equite Romano prædivite quadringenis annuis conductum

co fuerat. Cic. VI. ad Fam. ep. 19. Rescripsit eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus. Accurate multiplex præconum officium, & varias in pronuntiando formulas explicat Briffonius.

Per cavillationem nominis Πανὸς ἄγνμα dicit.] Omnino retinenda vulgaris scriptura, quam libri omnes tuentur. Quod enim ea lectione nullam fieri ad nomen Daphnidis allusionem putant doctissimi viri, manifesto falluntur. Daphnis ille fabulis decantatus Panis fuit delictum. Meleager:

Ἀιπολικάι σὺριγγες ἐν ἔρεσι μὴκέτι Δάφνιν
Φωνεῖτ' ἀγνίστῃ Πανὶ χαρίζομεναι.

Pan autem pecoribus præerat, & pecorum magistris. Hinc per cavillationem nominis Πανὸς ἄγνμα eum dicebat, non Panis delicias, Daphnis ut fuit, sed pecus. Virgil.

Pan curat oves oviumque magistros.

fortasse etiam asinum intelligere voluit, qui Arcadiæ peculiaris, quæ in tutela Panis. Pan Deus Arcadiæ. CL. SALMASIUS. Observandum est, nomen, per cuius cavillationem Lenæus Melissus Πανὸς ἄγνμα dicebat hunc grammaticum, fuisse DAPHNIDES, non DAPHNIS, id est, Δαφνίδης non Δάφνις. Latine autem Daphnides videtur esse rectus pluralis τῶν DAPHNIS, quamquam revera sit Græcorum Δαφνίδης. Hinc quæsitæ jocandi materies. Appellatus enim a Lenæo Melisso DAPHNIDES Πανὸς ἄγνμα Panis agmen, sive legio, quasi plures essent, non unus Daphnis. Jam vero Daphnis pastor erat Mercurii filius, a Pane educatus, atque institutus in Musiciis. Erat autem Pan deus rusticus, pastorum προσάτης:

Pan curat oves oviumque magistros:

Itaque in ejus comitatu non nisi pastores & rustici erant, qui nil nisi silvestre & barbaricum tenui arundine sonare poterant. Notat igitur Lenæus Melissus Daphnidem inficetiarum, quasi esset plane litterarum rudis, quantus quantus erat, & rus merum. SAM. PETITUS.

Per cavillationem nominis Πανὸς ἄγνμα dicit.] Docte Salmasius in Solinum. p. 41. nec minus docte Petrus 3. Miscel. 15. Cogitabam tamen aliquando Πανὸς ἄγνμα, vel ἄθυρμα. Eustathius ad Il. α. Ἡ τρίγλα κατὰ τὴν παλαιὰν, Ἀρτέμιδος ἄγνμα. Et mox: Οὕτω καὶ λύκος Ἀπόλλωνος ἄθυρμα. Laudare videtur: sed deridet hominem tanquam merum & inficetum rus, nec nisi rusticis & imperitis probatum. Panos ἄθυρμα & bucolicus ille Daphnis, & quæ certamen venit ad impar soli Midæ prælata. GRONOV.

Πανὸς ἄγνμα.] Δαπάνην, rescribendum videtur, ut ad τὸ Δάφνιν alludatur. GUYET.

ACHILL. STAT.

Ducentis millib. nummum.] In vet. impr. Dec. nummum.

L. Appulejum ab Efcio Calvino equite Romano.] Legendum videtur a Fufecio Calvino. Sed in vet. imp. totus hic locus legitur: L. Appulejum ab Efcio Calvino equite Romano prædivite quadringenis annuis conductos multos edocent. Ex quo faciebam, L. Appulejus a Fufecio Calvino, equite Romano prædivite, quadringenis annuis, vel, quadringentis aureis, conductus multos edocuit.

CASAUBON.

Ducentis millibus nummum.] Ut si hodie dicas, aureis ad quinquies mille. Sed longe alio nos vocant libri alii, in quibus scriptum, DCC millibus: ea essent aureorum: quibus hodie utimur, millia circiter septemdecim & quingenti. Plinius libro VII. cap. xxxix. Pretium hominis in servitio geniti, maximum ad hanc diem, (quod equidem compere- rim) fuit grammatica artis Daphnidis, Cn. Pisau- rensi vendente, S. M. Scauro principe civitatis III. M. DCC. sestertiis licente. Omnino ridicule expressa summa, quæ ne ad centum quidem aureos accedit. Ego vero nullus dubito & in Suetonii & in isto Plinii loco numerum aliquem desiderari, omnibus ante dictis longe majorem. Franciscus Hotomannus, clarissimus Jurisconsultus, & in hac parte antiquitatis diligenter versatus, emendabat, tricis septingentis. cui equidem, ut in re dubia, assentior: etsi summa illa prægrandis est ac plane stupenda. Sed Romanas opes & animos cogitet lector, non res hodiernas.

Ab Efcio Calvino.] Mediol. Efficio. Scripti Efcio, omnia suspecta. Calvinus cognomen plures Romanorum gentes usurparunt, ut Domitia, Veturia, Sextia. Efcios nusquam legere memini: legi Ericios vel Erucios.

VARIOR.

Quadringenis annuis.] Id est, est X. M. coronat. Id autem cum privati hominis modum excedat, (namque Imperator Vespasianus annua solum centena Latinis Græcisque rhetoribus constituit, ut est in ejus vita cap. xviii. & Verrius Flaccus ab Augusto sestertia centena in annum accepit, infra capite xvii.) facile adducor, ut legam quadringentis aureis: vel, quadringentis annuis. Ita e contrario cap. xli. Octavii, quo loco vulgatæ editiones exhibent quadragenos, Salmasii codex substituit quadringenos. Adde locum cap. xxi. nec sufficeret sumptibus, quamquam ex schola quadragena annua caperet. SCHILD.

Quadringenis annuis.] Quadragenis scribendum videtur, id est, quingentis aureis solidis. GUYET. ACHIL.

ductum multos edocuisse. Nam in provincias quoque Grammatica penetraverat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata, inter quos OCTAVIUS TEUCER, & SISCENNIUS JACCHUS, & OPPIUS CARES: hic quidem ad ultimam ætatem, & cum jam non gressu modo deficeretur, sed & visu.

Appellatio GRAMMATICORUM Græca consuetudine invaluit: sed initio litterati⁴ vocabantur. Cornelius quoque Nepos in libello quo distinguit litteratum ab erudito: litteratos quidem vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere: ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Græcis γραμματικοὶ nominentur: eosdem LITTERATORES vocitatos. Messalla Corvinus, in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut litteratore Catone: significat enim haud dubie Valerium Catonem poetam simul grammaticumque notissimum. Sunt qui litteratum a litteratore distinguant, ut

Græci

A C H I L L. S T A T.

Et Siscennius.] In vet. impr. Sescennius.

Et cum jam non gressu modo deficeret.] In vet. imp. deficeretur, ut in manuscr.

4. *Ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Græcis grammatici nominentur, eosdem litteratos vocitatos.*] Cic. sic, ut Cornelius Nepos, poetarum grammaticos vocat in 1. de Divinat. nisi memoria fallor.

V I N E T.

4. *Nec cum Sigida.*] Hic Sigida quia nemini notus aliunde est, Lilius Gregorius scribit libro decimo de poetis, se semper arbitratum esse, pro Sigida, Ticide reponi debere: ut sit Cajus Ticide, cujus infra videbis versum de Valerio Catone.

C A S A U B O N.

Multos edocuisse.] Scripta lectio, edoceret. Scribendum, ut multos edoceret. siquidem aliquid mutandum.

De notissimis doctoribus.] Scripti, de doctissimis doct. perperam autem Cares sine aspiratione, pro Chares, Χάρης. Oppius iste, is fortasse est, qui Macrobio vir doctus dicitur Saturnal. lib. 11. cap. xiv. Librum fecerat De silvestribus arboribus.

4. *In libello quo distinguit litteratum ab erudito.*] Ut hæc lectio est, videtur Cornelius Nepos ad id ipsum libri scriptionem instituisse, ut discrimen explicaret inter litteratum & eruditum, quod vix putem. quare probo lectionem mihi repertam in codice Bongarsii: Cornelius quoque Nepos, libello quodam distinguit litteratum ab erudito. Proprie litteratus is est, qui litteras habet, siue earum doctrinam possideat, hoc est, ὁ πεπαιδευμένος, siue ipsarum notis sit inscriptus, ut servi ἐγγραμμένοι, frontem litterati Plauto & Apulejo. ideo vertit auctor Glossarum litteratus, γεγραμμένος. Cornelio Nepoti discrimen facientij inter litteratum & eruditum, litteratus ideam

erat ac grammaticus. Diomedes lib. 11. *Artium genera sunt plura, quarum grammaticæ sola litteralis est, ex qua rhetorice & poetice consistunt: iccirco litteralis dicta, quod a litteris incipiat. Nam & grammaticus Latine litteratus est appellatus: & grammatica, litteratura, qua formam loquendi ad certam rationem dirigit. At eruditi qui dicantur Romanis scriptoribus, & quid eruditionem proprie appellarint, exposuimus ad lib. 11. Suet. cap. lxxxix. sic cape eruditionis varia volumina cap. vi. id est, ποικίλην φιλολογίαν περιέχοντα.*

Eosdem litteratores vocitatos. Messalla Corvinus quadam ep.] Restitue e codice Mediolanensi & mss. vocem quæ deest, ac distinctione mutata, scribe: eosdem litteratores vocitatos Messalla Corvinus in quadam epistola ostendit, non esse sibi dicens rem.

Nec cum Sigida quidem.] Scripta lectio, ne cum Rigida q. neutrum possumus probare. Tictimam nominat Suetonius cap. xi. qui an huc pertineat, nescio. fortasse verius est, quod viro eruditissimo, & veteri consuetudine καὶ συμβίωσει mihi conjunctissimo Johani Wouerio Hamburgensi videbatur: ne cum Sedigito quidem. Volcatium Sedigitum de poetis scripsisse testis A. Gellius lib. xv. cap. xxiv.

Sunt qui litteratum a litteratore distinguant, ut Græci grammaticum a grammatista.] Qui diligentius siue Græce siue Romane loquuntur, hæc discrimina accurate servant. Juvat vero hoc loco referre, quæ de differentia inter grammaticum & grammaticum, Sextus Empiricus, scriptor eruditissimus nondum Græce editus, differit, docens, ab eadem quidem voce utramque esse appellatam: sed non ab eadem vocis ejusdem notione. γράμματα quippe Græcis dici, & litterarum elementa, quæ in prima pueritia pueri docentur: & scripta auctorum. igitur grammaticam quidem a priore significatione esse appellatam, grammaticam vero a posteriore: quæ quidem auctorum omnium intelligentiam & interpretationem profiteatur. Sic ille in iis, quæ scripsit adversus μαθηματικὰς, cap. Ποσαχῶς λέγεται ἡ γραμματική. Καὶ ἡ τέλειος γραμματική ἀπὸ τῆς τῶν γραμμάτων εἰδησεως καὶ

Græci Grammaticum a Grammatista : & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment, quorum opinionem ORBILIUS etiam exemplis confirmat. Nam apud majores, ait, cum familia alicujus venalis produceretur, non temere quem litteratum, in titulo, sed litteratorem inscribi solitum esse : quasi non perfectum litteris, sed imbutum. Veteres Grammatici & Rhetoricam docebant : ac multorum de utraque arte commentarii feruntur, secundum quam consuetudinem posteriores quoque existimo, quamquam jam discretis professionibus, nihilominus vel retinuisse, vel instituisse & ipsos quædam genera institutionum ad eloquentiam præparandam, ut problemata, paraphrases, elocutiones, ethologias, atque alia hoc genus : ne scilicet sicci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur : quæ quidem omitti jam video desidia quorundam & infantia : non enim fastidio putem. Me quidem adolescentulo, repeto quendam Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis vero mane disserere, post meridiem remoto pulpito, declamare solitum. Audiebam etiam memoria

patrum

κατ' ἀρχὰς ὀνομασθεῖσα, διετάθη καὶ ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς ποικιλωτέροις αὐτῶν, καὶ τεχνικωτέροις θεωρήμασι γινώσιν. τάχα δὲ ὡς φασιν οἱ περὶ τὸν Ἀσκληπιάδην καὶ αὐτὸ ἀπὸ μὲν γραμμάτων ἀνόμασαι ἢ ἀπὸ τῶν δὲ, ἀφ' ὧν καὶ ἡ γραμματιστικὴ ἀλλ' ἐκείνη μὲν, ὡς ἔφην, ἀπὸ τῶν σοιχείων. αὕτη δὲ ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων περὶ οἷς πονεῖται. ΓΡΑΜΜΑΤΑ γὰρ καὶ ταῦτα προταγορεύεται. καθὰ καὶ δημόσια καλεῖται γράμματα. καὶ πολλῶν τινὰ γραμμάτων ἔμπειρον ὑπάρχειν φαμέν. τῆτέστιν δ' τῶν σοιχείων, ἀλλὰ τῶν συγγραμμάτων. καὶ Καλλίμαχος δὲ ποτὲ μὲν τὸ ποίημα καλῶν γράμματα, ποτὲ δὲ τὸ καταλογάδην σύγγραμμά φησι. prius probat allato epigrammate Callimachi, ubi sunt ista : — Ὀμήρειον δὲ, καλεῖται Γράμμα Κρεωφύλαξ, Ζεῦ φίλε, τῷτο μέγα. posterius, allato versu ex epigrammate ejusdem in Cleombrotum : "Εν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος. ubi γράμμα est Phædo Platonis. Affert postea Sextus Grammaticæ descriptionem ex Dionysio Thrace hanc : Γραμματικὴ ἐστὶν ἔμπειρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. deinde vocem συγγραφεύς, quæ scriptoribus Atticis historicum fere significat, interpretatur addens : ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ καλῶν, ὡς ἐστὶ ἐκ τῆς πρὸς τῆς ποιητῆς ἀντιεμφάσεως πρόδηλον, ἢ ἄλλως τινὰς, ἢ τῆς καταλογάδην πραγματευσαμένης. Hæc Sextus Empiricus.

VARIOR.

Græca consuetudine invaluit.] Non protritius usus vocis. Sic Cæsar 7. de bello Gallico : *universis civitatibus, quæ Oceanum attingunt, quæque eorum consuetudine Armorica appellantur.* GRONOV.

ACHILL. STAT.

Et illum quidem.] Vet. impr. *ne illum quidem.* Legendum fortasse, *ut illum quidem.*

Non temere quem.] Id est, aliquem.

Quasi non perfectum litteris, sed imbutum.] HO-

rat. lib. 2. Epist. ad Florum, de puero servo venali, *Litteris Græcis imbutus.* In vet. imp. distinctum a cæteris caput, & in manuscriptis.

Remoto pulpito.] E quo docebant. Horat. in 1. Serm.

Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.

Audiebat etiam, memoria patrum quosdam grammaticis statim ludo transisse in forum.] Vet. imp. *eludendo, non ludo. leg. e ludo.* In manuscripto altero, *e grammatici statim ludo* : in altero, *e grammatici Statii ludo.*

CASAUBON.

Cum familia alicujus venalis produceretur.] Cum aliquis mango, aut alius servos suos vænum producebat in catasta. Titulis enim & voce præconis singulorum mancipiorum pretia indicabantur. Lege Lucianum Βίων πράξει. Propertius libro IV. *At quorum titulus per Barbara colla pependit Calati medio cum saliere foro.* Vide A. Gellium libro IV. cap. 11.

Secundum quam consuetudinem posteriores quoque existimo, qu.] Confer hunc locum cum iis, quæ scribit Quintilianus libro I. cap. IX. & libro II. cap. primo.

Periphrases, elocutiones, ethologias.] Mediol. *Paraphrases, allocutiones.* Optime & verissime in eodem *ethologias* : putet aliquis, pro *ethologias* : sed rectum est, *ethologias.* De istis omnibus exercitationibus habes apud rhetores, præsertim Græcos. *ἠθολογίαι* sunt morum descriptiones, puta avari, aut meticulosi. de quibus notationibus diximus in Prolegomenis ad Theophrasti Characteres.

VARIOR.

Non perfectum litteris.] Cicero in Bruto : C. Memmius L. F. *perfectus litteris* : sed Græcis. GRONOV.

Repeto quendam Principem.] Hoc est, memoria repeto, recordor. GUJET.

VVVV

ACHIL.

patrum, quosdam e grammaticis statim e ludo transisse in forum, atque in numerum præstantissimorum patronorum receptos. Clari professores, & de quibus prodi possit aliquid duntaxat a nobis, fere hi fuerunt.

Sævius Nicanor primus ad famam dignationemque docendo pervenit: fecitque præter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satyram quoque: in qua libertinum se duplici cognomine esse hoc indicat:

Sævius Nicanor Marci libertus negabit:

Sævius Posthumus idem sed Marcus docebit.

Sunt qui tradant ob infamiam quandam cum in Sardiniam secessisse, ibique diem obiisse.

Aurelius Opilius Epicurei cujusdam libertus, philosophiam primo, deinde rhetoricam, & novissime grammaticam docuit. Dimissa autem schola, Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnæ simulque consenuit: composuitque variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus novem unius corporis, qui, quia scriptores ac poetas sub clientela Musarum judicaret, non absurde & scripsisse & fecisse se ait ex numero Divarum & appellatione. Hujus cognomen plerisque indicibus & titulis per unam litteram scriptum animadverto: verum ipse id per duas effert in parastichide libelli: qui inscribitur PINAX.

Marcus

A C H I L L. S T A T.

5. *Satyram quoque, in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat.*] Placet lectio vet. impr. *In qua libertinum se duplici cognomine esse per hoc indicat.* Horat. quoque in 11. Serm. de feryo, opinor:

Tanquam habeas tria nomina.

Sævius Nicanor Marci libertus, negabit Sævius Posthumus idem. At Marcus docebit.] In vet. impr. *Sævius Posthumus ac Marcus.* in manuscripto altero, *Sævius post hujus:* in altero, *Sævius post hic.* Ego vero versus e Satyra Nicanoris hos esse putabam, itaque constituebam, *Sævius Nicanor Marci libertus, negavit Sævius Posthumus, ast idem Marcus docebit.*

6. *Verum ipse id per duas effert in Parastichide libellis, qui inscribitur Pinax.*] Vet. impr. *in parastichide libelli.* leg. *in parastichide,* ut erat in manuscriptis, vel *prostichide libelli, qui inscribitur Pinax.*

V I N E T.

5. *Sævius Nicanor.*] Hic, non video, cur esse non possit, qui *Sævius*, V pro A, dicitur libro tertio & sexto Saturnaliorum Macrobi. cujus versus aliquot adducturus Macrobius, poetam longe doctissimum appellat.

6. *Aurelius Opilius.*] Qui Carisio & Festo frequenter citatur.

C A S A U B O N.

Quosdam e grammaticis statim e ludo transisse in forum.] Posterius e abest a Mediolan. Legendum omnino cum libris Achillis Statii: *quosdam e grammaticis statim ludo, transf. ea vera lectio & mens Suet.*

5. *Sævius Nicanor.*] Scribo *Sævius*, cum doctissimo viro Elia Vineto.

In qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat.] Vix constat Latinitas. melius Mediol. *in q. l. se duplici cognomine esse, per hoc indicat:* *Sævii* duplex cognomen, *Nicanor Posthumus*, vel *Postumius*, ut videtur suadere mox alterius lex versus.

Ibique diem obiisse.] Alia lectio, *ibique dicitur obiisse.*

6. *Non absurde & scripsisse & fecisse se ait, ex numero Divarum & appellatione.*] Mira brevis sermone. nam hoc vult: quod integrum opus in partes novem tribuisset, quodque illi nomen Musarum imposuisset, non absurde fecisse se, ex numero Divarum & appellatione. Existimant eruditi novem istis libris novem Musarum nomina esse præfixa, ut in Herodoteo opere factum est: sed falluntur. nam opus universum Opilii Musarum nomen tulit: singulæ autem dictæ sunt, liber primus Musarum, secundus Musarum &c. neque aliter, quod meminerim, a veteribus laudantur.

Hujus cognomen in pl.] Curiosa & grammatica est hæc observatio: quam refero ad liquidæ geminationem in cognomine *Opillius*. nam in hujusmodi nominibus quidam semel litteram *l* ponebant, quidam geminabant. inde est illa etiam in antiquiss. codd. varietas, *Lucilius*, & *Lucillius*, *Popilius* & *Popillius*, & similia.

V A R I O R.

5. *Sævius Postumius idem.*] Numquid, *Sævius Postumianus idem.* Nam *Postumius* est gentile, eoque nequit esse cognomen. GRONOV.

6. *Per unam litteram scriptum.*] Videtur excidisse figura litteræ, & fuisse: *per unam L litteram scriptum.*

Gellius

- 7 Marcus Antonius Gniphos ingenuus, in Gallia natus, sed expositus: a nutritore suo manumissus institutusque, Alexandriae quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysii Scythobrachionis: (quod equidem non temere crediderim: quum temporum ratio vix congruat) fuisse dicitur ingenii magni, memoriae singularis, nec minus Graece quam Latine doctus: praeterea comi facilique natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate discipulorum consecutus. Docuit primum in Divi Julii domo pueri adhuc: deinde in sua privata. Docuit autem & rhetoricam, ita ut quotidie praecepta eloquentiae traderet, declamaret vero non nisi nundinis. Scholam ejus claros quoque viros frequentasse ajunt: in his Marcum Ciceronem, etiam cum praetura fungeretur. Scripsit multa, quamvis annum aetatis quinquagesimum non excefferit: etsi Attejus Philologus duo tantum volumina de Latino sermone reliquisse eum tradit. Nam cetera scripta discipulorum ejus esse, non ipsius: in quibus & suum alicubi reperiri nomen.
- 8 Pompilius Andronicus, natione Syrus, studio Epicureae sectae desidiosior in professione grammaticae habebatur, minusque idoneus ad tuendam scholam. Itaque cum se in Urbe non solum Antonio Gniphoni, sed ceteris etiam deterioribus postponi videret, Cumas transiit, ibique in otio vixit, & multa composuit: verum adeo inops atque egens, ut coactus praecipuum illud opusculum annalium elenchorum sedecim milibus numum cuidam

Gellius 14. 5. *habere debet in casu vocandi I litteram extremam.* IDEM.

In parastichide libelli.] Παράστιχίς, unde παρασχηδίων, continuum ordinem notat. item capita, & primas versuum litteras.

ACHILL. STAT.

7. Marcus Antonius Gniphos.] Hujus etiam meminit Quintilianus in 1. Sicut, inquit, Antonius Gniphos, qui robur quidem & ebur atque etiam marmor fatur esse: verum fieri vult ex his, robura, ebura, marmura.

Sed expositus.] Distinguendum videtur hoc loco.

Nam cetera scripta discipulorum ejus esse, non ipsius, in quibus & suam alicubi reperi nomen.] In vet. impr. reperiri, non reperi. ut repetatur, Attejus Philologus tradit: itaque est in manuscript.

8. Praecipuum illud opusculum Annalium Elenchorum sexdecim millibus numum cuidam vendere.] Placet vet. impr. Annalium Ennii Elenchorum XVI. numum, & quae sequuntur.

VINET.

7. Marcus Antonius Gniphos.] Quem citat Quintilianus libro primo, & Carisius ex commentariis in Virgilium, epistolis, & orationibus. Macrobius libro tertio Saturnaliorum: Item Antonius Gniphos, vir doctus, cujus scholam Cicero post laborem fori frequentabat.

Dionysii Scythobrachionis.] Qui scribitur Σκυτοβραχίων apud Suidam, & Σκυτεύς.

CASAUBON.

7. In contubernio Dionysii Scythobrachionis.] Videtur

hic, altero brachio debilis factus, effigiem brachii e corio aliave re levi facto gestasse. id enim est σκυτοβραχίων. Sed Suida auctore non solum Scythobrachion dictus est, verum etiam Σκυτεύς, sutor calceolarius. quare alia fuerit causa hujus appellationis. Recte autem Suetonius antiquiorem hunc fuisse pronuntiat, quam ut illi convivere Gniphos hic, Ciceroni aequalis, potuerit. Aetatem illius certo definire non possumus: sed vetustum admodum scriptorem fuisse, declarant verba Athenaei e libro XII. Ισορεί Ξάνθος ὁ Λυδὸς, ἡ ὁ τὰς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένας ἱστορίας συγγεγραφώς, Διονύσιος ὁ Σκυτοβραχίων, ὡς Ἀρτεμίων φησὶν ὁ Κασσανδρεὺς ἐν τῷ Περὶ συναγωγῆς βιβλίῳ. Historiam Lydiaca inscriptam plerique Xantho Lydo tribuebant; quidam Dionysio Scythobrachioni. hic Xanthus antiquissimus fuit scriptor ante Ephorum & Herodotum. Si igitur Dionysius iste Julii Caesaris & M. Tullii aetate vixisset: quis tam fatuus eo vel proximo saeculo reperiri potuisset, qui vetustissimam Historiam illi adscriberet? Profecto ne dubitandum quidem erat Suetonio, quin hujus & Gniphonis tempora parum inter se congruerent.

8. Pompilius Andronicus.] Mediol. Marcus Pomp. Andr.

Ut coactus sit, praecipuum illud opusculum Annalium Elenchorum sedecim millibus numum cuidam vendere.] Si haec lectio vera est, index libri a Pompilio editi fuit, Elenchi Annalium. quem titulum ferre & aliquo modo interpretari possemus, nisi Mediolan. editio & mss. aliud suaderent. In iis scriptum: *prac. illud opusculum suum Annalium Ennii Elenchorum XVI. numum cuidam vendere.* Docti viri emendant: ego nihil possum.

cuidam vendere. Quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit vulgandosque curasse nomine auctoris.

Orbilius Puppillus Beneventanus, morte parentum, una atque eadem die, inimicorum dolo interemptorum, destitutus, primo apparituram magistratibus fecit: deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit: functusque militia, studia repetit: quæ jam inde a puero non leviter attigerat: ac professus diu in patria, quinquagesimo demum anno Romam, consule Cicerone, transiit: docuitque majore fama quam emolumento. Namque jam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis, quodam scripto fatetur. Librum etiam, cui est titulus Perialogos, edidit, continentem querelas de injuriis, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ non modo in antisophistas, quos omni sermone laceravit, sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens,

Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum insectatione abstinuit: si quidem ignotus adhuc, quum judicio frequenti, testimonium diceret, interrogatus a Varrone diversæ partis ad-

vocato.

A C H I L L. S T A T.

9. *Librum etiam, cui est titulus Perialogos, edidit, continentem querelas de injuriis, quas professores negligenter.* Legendum videtur, cui est titulus, αἰτιαλόγος. Nam αἰτία etiam querelam Græce significat. Senex enim, qui ab Aristotele φιλαίτιος dicitur, ab Horatio querulus nominatur. in vet. impr. negligente, non negligenter. legendum fortasse negligentes, vel ut in manuscriptis, negligentia & ambitione.

V I N E T.

9. *Et habitare sub tegulis.* Turnebus in capite undecimo libri tertii decimi Adversariorum.

Perialogos. Si non placet Achillis Statii conjectura de hoc verbo Græco, alias invenies in capite undecimo libri tertii decimi Adversariorum Turnebi.

Ut Horatius significat. Versu septuagesimo epistolæ ad Augustum libro secundo.

Interrogatus a diversæ partis advocato. Prodierat Orbilius in reum testis, inquit Macrobius libro secundo Saturnaliorum de jocos, quem Galba ut confunderet, dissimulata ejus professione, interrogavit, Quid artium facis? Respondit: In sole gibbos fricare soleo. Erat enim Galba hic, pater Imperatoris Galbæ, vir eloquentia quidem clarus, sed brevi corpore, & gibbo informi: ut idem Macrobius & Suetonius sunt auctores.

C A S A U B O N.

Quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit, vulgandosque curasse nomine auctoris Revocavit nempe Orbilius exemplum Xenophontis, qui in libris Thucydidis idem fecit, magnamque ex ea re nivei candoris laudem est consecutus.

9. *Pauperem se, & habitare sub tegulis.* Recte sub tegulis, non pergulis, ut placet nonnullis. Erat enim

paupertatis indicium, in meritorio cœnaculo quod multis scalis adiretur, habitare, ut etiam ad extremum Domitianum notabamus.

Cui est titulus Perialogos. Mendosa vox sine dubio: quod omnes Græce docti mihi concedent. Περὶ ἀλογίας esset, De contemptu; atque hoc videntur sequentia Suetonii verba confirmare non obscure. Vereortamen, ne, ut fieri amat in librorum titulis, aliquid morosius excogitatum sit ab Orbilio.

Quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Quid sit negligenter accipere injurias, alii quærant. ego suspicor scribendum, negligentia & ambitione parentum.

Quos omni sermone laceravit. Non sermone, sed occasione codex Mediol.

V A R I O R.

9. *Primo apparituram magistratibus fecit.* Id est, apparitorem egit, sive ut lib. 11. cap. 11. Valerius Maximus, magistratibus apparuit. Locutio, qualis est cap. 11. & 1x.

Deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit. Adspice notata ad caput xvii. Domitiani.

Pauperem se, & habitare sub tegulis. Homines Romæ mediocris fortunæ suarum ædium partem superiorem inquilinis locare solebant, imam sibi retinebant: sed & erant qui cœnaculariam faciebant. Itaque pauperes cœnacula conducebant, cum in suo non habitarent. Prudent. lib. 1. contra Symm.

Omnis qui celsa scandit cœnacula vulgus. Qui autem omnium tenuissimi erant, cœnacula tegulis proxima conducebant. Huic pertinet illud, quod est in Epigrammate Martialis:

--- tegula sub una,

Et scalis habito tribus, sed altis. Significat enim, se ultimo cœnaculo habitare sub tegulis. TURNEBUS.

ACHIL.

vocato, quidnam ageret, & quo artificio uteretur, *Gibberosos se de sole in umbram transferre* respondit: quod Murena gibber erat. Vixit prope ad centesimum ætatis annum, amissa jam pridem memoria, ut versus Bibaculi docet:

Orbilius ubinam est litterarum oblivio?

Statua ejus Beneventi ostenditur, in Capitolio, ad sinistrum latus, marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis. Reliquit filium ORBILIUM, & ipsum Grammaticum professorem.

10. Attejus PHILOGUS libertinus, Athenis natus. Hunc Capito Attejus notus jurisconsultus inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem ASINIUS POLLIO in libro, quo Sallustii scripta reprehendit, ut nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit. In eam rem adjutorium ei fecit maxime quidam Attejus prætextatus nobilis grammaticus Latinus, declamantium deinde adjutor atque præceptor, ad summam Philologus ab semet nominatus. Ipse ad Lucium Hermam scripsit, se in Græcis litteris magnum processum habere, & in Latinis nonnullum: audisse ANTONIUM GNIPHONEM, ejusque HERMAM: postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris juvenibus: in quibus APPIO quoque & PULCHRO, CLAUDIIS, fratribus, quorum etiam comes in provincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse videtur: quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vindicavit, multiplici variaque doctrina censebatur: quod sane ex commentariis ejus apparet, quamquam paucissimi exstant; de quorum tamen copia, sic altera ad eundem Hermam

A CHILL. STAT.

Varrone.] Non est in vet. impr. neque quod sequitur post, *Murena*.

10. Hunc Capito Attejus jurisconsultus.] In vet. impr. Hunc Capito Attejus natus jurisconsultus. legendum fortasse, *notus jurisconsultus*, quemadmodum in Vaticano altero scriptum reperi.

Inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum.] Simile illud de Hermogene rhetore: *Inter senes puer, inter pueros senex*.

Declamantium deinde adjutor, atque præceptor.] In vet. impr. verbum, *adjutor*, non erat. Ego legendum suspicabar, *auditor*, atque præceptor, ut quos doceret, declamantes audiret.

Ipse.] Distinguendum hoc loco.

Ad Lucium Hermam scripsit.] In vet. impr. *Ad L. Hermam scripsit*. quod placet.

Audisse Antonium Gniphonem, ejusque Hermam, postea docuisse.] Lego ac distinguo: *Audisse Antonium Gniphonem, ejusque F. Hermam, postea docuisse*. Ut sententia sit, usum illum præceptoribus, Gniphone atque ejus filio Herma, postea præceptorem aliorum fuisse.

In quibus Appio quoque & Pulcro Claudis fratribus.] Deesse aliquid videtur ad distinctionem Claudiorum fratrum.

Sibi vindicavit.] Lege, *vindicavit*.

VINET.

10. Attejus Philologus.] Qui citatur Festo Pompejo in verbis *Vacerra*, *Stroppus*, & alibi *Carisio*, ac Ser-

vio ad versum sexcentimum & quintum libri primi Æneidos Virgilii.

Appio quoque.] Publius Clodius fuit a Milone interfectus, anno ab Urbe condita septingentesimo secundo: qui Pompejum Magnum & Metellum Scipionem habuit consules. Isti Clodio frater fuit Cajus Clodius: duosque habuit filios, qui patris sui mortem adolescentuli sunt persecuti: ut scribit Asconius Pedianus, si forte sint hi, Clodii fratres, quos Attejum Philologum docuisse, Suetonius hoc loco tradit.

CASAUBON.

Quo artificio uteretur.] Fort. *se tueretur*. sic enim M. Tullius & alii Latinitatis optimi scriptores loquuntur.

10. In eam rem adjutorium ei fecit.] Liber Petavii; *ad. ei fuit*.

Attejus prætextatus.] Scrib. *Prætextatus*. nam est Atteji cognomen.

Ejusque Hermam postea docuisse.] Quis iste Hermas? filius Gniphonis an discipulus?

Sicut Eratosthenes.] De hujus studiis & eruditione varia habes apud Strabonem, quæ huc faciunt; ubi plura olim adnotavimus.

VARIOR.

10. Audisse se Antonium Gniphonem ejusque Hermam.] Fortassis, *ejusque L. Hermam*. id est, *libertum*. GRONOVIVS.

VVV 3

A CHIL.

Hermam epistola significat : HYLEN nostram aliis memento commendare : quam omnis generis coegimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime Cajum Sallustium, & eo defuncto ASINIUM POLLIONEM : quos historiam componere aggressos, alterum breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus quas vellet, eligeret, instruxit: alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse, antiqua eum verba & figuras solitum esse colligere Sallustio: quum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto civilique & proprio sermone utatur: vitetque maxime obscuritatem Sallustii, & audaciam in translationibus.

Valerius Cato, ut nonnulli tradiderunt, Burseni cujusdam libertus ex Gallia: ipse 11 libello, cui est titulus INDIGNATIO, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoque facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio. Docuit multos, & nobiles: visusque est peridoneus præceptor maxime ad poeticam tendentibus: ut quidem apparere vel his versiculis potest:

*Cato Grammaticus, Latina Siren,
Qui solus legit, ac facit poetas.*

Scriptit præter grammaticos libellos, etiam poemata, ex quibus præcipue probantur Lydia, & Diana. Lydiae Ticide meminit:

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna:

Sacula permaneat nostri Diana Catonis.

Vixit ad extremam senectam, sed in summa pauperie, & pæne inopia, abditus modico gurgustio, postquam Tusculana villa creditoribus cesserat, ut auctor est Bibaculus:

*Si quis forte mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, & illos*

A C H I L L. S T A T.

11. *Visusque est peridoneus præceptor, maxime ad poeticam tendentibus.*] In vet. impr. *ad poetas tendentibus.*

Inscripsit præter grammaticos libellos etiam poemata.] Legendum videtur, non *inscripsit*, sed *idem scripsit*, vel *conscripsit*.

Depictas minio.] Legendum puto, *Et pictas*, propter ordinem.

C A S A U B O N.

Hylen nostram] Sunt Excerpta, qualia Plinius sibi confecerat digesta in Commentarios centum & sexaginta, ut narrat Plinius junior.

Alterum breviario rerum Romanarum.] Scripti perperam, *breviore*. amat Suetonius hanc vocem in Augusto cap. ci. *breviarium totius imperii*. in Vespasiano cap. xxi. *perlectis officiorum omnium breviariis*.

Præceptis de ratione dicendi.] Imo vero, *scribendi*, atque ita corrige e Medioli. & mss.

Vitetque maxime obscuritatem Sallustii.] Mirum est, si diserte monitus fuerat Asinius Pollio ab Atejo, ut Sallustii obscuritatem vitaret; tam iniquum fuisse ipsi Atejo Pollionem, ut scriberet voces obsoletas suggeri ab eo solitas Sallustio. Sed puto verum esse

Custo-

quod inveni adnotatum in codice Bongarsii, delendam isto loco esse vocem Sallustii.

11. *Lydia Ticide meminit.*] C. Ticide poeta epigrammaticus, de quo, ut de aliis, erudite doctissimus Gyrardus. Apud Priscianum libro v. in novissima editione adolescentis eruditissimi, in cujus obitu damnum fecit Resp. litteraria, *Atticidas* perperam scriptum, pro C. *Ticidas*, sive quod aliud fuit huic viro prænomen.

Sacula permaneat nostri Diana Catonis.] Scribe e libro Petavii, *nostri Dictynna C.* notum ex poetis & eorum interpretibus Dianæ nomen.

V A R I O R.

11. *Depictas minio assulas.*] Hoc est, fores ex assulis compactas. Plautus passim habet *assulas* pro foribus. GUJET.

Assulas.] Assulas marmoris in Vitruvio legimus: sic enim in eo scribitur lib. vii. cap. vi. *Camenta marmorea sive assula dicuntur*. vereor tamen, ne e Paulino *astula* legendum sit, cujus versus est libro x. natali Sancti Felicis:

Quamque aqua non poterat, vicit brevis astula flammam.

Illam autem astulam paulo ante explicat:

De

*Custodis videt hortulos Priapi,
Miratur, quibus ille disciplinis
Tantam sit sapientiam affecutus,
Quem tres cauliculi, & selibra farris,
Racemi duo, tegula sub una
Ad summam prope nutrant senectam.*

Et idem rursus,

*Catonis modo, Galle, Tusculanum,
Tota creditor urbe venditabat.
Mirati sumus unicum magistrum,
Summum grammaticum, optimum poetam,
Omnes solvere posse quæstiones,
Unum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.*

*De crucis aterna sumptum mihi fragmine lignum
Promo.*

Ut enim quæ franguntur e ligno, astulæ sunt t sic
quod a marmore malleis decutitur. TURNER.

ACHILL. STAT.

Et illos custodes videt hortulos Priapi.] Legendum, *custodis*, ut ad Priapum referatur. Sæpe custos hortorum Priapus a poetis dicitur.

Quem tres calculi, & selibra farris.] Versus non stat, nisi dure sibi hiatum concurrentium vocalium permiserit. Et alieni sunt ab hujus loci sententia calculi. Emendaram olim, *Quem tres culeoli*: vel *Quem tres caricula*. Sed multo probabilius Gabriel Faernus, *Quem tres cauliculi*.

Tegula sub una.] Idem ante in Orbilio, *Et habitare sub tegulis quodam scripto fatetur*.

Omnes solvere posse quæstiones, unum difficile expedire nomen.] Solvere atque expedire idem valent in quæstionib. *solvere* translatum est a nodis: quamobrem etiam addidit, *expedire*, proprie. namque solvendo qui non erant, nervo inligati domum ducebantur.

En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.] Jecur similiter posuit Pacuvius apud Cic. in 1. de Divin. Nam istis qui linguam avium intelligunt, plusque ex alieno jecore sapiunt, quam suo, magis audiendum quam oscultandum cenſeo.

VINET.

11. *En cor.]* Turnebus capite undecimo libri tertii decimi, probat hic cor & jecur esse prudentiam & sapientiam. de Zenodoto grammatico Græco Suidas.

CASAUBON.

Unum difficile expedire nomen.] Non sunt audiendi, qui mutant hanc lectionem. jubet enim vir do-

ctus scribi, *explicare n.* & affert ex Ambrosii sermone xxxix. tributa sunt gravia, *fiscalia explicare non possumus*. quasi vero non sæpe apud Cicero- nem & in libris Juris occurrant illa genera loquendi, *expedire pecuniam*, & *expedire nomina*: item his ἀνέλογα multa.

VARIOR.

Miratur, quibus ille disciplinis.] An Miretur quibus ille disciplinis? GUJET.

Racemi duo, tegula sub una.] Potest esse hyperbole, qualis in cæteris. Suspiciabar tamen, *tegula sub ipsa*. GRONOV.

Tegula sub una.] Forte ima, hoc est, tecto imo, id est, depresso. An *tegula una*, hoc est, tecto exiguo, ὑπερβολικῶς; τὸ *tegula una* alludere videtur ad τὸ *racemi duo*. GUJET.

En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.] Cor esse Latinis prudentiam & sapientiam, cognomen Corculi satis ostendit: & versus Ennii:

Egregie cordatus homo, catus Ælius Sextus.

Jecur etiam in eadem significatione hic ponitur. Nam in eo etiam, non tantum in corde, fensa animi collocata & affectus credebant, eamque animi sedem domiciliumque existimabant. Ita plane Persius Sat. 1.

Quo didicisse, nisi hoc fermentum, & qua semel intus

Innata est, rupto jecore exierit caprificus?

Eleganter & persacete dixit: ut erumpere solent e parietinarum & monumentorum veterum commissuris steriles ficus. Non ab alia origine & mente est, quod dixit eadem Satyra:

--- neque enim mihi cornea fibra est.

Et quinta:

Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Nam in jecore fibræ sunt. TURNEBUS.

ACHIL.

Cornelius Epicadius Lucii Cornelii Syllæ dictatoris libertus, calatorque sacerdotio ¹² augurali, filioque ejus Fausto gratissimus fuit: quare nunquam non utrisque se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla novissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse supplevit.

Staberius Hiera suo hero emptus de catasta, & propter litterarum studium manumif- ¹³ sus, docuit inter ceteros Brutum & Cassium. Sunt qui tradant tanta eum honestate præditum, ut temporibus Syllanis, proscriptorum liberos, gratis & sine mercede ulla in disciplinam receperit.

Curtius Nicia hæsit Cnæo Pompejo & Cajo Memmio: sed quum codicillos Memmii ¹⁴ ad Pompeji uxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompejum offendit: domoque ei interdictum est. Fuit & Marci Ciceronis familiaris: in cujus epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus: Omnino mihi litteræ magis sunt expetendæ a te, quam a me tibi. Nihil enim Romæ geritur quod te putem scire curare, nisi forte scire vis me inter Niciam nostrum & Vidium judicem esse. Profert alter, opinor, duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tamquam criticus antiquus judi- caturus

A C H I L L. S T A T.

^{12.} *Quare nunquam non utriusque se libertum edidit.* In vet. impr. *quasi nunquam non* quod idem valet, quod *fere semper*. sed prior lectio etiam probanda, quæ in altero erat manuscripto.

^{13.} *Taberius Hiera suo hero emptus de catasta.* In vet. impr. *Taberius hero suo morem emptus*, in qua lectione tantum *muto*, *more*. quod positum videri possit, ut a Cic. *moribus*, in Orat. pro Cæcina: *Placuit Cæcina de amicorum sententia constituere, quo die in rem presentem veniretur, ut de fundo Cæcina moribus deduceretur.* Ac post: *Ibi tum Cæcinam postulasse, ut moribus deductio fieret.* In manuscripto altero legitur: *Staberius hero suo Metre emptus de catasta.* in altero: *Straberius nametra emptus.* ex quo faciebam, N. M. C. ut sit *nummorum millibus centum*.

^{14.} *Curtius Nicia.* In vet. impr. *Hirtius Nicia.*

Omnino mihi. Pauciora leguntur in vet. impr. hæc scilicet: *Nihil Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, judicem esse. profert alter duobus versiculis, & quæ sequuntur.*

V I N E T.

^{12.} *Cornelius Epicadus.* Is fortasse, quem citat Macrobius libro primo Saturnaliorum de Sigillaribus.

Quem Sylla. Lucius Cornelius Sylla dictator, de rebus suis commentaria scripsit, auctore Plut.

^{13.} *Laberius Hiera.* Qui & *Tiberius Hiera*, T. pro L. ut principium hujus vocabuli varie corruptum esse a librariis, annotavit Statius.

^{14.} *In cujus epistola ad Dolabellam.* Libro nono eorum, quæ vulgo Familiares inscribuntur: *Non sum ausus*, ad Atticum vero libro duodecimo.

C A S A U B O N.

^{12.} *Calatorque sacerdotio augurali.* Καλήτωρ Dio-

nyfio Halic. in historia Rom. Græcis κῆρυξ. Plautus, Festus, alii.

^{13.} *Laberius Hiera suo hero emptus de catasta.* Mediol. *Staberius*; quod perplacet. gens Romæ nota Staberia. cætera sive in Med. sive in mss. corruptissima, ut jam adnotavit Achilles.

^{14.} *Inter Niciam nostrum & Vidium.* Med. *Nidium*. Scripti, *Nadium*. editiones Ciceronis *Videum*.

V A R I O R.

^{14.} *Emptus de catasta* Catasta erat pegma ligneum, in quo suos vanales collocabant mangones, cum illos vendebant aut venditionem parabant, in quo nudabantur, ut emptores diligentes, essentne omnia membra integra & valida, possent perspicere. Plin. lib. xxxv. de Chrysogono Syllæ liberto: *Talem in catasta videre Chrysogonum Sylla.* Cicero *machinas* vocat catastas, de petitione Consulatus, loquens de Catilina: *quo in magistratu amicam, quam palam domi haberet, de machinis emit.* CASAUBONUS ad Perf. Sat. vi. quem vide pluribus ibi de catasta erudite disputantem.

^{14.} *Ego tamquam criticus antiquus judicaturus sum, utrum sint τῶ ποιητῆ, an παρεμβεβλημένοι.* Critici, tertium genus grammaticorum, non probos tribu movere possunt, ut ille apud Ausonium:

Quique notas spuris versibus addiderat.

Neque tantum quæ perperam ab auctoribus dicta, scripta, pronunciata sunt, αθετεῖν, ὀβελίζειν, sed & aliorum criticorum temere scita notare ac castigare solebant. quam κρίσιν εἰκαίως ἀθετήσεις vocabant. Sed præcipua hujus studii pars, transposita in auctoribus suis sedibus vindicare, ut fecit ille,

Qui sancti lacerum collegit corpus Homeri.

Quo nomine μεταθεσεις τῶν γραφῶν valde celebrarunt. Et conciliatio sententiarum etiam in philosophis ad eos

caturus sum, utrum sint τῆ ποιητῆ, an παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticum: De Nicia quod scribis, si ita me haberem ut ejus humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere, sed mihi solitudo & recessus provincia est. quod quia facile ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem victus. Cur ergo illi molestus esse velim, quum mihi ille jucundus esse non possit? Voluntas tamen ejus mihi grata est. Hujus de Lucilio libros etiam satyra comprobatur.

- 15 Lenæus Pompeji Magni libertus, & pene omnium expeditionum comes, defuncto eo, filiisque ejus, schola se sustentavit: docuitque in Carinis ad Telluris ædem: in qua regione Pompejorum domus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam exstitit, ut SALLUSTIUM historicum, quod cum oris improbi, animo inverecundo scripsisset, acerbissima satyra laceraverit, lastaurum & lurconem, & nebulonem, popinonemque appellans: & vita scriptisque monstrosum: præterea priscorum, Catonisque verborum ineruditissimum furem. Traditur autem puer adhuc catenis subreptus, refugisse in

eos pertinebat. ejusmodi sunt συμφωνίαι τῶν δογμάτων in Platone a veteribus Criticis notatæ. JOSEPHUS SCALIGER.

A C H I L L. S T A T.

Item ad Atticum, de Nicia.] Legendum, De Nicia. In vet. impr. De Hirtio. epist. Cic. in XII. ad Atticum, cujus initium, Scripsit ad me diligenter Sicca.

Cur ego illi.] Probabiliter etiam in vet. imp. Cur ergo illi.

Hujus de Lucilio libros etiam satyra comprobatur.] Mendose, opinor, sic legitur. emendabant, Ejusdem Lucilii libros etiam satyra comprobatur. vel, Hujus de Lucilio libros etiam Santra comprobatur. Santra Quinçtil. & Nonius Marcellus in verbo Bacchari meminuerunt.

15. Quod eum oris improbi, animo inverecundo scripsisset.] Vet. imp. quod eum oris probum. in altero manuscripto, oris probi. Legebam, ore proba. vel quod eum ore is proba. illud enim os probum Pompeji valde commendatur.

Lastaurum.] Græco verbo.

Præterea priscorum, Catonisque verborum ineruditissimum furem.] Probior lectio vet. impr. præterea priscorum Catonis verborum, &c.

V I N E T.

15. Lenæus.] Apud Plinium libro quinto decimo & vicesimo quinto, Pompejus Lenæus: ut liberti suorum patronorum nomina sumebant. Lenæus tantum apud Aulum Gellium libri septimi decimi capite sexto decimo.

C A S A U B O N.

Hujus de Lucilio libros etiam satyra comprobatur.] Script. Saturat compr. quid sibi hæc verba velint, non facile dixerit.

15. Lastaurum.] Λάστυρον. hoc est, πρόπον & impudicum. scripta lectio varie corrupta ex imperitia Græcæ linguæ videtur. Lenæus hanc vocem mu-

tuatus ab aliquo e Latinis poetis, qui poetica licentia eam fecerat Romanam.

Traditur autem puer adhuc catenis subreptus.] Videtur ab aliquo amicorum subreptus, cum ipse ostiarius veterum more in catena esset, sicut loquitur Tranq. in Octacilio. Sed non sit absurdum suspicari, pro catenis, scribendum esse quadriennis, aut tale quid.

V A R I O R.

15. In Carinis.] De his, ac Pompejana domo ad cap. xv. Tiber.

Ad Telluris ædem.] Telluris ædes, quæ Romæ prima memoretur, ea est, quam extruxere in area Spurii Cassii, publicata anno CCLXVIII. Meminit Cicero pro domo sua, & Valerius Maximus libro vi. cap. III. Anno quoque CCCCLXXXV. P. Sempronius Sophus ædem Telluri vovit: cum, acie jam instructa adversus Picentes, terra contremuisset, eaque res ingentem incussisset horrorem Romanis, sic ut ad pugnandum vix possent compelli. Auctores Florus lib. i. cap. XIX. & Orosius lib. IV. cap. IV. Etiam deæ hujus ædem memorat Plinius lib. XXXIV. cap. VI. Non multum abfuisse a Carinis, indicat hic Suetonius. Sicut & P. Victor, qui in quarta collocat Urbis regione, itidem non procul a Carinis. VOSSIUS.

Oris improbi, animo inverecundo.] Haud dubie, oris probi. Plinius 7. 12. Magno Pompejo Vibius quidam e plebe & Publicius etiam servitute liberatus, indiscreta prope specie fuere similes, illud os probum reddentes. Idem lib. 37. 2. Imago Cn. Pompeji, illa regio honore grata, illa probi oris venerandique per cunctas gentes. Seneca epist. 11. Nihil mollius ore Pompeji: nunquam non coram pluribus erubuit, utique in concionibus. Ubi & Lipsius sic, ut volebamus. GRONOVIVS.

Lastaurum.] Taurus pars est obscena: ut apud Festum in Solitaurilibus: Atque harum hostiarum

XXXX omnium

in patriam: perceptisque liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse: verum ob ingenium & doctrinam manumissus.

Quintus Cæcilius Epirota, Tusculi natus, libertus Attici Satrii equitis Romani, 16 ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam Marco Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit: vixitque una familiarissime, quod ipsi Gallo inter gravissima crimina ab Augusto objicitur. Post deinde damnationem mortemque Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis, & tantum adolescentibus, præciperet, prætextato nemini, nisi si cujus parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusque Virgilium & alios poetas novos prælegere cœpisse: quod etiam Domitii Marci versiculus indicat:

omnium immolati sunt tauri, quæ pars caditur in castratione. inde lastauri dicti. TURNER. Adde Suidam: λάσταυρος, πόρνος, δαυός τὸν ταῦρον, λασιόταυρός τις ὢν.

Puer adhuc catenis subreptus.] Conjiciebam, *Catina*, quod Siciliae oppidum est. Fuit a plagario quodam surreptus suis asportatusque in alium locum & venditus servitutem servierit; deinde grandior undecumque cognita origine refugerit in patriam, atque ibi studiis excultus adeo non tulerit jacturam domini, ut ultro ei referret summam pretii, quo ab eodem emptus fuerat. GRONOVIVS.

A C H I L L. S T A T.

Pretium domino suo retulisse.] In vet. imp. ut in manuscriptis, *pretium suum retulisse*. Emendabam, *pretium sui retulisse*: nam domino, addititium videtur.

16. *Attici Satrii.]* Vet. impr. *Sarti*, non *Satrii*. *Suspectus in ea.]* Legendum fortasse in eo.

Post deinde damnationem.] In vet. impr. *postinde*, uno verbo, quod accusandi casum regat.

Et alios poetas novos perlegere cœpisse.] Lego *prælegere*, non *perlegere*, ut in manuscriptis erat.

V I N E T.

Libertus Attici Satrii equitis Romani.] Nemini dubium sit, quin hic intelligat Suetonius Titum Pomponium Atticum, ad quem exstant libri sedecim Epistolarum a Marco Tullio Cicerone scriptarum. Primum enim a majoribus acceptam equestrem dignitatem perpetuo obtinuit: filiamque virginem Agrippæ Augusti Cæsaris postea genero, collocavit Atticus ille: ut de eo memoravit Cornelius Nepos. Deinde, ut auctores sunt iidem Nepos, & Cicero in prima illarum epistolarum, avunculum is habuit Quinctum Cæcilium: a quo moriente fuit testamento adoptatus, hæresque factus ex dodrante. Adoptati autem nomina eorum gerebant, a quibus adoptati fuerant: ut de Scipionibus & Cæsaribus ostendimus in iis, quæ in Eutropium scripsimus. Atticus ergo noster, Titus Pomponius Atticus, Quinctus Cæcilius Pomponianus fuit appellatus. Atque hinc ejus libertus Epirota, Quinctus

Epi-

Cæcilius, patroni nominibus: ut supra diximus Romæ fieri solitum. Verum istud *Satrii* vocabulum undenam ortum? Fuit quidem Satrius inter Romana nomina. In epistolis namque ejusdem Ciceronis ad Brutum memoratur Satrius quidam Trebonii legatus. In prima ad Atticum, qui nunc *Satyrus* est, vidi, cum *Satrius* imprimeretur. Est Satrius Secundus apud Tacitum libro quarto. Suntque alibi alii. Verum de tertio Quincti Cæcili avunculi nomine nihil comperi, & timeo ut ne istud *Satrii*, quod & *Sarti* quoque aliquando fuit, ortum sit ex hac confusione, *Liberti Attici*. Idem Suetonius de Tiberio Cæsare: *Agrippinam Marco Agrippa genitam, neptem Cæcili Attici equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistola, duxit uxorem.*

C A S A U B O N.

Pretium domino suo retulisse.] Servi quibus erat peculii copia, libertatem suam præsentī pecunia redimebant; quibus non erat, fidem suam obligabant. quod hic videtur fecisse. refert igitur pecuniam veteri domino jam patrono suo, quam ex pacto illi debebat. Dominus in honorem litterarum pretium non accipit. Potest etiam dici, tam diu servisse Lenæum, donec litteras docendo idoneam pecuniam quæsiisset. Ita interpretamur editam lectionem, quam docti quidam sollicitant.

16. *Libertus Attici Satrii.]* Satriam gentem Romanam etiam ex epistolis Ciceronis habemus notam. Sed hoc cognomen unde Pomponio Attico? aut quis alibi illud legit? Omnino inducenda vox *Satrii*; quæ e depravata lectione Mediol. & aliquot mss. ortum habuit. in illis est, *Libertus Sarti eq.* littera *s* e fine præcedentis dictionis initio sequentis male adhærens, fons & origo depravationis fuit. Porro Cæcilius hic etsi libertus Attici erat, Pomponius tamen dictus ab eo non est, verum Cæcilius, de nomine avunculi Q. Cæcili, cujus hereditatem Atticus adierat. neque dubium bonorum Cæcili partem fuisse hunc servum.

Post deinde damnationem.] Med. *Post inde damn.* elegans trajectio, *ἐντὶ τῷ*, deinde post damn.

ACHIL.

Epirota tenellorum nutricula vatum.

- 17 Verrius Flaccus, libertinus, docendi genere maxime inclaruit. Namque ad exercitanda discipulorum ingenia æquales inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed & præmio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus ejus præceptor electus, transiit in Palatium cum tota schola; verum ut ne quem amplius posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatii tunc erat; & sestertia centena in annum accepit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste, in inferiore fori parte, contra hemicyclum: in quo fastos a se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicarat.

Lucius

ACHILL. STAT.

17. Verum ut neque amplius posthac discipulum reciperet.] Lego, ut ne quem amplius.

In atrio Catilina domus.] Uno in manuscripto, Catulina, ut Catuli domus fuerit. fuit enim domus Q. Catuli regione X. in qua Palatium, alia ejusdem regione V.

Sestertia centena.] In vet. impr. centena sestertia.

Statuam habet Præneste in inferiore fori parte.] Mendose scriptum videtur Præneste. Octavius Panthagathus mutabat in, pro Vesta. ut statua Verrii fuerit ante Vestæ templum, octava regione videlicet, in qua forum. Antonius Augustinus legebat, pedestrem. Ego vero faciebam, pura veste. ut statua Flacci veste fuerit pura & simplici, nullis argumentis. Eodem prope modo est in veteri monumento Romæ apud Marianum, civem Romanum, in eo vico qui hodie dicitur, Spolia Christi:

HUIC SENATUS, AUCTORE M. AURELIO ANTONIO AUG. ARMENIAC. MEDIC. PARTHIC. MAXIMO. GERM. SARMAT. STATUAM PONI HABITU CIVILI, IN FORO DIVI TRAJANI, PECUNIA PUBLICA, CENSUIT. Sic Plin. in xxxi. pueros limniscos dicit. Puri, inquit, diu fuere hi, calare eos primum instituit P. Appius Pulcher. Nec tamen repugno, quo minus etiam Præneste legatur. fieri enim potuit, ut etiam Præneste, quemadmodum Romæ, Verrii ipsius fasti fuerint marmoreo parieti incisi.

Contra hemicyclum.] In vet. impr. contra hemiculum. Legendum opinor, contra senaculum. fuit enim eadem regione, inter Capitolium & forum, senaculum, ubi magistratus cum senioribus deliberabant. auctor Victor. id erat, opinor, senaculum aureum. in altero manuscripto, hemicyclum, in altero hemicydium: ac si id factum Præneste accipimus, hemicyclum illic fuisse intelligamus. cujus nulla apud Victorem mentio.

In quo fastos a se ordinatos, & marmoreo parieti incisos.] Quorum putantur esse fragmenta, quæ hodieque visuntur Romæ in Capitolio, muro impressa, eruta e fori ipsius ruinis.

Publicaret.] Lego, publicarit, vel publicarat.

Utrumque enim convenit, utrumque aptius, quam publicaret.

VINET.

17. Verrius Flaccus.] Prænominis Marcus. quem floruisse ad annum Christi nati decimum, Latina Eusebii Chronica memorant. Citatur Plinio, Gellio, Festo, Macrobio, Prisciano, & aliis veteribus.

Sestertia centena.] Centum sestertia sunt Budæo duo millia & quingenti aurei Francici.

Præneste.] Hoc Præneste, & hæc Prænestis, auctore Servio, urbs fuit, ab Roma non plus viginti millia passuum distans. Sed hic aliter esse legendum, quam Præneste, multi docti viri sunt suspicati: ut ex Stano, & Onuphrio de tabulis Capitolinis, cognoscas.

CASAUBON.

17. Ab Augusto quoque nepotibus ejus.] Scrib. nepotibus suis. error e scribendi consuetudine, nota vel ex Florentinis Pandectis.

Statuam habet Præneste.] Assentior Octavio Panthagatho, feliciter emendanti pro Vesta, vel pro ade Vesta. causas emendationis pluribus persequitur Onufrius initio Fastorum.

Et marmoreo parieti incisos.] Petavianus codex, & marmori perite incisos.

VARIOR.

17. Sestertia centum.] Sunt bis mille quingenti coronati.

Contra hemicyclum.] Lego, hemicyclium. Cicero de Amicitia: tum memini domi in hemicyclio sedentem in eum sermonem illum incidere. Plutarchus in Nicia: Νέας ἐν παλαίστραις καὶ γέροντας ἐν ἐργαστηρίοις καὶ ἡμικυκλίοις συγκαθεζομένους. Idem Περὶ ἀδολεσχίας καὶ ἐν ἡμικυκλίῳ τινὶ καθεζόμενοι. Sidonius lib. 2. epist. 2. excepto solii capitis hemicyclio. Apud Plinium quoque lib. 5. ep. 6. Rectus hic hypodromi limes. In extrema parte hemicyclio frangitur, legendum. nam in membranæ bibliothecæ Acad. est hemicydium: & distinguitur prorsus scribiturque hypodromi & hypodromus, ut voluit ad Sidonium Sirmondus, non hippodromus. GRONOV.

XXX 2

ACHIL.

Lucius Crassitius genere Tarentinus ordinis libertini, cognomine Pasides, mox 18 Pansam se transnominavit. Hic initio circa scenam versatus est, dum Mimographos adjuvat. deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito, adeo inclaruit, ut hæc de eo scriberentur:

Uni Crassitio se credere Smyrna probavit:

Definite indocti conjugio hanc petere,

Soli Crassitio se dixit nubere velle:

Intima cui soli nota sua exstiterint.

Sed cum edoceret jam multos, ac nobiles, in his Julium Antonium triumviri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola transiit ad Quinti Septimii philosophi sectam.

Scribonius Aphrodisus, Orbilii servus atque discipulus, mox a Scribonia Libonis 19 filia, quæ prior Augusti uxor fuerat, redemptus & manumissus, docuit, quo Verrius tempore, cujus etiam libros de Orthographia rescripsit, non sine insectatione studiorum morumque ejus.

Cajus

A C H I L L. S T A T.

18. *Ordinis libertini.*] Ordo conditionem significare videtur hoc loco, ut apud Terentium in Eunuchio: *Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis.* Aliter Eventius, sed apud me Suetonii pluris est auctoritas.

In pergula docuit.] Vet. impr. *percula.* pergulam autem pro pulpito videtur accepisse.

Intima cui soli nota sua exstiterint.] In vet. impr. *vota*, non *nota*, in eam sententiam, Vota Smyrnæ Crassitio fuerunt intima: solus quid sibi vellet Smyrna, Crassitius intellexit. Intelligit autem, opinor, *Smyrnam*, poema Cinnæ.

Ad Q. Septimii sectam.] In vet. impr. *Septimi.* Atque hic sit fortasse Septimus, de quo sæpe Horatius.

19. *Cujus etiam libros de Orthographia rescripsit.*] Damnavit, &, ut docti quidam loquuntur, retraxit. Fuit autem, in quo reprehenditur, Verrius putidiusculus.

V I N E T.

18 *Commentario Smyrna edito.*] Commentario in Smyrnam carmen Cinnæ: de quo exstat Catulli epigramma, & cujus meminit Servius in nonum Bucolicum Virgilii.

C A S A U B O N.

18. *Cognomine Pasides.*] Corrige e mss. *Pasicles.* error frequentissimus, d pro cl. quod autem Pasicles postea Pansam dici se maluit, ratio clara est, quia Pansa cognomen erat multarum gentium Romanarum, ut Apulejæ, Genutæ, Serviliæ, Sestæ, Vibia. at Pasicles Græcum nomen, memoriam servabat prioris servitutis, quæ per hanc transnominatorem videbatur posse aboleri.

Ad Q. Septimii philosophi sectam.] Pithœi & Petavii codd. *ad Sextii phil. s.*

19. *Cujus etiam libros de Orthographia rescripsit.*] Rescribere librum suum auctor dicitur, qui corrigendi studio illum recenset, aut iterum scribit. Sic loquitur Suet. in Julio cap. lvi. *exstimatque rescripturum & correcturum fuisse.* at pro ἀντιγράφειν & contra scribere rescribere librum vix putem Latini. Lego igitur, *libris de O. resc.*

V A R I O R.

18. *Cognomine Pasides.*] Leg. *Pasicles*, aut *Pasides.* SALMAS.

Deinde in pergula docuit.] Cum Suetonius inquit, Augustum Apolloniæ adscendisse pergulam Theogenis mathematici, intelligendum, adscendisse ad locum apertum in domus superna parte, in quo Theogenes artem suam docebat & profitebatur, quo in loco & alii artifices se exercere, & res venales exponere consueverant. Vopiscus in Saturnino: *In Africa rhetorica operam dederat, Romæ frequentaverat pergulas magistrales.* Juvenalis:

Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis Pergula.

Hinc & illud Lucilii:

Pergula pictorum veri nihil, omnia ficta.

MARCELLUS DONATUS.

Uni Crassitio se credere.] Lego, *cedere.* id est, evenire, vel in manum convenire. Ut Ovidius lib. 1. Met. *Cesserunt nitidis habitanda piscibus undæ.* Justinus lib. 13. *Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit.* De ipso poematio Catullus: *Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem, Quam cœpta est nonamque edita post hiemem.* GRONOVIUS.

Uni Crassitio.] An Catulli est, cujus & illud *Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem, Quam cœpta est.* &c. GUJET.

19. *Cujus etiam libros.*] Leg. *libro*, vel *libris.* SALM.

ACHIL.

20 Cajus Julius Hyginus, Augusti libertus, natione Hispanus, etsi nonnulli Alexandrinum putant, & a Cæsare puerum Romam advectum, Alexandria capta. Studiose & avide imitatus est Cornelium Alexandrum grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam, Polyhistorem multi, quidam Historiam vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ovidio poetæ & Cajo Licinio consulari, historico: qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua, quoad vixit, sustentatum. Hujus libertus fuit Julius Modestus, in studiis atque doctrina vestigia patroni secutus.

Cajus

ACHILL. STAT.

20. *Et a Cæsare puerum Romam advectum.*] In vet. imp. adductum, non advectum.

Studiose & avide imitatus est Cornelium Alexandrum.] In vet. impr. non *avide*, sed *audii*. Legendum fortasse, *studiose audii*, & *imitatus est Cornelium Alexandrum*.

In studiis atque doctrina, vestigia patroni secutus.] Legendum fort. in studiisque doctrina.

VINET.

23. *Cajus Julius Hyginus.*] Huic duo priora nomina sunt a patrono Cajo Julio Cæsare Octaviano Augusto. Tertium undecumque sit, *Hyginus*, *Higinus*, *Iginus*, in nostris codicibus varium reperimus: sed in antiquis Veronensium marmoribus *Hygenus*, & inde *Hygina*, est prima vocali Græca, & ea aspirata, uti nuper vulgatum fuit. Potest autem hic esse cujus exstant fabulæ, & astronomica ad Marcum Fabium: quisquis hic sit Fabius. Nam Quintilianum credere, qui libros de Institutione Oratoria scripsit, nihil necesse esse video: & cujus commentaria in Virgilium memorat Aulus Gellius libri primi capite sexto. Aurelius Macrobius libro tertio Saturnaliorum, libros de Diis Penatibus, & Proprietatibus Deorum: ac de Urbibus, libro quinto, Serviusque in septimum Æneidos Virgilii. de Agricultura vero Carisius, & quædam alia. Sed qui de Limitibus Constituendis scripsit, & quæ Gromaticæ inscribuntur, in quorum titulo *Hygenus*, (*e* in secunda syllaba,) vocatur: hunc vel solum, quod in eo mendosissimo opere legitur, *Nuper ecce quidam evocatus Augusti, vir militaris discipline, professionis quoque nostra capacissimus, quum in Pannonia agros veteranis ex voluntate & liberalitate Imperatoris Trajani Augusti assignaret*, potuit Volaterrano probare, alium omnino esse a Cajo Julio Hygino. Trajanus enim annis post natum Christum plus centum imperare cœpit: & Julius Hyginus annis jam multis ante natum Christum illustris erat: ut ipsa etiam Eusebii Latina Chronica testantur.

Cornelium Alexandrum grammaticum Græcum.] Huic proprium nomen est Ἀλέξανδρος apud Suidam, sed qui a Cornelio Lentulo, cui serviit, & pædagogus fuit, manumissus, *Cornelius Lentulus Alexander* dictus sit. Ei patria fuit, quæ Bianti illi fa-

pianti, Miletus urbs Asiæ. Syllanis temporibus Romæ erat. sed non addit Suidas, quoto Urbis anno apud Laurentes incendio perierit. unde cognoscamus, numne Julius Hyginus audire potuerit, an non. Nam Alexandria urbs Ægypti, ab Julio Cæsare dictatore capta fuit, non plus annis triginta quinque post felicem illam victoriam Syllanam.

Quem.] Cornelium Alexandrum. *Polyhistor* autem cur hic & apud Solinum, & Gellium de Apione, aspiratur contra morem suorum Græcorum? qui πολυῖσως scribunt, hoc est, *p. lyistor*.

Et Cajo Licinio consulari historico.] Hunc ego non possum agnoscere inter multos poetas, oratores, historicos, Senecæ, Gellio, Festo, Carisio, & aliis memoratos.

Julius Modestus.] Quem Carisius, Diomedes, Gellius, Quintilianus citat, & sic laudat Marialis in epigrammate vicesimo primo libri decimi:

Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus,

Et vix Claranus, quid, rogo, Sexte, juvat?

Sed quis esset hic Modestus, Martialis commentator Domitius ignoravit, qui pro Herennio Modestino jurisconsulto accepit.

CASAUBON.

20. *Cajus Julius Hyginus.*] Cognomen istud etiam in mss. varie scriptum & depravatum invenimus. non dubito rectum esse, *Hyginus*, vel *Hygenus*, Ὑγεῖνος pro Ὑγεῖνός, ut ὕγεια pro ὕγεια. at pro *ei* vel *e* vel *i* promiscue scribebant. Hygini hujus meminit & Hieronymus in Chronico Eusebii.

Studiose & avide imitatus est.] Scribe cum antiquis, *Stud.* & *audii* & *imitatus est*. favente etiam Mediol.

Quem propter antiquitatis notitiam Polyhistorem multi, quidam Historiam vocabant.] Recte vocabant, nempe sui æquales. nam qui de Alexandro loquuntur scriptores, Polyhistorem semper, nunquam vocant Historiam. neque ejus appellationis meminit Suidas, qui de hoc viro multa narrat scitu digna. Passim hunc Græci Latinique scriptores laudant, sed Eusebius integrum fere illius librum in ix. Preparationis suæ transtulit, ubi hoc elogio ornatur: ὁ Πολυῖσως Ἀλέξανδρος πολὺν χρόνον καὶ πολυμαθὴς ἀνὴρ. τοῖς τε μὴ πάρεργον τὸν ἀπὸ παιδείας καρπὸν πεποιημένοις Ἑλλήσι γνωριμώτατος.

Cajus Melissus, Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, ²¹ cura & industria educatoris sui altiora studia percepit: ac Mæcenati pro grammatico muneri datus est. Cui quum se gratum & acceptum in modum amici videret, quamquam adserente matre, permansit tamen in statu servitutis: præsentemque conditionem veræ origini anteposuit: quare cito manumissus, Augusto & insinuatus est. Quo delegante, curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviæ porticu suscepit. Atque, ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens, libellos Ineptiarum, qui nunc Jocorum inscribuntur, componere instituit: absolvitque centum & quinquaginta, quibus & alios diversos postea addidit. Fecit & novum genus Togatarum, inscripsitque Trabeatas.

Marcus Pomponius Marcellus sermonis Latini exactor molestissimus, in advocacione ²² quadam (nam interdum & causas agebat) solœcismum ab adversario factum usque adeo arguere perseveravit, quoad Cassius Severus interpellatis iudicibus dilationem petiit: ut litigator suus alium grammaticum adhiberet, quando non putat is cum adversario de jure sibi, sed de solœcismo controversiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendisset, affirmante Attejo Capitone, & esse illud Latinum, &, si non esset, futurum certe jam inde. Mentitur, inquit, Capito. Tu enim, Cæsar, civitatem dare

A C H I L L. S T A T.

^{21.} Quare cito manumissus Augusto, & insinuatus est.] Distinguo, ac lego, Quare cito manumissus, Augusto etiam insinuatus est.

Quod eleganter curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviæ porticu suscepit.] Omnino legendum, Quo delegante curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviæ porticu suscepit. Suetonius idem in Cæsaris dictatoris vita, eodem verbo, & eodem in genere est usus: Quos omnes libellos vetuit Aug. publicari in ea epistola, quam brevem admodum ac simplicem ad Pompejum Macrum, cui ordinandas bibliothecas delegaverat, misit.

Libellos Ineptiarum, qui nunc Jocorum scribuntur.] In vet. impr. locorum, non jocorum: sed illud, opinor, rectius.

Fecit & novum genus Togatarum, inscripsitque Trabeatas.] In vet. impr. trachatas, non trabeatas. legendum fortasse, brachatas. Sed illud probabilius, itaque erat in manuscriptis.

^{22.} M. Pomponius Marcellus sermonis Latini exactor molestissimus.] Legō molestissimus, non modestissimus, ut est in manuscriptis.

Quoad.] In vet. impr. quod, illud rectius.

Quando non putat is cum adversario, sed sibi de solœcismo.] Distinctio atque ordo concinnior in vet. impr. Cum adversario de jure sibi, sed, &c.

Jam inde mentitur.] In vet. imp. non est inde verbum.

Tu enim, Cæsar, civitatem dare potes hominibus, verba non potes.] Argute Gabriel Faernus verba mutabat in verbis. Dare civitatem, eodem modo dixit in x. epist. Plin. Quare rogo des ei civitatem Romanam.

V I N E T.

^{21.} Spoleti natus.] Spoletinus in Latinis Chronicis

Eusebii, annis duobus post natum Christum, ex Spoleto Italiæ oppido, quod Σπολήτιον Græci vocant, quatuor syllabis. Hic autem nescio an sit Melissus, quem citat Carisius de genere nominis clunes: sed esse, qui Helius Messus scribitur in capite sexto libri duodevicesimi Noctium Gellii, Lilio Gregorio non videtur in dialogo octavo de Poetis. Meminit in elegia ultima libri quarti de Ponto Ovidius:

Et tua cum socco Musa, Melisse, levis.

Quare cito manumissus.] Servus ergo dicebatur Melissus: sed a domino suo Cajo Mæcenate manumissus, Cajus Mæcenatæ Melissus dictus est. Hic enim est, quem Mæcenatæ Melissum legere oportet apud Plinium vicesimi octavi capite sexto.

^{22.} Cassius Severus.] De quo oratore plura memorat Lilius Ferrariensis libro quarto de Poetis ex Seneca, Quintiliano, Tacito, Macrobio & aliis: sed quem in Eusebii Chronicis leges in exilio mortuum esse anno Christi tricesimo quarto.

C A S A U B O N.

^{21.} Quibus & alios diversos postea addidit.] Scripta lectio, animos div. alii, nimios. leviter adjuva & scribe, mimos d.

^{22.} Et si non esset futurum. Certe j.] Vera distinctio est, & si non esset, futurum certe jam inde. Mentitur, inq. C. jam inde, hoc est, simulac innotuisset Tiberium eo verbo usum.

V A R I O R.

^{22.} Cassius Severus.] August. cap. lvi. & Calig. xvi. Futurum: Certe jam inde mentitur.] Distinguedum censeo: affirmante Attejo Capitone, & esse illud Latinum, &, si non esset, futurum certe jam inde: Mentitur, inquit, Capito. Nempe, ex quo Cæsar eo usus esset. Lucianus de Mercede Conduct.

Χρὴ δὲ καὶ σοφὸς καὶ ῥήτορας εἶναι αὐτὸς, καὶ εἰς

dare potes hominibus, verbis non potes. Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum Epigrammate ostendit:

*Qui caput ad laevam didicit, glossmata vobis
Præcipit: os nullum, vel potius pugilis!*

23 Remmius Palæmon Vicentinus, mulieris verna, primo, ut ferunt, textrinum, dein-
de

σιλοικίζαντας τόχῳσι, αὐτὸ τὸ τῆς Ἀγρικῆς καὶ
Ἰμήτης μεσῶς δοκεῖν καὶ νόμον εἶναι τὸ λοιπὸν ὅτω
λέγειν. GRONOV.

ACHILL. STAT.

Qui caput ad laevam didicit.] Versus elegiaci sunt:

*Qui caput ad laevam didicit, glossmata nobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilis.*

Itaque hos versus repræsentare videtur vet. impr. & manuscriptus. sed pro *caput*, legebam, *capere*, ut pugilum ac luctatorum λαβὰς & ἀντιλαβὰς significet. *Glossmata* vocabant verba exquisita, neque vulgo nota, aut etiam vetusta: de quibus Quintilianus in 1. *Protinus enim potest interpretationem lingua secretioris, quas Græci γλῶσσαι vocant.* Atque alibi: *Circa glossmata etiam, id est, voces minus usitatas, non ultima ejus professionis diligentia est.* Ex quibus intelligimus, grammatici operis ac muneris fuisse, glossas præcipere atque interpretari. Et Placidus grammaticus glossas interpretari atque accipere sic videtur.

Os nullum, vel potius pugilis.] *Os nullum*, nullo pudore adfici significat. *Os pugilis*, durum os significat.

23. *Rhemmius Palæmon.*] Scribendum puto *Remmius*, non *Remnius*. in veteri enim monumento, quod apud me est, M. REMMIUS. M. L. PHILER. POMPEIA. O. L. PRIMA, SEX. POMPEIUS. O. L. STATIUS.

Mulieris verna primo.] Vet. impr. *mulieris verna*, primo. quod placet.

Primo, ut ferunt, textrinum] Vel legendum, *textrinam*, vel faciendum, *textricis*. illud probabilius.

VINET.

Asinius Gallus.] De quo poeta Asinii Pollionis filio idem Lilius libro octavo.

Qui caput.] Vide in hunc locum Statium, & Turnebum in eodem capite undecimo libri tertii decimi Adversariorum.

23. *Rhemmius Palæmon Vicentinus.*] Prænomine *Quintetus* in grammaticis nescio quibus, quæ illi inscripta prostant. *Rhemmius* autem, quod *Rhemmius*, *Rammius*, *Rammius*, & aliter etiam scriptum reperies, nescio quid nominis sit, ut illi sua restituatur orthographia. sed *Palæmon*, *Palæmo* quoque legitur apud Quintilianum. *Vicentinus* vero, a *Vicia* est, urbe ejusdem Galliae cum Verona, quod

nomen varie etiam corruptum reperitur, *Vincentia*, & *Vicentia*: sed Hermolaus castigator Plinii, alique sine *n* scribi debere, jam pridem docuerunt.

CASAU BON.

Qui caput ad laevam didicit.] Non *didicit* scribendum, quod nihil significat. sed *deicit*, ut pridem docti emendarunt. Lego autem cum libris, *glossmata nobis Præcipit. non vobis.* Jam quod Suetonius ex istis Asinii, *Os nullum, vel potius pugilis!* colligit, auctorem epigrammatis affirmare, fuisse aliquando Pomponium pugilem: mihi videtur frigidum, ac leve, ne dicam ineptum. nam si omnes epigrammatum jocos aut scommata, pro seriis veri argumentis libeat accipere, quantam fenestram falsis assertionibus aperiemus? Ego non dubito, παροϊμακῶς dictum a Gallo, *os pugilis*, imitatione Græcorum, qui ὠτοθλαδίαν & ὠτοκάδαζιν convitii loco etiam de iis usurpant, qui nunquam cæstibus pugnarunt: quantumvis proprie in pugilibus locum habeant illæ voces.

21. *Remmius Palæmon Vicentinus.*] Mediolanensis *Veicetinus*. Vide Hieronymum in anno Claudii VIII.

VARIOR.

Qui caput ad laevam didicit.] Scribe *deicit*, hoc est, *dejicit*. Sic apud Virg. *rejce capellas*, *δισσυλάβως* pro *rejce*. GUJET.

Qui caput ad laevam didicit.] Ita distinguendum:
*Cui caput ad laevam, didicit glossmata, nobis
Præcipit: os nullum, &c.*

SALMAS.

Os nullum, vel potius pugilis.] Solent pugiles, cum dextra adversarium petere soleant, caput ab ictu in laevam longius deflectere, ne feriantur. Maro:

Abduxere retro longe capita ardua ab ictu.

Et quia tuber plagis & deformatum tumidumque redditur eorum caput, interdum etiam sic male mulcantur, ut exoffetur ejus aliqua pars, idcirco addidit, *os nullum, vel potius pugilis.* In quo etiam ei objicitur impudentia & inscitia litterarum. TURNEBUS.

Os nullum, vel potius pugilis.] Hic ego tam severe a Casaubono carpi Suetonium nollem. Accipio enim verba ejus, non quasi ex eo solo carmine collegerit, Marcellum pugnasse aliquando cæstibus, sed ut indicet, cum constaret pugilem fuisse, id quoque ei sic exprobrasse Asinium. Nec vero tantum
id.

de herilem filium dum comitatur in scholas, litteras didicit: postea manumissus, docuit Romæ, ac principem locum inter grammaticos tenuit: quanquam infamis omnibus vitiis, palamque & Tiberio, & mox Claudio, prædicantibus, nemini minus institutionem puerorum vel juvenum committendam: sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis: nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit & variis, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut Marcum Varronem porcum appellaret: secum & natas & morituras litteras jactaret; nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præfagiente Virgilio fore quandoque omnium poetarum ac poematum Palæmonem judicem. Gloriabatur etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parvisse. Luxuriæ ita indulgit, ut sæpius in die lavaretur: nec sufficeret sumptibus, quamquam ex schola quadragena annua caperet, ac non multo minus ex re familiarum, cujus diligentissimus erat: cum & officinas promercalium vestium exerceret: & agros adeo coleret, ut vitem manu ejus institutam satis constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres, usque ad infamiam oris: dictoque non infaceto notatum ferunt cujusdam, qui quum in turba osculum sibi ingerentem, quanquam refugiens, devitare non posset: *Vis tu, inquit, magister, quotiens festinantem aliquem vides, abligurrire?*

Marcus Valerius Probus Berytius, diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se 24 con-

id colligere est *ἐκ τῆς* vel potius pugilis, sed etiam *ἐκ τῆς* *Qui caput ad lavam deicit*: quod honeste dumtaxat de alio, quam de pugile intelligi non potest. Vide Turnebum 13. 11. Sed & alius sub his verbis sensus latet, quem deprehendit Palmerius in septimo Spicilegio: eumque forte solum in his agnovit Casaubonus. Ego vero quæ epigrammatum lingua est, utrumque significari puto, & pugilem fuisse & illud, quod dicere nolo. Neque enim ἀτύστα sunt vel Olympionicen esse & τραχηλίζεσθαι καὶ τὸν αὐχένα ἀνακλᾶσθαι ὑπὸ τῆς ἐρωμένης. GRONOVIVS.

23. *Mulieris verna.*] Intelligo servum receptitium, de quo Gell. 17. 6. Octavio 19. *Telephi mulieris servi nomenclatoris.* GRONOVIVS.

A C H I L L. S T A T.

Facilitate sermonis.] Sic Cic. in Bruto Curionem laudat, quod facile dicebat.

Nec non etiam poemata faciebat ex tempore. scripsit ex variis, nec vulgaribus, metris.] Legendum puto, *scripsit ea variis, nec vulgaribus metris.* Metro enim scribuntur poemata, id est, hoc vel illo genere & numero. Sic Martialis in IV. loquitur:

*Cum sis improbius, Massiliane,
Quam qui compositos metro Tibulli
In Stella recitat domo libellos.*

Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præfagiente Virgilio fore quandoque.] Legi etiam commodè possit, scilicet, pro sed.

Quamquam ex schola quadragena annua caperet.] In vet. impr. *quadrigena*, non *quadragena*.

Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres, usque ad infamiam oris.] Lego, usque ad infamiam

orationis. Sic etiam Cicero, opinor, *orationem* accepit. Ita enim legendum etiam illa, quæ sequuntur, prope declarant, *dictoque non infaceto.*

24. *Marcus Valerius Probus Berytius.*] In vet. impr. *Berritius* per i Latinum.

V I N E T.

Quadragena annua.] Mille aureos Francicos: si quid Budæi rationibus credis.

Ut vitem manu ejus.] Vide Hermolaum in libri decimi quarti caput quartum Plinii, & Lilius libro quarto de Poetis.

24. *Marcus Valerius.*] Cujus sic meminit in epigrammate ad librum suum, libro tertio, Valerius Martialis:

Illo vindice, nec Probum timeto.

Eum se non jactat vidisse, sed quosdam ex ejus discipulis & familiaribus, Aulus Gellius in capitibus quinto decimo, nono, & nono, librorum primi, noni, & septimi decimi. Floruit autem Romæ sub Nerone illo immani Principe, ut Eusebii Chronica monent. qui Berytius cognominatus est, ex civitate Phoeniciæ, quæ Græcis Βηρυτὸς, nostris Gallis Barut.

C A S A U B O N.

Sæpius in die lavaretur.] Melius scripta lectio, *lavaret.*

24. *M. Valerius Probus.*] Hieronymus recenset in anno 11. Neronis apud Eusebium.

V A R I O R.

Luxuria ita indulgit, ut sæpius in die lavaretur.] Id in grammatico carpi, minime mirum. nam & in Commodio Imperatore notatur, septies aut octies in

contulit. Legerat in provincia quosdam veteres libellos apud grammaticum, durante adhuc ibi antiquorum memoria, nec dum omnino abolita, sicut Romæ. Hos quum diligentius repetere atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamvis se contemni, magisque opprobrio legentibus, quam gloriæ & fructui esse animadverteret, nihilominus in proposito mansit: multaque exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curavit, soli huic nec ulli præterea grammatices parti deditus. Hic non tam discipulos quam sectatores aliquot habuit. Nunquam enim ita docuit, ut magistri personam sustineret. Unum vel alterum, vel, quum plurimos, tres aut quatuor, postmeridianis horis admittere solebat, cubansque inter longos ac vulgares sermones, legere quædam, idque perraro. Nimis pauca & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem sylvam observationum sermonis antiqui.

Rheto-

in die lavisse. Etiam inter Christianos Sisennius quidam Episcopus bis in die, non sine suspitione intemperantiæ & voluptatum: sed ille diæterio culpantes illudit, *Quia ter lavare non posset.* Ipsum vide.

Quadragesima annua.] Mille coronatos, seu ducatos.

ACHILL. STAT.

Quamvis se contemni.] In vet. impr. *omnes contemni*, ut ad veteres libellos referatur.

Opprobrio.] In vet. impr. *obprobrio*, veteri more scriptum.

Aut quatuor pomeridianis horis.] Veteri more etiam scriptum in eodem, & utroque manuscripto, *Aut quatuor postmeridianis horis.*

Idque perraro.] Distinguendum hoc loco, ut deinceps sequantur, *Nimis pauca & exigua*, &c.

VINET.

Reliquit autem.] Cuicunque parti grammatices

se dederit hic homo, Aulus Gellius epistolam ab eo scriptam ad Marcellum citat: & commentarium de occulta litterarum significatione epistolarum Caji Cæsaris. In Virgilium aliquid scripsisse, Macrobius Serviusque innuere videntur. Probi grammatica quædam memorant Terentii vetus interpres, Diomedes, Carisius, Priscianus. Exstant, quæ Valerio Probo inscribuntur, grammatica quædam: De scripturis antiquis opusculum: Commentaria in Virgilium, Persium, & Juvenalem. sed de quorum ego titulis dubito, & probi si sint, an Probi Berytii.

CASAUBON.

Nimis pauca & exig.] Mediol. *id perraro nimis.* *Pauca & exig.*

VARIOR.

24. *Quamvis se contemni.*] Deleo *to se*. ipsos enim veteres contemni, magisque opprobrio esse legentibus quam gloriæ & fructui animadvertebat. GRONOVIVS.

C. S U E T O N I I T R A N Q U I L L I
D E C L A R I S

R H E T O R I B U S,

L I B E R.

C A P U T I.

Hetorica quoque apud nos, perinde atque grammatica, fere recepta est, paulo etiam difficilius; quippe quam constet nonnumquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium sit, vetus senatusconsultum, item Censorium edictum, subjiciam: CAJO FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA CONSULIBUS, Marcus Pomponius prætor senatum consuluit. Quod verba facta sunt de Philosophis & de Rhetoribus, de ea re ita censuerunt: Ut Marcus Pomponius prætor animadverteret, curaretque, uti ei e Republica fideque sua videretur, uti Romæ

ne

A C H I L L. S T A T.

1. *Fannio Strabone, M. Valerio Messalla* COSS.] Initium edicti. quod exstat etiam apud Gellium in xv. cap. xi.

Quod verba facta sunt.] Hæc singularibus litteris scribebant, utpote solennia: hoc modo: Q. V. F. S. ut illa, De ea re ita censuerunt: D. E. R. I. C.

S. cons. de ea re ita.] In vet. impr. non erat, S. cons. Nec fere ponitur, ut opinor, in edictis ac senatusconsultis. aut ponendum tantum, cons. vel potius, cens. ut sit, consules, vel censores. Ejusmodi multa sunt edicta & senatusconsulta apud Cic. in viii. epist. ad Cælium. Apud Gellium in iv. Apud Frontinum de Aquæductibus.

Uti Roma ne essent.] Ne, pro, non, antiquo more.

V I N E T.

1. *Cajo Fannio.*] Anno ab Urbe condita quingentesimo tertio. Idem autem senatusconsultum, & Censorium edictum invenies in capite undecimo libri quinti decimi Noctium Atticarum Auli Gellii.

C A S A U B O N.

1. CAJO FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA COSS.] Anno iii. Olympiadis CLIV. a Palilibus Romæ DXCII. factum est hoc senatus decretum, quo philosophi simul & rhetores Urbe pelluntur. Videntur circa illa tempora philosophiæ & rhetoricæ studia magnum Romæ & in Italia cepisse incrementum, per illos mille Achæos exules, quos senatus e patria accitos post bellum Persei in Urbe aut per Italiam multos annos detinuit, ut nuper in Polybiana Chronologia ostendimus. Non enim dubito, in tanta multitudine hominum Græcorum, qui præcipuas in urbibus suis dignitates obtinebant, plures fuisse doctos litteras, & studiis phi-

lophiæ imbutos. Exemplo sit Polybius Megalopolitanus, ille quidem non e multis unus, sed plane inter paucos excellens & eximius: quem tamen non debemus existimare solum inter tot populares, litterarum & philosophiæ studium cum usu & actu rerum conjunxisse. Existimamus igitur istos, quum & ignavo otio torperent, & rebus etiam necessariis, ut solent exules, plurimum carerent, ad philosophiæ studia conversos, multis Romanorum ad simile propositum hortatores existisse, atque huic senatusconsulto occasionem præbuisse. Meminit hujus decreti Athenæus lib. xiiii. ubi σοφιστὰς uno verbo appellat, qui in senatusconsulto philosophi & rhetores nominantur. Ῥωμαῖοι, inquit, αἱ πάντα ἄριστοι ἐξέβαλλον τὰς σοφιστὰς τῆς Ῥώμης, ὡς διαφθείροντας τὰς νέας. ὃς ἐπεὶ ἐκ οὐδ' ὅπως κατεδέξαντο. Seneca, Consolatione ad Helviam: *Apicius in ea urbe ex qua aliquando philosophi, velut corruptores juventutis, abire jussi sunt, &c.*

De ea re censuerunt.] Insere ante hæc verba e libris Achillis Statii, S. CON. atque adeo totum locum ita scribe ac lege, S. CON. D. E. R. I. C. *Senatus consultus de ea re ita censuit.* Frequens formula in antiquis senatusconsultis, exempla tirones apud Brissonium legant.

V A R I O R.

1. *Quod verba facta de Philosophis & Rhetoribus.*] Consules de eo quod retulerant, verba fecisse dicebantur. Id patet cum ex hoc senatusconsulto, tum etiam ex iis quæ a Frontino lib. ii. de Aquæductibus, & a lib. viii. Epist. Famil. & ex Opmiano S. C. quod a Cicerone viii. Philipp. citatur, nec non ex S. C. Vellejano, & de petitione hereditatis, quæ a Jureconsultis referuntur. Eratque idem loquendi genus commune cum his omnibus, qui

sive

ne essent. De iisdem interjecto tempore, Cnæus Domitius Ænobarbus, & Lucius Licinius Crassus censores, ita edixerunt, RENUNTIATUM EST NOBIS ESSE HOMINES, qui novum genus disciplinæ instituerunt: ad quos juvenus in ludos conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adulescentulos totos dies desiderare. Maiores nostri, quæ liberos suos discere, & quos in ludos itare vellent, instituerunt. Hæc nova, quæ præter consuetudinem ac morem majorum fiunt, neque placent neque recta videntur. Quapropter & iis, qui eos ludos habent; & iis, qui eo venire consueverunt, videtur faciendum ut ostendamus nostram sententiam, nobis non placere. Paulatim & ipsa utilis honestaque apparuit: multique eam præsidii causa, & gloriæ, appetiverunt. Cicero ad præturam usque Græce declamavit. Latine vero senior quoque, & quidem consulibus Hirtio & Pansa: quos discipulos, & grandeis prætextatos, voca-

sive sententiæ loco, sive legatione fungentes, sermonem de re aliqua in senatu habebant. BRISONIUS.

Curaretque uti e rep. fideque sua videretur, uti Roma ne essent.] Scribendum videtur: *Curaretque uti, si e republ. fideque sua videretur, Roma ne essent.* GUJET.

ACHILL. STAT.

De iisdem.] In vet. impr. *de eisdem*: in veteribus monumentis semper, *isdem*.

Ita edixerunt.] In manuscripto altero, *item edixerunt*.

Renuntiatum est nobis.] Referre, verba facere, nuntiare, & renuntiare, solennia verba sunt in hoc genere. Nuntiare verbum est apud Gellium in IV. cap. VI.

Ad quos juvenus.] Magis, opinor, e veterum consuetudine in vet. impr. *juvenus ad quos*.

In ludos.] In manuscripto, *in ludum*. quod placet.

Eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras.] In vet. impr. *Eos sibi nomen imposuisse Latine scilicet rhetoras*. lego ego, *haud Latine scilicet rhetoras*. vel potius, *haud Latine*, tantum, ne in edicto verbum rhetoras fuisse intelligamus, quod esse id contra consuetudinem atque auctoritatem senatus videretur, tametsi in superiore edicto philosophos & rhetoras positos legamus.

Et quos in ludos itare.] In vet. impr. *intrare*.

Consueverunt.] In vet. impr. *consueverunt*.

Nobis non placere.] Hæc verba sententiæ sollemnia, ut illa, *Senatui populoque placere*.

Appetiverunt.] In vet. impr. *appetivere*.

Et quidem consulibus Hirtio & Pansa, quos discipulos, & grandeis prætextatos vocabat.] Melius vet. impr. *& quidem cum consulibus Hirtio & Pansa, quos discipulos, & grandeis prætextatos vocabat*. Cum illis enim sese exercebat.

VINET.

Lucius Licinius Crassus.] Hic est Crassus ille orator, qui istius sui edicti meminit apud Ciceronem,

libro tertio de oratore. Censores autem hi fuerunt, Cajo Claudio Pulchro, Marco Perperna consulibus: ut est in fragmentis illis fastorum, anno a Roma condita sexcentesimo sexagesimo secundo, ut putat Plinius in principio libri septimi decimi.

Latine vero senior.] Epistola ad Pætum Delectaverunt me libro nono. Fuerunt autem consules Aulus Hirtius, & Cajus Vibius Pansa, anno ab urbe Roma condita septingentesimo & undecimo. quo anno, septimo Idus Decembres, occisus fuit Cicero: ut est apud Cornelium Tacitum in dialogo de Oratoribus.

CASAUBON.

De iisdem interjecto tempore.] Septuagesimo anno post superius consultum senatus. Adi ad Fastos Consulares & Censorios, in anno Urbis MDCLII.

Latine vero senior, & quidem Coss. Hirtio & Pansa, quos discipulos & grandes prætextatos vocabat.] Meliol. editio; *& quidem cum consulibus Hir.* Sed qui potuit fieri, ut cum istis consulibus Cicero declamaret? quorum quidem consularis in eum annum incidit, quem populus Rom. vidit turbulentissimum & luctuosissimum? quare etiam eodem anno sunt omnes extincti: Ciceronem dico, & ambos consules. Adde quod ne in urbe quidem, nisi paucos admodum menses post aditum consulatum, Hirtius & Pansa remanserunt. Nam quum principio anni hostis Antonius esset judicatus, belli administrandi provincia Cæsari cum Coss. demandata, primo vere, aut etiam exeunte hieme, Hirtius & Pansa Roma profecti, nunquam postea urbem viderunt. quod igitur liberum tempus ad declamandum illis consulibus fuit? Ipsum quoque Ciceronem in tantis curis suis, & gravissimis pro Rep. contentionibus, quarum testes sunt orationes Philippicæ, ad has exercitationes rhetoricas animum potuisse convertere, quis putet? neque hoc sane aut Plutarchus dicit, aut quisquam veterum. Narrat Seneca pater præfatione in primum librum Controversiarum, scribere M. Tullium, in atriolo duos grandes prætextatos secum declamare solitos. Ego non ambigo, duos illos prætextatos, fuisse Hirtium. & Dolabel-

vocabat. CNAEUM POMPEJUM, quidam historici tradiderunt, sub ipsum civile bellum, quo facilius Cajo Curioni promptissimo juveni causam Cæsaris defendenti, contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem. MARCUM ANTONIUM, item AUGUSTUM ne Mutinensi quidem bello omisisse. NERO CÆSAR & primo imperii anno, publice quoque bis antea declamavit, plerique autem oratorum, etiam declamationes ediderunt. Quare magno studio hominibus injecto, magna etiam professorum ac doctorum profluxit copia, adeoque floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit; quando vario modo quisque discipulos exercuerunt. Nam & dicta præclare, per omnes figuras, per casus, & apologos, aliter atque aliter exponere: & narrationes tum breviter & presse, tum latius & uberius explicare consueverant: interdum Græcorum scripta convertere, ac viros illustres laudare, vel vituperare: quædam etiam ad usum communis vitæ instituta, tum utilia, & necessaria, tum perniciofa & supervacanea ostendere: sæpe fabulis fidem firmare, aut historiis demere, quod genus *ῥήσεις* & *ἀνασκευὰς* & *κατασκευὰς* Græci vocant, donec sensim hæc exsoleverunt: & ad controversiam ventum est. Veteres CONTROVERSIAE, aut ex historiis trahebantur: sicut sane nonnullæ usque adhuc: aut ex veritate, ac re, si qua forte recens accidisset. Itaque locorum etiam appellationibus adjectis, proponi solebant.

lam, quos ipse nominat, pulcherrima epistola ad Patum, libro ix. Hi non eo anno quem ait Suetonius, sed triennio prius, itare ad Ciceronem & illud atrium celebrare soliti: quando M. Tullius, Cæsare belli civilis reliquias in Africa persequente, inter spem metumque pendens animi, foro & curia se abstinens, ac domi plurimum continens, inglorium suum otium studiis litterarum solabatur. Existimabat Nicolaus Faber v. cl. sublatam iri *ἀποτίαν* hujus dicti, si deleta voce *Consulibus* scriberetur, & quidem cum Hirtio & Pansa. Mihi videbatur Suetonius, qui probe meminerat alterum horum prætextatorum fuisse Hirtium, in alterius nomine vitio memoriæ lapsis: atque hoc pacto accidisse, ut in ratione temporum tantum delinqueret. Porro Ciceroni, eo quo diximus tempore, etiam alios proceres Romanos operam dedisse, perquam fit mihi verisimile. Ac fortasse illam declamandi consuetudinem respiciebat B. Hieronymus, cum in Eusebii Chronico Munatium Plancum Ciceronis discipulum appellavit. quod & illæ Planci epistolæ, purissimæ Latinitatis, & vel Cicerone dignissimæ, suadent, quæ hodieque inter Ciceronianas leguntur.

V A R I O R.

Ut ostendamus nostram sententiam nobis non placere.] Scribendum videtur: ut ostendamus nostram sententiam nobis non placere. GUJET.

A C H I L L. S T A T.

Nero Cæsar, & primo imperii anno.] In vet. impr. non erat, &.

Profluxit.] In vet. impr. profuit.

Floruit.] In eodem, fluit, sed utrumque vitio, ut videtur.

Per figuras.] Κατὰ σχήματα. ac fortasse figuratas intelligit controversias, de quibus Quintilianus in ix. quarum cum triplex genus esse dicat, primum frequens in scholis esse tradit.

Per casus.] Eventus, ut quid quoque casu dicendum. vel casum intelligit, de quo Quintilianus in v. Casus autem, inquit, qui & ipse præstat argumentis locum, sine dubio est ex insequentibus, & quæ sequuntur.

Tum breviter.] In vet. impr. cum breviter.

Consueverant.] In eodem, consuerant.

Dum utilia & necessaria, dum perniciofa & supervacanea.] Id est, qua utilia, qua perniciofa.

Donec sensim hæc exsoleverunt.] Hæc progymnasmata. in vet. impr. scriptum, exsoluerunt, a verbo soleo.

Locorum etiam appellationibus adjectis.] Ut jam prope fierent ὑποθέσεις, sed in vet. impr. additis, non adjectis.

C A S A U B O N.

Publice quoque bis antea declamavit.] Non necessario quidam emendant bis ut antea quod nulli libri confirmant. Sententia non est obscura, & ut puto, vera, Neronem privatim declamasse & ante imperium sæpius, & primo etiam imperii anno aliquoties, publice vero bis tantum, idque ante imperium.

Per omnes figuras, per casus.] Consentunt in hac lectione Mediol. & omnes mss. Suspiciabar scribendum per causas. Sed ἐπέχω.

Tum latius & uberius.] Scripti omnes, & liberius.

ACHIL.

lebant. Sic certe collectæ editæque se habent. ex quibus non alienum fuerit unam & alteram, exempli causa, ad verbum referre. Æstivo tempore adolescentes urbani cum Ostiam venissent, litus ingressi, piscatores trahentes rete adierunt: & pepigerunt, bolum quanti emerent: numos solverunt. diu exspectaverunt, dum retia extraherentur. aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta. Tum emptores bolum suum ajunt, piscatores suum. Venalicii quum Brundusii gregem venalium e navi educerent, formoso & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam & prætextam togam imposuere, facile fallaciam celarunt. Romam venit. res cognita est. petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem. Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις vocabant: mox controversias quidam, sed aut fictas, aut judiciales. Illustres professores, & quorum memoria aliqua exstet, non temere alii reperientur quam de quibus tradam.

2. Lucius Plotius Gallus. De hoc Cicero ad Marcum Titinnium sic refert: Equidem memoria

ACHILL. STAT.

Adierunt.] Vet. imp. *adiere.* & statim etiam, *pepigere.* ac post, *nummosolvere.*

Diu exspectaverunt.] Diu exspectaverunt.

Infuit.] Vet. impr. *adfuit.* In altero manuscripto, *adfuit:* in altero, *infuit.*

Sed sporta auri.] in eodem, *porta auri.* in manuscriptis, *sporta.*

Quod domini voluntate fuerit liber in libertate.] Verbis, opinor, utitur e veteri consuetudine petitis, fuisse liberum in libertate.

Mox controversias.] Quarum sunt exempla apud Senecam & Quintilianum seniores.

2. PLOTII rhetoris meminit Varro, ut adducit Nonius Marcellus in verbo *Bubulcitare.* Et Hieronymus in Chronicis Eusebii, *Plotius*, inquit, *Gallus primus Roma Latinam rhetoricam docuit.* de quo Cic. sic refert: *Memoria teneo, primum Latine docere coepisse Plotium quendam.*

L. Plotius Gallus. de hoc.] Titulum, opinor, capiti præposuerat Suetonius, *L. Plotius Gallus.* cui attexit consequentia. Credo ego, eodem versu & contextu titulos poni solitos: ut in epistolis etiam solebant eorum, ad quos scribebant, nomina ponere.

Ad M. Titinnium.] Legendum fortasse, *ad M. Licinium*, vel potius, ut in manuscripto erat, *Titinnium.*

VINET.

Venalitii.] Venalitarii ff. de Verborum significatione. l. *Mercis appellatione.*

Liber in libertate.] In libertatem legendum crediderim, & sic interpungendum: *Petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem.* sicut *petere in servitutem* dixit, qui Livium contraxit, de Virginia, libro tertio.

2. *Lucius Plotius Gallus.*] Quem memorant Eusebii Latina Chronica ad annum primum Olympiadis centesimæ & septuagesimæ tertiæ ante annos octoginta tres, quam Christus nasceretur. Quintilianus quoque ejus meminit.

CASAUBON.

Bolum quanti emerent.] Græcum est, βόλον πρίσθαι, *jactum emere.*

Venalicii quum Br.] Separanda hæc sunt a præcedentibus, ut quæ nihil commune cum iis habeant. est enim alterum veterum controversiarum exemplum. Scribendum vero, *venaliciarii*: id est, ἀνδραποδοκάπηλοι. Glossæ veteres: *Venaliciarius, σωματέμπορος.*

2. *L. Plotius Gallus.*] B. Hieronymus, quem constat totum fere hunc de Claris Rhetoribus libellum Sueton. in Chronicon Eusebii retulisse, in Olympiadis CLXXIII. anno primo hæc posuit: *Plotius Gallus primus Roma Latinam rhetoricam docuit: de quo Cicero sic refert: Memoria teneo, pueris nobis primum Latine docere coepisse Plotium quendam.*

VARIOR.

Bullam, & prætextam togam imposuere.] Ut conditionem ejus dissimularent, liberorum puerorum habitu induti.

Quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem.] Vide quam parvis rebus viri quantumvis docti impediuntur. Legebatur hic olim, *liber in libertate.* In quo non modo Ach. Stenius nescio quid antiqui sibi fingit, sed & Pet. Faber delet τὸ *liber*, pro interpretamento ejus, quod sequitur, *in libertate*, & quidem tam inepto & falso, ut ferri non possit: neque id paucis exponi posse. itaque differt nos in aliud tempus ex penitissimis antiquæ jurisprudentiæ fontibus hausturus, quæ nos in eam rem doceat, 2. Semest. 15. Reddiderat rem satis exspectatam: sed omnis ea exspectatio concidit, ex quo Elias Vinetus unicam litteram adjecit, & interpunxit, ut oportuit, jam enim puerum *in libertatem peti*, id est, asseri vel vindicari, quod volente domino liber egerit, quivis videt. Sane subtilius agentes, *in libertate* puerum fuisse concedunt, *liberum* non fuisse urgebunt, ut apparet ex Fabii avi declam. 340. & 342. Sed id discrimen insuper habuit Suetonius. Alioquin

memoria teneo, pueris nobis primum Latine docere cœpisse Lucium Plotium quendam: ad quem quum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate: qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime vixit) M. Cœlius in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictasse Atratino accusatori suo, actionem: subtractoque nomine, ordearium eum rhetorem appellat, deridens, ut inflatum, ac levem, & sordidum.

Lucius Otacilius Pilitus servisse dicitur, arque etiam hostiarius, veteri more, in catena fuisse: donec ob ingenium ac studium litterarum manumissus accusanti patrono subscripsit. Deinde rhetoricam professus, Cnæum Pompejum Magnum docuit, patris ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertino-

rum

ei dicendum fuisset: *Assegitur puer, quod domini voluntate in libertate fuerit: vel, Petitur puer in libertatem, quod domini voluntate fuerit in libertate.* GRONOVIVS.

Eas appellationes Græci συντάξεις vocabant.] Schottus ex membranis timide, tamen, ut ait: *appellatione Græca συντάξεις*, 4. Observat. 7. De *appellatione Græca* non erat, quod timeret: planum enim sic legi oportere, vel si nullo scripto affirmaretur. At *δέσεις* scribendum, non *συνδέσεις*, M. Seneca præfat. 1. Controvers. *Declamabat autem Cicero, non quales nunc controversias dicimus: ne tales quidem, quales ante Ciceronem dicebant, quas theses vocabant.* Cicero in Topicis: *Questionum duo sunt genera, alterum infinitum, alterum definitum. Definitum est, quod ὁρίσασθαι Græci, nos causam dicimus. Infinitum, quod δέσσειν illi appellant, nos propositum possumus nominare.* IDEM.

A C H I L L. S T A T.

Dictasse a Cratino.] In vet. impr. *Atratino*, unico verbo, & dandi casu: quod placet, itaque erat in manu.

Ordearium cum rhetorem appellat, deridens ut inflatum ac levem, & sordidum.] In vet. impr. *Ordinarium*, non *Ordearium*. atque ita in manuscripto altero: at in altero, *hordeam eum rhetorem*. sed quod impressum, rectius. illud corruptum ex *hordiaro*: in antiquiss. enim monumentis, *sementes & messes hordiariae*.

3. L. Otacilius Pilitus.] In vet. impr. *Pilutus*. itaque in manu.

Accusanti patrono subscripsit.] Legendum fortasse, *accusanti patrono suo scripsit*. quod multi alii factitarunt rhetores ipsi foro abstinentes, aliis orationes scripserunt: quamobrem a patrono sit ille manumissus, sin illo modo malumus, subscriptorem intelligamus, sunt autem *subscriptores*, ut jurisconsulti definiunt, qui se accusationi ejus, qui rei nomen detulerat, subscribunt.

V I N E T.

Marcus Cœlius.] Sic per æ Cœlios scribunt vetu-

stissima quæque monumenta. Oratio autem illa Marci Cœlii non exstat: sed ea quam pro Cœlio Cicero habuit, ex qua quædam cognoscas de Atratino. quem leges in Eusebii Chronicis mortuum esse sub Octaviano Augusto Principe. Cæterum in *Atratino* quintam litteram scalpunt T, non C vetusta marmora.

3. *Lucius Otacilius Pilius.*] Vultacilius Plotus in Eusebii Chronicis ad annum quartum Olympiadis centesimæ septuagesimæ quartæ.

C A S A U B O N.

Hordearium eum rhetorem appellat, deridens, ut inflatum ac levem & sordidum.] Quem M. Tullius appellat oratorem gracilem & strigosum, is hoc loco dicitur hordearius. translata vox a pane, quod præcipuum est omnium alimentorum fundamentum. Omnium optimi panes sunt triticei, *πύρινοι* vel *αὐτόπυροι*. minus laudabiles *κρίθινοι* & hordeacei. minus enim alit hordeum quam triticum; & parata ex hordeo alimenta esse *φυσσώδη*, scribit Dioscorides; quod ad illa verba Suetonii pertinet, *ut inflatum*. Potest & ad rem militarem esse respectus: nam inter ignominias militares erat hordeo pasci. quod in sexta historia Polybius non præmittit: & sunt multa in historia Romanorum exempla. Galenus libro primo De facultate alimentorum super ea re hæc observat: *Οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς στρατευομένοις ἀλφίτα παρεσκεύαζον· ἀλλ' ἔτι γε νῦν τὸ Ῥωμαίων στρατιωτικὸν ἀλφίτοις χρῆται, κατεγνωκὸς αὐτῶν ἀσθενεῖαν· ὀλίγη γὰρ τροφήν δίδωσι τῷ σώματι.*

3. L. Otacilius Pilitus.] Mediolan. ut fere scripti, *Otacilius Pilitus*.

V A R I O R.

2. *Atque etiam hostiarius, veteri more in catena fuisse.*] Hostiarius pro Ostiario. Fuerunt quondam apud Romanos janitores vinculis ad fores alligati. Ejus autem moris mentio & apud alios, & apud Ovidium in illo versu:

Janitor indigne dura religate catena.

MURETUS.

ACHIL.

rum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

4 Ad id tempus Epidius calumnia notatus, ludum docendi aperuit: docuitque inter ceteros Marcum Antonium & Augustum. Quibus quondam Cajus Canutius, objicientibus sibi, quod in Republica administranda potissimum consularis Isaurici sectam sequeretur, Malle, respondit, Isaurici esse discipulum, quam Epidii calumniatoris. Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat: quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulo post cum cornibus exstitisse, ac statim non comparuisse, in numeroque deorum habitum.

5 Sextus Clodius e Sicilia, Latinæ simul Græcæque eloquentiæ professor, male oculatus, & dicax, par oculorum in amicitia Marci Antonii triumviri exstitisse se, ajebat. Ejusdem uxorem Fulviam, cui altera bucca inflatior erat, acumen stili tentare dixit; nec eo minus, immo vel magis ob hoc, Antonio gratus. A quo mox consule ingens etiam congiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero objicit: Adhibes joci causa magistrum suffragio tuo, & compotorum tuorum rhetorem: cui concessisti, ut in quem vellet, diceret, falsum omnino hominem: sed materia facilis, in te, & in tuos dicta dicere. At quanta merces rhetori est data, audite, Patres Conscripti, & cognoscite Reipublicæ vulnera: duo milia jugerum campi Leontini Sexto Clodio rhetori adsignasti, & quidem immunia: ut tanta mercede nihil sapere disceres.

6 Cajus Albutius Silus Novariensis, quum ædilitate in patria fungeretur, quum forte
ejus

ACHILL. STAT.

Scribere historiam orsus: non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.] In vet. impr. verbum scribi, non erat. quæ lect. etiam probanda.

In vet. imp. novum ac distinctum caput, ut esse omnino debet: sed fefellit eos qui confudere, & veterum scribendi ratio. de qua ante: & quod Suetonius, cum dicat, *Ad id tempus*, utrumque simul videatur contexere.

4. *Epidii.*] In vet. imp. *Epidi*, more veterum scriptum.

Fluminis Sarni.] In vet. impr. *Scarni*. sed vitio, opinor.

5. *Male oculatus & dicax, par oculorum in amicitia M. Antonii triumviri exstitisse se ajebat.*] In vet. impr. *Male oculatus & dicax, par oculorum in amicitia M. Antonii extricte se ajebat.* itaque erat in utroque manuscripto, in quibus verbis mutabam tantummodo *extricte*, in *extrisse*, id est, extrivisse: quod est consumsisse ac disperdidisse, a verbo extero. sic etiam Catullus, *tristi*, pro *trivisti* dixit. itaque se libidine & lustris cum Antonio socio & confcelerato perdidisse oculos significat, & Antonium sic notat.

Cui altera bucca inflatior erat, acumen stili tentare dixit.] Stilo enim medici inflationes fodicabant, qua re cognita jocus apparet. *Acie[m] tentare* sic idem dixit in vita Neronis Cæs. *Duos pugiones, quos secum attulerat, arripuit, tentataque utriusque acie, rursus condidit.*

Tibi & joci.] Credo apud Ciceronem esse, *ibi*. sed videndus locus.

Sed materia facilis & in tuos.] Lege, *sed materia facilis in te, & in tuos.*

VINET.

5. *Ut ei in Philippicis.*] In secunda.

6. *Cajus Albutius Silus.*] Silo pro Silus apud Eusebium sub Octaviano Augusto, apud annum tertium Olympiadis centesimæ nonagesimæ tertiæ. Et Silius etiam pro Silus apud Senecam.

CASAUBON.

4. *Consularis Isaurici.*] Pithœi liber, *Considii Is.* perperam: neque enim Considiorum, verum Serviliorum cognomen erat Isauricus.

Quam Epidii calumniatoris.] Pithœanus, *Epidici*. an est jocus cum allusione ad vocem Græcam *ἐπίδικος*? qui legibus est obnoxius, & qui, ut sic dicam, status controversiam patitur. initio dixit Tranquillus, Epidium calumnia fuisse notatum: *ἐπίδικος* interdum fere idem atque *ὀπίδικος*.

6. *C. Albutius Silus Novariensis.*] Hieronymus in Chronico Eusebii ad numerum MMXI. *Albucius Silo Novariensis clarus rhetor agnoscitur.* in Suetonii & Senecæ libris Silus hic dicitur, non Silo.

VARIOR.

4. *Ad id tempus Epidius.*] Forte: *Ad idem tempus.*

5. *Male oculatus.*] Hoc est, *μῶψ*. GUJET. *Triumviri exstitisse se ajebat.*] An triumviri perdidisse se ajebat. IDEM.

Ejusdem

ejus diceret, ab iis contra quos pronuntiabat, pedibus e tribunali detractus est. Quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romam: receptusque in Planci oratoris contubernium: cui declamatorio mos erat, prius aliquem, qui ante diceret, excitare: suscepit eas partes, atque ita implevit, ut Planco silentium imponeret, non audenti in comparisonem se dimittere. Sed ex eo clarus, propria auditoria instituit, solitus proposita controversia sedens incipere, & calore demum provectus consurgere, ac perorare. Declamabat autem genere vario: modo splendide atque adornate: tum, ne usquequaque scholasticus existimaretur, circuncise ac sordide, & tantummodo trivialibus verbis. Egit & causas, verum rarius, dum amplissimam quanque sectatur, nec alium in ulla locum, quam perorandi. Postea renuntiavit foro, partim pudore, partim metu. Nam quum in lite quadam centumvirali adversario, quem, ut impium erga parentes, incessebat, iusjurandum quasi per figuram sic obtulisset: Jura per patris matrisque cineres, qui inconditi jacent: & alia in hunc modum: arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui invidia negotium afflixit. Et rursus in cognitione cædis, Mediolani, apud Lucium Pisonem proconsulem, defendens reum, quum cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduisset, ut & deplorato Italiæ statu, quasi iterum in formam provinciæ redigeretur, Marcum insuper Brutum, cujus statua in conspectu erat, invocaret, legum ac libertatis auctorem & vindicem, pæne poenas luit. Jam autem senior ob vitium vomicæ Novariam

Ejusdem uxorem Fulviam.] An, in ejusdem uxorem?
IDEM.

A C H I L L. S T A T.

6. *Contubernium.*] Scribi etiam potest, *Contubernium*: namque in veteri monumento Romæ in hortis Albertinis, CONTIBERNALI.

Actaque ita implevit.] Vet. impr. atque ita implevit. quod placet. vel illo modo, itaque implevit.

Solitus proposita controversia sedens in opere, & calore demum provectus consurgere.] Recte hunc Gabriel Faernus locum distinguebat, ac restituebat, *solitus proposita controversia sedens incipere, & calore demum provectus consurgere.*

Gemere.] Indignans scilicet.

Dum amplissimam quamque.] Legendum ut in vet. *amplissimam quamque.*

Nec alium in ulla locum quam perorandi.] Legi etiam fortasse possit, *nec alio in illa loco.*

Quasi per figuram.] Dixit ante in procæmio, *per omnes figuras*: vel *per figuram*, ὡς ἐν τύπῳ.

Negotium adflixit.] Causam perdidit.

In cognitione cadis.] In iudicio.

V I N E T.

Planci oratoris.] Lucii Munacii Planci. de quo sic Latina Eusebii Chronica, de Octaviani Augusti temporibus, apud annum quartum Olympiadis centesimæ octogesima octavæ: *Munatius Plan-
cus, Ciceronis discipulus, orator habetur insignis.
Qui quum Galliam Romanam regeret, Lugdunum
condidit.*

C A S A U B O N.

Ne usquequaque scholasticus existimaretur.] Scholasticum appellabant, qui in umbra circa fictas hypotheses se occuparet. Quintilianus libro XII. *Cognoscere & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus.* In aureo Longini libello ἀληθινὰς λόγους opponitur νόησις σχολαστικὴ, sententia scholastica, sive puerilis, frigida & ineptæ affectationis plena. Τί ποτ' εἶναι, ait, τὸ μετράκιωδες εἶναι; ἢ δὴλον ὡς σχολαστικὴ νόησις ὑπὸ περιεργίας λήγῃσιν εἰς ψυχρότητα. Sed de varia acceptione hujus vocis diximus ad Capitolini Maximinos.

Nec alium in ulla locum quam perorandi.] M. Tullius in Oratore: *Miserationibus eo sum usus pluribus, quod etiam si plures dicebamur, perorationem mihi tamen omnes relinquebant.* in Bruto ait ipse Brutus: *De te quod optarent rei, quod ipse Hortensius judicaret, videbamus: qui quum partiretur tecum causas, (sepe enim interfui) perorandi locum, ubi plurimum pollet oratio, semper tibi relinquebat.*

Multa hodie in hoc libello desiderari, ex indice apparet, quem in vetustis codicibus repertum hujus editionis fronti præfiximus. Quoniam autem B. Hieronymus, ut antea dicebamus, quæcumque de Claris Oratoribus in Eusebii Chronico adnotavit, ea ab hoc scriptore fuit mutuatus; nos vicissim, quæ huc pertinebant, ex illo præstantissimo opere descripsimus, atque infra subjecimus.

ACHIL.

variā rediit : convocataque plebe , causis propter quas mori destinasset , diu , ac more concionantis , redditis , abstinuit cibo.

ACHILL. STAT.

More concionantis.] Concionem habentis , verba facientis.

Deesse huic libro multum , intelligi potest ex catalogo Rhetorum eorum , qui principio utriusque manuscripti libri legitur . namque præter superiorum nomina , hæc etiam leguntur :

L. CÆSTIUS PIUS.

M. PORCIUS LATRO.

Q. CURTIUS RUFUS.

L. VALERIUS PRIMANUS.

VIRGILIUS FLAVUS.

L. STATIUS URSULUS.

P. CLODIUS QUIRINALIS.

M. ANTONIUS LIBERALIS.

SEX. JULIUS GABINIANUS.

M. FABIUS QUINTILIANUS.

JUL. TITO.

CASSII Parmensis versus , qui sequuntur , in Brutiis inventos , quos inde mihi Sertorius Quadri- manus , juvenis doctrina moribusque elegantissimis curavit , auctarii loco damus , ne pereant scilicet : dignissimi enim Cassio visi sunt , cujus Horatius , Plinius , cæterique meminerunt.

CASSII PARMENSIS
ORPHEUS.

*Arguta primum cum plectra parentis , & auro
Distinctam sumpsit citharam Rhodopeius heros ,
Ridebant segnes pulsus , digitosque micantes
Serius , & chordis indocta dissona vocis .
Mox pudor exardens , & gloria dulcis honesti ,
Lusibus avertit puerilibus , omni : & illuc
Perditus incumbens Musa pallebat amore .
Et nunc maternis inhiat , nunc ille paternis
Cantibus , hinc illinc discens dependet utrimque .
Nulla Venus faciem cepit mentita dolosis
Compedibus : somni fuerat , parcusque Lyxi :
Donec ridiculus dudum , modulamine silvas ,
Evulsosque suis scopulos radicibus egit .
Ausus & ire viam viventibus inconcessam ,
Pœnarum oblitos demulsit carmine Manes .
Non levis adscensus , si quis petit ardua : sudor
Plurimus hunc tollit , nocturno exsomnia olivo
Immoritur . delet quod mox laudaverat in se ,
Qui cupit æterna donari frondis honore .*

L. CÆSTIUS PIUS.

Chronicon Eusebii numero MMIV. in anno Augusti xxxi. Cestius Smyrnaeus Rhetor Latine Roma docuit . multa de hoc rhetore passim leguntur apud M. Senecam in Controversiarum libris.

M. PORCIUS LATRO.

Hieronymus numero MMXIII. in anno Augusti

XL. Marcus Porcius Latro Latinus Declamator , radio duplicis quartana semet interficit.

L. STATIUS URSULUS.

Chronicon Eusebii numero MMLXXIV. in anno tertio Neronis : Statius Surculus Tolosensis in Galliis celeberrime Rhetoricam docet . Legendum , Statius Ursulus , ut habent omnes codices Suetonii in nostro laterculo . errorem eorum , qui Statium Papinium poetam cum hoc confundunt , docte confutat Josephus Scaliger ad hunc locum.

DOMITIUS AFER.

P. CLODIUS QUIRINALIS.

Hieronymus numero MMLX. in anno IV. Claudii : Domitius Afer Nemausensis clarus Orator habetur , qui postea Nerone regnante ex cibi redundantia in cæna moritur.

Clodius Quirinalis Rhetor Arelatensis , Roma insignissime docet.

In nostro indice nomen Domitii non exstat : sed nos iudicium Scaligeri secuti sumus , qui etiam ista e libro Suetonii putabat esse descripta . est tamen dubitationi locus , quia Hieronymus ait ORATOR , non autem Rhetor . Sane Domitius etiam honores gessit in Rep. Prator enim fuit ac Consul . videndus Dio.

M. ANTONIUS LIBERALIS.

Hieronymus numero MMLXIV. in anno Claudii nono : M. Antonius Liberalis Latinus Rhetor , gravissimas inimicitias cum Palamone exercet . Cur non possit hic ille esse , cujus hodie exstat Μεταμορφώσεων συγγραφή . causam equidem video nullam.

SEX. JULIUS GABINIANUS.

Hieronymus numero MMXCII. in anno Vespasiani octavo : Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Gallia docuit . meminit etiam alibi idem Hieron. ut adnotat Scaliger.

Isti sunt Rhetores Suetoniani , quorum in Eusebiano Chronico meminit Hieron. Existimat Scaliger ex eodem Tranquillo etiam alia esse desumpta , quæ ibi leguntur : ut quæ in anno Augusti xxxix. de M. Tullio Tirone Ciceronis liberto : & si qua his similia . Sunt & nonnulli in nostro laterculo , quorum in Chronico non meminit Hieronymus : velut Q. Curtius Rufus . quem illum esse , cujus historia rerum Alexandri elegantissime scripta in doctorum manibus versatur , pene assentior viris eruditis sic existimantibus . at ille Curtius Rufus , cujus meminit Tacitus in xi. Annalium , cum nostro Rhetore nihil videtur commune habuisse.

Zzzz

P U B.

PUB. TERENTII AFRICI
CARTHAGINIENSIS

V I T A.

PUblus Terentius Afer Carthagine natus, servivit Romæ Terentio Lucano senatori: a quo ob ingenium, & formam non institutus modo liberaliter, sed & mature manumissus est. Quidam captum esse existimant; quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet: cum inter finem secundi belli Punici, & initium tertii natus sit, & mortuus: nec si a Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano, & C. Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur, quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse; quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Portius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

Dum lasciviam nobilium, & fucosas laudes petit:

Dum Africani voce divina inhiat avidis auribus:

Dum ad Furium se cœnitare & Lælium, pulchrum putat:

Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi

Ob florem ætatis suæ: ipse sublati rebus ad summam

Inopiam redactus est.

Itaque e conspectu omnium abiit in Græciam in terram ultimam.

Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius:

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,

Saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus.

Scripsit comœdias sex, ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, jussus ante Cærio recitare; ad cœnantem cum venisset, dictus est, initium quidem fabulæ, quod erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens, legisse: post paucos vero versus invitatus ut accumberet, cœnasse una, deinde cetera percurrisse, non sine magna Cærii admiratione. Et hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo proba-

V A R I O R.

Terentio Lucano senatori.] An Terentio Culleoni, ut sit ille, quem major Africanus e captivitate liberavit. GRONOVIVS.

Ad ducem Romanum pervenire potuisset.] Forte ad dominum Romanum. IDEM.

Dum ad Furium se cœnitare & Lælium.] Scaliger in Eusebium: ad Furii se cœnitare & Lælii. Si e scripto antiquo, tolero & applaudo; sin, profecto illud mutandum non est. Nam, ad Furium, ad Lælium eleganter dicitur in illorum ædibus. Ut Ciceroni 4. Attic. 4. Fuit ad me cum Cæsare. In quo opere sæpe sic loquitur: ut & Comici. IDEM.

Saltem ut esset quo referret.] 1. Si nihil aliud, ut

locus esset vel domus, quo servus eum comitatus in peregrinatione & redux nuntiaret mortem patrisfamilias. Eo enim naturaliter contingit & ex destinatione illorum, qui absenti adfuerunt, hunc nuntium portare. Nullo igitur modo probare possum Scaligeri: *qui referret obitum domini, servulum.* Quæ est enim ista oratio, *non habuit domum, saltem servulum?* Dein quid est, *qui referret obitum domini?* Et quis credat ne servulum quidem Terentio fuisse? IDEM.

Nihil ei Lælius.] Illi pro ei scribe. GUJET.

Quo referret obitum domini.] An obitu domini? hoc est, per obitum domini, obitu domini interveniente. Scribendum autem videtur: Saltem ut esset, quo referret se obitu domini servulus. GUJET.

probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat:

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis die acta est, meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comœdia, id est, octo milia numum: propterea summa quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis a Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur: ut in prologo Adelphorum:

*Nam quod isti dicunt malevoli homines nobiles
Hunc adjutare, assidueque una scribere:
Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio
Suo quisque tempore usus est sine superbia.*

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis & usque ad posteriora tempora valuit.

Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interPELLARETUR, serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in Heautontimorumenno:

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpitio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari utroque, ac poeta. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur: sed viros, quorum operam & in bello & in otio & in negotio populus sit expertus. Post editas comœdias, nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta, moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

*Sed ut Afer sex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit. navim cum semel
Conscendit, visus nunquam est. sic vita vacat.*

Q. Consentius redeuntem e Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis, conversis e Menandro. Ceteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia tradunt, Cn. Corn. Dolabella, Marco Fulvio Nobiliore COSS. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum sarcinarum, quas in navi præmiserat; ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ post equiti Romano nupsit. Item hortulos XX. jugerum in via Appia ad Martis villam. quo magis miror Portium scribere:

--- --- nihil Publius

*Scipio profuit, nihil ei Lalius, nihil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus.*

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert, scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoque postponit. Cicero in Limone hætenus laudat:

*Tu quoque qui solus lecto sermone, Terenti,
Conversum expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Cæsar.

*Tu quoque, tu in summis, o dimidiata Menander,
Poneris, & merito, puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut equato virtus polleret honore
Cum Gracis, neque in hac despectus parte jaceres.
Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse, Terenti.*

H O R A T I I

V I T A .

HOratius Flaccus Venusinus, patre, ut ipse tradit, libertino, & exactionum coactore: ut vere creditum est, falsamentario, quum illi quidam in altercatione exprobrasset: Quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem? Bello Philippiensi, excitus a Marco Bruto imperatore, tribunus militum meruit: victisque partibus, venia impetrata, scriptum quæstorium comparavit. Ac primo Mæcenati, deinde Augusto insinuatus, non mediocrem locum in amborum amicitia tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexerit, satis monstratur illo epigrammate, ubi inquit:

Ni-

V I N E T.

Ut ipse tradit.] In sexto sermone libri prioris.
Bello Philippiensi.] Sidonius Apollinaris carmine quarto.

Illo epigrammate.] Constat Mæcenatem (Servii verba sunt in librum secundum Georgicæ) fuisse lit-

terarum peritum, & plura composuisse carmina. Horatius ipse in Ode duodecima libri secundi:

--- tuque pedestribus

Dices historis prælia Caesaris,

Mæcenas, melius.

Sed vide plura de Mæcenate in poetis Lili Gregorii.

V I N E T.

*Ni te visceribus meis, Horati,
Plus jam diligo, Titum sodalem
Mimo tu videas strigosiorem.*

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio: Horatii Flacci, ut mei, memor esto. Augustus ei Epistolarum officium obtulit: hoc ad Mæcenatem scripto significat. Ante ipse scribendis epistolis amicorum sufficebam: nunc occupatissimus & infirmus, Horatium nostrum a te cupio abducere. Veniet ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam: & nos in scribendis epistolis juvabit. Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam ingerere desit. Exstant epistolæ, ex quibus, argumenti gratia, pauca subjeci: Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si victor mihi fueris: recte enim & non temere feceris, quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit. Et rursus: Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire. nam incidit, ut illo coram fieret a me tui mentio. Neque si tu superbus amicitiam nostram sprevisi, ideo nos quoque ἀνθυπερηφανῶμεν. Præterea sæpe inter alios jocos purissimum penem, & homuncionem lepidissimum appellat: unaque & altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo: ut non modo Sæculare carmen componendum injunxerit, sed & Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum: eum-
que

V I N E T.

Ex Septimio.] Ode sexta libri secundī carminum ipsius Horatii.

*Quum tot sustineas.] Epistola prima libri secundī.
Et in Satyris.] Et in epistola quarta libri prioris.*

V A R I O R.

Plus jam diligo, Titium sodalem.] Alii, tu tuum sodalem Ninnio. Lego: tu Titii sodalis Ginnio me videas strigosiorem. Ginnus, brevis mulus. Martialis 6. 77. Non aliter monstratur Atlas cum compare ginno. Ubi vide Scriverium & Scaligerum ad Manilium. Talem vocem poscebat τὸ strigosus, in jumentis proprium. Livius lib. 27. scuta vetera hostium notavit, que ante non viderat & strigosiore equos. Frontinus in eadem historia 1. 2. quod ab itinere strigosiore notabat equos & coloratiora hominum corpora. Massurius Sabinus apud Gellium 4. 20. equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem ejus uberrimum & habitissimum. Quibus omnibus locis strigosus ἰσχυρὸς est, sive attenuato corpore ac macilentus: non morabundus aut tergiversator, ut volunt. Sed nec apud Lucilium, secus atque Scaliger & alii homines docti tradidere. Verba sunt: Hicce strigosus bovinatorque ore improbus duro. Bovinator equidem est tergiversator, at non strigosus: sunt enim hæc duo separata vitia in equo, alterum corporis est, alterum ingenii. Itaque quod in equo vitium, in cane venatico virtus est. Columella 7. 72. Pecuarius canis neque tam strigosus aut pernix debet esse, quam qui damas cervosque & velocissima sectatur animalia, nec tam obesus aut gravis, quam villa horreique custos. Vides τὰ strigosus & obesus divortere, ut pernix & gravis; ut apud

Massurium strigosus & uberrimus, male habitus & habitissimus. Neque aliter accepit Cicero, ut ostendit, ubi pulcherrime transfert in Bruto, de Lysia: Habet enim certos sui studiosos, qui non tam habitus corporis opimos quam gracilitates consectentur, quos, valetudo modo bona sit, tenuitas ipsa delectat: quamquam in Lysia sunt sæpe etiam lacerti, sic ut fieri nihil possit valentius: verum est certe toto genere strigosior. Titii sodales notum genus sacerdotii. Credibile est quendam ex istis vicinū Mæcenati aut qui crebro ædes ejus præterveheretur parum curato jumento insidens, vicinæ aut Cilnio ipsi aut familiæ ejus occasionem proverbii fingendi dedisse, ut Titii sodalis equum vel mulum pro male curato, Titii sodalis mulo strigosiorem pro macilento, male vivo, vix vivo & monogrammo, ut alibi Lucilius, dicerent. Videas genus est jurandi. Dio in Nerone: Ἦν δὲ τις Μάρκος Σαλῆιος Ὀθων, ὃς ἔταξ ἕκτε τῆς ὁμοιότητος τῶν τρόπων καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀμαρτημάτων τῷ Νέρωνι ἀκείωντο, ὥστε καὶ εἰπὼν ποτε πρὸς αὐτὸν, Οὕτω γε Καίσαρα ἴδοις, εἰδέν διὰ τῶτο κακὸν ἐπάθει. GRONOVIVS.

Titium sodalem mimo tu videas strigosiorem.] Scribendum videtur: Tu tuum sodalem Ninnio me videas strigosiorem. GUJET.

Multo magis extremis.] Vetus codex Reg. Sed multo magis extremis judiciis. ID.

Et nos in epistolis scribendis juvabit.] Al. & nos in epistolis scribendis adjuvabit. ID.

Amicitiam suam ingerere.] Al. suggerere. ID.

Nos quoque ἀνθυπερηφανῶμεν.] Al. ἀνθυπερφρονῶμεν. hoc est, vicissim despiciamus, contemnimus. Aristoph. IDEM.

que coegerit propter hoc, tribus carminum libris, ex longo intervallo, quartum addere: post Sermones quoque lectos, nullam sui mentionem habitam ita sit questus: Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros tibi infame sit, quod videaris familiaris nobis esse? expressitque elogium, cujus initium est:

Cum tot sustineas, & tanta negotia, solus:

Res Italas armis tuteris, moribus ornes,

Legibus emendes: in publica commoda peccem,

Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Idem Horatius habitu corporis brevis fuit, atque obesus: qualis a se ipso & in Satyris describitur, & ab Augusto hac epistola: Protulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ne accusem te, quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne majores libelli tui sint, quam ipse es; sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo scribas: quum circuitus voluminis tui sit, ὀτηκωάντατος, sicut est ventriculi tui. Ad res Venereas intemperantior traditur. Nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita: ut quocunque respexisset, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini aut Tiburtini: domusque ejus ostenditur circa Tiburtini luculum. Venerunt in manus & elegi sub titulo ejus, & epistola prosa oratione, quasi commendans se Mæcenati: sed utraque falsa puto. Nam elegi vulgares, epistola etiam obscura: quo vitio minime tenebatur. Natus est sexto Idus Decembres, Lucio Cotta & Lucio Torquato COSS. Decessit quinto Calendas Decembres, Cajo Marcio Censorino, Cajo Asinio Gallo COSS. post nonum

V I N E T.

[Lucio Cotta.] Cujus sui natalis ipse meminit in carmine vicesimo primo libri tertii. consules autem fuerunt, Lucius Aurelius Cotta, & Lucius Manlius Torquatus, anno urbis sexcentesimo octogesimo nono: sed Cajo Marcio Censorino, & Cajo Asinio Gallus annis post quinquaginta septem, hoc est, anno Romæ septingentesimo & quadragesimo sexto. Quare in Eusebii Chronicis rectius notatum est, Horatium quinquagesimo septimo ætatis suæ anno Romæ esse mortuum, quam hic scriptum, post nonum & quinquagesimum annum decessisse.

C A S A U B O N.

Non pertinere hanc vitam ad libellos de grammaticis & rhetoribus, initio ostendimus: neque dubitare possumus, de poetica & poetis Suetonium quoque scripsisse. Quædam in hac vita, ex fide virorum eruditorum, qui illam primi publicarunt, hic edita, sunt animadvertenda. Initio, ut vere creditum est, malim, ut fere cr. Hellenismus est in illis, vidi patrem tuum cubito emungentem, ἀπομύττοντα pro ἀπομύτλοντα ἑαυτὸν, vel ἀπομυττόμενον, ut in Laertii Bione. sic exercere pro se exercere. puto tamen scripsisse heic Suet. cubito se mungen-

tem. Mæcenatis versiculi alibi sic scribuntur emendatius:

Ni te visceribus meis, Horati,

Jam plus diligo, ut tuum sodalem

Ninnio videas strigosorem.

Scribe mox, ut hoc ad M. Deinde: tanquam si convictor mihi fueris. ea mens Augusti certo. Sequitur item in verbis Augusti: sed si tibi statura deest, unde est Videtur postulare sententia, si t. st. deest, venter abunde est. vocem Græcam, quæ depravatissime est edita, restitue, ὀτηκωάντατος. Illa sub finem verba post nonum & quinquagesimum annum, conferenda cum iis quæ Hieronymus scribit in Eusebiano Chronico; & Notis ad locum illum virorum præstantissimorum Arnaldi Pontaci Episcopi, & Joseph. Scaligeri.

V A R I O R.

[Protulit ad me Dionysius.] Leg. Pertulit ad me Dionysius. GUJET.

[Sed si tibi statura deest, unde est.] Legendum videtur: Sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. GUJET.

[Sit. ὀτηκωάντατος.] Scrib. sit ὀτηκωάντατος. IDEM.

[Venerunt in manus.] Leg. in manus meas. IDEM.

nonum & quinquagesimum annum, hærede Augusto palam nuncupato: quum urgente vi valetudinis, non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus & conditus est extremis Esquiliis, juxta Mæcenatis tumulum.

LUCANI VITA.

M. Annaeus Lucanus Cordubensis prima ingenii experimenta in Neronis laudibus dedit quinquennali certamine. Dein civile bellum quod cum Pompejo & Cæsare gestum est, recitavit. Qui tantæ levitatis & tam immoderatæ linguæ fuit, ut in præfatione quadam ætatem & initia sua cum Virgilio comparans, ausus sit dicere, & *quantum mihi restat ad culicem?* Hic initio adolescentiæ, cum ob infestum matrimonium patrem suum ruri agere longe cognovisset, revocatus Athenis a Nerone cohortique amicorum additus, atque etiam quæstura honoratus: non tamen permansit in gratia. Siquidem ægre ferens, recitante se subito, ac nulla nisi refrigerandi sui causa, indicto Senatu Neronem recessisse: neque verbis adversus Principem, neque factis exstantibus post hæc temperavit. Adeo ut quondam in latrinis publicis clariore cum strepitu ventris emissio, hemistichium Neronis magna cum sessorum fuga pronuntiavit: *sub terris tonuisse puto.* Sed & famoso carmine cum ipsum, tum potentissimos amicorum, gravissime proscidit. Ad extremum pæne signifer Pisonianæ conjurationis exstitit. Multis in gloriam tyrannicidarum palam indicenda: ac plenus minarum, usque eo intemperans, ut Cæsaris caput proximo cuique jactaret. Verum detecta conjuratione, nequaquam animi constantiam præstitit. Facile enim confessus, & ad humillimas devolutus preces, matrem quoque innoxiam inter socios nominavit: sperans impietatem sibi apud parricidam Principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, codicillos ad patrem de corrigendis quibusdam versibus suis exaravit: epulatusque largiter, brachia ad secandas venas medico præbuit. Poemata etiam ejus prælegi memini: confici vero, ac vænalia proponi non tantum operose & diligenter, sed inepte quoque.

P L I.

CASAUBON.

Hanc vitam ita ut erat descripta e veteri codice, ad me misit Theodorus Canterus vir clarissimus. cuius etiam pleræque notæ sunt, quas subjeci.

Quæstura honoratus.] Deest honore, vel scribe *Quæstura.*

Clariore cum strep.] Dele *cum*, aut scribe. *clariore sono str.* Deinde scribe, *magna confessorum fuga.* non *cum sess.*

Multis in gloriam tyrannicidarum indicenda.] Scribe, *Multis in gloriam tyrannicidarum palam in dicendo, ac plenus minarum.* hoc adeo verum est, ut ne in scribendo quidem, nedum in dicendo, temperare sibi potuerit, a certis indiciis animi veteris libertatis revocandæ cupidissimi, & imperanti-

bus infesti. Lector attentus passim deprehendet in libris decem de Bello Civili.

Brachia ad secandas venas medico præbuit.] Videtur hinc mutuatus Hieronymus, cum scriberet numero MMLXXX. in anno x. Neronis. *M. Annaeus Lucanus Cordubensis poeta in Pisoniana conjuratione deprehensus, brachium ad secandas venas medico præbuit.*

VARIOR.

Neque factis exstantibus.] Hoc est, manifestis. GUJET.

Nequaquam animi constantiam.] Lege: *nequaquam parem animi constantiam.* SALMAS.

Ad patrem corrigendos quibusdam versibus.] Leg. *ad patrem de corrigendis quibusdam versibus.* IDEM.

V. 1.

V I T A.

Plinius Secundus Novocomensis, equestribus militiis industrie functus, procurationes quoque splendidissimas, atque continuas, summa integritate administravit, & tamen liberalibus studiis tantam operam dedit, ut non remere quis plura in otio scripserit. Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis historiæ triginta septem libros absolvit. Perit clade Campaniæ. Nam quum Misenensi classi præesset, & flagrante Vesebio, ad explorandas propius causas, liburnicas prætendisset: neque, adversantibus ventis, remeare posset, vi pulveris ac favillæ oppressus est: vel, ut quidam existimant, a servo suo occisus: quem, deficiens æstu, ut necem sibi maturaret, oraverit.

V I N E T.

Quum Plinii ex Suetonio Tranquillo vitam Pictavio edendam abhinc annos quindecim curavi, eam non ante videram, nec de ea quicquam audieram: quam Arnoldus ille Ferronus Tolosa ex vetusto codice Fuxensis Bibliothecæ descriptam, mihi Burdigalam suam misisset. verum quatuor post annis venit forte in manus meas Historia Naturalis Plinii ante impressa, quam natus fuisset: in quo exemplari eam vitam quum reperissem, non potui non succensere & imprecari, qui ex nostris codd. illam sustulissent. Diceret in Veronensium gratiam id fecisse, qui minime libenter ibi legunt Plinium fuisse Novocomensem. Quum namque in præfatione Plinius Catullum vocet suum conterraneum: qui poeta patriam habuit Sirmionem, si quid ipsi de se credimus, peninsulam lacus Benaci in agro Veronensi: Plinium Historiæ Naturalis auctorem, & Plinii alterius avunculum, Torellus, Mathæus Rufus, & alii Veronenses, in mediis ipsis mœnibus Veronæ natum esse contendunt. quasi vero conterranei dici nequeant, qui sint tantum ex eadem terra, regione, provincia: ut Novocomum, quod prius Comum fuit dictum, auctore Strabone libro quinto: & Verona, quæ civitates sunt ambæ in eadem Italia, illa nimirum, quam veteres Romam Transpadanam, & Cisal-

pinam Galliam vocitabant. Sed Suetonius Tranquillus, qui Plinium utrumque vidit, & juniorem intimum amicum habuit, nosse satis potuit, nisi fallor, quæ utrique patria fuerit.

Perit clade Campaniæ.] Vide Hermolai Barbari castigationes, quoniam in exemplari Tolosano par mendum erat, atque in iis quibus usus est Plinii castigatior Hermolaus. Cæterum de eodem Plinio si quis plura nosse cupierit quam hic ex Suetonio sit excerptum, is legat Plinii junioris Epistolam quintam libri tertii, & quintam decimam, ac undevicesimam libri sexti.

C A S A U B O N.

Non est Suetonii: quod & dictio clare arguit & supina negligentia in tanti viri rebus memoriæ prodendis. Amat, fateor, brevitatem Tranquillus: sed eruditam, & quæ cognitioni rerum nihil officiat. denique, auctor hujus vitæ, neque Suetonius est, neque quisquam alius, qui meliore illo sæculo vixerit, sicut etiam Josephus Scaliger pronunciavit. Scripsisse tamen Tranquillum Plinii hujus vitam, testimonio est locus ille, quem ex ejus libro de viris illustribus laudatum, commemorat Achilles Statius: *Dum idem Plinius legiones in Siciliam duceret, eruptione favillarum ab Ætna eructantium, prefatus interiit, anno vite sue LVI.*

J U V E N A L I S

V I T A.

Junius Juvenalis liberti locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamavit, animi magis causa, quam quod scholæ aut foro præpararet. Deinde paucorum versuum Satyra non absurde composita in Paridem pantomimum, poetamque Claudii Neronis, ejus semestribus militiis tumentem, genus scripturæ in-

industriose excoluit. Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus. Mox magna frequentia, magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque quæ prima fecerat, inferciret novis scriptis:

Quod non dant procures, dabit histrio, tu Camerinos,

Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.

Præfectos Pelopæa facit, Philomela tribunos.

Erat tum in delitiis aulæ histrio: multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in suspicionem, quasi tempora figurate notasset: ac statim per honorem militiæ, quanquam octogenarius, urbe summotus, missusque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti. Id supplicii genus placuit, ut levi atque joculari delicto par esset. Verum intra brevissimum tempus angore & tædio periit.

P E R S I I V I T A.

AULUS PERSIUS FLACCUS natus est pridie Nonas Decembris, Fabio Perfico, L. Vitellio Coss. decessit 8. Kal. Decemb. Rubrio Mario, Asinio Gallo Coss. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus, sanguine & affinitate primi ordinis viris conjunctus. Decessit ad octavum milliarium via Appia, in prædiis suis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere sex. Fulvia Sifennia mater nupsit postea Fusio, Equiti Romano: & eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus usque ad annum XII. Volaterris: inde Romæ apud Grammaticum Remmum Palæmonem & apud Rhetorem Verginium Flaccum. Cum esset annorum XVI. amicitia cœpit uti Annæi Cornuti, ita ut ab eo nusquam discederet, a quo introductus aliquatenus in Philosophia est. Amicos habuit a prima adolescentia Cæsium Bassum, & Calpurnium Staturam, qui eo vivo juvenis discessit. Coluit ut patrem Servilium Numanum. Per Cornutum cognovit Annæum etiam Lucanum, æquævum auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore Tragicus fuit, sectæ Stoicæ, qui libros Philosophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci, ut vix retineret se illo recitante a clamore (quin illa esse vera poemata diceret.) Sero cognovit Senecam, sed non ut caperetur ejus ingenio. Usus est apud Cornutum duorum convivu doctissimorum, & sanctissimorum virorum acriter tum philosophantium, Claudii Agaturni Medici Lacedæmonii, & Petronii Aristocratis Magnetis, quos unice miratus est & æmulatus, cum æquales essent, & Cornuto minores. Ipse etiam decem fere annis summe dilectus apud Thraseam est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulcræ, pietatis erga matrem & sororem & amitam exemplo sufficientis. Fuit frugi & pudicus. Reliquit circa HS. XX. matri & sorori, scriptis tantum ad matrem codicillis, rogavit eam ut daret Cornuto sestertia, ut quidam dicunt,

V A R I O R.

Coluit ut patrem Servilium Numanum.] Lege Nonianum. M. enim Servilius Nonianus est Plinius, alteri, 28. 2. & 37. 6. alteri, 1. epist. 13. & Quinti-

liano 10. 1. appellatus. GRONOVIVS.

Sestertia, ut quidam dicunt, centies.] Lege centum. nam ne ipse quidem centies possedit: dein, *argenti facti pondo xx.* GRONOV.

A a a a a

V A -

dicunt, centies, ut alii volunt plus, & argenti facti pondera viginti, & libros circa septingentos, Chryssippi, sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus sublatis libris, pecuniam sororibus, quas frater hæredes fecerat, reliquit. Et raro, & tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui dempti sunt in ultimo libri: & quasi finitus esset, leviter recitavit Cornuto: & Cæcio Basso petenti, ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripserat etiam in pueritia Flaccus prætextam, & Ὀδοιπορικῶν librum unum, & paucos in sororem Thraseæ & in Arriæ matrem versus quæ se ante virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit matri ejus, ut ea aboleret. Editum librum continuo mirari homines, & deripere cœperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno ætatis xxx. Sed mox ut a schola & magistris devertet, lecto libro Lucilii decimo, vehementer Satyras componere studuit: cujus libri principium imitatus est, sibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium Poëtarum & Oratorum insectatione, ut etiam Neronem illius temporis principem, culpa- verit: cujus versus in Neronem cum ita se haberet,

Auriculas asini Mida rex habet,

in hunc modum a Cornuto ipso tantummodo est emendatus,

Auriculas asini quis non habet?

Ne hoc Nero in se dictum arbitraretur.

V A R I O R.

Ὀδοιπορικῶν.] Leg. Ὀδοιπορικόν.

Deripere.] Leg. Diripere. Seneca iii. de Ira: ac tota civitate direptus est. Idem de Brev. vitæ cap. 7. diripitur ille toto foro patronis. Martial. vi. 1. ep. 75.

Quod te diripiunt potentiores,

Per convivium, porticus, theatrum.

H. RUBENIUS.

In sororem Thraseæ in Arriæ matrem.] Lege: *in socrum Thraseæ Arriam matrem.* Duæ enim fuerunt Arriæ, mater & filia, illa Pæto Cæcinæ, hæc Pæto Thraseæ nupta. Tacitus 16. Annalium extremo, Plinius epist. 16. IDEM.

INSCRIPTIO.

INSCRIPTIONES
 ANTIQUÆ ILLUSTRIORES
 DE
 CAESARIBUS SUETONIANIS,
Quæ commentario non sunt insertæ.

D. IVLIO CÆSARI.

I.

In Hispania Tarraconensi.

BELLVM. CÆSARIS.

ET. PATRIÆ. EX. MAGNA. PARTE. CONFECTVM.
 SEX. ET. CN. MAGNI. POMPEII. FILIIS. HIC. IN. AGRO.
 BATESTANIORVM. PROFLIGATIS.

II.

Augustæ Taurinorum.

C. IVL. CÆSAR. C. F.

DE

GALLEIS

ET

ALLOBROGIBVS

TRIVMPHAVIT.

III.

Treueris.

CÆS. PRO. EXERC. IMP. P. P.

S. C. AV. TREVE.

INGRESSVM. H. CASTRA. SARRÆ.

FLV. PRO. MIL. CVSTODIA.

BIEN. POTITVS. EST.

IV.

Eboræ.

DIVO. IVLIO.

LIB. IVL. EBORA.

OB. ILLIVS. IN. MVN. ET. MVN.

LIBERALITATEM.

EX. D. D. D.

QVOIVS. DEDICATIONE.

VENERI. GENETRICI.

CÆSTVM. MATRONÆ.

DONYM. TVLERVNT.

D. AVGVSTO CÆSARI.

I.

Tergesta.

IMP. CAESAR. COS. DES. TERT. III. VIR. R. P. C.
ITERVM. MVRVM. TVRRES. QVE. F.

II.

SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS.
IMP. CAESARI. DIVI. IVLI. F. COS. QVINCT.
COS. DESIGN. SEXT. IMP. SEPT.
REPVBLICA. CONSERVATA.

III.

IMP. CAES. DIVI. F. AVGVSTVS. PONT. MAX.
COS. XI. TRIBVNIC. POTES. X. IMP. VIII.
ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATIS. TEMPLO.
IANI. CLVSO. ET. REP. P. R. OPTIMIS. LEGIBVS.
ET. SANCTISSIMIS. INSTITVTIS. REFORMATA.
VIAM. SVPERIOR. COS. TEMPORE. INCHOATAM.
ET. MVLTIS. LOCIS. INTERMISSAM. PRO.
DIGNITATE. IMPERI. P. R. LATIOREM.
LONGIOREM. QVE. GADEIS. VSQ. PROMOVIT.

IV.

Romæ.

IMPERATOR.
CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS.
PONTIFEX. MAXIMVS. IMP.
XII. COS. XI. TRIB. POT.
XIV. AEGYPTO. IN. POTES. TEM.
POPVL.
ROMANI. REDACTA.
SOLI. DONVM. DEDIT.

V.

V.

Romæ.

IMP. CAES. DIVI. F. AVGVSTVS.

PONTIFEX. MAXIMVS.

IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV.

EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. ROMANVS.

ANNO. NOVO. APSENTI. CONTVLIT.

NERONE. CLAVDIO. DRVSO.

T. QVINCTIO. CRISPINO. COS.

V O L C A N O.

VI.

LARIBVS. PVBLICIS. SACRVM.

IMP. CAESAR. AVGVSTVS.

PONTIFEX. MAXIMVS.

TRIBVNIC. POTESTAT. XVIII.

EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. EI.

CONTVLIT. K. IANVAR. APSENTI.

C. CALVISIO. SABINO.

L. PASSIENO. RVFO. COS.

VII.

Romæ.

COLLEGIO. CENTONARIORVM.

CVM. BASI. MARMOREA. ET. CERIOLARIB. DVOBVS.

ÆREIS. HABENTIBVS. EFFIGIEM. CVPIDINIS. TENEN-

TIS. CALATHOS. L. SEXTILIVS. SELEVCVS. DVCVRIO.

D. D. HOC. AMPLIVS. ARK. RET. P. COLLEGII. SS. DO-

NVM. DEDIT. -X- V. VT. EX. VSVRIS. CENTESIMIS. EIVS.

QVANTITATIS. QVÆ. EFFICIT. ANNVS. -X- DC. DIE.

VIII. KALEND. OCTOB. NATALI. DIVI. AVGVSTI. EROGEN-

TVR. EX. ARK.

VIII.

Romæ.

IMP. CÆSAR. DIVI. IVLI. F. AVGVSTVS.

PONTIFEX. MAXIMVS. COS. XII.

TRIBVNICIAE. POTESTAT. XIX. IMP. XIII.

RIVOS. AQVAVM. OMNIVM. REFECIT.

IX.

Seduni in Valesia.

ex emendatione Casauboni.

IMP. CAESARI. DIVI. IVLI. F.

AVGVSTO. COS. XIII.

TRIBVNITIA. POTESTATE. XXVIII.

PATRI. PATRIAE.

PONTIFICI. MAXIMO.

CIVITAS. SEDVNORVM.

... PATRONO.

X.

In Piceno.

IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVST.

PONTIFEX. MAXIMVS. COS. XIII.

TRIBVNITIAE. POTESTATIS. XXXII.

IMP. XVI. PATER. PATRIAE.

MVRVM. DEDIT.

T I B E R I O N E R O N I C A E S A R I.

I.

Romæ.

TI. CLAVDIVS. TI. F. NERO.

PONTIFEX. COS. ITERVM.

IMP. ITERVM.

LVDOS. VOTIVOS. PRO. REDITV.

IMP. CAESARIS. DIVI. F. AVGVSTI.

PONTIFICIS. MAXIMI.

IOVI. OPTIMO. MAXIMO. FECIT.

EX. S. C.

II.

Alliæ.

TI. KAISARI. AVG. F.

DIVI. IVLII. N. AVGVSTO.

PONT. MAX. COS. V. IMP. VIII. TRIBVNIC.

POTEST. XVIII.

PONTIFICES. ALBANI.

Q. IVLIVS. Q. F. FAB. RVFVS.

C. IVLIVS. C. F. SCA. BASSVS.

T. IVLIVS. TIB. F. FAB. MERVLA.

M. IVLIVS. C. F. FAB. SENICIO.

III.

In Hispania.

TI. CAESARI. DIVI. AVG. F. DIVI. IVLI. N.
 AVGVSTO. PONT. MAX. TRIB. POT. XXIIIX.
 COS. IIII. IMP. VII. AVGVRI. XV. VIRO. S. F.
 VII. VIRO. EPVLON.
 T. PAPIRIVS. EVRVS.
 DECRETO. ORDINIS. ILVRCONIENSIS.

A. F.

Q. MARCIO. BAREA. } COS.
 T. RVSTIO. NVMMIO. }

IV.

Romæ juxta Ædem S. Andreæ.

OSSA.

TIB. CAESARIS. DIVI. AVG. F. AVGVSTI.
 PONTIFICIS. MAXIMI.
 TRIB. POTES. XXXIIX.
 IMP. VIII. COS. V.

TI. CLAVDIO DRVSO.

I.

Ravennæ.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GER-
 MANICVS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DES. III.
 IMP. III. P. P. DEDIT.

II.

Romæ.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMA-
 NICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRIB. POTES. V. IMP.
 X. P. P. COS. DESIG. IIII. ARCVS. DVCTVS. AQVAE.
 VIRGINIS. DISTVRBATUS. PER. C. CAESAREM. A. FYN-
 DAMENTIS. NOVOS. FECIT. AC. RESTITVIT.

III.

III.

In Hispania.

CLAVDIO. CÆS.
 AVG. GERMAN. PONT. MAX.
 TRIB. POT. V. IMP. X. P. P. COS. DESIG. III.
 OPTATVS. REVRRI. L.
 IMAG.
 CÆS. AVG. IMP.
 D. S. P. D.
 EAMQVE. CVM. OPTATO. ET. REVRRO.
 FILIIS. DEDICAVIT.
 SENATVS. CENSUIT. PERPETVO.
 BONIS. PVBLICIS. INTERESSE.

IV.

P R O S A L V T E.

TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG. GERMANICI. PONTIF.
 MAX. TRIB. POT. VII. COS. III. IMP. XV. P. P. CENSO-
 RIS. LIBERORVM. QVE. EX. VOTO.
 SVSCEPTO. C. IVLIVS. SEX. F. COR. POSTVMVS. PRÆF.
 ÆGYPTI. TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG. GERMANICI.
 EX. AVRI. P. XVI.

V.

Romæ.

TI. CLAVDIVS.
 DRVSI. F. CAISAR.
 AVG. GERMANICVS.
 PONT. MAX. TRIB. POT.
 VIII. IMP. XVI. COS. IV.
 CENSOR. P. P.
 AVCTIS. POPVLI. ROMANI.
 FINIBVS.
 POMERIVM.
 AMPLIA. IT. TERMINA. IT. QUE.

VI.

VI.

P R O S A L V T E.

TI. CLAVDI. CAES. AVG. GERMANICI. PONT. MAX.
 TRIB. POTEST. X. IMP. XIIIX. COS. III. DESIGN. V.
 SIGN. ARGENTI. P. X. ET. PRO. SALVTE.
 NERONIS. CAESARIS. F. AGRIPPINAE. AVG.
 SIGN. ARG. P. V. . . . VOTO. SVSCEP.
 VIATORES. ET. SCRIBAE. LIBR. ET. PRAEF.
 PRINCEPS. ET. LVTINVS. FELIX. DED.

NERONI CLAVDIO CAESARI.

I.

Romæ.

NERONI. CLAVD. CAIS.
 AVG. PONT. MAX.
 OB. PROVINC. LATRONIB.
 ET. HIS. QVI. NOVAM.
 GENERI. HVM. SVPER-
 STITION. INCVL CAB.
 PVRGATAM.

II.

Neapoli.

Q. VOLVSIO. SATVRN.
 P. CORNELIO. SCIP. COS.
 AVGVSTALES.
 QVI. NERONI. CLAVDIO.
 CAESARI. AVGVST. ET.
 AGRIPPINAE. AVGVSTAE.
 I. O. M. ET. GENIO. COLONIAE.
 LVDOS. FECER. XIII. XII. K. MART.

SERGIO GALBÆ CÆSARI.

I.

Romæ.

IMAGINVM. DOMVS.
 AVG. CVLTORIBVS. SIGNVM.
 LIBERTATIS. RESTITVTAE.
 SER. GALBÆ. IMPERATORIS. AVG.
 CVRATORES. ANNI. SECVNDI.
 C. TVRRANIVS. POLYBIVS.
 L. CALPVARNIVS. SENA.
 C. MVRDIVS. LALVS.
 C. TVRRANIVS. FLORVS.
 C. MVRDIVS. DEMOSTHENES.

In sinistro latere.

DEDIC. IDIB. OCTOB.
 C. BELLICO. NATALE.
 P. CORNELIO. SCIPIONE, ASIATIC. } COS.

A. VITELLIO.

I.

Romæ.

A. VITELLIVS. L. F.
 IMPERATOR.
 COS. PERP.

D. VESPASIANO.

I.

Romæ.

PACI. ÆTERNÆ.
 DOMVS,
 IMP. VESPASIANI.
 CÆSARIS. AVG.
 LIBERORVMQ. EJVS.
 SACRVM.
 TRIB. SVC. JVNIOR.
 DEDIC. XV. KAL. DEC.
 L. ANNIO. BASSO.
 C. CÆCINA. PÆTO. } COS.

II.

II.

VICTORIÆ. AVGVSTI.
SACRVM.
PRO. REDITV.
IMP. CÆS. T. FLAVI.
VESPASIANI. AVG.
PONT. MAXIM.
TRIB. POT. COS. II.
P. P.
STATVAM. EX. ÆRE.
ORDO. SPOL. CONLOC.

III.

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG. PONT. MAX. TRIB.
POT. II. IMP. VI. COS. III. DESIGN. III. P. P. AQVAS.
CVRTIAM. ET. CÆRVLEAM. PERDVCTAS. A. DIVO.
CLAUDIO. ET. POSTEA. INTERMISSAS. DILAPSAS
QVE. PER. ANNOS. NOVEM. SVA. IMPENSA. VRBI.
RESTITVIT:

IV.

Cumis.

IMP. CÆSARI.
VESPASIANO. AVG.
PONT. MAX. TR. POT. III.
IMP. IIX. P. P. CONS. III. DES. III.
S. PVTEOL.
QVOD. VIAS. VRBIS.
NEGLIGENTIA.
SVPERIOR..... TEMPOR.
CORRVPTAS. IMPENSA. SVA.
RESTITVIT.

V.

IMP. CÆSARI.
VESPASIANO AVG.
PONTIF. MAX. TR. POT. III.
IMP. VIII. P. P. COS. III.
LEG. III. AVG.

Bbbbb 2

VI.

VI.

E X A V C T O R I T A T E.

IMP. CÆS. VESPASIANI.
 AVG. P. M. TRIB. POT. IIII.
 IMP. X. P. P. COS. III. DES.
 V. CENSORIS
 C. CALPETANVS. RANTIVS
 QVIRINALIS. VAL. CESTVS.
 CVRATOR. RIPARVM. ET.
 ALVEI. TIBERIS. TERMINAVIT
 R. R. PROX. CIPP. P. CLXXIII.

VII.

Romæ.

IMP. CÆSARI. VESPASIANO
 AVG. PONT. MAX. TRIB. POT. IIII.
 COS. VIII. DES.
 SACRARVM. ÆDIVM. RESTITVTORI
 ET. RITVVM. ANTIQVORVM
 CONSERVATORI
 SODALES. TITII.

VIII.

IMP. CÆSAR.
 VESPASIANVS. AVG.
 PONTIF. MAX. TRIBVNIC.
 POTESTAT. VI. IMP. XIII. P. P.
 COS. VI. DESIG. VII. CENSOR
 LOCVM. VINEÆ. PVBLICÆ
 OCCVPATVM. A. PRIVATIS.
 PER. COLLEGIVM. PONTIFICVM
 RESTITVIT.

IX.

IMP. CÆSARI.
 VESPASIANO. AVG.
 PONT. MAX. TRIB.
 POT. VIII. IMP. XIX.
 COS. VIII. P. P.
 L. PORCIVS. SABELLVS
 II. VIR. PEQVNIA. SVA
 D. D. D.

FRANCISCUS DE ALBERTINIS,

LIB. II. De Mirandis Veteris Romæ,

edit. ibid. anno MDX.

In arario & in templo Jovis Capitolini (ut supra diximus) multe exstabant aræ tabula affixæ: e quibus unam tantum nostro tempore in Lateranensi basilica prospexi apud Tabernaculum sacratissimi corporis Christi. Latitudo ejus ped. IV. longitudo vero VI. in qua continentur infra scripta:

Fœdusve cum quibus volet facere liceat, ita uti licuit Divo AVg. Iulio Cæsari AVg. Tiberioque Claudio Cæsari AVg. Germanico. Vtique ei Senatum habere, relationem facere, remittere Senatusconsulta per relationem, discessionemque facere liceat, ita uti licuit Divo AVg. Ti. Iulio Cæsari AVg. Ti. Claudio Cæsari AVg. Germanico.

Vtique cum ex voluntate auctoritateve, jussu mandatuve ejus, præsentive eo Senatus habebitur, omnium rerum jus perinde habeatur, servetur, ac si e lege Senatus edictus esset habereturque.

Vtique quos magistratum, potestatem, imperium, curationemve, cujus rei petentes Senatui populoque Rom. commendaverit, quibusque suffragationem suam dederit, promiserit, eorum comitibus quibusque extra ordinem ratio habeatur.

Vtique ei fines pomerii proferre, promovere, cum ex Republica censebit esse, liceat, ita uti licuit Ti. Claudio Cæsari AVg. Germanico. Vtique quæcunque ex usu Reipublicæ, Majestate divinarum, humanarum, publicarum, privatarumque rerum esse censebit, ei agere, facere jus potestasque sit, ita uti divo AVg. Tiberioque Iulio Cæsari AVg. Tiberioque Claudio AVg. Germanico fuit.

Vtique, quibus legibus plebisve scitis scriptum fuit, ne Divus AVg. Tiberiusve Iulius Cæsar AVg. Tiberiusque Claudius Cæsar AVg. Germanicus tenerentur, iis legibus plebisque scitis Imp. Cæsar Vespasianus solutus sit; quæque ex quaque lege, rogatione Divum AVg. Tiberiumve Iulium Cæsarem AVg. Tiberiumve Claudium Cæsarem AVg. Germanicum facere oportuit, ea omnia Imp. Cæsar. Vespasiano AVg. facere liceat.

Vtique quæcunque ante hanc legem rogatam acta, gesta, decreta, imperata ab Imperatore Cæsare Vespasiano AVg. jussu mandatuve ejus a quoque sunt, ea perinde justa rataque sint ac si populi plebisve jussu acta essent.

S A N C T I O.

Si quis hujusce legis ergo adversus leges, rogationes, plebisve scita, Senatuse consulta fecit, fecerit, sive quod eum ex lege, rogationeve, plebisve scito, S. ve C. facere oportebit, non fecerit, hujus legis ergo id ei ne fraudi esto, neve quid ob eam rem populo dare debeto, neve cui de ea re actio, neve judicatio esto, neve quis de ea re *apud se* agi finito.

Omittitur particula ex anguli fractura.

D. T I T O C Æ S A R I.

I.

Romæ.

IMP. T. CÆSARI.
DIVI. VESPASIANI. F.
VESPASIANO. AVG.

PLEBS. VRBANA.
QVÆ. FRUMENTVM.
PVBLICVM. ACCEPIT.

ET.

TRIBVS.

II.

Romæ.

IMP. TITO. CÆSARI.
DIVI. VESPASIANI. F.
VESPASIANO.

CENSORI. CONSERVATORI. ÆDIVM. PVBLICARVM.

ET. RESTITVTORI. ÆDIVM. SACRARVM.

SODALES. FLAVII.

P. MARTIVS. VERVS.

III.

IMP. TITVS. CÆSAR. DIVI. F. VESPASIANVS. AVG.
PONT. MAX. TRIBVNICIAE. PŌTEST. IX. IMP. XV.
CEN. COS. VII. DES. IIX. RIVOM. AQVÆ. MARCIAE.
VETVSTATE. DILAPSVM. REFECIT. ET. AQVAM.
QVÆ. IN. VSV. ESSE. DESIERAT. REDVXIT.

IV.

Romæ.

IMP. T. CÆS. DIVI. F. VESPASIANVS. AVG. PONT. MAX.
TRIB. X. POT. IMP. XVII. P. P. CENSOR. COS. VIII. AQVAS.
CLAVDIAM. ET. ANIENEM. PERDVCTAS. A. DIVO.
CLAUDIO. ET. POSTEA. A. DIVO. VESPASIANO. PA-
TRE. SVO. VRBI. RESTITVTAS. CVM. A. CAPITE. A-
QVARVM. A. SOLO. VETVSTATE. DILAPSÆ. ESSENT.
NOVA. FORMA. REDVCENDAS. SVA. IMPENSA.

C V R A V I T.

V.

V.

Ibidem.

IMP. TITO. CÆSARI. VESPASIANI. F.
 VESPASIANO. AVG. PONTIFICI. MAXIMO. TRIB.
 POT. X. IMP. XVIII. COS. VIII.
 PRINCIPI. SVO.
 S. P. Q. R.
 QVOD. PRÆCEPTIS. PATRIS. CONSILISQ. ET. AVSPICIIS.
 GENTEM. IVDÆORVM.
 DOMVIT.
 ET.
 VRBEM. HIEROSOLYMAM.
 OMNIBVS. ANTE. SE. DVCIBVS. REGIBVS.
 GENTIBVSQVE. AVT. PETITAM. FRVSTRA. AVT. OMNINO.
 INTENTATAM.
 DELEVIT.

D O M I T I A N O C A E S A R I.

I.

CÆSARI. AVG. F.
 DOMITIANO.
 COS. DESIGNATO II.
 PRINCIPI. IUVVENTVTIS.

C. PAPIRIVS. AEQVOS. 7. LEG. III. AVG.
 TESTAMENTO. PONI. JVSSIT.
 EX. AVRI. P. X.

IMP. CÆSAR. DIVI. VESPASIANI. F. DOMITIANVS. AV-
 GVSTVS. GERMANICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRI-
 BVNIC. POTESTAT. XII. IMP. XXII. COS. XVI. CENSOR.
 PERPETVVS. P. P. AD. III. IDVS. IVLIAS. M. LOLLIO
 PAVLLINO. VALERIO. ASIATICO. SATVRNINO. C. AN-
 TIO. IVLIO. QVADRATO. COS.

III.

III.

IMP. CÆSARI.

DIVI. VESPASIANI. F.

DOMITIANO. AVGVST.

GERMAN. PONT. MAX.

TRIB. POTES. XIII.

IMP. XXII. COS. XVI.

CENSOR. PERPET. P. P.

REG. VICI.

VESTORIANI. ET

CALPVRNIANI.

IV.

In Tabulis Capitolinis.

A. P. R. C. DCCCXLI.

IMP. CÆSARE. DIVI. VESPASIANI. FILIO

DOMITIANO. AVGVSTO. GERMANICO

MAGISTRO. XV. VIR.

EX. S. C. LVDI. SÆCVLARES. FACTI.

Nomen Domitiani , quod eradendum ubique Senatus , Onuphrius hic restituit.
Corollarium inscriptionum esto , quam Scaliger ad Eusebium laudat , illa non
inficeta Palæmonis , cujus vita exstat de Ill. Gramm. cap. XXI I I.

PALÆMON. L. L. L. D. F.

GRAMMA. VEICET. ATQVE. RHET.

SIBI. ET. TVBERONIAE. CONTVBERNALI.

ATQVE. BENEMERENTI.

LAPIDEVM. STRVXIT. TVMVLVM.

IN. EO. QVIDEM. CADAVER. QVIES. ESTO.

ALIO. AVTEM. REVERTITO. ANIMVS.

CENO.

IN OTAPHIUM

Lucii Caesaris Augusti F.

IN OCTOBRE PISIS IN FORO IN AVGVSTEO SCRIBI ADVER
SUS ETIVS Q. P. RASINVS L. F. BASVS M. P. PIVS M. F.
ERTORVS Q. T. PICA CN OCTAVIVS CN. F. RVVS A. ALBVS
CVTTA

S. C. F. SATVRNIVS IVIR V. F. DE AVGVNDIS HONORIBVS
CVSTI CAESARIS PATRIS PATRIAE PONTIFICIS MAXIMI
TESTATVS XXV. FILI AVGVRI CONSVLIS DESIGNATI PRINCIP
TRONI COLONIAE NOSTRAE Q. D. F. R. F. P. D. F. R. F. C
CVLLI ROMANI INTER CETEROS PLVRIMOS AC MAXIMOS
CAESARIS AVGVSTI CAESARIS PATRIS PATRIAE PONTIFICIS MAXIMI TRIBV
PATIS XXV. FILIO AVGVRI CONSVLIS DESIGNATO PER
NIVM ORDINVM

Hec sacra, in qua nonnulli lines
periculis, hodie eximio de calce exples est.

CAESAR C. CANIO SATVRNINO IVIRO ET DECEN PRIMIS ELIGENDI
VTER ROMANVM MAGIS IDONEVS VIDEATUR EMEND
LIA A. PRIVATIS EIVS LOC. QVAM MAGIS PROBARENT VTIQVE
NAM QVOD ANNIS A. D. XII. K. APR. PVBLICE MANIBVS EIVS PER MAGIS
A QVI. III. IVRI DICENDI PREPARANT. TOGIS PVLLIS AMICTOS
SIVS PASQVE ERIT. EO DIE EIVS VESTIS HABENDAE INTERIAT MIT
VE ET OVIS ATRI INVELIS CAERVLIS INVELATI DVS MANIBVS EIVS
CAEQUE HOSTIAE EO LOCO ADOLEANTVR SVPERQVE EAS
NAE LACTIS MELLIS OLEI FVNDANTVR AC TVM DENVM FACTAM
ITEM SIGVI PRIVATIM VELINT MANIBVS EIVS INFERIAS MITTERE
VS VNO CEREO VNAVE FACE CORONAVE MITTIT DVM II. QVI IM
OTI GABINO RIVS STREVM LIGNORVM SVCCENDANT ADQVE
ENT
TEAM ARAM QVO EA STREVS CONGERANTVR COMPONAVITVR PATEAT
VPEDES. XL STIPITIVS QVE ROVSTVS SAEPIATVR LIGNORVMQVE
GLATIA QVOD ANNIS III. CONSTITVATVR CISTOVE GRANDI
REXSO LOC. DECRETVM CVM SVPERIORIBVS DECRETIS AD EIVS

LVSTIVS IVIR QVI II. QVI IM

C E N O T A P H I U M

Lucii Cæsaris Augusti F.

XIII. K. OCTOBR. P[RE]S[ENT]IS. IN FORO. IN. AVGVSTEO. SCRIB. ADFVER.
 Q. PETILIVS. Q. F. P. RASINIVS. L. F. BASSVS. M. PVPPIVS. M. F.
 Q. SERTORIVS. Q. F. P[RE]CA. CN. OCTAVIVS. CN. F. RVFVS. A. ALBIVS.
 A. F. GVTTA.

QVOD. C. CANIVS. C. F. SATVRNINVS. T[RI]VIR. V. F. DE. AVGENDIS. HONORIBVS
 L. CAESARIS. AVGVSTI. CAESARIS. PATRIS. PATRIAE. PONTIFICIS. MAXSVMI
 TRIBVNICIAE. POTESTATIS. XXV. FILII. AVGVRI. CONSVLIS. DESIGNATI. PRINCIP.
 IVVENTVTIS. PATRONI. COLONIAE. NOSTRAE. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C.
 CVM. SENATVS. POPVLI. ROMANI. INTER. CETEROS. PLVRIMOS. AC. MAXSIMOS
 HONORES. L. CAESARIS. AVGVSTI. CAESARIS. PATRIS. PATRIAE. PONTIFICIS. MAXSIMI. TRIBV
 NICIAE. POTESTATIS. XXV. FILIO. AVGVRI. CONSVLI. DESIGNATO. PER
 CONSESSVM. OMNIVM. ORDINVM.

Hæc lacuna, in qua nonnullæ lineæ
 periere, hodie cœmento & calce expleta est.

TETVR. DATA. CVRA. C. CANIO. SATVRNINO. T[RI]VIRO. ET. DECEM. PRIMIS. ELEGENDI
 ASPICIENDIQUE. VTER. EORVM. MAGIS. IDONEVS. VIDEATVR. EMEND
 PVBLICA PECVNIA. A. PRIVATIS. EIVS. LOCI. QVEM. MAGIS. PROBAVERINT. VTIQVE
 APVD. EAM. ARAM. QVOD. ANNIS. A. D. XII. K. SEPT. PVBLICE. MANIBVS. EIVS. PER. MAGIS
 TRATVS. EOSVE. QVI. IBI. IVRI. DICENDI. PREERVNT. TOGIS. PVLLIS. AMICTOS.
 QVIBVS. EORVM. IVS. FASQVE. ERIT. EO. DIE. EIVS. VESTIS. HABENDAE. INFERIAE. MIT
 TVNTVR. BOSQVE. ET. OVIS. ATRI. INFVLIS. CAERVLS. INFVLATI. DIIS. MANIBVS. EIVS
 MACTENTVR. EAEQVE. HOSTIAE. EO. LOCO. ADOLEANTVR. SVPERQVE. EAS.
 SINGVLAE. VRNAE. LACTIS. MELLIS. OLEI. FVNDANTVR. AC. TVM. DEMVM. FACTAM
 CVNCTIS. POTESTATEM. SIQVI. PRIVATIM. VELINT. MANIBVS. EIVS. INFERIAS. MITTERE
 NIVE. QVIS. AMPLIVS. VNO. CEREIO. VNAVE. FACE. CORONAVE. MITTAT. DVM. II. QVI. IM
 MOLARINT. CINCTI. GABINO. RITV. STRVEM. LIGNORVM. SVCCENDANT. ADQVE.
 SVA. INDE. HABEANT.
 VTI. LOCVS. ANTE. EAM. ARAM. QVO. EA. STRVES. CONGERANTVR. COMPONENTVR. PATEAT
 QVOQVE. VERSVS. PEDES. XL. STIPITIBVSQVE. ROBVSIS. SAEPIATVR. LIGNORVMQVE.
 ACERVOS. EIVS. REI. GRATIA. QVOD. ANNIS. IBI. CONSTITVATVR. CIPPOQVE. GRANDI.
 SECVNDVM. ARAM. DEFIXSO. HOC. DECRETVM. CVM. SVPERIORIBVS. DECRETIS. AD. EIVS
 HONORES. PERTINENTIBVS. INCIDATVR. INSCVLPATVRVE. NAM. QVOD. AD. CETERA
 SOLENNIA. QVAE. EODEM. ILLO. DIE. VITARE. CAVERIVE. PLACVISSENT. PLACERENT
 QVE. ID. SEQVENDVM. QVOD. DE. IIS. SENATVS. P. R. CENSVISSET. VTIQVE. PRIMO
 QVOQVE. TEMPORE. LEGATI. EX. NOSTRO. ORDINE. IMPER. CAESAREM. AVGVSTVM
 PATREM. PATRIAE. PONTIFICEM. MAXIMVM. TRIBVNICIAE. POTESTATIS. XXV.
 ADEANT. PETANTQVE. DE. EO. VTI. COLONIS. IVLIENSIBVS. COLONIAE. OBSEQVENTI
 IVLIAE. PISANAE. EX. HOC. DECRETO. EA. OMNIA. FACERE. EXSEQVIQVE. PERMITTAT.

C E N O T A P H I U M

Cal Cæsaris Augufti F.

Defunt dies ac menfis. PISIS. IN. FORO. IN. AVGVSTEO. SCRIB. AD.....

FVER. Q. SERTORIVS. Q. F. ATTILIVS. TACITVS. P. RASINIVS. L. F. BASSVS. L. LAPPVS.
 P. F. THALLVS. Q. SERTORIVS. Q. F. ALPIVS. PICA. C. VETTIVS. L. F. VIRCVLA. M. HERIVS
 M. F. PRISCVS. A. ALBIVS. A. F. GVTTA. TI. PETRONIVS. TI. F. POLLIO. L. FABIVS. L. F. BASSVS.
 SEX. APOMIVS. SEX. F. CRETILVS. C. CANIVS. C. F. SATVRNINVS. L. OTACILIVS. Q. F. PANTHERA.

QVOD. ADSVNT. CVM. IN. COLONIA. NOSTRA. PROPTER. CONTENTIONES. CANDIDATO
 RV. MAGISTRATVS. NON. ESSENT. ET. EA. ACTA. ESSENT. QVAE. INFRA. SCRIPTA. SVNT.
 CVM. A. D. III. NONAS. APRILES. ALLATVS. ESSET. NVNCIVS. CAIVM. CAESAREM. AVGVSTI. PATRIS. PATRI
 AE. PONTIF. MAXSVMI. CVSTODIS. IMPERI. ROMANI. TOTIVSQUE. ORBIS. TERRARVM. PRAE
 SIDIS. FILIVM. DIVI. NEPOTEM. POST. CONSVLATVM. QVEM. VLTRA. FINIS. EXTREMAS. POPV
 LI. ROMANI. BELLVM. GERENS. FELICITER. PEREGERAT. BENE. GESTA. RE. PVBLICA. DEVICTEIS. AVT
 IN. FIDEM. RECEPTIS. BELLICOSISSIMIS. AC. MAXSIMIS. GENTIBVS. IPSVM. VOLNERIBVS. PRO. RE
 PVBLICA. EXCEPTIS. EX. EO. CASV. CRVDELIBVS. FATIS. EREPTVM. POPVLO. ROMANO. IAM. DESIGNA
 TVM. IVSTISSIMVM. AC. SIMILLVMVM. PARENTIS. SVI. VIRTVTIBVS. PRINCIPEM. COLONIAEQVE
 NOSTRAE. VNICVM. PRAESIDIUM. EAQVE. RES. NON. DVM. QUIETO. LVCTV. QVEM. EX. DECES
 SV. L. CAESARIS. FRATRIS. EIVS. CONSVLIS. DESIGNATI. AVGVRI. PATRONI. NOSTRI. PRINCI
 PIS. IVVENTVTIS. COLONIA. VNIVERSA. SVSCEPERAT. RENOVASSET. MVLTIPPLICASSETQVE
 MOEROREM. OMNIVM. SINGVLORVM. VNIVERSORVMQVE. OB. EAS. RES. VNIVERSI. DECV
 RIONES. COLONIQVE. QVANDO. EO. CASV. IN. COLONIA. NEQVE. IIVIR. NEQVE. PRAEFECTI
 ERANT. NEQVE. QVISQVAM. IVRE. DICVND. PRAEERAT. INTER. SESE. CONSENSERVNT. PRO.
 MAGNITVDINE. TANTAE. AC. TAM. IMPROVISAE. CALAMITATIS. OPORTERE. EX. EA. DIE.
 QUA. EIVS. DECESSVS. NVNTIATVS. ESSET. VSQVE. AD. EAM. DIEM. QVA. OSSA. RELATA. ATQVE
 CONDITA. IVSTAQVE. EIVS. MANIBVS. PERFECTA. ESSENT. CVNCTOS. VESTE. MVLTATA. TEMPLIS
 QVE. DEORVM. IMMORTALIVM. BALNEISQVE. PVBLICIS. ET. TABERNIS. OMNIBVS. CLAVIS.
 CONVICTIBVS. SE. SE. APSTINERE. MATRONAS. QVAE. IN. COLONIA. NOSTRA. SVNT. SVBLVGERE
 DIEMQVE. EVM. QVO. DIE. C. CAESAR. OBIT. QVI. DIES. EST. A. D. VIII. K. MARTIAS. PRO. ALLIENSI.
 LVGVREM. MEMORIAE. PRODI. NOTARIQVE. IN. PRAESENTIA. OMNIVM. IVSSV. AC.
 VOLVNTATE. CAVERIQVE. NEQVOD. SACRIFICIVM. PVBLICVM. NEVE. QVAE. SVPLI
 CATIONES. NIVE. SPONSALIA. NIVE. CONVIVIA. PVBLICA. POSTEA. IN. EVM. DIEM.
 EOVE. DIE. QVI. DIES. ERIT. A. D. VIII. K. MARTIAS. FIAN. CONCIPIANTVR. INDICAN
 TVRVE. NIVE. QVI. LVDI. SCAENICI. CIRCIENSESVE. EO. DIE. FIAN. SPECTENTVRVE.
 VTIQVE. EO. DIE. QVOD. ANNIS. PVBLICE. MANIBVS. EIVS. PER. MAGISTRATVS. EOSVE.
 QVI. PISIS. IVRE. DICVND. PRAEERVNT. EODEM. LOCO. EODEMQVE. MODO. QVO.
 L. CAESARI. PARENTARI. INSTITVTVM. EST. PARENTETVR.
 VTIQVE. ARCVS. CELEBERRIMO. COLONIAE. NOSTRAE. LOCO. CONSTITVATVR. ORNA
 TVS. SPOLEIS. DEVICTARVM. AVT. IN. FIDEM. RECEPTARVM. AB. EO. GENTIVM. SVPER.
 EVM. STATVA. PEDESTRI. IPSIVS. TRIUMPHALI. ORNATV. CIRCAQVE. EAM. DVAE.
 EQVESTRES. INAVRATAE. CALET. LVCI. CAESARVM. STATVAE. PONANTVR.
 VTIQVE. CVM. PRIMVM. PER. LEGEM. COLONIAE. DVO. VIROS. CREARE. ET. HABERE. PO
 TVERIMVS. II. DVO. VIRI. QVI. PRIMI. CREATI. ERVNT. HOC. QVOD. DECVRIONIBVS
 ET. VNIVERSIS. COLONIS. PLACVIT. AD. DECVRIONES. REFERAN. T. EORVM. PV
 BLICA. AVCTORITATE. ADHIBITA. LEGITVME. ID. CAVEATVR. AVCTORIBVSQVE
 IIS. IN. TABVLAS. PVBLICAS. REFERATVR. INTEREA. T. STATVLENVS. IVNCVS
 FLAMEN. AVGVSTALIS. PONTIF. MINOR. PVBLICORVM. P. R. SACRORVM. ROGARE
 TVR. VT. CVM. LEGATIS. EXCVSATA. PRAESENTI. COLONIAE. NECESSITATE. HOC
 OFFICIUM. PVBLICVM. ET. VOLVNTATEM. VNIVERSORVM. LIBELLO. REDDITO.
 IMP. CAESARI. AVGVSTO. PATRI. PATRIAE. PONTIF. MAXIMO. TRIBVNICIAE
 POTES. XXVI. INDICET.
 IDQVE. T. STATVLENVS. IVNCVS. PRINCEPS. COLONIAE. NOSTRAE. FLAMEN. AVGVST.
 PONTIF. MINOR. PVBLICORVM. P. R. SACRORVM. LIBELLO. ITA. VTI. SVPR. SCRIPTVM.
 EST. IMPERATORI. CAESARI. AVGVSTO. PONTIFICI. MAXIMO. TRIBVN. POTES. XXVI. PATRI
 PATRIAE. REDDITO. FECERIT. PLACERE. CONSCRIPTIS. QVAE. A. D. III. NONAS. APRILES
 QVAE. SEX. AELIO. CATO. C. SENTIO. SATVRNINO. COS. FVERVNT. FACTA. ACTA.
 CONSTITVTA. SVNT. PER. CONSENSVM. ORDINVM. EA. OMNIA. ITA. FIERI. AGI. HA
 BERI. OBSERVARIQVE. AB. L. TITIO. A. F. ET. A. T. ALLIO. T. F. RVFO. IIVIRIS. ET. AB. EIS. QVICVM
 QVE. POSTEA. IN. COLONIA. NOSTRA. IIVIR. PRAEFECTI. SIVE. QVI. ALI. MAGISTRATVS.
 ERVNT. OMNIA. IN. PERPETVOM. ITA. FIERI. AGI. HABERI. OPSERVARIQVE. VTIQVE. L. TITIVS
 A. F. T. ALLIVS. T. F. RVFVS. IIVIRI. EA. OMNIA. QVAE. SVPR. SCRIPTA. SVNT. EX. DECRETO
 NOSTRO. CORAM. PRO. QVAESTORIBVS. PRIMO. QVOQVE. TEMPORE. PER. SCRIBAM. PV
 BLICVM. IN. TABVLAS. PVBLICAS. REFERENDA. CVRENT. CENSVERE.

MC LEIN OT AP H

Cal. Julius Augustus F.

Deinde hunc in loco in Augusteo scribitur
Ivan. O. SERTORIUS. O. F. A. TILIVS. TACIVS. R. A. S. I. N. I. V. S. L. F. B. A. S. S. I. D. I. A.
P. F. T. H. A. L. L. V. S. O. SERTORIUS. O. F. A. T. I. V. S. P. I. C. A. G. V. E. T. I. V. S. L. F. B. A. S. S. I. D. I. A.
M. T. P. A. I. S. C. V. S. A. A. L. B. I. V. S. A. F. O. V. T. A. T. I. P. I. T. R. O. N. I. V. S. T. I. F. P. O. L. I. O. I. I. A. B. I.
S. E. C. A. P. O. M. I. V. S. S. E. X. F. C. R. E. T. I. V. S. C. A. N. I. V. S. C. R. A. T. V. R. I. N. I. V. S. L. O. T. A. C. I. L. I. V. S.
Q. V. O. D. A. D. S. V. N. T. C. V. M. I. N. C. O. N. D. I. A. N. O. S. T. R. A. P. R. O. P. T. E. R. C. O. N. T. I. N. I. O. N. E. S. T.
R. V. M. M. A. G. I. S. T. R. A. T. V. S. N. O. K. E. N. T. E. T. A. A. C. T. A. E. S. S. E. N. T. Q. V. A. E. I. N. F. R. A. S. T. A.
C. V. M. A. D. I. I. N. O. N. A. S. A. P. R. I. L. I. S. A. L. A. T. V. S. E. T. I. N. V. I. C. I. V. S. C. A. I. V. M. C. A. S. A. R. E. N. A.
A. E. P. O. N. T. I. E. M. A. S. S. V. M. C. V. T. O. R. I. M. P. E. R. I. R. O. M. A. N. I. T. O. I. V. S. Q. V. E. O. M. N. I. S. T. H. E.
S. I. O. R. C. H. I. V. M. D. I. V. I. N. E. P. O. T. I. M. I. O. S. T. C. O. N. S. V. L. A. T. V. M. C. V. R. M. V. E. T. E. R. A. T. I. N. I.
I. I. R. O. M. A. N. I. B. E. L. I. V. M. G. E. N. T. I. S. I. T. L. I. C. I. T. I. S. P. E. R. G. E. R. A. T. B. E. N. E. G. E. S. T. A. R. E. T.
I. N. E. D. E. M. R. E. C. E. P. T. I. S. B. E. L. I. G. O. S. S. I. M. I. S. A. O. M. A. X. I. M. I. S. G. E. N. T. I. B. U. S. I. N. V. I. V. I.
P. A. R. I. C. A. E. A. C. C. E. P. T. I. S. E. X. C. O. C. A. V. C. R. I. P. T. I. V. S. A. L. I. S. I. R. E. P. T. V. M. N. O. T. A. T. O.
T. V. M. I. V. S. T. I. S. S. I. M. V. M. A. C. C. I. N. T. I. V. M. P. A. R. E. N. T. I. S. S. V. I. V. I. T. V. I. B. U. S. B. R. A. N. G. I.
N. O. T. A. E. V. I. C. V. M. P. R. A. E. S. D. I. V. I. M. E. A. Q. V. E. R. E. S. N. O. N. D. V. M. Q. V. I. T. O. L. V. C. T. V.
S. V. L. C. A. E. S. A. R. I. S. I. R. A. T. I. S. E. V. S. C. O. N. S. V. L. I. S. D. E. S. I. G. N. A. T. I. A. V. I. G. I. S. P. A. T. R. O. N.
E. S. I. V. E. N. T. V. I. S. C. O. L. O. N. I. A. V. I. V. E. R. S. A. S. V. S. C. E. P. T. A. T. B. E. N. O. V. A. S. E. T. M. V. L. T.
M. E. R. O. R. I. M. O. M. N. I. V. M. S. I. N. V. I. C. I. V. M. V. I. V. I. S. Q. V. I. V. I. T. O. L. V. M. O. T. O. B. A. R. E. S. V. I.
N. I. Q. U. E. S. C. O. L. O. N. I. V. E. Q. V. A. N. D. O. E. Q. C. A. V. I. N. C. O. L. O. N. I. A. I. N. Q. V. E. I. V. I. R. N. E. D.
E. R. A. N. T. N. E. Q. V. E. Q. V. I. Q. V. A. M. V. I. R. D. I. C. V. N. D. O. P. R. A. E. T. A. T. I. N. T. R. I. T. E. S. S. E. C. O. N.
M. A. E. N. T. V. I. B. I. E. T. A. N. T. A. E. A. C. T. A. M. I. N. P. R. O. V. I. A. T. C. A. L. A. M. I. A. I. S. O. R. O. R. P. E. R.
Q. V. A. N. T. E. D. E. C. E. P. T. V. I. T. A. T. V. S. E. S. S. I. T. V. O. F. A. L. I. A. M. D. I. M. Q. V. A. O. S. S. I.
C. O. R. P. O. S. I. T. A. I. V. S. T. A. Q. V. E. I. V. I. S. M. A. N. I. V. S. F. E. S. T. A. T. A. E. S. S. E. N. T. Q. V. I. T. O. S. V. I. T. I.
Q. V. E. P. E. O. R. V. M. I. N. M. O. R. T. A. L. I. V. M. B. I. N. E. I. S. Q. V. E. P. A. R. T. I. C. I. S. E. T. T. A. B. E. R. N. I. S. O. M. N. I.
C. O. S. M. O. T. I. V. S. E. S. S. A. S. S. I. N. T. E. M. A. T. R. O. N. E. S. Q. V. A. E. I. N. C. O. L. O. N. I. A. N. O. S. T. R. A.
D. I. S. Q. V. E. E. V. M. Q. V. O. D. I. C. C. A. E. S. A. R. O. S. T. Q. V. I. D. I. S. E. S. T. A. D. I. V. I. R. K. M. A. I. A.
I. N. V. I. R. E. M. M. E. M. O. R. I. A. E. P. R. O. D. I. N. O. T. A. R. I. O. N. E. I. N. G. R. A. E. S. S. E. N. T. I. A. O. M. N. I. V. M. I. T. I.
V. O. R. I. T. A. T. E. C. A. V. E. R. I. Q. V. E. N. E. O. V. D. S. A. C. R. I. P. T. I. V. S. P. A. R. T. I. V. M. N. E. V. E. Q. V. A. E.
C. A. M. O. N. E. S. N. I. V. T. S. O. N. S. A. C. I. A. I. V. E. C. O. N. T. I. V. A. P. A. R. T. I. C. A. T. O. S. T. A. I. N. E. V. M. I. N.
R. O. M. A. N. O. I. D. I. S. E. R. I. T. A. D. V. I. R. K. M. A. I. A. S. I. S. T. A. N. T. K. O. N. C. H. I. A. N. T. V. I. R. I.
T. I. M. E. N. T. I. V. E. Q. V. I. V. I. D. I. S. C. A. L. E. N. C. I. C. I. R. C. I. N. E. S. S. E. E. Q. D. I. P. A. N. T. S. P. E. C. I.
P. R. O. M. O. D. I. Q. V. O. D. A. N. T. I. P. A. R. T. I. C. E. M. A. N. I. V. S. F. I. V. S. P. E. S. M. A. G. I. S. T. R. A. T. I.
Q. V. I. S. I. H. A. E. P. R. O. V. I. D. O. P. R. A. E. R. V. N. T. I. O. M. M. L. O. C. O. F. O. D. E. M. O. V. E. M. O. D. O.
E. S. T. A. R. E. P. A. R. E. N. T. I. A. I. I. N. S. T. I. T. V. M. E. S. T. A. R. E. N. T. I. V. I. R. E. N. E. S. S. I. V. I. T. I.
V. I. Q. V. E. M. A. R. C. E. L. E. R. I. N. I. O. C. O. L. O. N. I. A. N. O. S. T. R. A. E. L. O. C. O. C. O. N. S. T. I. T. V. A. T. I.
T. V. I. O. L. I. S. D. E. V. I. C. T. A. R. V. M. A. V. T. I. N. F. I. D. E. M. R. E. C. E. P. T. A. R. V. M. A. B. E. O. G. E. N. T. I.
E. V. E. N. T. A. T. V. A. P. R. O. D. E. S. T. I. S. I. P. I. V. S. T. R. I. V. M. H. A. L. O. R. N. A. T. V. A. C. I. R. C. A. O. V. E. R. I.
E. S. T. A. R. E. I. N. V. A. R. A. T. A. E. C. A. L. E. T. L. V. C. C. A. S. A. R. V. M. S. T. A. T. V. A. R. O. N. A.
V. I. Q. V. E. S. E. M. P. R. I. M. A. T. E. R. E. C. E. M. C. O. L. O. N. I. A. E. D. V. O. V. I. R. O. S. C. R. E. A. R. E.

JOANNIS GEORGII GRÆVII

NOTÆ IN

SUETONII CÆSAREM.

C Julius Cæsar.] Miror quosdam eruditos affirmare Plinium & Solinum nos docere Scipionem Africanum primum Romanorum Cæsarem dictum esse. Sed illos a Solino deceptos esse Solinum cum Plinio comparanti liquet. Locus Plinii exstat lib. 7. cap. 9. *Auspicius enecta parente gignuntur: sicut Scipio Africanus prior natus, primusque Cæsarum a cæso matris utero dictus: qua de causa & Cæsones appellati.* Solinus: *Rursum necatis matribus natus est auspicius, sicut Scipio Africanus prior, qui defuncta parente, quod excisus utero in diem venerat, primus Romanorum Cæsar dictus est.* Atqui non hoc Plinius dicit, quem Solinus exscribit, nec quisquam veterum, sed ait Plinius Scipionem Africanum priorem sic natum esse, eumque qui primus Cæsaris cognomen apud Romanos accepit. Conjungit Solinus quæ disjungenda sunt. Scripsisse debuit, *& qui defuncta parente.* In antiquissima Plinii editione Veneta anni 1487. *Auspicius enecta parente gignuntur. Sicut Scipio Africanus prior natus. Primusque Cæsar a cæso matris utero dictus. Qua de causa & Cæsones appellati.* COETIER. Recte Vir Clarissimus, uti & Hermolaus Barbarus, & Salmasius ad Solinum hunc errorem Solini castigant. Cæsarem a Cæsarie dici, non a cæso utero, qui potius Cæsones essent dicendi: cum Cæsar antiqua vox sit, quæ τὸν κριῶντα significet, unde Cæsaries vel Cæsaria, ἢ κόμη κριῶσα, bene notavit Salmasius. Sed quod addit ante bellum Samniticum existisse quendam Claudium Cæsarem, id vero minime credendum. Plinius enim & Solinus Scipionem Africanum primum Romanorum Cæsarem dictum affirmant. Error vero ille magni viri manavit ex corruptis Tabulis Capitolinis, depravatissime descriptis & lectis ab Hermolao Barbaro, qui sic ea laudat: CÆSAR CLAUDIUS G. F. AP. N. CÆCUS. Sed legendum esse CÆNS. AP. CLAUDIUS C. F. AP. N. CÆCUS, ut hodie legitur in Tabulis Capitolinis, quod bene monuit Rupertus in epistola ad Reinesium.

Primi Cæsaris mentio fit in annalibus Romanis tempore belli Punici II. Is fuit Sextus Julius Cæsar, qui M. Marcello V. & T. Quintio Crispino coss. prætor erat. Vide Liv. lib. xxvii. 22. & 29.

Julius Cæsar Divus, annum agens sextum decimum. Codex Salmasianus & Roberti Stephani editio sic incipit: *Annum agens sextum decimum.*

Sequentibus Consulibus Flamen Dialis destinatus.]

Hoc est, ætatis anno 17. Sed Suetonium hic in limine ipso impegisse, nuperius V. Cl. Norisius in doctissimis dissertationibus ad Cenotaphia Pisana L. & C. Cæsarem multis disputat. Nam Cæsarem ait natum esse anno Urbis 633. annum egisse 16. cum pater ejus moreretur A. V. 669. Flaminem Dialem destinatum anno sequente, qui fuerit A. U. 670. Sed Marium mortuum esse triennio ante A. 667. Idibus Januarii. Itaque fefellisse memoriam accuratissimum scriptorem. Fundus hujus sententiæ est Vellejus Paterculus, qui lib. 11. cap. 43. tradit Cæsarem in Cottæ consularis locum pæne puerum a Mario, Cinnaque Flaminem Dialem constitutum fuisse. Unde conficiatur vivo Mario & Cinna Flaminem creatum esse Cæsarem, quod fieri non potuerit anno 17. Cæsaris, quia anno tertio ante finitus fuerit Marius. Itaque Cæsarem creatum esse Flaminem anno A. V. 666, cum esset puer duodecennis, a Mario qui Juliam Cæsaris amitam in matrimonio habuerit; Sullam vero, non cum rediret ex Asia, sed cum A. 666., quia cum lege Sulpicia provinciam belli Mithridatici ei adimere voluisset Marius, regrederetur Romam ex itinere suscepto in Asiam, victusque Marius, qui cum reduce manus conseruerat, cogeretur solum vertere, & in Africam exsul fugere, Cæsarem Flaminio multasse. Verum si hæc tum gesta sunt, non pæne fuit puer, ut scribit Vellejus, sed vere puer Cæsar, quippe qui nondum ad pubertatis annos pervenerat, nec aliter dici poterat quam puer. Dein non est credibile duodecennem puerum duxisse Cinna quater Consul filiam repudiata Cossutia. Nam propter hoc matrimonium sacerdotio, & uxoris dote, & gentilitiis hereditatibus fuit multatus. Suetonius vero non dicit a Mario Cæsarem fuisse Flaminem destinatum. Dicit id Vellejus Paterculus, qui erravit, cum scripsit a Mario & Cinna Flaminem creatum esse Julium, cum a solo Cinna, cujus filiam duxerat, hoc sacerdotium ei fuisset destinatum pæne puero, cum vix excessisset pubertatem. Cinna autem occisus est anno V. 670. cum iv. Consul esset, illo ipso anno, quo Cæsar agebat annum septimum decimum. Erravit quoque Vellejus cum scripsit, si sic scripsit, Cæsarem in Cottæ locum Flaminem constitutum, cum in Merulæ locum Flamen fuerit destinatus, sed non inauguratus. Nam ut Lipsius, Scheckius, G. Vossius, & alii dudum ex Tacito, Dione, Suetonio docuerunt, nullus post Merulam usque ad Cornelium

nelium Maluginensem sub Augusto fuit Romæ Flamen Dialis. Sed locum Velleji optime secutus ductum antiquorum codicum constituit ὁ πᾶν Lipsius: *absens Pontifex factus erat in Cotta Consularis locum, cum pane puer, & quæ sequuntur.* Nec Plutarchus potest de alio sacerdotio intelligi, quam de Flaminio Diali; cuius quo minus potiretur, obstitit Sulla reversus ex Asia, quamvis aliter sentiat Vir doctissimus. Quod enim aliud sacerdotium peteret Sulla reduce, cum diversarum partium haberetur, & ejus metu cogeretur discedere ex medio, & hoc ipso, quod foceri beneficio & munere consecutus fuerat, privaretur. Sed offendit Plutarchus, cum id sacerdotium a populo petiisse Cæsarem narrat, cum illud ei detulisset focer. Si id contigit ante annum 673, ut ait V. Cl. certe debuit contingere anno 672, quo Sulla rediit in Urbem, cum is tamen obstaret, quo minus votorum potiretur. At non potuisse hoc fieri illo tempore ex iis, quæ modo dixi, satis liquet. Sane Suetonius hic quidem nullius lapsus convinci potest.

Ab inquisitoribus.] *Ἐπευνάδες* in Novellis Justiniani non sunt *φωγὰδοὶ*, ut videtur Casaubono, sed quæsitores, qui rebus capitalibus præsent.

Pecunia redimere.] Salmas. æque ut Viterbiensis: *redimeret.* Ibid. *Syllam.* sic Cod. Salmas. & Rob. Steph. vulgg. *Sullam.*

Incolumnem tanto opere.] Sic & Salmasii codex. ut magno opere in Aug. 92. *Enatam inter juncturas lapidum ante domum suam palmam in compluvium deorum penatium transtulit, utque coalesceret magno opere curavit.* Ubi recte id retinuerunt emendationes editiones. Tib. 45. *Fœminarum quoque & quidem illustrium capitibus quanto opere solitus sit illudere,* ut ibi quoque Salmasianus, ut & in Calig. 51. *Nam qui deos tanto opere contemneret.* & in Vespas. 2. *Avia memoriam tanto opere dilexit,* sic passim, imo semper fidissimæ membranæ.

4. *Cornelium Dolabellam, &c.*] Duos eodem tempore Dolabellas fuisse eodem prænomine; alterumque Dolabellam Cæsarem accusavisse, nec damnavisse; alterum M. Scaurum accusavisse, & damnavisse notat Ascon. ad Orat. Cic. p. M. Scauro. Hi ambo Cn. Cornelii Dolabellæ appellati, & uterque repetundarum accusatus est. Quem Cæsar accusavit, Consul fuit cum M. Tullio Decula A. V. C. 673, & triumphavit de victis Thracibus secundum Fastos: cuius triumphus mentionem facit Cicero in Pisonem. Defenderunt eum C. Aurelius Cotta & Hortensius, quod Cicero refert in Bruto; ubi hic Dolabella Consularis vocatur ad distinctionem alterius Dolabellæ. Docet nos Valer. Max. lib. 8. cap. 9. in accusatione Cæsarem dixisse: *extorqueri sibi causam optimam C. Cotta patrocinio.* Sed absolutus hic Dolabella, ut auctor N. hic refert. Alterum Cn. Cornelium Dolabellam accusavit M. Aurelius Scaurus & condemnavit, ut ex Verrinis Ciceronis constat. Prætor hic fuit, & ex Prætura Pro-

vinciam accepit Ciliciam, in qua parum integra fide versatus est, & occiso Malleolo Quæstore, C. Verre Legato pro Quæstore usus est, cuius insidiis & perfidia circumventus causa cecidit. Cicero in Verrinis. Turbat & permiscet hos Dolabellas in Commentariis suis passim ipse Asconius, modo condemnatum, modo absolutum affirmans, Dolabellamque Consularem cum Prætorio confundens. Videtur hos Dolabellas quoque non bene distinxisse Aurelius Victor de Viris illustribus in Julio Cæsare: *Cum saepe, inquit, ad Nicomedem regem Bithynia commearet, impudicitia infamatus est. Mox Dolabellam judicio oppressit.* Male. non oppressit judicio, sed accusavit tantum, nec damnare potuit secundum Suetonium & Plutarchum. *Opprimere judicio est condemnare.* Liv. lib. 2. cap. 52. *Q. Considius & T. Genucius auctores agraria legis T. Menenio diem dicunt, invidia erat amissum Cremera præsidium, quum haud procul inde stativa Consul habuisset. Eum oppresse- re; quum & Patres haud minus quam pro Coriolano annexi essent, & patris Agrippæ favor haud dum exolevisset.* Cæsar pluribus actionibus Dolabellam accusavit: tertiæ actionis mentio fit apud Gell. lib. 4. cap. 16. Responsionis ipsius Dolabellæ, ut videtur, infra cap. 49. COETIER.

Apollonio Moloni.] Codex quoque Salmas. *Apollonio Moloni.* Non fuit immutanda veterum librorum omnium lectio. Nam sic quoque appellatur a Quintiliano & Cicerone, more Latinorum. Ibid. idem codex: *Pharmacussam.*

Non sine summa indignatione.] Non ausus sum hanc lectionem tot manuscriptorum & editionum fide suffultam sollicitare. Nullus tamen dubito recte vidisse Casaubonum, qui legit: *summa dignatione.* Quod jam olim Ursinus & Gruterus probarunt.

Supplicio quod illis saepe minatus inter jocum fuerat, afficeret.] N. infra cap. 74. *Fugulari prius jussu, deinde suffigi.* Fenestella lib. 2. apud Diomedem Grammaticum: *Quemadmodum Cæsar a piratis captus sit, utque eos postea ceperit & decollaverit. & interpretatur securi percussit.* Securi videtur percussisse Cæsar piratas illos, corpus autem illorum in crucem sustulisse, quæ mitior pœna fuit. Vivos enim in crucem sublato res nota est, & pœna crucis ordinaria hæc fuit. Sed aliquando caput fuisse amputatum, corpus vero cruci suffixum docemur ex historia Josephi Genes. cap. 40. v. 19. Ubi LXX. Interpretes ita habent: *Ἐτι τριῶν ἡμερῶν, καὶ ἀφελεί Φαραὼ τὴν κεφαλὴν σὺ ἀπὸ τοῦ καὶ κρεμάσει σε ἐπὶ ξύλου καὶ φάγεται τὰ ὄρνεα τῶν ἑρῶν τὰς σάρκας σὺ ἀπὸ τοῦ.* Quibuscum consentit Philo Judæus in Historia Josephi p. mihi 422. *Τὰ τρία καὶ τὸ σύμβολον τριῶν ἡμερῶν ἐστὶν ἐπισχῶν ταύτας ὁ βασιλεὺς, ἀνασκοποῦσθαι σε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι κελεύσει, καὶ καταπτάμενα ὄρνεα τῶν σῶν ἐσθληθῆσεται σαρκῶν, ἄχρις ἂν ὅλης ἐξαισλαθῇ.* Diodorus Siculus lib. 2. pag. 90. de Cyro Persarum

Rege:

Rege: Ἡ βασιλισσα τῶν Σκυθῶν τό τε στρατόπεδον τῶν Περσῶν κατέκοψεν, καὶ τὸν Κύρον ἀιχμάλωτον γενόμενον ἀνεστύρωσε. Justinus autem, Valerius Maximus, alique Cyri caput amputatum in uterum humano sanguine repletum conjici Scytharum reginam jussisse, auctores sunt: quod utrumque verum esse potuit. Atque ita Fenestella cum Suetonio aliisque, & Diodorus cum Justino & Valerio conciliari possunt. COETIER. Pro *inter jocum* Mss. quidam per *jocum*, teste Casaubono. Si sint antiquiores & ceteris meliores, non abnuerem. Inferius 20. Ut non nulli urbanorum, cum quid per *jocum* testandi gratia signarent. Sic frequenter Seneca & alii. Paullo ante membranæ Harlempjes, quarum excerpta mecum olim communicavit eximii ingenii & doctrinæ homo, Philippus Rulæus, cujus desiderium nunquam ex animo meo effluet, in initio statim ad expediendas pecunias, quibus redimeretur, dimisit.

Nutantes ac dubias civitates.] Codex Salmas. *nutantis ac dubias*. Sic idem in cap. 7. *Gadis pro Gades*, in cap. 27. *commeantis pro commeantes*. c. 28. *absentis pro absentes*. c. 66. *subsequentis*, pro *subsequentes*. c. 31. *cohortis pro cohortes*. cap. 76. *pluris & tris pro plures & tres*. & sic mille aliis in locis cum in Suetonio, tum in Cicerone, & Virgilio. sic *ludos secularis* in antiqua inscriptione. Vide Gellium 13. 19. & Servium ad 1. Georg. & in primis quæ congeffit magna diligentia de his tertiæ inflexionis quartis casibus numeri multitudinis Norisius differtat. 4. cap. 3. de Cenotaph. Pisano.

5. *Lege Plotia.*] Codex Salmas. *lege Plocia*.

6. *E more pro rostris; & in amita quidem laudatione.*] Codex Salmas. & Rob. Steph. *pro rostris*. Sed in *amita quidem laudatione*. Ibid. *pro mandatu Pratoris*, Codex Salm. *mandatu P. R.*

9. *Diem cadi destinatum non obiisse.*] Male Gruterus probat nonnullorum librorum lectionem, in quibus *adiisse*. Nullus Latinorum scriptorum sic loquitur. At *obire diem* elegantissimum est. Cic. pro Milon. c. 10. *Quam nisi obire facinoris locum tempusque voluisset, nunquam reliquisset*. Plin. ix. ep. 37. *Vides quam non delicata me causa obire primum Consulatus tui diem non sinat*.

10. *Præter comitium ac forum.*] Asconius Pædianus ad Ciceronis Verrinam de Prætura Urbana, ubi c. 19. hæc verba habentur, *Tenem pulcherrime factum, quem quondam in comitio vidistis*, notavit, ædiles olim ad ornandum forum ex provinciis statuas petiisse mutuas, quas post ludos sociis reddiderint: *Licebat*, inquit, *mutua hæc signa deportare Romam adilibus, ad ornatum ludorum, & rursum sociis reportare*. Idem ad c. 22. *Olim cum in foro ludi populo darentur, signis ac tabulis pictis partim ab amicis, partim e Græcia commodatis utebantur ad scenæ speciem, quia adhuc theatra non fuerant*. Ipse Cicero lib. iv. in Verrem c. 3. C. Claudius, cujus

adilitatem magnificentissimam scimus fuisse, usus est hoc Cupidine tamdiu, dum forum diis immortalibus populoque Romano habuit ornatum: & cum esset hospes Hejorum, Mamertini autem populi patronus, ut illis benignis usus est ad commodandum, sic ipse diligens fuit ad reportandum.

11. *Invicem diminueret.*] Codex Salmas. *diminueret*.

12. *Tam cupide condemnavit.*] Est, tantum partium studium ostendens in eo damnando. Cicero in orat. pro Fontejo cap. 9. *Talem virum tam cupide, tam temere dixisse*. & cap. 6. *Si qui ob aliquod emolumentum suum cupidius aliquid dicere videntur, iis credi non convenit*. Sic apud eundem cap. 6. *cupidi testes: Igitur testibus, judices, non credere cupidis & iratis & conjuratis non solum potestis, sed & debetis*. Testes cupidi sunt studio partium occæcati, ut nihil pensi habeant, quid dicant, modo suis serviant commodis, aut partibus. Et *cupiditas* est partium studium. Cic. in ead. orat. cap. 8. *Recordamini, judices, quantopere laborare soleatis, &c. quibus verbis utamini, ne quod nimis moderate positum, ne quod ab aliqua cupiditate prolapsum verbum videatur. Vultu denique laboratis ne qua significari possit suspicio cupiditatis*. Pro Rosc. Comædo 16. *Leviore esset auctoritas Cluvii, si diceret juratus, quam nunc est, cum dicit injuratus. Tum enim forsitan improbis nimis cupidus videretur, qui, qua de re judex fuisset, testis esset*.

14. *In his Ciceronis consulis fratre.*] Optimo Cod. Salmas. *In his Cicerone, consulis fratre*.

17. *A L. Vettio Judice.*] Debebat hic audiri Casaubonus, & F. Ursinus, qui ex membranis, numis, & lapidibus dudum & hic & apud Ciceronem sic legendum esse censuerunt. Cur enim hunc solum nominaret indicem, cum index quoque esset Q. Curius, cui tamen hoc nomen non dedit. Unde patet Judex esse Vettii cognomen. Et sic inferius c. 20. restituiimus quoque cum F. Ursino: *intercepisse Judicem*.

Male mulcatum.] Omnino scribendum ex Mss. *mulcatum*, hoc est, male habitum, pulsatum, verberatum. Phædrus:

Male mulcatus graculus

Redire mærens cepit ad proprium genus. ubi quoque *male mulcatus* in editis, sicut innumeris aliis locis, ut Victorius, Lambinus, Gronovius pridem monuerunt.

Male mulcatum.] Sic & Cod. Salmas. & statim ante idem, *suppellectile*.

Provincia ordinarentur.] Nihil certius quam scribendum ex libris Lambini & Ursini: *ornarentur*. Mirum dubitare Turnebum, Torrentium, Gruterum.

18. *Ambienti ut legibus solveretur.*] Non nisi una lege solvi cupiebat Cæsar, qua vetabatur absentis petitoris ratio haberi. Sed Livius, Cicero alique

veteres sic loquebantur. *Legibus solvi* dicebatur, qui una tantum lege solvebatur. Inde quoque locutio illa manavit, Principem legibus esse solutum, non quod omnibus legibus sit solutus, sed certis quibusdam, quæ in antiquo monumento, quo in Vespasianum conferuntur omnes illi honores & immunitates, quæ decessoribus erant a senatu & populo tributæ, notantur. Pessime postea prolapsa omni vetere disciplina & libertate hoc loquendi genus interpretati sunt jurisconsulti, & illos secuti civilis prudentiæ doctores, quasi Princeps nullis legibus, nisi naturalis juris & gentium teneretur. Tales Principes veteribus Platoni, Aristoteli, & ceteris Philosophis dicebantur tyranni. Sed de his uberius hic agere non licet.

19. *Cum Bibulo consul creatur.*] Sic etiam Salmas. Cod.

Opera optimatibus data est.] Cod. Salmas. & Rob. Steph. *opera ab optimatibus data est.* Sed vulgata non improbanda, sic mox: *Campum Stellatæ majoribus consecratum*, pro a majoribus. Tac. 1. 1. *Veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata.* mox ibid. idem Cod. *Cneum Pompejum adsecutus est*, pro adsecutus.

20. *Ut tam senatus quam populi diurna acta.*] Actorum antiquissimorum senatus, anni nimirum 585. exemplum illustre mihi non ita pridem ex Britannia misit virtute & doctrina in primis conspicuus Vir J. Lock, quem & honoris & amoris, quo eum prosequor, causa nomino. Scribit id secum communicasse Illustrissimum Comitem de Caroury excerptum ex perantiquo codice.

V. K. APRILES

FASCES. PENES. AEMILIVM
BENE. MANE. SACRIFICAVIT. AD. APOLLINIS
OVE. FECIT. LAVREATVS
HORA. OCTAVA. SENATVS. COACTVS. IN. HOSTILIA
SC. FACTVM. VTI. Praetores EX. SVIS
PERPETVIS. EDICTIS. JVS. DICERENT
Q. MINVTIVS. SCAPVLA. ACCVSATVS. DE. VI. A. P. LENTVLO
APVD. CN. BAEBIVM. PR. VRB.
DEFENSVS. A. C. SVLPICIO
SENTENTIIS. CONDEMNATVS. XV.
AMPLIATVS. XXXII

IV. K. APRILES

FASCES. PENES. LICINIVM
FVLGVRAVIT. TONVIT. ET. QVERCVS. TACTA. IN
SVMMA. VELIA. PAVLVM. A. MERIDIE.
RIXA. AD. IANVM. INFIMVM. IN CAVPONA. ET.
CAVPO. AD. VR SVM GALEATVM. GRAVITER. SAVCIATVS
C. TITINIVS. AEDILIS. PL. MVLTAUIT. LANIOS
QVOD. CARNEM. VENDIDISSENT. POPVLO. NON. INSPECTAM.
DE. PECVNIA. MVLTATICIA. CELLA. EXTRVCTA
AD. TELLVRIS. LAVERNAE.

III. K. APRILEIS

FASCES. PENES. AEMILIVM
LAPIDIBVS. PLVIT. IN. VEIENTI
POSTVMIVS. TRIB. PL. VIATOREM. MISIT. AD. COS.
QVOD. IS. EO. DIE. SENATVM. NOLVISSET. COGERE
INTERCESSIONE. P. DECIMI. TRIB. PL. RES. EST. SVBLATA.
Q. AVFIDIVS. MENSARIVS. TABERNAE. ARGENTARIAE. AD. SCVTVM
CIMBRICVM. CVM MAGNA. VI. AERIS. ALIENI. CESSIT
FORO. RETRACTVS.
EX. ITINERE. CAVSSAM. DIXIT. APVD. P. FONTEIVM
BALBVM. PRAET.
ET. CVM. LIQVIDVM. FACTVM. ESSET. EVM. NVLLA. FECISSE
DETRIMENTA. IVSSVS. EST. IN. SOLIDVM. AES. TOTVM. DISSOLVERE.
PRID.

PRID. K. APRILEIS

FASCES. PENES. LICINIVM
 LATINAE. CELEBRATAE. ET. SACRIFICATVM. IN. MONTE
 ALBANO. ET. DATA. VISCERATIO
 INCENDIVM. IN. CAELIOLO. INSVLAE. DVAE. ABSVMPTAE.
 SOLO. TENVS. ED. AEDES. QVINQVE. AMBVSTAE. QVATVOR.
 DEMIPHON. ARCHIPIRATA. CAPTVS. A. CN. LICINIO
 NERVA. LEGATO. IN. CRUCEM. ACTVS
 VEXILLVM. RVBEVM. IN. ARCE. POSITVM
 SACRAMENTO. NOVO. ADLEGERVNT. IVVENTVTEM
 IN. CAMPO. MARTIO.

KAL. APRIL.

L. AEMILIO. PAVLLO. II. C. CLINIO. CRASSO. COS
 PAVLLVS. COS. ET. CN. OCTAVIVS. PRAET. PALVDATI
 EGRESSI. SVNT

VRBE. IN. PROVINCIAM. MACEDONIAM. PROPECTI
 INGENTI. ATQVE.

INVSITATA. FREQVENTIA. PROSEQVENTE

TOTA. SACRA. VIA

EX. AEDIBVS. . . VSQVE. AD. CARINAS. ET. SACELLVM. STRENIAE
 MAGNA. CONSTERNATIONE. VICINORVM.

FVNVS. MARCIAE. SEX. F. CVM. MAIORE. POMPA. IMAGINVM.

QVAM. FREQVENTIA. HOMINVM.

PONTIFEX. SEMPRONIUS. EDIXIT. MEGALESIA.

IV. NON. APRIL.

VER SACRVM. VOTVM. DE. PONTIFIC. SENTENTIA. A. BOEBIO. PRAETORE

LAVTIA. LEGATIS. AETOLVM. DATA AERIS. GRAVIS. IN. SINGVLOS

DIMIDIUM. EIVS. COMITIBVS

M. AEBVTIVS. IN. PROVINCIAM. SVAM. SICILIAM. PROPECTVS. EST
 EPVLVM IN. FVNERE. MARCIAE. POPVLO. DATVM. A. FILIIS. EIVS.

Q. ET L. METELLIS. ET. LVDI. SCAENICI. FACTI

CLASSIS. CARTHAGINIENSIS. OSTIAM. INGRESSA. CVM. TRIBVTO

III. NON. APRIL.

G. POPILIVS. LAENAS. C. DECIMVS. C. HOSTILIVS. LEGATI
 MITTVNTVR. AD. REGES. SYRIAE. ET. AEGYPTI AD. BELLVM

INTER. IPSOS. COMPONENDVM

LEGATI. BENE. MANE. CVM. TVRBA. CLIENTVM. ET. PROPINQVORVM

SACRIFICARVNT. AD. CASTORIS. DIS. PENATIBVS. P. R.

TAVRO. FECERVNT. ET. PERLITARVNT.

PONT. MAX. . . IN. AEDE. VESTAE

L. L. V. V.

Priorum trium dierum acta debemus Generosissimo
 Comiti de Carbury, & ejus munere Cl. V. Lockio.
 Ceteros dies excerpti ex annalibus Stephani Pighii,
 qui antiquissimæ hujus tabulæ fragmentum inven-
 tum fuisse narrat inter schedas Ludovici Vivis, sibi-
 que communicatum a Jacobo Susio. Ex illis hoc

antiquitatis pulcherrimum monumentum retulit quo-
 que Reinesius in opus inscriptionum a se publica-
 rum. Sed id posthæc accurate cum apographo
 Vossiano contulit vir & amicus summus Henricus
 Dodwellus, & eruditissimis notis illustravit in appen-
 dice prælectionum Academicarum.

Ccccc 3

Populi

Populi diurna acta conficerentur & publicarentur.] Codex Salmaf. *populi diurna acta confierent, & publicarentur.* quod non improbem. Hoc vocabulum quia rarius occurrit, notius ei fuit suppositum. Sed & in epistola Balbi apud Cic. viii. ad Att. ubi vulgo legebatur: *Quomodo in huiusmodi re, commodius cadere non potuit, quam ut res sine sanguine conficeretur*, restituit ex priscis Codicibus Victorius ὁ πᾶν, *quam ut ne sine sanguine confieret.* Et Sulpitius ad Ciceronem lib. iv. ep. 5. *Etsi hoc genus consolationis miserum atque acerbum est: propterea quia, per quos ea confieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur.* Lucret. lib. v.

Ne forte ex homine & veterino semine equorum Confieri credas Centauros posse.

Ac xx milibus civium.] Recepi lectionem Casauboni emendantis: *ad xx milibus civium*, hoc est, circiter viginti milibus. Inferius c. 25. *Gallia patetque ad bis & tricies centum millia passuum.* In Octav. c. xx. 16. *Ad xx servorum milibus manumissis & ad remum datis.* ubi quoque perperam in editionibus vulgatis ac legitur. Sisenna: *Ad binum milium numero suaviis utrimque factis.* Firmat hanc scripturam Codex Salmaf. & Roberti Stephani editio. sed & Gronovius eam probavit, quem vide lib. i. cap. 7. de Pecunia vetere. paullo ante pro *utque vulgo mox ferretur*, Codex Salmaf. *utique vulgo mox ferretur.* Mox idem Codex & Rob. Steph. *horaque nona transduxit.* Sic & alibi & alii libri veteres *transdux* pro *traduxit* scribunt.

Induxit Vettium pramiis.] Accepi hanc lectionem ex Codice Cujacii cum aliis. In codice Salmasii legitur: *inductum pramiis, ut se.* Rob. Steph. editio, *induxit pramiis.*

22. *In Assyria.*] Salmaf. Cod. etiam ut nonnulli alii *in Suria.* Credo alterum substituisse sciolos, qui nescierunt *Syria* saepe poni pro *Assyria*, & in *Syria* regnasse Semiramis veteres tradidisse. Mela lib. i. cap. 11. de *Syria*: *Olim ac diu potens, sed cum eam regno Semiramis tenuit, longe potentissima.* ne dicam *Syriam* olim latissime patuisse, ut etiam *Mesopotamiam*, *Assyriam*, quam Mela *Adiabenen* vocat eodem capite, & *Babyloniam* fuerit complexa. Hinc & apud Aeschylum Σύριον αἶμα, pro *Assyrio*, ut notat Scholiaes. Quin Græcos Syros appellasse, quos Barbari Assyrios, Herodotus auctor est: *Οὗτοι δὲ ὑπὲρ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύροι ὑπὸ δὲ βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν.* A Græcis isti, Assyrii nimirum, Syri vocabantur, a Barbaris autem Assyrii.

E competitoribus.] Mirum istam lectionem ferri in editionibus, cum rectissime in Mss. Palatinis & plurimis aliis legatur: *e petitoribus.* cui lectioni ratio suffragatur. Non enim suos competitores juvit, sed petitores honorum, seu candidatos magistratum.

23. *Qui sibi recepissent.*] Sic & Salmaf. Cod. vulgo: *pepigiissent.*

24. *Consulatum alterum peterent.*] Codex Salmaf. *consulatum alterum peteret.* forte: *consulatum alter eorum peteret*, inquit Salmaf. Sed & sequentia in illo libro sic leguntur: *persecitque, ut in quinquennium sibi imperium propagaretur.* Sed Copesii codex & Rob. Stephani & aliae vetustiores editiones: *persecitque utrumque, & ut in quinquennium sibi imperium prorogaretur.* Sed vulgata non est immutanda. Nam ob duas causas arcessit ad se socios Crassum & Pompejum, prima erat ut consulatum peterent, altera ut ei imperium prorogaretur. Utrumque impetravit Cæsar. Utrumque non poterat dici perfecisse, quam de utraque re locutus ante fuisset. Sed ante non locutus erat Suetonius de prorogatione imperii, sed tantum de detrudendo Domitio. Vides in libris & editionibus illis verba esse inversa. Et dein Salmaf. *alios privato sumtu addit*, pro quo in vulgatis, *addidit.*

Prospere decedentibus rebus.] Vere suspectum fuit hoc loquendi genus Casaubono, Latio omni incognitum, quantum licet ex scriptoribus, qui supersunt, judicare. Quia tamen in omnibus libris sic legitur, inter καὶνοπραΐας Suetonii exempla idem retulit, cum ante coniecisset, posse legi aut *prospere ei cedentibus rebus*, vel *cadentibus*. Minus a librorum vestigiis recedemus, si pro *decedentibus*, scribamus, *dein cedentibus*.

Præter socios, ac bene meritas civitates.] Cod. Salmaf. *præter socios ac bene meritas civitates.*

26. *Neptem amisit.*] Quamvis dissentiant scriptores, nepos an neptis fuerit, quia tamen non Vaticanus tantum, sed & duo Palatini & Salmaf. legunt *nepotem*: quibus cum assentiantur Lucanus & Vellejus Paterculus, merito mihi contendisse videtur Lipsius legendum esse *nepotem*, quem vide Elect. 11. 17.

Et prædæ.] Fulv. Ursinus Grutero, Casaubono, & Berneccero probante legendum coniecit: *ex prædæ.* Nullus dubito Suetonium sic scripsisse. sine librorum tamen auctoritate nihil temere mutem.

27. *Conditione ei detulit.*] Palatinus secundus: *Conditionem*, quod unice probo. Latinæ linguæ genium non existimo nosse, quid sit *ferre conditione neptem alicui*. Quis ita loquitur? Sed *deferre neptem conditionem* per ἐπεξήγησιν, pro ut sit *conditio*, ut apud Justinum lib. 11. *Pretium arma regine accepit.* *Conditio* vero, ut *matrimonium* & *conjugium* pro uxore, ut bene Berneccerus. Martialis:

Dum tibi noster eques sordida conditio est.

30. *Semper Casarem in ore habuisse Euripidis versus, quos sic ipse convertit, Nam si violandum.*] Ut in codicibus habetur Viterbiensi & Turonensi, sic & in Salmasiano, additis Græcis versibus, sic & in Copes. nisi quod pro Græcis spatium sit relictum. lego itaque cum Roberto Stephano: *Semper Casa-*

rem in ore habuisse eos in Phanissis Euripidis versus:

Ἐἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν ἢ ἄλλα εὐσεβεῖν χρεών.

quos sic ipse convertit.

35. *Novarum rerum materia esset.*] Codex Salmas. *materi esset*, pro *materies esset*.

37. *Non acta belli significantem, sicut ceteri, sed celeriter confecti notam.*] Optime Salmas. Copes. & Robert. Steph. *sicut ceteris*, scilicet in titulis.

Lychnuchos gestantibus.] Bene Mss. *lychnos gestantibus*. Faces enim proboscide gestarunt. Hinc vocat Dio, λαμπάδας φέροντας. Non hoc primum fecisse Cæsarem, sed a Græcis accepisse, sive Asiaticis regibus ex Antiochi Dionysii numo præclare docuit Vir dignitate & eruditione summus Ezechiel Spanhemius in dissertatione tertia de præstantia & usu numismatum.

38. *In equites vicena quaterna milia.*] Codices scripti Vaticanus, Memmianus, Viterbiensis; Pithœi, Palatinus primus & secundus non habent τὸ in equites. Nec Grosstotianus: τὸ quaterna. Hæc ipsa Suetonii scriptura est, consentiuntque Appianus & Dio. τὸ in equites adjecerant, qui putabant pedites non debere nominari, nisi & equitum mentio fieret. At Suetonius de solis peditibus commemoravit, cum omnibus notum esset, quod peditibus daretur, id duplicari centurionibus, dari triplex equiti, quadruplum tribunis & præfectis equitum. sic Gronovius lib. 11. de Pec. vet. c. 2. quem vide, ut & Lipsium Admirand. 11. c. 22. qui ipse hanc lectionem asseruit, & in textum jam olim recepit Berneggerus. In equites desideratur etiam in Salmas.

Annuam habitationem Roma usque ad bina milia numum.] Et hunc locum Gronovius optime interpretatur lib. 11. de Pec. vet. cap. 2. ubi ostendit & male Torrentium hæc verba accepisse, nec recte Casaubonum optimum Suetonii interpretem, contrarium Suetonio fecisse, si hic recte explicetur, nimirum *usque ad bina milia* habitantibus, seu qui binis milibus habitarent, sive Romæ, sive in Italia iis largitum aliquid Cæsarem. Romæ quidem iis remisisse habitationem annuam, hoc est, pro iis solvisse de suo dominis ædium omnem pensionem anni; qui habitarent in Italia extra Romam in conducto, iis vero remisisse habitationis annuæ non ultra quingentos sesterios, hoc est, pro iis tantum pependisse quingenos sesterios. Vide plura in dicto loco.

39. *Tyria & Ægyptia classes.*] Rescripsi sic ex Memmia & Rob. Steph. editione *Tyria & Ægyptia classis*, quod & Casaubonus probabat.

Bina castra ex adverso.] Salm. *bina castra ex adversum constituta*.

40. *Ex Kalendis Januariis nobis.*] Legendum conjiciebat Salmasius *novis*. Sic ante Ursinus probante Casaubono.

Fuit is annus, quo hæc constituiebantur, xv. mensium.] Is a chronologis vocatur annus confusionis. Sequens, quo Jul. Cæsar iv. consulatum Kal. Januarii suscepit, est primus Julianus, qui fuit xlv. ante Christum natum epochæ Dionysiæ.

41. *Quos ipse edidisset. Et edebat per libellos.*] Cod. Salmas. *quos ipse dedisset. edebat per libellos.*

Circum tribus.] Antiquæ editiones: *cuique tribui. Recensum populi.*] Recensus hic est examen eorum, qui frumentum publicum acceperunt, non census lustralis, ut primus docuit Lipsius Elect. l. 27. quem vide.

Qui recensiti non essent.] Salmas. *qui recens non essent*.

42. *Minorve xl.*] Codex Salmas. Copes. & Rob. Steph. ed. *minorve decem*, qui *sacramento*. Idem paullo post: *Cuncta collegia, præter antiquitus constituta distraxit.* hoc est, dissolvit. vulgo male: *detraxit*.

43. *Conchyliata vestis*] Ex hoc loco & Dionis, quem laudat Casaubonus, conficit A. Rubenius de Re vestiaria lib. 1. cap. 8. non omnem purpuræ usum, sed certas tantum species vetitas fuisse, & ἀλουργίδας non omnes vestes purpureas dictas, sed Thessalinas, sive ἀλιπόρφυρα ἱμάτια. Ita in Artimodoro, inquit, a purpureis vestibus distinguuntur. Sic etiam apud Persas ὁ κάλυδος ὁ μὲν βασιλείος ἀλιπόρφυρος, ὁ δὲ τῶν ἄλλων πορφύρας: Regia vestis, qua Candys dicitur, erat conchyliata, aliorum purpurea, ut Julius Pollux ait. Dicebatur autem ἀλουργίς a colore, ut idem Pollux tradit. Hinc existimo ἀλουργίδα proprie vocari a Græcis conchyliatam vestem, cui color austerus in glauco, & irascenti similis mari, ut Plinius ait. Hinc apparet Julium & Augustum non omnem purpuræ usum Romano populo admisisse, sed tantum τὴν ἐσθῆτα ἀλουργή, sive conchyliatam vestem. Sed hæc statim leges obliterate sunt. Nero rursus certas species purpuræ, amethystini nempe ac Tyrii coloris interdixit: quin etiam inter canendum animadversam matronam e spectaculis vetita purpura cultam demonstrasse procuratoribus suis creditur, detractamque illico non veste modo, sed & bonis exiit, teste Suetonio. Vide plura in dicto libro.

44. *Emittere Fucinum lacum: viam munire a mari supero per Apennini dorsum ad Tiberim usque.*] Quod Cæsar frustra destinaverat facere, fecit postea Claudius, & cum sub illo res non esset optime administrata, perfecit tandem Hadrianus, ut ex Spartiano, Tacito, Plinio, & inscriptionibus tradidit & pluribus explicuit Lucius Camarra in Theate antiquo lib. 1. cap. 5.

45. *Ore paullo pleniore.*] Repugnant tamen omnes statuar, & omnes numi, qui referunt Cæsaris faciem longam & macilentam. Hinc forte legendum: *ore pallidiore*, aut *paullo oblongiore*.

Revocare a vertice assueverat.] Legit V. Cl. J. Schultin.

Schuldingius mihi quamdiu in vivis fuit, amicus gratissimus, *revocare ad verticem*. Ad dissimulandam scilicet calvitiam. quod poterat, cum laureæ gestandæ jus esset ei decretum, qua circumposita reducti crines continebantur.

Deficientem capillum revocare a vertice assueverat.] Retinent omnes libri & editiones *a vertice*. Atque ita quoque Johannem Sarisberiensem legisse liquet ex lib. 3. cap. 14. de nugis Curialium: *Cum enim*, inquit, *calvitium iniquissime ferret* & *deficientem capillum a cervice convocaret ad frontem*. Veteres enim magna cura deficientes capillos in frontem revocare solebant, ut calvitii turpitudinem hoc pacto celarent. Sen. de Brev. vitæ cap. 12. *Quid?* illos otiosos vocas, quibus apud tonsorem multa hora transmittuntur, dum decerpitur, si quid proxima nocte succreverit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut dissecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Capillum autem ad verticem revocare (quo habitu crinibus in nodum tortis veteres Germanos fuisse, Diodorus, Tacitus & Sidonius testantur) Græci ἀναχατίζειν vocant. Heliodor. lib. 2. cap. 35. ita Theagenem describit: Ὀρθὸς τὸν ἀνχένα, καὶ ἀπὸ τῆς μετώπης τὴν κόμην καὶ πρὸς τὸ ὄρθιον ἀναχατίζων. Erecto collo atque a fronte comam etiam in altum revocans. COETIER.

Etiam cultu notabilem ferunt.] A. Rubenius in politissimis de re vestiaria Romanorum libellis, quos de lato clavo inscripsit, lib. 1. cap. 2. & 11. 13. Cæsaris cultum triplici ratione discrepasse a communi aliorum Romanorum vestitu docuit. Primo quod tunicam habuerit manuleatam, sive manicis, quas ornabant fimbriæ, instructam, cum reliquorum tunicae essent sine manicis: dein quod tunicam laticlaviam cinxerit, cum ceterorum laticlavi nullo cingulo constringerentur: tertium est, quod togæ cinctura fuerit laxior solito, ita ut laciniam traxerit, ut ait Macrobius. Verum ultimum de cinctura togæ rejicit Octavius Ferrarius in Analectis de Re vestiaria, quæ opposita sunt Rubenii libro laudato. Is contendit togam nunquam fuisse cinctam nisi in cinctu Gabino, & Macrobius erroris damnat cum præcincturam adscribit togæ. Verum est togas nullo unquam cingulo sic ut tunicas fuisse compressas. Sed Rubenius recte ostendit *præcincturam togæ* dictam fuisse balteum, qui sub dextro brachio ad sinistram ducebatur, quo cingebatur umbo, & tanquam nodo constringebatur toga, ne efflueret. Inde Quintilianus lib. xi. ubi describit habitum togati oratoris, illo balteo dicit contineri togam: Ille, inquit, qui sub humero dextro ad sinistram ducitur velut balteus, nec strangulet, nec fluat. Pars togæ quæ postea imponitur, sit inferior. Nam ita & sedet melius, & continetur, scilicet pars togæ imposita illi balteo, sed qua continetur etiam tota fere toga præter illam partem quam sinistram brachium sustinet. Balteo

hoc soluto, simulque subducto sinistro brachio, cui & ipsi innitebatur magna togæ pars, effundebatur toga & ejus sinus in pedes, quod Cæsarem moriturum fecisse Suetonius in cap. 82. prodidit: *toga caput obvolvitur: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit*. Hæc omnia insipientibus togatas statuas sunt liquida. Vere itaque Macrobius de Cæsare: *ita toga præcingebatur, ut trahendo laciniam velut mollis incederet*. Si erravit, ut statuit Ferrarius, Macrobius, & pro toga scribendum fuisset tunica, quomodo cincta tunica potuit lacinia trahi, cum tunicae, essent strictiores & breviores, & vix infra genua pertinerent? Unde lacinia nunquam tribuitur tunicae, sed semper togæ: vide multa exempla apud ipsum Ferrarium in Analectorum cap. 40. & Rubenium lib. 11. cap. 9. qui iisdem exemplis antea usus est. De illa ipsa præcinctura togæ loquitur etiam Macrobius lib. 11. cap. 9. ubi Hortensii luxum & molliem describit: *Hortensius vir alioquin ex professo mollis* & *in præcinctu ponens omnem decorem*. Fuisse illum præcinctum non tunicae, sed togæ, verba sequentia innuunt: *Fuit vestitu ad munditiam curioso*, & *ut bene amictus iret, faciem in speculo ponebat*; ubi se intuens togam corpori sic applicabat, ut rugas non forte sed industria locatas artifex nodus constringeret, & sinus ex composito defluens nodum lateris ambiret. Vides artificem nodum constringisse rugas togæ. & hic fuit ille præcinctus togæ, quem ita formavit laxæ Cæsar contra consuetudinem aliorum, ut laciniam traheret, hoc est, ut ima pars togæ longius promineret, quam aliorum civium, quod & vetuit Quintilianus: *Balteus, nec strangulet, nec fluat*. Et aliis verbis Curius Fortunatianus: *Quid in umbone? nec fluxe*, (hoc est verbis Quintiliani, *balteus nec fluat*), *nec adstrictæ*, hoc Quintilianus dicit, *nec strangulet*? Aliter autem cingebatur toga cinctu Gabino, quem recte, mea sententia, Ferrarius exposuit. Illo utebantur imprimis tempore belli Imperatores, hoc vero præcinctu omnes cives tempore pacis. Non autem probo Ferrarii sententiam, cum *præcinctus*, *procinctus*, *cinctus* & *incinctus* unum idemque esse putat. *Præcinctus* semper dicitur de toga, nunquam de tunica. *Præcingi* autem dicitur toga, non quod ille cinctus totam togam, sed quod anteriorem partem togæ ambiret, & instar cinguli seu baltei constringeret, unde *balteus* dictus est. Quid enim est balteus, nisi cingulum? Glossæ: Ζώνη, cingula, balteum, cingulum. Si balteus est dicta illa pars togæ anterior, quamvis non totam cingeret togam & hominem, cur non potuit & *præcincta* dici toga, quam balteus ille, sive ille artifex nodus constringit. Sic igitur dicta est, quia baltei & formam præ se ferebat, & usum præstabat in continendis illis rugis & sinu togæ, sive magna illa togæ parte. Non nego scrupulum superesse in his verbis Suetonii, *nec aliter, quam ut super eum cingeretur*. Nam omnium laticlavorum togæ super latum

latum clavum cingebantur, quia omnes togæ illo balteo præcingebantur: sed videntur hæc junctim sumenda, *super eum cingeretur*, & *quidem laxiore cinctura*. Quod interpretor, præcingebatur Julius Cæsar, sed laxiore cinctura, ut laciniam traheret toga, contra quam alii faciebant, qui præcingebantur strictius. Manet eadem difficultas in loquendi genere, *super eum cingi*, quamvis accipias de tunica. Nam *super latum clavum cingi* aut *super laticlaviam tunicam cingi* pro laticlaviam tunicam cinctam fuisse, est inusitatum loquendi genus. Dupliciter autem, non tripliciter notabilem vestitum Cæsaris fuisse censeo, & quod tunica usus fuerit manicata ac fimbriata, & quod in toga præcinctura laxior & magis fluxa fuerit.

46. *Tessellata & sectilia*.] Male doctissimi Viri tessellata & λιθόστρωτα eadem faciunt. Lithostrota sectis parvulis marmorum crustis strata erant ex diversi generis & coloris marmoribus non tinctis. Suetonius *sectilia* Latine dicit τὰ λιθόστρωτα, & distinguit a tessellatis h. l. ut & Vitruv. lib. vii. cap. i. Lithostrota in pavimento ac solo mansere, tessellata ad cameras translata & *musivi operis* nomine appellata sunt. Salmas. Exercit. Plin. p. 1214. ubi plura vide.

47. *Sua manu exegisse pondus*.] Exigere pondus est lance explorare pondus alicujus rei. Servius ad *exactum redigere* appellat. Sed locus iste in omnibus libris fœde corruptus est. Sic enim legitur ad 4. *Æn. v. 476. Tempus secum ipsa modumque Exigit. Exigit, inquit, ad certum redigit, ut solent pondera vires & ad exactum redigi.* scrib. *Exigit, ad certum redigit, ut solent ponderari res & ad exactum redigi.* Transfert hoc verbum eleganter Valer. Max. lib. 9. cap. 12. *Quid attinet inertem moram gaudere, si magis vitam exigas quam approbas. i. e. si magis consideras, exploras quamdiu vixeris, quam quam bene, ut Seneca alicubi loquitur. Idem ep. 93. Quid illum octoginta anni juvant per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est.* In veteri inscriptione apud Gruter. pag. 647. *Pecora sub exagio vendere*, quod paullo post *pondere comprobata vendere*. Glossæ veteres: *Ἐξάγιον. Pensacio.* Recte. est enim exploratio ponderis per lancem. COET.

47. *Servitia recentiora*.] Gronovius ad Senecæ Epist. 100. probat Viterbiensem codicem, in quo scribitur *rectiora servitia*, hoc est, sanos servos & emendati corporis. Catullus:

Ut provincia quod mala incidisset,

Non possem octo homines parare rectos.

Horat. i. Sat. 2.

Candida rectaque sit.

Nec probat solus Gronovius *rectiora*, sed & Isaacus Vossius ad laudatam Catulli locum, idque exponit recti & proceri corporis, quales servos veteribus in pretio fuisse docet. Lipsius legebat pro *recentiora decentiora*. Sic sane Plinius ep. xxi. lib. i. *Credo decentes esse servos, qui mihi sint empti consilio tuo.*

Sed cum in Ms. Salmasii legatur *retiora*, Nicolaus Heinsius ὁ πᾶν legebat *teretiora*, quæ nec obesa erant nec macilenta, sed succi plena & optime habitata, in quibus nihil exstabat, sed omnia quasi facta erant ad amussim. Sic Horatio Epod. xi. *teres puer.* & superius cap. 45. *teretia membra*. Sed Viterbiensis codicis scriptura ceteris præferenda, cui proxime accedit Salmasianus codex, in quo una tantum littera desideratur. scribit enim *retiora* pro *rectiora*. Mox idem: *cujus ipse etiam pueret.*

49. *In cubiculum regium eductum*.] Nihil certius legendum esse cum Torrentio ex Ms. *deductum*, frustra repugnante Salmasio. Nam *deducere* & *perducere* proprie dicuntur lenones, & amorum obscurorum conciliatores, aut ministri. Justin. ix. 6. *perductum in convivium*, loquitur de Pausania, cujus corpus in convivio aliorum libidini exponebatur. Hinc *perductores* apud Cic. i. Verr. 12. sunt lenones.

Oro te.] Te ab aliis ut gloss. omisum. Quædam etiam editiones & Ms. Abb. Gand. non agnoscunt.

Quid illi tu dederis.] Salmas. & Copes. & R. Steph. ed. *Quid illi tute dederis.* non agnoscunt.

50. *Proximo suo consulatu*.] Codex Urfini antiquus: *Primo.* Et sic coniecerat Torrentius. Probe.

Sexagies HS.] Salmasius notat in margine: *Sexagies sestertii, vel Sexagies sestertio prius videtur in manuscripto fuisse, sed correctum sestertium.*

52. *Ut Naso scripsit.*] Cod. Salmas. *Ut Vasta scripsit.* Copes. quoque *Vasa*, sed prima littera a recentiore manu in N est mutata, cui hæ litteræ sic sunt superscriptæ *Nasa*.

Quam denique accitam in urbem, &c.] Negat magnus Scaliger ad Num. 1972. Chronici Eusebiani (ad verba *Cleopatra regio comitatu urbem ingressa*) urbem Romam Cleopatram unquam adiisse, sed in eo humani aliquid passum summum virum monuit jam magnus interpret. Diserte auctor N. illud ait, diserte Dio, diserte Hieronymus & Jornandes. Sed de loco Dionis, cum eum explodat Scaliger, videndum est. Ait Dio lib. 43. p. 227. *Cleopatram in urbem venisse μετὰ τῷ ἀνδρὶ, una cum viro.* Negat Scaliger habuisse maritum Cleopatram post mortuum Ptolemæum nisi Antonium, & quidem longo post tempore. Res ita se habet. Duos fratres Ptolemæos maritos habuit Cleopatra, mortuo majore maritum accepit minorem adhuc puerum. Clare Dio lib. 42. p. 205. *Οὕτω μὲν τὴν Αἴγυπτον ὁ Καῖσαρ ἐχειρώσατο. ὃ μὲντοι καὶ ἀλλὰ τῇ Κλεοπάτρῃ, ἥσπερ ἕνεκα καὶ ἐπεπολεμήκει, ἐχαρίσατο. φοβηθεὶς μὲντοι, μὴ Αἰγύπτιοι νεωτερίσωσιν αὐτῆς γυναικὶ ἄρχειν παραδοθέντες, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τὸ τῷ καὶ ὅτι συνῆν αὐτῷ, χαλεπήνωσι, τῷ τε ἑτέρῳ ἀδελφῷ συνοικῆται δῆθεν αὐτὴν ἐκέλευσε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀμφοτέροις σφίσιν, ὥς γε καὶ λόγῳ εἰπεῖν. τῷ γὰρ ἔργῳ, ἡ Κλεοπάτρα μόνῃ πᾶν τὸ κράτος σχήσειν ἐμελλεν. ὃ τε γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς παιδίον*

ἔτι ἤν, καὶ ἐκείνη πρὸς τὴν παρὰ τῆς Καίσαρος ἐν-
νοίαν ἔδεν ὁ, τι εἰς ἰδύνατο. Ita Caesar Ægyptum
subegit: neque tamen eam Romanorum dominio sub-
jecit, sed Cleopatra concessit, cuius gratia totum
bellum gesserat. Metuens tamen ne Ægyptii, mulie-
ris imperio addicti, denuo tumultuarentur, neve
Romanorum in se animos, cum huius rei, tum sua
cum Cleopatra consuetudinis causa commoveret; con-
jugem eam fratris superstitis esse iussit, regnumque
utrisque commune fecit. Id quidem in speciem age-
bat, re ipsa totum Cleopatra regnum deferebatur.
Quippe ejus maritus puer etate erat, ipsa autem apud
Caesarem gratia nihil non poterat. Venit ergo Ro-
mam secundum Dionem Cleopatra cum fratre mi-
nore Ptolemæo eodemque marito. COETIER.

Ac ne cui dubium.] Salm. Cod. ad ne cui dubium
leg. auctore Salmasio, at ne cui dubium.

53. Pro viridi appositum.] Apicius lib. 1. 28.
Olivas de arbore sublatas in muriam mittis, & erunt
tales quovis tempore quasi mox de arbore demta, de
quibus si volueris oleum viride facies, hoc est, oleum
novum, non diu conditum & servatum. Sic &
uva virides cap. 17. eod. lib. Accipies uvas de
vite illas &c. quando volueris uvas virides in-
venies.

54. In Hispanias a proconsule.] Nihil certius le-
ctione, quam ex Turonensi adfert Casaubonus.
Non enim a decessore proconsule acceperat pecu-
niam, sed ipse, cum pro consule illam administra-
ret provinciam. Applaudit Memmianus, in quo le-
gitur: In Hispania proconsul. Sed Latinus Turo-
nensis pro consule. Sic enim veteres loqui malebant.
Qui autem prætura functi erant, cum mitterentur
in provinciam consularem, proconsules quoque di-
ctos esse & hic Casaubonus & alii plures ostenderunt.

55. Oratorum quem huic antepones.] Salm. Cod.
Oratorem quem huic antepones eorum.

Augustus orationem vix ipsius putat.] Salmas.
Cod. omittit orationem.

56. Cicero in eod. libro.] C. Salm. Cicero in eo-
dem Bruto. Sic & Copesianus.

Qui illa volunt calamistris inurere.] Bene Copes.
ac Salmas. Eodd. & Rob. Steph. qui illa volunt ca-
lamistris inurere.

Ceteri enim quam bene & emendate.] Nec in
Salmas. nec in Copes. hæc habentur verba.

Quas primum.] Cum & Ursini Ms. primus ha-
beat, & Casaubonus & Torrentius probet hanc le-
ctionem, eam recepi.

Si quis investigare.] Cod. Salm. si qui investigare.

Feruntur & a puero & ab adolescente.] Cod.
Salm. feruntur & ait vero ab adolescente. Ex hoc
natum est & a puero, quæ delenda sunt & scriben-
dum cum Torrentianis duobus, & Copes. feruntur
vero ab adolescentulo quadam scripta. aut: feruntur
& ab adolescentulo quadam scripta.

In epistola.] Salmas. & Copes. in epistula.

57. Meritoria reda centum milia passuum.] Cod.
Salm. meritoria reda centum millia passuum. sic &
superius idem cod. passum pro passuum.

58. Teneo te Africa.] Quasi complecteretur ami-
cam desideratam. Est enim hæc sollemnis formu-
la, qua utebantur veteres, cum in amicum opor-
tum inciderent, si in ejus ruerent complexum. Te-
rent. Heaut. II. 4. 26. Salve, anime mi. ANT. mi
Clinia, salve. CL. Teneo te, Antiphila maxime
omnium optata animo meo. Plaut. Mostell. Act. III.
Sc. I. v. 30. 32. Petron.: Teneo te qualem sperave-
ram, tu desiderium, tu voluptas mea.

59. Salutioni cognomen.] Cod. Salm. Saluitoni.

60. Ad dimicandum cunctantior.] Cod. Salm.
ad dimicandum cunctacior.

Quantum auferre calamitas posset. Nullum un-
quam hostem fudit.] Cod. Salm. & Copes. quan-
tum hostem fudit, ceteris neglectis. Mox idem: ita
ut nullum spatium perterritis dabat. nisi quod Copes.
nullis.

61. Ungulis fissis.] Cod. Salm. fissis. sic cap. 68.
excuso pro excusso, & abscisa pro abscissa. Rob. Steph.
ungulis scissis. Mox idem: nec patientem sefforis alterius
primus escendit. optime. sæpissime enim verbum hoc
mutatum a sciolis, ut pridem docti viri ad Cicero-
nem & Livium monuerunt, hic quoque restituen-
dum est. Copes. ascendit.

62. Aquilifer moranti cuspide sit comminatus.]
Recepi ex Salmasiano, quod & alii quoque libri præ-
seferunt, aquilifer moranti se cuspide sit comminatus.

Non minora illa constantia ejus, immo majora
etiam indicia fuerunt.] Cod. Salmas. non minor illa
constantia ejus, majora etiam indicia fuerint. fuerint
omnino probo, & sat scio, mecum omnes Latina
docti. fuerunt sane friget.

63. Militem neque a moribus.] Cogitavi aliquan-
do: neque a majoribus, h. e. genere, ut Marius qui
capite censos contra leges & instituta Reip. in legioni-
bus adscripserat, præsertim cum ipse Cæsar lib. VII.
Gall. bell. profiteatur, nec minus se in milite mode-
stiam & continentiam, quam virtutem atque ani-
mi magnitudinem desiderare. Sed cum Suetonius
narret ganeones & luxu perditos in ejus castra con-
fluxisse: & ipse Cæsar, milites suos etiam unguen-
tatos bene pugnare posse, nihil muto. Continentiam
& modestiam præstare debebant in militia, cum jam
nomen dedissent; utque præstarent, severitate disci-
plinæ consecutus est, quamvis ante fuissent solutis
moribus. Probare autem est proprium in hac re
verbum. Quem enim in dilectu militem admittebant
ad sacramentum, qui dilectui præerant, eum dice-
bant probare. Plin. lib. x. ep. 39. Neque enim mul-
tum interest, quod nondum per numeros distributi
sunt. Ille enim dies, quo primum probati sunt, veri-
tatem ab his originis sua exigit. Quintil. in milite
Mariano: En quanta delectui tuo sit invidia! Dico
adversus Cimbros puerum probasse.

66. *Ut serius subsequentes defatigaret.*] Cod. Salm. *Ut serius subsequenti defatigaret.*

67. *Et inquisitor & punitor.*] Cod. Salm. & pœnitor.

68. *Quanta fortitudine dimicaverint.*] Cod. Salm. *dimicarint*, ut mox idem: *superarunt.*

Transilivit in navem.] Cod. Salm & Copes. *transiluit in navem.*

70. *Decumanos.*] Cod. Salm. & Copes. *decimanos.*

72. *In diversorio loco quod unum erat, cesserit.*] Hanc lectionem non posse ferri viderunt multi. Casaubonus emendat: *diversoriolo quod unum erat, cesserit.* Verum quamvis unum esset diversorium, an propterea totum cedendum erat Oppio, ut Cæsar cogeretur sub Jove cubare frigido. Ursinus, Stephanus, Torrentius transpositione medelam quæsi-
verunt. Ille: *In diversorio, quod unum erat, loco cesserit.* Mihi videtur legendum: *divorsorio cubiculo, quod unum erat cesserit.* Diversoriolum hoc describit Plutarchus in Cæsare: *Ἐν ὁδῷ δὲ ποτὲ συνελασθεὶς ὑπὸ χειμῶνος εἰς ἑπαυλὶν ἀνθρώπων πένητος, ὡς εἶδεν εὖρον πλεόν οἰκήματος ἐνὸς γλίσχρους ἕνα δέξασθαι δυνάμειν. &c. μετὰ δὲ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἐν τῷ προσε- γίῳ τῆς θύρας ἐκάθευδεν.* Compulsus aliquando in itinere per tempestatem in hominis pauperis casam, ubi nihil præter unum cubiculum reperit, quod capere vix posset unum, &c. cum ceteris ipse sub protecto janua cubuit, οἰκήμα est cubiculum. Sic cellæ meretricum οἰκήματα. Pollux VII. πορνεία, οἰκήματα. Et cella carceris, in qua in vinculis detinebatur Petrus, οἰκήμα dicitur Act. XII. Aut dele loco, & lege: *ut C. Oppio comitanti se per silvestre iter correptoque subita valetudine, diversorio quod unum erat, cesserit*, quod proxime accedit ad optimorum librorum scripturam. Nam nec Salmas. nec Copes. agnoscunt particulas & in. Posses etiam legere *diversoriolo*, ut co natum sit ex sequente syllaba quo.

73. *Hospitio patris ejus, sicut consueverat, uti perseveravit.*] Παρόραμα Suetonii illud esse docere nos jam pridem voluit maximus Scaliger in Animadv. Eusebianis ad Num. 1960. ejusque sententiæ subscribit Casaubonus. Pace tamen tantorum nominum dixero, cum argumenta eorum excussi, rationem nullam video, quare non potuerit uti Cæsar post reconciliationem cum Catullo ipsius patris hospitio. Argumentatur nobilissimus Scaliger post triumphos Cæsaris & post bellum civile confectum, epigrammata illa fuisse inscripta, quod in iis mentio fiat triumphorum Cæsaris, adeoque paulo ante mortem illius, qui post confecta bella urbe non excessit, atque adeo illius hospitio uti non potuit. Epigramma Catulli, quo hæc tota nititur disputatio, verba hæc habet:

*Paterna primum lancinata sunt bona,
Secunda prada Pontica; inde tertia
Hibera: quam scit amnis aurifer Tagus.
Hunc Gallia timent, timent Britannia.*

Prædarum mentio fit, non triumphorum, & quidem Ponticæ tantum & Hiberæ, cum de Galliis & de Ægypto & de Africa triumphaverit. Scriptum Catulli epigramma videtur post expeditionem Cæsaris Britannicam, cujus in illo mentio fit, sed ante civile bellum. Per Ponticam prædam videtur intelligere, quidquid rapinarum ex Asiatica expeditione & Bithynico Nicomedis contubernio corripuit. Bithyni a Geographis inter gentes Ponticas recensentur. Hibera præda sunt manubiæ & spolia ab Hispanis Lusitanisque capta cum ex prætura ulteriorem Hispaniam fortitus esset. Suet. Jul. cap. 54. *Lusitanorum quadam oppida, quamquam nec imperata detrectarent, & advenienti portas patefacere, diripuit hostiliter.* Atque ita post satisfactionem Catulli Cæsar patris illius hospitio uti potuit. Hæc ante aliquot annos in Adversaria conjeceram, cum in eadem sententia eruditissimum Isaacum Vossium fuisse ex Animadversionibus ejus in Catullum videre contigit. COETIER.

Sicut consueverat, uti perseveravit.] Cod. Salm. *sicut perseverat, uti perseverat.* & correctum, *sicut persuerat, uti perseveravit.* At Cod. Copes. *sicut consueverat, uti perseveravit.* quem sequor.

Nec ulli perisse nisi in pralio reperiuntur.] Cod. Salmas. *nec ulli perisse nisi in pralio reperiuntur.* bene Cod. Copes. *reperirentur.* idem post: *rebellaverunt.* Dein idem: *redire permiserat.*

75. *Tempore extremo etiam quibus non ignoverat cunctis, &c.*] Dio lib. 41. pag. 170. *τοῖς τε ἐκπεπρωκόσι καὶ ὁδοῦ πᾶσι, πλὴν τῷ Μίλωνος, ἔδωκε.* Et exsulibus omnibus, Milone excepto, reditum liberum fecit. Quid ergo est quod Plutarchus in Cæsare & Appian. lib. 2. de bellis civ. referunt Tullium Cimbrum, qui primus conjuratorum Cæsarem adortus est, eo senatu, quo necatus est Cæsar, frustra a Cæsare fratris reditum petiisse.

76. *Sedem auream.*] Locum Dionis a Casaubono allatum vere & eleganter emendat A. Rubenius legens: *καὶ σολὴ ἢ ποτὲ οἱ βασιλεῖς ἐκέχρητο.* & *toga qua olim reges utebantur.* ea fuit toga purpurea, ut ex Cicer. Philipp. 2. & Dione ostendit lib. 1. de Re Vest. cap. 21.

77. *Ut T. Ampius scribit.*] Codex Salmas. & Copes. *Ut Titus Amprius scribit.* sed F. Ursinus legendum esse sciscit, *Ut Tampus scribit*, quia tam in V. V. C. C. quam in antiquis inscriptionibus, itemque Tampiæ Familiæ denariis sic dicatur Sed cum in Palat. 1. & 2. nec non in aliis libris scribatur T. Ampius, & in priscis monumentis commemorantur quoque T. Ampii, recte Viri docti hic nihil immutari voluerunt.

Ac specie.] Notant Salmasium legere: *speciem.* Quod arridet. Legendum enim, *appellationem modo, ac sine corpore speciem.* Species enim sunt inanes imagines quæ re vera non sunt, sed hominum imaginoforum mentibus præcipue in somniis obversantur.

quas Græci *Quartarias* dicunt. Noster in Calig. cap. 30. Incitabatur insomnia maxime: neque enim plus quam tribus nocturnis horis quiescebat: ac ne his quidem placida quiete, sed pavida miris rerum imaginibus, ut qui inter ceteras pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus sit. In Claud. cap. 37. Altera in admirationem formata sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus obversari retulit. Plin. vana species. Festus in Lympha: Quicumque speciem quandam e fonte, id est, effigiem Nympha viderint, furendi non fecisse finem. Quod igitur Brutus moriens efflavit, non in re, sed in verbo tantum esse virtutem; hoc Cæsar de republica sensit, esse tantum inane nomen, nullum corpus, nihil quod revera existat, sed vanam speciem, & imaginem. Nimirum Cæsar fecit quod etiamnum faciunt ii homines, qui libertatem & rempublicam, quam tuendam clamant boni, & sapientes ab omni memoria in cælum tulerunt, eunt eversum. Quid enim illi fœdissimi adulatores aliud jactant quam pretiosissima illa deorum munera nihil esse, sed inania tantum vocabula, quibus populo illudatur? Hoc Priamus velit.

79. Candida fascia praligata.] Belle Cod. Salmaf. *candida fascia praligata*. ut significet, illum ante statuam prælignasse fascia candida, seu diademate, illique diademati imposuisse coronam lauream, ut ea tegeretur. Mox idem: *Cæsetiusque Flavius*.

Exhaustaque Italia delectibus.] Cod. Salmaf. *dilectibus*. Sic idem codex Octav. c. 31. *hos quoque dilectu habito*.

Quoniam libris fatalibus contineretur.] Salmaf. Cod. *quoniam fatalibus detineretur*.

80. Bonum factum, ne quis.] Salmasianus non inepte sollemnem edictorum formulam repetit: *Bonum factum, bonum factum, ne quis senatori novo*. Hæc repetitio vim quandam addit huic libello, ut majorem risum juxta & indignationem excitaret.

Idem in curia.] Ex Regio & Salmaf. emendavi, *in curiam*. ille idem Cæsar, qui Gallos in triumphum duxit, duxit eos etiam in curiam. Longe tum est argutior sententia hujus versus ex ambiguo usu verbi ducere. Plane Copesianus, *idem in curiam*.

Gallos Cæsar.] Versus hi duo trochaici sunt, quod pridem Turnebus 3. Advers. 22. annotavit; in quorum posteriore *sumpserunt* penultimam brevem habet, ut *steterunt* apud Virgil. Cujus generis multa exempla notavit natalibus, ingenio, & doctrina nobilis Nicolaus Heinſius ad Ovid. epist. vii. Heroid. v. 166.

Trimestrique consule.] Salmaf. & Copes. *trimenstrique consule*.

Sepulchra vetustissima disjicerent.] Cod. Salmaf. *sepulchra vetustissima dissicerent*.

81. Tabula aenea in monumento, in quo, &c.] Quod hic tabulam æneam Suetonius, id juvencam æneam fuisse Servius vult ad 1. Æn. v. 35. Nam his

temporibus quibus Cæsar occidi habuit, Capua juvenca aenea dicitur inscriptum fuisse, iisdem temporibus unum de genere conditoris periturum. In libello Scauri de Orthographia mentio sit fœderis Græciæ quod *camelo aereo* incisum erat. Puto tamen apud Servium levissima mutatione restitui posse *inventæ aeneæ*. Similem autem huic locum vide apud Strabonem lib. 8. pag. 381. de colonis a C. Julio Cæsare Corinthum deductis. COETIÆR.

Fore ut Julio prognatus.] Forte: *foro ut illo prognatus*. Salmaf.

Rubiconi flumini consecrat.] Sic lege ex Mss. & edd. quibus accedit optimus Salmasianus, probante Turnebo & Casaubono. Fluvii inter Deos referebantur.

82. Alter Cassius adversum.] Codex Salmaf. *alter e Cassiis aversum*, quod rectum est. Sic & superius legendum videtur: *Marcoque & Decimo Brutis*. ut in Aug. cap. 100. *Duobus Sextis Pompejo & Appulejo Coss.* Notat Gruterus servare & hanc scripturam suos tres Palatinos, adeo ut nihil debeat mutari, neque hic, neque mox infra. *Aversum* est etiam in Copesiano.

Sine ulla noxa.] Gruterus ex tribus codicibus Palatinis & editionibus veteribus restituit: *sine ulla sua noxa*. sed illud est rotundius, & *sua* in antiquis codicibus aliis non legitur.

Kai ou êkênôv, kai ou ténov.] Codex. Salmaf. & Rob. Steph. cum nonnullis aliis *kai ou ténov*, omiſſis tribus verbis prioribus.

84. Men' me servasse.] Cod. Salmaf. & Copes. *Men' servasse*. Dein idem: *Acili pro Attilii*. Harlem. *Acilii*. Sic idem codex in Aug. pro *Atia* scribit *Accia*.

Ex Electra Attilii.] Reposuimus omnium veterum codicum lectionem, quam male mutat Casaubonus, ut docet Reinesius ex Ciceronis l. de finibus, qui testatur Electram ab Attilio e Sophocle versam esse. Ei M. Attilio quartum inter Comicos locum dedit Volc. Sedigitus l. de poëtis apud Gell. xv. 24. Ejusdem meminit Varro vi. de L. L. & lib. v. apud Charisium extrem. lib. 2. vide REINES. Var. Lect. 111. cap. 3. p. 379.

Quicquid praterea ad donum aderat.] Quamvis tueantur hanc lectionem viri summi Torrentius & Casaubonus, mihi tamen videtur esse depravata. Nam qui munera rogo inferenda portabant, non erant in foro, sed variis viis in campum Martium erant egressi, ubi rogos erat constructus. Hinc ex antiquorum codicum vestigiis colligo Suetonium scripsisse: *quicquid praterea idoneum aderat*, scilicet fovendo & alendo igni, quo cadaver Julii comburetur.

86. Cum gladiis sectantium se.] Cod. Salmaf. *cum gladiis inspectantium se*. Quanta varietas sit in priscis membranis, notatum est superius. Forte legendum *stipantium se*.

Alii

Alii e diverso opinantur, insidias undique imminentes subire semel confessum satius esse, quam cavere semper.] In his ὑπερβολὴν ulcus. Confessum equidem nullius hic est sententiæ. Quis enim sanus diceret, *quidam opinantur illum confessum esse.* Sed dicendum fuisset, *quidam narrant illum confessum esse.* Cave putes hic accipi *opinari* pro loqui, ut alibi cum dixit *male de illo opinatos.* Sed quid tricamur. Cum in duobus Mss. *confessum* non reperit Torrentius, nec exstet in Copesiano, & in iisdem sit *opinatum*, nullus dubito cum Torrentio rescribere, non probata tamen ejus interpunctione: *Alii e diverso opinatum, insidias undique imminentes subire semel satius esse, quam cavere semper.* Subaudiendum autem ex præcedentibus: Alii putant Cæsarem opinatum, sive in illa fuisse opinione.

Persuasione vulgi.] Cod. Salmaf. *persuasione vulgi.*

D.OCTAV. CÆSAR AUGUSTUS.

1. *Ara Octavio consecrata.*] Malit Gujetus, *ab Octavio consecrata.* Sed ne credas. vide quæ supra notavi ad Julii cap. 19.

Ab auctu, vel ab avium gestu, gustuve.] Vere Gujetus censuit hæc esse insititia. Nihil enim his vocibus, quæ videntur ex Paulo, qui Festum contraxit dicam an corripit, huc adducta, insulsius & Suetonio indignius. Recte dixit loca augurio consecrata dici augusta, & sic dicta sunt ab *augure* a quo consecrantur. Ut enim ab *honor honestus*, a *major majestas*, hic ab *augur, augustus*. Omnia divina, etsi non augurato consecrata, dicta sunt augusta.

2. *Inter Romanas gentes allecta, in senatum mox a Ser. Tullio in patricias transducta.*] Sic cum Ms. Abbatis Gandensis, tribus Palatinis, multisque aliis Codicibus distinguendum. A Tarquinio jure civitatis fuit donata gens Octavia, a Serv. Tullio inter patricias in senatorium album scripta. Tum temporis enim nulli senatores erant nisi patricii. Mallem vero *in patriciis*, hoc est, inter patricias. Cornel. Nep. Miltiad. *Domi autem creati decem pratores, qui exercitui præessent. in eis Miltiades.* Cæsar. 111 de bello civili cap. 37. *Nostri cognitis insidiis duas nocti hostium turmas exceperunt. In his fuit M. Opimius.*

Magno intervallo per D. Julium.] Codex Salmaf. *magno inter Divum Julium.* Sic quoque codex Pithœi, qui id non temere respuendum iudicat, cum veteres sæpe *magno* absolute dixerint. Palat. tert. & nonnulli alii *magna vi.* Sed vulgata lectio non videtur sollicitanda.

3. *Et re & existimatione magna fuit.*] Sic Copesianus, & Casaub. ed. vulgati *astimatione.*

4. *Morte obiit repentina.*] Bene Salmaf. Cod. *mortem obiit repentinam.* sic idem codex inferius

cap. 13. *hujus vitæ: voluntariam occubisset necem, pro vulgatis: voluntaria occubisset nece.*

Profiteri se candidatum.] Sic recte Robertus Stephanus & Gruterus ediderunt ex Urfini & Casauboni codicibus. male alii libri & editiones *confiteri.*

Materna tibi farina, siquidem ex crudissimo Aricia pistrino.] Notat Torrentius in multis antiquis libris non reperiri *siquidem*, nec in Rob. Steph. ed. conspicitur. legendum ex Codice Salmaf. *materna tibi farina est ex crudissimo Aricia pistrino.*

Ex crudissimo Aricia pistrino.] Non hoc ad crudelitatem pistoris in servos pistrinenses referendum, ut viro doctissimo visum; sed recte Marcellus Donatus *crudissimum* recentissimum exponit. Hæc enim sententia est: mater tua pistoris filia est, quam duxit ex recentissimo pistrino pater tuus collybista. Sic *crudum servitium* apud Tacitum est recens cui nondum sunt adsueta. Ceterum Palatini quoque tres pro *siquidem*, habent *si.* Sed utrumque delendum. In Salmaf. neutrum habetur.

4. *C. Lectorius.*] Salmaf. cod. *C. Latorius.*

5. *M. Tullio Cicerone & Antonio Coss.*] Rectius Salmaf. cod. *M. Tullio Cicerone, C. Antonio Coss.* adstipulante Copesiano.

7. *In regione Thurina.*] Salm. *regione Thurina.*

Et ipse nihil amplius quam mirari se rescribit.] Cod. Salmaf. & ipsi *nihil amplius q. m. s. r.* Mox idem: *sibi prius nomen obici.*

Prævaluisse.] Salmaf. & Copes. *prævaluisse* optime. Et cap. seq. pro *Hispanias*, idem *Spanias.*

8. *Annum agens duodecimum.*] Legendum esse *decimum* contendunt viri doctissimi, & cum in vivis essent, mihi amici, Ferrarius in lib. 11. de Re Vestiar. c. 1. & Valesius ad excerpta Polybii, & Nicolai Damasceni, quæ ex Peiresciana Bibliotheca edidit. Inprimis patere hoc putant clarissime ex Nicolai verbis, qui de hac ipsa Augusti educatione hæc prodidit: Κατέβαινε δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ ἑτὴ μάλιστα γεγονώς τεσσαρεσκαίδεκα, ὥστε ἀποθέσθαι μὲν αὐτὸν ἤδη τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν καθάραν, σύμβολον ἔσσαν τῆς εἰς ἀνδρας ἐγγραφῆς. hæc sic interpretatur Valesius: *Inde annos circiter quatuordecim natus in forum descendit posita prætexta togam puram indutus, quod virilis tirocinii argumentum est.* Unde colligit Suetonium scripsisse *x annum*, idque probat quoque loco Servii, qui ad VII. Æn. notat, *tirones anno 14. exeunte togam virilem sumsisse, quintodecimo armis se exercuisse in campo Martio, sexto decimo exeunte stipendia mereri incepisse.* At Eminentissimus Norisius in Cenographia Pisana, dissertatione secunda, ruetur scripturam quæ in editis servatur, & Damascenum errasse censet, idque probat ex ipso Damasceno. Scribere enim Nicolaum togam puram deposita prætexta sumsisse Augustum eadem die, qua Pontifex creatus fuerit in locum L. Domitii,

mitii, qui e vivis exceſſerit. At L. Domitium Pontificem periſſe in acie Pharfalica anno 706. adulta æſtate, id quod ex Lucani lib. 7. pateta. At cum Auguſtus natus eſſet A. V. 691. die 23. Septembris, A. V. 706. præcipiti æſtate occubuerit Domitius, in cuius locum cum Auguſtus Pontifex creatus fuerit eo ipſo die, quo virilem togam induerit, ſub initium anni vitæ 16. conſtare Suetonio fidem, ſolideque firmari annum 16. eſſe togæ virilis ſumendæ tempus quod multis ſtabilit in illa doctiſſima diſſertatione.

Inde in Parthos.] Salm. *inde Parthos.*

9. *Sigillatim.*] Cod. Salm. *ſingillatim.*

Secundum adverſum Brutum.] Cod. Salm. & Copeſ. *adverſus*, & ita ſemper in hoc capite pro *adverſum*, & paullo ante idem: *e quibus pro ex quibus.*

10. *Quia præviſum periculum.*] Cod. Salm. & Rob. Steph. *quia proviſum periculum.*

Candidatum ſe oſtendit.] Harlem. codex ut multi alii, *candidatum petitorum ſe oſtendit.* Torrentius exiſtimat ex margine irrepiſſe *petitorum*, ſed ego potius putem *candidatum*, tanquam interpretationem vocis minus tritæ, ut ſuperius ad Julium docuimus, irrepiſſe. quamvis utramque vocem, quam quidam libri præ ſe ferunt, potuit uſurpaſſe Suetonius, ut integra ſit locutio, cum candidatus concife per ellipſim dicatur, petitor candidatus. Hoc non infrequenter alibi facit, ut viri docti monuerunt. Vide Gronovii Obſervat. II. 25. ubi hunc locum aſſeruit.

Subiſſe.] Cod. Salm. & Copeſ. *ſubiſſe.*

12. *Conſentire pro patribus.*] Recte Steph. ed. codicesque meliores: *conſentire pro partibus*, quod dudum viris doctis probatum & recte explicatum cur reſpuerunt recentiores editores? Auguſtus ab optimatibus ad partes ſeu factionem, quæ duce Antonio, quo cum ſe Lepidus junxerat, contra rem publicam coierat, tranſierat.

13. *Nec ſucceſſum.*] Viterbienſi codici accedunt tres Palatini, ſcribentes: *Nec ſucceſſu*. quod rectum puto. Nec, inquit, cum feliciter ei ſuccederet, moderate victoria eſt uſus, ſed insolenter & crudeliter ſe geſſit. *Succeſſu* ut ſuperius *mandatu* in Jul. c. 7. *Cum mandatu prætoris jure dicundo conventus circumniret.* Et cap. præced. *Tribunatu militum, qui primus Romam reſerſo per ſuffragia populi honor obtigit, auctores reſtituenda tribunitia poteſtatis, &c. enixiſſime juvit?* Inf. c. 17. hujus vitæ: *Aſia Syriaque circuitu Ægyptum petit.* cap. 43. *Sed & Troja ludum edidit frequentiffime, majorum minorumve delectu, præſci decorique moris exſtimans, clara ſtirpis indolem ſic notefcere.* cap. 44. *Conſeſſu frequenti.* cap. 57. *Equites Romani natalem ejus ſponte atque conſenſu, biduo ſemper celebrarunt.* Tib. 11. *Nihil aliud ſeſeſſu devitaſſe ſe.* Veſpaſ. 2. *Tribunatu militum in Thracia meruit.* hoc eſt, cum tribunus militum eſſet. quæ lectio non eſt vexanda. Cic. 1. de orat. c. 1. *Si infinitus forenſium rerum*

labor & ambitionis occupatio decurſu honorum, etiam ætatis flexu conſtitiffet. Paulo poſt: *Conſulatu devenimus in medium rerum omnium certamen atque diſcrimen.* Idem 1x. ad Att. ep. 10. *Quem philoſophum ac politicum hominis prudentis & amici, tali admonitu, non moveret auctoritas.* plures hujus generis locutiones minus nunc uſitatas apud noſtrum & alios facile reperias.

Reſpondiſſe dicatur.] Cod. Salm. *reſpondiſſe dicitur.* Statim idem: *jam iſtam volucrum fore poteſtatem*, ut bene Turnebus, applaudentibus Caſaubono & Gronovio ultima littera in *iſtam* repetita tranſiit in *to in*. Paulo ante cod. Harlem. *ſtatua Caſaris ſubmitteretur*, ut multi Mſs. & editi ante Caſaubonum.

15. *Cum patre, qui ſe obtulerat, occiſo filius quoque voluntaria occubiſſet nece.*] Melius Salmaſ. & Palatini codices: *Cum patre, quia ſe obtulerat, occiſo, filius quoque voluntariam occubiſſet necem.* Statim idem: *quare ceteri, in his M. Favonius, omiſſa copula.*

Vel dimicare.] Firmant *to micare* codex Salmaſii & manus prima codicis primi Palatini. quod immerito reſpuerunt editores. Vult enim, ut aut alio ſortis genere, aut micatione digitorum vitam alteruter redimat.

Compeſto eum ad arma.] Cod. Copeſ. *conſulto eum ad arma.* Sed margini pro varia lectione adſcriptum, *conſpecto eum ad arma*, ut & Salmaſ. *Compeſto* eſt de compaſto.

16. *Eum adſpicere.*] Salm. & Copeſ. *eum aſpicere.* ſic & fere Mſs.

Item cum præter Locros] Salmaſ. quoque Cod. & Rob. Steph. *iterum cum præter Locros.*

In conſpectum fuiſſe.] Hanc lectionem firmant duo codices Palatini, teſte Grutero. Sed codex Salmaſii, Copeſ. & Harlemenſis *in conſpectum veniſſe.*

Simulacrum dei detraxerit.] Codex Salmaſii, *deinde traxerit.*

Cum partem reliquam copiarum continenti repeteret.] Codex Urſinianus, editio Roberti Stephani, probante Urſino & Caſaubono: *Cum ad partem copiarum continentem repeteret.* Sed pro vulgata ſtant Salmaſ. & Copeſ. codd. eamque tuetur J. Fr. Gronovius ad Senecam Tragicum. Sane vulgatæ longe præſtat.

Servus Æmilii Paulli, comitis ejus, dolens proſcriptum olim ab eo patrem Paullum.] Non fuiſſe patrem Æmilii Pauli proſcriptum illum Æmilium, cujus nomen in proſcriptorum album fuerit relatum, ut ſuſpicatur Caſaubonus, inde conficit doctiſſimus Perizonius in animadverſ. Hiſtoric. c. 3. quia tum nulli fuerint Æmilii Paulli, præter Paullum Lepidum, & ejus patrem Conſularem, cui id nomen non hereditarium, neque commune cum quoque fuerit, ſed impoſitum a patre ad renovandam memoriam L. Paulli illius Macedonici, qui ultimus fue-

istius nominis in illa gente. Æmilios vero fuisse plures. Sic L. Æmilium Bucam inveniri in numis Quatuor-virum sub Cæsare Dictatore, & apud Appianum lib. v. *Ἐμφύλ.* Plures illorum temporum Æmilios ibi Perizonius recenset, ac talem etiam fuisse putat Æmilium ab Appiano inter proscriptos & occisos relatum. Sed hic apud Suetonium per Æmilium Paullum, non alium posse intelligi, quam qui affinitate Cæsaris & honorum dignitate unus ex Æmilia gente tunc maxime floruerit Paullus Lepidus, de quo multis ibidem agit, & multis suam adstruit sententiam.

Male focillatam.] Salmaf. & Copef. *male focilatam.*

17. *Cum Samum insulam.*] Non Palatini tantum, sed nec Salmaf. cod. nec Copef. nec Rob. Steph. agnoscunt, *insulam.* Salmasianus etiam non habet, *militum.* Ex quo hic locus sic scribendus: *Ab Actio cum Samum in hiberna se recepisset, turbatus nunciis de seditione pramia & missionem poscentium.* Pannos male adfutos recidimus. Mox idem: Cod. Salmaf. *promuntorium* scribit & *utrobique*, ut Pandectæ Florentini.

Majorem de duobus Fulvia genitis.] Cod. Salmaf. *majorem duobus Fulvia genitis.*

Quem ex Cæsare Cleopatra.] Codex Salmaf. & Copef. cum vulgatis, *quem ex Cæsare patre.*

18. *Floribus aspersis.*] Cod. Salm. *floribus aspersus.* Harlem. & al. *aspersum.* post Salmaf. *Apollonis pro Apollinis*, & sic semper.

19. *M. Egnatii.*] Cod. Salm. *M. Genaiti.* Harlem. *M. Genatii.* Mox idem *Plauti, Audasi, Asini*, pro *Plautii, Audasii, Asinii.* dein: *destinarent.* Sic & cap. 32. *collegi novi*, pro *collegii novi.*

20. *Dalmaticum.*] *Delmaticum & Delmatia*, pro *Dalmaticum & Dalmatia* idem codex semper, ut multi alii: vide quæ notantur ad Claud. c. 13. sic & in numis antiquis semper scribitur *Delmatius Cæsar*, non *Dalmatius.*

Alteram autem & crux.] Cod. Salm. & Copef. ut Pall. *altera & crux.* Mox idem: *Mediolaneum* pro *Mediolanum.*

21. *Ubios & Sicambros.*] Sic cum Grutero edidi ex codicibus Ursini, & Pithœi. Salmasianus, æque ut Pithœi legit *Suebos.*

Graviore unquam multatus est poena.] Salmaf. Cod. & optimi quique: *graviore unquam ultus est poena*, ut apud Terent. *Ego te pro istis dictis & factis, scelus, ulciscar, ut ne impune nos illuseris.* Tralaticium est *ulcisci* pro *punire.* Mox idem: *triumphos tris egit*, & cap. 32. *ad tris judicum decurias.* ut alibi sæpius. sic in eod. cod. *in quis*, pro *in queis.* cap. 36. vide quæ notamus ad. 1. ep. Cic. ad Fam. lib. 1.

23. *Respublica in meliorem.*] Hanc lectionem librorum Memmiani, & Pithœi confirmat codex Salmasii & tres Palatini, quos merito cum Grutero sequimur. vulgo, *republicam.*

Adeo namque consternatum ferunt.] Lege ex Salmaf. *adeo denique consternatum ferunt.* Ignoratio significationis elegantioris *denique* hujus loci veram scripturam perdidit in vulgatis. *Denique* enim Latinis est, ut paucis dicam, ex quibus intelligi possunt reliqua. Flor. 1. 16. *Omnium non modo Italia, sed toto orbe terrarum pulcherrima Campania plaga est. Nihil mollius celo. Denique bis floribus vernat.* Justin. 1x. 4. *Hujus victoria callida dissimulata letitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit: non in convivio risit, non ludos inter epulas adhibuit.* plura notavi ad Ciceronem, videndæ quoque viri doctissimi, & perelegantis ingenii Joh. Schultingii *τὴ μανάριτ*, notæ ad xi. declam. Calpurnii.

24. *Disciplinam severissime rexit.*] Recte tuetur hanc lectionem Casaubonus contra Ursinum. Sic & superius locutus est in Cæsare cap. 48. *domesticam disciplinam in parvis ac majoribus rebus diligenter adeo severeque rexit.*

Statione deserta iidem.] Lipsius hæc accepit de desertoribus ordinum, cum intelligat excubiarum desertores. Capitale autem erat stationes deferere.

25. *Commilitones appellabat.*] Cod. Salm. *appellat.* forte *appellavit.*

Et quicquid auro argentoque.] Sic editio Romana, probante Casaubono.

27. *T. Vinium.*] Sic Cod. Salmaf. vulgg. *T. Junium.*

Tantis perterritis minis.] Cod. Salm. *tantis conterritis minis.* Idem cum multis aliis: *tabellas duplices*, pro vulgato *tabulas.* Dein idem: *Oculos ejus sua manu effusos.*

29. *Addita porticus.*] Salm. Cod. *addidit.*

Fulgur perstrinxisset.] Salmaf. Cod. *fulgur prastrinxisset.*

30. *E plebe cujusque vicinia lecti.*] Cod. Salmaf. *e cujusque vicinia electi.* legendum ut edidimus.

Prolapsionibus.] Ms. Salmasii: *prolationibus.* quod non improbaverim. Intelligit enim moles in Tiberim jactas ad proferenda domuum spatia, de quibus veteres scriptores non nunquam queruntur.

Utpote qui in cellam Capitolini Jovis.] Cod. Salmaf. & Copef. ut qui in cellam Capitolini Jovis.

31. *Insequentium atatum.*] Cod. Salm. *insequentium atatum.*

Compitales Lares ornare bis anno instituit.] Longe rectius vetus codex Ursini, & editio Rob. Steph. *Compitalitiis lares ornari bis anno instituit.* idque rectius. Nam cum narrasset, quid in sæcularibus ludis Augustus instituisset, subjicit ea quoque quæ in Compitalitiis celebrandis præceperit observari.

Exigerentur.] Non est requirentur, ut vir doctus exponit, sed probarentur, examinarentur. Proprie exigere est libra, seu trutina examinare. Noster in Cæs. c. XLVII. *Gemmarum pondus sua manu exegisse.* Hinc.

Hinc examen, quasi exagimen, libræ lingua qua explorantur pondera, & inde ipsa exploratio. Seneca ex emendatione Lipsii: *Principatus tuus ad anni gustum exigitur*. Liv. *Nolite ad vestras leges & instituta exigere, quæ Lacedæmoniorum sunt*.

Theatri ejus regium.] Sic & regia theatri Marcelli apud Ascon. in Orat. Cic. pro Scauro: *In hujus domus atrio fuerunt quatuor columnæ marmoreæ, insigni magnitudine, quæ nunc esse in regia theatri Marcelli dicuntur*.

32. *Igitur grassatores, dispositis.*] Cod. Salmas. *Igitur grassatur ad dispositis*. Unde Salmasius coniciebat legendum, *Igitur grassaturas dispositis*.

Triginta amplius dies.] Perperam princeps J. Ctorum J. Cujacius 1. Observat. cap. 18. eumque secuti alii præstantes viri hunc locum accommodant legi 111. §. ult. De accusationibus: in qua de xxx. diebus repetendo reo constitutis agitur, quasi ii ab Augusto instituti sint, idque hoc loco a Suetonio doceretur: cum id solum tradatur, Augustum & litium, propter quas & novum forum fuerat exstruendum, & feriarum, quibus nulla experiundi juris potestas erat, multitudine permotum xxx. dies detraxisse ludis, qui edebantur ab iis, qui ad honores & magistratus fuerant evecti, & adjecisse diebus fastis, ita ut xxx. dies, qui antea nefasti fuerant, & addicti ludis honorariis, nunc fasti facti impenderentur rebus agendis.

Ducenariorum.] Cur ducenarii dicti sint, dudum docuerunt Viri docti. Appellatos autem esse illos judices ducenarios eadem ratione, qua centenarii appellantur liberti in lege Papia, nimirum a censu centum milium HS. plane assentior doctissimo & amicissimo Perizonio. Quia ducenarii erant lecti ex hominibus inferioris census, qui tantum ducena tertiam possidebant, non, ut ceteri quadringena, ideo de levioribus quoque summis tantum judicant. Propter hanc causam Paullum Samosatenum, Antiochiæ Episcopum maluisse dici ducenarium, teste Euseb. Hist. Eccles. VII. 27. quam Episcopum, quia & ipse adscriptus erat albo judicum illius urbis, qui lites dirimebant, recte sentit *χαρίεστος* Harduinus ad Plin. 33. c. 1. Nec dissensio in inscriptione antiqua CC. EPISCOPSEOS. CHORÆ. INFERIORIS. recte illum exponere *ducenarium episcopseos chora inferioris*, hoc est, Ægypti inferioris circa Alexandriam, ut idem recte docuit in numis antiquis illustratis; sed hunc ducenarium cum maluit ad Plinium fuisse illius dioceseos judicem, quam ut in numis sentit, procuratorem, qui redditus Imperatorios illius tractus curabat, causæ cur creiam nihil video. Nam illi procuratores ducenarii dicebantur, ut docet ipse Suetonius in Claud. 24. ubi videndum, quid docti notarint. Ceterum cum ex Juvenalis Scholiaste hic Casaubonus animadvertit, fuisse decuriam judicum quæstoriæ, quam Sarmentus emerit, labitur, & aliquid humani passus est. Nam per decuriam quæ-

storiæ non intelligitur apud Scholiastem, decuria judicum, sed decuria scribarum quæstoriæ. Nam & accensi, & apparitores, & scribæ in decurias dividebantur, quarum crebra mentio in antiquis inscriptionibus. vide quæ Thomas Reinesius notavit in corpore inscriptionum quod confecit. Deprehendit hoc *παρόραμα* Casauboni quoque dudum H. Valesius ad Ammianum Marcellinum.

Quartam addixit.] V. C. Ursini: *addidit*: ut & Torrentius ex conjectura emendat. Nec dubitem sic legendum esse.

33. *Prætori delegavit urbano.*] Cod. Salm. *delegabat urbano*. lege: *delegabat urbi*, ut recte Casaubonus.

35. *Orcinos.*] Cod. Salm. *Orcivos*.

36. *Quæstura functi.*] Cod. Salm. *quæsturam functi*. idem: *consuerant*.

37. *Præfecturam urbis.*] Miror Torrentium affirmare præfecturam urbis non esse ab Augusto institutam, sed tantum auctam, cum utique plane nova fuerit potestas, quamvis nomen antiquum. ideo & Messalla se ea abdicavit, quod incivilem esse judicaret, ut Eusebius notavit, hoc est, majorem, quam civem deceret, ut Tacitus: *Jam quidem invisus, quod plusquam civilia agitaret*. hoc est, incivilia. Non audiendus Vir Illustris, qui in Eusebio corrigit: *cum imbecillum sese potestati contestaretur*. Fuit hic magistratus institutus ab Augusto consilio Mæcenatis, ut videre est apud Dionem lib. 52. & longe diversus ab antiquis illis præfectis, qui sub Regibus olim & primis Coss. ad tempus constituebantur. Illi absentibus magistratibus remp. administrabant, hi præsentibus etiam Coss. & Imperatoribus commissæ sibi functioni præerant. Alia prætermitto. Satis enim pervulgata sunt. vide Tacit. VI. ann. c. 11.

Quotiescunque opus esset.] Cod. Salm. *quotiensque opus esset*.

38. *Protinus virilem togam.*] Cod. Salm. cum aliis: *protinus virili toga*. Rob. Steph. *protinus virili toga latum clavum inducere*, ut codices duo Torrent.

Protinus virilem togam, latum clavum inducere.] Puto certam esse correctionem Casauboni, quam & Rubenius probavit, *protinus a virili toga latum clavum induere*. statim post virilem togam liberis senatorum, qui scilicet non erant patricii, permisit tunicam laticlaviam induere. Nam *protinus*, quod quidem est continue, non ita intelligendum est, quasi ipso die tyrocinii, sumenda quoque fuisset tunica laticlaviam, tum enim rectam sumebant, non negante ipso Ferrario, sed statim, aut non longe post, & si liberet, sequente die. Patriciorum autem filios, latum clavum gestasse ante togam virilem in prætexta nihil mihi videtur liquidius esse. Si die tyrocinii tunicam rectam boni ominis causâ inducebant, unde Augusto virilem togam induenti tunica laticla-

laticlavia, quæ ad pedes illius decidebat. Habuit ergo die tyrocini tunicam laticlaviam. Sed illa die recta erat sumenda. Itaque tunicam illam laticlaviam ante habuit, eaque indutus venit in forum, sed antequam exueretur, resuta ab utroque humero decidit ad ejus pedes. Ergo latum clavum gestavit prætextatus, & ante diem virilis togæ, & quidem quia jam ante in patricios erat a Cæsare allectus. Nec est quod nos moveat Dio Cassius, qui scribit propter hoc omen tunicæ laticlaviæ, quæ ad pedes decidebat, Julium retulisse Octavium in patricios. Nam Dionem quoties non calculi modo, sed ipsa ratio fefellerit in rebus Romanis, viri docti infinitis exemplis docuerunt. Consulatur vel una Corradi quæstura Ciceronis. Præterea non est verosimile, hoc quasi fausto prodigio permotum Cæsarem ad Octavium adscribendum patriciis, quia nihil tribuebat Julius ominibus, auguriis, & auspiciis, ut in ejus vita prodidit Tranquillus. Præterea locus Statii in Protreptico ad Crispinum tantopere firmat hanc sententiam Rubenii, ut nihil fieri possit liquidius. Per Tyrios sinus nihil potest intelligi nisi prætexta, non vero, ut interpretatur Ferrarius, tunica ad pectus, sive in sinu lato clavo insignis. Quis enim unquam sinum tribuit tunicæ? Togæ sinus habebant. Ovid.

Nec toga sit laxo conspicienda sinu.

Sinus enim sunt proprii togæ æque ut umbo ac balteus. Tyrius sinus per synecdochen est prætexta toga, ut apud Persium *candidus umbo* est toga pura, ut recte hoc vidit Rubenius. Non possunt igitur verba illa Statii, ad Crispinum,

*Sic te, clare puer, genitum tibi curia sensit,
Primaque patritia clausit vestigia luna.*

*Mox Tyrios ex more sinus, tunicamque potentem
Agnovere humeri.*

aliter explicari quam hoc modo: Tu natus es in spem senatoriæ dignitatis, itaque infanti statim inductus est patricius lunatus calceus, dein prætexta nec non tunica laticlavia es indutus. Vides igitur Rubenii opinionem oppugnari frustra in hoc capite a Ferrario, quod & in pluribus aliis Analectorum suorum capitibus fecit. Ferrarii vivi doctrinam & amicitiam magni feci, mortuique memoriam semper colam. Hoc tamen pace manium ejus dixerim, in Analectis illis contra Rubenium calidius sæpe suas sententias illum defendisse, & Rubenii opiniones impetisse, quam validius. Non tamen inficior in nonnullis Ferrarium rectius sentire. Sed cogitandum erat Alberti Rubenii de lato clavo libros postumum opus esse & quasi inchoatum, ex infinitis & incompositis scidis post ejus fata collectum a me, cum fere adolescens essem. Longe perfectius id futurum fuisse, si ipse id per ætatem & negotia potuisset eliminare.

Reddendi ejus gratiam fecit } Hoc est, potestatem, facultatem dedit, concessit reddere. Nam & sic *gratiam facere* usurpatur. Plaut. in Casina A. 11.

sc. 6. v. 20. *de isthac Casina huic nostro villico gratiam facias*: Sic & alibi Plautus. ut non opus hic sit cum viro magno rescribere: *retinendi equi gratiam fecit*. sed hoc, ni fallor, & alii jam ante observarunt.

39. *Atque ex improbatis.*] Cod. Salm. *atque in improbatis.*

Si deessent candidati, senatores ex equitibus Romanis creavit.] Salmasius sic putat distinguendum: *Si deessent candidati senatores, ex equitibus Romanis creavit.*

40. *Populi recensum vicatim egit.*] Cod. Salmaf. *Populi R. censum vicatim egit.* Harlem. *Romani populi censum v. e.* Salmaf. statim: *ab negotiis vocaretur.* dein *quaternum mensuum pro mensium*, notante Salmasio. idem dein: *tribubus suis. & civitates Romanas.*

En, ait, Romanos rerum dominos, gentemque togatam. Negotium.] In Copesiano codice sic rectius legitur & distinguitur hic locus: *En*

Romanos rerum dominos gentemque togatam: negotium adilibus dedit.

41. *Fœnore diminuto.*] Cod. Salm. *deminuto.*

Pro octingentorum milium summa duodecies HS. taxavit.] Dissensus Dionis & Suetonii recte componi potest, si sequamur eximium illum nostrum amicum Perizonium, qui in dissertatione de lege Voconia ostendit, senatorium censum octingentorum milium fuisse ante Augusti imperium, qui eum redegerit primum ad quadringenta milia, quia teste Dione, multi erant per bella nimirum civilia spoliati paternis bonis; postea vero ad decies centena milia perduxerit, postremo etiam ad duodecies. Posuisse Suetonium ait censum senatorum, quem Augustus invenisset ad remp. accedens, & quem moriens reliquisset; at Dionem, quomodo ab Augusto primum constitutus post bellum civile, & dein prima vice ampliatum fuerit. De duodecies HS. nihil quidem diserte Dionem tradere, sed tamen ex eo ipso non male forsan colligi, ea tandem summa taxatum fuisse censum senatorium ab Augusto, quia tradat lib. 55. Augustum multis adolescentibus senatorii & equestris generis, non sua culpa redactis ad paupertatem, constitutum censum supplisse, octoginta autem ex iis usque ad xli. HS. auxisse. Qui locus declarare videatur Augustum jam tunc in animo habuisse hanc summam præfinire tandem censui amplissimi Ordinis, vel certe illud Augusti factum Suetonio errandi causam præbuisse, ut, cum animo ejus obversaretur Augustum tot senatoriis adolescentibus censum suppluisse ad duodecies HS. eamque summam certo sciret post illum Imperatorem fuisse propriam censui senatorum, ex eo existimarit, id tunc ab illo fuisse constitutum.

Quadragenos.] Cod. Salm. *quadringenos.* sic & Rob. Steph. nec dubitandum, quin sic legendum sit.

43. *Troja ludum.*] Cod. Salm. & Copes. *Troja lusum.*

lusum. paullo post idem & Salm. *Afermini nepotis.* Harlem. *Assevirini nepotis.* statim iidem codices, *erus fregerat.* dein uterque, *adolefcentem Lycium,* pro *Lucium.*

Si quando quid invisitatum.] Sic recte codex Salmasii, vulgo *invisitatum*, ut & apud Liv. xxvii. 39. *Invisitati* namque antea *alienigenis* Gronovius ex Putaneo & optimis codicibus, & Lipsius ex conjectura restituere. *Invisitatus* enim saepius apud Liv. & *invisus* apud Cic. est antea non visus. Sicut contra *visitatus* apud Plaut. in Pseud. Act. ii. Sc. 4. est, saepe visus. & *visitare* in Epidic. & in Trinum. saepe videre. Frequenter haec vox *invisitatus* mutata est a correctoribus in *invisitatus*. Sic apud Justin. lib. xviii. i. ex emendatione Gronovii legendum: *Sed Romanos vincentes jam invisitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere praelio coegit.* Vulgo: *invisitata*.

44. *Quoties quid spectandum.*] Cod. Salmaf. *quoties quid spectaculi.* procul dubio vere. Firmant tres codices Torrentii, & olim recepit Rob. Stephanus.

Muliebre sexum omnem.] Cum in plurimis antiquis libris legatur *muliebre secus omne*, ista formula vero *muliebre*, *virile secus* nunquam in nominandi casu, sed semper in gignendi usurpetur apud scriptores elegantes, ut primus pulchre observavit Gronovius ad Liv. lib. xxvi. 47. legendum ille ipse hic censet verissime: *muliebre secus omnes adeo submovit.* vide notas ejus ad d. l.

In sequentis diei.] Salmaf. & Copef. *In insequentis diei.*

Mulieres ante horam quintam venirent in theatrum non placere.] Palatini tres, alique Mss. ac ed. Rob. Steph. ipsa verba edicti & editiones antiquiores omnes *venire*, quod merito reposuit Gruterus.

45. *Spectaculo plurimas horas.*] Cod. Salmaf. *spectacula plurimas horas.* dehinc seu studio expectandi. sic in fine cap. idem expectatorem, pro spectatorem. & cap. 53. expectante eo ludos, pro spectante. idem postea: *praemia in alienis quoque muneribus*, ut & Steph. ed. perperam. dicitur n. ut statim ludis & scena.

Gladiatores sine missione edi prohibuit.] Non est, ut Beroaldus vult, nisi victoribus missio pro praemio proposita foret, qua impetrata rude donabantur: sed sine missione pugnare est *ad mortem pugnare*, ut dudum viri docti praeceperunt.

Coercitionem in histriones, magistratibus in omni tempore & loco.] Cod. Salm. *coercitionem in histriones magistratibus omni tempore & loco.* Sic. & Cic. & infr. in Calig. inferius paullo idem: *flagellis verberavit*, leg. *verberavit*, ut superius in hoc cap. idem cod. *quemque honoravit.* inferius ex eod. cod. rectius scribe: *Pyladem Urbe.*

Praterquam ludis & scena.] Recepi hanc lectionem cum Grutero ex codice F. Ursini, sicut & ante

ex conjectura legendum ostenderant Torrentius & Lipsius, qui ait: Mos vetus puniri histriones ab Aedilibus, Praetoribus, Consulibus, quovis tempore & quovis loco permittebat: arctavit Augustus, & non nisi per tempus ludorum permisit, & in loco ipso ubi peccarant, id est, in scena. Ademit etiam virgarum: (quod redditum esse magistratibus videtur lege Julia de vi publica, non quidem nominatim, sed prudentum interpretatione) at carcerem tamen & exsilium reliquit. Probat & hanc lectionem Casaubonus: dicitur autem *ludis*, pro cum ludi ederentur, ut inferius, *feriis*, cum feriae essent, & *gladiatoribus*, cum ludi gladiatorii ederentur.

Hylam.] Salm. cod. *Ylan.* & idem mox cum Copef. *Pyladen.*

46. *Sub die comitiorum.*] Sic Salmaf. pro vulg. *sub diem.*

47. *Non est, ut opinor, provincia.*] Salmaf. Cod. & Rob. Steph. ed. *nec est, opinor, provincia.*

48. *Regna, quibus belli jure.*] Salmaf. & Copef. *Regnorum quibus belli jure potitus est.*

Rectorem quoque solitus est apponere aetate parvis, ac mente lapsis.] Melius Salmaf. & Rob. Steph. *rectorem quoque solitus apponere aetate parvis aut mente lapsis.* sed *τελειά σιγμή* ante rectorem delenda.

49. *Certum numerum.*] Cod. Salmaf. *ceterum numerum.*

Ut qui a loco eidem perferrent litteras, interrogari quoque.] Codex Corsendoncensis, quem vidit Pulmannus: *ut qui a loco perferunt litteras, iidem interrogari quoque, si quid res exigent, possent.* Salmaf. codex, *ut qui a loco idem perferunt litteras.* Copef. *ut quia loco idem perferunt litteras, interrogari quoque, si quid res exigant, possint.* Suo loco mota fuit vox *iidem*, inde nata diversitas scripturae. Sed a loco etiam valde suspectum. Suetonii manum fuisse suspicor: *ut qui alicunde perferrent litteras, iidem interrogari quoque, siquidem id res exigent, possent.* *Alicunde* usitatum Plauto, Terentio, Ciceroni, Sicunde inferius in Calig. 4. *Quoties aliquo adveniret, vel sicunde discederet.* & cap 51. *Non mediocrem fore consternationem, sicunde hostis appareat.*

50. *Dioscordis manu.*] Cod. Salmaf. *Dioscuridi manu.* idem: *perseverarunt.* ut idem seqq. capp. *inquisit*, pro *inquisivit*.

51. *Tiberio quoque.*] Restituit Gruterus lectionem veram huic loco ex codice Ursini: *Tiberio quoque eadem de re, sed violentius*, ut ante quoque conjecerat F. Pithaeus, cum in suo reperisset: *sedulo lentius*, quod & exstat in Salmasiano & Copefiano. Primae syllabae in *violentius* male sunt repetitae & adhaeserunt praecedenti voculae *sed*.

53. *Nisi vespere aut noctu.*] Cod. Salmaf. & Copef. *nisi vespera aut noctu.*

Adoperta sella.] Sic recte legunt Mss. etiam Palatini. Perperam Beroaldus, Scriverius, Casaubo-

nus & Gruterus contendunt legendum esse *aduperta*, aut *haut operta*, præfati non videri solummodo voluisse Augustum, sed & patere adeuntibus. Nullam enim virtutem esse, qua sibi populum magis demereatur Princeps, quam si libenter & obvie excipiat desideria suorum. Quod Gruterus multis exemplis ad Livium ostendisse testatur. Sed de hoc civilitatis genere hic non loquitur Suetonius, verum de illo, quod noluerit inquietare obvios officii caussæ, ideo adoperta sive clausa sella per publicum eum ait incessisse: sicut eandem ob causam egressus & ingressus est oppida noctu, & consul pedibus incessit. Talis etiam fuit *obsuta lectica*, qua Tiberius nukum & neptem asportari iussit in cap. 64.

Et discedens eo modo sedentibus singulis vale dicebat.] Non dubitavi recipere codicis Salmasiani & Viterbiensis lectionem: *valere dicebat*. Sic enim semper meliores scriptores orationis, præcipue pedibus solutæ, loquuntur. Sed & *singulis* delendum ex Salmasiano, qui quoque pro *eo modo* legit, *eodem modo*. Totus igitur locus se melius habebit, si ex illis membranarum scripseris: *etiam discedens eodem modo singulis valere dicebat*. eodem modo, scilicet sedentibus stans ipse. & sic plane quoque membranæ Copesii.

54. *Grandior jam natu.*] Cod. Harl. *grandiore jam ornatu*. scribe cum Gronovio: *grandiore jam natu*.

55. *Contumacia fraudi fuit.*] Contumacia non est indomabilis jactatio libertatis, ut vult Boxhornius, sed contradicendi studium & libido in censendo, cum in Augusti sententia non conquiescerent; cui recte opponitur, obsequium deforme. Contumacia enim Latinis est, quæ barbaris *inobedientia*, ut & *contumaces*, qui male *inobedientes* dicuntur.

Nec magna cura redarguit] Sic reposui cum Torrentio ex codice Ferrariensi. Res ipsa loquitur. Sic & decessor ejus Julius contempsit hos scurras.

56. *Ne senatus quicquam constitueret.*] Cod. Salm. *ne quicquam constitueretur*. Sic & Copesianus, in quo tamen vulgata lectio ab eadem manu margini est adscripta, *at ne senatus quicquam constitueret*.

Ferebat & ipse suffragia in tribubus.] Sic rescripti ex primo & secundo Palatino & Ms. Alvari Nonni, probante Casaubono & Grutero. Nam in duabus tribubus suffragium ferre poterat Augustus, ut patet ex cap. 40.

57. *Sponte atque consensu.*] Cod. Salmas. *concessu*.

Strenam in Capitolio.] Salmas. & Copes. *strenuam in Capitolio*.

Sigillatim.] Codex Salmasii: *singillatim*. Et sic ubique scribendum. Neque enim video, ut ex hoc

conficiatur, quia ex *signum* fiat *sigillum*, ideo & ex *singulus*, *sigillatim* nasci; sed hoc potius, ex *singulus*, *singillatim*.

58. *Per Valerium Messallam id mandantibus cunctis.*] Cod. Salmas. *per Valerium Messallam is mandantibus cunctis*. Proba lectio, si juvetur interpunctione hac: *per Valerium Messallam. Is mandantibus cunctis: Quod bonum, inquit, faustumque sit tibi.*

59. *Jovis Olympici.*] Cod. Salm. *Jovis Olympii*. leg. *Olympii*.

62. *Et postulantibus.*] Salm. & Copes. *expostulantibus*.

Necessitudine aliqua jungerentur.] Copes. *necessitudine aliqua unirentur*. sed in marg. *necessitudine aliqua jungerentur*.

63. *Cotisoni.*] Cod. Salm. *Cosoni*.

In matrimonium petiisse.] Cod. Salmas. & Copes. *petisset*.

64. *L. Tucinio.*] Salmas. *L. Vicinio*, vel *Jucinio* Copes. *Licinio*.

Ac nihil aque laboravit.] Codex quoque Salm. & Copes. *elaboravit*.

65. *Ob ingenium sordidum.*] Salmasius conjicit legendum, *ob ingenium scordalum*. Sic & alibi Seneca loquitur, præter locum a Schildio laudatum, in ep. 83. *Tullius Cimber & nimius erat in vino & scordalus*. Et in Suafor. 7. de M. Tullii filio: *Erat autem etiam, ubi pietas non exigeret, scordalus*, ex J. Fr. Gronovii emendatione. *Sordidi* Latinis sunt avari, sed avaritia nunquam fuit in Agrippa notata, verum robore corporis stolidæ ferocem fuisse Tacitus tradit. Hoc vero est *scordalus*.

Etiam quibus corporis notis vel cicatricibus.] Torrentius hoc ideo voluisse observari & scire Augustum conjicit, ut inde adulterinos partus posset cognoscere. Sed cicatrices parentum liberi referre non solent, raro quoque notas, quamvis de ingenuis illis notis exempla quædam sint, ut Seleucidarum. Potius igitur hoc Augustum existimo mandasse, ut cum ipsi constaret de iis, qui ante filiam adierant, rescire etiam posset ex custodibus appositis filiæ, iidemne essent, qui ad illam venirent, an vero alii sub eorum nomine.

Agnosci aliquæ] Salmas. *adgnosci aliquæ*. Sed rectius Copesianus cum vulgatis *agnosci aliquæ*.

66. *Cornelium Gallum.*] Non hic fuit aliis dictus Ælius Gallus, ut Casaubonus putat, sed alius. Nam Cornelius Gallus celebris ille poëta primus fuit Ægypto præfectus ab Augusto, huic successit Petronius, huic vero successus fuit Ælius Gallus, ut docuit Vossius de natura Rhetorices.

67. *Diomedem dispensatorem.*] Cod. Salm. *Diomedem disp.*

Fero apro objectus est.] Male sollicitat hunc locum Torrentius, qui *fero* delendum censet. Ovidius:

Et ferus in sylvis farra metebat aper.

Crura effregit.] Salmaf. *crura ei fregit.* Sed Copesian. stat a vulgata.

67. *Grassantes oneratis gravi pondere cervicibus.*] Cod. Salm. *grassatos, oneratos g. p. c. vere.* *Grassatos* probat quoque Robertus Stephanus & Cod. Copesii.

68. *Pudicitiam delibatam a Casare, etiam Hirtio in Hispania trecentis milibus numum substravit.*] *Pudicitiam substernere* nemo Latinorum dixerit, sed *se aut corpus.* Censéo Suetonium scripsisse: *Quasi se, pudicitia delibata a Casare, A. etiam Hirtio ccc milibus numum substraverit.*

Versum in scena pronuntiatum.] Cod Salm. *versu in scenapronuntiato.*

69. *In quam arrigas*] Salm. & Copes. *in qua arrigas.* paullo ante uterque codex *Titiseniam.*

70. *Notatus est ut pretiosa supellestilis.*] Omni-
no copula inferenda ex Salmaf. Rob Steph. & duob.
Pal. *notatus est & ut pretiosa supellestilis.* Mox
pro *&* deinde, idem *&* inde.

Cum primum istorum conduxit mensa choragum.] In hoc versu vix quidquam sani. *Friget rō istorum* in initio epigrammatis, nulla mentione facta, quinam isti sint. Dein non *choragus* conducitur, sed *a chorago* conducitur choragium, sicut nec manceps operarum conducitur, sed operæ a mancipe. Dein quam durum mensa dicitur choragum conducere, pro accumbentes mensæ convivas conduxisse choragum. Omnia sunt inquinatissima. Scribendum vero existimo:

Cum mimum histrorum conduxit mensa choragi.

hoc est, cum mimici hi histriones, qui Deos Deasque ludunt, convenerunt ad hoc Augusti convivium. Choragus est, ut bene Torrentius observavit, ipse Augustus, qui Græcorum more choragus dicitur, quod suis sumtibus hoc convivium instruxerit, ut Græcis dicuntur *χορηγοί*, qui suis sumtibus ludos edunt. Conducere hic non est ea notio, qua opponitur *τῷ locare*, sed conducere hic est *cogere*, in unum ducere, facere ut convenient, ut apud Cæsarem: *Omnes copias auxiliaque conducunt*, & sæpe alias. *Hister* dicitur pro *histrion*. Liv. lib. vii. *Accepta itaque res, sapiusque usurpando excitata vernaculis artificibus, quia hister Tusco vocabulo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum.* Sic apud Valerium Maximum i. 4. scribendum esse sanxerunt viri doctissimi: *Et quia ludus apud eos (nimirum Etruscos) hister; scenico nomen histrionis inditum.* Ab *hister* sane est *histricus*, sicut ab *histrion* *histrionius*. Plautus Poenul. prol.

Audire jubet vos imperator histricus.

Quæ vox & apud Appulejum legitur. Jam *mimus* *histrorum* sunt mimici histriones, non veri histriones, qui instar histrionum induerant personas deorum dearumve non in scena, sed in convivio, in

quo mimum illum epularem *δωδεκαθεῶν* acturi erant. Histri enim seu histriones dicuntur *mimum* *agere* proprie, cum hujus aut illius personam sustinent in scena, Petron.

Grege agit in scena mimum: Pater ille vocatur, Filius hic, nomen Divitis ille tenet.

Hinc *mimus* omnis actio simulata, seu quæ verum mentitur. Florus ii. 14. *Pseudophilippus regiam formam, regium nomen, mimo quoque regio implevit*, ut pulchre vereque emendavit Gronovius cap. 25. Observ. in Script. Eccles. ubi vide exempla plura. Sic Florus eodem capite illum ipsum Pseudophilippum vocat *scenicum regem*, qui instar histrionis, qui mimum Regis in scenis agit, non diu regnum obtinet. Est igitur, ut modo monui, cum mensa choragi conduxit mimum histrorum, cum isti histriones vocatu Augusti convenissent in Capitolio ad hunc epularem mimum agendum. In postremo versu legendum cum Torrentio *toros*, quia *thronos*, ut probe monet, Latina lingua non agnoscit. Locus Auctoris pervigilii Veneris, quem affert Casaubonus ad lectionem vulgatam stabiliendam, ipsi Casaubono suspectus est. Epigrammatis autem hujus parens dicit Jovem ipsum ex auratis pulvinaribus Capitolii aufugisse, hoc est, Capitolium deseruisse, propter scelestos & incestos hos ludos. Licet tum nullum fuisset lectisternium, quod Casaubonus obducit, tamen poeta commode dixisset: *Jupiter fugit suos toros*, pro, sua pulvinaria, quæ illi solent ster-
ni, hoc est, deseruit Capitolium, ut idem fere dixerit quod Virgilius, *excessere omnes adytis dii*. Palatinus primus *thoros* vitiose pro *toros*, inde natum vitiosius *thronos*.

Sylvius pater.] Cod. Salm. & Rob. Steph. *Silius pater.* Ibid. cod. Salmaf. *forum aleatorum. & retractum est.*

Affidueque in urbe hiemaret.] Erasmus exponit, hiemis incommodo affligeretur. Non recte, inquit Torrentius. qui nec ipse rectius, dum explicat, hiemem in urbe peragebat. Nam sic luxata esset ratio structuræ, ut bene vidit Erasmus, quæ postulabat in hoc sensu *affidue tamen in urbe hiemabat*. Nihil puto mutandum, sed hiemare hic accipiendum ut apud Columell. xi. 2. *Fidicula exoritur, hiemat & pluit.* Id. lib. xi. c. 11. *Auster aut Africus hiemat.* Plin. xvii. 22. *dies hiemant.* Horat.

Fit atrum defendens pisces hiemat mare.

Sic hiems est tempestas. C. Nep. Attic: *Quod si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso defendat.* Nihil tritius, apud poetas præsertim. Hoc itaque commendat in Augusto Tranquillus, illum in urbe mansisse, quamvis assidue in illa spurcissima & humidissima tempestas esset, cum tamen ejus valetudini ea valde adversaretur. Aliter accipitur hiems in præcedente versu, quo narrat eodem cubiculo Augustum hieme & æstate mansisse. Sic qui-

quidem olim hunc locum exponendum existimavi, sed nunc cum accuratius expendo, puto sic eum esse constituendum: *quamvis parum salubrem valetudini sua hiemem experiretur, assidueque in urbe hiemaret.* Non video sane, ut *in urbem & in urbe* in eodem versu possit ferri: Augustus in eodem cubiculo mansit etiam hieme, quamvis illa ejus valetudini esset infesta, & quamvis assidua esset aut diuturna illa hiems, nec molliretur aut mitigaretur blandioribus auris, quibus valetudo Augusti, quam affligebat, levaretur. Copef. cod. *assidueque extra urbem hiemaret.*

72. *Quem Syracusas & τεχνόφρον vocabat.*] Videtur Augustus Syracusas appellavisse secessum istum, quod in illo loco non minus novas artes excogitaret, quibus imperium suum moderaretur, generique humano usui esset, quam Archimedes quondam Syracusis, cujus patria & domicilium fuere, in artibus mechanicis mathematicisque disciplinis multa utilia & pulcherrima invenerat. Vid. Plut. in Marcello. Itaque secessus iste Augusti Syracusæ fuere & τεχνόφρον. COETIER.

74. *Invitasse se quendam.*] Non male Salmaf. cod. *invitasse se quondam.* Mox idem: *ternis ferculis.* &: *ut non minimo sumtu.* mox: *aut tromata aut histriones.* pro aut acroamata & histriones. Dein: *ex circo ludos pro ludios.*

75. *Aversas tabularum picturas.*] Sic scribendum ex cod. Salm. & Rob. Steph. ed. vulgo male *adversas.*

76. *Duas buceas.*] Cod. Salm. *duas baccas.* id. *ex hac inobservantia,* ut recte alii quoque.

78. *A cœna lucubratoriam se in lecticulam recipiebat.*] Cod. Salm. & Rob. Steph. *a cœna in lecticulam se lucubratoriam recipiebat.* inferius Salmaf. cod. *maturius vigilandum.*

79. *Deductiorem.*] Omnino est depressiorem, demissiorem, humiliorem, non tenuiorem. opponitur eminentiori, quales solent esse aquilini nasi, qui hinc jocosè etiam nunc Cæsarei nasi dicuntur vulgo.

Etiam in memoriam ejus.] Cod. Salmaf. *etiam memoriam.*

Adstantis.] Salm. & Copef. *astantis.*

80. *Genitivis.*] Salmaf. *genetivis.* sic *Venus Genetrix* sup. & veteres tituli.

81. *Jecinore.*] Salmaf. & Copef. *jocinore.*

82. *Et subucula thorace laneo.*] Cum subucula sit interior tunica lanea, thorax vero tantum pectoris munimentum contra telorum ictus æreum, aut ferreum, merito Ferrarius de Re Vestitaria præfert veterum editionum lectionem istam, quæ nunc obsidet recentius editos. Illa vero hæc fuit: *Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subucula, & thorace laneo.* Subuculam appellavit intimam tunicam laneam corpori adhærentem. Itaque hoc fuit notabile, quod præter quatuor tunicas uteretur subu-

cula: dein quod pro ferreo thorace muniretur laneo.

Ungebatur enim sapius & sudabat ad flammam.] Cod. Salmaf. Copef. & Rob. Steph. *ungebatur enim sapius, aut sudabat ad flammam.* & in fine capitis iidem: *manus ac pedes alternis jactaret.* pro quo vulgo ineptè: *manus ad pedes alternis jactaret.*

84. *Non deficeret.*] Recepi ex optimo codice Salmafii & editione Roberti Stephani *deficeretur ad subita extemporali facultate.* Justin. *quorum non studiis deficiatur quam annis.* Vellejus Paterc. *Non merito, sed materia adipiscendi triumphalia defectus est.* Sic *defici viribus, vigore.*

85. *In spongiam.*] Salm. & Copef. *in sphongeam.* Sic & superius iidem libri.

86. *Atque inconcinnitate.*] Cod. Salm. *atque concinnitate.* paullo post idem: *neque prepositiones urbibus addere.* Optime. solent enim ea omitti, ut notum est. sic omnino legendum.

Exagitabat nonnunquam.] Cod. Salm. & Copef. *exagitabatque nonnunquam.* Dein idem: *addit hac.* post idem: *ne moleste scribas & loquaris.*

Inanibus sententiis.] Optime J. Fr. Gronovius olim legendum esse censuit: *inanis sententiis verborum volubilitas.*

87. *Quotidiano sermone.*] Copef. *cotidiano sermone.*

Et pro pullo pullejaceum.] Cod. Salm. & apud *pauillum pullejaceum.* mox *cerrito* pro *vulgato cerito*, item: *vapide se habere*, vulgo *vapide se se habere.* Dein: *betizare, & lachanizare,* ut omnes editi. est hoc quoque inter Augusti nova.

88. *Pro z autem duplex aa.*] Codex Salmaf. & Copef. *pro x autem duplex aa.* & sic Rob. Steph. quæ verissima scriptura est. nam *z* rarissime Latinis in vocibus occurrit.

89. *Eruditione varia repletus Sphæri.*] Cum in Urfini aliisque pluribus codicibus extet *contubernio*, sine *iniit*, puto hunc locum sic scribendum esse: *Deinde etiam eruditione varia repletus in Sphæri, & Arei philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicænoris contubernio.* Salmafius legit: *repletus per Arei philosophi contubernium*, quia in suo codice reperit, *repletus sper Arei.* Sed repleti eruditione per contubernium Arei non puto quenquam meliorum temporum scriptorem dixisse, aut probare. In Codice Copefiano, *Sphæri & Arei* non legitur.

Ingenia seculi sui.] Salm. & Copef. *seculi sui.* statim idem *auduit.*

90. *Circa religiones.*] Salm. *circa relegionis.* Semper autem in illo codice scribitur *relegio*, notante Salmasio.

Concameratum locum.] Salm. *concamaratum locum.*

91. *Emendicabat a populo.*] Cod. Salm. *emendicabat e populo.* ante *quodannis* pro *quotannis.* Sic & in nonnullis inscriptionibus apud Gruterum.

92. *Aut nonis quidquam rei serie inchoaret.*] Hanc

ego causam existimo hujus superstitionis, quod inciperet hoc vocabulum a *non*, quod vetat: quasi omen esset rem inchoatam non successuram. Hæc est *δυσφυνία* nominis. ut in illo *Cauneas* quasi esset *cave ne eas*.

93. *Dimisso concilio*] Lege: *consilio*. hoc est, assessoribus in tribunali. Diximus ad Livium. Gronovius. Firmat codex Salmasii, in quo *consilio* legitur. Tib. cap. xv i i. *Nihil non de consilii sententia agit*.

94. *Velitrini*.] Codex Salmasii: *Veliterni*, ut apud Livium quoque scribitur.

Quo ad se quisque spem traheret.] Scribe ex Salm. cod. & Rob. Steph. *quod ad se quisque spem traheret*.

Cum cetera matrona dormirent, obdormisse.] Horum verborum sensum ineptum esse quivis non ineptus facile videt. Gruterus conjicit legendum: *dum cetera matrona edormirent*. ut velit, inquit, in lecticis quamque suis complexisse somnum, domi interruptum, dum maturant ad hanc Apollinis ædem. Sed nec sic insulsus sensus tollitur, qui postulat, ut aliud quid matronæ dicantur fecisse quam Livia, quæ obdormierit. Torrentius tanquam immedicabile vulnus recidit hæc verba: *dum cetera matrona dormirent*. Sed hoc est violentum contra omnium codicum fidem. Mutatione levi omnia posse, quæ hic morantur lectorem, tolli, cognosces, si mecum legeris: *dum cetera matrona domum irent*. Cum peractis sacris ceteræ domum irent, hæc forte obdormiit.

Nec potuisse unquam eximi.] Jure J. Fr. Gronovius veterum librorum scripturam *exigi* prætulit editionibus. Et sic videtur Ovidius quoque scripsisse:

Exigit ipsa dies omnes de corpore mendas.

Apollinis filium existimatum] Ideo & Apollinis in convivio *δωδεκαθεῶν* personam gessit, ut c. 70. tradidit Suetonius, & non modo in nummo vetere, quem produxit Torrentius, sic fingitur, sed & in antiqua inscriptione sic appellatur:

APOLLINI. DIVO. AVG.

Q. LVTATIVS. Q. F. CLA. CA...

Q. LVTATIVS. Q. F. CLA...

Unique olim omnino Magno Alexandro.] Cod. Salmasii. *uniquè omni Magno Alexandro*. Olim depravatum est in *omni*, quod postea aliis quoque insertum codicibus cum vera lectione, indeque ortum illud *omnino*, quod sane expungendum est, quæ & Salmasii est sententia.

Demissum coelo.] Cod. Salmasii. *demisso e coelo*.

Tunica laci clavi resuta.] Excidisse litteram unam puto, legendumque *tunica laticlavii*, ut solent veteres. Sic inferius *laticlavii*. Valer. Max. V. 1. *Puerum annulo, fibulaque aurea, & tunica laticlavii, Hispanoque sagulo, & ornato equo donatum, datis qui eum prosequerentur equitibus, ad Masanissam remisit*.

Enata soboles] Salm. *enata suboles*.

95. *Ad speciem celestis arcus*.] Cod. Salmasii. *ad seriem celestis arcus*.

97. *Aquila ad primam litteram sedit*.] Quid istud ostentum portenderit, non explicat Suetonius. Sed Augustum mortem sibi imminere ex illo conjecisse tradit. Nempe aquila signum consecrationis erat, atque ea in nummis Imperatorum, præcipue M. Antonini Pii cum fulmine passim apparet, cum inscriptione CONSECratio. Inter quos unus exstat, in quo anima Antonini instar nudi hominis aquilæ insidens ad cælum fertur. In funeribus Imperatorum postquam rogos arserat, e busto aquila emittebatur, ut ex Dione, Xiphilino, Herodiano pridem viri docti observarunt. Scilicet aquila illa in proximam ædem se contulerat, atque ad primam litteram nominis Agrippæ confederat, quæ prima quoque est nominis Augusti. quod signum erat Augustum propediem consecratum, hoc est, inter Deos relatum iri, quod fieri non poterat nisi post mortem. Sed ne vigilans somniare videar, a conjectorum somniis *ἐπέχω*, COETIER.

Atque itinere inchoato.] Cod. Salm. *atque in itinere inchoato*.

98. *De hoc quoque consuluit*.] Cod. Salm. *Adde quoque. lege: ac de hoc quoque*. Post idem codex, *etiam tum infirmis*.

99. *Δότε ἱκρότον*.] Salmasii. *ΕΤΙΔΕΤΑΧΟΙ ΚΑΩΣΤΟΙΤΑΙΕΝΙΟΔΟΤΕ*, Unde & Turnebus ex aliis libris legit:

Εἰ δὲ πᾶν ἔχοι καλῶς, τῷ παιγνίῳ δότε κρότον, & quæ sequuntur. Vide & Casaubonum. Gruterus in Palatino primo & secundo illa quoque verba invenit; in tertio vero tot Græcis verbis spatium est relictum, ut & in Copesiano. Hinc non dubitavi cum Grutero ista verba, quæ dudum exciderant, reponere, ne frustra in notis solum & adversariis eruditorum legerentur, sed quo maxime debebant loco.

Id quoque magis presagium.] Salmasii. *id quoque magis presagium*.

100. *Euntem in cælum vidisse jurasse*.] Scribe ex Salmasii & Rob. Steph. *juraret*.

Tunc jam publicarat] Salm. *jam tum publicaret*.

101. *Quos & ferre nomen suum jussit*.] Notavit Casaubonus Liviam post mariti excessum non Liviam, sed Juliam vocatam fuisse. Verum utrumque nomen retinuit, ut patet ex inscriptionibus antiquis, in quibus *Livia Augusta*, & *Julia Livia Augusta* appellatur, ut erudite disputat Illustris Spanhemius in dissertatione VII. de Præstantia & usu numismatum.

Ad vicena sestertia.] Legendum, ut pulchre vidit Cl. Perizonius, *ad viciis sestertium*, hoc est, quinquaginta milia Philippeum. Producere hic est extendere. Non nulla legata tam ampla fuerunt, ut quinquaginta milium Philippeum summam aquarent.

rent. Hinc & annuam diem eis persolvendis constituit. Propterea quia tam sero hæc legata numerabantur, excusavit rei familiaris mediocritatem. Quis credat Augustum, cum milies & quingenties relinqueret, annuam diem vicenis sestertiis præfixisse?

101. Polybii & Hilarionis.] Salmas. etiam codex Polybi & Hilarionis, ut & Rob. Steph. Huius Polybii meminit antiquum epigramma apud Gruterum:

C. JULIVS. POLYBI. DIVI. AV-
GVSTI. LIBERTI. ANTHVS.
SALTVM. FORTVNAE. OPIFERAE.
RESTITVIT. PRO. SALVTE.
POLYBII. LIBERALIS. PATRIS.

Post: qua ante Mausoleum. Codex Salmas. quem ante Mausoleum. inde legendum forte putat Salmas. qua in ante Mausoleum.

Produxitque quadam.] Salmas. & Copes. Perduxitque quadam.

Sub signis.] Palatini etiam codices omnes essent, quos sequor.

TIBER. NER.

CAP. 2. Secus admissa.] Cod. Salmas. sequus admissa. idem: notatissimum est, pro notissimum. id. tribunos plebi. leg. plebei.

Statua sibi cum diademate.] Codex Salmas. Statua sibi diademata.

3. Insertus est & Liviorum familia adoptato in eam materno avo.] Atqui apud Tacitum vi. ann. c. 51. ait, matrem Tiberii in Liviam familiam adoptatam esse. Sed credo cum Theod. Ryckio V. Cl. avum adoptione transiisse in illam gentem, cum jam ei nata fuisset Livia, Tiberii parens.

Nec, ut fama, extortum.] Cod. Salm. & Rob. Steph. nec, ut fama est, extortum.

4. Pater vero Tiberii.] Vero deest in Salmas. cod.

In queis Narbona & Arelate.] Cod. Salm. in queis Narbo & Arelate. Putat tamen Joannes Ortwynius, moderator Gymnasii Delphensis doctissimus, etiam dici Narbona, ut Ancon & Ancona. Potuit etiam Narbon scripsisse Suetonius, uti veteres dixerunt Plato & Platon, Dio & Dion, Cimo & Cimon.

5. Post bellum Philippense.] Cod Salmas. per bellum Philippense. id esset, tempore ejus belli. Nam & bellum Philippense, iis, quos Suetonius dicit, coss. gestum est.

6. Habuit luxuriosam & exercitatum.] Ms. Salmasii: laxoriosam. Unde recte viri docti conjece- re legendum, laboriosam & exercitam, ut apud Plin. in Paneg. Et sic primus hunc locum rescribendum esse vidit Err. Memmius testante Lambino ad Corn.

Nep. Cimonem. Exercitam recepit quoque R. Stephani editio. Exercitatum tamen ferri quoque posse Ortwynius censet, cum apud Horat. legatur Epod. 9. Exercitatus aut petit Syrtes noto, h. e. vexatas. Virgilius tamen, idem ait, exercitam quasi tuetur. III. Aen. v. 182. & V. Aen. v. 725. Nate Iliacis exercite fatis. quod Noninus sic explicat: exercite, fatigate.

Per Siciliam quoque & Achaiam circumductus.] Cod. Salm. per Siciliam quoque & per Achaiam circumductus. idem paullo post, quod in tutela Claudiorum erant. leg. cum Rob. Steph. qui in tutela Claudiorum erant.

Præfedit Aëtiacis.] Codex Salmas. Aëtiacis. lege: iselastis, vide ad Calig. c. 20.

7. Ne unquam in conspectum ejus posthac veniret.] Cod. Salmas. ne unquam in conspectum ei posthac veniret.

9. Exhinc Rhoeticum.] Salm. cod. Exin Rhoeticum.

Pœne junctim percurrit.] Optime Salmas. codex: percucurrit.

11. Forte quodam.] Codex Salmas. cum non nullis aliis: forte quondam. Scripserit forsan Suetonius: forte quadam. ut Florus alique scriptores Latini loquuntur.

Quicquid agrorum in civitate esset, velle si visitare.] Jure vir doctissimus, & mihi, cum in vivis esset, amicissimus, Tanaquillus Faber in epistola ad Urbanum Chevræum hunc locum habet suspectum depravationis. Qui enim, inquit, fieri potuit, ut quod a Tiberio dictum fuerat, male a proximis exceptum dicatur? Sed cum emendat, quicquid librorum in civitate esset, visitare se velle, id vero probare non possum. Quis enim dixerit visitare libros? Nam Latinos appellasse libros tabernas in quibus libri venduntur, ut Græcis βιβλῶς dicitur βιβλιοπωλείον, de quo loquendi genere in lectionibus Hesiodicis egi, nemo credet. nec sic accipiendum esse Faber sensit. ne dicam, quam longe abeat librorum vox a τῶν agrorum. Ego cenfeo Tiberii male accepta verba fuisse: Quicquid Græcorum in civitate esset, hoc est, Philosophorum, Rhetorum, & Grammaticorum. Illos enim Græcos & Græcos, quod idem est, a Romanis appellatos inferius ad hanc ipsam Tiberii vitam docebitur. Hanc emendationem damna- bit, credo, nemo, qui verba, quæ proxime ante- cedunt, non oscitanter leget: sine lictore aut viato- re gymnasia interdum obambulans, mutuaque cum Graculis officia usurpans prope ex aquo. Sequitur: forte quodam in disponendo die mane prædixerat, quidquid agrorum, & quæ sequuntur. Vides quam omnia cohæreant apte, si legas Græcorum. Mutua quia cum Græcis usurpabat officia, dixit aliquando Tiberius mane, se illo die omnes Græcos velle vi- sitare, non promiscue omnes incolas illius civitatis, sed eruditos homines, quorum gymnasia obambula- bar,

bat, illos professores, quorum circa scholas & auditoria frequens erat, ut paullo post loquitur, & quorum consuetudine & colloquiis etiam Romam reversus, cum successisset Augusto, maxime delectabatur. Hanc vocem *Graiorum*, exceperant male proximi, ac si dixisset *agrorum*. Magna enim est soni horum nominum affinitas, ut non attentissimos facile potuerit fallere.

Unum hoc tantummodo.] *Tantummodo* non legabatur in codice Salmasii.

Exercuisse jus tribunitia.] Palatinus secundus exercuisse, & hoc Gruterus reposuit. Sed obstat & codicum vulgatam lectionem servantium copia, & quod loquendi hoc genus non ineptum nec inelegans sit.

Latius animo.] Codex Salmasii. *latius nuncio*, ut omnes editiones ante Casaubonum, qui hoc sine ullo indicio mutavit.

12. *Quasi legatus ab Augusto.*] Salmasii & Palatinus: *quasi legatus Augusto*, pro *legatus ab Augusto*. Cato apud Festum in oratores: *M. Fulvio consuli legatus sum in Aetoliam*. Tacitus: *claris scriptoribus dicta*. Ovid. *Barbarus his ego sum, quia non intelligor ulli*. pro *ab ullo*. De his locutionibus superius semel iterumque egimus.

Diverberet Rhodum.] Codex Salmasii: *deverteret*. Et sic in multis locis veterrimi codices, ubi vulgati *diverberet*.

14. *Geryonis oraculum.*] Meminit ejus inscriptio antiqua apud Gruterum VI. 4.

IM. D. D. JOVI
ET. JVNONI. REG.
ET. GENIO. LOCI
ET. :: :: :: :: :: :: ::
:: :: GERIONIS SR
VERVS. MIL. LEG.
XXII. ANTONIAN.
B. F. COS. PRO. SVA
ET. SVOR. :: :: :: :: ::
:: :: DIV. :: :: :: :: ::
ANTON. :: :: :: :: ::

Tunc maxime.] Codex Salmasii. *cum maxime*. h. e. illo ipso tempore. Est elegans harum particularum usus. Tacitus III. ann. *Littora & lacus Campaniae cum maxime peragrantem*. Sic frequenter optimi scriptores. Sed nec illud infrequens Tacit. ann. IV. *Coepantem tum maxime conjurationem disjecit*. Sic & Florus male a nonnullis sollicitatus. *Mox & nave provisa* idem Cod. pro *prævisa*.

Nec hereditatem quidem.] Codex Salmasii cum in hoc loco, tum & in hoc ultimo, de quo dubitabat Gronovius sagacissimus, emendationibus ejus suffragatur. Exstat enim in his locis *ne* pro *nec*. quin & deprehendi postea in iis omnibus Suetonii locis, quæ allata sunt, in Roberti Stephani editione *ne* legi rectissime.

Cajus & Lucius intra triennium defunctis] At in

Augusto c. 65. dixerat: *Cajum & Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos*. Scrupulum, quem in definitione temporis hic sibi movet Casaubonus, quasi sibi adversetur Suetonius, evellit Eminentissimus Norisius ad Cenotaphia Pisana dissertatione 2. cap. 17. Lucium docens obiisse circiter 20. Augusti A. V. 755. ut pateat ex cenotaphio, & de quo fusius egerit cap. 15. Cajum vero e vivis excessisse die 21. Febr. A. V. 757. mensis Aprilis ineuntis, quod constet ex altero lapide Pisano. Ita in duodeviginti mensium spatio ambos Augustum amisisse. At intra triennium defunctos dici, quia Cajus post Lucii mortem superstes fuerit parte anni Juliani 47. usque ad exitum Decembris, item altero anno insequenti, ac parte anni Juliani 49. a Kalendis Januarii ad VIII. Kalendas Martias, atque sic intra triennium ambos mortuos esse.

17. *Prætextatus.*] Habitu nimirum consulari, non triumphali. Triumphales enim vestes fuisse togas pictas, & tunicas palmatas nemo ignorat. Tribuitur tamen nonnunquam etiam triumphantibus prætexta. Valer. Max. V. 5. de Scipione Africano: *Itaque clarissimorum cognominum alterum sumpsit, alterum dedit: triumphique prætextam hujus excepit, illius tradidit*. Id. VII. 1. de Metello: *Speciosissimi triumphi prætextam largitus est*. Sed *prætexta* ponitur hic generaliter pro vestitu & cultu magno, ut non nunquam apud poetas accipitur.

20. *Post biennium.*] V. C. Salmasii post biennium. Cur spernamus causæ nihil est optimi codicis lectionem. Sic post multo Ovidio, & cui non?

21. *Ambitione tactum.*] Codex Salmasii & Rob. Steph. editio, *tractum*. Ovidius:

Nominis & fama quondam fulgore trahebar.
Idem:

Nec timide promitte: trahunt promissa puellas.
Plin. lib. 26. H. N. c. 10. *Trahebat præterea mentes artificio mirabili*. Cic. pro Archia: *Studio laudis trahebatur*. Virg.

Trahit sua quemque voluptas.

Et rem gere feliciter.] Cod. Salm. & feliciter rem gere.

Τοσαύτην ῥαθυμίαν] Salmasius legendum censet ἀποθυμίαν.

Et dux νομιμάτατε, Vale, & Ordinem æstivorum tuorum.] Male hunc locum distingui recte viderunt Glareanus, Torrentius, Salmasius. Et h. l. nihil est nisi indicium capitis alius epistolæ Augusti. Copesii liber, ut alii, quos Beroaldus, Torrentius & alii inspexerunt: *Dux εὐβλεῖσθε*. In margine eadem manus vertebat: *Dux consultiſſime*. Nec video quid causæ sit, cur repudiemus lectionem codicis Urſini, & editionis R. Stephani: *Ordinem æstivorum tuorum ego vero, mi Tiberi, laudo*. Mihi sane magis arridet quam abruptum hoc dicendi genus, quo minime delectatus est Augustus, si Suetonio fides.

Sive

Sive quid stomachor valde, medius fidius Tiberium meum desidero.] Novi apud Ciceronem esse stomachor omnia: codex tamen Salmasianus: *sive quid stomachorum, vel de medius fidius.* Unde Nicolaus Heinſius conjiciebat: *sive quid stomachosum.* Scilicet incidit.

23. *Quoniam sinistra fortuna.*] Probo scripturam codicis Salmasiani: *quoniam atrox fortuna.* Sic sæpe apud Senec. *atrocitas fortuna.*

25. *Germaniciani.*] Paulus Jctus in l. 35. §. 4. D. *Ex quibus causis majores, eadem terminatione urbanicianos milites dixit.* COETIER.

Ante omnia ut aquarentur stipendio pratorianis, Germaniciani quidem.] Secutus sum distinctionem & lectionem editionis Stephanianæ: *ante omnia ut aquarentur stipendio pratorianis.* Germaniciani quidem: quam merito probavit Casaubonus, & Torrentius firmavit ex codice Tornacensi.

26. *Vix unius bigæ.*] Hoc & laudi datur in veteri inscriptione apud Gruterum Veratio L. F. Pal. Severiano, equiti Romano: *Huic cum & populus in spectaculis adsidue bigas statui postulasset, & splendidissimus ordo merito decrevisset, pro insita modestia sua unius bigæ honore contentus, alterius sumptus reipublica remisit.*

Civicam in vestibulo coronam.] Ritum illustrarunt dudum docti viri pulchre. Sed in loco Valerii Maximi, quem adfert Casaubonus, hæret menda. Nam pro vulgatis: *qua postea Augusta domus sempiterna gloria triumphant,* legendum: *qua postea Augusta domus sempiterna gloria triumphant.* ut apud Ovidium:

Postibus Augustis eadem fidissima custos

Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.

Usque in Idus Majas.] Lapis Nolanus docet in VII. Idus Majas Tiberium consulatum gessisse.

TI. CÆSAR. AVG. V.

SVF. VII. ID. MAI. FAVSTVS.

CORNELIVS. SVLLA.

SEXTEDIVS. CATVLL. COS.

SVF. K. JVL. L. FVLGINIVS.

TRIO. COS.

SVF. K. OCT. P. MEMMIVS.

REGVLVS. COS.

Unde doctissimus Norſius Suetonium erroris arguit. Sejani autem nomen in hoc monumento non legi, quia id sculptum sit post Sejani damnationem, recte notat. Vide illius epistolam Consularem Tom. XI. Thesauri Antiquitatum Romanarum p. 404. Cl. Pagius autem putat Suetonium Iduum nomen absolute posuisse, nec voluisse definire, ad quem Iduum diem illam dignitatem sustinuerit. Idus enim & Kalendas nonnunquam sic accipi apud veteres probat ex regula S. Benedicti cap. 48. ubi Kalendas Octobres poni pro XVII. Kalend. Octobres. Sed quia meliorum temporum scriptoris Latini auctoritas desideratur, existimo in antiquis Sue-

tonii libris excidisse numerum VII. quem nobis servavit inscriptio Nolana.

26. *Ullis nisi ad reges ac dynastas epistolis.*] Cod. Salm. *nullis nisi ad reges ac dynastas epistolis.* Dein omnino reponendum ex Salmaf. & Rob. Steph. *nec amplius quam mox tres Consulatus.* paullo inferior, Salmaf. *senatum se audisse.* legendum *adisse* censet Salmaf.

28. *Sed & adversus.*] Sic scripsi cum cod. Salmaf. & tribus Palat. aliisque libris veteribus & Grutero.

Hoc prætectu.] Cod. Salmaf. *prætecto.* Ita noster Cæs. cap. xxx. *Et prætectum quidem illi civilium armorum hoc fuit.*

30. *Legionum & auxiliorum descriptione.*] Cod. Salm. *discriptione.* nec dubito, quin ubique, ubi *describere & descriptio* in hac notione ponitur, pro *divisione & distributione* scilicet, legendum sit *describere & descriptio*, uti & Lambinus & alii viri docti in membranarum antiquissimis scriptum invenerunt. sed de hoc agemus alibi accuratius.

31. *Eisdem assurgere & decedere de via.*] Sic & C. V. Salmaf. cum Torrentianis: *Eisdem & assurgere & decedere.* bene.

32. *Venientem eum.*] Sic codex Salmaf. & Palatini, quorum auctoritatem secutus Gruterus pridem hanc, quæ exciderat, particulam restituit suo loco.

33. *Assidebatque mistim.*] Codex Salmafii quoque *juxtim*, hoc est prope, juxta, quod verius puto vulgato *mistim*.

Vel ex adverso.] Salm. Cod. *vel ex adversum*, ut *inante, exante, insimul*, & hujus generis alia, mox idem Pollentina plebs, pro vulgato *Polentina*. Sic & superius in Augusto, *ex adversum*, ubi itidem editi *ex adverso*.

Exercuit principem.] Optime Turnebus ex vett. codd. *exeruit principem*, hoc est, ostendit se imperare. Firmant Turnebi emendationem codices Palatini duo, quos merito Gruterus sequitur. Ovid.

Tu Piso latentem Exere.

34. *Mercedibus scenicarum rescissis.*] Sic ex Salmasiano libro veteri, & duobus aliis Mss. Torrentii & Stephani editione rescripti. *Vulgati rescissis.* Aliud est *rescindere*, aliud *recidere*. *Rescindere* est irritum facere, ut capite præcedente: *constitutiones quasdam senatus rescidit.* ubi cod. Salmaf. male *recidit*, ut etiam hinc liqueat ista verba sæpe in membranarum antiquis permutari. *Recidere* vero est minuire, tollere supervacua. Et jam olim sic scribendum esse monuit sagacissimus ille J. Fr. Gronovius, cui Suetonius, & omne genus scriptorum tantum debet, quam ulli alii, qui studium in eis emendandis posuit.

Quotidiana oscula.] Ms. Salmaf. *cotidiana*, ut fere vetustissimi quique codices, & inscriptiones vetustæ: *cotidianus*. Paulo post idem codex: *Con-*

Fffff

sue.

sueverat quadriplam strenuam & de manu redde-
re. ubi vides strenuam pro strena scribi æque ut in
Lislai codd. & Glossario. Sic & superius in Au-
gusto c. 57. in eodem Salmasiano codice legitur
strenua.

35. *Pridie fortitionem.*] Sic & Salmasianus co-
dex. Nollem Gruterum probasse Palatinorum libro-
rum lectionem, qui cum nonnullis aliis præferunt
fortitione ductam. Nihil verius expositione Tur-
nebi.

37. *Populares tumultus exortos gravissime coër-
cuit.*] Cod. Salmas. populares tumultus & ortos
gravissime coërcuit.

Cotii regno.] Ms. Salmas. Rob. Steph. aliæque
veteres editiones: *Cotti*. Hinc *Cottia Alpes*. Sic
& nomen istud scribitur in antiquis marmoribus.
Male Ursinus hic legendum statuit *Cotis*, ut bene
monuit Casaubonus.

Partem majorem plebis.] Ms. Salmas. *plebei*, & sic
ubique. Erequentius veteres hac flexione sunt usi.
Sic in antiquissimis libris & inscriptionibus fere sem-
per, *tribunus plebei*.

Thrasypolim Thracem.] Quam varie in libris
scribatur hoc nomen, monuerunt docti viri. Re-
ctissime scribitur apud Tacitum *Rhescuporim*, pro
quo more Dorum Dio *Rhascuporim* scripsit. Omnem
dubitationem nobis eximunt duo nummi ærei, quo-
rum alter est hujus, alter alterius *Rhescuporidis*,
qui nepos illius fuit, & vixit tempore Neronis. in
altero legitur *PHCKOYΠOPIA*. in altero, *PICKOYΠ*.
quos debemus CL. Vaillantio in notis, quas dedit
ad selecta *Seguini* numismata. Doleo non id secu-
tos esse librarios in hac editione.

41. *Non decurias Equitum unquam supplerit.*] Inter-
pretes male hæc de decuriis judicum supplendis in-
telligunt, cum judices nunquam vocentur equites,
quævis ex equitum ordine legerentur. Itaque
decurias equitum hic esse, qui legebantur, ut mere-
rent in alâ, a Censore. Decuriam esse tertiam tur-
mæ partem, cui qui præsit, dici decurionem, decem
turmas esse alam: Equites vero, qui in decurias
judicum referantur, ad hanc functionem legi a
præatore docuit Vir insignis Ph. a Turre ad monum.
Veteris Antii cap. 3.

42. *Quasi civitatis oculis remotus.*] Cod. Salm.
Copes. & R. Steph. edit. *quasi civitatis oculis re-
motis*. quod & non improbandum.

Sestio Gallo.] Cod. Salm. *Sestio Gallio*.

43. *Sellariam.*] Codex Salmasii cum Palat.
primo & secundo & duobus *Torrentianis*: *sella-
ria*.

Caprineum.] Pulchre H. Grotius emendavit:
καπρίων cum, aut ut politissimus Rutgerius *καπρίων*
eum. Eo alludit quoque illud Atellanæ dictum;
Hircum vetulum Capreis naturam ligurire, ubi al-
lusum est ad insulam Capreas simul & ad lascivissi-
mum animal.

44. *Quod mutuo flagitium exprobrabant.*] Rectius
codex Salmas. *exprobrarant*.

45. *Quam perductam.*] Male mutatum vult Casaubo-
nus. Non *producere* & *deducere* sola sunt verba leno-
nia, sed & *perducere*. Justin. 1x 6. *Perductum in con-
vivium solutumque mero Attalus non sua tantum, ve-
rum & convivarum libidini velut scortum vile subjece-
rat*. Hinc *perductores* in 1. Verrin. Ciceroni lenonum
sunt socii, fœdarum scilicet noctium conciliatores: *Le-
nonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat*.

Unde nota in *Atellanico exodio*.] Ms. Sal-
mas. & ceteri fere omnes, unde mora in *Atellani-
co exodio*. quod non erat mutandum. Mora est fe-
mina fatua, aut quæ fatuæ feminae in illo exodio
partes agebat, sicut morio, qui viri fatui personam
sustinebat. Sic in Claudio cap. 38. *Μαργαρίτης*.
in Ner. 33. Nam & morari cum inter homines de-
fuisse, producta prima syllaba jocabatur. Plaut.
Trinummi: *Is mores hominum & moros & mo-
rosos facit*. Idem Mil. glor. 11. 4. *Ego stulta &
mora multum, qua cum hoc insano fabulem*. Ibid.
A. 111. 1. *Morus es*. Nam in mala uxore atque
inimica si quid sumas, sumtus est. Sed forte re-
ctius legeretur: unde mora in *Atellanico exodio* pro-
ximis ludis assensu maximo exceptum percrebuit.

46. *Sed Græcorum.*] Sic codex Salmas. Palat. prio-
res duo, edit. R. Stephani, Gruteri, aliorumque.
In aliis vero editionibus & vetustis membranarum quo-
que legitur: *gratorum*. Et forsitan scripsit Suetoni-
us *Graiorum*. quod & Gronovio in mentem ve-
nisse audio. Sæpe pro *Grævis* scribi *gratus* in libris
veteribus ostendit pluribus exemplis decus meum &
litterarum Nicolaus Heinsius ad v. Fast. v. 8. &
ad carminis de Phœnice, quod Lactantio tribuitur,
v. 70. C. Nep. præfat: *Non admirabuntur nos in
Graiorum virtutibus exponendis mores eorum secutos*.
P. Mel. 11. 3. *Calcatum Grajo Herculi solum*. Sic
ut autem hic *Gratorum* pro *Graiorum* scribitur, sic
apud Gratium in *Cynegetico* *Gratia* pro *Gracia*:
*quem plurima semper Gratia per nostros unum testa-
bitur usus*. Ubi sine dubio scribendum *Gracia*.
Vicissim vero apud Justin. viii. 4. legendum *gra-
tia imperantis amulos* pro vulgato *Gracia*, ut in no-
tis ostendimus. Cave vero cum Boethornio per
Græcos intelligas hic parasitos, aut viles & con-
temptos homines, sed doctos viros, Philosophos,
Rhetores, & Grammaticos, quos in contubernio
habuit, & quotidie positus quæstionibus exercuit, ut
bene Casaubonus docuit. Cap. 56. *Graculos convictores*
dixit: *Nihil lenior in convictores Graculos, quibus
vel maxime acquiescebat*. qui illi fuerint, in sequen-
tibus illius capitis verbis ostendit, nimirum Zeno,
Seleucus Grammaticus, Theodorus Gadareus Rhetor.
vide & cap. 70. Talis etiam fuit comitatus Milo-
nis. Cic. pro Milone: *Obviam fit ei Clodius ex-
peditus in equo, nulla rheda, nullis impedimentis,
nullis Gracis comitibus, ut solebat*. Et Pisonis.

Idem

Idem in Pison. *Atque hoc quidem etiam isti tui dicunt voluptarii, Græci: quos utinam ita audires, ut erant audiendi.* vide sequentia & orationem pro Archia. Hunc morem & Vonones ex disciplina & consuetudine Romanorum in regnum Parthicum reversus tenebat, quo popularium in se invidiam & irrisum concitavit. Tacit. Annal. II. *Irridebantur Græci comites, ac vilissima utensilium annulo clausa.*

47. *Quo peracto plerisque modestia.*] Recepti emendationem Lipsii scribentis, suffragante Grutero, quo pacto, quæ confirmatur duobus Palatinis prioribus.

48. *Excepta Asia disiectis terra motu civitatibus.*] Insigne marmor in memoriam hujus munificentiae Tiberianæ, ante non multos annos inventum fuit Puteolis, cum signis duodecim urbium a Tiberio restitutarum, quod docte illustravit amicus meus, Vir CL. Theodorus Laurentius Gronovius, quem vide.

50. *Julia uxori tantum absuit.*] Codex Salmasianus & hic & ubique *afuit*, sicut & Virgiliani vetustissimi libri, & quorumvis aliorum scriptorum.

Quibus tantum interdum & egre uti solebat.] Nihil verius est scriptura cod. Salmasiani: *quibus tamen & interdum & egere & uti solebat.* subscribunt tres Palat. & R. Stephani editio applaudente Grutero.

Actum a senatu.] Et hic melius Salmasianus codex: *actum in senatu*, cui & hic adstipulatur perinsignis R. Stephani editio.

Admonuit, quod non majoribus.] Glareanum, Stephanum, Torrentium edidisse video: *admonuit, majoribus nec convenientibus scemina negotiis abstineret.* Ut Cicero secunda in Catilinam: *sed eos hoc moneo, desinant furere ac proscriptiones & dictaturas cogitare.* Quomodo igitur in Casauboni editione insinuavit illud semibarbarum, *quod non?* Nihilo melius quam apud Ovidium 5. Trist. eleg. 1. *Premoneo, nunquam scripta quod ista legat.* Sed auctoris fuisse censeo: *Premoneo, non est scripta quod ista legat*, ut Gronovius pater & πᾶν docet. Sane non conspicitur etiam *quod non* in Salmas. codice, nec in Copesiano. R. Stephani & Gruteri edit. male stant pro vulgata.

51. *Allegeret.*] Ms. Salmas. *adlegeret.* Sic semper vetustissimi codices: sicut & in iisdem membranis, uti etiam numis & marmoribus, semper *adlocutio* scribitur, non ut vulgo *allocutio*.

Toto quidem triennio.] Bene librorum lectionem tuetur Casaubonus contra Lipsium emendantem: *toto quidem biennio.* Adstipulatur Casaubono Pagijs, qui ostendit Suetonium tres annos incompletos dixisse totum triennium, ut sæpe veteres soliti sint loqui. Sic Suetonius in Tib. c. 15. *Cajo & Lucio intra triennium defunctis*, cum tamen in Augusto c. 65. scripserit: *Cajum & Lucium in duodeviginti mensium spatia amisit ambos.* Itaque in superiore loco itidem Lipsius *biennium* volebat corri-

gi perperam. Nam Suetonius utrumque extremum annum incompletum pro integro posuit, licet in ultimo nec duo menses integri effluxerint. Nam Lucium Cæsarem circa mensem Septembrem anni Christi secundi, Cajus vero Februario quarti anni obiit. Eadem ratio est illius περὶ τρεῖς in sacris literis, ubi Christus dicitur tres dies & tres noctes futurus esse in corde terræ, cum tamen primi & ultimi diei paucis horis tantum fuerit in sepulchro. Nimirum dies primus & tertius imperfecti pro perfectis accipiuntur.

52. *Ut & præclara facta ejus pro supervacuis elevarer.*] Ms. Salmas. Copes. & Rob. Steph. editio: *elevavit.* Stephanus quoque *increparit.*

Putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent. per quæ multifariam increpitum.] Codex Salmas. & Copes. *nisi ea secreto ostendant quæ multifariam inscriptum.* Secreto exstat etiam in Palatinis duobus, & uno Torrentiano. Locus est corruptus, sed qui sanari possit, nondum mihi liquet. Coniciebam quidem: *nisi ea secreta mors tegeret, aut occultaret.* sed nihil affirmo. vide Tacit. III. Ann. 17. Nec rejiciendum existimen illud *inscriptum*, quod & Palatinus secundus retinet, cum pluribus aliis. Inscriptum nimirum fuit multifariam, hoc est, in multis locis, sicut & acclamatum fuit: *Redde Germanicum.* Hæc utique vera lectio est. nihil insulsius illo *increpitum*, hoc quidem loco.

53. *Simulans se veneni crimine accersitum: cum præstruatum.*] Legendum ex codice Palatino secundo, Copes. & Robert. Stephani editione: *arcessi: cum præstruatum.* Cui adstipulantur codex Salmasii & Palatinus tertius, nisi quod corruptam sequantur scribendi rationem *accersi* pro *arcessi*. in Palat. primo est *accersiri*, quæ omnia sunt seculorum barbarorum. Melior ætas ubique scripsit *arcessi*, uti hæc jam certa & decreta habentur apud eruditos homines.

Strangulatam.] Codex Salmas. *strangylatam.*

54. *Perderentur.*] Ms. Salmas. *proderentur*, quod non rejecerim. prodere enim sæpe est perdere. Terent: *prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.* sic prodita causa, est perdita. Exempla alia sunt obvia.

Amborum sic reliquiis dispersis.] Sequor trium Palatinorum & codicis Salmasiani, nec non Copesiani, ac Stephanianæ editionis scripturam: *reliquias dispersas.* pendent enim a præcedente putant.

55. *Vix duos aut tres.*] Codex Salmas. *anne tres.* & statim idem *benivolentia.*

Nepotemque suum ex Druso filium naturalem.] Stultus sit, qui non videat cum Salmas. cod. & R. Steph. edit. legendum: *nepotemque suum ex Druso filio naturalem.*

56. *Zenonem.*] Codex Salmas. Copes. & prim. Palat. *Xenonem.*

Relegavit Cinariam.] Forte: *relegavit in Aenariam.*

57. Πηλὸν αἵματι πεφουράμενον.] Adicit interpretationem codex Salmas. id est, *lutum a sanguine maceratum*, quam & in nonnullis Casaub. reperit. Per *lutum* lenta natura, per *sanguinem* saevitia Tiberii significatur. Codices qui legunt *συμπεφουράμενον* tuetur Nazianzenus in oratione *περὶ φιλοπρωχείας*, 'Οὐκ οἶδα, καὶ πῶς εἰκὼν τε εἰμι δεῖ, καὶ τῷ πηλῷ συμπεφύρομαι. Nescio & quomodo simul & imago Dei sim, & cum coeno miscear, vel macerer. male interpretes Parisiensis, & cum coeno voluter.

Qui praterente funere elato mortuo mandaratur.] Ms. Salmasianus & R. Stephani editio & ceterae omnes, *clare mortuo mandaratur*. quod malim. Cum enim prateriret funus, efferebatur utique. Videtur itaque *elato* hic superfluum, & recte pro eo legi in antiquis libris: *clare*. quod ex uno codice immutavit Casaubonus, quia Dio in aurem mortuo insusurrasse haec scurram scribit.

58. *Qui honores in colonia sua eodem die decerni sibi passus est.*] Cod. Salmas. *honorem*.

59. *Et Marium, si vis, aspice.*] Istud si vis, valde friget. Forte & *Marium in vivis aspice*. hoc est, *Marium redivivum*, qui aequae crudeliter saevit in optimates ac nobiles viros ac Marius fecerat.

Ab impatientibus Roma dominii.] Codex Salmasii & Copes. optime: *ab impatientibus remedium*, omissa syllaba, pro *remediorum*, qui nollent luxum & alia vitia corrigi.

61. *Adversus liberos Germanici filii sui.*] Sic codex Salmasianus. Idem deinde: *singillatim*, pro *figillatim* cum R. Stephano, & sic ubique scribendum: est enim a *singulus*, ut supra notatum.

Nullus a poena hominum cessavit dies.] Quinam alii puniebantur, quam homines? Existimo Suetonium scripsisse: *nullus a poena omnino cessavit dies*.

Cum liberis suis.] Cod. Sal. a *liberis suis*.

Agamemnonem probris laceffisset.] Mortuus, cui maledicitur, nescio quam bene probris laceffi dicatur. Mallem *lacerasset*, aut *laxasset*. Cod. Salmas. *Agamemnoni propriis laceffisset*. Scribendum puto: *Agamemnoni propriis se laceffisset*. ipsum Tiberium sub persona Agamemnonis perstrinxisset, quod saepe faciebant. sic in Octav. sub Galli tympanizantis persona creditus fuit Augustus traduci:

Videsne, ut cinadus orbem digito temperet?

Aut forte scribendum: *Agamemnoni probra is ingessisset*. ut inferius cap. 66. nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra positos ingerente. & superius c. 54. *Amarissime congestis etiam probris*.

Et ad vexationem ignominiamque.] Codex Salmas. *sed ad vexat*. scribe: *sed & ad vexationem*.

Carnulium.] Codex Salmas. *Carnulum*. Palati

sec. *Carmulum*. Primus, *Carrulum*. Sic statum Salmasianus, *Carrulus me evasit*.

Frequenti quondam convivio.] Codex Salmas. *quoddam*. leg. *frequenti quodam convivio*.

63. *Haruspices secreto & sine testibus consuli vetuit.*] Hoc etiam postea vetuit Justinianus Imperator, & quidem sub poena capitis l. 3. C. de Maleficis & Mathematicis: *Nullus haruspex, nullus sacerdos, nullus eorum, qui huic ritui solent ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam; sed huiusmodi hominum amicitia, quamvis vetus, repellatur, concremando illo aruspice, qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando, post ademptionem honorum, qui eum advocaverit suasionibus vel premiis*. Hoc ante Imperator Constantinus quoque vetuerat, ut constat ex Codice Theodosiano, eodem titulo leg. 2. in qua tamen permittit consulere haruspices publice. Nam cum sanxisset proposita poena, ne quis haruspex adeat privatam domum, addit: *Qui vero id vobis existimatis conducere, adite aras publicas atque delubra, & consuetudinis vestrae celebrate sollemnia: nec enim prohibemus praterita usurpationis libera luce tractari*. Vide quae de his legibus disputat Gothofredus in commentario ad Codicem Theodosianum ad hanc legem & sequentes.

Non ausus a se dimittere.] Palatini duo non agnoscunt illud a se. Mox scribendum cum Salmasiano codice & R. Stephani editione: *usque eo detinuit*.

65. *Qui senem se & solum.*] Cod. Salmas. *qui se senem & solum*. & paulo post legit Salmasius: *& ducem constitui*. quae in ejus libro desideratur.

Quem vinculis continebat.] Scripsit, credo, *Tranquillus: quem in vinculis*.

67. *Exempli causa cavendum.*] Codex Salmas. & R. Stephani editio: *cavendum esse*.

68. *Crebri & subitiles tumores.*] Quid Latinis sit *subtilis tumor*, equidem ignoro: quid barbaris significet, novi, hercule, optime. Sed hos non moror. Latine scripsit Suetonius. Itaque non possum non probare lectionem codicum, quibus usus est Casaubonus & Pulmannus, in quibus legitur, *crebri & subiti tumores*. cui adstipulantur codex Salmasianus & duo Palatini, optimaeque editiones Roberti Stephani & Jani Gruteri. *Subitus tumor* est qui subinde oritur celeriter, & post evanescit. Lipsium, qui ad Tacit. iv. Annal. c. 66. corrigit *substilli*, aut *substilles*, miror magis, quam audio. Est enim Latio haec vox invisa, quamvis *substillum* semel iterumque inveniat.

Demum rursum hebescebant.] Non male codex Salmas. *deinde rursum hebescebat*.

70. *Historia fabularis.*] Non tam ea est, quae narrationibus poetice referta est, quam quae persequitur res fabulosi temporis, quod Graecis μυθικόν dicitur, & heroicum, de quo Varro apud Censorinum:

rinum: Secundum (discrimen temporum) a cataclysmo priore ad Olympiadem primam: quod quia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικὸν nominatur. Ostendunt quæstiones hic subjectæ, quæ omnes ex historia temporis mythici.

71. *Sermone Græco, quanquam alias promptus.*] Melius cod. Salmas. & R. Stephani editio, *quanquam alioqui promptus.* Sic enim loquuntur Cicero melioresque scriptores. Non tamen propterea cum Scioppio exagitaverim & tanquam ultimos litteratorum irriferim, quia alias pro alioqui aut aliter usurpant. Sic enim accipit non solum Suetonius in Aug. cap. 94. *Ac die proximo obvium sibi Augustum, cum incognitum alias haberet, non sine admiratione contuitus, simillimum dixit puero, de quo somniasset.* sed & Terentius in Andria, teste Sosipatro Charisio lib. 2. Instit. *Alius pro aliter.* Terent. in And. *Quid alias malim quam hodie has fieri nuptias.* quanquam Fl. Caper de Latinitate alias pro aliter dubitet.

Cum ἔμβλημα recitaretur.] Quid sint emblemata, dudum nos docuerunt eruditi. Emblemata insertas Latine dici putavit illustrissimus Scaliger, sed uno Publii Syri, altero Tertulliani loco summum virum deceptum fuisse, ostendit pridem in Exercitationibus Plinianis Salmasius. ἔμβλημα auctor Glossarum Gemmam interpretatur. Paulo melius dixisset, si insertam gemmam interpretatus fuisset. Inserta fenestra occurrunt apud Virg. quæ parieti immissæ sunt. 3. Æn. v. 152. *qua se Plena per insertas fundebat luna fenestras.* quo in loco titubarunt veteres Grammatici. Serv. *Inseratas, aut clatratas, aut non seratas; ut sit quasi inseratas, id est, non clausas.* Liquet in eodem errore fuisse Glossarum auctorem, quisquis est, cum ἀνεωγμένας insertas interpretatur, ubi insertas scribi debet, ut ex Glossis Latino-Græcis liquet. Atque hunc Virgilii locum in animo habuisse Grammaticum illum, cum hoc scriberet, vero simile est, cum poëta hic sæpius ab ipso citetur. COETTER.

72. *Erat ei in oblectamentis serpens draco.*] Ex hoc genere mansuetorum draconum fuerunt, in quos a poëtis finguntur mutati esse, Cadmus & uxor ejus Harmonia, de quibus Ovid. iv. perpetui operis:

--- At illis
Lubrica perlucet cristati colla dracones,
Et subito duo sunt: junctoque volumine serpunt,
Donec in apppositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt homines, nec vulnere ladunt:

Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.

Astura in languorem incidit.] Gruterus reposuit ex tribus Palatinis: *Astura statim in languorem incidit.*

73. *Lucilliana.*] V. cod. Salmas. *Lucullana.* Et

sic omnino legendum. A Lucillius enim est Lucilianus, sed a Lucullus est Lucullanus. ut apud Symmachum vi. ep. 71. *Quadam Lucullanis operibus aquanda fecisse.*

Mortem ejus ita latatus est populus.] Codex Salmas. *Mortem ejus ita latatus est populus.* Quod non reprobem. Cic. *Illud in primis mihi latandum esse jure video.* Et: *Virumque lator, & te sine corporis dolore fuisse, & animo valuisse.*

IN CALIGULAM.

Cap. 1. *Præter livores, qui toto corpore erant.*] Hoc erant non videtur esse a manu Suetonii. Equidem valde languet hoc in loco. Tranquillum autem scripsisse censeo: *præter livores, qui toto corpore extiterant, hoc est, orti erant, apparebant.* Superius in Augusto c. 94. *Statim in corpore ejus extitisse maculam velut depicti draconis, nec unquam potuisse exigi.*

3. *Oravit causas etiam triumphalis.*] Codici Viterbiensi & Pithœano subscribit Palatinus primus ac tertius, quos merito Gruterus sequitur, & Casaubonus.

Clientelas diu vexanti.] Baudius non inepte corrigit: *clientelas divexanti.* Sic & Salmasius.

5. *Tamen longe minora.*] In Epigrammate veteri, quod adfert Casaubonus ad hunc locum:

Admoneat, patriæ fraude quod hic jaceo.
legendum vidit Casaubonus:

At moveat, patriæ fraude quod hic jaceo.
recte *at moveat, pro admoveat.* Sed quæ fuit illa patriæ fraus, quæ eum perdidit? Atqui patriæ fuit in deliciis & amoribus, si quis umquam. Emendandum sine dubio:

At moveat, patria fraude quod hic jaceo.
Patria fraus, ut patria verbera lingua. Nimirum patria fraus est Tiberii patris fraus, ut nemo non videt.

Consensisse ad inducias.] Salmas. *Consensisse ad inducias.*

6. *Roma equidem.*] Non male codex Salmas. *Roma quidem,* quod omnino prætulerim vulgato, & sic quoque Robertus. Stephanus.

Revulsa ades.] Salm. *Revulsa ades.* ut Volnus, Volcanus antiquis Codd.

7. *Cujus effigiem habitu Cupidinis.*] Istam effigiem hujus pueri videre licet in antiquo Achate illo stupendi operis, qui in gazophylaceo Christianissimi Regis servatur, complectens ἀποδείων Augusti, & totius fere ejus gentis descriptionem artificiosissimam, quam ex schedis A. Rubenii edidi olim cum doctissimis viri elegantissimi explicationibus inter alia ejus opera postuma.

8. *Qua sola aëtorum restat & publici instrumenti auctoritas.*] Cod. Salmas. *qua sola auctor restat.*

Sic & Palat. secundus. primus, *qua sola auctore restat.* tert. *sola auctorum.* Nihil certius Casauboni emendatione. quam non probarem, nisi fide meliorum codicum niteretur. *Actorum* tanquam interpretatio *publici instrumenti* margini adscriptum ex præcedentibus, in contextum irrepsit.

11. *Et se natrixem.* (*serpentis id genus*) *populo Romano.*] Hæc verba *serpentis id genus*, nullus dubito, quin a discipulo ex ore magistri interpretantis vocem *natrix* sint profecta, & margini adscripta, ex margine vero infarta contextui.

15. *Antonia avia, quidquid unquam Livia Augusta honorum cepisset, uno senatus consulto congest.*] Nimirum, ut sicut Livia diceretur Augusta, ac sacerdos Divi Augusti, ut non solum ex Dionis lib. LIX. & inscriptione antiqua apud Gruterum CCXXXVI. sed & ex numo præclaro Antoniae, teste Ill. Spanhemio dissert. VII. de antiquis numism. constat.

HABEO.] Codex Salmas. ABEO. Editio etiam Rob. Stephani: *habeo.* & mox, QUAM CAJUM ET ABEO SOROR ES EJUS. unde Salmasius legendum vidit *quam Cajum habeo* & *sorores ejus.*

16. *Centessimam auctonum.*] Codex Salmas. tres Palatini, & Rob. Stephani editio cum plerisque omnibus aliis antiquis libris & editionibus: *ducentissimam.* Repugnat, fateor, Dio; sed & in multis aliis rebus dissentit Suetonius a Dione, ut propterea consensus iste antiquorum librorum minime sit aspernandus, quem firmat antiquissimus ac elegantissimus numus Caligulae, quem ad hunc locum produxit Vir & amicus eximius Carolus Patinus. In illo legitur: C. CÆSAR DIVI AVG. PRON. AVG. In medio SC. In adverso latere: P. P. COS. TERT. PON. M. TR. P. III. In medio R. CC. hoc est, ut recte interpretatur ὁ μακαρίτης, *Remissio Centesima*, aut *Remissa Centesima*, ut in numo Galbae R. XL. est remissa quadragesima.

Et redditum medii temporis.] *Fructus & redditus* Latinis eandem rem significant. Cicéroni frequentius est τὸ *fructus* quam *reditus*. Vides ergo inepte dici *fructus redditum*. Codex Salmas. & Rob. Steph. editio legit *reditum*. quod omnino probo, nisi malis *reditus*. sed & illud rectum est.

17. *Ex omnibus duos novissimos conjunxit.*] V. Cl. Pagius in Prolegom. dissertationis de Consulibus Cæsareis ostendit, aut Suetonium hic cespitasse, aut scripsisse: *ex omnibus tres novissimos conjunxit.* sc. Consulatus ordinarios. Nam anno Christi 39. Cajus Aug. II. Coss. fuit cum L. Apronio Cæsiano. Anno Christi 40. Cajus Aug. III. Consulatum solus gessit. Anno 41. Cajus Aug. IV. & Cn. Sennius Saturninus Cos. fuit. Recte vero paullo ante Torrentium emendasse *primum ex Kal. Julis*, duo Mss. quos evoluit & Norisius, confirmant. Nam cum Tiberius Cn. Acerronio Proculo & C. Pontio Nigro mortuus esset, x. Martii, Cajus Ca-

ligula collega Claudio patruo consulatum suscepit, & dein prid. Id. Septembris eo se magistratu abdicavit.

18. *Quosdam autem præcipuos.*] Recepi cum Grutero lectionem veterum librorum & editionum, quibus adstipulatur Salmasii codex & Palatini: & *quosdam præcipuos.*

19. *Aggere terreno.*] Firmat lectionem editam loco Virgilii, ex XI. *Æn. terreno ex aggere bustum* præstantissimus Ortwynius.

20. *Astycos ludos.*] Codex Salmas. ut plerique veteres omnes: *Asticos.* quod tamen improbat Scaliger: Instar eorum, inquit, qui ἐν Ἀσσει Athenis, qui erant ludi scenici. Recte autem ἄστικοι per Y. Omnino ἄστικοι ἀγῶνες sunt Græci instituti, ut ne mireris, quare ἄστικοι ἀγῶνες in urbe Græca Syracusis a Caligula instituti. Philostratus: Ἦν μὲν ὁ παρὰ τοῖς Νεαπολίταις ἀγῶν· ἡ δὲ πόλις ἐν Ἰταλίᾳ ὠκισαί· γένος ἑλλήνες καὶ ἄστικοι, ὅθεν καὶ τὰς σπυδαῖς τῶν λόγων ἑλληνικοὶ εἰσι. Ergo ἄστικοι ἑλληνικοι, & ludi astyci ἑλληνίζοντες, qualia omnino τὰ ἐν Ἀσσει διονύσια. Nam τὸ ἄστυ sunt veræ Athenæ. Hæc Scaliger. Cum vero manuscriptorum codicum optimi & antiquissimi legant *asticos*, *asticonum* vero nullus scriptor Latinus meminerit, legendum censeo *selausticos*. *Selaustici* autem ludi Suetonio sunt, uti & in antiqua inscriptione Malphensi apud Gruterum, qui Plinio XII. epist. 119. & seq. dicuntur *iselaustici*; sicut illa ætate dicebant *Spania*, quod etiamnum obtinet, pro *Hispania*. *Iselaustici* ludi vero sunt ludi sacri, ut Olympiaci, Nemei, & qui ad eorum rationem instituti sunt. Sic & apud Tacitum XII. Annal. c. 21. pro *casticis ludis* legendum *selausticis* ut pluribus ostendo in Observationum mearum libris.

Sed & *certamen.*] Codex Salmas. *Sed hic certamen.* leg. *sed* & *hic certamen.*

21. *Regione Tiburi.*] Roberti Stephani & Torrentii editio & codex Salmasianus: *regione Tiburti.* Optime.

22. *Olympici Jovis.*] Codex Salmas. *Olympi Jovis.* leg. *Olympii Jovis*, adstipulantibus duob. Palatinis & aliis.

Εἰς γὰρ τὴν Δαναῶν περὶ αὐτὸν σε.] Clare Salmasianus codex: *Ἡ μὲν ἀνάειρ ἢ ἐγὼ σε.* Robertus Stephanus *Εἰς αἰῶν Δαναῶν περὶ αὐτὸν σε.* Cum lectionem præstantissimi codicis Salmasiani afferat quoque Viterbiensis & vetustissimus D. Marci Ms. quem Victorius inspexit, nec non Dio, & Seneca de ira, cur non recipiamus, quid obstat non video, præcipue cum rationes, quas attulit Torrentius, cur eam respuat, sint frigida. Comminantis sane magis vox est, quam timentis. vide Senecam loco, quem dixi.

23. *Ausidium Lingonem.*] Cod. etiam Salm. & Palatinus: *Lyrgonem*, alter *Lirgonem*. Unde recte emendavit Casaubonus, *Lurconem*. Quin & ante Casau

Casaubonum hanc præ se fert lectionem insignis illa Rob. Stephani editio, quam merito cum Grutero sequimur. Quid? quod etiam sic emendandum censuit olim Fulvius Ursinus.

24. *Capitale fuit.*] Salm. *Capital fuit.* Just. 11. 7. *Capital esse apud Athenienses coepit.*

26. *Ex Selena.*] Codex Salmaf. & R. Steph. editio: *Selene*, Græcorum more.

Occurrere.] Codex Salmaf. & Palat. *sec. currere.* Sed alii Palatini *occurrere.* quod non est mutandum. *Occurrere* enim est præsto esse. Liv. xxxvii. *Quatere muros terrasque coepit, deinde cum eo multitudo occurreret ad defendendum.* Cic. de orat. *Ipsi pedes occurrent orationi, ipsi, inquam, se offerent & respondebunt non vocati.* Idem 11. ad Att. 22. *Domus celebratur, occurritur, renovatur memoria Consulatus,* hoc est, præsto sunt homines, cum illos voco. Sic & inferius cap. 39. *Comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis, & pistrinensibus jumentis, adeo ut panis Roma sæpe deficeret, & litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, causa caderent.* Et in Claud. 8. *Nam etsi paullo serius ad prædictam cœna horam occurrisset.*

27. *Savitiam.*] Salm. *savitiem.*

29. *Adiatpeψiav.*] Palatini tres: codex Salmaf. Copes. Rob. Stephani editio legunt: *Adiatpeψiav,* hoc est, *inverecundiam.*

Omnia mihi & homini licere.] Probant alii lectionem, quæ in Roberti Stephani editione & non nullis aliis reperitur: *Omnia mihi in omnes licere.* Sed magnus Rhabodus Schelius ad Hyginum: *Omnia mihi in homines licere,* hoc est, in hominum omnium bona. Codex Salmaf. & Copes. ut & Palatini tres, *& hominis.* sed in tertio additum ab eadem manu, *in omnes:* quod & editiones vetustiores sequuntur cum Grutero. Sane & ego hoc aliis prætulim lectionibus, si accedat antiqui libri auctoritas.

31. *Sui oblivionem imminere.*] Bene Salmasianus codex: *suo* nimirum principatui. potest tamen & vulgata ferri.

33. *Tam bona cervix simul ac jussero, demetur.*] Vix dubito, quin olim fuerit *exaratum,* tam bona cervix simul ac jussero, demetur. Hoc enim verbum in hac re proprium est.

34. *Adversus omnis ævi homines.*] Roberti Stephani editio cum nonnullis libris antiquis: *adversus omne genus hominum.* Salmasianus codex: *adversus omnis ævi hominum genus.* Credo Suetonium scripsisse: *adversus omne omnis ævi hominum genus.*

Licuit.] Sequor Rob. Stephanum & codicem Salmasianum, qui merito scribunt, *licuisset,* & paulo post: *amoveret,* pro *amoverit.* mox pro *me hercle,* Salmaf. codex: *mehercule.*

Præter eum.] Varie hic locus emendatur a viris doctis. Forte legendum: *ne qui respondere possint, præter se.* Rugerf. Var. Lect. III. cap. 6. conjiciebat legendum esse, *præter reum.* acute. hoc sensu.

Caligulam effecturum, quia Jctis invidabat, & minatus erat, se omnem eorum scientiam aboliturum, ne qui respondere possent præter eos, qui accusati essent. Esse lusum in ambiguo in verbo *respondere.* Nam & Jcti, quoties de jure consuluntur, dicuntur respondere, & respondent rei ad crimina, quorum sunt accusati. Sed adhuc in mendo cubat, quod nulla vis ingenii, sed solus liber antiquus bonæ notæ eluere potest.

35. *Accersitum.*] Miror hanc ineptissimam vocem tolerari & in hoc & in aliis scriptorum, quos viri recensuerunt doctissimi, locis plurimis, cum nihili ea sit & a barbaris ficta, ut dudum homines eruditi tam liquido ostenderunt, ut nulli dubitationi locus sit, præsertim cum, ut hic Salmasianus codex, sic omnes membranæ paullo vetustiores semper præferant: *arcessunt.* Et sic ubique scribendum, ut supra monuimus. Unde enim *accerso?*

Non alia de causa repente percussit.] Cl. Perizonius legendum conjecit, *perculit.* Superius 55. *Ceteros alium alia de causa percussit.* Et sic passim noster.

Erat Esius Proculus.] *Eratius* codex Salmaf. Forte: *Casius Proculus.*

35. *Præceps per gradus iret.*] *Ire per gradus præcipitem* Latinis, credo, ignotum & inauditum loquendi genus est. Lege: *præceps per gradus rueret.*

37. *De cedris.*] In Palatino secundo legebatur *de ceteris,* quod tamen deletum erat, & substitutum *deceris.* Sic & Salmasian. liber. ut de Turnebi emendatione non sit posthac dubitandum. Vox insolentior aut descriptoribus aut sciolis fraudi fuit. *Deceris* scriptum est pro *deceres,* ut *omnis homines* apud Sallust. pro *omnes;* *tris* apud Cic. pro *tres,* & mille talia.

38. *Ut vetera & obsoleta deflebat.*] Mallem sane *disflabat.* ut apud Plaut. Mil. glor. *Cujus tu legiones disflavisti spiritu, quasi ventus folia.* Codex Salmaf. *deflebat.* hoc est, aspernabatur, irridebat. Fastidientes enim & contemnentes aliquid non raro emitte flatum ore, & quasi explodere solent. Sic *flare* pro *spernere* Prudent. 111. *περι σέφαι.* v. 21.

Spernere succina, flare rosas,

Fulva monilia respuere.

ut Buchnerus observavit. Usus etiam hoc verbo *deflare* Ausonius in Professoribus, sed in alia notione:

Copia cui fandi longe pulcherrima, quam si

Auditus tenuis acciperes, deflata placeret,

Discussam scires solidi nihil edere sensus.

39. *Servos atque liberos.*] Cod. Salmaf. *Servos atque liberos* Salmas. legendum censet *libertos.* vere.

40. *Quantum quaque uno concubitu mereret.*] Lenones & nomina meretricum, & quantus cujusque quæstus esset diurnus, perscriptum habebant suis in tabulis, ut multis ostendit Cl. Schultingius in notis ad Senec. lib. 1. Controv. 2.

43. *Commentu, quantum nunquam alius iter ingressus*

gressus est.] Locus corruptus. Salmaf. codex: *quantos nunquam aut alter ingressus est.* Rob. Steph. edit. *quanto nunquam ante, iter ingressus est.* lege: *quanto nunquam ante alius iter ingressus est.*

44. *Ad sex milium summam rescidit.*] Codex Salmaf. Palatini tres, Robert. Stephanus, ut alios raceam: *ad sexcentorum millium recidit.* quod verum puto.

45. *Tantis criminibus obiecto.*] Legendum omnino *tantis discriminibus obiecto*, ut multae editiones meliores prae se ferunt, quod nescio ut in prioribus meis fuerit neglectum, sicut & quod sequitur *intempestiva convivia*, cum *tempestiva* ubique legendum esse, antea monuerimus, idque hoc loco Salmasianus jubeat.

47. *Ἀξιοθρίμμευτον.*] Sic cod. Salmaf. sed legendum, ut in multis jam exstat editionibus, & scribendum monuit Salmasius, *ἀξιοθρίμμευτον.*

48. *Cui animadvertendos tantorum dedecorum rumores palam minabatur.*] Haec maculata sunt foedissime. Nemo enim, qui animum modo advertit, & paullo est humanior, intelligit, quid sit *animadvertendos rumores minari senatui.* Codex Salmasianus & Copes. *ad vertendos.* In quo una littera desideratur ad veram lectionem, quam vidit Sabellicus, qui scribendum censuit: *cui ad avertendos.* hunc sequutus est Rob. Steph. & vidit etiam sic legendum esse Dominicus Baudius. Nihil est liquidius & verius. Ut a se amoliretur invidiosos rumores de decimatione legionum illarum, minabatur senatui, quasi is fuisset auctor hujus consilii. Itaque veram & huic loco restituimus lectionem expuncta illa foeda, quae vulgatas plerasque omnes tenet editiones.

50. *Pallido colore.*] Salmaf. cod. *expallido colore.*

55. *Armaturam rescidit.*] Leg. ex Salmaf. *recidit.* Saepius in vulgatis libris in Suetonio *rescidit* legitur, pro *recidit*, ut ante notavimus.

Agitatori Eutycho.] Sic Rob. Stephani editio, suffragante Salmasiano, in quo *Euticho.*

Monile e gemmis.] Salmasianus liber: *monilia e gemmis.*

57. *Monuerunt & sortes Antiatina.*] Vir Clarissimus, Philippus a Turre, decus Italiae suae, in explanatione monumentorum Veteris Antii notat, se xv. manuscriptos Suetonii codices, qui in bibliotheca Vaticana servantur, consuluisse. In tredecim legi, *Fortuna Antiatina*, in duobus tantum *sortes Antiatina*. Sic & tres Otthobonianae bibliothecae, alterumque Marchionis de Maximis, quibus & adstipulatur Copesianus in meo Musæo, scribunt *Fortuna*, quod probat eruditissimus Philippus, & quia fortunarum Antiatarum mentio fiat in antiquo titulo ap. Gruterum LXXII, 3. FORTVNIS. ANTIATIBVS. M. ANTONIVS. RVFVS. ANXIVS. ut & apud Tacitum, aliosque: fuisse enim Antii duas Fortunas, quas sorores vocavit Martialis lib. vi. & quia Fortunae Antiates non per sortes responderint; sed ipse tamen postea monuit, si Suetonius scripserit

sortes, intelligendum esse oraculum Antiatarum Fortunarum, quia fors saepe generatim accipiat pro oraculo. Vide ejus commentarii ad inscriptionem Antiatem de M. Aquilio caput primum. Vide etiam Fabretum ad corpus inscriptionem quas edidit cap. 9. qui conjicit geminarum Fortunarum, quae Antii fuerint cultae, alteram esse bonorum eventuum auctricem, alteram malorum. Sed Philippum Bonarottam in Observationibus Historicis ad aliquot numismata, nimirum ad numisma xi. Macrini, tradere geminas Fortunas sibi videri esse duas Nemeses, quarum una sit bonorum remuneratrix, una malorum vindex, & Adrastea, hoc est, inevitabilis ultionis divinae necessitas.

Vomuit ut plures.] Salmaf. *Vomitu plures.* Sed Copes. *Vomuit: ut plures*, cum vulgatis.

58. *In auxilium accurrerunt.*] Cod. Salmaf. *in auxilium accucurrerunt.*

IN CLAUDIUM.

1. *Quandoque restitutum, si posset.*] Codex Salmaf. *quandoque posset restitutum.* quod non temere improbandum. *Quandoque* enim frequenter est *quandocunque*. Horat. *Indignor quandoque bonus dormitat Homerus.* Sexcenta alia exempla obvia sunt, & ab aliis pridem collecta. Hujus tamen elegantiae ignoratio fraudi fuit Suetonio.

2. *Lugduni.*] Cod. Salmaf. *Lugudini.* Sic in marmoribus quoque ejus loci antiquis, & in numismatibus legi, viri docti testantur. At Batavorum Lugdunum, non *Lugudunum*, sed *Lugedinum* appellatum invenimus.

4. *Ἀτυχεῖ πάντῃ ἐν τοῖς σπυδαίοις λίαν.*] Cod. Salmaf. *ἀτυχεῖ λίαν ἐν τοῖς σπυδαίοις.* quod probat Salmasius.

Quin posthac.] Codex Salmaf. & tres Palatini, cum Torrentianis, ut & Rob. Steph. editio, pluresque aliae vetustiores recte legunt *quid quid*. Vult enim eandem semper Augusto fuisse super Claudium opinionem, quae tunc fuerat, idque etiam confirmari testamenti tabulis.

5. *Modo in hortis & suburbana domo.*] *Domo* non habetur in codice Salmasiano. Forte legendum: *modo in hortis & suburbano.* ut *Tusculanum* & similia.

6. *Reverentia publica.*] Cod. Salmasianus: *publice.* *Lacernas deponere.*] Hoc solebant honoris testandi gratia facere, quod observavit Ferrarius de Re Vestiar. lib. II. quem vide.

Exposceretur.] Codex Salmaf. & Rob. Stephanus: *exposcerent.* quos sequor.

Sestertia vices.] Rectius cod. Salmaf. *sestertium vices.*

10. *Solarium proximum.*] V. C. Salmaf. *ad solarium proximum.*

Fit quia servi diffugerant.] Cur non restituitur lectio

Etio omnium Mss. cum Palatinorum, tum quos Casaubonus & Pulmannus viderunt, in quibus constanter legitur: *Et quia sui diffugerant.* quibus accedit editio Rob. Stephani & Aldi Manutii & Salmasianus codex. *Sui diffugerant*, hoc est, qui solebant circa eum esse, servi comitesque.

Capitoliumque occuparunt.] Codex Salmaf. *occupaverant.* Nullus dubito scripsisse Suetonium: *occuparant.* Et hoc sententia postulat.

11. *Ne Marcum quidem Antonium.*] Erat hic Claudii maternus avus, pater Antoniae, quæ mater fuit Claudii, quam ex Octavia Augusti sorore suscepit. Hinc ait ipse Claudius apud Senecam: *M. Antonius avus meus nullo minor, nisi eo, a quo videtur est, fratrem interfectum audivit.*

Vetuit inter festos referri.] Pessime non nullæ editiones, *fastos.* Festus enim solebat esse primus dies, quo imperium suscipiebant Imperatores.

12. *At in semet augendo.*] Recepi at pro vulgato ac cum Grutero & R. Stephano, ex codice Palatino primo, Corfendoncensi, Alvari Nonii, Salmasii, aliisque. in nonnullis est *et.* Cum ostendisset ejus curam & pietatem in ornandis parentibus & necessitudinibus, nunc contra ea narrat ejus civilitatem in honoribus recipiendis qui sibi offerebantur. Hinc rectius *at* legitur, quam *ac.*

13. *Dalmatia.*] V. cod. Salmaf. *Delmatia.* Sic & veteres libri apud Plin. 111. 25. *In Delmatia ora,* teste Pintiano. Vetus Inscriptio: BELLO DELMATICO. Sic & numi & Inscriptiones aliæ, probante Velio Longino, & Stephano, quod dudum alii observarunt.

Casu quodam an divinitus.] Omnes Mss. omnesque vulgati libri ante Torrentii editionem: *casu quodam ac divinitus.* quod cur invitis codicibus immutemus non est. Nam sæpe fortuita adscribuntur Deo, & qui recte sentiebant, per Fortunam nihil aliud intelligebant quam divinam providentiam & voluntatem cuncta curantem & gubernantem. Hoc Cicero docet, cum ait Deum nonnunquam vocari Fortunam, *quod efficiat multa improvisa, nec opinata nobis, propter obscuritatem ignorationemque causarum.* Hinc quæ Horatio fors est, Ovidio est Deus. Ille:

- - - Ut nemo quam sibi sortem

Seu ratio dederit, seu fors objecerit.

Hic: *At tu, seu ratio te nostris appulit oris,*

Sive deus, regni commoda carpe mei.

Sic pro eo, quod superius in Julio dixit cap. 1. *proclamasse, sive divinitus sive aliqua conjectura,* potuisset dicere *sive forte quadam, casu quodam, sive conjectura.* Ut hic *casu quodam ac divinitus,* sic *forte quadam divinitus,* sine copula tamen, conjunguntur apud Liv. lib. 1. cap. 4. *Forte quadam divinitus super ripas Tiberis effusis lenibus stagnis.* Ubi Gruterus malebat: *forte quadam an divinitus.* Sed rectissime veterum omnium codicum scripturam asseruit optimus Livii Sospitator Gronovius, quem ibi vide.

14. *Ex quibus duos primos junctim.*] Optime Salmasianus codex, & procul dubio alii quoque, sed prætermisum est hoc ab eruditis: *e quibus duo primos junctim.* Veteres enim promiscue dixerunt *duo & duos, ambo & ambos,* ut & antiqui notarunt Grammatici, & viri docti infinitis fere ostenderunt exemplis, inter quos & Gronovius non pauca collegit ad Livii lib. 35. c. 21.

Semestrem novissimum.] Codex Salmaf. *semenstrem novissimum.* Sic idem codex in Nerone c. 14. *semenstres, & quadrimenstres.* Glossæ Vulcanii: *semenstre, ἡμηνίστριον. semenstres, ἡμηνίστριος καὶ ἡμηνίστριος.*

15. *Nullo delectu, culpane quis, an aliqua necessitate cessasset.*] Est hæc emendatio Sabellici. Libri tam scripti, quam editi ante novissimos: *Nullo delectu culpa, nisi quis in aliqua necessitate cessasset.* Duo Torrentii, *ne quis.* Manus Tranquilli fuit: *Nullo delectu culpa, ne si quis aliqua necessitate cessasset.* Nulla habita ratione culpæ, gravis ne sit an levis, cui facile judex ignosceret, quin ne si vel necessitate quis coactus vadimonium non obiret.

De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiasset creditur.] Non pertinet ad istas tabellas, quæ iudicibus dabantur ut in cistas conjicerent, quibus aut A. aut C. aut N. L. insculptum erat, ut censet F. Ursinus: sed ad illas tabellas, de quibus iudices pronuntiabant nonnunquam sententias. Interdum enim memoriter pronuntiabant; interdum ex tabella sententiam recitabant. In Codice dicitur *periculum.* Titulus enim *de sententiis ex periculo recitandis* nihil aliud notat, quam ex tabella. Illæ vero sententiæ plerumque breves erant. Sic acta antiquissima sententiam in Cyprianum, quam ex tabella recitatam narrat, hanc fuisse testantur: *In Thasium Cyprianum gladio animadverti placet.*

Mortuus est, inquit, Puteolis.] Editio Romana antiquissima: *puteo licuit.* V. C. Salmaf. & Rob. Stephan. editio: *puto, licuit.* sicut & alii libri, quos Casaubonus, Torrentius, Gruterus viderunt, & editiones fere omnes ante Pulmannianam, quæ hanc lectionem propagavit: sed nos cum Grutero restituimus veterem scripturam, in qua idem acumen, quod in responso est, quod statim sequitur: *Est tamen fieri solet.*

16. *Hanc quoque inequaliter.*] Optime cod. Salmaf. *inequabiliter.* Sic in Galba cap. 9. *per octo annos vario & inequabiliter provinciam rexit.* Sic contra *aquabiliter* Cic. de orat. *Oratio cum lenitate quadam aquabiliter profluens. & aquabilitas.* Cic. 1. de off. *præclara est aquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eademque frons.*

17. *Neque tentatum ulli post D. Julium.*] Falsum. Revera tentavit aliquando Cajus. Vide in Calig. c. 44.

Quare a Massilia Gessoriacum usque pedestri itinere confecto.] V. C. Salmaf. *Quare Massilia Gessoriacum*

Ggggg

foriacum

foriacum usque, quod consuetudini Latinae linguae, quae has ellipses amat, convenientius. *Geforiacus* scribitur & in tabula antiqua itineraria, & apud Melam III. 6. Esse vero eundem, qui dicatur *Icius* portus Caesari, quique postea appellatus sit *Bonomia*, nunc *Boulogne*, multis ostendit Ph. Cluverus lib. II. Antiqu. German. c. 28. *Pedestre iter* hic non opponitur equestri, sed maritimo sive *cursui pelagio*, ut Phaedrus loquitur. Sic *pedestres copiae* Justino II. 14. opponuntur classi. Polybio *πεζικαὶ δυνάμεις*. & *pedestre praelium* Liv. XXI. 49. navali. Vell. Pat. c. 11. 121. *Concussis hostium viribus, classicis peditumque expeditionibus*. peditum expeditiones sunt terrestres, & opponuntur classicis, hoc est, maritimis. Hirtius de bello Alexandrino: *Tota Aegyptus maritimo accessu Pharo, pedestri Pelusio velut claustris munita existimatur*.

Currum ejus Messalina uxor carpento secuta est.] Casaubonum in nota ad haec verba bis lapsus esse Cl. Schefferus ostendit de Re vehic. c. 17. Primo cum putavit haec duo similia fuisse, cum secus se res habeat. Matri enim Claudii decretum esse carpentum mortuae, quo in pompa Circensi ejus imago veheretur; Messalinae vero vivae, quod carpento ei liceret ferri in Circensi pompa, quod non aliis nisi diis deabusque ac heroibus, itemque viris, qui in magistratu essent, hoc tributum. Vide pluribus haec eum explicantem. Addit hoc quoque *σφάλμα μνημονικόν* Casauboni esse, quod Lolliam nominavit alteram Claudii uxorem, cum deberet Agrippinam dicere.

18. *Fragminibus panis ita instratus.*] V. C. Salmas. etiam iis adstipulatur qui legunt *infestatus*. Sic & ejus codex & Rob. Steph. editio. Praeferendum vulgato. *Insterni panibus quis dicit?*

Nihil non excogitavit.] V. C. Salmas. Rob. Steph. Pulmanni, aliaeque vetustiores editiones: *nihil non ex eo cogitavit*. quod non displicet. Eundem Salmasianum codicem, cum & alii sint, qui ei subscribant, secutus sum in expungendo *τῷ in*.

19. *Civibus vacationem.*] V. C. Salmas. ut & Ms. Corfendoncensis, & Alvari Nonii, antiquissima editio Romana, & Veneta Manutii, *civis*. unde Salmasius conjecit legendum: *civi*. Pro *Latinis* plerique libri: *Latina*. sed recte Salmasianus codex: *Latino jus Quiritium*. quod cum & in suis duobus repererit Torrentius, meritoque probaverit, & jam diu ante repraesentavit Robertus Stephanus, causae nihil est, cur id non revocemus. Nam sic scripsisse Suetonium persuasissimum habeo, quod & Casaubonus observavit.

20. *Quam multa perfecit.*] Robertus Stephanus: *opera magna potius quam necessaria, multa perfecit*. Et sic in veteri codice se reperisse testatur F. Ursinus. nihil tamen muta. *Quam multa* hic sunt valde multa. Plinius Trajani Panegyrico c. 27. *Na ille quam brevi tempore effecerit*. ut recte emendarunt viri docti. Cic. *littera sane quam grata*.

Profundo jam solo.] Reposui *salo*, ut recte conjecit Casaubonus, & olim repraesentavit Robertus Stephanus, sententia hoc imperante.

21. *Congiaria populo saepe distribuit.*] Hic secuti Robertum Stephanum, codicem Salmasianum, & sententiam doctissimi Torrentii, novi capitis initium statuimus. Et ratio jubet.

Qui feros tauros.] Locum Plinii non esse corruptum, sed *cornu intorta cervice tauros necare* esse ex equis, in quibus adequitabant, insilire tauros, deinde prehensis manu extremis cornibus, & sic intorta cervice in terram descendere, ac porro inflexa cervice tauros prosternere, docet Isaacus Vossius, in cujus morte nuperius magnam jacturam fecit res litteraria, ad Catullum, additque id etiam nunc apud Mauros, Hispanos & alias gentes fieri solere. In epigrammate Graeco *ἀμα & πλάγμα* dici de vinculo manuum. Verissimam viri summi sententiam esse, liquido declarant marmora Arundelliana p. 266. editionis Oxoniensis. In his vides Thessalos equites aliquos ex equis in tauros salientes, & eos intortis cornibus prosternentes ac necantes. Spectaculum *Ταυροκαθάψια* dicebatur. Sic enim habet subscriptio illius saxi: *Ταυροκαθάψια ἡμέρα β*.

22. *Commonito pro Rostris.*] Cod. Salm. abest *commonito*. Copes. *commonente*.

23. *Obrogavit.*] Sic & Salmasii codex & Palatinus primus, quos merito sequor. vide Torrentium.

24. *Etiam App. Cacus generis sui prouctorem, censorem.*] Codex Salmasianus & Robertus Stephanus: *Etiam App. Cacus censorem, generis sui prouctorem*.

Aut utique pratura functi.] V. C. Salmas. aut *uti nunc pratura functi*. sic conjecerat Turnebus. Illi praetores, qui curabant ante Claudium aearium, dicuntur in inscriptionibus *Pratores aearii*. Grut. p. CCCLX, 3.

QVÆSTOR. DECEMVIRATIIVM
LITIVM. JVDICANDARVM
TRIB. PLEB. ÆDIL. CVRVL
IVDEX. QVÆSTIONIS. PRÆTOR
ÆRARI

In alia, quæ est CCCLII, 5. vocatur *Prator ad aearium*:

P. PLAVTIVS. PVLCHER. &c. PR.
AD. ÆRARIVM. COMES. DRVSI. &c.

25. *Sacra Eleusina etiam transferre ex Attica Romanam conatus est.*] Sacra Cereris (non tamen Eleusina) diu ante Ciceronis ætatem admissa in Urbem fuisse, ex iis abunde constat, quæ ad Aug. cap. xciii. ex oratione ejus pro C. Balbo notantur. In eo capite, cum Augustus de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognovisset dicitur, de Eleusinis accipiendum videtur, ut causam sacerdotum, quanquam in Attica religionum suarum sedem habentium, Romæ tractatam intelligas. Sequitur enim: *cum secretiora quædam proponerentur*. Sed & ipse Augustus Athenis initia.

initiatu fuerat, ut paullo ante Suetonius inibi memorat. Pro *Eleusina* cod. Salmaf. & R. Steph. ed. habent *Eleusinia*, imitatione Græcorum, quæ τὰ Ἐλευσίνια hæc mysteria vocantur.

26. *Altero primipilari.*] Tacitus equitem vocat. Recte. Nam qui primum pilum duxerat, apud quem custodiebatur aquila legionis, defunctus hoc munere, dignitatem equestrem consequabatur.

27. *Cui & ante paucos dies.*] Puto scripsisse Suetonium cum ei ante paucos dies. Alioqui non video cur scribatur *despondisset*, cum si vulgata lectio retinetur, dicendum fuisset, *desponderat*.

Militibus pro concione.] Codex Salmaf. *militi*. Sic sæpe *eques* pro equitibus.

28. *Posidem.*] Codex Salmaf. formatione Græca *Posiden*, & mox *Harpocran*, quem sequor.

Trium reginarum maritum.] Certissime lapsus est Tacitus, Hist. v. Nam Drusilla Antonii & Cleopatæ neptis non potuit ejus uxor esse, cum Judææ præesset. Drusillam enim Judæam, Agrippæ sororem, ut vidit Felix, ut deperiit, ejusque ambiit statim matrimonium. Illam autem vidit, cum vix Judæam attigisset, uti videre est ex Ant. Jud. xx. cap. 5. Uxorem vero qui potuisset Felix secundum Romanorum leges & mores aliam ducere, si tum ei nupta fuisset Drusilla neptis Antonii? Nam de divortio ut cogitemus non est in isto antiquitatis silentio. Itaque in animum inducimus, Drusillam Antonii diem suum obiisse, antequam Felix venerit in Judæam; ibi vero duxisse Drusillam Agrippæ sororem. Nam hanc Judæam fuisse præter Josephum confirmat Lucas in Actis Apostolicis cap. xxiv. Duas igitur Drusillas non bene distinxit Tacitus. Habes autem hic duas Reginas, aut Regum filias, quas duxit iste libertus. Tertia ignoratur.

29. *Non principem se, sed ministrum egit.*] *Ago me principem, patrem, ministrum* Latinis auribus est insolens loquendi genus & inauditum. Illæ enim assuerant audire, *agoprincipem, patrem, ministrum*. Superius in Tiberio 12. *Tunc non privatum modo, sed etiam obnoxium & trepidum egit.* c. 26. *Liberatus metu civilem admodum inter initia ac paullo minus quam privatum egit.* Just. 1. 6. *Nepotem in illo magis quam victorem egit.* vii. 9. *Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit.* Hæc est perpetua Latine loquentium consuetudo. Nullus igitur dubito, quin se ortum sit hoc loco ex repetitione voculæ *sed*, quod librarii somnolenti vitium est. Delendum igitur censeo. Novi quidem superius in Claudio 25. legi: *Libertinos, qui se pro equitibus Romanis agerent, publicavit, & recte sic legi.* Potuisset etiam ibi scribere: *libertinos, qui equites Romanos agerent*, ut hic non pro principe se, sed ministro egit. sed quod libri præ se ferunt in hoc loco, refutat consuetudo, quamvis forte ratio non repugnet. Hæc enim pronomina subaudiri posse non eo inficias. Sumtæ sunt locutiones ex scena. Ibi *ago Davum, Simonem*,

est ejus personam gero, sic & *agere mimum, comœdiam* dicebantur histriones, qui & propterea actores dicebantur.

Ac ne sigillatim minima quæque enumerem.] Codex Salmaf. *Ac ne singillatim minora quoque enumerem.* quam scripturam ex suo quoque codice protulit Turnebus Adversar. lib. xxi. cap. 32. ut & Torrentius ex suis Mss. Romana editio anni 1470. & Aldina ab Egnatio correctæ: *ac ne sigillatim minora quæque.* Vera est scriptura codicis Salmasiani, a qua non longe abire prisca illa exemplaria, ex quibus editiones illæ vetustæ fuerunt editæ.

Immutatos datorum officiorum codicillos.] *Dare officia* videtur sapere magis idiotismum Germanicum aut Belgicum, quam Latinum. Quid si legas *ratorum officiorum*? Sed nihil muto invitis codicibus. Novi enim talia loquendi genera non pauca reperiri, quæ, nisi apud optimos scriptores legerentur, tanquam ficta ad nostrarum linguarum morem & genium repudiarentur.

Nec defensione ulla data.] Suetonius videtur scripsisse, *nec defensione ulli data.*

32. *Convivatus est & super.*] Sic codex Corsen- doncensis, Alvari Nonii, Salmasii, Roberti Steph. editio. Male vulgo est omittitur.

33. *Adscendit ad sacerdotes.*] Optime Salmaf. *escendit ad sacerdotes.* Dudum observarunt docti *escendere*, quod in libris antiquis exstat sæpissime ab editoribus mutatum esse in *adscendere*.

35. *Et ne cuius comiti.*] Optime V. V. codd. F. Ursini, Salmasii, ac tres Palatini, ut & R. Stephani editio: *& ne cuius comiti.* Sic omnino legendum.

38. *Utrumque excusavit.*] Cod. Salm. & al. Mss. *utramque excusavit.*

Obviam non miserint.] Recte Fulvii liber antiquus: *miserant.*

Repente tantum non satisfaciens veniam modo dedit.] Codex Salmaf. & Palatinus secundus: *satisfaciens veniam mod.* Sed rectissime Torrentianus: *repente tantum non satisfaciens modo veniam dedit.* sensu optimo, ut ostendit Torrentius. Hanc scripturam verissimam cum Grutero recepi. Miror insulsam illam, quæ in vulgatis exstat, toleratam fuisse tam diu in nitidissimis editionibus.

Villicumque intervenientem flagellasset.] Codex Salmaf. *vilicumque.* Sic & Pandectes Florentinus semper *vilicus*, & *vilica*. Inscriptio antiqua:

SILVANO
SACR.
AMPLIATVS
HILARI
AVGVSTOR.
LIBERTI SER.
VILICVS.
P. D.
Ggggg 2

Sunt

Sunt & aliae hujus scriptionis testes. Sed sunt & quae vulgatam tuerentur.

39. Μετεωρίαν καὶ ἀεὶ ψίαν.] Codex Salmasianus & Rob. Steph. Μετεωρίαν ἔσ' ἀεὶ ψίαν. recte.

Ad alea lusum admoveri.] V. C. Salmas. & Palatini tres : admoneri. quod dudum etiam laudat Turneb. in Adversariis. & miror rejectum ab editoribus recentioribus, cum recte receperint Pulmannus & Torrentius.

Adsciturus in nomen familiae suae Neronem.] Rob. Steph. omittit suae. Ego etiam familiae omittendum censeo. videntur hae duae voces e margine irrepsisse. aut forsitan legendum : adsciturus in nomen suum.

40. De quaestore quodam candidato.] Optime Bezae de quaestura quodam candidato.

Ἄλει καὶ μὴ διγχανε.] Restitui veterem scripturam, quam praese ferunt omnes Mss. in quibus Graeca non omissa sunt. Nam praeter eos, quibus usi sunt Casaubonus & Torrentius, sic & Palatini duo, & Salmasianus codex. Vestigia sane hujus lectionis liquido in iis deprehendas. In Salmasiano est, Ἄλει καὶ με διγχανε. alii τίντινα. Optime vero Turnebus interpretatur, loquere, sed verberibus parce, praefatus parum hoc pro dignitate & imperio locutum esse Claudium cum ista usurparit, quasi plagas & verbera veritus esset, quae merito ut inconsiderati hominis verba a Tranquillo sint notata. quibus ego plane assentior.

41. Sed ἔσ' transit ad inferiora.] Fragmentum Claudii, quod advocat tentatque Casaubonus, in Prisciano bibliothecae Academicae antiquissimo, Longobardicis litteris scripto, sic habetur : Claudius in III. historiarum : ut viderent, ne respueret verminaret : litteris addi valis quod verminatu ne ad cancer perveniret. Unde conjiciebam : Claudius III. historiarum litteris ad Senatum : ut viderent, ne res finirent (vel paterentur) verminare ; quod verminatum, ne ad cancer perveniret. Dixit verminare, Senecae etiam frequens verbum, ἀντὶ τῆς tacite agrescere & ὕπ' ἄλ' ulcus concipere : quod suppurare Curtius dixit, verbo similiter inflexo, lib. VII. cap. I. Ceterum recruduit suppuratus dolor. Ita praclare Freinshemius. Quo magis miror cum dubitare de verbis Curtii ejusdem libri cap. sequenti : Nisi quae delata essent, excussissem, valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Nam non modo Constantiensis ille, sed & duo Gruteri & Florentinus & Academiae nostrae codices, pro τοῖς suspecta esse, exhibendo superare clamant veram esse Matt. Klockii conjecturam : valde dissimulatio mea suppurare potuisset. Quod igitur sic suppuratum vel verminatum est, id, nisi curetur in tempore, ad gangraenam & insanabile malum pervenit. GRONOV.

42. Cum utroque sermone nostro sis peritus.] Codex Salmas. alique, & editio Glareani in margine : Cum utroque sermone sit paratus. scilicet ad dicendum. & sic scribendum. Cic. de or. Gracchi omni-

bus vel natura vel doctrina praesidiis ad dicendum parati. Id. de claris orat. Qu. Scavola in jure paratissimus. Posset etiam legi : cum ab utroque sermone sis paratus. sicut apud Cic. a copiis, a pecunia paratus.

Alexandria Museo alterum additum.] Salm. Cod. Alexandria Musio additum.

43. Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται.] Sic verissime Victorius. Salmas. cod. ὁ τρώσας πείσεται. In Palatinis legitur litteris Latinis : rectas facite, en rectas facite. quae corrupta sunt ex Graeca lectione, quam dedit Victorius.

44. Cibo affluente.] Codex Salmas. affluente. Sic legendum existimo. Cibus affluens Latinis est copiosus, qui hic locum non habet : praeterea pendet oratio & hiat. Quid enim est ? Nonnulli inter initia consopitum, deinde cibo affluente evomuisse omnia. Num antequam consopiretur, hoc est, mente alienaretur, cibus non erat affluens ? an consopito cibi ingesti ? vides absurdam esse hanc lectionem. Cibo vero affluente, est, cum cibus deflueret ex stomacho per os, egereturque per vomitum, simul cum cibo venenum evomit. Affluere ut effluere, defluere, quod quamvis nusquam nunc legatur, plures tales tamen occurrunt voces, quas Graeci μόνιμους dicunt, & forte pluribus in locis haec est corrupta. Sic amonere pro detertere, monere ne quis faciat, dissuadere, restituerunt Latini viri docti, quin & infinita alia, de quibus alias. Si quis tamen ab ista voce, tanquam insolente, nimis abhorret, potest is per me legere : cibo effluente. Vulgata sane ferri non potest. Mox pro clysterem, idem codex Salmas. & Copes. terminatione Graeca : clystera.

45. Quarto decimo anno. Funeratus est.] Salm. & Copes. quarto decimo anno, funeratusque est.

46. Accessisse ad finem.] Sic recentiores editiones. Sed recte veteres : accessisse se ad finem.

Honorem a Nerone destitutum abolitumque recepit.] Salm. & Copes. honorem a Nerone destitutum abolitum recepit. Cum copula non reperiatur in optimis codicibus, vix dubito, quin destitutum irrepsit aliunde, & ab imperito homine apposita haec vox sit tanquam interpretatio τῆς abolitum. Quid enim est honor destitutus a Nerone. Non enim Latinis dicitur honor destitui, ut honor aboleri.

IN NERONEM

1. Per ternas personas.] V. C. Salmas. & Copes. per trinas personas. Et mox idem : sequentes rursus.

Ut appareat ita degenerasse a suorum virtutibus Neronem.] Antiquissimi libri, quos evoluit Casaubonus : Nero. quibus cum subscribant Palatini tres, Salmasianus, editiones priscae, & inter eas optima Roberti Stephani, non video cur vulgatam huic praeferramus.

2. Arvernisque.] V. C. Salmas. Avernisque. & mox pro invecus est idem vecus est. quod & in

Lilaei

Lislaei & Viterbiensi, nec non Palatinis codicibus omnibus reperitur, ac jam olim expressit Rob. Stephanus. secuti & nos sumus optimorum & antiquissimorum codicum auctoritatem, approbante Latinæ linguae genio.

Cui os ferreum, cor plumbeum esset.] Sic præter Salmasianum, & Corfendoncensis, & Alvari Nonii libri, veteresque editiones, quas sequor.

4. *Venationes & in Circo & in omnibus Urbis regionibus dedit.*] Hoc modo rescripsimus & distinximus ex codice Salmas. & Rob. Stephani editione.

5. *Comes ad orientem C. Casarem juvenis, occiso.*] Distinguo: *Comes ad orientem C. Casaris, juvenis.* ut juvenis referatur ad Neronem.

Querentibus dominis factionem, representanda premia in posterum sanxit.] Quomodo quid in posterum sancire potuit soror hujus Domitii Neronis? legendum: *Querentibus dominis factionum representanda premia in posterum dixit.* Jocus in eo est, ut ne post victoriam præmiis defraudarentur, aurigas debere stipulari, ut sibi illa solvantur ante victoriam, de qua incertum erat. quod ridiculum. Si *sanxit* retineas, interpretandum, dixit sancendum esse.

6. *Nero natus est Antii post novem menses.*] Itaque Nero agebat annum septimum decimum, cum imperium susceperet. Onuphrius Panvinius in Fastis, cum animadvertisset scribere Suetonium periisse Neronem 32 ætatis anno, & quidem nono Junii, statuit errorem in hunc locum irrepsisse, ac legendum: *natus est 1x. menses quam Tiberius excessit*, in qua sententia fuit quoque Torrentius. Sed Pagius in dissertatione Hypatica cap. 2. num. 1. ostendit locum Suetonii non esse sollicitandum, sed explicandum de anno ætatis 32 utrinque incompleto, ita ut ultimos dies mensis Decembris anni Christi 37 pro integro anno numerarit, & ultimum etiam ætatis annum licet incompletum in rationes retulerit, quod sæpe factum ab Historicis. Vide quæ notavi ad Suet. Tib. 53.

7. *Necdum matura pueritia.*] V. C. Salmas. *pueritia.* forte scripsit Suetonius, *necdum matura pueritia.*

Britannicum fratrem, quod se post adoptionem Ænobarbum ex consuetudine salutasset.] Hinc intelleges illud in Octavia:

Utinam suorum facinorum poenas luat

Iste insitivus, Domitio genitus patre.

Ut recte emendatus iste locus a J. Fr. Gronovio. Sic enim exprobrans contumeliose genus, quod averfatur Nero, Octavia loquitur. Ostendit clarius inferius Suetonius, quam invisum ei hoc nomen esset. c. 41. *Nihil aque doluit, quam ut malum se citharædum increpitum, ac pro Nerone Ænobarbum appellatum.* Et nomen quidem gentile, quod sibi per contumeliam exprobraretur, resumenturum se professus. Et Tacitus: *Obvii inter se Nero Britannicum, ille Domitium salutavere.*

Exinde patri gratias egit.] V. C. Salmas. *exin patri g. e.* mox idem *præfectus urbi*, pro vulgato *urbis*, & *tralaticias* pro *translaticias*. Sic veteres scripserunt. Inscriptio antiqua: *Corporibus tralatis. Trafero & tralatus* in antiquissimis libris Ciceronis exstare P. Victorius testatur.

8. *Imperator consalutatus, lectica in castra, & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus est.*] Hic locus viam munit ad purgandum spurcissimum locum Octaviæ, qui sic refingendus est:

Invidia castris victa consensu pio

Cessit, renatus equitis accensus favor

Plebisque votis, atque judicio patrum est.

Invidia victa est in castris prætorianis, & equestri ordinis favor est renatus & accensus plebis votis, atque judicio patrum. Vulgo legitur inepte & sine sensu:

Invidia tristis victa consensu pio

Cessit. Senatus equitis accensus favor

Plebisque votis, atque judicium patrum est.

Vide quæ notarunt interpretes. Pluribus hæc exsequemur alias.

10. *Graviora vectigalia abolevit aut minuit.*] Rescripsi ex codice Salmasiano, & Roberto Stephano fido ejus comite: *graviora vectigalia aut abolevit, aut minuit.*

Declamavit & sapius.] V. C. Salmas. & R. Steph. *declamavitque sapius.* Sed præstat omittere copulam.

Sed & in theatro.] Sic rescripsi ex tertio Palatino.

Atque pars carminum aureis litteris Jovi Capitolino dicata.] Scripsit Tranquillus: *eaque pars carminum*, nimirum quam recitaverat, columnæ fuit incisa & in Capitolio dedicata.

11. *Inducta est & Afranii togata.*] Cod. Salmas. & Copes. *Inducta Afranii togata.* Lege: *Inducta Afranii togata, qua incendium inscribitur, concessum, ut scenici ardentis domus supellectilem diriperent.*

Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie milia. Avium cujusque generis multiplex penus.] Laborare hunc locum prava interpunctione, si recte attendamus, facile deprehendemus. Inepte & parum Latine dicitur: *avium cujusque generis multiplex penus.* Si sic interpunxeris, *Sparsa populo missilia omnium rerum per omnes dies: Singula quotidie milia avium cujusque generis, multiplex penus, tessera frumentaria*, omnia recte se habebunt. *Multiplex penus*, est varii generis esculentia. *Singula milia avium cujusque generis*, ut mille turdos, mille phasianas, mille pavones, & hujus generis alia. Hæc missilia sparsit per omnes dies ludorum maximorum, quos sic dixit ad discrimen ludorum magnorum, qui Romæ solebant olim edi, ut & Romani.

12. *In regione Martii campi.*] Salm. Copes. & alii codices, *Regione Martii campi.*

Ggggg 3.

Exhi-

Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentosque equites Romanos.] Unde tot senatores? lege audacter *quadragenos*, & *sexagenos*, ut recte Lipsius probante Torrentio. Codex Salmas. *sescentosque*, ut & superius in Claud. c. 21. *sescentos*. *Sescenti* autem non sunt sesquicenteni, sed antiqua scribendi ratione pro sexcenti. Glossæ Cyrilli: *ἑξακόσια, sescenta*. Et sic in vetustissimis libris Virgilii scribi Pierius notavit. Eodem modo veteres *Sestius*, (sic scribitur tabulis Capitolinis, ac marmoribus veteribus quamplurimis, & Ciceronis exemplaribus vetustis, teste Victorio) & *Sextius*: *Esquilinus*, & *Exquilinus*, *Pistris*, & *Pistris* scripsere.

Confectoresque ferarum & ad varia arena ministeria.] Procul dubio hic sanior est scriptura codicum vetustorum Salmasii, Palatinorum, editionis Rob. Stephani: *Confectoresque ferarum & varia arena ministeria*. *ministeria* enim sunt ministri, ut *servitia* servi, *matrimonia* conjuges, & sexcenta talia. probavit etiam Gruterus hanc lectionem. Scribendum præterea ex Mss. quibus accedit Salmasianus, ut Torrentius monuit, *confectores quoque ferarum*. nemo, puto, qui hæc attente legit, negabit. Bestiarii enim sunt despectiores, quam gladiatores. quod sequitur *varia arena ministeria*, sunt ministri, qui ludis arma suggerebant, exuebant cadavera, & aliis vacabant amphitheatri ministeriis. Ii dicebantur aliter *arenarii*.

Pasiphaën.] Codex Salmas. *Pasiphaan*, flexione Græca, pro *Pasiphaam*, ut idem codex inferius cap. 21. pro vulgato *Nioben* legit *Nioban*. sic *Æginan* dixerunt & *Æginam*. Statius VII.

*Namque ferunt raptam patriis
Æginan ab undis.*

Sic dixerunt *Danaa*, teste Prisciano lib. 5. & *Danaë*, *Creta* & *Crete*, *Europe* & *Europa*. vid. Fl. Sospitum lib. 1. & Prisc. d. 1.

Spectare consueverat.] Codex Salmas. *consueverat*. Amant veteres in hac & in nonnullis aliis vocibus sinopen. sic *decreverint* pro *decreverint*, *decrero* pro *decrevero* apud Cic. & multa talia, a doctis pridem notata.

Instituit & quinquennale certamen.] Egregie vir elegantissimus & accuratissimus mihiq; amicissimus Toinardus apud Pagium in Criticis animadversionibus ad Baronium, ad annum Christi 59. notat, Suetonium in cap. 11. & 12. hic temporis ordinem non servasse de variis spectaculorum generibus, cum tradat Neronem quinquennale certamen, quod gymnium erat, instituisse, quod anno Christi LX. factum fuerit. dein cum subdat, eum dedicasse gymnasium, quod Tacitus XIV. Hist. Pato & C. Petronio Coss. anno nempe Christi LXI. contigisse testetur. In ea dedicatione Neronem magistros toti certamini præposuisse Consulares Suetonium scribere. Denique Neronem barbam posuisse in gymnico, quod in septis ediderit. Eo itaque in loco non de unico, sed de

triplici certamine diversis annis editis loqui Suetonium. Quod primum habitum est, ultimo loco memorari, quia duo priora, ut videatur, longe fuerint celebriora. Quinquennale enim tunc primum fuisse institutum, & in secundo, quod in dedicatione gymnasii fuerit editum, Neronem primum ad gymnasia dedisse oleum, cum antea populo in congiario tantum dederit, notante Lipsio ad 14. Taciti. Mihi hic Viri doctissimi Toinardus & Pagius merito virgulam censoriam strinxisse in Tranquillum videntur.

Citharam autem a iudicibus ad se delatam.] Nihil certius quam ut Casaubonus vidit ex antiquis libris legendum & distinguendum esse. His adstipulantur Salmasianus, Palatinus secundus, & illa omnium optima R. Stephani editio. Vulgata lectione nihil fingi potest ineptius. Citharam enim quis ad Augusti statuum Neronem misisse credat? coronæ mittebantur. Itaque & huic loco in nostra hac editione suum reddimus nitorem, absterfa labe, quæ illum foederat. Ad *Cithara* autem intelligendum coronam ex præcedentibus.

Quia Olympiæ quoque Cereris sacerdotibus.] Sic scribo ex codice Salmasiano & editione Roberti. vulgo omissum quoque.

13. *Tam nullo quam residuo bello.*] Faernus & Torrentius: *tamquam nullo residuo bello*. probe.

15. *In cognoscendo morem eum tenuit.*] Codex Salmas. æque ut Torrentii optimus: *Cognoscendi morem eum tenuit*. Sic etiam Palatinus secundus, nisi quod pro *eum tenuit*, legat corrupte *continuit*. Cur vetustissimorum codicum scripturam non amplectemur?

Admissis a prioribus Principibus honores denegavit.] Recepi & hic lectionem optimi codicis Salmasiani, quam & R. Stephanus approbaverat. Vulgo perperam editur: *admissisque*.

De quibusdam rebus rationes.] Legendum est ex Salmasiano & R. Stephano: *orationes*. Sic etiam alia editiones vetustiores. Miror, unde istud *rationes* irrepperit in plerasque omnes recentiores. Tit. 6. *Orationes in senatu recitaret etiam questoris vice*. Rectius idem quoque liber Salmasii: *per consulem*.

17. *Item ut litigatores pro patrociniis certam justamque mercedem.*] Suetonius memoria lapsus hic fuit. dedit enim Claudio Neroni, quod debuit Tiberio Claudio, errore scilicet ex similitudine nominum nato. Nam Neronis indultu lex Cincia per novum SC. ad pristinam vim fuit reducta. Tacit. XIII. ann. 5. *Multaque arbitrio senatus constituta sunt. Ne quis ob causam orandam mercede aut donis emeretur*. Claudius autem capiendis pecuniis posuit modum usque ad dena sestertia, qua egressi repetundarum tenerentur, ut Tacitus ostendit XI. ann. c. 7. Certam igitur & justam mercedem, quam patrociniis definitam a Nerone fuisse Suetonius scripsit, Claudii denis sestertiis vindicandam esse docte ostendit vir eximius Andreas Brummerus, qui in ipso ætatis flore, cum per Gallias

Gallias iter faceret in Italiam, extinctus magno meo politorumque hominum cum dolore, in elegantissimo commentario ad leg. Cinc. cap. 4. & 5. præfatus huic ἀμαρτήματι μνημονικῶς fidem facere duo alia ejusdem generis in verbis, quæ hæc proxime præcedunt: *Adversus falsarios tunc primum repertum, ne tabula nisi pertusa, ac ter lino per foramina trajecto obsignarentur: ac ne quis alieni testamenti scriptor legatum sibi adscriberet.* Namque has duas ῥήσεις exprimere duo capita, in edicto Claudii, secutoque SC. quibus lex Cornelia de falsis confirmata fuerit, cap. v. docet cum P. Fabro & Jac. Cujacio.

20. *Excellentissimo cultu pueri, nec sine annulo lævis.* Locus est contaminatissimus. Quid hic pueri, cum hæc omnia pertineant ad adolescentes, quos ex equestri legit ordine & plebe? Illi fuerunt pinguißima coma, & excellentissimo cultu, ut ex contextu orationis patet. MS. Salmaf. & Pal. prim. *pueris ac sine annulo lævis.* In Palatino tamen scribitur *lævis.* Palatinus secundus: *pueris ac sine annulo velis.* tert. *puer, ac sine annulo lævis.* forsan legendum: *Ἐ insignes pinguißima coma, Ἐ excellentissimo cultu pueros, nec sine annulo lævis.* aut potius *pueros expungendum.* Tum enim commode omnia se habent, nec opus est illa copula Ἐ, quæ inferenda esset invitis codicibus vetustis, si lectionem alteram sequamur. Sane quo magis cogito, tanto verosimilius mihi videtur *pueros* a mala manu irrepsisse. *Nec sine annulo lævis,* hoc est, dedit illis jus annulos gestandi in lævis. Equestris ordinis adolescentes id quidem ante habebant, sed videbantur id amisisse, quia quasi fuerant inter operas scenicas, æque ut Julius Cæsar Laberio post mimum actum, dedit & censum equestrem, & annulum aureum, quia equestrem dignitatem amiserat, cum in scena mimum suum egisset ipse. sup. in Jul. 39. Sic in Galba c. 10. *Delegit Ἐ equestris ordinis juvenes, qui manente annulorum aureorum usu evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum ejus vice militum agerent.* quia excubitorum munere non fungebantur equestris ordinis juvenes, & ideo videbantur sui ordinis jure excidisse. Forte scripsit Suetonius, *ac in annulo lævis.* *Læva in annulo* sunt lævæ annulis ornatae. Phædrus lib. v. *Cursu volucris pendens in novacula, Calvus.* hoc est, novaculam gerens manu. Virg. v. *Æn.*

- - - occurrit Acestes

Horridus in jaculis.

est jacula tenens. Exempla alia multa in promptu sunt.

21. *Nomen suum in albo profitentium citharædorum jussit adscribi.* Usitatus dicitur albo adscribi, quam in albo adscribi. nihil tamen muto.

Sorticulaque in urnam cum ceteris demissa. Ex Plauto constat, quæ fuerit harum sortium ratio. Globuli erant ex ligno, signis distincti, quos in urnam æquariam singuli mittebant, ut quo ordine a puero,

cui hoc negotium mandatum erat, exciperentur, eo dein prodirent sortientes.

22. *Ad omnes etiam minimos Circenses.]* Fuerunt ludi magni, qui publico sumtu populi Romani committebantur, & statis diebus anno quoque, ut mense Decembri. Fuerunt his minores, quos Quæstores, Pontifices, privato sumtu edebant, nec tam magno apparatu.

Circenses commeabat secessu.] Lege ex Salmasiano: *Circenses commeabat e secessu.*

Cassiope.] Legendum *Cassiope* censuit F. Ursinus ex Græco numismate, in quo ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ. Stephanus de Urbibus: *Κασσώπη πόλις ἐν Μολισσῶ, ἐπ' αὐτῷ τῇ Κασσωπίας χώρῃ. τὸ ἐθνικὸν Κασσωπαῖος, καὶ Κασσώπιος καὶ Κασσωπία.* Strabo lib. VII. *Χάονες μὲν ἔν καὶ Θεσπρωτοὶ καὶ μετὰ τὰς ἐφεξῆς Κασσωπαῖοι.* Paullo post tamen *Κασσιόπην* dicit. *Καὶ πάλιν ἄλλος, Κασσιόπη, ἃφ' ἧς ἐστὶ Βρεντέσιον χίλιοι ἑπτακόσιοι στάδιοι.* Et rursus alius (portus) *Cassiope*, a quo Brundisium stadia sunt mille septingenta. Eadem sane urbs *Cassiope* & *Cassiope* dicta. Hinc Plinio IV. 1. *Cassiopei.* Dicta etiam hæc civitas *Κασσιωπεία* (sic enim apud Harpocrat. legendum pro *Κασσιωπεία*) & *Κασσιωπία.* vid. Harpocrat. in *Παιδοσία.* Sane apud Gellium in vetusto libro pro *Cassiopeia* legitur *Cassopia.*

23. *Jussit, Olympia quoque.]* Sal. *jussit, Ἐ Olympia quoque.*

Omnia se facienda fecisse.] Valde vereor, ne *facienda* sit glossema, & ne scripserit Suetonius: *omnia se fecisse.* quia tamen codices repugnant, *ἐπέχω.*

24. *Obediebat.]* Cod. Salm. *obædiebat*, ut semper Pandectes Florentinus, alique veteres libri, sed male.

25. *De hinc diruto Circi maximi arcu.]* Cur hunc arcum diruit? quia solebant Hieronica in patriam invehiri diruta parte muri, ut notum. Sed quoniam Romani muri erant sacri, ideo iis pepercit Nero, & loco murorum, dejecit Circi maximi arcum, ne quid videretur deesse pompæ, qua victores ludorum sacrorum domum reversi se suis civibus jactabant. Cum vero triumphantes Imperatores solerent petere Capitolini Jovis, Nero Hieronica petiit Palatini Apollinis templum.

Ingestæque aves.] Quam varii generis res in honorem victorum jactaverint veteres, ostendit Casaubonus. Sed de avibus quis unquam audivit? Vivæ ne illæ erant, an mortuæ? Nugæ. Quid pro voce corrupta *aves* reponendum sit, non sane liquet. Forte: *ingestique flores.* Non enim credibile *φωλοβολίαν* usitatissimam in honoribus Hieronicarum fuisse Romæ tum prætermisam.

In cubili circa lectos.] Inepta est scriptura. Lege ex codice Salmasiano & editione Roberti Stephani: *Sacras coronas in cubiculis circa lectos.* Nam quamvis etiam in obelisco suspenderit coronas, ut ex

Xiphilino Nicolaus Loensis docuit, potuit tamen etiam in cubiculis dedicare quasdam, ut iis oculos pasceret, qui tantopere iis capiebatur.

27. *Tempore æstivo nivatis.*] Solebant veteres non solum nive refrigerare pocula, sed & piscinas. Hinc Seneca IV. Nat. Quæst. cap. ult. *Itaque nix ista, in qua etiamnum natatis, eo pervenit usu, & quotidiana stomachi servitute, ut aqua locum obtineat.* Ubi recte Palatini tres: *in qua etiam natatis.* Gruterus hunc locum non esse sanum affirmat, ego nihil vitii video. Nam Senecæ tempore etiam in piscinis nivatis natare solebant, ut ex hoc loco Suetonii patet. Credo tamen Senecam scripsisse, quia libri multi præ se ferunt *etiamnum, in qua etiam nudi natatis.*

Diversoria tabernæ parabantur insignes ganeæ & matronarum institorio.] Procul dubio recte vidit Salmasius de usuris p. 351. legendum esse, *insignes ganeæ & matronarum institorio.* Illæ tabernæ diversoriæ insignes erant ganeæ & institorio matronarum, hoc est, in illis tabernis vendebantur omnis generis obsonia, & matronæ copas imitantes erant pro institoribus, qui illas merces solebant vendere. Institores enim erant, qui aliorum merces solebant venales proponere & circumferre, quive præpositi erant alicui negotiationi, ut notum est ex Jctis. *Institor hiberna tegetis.* Juvenal. Sat. 7. Et Horat. Od. 6. lib. 3.

Sed iussa coram non sine conscio

Surgit marito, seu vocat institor,

Seu navis Hispana magister,

Dedecorum pretiosus emtor.

Sive matronam vocet institor, qui magistri navis Hispanæ merces vendit, sive ipse magister navis, qui merces Hispanicas advexit. Ipsi enim mercatores solebant navibus aut suis aut conductis negotiandi causa sæpe terras externas adire. Horat.

Currit mercator ad Indos.

Interpretes superiore locum Horatii male vulgo exponunt. Ovid.

Institor ad dominam venit discinctus emacem.

Si ganeæ legatur, quod in omnibus editis habetur, nihil est unde pendeat institorio. Sed ab insignes pendet ganeæ & institorio. Institorium autem subaudi munus, ut bene Torrentius, est institoris functio, partes. Dicitur ut institoria actio in Pandectæ. Clarissimus & amicissimus collega meus Paullus Bauldri veteriorum editionum lectionem non putat improbandam. In iis scribitur *institorias operas.* Sic autem totum locum constituit, *insignes ganeæ matronarum, institorias operas imitantium, atque hinc inde orantium, ut appelleret. ganeæ, in quibus matronæ institores imitantes, & suas merces laudantes invitabant ad emendum prætervehentes. Institoria opera, ut in Augusto c. 43. scenica & gladiatoria opera. Ad scenicas quoque & gladiatorias operas etiam equitibus Romanis aliquando usus est. Nonnullos equites qui scilicet histriones in scena, non-*

nullos qui gladiatores agerent in amphitheatro adhibuit. Cui sane subscriberem, nisi veterrimi & fidelissimi codices aliud suaderent. Nam in Salmasiano clare *institorio copas imitantium.* Corrupte quidem Viterbiensis, sed ut vestigia veri clarissime in illo liceat videre: *matronarum institor locopasimit.* Male convulsæ sunt & male coierunt divellendæ voces. pro institorio scriptum est *institor*, dein *copas imitantium* coaluit in *copasimitantium.* Unde Robertus Stephanus corruptius edidit: *matronarum institorum loco passim imitantium.* Alii vulgatiores voces, quia minus tritæ & notæ erant *institorio & copas*, substituerunt *institorias operas.*

Mellita.] *Mellita*, credo, dicta est, quia in illa coena fuerunt pretiosissima bellaria mellita. Utebantur enim melle in bellariis conficiendis pro nostro saccharo, cuius usus illo tempore non nisi in medicina erat. *Mitellita* Salmasii nec librorum nec aliorum scriptorum fide & auctoritate nititur. *Rosaria* vero, in qua fuerunt unguenta & coronæ rosaceæ magni pretii. Dein, Salmasius *pluris aliquanto rosaria*, omissa voce *absortio*, quæ in vulgatis exstat. Copef. cod. *pluris aliquanto rosaria.*

28. *Per sollemni nuptiarum celeberrimo officio.*] Recepi hanc lectionem ex tribus Palatinis & Roberto Stephano. Nam vulgata *per solenne nuptiarum officio* Priscianus vapulans respuit.

29. *Quasi genus luxus excogitaret.*] Optime Salmasianus ac Copesianus codex, ut & Roberti Stephani, vetustioresque editiones aliæ: *lusus.* Lusus certe fuit, non luxus, nimirum qui in Amphitheatro ludebatur ad instar venationis. Aut *lusus* est concubitus. Petron. *lulum puerilem libidinosa speculabatur diligentia.* Sic ludere. *Ludunt formose* apud Ovidium. &, *Luditur in nostris instita nulla libris.* Petron. *invenit me cum fratre ludentem.* Sic statim pro *quatenus* longe melius codices Palatini tres, Salmasianus, Corfendoncensis, R. Stephani & Aldi Manutii edd. *quo*, nimirum *lusu.*

Neminem hominem pudicum.] Melius Salmasianus & Copef. *hominum.*

30. *Piscatus est rete aurato.*] Salmas. *piscatus est veste aurato.* Copef. *piscatus est veste aurata.* Salmas. suo codici adscripserat an *reste?* nimirum *aurato.*

31. *Non in alia re damnosior.*] Cod. Salmas. *Non in alia re tamen damnosior*, quam lectionem nemo improbet. Qui autem *damnosus* interpretantur hic, qui damnum infert (ajunt enim vere non in alia re damnosior fuisse Neronem quam in ædificando. quippe ut transitoriam suam perageret, multa sine dubio aliorum ædificia diruisse) ii vim vocis non ceperunt. *Damnossus* hic est non qui aliis, sed qui sibi, hoc est, suis facultatibus damnum affert, prodigus, profusus. Non hic de damno, quo alios affecit, sed profusione sumtuum Neronis loquitur. *Damnossus* enim est prodigus. Sic Plautus sæpe, Pseud. I. 5. 1. Curc. IV. 1. 24.

Fistulatis, ut unguenta.] Hanc lectionem veteris codicis a Salmasio probatam asserunt etiam antiquissimæ editiones, Romana, Manutii, & R. Stephani. Nihil verius. Fuit enim in deliciis Romanorum, ut convivarum capita floribus coronarent & unguentis perfunderent, sed ut puerorum ad id opera communiter utebantur, sic Nero singularis artificii laquearibus. vulgo male, *fistulis*.

32. *Pro semisse dextans.*] Recepi hanc lectionem cum Grutero tot antiquorum librorum, quos videre Casaubonus & Torrentius, fide nitentem. quibus accedunt Salmasianus, Palatini tres, Corfendoncensis, Alvari Nonii, & antiquissima editio Romana. Statim pro *illa familia* rescripsi ex Salmasiano, Corfendoncensi, & tribus libris Torrentianis, nec non Aldi Manutii ac Roberti Stephani edd. *ulla familia*. Intelligit Juliam, Octaviam, Claudiam, Antoniam, Domitiam. pro *si qui essent* Salmas. & Copes. *qui essent*, Corfendonc. *si qui essent*. Sane veteres editiones, æque ut Salmasianus: *cogeretur ei, qui sine probabili causa*. Puto ei natum esse ex *si* quod in Corfendoncensi legebatur codice, & Suetonium scripsisse, ut conjecerat Lipsius: *instituit, ut e libertorum defunctorum bonis pro semisse dextans cogeretur, si qui sine probabili causa eo nomine fuissent, quo essent*. Nam pro *cogeretur ei* dicendum fuisset auctore Prisciano, *cogeretur sibi*. Quod autem dicit *sine probabili causa*, inde potest colligi, non ob id e libertorum bonis coëgisse dextantem, quia liberti fuissent illarum familiarum, quas contingeret ipse, sed quia nomen earum familiarum sine causa, quæ probabilis esset, usurpassent, & sic familias ipsius affecissent probro. Solent enim velamenta quærere tyranni, quibus rapinas suas tegant, & ea velamenta, quæ speciem aliquam juris habent.

Revocavit & premia.] Non infcite quidem liber Fulvii: *Revocavit & premia civitatum, quæ unquam sibi in certaminibus coronas detulissent*. Nihil tamen est immutandum. Recte hunc locum interpretatur Torrentius. Exigebat Nero pecuniam ad coronam sibi tanquam hieronica constitutam a civitatibus olim, jubebatque illam pendi, cum ante eam repudiasset, & præter honorem illum coronæ sibi decretum nihil desiderasset. Fuit hæc exactio ad instar auri coronarii: quod ob varias causas petebatur.

Præcludit cunctos negotiatores.] Phoenix sui temporis Guilielmus Budæus de assē & partibus ejus legit perculit applaudente Grutero, quamvis & ipsi Palatini codices vulgatam asserant. Sed consensus omnium veterum librorum, sententiaque haut absurda, quam hæc scriptura præ se fert, facile refutat virorum doctissimorum correctionem. *Præcludere cunctos negotiatores*, est claudere negotiatorum tabernas, nec pati prius abire, mercesve inde deportare, quam pecuniam ab eis extorsisset, qua redimerent poenam, qua tenebantur qui vetitos colores vendidissent.

Matronam e spectaculis vetita purpura cultam.]

Codex Salmas. *matronam in spectaculis*. non male. *Vetita purpura* recte legitur. Perperam quidam: *vitta purpurea*. Fuit enim etiam purpura vilior licita. Certæ quædam purpuræ species vetitæ fuerunt. vid. quæ notavit Alb. Ruben. de Re Vestiaria lib. 1. cap. 8. Mox pro *demonstrasse procuratoribus suis creditur*, lege ex Salmasiano, Corfendoncensi, Alvari Nonii membranis, & Roberti Stephani editione: *demonstrasse p. s. dicitur*.

34. *Submissis & qui Roma morantem.*] Optime Copes. *submissis qui & Roma morantem*.

Vel camera ruina.] Salmas. *camara*, ut ubique scribendum censuit Verrius Flaccus, teste Fl. Sosipatro, qui tamen *camera* etiam recte scribi ostendit auctoritate Lucretii. Cameras longe aliud esse quam laquearia disputat Salmasius ad Historiam Augustam. quem vide, & Vitruv. VII. 3.

Obiecto clam juxta pugione.] Quomodo clam obijci possit pugio, non video. legendum, ut est in nonnullis editis: *abjecto clam juxta pugione*.

Matremque occidi.] Salmas. & Copes. *matrem occidi*.

Nec incertis auctoribus.] Alii libri, & editiones vetustiores: *sed incertis auctoribus*. Sic scripsit Suetonius, si non dissentit a Tacito, qui ait, famam hanc ab aliis affirmatam, ab aliis negatam fuisse.

Peregrinatione Græcia, Eleusiniis sacris.] Codex Salmas. *Peregrinatione Græcia, & Eleusinis sacris*. Mox pro *Junxitque* melius idem codex cum Palatinis & Roberto Stephano: *Junxit parricidio matris amita necem*. Pro *ex duritia*, Salmas. *duritia*.

Nam nec dum defunctæ.] Expunxi illud *nam*, confusus codici Salmasiano, Copesiano, tribus Palatinis, Corfendoncensi, plurimisque aliis vetustis libris & editionibus. Sed & ratio ipsa postulat. Pro *Poppeam* codex Salmas. semper *Pompejam*.

35. *Similiter interemit ceteros.*] Salmas. & Copes. *Similiter inter ceteros*. Unde Salmas. legendum censet, *Similiter ceteros*. scilicet *interemit*.

Per vim conspurasset.] Codex Salmas. Copes. tres Palatini, Corfendoncensis, & nonnulli alii codd. *conspurasset*. quod non temere repudiem. Sic *spurci oris homo, spurcissimum propudium*, & similia.

Rufinum Crispinum.] Omnino legendum *Rufinum Crispinum*, uti in duobus codicibus reperit Torrentius. Pater enim ejus fuit *Rufius Crispinus*, maritus Poppææ Sabinæ, cujus meminit Tacitus XIII. ann. 45. Perperam & hic & in multis Taciti locis *Rufinum* dici, & in libris non nullis *Rufrium* Cl. Ryckius & maxapltus ad Taciti XII. 42. declarat. Sic & hic *Rufrium* legitur tam in Salmas. quam Copesiano aliisque.

Dominationis suæ fautores.] Salmas. *fauktores*. unde Salmas. *fauktores*.

36. *Duabus conjurationibus promulgatis.*] Quis unquam dixit Latine loquens *promulgare conjurationes*. Optime Salmasianus & Corfendoncensis: *conjuratio-*

Hhhhh

nibus

nibus provulgatis. Nec longe abit editio princeps : *conjuratōibus pervulgatis. Provulgatis conjurationibus*, est divulgatis, proditis, quum in vulgus dimanassent.

Posterior Viniciāna.] Hujus historię non meminere alii, nisi quod Plutarchus de Garrulitate scribat, detectam esse hanc conjurationem, quod damnato ad bestias, & mortem præsentem deploranti, quidam insusurrasset, salvum fore, si in crastinum supervivere posset.

37. *Imagines restitisset.*] Omnino legendum : *retinisset*, ex codice Salmasiano, tertio Palatino, & editione princeps, aliisque libris vetustis quos Casaubonus evoluit. Merito pœnas lisset Longinus, si post tanti temporis intervallum restitisset percussoris Cæsaris imaginem. Hoc enim potuisset pro argumento haberi, quo populus ad novas res sollicitaretur. Verum cum eam retinisset in stemmate suo Longinus, idque alii Principes ante Neronem tulissent haut irate, merito inter crudelitatis exempla, & eos quos sine causa interemit, refertur.

38. *Cum stupa tēdaque.*] Salmas. *cum stuppa*. Sic & antiquissimus Virgilii liber :

Stuppea vincula collo.

Græcis *σύνπη*.

Quod saxea muro constructa erant.] Nemo negabit rectius legi in codice Salmasiano & Roberti Stephani editione : *quod saxeo muro constructa erant*. Murus erat exstructus ex saxis grandibus e montibus excisis ideoque bellicis machinis fuit labefactandus, ædificia vero inflammata.

39. *Pestilentia unius autumnus, qua triginta fune- rum milia.*] Melius Salmasianus : *quo triginta f. m.* quo scilicet autumnus. Mox idem : *notabile inter hac fuerit. vulgati, fuit.*

Νεόνυμφον.] Salm. NEOYHΦON.

40. *Quo majore venia meditaretur.*] Rescripsi ex Salmasiano & Roberto Stephano : *quo majore scilicet venia.*

41. *Romam prætrepidus rediit.*] Duo diversi, observante Norisio, Neronis adventus Romam, postquam ex Oriente redierat, commemorantur a Suetonio. Alter c. 25, cum ex Græcia redux, Neapolim albis equis, ac dein Romam triumphantis more, coronamque capite gerens Olympiacam introiit, quod factum sit Decembri anni Christi 67. Alter cum Neapolim esset regressus & inde Romam, priori longe dissimilis, cum non triumphans, ut ante, sed prætrepidus redierit, de quo Suet. c. 40. id quod acciderit Aprili anni 68. Perperam hi duo diversi reditus Neronis a multis confunduntur. Vide autem Norisium hoc pluribus asserentem argumentis apud Pagium in annum Christi 68.

42. *Animo male fracto diu & sine voce.*] Cod. Salmas. *animo male facto diu sine voce*. mox pro veste descissa idem discussa. legend. *discissa*. Dein *quod suum imperium vivus amitteret*. Salmas. *quod*

sumum imperium vivus amitteret. Sic & scribitur in Corfendoncensi & Alvari Nonii codd. & editione princeps. Non longe abhinc Salmasianus pro *secius* scribit *setius*, & pro *vulgo* *innotuerunt*, *vulgo* *notuerunt*.

46. *Numquam antea somniare solitus. Occisa demum matre vidit per quietem.*] Omnino distinguendum est, ut distinxit Palatinus tertius & duo Torrentiani, probante Grutero : *cum veteribus tum novis. Nunquam antea somniare solitus, occisa demum matre vidit per quietem.*

47. *Quos Homericos.*] Salmas. & Copes. *Quos Homeros*, hoc est *ὁμηρείας*, notante Salmasio.

48. *A quodam missicio.*] Missicii dicebantur, qui honesta missione missi erant, sive exauctorati.

Ad adversum villa parietem.] Scribo *ad aversum*. nam a parte postica accessisse videtur. GRONOV. Sic etiam hunc locum emendandum esse vidit olim Vir summe Reverendus & doctissimus ANTONIUS PERIZONIUS, Theologiæ Doctor Daventriensis eruditissimus, uti suis ad me datis litteris significavit.

In specum egesta harena concederet.] Non male codex Alvari Nonii, cum uno Torrentiano : *se concederet*.

49. *Scrobem coram fieri imperavit.*] Non mihi fit vero simile, scrobem ideo factam esse ab iis, qui carnificis manu peribant, aut sibi ipsi vim inferebant, ne casus esset *ἀσχήμων*, ut vir summus notavit. Nam Eunuchus etiam Cleopatras foveam sibi præparabat moriturus serpentum morfu, qui se poterat postea componere ex libidine. Dio lib. 51. *Ὁ γὰρ εὐνῆχος, ἅμα τῷ συλληφθῆναι αὐτὴν, τοῖς τε ἑρπετοῖς ἑαυτὸν ἐθελοντὴς παρέδωκε, καὶ δαχθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἐς σὸρον προπαρεσκευασμένην οἱ ἐσπεπηδήκει.* Nam Eunuchus, simul atque Cleopatra capta fuit, serpentibus sese ultro mordendum præbuerat, morsusque in foveam præparatam sibi ad id inciderat. Forte id fecerunt, ne omnino essent expertes sepultura. Nam insepultum perire tristissimum habebatur.

Semianimisque adhuc interrumpenti centurioni.] Quid interrompebat centurio? Inepta est hæc scriptura. lege cum codice Salmasiano, & fido ejus comite Roberto Stephano : *irrupenti centurioni*. Quis dubitet?

50. *Impositum est colle hortorum.*] Codex Salmas. & Copes. & tres Palat. *collo hortulorum*. Sed recte legendum censuit Torrentius : *colli hortulorum*. Sane *colli* est in libro vetusto Fulvii Ursini. Hortulorum autem ille collis dicebatur aliter Pincius. Male retinuerunt operæ in contextu *colle hortorum*.

Superstanti Lunensi ara.] Hic etiam probanda est lectio præstantissimi codicis Salmasiani, & optimæ editionis Roberti, quæ præ se ferunt : *superstante Lunensi ara*. Sane constructionis ratio hanc lectionem exigit.

51. *Statura fuit pœne justa.*] Salm. & Copes. *statura*.

tura fuit prope iusta. mox iidem codices, corpore maculoso & foetido. vulgo, & foedo.

53. *Destinaverat etiam, qui Apollinem cantu.*] Melius Salmasianus & duo Palatini: quia Apollinem cantu. quod & Gruterus probavit.

IN GALBAM.

1. *Sed evidentissime duobus.*] Non excludenda est vocula vel, quæ & in duobus Torrentianis & in Salmasiano legitur codice.

Pangique ramulum placuisset.] Codex Salmas. pangi. & mox pro soboles, idem suboles, & sic semper optimi quoque & antiquissimi alii libri & lapides.

Inde laureas decerperent.] Post hæc verba codex Salmasianus spatium unius lineæ cum dimidia reliquit. Si quid in eo exaratum olim fuit, id hætenus alta oblivione sepultum latet. quod cum in Memmiano quoque codice se deprehendisse tradat Salmasius, satis apparet, ut & ex multis aliis locis, quem vocamus codicem Salmasianum, nullum alium esse, quam Memmianum, quem Salmasius composuit cum editione Casauboni.

2. *Pronepotem Q. Catuli.*] Salmas. Mss. *Pronepotem sequenti.* Hinc Salmas. censet legendum *Pronepotem se Quinti Catuli.* & sic ed. Rob. Stephani, non nullæque aliæ, ut & codex Copesii.

Pasiphaën.] Codex Salmas. *Pasiphaan.* ut superius in Nerone, & sic quoque liber optimus Torrentii. Emendationem autem Torrentii pulchre firmat locus Silii Italici:

Huic genus orditur Minos, inclusaque tauro Pasiphaë.

3. *Galbeo uteretur.*] Galbeum & calbeum dici veteribus armillam, quæ virtutis causa donabatur militibus, aliis viriola dicta, recte tradit Salmasius ad Historiam Augustam. Hinc *Calbienses* appellabantur milites, calbeis, seu galbeis donati. Antiquus titulus apud Gruterum:

SOLI. SANCTISSIMO.
SACRUM
TI. CLAUDIVS. FELIX. ET
CLAUDIA. HELPIS. ET
TI. CLAUDIVS. ALYPVS.
FIL. EORVM
VOTVM SOLVERVNT.
LIBENS. MERITO
CALBIENSES. DE. COH. III.

Temporum suorum eloquentissimus.] Codex Salmas. & *temporum suorum eloquentissimus.* Cicero: *Servius Galba eloquentia prestitit: cujus tamen orationes exiles fuerunt, & redolentes antiquitatem, quæ ob id exaruerunt.*

Quam brevi corpore.] Cod. Salmas. *quamquam.* Sed non est sollicitanda vulgata lectio: *quam brevi corpore*, est valde brevi. Cic. *litteræ sane quam grata, id est, valde grata.* sic sæpe veteres loquuntur.

4. *In villa colli supposita.*] Merito Gruterus probavit duorum Palatinorum scripturam, quæ est, *in villa colli superposita.* Villæ enim non supponi, sed superponi solent collibus, ut latius ex illis in subjectos campos possit prospici. Firmant hanc lectionem Roberti Stephani editio, F. Ursini & Salmasii codices. mox hic *sinistrorsus* pro vulgato *sinistrorsum.*

Livia nomen & Ocellæ cognomen.] Codex Salmas. *Liviam nomen & Ocellaræ cognomen.* Existimo Suetonium scripsisse: *Liviam nomen, & Ocellam cognomen assumpsit.*

Et Lucium mox pro Servio.] Hinc Galbam consulatus sui anno non Servii, sed Lucii prænomen habuisse, ex hac tessera gladiatoria probat Cl. Norisius in epistola Consulari:

MYRTILUS

ATTIÆ

SP. III. NON. JUN

L. SULL. L. Sulp.

Ex ista tessera semestrem ait consulatum Galbæ Suetonio cap. 6. memoratum intelligi, simulque Lucii prænomen, quod pro Servio post adoptionem usque ad acceptum imperium tulerit. Opponit huic sententiæ Pagius in Criticis animadversionibus in Baronium, Tacitum, qui lib. 6. & Dionem, qui lib. 58. ubi hujus anni Consules laudant, Galbam vocent Servium. Opponit etiam inscriptionem ex Grutero p. 1087. in qua legitur:

SER. SULPICIUS. GALBA.

L. SULLA. FELIX. COS.

Sed Dionem & Tacitum posuisse prænomen, quo post imperium adeptum semper usus est, non attendentes ad prænomen, quo insigniebatur post adoptionem, etiam in consulatu, certum est. Nam prænomen Lucii fuisse Galbæ cum esset consul, præter testimonium Suetonii tessera gladiatoria clarissime docet, cui nihil potest opponi. Inscriptio autem vetus apud Gruterum post Imperatoris mortem fuit sculpta, itaque & in illa usitatum & populo notum prænomen Imperatori fuit datum, quamvis in consulatu id non gesserit.

Frugiferam quercum.] Sic omnes Mss. & editiones, quod non mutandum in *fructiferam.* Nam & Cornificio *arboreæ fruges*, sunt fructus arborum, ut poma, glandes, quanquam Paullus Jctus frustra repugnet. Elegia de nuce:

Nos quoque frugifera, si nux modo ponor in illis, Cœpimus in patulas luxuriare comas.

Quanquam autem nondum atate constanti] Robertus Steph. non agnoscit autem. & sane rectius abesset.

5. *Ut inter conventum matronarum.*] Melius Salmasianus, Copes & Rob. Steph. quod & in duobus invenit Torrentius, *ut in conventu matronarum.* Mox Salmas. codex & Copes. *a matre Lepida.* non, ut vulgo, *a matre Lepida.*

H h h h h 2

7. Mili-

7. *Militi.*] Mss. *Meliti*. Forte scripsit Suetonius: *veliti*.

8. *Ne ad gestandum quidem.*] Cum aliter reperitur sit a Fulvio in antiquo codice, quod desiderabant Casaubonus & Torrentius, cur id non recipimus cum Roberto Stephano?

9. *Versanti pecunias.*] Nollem præstantissimo Casaubono suspectum esse *re pecunias*. Imo *versanti pecunias* est tractanti. Sic Virgil. *versemus oves*. Eclog. ult. Servius explicat *exerceamus & tractemus*.

10. *Et adstante nobili puero.*] *Astante* codex Salmas. idem e *proxima Baliari insula*. & pro *deinde*, *dein*.

Ac e primoribus.] Rob. Steph. & cod. Salmas. *at e primoribus*.

11. *Mors Vindicis.*] Codex Salmas. & sec. Pal. *mors sui indicis*. primus *mors sui vindicis*. ut videatur rescribendum cum Casaubono: *mors Julii Vindicis*.

12. *Denarios quinque.*] Plutarchus procul dubio hic erravit. Aurei enim denarii Romanis ætate illa nulli, ut multis luculentissime ostendit Gronovius de Pecun. vet. lib. XIII. c. 15.

14. *Sed nequaquam tam grata erant quam invisæ qua secus fierent.*] Ita fere solet. Vere Tacitus: *Inviso semel Principe, seu bene seu male facta premunt*.

Jam summi equestris gradus.] Omnes Palatini & Salmas. nec non Roberti Stephani edit. *jam summa equestris gradus*. forte scripsit Suetonius: *jam summa equestris dignitatis candidatus*. ut *gradus* sit interpretatio *re dignitatis*, quæ postea in contextum tum irrepfit.

Atque illius ætatis.] Salmas. & Copef. *atque illud ætatis*. Sic & alibi loquitur Suetonius.

15. *Pretio adipisci.*] Nescio unde hoc *adipisci*, cum cod. Salmas. optime *pretio addici*, hoc est, vendi. Et sic quoque editiones non nullæ. Copef. cod. corrupte *pretio adjici*. itidem Rob. Steph. editio male *pretio adduci*.

18. *Spiculator.*] Cod. Salm. *speculator* ut supra.

Excepit terra tremore.] Nihili hæc est lectio. Rescripsi ex Salmasiano, & ora Corfendoncensis, *terra tremor*, ut Torrentius sola conjectura ductus emendandum vidit, adsentiente Casaubono.

Pullos evolasse.] Melius Salmasianus, *pullos avolasse*.

20. *Germanicorum vexillatione.*] Cod. Salmas. *Germanicorum vexillatione*. Copef. *Germanitiorum vexillatione*.

21. *Excreverat in dextro latere ejus caro.*] Nonnulli codices, *gibbus*. dein Salmas. Rob. Steph. & plures alii, *præpendebatque*. Martialis:

Præpendet Samia nec tibi barba minor.

Sic enim ille locus ex vestigiis antiquorum librorum, in quibus sane legitur, est refingendus, ut alibi do-

cebo. Pythagoras enim fuit barba promissa. Male If. Vossius ad Melam: *Præpendet meta nec tibi barba minor*. Statim idem Salmas. Pall. nec non plurimi alii, *inter cœnam vero usque adeo abundanti*. Gruterus mallet, *abundanter*. Ego vero censeo scripsisse Tranquillum, *abundantis*, ut pendeat a præcedente *cibi plurimi traditur*.

IN OTHONEM.

1. *Nondum nubilem.*] Salmas. *Vixdum nubilem*. Copef. cod. *vix nubilem*.

2. *Camillo Arruntio, Domitio Ahenobarbo Coss.*] Sive Suetonii error sit, sive librariorum, scribendum est *Camillo Furio*, ut V. C. Norisius in epistola Consulari docuit, quia Camillus Scribonianus non fuit ex gente Arruntia, sed ex Furia. Hoc probat ex Fastis Capitolinis, in quibus anno quo Augustus erat Tribunitiæ potestatis xxx. ponitur Consul M. FURIUS. P. F. P. N. CAMILL. ut & ex nummo, in quo triumvir monetalis nominatur M. FURIUS. P. F. CAMILLUS. Hunc credit patrem fuisse Camilli, cujus hic fit mentio, qui nimirum Collega fuerit Cn. Domitio in consulatu ordinario. Ejus quoque meminisse Suetonium in Claudio cap. 13. *Bellum civile movit Furius Camillus Scribonianus Dalmatiae legatus*. Ex his omnibus colligitur male nominari Arruntium. Mihi sane scribarum videtur esse culpa.

Domitio Ahenobarbo.] Mss. *Ahenobarbo*. recte, ut supra ostendimus.

Vel potulentum.] Hæc vox in hac significatione nusquam, si recte memini, legitur. Codex Salmasii *potu lentum*, hoc est, cujus pedes vinum captavit, ut Plautus jocatur, qui per ebrietatem lente incedit. forte legendum, *temulentum*.

Quo efficacius coleret.] Hoc est, omni officii genere prosequeretur. Ovidius discrimen quoque inter cultorem & amatorem ostendit:

Qui fuerat cultor, factus amator erat.

4. *Magnam quidem ex conditione temporum.*] Delevi copulam secutus cum Grutero Torrentii codicum & Palatini primi scripturam. vulgo male, *magnam quidem & ex conditione temporum*. Occasio autem temporum hæc erat, quod imperatrix domus, sive familia Cæsarum radicatus intercidisset.

Alium alia via militum.] Optime Theologus doctissimus & *σεβασμιώτατος* A. Perizonius conjecit legendum esse: *alium alia via militem demerebatur*, quod P. Scriverii editio confirmat.

5. *Ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet.*] Non vulgare loquendi genus est, *ab aliquo cadere*. Sic Ovidius quoque:

A tanto cecidisse viro.

Pluribus affuturis.] Codex Salmas. *plures adfuturis*. Pall. prim. & sec. *plures adfuturi*. Omnino scribendum, quod & Gruterus vidit, *plures adfuturos*.

6. *Tule-*

6. *Tulerat animus.*] Sic Gronovius, & jam olim Salmasius legendum censuerat ex suo codice. Receperat etiam dudum in suam editionem Robert. Stephanus, nonnullique alii.

7. *Reponi passus est.*] Sic apud Ovidium *repositor templorum* est reparator, instaurator.

8. *In Vitellii verba juraverant.*] V. C. Salm. *jurarant.*

Expertus est. Placuerat per classiarios arma transferri, remittique navibus: ea cum in castris sub noctem.] Sic interpunxi hunc locum, & refinxi, secutus Torrentianum codicem, editionem Germanicam, Casauboni iudicium, &, quod potissimum, sanam rationem. Et enim hic nulli rei erat, ortum ex præcedente est.

Motis nec dum conditis ancilibus.] Recte Beroaldus interpretatur de tempore, quo ancilia circumferebantur a Saliis. Circumferebantur enim per triginta dies. tum enim dicebantur moveri; condi vero, cum post diem trigessimum reponerentur in templum Martis. Hoc omne vero tempus religiosum erat, & infaustum habebatur rebus gerendis Liv. lib. xxvii. *Stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt: quia dies forte, quibus ancilia movebantur, religiosi ad iter inciderant.* Pro haberetur, Salmas. cod. *habetur.*

Victimas Diti patri casas litavit.] Stultissima est hæc lectio, quæ in omnibus recentioribus exstat editionibus. Victimæ litant, non litantur. Verissime vero Salmasianus codex & Roberti Stephani editio: *victima Diti patri casa litavit.* hoc est, bona in illa signa apparuerunt, læta portententia. Contraria exta sunt adversa significantia.

9. *Nec illi pugna adfuit.*] Quænam est illa pugna, cui non adfuit: num illa novissima, cum res in discrimen veniret? an una harum trium levium, quas commemorat? Nugæ. Scribe ex codice Salmasiano: *nec ulli pugna adfuit.*

Substititque Brixelli.] Sic rescripti ex Salmas. Corfendonc. Alv. Nonii codd. nec non priscis edd. prima Romana, Ald. Manut. & Rob. Steph. Ptolemæo etiam Βρίξελλον, sicut & antiquæ membranæ Plinianæ. Vulgati vero libri æque ut Suetonii, *Brixilli.*

Apud Betriacum.] Cur non meliores libros, quos sic habere Casaubonus testatur, sequamur, cum inferius illos secuti sumus, in Vitell. 10. *De Betriacensi victoria, & Othonis exitu.* & cap. 15. *Hinc Betriacenses copias.* In Vespas. c. 5. *Acieque Betriacensi.* Sic ubique meliores libri.

In ipsa consalutatione.] Præter duos Torrentianos, Mss. tres, Salmas. Corfendonc. Alvar. Non. & prima edit. Rom. in ipsa consalutatione. hoc est, dum deliberabant & consultabant de pacis conditionibus, quod merito non displicuit Torrentio. vide Tacit. 11. Hist. 41.

Integrisque etiam nunc.] Probo scripturam codicis F. Ursini: *integrisque etiam tunc.*

11. *Et celeriter, nam ita præceperat, funeratus.*] Lectio quæ exstat in editione Rob. Stephani, de qua Casaubonus, est a Fulvio Ursino. is enim sic legendum esse conjecit ex vulgata *apud Veliternam.*

xcv. *Imperii die.*] Accuratio Xiphilinus & Zonaras, qui xc. tantum dies tribuunt Othonis imperio. Tacitus enim lib. 11. Hist. Othonis mortem Romæ nuntiata tradidit, dum Cereales ludi ex more spectabantur. Hi ludi tertio Idus Aprilis inchoabantur, & xiiii. Kal. Maji, id est, xix. Aprilis finiebantur, ut id docet vetus Kalendarium a Lambecio publicatum in Cæsarea bibliotheca. Otho Betriaci igitur periit ante xx. Aprilis, alioqui dum ludi Cereales celebrabantur, Romæ nuntiari non potuisset, cum Romam inter & Betriacum longa via intercedat, cui percurrendæ dies unus atque alter fuit impendendus. Ostendit hoc quoque Josephus v. de bello Jud. c. 8. cum ait Othonem tres menses & biduum tenuisse imperium. hoc vero contigisse xvi. Aprilis. Id confirmat quoque Clemens Alexandrinus, qui Othoni tribuit menses tres, sic enim emendavit Casaubonus, diem unum, qui diem emortua-lem excludit. Jam Vitellius, cum Kalendis Januariis hujus anni exercitus superioris Germaniæ rupisset Galbæ imagines, & in acta senatus jurasset, die postero Vitellius Imperator fuit consalutatus Tac. 1. Hist. Inde Otho, qui Galbæ successerat, se ipse interfecit, cum regnasset biduum & tres menses.

IN VITELLIUM.

2. *Aulus in consulatu obiit, quem cum Domitio Neronis Caesaris patre inierat.*] At hoc falsum est. Nam Camillus Scribonianus consulatum iniit cum Cn. Domitio Ahenobarbo anno U. C. 785. uti constat ex Dionis lib. 58. & Taciti vi. Annal. Camillo vero, cum hostis publicus declaratus esset Sc. & a militibus interfectus, substitutus fuit Kal. Jul. A. Vitellius, ut ex Nolana tabula apud Gruterum ostendit præstantissimus Norisius. In illa enim sic legitur:

CN. DOMITIUS. AHENOBARBUS. COS.

SUF. KAL. JUL. A. VITELLIUS. COS.

Existimat autem idem Norisius *consulatum iniisse Vitellium cum Domitio*, idem Suetonium hic denotare, cum Aulum Vitellium scribit, collegam habuisse Domitium in consulatu, non tamen eadem die simul auspiciatum esse cum Domitio magistratum Vitellium. Sed hanc interpretationem vis locutionis *inire consulatum* non fert, quæ nunquam aliter quam de magistratum auspicio sive initio ponitur. Igitur hoc quoque lapsibus Suetonii adscribendum.

Duos in super ordinarios consulatus, censoramque gessit.] Exstat nummus Vitellii-eximius hujus censuræ testis, in quo legitur *Vitellius Censor II.* SC. Mirantur viri docti cur consulatus sit omissus, & solius fiat mentio censuræ. Rationem docuit nos Vir dignitate, ingenio, & doctrina maximus Ezech. Spanheimius,

mius, quia nimirum censura est omnium dignitatum apex. Sic & Pollio tradit Valerianum antea Censorum, postea Imperatorem fuisse, omissa aliarum dignitatum appellatione. Vide pulcherrimum de præstantia & usu numismatum antiquorum opus, cui hæc accepta referenda sunt.

Primus C. Casarem adorari ut Deum instituit.] Codex Salmasii *adorare*. Suetonium scripsisse puto: *Primus C. Casarem adorare ut Deum instituit*. hoc est, primus coepit adorare, ut apud Terentium Hecyra: *Habere orationem instituit*. Liv. lib. xxvii. *Nero non modo suadere, sed summa ope orare instituit, ne consilium suum, quod tutum celeritas fecisset, morando temerarium facerent*. Hoc vocabulum etiam Gellio reddendum est, cum in lib. xii. cap. i. *Puellamque defessam labore ac vigilia somnum capere cognovit, fabulari instituit prolixius*. sic legendum. In editis est: *fabulari instituit*. tum in lib. xv. cap. 22. *Hanc (cervam) sibi oblatam divinitus, & institutam Diana numine colloqui secum, monereque & docere, quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit*. scribendum: *persuadere omnibus instituit*.

3. *Vitellius L. filius Imperator natus est viii. Kal. Octobres, vel, ut quidam, viii. Idus Septembris, Druso Casare & Norbano Flacco Coss.*] Itaque, ut docet Pagius, natus est Vitellius secundum Zonaram xxiv. Septembris, seu viii. Kalend. Octobris anno Christi xv. periit die xxi. Decembris anno Christi lxi. Zonaras enim scribit: *Vixit annos liv. & dies lxxxix. imperavit annum unum*. Hoc accepit ab antiquo scriptore. Josephus vero cum lib. v. de bello Judaico c. 13. narrat, in media urbe jugulatum esse Othonem, cum cæto menses & dies quinque potitus esset imperio, regnum Vitellii, ait Pagius, a xvi. Aprilis, quo Otho se interfecerit, exorditur, & diem mortualem excludit, quod ex sequentibus Josephi verbis certius confirmat idem Pagius, in Criticis ad Baron. ad annum Christi 71. quem vide.

4. *Cum succedenti fratri legatus substitutus esset.*] Vere Casaubonus. Nec credibile est legatum successoris egisse Vitellium, qui modo fuerat præfectus provinciae. Qui enim aliter frater potuisset succedere? Itaque legendum videtur: *decedenti fratri*. Proprie enim dicebantur decedere præfides provinciarum, cum ex illis domum redirent. Codex Salm. *cum succedenti fratri substitisset*.

Cadaverum tabem.] Hoc est, putrefactorum cadaverum foetorem. Tac. ii. ann. 69. *semusti cineres ac tabe obliti*, quem locum merito contra Lipsium & Muretum vindicat, Vir cl. & cum in vivis esset, mei amantissimus Ryckius.

7. *T. Vinii suffragio.*] Cod. Salm. & Copef. & ed. Rob. Steph. *T. Funi suffragio*.

Factionis suæ favorem.] Cod. Salm. & Rob. Steph. ed. *factionis Venetæ favorem*.

12. *Consilio & arbitrio vilissimi cujusque histrionum & aurigarum.*] Non minus foeda Hieronymi Hieron

ronis nepotis Syracusarum tyranni cum calone familiaritas, ut Livius recenset lib. 24. cap. 5. *Conjuratio in tyranni caput facta indicatur per calonem quendam aequalem Hieronymi, & jam a puero in omnia familiaria jura assuetum*. Sed puto Livium scripsisse per Gelonem quendam, ut intelligat nobilem aliquem juvenem Syracusanum æqualem Hieronymi: nam quamvis perditis fuerit moribus Hieronymus, vero simile tamen non est puerum Hierone vivente tam sordidam contraxisse familiaritatem; & qualis ille puerulus calo? COETIER.

Poscam vendentem.] Posca est acetum aqua dilutum. Glossæ: *Posca, ὀξύκρατον*. Celsus scribit *pusca*. Unde Græci recentiores formarunt *φῆσκα*. cuius mentionem facit Alexander Trallianus lib. xi. & describit Phæmon Cynosophii cap. 7. quod sit *ὀξος καὶ ὕδατος θερμὸν καὶ ὡς αὐτὸν*. Acetum, aqua calida & ova duo. Fuit militum, fervorum & vilis plebeculæ potus. *Posca* autem dicitur ab obsoleto verbo *po*, quod ex Græco *πόω*, cuius supinum *potum* adhuc in usu est, ut ab *edo esca*, a *noceo*, *nosca*, & per metathesin *nosca*, & ut postea scripserunt, *noxa*. ut docuit doctissimus amicus meus Christianus Daumius de amissis radicibus Latinæ linguæ cap. 5. Spartianus in Adriano leviter intuenti inter cibos referre videatur. Sic enim ille: *Cibis etiam castrensibus in propatulo libenter utens, hoc est, larido, & caseo, & posca*. Sed generalius, pro omni alimentum, cibi nomen acceperit.

Deprehendisset.] Cod. Salmas. ut & Alvari Nonii & princeps editio, *reprehendisset*. quod Torrentio quoque placuit, mox rescripsimus cum Casaubono ex Roberti Stephani editione, *statimque solvit*, cum in vulgatis inepte legatur, *statimque coluit*.

13. *Jentacula.*] Codex Salmasii, *jantacula*. Sic ut antea *jantassent* pro *jentassent*.

Clypeum Minerva αἰγίδα πολιέχῃς διέκτινabat.] Codex Salmasii & Rob. Steph. *clypeum Minerva πολιέχῃς διέκτινabat*. Et sic legendum videtur.

Scarorum jocinora.] Codex Salmasii ut & quem vidit Turnebus, *scarorum sacrorum jecinera*. Forsitan vere. Sane sacros quosdam pisces fuisse docet Martialis lib. iii. ep. 30.

Sacris piscibus hæc natantur undæ,

Qui norunt dominum, manumque lambunt.

Et ibidem:

Et pisces venerare dedicatos.

Vide quæ ibi notarunt viri docti. Sed tamen, ut verum fatear, *sacrorum* h. l. natum est ex *scarorum*.

A Carpathio usque fretoque Hispania.] V. cod. Salmas. etiam: *a Parthia usque fretoque Hispanico*, sicut recte legendum esse vidit Casaubonus. Ubi est *Carpathium fretum*? Mare Carpathium quidem notum est omnibus, sed non fretum.

15. *Eadem verba, verum libello.*] Copef. *eadem illa, verum e libello*. Sic & Rob. Steph. ed.

16. *Suasit*

16. *Suasit senatui.*] Copef. *suasitque senatui.* Rob. Steph. ed. *suasit senatoribus.*

17. *Quisnum esset interrogabatur.*] Salmaf. Copef. & Rob. Steph. *quis esset, nam ignorabatur.*

Mucrone gladii subiecto.] Salmaf. & Copef. *mucrone gladii subiecto.*

Ministratorem exhiberet.] Duo quoque Palatini: *ministratorem se exhiberet.* Legitur hæc vox etiam apud Senecam.

IN VESPASIANUM.

1. *Centurio an evocatus.*] Egregie litarunt, qui hic deæ Criticæ operati exciderunt secuti auctoritatem veterum codicum *incertum sponte. evocati* enim non fuerunt centuriones, sed eadem dignitate erant qua centuriones, & vitem gerebant, æque ut centuriones.

Fratremque senatorem.] Cod. Salmaf. sine copula *fratrem senatorem.*

Spoletium.] Sic olim edidi ductu codicis Salmafiani, cui meus accedit. Vide Cluver. Ital. Antiqu. lib. 11. p. 632.

Solerent.] Salm. & meus cod. *soleant.*

2. *In Sabinis.*] Salm. meus & al. codd. *In Samnis.*

Cui nomen est Phalacrine.] Sic & meus codex cum editis. Sed Salmaf. cod. *Phalacrine*, quod non improbem, ut sit tertius casus a primo *Phalacrine*, *Phalacrines*, *Φαλακρίνη*. Est loquendi genus vulgo minus tritum, ut apud Iustinum xxix. 1. *Cui ex facinoris crimine cognomentum Philopatori fuit.* Sic recte Juntina, vulgati *Philopator*. vide me, si tanti est, ad illum locum.

Tribunatum militum in Thracia meruit.] Sic reposui ex codice Salmafiano, Roberto Steph. & aliis antiquis edd. hoc est, propter virtutem suam evectus est ad tribunatum militum in Thracia. Potest tamen vulgata quoque ferri & explicari: *tribunatum militum in Thracia meruit*, hoc est, Tribunus militum in Thracia fuit, tribunatum gessit in Thracia. De quibus locutionibus egi superius. vide quæ notavi ad Augusti cap. 13.

4. *In deditionem redegit.*] Probo cod. Salmaf. & Robert. Steph. qui scribunt *in ditionem redegit.*

Quantum eventu postea patuit.] Codex Salmaf. quoque *paruit*, hoc est, apparuit. quod rectum censeo cum Casaubono.

Uno quoque & altero.] Placet magis ut est in V. C. *unoque & altero.*

Itum genu.] Cod. Salmaf. *ictu genu.*

5. *In suburbano Flavio quercus antiqua, qua erat Marti consecrata.*] Melius Salmafianus: *quercus antiqua erat, Marti sacra.* *Sacra* habet etiam Robertus.

Tantum quod exemptum.] Huic scripturæ dum repugnat Marcilius, talem sese ostendit, quales criminatur esse, qui eam defendunt. Non nego *tantum*

non placuisse Suetonio: sed & *tantum* quod ei placuit, quemadmodum ex Augusto cap. 63. & 98. & Nerone cap. 6. apparet. Habet autem utraque particula suam Venerem loco posita. Nam *tantum* non propemodum significat, non etiamnum, nec plane, ut vult Marcilius; *tantum* quod vero, commodum ante, paucillum ante. Quod si dens fuit *tantum* non exemptus, mansit in gingivis, quamvis labefactatus, & parum abfuit, quin eximeretur. At medicus ostendit eum jam exemptum, quod modo, vel paullo ante. Utramque particulam frustra invident Cornelio Nepoti in Datame, cap. 1. *consilii, quo tantum non omnes superabat.* id est, ferme, propemodum, cap. 6. *Mithrobarzanem persequitur, qui tantum quod ad hostes pervenerat.* id est, commodum, vix dum, paullo ante. Sic utrobique scripsit Cornelius, ut jam deprehenderunt viri docti: nec audiendi scripti (quippe recentes omnes nec optimæ notæ) qui mutant. Vide & quæ notavi ad Luciani Solœcistēm.

Carmeli Dei oraculum.] Veteres montes coluerunt pro diis. Prudent. 1. contra Symmachum:

Quidquid humus, quidquid pelagus mirabile gignit, Induxere Deos: Colles, freta, flumina, flammæ.

Hinc Moses Maimonides in Sepher Akam c. 8. §. 1. *Gentiles venerantur montes.* Et Maximus Tyrius dissertat. 38. *Nec Jovem quidem immunem hujus honoris habuerunt primi mortalium. Culmina montium illius sunt, Olympi & Ida, aut si quis præterea montium cælo proximus est.* In primis hoc fecerunt Persæ, qui, teste Herodoto 1. 131. *Solent editissimis montibus conscensis Jovi hostias immolare.* & Palæstini, quibus propterea mons circa Tyrum dicitur *Ἰεὺ πρόσωπον*, *Dei facies* apud Scylacem Caryandensem in Periplo, & Pomp. Melam. Et Cappadoces, quibus & Deus, & jusjurandum, & statua est mons, ut auctor est Maximus Tyrius in laudata dissertatione, quod sic explicat Vossius de idololatria lib. 11. cap. 62. Significat, montem & Deum esse, & Dei sedem, ac fanum. Sic *Juppiter Casius* in antiquo monumento commemoratur, cum Casius mons sit, & Jovis templum, & ipse Juppiter. Fuerunt autem tres montes in Palæstina, quibus Carmeli nomen, ut præclare docuit Vir Illustrissimus, qui natalium & dignitatum summum splendorem æquavit ingenii eruditionisque magnitudine, Caspar de Mendoza Ibanez de Segovia & Peralta in dissertatione pulcherrima, quam de hoc loco Suetonii edidit, cui hæc pleraque debemus.

Et in Circum deduceret.] Cod. Salmaf. duo Pall. & inde in *Circum*, quod merito recepit Gruterus.

6. *Cum ceteros alium alia de causa.*] Sic Salmaf. meus tamen codex æque ut multi alii, *cum ceteros alii alium alia de causa.*

Tiberius Alexander.] De hoc vide inscriptionem fratrum Arvalium ap. Grut. p. 124. 1. & Pigh. ad ann. 818.

8. *Maluissē allium oboluisse.*] Salm. cod. *alium*, & sic plerique veteres codices scribunt hanc vocem.

Fussit posthac excalceatos.] Salm. cod. *jussit posthac excalceatos.* *Posthac ut antehac.*

Instrumentum imperii pulcherrimum & vetustissimum confecit.] Ultimum verbum in Mss. desideratur.

De societate, fœdere, ac privilegio cuicunque concessit.] Optime codex Salmasianus, & Robertus, *de societate, fœdere ac privilegio cuicunque concessis.* Non dubitandum. *concessis* nimirum *societate, fœdere.* *Concessit* ferri non potest. Torrentii vero emendatio modum excedit.

9. *Recensito senatu.*] Salm. Cod. *recenso senatu.*

11. *Ut quæ se alieno servo junxisset.*] Utrumque ante Vespasianum constituisse Claudium observarunt homines eruditi. Nimirum quia, ut docuit elegantissimi ingenii juvenis And. Brummerus, cap. 7. de lege Cincia, auctores non raro rem & jus ante jam ab aliis constitutum, ei solent tribuere, qui obsoletum renovavit. Sic Cajus l. 1. §. 2. D. de his qui sui vel alieni juris, ait: *Nam ex constitutione D. Antonini, qui sine causa servum suum occiderit, non minus puniri jubetur, quam qui alienum servum occiderit.* Hadrianum tamen primum id constituisse Spartianus in ejus vita ostendit: *servos a dominis occidi vetuit, eosque jussit damnari per judices.* Vide plura exempla in laudato libro.

14. *Abire in Morboniam.*] Salm. & al. Mss. *abire in Morboviam.*

Metium Pomposianum.] Cod. Salm. *Mettium Pomposianum.*

18. *Nec non & artifices coemit.*] Acute quidem Lipsius conjecit *artifices scena*, cui & ipsi subscripsissemus, nisi veram lectionem detexisset codex Salmasianus, in quo legitur *coeueneris.* Legendum & distinguendum: *nec non & artifices, Coa Veneris, item colossi refectorem.* Notissima est hæc Venus Coa, de qua Plin. xxxv. cap. 10. *Apelles inchoaverat aliam Venerem Cois, superaturus etiam suam illam priorem.* *Invidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta, inventus est.* Nihil certius & exploratius hac emendatione, quam palmariam solebat vocare J. Fr. Gronovius ὁ παραπινος. Vides ut in vulgata explicanda sudent interpretes frustra. Non tam vilis præstantium poetarum & artificum erat annona, ut venales haberentur, & possent emi, ut inepte sentit Marcilius. Terentius captus Romam ductus fuit ex Africa, & ibi liberaliter institutus poeta factus est. Nec Publius Syrus cum venderetur poeta erat. Sed puer cum esset festivo ingenio, adultior manumissus & majore cura eruditus mimos cœpit scribere. Præterea *et item colossi* postulat aliud simile, quod præcesserit, nimirum *Coa Veneris, item* (hoc est, ut &) *colossi refectorem.*

19. *Ac sæpius recte ac dapsile.*] Codex Salmas. *recta* merito probante Torrentio. Domit. cap. vii. *revocata cœnarum rectorum consuetudine.* Sed geminus huic loco est alter Aug. cap. lxxiv. *convivabatur & assidue, nec umquam nisi recta.*

Cybiosactem.] Cod. Salm. *Cybiosantem.* Hanc vocem recte Casaubonus ad Strabonem exposuit. Seleucus Rex, cum esset sordidus & ἀσχετος, quique ex omni re lucrum captaret, dici cœpit ab Alexandrinis, quorum nota est scurrilitas, *Cybiosactes*, qui falsamenta componit, & vendit. vide Casaub. ad Strab. xvii.

Centum sibi sestertia.] Sic omnes Mss. nec puto sollicitandum esse. Nam hoc magis exprimit sordes turpissimas Vespasiani, quasi qui, cum audivisset centies sestertio constare suum funus, exclamarit, non centies sestertium, sed centum sestertia sibi darent, licere per se, ut suum corpus sine ullis exsequiis projicerent in Tiberim. Pluris enim se facere centum sestertia, nedum centies HS, quam omnem pompam funebrem.

20. *Inediamque unius diei per singulos menses interponeret.*] Cornelius Celsus lib. 3. cap. 6. *Poteritque a balneo etiam pingue jus aut dulcius dari vinum: poterit semel aut bis interponi Gracum salsum.* Martialis 1. 107. *Interponis aquam subinde, Ruse.*

21. *Ac de nocte evigilabat.*] Salmas. & Rob. Steph. *ac de nocte vigilabat.* Sic & alibi loquitur Horat. *Surgunt de nocte latrones.* Contra *de die cœnare*, quod est multa die.

Ac secreto in balneum.] Ratio cur secreto in balneum & triclinium transierit, nulla est. Optime Tornacensis, Salmasianus & tres Pall. *A secreto in balineum & triclinium.* hoc est, postquam quieti vacasset. quam scripturam Gruterus quoque probavit, & Torrent.

22. *Super cœnam autem & super aleas.*] Recepi Viterbiensis codicis scripturam, quæ tantopere probatur Casaubono, jure. Nam vulgato *& semper alias* nihil est frigidius. Si semper fuisset communis, inepte dixisset, *super cœnam.* Mallem tamen pro *aleas* legi *aleam.* Quam sæpe pro communis scribatur in vulgatis comis non uno in loco ad Ciceronem notavi.

In quibus & hæc.] Sic melius Salmas. & Rob. Steph. Vulgati: *& hoc.* statim iidem *Mestrium Florum* probante Palatino primo, sic & Plutarchus in Othone. In Salmas. tamen *Mestrio.*

Perducta.] Sic Pall. prim. & sec. Salmas. Viterb. Rob. Steph. edit. Notum *perduci* honestas puellas & matronas dici, quæ ad stupra deducuntur, mox pro *rationibus* referri Salmas. & Rob. Steph. *rationibus inferri.* Est quidem *referre* proprium in hac re verbum. *Referre in rationes, in tabulas accepti:* Sed *referri rationibus* pro *referri in rationibus* est ellipsis insolens. Itaque Salmasianum codicem sequor.

23. *Et de quodam proceræ.*] Salm. & Rob. Steph. ed.

ed. rectius ut de quodam procera. ut hic est exempli gratia.

Nuntiantibus legatis.] Pall. Salmaf. & editio Rob. Steph. nuntiantis legatos pro nuntiantes, ut sæpe. Statim iidem iussit vel continuo ponerent, pro vulgato, iussit ut continuo ponerent. Paulo post in Salmasiano his in verbis Mausoleum Caesarum non habetur Caesarum.

Ut, inquit, puto, Deus fio.] Salmaf. Va, inquit, puto, Deus fio. Forte: Vah, inquit, puto, Deus fio.

IN TITUM.

1. Titus, cognomine paterno, amor ac delicia generis humani, (tantum illi ad promerendum Sc. caruit) natus est III. Kalendas.] Sic verissime hunc locum interpunxit J. Frid. Gronovius. In vulgatis pessime post caruit interpungitur. & longe peius in iis natus est, novi capitis initium habetur. Dein Salmaf. natus est IIII. Kalendas, vulgo III. Kalendas.

3. Cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem imitari chirographa.] Hic locus male distinguitur. Non in imitandis chirographis ludebat cum suis amanuensibus, sed in excipiendis velocissime notis. Codex Salmaf. imitarique chirographa. sic legendum: cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitarique chirographa quacunque vidisset. scilicet solitum.

4. Marciam Furnillam splendidi generis.] Reposui ex duobus Mss. quos vidit Torrentius, & editione Rob. Stephani Marciam Fulviam, asserente hanc lectionem indubie numo, quem publicavit in Suetonio a se edito ad hunc locum Carolus Patinus. Illum videbis infra in numis, quos & Titi vitæ præfixi.

5. Ut remaneret, aut secum omnes pariter abduceret.] Bene Salmaf. codex, & Rob. Steph. aut remaneret, aut secum omnes pariter abduceret. & statim iidem: quasi desciscere a patre, pro vulgato descisceret. Mox Salmaf. de more quidem, omisso id.

Veni, inquit, veni.] Puto Titum dixisse, & Suetonium scripsisse: Venio, pater, venio.

6. Eidem collega & in tribunicia potestate.] Id etiam constat ex multis numis. Sed præterea proconsulare imperium ei quoque fuisse tributum, Pagius ad annum Christi 71. docet, quia & Philostratus, & Josephus eum Imperatorem appellant. Locum Philostrati ex vi. de vita Apollonii Tyanei c. 14. produxit Casaubonus ad Sueton. Sed nugari ait Philostratum, cum Romæ ab exercitu Titum Imperatorem salutatum esse prodat, cum id factum sit in castris ad Hierosolyma antiquo reipublicæ more. Sed recte Pagius ostendit & hoc modo ipsum salutatum esse Imperatorem, & alio modo, quo Augusti post institutum imperium, appellati sunt Imperatores idque Romæ factum esse a patre. Anno superiore anno

Christi 70. captis Hierosolymis Titum a militibus Imperatorem appellatum, hoc vero anno 71. a patre. Itaque Josephum lib. vii. cap. 24. & Vespasianum & Titum, ubi de utriusque triumpho agat, utrumque vocare αὐτοκράτορας. utriusque imperii dignitatem conspici in numis apud Mediobarbam. Quando præponatur Imperatoris nomen proconsulare imperium notari, cum postponatur militare victoria partum. Præponi autem hoc modo: T. CÆSAR. IMP. VESP. vel isto: IMPERATOR. T. CÆSAR. AUGUST. F. Postponi, cum referatur ad victorias Titi sic: T. CÆSAR. VESPASIAN. IMP. IIII. esse quoque numum in quo utrumque Imperium commemoretur, cuius apud Mediobarbam hæc sit inscriptio: T. CÆSAR. IMP. VESPASIANUS. in postica IMP. XIII. COS. VI.

Præfecturam Prætorii, nunquam ad id tempus nisi ab equite Romano administratam.] Errasse Suetonium Lipsius ad iv. Hist. Taciti observavit, cum ibi tradat Tacitus Arretinum Clementem, licet senatorii ordinis, præfectum prætorio fuisse. Sic & quod Cl. Norisius observavit, Sejanus præfectus prætorio fuit ad mortem usque, cum tamen consul fuisset.

7. Berenices amore.] Sic recte libri omnes Mss. quamvis Græce scribatur Βερονίκη. Sic qui Græcis Πτολεμαῖος, Latinis Ptolemæus.

In cognitionibus patris nundinari premiarique solitum.] Male Fulvii codex: in negotiationibus patris nundinari prædarique solitum. Cognitiones sunt iudicia. pecuniam ab iis accipiebat, quorum causas pater cognoscebat, vendebat eventus litium. premiari vero est prædari. hinc præmiatores. res trita, & a Torrentio notata.

Ut mox scenam tenuerint.] Hieronymus in Chronicis Eusebii: Publius mimographus, natione Syrus, scenam tenet. Cicero i. Tuscul. Pythagoras cum Superbo regnante in Italiam venisset, tenuit magnam illam Graciam cum honore & disciplina, tum etiam auctoritate. Bruto: Hic optimus illis temporibus patronus est habitus, eoque forum tenente plura fieri iudicia coeperunt. Sic ad Atticum tenere iudicia.

Celeriter exstructis.] Cod. Salmaf. celebriter. Sed celeriter retine ex historia. Sic enim & Martialis:

Hic ubi miramur velocia munera thermas.

8. In ceteris vero desideriis omnium hominum.] Salm. Cod. & Rob. Steph. ed. In ceteris vero desideriis hominum. recte.

Cavillatus est.] Jocularia scommata jaciebat in diversæ factionis gladiatores, & false risit.

Partim in servos subijci.] In servos nec in Salmasiano legitur, nec in Lipsii, nec in Copesii vetere codice. Excidisse voculam puto, & Suetonium scripsisse: hasta partim subijci, id est, pro mancipiis vendi. Vocem hasta absorpsit præcedens vox harenarum. Sed tamen subijci non nunquam etiam per ellipsin accipitur pro subijci hasta.

9. Oblata sibi ornamenta.] Salmasianus, æque ut

Viterbiensis & Cujacianus, *ferramenta*, quod magis probem, pro armis, quibus utebantur gladiatores. Sic *ferrum* in Nerone, *ad ferrum exhibere*. *Ornamenta* pro instrumento scenico, quo histriones utuntur, non ignotum, sed pro gladiatoris armis ubilegitur?

II. *Ad curiam cucurrit.*] Salmas. Copes. & Rob. Steph. ed. *ad curiam concurrat.*

Gratias egit laudesque, quantas congeffit ne vivo quidem.] Sic R. Stephani editio, & aliæ vetustiores, quod merito probavit Gronovius ad Liv. xxvi. c. 48.

IN DOMITIANUM.

1. *Corruptum Domitianum a Nerva.*] Rectius Salmas. codex & Rob. Steph. *Corruptum Domitianum & a Nerva.*

Isiaci celatus habitu inter sacrificulos.] Hujus rei monumentum exstat elegans numus, in quo visitur Domitianus, personam gerens sacrificuli Isiaci, cum hac inscriptione: CÆS. DOMIT. AUG. GERM. P. M. TR. P. XV. quem erudito commentario illustravit vir dignitate & doctrina illustris Ulricus Obrechtus. Mox pro *vana superstitionis* Salm. & Copes. Mss. cum aliis scribunt *varia superstitionis*.

Honorem pratura urbana cum consulari potestate.] Abest & a Salmasiano ac Copesiano *et cum*, ut duobus libris, quos Torrentius vidit, & probat merito, sic *tribuni militum consulari potestate, & Imperator tribunitia potestate.*

Honorem pratura cum Consulari potestate suscepit.] Quæ est illa potestas Consularis? Non ea utique, quæ olim tributa fuit iis, qui dicebantur *tribuni potestate Consulari*, qui vice Consulum Remp. administrabant. Nam pater & frater Domitiani erant Consules, ille vero Prætor. Hæc explicatio Onuphrii Panvini in Fastis non potest probari, qui per Consulare potestatem putat intelligi, suffectum Consulatum sequentis anni. Atqui Prætura illi erat decreta. Præturam vero & Consulatum simul gerere non poterat, quod & Pagius animadvertit. Tacitus rv. Hist. 3. vocat *imperium Consulare*. Ipsi, inquit, *Consulatus cum Tito filio, pratura Domitiano & Consulare imperium decernuntur*. Cum patri & fratri majori Consulatus decerneretur, Domitiano proxima Consulatus dignitas, Prætura fuit data, sed simul cum illa *Consularis potestas*, seu quod idem est *Consulare imperium*, ut supra ceteros Prætores & Proceres filius Augusti minor emineret. Fuit autem potestas Consularis tum, quæ tribuebatur legatis Consularibus, qui aliter dicuntur Legati Imperatoris pro Præto, Proprætores, qui præfecti mittebantur in Imperatorum provincias, uti ii, qui in populi provincias a senatu legabantur, Proconsules appellabantur: unde & hæ *Proconsulares*, illæ *Consulares* provinciae nominantur a Capitolino, ut docuit maximus Salmasius. Isti Consulares dicti quoque sunt *legati*

Consulari potestate, uti constat ex inscriptione antiqua Plinio Juniori dedicata apud Gruterum, in qua laudatur *legatus pro Præto Provincia Pontica Consulari potestate*. Regere provinciam Consulari potestate, idem esse quod proconsulari imperio, non docent saltem verba Taciti & Suetonii superius allata, sed & alia loca. Sane Cicero Philipp. xi. Trebonium Smyrnæ occisum *Consulari imperio Asiam obtinuisse* scribit. Et de Lucullo pro Flacco: *Cum Asiam provinciam Consulari imperio obtineret*, quæ duo loca Vir Illustris, & quod summo honori duco, mihi amicus, Ezechiel Spanhemius quoque affert in dissertatione vi. de usu numismatum. Nam quod alius Vir eximius statuit nuperius Consulare potestatem denotare tantum jurisdictionis exercendæ facultatem, illisque tribui, qui mittantur in provincias pacatas, in quibus nulli sunt exercitus; Consulare vero imperium pertinere ad militaris rei functionem, id nullo nititur certo fundamento & auctoritate. Imperium quidem proprie significat potestatem ac jus Imperatoris, seu jus administrandi belli quod olim tempore Reipublicæ dabatur Proconsulibus aut Proprætoribus lege Curiata, a qua dicebantur Imperatores, sed significat etiam civilem magistratum aut potestatem, quam habebant tam urbani, quam provinciales magistratus, ut multis docet Sigonius lib. rri. Provinc. c. 6. & in dissertationibus de lege Curiata contra Gruchium. Sed hæc distinctio sub Imperatoribus exolevit, cum summum in omnes exercitus imperium sibi vindicassent Augusti, qui propterea dicti sunt Imperatores, præfecti tantum legatorum nomine concessio. Existimo autem Consulare potestatem & imperium dari a senatu Domitiano, non uti ab Augustis dabatur suis legatis Consularibus, qui in aliquam mittebantur provinciam: sed sicut Proconsulare imperium cum aliis majestatis insignibus datum fuit Imperatoribus, ut id in omnibus exercerent provinciis pro lubitu, sic Consulare potestatem honoris causa contulerunt in Domitianum, ut quasi cum illa posset mitti in quasunque provincias. Sicut missus postea fuit in Germaniam ad bellum, teste Tacito rv. non tanquam legatus Consularis Germaniæ, sed tanquam Cæsar Consulari potestate seu imperio præditus, qui illam exerceret & non in una, sed in omnibus, ubi parenti ejus illam exerceri placuisset. De Proconsulatu Imperatorum multa nos docuerunt viri summi Salmasius ad Historiam Augustam, & Ezech. Spanhemius in libro modo laudato. Ceterum de consulatu Titi, & de prætura Domitiani rarissimum adfert numum idem Spanhemius ad Juliani Satyram de Cæsaribus, in quo signata sunt duo capita Titi & Domitiani Cæsarum cum hac inscriptione: CÆSAR AUG. F. COS. CÆSAR. F. PR. quo alter Consul, alter Prætor fuisse designatur.

3. *Secretum sibi horarium sumere.*] Isaacus Vossius ο πᾶν in notis ad Catullum putat legendum, esse *lararium*. Lararium autem erat sacrarium, in quo lares

lares colebantur. Capitolinus in vita M. Aurelii: *Tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in Larario haberet, ac sepulchra eorum additis hostiis & floribus semper ornaret.* Sed *lararium* sumere non est Latinum loquendi genus. Cum optimi libri Mss. inter quos Salmas. & Pall. legant *horarum*; veram esse censeo magni Casauboni conjecturam, qui numeros hic excidisse putat, & scripsisse Suetonium *secretum horarum* III. aut si vulgatum retinemus, *secretum horarium* est secretum unius horæ, non plurium horarum, ut sentit Torrentius: sic *horarium spatium* in Ner. 37. *Mori iussis non amplius quam horarium spatium dedit*, est unius horæ. Aliud est *hora matutina*, *vespertina*, quod est tempus matutinum, vespertinum, ut *hora verna* pro tempore verno. Sed cum horaria dicitur res aliqua, non potest aliter Latine loquentibus intelligi, quam res unius horæ.

Uxorem suam Domitiam.] Copes. *uxorem Domitiam*, ut etiam Casaubonus edidit.

In secundo suo consulatu filium tulerat alteroque anno consalutaverat ut Augustam, eandem Paridis.] Locus hic est contaminatissimus. Consulatu secundo, quem gessit Cæsar cum Valerio Messalino anno Christi 73. patre superstite, quomodo potuit filium tollere, cum is natus sit post mortem Titi, ut constat ex epigrammate III. lib. VI. Martialis:

Nascere Dardanio promissum nomen Iulo:

Vera Deum soboles, nascere, magne puer.

Cui pater aternas post secula tradat habenas:

Quique regas orbem cum seniore senex.

Numeris credo notatum fuisse annum a Suetonio, qui sunt vitiati scribarum culpa, scribendumque VIIII. *suo Consulatu.* Sequentia quoque non sunt integra: *alteroque anno consalutaverat ut Augustam.* Altero anno a secundo consulatu nondum erat Augustus, quomodo igitur poterat uxorem Augustam salutare, cum tantum Cæsar esset? Viri doctissimi Rupertus in ep. 48. ad Reinesium, & Cl. Pagius existimant hæc intelligenda esse de secundo consulatu ordinario, nulla ratione habita hoc loco consulatum suffectorum. Sed non est credibile, cum inferius Tranquillus commemoret consulatum XVI. cap. 14. qui commemorari non poterat, nisi ordinariis suffectos accenseat, hic tantum ordinarios numerari. Fores ad veram huius loci lectionem nobis pandunt veteres codices. Salmasianus præstantissimus omnium: *alteroque anno consulatu filiam, Augustam eandem.* Ad oram adscriptum erat, *deest aliquid.* In alio vetusto codice legitur: *alteroque anno consulatus filiam.* Scribendum forte: *alteroque anno ab hoc consulatu filiam: Augustam eandem Paridis histrionis amore perditam repudiavit.* Eandem Domitiam, altero ab hoc consulatu anno, quo filiam ex ea tulerat, ex qua ante VIIII. suo consulatu filium susceperat, & cum jam Augusta esset, repudiavit. *Discidii* pro *diffidii* asserit quoque Salmasianus.

4. *At in amphitheatro navale quoque.*] Legendum ex Salmas. cod. & nonnullis editis, *at in theatro navale quoque.* vulgo: *atque in amphitheatro navale quoque.*

Qua olim omissa revocaverat.] Codex Salmas. *revocarent.* leg. *revocarat.*

Computata ratione temporum ab anno.] Salmas. cod. *ad annum.* Hos ludos sæculares exhibuit Domitianus anno 14. sui consulatus, cum ejus collega esset L. Minutius Rufus, testantibus pluribus numis antiquis, & Censorino de die natali cap. 17. ex emendatione virorum doctorum. vulgo enim male legebatur consulatu XVI. hos ludos fuisse celebratos. Fuit is annus U. C. secundum Censorium 841. Augustus vero ludos sæculares celebravit A. U. C. 737. ut intercesserint anni centum & quatuor. Deerant quidem iusto sæculo sex anni: singulis enim centum decem annis hi ludi instaurabantur, auctore Horatio in carmine sæculari, & commentariis XV. virorum, nec non edictis Augusti: Domitianus tamen magis ingenio suo obsequens & libidini hos sæculares ludos edendi, quam accuratum calculum Chronologorum observans, quia centesimum annum excefferat intervallum illud temporis quo Augustus eos celebraverat, ad illum Augusti annum temporum rationem computavit. Inter ludos vero quos Claudius ediderat & hos a Domitiano datos, interjecti erant anni quadraginta.

Purpureaque amictus toga Germanica.] Legendum *Græcanica* Octavius Ferrarius, vir disertissimus, lib. II. de Re Vestiaria cap. 11. Casaubono assentitur, & chlamydem fuisse contendit, non pallium, quia Suetonius de Nerone in re simili dixerit: *In veste purpurea distinctaque stoltis aureis chlamyde.* Sane crepidæ satis ostendunt legendum esse *Græcanica*. Composuit autem se Domitianus ad morem Agonothetarum in ludis sacris. ii enim veste utebantur purpurea, & corona, ut ex Luciano, Dione, aliisque scriptoribus ostendit P. Faber 1 Agonist. cap. 19. qui & ibi hunc locum laudans *Græcanica* scribit. vid. & Turneb. lib. V. Advers. cap. 10.

6. *Appio Sabino.*] Sic emendavit hunc locum Casaub. ex antiquis, Eutropio, & Fastis, cum ante legeretur *Oppio Sabino*. Sed vulgatam tuetur celeberrimus Norisius in epistola Consulari duabus rationibus: primo quia hic Suetonius scribat, in prima expeditione Oppium Sabinum Consularem oppressum esse; dein, quia apud Gruterum p. 446. 4. laudetur Hadriano imperante C. Oppius Sabinus Cos. sed suffectus, qui huius Oppii Sabini a Dacis interfecti filius videri possit. Sed apud Suetonium in Salmasiano, & in aliis, quos consuluit Casaubonus, legitur *Appio Sabino*, quod cum confirmet Eutropius, qui Suetonium solet describere, neutiquam repudianda est hæc lectio, quam non ex ingenio, ac sola conjectura ductus, sed ex antiquis libris reposuit Casaubonus. Ceterum plerique existimant, Oppium Sabinum

initio belli primi Dacici, & Cornelium Fuscum secundi initio periisse, sed perperam. Nam ex Martialis lib. vi. 76. constat post Fusci mortem suscepisse secundam expeditionem Domitianum. Itaque hoc significat Suetonius, Domitianum in Dacos profectum esse, primum Sabino, secundo Fusco interfectis, quæ docti Pagio ad annum Christi 88. credimus.

De Catis Dacisque.] De utroque triumpho Statius lib. i. Sylv. i.

*An te Palladia talem, Germanice, nobis
Effinxere manus? qualis modo frena tenentem
Rhenus, & attoniti vidit domus ardua Daci.*

7. *Ad summam quondam ubertatem vini.*] Optime Cod. Salmaf. *Ad summam quandam ubertatem vini.* Cic. *Incredibilis quadam expectatio.* Id. *Commemoranda quadam & divina Caesaris liberalitas.* plura exempla apud eloquentiæ parentem, aliosque scriptores facile invenias.

8. *Suscepta morum correctione.*] Cod. Salmaf. *suscepta correptione morum.* in eod. lege *Cantinia* scribitur pro *Scantinia*. In eod. lib. pro *Ocellatis* scribitur *Oculatis*, & pro *Varonilla*, *Varronilla*, pro *dehinc* vero *dein*. Mox idem melius: *cui dubia etiam tum causa.* vulgo, *etiamnum*. Mox idem ut & Copes. extruxerat.

9. *Edicere destinaverit.*] Cod. Salmaf. *destinavit.* scribe, *destinavit.* & mox ex eodem rescribe: *magna saepe non abstinentia modo, sed etiam liberalitatis experimenta.* vulgo *magna*.

Ex testamento Rusci Capionis.] Sic Salm. cod. duo Pall. & Rob. Stephan. ed. Tert. Palat. *Rusti.* vulgo *Rusci*.

Reos qui ante quinquennium proximum apud ararium pependissent.] Non illi soli, qui publico tenebantur, ut censet Torrentius, sed qui cujuscunque criminis rei ante quinquennium essent accusati, & nec dum absoluti, vel damnati. Hi cum magistratum actis ad ararium, in quo illa solebant condi, & custodiri, delati, quæ & Gronovii patris est sententia.

10. *Et tum maxime agrum.*] Cod. Salmaf. & *cum maxime agrum*, hoc est, qui illo tempore æger erat. *Cum maxime* enim Latinis est in præsentī, ut supra noratum.

Crucifixis.] Hoc vocabulum ignorant veteres scriptores probati, a Christianis descriptoribus hic & alibi inculcatum. Scribendum ex vestigiis codicum Torrentii: *cruci affixis*.

Detrahitur e spectaculis.] Codex Salmaf. *detrahitur spectaculis.* rectius procul dubio. Ner. 32. *Templis compluribus dona detraxit.* Jul. 79. *Coronæ fasciam detrahi &c. jussissent.*

Metium Pomposianum.] Cod. Salmaf. *Mettium Pomposianum*: ut apud Liv. *Mettius Fufetius.* ubique etiam pro *Helvidii* scribit *Elvidii*.

Quod quasi scenico exodio.] In codice Salmasiano deest quod. potest commode abesse.

Dudum etiam latentes conscios, investigato novo questionis genere, distorsit.] Hunc locum male habere viderunt viri docti, Casaubonus & Torrentius. Codex Salmaf. & Pal. secundus: *dum etiam latentis conscios, investigato.* Certissima est scriptura editionis Roberti Stephani: *dum etiam latentes conscios investigat, novo questionis genere distorsit.* Latentes conscii sunt qui in Cæsarem conspirant, sed qui ignorantur. Hos ut proderent qui jam deprehensi erant & convicti conjurationis, diro illo questionis genere distorsit.

11. *Arretinum Clementem consularum virum.*] Pall. *Arrentinum Clementem consularem unum.* Sic & Salmaf. nisi quod pro *Arrentinum* scribat *Arretinum*. Et sic omnino scribendum. sic enim dicti sunt ab *Arretio*, urbe Etruriæ, unde originem trahunt, & Romam migrarunt, sicut a *Vitellia Vitellii*, a *Gabiis Gabinii*, ab *Atinia Campaniæ Atinii*. Multa Romanorum alia nomina, quæ sumserunt a locis, unde in Urbem se contulerunt, collegit Reinesius, ο πένυ in Epistola xxxv. ad Rupertum. *Arretium* vero semper in antiquis inscriptionibus legitur, quamvis in libris vulgo *Arretium*. Nec respuendum *Consularem unum*, pro quendam, ut apud Catullum:

*Hac cum legas, tum bellus ille & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus aut fossor
Rursus videbitur.*

de quo loquendi genere viri docti ad Plautum.

12. *Sed cum obnoxium se barbaris.*] Codex Salm. tres Pall. & Rob. Steph. *sed cum & obnoxium se barbaris.* statim rectius scribitur in Salmasiano: *neque eo secius in explicandis oneribus hareret*, omisso τῶν omnibus, quod natum ex oneribus.

Qui vel improfessi, Judaicam.] Sic emendavit J. Fr. Gronovius, quam emendationem firmat Salmasian. codex, in quo scribitur: *qui vel improfessi Judaicam viverent vitam*, omissis etiam *intra urbem*. Et sane Judæi non ii soli qui in urbe, sed qui in toto Imperio Romano vivebant, pendere tributum cogebantur, ut ex Xiphilino constat. Ad Judaicum fiscum autem delati sunt cum ii, qui Judæorum quidem cultui & cærimoniis erant addicti, neque id dissimulabant interrogati, (sive illi Judaicæ originis essent, sive προσήλυτοι) sed tamen non erant professi apud fiscum hanc suam sectam: tum qui dissimulabant originem & religionem suam.

13. *Inscriptum sit arcui APKEI.*] Salm. *inscriptum sit arcui APKEI.*

14. *Receptisque in manu catenis.*] Melius cod. Salm. & Rob. Steph. *receptis quidem in manu catenis.*

15. *Tot fulgura facta.*] Suetonius procul dubio scripsit, *tot fulgura jacta*. Sic enim veteres loquebantur. In aliis quoque locis depravate *facta* pro *jacta* scribitur.

16. *At circa mediam noctem.*] Cod. Salm. *ad circa*

circa mediam noctem. Qui hunc locum expendit accuratius, facile deprehendet sententiam non ferre *τὸ αὐτ.* Scripsit Suetonius: *ad mediam noctem. circa* est interpretatio *τὸ αὐτ.* quod cum in contextum irrepsit, *ad* mutatum est in *at.* *Ad mediam noctem* dicebatur tempus quod *intempestam* sequebatur, & *mediam noctem* præcedebat. Censorinus de die natali cap. 24. *Exinde intempesta, id est, multa nox, qua nihil agi tempestivum est: tunc ad mediam noctem dicitur: & sic media nox.* Sic & *ad meridiem* est tempus, quod meridiem antecedeat. Idem: *post hoc ad meridiem, tunc meridies.* In Jul. cap. 31. *Ad lucem duce reperto.* in Domit. cap. sequente 17. *Ad ipsam horam dolonem interjecit* (sic enim legendum cum Ferrario) est circa ipsam horam, sub ipsam horam. Nihil huc pertinent quæ notavit Salmasius. non enim dictum est ut *ad præsens*, quod idem est ac in præsentem, sed ut inferius in cap. 21. *Ad horam somni nihil aliud quam secreto ambulabat.* Cæs. lib. 1. de Bell. Civ. 3. *Missio ad vesperum senatu.* Aliud vero est in Calig. c. 45. *ad lumina reversus*, quod vir summus perperam interpretatur circa illud tempus quo lucernæ accenduntur, hoc Latinis dicitur *luminibus accensis*, aut *prima face.* *Ad lumina reverti* est accensis & prælatis facibus reverti, ut in Jul. *ad lumina ascendit Capitolium*, quæ scilicet cum lychnuchis gestabant quadraginta elephantum.

17. *Modo ferrum extorquere, modo, quanquam laniatis digitis, oculos effodere conatum.* Codex Salmas. *dum modo ferrum extorquere.* lege cum Roberto Stephano, probante Salmasiano, *dum modo ferrum extorquere, modo, quanquam laniatis digitis, oculos effodere conatur.*

18. *Hoc etiam illum simul seque consolans.* Codex Salmas. Pall. Robert. Steph. *hoc etiam simul illum seque consolans.* Salmas. etiam *hæc* pro *hoc.*

Eadem me tamen manent capillorum fata. V. C. rectius quam in vulgatis: *eadem tamen manent me cum capillo fata.* F. Ursinus. sed hoc Latinitas non fert. Dicendum esset: *eadem tamen manent me capillo fata.* *eadem capillo*, est eadem quæ fuerunt capillo fata. *Eadem cum capillo* non est Latini saporis, sed vulgata non est sollicitanda.

19. *Præbentisque pro scopo.* Sic lego cum F. Ursino ex vetere codice, & Rob. Stephani editione. inepte vulgo *scopulo.*

23. *Divum appellare conatus.* Melius Salm. & Robert. Steph. *Divum appellare conatus est.* quos sequor. mox Salmas. *temperarent*, ut *pars in frustra secant.* sed a vulgata non discedendum.

Eradendos ubique titulos. Hujus rei vestigia invenies in inscriptione II. p. XII. & V. p. LXXXVIII. operis Gruteriani. In illis enim Imperatoris Domitiani nomen est deletum.

IN ILLUSTRÉS GRAMMATICOS.

1. *Qui iidem poeta & oratores semigræci.* Semi-græci dicuntur, quia Livius fuit Græcis parentibus natus, ut ejus nomen ostendit. Hinc Terentianus Maurus de Metris: *Livius ille vetus Grajo cognomine:* Ennius vero semigræcus dicitur, quia fuit in Calabria natus. Rudia enim ejus est patria.

2. *Missus ad senatum.* Non est ut cum Achille addas *legatus.* Nam *mittere* sæpe est *legatum mittere.* Tacit. 1. Hist. 74. *Rursus ad utrumque Germanicum exercitum & ad legionem Italicam specie senatus misit.* Sueton. Aug. 44. Sic & Græci *πέμπειν* Matth. xii. 16. & alibi.

Lalius Archelaus. Cum in Mediolanensi editione sit *Lalius Archæas*, videtur scripsisse Suetonius *Lalius Archelas.* sicut enim dixerunt *Arcefilas*, & *Arcefilaus*, sic & *Archelas*, & *Archelaus.*

3. *Lenaus Melissus.* Nomen *Lenaus* corruptum esse censeo. Is enim fuit Pompeji libertus, ut docet inferius cap. 15. Hinc & Plinio dicitur *Pompejus Lenaus.* Sed *Melissus* fuit libertus Mecænatis, vide cap. 21. Legendum *Cilnius Melissus.* Nam quis ignorat Mecænatem *Cilnium* esse dictum. Hinc & Plinio xxviii. 6. vocatur *Mecænas Melissus:* *Triennio Mecænatem Melissum accepimus silentium sibi imperasse, a convulsione reddito sanguine.* Sed apud Gellium, cap. 6. lib. xix. alius est *Ælius Melissus*, qui vixit tempore Gellii. Sicut & alius *Melissus* fuit ille *Samius*, cujus vitam descripsit Diogenes, qui longe fuit vetustior: alius *Melissus Euboicus*, cujus Fulgentius meminit 11. Mythol.

11. *Miratur.* Optime Gujetus *miretur.*

Tegula sub una. Gujetus emendat: *tegula sub ima.* Quod ferri non potest, cum cœnacula sint in suprema ædium parte. Conjiciebam: *tegula sub uda.* nam Plautus imbrices & tegulas quoque conjungit. hoc est, in cœnaculo, cujus tectum perpluit. Sed invitis libris nihil muto. Potest enim esse angustissimum cœnaculum ac gurgustiolum, *ὀρεβόλιον.*

15. *Catenis subreptus.* Fuisse ostiarium, & hinc posse dici *catenis subreptum* Casaubonus existimat. *Catenis* alligatos fuisse ostiarios nemo ignorat. Sed *catenis subripi* nemo Latinorum in hac notione dixerit, & intellexerit. Præterea ostiarii non erant pueri. Nam apud C. Nep. in Hannib. *puer a janua* est servus a janua, ut centies hæc vox hic apud Latinos & Græcos accipitur, ut olim notabamus ad Hesiodum. Recte procul dubio viderunt, legendum esse *Athenis subreptus.* ultima littera proxime præcedentis vocis *adhuc*, ut sæpe, ab oscitante librario est repetita, & aspiratio omissa hoc vitium peperit. Hæc quoque sententia fuit Nicolai Heinsii *τὸ πᾶν*, cujus deside-

rium nunquam apud me consenesceat. Sic & paullo post, *nepotibus ejus praeceptor datur, τὸ ejus*, quod abesset rectius, videtur natum ex iterata ultima syllaba vocis, quæ antecedit proxime.

21. *Componere instituit.*] Lego *instituit*. Sic enim veteres loquebantur, quod sæpius scioli reſinxerant in notius illis *instituit*. Ciceroni ex antiquis quoque libris restituimus non semel, ut superius notavimus.

23. *Usque ad infamiam oris.*] Male Achilles, *orationis*. Sic superius Tiberio, in ejus vita, *obscœnitatis oris* exprobrata, cum esset quod dicere nolo. Hinc ut hic *abligurire festinantem*, sic ille ibidem *capris naturam ligurire*.

IN VITAM HORATII.

Scriptum quaestorium sibi comparavit.] Hoc est, scribæ quaestorii munus, seu partes sibi comparavit. Sic apud Cic. *scriptum facere*, hoc est, scribam esse.

Horati Flacci, ut mei, memor esto.] Ut hic sine ulla sententia additum. Lege: *Horatii Flacci mei memor esto*. mox distingue: *nunc occupatissimus & infirmus Horatium nostrum a te cupio abducere*. Male interpungitur post *infirmum*.

*Sed si tibi statura deest. * unde est.*] Forte scripsit Augustus: *Sed si tibi statura deest, vena abunde est*.

IN VITAM LUCANI.

Clariore cum strepitu emisso.] Lege: *clariore crepitu emisso*. & mox: *confessorum fuga*, qui simul sedebant in latrina.

Multis in gloriam tyrannidarum palam indicenda.] Scribendum: *Multus in gloria tyrannidarum*

prædicanda fuit. Nam Latinis frequentissimum dicendi genus, *multum in aliqua re esse*.

Confici vero & venalia proponi.] Hæc verba aut delenda sunt. quid enim est *confici poemata*? & quid est, *venalia proponi operose*? aut transposita sic restituenda: *Poemata ejus venalia proponi, prælegi etiam memini, non modo operose & diligenter, sed inepte quoque*.

IN VITAM PLINII.

Flagrante Veservo.] Sententia postulat, ut scribamus, & *flagrante Veservo*.

IN VITAM JUVENALIS.

Quod schola & foro præpararet.] Lege: *quod se schola & foro præpararet*.

Missusque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti.] Verbum *tendentis* loco motum sic est reponendum: *Missus ad præfecturam cohortis tendentis in extrema parte Ægypti*. Nam *tendere* verbum esse militare & quod apud Suetonium occurrit quoque, quis nescit?

IN VITAM PERSII.

A quo introductus in philosophia.] Leg. *in philosophiam*.

Ut ea aboleret.] Ex eadem causa, quam paullo ante notavi, ortum est vitium, quod hunc locum contaminat. *Ea* enim *παρέλκειν*, & hic locum non habere, facile omnes possunt animadvertere. Id factum est propter bis scriptam primam litteram *τ* aboleret. Scripsit auctor hujus vitæ: *Omnia autem Cornutus auctor matri ejus fuit ut aboleret*.

Prætextam.] Leg. *Prætextatam*.

A D D E N D A N O T I S

A D

S U E T O N I U M.

JULIO CAP. V. *Auctores restituenda tribunitia potestatis enixissime iuvit.*] In Memmiano codice, teste Turnebo & Casaubono, fuit *actores*, quamvis id non notaverit Salmasius. In Viterbiensi, Lislæi, & vetere Romano legi *auctoresque* idem Casaubonus notavit. Ex vestigiis horum codicum colligo, veram huius loci scripturam fuisse, *actores auctoresque restituenda tribunitia potestatis*, ut est apud C. Nepotem in vita Attici cap. 3. *Hunc enim in omni procuratione rei publica actorem auctoremque habebant.* Actor est, qui ipse rem agit, seu gerit, auctor, qui ostendit quomodo res sit gerenda, idem qui suasor. Sic in cap. septimo huius libri Casaubonus in hæc verba, *arbitrium orbis terrarum portendi*, cum in MS. F. Pithœi legisset, *arbitrium orbis terrarum potiendi*, sic scribenda esse non inepte conjicit *arbitrium orbis terrarum potiundi portendi interpretantes.*

IBID. *Post necem Consulis.*] Casaubonus notavit morbo tamen mortuum Lepidum esse, quo significat non accurate locutum esse Suetonium, quasi *nex* non significet mortem naturalem, sed violentam. Sic tamen Justinus etiam lib. XLII. 1. *Post necem Mithridatis*, quem in præcedente libro, *gloriosa senectute* decessisse scripsit. Sic quoque Senecam *necem* pro fatali morte posuisse notat ibi Freinsheimius, quem vide.

IN OCTAVIANO CAP. LXXIII. *Veste non temere alia, quam domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta.*] Omnino legendum est: *Veste non temere alia domestica usus est, quam ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta*, quod & Torrentius vidit. *Domestica* opponitur *forensi*, de qua statim.

TIBERIO C. XXXVII. *Thrasycopolim Thracem.*] Numi veteres, quos attulit Patinus ad hunc locum, docent legendum esse *Rhesycopolim*, & hic & in Tacito. Vellem sane in editione hac id non fuisse neglectum.

CALIG. C. XVI. *Centesimam auctionum Italia remisit.*] Sic edidit ex uno MS. Casaubonus quomodo & Turnebus ante ex Dione restituendum existimavit. Sed ex numo vetere, in quo legitur C. CÆSAR. DIVI. AUG. PRON. AUG. SC. & in averfa parte COS. TERT. PON. MAX. TR. P. III. P. P. R. CC. hoc est, *remissa ducentesima*, retinendum esse *ducentesima*, quod est in aliis MSS. & add. etiam illa Roberti Stephani, credimus Patino, qui hunc numum ad hunc locum attulit.

CALIG. C. LI. *Ut eos calonibus & impedimentis stipatos reperit.*] Male qui malunt legi *jumentis*. Nam *impedimenta* sæpe sunt *jumenta*. Tacitus I. ann. 47. *Ceterum ut jam jamque iturus legit comites, conquistavit impedimenta, adornavit naves.* pro quo Sueton. in Tiberio c. 38. de eadem re: *vehiculis comprehensis.* Sic & apud Cæsarem VII. bell. Gal. 45. *Prima luce magnum numerum impedimentorum ex castris mulorumque produci.* ubi itidem Ciacconius perperam corrigendum censet *jumentorum*.

NERON. C. XXVI. *Quintana domi constituta, ubi pars ad licitationem dividenda praeda pretium assumeretur.*] Hic quoque Torrentius fuit audiendus, legendum esse *dividenda*. Nam ad Quintana in castris erat forum, ubi vendebantur, non dividebantur res ibi venales.

VITEL. C. II. *Censuramque gessit.*] Cujus memorie numus est flatus, quem vide apud virum summum, & tam dignitate, quam eruditione illustrissimum Ezechielem Spanhemium in dissertatione de usu antiquorum numismatum pag. 737. ut & Patinum ad hæc verba, qui plures nobis numos honori istius censuræ dicatos protulit.

De Plautia ad Suet. Claud. 26. & 27. vide inscript. Grut. p. 452. 6.

De Quæstoribus ærarii qui substituti Prætoribus a Claudio ap. Suet. c. 24. Claud. vid. inf. Grut. 452. 5. & ad 437. 2.

F I N I S.

C A R O.

C. S U E T O N I U S

T R A N Q U I L L U S

Notis & Numismatibus

A

C A R O L O P A T I N O

Illustratus.

C. SUE TONIUS

TRANQUILLUS

Notis & Nomenclaturis

CAROLO PATINO

Illustratus

C A R O L I P A T I N I
 N O T Æ
 I N
 S U E T O N I I
 J U L. C Æ S A R E M.

Pag. 3.

Lamen Dialis destinatus.]

Sacerdotium istud exprimit apex ille seu albogalerus, a Flamine Jovis gestari solitus, qui cum remone, globo, cornucopiæ & caduceo, in nummo signatus est, retro caput Julii. Scribit quidem Plutarchus, Sullam, cum in

Urbem rediisset, Cæsari in comitiis refragatum esse, & ne suffragiis Populi id sacerdotium obtineret, effecisse. Sed verius est, falli scriptorem Græcum, rerum Romanarum minus peritum, quam Suetonium & Vellejum Romanos, quorum fidem adstruunt nummi antiqui, testes omni exceptione majores.

Æ

Æ

A

Cinna

Pag. 3. *Cinna quater Consul.*] Nulli Ro-
manorum concessum fuit effigiem suam mo-
netæ imprimere ante Pompejum. quare vel
Cinnæ, aut aliorum, qui ante hæc tempora
floruerunt, ineptum esset quærere. Hujus

equidem nomen nummo æreo inscriptum ab
Fulv. Ursino vulgatum est, in *Familiis Ro-*
man. cujus sculptura hic super sedem, cum
præter galeatum caput Romæ & proram na-
vis, nihil contineat. Ne vero quidquam

quod ad rem nummariam spectat, prætermi-
tamus, adulterinum istum ac recentioris notæ
nummum adjicere placuit, in quo L. CINNA
III. Cos. legitur: scribendum erat Anti-
quorum more in recenti nummo, Cos. IIII.
Pars ejus aversa templum exhibet MARTI
ULTORI sacratum. Hæc forte ad Suetonii
nostri mentem ficta sunt.

Pag. 3. *Dictatore Sylla.*] Præclaros hosce
duos nummos adjicere lubet. Primus coævus
consules refert, SULLAM & POMPEJUM
RUFUM, Anno V. C. DCLXV. In altero
Jugurtha, victis post tergum manibus a Boc-
cho Rege, Sullæ, in solio sedenti, traditur;
quod quidem facinus in annulo Sullam expres-
sisse, scribunt Plutarchus, in *ejus vita.* &
in *Mario.* & Plin. lib. 37. cap. 1. & Val.
Max. lib. 8. cap. 14. Utrumque uberius ex-
plicavimus in nostris *Familiis Romanis.*

Pag. 5. *Apud Nicomedem.*] Plures fuere
hujus nominis Bithyniæ Reges. Prusiæ Ve-
natoris, τῆς Κυνηγῆς, filius fuit Nicomedes
Ἐπιφανῆς, quem indignum regio nomine
notat Polybius. Pileatum enim, capite raso
obyiam ire legatis Romanis solitum, liber-
tumque se P. R. profiteri, insignia ejus ordi-
nis gerere; Romæ quoque, cum in curiam
veniret, senatum senatoresque appellasse Deos.
Illo mortuo ad Nicomedem Philopatorem

regnum devolutum est, cujus filius vel ne-
pos, sic enim est apud Appianum, ὕμνωδς,
fuit Nicomedes ille, qui Populum Roman.
regni sui hæredem nuncupavit. Sunt qui
arbitrentur, apud primum prædictorum Nico-
medem, Cæsarem desedisse. Ego, recte com-
putata temporum ratione, de tertio id acci-
piendum censeo. Hujus REGIS ILLUSTRIS-
SIMI NICOMEDIS maximum nummum ar-
genteum hic ære expressum vides:

Pag. 6. *A Thermo in expugnatione Mitylenarum corona civica donatus est.*] Ille est Quint. Minutius Thermus Prætor, cujus contubernio prima stipendia Cæsar in Asia fecerat. Verisimile est, eum corona civica

donatum fuisse, ut fieri solebat apud Romanos, ob servatum civem, quem hostis pro-

straverat vel ceperat. Hujus rei egregium monumentum mihi videtur nummus iste gentis MINUCIÆ.

Pag. 9. *Vastante regiones proximas Mithridate.*] Notissimus ille Rex Ponti ob animi corporisque vires, quibus & sejuges equos regebat, & duarum ac viginti gentium ore loquebatur. A Romanis ducibus Sylla, Lucullo, & Pompejo sæpius fusus, tandem rebus deploratis, veneno sibi vitam abrumperere statuit. Quo ob frequentem antidoti usum frustra tentato, ad extremum moræ impatiens, ferro fatis viam aperuit. Hujus hæc est effigies:

Pag. 11. *Ab Anco Marcio.*] Fuit is quartus Rex Romanorum a Philippo Marcio monetæ impressus, indicandæ gentis suæ nobilitati, de quo vide *Famil. Romanas*. Diadema manifestum est regiæ dignitatis symbolum, ut lituus pontificatus. *Ancus Marcius*, inquit Livius lib. 1. *religiones neglectas aut prave cultas, ut erant a Numa institutæ, Pontificem Maximum proponere in publico jussit.* ob quam causam *sacrificus* ab Ovidio appellatur:

Marcio sacrifico deductum nomen ab Anco. Cave credas, hunc nummum Regis Anci temporibus cūsum fuisse, cum non nisi Anno V.C. CDLXXXIV. argento signato Romani uti cœperint, Plin. lib. 33. cap. 3.

Pag. 12. *Gadeisque venisset apud Herculis templum.*] Gades ad Oceanum, Tyri colonia fuit, teste Curtio lib. 4. cap. 2. a qua deductus Herculis cultus mutato cognomine: qui in Oriente Tyrius, in Occidente Gaditanus nuncupabatur. qualis exhibetur in hoc Hadriani nummo, cum navi & freti Gaditani Genio, senis forma:

Pag. 15. *Ad Axium.* & paulo post, *M. Actorius Naso.*] De epistolis Ciceronis ad Axium nihil novi, mallet *Atticum*: censeremque pro *Actorius Naso*, legendum esse *Axius Naso*, cujus nummum exhibent

bent FAMILIÆ nostræ ROMANÆ, pag. 44.

Pag. 17. *Tropæa C. Marii de Jugurtha, deque Cimbris atque Teutonis restituit.* Idem & clarius a Plutarcho commemoratur: *Εἰκόνας ἐποίησατο Μαρίας κρύφα, καὶ νίκας*

τροπαιοφόρους. Locus hic occasione in forte præbuit artificei cuidam Italo sculpturæ ap-
prime perito, fingendi nummos C. Marii cum tropæo de Cimbris atque Teutonis erecto; sed cave ne pro antiquis accipias.

Pag. 18. *L. Saturnini seditiosum tribunum.* Patet hunc Tribunum fuisse; quare miror oculatissimum Fulv. Ursinum hæc scripsisse, SENTIA gens, incertum patricia-
ne an plebeja fuerit: neque vero rerum Ro-

manarum scriptores aliquem ex hac gente nominant, qui Lucii prænomen habuerit. Ad hunc L. Sentium Saturninum, duos hosce nummos, præter alios in *Familiis Romanis* sculptos, referre non dubito:

Pag. 20. *Catulum de refectione Capitolii.* DEDICATUM fuisse CAPITOLIUM a Q. CATULO, probaret hic nummus, si, ut eximie cælaturæ, ita indubitata esset antiquitatis. Id tamen abunde constat ex his Auctoris nostri verbis, in Aug. cap. 94. *Q. Catulus post dedicatum Capitolium, & in Galba cap. 2. Qui statuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATULI CAPITOLINI semper adscripserit.*

Pag. 22. *L. Vettio Indice.* JUDICE pro INDICE substituerat Casaubonus, refragan-
tibus.

tibus aliis, meo quidem iudicio optime. En nummum quem citat hujus controversiæ iudicem, in quo manifeste legitur VETTIUS JUDEX.

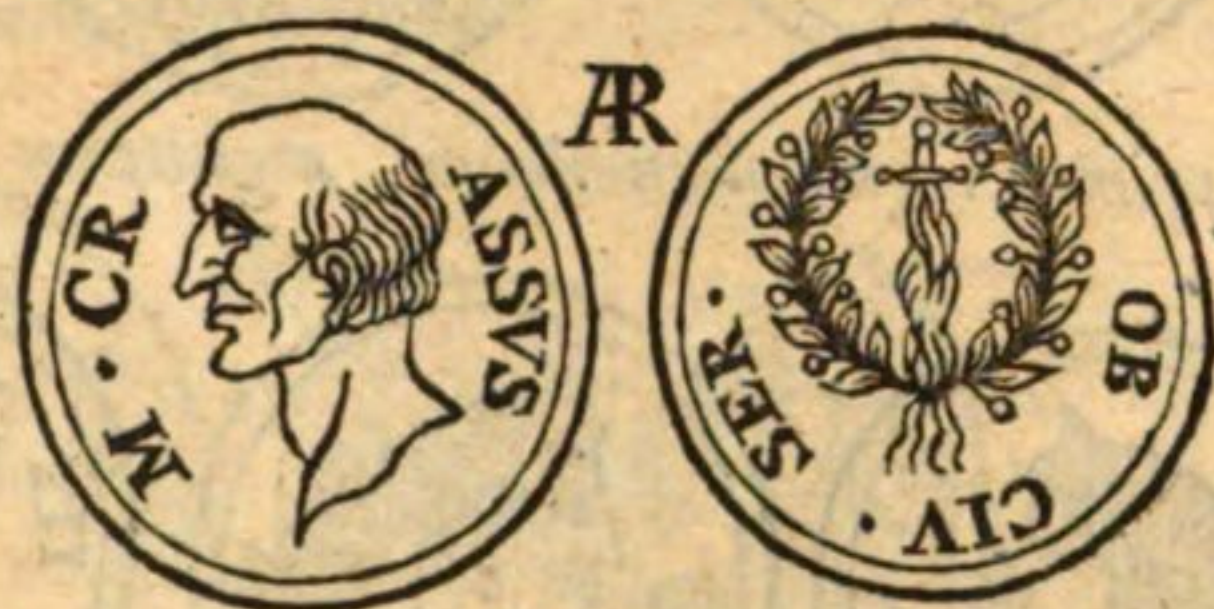
Pag. 25. *Cum Bibulo.*] Istius Bibuli nummum edidit quidem Goltzius, ad annum V. C. DC&CIIII. Utinam illum & alios ab eodem assertos, aut vidissemus, aut antiquitus signatos, pro comperto haberemus: quam proxime certe ad antiquos accedunt, siue eruditionem spectes, siue industriam. Sed de his fusius in Præfatione actum.

Pag. 29. *L. Lucullo.*] Hic ille est Lucullus, qui Mithridate & Tigraue, mira felicitate, superatis, tantas opes paraverat, ut inde, ad sumptuosam vitam conversus, in ædes, bibliothecas ac prætoria extruenda, in villas hortosque omni signorum tabularumque genere exornandos, incredibilem auri vim profuderit. Cum interim quotidiano epularum apparatu fere in proverbium veniret. Hac Luculli effigie, ejusdem lautitiam exprimere voluisse opinor sculptorem Italum, quisquis demum istum nummum finxit. Imperitiam certe Latinæ linguæ turpiter prodidit, dum C litteram τω S præmisit, quibus notam senatusconsulti designare sine dubio voluit: nec enim alio consilio factum fuisse, arbitror.

Pag. 32. *Crassum.*] M. Crassus omnium Romanorum fuit ditissimus, negabatque,

quempiam divitem habendum, qui annuo redditu exercitum alere non posset: tandem in expeditione Parthica misere occubuit, de quo Plutarchus & Appianus. Faciem ejus, in antiquis numismatis non exstantem, sibi finxit hujus sculptor, quem ideo appono, ne pro antiquo obtrudatur.

Pag. 35. *Titurio.*] Ejus frequentem mentionem faciunt Cæsar lib. 3. de bell. Gall. Cicero & Florus. TITURIAE gentis e Sabinis ortæ plures nummi exstant in *Familiis Rom.* pag. 278. ob Tarpejam virginem raptumque Sabinarum satis spectabiles.

Pag. 45. *Afranio & M. Varrone.*] Eorum nummos exhibent *Fam. Rom.* Qui quod vel effigiebus careant, vel nihil insoliti exhibeant, a nobis sponte prætermittuntur: neque enim omnes, quorum nomina Auctor refert, exprimere animus est.

Pag. 46. *De Pharnace.*] Hic patrem Mithridatem a Pompejo victum in regia obsedit & ad necem spontaneam compulit. Deinde cum majore civilis belli, quod tum inter Cæsarem & Pompeji liberos gerebatur, quam propriarum virium fiducia, Capadociam invalisset, a Cæsare celerrime victus est. REGIS MAGNI PHARNACIS nummum hic habes, quem porro Mithridatis filium non opinor, cum hunc MAGNUM cognominatum non legam apud Strabonem lib. 11. & 12. Appianum, de bell. Mithr. & de bell. civil. libr. 2. aliosque qui de eo scripserunt. Mallem ad priorem Pharnacem, de quo sic Plinius lib. 33. cap. 12. *Argentum in statuas primum ad honorem Divi Augusti in adulationem temporum transisse falso existimatur. Jam enim triumpho Magni*

Pompeji reperimus translata PHARNACIS

qui primus regnavit in Ponto, argenteam sta-

tuam: item Mithridatis Eupatoris, &c. Quibus adducor, ut credam, nummum ad Mithridatis avum referri.

Pag. 46. *Quinquies triumphavit.*] Quare non dubitarem, quinque diversos nummos peculiare triumphos denotare, quod patet ex captivorum, armorum & tropæorum varietate. Veneris caput Juliorum nobilitatem denotat.

Pag. 48. VENI. VIDI. VICI.] Hæc ipsa verba Cæsar in Urbem, de hac victoria, scripserat, inquit Appianus lib. 2. de bell. civil. quæ superiori sæculo Joan. Cavinus Italus (a patria, communiter, Patavinus

dictus) homo in imitanda antiquorum monetariorum arte valde industrius, Cæsar's nummo accommodavit, idque ita eleganter, ut sui temporis Antiquariis persæpe imposuerit.

Pag. 51. *Pyrricham saltaverunt.*] Enitens Rhea, ut referunt mythologi, & partus dolores dissimulans, propter Saturnum, filios devorare solitum, Curetum Corybantum-

que opem admisit, qui tympanorum tumultu & armorum fragore, infantis vagitus occultantes, Saturnum eluserunt, Jovemque puerulum in abdita montis Idæ loca ab-

abduxerunt. Hinc solemnitas ritus toties ab Antiquis celebratus, atque in numismatibus signatus, præcipue Trajani, Maximini & Trajani Decii. Nominis originem indicat Plinius lib. 7. cap. 56. his verbis: *Saltationem armatam Curetes docuere, PYRRICHEN Pyrrhus, utramque in Creta. Auctorem ejus Achillem facit Aristoteles. Vide Apulejum,*

in Metam. Asini aurei, lib. 10. Seguin. in Sel. Num. & Thesaurum nostrum, pag. 123.

Pag. 52. *Trojam lusit.*] Illam describit Virgilius *Aeneid. lib. 5.* Exhibentque hi nummi Imper. Getæ præstantissimi. *Troja lusus puerorum equestris dicitur, inquit Festus. De eo plura scripsimus, in Nummis ex ære mediocri, Thesauri nostri pag. 316.*

Pag. 55. *Octoginta civium millibus in transmarinas colonias distributis.*] Transmarinarum coloniarum a Julio Cæsare deductarum duo hic apposuimus monumenta, quæ Corinthum indicant & Berythum. Certum est, ab eodem Carthaginem amplificatam etiam fuisse, & coloniam factam: at nulli

ejus supersunt nummi. Quæ ad Corinthum spectant diximus in *Nummis ex ære mediocri.* Ad illam referuntur hæc verba Auctoris nostri, cap. XLIV. *Cæsarem isthmum perfodere destinaſſe, scilicet, Corinthiacum, quod postea & Nero frustra tentavit.*

Pag. 59. *Ore paulo pleniore.*] Reclamant omnes nummi quos viderim, ex AV. Æ. & AR. quamvis supra mille a me inspecti fuerint: constanter enim macilentus & contractis genis observatur.

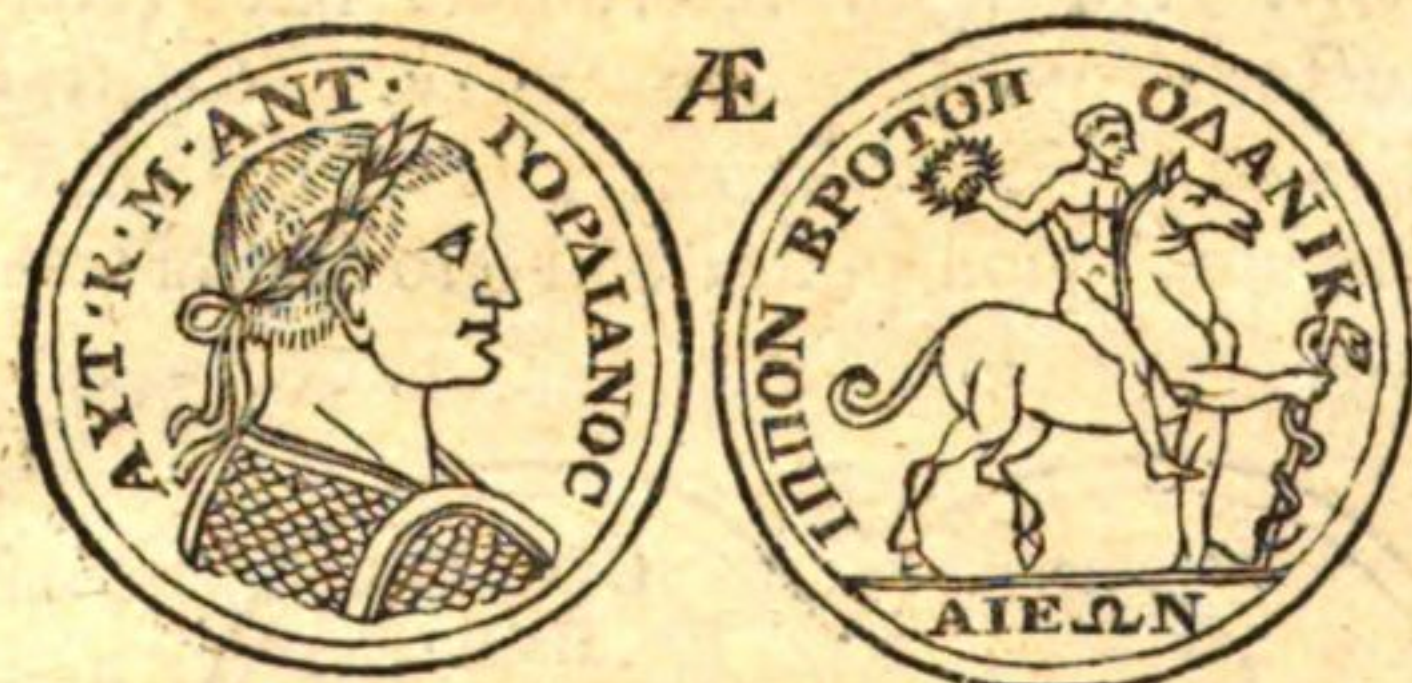
Pag. 60. *Fus laurea perpetuo gestanda.*] Egregie nummi conspiciunt, in quibus raro admodum Cæsar sine laurea videtur; mos inde gestandæ laureæ etiam ad subsequentes Imperatores dimanavit.

Pag. 62. *Gemmas, torcumata, signa, ta-*

bulas operis antiqui semper animosissime comparasse.] Non immerito Cæsar in numismatum nostrorum frontispicio positus, cum non modo Cæsarium famil. ducat, sed & elegantia hujus ac vetustatis studio, Principes omnes anteiverit; suoque exemplo, quidquid est hominum eruditorum beneque natorum, ad amorem ingenuæ hujus voluptatis excitaverit.

Pag. 78. *Equo insigni pedibus prope humanis.*] Idem adserit Plinius lib. 8. cap. 42. his verbis:

verbis: *Nec Caesaris Dictatoris quemque alium recepisse dorso equus traditur: idemque humanis similes pedes priores habuisse, hac effigie locatus ante Veneris Genetricis aedem.* Ubi vides, priores tantum pedes humanis similes extitisse. Eadem plane forma, sive eundem sive similem exhibet qua equum rarissimus hic Gordiani nummus apud inclytam Reginam. Dudum quidem vulgatus est ille ab illustr. amicissimoque Viro Ez. Spanheimio, *dissert. 3. pag. 246. & 249.* nisi quod vox aliena pro legitima obrepserit, pro ΒΡΟΤΟΠΟΔΑ nempe ΒΡΟΤΟΛΟΔΑ, quam inauditam recte censet vir acutus, ideoque supplendam putat ΙΠΠΟΝ ΠΡΟΤΟΛΟΙΓΟΝ ΔΑΙΜΟΝΑ ΝΙΚΑΙΕΩΝ, *Equum hominum perniciem, Genium Nicaensium.* Verum, præterquam quod ab infau-ctis ejusmodi rebus ac in hominum perniciem natis, Numismata merito abhorrent,

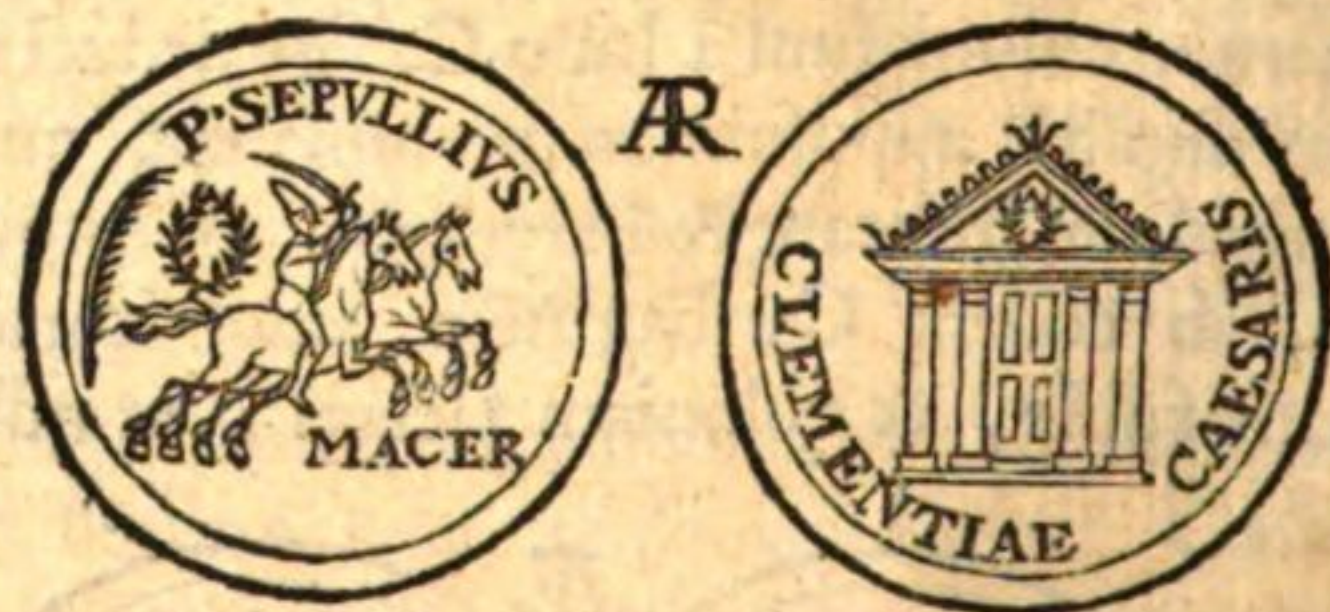
ut quæ æterna potius oblivione delendæ, quam monumentorum memoria dignæ videantur, conjecturam ejus destruit sola in-criptio, quæ manifeste prodit ΙΠΠΟΝ ΒΡΟΤΟΠΟΔΑ ΝΙΚΑΙΕΩΝ, *Equum pedibus humanis*, ut nomine, sic typo conspicuis. Quare vereor, ne eruditissimus vir ex Regi-ne catalogo fuerit deceptus, in quo non perita satis manu ΒΡΟΤΟΛΟΔΑ scriptum deprehendi. Sicut autem equi pedibus hu-manis, ita in insulis Ponti, teste Plinio, l. 4. c. 13. *homines equinis pedibus nascuntur, Hippopodes appellati.*

Pag. 78. C. Cassium.] Cajum scripsimus, reclamationibus Suetonii codicibus, Dione-que ita scribente, μετὰ τῆς Κασσίου τῆς Λακίας. Rationes docet erud. Xilander, plurimis

nummis confirmatas ab F. Ursino expositis, in *Famil. Rom.* pag. 70.

Pag. 79. Juba.] Illius filii ac nepotis nummos exhibebimus infra, in *Cajo*, cap. 26.

Pag. 85. *Moderationem vero clementiam-que admirabilem exhibuit.*] Quare nullum est dubium, CLEMENTIÆ CÆSARIS tem-plum a senatu dictum fuisse, de quo lucu-lente scripserunt Dio & Plutarchus, ut re-tulimus in nostris *Familiis Romanis.* Ex-pressius Appianus his verbis, de Bell. Civil. libr. 2. Καὶ νεὼς ἐψηφίσαντο πολλὰς αὐτῷ γί-νεσθαι, καθάπερ Θεῶν καὶ κοινὸν αὐτῆς καὶ ἘΠΙΕΙΚΕΙΑΣ, ἀλλήλους δεξιζμένων. Hoc est: *Templa multa tanquam Deo ex S. C. decreta sunt, & in his unum ipsi CLEMENTIÆque commune, in quo simulacra eorum jungerent dextras.* Exstat Cæsaris ad Ciceronem epi-stola, qua huic laudanti ejus clementiam

respondit: *Bene auguraris de me: bene enim tibi cognitus sum, nihil a me longius abesse crudelitate; atque ego, cum ex ipsa re ma-gnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te gaudeo & triumpho.* Plinius lib. 7. cap. 25. brevibus, sed efficacibus ver-bis de illa: *Cæsari proprium & peculiare sit præter supra dicta CLEMENTIÆ insigne, q. a usque ad pœnitentiam omnes superavit.* Illius templi formam rarus hic meus nummus ex-hibet, cujus nulla alia supersunt monumenta.

Pag. 88. *Sedem auream in curia & pro tribunali.*] Honorem hunc, a senatu Julio Cæsari delatum, abunde Casaubonus expli-cat: insuper Dio, lib. 45. coronæ ei impo-sitæ, gemmis ornatae, mentionem facit. Appiani in hanc rem hæc sunt verba, lib. 3. de bell. civil. *Interea tempus ludorum instabat,*
quas

quas editurus erat *Ædilis & Caesar*, scilicet *Augustus*, Patri SELLAM AUREAM

atque coronam parabat, id quod illi ex *Senatus-Consulto* in perpetuum ludis omnibus decre-

tum fuerat. Sellam & coronam in suo nummo ideo Augustum scalpsisse verisimile est, quo patris sui honores vulgarentur & cunctis innotescerent, cujus nomine omnia sperabat.

Pag. 91. *Moneta servos preposuit.*] Minorum magistratuum scilicet numero adaucto: Hinc pro solitis Triumviris A. A. A. F. F. instituti sunt Quartum-Viri, quos demum post devictum M. Antonium Augustus ad Triumviros redegit. Hæc exempla ex pluribus, ut rarissima selegimus, quibus Quartum-Virorum nomina inscripta sunt, patronos suos Antonium & Lepidum sic colentium.

Pag. 95. *Brutus, quia Reges ejecit, consul primus factus est.*] Hic est ille Lucius Brutus, qui an. V. C. CCLIV. Tarquinium ob violatam Lucretiam ejecit, libertatisque Romanæ primus fuit auctor. Nota est ejus historia. Illius effigiem habemus

ex Famil. Junia, ut abunde Ill. Ursinus docuit, in *Famil. Rom.*

Pag. 96. *Cornelius Balbus.*] Opinor eum esse, qui Augusti nummum PRO PRÆTOR signavit, clava insignitum, qua gentis suæ originem declararet: patrem enim habuit L. Corn. Balbum, e Gadibus ortum, quibus Hercules præcipue colebatur, ut videre est in *Famil. Rom. pag. 92.* Cum enim ab Auctore nostro familiarissimus Cæsaris indigetur, conjectura est, partes eadem sequutum fuisse, Augustoque tum juveni III-VIRO Reipublicæ Constituentæ, operam tulisse. De quo, Dio, libr. 54. Strabo, & Pomp. Mela. consulatum gesserat cum P. Canidio Crasso ann. V. C. DCCXIII.

in hoc nummo, quem M. Brutus, Cæsaris percussor, secundum antiquam statuam, representari curavit, quo, & tyrannicidam celebraret, & gentem suam: uterque enim

Pag. 98. *Cimber Tullius.*] Certe debet legi ATILIUS CIMBER; sic frequenter apud Appianum ATIAIOS KIMBER.

Quare Atilio Tullium substituant, & vel ipse Casaubonus consentiat, non video:

Nisi hujusce nummi antiquitas suspecta esset, summum foret conjecturae nostrae argumentum.

Pag. 99. *M. Bruto.*] Rarissimum possideo ejus nummum, in quo præter faciem cernitur pileus, de quo sic Appianus, *lib. 2.* Πίλεόν τις ἐπὶ δόρατος ἔφερεν σύμβολον ἐλευθερώσεως: Hoc est, *Pileum* alius *hasta fixum* ferebat *symbolum libertatis*. Ad pugiones respiciunt verba *Cicer. lib. 2. Phil. Casare statim interfecto cruentum alte extollens M. Brutus pugionem, Ciceronem nominatim exclamavit, &c.* EID. MAR. tempus necis designant, Idus scilicet Martias. vide *Fam. Rom. in gente Junia*. Eundem typum alter refert cum *LIBERTATIS Pop. Rom. capite*, quæ tessera fuit Bruti in campis Philippicis.

Pag. 103. *Cum veste in qua fuerat occisus.*] Hæc sunt Appiani verba, *lib. 2. de bell. civil. Antonius precabatur, ut vitam Caesaris liceret sua redimere, & eo proventus est, ut ejus corpus detegeret, ejusque VESTEM conto sublatam excuteret, sic ut erat perfossa, & lacera, cruentaque Imperatoris sanguine.*

ita Isidorus: *Toga Palmata dicebatur, quam merebantur ii, qui reportabant de hostibus palmas: quæ vocabatur & Toga picta, eo quod victorias cum palmis intextas haberet.* Inscriptionem sic lege: *S. P. Q. R. PARENTI CONSERVATORI SVO.*

Pag. 105. *Scriptitque PARENTI PATRIÆ.*] Mortuo Cæsari quot quantique honores decreti fuerint, occurrit passim apud Antiquos, præsertim *T. Livium lib. 116. in Epit. & Suet. cap. 76. Cicerone pluribus in locis, a Fulv. Ursino in Fam. Rom. transcriptis contradicente. Nummus hic prioribus favet, cujus inscriptionem expresse refert Dio, his verbis: Πρὸς τε τέτοις τοις τοῖς ὅσι ΠΑΤΕΡΑ τε αὐτὸν τῆς ΠΑΤΡΙΔΟΣ ἐπωνόμασαν, καὶ ἐς τὰ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ἐνεχάραξαν. Post hæc PARENTEM PATRIÆ illum nuncupaverunt, suisque numismatibus insculpservunt.* Illud porro

Illam in nummo commovendæ plebis miserationi signatam fuisse, verisimile est. Ea autem est palmata, de quo togæ genere

porro Parentis Patriæ nomen a senatu datum erat, superato ad Mundam Sexto Pompejo, ac civilibus bellis passim compositis.

Pag. 108. *Stella crinita fulsit, creditumque est, animam esse Cæsaris in cælum recepti.* Hinc toties in Augusti nummis circum caput legitur CÆSAR DIVI FILIUS; hinc Cæsaris numismatibus, DIVI JULI inscriptum est, indicandæ scilicet ejus consecrationi. Stellam illam crinitam habes in utriusque nummis.

Quanti memoriam DIVI JULI æstimaverit IMP. CÆS. TRAIAN. AUG. GER. DAC. P. P. patet ex nummis, in ejus laudem RESTITUTIS. Duos hic habes rarissimos. Primo, Venerem victricem, referente, cujus nomine tanquam tessera in prælio Pharsalico Cæsar usus fuerat. Altero, Victoriæ perpetuam Cæsaris comitem: semper enim vicit, nec ullam cladem nisi per legatos suos passus est, inquit Auctor noster, cap. 36.

Non abs re nostra futurum, arbitror, nummos aliquot antiquos hic proponere nunquam vulgatos, quibus tum Julii Cæsaris nummi, quo frequentiores essent, re-

stituerentur, tum LIBERTATIS ejus cæde Romanis partæ, cujus signum perpetuo exstaret. Miror ab eodem Imper. Trajano, DIVUM JULIUM, ejusque percussorem

12 CAROLI PATINI NOTÆ IN CÆSAREM.

BRUTUM ita celebrari: nec tamen te-
mere credo, cum hos omnes nummos in-
dubitata antiquitatis suavissime contrecta-
verim.

CAROLI

CAROLI PATINI
NOTÆ
INSUETONII
AUGUSTUM.

Pag. 115.

M.

Atio Balbo.] Hic exstat in nummo æreo, cui prætura, eodem capite

& Suetonio commemorata, inscripta est.

Ejus explicatio videri potest in *nostris Numismatibus ex ære mediocri*, pag. 26. & in *Familiis Romanis* in gente ATIA.

Æ

Pag. 116. *M. Tullio Cicerone.*] Ille est, qui, ut eloquentiæ, sic patriæ Patris cognomen meruit, summis in Romanam Rempublicam, & litterariam meritis. Duos ejus nummos hic apponi curavimus: Alterum a Fulv. Ursino, harum rerum peritissimo, pridem vulgatum, quamvis non definiat, sitne ad Ciceronem referendus, an ad Deculam, aliosve M. TULLII nominibus insignitos. Alter ab Ill. P. Lambecio perdocte omnino est

explicatus, *Biblioth. Cesar. tom. 2. pag. 726.* ubi eum indubitata antiquitatis asserit. Cujus Viri suffragio plus tribuere, quam oculis nostris, utut contrarium dictantibus, grave non erit: doceat modo, qua auctoritate Ciceronis effigies monetis impressa fuerit. Id primum Pompejo ex S. C. licuit; Cæsari deinde Dictatori, postea Augustis. Nusquam legimus, id juris concessum privatis hominibus, nisi forte Principum decretis, quorum nullum Ciceroni

potuit tantum honorem gratificari. Mi-
NERVE deinde vox, pro MINERVÆ, | sculptoris imperitiam arguit, eruditis illis
temporibus minime convenientem.

Pag. 121. *Adversus Sextum Pompejum.* | nummos duos rarissimos observare est;
De quo præter Suetonium abunde differunt | nunquam satis ob typorum decus laudan-
Plutarchus, Dio, Appianus, & alii. Hujus | dos.

Pag. 123. *Cum Hirtio ac Pansa.* | Utrius-
que nummos exhibent *Familia Rom.* Vide
gentem HIRTIAM, pag. 121. & VI-
BIAM, pag. 291.

Pag. 128. *L. Antonium.* | Hujus quatuor
nummos, quorum duo postremi cum PIE-
TATIS cognomine videas in *Famil. no-*
stris Romanis, pag. 20.

Pag. 131. *M. Agrippa.* | Ejus nummos
vulgavimus in *Fam. Rom.* & inter æreos
mediocres, pag. 60. Duos rarissimos in
tanti Viri gloriam hic reponemus.

Pag. 134. *C. Sesium.* | Cajum Sesium
inducant hi duo nummi, quos vidimus.
Syriæ atque Ciliciæ præfectus est ab An-
tonio, cujus partes acriter tutatus est:
Postquam Ventidius, devictis Parthis &
Q. Labieno, e provincia discessisset,
Aradios, postea Antigonom Judæorum
regem vicit, vivumque misit ad M.

Antonium. De eo, atque Judæorum
gente, (Hierosolymis enim potitus est,) tropæum in nummo expressisse vide-
tur. Triumphavit deinde Romæ anno
V. C. DCCXIX. Postea consul factus,
Urbe relicta, ad Antonium transiit.
Demum prælio navali ab Agrippa supe-
ratus est, & occisus, paucis ante pugnam
Actia-

Actiacam diebus. Prolixe de Sosio scri-
pserunt Plutarchus in Antonio, Dio, Parth. | libr. 51. & Appianus, libr. de bell.

Pag. 134. Cn. Domitium.] Pro Tito Cnæum reponere non dubites, Auctorum fide fretus numismatumque. Fuit is Neronis proavus, de quo multa scribit Auctor noster, in Ner. c. 3. Tropæum in navi quid indicaret præter victoriam navalem? Num-

mus alter ad ea Suetonii verba refertur: Post Bruti Cassique interitum, classem, quam sibi commissam Domitius retinuerat, auctam, & profligatis partibus, M. Antonio sponte & ingentis meriti loco, tradidit. Plura de eo nar- rantur in Fam. Rom. pag. 99.

Pag. 135. Cleopatra quam servatam trium-
pho.] Istius Ægypti Reginæ histofia dili-
gentissime a Plutarcho scripta est, in vita
M. Antonii. Plures ejus nummos exposui-
mus in Famil. Romanis, & Nummis ex
ære modiocri. Præter quos & maximos
hosce argenteos inspexisse, forte non poeni-
tebit. Mihi attente spectanti duplicem illam

epigraphen, ad unam revocare placuit, de
qua frustra sæpe disputantes audivi O ΣΑΝ
ΣΩΤΕΙΡΑ barbaram vocem refert, acce-
dit propius ad sensum ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ,
quæ paucis mutatis longe clarior evadit.
Nolim quidquam statuere, cum præcipue
Ο ΣΣΑΝ manifeste legerim in nummo Phar-
naxis supra scalpti. Attendant peritiores.

Pag. 137. *Ægyptum in provinciæ formam redactam.*] E pugna Actiaca fugientem Cleopatram insecutus est M. Antonius, utrumque victor Augustus. Post utriusque interitum, Ægyptus in provinciæ formam redacta est: quare percussus est nummus postea ab Imperat. Trajano restitutus. Inscriptionem ex Boissardo, *Antiquit. lib. 3.* ad hanc rem hic habes.

IMP. CÆSAR DIVI FIL. AUG.
PONTIFEX MAXIMUS
IMP. XI. TRIB. POT. XIV.
ÆGYPTO IN POTESTATEM
POPULI ROMANI
REDACTA
SOLI DONUM DEDIT.

R

R

Pag. 137. *Quoque Actiaca victoria memoria celebratio esset.*] Hac victoria cum omnis Triumviratus potentia, atque adeo totius imperii summa ad Augustum esset devoluta, ut aliquid rei tam feliciter gestæ etiam apud posteros exstaret monumentum, quo cum gaudium suum, tum gratus in Deos animus perspiceretur, Apollini, qui apud

Actium colitur, templum exstruxit, navēs consecravit, & certamen quinquennale instituit, urbemque eo loco, quo castra habuerat, condidit, quam in hujus victoriæ memoriam Nicopolim nominavit. Ut præter Auctorem nostrum, etiam Dio commemorat, *lib. 57.* Hinc Actius Apollo in hujus Imperatoris nummis frequenter celebratur.

A

R

R

Pag. 137. *Urbem Nicopolim.*] Locum hunc illustrat Plinius, *lib. 4. cap. 1.* In ore ipso colonia Augusti Actium, cum Apollinis templo nobili & civitate libera Nicopolitana. In gloriæ partem venit & laborum particeps Augusti gener M. Agrippa, cui aurea na-

valis rostrataque corona ab Augusto donata est, accepta a genere humano civica, ut ejusdem Plinii verbis utar. Hanc ornandæ Actiacæ victoriæ, in nummis Nicopolis scalpi ornavit victor, urbisque fundator Augustus.

Æ

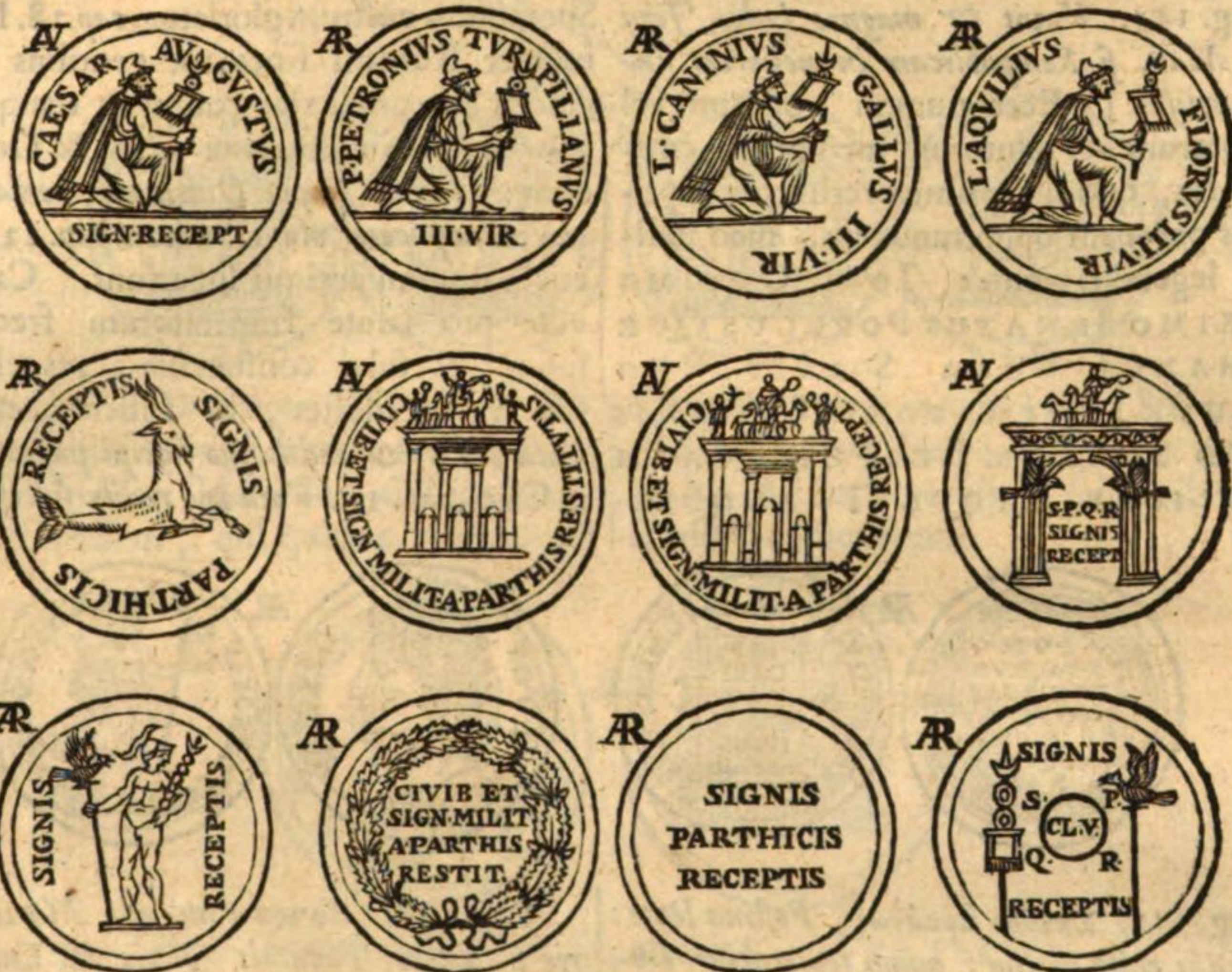

Æ

Pag. 139. Lepidi, &c.] Nobilissima hæc sunt nomina antiquis nummis inscripta. Lepidus cognomen est gentis ÆMILIÆ, Varro TERENTIÆ, Muræna LICINIÆ, quas declarant *Familia Rom.* ut & FANNIAM, EGNATIAM & PLAUTIAM.

Pag. 143. Parthi signa militaria reddiderunt.] Quantum fuerit Augusti gaudium, ex hac signorum recuperatione subortum, abunde testantur Historici. Amplam nummorum copiam rem eandem celebrantium hic habes.

Pag. 143. Armeniam vindicanti.] Egregios nummos hunc locum illustrantes hic habes. Armeniam supplicem & receptam argentei exhibent. Aurei pharetram sagittasque

tasque Armeniorum, & bovem Augusto immolari solitum juxta inscriptionem a Grutero commemoratam, pag. 117. apud Fratres Arvales:

MINERVÆ VACCAM
DIVO AUGUSTO BOVEM MAREM.

Pag. 145. *Vovit & magnos ludos Jovi Opt. Max. si Rempublicam in meliorem statum vertisset.*] Ecce nummi votorum vel susceptorum vel solutorum memoriam conservantes, quorum primus verbis his explicandis perquam opportunus ita, meo judicio, legendus venit: JOVI OPTIMO MAXIMO SENATUS POPULUS QUE ROMANUS VOTA SOLVIT PRO SALUTE IMPERATORIS CÆSARIS QUOD PER EUM RES PUBLICA IN AMPLIORE ATQUE TRANQUIL-

LIORE STATU EST. Et sane D. Augustus hunc ex nummo honorem omnino meruisse videtur, qui Rempublicam Romanam & ampliorem & tranquilliorē reddidit. Urbem enim quam lateritiā invenit, marmoream reliquit: ut ipse apud Suetonium nostrum gloriatur, cap. 28. Imperii insuper Romani fines tot gentibus ei adjunctis late produxit: pacem & tranquillitatem quantam nullus ante Urbi & Orbi reddidit: *Janum quippe Quirinum, terra marique parta paceter clusit.* Sueton. cap. 22. Cujus etiam nummi antiqui supersunt. Cæterum vota pro salute Imperatorum frequenter suscipi & solvi consuevisse, res est trita. Sic Auctor noster, in Tiberio, cap. 33. *Vota pro itū & reditu suo suscipi passus est.* Et in Cajo, cap. 14. *Vota pro reditu suscepta sunt.*

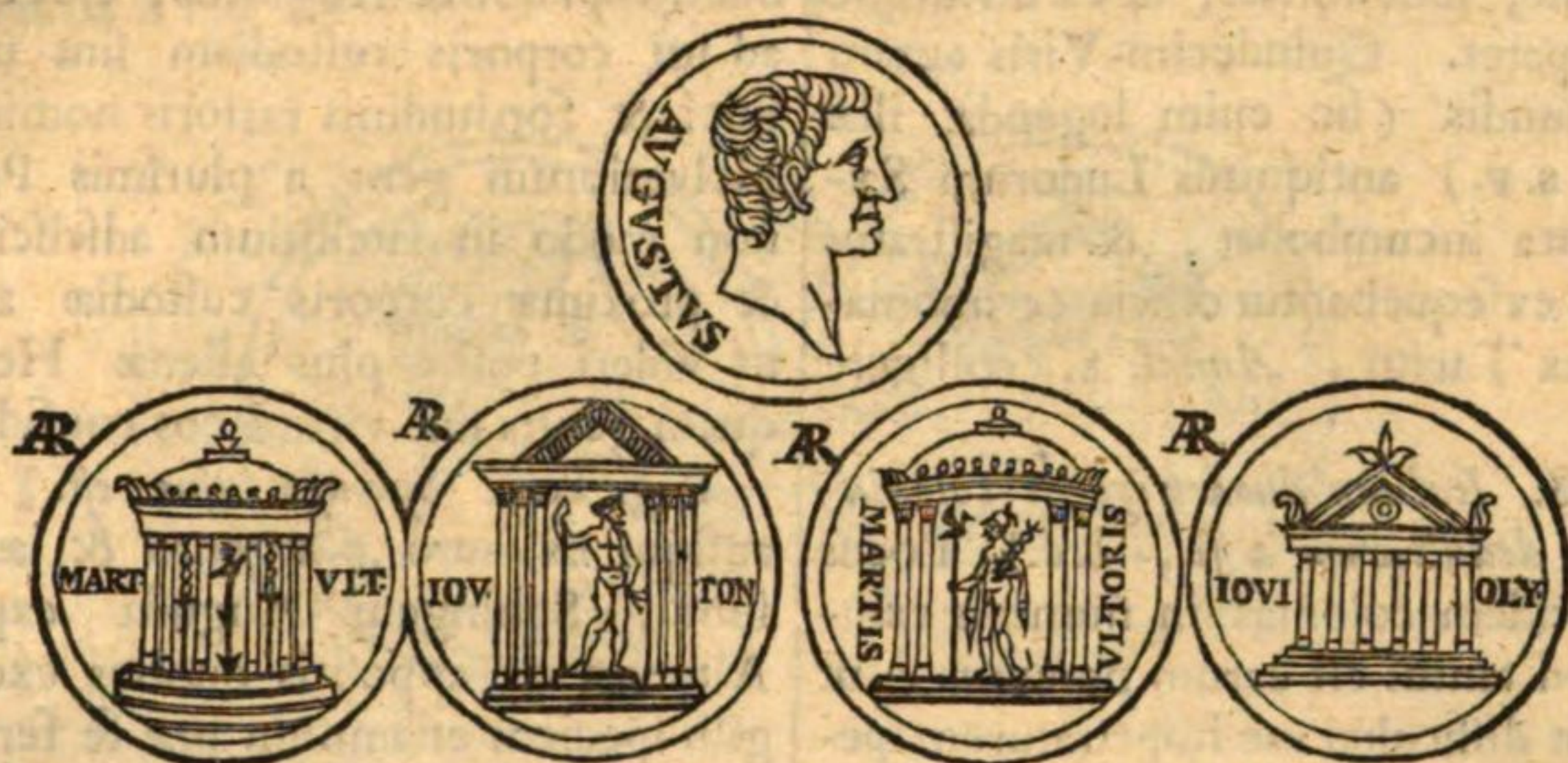
Pag. 152. *Σπεῦδε βραδέως, Festina lente: Providus enim melior: quam temerarius Imperator.*] Unde dictum illud frequenter in ore habuit Augustus; quin etiam in nummis, variis rerum involucris, ceu ænigmate

quodam, symbolum hoc expressisse mihi videtur. Quid enim celerius fulgure, quid tardius Terminò, alis, brachiis, pedibusque carente: Utrumque sic conjungere Monetarii.

Pag. 158. *Forum cum ade Martis Ultoris: adem Tonantis Jovis in Capitolio.*] Exstant ædes istæ in antiquis Augusti numismatis, quibus & ista Auctoris nostri verba explicantur, eodem capite: *Adem Marti bello Philippensi pro ultione paterna voverat.* Duplicis hujus templi figuram exhibeo, quorum alterum in Foro, alterum in Capitolio exstructum ab Augusto fuisse, constat. TONANTI JOVI adem consecravit, inquit Suetonius, liberatus periculo, &c. Cujus iterum mentionem facit, cap. 91. Eam secundus nummus representat. Quin & aliam JOVI DEO consecrasset, docet nos nummus inter nostros æreos vulgatus, pag. 31. Aliam JOVI OLYMPIO, in *Thesauro nostro* sculptam, pag. 48. Hujus ædis mentio-

mentionem facit Auctor noster, cap. 60. | ditor aut restitutor, a Livio nominatus
Quibus de causis templorum omnium con- est.

Pag. 159. *Theatrumque Marcelli.*] Vi- obtrusus, at non receptus est. Suspicio est,
dere sæpe mihi contigit argenteum nummum Auctorem ejus, scalpenti apprime peritum,
tetradrachmalem, Marcellum ejusque thea- ex his Auctoris verbis, fingendi nummi
trum referentem, qui quidem pro antiquo sumsisse argumentum.

Pag. 159. *Ædes Herculis Musarum.*] HERCULES Musarum repræsentatur inter num-
mos gentis POMPONIÆ, ut & singulæ Musæ, quas videre est in *Familiis Rom.* pag. 223. Unde licet colligere falli Eumenium, in *Orat. de instaurandis scholis*, cum Fulvio Nobiliori hujus ædis dedicationem tribuit, ex eo quod Μουσῶν nomen in Græcia Imperator primum didicerit, id est, ductoris comitisque musarum, quorum nominum conjunctionem docet nos Plutarchus, in *Problem.*

Pag. 159. *Cornificio.*] Sive Cornuficio, ut in nummis antiquis legitur, in *Famil. Rom.* Ceterorum etiam Illustrium nomina, quorum hic meminit Auctor, nummi referunt in gente ASINIA, MUNATIA, COR-

NELIA, STATILIA, & VIPSA-
NIA.

Pag. 163. *Restituit ludos Saculares.*] Hos celebravit Augustus anno V. C. DCCXXXVII. eosque Horatius eleganti carmine, quod SÆCULARE inscribitur, est prosecutus. Lapidum quin etiam monumentis eisdem

fuisse mandatos & columnis incisos, indicat præclarus gentis MESCINIÆ nummus.

JULIAE AUG.
DIVI F. MATRI
TI. CAESARIS AUG.
PRINCIPIS ET CONSERVATORIS

ET DRUSI GERMANICI
M. CORNELIUS PROCULUS
PONTIFEX
CAESARUM.

Pag. 222. *Caji Lucii*.] Filii erant Agrippae & Juliae, ab avo Augusto adoptati. Hos ut Caesares & orbis Dominos suspiciebant populi, quos etiamnum juvenes omni honorum genere prosequuti sunt. Aversas earum facies representat Colonia Victrix Tarraco, ut & altera, quam etsi frequenter inspectis ejusdem nummis adipisci nunquam licuit. adeo parum erant integri. Licuit modo ista Duum-Virorum nomina, sicut inscripta sunt, eruere. Posteriores duos longe rariores duco. Cajum JULIA TRADUCTA Mauritaniae urbs, *Tanger* vulgo dicta, uva racemi venerata est, qui

circa Gades hinc & inde pretiosissimi saporis est. Eiusdem nummum possideo PERMISSU CAESARIS AVGVSTI alibi declarandum. *Coloniam factam a Claudio Imperatore*, TRADUCTAMQUE JULIAM nominatam docet Plinius, *libr. 5. cap. 1.* Cujus errorem manifestum faciunt, cum hic Lucii nummus, tum & Augusti, quorum temporibus JULIA TRADUCTA dicebatur. Potuit quidem ab Imperatore Claudio ampliari & ornari. Capricornus a Caesarensibus signatus est in honorem Lucii, celebre illud Augusti thema natalitium innuens. Aliquid deesse superioris nummi parti suspicor.

Pag. 222. *Relegata usum vini.*] Julia Augusti ex Scribonia filia usque adeo probris contaminata fuit, ut nunquam vel instante Populo Rom. parentem Aug. mitigare potuerit, addito: *citius aquam mixtum iri, quam*

se illam in patriam restitutum: de quo Appianus, *libr. 55.* In exilio tandem misera obiit, quamvis divinis honoribus prius culta videatur, ut docet rarissimus hic nummulus, Liviam ut Junonem, Juliam ut Venerem celebrans.

Pag. 226. *Thallo amanu.*] Tallum membræ scribunt: Thallum præfert Casaubonus ex inscriptione Thallusæ libertæ. Controversiam dirimunt tres antiquæ inscriptiones a Grutero commemoratæ, p. 587. 595. & 599. Primam, quod ad Thallum ab Auctore nostro nominatum pertinere videtur, huc transcribam.

T H A L L O
A B A S C A N T I
A U G. L I B.
A B E P I S T U L I S
L I B.

Pag. 238. *Nummos veteres regios ac peregrinos.*] Certum est non reperiri nummos antiquiores iis, qui a Græciæ Regibus percussi sunt. De his enim potius quam de Romanis intelligendus hic locus mihi vide-

tur. Sed qui eorum omnium, quos hodie tenemus, sint antiquissimi, inter eruditos disceptatur. Sunt qui Amyntæ Regis Macedonum numismatibus primum hunc vetustatis locum deferant; at opinionem hanc alia vetustiora, quæ nostris oculis usurpavimus, facile convellunt. Verum alia occasione, commodior erit controversiam hanc dirimendi locus.

Pag. 258. *Cujus argumentum & titulus est SICILIA.*] Sicilia tantum nacta laudum suarum præconem, ne ingrati animi notam incurreret, eundem nummis suis frequenter concelebravit, ut ex subjectis patet. Utramque fortunam in Sicilia expertus erat Augustus. bis classe victus naves in ejus oris perdidit: demum ea potitus est, devicto Sexto Pompejo.

Pag. 263. *Non dividit verba, &c.*] Quod ut olim Gallicæ linguæ coryphæus Balsacius in quodam opere suo imitatus est, sic nos in nostra Suetonii editione.

Pag. 274. *Apollinis filium existimatum.*]

His jungi possunt quæ dicta sunt supra cap. 70. Cænam Augusti secretiorem in fabulis fuisse, quæ vulgo δωδεκάθεος vocabatur; in qua Deorum Dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum, &c. Accla-

Acclamatum est postridie Cæsarem esse plane Apollinem. Quo referri potest quod scribit Auctor noster, in Nerone, cap. 12. Citharam a iudicibus ad se delatam adoravit, ferrique ad Augusti statuam iussit. Hinc frequenter illum Apollinis habitu numismata repræsentant, & præcipue Actii: illius

enim ope, ut sibi persuadebat, aliisque persuadere conabatur, amplissimam obtinuerat victoriam, qua orbis Dominus factus est: Tripolitanorum nummum vulgavimus inter æreos, pag. 44. in quo Augustus sub effigie Apollinis signatus est apposita coram cythara.

Pag. 274. *Cum fulmine.*] Ostenti famam juvisse atque ampliassse videtur Augustus, fulmine suæ faciei adjecto: sic enim in antiquis nummis conspicitur. Forte ad Julium Cæsarem Augusti patrem refertur: illum enim, docente Dione lib. 44. Jovem fœde adulantes Senatores nominaverunt. Δία τε αὐτὸν ἀντίκρυς ΙΟΥΛΑΙΟΝ προσηγόρευσαν, καὶ ναὸν αὐτῷ τῇ ἐπιει-

κέα αὐτῷ τεμενισθῆναι ἐγνώσαν. Hinc, Jupiter in cælis CÆSAR regit omnia terris. Nimium forte vulgaris esset observatio, Reges fulminare dici, cum quid in alicujus perditionem moliantur. Et si Ovidius se toties ab Augusti fulmine petitum queratur, & apud Virgilium legatur: Caesar ad altum Fulminat Euphratem.

Pag. 274. *Infans adhuc.*] Solertiam Auctoris nostri hæc indignant quæ non modo ad historiam spectant, verum & ad religionem superstitionemque. Tot omina, tot somnia simplicitatem hominum, vel eruditissimis illis temporibus arguunt. Certe minutias Historiæ Augustæ, aliosque scriptores gravissimos, tam Græcos, quam

Latinos, confectatos esse, mirandum est.

Pag. 277. *Nummumque argenteum nota sideris Capricorni.*] Mirari satis nequeo, Suetonium de argenteo solum mentionem fecisse, cum ejusdem typi suppetant & aurei & ærei. Incuria ne id fecerit, an inscitia, nescio. Occurrerunt certe frequentes ex omni metallo adeo, ut

ut Suetonium, ab illis temporibus non cor ut credam. Eorum hæc sunt exem-
adeo remotum, id latuisse, vix addu- pla. m. : signum non simile corp.

Pag. 294. CONSECRATIONEM Augusti præter Auctorem nostrum plures alii referunt, inter quos Dio lib. 56. ejus caerimonias prolixè scribit. Eandem celebrant antiqui lapides a Grutero, pag. 228. commemorati, quibus frequenter inscriptum est, **DIVO AUGUSTO SACRUM**. At nihil illustrius relictum est tot nummis ex omni metallo. Vulgatis æreis mediocribus, aureisque in aliud tempus rejectis, argenteos hic tradam, neque illos temporibus CONSECRATIONIS cufos, sed

ab aliquo Imperatore restitutos, cujus nullæ scriptæ sunt notæ: Gallienum fecisse verisimile est, cum & eodem metallo, argento scilicet æri permixto cusi sint, quam ipsius Gallieni nummi, quod *Billon* Galli dicunt. Plurimorum deinde Imperatorum Rom. CONSECRATIONES nummis pariter impressas vidimus, aquila semper vel ara designatas: quales suppetunt in musæo nostro, Vespasiani, Titi, Nervæ, Trajani, Hadriani, Antonini Pii, M. Aurelii, Commodi, atque Severi.

Severi. Non est dubium & alios exsta- | Imperat. nomine, omnes hisce similes
re, quos vidisse non contigit: mutato | sunt.

Æ

Æ

CAROLI PATINII
NOTÆ
IN SÆTTONII
TIBERIIUM.

Pag. 304. **R**egnum Armenia Tigrani re-
stituit.] Rarum habemus Ti-
granis nummum, qui cui
tribuendus sit, e multis cognominibus non
satis constat. Hic quippe Tigranes, cui per
Tiberium Armenia restituta est, diadema-
que pro tribunali impositum ab eodem Ti-
berio, paulo post accusatus, interfectus est.
De quo sic Tacitus, lib. 6. cap. 40. *Ne Ti-
granes quidem Armenia quondam potitus ac-
tum reus nomine regio supplicia civium effugit.*

Auctori nostro conveniunt alia Taciti
verba, *datus a Cesare Armeniis Tigranes,
deductusque in regnum a Tiberio Nerone:* quo
notanda venit celebris formula in nummo
Imper. Veri scripta, REX ARMENIIS
DATUS. Hunc tamen, quod obscurum
ejus imperium fuit, non opinor in nummo
signatum, sed Tigranem a Pompejo victum,
cujus hæc est apud Plinium mentio, lib. 7.
cap. 7. *Triumpho vero quem duxit Pompejus*
Magnus præfatio hæc fuit: *Cum oram mari-*

timam

simam a prædonibus liberasset, & imperium
maris populo Romano restituisset, ex Asia,
Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia,
Cilicia, Syria, Scythia, Judæis, Albanis,
Iberia, insula Creta, Basternis, & super
hac de regibus Mithridate atque TIGRANE
triumphavit. Tiaram falconibus ornatam,
fasciamque egregie nummus exhibet: τὴν δὲ
δὴ τιάραν τότε ἀνδάθημα εἶχε, inquit Dio,

lib. 36. quam a capite detractam ad pe-
des Pompeji supplicem abjecisse narrant
Dio & Plutarchus, in vita Pompeji &
de fort. Alexandri. Mesopotamiam sæpe
vidimus, qualis in hoc nummo repræsen-
tatur pariterque urbem Antiochiam. In-
sidet illa rupibus, Euphrate vel Tigri,
sub typo viri, medio corpore aquis im-
mersi ad pedes ejus quam alluit, jacente,

Æ

Pag. 313. Triumphum ipse distulit, mæsta
civitate, clade Variana.] Eodem capite
narrat Suetonius, propter res bene gestas
triumphum Tiberio decretum, multosque &
magnos honores. Utrumque locum explicat
hic nummus, currum triumphalem exhi-
bens, sed absque triumphatore; quasi mæsta
civitas honorem triumphatori debitum dene-

gare noluisse, triumphatore eundem ob
mæstitiam publicam recusante. Sic &
Dio refert, lib. 56. triumphasse Tibe-
rium anno V.C. DCCLXV. delato ultra bien-
nium triumpho. Moram hanc egregie
nummus confirmat, percussus quippe
anno TRIBUNICIÆ POTESTATIS
XXXIIX.

Æ

Pag. 330. Rascyporim Thracem.] Etiam
Thraciæ Reges suas effigies nummorum mo-

numentis tradiderunt, sic SEYTHEM,
COTIN, RASCYPORIM, in iis depi-

ctos videmus; quorum postremus duplici nominis ὀρθογραφίαν demonstrat, cum in hoc nummo celebratur, qui & veram ejus MSS. codicibus ubique corrupta sit.

Æ

Æ

Pag. 334. *Sigillis lascivissimarum picturarum & figurarum.*] De picturis taceo, quas periisse omnes verisimile est: figuras in numismatibus æreis lampadibusque fictilibus plurimas vidisse mihi contigit, ac illarum quidem triginta & octo, variae schemæ. Longe plures olim confectas fuisse, non est cur dubitemus. Verum nec gemmæ ab impudicis hisce figuris fuere immunes; cujus generis cum numismatibus antiquis inscriptionibusque satis magnum numerum superiori sæculo coegerat doctissimus pariter ac antiquitatis amantissimus Peirescius, quem honoris causa nomino. Illæ hereditario jure ad nobilem quamdam matronam delapsæ, in ejusdem manibus perierunt, suadente Viro non minus erudito & antiquitatis perito, quam nimio, ut videtur, & supersticioso aut pudoris aut famæ conciliandæ studio flagrante. Jacturam tantam nemo facile æstimet, siue gemmarum pretium spectes, siue antiquæ sculpturæ elegantiam.

Pag. 335. *Ceu papilla admoveret.*] Hujus ne figuras ex me requiras, Lector curiose; etsi non desint in æreis nummis: tantum enim licentiæ moribus meis non tribuo. In illustri quodam cimeliarchio eburneum orbem vidi, nummum si velis, nuncupes, in quo impudentissimus, ut conjicio, Tiberius, supinus jacens, hæc quæ Suetonius narrat, perficit. Aversa parte crimen, ne solo schemate innotescat, characteribus fit manifestum: sic enim legitur, VII. ΑΑΙ-ΚΑΖΟΤΣΑ Ζ. Numeri a primo ad decimum octavum in variis ejusmodi thematibus observavi, ultimo Cupidinem referente, quasi ejus impulsu ceteri picti forent.

Pag. 338. *Ne provincias quidem ulla liberalitate sublevavit, excepta Asia, disjectis terræ motu civitatibus.*] En nummo confirmata Suetonii auctoritas. Tiberius in sella curuli sedet Jovis instar, post restitutionem quarundam civitatum terræ motu dejectarum. Plinius lib. 2. cap. 84. Maxi-

Æ

Æ

mus terra, memoria mortalium, exstitit motus, Tiberii Caesaris principatu XII. urbibus Asia una nocte prostratis, inquit; in quo quidem numero consentit Tacitus, lib. 2. *Annal.* cap. 47. Eusebius in *Chronicis*, tredecim everlas fuisse asserit, & Nicephorus, lib. 1. cap. 17. quindecim. Ad nummi illustrationem faciunt quæ docuit Auctor noster, cap. 8. *Pro Laodicens, Thyatirens, Chus terra motu afflictis opemque implorantibus, Senatum Tiberius deprecatus est*: quem, verisimile est, postea eis succurrisse. Factum hoc tanti facit amor ille Populi Rom. Titus, ut ejus memoriam renovare, atque in animos hominum, si forte excidisset, revocare non dubitaverit, eo quem edidit rarissimo nummo, cum restitutionis nota, qui ideo hic depingi cum priori meretur.

Pag. 338. *Druso fratre.*] Plurimi nobis suppetunt optimi istius Principis nummi, ex omni metallo. Laudi hoc Germanorum dictum sit, animi corporisque viribus præstantium, vix alia ex gente tantam gloriam captasse Romanos, ideoque quo majori quisque Imperatorum ambitione ducebatur, eo lubentius de illis triumphasse. Quamvis satis constet, a nemine unquam penitus fuisse subactos; quin imo de populis nunquam visis vel aditis non raro triumphasse Romanos. Hinc tot excitata tropæa, tot erecti arcus, tot acti DE GERMANIS triumphi, in quibus principem locum obtinent, quæ in honorem Drusi a Senatu Populoque decreta sequentibus nummis argumentum præbuere; quorum duo priores a filio ejus Claudio Imperatore percussi sunt; sequentes duo a Tito; postremus a Domitiano: plures forte posteritas consecravit.

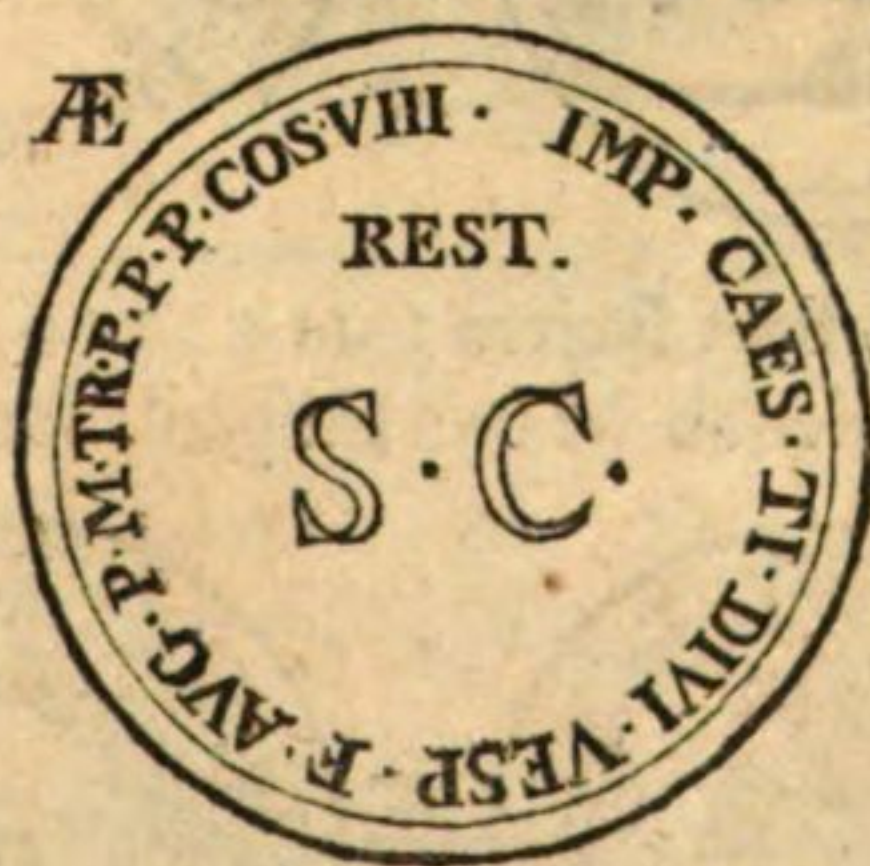
Æ

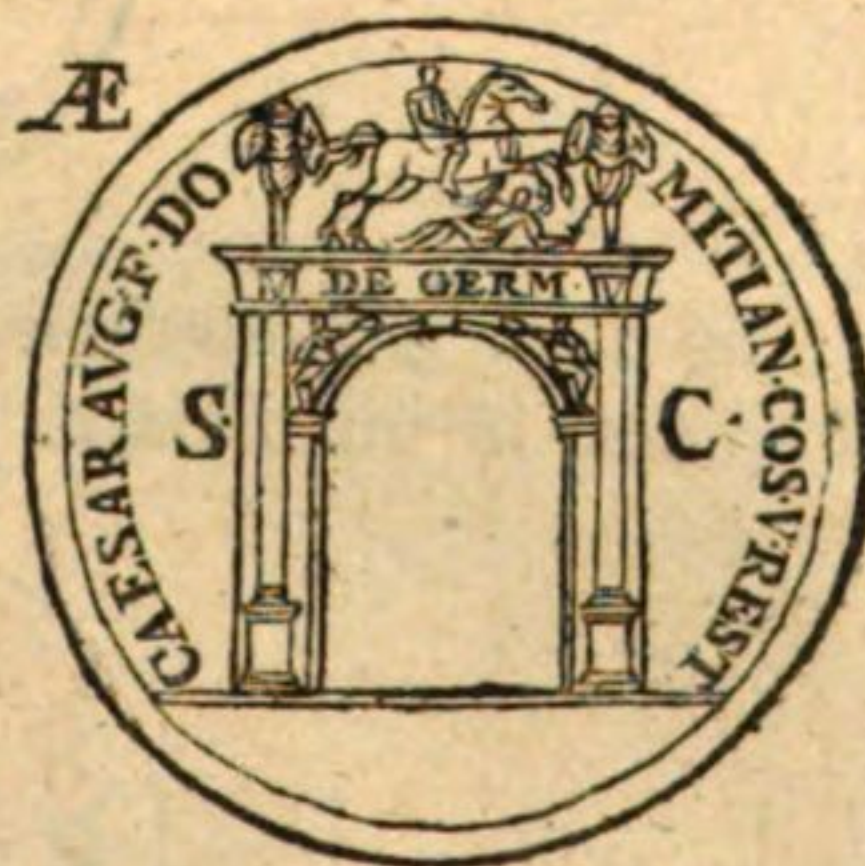
Æ

Æ

Æ

Pag. 340. *Naturalem Drusum.*] Id est, ex se genitum & Agrippina, non adoptivum; hominem impurissimum sævissimum-

que, qui litteras virtutesque omnes summo odio prosequabatur. Veneno tandem sublatus est a Livilla uxore exhibitio, ut docet

Auctor noster, *cap. 62.* Nummos ejus ex ære mediocri vulgavimus, *pag. 79.* aureus, quod sciam, nullus exstat; argenteus vero

empta, ipsa quoque, posita per inediam vita, miseriarum finem fecit. Ejus nummos exponemus in Cajo, *cap. 15.* Urna marmorea etiamnum visitur Romæ in area Capitolina, cum hac inscriptione:

O S S A

AGRIPPINÆ M. AGRIPPÆ F.
DIVI AUG. NEPTIS UXORIS
GERMANICI CÆSARIS
MATRIS C. CÆSARIS AUG.
GERMANICI PRINCIPIS

Pag. 342. Neronem & Drusum.] Ii erant filii majores optimorum infeliciumque conjugum, Germanici & Agrippinæ, quorum miseram sortem paullo post describit Suetonius. Gaudent equis in nummo a Caligula eorum fratre, cum Cæsar Augustus esset, cuso. Ubi non prætereunda, quam insolitam præfert, generis denominatio; se enim non Tiberii filium, aut nepotem, prædicat, sed DIVI AUGUSTI PRONEPOTEM, quo fortassis conjunctionem vitaret occisorum, & ejus, cujus jussu cædes illa fuit patrata.

iste exquisitæ raritatis censendus est, cum nullum alium præter hunc viderim.

Pag. 340. Germanico.] Nummos ejus habebis, cum ad Caligulæ vitam devenerimus *c. 1.*

Pag. 341. Neronem Agrippinam.] Hæc filia fuit Agrippæ & Juliæ Augusti filiæ. Infelix ejus fatum est quod mireris: Julia mater misere in exilio periit; Germanicus maritus veneno; Nero major filius se ipse peremit, exhibitis a carnifice laqueis; Drusus alter filius, fame; Cæsar Imp. a conjurationis necatus; Agrippina, Julia, filiæ in exilium actæ; hac demum a Claudio inter-

Pag. 343. Aelium Sejanum.] Ejus faciem ne quæras in numismatis. nomen ab M u-

NICIPIO AUGUSTA BILBILI in Hispania scriptum est, in Tiberii nummo

rarissimo, cum ejusdem quintum Consulis esset collega, ut *cap. 65.* exponitur, anno scilicet ab V.C. DCCLXXXIII. quo filius Dei CHRISTUS pro nobis sese morte offerens crucifixus est, ut ait Eutropius. Abunde de eo diximus in explicatione nummorum ex *are mediocri*, pag. 69. De Sejano vide Juvenalem, *Sat. 10.*

Pag. 351. *Ne divulgaret infamiam.*]

Ecce Tyrannorum mores, graviore poena de leviori conquerentem afficiunt. Sed attendas eorundem fato: quo plus cavent plerumque, eo minus præstant. Nisi occisus fuisset iste Rhodiensis hospes, homicidium Suetonius non divulgasset, qui ea libertate XII. Cæsarum vitas conscripsit, qua vixerunt. Sors illa probos improbosque manet.

CAROLI PATINI
NOTÆ
IN SÆTONTII
CALIGULAM.

Pag. 367.

Germanicus.] Egregiis nummis ille fuit decoratus, ob res præclare gestas, Cæsarisque dignitatem. Aureos argenteosque & æreos in *Thef. nostro* vulgavimus, sed longe

plures ex *are mediocri*. Ab ejus filio Cajo, fratreque Claudio Imperatoribus factis, multi fuere restituti, e quibus hic patris & filii faciebus insignitus est.

R

Regum

Pag. 370. *Regum Regem.*] Sic Parthi suum Principem nuncupavere, quod etiam ex meis nummis Parthicis patet. Eos, si fata juvent, litterariæ Reipublicæ non denegabo. Rarissimum unum Vologæsi in *Thesauro* priorem explicavi p. 209. quem dum reliqui sequantur, hic locandum curavi. Vologæsus Parthorum Rex a Suetonio commemoratur in Nerone, *cap. ultimo*, qui *missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc etiam magnopere oravit, ut Neronis memoria cole-* retur.

Pag. 371. *Agrippina, Drusilla, Julia.*] Illas vides sub Dearum habitu Constantiæ, Pietatis, & Fortunæ. Typum similem vidimus in auro & in ære parvo. De eo disseruimus in *nummis ex ære medioc.* pag. 91.

Pag. 379. *Alterum nepotem.*] Drusus Tiberii ex Livilla duos suscepit gemellos, quorum alter, Gemellus, ut nomine sic re, infans mortuus est, cui alter Tiberius, non longe fuit superstes. Hac de re sic Auctor noster, in *Tiber. cap. 54.* Cum ex Germanico tres nepotes, Neronem, Drusum & Cajum, ex Druso unum TIBERIUM haberet, &c. Exsultavit ipse Tiberius in Senatu, nullum priorem fuisse jactitans ex familia Cæsarum, qui præter suum Drusum duos filios gemellos procreasset. Geminos illos fratres exhibet hoc numisma Cornibus-copiæ impositos, intermedio cadu-

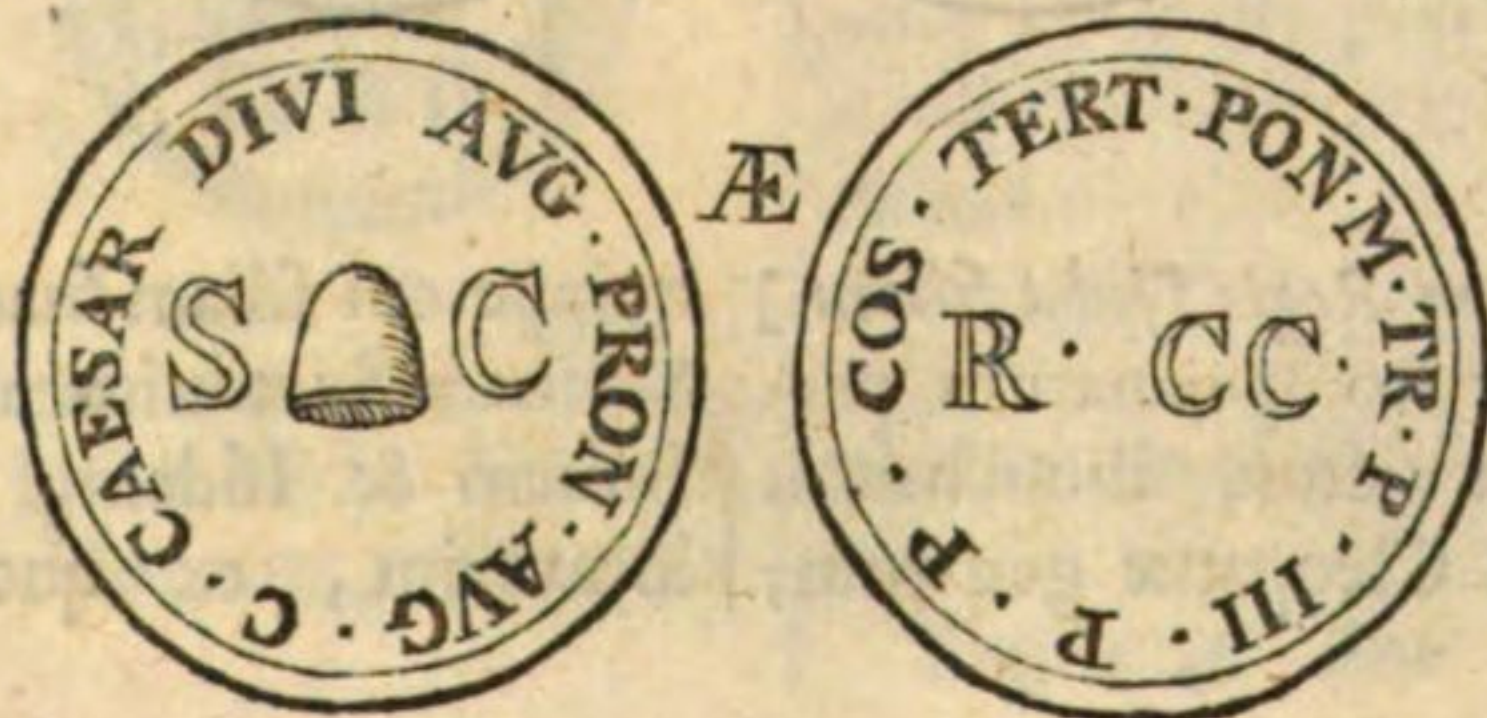
caduceo ; quo pax & abundantia , ab illis Principibus sperata significaretur. Mo-
ris semper fuit orientes Principes sic ve-
nerari.

Pag. 381. *Carpentumque.*] Id cernitur in egregio numismate a Cajo , cum Augustus renuntiatus esset, cuso; qui honores Juliae Augusti delatos videtur imitatus, eodem carpento donatæ. Id enim satis manifeste innuunt sequentia Auctoris nostri verba: *Antonia avia, quidquid unquam Livia Augusta honorum cepisset, uno Senatus-consulto con-*
gessit. Alterum ab optimo TITO RESTITUTUM est.

Pag. 383. *Ducentessimam auctionum Italia remisit.*] Video dissentire Casaubonum & malle *centessimam* legere, cum ex uno MS. codice , tum ex Dione sic scribente : τὸ τέλος τῆς ἑκατοστῆς κατέλυσε. Nummulus geminato CC. quid indicaret præter ducen-
tesimam, ut in nummo Galbæ R. XL. *Remissio quadragesimarum* nullo refragante significatur. Ducentessimæ vectigal erat aurei semissis a Tiberio institutum , quod sublata primum centesima, Cajo in totum remisit.

Pag. 388. *Mileti Didymaum peragere destinaverat.*] Hunc locum mire illustrat nummus ille Græcus, quem inter *Æreos mendiocres* explicavimus, pag. 94.

Pag. 391. *Avia Antonia.*] Ejus nummos exhibebimus in Claudii vita, cap. 3. quod ipse eos cudi curarit, cum illa interim neglectui a Cajo haberetur, ut Auctoris nostri verba arguunt: *Nec defuncta ullum honorem habuit: quamvis Antonia avia quidquid unquam Livia Augusta honorum cepisset, uno Senatus-consulto congeffisse, scribat Auctor noster. In Cajo cap. 15.*

Pag. 392. *Cum omnibus sororibus suis.*] Agrippina, Drusilla, Julia, quarum conjunctim nummum supra exposuimus.

Pag. 393. *Per numen Drusilla.*] Per numen scribi debere, non per nomen, mirifice

probant hi duo rarissimi nummi, quibus Drusilla indigitatur Dea, addito insuper JULIÆ DRUSILLÆ simulacro ejus atque Caligulae filiae: de qua ne γὰρ quidem apud Antiquos reperi. Videtur illud factum fuisse ad imitationem filii Germanici Agrippinaeque, de quo sic Auctor noster in Caligula, cap. 7. *Puerascentis rapti, insigni festivitate, effigiem habitu Cupidinis in ade Capitolina Veneris Livia dedicavit. Augustus in cubiculo suo positum, quotiescunque introiret, exosculabatur.* Altera quidem ejus ex Caesonia filia legitur, c. 25. quam huc referri non arbitror.

Pag. 395. *Ptolemaum Regis Juba filium.*] Juba Mauritaniae Rex Pompejanarum partium a Julio Dictatore victus, filium habuit Jubam M. Antonii & Cleopatrae generum;

quippe cui filiam suam Cleopatram, quam Selenam Suetonius aliique appellant, quasi Lunam & Isidem, in matrimonium collocaverint, ex quo conjugio natus est Ptole-

Ptolemæus a Caligula necatus, de quo | avo ex nummis antiquis hic produci-
vide infra cap. 35. Hunc cum patre & mus.

Pag. 405. *Statuam aut imaginem poni.*] Non immerito Senatus istius tyranni statuas deiecit, nummosque conflagavit. Sux interim in cives Romanos, eorumque imagines sævitix & ipse pœnas dedit, dum a suis confossus, atque etiam a posteris diris omnibus devotus est, quæ fors tyrannos omnes manet.

Pag. 428. *Sortes Antiatinae.*] Duæ Fortunæ Antii colebantur, altera scilicet *Reducis* nomine, altera *Antiatina*. Utramque in nummo pictam vulgavit & explicavit Fulv. Ursinus, in *Familiis Rom.* præcipue ex Macrobio, in *Saturnal.* Apud Antium Fortunæ templum erat famosissimum multo-

rum etiam Principum donis ornatum, unde civitas Fortunæ ipsius tutela dicta est, quam sic alloquitur Horatius, Ode 25. lib. 1.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos.

Earum monumentum marmoreum visitur etiamnum Antii, ut scribit Gruterus, pag. 72.

FORTUNIS ANTIATIBUS
M. ANTONIUS RUFUS AXIUS
DAMASCO S.D.D.

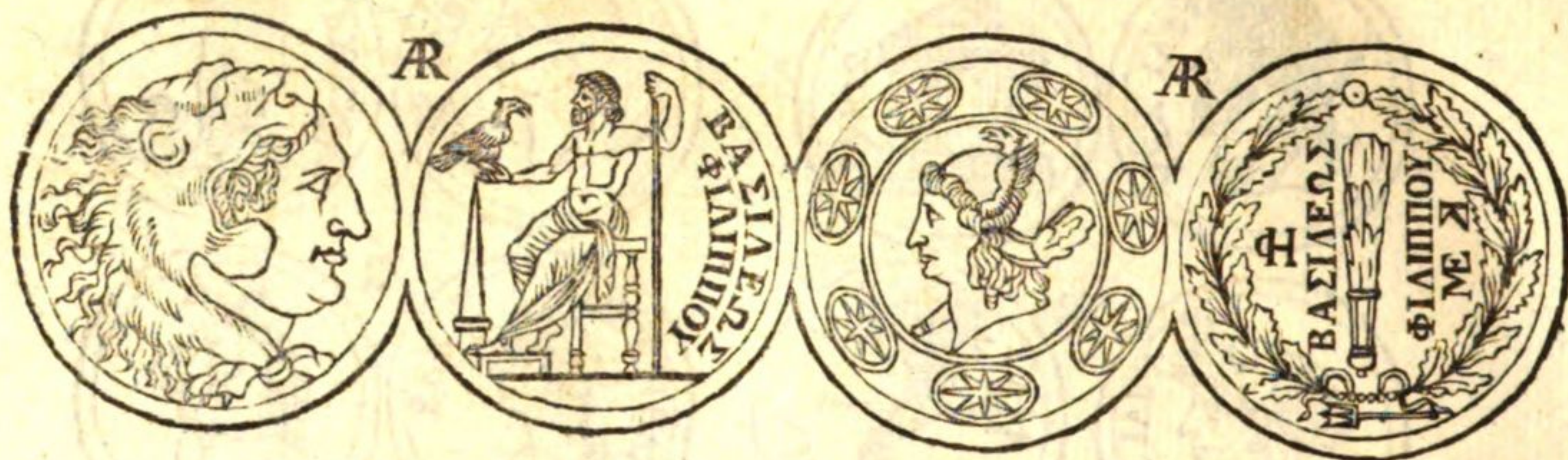
Caligulam Antii natum probat Auctor noster, cap. 8. Quod omnibus semper locis atque secessibus prælatum non aliter quam natale solum dilexerit. Quare major erat fortassis ipsius erga Sortes Antiatinas religio.

Pag. 429. *Phænicopteri sanguine.*] Qualis sit illa avis, non satis constat. Porro Plinius, lib. 10. cap. 48. scribit, *Phænicopteri linguam præcipui saporis esse Apicius docuit, nepotum omnium altissimus gurgis.* Raram illam admodum fuisse, nullum est dubium, cum præsertim Cæsar templum numini suo instituerit excogitatissimasque hostias, ac inter eas *Phænicopteros*, ut supra cap. 22. dictum est.

Pag. 429. *Rex Macedonum Philippus.*] Josephi

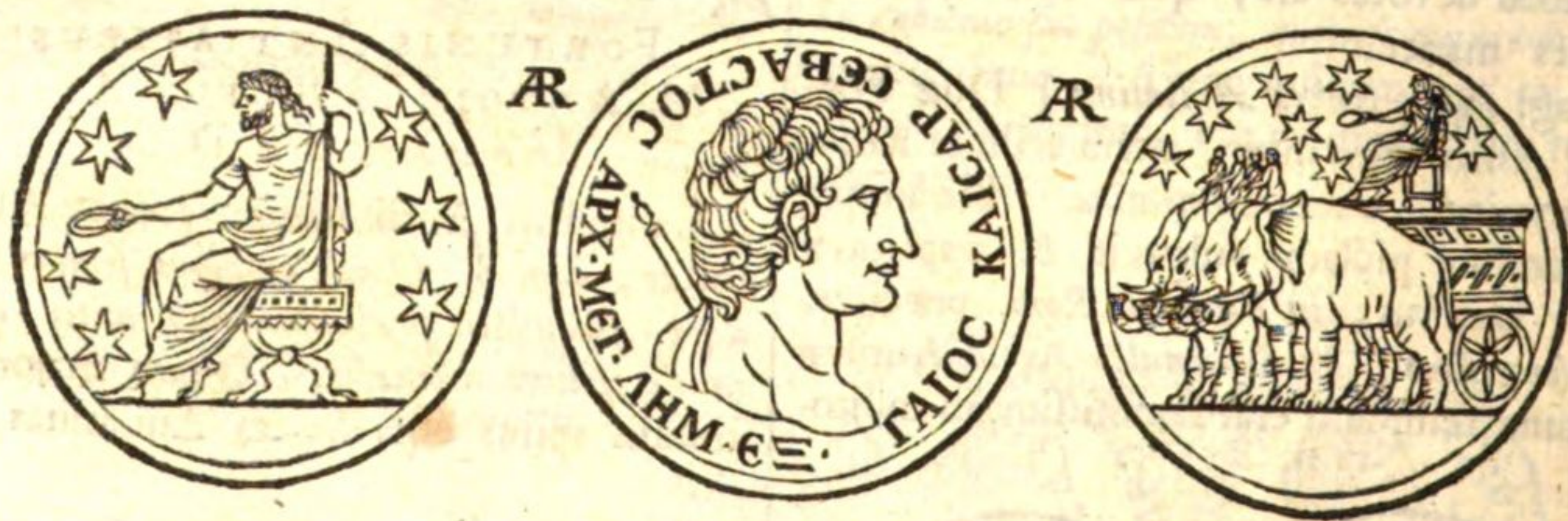
Josephi verba transcripsit Casaubonus paulo
diverse sentientis: 'Ομολογεῖται δὲ καὶ τὴν
ἡμέραν ἐκείνην γενέσθαι, ἐν ᾗ Φιλίππον τὸν
Ἀμύντε Μακεδόνων βασιλέα κτείνει Πανσανίας

εἰς τῶν ἐταίρων, εἰς τὸ θάνατον εἰσιόντα. Fuit
ille ut propria virtute, sic filio Alexandro M.
notissimus, quare duosejus argenteos num-
mos prætermittere nefas ducere.

Pag. 431. *Aliquo terrore.*] Vides territa-
menti speciem, qua plus dæmon quam Deus
indigitatur. Exstant tamen inter meos num-
mi duo rarissimi, quibus Cæsar sub habitu
Jovis inter Plejades conspicitur. Cave cre-
das, illos post ejus mortem cusos consecra-
tionem indicare, cum illius omniumque Cæ-
sarum memoriam abolendam, diruendaque
templa quidam in senatu censuerint; ut Icri-

bit Auctor noster, *cap. ult.* Mallem eos
referre ad hunc *capitis 22.* locum. *Quidam*
eum LATIALEM JOVEM consalutave-
runt. Templum etiam numini suo proprium
& sacerdotes & excogitatissimas hostias in-
stituit. In templo simulacrum stabat aureum
iconicum, &c. quale forte nummis expres-
sum est: quod Caji superbix mire conve-
nit.

CAROLI PATINI
NOTÆ
IN S U E T O N I I
C L A U D I U M.

Pag. 433. **Q**Uæ nunc adhuc DRUSINÆ
vocantur.] Et adhuc hodie
post XVI. sæculorum decur-
sum; exstantque non procul ab Ultrajecto
nobilissima Bataviæ Urbe.

Pag. 435. *Marmoreum arcum cum tro-
pæis.*] Ille est procul dubio, quem
in nummis conspicuum exhibuimus su-
pra.

Ibidem. *Germanici cognomen.*] Illud quo-
que perpetuo legitur in nummis nostris ex
omni metallo.

Pag. 437. *Mater Antonia.*] Ecce ejus
nummi ex argento. Sponte omisimus quem
inter æreos mediocres vulgavimus supra,
ubi præclara ex antiquis Auctoribus de ea
transcripsimus. Nummos ejus ex ære magno
nusquam vidimus.

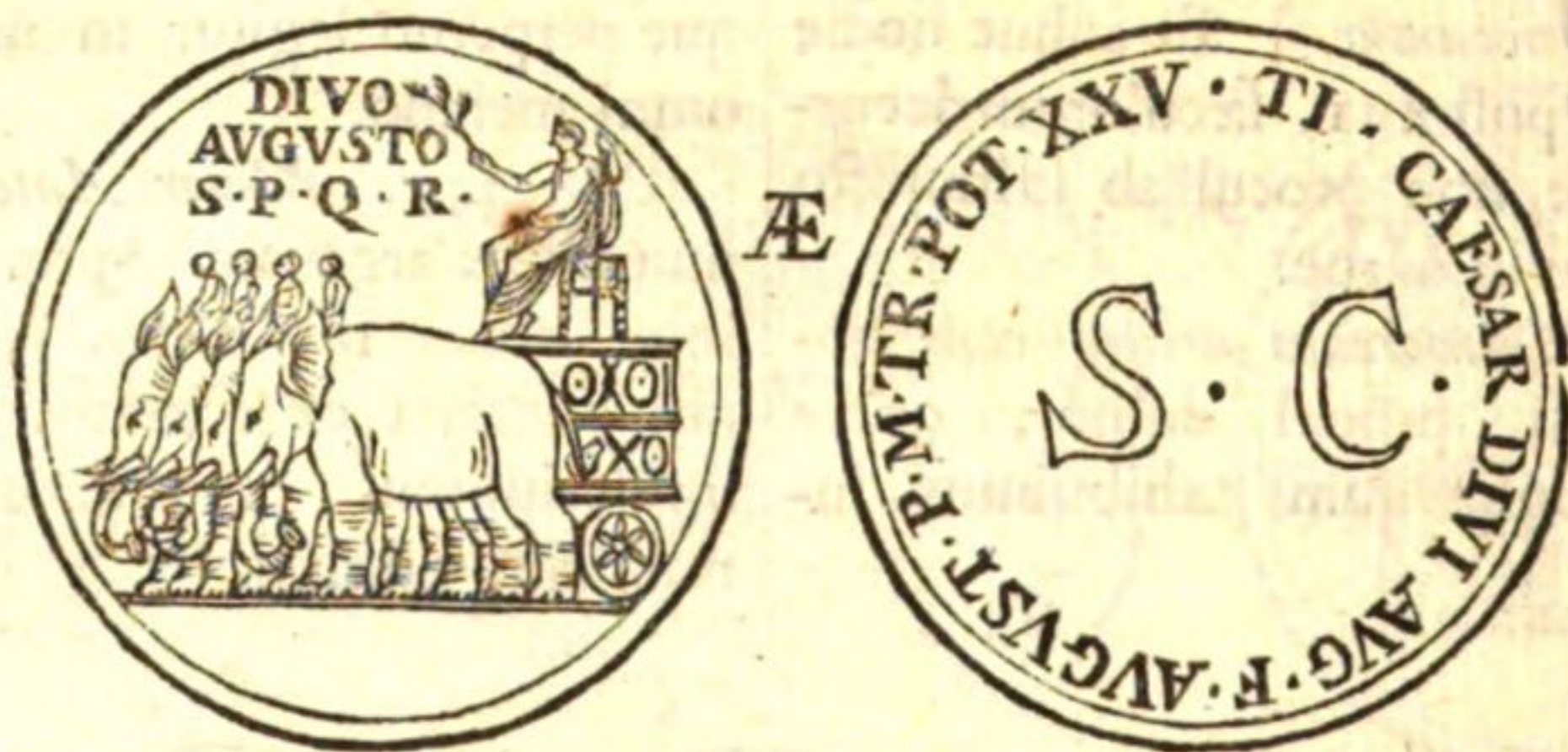
Pag. 445. *Receptus intra vallum.*] Duos
hic habes egregios nummos, quibus Clau-
dium in castra RECEPTUM, a PRÆ-
TORIANIS IMPERATOREM confa-
luratum

lutatum manifestum est, promissis singulis, quinadenis festertiis. Primus quidem castra refert non modo ut militum mansionem, verum & arcem validissimam contra populi impetum. Alter prætorianum exhibet dextra data fidem suam erga Claudium obstringentem. De quo Dio, Josephus, *Antiquit. lib. 19. & alii.*

Pag. 445. *Avia Livia divinos honores & Circensi pompa currum elephantorum Augustino similem decernendum curavit.* Currus iste Augusto decretus in hoc nummo cernitur. De quo obiter dicam, illustrem Suetonii commentatorem (Torrentium) existimasse, elephantis impositos fuisse juvenes trium-

phi participes, scilicet triumphatoris filios aut nepotes. Certe non nisi belluarum rectores ipsi sunt. Carpentum autem erat læticiæ species majoris artificii quam currus, qui Græcis ὄχημα: Rheda quatuor habebat rotas, ideoque dicebatur τετράκυκλον & ὀχημάτιον.

Pag. 446. *Matri carpentum.* Ea fuit M. Antonii III - Viri R. P. C. & Octaviæ Augusti sororis filia, Antonia minor dicta, uxor Drusi, mater Germanici, Livillæ & Claudii Imper. *Fœmina laudibus virilem familiæ suæ claritatem supergressa*, inquit Val. Maximus, *lib. 4. cap. 3.* Vide nummos ejus supra. Carpentum ejus a Sue-

tonio celebratum in nummis quos viderim non comparuit, etsi Claudium perpetuo celebrent, ut honorum auctorem. Sic enim inscriptus est illæ Antoniæ nummus inter æreos nostros sculptus pag. 81. TI. CLAUDIUS CÆSAR AVG. P. M. TR. P. IMP.

Pag. 446. *Ad fratris memoriam.* Scilicet

cet Germanici, cujus uxorem Agrippinam ita dilexit, ut præter nummos, superius scalptos, hunc etiam inscripto suo nomine dicaverit.

Pag. 454. Triumphavitque maximo apparatu.] Huic rei illustre testimonium perhibent hi nummi. Triumphus ille incidit in annum V. C. DCCXCVI. eumque his verbis describit Dio: *Senatus rebus cognitis BRITANNICI cognomentum & triumphum, ludos annuos, arcum tropæa ferentem in Urbe, aliumque in Gallia, unde in Britanniam trajecerat; filio idem cognomen, ut, quasi proprio suo nomine, BRITANNICUS diceretur; Messalina primum in confessu locum, ut Livia quondam, utque carpento vereretur, decrevit.* Eo referuntur Victoria orbem calcans scilicet Britannicum, Arcusque ille magnificus cum inscriptione, DE BRITANNIS.

Pag. 457. Claudia aqua.] Hanc celebrat sauro nostro vulgatus: quem quidem aliquibus in hoc studii genere non infeliciter

versatis de novitate suspectum esse non ignoro, ob insolitam neque usitatam nummis aliis verborum, imo linearum seriem; hæcque omnia ex marmore antiquo transcripta credunt, totidem pene verbis rem eandem enarrante, quod jam dudum doctissimi viri Casaubonus & Gruterus, pag. 176. recensuere.

Pag. 470. *Templum in Sicilia Veneris Erycina.*] Id expressum est in denariis gentis **CONSIDIÆ**, uti videre est in *Famil. Roman.* pag. 80.

Pag. 471. *Porca caesa.*] Cerimoniam istam exprimunt nummi gentis **VETURIÆ**, quam ex Livio, lib. 1. transcripsit & illustravit Fulv. Ursinus, in *Famil. Roman.*

pag. 290. Occurrit ea iterum in exquisita raritatis ac integritatis nummo musæi Erasimiani atque Amerbachiani, quod nuper in inclytæ Academiæ Basiliensis bibliothecam, cum nummis aliis & picturis elegantissimis transiit. Illius typum inspicere non pœnitebit. A ritu hoc sacro, quo fecialis porcam saxo feriebat his verbis: *Qui prior populus fœdus rumpet, Jupiter eum ita feriet, uti ego porcam lapide;* dimanavit illud adagium, quo etiam Plautus utitur: *Inter sacrum & saxum.* Cui convenit illud Origenis: *Μεταξὺ τῆ ἀκροῦς καὶ σφύρας: inter incudem & malleum.* **DE FOEDERE P. R. CUM SABINIS** alias.

Æ

Pag. 471. *Valeriam Messalinam.*] Viri & uxoris nummos conspicias, Latine Græceque inscriptos, quos nuper explicavimus inter nostros æreos mediocris formæ, pag. 106. Repugnat quidem Dio nummorum auctoritati, dum ait, lib. 60. *Neque Britannico AUGUSTI, neque Messalina AUGUSTÆ*

nomen dari passum fuisse Claudium. Verum mutabilem eum admodum fuisse, qui noverit, totumque ab uxoris & libertorum arbitrio pependisse, nec eum a priori proposito recessisse mirabitur: quare hoc ipsum nummorum fidei per me nihil detrahet.

Æ

Æ

Pag. 472. *Illecebris Agrippina.*] Hæc fuit Neronis mater, cujus raros aliquot nummos ex ære mediocri explicavimus. Uxores in nummis partes arcæ nobiliores occupare,

contra morem est: Agrippina in hoc primo dextram occupat, Claudio in sinistra constituto. Rara est inscriptio secundi, cum ΓΤΝΗ nomen a me nunquam in aliis num-

nummis lectum fuerit : PATER vero & Agrippinæ nummos alios vide infra in *Ne-*
MATER & SOROR in iis compareant. *rone, cap. 9.*

Pag. 473. *Ex Petina Antoniam, ex Messalina Octaviam & Britannicum.* Hos tres Claudii liberos refert nummus hic rarissimus a COLONIA Augusta Aroe PATRENSI

cus. Eminebat profecto in collectione illa Lomeniana, quam Regis Christianissimi nomine a me petitam, lubens tanti Principis erudito thesauro concessi.

Pag. 487. *Novas etiam commentus est litteras tres.* Idem adstruit Tacit. XI. *Annal.* De his eleganter scripsit Illustr. Seguinus ad calcem libri *de Selectis Numismatis*, addito nummo, ꝥ digamma, victoriam Britannicam exprimente. Quæ sint tres illæ litteræ a Claudio inventæ, vel potius, ut videtur, ex Græco in Latinum usum traductæ, cum non usque adeo inter Criticos constet, meum non est, Nestorem

agere. Digamma interim Æolicum, quo V consonans signatur, extra dubium; quippe cui nummus facit fidem. De reliquis duabus altum apud Veteres silentium, ut vix crepusculum illucescat. Conjicit tamen Cl. Vossius l. I. c. XXIV. *de re Grammat.* secundam esse antisigma Ψ, tertiam sive X, sive Θ, potius, quam J. Lipsii Φ. Sed hæc non sunt nostri fori.

Pag. 489. *Britannicum.*] En ejus nummi rarissimi, illis temporibus cusi. Primum vulgavit & perdocte interpretatus est Illustr.

Seguinus, in *Selectis Numism.* Alter paulo post signatus est, anno V. C. DCCC. cum Nero a Claudio Imp. adoptatus est.

Pag. 490. *In numerum Deorum relatus.*] Confirmantibus nummis. En duo ad hanc rem rarissimi. Illustrantur his Auctoris nostri verbis, in Nerone, cap. 9. *Claudium apparatissimo funere elatum laudavit consecrauitque Nero;* quare obscura sunt hæc sequentia verba, cap. 45. *Quem honorem a Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespasianum.* ut & illa, cap. 33. *bustum*

ejus consepiri nisi humili levi que materia, neglexit. Quin & Trajanus suam erga Claudium venerationem testari voluit peculiaribus suis solennibusque notis, postremo nummo additis, ex Regis Christianissimi gaza. Utinam & ceterorum pretiosissimorum sculptura brevi fruatur, cujus ipse mihi facta est, Respublica litteraria.

Opportune occurrunt duo Claudii nummi ex ære magno, qui vacuum hanc paginam occupent. Primum ex divite suo penu sup-

editavit Illustriss. Comes de Lazara, spectabilem certe sua mole, cum eundem typum in ære minimo frequentem esse

noverimus. Manus illa stateræ lances ex æquo sustinens, quin ad monetæ leges ordinationemque revocetur, non dubitamus. Characteres illud ipsum confirmare videntur, quibus, ut conjicimus, Claudius Imperator *Pecuniam Nostram Restitutam* signi-

ficat. Alter Deam Spem refert, ab IMPERATORE TITO VESPASIANO AUGUSTO RESTITUTAM: Cujus cum Claudio necessitudinem explicavimus inter nummos nostros mediocres, pag. 108.

CAROLI PATINI
NOTÆ
IN S U E T O N I I
NERONEM.

Pag. 499.

Deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis. De quo ita gloriatus est Nero, ut eundem serpentem

quasi majestatis indicem portentumque sibi in ornamentum duxerit, nummoque Latino insculpi curaverit. Id videtur expressisse civitas Græca, nullo quidem

dem appposito nomine, verum addi- fulguri innixa. Uterque penes me
to divinæ potentæ symbolo, aquila est.

Pag. 499. *Populo congiarium.*] Expressum in nummis antiquis CONGIARIUM non cernitur ante Neronis tempora; diceba-

lib. 4. de benef. Quod quidem expressis verbis Auctor noster scribit, *populo congiarium, militi donativum proposuit.* Ube- rius illud explicat Tacitus, lib. 23. Ple- bei congiarium quadringeni nummi viritum dati, & sestertium quadringenties arario illatum est, ad retinendam populi fidem. Quo refertur CONGIARIUM II. in nummo expressum. Promiscue deinde cum liberalitate & largitione confusum est. A congio nomen habuit, *mensura rerum liquidarum*, apud Quintilianum, vini præcipue mellis & olei: postea & pecuniæ granove continendo usui fuit. Antiquum hoc congiarii signum ex ære refert Gruterus, pag. 223. apud Card. Cæ- sium.

turque congiarium quo populus, donativum quo milites donabantur: inquit Seneca,

Pag. 500. *Pro Rhodiis verba fecit.*] Superbum possideo Neronis nummum ra- diis & laurea insignitum, quibus tum ut Imperator, tum ut Sol a Rhodiis ce- lebraretur. En illum pridem in *Thesaurō nostro*, pag. 145. vulgatum.

Pag. 501. *Optimam matrem.*] Iis temporibus cusi videntur hi nummi rarissimi in honorem Agrippinæ. Primus quidem Veneris triumphum exhibere videtur, *Quem vehit immanis Triton & cœrula concha.* decet is ocellum Græciæ CORINTHUM,

puellarum suarum forma opibusque nobilissimam. Alter APAMEÆ percussus est ab PHRYGIÆ COMMUNITATE. *Apamea cognomento Cibotus maxima Phrygiarum urbium,* inquit Strabo, lib. 12. De ea alibi diximus.

Pag. 505. *Instituit & quinquennale certamen.*] In cujus memoriam percussus est æreus nummulus ita descriptus, CERTAMEN QUINQUENNALE ROMÆ CONSTI-

Tacitus, lib. 14. *Annal.* his verbis: *Cornelio Cossō Cos. quinquennale ludicrum Romæ institutum est, ad morem Græci certaminis, varia fama ut cuncta fere nova.* Hujus typum facit mensa egregia, super qua urceus & corona.

TUTUM. *Quinquennalis certaminis gymnici, præter musicum & equestre mentionem fecerat Auctor noster, in Aug cap. 98. Et*

Pag. 507. *Janum geminum clausit.*] Ejus templi sive aditus figuram, non enim ex reliquiis constat, quid fuerit, Numismata servant antiqua, aurea & ærea omnis magnitudinis, quæ Musæum nostrum decorant. Ecce majoris unum, quem habeo integerrimum. De Jani templo fuse scripsimus, pag. 113. *de nummis ex are med.* Ubi, quoties & a quibus fuerit clausum, exposuimus.

Pag. 509. *CHRISTIANI genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ.*] Impie-

tati id tribuas aut populorum cæcitati, qui Lumen de Lumine non cognoverunt, recte

conjeceris verba Suetonii pro more illorum temporum. Potest ille probari hac inscriptione a Grutero, pag. 238. vulgata.

NERONI CL. CÆS.

AUG. PONT. MAX.

OB PROVINC. LATRONIB.

ET HIS QUI NOVAM

GENERI HUM. SUPER-

STITION. INCULCAB.

PURGATAM.

Pag. 512. *Ponti regnum concedente Polemone.*] Binos habemus nummos Polemonis Ponti regis, illius, cuius Auctor noster verba facit, patrem. Is enim quod a M. Antonii partibus steterat, minore Armenia donatus est, ut recenset Dio, lib. 49. An. V. C. DCCXXI. Superato Antonio, POLEMO rex Ponti in socios ac fœderatos P. R. adscriptus est, ac prima subsellia in theatris per totum ejus

regnum Senatoribus concessa, Dio, lib. 54. Eidem & Bospori regnum ab Agrippa traditum esse ob rem bene gestam, An. V. C. DCCXL. subjungit idem Dio, lib. 59. Cujus filio paternum imperium ex S. C. Cajus tradidit, καὶ ΠΟΛΕΜΩΝΙ τῷ τῷ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ υἱῷ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν, ψηφισαμένους δὲ τῆς βουλῆς, ἐχαρίσατο. An. V. C. DCCXCI. Ei a Claudio pro Bospori regno Mithridati tradito, partem Ciliciæ oblatam, An. V. C. DCCXCIV. scribit Dio. Hunc opinor Ponti regnum Neroni concessisse. Utrumque nummum mire illustrat hicce Strabonis locus, lib. 12. Zenonis rhetoris filius POLEMO, qui ob res praeclare gestas regno donatus est, primum ab ANTONIO, deinde a CÆSARE AUGUSTO. His conveniunt characteres ΕΤΟΥΣ ΚΓ. annum imp. Augusti XXIII indicantes, quo jam Polemo rex erat assertus, scilicet An. V. C. DCCXXX.

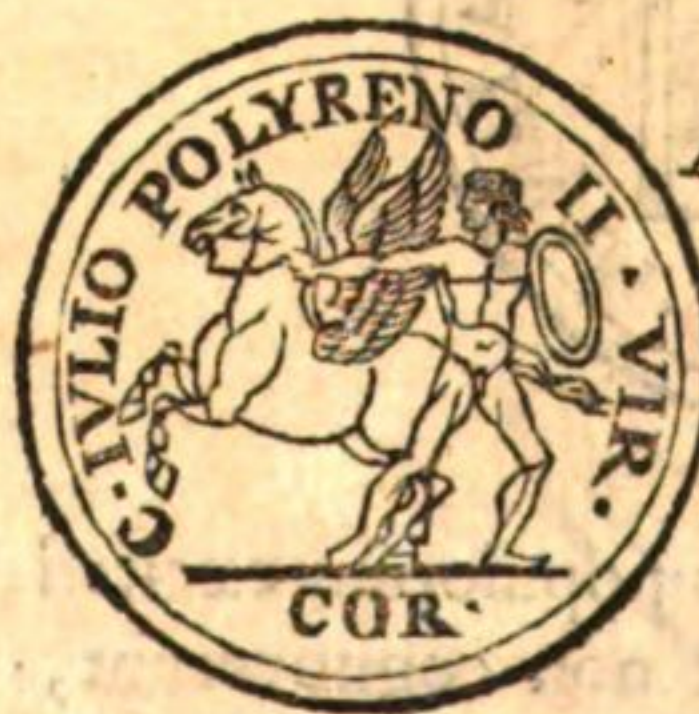
AR

AR

Pag. 513. *In Achaia isthmum perfodere* [hos nummos cusos fuisse, quorum tres] *aggresus.*] Quibus temporibus verisimile est priores restaurata ab integrioribus inscriptione

AE

AE

AE

mutila,

mutila, vulgavimus inter *areos nostros mediocres*, pag. 116. Quartum cudit COLONIA Augusta Aroe PATRENSIS, in qua LEGIO XXII. commorabatur: servat etiamnum nomen: *Patras* enim vulgo dicitur, memorabili Turcarum clade Venetorumque fortitudine & victoria celebris.

Pag. 522. *Aurigavit quoque plurifariam.* Hinc arbitror nummos signatos præcipue, quos *Contourniatis*, ab includente circulo vocant, quibus vesanus ille Imperator quadrigam regit. Illustrantur hisce cap. 53. verbis: *Destinaverat etiam qui Apollinem cantu, Solem aurigando equiparare existimaretur, imitari & Herculis facta.*

Pag. 523. *Provinciam universam libertate donavit.*] In cujus quidem beneficii gratam recordationem cusi videntur hi duo nummi. Alludit quidem alterius epigraphæ ad Solis *ἐπιθετον* in Obelisco maximo scriptum,

quem Constantinus M. transferri Romam iussit: inscribitur ille *Conditor universi* ΚΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ, de quo Amm. Marcel. lib. 17. Alter raritate & elegantia insignis est.

Pag. 525. *Statuas suas citharædico habitu, qua nota etiam nummum percussit.*] Suetonii solertiam manifestam facit nummorum copia id ipsum designantium. Suppetunt istius argumenti ex auro, argento, & ære, cujus rei mentionem fecimus inter *areos mediocres*, pag. 118. De illo habitu sic Apulejus, lib. 2. *Florid.* & Corni-

ficius lib. 4. ad Herennium: Uti citharædus cum prodierit optime vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus variis intertexta & cum corona aurea magnis fulgentibusque gemmis ornata. Certe illum gestabat Nero ad imitationem Apollinis qui (ut ait Propertius) in longa carmina veste sonat. Docet Auctor noster, cap. 12.

Citha-

*Citharam a iudicibus ad se delatam ad-
rasse, ferrique ad Augusti statuam iussisse.*

Hanc videtur manibus gestare in hisce
nummis.

Æ

Æ

Pag. 535. *Dido Regina.*] Carthaginiſ
almæ fundatrix, ob idque inter Heroidas
numerata. Famam ipſi maximam conci-
liavit Poetarum Latinorum princeps,
Æneid. lib. 4. Qui inſano Æneæ amore
detentam, ubi Æneam Italiam claſſe pe-
tere comperiſſet, mortem ſibi conſciviſſe,
mirabili quadam ſuavitate canit. Cave

tamen, tanto vati credas, lacrymasque ob
hanc necem fundas, cum Carthago nonniſi
ſeptuageliſmo poſt Romam conditam anno
exſtructa ſit; Æneasque trecentis prius annis
Albæ regnaverit. Cave iterum, ne Didonis,
qui circumfertur nummum pro antiquo ha-
beas: ſigmentum eſt eruditi ſcalptoris Itali,
ſatis ex inſcriptione manifeſtum.

Æ

Pag. 540. *Uxorem Octaviam.*] Hæc erat
Claudii Meſſallinæque filia, ut eventus do-
cuit, infeliciffima. Superbum ejus num-
mum explicavimus inter areos mediocres,

pag. 114. Quo Nero ſe Solem, Octavia Lu-
nam indigitant: quaſi parum illis fuiſſet
primos eſſe inter homines, niſi ſe cœleſtes
ceteris ſignificarent.

Æ

Pag. 540. *Statiliam Messalinam.*] Dupli-
cem habemus in nummis Messalinam; Va-
leriam unam, Claudii uxorem, cujus num-
mos ex ære mediocri vulgavimus, pag. 106.
Alteram Statiliam dicunt in hoc nummo

signatam, quod mihi optarem uberius pro-
batum. Conjecturas nostras commodiori
loco exponemus. Eodem spectat, quod
docet de hac Messalina Auctor noster in
Othone, cap. 10.

Pag. 540. *Poppæam Sabinam.*] Quatuor
ejus nummos ex ære vulgavimus supra, qui-
bus & alios, data occasione, superaddemus.
In eorum antecessum unum hic habebis a
Perinthiis ut arbitror cūsum, fœcunditatem
ejus optantibus flore spicisque designatum.
Poppæam valde laudat Josephus, *piamque*
nominat, quod forte pro sacerdotibus Judæis
absolutionem impetraverit, multaue mu-

nera ipse reportaverit. Ejus hæc sunt ver-
ba, *Antiq. Judaic. lib. 20. c. 7.* Τῇ γυναικὶ
ΠΟΠΠΑΙΑ, θεοσεβὴς γὰρ ἦν, ὑπὲρ τῶν Ἰσδαίων
χαριζόμενος. Hinc Josephi erga Neronem
Poppæamque propensio, quam de vita sua
manifestam exhibuit. *Tacit. lib. 13. Annal.*
aliter de illa scribit. ejus sunt hæc verba:
Huic mulieri cuncta alia fuere præter honestum
animum.

Pag. 540. *Claudiam Augustam.*] Perrarum
hujus Claudie nummulum reperi, in quo
Fortunæ habitu se populis adorandam præbet.
Duplicem hujus typi rationem esse opinor.
Ea ut Fortuna Romana a vesano patre cense-
batur; deinde in Antio colonia nata erat, sic
scribente Tacito, *lib. 15. Annal.* cujus nu-
men solemne, Fortuna. Pars aversa templum
exhibet POPPÆÆ dicatum. Illi quidem
erectum fuisse in insula Lesbo narrat Dio, in

fragmento his verbis: Καὶ τὸ τὰς Σαβίνας ἡρώων
ἐκποιθὲν, καὶ, ὅτι Σαβίνη αὐτὸ θεᾶ Αφροδί-
τῃ αἱ γυναῖκες. Hoc est: *Templum POPPÆÆ*
SABINÆ absolutum, multisque donariis or-
natum dedicavit, & templo hac inscripsit, SA-
BINÆ DEÆ VENERI MATRONÆ
POSUERUNT. Inscriptio porro Latina
aliud quam Lesbianum indicat, quare & ali-
bi exstructum etiam fuisse certum est. *Decre-*
tum, inquit Tacit. l. 15. in Fortunarum effigies

aurea in folio Capitolino Jovis collocarentur. Et que & sacerdotem.
paulo post: Honorem Divae & pulvinar adem-

Pag. 547. *Armeniaque amissa ac rursus recuperata.*] De quo ita Nero gloriatus erat, ut nummum argenteum cudi curaverit, in quo Victoria more solito palmam coronamque gerit, addito suo cognomine. ARMENICA Neronis nuncupatur, quemadmodum GERMANICA Domitiani, DACICA

Trajani, PARTHICA M. Aurelii & Veri, BRITANNICA Commodi & Caracallae, PARTHICA, BRITANNICA & MAXIMA Severi & Caracallae, PARTHICA Macri- ni, CARPICA Philippi, SARMATICA Maximiniani & Constantii junioris, GOTHICA Constantini & aliorum.

Pag. 547. *Organa hydraulica.*] Illorum figuram habes in hoc gemino nummo. Organarii seu ὑδραῦλαι videntur illi duo viri machinam, aquae pondere modulas efficiente, regentes, cum, quae antiquioribus in usu fuerant, aëre inflarentur: hinc πνευματικά seu ὑμπνευσά organa hydraulicis opposita. Ad hoc refertur quod cap. 54. scriptum est: Sub

exitu quidem vita palam voverat, si sibi incolumis status permansisset, proditum se parte victoria ludis etiam & choraulam & utricularium, ac novissimo die bistrionem, saltaturumque Virgilii Turnum. Nero quippe, sua confessione magnus erat artifex. consentit ita Dio Chrysostom. Orat. 70. Ferunt illum fingendi pingendique gnarum fuisse, canendique ore tibias, subjicientem axillis utrem, ut effugeret id turpe, quod Minerva detestata est. Φασὶ δὲ καὶ γράφειν καὶ τλ. Horum organorum hydraulicorum structuram docent Vitruvius lib. 10. c. 12. & Athenæus lib. 4. quae nobis in solius Neronis nummis superest, iisque ex eorum genere quos Con-
tourniatis vulgo vocant.

Pag. 557. *A Philosophia cum mater aver-*
tit.] Pœnas ipsa dedit suæ aversionis: neque
 enim a philosopho mansueto interempta fu-
 isset. recte enim Horatius: *Didicisse fide-*
ter artes, emollit mores, nec sinit esse feros.
 Insanit ergo mater. Quanto verius & sapien-
 tius Plato adserebat, tum demum beatas
 fore Respublicas, cum aut Philosophi im-
 peritarent, aut Reges philosophati fuerint.

Pag. 559. *Incunculam puellarem.*] Multa
 ad hanc rem disseruit summus Casaubonus,
 quibus & nummum ipsius Neronis subjun-
 gere operæ pretium duxi, puellari incuncula
 signatum. *Bullas Romani infantium collis*
appendebant adversus invidiam valentissimas,
inquit Macrobius, Saturn. lib. 1. cap. 6. La-
minas sicut remedia venenatorum colubrorum
morsibus, commemorat Arnobius, lib. 2. Cur

non etiam & nummos, cum hæc omnia in-
 ter remedia magica, quæ *φυσικά* nominat
 Alex. Trallianus, amuletorum nomine com-
 prehendantur. Quin & medicis ultro objici-
 untur Imperatorum Constantinopolitanorum
 imagines in nummis expressæ, quas adver-
 sus Epilepsiam valere non ipsi modo Chri-
 stiani prædicant, verum & *κακοεβείς* Tur-
 cæ, quas Sanctas Helenas, ob Constantini M.
 matris pietatem, nominant. Emunctæ na-
 ris homines quid hæc juvant? soli rerum dis-
 pensatrici Naturæ, non vanis & inanibus
 imaginibus, Dei O. M. beneficium tribu-
 entes. Nummum egregium Neronis hic ha-
 bes ab utraque parte sculpti: inscriptionem
 mutilam lubens ex integriori in deliciarum
 nostrarum ornamentum restituerem, illum
 forte tempus suppeditabit.

Pag. 560. *Vologesus Parthorum rex.*] Vi-
 de ejus nummum in superioribus, ejus-

que explicationem in *Thesauro nostro*, pag.
 209.

CAROLI PATINI NOTÆ IN SUETONII GALBAM.

Pag. 563. **P**rogenies Caesarum in Nerone defecit.] Id quod ex genealogia Caesarum manifestum est:

quam ex nummis, marmoribus, scriptisque antiquis, qua potuit fieri diligentia, collectam vitæ Julii præfiximus.

Pag. 565. *Familia.*] Plurimos habemus nummos S U L P I C I Æ gentis, in *Fam. Rom.* cufos, diligentissimi Ursini cura perdocte explicatos.

Pag. 566. *Neptem Catuli, proneptem L. Mummi.*] Catuli nummum exposuimus supra. Mummius ille, cui cognomen *ACHAICI* victoria dedit, Urbem signis replevit, ut Plinii verbis utar *lib. 34. cap. 7. tabulisque externis auctoritatem Romæ publice fecit primus. lib. 3. cap. 4. Namque cum præda vendenda rex Attalus VI. M. sestertiū emisset Aristidis tabulam, Liberum patrem continentem, pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis quod ipse nesciret, revocavit tabulam, At-*

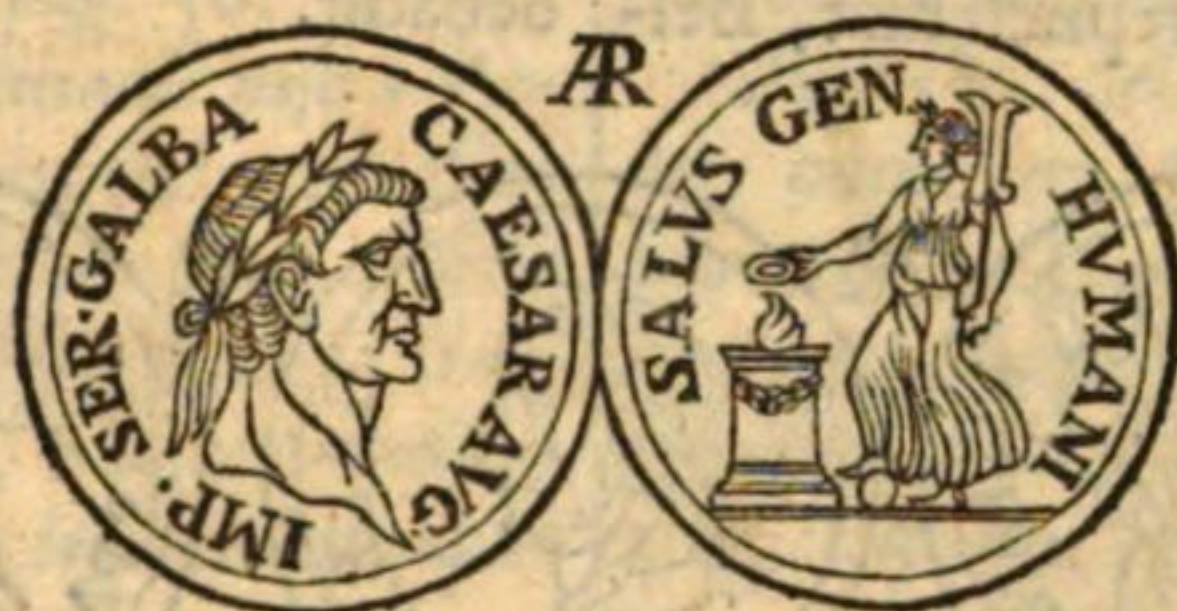
talo multum querente, & in Cereris delubro posuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam.

Pag. 569. *Observavit ante omnes Liviam Augustam.*] Sive propter cognationem, qua ei junctus erat, teste Plutarcho: sive propter opes sibi ab illa legatas, ut subjungit Suetonius, omnis generis nummos ei dicavit, sub habitu Deæ, hac inscriptione, *DIVA AUGUSTA*, nobiliore scilicet, quam aut *LIVIA* aut *JULIA*.

Pag. 573. *Humano generi assertorem.*] Solemnis erat hæc formula eruditis illis temporibus. Occurrit illa in nummis Augusti argenteis & æreis quos vidi. Aureos insuper scalpsit Goltzius typo superbissimos, in primo Trium-Viri R. P. C. adstant aræ sacrificantes, Pace Dea infra cubante. In altero tres dexteræ junctæ fascibus caduceoque interpositis, concordiam universam, pacemque demonstrant. Utrique inscriptum, *SALUS*

GE-

GENERIS HUMANI. Eandem epigraphen suis in nummis arrogavit Galba, subla- to videlicet Nerone, humani generis peste atrocissima, cum Deæ Salutis typo.

Pag. 573. *Sacerdos Jovis Clunia.*] Clunia a Galba *Sulpicia* dicta, oppidum est Hispaniæ, de quo Plinius, *lib. 3. cap. 3.* & Plutarchus, *in Galba.* Celebratur illa in perraro nummo, quem imitatus est suo more Jo. Cavinus Patavinus, cum quadraginta aliis, quorum ectypos, matrices vocant, penes me Parisiis fuerunt.

Pag. 575. *In Africa Clodio Macro.*] Optarem avide nullum antiquitatis *τεμπέλιον* desiderari ejus nummo pridem vulgato inter *meos æreos*, pag. 124. confirmandæ enim historiæ nobis, non satis notæ lucem adferret, & si præter Auctorem nostrum de eo scripserint Plutarchus, *in Galba*, & Tacitus, *lib. 17. & 18.* Clodius ille Macer tunc temporis Africæ præses audita Neronis nece, regionem totam turbavit, cohortesque delegit, sunt enim Taciti verba, *hist. lib. 2.* quarum ope se imperio potiturum sperabat. Legionem etiam contraxisse, quam suo nomine donaverit, probat denarius ille rarissimus, ad imitatio-

nem legionum, Antonio III-Viro parentium, cusus. LEGIONIS PRIMÆ MACRIANÆ LIBERÆ seu LIBERATRICIS, forte nomen induit, quod jugum Neronis excusserit. Conjecturam firmat Libertas Dea pileum tenens, temporibus illis maxime conveniens: Quippe quibus *plebs pileata tota Urbe discurrebat*, ut Auctor refert in extremo Nerone. Hanc ob causam etiam Galbam Libertate nummos signasse videmus, tanti ab Imp. Trajano æstimatos, ut & nomine suo & restitutionis nota eos insigniri jussit. Ad illustrandum MACRI nummum faciunt superstites celeberrimi Oconis August. ad Illustr. Amerbachium Basil. epistolæ MS. in quibus hæc legi, in musæo Feschiano: *Macri meum nummum mittam, de quo Fulvius aliud nihil, nisi quod putet non esse legitimum, cum tamen omnino γνήσιος sit, ut nemo dubitet.* Eruditam Amerbachii responsionem, ne prolixior videar, mittere cogor.

Pag. 575. *Hispaniarum Galliarumque.*] Galbæ cuderunt, in spem optimi Principis, Hæ provinciæ multos nummos in honorem extincto pessimo. Utinam hodie atque in æ-

ternum, ita ex voto bonorum omnium convenirent. De Gallia Hispaniaque dixi in *Thef.* pag. 55. Tres unus Gallias repræsentat, Belgicam, Celticam & Aquitanicam, quibus Galbæ temporibus Gallia tota comprehendebatur.

Pag. 579. *Vestigalia.*] Unius tributi remissionem, quod QUADRAGESIMAM vocant, celebrat hic nummus, a nobis inter *æreos mediocres* editus, pag. 126. & a Casaubono explicatus, triumphalem arcum ob id decretum referens. Exstant & alii eandem XXXX REMISSIONEM diversis typis indicantes, quos in *Thesauro* edidimus, pag. 146. Faciunt huc Quintiliani

verba, *Declam.* 359. *Præter instrumenta itineris omnes res QUADRAGESIMAM publicano debeant.* Et Suet. verba, in *Vespas.* cap. 1. *Sabinus publicum QUADRAGESIMÆ in Asia fecit.* Quod minus frequens fuerit posterioribus temporibus id vestigialis nomen, fecit Vespasianus, qui, ut refert Auctor noster, cap. 16. *omissa sub Galba vestigalia revocavit.*

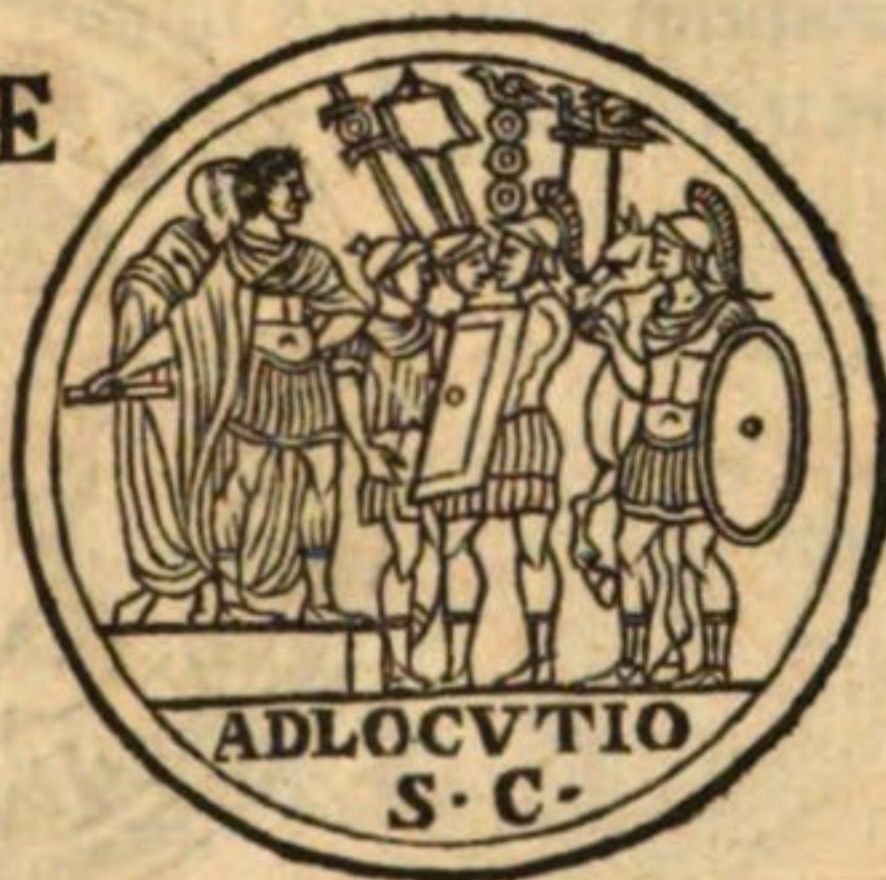
Pag. 580. *Pisonem Frugi.*] Plures editi sunt CALPURNIÆ gentis nummi, e qua Pifo. Vide *Familias Roman.* pag. 56. & Ant. Augustinum, pag. 326. editionis nostræ *Parisinae*. Adoptionis formulam celebrem refert Tacitus, *hist. lib. 1.* paululum ab Auctoris nostri verbis discrepantem, ita scribens: *Galba apprehensa Pisonis manu, in hunc modum locutus fertur: Si Te privatus lege curiata apud*

Pontifices, ut moris est, adoptarem, & mihi egregium erat tunc Pompeji & M. Crassi sobolem in penates meos adsciscere.

Pag. 582. *Allocuturo.*] Egregium possideo nummum ADLOCUTIONEM celebrantem in *Thesauro* editum, pag. 146. Eum ad adoptionem Pisonis referunt alii, alii ad orationem ab Auctore nostro commemoratam, cap. 10.

Æ

Pag. 585. *Rostrata columna.*] Seu rostris ornata, quibus navales victoriæ indicantur: χαλκήμβολοι a Græcis nuncupabantur. Harum figuras in marmore sæpe Romæ vi-

dimus, sed & exstant in nummis Augusti Titique, ideo hic appositis. De iis Cæsar, Virgilius, Horatius, Tacitus, Appianus, Josephus, & alii.

Æ

Æ

CAROLI PATINI
N O T Æ
IN S U E T O N I I
O T H O N E M.

Pag. 589. **P** *Oppæam Sabinam.*] Præter
ejus nummum supra exhibi-
tum, æreosque mediocres in opere nostro vulgatos, scalpendum hic censui
argenteum unum pretiosissimum, ex Regis
Christianissimi gaza.

Pag. 593. *Imperator salutatus.*] Id expri-
mit superbus illius nummi typus, quo mi-
les prætorianus dextram porrigit Othoni
toga consulari induto. Sic enim Senatus
& exercitus concordiam suamque fidem in
electum Imperatorem testantur; quemad-
modum supra vidimus, in nummo Clau-
dii.

Pag. 595. *Triclinium.*] Locus in quo cœnabant, qui alias Cœnaculum Latino verbo dicebatur, a tribus lectis, quos in eo sternebant, nomen accepit. Frequenter etiam pro ipsa mensa triplicique lecto & reliquo discubitus apparatu formam Triclinii tradiderunt Ful. Ursin. Lips. Lamb. *bibl. Cæs. t. 2. p. 1009.* quibus ex marmore antiquo aliquot *ἰσχύματα* me in rei litterariæ amplificationem, D. V. additurum spondeo.

Pag. 596. *Tribus præliis vicit.*] Quorum manifestum est testimonium duplex hæc

VICTORIA OTHONIS nummis vario typo impressa. Cum enim ambabus manibus binas tenet coronas, bis fusos hostes, uno atque eodem tempore indicat, Sarmatas scilicet & Vitellianos, de quibus sic Tacitus, *hist. lib. 1. Othone & gloriam in se trahente, tanquam & ipse felix bello, & suis ducebatur, suisque exercitibus Rempublicam auxisset.* Alios ejusdem Othonis nummos vulgavimus in *Thesouro*, SECURITATEM Populi Romani exprimentes, PACEMQUE ORBIS TERRARUM.

Pag. 598. *Messallinam Neronis.*] Hæc est Statilia Messalina, quæ post quatuor matrimonia diverso exitu soluta, postremo Neroni nupsit. Post quem interemptum & opibus & forma & ingenio plurimum viguit, *usum eloquentiæ ad studium usque declamandi confectata*, ut ait Seneca. Nomen ejus exstat in nummo supra vulgato. De ea scripsit Tacitus *lib. 15.*

Pag. 599. *Galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato.*] Quid aliud est ille galericulus, quam extraneum capillitium & coma adscititia, Gallis *perruque* dicta? Illum in singulis Othonis numismatibus aureis & argenteis observavimus: in æreis quidem aliter se res habet, forte quod Ægyptii, apud quos ut plurimum percussa sunt, hunc Imperatoris morem non noverint. Quis enim

virum fortem Imperatorem Romanum luxui muliebri ita deditum suspicatus esset? Julio Cæsari Galbæque, etsi grave fuerit calvitium, nulla fuit capillitii admoti cura. Tertullianus quidem sed sequiori ævo sic scribit de cultu fœminarum: *Affigitis*

præterea nescio quas enormitates sutilium atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicem retro suggestam: quod de pellibus intelligendum est crinibus humanis ita ornatis, ut ars naturam

H

egregie

egregie imitari videretur. De quo sic Juvenalis, *sed nigrum flavo caput abscondente galero*. Othonis nummos iterum hic habes, quibus ille galericulus omnino manifestus est, brevitate diversus a mentita nostrorum hominum cæsarie.

Pag. 600. *Sacra etiam Isidis.*] Cujus quidem religionis memoriam frequenter Ægyptii æreis numismatibus concelebant, in quibus & Serapidem & Isidem

& Canopum observavimus, Ægyptia numina, etiam cum Ibi, sacra regionis ave. Illustrantur illa Taciti verbis *Histor. lib. 1. Ægyptus omnesque versæ in Orientem provincia nomine ejus*, Othonis, *tenebantur*. Duos ejus nummos hic habes nuper Alexandria Ægypti advectos, plane γυναικὶς indubitataque antiquitatis, tanta insuper integritate præditos, ut nihil prorsus desit eorum elegantia.

Quando primum melius se habuit Respublica litteraria, barbarie mille sæculorum si non liberata, saltem levata, in eo præcipue laboravit, ut auctoritatem sibi conciliaret, quam nulla ex parte majorem conquisivit, quam ex antiquis monumentis. Ædificiis, arcubus, statuis, numismatibus fides habita est, quibus neque ipsi stolidi refragari possent. Ortæ postea tot eruditæ quæstiones, inter quos non incelebris fuit illa de nummis Othonis æreis, negantibus acriter aliis, aliis ultro probantibus. Ad hanc rem plurima protulimus in opere nostre de *nummis æreis*, pag. 131. A quo itaque candide sua cessit opinione

Henr. Th. Chifletius, nullum audivimus talem suscepisse negandi provinciam, a qua forte & nostra & Illust. Seguini & Jo. B. Coppo- ni Med. & Profess. Bononiensis argumenta quemlibet bene natum terruissent. Perplacuit nobis vidissi Medicum alterum, eumque Antiquarium Regium, Joh. Vaillant publico suo suffragio pedibus in nostras descendisse partes. Sed quid movent auctoritates, cum ipsa exempla abunde suppetunt. Nummos enim Othonis æreos viginti sex, eosque antiquos, me vidisse contrectasseque palam facio. Sed de his satis.

CAROLI PATINI NOTAE IN SUETONII VITELLIIUM.

Pag. 604. **C**ensuramque gessit.] Lucius Vitellius Publici filius duos habuit liberos, Aulum & Lucium. Aulus octavo numeratur loco inter Cæsares: Lucius etiam censura, quam *aliorum magistratum fastigium* nuncupat Plutarchus, functus est, sicut & pater, cujus honoris monumentum in auro, argento & ære etiamnum extare videmus. Quamvis dubium sit, cuinam e

duobus Luciis illud potius sit tribuendum. Pro patre probabilior mihi est opinio, cujus honores extulisse videtur filius, Augustus factus: sic enim Tacit. l. i. hist. *Vitellius aderat, CENSORIS VITELLII ac ter consulis filius.* Is tertium Cos. fuit cum Claudio Imp. an. V. C. DCCCI. De censura ad hanc rem vide Illustr. Spanhemii eruditam dissertationem *de præst. & usu numismatum*, pag. 737. En nummi.

Æ

Pag. 607. *Galeriam Fundanam.*] Hanc ne quæsieris in antiquis numismatibus, etsi ejus imaginem vulgatam esse probe noverim. Illam conjicio effictam a Viro rei antiquariæ studioso veram desiderante. Nonne falsi teneretur, si vigeret lex Cornelia? utinam antiquis nummis debitus honor servetur, nec unquam adulterini pro legitimis obtrudantur. Satiusest Galeræ Fundanæ effigie typoque carere, quam utrumque cujuslibet arbitrio permittere. Id tamen vide superiori sæculo non modo permissum, verum & remuneratione eximia dignum censitum. O tempora!

Pag. 607. *Liberos utriusque sexus tulit.*] De hoc admodum Auctores dissentiunt. Ἀπαιδία Vitellium vocat Josephus, lib. 5. cap. 10.

quem ideo opponit Vespasiano florentes habenti liberos. Aliter sentiunt Tacitus & Sueton. ad quorum mentem cusus videtur hic nummus: scribit enim Tacitus, *hist. lib. 3. salutem & pecuniam & secreta Campaniæ* Vitellio oblata fuisse, *si positis armis seque ac LIBEROS SUOS Vespasiano permisset.* Facit præterea mentionem *hist. lib. 11. c. 59.* tum filia Vitellii, cujus nuptias Otho ambiverat, a Vespasiano successore *splendidissime maritata*, tum ejus filii, quem GERMANICUM nominat, cunctis antea fortunæ insignibus decoratum, brevi post Parentis fata a Muciano Vespasianarum partium duce interfectum. Hunc sic commemorat Auctor noster *cap. ult. Perit cum fratre & filio.*

Pag. 609. *Cognomen Germanici.*] Optime conveniunt nummis Auctoris nostri verba, quibus Vitellium legimus GERMANICUM semper cognominatum, interdum AUGUSTUM, CÆSAREM nunquam. Idem scribit Tacitus, lib. 17. his verbis: *Nomen GERMANICI Vitellio statim additum, CÆSAREM se appellari victor prohibuit.* Quare minime mirandum, si ejus filius GERMANICUS nominatus fuit.

Pag. 609. *De Betriacensi victoria.*] Illam opinor celebrant nummi cum Dea stante, & cum sedente. Atque hoc ad mentem Apellis, qui interrogatus, cur Victoriæ pinxisset sedentem? *quia nunquam stetit*, respondit. Becriacum autem sive Betriacum, Βητριανὸν πολίχνη πλεσίον Κρεμῶνης apud Plutarchum legitur, veteresque Suetonii codices, vicus erat inter Cremonam & Veronam situs, vulgo *Labina*.

Pag. 613. *Clypeum Minervæ.*] Non abs-
re fuerit hic excusare scriptorem quemdam
consentem, & hunc in nummo Vitellii scul-
ptum: adeo Macedonum clypeus patinæ
Vitellianæ convenit. Illum sæpe Macedo-
nes Imperatoribus Rom. exhibuerunt, ut

in *æreis nummis* diximus, pag. 120. Cave
porro credas, vel ipsos Tyrannos aliquid
præter heroica consignasse, si obscenos Ti-
berii nummos exceperis. Ecce Macedonum
clypeum in Vitellii nummo.

Pag. 614. *Clementiam laudantibus.*] Hæc,
sed alio certe argumento, in nummo Vitel-
lii sculpta est, CLEMENTIA AUG. GER-
MAN. certe inclementissimi. Si tyrannum
illa decorat, quid debetur optimis Princi-
pibus?

Pag. 616. *Exercitus Judaicus & Syria-
cus.*] Quanto studio gloriam nominis sui, re-
rumque præclare gestarum ad posteros trans-
mittere contenderint Romani, testes sunt

nummi innumeri, quibus tum opes, tum
potentiam, tum victorias decantabant, ut vel
vi, vel metu hostes coercerent, populosque
continerent in officio. EXERCITUS suos
nummis consignavit Imp. Hadrianus, etsi,
Spartiano teste, *nullum bellum moverit*. Præ-
esse illis videtur Imperator modo eques mo-
do pedes, quem cum his inscriptionibus vi-
dimus: EXERCITUS BRITANNI-
CUS, CAPPADOCICUS, DACICUS,

GERMANICUS, HISPANICUS,
ISCANICUS, JUDAICUS, MAURE-
TANICUS, MOESIACUS, RHÆTI-
CUS, SYRIACUS. E quibus duos ab
Auctore nostro nominatos hic exhibemus.
Sed cur plures non occurrunt, cum in num-

mis signatos fuisse sit verisimile? a benefi-
cio temporis id erit expectandum, litterato-
rumque diligentia. Neque vero exercitus tan-
tum, sed & legionum nomina frequenter oc-
currunt. Viginti tres legiones vidimus in
nummis M. Antonii scriptas, præter sextam

ab Impp. Antonino & Vero restitutam, duodecimam antiquam, XVII classicam, XVIII Lybicam, cohortesque prætorianorum & speculatorum, in *Famil. nostris Roman.* scalptas. De iis præterea consulatur Dio, *lib.* 55. Plures columnis inscriptæ videntur Romæ in Capitolio, & apud Maffæos. Hanc priori ampliorem & integriorem ex Grutero *inscript. ant. p.* 513. apponendam censuimus quod rerum Romanarum intelligentiæ plurimum conferat.

Pag. 617. *CONCORDIÆ cognomen.* Sic L. Antonius, Trium-Viri frater, & Cn. Pompejus, sicut ab Appiano traditur, *lib.* 2. *de. bell. civil.* nominati sunt PIETAS, ut patet ex eorum nummis. Non dubito, hisce

NOMINA LEG.

II. Augusta	II. Adjutrix	IV. Scythica
VI. Victrix	IV. Flavia	XVI. Flavia
XX. Victrix	VII. Claudia	VI. Ferratensis
VIII. Augusta	I. Italica	X. Fretensis
XXII. Primigenia	V. Macedonica	III. Cyrenaica
I. Minervia	XI. Claudia	II. Trajana
XXX. Ulpia	XIV. Gemina	III. Augusta
I. Adjutrix	XII. Fulminatrix	VII. Gemina
X Gemina	XV. Apollinea	II. Italica
XIII. Gemina	III. Gallicana	III. Italica
I. Parthica	II. Parthica	III. Parthica

Vitellii honoribus percussos fuisse nummos ex auro atque argento, hac inscriptione: *CONCORDIA AUG.* quos ob frequentiam prætermittimus, fortassis enim jam nimis prolixi fuimus.

CAROLI PATINI
NOTÆ
IN S U E T O N I I
VESPASIANUM.

Pag. 622. **B***Ene vectigal agenti.*] Unam ex illis imaginibus Vespasiani Imp. patri Tito Flavio Sabino a civitatibus positam edidit Boissardus, *Antiquitat. libr. 3.* ex pretioso illo Fulv. Ursini MS codice, quem nuper in Vaticana bibliotheca vidimus. Quam bonum publicanum sapiunt quæ præter hominem vides! Arcam scilicet pecuniis servandis, Schedasque reddendis rationibus: has habet præ manibus paratas veluti omni momento: quibus **RATIONEM ULTIMAM** nuper tormentis bellicis applicatam se mitius exhibiturum pollicetur. Quæ longe grandior & ad hominis mensuram statua facta est, hic in compendium reduximus.

Pag. 624. *Flaviam Domitillam.*] Egre-
gium ejus nummum a Tito Imp. restitutum
possidemus absque effigie: Carpentum in

ejus loco signatum est, indicandis honori-
bus, ipsi sicut Liviae & Agrippinae post mor-
tem oblati.

Æ

Pag. 628. *In tutelam ejus.*] Deæ Tutelæ
mentionem fecimus in nummis ex *are me-
diocri*, p. 144. Cur gratæ sibi recordatio-
nis memoriam non refricasset Vespasianus,
eo quem subjicimus nummo, Titum at-
que Domitianum Tutelæ Deæ commit-
tens. Hanc & Deum & Deam, quemad-
modum & Lunum & Lunam dicebant an-

tiqui. Legitur hæc inscriptio in Hispa-
nia: DEO TUTEL. GENIO LOCI,
sive sit ille TUTELA, sive TUTELA-
RIS. TUTELAM etiam Deam habebant
seu TUTELLINAM, a *tuendo* & *tuan-
do*. Hinc Dii Tutelares, qui urbium ho-
minumque curam & patrocinium gerere cre-
debantur.

Æ

Pag. 629. *Cervicemque submitit.*] Ad quod
referti arbitror rarissimum hunc nummum,
in ostenti memoriam restitutum. Victoria
alata, Popæ instar, malleo victimam percu-

tiente, ipsum Imperatorem designari opi-
nor. Sic enim frequenter apud priscos Vi-
ctoria in bigis vel quadrigis pro Imperatore
triumphante vehebatur.

Æ

Pag. 629. *Unus ex nobilibus captivis Josephus.* Is est Hierosolymitanus sacerdos, qui toties pugnavit contra Romanos, tandemque captivus Romam ductus est, ubi in honore maximo ob singularem doctrinam habitus, statuaque in Urbe donatus est. Scripsit ille de *Antiquitatibus Judaicis*, *Belloque Judaico* libros ævum duraturos, aliosque, a quibus cum Jos. Scaliger, in *prolegom. de Emend. tempor.* diligentissimum καὶ φιλαλληθέστατον omnium Scriptorum celebrat. De eo plura Eusebius, *Hist. Eccles. lib. 3. cap. 9.* Hieronymus, *de Scriptoribus Eccles.* Sozomenus, *Hist. Eccles. lib. 1. cap. 1.* Evagrius, *lib. 5. c. 24.* & Photius, in *Bibliotheca.* Josephum ipsum dicunt juxta tropæum Judææ stantem in nummis, quos *cap. 8.* exponemus.

Pag. 632. *XL. Millia sagittariorum.* Non inepte quidam Amicorum pecuniæ summam interpretabatur, qua Vespasiano Parthorum Rex opem tulisset. Ea enim belli nervus perpetuo habita est. Numisma vero Persicum *SAGITTARII* nota signatum est, inquit Plutarchus, in *Apophi.* τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα ΤΟΞΟΤΗΝ ἐπίσημον εἶχεν. Verum omnem hac de re dubitationem tollit Tacitus, *lib. 4. hist.* his verbis: *Legati Regis Vologesi XL. Parthorum equitum millia offerentes*, quos & sagittarios & hippotoxotas nuncupabant. Neque tamen injucundum fore arbitror, duo hæc Persicæ monetæ exempla rarissima interim inspicere, donec major eorum numerus, bono cum Deo, suo tempore sequatur.

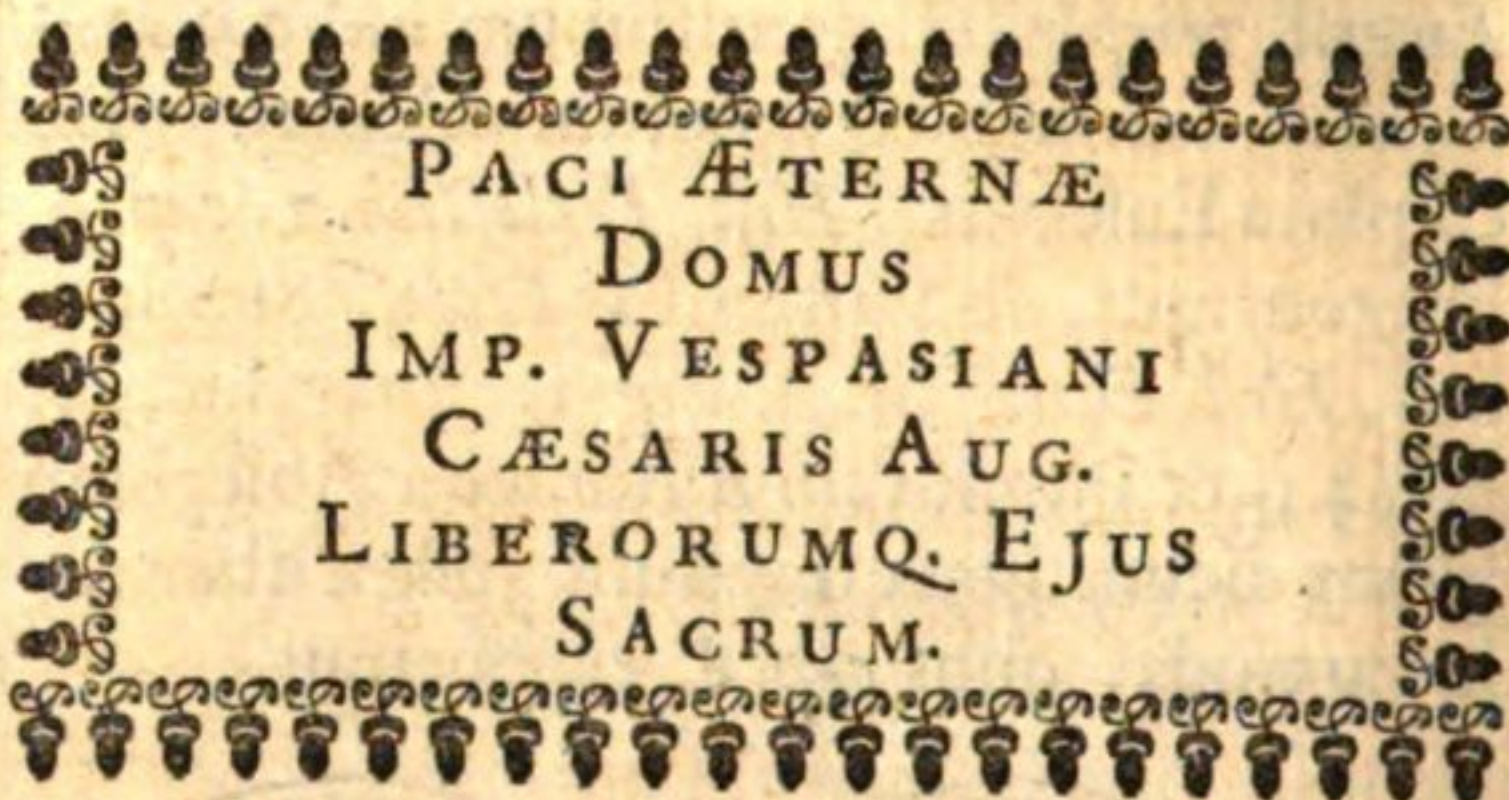
Pag. 633. *Acto de Judæis triumpho.* Gloriam gentis Flaviæ, Populique Romani lætitiam demonstrant innumera monumenta, ob devictam superstitiosam gentem, expu-

gnatamque Hierosolymam. Mira sunt quæ ad hanc rem scripsit Josephus, in *Antiquit. Judaic.* e quo præcipue excerpimus, quæ ad interpretationem nummorum ex ære mediocri faciebant. Eadem & hos abunde explicant, non minus typo quam raritate & inscriptione insignes.

Pag. 635. *Templum Pacis.*] Egregia de eo narrat Josephus, *lib. 7. cap. 24.* Dio, *lib. 66.* alique, & Galenus noster, *lib. 1. de pulsis.* Ex pluribus Plinii locis, hunc prætermittere nefas duco, *lib. 36. c. 15.* Et *templum PACIS Vespasiani Imperatoris Augusti*, pulcherrima operum quæ unquam. Statuis picturisque celeberrimis ornatum fuisse, variis in locis docet: quas vel exiguus nummus patefacit. Statuarum pretio non cessere lapides illud decorantes, *lib. 36. cap. 7. Ba-*

saltes ferrei coloris atque duritie, nunquam major repertus est quam in TEMPLO PACIS ab Imperatore Vespasiano dicatus: argumento Nili liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augmentis se annis intelliguntur. Conflagravit tandem, Herodiano teste, Severo & Caracalla imperantibus. Inscriptam Vespasiani Pacem habes ex Boissardo ad arcum Septimianum.

Æ

Pag. 635. *Amphitheatrum.*] Ejus ædificii formam tot carminibus celebratam exhibet hoc Numisma, quod quidem audio a quibusdam novitatis damnari. Mihi tamen, qui nummorum fidem non ex arbitrio possessorum æstimare soleo, ille omnino vi-

detur antiquus. Amphitheatrum dedicatum fuisse a Tito, scribit Auctor noster, in *Tito, cap. 7.* Ex *DIVI VESPASIANI* inscriptione colligitur, filium ejus Titum post dedicationem nummum percussisse.

Æ

Pag. 640. *Ingenia & artes.*] Magnificentiam Vespasiani eo magis extollit, quo pecuniæ ultra modum amans tenaciorque vulgo habebatur. Egregiam hanc immortalitatis adipiscendæ rationem imitati videntur nostris temporibus nunquam mihi satis laudandi Principes, Augustissimus LEOPOLDUS, Christianissimusque Rex LUDOVICUS XIV. Illi ut ingenia norunt nobiliora, artifices præclaros, cujuscunque demum fortis ac conditionis, quos de meliore luto finxit Jupiter, sua continuo fovant munificentia, sicque ad expoliendas magis magisque artes egregie stimulant. Augustis illis capitibus profecto nunquam deerit quod sibi M. Alexander optabat, illustres atque factis suis pares scriptores.

Pag. 648. *Juniam Calvinam.*] Hæc soror

fuit M. Junii Syllani & Caji, nurus Vitellii. Ab Agrippina Italia pulsa est, quam Nero post XI. annos, matre interempta, patriæ una cum illustribus viris fœminisque restituit, quo lenitatem ostenderet. De ea vide Tacit. *Annal. libr. 12. cap. 4. & 8.* Juliam lego interdum illam nominari in Juliae gentis gloriam: at a Junia erant Syllani, quare vulgatam lectionem probandam censeo. De ea mentio facta est in JULIORUM PROSAPIA, quam huic Operi præfiximus.

Occupandæ ornandæque huic paginae nummos scalpi curavi in honorem Imp. Vespasiani restitutos, quos sive ob typos, sive ob raritatem, eximios velim censeas. Et si pariter in gloriam Titi cosdem restituerit Trajanus.

CAROLI PATINI
NOTÆ
INSUETONII
TITUM.

Pag. 651. **A** Mor ac delicia generis humani.] Quid superbius? Majestas Principes vix unquam deserit, sed ex iis nullus tantum adeptus est titulum, quantum omnium consensu Titus est consequutus. Quod exemplum Princeps quivis sibi imitandum ducet, ut majestatem clementia temperet ac fulciat. Absit, & absit longe a Principe optimo tragica illa Caligulae vox, *oderint, dum metuant.*

Pag. 652. Statuam ei auream.] Vides familiaritatem, quæ Britannicum inter Titumque intercesserat, hujusque erga illum optime de se meritum gratum animum. Hinc tot statuæ illi positæ: sed & nummos in ejus memoriam cudisse, in promptu est suspicari, præsertim cum & ab aliis olim custoties restituerit, optimi Imp. indicium, quod supra cæteros Tito atque Trajano convenit.

Pag. 653. *Marciam Fulviam.*] Ita substituo pro FURNILLA, FURVILLA, aliisque corruptis, ut arbitror, nominibus, ex codice antiquo, & interpretum fide; sed præ-

præcipue ex hoc antiquo Numismate, cui nihil refragari potest. Novi porro FURNIUM, FURNIAM, FURNILLAM, apud Antiquos legi.

Pag. 654. *Paphia Veneris oraculo.*] Illius frequens est mentio apud Veteres: *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quamdam aream non impluit, inquit Plinius, lib. 2. cap. 96. Cui sanguinem offundere vetitum, precibus & igne puro altaria adolent, nec ullis imbribus, quamquam in aperto, madescunt: nec fuerit longum initia religionis, templi situm, formam Deæ, neque enim alibi sic ha-*

betur, paucis differere. Simulacrum Deæ non effigie humana, continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum, meta modo exsurgens, & ratio in obscuro, sicuti ex Tacito, lib. 2. Histor. colligitur. Figuram istius templi, arcæ, Deæ videre mihi contigit in nummis Drusi, Vespasiani, Trajani, Hadriani, Sabinae, Severi, Juliae, Caracallæ, Getæ aliorumque Imp. e quibus Vespasiani nummum hic apponendum censui. Qui plura de Venere Paphia desiderat, videat nummos nostros areos pag. 80. vel ipsum Tacitum.

Pag. 654. *Triumphavit cum patre.*] Vespasiano provincia cum exercitu a Nerone oblata est, inquit Sueton. in *Nerone cap. 4.* cujus ope bellum adversus Judæos suscepit. Inchoatum vocatus ad imperium commisit filio Tito. Res egregie peracta est Hierosolyma-

rum oppugnatione, quam & suis vulneribus nobiliorem sibi que gloriosorem Titus reddidit. Ideo merito triumphavit cum Patre, dicatis utrisque numismatibus, communem eorum gloriam asserentibus. De celeberrimo triumpho Judaico mira scripsit Jo-

sephus, de bell. Jud. lib. 7. cap. 16. e quo præcipue excerpimus quæ ad interpretationem nummorum ex *are mediocri* faciebant,

pag. 147. Hinc arcus ille Titi superbissimus, quem in Urbe nuper vidimus. Prætermittente hic non possum inscriptionem antiquam

in Circo, superiori sæculo repertam, quam | adeo marmor istud hunc Suetonii locum ex-
Boissardus suppeditat, Gruterusque, pag. 244. | plicat.

IMP. TITO CÆSARI DIVI VESPASIANI F.
VESPASIANO AUG. PONTIFICI MAXIMO
TRIB. POT. X. IMP. XXII. COS. VIII. P. P.
PRINCIPI SUO

S. P. Q. R.

QUOD PRÆCEPTIS PATRIS CONSILIISQUE ET
AUSPICIS GENTEM JUDÆORUM DOMUIT ET
URBEM HIEROSOLYMAM OMNIBUS ANTE SE
DUCIBUS REGIBUS GENTIBUSQUE AUT FRUSTRA
PETITAM AUT OMNINO INTENTATAM DELEVIT.

Pag. 656. *Berenicem*] Longum esset BE-
RENICES omnes enumerare. *Beronice*
apud Justinum, lib. 37. legitur, *Bernice* apud
Josephum, lib. 20. *antiq. Jud.* Restituitur
nomen hoc numismate uxoris Ptolemæi La-
gi, quos conjuges nummilapidesque ΘΕΟΥΣ
ΣΩΤΗΡΑΣ nominant, parentes ΘΕΩΝ
ΑΔΕΛΦΩΝ Ptolemæi Philadelphi & Ar-
sinoes. Edidit Cl. Leo Allatius monumen-
tum Adulitanum, cujus initium & hic appo-
nam, cum Plinii locum lib. 3. transcripse-

ro. *Berenica regina topasim primum oblatam*
mire placuisse, & inde factam statuam Ar-
sinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori quatuor cubi-
torum, sacratam in delubro, quod aureum co-
gnominabatur. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΠΤΟ-
ΛΕΜΑΙΟΣ ΤΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟ-
ΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΣΙ-
ΝΟΗΣ ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΩΝ ΒΑ-
ΣΙΛΕΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑ-
ΣΙΛΙΣΣΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΘΕΩΝ ΣΩ-
ΤΗΡΩΝ ΑΠΟΓΟΝΟΣ.

Pag. 658. *In thermis suis, admissa plebe,*
lavit.] In eo superbissimo labro superiori sæ-
culo in Thermis Titi effosso, unde in hor-
tos collium Vaticanorum, quos ob prospectus
amœnitatem *Belvedere* vulgo vocant, transla-
tum est. Amplissimum est, ex marmore Pa-
rio viridi variegato, & diaphano, *mischium*
nuncupant, quod in eo mixti sint malachi-
tæ, sardoniches, agathites, cristallus, chal-
cedonicus, amethystus, cyanus, aliæque gem-
mæ, quibus pretium referri nequit. Dignum

vas profecto, in quo tantus Imperator lavare-
tur. Thermas autem Titi ejusque palatium
statuunt in hortis D. Petri in vinculis; juxta
quas reperta est an. Chr. MD VI. absolutissi-
ma illa Laocoontis statua, de qua sic Plinius,
lib. 36. cap. 5. *Sicut in Laocoonte, qui est in*
Titi Imperatoris demo, opus omnibus & pictu-
ræ & statuariae artis præferendum: ingentes
ruinæ ædificii magnificentiam etiamnum de-
notant. Usus Thermarum frequentissimum
fuisse apud Romanos, nemo nescit, non mo-
do

do religionis causa, lavabant enim ante rem sacram, sed valetudinis & conservandæ & restituendæ, ut passim docet Galenus noster, præcipue *lib. 3. de sanit. tuenda*, & θεραπευτικῆς, *cap. 10.* Tres cellas habebant præcipuas, prima *sudatorium* a Seneca nuncupatur, a Dione πυριότηριον, in qua sicco calore sudorem eliciebant. In altera labrum erat constitutum aqua tepida repletum, lavando corpori. Tertia *frigidaria* dicebatur, in qua & frigida se abstergebant, & strigilibus, quidquid sordium supererat, mundabant. Unctioni deinde dabant operam, oleis scilicet pretiosioribus in

guttis gestari solitis, Rhodino, Cyprino, Myrrhino aliisque a Galeno, Theophrasto, Dioscoride, fuscè commemoratis. Quo revocatur hæc Plinii *lib. 22. cap. 24.* narratiuncula: *Centesium annum excedentem Pollionem Romulum Divus Augustus hospes interrogavit, quanam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset? at ille respondit; intus mulso, foris oleo.* Quo superbia thermarum solitusque lavandi mos innotescat, labri figuram, cujus formæ multa Romæ vidi, ex Boissardo hic palam facere libet.

Pag. 658. *Bona oppressorum in Vesevo restitutioni afflictarum civitatum attribuit.*] Magnificentiam certe maximam, sed cujus in Numismatibus nullum exstat monumentum. Montem in aversis Titi nummis sculptum ex hoc Auctoris nostri loco interpretati sunt de Vesevo, qui prorsus de Argæo intelligendus est. Præter quod enim nihil Vesevum declararet, plures possideo Impp. Roman. nummos monte signatos, cum hac inscriptione, ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, addito interdum ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ nomine. Et quod rem extra controversiam ponit, sic inscriptus reperitur

ille mons in nummo Veri apud Reginam incomparabilem, ΑΡΓΑΙΩ ΕΤ. Β. Concedantur ergo omnes illi Argæo monti in Capadocia ad quem condita est Cæsarea, ἡ πρὸς τῷ ΑΡΓΕΙΩ Καισαρεία legitur apud Sozomenum, *lib. 5. cap. 4.* & expressius πρὸς τῷ ΑΡΓΑΙΩ ὄρει. Sic apud Plinium, *lib. 6. cap. 3.* Et sub monte Argæo Mazaca, quæ nunc Cæsarea nominatur. Eadem fere Strabo, *lib. 12.* cum Argæum omnium altissimum montem nominat. Potuissim ad illustrandum argumentum eos proferre nummos, qui montem Argæum referunt sub diversis Imperatoribus,

bus, a quorum & sculptura & recensione jam mihi tempero. id modo liceat nunc indicare, nummum in magnificentissimo quodam ci- meliarcho servari, monte signatum cum O-

thonis nomine, quem Titum, sed supposititio referre, certum est, non quidem Vesevi, sed Argæi typo insignitum, addita frequenti hac epigraphe, ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΕΤ...

CAROLI PATINI
N O T Æ
IN SUETONII
DOMITIANUM.

Pag. 664. **I** Siaci celatus habitu.] Hinc Domitiani erga Isidem religio, quam superstitionem verius dixeris, ex hoc raro nummo manifesta, quem nuper Cl. Obrechtus perdocte explicuit. Sacrigerulus Isiacus, inquit, veste prope muliebri, galero calvitium tegente, quod proprium erat Sacerdotum gestamen, navi insidet, cujus usum prima Isis invenit. Perseæ fructum tenet, Dæ Isidi consecratum, ut docet Plutarchus, *de Isid. & Osir.* quo revocari etiam debet corona ex Perseæ. Crucem gestat Vitæ venturæ, apud Ægyptios symbolum, ex Rufino, *hist. Eccles. lib. 29.* Ad cujus illustrationem mire faciunt hæc verba ex Suida, voce σαυρός: 'Επὶ Θεοδοσίῳ τῇ μεγάλῃ βασιλείῳ καθαιρουμένων τῶν Ἑλληνικῶν ἱερῶν εὐρέθησαν τὸν ΣΤΑΥΡΟΝ παρὰ τοῖς ἱερογλυφικὰ γινέντῳ τῇ Σαράπιδος νεῷ ἱερογλυφικὰ γράμματα, σαυρὲ ἔχοντα τύπος, ἃπερ θεασάμενοι οἱ ἐξ Ἑλλήνων χρησινίσαντες ἔφασαν σημαίνειν

νόσκει γράμματα ΖΩΗΝ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΗΝ. Hoc est: Theodosio magno imperante, cum fana Gentilium diruerentur, inventa sunt in Serapidis templo hieroglyphicæ litteræ, habentes CRUCIS formam; quas videntes Græci, qui Christo addicti jam erant, CRUCEM apud peritos hieroglyphicarum notarum agebant significare VITAM VENTURAM.

Pag. 664. *Expeditionem in Galliam Germaniasque.]* Assentiunt nummi innumeri ex omni metallo, e quibus tres ex ære magno hic apponendos selegimus. *De Dacis Carrisque duplicem triumphum egit,* inquit Eutropius,

pius, lib. 7. post Sueton. cap. 6. De Sarma-
tis solam lauream usurpavit. Scribit etiam Au-
ctor noster, cap. 13. Post duos triumphos GER-
MANICI nomen assumpsisse, quod quidem in
nummis legitur: Deinde quo gloriam adau-

geret, Germanici nomine assumpto Septembrem
mensē GERMANICUM transnominavit.
Quo sensu singulos menses suis cognominibus
nuncupare frustra tentasse Commodum Im-
perat. scribit Capitolinus.

Pag. 667. Uxorem suam Domitiam.] Ea quot vulgavimus inter aereos nostros, pag.
cernitur in nummis omnis metalli. Græcos ali- 169. atque perrarum unum, in Thesauris,

Pag. 153. Argenteos quinque hic inspicias eximiae raritatis. *Conspiravit hac in maritum cum amicis libertisque intimis*, ut docet Auctor noster, cap. 14.

Pag. 668. *Fecit & ludos saeculares.*] Abunde scripsimus de istis ludis, cum nummos *areos* interpretati sumus, pag. 153. Exstant & plures alii ex omni metallo, diversisque

typis. Duos hic primum habes ex ære magno, quorum prior *SUFFIMENTA* Populo Data, alter *FRUGUM* Acceptionem designat. Et quo ludorum saecularium varii typi patefierent, duos alios adjunximus, tum a Domitiano, tum a Philippo Imperatoribus cufos, de quibus mentionem fecimus supra in notis. Ubi notatus mos columnis eos inscribendi.

Pag. 671. *Congiarium populo nummorum trecentorum ter dedit.*] Secundum vidimus Domitiani congiarium in nummis signatum, sed & primum tertiumque identidem expressum fuisse verisimile est. Congii figuram exposuimus supra. Congiarium a Tito datum celebrat hac inscriptio, Romae in hortis Palatinis inventa, a Grutero exscripta, pag. 244.

IMP. T. CAESARI DIVI F.
VESPASIANO AUG.
PLEBS URBANA
QUAE FRUMENTUM
PUBLICUM ACCEPIT
ET TRIBUS.

Alium habes Domitiani nummum rarissimum, ejus ludis saecularibus adjungendum.

Pag. 673. *Excitavit ad eam in Capitolio Jovi Custodi.*] Arbitror eandem quam Vespasianus inchoaverat, nummis indigitatam, hac inscriptione, *JOVIS CUSTOS*, sicut hac sculptura demonstrat, in qua *JOVIS* casu

recto. Nummus alter *Jovi CONSERVATORI*, seu, ut scribit Auctor noster, *CUSTODI*, a Domitiano dicatus est. Ille enim bello Vitelliano in Capitolium cum fugisset, irrumpentibus adversariis & ardente templo,

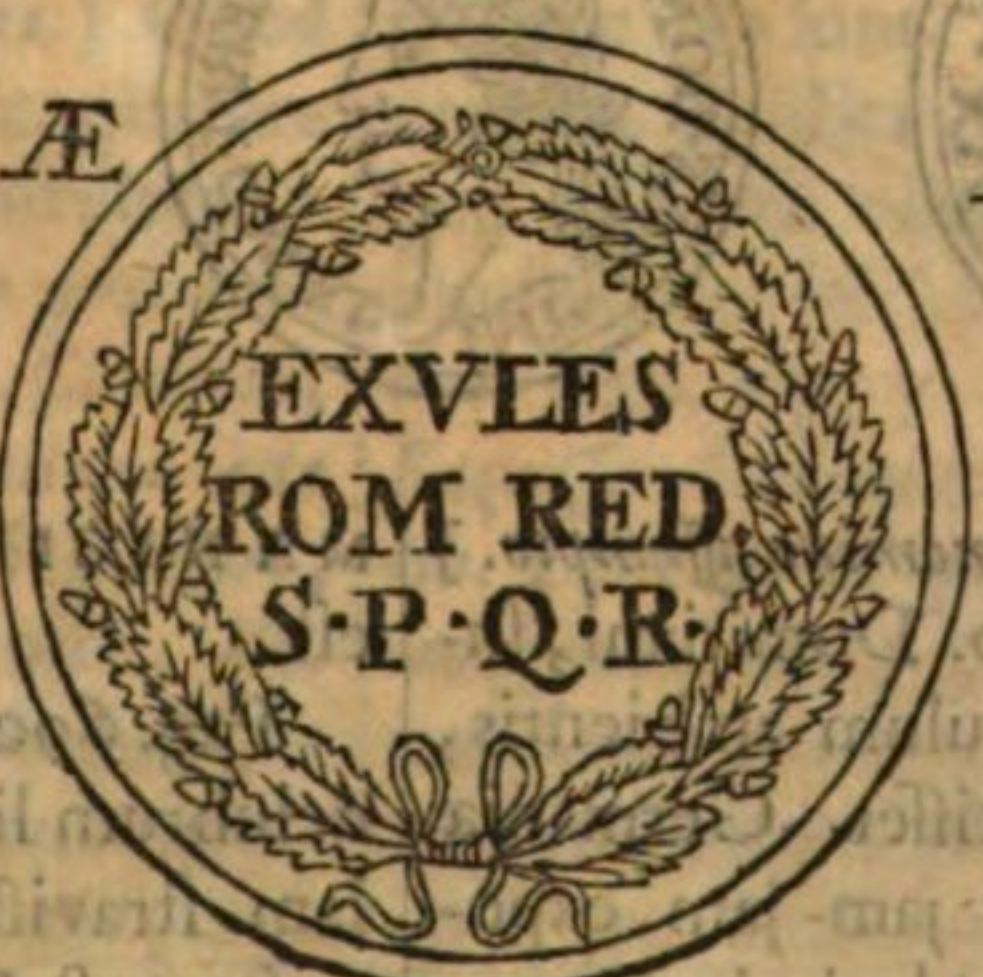
templo, apud ædituum clam pernoctans servatus est. Quare patre Vespasiano rerumposito, disiecto æditui contubernio, modicum sacellum **JOVI CONSERVATORI** aramque posuit, casusque suos in marmore expressit: mox imperium adeptus **JOVI CU-**

STODI, qui idem est, *templum ingens, seque in sinu Dei sacravit.* Ex quibus Taciti verbis patet eosdem casus in marmore signatos, & nummis ænigmatice expressos fuisse, quos ideo hic apponi curavimus.

Pag. 685. *Judaicus fiscus.*] Ex eo constitutus intelligebatur, ut *Judei patrios ritus servare vellent, didrachmum quotannis Jovi Capitolino inferrent:* Hæc sunt Xiphilini verba, in *Vespas.* 'Απ' ἐκείνης δίδραχμον ἐτάχθη τὰς τὰ πατρία αὐτῶν ἔθη περιεέλλοντας τῷ Καπιτωλίῳ Δι' κατ' ἔτος ἀποφέρειν. Ab-

olitus deinde fuit ab Imp. Nerva, de quo sic Victor: *Quidquid pæna nomine tributis accesserat, Domitiani temporibus, Nerva sustulit.* Accurate id explicat Baronius Card. *Annal. fol. 745.* Hinc cusi duo nummi, alter expresse **FISCI JUDAICI CALUMNIAM SUBLATAM** esse significat, alter

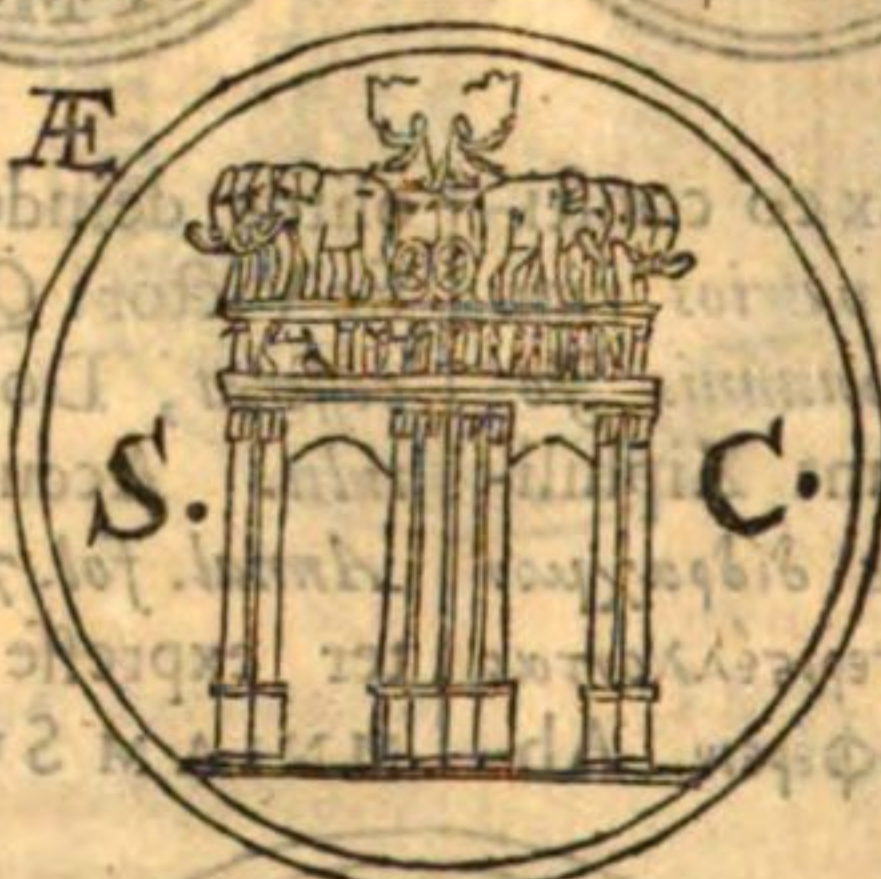

tributorum remissionem quæ ad vehiculatio-
nem spectabant. Ad optimi Principis Ner-
væ gloriam, tres alios subjunxi eximie rari-
tatis, quibus ROMAM RENASCENTEM
benignitate sua polliceri videtur, TUTE-
LA ITALIÆ in se recepta & EXULI-
BUS ROMAM REDUCTIS: ob quod
quercea corona ipsi delata est, eodem sen-
su quo prioribus Impp. OB CIVES SER-
VATOS.

Pag. 687. *Arcusque cum quadrigis & in-
signibus triumphorum.*] Ejus argumenti num-

mos octo varios exposuimus ex ære medio-
cri: alios addam ex ære magno & medio,
& ex argento: quibus triumphos istos ar-
cusque, quos fornices sapius appellabant, a
Græcis etiam fuisse sculptos patet. In eo et-
enim consentiebant, ut velano Imperatori
etiam de non victa gente triumphorum in-
signia erigerent, *Martial. l. 1. Ep. 65.*

*Stat sacer & domitis gentibus Arcus ovans.
Hic gemini currus numerant elephanta frequen-
tem,
Sufficit immensis aureus ipse jugis.*

Pag. 687. *Germanici cognomine assumpto.*] *Vesaniam* id demonstrat Imp. Domitiani, su-
perbum apud Romanos titulum ambientis,
quasi bellicosam gentem vicisset. Germaniæ
ab ipso devictæ nummos jam jam expo-
suimus, quibus ut & aliis plurimis GER-

MANICI cognomen manifeste inscriptum
est.

Pag. 690. *Prænestina Fortuna.*] Hujus Deæ
delabrum lithostrato parvulis satis crustis Syl-
lam stravisse novo tum temporis invento,
auctor est Plinius, *lib. 36. cap. 25.* Cujus
generis

generis mirandum opus Venetiis ad D. Marci, omnem Romanorum industriam superare videtur.

Pag. 690. *Minervam quam superstitiose colebat.*] Observavimus plerosque Impp. Romanos, etsi valde impios, peculiare aliquod numen supra cætera coluisse, quod nummis suis impresserunt: Augustus Apollinem; Antonius Æsculapium & Hygyiam; Commo-

rus Herculem; Severus Deos patrios, Herculem & Bacchum; Heliogabalus Solem; & Domitianus Minervam, cui in Albano quotannis quinquatria celebrabat, collegiumque instituerat, ut scribit Auctor noster, cap. 4. Ejusque filius dici & credi voluerat; de quo Quintilianus, Philostratus, Juvenalis, Satyr. 2. & alii. Hinc toties Minerva signata est in Domitiani nummis.

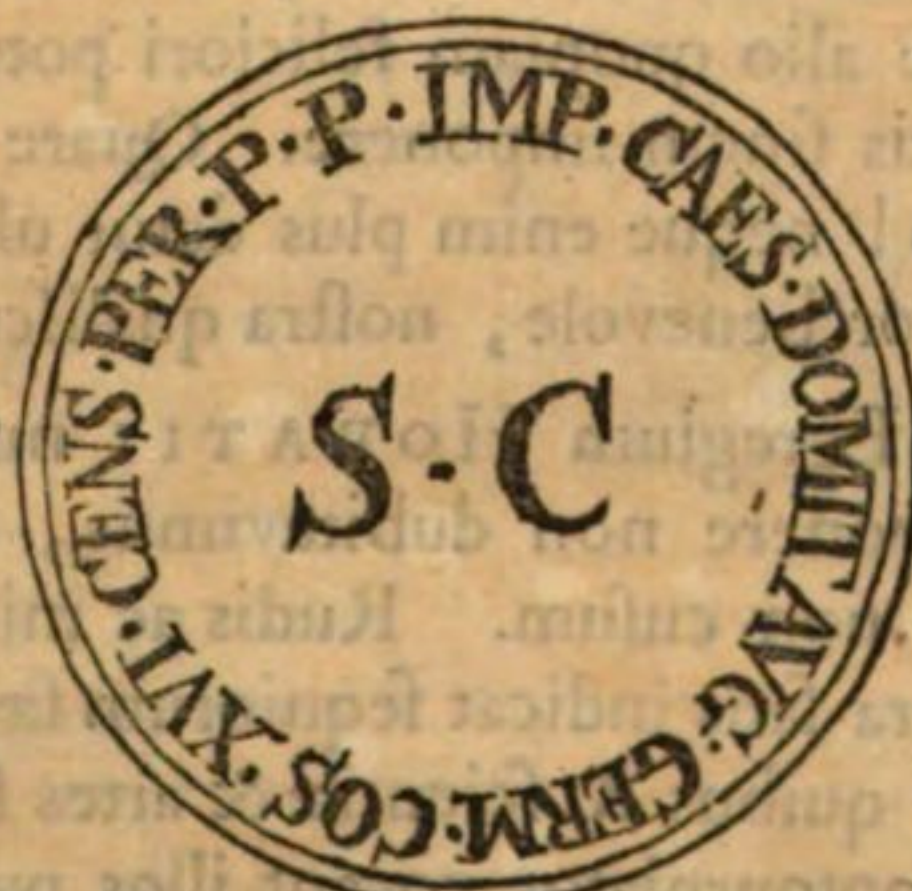

Pag. 693. *Julia Titi filia.*] Hujus vitam & infelicem exitum narrat Auctor noster, c. 22. Superest illa in nummis ex auro & argento, æreque mediocri, Græce & Latine.

Unus ex ære magno, sed absque facie, consecrationem ejus indicat a patruo simul & amasio Domitiano decretam, ut in averfa parte legitur.

Æ

Pag. 695. *Clypeosque & imagines.*] Quod primum in honorem Deorum excogitatum est, prisca Romani ad homines transtulerunt. Suorum clypeos in sacro vel publico privatim dicare primus instituit, ut reperio, Ap. Claudius, qui an. V. C. CCLIX. posuit in Bellona æde majores suos, placuitque in excelso spectari, & titulos honorum legi, inquit Plinius, lib. 35. cap. 2. Et postea, cap. 3. Scutis qualibus apud Trojam pugnatum est continebantur imagines, unde & nomen habuere clypeorum, &c. Cujus quidem generis marmorea monumen-

ta a me visa sunt. Sed ne a numismatibus recedam, Basilica Æmilia multis ejusmodi clypeis suspensis exornata in perraro M. Lepidi nummo conspicitur, quem videre est in Famil. Rom. pag. 7. Imaginum quidem amore flagrasse Atticum & Varronem, narrat Plinius, lib. 35. cap. 2. qui septingentorum Illustrum imaginibus non passi sunt intercidere figuras, aut vetustatem ævi contra homines valere, &c. Quibus perspicuum est honoris causa clypeos imaginesque dedicatas, in Curia suspensas & summo in honore habitas, publice privatim-

que: sicque maximo dedecori fuisse, si quando decernente senatu iubenteque populo fuerint detractæ. Id quod Philippo regi contingit Athenis, apud Justinum, *lib. 31. cap. 44.* Commodum apud Lampridium, Maximinum apud Capitolinum & Herodianum, *libr. 8.* aliisque, qui sævitia & morum perversitate generis humani odium promeruerunt. Sic enim Lampridius extincto Commodum senatum acclamasse scribit: *Hosti patriæ honores detraherentur: Parricidæ gladiatoris memoria aboletur: Parricidæ gladiatoris statua detraherentur. Carnifex unco trahatur: Carnifex senatus more majorum unco trahatur: Saviour Domitiano, impurior Nerone, sic fecit, sic patiat, &c.* Et paulo post: *Abolendas statuas, quæ undique sunt abolenda, nomenque ex omnibus privatis publicisque monumentis eradendum.* Cæterum imagines nobilitatis notam fuisse, nos docet Cicero, cum Ædilis curulis factus jus imaginis ponendæ se consequutum gloriatur.

Pag. 696. *Erunt omnia bene.*] Omen accipio, neque alio quopiam feliciori potuissem hisce notis finem imponere. Quare hic terminus esto! neque enim plus datur ultra. Si tibi, Lector benevole, nostra qualiscun-

Pag. 754. Egregium HORATII nummum hic apponere non dubitavimus, etsi ejus tempore non cūsum. Rudis ac minus polita sculptura satis indicat sequiorum sæculorum opus, quibus & scientiæ & artes fere perierant. Contourniatis vocant illos num-

que opera ex rei antiquariæ studio nata, Suetonium historiæ dignitate stylique genuinam antiquitatem redolentis elegantia commendatissimum, commendatiorem reddere valuit, ut quod legis nummis expressum conspicias, sicque Auctori ipsi ex Numismatum *αὐθεντία* fides accesserit indubitata; est sane quod triplicem laboris acti fructum nobis abunde gratulemur, de Suetonio, de Lector, & de Re Litteraria, si non bene, saltem minus male esse meritos. Qui si nec exstaret ullus, nobis tamen volupe fuisset historiæ fidem ex Numismatibus, horumque divinationem ex historia vicissim arcescere. Reperient interim hic Privati, quod admirentur Romanæ Majestatis initia, progressum, incrementa, decrements. Reperient Principes, quod in bonis imitentur, in malis exsecrentur. Reperient cujuscunque sortis & conditionis, quo curiosam otiosamve mentem oblectent, & erudiant. Ubi interim tuam, Lector candide, faventem deprehendemus lubentiam, eidem lubentiora & luculentiora nostra quæ cum Deo & tempore vulganda meditamur, promittimus & submittemus.

mos, circulo veluti inclusos, nullam vel auctoris vel temporis notam præferentes. Dubium non est, quin in eorum honorem sint signati quos referunt. Hujus generis vidimus HOMERI, PYTHAGORÆ, SOLONIS, SOCRATIS, DIOGENIS, MILONIS;

INDEX NUMISMATUM IN CAROLI PATINI

Notis sculptorum.

<i>M. AGRIPPA, &c.</i>	Pag. 14	<i>IMP. CÆSAR, Terminus.</i>	ibid.
<i>AGRIPPINA ux. Germanici.</i>	33, 39	<i>IMP. CÆSAR cum fulmine</i>	24
<i>AGRIPPINA mat. Ner.</i>	32, 45	<i>IMP. CÆS. columna rostrata.</i>	55
<i>AHALA BRUTUS.</i>	9	<i>JOVI ULTORI.</i>	19
<i>AHENOBARBUS.</i>	15	<i>JOVI TONANTI.</i>	ibid.
<i>Alexander Magnus.</i>	20	<i>JOVI OLYMPIO.</i>	ibid.
<i>Amphitheatrum Titi.</i>	66	<i>MARTIS ULTORIS.</i>	ibid.
<i>ANCUS REX.</i>	3	<i>Sphinx.</i>	20
<i>ANTISTIVS VETUS, &c.</i>	16, 40	<i>ROMÆ & AUG. COM. ASI.</i>	21
<i>ANTONIA SACERDOS DIVI AUGUSTI.</i>	37	<i>ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ.</i>	ib.
<i>CONSTANTIÆ AUGUSTI</i>	ibid.	<i>ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ.</i>	ibid.
<i>M. ANTONIUS, &c. P. CLOD.</i>	9	<i>JULIA AUGUS. GENETRIX ORBIS.</i>	ibid. & 22
<i>SOSIUS IMP.</i>	15	<i>Cajus & Lucius Cæsares.</i>	22
<i>AHENOBARBUS, &c.</i>	ibid.	<i>SICILIA.</i>	23
<i>CN. DOMITIUS, &c.</i>	ibid.	<i>Capricornus.</i>	25
<i>Cleopatra, &c.</i>	ibid.	<i>CONSECRATIO.</i>	26
<i>Polemon Rex.</i>	46	<i>FORTUNÆ ANTIATUM.</i>	35
<i>ΑΠΑΜΕΤΣ, &c. Agrippina.</i>	45	<i>Quadriga elephantum.</i>	36, 37
<i>Apollo.</i>	16, 24, 48	<i>FOEDUS Populi Romani QUUM GABINIS.</i>	40
<i>ARMENIA CAPTA.</i>	17	<i>Polemon Rex.</i>	46
<i>ATILIUS CIMBER.</i>	10	<i>BALBUS.</i>	13
<i>ATIUS BALBUS PRÆTOR</i>	13	<i>Berenice Regina.</i>	70
<i>AUGUSTUS II. IMPERATOR CÆSAR</i>		<i>COL. JUL. BERYTHUS.</i>	7
<i>DIC. PER.</i>	13	<i>BILBILIS Tiberius.</i>	30
<i>S. P. Q. R. PARENT. CONS. SUO.</i>	10	<i>Britannicus.</i>	42
<i>DIVUS JULIUS Cometa.</i>	11	<i>DE BRITANNIS Claudius.</i>	39
<i>M. AGRIPPA, &c.</i>	14	<i>BRUTUS AHALA.</i>	9
<i>ÆGYPTO CAPTA.</i>	16	<i>BRUTUS IMP. &c. EID. MAR.</i>	10
<i>ACTIACUS Apollo.</i>	ibid. & 24	<i>Cajus Cæsar Augusti filius JULIA TRADUCTA.</i>	22
<i>ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ ΙΕΡΑ.</i>	ibid.	<i>C. CALIGULA IV. IMPERATOR.</i>	31
<i>SIGNIS PARTH. RECEPT.</i>	17	<i>AGRIPPINA DRUSILLA JULIA.</i>	32
<i>ARMENIA CAPTA.</i>	ibid.	<i>R. C. C. &c.</i>	33
<i>L. MESCINIUS, &c.</i>	18, 19		33
<i>ΚΟΤΑ Publica SUSCEPTA, &c.</i>	18		33

INDEX NUMISMATUM.

ΔΙΑΤΜΕΤΕ ΜΙΑΗΣΙΩΝ.	34	DOMITIANUS XII. IMPERATOR.	72
ΘΕΑ ΔΡΟΥΣΙΑΔΑ ΜΙΑΗΣΙΩΝ.	ib.	<i>Columna rostrata.</i>	55
<i>Jupiter inter Plejades.</i>	36	SUFFIMENTA Populo Data.	74
ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ.	21	FRUGES Accepta.	ibid.
ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ.	22	CONGIARIUM II. &c.	ibid.
ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ.	ibid.	LUDOS SÆCULARES FA-	
ΚΑΡΧΗΔΩΝ.	48	CIT.	ibid.
ΚΟΙΝΟΝ ΚΥΠΡΙΩΝ.	69	<i>Arcus.</i>	76
ΚΟΙΝΟΝ ΦΡΥΓΙΑΣ.	45	<i>Triumph.</i>	ibid.
<i>Capricornus.</i>	25	<i>Minerva.</i>	77
T. CARISIVS III. VIR Sphinx.	20	DOMITIANUS CÆSAR DOMIT.	
C. CATVLVS DEDICATIO CAPI-		IMP. F.	72
TOLII.	4	DOMITILLA.	64
M. Tullius CICERO.	14	CN. DOMITIUS IMP.	15
L. CINNA IV. COS.	2	DRUSILLA filia Germanici.	32, 34
CIVITATIB. ASIÆ RESTITVT.	28	DRUSILLA filia Caligulae.	34
Id. a Tito REST.	ibid.	NERO CLAVDIUS DRVSUS.	29
<i>Cleopatra.</i>	15	DRVSUS Tiberii Filius.	30, 33
CLAVDIA NERONIS Filia.	48	DRVSUS Cæsar Germanici filius.	29
TI. CLAVDIVS V. IMERATOR, IM-		EXVLES ROMÆ REDVCES.	75
PERATOR RECEPTVS.	37	FAVSTVS.	2
PRÆTOR RECEPTVS.	38	FELIX.	ibid.
VICTORIA AVGVSTI.	39	FISCI JVDÆICI CALVMNIA SUB-	
DE BRITANNIS.	ibid.	LATA.	75
S. P. Q. R. AQVAS CLAVD.	ib.	FORTVNA ANTIATVM.	35
VALERIA MESSALINA.	40	FVLVIA uxor Titi.	68
<i>Agrippina.</i>	41	GALBA VII. IMP.	52
COL. A. A. PATR. LIBERIS		SALVS GENERIS HUMA-	
AUG.	ibid.	NI.	53
IO SAT. IO.	ibid.	<i>Libertas a Trajano RESTITVTA.</i>	ib.
<i>Pecunia Nostra Restituta.</i>	43	GALLIA, HISPANIA.	54
<i>Consecratio.</i>	42	GALLIA.	ibid.
P. CLODIUS, &c.	9	HISPANIA.	ibid.
L. CLODIUS MACER.	53	TRES GALLIÆ.	ibid.
<i>Columna rostrata.</i>	55	ROMA RENASCENS.	ibid.
CORINTHVS, &c. <i>Julius Cæsar.</i>	7	QVADRAGESIMÆ REMIS-	
<i>Agrippina.</i>	45	SÆ.	ibid.
<i>Nero.</i>	46	ADLOCVTIO.	55
C. COSSVTIVS MARIDIANVS A. A.		GALLIA.	54
A. F. F.	1	TRES GALLIÆ.	ibid.
Cotys Rex.	28	GERMANIA Domitianus.	73
M. CRASSVS OB CIVES SERVATOS.	5	GERMANIA CAPTA.	ibid.
<i>Dido Regina.</i>	48	DE GERMANIS.	29
DOMITIA.	47	GERMANICVS.	32
		L.	GE-

INDEX NUMISMATUM.

GETA Ludus Troja.	7	L. LUCULUS.	5
Gordianus ΙΠΠΟΝ ΒΡΟΤΟΠΟΔΑ ΝΙ- ΚΑΙΕΩΝ.	8	Ludi saculares.	7, 74
Hadrianus EXERCITUS JUD.	61	C. MARCELLUS, &c. Theatrum.	9
EXERCITUS SYRIACUS.	ibid.	C. MARIUS COS. VII. VICT. CIMBR.	4
HERCULI GADITANO.	3	MARS ADSERTOR.	12
HISPANIA Galba.	54	MARS ULTOR.	ibid.
HORATIUS.	79	L. MESCINIUS, &c.	18, 19
JOVIS CUSTOS.	75	VAL. MESSALINA AUG.	40, 48
Isis Otho.	78	MINERVA Cicero.	14
Isiacus sacerdos Domitianus.	74	Minerva Domitianus.	77
JUBA Rex pater.	35	Mithridatis Regis.	3
JUBA Rex filius.	ibid.	L. MUSSIDIUS LONGUS.	1
JUDAEA.	65	Q. NASIDIUS.	14
JUDAEA CAPTA.	ibid.	NERO CÆSAR Germanici filius.	32
JUDAEA DEVICTA.	ibid.	NERO VI. IMPERATOR.	43
DE JUDÆIS.	ibid.	Britannicus.	42
JUDEX VETTIUS.	5	Cum exuviiis serpentis.	44
JULIA AUGUSTA GENETRIX OR- BIS.	22	ΡΟΔΙΩΝ.	ibid.
Juliam Junonem Jul. Venerem.	23	CERTAMEN QUINQUEN- NALE ROMÆ CONSTITU- TUM.	45
JULIA Germanici filia.	32	PACE P. R. TERRA MARIQUE	
JULIA TITI Filia.	77	PARTA JANUM CL.	ibid.
JULIA TRADUCTA.	22	CORINTHUS, &c.	46
JULIUS CÆSAR I. IMPERATOR		COL. A. A. PATR. XXII.	ibid.
L. MISSIDIUS LONGUS.	1	Quadriga.	47
C. COSSUTIUS MARIDIANUS		Circus.	ibid.
A. A. A. F. F.	ibid.	ΤΩ ΣΩΤΗΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕ- ΝΗΣ.	ibid.
Quinque triumph.	6	NEIKAIΩN, &c.	ibid.
VENI VIDI VICI.	ibid.	NEPΩNI ΑΠΩΛΛΩΝΙ	48
LAUS JULIA CORINTHUS.	7	ARMENIACA Victoria.	50
COL. JUL. BERYTHUS.	ibid.	Instrumenta hydraulica.	ibid.
PARENS PATRIÆ DIC.		Nero cum icuncula.	51
QUART.	10	ΕΠΙ ΑΤΤΙΟΥ ΛΑΚΩΝΟΣ ΝΙΚΑΙΕΩΝ.	57
C. CÆSAR PARENS PATR.	11	Nicomedis Regis illustris.	2
P. SEPULLIUS MACER.	ibid.	OCTAVIA AUG., &c.	48
Nummi a Trajano REST.	12	OTHO VIII. IMPERATOR.	56
LEPIDUS, &c. REGULUS IV. VIR.	9	CONCORDIA PRÆTOR.	ibid.
LIBERTAS.	10	VICTORIA OTHONIS.	57
LIBERTAS RESTITUTA.	ibid. & 12	PONT. MAX.	57
LIBERTAS Populi Romani RESTI- TUTA.	9	Serapis.	58
LIBERTAS MACRIANA.	52	Isis.	ibid.
Lucius Cæsar ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ.	22	Parthici nummi.	65
		COL.	

INDEX NUMISMATUM.

COL. A.A. PATRENSIS.	41, 76	Q. THERMUS Marci F.	3
Pacis Templum Vespasianus.	65	TIBERIUS III. IMP.	26
Pharnacis Regis magni.	6	Quadriga triumphalis.	27
Philippus Rex Macedonum.	36	CIVITATIBUS ASIÆ RESTI-	
KOINON ΦΡΥΓΙΑΣ, &c.	45	TUTIS.	28
Polemon Rex.	46	Id. a Tito REST.	ibid.
Q. POMPEJUS RUFII Filius.	2	MU. AUGUSTA BILBILIS TI.	
Pompejus Pater.	14	CÆSARE V. L. ÆLIO SE-	
Pompejus filius.	ibid.	IANO COS.	30
POPPÆA AUG. CLAUDIA.	50	Tigranes Rex Armenia.	27
Poppæa ΠΕΡΙΠΟΙΩΝ.	49	TITUS XI. IMP.	68
Poppæa ΝΕΡΩΝ.	56	Amphitheatrum.	66
PTOLEMEUS REX.	35	Triumphus.	69
Rascyporis.	28	JOVIS CUSTOS.	75
Remissio ducentesima.	33	M. TULLIUS CICERO.	14
REMISSÆ QUADRAGESIMÆ.	54	TUTELA AUGUSTI Vespasian.	63
L. REGULUS IV. VIR.	9	TUTELA ITALIÆ Nerva.	75
RHENUS.	73	VEHICULATIONE ITALIÆ RE-	
ΡΟΔΙΩΝ ΝΕΡΩΝ, &c.	44	MISSA.	75
ROM. ET AUG. COM. ASIÆ.	21	VESPASIANUS X. IMPER.	63
ROMA Cicero.	14	TUTELA AUGUSTI.	64
ROMA RENASCENS Galba.	54	Victoria bovem percutiens.	ibid.
ROMA RENASCENS Nerva.	75	TRIUMPHUS AUG. de Judæis.	65
Q. RUSTIUS FORTUNÆ ANT.	35	Templum Pacis.	66
SABINUS JUDEX VETTIUS.	5	Nummi a Trajano RESTITUTI.	67
SARDUS ATIUS BALBUS PR.	13	JOVIS CUSTOS.	75
Sejanus Consul cum Tiberio.	30	VETTIUS JUDEX.	5
L. SENTIUS SATURNINUS.	4	VICTORIA CLAUDII.	38
P. SEPUL. MACER. CLEMENTIÆ		VICTORIA OTHONIS.	57
CÆSARIS.	8	VICTORIA Vitellii.	60
P. SEPULLIUS MACER CÆSAR		VICTORIA IMP. VESPASIANI.	65
IMP.	8	VITELLIUS IX. IMP.	59
Serapis Otho.	58	L. VITELLIUS CENSOR.	ibid.
SICILIA Augustus.	23	LIBERI IMP. GERMAN.	60
C. SOSIUS IMP.	15	VICTORIA AUGUSTI.	ibid.
Sphinx.	20	ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ.	61
SULLA COS.	2	Vologasus Rex Regum.	32

F I N I S
INDICIS NUMISMATUM.

**C. S U E T O N I I
T R A N Q U I L L I**

LIBER VIII.

Sive tres Imperatores Cæsares

V E S P A S I A N I,

Interpretati, & Emendati

à

T H E O D O R O M A R C I L I O

Profess. Eloquent. Regio.

**Varie aliorum quoque A U C T O R U M locis plurimis, qua inter-
pretationis, qua emendationis lux data est.**

C. S. U. E. T. O. N. I. I.

T. R. A. N. S. U. L. L. I.

LIBER VIII.

Sive res Imperatores Caesaris

V. E. S. P. A. S. I. A. N. I.

Imperatoris, & Caesaris

T. H. E. O. D. O. R. O. M. A. R. C. I. L. I. O.

Pictor. Elapsum. Regis.

Variis aliorum quodque Auctorum in locis pluribus, qui inter
pictoribus, qui emendationis lux daret.

AMPLISSIMO ET CLARISSIMO VIRO
D. DAVY DU PERRON,

Sacri Consistorii, publicique Ærarii Consiliario.

AMPLISSIME DN.

Agno semper cum metu, & quasi æstu *multa adversa revertentis* animi, donationem libelli alicujus mei facio, non tam præ verborum aut sententiarum inopia, quam quia decori observatio difficilem se præbet, sine qua oratio scriptioque omnis fatua quodammodo insulsaque sit, necesse est. Ut enim salem ajunt ceteris condimentis pro condimento esse: sic decorum ceterarum vitæ actionum laudibus ipsis pro laude est. In tali cum cogitatione versarer, in eoque essem, ut hæc in tres C. Suetonii Vespasianos notas & emendationes meas tibi offerrem, argumentaque dicerem, quare conveniens in tuæ dignitatis amplissimam personam illa donatio esset, repentinus casus, & quasi Solis Galliæ occasus, quæ institueram præfari, profari non sivit, contraque animi mei sententiam ac votum vertere stilum coëgit, longeque aliam a proposita insistere dicendi viam. Alacer, lætus, experfectoque animi vigore orsus eram præfari ad te V. C. tristis, conturbatus, & stilo quasi hebescente aliud principium capere necesse habui. Narrabam, ad nostros, aut potius orbis terræ, omni dignitate principes HENRICUM IV. patrem, & filium ejus LUDOVICUM XIII. exempla Vespasiani patris & Titi filii, aptissime convenire, quod ille re, hic spe amor esset ac delictum generis humani. Quemadmodum Vespasianus pater, imperii Romani alter quasi Camillus fuit, quia, ut C. Suetonii ore dicam, *incertum diu & quasi vagum imperium suscepit, firmavitque tandem*: sic HENRICUS IV. amplissimum Galliæ imperium agitatam aliquamdiu & fluctuans, in portu: de gradu prope convulsam, in sede stabili fixaque collocavit. Nec vero tantum aut Romani Camillo debent, aut Persæ Cyro, aut Philippis & Alexandris Macedones, Cononi Athenienses, Pelagiis aut Ferdinandis suis Iberi, Egibertis suis Angli, alii aliis, quantum Gallia Henrico, omnis ætatis, omnis memoriæ principi, qui unus omnium virtute sua veteri veriverbio fidem maxime fecit. Debere *annorum bonitatem, de magnis non tam fructibus, quam potestatibus æstimari*. Abrupit hunc stili mei cursum repente, quasi fulminis interjectus, famæ vox, unum & unicum hoc virtutis specimen, illum

patriæ, aut orbis omnium terrarum verius, Solem occidisse, ereptam illi vitam, cujus omnes unius spiritu vivebant: spirare illum publico unius parricidio desisse, per quem ut spiritum vitalem, totiusque imperii mentem, tot centena millia spiritum trahebant: salvum non esse illum, à cujus salute tanquam filo pendeat imperii florentissimi status, omniumque salus. Inventum parricidam, qui unus *Cajum* illum diritate omni atque immanitate teterrimum superaret. Illum optare ausum, *Utinam populus Romanus unam cervicem haberet*, paratum eam demere scilicet: hunc repertum, qui procella patriæ, turbo & tempestas publicæ quietis, non voto, sed re ipsa, omnes in uno jugularet. Exstitisse unum, cujus animus omnium vitiorum sentina, qui *Θηρίον ἐν μορφῇ ἀνθρώπου*, in specie figuraque humana ursus bipes, publico parenti vitam extorqueret, quem Lacedæmoniis aliisque gentibus, etiam mortuum deferere aut inultum relinquere, nefas semper summum fuisset: sceleratissimo quidem, & in omni sæculorum, terrarum, gentium, nationum, linguarum varietate, misero, tetro, execrando, detestabili exemplo. Itane desubito fieri potuisse, ut ullius unius omni scelere inflammatus furor, unam & unicam Reipubl. Columnam everteret, adfligeret, comminueret, dissiparet? Si cum *terrarum victor, & orbis terræ dominator, gentium ac regnorum diribitor, generique humano quadam Deorum immortalium portio*, populus Romanus, federet in C. Curionis theatris geminis, cardinum singulorum versatili suspensis libramento, cardines illos Curio ipse, ut rebus ceteris amens erat & vecors, aut alius aliquis Curioni geminus germanus, confringere, aut laxare & solvere ausus esset, ullumne ab inferis excitata furia, facinus atrocius, capitalius designare potuisset? Quid autem esse aliud publico parenti, *πρὸς ὃν τὸ κοινὸν βλέπει, ὡς κέντρον κύκλος περιγραφόμενος*, quem *Respub. ut circulus centro descriptus intuetur*, vitam abstulisse, in qua tanquam sede fixa & stabili salus omnium nitebatur, quam populum imperii amplissimi, quantum in parricida ipso fuit, simul ac semel evertisse, obruisse? Etiam Græcis & Romanis reges semper sanctos fuisse, & laudari in monumentis annalium ritum populi Romani, quo receptum fuit, *ne quis rex etsi armis captus esset, vita privaretur*. Sic à Crispo Sallustio, M. Cicerone, C. Julio Cæsare, *sanctitatem regii nominis* prædicari. Scholæ Pythagoricæ dictum celebrari, *Θειότατον ὁ βασιλεὺς, res divinißima Rex*. Oculatissimum illum cæcum vidisse, quanta illa sanctitas, quamque omnibus modis inviolata esse debeat, cum diceret, *Δεινὸν δὲ γένος βασιλῆϊόν ἐστι κτείνειν*, *Reges occidere dirum est*. Unde ergo, non dicam in ullo Christi sanctissimum nomen professo, sed in ulla specie figuraque hominis, tanta feritas & immanitas belluæ, ut regiæ vitæ oppugnatione, tanquam regio facinore gloriatur? Non istos qui se homines dici volunt, & feritate belluas transiliunt,

si nesciunt legibus Romanis scelus hoc, inter publicorum judiciorum crimina, *asperrimum*, & *primum*, *maximumque* esse, neque poenis quibus sancitum hoc parricidium publicum, absterrentur: saltem naturæ ipsius voce ac fati necessitate revocari, ipsiusque cœli gravissimo iudicio & suppliciis in eos divinitus immissis, qui sanctitatem regum violavissent? Philippi quidem illius inclyti Macedonum regis, C. Julii Cæsaris, Gordiani Junioris, Dionis, aliorumque principum percussores, ipso etiam quo parricidium fecerant, pugione, Dirarum auspiciis, sese interfecisse. Hujusmodi vocibus, cum tecta, viæ, compitaque omnia personarent, cui non ad res alias omnes lingua obmutesceret, manus obtorperet, mens debilitata metu concideret? Meæ quidem rivulus dictionis, quam alias quoque jejunam, exilem, aridam, exsanguem, exsuccamque comperior, publica illa consternatione & luctu, nihil propius factum est, quam ut prorsus tanquam Novanus fluvius bruma siccaretur, certe ut Padi fons meridie ipso interquiescens, arefceret, aut quasi Anapauomenus ille Jovis fons deficeret pro tempore. Atque huic quidem rei argumenta nunc dicere, siccitatemque locutionis meæ, & quasi jejunitatem ostendere & patefacere velle, actum agere sit. Nam res ipsa etiam me indicente satis arguit, & volenti fidem facere, acutus aliquis homo, & vernulæ urbanitatis amans dixerit, quod pingendi olim artificis non optimo, cum de pingendi celeritate glorians, ex tempore illam a se depictam tabellam diceret, Apelles facete respondit: Tabellam hoc ipsam satis dicere. Tamen dolor ipse, & dolor justissimus quidem, has mihi voces dedit, qui, ut Romanus orator quondam dixit, etiam ex *infantissimorum ingenis elicere voces & querelas solet*, cujusque *magnitudo vim quamdam dicendi dare potest*, quique, ut cum M. Seneca dicam, *pars magna ingenii est*. Magno itaque cordis mei dolore factus eloquens, dicam, quod tanto etiam facilius dici a me potest, quanto etiam te V. C. ad quem mihi sermo est, dolor hic & acerbissimus animi sensus tangit præ multis, cum de amicis summi illius & imperio & virtute principis, & in sanctiore ejus concilio, & quasi pars corporis principalis, ut Arcadius princeps loquitur, fueris. Eo ipso enim facilius me ex ejusdem doloris sensu verba etsi non disertissima facientem & ferre, & intelligere potes. Volui tres tibi offerre Vespasianos patrem & filios, neque munus hoc injucundum, aut disconveniens fore putavi, cum Vespasianus pater, & Titus filius, regum nostrorum tanquam specula esse viderentur, in quæ intuentes amici eorum, tuque in primis C. V. non mediocrem quasi ex imagine ipsa & specie possietis capere voluptatem. Domitianum autem his opposui, ut illorum dignitatem & laudem ipsa turpitudine sua inlustraret quodammodo, ut diei candor & claritas,

noctis nigrore & quasi tristitia : virtutis species ac pulchritudo , vitii deformitate ac turpitudine opposita intelligi facilius potest. Etenim quod de Cn. Pompejo M. prædicavit eloquentiæ Romanæ pater , de Julio Agricola suo C. Tacitus , *cum virtutibus eum suis , tum alienis etiam vitiis magnum fuisse* , hoc de Vespasiano patre ac Tito filio non minus convenienter enunciemus licet , eos non suis solum virtutibus , sed Domitiani vitiis quoque magnos esse. Hac itaque nunc etiam mente ac fine tres tibi uni offero , sed non qua potui nuper lætitia & alacritate , postquam ille hujus imperii amplissimi Camillus, ille Regii Borboniorum stemmatis flos delibatus in victoriarum suarum ac triumphorum cursu , quasi medio ipso die lucidus orbis Solis , obstupefcente genere humano , raptus in occasum est. Tu tamen , Vir amplissime , pari non quidem frontis serenitate , quod fieri non potest , benevolentia tamen & humanitate accipies hoc ingenii mei munus : quod quanquam ipsum per se tenue est , nihilominus a Vespasianis patre filioque quorum in rebus gestis versatur , & Regum nostrorum aliqua similitudine , quæ aut re aut spe in his exprimitur , commendationem accipere aliquam potest. Eaque tanto & facilius apud te & major , ut spero , futura est , quanto & felicius , & in majoribus Regis quem oculis amissum , mentibus tenemus tamen , negotiis versatus es , & in hujusce nunc *Regis* qui sceptrum imperii tanti , Deo auspice ac duce accepit , utque diu feliciterque teneat , Deum impense omnes ei veneramur , *Reginæque matris* , quæ custos Regis, & pro tempore imperii tanti rectrix est , negotiis officia tibi omnia constabunt , curamque & fidem tuam felicitas auraque Dei aspirans prosequetur. Lutetiæ Parisiorum a. d. Prid. Non. Junii , anno salutis c l o l o x.

Amplissimæ tuæ dignitati cliens

THEODORUS MARCILIUS.

T. FLAVIUS

7

A D
T. F L A V I I
V E S P A S I A N I
P A T R E M,
E X

C. S U E T O N I I

L I B. V I I I.

EXPOSITIO & EMENDATIO

T H E O D O R I M A R C I L I I

Profess. Eloquent. Regii.

C A P U T I.

Rebellione trium Principum.] Rebellionem trium principum dixit, non autem imperio, quia intelligi vult, tres illos, Galbam, Othonem, Vitellium, non tam principes quam tyrannos fuisse. Qui à principe deficit eique bellum facit, tyrannus proprie dicitur. Galba defecerat à Nerone, Otho & Vitellius à Galba, antequam Vespasianus imperium susceperet. Galba igitur, Otho, & Vitellius tyranni potius quam principes.

Idem vero est tyrannus, rebellis, & rebellio. Glossæ: Rebellio, ἀποστάτης, ἀπόστασις. Sic rebelliones pro tyrannis in epistola Faustinae A. ad M. Antoninum apud Volcat. Gallicanum. Sic autem tyrannus accipitur in Jure civili passim, ut §. Publica autem. Instit. De publ. judic. ubi criminis majestatis poena est, anima amissio, & memoria rei damnatio post mortem, &c. Melius veteres membranae & memoria tyranni, &c. quemadmodum legit quoque Theophilus eodem §. Similiterque usus §. x. Instit. De hered. ab intest. Sic & in Basilica est lib. LX. c. XII. tit. xxxv. ὁ ἐπὶ τυραννίδι ἐλεγχθεὶς, tyrannidis convictus, id est, reus majestatis. Et C. Theod. rubrica est, De inframand. his quæ sub tyrannis. Sic apud Trebell. Poll. xxx. Tyranni. Tyrannus nempe qui contra Imper. vel Remp. aliquid molitur, ut d. §. Publica autem.

Firmavitque tandem.] Tandem, quia etiam Vespasianus aliquamdiu jactatus procellis Reip. ut loquitur C. Plinius c. III. lib. III.

T. Flavius Petro.] Aliqui libri veteres, T. Flavius Petro: sed majore numero alii, T. Flavius Petronius. Sic etiam paullo post plerique Petronis patrem, sed plures Petronii patrem. Petronii scilicet nomen etsi a Petrone deductum, paullo tamen honestius, quia Petronii cives, Petrones nulli. Petrones rustici a petris apud Festum, ut rupices a rupibus.

Incertum, sponte, an evocatus.] Delent vocem illam incertum Critici, quia sæpe C. Suetonius sic ludit κατ' ἄλλειψιν sive defectu & dubitatione, ut infra c. VI. & Claudii c. XIII. Galbæ c. XII. etiam non semel Cicero. Item C. Plinius. Frequens hæc formula dubitationis apud C. Tacitum. Veruntamen his exemplis nihil efficitur. Nam & pro vulgari lectione stat consensus librorum & quasi conspiratio: & sic C. Suetonius etiam alias locutus est, ut Augusti c. XIX. Imposne mentis, an simulata dementia, incertum. Sic ergo Deæ critica qui sacrificet, nunquam litaverit.

Petro autem ille sive magis Petronius evocatus, centurio, non miles gregarius: evocati enim milites, quia confecerant stipendia, sive erant emeriti, ducebant ordines sive centuriones erant. Hinc illud in excerptis Glossar. Evocatus, ταξιάρχος.

Missione imperata.] Intellige de missione dari solita veteranis, de qua est l. IX. C. Quando prov. non est nec. eaque missio honesta plerumque, interdum tamen esse potuit causaria, ut d. l. IX. contraque non veterani nonnunquam etiam honesta l. XIII. §. Missio-num D. de Re milit.

Coactio-

Coactiones argentarias factitavit.] Non dixit absolute sive præcise *coactiones*, sed cum discrimine *coactiones argentarias*: ut & l. propen. §. ult. D. De statu lib. *coactorem argentiarii*. Coactorum quippe genera multa, ut *coactores argentarii*, *coactores auctionarii*, *coactores auri lustralis*, & id genus alii. Argentarii coactores fuere mercenarii eorum, qui argentariam sive mensam haberent. Acro & vetus interpres Horatii in Sat. vi. lib. i. Auctionarii coactores, qui pecunias in auctionibus cogeant. Auri lustralis coactores, qui cogere sive exigere soliti aurum lustrale sive vectigale, ut in vetere inscriptione Tordæ in Dacia: P. Aelio T. F. *Quest. R. auri lustralis*, &c. id est, *collector auri vectigalis ex Dacia*. Vectigalia nempe exigere solita lustris. Quod autem est in glossis Philoxeni: *Coactor, κωμάκτωρ, ἀνάγκως*. corrige, *ἀργυρεκόπος*, non ut Bonav. Vulcanius *εἰσπράκτωρ*, ut in glossis etiam ipsis patet.

Etsi quidam eum primipilarem, nonnulli, cum adhuc ordines duceret.] Opponit primipilari, ducentem ordines. hoc ita intellige. Centurionum alii primipili, sive primipilares sive in ordinibus primis: alii centuriones tantum sive qui ordines ducerent. itaque intelligi vult C. Suetonius, hunc T. Flavium Sabinum Vespasiani patrem fuisse, ut nonnullis placet, *primipilum*, sive *primum pilum*, sive *primopilum*, sive *primipilarem*, sive *primipilarium*: ut alii, tantummodo centurionem. Ordines itaque generis nomine in specie post primum pilum.

De primipilari, sive primopilari, sive primipilario, sive primopilario non necesse habeo dicere. Nam copiose Aldus Manutius in Jugurtham C. Sallustii. Justus Lipsius de Militia Romana dialogo viii. lib. ii. Etsi non deesset spicilegium volenti, ut primipilos alios fuisse milites gregarios, alios centuriones: & primipilum esse, vel ipsum ordinem primum, vel centurionatum illius ordinis sive ut Vale. c. i. lib. vi. & C. Tacitus loquitur annali xiiii. *honorem primipili*, sive ut l. i. C. de primipilo, *primopilatum*; vel commodum illius centurionatus, aliaque id genus plurima. Sed nunc operæ non est centones facere.

Sacramento solutum per causam valetudinis.] Ut si diceret, *impetravisse missionem causariam*, ut l. xiiii. §. *Missionum*. De re milit. l. ii. §. *Ignominia*. De his qui not. inf. D. Apuleji Asinus lib. iv. Exfertissime de hac missione Gordianus Imp. l. iv. C. de Re milit. ubi de examinatione hujusmodi militum, ante quam dimitterentur, solita fieri a iudice competente & medicis.

Sacramentum autem absolute dixit pro sacramento militiæ. Nam hoc sacramentum proprie. Idemque *σφατεία*, ut Glossæ: *Sacramentum, ὄρκος σφατιωτικός*. Item, *ὄρκος σφατιωτικός*, *sacra-*

mentum. Formula sacramenti militaris est apud Veget. c. v. lib. ii. ubi quod est, *nam puncturis*, &c. male corrigitur *nam victuris*. Attice Vegetius *puncturas punctas*, ut alii *picturas pictas*. *Puncturam* vero etiam Jul. Firmicus dixit c. xxi. lib. viii. Alia sacramenti formula fuit in Republica vetere, ut apud A. Gell. c. iv. lib. xvi.

Publicum quadragesima egit in Asia.] Publicum agere V. C. Lævinus Torrentius interpretatur *vectigal colligere*. Qui quod Suetonium quoque ipsum Vitellii c. vii. sic locutum ait, ejus rei nec volam ibi nec vestigium deprehenderis: Tullius tamen non dissimiliter dixit Verrina vi. *Agere crimen ostiatim* pro colligere. sed verius est, *agere publicum* exercere vectigal: ut *agere Remp.* Paullus l. xxxv. §. iii. D. Quib. ex caus. major. *mensuram rei agere*, Plin. c. iii. lib. xv. sic *secretum agere* Sueton. Claudii c. xxv.

Publicum autem quadragesimæ, non portorium sive telonium intelligi vult, ut Fabii Declam. ccclix. Hinc *quadragesima portorium* apud Symmachum epist. cxcii. lib. v. Joan. Cassian. c. xxxi. collat. xxi. Et hoc ipso c. Sabinus hic dicitur *τελωνήσας*, id est, telonarius fuisse. At Suetonii Cajo c. xl. etiam *quadragesima ex litibus*.

Manebantque imagines.] Intelligi vult hodie non manere. Itaque male V. C. Justus Lipsius ad C. Taciti Annal. xiiii. correxit, *Mantantque imagines*. Quod reprehendere alii postea, sed neque ipsi recte sublatis imagines illas a Vespasiano.

Καλῶς τελωνήσαντι.] Bono quondam telonario, aut qui bene telonium exercuit. Publicanus genus, telonarius species, ut l. iii. C. Theodos. De indulgent. debet. Neque recte V. C. Jacobus Cujac. ad l. xvi. de Verb. sign. differre illa d. l. iii. non putavit. Nam publicanus est, qui sive terra sive mari aut flumine vectigal exegit: Telonarius autem proprie, qui mari aut flumine. Sic apud Marcell. in *Portitores*, telonarii portitores. Et Moschopulo *τελώνης, ὁ τὰ τῆς θαλάσσης καὶ τὰ τῆς ἀντιναύλης διενεργῶν*. Sic in Constitutione Friderici de Regalibus feudor. c. lvi. lib. ii. *vectigalia* & quæ vulgo dicuntur *telonia*. Sic enim libri emendatiores. Similiter *teloneum* in privilegio, quod Carolus M. monachis S. Germani Parisiis dedit apud Aimon. Monach. c. i. lib. v.

Postea fenus exercuit.] Sic dicere maluit, & quasi *urbanatim*, ut Pomponii verbo dicam, sive paulo civilius loqui, quam *rusticatim* dicere, *Fenerator* fuit aut *usurarius* fuit. Nam fenus exercere, quasi artificium est, *fenerator* convicium, ut Ciceron. ii. de Offic. odiosi *portitores*, *feneratores*. Et Jul. Firmic. c. viii. lib. iii. junxit, *delatores*, *abscosos*.

abscosos, subdolos, malitiosos, maleficos, fenerarios. Abscosus, κρυφίνες.

Mancipem operarum.] *Manceps* conductor aut redemptor: *menceps* mente captus Priscian. cap. III. lib. I. cap. III. lib. V. unde jocus in cupidos nimis & cæcos conductores vectigalium, sive eos, qui male redimunt, non esse *mancipes*, sed *mencepes*.

Quamvis satis curiose.] Curiositas nempe inter laudes historici, in Augusta sive Principum historia maxime. Rationes Dio reddit lib. LIII. I. Quia Principum pleræque res omnes arcanæ. II. Quia plurimæ. III. Quia scripta & sermones de iis ad gratiam & voluntatem Principis. IV. Quia multa non facta pro factis narrari solita, & vice versa. V. Famam a rebus ipsis ut plurimum discrepare. His & talibus de causis scriptionem historiæ Augustæ sive Principis nulli facilem esse, Dio ille sapienter differit; adde, scholastico inprimis & parum curioso. Neque tamen sic curiosus esse scriptor ille historiæ debet, ut minutissima etiam quæque & non necessaria persequatur, eaque de re sapiens Luciani libro de scribenda Historia præceptum est. Talia enim scribere & narrare velle, quasi corpuscula in sole sive atomos numerare est, quemadmodum urbane Ammian. Marcellinus ludit principio lib. XXVI. idemque lib. XXVII. sapienter præcepit, *Non decere historiam producere per minutias ignobiles.* Dixeris: at minutias ejusmodi curiose Cajus Suetonius confectatur: historiæ itaque leges violat. ut Vespasianum in *sphaeristerio defricari solitum*, & id genus alia infra c. XXI. *tonderi diligenter ac radi aut etiam velli solitum C. Casarem: Octavianum Saturnalibus totos dies aleam luisse*, aliaque ejusdem sortis plurima. Sed bene hoc ita Cajus noster. In clarorum enim virorum, & maxime Principum vitis, etiam parvissima quæ videntur, magni tamen ad exemplum momenti sunt. Itaque Attica Siren Xenophon, ex eoque Eunapius, καὶ τὰ πάρεργα δεῖν τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν ἀναγράφειν. Etiam joca & nugæ industriorum & gravium virorum litteris mandari oportere. Idemque & Musarum & Martis alumnus Xenophon, apud Plutarchum in Agefilao: *Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔχειν τι καὶ τὰς ἐν οἴκῳ καὶ παιδιᾷ φωνὰς καὶ διατριβὰς ἀξιολογούμενους.* id est, *Præclarorum virorum etiam in ludo jocoque & vino voces & usum, habere aliquid dignum memoria.* Distinguere itaque oportet historiam rerum gestarum a vitarum historia. Huic etiam minutissima quæque persequi decorum est, illi non item. Sic capiendum, quod Flav. Vopisc. in Proculo: *Minima quæque jucunda sunt, atque habent aliquid gratiæ, cum leguntur.* Curiositatis autem nomine in laude usus sum, ut & πολυπραγμοσύνης nomen Græce usurpes non male, contra quam A. Gellio c. XVI. lib. XI. Nam πολυ-

πραγμοσύνη laudi, φιλοπραγμοσύνη vituperationi est, eaque de re Suidas.

CAP. II.

Cui nomen est Phalacrino.] Itinerario Antonini, *Ultra Reate & Interocrium, Falacrinus.* nempe vicus. Apud Geographum autem lib. V. vicus Reatis finitimus *Ἰντερόκρεαι*. Phalacrine itaque via Salaria, qua itur Amiternum: & hodieque Salaria via eunti Asculum, se offert templum D. Sebastiani in Phalacrino haud procul Reate.

Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino coss.] Rectum fuisset C. Poppæo Sab. Sulp. Camerino coss. Nam Poppæus cos. major, Sulpicius minor, ut patet in Fastis. Sed usitatissima illa in nominibus coss. *πρωθυερίαι* est, ut Valerii c. IV. lib. I. M. Popillio Lanate, Cn. Calpurnio Pisone coss. Atqui major Piso, minor Lænas. Sic C. Plinii c. I. lib. XXXIX. C. Taciti Annal. IV. & §. *Restituta*. Instit. de Fideicom. hered. passim.

Educatus sub paterna avia Tertylla.] Hunc locum interpretatus sum ad illum Horatii epist. I. lib. I. versum:

Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Quare Princeps quoque.] Totus hic locus vitiose interpunctus a Critica gente omni. Quippe Suetonius voluit: *Quare Princeps q. e. l. i. a. frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim, ne quid s. o. c. deperiret: & avia memoriam, &c.*

Ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret.] Ne quid minueretur ei de voluptate, quam capiebat ex adspæctu & quasi facie ipsa villæ, in qua repositus puer; cujusmodi Ciceronis voluptas ex Arpinate villa ejus avita, principio secundi Legum. Hinc itaque commiseratio Fabii Declam. CCCXXVII. *Penates illos, in quibus natus sum, qui mihi quotidiana imagine versantur ante oculos, amisi, &c.* Et illa apud Sidon. Apollin. epist. V. lib. III. *Rus non solum notum, verum etiam inter lactantis infantia rudimenta reptatum, &c.* Ejusdem quoque commiserationis vestigium I. XLVIII. D. de Rei vindic. I. XXI. C. de Admin. tut. Hinc itaque natum jus *προτιμήσεως* sive redhibitionis gentilitiæ, sive retractus gentilitii.

Ut sollemnibus ac festis diebus.] Festis nempe diebus soliti pateras Diis libare, deinde & ipsi perpotare. Itaque matronæ, quanquam lege Romuli temeto abstinere jussæ, tamen festis diebus solitæ post libationem obducere, ut narravi de leg. XII. Tabul. c. xcvi.

Pocillo quoque ejus argenteo potare perseveraverit.] Suum cuique patrifamilias & matrifamilias poculum; plerumque autem patritium & avitum, ad

B b b b b

libatio

libationes, patera nempe: ut Ciceronis Verrina VI. *Patera, quæ mulieres ad res divinas uterentur, &c.* Hujusmodi patera casca voce etiam Calpar apud Festum. Neque Romanis tantum, sed gentibus etiam aliis plerisque hic ritus, ut patera Didonis, Æneide I. Patera Pterelæ regis, Plauti Amphitr. Vestigium quoque in litteris sacris, ut Rectorum c. XI IV.

Latum clavum quanquam fratre adepto.] Adeptum latum clavum intellige a Principe impetratum. Argumento est Papinii locus Silva penult. lib. IV. quem locum restituere in animadversis ad C. Suetonium aggressi, destituere. Sic autem legendus est:

*Quippe & opes & origo sinunt, hac lampade prima
Patritias intrare fores, ac pube sub ipsa
(Si modo prona bonis invicti Caesaris adsint
Numina) Romulei limen pulsare senatus.*

Opes, inquit, o Menecratis fili, & origo sinunt te patritium puerum fieri, si tamen placitum Principi. Quippe ut eques a Principe senator fieret, duo requisita, census & splendor generis. Quare C. Plinius epist. III. lib. X. cum a Trajano peteret, ut Voconium Romanum in senatum legeret, ostendit, ei censum esse & splendorem natalium.

Atque iidem illi qui male restituunt locum Papinii, etiamne recte censent tunicam laticlaviam senatorum liberis non aliter fuisse, quam indulgentia siue beneficio Principis? Atque distinguere oportuit: nempe iis, qui non essent senatorum liberi, opus indulgentia illa Principis, ut nunc Sabino ac Vespasiano: at senatorum liberis omnibus hoc jus lati clavi, & cum toga virili sumta simul tunica laticlaviam. Hinc illud Papinii Silva II. lib. V.

— *Mox Tyrios ex more sinus, tunicamque potentem*

Agnovere humeri, &c.

melius alii, *tunicamque patentem.* Ait puerum Crispinum simul cum calceis lunatis etiam latum clavum, siue tunicam laticlaviam, sumsisse, idque factum de more, nempe, senatorum liberis solito.

Opponunt locum Isidori, qui c. IV. lib. IX. ait, senatorum liberos equites fuisse, usque ad legitimam ætatem, siue annum quintum & vigesimum. Sed nihil juvat eos Isidorus. Non liberi senatorum equites, sane, sed laticlavii. Atque hoc institutum sic ab Augusto. ut patet C. Suetonii cap. XXXVIII. ubi, *protinus*, intellige, ante legitimam ætatem, siue pariter cum toga virili. Senatorum itaque liberi non fuere senatores ante legitimam ætatem; at laticlavii fuere.

Ad jus itaque hoc lati clavi, quod senatorum liberis, antequam senatores fierent, competeat, pertinent illæ in Jure civili quæstiones Pauli & Ul-

piani D. de Senatoribus, quia lati clavi prærogativæ plurimæ.

I. Quæstio, An etiam adoptatus a senatore, sit senatoris filius, siue jus lati clavi habeat? Adfirmatur l. V. D. eod.

II. An etiam ille senatoris filius, qui susceptus patri ante senatoriam dignitatem? Adfirmatur d. l. V. & l. III. §. *In filiis.* de Decurionibus. l. *Moris* §. penult. de Pœnis D. Neque obstat l. XI. C. de Dignitat. Nam turbide admodum a librariis accepta est, sic autem digerenda: *Si senator vel alius clarissimus privatos habeat filios, editos quippe, antequam susciperet dignitatem (cum paternos honores invidere filiis non oporteat) a senatore vel alio clarissimo susceptum, in Clarissimus sciendum est dignitate mansurum.* Quod non solum circa masculos dignoscitur constitutum, verum etiam circa filias simili conditione servandum. Scio visum aliis aliter, sed ut Plautus dixit, etiam oculis eos utilitatem hac in re parum obtinuisse scio.

III. An, qui adoptatus a senatore, & post emancipatus, maneat tamen filius senatoris? Negatur l. VI. D. de Senatoribus.

IV. An senatoris filius datus in adoptionem ei, qui dignitatis inferioris est, maneat senatoris filius? Adfirmatur d. l. VI.

V. An filius naturalis emancipatus a patre senatore, habeatur filius senatoris? Adfirmatur l. VII. D. eod.

VI. An postumus quoque senatoris filius? Adfirmatur d. l. VII.

VII. An qui conceptus & natus, postquam pater senatu motus est, senatoris filius? Negatur d. l. VII.

VIII. Qui conceptus patre senatore, natus autem patre jam regradato, an senatoris filius? Adfirmatur d. l. VII.

IX. Is cui & pater & avus senator, sed pater senatu motus, antequam is conciperetur; an, quia senatoris filius non est, etiam nepos senatoris habendus non sit? Negatur d. l. VII.

Magis convicio, quam auctoritate.] Patris potestas siue majestas dicitur, matris auctoritas. Pater jubere potest, mater non potest, quia non habet in potestate; siue patris jussus est jure civili, matris non est jussus, sed auctoritas tamen aliqua. Unde illud l. XXI. C. de Inoff. test. *Filia matre volente nupsit*, &c. itaque matris potestas aliqua naturalis tantum: patris & naturalis & civilis. Hinc patris & matris potestas inæqualis dicitur l. IV. D. de Cur. furios. M. Seneca Controvers. IV. lib. VII. *Prima partes sunt patris, secunda matris, &c.*

Per contumeliam anteambulonem fratris.] Salutatores siue antelucana officia Romæ dicti *anteambulones.* Martialis epigr. LXXIV. lib. X.

— *Quamdiu saluator*

Anteambi-

*Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto.*

*Anteambulones & togatulos δῖς τὸ αὐτὸ dixit pro
anteambulones togatos. Sic Epigr. xviii. lib. ii.*

*Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis.
Tumidi nempe toga durata, & tabellis composita
sive tabula. Anteambulare, προπέμπειν, ut in
Glossis: Anteambulo, προπέμπω. Iidem quoque
Antepedes. Agratius: Circumpedes servorum obse-
quia; antepedes amicorum. Ex Juvenale, opinor,
cujus illud Satyra vii.*

--- Togati antepedes.

De his quoque Simplicius in Epictetum. Vespasianus igitur quasi anteambulo sui fratris, albus quippe solitus cum prætextato & laticlavio esse. Reges autem ipsi prætextati Romæ: clientuli sive anteambulones illi albi, ut apud Martialem Epigr. lvi. lib. i. Hinc apud Juvenal. Sat. x.

--- Niveique ad frana Quirites.

Anteambulones vero illi non semper pedites, sed lautiores quoque in equis, sellis, lecticis. Indicio est Idem Sat. i.

Tribunus militum.] Sic melius plerique libri, quam alii, *Tribunatu militum*, &c. ut etiam mox *Quæstor Cretam*, &c. non autem *Quæstura*, &c. Tamen Julii c. iv. dixit, *Tribunatu militum auctores juvit*, &c. Sed res diversa est.

Quæstor Cretam & Cyrenas provinciam.] Creta insula, & Cyrenæ sive Pentapolis una provincia, ut Appian. lib. iiii. ubi C. Cassio Cæsaris percussori provincia Cyrena & Creta.

Quæstores autem alii provinciales, ut nunc Vespasianus, alii candidati Cæsaris, ut l. unica §. ii. D. de Offic. quæst. Atque horum melior longe conditio, de qua Vellejus lib. ii. Et tangitur Quintiliani cap. iiii. lib. v. Hi in republ. vetere quæstores ærarii, sive quæstores urbani. Ascon. in iiii. Verrin. T. Livius lib. iv.

Sorte cepit.] De quæstoria provinciarum fortitione Tullius pro Murena, Philipp. ii. Epist. vi. lib. vi. ad Attic.

Sextoque loco.] Eoque ultimo. Tullii Cic. sæculo ultimus in ædiliū creatione, quartus locus; nam ædiles tunc iv. Vespasiani tempore, sextus. nam ædiles vi. l. ii. §. Deinde Cornelius Sylla. de Orig. Jur. T. Livius sine lib. vi. Dio sine lib. xliii.

Vix adeptus est.] Vix intellige non senatus suffragiis, sed beneficio Principis Caji, proptereaque Vespasianus infensus senatui, ut infra dicturus Suetonius, videlicet, quia repulsam passus a senatu. Quemadmodum vero magistratus beneficia essent Principis, patet Dionis lib. lvi.

Olim videlicet sive in republica vetere suffragia populi in comitiis: post in rep. nova senatus suffragia in curia, ut patet Dionis loco anted. Qui locus mendosus male notata interpositione.

Princeps itaque aut ipse per se mandabat magistratus, aut petitores commendabat suffragiis senatus: quibus neutrum esset a Principe, his petere necesse a senatu, Dionis loco eodem. Postremi hujusce generis petitor Vespasianus repulsam passus a senatu in ædilitatis petitione, eandem adeptus a Cajo Principe. Hinc odium ejus in senatum, benevolentia in Cajum. Ac commendare quidem tribuum suffragiis primus instituit Julius Cæsar, Suetonii cap. xli. Sed Augustus cum lege regia populi potestas omnis in eum translata esset, suffragia transtulit ad senatum, eo prætextu, quasi multitudine præpediente, jam populus convenire non posset: qui prætextus ut vera causa ponitur l. ii. §. Deinde quia difficile D. de Origine Jur. §. Scriptum autem jus. Instit. de Jure nat. Sic intellige dictum Modestini l. unica de Ambitu: *Ad curam Principis magistratuum creatio pertinet, non ad populi favorem, &c.*

Ut autem nunc Vespasianus vix sine beneficio Principis, & ultimo loco ædilis factus, non dissimiliter apud Ciceronem Vatinius vix ædilis factus beneficio cos. & postremus.

Et imprimis prator.] Renunciatio quæstorum, ædiliū, prætorum plures habuit gradus. Itaque Tullius pro Murena, *Renunciatio*, inquit, *gradus habet*. Hi gradus potissimum tres: primus, medius, postremus. Primo gradu illi, qui primi renunciatur: Secundo sive medio, qui imprimis, ut nunc Vespasianus, & Tullius de se ipso in Pisonem: Tertio sive postremo, qui ultimi renunciatur, ut nunc Vespasianus quæstor, & Vatinius apud Cic. Imprimis itaque renunciati, qui secundo sive medio renunciationis gradu. Primus renunciationis gradus honestissimus, unde frequens gloriatio M. Tullii, se primum prætorem renunciatum, ut pro Pompejo, in Toga candida, apud Ascon. in Pisonem, sine Bruti. & Servius Sulpic. apud Cic. pro Murena, gloriatur, se *primum quæstorem factum*, & Aufonius in Grat. act. se *Consulem priorem factum*. Medio gradu alii honestiores aliis, nempe, ut primo quisque proximus. Sed omnes imprimis, quia ante postremum. Et hinc etiam gloriatio Tullii in Pison. se *quæstorem renunciatum imprimis*. & nunc Suetonii de Vespasiano. Ultimus autem locus non sine rubore & quadam quasi infamia, ut nunc Vespasiano, & Vatinius apud Ciceronem.

Renunciationem accipe nunc factam ab eo, qui habet comitia, ut cos. Erant enim & aliæ duæ, una voce alicujus de centuria sua, altera voce præconis in centuria.

Ludos extraordinarios pro victoria ejus Germanica.] Ludi ordinarii, quos prætor initio aut exitu præturæ, & ob præturæ honorem dabat, ut res nota cum aliunde, tum ex Plutarchi Bruto. Ubi C. Cassius M. Brutum sic adfatur, *ab aliis Prætoribus*

ribus ludos, ab ipso libertatem expectari. Et Dionis lib. LIV. ubi Augustus, ut rem solennem, permittit Prætoribus ludos initio & exitu præturæ: extraordinarii autem, si quis daret in prætura, neque ob præturam, sed alterius rei causa, ut nunc Vespasianus.

Pœneque conjuratorum.] De qua contra Cajum conjuratione Dio lib. LIX. C. Tacitus principio lib. XIV. Joseph. Orig. c. I. lib. XIX. Tangit quoque Sueton. Caji cap. XXIV. L. Seneca epist. IV. Rutil. Numant. Itinerarii lib. I.

Ut insepulti projicerentur.] Hæc peculiaris pœna perduellioni sive crimini majestatis, ut patet l. I. D. de Cadaver. punit. sic Titius Sabinus majestatis reus projectus in gradus Gemonios apud C. Tacitum Annali VI. C. Plinium c. XL. lib. VIII. Similiter etiam Sejanus ejusque complices, apud Tacit. Annali VI. & Pomponius Labeo lib. eod. Vestigium quoque libro eodem, ubi de supplicio Asinii Galli, & ubi de morte Agrippinæ libro eodem, & apud C. Sueton. Neron. c. LIII.

Quemadmodum projicerentur, unco, scilicet, a carnifice protracti in Gemonias, patet C. Taciti & Suetonii locis anted. & Suetonii Tiberio c. LXI. & LXXV. & C. Taciti Historiar. lib. III. A Gemoniis deinde tracti quoque post in Tiberim, ut apud C. Plin. c. XL. lib. VIII. ubi Sabinus Vespasiani frater natu major sic trahitur, qui tractus quoque ante in Gemonias, apud Tacitum III. Histor. sic in Tiberim tracti quoque complices Sejani apud Tacitum Annali VI. Suetonii Tiberio c. LXXV. sic infra Vespasiani c. XIX. in Tiberim projicere.

Egit & gratias ei apud ampliff. ordinem.] Ritus solennis accepto a Principe beneficio, ut magistratu, gratias ei agendi in senatu. Sic Ælius Verus Hadriano apud Spart. sic C. Plin. a Trajano consultatum adeptus ei gratias agit oratione illa, quam plebecula *panegyricum* vocat, cum sit Gratulatio sive Gratiarum actio, sed propter laudes Trajani speciem aliquam habens panegyrici. Recteque in genere eodem Aufonii ad Principem oratio inscripta, non *panegyricus*, sed *Gratiarum actio*. Et ipsum Plinium *Gratiarum actionis*, non autem *Panegyrici* nomine librum illum indigetari voluisse, ipse testis locupletissimus. Nam & ipsius orationis principio, *Tantumque*, inquit, *a specie adulationis absit gratiarum actio mea*, &c. Et mox, *Principi*, inquit, *gratiam acturus*, &c. Epist. XIII. lib. III. cum ait, *Librum, quo nuper optimo Principi gratias egi, misi exigenti tibi*, &c. Et ejusdem lib. epist. XVIII. cum ita scribit: *Officium consulatus injunxit mihi, ut reip. nomine Principi gratias agerem*, &c. Quo loco etiam patet ratio, cur non *Panegyricus* ille sit, sed *Gratiarum actio*: quippe quia dictus ritu solenni, quo Principi gratias agere soliti in senatu, qui beneficio ejus consulatum adepti essent. Unde illud Plinii epist. illa XVIII. ex more

fecissem, &c. In repub. vetere consul principio initi magistratus populo agere solitus gratias pro concione, ut patet Æmilii Pauli exemplo apud Plutarch. in Vita ejus. Patet quoque apud Ciceronem principio Agrariæ II. In rep. autem nova Principi agebat gratias in senatu, ut Plinius, Aufonius, & alii. Receptum autem hoc ita in rep. nova Scto, de quo C. Plinius ead. orat. *Parendum*, inquit, *est Scto, quo ex utilitate publica placuit, ut cos. voce, sub titulo gratiarum agendarum, boni Principes, qua facerent, recognoscerent: mali, qua facere deberent.* &c. Unde liquet, senatum ipsum voluisse ejusmodi orationes Gratiarum actiones vocari, non Panegyricos; quanquam sub specie gratulationis laudaretur quoque Princeps.

Adhæsit autem illi C. Plinii orationi nomen *Panegyrici*, quia sic eam Sidon. Apollinaris vocat epist. X. lib. VIII. atque in errorem traxit porro etiam Criticorum agmina. Idemque Sidonius Panegyricum illum vocat *comparabilem*: Justus Lipsius V. C. corrigit, *incomparabilem*. Sed ipsius C. Sidonii sensu ac verbis refellitur. Nam *Panegyricum* illum, ut ipse nominat, videri vult inferiore sive minore laude, quam ejusdem C. Plinii orationem pro Actia Variola. Non esset autem inferior, si *incomparabilis*.

Honore cœna dignatus esset.] Cœnæ Imperatoriæ sive Principali adhiberi, honor ingens, ut patet Suetonii Cajo c. XXXIX. Domit. c. XXIV. Atque is honor mensa Regalis apud Amm. Marcel. lib. XV. Hinc Eucharisticon, sive Gratulatorium carmen, sive gratiarum actio Papinii ad Domitianum pro epuli honore. Silva II. lib. IV. Ubi & causa illa, cur tantus hic honor æstimaretur. Nempe, quod nunquam alias cuiquam fas sedentem loqui Principi, nisi in epulo. Tunc enim etiam jacenti sive accubanti sermo esse potuit ad eum purpurato, ut apud C. Sidonium epist. XI. lib. I. Dictæ vero Principis epulæ divina ut l. VII. C. de comitibus & tribunis scholar. Eoque facit Martial. epigr. XXXIX. lib. VIII. epigr. XCI. lib. IX.

C A P. III.

Equitis Romani Sabratensis ex Africa.] Bono discrimine, *equitis Rom. Sabratensis*, ut significaret equitem Romanum quidem, sed municipalem. Equitum Romanorum genus triplex fuit. Nam aut domo sive origine Romani fuere proprie Romani: aut ex municipio Italiæ, iique municipales. cujusmodi M. & Q. Cicero: itaque apud Juvenal. Sat. VIII. Cicero *municipalis eques*. aut ex provincia, iique provinciales, cujusmodi eques L. Seneca. Itaque ipse apud C. Tacitum Annali XIV. *equestri se & provinciali loco ortum ait*. Primo dignationis gradu equites Romani, secundo municipales, tertio provinciales. Differt autem quo-

quoque eques municipalis & provincialis Romanus, ab equite municipali aut provinciali simpliciter dicto. Nam illi in ordine equestri Romæ, hi in ordine equestri tantum municipii sui, aut provinciae. Quippe ut in republ. Romana coss. senatus, eques, plebes: sic & in municipiis Italiae & provinciarum, duumviri, decuriones, equites, plebeji. Hinc *resp. municipalis* apud Cicer. 11. Legum.

Libertam olim Latinaque conditionis.] Male in aliis, *Delegatam olim, Latinaque conditionis*. Neque recte V. C. Petrus Pithœus Subsec. c. 19. lib. 11. *deligatam olim*, &c. & intelligi vult poenæ causa vinctam fuisse. Bene hoc refellit Lævinus Torrentius. Parum etiam recte Hadrianus Turneb. Advers. c. xv. lib. xx11. *Delicatam olim*, &c. Nec moror sic vocari *delicatos* a Suetonio Titi cap. vii. Suetonius enim lectionem illam ipse refellit, & docet a suo stilo & manu esse, *libertam olim*, &c. quia subjungit, *Sed mox ingenuam, & civem Romanam recipatorio iudicio pronunciatam*, &c. Libertæ opponit ingenuam: Latinae conditioni civem Romanam. Ne Torrentius quidem sat ex mente Suetonii legit *libertam delegatam olim* aut *delegatam olim*. Quid enim delegatio ad libertinitatem? Plane quidem ita Suetonii stilo fuisse *libertam olim*, &c. indicio Aurel. Victor. in Vespas. qui nihil aliud quam *libertam* fuisse.

Dixit vero Suetonius *libertam*, respiciens ad patronum ejus Statilium: *Latina* autem *conditionis*, ut distinguat libertinitatem ejus. Triplex enim libertinitas olim: Romana, ex manumissione vindicta, censu, testamento: Latina sive Juniana ex manumissione inter amicos, per epistolam, per mensam sive convivium: & Dedititia ex manumissione ejus, qui a domino poenæ causa vinctus aut tortus, aut notis compunctus. Justinian. Instit. §. ult. de Libert. & ibidem Theophilus, Cajus Instit. Tit. 1. Ulpian. Reg. Tit. xi. Auctor Veter. fragm. de Libertis. Pithœus Subsec. c. 19. lib. 11. Alcivus Parerg. c. xiv. lib. 1.

Sed mox ingenuam & civem Rom. recip. jud. pronunc.] Solitus M. Cicero, item alii, tanquam res differentes ponere *judices* & *reciperatores*. Ut Verrina v. Nullum unquam *judicem* aut *reciperatorem* dedit. Et pro Cæcinnâ, *Si quis judex recipatorve dicat*. Sic etiam discriminis causa, alias dicuntur *judicia* tantum, alias *judicia recipatoria*, ut nunc, & apud Ciceron. 11. de Invent. C. Plinium epist. penult. lib. 111. Valerius in Notis: *Quanti ea res erit, tanti iudicium recipatorium dabo*. Ea-que formula est Prætoris dantis *reciperatores*. Quid autem *judex* ac *recipator* intersit, varie traditum est. V. C. Cujacius recitatione solenni ad §. *Præjudiciales*. Instit. De actionibus. *reciperatores* definit esse *judices pedaneos*. Sed forte verius est, *pedaneum* *judicem* esse genus. Quivis a Prætoris *judex*

datus, est *pedaneus judex*, idemque *judex delegatus*: sed *recipator* est speciatim ac proprie is, qui datus a prætoris ad res *reciperandas*, ut Plauti Bacchid. Sc. 1bo. T. Livii principio lib. xliii. Huic opponitur *judex* a prætoris datus, nempe, ad petitiones quasvis alias. Itaque nonnulli distinguunt quoque *judices* dari ad juris quæstionem: *reciperatores* ad quæstionem facti. Sed illa differentia non æque conveniens est.

Dicuntur quoque *reciperatores* generis sui nomine *judices*, ut in legis Maniliae c. v. & passim D. de Liber. cau.

Sed *recipatoris* est quoque nomen generale, sive *recipatorum* genera multa sunt. Primi generis *reciperatores* sunt jure belli ac gentium, de quibus est apud Festum, & dicendi nobis locus quoque infra ad caput x. Alterius generis *reciperatores*, in quavis alia rerum repetitione, dati a prætoris: tertii generis *reciperatores peregrini*, de quibus Theophilus §. *Eadem lege*. Instit. Quib. ex caus. manum. non poss. Tangit quoque Ulpian. Regul. Tit. 1. §. *Eadem lege*. Instit. Quibus ex causis manum. non poss. Inter hoc & secundi generis *reciperatores* interest, quod illi sine prætoris judicant: hi autem *procos.* aut *præsidi* in consilio sunt in cognitione manumissionis, qua minor xx. annis manumittit. Theophil. d. §. *Eadem*. Quarti generis in *præjudiciis* *reciperatores*, ut hoc C. Suetonii loco & Plauti Rudente Sc. xxvii. utrobique in *præjudicio* ingenuitatis, de quo tit. D. Si libert. ingen. esse dic.

Patre adserente.] *Adserente ex libertinitate ingenuitati*, ut loquitur Saturninus l. 11. §. 1. D. eodem.

Nec quicquam amplius quam quæstorio scriba.] Contemptim dixit, *nec quicquam amplius*, &c. quia scribarum ordo, etsi honestus ille, ut M. Tullii Verrina v. infra tamen ordines alios fuit, ut senatorium, equestrem, tribunorum ærario- rum, &c. Itaque de D. Matrino scriba ædilitio M. Tullius contemptim, *hominem tenuem*, &c. pro A. Avito. Et A. Gellius c. 19. lib. vi. de Cn. Flavio *scriptum faciente*. Et Horatius Sat. v. lib. 1. & Catoni probro datæ nuptiæ cum scribæ sui filia. Plutarchus in Catone. Hinc etiam jocus Themistii in tyrannum ex scriba, Orat. 19. Declamat quoque in scribas Aurelius Victor in Galieno.

Signanter autem quoque dictum, *Quæstorio scriba*. Nam quæstorii scribæ inferiores prætoris scribis, atque ædilitiis, sive ultima quæstoriorum scribarum decuria, ut Caji nostri Claudio c. 1.

Atque utramque adhuc privatus amisit.] Privatum accipe, non sine magistratu, sed necdum Principem. Facta comparatione ad Principem ceteri omnes privati sunt, etiam ipsi magistratus. Unde illud Herodiani lib. viii. agentis de Maximo

Imper. eum ὅτε ιδιώτερον, sive cum adhuc privatus esset, ἄρχαι τῶν Γερμανῶν, præsuisse cum imperio Germanis. Et idem lib. vii. opponit βασίλειους, fasces regios sive imperatorios, fascibus privatorum sive βασίλειοις ιδιωτικαῖς, ut fascibus coss. & Prætorium. Ergo & Imperatoris fasces laureatos semper fuisse ait, sive δαφνηφορέντας, ceteros sine lauru. Quippe ut olim populus, sic deinde Princeps creator magistratuum. Tryphoninus l. unica §. de Lege Jul. amb. Post videlicet legem Regiam. Sic comparatione ad dictatorem, magistratus omnes privati. Unde caput illud de Dictatore, in lege M. Tullii de magistratibus. lib. iii. Legum: Is quando est, consules magistratusque populi reliqui, magistratus nē sunt. Sic enim locus ille ex libris antiqua manu scriptis legendus est.

Canidem Antonia libertam ἔξ α manu.] De Cænide Dio in Vespasiano, Sueton. Domit. c. xii. Bene autem Lævinus Torrentius legit, Antonia libertam a manu. Sic enim & inscriptionibus antiquis sæpe, liberta a manu, id est, amanuensis.

Revocavit in contubernium.] Domitiani c. xii. hanc ipsam Vespasiani concubinam vocat. Sed nunc proprie contubernium dixit. Concubinitus enim proprie dictus libertæ cum patrone suo: minus proprie vero etiam cum alieno, ut nunc Cœnidis cum Vespasiano, & cum ingenua, ut l. iii. de Concubin. l. xvi. §. i. De his quæ ut indign. D. §. ille verbis culpa librariorum turbatis obscurus est, ut alias docui. At contubernium generatim est quævis illicita conjunctio, ut l. xiv. D. de his quæ ut indign. Sic contubernium oppositum matrimonio l. xi. §. i. D. ad Leg. Jul. de adult. Et Novella Leonis xxix. Eodem significato consortium l. vi. C. de Incest. nupt. ex l. iii. C. Theod. eod.

Habuitque etiam Imp. pæne justa uxoris loco.] Similiter locutus Caji c. xxiv. Sic apud Papinianum l. xvi. §. i. De his quæ ut indign. Coccejus Cassius Rufinam ingenuam honore pleno dilexit. Male ibi honorem plenum interpretati, honorem maritalem. Verius dixeris, pæne justa uxoris locum, sive honorem pæne maritalem, honorem qui amplior concubinæ honore, minor honore justæ uxoris, de quo Aelius Verus apud Spartian. Uxor, inquit, dignitatis nomen est, &c. Contraque l. iii. §. i. D. de Don. int. vir. & ux. liberta Pontii Paullini non adfectione uxoris habita, sed magis concubina, &c. Vespasiani vero Imp. pæne justam uxorem accipe, pæne Augustam, qualis Marcia concubina Imper. Commodi apud Herodian. lib. i. cui, ut ipse inquit, ἄλλα πάντα ὑπἔρχεν ὅσα Σεβαστῇ, πλὴν τῆ πυρός. concessæ omnes Augustarum prerogativa, excepto igne, id est, extra quam quod ignis sive lampas

ei non præferebatur ut Augustæ, qui ritus notissimus.

CAPUT IV.

Tricies cum hoste conflixit.] Eutropius, ex eoque Paull. Diacon. Tricies ἔξ bis. Notavere quæque alii, ut in Adpendice, ad Suetonium, & augeri messem Suetonii ex Eutropii spicilegio vellent, sed frustra vellent. Sic enim C. Plinius c. xxv. lib. vii. de C. Cæsare dixit, Signis collatis quinquagies dimicavit, &c. at C. Solinus c. vi. Signis collatis quinquagies. ἔξ bis dimicavit. Puto diligentia suæ specimen Solinus præbere volens, ex alio auctore aliquo tanquam supplens verba C. Plinii, adscriptit, ἔξ bis, eademque ductus forte ratione Eutropius, suppleri voluit C. Suetonium; neque tamen rescribendi talia auctorum loca cuiquam auctor fuerim. Illi enim majorum gentium, soliti rotundare numerum plerumque & aliquid excurrens omittere, ut C. Plinius c. v. lib. iii. in Urbis ambitu: minorum vero gentium scribæ, ut Solini, Eutropii, Orosii, alii, etiam si quid excurrit, diligenter adnotare, ut Critici hodieque obscuro genere diligentia.

In deditionem redegit.] Pro dedere se coegit. Aliud est in ditionem redigere apud Ciceronem, neque is solitus dicere, in deditionem redigere. Nam libri quidem aliqui Philipp. iv. sic habent: Bellicosissimas gentes in deditionem hujus imperii redegerunt, &c. Sed manuscripti, & de meliore nota libri habent, in ditionem, &c. quemadmodum scripserat etiam forte C. Suetonius.

Partim A. Plautii consularis legati.] Legatum intellige Cæsaris, sive Imperatoris, sive Augusti, hoc est, præsidem missum a Cæsare in aliquam de provinciis Cæsaris, ut l. penult. D. de Offic. præf. Nam sic missi præsides, dicebantur legati Cæsaris. Dicti quoque propratores, sive prætorii viri essent, sive consulares, ut est apud Dionem lib. i. iii. Atque is nominat πρεσβευτὰς ἀντισπратηγὺς, ut si dixeris, legatos pro prætore. Hinc D. titulus de Offic. præf. perinde est, ac de Officio legati Cæsaris, ut d. l. penult. Legatus, inquit, Cæsaris, id est, præses. Et l. xii. D. de Accusat. Legatum Imperatoris, hoc est, præsidem provincie. Et conjunctim, Procos. legatusque Cæsaris l. iv. D. de Manum. vind. Oppositi procos. & legatus Cæsaris, quia procoss. erant, quos mittebat populus Rom. in suas provincias. Adfirmant aliqui etiam illos, qui a Principe mitterentur, dictos quoque procoss. Hoc ut probent, corrigunt locum Tertulliani, qui est Apologetici c. ix. ἔξ proconsulatum Tiberii, vertunt in proconsulem

fulem Tiberii, sed Vertumno parum propitio. Neque felicius, legatos quoque prætorios dictos, qui mitterentur a Cæsare. Proferunt exemplum de Hadriano, de quo sic Ælius Spartianus: *Legatus, inquit, postea prætorius in Pannoniam inferiorem missus; &c.* Hinc elici volunt, qui mitterentur a Cæsare, dictos quoque legatos prætorios. *En cor Zenodoti, en jecur Cratetis, &c.* Atqui Spartianus intelligi vult, ex prætura missum Hadrianum legatum Cæsaris, sive cum anno superiore prætor fuisse, anno sequente prætorium, a Trajano missum legatum in Pannoniam. Quid hoc ad legatos prætorios? Idem quod *Sextili mense caminus.* At, inquit, lapis antiquus habet, *Prætorio legato Provincia Africa.* Atqui est, *Prætorio legato Provincia Asia.* Quid tum postea? Num idcirco legati illi proprætores, aut legati prætorii? Imo intellige sic. Prætorio nempe viro, legato provinciæ Asiæ. Hic ergo nihil agunt. At sexcentis inscriptionum locis patet, eos qui mitterentur a Cæsare dictos pro prætore mitti, ut recte apud Dionem est, neque constitutionem Augusti hanc aut filius ejus Tiberius aut alii infregere.

Neque tamen ii omnes, quos mitteret Cæsar præsidēs, dicti quoque *legati*, sed aliqui etiam *correctores*, ut Lucaniæ & Brutiorum, de quibus Cassiodorus epist. III. lib. IV. epist. XXXIII. lib. VIII. aliqui etiam *procuratores*, ut Judææ, ut apud C. Tacitum Annali XII. & XV. Philon. Herennium legatione ad Cajum: aliqui etiam *præfectus Augustalis*, videlicet, præses Ægypti: aliqui denique *consulares*, ut is de quo nunc agitur, *consularis legatus A. Plautius*, de quo etiam Suetonius Claudii c. XXIV. Dio lib. LX.

Dicti vero præsidēs aliqui consulares, vel quia exconsules, ut *legatus Britannia consularis Julius Agricola*, apud C. Tacitum in Agricola, vel quia præfecti consularibus provinciis, ut nunc A. Plautius. Neque enim cos. aut consularis in provinciam missus, sed prætor consularibus ornamentis, apud Dionem lib. LX. Ejusmodi provinciæ in oriente XV. in occidente XXII. quarum mentio etiam in Jure novissimo, ut Novel. VIII. c. I.

Partim Claudii ipsius ductu.] Narrat Dio lib. LX.

Quare triumphalia ornamenta.] *Insignia triumphalia*, Tacito, Annal. II. & III. & *insignia triumphalia* Annali I. & absolute, *triumphalia* Histor. lib. II. Ejusmodi autem ornamenta, *corona aurea, patera aurea, sella curulis, scipio eburnus cum insidente aquila, toga picta, tunica palmata, statua laureata, nomina triumphalia, &c.*

Et duplex sacerdotium accepit.] Sic Serv. Galba Suetonii c. VIII. ornamenta triumphalia accepit, & sacerdotium triplex, unum inter X-viros, alterum inter sodales Titios, tertium inter Augustales: Multa enim sacerdotia uni simul, neque alterum

alteri obstabat, ut Christiano ritu obstare debent. Et Julio Agricola apud C. Tacitum, adjicitur *pontificatus sacerdotium.*

Et defuncti quoque Narcissi amicos perosam.] Legendus C. Tacitus principio Annali XII. & XIII.

Rapa in eum jacta sunt.] *Rapa in eum jacta*, jus in foro dicentem. Causa illius contumeliæ ac seditionis caritas annonæ. Nulla ex alia causa citius Romæ olim & in provinciis seditiones odiaque populi adversus Principem, ut Augustum, Suetonii c. LXXI. Claudium c. XVIII. in quem jus in foro dicentem populus quondam propter annonam gravem, *conviciis & fragminibus panis* sic velitatus est, *ut agre, nec nisi postico evadere in palatium valuerit, &c.* Narrat quoque Paullus Orosius c. VI. lib. VII. Sic Antoninus quoque Pius *ob inopiæ frumentaria suspicionem lapidibus a plebe Romana perstrictus est*, ut narravit Aurelius Victor. Michael autem Ducas novæ Romæ Imper. ex gravitate annonæ & odium populi, & cognomentum traxit ex contumelia, ut *Parapinacius* diceretur apud Zonoram lib. III.

Hæc itaque causa, cur maximæ curæ principibus Romanis annona semper fuerit, ut Augusto Suetonii c. XLII. Tiberio apud C. Tacitum Annali V. Claudio Suetonii c. XVIII. Severo apud Spartianum, Theophilo apud Cedrinum, Basilio Macedoni apud Zonaram lib. III.

Ex provisione tali ortus *canon frumentarius* urbis Romæ, de quo tit. C. Idemque *canon populi Rom.* apud Lamprid. in Avito, *canon urbicarius, canon urbanus* ut in C. Theodosii non semel. Et *canon sacratissima urbis*. C. Eodem. Hinc etiam privilegium classis Alexandrinæ, de quo l. Seneca epist. LXXVII. Contra quoque amor populi ex procuratione copiaque annonæ. Eaque de re Aurel. Cassiodor. Formula XVIII. lib. VI.

Contumeliæ vero causâ in Vespasianum *rapa* illa conjecta, ut in Claudium *fragmina panis*; in hoc genere lapidationes quoque, & luti ac cœni adspersiones, ut apud Geographum lib. VIII. Gregor. Turonensem Histor. Francor. lib. VII. & *pulveris*, ut in Nicephorum Imperatorem apud Zonar. lib. II. *fimi* ut in Bibulum cos. apud Plutarchum in Pompejo & in Julio. Sic *fimo, cœno, luto perfundi* l. I. §. II. D. de Extraord. crimin. Paulli Sentent. Tit. IV. lib. V.

Rediit certe nihilo opulentior.] Hanc Suetonius adposuit ut integritatis notam; neque dissimilem C. Gracchus ipse sibi adposuit in concione, quam habuit reversus ex Sardinia provincia: *Zonas*, inquit, *quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli: alii vini amphoras, quas vini plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportaverunt, &c.* A. Gellius c. XII. lib. XV. Plutarchus in Gracchis.

Necessa-

Neccessarioque ad mangonicos questus.] Mangonicos questus, nempe, ex mulis. Prædia ejus nempe in agro Reatino. Reatini muli optimi. Varro c. viii. lib. ii. de Re Rust.

Sed proprie quidem mangonici quæstus ex venalibus, sive quos ex venalibus faciunt venaliarii. Atque hi proprie mangones, Porphyrio in Horatii epist. ii. lib. ii. & Glossæ Philoxeni. latiore tamen significatu mangonici quæstus etiam ex equis, mulis, canibus, &c. Glossæ: ἱπποβοσκός, Mango. & Mango, κυνότροφος. & Σωματέμπορος, Venaliciarius, mango. Etiam ex rebus inanimis, ut apud C. Plin. c. ult. lib. ult. Mangones gemmarum, &c. Dixit autem Suetonius, ad mangonicos questus descendere, &c. propter ejusmodi quæstum vilitatem. Vilitas vero illa inde, quod mangones ad lucrum turpiter faciendum proni, ut loquitur Paulus l. xlv. §. i. D. de Edil. ed. Notata quoque improbitas eorum sive impudentia, ut de mangone apud Fabium est, Declam. cccxl. Res est nobis cum homine, qui non erubescit, nihil reservat: etiam periculose avarus est.

Ducenta HS. expressisse.] Mercedem videlicet suffragii sive suffragationis, & gratiæ sive intercessionis apud Principem. Utraque res suffragium, ipsa nempe suffragatio, & merces suffragationis, ut l. ult. C. de Silentiar. Agrætius, Suffragia, inquit, quæ donantur. Glossæ Philoxeni: Suffragium, δότης. Sic pecuniam cum suffragatore suo pacisci, infra c. xxxiii.

Cui latum clavum adversus patris voluntatem.] Adversus patris voluntatem, quia soliti patres sanæ mentis averfari hujusmodi male emtas filiis suis faleras, ut apud Horat. Sat. iii. lib. ii.

Explicant autem latum clavum, senatoriam dignitatem, verius dicturi laticlaviam equestrem dignitatem. Quippe hanc soliti adolescentuli a Principe impetrare, ut Sextius suffragante C. Plinio epist. ix. lib. ii. Severus apud Spartianum. Sic latum clavum petere dixit Cajus. l. xlii. D. de Donat. int. vir. & ux. Et lato clavo ab Imperatore honorari, Ulpian. Regul. Tit. vii. Atque his etiam locis interpretes latum clavum accepere senatoriam dignitatem, sed frustra. Nam latus clavus equitum illustrium sive splendorum sive insignium, oppositus angusto clavo, sivo clavo eorum qui equites tantum. Sic latum clavum impetrare soliti a Principe, equitum angusticlaviorum filii, ut in exemplis supradictis, non autem filii senatorum. His enim latus clavus etiam absque beneficio Principis, ut ante docui, & Criticis aliter sentientibus auriculam pervelli. Atque horum quidem etiam illa frustratio est, quod censent, eos qui latum clavum impetravissent a Principe, vocatos senatores juvenes, ut apud C. Tacitum prin-

cipio Annalis vi. ubi oppositi senatores juvenes, & senatores honoribus perfuncti. Atqui senatores juvenes ibi omnes, qui necdum perfuncti aliquo magistratu, sive ii equites laticlavii tantum, sive senatorum filii. Neque tamen idem eques laticlavius aut senatoris filius, & senator juvenis, quæ omnia illi miscuere interpretes: sed equitis filius laticlavius, aut senatoris filius tum demum senator juvenis, cum in curiam ei aditus, ætate scilicet legitima sive anno xxv. Hoc anno primum in curiam aditum fuisse, notum ex ætate quæstoria, & ex Dionis lib. lxi. Quamquam apud C. Plinium epist. lxxxiii. lib. x. ætas senatoria annus xxii.

Senatores vero illi juvenes, non tam senatores, quam senatorii, ut apud C. Sallust. Orat. ii. De republ. ordin. ubi Postumius & Favonius senatorii, quasi nihil aliud quam senatores juvenes, & quibus nullum jus sententiæ dicendæ.

Peregrinatione Achaica.] De qua peregrinatione Dio Romanus Orat. Rhodiaca, C. Sueton. Neronis c. xxii. Themist. Euphrad. Orat. v. Philostratus Apollonii lib. iv. Zonaras Annali ii.

Cum cantante eo aut discederet sapius.] Quam plena periculi discessio illa, patet Suet. Nerone c. xxiii.

Prohibitique non contubernio modo.] De qua prohibitione Sueton. infra c. xiv. Contubernium autem dixit pro comitatu Principis, ut & cap. seq. & Neronis c. xxxvi. Julii c. ii. & xlii. Similis prohibitio sive remotio a contubernio Tiberii c. lvi. Ejusmodi contubernales postmodo palatini.

Sed etiam publica salutatione.] Salutatio publica, qua solitus mane senatus salutare Principem, de qua Dio lib. lvii. Ubi Tiberius vult, se a senatu collecto saluari, ne jactarentur in turba. τὸς γὰρ βουλευτὰς ἀδρόως ἀσπάζεσθαι αὐτὸν ἐκέλευεν, ἵνα μὴ ἀδίζωνται. Male hoc Latinus interpres, Ne certando de priore aditu, se invicem truderent. De publico salutationis officio Æl. Spart. in Hadriano: Unde, inquit, hodieque Imperatores sine penulis, a togatis salutantur, &c. Ut si diceret: Unde hodieque Imperatores togati salutantur a togatis. Sine penulis sua lingua dixit Ælius, pro non penulati. Et frustra est, qui corrigit, Unde hodieque Imperatores sine penulis togati videntur, &c. quod perinde est ut si dixeris, Unde hodieque Imperatores togati videntur. Battologice. Sed hoc taliaque videndi alius locus. Tangitur idem publicæ salutationis officium Suetonii Augusto c. xxvii. Ubi male Q. Gallus pro Q. Gallio. Et C. Taciti Annali iv. ubi male scriptum, sublatiisque inanibus vera potentia augere, &c. pro sublatiisque inanibus veram potentiam augeri, &c. Tangitur quoque infra c. xxi.

Etiam-

Etiāque extrema metuenti.] De quo metu Dio in Vespas. C. Tacitus principio Annal. xvi.

Percrebuerat toto oriente rumor.] Rumor ille ex oraculis Judaicis sive vatum sive prophetarum prædictis de Christo Rege omnium sæculorum. Qua de re Hegesippus Exscidii c. xlii. lib. v. Suetonius quidem nunc, & C. Tacitus Historiarum lib. vi. de Vespasiano male interpretati hanc prædictionem, de Christo nescientes scilicet, ut etiam Josephus nesciens, Exscidii c. xxxi. lib. vi. oraculum vocat *ambiguum*, in sacris repertum libris. χρησµὸν ἀµφίβολον, ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐρηµένον γράμμασιν. Etiam C. Tacitus Histor. lib. v. *Antiquis sacerdotum litteris contineri*, &c. Ex Josepho autem eadem de re Eusebius Eccles. Histor. cap. viii. lib. iii. Et Sarisberiensis Polycratici cap. iv. lib. ii. Fallitur autem etiam Paulus Orosius cap. ix. lib. vii. qui hunc ex Carmeli montis fortibus rumorem ortum putavit, ea re deceptus, quod de Vespasiani felicitate sortes Carmeli montis prædixere, ut est, cap. seq. & apud C. Tacitum lib. ii. Histor. Atqui oraculum illud vetus, ex quo rumor ille toto oriente. Carmeli autem Dei, ut Suetonius cap. seq. loquitur, sortes editæ ipsi Vespasiano. Neque dissimile de Galba Imperatore ex Hispania, C. Suetonius Galbæ cap. ix.

Cæsoque præposito.] Hunc præpositum aliqui Sabinum arbitrati, quos refellit ratio ipsa temporis. Sabinus ille sub Augusto: neque Judææ, sed Syriæ ἐπίτροπος apud Josephum Exscidii c. iii. lib. ii. Gessium Florum fuisse, patet C. Taciti Historiar. vi. Josephi loco anted. Huic Floro suppetias tulit Cestius Gallus Syriæ legatus Consularis. C. Tacitus loco eod. Joseph. Exscidii lib. ii. &c. iii. lib. iii. Hegesippus male id nomen expressit cap. v. lib. iii. cui *Crescentius* est. Quod autem Florus ille non legitur cæsus a Judæis, & Suetonius cæsum ait, forte alios auctores secutus est.

Rapta aquila fugaverunt.] Non minus de aquila rapta expressit, quam de fuga legati, quia non minus turpe nomini Romano aquilam venisse in hostium potestatem, quam legatum fugisse. De turpitudine aquilæ amissæ est in historiis, ut C. Taciti historiar. lib. ii. L. Flori c. ult. lib. iv. Appiani lib. ii. in narratione de Pompejo vincente Cæsarem, & passim apud alios.

Ipse potissimum dilectus est.] De quo dilectu Josephus Exscidii c. i. lib. iii.

Ut & industria experta.] Maluerunt Critici plerique, ut & *industria expertus*, &c. Melius libri veteres, ut & *industria experta*. Sic enim etiam T. Livius lib. xxxviii. *Audacia experta delegerunt equites*. Et C. Tacitus Annali iii. *Præponitque centuriones virtutis experta*. Quippe ut recte

Priscianus admonet, etiam passivè dicimus *rem expertam*, quam experti sumus, & profert testimonia veterum c. ii. lib. viii. Sic Tibulli eleg. i. lib. ii. *Ars inexperta*, quam necdum vulgo experti, ut Propertii eleg. lib. iii. *Experta bello proa*, id est, spectatæ. Exempla, quæ Lævinus Torrentius & alii attulere, non faciunt: in iis enim expertus non est spectatus, ut hoc C. Suetonii loco, sed peritus, ut ex T. Livii x. *Inperito certamine*, & Æneid. x. *Expertos bello juvenes*. Expertus nempe vel est qui periculum fecit, vel qui peritus, vel qui spectatus. Iique tres significatus ita recte in Glossis: *Expertus*, πειράσας, εἰδώς, καὶ ἀποπειρασθείς.

Ob humilitatem generis ac nominis.] Et genus sive gens Vespasiani humilis, nempe Flavia, quæ ut ipse dixit c. i. *obscura*, & nomen humile ac plebejum, nempe cognomentum Vespasiani a Vespasiis. Itaque & Petrus Apollonius Exscidii lib. iv. *Vespasium* pro *Vespasiano* dixit. Vespasii autem a Vespis, nomen vile ac plebejum, ut etiam *Vesparum* Romæ ac *Vespilonum* cognomenta. Sic *Vespa Terentius* apud Ciceron. ii. de Orat. Q. *Lucretius Vespilo* in Bruto, & apud Auctor. de Viris illustr. c. lxiv. *Vespa* vero ipsæ a *Vespero*, apud Festum.

Genus autem pro gente, ut Ciceronis Bruto: *Si quis ejusdem generis occidisset*, &c. Et apud Festum in *Gentiles*. Hinc illud l. i. D. De probat. *Genus vel gentem*, &c. Sed proprie quidem genus & gens differunt, ut tradit Agravat. & Isidor. ii. differ.

Additis igitur ad copias.] Ad copias videlicet Cestii Galli præsidis Syriæ. Successor enim missus in copias Syriacas Vespasianus. Itaque Joseph. Exscid. c. i. lib. iii. agens de Nerone ac Vespasiano: Πέμπει, inquit, τὸν ἄνδρα διαληψόμενον τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἐπὶ Συρίας στρατευμάτων.

Duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem.] Josephus c. v. lib. iii. Exscid. ad summam numerat in Vespasiani exercitu tres legiones, quintam, & decimam, & quintam decimam. iii. & xx. cohortes, alas equitum sex. In cohortibus autem decem singulis pedites fuisse m. in alis xiiii. pedites singulis dc. equites cxx. A vicinis regibus insuper missa xi. peditum sagittariorum, & equitum duo millia. Ad summam, exercitum totum fuisse vi. myriadam sive lx. millium. In cohortibus igitur & regum auxiliis xxx. m. in legionibus totidem. Fuerint ergo, necesse est, legiones singulæ decem millium; qui numerus legionis unus immanis, neque alibi facile inventu exemplum.

Solitæ vero sic junctim, ut nunc a Suetonio, numerari legiones, alæ, cohortes. Sic enim quo-

Ccccc

que

qui idem junxit Galbæ c. x. Et C. Tacitus Histor. 11. *Agmen*, inquit, *legionum*, *ala*, *cohortesque*.

Cohortes autem dicuntur bifariam, nempe vel partes legionum, ut apud Vegetium c. vi. lib. 11. atque ita *cohortes legionum* C. Taciti 11. Histor. vel extra legiones cohortes sociorum sive auxiliorum, ut hoc C. Suetonii loco & C. Taciti libro eod. oppositæ *legionibus auxiliorum cohortes*. Et ibidem: *Tungrorum cohortes*, & *Ligurum cohors*, & *Pannoniorum*, & *Cohortes Germanorum*, *Cohortes Bata- vorum*.

Ex Josephi autem loco anted. patet quoque distingui solitas cohortes, & regum auxilia. Ex provinciis nempe cohortes, ex regnis auxilia.

Proximas quoque convertit in se.] Ut *Ægyptum* & *Syriam*, infra c. seq.

In oppugnatione castelli.] Josephus c. xvi. lib. xiii. Hegefipp. c. xii. lib. 111. Petrus Apollonius Collatius.

C A P. V.

In suburbano Flavium.] Flavios intelligi vult gentem Flaviam. Ex ea gente deinde gentes Flavie, de quibus Trebell. Pollio in Claudio: *Claudius*, inquit, *velut futurorum memor*, gentes *Flavias*, quæ *Vespasiani* & *Titi*, nolo autem dicere *Domitiani*, fuerant, propagavit, &c. Intelligi vult, olim a Vespasiano & Tito fuisse propagatas sive ortas gentes *Flavias*: hodie autem esse a Claudio. Quippe ex cujus fratris nempe Crispi filia Claudia, natus Cæsar, pater Constantini M. Sic itaque Trebellius ipse: at interpretes Trebellii consomniavere de gentium patritiarum numero aucto a Censoribus Vespasiano & Tito, easque omnes dictas *Flavias*.

Quercus antiqua, quæ erat Marti sacrata.] Arbores grandes & antiquas Diis soliti sacrare, ut Ovidii lib. viii. in fabella de Erisichthone. Fabii c. 1. lib. x. Arnobii lib. 1. Ac perseveravit ritus ille in Africa etiam sæculo D. Augustini, ut ipse conquestus est, Sermone cclxi. De tempore. Idem quoque diutissime ritus in Gallia. Nam Gregorius Papa epist. v. lib. vii. petit a Brunilde Francorum regina, ne cultores arborum in regno suo esse patiatur. Patet quoque in Capitul. Caroli M. cxciv. lib. 1. Et apud Sulpicium Severum in historia D. Martini. Neque aliter in Italia. Nam Gregorius idem epist. xx. lib. ejusdem de ea re scribit ad Agnellum Terracinæ episcopum. Toto denique orbe Romano, etiam Theodosii junioris tempore. Nam l. xii. C. Theodos. De pagan. sacrific. & templ. vetat, *Ne quis ridiculo exemplo metuens subitoque, vel redimita vittis arbore, vel erecta effossis ara cespitibus, vanas imagines honorare tentet*, &c. Perverse scriptum ibi subitoque. Corrige, *subidoque*, & intellige *ὡςδε*, nempe exem-

plo, quale fuit aut Suillius aliquis imitetur. Nescientes vecordes Critici, quis *subidus*, fecere ingenium suum *subidum*, & pro *subido subito* reposuere. *Subidum* dixere hominem Latini, quem significare vellent non *plus sapere*, quam *occisam olim suam*, ut Plautus quispiam dixerit. Atque sic A. Gellius c. 11. lib. xii. L. Senecam, honoris causa, opinor, hominem vocat *ineptum*, *insubidum*, *insulsum*, &c. *Insubidum*, valde *subidum* & sine controversia *Suillium*, ut recte Hadrian. Turneb. c. 1. lib. xvii. sed Critici *insipidum* ibi maluerunt.

Illud quoque d. l. xii. *vel redimita vittis arbore*, &c. male est, pro *redimita vittis arborem*. Male quoque l. xx. eodem tit. *epholis*, pro *epulis*,

Ramos a frutice dedit.] De fruticatione agens, proprie fruticem potius quam *stipitem* aut *truncum* dixit. Sic *arborem fruticari*, M. Cicero lib. xv. ad Attic. *fruticosum arboribus mare* Plinius c. xxii. lib. vi. & *arboris fruticationem* c. 1. lib. xvii. *Frutex* nempe arbor gignens ramos: *stipes* truncus sine ramis. Itaque *frutex* a fronde, ut recte Isidor. c. vi. lib. xvii. Quippe *frus* olim, quæ nunc *frons*. Carisius lib. 1.

Signa futuri cujusque fati.] Ex ramis soliti præfagire posterorum fata, ut Galbæ c. 1. Sic nato etiam puero virgam solo depangebant, ut indicio est Donatus in vita Maronis.

Liberi nempe ramorum instar, etiam in somniorum solutione sive confectione, ut Artemidori Dald. c. viii. lib. 11. Junge Hadr. Turneb. c. xxvi. lib. xxvii. ubi de quercu Mariana.

Ideoque puella nata non perannavit.] Critici negant referre *perennavit* legas aut *perannavit*. Atqui plurimum interest. Intelligi enim vult Suetonius, puellam sive sororculam Vespasiano, anno necdum vertente mortuam. *Perannat*, qui annum vivit; *perennat*, qui perennis. *Perannare* videlicet annum vivere, ut Claudius Quadrigarius apud A. Gell. *diurnare* dixit pro diu vivere. Ubi comparat A. Gellius *diurnare* & *perannare*, non ut male vulgo scriptum, *perennare*.

Multæ sic in lingua Latina per litteræ unius variationem differentie, ut *dejerare*, *dejurare*: *detrectare*, *detractare*: *compascere*, *compscere*: *devertere*, *divertere*: *deripere* *diripere*, &c.

Nepotem ei Cæsarem genitum.] Nepos avo & avie nascitur, & avo maxime. In hujus enim potestate nepos, nisi susceptus patri emancipato. Ergo etiam patre mortuo in avi potestate, nepos patris sui locum obtinet in bonis avi, jure, quod representationis vulgo nuncupant, de quo illud Herennii Philonis in legatione ad Cajum, *ritu Romano nepotes patribus mortuis in filiorum loco numerari*. *ὡς τὸν πατέρα ἀποθανόντων ἐν υἱῶν τάξει καταριθμῆσθαι*. Avie autem paternæ nascitur nepos: in ejus enim custodia futurus præmortuis pa-

tre & matre ut supra. c. 11. *Vespasianus educatus sub paterna avia Teritylla.* Plane igitur vates Sabinus hic pater Vespasiani, *natum Teritylla nepotem Casarem*, quasi diceret, custodem eam sive educatricem fore Casaris, Teritylla superstite, ipso & matre mortuis.

Mox cum edilem eum.] *Ædilem minorem sive plebejum.* Vespasianus enim gentis plebejæ, & *ædilium minorum* fuit curatio urbis l. 11. §. *Deinde Cornel.* & §. *lisdem temporibus.* De orig. jur. Varro iv. de ling. Lat. Cicero Verrina vii. Ascon. in 111. Verrin. Theoph. §. *Prætorum.* Instit. De Jure nat. Festus in *Ædiles.* Ergo etiam in Republ. nova, sive sub Imperatoribus viarum curatio, quæ censoris olim fuerat, translata est in hos *ædiles* l. unica D. De via publ. Censoriam fuisse curam illam in republ. vetere patet Tullii 111. legum. T. Livii lib. ix. & lib. xxxix. Et lib. xxix. Zonaræ Annali 11. Voluere scilicet Imperatores morum quidem agere censuram, sed ceteris oneribus censuræ soluti ac liberi esse, ut parum dignis majestate Imperatoria. Peccant autem, qui etiam in republ. vetere viarum curam arbitrati *ædilitiam* fuisse. Cur autem cura illa potissimum derivata in *ædiles*, etiam ratio altera elici ex Julii Frontini de Aquæductibus lib. 11. potest. Videlicet, in republ. etiam vetere, cum censores non essent, talia officia transferri solita in *Ædiles.* Eadem vero scilicet viarum cura & purgatio urbis, etiam *Astynomorum* Athenis, qui quasi *Ædiles*, Ulpian. in Demost. contra Timocratem, *Ἀσυνόμος*, inquit, *ὁ ἐπὶ τῇ εἶναι καθαρίαν τὴν πόλιν.* Interpretes Aristophan. in Aves. Plato etiam tangit vi. Legum, Aristot. lib. vii. de Rep. Suidas in *Ἀσυνόμος* & in *Ætolia.* Plaut. Captiv. Sc. xii.

Succensens curam verrendis viis non adhibitam.] Apertius hæc Dio lib. lxx. anno urbis dccxc1. ubi tradit, Vespasianum simul & *ædilem* & curatorem viarum fuisse.

Ac velut in gremium.) Paulo ante *sinum* dixit, nunc *gremium.* Sed differunt. Proprie sinus ad pectus, *gremium* infra pectus. Hinc illud Albini Consolatione Liviae:

----- *Gremiumque sinusque.*

Et Virgilianum illud *Æneid.* vi.

--- *Pandentemque sinus, & tota veste vocantem Caruleum in gremium.* ---

Fabius c. ult. lib. xi. *Sinus*, inquit, *supra imam togam.* Ut si diceret: *Sinus* in toga respondet parti tunicæ, quæ supra cinctum: *gremium* parti, quæ infra. Neque recte Servius ad Eclog. vii. *Sinum* explicat *gremium.* De gremio est proverbium vetus: *Nec mulieri nec gremio credendum:* de quo Festus. At sinui non male creditur, ut Ciceron. epist. xii. lib. 11. Hinc *sinu* fovere. Duplex itaque sinus & *gremium.* videlicet, tunicæ &

togæ. De togæ sinu & gremio nunc Sueton. quippe ait, *in prætexta sinum.*

Canis extrarius e trivio.] Ominis exprimendi causa *extrarius* adjunxit, ut Terent. Phorm. Act. iv. Sc. iv. *Introit in edes ater alienus canis.* sic Martial. epigr. xliii. lib. xii. *Quicumque canis.* ὁ τυχών. Male apud Dionem in Vespas. præteritum est nomen *extrarii.* Signanter autem quoque Suetonius dixit *trivio.* Hujusmodi enim ex triviis omina. Petronius, *Aut quod, inquit, purgamentum in nocte calcasti in trivio, aut cadaver?* Aufonius:

Abjecta in triviis inhumati glabra jacebat.

Sic omnia e triviis Tibulli eleg. 111. lib. i. non autem *puer e triviis*, ὁ τυχών, ut Critici.

Rettulit e triviis omina certa puer.

Rettulit, scilicet puer emissus in trivium ominis captandi gratia. Captabat emissus puer primam in trivio auditam vocem, & renunciabat ut omen, aut rem notabat in trivio, quæ rei suscipiendæ omen esset.

Etiam apud Abdiam Babylonicum canis in convivio circumfert manum humanam, in vita D. Thomæ.

Manum humanam intulit.] Eoque manus omine denunciabatur, fore, ut Vespasiani manu omnia regerentur. Manus nempe dextra imperii signum, cujus & instrumentum est. Unde elegans illud Crinagoræ in Casarem epigr. Antholog. c. v. lib. i. *Non si Oceanus se, quantum potest, inflet; non si Germania Rhenum suum epotet, Roma ullum ab eis periculum esse.*

----- ἄχρι κε μίμνη

Δεξιὰ σημαίνει καὶ σαρὶ θαρσαλέη.

----- *Dextra donec*

Sufficiet nostro Casari ad imperium.

Sic apud L. Senecam in Satyra Claudiana, Claudius Imperator gestu manus jubet. Et apud Pompon. l. 11. §. 1. De orig. jur. *Omnia manu a regibus gubernabantur.*

Bos arator decusso jugo.] Bos ille omen orbis terræ se summittentis Vespasiano. Neque recte omissum a Dione bovis adjunctum illud, *arator.*

Arbor quoque cupressus.] Narrat idem C. Tacitus lib. 11. Historiar. Signanter autem Suetonius, *cupressum* illam sine ulla vi tempestatis radicitus evulsam atque prostratam fuisse, &c. Nam ad ominis magnitudinem hoc plurimum facit. C. Tacitus hoc leviter tangens, *repente*, inquit, *pro-ciderat.* Sed Dio sane mirifice contra omen ipsum, & fidem historiæ, *πρόρρητος*, inquit, *ὁ πὸ σφοδρῆς πνεύματος ἀνατραπέϊσα.* *valida ventorum vi radicitus eversa.* At illud recte Dio, *cupressum* fuisse *περιφανή* sive insignem, ut & C. Tacitus *cupressum* conspicua altitudine. Hoc incaute omisit C.

CCCCC 2

Sucto-

Suetonius. De arboris autem huiusce iterato casu Cajus noster infra Domitiani c. xv.

Initium sibi suisque felicitatis.] *Felicitas* illa imperium. Hæc nempe summa in rebus humanis felicitas & fortuna. Hinc *fortuna* illa Principum *aurea*, de qua Suetonius Galbæ c. iv. Jul. Capitolin. fine Antonini Pii, & in Marco, Ælius Spartianus fine Severi, & alii. Non male itaque, quam Suetonius nunc *Felicitatem* dixit, Dio interpretatus *αὐταρχίαν*.

Progressus in atrium medicus.] Progressus nempe in atrium, ubi castra saluatorum, ut apud Horat. epist. v. L. Senecam epist. xix. & lxxvi. Medicus autem ille chirurgus. Idem videlicet olim medici, chirurgi, pigmentarii, sive unius officium & officina triplex, ut alias dixi.

Dentem tantum non exemptum.] Hebeti acie & caligante ingenia Critica legunt, *tantum quod exemptum*, &c. nullo aut subido exemplo. Suetoniana vero dialectus est *tantum non*, pro eo ipso temporis articulo, *ilico, tum, modo*, inquit Prænестinus. Plauti Trinum. Sc. ix. Suet. Domitiani c. xv. *Repente ex tenuissima suspitione, tantum non ipso ejus consulatu interemit*, &c. Vitellii c. xiv. Tiberii c. lxi. & lxxvi. Quibus locis omnibus *tantum non*, aut eodem significatu, quo nunc; aut pro plane, ut apud L. Florum c. xii. lib. iv. *etiamnum*. & apud Tibullum *modo non eleg.* i. lib. i. Quæ lectio male a nonnullis pervellitur.

Apud Judaam Carmeli Dei oraculum consulentem.] Signanter *apud Judaam* potius quam in Judæa, quia, ut inquit C. Tacitus Historiar. ii. *Carmelus mons & Deus, inter Judaam Syriamque est*, &c. *Apud Judaam* tamen quoque in Judæa accipi potest, ut *apud forum* pro in foro dixit Terentius Andria, *apud Pergamum* pro Pergami C. Tacitus Annali xiv. *apud Præneste* C. Sallustius, ut citat Priscianus c. i. lib. xv. Ibidem ex eodem, *apud Mutinam, apud Ilerdam*. Sic Attici quoque, ut Thucydides *παρὰ τὰς Ἀθήνας ἐκκλησιάζουσι*, pro Ἀθήνῃσι. Nonnullis videlicet Carmelus hic mons in Judæa & tribu Isachar. Carmeli autem Dei commentum paganicum natum inde, quod in Carmelo sedes olim Elie, Elisæo & filiis prophetarum, ut patet in litteris Sacris, Regum c. ii. & iv. lib. iv. Hinc itaque postea introductum Carmeli Dei oraculum, & sortes in monte Carmelo, de quibus nunc Sueton. & Paullus Orosius c. ix. lib. vii.

Constantissime adseveravit.] Narrat Josephus ipse Exscidii c. xxvii. lib. iii. Dio in Vespasiano. Ac Josephus quidem non solum de patre, sed etiam de filio Vespasiano Tito prædictum narrat.

Ut ab eodem brevi solveretur.] De qua solutione Josephus loco, quem dixi.

Neronem monitum per quietem.] Dio in Vespasiano.

Ut tensam Jovis opt. max.] Tensæ illius in Vespasiani domum deductione, translatio denunciata imperii a Nerone ad Vespasianum, videlicet, quasi deinceps non Nero, sed Vespasianus deducturus. Tensam quippe Jovis deducere, Imperatoris partes, ut apud Sueton. Augusti c. xliii. In republ. vetere consulis eæ partes, aut hoc absente, prætoris, ut apud Juvenal. Sat. x. in pompæ Circensis descriptione. Ex qua & intelligi potest, eum, qui tensas deduceret, habitu triumphali fuisse, ut patet quoque Tertulliani c. xliii. De corona mil. nomenque prætoris acceptum a Juvenale generatim. Tenebat deductor lora tensæ illius, quam deduceret, ut apud Ascon. in iiii. Verrinam. Jovis vero tensam deducere solitus Princeps, quia prima illa, & quam deinde aliæ sequebantur, ut & Imperatorem deducentem deductores alii.

Proprie vero tensa plaustrum Jovis, sive quo Circensibus invehitur solitus Jupiter. Patet Tertulliani c. xliii. de Spectaculis. *Etsi unam*, inquit, *tensam trahat, Jovis tamen plaustrum est*, &c. Etiam corona illa Hetrusca, quæ imminere capiti tensam deducens, Jovi sacra erat. Idem c. xliii. de Corona mil.

Tensas porro quam *thensas* rectius dixeris, quia res tota Romana, non Græcula est, neque sat recte Asconius in iiii. Verrinam. Cur vero *tensa* illa potius quam *tenta*, est apud Diomedem c. iv. lib. i.

Et in circum.] Jam alius, neque unus monuit, esse rectius, & inde in circum.

Comitia secundi consulatus ineunte Galba.] Lectio vera manifestario est, *in comitio secundum consulatuum ineunte Galba*, &c. quam tamen Critici non ausi adferere, præ magnitudine judicii scilicet. Atqui plebeja lectio mere nugatoria est. Nam neque Galba comitia sui consulatus ipse habere potuit, ridiculaque locutionis sartago est, *comitia inire*, &c. Quippe comitia haberi dicuntur, consulatus inizi.

De secundo Serg. Galbæ consulatu C. Tacitus principio lib. i. Historiar. *Initium*, inquit, *mibi operis Ser. Galba ii. T. Vinus Coss. erunt*. Et mox, *Ser. Galba iterum, Titus Vinus Coss. inchoare annum*, &c.

Statua D. Julii ad orientem sponte conversa.] C. Tacitus i. Historiar. Plutarchus in Othone.

Acie Bedriacensi.] C. Tacitus ii. Histor. Sueton. ipse infra c. xvii.

Duas aquilas.] Aquila nempe regale auspicium, ut res notissima.

C A P . VI.

Bina e tribus legionibus milia.] De his C. Tacit. ii. Histor.

Missæ auxilia Othoni.] Causa missionis patet Taciti loco, quem citavi.

Iter ingressis nunciatum est.] Nuntiavere Vitelliani, Tacitus loco eodem. Hæc causa, cur sex millia illa ire perseverarint, nempe quia Vitellianis parva apud eos fides.

Omni rapinarum genere.] Neque enim privatarum res tantum, sed Vitellii quoque pecuniam rapuere, C. Taciti loco eodem.

Ne sibi reversis reddenda ratio.] Alia & probabilior hac de re C. Taciti narratio est, loco quem citavi.

Aut Hispaniensis exercitu.] De quo Suetonius Galbæ c. x.

Aut Germaniciano.] Utriusque Germaniæ, superioris atque inferioris. C. Tacitus primo Historiarum.

Germanicianus autem exercitus, qui ex militibus Romanis, sed Germaniciis sive militantibus in Germania, ut Tiberii c. xxv. Othonis c. viii. Sed C. Tacitus Annali. i. lib. iiii. Historiar. ut Sueton. ipse hoc c. Germanicas quoque legiones dixere, pro Germanicianis.

Alium alia de causa.] Vulgo est, alii alium de causa, &c. Bene corrigit Lævinus Torrentius, & alii.

Et quidem e legione tertia.] Ea nempe in Vespasianum [propensissima, C. Tacitus lib. ii. Historiar.

Nomenque ejus vexillis omnibus inscripserunt.] Ritus militaris omnibus vexillis inscribendi nomen Imperatoris noviter creati, ut nunc, & Dionis lib. xl. Ubi patet, nomina illa solita vexillis inscribi *Θεοκρατοῦς γράμματα*, sive litteris Puniceis. Sub iis litteris imago picta Imperatoris, ut apud Dionem, Vitellio. Contra cum deficerent ab Imperatore, soliti lacerare nomina illa & imagines. Sic accipe *καταρπείν τὰς εἰκόνας*, &c. Dionis Vitellio, ubi male interpret, *delere imagines*. Sic C. Taciti lib. ii. Historiar. *Laceratisque vexillis, Vitellii nomen præferentibus*, &c.

Vexilla omnia, intellige omnium cohortium. Suum nempe cuique cohorti vexillum, sive legionariæ illæ cohortes, sive auxiliares. Sic *Peligna cohortis vexillum*, T. Livii lib. xlv. *Germanica vexilla* C. Taciti lib. i. Historiar. id est, legionum Germanicarum. *Vexillares cohortes* lib. ii. Historiar. *Vexillaria cohors*, Amm. Marcellini lib. xxix. Et in Notitia Imperii: *Cohortes sive vexillationes peditum Pannonicianorum juniorum*, &c. Itaque frustra illi sunt, qui negant suum cuique cohorti signum fuisse, cum etiam T. Livii lib. v. centurio suæ cohortis signifero dicat: *Signifer, stutue signum*, &c. Atque ii testes, quos illi pro se laudant, planissime contra dicunt testimonium.

Revocatis ad officium numeris parumper.] Numeri vel sunt cohortes, vel milites singuli. Co-

hortes ut accepit Ulpian. l. ii. §. r. De his qui not. inf. & alii passim. D. Similiterque Claudian. Epithalam. Palladii. Fl. Vopiscus in Probo Imp. Atque hinc idem *tribunus numerorum*, qui *tribunus cohortis*. l. ix. D. De excus. tut. Sic *tribunatus numerorum*. l. ult. C. de testam. mil. ubi peccant, qui legunt *in tribunatu numerorum*. Milites vero *singuli*, etiam numeri, ut apud Ammian. Marcellin. lib. xxiii. xxv. xxvii. xxix. xxxi. Utroque modo numeros nunc acceperis non male.

Sed est quoque tertius significatus, videlicet, *numeri*, pro militarium officiorum gradibus ipsis. Sic enim Capitolinus in Maximo & Balbino: *Attamen*, inquit, *militaris tribunus fuit, & multos egit numeros*, &c. Quemadmodum Trebell. Pollio in Mario Tyranno, *Militaribus*, inquit, *usque ad imperium gradibus evectus est*, &c.

Quarto etiam modo *numeri* pro matricula, in quam inscripti milites, C. Plinius Epist. viii. lib. iii. *Nomen in numeros referre*. Neque dissimiliter Ulpian. l. propen. De testam. milit. Et alii passim. D. Ergo etiam quod *in numeros referre* dicitur, eodem significato est, *nomina militum militaribus matriculis referre* l. propen. C. eod. Et *matriculis inferere*, apud Vegetium c. vi. lib. ii.

Tiberius Alexander præfectus Ægypti.] Narrat C. Tacitus lib. ii. Historiar. De Tiberio autem hoc Alexandro satyricè Juvenal. Sat. i. ubi melius fuerit,

--- *atque Alabarches*, &c.

quam ut nunc vulgo est,

--- *aut Alabarches*.

Atque id Tiberius frater Herennii Philonis, *Præfectus* vero Ægypti, *præfectus Augustalis*, de quo titulis D. & C. Augustalis vero ille, quia primitus ab Augusto.

In verba Vespasiani legiones adegit.] Ad jurandum in verba Vespasiani egit. *In verba jurare alicujus*, est jurare hoc ipsum, quod ille præit, sive dictat, sive præjurat, per se ipse aut per alium. Priscian. c. viii. lib. xviii.

De ritu vero jurandi in verba Imperatoris T. Livius lib. xxi. Plutarchus in Romanicis Quæst. xxxix. A. Gellius c. iv. lib. xvi. Vegetius c. v. lib. ii.

Antequam miles sic juravisset, fas ei non fuit pugnare in hostem. Diodori lib. xii. Tullii i. de Offic. T. Livii lib. iv. & viii. Valerii c. vii. lib. ii. Neque juravere milites ante quam notati, sive ut Vegetius loquitur c. v. lib. ii. *puncturis in cute puncti*, & *scripti*, sive *matriculis inserti*, sive in numeros relati, ut est apud Vegetium loco, quem dixi. neque repugnat C. Plinii epist. xxxviii. lib. x. Nam extraordinarium est ibi, quod juraverant,

verant, qui necdum distributi in numeros. Male scriptum ibi *ut jam pro etiam*.

Qui principatus dies in posterum observatus est.] C. Tacitus lib. 11. Histor. dixit, *celebratus est*. C. Suetonius dixit *observatus*, respiciens ad fastos, in quibus observatus sive notatus sive adscriptus is dies imperii primus: C. Tacitus ad ludos Circenses. Circensibus enim celebrabantur dies Imperatorum natalitii.

Sed natalitius eorum dies triplex, unus *vita*, alter *imperii*, tertius *adoptionis*. Jul. Capitolinus in Pertinace, *Circenses*, inquit; *et imperii natalis additi, et genitalitii*, &c. Natalitius imperii dies Pertinaci *pridie Calend. Januarias*, ut disertim Jul. Capitolin. & fallitur, qui in notis posuit, *ipsas Kalendas Januarias*. Nam in senatu quidem salutatus nomine Imperatorio ipsis Calendis: sed imperii primus dies ei, cum a *Lato praefecto Praetorii*, *et Electo cubiculario*, in castra ductus *et milites adlocutus est*, *et donativum promisit*, &c. nempe ut Imperator. Sic enim Capitolinus. Neque aliter Dio, aut Herodianus, & ceteri. Planissime itaque rectum illud, *pridie Kalendas Januar.* Nam etiam priusquam senatus Imperatorem eum salutavit, Probus jam Imperator, & *Claudius Pompejanus gener Marti*, ut inquit Capitolinus, *jam Imperatorem Pertinacem videbat*. At, inquit notae illae, in membranis nonnullis est, *Kalendis Januariis*. Ergo, *ipsis Kalendis*. Respondeo, ut saepe alias, membranae veteres quasi interdicta sunt *Quorum bonorum*, profunt bene utenti. Natalis autem vitae Pertinaci Kalendae Augusti. Sic duplex natalis Principi, unus vitae, alter imperii, Constit. Valent. Theodos. Arcad. AAA. VII. c. De feriis. Et *certainen Circense in ortum aut natalem Principis*, Constit. Leonis & Anthemii C. eod. Sic apud Ael. Spartianum *Circenses natalitii* Hadriani, nempe ut Principis, sive natalitii imperii. Et natalis Trajani apud C. Plin. in Gratiarum actione, accipiendus natalis dies primus imperii. At natalis Augusti celebratus Circensibus apud Dionem lib. LIV. & lib. seq. accipiendus non *imperii*, sed *vita*: ut etiam Tiberii natalis apud C. Suet. c. xxvi. Neque circumspicte turbatur hoc discrimen a plerisque. Adoptionis vero natalis, ut apud Ael. Spart. Hadrianus, *natalem adoptionis suae celebrari jubet*.

V. Idus Julii.] Melius C. Tacitus lib. 11. Histor. v. *Non. Julii*: ex quo etiam ratione elici potest, cur ita melius. Videlicet, quia eo ardore juravit exercitus ille, ut ne Titus quidem filius expectaretur. Unde ergo mora illa usque ad v. Idus Julii?

Extrema obtestatione ultionem mandantis.] Hoc quasi *physicum* Othonis testamentum, de quo testamentorum genere Varro apud Marcell. in *Belliores*. Mandatum videlicet morientis, quasi testamentum est juris gentium, cujusmodi Micipsae re-

gis apud C. Sallustium in Jugurthina, Archippi & Antigenis apud Antipatrum in Epigrammatis, Pæti apud Propert. eleg. v. lib. 111. aliorum apud alios. Exque hoc genere testamentorum physico nata esse civilia, recte Tullius notavit lib. 111, de Finibus: *Testamenta*, inquit, *commendationesque morientium nata ex naturali morientium adfectione*. Mandata autem illa Vespasiano ab Othone ultio ut heredi & amico. Soliti Romani ultionem mortis suae mandare amico, aut heredi, ut Germanicus apud C. Tacitum Annali 11. quique non ulciscitur injuriam mortui heres, jure civili habitus indignus hereditate: ut l. ix. C. De his quæ ut indign. Paulli Sentent. Tit. v. lib. 111. Hinc etiam filii conquestio apud Attium in Epigon. ex quo Marcellus profert in *Uiso*. Sic enim legendum ibi, non ut perverse scriptum est, *Ullo*. Eiusdem modi Francorum jus apud Aimon. Monach. Histor. Francor. c. xxviii. lib. iv. Non dissimiliter quoque senatusconsultum Silanianum de ultione domini. Ridicule autem hoc loco in Beroaldum eunt Animadversiones.

Licinius Mucianus.] C. Tacitus lib. 1. Histor.

Ille deposita simultate.] Tacitus Histor. lib. 11.

Syriacum promisit exercitum.] Idem lib. 1. Historiar. & 11.

Hic xl. millia sagittariorum.] Idem lib. 1v. Historiar.

C A P U T VII.

Ut claustra Aegypti obtineret.] Claustra Aegypti, duo Nili ostia, Parætonium & Pelusiæ, urbemque ad ea munitæ, sive ut locuti aliqui, *firmitates*, quod hodieque in Gallico sermone verbum est. Hæc itaque L. Florus c. xi. lib. v. *Aegypti cornua* vocat, C. Suetonius nunc, & Tacitus lib. 11. Histor. *claustra Aegypti*. Eademque *claustra annonæ* C. Taciti lib. 111. Historiar. Hæc quanti ad victoriam momenti Vespasiano, aut cuius imperium petenti, patet narratione Taciti Annali 11. Dionis lib. LIII. Suetonii Julio c. xxxv. Josephi Excidii c. xxxvii. lib. iv. Obstantibus enim claustra illa facile Romanis indicare famem. Eaqueratio, cur Augustus, & alii deinde Principes non senatorem aut equitem laticlavium, sed tantum equitem præfere, ut res notissima est. Hic præfectus prætorio Augustali lib. 11. C. De offic. præf. August. ubi delent aliqui, ut Cujacius Observ. xxi. lib. viii. nomen *prætorio*. Sed non necesse delere. nam etiam l. vii. C. Theod. de contrah. emt. quæ Gratiani est, rescripta est, ad Remegium P. F. P. Augustalem. Et l. viii. C. De divers. rescr. Arcadii est ad Remegium P. F. P. AUG. Alius quoque, P. P. P. P. P. Super. *Præfectus Praetorii per provinciam Pannoniam superiorem*, in vetere inscriptione. Et in aliis quoque alii.

Basilides obtulisse visus est.] Multiplici omine. Primum ipso Basilidis nomine, deinde quia sacerdos Dei Carmeli, cujus sortibus confirmatum jam Vespasiano imperium; præterea quia divinitus offert, postremo quia *verbenas, coronas, panificia* offert.

Recte autem Lævinus Torrentius delet liberti nomen, ut patet C. Taciti lib. iv. Histor. Aut forte àν παρόραμα hoc Suetonii est, ut etiam alia infra hoc capite, ubi de miraculis. Et supra c. vi. Ubi de *idib. Julii*, &c. eodem, ubi de *reddenda ratione*. Et supra c. iv. ubi de *duabus legionibus*.

Ut scilicet inopinato.] Lævinus Torrentius, ut solet inopinato. Sed vulgaris lectio melior.

Ex plebe quidam.] Plebe nimirum Alexandrina, ut narrat C. Tacitus lib. iv. Histor. Et Dio in Vespasiano.

Crebræ vero ejusmodi Principum admirandæ curationes in historiis, ut Pyrrhi regis apud C. Plinium c. ii. lib. vii. Plutarchum in Pyrrho. Hadriani apud Ælium Spartianum, Alexandri M. aliorum apud alios. Hæc dæmonum præstigiis fieri censuere aliqui, alii ad Dei providentiam regnis atque imperiis peculiariter consulentem retulere: Principes enim Christi domino Deo, ut Esaia c. xlv.

Item alius debili crure.] Aliter C. Tacitus, nempe *alius manu eger*, &c. Similiterque Dio, & ἀρτίχειρ.

Demonstratam a Serapide per quietem.] Quietem intelligi vult incubantium, sive captantium in somnis oraculum Serapidis. De incubandi, & castus sive jejunii præcursione, atque id genus aliis ritibus Cicero i. de Divin. Geographus lib. xvi. Pausanias Laconicis, Tertullianus c. xxvii. de Anima.

Ejusdem vero Dei numina Serapis atque Æsculapius, ut arbitrati plerique. C. Tacitus lib. iv. Histor. De incubationib. vero in Æsculapii fanis Geographus lib. viii. Suetonius Claudii c. xxv. Arnobius lib. i.

Restitutum oculis, si inspisset.] Καὶ τοὶ δάκνω γ' ἐμαυτὸν, ἀλλ' οὐκ ὡς γελῶ. Et labra mordeo mi ipse, Et rideo tamen, inquit apud Aristophanem ille. Hoc mihi nunc usu venit, legenti animadversionem ad hunc locum. Opportunior declamatio fuisset, salivam jejuni hominis semper loco amuleti habitam, sive rem morbis amoliendis efficacem, ut *veneno serpentum, morbo comitali, fascinationi, furunculis, licheni, lepra, lippitudini, carcinomati, cervicis dolori, aurium dolori ex animali in auricula*, & id genus aliis plurimis, quæ recenset C. Plinius c. iv. lib. xxviii. Hinc itaque somnium illud a Serapide inmissum de saliva.

Palam pro concione utrumque tentavit.] Admo-

nent Animadversiones in hunc locum notabile esse, accipi nunc a C. Suetonio *concione* pro *quavis multitudine adstante*, &c. Distinguit quidem sic Tullius in Bruto *concione* & *coronam*, ut *concio* sit pro rostris, *corona* in judiciis: atque ita nunc Suetonius *coronam* dicere debuisset. Verum tamen etiam pro quavis multitudine & populo *concione* alii dixerunt, ut Lucretius lib. vi.

Verum aliquid genere esse ex hoc, quod concio dicat. Similiterque *concio* in loco illo L. Senecæ vexato a Criticis c. xxiii. lib. ii. de Benefic. Ita accipienti *adhibenda concio* est, &c. Etenim proprie quidem *concio*, ἐκκλησία: sed communiter etiam quævis multitudo audiens, ut nunc *corona* circum tribunal Vespasiani.

CAP. VIII.

Acto de Judaïs triumpho.] Narrat hunc triumphum Josephus Exscidii c. xvi. & deinceps lib. vii. & tangit Dio in Vespasiano.

Ex triumpho tamen illo Judaici cognomentum repudiavit, ut ignobile & infame. Dio ibidem. Sic magnus Princeps Aurelianus Carpis populis devictis, *Carpicum* se dici noluit, ut est apud Vopiscum.

Consulatus viii. veteri addidit.] Veterem vocat, quia primus ille consulatus ejus annis ipsis xix. ante secundum. Primo autem illo sive vetere consulatu suffectus consul Vespasianus ex Kal. Novembr. Suetonius supra c. iv. & Domitiani c. i. Suffectus autem, ut alii numerant, Scipioni Orfito Cos. ut alii, Salvio Othoni.

Signanter autem dictum a Suetonio, *addidit*. intelligi enim vult addidisse jure suo, ut Imperatorem.

Suscepit Et censuram.] Suscepit *censuram perpetuam* Cos. iterum sive secundo suo consulatu, & Titi primo; sed condidit lustrum censorum cum Tito filio Cos. ipse v. & Tito iii. C. Plinius c. v. lib. iii. c. xlix. lib. vii. & alias non semel. Julius Censorinus de Die natali c. xii. Jul. Capitolinus principio Marci. Peccat Onufrius in Fastis, qui lustrum Vespasiani refert in annum dcccvi. De perpetua vero censura dixi ad Titum C. Suetonii c. vi. Sic itaque in nummis quoque antiquis, *Vespasianus Cos. iv. Et Censor*: & inscriptionibus antiquis, *Vespasianus Cos. viii. Et Censor. Vespasianus Cos. viii. Et Censor. Vespasianus Cos. viii. Def. ix. Censor*.

Litterasque revocavit.] Non dissimilis severitas Augusti, qui legato consulari successorem dedit, quod ixi pro ipsi, manu ejus scriptum animadvertisset, Suetonii c. lxxxviii. Ubi cur legatus ille ita scripserit, quærunt Animadversiones, & rationem reddunt, quia tunc nova x littera. itaque adfectari solitam. Sed verius, negligentiae id commissum.

missum aut imperitia, atque inde offensionem Augusto natam. Etsi forte verior alia causa latens, hic autem color quæsitus dandi successorem.

Classarios vero, qui ab Ostia & Puteolis.] Classes populi Romani maritimæ vi. Duæ majores sive prætoriae, *Misenensis & Ravennas*, Sueton. Augusti c. XLIX. C. Tacitus Annali iv. Renatus Vegetius c. XXXI. lib. iv. Duæ minores, una Gallia in portu & colonia Gallia Narbonensis, Foro Julio, Geographus lib. iv. C. Tacitus Annali iv. Hinc C. Plinii c. iv. lib. III. Forum Julium *Octavianorum colonia*, & *Pacensis & Classica*: altera Ponti, C. Tacitus lib. II. Histor. Josephus Excidii lib. II. His tertiam hic C. Suetonii locus adungere videtur, *Ostiensis* aut *Puteolanam*. Ostia navale Roma. Geographus lib. v. ἐπίγειον τῆς Γῶνς. Puteoli sive Dicæarchia olim navale *Cummanorum*, ἐπίγειον Κυμαίων. Geographus lib. eod. Hæc itaque proprie olim classis urbis Romæ in ostio Tiberis, ad tutelam videlicet urbis & annonæ.

Classarii autem milites illi quidem maritimi, sed minore in pretio, quam legionarii; unde apud C. Tacitum subinde classarii legionariam militiam petunt ut honestiorem.

Petentes constitui sibi aliquid calciarii nomine.] Pensionem aliquam pecuniæ in calcios. ut *legatum calciarii* l. propen. D. de Alim. leg. Sic *vestiarius*, *cerarius*, *salarium*, *hordearium*, *unguentarium*, *linguarium*, *vasarium*, *locarium*, *clavarium*. Neque dissimilia *chartaticum*, *synodaticum*, & id genus alia, quæ alii notavere.

Et ex eo ita cursitant.] Non dissimile illud est apud Jul. Capitolinum in Marco: *Cunabulis post puerorum lapsum, culcitras subjici jussit, unde hodieque rete pratenditur*, &c.

Item Tracheam Ciliciam.] Censent Animadversiones defendi posse illud: *Item Thraciam, Ciliciam*, &c. Fundus eis Eutropius, qui *Thraciam* nominavit. sane ita Eutropius. Sed idem quoque *Tracheam Ciliciam*. Hoc itaque argumento est, *Thraciæ* nomen a librario intrusum, solita librariis iteratione ex similitudine vocabuli aliqua, ut in *Thraciam & Thracheam*. Pænius Eutropii *subdiga*, sive mavis *sublingio*, geminavit errorem, & *Thraciæ* nomine posito, & *Tracheæ* nomine omisso. Legendus Dio lib. LVIII. ubi de Antiocho rege. Suetonius Neronis c. XVIII.

Veteribus incendiis ac ruinis.] Obnoxia urbs Roma incendiis ac ruinis propter ædes ligneas, & parietes craticios, de quibus dixi ad legem XII. Tabull. c. XLIV. Hinc frequens ruinarum atque incendiorum mentio in libris.

Si possessores cessarent, cuicumque permisit.] Galli Transalpini apud T. Livium fine lib. XXXIX. Ro-

manis respondent, *Pœnam statuendam esse his qui in alieno solo ædificant*, &c. Sed hoc quidem ita ille ex jure naturali sive gentium: at jure civili sive lege XII. Tabularum, & jure Prætorio, & jure constitutionum sive jure novo, nulla proposita pœna est inædificantibus in solo alieno. Et vero etiam qui mala fide inædificat tignis suis in solo alieno, tignorum tamen dominus manet, l. II. C. de Rei vind. Prærogativa nempe illa est ædificantium, quia expedit Reipubl. urbes ædificiis ornari, ut ostendi ad legem XII. Tabull. c. LX. Theodoricus Italiae rex apud Aurel. Cassiodor. epist. XXIX. lib. III. *Confert*, inquit, *magnum Reip. munus, quisquis diruta suscipit reparanda*.

Ipse restitutionem Capitolii adgressus.] Intellige Capitolii novi, quod regione urbis VII. sive regione Fori Romani: aliud vetus fuit regione urbis VI. sive regione Circi Flaminii. De utroque P. Victor in topographia urbis, & Notitia Imperii. M. Varro lib. IV. de Ling. Lat. Martial. epigr. LXXII. lib. VII. De vetere autem etiam Valerius Max. c. IX. lib. IV. Novi Capitolii conditores Tarquinii reges Priscus & Superbus, dedicator autem Horatius Pulvillus apud C. Plinium c. V. lib. III. C. Tacitum lib. III. Histor. Veteris conditor Numa Pompilius apud Aurel. Cassiodor. in Chronicis.

Restitutionem vero Capitolii novi, de qua nunc agit Suetonius, narrat quoque C. Tacitus lib. IV. Histor. Dio in Vespas. Tangit quoque C. Plinius c. XIX. lib. XII.

Fallitur Aurelius Victor, qui reparati a Vespasiano Capitolii dedicationem tribuit Domitiano. Capitolium Vespasiani patris incendio consumtum erat sub Tito. Titus deinde reparare adgressus est, Domitianus perfecit ac dedicavit. Patet Dionis Tito, Suetonii Tito c. VIII. Incendium illud erupit de terra, Dionis loco antedicto. Cujusmodi quoque incendio templum Pacis consumptum, de quo Herodianus in Commod.

Ac suo collo quædam extulit.] Similiter apud Nicetam lib. V. Manuel Comnenus novæ Romæ Imper. Urbem Dorylæum instauraturus, Νῶτο-Φορεῖν τὰς λίθους ἀρξάμενος, ἔτα καὶ τὰς ἄλλας ἠρπέναισεν. Dorso ipse lapides suo ferre exorsus, alios ad opus animavit.

Ærearumque tabularum, quæ simul conflagraverant.] Quæ fixa ad parietes Capitolii, ut Plauti Trinummo Sc. *Stasime* Tullii Philipp. II. & seq. Neque dissimiliter moribus Græciæ leges fixæ ad parietem. Andocides Orat. de magisteriis, τὰς δὲ, inquit, κυρωμένους τῶν νόμων ἀναγράφειν εἰς τὸν τοῖχον. Leges populi suffragiis acceptas, scribere ad parietem.

C A P. IX.

Fecit & nova opera, templum Pacis, &c.] Hujusce

iusce templi conditorem primum Vespasianum etiam alii fecere, ut Josephus Exscidii c. xix. lib. vii. Dio in Vespas. Tangit quoque C. Plinius c. viii. lib. xxiv. c. vii. lib. xxxvi. D. quoque Hieronymus, & alii. Solus, quod sciam, Clemens Alexandrinus Stromat. lib. v. jam olim etiam a Numa Pompilio templum Paci & Fidei constructum fuisse, *Ὁ μὲν, inquit, βασιλεὺς Ῥωμαίων Νεμῆας Πυθαγόρειος ὢν πρῶτος ἀνθρώπων ἀπάντων Πίσσος καὶ Ἐιρήνης ἱερὸν ἰδρύσατο.* Id est, *Numa Romanorum rex, Pythagora institutorum amulus, primus omnium mortalium templum statuit Fidei & Paci, &c.* Sed forte an hæc *Ara Pacis*, quæ in Aventino, xiii regione urbis. At Theodoretus orat. viii. de Curatione Græcarum adfectionum, tradit, Vespasianum, ut etiam post Hadrianum, ipsos quoque sibi tanquam Diis templa struxisse, dum viverent. Ac Titi quidem Vespasiani A. templum P. Victor ponit viii regione urbis sive Fori Romani. Sed hoc Titi Vespasiani F. esse, non T. Vespasiani patris, arguit, quod Vespasiani templum illud alterum Theodoretus Vespasiano extincto etiam ipsum perisse ait: ex quo etiam facere conjecturam licet, Domitiani templum illud potius fuisse, cujus mortui abolita Scto memoria.

Templum autem Pacis foro Romano fuisse proximum, patet Martial. Epigr. ii. lib. i. & Herodiani lib. i.

In templo illo disputationes haberi solitas, patet Galeni libro de suis libris, & lib. i. de Different. pulsuum, Trebellii Pollionis Victoria. Contiguaque huic templo bibliotheca. A. Gellius. c. ult. lib. v.

Divique Claudii Calio monte.] De quo P. Victor, & Sex. Rufus in Topographia urbis iv regione, sive templi Pacis.

Sed a Nerone funditus destructum.] Invidente nempe divinationi, sive ἀποβείωσει patris sui Claudii. Nam quod ipse Claudium in Deos adscripserat, id deridiculi causa factum ab eo, testis C. Plinius in Gratiarum actione, quæ ineptorum vulgo Panegyricus. Dicaverat, inquit, tamen cælo Claudium Nero, sed ut invideret.

Item amphitheatrum urbe media.] Dixi ad spectacula Martial. epigr. ii.

Amplissimos Ordines.] Justus Lipsius V. C. correxit: Compererat Augustum amplissimum. Ordines & exhaustos, &c. Critica ille hoc quidem iratissima. Sed longe infelicius deinde alius Criticæ Deæ antistes amplissimos ordines mirifica transformatione & fabellis Ovidii dignissima mutavit in ambos ordines. Miseret me C. Suetonii, qui tales plagas cogitur Spartana nobilitate concoquere. Atqui Cajo noster amplissimos ordines intelligi vult senatorium & equestrem. Uterque

Cajo amplissimus, quia uterque laticlavus. Senatorius totus laticlavus, equester in parte. Nam equitum alii laticlavii sive inlustres, alii angusticlavii, ut res tritissima. Et vero senatorius & equester proprie ordines, propter dignitatem. Ordo senatorius quasi messis dignitatum ipsa: equester tanquam sementis aut seminarium, ut apud T. Livium lib. xlii. Alexandrum Severum in Lampridio. Plebejus proprie ordo non est, quia neque ulla dignitate: sic ergo etiam Tullius de Harusp. respons. gravitatem dixit amplissimorum ordinum. Quocirca etiam C. Plinius c. i. lib. xxxiii. Ordinibus populum opposuit. Si, inquit, populo reconciliasset ordines. Solitus tamen Cicero etiam plebejum dicere ordinem, ut pro Murena & Philipp. ii. sed contemtum ordinem infimum.

Honestissimo quoque Italicorum ac prov. alleto.] Adlegit ergo gentes patricias Vespasianus. Ex earumque aliqua Trajani pater patricius apud C. Plinium in Gratiar. act. Ubi Trajanus patricio & consulari & triumphali patre genitus, &c. Aurelius Victor: Mille gentes patricias a Vespasiano factas, cum ducentas agerrime reperisset.

Civile fasque esse.] Civile conveniens civilitati, id est, æquæ libertati, sive æqualitati civium. Sic usus eo nomine Suetonius Tiberii c. xxvi. Ammian. Marcellin. principio lib. xv. & alii, ut infra dico ad Titi c. vi. Aliter Cassiodorus. epist. xvii. lib. iv. opposuit bellum & civilitatem.

Fas autem, quod jure licet. Glossæ: Fas, δεινόν. Θεινόν, litum, fas, sandum. Sic Ulpian. l. xiii. §. Cum autem. de His, qui not. inf. Pompon. l. ii. §. Populo. de Orig. jur.

CAP. X.

Litium series ubique major. in mod. excrev.] Litium seriem vult intelligi catalogum, sive matriculam, sive indicem litium, sive, ut nunc loquelariter dicimus, rotulam, qui proprie ordo dictus olim. Accensus nempe aliquis, adstans prætori aut præsidi, vocabat lites ordine, ut quæque prior aut posterior. Plane hoc Philo Herennius in Flaccum, agens de Lampone accenso, Προεσῶς, inquit, τοῖς ἡγεμόσιν ὅποτε δικάζοντο, ὑπεμνηματίζετο τὰς δίκας, εἰσάγων, ὡς ἔχον τάξιν. Corrige ὡς εἶχον τάξιν. Et interpretor: Adstans præsidibus cum jus dicerent, suggerebat eis lites, vocans eas, ut quæque ordinem haberet, &c. id est, ut prior quæque aut posterior esset. Tangit hunc ordinem quoque Servius ad Æneid. ii. In ordinem, inquit, dicebantur causæ propter multitudinem vel tumultum litigantium, cum erat annus, &c. Corrigo: In ordinem ducebantur, &c. Dddddd nempe,

nempe, forte. Hinc illud Domit. Ulpiani l. ix. §. *Observare*. de Offic. Procos. *Procos. observare debere, ut sit ordo aliquis postulantium*, &c. ubi & ratio adscripta, cur litium ordo ille servandus, videlicet, ne aut dignitas, aut improbitas aliquorum, obstat mediocrium desiderii.

Similis ordo etiam Athenis, apud interpretem Aristophanis in Vespas. *Συνίδες*, inquit, *περιέχεται τὰ ὀνόματα τῶν εἰσαχθησομένων εἰς τὸ δικαστήριον, ποῖον δὲν τὸν πρῶτον εἰσαχθῆναι, καὶ κατὰ τάξιν*. Hoc est, *Tabella continentes nomina eorum, qui introducendi in iudicium, quem oporteat primum induci, & quem deinceps ordine*.

Ab ordine illo, vitiligatores & φιλόδοκοι dicti ordinarii homines, nempe quod in ordine litium adfuit, ut apud Festum.

Sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur. Reciperatores nempe, quales ii, de quibus Gallus Aelius, sive is C. Aquilius est, apud Festum in *Reciperatio*. Sed hoc interest, quod illi reciperatores jure gentium, hi jure civili. Per illos reciperatio inter peregrinos: per hos inter cives. Itaque ad exemplum illorum hos reciperatores forte elegit Vespasianus. Sic & ante Vespasiani adventum Mucianus elegerat. C. Tacitus lib. iv. *Histor.* Tum forte, inquit, ducti, per quos redderentur bello rapta, &c.]

Quibus vix suffectura litigatorum atas videbatur. Cujusmodi lites immortales l. xiii. C. de *Judic.* *Nefiant*, inquit, *lites pane immortales, & vita hominum modum excedant. Eadem lites in infinitum extensa* l. xvi. C. eod.

Extra ordinem dijudicarent. Centumviri, iudices ordinarii, adfessores, sive confessores, sive consiliarii prætoris in causis privatis, ut apud C. Plinium epist. xxi. lib. v. *Hoc facto*, inquit, *Nepotis commotus prætor, qui centumviralibus causis præsidet*, &c. ubi etiam prætor dimittit centumviro. Atque hinc confessus eorum dictus concilium, ut apud Domit. Ulpian. l. ii. D. de Offic. ejus cui mand. est jurisd. & C. Plinium epist. penult. lib. vi. Et centumviri ipsi, iudices privati, Sueton. Claudii c. xiv. Extra ordinem ergo causis privatis Vespasianus iudices dedit, ut lites minueret ac deoneraret partem aliquam litium a prætore ac centumviris in iudices aliquos extraordinarios.

Differunt vero centumviri, decemviri, septemviri. Centumviri omnes generatim, qui in concilio prætoris, x-viri quasi præsides in decuriis, vii-viri ad certas causas. x-viri magistratus, ceteri c-viri privati, ut C. Suetonii Claudio c. xiv. & dixi ad Ciceronis libr. iii. Legum. vii-viros vero ad certas causas intellige, ut testamentarias. Hinc Julii Paulli liber singularis de Septemviralibus judiciis, ut l. vii. xxviii. xxxi. de Inoffic. testam. Male ad legem illam vii. & l. xiii. tit. eodem, cor-

rexere, De centumviralibus judiciis. In causis testamentariis apte convenienterque iudices vii-viri, ut in testamento ipso, vii testes, vii subscriptiones, vii signacula.

Sed opponet forte aliquis: Petitio hereditatis est apud centumviro, sive est centumvirale iudicium l. ult. §. i. C. de Petit. hered. l. penult. D. de Liber. leg. Et querela inofficiosi est centumvirale iudicium l. xiii. D. de Inoffic. testam. Puto distingui posse, generatim accepto iudicii centumviralis nomine, quæ vii-viralia, eadem quoque centumvitalia, ut petitio hereditatis, & accusatio inofficiosi legibus antedictis: speciatim vero & proprie petitio illa & accusatio est iudicii septemviralis, ut ante dictum est. Quod autem apud C. Plinium epist. penult. lib. vi. actio inofficiosi est apud centumviro, id extra ordinem opinor est, ob causæ magnitudinem, propter quam iudicium illud quadruplex, & sedent centumviri clxxx.

Redigerentque ad brevissimum numerum. Principis nimirum hæ partes, lites minuere. Recteque ita nunc Vespasianus, & post quoque Theodosius Novel. Ne Duciani vel limit. milites. & Justinian. l. xiii. de *Judic.* & §. i. *Instit. de Poena tem. litig.* etiam Philippus l. xc. de *Transact.*

C A P. XI.

Ut quæ se al. ser. junxisset, ancilla haberetur. Eiusdem modi Scitum quoque Claudianum, apud C. Tacitum Annali xii. *Statuiturque*, inquit, *ut ignaro domino ad id prolapsa, in servitutem sui consensisset, & qui nati essent, pro libertis haberentur*, &c. Vexatus hic locus a Criticis est, quia insolens visum illud in servitutem sui consensisset, pro in servitutem sui consensisse videretur, neque animadversum, & pro etiam, &c. ut si diceret, non solum mater, sed etiam qui nati essent. &c. Justus autem Lipsius V. C. correxit: *Ut ignaro domino ad id prolapsa in servitute: si consensisset, pro liberta haberetur*, &c. Sed hoc quidem ipso Claudii sensu refellitur. Voluit enim haud dubie natorum ex contubernio illo servitutem ad matris conditionem adjungere, neque liberos prætermittere, sed & matrem domino illi tradere in servitutem, & natos ex ea vernas. idque patet l. i. & l. vi. C. Theodos. ad Scitum Claudian. ubi similiter cum matris servitute conjungitur filiorum servitus, ex formula nempe Scti Claudiani. Codex autem Mirandulanus sic legit: *Ut ignaro domino ad id prolapsa, ac si in servitutem sui consensisset, ex ea qui nati essent, pro vernis haberentur*, &c. Eaque lectio ad Scti sententiam rectissime convenit, sed libere aut licenter potius interpolata est. Justus Lipsius tamen suam auctoritate V. C. Cujacii tuetur, qui Ob-

serv.

serv. xvi. lib. xxi. ait, Scto illo cautum fuisse, ut si consentiente domino mulier se junxisset servo ejus, non ancilla, sed liberta esset. Sed Cujacius non alio id argumento efficere potest quam ex Paulli Sententiis Tit. x. ad Sctum Orfitian. lib. iv. Sed de filia ibi, non de matre agitur; itaque nihil ad id, quo de nunc agitur. Aliud est matrem ex Scto, aliud filiam libertam fieri. Cujusmodi casus etiam l. iiii. C. Theodos. ad Sctum Claudian. Neque Suetonius nunc quicquam de matre liberta adjungit. Eadem vero sententia Scti Claudiani, cum eo cujus auctor Vespasianus, neque novum Vespasiani hoc jus, sed renovatum, obliterato videlicet per bella civilia Scto Claudiano.

Ejusdem autem modi quoque lex Danica olim, apud Saxonem Grammaticum Historiæ Danicæ lib. v. Frothonem, scilicet regem, statuisset, ut si libera consensisset in servum, ejus conditionem æquaret.

Exigendi crediti.] Proprie dixit crediti. Credendi enim verbo usus senatus. Nempe, Macedonem solitum incertis nominibus pecuniam filiis credere l. i. D. ad Sc. Macedon. Proprie scilicet crediti pecunia dicitur. Quæ sint autem nomina certa, incerta, falsa, fallacia, dixi ad Horatii epist. i. lib. ii.

Hoc est, ne post patris quidem mortem.] Feneratores dare soliti pecunias fenori filiis familiarum, tali stipulatione, ut patre mortuo & fenus & sortem solverent, videlicet, cum facti patresfam. aut ut fenus quidem solverent præsentarium, sive idibus; sortem vero sive caput, patre mortuo. Pessima itaque stipulatio illa, collata in mortem patris, invitans quodammodo filium, ut aut expectaret mortem patris, aut ne expectaret quidem l. i. §. i. D. de Scto Macedon. Paulli Sentent. Tit. x. lib. ii. Similiter Claudius apud C. Tacitum Annali xi. Claudius, inquit, lege lata sevitiæ creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecunias filiisfam. fenori darent, &c. Idem videlicet senatusconsultum Claudianum & Macedonianum, ut recte Petr. Faber in Semestribus c. ult. lib. i. Claudianum ab auctore: Macedonianum ab eo, adversus quem factum. Et quia bellis civilibus jam obliteratum & evanidum Vespasianus vigori pristino restituit, Flavianum quoque dixeris. Non dissimilis lex in Capitulariis Caroli M. c. ccxxv. lib. vii. ubi nomine pecuniæ, accipiendæ quoque res aliæ, creditæ filiofam. in fraudem legis, ut est quoque l. iiii. §. Is autem D. de Sc. Macedon. Vetat enim quicquam credi in fraudem Scti. Neque dissimile jus moribus Galliæ.

CAP. XII.

Et Patris patria adpellationem nisi sero recepit.]

Sic etiam Augustus non nisi sero recepit hanc adpellationem, ut patet Suetonii c. lviii. & in Fastis. Etiam Nero Suetonii c. viii. & Hadrianus apud Æl. Spartianum, Antoninus Pius apud eundem. Tiberius ne recepit quidem omnino, Suetonii c. xxvi. Sed paulatim consuetudine receptum est, ut Principes omnes patres patria dicerentur, Dio lib. lxxxviii. Unde illud Callistrati l. xix. de Interdict. & releg. & in Basilico: *Est enim Princeps pater patria.*

Nam consuetudinem salutantes scrutandi.] Scrutandi consuetudo illa regia olim, apud Plutarchum in Timoleonte, & in Dione apud Justinum lib. xxxviii. ubi mos ille dicitur esse regius. Regium deinde hunc morem usurpavit primus Romæ Augustus, cum senatum legeret, Suetonii c. xxxv. Post autem alii quoque nonnulli ut Claudius, Suetonii c. xxxv. etiam Nero, alii. Vespasianus deinde repudiavit, sed post alii repetivere, ut Severus apud Æl. Spartianum.

CAP. XIII.

Causidicorum figuras.] Cujusmodi Salvii Liberalis causidici figura, sive aculeus sive morsus figuratus, hoc ipso capite in Vespasianum.

Figuras nempe Cælius noster intelligi vult, quos Macrobius Saturnalis c. iiii. lib. vii. morsus vocat figuratos, Fabius c. ii. lib. ix. schemata, Aurel. Victor in Vespasiano oblique dicta, Æl. Spartianus in Severo dicta figurata. At Eutropius parum recte convicia. Convicia enim aperte grassantur, figuræ quasi ex insidiis sive subseffis. Neque Suidas optime in Vespasiano σκώμματα ῥητόρων dixit. Nam scommata recta & aperta sunt: figura tecta & obliqua, & quasi cum velo est. Cujus modi velum Lucilianum apud Ciceronem epist. xi. lib. xvi. ad Attic. ubi male scriptum vulgo, vallum Lucilianum.

Fallitur, qui easdem apud Herodianum lib. iv. censet nominari quoque ὑπογραφάς. Nam ibi ὑπογραφαί sunt, quas auctor ad Herenn. lib. vi. notiones vocat, Theophrastus characteres. Et quidem tria ibi apud Herodianum illa differunt, σκώμματα, ὑπογραφαί, παιδιαί. Scommata sive cavillationes, & notiones, & lusus. Scommata breviter dicta, notiones longæ, lusus hilaritatis. Scommata vero & notiones etiam serio dici possunt. Horum nihil est proprie, quod nunc Suetonius figuram vocat. Herodiani verba sunt, de Alexandrinis: Πεφύκασι δὲ πῶς εἶναι φιλοσκώμους, καὶ λέγειν εὐστόχως ὑπογραφάς, ἢ παιδιαί.

Soliti autem Romæ causidici etiam causæ suæ dispendio, intemperantia linguæ proVecti, in judices

dices quoque ipsos velitari subinde, ut queritur Fabius c. i. lib. iv. Neque temere Ulpianus l. ix. §. ii. de Offic. Procos. Circa advocatos, inquit, patientem Procos. esse oportere, sed ingenio, ne contemptibilis videatur. Neque recte forte illo §. scriptum est: Si quos causarum concinnatores vel redemptores deprehendit, &c. Ulpianus non semel antiquarius est, & qualis apud Athenæum ille *ὀνοματοθήρας*, & hoc etiam loco non tam prisce quam signanter dixisse videtur *contionatores*, aut *cunctionatores*, aut *cocionatores*, & intelligi voluisse arrilatores sive cociones, sive *μεταβολῆς* litium, qui Cic. Divinat. in Verrem, *mercatores litium*. dixeris quoque *moratores litium* ex Tullii orat. eadem: Nisi forte, inquit, ex illo grege *moratorum*. Cocionatores sive moratores litium, qui moras nectunt in iudicio, ut cocionatores in auctione. *Barguigneurs*. Eleganter Fabius ille sive quis alius est Declamat. xii. Vendidit, inquit, quantum voluit, quanti voluit, & ut hoc ad nostras accederet moras, fortasse diu concionatus est, &c. Corrige *contionatus* est aut *cunctionatus* est, aut *cocionatus* est. Manifestaria frustratione aliqui negant cociones, & cocionatores a *cunctando* dictos, & ipsi a *coquendo* esse voluere.

Ac Philosophor. contumaciam lenissime tulit.] Philosophorum vitium peculiare contumacia sive *ἀνυπακοία* adversus Principem & magistratus. Stoici eximii eo in genere & Cynici, ut plurimum exemplis fides fieri facillime potest. Hinc philosophi Romæ in odio. Contumaces vero in Vespasianum philosophi, Hostilius Stoicus, & Demetrius Cynicus, Dio in Vespasiano. quos tamen sic leniter tulit Vespasianus, ut in insulam relegarit utrumque, Dio ibidem. Denique etiam a Minuciano persuasus philosophos omnes urbe expulit. Ergo cum Suetonius nunc dicit *lenissime tulisse*, intellige, tulisse aliquamdiu. Est vero *contumacia* proprie contemptus eorum, quibus obsequium debetur. Itaque opponitur *contumacia* obsequium, ut l. ii. D. de Re iudic.

Nota impudicitia.] Signanter dixit, non *impudicum*, sed *nota impudicitia*. Nam proprie infamem facit *nota impudicitia*. Itaque tales impudici, ut infames vetiti postulare, ut est apud Domit. Ulpian. l. i. §. vi. de Postul. Eisdem Attica lex vetat *ἀγορεύειν* sive *concionari*, ut auctor Demosth. contra Androctionem, & ibi Ulpianus. Suidas in *Ἐνδείξει*, & in *Δοκιμασίᾳ*, & in *Ἐπαγγελίᾳ*. Vetiti etiam Jure Attico sacra limina intrare. Demosthenes orat. eadem, & contra Timocratem.

Hactenus retaxare sustinuit.] Taxare est convicio figurave perstringere, unde scanici olim, *taxatores* dicti, ut est apud Festum. Hoc M. Var-

ronis Modio apud Marcell. *pungere*: Si te *pupugis* hic modo scanatilis.

Quid ad Casarem, si.] Morsus figuratus in Vespasianum illius caudidici, quasi bona Hipparchi divitis inhiantem: sed Cæsar accepit quasi dictum sine figura. Soliti Romæ plerique Principes divitibus invidere. Hinc laus illa Alexandri apud Lampri- dium: *Divitiis nullius invidit, pauperes juvit*, &c.

Obviam sibi post damnationem.] Post damnationem, videlicet interea, dum expectatur tempus avehendi hunc molossum in insulam. Eo tempore oblatranti misit Vespasianus, qui diceret, Tu quidem nihil non facis, ut te occidam, sed ego canem mihi oblatrantem non interficio. Dio in Vespasiano: *Σὺ μὲν πάντα ποιεῖς, ἵνα σε ἀποκτείνω, ἐγὼ δὲ κύνᾳ ὀλακτῶντα ὁφονεύω*, &c. Mora videlicet intercedebat post damnationem aliqua, dum locatur exportandus. M. Seneca Controvers. vi. lib. ix. Cum sciret in exsilium exportandos locari solere, &c.

Satis habuit Canem adpellare.] Convicium est militare Canis. Evanthius Interpres Terentii. Sed leve, & vix convicium est in *ἀπλοκύνᾳ* Cynicum professione. Nam Cynici etiam populariter dicti *Ganes*, ut apud Laert. in Diogene, & Menedemo, Ælian. Variis c. xxx. lib. xiv. Martial. epigr. l. iiii. lib. ix. Antisthenes vero Cynicus *ἀπλοκύνων* apud Laert. & M. Favonius Stoicus apud Plutarch. in Bruto, hoc est, nihil aliud quam canis, sive non melitæus, non venaticus, non pastoritius, nec quicquam aliud, sed hoc tantum, quod canis.

C A P. XIV.

Minime memor exsecutorve.] Ab interpunctione male habet hic locus. Nam vulgo est, *minimo memor exsecutorve*, Vitellii hostis sui, &c. Esse debet, *minime memor exsecutorve*. Vitellii hostis sui, &c.

Dotavit etiam atque instruxit.] Recte junxit dotare & instruere. Nam pater aut extraneus qui dotem dabat, solitus quoque dare ornamenta, sive instruere. Terent. Heautontim: *Pro ornamentis mina decem, dotis talenta duo*.

Dari solita ornamenta illa, ut sponsa nuptiali die honestius ad virum deduceretur, unde Ulpianus l. v. §. Interdum. Commodati. Si quis, inquit, sponsa forte sua vel uxori commodavit, quo honestius culta ad se deduceretur, &c.

Quidam ex officio admissionis.] Quidam, ille Phœbus, Neronis libertus apud Dionem.

Quendam autem ex officio admissionis Suetonius dixit, pro quodam admissionali. Corpus ipsum & quasi collegium admissionalium vocare officium

ciū admissionis, ut nunc Suetonius, aut officium admissionum ut l. II. C. de Privileg. eor. qui in sacro palat. milit. aut officium admissionalium ut l. ult. C. de Divers. offic. In officio illo triplex genus admissionalium. Primus omnium & quasi princeps admissionalium est *magister admissionum*, qui admissionalibus præerat ceteris. Ejusmodi Liburnus, Juvenalis Satyra IV. ubi Glossæ veteres, *Liburnum illum admissionalibus præfuisse*, &c. Sic *magister admissionum* Vopisco in Aureliano, Marcellino lib. XV. Proxima huic erat dignitate is, qui *proximus admissionum* dicebatur, ut Amm. Marcellini lib. XXI. Ceteri deinde simpliciter *Admissionales*.

Admissionalibus autem partita fuere admissionum officia, siue ut alii aliis in causis ac negotiis ad Principem admitterent. Argumento est, quod apud Herenn. Philonem libro de Legatione ad Cajum, *Homilus legationum est admissionalis*, siue ἐπὶ τῶν πρεσβεσιῶν.

Habuerunt autem ad exemplum Principis, etiam privati proceres aliquos admissionales, libertos suos, ut C. Plinii c. III. lib. XXIII. ut imitati quoque albatos ejus ministros, Sueton. Domitiani c. XII. & cursores albatos, Vopisei Aureliano. Marcus quidem hujusmodi imitationem etiam *permisit claris viris*, Capitolinus in Marco.

Abire Morboniam jusserat.] Dixerat forte Phœbus ille Græcanice, Ἐπὶ εἰς Μακρυάμ, *Apoge te in Macuriam*. De qua formula interpret Aristophanis in Equites. Vis eadem quæ illius Plautinæ in Patruo: *Cape restim ac suspende te*: aut illius in testamento Grunnii Porcelli: *Liget sibi collum de reste*.

Morboniam retinere volenti, accipienda Anticyra, quæ tunc forte dicta *Morbonia*, quod veratro egentes ac morbofi eo navigarent. Quasi dixerit Phœbus ille Vespasiano, ut ille Plauti Menechmis:

--- Non tu abis, quo dignus es:

Aut te piari jubes, homo insanissime?

Infanum Phœbus ille Vespasianum videri vult, qui non temperaverit sibi a somno & discessu, cum cantaret Nero. Non dissimiliter Plutarch. lib. de communibus notitiis dixit: *Εἰς τὴν τῶν ἐσῶλων καὶ ψυχρῶν ἀγορὰν παρῆναι*. In forum inanium ac frigidorum, id est, manium ablegare. Sed Hadrian. Turnebus censet, *Morboniam* esse oppidi alicujus nomen commentitium.

Tantum absuit, ut monentibus amicis, &c.] Melius, *tantum absuit: monentibus amicis, &c.* Stilus Caji gaudet scribere διάλυτα. Sic infra vulgo est, *insuper Cos. fecerit: spondens, &c.* Melius alii, *insuper consulem fecit spondens, &c.* Non observata familiaris Suetonio διάλυσις, locis plurimis fraudi fuit.

Cavendum esse Metium Pomposianum.] De Pomposiano, & genesi ejus Imperatoria est quoque Domitiani c. X. & Dionis Vespasiano. Quod autem *genesis* siue *genitura* est D. Augustini c. II. lib. V. de Civit. Dei, C. Tacito est *hora genitalis*, Annali VI. Alia est *hora conceptionalis*, siue alius *horoscopus conceptionalis*, D. Augustini lib. eod. c. V.

CAP. XV.

Nisi absente eo & ignaro.] Interea dum ipse abest in Syria, & Romæ Ducianus quasi regnum obtinet, infcio Vespasiano, interfecti C. Calpurnius Piso Galerianus, L. Piso & alii proceres. Narrat C. Tacitus Historiar. lib. IV.

Omnibus edictis sine honore.] Solti nempe Prætores alique magistratus ordiri ab honorifica præfatione Imperatoris, siue Imperatorem initio præfari.

Quam altercationibus insolentissimis.] Tangit hæc altercationes Arrianus Epicteti c. II. lib. I. *Altercatio, ἀψιμαχία*. Glossæ.

Pane in ordinem redactus.] Quasi abrogato imperio. In ordinem cogitur, cui magistratus abrogatur, ut C. Plinii epist. XXIII. lib. I. epist. VI. lib. II. Magistratus extra ordinem est, siue excellit. Extra ordinem est, scilicet, privatorum. Aliter Priscianus, neque fat recte c. XVIII. lib. XVIII.

Hunc quoque quamvis relegatum prius.] *Relegatus*, pro deportato. Deportare est relegare in insulam. Sic *relegationem* pro deportatione dixit Ulpianus l. XI. de Testam. Callistratus l. XXVII. de poenis. & *relegatum* pro deportato l. XVII. C. Theodos. eod. Glossæ: *Ἐξορία ἐν νήσῳ*, *Deportatio*, id est, *exsilium insula*, ut *relegatio insula*, Paulli Sentent. tit. V. lib. V.

Deinde & interfici jussum.] Perseverantem scilicet in contumacia. Ejusmodi contumacia Agrippæ nepotis in Augustum, Suetonii c. LXV. Agrippinæ in Tiberium c. LIII.

Ritus autem ille mittendi percussores ad deportatorum cædem est Suetonii Cajo c. XXVIII. Neronis c. XXXV. Dionis Domitiano, Philonis Herennii Invectiva in Flaccum.

Nisi jam periisse falso nunciatum esset.] Arte aulica, quali opprimitur etiam Messallina, C. Tucti Annali XI. Alii apud alios.

Iustus supplicii inlacrumavit etiam & ingemuit.] Elegans de tali adfectu Biantis Prienensis vox apud Stobæum Serm. CLIV.

CAP. XVI.

Sola est, in qua merito culpetur.] Sed Dio excusat,
Ddddd 3

fat, culpamque confert in Licinnium Mucianum. Excusare quoque alii neceſſitate, ut Suetonius infra hoc ipſo capite dicturus eſt.

Auxisse tributa provinciiis.] Ante vectigalia dixit, nunc tributa, sed non absque discrimine. Vectigalia intelligi vult, quæ ex portoriis ac mercibus: tributa vero ex agrorum fructibus, eaque crebra differentia in Jure civili. Ponit quoque aliam differentiam V. C. Cujacius Observ. iv. lib. vii. Vectigalia publicanis locari solita: tributa non item. Atqui Ulpianus l. i. de Publicanis, ait, publicanos etiam tributa consequi, id est, sectari ac redimere.

Ut autem *vestigal* & *tributum* differt, sic Dio lib. LIII distinguit *πρόσδοον* & *φόρον*. *Φόρον* a Dione intelligi tributum, patet ejusdem lib. LII. Oratione Mæcenatis. Refert enim *φόρον* ad *ἐπικαρπίαν* sive usumfructum. Neque dissimiliter quoque distinguitur *τέλος* & *φόρος*.

Negotiationes quoque vel privato pudendas.]
 Aliter aliis privatis negotiationes pudendæ, ut
 aliter senatori, aliter equiti, aliter plebi. Sena-
 tori omnis negotiatio pudenda, equiti negotiatio
 publicorum sive vectigalium honestior, quam rei
 privatæ: plebejo turpe coemere quod plurius postea
 distrahat. In hoc ultimo genere Vespasiani ne-
 gotiatio. Itaque turpis ei non tantum ut Prin-
 cipi, sed etiam ut senatori, ut equiti, ut ple-
 bejo, Tullius I. de Offic. *Sordidos* ejusmodi vo-
 cat mercatores. Senatori quidem populi Rom.
 non turpe modo negotiari, sed legibus quoque in-
 terdictum, videlicet, Claudia primum, deinde &
 Julia. Res in triviis notissima est. Constitutione
 autem Hadriani, vetiti quoque senatores publica
 conducere, Dio in Hadriano. At equiti honesta
 illa negotiatio & propria quasi functio: sed iidem
 non multum soliti exercere in rebus privatis mer-
 caturam. Equites itaque negotiatores, plebeji
 mercatores, senatores neutrum. Equites tamen
 negotiati quoque in re sua, ut prædiorum suorum
 fructibus, quales *αὐτοπῶλαι* interpreti Aristophanis
 in Plutum. Hinc ergo etiam discrimen negotiato-
 rum ac mercatorum, Ciceroni pro Pompejo &
 in Vatinius. Atque idem pro Pompejo, *absentes*
 dixit, intelligens negotiatores, quia his domici-
 lium & negotiatio in provincia: mercatoribus
 domicilium Romæ, mercatura in provin-
 ciis.

Reisve absolutiones venditare.] Absolutiones venales habere, per Cænidem concubinam. Dio. Sic C. Verri omnia venalia olim per Chelidonem. Cicero Verrina III. M. Antonio per Fulviam. Idem Philippicis.

*Procuratorum ropaciff. quemque ad ampliora af-
fic.] Hi procuratores Cæſaris, de quibus creber-
tima in Jure civili mentio. Idem curatores Cæ-*

ſaris Calliſtrato l. ult. de Offic. procur. Cæſ. Ul-
piano l. v. de Jure fiſci. Et in Gloſſis: *Curator*
λογιſτής. *Iidem rationales Caſaris*, ut l. viii.
C. ubi Cauſæ fiſcal. Et in rubrica D. de Offic.
proc. Cæſ. vel *rationalis*. Lamprid. in Alexan-
dro, *procuratores*, id eſt, *rationales*: *Iidem quo-*
que procuratores rei dominica l. ix. de Jure
fiſci.

Sed qui olim procuratores, ii dicti postea comites, factumque genus eorum triplex. Primum *comites sacrarum largitionum*, qui olim procuratores fisci. II. *comites patrimonii sacri*, quibus cura mensæ Principis. Aurel. Cassiod. epist. ix. lib. vi. epist. iv. lib. xii. Tertium genus *comites rerum privatarum*, quos primus instituit Severus apud Spartianum. Idemque dicti *magistri aris*, & *private rei rationales* l. unica C. de Annon. & capit. Et *magistri rei private* l. v. C. Ubi causa status. l. ii. C. Theodos. de Jure fisci, Patrimonium Principis profectitium : res privata quasi adventitium patrimonium, ut Spartiani loco quem dixi, Aurel. Cassiodori epist. viii. lib. vi.

Hoc itaque discrimen a Severo. Ante, patrimonium dicebatur, quæ post nominari coepta *res privata*. Nam profectitium quidem patrimonium suum totum, plerumque soliti Principes elargiri principio ipso imperii, ut apud Capitolin. in Antonino Pio, Suidam in Antonino, Dionem in fragmentis, Flavium Vopiscum in Tacito, Petrum Chrysologum Sermone xxiii.

Imitari voluisse videntur Augustum, qui domum suam Palatinam publicavit, quod Pontifex max. esset. Dio lib. LIV. & seq. Itaque & M. Antoninus apud eundem: Ἡμεῖς γὰρ ἐφθι πρὸς τὴν βελλὴν λέγων, ὅτως εἰδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥς τε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκῶμεν. Nos, inquit, *verba faciens ad Senatū, adeo nihil habemus proprium, ut in vestra etiam habitemus domo, &c.* Hinc etiam Nerva apud C. Plinium in Gratiar. act. *palatium* inscripserat *edes publicas*. Pontifex quippe max. habitare debuit in publico, ut patet loco Dionis, quem citavi de Augusto.

Dixi autem, *plerumque soliti Principes*, &c. Neque enim est sine exceptione, ut Antonin. Pius *privatum patrimonium suum filia relinquit*; apud Capitolinum. Et tamen idem uxori dixerat, initio imperii: *Stulta, posteaquam ad imperium transivimus, & illud quod habuimus ante, perdidimus.*

Ad ampliora denique officia promovere, intellige, ut ex specialibus faceret provinciales sive catholicos sive catholicianos.

Quibus quidem pro spongiis dicebatur uti.] Sic
populus Athenientis apud Aristophanem Equi-
ubus

tibus ait, se videre magistratuum furta, sed dissimulare, ut post cogat evomere,

Τηρῶ γὰρ ἐκάστῳ αὐ-
τὸς εἰδὲ δοκῶν ὁρᾶν
κλέπτοντας· ἔπειτ' ἀναγ-
κάζω πάλιν ἐξεμεῖν,
ὥτ' ἂν κεκλόφωσί με.

Et Justinus Imper. apud Agathiam lib. iv. Joannis Afri furta dissimulat ex stipulatu. Ejusmodi spongia Ptolemæus dux, de quo Suidas.

Sed boni Principes plerumque procuratores suos a furtis coercuere, ut Marcus Imper. etiam puer apud Jul. Capitolin.

Negata sibi gratuita libertate.] Neque enim soliti plerumque domini manumittere gratis, sed servi dominis pecuniam offerre pro capite suo & stipulari libertatem, quæ res tritissima est, & patet cum aliis locis sexcentis, tum L. Senecæ epist. lxxx. ubi male comparaverunt, pro comparserunt. Imitatus enim Terentii locum ex Phormione Act. i. Sc. i. Tangitur quoque non semel hic ritus in Jure civili.

Sed heri benigni etiam gratis manumittere soliti propter merita, ut apud Terent. Andria, Sueton. de Illustribus Gramm. c. xvi. xviii. xxiv. & de Claris Rhetoribus. c. iii. & passim apud alios, aut propter ævitatem, qua de re Plutarch. Catone superiore. Sperabat vetulus hic bubseque talem propter senium a Vespasiano benignitatem: postquam ea spes decollavit, ultus est se joco in Vespasianum ut natura non tenacem sed pertinacem.

Ad manubias & rapinas necessitate compulsus.] Similiter de Vespasiano Dio. Et quidem etiam alios plerumque Principes, Reipubl. necessitas & fisci subegit, ut pecuniæ studerent. Ac plerumque prodigo perditoque Principi succedit parcipromus, ac frugi, ut Avito Alexander Severus, de quo Lampridius, *Ad aurum*, inquit, *colligendum attentus, ad servandum cautus, ad inveniendum sollicitus, sed sine cujusquam exscidio!* &c. Sic Aurelianus qui Gallieno successit, de quo Amm. Marcellin. lib. xxx. Fridericus iii. qui Sigismundo & Alberto, de quo Æneas Silvius c. xvi. De statu Europæ, &c.

Sed subinde publica necessitas etiam velamentum, & tanquam siparium avaritiæ, ut Agrippinæ, de qua C. Tacitus Annali xii. *Cupido*, inquit, *auri immensa obtentum habebat, quasi subsidium regno pararetur*, &c. Similiter de Valentiano Amm. Marcellin. lib. xxx. De aliis aliis.

Manubias porro Suetonius dixit, (respiciens ad Cæsaris procuratorem,) spoliationes: rapinas autem ad honores & sententias venales. Vespasianus procuratores suos tanquam spongas ex-

primens, eis detrahebat quasi manubias. Quippe, ut est in Glossis: *Manubia*, σκῦλα ἀπὸ ζώντων ἀφαιρέμενα, id est, spolia viventibus detracta. eaque de re Varro vii. de Ling. Lat. Carisius lib. i. Ascon. in iii. Verrin. Alii.

CAP. XVII.

Explevit censum senatorum.] Aliqui legunt: *Explevit censum senatorium*, &c. Idque accipiunt ita, quasi post Augustum Vespasianus censum senatorium auxerit. Sed nihil a Caji mente alienius. Narrat Caji noster Vespasiani liberalitates. Non est autem liberalitas augere censum senatorium: sed est liberalitas senatoribus qui egent, supplere quod ad censum legitimum deest, ne ordine moveantur a cenfore, aut cogat eos necessitas ultro latum clavum deponere. Atque sic alii quoque plerique Principes munifici senatoribus, qui non suo, sed fortunæ vitio inopes, sive ut C. Tacitus dixerit, *quorum innoxia paupertas*, censum supplere, ut Augustus apud Dionem lib. lxx. *Καί τισι τῶν ἐοδίωντων, ἐλάττω τότε μὲν τῶν δέκα, αὐτοῖς δὲ τῶν πέντε καὶ ἑικοσι κεκτημένων, ἐχαρίσατο, ὅσον ἐνέδει.* Et nonnullis qui honesti, minus habentes in bonis, quam vel tunc decem, vel postea v. & xx. myriadas, gratificatus est, quod eis ad census senatorii summam deerat, &c. Tunc, intellige ante ampliandum ab Augusto censum: postea autem, post ampliacionem. Sic Hadrianus Imper. apud Sparitanum: *Senatoribus, qui non vitio suo decoxerant, patrimonium senatoria professionis explevit*, & quidem pro liberorum modo, &c. Aliqui etiam pensionibus & salariis juvere, ut Tiberius quanquam præfrigide, Suetonii c. xlvii. L. Senecæ c. vii. & sequente lib. ii. de Benefic. C. Tacit. Annali ii. & Nero, sed impensius, Sueton. c. x.

Nec vero senatorius census auctus a Vespasiano, sed idem sub Vespasiano fuit, qui tempore Augusti, hs duodecies, sive ad vulgi æstimationem aureorum millia xxx. Patet Satyra Juvenal. xiv, quam sub Vespasiano scriptam, indicio est illud:

— *Lucri bonus est odor ex re
Qualibet.*

Tangit enim vectigal Judaicum e lotio, de quo infra c. xxiii. Satyra vero illa census equester quadringenta sesteria, is vero triplex senatori.

Sume, inquit, *duos equites, fac tertia quadringenta*: Ac Suetonio quidem senatorius census duodecies, ut & Juvenali: sed Dioni est decies. Nam libro liv. non semel, censum senatorium auctum fuisse ait v. & xx. myriadas. Atqui hoc est decies, ut tradit Plutarchus in Antonio.

Justus

Justus Lipsius in Electis c. xvii. lib. ii. ex Dione Suetonium corrigit. Sed hoc refellitur facile ex Juvenalis loco, quem dixi. Alii ex Suetonio Dionem corrigunt, sed neque illi sat correcte. Nam videtur Dio drachmas intelligi voluisse majores, Plutarchus minores. Atque ita Plutarchus deceptus decies, interpretatus esse pro duodecims.

Drachmarum aliæ Atticæ, aliæ Italicæ: ut *drachma Italica*, Appiani lib. iv. *drachma Attica* ejusdem lib. ii. & apud Jul. Pollucem lib. ix.

Consulares inopes quingenis sestert. ann. sustentavit.] Sic Nero Suetonii c. x. Senatorum nobilissimo cuique, sed a re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit, &c. Et apud C. Tacitum Annali xiiii. Oblati a Nerone Valerio Messala consuli in singulos annos quingena sestertia.

C A P. XVIII.

Primus e fisco Latinis Græcisque rhetor. annua centena.] Ante jam ab Augusto Verrius Flaccus grammaticus HS. centena in annum acceperat. Sueton. De illustrib. Gramm. c. xx. Sed hoc ita unus atque extra ordinem, aut potius sine ordine professionis, qui tunc nullus erat.

Optimi autem cujusque Principis semper existit præstans liberalitas, sive ut Cicero dixerit, *magnificentia liberalitatis* in professores, tanquam publicos, ut Marci Imperatoris verbis dicam quæ Dio commemorat, *generis humani doctores*. In exemplum est Hadrianus apud Spartianum, Antoninus Pius apud Julium Capitolinum, Alexander Severus apud Lamprid.

Sub Marco rhetorum salaria drachmarum decem millia, Lucianus in Eunuch. Lucianus nempe Marci coævus, quemadmodum ipse testis in Pseudomante. Drachmarum autem decem millia, quasi aurei cccxxxiii. & regales iv. Drachma nempe quasi regalis Ibericus. Sed Tatianus apologetico adversus barbaros, suo tempore plerosque in aureis sexcentis salaria fuisse ait. Refertur autem Tatianus ad tempus imperantis Commodi. *Ὡς τε, inquit, παρὰ τῷ Ῥωμαίων βασιλεῶς ἐτησίως χρυσὸς ἑξακοσίαις λαμβάνειν τινὰς, εἰς ἑδὲν χρησίμους. ὅπως μὴ δὲ τὸ γένειον δωρεάν καθήμενον αὐτῶν ἔχῃσι.* Hoc est, Ita ut a Principe Romano annuos plerique philosophi sexcentos aureos accipiant, etsi nulla in re utiles. Ne vel barbaram suam pascant gratis, &c. Nulli rei utiles intelligi vult, non docentes juventutem. Aurei vero sive solidi Romani sexcenti, nostrates sunt quasi milleni centeni. Ejusmodi salaria philosophis cum proposuisset pater Antoninus, perseveravit ea scilicet dare filius, & videri potest etiam hæc inter causas fuisse famæ illius, quia M. Antoninus philosophus adspersus,

quod sub philosophorum specie quidam rempubl. vexarent, ut Capitolinus notavit in Marco.

Nulla vero causa est, cur aliqui, quod Eumenius rhetor in postulatione pro Menianis, ait, datum sibi a Constantio *salarium in sexcentis milibus nummum*, &c. corrigerent, in *sexagenis milibus nummum*. Causam dicunt, quod sexcenta illa nummum millia, pro captu rhetorica profitentis nimia sit. Sexcenta enim milia nummum esse nostratium aureorum millia quasi xv. At sexagena millia esse aureos quasi md. quæ mediocris munificentia. Atqui si causa inspiciatur, ob quam datum ejusmodi salarium, patescet nihil in eo nimium aut supra fidem esse. Nam adsignatum Eumenio est, non solum ut rhetori, verum etiam ut magistro memoriae, sive ut merita ejus compensarentur, & revocatio ejus ex cursu honorum illo quasi honore honestaretur.

Quin autem salarium illud grande fuerit, dubitare non potest cogitans, satis fuisse illud tantæ scholarum ædificationi.

Illa jam puerilis exerratio est putantis recte apud Eumenium legi *sexcentis* aut *sexcentenis*, pro *sexcentis*. Ineptiæ vero illæ distinguuntur *tercena* & *tricena*, cum differant *triceni* & *trigeni*, ut apud Agravium. Quod denique ait Suetonius *Latinis Græcisque rhetoribus*, &c. dixeris quoque *rhetoribus* & *sophistis*. Nam *rhetores* sive *oratores*, qui Latine: *sophista*, qui Græce docent rhetorica, ut l. unica C. De stud. liberal. urb. Romæ. Sic etiam l. iii. C. Theodos. eod. illis *eloquentiæ Romanæ doctrina* tribuitur, his *facundia Græcitatæ*. Hoc discrimine in Jure civili junguntur passim rhetores ac sophistæ.

Præstantes poetas nec non artifices coemit.] Coemit interpretati conduxit, quia, inquiunt, *emere* olim conducere, ut *miles emitius* pro conductio apud Festum, & *emere auxilia*, pro conducere apud Jul. Capitolin. in Marco. Sed interpretatio illa non uno modo exerrat. Primum, quia *emere* non est simpliciter conducere, sed sive magno conducere, ut locis antedictis. Sic enim qui conducit, quasi *emere* videtur. Deinde, neque conduxit Vespasianus ita poetas & artifices, sed emit plane poetas & artifices servos, ut eos deinde manumitteret ac liberos haberet, quæ multo impensior liberalitas, quam conductionis. Poetæ plerique olim servi, ut Terentius, Syrus, alii: & Grammatici, ut Melissus, Palæmo & alii plerique apud Sueton. De illustrib. Grammat. c. xvi. & xxii. & apud alios.

Ejusdem libri c. iv. *Lutatius Daphnides* grammaticus *ducentis milibus nummum* Q. Catulo *emitus*, ac *brevi manumissus*, &c. & mox. Hinc *Lenæus Melissus* per cavillationem, eum *πανὸς ἄγῃμα* dixit, &c. Corrigit Josephus Scaliger *δαπάνης ἄγῃμα*.

Sed

Sed nihil certius, quam Suetonii stilo fuisse *Δαπανίδης*, captata cavillatione ex nominis paragrammate, *Δαφνίδης*, *Δαπανίδης*. Quasi mater ei *Δαπάνη* sive *Expensa*: ut *Λητοίδης*, cui mater Latona: *Δαναΐδης*, cui mater Danae; *Νιοβίδης*, cui mater Niobe: eaque de re Etymologista in *Ἀτρείδης*. Non dissimili joco dixeris in fucos Musarum rodentes alvearia, non *Daphnida*, sed *Dapanida*. Sic Hebræorum dialecto *filius pacis*, *filius potentia*, *filius perditionis*. Et Romana, *Cajus filius castrorum*, Suetonii c. xxii. & Græca, *ἡμέρα παῖς ἀλὶς* Pindari Pythiis Oda ii. *Dies filius Solis*.

Emebantur quoque artifices. Nam etiam hi plerumque servi, ut *topiarii*, *textores*, *tectores*, *notarii*, *medici*, & alii in Jure civili.

Summa vero Vespasiani in poetas liberalitatis exemplum Salejus Bassus, poeta eximius apud auctorem Dialogi de Oratoribus, qui una ejus donatione accepit *quingenta*, quæ aureorum quasi millia xii. & insuper quingenti.

Item colossi refectorem.] Interpretor hunc locum ad spectacula Martialis epigr. ii.

Sineret se plebeculam pascere.] Ut si dicere voluisset cum Tiberio, *Boni pastoris esse tondere pecus*, non *deglubere*, sive non exhaustire vetigalibus nimis, ut Princeps facere cogitur, qui sumtus nimios facit. Ad grandes ejusmodi columnas, majore opus quoque structura Capitolii; hinc sumtus quoque majores, propter quos non satis tondere esset. Profert Tiberii dictum Suetonius c. xxxii. Suetonius *deglubere* dixit, Dio idem dictum recitans lib. lv. ex eoque Zonaras, dixere *ἀποξυρεσθαι*, idque interpretes Latini reddidere, *deglubi*. Non rectissime. Neque enim *ἀποξυρεῖν* est *deglubere*, sed *ἐκδέρειν*, ut recte in Glossis: *Deglubat, ἐκδέρει. Regluvo, ἐκδέρω. Ἐκδέρω, decorio, degluvo*. Putavere aliqui tamen *ἀποξυρεῖν* esse quoque *deglubere*, & *κείρειν* sive *tondere* usurpari quoque pro *deglubere*. Proferunt Maximi Tyrii locum ex Sermone xi. *Καμβύσης δ' ἦν καὶ ἄνθις Ξέρξης ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν, πονηροὶ λύκοι, κείροντες τὴν ἀγέλην, καὶ τῆς ἐπισήμης ἀπεληλαμένοι.* Hoc est, *Cambyfes etiam Ξέρξης deinde Xerxes de bonis pastoribus, facti scelesti lupi, adtondentes gregem*, Ξέρξης *procul deviantes a scientia recte imperandi*, &c. *κείρειν τὴν ἀγέλην* illi esse arbitrati *gregem deglubere* sive decoriare, longissime a sensu Maximi, qui *κείρειν τὴν ἀγέλην* voluit intelligi *adtondere* sive minuire gregem. Ideoque Tyrius ille non dixit *πρόβατα* sive oves, sive pecus, sed *ἀγέλην* sive gregem. Cambyfes nempe & Xerxes *mali lupi* adtonderunt sive minuerunt gregem, ut lupus minuit sive adtondet, non

autem tondet aut deglubit: at ovem sive pecus deglubit. Sic *κείρειν* & *ἀποκείρειν* eleganter sæpe Græci usurpant. Epaminondas in epigrammate apud Pausan. Boeot. *Σπάρτην ἐκείρατο δόξαν. Spar-ta gloriam suam adtonsa est.* Hoc est, deminuta ei gloria est. Tullius Latine Tuscul. v. dixit, *Laus est adtonsa Laconum.* Demades orat. *περὶ δωδεκαετείας*: *Ἀπέκειρε τὴν ἀκμὴν τῆς Σπάρτης ὁ Θηβαῖος.* Thebanus *florem Sparta ipsum adtondit*, hoc est, minuit.

Bene autem Dio Tiberii dictum expressit, præquam Suetonius. *Ὅτι, inquit, κείρεσθαι μὲ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἔκ ἀποξυρεσθαι βέλομαι. Τον-deri oviculas meas non strictim, sed per pectinem volo.* Ad duplex tonsus sive tonsuræ genus lusit Tiberius, unum *strictim*, alterum *per pectinem*. Illud novacula fieri solitum: hoc autem forfice. Plautus Captiv. Sc. iv. *Sed utrum strictim adtonsurum dicam esse, an per pectinem?* Sic *stringere novaculam* Martial. epigr. lx. lib. vii. Tondere novacula dici potest deglabrare, & calvitium facere. Alia tonsuræ genera recenset Interpres Aristophanis in Aves, *σκάφιον καὶ κῆπον*.

CAP. XIX.

Scena Marcelliani theatri dedicabatur.] De qua Suetonius Augusti c. xxix. P. Victor & Sex. Rufus in Topographia urbis, ix. regione sive Circo Flaminio. Ovidius *marmoreum* vocat eleg. vii. lib. ii. Amor.

Dedicari autem solita, ludorum scenicorum datione, editione, non solum theatra, sed & templa, patet apud T. Livium in dedicatione templi Fortunæ lib. lxi. Herodianum lib. v. ubi narratur de Avito, templum Solis dedicante.

Super plurimas coronas.] Hæ dictæ *corona scenica*, ut Suetonii Nerone c. lxi. Plinii c. viii. lib. xxxiv.

Sed Ξ conviv. assidue, ac sapius recte.] *Molius fuerit, ac sapius recta*, &c. ut in plerisque libris est. Sic de Augusto c. lxxiv. *Convivabatur assidue, nec unquam nisi recta*, &c. *Recta*, nempe, cœna, ut *recta*, pro *recta via*. Contraria, *convivari recta*, & *dare* sive *mittere sportulas*, ut Neronis c. xvi. Domit. c. vii. & non semel apud Martialem, ut epigr. i. lib. ii. &c.

Recta vero cœna, pro integra & sportulis opposita, quasi vera cœna opposita simulata. In rectis cœnis res ipsa, in sportulis simulatio. Hinc *sportularum*

tularum fabula Martiali epigr. xiv. lib. iiii. Attice itaque *recta cœna* pro vera. Sic enim Atticis ὀρθὸν pro vero & sincero, ut Platoni, & aliis non semel. Aliqui putavere Luciano in Lapithis *rectam cœnam* esse τὸ ἐντελὲς δεῖπνον. Sed id verius ibi est caput ac flos ipse cœnæ.

Dabat sicut Saturnalibus apophoreta.] *Apophoreta* enim munuscula Saturnalia, sive Saturnalibus sive postremo Decembri mense dari solita, ut strenæ Kalendis ac deinceps ineunte Januario.

Convivalia tamen quoque apophoreta fuere aliqua, ut dixi ad Horatii Odam iv. lib. i.

Ita & per Kalendas Martii feminis.] Explico hunc locum ad Horatii Odam iv. lib. i.

Alexandrini Cybiosacten vocare perseu.] *Perseveraverunt*, exorsi nempe in seditione primum excitata contra Vespasianum, de qua narratum est a Dione. De Cybiosacte Geographus lib. xvii. Dictus autem hac ipsa ratione Vespasianus μικρῖνος apud Julianum in Satyra de Cæsaribus, quasi *parvipromus* aut *parcipromus*.

Solita plebecula Principibus cognomenta facere, cum ex aliis vitiis, tum ex avaritiæ sordibus vel inprimis. Sic Darius dictus a Persis *caupo*. Eaque de re Themistius Orat. v. ex Herodoti lib. iiii. Antoninus Pius Imper. apud Dionem dictus κυμνοπρίτης, sive *sector cumini*. Pertinax Imper. apud Capitolinum *chrestologus*, sive re ipsa *pertinax*, verbis *largus ac munificus*, qualem dixeris quoque ex Suida προδοσίκομπον.

Favo Archimimus personam ejus ferens.] *Archimimi* & *archimima* differentes a pantomimis, ut patet inscriptionibus antiquis. *Archimimus* nempe qui præfectus pantomimis.

In funeribus quidem mimi sive saltatores proprie dicti *lentiones*. Glossæ: *Lentio*, ἐν τοῖς πένθεσιν ἐρχόμενος. Peccant, qui corrigunt ἐναρχόμενος. Fortean vero *lentiones* a lente, quæ in funeribus adhiberi solita, ut testis Plutarchus in Crasso, Appianus in Parthic. Idemque ritus Judaicus apud D. Hieronymum ad Paullam, de obitu Blefillæ. Aut *lentiones* a corpore lento & flexili.

Quanti funus & pompa constarent.] Ut si diceret, quanti funus & pompa locata essent. Ut enim operum, sic etiam funerum, maxime indictivorum ac publicorum, Romæ locatio & conductio fuit, sive redemptores aliqui erant, sive conductores funerum. Eumque ritum Valerius Antias tangit apud A. Gellium c. ix. lib. vii. Plaut. Aulul. Sc. xvii. Horat. Oda xviii. lib. ii. L. Seneca epist. ci. sive ut ego numero c. Apulejus Florid. ii. *Adspexit*, inquit, in pomæriis civitatis funus ingens locatum. Hæc redemptoris merces pars præcipua impensæ funeris, quæ deducitur ante Falcidiam l. penult. De reli-

gios. l. viii. §. ult. De legat. ii. l. ii. §. *Quod si*. De hered. vel act. vend. D. Paulli Sentent. Tit. ult. lib. i. Dixi *pars præcipua*. nam extra quoque mercedem illam sumtus aliqui sive impensæ, ut l. xiv. §. *Funeris*. l. xxxvii. D. de Religios.

Centum sibi hs. darent.] Sic libri omnes vulgarii. Atque hoc aliqui sic interpretati sunt: Vel centesimam sibi partem ejus summæ darent, quæ funeri destinata. Sed ne dubitari quidem potest, quin scripserit C. Suetonius, *Centies sibi hs. darent*. Imitatus enim archimimus procuratorum vocem, qui *hs. centies* dixerunt, respondit mimice verbis iisdem *Centies sibi hs. darent*, &c. *Centies sibi sestertium darent*, &c.

Centies mihi sestertium date, ac vel me in Tiberim projicite.

Optat Tiberinus fieri, dum centies illud accipiat, quæ ingens summa est.

Aliqui nimiam illam censuere summam esse. Quo argumento? Quia, inquiunt, Nero *funeratus impensa ducentorum milium*. Suetonii c. l. Sed alia ibi ratio. Funeratur enim Nero sumtu Seji, qui Galbæ libertus, ac pæne furtim, quippe *terra odium*: Vespasianus & herede & gratia omnium florens, ac publice.

C A P. XX.

Vultu voluti nitentis.] Hinc Martiali natus locus in Phœbum epigr. lxxxviii. lib. iiii. *Ut ere lactucis*, &c.

Fauces sibi met defricaret ad numerum.] Cornel. Celsus c. iiii. lib. iv. *Fricatio cum omnibus in homine vertebra utilis sit, tum iis præcipue, quæ in collo sunt*, &c. De numero autem Celsus idem c. xiv. lib. ii. repugnare videtur huic Vespasiani consuetudini, neque repugnat tamen. Ait enim: *Non audiendos, qui numero frictiones finiunt, quia id ex viribus hominis colligendum sit*, &c. Numerus nempe hic defricationum ex viribus Vespasiani collectus.

In spharisterio.] Solitus se defricare in *spharisterio*, ut mox deinde balneo uteretur. In *spharisterio* pila, aliove modo exercere soliti corpus ante balneum, ut Martial. epigr. clxiii. lib. ult. Papinii lib. i. Silvar. in Balneo Hetrusci. Ergo etiam juncta balneis *spharisteria*, aliaque gymnasia, ut C. Plinii epist. vi. lib. v. epist. xvii. lib. ii. Martial. epig. anted. Sic junctum quoque *spharisterium hypocausto*, Domit. Ulp. l. xvi. Mandati. Hypocaustum quippe ad calfactionem aquæ balnearis. Vitruvius c. x. lib. v.

Inediamque unius diei.] Ἰπποκράτης ἀφορίζων, τὴν ἐνδείαν ἐφ' ὕγιαιας μετέρα. Hippocrates in Aphorismis, *Inediam esse*, ait, *bona valetudinis*.

nis matrem. Synes. epist. cxv. legit hoc nempe in Aphorismis tunc Synesius.

CAP. XXI.

Ordinem vita fere hunc tenuit.] Ordinem vitæ nunc dixit, quod diem disponere, in Tiberio c. xi. Similiterque C. Plinius epist. xxxvi. lib. ix At L. Seneca, diem ordinare, epist. xii. Et c. vii. De brevit. vitæ. Juvenal. vero Sat. i. Diem distinguere ordine rerum, id est, negotiorum. Ordinem illum Dio in Vespasiano, & in Severo κατέσασιν τῇ βίῃ vocavit, sive statum vitæ. Lamprid. in Alexandro, usum vivendi. Tali autem ordine sive dispositione, usus quoque jam olim Xenocrates philosophus. Stobæus Serm. cxxvi. Ζενοκράτης, inquit, διαίρων ἕκαστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς πρᾶξιν τινα, καὶ τῇ σιωπῇ μέρος ἀπένεμε. Xenocrates cum suam cuique actioni partem diei distribueret, etiam silentio partem suam adtribuit. Etiam Regum Ægypti ordo ejusmodi, de quo Diodor. Siculus lib. i.

In Principatu maturius semper ac de nocte evigil.] Quasi ex Jovis Homerici præcepto Iliade ii. Principi non esse noctem totam dormiendum. Hoc Silius Italicus Latine sic enunciavit, lib. iiii.

Turpe duci totam somno consumere noctem, &c. De præcepto illo etiam Plutarchus in vita Homeri, & libro ad Principem ineruditum. Theo Sophista in Progymnasm. Sic Princeps pervigili cogitatione Theodosius A. Novel. De Judæis. Et de vigilantia ejus Nicephorus c. iiii. lib. xiv.

Deinde perlectis epistolis.] Non matutinas ut Vespasianus, sed pomeridianas huic lectioni operas dedit Alexander Severus, apud Lamprid.

Per lectiones vero epistolarum intellige nunc dictationem quoque & subscriptionem. In his Principes usi officio illorum, qui magistri epistolarum. Hos qui eosdem faciunt magistris libellorum, & magistris memoriæ, hallucinantur, ut ad Trebellii Polliionis Claudium. Nituntur autem l. xi. C. De excus. muner. quæ est quoque l. xiv. C. Theod. De extraord. sive ford. munerib. Sed fraudi eis fuit interpunctio, quæ utrobique vitiosa est. legendum autem: Eos qui cum honore comitum, nomine magistrorum, memoria præsuere, vel epistolis, vel libellis, &c. Vulgo male est: Eos qui cum honore comitum, nomine magistrorum memoria præsuere vel epistolis vel libellis, &c. Distinguuntur autem sæpe in Jure civili magistri memoria, epistolarum, libellorum, dispositionum, ut l. vi. & passim C. De prox. sacr. scriin.

Post decisa negocia, gestationi & inde quieti vacab.] Hoc A. Persius Sat. v. dixit. Opus & requiem disponere.

Unum opus & requiem pariter disponimus ambo. L. Seneca, Diem inter otium & curas dividere c. ult. de Tranquill. animi. ubi Asinius Pollio decimam & undecimam, sive duas ante solem occasum horas tribuit quieti.

De gestatione autem longissima historia, & cui locus propediem alius.

Accubante aliqua pallacarum, quas plurimas.] Signanter non dixit concubinarum, sed pallacarum, sive pellicum, ut indicaret, nihil contra jus civile factum a Vespasiano. Concubinas quippe multas habere nefas jure civili. Itaque Justinianus Novel. xviii. c. v. Ἀλλὰς ἐπ' ἄλλαις ἐπεισάγειν τῇ προτέρᾳ παλλακᾷ. super alias, sive alias priori superinducere concubinas, id esse ait, ἐκχευμένα ἔχειν τὰ τῆς ἐπιθυμίας, effusas habere sive indomitas libidines, καὶ πλῆθος ἔχειν γυναικῶν πορνευομένων, & habere multitudinem uxorū scortantium. Γυναικῶν interpretati Latine, concubinarum: melius dixissent, uxorū. Γυνή pro uxore Attice, ut Latine mulier, quæ res notissima. Concubinas uxores vocat, quia concubina est quasi semi-uxor, sive uxor semilegitima sive ἡμίγαμος, ut apud Philostratum in Scopeliano, Zonaram in Michaelē Paphlagone, & Constantino gladiatore. Quocirca etiam l. iiii. C. De natural. lib. l. i. C. Theodos. de Collegiat. Concubinatus dicitur inæquale conjugium. Inæquale, videlicet quia patroni est cum liberta. Et Julianus antecessor Novel. xiii. Concubina, inquit, uxorem imitatur. Sed quia concubina proprie non est uxor, Justinianus d. Novel. xviii. c. v. quasi ἐπιδιορθῶν dixit, ἔγω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον, sic enim dicere præstat. Intelligi vult, sic dicere satius esse, ut magis ponatur quasi ante oculos turpitudine rei, sive multitudinis concubinarum, quia sit quasi multitudo uxorū.

Sic itaque Cænis dum viveret, sola Vespasiani concubina fuit, ac pæne justæ uxoris loco, ut dixi ad c. iiii. in locum vero defunctæ, deinde Vespasiano multæ non concubinæ, sed pallacæ sive pellices, sive amicæ.

Pellex proprie concubina non est, sed amica, sive absque ulla specie uxoris, sive non semi-uxor. Sic capienda l. cxlvi. De verb. sign. Ergo discriminis causa nunc C. Suetonius Græca voce pallacas dixit, ut & C. Plinius c. x. lib. xxxv. Novæ Romæ Principes tamen pro concubina pellicem dixere, ut Justinianus d. Novel. xviii. c. v. quia nempe alio destituti nomine. Ergo & in Glossis: Παλλάκιον, Concubinatus. Et, Concubina, παλλακή. Quæque ibidem adjunguntur, σύνευνος, σύγκοιτις communia quoque uxori.

Ac secreto in balneum tricliniumque transibat.] Secreto; accipe itinere cæco, quale apud Virgil. Æneide ii.

Limen erat cacaque fores, & pervius usus, &c. Junxit autem *balneum* ac *triclinium*, quia, ut inquit Artemidorus, c. lvi. lib. i. τὸ βαλανεῖον ὁδὸς ἐπὶ τὴν τροφήν. *Balneum via ad cenam.* Sic apud Ciceronem *Cæsariana* iii. Cæsar ex balneo transit in triclinium, ex triclinio in cubiculum. Hinc etiam illud Plutarchi lib. de Cura valetud. Aliquos ne gustare quidem posse aliquid, nisi ante usi balneo sint, & putare aliquos, de hoc genere Titum fuisse Vespasiani F.

Eaque momenta magnopere captabant.] Sic captatæ manumissiones in transitu Prætoris l. vii. D. de Manum. vind.

C A P. XXII.

Et semper alias communissimus.] Hanc veram esse lectionem ostendo ad Titi c. i. & falli eos, qui legunt *comissimus*.

Falluntur vero etiam illi neque perfunctorie, qui corrigunt, & *super aleas*. Quam tamen sibi lectionem aliqui mirifice placere ajunt: at Suetonio quidem certe nullo pacto placita est. Neque enim super cœnam solum aut in alea, communissimum Vespasianum, sed in omni vita intelligi vult. Quippe qui *joco transigere* solitus pleraque non solum super cœnam, aut in alea, sed & in negotiis maximeque in deformibus lucris. Infra c. seq.

Multa joco transigebat.] Hoc c. sequente dixit, *cavillatione aliqua diluere transferreque ad sales*. Dixi ad Horat. Sat. ult. lib. i.

Erat enim dicacitatis plurima.] Quæ Principi tamen parum decora, ut doceo ad Tit. c. viii.

Ut ne pretextatis quidem verbis abstineret.] Prætextata verba impudica & obscœna, ut apud Macrob. Saturnal. c. i. lib. ii. Sic *prætextate*, id est, verbis obscœnis, Prologo Captivorum. Plautinæ, ubi perperam scriptum, *pertractate*: quod cum ego jam olim sic notavissem, alii quoque post ligurivere. Eadem *Veneris vocabula* Varroni apud Marcellum, in *Acerbum*. *verba obscœna* eidem apud eundem in *Redurare* & in *Obscœnum*. Eadem *nupta verba*, apud Festum.

Plaustra potius quam plostra dicenda.] Ratio illi Floro aliqua. Nempe, quia rusticatim *plostrum* dixere olim: urbanatim *plaustrum*. Rustici nempe *orum*, *oratum*, *oriculas*, pro *auro*, *aurata*, *auriculis* dixere. Festus in *Orata*. Hinc quoque alii Claudii, alii Clodii. Aliter de hoc discrimine pronuntiationis Servius ad lib. ii. & iii. Georg. Diomedes c. iv. lib. i. Probus ad i. Georg. Priscian. c. iv. lib. i.

Quasi amore sui deperiret.] In libris plerisque abest *sui*, ut Lævinus Torrentius notavit. Sed voluit Cajus noster *sui* pro *eius*, ut Cicero usus quoque Philipp. iv. Tibullus eleg. v. lib. ii. & notavit Evanthius ad Terent.

Cum perducta HS. quadringenta donasset.] Sic legendum esse, docui ad Horatii Sat. v. lib. ii. & ostendi, aliud esse *perducere*, aliud *producere*: alios *perductores*, alios *productores*. Idem autem quod *perducere*, dicitur quoque interdum *adducere*, ut apud Cornel. Frontonem est. Dicitur quoque *deducere*, ut Suetonii Julio c. i.

Frustra vero est, qui in Animadversis hunc locum sic corrigi vellet, *cum perducta pro concubitu*, &c. Longe fallitur: videri enim vult non Vespasianum huic *adamatrici*, sed ipsam Vespasiano dedisse *quadringenta* illa HS, sive aureorum quasi millia decem. Dicit huic rei argumenta. Primum quia deparcus homo Vespasianus: deinde quia æquum bonum mulierem dare, quæ adpetivit; non virum, qui adpetitus. Potuit adjungere tertium, solitas ejusmodi Venerias neptes ultro etiam largiri, ut Plauti milite, *Talentum Philippum* Sc. xiii. Sed argumentorum acies illa profligatur facillime. Quippe ridiculum est lupulam illam pro concubitu Principi Romano quadringenta offerre ausam, & verisimilius, non tam *adamatum* a mœcha illa quam *adhamatum* Vespasianum. Quod autem ille de Vespasiano deparco, & id genus alia: nugæ. Largus quippe in amationes fuit, cui etiam pellices plurimæ supra c. xxi. & in cantores supra c. xix. Sed illud peremptorium est, quod qui mœchillio huic tribuit hanc liberalitatem, omnem dicterii urbanitatem ac gratiam, & quasi Vespasianum ex Vespasiano tollit. Omnis nempe in eo argutia, quod Vespasianus se ipse in tabulis expensi debitorem substituit a se ipso, & debitorem pro adamatrice quasi debitrice. Sic triplex urbanitas illa Vespasiani, & ut forte tetricior quispiam dixerit, *triscurrium*. Primum quia in se ipse lusit, ut puerum pulchellum, aut Venerium nepotulum: deinde quia in mœcham illam ut *adamatricem*, postremo in eandem ut *adhamatricem*. Videtur quoque Princeps dicax & ingeniosus ἀμφιλογία ludere voluisse in Vespasiano *adamato* & *adhamato*.

Adhamandi verbo usus M. Cicero Academica ii. si qua Marcello fides. Spes apud me illius hac in re, ut alias non semel, *sublesta* est *fides*. Etenim locus ipse, quem profert, stat contra eum acerrime. Locus est ejusmodi: *Qui enim serius honores adamaverunt, vix admittuntur ad eos, nec satis commendati multitudini possunt esse, &c.* Atqui si *adhamavissent* illi honores, admissi essent. Quippe *adhamare*, quasi hamo capere est. Sed *adamaverunt* illi quidem, neque *adhamaverunt*, sive capere voluerunt, nec valuerunt. Neque inepta vox tamen *adhamare*. Nam & C. Plinius *hamata munera* dixit epist. xxx. lib. ix. & apud Isidor. in Glossis: *Hamatores, piscatores*.

C A P. XXIII.

Ut de quodam procera statura improbiusque nato.
Duple.

Duplex hujusce hominis vitium C. Suetonius notat. Unum corporis, quod *enormi* sivi abnormi *proceritate*, cujusmodi etiam in Vitellio Cajus noster notavit c. xvii. *Erat*, inquit, *in eo enormis proceritas*, &c. Alterum animi, quod *improbius natus*, siue natura improbus, id est, impudens. Intelligi Vespasianus voluit, muscam illam aulicam petitionis impudentia geminam germanam esse muscæ Homericæ, Iliade xvii.

Ἦτε καὶ ἐγρομένη μάλα περ' χροὸς ἀνδρομέοιο
Ἰσχανάα δακέων ---

Corpore quæ licet humano depellitur usque,
Usque tamen redit ac mordet. ---

Improbum pro impudente usurpari plurimis docui exemplis adpositis in civitate Veri die xi. ut ex Odyssæa xi. Æneide xii. Salvio Juliano l. xiv. §. *Qui vim*. Quod met. cau. l. ii. §. *Ceterum*. De vi bonor. rapt. Suetonio De clar. Gramm. c. xii. Terentii Eunuch. Impudentiam vero hujusce Longini Vespasianus argute cum hastæ vibratione comparavit, quia impudenter petens, & instans atque urgens, quasi hastam vibrare videtur, atque intentare. Cujus ergo *miscellionis* est illa κρίσις, quæ inquit, *alioqui possis scribere, male pedato*, ut Othone c. xii.

Ad subterfugiendum jus fisci.] Cerylus nempe ille Vespasiani libertus: itaque mortui sine liberis bona dedita patrono ex lege Papia: vel si superstitibus liberi aliqui, pars debita ei siue semissis, ut res notissima. Idemque jus patroni agnatis l. xvii. & xxxviii. D. de Bon. libert. Suetonii Nerone c. xxxii. Renovatur hoc jus antiquum a Justiniano l. ult. C. de Bon. libert. §. *Mulis*. Instit. De success. libert. Dixit autem Suetonius nunc *jus fisci*, quia libertus ille fiscalis siue Cæsaris, ut *servi fiscales* Paulli Sentent. Tit. xiii. lib. v. *Fiscalis ancilla* l. ii. C. Commun. de usucap. Liberti autem Cæsaris etiam absolute *Cæsariani* dicti, ut apud Dionem, & alios.

Se Lachetem mutato nomine cæperat ferre.] Nominis mutatio latebra sæpe fraudis & servis ac libertis frequens, ut apud Ciceron. Philip. i. Appian. lib. iii. Capitolin. in Pertinace Lucian. in Timone.

Ac sumsit quidem Cerylus hic Lachetis nomen ut ingenuum. Amm. tamen Marcellino lib. xxviii. *Sofius*, *Mitio*, *Laches*, nomina libertorum.

Ἦ Λάχης Λάχης.] Acroteleutium ac varsum integer ex comœdia forte aliqua Menandri. Bene autem Lævinus Torrentius vidit ex glossmate, illud esse ἐξ ὑπαρχῆς, & interpretamentum verbi αὐθις.

--- Ἦ Λάχης Λάχης

Ἐπὶ ἀποθάνῃς, αὐθις ἐρήσῃ Κηρύλος.

--- Ο Λάχης, Λάχης,

A morte fies, rursus, ut ante, Cerylus.

Ut invidiam aliqua cavillatione dilueret.] Sic, *eluere superbia crimen* & *eludere*. A. Gellius c. iiii. lib. vii. *Cavillatio* autem pro dictorio ac joco, ut Plauti Stich. Sc. iiii. Trucul. Sc. xi. & *cavilla* aut *cavillum*. Aulul. Sc. xxi. Trucul. ibidem.

Dispensationem cuidam petentem.] Sic *imperare dispensationem* Othonis c. v. *Dispensationem* videlicet rerum Cæsaris. Ejusmodi vero dispensationes aut *ordinariae*, nempe rationum Cæsaris domesticarum, ut *ordinarius dispensator* Sueton. Galbæ c. xii. *dispensator rei privatae* Inscript. antiq. aut *extraordinariae*, ut rerum Cæsaris provincialium, ut *servus Neronis belli Armeniaci dispensator*. C. Plinii c. xxxix. lib. vii. Drusillianus Claudio *dispensator Hispania*. Plinii c. xi. lib. xxxiii. *Dispens. rat. cop. expedi. Germ.* Inscript. antiq.

Ac dicti quidem dispensatores ut in urbe & ruri, sed in urbe magis plerumque dispensatores, ruri autem villici. l. clxvi. De verb. signif. Et in glossis.

Pecunia quantam is cum suffr. suo pepigisset.] Hujusmodi stipulationes vetitæ necdum erant, sed postea prohibita Justiniani Novella viii. Tiberii Novel. clxi. At ante Julianus & Theodosius permiserant, ut patet C. Justinian. & C. Theodos. De suffragiis.

Ad calceandas mulas disilisse.] Mulis ad vehiculum junctis usi ad celeritatem, ut Suetonii Julio c. xxxi. Et apud Paul. Diaconum historiæ Miscellæ lib. xi. in Juliano, *publicus cursus mularum*. Quin & in Olympiis olim mularum cursus apud Pausaniam lib. v. Aristotelem Rhetoricor c. ii. lib. iii. Etiam Romæ in Circensi curriculo circum metas mulæ apud Festum.

De calceatione autem equorum ac mularum res nota in triviis.

Quod etiam urina vectigal commentus esset.] Narrat quoque Dio in Vespas. Sed fallitur Ioannes Tzetzes in versibus suis Politicis, Chiliadis i. Histor. ii. qui narrat vectigal hoc non e lotio, sed fimo fuisse. Ait autem:

Ὡς περ' Ουεσπασιανὸς τὴν κόπρον τὴν τῶν ἵππων
καί περ' καταμενόμενος υἱῷ πολλὰ τοῦ Τίτου,
πρὸς ὅν περ' ἔφασκεν αὐτὸς, Φίλτατον τέκνον τίτε,
τῆς κόπρης, τὸν δὲ τὸν χρυσὸν ὁσφρησάι.
Πῶς ὁ κ' ὀζει.

Sed scripserat Joannes ipse:

καί περ' καταμενόμενος υἱοῦ πολλὰ τοῦ Τίτου,
Latine autem dixeris:

Vespasianus sicuti fimos solens equorum.

Hoc filio quanquam Tito vectigal haud placeret:

Quem sic parens adsatus est, Dilecte, quaeso, fili,

Usurpa hoc aurum naribus, tum judica de odore,

&c.

Eeeee e 3

Urinæ.

Urinæ autem illud vectigal, qui post Beroaldum scripsere vestigia ejus prementes, intelligi voluerit quod fullonibus impositum. Horum enim ars vitæque tota fere in lotio, ut Athenæi lib. xi & Dionis lib. xlv. in oratione maledica Q. Fufii Caleni; aut quod impositum amphoris, quæ in angiporis locaticæ ad exonerationem vesicæ, ut Macrobi Saturnal. c. xv. lib. iii. Et Lucretii lib. v. Sed neque hæc neque illa interpretatio ad sensum C. Suetonii. Verius est illud ex *defrutis potionum*, ut honeste cum Theologo Afro dixeris, vectigal; neque in fullones, neque in amphoras, sed in capita omnium Judæorum impositum fuisse ac viritum. Cujusmodi etiam postea novæ Romæ Imperatoribus vectigal, quod chrysargyrum: sed in eo differens, quod Vespasianus in omnium Judæorum capita imposuit ejusmodi vectigal; Principes novi Romani, in capita etiam pecorum. Cedrenus in Anastasio Dicoro, & Constantino Manasse. Michael Glycas lib. iv. in Anastasio. Paulo aliter Zonaras in Anastasio; nempe fuisse non in omnium, sed mercenariorum capita solummodo. legendus quoque Zonaras & Cedrenus in Leone Iconoclasta. Zosimus historiæ novæ lib. ii. in Constantino, Evagrius Ecclesiasticæ historiæ cap. xxxix. & sequente, lib. iii. Ac Zosimus quidem hujusce tam fœdi vectigalis Constantinum M. inventorem facit: contra Evagrius c. illo xxxix. abolitum fuisse a Constantino. ubi illud ἐπ' αὐτῶν εἶναι corrige, ἐπ' ἀδελφῶν εἶναι, &c. Impune sive impunitam fore, &c.

Sciscitatus num odore offenderetur.] Hinc jocus Satyricus Juvenali Satyra xiv.

--- *Lucri bonus est odor ex re*

Qualibet. ---

Ex Juvenale deinde illud Ammiani Marcellini lib. xxii. de muscis aulicis Constantii Cæsaris, *Lucra ex omni odorantes occasione.*

Nunciantibus legatis decretam ei statuam colosseam.] Vespasianus pecuniam maluit quam statuam, in fisci nempe inopia, ut etiam Julius Cæsar apud Dionem lib. xlix. & alii, de quibus Dio idem lib. xlix. Sed Pius Imper. non respuit auream statuam apud Jul. Capitolinum.

Narrat autem hoc Vespasiani factum etiam Dio, qui cum ait εἶναι οἱ ψηφισαμένων τινῶν. Latinus interpres male reddidit: *Cum aliquot homines statuisent*, &c. Dictum oportuit, *Cum aliqui publice decrevisent*, &c. Aliquos intelligi vult Dio, ut provinciam aliquam, aut municipium. Ergo etiam Dio legatos dixit nunciavisse, intelligens legatos provinciae aut municipii sive reip. sive civitatis, sive legatos provinciales aut municipales, de quibus titul. in D. & C. de Legationibus.

Hujusmodi legatorum tanta Romam & in aulam copia veniebat, ut Vespasianus hic noster, edicto *præceperit omnibus civitatibus, ne plures quam*

ternos legatos mitterent. Marcianus l. iv. §. ult. eodem.

Statuam autem *colosseam* dixit quoque C. Plinius c. vii. idemque colossicam c. viii. lib. xxxiv. Vitruvius autem quoque *colossicoteram*, c. iiii. lib. iii. c. iv. lib. x. Hinc ut est apud Sueton. Caji c. xxxv. Esius Proculus Romæ dictus *colossiferos*. Ubi acuti aliqui esse voluerit, sed arguti sunt, qui commentum *Colossiferi* cognomentum esse junctum ex colosso & erote sive amore. Atqui patet plebeja concisione *colossiferos* dictum pro *colossifero*, aut *colossifotero*.

Non mediocris summa.] Summam Dio expressit, nempe myriadas drachmarum xxv. Similiterque ex Dione Zonaras.

Cavam manum ostentans.] Ex ritu nempe, quo ad pecuniam porrigere solitiavam manum. Amm. Marcellin. lib. xiv. *Ad nuptias ubi aurum dexteris manibus cavatis offertur, impigre pergunt*, &c. & apud eundem lib. xvi. *Agentes in rebus, utraque manu cavata aurum accipiunt*, &c. & Augustus Suetonii c. xci. *cavam manum assensu porrigentibus præbet*, & apud Tibullum eleg. iv. lib. ii. *amica pretium flagitat usque cava manu*. Commemorabile autem, quod interpres Aristophanis Equites notavit, iudices nundinatores sive mercatores litium Athenis, ut decarent se paratos accipere, solitos cavam manum sub pallio prætere: *Οἱ διατείοντες*, inquit, *καὶ δωροδοκῶντες κοιλαίνουσι τὴν χεῖρα, καὶ ὑποβάλλοντες ὑπὸ τὸ ἱμάτιον αἰτῶσι*. Iudices concussores, & donivori manum cavant, & palliolo eam subjicientes, ita petunt. Atque ipse de iudicibus Aristophanes in Thesmophoriazasis, eos φελεῖν, id est, solere,

--- τὴν δεξιάν

κοίλην προτείνειν, ἀργύριον ἢ τις δίδω.

--- dexteram

Manum cavam porrigere danti munera.

Mausoleum Cæsaris.] Neque tamen in Mausoleum Cæsaris sive gentis Juliae inlatus Vespasianus, sed in sepulchrum, ubi post ædificatum a Domitiano templum gentis Flaviae, Sueton. Domit. c. v. & xvii. Recteque prodigium hoc ad se non pertinere, sed ad Juniam Calvinam, Vespasianus dixit: quia Mausoleum illud familiare sepulchrum Cæsaris, sive ut Geographus loquitur lib. v. *Αυγῆς καὶ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων*. id est, *Augusti & cognatorum ejus ac domesticorum*. Hoc proinde est ut si dixisset, Augusti & heredum ejus tam suorum quam extraneorum. Suos Geographus intelligi voluit οἰκείους sive domesticos, extraneos συγγενεῖς sive cognatos. Sive intelligi voluit, familiare illud, non autem hereditarium sepulchrum fuisse. De quo discrimine Cælius l. v. Ulpianus l. vi. De religiof. *Suos* autem heredes vocari etiam domesticos, admonet Justinian. §.

Sed

Sed sui quidem. De hered. qual. & diff. & utitur sic C. Plinius in Gratiar. act.

Et stella in caelo crinita adparuit.] Principum mortes, regnorumque conversiones portendere soliti cometæ, siue stellæ comatæ. Hinc Lucanus lib. I.

--- *Et terris mutantem regna cometen.*

Alterum ad Parthorum regem.] Persarum regem dixit Aurelius Victor in Vespas. videlicet quia gentes illæ finitimæ. Rex vero ille Vologesus, supra c. VI.

Qui capillatus esset.] Persis & Parthis insigne regium ἀφειτος καὶ ἀνειμένη κόμη, soluta & demissa coma. Suidas in Λεόνατος. Etiam Gallia, Franciaque regum, & aliorum plurimorum ritus ille.

Prima quoque morbi accessione.] Morbi accessio prima est, quam Galenus in Hippocratis Prognostica Comment. I. ita expressit: Ἡ πρώτη εἰσβολὴ τῆ νοσήματος, ἣ δὲν ἔπα πλάτος ἔχουσα. Prima morbi invasio, necdum habens latitudinem. Eandem quoque ἀρχὴν, id est, principium vocat. Aetius vero primam accessionem esse ait, cum primum vis ejus a negociis abstinere cogit, lib. II. & V. Galenus vero etiam παροξυσμὸν dicere solitus & ἐπισήμασιαν & πρόσβολήν.

At Dio dixit, non prima accessione morbi, sed ἐπειδὴν ἐπίστευσεν ὅτι τελευτήσει, cum jam mortem ipse sibi praesagiret.

Ut puto, Deus fio.] Factus Deus siue divinatus siue consecratus Vespasianus mortuus, a Tito F. Titus deinde a fratre Domitiano. Plinius in Gratiar. act. Dicavit, inquit, calo Vespasianum Titus, Domitianus Titum: sed ille ut Dei filius, hic ut frater videretur.

C A P. XXIV.

Tentatus motiunculis levibus.] De hujusmodi motiunculis Cornel. Celsus c. II. lib. II. In hoc genere sunt calores febris praecurrentes. Sic calorem a febre distinguit M. Varro apud Marcell. in Febris. qui locus, mendis adpersus, quas sic elue: vel mali, ut a calendo calor. Var. Andabatis: Ideoque alterum adpellamus a calendo calorem, alterum a fervore febrim, &c. Motiunculas vero ejusmodi ex Terentio pavitationes dixeris.

Ubi aestivare quotannis solebat.] Principum mos valetudinis causa alibi aestivare, alibi hibernare siue hiemare. Itaque ut commemorabile illud de Augusto Suetonius notavit c. LXXII. quod per annos amplius LX eodem cubiculo hieme & aestate manserit, quamvis parum salubrem valetudini suae urbem hieme experiretur, adsidueque in urbe hiemaret, &c. & tamen aestivare solitum quoque Augustum Antii,

patet narratione Geographi lib. VI. ut solitus quoque post Hadrianus, & Principes plerique alii, ut notavi ad Horatii Odam xxxv. lib. I. & causam adposui ex Ciceronis epist. VIII. lib. IV. ad Atticum. Sic etiam Marcus Imp. apud Jul. Capitolin. si ad senatum referre vellet, de Campania venit, &c. nempe quod ibi aestivaret. Nec modo Principum, sed etiam divitum ritus ille, ut etiam utendi ædibus, cœnationibus, tricliniis, supellectile, anulis aliis aestate, aliis hieme, ut narravi quoque ad Horatii epist. I. ad Mæcenatem.

Non mediocres hæ deliciae sane: sed majores quoque illæ, quod etiam tecta quædam eis temporaria, siue quæ ponerentur hieme, tollerentur aestate, ut in hypæthris siue subdivalibus, argumento est Javolenus l. CCXLI. §. II. de Verb. signif.

Frigida aqua usu & intestina vitiaisset.] Dysenteriarum causæ ψύξις συνεχής, refrigerationes adsidue. Aretæus De morbis diuturnis c. II. lib. II.

Imperatorem ait stantem mori oportere.] Qua occasione hoc Imperator dixerit, patet apud Dionem & Zonaram lib. II. nempe, ad medicos hac eum voce usum reprehendentes, quod in valetudine tam afflicta non solum victu quo sanus uteretur, sed etiam partes Imperatorii muneris omnes ut recte sanus impleteret. Proinde igitur est, ut si dixisset, Imperatorem non modo agrotare, sed & mori oportere stantem, id est, munere Imperatoris fungentem. Neque admodum dissimilis vox Hadriani apud Ael. Spartian. Sanum Principem mori debere, non debilem. ut illa Severi A. morientis apud Dionem: Ἀγετε, δότε, εἴ τι πρᾶξαι ἔχομεν. Agite, date, si quid est quod agamus. Vespasiani autem verbum imitatus quoque postea moriens Turbo, Hadriani praefectus Prætorio: Praefectum prætório stantem mori oportere, ut a Dione commemoratum est. Sixto etiam V. P. P. frequens in ore Vespasiani hoc verbum fuisse, traditum in vita ejus ab Antonio Cicarella. Etiam D. Martinus Turonensis Episcopus apud Sulpic. Severum epist. de transitu ejus, moriens non dissimili verbo, sed Christianæ sanctitati convenienter usus est: Non decere Christianum nisi in cinere mori. Decretum vero illud Stoicum fuisse olim, Sapientem in actu mori debere, patet L. Senecæ epist. VIII. & XXXVII. & c. XXVIII. de Vita beata. Etenim epist. VIII. Ubi, inquit, illa praecepta vestra, quæ imperant in actu mori? & epist. XXXVII. Recto tibi, inquit, invictoque moriendum est, &c. Tibi, nempe Stoico siue sapienti, & c. illo XXVIII. Stoici, inquit, dicunt, usque ad ultimum vita finem in actu erimus.

Superque diem ac mensem VII.] Zonaras posuit mensem ac diem octavum, ex Dione haud dubie; sed hodie numerus mensium apud Dionem est, dierum.

dierum excidit, haud dubie culpa brevioris Xiphilini.

CAP. XXV.

In media parte vestibuli Palatina domus.] Vestibulum est, quod prothyrum Labeoni apud Pomponium l. CCXLV. de Verb. sign. & Vitruvio c. x. lib. VI. Sed Vitruvius admonet Romæ prothyrâ vocari, quæ sint Græcis *διάθυρα*. Quæ sint autem *διάθυρα*, sive quid intersit *prothyrum* & *diathyram*, notavi ad d. l. CCXLV.

Quod autem est d. l. CCLV. *iterumque*, corrigitur a plerisque *interdum*; sed melius dixeris, *plerumque*.

Stateram positam examine aquo.] Positam intellige pedi suo impositam ad perpendicularum, sive, ut loquitur Cicero, *ad lineam*, sive ut Græci *κατὰ κάθετον*. Atque sic apud Aristotelem Mechanicis Problem. III. & tangit Isidor. c. XXIV. lib. XVI.

Hujusmodi pes stateræ in Cottabo, ut dixi ad Horatii Odam XXVII. lib. I.

Cum in altera lance Claudius & Nero.] Tribuit *statera lances*. Atqui *statera* sive *φάλαγξ* negatur lances habere Aristotelis Mechanicis Problem. XXI. ubi *ζυγος ἐπὶ θάτερα ἔχει πλάσιγγα*, id est, *utrinque lancem habet: φάλαγξ ἐπὶ θάτερα τὸ σφαίρωμα*, id est, *altera in parte aequipondium*. Sic enim

Vitruvius interpretatur *σφαίρωμα* c. VIII. lib. X. Inbique Aristoteles *φάλαγγα* esse ait *ἡμιζύγιον*, id est, *dimidiatam bilancem*. Sed *stateram* C. Suetonius nunc accepit pro jugo bilancis, ut etiam Suidæ & aliis *φάλαγξ* est *ὁ κανὼν τῶ ζυγῶ*. A cujus *phalangis* similitudine *phalanga*, quibus onera gestantur ex humero. Cujusmodi bajuli *palangarii* apud Marcellum. Græcis ejusmodi fustes, *ἀνάφορα*, quæ depingit Suidas. In eoque genere mirifica fertur hodie Sinensium bajulorum industria.

Quando totidem utrique annis imperaverunt.] Totidem hoc non extra controversiam est. Nam Claudio & Neroni simul imperium annorum XXII. ut patet Suetonii Claudio c. ult. Nerone c. VIII. & ult. At Titi imperium biennium, menses II. dies XX. Domitiani anni XV. Suet. Domit. c. XVII. Vespasiani ergo imperium annorum fere XI. ut compleantur anni XXVIII. At in fastis anni Vespasiano IX. menses VI. quæ summa esset annorum XXVI. mensium VIII. dierum XX. Sed Dio imperium Vespasiani facit annorum X. demtis diebus sex. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. I. imperio Vespasiani tribuit annos XI. menses totidem, dies XXII. Sed idem notat aliquos ei tribuere annos præcisè XI. Atque hoc magis conveniens ad numerationem Suetonii. Cedrenus annos numerat X. dies VIII. Epiphanius lib. de Ponderibus annos IX. menses VII. dies XII.

TOGATÆ

T O G A T Æ
MILITIÆ PRINCIPI,
I L L U S T R I S S. V I R O
D. POMPONIO BELLIVRÆO

Magno Franciæ Cancellario.

Itum Vespasianum Principem a C. Suetonio pictum offero tibi, togatæ militiæ Principi, te dignissimum, si Titum per se ipsum spectes: indignissimum, si ex panno, quem ego pictæ sive triumphali ejus togæ addidi. Nam hoc quidem plebejum munus ac proletarium est, neque te dignum togæ Principe. Nam quid meus ad Titum hic labor, si Titum ipsum & togam ejus pictam, tunicamque palmatam spectes, aliud est, quam ut Nævius olim Poeta dixit:

----- *pannum positum in purpura?*

Cur ergo aut Tito pannum talem addidi ego, aut talem pro munere, & quasi felice bonaque strena offerre ausus sum? Utriusque consilii rationem strictim, de tua cognoscendi benignitate sperans, explico. Tu omni dignitate & laude Princeps. Principes autem etiam, illos dico, qui rerum potiti, sæpe humilia æque ut summa, dum utilia essent, æqui bonique habuere; nec minus sæpe magna & magnifica, & speciei pompæque plenissima flocci habuere. Vel patrem hujus Titi, cognominem filio Vespasianum vide obsecro, de quo ita Suetonius: *Mechanico grandes columnas exigua impensa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit, operam remisit, præfatus: Sineret se pascere plebeculam.* Ad hoc exemplum spero hæc mea, quæ in Titum juventuti & tirunculis data sunt, tibi quoque nihilominus D. D. L. M. grata fore & volenti, æque aut & amplius quam si abstrusa tantum aliqua & recondita, aut rara præclaraque promerem, doctis & eruditis viris quasi columnas grandes perducens in Capitolium.

Volo si molestus non sum, & alterum magni Principis, magna illa & speciosa magis quam utilia contemnentis, exemplum adponere. Alexander ille cognomento Magni notissimus, æque sapienter dimisit machinarium,

F f f f f f

sive

sive ut aliqui dicere ausi Latine ingeniatores, magnæ quiddam & mirandæ rei promittentem. Aiebat inventam sibi rationem, qua in speciem figuramque Alexandri effigiaret Athonem montem quasi colossus, qui duas non minimas urbes, hanc dextra, illam læva sustineret. Mons autem ille qua magnitudine & celsitate sit, notissima res in geographiis. At humanum in modum effigiem regi magno si quis obtulisset, salivam facile movisset, signa, statuas, tabellas amanti.

Una igitur hæc pro libelli mei popularitate mihi oratio: altera nunc ad te, summe Justitiæ Antistes, de humilitate munusculi ad tuum fastigium, sed hanc breviter decurro. Nam vel ominis causa tibi non disconveniens est. Titus *amor & deliciae generis humani* est: talem Gallia Delphinum fore, & nunc jam existere, sive esse incipere, spes magna & prope certa est; Deumque illi & nobis veneramur, ne spes illa unquam hujus imperii, immo & generis humani, vota frustretur. Ille spes parentis, memoria nominis, subsidium generis, heres familiæ, designatus maximi imperii Princeps, ab his qui sapientiæ justitiæque Antistites, quorum tu facile princeps, olim ad Titi exemplum a populo sic in amore & deliciis habiti, subinde respiciendum, haud dubie invitabitur. Cum hoc itaque omine Titus noster ad te proficisci ausus est. Noster, inquam, Titus, qualis qualis. Nam suus sive per se ipse Phidiæ in hoc genere Minerva est, & ipsissima gemma in pala bonorum Principum annuli, sive, ut olim dixere, unguli, de quo mimi veteris argutia notissima est. Longiorem forte commendationem hæc nostra in Suetonii Titum desiderant, tua certe benignitas brevior. Nam si humanitas & æquitas ipsa exprimi se vellet specie figuraque humana, non alio vultu quam tuo cerneretur. Et quod de Plotino dixere olim, φιλοσοφία σωματωθεῖσα μετ' ἀνθρώπων ὡς ἄνθρωπος ἀνατρέφεται, transfero in personam tuam rectissime. *Benignitas & humanitas corporata inter homines ut homo versatur.* Lutetia Parisior. e. a. d. xvii. Kalend. Februar. clo. lcc. iiii.

Summæ tuæ dignitati

Infimus cliens

THEODORUS MARCILIUS.

L E C T O R I B E N I V O L O S.

THEODORUS MARCILIUS.

BRevis etiam ad te mihi sermo, Lector amice, de libelli mei brevitate. Sunt quibus libri mole ipsa molesti placent, quales Senecio ille pictus a M. Seneca sibi voluisset, qui quod grandia omnia sibi vellet, pro Senecione vocari ceptus Grandio. At quanto sanior Callimacho mens, qui scurras poeticos, & risores poematis suis obtrectantes, & quod brevia essent vituperantes, ultro ipse ridens, de Invidia & Apolline sic fingit:

Ὁ Φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' ἔατα λάθριος εἶπεν,
Οὐκ ἄγαμαι τὸν αἰοιδόν, ὅς ἔδ' ὅσα πέντος αἰεῖδει.
Τὸν Φθόνον ὦ πόλλων παδί τ' ἤλασεν, ᾧ δέ τ' ἔειπεν·
Ἀσσυρίᾳ ποταμοῖο μέγας ῥέος, ἀλλὰ τὰ πολλὰ
Δύματα γῆς καὶ πολλὰν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἔλκει.
Διοῖ δ' ἐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέσσι Μελίσσαι
Ἄλλ' ἥ τις καθαρὴ τε καὶ ἀχράαντος ἀνέρπει.
Πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβαῖς, ἄκρον αἶωτον.

Eadem mihi oratio, si quis brevitatem hujus aut alius libelli mei vituperet. Itaque dico, non lepore quidem gratiaque, sensu tamen ipso Cyrenæi Poetæ, versibus ex me Latinis:

Dixit in auriculas Phœbi clam talia Livor:
Ille miser vates, qui non quot in æquore fluctus,
Tot versus fluit. At pede Livorem impulit ultro
Phœbus, & hoc super edixit: Sunt magna fluenta
Assyrii fluvii Euphratæ, purgamina terræ
Sed multa, inluviemque trahit cum flumine vivo.
Pocula sed Cereri non quovis de amne Melissa
Ponit, at inlimi & puro ex libamina fonte.
Parvulus ille latex, sed flos adprimus aquai.

Sed non oportuit, inquit, unum ab Imperatorum Suetonii XII. quasi colle-
F f f f f f 2 gio

gio segregem fieri. An non libri VIII. Suetonii? An non VIII. librorum tomi duo, ut ad Titi principium ostendi, unus Caesarum gentis Juliae: alter mensurnorum Principum & gentis Flaviae? Qui minus itaque fas mihi Titum seorsim dare, cum Suetonius ipse Nervam, Trajanumque certis quidem de causis, quas nunc commemorare nihil adtinet, certe omiserit? Deinde autem si operæ olim fuerit, alios item Suetonii plerosque aut omnes demus licebit Imperatores.

B. L. Debes autem etiam illud moneri de historiola, quam tetigi in præfatione: A Geographo narratam illam lib. XIV. Plutarcho in Alexandro & Luciano ὑπὲρ εἰκόνων. Tzetza Histor. CXCIX. Chiliad. II. Histor. CCCLXIV. Chiliad. XI. Copiosissime autem a Vitruvio, Præfat. lib. II. Architectus autem ille Straboni Chirocrates, Vitruvio Dinocrates, Tzetzae Stasirates, aut Pasirates. Discrepat nonnihil & a Geographo Lucianus. Nam hic duas in manibus colossi urbes pingit: at ille urbes a latere colossi hanc dextro, illam lævo; ipsum autem colossus dextra tenere capedinem, ex eaque fluvium effundere in subjectam pateram. Fluvium vero illum decurrere ex urbe una in alteram. Hæc Geographi mens dilucida quidem, sed objecta ei nubecula in libris hætenus editis, omissione vocis ποταμόν. Nam esse debuit, ἐκ πρόχῃ τινὸς εἰς φιάλην καταχέοντα σπονδὴν ποταμόν, qui ex capedine quadam effundit quasi libamen fluvium in phialam, sive, ut apud Vitruvium est, pateram. Et rursus fine periodi recte est, ῥέοντα ποταμόν, &c.

Hæc tibi cum tuæ salutis augurio, & Tito Suetonii nostro, Lector amice, offero. Lutetiae Paris. XVI. Kalend. Februar. cIo IocIII.

TITUS

T I T U S
V E S P A S I A N U S
D. V E S P A S I A N I F.

E X

C. S U E T O N I I
T R A N Q U I L L I

L I B. V I I I.

Cum interpretatione & emendatione

T H E O D O R I M A R C I L I I,

Professoris Eloquentiæ Regii.

N libros hujusce operis factam esse partitionem, recte jam ex Suida & Lampridio prænotatum aliis: ego quanquam mihi extra Titi Vespasiani vitam hac commentatiuncula excurrere animus non est, tamen huic cœnulæ quasi anticcœnium, aut & paraccœnium do ex Suida. Nominatum a Suida opus hoc Tranquilli *συγγενικὸν Καισάρων* sive *de cognatione Caesarum*. Recte hoc. Nam hic Suetonio tanquam scopus, exsequi progeniem Julii Cæsaris. Ergo & Ser. Galbæ vitam sic orsus est, *Progenies Caesarum in Nerone defecit*, &c. Præcipua nempe illius operis pars a Julio ad Galbam: ceteri quasi adpendicis & auctarii loco. tres nempe, quos Eunapius *ἀθλίους καὶ ἐνιαυσίους ἀρχοντας* vocat, *miseros & annales Principes*, verius *mensurnos* dixisset: tres item Flavii.

C A P. I.

[Titus cognomine paterno.] Intellexere aliqui: Titus cognomine paterno, Vespasianus. Non pessime.

Nam Flavii plerique omnes Titi prænomine: sed aliis atque aliis cognomentis, ut T. Flavius Petro, T. Flavius Sabinus, T. Flavius Vespasianus, &c. Neque tamen ordo his Tranquilli verbis, quem arbitrati hætenus, sed hujusmodi: *Titus cognomine paterno Vespasianus, amor fuit ac delicia generis humani. Tantum illi, &c.* Quid si autem & alia Tranquilli mens, Titus patris sui cognomine dictus est *Amor & delicia generis humani*? Insolens auriculis plerisque accidet interpretatio illa; vero tamen similis, forte & vera est. Nempe ut Vespasianus ante cognomento Amor & delicia generis humani: sic eodem quasi hereditario filium fuisse. Digna res, quam notaret Suetonius. Cognomen autem hoc patri, opinor, ex morum suavitate; ut & filio. Itaque junxit in hoc genere laudis patrem & filium D. Augustin. c. xxi. lib. v. de Civit. Dei. *Vespasianus*, inquit, *pater & filius, suavissimi Imperatores*. Eamque & Dio Vespasiani patris laudem sic tangit. Administratione quidem curaue reip. Imperatorem fuisse: *Ἐς δὲ τ' ἄλλα*, inquit, *πάντα κοινὸς καὶ ἰσοδίατος σφίσιν ἦν*, &c. *ceteris omnibus communis eis, & victu vitæque non differens erat.*

erat. Nam & jocabatur una populariter, aliorumque in se jocosè dicta jucunde accipiebat, &c. Laus illa Vespasiani & apud Eutropium lib. vii. Cum, inquit, senatui, populo, cunctis amabilis ac jucundus esset. Etiam Suetonius notavit c. xxi. *Ei super cœnam autem*, inquit, & semper alias commissimus, multa joco transigebat, &c. Melius alii communissimus. Sic quod Eutropius lib. viii. in Trajano dixit: *Amicis eum culpantibus*, quod nimis circa omnes comis esset, Paullus Diaconus, sive quique scriptor ille Historiæ miscellæ lib. x. melius: *Amicis eum culpantibus*, quod nimium circa omnes communis esset, &c. Aliud comitas, aliud communitas. Comitas pariter cum pari: communitas superioris cum inferiore, ut Principis cum populo, quæ & civilitas nominata. Itaque signanter Dio interpretans dixit καὶ ἰσοδιατός. Et Philo Herennius legatione ad Cajum ἵσος τε καὶ κοινωτικός εἶναι νομισθεὶς ὁ Γάιος. *Æqualis & communis esse creditus Cajus*. Bene & Cornelius Nepos hanc Pomponio suo laudem adtribuens, *Hic autem sic*, inquit, se gerebat, ut communis infimis, par Principibus videretur, &c. Pluraque dixi ad spectacula Martialis epigr. xv.

Amor & dilicia generis humani.] Suidas in Tito delicias explicat τρυφήν. In quo reprehensus injuria. Nam ad Latini verbi significatum proxime accessit. At propriissime quid deliciae vel delictum, Græci non habent, quo reddere possint. Itaque Plutarchus in Antonio, Ὁ δὲ Σάρμεντος, inquit, ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδαρίον, ὃ δὲ δὴλίκια Ῥωμαῖοι καλεῖται. *Sarmentus vero*, inquit, *puerculus inter Caesaris ludicros erat*, quos *Romani delicia vocant*, &c. leg. nempe δηλίκια, & D. Hieronymus in Catalogo, *Antinum autem*, inquit, *in deliciis habuisse Caesar Hadrianus scribitur*. Interpres Græce reddidit: Τὸν δὲ Ἀντίνοον ἐν τῷ μεταξύ τῶν δηλικίων ἐσχάτως Ἀδριανὸν πινεὶ συγγράφονται. Mala librarii mantus ibi scripsit ἀδελικίων. & injuria reprehensus, neque σωφρόνως, Sophronius ille.

Tangit ille.] Acclamatio causam illius cognomini explicans, sive cur dictus Titus, *Amor ac delicia*, &c. Tangit quoque inscriptio vetus: *Imp. Titus Cas. Vesp. Aug. Pon. M. Trib. P. V. Cos. VIII. P. P. Generis humani amor & desiderium etiam vivens*. Meliusque Tranquillus virtuti ac meritis Titi hanc laudem tribuit, quam alii fortunæ, ut Dio, ex eoque Zonaras annali ii. Longissimam vero hinc aliqui παρέθεσιν sive interpositionem fecere, & quæ terminetur, ubi populariter initium capitis sequentis, *Natus est*, &c. At hoc a concisa brevitate Suetonii quam alienum est? Ne Tullius quidem Cicero in suo illo fluxu orationis populari sic faceret. Bene itaque sine ulla interpositione est, *Titus cognomine paterno Amor atque delicia generis humani*. Totus in hoc absceso genere loquendi Suetonius est. Sic c. iiii. *Præcipuum*

rebur. & c. viii. *Natura autem benevolentissimus.* & Julii c. lv. *Eloquentia militari*. Domitiani c. xxi. *Libidinis nimia*. Dixerit aliquis: nihil necesse notari hæc ista, nam quivis intelligit. Atqui non tam hæc de trivio est nota, quam videtur. Patet vel interpositionis hujus, de qua dixi, periculo, & altero infelicitis correctionis. Cum enim scripsisset Suetonius Julii c. lv. *Eloquentia militari*. *Quare*, &c. correxere: *Eloquentia militarique re*, &c. Infelicitate. Non enim propositum ibi Suetonio narrare de laude Caesaris militari, sed oratoria. Nam caput hoc lv. & sequens de Caesaris eloquentia est, lvii. deinde capite proponit de laude ejus militari. *Armorum*, inquit, & *equitandi peritissimus*, &c. Hanc deinde prosequitur laudem usque ad c. lxxi. Caesarem vero eloquentia militari fuisse, credamus Fabio Quintiliano licet, qui fine c. i. lib. x. notat. Caesarem ea dicendi contentione usum, ut videatur eodem animo dixisse, quo bellavit.

Et quod difficillimum est, in imperio.] Difficultatis ratio, quia, ut inquit Julius Capitolinus in M. Antonino, *nemo est Principum, quem non gravis fama perstringit*, usque adeo ut etiam Marcus in sermonem venerit, &c.

CAP. II.

Prope Septizonium.] Quæstiuncula est. Septizonium a Septimio Severo ædificatum ait Spartianus in Severo, & in Geta. P. Victor in Urbis topographia. Item alii. Qui pote fieri ergo, ut natus ad Septizonium Titus, qui tam multis atavibus prior Severo? Septizonium statuo ego duplex, vetus & novum. Vetis quod jam Titi sæculo fuit: novum quod Severi Septimii opus. Vetis xii. regione urbis, novum x. regione. P. Victor tamen in topographia x. regione urbis, *Septizonium vetus*, inquit, *alias Severi*. Ubi librarium exerratio duplex. Una transpositionis, cum Septizonium vetus in x. regionem transtulere, novum in xii. Altera, quod vetus, & Severi Septizonium pro eodem accepere, cum vetus Titi ævo jam exstiterit, & M. Antonini sæculo apud Ammian. Marcellin. lib. xv. Item aliorum apud alios Principum ævo, qui anteriores Severo. Scripserat nempe Victor, *x. regione urbis Septizonium Severi*: xii. *Septizonium vetus*. Hodie vulgo *Septem solia*, &c. ut Platinæ in Gregorio vii.

Alius & ille nodus de Septizonio, cum Spartianus idem in Geta, *Inlatum*, inquit, *majorum sepulchro*, hoc est, *Severi*, quod est in Appia via, &c. Majorum sepulchrum vocat, quasi reliquiae Severi inlatae Septizonio illi Severi sive novo. At Spart. idem fine Severi reliquias ejus conditas inquit Antoninorum sepulchro, ut & Dio & Aurelius Victor in Severo. Sed, puto, Septizonium illud majorum

jorum sepulchrum Spartianus vocat, quia destinatum Severi sepulturae, [qui tamen inlatus sepulchro Antoninorum.

Quae in Circensi pompa hodie quoque praefertur.] Praefertur statua illa Britannici, nempe tanquam Herois. Heroum statuae Circensibus praeferi solitae. Narrat rem Dionysius lib. VII. & copiose differit Onufrius Panvinus Circensium suorum c. II. lib. II.

Profecutusque est.] Nempe ipse in pompa Circensi. Profecutio statuae illa, deductio tensae, de qua dixi ad Vespasiani c. v.

CAP. III.

Et cui non minus auctoritatis inesset quam gratia.] Sic apud C. Tacitum principio II. Historiar. Tito decor oris cum quadam maiestate.

Latina Graecaeque lingua promptus.] Libri veteres: *Latina Graecaeque vel i. o. v. i. f. p. promptus*, &c. Veræ lectionis vestigium hoc. Scripsisse Suetonium scilicet, *Latine Graecaeque vel i. o. v. i. f. p. promptus*, &c. *Grace promptus*, ut *Grace sciens*, & id genus alia Ciceroni. Item aliis. Plauto Curcul. *scire divinitus*, est scire divinare.

Ut qui cantaret & psalleret.] Cantaret voce: sed psalleret fidibus sive nerviis. Aperte ita distinguit A. Gellius c. IX. lib. XIX. cum ait, *qui canerent voce & qui psallerent*. Sic *psallendi & cantandi scientia*, Spartian. in Hadriano. Hinc junctim *psallocalitharista* Sueton. Domit. c. IV. Sic & Graeci accipiunt, ut Heraclides Cumanus lib. I. Rerum Persicarum Athenæi lib. XII. Pellices regi Persarum noctu *ᾄδοντας καὶ ψάλλοντας διατελεῖν*, assidue canere & psallere. Et Ctesias Athenæi lib. eod. *ψάλλονται καὶ ᾄδονται γυναῖκες*. psallentes canentesque mulieres. Atque idem Heraclides Athenæi lib. IV. agens de Persarum rege, *καὶ παρὰ τὸ δεῖπνον*, inquit, *ᾄδοντες καὶ ψάλλουσιν αἱ παλλακαὶ αὐτῶν*. *Et in cena pellices cantant ei psalluntque*. Quod & Eustathius profert ad Iliad. XXI. & *ᾄδειν* explicat *μελίζειν*, *ψάλλειν δὲ τὸ δι' ὀργάνων μεσικῶν*. Recteque Suidas, *Κυρίως*, inquit, *ψάλλειν τὸ τῶν ἀκρῶν τῶν δακτύλων, τῶν χορδῶν ἀπλεῖσθαι*. *proprie psallere est summis digitis tangere nervias*, &c. At propriissime quidem psallere usurpatur de nablio sive psalterio, ut patet in glossis. Scio, eruditis hæc talia domi nascuntur: sed nos ea tirōni damus. Ut & sequens hoc, & pleraque alia.

Notis quoque excipere velocissime.] Differunt notæ & singulæ. Notæ sunt ex litteris ad scripturæ celebritatem versis ac mutatis, ut patet notis descriptis ex M. Tullii libro de notis apud Trithemium Polygraphiæ lib. V. Singula vero sive sigla sive singla, litteræ singulæ verbum exprimentes aut syllabam, ut S. P. Q. R. Sic Manilius lib. III. in notariorum genitura:

— Cui littera verbum est,

Quique notis linguam superet ---

Litteram pro sigla dixit, notisque opposuit. Similiter notarios & singularios separat Aurelius Cassiodorus epist. XXXI. lib. XI. & l. I. §. VIII. C. De præf. Præf. & Notitia imperii.

Velocitas vero laus & notarii & singularii, ut L. Senecæ epist. XC. Martial. epigr. CCVIII. lib. ult. Manilii loco anted. Ausonii epigr. XXI. quod ei natum ex Martiale.

Arbitrati aliqui, ut observ. III. lib. III. & XXIII. lib. I. *notoriam* sive *notariam* esse hanc per notas scribendi artem. Atqui neque *notaria* probe Latina vox est: & *notoria* non ars ejusmodi, sed indicium sive indicina, per quam res occultæ notescunt, ut l. XXXI. C. Theodos. de Episc. & cler. *Notariis deferre in notitiam*, &c. Glossæ: *Μήνυσις*, *indicatio*, *notaria*, *indicium*. lege, *notoria*, ut recte alibi: *Ex notoria*, *ἐκ τῆς ἀναφορίας*. & in Excerptis: *Notoria*, *ἀνάφορα*. lege *ἀναφορία*. Sic *notoria* pro indicio Apuleji lib. VII. & l. VII. C. de Accusat. & junctim, *notorium indicium*. l. VI. §. III. D. ad Turpilian. quæ lex in Basilicis est c. XV. Tit. I. lib. LX. ubi *notoria* *πιτλακάματα*. Omnibus itaque his locis recte *notoria*, non autem *notaria*. Neque a nota *notaria*, sed a notore *notoria*. Notor, qui notitiam rei aut personæ proficitur, ut L. Senecæ epist. XXXIX. & in Satyra Claudiana. Petronius: *At ego ne mea quidem vestimenta ab officioso recepissem, nisi notorem dedissem*, &c. Melius, *ab officio recepissem*, &c. Ab officio nempe balneatorio, sive balneatoris. Porphyrio in epist. XIV. *Mediastinus in officio balneatoris*. dixi ad Martialem epigr. LXXI. lib. XII. Nota res officia pro officialibus, ministeria pro ministris, ut *Officium præsidis* l. pen. D. de Fugit. d. l. VII. C. de Accusat. & passim. Nota item res, servos aut officia aut artificia esse.

Ac communiter quidem quævis indicia, *notoriæ*; sed proprie adparitorum publica indicia, *notoriæ*, ut d. l. VII. C. de Accusat. d. l. XXXI. C. Theodos. de Episc. & cler. & D. Augustini epist. LIX. & seq. ubi male scriptum *notaria*. Ut & *notariis* male pro *notariis* ex epist. LIX. in Jure canonum c. I. XXI. Quæst. V. Errant, qui arbitrati nihil interesse. Altera differitas indicii & *notoriæ*. Indicium vel vocis vel scripti est: *notoria* autem proprie scripti, ut d. l. XXXI. & apud Trebell. Pollionem sine Claudii, ubi *notoria* est epistola faciens indicinam. Sic l. VI. D. de Custod. & exh. reor. *Elogia scribere*. Nam res eadem ibi *elogium* & *notoria* & *epistola*. Ergo & in Eclogis *πιτλακάματα*, *notoriæ*. lib. LX. Tit. I. c. XV.

Cum amanuensibus suis.] Glossæ: *Amanuensis*, *προχειροφόρος*, *προχειράριος*. Tullius refugiens aut nec habens nomen *amanuensium*, *librarios* dixit, ut Philipp. II.

Se maximum falsarium esse potuisse.] Bene cum imi-

imitandi peritia crimen falsi junxit. Falsarii enim, qui se chirographis imitandis exercent ad fraudem. Et *Falsitas verarum litterarum imitatio*. παραποιήσις, τῶν ἀληθῶν γραμμάτων μίμησις. Procerio Novel. LXXIII. Glossæ: Πλαστογράφος, falsarius. Summi autem falsarii specimen *Priscus Emesenus*, de quo Suidas.

CAP. IV.

Tribunus militum meruit.] Sic & Vespasiani patris. c. 11. *Tribunus militum in Thracia meruit*, &c. Ubi legunt male, *Tribunatu militum*, &c.

Ac titulis.] Titulis statuarum, ut Vespasiani c. 1. Tullii Philipp. ix. & Verrina iv. Aut & titulis, in atriis ad imagines. De his titulis Valerius c. viii. lib. v. Effigies majorum cum titulis suis, idcirco in prima ædium parte poni solere, &c. Hæc pagina honorum Juvenali Sat. x. ubi Glossæ: *Tabulam patronatus* vocant, & definiunt *aneam paginam, quæ ante imagines patritiorum stans omnes eorum gradus honorum inscriptos continet*, &c. Sic ergo & in provincialium atriis, præsidum bene merentium, & Imperatorum imagines cum titulis: ut Ciceronis Verrina iv. Etiam hodieque sic Regum ac Principum.

Sed præfecto quondam Prætorianarum cohortium.] Præfectorii viri filia Tertulla. Diligenter monuit hoc Suetonius, ne impares nuptiæ viderentur, Titi cum equitis filia. Præfecti prætorio amplissima non quidem dignitas, sed certe potestas, ut in tiro-num gratiam explico.

i. Præerat cohortibus Prætorianis.

ii. Regii corporis custodia huic credita. Herodianus lib. v. in epistola Macrini: Καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχαις τῶν στρατοπέδων πεπίστευται. Etiam Princeps ipse creditus præfectis Prætorianarum cohortium.

iii. Principis sigillum in custodia præfecti, quæ moribus nostris Cancellarii partes. Athenis autem ἐπιστάτης. Suidas: Ἐπιστάτης φυλάττει τὸ ἱερὸν τὰς κλεῖς, ἐν ᾧ τὰ δημόσια χρήματα, ἔτι μὲν καὶ τὴν δημοσίαν σφραγίδα.

iv. Imperatoris litteras & diplomata per milites suos præfectus mittebat. Itaque apud Plutarchum in Galba non mediocriter indignantur consulibus Nymphidius præfectus, quod diplomata obsignata, μὴ παρ' αὐτῆς καὶ σφραγίδα καὶ στρατιώτας λα-

βόντες ἀνέπεμψαν. neque sigillo, neque militibus ab eo acceptis misissent, &c.

v. Plenissima licentia data præfectis ad discipline publica emendationem. l. un. §. i. D. De Offic. Præf. præ.

vi. Adpellatio nulla a sententiis præfectorum d. l. un. §. 11. l. xvi. C. Theod. De appellat. l. un. C. de Sentent. Præfect. præ. Aurel. Cassiod. Form. 111. lib. vi.

vii. Omnes omnino judices præfecti prætorio censura subditi. l. xxxviii. C. de Decur. Omnes omnino, Cassiod. loco anted. & in Psalm. civ.

viii. Cunctæ & castrenses & ordinaria potestates præfectum prætorio suspiciebant. Amm. Marcellin. lib. xxi.

ix. Etiam fiscum pro sua deliberatione distribuebat præfectus. Cassiod. Form. 111. lib. vi. epist. xx. lib. viii.

x. Ingressus palatium Imperatoria consuetudine, sive quasi Princeps ipse adorabatur. Cassiod. Form. eadem. Sic & l. xvi. C. Theod. de Adpellat. Præfecti veneratio, quasi Principis ipsius veneratio est.

xi. Vice sacra, id est, loco Principis, ubique judicabat d. l. xvi. C. Theod. de Adpellat. Cassiod. Form. ead.

xii. Præfecti reverentia & Principem ipsum ita constringebat, ut sine dubitatione faceret Princeps, quæ præfectus decrevisset. Cassiod. Form. ead.

xiii. Denique præfectura honorum omnium apex Ammian. loco anted: Sed intellige, potestate. Summa nempe rerum præfectis commissa l. xl. C. eod. Et a præfecto pene totum gerebatur, quidquid in imperio tractaretur. Cassiod. Formula ead. Quippe ut magister equitum secundus a dictatore olim: sic in Rep. nova præfectus prætorio secundus a Principe d. l. un. §. i. l. 11. §. Hunc magistratum, de Orig. Jur. D. Sozimus Histor. novæ, lib. 11. ἡ τῶν ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα μετὰ τὴν σκῆπτρα νομιζομένη. præfectorum magistratus secundus post sceptra, id est, Principem. Atque ut Cassiodor. notat epist. xx. lib. viii. Præfectus Prætorio predicatur a legibus, Pater provinciarum, Pater imperii, &c. ubi & comparatio præfecti cum rege. Nec temere Eunapius in Proæresio, præfecturam Prætorii esse βασιλείαν ἀπόρρονον, Regnum sine purpura. Quasi diceret, Imperatorem esse præfectum purpuratum: præfectum Imperatorem sine purpura. Vere & Opilius Macrinus in litteris ad Senatum, Herodiani lib. v. Præfecturam esse & πολὺ τῆς ἐξουσίας βασιλικῆς ἀποδέσσειν. Non multum infe-

inferiorem potestate Imperatoria. Et Evagrius lib.

111. κορυφαίαν τῶν ἀρχῶν.

Hinc itaque praefectis imperium salivam saepe movit, ut *Nymphidio* apud Plutarchum, *Cleandro* apud Herodianum. lib. 1. Lamprid. Commodus, *Plautiano* Herodiani lib. 111. Spartiani Severo. *Opilio Macrino*, apud Jul. Capitolin. Nec mirum ergo, si Principes ut minuerent potestatem illam, equiti eam voluere, non senatori committere, ut post paullo dicendi locus. Hujusmodi autem olim fere in Franciae regum aula, *Majores domus*.

Caute itaque Augustus, cum primitus hunc magistratum institueret, nimiam ejus potestatem minuire volens, duos simul praefectos creavit. Dio lib. LV. Recteque Aurelius Arcadius d. l. unic. non praefectum, sed praefectos dixit. Remora esse ab Herodiano videtur, qui lib. 111. agens de insidiis Plautiani praefecti a Septimio Severo deprehensis & oppressis, subjungit, Ὁ δὲ Σεβήρος τῷ μὲν λοιπῷ ὑπάρχοντας δύο τῶν στρατοπέδων κατέστησεν.

At Severus deinceps duos praefectos pratorios fecit. Intelligere non quasi primus hoc ita Severus, sed quasi corrigens se ipse, quod praeter solitum & tanto periculo commisisset uni hanc potestatem, deinceps mutavit consilium, & vetere instituto duos fecit. Ut autem Augusto primum, sic & Tiberio & aliis deinceps duo praefecti. Patet C. Taciti annali XII. Dionis lib. LV. Extraordinarie autem Commodus tres praefecti apud Lamprid. Et aliis plerisque unus. Constantino magno etiam IV. Zosimi lib. 11. ut & in Notitia imperii. Justiniano autem etiam V. Denique sub Imperatoribus praefecti, qui sub dictatoribus olim magistri equitum. Carisius l. unica, de Offic. Praef. praet. Pompon. l. 11. §. Populus deinde. de Orig. jur. Proptereaque Juvenal. Sat. IV. Crispinum praef. praet. principem equitum vocat. Successit autem praefectura illa magisterio equitum ab Augusto introducta, dante consilium C. Maecenate apud Dionem lib. LII. Triplex itaque hujusce dignitatis mutatio. Nam sub regibus, *tribuni celerum*: sub dictatoribus, *magistri equitum*: sub Imperatoribus *praefecti praet.* Patet legibus & locis antedictis. Atque hinc perspicuae res, quam cognitum antiquitatis iter, Aurelio Cassiodoro in formula Praef. praet. 111. lib. VI. Sed longior haec jam forte quam par est, nobis praefectura. Nec enim praefecturae historiam pertexere, sed tironi, quare ut rem magnam Suetonijs hoc de praefectorii viri filia notet, ostendere volui.

Tarichaeam.] *Tarichaeas* Josephus Exscidii c. XXXII. lib. 111. Hegesippus c. XXXIII. lib. 111.

In potestatem redegit.] Sed auxilio patris. Joseph. Exscid. c. XVII. XIX. lib. 111. c. 11. & 111. lib. IV. Hegesipp. c. XXIII. lib. 111.

C A P. V.

Quasi adoptionis gratia.] Narrat rem C. Tacitus principio 11. Historiar.

Rediit ex itinere.] Haec lentiora illa spatia, ut C. Tacitus vocat loco antedicto. Inde, inquit, *Syriam audentioribus spatiis petebat.* Lege: *Lentioribus spatiis*, &c. Sic Nicetas in Andronico lib. 1. ὁμαλαῖς κινήσει, καὶ σταθεροῖς βραχέσι.

Paphia Veneris oraculo.] C. Tacitus loco eodem. ubi quod est, *Sed scientiam artemque Haruspicum accitam & Cilicem Thamyram intulisse*, &c. melius alii libri, *Accitum e Cilicia Thamyram*, &c.

Imperatorem eum consulaverint.] *Maximis adclamationibus*, Josephus Exscidii c. XXXII. lib. V. Καὶ τὸν Τίτον μετὰ μεγίστων ἐυφημιῶν ἀπέφηναν αὐτοκράτορα. Decies vero & quinquies Titum salutatum Imperatorem, & xv vice in Britannia, Dio tradit in Tito.

Decedentem provincia.] Provincia Judaea, ut C. Taciti 11. Historiar. Vicinae Provinciae Syria & Judaea. Syria provincia consularis: Judaea neque consularis neque praetoria, sed equestris & procuratoria. Neque praesides proprie dicti Judaea unquam, sed procuratores. Ut C. Taciti annali XII. *Felix procurator Judaea.* Sic *Pontius Pilatus procurator Judaea* C. Taciti annali XV. dixi quoque *Vespas. c. IV.* Alias equestris provincia Judaea, ut & Aegyptus. Judaea nempe alias equiti, alias liberto commissa. Tacitus idem V. Historiar. *Claudius*, inquit, *defunctis Judaea regibus aut ad modicum redactis, Judaeam provinciam equitibus Romanis, aut libertis permisi*, &c. Ergo & quod D. Lucae c. 111. est ἡγεμονεύοντες Πόντις Πιλάτος τῆς Ἰουδαίας. Melius forte diceretur, *praefecto Judaea Pontio Pilato*, quam *praeside*.

Qui secius interpretarentur.] Bene libri veteres, *Qui sequius interpretantur.* *Secius* est minus: *sequius*, aliter. Itaque Carisius lib. 11. *Secius* explicat minus: tum subjungit, *Sequius*, & profert illud Afranii: *Sin id quod non spero, ratio talis sequius ceciderit.* *Sequius*, hoc est, aliter. Hinc *sequius* pro alio & deteriore, ut Apuleji lib. VII. *Sequior sexus*.

C A P. VI.

Censuramque gessit una.] De qua censura dixi ad Vespasiani c. VIII.

Interest vero censura Reip. veteris & novae.

1. Reipublicae veteris ritu, qui censores ii & nomine censorum usi & insignibus: in Rep. nova Principes, censoria usi potestate, nomine atque insignibus abstinere, quoniam alia eis augustiora. Ergo & Julius Caesar censuram potestatem accepit,

G g g g g

sed

sed nomine abstinuit; neque censor, sed morum præfectus dici voluit, quasi censoris nomen infra ipsius dignitatem esset. Suetonius Julii c. LXXVI. Dio lib. XLIII. Τρόπων, inquit, ἐπιστάτης ἀνομάσθην, ὥσπερ ἐκ ἀξίας τῆς τῆς τιμῆς προσήκειας ἔσσης, εἰς τρία ἔτη, &c. Morum præfectus nominatus est, quasi censoris nomen parum ipso dignum esset, in tres annos, &c. Proprieque Suetonius de Augusto c. XXVII. Recepit, inquit, ἔσ morum legumque regimen, &c. Non dixit censuram, sed morum legumque regimen. Et censoriam illam potestatem sine honore & insignibus fuisse, ipse mox ibi. Subjungit enim: *Quo jure, quanquam sine censura honore, censum tamen populi ter egit, &c.* Jus nempe illud Augusto, sive potestas censoria, non autem honor censuræ. Propter hoc jus tamen sive hanc potestatem a scriptoribus Principes etiam dicti censores. Itaque Prudentius lib. II. contra Symmachum agens de Julio recte junxit,

— Censorque bonus morumque magister.

Et Domitianus Dioni est τιμητής, id est, censor: idemque Juvenali Satyr. IV. *judex morum.*

II. Altera item differitas præfecturæ sive magisterii morum & censuræ. Censura temporaria, ut & a principio Cæsari præfectura morum triennii, ut ex Dione ante dictum est: primus Augustus recepit *morum legumque regimen perpetuum.* Suetonius c. XXVII. Sed quid Dioni faciemus, agenti, primum fuisse Domitianum, qui perpetuus censor? Τιμητής διὰ βίης, inquit, πρῶτος δὲ καὶ μόνος καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐκλήθη. Censor in omne vita sua tempus dictus est primus ἔσ solus omnium ἔσ privatorum ἔσ Principum. Videtur Augustus censoris nomine abstinens, primus perpetuus morum præfectus fuisse: at Domitianus etiam primus perpetuus censor dictus, sive usus nomine censoris, similiterque & alii post Domitianum Principes. Quo respiciens Plinius in Grat. act. *Nam vita, inquit, Principis censura est, eaque perpetua.*

Creati autem præfecti morum Principes olim κατὰ τὸ ἀρχαῖον sive ritu prisco, ut loquitur Dio libro LIII. id est, suffragiis populi sive comitiis censoriis, ut patet Dionis lib. XLIII. Suetonii Augusto c. XXVII. quemadmodum & Domitianum censorem perpetuum creatum esse, Dio inquit: at suo sæculo neque suffragiis populi Principes creari censores, sed simul cum imperio censoriam accipere potestatem, neque censoris nomen usurpare, nisi forte si populi censum agant. Loco autem illo Dionis ex lib. LIII. male scriptum κατὰ τὸ ἥδη πάτριον, pro κατὰ τὸ ἥθος πάτριον. Novo autem exemplo sub Decio Imper. permissa senatui

potestate a Decio, suffragiis amplissimi ordinis Valerianus absens dictus censor, sed confirmatus a Decio, qui, ut narrat Trebell. Pollio, *Felicem te, inquit, Valeriane, Senatus sententia, &c.* & mox: *Totius orbis humani suscipe censuram, &c.* Corrigunt, *orbis Romani.* Frustra. Nam orbem humanum Pollio dixit, opponens barbarico, ut gentes humanas Ulpianus dixit l. I. de Just. & jure. Aut orbem humanum dixit, quia orbis Romanus a potiore parte orbis generis humani. Sic Romana dominatio, dicitur generis humani a L. Floro c. III. lib. IV. & Imperator generis humani dominus, ab Eumenio postulatione pro Menianis & Panegyrico Constantii. Neque dissimiliter de se ipse Justinianus l. VII. §. IV. de Cur. fur. l. XLIII. de Judic. Sic etiam C. Plinius in Grat. act. & epist. XXVIII. lib. X. & alter Plinius c. IV. lib. XVI. & Inscriptiones antiquæ.

III. Etiam illa discretio censuræ veteris & novæ, quod censores veteris Reipubl. ipsi censum agebant: censoribus Reip. novæ subcensores sive ὑποτιμηταί, qui censum vice Principis agerent, quales institui Mæcenæ Augusto suadet apud Dionem lib. LII. Laboriosum enim & vile Principi censum agere.

Eidem collega ἔσ in tribunitia potestate.] Eaque ipsa tribunitiæ potestatis communicatione Titus ad spem admotus imperii. Hoc item tironi operæ pretium enucleare.

Ut censoria vis ac potestas Principi sine nomine atque insignibus censuræ, sic tribunitia ei potestas sine nomine & insignibus tribuni pleb. Tribunitiam illam potestatem recepere Principes, duabus potissimum de causis, quas erudite Dio explicat lib. LIII. Una est, quia per hanc potestatem summa eis facultas intercedendi omnibus decretis, quæ contra ipsorum voluntatem ac nutum a magistratibus in Reipubl. fierent, sive omnia vetandi quæ facta nollent: altera, quia per illam potestatem sacrosancti erant, ita ut si vel verbulo eos civis aliquis læsisset, indicta eum causa, tanquam hominem sacrum occiderent.

Longe itaque ac multum differunt tribunatus plebis, & tribunitia potestas. Tribunitia potestas sine tribuni plebis nomine & insignibus, quemadmodum dixi, puta, toga pura, limine noctu atque interdium patente: tribunatus vero plebis duplex. Unus Reip. veteris, qui junctus cum tribunitia potestate: alter Reip. novæ, qui sine tribunitia potestate. Nam sub Imperatoribus tribuni aliqui, sed tenui aut nulla potestate. Sic C. Taciti annal. XVI. in narratione de Thrasea, tribuni pleb. *vana ἔσ non profutura intercessio.* Tangit & Plin. epist. XXIII. lib. I. Fuit tamen aliqua potestas ejusmodi sub Nerva, ut patet C. Plinii epist. XLIII. lib. IX. sed ea paulisper, sicut herba solstitialis. Fuit & sub Marco, sub quo, ut inquit Ael. Spart. Severus, qui

qui postea Imperator, *tribunatum pleb. severissime exercitatissimeque egit*, &c. Neque plebei tantum sub Imperatoribus tribuni, sed & patricii, ut morem sui sæculi Appianus notat lib. i. Justus Lipsius in Electis c. xiiii. lib. ii. censet tribunos ad latum clavum redactos plebiscito Atinio, de quo A. Gellius c. ult. lib. xiv. Sed retuleris melius ad Augustum, qui ex consilio C. Mæcenatis magistratibus speciem dignitatis reliquit, potestatem novandi quippiam ademit, apud Dionem lib. lxi. Non pertinere autem ad plebiscitum Atinium, inde liquere potest, quod, L. Sylla mortuo, Cn. Pompejus integram tribunis potestatem restituit. Tanta igitur cum potestas illa tribunitia esset, Princeps quem ad imperii spem vocaret, hunc illius potestatis consortem solitus facere. Patet narratione C. Taciti annali iiii. ubi tribunitiam potestatem Tiberius Druso petit a Senatu. *Augustus*, inquit, *M. Agrippam socium tribunitia potestatis, quo defuncto Tiberium Neronem dilegit, ne successor in incerto foret*, &c. Sic ergo & Tiberius ibi Druso hanc potestatem petit tanquam successori, & Sejano injecta spes tribunitia potestatis, apud Dionem lib. lviii. & Titus nunc patri collega in tribunitia potestate, tanquam proximo ad imperii successionem gradu, quales dicti post Cæsares, ut l. vi. D. de Jure fisci l. iv. C. Theodos. de Malef. Hujusmodi hodie in Germanico imperio Rex Romanorum, in Gallia Delphinus, Hispanis Princeps, Novæ Romæ olim Δεσπότης.

Accepit vero primus hanc tribunitiam potestatem Julius Cæsar, Dio lib. xlii. usurpavit in titulis suis primus Augustus.

Et in VII. consulatibus. In vii. consulatibus postremis. Nam Vespasiani patris consulatus ix. duo ante consulatum primum filii. Sueton. Vespasiani c. viii.

Epistolas ipse dictaret. Epistolas vel formales, vel quibus rescriberet consultus de juris capite aliquo. Formales epistolæ, ut ad procuratores, Domitiani c. xiiii. Ad hoc exemplum ecclesiastico ritu olim epistolæ formatae, quarum genera duo. Nam aut de ecclesiastico ritu præceptove aliquo mittebantur ab episcopo per ecclesias, eaque apud Cassianum c. ii. Collat. x. *epistola solennes*: aut commendabatur ab episcopo ejusmodi epistola clericus aliquis de sua ecclesia proficiscens in aliam, ut Sidonii epist. viii. lib. vi. Neque fas clerico sine ejusmodi litteris proficisci, ut in Capitular. Caroli M. *De formatis faciendis, & ut sineformata nullus proficiscatur clericus*. Qui ritus hodieque in ecclesia Orientis sub imperio Turcarum. Eaque Græcis ἀπολυτικά, ut ἀπολυτικὸν sive dimissorium Callisti Metropolitæ Rhodi. Epistolarum vero, quibus Princeps rescribit aut magistratui, aut præfidi, aut privato consulenti de jure, exempla sunt epistolæ Trajani ad Plinium lib. x. Exerrare videtur Theo-

philus §. *Sed & quod principi*. Instit. de Jure nat. qui censet, epistolas ejusmodi tantum fuisse ad magistratus. Nam missiculiari solitas etiam ad privatos, liquet passim C. Justiniani. Et vero etiam ad feminas, ut Theodoram l. xviii. C. ad C. Jul. de adult. ubi adpositum illud in fine *Accepta*, ostendit, epistolam esse, non decretum, aut edictum. Sic etiam *missa* l. i. C. Theod. De tractoriis.

Etiam quaestoris vice. Quæstoris nempe candidati Cæsaris. Quæstores candidati *solis libris principalibus in Senatu legendis vacabant*, l. unica §. ii. D. de Offic. quæstor. *Libros principales* intelligit orationes Principis & epistolas. Tangit hunc ritum Sueton. Augusti c. lxx. Neronis c. xv. Dio lib. lvi. & lxx. L. Seneca epist. viii.

Ac olim quidem candidatis omnibus commune hoc recitandi officium: sed postmodo legi cœptus unus de numero candidatorum ceteris excellens, cujus partes hæ. Proptereaque dictus quæstor sacri Palatii. Hinc quæstor sacri Palatii, *principalis linguae vox*, Aurel. Cassiodori Formula v. lib. vi. *Et legum vox*, epist. xiii. lib. viii. Quia sc. Principis epistolæ & orationes, leges sunt. Eas autem recitare solitus Quæstor. Neque tamen esse desierunt & alii quæstores candidati. Sic enim Constantii Imperatoris *candidatus*, apud D. Hieronymum vita Hilarionis. Et turba candidatorum in palatio apud Luitprandum Ticinensem c. v. lib. xi. Fabella igitur est, quod Cedrenus narrat de Juniore A. ὁ πρῶτος ἐποίησε Κανδιδάτον καὶ Προτέκτορα. *Qui primus Candidatum fecit, & Protectores*. Persuasi aliqui quæstorem sacri palatii recte nominari, qui hodie Cancellarius est. Sic enim V. C. Cujacius notavit ad tit. xii. lib. x. Codicis. Sed longe differunt. Cancellarii enim honor, omnium dignitatum apex hodie: quæstura vero sacri palatii aditus primus sive janua quædam ad honores. Hinc Aurel. Cassiodori epist. xiv. lib. viii. *Quæstura quasi janua, per quam venientium dignitatum culmina exeunt*. Et ejusdem libri epist. xiii. *Quæstura fons omnium dignitatum*. Et epist. xix. *Quæstura mater Senatoris*. Et form. v. lib. vi. *Quæstura genitrix omnium dignitatum*. Sic Ausonius Protrept. ad nepotem, quibus honorum quasi gradibus adscenderit, recenset hoc modo: Primum Gratiani A. pædagogus sive magister, deinde quæstor, tum præfectus prætorio primum Italiae, deinde Galliae, postremo consul. Etiam Tribunianus primum Quæstor. deinde Cos. §. *Cumque hoc Deo*. Proœm. Instit. *Et principio*. Orat. de Confirm. Digestor. Ergo qui Cancellarius hodie, idem hoc nomine & olim, sed non pari dignitate, ritu veteris Romæ. Cancellarius nempe Palatinus, qui *sacri consistorii secreta custodit*. Aurel. Cassiodori Formula vi. lib. xi. Alii cancellarii provinciales sive de palatio emissi, ut essent quasi episcopi & inspectores sive correctores judicum, vice Principis,

ut Cassiodori Form. i. lib. xii. *Fasces tibi iudicium parent*, &c. & epist. iiii. lib. xii. Sic *Cancellarius Samnii*, epist. xxxvi. *Cancellarius Campaniae* epist. xxxvi. *Campaniae & Brutiorum* epist. xxxix. lib. xi. *Cancellarii provinciarum diversi*, epist. i. & x. lib. xii. *Cancellarius Calabriae & Apuliae*, epist. xxxv. lib. i. Sic novae Romae varii *λογόεται*, sed alijs omnibus unus excellens ὁ μέγας λογόετης, magnus Logotheta, ut Nicephori Gregorae lib. viii. Ut hodie magnus Francia *Cancellarius*. Disertim vero Nicetas in Annalibus *παγκελάριον* esse admonet, qui Graecis *λογόετης*. Atque ut Cassiodori *Cancellarius*, *consistorii secretorum custos*: sic novae Romae in Palatio *λογόετης τῶν σεκρέτων*, *Logotheta secretorum*, L. Codinus in officio.

Nec vero recens cancellarii nomen, sed & jam olim Romae veteri usurpatum. Flavius Vopiscus in Carino, *Præfectum*, inquit, *Prætorii unum ex Cancellariis suis fecit, quo fœdus nec cogitari potuit aliquando nec dici*. Sed scripserat Vopiscus. *Quo fœdior*, &c. Nec enim hoc intelligi vult, fœdum ex cancellario fieri præfectum prætorio: sed cancellarium illum talem fuisse, ut fœdior unus nemo aut cogitari potuerit aut dici.

Dixit Vopiscus unum ex cancellariis: multi enim, ut & ante dictum ex epistolis Cassiodori. Sic & Novae Romae varii *λογόεται*, ut *λογόετης τῶν σεκρέτων* apud Nicetam: γενικός λογόετης, generalis logotheta apud Cedrinum. idemque *λογόετης ἀπὸ γενικῶν*. Alius item *λογόετης τῆς δρόμης* apud eundem, ubi non recte corrigunt τῆς δόμης. Nam *λογόετης δρόμης*, logothetes publici cursus, quem & Cedrinus ibi adnumerat inter *μεγίστας ἀρχάς*, sive *maxima imperia*.

Nunquam ad id tempus, nisi ab equite Romae administratum.] Propter summam præfecturae prætorii potestatem equiti commissa tantum hæc præfectura, quemadmodum & præfectura Ægypti, sive præfectura Augustalis. Hinc itaque Suetonii Galbæ c. xiv. præfectura prætorii, *summus equester gradus*. & apud Lamprid. Paternus quidam laticlavus factus sive senatorii ordinis, ut desineret præfectus esse prætorii. Et apud Jul. Capitolinum Pertinax præfectus fieri non potuit, quia senator.

Opponunt exemplum Sejani. Nam is, ut Tiberius apud C. Tacitum inquit, Annali iv. *excessit fastigium equestre*, & tamen præfectus prætorio est. Hoc ita diluit interpretes Taciti, *Sejanum excipi*. Sed tralatitium hoc quidem responsum est. Melius dixeris, Sejanum excessisse fastigium equestre, & nihilominus equitem fuisse. Nam novo exemplo Sejanus quanquam eques, tamen ornatus a Tiberio insignibus prætorii fuerat, ut Dio refert lib. lyii. qui & ut novum hoc atque insolens mi-

ratur, eum qui ne quaestor quidem aut ædilis fuisset, neque in senatu omnino esset, dignitate fuisse prætoria. Sic itaque Sejanus eques, & tamen equestri dignitate superior. Adfectavit hoc ipsum in laudis & gloriæ loco Sejanus tali ambitione, quali Pompejus olim eques tantum esse voluit, ut eleganter Plutarchus dixit, τὸ ἐνδοξον ἐκ τῆς παραδόξης θηρώμενος. *captans hominum de se opinionem ac gloriam ex inopinato*, &c. Nam reddere verbum pro verbo, haud facile est.

Sic & C. Taciti Annali xvi. Crispinus eques donatus insignibus consularibus, & tamen eques Crispinus ille nihilominus, præfectusque prætorio. Et principio Annalis xi. Crispinus idem eques, et si decreta ei insignia Prætoria.

Neque Clementis Arretini ex C. Taciti annali iv. obstat exemplum. Senator enim ille Clemens idem & præfectus prætorio; sed tumultu militari, non more majorum.

Sic & illud insolens novique exempli, quod Alexander Severus præfectos prætorio senatores fecit. Lamprid. in Alexandro.

Egit aliquanto incivilius & violentius.] *τυραννικώτερον πῶς καὶ βιαιότερον.* Inciviler est tyrannice & vi ac potestate dominica. Ut apud Calpurn. Flaccum, Declam. vi. *plusquam civilia cupere*, est adpetere dominatum sive tyrannidem. Et C. Taciti Annali i. *plusquam civilia agitare*. Lucanus principio sui operis:

Bella per Emathios plusquam civilia campos, id est, incivilia, sive quibus uterque & Cæsar & Pompejus dominatum petebat. Huic incivilitati contraria civilitas, cum, qui dignitate superior, *ἰσονομία*, & morum facilitate par est. Ut Suetonii Augusto c. li. Capitolini Pio in fine, Lampridii Alexandro. Et civile imperium Sallustii Jugurth. Itaque hanc civilem æquationem dixit Calpurnius Flaccus Declam. eadem.

In his A. Cacinam.] Dioni est *Allienus*. Plena itaque nomenclatura ejus *A. Allienus Cacinus*. Hinc apud C. Tacitum lib. i. Histor. qui in plerisque libris est *Alienus Cacinus*, in aliis est, *A. Cacinus*. In fastis autem plerisque male *A. Lici-nius*.

Ac vix dum triclinio egressum.] Ut T. Livius lib. xl. *Forte triclinio egressus*. Etenim cœnaculum sive diæta sive zeta sive cœnatio, ubi tres clinæ sive lectuli, triclinium est. Nota res ex Isidori c. iiii. lib. x. Porphyrione in Artem Poet. Neque tamen Servius debuit reprehendi, qui ad Æneid. ii. notat triclinium esse non locum, ubi tres clinæ; sed ipsas clinas sive lectulos. recte Servius. Nam proprie tres clinæ *τρίκλινον*, figurate autem & cœnatio ipsa triclinium, sive, ut Græcus diceret, *οἶκος τρίκλινος* Julii Polluc. c. viii. lib. i. Varro itaque

itaque proprie c. xiiii. lib. iiii. de Re Rust. Erat locus celsus, ubi triclinio posito cœnabamus. hoc est, positis sive stratis tribus lectulis. sed idem, *conster-nere triclinium* viii. de Ling. Lat. Creberrimus tamen & ille usus triclinii pro cœnatione, ut hoc Suetonii loco & passim. Sic in excerpt. Glossar. *Triclinium*, τρικλινον, *Hiemale*, χειμερινόν. *Æstivale*, θερινόν. quemadmodum cœnationes hibernæ aut æstivæ Tullii epist. i. lib. iiii. ad Q. Frat. Apud Vitruvium autem quadruplex tricliniorum genus, *hibernum*, *vernum*, *autumnale*, *æstivum*: Sic & *sigma hibernum* aut *æstivum*, Sidon. in Burgo Leon-tii. Paulatim vero etiam loca sine lectulis triclinia, ut triclinium pro apotheca in gestis Cæciliani, additis Collatiani Carthaginien-si. Et *triclinium rationale* Ammiani Marcell. lib. xv. Et apud Petro-nium.

Addamus hoc tironi de sigmate. Sigma neque biclinium esse, ut aliqui opinati; neque men-sam, ut alii. Refellit enim hoc Lamprid. in Avito. Sed erat sigma lectulus unus oblongus, & quasi orbe dimidiato ad similitudinem litteræ sigma.

CAP. VII.

Neque minus libido.] Hinc desultor ille Julianus Cæsar in Cæsaribus suis Silenum agens, Titum vel-licandi occasionem rapit, & de Tito quasi ad Jo-vem, cui mimus ille & momus in consilio est, παίζειν, inquit, κίλευε μετὰ τῆς Ἀφροδίτης τῆς πανδήμιας.

Insignem regina Berenices amorem.] Insignis ille ad turpitudinem Berenices amor, quippe mulieris Judaicæ. Odiosissimi autem & contemtuissimi Ro-manis Judæi. Ergo neque ex triumpho Judaico vel pater Vespasianus, vel Titus filius Judaicos se dici voluere. Dio in Vespas.

In cognitionibus patris nundinari & premiari so-litum.] Nundinari, vendere litium eventus. Lam-prid. in Commod. *Vendiderunt sub eo etiam eventus litium liberti.* Et apud eundem in Alexan-dro Vetranius Turinus suffragator, *eventum cause vendis.* & C. Taciti annali xiv. Fabricius Vejento *vendit munera Principis & adipiscendorum hono-rum jus*, &c. Premiari autem præmium stipulari suffragationis. Ejusmodi suffragationum præmia, dicta suffragia, nempe, data pro suffragatione sive intercessione apud Principem. Glossæ: *Suffragium*, δόσις. Agræt. in Orthograph. *Suffragia*, inquit, & *populi quæ honorant dicuntur & quæ donantur.* Lege: *Suffragia populi & quæ honorant dicuntur, & quæ donantur*, &c.

Ejusmodi præmia sive suffragia, legitima olim sive legibus permilla, ut patet l. un. De suffrag. l. ii. C. Theod. Si cert. pet. de suffrag. Sed consti-

tutione Juliani quæ exstat. l. i. C. Theod. eod. semilegitima suffragia illa. Vetat enim illa consti-tutio suffragia emi, vendi non vetat. Tib. vero Imp. melius Novel. clxi. qui & emi & vendi ve-tuit.

Pro bono cessit.] *Pro bono*, utilitati. Sallust. Ju-gurth. *Populum R. neque recte neque pro bono factu-rum*, &c.

Præcipueque sunt usi.] Pessime ita scripsere hacte-nus omnes. At Suetonii manus: *Amicos elegit, quibus etiam post eum Principes, ut & sibi & Reip. necessariis, acquieverunt. Præcipueque sponsam sibi Berenicem, statim, &c.* Libri veteres: *Præci-pueque sumtam sibi Berenicem, &c.* Errore libra-rii, *sumtam* pro *sponsam*, id est, desponsam. In-dicio est Suetonius ipse: nam dixit, *cui etiam nuptias pollicitus ferebatur.* Et Dio Vespas. Προτε-δοκᾶτο δὲ γαμῆσθαι αὐτῷ, καὶ πάντα ἤδη ὡς καὶ γυνὴ αὐτῆς ὅσα ἐποίητο. Et opinio erat eam Tito nupturam, jamque omnia quasi pro uxore age-bat. Articulum *præcipue*, Suetonius non ad amicos Titi refert (nam sic ἀργῶς & ignaviter se haberet) sed ad sponsæ Berenicæ dimissionem. Hoc enim præcipuum Tito sive primum & summum propter populi offensionem.

Quosdam e gratissimis delicatorem.] Hunc Sue-tonii locum imitatus Aurel. Victor in Tito: *Deni-que*, inquit, *ut subiit pondus regium, Berenicen nuptias suas sperantem, regredi domum & enerva-torum greges abire præcepit, &c.* Scripserat forte Victor, *& eviratorum greges*, intelligens spadonum greges. Sic enim Suetonius ante, *propter exoleto-rum & spadonum greges.* Spadones Latinis evirati. Martial. epigr. xlii. lib. v.

Spadone cum sis evirator fluxo.

Glossæ: *Eviratus*, ἀπόκοπος, κίναδος. Et in Historia Lausiaca, *Moschus eviratus*, id est, spa-do. Ut & apud Frodoardum in Chronico, *Evira-tus* pro castrato. *Evirare* Marcellus interpretatus *virilitatem amittere, & effeminari.* Sed male ibi *evirare*, pro *evirari*. Alio sensu in Isidori Glossis: *Evirat*, exanimat, evacuat. Sed puto scripserat Isidor. *Evitat*. *Evitare*, vitam adimere, ut in veteris Poetæ versu apud Cic. Tusc. i. *Priamo vitam evitari.* Quod autem Victor ait, *abire præcepit*, intellige *abire*, non urbe aut Italia, sed aula.

Amicos elegit.] *Amicos*, consiliarios, ut apud Lamprid. in Alexandro: *Alexandrum fuisse be-num, quia boni ejus amici*, hoc est, consilarii. ubi quod sequitur, *atque adeo illum magis odio fuisse, qui Rempubl. pejoris vita hominibus commenda-verat*, puto esse debere, *Atqui ait illum magis odio esse, &c.* Vox nempe reprehendentis coram & Cynice Trajanum. Sic & amici Principis pro con-siliariis nota res in Jure civili D. & C. Male autem apud Lamprid. est *Homulus*, pejor aliis *Omollus*.

Gggggg 3.

Esle

Esse debet *Homilus*. Sic *Homilus* alius sub Cajo, de quo Philo Herennius legat. ad Cajum.

Abstinet alieno] Abstinet quoque Augustus apud Sueton. c. lvi. Hadrianus apud Dionem. Trajanus apud Plinium epist. cx. lib. x. Plurimæque in hanc sententiam leges in Jure civili D. & C. quibus Princeps vetatur tangere aliena, quas nunc recitare omnes longum esset. Opponitur una, sed frustra. Nempe l. ii. §. *Si quis a principe*. D. Ne quid in loc. publ.

Thermis juxta.] Hæ thermæ Titianæ. Carisus lib. i. Euseb. Chronicis. P. Victor & Sex. Rufus topographia Urbis. Dio in Tito.

Celeriter exstructis.] Itaque Martiali in Spectaculis epigr. i. sunt *velocia munera*.

In veteri naumachia.] In Augusti naumachia, hortis Caji & Lucii, Dio in Tito.

Quinque millia omne genus ferarum.] Sic item Eutropius, Orosius, Eusebius Chronicis, alii. Reprehenditur autem Dio, qui novem millia dixit. Sed distinguamus licet: feras numerari a Suetonio & his quos dixi, sive θηρία: a Dione autem & pecudes & feras, sive βοτὰ καὶ θηρία.

C A P . V I I I .

Natura autem benivolentissimus, cum.] Lege, *Natura autem benivolentissimus. Cum ex instituto Tiberii*, &c. Non semel in Suetonii scriptura peccavere hætenus editiones omnes, cæsuris ejusmodi non observatis, ut dixi ad c. i.

Omnia uno confirmavit edicto.] Narrat rem Dio in Tito. Ad exemplum autem Titi & Nerva deinde sic edixit apud Plinium epistolar. lib. x.

Omniū hominū.] Melius: *In ceteris vero desideriis omnium hominum, obstinatissime tenuit*, &c.

Non oportere ait.] Ut apud Eusebium Constantinus M. principio lib. iv. de vita ejus censet, μὴ ἐξεῖναι τοσούτω βασιλεὶ παρασάντα κατηφῆ τινα καὶ λυπηρὸν ἀπαλλάττεσθαι. Nefas esse aliquem, qui tanto regi adstiterit, confusum ac dolentem abire. Ergo & subjungit Eusebius, ὅτι ἢ σκοπὸς διαμαρτεῖν, παρὰ τῆ βασιλέως χάριν αἰτῶντα. Nec quisquam frustra erat, qui beneficium a principe peteret. Neque dissimiliter de Michaelē Paphlagonē Imp. Constantinus Manasses, neminem ab eo tristem discessisse. Athalaricus Italiæ rex apud Aurel. Cassiodor. epist. xxii. *Principis semper votum est, prestitisse*, &c. Talium vero sententiarum rationem ex Dionis Prusæi orat. i. de Regno apponere licet: Principem esse debere τῶν ἀγαθῶν ἀφειδέστατον, ὡς ἐδέποτε ἐπιλειψόντων. Bonitatem datorem largissimum, quasi cui nunquam opes deficere possint. Bene hoc Dio: nam & Stagirita c. i. lib. ix. ad Nicom. Τοῖς τυράννοις, inquit,

ὅς λέγομεν ἀσώτοις. Τὸ γὰρ πλῆθος τῆς κλῆσεως ὃ δοκεῖ ῥαδίον εἶναι ταῖς δόσεσι καὶ δαπάναις ὑπερβάλλειν. Reges prodigos sive asotos non vocamus. Nam propter copiam rerum, quas possident, non facile videntur largiendi & sumtus faciendi excedere posse modum. Festiva huic rei narratio de Henrico, cui cognomentum Largus, Campaniæ comite, apud Jonvillæum vita S. Ludovici Francorum regis c. x. Ergo neque frugalitas virtus regis est, sed hominis privati. M. Cicero Cæsariana iii. cum dixisset regem Gallogræciæ Dejotarum esse singulari & admiranda frugalitate. Μὲν ἐπιδορῶν, εἴσι, inquit, hoc verbo scio laudari reges non solere. Frugi hominem dici, non multum laudis habet in rege. Fortem, justum, severum, gravem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem: hæc sunt regia laudes, illa privata est. Dignissima itaque illa Justiniani vox l. vii. C. De bon. quæ lib. Ut Imperialis fortuna omnes supereminet alias, ita oportet & principales liberalitates culmum habere præcipuum. Et quanquam vecors, tamen illud sapienter olim C. Calig. Sueton. c. xxxvii. Aut frugi hominem esse oportere, aut Cæsarem. Oppositæ res, frugi homo & Cæsar.

Amici, diem perdidi.] Aufonius in Gratiarum actione, *Celebre*, inquit, fuit Titi Cæsaris dictum, perdidisse se diem, quo nihil boni fecerat, &c. Puto excidit vox, cuiquam. Scripsisse Aufonium scilicet, quo nihil cuiquam boni fecerat. Profert hoc Tit. Vespasiani dictum etiam D. Hieronymus in c. vi. epist. ad Galatas. Etiam Theodorus Euphrades Orat. vi. Et imitati Principes Theodosius & Valentinianus. Novel. De patrim. rei dom. Guilielmus autem de Nangis in vita D. Ludovici Franciæ regis hunc Tito anteposit eo nomine, quod Tito nulla dies sine beneficiis: Ludovico nulla sine eleëmofynis & beneficiis. Alphonsus quoque Arragonum rex dicere solitus, Nunquam sibi, hac quidem ex parte, diem perisse.

Armatura Threcum.] Generis gladiaturæ Threcici. Sic Festus in Retiario, Myrmillonicum, inquit, genus armaturæ Gallicum est.

Cavillatus est.] Glossæ: Σκώπω, cavillor. Σκώμμα, cavillatio. Et ridicularia, cavillationes. Plauti Trucul. Scena, Mirum. & cavillator facetus, Milit. Scena, Cohibete. Et cavillari, joculari apud Festum & Marcellum.

Verum majestate salva.] Quem modum supergressus male Claudius Suetonii c. xxi. Et pater ipse Titi Vespasianus, Sueton. c. xxi. Sapienter apud Stobæum Serm. clii. Sopater admonet Principes, ut scominatis sive dictariis temperent, quia τὸ γελοιοποιεῖν καθαιρεῖ τὸ σεμνὸν τῆς ἀρχῆς. Scurrari, sive scurrilitas, imperii majestatem minuit. Neque M. Cato injuria olim Cæcilio Senatori vitio verti, quod ridicularia funderet, jocos diceret.

dicere. Macrobi. Saturn. c. x. l. ii. Neque laudatus apud Spartianum Hadrianus, quod *dicaculus* esset. Bajazeti autem Turcarum tyranno etiam pernitiabilis jocus in Tamerlanem, quasi *rusticum*, & *ignobilem*, apud Gregorium Protoprovestiarium c. xxix. lib. i. Neque Fulius Cos. impune dicax in Tiberium apud C. Tacitum Annali v. ubi sapiens C. Taciti verbum, *Facetiarum apud prapotentis in longum memoriam esse.*

Conflagratio Vesevi montis.] Scripsit forte Suetonius *Vesuvii*. Poetis est Vesevus & Vesuvius. De conflagratione autem hac Dio in Tito, Plinius epist. xliv. lib. iv. Item alii.

Et incendium Roma.] Dio in Tito. L. ad Vespas. c. viii.

Consolando per edicta.] Nec enim edictis jubere tantum aut vetare soliti Principes, sed & monere, suadere, consolari, docere, &c. Ut Caji c. xxx. Claudii xvi. & xxv.

Curatores restituenda Campania.] Coloniae in Campaniam deductis. Dio in Tito. Curatores autem, qui sine imperio, sed cum potestate. Festus in *Cum potestate*. Sic Tullius magistratus curatoresque distinguit iii. Legum: *At si quid erit, quod extra magistratus coeratore cæsus sit, qui coeret, populus creato, eique jus coerandi dato.*

E consularium numero.] Lecti nempe sortito consulares. Dio in Tito.

Restitutioni adflictarum civitatum adtribuit.] Titus adtribuit tanquam de suo. Caduca nempe & fisco debita.

Nihil nisi sibi publice periisse testatus.] Lege: *Nihil nisi sibi publice periisse, testatus.* Nec enim de publica Titi testificatione Suetonius laborat, sed tangere discrimen vult rerum, quæ publice & privatim perire. Nec verisimile, quæ privatim cuique perire, a Tito restituta, sed quæ publice. Perierant autem publice plurima, quæ Dio recenset, ut Serapidis ac Isidis fana. Item Septa, & templum Neptuni, & Thermæ Agrippæ, Pantheum, Diribitorium, Theatrum Balbi, Theatrum Cn. Pompeji, Palatium cum bibliotheca. Templum Jovis eique vicina templa, in Capitolio, &c. Dio in Tito. Testatio ergo Titi nihil nisi sibi publice periisse, pollicitatio erat hæc taliaque opera restituendi. Et quidem ipse huic interpretationi fundus Suetonius, qui subjungit: *Cuncta Prætoriorum suorum ornamenta, operibus ac templis destinavit.* Ecce ratio, cur nihil publice nisi Tito perierit.

Cuncta prætoriorum suorum ornamenta.] Ornamenta in prætoriis. Nam prætoria ad magnificentiam & voluptatem, l. cxcviii. de Verb. sign. Sic *prætorium ornare* Symmachus epist. lxxvii. lib. vi. Optatus autem prætoriis locus in litore, aut ripa. Unde illud l. xiii. §. ult. D. de Injur. *Ante prætorium alienum piscari.* Hinc & prætorium oc-

cupans fluvii utramque ripam, Papinii Silva l. i. lib. i.

Littus utrumque domi, nec te mitissimus amnis

Dividit, alternas servant prætoria ripas.

Laus prætorii, quod utraque fluminis ripa ei domi, nec tamen a fluvio dividatur. Peccant, qui corrigunt,

Littus utrimque, domus ---

Tollitur hac mutatione Papinio acumen suum, & argutiæ. Etiam in triremi prætoria, prætorium: neque tamen, quod apud Petronium est in *precario*, correxeris in *prætorio*. Magis enim est, ut ibi *precarium* sit τὸ *ῥεῦμα*, ut alius mihi dicendi locus.

Ex licentia veteri.] A temporibus Tiberii. Sueton. Tiber. c. lxi. C. Taciti lib. vi.

Flagellis ac fustibus cæsos.] Fustibus cæsi delatores, quia liberi: flagellis autem, quia mox servi futuri & vænum ituri. Servi flagellis cædebantur, liberi fustibus l. x. D. de Pœnis. Dixi ad l. xii. Tabular. c. lxxvi. Tangit autem hoc Titi factum etiam C. Plinius in Gratiarum actione.

Traductos per amphitheatrum arenam.] *Pompare* hoc Aur. Cassiodoro. Item Paullo Diacono Historiæ miscel. lib. xx. & sequentibus passim.

In asperrimas insularum avehi.] Quemadmodum aveherentur, patet narratione Philonis Herennii de Flacco exfule avecto in Andrum insulam. Et quemadmodum sub voce præconis ad navim perducerentur, observare licet in veteri scriptore vitæ D. Apollinaris.

Asperrimas vero insularum, ut Gyarum & alias, de quibus dixi, ad spectacula Martialis.

De eadem re pluribus legibus agi.] Pluribus de eodem crimine legibus quæri, pœnas irrogantibus diversas, vetuit Titus. Eadem quoque de re Scum Paullus profert l. xiv. de Pœnis. & fortean hoc Titi Principis tempore Scum factum est. Sed qui ex pluribus delictis tenetur, de omnibus simul recte accusatur. Ut T. Annius Milo cum P. Clodium interfecisset, accusatus est simul de ambitu, de vi, de sodalitiis, &c. Milo ad Domitii tribunal ipse venit, de vi nempe causam dicturus: ad Torquati tribunal amicos misit, nempe, postulatueros pro eo. Asconius argumento Milonianæ. Eaque hodierni quoque juris regula est, ut apud Paullum. l. xxxiv. Ulp. l. penult. de Oblig.

Ultra certos annos.] Forte, quinquennium. Etenim ad exemplum Titi hoc quærendi spatium deinde & Imperatores alii præscripsisse videntur, ut Nerva l. ult. D. Ne de statu defunct. Et post Nervam Hadrianus l. i. §. ii. De eod. Post Hadrianum etiam M. Antoninus apud Jul. Capitolin. Sic c. viii. idem edictum Titi & Nervæ.

Sed remora nobis est d. l. ult. cum ait: *Primus omnium D. Nerva edicto vetuit post quinquennium mortis cujusque de statu quæri*, &c. Si primus Nerva, Titus.

Titus primus non est. Equidem dixero Titi edicta a Domitiano laudibus ejus obtrectante abrogata fuisse, atque ita Callistrato d. l. ult. primum Nervam esse: at Suetonio repetita antiquitatis memoria primum esse Titum.

C A P. IX.

Ideo se professus accipere.] Acceperant & Imperatores alii, sed sine professione illa.

Dicens principatum fato dari.] Ut Homerus Iliad. 11.

Τιμὴ δ' ἐκ Διὸς ἐστίν.

--- Honor a Jove summo.

M. Antoninus apud Jul. Capitolin. in epist. ad Ælium Verum agens de Avidio Cassio, Si, inquit, ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere, etiamsi velimus. Scis enim proavi tui dictum, Successorem suum nullus occidit, &c. Peccat qui corrigit resistere, Ex antica quasi linea pugnat correctio illa cum Antonini mente, ut ex epistola Veri, cui respondet, vel cæco perspicuum est. In hanc quoque sententiam, etsi parum tutæ mentis homo, tamen non pro infano differit rex Cambyfes moriens, apud Herodotum lib. 111. Ren. Veget. c. v. lib. 111. Princeps Deo regnat auctore, &c. & Aurel. Cassiodor. epist. xxxi. lib. x. Eleganter Isidorus Pelusiota epist. clxi. lib. 111. Οἱ ζωγράφοι σάματα ποιοῦντες τὰ ἀσάματα, χεῖρα γράφειν ἐπιχειροῦσι μόνον εἰσφέρειν τῶν τῆς γῆς βασιλευόντων τὰς κορυφάς, ἵνα δείξωσιν ἑρανοῦσιν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν δεδωσθαι. Hoc est, Pictores corpore aliquo exprimentes, quæ incorporea sunt, manum soliti pingere, quæ sola sive ipsa per se coronet orbis terra principum ac regum vertices, ut significant, principatum eis cælitus datum esse, &c. Puto scripserat Isidorus σωματοποιῶντες. Bene & in historia politica novæ Romæ de Curcuta Bajazitæ Turcarum regis filio natu minimo frustra regnum procante adscriptum est: Ἀλλ' ἐκ ἧν αὐτῶν δεδομένον κυριεύσαι. Sed datum ei non erat, rerum potiri, &c. Et de filio ejus natu maximo Achumata, cur pater imperio eum frustra destinarit, non aliam posse causam reddi scriptor ille ait, quam, ὅτι ἐκ ἧν αὐτῶν ἐκ Θεῶν ἡ βασιλεία, quod regnum ei destinatum a Deo non esset. Scatet historia veteris novæque Romæ hoc genus exemplis, unum ex C. Taciti annali 111. ponam, Claudium, qui ludibrium aulæ magis quam speratus imperio, tamen inquit Tacitus, hunc futurum Principem fortuna in occulto tenebat, &c. Commemorabile quoque hujusce rei exemplum in narratione de Justino & Justiniano apud Zonaram lib. 111. in Anastasio Di-

Cursores suos.] Imperatori enim sui cursores, neque Imperatori tantum, sed & proceribus sui cursores, ante carrucam aut equum. Martial. epigr. xxiv. lib. xii.

Succinctus neque cursor antecedit.

Et epigr. xlvii. lib. 111.

Nec feriatibus ibat ante carrucam,

Sed tuta feno cursor ova portabat.

In omnibus nempe magnis familiis servi cursores. Itaque cursores servi urbani l. xcix. §. ult. De leg. 111. Iique servi ad celeritatem soliti exerceri a magistro in porcibus adium. Petronius: *Notavi etiam in porticu gregem cursorum cum magistro se exercentem.* Ab eaque exercitatione dicti *Exercipedes.* Glossæ: *Exercipes, ταχυδρόμος, δρομεύς, καὶ κέρσας.* Tangit hanc ejusmodi cursorum celeritatem Plautus Trinummio, de tagacissimo fure agens superlacione comica: *Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum.* Alii ab his milites cursores, qui κερσάοντες Georg. Codino in officiis palatii novæ Romæ. Alii & apud Nicetam κερσάριοι piratæ, corsaires. Quos male ad l. cxviii. de Verbor. signif. dictos putant a Cosais latronibus, de quibus apud Plinium est c. xxvii. lib. vi. Arrian. lib. vii. rerum Alexandri. Sunt enim dicti a *cursum*, id est, excursionem, ut apud Nicetam κέρσας ποιεῖσαι pro ἐκδρομαῖς χρήσασθαι. Quod si a gentis alicujus nomine petendum hoc ἔτυμον, rectius a *Corsariis* gente Persica duceretur, de quibus est in Continuatione Belli sacri c. xvi. lib. 111.

Oblata sibi ornamenta pugnantium.] Narrant Dio & Victor, qui gladios dixere, apertius. Nam ornamenta quidem etiam, alia gladiatorum arma, ut & munimenta L. Senecæ epist. vii. Quanquam proprie quidem munimenta arma, ornamenta etiam tela.

Neque seponere.] Minus relegatio quam exsilium, minus sepositio quam relegatio. Sepositio est relegatio quædam aut exsilium, specie negotii alicujus honesti velatum. ut L. Antonius M. Antonii III-Viri nepos sepositus ab Augusto in civitatem Massiliensem, ubi specie studiorum nomen exsilii tegetetur. C. Tacitus annali iv. Sic de Agrippa Sueton. Augusti c. lxxv.

Sed ut a primo imperii die.] Numerat imperium Titi a primo die, quo patri Vespasiano successit. Ergo annos ei ad summam adscribit 11. menses totidem, dies xx. quemadmodum & Dio in Tito. Etenim patre superstite Titus confors quidem successorque imperii fuit, sive Cæsar, at necdum Imperator. At in aliis plerisque Imperatoribus primus dies imperii etiam superstite adhuc illo cui successere, ut in Galba, Othone, Vespasiano. Imperatoris enim sibi nomen adsumere, ubi primum eis delatum imperium ab exercitu. Atque hoc eis imperii

imperii principium, ut de Vespasiano Suetonius c. vi. cui principium imperii etiam superstitie Vitellio. Sueton. Vesp. c. vii. Si quis itaque sic tempus numeret, ut Imperatorum annos jungat, manifestus error calculi est. Puta ex numeratione Suetonii, imperii Galbæ menses vii. Othonis dies xcv. Vitellii viii. menses. Hi menses ad summam xxi. dies xi. Sic ergo a morte Neronis ad principatum Vespasiani esset annus i. menses x. dies xi. At Dio sine Vespasiani ostendit, annum esse unum & dies xxi. nempe quia recte numerat tempus, amputato concursu Principum, & ostendit falli, si quis aliter numeret. Bene & auctor Dialogi de Oratoribus, Galbæ, Othonis, Vitellii *longum* & *unum annum* dixit; *longum*, quia excurrunt dies xxi.

CAP. X.

In quorum fine.] Die ultimo spectaculorum, id est, centesimo. Spectacula enim Titi per dies centum. Dio.

Sabinos petit.] Aquas Cutilias, & Reatinum suum in Sabinis. Patet infra c. ult. Nam *excessisse* Titum ait *in eadem qua patrem villa*. Excessit autem pater in Reatino suo. Sueton. c. ult. Dio in Vespas.

Quodque tempestate serena tonuerat.] Fulmina cæli sereni, vice prodigii, ut notavi ad Horatii Odam xxxiv. lib. i. Neque semper tamen diri ominis hæc tonitrua. Nam Q. Ennius apud Cicer. ii. de Divin. dixit: *Cum tonuit levum bene tempestate serena*. Et Xenophon lib. vii. rerum Græcarum, ἐξ αἰθρίας ἀστράπας καὶ βροντὰς λέγουσιν οἰσίσας φανῆναι. *Cælo sereno fulmina & tonitrua ei prospera ferunt oblata fuisse*. Sed qui tonitru cælo sereno dirum omen arbitrati, his ratio illa. Quia plerumque tonitrua cælo nubilo, sereno autem rarissima. Quæ autem rarenter ita eveniunt, ea loco prodigii. Rarissima vero ejusmodi tonitrua. T. Lucretius quidem lib. vi. etiam negat ulla unquam cælo sereno existere tonitrua:

— Nam, inquit, cælo nulla sereno,

Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.

Item,

Nec ficti sonitus cæli de parte serena.

Ad primam statim mansionem.] Mansiones aut castrenses, ut passim toto jure civili; aut paganicæ, ut Plin. c. xxi. lib. vi. *A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis*, &c. Sic & apud Joann. Cassian. c. xxviii. Collat. xxi. c. iv. Collat. xxiv. Inter hæc mansionum genera plurimum interest, sed longus sermo suscipiendus volenti ostendere.

Dimotis plagulis] Læticarum fenestris munimentum duplex. Vela sive plagulæ ad radii solaris

exclusionem, & specularia ventis opposita. L. Seneca c. iv. lib. de Provid. *Quem specularia semper a flatu vindicarunt*. Specularia illa tam pellucida pæne quam aer ipse, sive ut loquitur D. Basiliius Homilia iii. in Hexaemeron, μικρὸν τῷ αἵρι τὴν διαύγειαν ἔοικεν. Ergo & *perspicuam gemmam* dixit Martial. epigr. lxviii. lib. viii. intelligens *speculare*. Glossæ: Διαφανῆ, *specularia*. De speculariis læticarum Juvenal. Sat. iv.

Quæ vehitur cluso latis specularibus antro.

Titus ergo dimotis plagulis cælum suspexisse intelligendus, per specularia. At somnum captantibus ad lucis exclusionem, specularibus introrsum obducta vela sive plagulæ, atque ita læticæ fenestra clusa, Juvenal. Sat. iii.

Namque facit clusa somnum lætica fenestra.

Ut in læticarum, sic & in cœnationum fenestris, utrumque illud genus munimenti. L. Seneca Nat. Quæst. c. ult. lib. iv. *Itaque*, inquit, *quævis cœnationem velis ac specularibus muniant*, & *igne multo hiemem doment*, &c. Tangit & Paull. Aegineta c. iii. lib. vii. specularibus nempe illis lux admittebatur, ut hodie vitreis. Itaque L. Seneca idem epist. lxxxvi. *In caldarium latis specularibus diem admittere*. Martial. epig. xiv. lib. viii.

Hibernis objecta notis specularia pueros

Admittunt soles, & sine fece diem.

Specularia vero illa ex lapide speculari, quem describit D. Basiliius & Paull. Aegineta locis antedictis Plin. c. xxi. lib. xxxvi. L. Seneca epist. xc. Philo Herenn. legatione ad Cajum. Hinc & *gemmam perspicuam* dixit Martialis, ut jam ostendi. In descriptione autem illa D. Basilii male ὑπερρηγμένους pro ὑπερρηγμένους. Ac olim quidem Romani & vitreis & specularibus usi, ut C. Plinii loco, quem dixi: nobis vitri usus tantum.

Quidam opinantur.] Verior illorum opinio, quibus & Dio se adsentiri ait, factum illud unum Titi pœnitendum fuisse, quod fratrem aperte oppugnantem tulisset; neque aut illum sustulisset hominem generi humano perniciosum, aut se ipse tutatus esset, cujus morte quasi *perpetuo custode orbatum orbem* relinquebat, ut eleganter Aurelius Victor.

Interfectum autem a Domitiano Titum, Dio, ex coque Zonaras, item alii, ut Suidas, notant. Suetonius tamen febre extinctum adstruit, ut & Eutropius, Aurel. Victor, alique minorum gentium historici. At cum Dione multi bonique. Nam veneno leporis marini potionatum a fratre narrat Philostratus Apollonii sui lib. vi. qui postquam de veneno leporis marini exposuisset, quam id efficax & præsentarium sit, subjungit: Καὶ Νέρωνα μὲν ἐμποῖησαι τοῖς ἑαυτῶν ὄψοις τὸν λαγὼν τῆτον ἐπὶ τὰς πολεμικὰς. Δομετιανὸν δὲ τὸν ἀδελφὸν Τίτη, ὃ τὸ ζῆν ἀδελφῶν ἀρχεῖν δεινὸν ἡγούμενον, ἀλλὰ τῷ ζῆν πρῶτον τε καὶ χρηστῶν. Pargo primitus

Hh hhhh

hunc

hunc locum, & relego Δομετιανὸν δ' ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Τίτον. Et mox, ἀλλὰ τὸ ζῶν πρῶτον τε καὶ χρῆσθαι. Deinde Latine dico: Ac Neroni quidem moris fuisse opsoniis suis huiusmodi leporem miscere, ut his infestissimos sibi, necaret: Domitianum autem usum eo contra Titum fratrem suum. Non quia grave putaret, quod frater sibi consors esset Imperii: sed quod consors sibi tam lenis, ac vir bonus, &c. Hæc multis parafangis verior quam Suetonii narratio est. Patet dialogismo Titi & Apollonii, quem, quia perelegans est, & fidem huic rei maiorem facere potest, adscribo: Μετασησάμενος δὲ ὁ Τίτος τὰς παρόντας, Αὐτοί, εἶπεν, ὦ Τυανεῦ, γεγόναμεν. ζυγχωρεῖς γὰρ πρὸς ἐρωτᾶν ὑπὲρ τῶν ἐμοὶ σπαραξιοτάτων. Ἐρώτα, ἔφη, καὶ τοσούτω προθυμότερον, ὅσω ὑπὲρ μεζόνων. Περὶ ψυχῆς, εἶπε, τῆς ἐμαυτῆς, καὶ ὅς μάλιστα φυλαττοίμην ἂν, ἔσαι μοι ἡ ἐρώτησις, εἰ μὴ δόξω δειλὸς, δεδιὼς ἤδη ταῦτα. Ἀσφαλὴς μὲν ἔν, ἔφη, καὶ ἐφεσηκώς. προορᾶν γὰρ τὰς χρὴ μάλιστα, καὶ εἰς τὸν ἥλιον ἀναβλέψας, ὥμνυ αὐτὸν, ἡ μὲν αὐτὸς μέλλειν ὑπὲρ τῶν πρὸς αὐτὸν λέξειν μὴ δὲ ἐρωτῶντα. Τὰς γὰρ θεὸς φηναὶ οἱ προειπεῖν αὐτῷ, ζῶντος μὲν τῷ πατρὶ, δεδιέναι τὰς ἐκείνῳ πολεμιοτάτας, ἀποθανόντος δὲ, τὰς ἑαυτῷ οἰκειοτάτας. Ἀποθανεῖν δὲ, εἶπε, τίνα τρόπον; Ὅν γε, ἔφη, Ὀδυσσεὺς λέγεται. φασὶ γὰρ κακείνῳ τὸν θάνατον ἐκ θαλάττης εἰλθεῖν. Ταῦτα ὁ Δάμις ὥδε ἐρμηνεύει. φυλάττεσθαι μὲν αὐτὸν τὴν αἰχμὴν τῆς τρυγόνος, ἡ τὸν Ὀδυσσεὺς βεβλήσθαι φασι. Δυσὸν δὲ εἶτοιν μετὰ τὸν πατέρα τὴν ἀρχὴν κατατχόντα ἀπὸ τῆς θαλάττης λαγῶ ἀποθανεῖν. Τὸν δὲ ἰχθὺν τῶτον παρέχεσθαι χυμὸς ἀπορρήτης, ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ καὶ γῇ ἀνδροφόνος, &c. Titus remotis arbitris, Soli, inquit, sumus, ο Tyaneu. Fasne jam mihi te interrogare de rebus meis maxime seriis? Interroga, inquit, ἔστι quidem tanto fidentius, quanto res majores, de quibus interrogaturus es. De vita mea, inquit Titus, ἔστι quinam mihi potissimum cavendi, interrogabo: sed vereor, ne timidus videar de his jam multo ante interrogans. Immo, inquit, cautus potius resque tuas curans. Nam hac in re vel inprimis provisione opus. Tum solem intuens hunc testatus est, se his de rebus Tito dicturum fuisse, etiam non interrogatum. Nam a diis imperatum sibi, ut Tito prädiceret, patre quidem superstite ab ejus inimicissimis sibi caveret; mortuo autem ab his, qui maxime domesticis. Quo autem genere mortis, inquit Titus, moriar? Eo, inquit, quo ἔστι Ulyxes. Nam ἔστι huic mortem ferunt, e mari accidisse. Hoc Damis ita interpretatus est: Caveret pastinaca piscis cuspidem, qua Ulyxem ictum ferunt. Sed cum biennio imperium

post patrem tenuisset veneno leporis marini extinctus est. Huius autem pisci humores inesse ajunt occultos veneni vincentis omnia, qua terra marique mortifera sunt, &c. Lego autem ἐρωτητικῶς, σπαραξιοτάτων; & pro ἀποθανεῖν, ἀποθανεῖ. Item παρέχεσθαι φασι, &c. Hæc itaque cum de Titi morte, & cui etiam Dio credi vult, narratio sit Apollonii qui coævus Tito & amicus; quis Suetonio magis fidem aliter eadem de re narranti habuerit? Sic autem & Evagrius Ecclesiast. histor. c. xli. lib. i. i. Τίτον δὲ, inquit, βασιλεύσαντα. ἔδεν μετιανὸς φαρμάκοις ἀδελφὸν ὄντα γε αὐτῆς, ἀνείλεν; Lege Τίτον δὲ βασιλεύσαντα, & Δομετιανὸς, &c. Titum vero Imperatorem, annon Domitianus veneno, ἔστι quidem fratrem suum sustulit? &c. Etiam Tzetzes in versibus Politicis Histor. xli. i. Chiliad. vi.

Τίτος δὲ θνήσκει βεβρωκὸς λαγῶν τῶν θαλασσίων.

Titus comesto mortuus est lepore marino.

Verum & a Suetonio, & ab his qui antedicti, longe ac multum diversus & in alia omnia discedit Cedrenus de Titi exitio sic narrans: Ὁυτος ὁ Τίτος ὥρα θέρους πανήμερος ὁδοιπορήσας καὶ αἱμορραγήσας διὰ τῶν μυκτῆρων ὑπὸ ἡλίου τε φλεχθεὶς καὶ πάνυ λειποθυμήσας, ἔτι ἐμπνέοντος αὐτῆς ἐνέβαλεν ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Δομετιανὸς εἰς λάρνακα ξυλίνην χιόνος γέμισσαν, ὥς δὴθεν θεραπεύσαν, καὶ ἀπέκτεινεν, &c. Narratiuncula tota σολοικοφανὲς verbis, nec minus sententia. Hoc autem vult: Titus hic æstivo tempore, cum die toto iter fecisset, solisque radio ictus, copiosum e naribus sanguinem flueret, animique deliquium pateretur, Domitianus frater adhuc spirantem eum in cistam nive plenam conjecit, quasi curaturus eum, atque ita interfecit. Enimvero & ab his omnibus Plutarchus divertens lib. de Cura valetudinis, sic agit, quasi Tito causa mortis fuerit, quod ne in febris quidem balnei usu temperare potuisset. Nemini tamen, ut ante dixi, major fides quam Apollonio.

C A P. XI.

In eadem qua pater villa.] Nempe Reatino suo, ut prædixi.

Diesque XX.] Peccat nonnihil Epiphanius lib. de Mensuris, ponens ἡμέρας δύο. Et in ἀγκυρωτῶν Tito biennium tribuens, nullo neque mense neque die excurrente, quæ item Eutropii & aliorum oblivio.

Θεὸς δίδοντας, ἔδεν ἰσχύει φθόνος

Καὶ μὴ δίδοντας, ἔδεν ἰσχύει πόνοτος.

I M P. C Æ S A R
D. V E S P A S I A N I F.
D O M I T I A N U S.

E X

C. S U E T O N I I
T R A N Q U I L L I

L I B. V I I I.

Cum interpretatione & emendatione

T H E O D O R I M A R C I L I I,

Professoris Eloquentiæ Regii.

C A P. I.

Uam postea in templum gentis Flavia convertit.] Quare converterit, elici potest ex Augusti c. v.

Satisque constat.] Sic libri vulgarii omnes: Pubertatis ac prima adolescentia tempus, tanta inopia, tantaque infamia gessisse fertur, ut nullum vas argenteum in usu haberet. Satisque constat Clodium Pollionem, &c. At C. Suetonii mens ac manus fuit: Pubertatis a. p. a. t. t. i. tantaque i. g. f. ut nullum vas argenteum in usu haberet, satisque constet Clodium Pollionem, &c. Neque enim hæc distrahi Suetonius, sed jungi voluit exempla, unum inopiæ, quod nullum ei vas in usu argenteum; alterum infamiæ, chirographum Clodii Pollionis de noctis pollicitatione. Ut inopiam & infamiam, sic de argento & chirographo conjunxit.

Non necesse autem mutare illud, gessisse fertur, &c. & legere egisse fertur: ut Vespasiani c. penult. ubi est, gerens annum sexagesimum ac nonum, &c. re- scribere, agens annum, &c. Nam est quidem tritius

illud, agere tempus, agere annum. sed qui aures notandis C. Suetonii generibus loquendi tritas habent, non nescire debent, exorbitare solitum ἀπὸ τῆς λέως φόρος. L. Florus quidem etiam procemio sui operis, opera gerere dixit, pro, res gerere, Lucius Apul. asini lib. i. Ædilem gerere. Sic vice versa etiam agere pro gerere, ut C. Tacitus annali xvi. proconsulatum Asia egisset, &c. L. Florus c. vii. lib. i. potestatem agere. & Epitoma xlv. medium se agere. Scipiserat tamen forte C. Taciti manus, Procos. aut Proc. aut P. C. id est, Proconsulem, ex quo librarii fecere proconsulatum. Sic enim dixit quoque Tacitus senatorem agere, libro eodem, Valer. Max. & Plin. in Gratiarum actione, qui vulgo Panegyricus est, agere consulem.

Poema Neronis, quod inscribitur Luscio.] Forte an quia luscus, sive unoculus, sive cocles, sive ut cum Martiale dixeris, defoculus Clodius ille, ipsa inscriptio satyræ Luscio ex contumelia & non sine morfu satyrico. Luscio nempe ut Lucio, Felicio, & id genus alia. Neque recte liber aliquis Lutio.

Corruptum Domitianum & a Nerva.] Male in plerisque libris, Corruptum Domit. a Nerva, &c.

H h h h h 2

Intel-

Intelligi vult, non solum a Clodio illo, sed etiam a Nerva. Huc faciunt, quæ dico ad c. XXI.

C A P. II.

Ut fratri se operibus.] Opera pro rebus gestis, ut Flori operis procemio eodem significato, opus, res, factum. Item aliis.

Sellamque ejus ac fratris lectica sequebatur.] Indubitate locus hic de sella curuli capiendus, qua semper nisi Principes, ceteri non aliter quam in magistratu. Vespasianus itaque pater ut Imperator, Titus F. ut *Princeps atque etiam tutor Imperii*, ut loquitur Suetonius Titi c. vi. vecti sella curuli, Domitianus eos tanquam privatus in lectica prosequutus. Honor ille perpetuæ sellæ curulis Scto primum Julio Cæsari delatus apud Dionem lib. XLIII. usi deinceps quoque alii Principes, ut apud eundem lib. LIV. LIX. LX. Sic Amm. Marcellin. fine lib. xxv. agens de Joviano Imper. *Vectus*, inquit, *in sella curuli ex more, cum Varroniano filio suo admodum parvulo*, &c. Atque primitus quidem vecti sella Imperatores, post luxu crescente etiam gestari humeris voluere. Hinc C. Plinius in Gratiarum actione ad Trajanum, *Jam*, inquit, *hoc ipsum quod ingressus es, quam mirum latumque. Nam priores invehit & importari solebant, non dico quadrijugo curru, & albertibus equis, sed humeris hominum, quod adrogantius erat*, &c. *Quadrijugo curru*, nempe in quo sella curulis. Neque tantum in curru & sella curuli, sed etiam in lecticis ac tensis. Latinus Pacatus Panegyrico Theodosii, de Principum, qui anteriores Theodosio, deliciis agens, *Quin si quando*, inquit, *in lucem venire, & diem ferre potuissent, lecticis tensisque subvecti*, &c. Lecticis nempe ut molles ac tenelli: tensis tanquam Dii. Gestatur quoque humeris Honorius Imper. apud Claudianum in quarto suo Consulatui:

*Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus ---*

Sed illa forte Honorii gestatio Imperatoris & vi. consulis, ut differret a Coss. ceteris, qui subvecti curru, non autem gestati. Hinc illud C. Plinii in Gratiarum actione illa: *Nos*, inquit, *sub oculis tuis angustior solito currus accipiet*, &c. Distinguit currum quotidianum cos. a curru ejus triumphali, quo usus tantum Circensibus. Quare neque sat correctæ forte C. V. Justi Lipsii correctio est, rescribentis: *Nos sub oculis tuis angustiores solito, currus accipiet*, &c.

Domitiano tamen quoque curulis sella in consularibus vii. de quibus hoc capite C. Suetonius. Sex nempe exordinariis sive fuffectitiis, sive minoribus: uno ordinario.

Pro mortuo deferi jussit.] Dixi ad Titum c. penult.

C A P. III.

Secretum sibi horarium sumere solebat.] *Horarium*, ad horam, sive horæ unius quotidie. Secretum illud sumere solitus quasi Numa quispiam cum Egeria sua; Scipio, aut potius Caligula, cum Jove. Sed illa Egeria, ille Jupiter huic Flavio muscarum agmen. Victor videri vult sumicceptum hoc a Domitiano *secretum horarium*, postquam minus ad libidinem & κλινοπάλην suam virium habere coepisset, cui repugnat aperte C. Suetonius. Nam *horarium secretum* hoc a Domitiano sumi solitum ait, *inter initia principatus*. Atqui ut idem ait c. x. neque sævus neque libidinosus inter initia illa Domitianus, & aliquanto etiam *celerius ad sevitiā descendit*, quam ad cupiditatem, &c. Cum Suetonio etiam Dio facit. Nam apud breviatorem Xiphilinum in Vespasiano scribit, Domitianum adhuc privatum in monte Albano latitantem adfuisse huic *horario secreto*; & quod mirum ac ridiculum magis est, etiam Principem in ea consuetudine perseveravisse τὰς μύας γραφείοις κατακεντῶντα, muscas stilis configentem, &c. Idemque adscripsit, hoc facere ita solitum Domitianum, ut *simularet stultitiam* sive μαρίαν προσποιέμενον. Simulatione autem stultitiæ usum, ὑπὸ τῇ συνειδήσει ὧν τε ἐφρόνει καὶ ἐπεποιήκει; quod conscius sibi esset multorum, quæ ante Vespasiani patris adventum male agita- visset animo & fecisset. Nempe ut ea pater stultitiæ ejus imputaret. Sic itaque privato secreti illius horarii causa, simulatio stultitiæ: Principi simulatio divinitatis.

Ὁὐκ ἀσέχως δὲ ἴσως ἐσέχασε, qui reponere tentavit, *secretum sibi horarum trium sumere solebat*. Quod tamen ita longum secretum, privato magis videtur quam Principi fuisse.

Eandem Paridem histrionis amore deperditam.] Alius quoque histrio Paris, quatratur occisus a Nerone, Suetonius Neronis c. l. iv. & ad Dione in Domitiano. Sed hunc Domitiani Parin quia offenderat Juvenalis in Satyra, a Domitiano missus in exilium est, ut apud Suidam est in Juvenale, Sidonium comitem Carmine ix. ad Felicem. Et in Glossis veteribus ad Juvenalis Satyram iv. a *calvo Nerone*, sive Domitiano Titi fratre, Vespasiani F. *sub specie honoris relegatum Poetam ad curam cohortis in Ægypto Hoasa, ubi mortuus sit*, &c. Eadem frustra sunt ad Satyram vii. fugatum Juvenalem a Claudio Nerone. Ac neque illud recte in iis Glossis ad Satyram iv. in Oasi mortuum Juvenalem. Sub Nerva enim reversum ab exilio esse, argumento est versus ille Sat. iv.

Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus. Cæperat ---

Ergo etiam illud Satyra xv.

--- sed nuper consule Junio.

forte minius recte a V. C. Justo Lipsio rescribitur,

--- Sed nuper consule Vinco.

Minus etiam recte ab aliis Junco. Accipi enim potest Appius Junius Sabinus collega Domitiani Cos. x. anno imperantis ejus secundo.

CAP IV.

Puerulus, cum quo plurimum fabulabatur, nonnunquam serio.] Non dissimiliter admodum apud Nicetam, Isacio Comneno Principi Logotheta secretorum παιδίον μικρόν τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν ἀναζώννυται, ἔπω πέρυσιν ἀφειμένον δονακίσκη καὶ μέλαιος, ὃς ἔ τὸν κρατῆντα μόνον αὐτὸν, ὡς τὸ κῆτος ὁ λεγόμενος προπομπεύς μετῆγεν, ὡς ἠγείτο καὶ περιέφερον, ἀλλὰ μετῆει καὶ ὅσα τῶν στρατιωτικῶν εἰσι καταλόγων, &c. id est, parvus puerulus non ita pridem relicto calamo & atramento, sive ludō & magistro, accinxit se administrationi totius Reipubl. & non ipsum modo Imperatorem tanquam ingens cete pisciculus parvus qui propompeus dicitur, ducebat & circumagebat quo vellet, verum etiam tractabat numeros militares, sive matriculas, sive catalogos, &c. Cujusmodi προπομπεύς ille ἠγῆται, patet Oppiani lib. v. Ælian. c. vi. lib. x. de Animal. Plutarch lib. de Animal. prudentia.

Ecquid sciret, cur sibi visum esset.] Alii, *Ecquid sciret, & quid sibi visum esset, &c.* Voluit C. Suetonius, *Ecquid sciret, quid sibi visum esset, &c.* Quid, pro cur. Nec mirum, si V. C. Torrentius negat se vidisse librum ullum, in quo ita scriptum esset, *Ecquid sciret, cur sibi, &c.*

Circumducto circum Tiberim lacu.] *Circumductus lacus muris & sedilibus.* Sic parietem ducere, Tullius pro Milone, *ducere muros* Virgil. Æneide i. Cur ergo maluerit aliqui *circumstructo lacu*, quam ut plerique omnes libri habent *circumducto*, &c. Quia, inquit, dixit Suetonius *effosso & circumducto lacu*. Idem autem esse *effosso & circumducto*. Atqui ut jam ostendi, plurimum interest. Effossus nempe lacus ille ad capacitatem aquæ, circumductus ad spectacula.

Cursum etiam virginum præfedit.] Etiam dixit, notans insolentiam spectaculi, ut si diceret, non virorum tantum & puerorum, sed etiam virginum,

Purpureaque amictus toga Germanica.] Alii, *purpureaque amictus toga Græcica*, &c. Sed hoc displicuit aliis, qui rescribere, *purpureaque amictus toga Hermonica*, Nam est genus quoddam hermonicæ purpuræ, de quo dixi ad Persii Satyr. iiii. Sed antiquissima forte lectio eadem verissima, *purpureaque amictus toga*, Germanicam capite gestans coronam auream, &c. Ut Germanicæ sint

coronæ, quas excogitaverit Domitianus ipse, qui Germanicus, & quia in his imago ipsius. Nam etsi in Domitiani quidem ipsius corona Jovis imago, in ceteris etiam Domitiani sive Germanici, ut narrat Suetonius, tamen communi hoc coronarum genus nomine videtur Domitianus nominari voluisse *Germanicum*. Plurimum autem delectatum cognomento Germanici Domitianum, patet parasitaticulis Papinii, ut Silva i. lib. i. Silva iv. lib. iiii. Silva ii. lib. iv. Martialis vero tam multis, ut viatico sit opus ad enumerationem. Sic Cajus novum genus ac nomen coronarum invenit, quas distinctas Solis ac Luna siderumque specie, exploratorias appellavit, &c. Suetonius ipse c. xlv. Ut autem a Germanici cognomento Germanicæ coronæ: sic & mensem Septembrem *Germanicum transnominari* voluisse, quod eo mense natalis ei dies imperii narrat Sueton. infra c. xiiii.

CAP V.

Et Odeum & Naumachiam.] Odeum illud templum Minervæ. Itaque Martialis epigr. iv. lib. ix. opera Domitiani recensens, nusquam Odei meminit, sed *templi Palladis*, & *templi gentis Flavia*, *templum Palladis* intelligens Odeum. Atque hoc inde quoque planius est, quod ita scripsit,

Pallada prætereo, res agit illa tuas.

Quomodo Pallas res Domitiani agit? Quia in Odeo, sive templo ejus chori Musicorum, & Poetarum commissiones, cantantium laudes Domitiani. Idem dictum quoque forte *Minervium* nona regione Urbis sive circo Flaminio, apud P. Victorem in Topogr. Urbis. Tangit quoque Odeum hoc Martialis epigr. lxi. lib. iv.

Hunc quem sæpe vides inter penetralia nostra

Pallados, & templi limina, Cosme, novi.

Limina templi novi dixit, opponens Odeum sive *Minervium* nove perconditum a Domitiano, veteri Minervæ. Nam etiam *vetus Minerva cum loco* eadem regione urbis. Dixit quoque *nostra Pallados*, Odeum opponens templo gentis Flaviæ, quod etiam ipsum opus Domitiani hoc capite, & dictum quoque *Minervæ Flavianæ*. P. Victor in Topographia Urbis regione sexta: *Templum Minervæ Flaviane, alias templum gentis Flavia*. &c. Duplex itaque Pallas sive Minerva, una Flaviana, altera Odei. quam Martialis *nostram* vocavit, quod in ejus templo Musicorum & Poetarum chori frequentarentur, & canerent laudes Domitiani. *Nostra* itaque Pallas ea Poetis, quia tanquam domus hæc eis & auditorium sive *recitabulum*.

Quod autem Suetonius ait de Domitiani naumachia, ex ejus postea lapide maximum *Circum, deustis utrinque lateribus, exstructum esse*, &c. intellige exstructum a Trajano. C. Plinius in Gratiar.

act. ad Trajanum : *Hic immensum latus Circi ; templorum pulchritudinem provocat , digna populo victorie gentium sedes.* Narrat quoque Dio in Trajano. Conditor itaque Circi maximi Cæsar dictator , ut est apud C. Plinium c. xv. lib. xxxvi. instaurator Trajanus.

C A P. VI.

De Cattis Dacisque.] Catos posuit ante Dacos , recte atque ordine , ut etiam Papinius Silva i. lib. i.

Das Cattis Dacisque fidem , &c.

De Cattis enim triumphus ante Dacicum , ut patet Martial. Epigr. iiii. lib. v. Et Dionis Domitiano. Ergo & in titulo , Imper. Domitianus Cæsar Aug. Germanicus , Dacicus , ut in Fastis , & apud Martial. Proem. lib. viii. Germanici cognomen tum ei ex triumpho de Cattis Germaniæ populis. Germanici autem cognomento placuit sibi magis quam Dacici. Primum , quia id nobilius Dacico : deinde , quia gratiosum memoria Germanici patris C. Caligulae : tum , quia Germanicum bellum ductu suo ipse confecit , Dacicum auspiciis suis ; sed ductu alieno , nempe Juliani , de quo Dio in Domit. Atque hinc illud Valerii Martial. epigr. ii. lib. ii. ad Domitianum :

Quæ datur ex Cattis , laurea tota tua est.

De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit.] Lauri depositio in Capitolini Jovis gremio , triumphus non fuit , ut disputavere ad hunc locum : sed bonum factum dicere cum discrimine , non esse justum triumphum sive magnum , esse triumphum tamen speciem & imaginem quasi aliquam , proptereaque Martialem epigr. xv. lib. viii. agentem de Domitiani hac ista laureæ de Sarmatis Jovi Capitolino relatione , secretum appellare hunc triumphum :

His quoque secretos numerabit Roma triumphos. Ubi melius in membranis est , *memoravit Roma ,* &c. Intelligi vult Valerius : Hanc quoque lauream in gremium Jovis deportationem quasi triumphum secretum Roma memoravit , sive celebravit , dum ordines omnes sacrificant ob victoriam de Sarmatis. Ergo & mutandæ interpunctiones epigrammate illo , & quod est ,

--- dum litat ara Jovem : &c.

legendum est ,

--- dum litat ara Jovem ,

Et quod est versiculo quarto ,

Et ditant Latias tertia dona tribus :

Legendum ,

Et dicant Latiai tertia dona tribus , &c.

Antique scriptum *Latiai* pro *Latia* , unde factum *Latias*.

Causa vero triumphis secretis fuit , ut si ex cive parta victoria , qualis laurea C. Antonii ex bello

Catilinario : aut ex bello , non acie , sed pace & pactione , qualis hæc Domitiani laurea de Sarmatis : aut non ex bello , sed actis urbanis , cujuscumodi laurea Neronis , Suetonii c. xiii. aut ex rebus gestis , sed non dignis justo triumpho , qualis laurea Ciceronis. Itaque ex omni victoria , ob quam salutatus aliquis Imperator , ejusmodi secretus triumphus.

C A P. VII.

Interdixit histrionibus scenam.] Clementer hoc ille præquam Tiberius , qui urbe & Italia exesse jussit , ut narrat C. Tacitus Annali iv.

Castrari mares vetuit.] Narrat quoque Philostratus in Apollonio suo , fine libri vi. Dio in Domit. ubi patet edictum illud ex Titi fratris obtreptione profectum , cui ut etiam patri obtreptare solitus. Simile Constantii edictum apud Ammian. Marcellin. lib. xviii. Sancita res eadem a Nerva quoque & Hadriano , postremo etiam Novella Justiniani cxi. Leonis lx.

Nec exsequi rem perseveravit.] Causa non perseverandi narratur infra c. xiv. Anne allucinati ergo , qui ad hanc Domitiani prohibitionem referunt , quod Flavius Vopiscus in Probo refert , a Principe illo *permissum Gallis omnibus & Hispanis ac Britannis , ut vites haberent , vinumque conficerent ,* &c. Coercebatur enim , inquiunt , *ejus rei libertas lege Domitiani :* quam refert Suetonius c. vii. &c. Nec vero recte ibidem illi utilitatem oculis suis obtinere , cum ita scriberent : *Britanni quare hoc loco nominentur a Vopisco , non video. Nam earum terram ad vineta non esse aptam omnes sciunt.* Et alia ibi in eam sententiam , quæ legere licet. Atqui distinguere oportuit , aliud esse *vites habere* , aliud *vinum conficere*. Vites habent etiam illi , qui non conficiunt , ut Britanni ; vinum autem qui conficiunt , & vites habent & vineta , ut Galli , Hispani. Vites etiam ad voluptatem in trichilis , cujuscumodi vites hodieque in Britannia. Hoc amplius. Etiam vineta Britannis olim , si qua Anglicis inest annalibus fides. Sic enim Malmesburiensis lib. iv. in Episcopatus Eliensis descriptione. *Hic , inquit , pratexitur ager vineis , quæ vel per terram repunt , vel per bajulos palos in celsum surgunt ,* &c. Ejusdem rei apud alios quoque rerum Anglicarum scriptores mentio. Quod autem iidem vellent pro Britannis Pannonios scribere , frustra sunt. Subjungit enim mox Vopiscus ipse *Sirmium*. Bene autem quod ajunt se non existimare , ex auctoris incogitantia illud peccatum esse , &c. Quippe ut ostendi , nihil Vopiscus peccavit tribuens vites Britannis ; peccavisset , vini confectionem eis adscribens , cum Ceres eis etiam pro Baccho sit. Eleganterque Eumenius , sive quique est , in Constantini Aug. Panegyrico : *In Britannia tantum segetum fecunditatem*

eunditatem esse, ut muneribus utriusque sufficiat, & Cereris & Liberi, &c. Quæ Britannia hodieque laus est.

Quæret nunc forte aliquis, Si ex Domitiani edito non est, quod gentibus iis nulla vineta, ex qua id lege tandem est? Ex nulla. Sed Vopiscus *ὑποκοπιζόμενος* *permittere* dixit, intelligens jubere. Dicere noluit Probum ita iussisse, quia improbum videri aut certe parum decens potuit, & alienum a Principe, cui natura ipsa personam gravitatis imposuerat, & qui apud Vopiscum ipse militibus se blandiri non posse exclamat, cogere velle milites & paganos ad vini usum. Non tam autem permisit Probum, quam iussisse, argumento est, quod principium hujusce rei introduxit, ut operibus exerceret milites suos ac vitibus & vinetis instituendis, ut Hannibal quondam in Africa oleis ac olivetis. Sic enim Aurelius Victor comparationem fecit. Tangitur quoque in Victoris Epitoma.

Quod autem Vopiscus dixit, *hinc permisit, &c. Hinc, inquit, id est, post ista, & ut loquitur Aurelius Victor in hujusce rei narratione, postea sane quam Barbarorum adtrita gentes sunt, aut scribe, hic, &c.* Sed posterius hoc aperte satis serie ipsa narrationis refellitur, & patet intelligi debere, gentibus illis sub jugum actis, sive ut Aurelius loquitur, *adtritis*. Sed Aurelius adtritionem illam ad Probi dictum illud sequens refert, *Brevi milites frustra fore, &c.* non ut illi putavere *ad Galliam, Pannoniosque & Mœsorum colles vinetis repletos, &c.* Intelligi vult Aurelius editum a Probo dictum illud, post *Barbarorum gentes adtritas*, devictumque Saturninum & Bonosum. Hac re non intellecta, depravavere locum illum librarii. Sic enim vulgo legitur: *vinetis replevit: postea sane quam Barbarorum adtrita gentes sunt, qua nostris Principibus suorum scelere interfectis, irruerant, simul cæsis Saturnino per Orientem, Agrippina Bonoso exercitu: nam utrique dominatum tentaverant, sumpta, cui duces præerant, manu. Qua causa receptis omnibus pacatisque dixisse proditur, Brevi milites frustra fore, &c.* Sic librarii: sed Aurelius voluit *vinetis replevit. Postea sane quam B. a. g. f. q. n. p. f. f. i. i. f. caso Saturnini per Orientem, Agrippina Bonosi exercitu (nam utrique dominatum tentaverant) sumpta, cui duces præerant, manu, eaque causa receptis omnibus pacatisque dixisse proditur, &c.*

CAP. VIII.

Ne se semper persuasoriis adsertionibus accommodarent.] Qui corrigunt, *persuforiis adsertionibus, &c.* *persuforie* hunc C. Suetonii locum intellexere. Etenim melius esse *persuasoriis adsertionibus* jam alii docuere, & quatuor huic rei argumenta dixere, i. Non dicis causa illæ adsertiones multipli-

catae, ut censet V. C. Cujacius ad l. xiii. D. de Excusat. tut. sed re ipsa & favore libertatis, ut victo primo adsertore, locus secundo & tertio esset. Itaque nec erant *persuforiae*, l. i. C. De adsert. toll. ii. Deinde neque *arbitrarium* erat iudici his adsertionibus se accommodare, sed necessarium, quia leges ita præcipiebant d. l. i. At C. Suetonius sic loquitur, quasi nulla ejusmodi necessitas. Itaque adsertiones *persuasorias* Domitianus videtur intelligi voluisse. in his enim nulla iudici necessitas. iii. Porro & *persuasoriae adsertiones* recte conveniunt ad *sententias ambitiosas*, & videtur ut res generis ejusdem junxisse ibi Suetonius *ambitiosas centumviro- rum sententias & adsertiones persuasorias*. In utrisque locus ambitioni & gratiæ. iv. Postremo, si adsertiones illæ iteratæ displicuere Domitiano, quin abrogavit, ut post Justinianus d. l. i. Sed haud dubie, ut in judiciis centumviralibus ambitioni: sic in recipatoriis & adsertionibus, gratiæ Domitianus obviam ire voluit, non autem frenos injicere libertati, cujus favor summus in jure civili, ut res notissima §. ult. Instit. De donat. & procemio Novellæ LIV.

Incesta Vestalium virginum.] De crudelitate hac ista Domitiani apud Dionem est.

Priora capitali supplicio, posteriora more veteri.] Hæc a librariis *πρωτερον* est: nam Cajus quidem ipse voluit, *posteriora capitali supplicio, priora more veteri, &c.* Posteriora intelligi vult incesta, ipsius tempore commissa: priora quæ a patre ac fratre neglecta fuerant. Illa leviori supplicio coercuit, ut incesta sororum Ocellatarum & Varonillæ: hæc graviore, ac more veteri, ut Corneliæ virginis maximæ. Illis *liberum mortis arbitrium permisit, corruptoresque earum relegavit*, hanc vivam *desodi imperavit, stupratoresque virgis in comitio ad necem cadi, &c.* Cur autem priora illa sive antiquiora persecutus est acrius? nempe ut patris fratrisque sui laudibus obtrectaret, eosque nota nequelectæ disciplinæ adspargeret. Sic alia multa fecit, quibus de illorum laudibus quasi cumulum dirueret, ut cum mares castrari vetuit, quia Tito fratri olim spadones in deliciis, ut est apud Dionem. Supplicii ergo illius tam atrocis quo adfecta Cornelia, non illa solum causa est quam expressit C. Plinius epist. xi. lib. iv. nempe quod illustrari sæculum suum ejusmodi exemplis arbitraretur, &c. sed ut patris quoque sui & fratris laudibus obtrectaret.

CAP. IX.

Ruscii Capionis.] A *rusco* Ruscii, ut a rusto Rustii. Sed quo pacto Ruscus, cum Capionum gens Servilia sit? in antiquis inscriptionibus est *aliquis Rustius Æpio*. Sed quis præstare potest ejusmodi aliquem pertinere ad hunc locum Suetonii. Nihil.

Nihilo magis fortean, quam illas interpretari notas, quæ in libro vetere Lævini Torrentii superius c. ix. *Auctor* $\text{\textcircled{S}}$ T. P. R. C. L. fuit, &c. Suspiciari licet tria illa tribunorum nomina esse, qualia vero illa non facile harioiari.

Ut usucapta concessit.] Aggenus Urbicus Domitianum ea donavisse dixit; at signanter C. Suetonius titulum & causam donationis expressit, nempe quasi *usucapta*. Fictio illa juris, cujusmodi in Publiciana in rem actione.

Ad sevitiam descendit.] Ingenerata ei nempe sævitia. Itaque recte apud Lampr. d. l. clamat senatus de Commodio, *sevirior Domitiano, impurior Nerone*, &c.

C A P. X.

Discipulum Paridis pantomimi puberem adhuc.] Hoc nullo sensu idoneo dictum, ait Lævinus Torrentius, & corrigit, *impuerem adhuc*, &c. Sed Cælius quidem noster recte, *puerem* dicere voluit, & intelligi $\text{\textcircled{E}}$ φησεν. Glossæ: $\text{\textcircled{E}}$ φησος, *pubertus, puberta, pubis, pubescens*. Et, *Puberes*, ἐνήλικες, βέταιδες, ἡδαιοί. *Puberes*, nempe quibus necdum plena pubertas, sive inter annum xiv. & xviii. ut l. xl. D. de Adopt. iidem Lucilio Parectati, ut apud Non. Marcell.

Pubertas nempe prætextata, cum puberes quidem essent jam, sive excessissent annum xiv. prætextata vero & bulla puerili tamen utebantur, donec togam virilem sumerent. Isque in Jure civili *proxime prætextati ætatem*. Domitius Ulpianus l. propenult. §. ult. D. de Lib. exhib. *In hoc interdicto*, inquit, *donec res judicetur, feminam, prætextatum, eumque qui proxime prætextati ætatem accedit, interim apud matremfam. deponi prator jubet. Proxime prætextati ætatem accedere eum dicimus, qui puberem ætatem nunc ingressus est*, &c. Soliti autem deponere puerilem prætextam, & togam virilem sive puram sumere, anno plerumque xvi. sive ineunte xvii. Quæ in historiis serius aut citius togæ virilis sumtæ exempla, ea ut extra ordinem accipienda. Cum ergo nunc C. Suetonius dicit *puerem adhuc*, intelligi vult eum qui proxime accedit ætatem prætextati sive infra annum xvii. Sumta virili toga sive ineunte anno xvii. non jam prætextati aut puberes, sed tirones ac viri. Proprie igitur ætas prætextata usque ad ineuntem annum xv. pubertas biennii, sive ab ineunte xv. ad ineuntem xvii. Sed Græcis *exephebi* ineunt anno xviii. apud Censorin. c. iv. de Die natali.

Dixi, sumta virili toga, nominatos *tirones* aut *viros*; hoc ita intellige, dictos tirones militariter, viros paganice. Itaque L. Seneca Epist. iv. dixit, *in viros transcribi*, intelligens, sumere togam virilem.

Post annum xvii. ineuntem, usque ad ineuntem xviii. puberes adhuc, sed proxime plenam pubertatem accedentes, cujus principium annus xviii. Atque hinc deinde principium plenæ pubertatis, cujus mentio apud Herenn. l. xl. §. ii. de Adopt. Justinian. §. *Minorem natu*. Instit. eod. Julio Paulo est *tempus, quo plerique pubescunt*. In Sentent. Tit. iv. lib. iiii.

Ab ineunte xviii. deinde *barbati*, sive τῶ ὑποκορισμῶ aut τῶ βασικῶς *barbatuli*, ut Juvenal. Sat. xiii. *Barbato cuicumque* opponit puerum, & subjungit,

Tam venerabile erat præcedere quatuor annis.

Quatuor illi anni a xiv. ad xviii. Hinc *barbatuli juvenes* Ciceronis epist. xi. & xiii. lib. i. ad Attic. & *barbula*, ut pro M. Cælio.

Impie locutus parmularius.] Paullus Sentent. Tit. xxix. lib. v. *Verbis impiis aut male dictis adversus Imperatorem, pœna capital*. Atque hoc *impietatis crimen* sive ἐγκλημα ἀθεότητος in Historia Augusta.

Et in his aliquot consulares.] Recte, qui addunt, *etiam triumphales vel certe triumphalibus ornamentis donatos*, $\text{\textcircled{S}}$ in his *Julium Agricola Taciti socerum*. Neque injuria reprehendunt quod in Dionis Tito est, *Agricolæ insignia triumphi a Tito*, ut Justus Lipsius quoque V. C. notarar. Sed verius est Xiphilini brevioris potius quam Dionis exerrationem illam esse: deinde neque recte illi ad hunc C. Suetonii locum, dictum a Dione καίπερ otiose aut absurde. Nam sive ad Titum sive ad Domitianum referatur causa, fuit dicendum καίπερ. Ad Titum quia intelligi vult, quanquam Agricola in tantum fuit honorem apud Titum, a Domitiano tamen fratris laudibus obrectante, occisum esse: ad Domitianum, (ut quidem referri debet) ut si diceret, quanquam illis ei collatis insignibus bene de Principe & imperio meritum, testatus esset.

Ex quibus Civicam Cerialem.] De quo Civica, C. Tacitus in Agricola. Civicarum illud nomen suspicari licet a corona civica esse. Sic L. Antonius *Pietas*, Vitellius *Concordia*, L. Tribellius *Fides*, Cornelius Alexander *Historia*, D. Gregorius P. P. *Dialogus*: & Græce Democritus φιλοσοφία, Protagoras σοφία & λόγος, Anaxagoras νόος, &c.

Heu taceo, dixerat.] Sæpe dixi, & nunc quoque dico, libros veteres ac membranas, quasi *Quorum bonorum interdicta* essent, prodesse, si recte scienterque uti noveris. Hoc dicendi occasionem hic locus C. Suetonii præbet, ad quem notavere in plerisque codicibus antiquis esse, non *heu taceo*, quemadmodum vulgo est, sed *eutacto* sive *tutacto*. Illi hoc ad nescio quas Græcanicas nugas referunt, ut ἐν ταυτῶ vel ἐν στυτῶ, & bene Grammaticæ, *supple*, inquit, ἔχε, id est, *digito compeste labellum*.

bellum. Deinde, sed vulgata, inquiunt, perplacet, &c. rectius dicturi, displicet, stulta, fatua, ridicula est. nam perridicula illa commiseratio, heu, & nullo idoneo sensu, taceo. Gratia illis tamen, quod imprudentes veræ lectionis vestigium imprefere, eutactō. Scilicet, dixisse Lamiam illum *εὐτακτῶ*, dispensō recte, videlicet *ὑποκορισζόμενος* ille hoc, & laudem vocis sibi a Domitiano datam extenuans modeste, & dicens, se non excellere voce, verum dispensare, ita ut non lædat eam clamore, aut cibus voci noxiis. Sic apud C. Tacitum Annali XIII. Pallas Claudii libertus ait, *Nihil unquam se domi nisi nutu aut manu significasse, vel si plura demonstranda essent, scripto usum, ne vocem consociaret, &c.* Scripserat haud dubie C. Tacitus consociaret, &c. Quod si quis alius dixit, de meo disertus fuit. Sic Apulejus lib. VIII. de præcone *rauca voce saucius, &c.* vult ergo nunc etiam Lamia hic intelligi, solitum se *εὐτακτεῖν τὴν φωνήν*. Sed Nero ille calvus intellexit figuram, & se taxari quasi *ἀτακτῶντα* in republica, quasi dicente Lamia, *ἐγὼ μὲν εὐτακτῶ τὴν φωνήν, σὺ δὲ ἀτακτεῖς τὰ κοινά*. Hoc tam acerbè dictum, quidni Dominum Deumque ureret? Itaque nec plane innoxius hic jocus, quemadmodum Cajus noster videri vult, ut neque sequens ille in Titum sine aculei veneno est: Num *ἔ* tute uxorem ducere vis? Explicant aliqui, si forte alteram sumsero. Nihil ad acumen Lamiae. Intelligi enim voluit, Num *ἔ* tu aliam uxorem ducere vis, ex qua filiam suscipias, quam frater tuus violet? Legend. Sueton. ipse inf. c. XXII.

Metium Pompasianum.] Narrantur hæc taliaque a Dione, ubi & male *ὅτι* pro *ἐτι*.

Philosophos omnes urbe Italiaque submovit.] Hinc Dionis Chrysostomi de exilio suo querimoniam, ut oratione in patria, in Apologia, Orat. Athenis habita de exilio, & passim.

Divortium suum cum uxore tractasset.] Fallitur, si quis mavult, *taxasset*, &c. Taxatio unius est figuræ aut disterii, vel paucorum, ut supra in Augusto c. IV. Itaque Festus *scenicos* ait *taxatores dici*, quod alter alterum maledictis tangit, &c. Hoc pangere M. Varro dixit, Modio apud Marcel- lum:

*Sed, o Petrulle, ut meum taxis librum,
Si te pupugit hic modo scenatilis.*

Tractare autem est totum negotium figurare sive *σχηματίζειν* aut agere figurate sive *ἐσχηματισμέ- νως*. Hinc illud Afranii Emancipato apud Sosipa- trum:

Quam lente tractat me atque inludit.

Sic itaque tractatum scenico exodio Domitiani cum uxore divortium. Neque recte qui quod Suetonius dixit quod quasi scenico exodio, putant melius esse quod scenico exodio, & superfluere vocem quasi.

Neutiquam abesse illa debet. Cajus enim noster intelligi vult, non fuisse illud exodium scenicum proprie, sed quasi exodium scenicum. Proprie sceni- cum exodium ridiculum est. Unde Juvenalis Sat. VI.

Urbicus exodio risum movet Atellana.

Et patet Suetonii Tiberio c. XLV. T. Livii lib. VII. At illud de Domitiani cum uxore Domitia divortio exodium rei tristic, & personas habens quasi heroi- cas, & tragicas, neque tam Atellanæ exodium, quam tragicum. Itaque quasi scenicum sive Atellanæ illud exodium, quia res tristic in eo tractata de- ridiculi & Domitiani fugillandi causa. In Græcia vero etiam tragica exodia quædam. Interpres So- phoclis in Ajacem *γῶς* sive *lamentationes* triplices facit, *ἐπισκηνίης* sive *scenicas*, *ἐπιταφίης* sive *epitaphias* sive *sepulchrales*, & *ἐξοδίης* sive *exodias*. Exodias intelligi vult exodii tragici, & lamentatio- nes scenicas ipsius esse tragædiæ sive dramatis: exodias vero exodii tragici. Græcis nullum exo- dium Atellanæ, sed ut chorus duplex, tragicus & comicus, sic duplex quoque exodium, tragicum & comicum. Eaque de re Julius Pollux c. XV. lib. IV. Fallitur Nonius Marcellus, qui exodium dictum esse quasi *ἔξω τῆς ὁδοῦ*, id est, *extra viam*. Est enim exodium τῶ ὑποκορισμῶ ad differentiam. *Ἐξοδος* nempe quivis exitus, exodium exitus scenicus, quasi in re parva nec vera, sed imitata exitus. Neque sat proprie L. Apulejus exodium dixit pro communi exitu.

Flavium Sabinum alterum e patruelibus.] De al- tero patruale est infra c. XV.

Plerosque partis adverse dudum etiam latentes conscios.] Corrigunt, *Plerosque p. a. dudum etiam latentes, per conscios investigatos, novo questionis genere distorsit, &c.* Sed neque liber pro eis ullus facit, & multo minus ipse C. Suetonii stilus. Nam Cajus quidem, ut ex antiquæ scripturæ vestigiis elici facile potest, voluit: *Plerosque partis adverse dudum etiam latentes conscios, investigatos, novo questionis genere distorsit.* conscios partis adversæ dixit, intelligens complices: conscios nempe illius partis tanquam sceleris. At illud, *per conscios investigatos*, neque sensu neque sono ipso rectum est.

Tribunum laticlavium.] Tribunus hic laticlavius, Julius Calvastr, ut patet apud Dionem, ubi est *κεχιλιαρχηκὴς ἐς βουλευίας ἐλπίδα*. Tribunus, spe perveniendi in senatum, &c. Hoc autem est, la- ticlavius, non senatoris filius. Dixi quoque ad Ve- spasiani c. I.

CAP. XI.

Sed ἔ callida inopinataque sevitia.] Etenim, ut Dio inquit, *Ἐπλάττετο ἀγαπᾶν, ὃν αἰεὶ μά- λιστα*

λίστα ἀποσφάξαι ἤθελεν. Eum a se diligere semper, quem maxime interficere volebat. Voluit nempe Dio, αἰεὶ δὲ, &c. Tali quoque ingenio Antoninus Caracallus apud Spartianum in Geta. Fuit, inquit, ejus immanitatis Antoninus, ut iis praeipue blandiretur, quos ad necem destinabat, ut ejus magis blandimentum timeretur quam iracundia, &c. Simili quoque Andronicus ingenio apud Nicetam in Alexio Manuele.

Adsidere in thoro juxta coegit.] Coegit. nam aliter impietas & perduellionis crimen, adsidere in thoro Principis, aut sedili sive sella, quæ de more juxta Principis thorum posita, ut apud Spartianum sine Hadriani, & principio Severi, & in narratione festiva Marcellini comitis de medico, Indictione. xv. Leone Aug. i i. solo Cos.

Partibus etiam de cæna dignatus est.] Ut Caracallus apud Spartianum, fratrem patruelem Afrum, cui pridie partes de cæna miserat, jussit occidi, &c. Et Andronicus apud Nicetam, "Οὐς χθὲς ἐψώμιζε ἑἴς τε πυρῆς, καὶ οἷς τὸν μόσχον παρετίθει τὸν σιτευτὸν, καὶ τὸν ἀνθοσμῖαν ἐκίρνα ζωρότερον, καὶ τῶ κύκλῳ τῶν περὶ ἐκεῖνον ἐνέγραφε, τῆς δὲ διατίθει χειρίως σήμερον, &c. Quos enim molli filigineo pane acceperat, & quibus vitulum opimum, sive fartum adposuerat, & fragrans vinum miscuerat meracius, suorumque albo inscripserat heri, eosdem hodie pessima accipiebat, &c.

Simul gestanti.] Gestans pro gestato, ut vertens pro verso, & id genus alia, quæ dicuntur Attice, ut notavi ad Planudis interpretationem Somnii Scipionis Græcam. Scripserat autem fortean C. Suetonius, quoad novissime simul gestantis conspecto delatori ejus, &c. pro, conspecto ejus simul gestantis delatori, Vis inquit, &c. Neque enim hoc simul gestanti Arricino Clementi, sed delatori ejus dixit Domitianus.

Nunquam tristiores sententiam sine præfatione clementia pronuntiavit, &c.] Amm. Marcellinus lib. xxviii. Animadversum, inquit, est, recte hoc definitum. Nullam esse crudeliorem sententiam ea, quæ est, cum parcere videtur, asperior, &c.

Nam & parceris oculis vestris.] Ut Cicero Philipp. xii. Parcite oculis saltem meis.

C A P. XII.

Manum præbuit.] Hinc deinceps aliis præbere orsus manum osculandam. Eoque illud facit C. Plinii in Gratiarum actione ad Trajanum, Nec osculum manu reddis, &c. Osculandam ille manum præbuit, nempe, ut servis. Nam osculari manum fervilis honor, ut apud L. Senecam epist. xlvi. & cxxvii. Epictetum Arriani c. xix. lib. i. Hoc a Domitiano introductum tenuere quoque alii Principes, non solum notæ superbiæ, ut Maximinus junior: sed moderati quoque, ut Valerianus. Fla-

vius Vopiscus in Aureliano: Post hac Valeriani dicta, Aurelianus surrexit, atque ad manus accessit, &c. Neque Principes solum, sed privati etiam procures sic manum præbent, apud Amm. Marcellin. lib. xxiv. Adulatoribus, inquit, offerunt genua suavianda vel manus.

Albatus & ipsum ministros habere.] Albati Principum ministri, ut Ammiani Marcellini lib. xxxi. Eaque de re dixi quoque ad Vespasiani c. xiv. Albatus quoque Princeps ipse, ut Alexander Severus apud Lamprid. Et apud Phædrum Fabella lxxxviii. Imperator toga candida, fasciis & calceis candidis. Albati quoque Principis cognati & adfines eorumque ministri, ut nunc, & supra Vespasiani c. i i.

C A P. XIII.

Tacere tantummodo jussit voco præconis.] Sic postea quoque Hadrianus, populo valide in arena petenti aliquid, ut est apud Dionem, "Οὐτε ἐνεῖμε, καὶ προσέτι ἐκέλευσε δὴ τὸ τῷ Δομιτιανῷ κηρυχθῆναι, Σιωπήσατε, &c. Neque id tribuit, insuperque jussit prædicari a præcone, illud Domitiani verbum, Tacete, &c. Deinde sequitur apud Dionem aut potius breviatorem Dionis verbis turbatis hoc modo: "Οὐκ ἐλέχθη μὲν γὰρ, ὁ γὰρ κήρυξ, ἀνατείνας τὴν χεῖρα, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἡσυχίας (ὥς περ εἰώθασι ποιεῖν, ὃ γὰρ ἔστιν ὁπότε ὑπὸ κηρύγματος σιγάζονται) ἐπειδὴ ἐσιώπησαν, ἔφη, Τῷ θέλει, &c. Mira verborum implicatio, neque a Dione illa, sed Xiphilino breviatore & miscellione. Dio quidem ipse voluerat: "Οὐκ ἐλέχθη μὲν γὰρ, ὁ γὰρ κήρυξ, ἀνατείνας τὴν χεῖρα, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἡσυχίας, ὥς περ εἰώθασι ποιεῖν, ἐπειδὴ ἐσιώπησαν (ὃ γὰρ ἔστιν ὁπότε ὑπὸ κηρύγματος ὁ σιγάζονται) ἔφη, Τῷ θέλει. Hoc est, Neque tamen dictum est verbum hoc. Præco enim, cum sustulisset manum ut silentium faceret, quemadmodum soliti præcones facere, populusque tacuisset (neque enim accidere solitum est, ut præconi non pareat silentium imperanti) dixit, Hoc voluit, &c.

Cum dictaret formalem epistolam.] Dixi ad Titum c. vi. De Deo autem Domitiano ridiculum illud Philostrati lib. vii. ubi accusator jubet Apollonium ὁρᾶν ἐς τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων θεόν, Adspicere ad omnium mortalium Deum, Domitianum scilicet. Dixi quoque de illa divinitate ad Spectacula Martialis Epigr. xvii. Censent aliqui formales dictas epistolas, quod ut est infra c. xx. alieno eas Domitianus formaret ingenio, &c. Sed verius est, quia tanquam formæ essent, quas procuratores ejus sequerentur. Nam alioqui etiam orationes ejus formales, & edicta formalia fuissent. Etenim hæc quoque alieno formabat ingenio, c. eod.

Ex quibus septem medios continuavit.] At apud Dionem

Dionem est: ὕπατος μὲν, inquit, ἔτη δέκα ἐφείξῃς, id est, *consul perpetuo decennio*, &c. Dio, aut brevior ejus, Fastis refellitur, & forte an error natus ex nota numeri est.

Septembrem & Octobrem mensem.] De Octobri mense etiam Dio, de Septembri autem omisit aut ipse, aut quod vero similis est, curtator ejus. Utrique autem natali suo menses illos sic transnominare voluit, natali imperii sui, & natali vitæ.

CAP. XIV.

Non alia magis re.] Inter alias autem res, quibus permotus, etiam Ionum legatio fuit, de qua Philostratus in Apollonio, fine lib. vi.

Novum & excogitatum honorem.] Δὲ τὸ αὐτὸ, pro noviter excogitatum, &c. neque ullus hic correctioni locus est.

Et nec nisi secreto.] Ut supra, Tempore quoque, &c. Et mox, Utrique, &c.

Ne bono quidem exemplo audendam esse patroni necem.] Atqui Epaphroditus ille quodammodo servator Neronis. Sed periculosa plenam esse rem alex quoquo modo Principi manum admove-re, exemplum dedit Basilii Macedo Imperator apud Michaellem Glycam lib. iv. Ludovicus xi. Galliae rex apud Philippum Cominæum, Sueno Daniae rex apud Saxonem Grammaticum lib. xiv. Male Victor Aurelius in Epitoma tribuit hoc auxilium eunucho Sporo.

Quod Nero manu ejus adjutus existimabatur.] Dio etiam prætectum sive colorem, quo usus ea in re Domitianus, ita expressit, ὅτι μὴ ἤμυνε τῷ Νέρωνι, quod Neroni non propugnasset.

CAP. XV.

Tantum non ipse ejus consulatu interemit.] Sic Philostratus Apollonii lib. viii. ἔτυχεν μὲν γὰρ Κλήμεντα ἀπεκτονῶς, ἄνδρα ὑπάτον, &c. Nam occiderat Clementem consulem, &c. Sed Critici notant, ὑπάτον a Philostrato dictum pro ὑπατικόν. Nollem excidisse hoc eis. Nihil enim apertius quam ὑπάτον Philostrato esse consulem, & C. Suetonio, tantum non ipso ejus consulatu, &c. esse, ipsissimo consulatu ejus tempore. Eaque acta mihi res ad Vespasiani caput v. cum ostendi quoque ex hujusce ignorance articuli depravari a Criticis locum illum Caji nostri. Quid ni autem Dionem quoque, ubi est, τὸν Φλάβιον Κλήμεντα ὑπατεύοντα, &c. explicant Flavium Clementem ex-
cos. aut consulem, ut varam sequatur vibia? Male apud Dionem est Φλάβιον, &c. Male & apud Eusebium in Chronicis Latinis, ubi de alia Flavia Domitilla Clementis ex sorore nepte agitur, Flavi-
vii Clementis Consulis. Recte in Græcis Κλήμεντος

Φλαβίου ὑπατικοῦ. Flavia enim hæc Domitilla Flavii Clementis ex sorore neptis, anno sequente relegata in Pontiam insulam est, quo tempore Clementis non jam consul, sed consularis dici potuit. Ac recte quidem consularis, quanquam in consulatu anno superiore occisus. Quippe qui consul fuit, etiam mortuus consularis est. Itaque Cardinali etiam Baronio est objectus error in Annalibus narranti Flavium Clementem occisum anno Domitiani xv. exconsulem sive consulem. At recte Eusebius Ecclesiast. histor. c. xix. lib. iii. Flaviam Domitillam eo anno relegatam ἐξ ἀδελφῆς γεγονοῦσαν Φλαβίου Κλήμεντος, ἐνὸς τῶν τηλικούτων ἐπὶ Γάμοις ὑπάτων. Dici hoc Latine debuit: ex sorore natam Flavii Clementis unius eorum, qui Roma aliquando Coss. &c. Male Baronius reddidit, qui unus ex Coss. tum Roma fuit, &c. Philostrati autem verba sic habent: Ἐτυχεν μὲν γὰρ Κλήμεντα ἀπεκτονῶς ἄνδρα ὑπάτον, ὃς τὴν ἀδελφὴν τὴν ἑαυτοῦ ἐδεδώκει πρόσωμα δὲ ἐπεποίητο περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν τοῦ φόβου, κατέκρινεν εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν, &c. hoc est, Occiderat enim Clementem Consulem, cui sororem suam collocarat. Edictum autem propositum erat tertio quartoque post eadem illam die, ut ipsa quoque in viri veniret, &c. Corrigunt Critici illi κατέκρινεν εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν & interpretantur, ut ipsa quoque in publicum prodiret, &c. Sed longe a scopo Philostrati, sive ut locuti olim, petivolo est rescriptio illa. Voluit enim, κατέκρινεν εἰς Πανδατέρειαν φοιτᾶν, id est, ut etiam illa in Pandatariam iret, &c. relegata scilicet. Dio: ἡ δὲ Δομιτίλλα ὑπερωρίσθη μόνον εἰς Πανδατέρειαν; Domitilla vero tantum relegata est in Pandatariam. Scripserat fortean Philostratus, Πανδατέρειαν. Librarii legere nescientes illud Πανδατέρειαν, sive, ut rectius Geographo est, Πανδατέρειαν, pro suo captu fecere ἀνδρας, ex insula viros, ut Ovidio ad metamorphoses illud corollarium & quasi mantissa esset, scilicet. Sic autem Philostratum voluisse, ipsa narrationis quoque series argumento est. Proposito enim edicto, Stephanus libertus Domitillæ consilium cepit interficiendi Domitiani, a quo jam duplicata ei injuria, ut qui non satis habens dominum ejus interfecisse, patronam quoque relegaret. Hinc itaque Stephano animus se ulciscendi. Hic dolor vera Stephano causa, illa quam Philostratus profert, speciosa magis quam vera, nempe cogitavisse de tyranni cæde Stephanum, ut Clementem privatim, aut etiam publice omnes vindicarent.

Si quis autem cogitet Philostrati παρόραμα esse εἰς Ἄνδρον, in Andrum scilicet insulam, pro eis Πανδατέρειαν, ego illius accusationis subscriptor non fuero. Neque ille non error calculi est, Flaviam Domitillam, qua de nunc agitur, a Philostrato male Domitiani sororem nominari, cum fuerit Clementis ex sorore neptis. Atqui ea neptis

alia Flavia Domitilla in Pontiam insulam sequente proximo anno relegata, neptis Clementis viri consularis ex sorore Plautilla. Deque hac in martyrologiis est, nonis Maji. Dio quidem Flaviam Domitillam, qua de nunc sermo est, Domitiani συγγενή, id est, cognatam vocat, sed aut abutens nomine συγγενής pro sorore, aut lapsus in historia.

Quo maxime facto maturavit sibi exitium.] Cur eo maxime facto, patet facile ex ante a me dictis.

Eandemque semper sortem.] Sortes Fortunæ Prænestinæ in tabellis, quales suffragiorum, ut in nummo M. Plætorii, quam male ibi arcellam esse arbitrati.

Minervam quam superstitione colebat.] Hinc Martiali *Pallas Casariana* epigr. i. lib. viii. & *Palatina* epigr. v. lib. v. ubi & *Deus Domitianus*, quippe Minervæ filius. Eodem pertinet epigr. i. lib. vii. Minervæ autem filium se dici & haberi voluisse præter Philostrat. Apollonii lib. viii. indicio sunt quoque Fabius, & nummi Domitiani.

Excedere sacrario.] Additur a Dione, visam curru nigris equis juncto in terræ hiatum demergi.

C A P. XVI.

Nuncios esse, qui magnum quid adferet.] Magnum hoc erat, Flavium Clementem vivere & armari, quem Domitianus interfectum putaret. Nuncius autem ille Stephanus, de quo c. seq. Narrat Philostratus Apollonii lib. viii.

Parthenius cubiculo prepositus.] De quo. etiam ut poeta non malo Martial. epigr. xi. lib. xii. & xxviii. lib. viii. & lxxix. lib. iv. & vi. lib. v. & i. lib. xi.

In cubiculum se recepit.] At Philostratus ibidem, ἀπολαβὼν αὐτὸν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, ὅν τὰ βασιλεία. *Seducens eum in andronem sive andronitidem. ubi regia.*

C A P. XVII.

De insidiarum caelisque genere hac fere divulgata.] Quæ nunc Suetonius, narrat quoque Dionis brevior in fine Domitiani, sed is paullo ante altius repetito principio aliam quoque telam narrationis texuerat de puerulo & tabellis, in quibus perscriptum inter reos etiam Domitiæ uxoris Domitiani nomen, &c. Sed narratio illa omnis ex vita Commodi Antonini translata ad Domitianum, vel ipsius Dionis frustratione, vel quod verius forte est, Xiphilini truncatoris ignavia: ut Herodianum legenti in Commodio, tanquam Solis radio scriptum est. Et quidem verba ejus etiam ipsa Herodiani sublegit pleraque bonus ille ἱστοριογράφος.

πλάδης, ut, παιδίον τὸ τῶν γυναικῶν τῶν ψιθύρων. Item σάνδιον φιλόρινον δίθυρον, Et id genus alia. Sic Commodus factus est Domitianus, Martia mutata in Domitiam. Denique Ovidium dixeris aliquem hic Dioni operam dedisse, qui metamorphoses suas locupletare vellet. Nata vero Dioni aut ejus subdigis Xiphilino & Zonaræ implicatio illa ex similitudine quadam historiæ, quod etiam Domitia Domitiani uxor conscia illius cædis, & conjurata in virum, ut apud Aurel. Victorem est in Epitoma, qui causam quoque subjungit, nempe quod etiam Domitia sibi a Domitiano metueret, propter amorem Paridis, præteritum scilicet, sive propter quem repudiata semel jam olim fuerat. Dixi *præteritum*. Occisus enim jam olim mimus ille, & Domitia quoque populo exorante recepta in gratiam & matrimonium a Domitiano, ut est apud Zonaram.

Et reus interceptarum pecuniarum.] Stephanus hic & Parthenius & Clodianus Cornicularius, & Maximus Parthenii libertus, & Saturius decurio cubiculariorum, &c. quos recenset hoc capite Tranquillus, ii sunt, quos Juvenalis fine Satyræ iv. *cerdones* vocat, quia scilicet omnes quasi mercenarii & lucriones, maximeque omnium Stephanus.

Sed, inquit, periit, postquam cerdonibus esse timendus Cæperat, &c.

Nec male in Juvenalem Glossæ veteres, *Cerdo*, inquit, est proprie turpis lucri cupidus.

De suppliciis autem horum *cerdonum* Epitoma Aurelii Victoris in Nerva.

Ac sinisteriore brachio velut agro.] Philostratus lib. viii. Εἴφας δ' ὑφ' ὧρας τῇ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, καὶ τὴν χεῖρα ἐπιδέσμοις ἀναλαβὼν, ὅσον κατεαγυῖαν, &c. Hoc est, *Pugione autem manus leva alna sublato, & manus telamonibus obvoluta quasi fracta esset, &c.* Male scriptum ibi ὑφ' ὧρας pro ὑπ' ὧρας, & procul a scopo illi qui corrigunt ὑφ' ἀρμόσας. Sed iidem non male, quod ex Philostrati loco illo confirmant lectionem Jacobi Ferrarii corrigentis, *ad ipsam horam dolonem interjecit, &c.* ubi male vulgo est, *dolum, &c.* Ubi autem illi gentium legere Philostratum, qui notant, traditum a Philostrato dexterum Stephano brachium obvolutum fuisse, contra quam narrat Suetonius?

Professusque conspirationis indicium.] Quale conspirationis indicium illud, dixi ad caput antecedens.

Cineribusque Julia commiscuit.] Et ritu prisco videlicet, quo cineres amantium miscere soliti. Amantes autem Domitianus & Julia. Nam etiam recepta in conjugium Domitia, cum Julia tamen nihilominus ut ante consuevit. Eaque de re Zonaras. Sic *miscere cineres* apud Ovid. lib. iii. *Nequitiæ*. Martial. epigr. propen. lib. i. *Offa miscere* apud Propert. eleg. vii. lib. iv. Aliaque sexcenta, quæ omnibus paginis se offerunt.

CAP. XVIII.

Vultu modesto ruborisque pleno.] C. Tacitus in Agricola: *Sævus ille vultus & rubor, a quo se contra pudorem muniebat, &c.* Melius, *quo se contra, &c.* Argute & quasi ὀξύμωρος. Ceteris pudoris nota rubor est: Domitiano erat quasi umbo adversus pudorem.

Modestus autem quoque vultus Domitiani, non a modestia, sed naturæ lineamentis, aut etiam addito simulationis artificio, qualis Chærea Terentianus, *Terram intuens modeste, &c.* Bene C. Plinius in Gratiarum actione quasi interpretaretur hunc locum, pingens penicillo suo Domitianum, inter cetera, *In ore, inquit, impudentia, multo rubore suffusa.*

Grandibus oculis.] Addit C. Plinius in Gratiar. act. oculos ei quasi semper irascentis fuisse, *Superbia, inquit, in fronte, ira in oculis, &c.* At Philostratus ruborem illum, de quo ante dictum est, refert ad iracundiam. Sic enim lib. VIII. Φθέγγεται μὲν γὰρ βαρὺ, καὶ πρῶτος διαλέγεται. ἢ δ' ὀφρὺς ἐπικείται τῷ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἥθει. μετὴ δ' ἢ παρειὰ χολῆς ταυτὶ γὰρ μάλιστα ἐπιφαίνεται. *Sonat enim grave quiddam, & iracundum, etiam cum leniter agit: supercilium solitum oculo semper imminere: plena iracundia gena. hic etiam potissimum adparet, &c.* Hic nempe in superciliis & genis oculorum. Hanc Philostrati descriptionem ajunt plane contrariam esse his, quæ Domitiano tribuit Suetonius, nempe *vultui modesto ruborisque pleno.* Sed haud vidi magis. Nam fuit quidem a natura Domitianus & necdum plane tyrannus, tali vultu: post ex instituto vitæ tyrannicæ, vultu semper iracundo, quali pingitur a Philostrato, qui de Domitiano agit ut jam plane pleneque tyranno tetra, immani, importuno, atroci. Quocirca sic agens quoque Plinius *iram ei tribuit.* Et tamen illi, qui sic injuria reprehendere Philostratum, quasi canentes ἐπινίκιον, unius, inquit, Suetonii testimonium plus ponderis apud omnes sani judicii habebit, quam sexcentorum sive Philostratorum, sive Apolloniorum, &c. Interroga eos, *Quid ita?* respondebunt: *Sic volo.* Nam ratio quidem hic nulla est. Etenim Philostratus pleraque omnia sua ex epistolis aliisque tabellis Apollonii transcripsit, ut patet fine libri VII. & alias. Apollonius autem testis oculatus est, quali vultu Domitianus. Anne igitur sano sincipite hominibus major esse debebit fides & auctoritas Tranquilli testis auriti, aut etiam cæci?

Quæ tamen ei valetudine longa remacruerant.] Quomodo remacruerant ei; si deformis eorum gracilitas? Dixeris forte, *remacruerant* esse pro *macruerant*, & intelligi debere, gracilia ei crura non natura, sed morbo fuisse. Atqui sic etiam

venter fane remacruisset. Timide suspenſeque dicam, verum est tamen. A librariis, aut forte an Criticis quoque indoctis, olim adscriptum C. Suetonio est nomen gracilitatis, quod non arbitrentur, ut ventrem, sic etiam crura obesa recte dici. Atqui debuere arbitrari. Sic enim etiam *terga obesa* Virgilio III. Georg. *Fauces obesa*, ibidem, quas Servius male interpretatus, *clausas*. *Obesa in luvies*, id est, crassa, Jun. Columella c. x. lib. VII. A. Gellius quidem c. VII. lib. XIX. obesum proprie esse gracile, *usitate autem crassum*. Sed melius Festus proprie pingue quasi ob sive ad edendum, sive esui aptum. Scripsit ergo Suetonius, *& obesitate ventris & crurum, quæ tamen ei, &c.*

Si cui alii vel joco vel jurgio objectaretur.] Sic criminofum & exitiale, Caji tempore *capram nominare* Suetonii c. I. Eleganter Demetrius Phalereus lib. de Elocutione, *Talia, inquit, multa eveniunt apud tyrannos, ut Philippus Macetum rex, quod esset unoculus sive cocles, irascebatur, si quis audiente eo Cyclopi nomen ederet, aut omnino mentionem oculi faceret. Hermias Acarnensium tyrannus, quanquam alias lenis, ut fertur, non facile tamen patiebatur, si quis cultellum, aut sectionem, aut exsectionem nominaret, eo quod eunuchus esset, &c.* Male interpretes omisit, ἢ ἐκτομήν.

CAP. XIX.

Pedibus non temere ambulavit.] Has tales Domitiani delicias tangit C. Plinius in Gratiar. actione, cum ait: *Jam hoc ipsum, quod ingressus es, quam mirum letumque? Nam priores invehit & importari solebant, non dico quadrijugo curru, & albetibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat, &c.* Quem locum sic imitatione expressit Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosii: *Quin si quando in lucem venire & diem ferre potuissent, lecticis tensisque subvecti & densissima supra circumque cooperti virorum armorumque testudine, sensim atque ad numerum movebantur, &c.*

Equo varius, lectica adsidue.] Contra laudatus a C. Plinio in Gratiarum actione Trajanus, quod in expeditionibus non vehiculum unquam, non equum respexerit, &c.

In Albano recessu.] Albanum etiam C. Plinius vocat, in Grat. act. Dio autem fuisse hanc Domitiani quasi ἀκρόπολιν, dicere, opinor, voluit ἀπραγόπολιν, ludens ad illam, de qua Augustus Suetonii c. xcvi. Glossæ veteres in Juvenal. Sat. x. hoc insulæ Capreis nomen ab Augusto impositum, Suetonius vero insulæ vicinæ, dictamque a desidia secedentium. Juvenalis quidem ipse de Capreis quoque intelligens & de Tiberio agens, dixit,

--- Caprearum in rupe sedentem.

Pro scopulo.] Nulla dubitatio esse potest, quin

scripserit Cajus pro scopo, recteque sic jam olim Lævinus Torrentius.

CAP. XX.

Alieno formabat ingenio.] Hinc epistolas formales dictas supra c. xiii. frustra suspicere, ut tunc ostendi.

Vellem tam formosus esse quam Metius sibi videtur.] Non dissimiliter Aristoteles apud Stobæum Serm. xlv. viso adolescentulo superbiante, nihilque boni sciente, Νεανίσκε, ἔφη, δῖός τι δοκεῖς αὐτὸς εἶναι, ἐγὼ γενοίμην· δῖος δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτόι μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο. *Adolescentule, qualis tu tibi videris, ego sim: qualis autem re ipsa es, tales sint hostes mei, &c.* Male scriptum ibi δῖός μοι δοκεῖς, &c.

Subrutilum & incanum.] *Incanum* dixit non pro valde cano, ut Virgil. Æneid. vi.

--- incanaque menta

Regis Romani, ---

id est, valde cana. Numa enim, ut Servius notat, *canus a prima atate*. Neque recte Carisius lib. iv. *incana* explicat simpliciter, *cana*: sed *incanum* Sætonio nunc mixtum sive adpersum canitie, ut in Glossis: Σπαρτοπόλιος, *incanum*. Idemque μεταπολίος, ut apud Scholiasten Homeri ad Iliad. v. Dixi quoque ad Horatii Odam x. lib. iv. unde autem dictus σπαρτοπόλιος, ex C. Plinio intelligi potest c. xi. lib. xxxvii.

Atque hic quidem urbanus Domitiani jocus in σπαρτοπόλιον; at ille atrox Commodi Imperat. apud Æl. Lamprid. qui in joci quoque perniciosus, cum quem, ut ille loquitur, vidisset albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos habere, sturno

adposito, qui se vermes sectari crederet, capite suppuratum reddebat, &c.

CAP. XXI.

Conditionem Principum miserrimam.] Tangit hoc Domitiani verbum Volcatius Gallicanus in Cassio, & simile profert Hadriani, *Miserram esse conditionem Imperatorum, quibus de adfectata tyrannide nisi occisis non potest credi*. Neque longe hinc aliena vox Domitiani, quam Philostratus profert initio lib. vii. τὴν ἀπιστίαν εἶναι φυλακτῆριον τυράννων πρὸς πάντας: *Diffidentiam tyranno custodiam esse adversus omnes*.

CAP. XXII.

Fratris filiam adhuc virginem corruptit.] Hinc Domitianus Princeps incestus C. Plinio in Gratiar. act. Idemque epist. xi. lib. iv. narrans de Domitiano puniente incestum virginis Vestalis, cum ipse, inquit, *fratris filiam incesto non polluisset solum, verum etiam occidisset, &c.* Quemadmodum occiderit, patet hoc capite, cum ait, *ut etiam causa mortis exstiterit, &c.* aut ex alio etiam flagitio, quod innuere Juvenalis videtur Sat. iv. versu illo,

Rubrius offensa veteris reus atque tacenda.

In eumque locum Glossæ veteres tangunt, si lectæ satis & intellectæ & sine mendis. Junge supra c. i.

CAP. XXIII.

Beatiorum post se letiorumque Reipubl. statum.] Hinc forte suspicio ejus exstitit vel aucta est, de imperio Nervæ, de qua copiose Philostratus Apollonii lib. viii.

MEMORIALES LECTIONES

Emendatæ aut defensæ.

A.

A ccessio morbi prima.	39
Actionum poenaliu concursus.	55
Adhamare.	36
Admissionales & eorum corpus, genera, officia	28. & 29
Adsertiones persuasoria.	63
Ædificantium prærogativa.	24
Ædiliu munus curatio urbis & viarum.	19
Ægypti claustra, cornua.	22
Æstiva, hiberna Principum.	39
Agere publicum, crimen, rempubl. mensuram, secretum.	8
Agere, pro gerere.	59
Agrætiu emendatus.	53
Albatus Princeps. 66. & ministri ejus. 29. 66. etiam privatorum aliqui.	29
Amici Principis, consilarii.	53
Amplissimi ordines, senatorius & equester.	25
*Ανάφορα.	40
*Αναλυτικόν.	51
Annonæ gravitas cavenda Principi. 15. claustra.	22
Anteambulones.	10. 11
Antepedes.	11
*Απλοκύν.	28
Apophoreta.	34
*Απραγόπολις.	70
Apud.	20
Aquilæ militaris amissio.	17
Arbores adorata.	18
Archimimi & archimimæ.	34
Astynomi.	19
Atrium, castra saluatorum.	20
D. Augustinus emendatus.	47
Ausonius emend.	54

B.

B alneum via ad coenam. 36. ei junctum hypocaustum, sphæristerium, gymnasia.	34
Barbati, Barbatuli anno xviii.	64
D. Basilius emendatus.	57

C.

C æsares.	51
Cæsaris eloquentia militaris.	46
Cæsariani, pro libertis Cæsaris.	37
Calciarium.	24
Calor, febris.	39
Calpar.	10
Cancellarii. 51. eorum genera multa.	52
Canis, conviciu militare.	28
Canon frumentarius urbis Romæ.	15
Cantare, psallere.	47
Capitolium vetus, novum.	24
Julii Capitolini lectio defensa.	22
Carisus notatus.	70
Carmelus Deus. 20. Mons.	ibid.
Castratio vetita.	62
Cava manu accipere.	38
Causidicorum figuræ, & linguæ intemperantia.	27
Cedrinus notatus.	52. 59
Κείρειν, adtondere pro minuere.	33
Censura reipubl. veteris, novæ.	49. 50
Censura, censoria potestas, præfectura morum differunt.	50
Censura perpetua, temporaria.	50
Centumviri.	26
Centuriones, & primipili differunt.	8
Cerarium.	24
Chartaticum.	24
Cicero emendatus 11. lectio ejus defensa.	36
Circumpedes.	11
Civica.	64
Civile, civilitas.	25
Classes populi Rom. quatuor maritimæ.	24
Classarii.	24
Clodii.	36
Coactores argentarii, auctionarii, auri lustralis.	8
Codex Theodosianus emendatus.	18
Codex Justiniani emend.	35
Cœnæ Imperatoriæ honor.	67. 12
Cohortium genera duo.	18. 21
Colossos.	28
Cometes.	38
Comites, sacrarum largitionum, patrimonii sacri.	

cri, rerum privatarum.
 Communis, κοινωτικός.
 Communitas, comitas differunt.
 Compascere, compescere.
 Concio, corona differunt.
 Concubina, semiuxor.
 Concubinatus, inæquale conjugium.
 Coss. nomina πρωθυέρως.
 Contionatores, cunctionatores, cocionatores, cunctiones, arrilatores.
 Contubernium. 14. 16
 Contumacia. 28
 Contumeliæ causa coniectio raparum, fragminum panis, pulveris, fimi, coeni, luti. 15
 Correctores. 15
 Coronæ scenicæ. 33. Germanicæ, exploratoriæ. 61
 Credere. 27
 Curatores. 55. Cæsaris. 30
 Curiositas inter laudes historiæ augustæ. 9
 Κερσάριοι. 56
 Κερσεύοντες. 56
 Curfores. 56

D.

Decemviri. 26
 Deductio tensarum. 20
 Dejerare, Dejurare. 18
 Delicium. 46
 Deripere, diripere. 18
 Detrectare, detractare. 18
 Devertere, divertere. 18
 Diathyrum. 40
 Diem ordinare, disponere, distinguere. 35
 Digestorum lectio defensiva. 22. 25. 26. emendata. 28
 40. explic. 56. 64
 Dimissorium. 51. 52
 Dio Nicæus emendatus. 50. 66. 67. 70
 ejus lectio defensiva. 31. 32. 54. 64. 67
 notatus. 67. 68
 Dispensatores, villici differ. 37
 Dispensatio rerum Cæsaris ordinaria, extraordinaria. 37
 Diurnare. 18
 Domestici heredes, pro suis. 38
 Dotare, instruere. 28

E.

Edicta. 55
 Elogium. 8
 Εφηβοί. 64
 Epiphanius notatus. 59
 Epistola formalis, formata, sollennis, de jure. 51. 66
 Equites Romani, municipales, provinciales. 12

Et quod excurrit. 14
 Evagrius emendatus. 38. 58
 Evirati, evirare. 58
 Evitare. 58
 Eumenii lectio defensiva. 33
 Evocati. 7
 Eusebius Chronicis emend. 67
 Exephebi. 64
 Exercipedes. 56
 Expertus, peritus, ειδώς. 17
 Exodii genus triplex. 65
 pro exitu quovis. 65
 Exsulum deportatio in insulam locata. 28. ea quemadmodum fieret. 56

F.

FAbius emend. 28
 Falacrinus vicus. 9
 Falsarii. 48
 Fas. 25
 Felicitas, pro rei Romanæ dominatu. 20
 Filius pacis, potentiae, perditionis, castrorum. 33
 Figuræ, figurati morsus, figurata dicta. 27
 Flaviæ gentes. 17
 Fortuna aurea. 20
 Frictiones. 34
 Frugalitas an virtus regis. 54
 Frutex, fruticare. 18
 Fulmina cælo sereno. 57
 Funerum redemptio. 34. impensæ. 34

G.

Gellius notatus. 69
 Genesis. 29
 Genus pro gente. 17
 Gerere pro agere. 59
 Germanicius, Germanicianus, Germanicus. 21
 Gestans pro gestato. 66
 Glossarii emendatio. 8
 Glossæ veteres in Juvenal. notatæ. 60
 Gremium, sinus diff. 19
 Gymnasia juncta balneis. 34
 Γυνή uxor. 35

H.

Heroum statuarum in pompa circensi. 47
 Historiæ Augustæ, & βιογραφίας officium. 9
 Hordearium. 24
 Humanæ gentes, pro gentibus imperii Rom. 50
 Humanum genus, pro his qui in imperio Rom. 50
 Hypocausta juncta balneis. 34
 Impe-

I.

I mperatorum anni acti in Imperio . ut numerentur.	40. 56
Imperatoris nomen vexillis inscriptum. 21. & imago picta.	21
Improbis pro impudente.	37
Impudici, impudicitia nota. 28. ejus infamia.	28
Inædificationis jus.	24
Incanus.	70
Inciviliter, tyrannice.	52
Incubationes.	23
Indicium & notoria differ.	47
Inedia bonæ valetudinis mater.	34
Isidori Glossæ emend.	53
Isidorus Pelusiota emend.	56
Institutiones Justiniani emend.	7
Insubidus.	18
Judaici & Carpici cognomentum spretum.	23. 53
Judex & reciperator differ.	13
Jurare in verba.	21
Juvenalis emend. 21. ei lux data. 70. lectio ejus defensa.	61

L.

L ampridius emend.	53
Latus clavus. 16. ejus impetratio.	16
Lauri in gremium Jovis depositio tacitus triumphus.	62
Lecticarum plagulæ, specularia.	57
Legatus Cæsaris. 14. municipalis, provincialis, eorumque Romæ multitudo.	38
Leges fixæ ad parietem.	24
Lentiones.	34
Le poris marini venenum.	57. 58
Libertinitas triplex.	13
Linguarium.	24
Lites immortales. 26. minuendæ. 26. earum mercatores, cociones, moratores.	28
Locarium.	24
Logothetæ. 53. eorum genera.	52
Ludi ordinarii, extraordinarii.	11

M.

M agistri rei privatae. 30. epistolarum, libellorum, memoriae.	35
Manceps, menceps.	9
Mango, mangonici quæstus.	16
Mansiones castrenses, paganicae.	57
Manubiæ.	31
Manumissiones emtæ, gratuita.	31
Manus instrumentum, & nota imperii.	19
Marcellus notatus.	36
Martialis emend.	62
Mercatores, negotiatores.	30

Minervium.	61
Miscere cineres, ossa.	69
Missio honesta, causaria.	7
Morbonia.	29
Mors in actu.	39
Mularum cursus ad celeritatem.	37
Munimenta gladiatorum.	56

N.

N atalitii Imperatorum dies celebrati Circensibus. 22. eorum genus triplex.	22
Negotiari turpe Principi, senatori, equiti plebi: sed varie.	30
Negotiatores, mercatores differunt.	30
Nepos in avi potestate.	18
Nominis mutatio.	37
Notæ, siglæ differ.	47
Notarii, singularii.	47
Notaria, notoria.	47
Novell. Justiniani explic.	35
Numeri militares. 21. genus eorum quadruplex.	21
Nupta verba.	36

O.

O besum.	69
Oblique dicta.	27
Odeum.	61
Officium balneatoris.	47
Omen extrarii canis. 19. e trivio. 19. manus humanæ. 19. bovis. 19. arboris.	19
Opera pro rebus gestis.	59
Oraculum Carmeli Dei. 17. 20. de Christo. 17. Serapidis.	23
Orbis humanus, pro Romano.	50
Ordo litium. 25. vitæ.	35
Ordines amplissimi.	25
Ordo plebejus.	25
Ordinarii homines.	26
Ordinare diem.	35
in Ordinem cogi.	29
Ornamenta sponsæ. 28. gladiatorum.	58
Orum, orata, oricula.	36
Osculatio manus regiae. 66. etiam privatae.	66

P.

P agina honorum.	45
Palangæ, palangarii.	40
Papinius emendatus.	10
Parectati.	64
Patera ad libationes.	9. 10
Paternarum possessionum caritas.	10
Patria Majestas.	10
Patris jussus, matris auctoritas.	10
Patronorum successio in bonis liberti.	37

K k k k k k

Pellex,

Pellex, Pallaca.	35	Publicanus, telonarius differ.	3
Perducere, producere : perductores, productores differunt.	36	Puberes inter annum XIV. & XVIIII.	64
Perduellionis rei, projecti insepulti.	12	Pubertas prætextata, plena.	64
Perennare, perannare differunt.	18	Puerulo commissa respublica.	61
Perfarum reges capillati.	39		
Petronius emend.	47	Q.	
Phalanx.	40	Q Uadragesimæ publicum.	3
Φείξιμον.	55	Quadragesima ex litibus.	3
Philosophi contumaces.	28	Quæstor sacri palatii. 51. non eadem prorsus potestate, qua hodie Cancellarius.	52
Philostratus in Apollonio suo emendatus. 57. 58. 67. 68. 69. lectio ejus defensa. 67. ipse defensus.	69		
Plagula lecticarum.	57	R.	
Plinius in epist. explic. 21. ejus Gratiarum actio, vulgo male Panegyricus. 12. ejus lectio defensa.	60	R Ationales Cæsaris. 30. rei privatae.	30
Plostra.	36	Rebelles, Rebelliones.	7
Pompare.	55	Reciperatorum genus triplex.	13
Πολυπραγμοσύνη & φιλοπραγμοσύνη, diff.	9	Reciperatores alii jure gentium, alii civili.	26
Præfectus Augustalis. 15. 21. Morum.	50	Recta cœna.	33
Præfectorum prætorio genera multa. 22. eorum potestas multiplex.	48. 49	Reges nunquam prodigi. 54. virtus eorum largitas. 54. vitia corporis quibus obnoxii, ea nominari moleste ferunt.	70
Præfecti prætorio multi. 49. quales olim magistri equitum. 49. equites, non senatores. 52. adfektare soliti regnum.	49	Relegatus pro deportato.	29
Præfides. 14. Consulares.	15	Renuntiationum in comitiis gradus.	11
Prætextata verba.	36	Repræsentationis jus.	18
Prætorium.	55	Res privata, patrimonium Cæsaris adventitium.	30
Precarium.	55		
Primipilaris, primopilaris, primipilarius, primopilarius.	8	S.	
Princeps pater patriæ. 27. gestatus humeris. 60. vectus sella curuli. 60. albatu.	66	S Cribarum ordines. 13. eorum vilitas.	13
Princeps alieni ut abstinens sit. 54. dicacitas ei non decora. 54. 55. ei curanda vilitas annonæ. 15. vigilandum. 35. solitus initio principatus totum elargiri patrimonium suum profectitium. 30. ejus parsimonia. 31. evaritia velata specie necessitatis publicæ.	31	Scrutandorum salutantium mos regius.	27
Principibus cognomenta ex avaritia. 34. obtrektationes eis effugere difficile. 46. eorum miracula.	23	Scurrilitas non decora Principi.	54. 55
Principatus fatales.	35	Secius, sequius.	49
Principis thoro fellæve insidere, Majestatis crimen. 66. etiam corpus ejus tangere, etsi bono animo. 67. ejus comparisone, omnes privati.	13	Senatores juvenes.	16
Pro bono.	53	Senatorii.	16
Procurator provinciæ. 15. Cæsaris. 30. pro spongia.	30	Senatoris census.	31
Professores, doctores generis humani. 32. eorum salaria.	32	Senatorum liberis tunicæ laticlavie. 10. Hujus prærogativæ.	10
Propratores.	14	Scutum Claudianum, idemque Flavianum, de muliere quæ servo alieno se junxisset. 26. Macedonianum idemque Claudianum & Flavianum.	27
Περσοδος, φόρος.	30	L. Seneca emend.	32
Psalloctharistæ.	47	Sepositio, relegatio, exsilium differ.	56
Προτιμήσεως jus.	9	Septemviri.	26
		Septizonium vetus, novum.	46
		Sepulchrum familiare, hereditarium diff.	38
		Serapis idem qui Æsculapius.	23
		Servius emend.	25
		Sidonii lectio defensa.	12
		Sigma.	53
		Sophistæ, qui Græce profitentur rhetorica.	32
		Sophonius emend.	46
		Sortes Prænestinæ.	68
		Spartiani lectio defensa.	16
		Σπάρτοπόλιος.	70

I N D E X.

75

Specularis lapis. 57
 Specularia lecticarum. 57
 Sportulæ. 33. 34
 Statera. 40
 Strabo emend. 54
 Subcensores. 51
 Suetonius notatus. 20. 22. 23. 33. 58. Operis hu-
 jusce inscriptio. 45. ἐλλείψεις & præcisiones. 46

Sui pro ejus. 36
 Suidas defensus. 47
 Suffragia comitiorum Reipubl. novæ. 11. apud
 Principem. 16. 53. harum stipulationes. 37. 53
 Synodaticum. 24

T.

TAbula patronatus. 48
 C. Tacitus emend. 16. Lectio ejus defensa. 27
 Tantum non. 26
 Taxare. 28. 65
 Tecta æstiva, hiberna. 39
 Telonarius, teloneum. 8
 Templum pacis, in eoque disputationes. 24. 25
 Tensæ, & earum deductio. 20
 Testamentum Physicum. 22
 Theophilus in Institut. notatus. 51
 Thermæ Titianæ. 55
 Tibullus explic. 19. lectio ejus defensa. 19
 Tituli statuarum. 48. imaginum in atriis. 48
 Tonitrua cælo sereno. 57
 Tonsuræ genus duplex. 33
 Tractare. 65
 Trebellii Pollionis lectio defensa. 50
 Tribunatus plebis Reipublicæ veteris, novæ. 50. 51
 Tribunatus pl. & tribunitia potestas diff. 50. 51
 Tribunitia potestas, spes & quasi gradus ad impe-
 rium. 51

Tributum, vectigal, differunt. 30
 Triclinium. 52. 53
 Triumphalia, triumphi insignia. 15
 Triumphus tacitus. 62
 Tyrannus. 7
 Tzetzes notatus. 39

V.

VAsarium. 24
 Vegetii lectio defensa. 8
 Velum Lucilianum. 27
 Veneris vocabula. 36
 Vespasianorum nomen. 18
 Vespasii, vespæ. 18
 Vestiarium. 24
 Vesuvius. 55
 Vexillorum laceratio. 21
 Vexillum suum cuique cohorti. 21
 Victor in topographia urbis emend. 46
 Aurelius Victor notatus. 25. emendatus. 63
 Ultio mandata heredi. 22
 Unguentarium. 24
 Vopiscus emend. 53. lectio ejus defensa. 62
 Urinæ vectigal. 37
 Uxor iusta, pæne iusta. 14

X.

Xiphilinus notatus. 68

Y.

Ἰπογραφαί. 27

Z.

Zonaras notatus. 28

GRÆCI VERSUS

ac dictiones, in Latinum per

JOAN. BAPT. EGNATIUM Venetum, tralatæ,
ut junioribus consulatur.

EX JULIO CÆSARE.

Καὶ σὺ τέκνον; Et tu fili?

Cap. 82

EX AUGUSTO.

Σπεῦδε βραδέως. Festina tarde: vel, quod verbo
uno exprimetur, Matura. Cap. 25Ἀσφαλὴς γάρ ἐστιν ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.
Tutus enim est melior, quam temerarius impe-
rator. ibid.Αἶθ' ὄφελεν ἄγαμός τ' ἔμεν ἄγονός τ' ἀπαλίσθαι!
O utinam, & sine uxore essem, & sine liberis
periissem! 65

Δωδεκάθεος. duodenarii di. 70

Δυσφημίαν, malum nomen. 92. κλίσιν, condito-
rem. 99

Κτίσιν δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρᾶμενον. ibid.

Conditoris sepulcrum ardens conspicio. ibid.

Ὅρας φάεσσι Μασγάβαν τιμώμενον. ibid.

Vides luminibus honestatum Masgabam. ibid.

Δότε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρῆς καπνή-
σατε.

Date plausum, & vos omnes latabundi applaudite. 100

Ἐυθανασίαν. facillimam mortem & paratissimam. ibid.

EX TIBERIO.

Ἐμοὶ καὶ ταῖς μέσαις στρατηγῶν.

Mibi & Musis rem gerens militare. Cap. 21

Νομιμώτατε. Dux optime, ex majorum institutis. ibid.

Καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων. ibid.

Et tantam militum desidiam. ibid.

Τέτις δ' ἐσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰδομένοιο;

Ἀμφω νοσήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι.

Hoc comite, & ex media flamma ambo revertamur,

quando etiam atque etiam sapit. ibid.

Πηλὸν αἵματι πεφυραμένοιο, id est, lutum sanguine

maceratum.

Ἐμβλημα. Interpositum & interjectum.

57

71

EX CALIGULA.

Εἷς κοίρανος ἔσω, εἷς βασιλεύς. unus imperator sit,
unus rex. Cap. 22. εἷς αἰὼν Δαναῶν περὶ σε.
In terram Graciam transmittam te: ibid.Ἀδιαιτρεψίαν. Inverecundiam. Codices habuere
Gracum hoc verbum, quod & restituendum no-
stris arbitror, & Latinum suppositum, invere-
cundiam, eradendum. 29

EX CLAUDIO.

Τοῖς εὐτυχῶσι καὶ τρίμηνα παιδία. Felicibus &
trimestres filii. Cap. 1. ἄρτιος ὁλόκληρος.
perfectus & absolutus. 4. ἡλατῶσθαι. immi-
nutum esse. ibid.Καὶ βεβλάσθαι καὶ εἰς τὴν τῷ σώματος, καὶ εἰς
τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα, & corruptum,
cum ad corporis, tum ad animi perfectionem. ibid.

Τὰ τοιαῦτα σκάπτειν, καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσι.

Hujusmodi lacerare, & subsannare solitis. ibid.

Μὴ προῦποκέιμενον ἡμῖν. non ante nobis propositum. ibid.

ibid.

Μετεώρως. stolide. ibid.

Ἄτυχεῖ πάνυ ἐν τοῖς σπινδαίοις λίαν.

Male agit valde in iis, quæ ad studia. ibid.

Ἡ τῆς ψυχῆς αὐτῷ εὐγένεια.

Ejus animi indoles egregia. ibid.

Ἀσαφῶς. obscure. σαφῶς. aperte. ibid.

Καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρός. Et tu senex es, &
stultus. 15

Μωρῶν ἐπανάσσεις. stultorum resurrectio. 38

Μετεωρίαν καὶ ὠβλιψίαν. stoliditatem, & hebetu-
dinem. 39

Λογιώτατος. maxime rationis capax. 40

Ἀγδρα ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπαίῃ.

Virum ulcisci, cum prior ille injuriam intulerit. 42

Τυρρή-

Τυρρηνικῶν *Tyrrhenicam historiam.*
Καρθεδονικῶν. *Carthaginiensium gesta.*
Ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται. *Amor impellit.*

ibid.
ibid.
43

EXNERONE.

Ἐμὲ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.
Me mortuo terra igne pessum eat.
Ἐμὲ ζῶντος. *Me vivente.*
Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμαίων μητροκτόνοι.
Νεόνυμφος Νέρων ἰδίαν μητέρα ἀπέκτεινεν.
Nero, Orestes, Alcmaeon matricide.
Novam nuptam Nero matrem propriam interfecit. 39
Νεόνυμφος Νέρων. *Sponsus Nero.* ibid.
Ἵγίαινε πάτερ, ὕγίαινε μήτηρ.
Bene valeas pater, bene valeas mater. ibid.
Τὸ τέχνηον πᾶσα γαῖα τρέφει.
Artificem omnis terra nutrit. Ut ridendi sint, qui filio-
lum interpretentur. sed de illis haec tenus. 40
Θανεῖν μ' ἀνάγει σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.
Mori me jussit uxor, mater, pater. 46
Οὐ πρέπει Νέρωνι, δὲ πρέπει. νηθεῖν δεῖ ἐν τοῖς
τοις τοῖς, ἄγε, ἔγειρε σάυτον. *Non decet Nero-*
nem, non decet. In talibus decet magno animo
esse, age, excita teipsum. 49
Ἰππων μ' ἀκυπόδων ἀμφὶ κλύπος ἕατα βάλλει.
Equorum citatorum aures circumsonat strepitus. ibid.

EXSERG. GALBA.

Καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατοῶξ;
Et tu fili imperium nostrum gustabis? Cap. 4.
Ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστι.
Adhuc mihi robur est firmum. 20

EXOTHONE.

Τί γάρ μοι καὶ τοῖς μακροῖς ἀυλοῖς;
Quid enim mihi cum longis tibiis? Cap. 7

EXVESPASIANO.

Καλῶς τελωνήσαντι.
Bene publicum exercenti. Cap. 1.
Μακρὰ βιβάς κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.
Et longum incedens quassans ingentem hastam. 23
ὦ Λάχης, Λάχης, ἐπὶ ἀποθάνης.
Ἀυθις ἐξ ὑπαρχῆς εἰρήσῃ Κηρύλος.
O Laches Laches, cum morieris, iterum ut ante Ce-
rylus dixeris. ibid.

EXDOMITIANO.

Μὴ καὶ σὺ γαμήσαι θέλεις;
An tu nubere vis? Cap. 10.
Οὐχ ὁράας, οἷος καὶ γὰρ καλός τε μέγας τε.
Non vides quam pulcer ego et magnus? 18
Ἔσαι πάντα καλῶς.
Erunt omnia bene. 23

MONUMENTUM ANCYRANUM

EX JUSTI LIPSĬ AUCTARIO.

Ancyra in suburbio.

Series.

I.

RE RUM GESTARUM DIVI AUGUSTI QUIBUS ORBEM
TERRARUM IMPERIO POPULI ROMANI SUBIECIT
ET IMPENSARUM QUAS IN REMPUBLICAM PO-
PULUMQUE ROMANUM FECIT INCISARUM IN
DUABUS AHAENEIS PILIS QUAE SUNT ROMAE
POSITAE EXEMPLAR SUBIECTUM.

ANNOS. UNDEVIGINTI. NATUS. EXERCITUM. PRIVATO.
CONSILIO. ET. PRIVATA. IMPENSA. COMPARAVI. I. TERQUE
M..... FACTIONIS. OPPRESSAM. IN. LIBERTATEM.
2. VINDICAVI... DECRETIS. HONORIFICIS. ORDINEM.
3. SUUM.

Cetera desiderantur.

1. TERQ. M.... Palam est eum loqui de primo exercitu comparato. Igitur expleam, PER. QUEM ANTONI. FACTIONIS. quod valet Factiones, ut lapide hoc plerumque scriptum. Si placet ternarius numerus: possis legere, TERQUE. MEAM. PATRIAM. FACTIONIB. id est, Factionibus. Ter autem, nempe primo Antoniano bello, Philippico, Actiaco.
2. VINDICAVI... Expleo, si prior nostra conjectura sedet, REMP.
3. SUUM. Puto fuisse, SUMMUM. Summus ordo, senatus est.

II.

PATRICIORUM. NUMERUM. AUXIL. CONSUL. QUINTUM.
IUSSU. POPULI. ET. SENATUS. SENATUM. TER. LEGI. ET.
IN. CONSULATU. SEXTO. CENSUM. POPULI. COLLEGA. M.
AGRIPPA. EGL. LUSTRUM. POST. ANNUM. ALTERUM. ET.
QUADRAGESIMUM. FECL. (LEGI) QUO. LUSTRO. CIVIUM.
ROMANORUM. CENSITA. SUNT. CAPITA. QUADRAGIENS.
CENTUM. MILLIA. ET. SEXAGINTA. TRIA..... CUM.
NUPER. LUSTRUM. SOLUS. FECL. LEGI. I. CENSORUM.... SINIO.
COS. QUO. LUSTRO. CENSA. SUNT. CIVIUM. 2. ROMANORUM...
QUADRAGENS. CENTUM. MILLIA. KT. DUCENTA. TRIGINTA.
TRIA.... IN. CONSULATU. FL.... CUM. NUPERIME.
LUSTRUM. 3. CUM. LEGA. TIBERIO. SEXT. POMPEIO. ET. SEXT.
APULEIO. COS. QUO LUSTRO 4. ROM. CAPITUM. QUADRAGENS.
CENTUM. MIL.... IGINTA. ET. SEPTEM. MIL. LEGI, PNO.
... EXEMPLA MAIORUM. EXOLESCENTIA. IAM. EX. NOS...
MULTARUM. RERUM. EXEMPLA. IMITANDA. . . .

• • • • •

Hæc etiam desiderantur.

1. CENSORUM. Puto sic: CENSORINO. ET ASINIO. qui COSS. fuere anno DCCXLVII. Quod Dio solitarium hunc censum referre videtur ad annum DCCLYII, de recensu Italico tantum agit.
2. ROMANORUM.... In hiato scribe, CAPITA.
3. CUM LEGA. Facito CONLEGA.
4. Exple, CENSA. SUNT.

III.

HONORIS. MEI. CAUSA. SENATUS. POPULUSQUE. ROMANUS. ANNUM. QUINTUM. ET. DECIMUM. I. AGENTIS. CONSULIS. DESIGNAVIT. UT. 2. CUM. MAGISTRATUM. INIRENT. POST. QUINQUENNium. EX. EO. DIE. 3. DEDUCTI. IN. 4. EORUMVE. INTERESSENT. CONSILIIS. PUBLICIS. DECREVIT. SENATUS. EQUITES. AUTEM. ROMANI. UNIVERSI. PRINCIPEM. 5.... HASTIS. ARGENTIS. DONATUM. APPELLAVERUNT.

LIBRI. ROMANI. VIRITUM. 6.... CENOS. NUMERAVI. EX. TESTAMENTO. PATRIS. MEI. ET. 7. NOMINI. MEO. 8.... DRINGENOS. EX. BELLORUM. MANUBIIS. CONSUL. QUINTUM. DEDI. ITERUM. AUTEM. IN. CONSULATU. DECIMO. EX. PATRIMONIO. MEO. BIS. QUADRINGENOS. CONGIARI. VIRITUM. ITERUM. AERE. MERV. ET. CONSUL. UNDECIMUM. DUODECIM. FRUMENTATIONES. FRUMENTO. PRIVATIM. 9. COLUMEO. EMENSUS. SUM. ET. TRIBUNICIA. POTESTATE. DUODECIMUM. QUADRINGENOS. NUMMOS. TERTIUM. VIRITUM. DEDI. 10. QUALIMEA. CONGIARIA. FRUMENTI. II.... NUM. NUNQUAM. MINUS. QUINQUAGINTA. ET. DUCENTA...SIA. 12. DUODEVIGINTESIMUM. CONSUL. TRECENTIS. ET. VIGINTI. MILLIBUS. PLEBIS. URBANAE. SEXAGENOS. DENARIOS. VIRITUM. DEDI. ET. QUINIS. MILITUM. MEORUM. CONSUL. QUINTUM. EX. MANIBUS. VIRITUM. MILLIA. NUMMUM. SINGULA. DEDI. ACCEPERUNT. ID. TRIUMPHALE. CONGIARIUM. IN CONLONIAS. HOMINUM. CIRCI TER CENTUM. ET. VIGINTI. MILLIA. CONSUL. TERTIUM. DECIMUM. SEXAGENOS. DENARIOS. PLEBI. QUAE. TUM. FRUMENTUM. PUBLICUM. 13. ACCE. DEDI.

1. Valet, Agentes Consules: estque sermo de L. & C. Cæsaribus.
2. Puto, EUM. 3. Puto, QUO. 4. Facio FORUM, & divido, UT. INTERESSENT. sententia longe alia. 5. Explerem IV v. c. id est, principem juventutis Cajum. 6. Substituto, CENTENOS, VICENOS. ex Dionis XLIV. qui diserte scribit Octavianum ipsum ita tradidisse (hic nimirum) etsi alii (inter quos Suetonius) trecenos scribant. 7. Valet, Nomine. 8. Scribe QUADRINGENOS. ex Dionis LI. qui exprimit hanc ipsam summam congiarii, in eodem v consulatu. 9. Fac, COEMPTO.
10. Puto, QUALIA. MEA. 11. Expleo, MEDIMNUM. 12. Erravit sculptor largiter, faciendumque DUODECIMUM. 13. Facio, ACCEPIT.

III. Seriei continuatio.

EA. MILLIA. HOMINUM. PAULO. PLURA. QUAM. DUCENTA. FUERUNT. 1. AGRIS. QUOS. IN. CONSULATU. MEO. QUARTO. ET. POSTEA. CONSULIBUS. 2. MARCO. ET. CN. LENTULO. AUGURE. ADSIGNAVI. MILITIBUS. SOLVI. MUNICIPIIS. PA.... 3. TERTIUM. CIRCI TER. SEXGENSIM. ITINERIS. EMIT. QUAM. ROMANIS. 4. ERAE...

4. ERAE... NUMERAVI... QUOD. PRO. AGRIS. PROVINCIA-
LIBUS. SOLVI. UNUS. ET. SOLUS. OMNIUM. QUI. DEDUXERUNT.
COLONIAS. MILITUM. IN. PROVINCIIIS. AD. MEMORIAM. AETATIS.
MEAE. FECI. POSTEA. NERONE. ET. CN. PISONE. CONSULEBUS. ITEM-
QUE. 5... GANTISSIMO. ET. D. LELIO. CONSULIBUS. ET. 6. L. CANINIO.
ET. Q. FABRICIO. CONSULIBUS. 7... QUOS. EMERITIS. STIPENDIIS.
IN. SUA. MUNICIPIA. 8. PRAEM... PERSOLVI. QUAM. 9... INSEST...
MILL... IMPENDI.

QUATER. IO. AVI. AERARIUM. ITA. UT. SESTERTIUM. MILLIA.
..... QUINGENTA. DED... RAVI. AERARIO. DETULI.....
QUOD. EX. CONSILIO. MILITIBUS.
QUIN
. MERVISSENT. HS. MIL.
. O. DETULI
. II. CN. P. LENTULO.
VLES. FUERUNT. CUM. D. . . . CERENT....CENTUM.
MILLIBUS. HOMINUM. O. FRU.
.
.
.
.

1. Videtur legendum. PRO ARIS. 2. Intelligit M. Licinium Crassum. 3. Fuit, SESTERTIUM.
4. PRAETORIBUS exple. Nam hi tunc ærario præerant. 5. C. ANTISTIO reponito
6. Horum alter hodie non in Fastis, & male hunc C. prænominant. 7. Expleam MILITIBUS.
8. Malim REMISI. 9. Fuit, QUAM. IN. REM. 10. Anne ADMINISTRAVI? 11. In-
telligit duos Lentulos una consules, anno DCCXXXVI.

Opposito latere.

Series.

I.

CURIAM. ET. CONTINENS. ET I. CALCHIDICUM. TEMPLUMQUE.
APOLLINIS. IN. PALATIO. CUM. PORTICIBUS. AEDEM. DIVI. IULII.
LUPERCAL. PORTICUM. AD. CIRCUM. FLAMINIUM. QUEM. SUM.
APPELLARI. PASSUS. EX. NOMINE. EIUS. QUI. PRIOREM. EODEM.
IN. SOLO. FECERAT. OCTAVIANI. PULVINAR. AD. CIRCUM.
MAXIMUM. AEDES. IN. CAPITOLIO. IOVIS. FERETRI. ET. IOVIS.
TONANTIS. AEDEM. QUIRINIS. AEDES. MUNDO. ET. IUNONIS.
2... ET. IOVIS. LIBERTATIS. IN. AVENTINO. AEDEM. LARUM.
IN. SUMMA. SACRA. VIA. AEDEM. DEUM. PENATIUM. IN. VELIA.
AEDEM. IUVENTATIS. AEDEM. MATRIS. MAG. DEIAE. IN. PALATIO. FECI.
3. SERTORIUM. ET. POMPEIUM. THEATRUM. UTRUMQUE.
SOPUS. IMPENSA. GRANDI. REFECI. SINE. ULLA. INSCRIPTIONE.
NOMINIS. MEL. RIVOS. AQUARUM. COMPLURIBUS. LOCIS. VETUSTATE.
LABENTES. REFECI. ET. AQUAM. QUAE. 4. MARIA. APPELLATUR.
DUPLICAVI. FONTE. NOVO. IN. RIVUM. EIUS. IMMISSE. FORUM.
IULIUM. ET. BASILICAM. QUAE. FUIT. INTER. AEDEM. CASTORIS.
ET. AEDEM. SATURNI. CAEPTA. PROFLIGATAQUE. OPERA. A.
PATRE. MEO. PERFECI. ET. EANDEM. BASILICAM. 5. CONSUMMATAM.
IN... AMPLIATO. EIVS. SOLO. SUB. TITULO... 6. NOMINIS.
FILLIUM. 7... VIVUS. NON. PERFECISSEM. PERFECI. AB. HAE-
REDIBUS. 8... VIRGINE. EXEMPLUM. DEUM. IN. URBE. CONSU...
FECI. FLUVIO. PRAETERMISSO. QUOD. TEMP... ET.....

1. Dionem

1. Dionem vide LI. in actis anni DCCXXV. 2. Forte MINERVAE. quia jungi haec tria numina Romanis solita.
3. Plane non capio. 4. MARTIA. 5. Esse debeat CONSUMPTAM. INCENDIO. AMPL
6. Puto, C. & L. 7. CUM. 8. AQUA.

Continuatio I. Seriei, opposito latere.

ULTORIS. TEMPLUM. 1. QUORUMQUE. AUGUSTUM. ET. TEMPLUM.
APOLLINIS. IN. SOLO. MAGNAM. PARTEM. 2.....EMPTO. FECI
QUOD. 3. SUO. NOMINE. M. MARCELLI. 4. VENERI.....MANIBUS.
IN. CAPITOLIO. ET. IN. AEDE. DIVI. IULII. ET. IN. AEDE.
APOLLINIS. ET. IN. AEDE. VESTAE. ET. IN. TEMPLO. MARTIS.
5. VICTORIS. CONSECRAVI. QUAE. MIHI. CONSTITERUNT. CIRCI-
TER. MILLENIS. AURI. CORONARI. PONDO. TRIGINTA. QUINQUE.
MILLIUM. MUNICIPIIS. ET. COLONIS. ITALIAE. CONFERENTIBUS.
6. AC. TRIUMPHOS. MEOS. QUINTUM. CONSUL. 7. REMISI. ET. POSTEA.
QUOCIESCUNQUE. IMPERATOR. M.....AURI. CORONARIUM.
NON. ACCEPI. DECERNENTIBUS. MUNICIPIIS....QUAE. ANTE. DECREVERAM.
TEMPUS. DEFUNCTARUM. AFRICANARUM
MEO. NOMINE. AUT. FILIORUM. MEORUM.
ET. NEPOTUM. IN. CIRCO.....AUT. IN. FORO. AUT. IN.
AMPHITHEATRIS. POPUL....QUIBUS. CONFECTA. SUNT. BESTIARUM.
CIRCI-TER. TRIUM. MILLIUM. ET. QUINGENTA. NAVALIS. PRAELII.
SPECTACULUM. 8. POPUL....LIBERUM. IN. QUO. LOCO. NUNC.
NEMUS. EST. CAESARUM. CAVATO. 9.....LONGITUDINE. MILLE.
ET. OCTINGENTOS. PEDES. IN. LATITUDINE. PEDES. DUCENTI.
IN. QUO. TRIGINTA. ROSTRAE. NAVES. TRIREMESQUE. PLURIMAE.
16.....RUMORES. INTER. SE. CONFLIXERUNT. II.....RUNT.
PRAETER. REMIGES. MILLIA.....CIRCI-TER.....

1. FORUMQUE. 2. A. ME. 3. SUB. 4. Restituo haec: GENERI. DEDICAVI. E. MANUBIIS.
5. ULTORIS. 6. AD. 7. Hoc ipsum Dio notat in isto ipso consulatu LI. 8. E Suetonio le-
gam, POPULO. EXHIBUI. AD. TIBERIM. IN. QUO. LOCO. 9. SOLO. IN. 10. Lego:
PRAETER. MINORES. INTER. II. CECIDERUNT: vel OCCUBVERUNT.

IN TEMPLIS. OMNIUM. CIVITATUM. 1. P.....ET. ASIAE. VICTOR.
ORNAMENTA. REPOSUI. QUAE. SPOLIATIS. 2. TEMPLIS...PRIVATIM.
POSSEDERAT. STATUAE. 3.QUADRAGENIS. ARGENTEIS.
STETERUNT. IN. URBE. AC. CIRCI-TER. QUAS. IPSE. SUSTULI. EX.
QUA. DE. PECUNIA. DONA. AUREA. IN. AEDEM. APOLLINIS. MEO.
NOMINE. ET. 4. FILIORUM. QUAE. MIHI. STATUERUNT. HONOREM.
HABUERUNT. POSUI.

1. P.....ET. Anne fuit, PELOPONNESI. BT.? credo. Ea enim loca maxime vastavit Anto-
nius. 2. TEMPLIS..... Expleo, ANTONIUS. furta enim ejus & sacrilegia notat.
3. Haec legam, PLURES. QUADRINGENIS. ARGENTAE. 4. Lego: ILLORUM. QUI.

II.

MARE. PACAVI. A. PRAEDONIBUS..... DOMIBUS.....
 SUI S..... I. CONTRA REM.....
 DOMINI.....

1. Puto hac fuisse de servis, quos coercuit, ne contra rem famamve domini venirent, ut audirentur.

III.

REGIS. PARTHORUM.....

AME. GENTES..... THORUM. ET. MEDORUM..

IN CONSULATU.....

Cetera quoque, corrosa & corrupta.

I N A N C Y R A N U M

M A R M O R

I S A A C I C A S A U B O N I

A N I M A D V E R S I O N E S.

Ivo Augusto aras & templa fuisse in provinciis posita, testantur & historici, & alia prisca ævi monumenta. Primus ipse hoc in honorem patris sui vel imperaverat, vel petentibus concesserat, ut est apud Dionem lib. LI. Quod postquam semel institutum est, pleræque provinciæ exemplum secutæ, pro magno beneficio postularunt sibi jus dari aræ ponendæ, aut templi, in aliqua suarum urbium, ubi communi nomine populi totius provinciæ honoris ejus causa, & sacra facerent & ludos ederent: talis in Gallia Lugdunensis ara, ad quam sexaginta populos convenire solitos refert Strabo: talis in altera Galliæ parte ara Narbonensis, & in aliis provinciis aliæ, tum Augusto, tum Julio Cæsari positæ: tanto quidem studio & adulatione, ut earum urbium incolæ quæ hujusmodi templa apud se haberent, non alio magis nomine superbirent, quam quod essent istorum νεοφύτων numinum æditui: quemadmodum olim in senatu Romano Lætorium esse locutum refert Suetonius libro II. capite V. Sic interpretor veteres illos nummos, in quibus exstat vox ΝΕΩΚΟΡΩΝ. cujusmodi sunt cum alii, tum isti ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ ΣΕΒΑΣΤΑ ΝΕΩΚΟΡ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΘΕΟΣ & ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Antiquarii, quorum diligentia & industriæ plurimum debemus, falso existimant, in hujusmodi nummis vocem νεωκόρος idem significare ac νεόκτιστος: quæ Græci sermonis imperitia pluribus arguenda non est. Sunt etiam nummi, in quibus adjecta particula δις, ut ΚΝΩΣΙΕΩΝ, ΔΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ, & ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ ΔΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Ea vocula putem (si ullus in re perobscura conjecturæ locus) geminum templum notari, alterum D. Julio, alterum D. Augusto sacrum. Porro inter alias urbes, quæ mature templum Augusto exstruxerunt, urbs Ancyra fuit. Nam ibi divinos honores Augusto vivo fuisse exhibitos, testis ipse in edicto, quod refert Josephus Originum lib. XVI. cap. X. Verba edicti sunt: Τό τε ψήφισμα τὸ δοθέν μοι ὑπ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας ἧς ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὑπὲρ Καίσαρος Μαρκίου Κησσωρίνου, καὶ τῆς τοῦ διατάγματος κελεύω ἀνατεθῆναι ἐν ἐπισημωτάτῳ τόπῳ γεννηθέντι μοι (malim ἀνατεθέντι μοι) ὑπὸ τῆς κοινῆς τῆς Ἀσίας ἐν Ἀγκύρῃ· εἰ δέ τις παραβῇ τι τῶν προειρημένων, δώσει δίκην ὀκτακτῖς μετρίαν. ἐσηλογραφῆθῃ ἐν τῷ Καίσαρος ναυῷ. Vulgo legitur in Josephi codd. ἐν ἀργύρῃ: nullo sensu. Quare etiam Rufi-

nus Josephi vetus interpres ea verba omisit. Sed docuit nos in magno opere De emendat. temporum Josephus Scaliger, unicum litterarum decus, legendum esse Ἀγκύρη. qua conjectura meo iudicio nihil certius. Etsi subit mirari, cur commune Asiæ ei potius civitati illum honorem habuerit, quam Epheso, quæ erat per illa tempora πρόσχημα & velut metropolis Asiæ. At Ancyra non Asiæ, sed Galatiæ tantum metropolis erat. Sed causa fortasse fuit, quod Augustus peculiari cura & amore hanc urbem prosequeretur. Reperio enim etiam conditorem Ancyræ Augustum fuisse: cujus rei auctorem habeo Johannem Tzetzem, qui id narrat Chiliade prima, capite de Mida. Olim non totius Galatiæ, sed partis tantum Tectosagum metropolis ea urbs fuit: verum postquam tota Galatia per Augustum in unam provinciam est redacta, totius Galatiæ caput esse coepit: quod non ex Strabone discas, quem mirari satis non possum, tam levem harum rerum fecisse mentionem: sed ex ista veteri inscriptione, quam Romæ exstare testimonio doctorum virorum discimus:

A. ΦΑΒΙΟΝ
ΚΕΙΛΩΝΑ
ΤΟΝ ΔΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΕΠΑΡΧΟΝ ΡΩΜΗΣ.
ΥΠΑΤΟΝ. ΤΟ. Β.
Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΗΣ. ΓΑΛΑΤΙΑΣ.
ΑΝΚΥΡΑ
ΤΟΝ ΕΑΥΤΗΣ
ΠΡΟСТАТΗΝ.

Hinc est quod legimus apud Suidam, *Ancyranos* dictos esse, qui olim appellabantur Ἑλληνογαλάται. Auctor Itinerarii antiquissimi a Petro Pithæo editi, hanc urbem nunquam Ancyram, simpliciter: sed semper cum adiectione Ancyram Galatiam aut Galatiæ nominat. Similiter & Græci Ἀγκυραν τῆς Γαλατίας, ut apud Epiphanium libro III. in Marcello Ancyrano: vel una voce Ἀγκυρογαλατίαν, ut apud Athanasium in epistola quadam patrum Sardicensium. Mortuo Augusto quin multa ambitiose decreta in ejus honorem fuerint & Ancyræ & in aliis plerisque oppidis provinciarum, nemo dubitabit, qui eorum temporum adulationes noverit. Tunc temporis videntur Ancyrani & petiisse & impetrasse a senatu facultatem transferendi in templum Augusti quod in ipsorum urbe erat, hunc rerum gestarum ejus indicem, quem manu Græcorum linguæ Latinæ prorsus imperitorum fuisse vel Romæ descriptum, vel postea sculptum, res clamat ipsa: adeo multa sunt perperam & contra omnem Latinitatem expressa. Multa in hoc nobilissimo vetustatis monumento nuper erudite animadversa sunt ab eruditissimo clarissimoque viro Justo Lipsio: conabimur & nos aliquam illi lucem ex historia adferre.

Et impensarum quas in rempubl. populumque Romanum fecit.] Non parum gloriari solitus fuit hoc nomine Augustus, ut refert Dio non uno loco: & in testamento quoque suo fecerat idem harum impensarum mentionem. Breviter indicant illa apud Suetonium in compendio earum tabularum, *Quod pene omne cum duobus paternis patrimoniis caterisque hereditatibus in Rempub. absumpsisset.*

Annos undeviginti natus.] Vellejus Paterculus lib. II. C. Caesar XIX annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato consilio, majorem senatu pro Republ. animum habuit. ubi vides adulatorem hominis: ambitiose enim usus est voce *ingressus*. Melius Augustus, *natus*: nam anno qui præcessit cædem Julii, nono Kal. Octob. ingressus annum XIX erat, ac jam totum ferme confecerat, quando contra Antonium pro optimatibus bellum primum suscepit. Atque hæc Octavii ætas in equestri statua fuerat notata, quam ei senatus in Rostris posuerat, teste eodem Vellejo. Florus qui Octavium, quando furori Antonii coepit resistere, ait fuisse intra decem & octo annos tenerum, ad calculum Octavii annos parum exegerat.

Exercitum privato consilio & privata impensa comparavi.] Florus de Octavio: *revocatis ad arma veteranis, privatus, quis crederet? consulem aggreditur.* Idem elogium ab historicis etiam Pompejo non multo natu grandiori tribuitur. Vellejus: Cn. Pompejus XXIII annos natus, abhinc annos CXIII privatus ut opibus, ita consiliis magna ausus, magnificeque conata exsecutus, ad vindicandam, restituendamque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis ejus clientelis refertus erat, contraxit exercitum.

Ordinem suum.] Nihil putem mutandum in his verbis, sed sententiam aperte mutilam ita explendam, *senatus decretis honorificis ordinem suum mihi communicavit, vel in ordinem suum me ascivit.* Decreta quæ ait, nota sunt ex Cicerone & historicis. Dio inter alia istud fuisse ait, τὸ βαλεῖν Καίσαρα ἐν τοῖς τεταμεινκόσι. quo dicendæ sententiæ jus inter quæstorios Octavio tributum.

Patriciorum numerum auxi consul quintum.] Postrema verba non carent difficultate, si illa cum præcedentibus jungas, si cum sequentibus: sapius enim Augustus & patriciorum numerum auxit, & senatum legit. Vide Dionem in secundo ejus consulatu libro XLIX. & lib. LII. sub finem in actis anni DCCXXV. qui COS. habuit Cæsarem V. & Sex. Apulejum. De eo anno loquitur hic Augustus: nam eodem & senatum ordinavit, & patricias gentes supplevit.

Consulatu sexto censum populi collega M. Agrippa egi.] Huc refer notam Eusebii in Chronico ad numerum MDCCCCLXXXIX. Censu Roma agitato inventa sunt civium Romanorum XLI centena, & LXIV. millia.

Jussa populi & senatus.] Dio lib. XLIX. ὑποσαμένως τῆς βαλῆς, & lib. LII. τῆς βαλῆς οἱ δὲ ἐπὶ τρεψάσσης. de populo altum silentium: Tacitus contra, lege Sænia hoc negotium Augusto fuisse mandatum scribit. Vere igitur Augustus jussum se, ait, a populo & senatu.

In consulatu sexto censum populi collega M. Agrippa egi.] Anno priore consul quintum censuram sive regimen morum susceperat Augustus: sed census eo anno non est actus, cum maximam ejus partem Roma afuerit.

Lustrum post annum alterum & quadragesimum feci.] Tot anni sunt a novissimis censoribus Cn. Lentulo & L. Gellio, qui lustrum condiderunt anno DCLXXXIV. ad hoc lustrum Augusti anno DCCXXVI. factum.

Feci, legi.] Facere lustrum & condere lustrum Latina sunt. Lustrum legere quid sit, nescio. Ita tamen mox iterum sculptum: meo judicio latet mendum.

Cum nuper lustrum solus feci.] Si ita scripsit, nuper posuit pro postea.

Asinio cos.] Anno vigesimo post lustrum superioris U. C. DCCXLVI.

In consulatu si.] Hæc verba nihil hic significant: prorsusque erratum lapidicidæ esse videntur.

Cum nuperrime.] Anno uno & vigesimo post proximum lustrum U. C. DCCXLVII. Ex hoc loco apparet, paucis diebus ante suum ex Urbe novissimum discessum, scriptum hoc ab Augusto breviarium. Suetonius libro II. cap. xcvi.

Cum lega Tiberio.] Suetonius lib. III. cap. xxi.

Mil. iginta & septem mil.] Scr. millia triginta & septem millia. Postrema vox vacat: non enim solet addi a Latine loquentibus. tamen ferri potest, & fortasse ita paullo ante expleri debent lacunæ post vocem *tria*, duobus locis. Ad hunc porro censum pertinent Eusebii verba in Chronico ad numerum MMXXVIII. Augustus cum Tiberio filio suo censum Roma agitando invenit hominum nonagesies ter centena millia, cujus loci immanissimum numerum ex hoc lapide corrigendum esse, recte observat Jos. Scaliger.

Legi Pro exempla majorum.] Legi ad superiora referri non potest. Scribo, *lectus Pontifex. max.* Suetonius lib. II. de Augusto pontifice maximo: Nonnulla etiam ex antiquis ceremoniis abolita restituit, ut *Salutis Augurium*, *Diale Flaminium*, *Sacrum Lupercale*, *Ludos seculares* & *compitalitios*. De eodem studio Augusti imitandi exempla majorum. vide cap. LXXXIX. Horatius de eodem:

*Et veteres revocavit artes,
Per quas Latinum nomen & Itala
Crevere vires, famaue & imperi
Porrecta majestas ad ortum
Solis, ab Hesperio cubili.*

Ex nos.] Scribo ex nostra Rep.

Multarum rerum exempla imitanda.] Sententia tale quid postulat *multarum rerum imitanda proposui*; aut sic potius *multa restituui*, aliaque exempla *imitanda proposui*. videtur enim duplicem laudem sibi tribuere, quod fugientia majorum instituta revocaverit, quodque multa ipse egregia instituerit, quæ futura sint exempla posteris ad imitandum proposita.

Annum quintum & decimum.] Hoc fortasse verum de Lucio: nam Cajum XIV. natum annos creatum fuisse consulem, ex historia Dionis, & veteri lapide, qui hoc diserte continet, notum est. Quod igitur in altero verum erat, utrique συλλαπτικῶς Augustus tribuit.

Agentis.] Scribe agentes filios.

Consules designavit.] Suetonius cap. LXIV. Sed vide historiam Dionis in anno DCCXLVIII. libro LV.

Interessent consiliis publicis.] Vide supra ad cap. XXXVIII.

Principem..... hastis argenteis donatum appellaverunt.] Mirum ita Augustum loqui, quasi alter tantum filiorum eo honore fuerit affectus: nam certum est, ambos Principes Juventutis esse appellatos. etiam de hastis argenteis dissentit Dio, qui aureas vult fuisse lib. LV.

Libri Romani viritim.] Pro liberis Romanis viritim. sed illud liberis emblemata est adscititium: nunquam enim Augustus ita locutus: verum, civibus Romanis, aut tribubus Romanis.

... cenos. numeravi. ex. testamento patris mei.]

Lego: Trecentos nummos (vel sestertios) num.] Suetonius in Julio Cæsare capite LXXXIII. *Populo hortos circa Tiberim publice & viritim trecentos sestertios legavit.* Sed notamus ad hæc verba Suetonii Dionem, qui ipsum Octavium laudat, in numero dissentire, & pro trecentis ponere centenos videnos. quare ita potius hoc quoque loco rescribendum fortasse fuerit.

Consul quintum.] Post triumphum Actiacum. Vide Dionem lib. LI.

In consulatu decimo.] Reversus ex bello Cantabrico. Dio lib. LIII.

Bis quadringenos congiarii viritim.] Dio, τῷ δήμῳ καθ' ἑκατὸν δραχμὰς δώσειν ὑπέσχετο, id est, populo viritim quadringenos nummos daturum se promisit. Quare bis hoc loco, si ita scripsit Augustus, valet, iterum, πάλιν.

Iterum, are. merui. & consul. und.] Assentior viris eruditis, qui corrigendum putant, *Iterum are meo viritim consul undecimum.*

Duodecim frumentationes.] Videtur dicere, toto illo anno se privatis sumptibus aluisse turbam frumentantium: nam in anno duodecim frumentationes, id est, frumenti largitiones fiebant. Vide

cap. XL. De his gratuitis frumentationibus intelligit Suetonius cap. XLI.

Emensus sum.] Suetonius dicto cap. *viritim ad-mensus est.*

Tribunicia potestate duodecimum.] Is fuit annus U. C. DCCLI. quo rediit Augustus Romam ex itinere Gallico, triennio ante suscepto. Eodem anno ludi votivi pro reditu Augusti a Tiberio Nerone cos. sunt editi, & Augustus in locum Lepidi demortui Pont. Max. creatus, ludos pontificales, ut videtur, edidit. Hæc fuere causæ liberalitatis hoc tempore collatæ. Vide Dionem lib. LIV.

Frumenti..... num.] Lego cum Lipsio *frumenti medimnum*: sed hæc verba importune huc intrusa sunt: nam oratio ita fuerat continuanda, *Qualia mea congiaria nunquam minus quinquaginta & dec.*

Quali mea congiaria frumenti..... num.] Conclamatus per me locus. ad cuius lucem, neque nos olim, neque alii post nos afferre quicquam potuimus, quod videatur vel mediocriter probandum. Omnino apparet, Ancyranos usos esse in monumento hoc in saxum incidendo opera lapidicidæ & negligentissimi & linguæ Latinæ ignarissimi: quod in urbe Asiæ ita accidisse, ubi nulla admodum Latinæ linguæ notitia erat, mirari nemo debet; quum etiam Romæ & in Italia ab id genus hominibus similia persæpe peccarentur. Hæc sunt, quæ Cicero appellat *errata fabrilis* ad Atticum libro VI. epistola prima.

Duodecimum consul.] Hoc anno Cajum filium Augustus die tirocinii in forum solenni cum pompa deduxit, quæ fortasse occasio fuit hujus liberalitatis. nam ita solitum fieri, sequentium Principum historiæ docent. Suetonius cap. XXVI.

Trecentis & viginti millibus plebis urbanae.] Hæc fuit frumentantium turba ante Julii Cæsaris recensum & ordinationem, qui ad centum quinquaginta milia eam redegit, ut narrat Suet. lib. I. cap. XLI. Augustus, ut mox sequitur, & Dio testatur, τὸ σιτοδοτέμενον πλῆθος εἰς εἴκοσι μυριάδας κατέκλεισε. Verum ad congiarium accipiendum quam ad frumentationem major, uti videtur, numerus admitterebatur. Fortasse tamen etiam frumentum accipientium ante Augusti constitutionem hic numerus fuit, estque hoc illud πλῆθος ἀόριστον quod vocat Dio lib. LV.

Sexagenos sexagenos denarios viritim dedit.] Tolle alterum sexagenos, vel fac sexagenos senos, aut septenos. Sic Claudius congiarium dedit τοῖς σιτοδοτέμενοις denarios septuagenos quinos. Dio lib. LVIII.

Et qui vis militum meorum consul quintum.] Intelligit donativum, quod dedit post illos tres triumphos, quos egit anno U. C. DCCXXV. Vox *qui vis* si-

ne dubio corrupta ex numero militum, qui congiarium acceperunt: qui cum expressus non sit ab historicis, jure tantum arbitrario constitui hujus loci lectio potest. Lego autem: *Et quinquag. mill. militum meorum.*

In colonias hominum circiter centum & viginti millia.] Deest verbum. Scribo *millia misi.* vide supra, cap. XLVI. non solum autem numerum deductarum coloniarum annotabant: sed etiam civium, qui id beneficium acceperant. Sic in Julio Suetonius: *Octoginta civium millibus in colonias distributis.*

Consul tertium decimum.] Eo anno Lucium filium in forum deduxit, ut biennio ante Cajum, sicut modo diximus.

In consulatu meo quarto.] Videtur referendum ad historiam, quam refert Suetonius cap. XVII. cum Augustus Brundisium venire coactus est, & desideria militum tumultuantium ordinare.

Consulibus Marco & Cneo Lentulo.] Male sculptum pro *M. Crasso & Cn.* non enim ita scripserat Augustus, ut est expressum. Horum consulatus incidit in annum DCCXL. Vide Dionem lib. LIV. In cujus verbis obscuram harum inpensatum Augusti mentionem reperio: *ὁ ΑΥΓΥΣΤΟΣ, ἰνκνιτ, πολλὰ μὲν ἀναλώσας ὡς ἐκάστοις, πολλὰ δὲ καὶ παρ' ἐτέρων λαβὼν ἀνεκομίσθη.*

Circiter sexagesim.] Scrib. *circiter sexagens IM.* hoc est, sexages & semel centum millibus. *Sexagens* pro sexages, ea consuetudine scribendi, qua *totiens*, *quotiens*. Quia tamen hic numerus videtur infra modum pecuniæ expensæ in emptionem agrorum, fortasse scribendum *sexcenties*, aut *septingenties* I.

Itineris emit.] Nihil hic video quod ad verborum restitutionem: sententiam quidem satis certo assequi mihi videor. commemorat enim agros a se militibus suis emptos, partim de municipiis, partim de ipso pop. Rom. qui ut videtur, agros publicos nondum divisos aliquos habuit. Hos Augustus veteranis & legionariis suis divisit, & pretium illorum prætoribus, qui ærarium administrabant, numeravit. Hoc, ni fallor, Augustus voluit: sed videntur omiffa quædam verba. *Emit* saltem legendum, non *emit*.

Romanisera.] Aliorum descriptio habet, *præ*, quod firmat emendationem Lipsii *Prætoribus*. Sed an ita locutus Augustus *Romanis prætoribus*? non videtur. potius *Romæ* scripsisse eum putem.

Qui deduxerunt colonias militum.] Ut Sulla, Julius Cæsar, & triumviri. coloniarum militarium meminit Vellejus lib. priore.

Quateravi ærarium.] Lego, *Quater levavi ærarium*, aut *sustentavi*. vult dicere, quod Dio in actis anni DCCXXVI. initio libri LIII. *Ἐπειδὴ χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἐδέησεν, ἐδανείσατό*

τὴν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ. *Levare ærarium*, pro inopiam ærarii levare, breviter & elegantur dictum.

Sestertium millia quingenta.] Scripserant fortasse *millies & quingenties*.

Curiam & continens & Chalcidicum.] Dio in quinto Augusti consulatu, libro LI. *Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διετέλεσε, τό, τε Ἀθηναίων, καὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὀνομασμένον καθιέρωσε.* hoc ædificium postea Domitianus refecit, ut est auctor Eusebius in Chronico, ad numerum M M C V. ubi de Chalcidico plura beatæ memoriæ vir, Josephus Scaliger, ὁ πάνσοφος.

Cum porticibus.] Ex isto loco scribimus apud Suetonium, capite XXIX. quod fugit nos monere, *Addit porticus, cum bibliotheca Latina Græcæque.* sic codd. Memmianus, Viterb. & Grossetii, non ut vulgo, *Addita porticus*.

Porticum ad circum Flaminium, quem sum app. p.] Leve mendum falsi notam Augusto inurit. Lege, *quam.* & de porticu C N. Octavii accipe, quam refecisse ait, & sivilisse appellari veteri nomine. Ea fuit regione Urbis nona ad Circum Flaminium, ut hic Augustus narrat. & confirmat P. Victoris descriptio. Scribo deinde *Octaviam*, non *Octaviani*. Pulvinar Octaviani nusquam legi: nec puto sic accipiendum.

Ædes in Capitolio Jovis Feretrii & Jovis Tonantis.] Hanc fecit primus: Suetonius, Dio. illam vetustate dilapsam refecit. Livius libro quarto.

Ædem Quirinis.] Barbare, pro *Quirini*. Dio in actis anni DCCXXXIX. *τὸν τῷ Κυρίνῃ ναὸν καθιέρωσεν ἐκ καινῆς οἰκοδομήσας.*

Ædem deum penatium in Velia.] Hanc quoque refecit, non fecit. Dionysius Halicarnass. lib. I. loquens de Penatibus: *Νεὼς ἐν Ῥώμῃ δείκνυται τῆς ἀγορᾶς & πρόσθ, κατὰ τὴν ἐπὶ Καρίνας φέρουσαν ἐπίτομον ὁδὸν ἰδρυμένος, ὑπεροχῇ σκοτεινός, & μέγας. λέγεται δὲ κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶττιαν Ὀυέλαι τὸ χωρίον.* ita scribi debet hic locus: nam olim falsus sum, cum ex vulgata lectione corrupta *ὕπελαίας*, emendabam *ὑποπαλαίαις*. nihil quidem inepti continet ea conjectura, ut illa fatua quorundam & vesana hariolatio, quam refutabamus: vera tamen non est. Varro de Vita populi Rom. lib. primo, *Tullium Hostilium in Velis, ubi nunc est ædes deum Penatum.* Meminit etiam Festus, in voce *Mutium*.

Sertorium.] Lego *Diribitorium*, quod mirandum ædificium ab Agrippa inchoatum, perfecit post illius obitum Augustus, & publicavit, sine ulla nominis sui inscriptione. Lege Dionem in anno DCCCLVII. lib. IV. Hoc nisi est, putem intelligi aliquam ex adstructis ædibus Pompejano theatro, de quibus fecimus mentionem ad caput XXXI. Ea ædificia sæpe incensa, sæpe restituta. Vellejus de Tiberio: *Quam magnifico animi temperamento,* Cn.

Cn. quoque Pompeji munera absumpta igni restituit!

Duplicavi, fonte novo in rivum ejus immisso.]

Julius Frontinus de Aquæductibus Urbis Romæ: *Augustus in supplementum Martia quoties siccitates agerent, auxilio aliam aquam ejusdem bonitatis opere subterraneo perduxit usque ad Martia rivum, quæ ab inventore appellatur Augusta.*

Quod suo nomine.] Quo refertur istud quod? manifestissime deest in fine superioris versus aliquid. Lego totam sententiam hoc modo, *Theatrum quoque sub nomine M. Marcelli generi ex manubiis.* Suetonius, *Quædam opera sub nomine alieno fecit, ut theatrum Marcelli.* repete ex proximo, *feci.* nam ut alii describunt nobis hoc marmor, minimum intervallum relictum est vacuum ante vocem *manibus.* quod eo libentius amplector, quia necessario post hanc dictionem apponenda alia est: aperte enim sequentia manca sunt & claudicant.

In Capitolio.] Scrib. *dona in Capitolio,*

Quæ mihi constiterunt circiter millenis auri coronarum I pondo, triginta quinque millium.] Donaria Augusti partim ex auro conflata erant, partim margaritis gemmisque maximæ indicaturæ ornata. utrumque hic ab eo fuerat expressum: & auri, inquam, pondus, quod in ἀναθήματα impendisset, & pecunia, qua constarent, tum manupretium, tum ornamenta alia. Auri ait fuisse circiter mille pondo: reliquam impensam triginta quinque millium: hæc vero summa depravatissime & ineptissime notata est. taceo, quod Latinitas eam lectionem non patitur. Omnino scripserat Augustus, xxxv hs. quod est, *trices quinquies* hs. faber sculptor, vel is potius qui Romæ descripsit, & in numerorum interpretatione peccavit insulse, & in nota hs. quam putavit millenarii numeri esse indicem. Stabilimus hanc nostram & emendationem & interpretationem auctoritate Suetoniani loci, qui isti plane geminus est, cap. xxx. *Ædes sacras opulentissimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties hs. una donatione contulerit.*

Quotiescunque Imperatorem..... auri coronarium non accepi.] Lego, *quotiescunque Imperator sum appellatus, aurum coronarium non accepi.* Moris veteris fuit, ut quotiescunque duces exercituum re feliciter gesta Imperatores salutarentur a suis, provinciæ & sociæ civitates ac reges dono darent illis coronas aureas, vel auri tot pondo: quod appellatum est *aurum coronarium.* Sub Imp. retenta est hæc consuetudo: nam illi toties saluta-

bantur Imperatores, quoties ipsorum auspiciis hostis insigni clade afficiebatur: vide quæ notamus ad lib. pr. cap. lxxvi. & salutato aurum coronarium ex ritu offerebatur, non solum a provincialibus, sed etiam ab Italiæ coloniis & municipiis: a quibus se non accepisse gloriatur Augustus. Dio in quinto consulatu Augusti lib. li. *παρὰ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς σεφάνοις προσήκον ἐκ ἐδέξατο.* Simile est, quod narrat Spartianus de Hadriano, *Aurum coronarium Italia remisit, in provinciis minuit.* Idem esse factum aliquando & a Juliano, testis Ammianus Marcellinus.

Tempus defunctorum Africanarum.] Non solum corrupta sunt ista, sed etiam mutila, & perturbata. sententia tamen non obscura: narrat enim magnificentiam suam in venationibus exhibendis. quæ de re libro singulari plura, ubi hunc locum tractamus. Fortasse autem scripserat Octavius: *Spēta-cula amplius mille ducentarum Africanarum.* ut in unam summam contrahatur numerus Africanarum, ad populi voluptatem exhibitarum. quem quidem numerum, vereor, ne justo minorem longe faciam, quum certum sit, unis aliquando ludis sexcentas Africanas Augustum exhibuisse: ut in commissione ludorum, quibus Marcelli theatrum dedicabat. Dio libro liv. *καὶ τῇ πανηγύρει τῇ διὰ τὸ γενομένη, καὶ θηρία λιθικά ἐξακόσια ἀπεσφάγη.*

In templis.] Pridem quo ista pertinerent, indicavimus ad lib. xiii. Strabonis. notat diligentissimus ille scriptor de quibusdam signis furto Antonii sublati, ab Augusto restituti. Plinius quoque libro xxxiv. cap. viii. *Fecit Myro & Apollinem, quem a Triumviro Antonio sublatum restituit Ephesius divus Augustus, admonitus in quiete.* Exemplum hujus æquitatis a P. Scipione, quem Siculis ablata signa & Romam illata, restituisse Plutarchus scribit in Apophthegmatis. *Εὐρῶν, αἶτ, τὴν πόλιν ἀνδριάντων Ἑλληνικῶν καὶ ἀναθημάτων ἀπὸ Σικελίας μετὴν οὖσαν, ἐκήρυξε τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων παρόντας ἐπιγινώσκειν καὶ κομίζεσθαι.*

Statua.] Adi caput lxi. de iis enim statuis intelligit Augustus, de quibus ibi Tranquillus.

Mare pacavi a prædonibus.] Vide ad illa cap. xcvi. *per illum se vivere: per illum navigare.*

Regis Parthorum.] Pertinet ad missos obsides, & reddita signa a Parthis, quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant. Nota historia: supra cap. xxi.]

A me gentes P. .thorum & Medorum.] Parthorum & Med. Loquebatur de Parthis & Medis, qui regem ab ipso petierunt. Strabo, Tacitus, Suetonius, Dio, alii.

ANGELI POLITIANI

Præfatio in

CAJUM SUETONIUM.

Nter omne scriptorum genus, quibus vel Græcæ, vel Romanæ literæ floruerunt, ii mihi haud dubie de humanis rebus egregie meriti esse videntur, per quos aut excellentium populorum, aut summorum principum, aut omnino illustrium virorum res gestæ fidelibus historiarum monumentis commendatæ sunt. Posuere enim in medio nobis vitam, mores, factaque illorum, consilia item, atque eventus rerum, in quæ omnis posteritas, tanquam in exemplar, inspicere, unde ea capere atque haurire documenta posset, per quæ vel publicis, vel privatis rationibus consuleretur. Nam & juniores ex historia multiplici quadam exemplorum copia ad vitam redduntur instructiores, & majoribus natu viris multo plus inde peritiæ suppeditatur, quam quantum longissima hominis ætas afferre potuerit. Itaque L. Lucillum scribit Cicero cum esset Roma ad bellum Mithridaticum profectus, rei militaris omnino rudis, tantam tamen inter navigandum, qua percunctandis peritioribus, qua rebus gestis legendis operam posuisse, ut cum in Asiam plane dux factus pervenisset, tantus in omni genere belli existerit, ut maximi illius regis confessione atque iudicio, omnibus quorumcunque seculorum Imperatoribus anteferretur. Alexander autem Severus Romanus princeps, quoties sibi deliberandum de negotio bellico foret, peritos historiæ homines in primis consulebat, neque id injuria. Si enim sapientiam, (quod ait Afranius) usus quidem genuit, mater autem peperit memoria, quinam tandem sapientiores, vel esse, vel haberi debent, quam ii, qui non ætatis unius, atque urbis, sed omnis ævi, omniumque nationum facta atque mores animo & memoria comprehenderunt? Zenobia quoque illa, quæ post Odenatum maritum Imperatoria occupavit insignia, diuque Romanis principibus insultavit, non solum Græce Latinam historiam perdidicerat, verum Alexandrinam etiam, atque Orientalem breve ipsamet in compendium redegerat. Quo minus mirandum sit, non virtutem modo, & consilium, scientiam præterea gerendi Imperii, sed auctoritatem quoque ei tantam superfuisse, ut se non Arabes unquam

M m m m m m

regnante,

regnante, & foemina, & barbara, non Saraceni, non Armenii commoverent, ut suspicari quidem possimus tale illi quiddam mulieri contigisse, quale de hominis rustici uxore fertur in fabulis. Agricola, inquiunt, deformi facie metuens, ne sibi consimiles liberi gignerentur, hoc remedium commentus est, domi imagines egregie formosas collocavit, in eas aspicere uxorem quam minime conniventibus oculis assidue iussit. Ita de se quam pulcherrimam sobolem propagavit. Eodem hæc videlicet pacto foemina insignis, magnam virorum excellentium similitudinem contraxerat, quorum sibi exempla ad imitandum proposuerat, quorum assidue facta, & mores in historia ipsa quasi in tabella aliqua, aut speculo contemplabatur. Recte enim eam Cicero temporum testem, lucem veritatis, vitam memoriae, nuntiam vetustatis appellat historiam. Ea est una, cujus ope adversus omnem Fortunæ temeritatem, quasi Vulcaniis armis muniti sumus, atque armati, ea quoque nobis præstat, ut, quod ad rerum cognitionem attinet, superioribus etiam vixisse ætatibus videamur: neque non tamen & illud historiæ ingens est meritum, quod & bonos viros laudando extollit, & improbos vituperando detestatur, sola denique & custos est fidissima temporum: & ipsa a temporibus quasi mutuo referentibus gratiam custoditur. Negant sane philosophi quidam, appetendam gloriam esse, eamque rectius a virtute velut minime necessariam negligi autumant. Virtus enim, inquiunt, ipsa sibi est pretium, ipsa est per sese nullis extrinsecus illecebris expendenda. Atque hæc illi cum scribunt, suum tamen eis libris nomen inscribunt. Idque vel maxime tum captant, unde exterrere alios enituntur: nemo est enim tam cornea fibra (ut ait Persius) quin dulcedine aliqua laudis titilletur: nemo tam penitus frontem vel prostituit, vel amisit, quin metu infamiae aliquo vellicetur: quocirca recte illa apud Prodicum Chium virtus, quemadmodum quidem Xenophon Socraticus meminit, iis ad se Herculem illecebris contradicente voluptate conatur attrahere, ut inter prima decus ei, honoremque polliceatur: Per me, inquit, juvenes seniorum laudibus gaudent. Seniores ipsi juvenum honoribus lætantur. Jucunde præterita meminerunt, suaviter in præsentibus agunt. Per me Diis amici, chari amicis, patriæ honorabiles sunt: ubi autem vita excesserunt, non obscuri, non inglorii jacent, sed perpetua memoria celebres vigent. Eadem quoque apud Silium Virtus ait:

Mecum honor, & laudes, & læto gloria vultu,

Et decus & niveis victoria concolor alis:

Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus.

Neque enim existimandum est, aut hunc ipsum Herculem, cujus egregia toto orbe terrarum facinora celebrantur, aut heroas cæteros tanta illa fuisse pericula

pericula subituros, tanta adituros certamina, si suarum memoriam rerum juxta secum intermorituram putassent. Pulchre itaque Valerius Flaccus de suo agens Jasone ad hunc modum exclamat:

---- *Tu sola animos, mentemque peruris*

Gloria te viridem vidit, immunemque senectæ

Phasidis in ripis stantem, juvenesque vocantem.

Ego vero etiam conditas a primordio urbis, etiam posita civitatibus jura, etiam multa in usum hominum inventa, atque excogitata sola gloriæ cupiditate crediderim, quam nisi esse civibus necessariam veteres Rerum publicarum gubernatores existimassent, nunquam tanta ejus fomenta, tot coronas, trophæa, palmas, tot arcus illos, magnificosque triumphos posuissent. Itaque videre est nostris his calamitosissimis temporibus etiam cum virtutis fructu virtutem prope ipsam intercidisse: nam quis eam, quæso, amplectatur, ut Juvenalis inquit, præmia si tollas? Præmium autem quidnam est honestius veræ virtutis, quam ipsa gloria? quæ ut in reliquis monumentis temporalium aliquod habere diversorium potest, ita in excellentium historicorum libris perpetuum sibi domicilium fabricata est. Nam oratorem quidem facile ut omnia extollentem in majus averseris, historia, si quid vel gratiæ vel offensiæ dederit, suum jam nomen non retinebit. Quam ob rem, ut certior veriorque in ore muliebri ingenuus & nativus color, quam vel cerussa vel purpurisso illitæ buccæ: ita historiæ sincerum testimonium fucosis oratorum præconiis diuturnius, quod scilicet & Cicero ipse intelligens, belle agit cum Lucejo, sui ut rumores monumentis illius commendentur. Et Plinius Junior homo ætate sua inter primos eloquens habitus, optat Cornelii Taciti inseri historiis, quod immortales futuras eas auguraretur. Sed neque orator quisquam vel mediocris sine exemplorum varietate unquam fuerit, quod sine ipsis (ut ait Cicero) nihil recte docetur, neque historiæ munus implere alius, nisi eloquentissimus, poterit. Itaque & Plinius idem dies, noctesque cogitare se scribit, qua se quoque ratione possit tollere humo, id autem solam prope historiam polliceri, beatosque putat, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda, beatissimos, quibus utrumque: atque utinam Ciceroni quoque ipsi parere aliquando historiam licuisset, quam tunc præcipue egregium illud ingenium parturiebat, cum scelere inimicorum caruit rebus humanis, talem jam illam, quantum auguror, haberemus, qualem adhuc ne suspicari quidem possumus. Nam si in orationibus illis suis, ubi omnia ad præscriptum dicerentur, ita sunt quædam breves insertæ narrationes per omnes ductæ sensus, atque affectus, ut non dici res illæ, sed plane geri, atque esse oculis subjectæ videantur, quanto uberiora tandem,

amplioraque omnia in liberrimo illo historiæ campo, quasi in Olympiaco curriculo apparuissent, cum forensi asperitate carens oratio fuso atque æquabili suo quodam tractu deferretur, cum crebrioribus uti & sensibus, & aculeis, liberioribusque verbis, figuris remotioribus, & ad poëticam sublimitatem quam proxime accedentibus liceret, cumque omne argumentum magis ad memoriam posteritatis famamque ingenii, quam ad præsens iudicium; ad exponendam rem gestam, quam ad fidem faciendam componeretur. Et quoniam dicendo provecti sumus, ut de stylo etiam ipso historico meminerimus, non alienum fortasse videri poterat, reliqua etiam, quæ essent in hoc opere observanda, quæque item fugienda præcipere, quo utendum principio, qui tenor rebus, qui modus accommodandus, quæ subticenda, quibus immorandum, quæ carptim tantummodo perstringenda, quo pacto fieri fides, quoque modo vacare omni suspitione auctor possit, quæ sint omnino in temporum ordine, locorum descriptione, causis, consiliis, eventibus, rebus ipsis gestis explicandis, observanda, quid spectare in primis auctorem, a quibus avocare animum, quantum utilitati servire, quantum indulgere voluptati oporteat. Verum hæc aliaque impræsentiarum brevitatis studio, spatiisque, (ut Virgilius ait) exclusus iniquis prætereo, atque aliis commemoranda relinquo. Jam nec poëticen quidem, si ad gloriam spectes, ulla ex parte cum historia contuleris, quippe cui aut omnino fides abrogetur, aut tum denique habeatur, cum sese maxime ad historiæ imitationem conformet, & is haberi summus poëtarum debeat, qui quam facillime quorum velit auditoribus faciat fidem. Quapropter & Musæ quoque ipsæ apud Hesiodum in libro eo, qui de Deorum generatione inscribitur, ad hunc fere modum de se prædicant. Nam versiculos ipsos, etsi fortasse incondite, ad unguem tamen Latine exprimere conabor:

Scimus falsa quidem narrare simillima veris:

Scimus item, quoties libitum est, & vera profari.

Sed & legumlatores, quanquam civitatibus jura instituant, nisi historiam plane tenuerint, mendose suum officium faciant necesse est. Ut enim pictor quidam interrogatus, quonam potissimum magistro profecisset, populum digito demonstrans, illo, inquit: sic is, qui leges ferat, in ipsos hominum cœtus diligentissime inspicere, tanquam in exemplar debet, ut ex singulorum moribus, quæ ad communem omnium utilitatem pertineant, eliciat: eaque in unum contracta, & emendata, tum denique in medium proferat, atque promulget. Ac neque ipsas quidem quamlibet sacrosanctas leges, quod mihi pace omnium dixisse liceat, neque ipsas, inquam, leges

leges utiliores esse hominum generi, quam monumenta historiarum temere concesserim. Nam cum sit finis idem legumlatori positus, & historico, cumque eundem quasi in scopum uterque aspiciat, videlicet ut quam optimis moribus inter se homines agant, tamen esse rerum gestarum conditoris præstabilius officium videtur, quam legiferi, quanto doceri hominem, quam puniri atque torqueri præstat. Ad hæc philosophia quoque ipsa, neque de moribus agere, neque de domesticarum publicarumque administratione rerum sine exemplorum multiplici copia, varietateque satis possit. Id si cuiquam incredibilius videatur, maximorum clarissimorumque de ea re philosophorum libros, atque in primis Aristotelis in manusumat. In quibus nullum fere, aut præceptum, aut documentum inveniet, quod non ex ipsa historia, tanquam e capite, venaque perenni, & fonte aliquo uberrimo emanaverit: rerum vero naturam quo pacto tractabit is, qui ipsam Naturæ historiam non calleat? Negent fortasse id argutuli quidam nostræ ætatis philosophi, ut qui nec Plinii singulare opus de eo negotio comprobent, idcirco videlicet, quia est elegantissime scriptum: nec Aristotelis historiam de Animalibus evolvant, quia Latine jam & ipsa, Theodoro Gaza interprete, cœpit loqui, ii mihi similes esse videntur servis, qui dominorum hæreditate facti repente divites, neque quo pacto induenda sit herilis vestis, neque omnino ipsius tenere ordinem norunt, sed sæpe apro aut lepore, turdoque forte, aut ficedula in mensa positis, ipsi tamen jus aliquod fatuum, aut pulmentum, & sordidissima quæque cibaria magna ingluvie devorant. Atque ut prægnantes mulierculæ, cum circa tertium fere a conceptu mensem morbo eo laborant, quem Græci medicinæ auctores *κίτταν* (id Latine pica est) appellaverunt, utiles quidem, consuetosque cibos aspernantur, cretam vero, & extinctos carbones, aut rudera aliqua avidius comedunt, quod multa videlicet in stomacho excrementa male concocta habeant. Ita ii nostri bene quidem palliati philosophi, cum sint & ipsi corruptissima illa sua disciplina imbuti, elegantes quidem beneque sentientes scriptores, utpote sui dissimillimos, jure fastidiunt: inquinatissimum autem quemque auctorum maxime quasi blandum filiolum amplectuntur. Libuit mihi aliquando excutere scrupulosius commentaria in Aristotelem nonnulla, quæ isti inter prima adamant, ipsis etiam Getis barbariora. Deus bone, quæ monstra in illis, quæ portenta deprehendi, quam aut omnino nihil sentiunt, aut contra eum ipsum, quem interpretabantur ridicule sentiunt! Contuli & Græcum Aristotelem cum Teutonico, hoc est, eloquentissimum cum infantissimo, & elingui. Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo! Vidi eum, vidi, & vidisse poenituit non conversum e Græco,

sed plane perversum, sic ut ne minimum quidem alterius vestigium in altero appareret, nihilo tamen secius, quæ est hominibus duritia oris, arrogare sibi venerandum philosophi nomen haud erubescunt. Sed quorsum ego hæc? cum sint, vel isti in primis, quibus insana in gymnasiis sint posita præmia, ut tanta mercede Latini hominis nihil sapere discant etiam a barbaris, cum jaceant, pro dedecus! & neglectui habeantur bonæ, hoc est, Romanæ literæ, & quæ exerere caput atque attollere paululum oculos superiore seculo cœpissent, neminem jam reliquum, aut sane quam paucos habent, qui sublevare eas, qui erigere prostratas conentur. Quæ quidem laus propria esse vestræ hujus Reipublicæ debuit, Florentini, ut qua in civitate nuper eæ sunt renatæ literæ, in eadem etiam alerentur, adolescerentque, pristinumque vigorem aliquando, atque antiquam virtutem recuperarent. Sed redeo unde digressus sum, ne ipsa quidem philosophia, inquam, sine historiæ adminiculo suum cursum tenebit unquam, non magis quam sine velis nautæ atque remigio, utque valentius efficaciusque docendi genus per exempla, quam per præcepta esse nemo non fateatur, ita prolixius humanum genus historia, quam philosophia demeretur. Ac philosophiam quidem multi ceu prorsus inutilem, & neque imperantibus, neque Rempublicam administrantibus accommodatam reprehenderunt, multi etiam gravius insectati verbis, inceserunt, nonnulli autem, inter quos Cicero, propugnarunt: historiam nemo agit ream, nemo offendit, nullius quippe patrocinium, quæ sit innocentissima, desiderat, nullis peti maledictis potuit, quæ præclarissime de universo hominum genere sit merita. Age vero quid dicam de artibus cæteris? quarum partim ad felicitatem nihil pertinet, partim (ut inquit ille) plus aloës quam mellis habet, neque tantos usus hominibus, quanta affert detrimenta, quædam etiam docent, non tam quo pacto erigere verum possis, atque fundare, quam quomodo prosternere ac demoliri. Historia & felicitatem participat nobis, & citra ullum nocumentum prodest homini, & veritatem ipsam velis, equisque (quod ajunt) inter prima prosequitur: quapropter, ut in pauca conferam, vere hoc mihi videor esse dicturus, nullius aut facultatis, aut disciplinæ tantam utilitatem, quantam historiæ existere. Nam cum perpetua stigmata inurat improbis, cum sempiterna gloria afficiat bonos, illos a malis artibus metu dedecoris absterreat, hos ad præclara facinora spe laudis adhortetur, magna merito ex parte præstantissima quæque excellentium veriorum opera, dicta, factaque ipsi accepta referentur historiæ. Sed quoniam de ea universa satis (ni fallor) pro tempore locuti sumus, pauca etiam de illustrium vitarum scriptoribus persequamur, qui mihi quidem tanto eos antecellere videntur, qui multifariam illam hominum, locorum,

tem-

temporumque diverforum, quasi sylvam in medium exponunt, quanto & diligentius singula quæque exprimere, & facilius imitari, atque effingere quam universa quis possit. Itaque nunquam ego, aut Plutarchum minus hominibus, quam Herodotum, aut Suetonium, quam Sallustium fatear contulisse. Utenim Sertorianus robustissimus miles totam semel equi caudam manu comprehensam avellere non potuit, quam deinde tamen lixa imbecillus setas scilicet ipsas singulatim carpens, paulo negotio depilavit: ita imitari congesta in unum varia exempla difficile sit omnibus, separata autem, atque digesta facile cuivis liceat. Auctoris præterea mens cogitata illa sua rectius quasi sagittas collineabit, si sensum totum atque animum unum ad argumentum atque personam, unamque quasi ad metam direxerit, quam si eodem tempore diversas in partes circumegerit. Neque autem major continentibus illis scriptis voluptas inest, cum nihil æque historiæ lectorem afficiat, quam varietas ipsa rerum, in qua ancipites insint hominum casus, inexpectatique eventus: itaque etiam quoquo modo scripta (ut Plinius inquit) delectat, quod sint natura homines curiosi, & qui nuda etiam rerum cognitione capiantur ea, quæ haud minus hoc scribendi genere, quam perpetuis historiis exprimuntur. Cætera vero ad ingenii modo ostentationem pertinentia, neque si adsint, asperner, neque si absint, magnopere desiderem. Ut enim Nicostrato illi ab Hercule oriundo maximo quidem athlete, sed turpissima facie homini, nemo idcirco Milesium illi Alcæum luctatorem & ipsum in stadio præposuerit, quod esset adolescens formosissimus (neque enim de forma illic agitur, sed de virtute) ita nec historia, si qua ei extrinsecus ornamenta, velut equo phaleræ adjungantur, nudæ huic atque sobriæ, suasque tantum partis exsequenti anteferretur. Ut neque citharædum sanus quisquam optimum esse eum affirmaverit, qui quam pulcherrimam purpuram sit indutus, sed cui & infidibus & in cantu numerorum & modulationis ratio constiterit. Ad illa mihi pro se quisque advertat animum, quantum domestica in iis, interioraque exempla, magis quam in superioribus repræsententur, quæ mihi haud dubio multo esse conducibilia, utilioraque videntur, quam eorum, quæ in foro, quæ in bello, quæ in luce, atque in oculis denique hominum gerantur. Altera enim persæpe & simulata, & temporaria, altera propria semper, & perpetua esse solent. Nemo enim, quod in proverbio est, diutius personam ferre potest. Atque hæc singula ita Suetonius hic noster persecutus in sua historia est, ut præter explicandi scientiam, qua mirifice est usus, etiam diligentiam nobis, fidemque, & libertatem suam plane probaverit. Nulla in his libris suspicio est gratiæ, nulla similitatis, nihil studio dictum, nihil suppressum metu, rebus ipsis data omnia, veritati

veritati in primis servitum est, ut plane appareat ad perpetuam magis possessionem (ut Thucydides ait) quam ad intuitum hoc opus, pugnamque præsentem comparatum est. Nam qui aut fœdis assentationibus, aut malignis obtrectatiunculis, supra quam res ipsa postulet, quasi servire historiam cogunt, ii mihi haud minus eam dehonestare videntur, atque ii, qui Herculem ipsum depingant, Lydiæ Omphalæ in muliebri & crocina tunica famulantem, sedentemque cum lana & colu inter ancillulas, cum interim domina leonis induta spolium, clavam illius manu sustineat, ac supplicantis herois caput sandalio commitiget. Quam ob rem laudandus in primis Macedo Alexander, qui Aristobulo historiam de suis rebus gestis inter navigandum recitanti, ubi homo adulator multa supra veritatem affinxerat, ereptum manibus librum in Hydaspem fluvium demersit: Et tu, inquiens, o Aristobule, eodem fueras pacto præcipitandus, qui isto modo solus pro me depugnas, quique vel jaculo ipso interficias elephantos. Et jure id quidem: res enim ab aliis accipere scriptorem decet, ipsum domo prudentiam, eloquentiamque afferre. Nam ut Phidias, Praxiteles, Alcámenes, alique insignes statuarii non ipsi aurum, argentum, ebur, reliquam materiam conficiebant, sed ab Eleis puta, Argivis, Atheniensibus acceptam perpoliebant, desecabant, componebant, coagmentabant, formabant, auroque inspergebant, itaque se præclare artificio suo satisfecisse existimabant: sic eum profecto, qui sit res gestas posteritati commendaturus, redigere quasi in quadram, quæ facta sint, atque in ordinem oportet, eaque quam maxime aperte, evidenter disponere, sic ut, qui audiat, non tam excipere sibi auribus, quam usurpare oculis videatur. Atque hanc in primis captare historicus laudem debet, ut libertate usus maxima in scribendo, ut neque assentationi quasi obnoxius, neque obtrectationi quasi offensus, sed fidei servisse atque incorruptæ veritati existimetur, ne quid in eo servile, neve quid malignius deprehendatur, sic ut nec ullis conditionibus sollicitatus, neque mercedula cuiquam auctoratus, sed sui homo juris, rectus, atque intrepidus neutram in partem præponderet. Neque enim debet hujus operis conditor, inanes illos præsentium rumusculos statim quasi manu pretium aucupari, sed solidum posteritatis expectare judicium. Id quod fecisse Cnidium quendam architectum dicunt, qui fabricatus regi maximam illam, pulcherrimamque in Pharo Ægypti turrim, unde videlicet nautis nocturna lumina ostenderentur, suum quidem nomen in muri ipsius lapide clam incidit, calcem deinde superinducens nomen inscripsit Regis, fore id, quod accidit, auguratus, ut haud multo post literæ illæ cum lorica sua defluerent, atque insculptum saxo appareret, *Sostratus Dexiphanis Cnidius diis salutaribus ob navigantes.* Non igitur sæculi tantum

fui

fui levissimum captabat applausum, sed sibi in longum tempus, dum turris illa staret, prospiciebat, quod idem est in historia aspiciendum. Præstare autem Historico perennem laudem veritas in primis poterit. Sunt enim posteri rerum scriptarum acerrimi judices, & qui a falsis æque discernant vera, atque aurum purum facile peritus argentarius ab adulterino dignoscat. Quocirca tantum abest, ut hic noster quicquam vel metu, vel studio adductus, rebus ipsis detraxerit, ut Nervæ etiam, Trajani, Adrianique suæ ætatis Imperatorum vitas tacere præoptaverit, quam aut periculose de viventibus male sentire, aut extollendo potentiores, parum videri liber; sed neque aut obscœnitatis apud hunc quisquam, aut crudelitatis exempla reformidet. Siquidem & Lacedæmonii (ut est apud Plutarchum) soliti etiam erant per festos dies bene potos servos, atque ex eo parum sui compotes, quos illi ^{ΕΙΛΩΤΑΣ} vocabant, ostendere inter convivia, atque illo pacto docere adolescentes, quantum in se mali ebrietas contineret. Et Thebanus Gismenias bonos juxta malosque tibicines discipulis ostendens, Hoc modo, ajebat, canere oportet, illo non oportet. Videlicet collatæ vitiis virtutes, magis aliquanto, quam si seorsum inspexeris, dilucescunt. Fuere autem ex Romanis omnibus Imperatoribus nimis quam pauci probabiles, ut non ridicule a scurra quodam mimico dictum sit, in uno annulo bonos omnes principes perscribi posse, atque depingi. Cujus quidem rei multæ in promptu causæ sunt, licentia in primis, qua, (ut Comicus inquit) deteriores sumus: rerum deinde affluentia, quæ parens contumeliæ esse solet. Itaque feris tauris fasciculos e fœno antiqui pastores alligabant cornibus, insinuantes (ut mihi quidem videtur) nulla adeo ab realia nimiam illam ferociam, quam ab saturitate provenire. Unde in proverbium quoque adducta res est, ut cum cavendum a quoquam significare velimus, illum dicamus fœnum in cornu gerere. Post hæc amici, aulici, satellites, improbi, factiosi, detestabiles, in quodvis facinus conspirantes, ut vere ab Homulio quodam dictum Trajano Imperatori fuit, meliorem esse Rempublicam, & prope tutiorem, in qua princeps malus esset, quam ea, in qua sint amici principis mali: unus quippe a multis facile corrigitur, multi ab uno superari nulla ratione possunt. Ad hæc ignoratio rerum omnium. Plerique enim aut rapuerunt prius, quam mererentur Imperium, rem invidiosissimam, aut ad ipsum tempestate quadam, quasi ad scopulum impegerunt, aut impositum sibi illud onus prius, quam vires consulissent, subierunt. Quapropter ut homines equitandi parum periti, facile ab equo sternace excutiuntur, ita ii sunt a principali solio nullo fere negotio deturbati: ut a privato adhuc Diocletiano vere videatur dictum, Nihil esse difficilius, quam bene imperare. Sed de

his haëtenus. Nunc quæ de Suetonio ipso comperta habeamus, haud multa illa quidem, sed multo conquisita labore paucis perstringamus. C. Suetonio Tranquillo pater fuit Suetonius Lenis, Othonis Augusti clavus, & qui bello ad Bebriacum interfuerit tertiæ decimæ legionis tribunus. Ipse Tranquillus Adriani principis epistolarum magister aliquandiu fuit, cui tamen successor a principe deinde est datus, quod se apud uxorem Sabinam injussu ejus familiariter egerat, quam reverentia domus aulicæ postularet. Hunc nonnulli inter grammaticos recensent, ac declamatorem fuisse perhibent: egisse eundem etiam causas, de epistola quadam Plinii colligimus. Cujus tamen in recentioribus libris mendosa est inscriptio, non Suetonio Tranquillo, sed Septitio Claro, qui præfectus prætorii apud Adrianum fuit. Nostræ lectioni vetustissimorum codicum fides adstipulabitur. Familiare ei Suetonio fuit amare brevitatem. Idem a Flavio Vopisco emendatissimus, & candidissimus scriptor appellatur. Libertas illa, qua malorum principum vitia persecutus est, etiam cuidam post eum magno stetit dicitur: nam scelestissimus Imperator Commodus, eum, qui Tranquilli librum vitam Caligulæ continentem legerat, feris objici jussit, quod eundem diem natalis ipse habuerat, quem & Caligula. Historia duodecim Cæsarum a Julio in Domitianum usque descendens, octo in volumina tantum distribuenda est. Scripsit item permulta alia, ut de Græcorum lusibus librum unum, de Romanorum certaminibus, & spectaculis duos, de anno Romano unum, de signis, quæ in libris reperirentur unum, ad hæc de Republica Ciceronis contra Didymum grammaticum, de vestium genere atque nominibus, de ominosis verbis, & unde quæque fuerint appellata, de Roma ipsa ejusque institutis & moribus libros annales, primum etiam stemma seriemque illustrium Romanorum, de quo scilicet volumine & divus Hieronymus meminerit, de officiorum institutione, de prætoribus, cujus ex quarto octavoque libro nonnulla verba & Priscianus adducit. Et scriptor alius de poëtis, idemque de triumphis agens, Tranquillum utrobique allegat auctorem. Scripsit etiam de vitiis corporalibus, ut meminit Servius in Bucolicis. Exstat præterea, sed mutilum, atque dimidiatum, quod ei quoque adscribitur, opusculum de claris grammaticis & rhetoribus. Atque hæc fere sunt, quæ de auctore hoc ex diversis vel Græcis vel Latinis scriptoribus primi nos (quod arroganter tamen dictum videri nolim) sed certe primi nos (absit invidia) collegimus, primi, quantum video, in medium extulimus. Nam de his omnibus apud Domitium quoque ipsum Aristarchum alterum, ut isti volunt esse, mirum silentium est, qui tamen sinisteriora quædam de Suetonii moribus confectatur, Marii, nescio cujus, testimonium

nium citans. Nos enim adolescentes ipsum meminimus audire Domitium, cum diceret habere se peculiarem Marii Rustici librum, quem cæteris incognitum secum de Gallia attulisset, qui tamen codex, ne extincto quidem illo, nunquam comparuit. Atque ego quidem studio incogniti mihi scriptoris incensus, etiam ad ipsius Domitii parentis Benaci lacus accolam accessi, omnemque ejus librorum suppellectilem scrutatus, Marium certe hunc Rusticum inveni nusquam. Itaque neque obfirmabo temere, quæ ille scribat, neque ut commentitia refellam, quia neutram mihi in partem satis constat. Vos qui rem, qui hominem nostis, de eo pro arbitrio judicaveritis. Scripsere, præter quos ipse adducit Suetonius, Augustorum temporum historiam, qui quidem existant, Græce Dion, atque Herodianus, cujus in Alexandro & Maximino improbatur fides, pauca Plutarchus, nonnulla Procopius. Latini Cornelius Tacitus Suetonii æqualis, cujus ne libri lectorum incuria deperirent, jussit Imperator Tacitus in omnibus bibliothecis collocari, denosque annis singulis publicitus describi: præter hunc Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Lampridius, Trebellius, Vopiscus, Marcellinus, ac si cui etiam addendi videntur, Orosius, Eutropius, Paulus, reliqui ævo interciderunt. Græci quidem Dexippus, quo etiam duce victi ab Atheniensibus sunt Gotthi, item Callicrates, Linus Græcorum longe doctissimus scriptor, alii etiam nonnulli, quos jussu Constantini principis Tacius Cyrillus e Græco in Latinum convertit. Latini Plinius, Junius, Cordus, loquacior paulo, & minutissima quæque scrupulosius confectatus. Philippus item patris Alexandri libertus, qui & Alexandri quoque ipsius itinera conscripsit Acholius. Præter hos Marius Maximus, Ælius Sabinus, Fabius Marcellinus, Theoclius Asclepiodotus, Astryanax, Cornelius Capitolinus, Gargilius Martialis, Suetonius Optatianus, qui Taciti Imperatoris vitam scripsit, ipse quoque Imperator Severus vitas bonorum principum versibus comprehendit. Et is, qui nulla fide historiam contexuerit Gallus Antipater. Hæc hætenus: reliqua, si videtur, altera commentatione transigemus.

LOCA S U E T O N I I

P E R

ERASMUM RESTITUTA.

ERASMUS ROT. CANDIDO LECTORI S. D.

Um hanc editionem jam adornassem, commodum jam allatus est Suetonius, Aldinis typis excusus, sed emendatus opera Bapt. Egnatii, viri cum primis tum integri, tum eruditi: nam utrumque juxta requirendum arbitror in eo, qui veterum lucubrationes emendandas, aut explicandas suscipit. Equidem Aldi mei mortem hoc fere moderatius fero, quod in hanc restituendi bonos auctores provinciam ei successerit, qui demortui per se clari gloriam obscuraret, si tamen hoc est obscurare, virtute virtutem vincere. Atque utinam ut Suetonium, Aurelium Victorem, & Eutropium dedit, itidem & Ælium Spartianum, ceterosque huic adjunctos nobis dedisset, in quibus nos permulta restituimus. Nam omnia, qui poteram, nisi codicum antiquorum auxilio adjutus? Tametsi & in Tranquillo non nulla restituimus, quæ Egnatium licet oculatissimum suffugerant: velut in Cæsare Dictatore, 17. *Eodem modo Nonium Quæstorem, quod compellari apud se majorem potestatem passus esset. modo*, expunximus ex fide vetustissimi codicis, siquidem *eodem* heic adverbium est, ut subaudias, conjecit. Sunt hoc genus & alia non nulla, sed minutiora, quam ut operæ pretium sit sigillatim recensere. Ceterum quod in Othone 7. Egnatius legendum putat, *τί γάρ με δεῖ καὶ τοῖς μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν*; ab illo dissentio, quod hæc fere verba Beroaldus ab erudito quodam admonitus ex Dione huc transtulerit. neque variant heic quæ viderim exemplaria. tantum in non nullis pro *αὐλοῖς* vitiatum erat *ἀσύλοις*. Legendum igitur haud dubie, *τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς*; id est, quid mihi cum longis tibiis? Qua de re copiosius nobis dictum in Adagiorum Chiliadibus. In Caligula 38. pro *nec dicendi finem factum*, restitueramus ex exemplari pervetusto, *nec licendi finem factum*: etiamsi post comperi locum hunc a Budæo nostro correctum in Assè. Hoc admonere visum est, quo plus ponderis habeat Budæana castigatio, quamquam ea nullius vetusti codicis præfert auctoritatem. Porro quod in August. 99. legitur, *Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς τι ποιεῖτε*, id est, date plau-

plausum, & omnes vos cum gaudio quippiam facite : in quo & Egnatius hallucinatus est : ego, ni fallor, & unus, & primus restitui, idque ex qualibuscumque vestigiis antiquissimi codicis. Legendum igitur ad hunc modum Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε. id est, date plausum, & vos omnes cum gaudio plaudite. Est enim versus trochaicus. præcesserat autem in exemplari nostro & alter huic similis trochaicus, aut certe hemistichion, sed figuris elementorum adeo depravatis, ut quid scriptum esset, non quiverimus conjicere. Jam quod est in Vespasiano. 23. ὦ Λάχης Λάχης, ὅταν ἀποθάνῃς αὐθις ἐξ ὠπαρχῆς εἰρήσῃ Κήρυλος. si quid suffragarentur exemplaria, lubens legerim ad hunc modum, ὦ Λάχης Λάχης, ὅταν δ' ἀποθάνῃς, αὐθις ἐσση Κήρυλος, id est, o Laches Laches, at ubi mortuus fueris, rursus eris Cerylus : ut ὦ Λάχης Λάχης sit clausula prioris carminis, cui succedit integer jambicus trimeter, tametsi hac de re nolim contendere. Ceterum de nummorum analogia, si quid a Budæo dissentit Egnatius, Portium suum secutus, quod nobis nec otium suppetebat, nec ad hunc laborem proprie pertinebat, non fuit studium excutere. Addidimus autem indicem, quo potissimum annotavimus, si quid nove, præterque superiorum auctorum consuetudinem, aut si quid etiam Græcanice dictum sit, ne nihil sit lucri, quod lectorem ad emendum invitet. nec hoc tamen solum accedet, quin & quidquid adjecit Egnatius, heic habes, & præterea non nulla, quæ nos soli etiam restituimus. Bene vale, carissime Lector, & hisce nostris laboribus feliciter fruiere. Anno. **CLD. LD. XVII.**

P R Æ F A T I O
 C A S A U B O N I
 O L I M E D I T I O N I
 S U E T O N I A N Æ
 P R Æ M I S S A.
 V I R O C L A R I S S I M O
 P H I L I P P O C A N A I O

Fraxineti & Monticuli Domino, Sanctioris Consistorii Regii Consilia-
 rio, Germaniæ Exlegato, & in supremo Occitaniæ senatu Præsidi,

I S. C A S A U B O N U S S.

Riennium ferme est, Præses clarissime, cum Suetonii Tranquil-
 li librum secundum in hac schola publice explicui, in quo ne-
 gotio ut ea fide versarer, quam & muneris mei ratio postulabat,
 & alacritas honestissimorum adolescentium, qui mihi assiduam
 operam navabant, occasionem nactus sum inquirendi in omnes
 historiæ Romanæ partes, paullo quam fecissem antea, diligentius. Est enim
 liber ille, quod te minime latet, vir doctissime, ita scriptus, ut frustra sit
 aliquis speraturus, se cum vel explicare aliis, vel intelligere satis posse, quin
 omnia omnium veterum scrinia excusserit, in quibus aliquid lateat, aut ad
 publicum ejus Reipublicæ statum, aut ad privatam singulorum vitam & mo-
 res pertinens. Quod cum a nobis non segniter sit tentatum, ejus laboris
 hunc fructum referre visi sumus, ut plurima, qua in Tranquillo, qua in ali-
 is generis ejusdem scriptoribus, necdum cuiquam occupata, observaremus.
 Itaque non destiterunt ex eo agere mecum amici quidam, ut ea colligerem ac
 publicarem. Quibus tamen ut cederem, non ante inducere in animum po-
 tui, quam exstitisti mihi etiam tu, quando in Germaniam tuo accitu veni,
 eorum edendi auctor & suator. Expugnavit propositum meum auctoritas
 tua, vir maxime: quæ merito suo tanta apud me est, quanta non temere
 alius cujusquam. Cepi igitur ab eo tempore præstantissimi hujus auctoris
 edendi consilium: quod sæpe tamen postea, destitutus antiquis exemplari-
 bus,

bus, praesidio ad eam rem necessario, abjeci. Enim vero praeter omnem spem experti sumus, quod ille ait, --- πείρη δὴν πάντα τελεῖται. Nam unde nunquam existimaram, affulsit nostro huic incepto lux: de quo cum clarissimum virum, Augustum Thuanum, super caetera decora nostrarum quoque literarum amore & cognitione juxta magnum, scripsissem, impetravit is mihi ab humanissimo doctissimoque Petro Pithæo auxilium libri manuscripti: qui nobis quanto usui fuerit, αὐτὸ δείξει. Adfuerunt mox & alia, tam expetita semper, quam insperata diu adminicula: quorum suo loco facta a nobis singulatim mentio est. Omnium tamen maximum, ne quid dissimulem, fuit, quod ipsi nobis oleo & opera nostra paravimus: dum enim singula Suetonii cum iis contendimus, quæ apud caeteros scripta leguntur, multis, nisi fallimur, locis lucem fecimus, quam priores interpretes non fecerant. Quod non eo dico, ut doctissimorum hominum laudibus obtrectem: præstiterunt alii, quantum tempora permiserunt: alii, quantum per diversa studia & occupationes licuit: omnes, quantum potuerunt: quo majus aliquid velle exigere, pars injustitiæ. Non vidisse eos omnia, haud ipsorum culpa, sed fatum & lex humanæ naturæ est. Quare neque illi sua laude fraudandi, neque nobis, aut iis qui nos porro sequentur, aditus ad eandem palmam debuit esse præclusus. *Laus est publica*, inquit ille. Atqui fuerunt, qui rem me facturum dicerent Lævino Torrentio viro clarissimo parum gratam, quod in ejus messem, ut ajebant, falcem injicerem. Ego vero falli eos persuasum habeo: & neque genium nostrorum scriptorum, neque mores tanti viri nosse: quem ex iis quæ adhuc edidit, novimus non minus candidi pectoris quam doctum & eruditum. Equidem non tam hujus judicium reformido, quam aliorum quorundam jejunas exspecto querelas, quod toties velut e via in diverticulum, ad opem ferendam aliis scriptoribus, Græcis maxime, excefferim. Quos tamen scire volumus, si studio factum hoc a nobis esset, potuisse nos facile vel alterum tantum observationum, aut eo amplius adjicere: atque adeo nihil propius factum, quam ut adderentur & illa. Nam cur oblatam bene merendi de literis occasionem non ambabus arriperem? tempus tantum & otium defuerunt: pleraque enim horum etsi adnotata pridem in litarariis meis, casu tamen quodam scripta raptim, brevissimo tempore, prelis urgentibus fuerunt. Sed nimirum animos tu faciebas nobis, Præses clarissime. Tuis auspiciis inchoatum, tuis consummatum hoc quicquid est, qualecunque. Ut militem animat in prælia regis magni præsentia, redditque αὐτὸν αὐτῷ κρείττω: ita me suavissima tui recordatio alacrem, & semper recentem. Sperabam quidem tuorum in me maximorum meritorum, & meæ summæ in te observantiæ Polybium potius fore apud omnes interpretem: sed cum nimis spisse variis de causis, quæ non erant τῶν ἐπ' ἐμοί, procederet id operis: me-

mor

mor esse ἀνθρώπον σκιᾶς ὄψις, & bullam, non potui diutius debere tibi hanc grati animi mei testationem. quæ ut in plurimorum manus veniret, meæ intererat pietatis: id vero a scriptore Græco, in hoc studiorum tanto frigore & quasi senectâ, expectare non poteram. Paucos enim habes, vir doctissime, tui similes: qui Græcum sermonem ita amas, ut nemo magis: ita calles, & quoties lubet usurpas, ut vix pauci. Dico audenter, neque vereor, ne ludibrium propterea cuiquam debiturus sim: habeo enim iudicii hujus mei obfidem, volumen epistolarum tuarum, Deus bone, quæ elegantia scriptarum! quanta eruditionis copia refertarum! Sane qui disciplinam juris, qui mysteria philosophiæ Aristoteleæ mirabili solertia scrutetur, eum non linguæ tantum, sed literarum quoque Græcarum omnium peritissimum esse, πᾶσα ἀνάγκη. tua quanta sit in utroque genere præstantia, & sciunt omnes eruditi, qui te norunt: & testantur doctissima scripta, quibus æternitati nomen tuum commendasti. Nolo verecundiam oris tui commemoratione cæterarum laudum tuarum onerare: de quibus si dicere aggrediar,

τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτον καταλέξω;

nam opes quidem avitas, & honores quos sub duobus maximis regibus obiiisti summos, facile prætermitto. Tua enim proprie illa non sunt. Tuæ sunt illæ eximiæ animi dotes, quibus excellis: pietas, prudentia, fortitudo, cujus & in publicis sæpe, & in privatis periculis nonnunquam specimen dedisti, & illa animi altitudo, quæ in utraque fortuna te semper eundem præstitit. Ista sunt vere tua, vere bona, vere divina: sunt enim a Deo, qui hanc, ut dicam cum Alexandrino Clemente, ἐνέσχεξέ σοι ἀπόρροϊαν θεϊκὴν. His ut fruaris quam diutissime, utarisque ad publicam patriæ salutem, Musarum patrociniū, tuum tuorumque decus, supplex Deum ΟΡΤ. ΜΑΧ. etiam & etiam veneror. Vale, Præses clarissime, & me, usu & mancupio tuum, ama,

O & præsidium, & dulce decus meum,

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII

LIB. II. CAP. 31.

DE HISTORICIS
LATINIS.

SUETONIUS TRANQUILLUS vixit temporibus Trajani & Hadriani, sub quo & epistolarum magister fuit; ut ex Spartiano scimus in Hadriani vita. Patrem habuit Suetonium Lenem, angusticlavium, ut ipse in Othone scribit: non Suetonium Paullinum, virum consularem, quam opinionem cap. xxvi. refellebamus. Quam amico sit usus Plinio Novocomense ex multis epistolis satis liquet. Eo minus verisimile, vitam Plinii Veronensis, quæ Suetonii nomen præfert, esse genuinam. Nimis illa jejune, & perfunctorie exarata, quam ut de amici tanti avunculo eam scripserit Suetonius. Ac ne dictio quidem Suetonii est, sed omnino alicujus multo junioris. Ex genuinis Libitinam evitare atque effugere potuerunt vitæ xii. Cæsarum, quas libris vii. perscripsit, ac pari libertate, ac ipsi vixerunt: ut recte censet B. Hieronymus. Etiam pervenere ad nostra tempora illustres ejus Grammatici, & aliquot Rhetores. Nam melior pars ejus operis deperdita est. Uti & pene omnis liber de Poëtis. Nam nihil ejus habemus præter vitam Terentii, quæ non Donati, sed Tranquilli est, usque ad illa verba, *Hæc Suetonius Tranquillus*. Item vitam Horatii, quam ei etiam tribuit Porphyrio interpres. Ad hæc fortasse, tum vitam Lucani, tum illam Persii, quæ veteribus glossis præfigitur. Multa quoque alia reliquit, ut librum *περί Ρώμης, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν*: cujus meminit Suidas. Ad hæc libros ludicræ historiæ: quorum primum Gellium citat lib. ix. cap. vii. Puto ejus operis partem fuisse *παιδιας Ἑλλήνων*, quas Tzetzes laudat Chil. vi. Histor. lxxxv. Item alia edidit, quorum Servius, Priscianus, Suidas, & Etymologus Græcus, meminere. Auctor est, Vopisci judicio, *emendatissimus, & candidissimus, & cui familiare sit amare brevitatem*. Ludovico Vivi lib. v. de tradendis disciplinis dicitur esse *Græcorum & Latinorum scriptorum diligentissimus atque incorruptissimus*. Vere quidem, si de Vitarum scriptoribus loquamur. Nam qui iccirco eum Livio, Sallustio, Tacito, præponere velit, insignita, meo judicio, injuria adficiat tantos scriptores. Vitam Suetonii hujus scripsit Sicon Polentonus. Sed ea vix assis est, etsi

Oooooo

do-

doctissimus Pighius non veritus sit illam, emblematis instar, annalibus suis inferere. Pene enim quicquid dicit, pertinet ad Suetonium Paullinum; quem cum Mureto falso credidit esse Suetonii hujus patrem. Atque ut, quæ Tacitus de Suetonio refert, perperam accommodat historici hujus parenti: ita & falso putavit, eum signari a Plinio in historia naturali, ubi ex Paullino quædam refert de Africa, de Canariis insulis. Similis error, cum libros de institutione officiorum, de illustribus scriptoribus, deque historia ludicra, non a Tranquillo hoc, sed a patre ejus, scripta fuisse arbitrat. Qui error ab eodem fonte, unde priores, demanat.

Dubitant viri eruditi, an non Tranquilli nomen debeat reponi apud Lactantium lib. i. cap. x. ubi legas: *Æsculapius & ipse non sine flagitio Apollinis natus, quid fecit aliud divinis honoribus dignum, nisi quod sanavit Hippolytum? mortem sane habuit clariorem, quod a Deo meruit fulminari. Hunc Tarquitijs, de illustribus viris differens, ait, incertis parentibus natum, expositum, & a venatoribus inventum, canino lacte nutritum, Chironi traditum didicisse medicinam: fuisse autem Messenium, sed Epidauri moratum.* Hic Xystus Betulejus, in editione sua, pro *Tarquitijs* reposuit *Tranquillus*; quod eum de illustribus viris scripsisse constaret. Sed egit ille de Romanis: quos inter nullus est Æsculapio locus. Adhæc cur *Tranquitium* rectum videatur, facit, quod non tantum ita sit in codd. m s s, item editione Aldina, eaque, quam Michaël Thomasius recensuit: sed illud quoque, quod hic sermo sit de Æsculapio fulmine percusso: & *Tarquitijs* de fulguritis, & omni augurum atque aruspicum disciplina egerit in libris suis de rebus divinis. Ammianus Marcellinus lib. xxv: *Confestim itaque ante lucis primitias Hetrusci aruspices arcessiti consulti, quid astri species portenderet nova, Vitandum esse, cautissime responderunt, ne quid tunc tentaretur: ex Tarquitianis libris, in titulo DE REBUS DIVINIS, id relatum esse demonstrantes, quod, face in cælo visa, committi prælium vel simile quidquam non oporteat.* Atque hinc etiam liquet, cur *Tranquitium*, inter eos, e quibus profecit, reponat Plinius in indice libri secundi, proximeque subjungat eum Cæcinæ, quem de Hetrusca disciplina scripsisse dicit. Vide & quæ de Traquitio hoc notavit Petrus Pithœus Subsecivorum lib. i. cap. xx. ubi docet, pro Tarquinio Priſco ἀπολῶς *Tarquitijs* legi debere apud Macrobius lib. i i. Saturn. cap. xvi. Quod *Tarquitijs* nomen remansit lib. iii. Saturn. cap. vii. etsi ibi vir eruditus, in Notis suis, ex veteri libro *Tarquinius* malit. Sed mihi *Tarquitijs* magis placet propter ea, quæ diximus.

S E Q U U N T U R E A,
Q U Æ A D
S U E T O N I I G E N U S, V I T A M,

Studia, & hoc opus de duodecim Cæsaribus pertinent.

Lib. IV. in Caligula, cap. 19. de ponte Cajano.

AVum meum narrantem puer audiebam, causam operis ab interioribus aulicis proditam, quod Thrasyllus mathematicus anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmasset, non magis Cajum imperaturum, quam per Bajanum sinum equis discursurum.

Lib. VII. in Othone, c. 10. de pugna Bebriacensi.

Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiæ decimæ legionis Pater. tribunus angusticlavus. Is mox referre crebro solebat, &c.

Lib. VIII. in Domitiano, c. 12. de fisco Judaico.

Interfuisse me adolescentulum memini, cum a procuratore frequentissimo Adolese.
tempo-
ra. consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset.

Lib. VI. in Nerone extremo.

Denique cum post viginti annos adolescente me exstitisset conditionis incertæ, qui se Neronem esse jactaret, tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, & vix redditus sit. *Apparet incidere natalem Suetonii in principia Vespasiani: non longe certe abesse.*

Suidas.

Σευητόνιος ὁ Τράγκυλος χερματίσας, γραμματικὸς Ῥωμαῖος.

Plinius Bebio Hispano. epistolarum lib. I. 24.

*Vita ge-
nus.*

Tranquillus contubernalis meus vult emere agellum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures, quanti æquum est, emat. Ita enim delectabit emisse: nam mala emptio semper ingrata est, eo maxime quod exprobrare stultitiam domino videtur. In hoc autem agello (si modo arriserit pretium) Tranquilli mei stomachum multa sollicitant, vicinitas urbis, opportunitas viæ, mediocritas villæ, modus ruris, qui avocet magis quam distringat. Scholasticis porro hominibus, ut hic est, sufficit abunde tantum soli, ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unaque semita terras omnesque viticulas suas nosse, & numerare arbusculas possint. Hæc tibi exposui, quo magis scires, quantum ille esset mihi, quantum ego tibi debiturus, si prædium istud quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut poenitentia locum non relinquat. Vale.

*Studia
Tran-
quilli.*

O o o o o o 2

Ælius

Ælius Spartianus in Adriani vita.

Septitio Claro præfecto prætorii, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, multisque aliis, quod apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiarius se tunc egerant, quam reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit.

C. Plinius Tranquillo suo S. Epist. lib. III. 8.

Tribu-
natus
mil.
Suet.

Facis pro cætera reverentia quam mihi præstas, quod tam sollicitè petis, ut tribunatum, quem a Neratio Marcello clarissimo viro impetravi tibi, in Cæfennium Sylvanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, sicut jucundissimum ipsum te tribunum, ita non minus gratum, alium per te videre: neque enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos invidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cum sit egregium & mereri beneficia & dare, utramque te laudem simul affecuturum, si quod ipse meruisti, aliis tribuas. Præterea intelligo mihi quoque gloriæ fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus posse, verum etiam dare. Quare ego vero honestissimæ voluntati tuæ parco: neque enim adhuc nomen in numeros relatum est; ideoque liberum est nobis Sylvanum in locum tuum subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuum, quam tibi meum est. Vale.

Plinius lib. x. Epistolarum, ad Trajanum. 95.

Ate-
xvico.
Suet.

Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum virum, & mores ejus secutus & studia, jam pridem, domine, in contubernium assumpsi: tantoque magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. Huic jus trium liberorum necessarium faciunt duæ causæ. Nam & judicia amicorum promeretur & parum felix matrimonium expertus est: impetrandumque a tua bonitate per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegavit. Scio, domine, quantum beneficium petam, quod peto a te, cujus in omnibus desideriis meis plenissimam indulgentiam experior. Potes enim colligere, quantopere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter peterem.

Trajanus Plinio S.

Jus
trium
libero-
rum.

Quam parce hæc beneficia tribuam utique, mi Secunde charissime, hæret tibi, cum etiam in senatu affirmare soleam, non excessisse me numerum, quem apud amplissimum ordinem susceptorum mihi professus sum: tuo tamen desiderio subscripsi, & ut scias dedisse me jus trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua assuevi, referri in commentarios meos jussi.

C. Plin. Tranquillo suo S. Epist. lib. I. 18.

Religio
Suet.

Scribis te perterritum somnio, vereri ne quid adversi in actione patiaris: rogas, ut dilationem petam, & pauculos dies. Certe proximum excusum difficile est, sed experiar.

Καὶ γὰρ τ' ὄναρ ἐκ Διὸς ἐστίν.

Refert tamen, eventura soleas, an contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum, istud quod times tu, egregiam actionem portendere videtur. Susceperam causam Julii Pastoris, quum mihi quiescenti visa est socrus mea advoluta genibus ne agerem, obsecrare. Et eram acturus adolescentulus adhuc: eram in quadruplici iudicio: eram contra potentissimos civitatis, atque etiam Cæsaris amicos: quæ singula excutere mentem mihi post tam triste somnium poterant. Egi tamen λογισάμενος illud,

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πατρὸς.

Nam mihi patria, & si quid charius patria, fides videbatur. Prospere cessit: ideo illa actio mihi aures hominum, illa januam famæ patefecit: proinde dispice, an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum vertas: aut si tutius putas, illud cautissimi cuiusque præceptum, Quod dubitas, ne feceris; id ipsum rescribe. Ego aliquam stropham inveniam agamque causam tuam, ut ipsam agere, cum tu voles, possis. Est enim sane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium centumvirale differri nullo modo, istud ægre quidem, sed tamen potest. Vale.

C. Plin. Tranquillo suo S. Epist. lib. IX. 34.

Explica æstum meum. Audio me male legere duntaxat versus: orationes enim commodius, sed tanto minus versus. Cogito ergo, recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene, sed melius scio lecturum: si tamen non fuerit perturbatus: est enim tam novus lector, quam ego poëta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus & mutus, & similis otioso? an (ut quidam) quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu persequar? Sed puto me non minus male saltare quam legere. Iterum dicam, explica æstum meum, vereque rescribe, num sit melius pessime legere, quam ista vel non facere, vel facere. Vale.

Idem eidem libro V. ep. II.

Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis sponponderunt: appellantur quotidie & flagitantur, ac jam periculum est, ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipse in edendo hæsitator, tu mora tamen meam quoque cunctationem tarditatemque vicisti. Proinde aut rumpe jam moras, aut cave ne eosdem illos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditiis elicere non possunt, convitio scanzontes extorqueant. Perfectum opus absolutumque est, nec jam splendet lima, sed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire, legi, venire volumina Tranquilli mei. Æquum est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

Ausponius de XII. Cæsaribus per Suetonium Tranquillum scriptis.

O O O O O O 3

Cæsareos

*Cæsareos procures, in quorum regna secundis
 Consulibus dudum Romana potentia cessit,
 Accipe bisseños. sua quemque, monosticha signant,
 Quorum per plenam seriem Suetonius olim,
 Nomina, res gestas, vitamque obitumque peregit.*

*Johannes Saresberiensis Policratico sive de nugis curialium
 lib. viii. cap. xviii.*

Hæc quidem possunt & apud alios historicos inveniri diffusius, qui tyrannorum atrocitates & exitus miseros plenius scribunt. Quæ si quis diligentius recenseri voluerit, legat ea quæ Trogus Pompejus, Josephus, Egesippus, Q. Curtius, Cornelius Tacitus, T. Livius, Serenus, & Suetonius Tranquillus, & alii historici, quos enumerare longum est, suis comprehenderunt historiis.

Flavius Vopiscus Syracusius.

Minusculos tyrannos scio plerosque tacuisse, aut breviter præteriisse. Nam & Suetonius Tranquillus emendatissimus & candidissimus scriptor, Antonium & Vindicem tacuit: contentus eo, quod eos cursim perstrinxerat.

Mox.

Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare brevitatem.

Idem Vopiscus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros in vita principum & temporibus differendis: sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæterosque, qui hæc & talia non tam diserte quam vere memoriæ tradiderunt.

Julius Capitolinus in Maximo & Balbino.

Sed priusquam de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus atque genere. Non eo modo, quo Junius Cordus est prosecutus omnia, sed illo quo Suetonius Tranquillus & Valerius Marcellus.

Sidonius Apollinaris Epistolarum lib. ix. ep. xiv.

Non si omittantur, quæ de titulis dictatoris invicti scripta Patavinis sunt voluminibus, quis opera Suetonii, quis Juvenci Martialis historiam, quisve ad extremum Balbi ephemeridem fando adæquaverit?

Tertullianus de Anima.

Sed & Neronem Suetonius, Thrasymedem Theopompus negant unquam somniasse: nisi vix Neronem in ultimo exitu post pavores suos.

Servius Æneid. lib. viii.

Naturaliter enim Augustus igneos oculos habuisse dicitur, adeo ut quidam eques Ramanus interrogatus ab eo, Cur se viso verteret faciem: dixerit, Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum, sicut ait Suetonius.

I N D E X

MATTHIÆ BERNECCERI

I N D E X

I N

SUETONIUM TRANQUILLUM,

In quo singulorum vitæ literis, vitarum capita,
quæ vocant, numeris signantur.

Cæs. significat *Cæsaris* vitam : *Aug.* *Augusti* : *Tib.* *Tiberii* : *Cal.* *Caligula* : *Claud.*
Claudii : *Ner.* *Neronis* : *Galb.* *Galba* : *Oth.* *Othonis* : *Vit.* *Vitellii* : *Vesp.*
Vespasiani : *Tit.* *Titi* : *Dom.* *Domitiani*.

Rhet. de Illustribus Rhetoribus libellum : *Gr.* de Illustribus Grammaticis : *Hor.* *Horatii* :
Plin. *Plinii* : *Luc.* *Lucani* vitam designat.

Alibellis. *Ner.* 49. *Dom.* 14. a manu, amanuens. *Aug.* 67. a manu, liberta Antonia. *Vesp.* 3. a manu servus. *Cæs.* 74. a rationibus libertus. *Claud.* 28. a studiis libertus. *ibid.* a voluptatibus, officii genus. *Tib.* 42. a cœna. *post cœn.* *Aug.* 78. a condita Urbe. *post con.* *Aug.* 22. a funere. *post funus.* *Cæs.* 85. *Tib.* 52. a gravi valetudine vix sum firmus. *Aug.* 8. a matre gradu arctissimo contingebat eum. *Aug.* 4. a Brundisio. *Cæs.* 58. a cura. opponitur ex tempore. *Tib.* 70. a moribus &c. quem probare. *h. e. ex morib.* *Cæs.* 65. a se. *vide locum.* *Cæs.* 84. a se dividere. *Aug.* 40. a pectore discissa vestis. *Cæs.* 33. a summo. *Aug.* 79. a vertice. *Cæs.* 45.
ab Actio. *Aug.* 17. ab Apollonia. *Aug.* 95. ab eo tempore. *Aug.* 8. ab epistolis libertus. *Claud.* 28. Ab imo. *Aug.* 79. ab itinere. *post iter.* *Cæs.* 60. ab juventa. *Dom.* 12. ab re non fuerit. *Aug.* 94. *Dom.* 11.
abacus lusorius. *Ner.* 22.
abdicare. *adoptatum antea.* *Aug.* 65. abdicare se prætura. *Claud.* 29.
abdere caput in gremium. *Galb.* 20. se. *Claud.* 10. abdita simulacro Pasiphaë. *Ner.* 12. abditus. *Oth.* 6. agris. *Tib.* 12. domo. *Cæs.* 20. gurgustio. *Gr.* 11. locus. *Aug.* 90. abditæ cænaculo. *Vit.* 7. specubus thesauri. *Ner.* 31.
abducere omnes. *Tit.* 5. quam matrimonio. *Aug.* 62. in matrimonium. *Dom.* 1. abduci. *Aug.* 91. abducta femina. *Aug.* 69. uxor. *Dom.* 10. marito Poppæa. *Oth.* 3. statio. *Ner.* 34. abduxit alteri collocatam Caligula. *Cal.* 24.
aberrat animus. *Claud.* 4.
abesse. *Aug.* 43. Italia quibus & quamdiu lic. *Cæs.*

42. longe. *Aug.* 20. qui reip. causa aberant, rei non fiebant. *Cæs.* 23. abfuit tantum a. *Aug.* 21. tantum ut. *Tib.* 50. *Vesp.* 14. paulum quin. *Cal.* 34. *Ner.* 28. minimum quin. *Aug.* 14. non multum quin. *Tib.* 19. *Cal.* 22. *Galb.* 11. abfuturus comœatu. *h. e. per com.* *Tib.* 72.
abhinc annos novem. *Aug.* 69.
abhorre ostentum. *Galb.* 4. tabem. *Vit.* 10. pumilos &c. *Aug.* 83. a cæde. *Dom.* 9. a vero. *Tib.* 62. a veritate. *Cal.* 12.
abigere. *Vesp.* 8. a se conceptum. *Dom.* 22. victri-
cem. *Vesp.* 5. fustibus. *Cal.* 26. abegisse Agrippinam doluit. *de divortio.* *Tib.* 7.
abjicere amorem. *Claud.* 36. caput. *Galb.* 20. curam. *Tib.* 41. in Gemonias. *Tib.* 75. abjici nudam. *Claud.* 27. abjecta prætexta. *Cæs.* 16. spes. *Claud.* 5. abjecto ferro. *Cal.* 12. abjectum cadaver. *Ner.* 48. onus. *Galb.* 20. studium. *Dom.* 2. abjecti Lares. *Cal.* 5.
abire Morboniam. *Vesp.* 14. in provinciam. *Cæs.* 23. Rhodum. *Ner.* 34. consulatu. *Ner.* 2. honore. *Aug.* 26. potestate. *Cæs.* 20. abite lati, abite locupletes. *Cal.* 46.
ἀβλεψία. *Claud.* 39.
abligurrire. *Gr.* 23.
ablocare domum. *Vit.* 7.
abnepos. *Tib.* 3. *Claud.* 24. abneptis. *Ner.* 35.
abnuere adoptionem. *Tib.* 21. abnuens. *Cæs.* 19.
abolere decretum. *Galb.* 23. frumentationes. *Aug.* 42. nomina reorum. *ex numero reorum expungere.* *Aug.* 32. scripta. *Dom.* 8. religionem. *Claud.* 25. tragœdiam. *Aug.* 85. vestigalia. *Ner.* 10. abolitus honor. *Claud.* 45. abolita memoria. *Gr.* 24. abolito nomine. *Dom.* 15. abolita. *Aug.*

Aug. 31. scripta. *Tib.* 61. *Cal.* 16. aboliturus
usum scientiæ. *Cal.* 34. abolenda memoria. *Cal.*
60. *Dom.* 23. abolitio facti. ἀμυνσία. *Tib.* 4.
legis. *Aug.* 34.
abolla purpurea regis *Ptol.* *Cal.* 35.
abominantes. *Claud.* 46.
Aboriginum Rex Faunus. *Vit.* 1.
abripi. *Aug.* 99. abreptus simulacro. *Aug.* 17.
abrogare capitilegis. *Claud.* 23. plebiscito. *Cas.* 28.
cui magistratum. *Cal.* 26. abrogata cui fides. *Tib.*
61.
abrumperre sermones. *Tib.* 21. societatem. *Aug.* 17.
abruptus hamus. *Aug.* 25.
abscedere. *Ner.* 34. *Oth.* 6. *Vit.* 15. non abscessit
triclinio, nisi distentus ac madens Claudius.
Claud. 33.
abscissa dextra. *Cas.* 68. lingua. *Cal.* 27. abscissæ
manus. *Cal.* 32.
absentes deferre reos cædis. *Aug.* 10. absentes a pe-
titione honorum submoti. *Cas.* 28. eorum ratio
non habetur in comitiis. *ibid.* absentibus secun-
dum præsentis facillime dabat Claudius. *in jud.*
Claud. 15. absentiam alicujus propugnare. *Cas.*
23.
ab similibus magistro. *Dom.* 10. non ab similibus facie
Tiberio. *Oth.* 1.
absolvere opera. *Cal.* 21. νόμον. *Ner.* 20. absolu-
tus. *oppos.* accusatus. *Cas.* 4. absolutus a natura.
Claud. 3. absoluta villa. *Cas.* 46. absoluta specta-
cula. *Tit.* 10. absolutiones reis vendit Flavius.
Vesp. 16. absolutoria tabella. *Aug.* 33.
absortio rosaria. *Ner.* 27.
absterritus. *Cas.* 20. *Ner.* 43. religione a. *Cas.* 59.
abstinentia. *scil.* a rapinis. *Cas.* 54. *Dom.* 9. singula-
ris. *scil.* ab expilatione provincia. *Oth.* 3. princi-
pum. *Dom.* 23. abstinere alieno. *Tit.* 7. balneis.
Aug. 94. cibo. *Tib.* 10. *Rhet.* 6. congressu. *Aug.*
65. consuetudine. *Tib.* 72. convictu. *Cal.* 5. cu-
ria. *Cas.* 14. fœmina. *Cal.* 36. fungis. *Dom.* 14.
honore. *Aug.* 52. insectatione. *Gr.* 9. jocis. *Vesp.*
23. matrimoniis. *Cas.* 51. negotiis. *Tib.* 50. no-
mine. *Tib.* 6. occasione. *Cas.* 24. pabulo. *Cas.* 81.
pomis, cibis. *Ner.* 20. prænomine Imperatoris.
Claud. 12. publico. *Claud.* 36. sermone Græco.
Tib. 71. societate. *Cas.* 3. verbis. *Vesp.* 22. vino
&c. *Ner.* 51. non abstinuit præfari. *Tib.* 23. non
abstinere quo minus. *Gr.* 3.
abstrahens. *Cas.* 71.
abstrusus gestatoria sella. *Vit.* 16.
absumere opes. *Cal.* 37. summam in. *Aug.* 98. tem-
pus. *Aug.* 84. igni ferroque. *Claud.* 21. in remp.
Aug. 101. absumpta classis vi tempestatis. *Cas.*
25. incendio domus. *Aug.* 57. *Ner.* 31. absum-
tum pretium. *Galb.* 15. triduum per altercatio-
nes. *Cas.* 23. absumptæ incendio ædes. *Aug.* 30.
bibliothecæ. *Dom.* 20. absumpta. *Tib.* 53. incendio

opera. *Dom.* 5. absumendi. devovandi. *Ner.* 37.
abunde potentiæ gloriæque adeptus. *Cas.* 86. abun-
dantissima coena. *Ner.* 42. abundantissimum
epulum. *Cal.* 17. abundantissime. *Aug.* 74. abun-
dantia laborans. *agrotans.* *Claud.* 44. abundantia
tabernarum. *Claud.* 40. auro. *Cas.* 54. sanguine.
Cal. 57.
abusus dominatione. *Cas.* 76. mendacio. *Cal.* 8. abu-
tentes nomine, allusione facta sc. *Tib.* 43. abuti
occupationibus. *Ner.* 42. patientia. *Claud.* 15.
Dom. 11. abutendum se alicui permittere. *Galb.*
14.
ac pro quam. nec prius ac. &c. *Aug.* 16.
accedere. *Cas.* 82. accedere alicui. in partes transi-
re. *Galb.* 12. conatibus alicujus. *Oth.* 4. pretiis.
Aug. 41. accedit gloriæ cumulus. *Tib.* 17. ac-
cessisse ad finem. *Claud.* 46. accessio morbi. *Vesp.*
23. accessus ad insulam. *Cas.* 58.
accensus ante consulem it. *Cas.* 20.
accensolumina. *Cal.* 18.
accersere citharædum. *Ner.* 20. accersitus. *Cal.* 35.
accersitus crimine. accusatus criminis. *Tib.* 53.
accersita mulier. *Ner.* 33. accersiti joci. affectati.
Claud. 21. lectore. *Aug.* 78.
accidit ut. *Cas.* 28. *Aug.* 43. *Tib.* 14. accidere. de
morte. ut, si quid his accidisset. *Aug.* 101. si
quid sibi accideret. *Cal.* 3. & 23. accidere cui ad
genua. *Cas.* 20. accidens sibi ad genua. *Claud.* 10.
accipere clades, ignominias. *Aug.* 23. congiarium.
Rhet. 5. congiaria. *Aug.* 41. consulatum. *Aug.*
10. denarios. *Aug.* 67. Galliam, provinciam re-
gendam. *Cas.* 22. horam. i. cognoscere. *Aug.* 94. in-
jurias. *Gr.* 9. legiones a. *Cas.* 24. ornamenta
triumph. & sacerdotium. *Vesp.* 4. pecunias. *Cas.*
54. ex arario. *Cas.* 11. pontificatum. *Tit.* 9. tes-
seras. *Aug.* 40. urbem. (*scil.* a majorib.) *Aug.* 28.
vulnus. *Cas.* 82. versum in contumeliam. *Aug.*
68. quam in matrimonium. *Aug.* 62. *Claud.* 26.
ab aliquo rationem factorum. *Claud.* 43. muneri.
Ner. 56. servos. *Galb.* 10. in annum sestertia. 100.
Gr. 17. principem coena. *Oth.* 4. accipilautius.
Cal. 55. acciperatum. *Cal.* 58. accipientes fru-
mentum. *Cas.* 41. accepta provincia. *Vit.* 12.
accepta in matrimonium. *Ner.* 35. accepto nun-
tio. *Oth.* 12. accepta referre. *Tib.* 15. acceptior
Neroni. *Vit.* 4. accepturus. *scil.* congiarium. *Aug.*
42.
accire puerum ex. *Galb.* 10. ad. *Aug.* 94. acciri.
Claud. 15. accitus Capreas a. *Cal.* 10. domum.
Aug. 28. in Curiam. *Cas.* 16. *Claud.* 10. ab urbe
carnifex. *Claud.* 34. acciti in Palatium. *Cal.* 54.
liberi. *Aug.* 34. accita in urbem. *Cas.* 52.
acclamari. *Dom.* 13. acclamans populus. *Claud.* 7.
acclamantes. *Galb.* 20. acclamantium turba.
Claud. 27. acclamatio. *Aug.* 58. acclamations
faustæ. *Oth.* 6. populi immodicæ ac novæ. *Cas.* 79.
Senatus

Senatus non temperavit, quin mortuum *Domitianum* contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret. *Dom.* 23. acclamatum est. *Aug.* 70. *Tib.* 52. acclamatum Principi a populo in ludis. *Claud.* 7. *Dom.* 13.

accommodare animum negotio. *Aug.* 98. annum ad. *Cas.* 40. dies actui rerum. *Aug.* 32. se assertionibus. *Dom.* 8. ut humano generi assertorem ducemque se accommodaret, rogatur *Galba*. *Galb.* 9. prætorianis singula millia denariorum largitus est *Tiberius*, quod *Sejano* se non accommodassent. *Tib.* 48. accommodata ap. *Cas.* 84. accommodatius tempus. *Ner.* 8.

accubans. *Aug.* 98. *Ner.* 12. pallaca. *Vesp.* 21. Tarpejo monti theatrum. *Cas.* 44. accubantes. *Cas.* 49.

accumbens. *Vesp.* 5.

accuratissime sepeliri. *Dom.* 15.

accurrere in auxilium. *Cal.* 58. accurrisse ad. *Ner.* 39.

accusare repetundarum. *Dom.* 8. accusatur veneficii post vigesimum divortii diem *I. Iulida*. *Tib.* 49.

accusatio *Dolabellæ*. *Cas.* 55. accusator. *Aug.* 38. publicus. *Tib.* 35. exoratus. *Aug.* 56. accusatori temere litiganti exilium poena. *Dom.* 9. accusatorum denuntiationibus & senatusconsultis ad necem compulsus *Gallus*. *Aug.* 66.

acer. *Galb.* 9. acerrime. *Tib.* 9.

acerbe loqui. *Cas.* 75. acerbius. *Aug.* 27. acerbius reposcere debitum. *Vit.* 7. acerbissime. *Cal.* 43.

acerbior. *Galb.* 14. acerbissimi scrutatores. *Claud.* 35. acerbitas. *Tib.* 67. deflexa in. *Cal.* 48. ingens. *Ner.* 44. minor. *Cas.* 73. iudicis prodest. *Cas.* 12. morum. *Tib.* 51. acerbitates verborum gravissimæ. *Cal.* 2.

acerra. *Tib.* 44. *Galb.* 8.

Cn. Acerronius Proculus Cos. *Tib.* 73.

acervus summarum. *Aug.* 57. acervi aureorum immensi. *Cal.* 42.

Achaia. *Tib.* 4. & 6. *Cal.* 21. *Ner.* 19. & 22. *Vesp.* 5. provincia. *Claud.* 25. fit provincia. *Vesp.* 8. Achaia & Macedonia Senatui redditæ a *Claudio*. *Claud.* 25. Achaica patribus conscriptis ab eodem commendata. *Claud.* 42. Achaica. vide *Mumma*. *Cal.* 3. Achaica peregrinatio. *Ner.* 51. *Vesp.* 4.

Achilli quod nomen inter virgines. *Tib.* 70.

acies. pro pralio. *Tit.* 4. acies *Bedriacensis*. *Vesp.* 5. directa. *Cal.* 46. inclinata. prope succumbens. *Cas.* 62. instructa. *Aug.* 16. *Mutinensis*. *Aug.* 12. *Pharsalica*. *Cas.* 63. & 75. *Vesp.* 1. *Philippensis*. *Aug.* 91. una, altera. *Aug.* 20. (oculorum) hebetior. *Dom.* 18. pugionis explorata. *Oth.* 11. tentata. *Ner.* 49.

Acilius Aviola Cos. *Claud.* 45.

Acilius Glabrio. *Dom.* 10.

C. Acilius. *Cas.* 68. ejusdem virtus. *ibid.*

acini pauci uvæ. *Aug.* 76.

acquiescere amicis. *Tib.* 6. honori, *Tib.* 31. vaticinanti mulieri velut oraculo. *Vit.* 14. acquiescebat *Græculis*. *Tib.* 56. acquiescens uno solatio. *Cal.* 51.

acquirere. *Claud.* 28. acquiri imperium adultero. *Claud.* 36. nihil acquisiturus victoria. *Cas.* 60.

acroamata cœnis interponebat *Augustus*. *Aug.* 74. vetera revocat in ludis *Flavius*. *Vesp.* 19.

ἀγοάσεις plurimæ. *Gr.* 2.

acta. *Cas.* 82. *Aug.* 10. *Cal.* 8. anni. *Cas.* 23. belli. *Cas.* 37. *Caji* rescidit *Claudius*. *Claud.* 11. Senatus. *Aug.* 5. & 36. *Tib.* 73. *Tiberii*. *Dom.* 20. diurna Senatus & populi confecta & publicata. *Cas.* 20. *Pompeji* cunctantius confirmantur, *Cas.* 19. publica. *Tib.* 5. in acta jurari. *Tib.* 26. referri. *Cal.* 36. actorum auctoritas. *Cal.* 8.

Acte *Neronis* liberta. *Ner.* 28. concubina. *Ner.* 50.

actio accusatoris. *Rhet.* 2. actionem eam deposuit. *Cas.* 15. actiones *Dolabellæ* & *Cur.* forense vocab. *Cas.* 49. continuæ. *Ner.* 15. oratorum prosperæ. *Cal.* 53. actiones restituit iis qui formula excidissent, *Claudius*. *Claud.* 14. actitare causas. *Galb.* 3.

Actium. *Aug.* 18. & 96. apud Actium navali prælio vicit *Antonium Augustus*. *Aug.* 17. Actiacus triumphus. *Aug.* 22. *Tib.* 6. Actiaca victoria. *Aug.* 18. Actiacum bellum. *Aug.* 9. Actiaci ludi. vide ludi. *Tib.* 6. Actiacæ victoriæ solennibus feriis celebrari prohibitæ. *Cal.* 23.

Actius comædus. *Tib.* 47.

Actor mimi. *Cal.* 57. caussarum. *Cas.* 39.

M. Actorius Naso. *Cas.* 9.

actuarii. *Cas.* 55. actum. litteris subscribitur. *Cas.* 20. actum de se pronunc. *Ner.* 42. actus diurnus. *Aug.* 78. tragicus. *Ner.* 24. rerum. *Aug.* 32. *Claud.* 15. & 23. *Ner.* 17. actum rerum divisum conjunxit *Claudius*. *Claud.* 23. actui rerum. 30. amplius dies ab *Augusto* accommodati. *Aug.* 32. actus ad fastidium. compulsus. *Tib.* 49. in crucem. *Cal.* 12. in solitudines hostis. pulsus. *Claud.* 1. acto triumpho de. *Vesp.* 8. acti delectus. *Cal.* 43.

acumen styli. *Rhet.* 5.

acutus sententiis. *Cas.* 55.

ad arbitrium. *Cas.* 20. ad breve. scil. tempus. *Tib.* 68. ad capita bubula. *Aug.* 5. ad cyathum & vinum stare alicui. *Cas.* 49. ad donum aderat h. e. in donum, doni loco. *Cas.* 84. ad extremum. denique. *Cas.* 35. *Aug.* 19. *Tib.* 38. ad ipsam horam dolum interjecit. *Dom.* 17. ad horam somni. *Dom.* 21. ad libidinem. *Cas.* 76. ad lucem. *Cas.* 31. ad lumina. *Cas.* 37. *Cal.* 45. ad *Massilinam*. *Cas.* 68. ad necem. *Dom.* 8. ad multam noctem. *Aug.* 78. ad omnem suspensionem tempestatis. *Aug.* 90. ad præfens. *Tit.* 6. ad prætextum. *Aug.* 12. ad quartum lapidem. *Aug.* 94. ad speciem. *Cas.* 67. ad urbium speciem. *Ner.* 31. ad sum-

MATHIAE BERNECCERI

- summam. in summa. Aug. 71. Gr. 10. ad tem-*
pus. Cas. 10. ad terram dare. Aug. 96. ad ver-
bum. αὐτολεξεί. Cas. 30. & 55. Aug. 86. ad
verbum referre. κατὰ πόδα. Rhet. 1. ad sum-
mam ubertatem vini, edixit. Dom. 7. ad tot
millia passuum patet. Cas. 25.
adæquare. Aug. 46. adæquare se fratri operibus &
dignatione. Dom. 2.
adamatus. Vesp. 22.
adapertum podium. Ner. 12.
adaptare. ita effedo alveoque adaptatis. Claud. 33.
adaptatum capiti galericolum. Oth. 12.
adaquari. Galb. 7.
addere ad. Cas. 24. Aug. 50. addere clausulæ. Vesp.
13. epistolis nomen. Tib. 26. stipendium mili-
ti. Dom. 7. venenum in plagam. Cal. 55. verbis
præpositiones. Aug. 86. verba. Cas. 84. additus
cohorti amicor. Luc. 3. addita monitio. Tib. 18.
porticus. Aug. 29.
addicere ad. (malim addere, vel adjicere.) Aug.
32. quem liberto. hasta subiectum. Aug. 24. præ-
dia nummo. Cas. 50. addici alicui. auctionis vo-
cabulum. Cal. 38. addictus factioni. Cal. 55.
libertis, uxoribusque. Claud. 29. mathemati-
cæ. Tib. 69. uxoribus, libertis. Vit. 2.
addiscere sermonem. Gal. 47.
addormiscere. Claud. 8.
adducere auxilia. Cal. 44. mœchum. Cas. 51. addu-
ci nequeo, quin. Tib. 21. adductus vultus. Tib. 68.
ademto equo. Cal. 16. ademta pars. Aug. 34. adem-
tum jus. Tib. 49. ademturnus ei exercitum. Cas. 24.
adequitare circa. Aug. 64. adequitans juxta. Cal. 25.
adesse. Aug. 35. ægræ. Tib. 51. clientibus. i. in judi-
cio defendere. Aug. 56. convivio. Tib. 61. pugna.
Oth. 9. spectaculo. Aug. 45. intemperantius ad-
versus aliquem. in judicio scilicet. Claud. 38. serius.
Aug. 94. adesse hostem quam tumultuosissime
nuntiari jussit. Cal. 45.
adeuntes. Aug. 53. Claud. 38.
adferre vim vitæ suæ. Vesp. 6.
adhærens. Oth. 6. adhærentes. Galb. 14.
adhibere quem cœnæ. Cas. 73. Tib. 9. Claud. 32. epu-
lis. Ca. 27. adhibere Grammaticum. Gr. 22. nil
non fraudis. Cal. 39. opem. Tib. 8. adhibendus
supellectili modus. Tib. 34. adhibitus arbiter. Oth.
4. metoposcop. Tit. 2. cœnæ. Aug. 74. Cal. 25.
honoribus modus. Aug. 100. sumptibus modus.
Ner. 16. adhibito modo. Vit. 15. adhibita frequen-
tia. Vit. 11. testamento fraus. Dom. 2. viis cura.
Vesp. 5. adhibiti tribuni. Cas. 33.
adhortans. Cas. 81. adhortationes multæ. Aug. 94.
adhuc. Aug. 17.
ἀδιατρεψία. Cal. 29.
adigere equos. Galb. 19. ferrum per obscœna. Cal.
58. ferrum jugulo. Ner. 49. legiones in verba
alicujus. Vesp. 6. ad mortem. Aug. 17. adigi sa-
cramento in nomen senatus. Galb. 16.
adjicere. Aug. 40. & 56. clausulam. Aug. 99. fa-
ctum arrogantius. Cas. 79. munus. Cas. 10. vitæ
noctem. Oth. 11. stipendium. Dom. 12. adjici ad
numerus. Claud. 6. adjectio bigæ. Tib. 26. adje-
ctæ appellationes. Rhet. 1.
adimere beneficium. Cas. 29. coërcitionem. Aug.
45. cui dignitatem. Claud. 24. insignia. Cal. 35.
senatori lat. clavum. Tib. 35. libertatem. Tib. 37.
Claud. 25. primos pilos. Cal. 44. regna. Aug. 48.
cui signa. Aug. 21. usum rei. Cas. 43. vini. Aug.
65. lecticæ. Dom. 8.
adipisci civitatem. Aug. 40. honores. Aug. 3. im-
perium. Ner. 20. Galb. 14. pretio. Galb. 15. adi-
piscenda mors. Dom. 14. adeptus imperium.
Cal. 13. Vesp. 16. latum clavum. Vesp. 2. princi-
patus. Dom. 13. abunde potentia. Cas. 86. ad-
eptum imperium. Tib. 38. adepti ornamenta
triumphalia. Claud. 17. adepturus victoriam.
Aug. 16.
adire Alexandriam. Tib. 52. campos. Vit. 10. colo-
nias. Cas. 8. discrimen. Tib. 6. Cal. 4. hæredita-
tem. Aug. 8. hospitia. Ner. 47. oppida. Cal. 3.
oraculum. Tib. 14. periculum. Aug. 84. Claud.
9. Ner. 26. pericula. Aug. 16. piscatores. Rhet. 1.
provinciam. Aug. 47. provincias. ibid. temere.
Aug. 6. adiri. Tib. 75. adiri a. Aug. 65. littore.
Tib. 40. aditur urbs. Aug. 30. aditus a legatis.
Cal. 49. adita hæreditate. Tib. 6. adito oraculo.
Tit. 5. adita moenia. Tib. 72. aditus theatri. Cas.
80. adeunti litigatori in itinere spatium astu
præbet mulio Principis. Fl. 23.
adjudicare loca possessoribus. Aug. 32.
adjungere sibi aliquem. Cas. 19.
adjurare. Aug. 31. adjurans hypocrita. Ner. 24. ad-
jurans se potius perituum quam perdituum.
Tit. 9.
adjuvamentum medicorum. Tib. 68. adjutor decla-
mantium. Gr. 10. adjutor præcipuus. Cas. 12.
Aug. 10. adjutores. Tib. 63. imperii. Cal. 26.
impetrati. Aug. 39. adjutorium. Gr. 10. adju-
tus casu. Tib. 13. manu. Dom. 14. suffragio. Vit.
7. adjuvans preces. Ner. 21. adjuvare alios. Cas.
23. macellarios. Vesp. 19. mimographos. Gr. 18.
reditus Cæsaris. Cal. 41.
admetiri frumentum pretio. Aug. 41.
administranda resp. Aug. 37. administrare Afri-
cam. Vesp. 4. bella. Aug. 20. curam. Vit. 5. cu-
ram annonæ. Tib. 8. honores. Aug. 3. imperium.
Vit. 12. imperia. Oth. 1. omnia. 20. principa-
tum. Claud. 25. proconsulatum. Aug. 3. procu-
rationes. Plin. 1. provinciam. Oth. 3. provin-
cias. Tib. 21. res Urbanas. Cas. 76. triumvira-
tum. Aug. 27. administratio belli. Cas. 75. im-
perii. Dom. 3. reipub. Cas. 16. administrata præ-
fectura. Tit. 6. administrata res. Aug. 46.
Adminius, Cinobellini filius. Cal. 44.
admirabilis. Cas. 75. admiratio. Aug. 94. major. Cas. 56.
ad-

admissionis officium. *Vesp.* 14. admissus. *Dom.* 17.
Aug. 35. *Vesp.* 7. in conspectum. *Tib.* 4. propius.
Aug. 79. admissa plebe. *Tit.* 8. turba. *Aug.* 27.
admissi signatores. *Tib.* 23. admissi in curiam. *Ner.*
15. admissa perfidia. *Cas.* 75. admissum sibi. *com-*
missum a se. *Cal.* 15. admissa in rempub. *Tib.* 2. ad-
mittere amicitias. *Aug.* 66. amicos. *Vesp.* 21. lega-
tos. *Ner.* 22. plebem. *Aug.* 53. plebem ad. *Ner.* 10.
unum vel alterum. *Gr.* 24. admittere ad. *Cas.* 41.
admittere ad genna. *Ner.* 13. ad lecticam. *Tib.* 27.
admodum dives. *Cas.* 1. admodum infans. *Ner.* 35.
admonens dispensator. *Vesp.* 22. admonens optima-
tes. *Cas.* 45. admonere quod. *Tib.* 50. admonens
ut. *Cas.* 78. admonere iudices legum &c. *Tib.* 33.
admonere prætores. *Aug.* 89. admoneri ætatis,
conditionis. *Dom.* 2. admonitio varia. *Aug.* 39.
admotus ad munera. *Tib.* 10. admota altaribus victi-
ma. *Cal.* 32. admotum capiti diadema. *Cas.* 79.
admotæ legiones ad. *Aug.* 26. admove aliquem
contubernio. *Tib.* 14. digitum scripturæ. *Aug.* 80.
infantes inguini, papillæ. *Tib.* 44. manus alicui
rei. *Vesp.* 8. medicos. *Ner.* 37. pecuniam ad nares.
Vesp. 23. Cleopatrx pſyllos. *Aug.* 17. ad curam
reipub. *Aug.* 64. ad moveri ad spem successionis.
Cal. 12. in convivium, & ad lusum. *Claud.* 39.
adnotare exemplaria. *Gr.* 24. laniandos. *Cal.* 27.
adnotum est. *Gr.* *præf.*
adolescencia prima. *Oth.* 2. *Dom.* 1. adolescentes filii.
Aug. 24. urbani. *Rhet.* 1. adolescentulus. *Cas.* 56.
Aug. 43. *Vit.* 12. *Vesp.* 8. *Dom.* 12. & 14. dile-
ctus. *Claud.* 29. adolescentulus *Suetonius.* *Gr.* 4.
adolescentuli. *Ner.* 20. *Rhet.* 1. adolescere. *Aug.*
48. adolescit soboles. *desurculo.* *Aug.* 94.
adoperta sella. *Aug.* 53. adoperto capite. *Ner.* 48.
adopertæ fores. *Oth.* 11.
adoptandum cui dare. *Cal.* 4. adoptare privignum.
Claud. 39. adoptari ab equite Rom. *Claud.* 24.
adoptatus testamento. *Tit.* 6. adoptatus in fami-
liam nomenque. *Cas.* 83. in familiam. *Tib.* 3.
Claud. 2. adoptio avunculi. *Aug.* 68. in adoptio-
nem se dare plebejo. *Tib.* 2. adoptione amittitur
jus patrisfamilias. *Tib.* 15. adoptivum nomen. *Ner.*
41. adscire in nomen familiæ suæ, & inferere per
adoptionem familiæ suæ *permutantur.* *Claud.* 39.
adoptatus Galba, a noverca nomen & cognomen
assumit. *Galb.* 4. adoptavit domi per assem &
libram emptos a patre. *Aug.* 64. adoptatus in foro
lege curiata Tiberius & Agrippa. *ibid.* 65. Piso
pro concione. *Gal.* 17. reip. causa. *Tib.* 21. ad-
optatus Tiberius, Germanicum adoptare cogitur.
Tib. 15. *Cal.* 4.
adorare aquilas &c. *Cal.* 14. citharam. *Ner.* 12. cœ-
lum. *Ner.* 41. adorari Cajum, ut Deum, primus
instituit Vitellius. *Vit.* 2. adoravit eum. *Aug.* 94.
adoriri. *Cas.* 80. *Claud.* 13. senatum. *Cas.* 9. adorti
faucium. *Dom.* 17.
adornare ædes donis. *Aug.* 30. cubicula tabellis &c.

Tit. 43. urbem monumentis. *Aug.* 29. adornata
margaritis barba. *Ner.* 12. adornatæ spoliis do-
mus. *Ner.* 38. in modum tropæorum arbores. *Cal.*
45. adornate. *Rhet.* 6.
Adrianus princeps. *Aug.* 7.
Adriaticum mare. *Tib.* 16.
Adrumeti orta seditio. *Vesp.* 4.
adscendere Capitolium. *Cas.* 37. equum. *Cas.* 61.
pergulam. *Aug.* 94. adscenso curru. *Tib.* 2.
adscitus successor. *Tib.* 23. testamento in bona &c.
Galb. 17. adsciturus in nomen &c. *Claud.* 39.
adscribere sibi legatum. *Ner.* 17. tumulto. *Aug.* 12.
adscribi albo. *Tib.* 51. nomen in albo. *Ner.* 21.
adscriptus coheres. *Vit.* 14. adscriptum columnis.
Ner. 45. ad. *Aug.* 70. adscripti coloniæ veterani.
Ner. 9.
adserens mater, in libertatem vindicans. *Gr.* 21. vid.
asserere.
adsperus infamia. *Ner.* 3.
adspicere aciem rectis oculis. *Aug.* 16.
adstans mensæ. *Tib.* 61. pro foribus. *Oth.* 3. adstare
pro foribus. *Tib.* 32.
adstrictus ad certam formulam commeatus. *Tib.* 18.
adstringere milites ad. *Aug.* 49. se jurejurando
pro salute alicujus. *Cas.* 84.
adsuescere. *vid.* assuescere.
advectus Syracusis Apollo. *Tib.* 74. ex Ægypto obe-
liscus. *Claud.* 20. Romam. *Gr.* 20. advecta. *Ner.*
34. advectum. *Aug.* 43. advehit navis pulve-
rem. *Ner.* 45.
advenarum Romæ ad spectacula multitudo. *Cas.* 39.
advenientes. *Aug.* 99. adventicia cœna. *Vit.* 13. ad-
ventus Jubæ. *Cas.* 66. gratus. *Galb.* 13.
adversans factio. *Cas.* 11. conatibus. *Aug.* 10. ad-
versantes venti. *Plin.* 3. adversarius gravis. *Ner.*
54. potentior. *Cal.* 35. adversarii inviti & gemen-
tes. *Cas.* 22. irrumpentes, pro hostibus civili bel-
lo. *Dom.* 1. occulti. *Aug.* 15. adversariorum con-
silia detegendi ratio in Augusto. *Aug.* 69. adversa
pars. *contraria.* *Cas.* 63. & 75. adversæ partis.
Dom. 10. adversæ partes. *Vit.* 18. ex adverso. *Cas.*
39. *Cal.* 58. adversa temporum, calamitates, in-
ter has delatores erant. *Tit.* 8. adversa temporum.
ibid. adversissima auspicia. *Oth.* 8. adversus au-
spicia. *Cas.* 30.
adulari, miri in adulando ingenii *Vit.* 2. adulationes
indecoras repressit. *Aug.* 53. adulationes averfa-
tur. *Tib.* 27. adulatores principum corrumpunt ve-
ritatem historie. *Vit.* 1.
adulteria Julii. *Cas.* 50. adulterii graviolem poenam
deprecari. *Aug.* 5. adulter uxoris. *Cas.* 74. adul-
teræ. *Cal.* 24. adulterare matronas. *Aug.* 67.
adulterata. *Cas.* 6. adulterata uxor. *adulterio cor-*
rupta. *Cas.* 48. adulterium P. Clodii & Pompejæ.
Cas. 74. adulterii rea condemnata. *Claud.* 43.
adulteria. *Cal.* 11. ab Augusto ratione commissa.
Aug. 69. excusantur adulatione amicorum. *ibid.*

MATTHIÆ BERNECCERĪ

Divorum coenare adulteria. *Aug.* 70. de adulteriis
 lex. *Aug.* 34.
 adultus filius. *Claud.* 39. adulti liberi. *Tib.* 10. adul-
 ta ætate virgines. *Aug.* 69.
 advocatio. *actio causæ.* *Gr.* 22. advocata concio.
Claud. 22. advocatus diversæ partis. *Gr.* 9. ad-
 vocati. *Claud.* 15. 25. & 33.
 advolavit aquila. *Vis.* 9. advolare in auxilium. *Galb.*
 20.
 ædes Cæsarum tacta de cælo. *Galb.* 1. Castoris &
 Pollucis. *Cal.* 22. Concordiæ. *Vir.* 15. Concor-
 diæ, Pollucis & Castoris. *Tib.* 20. Dianæ. *Aug.*
 29. Herculis Musarum *ibid.* Jovis. *Aug.* 29. Jo-
 vis Olympici. *Aug.* 60. Jovis Tonantis. *Aug.* 26
 D. Julii. *Aug.* 100. Martis. *Aug.* 21. *Cal.* 44.
Claud. 13. & 33. Martis Ultoris. *Aug.* 29. Mar-
 tis perfecta. *ibid.* Saturni. *Aug.* 29. Oth. 6. Serapi-
 dis. *Vesp.* 7. Telluris *Gr.* 15. Veneris genetricis.
Cæs. 78 Vestæ. *Tib.* 50. *Ner.* 19. aurata. *Cæs.* 84
 constituta. *Cæs.* 10. dedicata Jovi. *Aug.* 91. nova.
Dom. 5. publica. *Galb.* 8. vicina. *Aug.* 97. ædes.
h. e. templa. *Tib.* 26 sacræ. *Aug.* 100. collapsæ.
Aug. 30. superiores. *h. e. templa sup.* *Claud.* 2.
 Deorum resectæ. *Cal.* 21. votæ, dedicatæ. *Ner.*
 38. ædes fordidiæ. *Tit.* 2. modicæ. *Cæs.* 46. *Tib.*
 11. modicæ Hortensianæ, & neque laxitate,
 neque cultu conspicuæ. *Aug.* 72. privatæ. *Ner.*
 44. ædes vilius conducere. *Tib.* 35.
 ædificare cessantes possessores. *Vesp.* 8. ludum. *Cæs.*
 31. in ædificando damnosus Nero. *Ner.* 31. ædi-
 ficiorum forma nova excogitata a Nerone. *Ner.* 16.
 ædilis fordidus repetundarum accusatus. *Dom.* 8. ædi-
 les. *magistratus major.* *Cæs.* 41. *Aug.* 40. *Tib.* 34.
 plebis. *Cæs.* 76. ædiles jussi popinas inhibere. *Tib.*
 34. ædilibus adempta coërcitio popinarum. *Claud.*
 38. ædilitas. *Cæs.* 9. *Aug.* 27. *Claud.* 38. *Rhet.* 6.
 ædituus. *Aug.* 5. *Dom.* 1.
 æger. *Aug.* 13. æger, agrotus. *Aug.* 72. *Tib.* 30.
 ægri. *Tib.* 11. depugnatos se armis pro salute
 ægri nonnulli vovent. *Cal.* 14. in insulam Æscu-
 lapii expositi. *Claud.* 25. ægre, vix. *Cæs.* 85. æger-
 rime. *Aug.* 16. ægre ferens. *Luc.* 4.
 Ægisthum Cæsarem appellat Pompejus. *Cæs.* 50.
 Ægyptus. *Aug.* 17. provincia. *Cæs.* 11. redacta in
 formam provinciæ. *Aug.* 18. Ægypti claustra.
Vesp. 7. præfectura. *Aug.* 66. *Ner.* 47. præfectus.
Vesp. 6. procuratio. *Ner.* 35. regnum victor Cæ-
 sar provinciam facere veretur. *Cæs.* 35. Ægyptum
 peragrat Augustus. *Aug.* 93. Ægyptii generis po-
 lyphagus quidam. *Ner.* 37. Ægyptii. *Cal.* 57.
 Ægyptii ritus. *Tib.* 36. Ægyptiæ classes. *Cæs.* 39.
 Ælia Petina Claudii uxor. *Claud.* 26.
 Ælianus. *vide* Æmilius. *Aug.* 51.
 Ælius Lamia. *Dom.* 1. morsejus. *Dom.* 10. Ælius
 Lanuvinus. *vide* Lucius & Quintus. *Gr.* 2. Præ-
 coninus. *vide* Lucius. *Gr.* 3. Sejanus. *Tib.* 55. ad-
 æ Sejanus.

Æmilia Lepida Claudii sponsa. *Claud.* 26.
 Æmiliana ardent. *Claud.* 18.
 Æmilius Ælianus Cordubensis. *Aug.* 51.
 M. Æmilius Lepidus cos. *Tib.* 5.
 Æmilii Lepidi causæ. *Cal.* 24.
 Æmilius. *vide* Mamercus. *Cæs.* 11.
 Æmilius Pappus Imperator. *Aug.* 2.
 Æmilius Paullus cos. *Cæs.* 29. ejus servus. *Aug.* 16.
 æmulatio. *Vesp.* 6. adversariorum. *h. e. erga ad. Ner.*
 23. vocis. *Ner.* 33. Xerxis. *Cal.* 19. cum Cajo.
Tib. 11. æmulus Britannici. *Ner.* 6. Catonis. *Aug.*
 13. omnium. *Ner.* 53.
 Ænaria. *Aug.* 92.
 Æneæ de stirpe Nero. *Ner.* 39.
 ænea barba. *Ner.* 2.
 æneatores. *Cæs.* 32.
 Ænobarbus salutatur Nero post adoptionem. *Ner.*
 7. appellari non vult Nero. *Ner.* 41. Ænobar-
 bus. *Oth.* 2. *Rhet.* 1. *vide* Domitius, & Cnæus
 Domitius. Ænobarborum genus. *Ner.* 1. con-
 sulatus, triumphus, censura, prænomen, ge-
 sta. *Ner.* 1.
 æqualis membris. *Tib.* 68. æqualis Aristarchi. (sub-
 stantive ὁμήλιξ) *Gr.* 2. æquales. ὁμήλικες. *Vir.*
 14. æquales. *scil. profectibus, non n. ὁμήλικες.*
Gr. 17.
 æquare gloriam. *Cæs.* 5. æquari stipendio. *Tib.* 25.
 æquati montibus campi. *Cal.* 37. æque. *Aug.* 27.
 nihil æque. *Claud.* 12. nihil æque quam timidus
 fuit. *Claud.* 35.
 Æquiculi. *Vir.* 1.
 æquiparare Apollinem cantu &c. *Ner.* 53. matri-
 cem. *Aug.* 94. æquitas membrorum. *proportio,*
symmetria. *Aug.* 79. integra. *Claud.* 15. salva.
Tit. 8. æquus locus, æquum tempus, bello ge-
 rendo commodum. *Cæs.* 35. æquo animo. *Cæs.* 33.
 æquis partibus heredes. *Tib.* 76. *i. e. paribus.*
 æquiore animo. *Tib.* 25. æquissimo animo. *Aug.*
 56. prope ex æquo officia mutua usurpans. *Tib.* 11.
 ærarium. *Cæs.* 11. *Aug.* 94. & 101. populi Rom.
Claud. 25. Saturni. *Claud.* 24. militare. *Aug.*
 49. præbens mercedem pro subsellis. *Ner.* 17.
 ærarii cura a quæstoribus ad prætores translata.
Aug. 36. a prætoribus ad quæstores revocata.
Claud. 24. ærarii debitores. (*an. dedita?*) *Aug.*
 32. ærarii fisci inopia. *Vesp.* 16. ærarii tribu-
 ni. *Cæs.* 41. ærario obligatam fidem liberare non
 potest. *Claud.* 9. apud ærarium pendent rei. *Dom.*
 9. ab ærario causæ ad forum translatae. *Ner.* 17.
 ærea imaguncula. *Aug.* 7. ærearum tabularum tria
 millia restituta a Flav. 8.
 æs inauratum suppos. pro aur. *Cæs.* 54. æs alienum.
ibid. æris alieni magnitudo. *Cæs.* 13. stimulus
 ad res novas. *Oth.* 5. æris alieni remedium.
Cæs. 42. ære alieno laborantes urbes levavit.
Aug.

Aug. 47. æs collatum. *Aug.* 59. per æs & libram.
Aug. 64. in æs incisæ leges. *Jul.* 28.
 Æsar Etruscis Deus. *Aug.* 97.
 Æsculapii insula. *Claud.* 25. signum. *Aug.* 59.
 Æserinus nepos Pollionis. *Aug.* 43.
 æstimare. *Aug.* 75. magni. *Ner.* 21. æstimavit ma-
 gni hunc servare. *Vesp.* 15. æstimare tanti. *Tib.* 48.
 æstimari magno. *Cal.* 39. æstimatio possessio-
 num. *Cas.* 42. æstimatio magna. dignitas. *Aug.* 3.
 æstiva. *Aug.* 49. castra. *Claud.* 1. æstivorum ordo.
Tib. 21. æstivare. *Galb.* 4. *Vesp.* 24.
 æstulare. fluctuare, dubitare. *Claud.* 4. æstus. *Aug.*
 81. æstus. fluxus & refl. maris. *Cal.* 49.
 ætas. *Aug.* 5. litigatorum. *Vesp.* 10. nondum con-
 stans. *Galb.* 4. insequens. *Tib.* 7. integra. *Tib.* 10.
Cal. 25. *Vit.* 7. prima. *Cas.* 30. *Aug.* 84. pro-
 gressa. *Claud.* 2. pupillaris. *Aug.* 66. ultima. de-
 crepita. *Gr.* 3. competit. *Aug.* 31. ætatis exactæ,
 ultima. *Gr.* 17. ab ineunte ætate. *Ner.* 22. æta-
 tis a principio. *Aug.* 3. per omnes ætatis gradus.
Aug. 79. *Tit.* 3. ætates certæ. *Cas.* 43. insequen-
 tes. *Aug.* 31. ætatula. ætatulæ indulgere. *Claud.*
 16.
 æternitas imperii. *Ner.* 11. æternitatis & fame cupi-
 do. *Ner.* 55.
 Æthiopes. *Cal.* 57. Æthiopia. *Cas.* 52.
 Ætnæi verticis fumus. *Cal.* 51.
 Ætolia. *Aug.* 17.
 ævum. adversus omnis ævi homines grassatus. *Cal.*
 34.
 affari. *Claud.* 3.
 affatim. *Ner.* 29.
 affectare dicacitatem. *Vesp.* 23. affectati regii nomi-
 nis infamia. *Cas.* 79. affectatio imperii. *Tit.* 9.
 verborum nimia. *Gr.* 10. affectatione nimia ob-
 scurabat stylum. *Tib.* 70.
 affectus parentis. *Tit.* 8. affectus. morti propinquus,
Tib. 21. febre. *Vit.* 14. affecta mancipia. *Claud.*
 25.
 afferri navigaudium. *Tib.* 14.
 afficere acerbisatibus. *Cal.* 2. cladibus. *Cas.* 35. cru-
 ce. *Galb.* 9. exilio. *Tib.* 35. ingnominiis. *Aug.*
 24. poena. *Cas.* 48. supplicio. *Cas.* 4. *Aug.* 17.
Claud. 26. supplicio capitis. *Galb.* 12. affici li-
 bellis, probris, convitiis. *Tib.* 66. poena. *Aug.*
 33. *Ner.* 39. supplicio. *Vit.* 10. affectus est mor-
 tuo. doluit mortem ejus. *Tib.* 52. affectus, sed
 adhuc spirans. *Tib.* 21.
 affigere manus mensæ. *Galb.* 9.
 affines & propinqui. *Cas.* 1. affinitas & propinqui-
 tas, distincta. *Ner.* 35. affinitas nova. *Cas.* 21.
 affirmare senatui. *Cas.* 52.
 afflari fulmine. *Tib.* 69. afflatus aura. *Tib.* 72.
 afflictatus morbo. *Tit.* 2. afflictus. i. e. perditus,
 subversus. *Aug.* 66. *Vit.* 3. afflictata respub. *Vesp.*
 8. afflictati conjux ac liberi. *Tib.* 52. suppliciiis. *Ner.*
 16. terræ motu. *Tib.* 8. afflictæ civitates. *Tit.* 8.

terræ motu aut incendio civitates. *Vesp.* 17. copia.
Oth. 9. affligere aliquem. *Tib.* 51. corvos. *Aug.*
 96. quam testimonio. *Ner.* 7. afflixit negotium.
Rhet. 6. affligi solo. *Dom.* 23.
 affluens numerus. *Aug.* 35.
 L. Afranius. *Cas.* 24. & 75. interemtus. *Cas.* 75.
 Afranii togata. *Ner.* 11.
 Afri generis esse. *Aug.* 4.
 Africa. *Cas.* 36. 59. & 70. *Aug.* 16. provincia. *Aug.*
 47. Africam provinciam non adiit Augustus. *Aug.*
 47. administrat Vespasianus. *Vesp.* 4. Africanus. vi-
 de Fabius. *Claud.* 2. triumphus. *Cas.* 37. Africanæ.
 scil. bestia. vide locum *Claud.* 21. Africanarum ve-
 natio. *Cal.* 18.
 afuit. *Tib.* 51.
 Agamemnon. *Tib.* 61.
 ager. *Tib.* 1. avitus. *Vesp.* 5. Campanus. *Aug.* 4.
 Campanus vectigalis relictus. *Cas.* 20. Thurinus.
Aug. 3.
 agere causam. *Claud.* 15. causas. *Gr.* 21. *Rhet.* 6.
 canticum, gestu exprimere. *Galb.* 13. censum.
Aug. 27. *Tib.* 21. civilem. *Tib.* 26. curam urbis.
Claud. 18. delectum. *Vit.* 15. excubias. *Galb.* 10.
 gratias. *Cas.* 16. *Ner.* 7. mimum. *Cas.* 39. nihil.
Aug. 45. obnoxium. *Tib.* 12. participem imperii.
 esse. *Tit.* 6. pervigilium. *Vit.* 10. principatum.
Tib. 12. & 26. publicum. esse publicanum. *Vesp.*
 1. pueritiam, adolescentiam. *Vit.* 3. recensum.
Cas. 41. recensum populi. recensere Populum. *Aug.*
 40. se principem, ministrum. *Claud.* 29. se pro
 equite Rom. *Claud.* 25. tempus in otio. transige-
 re. *Vesp.* 4. tragœdiam. *Cal.* 57. trepidum. *Tib.*
 12. triumphum. *Cas.* 37. *Tib.* 20. triumphos.
Aug. 22. triumphum de. *Dom.* 6. vitam otio-
 sam. *Claud.* 35. cum. *Cas.* 26. ruri. *Luc.* 3. per
 amicos de reconciliatione. *Cas.* 73. extorres. *Aug.*
 12. tauros per. *Claud.* 21. pervicos. *Cal.* 27. egit
 incivilius. *Tit.* 6. quibus moribus ac fortuna ege-
 rit. *Aug.* 61. hoc age. *Cal.* 58. hoc agerent ac
 ferirent. *Galb.* 20. agat aut desistat. *Tib.* 24. ii qui
 nihil aliud egerunt. *Cas.* 55. agendus mimus. *Ner.*
 4. agenda omnia armis. *Cas.* 31. agens annum.
Cas. 1. annum 12. anno ætatis. *Aug.* 8. annum æt.
Aug. 61. conventum. *Galb.* 9. gratias. *Ner.* 10.
 obvios. pellens. *Cas.* 68. secretum. versans in soli-
 tudine. *Tib.* 60. talia. *Cas.* 44. agitur fiscus. exer-
 cetur. *Dom.* 12. senatus. *Cas.* 88. *Aug.* 35. agi be-
 ne potuisset cum reb. humanis, si. *Ner.* 28. agi de.
Aug. 33. legibus de. *Tit.* 8. solitæ res mense Nov.
 ac Dec. *Aug.* 32. agitare convivia. *Claud.* 32.
 quadrigas &c. *Cas.* 39. varia. *Ner.* 47. agitans de.
 consultans, deliberans. *Cas.* 8. agitator Cythi-
 cus. *Cal.* 55. Prasinus. *Ner.* 22.
 L. Agerinus, libertus Agrippinæ. *Ner.* 34.
 agger terrenus superjectus. *Cal.* 19.
 aggravante morbo quartanæ. *Cas.* 1. aggravata vale-
 tudine. *Aug.* 98.

aggredi Galbam. *Oth.* 6. senatum. *Aug.* 19. lavan-
tem &c. *Dom.* 17. quem legibus. *Aug.* 10. præ-
lio. *Cas.* 44. quem veneno. *Cal.* 12. *Ner.* 33. scri-
bere. *Claud.* 41. aggressus Britannos. *Cas.* 25.
Germanos. *Cas.* 25. restitutionem Capitolii.
Vesp. 8. colligere. *Cal.* 3. perfodere. *Ner.* 19.
aggressi componere. *Gr.* 10.
aggregari desciscientibus. *Ner.* 43.
agmen. *Dom.* 19. obviorum densissimum & lætif-
simum. *Cal.* 13. prætorianorum comitans. *Cal.*
19. coactum. *Cal.* 45. densum. *Cal.* 51. præ-
missum. *Vit.* 9. in agmine, nonnunquam equo,
sæpius pedibus, anteibat Cæsar, capite detecto,
seu sol seu imber esset. *Cas.* 57.
agnoscere percussorem. *Claud.* 37. signa. *Tib.* 23.
agnoscens filium. *Claud.* 15. agnoscere infantem
ex nepte vetat. *Aug.* 65. agnitus filius, scil. pro
γνησίω. *Cas.* 52.
agon Musicus. *Ner.* 23. Neroneus. *Ner.* 21. nunc
demum est &c. *Ner.* 45. agones musici. *Ner.* 22.
agri. *Aug.* 32. continui. *Cas.* 38. divisi per vete-
ranos. *Dom.* 9. mediterranei. *Tib.* 12. munici-
pales. *Aug.* 13. proximi Rheno. *Aug.* 21. fic-
cati. *Claud.* 20. inter missilia. *Ner.* 11. agrorum
pretia. *Aug.* 41. cultura cessat, fiducia frumen-
tationum. *Aug.* 42. agraria lex. *Cas.* 20.
Agrippa Augusti nepos. *Aug.* 19. & 64. juvenis.
Aug. 51. adoptatus ab Augusto. *Aug.* 65. *Tib.*
abdicatus, sepositus. *Aug.* 65. *Tib.* 15. in insu-
lam transportatur. *Aug.* 65. juvenis interemtus.
Tib. 22. M. Agrippa. *Aug.* 16. 25. 29. & 35. *Gr.*
16. cæruleo donatur vexillo. *Aug.* 25. pater.
Aug. 64. gener Augusti. *Aug.* 42. Mitylenas
abit. *Tib.* 10. Agrippæ intractabile ingenium,
amentia, in insulam transportatio. *Aug.* 65. ser-
vus Clemens. *Tib.* 25. ignobilitas. *Cal.* 23. pa-
tientia desiderata. *Aug.* 66. super nomen sedet
aquila. *Aug.* 97. magna & pæne incredibilia præ-
dicat Astrologus. *Aug.* 94. nubit Julia. *Aug.* 63.
Agrippina Augusti neptis. *Aug.* 64. Germanico col-
locata. *ibid.* nurus apud Tiberium queritur, cru-
deliter tractatur a Tiberio, ejusdem relegatio,
oculi excussio, mors. *Tib.* 53. uxor Germanici.
Cal. 7. filia Germanici. *ibid.* veneno maritum ne-
cat. *Claud.* 44. Germanico genita. *Ner.* 5. mor-
te Domitii viduata, ad nuptias Galbam sollici-
tat. *Galb.* 5. potens apud filium. *Vesp.* 4. Agrip-
pinæ neptis. *Aug.* ingenium. *Aug.* 86. O B A-
G R I P P I N Æ P U E R P E R I U M, aræ inscri-
ptæ. *Cal.* 8. Agrippinæ Germanici filix cum Clau-
dio patruo nuptiæ. *Claud.* 26. de Agrippinæ ma-
trimonio Claudii poenitentia. *Claud.* 43. Agrip-
pinæ summa rerum delata a Nerone filio. *Ner.* 9.
Agrippinam M. Agrippa genitam uxorem duxit
Tiberius. *Tib.* 7. dimittit. *ibid.* abegisse post di-
vortium doluit. *ibid.* filiam & alumnam suam
prædicat Claudius. *Claud.* 39.

Agrippinensis Colonia. *Vit.* 10.
Ajax, Augusti tragœdia. *Aug.* 85. Ajacem suum in
spongiam incubuisse, dictum Augusti. *ibid.*
αἰγίδα πολιεύχῃ, Clypeum Minerva servatricis
Athenarum urbis. *Vit.* 13.
αἰθ' ὀφελον &c. *Aug.* 65.
ala. *Claud.* 25. alæ præfectus. *Tib.* 30. alæ singulæ.
Aug. 38.
Alani. *Dom.* 2.
Alauda. legionis nomen. *Cas.* 24.
Albanæ columnæ. *Aug.* 72. Albanum. *Ner.* 25.
Dom. 4. Albanus mons. *Claud.* 4. secessus. *Dom.*
19.
albatu ministri. *Dom.* 12.
Albia Terentia L. Othonis uxor. *Oth.* 1.
Albis fluvius. *Aug.* 21.
Albudinus fons. *Claud.* 20.
Albulæ calidæ aquæ. *Aug.* 82. aquæ. *Ner.* 31.
album. *Tib.* 51. citharædorum. *Ner.* 21. judicum.
Claud. 16. *Dom.* 8.
Albutius Silus. *Rhet.* 6.
alea, *Aug.* 70. & 71. jacta est. *Cas.* 32. prosperio-
re uri. *Cal.* 41. ludere solitus Augustus. *Aug.* 7.
se oblectat Domitianus. *Dom.* 21. alæ studium,
rumor. *Aug.* 71. *Vit.* 4. de alæ arte liber Claudii.
Claud. 33. alæ indulgens notatur Augustus.
Aug. 70. forum aleatorium calfacere. *Aug.* 71.
alere equum. *Cas.* 61. ali. *Aug.* 65. ali ingenia
exercitationibus. *Rhet.* 2.
ales, gallina. *Galb.* 1.
Alexandra Neronis nutrix. *Ner.* 50.
Alexander magnus. *Aug.* 94. orbem terrarum sub-
egit. *Cas.* 7. ejus imago in Augusti sigillo. *Aug.*
50. ejus thorax. *Cal.* 52. ejus inspecta imagine
ingemiscit Cæsar. *Cas.* 7. ejus conditorium. *Aug.*
18. *Cal.* 52. corpus Alexandri voluit videre Au-
gustus. *Aug.* 18. Alexandri magni phalanx, le-
gio Neronis sic dicta. *Ner.* 19. Alexandro ma-
gno ostentum provenit. *Aug.* 94. adde magnus.
Alexander Grammaticus. *Gr.* 20. Alexander,
vide Tiberius. *Vesp.* 6.
Alexandria. *Cas.* 35. 64. 76. & 79. *Cal.* 49. *Claud.*
16. *Ner.* 20. *Vesp.* 7. *Tit.* 5. *Dom.* 20. *Gr.* 7. ob-
fessa. *Aug.* 17. capta. *Aug.* 71. *Gr.* 20. Alexan-
driæ museum, *Claud.* 42. Alexandriam migra-
turus Cæsar, si vixisset. *Cas.* 79. adit Germanicus.
Tib. 52. commigrare proposuerat Cajus. *Cal.* 49.
fugit Pompejus. *Cas.* 35. Alexandrinus. *Gr.* 20.
pharus. *Claud.* 20. triumphus. *Cas.* 37. *Aug.* 22.
& 41. Alexandrina bibliotheca. *Dom.* 20. navis.
Aug. 98. *Ner.* 45. *Galb.* 10. Alexandrinum bel-
lum. *Tib.* 4. Alexandrini. *Ner.* 20. *Vesp.* 19. re-
gem suum expellunt. *Cas.* 11. Alexandrinæ mer-
ces. *Aug.* 98.
algere. *Cal.* 58.
alias, interdum. *Cas.* 81. *Aug.* 94. *Tib.* 18. *Vesp.* 22.
alibi

alibi quam. *Aug.* 23.
 alienata mens. *Aug.* 99. alienum non est. *ad rem per-*
tinet. *Cas.* 44. alieno abstinere. *Tit.* 7. aliena mu-

nera. *Aug.* 45. alienior *Tiberio.* *Tib.* 12. alienige-
 næ. *Aug.* 48.
 alimenta subducta. *Tib.* 54.
 alimonia puellæ. *Cal.* 24.
 alio quam in. *Aug.* 98.
 aliquamdiu. *Cas.* 1. & 82. *Aug.* 27.
 aliquanto deterior. *Cas.* 86. facilius. *Aug.* 25. plu-
 res. *Aug.* 38. post. *Aug.* 5. severius. *Aug.* 34.
 tristior. *subtristis.* *Tit.* 10. aliquanto patientius
 mortem quam dedecora suorum tulit. *Aug.* 65.
 aliquantulum aquæ. *Ner.* 48. aliquantum. *Tib.*
 13. vasculorum. *Cas.* 81.
 non aliter quam. *Aug.* 40. aliter atque aliter. *Rhet.*
 1. alius *Nero.* *secundus.* *N.* *Tit.* 7. alii super alios
 nuntii. *Ner.* 41. aliæ atque aliæ causæ. *Aug.* 97.
 allegare ætatem, natales. *prætere.* *Aug.* 5. alle-
 gans merita. *Aug.* 47.
 allegere iudices. *Aug.* 32. numerum. *Aug.* 49. pa-
 tricios. *Cas.* 41. in decurias. *Tib.* 51. in senatum.
Claud. 24. allectus in senatum. *Cas.* 80. inter pa-
 tricios. *Oth.* 1. allecta gens in senatum. *Aug.* 2.
 inter patricos stirps. *Vit.* 1. allecti honestissimi.
Vesp. 9. senatores. *Aug.* 35. inter patricos. *Ner.* 1.
 allevans faciem manu. *Cal.* 36. allevatus dextra. *Ner.*
 13.
 allicere reges. *Cas.* 28. allicefacti blanditiis ad. *Vit.*
 14.
 Allicensis dies. *Vit.* 11.
 allium obolere. *Vesp.* 8.
 Allobroges a Cn. Domitio superati. *Ner.* 2.
 allocutio inchoata. *Tib.* 23. allocuturus milites. *Galb.*
 18. in alloquendo exhortandoque. *Cas.* 33. allo-
 qui iudices. *Ner.* 23.
 alludens. *Cas.* 22.
 alluxit nobis. *Vit.* 8.
 Alpes. *Cas.* 35. *Cal.* 21. *Oth.* 9. Alpium juga. *Cal.*
 51. in Alpium jugo urbem condere statuerat C.
 Cæsar. *Cal.* 21. Alpium regnum in provinciæ for-
 mam redactum. *Ner.* 18. Alpium transitus. *Cas.*
 56. in transitu Alpium maximum Augusti pericu-
 lum. *Aug.* 79. Alpinae gentes. *Tib.* 9.
 altaria. *Cal.* 13. *Vit.* 13.
 alter collegarum. *Aug.* 16. alter e. *Aug.* 11. alteru-
 ter. *Aug.* 13.
 altercatio. *Cas.* 71. *Tib.* 2. *Hor.* 1. altercationes im-
 modicæ disceptantium. *Aug.* 54. insolentissimæ
Helvidii. *Vesp.* 15. irritæ. *Cas.* 23.
 alternantes prænominia per. *Ner.* 1.
 alternis. *Aug.* 82. alternis diebus declamare, alter-
 nis disputare. *Gr.* 4.
 altius paullo repetere. *Ner.* 2. altitudo immensa. *Tib.*
 40. altiuscula calceamenta. *Aug.* 73. altiora jam
 meditans. *Cas.* 26.
 ἄλωσις *Ilii.* *Ner.* 38.

alveus Tiberis. *Aug.* 30. & 37. alveus lusorius. *Claud.*
 33.
 alumna. *Claud.* 39. alumnus appellatur Caligula.
Cal. 13.
 alvus. *Aug.* 80. soluta. *Vesp.* 24.
 amabiles facie & garrulitate pueri. *Aug.* 83.
 amænitas insulæ. *Tib.* 11. amæni secessus. *Cal.* 45.
 amanuenses. *Tit.* 3. & *servis.* *Ner.* 44.
 amarissime. mordacissime. *Aug.* 70. amarissime con-
 gestis probris. *Tib.* 54.
 amatorium medicamentum. *Cal.* 50.
 Amazones Asiæ magnam partem tenuere. *Cas.* 22.
 Amazonicæ peltæ. *Ner.* 44.
 Ambiatinus vicus. *Cal.* 8.
 ambigitur. *Tib.* 58. *Galb.* 3. ambigua responsa. *Tib.*
 24. mandata. *Tib.* 12.
 ambire ne. *Aug.* 31. orbem. *Aug.* 95. ambiens ut.
Cas. 18. ambitio. *Cas.* 28. parentum. *Gr.* 9. am-
 bitio. *captatio benevolentia.* *Oth.* 4. per ambitio-
 nem. *Aug.* 42. ambitiosus princeps. *ibid.* ambi-
 tiosæ sententiæ. *Dom.* 8. ambitiosius id existi-
 mans quam majestas sua postulare. *Aug.* 25.
 ambitus lacus. *Claud.* 21. terrarum & cæli. *Aug.*
 94. verborum. *periphrasis.* *Tib.* 71. ambitus mul-
 tiplici pœna coercitus. *Aug.* 40. ambitus con-
 demnati P. Sulla & Autronius. *Cas.* 8. de ambi-
 tu lex. *Aug.* 34. de ambitu condemnatus. *Cas.*
 41.
 ambo occisi. *Aug.* 11.
 ambubaia. *Ner.* 27.
 ambulare pedibus. *Dom.* 19. inter. *Claud.* 28. am-
 bulans simul. *Aug.* 67. ambulationes circumje-
 ctæ. *Aug.* 100.
 amburi. *Tib.* 6. ambustum theatrum. *Claud.* 21.
 amentior. *Aug.* 65.
 amethystinus color interdictus. *Ner.* 32.
 amicire sese. *Vesp.* 21. amiciri veste. *Cal.* 22. ami-
 ctus toga. *Dom.* 4.
 amica. *Claud.* 16. *Ner.* 3. *Neronis.* *Oth.* 3. ami-
 cula. *Cal.* 33.
 amicitia petenda. *Aug.* 21. amicitia. *Aug.* 66.
 amicitia. pro amicis. *Tib.* 51. amicitiam alicui
 renuntiare. *Cal.* 3. amicitias Liviae omnes af-
 fligit. *Tib.* 51. amicus communis. *Vesp.* 13. ami-
 ci. loco consiliariorum. *Tib.* 55. Cæsaris. *Cas.* 52.
 72. 79. & 86. amici. *Aug.* 16. 45. 67. & 101.
Cal. 45. *Vesp.* 13. omnes. *Aug.* 17. reges. *Aug.*
 60. admissi. *Aug.* 99. deterrentes. *Cas.* 70. hor-
 tantes. *Vesp.* 7. intimi. *Dom.* 14. jucundissimi
 & omnium horarum. *Tib.* 42. magni. potentes.
Aug. 56. principi & reipub. necessarii. *Tit.* 7.
 paterni. *Dom.* 2. suadentes. *Cal.* 58. valentif-
 simi. *Aug.* 35. Tiberii triplicis generis. *Tib.*
 46. amici ac familiares veteres. *Tib.* 55. amico-
 rum cohors. *Cal.* 19. *Ner.* 5. *Luc.* 3. amicos re-
 mittit Augustus Antonio hosti judicato. *Aug.*
 17. amicorum libertatem lenissime fert. *Vesp.* 13.
 amicos

- amicos ut admiserit & retinuerit. *Aug.* 66. amicissimi viri. *Cas.* 1.
 amita. *Cas.* 6. *Ner.* 6. 7. & 34.
 amittere ambos, scil. morte. *Aug.* 65. civem. *Tib.* 52. filiam. *Ner.* 35. fratrem. *Tib.* 7. matrem & c. *Cas.* 26. *Aug.* 61. patrem. *Aug.* 8. *Ner.* 6. *Cas.* 1. uxorem ex valetudine. *Claud.* 26. uxorem, filiam. *Vesp.* 3. Ilienses. *Tib.* 52. classem. *Aug.* 16. *Tib.* 2. domum incendio. *Claud.* 6. exercitum. *Cas.* 36. imperium. *Ner.* 42. jus. *Tib.* 15. amissus equus. *Tit.* 4. amissa memoria. *Gr.* 9. uxor. *Galb.* 5. ex partu uxor. *Cal.* 12. amissæ naufragiores. *Ner.* 40.
 amor Beronices insignis. *Tit.* 7. generis humani. *Tit.* 1. civium immensus. *Cal.* 14. histrionis. *Dom.* 3. libertinæ. *Vit.* 2. flagrantissimus. *Claud.* 36. mutuus. *Tib.* 7. notissimus. *Cal.* 36. promerendus. *Cal.* 3.
 amovere creditores terrore. *Vit.* 7. se e medio. *Tib.* 10. ex. *Cal.* 34. amoveri. *Cas.* 68. amota pyxis. *Ner.* 47.
 amphitheatrum. *Aug.* 29. & 43. *Tib.* 7. & 75. *Cal.* 21. & 27. *Tit.* 8. *Dom.* 4. & 13. a Statilio Taurro exstructum. *Aug.* 29. Tauri. *Cal.* 18. inchoatum a C. Cæsare. *Cal.* 21. exstructum a Vespasiano. *Vesp.* 9. dedicatum. *Tit.* 7. ligneum. *Ner.* 12. amphitheatri harena. *Ner.* 53. amphitheatri ruina viginti hominum millia sublata. *Tib.* 40.
 amphora vini. *Tib.* 42.
 T. Ampius. *Cas.* 77.
 amplexus, us. *Oth.* 10.
 ampliandum imperium. *Cas.* 44. ampliare censum. *Aug.* 41. numerum palmarum. *Ner.* 22. privilegia. *Aug.* 45. ampliatus templum. *Aug.* 18.
 amplificare. exaggerare. *Cas.* 66.
 amplior specie mortali. *Aug.* 94. amplior exercitus. *Flav.* 4. ampliora humano fastigio. *Cas.* 76. amplius triennio. *Cas.* 89. amplius. plusquam. *Aug.* 32. amplius quam. *Aug.* 17. amplius nihil quam. *Aug.* 2. *Vesp.* 20. per annos amplius quadraginta. *Aug.* 72. amplissimus magistratus. h. c. consulatus. *Aug.* 26. ordo. senatus. *Cal.* 49. *Vesp.* 2. vide. ord. amplissima spes. *Cas.* 7. amplissimi ordines, h. c. senatus & equites. *Vesp.* 9. amplissima verba. *Cas.* 16. amplissime. *Cal.* 15. amplissima prædia. *Jul.* 10. amplissima dignitas. *Vit.* 2.
 amplitudo corporis egregia. *Cal.* 35. margaritarum. *Cas.* 47. amplitudinis & artis eximie statua. *Tib.* 74.
 ampulla. *Dom.* 21.
 amputare caput. *Galb.* 20. capita. *Cal.* 32. manus. *Galb.* 9. *Dom.* 10. pollices. *Aug.* 24.
 de analogia libri duo. *Cas.* 56.
 ἀνασχευάς. *Rhet.* 1.
 anceps morbus. *Aug.* 59. prælium. dubii Martis. *Cas.* 60.
 Ancharia uxor Octavii. 2. *Aug.* 4.
 ancilia mota, necdum condita. *Oth.* 8.
 ancilla. *Vesp.* 11.
 ad ancoras collocatæ naves. *Cal.* 19.
 Ancus Marcius. *Cas.* 6.
 ἀνδρ' ἐπαμύνοειται. & c. *Claud.* 42.
 Andronicus. vide Pompilius. *Gr.* 8.
 angiportus. *Galb.* 10.
 angor. *Tib.* 49. animi magnus. *Tib.* 7.
 anguis 50. cubitorum. *Aug.* 43.
 angustia loci. *Claud.* 12. cavernæ. *Ner.* 48. Hellespontii. fretum. *Cas.* 63. locorum. *Oth.* 9. rei familiaris. *Claud.* 9. vicorum. *Aug.* 45. *Ner.* 38.
 angusticlavius tribunus. *Oth.* 10.
 Anicetus pædagogus. *Ner.* 35.
 Anien. *Tib.* 1. novus. *Claud.* 20.
 anima Cæsaris. *Cas.* 88. efflata. *Aug.* 99.
 animadvertere. *Cas.* 82. *Aug.* 27. curareque. *Rhet.* 1. animadvertere in. i. e. punire. *Aug.* 15. *Claud.* 29. animadvertisse puerum. *Aug.* 94. animadverti. *Aug.* 94. in patronum. *Galb.* 20. in quemquam ictibus. *Cal.* 30. jubet ex more licitor. *Cas.* 80. animadversum est in. pœna sumpta de. *Tib.* 61. animadversio capitalis. supplicium. *Aug.* 24. animadversiones. *Tib.* 19. animadversa imago apud. *Cas.* 7. animadversi pedes. *Claud.* 10. animadvertendi rumores. puniendi. *Cal.* 48.
 animatus male erga Principem exercitus. *Vit.* 7.
 animosissime comparare. non parcendo sumptibus emere. *Cas.* 47. animus civilis. *Cas.* 75. animi civilis esse. *Dom.* 12. animus devotus. *Tib.* 65. facilis, prodigus. *Vit.* 7. fluxior. *Tib.* 52. gloriosus, civilis. *Claud.* 1. hebetatus. *Claud.* 2. impudentissimus. *Tib.* 24. ingratus & malevolus. *Aug.* 66. inverecondus. *Gr.* 15. remississimus. *Aug.* 98. confodiendi. *Aug.* 51. animus cui est. constituit. *Cas.* 82. animus non defuit adoriri. *Cal.* 56. animus erat occupare. *Oth.* 6. animi laxandi causa. *Aug.* 83. franguntur. *Cas.* 68. animo fracto. *Ner.* 42. æquiore. *Tib.* 25. *Ner.* 23. æquissimo pati. *Aug.* 56. mutuo erga se esse. *Tit.* 9.
 Annæus Seneca. vide Sen. *Ner.* 7.
 annales Ennii. *Gr.* 2. viri consularis. *Tib.* 61. annalium elenchorum opusculum. *Gr.* 8.
 annexum capiti galericulum. *Oth.* 12.
 anniversarium munus. gladiatorium. *Claud.* 21. anniversariæ valetudines. *Aug.* 81.
 Annius. vide Cimber. *Aug.* 86.
 annona arctior. *Tib.* 8. *Claud.* 18. arctissima. *Galb.* 7. gravior. *Aug.* 25. urbica. *Aug.* 18. macelli temperanda. *Tib.* 34. annonæ cura sollicitissime acta a Claudio. *Claud.* 18. annonæ difficultas. *Aug.* 41.
 annotare. animadvertere. *Ner.* 41.
 annumerare nomina. *Aug.* 70. annumeratus patronis. *Cas.* 55.
 annun-

annuntiari. *Aug.* 49. annuntiata ædes. *Vit.* 9.
 annus ætatis. *Cæs.* 88. *Aug.* 32. 41. 61. & 100. anno
 ætatis. *Aug.* 26. annus antecedens, insequens. *Tib.*
 5. insequens. *Cæs.* 29. interjectus. *Aug.* 26. no-
 vus Fortunæ Prænestinæ commendatus. *Dom.* 15.
 ordinatus, conturbatus, confusus. *Aug.* 31. pro-
 ximus. *Tib.* 18. superior. *Cæs.* 23. annus. 365. die-
 rum. *Cæs.* 40. per Cæsarem accommodatus. *Cæs.*
 40. anni initium uude fecerint quædam Italiæ ci-
 vitates. *Aug.* 59. ordinatio. *Aug.* 31. anno inc-
 unte. *Tib.* 54. vertente. *Cal.* 37. anni plures.
Cæs. 76. annuus magistratus. *Cæs.* 23. annui ma-
 gistratus. *Aug.* 30. annua quadragena. *Gr.* 23.
 annua præbita. *Tib.* 50.
 ante postpositum nomini. *Aug.* 22. ante alias dirigere.
Cæs. 50. paucos dies, quam. *Cæs.* 9. tempus. *Aug.*
 26. præsentire, plasmæ speciem habet. *Aug.* 96.
 anteambulo fratris. *Vesp.* 2.
 antecedens ætate & dignitate. *Cæs.* 13. antecedere
 omnes assiduitate &c. *Aug.* 43. ingressos viam.
Vit. 9. antecessores agminis. *Vit.* 17.
 anteferri sibi. *Aug.* 66.
 antequo equo, pedibus. *Cæs.* 57. vehiculo. *Aug.* 64.
 antepone quem huic. *Cæs.* 55. quem cui. *Tib.* 42.
 ἀντιπροσέφραμεν. *Hor.* 6.
 Antiatinæ sortes. *Cal.* 57.
 Anticatones libb. duo Cæsaris sic inscripti. *Cæs.* 56.
 anticipasse mortem. *Tib.* 61. anticipati ab Augusto
 seculares. *Claud.* 21.
 antidotum. *Cal.* 29. sumptum. *Cal.* 23. antidota.
Ner. 34.
 Antiochia. *Tib.* 49. Antiochus Comagenus. *Cal.* 16.
 Antiochus quidam furnariam exercens. *Vit.* 2.
 antiquarii. *Aug.* 86. antiquitas. *Tib.* 19. *Ner.* 38. an-
 tiquitus. *Cæs.* 42. *Aug.* 60. & 94. *Claud.* 14. *Orb.*
 8. antiquus mos. *Cæs.* 20. antiqui. *Aug.* 89. anti-
 quius nihil duxit quam. *Claud.* 11. sibi nihil quie-
 te. *Vit.* 15. nihil habuit quam. *Vesp.* 8. antiquissi-
 mi doctorum. *Gr.* 1.
 antisophistæ. *Tib.* 11. *Gr.* 9.
 Antistius Labeo. *Aug.* 54. medicus. *Cæs.* 82. L. An-
 tistius trib. pl. *Cæs.* 23.
 Antium. *Aug.* 58. *Tib.* 38. *Cal.* 8. dilectum Caligu-
 læ ut natale solum. *Cal.* 8. & 49. *Ner.* 6. colonia
Ner. 9. & 25.
 antlia. *Tib.* 51.
 Antonia minor. Germanici mater. *Cal.* 1. avia Ca-
 ligula. *Cal.* 10. 15. & 29. minor, uxor Drusi.
Claud. 1. imperatoris Claudii filia. *Claud.* 27.
 Claudii filia. *Ner.* 35. major. *Ner.* 5. *Vesp.* 3. avia
 Caligulæ. *Cal.* 10. ei honores habiti a Cæsare. *Cal.*
 15. ejus mors. *Cal.* 23. Claudii filia. *Claud.* 27.
 Neronis nuptias recusat. *Ner.* 35. ejus mors. *ibid.*
 Antonius cos. *Cæs.* 79. & 84. *Aug.* 5. diadema Cæ-
 sari imponere vult. *Cæs.* 79. *Aug.* 10. fugatus. *Aug.*
 11. *Aug.* 12. 13. & 17. juvenis Marci filius. *Aug.*
 17. devictus. *Aug.* 20. oppressus. *Aug.* 28. devi-

ctus. *Aug.* 49. filius Marci Ant. *Aug.* 63. cos.
Tib. 5. vide Julius. *Claud.* 2. primus. *Vit.* 18. Ill-
 viri filius. *Gr.* 18. Musa. *Aug.* 59. Musa medi-
 cus. *Aug.* 81. C. Antonius Cæsaris Legatus, in
 Illyrico cladem passus. *Cæs.* 36. L. Antonius Ill-
 viri frater. *Aug.* 9. & 14. dux. *Aug.* 15. cos.
Tib. 4. superioris Germaniæ præses. *Dom.* 6. & 7.
 M. Antonius. *Cæs.* 52. cos. *Cæs.* 82. *Aug.* 2. &
 4. Ill-vir. *Aug.* 8. & 9. cos. *Aug.* 10. 21. 63. 68.
 & 69. infans antiquitatis studio. *Aug.* 86. *Tib.*
 4. *Ner.* 3. Gniphio. *Gr.* 7. declamat. *Rhet.* 1. An-
 tonii domus. *Cæs.* 83. cum Cicerone consulatus,
 fuga. *Aug.* 5. exprobrationes Augusto factæ. *Aug.*
 16. cum Augusto reconciliatio. *Aug.* 62. consu-
 latus. *Tib.* 5. mors. *Aug.* 17. Antonii liberi ut
 tractati ab Augusto. *Aug.* 17. epistolæ. vide epist.
Aug. 70. M. Antonii epistolæ. *Aug.* 7. societas.
Aug. 17. obscurum dicendi genus. *Aug.* 86. Ill-vi-
 ri amicus Sex. Clodius. *Rhet.* 5. M. Antonium do-
 cet Epidius. *Rhet.* 4. Gniphonem audivit Attejus.
Gr. 10. Antoniorum clientela. *Aug.* 17.
 antra. *Tib.* 43.
 anulariæ Scalæ. *Aug.* 72.
 anulus. *Ner.* 46. aureus. insignis Equitis Rom. *Cæs.*
 39. exemptus. *Tib.* 73. extractus. *Tib.* 73. læva.
Ner. 20. opere antiquo sub Galba repertus. *Galb.*
 10. anulo aureo donatus decimus Laberius. *Cæs.*
 39. insculpta effigies Augusti. *Tib.* 58. Proserpi-
 na. *Ner.* 46. victoria cum tropæo. *Galb.* 10. anu-
 li aurei. *Equestris dignitas.* *Galb.* 14. *Equestris or-
 do.* *Vit.* 12. aurei ponendi, ferrei sumendi. *Aug.*
 100. anulorum jus. *Cæs.* 33. aureorum usus. *Galb.*
 10. anulis aureis donatus a Vitellio adolescentu-
 lus. *Vit.* 12.
 anus. *Orb.* 2. anus matronæ. *Ner.* 11.
 anxie. *Ner.* 23. anxius ea re. *Ner.* 36. anxius de. *Cal.*
 19. anxius & pavidus differunt. *Dom.* 14. anxia.
Tit. 9. anxii omine. *Vit.* 8.
 Apenninus scil. mons. *Cæs.* 44. *Vit.* 10.
 aper. *Tib.* 72. dimidiatus. *Tib.* 34. ferus incurrens.
Aug. 67. apro incurrenti objectus Augustus a dis-
 pensatore suo per metum. *Aug.* 67.
 aperire fenestram. *Tib.* 28. ludum. *Rhet.* 4. scholam.
Gr. 16. aperitur testamentum. *Cæs.* 83. aperien-
 dum testamentum. *Aug.* 17. apertæ fores. *Aug.*
 82. apertissime exprimere sensum animi. *Aug.* 86.
 Aphrodisius. *Gr.* 19.
 Apis visendus. *Aug.* 93. Apis apud Memphim. *Tit.* 5.
 Apollinaris Tragædus. *Vesp.* 19.
 Apollo, scil. Palatinus. *Ner.* 25. *Aug.* 31. & 52.
 Apollo sandaliarius. *Aug.* 57. Temenites. *statua.* *Tib.*
 74. Tortor. *Aug.* 70. Delphis consultus. *Ner.* 40.
 Apollinis filius existimatus Augustus. *Aug.* 94.
 templum. *Aug.* 18. & 29. Apollinem cantu æqui-
 parare vult Nero. *Ner.* 53. pro Apolline ornatus
 Augustus. *Aug.* 70.
 Apollodorus Pergamenus. *Aug.* 89.

Apollonia. *Aug.* 8. 10. 89. & 94.
 Apollonius Molonis. *Cæs.* 4.
 Apollophanes Præfectus Sex. Pomp. *Aug.* 16.
 apologi. *Rhet.* 1.
 Aponius Saturninus. *Cal.* 38. Aponi fons. *Tib.* 14.
 apophoreta. *Cal.* 55. viris & foeminis data. *Vesp.* 19.
 apparare. *Cæs.* 26. fugam &c. *Cal.* 51. rem divi-
 nam. *Galb.* 18. triumphum. *Cal.* 47. prandium.
Claud. 33. apparans trajicere. *Aug.* 47. appa-
 ratus pars exponitur in porticibus. *Cæs.* 10. appa-
 ratus muneris gladii. *Claud.* 21. apparatus triumphi.
Cæs. 37. buthyfæ. *Ner.* 12. circi. *Cal.* 18. appa-
 ratus opsoniorum profusissimi. *Vit.* 10. rei divi-
 næ. instrumenta sacrificii. *Aug.* 96. sacrificii. *Ner.*
 46. aulicus. *Dom.* 4. maximus. *Claud.* 17. singu-
 li. *Vit.* 13. apparatissimum funus. *Ner.* 9. mu-
 nus. *Tit.* 7.
 apparere repente. *Cæs.* 32. post biduum demum ap-
 paruit. *Aug.* 10. stella. *Vesp.* 23. apparuit magnis
 minimisque rebus. *Claud.* 34.
 apparitor. *Aug.* 14. apparitores. *Tib.* 11. *Dom.* 14.
 per apparitorem excitatus miles e XIV. ordini-
 bus. *Aug.* 14. apparituram magistratibus facere.
 apparitorem esse. *Gr.* 9.
 appellare milites. *Cæs.* 67. appellare milites. *alloqui.*
Ner. 25. suo nomine. *Cæs.* 52. appellari. *Aug.*
 25. dominum. *Aug.* 53. appellans filium. *Galb.*
 17. appellatio ad superiorem judicem. *Cal.* 16. do-
 mini. *Aug.* 53. mensis. *Cæs.* 76. *Aug.* 100. pa-
 tris patriæ. *Vesp.* 12. vetus, nova. *Ner.* 55. sine
 corpore. *Cæs.* 77. appellationes urbanorum liti-
 gatorum. *Aug.* 33. a iudicibus ad senatum. *Ner.*
 17. locorum. *Rhet.* 1. appellatum collegium.
Cæs. 23. appellato senatu. *Ner.* 41. appellati
 milites. *Ner.* 8. de Repub. patres. *Cæs.* 34.
 appellere. *Ner.* 27. ad insulam. *Tib.* 11. appulerat
 navis. *Aug.* 98. *Galb.* 10. appulisse Puteolos na-
 vi. *Tit.* 5.
 Appelles Tragædus. *Cal.* 33.
 appetere artes. *Cal.* 11. concubitus. *Ner.* 28. hæ-
 reditates. *Aug.* 66. latum clavum. *Vesp.* 2. nihil
 ornamentorum. *Vesp.* 12. panem &c. *Aug.* 76.
 rhetoricam. *Rhet.* 1. urbem. *Cæs.* 42. appetisse.
Cæs. 53. appetens sui. *Tib.* 7. appetentes lingua
 morfuque. *Tib.* 44. appetitus ultro. *Galb.* 3. appe-
 tita timore mors. *Ner.* 2. appetentissimus cibi vi-
 nique. *Claud.* 33. honorum. *Dom.* 14.
 Appia scil. via. *Tib.* 72. *Cal.* 19. *Claud.* 1. *Ner.* 5.
 Appius. vide & Claud. *Tib.* 2. Appius Cæcus. *Tib.*
 2. & 3. Cæcus censor. *Claud.* 24. Claudius. *Gr.*
 10. Pulcher. *Tib.* 3. Silanus. *Claud.* 29. Xvir le-
 gibus scribendis. *Tib.* 2. Appii forum. *Tib.* 2.
 applicare sudarium ad os. *Ner.* 25.
 apponere calicem. *Claud.* 32. convivis panes, opso-
 nia. *Cal.* 37. cui rectorem. *Aug.* 48. salutatoribus
 scrutatores. *Claud.* 35. opsonio. *Tib.* 24. apposi-
 tus ei pro Janitore. *Aug.* 91. statux currus. *Ner.*

45. appositus alicui prædagogus. *Claud.* 2. appo-
 sita cœna. *Galb.* 12. nota. *Claud.* 16. ad vulnus
 pænula. *Ner.* 49. duo millia piscium &c. *Vit.* 13.
 opsonia. *Cæs.* 43. scrinia. *Gr.* 9. appositi. *Cal.* 41.
 apportatum caput. *Dom.* 4.
 apprehendere manum. *Tib.* 72. manu. *Tib.* 53. to-
 gam. *Cæs.* 82. apprehendentes gubernacula. *Cal.*
 32. apprehensus pes. *Claud.* 15. apprehensa buc-
 cula. *Galb.* 4.
 approbare. *Aug.* 17. approbare filios filiasve. *Aug.*
 46. poenitentiam prioris sectæ. *Aug.* 12. alicui se.
 & exercitum. *Galb.* 6. morum indolem. *Aug.* 8.
 appropinquare. *Cal.* 57. *Claud.* 12. *Ner.* 49. appro-
 pinquat hostis. *Vit.* 16. appropinquans tempus.
Dom. 14. castris. *Galb.* 10. appropinquantibus
 ducibus &c. *Oth.* 8.
 Appulejus. vide Lucius. *Gr.* 3.
 ἀπρὰ γόπολις, insulæ nomen. *Aug.* 98.
 aprilis mensis Neroneus dictus. *Ner.* 55.
 aptare anulum digito. *Tib.* 43. aptata naves. *Tib.* 65.
 apud postpositum. ærarium apud. *Dom.* 9. apud Bajas.
Aug. 16. Dyrrachium. *Cæs.* 68. Ilerdam. *Cæs.* 75.
 Placentiam. *Cæs.* 69. apud se. in sua domo. *Cæs.* 61.
 Sext. Apulejus cos. *Aug.* 100.
 Apuleja. *Vit.* 1.
 Aqua Claudia. vide Claud. *Claud.* 20. egelida, cale-
 facta. *Aug.* 82. emissæ. *Claud.* 32. frigida. *Aug.* 77.
Vit. 14. *Vesp.* 24. gelida. *Oth.* 11. intercus. *Ner.*
 5. saliens. *Aug.* 82. tepida. *Ner.* 48. aquæ ductus.
Cal. 21. aquæ ductus a C. Cæsare inchoatus.
Claud. 20. aquæ marinæ. *Aug.* 82. marinæ &
 albulæ. *Ner.* 31. perductæ. *Aug.* 42. aquarum cu-
 ra. *Aug.* 37.
 Aquarius. *Dom.* 16.
 Aquila, vide Pontius. *Cæs.* 78. aquila signum mili-
 tare. *Claud.* 3. insignis. *Dom.* 6. prætervolans.
Claud. 7. *Galb.* 1. supersedenstent. *Aug.* 96.
 Rhodi conspecta. *Tib.* 14. advolavit. *Vit.* 9. rapit
 exta. *Galb.* 4. rapit panem &c. *Aug.* 94. aquilam
 humeris subit Augustus. *Aug.* 10. aquilas & fi-
 gna Romana adorant Artabanus. *Cal.* 14. aquilæ
 ostento mors Augusti præcognita. *Aug.* 97. omen
 imperii Vespasiano ferunt. *Vesp.* 5.
 aquilifer moranti se Cæsari cuspide comminatus. *Cæs.*
 62. in manu detinentis Cæsaris signum fugiens
 reliquit. *ibid.* legionis faucibus. *Aug.* 10.
 Aquileja. *Aug.* 20. *Tib.* 7. *Vesp.* 6.
 Aquilius Niger. *histor.* *Aug.* 11.
 Aquitania. *Aug.* 21. *Galb.* 6.
 ara dei. *Aug.* 35. Jovis Cassii. *Ner.* 22. consecrata.
Aug. 1. dedicata. *Claud.* 2. exstructa. *Aug.* 15.
 Lunensis. *Ner.* 50. ad aram D. Julii 300. mactati.
Aug. 15. aræ. *Cæs.* 76. *Aug.* 59. Deum subversæ.
Cal. 5. legionum sacratæ. *Tib.* 14. Cæsari decretæ.
Cæs. 76. inscriptæ. *Cal.* 8.
 aratorum ratio habita sub Augusto. *Aug.* 42.
 arbiter adhibitus. *Oth.* 4.

arbitratus. *arbitrium. Aug. 35. arbitratu senatus. Tib. 31. suo. Tib. 68. arbitrium moris liberum. Dom. 8. & 11. Luc. 9. orbis. summa potestas, imperium. Cas. 72. rerum. Cal. 14. arbitrii alieni esse. Claud. 2. sui. 18. ad arbitrium. pro arbitrio. Cas. 9. ad arbitrium spectantium. Tit. 8. arbitrio uxorum &c. Claud. 25.*
 arbor eversa. *Dom. 15. cupressus evulsa. Vesp. 5. palmæ reperta. Aug. 94. instituta. Galb. 1. arbores pomifera. Cal. 37. truncata, adornata. Cal. 45.*
 arca. *in qua sortes Prænest. Tib. 63. ingens, plena. Cal. 49.*
 Arcadia. *Vesp. 7.*
ἀρχαί. Dom. 13.
 ad arcendos casus incendiorum. *Claud. 25. arcen- tur incendia. Ner. 16. arceri progressu. Ner. 46.*
 arcessi. *Claud. 37. Tit. 5. arcessenda amica. Oth. 3. classis. Cas. 2. arcessendæ copiæ. Cas. 38. sæpe ad arcessendos misit. Cas. 58.*
 Archelaus rex. *Tib. 8. Cappadox. Tib. 37. Arche- laus vide Lælius. Gr. 2.*
 archimimus. *Vesp. 19.*
 architectos adesse. *Oth. 6.*
 arctior annona. *Tib. 8. Claud. 18. arctius. Aug. 56. complecti. Claud. 43. arctissimus somnus. Oth. 11. arctissima annona. Galb. 7. arctissimæ te- nebræ. Ner. 46.*
 arcus. *Dom. 13. arcus cælestis. iris. Aug. 95. arcus marmoreus. Claud. 1. & 11. arcu circi diruto. Ner. 25.*
 ardere. *Claud. 18. visa tunica. Tib. 14. ardente in Africa bello. Cas. 70. ardentissime diligere. Dom. 22. ardor. Cal. 53. militum. Oth. 9.*
 area Capitolina. *Cal. 22. & 34. area fori. Cas. 26. areæ vacuæ. Vesp. 8.*
 arefactus ramus. *Vesp. 5. Arelate. Tib. 4.*
 arena. *Tib. 35. & 72. Dom. 10. amphitheatri. Tit. 8. media. Aug. 43. varia arenæ ministeria. Ner. 12. arena sine calce. Cal. 53. arenarum remedio & arundinum confirmatur claudicans. Aug. 80.*
 aretalogi. *Aug. 74.*
 Aretinus Clemens. *Dom. 11.*
 Areus philosophus. *Aug. 89.*
 argentarius. *Aug. 2. & 3. pater Augusti. Aug. 70. argentarios pretiis rerum cœmentarum fraudat Domitius. Ner. 5. argentum. Ner. 11. an pustu- latum. Ner. 44.*
 Argius. *Galb. 20.*
 arguere. *Cal. 38. Gr. 13. criminum. Claud. 44. igno- bilitatis. Cal. 23. hospitem negligentia, rusti- citatis. Cas. 53. quem socordia. Claud. 32. timi- ditatis, noxæ. Aug. 67. veneni in se comparati. Tib. 49. conjurationes. Cas. 95. solæcisum. Gr. 22. taciturnitatem pro tristitia. Ner. 23. ar-*

gui timoris, mendacii. *Oth. 10. arguens stul- titiæ, sævitia. Ner. 33. temeritatem. Tit. 5. ut falsum. Cas. 81.*
 argumentum. *Cal. 8. & 16. libri. Aug. 85. Claud. 38. argumenti gratia. probandi causa. Hor. 5. argu- menta. Claud. 46. inferorum explicantur. Cal. 57. pyrricharum. Ner. 12. levia. Galb. 7.*
 Aricia. *Aug. 4. Aricinus. ibid.*
 aridi atque sicci pueri. *Gr. 4. arida virgulta. Cas. 84.*
 Ariminum. *Aug. 30.*
 Aristarchus. *Gr. 2. Aristarchus. h. e. consor. Gr. 14.*
 arma commilitonum detecta. *Vit. 11. Heroum. Aug. 72. arma civilia. bellum civile. Cas. 30. Oth. 10. detecta. Tib. 37. polita. Cas. 67. pugnatoria. Cal. 54. resumenda. Cal. 48. armorum judi- cium. Pacuvii drama. Cas. 84. armamenta navis. fusa. Aug. 17. armatura levis. Cas. 66. Thra- cum. Tit. 8. mirmillonum. Cal. 55. armati. Aug. 25. armata manus. Cas. 14. armati circumpositi. Cas. 30. armigeri. Aug. 49.*
 Armenia. *Aug. 21. Tib. 11. Ner. 39. amissa. Ner. 40. minor. Cas. 44. a Parthis occupatur. Tib. 41. Armeniæ regnum. Tib. 9. Rex. Cal. 1. Rex Tiri- dates. Ner. 13. Armenii. Claud. 25.*
 armilla aurea. *Ner. 6. armillatus. Cal. 52. armillata turba. Ner. 30.*
 Arricida Tertulla. *Tit. 4.*
 arrigere in quam. *obscœnum. Aug. 69.*
 arripere caput capillo. *Galb. 20. conditionem. Rhet. 6. pugiones. Ner. 49. Oth. 11. se domum. Tib. 45. arripi. Ner. 34. arreptus criminibus. accusa- tus. Cas. 23. arreptus inter conscios. Vit. 2. ar- reptum brachium. Cas. 82. arrepto pileo &c. Ner. 26.*
 arrogans. *Ner. 4. arrogantia. Cas. 77. Dom. 13. Gr. 23. arrogantius factum. Cas. 79.*
 Arruntius, *vide Camillus. Oth. 2.*
 ars. *astrologia. Dom. 15. augurandi. Ner. 4. citharædi- ca. Ner. 40. tantopere elaborata profecta que. Ner. 41. eximia. Tib. 74. sine arte. Aug. 45. artes bel- li, pacis. Tit. 3. diversissimæ. Cal. 54. liberales. Cas. 42. Tib. 70. scenicæ saltandi canendique. Cal. 11. summæ. Vit. 2. artium liberalium do- ctiores civitate donati a Cæsare. Cas. 42.*
 Artabanus Parthorum rex. *Tib. 66. Vit. 2. amicitiam Caligulæ petit. Cal. 14. aquilas. signa Romana Cæsariumque imagines adorat. ibid. literæ expro- bationis plenæ ad Tiberium. Tib. 66.*
 arteriæ. *Vit. 2.*
 articularis morbus. *Galb. 21. articuli & gradus. Claud. 4. firmi. Tib. 68. articuli singuli tempo- rum. Claud. 4.*
 artifex decollandi. *Cal. 32. artifices saltationis. Tit. 7. præstantes. Vesp. 18. scenici. Cas. 84.*
ἀρτιος. Claud. 4.
 arva. *Ner. 31. negliguntur studio vinearum. Dom. 7.*
 Arvernus lacus. *Ner. 31. Arverni superati. Ner. 2.*

arundo, fistula arundinea. *Cas.* 32. arundines. *Aug.* 80. arundinetum. *Ner.* 48.
ἀσάφως. *Claud.* 4.
 Asclepiades Mendes. *Aug.* 94.
 Ascletario. *Dom.* 15.
 ascopera. *Ner.* 45.
 Asdrubal adveniens. *Tib.* 2.
 Asellius. *Cal.* 8. Asellius Sabinus. *Tib.* 42.
 asellus cum asinario occurrit Augustus. *Aug.* 96.
 Asia. *Cas.* 2. & 63. *Aug.* 17. & 26. Asia minor. *Gr.* 6.
 Asiæ partem tenuerunt Amazones. *Cas.* 22. principes. *Cas.* 39. proconsul. *Aug.* 3. terræ motus. *Tib.* 48. ex Asia pueri ad scenam præparati. *Cal.* 58. Asiaticus libertus. *Vit.* 12. Asiatici oratores. *Aug.* 36.
 asinarius. *Aug.* 96.
 Asinius Epicadus. *Aug.* 19. Asinius. *vide* Gallus. *Claud.* 13. *Claud.* 41. *Gr.* 22. C. Asinius Gallus cos. *Hor.* 14. Asinius Marcellus cos. *Claud.* 45. Pollio. *Cas.* 37. & 55. *Aug.* 29. *Gr.* 10. orator. *Aug.* 43.
 asparagi. *Aug.* 87.
 asperuari panem. *Ner.* 48. Tiberium. *Tib.* 62. aspernans. *Cas.* 53. aspernante Agrippina. *recusante.* *Ner.* 6. aspernatus. *Cas.* 87. consuetudinem. *Ner.* 35. nutu. *Vesp.* 8.
 asper nummus. *Ner.* 44. aspera. *Tib.* 60. asperiora suadere. *Cas.* 14. asperrima epistola. *Aug.* 51. asperrimæ orationes. *Cas.* 73. asperrima insularum. *Tib.* 8. asperfi flores. *Aug.* 18.
Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστὶ ἀμείνων. *Aug.* 25.
 aspidis morsu perisse putatur Cleopatra. *Aug.* 17.
 asportatum clam cadaver in horto. *Cal.* 59.
 Asprenas. *vide* Nonius. *Aug.* 43. & 56.
 affectari aliquem omnibus officiis. *Cas.* 19.
 assensus maximus. *Aug.* 68. *Tib.* 45. assensere cuncti. *Vesp.* 6. assentiri. *Cas.* 80. assentiendum. *Aug.* 35.
 assequi dignitatem. *Claud.* 3. assecutus sapientiam. *Gr.* 11.
 asserere sibi dominationem. *Oth.* 9. sibi maiestatem. *Cal.* 22. in libertatem. *Vit.* 10. in servitutem. *Tib.* 2. asseres. *Cal.* 58. asserens pater, assertorio scilicet iudicio. *Vesp.* 3. asserenda dignitas. *Cas.* 16. libertas. *Cal.* 60. assertiones perfusoriæ. *Dom.* 8. assertor humani generis. *Galb.* 9. assertores unici dignitatis, &c. *Tib.* 2. assertores. libertatis vindices. *Cas.* 80. assertus in ingenuitatem. *Aug.* 74. asserturus libertatem. *Claud.* 10.
 asseravit fore. *Vesp.* 5.
 assidere. *Tib.* 33. in lecto. *Aug.* 64. in foro juxta. *Dom.* 11. assedit aquila in. *Tib.* 14. assidens. *Cas.* 82. *Aug.* 78. canenti. *Ner.* 20. humi. *Ner.* 53.
 assiduitas. assiduus conspectus. *Tib.* 10. assiduitas concubitus. *Dom.* 22. spectaculorum. *Aug.* 43. assiduus circa scholam. *Tib.* 11. assiduis usus. *Aug.* 71.

assignare agros. *Cas.* 38. ordinem, cuneum. *Aug.* 44. assignata sedes. *Tib.* 9.
 assimilasse naturam. *Tib.* 57. assimilis æri capillus. *Ner.* 1. mugitui sonus. *Galb.* 18. Vespasiano imago. *Vesp.* 7.
 per assem & libram emptus. *Aug.* 64. asses. *Aug.* 61. assistens curæ larium. *Dom.* 17. simulacro. *Cal.* 33. assolet. *Ner.* 34. *Vesp.* 7.
 assuescere Reipubl. *Aug.* 38. assuerat, assueverat. *Aug.* 49. *Dom.* 12. revocare. *Cas.* 45. assuetus mandere. *Ner.* 37. assueti. *Aug.* 23. assuetadare. *Dom.* 15.
 assulæ depictæ. *Gr.* 11.
 assumere cognomen. *Aug.* 7. *Tib.* 1. *Claud.* 2. sibi collegam. *Tib.* 65. *Cal.* 15. assumitur pretium. *Ner.* 26. assumptus inter Legatos. *Vesp.* 4. assumptum cognomen. *Dom.* 13. assumpta cognomina. *Cal.* 22.
 assurgere. *Cas.* 78. venienti spectaculis equester ordo solet. *Claud.* 6. consulibus. *Tib.* 31. neque assurgere neque salutare se dignantem. *Vesp.* 13. assurrexisse sibi. *Cas.* 78. magistratus spectacula edentes surgens veneratur. *Claud.* 12. assurrectum prætextatis filiis. *Aug.* 56.
 Assyria. *Cas.* 22.
 Astrologi Babili scelestum consilium. *Ner.* 36.
 Astura. *Aug.* 97. *Tib.* 72.
 asturco. *Ner.* 46.
 asyloium jus mosque. *Tib.* 37.
 Atalanta. *Tib.* 44.
 atavus. *Ner.* 2.
 Atejus Philologus. *Gr.* 7. Atejus Capito. *Gr.* 22.
 Atellam deferendum corpus. *Tib.* 75. Atellanæ poetæ. *Cal.* 27. Atellanarum histrio. *Ner.* 39. Atellani. *Galb.* 15. Atellanicum exodium. *Tib.* 45.
 Athenæ. *Aug.* 60. Athenis initiatus Augustus. *Aug.* 93. revocatus. *Luc.* 3.
 Athenodorus. *Claud.* 4.
 athletæ. *Cas.* 39. *Aug.* 43. certantes. *Ner.* 40. athletarum spectaculum. *Ner.* 12. athletas in Campo Martio edit. *Aug.* 43. athletis privilegia conservata & ampliata. *Aug.* 45.
 Atia mater. *Aug.* 4. Octavii uxor. *Aug.* 4. & 94. atque pro quam gravius atque sensisset. *Cas.* 14.
 Atratinus. *Rhet.* 2.
 atratus. *Ner.* 47. senex. *Galb.* 18.
 atriensis. *Cal.* 57. atrium. *Galb.* 2. domus. *Aug.* 45. *Cal.* 41. *Gr.* 17. libertatis. *Aug.* 29. apertum. *Galb.* 4.
 atrocitas facinoris. *Cal.* 12. poenæ. *Dom.* 11. temporum. *Tib.* 48. *Cal.* 6. verborum. *Cal.* 29. nefanda. *Cal.* 48. recens. *Tib.* 75. atrociter. *Tib.* 59. atrocissime. *Tib.* 48.
 Atta Claudius. *Tib.* 1.
 Attalus Rex. *Gr.* 2.

attendere

attendere eruditioni. *Cal.* 53. extispicio. *Ner.* 56.
 Juri. operam dare. *Galb.* 5.
 attenuatus continuatione laborum. *Tib.* 21.
 Atticus. vide Cæcilius. *Tib.* 7. Satrius. *Gr.* 16. Vestinus
 cos. *Ner.* 45. Attica. *Claud.* 28. Ceres. *Aug.* 93.
 attingere capreas. *Tib.* 60. castra. *Cal.* 44. discipli-
 nas. *Ner.* 52. militiam, res bellicas. *Cal.* 43. par-
 tem curamve reipub. *Tib.* 13. poëticam. *Aug.* 85.
 provinciam. *Vesp.* 4. leviter studia. *Gr.* 9. solum,
 quod nascens Augustus attigit. *Aug.* 5.
 attonitus. *Cas.* 28. *Claud.* 37. *Dom.* 17.
 attrahere vinum. *Ner.* 49. attractus ad se. *Tib.* 57.
 attrectare cuius uxorem. *Ner.* 26.
 attribuere cui bona. *Tit.* 8. valitudini vitia. *Cal.* 51.
 attrito bellis civilibus patrimonio. *Aug.* 40. attritis
 facultatibus. *Galb.* 3.
 αὐτοχρεῖ πᾶν ἐν τοῖσι σπουδαῖσι λίαν. *Claud.* 4.
 avaritia *Galbæ.* *Galb.* 12. *Vespasian.* *Vesp.* 16.
 auctione proposita, venditatur multa. *Cal.* 38. in au-
 ctione sedens. *Cal.* 39. auctiones hastæ. *Cas.* 50. Ita-
 licæ. *Cal.* 16. auctiorum genus exquisitiss. *Cal.* 38.
 auctor. *suasor.* *Aug.* 81. *scriptor.* *Aug.* 96. qui legem
 sancit, tuetur. *Cas.* 16. conspirandi. *Galb.* 10. gene-
 ris. *Vit.* 2. legum. *Rhet.* 6. libri. *Gr.* 8. necis. *Ner.*
 33. *Tit.* 9. originis, cognominis. *Ner.* 1. rei.
Cas. 81. aliarum rerum fuit. *Aug.* 36. status. *Aug.*
 28. summarum. *Dom.* 11. incertus. *Cas.* 56. le-
 vis. *Claud.* 37. pristinus. *Dom.* 5. est, h. e. tradit.
Aug. 94. auctor. ei fuit accusandi. *Dom.* 8. sena-
 tui fuit decernendi. *Vesp.* 11. fuit pollicendi. *suas-*
it, ut polliceretur. *Cas.* 19. fuit, ut. *Claud.* 25. se-
 natui mittendæ legationis. *Oth.* 8. auctore Augu-
 sto. *Tib.* 47. quo. *Galb.* 19. auctore se, auctorita-
 te sua. *Cal.* 34. *Tiberio.* *Vit.* 2. *Tito.* *Tib.* 1. pro
 auctore suasorem se dici vult *Tiberius.* *Tib.* 27.
 auctores. *Cas.* 20. auctores, de poëta & historico.
Tib. 61. *scriptores.* *Cal.* 12. *Ner.* 39. cædis. *Dom.*
 23. defectionis. *Oth.* 1. gentis Rom. *Claud.* 25.
 utriusque linguæ evolvendi. *Aug.* 89. potestatis
 tribunitiæ. *Cas.* 5. parum idonei. *Aug.* 31. incerti.
Ner. 34. requisiti. *Aug.* 55. veteres præcipui.
Tib. 70. sunt, scribunt. *Cas.* 9. auctoribus incer-
 tis. rumore sine capite. *Cal.* 6.
 auctoramento tot millium revocati rudiarii. *Tib.* 7.
 auctoritas. *Claud.* 30. & quasi majestas. *Vesp.* 7. aucto-
 rum. *Cal.* 8. consulum. *Tib.* 31. ducis. *Cas.* 69.
 optimatum. *Cas.* 11. Senatus populi que. *Cas.* 28.
 Senatus. *Claud.* 12. *Tib.* 54. principalis. *Tib.* 65.
 ex auctoritate Augusti. *Tib.* 11.
 auctus, ūs. *Aug.* 7. auctus honoribus, præmiis.
Cas. 52. honoribus & sacerdotiis. *Vit.* 5. aucta præ-
 mia. *Aug.* 34.
 aucupari voces. *Aug.* 86.
 audacia in translationibus. *Gr.* 10.
 L. Audasius. *Aug.* 19.
 audere. *spectare.* *Aug.* 40. audenda nex. *Dom.* 14.
 ad audendum aliquid concitare. *Cas.* 8. audentior.

Cas. 58. audentius. *Cal.* 8.
 audire custodias. *Dom.* 14. disceptantes. *Aug.* 93.
 legationes. *Vesp.* 24. auditum ex eo. *Cas.* 29. au-
 ditorium. *Aug.* 85. *Claud.* 42. frequens. *Claud.*
 41. auditoria professorum. *Tib.* 11. auditoria pro-
 pria. *Rhet.* 6.
 ave imperator morituri te salutant, avete vos. *Claud.*
 21.
 avehere. *Cas.* 71. *Galb.* 4. avehi in. *Tit.* 8. avehi
 vento in. *Cas.* 66.
 Aventinus. *scil. mons.* *Vit.* 16.
 Avernus lacus. *Aug.* 16.
 averfari adulationes. *Tib.* 27. latum clavum. *Vesp.* 2.
 avertere a philosophia. *Ner.* 52. avertenda suspicio.
Dom. 17. avertendum periculum. *Claud.* 29. aver-
 tendæ suspensiones. *Oth.* 3.
 auferre cui millia talentorum. *Cas.* 54. apparatus.
Aug. 96. plus. *Aug.* 57. Pontificatum. *Aug.* 31.
 præmium. *Gr.* 17. è. *Cas.* 43. auferri emptori-
 bus. *Galb.* 15. a finu. *Tib.* 6.
 Aufidius Lingo. *Cal.* 23.
 augere auctoritatem. *Tib.* 10. classem. *Ner.* 3. glo-
 riam. *Oth.* 1. gratiam. *Aug.* 86. imperium, glo-
 riam. *Aug.* 21. lætitiā. *Cal.* 17. iter. *Cas.* 65. nu-
 merum. *Aug.* 37. poenas. *Cas.* 42. rumorem.
Cas. 2. *Aug.* 70. sævitiam. *Tib.* 62. suspensionem.
Tit. 5. in semet augendo parcus. *Claud.* 12. au-
 geri hostias, sacrificale verbum. *Aug.* 96. augen-
 tes vocem. intendentes. *Claud.* 33. augenda maje-
 stas. *Tib.* 15. vox. *Ner.* 20. augendum imperium.
Ner. 18.
 augur destinatus. *Cal.* 12. augurale sacerdotium.
Gr. 12. de augurandi disciplina, volumina Ennii.
Gr. 1. in augurando. *Oth.* 7. augurium salutis.
Aug. 31. augustum. *Aug.* 7. ei factum. *Vit.* 18.
 capere. *Aug.* 95.
 Augustæ cognomen. *Claud.* 11. Augustarum orna-
 menta. *Ner.* 28.
 Augustales sodales. *Claud.* 6. *Galb.* 8.
 augustiani. *Ner.* 25.
 Augustinus currus, h. e. Augusti. *Claud.* 11.
 Augustus, gente Octavia ortus. *Aug.* 1. & seqq. quan-
 do & ubi natus. 5. nutritus. 6. nomina quæ acce-
 perit. 7. quamdiu rempub. tenuerit. 8. bella civi-
 lia ejus. Mutinense. 10. 11. 12. Philippense. 13.
 Perusinum. 14. 15. Siculum. 16. actiacum. 17.
 bella externa. 20. 21. clades. 23. disciplina milita-
 ris in dilectu, coercitione, præmiis. 24. 25. pax,
 triumphus, orationes. 22. magistratus & honores.
 26. 27. deliberatio de reddenda rep. 28. opera pu-
 blica, & cura urbis. 29. 30. Pontificatus. 31. corre-
 ctio varia morum publicorum. 32. jurisdictio. 33.
 νομοθεσία. 34. Senatus recognitio. 35. institutio
 variarum rerum, & novorum officiorum. 36. 37.
 virtutis bellicæ æstimatio. 38. recognitio equi-
 tum. 39. comitiorum ordinatio, populi re-
 census & repurgatio. 40. liberalitas. 41. severitate
 tem-

temperata. 42. magnificentia in spectaculorum
varietate ac disciplina. 43. 44. 45. Italiae admini-
stratio. 46. provinciarum item. 47. & regnorum.
48. militares copiae. 49. mos signandi. 50. clem-
entia. 51. civilitas. 52. 53. 54. 55. 56. honores
affectusque in eum collati. 57. patris patriae co-
gnomen. 59. vota pro ejus incolumitate. 59. &
similia. 60. conjurationes in eum & insidiae. 61.
sponsae & matrimonia ejus. 62. 63. liberi & nepo-
tes. 64. 65. quomodo amicos tractaverit. 66. item
libertos & servos. 67. quibus vitis deditus fuerit.
68. 69. 70. 71. ejus frugalitas. 72. 73. convivia
& hilaritas. 74. 75. cibi & potus ratio. 76. 77.
post cibum consuetudo. 78. forma. 79. corpus.
80. valetudines. 81. vestitus cultusque. 82. exer-
citationes. 83. studia. 84. & seqq. religio circa to-
nitrua. 90. circa somnia. 91. circa auspicia. 92.
circa peregrinas caerimonias. 93. omina futuræ
magnitudinis. 94. 95. victoriarum. 96. mortis.
97. causae morbi. 99. mors. 100. supremi hono-
res. 100. testamentum. 101. Caesaris heres. *Cas.*
88. septembri natus. *Aug.* 31. *Augustus mensis*
unde dictus. *Aug.* 31. genitus septembri, de-
functus Augusto. *Aug.* 100. cogendus ad resti-
tuendam libertatem. *Tib.* 50. imperium prædicit
Galbæ. *Galb.* 4. edidit ludos sæculares. *Dom.* 4.
Gallo quænam objecerit. *Gr.* 16. declamat. *Rhet.*
1. morti proximus. *Tib.* 21. ejus dictum de Ti-
berio. *Tib.* 21. cur successor ab eo relictus Tibe-
rius. *Tib.* 21. epistolæ Augusti ad eum. *ibid.* ejus
codicilli ad Tiberium a Livia prolati. *Tib.* 51. ejus
statuæ caput demptum. *Tib.* 58. exosculari soli-
tus effigiem unius Germanici filii. *Cal.* 7. Au-
gusti epistolæ. *Hor.* 4. & seqq. forum. *Claud.* 33.
nepotum præceptor Verrius Flaccus. *Ger.* 17. sta-
tua. *vide stat.* *Ner.* 12. templum. *vide templum.*
Tib. 47. prior uxor Scribonia. *Gr.* 19. mensis ap-
pellatio in septemb. transferenda. *Aug.* 100. in-
cestum cum Julia filia. 23. amor in Drusum.
Claud. 1. dictum de futuro Galbæ imperio. *Galb.*
4. Augusto insinuat Horatius. *Hor.* 3. Augu-
stum docet Epidius. *Rhet.* 4. Augustum montem,
qui ante Cælius, vocari vult Tiberius. *Tib.* 48.
per Augustum jusjurandum. *Claud.* 11. seculum.
Aug. 100. Augustaloca quæ dicantur. *Aug.* 7. au-
gustior forma. *Ner.* 1. locus. *Galb.* 18. augusto,
Aug. 7.
avia defuncta. *Aug.* 8. materna. *Tib.* 5. paterna. *Vesp.*
2.
aviditas vini nimia. *Tib.* 42. avide quem imitari. *Gr.*
20. avidius. *Cal.* 18. avidissimus ciborum. *Claud.*
44.
Aviola. *vide* Acilius. *Claud.* 45.
avis dira visa. *Claud.* 22. regaliolus. *Cas.* 81. aves
ingestæ. *Ner.* 25. avium vili. millia apposita una
cœna. *Vit.* 13. avium penus. *Ner.* 11.

avitus ager. *Vesp.* 5. avitum suburbanum. *Aug.* 6.
& 94.
avium iter. *Aug.* 96.
aula deserta, desolata. *Cal.* 12. interdicta. *Vesp.* 14.
verus. *Cal.* 39. aulici interiores. *Cal.* 19. inter
ludibria aulæ erat. *Ner.* 6.
Aulus Plautius. *Vesp.* 4. *Claud.* 24. *Vesp.* 4. Aulus Vi-
tellius Publii F. *Vit.* 2. Aulus Vitellius L. filius
imp. natus. *Vit.* 3. Aulus Vitellius cos. (impera-
toris patruus) *Vit.* 2. Auli Vitellii nativitas. *Vit.*
3. genitura. *ibid.* Cæcinæ criminossimus liber in
Cæsarem. *Cas.* 75. Cæcinæ conjuratio & mors.
Tit. 6. Plautii mors. *Ner.* 35. Aulo Hircio pud-
icitia Augusti substrata. *Aug.* 68.
avocari a negotiis. *Aug.* 40.
aura. *Aug.* 97.
auratæ ædes. *Cas.* 84. metæ. *Claud.* 21. aurati fo-
ruli. *Aug.* 31. aurea domus. *Oth.* 7. domus Ne-
ronis appellata. *Ner.* 31.
Aurelia mater Caesaris. *Cas.* 74. Aurelia via. *Galb.* 20.
Aurelius Cotta. *Cas.* 1. Opilius. *Gr.* 6.
aurei. *Cal.* 42. oblati. *Claud.* 21. terni. *Dom.* 7. su-
per aureorum acervos volutatus Cajus. *Cal.* 42.
aureorum zona plena se circumdat Vitellius. *Vit.*
16. aurichalcum pro auro suppositum. *Vit.* 5.
auriga. *Cal.* 54. aurigæ ex nobilissimis juven. *Aug.*
43. aurigarum vilissimis. *Vit.* 12. aurigare. *Cal.*
54. *Ner.* 22. & 24. aurigandi arte clarus. *Ner.* 4.
studium. *Vit.* 4. aurigantes. *Cal.* 18. aurigarios
mercede palmarum fraudat Domitius. *Ner.* 5. au-
rigatio. *Ner.* 35.
aures mediocres. *Aug.* 79. auriculæ rubentes. *Aug.*
69.
aurum. *Ner.* 11. Senonibus datum retulisse in obsi-
dione Capitolii. *Tib.* 3. promercale. *Cas.* 54. ad
obruissam exigere. *Ner.* 44. ex auro panes & op-
sonia apposita. *Cal.* 37.
Aurunculejo & Titurio legatis cæsis. *Cas.* 25.
auspicari initium. *Cal.* 54. jurisdictionem. *Ner.* 7.
opus. *Ner.* 37. in auspicando non pascentes pulli.
Tib. 2. auspicans. *Ner.* 46. auspicanti pulli evo-
larunt. *Galb.* 18. auspicans militiam. *Aug.* 38.
auspicatus est cantare. *Ner.* 22. honores. *Claud.*
7. auspicium frivolum. *Ner.* 41. lætumevenit
agmini. *Vit.* 9. auspicia quædam pro certissimis
observavit. *Aug.* 92. adversus auspicia gesta. *Ner.*
2. adversissima. *Oth.* 8. secundissima. *Galb.* 9.
partim ductu, partim auspiciis suis bella gessit.
Aug. 21.
ausus facinora. *Cal.* 49. quædam. *Tib.* 37. jus dice-
re. *Cas.* 16. inquirere. *Aug.* 27. ausurus. *Cas.* 19.
aufuri similia. *Tit.* 8.
autographa epistola. *Aug.* 71. autographæ litteræ.
Aug. 87.
αὐτόγραφον. *Claud.* 34.
autor *vide* auctor.

Autronii & aliorum conjuratio. *Cas.* 9. idem ambitus condemnatus. *ibid.*
avunculus, *pro avunculo magno.* *Aug.* 8. 10. & 68.
avunculus (Augusti) Cæsar. *Aug.* 94. major. *Aug.* 7. *Claud.* 3.
avus maternus. *Tib.* 7.
auxilium æris alieni. *Cas.* 54. fugæ ereptum. *Cas.* 60. reipub. *Aug.* 10. auxilia *legionibus apposta.* *Aug.* 49. auxilia, h. e. auxiliares milites a legionibus distinguuntur. *Tib.* 30. cæsa. *Aug.* 23. contracta. *Cas.* 4. excita. *Cal.* 43. auxiliorum copia legionibus par. *Tib.* 16.
ἀξιοπρίμηντος. *Cal.* 47.
axis diffractus. *Cas.* 37.
Axius. *Cas.* 9.

B.

Babilus astrologus. *Ner.* 36.
Bacchantem ita & grassantem non defuit plerisque animus adoriri. *Cal.* 56.
baceolus, *pro stulto.* *Aug.* 87.
baculus elapsus. *Ner.* 24.
Bajæ. *Aug.* 16. & 64. *Ner.* 34. Bajarum interval-
 lum. *Cal.* 19. apud Bajas portus Julius. *Aug.* 16.
Bajanus pons. *Cal.* 19. sinus. *ibid.* *Ner.* 27.
Balbus *vide Cornelius.* *Cas.* 78. & 81. *Aug.* 29. & 4.
Balearis insula. *Galb.* 10.
balistæ dispositæ. *Cal.* 46.
balineum. *Aug.* 76. Balinæ marinis fluentes aquis. *Ner.* 31.
balneum. *Vesp.* 21. balnea extructa. *Ner.* 35. balne-
 rum usum novum commentus. *Cal.* 37. balneis
 publicis abstinet Atia ob maculam corporis. *Aug.* 94.
Barba aurea. *Cal.* 52. ænea. *Ner.* 2. rutila. *Ner.* 1.
 promissa. *Cal.* 24. summissa. *Aug.* 23. barbam
 summittere. *lugentis signum.* *Cas.* 67. ponunt re-
 guli in luctu Germanici. *Cal.* 53. & capillum sum-
 mittit clade Tituriana Cæsar. *Cas.* 67. Jubæ in
 altercatione invadit Cæsar. *Cas.* 71. barbatus. *Oth.* 12. Messalla. *Claud.* 26.
Barbarus græce & latine differens. *Claud.* 42. & 2.
 barbari. *Aug.* 21. *Tib.* 9. *Cal.* 56. 47. & 51. *Vesp.* 8.
Dom. 12. coërciti. *de Germanis.* *Galb.* 6. barbaro-
 rum copiæ. *Dom.* 6.
Basilica Lucii & Caji. *Aug.* 29. oppidi. *Aug.* 100.
 Julia. *Cal.* 37. basilicæ. *Cal.* 41. basilicas ornat.
Cas. 10.
Basilides libertus. *Vesp.* 7.
basis parata. *Vesp.* 23. basis statuæ triumphalis. *Dom.* 15. Apollinis palatini. *Aug.* 31.
Batavi. *Cal.* 43.
Bato. *Tib.* 20.
batuebat pugnatoriis armis. *Cal.* 54. batuentem se-
 cum rudibus confodit. *Cal.* 32.
Bauli. *Ner.* 34.
Bebriacensis victoria. *Vit.* 10. Bebriacum. *Oth.* 9.

Becco cognomen Antonio primo datum quod valet
 gallinacei rostrum. *Vit.* 18.
bellaria. *Ner.* 25.
bellua magna imperium. *Tib.* 24. belluæ immanes.
Aug. 72. innantes. *Ner.* 12.
bellum ardens. *Cas.* 70. civile. *Cas.* 42. 75. 81. & 83.
 confectum. *Cas.* 28. & 37. demandatum. *Aug.* 10.
 difficillimum. *Cas.* 35. finitimum. *Aug.* 1.
 haud dubium. *Oth.* 8. injustum, periculosum.
Cas. 24. intermissum. *Aug.* 16. intestinum. *Cal.* 5.
 justum piumpque. *Galb.* 10. motum a L. Anto-
 nio. *Dom.* 6. novum, gravissimum. *Tib.* 16.
 primum, novissimum. *Aug.* 9. residuum. *Ner.* 13.
 susceptum. *Aug.* 29. Attiacum, Mutinen-
 se, Perusinum, Philippense, Siculum. *Aug.* 9.
 Alexandrinum. *Tib.* 4. Cantabricum. *Aug.* 20. &
 85. Cimbricum. *Aug.* 23. Dalmaticum. *Aug.* 20.
 Gallicum, civile, Pompejanum, Alexandrinum,
 Africum, Hispanicum. *Cas.* 56. Germanicum,
 Pannonicum, Rhæticum, Vindelicum. *Tib.* 9.
 Marficum. *Aug.* 23. Mithridaticum. *Tib.* 37. Mu-
 tinense. *Aug.* 84. *Rhet.* 1. Philippense. *Aug.* 13.
 22. & 29. *Hor.* 1. Punicum. *Gr.* 2. Punicum se-
 cundum. *Aug.* 2. Rhæticum, Germanicum. *Claud.* 1.
 Samniticum. *Vit.* 1. Siciliense. *Aug.* 70. Sicu-
 lum. *Aug.* 16. & 22. Viriatinum. *Galb.* 3. Vi-
 tellianum. *Dom.* 1. bellum & prælium differ. *Aug.* 25.
 belli & prælii discrimen. *Aug.* 10. & 13. bel-
 lo civili opus his, quos gravior vis criminum, ino-
 piæ, luxuriæ urget. *Cas.* 27. bella civilia. *Aug.* 9.
 25. 40. & 83. confecta. *Cas.* 37. externa. *Aug.* 20.
 extraordinaria. *Tib.* 30. gesta. *Plin.* 2. Galli-
 ca, civilia. *Cas.* 69. Germanica. *Aug.* 20. Pan-
 nonica. *Aug.* 20. Punica. *Tib.* 16. civilia sub Au-
 gusto. *Aug.* 9. bellum civile. *Dom.* 10. de bellis
 ubi consuleretur senatus. *Aug.* 29. quomodo sus-
 cipi voluerit Augustus. *Aug.* 25. bellum civile
 movet Furius Camillus. *Claud.* 13. bello civili
 suscepto. *Vesp.* 7. bello civili opus esse profligatis
 Cæsar dicebat. *Cas.* 27. ex consuetudine bellorum
 civilium multa duraverant in perniciem publi-
 cam. *Aug.* 32. moderatio & clementia in bello ci-
 vili. *Cas.* 75. belligeraverunt pæne usque ad exiti-
 um cum Romanis. *Aug.* 94. bellans. *Cas.* 35.
bene meritus. *Cas.* 25.
beneficium populi. *Cas.* 29. concessum. *Galb.* 14.
 beneficii sui centuriones. *a se promoti.* *Tib.* 12. sui
 facere commeatus. *Claud.* 23. beneficio libero-
 rum. *Claud.* 15. beneficia regis. *Cas.* 49. a supe-
 rioribus principibus concessa, omnia uno confir-
 mat edicto Titus. *Tit.* 8. plurima & inmensa.
Cas. 52.
Beneventum. *Aug.* 97. *Ner.* 36. *Gr.* 9.
benevolentia mutua. *Aug.* 66. singularis. *Cal.* 3. be-
 nevolentissimus natura. *Tit.* 8.
benignitas mea. *Aug.* 71. ad coelestem gloriam ef-
 feret. *Aug.* 71.

M A T T H I Æ B E R N E C C E R I

- Beronice regina. *Tit. 7. Beronice invitam invitatus Titus demittit. ibid.*
- Berytius. *Gr. 24.*
- Bessi fusi. *Aug. 3.*
- bestia. *asellus. Aug. 96. ad bestias condemnare. Cal. 27. Claud. 14. bestiarii. Claud. 34.*
- betiffare, pro languere. *Aug. 87.*
- Bibaculus. *vide Furius Gr. 4. Bibaculi versus. Gr. 9, versus de Val. Catone. Gr. 11.*
- bibere cruorem, merum. *Tib. 59. ter solitus Augustus super cenam. Aug. 77.*
- Biberius pro Tiberio. *Tib. 42.*
- bibliotheca Latina Græcaque in templo Apollinis. *Aug. 29. Alexandrina. Dom. 20. Palatina. Gr. 20. in bibliotheca novi templi ponitur Apollo. Tib. 74. bibliothecæ in Octaviæ porticu ordinandæ. Gr. 21. publicæ. Tib. 74. ordinandæ Pompejo Macro delegantur. Cas. 56. bibliothecas quas maximas posset. publicare destinavit Cæsar. Cas. 44. bibliothecæ incendio absumptæ, reparatæ a Domitiano. Dom. 20.*
- Bibulus. *M. cos. Cas. 19. M. Bibuli edicta. Cas. 9. & 49. M. Bibulo evenit quod Polluci. Cas. 10. armis expellitur foro a Cæsare. Cas. 10. Bibulum impugnat. Casar. Cas. 21.*
- biduum. *Aug. 10. biduo post. Cas. 16.*
- bifariam laudatus est. *Aug. 100.*
- biferæ ficus. *Aug. 76.*
- bigæ unius adjectio. *Tib. 26. bigæ. Cas. 39. Dom. 4.*
- bijuge curriculum. *Cal. 19.*
- bilis. *Tib. 59.*
- bimestris consulatus. *Ner. 14.*
- bimulus. *Cal. 8.*
- bini ternive. *Cas. 80. bini pro singulis collegæ Aug. 37. bina sestertia. Cas. 38.*
- bipedalis. *Aug. 43.*
- biremes. *Cas. 39. prospectæ Pompejanæ. Aug. 16. bis & subjungitur semel. ac iterum. Claud. 6.*
- Bithynia. *Cas. 2. & 49. Bithyniæ princeps. Cas. 39.*
- Bithynicus fornix. *Cas. 49. Bithynica regina. Cas. 49.*
- blandiens profectus. *Ner. 20. blanditiæ gratulantium adulantiumque. Oth. 7. blanditiæ. Ner. 34. blanditiarum occasiones. Claud. 26. blanditias prohibuit inter suos. Aug. 53. blande querentes. Cal. 32. blandius dici. adulatorie. Tib. 27.*
- Bogudis uxor Eunoë. *Cas. 52.*
- boletum medicatum Agrippina offert. *Claud. 44.*
- boleti, Deorum cibus. *Ner. 33.*
- bolus. *quantum scil. piscatores uno tractu capiunt. Rhet. 1.*
- bombi, plausuum genus. *Ner. 20.*
- Bononia. *Aug. 96. Bononienses in Antoniorum clientela erant. Aug. 17. Ner. 7.*
- bonæ fidei esse. *Aug. 42. bonum factum. Cas. 80. Vit. 14. boni consulere libellum. Hor. 10. ex bono & æquo. Claud. 14. bona damnatorum. Aug.*
41. libertorum. *Ner. 32. vivorum & mortuorum. Dom. 12. publicata. Cas. 14.*
- bos Apis consecrandus. *Tit. 5. arator. Vesp. 5. bovæ ostentum. ibid.*
- boter (an boteres) libertus. *Claud. 27.*
- bovillæ. *Aug. 100.*
- brabeutæ humi in stadio assidebant. *Ner. 53.*
- braccæ. *Cas. 80.*
- brachium Cassi arreptum. *Cas. 82. brachium portus circumductum. Claud. 20. dependens. Cas. 82. dextrum. Ner. 6. sinisterius ægrum. Dom. 17. utrumque. Aug. 20.*
- Breuci subacti. *Tib. 9.*
- brevi omnia subegit. *Cas. 34. Aug. 17. & 65. Gr. 3.*
- breviarium imperii. *Aug. 101. rationum. Galb. 12. rerum Rom. (vulgo compendium) Gr. 10. brevitaria officiorum. Vesp. 21.*
- brevis corpore. *Galb. 3.*
- Britannia. *Cas. 58. Vesp. 4. amissa. Ner. 40 tentata, tumultuans. Claud. 17. Britannicæ Regum deditio. Claud. 21. Britanniam petit Cæsar spe margaritarum. Cas. 47. Britanni ignotante Cæsarem. Cas. 25. Britannicus triumphus. Claud. 28. Britannica expeditio. Galb. 7. Vit. 2. clades. Ner. 39. Britannicus, Imperat. Claudii. F. Claud. 27. ut subditivus arguitur. Ner. 7. veneno sublatus a Nerone. Ner. 33. Britannici mors, statua ei a Tito posita. Tib. 2. Britannicum Claudius Cæsarem destinavit. Claud. 43. arctius complexus Claudius. Claud. 43. cum Britannico educatus Titus. Tib. 2.*
- Brixellum. *Oth. 9.*
- Brueteri in Tiberium conspiratio. *Tib. 19.*
- Brundisium. *Cas. 34. & 58. Aug. 17. Rhet. 1.*
- Brutus M. *Cas. 49. Brutorum. M. & D. conspiratio. Cas. 80. 81. 82. & 83. Aug. 9. Decimus Mutinæ obsessus. Aug. 10. Brutus & Cass. ultimi Rom. Tib. 61. vide Marcus. B. Hor. 1. Bruti M. mater. Cas. 50. L. Bruti statua inscriptio. Cas. 80. domus cum facibus petitur a plebe. Cas. 85. caput Romam missum. Aug. 13. M. Statua. Rhet. 6. Brutum docuit Laberius Hiera. Gr. 13.*
- bubula capita. *Aug. 5.*
- bubulcus senex. *Vesp. 16.*
- bucca inflator. *Rhet. 5. buccæ. Aug. 76. Buccina. Claud. 21.*
- buccula apprehensa. *Galb. 4.*
- Bucolica Virgilii. *Gr. 23.*
- bullæ. *Rhet. 1. bullæ aureæ. Tib. 6. liberorum. Cas. 84.*
- Burrus præfectus. *occisus a Nerone. Ner. 35.*
- Bursenus. *Gr. 11.*
- bustum. *Cas. 84. Ner. 33. & 38.*
- buthysia. *Ner. 12.*
- Byzantium fit provincia. *Vesp. 8.*

C.

Clittera centum notat. *Aug.* 97.
 cachinnasse. *Vesp.* 5. cachinnus. *Aug.* 98. cachinnum edit simulacrum. *Cal.* 57. cachinni. *Claud.* 41. in cachinnos subito effusus. *Cal.* 32.
 cacozeli. *Aug.* 86.
 cadaver. ὁ νεκρὸς. *Tib.* 75. *Cal.* 59. abjectum. *Ner.* 48. curandum. *Ner.* 49. exportatum. *Dom.* 17. semiustum. *Dom.* 15. interfectæ visendum. *Ner.* 34.
 cadere. *Cas.* 82. caussa. *Cal.* 39. ab hoste in acie. *Oth.* 5. cadit supinus. *Aug.* 43. cadentibus rebus durius. *Tib.* 14.
 Caduceus Deorum insigne. *Cal.* 57.
 Cæcilius. *Q. Gr.* 16. Atticus. *Tib.* 7. Metellus tribunus Pleb. *Cas.* 16.
 Cæcina A. *Cas.* 75. *Tit.* 6.
 Cæcus, vide Appius. *Claud.* 24.
 cædes Caji. *Galb.* 7. Clodii. *Cas.* 26. Galbæ annuntiata. *Vit.* 9. exercituum. *Cal.* 31. senatus. *Oth.* 8. admissa. *Tib.* 37. crudelissima. *Cal.* 30. futura. *Cas.* 81. illustris. *Ner.* 36. insignis. *Cal.* 57. mandata. *Galb.* 19. vulgata. *Cal.* 60. cædere servum circa simulacrum Augusti, capitale. *Tib.* 58. silvam. *Aug.* 94. ferula scuticaque. *Gr.* 9. cæduntur victimæ. *Galb.* 18. cædi virgis. *Ner.* 49. *Dom.* 8. *Aug.* 45. cæsus legatus. *Cas.* 25. acie. *Cas.* 30. jure. *Cas.* 76. ad necem. *Ner.* 26. cæsa legio. *Dom.* 6. porca. *Claud.* 25. cæsi duces. *Aug.* 21. flagellis, fustibus. *Tit.* 8. cæsa hostiæ. *Cas.* 81. legiones. *Aug.* 23. victimæ. *Cal.* 14. *Ner.* 25. Diti patri victimæ. *Oth.* 8.
 cælatura carminum. *Ner.* 47.
 cælebs pro Viduo. *Galb.* 5. cælibatus. *Claud.* 26. *Galb.* 5.
 cælum. de cælo tacta pars muri. *Aug.* 94. ædes Cæsarium. *Galb.* 1. de cælo tactum monumentum Drusi. *Claud.* 46. Capitolium. *Dom.* 15. cælestem vocem flagitant. *Ner.* 21.
 Cælii M. oratio. *Rhet.* 2.
 Cænis, idis, liberta Antonia. *Vesp.* 3. defuncta. *Vesp.* 21. concubina Vespasiani. *Dom.* 12.
 Cæpio. vide Fannius. *Tib.* 8. Cæpio. vide Ruscus. *Dom.* 9. Cæpio. vide Servilius. *Cas.* 23.
 cærimonia Deorum. *Cas.* 6. barbara. *Aug.* 94. cærimonia. *Claud.* 22. antiquæ ab Augusto restitutæ. *Aug.* 31. externæ. *Tib.* 36. peregrinæ, veteres, præceptæ. *Aug.* 93. pollutæ. *Cas.* 74. publicæ. *Cas.* 6.
 cæruleus fons. *Claud.* 20. cæruleum vexillum. *Aug.* 25. cærulei oculi. *Galb.* 21.
 Cæsar prætor creatus. *Cas.* 14. fortitus Hispaniam. *Cas.* 18. cum Bibulo consul creatus. *Cas.* 19. dictator. *Cas.* 41. a Venere ortus. *Cas.* 49. L. juvenis. *Cas.* 75. pater. *Julius.* *Aug.* 45. C. filius

Germanici. *Cal.* 7. alius Germanici filius, qui in pueritia obiit. *Cal.* 8. C. juvenis. *Ner.* 5. & 6. Cæsaris ædilis opera. *Cas.* 10. statua. *Aug.* 13. Cæsarem se, non Regem esse, respondit Cæsar. *Cas.* 79. D. Cæsare auctore. *Aug.* 96. occiso. *Tib.* 4. a Cæsare dilibata pudicitia Augusti. *Aug.* 68. Cæsares. *Tit.* 8. triumphaturi. *Galb.* 1. Cæsarium nemus. *Aug.* 43. primus Cæsarium Claudius milites fidem præmio pignoratus. *Claud.* 10. progenies in Nerone defecit. *Galb.* 1. de abolenda memoria sententia. *Cal.* 60. Cæsareæ urbes. *Aug.* 60. Cæsariana nex. *Ner.* 3. Cæsario. *Cas.* 52. supplicio affectus. *Aug.* 17.

Cæsetius Flavus trib. pleb. a Cæsare potestate privatus, cur. *Cas.* 79. post consul multis suffragiis declaratus. *Cas.* 80.

cæsim. *Cal.* 58.

cæsi oculi. *Ner.* 51.

Cæsonia. *Cal.* 25. 33. & 38. Cæsonia uxor Caligula. *Cal.* 50. perit. *Cal.* 59.

T. Cæsonius Priscus. *Tib.* 42.

cæterum. *Aug.* 66. *Tit.* 9.

Cajus filius Augusti adoptivus. *Aug.* 26. & 29. Cajus nepos Augusti. *Aug.* 64. defunctus. *Aug.* 65. filius Augusti. *Aug.* 67. nepos Augusti. *Aug.* 93. Orienti præpositus. *Tib.* 12. alienior factus Tiberio. *ibid.* privignus. *ibid.* major Augusti filius. *Tib.* 13. defunctus. *Tib.* 15. Cajus & Lucius, Augusti filii. *Aug.* 26. ab Augusto adoptati. *Aug.* 64. empti a patre Agrippa. *ibid.* ad reipub. curam admoti. *ibid.* consules designati. *ibid.* Caligula. *Tib.* 75. Cajus absolute pro Caligula. *Cal.* 8. 38. & 56. *Claud.* 7. 9. & 38. *Oth.* 6. *Ner.* 7. coheres Neronis. *Ner.* 6. nepos Tiberii ex Germanico. *Tib.* 54. & 76. (Caligula) avunculus Neronis. *Ner.* 30. Cæsar. *Galb.* 6. Tiberio suspectus. *Tib.* 62. Germanici filius, heres Tiberii. *Tib.* 76. Vespasianum ædilem oppleriluto jubet. *Vesp.* 5. adoratur ut Deusa L. Vitellio. *Vit.* 2. Albutius Silus. *Rhet.* 6. Asinius Gallus cos. *Hor.* 14. Cæsar Gætulicus. *Galb.* 6. Canutius. *Rhet.* 4. Fannius Strabo cos. *Rhet.* 1. Licinius *Gr.* 20. Marcius Censorinus cos. *Hor.* 14. Melissus. *Gr.* 21. Octavius. *Aug.* 2. Octavius Lampadio. *Gr.* 2. Sallustius. *Gr.* 10. Sulpicius. *Galb.* 3. Caji sorores ab exilio reversæ. *Cal.* 59. filia parieti illisa. *ibid.* prænomen habentes Cæsares, ferro perierunt. *Cal.* 60. Cajo familiaris Vitellius. *Vit.* 4. auriganti ministrat Vitellius. *Vit.* 17. Cajum vivere exitio omnium. *Cal.* 11. demeretur Vespasianus. *Vesp.* 2. avunculum qua in re miratus Nero. *Ner.* 30. Cajana nece insignis annus. *Tit.* 2. Cajos prænominatos cæteros vide in suis quemque nominibus, ut. C. Acilius, in Acilius: sic in cæteris.

Calaguritani. *Aug.* 49.

calamariæ thecæ. *Claud.* 35.

Rrrrrr

calami-

calamistris inurere. *Cas.* 56.
 calamitas. *clades imperii. Cas.* 60. quantum auferre
 calamitas potest, nihil tamen acquirit victoria.
ibi. calamitates publicæ. *Cal.* 31.
 Calator sacerdotio augurali. *Gr.* 12.
 calceus sinister, dexter. *Aug.* 92. laxatus. *Oth.* 6.
 calceamenta altiuscula. *Aug.* 73. calcearium. *Vesp.*
 8. calcatus. *Aug.* 78. *Cal.* 52. calcei. *Aug.* 73. cal-
 ceare sese. *Vesp.* 21. calceandæ mulæ. *Vesp.* 23.
 calculi ejeti. *Aug.* 80.
 Caldus pro Claudio. *Tib.* 42.
 calefaciendum triclinium. *Tib.* 74. calefacta sole
 aqua. *Aug.* 82.
 calidæ. *therma. Ner.* 31.
 caliga speculatoria. *Cal.* 52. caligati. *Aug.* 25. mili-
 tes. *Vit.* 7.
 caligo oborta, *scil. oculorum. Ner.* 19.
 Caligulæ nomen unde. *Cal.* 9. vide *Cajus.*
 calix fictilis. *Galb.* 18. *Claud.* 32. murrhinus. *Aug.*
 71.
 calles, provinciæ decr. *Cas.* 19.
 calli concreti. *Aug.* 80.
 calliditas. *Ner.* 29.
 Callipides per jocum vocatus Tiberius. *Tib.* 38.
 calones. *Cal.* 51. *Galb.* 20.
 Q. Calpenus. *Cas.* 39.
 Calpurnia. L. Pisonis filia, Cæsaris uxor. *Cas.* 21.
 ejus somnium. *Cas.* 81.
 calvities. *Galb.* 20. calvitium. *Cas.* 45. *Dom.* 18. cal-
 vitio offensus Domitianus. *Dom.* 18.
 Calumnia. *Tib.* 58. *Vit.* 7. *Rhet.* 4. sine calumnia. *Cal.*
 16. calumniæ. *Ner.* 32. *Cas.* 20. fiscales. *Dom.* 9.
 calumniarum genus leve & impudens. *Tib.* 49. ge-
 nus exquisitissimum. *Cal.* 38. calumniantium poe-
 na. *Dom.* 9. calumniandi materia. *Aug.* 32. ca-
 lumniatus dicta factaque. *Aug.* 12. novissime. *Tib.*
 53.
 Calvina. *Vesp.* 23.
 Calvinus. vide *Domitius. Cas.* 36. vide *Esicius. Gr.* 3.
 Calvinorum familia. *Ner.* 1.
 a calvo ad calvum. *Cal.* 27.
 C. Calvi famosa de Cæsare epigrammata. *Cas.* 73.
 Calvi Licinii versus. *Cas.* 49. oratoris domus.
Aug. 72.
 camelorum quadrigæ commissæ. *Ner.* 11.
 Camerinus. vide *Sulpicius. Vesp.* 2.
 Camilla Liviae Medullinæ cognomen. *Claud.* 26.
 Camillus aurum Senonibus non extorsit obsidione
 capitolii. *Tib.* 3. vide *Furius. Claud.* 13. Dictator.
Claud. 26. ut Claudium terruerit. *Claud.* 35. Ar-
 runtius eos. *Oth.* 2. Camilli motus. *Oth.* 1.
 caminus. *Vit.* 8.
 Campania. *Aug.* 72. *Cal.* 14. *Vit.* 16. *Vesp.* 24. pera-
 grata. *Tib.* 40. Campaniæ clades. *Plin.* 3. ora. *Aug.*
 98. *Tib.* 11. secessus. *Tib.* 39. Campaniam rediens.
nota omissam prapof. Tib. 72. Campanus ager. *Cas.*
 20. *Aug.* 4. Campana via. *Aug.* 74.

campestris de cursio. *Galb.* 6. campestres exercitatio-
 nes. *Aug.* 83. *Ner.* 10. operæ. *Aug.* 3.
 Campus. Esquilinus. vide *Esquil. Claud.* 25. Leon-
 tinus. *Rhet.* 5. Martius. *Cas.* 39. & 80. Martius.
 vide Campus. *Cas.* 84. *Aug.* 43. 97. & 100. *Cal.*
 34. *Claud.* 1. Stellaris. *Cas.* 20. campi æquati
 montibus. *Cal.* 37.
 Canace parturiens, tragædia. *Ner.* 21.
 canalis. *Claud.* 20.
 candidatus. *Aug.* 10. *Vesp.* 23. ædilitatis, præturæ.
Vesp. 2. consulatus. *Cas.* 24. *Aug.* 4. gradus eque-
 stris. *Galb.* 14. quæsturæ ignotiss. *Tib.* 42. candi-
 dati. *Aug.* 56. defunct. *Aug.* 40. vectores, nautæ.
Aug. 98. candidatos qui supra numerum essent, le-
 gionibus præponit Nero. *Ner.* 15.
 candor eximius. *Aug.* 94.
 canere carmina. *Cas.* 49. laudes. *Cal.* 16. canens arun-
 dine. *Cas.* 32. canentes nœniam. *Aug.* 100. cani-
 de carmine. *Cas.* 80.
 canescit capillus. *Galb.* 8.
 Caninius Rebilus. *Ner.* 5.
 canis. *luforia vox. Aug.* 71. canis appellatur philoso-
 phus Cynicus. *Vesp.* 13. extrarius. *Vesp.* 5. religa-
 tus. *Vit.* 16. canes discerpunt cadaver. *Dom.* 25.
 canities pulcra. *Claud.* 30.
 Cantabria. *Aug.* 21. *Galb.* 8. domita. *Aug.* 81. Can-
 tabrica expeditio. *Aug.* 29. *Tib.* 9. Cantabricum
 bellum. *Aug.* 20. & 85.
 cantare. *Ner.* 20. Canacen partur. Orestem, &c. *Ner.*
 21. epicinia. *Ner.* 43. mala Nauplii. *Ner.* 39. Nio-
 ben. *Ner.* 21. Oedipodem. *Ner.* 46. tragædias.
Ner. 21. cantare & psallere differunt. *Tib.* 3. can-
 tata sunt quædam. *Cas.* 84. cantor. *Cal.* 54. canti-
 cum. *Ner.* 39. notissimum. *Galb.* 13. cantico de-
 saltato. *Cal.* 54. cantica Neroniana. *Vit.* 11.
 canusati muliones. *Ner.* 30.
 Canutius. *Reth.* 4.
 Capella. vide *Statilius. Vesp.* 3.
 capere cibum. *Tib.* 18. *Galb.* 22. consilia. *Cas.* 80.
 cursum. *Oth.* 6. gratiam. *Cas.* 10. homines aliqua
 re. *Gr.* 23. honores. *Cas.* 76. imperium. *Claud.*
 10. impetum. *Aug.* 42. impetum expeditionis.
Cal. 43. impetum moriendi. *Oth.* 9. legata, he-
 reditates. *Dom.* 8. locum castris. *Aug.* 94. magi-
 stratus, imperia. *Cas.* 75. magistratus, honores.
Aug. 26. magistratum. *Aug.* 2. partem. *Aug.* 37.
 pontificatum. *Vit.* 11. præmia. *Ner.* 44. sorte pro-
 vinciam. *Vesp.* 2. quidquam ex. *Aug.* 66. spem.
Oth. 4. urbem. *Tib.* 5. ex schola annua quadragena.
Gr. 23. capere occupare. cepit eos metus. *Cas.* 19.
 cepisse fiduciam. *Dom.* 7. capi. de *Virginib. Vesp.*
Aug. 31. capiens augurium. *Aug.* 95.
 capeffenda mors. *Ner.* 39. Respub. *Tib.* 25.
 capillamentum. *Cal.* 11. capillatus. *Vesp.* 23. capillus
 deficiens. *Cas.* 45. incomtior. *Aug.* 66. inflexus,
 sufflavus. *Aug.* 79. niger, rutilus, &c. *Ner.* 1.
 promissus. *Cal.* 24. rarus. *Cal.* 50. sufflavus. *Ner.*

51. summissus. *Aug.* 23. submissior. *Tib.* 68. capillus canescit. *Galb.* 8. comitur. *Aug.* 99. capillum submittere. *Cæs.* 67. capilli. *Tib.* 6. de capillorum cura libellus. *Dom.* 18.
 capitalis animadversio. *supplicium.* *Aug.* 24. capitalis poena. *Cæs.* 48. capitale. *Cal.* 24. capitalia. *Tib.* 58.
 capita ex epistolis. *Claud.* 3.
 Capito Attejus. *Gr.* 10. Capito. *vide* Attejus. *Gr.* 22. Capito. *vide* Fontejus. *Cal.* 8. *Galb.* 11.
 Capitolium. *Cæs.* 79. *Aug.* 29. 57. 59. & 91. *Tib.* 2. & 20. *Cal.* 6. 16. & 22. *Claud.* 2. & 10. *Vesp.* 18. *Dom.* 1. Capitolium Beneventi. *Gr.* 9. Capuæ. *Tib.* 40. *Cal.* 57. Capitolium dedicatum. *Aug.* 94. de coelo tactum. *Dom.* 15. a Domitiano restitutum. *Dom.* 5. Capitolii fores. *Aug.* 94. obsidio. *Tib.* 3. refectio. *Cæs.* 15. restitutio. *Vesp.* 8. Capitolio 3000 pondo auri furatus Cæsar. *Cæs.* 54. Capitolium ornavit Cæsar. *Cæs.* 10. in Capitolium convocatur senatus. *Cal.* 60. sub Capitolio sepultura Claudii. *Tib.* 1.
 Capitolinus Jupiter. *Aug.* 26. 30. & 91. *Cal.* 22. *Dom.* 6. Capitolinus Jupiter. *vide* Jupiter. *Aug.* 94. *Tib.* 53. *Ner.* 10. Capitolina area. *vide* area. *Cal.* 22. & 34. Capitolina Venus. *Cal.* 7. *Galb.* 18. Capitolinum certamen. *Dom.* 13.
 Cappadocia in provinciæ formam redacta. *Cal.* 1. Cappadociæ legiones additæ a Vespasiano. *Vesp.* 8.
 capram nominare exitiale apud Caligulam. *Cal.* 50.
 Capreæ, arum. *Aug.* 72. Capreæ insula. *Aug.* 92. Capreæ. *Tib.* 40. 60. & 74. *Cal.* 10. *Vit.* 3. Caprearum secessus. *Aug.* 98. Capreis copia epheborum exercentium. *ibid.* Capreas repetere. *Tib.* 73. Capreensis secessus. *Tib.* 43.
 Caprineus dictus Tiberius. *Tib.* 43.
 Capricornus. *Aug.* 94.
 capfarii. *Ner.* 39.
 captare adversarios. *Ner.* 23. favorem. *Tib.* 57. momenta. *Vesp.* 21. muscas. *Dom.* 3. spolia. *Claud.* 1. omnibus. *Tib.* 14. captans mortem, compendium. *Tib.* 48. captatum secretum. *Oth.* 10. captandæ stipes. *Cal.* 42. captivus splendidiss. *Aug.* 13. captura. *pisces qui capiuntur.* *Aug.* 25. capturaræ prostitutarum. *Cal.* 40. captus amœnitate, &c. *Tib.* 11. consuetudine. *Cæs.* 30. captus facie. *accensus ejus amore.* *Tib.* 44. captus laudationibus. *Ner.* 20. oculis. *Aug.* 53. captus altero oculo *luscus.* *Vit.* 6. superstitione. *Ner.* 56. captus a piratis. *Cæs.* 74. captus a prædonibus. *Cæs.* 4. capta pignora. *Cæs.* 17. capturus auspiciu de firmitate imperii. *Vesp.* 7.
 Capua colonia. *Cæs.* 81. Capuæ capitoliu. *Tib.* 40. *Cal.* 57. Capuæ conditor. *Cæs.* 81.
 capulum. *Dom.* 17. capulum gladii verberans. *Cal.* 49. capulus. gladii. *Aug.* 26.
 caput Bruti missum Rom. *Aug.* 13. exulis. *Tib.* 13. caput legis. *Cæs.* 28. *Cal.* 40. *Claud.* 23. caput co-

mendum. *Aug.* 79. converberatum. *Ner.* 42. detectum. *Cæs.* 57. involutum, revelatum. *Galb.* 7. obvolutum. *Cæs.* 58. portentosum, parvumque. *Dom.* 4. præcalvum. *Galb.* 21. præfixum. *Cæs.* 85. coma reductum. *Vit.* 17. subrutilum & incanum. *Dom.* 20. suffixum. *Galb.* 20. tremulum. *Claud.* 30. velatum. *Vit.* 2. caput ad lævam. *Gr.* 22. caput loribus illidit Augustus. *Aug.* 23. ad caput. *pars lecti superior.* *Dom.* 17. capite adoperto. *Ner.* 48. capite demto. *Cal.* 22. capite detecto agmen anteire solitus Cæsar. *Cæs.* 57. capitis sui potestatem nemini fieri vult Nero. *Ner.* 49. capita civium relata. *Cæs.* 11. factionum. *Tib.* 37. procerum. *Ner.* 36. capita bubula. *Aug.* 5.
 Capys Capuæ conditor. *Cæs.* 81.
 cabones. *Tib.* 74.
 in carcerem duci iussus Cato. *Cæs.* 20. carceres (in circo) marmorei. *Claud.* 21.
 Καρχηδονιακῶν historia. *Claud.* 42.
 tria carcinomata sua solitus appellare Augustus Juliae & Agrippinam. *Aug.* 65.
 carere conspiratione, periculo. *Aug.* 19. crimine, suspicione. *Cæs.* 74. discriminibus. *Claud.* 9. infamia. *Vesp.* 19. odio, vituperatione. *Tit.* 1.
 Cares. *vide* Oppius. *Gr.* 3.
 Carinæ. *Tib.* 15. *Gr.* 15.
 caritas annonæ. *Ner.* 45. vini. *Aug.* 42.
 Carmeli Dei oraculum. *Vesp.* 5.
 carmen Neronis. *Ner.* 24. carmen famosum. *Luc.* 6. latinum. *Ner.* 12. lyricum. *Tib.* 70. modulatum. *Cal.* 16. sæculare. *Her.* 8. carmina Neronis Jovi dicata. *Ner.* 10. Pitholai maledicentissima. *Cæs.* 75. carmina divulgata. *Gr.* 2. famosa. *Tib.* 80. jocularia, &c. *Ner.* 42. modulata. *Aug.* 57. pronunciata. *Galb.* 9.
 carnifex. *Tib.* 45. *Cal.* 32. *Claud.* 15. carnifex accitus. *Claud.* 34.
 carnificinæ Tiberii locus Capreis. *Tib.* 62.
 Carnulius. *Tib.* 61.
 caro cruda. *Ner.* 37. caro excreverat, propendebatque. *Galb.* 21.
 Carpathius, scil. mons. *Vit.* 13.
 carpentum. *Cal.* 15. *Claud.* 11. carpentum differt a curru. *Claud.* 17. carpentum procedens. *Tib.* 2.
 carpere. *Cal.* 34. carpere factum sermone maligno. *Aug.* 27. carpsit orationibus, edictis. *Dom.* 2. carptim. *Dom.* 9.
 carrucis minus mille nunquam fecisse iter traditur Nero. *Ner.* 30.
 Carthago nova. *Galb.* 9.
 carus senatui. *Dom.* 11.
 Caspiæ portæ. *Ner.* 19.
 caseus bubulus manu pressus. *Aug.* 76.
 Cassiope. *Ner.* 22.
 Cassius. *Aug.* 9. & 10. Cassius alter. *Cæs.* 82. Cassius quidam. *Cal.* 57. Cassius & Br. ultimi Rom. *Tib.* 61. Cassius chærea. *Cal.* 56. & 57. Cassius Longinus.

ginus. *vide* Lucius. *Cal.* 24. Cassius Longinus
 procos. *Afia.* *Cal.* 57. Cassius Longinus J. C. *Ner.*
 37. Cassius Parmensis. *Aug.* 4. Patavinus. *Aug.*
 51. Cassius Severus accusans. *Aug.* 56. Cassius Se-
 verus. *Cal.* 16. *Gr.* 22. C. Cassius. *Ner.* 37. C. Cas-
 sius princeps conjurationis in Cæsarem. *Cas.* 80.
 Cæsaris percussor. *Ner.* 37. L. Cassius. *Cas.* 63.
 Cassii Scevæ centurionis virtus. *Cas.* 63. Cassii
 domus cum facibus a plebe petitur. *Cas.* 85. Cas-
 sium docuit Laberius Hiera. *Gr.* 13.
 castitas vitæ. *Aug.* 71. caste. *Aug.* 6.
 castellum. *Cas.* 68. commissum. *ibid.*
 castigare delatores. *Dom.* 9.
 Castoris ædes. *Cas.* 10. ad Castoris. *Oth.* 9. Castoris &
 Pollucis ædes. *Tib.* 20.
 castra legionum. *Dom.* 7. castra æstiva. *Claud.* 1. bina
 ex adverso constituta. *Cas.* 39. Romæ constituta.
Tib. 37. capta. *Aug.* 91. scelerata. *Claud.* 1. præto-
 riana. *Claud.* 21. castrorum filius dictus Caligula.
Cal. 22. sine castris cohortes in urbe. *Aug.* 49.
 castrari mares. *Dom.* 7.
 castrenses ludi. *Tib.* 72.
 castricius. *Aug.* 56.
 casus grammatici. *Rhet.* 1. casus Ascletarionis. *Dom.*
 15. casus Caji Lucii. *Aug.* 65. casus adversus.
Cas. 25. incertus. *Aug.* 75. obliterated. *Cal.* 10.
 casus incendiurum. *Claud.* 25. casus experiendi.
Cas. 60. casus subiti repentinique. *Aug.* 73. casu-
 bus minimum permittit Tiberius. *Tib.* 19.
 catadromus. *Ner.* 11.
 catasta. *Gr.* 13.
 catena aurea. *Aug.* 94. in catena hostiarius. *Rhet.* 3.
 catenæ triplices. *Ner.* 36. catenæ in manus receptæ.
Dom. 14. catenis subreptus. *Gr.* 15. in catenis.
Cal. 45. catenatus. *Aug.* 13. catenati. *Tib.* 64.
 catervæ pugilum. *Cal.* 18. catervarii pugiles. *Aug.*
 45.
 Catilina. *Aug.* 3. Catilinæ conjuratio. *Aug.* 74. con-
 juratio detecta. *Cas.* 14. Catilinæ domus, pars
 palatii. *Gr.* 17. Catilinæ residua manus deleta.
Aug. 3. Catilinæ focii. *Cas.* 17.
 catinus vitreus. *Galb.* 18.
 Cato non abnuit ambitum committi. *Cas.* 19. M. Cato
 Cæsari minatur. *Cas.* 30. M. Catonis oratio de
 conjuratione Catilina. *Cas.* 14. M. Catonis de Cæ-
 sare verbum. *Cas.* 53. M. Catonem duci in carce-
 rem jubet Cæsar. *Cas.* 20. Cato *vide* Valerius. *Gr.*
 2. & 11. Cato litterator. *adde* Valerius Cato. *Gr.*
 4. Catonis æmulus Favonius. *Aug.* 13. Catonis
 origines. *Aug.* 86. Catone hoc sumus contenti.
Aug. 87.
 Catta mulier vaticinans. *Vit.* 14.
 in Catto expeditio. *Dom.* 6.
 Catullus. *Cas.* 73. Catullus. *vide* Valerius. *Cal.* 36.
 Q. Catulus. *Cas.* 15. Capitolinus. *Galb.* 2. Catulus.
vide Quintus. *Gr.* 3. Q. Catuli somnium. *Aug.*
 94.

cavatum solum. *Aug.* 43.
 cavea. *Cal.* 27. media. *Aug.* 44. *Claud.* 21.
 cavere securitati. *Tit.* 6. cavere exitium. *Tib.* 53.
 periculum. *Cas.* 81. *Galb.* 19. puerum. *Cas.* 45.
 vim. *Tib.* 72. cavere insidias. *Cas.* 86. cavere testa-
 mento, ut. *Aug.* 59. testamento de. *Tib.* 50. cavere
 de. *Aug.* 40. cavere de re & chirographo. *Cal.* 12.
 cavere SCto, ne. *Aug.* 65. cavere in duplum. *Aug.*
 41. cavere, ut. *in testamento jubere quid faciendum.*
Dom. 9. cavetur decreto, ut. *Aug.* 1. cautum, ut.
Aug. 29. cautum est SCto, ut. *Tib.* 75. cautum, ut.
Ner. 17. cautum est de. *sancitum, promulgatum.*
Cas. 10.
 caverna effossa. *Ner.* 48.
 cavillari voce, gestu. *Tit.* 8. cavillatio. *Vesp.* 23. no-
 minis. *Gr.* 3. cavillatio acerba. *Tib.* 57.
 cauliculi. *Gr.* 11.
 caussa Cæsaris. *Rhet.* 1. Nysæ. *Cas.* 49. optimatum.
Aug. 12. beneficii. *Aug.* 56. caussa amplissima.
(in foro agenda.) Rhet. 6. caussa communis. *Galb.*
 10. caussa dicenda. *Tib.* 61. caussa dubia. *Dom.* 8.
 caussa bellorum. *Aug.* 10. caussa itineris dissimu-
 lata. *Tib.* 37. caussa moræ comperta. *Aug.* 94.
 caussa mortis ei fuit. *Tib.* 52. caussa ulciscendi.
Tit. 9. caussa levissima. *Dom.* 10. probabilis. *Ner.*
 32. per causam, h. e. sub prætextu. *Cas.* 2. caussa sa-
 cramenti detrectandi. *Aug.* 24. caussa præpositum.
Aug. 24. alias postponitur, ut *Aug.* 25. caussa vale-
 tudinis, sacramento solutus. *missio caussaria. Vesp.*
 1. caussæ triumphales. *Cal.* 3. caussæ ab ærario
 ad forum translata. *Ner.* 17. caussæ secessus. *Tib.*
 51. caussæ petendi justæ. *Aug.* 40. caussæ justæ
 & necessariæ. *Aug.* 21. caussæ explorandæ. *Plin.*
 3.
 caussatus. *Cal.* 23. *Ner.* 40. caussatus senium. *Cal.*
 44
 caufidici. *Claud.* 15. caufidicorum figuras levissime
 tulit Vespasianus. *Vesp.* 13.
 cautio. *Aug.* 98. cautior. *Cas.* 58.
 cedere cui. *Cas.* 55. tempestati. *Cas.* 58. cedere tu-
 multuantibus. *Cas.* 69. cedere cui genero. *Aug.*
 63. cedere imperio. *Claud.* 25. *Vit.* 15. loco. *Cas.*
 72. cedere loco. *in prælio. scil.* *Aug.* 24. cedere
 alicui possessione. *Tib.* 10. cedere urbe. *Cas.* 31.
Galb. 3. cedit res prospere. *Aug.* 91. cessit de sen-
 tentia. *Cas.* 14. prout cessit stylus. *Cal.* 53. male
 ei cedunt matrimonia. *Claud.* 26. cessit parum.
Claud. 34. cessit illi pro bono. *Tit.* 7. cedit vene-
 num tardius. *operatur. Ner.* 33. cesserat creditori-
 bus villa. *Gr.* 11. cedens. *Dom.* 2. bonis. *Ner.* 35.
 cessurus imperio. *Ner.* 34.
 celare fallaciam. *Rhet.* 1. proscriptum. *Aug.* 27. ceta-
 tur mors. *Claud.* 75. celans plagam. *Oth.* 11. ce-
 latus capillamento. *Cal.* 11. habitu. *Dom.* 1. ce-
 latum consilium. *Ner.* 34. celata cuncta. *Tib.* 66.
 celeberr-

celeberrima pars oppidi. *maxime frequentata. Aug. 1.*
 celeberrimi ludi. *frequentissimi. Aug. 44.* celeberrimi patroni. *Ner. 7. vici. Vit. 8.*
 celebrare convivia circum, &c. *Cal. 45.* celebrare diem. *Tib. 54.* celebrare dies festos. *Aug. 75.* celebrare funus. *Cas. 84.* celebrare natalem. *Aug. 57. Tib. 65. Claud. 11. Dom. 10.* celebrare officium nuptiarum. *Claud. 26.* celebrare quinquatria. *Dom. 4.* sacra. *Oth. 12.* celebrari feriis. *Cal. 23.* celebranda solennia. *Ner. 34.* celebrata memoria. *Claud. 11.* celebratio memoria. *Aug. 18.*
 celebritas nominis. *Gr. 23.*
 celeritas incredibilis. *Cas. 57. Cal. 37.* celeriter. *Cas. 56.* celeriter satis fit, quicquid fit sat bene. *Aug. 25.* celerius. *Aug. 28.*
 cella Jovis Cap. *Cas. 84. Aug. 30.* cella Palatini atrienfis. *Cal. 57.* cella penuaria. *Aug. 6.* proxima. *Ner. 48.* cellula janitoris. *Vit. 16.* cellæ (*in lupanari*) distinctæ, instructæ. *Cal. 41.*
 censere. *senatorium verbum. Aug. 55. & 94. Tib. 17. 34. & 71. Vesp. 2. Rhet. 1.* censere. *pro sententiam dicere. Aug. 100.* censere super re. *sententiam ferre. Cas. 20.* censere dedendum. *Cas. 24.* censuit senatus, ut. *Claud. 6.* censuerunt sententiæ loco. *Cal. 60.* censens. *vox senatoria. Aug. 7.* censentes diversa. *Claud. 10.* censendum. *Aug. 35.* cenferi multiplici doctrina. *Gr. 10.*
 Censor Ædili via cedit. *Ner. 4.* censores creari desiti. *Aug. 37.* censorium edictum. *Rhet. 1. opus. Cas. 41.*
 Censorinus cos. *Hor. 14.*
 censura intermissa. *Claud. 16.* censuræ honor. *Aug. 27.* censuram gessit Claudius. *Claud. 16.*
 census equester. *Aug. 40.* inferior. *Aug. 32.* census maximus. *divitia max. Tib. 49.* census Senatorius suppletus. *Vesp. 17.* census pars. *Ner. 44.* censum populi agit Augustus. *Aug. 27.* censum senatorum ampliat Augustus. *Aug. 41.* census privatorum exhausti a Nerone. *Ner. 38.* census equestres. *Cas. 33.* census perperam editi. *Cal. 38.*
 centesima auctionum Italiæ remissa a C. Cæsare. *Cal. 16.*
 centumviralis halla. *Aug. 36.* lis. *Rhet. 6.* centumvitalia judicia. *Vesp. 10.*
 centurio. *Tib. 53. Dom. 10.* centurio primarum cohortium. *Tib. 60.* centurio male tractatus a Tiberio. *Tib. 60.* centurio legionis. *Cas. 68.* centurionis Cornelii dictum. *Aug. 26.* centuriones statione deserta quomodo multati. *Aug. 24.* centuriones. *Aug. 27. prætorii. Ner. 27.*
 cera ima. *Cas. 83.* ceræ primæ testamentorum. *Ner. 17.*
 Ceraunii montes. *Aug. 17.*
 Cercopitheus Paneros fcenerator. *Ner. 30.*
 cerei ardentes. *Cas. 84.*
 Cerealis. *vide Civica. Dom. 10.*
 cerebella phasianorum & pavonum. *Vit. 13.* cere-

brum purgandum. *Cal. 50.* putrefactum. *Cal. 27.*
 Cereris Atticæ sacerdotes. *Aug. 93.* Cereris Olympiæ sacerdotes. *Ner. 12.*
 ceremoniæ. *vide carimon.*
 ceritus. *Aug. 87.*
 certamen boleti, &c. *Tib. 42.* certamen Græcæ & Latinæ facundiæ a Cajo Cæsare propositum. *Cal. 20.* certamen Græcum. *45.* Neapolitanum. *Claud. 11.* Neroneum. *Vit. 4.* quinquennale. *Luc. 1.* quinquennale gymnicum institutum. *Aug. 98.* quinquennale triplex, musicum, gymnicum, equestre. *Ner. 12. Dom. 4.* certamina oratorum ac poetarum. *Dom. 4.* quadrigarum. *Claud. 21.* certamina gymnica. *Ner. 53.*
 certantium quisque. *Aug. 45.*
 certationes xysticorum. *Aug. 45.*
 certatim. *Aug. 100. Tib. 70. Cal. 57. Ner. 7. Vit. 15.*
 certe. *Aug. 33. & 65.* certus damnationis. *Tib. 61.* certus de. *Vesp. 25.* certus dies. *Aug. 91.* numerus. *Aug. 49.* certa formula. *Aug. 49. Tib. 18.* merces. *Ner. 17.* pecunia. *Aug. 36.* summa. *Dom. 9.* certum pondus. *Dom. 13.* tempus. *Aug. 41. Galb. 14.* certum statumque (*vestigal.*) *Cal. 40.* certæ personæ, &c. *Cas. 43.* certa lucra. *Claud. 18.* certis diebus. *Gr. 2.* certior fit. *Aug. 65.* certior factus de. *Tib. 12.* certiozem fieri de. *Tib. 14.*
 cervicalia. *Ner. 6.*
 cervix bona. *Cal. 33.* gibba, aurea, enata. *Dom. 23.* obesa. *Ner. 51.* rigida, obstipa. *Tib. 68.* cervicem unam utinam haberet populus! *Cal. 30.* cervices oneratae. *Aug. 67.* opimæ. *Claud. 30.*
 Cerylus libertus. *Vesp. 23.*
 cespes. *Aug. 24.* levis. *Cal. 59.* nudus. *Tib. 18.*
 cessare. *Vesp. 8.* cessare a pœna. *Tib. 61.* cessat cultura. *Aug. 42.* cessasse. *at fuisse. Claud. 15.* cessans honor. *vulgo vacans. Cas. 76.* cessantes copiæ. *Cas. 58.*
 ceterum. *Tit. 9. Aug. 66.*
 cetra. *Cal. 19.*
 ceu solent. *Vit. 17.*
 Chærea: *vide Cassius. Cal. 56. & 57.*
 Chaldei, qui paullo ante mathematici. *Vit. 14.*
 Charicles medicus. *Tib. 72.*
 charitas patria. *Tib. 52.*
 charta plumbea. *Ner. 20.* transversa. *Cas. 56.*
 Chaucius cognomen. *Claud. 24.* Chauci, gens Germanica. *Claud. 24.*
 Chii terræ motu afflicti. *Tit. 8.*
 chiographum. *Aug. 64. & 87. Ner. 52. Dom. 1.* conjunctionis. *Tit. 6.* chiographum datum. *Cas. 17.* chiographo cavere. *Cal. 12.* chiographa. *Tit. 3.* requisita. *Cal. 24.*
 chlamys. *Tit. 6. Cal. 25.* aurea. *Cal. 19.* distincta stellis. *Ner. 25.*
 choragus. *Aug. 70.*
 choraula. *Ner. 54.* choraula canus. *Galb. 12.*

choraula. *Ner.* 54. choraula canus. *Galb.* 12.
chorocitharista. *Dom.* 4.
chori. *Cal.* 37.
Chrestus. *Claud.* 25. Christianorum supplicia. *Ner.* 16.
chryfocolla. *Cal.* 18.
Cibiosactes. *Vesp.* 19.
cibus abundans. *Galb.* 22. affluens. *Claud.* 44. meridianus. *Aug.* 78. minimus, vulgaris. *Aug.* 76. pridianus. *Cal.* 58. cibo per quatrduum abstinet Tiberius. 10. cibi plurimi. *πολυφάγος.* *Galb.* 22. cibaria. *Tib.* 46. cicatrices. *Aug.* 65.
cibaturus serpentem manu. *Tib.* 72.
Cicero citatus. *Cas.* 56. Cicero cos. *Aug.* 5. expellendus. *Tib.* 2. Cicero in Bruto. *Cas.* 55. Cicero deplorat statum temporum. *Cas.* 20. Gniphonis scholam frequentat. *Gr.* 7. Græce declamat. *Rhet.* 1. Ciceronis de Cæsaris dominandi cupiditate iudicium. *Cas.* 30. facetum dictum. *Cas.* 50. ad Cæcilium Atticum epistolæ. *Tib.* 7. defensi adversus Asinii Galli libros, liber a Claudio scriptus. *Claud.* 41. epistola ad Axium. *Cas.* 9. epistola ad Titium. *Rhet.* 2. epistolæ ad Q. Fr. *Aug.* 3. facetia. *Cas.* 50. frater. *Cas.* 14. libri de officiis. *Cas.* 30. Philippiæ. *Rhet.* 5. testimonium. *Cas.* 17. Ciceronis testimonia de impudicitia Cæsaris. *Cas.* 49. Ciceronis familiaris Nicia. *Gr.* 14. Cicerone consule. *Gr.* 9.
Q. Cicero Asiæ procos. *Aug.* 3.
ciens eum nomine. *Ner.* 46.
Cilicia. *Cas.* 3. *Aug.* 75. Cilicia sit provincia. *Vesp.* 8. in Ciliciam legiones conscriptæ. *Cas.* 8.
Cimber Annius. *Aug.* 86. Cimber Tullius Cæsaris interfecto. *Cas.* 82.
Cimbri Alpium juga occupant. *Cal.* 51. de Cimbris tropæa Marii. *Cas.* 11. Cimbricum bellum. *Aug.* 23.
cinædus. *Aug.* 68.
cinariam relegatus Zeno. *Tib.* 56.
Cinnato crinem adimit Caligula. *Cal.* 35.
cincinnati *μυροβρεχες* Mæcenatis. *Aug.* 86.
cinctura fluxior. *Cas.* 45. cinctus, us. *Ner.* 51. cinctus cultro. *Aug.* 19. ferro. *Aug.* 35. gladio. *Cal.* 49.
cinis extinctus, frigidus. *Tib.* 74. cineres filia. *Dom.* 17. cineres inconditi. *Rhet.* 5. cineres transferendi. *Cal.* 15.
Cinna quater consul. *Cas.* 1. L. Cinna. *Cas.* 5. Cinna. vide Helvius. *Cas.* 52. Cinna. vide Helvius, item Cornelius. *Cas.* 85. Cinna. *Gr.* 11. Cinnana tempora. *Cal.* 60.
Cinobellinus Brit. R. *Cal.* 44.
cingi super clavum. *Cas.* 45.
circa. *Aug.* 64. circa caerimonias correxit quædam. *h. e. in carim.* *Claud.* 22. circa eum. *ὁ περὶ αὐτόν.* *Cas.* 27. circa insulam. *Cas.* 4. murum. *Aug.* 14.

circa se habere. *Aug.* 49. *Cal.* 43. circa successorem. *Claud.* 45. circa se omnes. *Dom.* 9.
Circei. *Tib.* 72. Circeos relegatus M. Lepidus. *Aug.* 16.
Circensis pompa. *Cas.* 76. *Tit.* 2. circenses. *Cas.* 39. circenses. *scil. ludi.* *ibid.* *Aug.* 45. circenses. *Cal.* 15. 18. & 55. *Claud.* 4. & 21. *Ner.* 22. *Dom.* 4. circenses annui. *Claud.* 11. editi pro salute Claudii. *Ner.* 7. plebeji. *Tib.* 26. circenses votivi, *scil. ludi.* *Aug.* 43. circenses ludi. *Ner.* 7. & 11. circensium dies. *Aug.* 16.
circius vehemens. *Claud.* 17.
circuire singulos. *Tib.* 11. circuire tribus. *Aug.* 56. circui a simulacris. *Ner.* 46. circuitum triclinium. *Claud.* 8. circuitæ insulæ. *Aug.* 98. circuitis templis. *Ner.* 19. circuitus Asiæ, &c. *περίπλος.* *Aug.* 17. circuitus voluminis, ventriculi. *Hor.* 10.
circulus corneus. *Aug.* 89. circulus ad speciem celestis arcus orbem solis ambiens. *Aug.* 95. circulatim. *Aug.* 84.
circum amicos misit. *Ner.* 47. circum aram. *Aug.* 94. castra. *Galb.* 20. cervicalia. *Ner.* 6. collum. *Ner.* 51. insulas. *Cal.* 28. provincias. *Aug.* 64. circum fora misit. *Cal.* 41. circum tribus missi libelli. *Cas.* 41. circum vicos vagari. *Ner.* 26.
circumagere quem una voce. *ad officium reducere.* *Cas.* 70. circumagi vice mundi. *Ner.* 31.
circumclusus iniquitate loci. *Tib.* 20.
circumdare lauream. *Vit.* 9. se zona. *Vit.* 16.
circumducere litteras. *Aug.* 87. partem diei per organa hydr. *Ner.* 41. circumduci. *Cal.* 35. per cætus epul. *Cal.* 32. circumductus per Siciliam. *Tib.* 7. circumductum brachium. *Claud.* 20.
circumferre caput. *Cas.* 85. conciones. *Dom.* 10. pavimenta. *Cas.* 46. pellem. *Aug.* 90. circumferens per templa. *Cal.* 25. circumlatus per vicos. *Vit.* 8.
circumforaneus lanista. *Vit.* 12.
circumjectæ silvæ. *Aug.* 100.
circumire conventus. *Cas.* 7. circumitus. *Cas.* 25.
circumplexa comitatum flamma. *Tib.* 6. circumplexa pennis statuam aquila. *Dom.* 6.
circumpositi armati. *Cas.* 30.
circumsectus. *circumcissus.* *Dom.* 12.
circumseptum ædificiis stagnum. *Ner.* 31. lapide monumentum. *Ner.* 40.
circumsidere legiones. *Cal.* 48.
circumspectus. *Claud.* 15. circumspectæ conditiones. *Aug.* 63. circumspectissimus princeps. *Tib.* 21.
circumstare. *Cas.* 82. *Claud.* 35. circumstat manus. *Cas.* 14. circumstans fellam. *Aug.* 35. circumstantes. *Cas.* 84.
circumstructus lacus. *Dom.* 4.
circumtonsa matrona. *Aug.* 45.
circumvenire quem fraude. *Tib.* 55.
circumvertens se. *Vit.* 2.

circumvolare quem. *Aug.* 97.
 circumcise. *Rhet.* 6.
 Circus. *Aug.* 40. 43. & 74. *Claud.* 11. *Ner.* 4. *Dom.* 4. Circus constratus minio, &c. *Cal.* 18. extructus. *Cal.* 54. maximus. *Claud.* 21. *Ner.* 22. & 27. *Dom.* 5. Circi maximi arcus a Nerone dirutus. *Ner.* 25.
 Cisalpina provincia. *Cas.* 29.
 citare. *Cal.* 26. citare tribus ad sacramentum. *Ner.* 44. citari. *Aug.* 38. citatus tellis. *Cas.* 74. citatus pro tribunali convitiator. *Tib.* 11. citati. *Tib.* 61. citata jumenta. *Ner.* 5.
 citerior Gallia. *Cas.* 56.
 citharam ad se delatam adorat Nero. *Ner.* 12.
 citharædus. *Ner.* 20. malus non vult audire Nero. *Ner.* 41. placens. *Vit.* 11. citharædi. *Vit.* 4. proficientes. *Ner.* 21. citharædorum certamen. *Dom.* 4. coronæ. *Ner.* 22. citharædicus habitus. *Ner.* 25. citharædica ars. *Ner.* 40.
 citra bellum. *Claud.* 35. citra commoda. *sine com.* *Aug.* 24. citra diespect. *Aug.* 43. citra honorem. *Aug.* 66.
 Civica Cerealis. *Dom.* 10.
 civilis. *Cal.* 3. civilis. *moderatus.* *Claud.* 12. civilis. *Vesp.* 11. animus. *Cas.* 75. *Claud.* 1. civilis animi esse. *Dom.* 12. civilis discordia. *Cas.* 5. habitus, vestitus, calceatus. *Cal.* 52. mos. *Aug.* 17. civilis sermo. *non affectatus aut obscurus.* *Gr.* 10. civile vitæ genus. *Tib.* 11. civile est remaledici. *Vesp.* 9. civilia officia. *Tib.* 8. civilitas *Augusti.* *Aug.* 51. civilitas. *Claud.* 35.
 civis oppidi. *Aug.* 94. egregius. *Tib.* 52. civis Romana. *Vesp.* 3. cives Romani. *Cas.* 11. cives Romanos crucifiginefas. *Galb.* 9. ut civibus parceret acie Pharsalica proclamatum a Cæsare. *Cas.* 75.
 civitas attonita, mæsta. *Cal.* 6. parva ac devia. *Vesp.* 4. rudis, bellicosa. *Gr.* 11. civitas. *jus civitatis.* *Cas.* 42. & 43. *Aug.* 47. *Cas.* 76. *Aug.* 40. *Cal.* 38. *Claud.* 25. *Galb.* 14. civitas Romana. *Ner.* 24. *Cas.* 28. civitas Romana parcissime data ab Augusto. *Aug.* 40. a Galba. *Galb.* 14. civitatem (*h. e. jus civitatis*) petere. *Cas.* 8. civitatem Romanam usurpantes securi percussi. *Claud.* 25. civitatem Cæsar hominibus, non item verbis, dare potest. *Gr.* 22. de civitate petenda agitant Latinæ coloniar. *Cas.* 8. civitate donatæ urbes. *Aug.* 47. civitate donatos recipit in curiam Cæsar. *Cas.* 76. civitate donatur Cæsaris legio Gallica. *Cas.* 24. civitate donati a Cæsare qui. *Cas.* 42. in civitate libera mentem linguamque liberam esse debere, dictum Tiberii. *Tib.* 28. civitates Galliarum. *Claud.* 1. Italix. *Aug.* 59. afflictæ restitutæ a Vespasiano. *Vesp.* 17. civitates afflictæ. *Tis.* 8. liberæ. *Vesp.* 8. sociæ & benemeritæ. *Cas.* 25.
 clades. *de ruina theatri.* *Tib.* 40. clades. *de incendio.* *Ner.* 38. clades Campaniæ, *scil. ex incendio Vesuvii.* *Plin.* 3. clades exercitus. *Oth.* 10. pluri-

morum. *Tib.* 55. clades Britannica. *Ner.* 39. nunciata. *Aug.* 23. Tituriana. *Cas.* 67. Variana. *vide Var.* *Aug.* 49. *Tib.* 17. & 18. *Cal.* 3. clades graves. *Aug.* 23. magnæ Italia. *Cas.* 81. maximæ. *Cas.* 25.
 clam, palam. *Dom.* 2. *Cas.* 80.
 clamans. *Cas.* 82. clamor militum. *Ner.* 48. clamores magni. *Aug.* 71.
 clamitare. *Tib.* 75. clamitans. *Aug.* 40. *Cal.* 58. clamitantes. *Ner.* 25.
 clandestinus introitus. *Ner.* 48.
 clangores lætissimi. *de aquila.* *Dom.* 6.
 clarus arte, ornamentis, triumph. *Ner.* 4. clari juvenes. *Gr.* 10. professores. *Gr.* 4. viri. *Gr.* 7. clarior strepitus. *Luc.* 5. clarior studiis quam dignitate. *Galb.* 3. clarissimus magister. *Cas.* 4. clarissimi viri. *Gr.* 3.
 classarii. *Tib.* 62. *Oth.* 8. *Vesp.* 8. classarii milites decimati a Galba. *Galb.* 12. classicum. *Cas.* 32. ad classicum introire urbem. *Vit.* 11. classis Cæsaris vi tempestatis prope absumpta. *Cas.* 25. classis arcessenda. *Cas.* 2. commissa. *Ner.* 3. deducta. *Cas.* 4. præparanda. *Ner.* 47. prodita. *Aug.* 74. Siculo, Rhodia. *Claud.* 21. Misenenis. *Plin.* 3. classes oppositæ. *Cas.* 58. perditæ. *Aug.* 16. reparandæ. *ibid.* classes conflixerunt. *Cas.* 39. classes comitum tres facit Tiberius. *Tib.* 46.
 clava. *Ner.* 53.
 claudere portas. *Cas.* 35.
 Claudia aqua. *Claud.* 20. familia. *Claud.* 39. gens. *Tib.* 1. Claudia Antonii privigna. *Aug.* 62. Claudia uxor Augusti. *Aug.* 62. eadem intacta & virgo matri remissa. *Aug.* 62. Claudia utraque. *Tib.* 2. Claudia Imp. Claudii filia. *Claud.* 27. Claudia Augusta. *Ner.* filia. *Ner.* 35.
 claudicare. *Aug.* 80.
 Claudilla. *vide Junia.* *Cal.* 12.
 Claudius patre Druso, matre Antonia minore ortus. *Claud.* 1. & seqq. valetudine inhabilis. 2. & contemptus etiam apud necessitudines. 3. itemque Augusti judicio. 4. sub Tiberio ad otium concedit. 5. non sine benevolentia tamen hominum, & reverentia. 6. sub Caio honores auspicatur. 7. nec minus tamen obnoxius est contumeliis. 8. etiam discriminibus. 9. imperium mirabili casu acceptum. 10. ab amnestia & officiis pietatis orditur. 11. civilem se gerit. 12. insidiis petitur varie. 13. jurisdictio ejus. 14. magna varietate animi notabilis. 15. ut & censura. 16. expeditio Britannica. 17. urbis annonæque cura. 18. opera extructa. 20. spectacula edita. 21. instituta circa cærimonias. 22. circa jurisdictionem. 23. circa statum ordinum hominumque variorum. 24. 25. sponsæ & matrimonia. 26. liberi. 27. liberti. 28. quibus ut & uxoribus abutendum se permisit. 29. forma. 30. valetudo. 31. convivia. 32. intemperantia. 33. sævitia. 34. timor ac diffidentia. 35. 36. 37. ira & iracundia.

cundia. 38. oblivio & inconsiderantia. 39. sermo-
nis rerumque negligentia. 40. studium circa histo-
riam & grammat. 41. circa Græcas litteras. 42.
serapœnitentia circa matrimonium Agrippinæ &
adopt. Neronis. 43. mortis genus & causa. 44.
consecratio. 45. eques Romanus quamdiu fuerit.
Cal. 15. uxoribus libertisque addictus. *Vit.* 2. M.
Claudius Marcellus. *Cæs.* 28. Claudius. *vide* &
Atta. *Tib.* 1. Claudius Caudex. *Tib.* 2. Nero.
ibid. Appius Regill. *ibid.* Drusus. *ibid.* Pulcher.
ibid. Claudius, *Caligula* patruus. *Cal.* 15. &
23. *Caligula* successor. *Cal.* 21. inter ludibria au-
læ. *Ner.* 6. Claudius. *Oth.* 1. princeps. *Vit.* 2. edi-
dit ludos sæculares. *Dom.* 4. Claudii funus. *Ner.*
9. Claudii *expeditio Britannica.* *Vesp.* 4. D. Clau-
dii templum. *Vesp.* 9. Claudii Appius & Pulcher
fratres. *Gr.* 10. Claudii, assertores dignitatis pa-
triciæ. *Tib.* 2. Claudio familiaris Vitellius. *Vit.*
4. a Claudio concessum iudicib. beneficium. *Galb.*
14.
claves Capitoli repertæ. *Ner.* 46.
claustra Ægypti. *Vesp.* 7.
clausula. *Vesp.* 13. novissima. *Ner.* 39.
clausus Janus. *Aug.* 22. clausa oppido. *Tib.* 50. clau-
se portæ. *Ner.* 23. clausi foribus. *Ner.* 47.
clavus latus fimbriatus. *Cæs.* 45. clavus latus. *Aug.*
38. latus, angustus. *Aug.* 73. clavus latus. *vide*
latus clavus. *Aug.* 94. *Tib.* 35.
Clemens. *vide* Aretinus. *Dom.* 11. Clemens. *vide*
Flavius. *Dom.* 15. Clemens servus Agrippæ. *Tib.*
25. deceptus. *ibid.*
clementia *Augusti.* *Aug.* 51. admirabilis. *Cæs.* 75.
Cleopatra. *Cæs.* 35. *Aug.* 17. *Ner.* 3. uxor Antonii.
Aug. 69. Cleopatras & Cæsaris amores, convi-
via, honores in eam collati, filius natus. *Cæs.*
52. ejus liberi inter heredes Antonii nuncupati.
Aug. 17. ejus mors. *Aug.* 17. Regnum Ægypti
commisum. *Cæs.* 35.
clientium more quotidiana officia præstant Augusto
reges. *Aug.* 60. clientibus adest in iudic. *Aug.* 56.
studium & fides erga clientes. *Cæs.* 71. clientum
cum magna manu Claudii Romam migr. *Tib.* 1.
clientelas Germanici vexat Piso. *Cal.* 3. in Anto-
niorum clientela antiquitus erant Bononienses.
Aug. 17. per clientelas Italiam occupare tentat
Drusus. *Tib.* 2. clientela Musarum. *Gr.* 6.
clinopale. *Dom.* 22.
Clitumni nemus flumenque. *Cal.* 43.
cloaca. *Gr.* 2. cloacæ. *Ner.* 36.
Clodia lex. *Dom.* 9.
Clodianus Domitiani interfectior. *Dom.* 17.
P. Clodius a patribus ad plebem. traductus. *Cæs.* 20.
P. Clodius plebejo se dat in adoptionem. *Tib.* 2.
P. Clodius. *Cæs.* 74. *Aug.* 62. P. Clodii cædes.
Cæs. 26. Clodius. *Macer.* *Galb.* 11. Pollio. *Dom.*
1. Clodius. *vide* Servius. *Gr.* 2. Clodius. *vide* Sex-
tus. *Rhet.* 5.

Clunia. *Galb.* 9.
clufit Janum. *Aug.* 22.
Cluvius Rufus consularis. *Ner.* 21.
clypeus aureus Caligulæ decretus. *Cal.* 16. clypeus
Minervæ, dictus Vitellii patina. *Vit.* 13. clypei
curia detracti. *Dom.* 23.
clystere vomituque purgabatur vocis causa. *Ner.* 20.
per clysterem immisum toxicum. *Claud.* 44.
Cnæus Domitius Ænobarbus. *Rhet.* 1. Cnæus Pom-
pejus. *Gr.* 14. Cnæum Pompejum magnum do-
cet Otacilius, ejusque historiam scribit. *Rhet.* 3.
Cnæi prænomen. *Ner.* 1. Cnæus Pompejus. *vide*
Pomp. sic ceteros Cnæos in suis quemque cognomini-
bus quare.
coactiones argentariæ. *Vesp.* 1. coactor exactionum.
Hor. 1. coactus curari. *Aug.* 81. coactus ad mor-
tem. *Tib.* 54. senatus convocatus. *Cæs.* 16. *Tib.*
23. in ordinem. *Claud.* 38. coactum agmen. *col-
lectum.* *Cal.* 45. coacta. *Claud.* 38.
coalescere. *Aug.* 92.
coarctare tempus. *Aug.* 34. coarctatus alveus Tibe-
ris. *Aug.* 30.
coarguere Libonem. *Tib.* 25. coarguenda temeritas.
Dom. 15.
coaxare ibi negantur ranæ, ubi silere jusserat. *Aug.*
94.
Coccejanus. *vide* Salvius. *Dom.* 10.
coccinatus puerulus. *Dom.* 4.
cocco nexi funes. *Ner.* 30.
Codeta minor. *Cæs.* 39.
codices duo. *Aug.* 101.
codicilli consolatorii ad sororem exarat. *Oth.* 10. ve-
teres a Livia prolati. *Tib.* 51. codicilli datorum
officiorum suppositi, immutati. *Claud.* 29. co-
dicilli de stupro. *Gr.* 14. codicillis lectis. *Tib.*
22. missis designatus prætor. *Cal.* 18. codicillis
professus. *Tib.* 42.
cælestis gloria. *Aug.* 71. vox. *Ner.* 21.
Cælius mons. *Tib.* 48. *Vesp.* 9.
Cælum gravius. *Tib.* 36. turbatius. *Tib.* 69. de cæ-
lo tactus. *Aug.* 94. de cælo tacta ædes. *Galb.* 1.
coëmere poëtas, artifices. *Vesp.* 18. coëmendo. *Vesp.*
16. coëmter res. *Ner.* 5.
cœna abundantissima. *Ner.* 42. familiaris. *Tit.* 9.
famossissima adventicia. *Vit.* 13. lautior apposita.
Galb. 12. nuptialis. *Cal.* 25. repetita. *Cal.* 45. se-
cretior. *Aug.* 70. cœna Augusti Δωδεκάθεος.
Aug. 70. cœna Augusti. *Aug.* 74. cœna Vitel-
liana. *Vit.* 12. super cœnam quæstiones proponit
ex lectione quotid. *Tib.* 56. cœnæ publicæ ad spor-
tulas redactæ. *Ner.* 16. cœnæ rectæ. *Dom.* 7. sol-
lennes. *Tib.* 34. cœnarum genera portentosissima.
Cal. 37. cœnarum magnificentia famosus. *Vit.* 2.
cœnula subita conditaque. *Claud.* 21.
cœnaculum meritorium. *Vit.* 7. proximum. *Aug.* 78.
cœnacula amicorum. *Aug.* 45. cœnare adulteria.
in cœna exhibere. *Aug.* 70. cœnare una. *Aug.* 64.
cœnare

cœnare cum Cajo, ducentis HS emptum. *Cal.* 39. cœnari. *Tib.* 42.
 cœnationes laqueatæ. *Ner.* 31. rotundæ. cœnacula. *Ner.* 31. cœnitare. *Aug.* 76. *Ner.* 27.
 cœpit expleri. *Cas.* 26. cœptare. *Oth.* 11. cœpta ali. *Claud.* 27. cœptum. *entreprise.* *Oth.* 5. cœptorum exitus. *Ner.* 34.
 cœercere quem. *Claud.* 2. *Vesp.* 8. aufuros *Tit.* 8. *Dac.* *Cas.* 44. incesta. *Dom.* 8. incursiones. *Aug.* 21. matronas. *Tib.* 35. militem. *Cas.* 65. tribunatum. *Cas.* 12. tumultus. *Tib.* 37. cavea quadripedes. *Cal.* 27. compedibus. *Aug.* 67. edicto. *Ner.* 4. voce. *Aug.* 42. cœercens libidinem. *Vesp.* 11. cœercendi magistratus, &c. *Dom.* 8. cœercendæ inundationes. *Aug.* 30. cœercenda delicta. *Galb.* 9. cœercitio popinarum. *Claud.* 38. cœercitio in histriones permissa. *Aug.* 45. cœercitus pœna ambitus. *Aug.* 40. cœercitis barbaris. *Galb.* 6. cœercita. *Ner.* 16.
 cœetus. *Cas.* 16. quod paullo ante multitudo confluentis populi. cœetus epulantium. *Cal.* 32. extraneorum. *Aug.* 64. familiarium. *Aug.* 85. cœetus publicus. *Tit.* 7. cœetus novi moventur. *Cas.* 41.
 cogere hastam centumviralem. *Aug.* 36. cogere in tot libros. *h. e. contrahere, colligere, redigere.* *Gr.* 10. cœgit reddere. *Aug.* 39. mori. *Aug.* 67. cœgit eum in eam desperationem. *Cas.* 20. coactus festinato senatus. *Cas.* 16. coactum agmen renuntiantes. *Cal.* 45. coactiones argentarias facere. *Vesp.* 1. cogi commutare *Cas.* 1. judicia. *Tib.* 58. in annum. *Ner.* 23. cogitur e bonis dodrans. *Ner.* 32.
 cogitare de. *agitare, propositum habere.* *Cas.* 9. *Aug.* 28. cogitavit de conscisc. nece. *Cas.* 36. *Cal.* 50. si qua gravius cogitarentur adversum se. *Cas.* 75. cogitatio dilata. *Ner.* 47. cogitatio præcept. *consilium præcept.* *Cal.* 48. cogitatum facinus. *Tib.* 19. parricidium. *Cal.* 12. cogitandum diligentius. *Tib.* 21.
 cognatione propinqua junctus ei. *Ner.* 3.
 cognitio scil. causa. *Aug.* 51. cognitio causæ de nece *Drusii.* *Tib.* 62. cognitio capis. *judicium de.* *Rhet.* 6. cognitio falsi testamenti. *Claud.* 9. oratorum. *Ner.* 52. ultima. *Claud.* 46. cognitio de criminibus. *Tib.* 28. cognitio differt ab ordinario judicio. *Claud.* 15. cognitio, qua quandam condemnaverat. *Claud.* 43. cognitiones magistratuum. *Claud.* 12. cognitus auditu. *Aug.* 21. cognituræ. *Vit.* 2. cognita res. *Cas.* 19. cognita est res. *Rhet.* 1.
 cognomen. *Cas.* 59. *Aug.* 31. *Tib.* 17. cognomen Cæsaris Augusti. *Aug.* 7. Germanici, Augusti Cæsaris. *Vit.* 8. Martiani. *Galb.* 14. patris patriæ. *Cas.* 76. *Aug.* 58. *Tib.* 26. Torquati. *Aug.* 43. cognomen assumptum. *Dom.* 13. delatum. *Tib.* 67. *Vit.* 8. novum, amplius. *Aug.* 7. cognomina Tiberii. *Tib.* 26. cognomina assumpta. *Cal.* 22. cognominis alicui. qui habet idem cognomen. *Oth.* 1. cognomi-

nes. filii. ejusdem cognominis: quorum tamen prænomina distincta. *Vit.* 2. cognominatus. *Aug.* 7.
 cognoscere libellos. *Gr.* 24. sepulera. *Cal.* 3. cognoscere e. *Cas.* 17. cognoscere. *juris dicendi caus.* *Aug.* 93. cognoscere de. *Aug.* 56. cognoscere de causis. *Cal.* 38. cognosci. *Aug.* 9. & 49. cognoscens. *judicans de causis.* *Aug.* 33. *Claud.* 33. cognoscere Augusto, pro tribunali scil. *Tib.* 8. cognoscere, sil. causam. *Tib.* 33. cognoscendum de. *Aug.* 55.
 coheres. *Ner.* 6. coheres ei. *Cal.* 14. filiis. *Claud.* 1. sibi adscriptus. *Vit.* 14.
 cohibens voces laudantium. *Rhet.* 6.
 cohorrescere. *Oth.* 10. cohorrescit corpus meum. *Tib.* 21.
 cohors. *Claud.* 25. cohors amicorum. *Cal.* 19. *Ner.* 30. *Galb.* 7. *Luc.* 3. cohors Germanorum ad custodiam Cæsaris instituta. *Galb.* 12. legionis. *Cas.* 68. cohors excubans. *Oth.* 4. prætoriana. *Cal.* 56. cohortes armatæ, dispositæ. *Ner.* 13. præmissæ. *Cas.* 31. prætorianæ. *Cal.* 4. & 43. *Vit.* 10. *Tit.* 4. *Dom.* 6. urbana. *Aug.* 101. *Claud.* 10. cohortes incendiorum causa collocatæ. *Ner.* 25. cohortes in urbe tres tantum esse passus Augustus. *Aug.* 49. cohortes decimatas hordeo pavit Augustus. *Aug.* 24. cohortibus prætorianis frumentum datum. *Ner.* 10.
 cohortari ad. *Ner.* 19. cohortantes invicem. *Galb.* 10. cohortatus liberos ad concordiam. *Claud.* 46.
 coire ad societatem facinoris. *Aug.* 32. coitur in templo. *Aug.* 35. coitus. *Hor.* 11. coitu cu, usquam interdicto. *Cal.* 25.
 colere agros. *de vinitore dictum.* *Gr.* 23. colere artes. *Tib.* 48. imagines aur. inter Lares. *Vit.* 2. colere libertinam. *Oth.* 2. Minervam. *Dom.* 15. pietatem. *Cas.* 30. simulacrum privilegio, &c. *Galb.* 4. coli pro numine. *Vit.* 1. colitur Deus. *Aug.* 70. imaguicula. *Aug.* 7.
 collabi. *Cas.* 81. collapsus. *Ner.* 42. collapsum vetustate templum. *Claud.* 25. collapsæ vetustate ædes. *Aug.* 30. collapsæ vetustate mœnia. *Cal.* 21. collationem omnem recusant plerique. *Ner.* 44. collationes ne concessas quidem recipit. *Tit.* 7. collationes in alimoniam atque dorem filiarum recipit. *Cal.* 42. collationes receptæ, efflagitatæ (vulgo tributiones) *Ner.* 38. collationes factæ in restitutionem Palatinæ domus. *Aug.* 57. collationes. adde conferre.
 collaudare. *Aug.* 93. boletos. *Ner.* 33. prætorem. *Tib.* 32. collaudare ingenium. *Aug.* 86. vocem. *Cal.* 33. collaudans amplissimis verbis. *Oth.* 1. collaudatus verbis. *Cas.* 16.
 collectanea dicta. *Cas.* 56.
 collega patris. *Aug.* 27. collega concors & consentiens. *Cas.* 19. collega ei fuit. *Tit.* 6. collegæ. *Aug.* 16. collegæ bini. *Aug.* 37. collegam armis foro expulit Cæsar. *Cas.* 20.

collegium Flavialium. *Dom.* 4. collegium quaestorum *Claud.* 24. collegium tribunorum pl. *Cas.* 78. collegium appellatum. *Cas.* 23. novum. *Aug.* 32. collegia sacerdotum. *Cal.* 16. *Claud.* 22. *Ner.* 2. collegia antiqua, legitima, ab Augusto quæ dissoluta *Aug.* 32. collegia summa. *Aug.* 100. circa collegia ut se gesserit Cæsar. *Cas.* 42. colligare vulnus. *Tib.* 51. colligere amorem, favorem. *Claud.* 12. animum. *Ner.* 48. semet. *Cal.* 50. reliquias. *Cal.* 3. alicui verba, figuras. *Gr.* 10. colligi reliquias. *Tib.* 54. colligens existimationem. *Claud.* 7. collocare. *Tib.* 9. collocare classem. *Aug.* 49. cohortes. *Claud.* 25. patrimonium in solo. *Tib.* 48. pecunias fœnore. *Aug.* 39. collocare, de funere. *Aug.* 100. collocare cui filiam. matrimonio jungere. *Cas.* 21. *Aug.* 64. *Claud.* 27. collocare in. *Aug.* 21. juxta se. *Ner.* 12. super se. *Aug.* 43. collocata perverse curulis. *Galb.* 18. collocata lectica. *Aug.* 33. collocata Lucio Drusilla. *Cal.* 24. collocata alii filia. *Dom.* 22. collocati circa se. *Tit.* 9. collocandus agris, pro in ag. *Aug.* 13. colloquium petitem. *Aug.* 27. colluctatus. *Dom.* 17. collucere ignibus. *Tib.* 14. collo suo rudera efferre. *Vesp.* 8. collusor proximus. *Cal.* 41. colluvio sanguinis. *Aug.* 40. collybo decolorata manus. *Aug.* 4. colonia Antium deducta. *Ner.* 8. colonia Capua. *Cas.* 81. Vitellia. *Vit.* 1. coloniae Illyricum contingentes. *Aug.* 25. coloniae deductae ab Augusto in Italiam. *Aug.* 46. in earum gratiam multa ab Augusto præstita. *ibid.* coloniae deducendae in Galliam. *Tib.* 4. coloniae Latinae. *Cas.* 8. coloniae transmarinae a Cæsare deductae. *Cas.* 42. coloniarum decuriones. *Aug.* 100. colonici decuriones. *Aug.* 46. coloni deducti. *Cas.* 81. color amethystinus, Tyrius. *Ner.* 32. candidus. *Cas.* 45. *Tib.* 68. obsoletus. *Ner.* 45. pallidus. *Cal.* 50. color inter aquilum candidumque. *Aug.* 79. colossus effigie Neronis. *Ner.* 31. colossi refector magna mercede donatur a Vespasiano. *Vesp.* 18. colossæ statua. *Vesp.* 23. Colossoferos. *Cal.* 35. columbae aves. *Aug.* 94. Columbus Victor. *Cal.* 55. Columbinum venenum. *Cal.* 55. columna rostrata. *Galb.* 23. columna solida Cæsari posita, cum inscriptione. *Cas.* 85. columnæ Albanæ. *Aug.* 72. columnæ grandes. *Vesp.* 18. coma pinguisima. *Ner.* 20. senescens. *Dom.* 18. coma in gradus formata. *Ner.* 51. comati. *Cal.* 35. Comagena sit provincia. *Vesp.* 8. Comagenus. *Cal.* 16. comburere vestes. *Tib.* 36. comedere unciam panis. *Aug.* 76. comedisse frumentum. *Aug.* 70.

comendum caput. *Aug.* 79. comi capillum. *Aug.* 99. comes. *Aug.* 16. comes Cæsaris ad. *Ner.* 5. comes Caji. *Tib.* 12. comes expeditionum. *Gr.* 15. comes fugæ. *Tib.* 6. comes Herculis (quis ille?) *Vesp.* 12. comes magistratus. *Cas.* 42. comes Tiberii. *Aug.* 98. comes in provincia Claudius fuit Attejus. *Gr.* 10. comite Agrippa. *Aug.* 94. comites. *Cæsaris.* *Cas.* 4. comites. *Tib.* 30. Neronis. *Vesp.* 4. peregrinationum expeditionumque. *Tib.* 46. paucissimi. *Aug.* 8. pistor & coquus. *Vit.* 16. cometes. *Claud.* 46. vide stella crinita. cominus. *Cal.* 3. cominus tendens. *Cas.* 63. commissari. *Dom.* 21. commissans. *Cal.* 32. commissatio. *Cal.* 55. commissationes. *Tit.* 7. *Vit.* 13. commissimus. *Vesp.* 22. comitas Augusti. *Aug.* 53. comitas. *Ner.* 10. exquisitissima. *Oth.* 3. summa. *Aug.* 74. comitari currum. *Tib.* 6. filium in scholas. *Gr.* 23. triumphum equo. *Dom.* 2. quem in exilium. *Gr.* 3. comitans se. *Cas.* 72. comitatus. *Tib.* 6. comitatus modicus. *Cas.* 31. comitatus præsens. *Oth.* 6. comitatu. *Aug.* 98. comitalis morbus. *Cal.* 50. *Ner.* 33. comitali morbo bis correptus Cæsar. *Cas.* 45. comitium. *Cas.* 10. *Aug.* 43. *Dom.* 8. comitia. *Cas.* 80. comitia consulatus. *Vesp.* 5. comitia magistratuum. *Aug.* 56. comitia consularia. *Dom.* 10. edicta. *Cas.* 18. sub Cæsare. *Cas.* 76. ordinata in 10. annos. *Vit.* 11. tribunitia. *Aug.* 40. comitia cum populo partitur Cæsar. *Cas.* 41. comitiorum pristinum jus reductum. *Aug.* 40. comitiorum mos. *Cal.* 16. in comitiis magistratuum ut se gesserit Augustus. *Aug.* 56. committenda cui institutio. *Gr.* 23. commeare pedibus. *Vesp.* 8. ad Circenses. *Ner.* 22. ex Umbria ad Sabinos quotannis. *Vesp.* 1. in urbem. *Claud.* 17. per pontem. *Cal.* 19. commeant quinquereemes contrariae. *Ner.* 31. commeantes ad se. *Cas.* 27. commeatus contractus. *Cal.* 43. commeatus dispositi. *ib.* 38. interclusi. *Aug.* 16. invehendi. *Claud.* 18. commeatus. peregrinandi permissio. *Tib.* 10. *Claud.* 16. commeatus. absentia facultas. *Tib.* 12. commeatus. *Tib.* 72. novus. *Ner.* 20. ad formulam adstrictus. *Tib.* 18. commeatus a senatu petiti. *Claud.* 23. commeatus peti interdixit Galba. *Galb.* 6. commemorare. *Aug.* 45. beneficia. *Cas.* 49. merita. *Tib.* 2. commemorans felicitatem. *Cas.* 35. commemoranda pietas. *Cal.* 12. commendo vobis illum. *Cas.* 41. commendare populo filios. *Aug.* 56. infantem alendam. *Cal.* 25. commendare cui ætatem liberorum. *Claud.* 46. commendare aliis Hylen. *Gr.* 10. commendans reliquias, memoriam. *Oth.* 10. commendans fortunæ

fortuna Prænest. annum novum. *Dom.* 15. commendata patribus Achaia. *Claud.* 42. commendati. *Aug.* 45. commendatio. *Cæs.* 75. commendatio publica oppidi. *h. e. facta ab oppido.* *Aug.* 46. commentarius editus. *Gr.* 18. commentarium de vita sua scripsit Tiberius. *Tib.* 61. commentarii. *Gr.* 5. commentarii belli. *Cæs.* 56. commentarii Cæsaris probandi, nudi, recti, venusti. *Cæs.* 56. commentarii diurni. *Aug.* 64. convekti. *Cal.* 15. Tiberii. *Dom.* 20. de arte. *Gr.* 4. paucissimi. *Gr.* 10. commentarii a C. Cæsare concremati. *Cal.* 15. commentando carmina. *commentariis illustrando.* *Gr.* 2. commentitia res. *Cæs.* 81. commentitia spectacula. *Claud.* 21. commentus est. *Aug.* 30. commentus id. *Aug.* 31. locos Venereos. *Tib.* 43. usum. *Cal.* 37. commentum. *Vesp.* 18. commentus. *vide infra* comminisci. commercium hominum. *Tib.* 50. strenar. exercetur. *Tib.* 34. studiorum. *Claud.* 42. stupri. *Cal.* 36. assiduum. *Cæs.* 75. commigrare Antium. *Cal.* 49. Romam. *Tib.* 1. commilitones. *Cæs.* 67. commilitones quo tempore defierint appellari milites ab Augusto. *Aug.* 25. commilitones. *Claud.* 10. comminari necem. *Cæs.* 14. comminari cui cuspide. *Cæs.* 62. comminantis vox. *Cal.* 22. comminationes. *Tib.* 37. comminisci litteras. *Claud.* 41. navem solutilem. *Ner.* 34. vectigal. *Vesp.* 23. comminisci. *vide supra* commentus. commiscere. *Vit.* 13. libellum cæteris. *Cæs.* 81. reliquias cineribus. *Dom.* 17. committi cum. *Aug.* 25. commistæ melle salivæ. *Vit.* 2. committere se publico. *Ner.* 26. incestum cum. *Cal.* 23. committi arbitrio. *Aug.* 28. committere cui summam belli. *Dom.* 6. committitur cui res. *Vesp.* 4. committi provinciam. *Vit.* 3. committere. *unde commissiones.* *ἀγωνίσματα.* *Claud.* 41. committere agona. *Ner.* 23. inter se æquales. *Gr.* 17. Circenses. *Claud.* 21. ludos e tribunali. *Claud.* 21. naumachiam. *Claud.* 21. prælium. *Dom.* 4. pugiles. *scil. in certamen.* *Aug.* 45. pugnam classe. *Aug.* 96. quadrigas. *Ner.* 11. quosdam, *scil. ad pugnam.* *Claud.* 34. subitos, *scil. ludos.* *Cal.* 18. inter se omnes. *Cal.* 56. committitur acies. *Vesp.* 5. commissio ludorum. *certamen.* *Aug.* 43. *Galb.* 6. commissiones. *ἀγωνίσματα.* *Aug.* 89. commissiones meræ. *ἀγωνίσματα.* *Cal.* 53. commissæ classis. *Ner.* 3. commissum castellum. *Cæs.* 68. commissi pedites. *scil. in pugnam.* *Cæs.* 39. commissæ adulteria. *Aug.* 69. commissæ multa fiunt. *Cal.* 41. commode. *Aug.* 99.

commoditas membrorum. *Aug.* 79. contra commodum. *Aug.* 78. commodum. *Galb.* 12. commoda emeritorum stipend. *Aug.* 24. sacerdotum. *Aug.* 31. veteranorum. *Ner.* 32. *Vit.* 15. emeritæ militiæ. *Cal.* 44. missionum. *Aug.* 49. præmiorum. *Aug.* 24. minima. *Aug.* 25. commodior princeps. *Tib.* 33. commodissimus finis. *Cæs.* 87. commorari. *Tib.* 11. commoratus Brundusii. *Aug.* 17. commovere prætorianos metu, &c. *Galb.* 16. commoveri responso. *Dom.* 15. suspicionibus. *Dom.* 14. commotus. *iratus.* *Cæs.* 29. *Aug.* 51. commota Livia. *irata.* *Tib.* 51. communicare consilium. *Cal.* 56. officia inter. *Dom.* 7. cum pluribus de ratione belli. *Tib.* 18. communicatur jactura seu lucrum. *Aug.* 75. communio sermonis. *Aug.* 74. communi nomine. *Cæs.* 19. in commune deliberare. *Ner.* 15. communes impensæ. *Cæs.* 10. communes liberi. *Aug.* 17. communior. *comior, humanior.* *Claud.* 21. communiter cum Augusto. *Tib.* 21. commutare dona, &c. *Vit.* 5. latebras. *Cæs.* 1. litteras. *Cæs.* 56. multa. *Aug.* 24. provincias. *Aug.* 47. commutanda vox. *Tib.* 71. comœdia Græca. *Claud.* 11. vetus. *Aug.* 89. comœdiæ Græcæ Germanici. *Cal.* 3. comœdi inducti. *Claud.* 45. ex compacto. *Cæs.* 20. compacta membra. *Vesp.* 20. compagibus sellæ luxatis. *Aug.* 43. comparare alicui. *Gr.* 18. comparare quem Thraci. *h. e. componere in pugna.* *Cal.* 35. comparare. *emere.* *Cæs.* 47. comparare magisteria. *emere.* *Cal.* 22. comparare manum. *Tib.* 25. possessiones. *Cæs.* 42. scriptum. *Hor.* 2. comparantur pecudes carius. *emuntur.* *Cal.* 27. comparatio adstantis. *Aug.* 79. in comparisonem se dimittere. *Rhet.* 6. comparata familia. *an est, emptæ?* *Cæs.* 10. comparatum in aliquem venenum. *Tib.* 49. comparati exercitus. *Aug.* 8. comparatæ bestiæ ad. *Cæs.* 75. comparanda bibliotheca. *Cæs.* 44. comparere. *Aug.* 14. & 94. non comparere. *ἀφαιρίσειν.* *Rhet.* 4. compedes. *Cæs.* 48. compellari. *accusari.* *Cæs.* 17. compellere. *Aug.* 35. fame ad deditionem. *Aug.* 14. vi in Capitolio. *Vit.* 15. ad latebras. *Tib.* 8. ad mortem. *Tib.* 56. ad necem. *Ner.* 35. compelli ad. *Claud.* 37. compelli a matre. *Vesp.* 2. compelli ut. *Cæs.* 1. compelli suspicione, metu, ad. *Vesp.* 14. compellere. *adde infra* compulsus. compendium. *Claud.* 29. compendium. *lucrum.* *Tib.* 48. *Claud.* 20. *Vit.* 2. *Cal.* 41. comperi ex. *Ner.* 29. comperit. *Cæs.* 16. *Aug.* 42. *Tib.* 11. & 54. comperit. *cognovit.* *Cæs.* 81. comperit eum occisum. *Aug.* 8. comperit de. *Dom.* 6.

- compererat. *Aug.* 45. *Cal.* 39. comperisse. *Tib.* 56. comperisse quicquam. *Cas.* 74. compertus adulterare. *Aug.* 67. comperta conjuratio. *Aug.* 66. *Dom.* 21. mors. *Cas.* 3. uxor in stupro. *Tib.* 35. compertum habere. *Cas.* 66. pro comperto pollicens. *Ner.* 31.
- compescere legiones. *Cal.* 1. licentiam. *Aug.* 45. motus. *Tib.* 37. multitudinem. *Cas.* 16. ritus. *Tib.* 36.
- competere cui. *convenire.* *Cas.* 40. competit ætas. *Aug.* 31. competit animo corpus. *h. e. par est.* *Oth.* 12. competitor consulatus. *Cas.* 19. competitores. *Cas.* 23. competitores consulatus. *Cas.* 41. competitores potentissimi. *Cas.* 13.
- compitales Lares. *Aug.* 31. compitalicii ludi. *ibid.*
- complanatus lacus. *Cas.* 44. complanata juga. *Cal.* 37.
- completus alveus rudibus. *Aug.* 30.
- complexu quidam protegunt Cæsarem. *Cas.* 14.
- complexus arctius Britannicum. *Claud.* 43.
- compluvium. *Aug.* 92.
- componere aliquid. *Aug.* 89. carmen. *Tib.* 70. carmina. *Ner.* 52. commissiones. *Cal.* 53. historiam. *Gr.* 10. laudes. *Cal.* 20. libellos. *Gr.* 21. memoriam vitæ. *vitam describere.* *Claud.* 1. multa. *Aug.* 85. componere multa. *scribere.* *Gr.* 8. quid Latine. *Gr.* 1. componere volumina. *scribere libros.* *Gr.* 6. *Claud.* 41. componere vultum ad speculum. *Cal.* 50. componi aliquid de se. *Aug.* 89. epinicia. *Ner.* 43. composuisse negotium. *Cal.* 40. componendus status. *Cal.* 1. composita oratio. *Aug.* 84. feditio. *Cas.* 4. compositi commentarii. *Cas.* 56. compositi versus. *Claud.* 1. compositæ seditiones. *Tib.* 25. compositis rebus. *Vit.* 9.
- comportare reliquias. *Cal.* 3.
- compotiores. *Rhet.* 5.
- compos mentis. *Vesp.* 5. spei. *Tit.* 5. voti. *Aug.* 28. *Cal.* 13. votorum factus. *Aug.* 58.
- comprobare dictum. *Aug.* 53. domum. *Ner.* 31. electum. *Aug.* 21. verum assensu. *Aug.* 68.
- comprehendere bella viginti voluminibus. *Plin.* 2. comprehensa vehicula. *Tib.* 38. comprehensis vehiculis. *Cal.* 39.
- comprimere seditiones. *Aug.* 19. comprimendus motus. *Vesp.* 4. compressa feditio. *Cal.* 4. res. *Vesp.* 6.
- compulit eos, ut. *Cas.* 24. compulsus necessitate ad. *Vesp.* 16. compulsus ad necem. *Aug.* 66. compulsus in. *Cas.* 64. compulsus gratiam facere. *Dom.* 14. compulsæ plebs ad. *Ner.* 38. compulsus. *adde supra* compellere.
- computata ratio. *Dom.* 4.
- conans orare. *Aug.* 15. conatus interficere. *Aug.* 16. conatu primo. *Ner.* 12. conata perficere. *Galb.* 17.
- concameratus locus. *Aug.* 90.
- concedere. *permittere.* *Aug.* 32. concedere delicta. *Ner.* 29. liberis legata. *Aug.* 66. subseciva possessio-
- ribus. *Dom.* 9. Augusto uxorem. *Tib.* 4. ad otium. *Claud.* 5. in specum. *Ner.* 48. concessit, ut. *Aug.* 40. concessit servare. *Cas.* 75. spectare. *Aug.* 44. usurpare. *Claud.* 24. concedi alterutri. *Aug.* 13. concessa vita. *Cas.* 68. *Aug.* 16. concessum a Claudio beneficium. *Galb.* 14. concessum jus. *Dom.* 7. concessum a patre peculium. *Tib.* 50. concessum privilegium. *Vesp.* 8. concessæ collationes. *Tit.* 7. concessæ decimæ. *Galb.* 15. concessa beneficia. *Tit.* 8.
- concepisse. *Aug.* 17. ex conceptu camini. *camino ignem concipiente.* *Vit.* 8. conceptus. *embryo.* *Dom.* 22. conceptus infans. *Aug.* 63. conceptus ex adulterio. *Tib.* 62. concepta ex liberto filia. *Claud.* 27. concepta opinio. *Aug.* 6. concepta spes. *Vesp.* 5. concipere spem. *Tib.* 14.
- concerpere litteras. *Ner.* 47.
- concertantes de. *Aug.* 21.
- conchæ. *Cal.* 46. conchæ unionum. *Ner.* 31.
- conchylii fasciæ. *Cal.* 17. conchyliatæ vestis usus ademptus. *Cas.* 43.
- concidere. *Ner.* 33. & 46. concidere mutuis ictibus. *Claud.* 34. concidere terræ motu. *Tib.* 74. concidisse. *Tib.* 73. concidi essedum. *Claud.* 16.
- conciliare cui filiam. *Cas.* 50. conciliari cui per. *Vit.* 7. concilianda gratia. *Cal.* 3. conciliandi pollicitationibus animi. *Oth.* 6. conciliatus favor. *Cas.* 11. conciliator promissimus affinitatis cujusdam. *Aug.* 48.
- concilium dimissum. *Aug.* 93.
- concinere tragædo. *Cal.* 54. concinentibus signis. *Tib.* 37. concinentes undique. *Cal.* 6.
- concio. *Aug.* 25. *Cas.* 33. concio populi. *Cal.* 24. extrema. *Cas.* 33. vocata. *Vit.* 15. super ea re. *Cas.* 5. conciones patriæ. *Tit.* 7. regum, ducum. *Dom.* 10. concionari ad populum. *Aug.* 84. concionari. *Cas.* 85. concionandi tempus. *Cas.* 55. concionans. *Aug.* 27. concionantis more. *Rhet.* 6.
- concupere spem ostentis. *Tib.* 14.
- concitare ad. *Cas.* 8. concitari. *Tib.* 61. concitari ad convitia. *Tib.* 54. concitatus exemplo. *Oth.* 10. concitato in se odio. *Ner.* 45.
- conclamantibus plerisque. *Tib.* 75. conclamatum est ab. *Cas.* 80. *Ner.* 46.
- conclavia. *Aug.* 72.
- conclusa porticibus piscina. *Ner.* 31.
- concordiæ ædes. *Tib.* 20. *Vit.* 15. concordiæ cognomen recipit Vitellius. *Vit.* 15. concorditer. *Tib.* 7. concors collega. *Cas.* 19.
- concremare commentarios. *Cal.* 15. epistolas. *Oth.* 10.
- concreti calli. *Aug.* 8.
- concubinus vetus. *Galb.* 22. concubina reversa. *Dom.* 12. concubinæ. *Ner.* 28. concubinæ Neronis, &c. *Ner.* 44. concubinitus nuptarum. *Ner.* 28.
- concubitus. *Cal.* 24. & 36. adolescentuli. *Claud.* 29.

mariti. *Aug.* 94. matris. *Ner.* 28. concubitus mon-
strosus. *Tib.* 43. concubitu. *Cal.* 40. *Vesp.* 22.
concupiscere. *Cal.* 37. dominationem. *Cas.* 30. con-
cupisset spectare. *Claud.* 34. concupisse. *Cas.* 22.
concupisset triumphum. *Vesp.* 12.
concurrere ad audiendum. *Cas.* 32. concurrere ad re-
sistendum. *Cas.* 15. concurrere armis inter se. *Oth.*
12. concurrere cum. *Oth.* 10. concurrunt classes.
Claud. 21. concursus est. *Cal.* 6. concursus ho-
stium. *Aug.* 91. concursus turbæ. *Aug.* 14. con-
cursus fortuitus. *Ner.* 34. concursus sit ad. *Rhet.*
2.
concurfantes. *Oth.* 7.
concussum terræmotu theatrum. *Ner.* 20.
condemnare. *Tib.* 3. condemnare. *devo*, qui vincit
in iudicio. *vide locum.* *Tib.* 8. condemnavit foro-
res, scilicet per iudices, tanquam accusator. *Cal.*
24. condemnavit Pisonem, *h. e.* in iudicio obtinuit,
ut condemnaretur. *Vit.* 2. condemnare haruspi-
cem. *Dom.* 16. inauditos. *Galb.* 14. procuratores.
Vesp. 16. reum. *Cas.* 12. *Cal.* 38. ad bestias. *Claud.*
14. ad metalla, &c. *Cal.* 27. lege Scatinia. *Dom.*
8. condemnari. *Dom.* 11. condemnaturus capitis.
Dom. 11. condemnatus ambitus. *Cas.* 9. conde-
mnatus de ambitu. *Cas.* 41. in antliam. *Tib.* 51.
condere cineres in urnas. *Cal.* 15. libros forulis. *Aug.*
31. pugiones. *Ner.* 49. condere reliquias. *sepelire.*
Aug. 100. reliquias monumento. *Ner.* 50. sub
lectum. *Cal.* 51. lustrum. *Aug.* 97. urbem. *Aug.*
18. 47. & 60. *Cal.* 21. condi. *sepeliri.* *Hor.* 15. con-
dita in pyxidem barba. *Ner.* 12. condita in æra-
rium lex. *delata*, *asservanda data.* *Cas.* 28. con-
dita ancilia. *Oth.* 8. conditum lustrum. *Tib.* 21. ab
hospite oleum. *Cas.* 53. in pyxidem venenum.
Ner. 47.
condixit ei cœnam. *Tib.* 42. condicta cœnula. *Claud.*
21.
condiscere. *Ner.* 20.
condiscipulus. *Dom.* 1. condiscipuli. *Ner.* 22. *Vit.* 14.
conditio. *Aug.* 17. & 40. familiæ. *Vit.* 1. pacis. *Oth.*
9. principum. *Dom.* 21. temporum. *Cas.* 16. *Cal.*
31. & 60. *Oth.* 4. *Vesp.* 10. deterior. *Cas.* 86. di-
versa. *Aug.* 2. præfens. *Gr.* 21. proposita, ut
Aug. 32. conditio si. *Cas.* 68. conditionis abjectæ.
Cal. 35. ejusdem. *Ner.* 23. incertæ. *Ner.* 57. con-
ditione ea, ut. *Vit.* 15. *Dom.* 9. conditione defer-
re neptem, *h. e.* in matrimonium. *Cas.* 27. condi-
tione sollicitari. *de matrimonio.* *Galb.* 5. conditio-
nes. *matrimonia.* *Claud.* 26. conditiones circum-
spectæ. *matrimonia.* *Aug.* 63. conditiones magnæ.
Cas. 3. quæsitæ. *Aug.* 69. deditiois. *Cas.* 75. pacis
seræ. *Aug.* 17. leniores. *Aug.* 65. motæ. *Cas.* 75.
conditor Capuæ. *Cas.* 81. insulæ. *Aug.* 98. urbis.
Aug. 7. generis. *Vesp.* 12.
conditorium Alexandri M. *Aug.* 18. *Cal.* 52.
condormire. *Aug.* 78.
conducere ædes. *Tib.* 35. choragum. *Aug.* 70. condu-

ctis quadringenis annulis. *Gr.* 3.
conferre amplitudinem margaritarum *h. e.* explorare
quam sit amplior, ponderosior. *Cas.* 47. conferre
ad. prodesse. *Tib.* 4. conferre donatione gemmas.
Aug. 30. partem census. *Ner.* 44. pecunias. *Cas.*
19. *Aug.* 57. cui præmia. *Cal.* 20. se cubitum.
Aug. 6. se ad. *Aug.* 2. & 10. *Ner.* 3. *Dom.* 1. se ad
quietem. *Tib.* 15. se ad studia. *Gr.* 24. se Mityle-
nas. *Aug.* 66. in libros. *Cas.* 44. in medium dena-
rios. *Aug.* 71. in unum consilia. *junctim consulta-*
re. *Cas.* 80. in se tutelam. *Cas.* 68. in unum. *Ner.*
19. conferens culpam in alios. *Vit.* 15. conferta
multitudo. *Tib.* 2.
confessio expressa. *Galb.* 10. facinoris expressa.
Tib. 19. confessus plerisque. *Cas.* 52. confessi.
Aug. 33.
confestim. *Cas.* 70. & 84. *Aug.* 10. *Tib.* 7. 10. 13. &
24. *Cal.* 15. *Ner.* 34.
conficere bellum. *Aug.* 10. *Dom.* 6. instrumentum.
Vesp. 8. iter. *Cal.* 43. nuptias. *Claud.* 26. reditum
h. e. impetrare. *Cas.* 5. residua. *Aug.* 78. vias. *Cas.*
57. ictibus sagittar. *Tit.* 5. vulneribus. *Cal.* 58.
confici. *de fera.* *Ner.* 29. confici ictibus. *Vit.* 17.
igne. *Cal.* 1. decreta. *Aug.* 35. conficiuntur acta.
Cas. 20. conficiens Africanas. *Claud.* 21. feras,
scil. sagittis. *Dom.* 19. confectus modus summæ.
Cal. 38. confecta vestis. *Aug.* 73. confecta victo-
ria. *Aug.* 17. confectum bellum. *Cas.* 28. iter.
Claud. 17. crimen. *Claud.* 15. confecti senio.
Cal. 29. confectores ferarum. *Aug.* 43. *Ner.* 12.
confidens. *Dom.* 12. confidens ostento. *Tib.* 19. con-
fidentia summa. *Cal.* 51.
configere muscas stilo. *Dom.* 3. confixa cohors sagit-
tis. *Cas.* 68.
confirmare beneficia edicto. *Tit.* 8. confirmare crus-
ex debili firmum reddere. *Vesp.* 7. confirmare mili-
tes. *Cas.* 66. confirmare ordinem in sententia rett-
nere senatum. *Cas.* 14. confirmare populum. *Aug.*
43. regnum. *Cas.* 9. spem. *Cal.* 12. suspicionem. *Tib.*
52. quem voce. *Vit.* 10. ad successionem imperii.
Tib. 55. confirmari. *Ner.* 24. confirmari auspiciis,
ominibus. *Galb.* 9. gratulationibus. *Ner.* 34. reme-
dio. *Aug.* 80. de spe. *Tit.* 5. confirmatus haruspi-
cio. *Vesp.* 5. confirmata opinio. *Aug.* 6. provin-
cia per. *Aug.* 10. confirmatum imperium. *Vit.*
9.
confiscari. *Cal.* 41. confiscantur hæreditates. *Dom.*
12. confiscata summa. *Aug.* 101. confiscati.
Aug. 15. confiscati principes, id est, bona
ipforum. *Tib.* 49. confiscatum HS millies. *Cal.*
16.
confisus. *Cas.* 29. confisus senatusconf. *Cas.* 86.
conflagraverant tabulæ. *Vesp.* 8. conflagratio Vesevi.
Tit. 3.
conflare coronam. *Galb.* 12. simulacra. *Ner.* 32.
statuas

statuas. *Aug.* 52. vasa. *Aug.* 71. conflata conjuratio. *Ner.* 36.
 conflictari morbis. *Claud.* 2. conflictatus tempestate. *Aug.* 17.
 configere. *Cas.* 39. configere cum hoste. *Vesp.* 4. conflixerunt aquilæ. *Vesp.* 5.
 confluere ad. *frequentes convenire.* *Cas.* 39. confluerant Neapolim. *Ner.* 20. confluens multitudo. *Cas.* 16. confluentes. *Cal.* 8. confluentia prospera. *Tib.* 10.
 confodere. *Aug.* 51. confodere fica. *Cal.* 32. confodi. *Cas.* 81. *Aug.* 27. *Tit.* 6. confodi manibus. *Claud.* 26. confodi in concubitu. *Claud.* 29. confossus graphiis. *Cal.* 28. plagis. *Cas.* 82. confossa lectica. *Aug.* 91. confossa gladio. *Cal.* 59.
 confricare sibi faciem. *Claud.* 8.
 confringere Liburnicam. *Ner.* 34.
 confugere Perusiam. *Aug.* 14. confugere ad. *Cas.* 5. *Aug.* 17. *Tib.* 53. ad castra. *Claud.* 36. in Capitolium. *Dom.* 1. confugerat quo. *Aug.* 17.
 confunditur lusus. *Claud.* 33. confusus somnio. *perturbatus.* *Cas.* 7. confusus annus. *Aug.* 31. confusissimus mos. *Aug.* 44.
 congemuit. *Tib.* 23.
 congerere gratias laudesque. *Tit.* 11. laudes. *Aug.* 98. quidquid honorum, &c. *Cal.* 15. virgulta, &c. *Cas.* 84. congesta humus. *Ner.* 19. congestum in sinum lutum. *Vesp.* 5. congestæ reliquæ. *Galb.* 22. congesta probra. *Tib.* 54. congestis pilis. *Claud.* 20.
 congiarium uberrimum. *Cas.* 27. promissum. *Aug.* 42. propositum. *Aug.* 42. datum. *Tib.* 54. insigne. *Vesp.* 18. nummorum. 300. *Dom.* 4. ingens. *Rhet.* 5. congiarium. *Cal.* 17. treceni nummi. *Tib.* 20. populo propositum. *Ner.* 7. congiaria. *Aug.* 41. *Claud.* 20.
 congressus hominum. *Aug.* 65. assiduus. *Tib.* 50.
 congruere formæ. *Cal.* 3. congruit nobis ratio temporum. *Cas.* 40. *Gr.* 7. congruens membris. *Tib.* 68. vitæ mors. *Oth.* 12. congruentia morum. *Oth.* 2.
 conjectare. *Cal.* 57. *Dom.* 3. conjectans. *Aug.* 95. conjectans de. *Ner.* 6. & 40.
 conjectores. *somniorum interpretes.* *Cas.* 7. conjectura. *Cas.* 1. conjectura veritatis difficilis. *Galb.* 7. levis. *Tib.* 5.
 conjicere in carcerem. *Cas.* 17. in compedes. *Vit.* 12. in periculum. *Oth.* 10. in vincula. *Tib.* 37. *Vesp.* 5. conjectus in custodiam. *Aug.* 27. conjectus in vincula. *Ner.* 49.
 conjungere consulatus. (*alibi est continuare*) *Cal.* 17. conjungere ponte intervallum. *Cal.* 19. quam sibi matrimonio. *Ner.* 23. conjungi fratri. *Tib.* 2. conjunctum cum Diis genus. *Cas.* 6. conjuncti affinitate, propinquitate. *Ner.* 35. conjunctiones. *Aug.* 86.
 conjurare cum. *Aug.* 17. conjuratio Catilinæ dete-

cta. *Cas.* 14. *Aug.* 94. Lepidi & Getulici detecta. *Claud.* 9. Murenæ. *Aug.* 56. & 66. Pisoniana in Neronem. *Luc.* 7. Sejani oppressa. *Tib.* 65. comperta. *Dom.* 21. detecta. *Ner.* 56. præparata. *Tit.* 6. Pisoniana, Vinicianæ. *Ner.* 36. urbana. *Cas.* 9. conjurationes assiduæ. *Vesp.* 25. detectæ. *Cas.* 75. detectæ in August. *Aug.* 19. promulgatæ. *Ner.* 36. in Cajum. *Cal.* 56. in Claudium. *Claud.* 13. in Neronem. *Ner.* 36. in Domitianum. *Dom.* 14. conjurati. *Cas.* 80. conjurati eorumque liberi ut tractati a Nerone. *Ner.* 36. conjurati leniter a Tito tractati. *Tit.* 9. conjurati aliquot in Cajum interempti. *Claud.* 11. conjuratorum in Cæs. animus. *Cas.* 82.
 connexi serie. *Tib.* 43. connivere. *Cas.* 67. connivere ad fulgura. *Cal.* 51.
 conqueri vicem suam. *Aug.* 66. conqueri libello. *Claud.* 2. conquerens onera. *Cal.* 42. conquerens de. *Aug.* 51. conquestus. *Tib.* 34. conquestus de collega. *Cas.* 20.
 questio de L. Cæsaris morte. *Tib.* 70.
 conquiescere. *Aug.* 78.
 conquirere pueros. *Aug.* 83. conquiri. *Aug.* 71. *Vit.* 10. conquisiti greges. *Tib.* 43.
 consalutare imperatorem. *Tit.* 5. Jovem. *Cal.* 22. patrem patriæ. *Aug.* 58. consalutaverat uxorem ut Augustam. *Dom.* 3. consalutatus Cæsar. *Dom.* 1. imperator. *Galb.* 10. *Oth.* 6. *Vit.* 8. consalutato populo. *Tib.* 17. consalutatio. *Oth.* 9.
 consanguinei. *Cas.* 81. *Claud.* 25.
 consauciare caput. *Ner.* 26. consauciatus brachium. *Aug.* 20.
 conscendere equum. *Cal.* 51. navigium. *Cas.* 58. tribunal. *Galb.* 10. in tribunal. *Tib.* 17.
 conscientia. *Claud.* 44. libertorum. *Cal.* 56. sceleris Neronem semper exagitans. *Ner.* 34.
 conscius. *Aug.* 65. sibi iræ. *Claud.* 38. necis. *Ner.* 3. & 33. secretorum. *Tib.* 14. conscii popularium. *Ner.* 43. conscii (scil. conjurationis) centuriones. *Cal.* 58. conscii latentes. *Dom.* 10. conscii præmoniti. *Oth.* 6. conscie insidiarum. *Cal.* 24.
 consciscenda mors. *Claud.* 31. nex. *Cas.* 36.
 conscribere edicta. *Tit.* 6. legiones, auxilia. *Galb.* 10. testamentum. *Claud.* 44. conscripta legio. *Ner.* 19. conscripta ex Transalpinis legio. *Cas.* 24. conscripta tabula literis. *Cas.* 81. conscriptæ in Ciliciam legiones. *Cas.* 8.
 consecrare, ἀποθεῖν. *Ner.* 9. ædem Jovi. *Aug.* 29. barbam Jovi. *Ner.* 12. equos. *Cas.* 81. gladios Marti. *Cal.* 24. locum Neptuno, &c. *Aug.* 18. consecrari. *Aug.* 5. consecrari. inter Divas referri. *Tib.* 51. consecrandus bos. *Tit.* 5. consecratus majoribus, h. e. a majoribus. *Cas.* 20. consecrata Octavio ara. *Aug.* 1. consecratum simulacrum. *Galb.* 4. consecrati ei ludi. *Cas.* 88. consecrati principes. *Cal.* 35. consecratio, ἀποθέωσις. *Dom.* 2. conse-

consecutus cohortes. *Cas.* 31.
 consentire pro partibus. *Aug.* 12. consensisse ad inducias. *Cal.* 5. consentiens collega. *Cas.* 19. consentientes universi. *Aug.* 5.
 consensus repentinus maximusque. *Aug.* 53.
 consensu. *Aug.* 57. *Tib.* 1. *Ner.* 44. *Tit.* 6. consensu ingenti. *Dom.* 13.
 consepiri bustum materia. *Ner.* 33.
 confertum margaritis gemmisque monile. *Galb.* 18.
 conservare liberos. *Aug.* 17. ordinem. *Cas.* 21. privilegia. *Aug.* 45. conservasse chirographum. *Dom.* 1. conservari. *Aug.* 94. conservanda vox. *Ner.* 20. & 25.
 confidere. *Aug.* 35. confidere. *scil. ad cognoscendam causam.* *Cal.* 38. confidere in. *Aug.* 44. confedit in. *Aug.* 43. confidet humero aquila. *Claud.* 7. confessus frequens. *Aug.* 44.
 considerare formam. *Cas.* 31. fœminas more mercantium. *Cal.* 36. consideratius. *Cas.* 77.
 consignare tabellas. *Claud.* 29. consignata inter auspices dos. *Claud.* 26.
 consiliarius. *Tib.* 33. consiliarii in negotiis publicis. *Tib.* 55. consiliarii in cognitionibus. *Claud.* 12.
 consilium. *Tib.* 18. consilium judicum. *consiliarii.* *Dom.* 8. consilium medicorum. *Tib.* 68. celatum. *Ner.* 34. destitutum. *Cas.* 9. frequentissimum. (*pro ipsis consiliariis*) *Dom.* 12. natum. *Cal.* 51. præceps. *Cas.* 20. immaturum. *Aug.* 8. consilia adversariorum. *Aug.* 69. consilia conjuratorum. *Cas.* 17. habita. *Cas.* 80. semestria. *Aug.* 35.
 consistere togatum in foro. *Aug.* 40. eodem loci. *Cal.* 53. paullum. *Cas.* 31. in. *Aug.* 2. constitit. *Ner.* 21. constitisse ad fores. *Aug.* 94. consistens apud. *Tib.* 18.
 consobrinus. *Cal.* 26. *Claud.* 26.
 confocer. *Claud.* 29.
 consolari per edicta. *Tit.* 8. consolantes. *Tib.* 52. consolandus. *Cas.* 68. consolando. *Aug.* 53. consolatorii codicilli. *Oth.* 10.
 confopitus. *Claud.* 44.
 consors. *scil. imperii.* *Tit.* 9. *Oth.* 8. consors Romuli. *Tib.* 1.
 conspectus. *Aug.* 16. in conspectum venire. *Cas.* 35. *Tib.* 7. in conspectu esse. *Rhet.* 6. conspecta aquila. *Tib.* 14. conspecto delatore. *Dom.* 11.
 conspergi vias. *Cal.* 43.
 conspicatus quem. *Cas.* 82.
 conspici. *Claud.* 4.
 conspicuum facere. *Aug.* 45. conspicuæ cultu ædes. *Aug.* 72.
 conspirare cum. *Cas.* 9. conspirare in. *Tib.* 8. ad res novas. *Claud.* 13. simul. *Galb.* 10. conspirarunt eum perdere. *Claud.* 37. conspiratum est in eum a. *Cas.* 80. conspirati. *conjurati.* *Ner.* 43. *Galb.* 19. *Dom.* 17. conspiratio. *Aug.* 19. amicorum, &c. *Dom.* 14. optimatum. *Cas.* 15. detecta. *Cal.* 56. Cæsaris & aliorum. *Cas.* 9. in Cæsarem. *Cas.* 80.

constat. *Aug.* 33. constat inter. *Aug.* 96. satis. *Aug.* 10. vix sibi ipsi. *Galb.* 14. constat ei pudicitia. *Tib.* 2. ei ratio impensarum. *Ner.* 30. constitit inter omnes. *Cas.* 87. constitit ei valetudo. *Cal.* 50. constitit. *Cas.* 26. constitit pluris. *Ner.* 27. constituerunt apparatus 400. millibus nummum. *Vit.* 13. quanti funus constaret. *Vesp.* 19. constare auro argentoque. *Aug.* 25. constans fama. *Cas.* 6. constantia. *Aug.* 42. animi. *Luc.* 8. Cæsaris. *Cas.* 63.
 constanter. *foriter.* *Vesp.* 4. constantius. *Aug.* 10. constantius. *fortius.* *Tib.* 19. constantissime. *Aug.* 66. *Ner.* 7. constantissime affirmare. *Tit.* 2.
 consternatio. *Cas.* 20. *Cal.* 51. consternatio magna. *Claud.* 12. consternatus. *Aug.* 23. & 90. consternatus ictu. *Galb.* 18. consternatus metu populus. *Aug.* 43. morte. *Galb.* 11. odore equus. *Ner.* 48. consternata respub. cæde Clodii. *Cas.* 26. consternati. *Vit.* 8.
 constituere castra. *Tib.* 37. loca propria. *Claud.* 21. ludos. *Aug.* 18. lupanar. *Cal.* 41. pallacas. *Vesp.* 21. præfectos. *Cas.* 76. quidquam. *Aug.* 56. templa, aras, ludos. *Aug.* 59. rhetoribus annua centena. *Vesp.* 18. cui commoda. *Claud.* 18. cui salaria. *Ner.* 10. constituitur pecunia. *Aug.* 36. constitui. *Cas.* 40. constitui ducem. *Tib.* 65. constitui semel aliquid de re tota. *Claud.* 4. ex constitutione patris. *Tib.* 50. constitutiones senatus. *Tib.* 33. constituta ædes. *Cas.* 10. constituta quintana. *Ner.* 26. constituta repub. *ordinata.* *Cas.* 9. constitutum. *Tib.* 75. constitutum gravius a senatu de. *Cas.* 30. ad constitutum. *Oth.* 6. constituta. *Ner.* 33. constituta collegia. *Cas.* 42. constituta ei publice præmia. *Cas.* 17.
 constratus Circus. *Cal.* 18.
 constringi. *vinciri.* *Ner.* 34. *Cal.* 35.
 construere monumentum. *Dom.* 8.
 constuprare ministrum. *Tib.* 44. per vim. *Ner.* 35.
 constupratus. mutua libidine. *Vit.* 12.
 consuevisse. *Cas.* 73. consuevisse. *Galb.* 16. consuevisset. *Cas.* 50. consuevisset accipere. *Aug.* 41. consueverat vocare. *Aug.* 98. consueverant cogere. *Aug.* 36.
 consuetudo. *Aug.* 32. consuetudo ac mos (*ad exempla synonymorum.*) *Rhet.* 1. consuetudo est ut. *Cas.* 21. cœnarum revocata. *Dom.* 7. declamandi. *Rhet.* 1. imperii. *Cas.* 30. luxus, desidia. *Ner.* 42. negotiorum. *Tib.* 52. nutrimentorum. *Cal.* 9. oculorum. *Vesp.* 2. vomitandi. *Vit.* 13. antiqua. *Tib.* 32. mala. *Tib.* 33. vetus. *Aug.* 40. Agrippina. *Tib.* 7. adulterii. *Oth.* 2. stupri cum soribus. *Cal.* 24. consuetudo victus. *diata.* *Gr.* 14. consuetudo. *de congressu Ven.* *Tit.* 10. consuetudo Octavia. *cohabitatio conjugal.* *Ner.* 35.
 consul Antonius. *ubi notetur consul propositum.* *Cas.* 79. & 84. consul designatus. *Cas.* 14. *Aug.* 27. *Dom.* 1. consul perpetuus. *Vit.* 11. consul interrogat sententias. *Cas.* 21. consul unius diei. *Ner.* 15.
 con-

consules designati. *Cas.* 29. *Aug.* 94. per consules plerumque recitabat rationes ad senatum missas Nero. *Ner.* 15. consulum summa potestas. *Cal.* 26. consulibus sequentibus. *b. e. anno sequente.* *Cas.* 1. consulibus abrogatus magistratus. *Cal.* 26. consulis mors. *Cas.* 76.
consularis. *Cas.* 9. *Aug.* 8. *Tib.* 27. consularis scemina. *Aug.* 69. consularis vir. *Cas.* 4. *Claud.* 29. *Tit.* 6. *Dom.* 11. consulares inopes quingenis annuis sestertiis sustentati. *Vesp.* 17. consulares. *Aug.* 62. consulares legati. *Tib.* 41. consulares viri. *Aug.* 33. consularia ornamenta. *Cas.* 76. *Claud.* 24.
consulatus alter. *Cas.* 24. exactus. *Cal.* 8. continuus. *Cas.* 76. ordinarius. *Galb.* 6. *Dom.* 2. primus. *Aug.* 61. proximus. *Cas.* 50. datur. *Aug.* 37. consulatus annui. *Aug.* 26. recusati. *ibid.* consulatus omnes Romæ non gessit Augustus. *Aug.* 26. consulatum hostiliter invadit Augustus. *Aug.* 26. consulatus in paucas horas concessus. *Cas.* 76. consulatus binos collegas poscit Augustus. *Aug.* 37. consulatus Augusti paucissimarum horarum. *Aug.* 26. secundi consulatus petitio, absenti Cæsari concessa. *Cas.* 26. consulatus Cæsaris continuus. *Cas.* 76. consulatus Augusti. *Aug.* 26. consulatus Cæsaris tertius & quartus titulo tenus. *Cas.* 76.
consulere, *scil. mathematicum de genesi.* *Aug.* 94. consulere sibi. *Oth.* 10. senatum. *Rhet.* 1. *Aug.* 56. consuli de. *Aug.* 27. consuli haruspices. *Tib.* 63. consulere oraculum. *Tit.* 5. *Vesp.* 5. consulens de filio. *Aug.* 94. consulens de genitura. *Cal.* 57. consurgere. *Vesp.* 24. *Rhet.* 6. consurgere ad res novas. *seditionem capere.* *Cas.* 9. consurrexisse. *Tib.* 73. consurgens. *Ner.* 19.
consultandum. *Ner.* 15. consultatio transacta. *Ner.* 41. consultationes. *questiones oraculo preposita.* *Tib.* 14.
consultus. *interrogatus.* *Aug.* 18. consultus Apollo. *Ner.* 40. consultus haruspex de. *Dom.* 16. consulto se. *Aug.* 65. *Cas.* 56. *Tit.* 62.
consumere noctem potando. *Tib.* 42. consumptus a formicis serpens. *Tib.* 72. consumpta incendio domus. *Cal.* 59.
consummare opera. *Cas.* 30. consummaturi. *Cal.* 44.
contabulare Hellespontum. *Cal.* 19.
contaminare urina deam. *Ner.* 56. contaminatur religio. *Dom.* 8. contaminatus flos. *Cas.* 49. contaminatus probriis. *Vit.* 4. contaminati negligentia ordines. *Vesp.* 9. contaminata membra. *Ner.* 29.
contestus pelle. *Ner.* 29. contestata piscina. *Ner.* 31.
contemnere Deos. *Cal.* 51. contemni. *Gr.* 24. non contemnenda manus. *Tib.* 25. pro contempto habitus. *Tib.* 73. contemptior. *Tib.* 13. contemptius. *Dom.* 11. contemptissima inertia. *Dom.* 15. contemptor religionum. *Ner.* 56. contemptus infamiae. *Ner.* 39. religionis. *Tib.* 2. contemptui esse. *Claud.* 15. habere. *Aug.* 93.
contendere ad. *per. ere.* *Aug.* 98. contendere ad por-

tam. *Rhet.* 6. in Castra. *Oth.* 6. Romam. *Tit.* 5. præconio. *Ner.* 24. de corona. *Ner.* 12. ne. *Aug.* 27. omni ope. *Dom.* 2. magnopere. *Vit.* 3. contendere inter citharædos. (*committere ἀγωνίζεσθαι.*) *Vit.* 4. contendere pertinaciter. *deprecando instare.* *Cas.* 1. contentio levis. *Ner.* 49.
contentus adibus modicis. *Tib.* 11. contentus magistris. *Aug.* 2. potestate. *Cas.* 76. se uno. *Tib.* 18. cavere. *Tib.* 25. eripere. *Cas.* 28. removisse. *Aug.* 40. scripsisse. *Cas.* 49. contenti oculi. *Tib.* 7. contenti epulo. *Vit.* 10. contentissimus hoc Catone. *Aug.* 87.
conterritus. *Ner.* 49. conterritus atrocitate. *Dom.* 11. conterriti. *Ner.* 6.
conti. *Tib.* 62. *Cal.* 32.
continere, *scil. in officio.* *Aug.* 15. continere dextram. *Tib.* 25. manus penulis. *Galb.* 6. se. *Cas.* 81. *Galb.* 19. vinculis. *Tit.* 65. contineri. *de spatio regionis.* *Cas.* 25. contineri auctoritate doctorum. *Rhet.* 2. caltris. *Tib.* 37. loco. *Aug.* 65. contineri in sulis. *includi, de deportatis.* *Aug.* 19. continetur libris. *Cas.* 79. continentur socii. *in officio retinentur.* *Aug.* 23.
continens, *scil. terra insula opposita.* *Aug.* 16. & 65. *Tib.* 40. continens scriptura. *continua, non divisa in capita.* *Gr.* 2.
continentissimus. *Aug.* 72.
continentia. *si quis comprimit nec emittit ventris flatum.* *Claud.* 32.
contingere crus calce. *Vesp.* 7. contingere familias, *scil. cognatione.* *Ner.* 32. contingere quem arcto gradu. *Aug.* 4. contigit laus. *Cas.* 35. contingi radiis solis, terra. *tangit.* *Ner.* 6. contingens Cæsarium domum gradu nullo. *Galb.* 2. contingentes Illyricum coloniae. *Aug.* 25.
continuare consulatus. *Aug.* 26. *Ner.* 14. *Dom.* 13. continuare prænomena per. *Ner.* 1. continuatio laborum. *Tib.* 21. continuatum biennium. *Vit.* 5. continuo. *statim.* *Cas.* 7. *Tib.* 27. continuus consulatus. *Cas.* 76. continuum biduum. *Tib.* 42. triduum. *Aug.* 22. continuo biennio. *Tib.* 38. continuo triennio nata. *Cal.* 7. continui menses. *Aug.* 23.
contra. *Cas.* 73. *Tib.* 2. *Galb.* 15. *Vesp.* 16. *Vit.* 2. & 9. *D. m.* 23. contraaccubans. *Aug.* 98. accumbens. *Cal.* 25.
contra solis exortum. *Aug.* 94. hemicyclum. *Gr.* 17. regiam. *Aug.* 31. se. *Cal.* 18. tribunal. *Aug.* 44.
contradicere. *Aug.* 54. alicui. *Cas.* 18. Curioni edicto. *Aug.* 56. contradicente nullo. *Cas.* 20.
contrahere causam valetud. *Aug.* 98. matrimonia. *Cal.* 25. offensam. *Vesp.* 4. plurimum invidiae. *Tit.* 6. contrahere veteranos. *colligere.* *Aug.* 10. contractus frigore digitus. *Aug.* 80. contractus com meatus. *Cal.* 43. contracti undique libri. *Aug.* 31. contractæ copiae ad. *Aug.* 96. contractæ ex provincia. *Galb.* 6. contractæ undique naves.

collecta. Cal. 19. contracta auxilia. Cas. 4. contracta exemplaria. Or. 4. contractis membris. Cal. 58.
contraria imperaturo philosophia. Ner. 52. contrariæ quinquereemes. (ἀντίπεσσοι.) Ner. 31.
contrectasse membra. Ner. 34. contrectantur foeminae, &c. Claud. 35. contrectanda pecunia. Cal. 42. contrectatae uxores. h. e. adulteratae. Dom. 1. contribuere regna alienigenis. Aug. 48.
controversia proposita. Rhet. 6. controversiæ. Rhetorum exercitamenta. Rhet. 1. controversiæ aut fictæ, aut judiciales. Rhet. 1.
contrucidare. Ner. 43. Galb. 19. bestias. Cas. 75. legiones. Cal. 48. universos. Cal. 28. contrucidare vulneribus. Dom. 17.
contubernalis. Cas. 42.
contubernium. Tib. 14. & 56. Cal. 22. Vesp. 4. contubernium impudicum. Cal. 36. contubernium de concubitu. Vesp. 3. contubernium Dionysii. Gr. 7. matris, proavia. Cal. 10. Nicomedis. Cas. 49. Planci. Rhet. 6. sordidissimorum hominum. Claud. 5. Sphæri, &c. Aug. 89. M. Thermi. Cas. 2.
contuens acrius. Aug. 79.
contuitus Augustum. Aug. 94.
contumacia. Aug. 54. philosophorum. Vesp. 13. nimia. Vit. 12. contumax epistola. Claud. 35. contumaces. Tib. 2. contumacius. Aug. 24.
contumelia. Aug. 7. & 68. verborum. Aug. 13. insignis. Cas. 79. rerum & verborum. Ner. 33. contumeliæ causa. Tib. 27. contumeliæ impudentes. Ner. 49. contumeliosa edicta. Ner. 41.
conturbatus annus. Aug. 31.
convalescere ex morbo. Aug. 59. convaluit ilex. Aug. 92. convaluisset. Cal. 6. Claud. 25.
convecti in forum commentarii. Cal. 15.
convelli signa nequeunt. Claud. 13.
convenire in ludos ad. Rhet. 1. convenit in duce. decret. ducem. Aug. 25. convenit. inter omnes constat. Claud. 44. convenit inter omnes. Vesp. 25. convenerat signum. Oth. 6. convenerat dari signum. Cas. 9. conveniens bene uxor. Tib. 7.
convenientia foeminae negotia. Tib. 50.
convenientius nihil. Aug. 10.
conventus Græciæ. Ner. 28. matronarum. Galb. 5. maximus. Cas. 49. nocturni. Cas. 75. peracti. Cas. 30. & 56.
converberatum caput. Ner. 42.
convertere animum ad. Tib. 49. Cal. 38. convertere epistolas ad. Cas. 56. festinantem, &c. Dom. 16. iter Romam. Cas. 34. hominum oculos fulgore. Cal. 35. in se provincias. Vesp. 4. se. Vesp. 7. convertere. interpretari. Cas. 30. convertit homines. Tacito est. advertit ad se, sil. contemplandum.

Tit. 5. convertere scripta Græcorum. latine interpretari. Rhet. 1. converti ad vim. Oth. 5. converti in desidiæ. Galb. 9. convertens in hostem singulos. Cas. 62. conversus ad. Cas. 31. & 40. Aug. 98. conversus ad curam. Cal. 47. ad proximos. Dom. 16. conversa ad Orientem statua. Vesp. 5. conversi religione in poenitentiam. Claud. 13.
convicium foedissimum. Aug. 13.
convictores Græculi. Tib. 56. convictus Megistanum. Cal. 5.
convinci. Cal. 40. convictus latrocinii, cædis. Tib. 1. repetundarum. Cas. 43. convictus, expressisse, &c. Vesp. 4. convicta. Dom. 8. convicti scelere. Ner. 31. in affectatione imp. Tit. 9. in fraude, h. e. fraudis. Claud. 14.
convitia. Tib. 28. convitia omnium. Cas. 49. adversus convitia & rumores firmus. Tib. 28. convitia & maledicta perpeffus. Ner. 39. ad convitia concitantur & concitati perduntur Nero & Drusus. Tib. 52.
convitiator citatus. Tib. 11.
convitians. Tib. 53.
convivari. Aug. 74. Vesp. 19. Dom. 21. convivatus. Cas. 48. Claud. 32.
convivium desertum. Cal. 45. dimissum. Aug. 76. domesticum. Claud. 44. familiare. Tib. 13. frequens. Cas. 31. Tib. 61. lautius. Cal. 32. plenum. Aug. 51. Aug. 76. Cal. 24. solenne. Vit. 11. in convivio cubanti ordo. Cal. 24. convivia ampla, assidua. Claud. 32. intempestiva. Cal. 45. jucunda, profusa. Tit. 7. convivæ discumbunt. Aug. 70.
convocare plebem auxilio. Claud. 18. senatum. Claud. 36. veteranos. Cas. 29. convocari edicto. Tit. 11. convocata plebs. Rhet. 6. convocatis ad concionem militibus. Cas. 66.
convulsum latus. Tib. 72.
cooptare sibi collegam. Aug. 27. cooptare in locum. Ner. 2. cooptandi sacerdotes. Claud. 22. cooptata gens in patricios. Tib. 1.
copas imitantes matronæ. Ner. 27.
copia doctorum, professorum. Rhet. 1. honestorum. Aug. 46. legum immensa. diffusa. Cas. 44. provinciarum. Cas. 22. rei nummaria. Aug. 41. rerum abundans. Cas. 10. aliqua. Aug. 98. copia magna. exercitus m. Aug. 21. copia singulariter pro exercitu. Vit. 1. copia auxiliorum. copia auxilium militum. Tib. 16. copiae Pompeji validissimæ. Cas. 34. triumvirorum contractæ. Aug. 96. Vitellii fusæ. Vesp. 7. arcellendæ. Cas. 58. cessantes. ibid. hostiles. Cas. 66. ingentes. Tib. 2. innumera. Cas. 68. Galb. 6. militares. Aug. 49. præmissæ. Cas. 63. præsentæ. Dom. 1. transitura. Dom. 6. copiae provinciales. divitiæ, opes. Vit. 7. copiosissimus. Cas. 35.

Tttttt

copreæ:

copreæ. inter copreas adstans mensæ nanus. *Tib.* 61.
a copreis excitabatur. *Claud.* 8.
coquere venenum. *Ner.* 33.
cor cremati incorruptum repertum est, tinctum
veneno. *Cal.* 1. cor plumbeum. *Ner.* 2. cor Zeno-
doti. *Gr.* 11. cordi est regnum. *Cæs.* 49. sine corde
exta. *Cæs.* 77.
coram. *adverbialiter nomini junctum: ut traditio co-*
ram. *Aug.* 39. coram. *postpositum.* viro coram.
Aug. 69. se coram. *Ner.* 33. *Oth.* 1. populo coram.
Tit. 10. illo coram. *Hor.* 6.
Cordubensis. *Aug.* 51.
corbulæ. *Ner.* 19.
Cordus Cremutius. *Aug.* 35. e. us scripta abolita &
restituta. *Cal.* 16.
conferre coeptis plurimum. *Vesp.* 6.
Corfinium. *Cæs.* 34. *Ner.* 2.
Corinthe excidium. *Galb.* 3. Corinthia. vasa. *Aug.*
70. Corinthiorum præcupidus Augustus. *ibid.* im-
mania pretia. *Tib.* 34. Corinthiarius dictus Augu-
stus. *Aug.* 70.
Cornelia Cinnae filia. *Cæs.* 1. uxor Cæsaris. *Cæs.* 6.
Cornelia virgo vestalis defossa. *Dom.* 8. Cornelia
lex. *Aug.* 22. *Cæs.* 11.
Cornelius Alexander. *Gr.* 20. Cornelius Balbus. *Cæs.*
81. & 87. *Aug.* 29. Cinna. *Cæs.* 85. Dolabella. *Cæs.*
4. Epicadius. *Gr.* 12. Fuscus. *Dom.* 6. Gallus. *Aug.*
66. *Gr.* 16. Laco. *Galb.* 14. Phagita. *Cæs.* 74. Sa-
binus. *Cal.* 58. Centurio. *Aug.* 26. Nepos. *Aug.*
77. Cornelii Nepotis libellus. *Gr.* 4. Corneliorum
(*Scipionum*) genus. *Cæs.* 59.
cornicularius. *Dom.* 17.
corniculo merere. *Gr.* 9.
L. Cornificius. *Aug.* 29.
cornix in Capitolio locuta. *Dom.* 23.
cornu in acie. *Aug.* 13.
cornua, *scil.* arcus. *Ner.* 39.
corollaria. *Aug.* 45.
corona circumstantium. *Aug.* 93. orationis carminif-
que. *Ner.* 12. aurea. *Dom.* 4. aurea imposita. *Aug.*
18. civica. *Tib.* 26. Jovis aurea a Galba conflatâ.
Galb. 12. civica. *Cæs.* 76. laurea Cæsaris statuæ
imposita. *Cæs.* 79. laurea. *Tib.* 69. navalis, civica.
Claud. 17. Olympiaca, Pythia. *Ner.* 35. querci-
ca. *Cal.* 19. radiata. *Aug.* 94. excidit de capite.
Galb. 18. coronæ. *Vesp.* 7. coronæ citharædorum.
Ner. 22. aureæ tragædis ac citharædis datæ. *Vesp.*
19. exploratoriæ, &c. *Cal.* 45. sacræ. *Ner.* 25.
scenicæ. *Ner.* 53. vallares ac murales. *Aug.* 25. co-
ronarum variarum genere redimita navigia. *Vit.*
10.
coronari. *Ner.* 24. coronatus laurea. *Tib.* 17. coro-
natus de oratoribus. *Dom.* 13. coronati. *Dom.* 4.
coronati vectores. *Aug.* 98.
corpus. *cadaver defuncti.* *Aug.* 100. corpus. *cadaver*
deportatum & crematum. *Tib.* 75. corpus. *o vexpôs.*
Claud. 1. corpus Alexandri, *h. e. cadaver.* *Aug.*

18. corpus Drusi. *funus.* *Tib.* 7. corpus occisi. *Cæs.*
82. corpus amplum, robustum. *Tib.* 68. corpus
corruptum, tabidum. *de cadavere hum.* *Tib.* 51.
corpus enorme. *Cal.* 50. hebetatum. *Claud.* 2.
illæsum. *Claud.* 16. maculosum. *Aug.* 80. macu-
losum, foedum. *Ner.* 51. prolixum, exile. *Claud.*
30. quassatum. *Aug.* 81. vulsum. *Oth.* 21. cor-
poris unius volumina. *Gr.* 16. corporis gratia.
Vit. 3.
corrigere disciplinam. *Vesp.* 8. errorem. *Cæs.* 28. fastos.
Cæs. 40. morem. *Aug.* 44. pleraque. *Aug.* 32. ma-
las. *Aug.* 99. corrigendi mores. *Tib.* 59. corrigens
dicta. &c. *Ner.* 34. correctâ disciplina. *Vesp.* 4.
correcturus. *Cæs.* 56. correctio morum suscepta.
Tib. 42. *Dom.* 8.
corripere. *Dom.* 4. impensas. *Tib.* 34. missus a septe-
nis spatiis ad quina. *Dom.* 4. adulationes edicto.
Aug. 53. consulares. *Tib.* 23. timiditatem & igna-
viam. *Cal.* 45. obvios. *Oth.* 2. quendam joco.
Aug. 53. quem. voce. *Ner.* 39. corripere. *Cal.* 41. *Oth.*
11. corripere quolibet crimine. *accusari.* *Dom.* 12.
corripere paralyti. *Vit.* 3. corripientes amici. *objur-*
gantes. *Ner.* 35. correptus. *reprehensus.* *Dom.* 2. &
17. correptus dolore. *Claud.* 31. misericordia.
Cal. 12. morbo. *Cæs.* 45. *Ner.* 33. valetudine.
Cæs. 72. *Aug.* 43. *Dom.* 2. correptus graviter. *re-*
prehensus. *Claud.* 38. correpta jurgio. *Galb.* 5. cor-
reptis bonis. *Ner.* 6.
corroborare militem opere assiduo. *Galb.* 6. corro-
boratis his. *adultis.* *Tib.* 11.
corrui arbor. *Dom.* 15. corruerunt statuæ. *Vit.* 9.
corrumpere aliquam. *Dom.* 22. adversarios. *scil.*
donis. *Ner.* 23. foeminas. *Cæs.* 50. corruptus. *de im-*
pudicitia. *Dom.* 1. corruptum navigium. *Ner.* 34.
corruptores Vestalium. *Dom.* 8. corruptelæ.
Claud. 17.
cortinæ aureæ Apollini dedicatæ. *Aug.* 52.
corvi infestantes. *Aug.* 96.
Corvinus Messalla. *Tib.* 70. *vide* Messalla. *Gr.* 4. Cor-
vinus. *vide* Statilius. *Claud.* 13.
Cosana prædia. *Vesp.* 2.
Cosmus servus. *Aug.* 67.
Cosutia I. Cæsaris uxor. *Cæs.* 1.
cothurni. *Cal.* 52.
Cotiso Getarum rex. *Aug.* 63.
L. Cotta xv-vir. *Cæs.* 79. Cotta. *vide* Aurelius. *Cæs.*
1. Cotta. *vide* Lucius. *Gr.* 1. Cotta cos. *Hor.*
14.
Cottius defunctus. *Ner.* 18. Cottii regnum. *Tib.* 37.
Coxendix. *Aug.* 80.
Crassus. *vide* Licinius. *Ner.* 2. Crassus. *vide* Lucius
Licinus. *Rhet.* 1. Crassus Frugi. *Claud.* 17. Crassus
Lucam a Cæsare extractus. *Cæs.* 24. M. Crassus
consularis. *Cæs.* 9. M. Crassus Pompejo reconcilia-
tus. *Cæs.* 19. M. Crassus. *Aug.* 21. M. Crassi uxor.
Cæs. 50.
L. Crassitius. *Gr.* 18.

Crates:

Crates Mallotes. *Gr.* 2. Cratetis jecur. *Gr.* 11.
 creare censores. *Aug.* 37. creare senatores. *Aug.* 40.
 creber sententiis. *Cas.* 55. crebrius. *Aug.* 21.
 credere rumori. *Vesp.* 6. creditur intercepisse. *Cas.* 20.
 creditum est. *Cas.* 88. *Claud.* 16. creditum exigen-
 dum. *Vesp.* 11. crediti quarta pars amissa. *Cas.* 42.
 creditor. *Gr.* 11. *Oth.* 5. creditores Vitellii. *Vit.*
 7.
 cremare lectum. *Cas.* 84. libros. *Aug.* 31. igni. *Cal.*
 27. cremari totus vult Nero. *Ner.* 49. crematus.
Aug. 100. crematum cadaver. *Cal.* 59. crematum
 corpus. *Tib.* 75.
 Cremona. apud Cremonam fusæ Vitellii copiar. *Vesp.*
 7.
 Cremutius. *vide* Cordus. *Aug.* 35. *Cal.* 16.
 crepidæ. *Tib.* 23. *Cal.* 52. crepidatus. *Dom.* 4.
 crepitu tibiæ, scabellorum. *Cal.* 54. de crepitu
 ventris emittendo in convivio, edictum Claudii.
Claud. 32.
 crepusculum. *Ner.* 26.
 crescere. *Claud.* 43. creverat in ejus domo. *Oth.* 1;
 Creta & Cyrene, provincia. *Vesp.* 2.
 crimen. *criminatio.* *Dom.* 12. crimen adulterii. *Dom.*
 8. adulteriorum impudens, falsum. *Ner.* 35. cæ-
 dis. *Claud.* 25. majestatis motum. *Claud.* 16. ve-
 neni. *Tib.* 53. confictum. *Claud.* 15. deprehensum.
Ner. 34. incertum. *Claud.* 29. omne pro capitali
 receptum. *Tib.* 61. crimina. *Aug.* 51. crimina.
accusationes. *Aug.* 71. crimina capitalia sub Tibe-
 rio. *Tib.* 58. diversa. *Cal.* 38. gravissima. *Gr.* 16.
 criminum gratia facta. *Cal.* 15. criminari alterum
 alteri. *Cal.* 56. dictum factumque. *Aug.* 16. inopi-
 nantem. *Tib.* 65. uxorem. *Tib.* 10. criminantes.
accusantes. *Cal.* 30. criminationes Lollii. *Tib.* 12.
 criminationes obtrectatorum. *Cas.* 55. crimino-
 sus. *Cal.* 50. criminofissimus liber. *Cas.* 75. cri-
 minofissime. *Tib.* 53.
 crinita stella. *Ner.* 36. *Claud.* 46. *Vesp.* 23.
 Crispinus. *vide* Rufinus. *Ner.* 35.
 Crispus. *vide* Vibius. *Dom.* 3. Crispus Passienus. *Ner.*
 6.
 cristatus insigniter pullus. *Tib.* 14.
 criticus antiquus. *Gr.* 14. critica corrigendorum au-
 ctorum propria Grammatic. *Gr.* 24.
 crocus sparsus. *Ner.* 25.
 cruciatus nullus. *Aug.* 99. cruciatus genera excogita-
 ta a Tiberio. *Tib.* 62.
 crucifigere. *Dom.* 11. crucifixi librarii. *Dom.* 10.
 crudelitas pristina. *Tib.* 75. crudelem in modum.
Cas. 75.
 crudissimum pistrinum. *Aug.* 4.
 cruentat se Luna. *Dom.* 16. cruenti. *Oth.* 8. cruor.
Cal. 57.
 crus sinistrum. *Aug.* 80. crure debilitatum sanat Ve-
 spasianus. *Vesp.* 7. crura gracillima. *Ner.* 51. crura
 duobus fratribus effracta a Tiberio post ipsorum
 conflagrationem. *Tib.* 44. crura effracta Thallo.

Aug. 67. crura ima. *Cas.* 82. crura suburere nuce
 ardenti solitus Augustus. *Aug.* 68. crurum graci-
 litas formæ minus congruit. *Cal.* 3. cruribus
 fractis. *Vit.* 9.
 crux altior, dealbata. *Galb.* 9. cruce affectus tutor
 ob pupillum necatum. *ibid.*
 crypta. *Cal.* 58.
 cubare. *Aug.* 82. cubare humi. *Cas.* 72. cubare juxta.
Cal. 32. cubat æger. *Aug.* 72. cubuisse. *Aug.* 16.
 cubuisse toro. *Aug.* 73. cubans. *Aug.* 33. & 91.
Vesp. 24. *Gr.* 4. cubans juxta. *Tit.* 2. cubans lectica.
Aug. 43. cubans ex duritie alvi. *Ner.* 34. cubitum
 se conferre. *Aug.* 6.
 cubiculum. *Aug.* 19. 69. 72. 73. 82. & 100. *Cal.* 7.
Dom. 15. *Claud.* 13. *Galb.* 10. cubiculum princi-
 pis in spectaculo. *Ner.* 12. patroni. *Claud.* 37. ex-
 ploratum. *Claud.* 35. patens. *Oth.* 11. perparvum,
 obscurum. *Tit.* 2. regium. *Cas.* 49. speculatum.
Hor. 11. cubiculo præpositus. *Dom.* 16. cubicula
 disposita. *Tib.* 43. cubicularis imago. *Aug.* 7. cu-
 bicularii *Casaris.* *Cas.* 4. cubicularii. *Tib.* 21. *Ner.*
 38. decurio cubiculariorum. *Dom.* 17.
 cubile. *Ner.* 25.
 cubitali majus simulacrum. *Galb.* 4.
 cubitorum 50. anguis. *Aug.* 43.
 cucumeris frustum pro portione sumit. *Aug.* 77.
 culcita. *Tib.* 54. *Vit.* 16. culcita modicella. *Ner.* 48.
 culcitis & stragulis prætentatis. *Claud.* 35.
 culeo insui. *Aug.* 33.
 ad Culicem quantum mihi restat. *Luc.* 2.
 culmen domus. *Tib.* 14.
 culpa moræ. *Cal.* 37. culpari in aliqua re. *Vesp.* 16.
 culpari ob. *Cas.* 72.
 culter plumbeus. *Tib.* 25. venatorius. *Aug.* 19.
Claud. 13. cultelli parvuli. *Claud.* 34. cultrarius.
Cal. 32.
 cultores. *Aug.* 91. Deum matris. *Oth.* 8.
 cultura agrorum. *Aug.* 42. *Vesp.* 1.
 cultus *Casaris.* *vestitus.* *Cas.* 44. & 45. cultus domus.
Ner. 31. Veneris. *Cal.* 52. delicatior. *Aug.* 65. ex-
 cellentissimus. *Ner.* 20. cultus Romanus. *de veste*
& armis accipio. *Cas.* 24. cultus habitusque. *Ner.*
 51. *Cas.* 67. culta matrona purpura. *Ner.* 32.
 cum fide. *Cal.* 16. cum imperio aut magistratu.
qui praditus est imperio aut magist. *Tib.* 12.
 cum maxime. *Dom.* 10. cum plurimum. *Aug.*
 78.
 Cumæ. *Gr.* 8.
 cumulari honoribus. *Ner.* 8.
 cumulus amplior accessit gloriæ. *Tib.* 17.
 cunæ. *Aug.* 94.
 cuneus proximus. *Aug.* 44. cunei. *Dom.* 4.
 cunctari. *Aug.* 56. cunctari adire. *Cas.* 70. cunctandi
 causa. *Tib.* 25. cunctans. *Cas.* 32. cunctans sena-
 tus. *Aug.* 26. cunctantes. *Ner.* 37. cunctantes.
deliberantes. *Dom.* 17. cunctanter. *Aug.* 94.
Tib.

- Tib.* 37. *Tit.* 6. cunctantior ad. *Cas.* 60. cunctantius. *Cas.* 19. *Galb.* 12. cunctatus diu. *Aug.* 8. cunctatus utrumne. *Cas.* 80. cunctatus an se contineret. *diliberabundus.* *Cas.* 81. an surgeret. *Cal.* 58. an absumeret igni ferroque. *Claud.* 21. non cunctatus est venditare. *Vesp.* 16. cunctatio. *Aug.* 12. callida. *Tib.* 24.
- cupere aliquem incolumem. *Cas.* 1. cupere servatam. *h. e. servari.* *Aug.* 17.
- cupiditas. *avaritia.* *Dom.* 10. cupiditas atque avaritia (*quomodo differunt.*) *Dom.* 9. cupiditas augendi. *Aug.* 21. pecuniæ. *Vesp.* 16. potentia. *Cas.* 50. increpita. *Cal.* 44. pristina. *avaritia.* *Vesp.* 19. cupiditatis immensæ. *h. e. avarissimus.* *Galb.* 14.
- Cupidinis habitu infantem dedicat Livia. *Cal.* 7. cupido famæ inconsulta. *Ner.* 55. pecuniæ. *Cal.* 42. cupidus judicandi. *Claud.* 15. cupidissimus natura. *avarissimus.* *Vesp.* 16. cupide. *Tib.* 11. cupide condemnare. *Cas.* 12. frui. *Galb.* 20. cupidissime. *Cal.* 11.
- cupressus arbor. *Vesp.* 5.
- cura. *Aug.* 82. ærarii. *Aug.* 36. *Claud.* 24. annonæ duplex. *Tib.* 8. belli. *Tib.* 16. corporis. *Cas.* 45. *Dom.* 16. funeris. *Tib.* 51. imperii. *Vit.* 2. pacis. *Tib.* 37. Reipublicæ. *Aug.* 64. *Tib.* 41. triumphi. *Cal.* 47. urbis annonæque. *Claud.* 18. artis. *accurata tractatio.* *Gr.* 3. bibliothecarum. *Cas.* 44. doctorum maxima. *quod doctis maxime cura est.* *Gr.* 11. ordinandæ bibliothecæ. *Gr.* 21. Larium. *Dom.* 16. legionum. *Cas.* 76. operum publicorum, viarum, aquarum, alvei Tiberis, &c. *Aug.* 37. operum publicorum. *Vit.* 5. religionum. *Oib.* 8. suorum. *Tib.* 11. adhibita. *Vesp.* 5. exactior. *Tib.* 18. magna. *Cas.* 61. *Aug.* 55. præcipua. *Aug.* 86. curæ habere. *Aug.* 48. curam Reip. attingere. *Tib.* 13.
- curare quem. *h. e. venas mortis gratia incidere.* *Ner.* 37. notitiam. *Tib.* 70. triclinium. *Claud.* 4. exsequenda. *Tib.* 63. locandas statuas. *Claud.* 9. curavit adesse. *Tib.* 51. curavit emendare exemplaria. *Gr.* 24. curavit reparare (*an reparari*) bibliothecas. *Dom.* 20. curavit aperiendum testamentum. *Aug.* 17. decernenda. *Aug.* 38. decernendum currum. *Claud.* 11. curasse referendos. *Aug.* 70. curavit subjiendum cultrum. *Tib.* 25. curavit, ut coalesceret. *Aug.* 92. curare vulgandos libros. *Gr.* 8. curasse, ne. *Aug.* 94. curari. *servari.* *Vit.* 2. curari fomentis. *Aug.* 81. curandum cadaver. *Ner.* 49. curantes facile secundum locum. *Tib.* 11.
- curator munerum ac venationum. *Cal.* 27. curatores restituendæ Campaniæ forte ducti. *Tit.* 8. curatio de refectioe Capitolii. *Cas.* 15. curationem eam in alium transferebat. *Cas.* 15.
- curia. *Aug.* 53. Pompei. *Cas.* 80. 81. & 84. frequens. *Cas.* 22. media. *Tib.* 61. repleta. *Dom.* 23. vocata Julia. *Cal.* 60. obstructa, in qua Cæsar occi-
- sus est. *Cas.* 88. *Aug.* 31. curiæ interesse liberis Senatorum permisit. *Aug.* 38.
- Curia lex. *Aug.* 65.
- C. Curio trib. pl. *Cas.* 29. Cæsaris legatus periit in Africa. *Cas.* 36. C. Curio. *Rhet.* 1. Curio pater. *Cas.* 52. C. Curionis patris orationes. *Cas.* 9. Curionis patris actiones. *Cas.* 49. Curiones, pater & filius. *Cas.* 50.
- curiose cavere de. *Aug.* 40. inquirere. *Vesp.* 1. curioso. *Cal.* 16. curiosus & speculator. *Aug.* 27.
- Q. Curius. *Cas.* 17.
- currere Lupercalibus. *Aug.* 31. ad curiam. *Tit.* 11. ad essedum. *Galb.* 6.
- curriculum bijuge. *Cal.* 19.
- currus Augusti. *Tib.* 6. elephantorum. *Claud.* 11. laureatus. *Aug.* 94. curru adscenso. *Tib.* 2. curru triumphali Augusti vehitur Nero. *Ner.* 25.
- curitare. *Tib.* 38. *Vesp.* 8.
- cursor Phaontis. *Ner.* 49. cursores ex nobilissima juventute. *Aug.* 43. cursores suos misit. *Tit.* 9. cursorum turba. *Ner.* 30.
- curfus solis. *Cas.* 40. virginum. *Dom.* 4. navium regendi. *Cal.* 46. curfus solennes bijugarum, &c. *Dom.* 4.
- Curtius fons. *Claud.* 20. Curtius Nicia. *Gr.* 14. Curtii lacus. *Aug.* 57. *Galb.* 20.
- curulis sella. *Aug.* 43. *Ner.* 13. *Galb.* 18. *Aug.* 26.
- curules triumphi. *Aug.* 22.
- cuspis aquila. *Cas.* 62.
- custodire orthographiam. *observare.* *Aug.* 88. custodiri in carcere. *Vit.* 17. custodiendus in carcere. *Cas.* 14. custoditus est medicus. *in custodiam datus.* *Aug.* 11. custoditum est, ne. *Tib.* 7. custoditi diu codicilli. *Tib.* 51. custos. *equorum.* *Cas.* 81. Priapus. *Gr.* 11. factis atque dictis. *Tib.* 12. appositus. *Tib.* 22. custodi Jovi excitata ædes. *Dom.* 5. custodes. *Aug.* 43. custodes carceris. *Tib.* 75. corporis. *Cal.* 55. & 58. hortorum. *Cal.* 59. dispositi. *Cas.* 43. custodia. *Aug.* 17. custodia carceris. *Cal.* 29. & 32. custodia aditus. *Ner.* 21. corporis. *Galb.* 12. militum. *Aug.* 65. portæ. *Cas.* 68. urbis. *Aug.* 49. in custodiam datus. *Vit.* 2. de custodia. *e carcere.* *Cal.* 45. custodiæ. *h. e. custoditi, captivi.* *Cal.* 27. *Dom.* 14. custodiæ recognoscendæ. *Tib.* 61. custodiæ quod ubique deportatur in Italiam, *i. e. captivi.* *Ner.* 31. custodiæ Hispanorum. *Cas.* 86.
- Cutiliæ. *Vesp.* 24.
- ad Cyathum & vinum cui stare. *a poculis esse.* *Cas.* 49.
- Cybele. *Aug.* 68.
- Cybiosactes dictus Vespasianus. *Vesp.* 19.
- cycladatus. *Cal.* 52.
- Cynagryri exemplum imitatus Acilius. *Cas.* 68.
- Cynicus, scil. Philosophus. *Ner.* 39. *Vesp.* 13.
- Cyrenæ cum Creta, unam provinciam constituunt. *Vesp.* 2.

Cyrus mandat quædam de funere suo. *Cæs.* 87.
Cythicus. *Cal.* 55.
Cyzicenis libertas ademta. *Tib.* 37.

D.

D Aci. *Cæs.* 44. *Aug.* 8. *Tib.* 41. Dacorum incur-
siones. *Aug.* 21. Dacos coërcere cogitat Cæ-
sar. *Cæs.* 44. in Dacos expeditio. *Dom.* 6.
Dalmatia. *Claud.* 13. *Oth.* 9. domita. *Aug.* 21. Dal-
maticus triumphus. *Aug.* 22. Dalmaticum bel-
lum. *Aug.* 20. Dalmatæ a Tiberio subacti. *Tib.*
9.
damnare capite. *Claud.* 39. damnari ad opus. *Ner.*
31. damnandus. *Aug.* 66. damnati. *Cæs.* 89. da-
mnatio. *Aug.* 65. damnatus capitis. *Cal.* 2. *Ner.* 10.
damnatus lege. *Ner.* 3. *Galb.* 4. damnatus repe-
tundis. *Oth.* 2. damnata ob libidines uxor. *Tib.* 11.
damnati capite. *Tib.* 61. damnati parilege. *Ner.*
3. damnati a C. Cæsare restituti. *Cal.* 15. damna-
torum e bonis pecunia in quem usum collata. *Aug.*
41. damnatorum poena in decimum diem differri
solita. *Aug.* 75.
damnosæ Reip. victoriæ. *Tib.* 52. damnosior in ædi-
ficando. *Ner.* 31.
damnum hami abrupti. *Aug.* 25. damna incendio-
rum. *Cal.* 16.
Danubius flumen. *Tib.* 16.
Daphnis. *vide* Lutatius. *Gr.* 3.
dapfile convivari. *Vesp.* 19.
dare. *obscœna significatione.* *Cæs.* 49. dare dono. *Tib.*
11. sepulturæ. *Galb.* 20. nuptum. *Aug.* 63. be-
neficia. *Tit.* 8. civitatem. *Aug.* 40. *Gr.* 22. *Galb.*
14. cui cœnam. *Oth.* 3. coheredem. *Cal.* 14. co-
hortam, alam, tribunatum. *Claud.* 25. populo
congiaria. *Aug.* 41. *Dom.* 4. congiarium. *Aug.*
42. epulum. *Cal.* 17. consulatum. *Ner.* 15. alii
vertendum. *Aug.* 89. absentibus secundum præ-
sentes (*vide locum*) *Claud.* 15. ad terram. *Aug.*
96. decimas. *Cal.* 26. dictata. *Cæs.* 26. documen-
tum. *Claud.* 15. *Galb.* 14. experimentum. *Cal.*
57. *Luc.* 1. experimenta artium. *Ner.* 22. expe-
rimenta abstinentiæ. *Dom.* 9. gladiatores. *exhibe-
re.* *Tit.* 7. petenti honorem. *Cæs.* 76. honores.
Cæs. 76. imperium. *Dom.* 13. indicium recusant-
tis. *Oth.* 7. cui inferias. *Vit.* 11. inferias manibus.
Cal. 3. legata. *Aug.* 101. locum. *assignare.* *Aug.*
44. ludos. *Tib.* 7. mancipia & prædia. *Cæs.* 26.
mandata ad. *Tib.* 12. mercedem. *Ner.* 17. minus.
exhibere spectat. *Ner.* 12. negotium. *Aug.* 40. oc-
casionem. *Cal.* 10. officia invitis. *Galb.* 15. ope-
ram disciplinis. *Claud.* 3. operam foro. *Tit.* 4.
operam historiæ, &c. *Dom.* 20. operam magi-
stro. *Cæs.* 4. operam matrimonio. *Galb.* 5. ope-
ram phonasco. *Aug.* 84. operam spectaculis. *Ner.*
21. operam studiis. *Plin.* 2. operam tonforibus.
Aug. 79. operam ne. *Aug.* 86. ordines. *munus mi-*

litare committere. *Cæs.* 75. poenas. *Ner.* 46. præ-
cepta. *Tib.* 18. prandium, congiarium. *Tib.* 20.
prælium navale. *exhibere.* *Tit.* 7. pretio regna.
Cæs. 54. requiem senectuti. *Tib.* 24. secretum.
Tib. 25. sedem. *Tib.* 75. signum. *Cæs.* 9. *Cal.*
58. *Ner.* 9. *Claud.* 43. sortem. *edere oraculum.*
Dom. 15. spatium. *Cæs.* 60. cui spatium. *Ner.* 37.
cui successorem. *Aug.* 88. *Tib.* 63. suspicionem.
Tib. 72. *Cal.* 12. suspicionem avaritiæ. *Dom.* 9.
cui se in adoptionem. *Tib.* 2. se convivio. *Cæs.*
31. tesseras. *Aug.* 40. togam. *Claud.* 43. tribu-
natum. *Aug.* 38. venationes, munus gladiato-
rium. *Ner.* 4. veniam. *Claud.* 38. veniam depre-
cantibus. *Tib.* 36. veniam matri. &c. *Tib.* 10.
dedit arbor ramos a frutice. *Vesp.* 5. dari fato. *Tit.*
9. datur petitio. *conceditur.* *Cæs.* 26. datur pro-
vincia plebiscito. *Cæs.* 11. dandum signum. *Aug.*
16. daturus civitatem. *Aug.* 40. datus muneri.
Gr. 21. datus fratris in custodiam. *Vit.* 2. datus
consulatus. *Aug.* 37. datus Atellanarum histrio.
Ner. 39. data ei cœna. *Vit.* 13. data defensio. *cor-
cessa.* *Claud.* 29. data provincia. *commissa, quam
regat.* *Cæs.* 9. data a Cæsare provincia. *Aug.* 103.
data tessera. *Galb.* 6. *datum epistolarum Augusti.*
Aug. 50. datum plebi congiarium. *Tib.* 54. dato
cui negotio. *Cal.* 22. *Ner.* 34. datum ædilibus ne-
gotium. *Tib.* 34. datum a senatu negotium. *Aug.*
3. datum præmium. *Cæs.* 74. datum signum tu-
ba. *Ner.* 19. dato veneno. *Cal.* 23. dati ad remum
servi. *Aug.* 16. dati ad supplicum. *Cal.* 11.

Darius puer ex Parthorum obsidibus. *Cal.* 19.
de die lavare. *Dom.* 21. de industria. *Claud.* 29. &
33. *Galb.* 19. de more. *ex consuetudine.* *Tit.* 5.
Galb. 18. de nocte. *Aug.* 97. de nocte vigilare
(*malim evigil.*) *Vesp.* 21. de sententia commu-
ni. *Tib.* 35. de sententia consilii quædam age-
re. *Tib.* 18. de sententia iudicum. *ex sentent.*
Claud. 11.

Dea fortuna. *Galb.* 4. Dea Syria. *Ner.* 56.

dealbata crux. *Galb.* 9.

deambulare. *Aug.* 83. *Dom.* 21. deambulans. *Aug.*
96.

debellari Gallias a consule. *Ner.* 43. debellatum nisi
prius Illyricum esset. *Tib.* 17.

debilitas corporis. *Cal.* 26. debili crure. *Vesp.* 7. de-
bilitatus lapsu. *Aug.* 43.

debita fato dominatio. *Aug.* 19. debita Capitolio Pa-
latioque spolia. *Cal.* 46. debitores ærarii veteres.
(*an debita?*) *Aug.* 32. debitores æris alieni duas
partes statim solvere iussi. *Tib.* 48.

decantare ἀλυσιν Illy. *Ner.* 38.

decedere. *mori.* *Aug.* 101. *Ner.* 5. *Gr.* 17. & 20. *Hor.*
14. decedere provincia. *abire.* *Cæs.* 18. & 26. pa-
ralysi. *Vit.* 3. via. *Tib.* 31. *Cæs.* 31. *Ner.* 4. pro-
vincia. *Cal.* 48. decedens provincia. *officio abiens.*
Cæs. 8. *Ner.* 24. *Tit.* 5. decedens Macedonia.

Aug. 4. decedentes prospere res, *pro procedere*, *Cas.* 24.
 December. *Aug.* 32.
 decemjugis. *Ner.* 24.
 decempedæ. *Aug.* 24.
 decemvir legibus scribendis. *Tib.* 2. decemviri. *Aug.* 36.
 decens ac pulcher. *Dom.* 18.
 deceptus. *Vesp.* 15. deceptus fraude Clemens. *Tib.* 25. deceptus spe. *Tib.* 65. decepti janitores. *Aug.* 19.
 decernere arcum. *Claud.* 1. mittendos. *Cas.* 24. cui orationem. *Claud.* 24. quæstionem. *Cas.* 6. cui statuum. *Galb.* 23. decerni sibi. *Cas.* 76. decerni sibi honores. *Tib.* 58. decerni sibi templa. *Aug.* 52. *Tib.* 26. decernitur lapidibus. *pugnatur.* *Ner.* 26. decernenda ornamenta triumphalia. *Aug.* 38. decernens divinos honores. *Cas.* 83. decernentes abolitionem facti. *Tib.* 4.
 decerperelaureas. *Galb.* 1.
 decidere spe. *Oth.* 5. ad angustias rei familiaris. *Claud.* 9. ad pedes. *Aug.* 94. decidit in. *Dom.* 15. decidit fulmen in. *Galb.* 8. decidit lumen. *Tib.* 19. decidunt statuis capita. *Galb.* 1. decidisse in hoc versu. *Ner.* 46. decisa negotia. *Vesp.* 21.
 decimæ. *Cal.* 26. decimæ concessæ. *Galb.* 15.
 decimare. *Cal.* 48. classiarios. *Galb.* 12. decimatæ cohortes. *Aug.* 24.
 Decimus, prænomen Claudii. *Claud.* 1. Decimus Laberius. *Cas.* 39.
 Decius Silanus cos. creatus. *Cas.* 24.
 declamare. *Gr.* 4. & 7. Græce. *Rhet.* 1. genere vario. *Rhet.* 6. declamat publice Nero. *Ner.* 10. declamans. *Claud.* 4. declamandi consuetudinem repetit Pompejus, nec omittunt Antonius & Augustus. *Rhet.* 1. declamatorio. *Rhet.* 6.
 declarans eos consules. *Cas.* 80.
 declinarunt se numina a terris. *Aug.* 70. ad declinandam invidiam. *Cas.* 4.
 decocta Neronis. *Ner.* 48.
 decollandi artifex miles. *Cal.* 32.
 decoloratæ collybo manus. *Aug.* 4.
 decorare dignitate. *Aug.* 27.
 decorus juvenis. *Aug.* 64. decore nec gratius quidquam, nec brevius. *Dom.* 18.
 decrepita. *Oth.* 2.
 decretum. *Aug.* 58. patrum. *Cas.* 16. *Tib.* 17. *Aug.* 44. abolitum. *Claud.* 6. prius inductum. *Cas.* 16. publicum. *Aug.* 1. decreta. *Aug.* 35. decreta plurima honorificentissimaque. *Cas.* 78. decreta accusatoribus præmia. *Tib.* 61. decreta supplicatio ob. *Ner.* 10. decretus clypeus. *Cal.* 16. decretus ei triumphus. *Tib.* 17. decreti sibi honores. *Cas.* 45.
 decumani. *Cas.* 70.
 decumbere in lecto. *Cas.* 49. superlectum. *Ner.* 48. in triclinio. *discumbere.* *Claud.* 39.

decuria quarta judicum. *Aug.* 32. quinta judicum addita. *Cal.* 16. sexta judicum. *Galb.* 14. decuriæ. *Aug.* 57. decuriæ equitum. *Tib.* 41. judicum. *Aug.* 29. & 32. scribarum obviæ. *Claud.* 1. singulæ. *Aug.* 32. decurio cubiculariorum. *Dom.* 17. decurio Fundanus. *Cal.* 23. decuriones. *Tib.* 37. municipiorum. *Aug.* 100. colonici. *Aug.* 46.
 decurrere. *Aug.* 83. per. *Ner.* 11. circa tumulum. *Claud.* 1. decursio Trojæ. *Cal.* 18. decursio campestris. *Galb.* 6. decursio prætorianis indicta. *Ner.* 7. decursus. *Ner.* 24.
 decus triumphii. *Claud.* 17.
 dedecus imperii magnum. *Tib.* 41. dedecora. *Aug.* 65. *Cal.* 48. *Claud.* 26. dedecora varia. *Aug.* 68. dedecoratus flagitiis. *Ner.* 36.
 dedendus hostibus. *Cas.* 24. dedentes se. *Aug.* 21.
 dedicare ædem. *Tib.* 20. ædem genio. *Aug.* 60. Capitolium, templum. *Tib.* 40. Apollini cortinas. *Aug.* 52. domum. *Ner.* 31. effigiem. *Cal.* 7. instar. *Cas.* 61. monile Veneri. *Galb.* 18. simulacra. *Aug.* 57. statuum. *Tit.* 2. statuas. *Aug.* 31. tabulam in cubiculo. *Tib.* 44. theatrum. *Aug.* 43. dedicari. *Tib.* 74. dedicatur scena. *Vesp.* 19. dedicata Jovi ædes. *Aug.* 91. dedicata Augusto ara. *Claud.* 2. dedicatum amphitheatrum. *Tit.* 7. dedicatæ ædes Deor. *Ner.* 38. dedicatæ thermæ & gymnasium. *Ner.* 12. dedicandus Marti. *Vit.* 10. dedicatio patinæ. *Vit.* 13. dedicatio pontis. *Cal.* 32. theatri. *Claud.* 21.
 dedititio. *Cas.* 63. & 74. *Aug.* 14. *Vesp.* 4. regum. *Claud.* 21. facta. *Tib.* 4. in deditionem redactus. *Cas.* 34.
 dedititii mactati ad aram. *Aug.* 15. dedititii trajecti in al. reg. *Tit.* 9.
 deditus cognitioni. *Tib.* 62. factioni. *Cal.* 55. ludo, epulis. *Cal.* 32. luxuriæ, sævitæ. *Vit.* 13. huic parti. *Gr.* 24. studiis liberalibus. *Claud.* 40.
 deducere coloniam. *Ner.* 9. colonos. *Cas.* 28. exercitum ex. *Ner.* 18. rationem. *Aug.* 42. thensam in domum Vesp. & in circum. *Vesp.* 5. thenfas. *Aug.* 43. finum ad. *Cas.* 82. in forum. *Aug.* 26. deduci hinc. *Aug.* 29. deduci ad se. (ad locum in Casare, tertia deducta est.) *Cal.* 25. deducendæ coloniz. *Tib.* 4. deductus ad. *Ner.* 28. deductus ad terram. *Dom.* 17. deductus in forum tiro. *Ner.* 7. deductus in harenam. *Cal.* 35. deductus circum templa. *Tib.* 17. deducta classis. *Cas.* 4. deducta est tertia. *ambigue dictum.* *Cas.* 50. deducta tiara. *Ner.* 13. deductum summæ æris alieni. *Cas.* 42. deducto in forum filio. *Tib.* 15. deducti coloni. *Cas.* 81. deducti in. *Claud.* 25. deductior natus. *Aug.* 79.
 deesse Reipub. *Cas.* 75. deesse. non defendere. *Aug.* 56. deest pecudi cor. *Cas.* 77. deest ei studium. *Cas.* 71. defunt ponderi unciz. *Galb.* 12. defuit eventus. *Vesp.* 7.
 defatigare. *Cas.* 65.

defectio-

- defectio. *Vesp.* 24. exercituum nuntiata. *Ner.* 47. Illyrici nuntiata. *Tib.* 16. subita. *Cal.* 50. defectione intellecta. *Tib.* 73. defectores. *Ner.* 43.
- defendere partes. *Cas.* 1. caussam. *Cas.* 49. regem. *Cas.* 71. *Tib.* 8. defendens caussam. *Rhet.* 1. reum. *Rhet.* 6. defensurus dignitatem. *Cas.* 33. defensio Ciceronis erudita. *Claud.* 41. defensio rei. *Vesp.* 13. defensio data. *Claud.* 29.
- deferre senatui cognitionem. *Cas.* 23. alicui cognomen. *Aug.* 58. lectum. *Cas.* 84. cui neptem conditione. *Cas.* 27. ornamenta cons. *Claud.* 5. præmia. *Ner.* 32. reos. *Aug.* 10. summam Reipub. *Cal.* 1. cui Syriam provinciam, &c. *Tib.* 42. ad. *Cas.* 17. deferri. *Tib.* 28. deferri. offerri. *Aug.* 26. deferri ad ærarium. *Aug.* 94. ad fiscum. *Dom.* 12. in curiam. *Ner.* 8. in porticum. *Tib.* 11. deferens. *clam accusans.* *Claud.* 9.
- defessus. *Vesp.* 5. defessa fortuna. *Galb.* 4.
- deficere. *Vit.* 15. deficere facultate. *Aug.* 84. deficit copia. *Aug.* 46. deficit panis. *Cal.* 39. deficit progenies in. *Galb.* 1. deficit vox, spiritus. *Tib.* 23. deficere. *mori.* *Ner.* 49. *Aug.* 99. defecisse. *obisse.* *Claud.* 44. defici gressu, visu. *Gr.* 3. deficiens. *moriturus.* *Tib.* 73. deficiens capillus. *Cas.* 45. materia. *Tib.* 61. *Cal.* 45. turba. *Claud.* 18. æstu. *Plin.* 3. deficientes lecticarii. *non sustinentes onus.* *Oth.* 6. libidines. *Tib.* 43. vires. *Tib.* 73.
- deflagrarunt insulæ. *Tib.* 48.
- deslere eadem edicto. *Cal.* 30. deslere diplomata ut vetera. & obsoleta. *Cal.* 38.
- deslectere. *de via decedere.* *Aug.* 93. deflexit virtutes in vitia. *Dom.* 3. doflexa acerbitas in senatum. *Cal.* 48.
- defluere Tiberi Ostiam. *Ner.* 27. defluxit familia. *Aug.* 2.
- defodi vestalem. *Dom.* 8. defossus locus. *Cas.* 39.
- deformati notis. *Cal.* 27.
- deformis turba. *Aug.* 35. deformis calvitie, & obestitate ventris. *Dom.* 18. deformia principi. *Claud.* 40. deformia lucra. *sordida.* *Vesp.* 23. deformitas ædificiorum. *Ner.* 38. deformitas calvitii. *Cas.* 45. deformiter. *Ner.* 49.
- defractis subselliis. *Claud.* 41.
- defricare sibi met fauces, &c. *Vesp.* 20.
- defungi morte. *Cas.* 89. defunctus malis. *Ner.* 40. defuncta via. *Aug.* 8. de defunctorum statu, ultra certos annos quæri vetuit Titus. *Tit.* 8. defunctos laudandi mos. *Cas.* 8. *Aug.* 8.
- degenerare a civili more. *Aug.* 17. degenerare a virtutibus. *Ner.* 1.
- deglubere pecus. *Tib.* 32.
- dehinc. *Aug.* 49. *Tib.* 51.
- dehonestare. *Claud.* 30.
- dejerare per Genium. *Cal.* 27. per numen. *Cal.* 24.
- dejicere togam de. *Cas.* 9. dejicere e. *Cas.* 80. dejecta ab humeris toga. *Aug.* 52. dejectum tempestate funus. *Dom.* 15.
- delapsa leniter aquila. *Aug.* 94. delapsa superne saxa. *Tib.* 39.
- delaturus nomen. *Cas.* 30. delatus. *clam accusatus.* *Dom.* 15. delatus humeris. *Aug.* 100. sella in. *Ner.* 26. delata summa imperii. *Ner.* 3. delatum cognomen. *Tib.* 67. *Vit.* 8. delati per indicem ad. *Ner.* 39. delatore conspecto. *Dom.* 11. delatores inter adversa temporum. *Tit.* 8. delatores. *Tib.* 61. *Cal.* 15. & 30. *Claud.* 44. delatorum præmia ad quartas redacta. *Ner.* 10. & 44. delatores non castigans princeps, irritat. *Dom.* 9.
- delectari bestiariis, &c. *Claud.* 34. comœdia. *Aug.* 89. delectatus insula. *Tib.* 40. poetis. *Tib.* 70. *Vit.* no. *Aug.* 77.
- delectus militum. *Cas.* 79. puerorum. *Aug.* 43. magnus ordinum hominumque. *Aug.* 74. adhibitus. *Ner.* 37. habitus. *Aug.* 31. delectus acti. *Cal.* 43. delegare prætori. *Aug.* 33. ordinandas bibliothecas. *Cas.* 56. officium. *Ner.* 32. plurima. *Tib.* 63. quem occidendum. *Cal.* 57. delegari magistratibus. *Claud.* 23. delegans curam. *Gr.* 21. delegatus Tiberio status pacandæ Germaniæ. *Tib.* 16.
- delere fugitivos. *Aug.* 3. delere scripta spongia, lingua. *Cal.* 20.
- delibare tantummodo acervos num. *Aug.* 57. delibata a Cæsare pudicitia. *Aug.* 68. delibatum digitis osculum. *Aug.* 94.
- deliberare de. *Aug.* 65.
- delicata. *Vesp.* 3. delicatorem gratissimi. *Tit.* 7.
- delicate. *Cal.* 43. delicatior cultus. *Aug.* 65.
- delicatissima navigia. *Vit.* 10.
- deliciæ generis humani. *Tit.* 1. in deliciis habere. *Vit.* 12.
- delicta modica. *Aug.* 66.
- deligata collo ascopera. *Ner.* 45. deligati ad palum. *Claud.* 34. deligati ad stipitem. *Ner.* 29. deligatis veretris. *Tib.* 62.
- deligere juvenes qui. *Galb.* 10. oppidum sedem bello. *Galb.* 10. vehicula. *Ner.* 44. deligi. *Vesp.* 4.
- delirare. *Vesp.* 5. delirus. *Ner.* 33.
- delitescens. *Claud.* 5.
- delubrum Martis. *Vit.* 8.
- demandare curam. *Tib.* 51. cui curam. *imperium.* *Cas.* 76. jurisdictionem. *Claud.* 23. servis mergendum. *Ner.* 35. cui testamentum. *Cas.* 83. demandari in civitatem securitatis causa deponi. *Cal.* 9. demandatus Lacedæmoniis. *commendatus.* *Tib.* 6. demandata cui amica. *Oth.* 3. demandata vice sua. *Cal.* 41. demandatum bellum. *Aug.* 10.
- dementia simulata. *Aug.* 19.
- demere barbam. *Cas.* 67. statuae caput. *Tib.* 58. historiis fidem. *Rhet.* 1. cui notam. *Claud.* 16. quid ex consuetudine. *Tib.* 42. demsit notas ignominiosis, reis fordes, damnatis supplicia. *Vit.* 8. demetur cervix. *Cal.* 33. demto capite. *Cal.* 22.
- demereri. *aliquem.* *Claud.* 40. *Vesp.* 2. *aliquem arte.* *Vit.* 2. alium alia via. *Oth.* 4. demeruit avunculum.

lum. *sibi conciliavit.* Aug. 8.
 demergere navem. *Claud.* 17. demergere cloacis.
Ner. 26. demersus Circio. *Claud.* 17. demersa
 pars Liburnicarum. Aug. 17. demersa venena.
Cal. 49. demersi mari pulli. *Tib.* 2.
 Demetrius Cynicus. *Vesp.* 13.
 demigrasse in hortos. *Tib.* 35.
 demittere ramulum in gremium. *Galb.* 1. demissus
 cœlo. Aug. 94. demissa in urnam forticula. *Ner.*
 21. demissi ad terram rami. Aug. 92.
 Demochares. Aug. 16.
 demonstrare digito. Aug. 45. demonstrasse tuto-
 rem. Aug. 94. demonstrari. Aug. 9.
 demortuus. Aug. 10. demortua Vestalis. Aug. 31.
 demortuus. *Cas.* 41.
 demum. Aug. 16. *Oth.* 6.
 denarius. Aug. 57. denarii. Aug. 67. & 71. denarii
 centeni. *Cal.* 46. denariorum millia. *Tib.* 48.
 denegare. *Cal.* 23. denegare precantibus. *Cas.* 1. de-
 negare honores. *Ner.* 15.
 denotare ut mollem, &c. *Cal.* 56.
 dens Neroni exemptus. *Vesp.* 5. dentes rari, exigui,
 scabri. Aug. 79.
 densissimum agmen. *Cal.* 15.
 denubere alicui. *Ner.* 29.
 denudare virgines. Aug. 69.
 denuntiare cui. *Cal.* 55. denuntiare futura mala. *Tib.*
 59. tempus. *Cas.* 65. denuntiare ne. *Cas.* 75. *Tib.*
 27. *Cal.* 48. denuntiante Pompejo. *Cas.* 75. de-
 nunciatur prodigio. Aug. 94. denunciata cædes.
Cas. 81. denunciatum iter. *Claud.* 13. denun-
 ciata sacrificanti periculosa. Aug. 96. denuncia-
 tiones accusatorum. Aug. 66.
 deparci. *Ner.* 30.
 depellere ostenta a semet in capita. *Ner.* 36. depulsi
 lacte infantes. *Tib.* 44.
 dependens brachium. *Cas.* 82.
 deperire. *Cas.* 42. consuetudini oculorum. *Vesp.* 2.
 amore alicujus. *Vesp.* 22.
 deperdita amore. *Dom.* 3.
 depictus in membrana orbis. *Dom.* 10. depictæ mi-
 nio assulæ. *Gr.* 11. depictæ pænulæ. 52.
 deplorare statum temporum. *Cas.* 20. *Galb.* 10.
 deplorato statu. *Rhet.* 6.
 deponere actionem. *Cas.* 15. bracas. *Cas.* 80. Dicta-
 turam. *Cas.* 77. imperium. *Claud.* 36. lacernas.
Claud. 6. nomen. *Ner.* 41. simultates. *Cas.* 73.
 deponi ad signa nummos. *Dom.* 7. depositurus
 imperium. *Tib.* 24. depositus habitus. *Tib.* 13. de-
 positus honor. Aug. 36. deposita appellatio. *Galb.*
 11. lectica. Aug. 78. similtas. *Vesp.* 6. spes. *Cas.*
 13. vestis. *Claud.* 16. depositum. *Oth.* 3. depo-
 situm testamentum apud. Aug. 101. depositi gla-
 dii. *Cal.* 48. deposita. *Dom.* 7.
 deportare corpus. Aug. 100. opsonia ad. *Cas.* 43. de-
 portari. Aug. 78. deportari vehiculis. *Tib.* 18. de-
 portari in Italiam. *Ner.* 31. deportandum Romam

corpus. *Claud.* 6.
 deposcere cædem. *Claud.* 11. consulatum. Aug. 26.
 ludos pro. *Vesp.* 2. sibi partes. *Tib.* 25. *Cal.* 56. de-
 poposcit auxilia. *Dom.* 2. depoposcerunt in se pœ-
 nam. *Cas.* 68. deposcere ad pœnam. *Tit.* 6. depo-
 poscisse coloniam tutandam. *Vit.* 1. depoposce-
 rat sibi amicos. *Tib.* 55. deposcens supplicium.
Galb. 15. deposcentes pugnam. *Oth.* 9.
 deprecari. *Tib.* 2. Dictaturam, *scil.* ne imponatur.
 Aug. 52. invidiam. *Cal.* 9. senatum litteris. *Cas.*
 29. senatum pro. *vulgo intercedere pro.* *Tib.* 8. pro
 patre. *Vit.* 14. deprecantur filii pro. *Claud.* 21. de-
 precans. Aug. 65. *Vesp.* 14. deprecantes. *Cas.* 1. *Tib.*
 36. deprecanda pœna. Aug. 5.
 deprehendere. Aug. 44. chirographum. *Tit.* 6. man-
 data. *Galb.* 9. occisum. *Cas.* 35. deprehendi. Aug.
 19. deprehensus. *Cas.* 75. *Claud.* 37. deprehen-
 sus cum ferro. *Claud.* 36. deprehensus in concu-
 bitu. *Cal.* 24. deprehensa fraus. Aug. 10. depre-
 hensa exuvia. *Ner.* 6. deprehensi cum stupra. *Ner.*
 38.
 depugnare. *Cas.* 39. depugnatos se armis pro salu-
 te ægri voverent. *Cal.* 14.
 derepente. *Tib.* 23. *Vesp.* 23.
 derideri. *Claud.* 4. deridens ut inflatum. *Rhet.* 2. us-
 que ad ineptias & derisum. *Tib.* 70. derisores.
Cal. 38.
 Certosa. *Galb.* 10.
 desævire. *Ner.* 29.
 desaltato cantico abiit. *Cal.* 54.
 descendere Ostiam. *Tib.* 10. ad comitia. *Cas.* 13. ad
 littus. Aug. 16. ad Olympia. *Ner.* 53. ad quæstus.
Vesp. 4. in aciem. Aug. 96. e curru. *Tib.* 20.
 desciscere. *Cas.* 68. ad sævitiam, &c. *Dom.* 10. a pa-
 tre *Tit.* 5. descisse. *Ner.* 40. & 42. descissa vestis
 (an discissa?) *Ner.* 42.
 describere exemplaria. *Dom.* 20. descriptio legionum.
 auxiliorum. *Tib.* 30.
 deferere caussam. Aug. 12. sedentem. *Cas.* 14.
 deferi pro mortuo. *Dom.* 2. desertus a suis. *Galb.* 19.
 deserta Resp. *Vesp.* 7. deserta statio. Aug. 24. de-
 sertum convivium. *Cal.* 45. deserto tribunali.
Claud. 33. desertores. *Cas.* 67. *Oth.* 11.
 desiderare quid a quoquam. Aug. 40. desiderare ali-
 cujus patientiam. Aug. 66. desiderari. Aug. 14.
 desiderari. Aug. 29. desiderans cibum. *Tib.* 73.
 desiderans consuetudinem plebs. Aug. 40. de-
 siderans secretum. *Claud.* 10. desiderium ami-
 cæ. *Ner.* 3. desiderium necessitudinum. *Tib.* 11.
 desideria. Aug. 94. desideria aduentium. Aug. 53. de-
 sideria hominum. *Tit.* 8. desideria militum. Aug.
 17.
 desiderabilior. *Tib.* 21.
 desiderare. *Cas.* 4. desiderare apud. *diu commemorari.* *Cas.*
 2. desiderare totos dies. *Rhet.* 1. desidia. *Gr.* 4. de-
 sidia secedentium. Aug. 48. desidiosior in profes-
 sione. *Gr.* 8.

designare

designare consulem. *Cas.* 14. *Claud.* 46. prætorem. *Cal.* 18. designatus cos. *Aug.* 27. *Dom.* 1. designatus princeps. *Cal.* 8. designati consules. *Cas.* 29. *Aug.* 64. designatio consulatus. *Cas.* 9. desilire in mare. *Cas.* 64. desiliisse de. *Ner.* 23. desiliisse *mulis.* *Vesp.* 23. desit frequentare. *Aug.* 53. desisse morari inter homines. *Ner.* 33. desitus creari. *Aug.* 37. desiturus artem. *Tib.* 36. desistere a proposito. *Cas.* 82. desistere. *Ner.* 18. desistere peregrinatione. *Ner.* 19. desistit impedire. *Cas.* 14. desistat, aut agat. *Tib.* 24. desolata subsidiis aula. *Cal.* 12. desperans eventum. *Cas.* 20. desperatio. *Aug.* 81. desperatio perficiendi. *Ner.* 43. desperatio pererum. *Ner.* 2. desperata res. *Cas.* 36. despicere. *Ner.* 19. despiciens originem. *Aug.* 4. despicienda vita. *Oth.* 10. despectus senatus. *Cas.* 79. despectissimus. *Cas.* 59. *Claud.* 3. despectui esse. *Galb.* 17. despondere cui filiam. *Claud.* 27. *Oth.* 1. despondisse filio Juliam. *Aug.* 63. desponsata prætextato. *Cas.* 1. desponsata Silano. *Claud.* 27. destinare. *Cas.* 10. & 84. *Aug.* 79. destinare consulum. *Cal.* 55. diem ei rei. *Oth.* 3. cui exitium. *Ner.* 36. filios successores. *Dom.* 15. cuiquam imperium. *Cal.* 60. legationem ad. *Galb.* 16. multa, &c. *Ner.* 43. ornamenta templis, &c. *Tib.* 8. plura. *Cas.* 44. sibi successorem. *Cal.* 4. quam matrimonio. *Oth.* 10. destinare aggredi. sibi proponere. *Aug.* 19. destinavit dare. *Aug.* 40. destinavit edicere. *Dom.* 9. destinarat dare. *Aug.* 42. destinaverat nuncupare. *Ner.* 55. destinavit præcipitare. *Tib.* 14. repetere. *Tib.* 73. destinare qui, &c. *Ner.* 53. destinasse transferre. *Cal.* 8. mori. *Cal.* 38. *Rhet.* 6. *Aug.* 53. *Tib.* 53. destinans collegam. *Cas.* 26. destinans expeditionem. *parans.* *Aug.* 8. destinatus, scil. consul. *Dom.* 10. destinatus augur. *Cal.* 12. destinatus cædi dies. *Cas.* 9. nuptiis dies. *Claud.* 26. flamen Dialis. *Cas.* 1. locus. *Aug.* 98. destinatus morti. *Cal.* 49. destinata Syllæ filia. *Cas.* 27. destinata summa. *Aug.* 42. destinatum. *Claud.* 20. destinatum donum. *Galb.* 18. destinatum ei erat. *Tib.* 13. destinati agri pars. *Cas.* 70. destinati. *Claud.* 34. destinatus magistratus. *Tib.* 34. destinati templo lapides. *Dom.* 8. destinata negotia. *Cas.* 80. ex destinato. ex proposito. *Cal.* 43. destinato die. *Ner.* 13. destinato. *Cas.* 60. destituere quem. *Cas.* 81. destituere. deferere. *Aug.* 65. destituere aliquem. deferere. *Ner.* 25. destituere aliquem. deficere. *Galb.* 10. destituere amicum. *Aug.* 56. destituere principem. ab eo deficere. *Ner.* 40. destituunt poplites ingredientem. *Claud.* 40. destitui, scil. per defectionem subditor. *Ner.* 40. destitutus. *Ner.* 32. *Galb.* 11. destitutus honor. *Claud.* 45. morte. *Tib.* 54. a re familiari. *Ner.* 10. destitutus. ope nudatus. *Gr.* 9. destitutum

morte consilium. omiffum. *Cas.* 9. destitutio. defectio. *Dom.* 14. destructio murorum. *Galb.* 12. destructum templum. *Vesp.* 9. desultorii equi. *Cas.* 39. desumpta sibi via. *Aug.* 30. desuper. *Tib.* 72. *Ner.* 31. detegere. *Cas.* 58. consilia. *Cas.* 17. odium. *Tib.* 50. detegens plagam. *Oth.* 11. detectus error. *Tib.* 62. detectus trepidatione. *Tib.* 19. detecta conjuratio. *Cas.* 14. *Claud.* 9. *Ner.* 56. *Luc.* 8. detecta conspiratio. *Cal.* 56. facies. *Ner.* 48. fraus. *Oth.* 1. detectæ conjurationes. *Cas.* 75. detectæ indicio conjurationes. *Aug.* 19. detecta arma. *Tib.* 37. *Vit.* 11. detecta ossa. sepulchro eruta. *Cas.* 81. detinens. *Cas.* 62. detentus. *Claud.* 18. detergere fossas. *Aug.* 18. brachio sudorem. *Ner.* 24. determinare officia biennio. *Galb.* 15. deterrere homines. *Cas.* 56. plerosque pudore. &c. *Tib.* 47. deterrere a. *Cas.* 56. deterrentes amici. *Cas.* 70. deterritus. *Cas.* 14. *Ner.* 28. & 47. detestari civilia arma. *Oth.* 10. incolumem. *Oth.* 12. maculam. *Vit.* 12. sortem populo Rom. *Claud.* 3. detestabilis. *Tib.* 63. detestabilis uxor. *Vit.* 10. detestabilis omni parte vitæ. *Ner.* 5. detestabile. *Ner.* 6. detinere. *Aug.* 97. *Tit.* 5. detinere consulares. *Tib.* 63. secum copias. *Oth.* 9. Tiberium sermone. *Aug.* 98. detineri. *Oth.* 11. detinentes creditores. *Vit.* 7. detrabere collegia. *Cas.* 42. dona templis. *Ner.* 32. coronæ fasciam. *Cas.* 79. pompæ simulacrum. *Aug.* 16. tauros ad terram cornib. *Claud.* 21. detrahi. *Aug.* 38. & 94. *Cal.* 55. detrahi fisco. *Aug.* 40. anulum. *Cal.* 12. clypeos, imagines. *Dom.* 23. pedibus e tribunali. *Rhet.* 6. detractus sibi anulum. *Cas.* 33. detractus delubro gladius. *Vit.* 8. detractus focculus. *Vit.* 2. detractus e spectaculis. *Cal.* 35. *Dom.* 10. detractus ex aure unio. *Vit.* 7. detracta appellatio. abolita. *Ner.* 55. detracta lectis lamina. *Cal.* 32. detracta matrona. *Ner.* 32. provincia. *Claud.* 24. vestis. *Cas.* 56. & 84. *Cal.* 26. detractæ conjunctiones. *Aug.* 86. detrectare imperata. *Cas.* 54. principem. *Tib.* 25. sacramentum. *Aug.* 24. detrectans dominationem. *Cas.* 80. detrectans munus. *Aug.* 32. detrectantes. *Ner.* 47. detrimentum. *Aug.* 23. detrimenta magna. de lusu. *Aug.* 71. detrudere. consulatus petitione dejicere. *Cas.* 24. detrudere contis, remis. *Cal.* 32. detrudi a primo ordine in secundum. *Cas.* 29. deturbari. *Oth.* 7. deturpare pulcros. *Cal.* 32. devehit triremes Romam. *Cal.* 47. devehit Misenum usque. *Tib.* 72. devehit ad urbem corpus. deportatum. *Claud.* 1. devehit Romam sortes. *Tib.* 63. deve-

devenire in potestatem. *Cas.* 39. in tutelam. *Vesp.* 5.
 devexum pulpitum. *Ner.* 13.
 devincere Scipionem, &c. *Cas.* 35. regem. *Cal.* 1.
 devictus Antonius. *Aug.* 20. & 49. devictus ho-
 stis. *Cal.* 1. devictus (forte devinctus) nuptiis.
Dom. 22. devicti. *Aug.* 15. devinctus somno.
Aug. 16.
 devitare quem. *Gr.* 23. suspicionem. *Tib.* 11. devitans.
Aug. 92.
 devio itinere retardati. *Galb.* 20. per devios tramites.
Aug. 16. devia. *Tib.* 60. devia civitas. *Vesp.* 4.
 devolutus ad preces humiles. *Luc.* 8.
 devotiones. *Cal.* 3. devotus vobis animus. *Tib.* 67.
 devotus scenæ hareneque. *Cal.* 30. devotissimi cui
 milites. *Cas.* 67.
 Deus. *Neptunus.* *Aug.* 16. Deus. *Apollo.* *Aug.* 29.
 propitiatus. *Vesp.* 7. proprius, peculiaris. *Aug.*
 5. Deus fio. *Vesp.* 23. Dii immortales. *Cas.* 6. *Aug.*
 31. & 58. Dii manes. *Tib.* 75. Dii me Deæque
 perdant. *Tib.* 21. & 67. Diis faventibus. *Galb.* 10.
 deusta utrinque latera. *Dom.* 5.
 dextra. *Cas.* 81. dextra atque sinistra. *Cas.* 37. dextra
 in puppem injecta, abscissa. *Cas.* 68. dextrum ge-
 nu. *Aug.* 20. dexterius equus. *Tib.* 6. dexterius
 humerus, *h. e. dexter.* *Claud.* 7. *Domit.* 17.
 diadema capiti Cæsaris ab Antonio admotum. *Cas.*
 79. diadema sumere vult. *Cal.* 22. diadema gestat
 inter sacrificandum. *Tit.* 5. diadema imponit Ti-
 grani. *Tib.* 9. Tiridati. *Ner.* 13. cum diademata
 statuam sibi ponit Drusus. *Tib.* 2.
 diæta. *Claud.* 10.
 Diale flaminium. *Aug.* 31.
 Dialis sacerdos. *Dom.* 4.
 dialectos molesta. *Tib.* 56.
 dialogus Asellii Sabini. *Tib.* 42. dialogi. *Aug.* 89.
 Diana, poema Catonis. *Gr.* 11. Dianæ ædes. *Aug.*
 29.
 dicere causam. *in foro.* *Aug.* 56. dicere causam. *de-*
fendere se. *Tib.* 30. *Claud.* 15. causam apud. *Cas.*
 30. e vinculis. *Ner.* 36. Dictatorem. *Tib.* 2. diem.
 accusare. *Cas.* 12. jus. *Cas.* 16. & 43. *Aug.* 33. &
 72. *Claud.* 14. *Dom.* 8. *Rhet.* 6. sententiam. *Claud.*
 9. testimonium. *Gr.* 9. aliquid de Domitio, *id est,*
canere: nam ibi de cithar. *Vit.* 11. dici gravius ad-
 versus. *Cas.* 75. dici in te potest versus. *Tib.* 21.
 dicor auctor. *Aug.* 28. dicitur celasse. *Aug.* 27.
 respondisse. *Aug.* 13. dicendi ratio. *Cas.* 55. dictu-
 rus sententiam. *Cas.* 79.
 dicacitas plurima, scurrilis, sordida. *Vesp.* 22.
 dicax liberior valetudine mentis. *Cas.* 49. dicax.
Rhet. 5.
 dicata Jovi carmina. *Ner.* 10.
 dictum non infacetum. *Gr.* 23. dictum Antonii de
 Augusto. *Aug.* 16. aliud sævitæ plenum. *Aug.* 10.
 super Gallo ad necem compulso. *Aug.* 66. de Ti-
 berio. *Tib.* 21. ejusdem alia dicta. *Aug.* 16. 18. 25.
 28. 40. & 53. Cæsaris. *Cas.* 30. 32. 37. 67. 72. &

77. dum vulneratur. *Cas.* 82. morientis. *ibid.* Ca-
 ligulæ. *Cas.* 22. alia ejusdem. *Cal.* 29. & 30. Cato-
 nis de Cæsare. *Cas.* 53. Ciceronis facietum. *Cas.*
 50. Cornelii Centurionis. *Aug.* 29. Domitiani.
Dom. 7. Galbæ. *Galb.* 9. Licinii Crassi oratoris.
Ner. 2. Neronis. *Ner.* 10. & 40. Othonis de credi-
 toribus suis. *Oth.* 5. Pompeji de exercitu Cæsaris.
Cas. 68. senis in Vespasianum. *Vesp.* 16. Syllæ de
 Cæsare. *Cas.* 1. & 45. Tiberii de imperio. *Tib.* 24.
 ejusdem alia dicta. *Tib.* 25. 28. 29. & 59. Titino-
 tabilia dicta. *Tit.* 8. & 9. Vespasiani. *Vesp.* 24. Vi-
 tellii, detestandum. *Vit.* 1. dicta in Cæsarem.
Cas. 42. in peregrinos Gallos in senatum allectos.
Cas. 80. in Cæsaris statuam. *Cas.* 80. de collegis,
 Cæsare & Bibulo. *Cas.* 20. dicta factaque. *Aug.*
 12. dicta collectanea. *Cas.* 56. dicta notabilia. *Dom.*
 20. dicta præclare. *Rhet.* 1.
 dictare codicillos. *Tib.* 22. epistolam. *Dom.* 13. *Tit.* 6.
 testamenta. *Ner.* 32. dictasse actionem. *Rhet.* 2.
 dictans. *Ner.* 52. dictata. *Cas.* 26.
 Dictatorem dicere. *Tib.* 2. dictatura, *ambigue.* *Cas.*
 77. *Aug.* 52. dictatura & consulatus Cæsari de-
 creti. *Cas.* 76. perpetua. *ibid.* dictaturam deprecatur
 Augustus. *Aug.* 52.
 dictitare. *Cas.* 30. *Tib.* 43. *Claud.* 3. dictitans. *Ner.* 49.
 Dido regina. *Ner.* 31.
 diducto matrimonio. *Oth.* 3. diducto per vim ore.
Tib. 53.
 Didimeus. *Cal.* 21.
 dies adoptionis. *Galb.* 18. cædis illuxit. *Cas.* 81. cla-
 dis mæstus, lugubris. *Aug.* 23. Circensium. *Aug.*
 16. comitorum. *Aug.* 40. *Dom.* 10. exsequia-
 rum. *Aug.* 100. primus imperii. *Vit.* 12. ludorum.
Aug. 43. *Cal.* 35. necis. *Claud.* 11. perduellionis.
Cas. 12. primus præturæ. *Cas.* 15. principatus. *scil.*
ineuntis. *Vesp.* 6. profectio. *Ner.* 19. senatus.
Aug. 53. spectaculorum. *Aug.* 43. spectaculorum
 septimontialis. *Dom.* 4. sponsaliorum. *Aug.* 53.
 supplicii. *Tib.* 75. tirocinii. *Tib.* 54. togæ virilis,
 nuptiarum. *Aug.* 66. *Cal.* 15. *Claud.* 2. triumphi.
Cas. 37. *Vesp.* 12. vitæ supremus. *Aug.* 61. Allien-
 sis. *Vit.* 11. annuus. *Aug.* 101. destinatus. *Cas.* 9.
Ner. 13. destinata. *Oth.* 6. disponendus. *Tib.* 11.
 epularis. *Dom.* 13. insequens. *Aug.* 53. lustricus.
Ner. 6. natalis. *Aug.* 64. natalis Agrippinæ inter
 nefastos. *Tib.* 53. proximus. *Aug.* 94. religiosus,
 sacer. *Tib.* 61. sequens. *Aug.* 44. supremus. *mors.*
Aug. 99. *Claud.* 1. *Tib.* 67. totus. *Aug.* 24. vergens.
Oth. 7. die postero. *Cas.* 20. die statuto. *Claud.* 1. dies
 certi. *Cas.* 43. continui. *Cas.* 78. & 88. *Aug.* 98.
 festi profestique. *Aug.* 71. festi Decembris. *Cal.* 6.
 festi & solennes. *Aug.* 75. *Vesp.* 2. interjecti. *Cas.*
 37. paucissimi. *Cas.* 66. pluvii, festi. *Cas.* 65. pro-
 festi. *Dom.* 21. solennes. *Aug.* 53. solennes fe-
 sti, religiosi. *Claud.* 14. toti. *Aug.* 45. ab Augu-
 sto observari soliti. *Aug.* 92. diebus proximis. *Cas.*
 26. statutis. *Claud.* 42.

differentia.

differentia. *Aug.* 40.
 differre. *divulgare. Caf.* 33. differre cognomen. *Vit.* 8. coronam, certamen. *Ner.* 21. impetum. *Cal.* 43. profectiorem. *Caf.* 59. quædam. *Tib.* 62. rem. *Vit.* 15. triumphum. *Tib.* 17. & 20. in tempus. *Aug.* 44. quem in 7. diem. *Tib.* 32. inter se dignitate. *Vesp.* 9. differre, agere. *Caf.* 81. differri stipendia. *Ner.* 32. differens in aliud tempus. *Caf.* 82.
 difficile. *difficiliter. Gr.* 11. difficiliter. *Caf.* 29.
 difficultas nummaria. *Tib.* 48. difficultates annonæ. *Aug.* 41. rerum magnæ. *Tib.* 16. & 21. multæ. *Aug.* 40.
 diffidens. *Tib.* 65. *Claud.* 35. diffusus ingenio, occasione. *Caf.* 3. diffidentia copiarum. *Oth.* 9.
 diffractus axis. *Caf.* 73. diffractum gubernaculum. *Aug.* 17.
 diffugere. *Cal.* 57. *Ner.* 47. diffugerant servi. *Claud.* 10. diffugientes. *Caf.* 82.
 diffusa copia. *Caf.* 44. diffusi acervi. *Cal.* 42.
 digerenda bibliotheca. *Caf.* 44.
 digitus salutaris. *Aug.* 80. digiti infestî. *Cal.* 25. laniati. *Dom.* 17. digiti, scil. pedum. *Caf.* 61. digiti pedum restrictiores. *Dom.* 18.
 dignari cura sua. *Aug.* 45. quem honore cœnæ. *Vesp.* 2. uxorio nomine. *Cal.* 25. partibus. *Dom.* 11. sermone. *Tib.* 53. contingere. *Vesp.* 7. dignans salutare. *Vesp.* 13. dignantes ducere. *Ner.* 22. dignatus honore. *Dom.* 2. responso. *Dom.* 13. dignatio. *Aug.* 46. magna. *Vesp.* 4. dignatio. *existimatio. Gr.* 5. dignationis tantæ habitus est. *Galb.* 7. tanta dignatione dilexit. *Cal.* 24. fratri se dignatione adæquare. *Dom.* 2. dignatione urbi quodammodo adæquavit Italiam. *Aug.* 48.
 dignitas formæ. *Claud.* 30. loci. *Cal.* 41. patricior. *Tib.* 2. sacerdotum. *Aug.* 31. amplissima. *Vit.* 2. asserenda. *Caf.* 16. equestris. *Aug.* 27. matronalis. *Tib.* 35. quæstoria. *Ner.* 15. senatoria, equestris. *Claud.* 24. dignitatis sustinendæ causa. *Vesp.* 4. dignitatem suam defendere per. *Caf.* 33. uti aliquo in tuenda dignitate sua. *Caf.* 72.
 dignitatem suam ut teneat vestro suffragio. *Caf.* 41.
 dignus morte. *Caf.* 56. *Nerone. Ner.* 23. successione. *Oth.* 4. digna reprehensione, laude. *Ner.* 19. dignum cognitu. *Aug.* 43. digni studiis, &c. *Ner.* 22. digniores. *Aug.* 54.
 digredi triclinio. *Ner.* 43. digrediens inde. *Tib.* 6. digressus. *Aug.* 74. *Tib.* 10. digressa a marito. *dimissarepudio. Caf.* 43. in digressu. *Ner.* 34.
 dilabi ad. *Cal.* 48. dilabentes. *Vit.* 16.
 dilargiri. *diversis largiri. Caf.* 20.
 dilatio. *Gr.* 22. dalatus dies. *Galb.* 7. dilatus rumor. *sparsus. Aug.* 14. dilatus ad finem. *Vit.* 12. dilata in posterum cogitatio. *Ner.* 47. dilata profectio. *Ner.* 22.
 diligentia summa. *Aug.* 33. diligentissimus rei familiaris. *Gr.* 23. diligenter. *Caf.* 48.

diligere. *Aug.* 62. libertinam. *Oth.* 2. matrem. *Caf.* 50. memoriam aviæ. *Vesp.* 2. milites. *Caf.* 67. reginas. *Caf.* 52. diligi pro meritis. *Aug.* 57. ex dilectis unus. *Aug.* 98.
 diluculo primo. *Vit.* 15.
 diluere invidiam cavillatione. *Vesp.* 13.
 demetiendum opus. *Cal.* 21. dimensus scrobem. *Ner.* 49.
 dimicare. *Caf.* 36. & 68. *Aug.* 13. dimicant gladiatores. *Caf.* 26. dimicandum. *Caf.* 60. dimicantes ferro. *Cal.* 27. dimicatum est. *Dom.* 6. dimicatio media. *Aug.* 10. protracta. *Aug.* 17.
 dimidiatus aper. *Tib.* 34.
 diminuere auctoritatem. *Caf.* 11. numerum. *Dom.* 12. vim. *Caf.* 5. diminutum fœnus. *Aug.* 41. diminutio mentis. *Aug.* 99.
 dimittere Berenicen. *Tit.* 7. cohortes. *Aug.* 49. comites. *Caf.* 4. curam. *Tib.* 11. edicta. *Galb.* 10. equos. *Caf.* 60. & 81. exercitum. *Caf.* 30. legionem. *Aug.* 24. quem sine spe. *Tit.* 8. se in comparisonem. *Rhet.* 6. securum, &c. *Dom.* 11. triumphum. *Caf.* 18. a se. *Tib.* 65. uxorem. *repudiare. Aug.* 63. *Tib.* 7. 10. & 35. *Ner.* 35. dimittere. *h. e. alium alio mittere. Caf.* 4. dimittere quos. *Caf.* 70. dimittere. *actum rerum expungere. Claud.* 15. dimittere. *de repudio. Aug.* 62. dimittere consules circum provincias. *in diversas partes mittere. Aug.* 64. dimittere matrimonia. *repudiare maritos. Cal.* 25. dimitti. *Caf.* 28. dimissurus Tiberium. *Aug.* 79. dimissus. *Aug.* 27. dimissus ex captivitate. *Ner.* 2. dimissus e cohorte. *Ner.* 5. dimissa. *repudiata. Caf.* 1. *Dom.* 8. dimissa e matrimonio. *repudiata. Tib.* 49. dimissa Scribonia. *repudiata. Aug.* 69. dimissa schola. *Gr.* 6. & 18. dimissi lictores. *Caf.* 16. omnes. *Aug.* 99. dimissæ legiones. *Caf.* 29.
 dimota turba. *Galb.* 19. dimotæ plagulæ. *Tit.* 10.
 Diodorus Citharædus. *Vesp.* 19.
 Diogenes Grammaticus. *Tib.* 32.
 Diomedes Dispensator. *Aug.* 67.
 Dionysius. *Hor.* 10. Dionysius Arei filius. *Aug.* 89.
 Dionysius Scythobrachio. *Gr.* 7.
 Dioscorides. *Aug.* 50.
 diplomata. *Aug.* 50. *Oth.* 7. Julii & Augusti. prolata vetera, obsoleta. *Cal.* 38. civitatis Rom. *jus civitatis. Ner.* 12.
 diribitorium. *Claud.* 18.
 dirigere cursum. *Claud.* 20. direxit tanta arte sagittas. *Dom.* 19. directus ager in formam viæ. *Cal.* 19. directa in littore acies. *Cal.* 46.
 dirimere nuptias. *Caf.* 43.
 diripere oppida. *Caf.* 54. supellectilem. *Ner.* 11. diripiendi pomorum, obsoniorum, eorumque missilium licentia. *Aug.* 98. diripiendæ Galliæ. *Ner.* 43. direpta supellex. *Caf.* 17. oppida. *Ner.* 38. stragula. *Ner.* 47. direptio oppidi. *Claud.* 21.

diruere monumentum. *Dom.* 8. prætoria ad solum. *Aug.* 72. villam. *Cas.* 46. urbes. *Cas.* 54. diruenda templa. *Cal.* 60. diruto arcu. *Ner.* 25.
diritas diei. *Ner.* 8. morum. *Tib.* 21. dira avis. *Claud.* 22. dirum omen. *Aug.* 92.
Dis pater. *Oth.* 8.
discalceatus. *Ner.* 51.
discedere ab exercitibus. *Cas.* 29. e medio. *Cas.* 1. discedere & abire (*quomodo differunt?*) *Oth.* 11. discedens. *Aug.* 53. per discessionem factum SC. *Tit.* 31.
discere textrinum, litteras. *Gr.* 23. disce miles militare, &c. *Galb.* 6.
disceptantes. *litigantes.* *Aug.* 54. & 93.
discerpere avem. *Cas.* 81. cadaver. *Dom.* 15. discerpi. *Cal.* 28. *Ner.* 47. discerptus. *Cas.* 17. discerptus a populo. *Cal.* 2.
discidium (*pro divortio.*) *Dom.* 3.
discindere maxillam ictu. *Cal.* 58. flagellis. *Cal.* 33. discissa vestis. *Cas.* 84. *Vit.* 17.
discincti stant milites. *Aug.* 24. discincti legunt ossa. *Aug.* 100.
disciplina militaris. *Tib.* 19. augurandi. *Gr.* 1. castrorum correcta. *Vesp.* 4. domus. *Aug.* 65. familiae, militis. *Vit.* 10. singulorum. *institutio.* *Cas.* 26. domestica Cæsaris. *Cas.* 48. domus Augusti. *Aug.* 64.
disciplina (*militaris*) Romana. *Cas.* 24. disciplinæ novum genus. *Rhet.* 1. in disciplinam traditus. *Ner.* 7. disciplinam (*milit.*) severissime regit Augustus. *Aug.* 24. disciplinæ. *Ner.* 20. Græcæ. *Aug.* 89. liberales. *Cal.* 53. *Claud.* 3. *Ner.* 52. *Galb.* 5. *Gr.* 1. & 15.
discipulus Isaurici, Epidii. *Rhet.* 4. Paridis. *Dom.* 10. discipuli plus sunt quam sectatores. *Gr.* 24.
discordia parentum. *Gr.* 21. principum. *Tib.* 9. prima. *Aug.* 62. summa. *Cas.* 19. inter collegas. *Aug.* 96. inter Triumviros exorta. *Tib.* 14. civilis. *bellum civile.* *Cas.* 5. discordiæ exitiabiles inter se. *Claud.* 25.
discrepat. *Claud.* 44. quod discrepat, fit in medio. *Vit.* 12.
discretæ professiones. *Gr.* 4.
discrimen. *Aug.* 32. sociorum. *Cas.* 4. vitæ. *Tib.* 6. *Cal.* 4. minimum. *Aug.* 25. publicum. *Tib.* 2. summum. *Claud.* 1. urgens. *Tit.* 6. in discrimen recidere. *Cas.* 17. discrimina imminencia. *Tib.* 25. magna. *Aug.* 14. *Claud.* 9.
discrutiatum necavit. *Aug.* 14.
discumbere. *Cas.* 48. *Aug.* 74. *Cal.* 45. *Claud.* 32. una. *Claud.* 33. discumbunt convivæ. *Aug.* 70.
discurrere tota urbe. *Ner.* 57. discucurrit. *Cal.* 32.
discurrens miles. *Claud.* 10. discurrens per ambitum. *Claud.* 21. discurrentes. *Tib.* 75. discursurus equis. *Cal.* 19.
discutere infamiam. *Cas.* 79. discussa res est. *Dom.* 2.
disjicere classiarios. *Galb.* 12. oracula. *Tib.* 63. sepulchra. *Cas.* 81. statuas. *Cal.* 34. disjecta expectatio. *Cas.* 42. pars muri. *Ner.* 25. tropæa. *Cas.* 11. dis-

jectæ terræ motu civitates. *Tib.* 48. a plebe sta tuæ *Cas.* 75.
dispan sa dextræ manus palma. *Dom.* 19.
dispar voluntas. *Vit.* 5.
dispeream si. *Tib.* 59.
dispensatio. *officium dispensationis.* *Vesp.* 23. dispensatio impetrata. *Oth.* 5. dispensator. *Aug.* 67. *Galb.* 20. *Vesp.* 22. dispensator ordinarius. *Galb.* 12. dispensatores e servis. *Ner.* 44.
dispersæ per hospitia cohortes. *Tib.* 37. notæ. *Aug.* 80. reliquiæ. *Tib.* 54.
dispersim habita consilia. *Cas.* 80.
dispertire epulas. *Vit.* 13.
displicet ulli. *Cas.* 19. displicuisse. *Cal.* 20.
disponere diem. *Tib.* 11. vehicula. *Aug.* 49. stationes. *Tib.* 37. male sua bona. *Ner.* 39. disponi per genera. *Tib.* 11. disposita statio. *Tib.* 72. dispositi per municipia commeatus. *Tib.* 38. dispositæ ballistæ, &c. *Cal.* 46. cohortes. *Ner.* 13. per littora tabernæ. *Ner.* 27. per opportuna loca stationes. *Aug.* 32. disposita cubicula. *Tib.* 43. disposita cubiculo scorta. *Hor.* 11.
disputare. *Gr.* 4. solitus sabbathis. *Tib.* 32. latine. *Gr.* 16.
disquisitio populi. *Cas.* 15. senatus. *Ner.* 2.
dissecuit medios ferra. *Cal.* 27.
dissensio censentium. *Claud.* 10. civilis redintegrata. *Ner.* 3. intestina. *Galb.* 7. nova. *Cas.* 3. similis. *Tib.* 3.
differere. *Gr.* 2. & 4.
dissidere. *Tib.* 7. dissidetur. *Tib.* 37.
dissimulare. *Cas.* 73. *Aug.* 45. mediocritatem. *Vesp.* 12. vitium. *Ner.* 29. dissimulat evenisse. *Cas.* 10. dissimulandi cura. *Ner.* 27. dissimulatus dolor. *Aug.* 66.
dissimulata causa. *Tib.* 37. *Claud.* 15. origo. *Dom.* 12. vacatio. *Claud.* 15. dissimulata vitia. *Tib.* 42. dissimulatio. *Tib.* 72. incredibilis. *Cal.* 10. per dissimulationem interfuit spectac. *Cas.* 31. dissimulanter. *Tib.* 22. *Ner.* 33.
dissipare rumores. *Galb.* 19. dissipatus rumor. *Vesp.* 6.
dissolvere collegia. *Aug.* 32. dissolvit cohortem. *Galb.* 12. dissuasit iniri societatem. *Tib.* 2. dissuadens multum. *Aug.* 8. dissuadentes amici. *Dom.* 2.
distendere tormento. *Tib.* 62. distentus. *Claud.* 33. distentum sagum. *Oth.* 2.
distillationes. *Aug.* 81.
distichon. *Oth.* 3. jactatum a militibus. *Cas.* 51.
distinguere exemplaria. *Gr.* 24. parietes phengite. *Dom.* 14. distingui prænominibus. *Tib.* 1. distincta chlamys. *Ner.* 25. distincti prænominibus. *Vit.* 2. distinctæ siderum specie coronæ. *Cal.* 45. distincta gemmis cuncta. *Ner.* 31. distinctius. *Aug.* 9.
distorquere. *Dom.* 10. distortos abhorret. *Aug.* 83. distortissimis manibus pedibusque. *Galb.* 21.
diutrahare controversias. *Cas.* 85. pluris. *Vesp.* 16. distra-

distrahendum instrumentum. *videndum. Cal.*
 39.
 distribuere populo congiaria. *Claud.* 20. forensia, &c.
Cal. 17. juventutem. *Tib.* 36. legiones & auxilia.
Aug. 49. sestetia, &c. *Tib.* 46. togas. *Aug.* 98. vias
 sternendas. *Aug.* 30. distributa panaria, sportellæ.
Dom. 4. distributi in colonias. *Cas.* 42.
 districtus gladius. *Cal.* 56.
 ditari hereditate. *Ner.* 6. testamento. *Galb.* 5.
 ditio regia. *Vesp.* 8. in ditionem redactum Illyricum.
Tib. 16. in ditionem domini redire. *Claud.* 25.
 ditissimus. *Ner.* 9.
 divellere concubinas. *Dom.* 22.
 diversorium. *Cas.* 72. diversoriæ tabernæ. *Ner.* 27.
 diversoria. *Vit.* 7. diversoria monumentorum &
 bustorum. *Ner.* 38.
 diversa factio. *contraria. Cas.* 20. *Tib.* 3. fama. *Claud.*
 44. pars. *contraria. Cas.* 29. *Gr.* 9. diversæ partes.
contraria. Cas. 1. *Aug.* 51. diversissima tempora.
Ner. 23. diversissima in eodem vitia. *Cal.* 51. di-
 versissime. *Tib.* 66.
 divertere Rhodum. *Tib.* 12. diverticulum. *Ner.* 48.
 divexanda mater. *Ner.* 34.
 dividere agrum. *distribuere. Cas.* 20. *Aug.* 4. aurum.
Cas. 54. cohorti aureos. *Oth.* 4. comitibus aureos.
Aug. 78. merum. *Vit.* 10. munera. *Aug.* 75. num-
 mos. *distribuere. Cas.* 38. *Aug.* 46. panaria. *Cal.* 18.
 rivum in lacus. *Claud.* 20. spatium in regiones vi-
 cosque. *Aug.* 30. verba. *Aug.* 87. a se. *Aug.* 40.
 dividere municipatim. *distribuere per municipia.*
Cas. 14. dividendum populo frumentum. *Aug.* 37.
 divisi agri. *Dom.* 9. divisi in factiones. *Ner.* 20. di-
 visis populo nummis. *Ner.* 10. divisores. *Aug.* 3.
 divinatio liber Cæsaris. *Cas.* 55.
 divina omnia simul atque humana. *Cas.* 84. divinitas
ἀποθέωσις. Aug. 97.
 divinitus. *Cas.* 1. casu quodam an divinitus. *Claud.*
 13.
 divitiarum fructum profusionem esse putabat Nero.
Ner. 30.
 divortium cum Pompeja. *Cas.* 6. cum uxore. *Dom.*
 10. divortii modus impositus. *Aug.* 34.
 diurni commentarii. *Aug.* 64. diurna. *Claud.* 41.
 diurna acta Senatus & pop. *Cas.* 20. diurnum vi-
 ctum prohibiti quærere. *Ner.* 36.
 diutinus morbus. *Cal.* 1. diutissime. *Rhet.* 2.
 divulgare. *Claud.* 39. chirographa. *Cal.* 24. injuriam.
Tib. 62. mimum. *Oth.* 3. divulgari. *Dom.* 17. di-
 vulgatum factum. *Vesp.* 6. divulgati versiculi. *Cal.*
 8. divulgata carmina. *Gr.* 2.
 divulsa sentibus pœnula. *Ner.* 48.
 Divus postpositum, ut Cæsar Divus. *Cas.* 1. Divus Ju-
 lius. *Aug.* 2. & 15. *Claud.* 17. Divum appellare.
Dom. 23. sub Divo spatiabatur. *Aug.* 82. Divæ.
Musa. Gr. 6. Divi, Julius & Augustus. *Cal.* 38.
 docere. *Oth.* 8. docere Antonium, Augustum. *Rhet.*
 4. filiam. *Gr.* 16. multos nobiles. *Gr.* 11. nepotes

per se litteras & natare. *Aug.* 64. philosophiam,
 rhetoricam, grammatice. *Gr.* 6. plurimos. *Gr.*
 20. Pompejum. *Rhet.* 3. rethoricam. *Gr.* 4. & 7.
 in pergula. *Gr.* 18. docere, ostendere, demonstrare.
Cas. 17. docere, absolute pro litteras profiteri. *Gr.*
 23. docere latine. profiteri, neutraliter. *Rhet.* 2.
 docendi genere inclarescere. *Gr.* 17.
 docilis ad cetera. *Cal.* 54. docilitas ad artes. *Tit.* 3.
 doctores liberalium artium. *Cas.* 42. doctores notissi-
 mi. nobiles Grammatici. *Gr.* 3. doctorum antiquis-
 simi. *Gr.* 1. doctrina multiplex variaque. *Gr.* 10.
 doctus Græce, Latine. *Gr.* 7. docti viri. *musica*
periti. Ner. 23. documenta clementiæ, civilitatis,
 multa, magna. *Aug.* 51. documenta egregii
 principis dabat. *Galb.* 14. documentis sero tandem
 apparuit. *Aug.* 94.
 δωδεκάθεος cœna. *Aug.* 70.
 dodrans. *Aug.* 79. *Ner.* 32. ex dodrante heres. *Cas.*
 83.
 Cn. Dolabella. *Galb.* 12. Dolabella. vide Cornelius.
 P. Dolabella. *Cas.* 36. Dolabellæ accusatio. *Cas.* 55.
 actiones. *Cas.* 49.
 dolere potentiam. *Aug.* 69. vicem eorum. *Tib.* 52.
 dolens. *Aug.* 16. dolor animi. *Oth.* 5. ignominia.
Vesp. 8. stomachi. *Claud.* 31. vesicæ. *Aug.* 80. do-
 lor dissimulatus. *Aug.* 66.
 dolo, nis. cum dolone. *Claud.* 13.
 dolus inimicorum. *Gr.* 9.
 domare Cantabriam. *Aug.* 21. domitus Oceanus.
Claud. 17.
 domicilium imperii. *Cal.* 8. domicilii translatio. *Ner.*
 9. domestici. *Aug.* 78. & 89. *Vesp.* 21. *Tit.* 8. *Dom.*
 14. domesticæ res. *Cas.* 56. domesticatim. *Cas.* 26.
 dominatio debita. *Aug.* 19. dominationis rapiendæ
 occasio. *Cas.* 30. vis & species, statio milit. *Tib.* 24.
 omnem vim licenter exercet. *Dom.* 1. dominatio-
 nis suæ fautores & rectores occidit. *Ner.* 35. domi-
 nationem concupiscit. *Cas.* 30. dominationem
 detrectat populus. *Cas.* 80. post dominationem,
scil. adeptam. Vesp. 13. dominatione abusus. *Cas.*
 76.
 dominium. *Tib.* 59.
 dominus equi. possessor. *Cas.* 61. gentium, populus.
Cal. 35. rerum princeps. *Galb.* 9. terrarum orbis
 natus. *Aug.* 94. æquus & bonus. *Aug.* 53. severus,
 facilis, & clemens. *Aug.* 67. appellari non vult Ti-
 berius. *Tib.* 27. Dominus & Deus noster. *Dom.* 13.
 domina. Uxor imperatoris. *Claud.* 39. domini
 appellationem exhorrescit Augustus. *Aug.* 53. do-
 mini appellationem abnuit Tiberius. *Tib.* 27. do-
 minæ feliciter. *Dom.* 15. domini ergastulorum.
Tib. 8. factionum. *Ner.* 5. & 22. insularum. *Cas.* 41.
Tib. 48. dominos suos, senatores vocat Tiberius.
Tib. 29. dominos, spectatores appellat Claudius.
Claud. 21.
 Domitianus Imp. nativitas, adolescentia. *Dom.* 1. &
seqq. studia, cupido dominandi. 2. secretum ho-
 rarium,

rarium, divortium, administratio imperii. 3. spectacula & ludi. 4. opera 5. expeditiones. 6. quæ in communi rerum usu novaverit. 7. quomodo jus dixerit. 8. clementiam & abstinenciam simulaverit. 9. sævitiam & avaritiam exercuerit. 10. 11. 12. itemque superbiam. 13. invisus & infestus. 14. omnia mortem ejus antegressa. 15. 16. cædis genus & tempus. 17. statura & habitus. 18. studia & ratio vitæ. 19. 20. 21. libido. 22. cædes quomodo accepta. 23. Domitianus. *Vesp.* 2. mensis. *Dom.* 13. appellatur Flavii, Clementis filius. *Dom.* 15. poenas luit. *Vesp.* 1.
 Domitilla. *vide* Flavia. *Vesp.* 3. Domitilla, *Domitilla filia* *ibid.* Domitilla. *Dom.* 17.
 Domitius pater. *Ner.* 28. *Ænobarbus* *cos.* *Oth.* 2. Neronis pater *cos.* *Vit.* 2. Marsus. *Gr.* 9. Domitius, *h. e.* Nero. *Vit.* 11. Cn. Domitius Calvinus. *Cas.* 36. *Ner.* 2. Cn. Domitius *Ænobarb.* *vide* Cnæus. *Rhet.* 1. L. Domitius prætor. *Cas.* 23. L. Domitius minatur *Cæsari.* *Cas.* 24. Domitius in deditioem redactus *Cæsari*, & ab eodem dimissus est. *Cas.* 34. L. Domitius. *Ner.* 1. L. Domitius pater Neronis *cos.* *Galb.* 6. T. Domitius. *Aug.* 17. Domitius emptor familiæ & pecuniæ in testamento Augusti. *Ner.* 4. Domitii patris vox, de Neronis genitura. *Ner.* 6. Domitii Marci versiculus. *Gr.* 16. Domitio patri honores a Nerone habiti. *Ner.* 9.
 Domitia gens. *Ner.* 1. Domitio. *Tit.* 10. Longina *Ælio* Lamix nupta in matrimonium abducta a Domitiano. *Dom.* 1. Domitiani uxor. *Dom.* 3. Domitia Paridishistrionis amore deperdita. *Dom.* 3. repudiata & reducta. *ibid.* Domitiæ concubitus cum Tito, falso creditus. *Tit.* 10.
 domus. *Aug.* 25. Bruti & Cassii. *Cas.* 85. Antonii. *Cas.* 83. *Cæsarum.* *familia.* *Galb.* 2. Catilinæ. *Gr.* 17. Catonis. *Gr.* 11. Horatii. *Hor.* 12. Mæcenatis. *Aug.* 72. Neronis. *Ner.* 21. ducum præscorum adornata. *Ner.* 38. afflicta. *de familia illustri.* *Cal.* 13. ardens. *Ner.* 11. aurea. *transitoria.* &c. *Ner.* 31. incendio consumpta. *Cal.* 59. conversa in templum. *Dom.* 1. fulmine icta. *Aug.* 29. Palatina. *Aug.* 57. *Claud.* 17. *Dom.* 15. paterna. *Vit.* 16. Pompejana. *Tib.* 15. publica. *Cas.* 46. suburbana. *Claud.* 5. Tiberiana. *Vit.* 15. venalis. *Oth.* 6. domos in genitivo pro domus. *Aug.* 87. domus. *pro familia imperatoria.* *Aug.* 58. domo Nuceria. *Vit.* 2. domus proximæ. *Aug.* 56. senatoriæ. *Claud.* 25. domos possessoribus non audet extorquere Augustus ad ampliandum forum. *Aug.* 56.
 donare, *adoptatis non licet.* *Tib.* 15. donare negotium. *Cal.* 40. militi donativum. *Dom.* 2. annulis aureis. *Vit.* 12. civitate *Cas.* 24. legionem civitate. *Cas.* 24. congiario. mercede. *Vesp.* 18. coronis. *Cal.* 45. hasta pura. *Claud.* 28. latinitate, civitate. *Aug.* 47. provinciam libertate, ju-

dices civitate & pecunia. *Ner.* 24. patrimoniis, &c. *Ner.* 30. torque. *Aug.* 43. venia. *Dom.* 9. vexillo. *Aug.* 25. donari Deo. *in gratiam Dei pænâ solvi.* *Aug.* 5. donatus anulo, &c. *Cas.* 39. civitate. *Tib.* 51. corona. *Cas.* 2. donis. *Aug.* 8. muneribus. *Tib.* 6. præmiis. *Tib.* 20. venia & incolumitate. *Aug.* 51. donati civitate. *Cas.* 76. donati venia. *Dom.* 10. donatio Augusti. *Aug.* 30. una. *ibid.* donationes. *Cas.* 50. donativum duplum. *Dom.* 2. grandius. *Cal.* 16. pronuntiatum. *Cal.* 46. militi propositum. *Ner.* 7. donum funebre. *Cas.* 34. & paullo ante, *ibid.* dixit munera. donum ex auro sacratum Jovi. *Tib.* 53. destinatum. *Galb.* 18. dono data imago. *Aug.* 7. dono Deum oblatus *θεός-δότης.* *Vit.* 7. dona, *donaria templorum.* *Cas.* 54. dona templorum. *Vit.* 5. militaria. *Aug.* 8. & 25. *Tib.* 32. opulentissima. *Aug.* 30.

Doris dialectus, *pro Dorica.* *Tib.* 56.
 dormire *Aug.* 94. dormire horas 7. *Aug.* 78.
 dormitans. *Cal.* 38.
 dorsum montis. *Cas.* 44.
 Doryphorus Spori libertus. *Ner.* 29.
 dotare filiam. *Vesp.* 14. dos puellæ. *Cal.* 42. uxoris. *Cas.* 1. consignata. *Claud.* 26. dotes animi, corporis. *Tit.* 3.
 Δότε νεότονον, &c. *Aug.* 99.
 draco. *Ner.* 6. draco ad Atiam irrepit. *Aug.* 94. depictus. *ibid.* draco serpens. *Tib.* 72.
 Drausus dux hostium. *Tib.* 3.
 Druidarum religionem abolevit. *Claud.* 25.
 Drusilla. *Aug.* 69. filia Germanici. *Cal.* 7. Drusilla. *vide* Livia. *Aug.* 62. *vide* Julia. *Cal.* 25. per Drusillæ numen jurat Caligula. *Cal.* 24. Drusillam sororem Caligula vitiat. *ibid.*
 Drusina. fossæ. *Claud.* 1.
 Drusus Tiberii filius. *Aug.* 100. & 101. *Tib.* 23. & 52. cognomen unde sumpserit. *Tib.* 3. Drusus Nero. *Tib.* 4. avus Tiberii. *Tib.* 7. Tiberii filius ex Agrippina. *ibid.* Tiberii frater, in Germania moritur. *ibid.* Tiberii filius in forum a patre deductus. *Tib.* 15. Romæ obit. *Tib.* 39. nepos Tiberii ex Germanico. *Tib.* 54. Tiberii filius, veneno interemptus. *Tib.* 62. nepos Tiberii, in vinculis. *Tib.* 65. filius Germanici. *Cal.* 7. Claudii Cæsaris pater. *Claud.* 1. ejus cognomina, genus, res gestæ. *ibid.* & seqq. Imp. Claudii filius. *Claud.* 27. Claudii filius, pyro strangulatus. *ibid.* Germanici filius. *Oth.* 1. Cæsar *cos.* *Vit.* 3. C. Drusus. *Aug.* 94. Drusi filia. *Aug.* 99. Drusi fratris epistolam perdit Tiberius. *Tib.* 50. Drusi Tiberii fratris mors in Germania. *Tib.* 7. obitus. *Tib.* 39. epistola de cogendo ad restituendam libertatem Augusto. *Tib.* 50. mores. *Tib.* 52. Drusi filius Tiberius. *Tib.* 54. Drusi Tiberii filii mors. *Tib.* 62. Drusi mors. *Claud.* 1. funus. *ibid.* elogium *Augu.*

I N D E X.

Augusti. *ibid.* liberi. *ibid.* monumentum de coelo tactum. *Claud.* 46. victoria Vindelica. *Hor.* 8. Drusi. *Tib.* 3. Drusi L. Othonis filia desponsata. *Oth.* 1.

dubitare *deliberare.* *Claud.* 35. non dubitare. *Aug.* 86. non dubitavit *hoc facere.* *Ner.* 41. non dubitat dicere. *audet.* *Aug.* 26. *Ner.* 40. non dubitavit jactare. *Dom.* 2. dubitavit occupare. *Tib.* 24. dubitat porrigere. *Aug.* 53.

dubium cautior an audentior. *Cas.* 58. dubium eventu meliore, an voluntate. *Aug.* 28. nec id dubium est. *Aug.* 71. haud dubia signa. *Vesp.* 5. haud dubie annumeratus est principibus. *Cas.* 55. dubiæ civitates. *ad defectionem spectantes.* *Cas.* 4. dubia societas. *mala fidei.* *Aug.* 17.

ducatus. *Tib.* 19. ducatus. *ludi genus.* *Ner.* 35.

ducenarii judices. *Aug.* 32. procuratores. *Claud.* 24. ducenariorum decuria. *Aug.* 32.

ducenti nummi. *Aug.* 41.

ducere curam præcipuam. *Aug.* 86. potiores virtutes. *preferre.* *Tib.* 21. pro ostento. *Cas.* 77. exercitum per insidiosa itinera. *Cas.* 58. *Aug.* 94. greges. *Ner.* 22. ordines. *Vesp.* 1. sorte curatores. *Tit.* 8. digressam. *Cas.* 43. uxorem. *Cas.* 1. & 21. *Aug.* 62. *Tib.* 7. uxores. *Cas.* 52. duxit officii. *Tib.* 11.

duci. *scil. ad supplicium.* *Cal.* 27. *Tib.* 57. in carcerem. *Cas.* 20. in Capitolium. *Aug.* 59. in vincula. *Cas.* 79. ducens. *existimans.* *Aug.* 10. ducens exercitum per Macedoniam in Syriam. *Tib.* 14. ducendum funus. *Aug.* 100. ad ducendum eam uxorem. *Claud.* 26.

ductus forte judex in reum. *Cas.* 12. ducti sorte. *Aug.* 35. *Dom.* 4. ducti sorte sodales. *Claud.* 6. ducta fortitione uxor. *Tib.* 35. ducto exercitu ad Orientem. *Tib.* 9. ductu. *Aug.* 21. ductu Claudii. *Vesp.* 4.

dux belli. *Claud.* 1. partium. *Vit.* 18. acer, severus. *Cal.* 44. cæsus. *Aug.* 23. sine exercitu. *Cas.* 34. dux (*ὁδηγός*) ad lucem repertus. *Cas.* 31. in perfecto duce quid requireret Augustus. *Aug.* 25. duces defectionis. *Ner.* 42. Germanorum. *Claud.* 1. puerorum. *Ner.* 20. cæsi. *Aug.* 21. prisce. *Ner.* 38. ab Augusto summis honoribus decorati. *Aug.* 38. ducum veterum opera & statuarum ab Augusto restitutæ. *Aug.* 31.

dum veniam ad id tempus. *Tib.* 24. dummodo sci-
rent. *Cas.* 1. nihil dum. *Cas.* 7.

duntaxat. *Aug.* 47. *Claud.* 25. *Cas.* 55. duntaxat. *saltem.* *Gr.* 4. duntaxat adolescens. *Cas.* 85. excepto duntaxat Clodio. *Tib.* 2. *Tit.* 10. *Cas.* 75.

duodecies HS. *Aug.* 41. duodeviginti. *Aug.* 65. duode-
triginta. *Aug.* 46. *Tib.* 1.

duplex prælium. *duo prælia.* *Aug.* 13. duplices ta-
bulæ. *Aug.* 27.

duplicare stipendium. *Cas.* 26. tesseras. *Aug.* 41. tributa. *Vesp.* 16. duplicata militi legata. *Aug.* 48.

duracina uva. *Aug.* 76.

durare. *Claud.* 26. in perniciem. *Aug.* 32. durave-
rat ex antiquitate. *Ner.* 38. durans adhuc memo-
ria. *Gr.* 24. durarent secundisque se rebus serva-
rent. *Cal.* 45.

durera Hispanica vox. *Aug.* 82.

duritia alvi. *Ner.* 34. legum. *Claud.* 14.

dynastæ. *Tib.* 26.

Dyrrachium. *Cas.* 58. & 68. ad Dyrrachium. *Cas.* 36. Dyrrachina munitio. *Cas.* 68.

δυσφημία nominis. *Aug.* 92.

E.

E diverso. *contra.* *Cas.* 86. *Aug.* 27. e ludo mir-
millo. *Cal.* 32. e more. *Cas.* 6. e publico acci-
pere frumentum. *Cas.* 41. e repub. fieri *in salu-
tem* Reip. *Cas.* 19. e repub. fideque esse. *Rhet.* 1.
e Catilina cognovisse. *Cas.* 17.

eatenus. *Tib.* 33.

ex ebore statua. *Tit.* 1. eburneus lectus. *Cas.* 84.
eburneum præsepe. *Cal.* 55. eburnæ quadrigæ.
Ner. 22. tabulæ. *Ner.* 31.

Ἐκατηβελέτης. *Ner.* 39.

Eclogæ Neronis nutrix. *Ner.* 50.

edere cachinnum. *Cal.* 57. candidatos. *nominare.*
Cas. 41. carmina. *Ner.* 52. Circenses. *Cal.* 18.
Ner. 7. declamationes. *Rhet.* 1. elephantos. *in spe-
taculo exhibere.* *Galb.* 6. expugnationem oppidi.
Claud. 21. gemitus. *Oth.* 7. genituram. *profiteri*
horam natalitiam. *Aug.* 94. hinnitus. *Ner.* 46.
historiam. *Galb.* 3. laudes alicujus. *Dom.* 10.
libellum. *Dom.* 18. libellos, carmina. *Aug.* 55.
librum. *Cas.* 52. ludum. *Aug.* 43. *Cas.* 88. *Aug.*
10. *Vit.* 2. venationes. *Cas.* 10. & 39. *Aug.* 43.
munus glad. *Claud.* 2. *Tit.* 7. munera. *Cal.* 18.
Tit. 8. pugnas. *Dom.* 4. spectacula. *Cas.* 44. &
49. *Tib.* 47. *Cal.* 20. & 21. *Claud.* 12. & 28. *Ner.*
11. vocem. *Tit.* 8. in vulgus epistolam. *Aug.* 51.
perperam. *Cas.* 56. voces. *Cas.* 77. edidisse vasa.
Gr. 23. edi agones. *Ner.* 22. gladiatores. *Aug.* 45.
editur quid ad spectandum. *Aug.* 44. edendæ
operæ. *Cal.* 58. edenda opera. *Tib.* 35. & 43.
Vit. 10. edidit se libertum (*an est, profiteri se li-
bert. an, libris editis præscribere?*) *Gr.* 12. edi-
tus gemitus. *Cas.* 82. infans. *Aug.* 63. & 65. est
liber. *Claud.* 38. *Gr.* 3. edita oratio. *Cas.* 55. edi-
ti census. *indicati.* *Cal.* 38. editi filii. *nati.* *Vit.* 3.
Tit. 8. editura marem. *paritura.* *Tib.* 14. in edi-
to. *Aug.* 72.

edicere. *Aug.* 44. *Dom.* 9. & 13. edicere de natali.
Cal. 26. edicere, ne quis se interpellaret. *Tib.* 40.
edixit. *Cal.* 49. edixerunt. *Rhet.* 1. edixisse. *Cal.*
25. edictus est senatus. *Cas.* 80. edicta comitia.
Cas. 81. edictum. *Cas.* 75. *Aug.* 25. 28. 31. &
42. edictum Augusti. *Aug.* 89. edictum præfe-
ctorum. *Claud.* 9. censorium. *Rhet.* 1. gravissi-
mum.

mum. *Cal.* 45. propositum de excindendis vineis.
Dom. 15. Claudii de crepitu & flatu ventris in con-
 vivio emittendo *Claud.* 32. edicta Bibuli cos.
Cas. 20. & 49. edicta Vindicis contumeliosa, &c.
Ner. 41. edicta XX uno die a Claudio proposita.
Claud. 16.
 edificare. *Aug.* 84.
 edocere multos. *Gr.* 18. edocuisse multos. *Gr.* 3.
 educare liberos. *Aug.* 48. natricem. *Cal.* 11. educa-
 ri. *Aug.* 94. educator. *Gr.* 21.
 educere militem. *Cas.* 65. ab urbe. *Aug.* 89. e navi.
Rhet. 1. eductus in cubiculum. *Cas.* 49. educti mi-
 lites. *Oth.* 9.
 edulia veneunt. *Cal.* 40.
 effatus. *Ner.* 49.
 Efcicius Calvinus. *Gr.* 3.
 efferare vultum. *Cal.* 30.
 efferre vehiculo aurum. *Galb.* 8. porta pedem. *Tib.*
 38. rudera. *Vesp.* 8. thesauros. *Ner.* 31. humeris.
Ner. 19. efferre quem ad sepulcrum. *Aug.* 99. quem
 funere regio. *Ner.* 30. ad gloriam. *Aug.* 71. se in-
 genuum, & Lachetem. (nominare forte.) *Vesp.*
 23. efferri popularitate. *Ner.* 53. voluptate. *Cal.*
 54. elatus mortuus. *Tib.* 57. funere. *Ner.* 9. 23.
 & 33. gaudio. *Cas.* 22. successibus. *Ner.* 37. elata
 lava. *Cas.* 64. elati pedes. *Galb.* 18.
 efficere copiam. *Aug.* 41. portum. *Aug.* 16. effice-
 re, ne præmia darentur. impetrare. *Cas.* 17. effe-
 cturus. *Cas.* 24.
 effigies cremati. *Aug.* 100. Jovis, Junonis, Miner-
 vae. *Dom.* 4. impressa. *Tib.* 58. triumphalis. *Aug.*
 31.
 effingere cornua. *Dom.* 19. gestum. *Cal.* 54. effictæ
 ad similitudinem personæ. *Ner.* 21.
 efflagitare aliquem. *Tib.* 12. missionem. *Cas.* 7. po-
 pulus. *Dom.* 3. efflagitantes. *Tit.* 5. efflagitata
 collationes. *Ner.* 38.
 efflare animam. *Dom.* 2. efflata anima. *Aug.* 99.
 effluxit littera fulmine. *deleta est.* *Aug.* 97.
 effodere humum. *Ner.* 19. oculos. *Dom.* 17. effossus
 lacus. *Dom.* 4. mons. *Claud.* 20. effossa caverna.
Ner. 48. effossi manu oculi. *Aug.* 27. effossa vasa.
Vesp. 5.
 effoeminatus. *Aug.* 68. *Cal.* 56.
 effringere crus. *Aug.* 43. & 67. tabernulas. *Ner.* 26.
 effugere navigio. *Aug.* 16.
 effundere se in Pontum. *Cas.* 44. effudit se populus.
Cal. 4. effundi in locos. *Aug.* 98. effusus in ca-
 chinnos. *Cal.* 32. effusissimum studium. *Ner.* 40.
 effuse liberalis. *Aug.* 71. effusius exceptus. *cum*
applausu. *Ner.* 22.
 effutuere aurum. *Cas.* 51.
 egelida aqua. *Aug.* 82.
 egere defensione ac patrocínio. *Cas.* 51. præsentia.
Ner. 23. egens atque inops. (suntne eadem.) *Gr.* 8.
 egestas rei familiaris. *Vit.* 7. egesta harena. *Ner.* 48.
 egestio cadaverum, rudera gratuita. *Ner.* 38.

M. Egnatii conjuratio. *Aug.* 19.
 ego quid potui? &c. *Ner.* 45.
 egredi domo. *Tib.* 50. tabernaculo. *Aug.* 91. ab ur-
 be. *Claud.* 23. *Tib.* 40. egressus draco. *Aug.* 94.
 gradum. *Galb.* 3. pueritiam. *Aug.* 63. navi, h. e.
 enavi. *Cas.* 59. spectaculo. *Cal.* 56. theatro. *Claud.*
 13. *Vit.* 4. triclinio. *Cal.* 36. *Tit.* 6. villa. *Tib.* 65.
 urbe. *Aug.* 53.
 ejicere reges, consules. *Cas.* 80. ejecti per urinam
 calculi. *Aug.* 80.
 εἰς γαῖαν Δαναῶν περᾶω σε. *Cal.* 22.
 εἰς κοίρανός ἐσω, εἰς βασιλεύς *Cal.* 22.
 ejulatus virginum. *Ner.* 29.
 elabi. *Aug.* 32. elabi gratia. *Tib.* 33. elapsus baculus.
Ner. 24.
 elaborata ars. *Ner.* 41.
 elanguisse arborem. *Galb.* 1.
 Ἠλατῶσθαι καὶ βεβλάφθαι, &c. *Claud.* 4.
 elatus. vide efferre.
 Electra Attii. *Cas.* 84.
 elegans verbis. *Cas.* 55. elegantia privata. *Aug.* 73.
 elementa. *Cas.* 56.
 elenchorum annalium opusculum. *Gr.* 8.
 Elephantidis libri. *Tib.* 43.
 elephanto stipem porrigere. *Aug.* 53. elephanto su-
 persedens eques Romanus, per catadromum de-
 currit. *Ner.* 11. elephanto invecus Cn. Domitius.
Ner. 2. elephantum. *Cas.* 66. elephantum pugnantem.
Cas. 39. funambuli. *Galb.* 6. gestantes 40. lychnu-
 chos in ascensu Cæsaris ad Capitolium. *Cas.* 37.
 elephantorum currus. *Claud.* 11.
 elevare facta. *Tib.* 52. fidem. *Cal.* 3.
 Eleusinia sacra. *Claud.* 25. Eleusiniis sacris interesse
 non audet Nero. *Ner.* 34.
 elicere in publicum. *Galb.* 19. elicere aliquem ad
 querelas. *Cal.* 10.
 elidere leonem clava. *Ner.* 53. elidens cadavera con-
 tis & remis. *Tib.* 62. elisus. *Cas.* 39. elisi 20. am-
 plius equites. *Cal.* 26. elisi multi. *Tib.* 39.
 eligere amicos. *Tit.* 7. exemplar. *Vit.* 11. patronum.
Claud. 6. privignum. *Aug.* 63. electus nepotibus
 præceptor. *Gr.* 17. electus ab ipso. *Aug.* 21. ele-
 ctus ex dedititiis. *Aug.* 15. e plebe. *Aug.* 30. ele-
 ctissimus quisque. *Cal.* 49. electissimi pugiles.
Cal. 18.
 elegi sub titulo Horatii. *Hor.* 13.
 elinguis. *Vit.* 6.
 elleborum. *Cal.* 29.
 elocutiones. *Gr.* 5. elocuta quid cornix. *Dom.* 23.
 elogium. *Hor.* 3. elogium additum, in quo de causa
 consecrationis: quasi inscriptio. *Cal.* 24. inspe-
 ctum. *Cal.* 27. tumulto insculptum. *Claud.* 1.
 elogia generis. *Galb.* 3.
 eloquendi genus. *Aug.* 86. eloquentia Augusti. *Aug.*
 84. Latina Græcaque. *Rhet.* 5. Cæsaris. *Cas.* 55.
 præparanda. *Gr.* 4. eloquentia distinguitur ab eru-
 ditione

ditione. *Cal.* 53. eloquentissimus Servius Galba. *Galb.* 3.
 eludere mendacio. *Vit.* 17. eluditur vis legis. *Aug.* 34. eludendæ vaticinationes. *Cas.* 59.
 eluxit natura. *Tib.* 57.
 emanare. *Cas.* 45. emanare in vulgus. *Ner.* 6.
 emancipare agrum. *Orh.* 4.
 ἐμῆλμα. *Tib.* 71.
 emendare exemplaria. *Dom.* 20. *Gr.* 24. legem. *Aug.* 34. emendare. *Cas.* 56.
 emendicare stipem. *Aug.* 91. emendicatæ pecuniæ. *Cas.* 54.
 ementiri. *Cas.* 66. *Cal.* 51. *Ner.* 22. & 33.
 emerfit Triton e lacu. *Claud.* 21.
 emere bolum. *Rhet.* 1. militem. *Galb.* 16. immenso. *Cal.* 38. melius. *vilius.* *Cas.* 50. emptio. *Aug.* 24. mercium. *Aug.* 98. emptor familiæ. *Ner.* 4.
 emptus Catulo (*h. e. a Catulo.*) ducentis millibus nummum. *Gr.* 3. emptus de catasta. *Gr.* 13. emptus per assem & libram. *Aug.* 64.
 emerita militia. *Cal.* 44. præmia. *Aug.* 24.
 emicant ignes. *Cal.* 48. emicuit flamma. *Aug.* 94.
 eminent pietas. *Cal.* 15.
 emittere flatum crepitumque ventris. *Claud.* 32. lacum. *Claud.* 20. & 21. *Cas.* 44. librum de lusu alexæ. *Claud.* 33. manu. manumittere. *Vit.* 6. emitte e cavea. *Ner.* 29.
 ἐμοὶ καὶ ταῖς Μύσαις σπᾶτησῶν. *Tib.* 21.
 emolumentum. *Cas.* 22. *Aug.* 25. *Gr.* 9.
 emungens cubito. *Hor.* 1.
 ἐμὲ θανόντος γὰρ αὖ μὴ χθὲν πυρί. *Ner.* 38.
 enata pone cervix. *Dom.* 23. enata soboles. *Aug.* 94.
 enavigare Rhodum. *Tib.* 11.
 Enceladus. *vide* Licinius. *Aug.* 67.
 enecare pedes veneno. *Gr.* 3.
 enecti pisces. *Cal.* 49. enecti servi ferro & igne. *Cas.* 85. enecti veneno, fame. *Ner.* 36.
 enim vero non privatum, sed obnoxium, & trepidum egit. *Tib.* 12.
 eniti precibus. *Cas.* 26. enixa. *Cal.* 25. enixa filium. *Tib.* 4. enixa filias. *Cal.* 8. enixæ. *Ner.* 23. enixe. *Cas.* 71. enixus appetitus. *Galb.* 3. enixissime juvare. *Cas.* 5.
 Ennia Nævia Macronis uxor. *Cal.* 12. in Enniam ingratus Caligula. *Cal.* 26.
 Ennius. *Aug.* 7. *Gr.* 1. Ennius, non poëta, sed posterior. *Gr.* 1. Ennii annales. *Gr.* 2. mors. *ibid.*
 enormis proceritas. *Vit.* 17. enorme corpus. *Cal.* 50.
 enotescere. *Orh.* 3.
 enumerare. *Aug.* 51. minima. *Claud.* 29. enumerans oratores. *Cas.* 55.
 eo arrogantix progressus est. *Cas.* 77.
 eodem. *in eundem locum.* *Cas.* 17. eodem. *in eandem scapham.* *Cas.* 64. eodem. *Galb.* 19. eodem loci. *Aug.* 65. eodem loci consistere. *in eodem loco.* *Cal.* 53. eos easque. *Tib.* 35.

Epaphroditus Neroni a libellis. *Ner.* 49. Epaphroditus mors. *Dom.* 14. Neronis adjutor in morte. *ibid.*
 ephebi. *Ner.* 12. exercentes. *Aug.* 98.
 Epicadius. *vide* Asinius. *Aug.* 19. *vide* Cornelius. *Gr.* 12.
 Epicureus quidam. *Gr.* 6. Epicurea secta. *Gr.* 8.
 Epidius Marullus trib. pl. potestate privatus a Cæsare. *Cas.* 79. Epidius. *Rhet.* 4. calumniator. *Rhet.* 4. Nuncionus. *ibid.*
 epigramma. *Gr.* 22. Mæcenatis. *Hor.* 3. vulgatum. *Aug.* 70. epigrammata famosa. *Cas.* 73. epigrammatum Augusti liber: adde versus. *Aug.* 85.
 epinicia cantare. *Ner.* 43.
 Epirota. *Gr.* 16.
 epistola Augusti. *Aug.* 71. *Cal.* 8. Othonis ad Vespasianum. *Vesp.* 6. asperrima. *Aug.* 51. autographa. *Aug.* 71. brevis ac simplex. *Cas.* 56. contumeliosa, minax, contumax. *Claud.* 35. formalis. *Dom.* 13. prodita. *Aug.* 67. sub Agrippæ juvenis nomine, adversus Augustum edita. *Aug.* 51. epistolæ M. Antonii. *Aug.* 7. & 70. Atteji ad Lucium Hermam. *Gr.* 10. *Aug.* 71. & 76. *Tib.* 21. *Claud.* 3. & 4. Cæsaris ad senatum. *Cas.* 56. ad familiares. *Cas.* 56. Ciceronis *vide* Cicer. *Tib.* 7. Horatii. *Hor.* 13. legendæ. *Aug.* 45. perlectæ. *Vesp.* 21. signandæ. *Aug.* 50. ab Othone concremata. *Oth.* 10. ad quam formam a Cæsare conversæ. *Cas.* 56. epistolis Augusti addita momenta horarum quibus data. *Aug.* 50. ex epistolis Ciceronis excerpta. *Gr.* 14. & seqq.
 epota amphora. *Tib.* 42.
 epulari publice. *Aug.* 35. epulandi jus. *ibid.* epulando. *Tib.* 42. epulans. *Claud.* 44. epulatus. *Ner.* 20. largiter. *Luc.* 9. epulata gens. *Dom.* 9. epulatio. *Cal.* 18. epulæ quatuor generum. *Vit.* 13. epulæ familiares. *Ner.* 22. epulum a Cæsare datum. *Cas.* 38. *Aug.* 98. abundantissimum. *Cal.* 17. largissimum. *Dom.* 4. publicum. *Cal.* 32. publice præbitum. *Vit.* 10. populo pronunciat Cæsar in filiæ memoriam. *Cas.* 26. epulum Neronis. *Ner.* 27.
 eques Rom. *h. e. equites.* *Aug.* 24. & 34. *Ner.* 37. equiti secreta a ceteris loca tributa Circensibus. *Ner.* 11. equite immisso. *h. e. equitibus.* *Galb.* 12. equite recenso. *h. e. equitibus.* *Vesp.* 9. in equite spectare. *h. e. equestribus subselliis.* *Dom.* 8. equites prætoriani. *vide* prætor. *Cal.* 45. *Claud.* 21. equites Romani. *Aug.* 43. & 57. equites Romani tirones erudiunt. *Cas.* 26. equites Thessali. *Claud.* 21. equites rationem vitæ reddere coguntur. *Aug.* 39. equitum Rom. manus armata præsidii causa circumstat senatum. *Cas.* 14. equites Romanos recognoscit Tiberius. *Cal.* 16. ex equitibus Romanis creati senatores. *Aug.* 40. eques Rom. duobus filiis pollices amputat, cur, & quomodo multat. *Aug.* 24. eques Romanus ab Augusto confodi iussus. *Aug.* 27. eques legis abolitionem postulans. *h. e. equestris ordo.* *Aug.* 34.

X x x x x
 eques

eques Rom. ad Ptolemæum missus. *Cal.* 55. eques Rom. elephanto supersedens per catadromum decucurrit. *Ner.* 11. eques Rom. iudicum albo erasus. *Dom.* 8. eques (*equestris ordo*) & senatus reeensus. *Vesp.* 9. equitis Rom. uxor adulterata. *Cas.* 48. equitis Rom. in Claudium insolentia. *Claud.* 15. conspiratio in Claudium. *Oth.* 1. mors sub Vitellio. *Vit.* 14. a quo heres fuerat scriptus. *ibid.* equiti Rom. juris iurandi gratia facta. *Tib.* 35. equiti Rom. oculus erutus. *Ner.* 5. equites Rom. in tumultu elisi. *Cal.* 26. equites duo. Rom. correpti & confiscati a Cajo. *Cal.* 41. equites 300. a Claudio necati. *Claud.* 29. equites Rom. 600. ad ferrum exhibiti. *Ner.* 20. equitum turmae recognitæ frequenter ab Augusto. *Aug.* 38. equitum plerorumque attritum bellis civilibus patrimonio. *Aug.* 40. equitum recognitio. *Claud.* 16. equitibus Rom. usus Augustus ad scenicas & gladiatorias operas. *Aug.* 43. equester census. *Aug.* 40. ordo. *Aug.* 100. *Claud.* 6. ordo profectus a Cajo. *Cal.* 30. equestris dignitas. *Claud.* 24. familia. *Cas.* 1. militia. *Aug.* 46. statua. *Tit.* 2. equestris ordinis vir. *Tib.* 51. equestre certamen. *Ner.* 12. *Dom.* 4. equestres census militibus pollicitus existimatur Cæsar. *Cas.* 33. equestria. *scil. loca.* *Cal.* 26.

equus albus. *Dom.* 2. amissus. *in scensus.* *Tib.* 4. consternatus. *Ner.* 48. funalis. *Tib.* 6. incitatus. *Cal.* 55. insignis *Casaris.* *Cas.* 61. patiens fessoris. *Cas.* 61. phaleratus. *Cal.* 19. *Claud.* 17. præmissus. *Aug.* 38. equo merere. *equitem esse.* *Gr.* 9. equi desultorii. *Cas.* 39. demissi. *Ner.* 48. famosi. *Cal.* 19. vagi. *Cas.* 81. candore eximio. *Aug.* 94. reddendi gratia facta ab Augusto quibus. *Aug.* 38. equorum studium. *Ner.* 22. equis albis introire. *Ner.* 25. equos dimittere solitus Cæsar ancipiti prælio cur. *Cas.* 60. equorum greges consecrati pabulo abstinentes. *Cas.* 81. equo Caji honores habiti, dona facta. *Cal.* 55.

equile marmoreum. *Cal.* 55.

equitandi peritissimus. *Tit.* 3.

equitatus armatus. *Cal.* 48.

eradere albo. *Claud.* 16. *Dom.* 8. eradendi tituli. *Dom.* 23.

Eratosthenes. *Gr.* 10.

erepsisse ad se. *Tib.* 60.

ergastula recognita. *Aug.* 31. possessorum. *ibid.* repurgata tota Italia. *Tib.* 8.

eripere quem cui. *Cas.* 71. beneficium. *Galb.* 14. cui provincias. *Cas.* 28. legibus reum. *Aug.* 56. reum precibus. *ibid.* se contumeliis. *Ner.* 49. eripi vitam immerenti. *Tit.* 10. erepta gloria. *Cas.* 79. ereptum auxilium. *Cas.* 60.

erogare nummos. *Ner.* 30.

error hominum communis. *Aug.* 88. nominis. *Cas.* 85. *Cal.* 30. detectus. *Tib.* 62. juvenelis. *Ner.* 26.

errabundus. *Cas.* 31.

ὁ ἕως δὲ ἐπείγεται. *Claud.* 43.

erudire tirones. *Cas.* 26. eruditio diversa ab eloquentia. *Cal.* 53. varia. *Aug.* 89. *Gr.* 6.

eruere carmina. *Galb.* 9. oculum. *Ner.* 5. erui thesauros. *Ner.* 31. erutum cadaver. *Cal.* 59.

erumpere oppido. *Aug.* 14. ad vitia majora. *Ner.* 27. in omne genus crudelitatis. *Tib.* 61. erupit sævitia. *Cal.* 6. eruptio hostium subita. *Cas.* 64. *Aug.* 96. in esculis quæ nascantur animalia, appellenturque galbæ. *Galb.* 3.

Esus Proculus Colosseros dictus, indignissime tractatus a Cajo. *Cal.* 35.

Esquilæ. *Tib.* 15. *Ner.* 31. Esquilæ extremæ. *Hor.* 15.

Esquilinus Campus. *Claud.* 25.

esse. *edere.* *Tib.* 2.

esse cibi minimi. *Aug.* 76. esse animi fluxioris, &c. *Tib.* 52. mentis sanæ. *Tib.* 67. naturæ acerbæ. *vid.* natura. *Gr.* 9. antiquis curæ. *Aug.* 89. exemplo. *Gr.* 2. exitio partibus. *Cas.* 1. miraculo. *Oth.* 12. legentibus opprobrio, gloriæ, fructui. *Gr.* 24. alicui periculo, noxæ. *Oth.* 10. prædæ obvio. *Galb.* 4. prælagio. *Ner.* 6. alicui præsidio gratiæque. *Claud.* 21. salutis. *Aug.* 14. testimonio. *Cas.* 68. ætate pupillari. *Aug.* 66. certa ætate, colore, statura. *Aug.* 65. bono animo. *Vit.* 8. fama secundiore. *Cas.* 2. eo nomine, *h. e.* habere id nomen. *Cas.* 6. re magna. *Aug.* 3. statura. *habere staturam.* *Cas.* 45. militibus in conspectum. *Aug.* 16.

essedum. *Aug.* 67. *Claud.* 33. ad essedum sibi occurrere summos viros iubet. *Cal.* 26. essedum Galbæ invadit taurus. *Galb.* 18. essedum argenteum, venale. *Claud.* 16. ad essedum imperatoris currit. *Galb.* 6. essedo iter fecit. *Cal.* 51. esseda. *Cal.* 19. essedarius. *Cal.* 35. *Claud.* 21.

ἔσαι πάντα καλῶς. *Dom.* 23.

& pro etiam. *Aug.* 59. *Gr.* 4. & postpositum, Augusto & pro & August. *Gr.* 21. & quidem. *Aug.* 16.

ethologia. *Gr.* 4.

ἔτι μοι μένος, &c. *Galb.* 20.

etiam tum. *Tib.* 42. etiam tum parvuli. *Dom.* 15.

Etruria. *Oth.* 1. Etruriam occupat Cæsar. *Cas.* 34. Etrusca lingua. *Aug.* 97.

evadere. *Tib.* 20. & 39. *Ner.* 5. insidias. *Cas.* 74. fuga ad cornu Antonii. *Aug.* 13. pedibus. *Cas.* 31. postico. *Claud.* 18. nando. *Ner.* 34. Neapolim, &c. *Tib.* 4. ad navim. *Cas.* 64. ad parietem. *Ner.* 48. sagittæ per intervalla dig. *Dom.* 19. evasit me. *Tib.* 61. evasurus. *Claud.* 38.

eventus est inde. *Aug.* 97.

evenire. *accidere.* *Cas.* 16. ut si quid sibi eveniret. *h. e.* moreretur. *Cas.* 86. evenit auspiciu. *Vit.* 9. evenit, ut. *Aug.* 6. & 43. eventus bellorum. *Aug.* 96. consilii. *Cas.* 20. melior. *Aug.* 28. in manu Fortunæ. *Ner.* 23. eventus non defuit. *Vesp.* 7.

I N D E X.

everſa arbor. *Dom.* 15. evertenda Reſpub. *Caf.* 53.
 evidens cuivis. *Vit.* 16. evidentiffimæ rapinæ. *Caf.* 54.
 evidentiffima oftenta. *Aug.* 97. ſigna. *Galb.* 1.
 evigilare. *Claud.* 33. *Galb.* 4. de nocte. *Vefp.* 21.
 evigilandum. *Aug.* 78.
 evileſcere. *Claud.* 15.
 evinci precibus. *Tib.* 37.
 Eulogii Q. libellus. *Vit.* 1.
 Eunoe Maura Bogudis uxor a Cæſare dilecta. *Caf.* 52.
 evocare magiſtratus. *Tib.* 32. manes. *Ner.* 34. plu-
 res. *Ner.* 20. quosdam domum. *Ner.* 41. quam.
 litteris. *Ner.* 34. *Tib.* 62. ex provincia. *Cal.* 25.
 quem in auxilium. *Aug.* 16. evocari ad judican-
 dum. *Galb.* 14. evocatus. *Aug.* 56. *Vefp.* 1. evo-
 cati qui dicti. *Galb.* 10. evocati ex Aſia ad eden-
 das in ſcena operas. *Cal.* 58.
 evolafſe pullos. *Galb.* 18.
 evolvere libellos. *Galb.* 21. evolvendi auctores. *Aug.*
 89.
 evomere venenum. *Ner.* 2. evomiſſe omnia. *Claud.*
 44.
 Euphorio. *Tib.* 70.
 Euphrates. *Cal.* 14.
 Euripidis verſus. *Caf.* 30.
 Euripus Circo additus. *Caf.* 39.
 Εὐδανόσιον ſibi precari ſolitus Auguſtus. *Aug.* 99.
 Eutychus Aſinarius. *Aug.* 96.
 evulſa arbor. *Vefp.* 5.
 ex ea liberi. *Aug.* 63. ex Clodio filia. *Aug.* 62. ex al-
 tero mater. *Aug.* 62. ex uxore pater. *Aug.* 63. ex
 eo. ab eo tempore. *Caf.* 20. 22. & 79. *Cal.* 22. *Vefp.*
 8. ex conſulatu. a conſ. poſt conſ. *Caf.* 83. ex hono-
 re quaſturæ, pro poſt honorem. *Tit.* 4. ex prætu-
 ra. poſt præ. *Aug.* 3. *Caf.* 18. ex adverſo. *Tib.* 33.
 ex æquo. *Tib.* 11. ex composito. *Claud.* 37. ex
 conſuetudine. *Caf.* 40. *Dom.* 9. & 17. ex fide. bo-
 na fide. *Caf.* 74. *Galb.* 9. ex induſtria. data opera.
Claud. 2. *Vefp.* 16. *Tit.* 9. *Dom.* 16. & 19. ex inſti-
 tuto. *Tit.* 8. ex intervallo. *Claud.* 41. *Hor.* 8. ex mo-
 re. pro more. *Ner.* 10. ex profeſſo. *Tit.* 9. ex ſenten-
 tia. *Caf.* 87. ex animi ſententia. *Tib.* 59. ex tempo-
 re. *Aug.* 84. & 98. *Gr.* 16. & 23. ex tempore, op-
 ponitur a cura. *Tib.* 70. ex triente heres, &c. *Aug.*
 101. ex tuto. *Tib.* 73. ex voluntate filii. *Tib.* 13.
 ex vulnere perire. *Aug.* 11.
 exacerbare omnes. *Galb.* 16. exacerbatus. *Tib.* 62.
Vit. 14.
 exæſtuare. *Tib.* 72. in foſſas. *Aug.* 18.
 exactionum coactor. *Hor.* 1. exactor graviffimus di-
 ſciplinæ. *Caf.* 65. ſermonis moleſtiſſimus. *Gr.* 22.
 exacta licentia. *Aug.* 98. pecunia *Vefp.* 23. pœna
 de fontibus. *Caf.* 69. exacti reges. *Tib.* 1. exactæ
 pœnæ. *Aug.* 27. exacto conſulatu. finito. *Cal.* 8.
 exactior ſolito cura. *Tib.* 18. exactus. adde infra.
 exigere.
 exagitare. *Aug.* 86. exagitari materna ſpecie, &c.
Ner. 34.

examen æquum ſtateræ. *Vefp.* 25.
 exanimare ſervum. *Aug.* 29. exanimari. *mori.* *Oth.* 11.
 exanimatus. *Caf.* 39. porcellus. *Ner.* 33.
 exanimis. *Caf.* 82.
 exarare codicillos. *Lut.* 9. exarati verſus. *Ner.* 52.
 exarmata Minerva. *Dom.* 15.
 exarſit cinis. *Tib.* 74. exarſerunt pretia in immen-
 ſum. *Tib.* 34.
 exaruit ſilva. *Galb.* 1.
 exauctorare cohortes ediſto. *Vit.* 10. legiones. *Aug.*
 24. plurimos. *Vefp.* 8. exauctorandus miles. *Tib.* 30.
 exaudiri. *Cal.* 53. exaudita vox. *Ner.* 46.
 excalceati. *Vefp.* 8. excalceandi pedes. *Vit.* 2.
 excandefcere. *Ner.* 40. *Claud.* 40. *Rhet.* 6. excanduit.
Vefp. 14.
 excarnificatus iſtibus. *Vit.* 17.
 excedere annum ætatis 50. *Gr.* 7. fidem. *Claud.* 29.
 gloriam. *Caf.* 55. gradum. *Oth.* 1. modum. *Tib.* 29.
 ſextantes ſenos. *Aug.* 77. Italiam. *Claud.* 16. ſa-
 crario. *Dom.* 15. theatro. *Ner.* 23. Urbe Italiaque.
Vit. 14. excedere. *mori.* *Aug.* 5. *Claud.* 45. *Vefp.* 2.
Tit. 11. exceſſus Auguſti. *mors.* *Tib.* 22. & 90. *Cal.*
 9. & 48. Tiberii. *Ner.* 5. uxoris. *Vefp.* 3.
 excellentiſſimus cultus. *Ner.* 20.
 excerpere verba ex originibus Catonis. *Aug.* 36.
 excerpta præcepta. *Aug.* 89.
 excidere formula. *Claud.* 14. excidit ei vox. *Claud.*
 15. excidit laurea in. *Vit.* 9. excidiſſe de capite co-
 ronam. *Galb.* 18. Corinthum. *Galb.* 1. excidendæ
 vineæ. *Dom.* 14. exciſus mons. *Claud.* 20. exciſæ
 rupes. *Cal.* 37.
 excitus a M. Bruto. *Hor.* 1. excitæ legiones, auxilia.
Cal. 43.
 excipere quem. *Caf.* 28. excipere adeuntes ſe. *Caf.* 78.
 deſideria. *Aug.* 53. iſtum genu, ſagittas ſcato. *Vefp.*
 4. lanuginem. *Ner.* 34. ſimultates. *Caf.* 73. vulne-
 ra. *Aug.* 20. notis. *Tit.* 3. manibus ſupinis. *Vit.* 7.
 excipiens. *Tib.* 62. exceptus. *Caf.* 80. *Aug.* 16. ex-
 ceptus oſculo. *Oth.* 6. *Galb.* 22. effuſus. *Ner.* 22.
 honorifice. *Cal.* 35. excepta oratio ab. *Caf.* 55. ex-
 cepta aſſenſu nota. *Tib.* 45. rhetorica. *Rhet.* 1. gra-
 vius ſententia. *Caf.* 14. vox per. *Tib.* 21. exceptum
 eſt aliter. *Tib.* 11. excepti ex ore dictantis. *Ner.*
 52. excepti viatores. *intercepti.* *Tib.* 8. excepti
 legibus. *Caf.* 11. exceptis. *Caf.* 75. exceptis his.
Caf. 41.
 excitare ædem. *Dom.* 5. aliquem. *Rhet.* 6. libidi-
 nes adſpectu. *Tib.* 43. templum. *Aug.* 19. tu-
 multum. *Oth.* 8. tumultum. *Claud.* 1. turrem.
Cal. 46. cantando. *Ner.* 45. excitari. *Aug.* 14.
Cal. 38. excitari, e ſomno. *Aug.* 16. excitari ferula
 ſlagrove. *Claud.* 8. excitatus ad mediam noctem.
Ner. 47.
 exclamare. *Aug.* 16. & 97. *Tib.* 61. *Cal.* 12. *Vefp.* 19.
Dom. 15. exclamaſſe. *Cal.* 58.
 excludere fortuita. *Ner.* 23. excluſiſſe. *Oth.* 3. exclu-
 di conſulatu. excidere. *Caf.* 18. excluſus. *Claud.* 10.
 X x x x x 2

exclusus nemo. *Aug.* 45. exclusus est pullus. *editus.* *Tib.* 14.
 excogitare genus luxus. *Ner.* 29. excogitare officia. *Aug.* 37. sellariam. *Tib.* 43. excogitatus pons. *Cal.* 19. excogitatum genus suffr. *Aug.* 46. excogitissimæ hostiæ. *Cal.* 22. excogitare ut. *Tib.* 62.
 excolere prætoria ornatu, &c. *Aug.* 72. urbem. *Aug.* 28. excultus Circus. *Claud.* 21. excultus armis. *Cas.* 84. ornamentis. *Ner.* 28. exculta monumenta. *Aug.* 29.
 excreare non audet Nero inter cantandum. *Ner.* 24. excreverat caro. *Galb.* 21. series litium. *Vesp.* 10.
 excruciatu doloribus. *Claud.* 44. excruciatu tormentis mulier. *Cal.* 16.
 excubat dormiens. *Claud.* 37. excubans cohors. *Oth.* 4. tribunus. *Ner.* 9. excubiæ militum. *Claud.* 10. nocturnæ. *Aug.* 30. excubitor tribunus. *Claud.* 42. excubitores. *Ner.* 8.
 excucurrisse. *Galb.* 18.
 excusare aliquid edicto. *Claud.* 38. præterita. *Aug.* 27. se. *Aug.* 15. valetudinem. *se propter valetudinem.* *Cal.* 27. alicui quod. *Claud.* 12. excusata mediocritas. *Aug.* 101. excusandi se verecundia. *Aug.* 35. excusans. *Aug.* 69. *Ner.* 33. excusans factum cuique. *Tib.* 11. excusans imbecillitatem. *Claud.* 6. excusato languore. *Ner.* 41.
 excutere oculum. *Tib.* 53. excussus oculus. *Cas.* 68. curru. *Cas.* 37. *Ner.* 24. e basi titulus. *Dom.* 15. excussum e manibus sceptrum. *Galb.* 1. excussa stragula. *Claud.* 35.
 executor offensarum inimicitarumque. *Vesp.* 14.
 exemplar. *Aug.* 31. epistolæ. *Vesp.* 6. regendæ reipub. *Vit.* 11. schemæ. *Tib.* 43. exemplaria orationis. *Cas.* 55. exemplaria sævitæ. *pro exempla.* *Tib.* 61. contracta. *Gr.* 24. exemplaria (*tabularum ar.*) investigata. *Vesp.* 3. exemplaria librorum undique petita. *Dom.* 20.
 exemplum codicillorum. *Cal.* 55. juvenis. *Aug.* 34. liberalitatis. *Cal.* 46. memorabile. *Cas.* 68. pessimum. *Aug.* 32. vetus. *Ner.* 15. exempli causa. *Tib.* 67. *Claud.* 11. *Rhet.* 1. pessimi. *Vit.* 10. in exemplum. *exempli gratia.* *Tib.* 21. exemplo alicui esse ad imitandum. *Gr.* 2. exemplo bono. *Dom.* 14. exemplo eodem testamentum duplex. *Tib.* 76. exempla fœminarum diversa. *Tib.* 2. salubria. *Aug.* 89.
 exequi partes. *Aug.* 9.
 exercere adulteria. *Aug.* 69. artem. *Dom.* 7. *Cal.* 45. copias. *Aug.* 16. discipulos. *Rhet.* 1. eloquentiam, studia. *Aug.* 84. fenus. *Vesp.* 1. jus, &c. *Tib.* 11. legem. *Cas.* 43. negotiationes. *Vesp.* 16. officia mutuo. *Aug.* 53. officinas vestium. *Gr.* 23. petulantiam, &c. *Ner.* 26. principem. *Tib.* 33. proscriptionem acerbis. *Aug.* 27. tabernam unguentariam, pistrinum. *Aug.* 4. vectigalia per publicanos. *Cal.* 40. vim dominationis. *Dom.* 1. exerceri. *Ner.* 20. exerceri, *scil. dicendo.* *Rhet.* 2. exercetur commer-

cium. *Tib.* 34. rhetorica. *Rhet.* 1. exercens furnariam. *Vit.* 2. exercentes. *de tyronibus.* *Cas.* 26. exercentes ephebi. *Aug.* 98. exercenda quæstio de fisciis. *Cas.* 11. exercendas esse leges. *Tib.* 58.
 exercitanda ingenia. *Gr.* 17. exercitata pueritia. *Tib.* 6. exercitatio. *Dom.* 22. exercitatio venandi. *Cal.* 5. exercitationes campestres. *Ner.* 10. campestres equorum, armorum. *Aug.* 83. *Tib.* 13. Græcæ. *Rhet.* 2.
 exercitus amplior. *Vesp.* 4. Hispaniensis, Prætorianus, Germanicanus. *Vesp.* 6. Illyricus. *Aug.* 19. Judæus. *Vesp.* 6. recensendus. *Cal.* 44. Syriacus. *Vesp.* 6. trajectus. *Cas.* 33. *Aug.* 16. victor. *Cas.* 28. fine duce. *Cas.* 34. Cæsarem sequi recusat. *Cas.* 52. superioris Germaniæ deficit a Galba. *Galb.* 16. exercitus comparati. *Aug.* 8. Gallici. *Ner.* 2. Mœsiaci. *Vesp.* 6. exercitus victores. *Aug.* 11.
 exhaurire provincias. *Ner.* 38. exhaustus. *Ner.* 32. exhaustus opibus. *Cal.* 38. exhaustus, *per vomitum scilicet.* *Claud.* 44. exhaustus impenfis. *Dom.* 12. exhausta urbs. *Cas.* 42. exhausta delectibus Italia. *Cas.* 79. exhausti cæde ordines. *Vesp.* 9.
 exhibere certamina, lusum. *Claud.* 21. comœdiam. *Aug.* 89. cui libertatem. *Aug.* 41. Lucium. *in scenam producere.* *Aug.* 43. *se ministratorem Cajo.* *Vit.* 17. moderationem. *Cas.* 75. *Tib.* 32. munera. *Claud.* 21. munificentiam. *Tib.* 48. naumachiam. *Ner.* 12. tabulas. *Vit.* 14. se adorandum. *Cal.* 22. quos ad ferrum. *Ner.* 12. exhibenda liberalitas, &c. *Ner.* 10.
 exhilaratus. *Aug.* 98.
 exhinc. *Tib.* 9.
 exhorrescere appellationem. *Aug.* 53. genituram. *Vit.* 3.
 exhibari. *Aug.* 45.
 exigere. *mandare.* *Cal.* 43. exigere benevolentiam ab. *Aug.* 66. certationes, pugnas. *Aug.* 45. disciplinam. *Tib.* 19. iusjurandum, cautionem. *Aug.* 98. iusjurandum, syngropham. *Cas.* 23. liberalitates. *Galb.* 15. manus. *Aug.* 71. nummum. *Ner.* 44. pœnas. *Claud.* 34. manu pondus. *Cas.* 47. votum. *Cal.* 27. uxorem. *repudiare.* *Cas.* 50. Petinam. *repudiare.* *Claud.* 26. exigere ut. *Aug.* 27. *Claud.* 12. exige uncias. *Galb.* 12. exigi ad exemplar. *Aug.* 31. exigitur certum quid. *Cal.* 40. exigitur ratio a. *Aug.* 101. exigenda pecunia. *Cas.* 2. exigendum creditum. *Vesp.* 11. exigere. *adde supra exactus.*
 exiguitas fisci. *Claud.* 28.
 exilis. *gracilis.* *Galb.* 6. exilium leve. *Aug.* 51. ab exilio ad regnum veniens, regnabit sanguine multo. *Tib.* 59.
 eximere memoriæ biduum. *Claud.* 11. eximit tempus religio. *Oth.* 6. eximi. *deberi.* *Aug.* 94. eximitur dens. *Vesp.* 5. exemptus anulus. *Tib.* 73.
 exinde. *Ner.* 7.
 exire de potestate pat. *Vit.* 6. exiit opinio. *Ner.* 53. exis-

exierat in vulgus. *Galb.* 20.
 existeret. *oriri.* *Aug.* 23. & 32. existit factum aliquod.
Cal. 23. ei causa mortis. *Dom.* 22. extiterunt, qui.
fuerunt. *Aug.* 15. extitisse maculam. *ortam esse.*
Aug. 94. existente uno. *Dom.* 12.
 existimare conditionem temp. *pro aestimare, judicare*
de. *Cal.* 60. existimari. *Cæs.* 76. *Aug.* 56. 70. & 79.
 existimatur praesedisse. *Aug.* 35. existimabatur
 adjutus. *Dom.* 14. existimans. *Aug.* 25. existimans
 magni. *Aug.* 40. moris. *scil. esse.* *Aug.* 43. toleran-
 dum. *Cæs.* 17. existimatio. *h. e. iudicium sinistrum*
de aliquo. *Tib.* 58. existimatio. *Vit.* 5. integra. *Ner.*
 12. lacerata. *Cæs.* 75. secunda. *Claud.* 7.
 exitiabilis clades. *Aug.* 23. exitiabiles discordia.
Claud. 25. exitiale. *Cal.* 50.
 exitium piscium. *Cal.* 49. certissimum. *Tib.* 53. sui.
Aug. 94. exitio esse partibus. *Cæs.* 1.
 exitus anni. *Tib.* 4. coeptorum. *Ner.* 4. Cassii Brutique.
Oth. 10. Claudii, Agrippinae. *Ner.* 39. Mallo-
 niae. *Tib.* 45. Neronis. *Galb.* 22. Othonis. *Vit.* 10.
 vitae. *Claud.* 43. *Ner.* 45. facilis. *Aug.* 99. honestus.
mors. *Claud.* 1. *Galb.* 18. *Dom.* 11. & 15.
 exodium Atellanicum. *Tib.* 45. scenicum. *Dom.* 10.
 exolentes litterae. *Aug.* 7. exoletus. *Cæs.* 76. mos.
Galb. 4. exoleti. *Cæs.* 49. *Tit.* 7. & 43. *Cal.* 24.
 exoleti mares. *Galb.* 22. exoletae voces. *Aug.* 86.
 exoleta. *Claud.* 22.
 exonerare ventrem. *Vesp.* 20. exonerandus stoma-
 chus. *Claud.* 33.
 exoptatissimus princeps. *Cal.* 13.
 exorare manes. *Ner.* 34. patrem litteris. *Tib.* 11. exo-
 rari. *Aug.* 65. exorandus. *Vit.* 4. exoratus accusa-
 tor. *Aug.* 56. exorata soror. *Aug.* 63. exorabilis.
Aug. 27. *Tib.* 13.
 exordiri parricidia, &c. *Ner.* 33. exorsus classicum.
Cæs. 32. tragoediam. *Aug.* 85. exorsi canticum.
Claud. 13. exordium principatus. *Claud.* 11. ur-
 bis. *Vesp.* 8.
 exoritur stella. *Cæs.* 88. exorta flamma. *Tib.* 6. simul-
 tas. *Aug.* 62. exortum jubar. *Aug.* 94. exorti tu-
 multus. *Tib.* 37. exortus stellae. *Claud.* 46. solis.
Aug. 5. & 94.
 exornare urbes operibus. *Cæs.* 28. exornatus spoliis
 locus. *Aug.* 18. exornati Lares. *Ner.* 46.
 exosculari. *Ner.* 13. collum. *Cal.* 33. effigiem. *Cal.*
 7. manus ac pedes. *Oth.* 12. exosculans. *Ner.* 28.
 exosculans obvios. *Vit.* 7. exosculatus papillas.
Ner. 34.
 expavescere infidias. *Claud.* 36. libellos famosos. *Aug.*
 55. mortem. *Ner.* 2. rumorem. *Aug.* 71. toni-
 trua. *Aug.* 90. *Tib.* 69.
 expectare lucem. *Cal.* 50. expectare dum. *Rhet.* 1.
 expectatus successor. *Cæs.* 18. expectatio adventus
 terribilis. *Cæs.* 66. expectatio maxima muneris ac
 epuli. *Cæs.* 26. populi de adventu. *Cæs.* 30. disje-
 cta. *Cæs.* 32.
 expedire nomen. *Gr.* 11. pecunias. *Cæs.* 4. expeditur

res. *Tib.* 48. expeditio. *Cal.* 52. Britannica. *Galb.*
 7. *Vit.* 2. Cantabrica. *Aug.* 29. *Tib.* 9. Germanica.
Cal. 43. modica. *Claud.* 17. necessaria. *Ner.* 43.
Dom. 2. praeparanda. *Ner.* 44. repetita. *Claud.* 1.
 suscepta. *Tib.* 37. Syriaca. *Cal.* 10. in Dacos, Par-
 thos. *Aug.* 8. expeditiones. *Cæs.* 46. *Aug.* 25. expe-
 ditissimus. *Tit.* 5.
 expedite inquit. *Aug.* 89.
 expellere collegam foro armis. *Cæs.* 20. Judaeos Ro-
 ma. *Claud.* 25. mathematicos. *Tib.* 36. urbe pere-
 grinos. *Aug.* 42. regem. *Cæs.* 11. contubernio, pa-
 latio. *Ner.* 34. provincia armis. *Aug.* 10. Sicilia. *Tib.*
 2. expelli. *Cæs.* 38. *Oth.* 7. expellens. *Vesp.* 14. ex-
 pellendus urbe. *Tib.* 2. expulsus provincia. *Cæs.*
 4. expulsus ad componendum Orientis statum.
Cal. 1.
 expensum Niciae proferre. *Gr.* 14.
 expergefactus. *Aug.* 94. *Claud.* 8. *Oth.* 11. experge-
 factus e somno. *Cal.* 6. & 38.
 expergisce. *Aug.* 78.
 experiri. *Aug.* 72. casus. *committere se fortuna.* *Cæs.*
 60. fidem. *Oth.* 8. grammaticos quaestionibus. *Tib.*
 70. valetudines. *Aug.* 81. quam. *Dom.* 11. exper-
 tus. *Cæs.* 45. expertus casum. *Cæs.* 25. venenum.
Ner. 33. experta industria. *Vesp.* 4. experti. *Tib.* 54.
 experti ante. *Cæs.* 44. expertissimum sibi osten-
 tum. *probatissimum.* *Tib.* 19. experimentum artis.
Cal. 57. experimenta. *Ner.* 7. experimenta absti-
 nentiae, liberalitatis. *Dom.* 9. artium. *Ner.* 22. di-
 sciplinarum. *specimina.* *Claud.* 3. ingenii prima.
Luc. 1. multa. *Galb.* 12. recentia. *Vit.* 7.
 experts belli. *Aug.* 8. castrorum. *Aug.* 38. insidiarum.
Claud. 13. marium. *non pederasta.* *Claud.* 33.
 militiae. *Vesp.* 1. munerum. *Tib.* 15. expertes cul-
 pae. *Dom.* 10.
 expiare ostenta caede. *Ner.* 36. expiandum somnium.
Galb. 18.
 expilare fana templaque. *Cæs.* 54. tabernulas. *Ner.* 26.
 expirantium facies. *Claud.* 34.
 explere censum. *Vesp.* 17. expectationem. *satisfacere*
Cæs. 30. spem. *Aug.* 75. expleri gulam copiis. *Vit.*
 7. expletur tempus. *Cæs.* 26.
 explicare narrationes. *Rhet.* 1. explicari dilatari.
Aug. 94. explicanda onera. *Dom.* 12.
 explorare onera. *Tib.* 18. portus, &c. *Cæs.* 58. explo-
 randus status. *Cæs.* 24. explorandae causae. *Plin.* 3.
 explorata acies pugionis. *Oth.* 11. exploratum cu-
 biculum. *Claud.* 35. exploratur. *Vit.* 16. explora-
 tor viae. *Tib.* 60.
 exponere. *Aug.* 65. agros in insulam. *Claud.* 25. dicta.
Rhet. 1. res gestas. *Rhet.* 3. somnium. *Aug.* 94. vi-
 tam suam. *Aug.* 85. summatim. *Cæs.* 44. exponi ad
 matris januam. *de infante.* *Claud.* 27. exponitur
 apparatus. *Cæs.* 10. expositus. *abjectus post partum.*
Gr. 7. & 21. expositus in litore. *Cæs.* 4. expositi
 partus. *Cal.* 5. expositus in prima fronte. *Claud.* 4.
 expositum ad convitia opprobrium. *Cæs.* 49.

- exportatum cadaver. *Dom.* 17.
 exposcere rectorem. *Claud.* 10. exposci. *Tib.* 48.
 exposcitur deportandum corpus. *Claud.* 6. ex-
 poscentes præmia. *Vit.* 10.
 expostulare reditum. *Tib.* 13. expostulati ad poenam
 auctores. *Dom.* 23.
 exprimere cui pecuniam. *Vesp.* 4. elogium *Hior.* 9.
 humentes. *Vesp.* 16. sensum. *Aug.* 86. servo de-
 cies HS. *Oth.* 5. exprimi quæstione. *Aug.* 19. ex-
 primens victoriam sculptura. *Galb.* 10. expressus
 necessitate, verecundia. *Aug.* 57. expressa crucia-
 tu confessio. *Galb.* 10. *Tib.* 19.
 exprobrare. *Cas.* 45. *Aug.* 16. & 70. *Tib.* 24. expro-
 brare alicui. *Hor.* 1. mutuo flagitium. *Tib.* 44. præ-
 sentia mala. *Tib.* 59. cui proavum libertinum. *Aug.*
 2. temeritatem, &c. *Tib.* 67. exprobrat edicto
 turpitudinem & impudentiam populo Augustus.
Aug. 42. exprobrans vitia. *Vit.* 17. exprobrata
 obscenitas. *Tib.* 45. exprobratum ei a bubulco.
Vesp. 16. exprobratum est Pompejo a Curionibus,
 patre & filio. *Cas.* 50. exprobrati infeste codicilli.
Tib. 51. exprobratio stultitiæ, sævitæ. *Claud.* 15.
 expugnatus, scil. deprecando. *Cas.* 1. precibus. *Tib.*
 21. a quadam. *exoratus de οὐνοίᾳ.* *Vesp.* 22. ex-
 pugnatio Mitylenarum. *Cas.* 2. oppidi. *Claud.*
 21. Hierosolymorum. *Tib.* 5.
 expungere decurias. *Claud.* 15.
 exquirere consilia. *Aug.* 69. exquirens. *Aug.* 99. di-
 cta factaque. *Ner.* 34. pretia. *Cal.* 38. exquisitus
 fidiculis. *Cal.* 33. exquisitus. *Tib.* 56. exquisitissi-
 ma comitas. *Oth.* 3. exquisitissimum genus ca-
 lumniarum. *Cal.* 38.
 execrari eos. *Cal.* 30. execrationes diræ. *Claud.* 12.
 exsecti testes. *Ner.* 28.
 exsequi. *Cal.* 12. exsequi cetera. *Aug.* 10. delicta.
Cas. 67. elogia, &c. *Galb.* 3. facta. *Tib.* 61. partes.
Aug. 9. rem. *Dom.* 7. singula. *Dom.* 1. exsequen-
 di conatus. *Claud.* 10.
 exsequiæ. *Aug.* 100. exsequiæ illustrium. *Tib.* 32.
 exsilire. *Aug.* 94. gaudio. *Ner.* 41. exsiluit e mari
 piscis. *Aug.* 96.
 exsolverunt hæc sensim. *Rhet.* 1. exsolvi jure ac digni-
 tate. *Tib.* 35. exsolutus vinculis. *Ner.* 49.
 exspirare. *Tib.* 21.
 exsplenduerunt dotes. *Tit.* 3.
 existare. *Aug.* 85. existat decretum. *Aug.* 1. existant
 epistolæ. *Aug.* 3. existantes oculi. *Ner.* 49. existare
 adde infra extare.
 extinguere mori. *Tib.* 7. *Vesp.* 24. extinguitur lumen.
Tib. 19. extinctus cinis. *Tib.* 74.
 extruere janos, arcus. *Dom.* 13. opus. *Aug.* 100.
 opera. *Aug.* 29. templum. *Cas.* 44. extructus Cir-
 cus. *Cal.* 54. est rogus. *Cas.* 84. tumulus. *Aug.* 12.
 extructa Julio ara. *Aug.* 15. extructæ thermæ.
Tit. 7. extructa monumenta. *Aug.* 29. sedilia.
Aug. 43. extruendum forum. *Aug.* 29.
 exsugere venenum ac virus. *Aug.* 17.
 exsul appellatus Tiberius. *Tib.* 13. exsulum omnium
 per insulas contrucidatio. *Cal.* 28.
 exsulare. *Cas.* 42.
 exsultans. *Aug.* 53. *Cal.* 41. *Vit.* 11. exsultationes po-
 puli. *Ner.* 24.
 exsuperare. *Vit.* 13.
 exta contraria potiora in sacrificio Ditis. *Oth.* 8. semi-
 cruda rapta foco profecuit. *Aug.* 1. tristia, lætio-
 ra. *Cas.* 77. exta redduntur Marti. *Aug.* 1.
 extispicium. *Ner.* 56.
 extabuit fame. *Galb.* 7.
 extare. *Cas.* 56. *Tib.* 2. extat scriptum. *Aug.* 94. ex-
 titisse cum cornibus. *flumine emeruisse.* *Rhet.* 4.
 extantia facta, verba. *h. e. conspicua.* in oculos &
 aures incurrentia: alibi notabilia dicuntur. *Luc.* 4.
 extemporalis facultas. *Aug.* 84. extemporalitas.
Tib. 3.
 extendere commissiones. *Tit.* 7. extendens pre-
 tia. *Cal.* 38.
 externi. non-cives. *Cal.* 14.
 exterrere inimicos. *Cas.* 10. exterreri per somnum.
Cas. 45. exterritus. *Galb.* 18. *Dom.* 16. senatus.
Aug. 94. rumore. *Claud.* 10.
 extorquere possessoribus domos. *Aug.* 56. ferrum.
Dom. 17. extortus. *Vit.* 7. extorta heredibus pe-
 cunia. *Tib.* 37. extortum sibi gubernaculum. *Ner.*
 46. extortum id sibi. *Tib.* 51.
 extorris oppido. *Aug.* 12.
 extra honorem. *consularis.* *Claud.* 14. extra ordi-
 nem. *Cas.* 9. *Aug.* 3. & 43. *Tib.* 32. *Claud.* 6. &
 23. *Vesp.* 8. & 10. *Dom.* 8. sortem. *Cas.* 20.
 extraordinarium munus. *Claud.* 21. imperium. *Cas.*
 11. extraordinarii ludi. *Vesp.* 2. extraordinaria
 bella. *Tib.* 30. imperia. *Oth.* 1.
 extrahere navem. *Tib.* 2. extrahi curia. *Cas.* 20. ex-
 trahuntur retia. *Rhet.* 1. extractus anulus. *Tib.* 73.
Lucam. *Cas.* 24. rumoribus. *Galb.* 19. e latebra.
Vit. 17. *Claud.* 10. extracti per promissa reges.
 37.
 extraneus. non-domesticus. *Claud.* 9. extranei. *Aug.*
 64. extranei heredes. *Claud.* 4.
 extrarius canis. *Vesp.* 5.
 extrema senectas. alibi ultima. *Gr.* 11. extremum
 tempus. *sub senectutem: vel sub finem vite.* *Cas.*
 60. & 75. extrema Esquilæ. *Hor.* 15. extremis
 rebus. *Ner.* 6. extrema, *vita periculum.* *Cal.* 54.
 extrema metuens. *h. e. mortem.* *Vesp.* 4. extremis.
in testamento, ut opinor, vel potius morti vicinis.
Hor. 3.
 extrinsecus. *Vesp.* 12.
 extructiones prætoriorum, villarum. *Cal.* 37.
 extruere porticus. *Ner.* 16. extruendæ villæ. *Cas.*
 81. extructus est Circus. *Dom.* 5. extructi porti-
 cus. *Cas.* 10. extructa balnea. *Ner.* 35. prætoria.
Aug. 72.
 extundere aliquid convicio, precibus, &c. *Vesp.* 2.
 exturbatus inde vi. *Aug.* 6.

exuberat lucrum. *Cal.* 40.
 exutus castris. *Aug.* 13. exutus patrimonio. *Gr.* 11.
 exuere veste, bonis. *Ner.* 32. hostem castris. *Cas.*
 60. exuti bonis. *Cal.* 38.
 exul. *vide supra* exsul & exilium.
 exulcerata verruca. *Dom.* 16.
 exurere tabulas. *Aug.* 32.
 exuviae Jovis. *Aug.* 94. serpentis deprehensae. *Ner.* 6.
 τοῖς ἐντυχῶσι καὶ τρίμηνα παιδία. *Claud.* 1.

F.

FAbiani tribules. *Aug.* 40.
 Fabius Africanus cos. *Claud.* 2.
 fabricare Liburnicas. *Cal.* 37. fabricans. *Claud.* 18.
 fabricatus pons. *Cas.* 25. fabricatum amphithea-
 trum. *Ner.* 12. effedum. *Claud.* 15. fabricatae
 naves. *Aug.* 16. fabricata ex auro simulacra.
Ner. 32.
 fabula. *Ner.* 6. novissima. *Ner.* 46. fabulae diei. *Dom.*
 15. in fabulis est coena. *multus de ea sermo.* *Aug.*
 70. fabulari cum. *Dom.* 4. secreto. *Cal.* 22. fabu-
 lantes submissim. *Aug.* 74. fabulatores. *Aug.* 78.
 fabulosa res. *Cas.* 81.
 facetissima. *Vesp.* 22. facetissime. *Cas.* 50.
 facere ἀνεχοῦσθαι. *Gr.* 2. cui adjutorium. *Gr.* 10. ma-
 gistratibus apparituram. *Gr.* 9. bibendum. *gestu*
exprimere. *Ner.* 39. voti compotem. *Cal.* 13. *Aug.*
 28. conspicuum. *Aug.* 45. consuetudinem stupri
 cum sororibus. *Cal.* 24. consulem, censorem.
Tib. 3. copiam. *Cal.* 39. *Ner.* 21. diem initium an-
 ni. *Aug.* 59. divortium. *Cas.* 6. *Aug.* 62. *Claud.*
 26. *Tit.* 4. domum. *Ner.* 31. exitum dignum. *Ner.*
 46. expectationem. *excitare.* *Cas.* 30. fidem. *Tib.*
 59. *Ner.* 7. *Oth.* 10. finem. *Aug.* 43. gratiam ju-
 risjurandi. *Tib.* 35. gratum. *Cas.* 56. initium.
Dom. 4. irritum legatum. *Dom.* 9. iter. *Aug.* 64.
 iter carrucis. *Ner.* 30. iter effedo. *Cal.* 51. itinera.
Aug. 82. ludos. *Aug.* 43. *Cal.* 18. *Dom.* 4. mere-
 tricum, lenocinium. *Cal.* 40. missiones vetera-
 norum. *Tib.* 48. nuptias cum. *Claud.* 29. opera.
Aug. 29. pactionem. *Cas.* 30. pecuariam. *Cas.* 42.
 poemata. *Tib.* 70. *Gr.* 23. poetas, scil. docendo.
Gr. 11. potestatem. *Cas.* 75. *Aug.* 21. *Dom.* 4.
 praconium. *Gr.* 3. provinciam. *Cas.* 35. cui rem
 divinam. *Aug.* 1. reum. *Tib.* 8. saeculares, scil.
ludos. *Claud.* 21. spem. *Aug.* 27. *Tib.* 24. & 51.
Claud. 3. stipendia. *militare.* *Cas.* 2. *Aug.* 2. *Tib.*
 9. testamentum. *Cas.* 83. verba. *Aug.* 54. *Claud.*
 40. verba pro. *Ner.* 7. fecisse facienda. *Ner.* 23.
 faciam sciat. *Aug.* 51. factus est consul, rex. *Cas.*
 80. facta pax. *Aug.* 16. factum esse quod impe-
 rasset, vox tribuni mil. *Tib.* 22. *Claud.* 29. fa-
 ctum arrogantius. *Cas.* 79. intolerabile. *Cas.* 78.
 facta immanissima. *Cal.* 29. praecleara, supervacua.
Tib. 52.
 facies expirantium. *Claud.* 34. detecta. *Ner.* 48. ho-

nesta. *Tib.* 68. insignis. *Cal.* 25. liberalis. *Aug.* 94.
 rubida. *Vit.* 16. vilenda. *ibid.*
 facilis. *benignus.* *Aug.* 67. facilis. *immitis.* *Tib.* 13. fa-
 cilis lingua. *Tit.* 3. sermone Graeco. *Tib.* 71. facile
 est aestimare. *Aug.* 57. facile cedere. *Aug.* 21. faci-
 lior. *humanior, benignior.* *Vesp.* 21.
 facilitas. ἀελεψία. *Claud.* 29. *Cas.* 72. facilitas ser-
 monis. *Gr.* 23.
 facinus cogitatum. *Tib.* 19. facinora ingentia. *Cal.*
 49.
 factio. *Ner.* 2. factio optimatum adversans. *Cas.* 11.
 diversa. *Cas.* 20. *Tib.* 3. Praefina. *Cal.* 55. factio-
 nes aurigantium. *Ner.* 5. gregum. *Dom.* 7. panto-
 mimorum relegatae. *Ner.* 16. coeuntium. *Aug.* 2.
 in factiones divisi. *Ner.* 20. factionum domini.
Ner. 5. & 22.
 factitare. *Tib.* 59. *Ner.* 20. factitare coactiones ar-
 gentarias. *Vesp.* 1.
 facultas. *Aug.* 29. ducis praebita. *Aug.* 15. extempo-
 ralis. *Aug.* 84. in dicendo modica. *Galb.* 3. faculta-
 tibus attritis. *Galb.* 3.
 facundia Graeca Latinaque. *Cal.* 20. facundus. *Cal.*
 53.
 fallere conjecturam. *Vit.* 18. custodes. *Cas.* 43. igna-
 ram. *Galb.* 3. fefellit spes. *Ner.* 32.
 falsus vates. *Cas.* 81. falsae tabulae. *Aug.* 19. falsa-
 rius maximus. *Tit.* 3. adversus falsarios inventum.
Ner. 17.
 fama caedis simulata, emissa. *Cal.* 60. fama copia-
 rum. *Cas.* 66. operis. *Cal.* 19. pudicitiae. *Cas.* 49.
 saevitiae, avaritiae. *Galb.* 12. valetudinis. *Cal.* 6.
 virtutis & moderationis. *Aug.* 21. confirmata &
 aucta. *Galb.* 12. constans. *Cas.* 6. conversa in lau-
 des. *Tib.* 7. diversa. *Claud.* 44. perpetua. *Ner.* 55.
 secunda. *Aug.* 3. secundior. *Cas.* 2. varia. *Cas.* 79.
 distulit. *Cas.* 33.
 fames. *Cas.* 68. *Aug.* 14. & 70. immensa, repentina.
Tib. 52. ingravescent. *Aug.* 16. interpellans.
Ner. 48. publica. *Ner.* 45. fames populo indicta a
 Caio, horreis praclusis. *Cal.* 26. famem tolerare
 edoctus Caesaris exercitus. *Cas.* 68.
 familia. pars gentis. *Cas.* 6. *Ner.* 1. familia Claudia.
Claud. 37. consularis. *Cal.* 36. dives. *Cas.* 1. du-
 plex. *Aug.* 2. equestris. *Cas.* 1. vetus, locuples.
Aug. 2. Liviorum plebeja. *Tib.* 3. vetus, hono-
 rata, princeps. *Oth.* 1. venalis producitur. *Gr.* 4.
 familia, scil. servorum. *Ner.* 44. familia. pro servis
 & libertis. *Vit.* 10. familia multiplex de gladiato-
 ribus. *Cas.* 10. familiae. *Claud.* 18. familiae lanista-
 rum. *Aug.* 42. venalitiae. *ibid.*
 familiaris vita. h. e. domestica. *Aug.* 61. familiaris
 minus vultus. *Cas.* 78. nobis. *Hor.* 9. minus.
Aug. 53. familiare convivium. *Tib.* 13. familia-
 res. *Tit.* 2. & 7. *Dom.* 11. familiares ac amici.
Tib. 55. epulae. *Ner.* 22. epistolae. *Cas.* 56. familia-
 rissimus. *Cas.* 81. Ovidio. *Gr.* 20. familiariter. *Aug.*
 69. familiaritates, pro familiaribus. *Tib.* 51.
 famo-

famosus corruptelis, adulteriis. *Claud.* 16. magnificentia cœna. *Vit.* 2. famosum carmen. *Luc.* 6. iudicium. *Tib.* 35. famosi equi. *Cal.* 19. libelli. *Aug.* 55. famosæ foeminæ. *Tib.* 35. famosa carmina. *Tib.* 28. epigrammata. *Cas.* 73. scripta. *Dom.* 8. famosissima cœna. *Vit.* 13.
Fannius Cæpio. *Tib.* 8. Fannii Cæpionis conjuratio. *Aug.* 19. Fannius Strabo cos. *Rhet.* 1.
fana templaque, quomodo differunt? *Cas.* 54.
fari. *Aug.* 94.
farina materna. *Aug.* 4.
farra. *Vit.* 13.
fas est. *Tib.* 2. *Vesp.* 9. fas est referri. *Tib.* 44. contra fas. *Claud.* 39.
fasces certis mensibus non habet consul. *Cas.* 20. fasces lictorum. *Cas.* 71. fascibus susceptis. *Ner.* 43.
fascia candida. *Cas.* 79. fasciæ purpureæ & conchylii pueris foeminisque distribuuntur. *Cal.* 17.
fasti. *Tib.* 5. fasti a quo ordinati, & parieti incisi. *Gr.* 17. fastos correxit *Cas.* 40.
fastidire vinum. *Tib.* 59. fastidium. *Aug.* 86. *Gr.* 4. fastidium assiduitatis vitatum. *Tib.* 10. vitæ. *Tib.* 49. ingens. *Ner.* 44.
fastigium ædis. *Aug.* 91. basilicæ. *Cal.* 37. domus. *Cas.* 81. *Claud.* 17. proscenii. *Ner.* 12. templi. *Aug.* 94. regum, principum. *Cal.* 22. humanum. *Cas.* 76.
fatens nihil. *Aug.* 27. fatendo dolorem. *Ner.* 39.
fatidici libri ab Augusto cremati. *Aug.* 31.
fatigatus. *Aug.* 85. fatigatus tarditate. *Vesp.* 12. fatidica puella. *Galb.* 9.
fatum. *Aug.* 94. fato cuncta agi. *Tib.* 69. fato datur principatus. *Tit.* 9. fata capillorum. *Dom.* 18. in fatis esse. *Claud.* 43. *Vesp.* 4. fati cuiusque futuri signa. *Vesp.* 5. quasi fato sibi debita dominatione conspirat Telephus in Augustum. *Aug.* 19. fato functus. *Cal.* 6. eadem me manent capillorum fata. *Dom.* 18. fatalis hora. *Ner.* 49. fatales libri, h. e. Sibyllini. *Cas.* 79. quasi fatale esset, Galliam a cos. debellari. *Ner.* 43. fatalibus malis defunctum sese existimat. *Ner.* 40. fataliter felix & invictum Scipionum nomen. *Cas.* 59.
fauces. *Cal.* 12. *Vit.* 2. *Vesp.* 20. fauces contortæ. *Cas.* 62. infirmatæ. *Aug.* 84. secundæ. *Cal.* 23.
favere adversus studium alicujus. *Cal.* 30. faventibus Diis. *Galb.* 10. Favor Archimimus. *Vesp.* 19. factionis. *Vit.* 7. populi conciliatus. *Cas.* 11. fortuitus. *Vesp.* 6. externorum notabilis. *Cal.* 14. favore omnium magno. *Claud.* 21. favorabilis. *Cal.* 4. favorabile nomen ejus fuit apud Neronem. *Ner.* 57. favorabiliter. *Ner.* 7.
fautor. *Aug.* 48. fautor gladiatorum. *Tit.* 8. boni exempli. *Cal.* 16. optimatum. *Gr.* 3. fautores adoptionis, &c. *Ner.* 35. popularium. *Ner.* 43. rebellionis. *ibid.*
favilla. *Tib.* 74. favilla tepida. *Galb.* 18. favillæ. *Plin.* 3.

Faunus Aboriginum Rex. *Vit.* 1.
Favonius Catonis æmulus. *Aug.* 13.
Fauftus interfectus. *Cas.* 75. Faustus Sulla. *Cas.* 27. *Claud.* 27. Faustus, Sullæ filius. *Gr.* 12.
fausta omina. *Aug.* 57. nomina. *Cal.* 13. lege omina vide notas.
faces illitæ galbano. *Galb.* 3.
febris fortuita. *Tib.* 73.
fecialium præfatio. *Claud.* 25.
Felix Judææ præpositus. *Claud.* 28. Claudii libertus. *Claud.* 28. felicibus sunt & trimestres partus. *Claud.* 1. felicitas Reipub. perpetua. *Aug.* 58. mira. *Dom.* 6. perpetua. *Aug.* 94. singularis. *Ner.* 40. felicitatis simulacrum. *Tib.* 5. felicitatem Pompeji in quo posuerit *Cas.* 35. feliciter huic. acclamandi formula. *Claud.* 7.
femina consularis. *Aug.* 69. femina. *Tib.* 44. sub feminibus. *Tit.* 4.
feminalia. *Aug.* 82.
femur. *Aug.* 80. femur subdebile. *Vit.* 17.
fenebris pecunia in libidines præbita. *Cal.* 41.
fenestram aperire. *Tib.* 28.
fenus diminutum. *Aug.* 41. fenus exercere. *Vesp.* 1. fenore levi obstricti. *Cas.* 27. notati qui pecunias levioribus usuris mutuati graviore fenore collocassent. *Aug.* 39. feneratores. *Vesp.* 11. fenore duas patrimonii partes in solo collocare jussi. *Tib.* 48. feneratorum qui se debitum flagitassent, punit. *Vit.* 14.
feræ. *Aug.* 72. feræ. homines famem tolerant. *Cas.* 68. immixtæ. *Ner.* 43. mansuetæ. *Ner.* 11. præparatæ muneri. *Cal.* 27. ferarum omne genus. *Tit.* 7. feris rabidis homines a Cajo projecti. *Cal.* 26. feras centenas sæpe conficit. *Dom.* 19.
feracior. *fertilior.* *Aug.* 18.
ferculum. *Cas.* 76. fercula. *funebria.* *Tib.* 15. pompa. *Cas.* 37. ferculis duobus cineres Mausoleo intulit. *Cal.* 15. ferculis tribus cœnam præbet. *Aug.* 74.
fere. tot annis gessit hæc fere. *Cas.* 25.
Ferentinum oppidum. *Oth.* 1. Ferentini genitus. *Vesp.* 3.
feriæ, messium, vindemiarum. *Cas.* 40. solennes. *Cal.* 23.
feritatis in infante exemplum. *Cal.* 25.
feri ita, ut se mori sentiat. *Cal.* 30. ferirent hortatus. *Galb.* 20. feriat jam (fulgur) quem volet. *Dom.* 15.
ferox ingenium. *Aug.* 65. ferocitas. *Vit.* 12.
ferre cognomen. *Aug.* 43. *Galb.* 3. conscientiam. *Ner.* 34. ferre fructum. *Cal.* 4. legem. *Cas.* 16. & 52. maledicta, convitia. *Ner.* 39. nomen alicujus. *Aug.* 101. nomina. *Cal.* 47. opem. *Aug.* 10. *Tib.* 50. opem imperatori. *Galb.* 20. pluribus. *Tib.* 47. pretium. auferre, obtinere. *Tib.* 16. rivalem æquo animo. *Oth.* 3. mecum spem. *Aug.* 28. suffragium. *Aug.* 56. se palam. *Aug.* 32. præ

præ se voluntatem. *Aug.* 28. animo civili. *Cæs.* 75. quem laudibus. *Vesp.* 6. mortuum laudibus. *Oth.* 12. suffragia. *obtinere.* *Cæs.* 13. *Aug.* 46. ad populum. *Cæs.* 26. graviter. *Tib.* 51. quid indifferenter, gravissime. *Dom.* 23. iniquissime. *Cal.* 45. quid levissime. *Vesp.* 13. patientius mortem, quam decora. *Aug.* 65. ferunt. *ajunt.* *Cæs.* 29. 45. & 86. *Aug.* 23. & 71. terebat. *dicebat.* *Cæs.* 75. ferri opem. *Galb.* 7. lectica. *Claud.* 2. ad Cælum. *Aug.* 94. ad sidera. *ibid.* fertur. *Cæs.* 29. fertur vox ejus. *alibi jactatur.* *Dom.* 9. fertur interrogasse. *Aug.* 33. fertur vulgo. *Aug.* 31. feruntur. *dicuntur.* *Cæs.* 56. feruntur (*dicuntur, an circumferuntur?*) *Gr.* 1. feruntur commentarii. *in manibus hominum versantur.* *Gr.* 4. feruntur vulgo versus. *Cæs.* 20. ferens legem. *Cæs.* 28. personam. *de mimo.* *Vesp.* 19. suppetias. *Vesp.* 4. ægre. *Luc.* 4. indigne. *Dom.* 12. *Rhet.* 6. ferenda præsentia. *Aug.* 87. feri tauri. *Claud.* 21. feræ gentes. *Cæs.* 24. ferrum. *gladius.* *Aug.* 35. *Cal.* 58. *Dom.* 14. & 17. *Vit.* 15. ad ferrum exhibere. *Ner.* 12. abjectum. *pugio.* *Cal.* 12. ferreæ litteræ. *Aug.* 7. ferula. *Claud.* 8. *Gr.* 9. festinans. *Tit.* 5. *Gr.* 23. *Dom.* 16. festinata res. *Aug.* 87. festinata nuptiæ. *Aug.* 69. festinatio. *Aug.* 25. festinatione pari. *Cæs.* 18. festinanter. *Cal.* 4. festinantius. *Aug.* 29. festinato. *Cæs.* 16. festi dies. *Cæs.* 65. *Vesp.* 2. festivitas insignis. *Cal.* 7. fibra ima. *Aug.* 95. fibula. *Tib.* 6. ficedula. *Tib.* 42. fictilis calix. *Claud.* 32. *Galb.* 18. ficus virides, biferæ. *Aug.* 76. fidelissima Germanorum cohors. *Galb.* 12. apud Fidenas ruina amphitheatri. *Tib.* 40. apud Fidenas spectaculorum ruina. *Cal.* 31. fidens sobole. *Aug.* 65. fidenter. *Ner.* 3. fides argumentorum dubia. *Claud.* 15. majestatis. *Ner.* 1. prætorianorum. *Oth.* 8. somnii. *Claud.* 37. versiculorum. *Cal.* 8. abrogata. *Tib.* 61. obligata. *Claud.* 9. Cæsaris erga clientes. *Cæs.* 71. commissa. *Claud.* 23. fides est, rem successuram. *Vesp.* 7. fidem hominum implorare. *Tib.* 75. in fidem pupuli Rom. se recipere. *Tib.* 49. in fidem rei. *ad confirmandum.* *Ner.* 1. fide labefactata. *Vesp.* 4. fiducia. *Cæs.* 24. *Claud.* 25. fiducia consulatus. *Aug.* 14. fati. *Aug.* 94. frumentationum. *Aug.* 42. imperii. *Ner.* 31. legionum. *h. e. ex legionibus concepta.* *Aug.* 16. meritorum. *Vesp.* 13. victoriæ. *Vesp.* 8. haud dubia. *Oth.* 5. fidicula. *Tib.* 62. *Cal.* 33. fidißimilibertorum. *Ner.* 47. figere coronam. *Claud.* 17. figens ferarum capita. *Dom.* 19. per figuram occulto morsu. *Rhet.* 6. figuræ orationis. *Gr.* 10. figuræ, scil. rhetorica. *Rhet.* 1. caussidico-

rum. *Vesp.* 13. lascivissimæ. *Tib.* 43. figuræ in historia. *Dom.* 10. filius Apollinis existimatus. *Aug.* 94. Jubæ. *Cæs.* 71. senatoris. *Cæs.* 42. Silani. *Claud.* 4. sororis. *Aug.* 63. adultus. *Claud.* 39. communis. *Tib.* 7. herilis. *Gr.* 23. major. *Tib.* 13. natus. *Cæs.* 52. salvus. *Tit.* 9. filii familias. *Vesp.* 11. filii adolescentes. *Aug.* 24. filii patre occiso voluntaria mors. *Tib.* 13. filii pro patre deprecantes supplicio affecti. *Vit.* 14. filios suos ut populo commendavit Augustus. *Aug.* 56. filia Drusi ægra. *Aug.* 99. Fulviæ ex Clodio. *Aug.* 62. patroni. *Gr.* 16. regis. *Aug.* 63. Servilii Isaurici. *Aug.* 62. nubilis. *Oth.* 1. improprie & amoris honorisve causa dicta. *Claud.* 39. filiam ut instituerit Augustus. *Aug.* 64. filiola. *Tib.* 53. fimbriatus ad manus latus clavus. *Cæs.* 45. fingere farinam manibus. *Aug.* 4. stultitiam. *Claud.* 38. fingendi studium. *Ner.* 53. fingenda poemata. *Tit.* 3. finire diem annum. *Aug.* 101. vitam suspendio. *Aug.* 65. finis mortalitatis. *Claud.* 46. muneris. *Vit.* 12. provinciæ. *Cæs.* 31. vitæ. *Aug.* 66. vitæ commodissimus. *Cæs.* 87. vitæ ultimus. *Aug.* 58. repentinatus, inopinatus. *Cæs.* 87. fines Germanorum. *Cæs.* 25. firmare fabulis fidem. *Rhet.* 1. imperium. *Vesp.* 1. se præfidiis. *Galb.* 19. firmus adversus. *Tib.* 28. firmus vix a valetudine gravi. *Aug.* 8. firmitas imperii. *Vesp.* 7. fiscus. *Aug.* 40. *Ner.* 32. fiscus & ærarium differunt. *Vesp.* 16. fiscus Judaicus actus est. *Dom.* 12. e fisco *salarium datum Rhetoribus.* *Vesp.* 18. fisci. *Aug.* 101. fisci cum pecunia. *Claud.* 18. jus fisci subterfugere conatur libertus. *Vesp.* 23. fiscum unde & quomodo auxerit. *Ner.* 44. fiscales calumniæ. *Dom.* 9. fissæ ungluæ. *Cæs.* 61. fistulis spargi. *Ner.* 31. Flaccus. *Hor.* 1. Flaccus. *vide* Norbanus. *Vit.* 3. *vide* Pompejus. *Tib.* 42. *vide* Veranius. *Aug.* 86. *vide* Verrius. *Gr.* 17. flagellum. *Aug.* 94. flagellare. *Cal.* 26. & 55. flagellare villicum. *Claud.* 38. flagris objurgatur a patre. *Oth.* 2. flagitare assertores. *Cæs.* 80. congiarium. *Aug.* 42. multa. *Tib.* 25. aliquem portorium. *Vit.* 14. flagitans populus. *Aug.* 16. auxilium populus. *Tib.* 48. cognitionem. *Tib.* 28. missionem & præmia. *Cæs.* 70. vocem. *Ner.* 21. flagitantes aquilam & signa. *Galb.* 12. eadem. *Oth.* 8. consensu. *Ner.* 44. flagitium. *stuprum.* *Tib.* 44. flagitia. *Claud.* 26. flagrare infamia. *Cæs.* 52. *Tib.* 44. invidia. *Aug.* 27. *Galb.* 16. libidinibus. *Gr.* 23. studio. *Ner.* 22. flagrans Vesuvius. *Plin.* 3. triclinium. Yyyyyy
Vit.

Vit. 8. flagrantissimus amor. *Claud.* 36. Sol. *Cal.* 26.
 flamen Dialis destinatus I. Cæsar. *Cæs.* 1. flaminem decerni sibi passus Cæsar. *Cæs.* 76. flamines. *Tib.* 26. flaminia via. *Aug.* 30. & 100. flaminium Diale. *Aug.* 31.
 flamma. *Aug.* 82. flamma emicuit. *Aug.* 94. e silvis exorta, circumplexa. *Tib.* 6.
 flammeum. *Ner.* 28.
 flatus ventris. *Claud.* 32.
 Flavia Domitilla uxor Vespasiani & Statilii Capellæ. *Vesp.* 3. Flaviæ Domitillæ matris & filiæ mors. *Vesp.* 3.
 Flaviales. *Dom.* 4. Flavialium collegium. *Dom.* 4.
 Flavia gens. *Vesp.* 1. *Dom.* 1. & 8. Flavii generis origo. *Vesp.* 12. Flaviani. *Vit.* 15.
 Flavius Liberalis. *Vesp.* 3. Petronius. vide Titus. *Vesp.* 1. Sabinus patruelis occisus a Domitiano. *Dom.* 10. Sabinus. Vespasiani frater. *Vit.* 15. Clemens, patruelis Domitiani. *Dom.* 15. ejus mors. *ibid.* Flaviorum suburbanum. *Vesp.* 5.
 Flaurus. *Vesp.* 22.
 Flavus. vide Cæsarius. *Cæs.* 79. vide Sulpicius. *Claud.* 41.
 flectere. *Cæs.* 70. flectere animos. *Ner.* 47. tumultuantes conspectu suo. *Cal.* 9. flectere in Capitolium. *Tib.* 20.
 flere equis tributum. *Cæs.* 81. fleturus. *Ner.* 43. fletus plurimus. *Oth.* 12.
 flexuræ vicorum. *Ner.* 38.
 Florales ludi. *Galb.* 6.
 florere gratia, potentia. *Ner.* 6. potentia, opibus. *Aug.* 66. floret consulatibus, censuris, triumphis, familia. *Tib.* 3. floruit copia doctorum. *Rhet.* 1.
 florida forma. *Galb.* 20.
 Florus. vide Mestrius.
 flos ætatis contaminatus. *Cæs.* 49. flores aspersi. *Aug.* 18. verni, æstivi. *Aug.* 31. *Ner.* 57. sparguntur fistulis. *Ner.* 31.
 fluctuare inter spem & metum. *Claud.* 4. fluctuantes commilitones. *Claud.* 10.
 fluctibus pæne obrutus. *Cæs.* 58.
 flumen Rubicon. *Cæs.* 31. Sarni. *Rhet.* 4. flumina morantur. *Cæs.* 57.
 fluvius Albis. *Aug.* 21. fluvios nando trajicit vel in-nixus inflatis utribus. *Cæs.* 57.
 fluxior animus. *Tib.* 52. cinctura. *Cæs.* 45.
 focillata reconcillationibus societas. *Aug.* 17.
 fœdus ictum a Claudio. *Claud.* 25. fœdum in modum. *Claud.* 36. fœderatæ gentes. *Cæs.* 24. urbes. *Aug.* 47.
 fœdissimum convicium. *Aug.* 13.
 fœmina generosissima. *Tib.* 46. illustrior. *Cal.* 36. probatissima nec ignobilis. *Vit.* 3. splendidissima. *Oth.* 1. fœmina. vir pathicus. *Cæs.* 22. fœminæ illustres. *Cæs.* 50. *Tib.* 45. obsides ab Augusto exatæ. *Aug.* 21. ex superiori theatri loco spectant.

Aug. 44. famosæ & juvenes in exilium abjectæ a Tiberio. *Tib.* 35. contrectari solitæ. *Claud.* 35. fœminis probrosis lecticæ jus ademptum, & jus capiendi legata & hereditates. *Dom.* 8. fœminis quomodo gladiatores spectare concessum. *Aug.* 44. fœminata consularis e triclinio coram abducta ab Augusto. *Aug.* 69. fœmina. adde supra femina. fœenerator. *Ner.* 30. *Tib.* 48. *Vit.* 14.
 fœnus diminutum. *Aug.* 41. gravius improbat Augustus. *Aug.* 39. leve. *Cæs.* 27.
 fœtores verborum reconditorum. *Aug.* 86.
 folliculus. ad pilam folliculumque transiit. *Aug.* 83.
 fomenta calida, frigida. *Aug.* 81.
 fons Aponi. *Tib.* 14. fluminis. *Rhet.* 4. fontes gelidi, uberes. *Claud.* 20.
 C. Fonteius Capito cos. *Cal.* 8. *Galb.* 11.
 foramen cloacæ. *Gr.* 2. foramina parva. *Ner.* 12.
 fore ut. *Cæs.* 81. *Dom.* 15.
 forensia. *Cal.* 17. forensia. vestimenti genus. *Aug.* 73.
 foris. in provincia. *Cæs.* 9. *Aug.* 99. fores. *Aug.* 6. & 23. Capitoli. *Aug.* 94. cubiculi patuerunt. *Cæs.* 81. *Aug.* 82. adopertæ. *Oth.* 11. templi revulsæ. *Cal.* 6. foribus clausis. *Ner.* 47. obferatis, aper-tis. *Tit.* 11. patefactis. *Ner.* 46.
 forma Cæsaris. *Cæs.* 44. forma. species corporis. *Cæs.* 52. forma. pulchritudo. *Claud.* 30. forma ædifi-ciorum nova. *Ner.* 16. impetiginis. *Aug.* 80. li-belli. *Cæs.* 56. provinciæ. *Aug.* 18. regni. *Cal.* 22. augustior. *Ner.* 1. egregia. *Cal.* 3. *Tit.* 3. eximia. *Cæs.* 32. eximia, venustissima. *Aug.* 79. florida, vegeta. *Galb.* 20. nova. *Dom.* 10. ludigladiato-rii. *Cæs.* 31. formalis epistola. *Dom.* 13.
 formare epistolas, orationes, edicta. *Dom.* 20.
 formare latine. *Aug.* 89. formatus sermo. *Ner.* 47. formata in admirationem. *Claud.* 37. forma-ta in gradus coma. *Ner.* 51.
 Formiani. *Vit.* 7.
 formicæ. *Tib.* 72. pennatæ. *Ner.* 46.
 formido. *Cal.* 50. *Dom.* 14. formido visentium. *Ner.* 49. formidolosa. *Ner.* 6. formidolosissima somnia. *Aug.* 91.
 formosus. *Dom.* 20.
 formula certa stipendiorum præmiorumque. *Aug.* 49. formula scribendi. *Aug.* 88. formula excide-bant plus petendo apud privatos judices. *Claud.* 14. ad certam formulam adstrictus commeatus. *Tib.* 18. formulam injuriarum alicui intendere, remittere. *Vit.* 7.
 fornix Bithynicus. *Cæs.* 49.
 forcipes. *Aug.* 75.
 forte. *Aug.* 6. forte quadam, (ita puto legendum.) *Tib.* 11.
 fortitudo militum Cæsaris. *Cæs.* 68. fortitudo. *Aug.* 3. egregia. *Cal.* 3.
 fortuita. *Ner.* 23. & 39. *Tib.* 8.
 fortuna. divitiæ, familia. *Cæs.* 65. fortuna partium. *Tib.* 57. anceps. *Cæs.* 36. infima. *Aug.* 66. *Rhet.* 1.

pate-

I N D E X.

- integra. *Ner.* 12. Fortuna Prænestina. *Dom.* 15. Tusculana Galbæ. *Galb.* 18. fortuna destituit. *Aug.* 65. fortunæ species. *Galb.* 18. fortunæ minimum permittit Tiberius. *Tib.* 19. de fortuna loquente somnium. *Galb.* 4. fortunæ simulacrum. *Galb.* 4. foruli librorum. aurati. *Aug.* 31.
 forum. *Cæs.* 84. 40. & 85. *Tib.* 7. *Cal.* 22. *Claud.* 10. *Ner.* 25. forum Præneste. *Gr.* 17. Augusti. *Aug.* 31. *Claud.* 33. Appii. *Tib.* 2. Nervæ. *Dom.* 5. aleatorium. *Aug.* 71. angustius ab Augusto factum. *Aug.* 56. extruendum. *Aug.* 29. medium. *Claud.* 18. publicatum est. *Aug.* 29. Romanum. *Aug.* 27. tertium Romæ cur extructum. *Aug.* 29. cum æde Martis ultoris extructum ab Augusto. *ibid.* forum ornat Cæsar. *Cæs.* 10. forum de manubiis inchoat Cæsar. *Cæs.* 26. in forum deductus tiro. *Ner.* 7. in forum usque. *Galb.* 19. fori templa. *Ner.* 13. in foro ludii. *Aug.* 43. fora. *Cal.* 41.
 fossa ab Averno Ostiam usque. *Ner.* 31. fossæ Drusina. *Claud.* 1. oblimatæ. *Aug.* 18. fossæ in quas Nilus exæstuabat, deterfæ. *ibid.*
 fossuræ. *Cal.* 37.
 fovere ægros, invalidos. *Galb.* 40. arterias, fauces, salivis. *Vit.* 2. delicatos. *Tit.* 7. ingenia. *Aug.* 89. ingenia, artes. *Vesp.* 18. liberos. *Aug.* 17. ovum manu. *Tib.* 14.
 frangere crus. *Gr.* 2. utrique crura. *Tib.* 44. franguntur animi pertinacia. *Cæs.* 68. fractus male animus. *Ner.* 42. fractus casu. *Aug.* 65. fractis crucibus. *Vit.* 9.
 fragmina panis. *Claud.* 18. subselliorum. *Ner.* 26.
 fragrans unguento. *Vesp.* 8.
 fratres patruelis. *Cæs.* 29. fratris filia offertur in matrimonium. *Dom.* 22. fratris filiam ducit. *Claud.* 26. fratres gemini, Dioscuri. *Cæs.* 10. fraterna potentia. *Aug.* 14.
 fraudare aurigarios mercede. *Ner.* 5. peculio, præbitis. *Tib.* 50. fraudari præmiis. *Galb.* 16. fraudatus triumpho. *Cal.* 48. fraudata dono. *Galb.* 18.
 fraus Livillæ, Sejani. *Tib.* 62. Tiberii. *Cal.* 2. adhibita. *Dom.* 2. deprehensa. *Aug.* 10. detecta. *Oth.* 1. varia. *Tib.* 54. abest. *Aug.* 67. fraudi esse. *Aug.* 54.
 fremere. *Galb.* 16. fremens. *Tib.* 73. *Claud.* 9. & 10. fremitus. *Cal.* 26.
 frequens plebs. *Aug.* 58. frequenti curia. *Cæs.* 22. frequente senatu. *Cal.* 44. frequentes concurrunt. *Cæs.* 15. frequentes adesse. *Galb.* 4. apud frequentes milites. *Vit.* 15. ne frequentes & operientes destitueret. *Cæs.* 81. frequenti convivio se dedit. *Cæs.* 31. frequentissimum consilium. *Dom.* 12.
 frequentare ædem. *Aug.* 91. bustum. *Cæs.* 84. dies solemnes. *Aug.* 53. exsequias. *Tib.* 32. Italiam coloniis. *Aug.* 46. locum assidue. *Vesp.* 2. scholam. *Gr.* 7. spectaculum. *Aug.* 31. frequentari officiis. *Tib.* 12. nidis. *Aug.* 94. turba. &c. *Aug.* 98.
 frequenter. *Aug.* 38. & 41. frequentius. *sapius.* *Aug.* 40. frequentissime. *Aug.* 43.
 frequentia. *Cæs.* 42. frequentia ordinum magna. *Ner.* 46. populi magna. *Aug.* 97. sacerdotum adhibita. *Vit.* 11. magna. *Gr.* 2.
 fretum Hispaniæ. *Herculeum.* *Vit.* 13. transjectum. *Tib.* 2.
 frigus. *Aug.* 66. frigora. *Aug.* 81. frigidum ac leve sit. *Cal.* 26. frigida. *sc. aqua.* *Claud.* 40. frigidi joci. *Claud.* 21.
 frivolus. *Claud.* 15. frivoli quid. *Cal.* 39.
 frons, dis, dura, aspera. *Aug.* 94.
 frons lata, torva. *Cal.* 50. frons prima spectaculorum. *Claud.* 4.
 fructus divitiarum, &c. *Ner.* 30. rei. *Aug.* 28. vectigaliorum. *Cal.* 16. virtutum uberrimus. *Cal.* 4.
 Frugi, vide Crassus. *Claud.* 17. vide Piso. *Galb.* 17.
 frugi. aut frugi hominem esse oportet aut Cæsarem. *Cal.* 37.
 frugum inopia. *Tib.* 16.
 frui ætate. *Galb.* 20. frui commercio hominum. *Tib.* 50. frui libertate, fortunis. *Aug.* 98.
 frumentum sine mensura præbet Cæsar. *Cæs.* 26. frumentum e publico accipientes. *Cæs.* 41. menstruum gratuitum cohortibus prætorianis datum. *Ner.* 10. in annonæ difficultate vel levissimo vel nullo pretio admetitur. *Aug.* 41. frumenti populo dividundi cura. *Aug.* 37. frumentum militare. *Cæs.* 68.
 frumentatio. *Galb.* 20. frumentationes mensuræ. *Aug.* 40. publicæ. *Aug.* 42.
 frumentariæ rei penuria. *Cæs.* 34. frumentariæ tesseræ. *Ner.* 11.
 frustrari spem. *Aug.* 45.
 frustum cucumeris. *Aug.* 77. frustra marmoris. *Ner.* 49.
 frutex. a frutice ramos dat quercus. *Vesp.* 5. fruticetæ. *Ner.* 48.
 Fucinus lacus. *Claud.* 32. Fucinum lacum emittere destinat. *Cæs.* 44. emissurus naumachiam ante committit. *Claud.* 21. Fucini lacus emissarium. *Claud.* 10.
 fuga parentum. *Tib.* 6. Pompeji. *Aug.* 16. fessorum. *Luc.* 5.
 fugæ auxilium ut ereptum a Cæsare. *Cæs.* 61. fugam & subsidia fugæ apparabat. *Cal.* 51.
 fugare legatum. *Vesp.* 4. fugatus. *Aug.* 47. fugatus Antonius. *Aug.* 11. fugati ministri. *Vesp.* 5.
 fugatæ naves. *Aug.* 16.
 fugisse. *Aug.* 10.
 fugitivi. *Aug.* 7. fugitivi, residua Spartaci & Catilinæ manus. *Aug.* 3.
 fulcra lectorum. *Claud.* 32.
 fulsit stella. *Cæs.* 88.
 fulgor purpureæ abollæ. *Cal.* 35. fulgor solis. *Aug.* 79. fulgor perstringit lecticam. *Aug.* 29.
 fulgur. *Galb.* 4. fulgur, pro fulmine. *Dom.* 16. fulgur

gur adversum. *Ner.* 48. fulgura minima, majora. *Cal.* 51. fulgura expavescit Augustus. *Aug.* 90. fulgura continuis octo mensibus facta nuntiataque. *Dom.* 15. fulgure exanimatus Augusti servus. *Aug.* 29. fulguristranscursu conservatus Augustus. *Aug.* 90.
fulmen. *Aug.* 94. & 95. *Cal.* 52. fulmen delapsum in Cantabrie lacum. *Galb.* 8. fulminis ictus statuæ Augusti primam literam delet. *Aug.* 97. fulmine ictus. *Aug.* 29.
Fulvia. *Aug.* 17. Fulvia socrus Augusti. *Aug.* 62. Fulvia uxor Antonii. *Rhet.* 5.
fumantia opsonia. *Vit.* 13.
fumus Ætnæ. *Cal.* 51.
funalis equus. *Tib.* 6.
funambuli elephanti. *Galb.* 6.
fundamenta domus. *Cal.* 22. Reip. *Aug.* 28. a fundamentis. *Cæs.* 46.
fundare molem. *Claud.* 20.
funditus. *Vesp.* 9.
Fundis natus creditur Tiberius. *Tib.* 9. Fundi. *Galb.* 4. Fundi oppidum. *Galb.* 8.
Fundanus decuria. *Cal.* 23. Fundana, Fundis orta, ut opinor, an est cognomen? *vid.* Galeria. *Vit.* 6.
fundere hostem. *Cæs.* 60. stipēs. *Cal.* 42.
fusa legio. *Cæs.* 25. fusi. *prælio superati.* *Aug.* 3. fusæ copiæ. *Vesp.* 7. togæ. *Aug.* 73. fusa armenta. in mare projecta. *Aug.* 17.
funesta reipub. victoria. *Cal.* 23.
fungi. *Dom.* 14. fungi ædilitate. *Rhet.* 6. magisterio. *Dom.* 4. muneribus. *Aug.* 35. *Vesp.* 24. prætura. *Gr.* 7. fungi vicem, pro vice. *Aug.* 45. vice ministrorum. *Claud.* 35. functus consulatu. *Cæs.* 23. *Galb.* 3. fato. *Cal.* 6. honore. *Cæs.* 84. *Aug.* 2. & 4. *Cal.* 23. & 26. militia, qui absolvit militiam. *Gr.* 9. *Plin.* 1. munere. *Aug.* 10. prætura. *Tib.* 4. *Claud.* 24. & 38. functi consulatibus. *Ner.* 1. officio. *Claud.* 29. quæstura. *Aug.* 36.
funes nexi. *Ner.* 30.
funus ducendum. *Aug.* 100. indictum. *Cæs.* 84. ornandum. *Aug.* 100. præteriens. *Tib.* 57. regium. *Ner.* 30. translatitium. *Ner.* 33. funus ex foro non missum, nisi extorta pecunia. *Tib.* 37. funeris ritus. *Cæs.* 84. *Aug.* 100. funus tempestate dejicitur. *Dom.* 15. funere publico crematum corpus. *Tib.* 75. funere publico Senatus honoravit L. Vitellium. *Vit.* 3. funere apparatissimo elatus Claudius. *Ner.* 9. funeris curam moriens amici mandat Livia. *Tib.* 51. de funere suo quædam mandat Cyrus. *Cæs.* 87. mandata complexus. *Aug.* 102. in funere archimimus personam fert imitaturque facta & dicta vivorum. *Vesp.* 19.
funerare cadaver. *Dom.* 17. funerari. *Claud.* 45. *Ner.* 50. *Oth.* 11. funeratus amplissime. *Cal.* 15. funerata corrupto demum corpore Livia. *Tib.* 51.
fur verborum ineruditissimus. *Gr.* 15.
furari per jocum. *Ner.* 16. furatus e Capitolio au-

rum. *Cæs.* 54. furtim. *Ner.* 23. furtum argenteæ laminæ manibus abscissis vindicatum. *Cal.* 32.
furca. *Ner.* 49.
furere adversus liberos Germanici. *Tib.* 61. furor impendiorum. *Ner.* 31.
Furiarum verberibus exagitari solitus Nero. *Ner.* 34.
Furius Bibaculus. *Gr.* 4. Camillus Scribonianus. *Claud.* 13. Leptinus. *Cæs.* 39.
furnariam exercere. *Vit.* 2.
Furnilla. *Tib.* 4.
fuscina. *Cal.* 52. fuscina retiarii resumta. *Cal.* 30.
Fuscus, *vide* Cornelius. *Dom.* 6.
fusca vox. *Ner.* 20.
futurorum peritia. *Tib.* 67.

G.

Gabinius Secundus, Chaucius dictus. *Claud.* 24.
Gabinus Aulus. *Cæs.* 50.
Gadareus, *vide* Theodorus. *Tib.* 57.
Gadeis. *Cæs.* 7.
Gætulicus. *Galb.* 6. Gætulicus, *vide* Lentulus. *Cal.* 8. Gætulici & Lepidi conjuratio. *Claud.* 9.
Galba Imperator nobilissimus. *Galb.* 2. familia ejus laudatur. 3. nativitas & omina imperii memorantur. 4. studia, matrimon. 5. honores & officia. 6. 7. 8. varii mores in administratione provinciæ. 9. res novas & imperium affectat. 10. 11. præcedente eum Romam fama sævitæ atque avaritiæ. 12. 13. imperium partim bene partim male administrat. 14. 15. hinc offensæ, & seditio exercituum. 16. cui remedium adoptione Pisonis quaesitum. 17. omnia infausti exitus. 18. cædes. 19. ludibria post mortem & sepulturam. 20. statua & habitus corporis. 21. vitæ consuetudo. 22. statua defuncto posita & eversa. 23. Galba Neroni succedit. *Galb.* 2. restituit simulacra a Nerone detracta. *Ner.* 22. descivit. *Ner.* 42. Cajus Galba, imperatoris frater. *Galb.* 3. ejus mors. *ibid.* Galba cur ab Othone interemptus. *Oth.* 12. Galba Serg. eloquentissimus temporum suorum. *Galb.* 3. Galbæ ætas. *Ner.* 20. Galbæ cognomen unde. *Galb.* 3. Galbæ cædes vindicata per Vitellium. *Vit.* 10. Galbæ defectio. *Ner.* 40. Galbam Galli præpinguem vocant, &c. *Galb.* 3.
galbanum. *Galb.* 3.
galbeum quid. *ibid.*
galea. *Cal.* 25. & 46.
Galeria Fundana Vitellii uxor. *Vit.* 6.
galerus. *Ner.* 26. galericulo capiti propter ratitatem capillorum adoptato. *Oth.* 12.
Gallia. *Cæs.* 54. *Aug.* 21. *Dom.* 2. tributaria facta. *Cæs.* 25. provincia. *Tib.* 3. Cisalpina, Comata. *Cæs.* 22. *Tib.* 9. Citerior. *Cæs.* 30. & 56. Togata. *Gr.* 3. Transalpina. *Cæs.* 29. Galliæ. *Cæs.* 28. & 49. circuitus. *Cæs.* 25. diripiendæ. *Ner.* 43. tumult.

multuantur. *Galb.* 9. a Germanis vastantur. *Tib.* 41. Galliarum motus. *Ner.* 40. Galliarum procerissimus, *h. e. e. Galliis.* *Cal.* 47. Gallias eilgit Cæsare provinciis. *Cæs.* 22. Gallicanus homo. *Vit.* 18. *Ner.* 43. Gallicus triumphus. *Cæs.* 49. Gallica provincia. *Claud.* 24. Gallicum vocabulum. *Cæs.* 24. bellum. *Cæs.* 56. & 69. *Ner.* 38.

gallina alba in gremium Liviae demissa. *Galb.* 1. gallina incubans. *Tib.* 14. ad Gallinas, villa. *Galb.* 1. gallinaceus. *Vit.* 18. gallinaceus supra humerum Vitellii, dein supra caput adstans. *Vit.* 9.

Gallius, Q. Gallius prætor. *Aug.* 27. M. Gallius senator. *Tib.* 6.

Gallograciam se subegisse gloriatur Caligula. *Cal.* 29.

Gallus, vide Asinius. *Claud.* 41. *Gr.* 22. *Hor.* 14. *Claud.* 13. vide Sestius. *Tib.* 42. vide Cornelius. *Aug.* 66. *Gr.* 16. Gallus ad necem compulsus. *Aug.* 66. Gallus Terrinius oculis repente captus. *Aug.* 53. Gallus Tributarius. *Aug.* 40. Gallus tympanizans, sacerdos Cybeles. *Aug.* 68. Galli damnatio, mors. *Gr.* 16. Gallo quod objecerit Augustus. *Gr.* 16. Galli semibarbari. *Cæs.* 76. Galli cantando Neronem excitarunt. *Ner.* 45. Gallos in curiam recipit Cæsar. *Cæs.* 76.

Gamala urbs Judææ. *Tit.* 4.

ganææ. *Tib.* 34. *Cal.* 11. insignes. *Ner.* 27.

garrulitas. *Aug.* 83.

Gaza. *Galb.* 18. thesauri antiquissima. *Ner.* 31. ingens. *Tib.* 39. regia. *Aug.* 41.

Gebenna mons. *Cæs.* 25.

Gelotiana, scil. domus. *Cal.* 18.

gemens. *Cæs.* 50. gementes adversarii. *Cæs.* 22. gemitus sine voce. *Cæs.* 82. primus. *Oth.* 11. gemitus maximi. *Oth.* 7.

geminari castra. *Dom.* 7.

Geminus, vide Tanusius. *Cæs.* 9.

gemi fratres. *Cæs.* 10.

gemma anuli. *Ner.* 46. gemmæ. *Cæs.* 47. *Cal.* 55. *Ner.* 11. gemmæ ac margaritæ. *Aug.* 30.

gemma pænula. *Cal.* 52. puppes. *Cal.* 37.

Gemoniæ, scil. scala. *Vit.* 17. in Gemonias abjicere. *Tib.* 53. in Gemonias omnes punici abjecti & unco tracti. *Tib.* 61. Gemonias minantur quidam cadaveri. *Tib.* 75.

gener fratris. *Dom.* 12.

generatim, secundum genera, puta uno die phanico-
pteri, altero pavones, &c. *Cal.* 22.

generosissima femina. *Tib.* 49.

genesim imperatoriam habere credebatur Metius. *Vesp.* 14. *Dom.* 10.

genitivus casus. *Aug.* 87. genitivæ notæ. *Aug.* 80.

genitrix. *Cæs.* 61.

genitura. hora natalia. *Aug.* 94. consulere de genitura sua. *Cal.* 57. de genitura Neronis multa & formidolosa multa conjectant. *Ner.* 6. de genitura sua suorumque certus. *Vesp.* 25. genitura utrius-

que cognita, periculum prædicit. *Tit.* 9. genituram Vitellii prædictam exhorruerunt parentes. *Vit.* 3. geniti Fulvia. *Aug.* 17.

Genius, qui non dejerassent per Genium suum eos punit. *Cal.* 27. Genio Augusti reges dedicare volunt ædem Jovi Olympici. *Aug.* 60.

gens latius patet familia. *Cæs.* 6. gens Octavio-
rum. *Aug.* 2. Claudia, patricia, plebeja. *Tib.* 1. Domitia. *Ner.* 1. Flavia. *Dom.* 1. & 5. obscura, &c. *Vesp.* 1. Octavia. *Aug.* 1. impia. *Dom.* 9. Parthyna. *Aug.* 19. togata. *Aug.* 40. gentis ejusdem. *Tib.* 2. a gente Augusti. *Vesp.* 23. gentes Alpinae. vide Alp. sic de cæteris. *Tib.* 9. gentes exteræ. *Cæs.* 84. fœderatæ, infestæ, feræ, laceratæ. *Cæs.* 24. Inalpinæ. *Aug.* 21. liberæ sociæque. *Aug.* 44. patriciæ. *Aug.* 2. Romanæ. *ibid.* validissimæ. *Vesp.* 4. gentilis copia. exorcitus ex una familia seu gente conscriptus. *Vit.* 1. gentile. *Tib.* 68. gentile monumentum. *Ner.* 50. gentile nomen. *Ner.* 41. stemma. *Ner.* 37. gentiles. *Tib.* 1. gentiliciæ hæreditates. *Cæs.* 1. gentilitia nomina. *Claud.* 25.

genu dextrum. *Aug.* 20. genu nixus. *Aug.* 52. ad genua se submittere. *Tib.* 20. ad genua procumbens. *Tib.* 24. per genua orare. *Tib.* 47.

genus de majoribus. *Cæs.* 6. genus Corneliorum. *Cæs.* 59. admonitionis. *Aug.* 39. avium. *Aug.* 94. calumnix. *Tib.* 58. dicendi eligendum. *Aug.* 86. disciplinæ novum. *Rhet.* 1. eloquendi elegans temperatum. *Aug.* 86. eloquentiæ. *Cæs.* 55. hilaritatis. *Aug.* 98. hominum. *Aug.* 57. honoris novum. *Tib.* 9. hostium. *Cæs.* 35. libertatis. *Aug.* 40. mortis. *Dom.* 14. *Cæs.* 87. novum obsidum. *Aug.* 21. suffragiorum. *Aug.* 46. vitæ civile. *Tib.* 11. conjunctum cum Dis immortalibus. *Cæs.* 6. Flavium. *Vesp.* 12. honestum. *Vesp.* 1. humanum. omnes sub imperio Rom. viventes. *Galb.* 9. infimum. *Cæs.* 72. libertinum. *Aug.* 44. maternum. *Cæs.* 6. *Oth.* 1. ortum a regibus. *Cæs.* 6. paternum. *Cæs.* 6. *Tib.* 3. regium. *Ner.* 28. varium. *Cæs.* 81. universum. pro gente qua familias ut partes complectitur. *Galb.* 3. generis Ægyptii. *Ner.* 37. Græci Latinique libri. *Aug.* 31. patricii adolescens. *Aug.* 5. splendidi femina. *Tit.* 4. genere Tarentinus. *Gr.* 18. genera animadversionum & ignominiarum. *Tib.* 19. genera valetudinum. *Tib.* 11. cruciatus. *Tib.* 62.

gerere bellum. *Cæs.* 35. *Tib.* 9. *Aug.* 9. & 20. censuram. *Claud.* 16. *Tit.* 6. consulatum. *Cæs.* 19. & 76. *Aug.* 26. *Claud.* 7. & 14. *Ner.* 2. & 14. *Vesp.* 4. *Dom.* 2. 13. & 14. *Tib.* 26. *Cal.* 17. *Vit.* 2. gerere honores. *Claud.* 4. *Aug.* 27. imperium. *Galb.* 14. ornamenta. *Cæs.* 84. quæsturam, consulatum. *Cal.* 1. rem. *Aug.* 71. rem prospere. *Aug.* 7. se prudentius. *Tib.* 21. simultatem. *Vesp.* 6. gessisse tempora, &c. (an egisse? vide not.) *Dom.* 1. gerens annum ætatis sexagesimum & nonum. *Vesp.* 24. gerens capite coronam. *Ner.* 25.

gesturus imperium. *Oth.* 7.
 gesta per alios, per se. *Cæs.* 56. cum Germanis bella. *Plin.* 2.
 Gergovia urbs Gall. *Cæs.* 25.
 Germania. *Cæs.* 58. *Tib.* 25. *Aug.* 23. *Vesp.* 4. *Dom.* 2. inferior. *Vit.* 7. pacanda. *Tib.* 16. repetita. *Tib.* 18. superior. *Dom.* 6. ex Germania haruspex *Dom.* 16.
 Germani. *Aug.* 21. armigeri. *Aug.* 49. custodes corporis. *Cal.* 55. & 58. *Galb.* 12. dedititii in Galliam trajecti. *Tib.* 9. vastant Galliam. *Tib.* 41. Germanorum legati in orchestra sedent. *Claud.* 25. Germanorum manus demissa. *Aug.* 49. cohors demissa. *Galb.* 17. Germani trans Rhenum incolentes. *Cæs.* 25. Germanos primus Romanorum aggreditur & cladibus afficit Cæsar. *Cæs.* 25. Germanicum bellum. *Tib.* 9. Germanica Caji expeditio. *Cæs.* 43.
 Germanicus sororis Augusti nepos. *Aug.* 64. Germanicus, Drusi F. *Aug.* 101. *Claud.* 1. Germanicus ad imperium capeffendum urgetur. *Tib.* 25. in Syria obit. *Tib.* 39. adoptivus Tiberii filius. *Tib.* 52. Caligulae pater. *Cal.* 1. Imper. Claudii filius, qui mox Britannicus. *Claud.* 27. obsessus. *Cal.* 48. adoptatus a Tiberio. *Tib.* 15. mensis, pro septembri. *Dom.* 13. sermo. *Cal.* 47. Germanici liberi. *Aug.* 34. liberos circumvenit Sejanus. *Tib.* 55. cognomen Druso decretum. *Claud.* 1. cognomen assumfit Claudius. *Claud.* 2. Comes. P. Vitellius. *Vit.* 2. cognomen delatum Vitellio. *Vit.* 8. cognomen assumfit Domitianus. *Dom.* 13. unius e Germanici filiis imaginem osculari solitus. *Cal.* 7. Germanici conjunx & liberti crudelem in modum afflicti a Tiberio. *Tib.* 52. liberorum mors. *Tib.* 54. Germanici genus, adoptatio, quaestura, consulatus, res gestae, mors, virtutes animi, & corporis dotes. *Cal.* 1. ingenium, benevolentia, gratia, forma, studiorum genera. *Cal.* 3. cladis Varianae reliquias collegit. *Cal.* 3. ejus lenitas. *ibid.* de eo adoptando cogitat Augustus. *Cal.* 4. favor populi in illum. *Cal.* 4. luctus in morte Germanici. *Cal.* 5. ejus uxor & liberi. *Cal.* 7. in Syria obitus. *Tib.* 39. mors. *Tib.* 52. cognomen unde. *Claud.* 1. Germanicum adoptat Tiberius. *Tib.* 15. Germanicum appellat mensem septembrem Caligula. *Cal.* 15.
 Germanica victoria. *Vesp.* 2. Germanicum bellum. *Aug.* 20. *Tib.* 9. *Claud.* 1.
 Germanicianus exercitus. *Vesp.* 6. Germaniciani in Germania militantes. *Tib.* 25. Germaniciani exercitus, in verba Vitellii jurant. *Oth.* 8. Germanicorum vexillatio. *Galb.* 20.
 Γερμανικὸς. *Aug.* 71.
 gerulorum diurni quaestus. *Cal.* 40.
 Geryonis oraculum. *Tib.* 14.
 Gessoriacum. *Claud.* 17.

gestare capite coronam. *Tib.* 69. *Dom.* 4. diadema. *Tib.* 5. ornatum triumphalem. *Cal.* 52. manu signum. *Aug.* 94. focculum. *Vit.* 2. gestans lych-nuchos. *Cæs.* 37. manibus. *Claud.* 27. gestans simul, i. e. una vestus. *Dom.* 11. gestantes jacula. *Cæs.* 84. gestanda laurea. *Cæs.* 45. ad gestandum iter ingressus, h. e. ut gestaretur. *Galb.* 8.
 gestatio, scil. in effedo. *Claud.* 33. *Vesp.* 21.
 gestatoria sella. *Ner.* 26. *Vit.* 16.
 gesticulari. *Dom.* 8. gesticulari carmina. *Ner.* 42. gesticulatio digitorum mollis. *Tib.* 68.
 gestientes vota reddere. *Cal.* 6.
 gestus. *Cæs.* 82. gestus avium. *Aug.* 7. histrionis. *Cal.* 54. gestus ardens. *Cæs.* 55.
 Getarum rex Cotiso. *Aug.* 63.
 gibber. *Galb.* 3. gibberosus. *Gr.* 3.
 gibbam sibi pone cervicem auream enatam formiat. *Dom.* 23.
 gigantum ossa. *Aug.* 73.
 gignere Equitem Rom. ex muliere. *Vit.* 2.
 Glabrio. *Dom.* 10.
 gladiatores. *Aug.* 44. sine missione edi prohibiti. *Aug.* 45. gladiatores in militia. *Vit.* 15. noti. *Cæs.* 26. pegmares. *Cal.* 26. gladiatorum manus. *Aug.* 14. de gladiatorum numero cautum. *Cæs.* 10.
 gladiatorius ludus. *Dom.* 17. gladiatorium munus. *Cæs.* 10. *Tib.* 7. & 37. *Ner.* 11. *Claud.* 21. gladiatoriae operae. *Aug.* 43.
 gladius districtus. *Cal.* 56. D. Julii strictus, &c. *Vit.* 8. gladii depositi. *Cal.* 48. tres Marti ultori a Cajo dedicati. *Cal.* 24. stricti. *Cæs.* 14. *Oth.* 6.
 Gladius. eo titulo libellus. *Cal.* 49.
 gloria praestantissimorum. *Cæs.* 55. bellica. *Aug.* 21. coelestis. *Aug.* 71. recusandi erepta. *Cæs.* 79.
 gloriari alicui. *Cal.* 38. glorians. *Cal.* 41. gloriatus jure. *Aug.* 28. gloriatura. *Tit.* 10.
 gloriosus animus. *Claud.* 1. Princeps. *Cal.* 8. gloriosissimae victoriae. *Tib.* 52.
 Glossemata. *Gr.* 22.
 Glyco medicus. *Aug.* 11.
 gnarus. *Cal.* 46.
 Gnipho. *Gr.* 7. Gniphoni postpositus Andronicus. *Gr.* 8.
 Gracchi. *Tib.* 3.
 gracilitas cervicis & crurum. *Cal.* 50. crurum. *Cal.* 3. *Dom.* 18. gracillima crura. *Ner.* 51.
 gradus ætatis. *Aug.* 79. *Tit.* 3. Palatii. *Ner.* 8. *Vit.* 15. praeturae. *Galb.* 3. *Oth.* 1. equestris summus. *Galb.* 14. secundus, scil. auctoritatis post principem. *Tib.* 10. in gradum ampliorem promotus. *Oth.* 1. gradu arctissimo quem contingere. cognitione junctissimum esse. *Aug.* 4. gradu nullo contingere domum Cæsarum. *Galb.* 2. in gradus formata coma. *Ner.* 51.
 Græcanica toga. *Dom.* 4.
 Græcia provincia. *Claud.* 16. Græcus cliens. *Aug.* 40. Græcae linguae praestantia. *Claud.* 42. Græci pugni.

pugiles. *Aug.* 45. Græci soli digni studiis Neronis. *Ner.* 22. Græcæ litteræ. *Gr.* 10. Græca studia. *Claud.* 42. Græcis exercitationibus aluntur magis ingenia. *Rhet.* 2.

Græculus litigator. *Claud.* 15. Græculi. *Tib.* 11. Græculi convictores. *Tib.* 56.

grammatica qualis olim Romæ. *Gr.* 1. grammatica penetraverat & in provincias. *Gr.* 3. grammatica pluraliter. *Gr.* 2. Grammaticus, absolute doctus: Grammatista, mediocriter. *Gr.* 4. Grammaticus Latinus. *Gr.* 10. summus. *Gr.* 11. inter Rhetores. *Gr.* 10. Grammatici. *Tib.* 70. Grammatici initio vocati literati. *Gr.* 4. Grammaticorum pretia & mercedes magnæ. *Gr.* 3. Grammatista. *Gr.* 24.

grandis natu. *Aug.* 53. & 89. *Ner.* 34. grandius solito donativum. *Cal.* 16.

graphium. *Claud.* 15. graphio trajectum Crassii brachium a Cæsare. *Cæs.* 82. graphiis confossus senator. *Cal.* 28. graphiariæ thecæ. *Claud.* 35.

grassari avare superbeque. *Aug.* 67. sævitia. *Ner.* 36. adversus. *Cal.* 34. grassans. *Cal.* 56. grassantes vitiis. *Galb.* 14. grassati omni rapinarum genere. *Vesp.* 6.

grassatores & ficarii. *Cæs.* 72. inhibiti. *Aug.* 32. grassatoribus ne obnoxia urbs esset, custodes disponit. *Aug.* 43. grassatura a Tiberio coercita. *Tib.* 37.

gratia. *Aug.* 27. gratia hominum. *Ner.* 33. concilianda. *Cal.* 3. impensarum. *Cæs.* 10. meritorum. *Cal.* 26. gratia par, ἰσορροπία. *Cæs.* 72. *Aug.* 12. gratiam fecit conjurandi, *h. e.* necessitate conjurandi liberavit. *Aug.* 17. gratiam facere criminum. *Cal.* 15. gratiam edicti facere. remittere edictum. *Dom.* 14. gratiam cui facere equi reddendi (*malim retinendi*) *Aug.* 38. gratiam jurisjurandi facere, *vid.* facere grat. *Tib.* 35. in gratiam. *Tib.* 49. per gratiam. *Aug.* 35. in gratia habere. *Dom.* 11. gratificans matri. *Ner.* 7. gratiosa Libertina. *Oth.* 2.

gratis & sine mercede ulla. *Gr.* 13.

gratuita opera. *Cæs.* 68. gratuitus usus. *Aug.* 41. gratuito. *Cæs.* 27. *Tib.* 48.

gratulari. *Tit.* 5. gratulari oppressum Sejanum, *h. e.* ob op. Sejan. *Claud.* 6. ad gratulandum missus. *Claud.* 9. gratulans sibi ipsi. *Tib.* 60.

gratulatio. *Tit.* 5. gratulationes amicorum. *Ner.* 6. militum, &c. *Ner.* 34.

gratulabundos advenire ceteros. *Galb.* 19.

gratus Antonio. *Rhet.* 5. domino patronove. *Cæs.* 27.

gratus & acceptus. *Gr.* 21. gratorum classis, *quæ dicto Tiberio.* *Tib.* 46.

gratissimus Claudio. *Claud.* 7. filio. *Gr.* 12.

gravari. *Aug.* 34. gravari matres. *Ner.* 34. prætoria. *Aug.* 72. gravatus aliquem non ferens. *Vit.* 12.

gravatus matrem. *Tib.* 50.

gravate permittit. *Aug.* 24.

gravedo. *Aug.* 81.

gravis adversarius. *Ner.* 54. gravior annona caritas,

Aug. 25. gravius cœlum. *Tib.* 36. gravius excepta sententia. *Cæs.* 14. graviores usuræ. *Aug.* 39.

gravitas. *Aug.* 42. gravitas odoris lenienda. *Vit.* 10. graviter. *Aug.* 43. gravissime quid ferre. *Dom.* 23.

gregarius miles. *Aug.* 14. *Galb.* 20.

gregatim dimicare. *Cal.* 30.

gremium. *Cæs.* 81. *Claud.* 27. *Galb.* 20. *Vesp.* 5. Jovis. *Aug.* 94. Minervæ. *Cal.* 25. patris. *Aug.* 34. in gremio nata. *Claud.* 39.

gressu defici. *Gr.* 3.

grex venalium. *Rhet.* 1. gregis scenici princeps. *Cal.* 58. greges equorum in Circens. *Ner.* 22. *Cæs.* 81. exoletorum, spadonum. *Tit.* 7. puellarum conquisiti. *Tib.* 43.

gubernaculum diffractum. *Aug.* 17. extortum. *Ner.* 46. gubernator. *Cæs.* 58. *Galb.* 10.

gula profunda, intempestiva, sordida. *Vit.* 13. gulam profundam expleri. *Vit.* 7.

gurgustium modicum. *Gr.* 11.

gustare panem, &c. *Aug.* 76. poma. *Tib.* 53. de portione. *Tit.* 2. gestus avium. *Aug.* 7. gustus primus. *Ner.* 33.

gymnasium. *Ner.* 40. *Tib.* 11. dedicatum. *Ner.* 12.

gymnicum certamen. *Aug.* 98. *Ner.* 52 & 53. *Dom.* 4.

in gyrum. *Cæs.* 39.

H.

Habeo precari. *Aug.* 58. habere contemptui cærimonias. *Aug.* 93. habere sibi. *Cæs.* 1. sibi suppellectilem. *Ner.* 11. aures delatoribus. *Cal.* 15. causas. *Aug.* 40. collegas. *Aug.* 37. comitia. *Cæs.* 76. concionem. *Cæs.* 5. consuetudinem. *Tit.* 10. curam pacis. *Tib.* 37. diem mœstum. *Aug.* 23. discipulos, sectatores. *Gr.* 24. exta. *Aug.* 96. fiduciam. *Aug.* 94. Hispaniam, Syriam, *h. e.* regere. *Tib.* 41. honorem defunctæ. *Cal.* 23. honores memoriæ alicujus. *Ner.* 9. jus. *Aug.* 25. jus in bona. *Cal.* 47. linguam. *Aug.* 51. locum. *Aug.* 54. ludos. *Rhet.* 1. senatum. *Aug.* 29. sermones e libello. *Aug.* 84. sponsam. *Aug.* 34. & 62. suspectum. *Dom.* 14. uxorem. *Aug.* 94. quem incognitum. *Aug.* 94. secum. *Cæs.* 59. habere pro. *Claud.* 3. testamentum pro irritum. *Tib.* 51. pro certo. *Dom.* 23. pro hostibus. *Cæs.* 75. pro legibus. *Cæs.* 77. loco uxoris. *Vesp.* 3. numero ficariorum. *Cæs.* 11. in modum justæ uxoris. *Cal.* 24. in deliciis. *Vit.* 12. in gratia. *Dom.* 11. in honore. *Tit.* 9. in usu. *Aug.* 67. quem in matrimonio. *Cal.* 7. milites sub vexillo. *Aug.* 25. habent se sic. *Cæs.* 34. habuit eos consolandos. *neceffe habuit eos consolari.* *Cæs.* 68. haberi partium diversarum. *Cæs.* 1. habetur obsecratio. *Claud.* 22. habentur quæstiones. *Cal.* 32. habendi numero hostium. *Ner.* 2. habitus delectus. *Aug.* 31. habitus in numero Deorum. *Rhet.* 4. habita consilia. *Cæs.* 80.

habi-

habilis muneri. *Claud.* 2. habilior annonæ Ægyptus. *Aug.* 18.
 habitare. *Aug.* 72. habitare in. *Cæs.* 46. habitare quasi hominem. *Ner.* 31. sub tegulis. *Gr.* 9. habitantes intra Palatium. *Galb.* 14. habitatio annua. *Cæs.* 38. Augusti. *Aug.* 72.
 habitus. *Oth.* 12. habitus Cæsaris. *Cæs.* 44. corporis. *Hor.* 10. Cupidinis. *Cal.* 7. Deorum, Dearumque. *Aug.* 70. Iliaci. *Dom.* 1. Paniscorum, Nympharum. *Tib.* 43. triumphantis Githarædicus. *Ner.* 25. Gallicus. *Cæs.* 58. Græcus, Romanus. *Aug.* 98. manipularius. *Cal.* 9. patrius, civilis, virilis, humanus. *Cal.* 52. depositus. *Tib.* 13. puerilis. *Aug.* 45. quadrigarius. *Cal.* 19. scenicus. *Ner.* 38. habitus & cultus ut differunt? *Ner.* 51. habitus vestitusque. *Aug.* 40. habitus latius pater quam vestitus, ut apparet ex *Cal.* 51.
 habitu lugentis. *Cal.* 13. habitu palliati, statua. *Gr.* 9.
 habitu poparum. *Cal.* 32.
 hætenus. *Ner.* 34. hætenus comprobavit, ut diceret. *Ner.* 31. *Dom.* 16. *Ner.* 40. *Vesp.* 13. *Gr.* 2.
 hædus. *Ner.* 33.
 hæreere circa libidines. *Aug.* 71. in explicandis oneribus. *Dom.* 12. in superstitione. *Ner.* 56. hæsit Pompejo. *adhæsit. familiaris ei fuit.* *Gr.* 14. hærens in domo mos. *ab aliis non receptus.* *Galb.* 4. hæsitatur de. *Claud.* 11. hæsitans. *Aug.* 98.
 Halotus spado. *Claud.* 44. Halotus. *Galb.* 15.
 hamus aureus abruptus. *Aug.* 25. hamo piscari solitus Augustus. *Aug.* 83.
 Hannibal frater Asdrub. *Tib.* 2. Hannibalis nomen servis inditum. *Dom.* 10.
 harena. *Cal.* 35. harena Amphitheatræ. *Ner.* 53. egesta. *Ner.* 48. media. *Cal.* 27. sine calce. *Cal.* 53. harenæ. *Aug.* 80. adde arena.
 Harpocras libertus. *Claud.* 28.
 haruspex. *Cæs.* 77. *Galb.* 19. haruspex nuntiat Cæsari periculum. *Cæs.* 81. ex Germania missus. *Dom.* 16. haruspices prædicta. *Oth.* 6. haruspices ridet Cæsar. *Cæs.* 81. haruspices. *Aug.* 96. haruspices secreto consuli vetat Augustus. *Tib.* 63. haruspices prænuntiant. *Cæs.* 61.
 haruspicio confirmatus. *Vesp.* 5.
 hastæ subiecit ipsum bonaque. *Aug.* 24. hastam centumviralem cogere. *Aug.* 36. hasta pura donatus Posides. *Claud.* 28. hastæ auctiones. *Cæs.* 50. hastæ militares. *Dom.* 14.
 hastici ludii. *Cal.* 20.
 Haterius Q. *Tib.* 29.
 haurire venenum. *Tib.* 6. *Vit.* 6. merum. *Vit.* 10. hausta potio. *Tit.* 2. haustum venenum. *Claud.* 44. *Ner.* 2.
 hebescent oculi. *Tib.* 68. hebetiores oculi. *Ner.* 51. hebetato animo simul & corpore. *Claud.* 2.
 Hector. *Ner.* 22. Hector civilis Iliensium. *Tib.* 52.
 Hecubæ mater. *Tib.* 70.

heic. *Vesp.* 24.
 Helius libertus. *Ner.* 23.
 Hellespontus. *Cæs.* 63. *Cal.* 19.
 Helvetii. *Vesp.* 1.
 Helvidii Prisci insolentia. *Vesp.* 15. Rustico histor. laudatur. *Dom.* 10. Helvidius Prisci filius occisus. *Dom.* 10.
 Helvius Cinna per errorem nominis a plebe occisus. *Cæs.* 85.
 hemicyclus. *Gr.* 17.
 hemistichium Neronis. *Luc.* 5.
 Hercules. *Vesp.* 12. Hercules Musarum. *Aug.* 29. infans, tragœd. *Ner.* 21. Herculis facta. *Ner.* 53. laudes. *Cæs.* 56. monumentum. *Vesp.* 12. templum. *Cæs.* 7. *Aug.* 72. Herculi sacra urbs. *Cal.* 8.
 heres bonorum, Imperii. *Cal.* 24. sub conditione institutus. *Vit.* 6. esto ex. *Tib.* 23. ex parte tertia. *Ner.* 6. ex dodrante, ex quadrante reliquo. *Cæs.* 83. heredes primi, secundi, tertio gradu. *Aug.* 101. *Cæs.* 83. æquis partibus, & substituti invicem. *Tib.* 76. nec plus perventurum ad heredes suos. *Aug.* 101. heredem scribere, instituere. *Cæs.* 83. heredem nuncupare inter tertios. *Claud.* 4. inter heredes nuncupari. *Aug.* 117. heredes inter tertios ac tertia parte nuncupari. *Claud.* 6. ne quo nisi ipso herede moreretur. *Tib.* 49. heres nuncupatus, ab ignotis inter familiares, a parentibus inter liberos. *Cal.* 38. principem qui non heredem scripserant, eorum testamenta rescinduntur. *Cal.* 38.
 hereditatem adire. *Aug.* 8. *Tib.* 6. hereditates gentilitiæ. *Cæs.* 1. hereditates minime appetit. *Aug.* 66. hereditates ab iis quibus liberi erant non recipit primo. *Dom.* 9. sed postea alienissimæ hæreditates confiscabantur. *Dom.* 12. hereditates capere non licuit feminis probrosis. *Dom.* 8.
 herilis filius. *Gr.* 23.
 Hermam Gniphonis docuit Attejus. *Gr.* 10.
 Hermæum, diætæ nomen. *Claud.* 10.
 Hermogenes Tarsensis. *Dom.* 10.
 heroes & heroides. *Ner.* 21. heroum arma. *Aug.* 72.
 heu taceo. *Dom.* 10.
 hexametri versus. *Aug.* 85.
 hians per somnum. *Claud.* 33. hiatus oris. *Claud.* 27. terræ. *Cal.* 31.
 hic faciet, si, &c. *Aug.* 26.
 hiems anni. *Cæs.* 35. hiems tota. *Aug.* 16. hiemare in urbe. *Aug.* 72.
 hiberna. *Aug.* 17. & 49. *Dom.* 7. hiberna legionum. *Vesp.* 6. hiberni menses. *Cæs.* 4. *Aug.* 24.
 Hiempsal rex. *Cæs.* 71.
 Hiera, vide Laberius. *Gr.* 13.
 hieroniarum memoriam extinguit Nero. *Ner.* 24. mos introeundi urbem. *Ner.* 25.
 Hierosolyma. *Aug.* 93. Hierosolymorum expugnationo.

gnatio. *Tit.* 5. regnum. *Ner.* 40.
Higinus. *vide* Lucius. *Gr.* 20.
Hilario libertus Augusti. *Aug.* 101.
hilaritas. *Aug.* 98. hilaris. *Dom.* 11. hilare. *hilariter.*
Ner. 34. hilarius. *Cal.* 18.
hinc & inde. *Cas.* 39. *Aug.* 96. *Tib.* 21.
hinntus canori. *Ner.* 46.
Hipparchus. *Vesp.* 13.
hircus vetulus. *Tib.* 45.
hirsutus senex. *Tib.* 45. hirsutus cetera. *Cal.* 50.
Hirtius. *Tib.* 5. *Rhet.* 1. Hirtius perit. *Aug.* 11. li-
brum Cæsaris de bello Gallico imperfectum sup-
plevit. *Cas.* 56. Hirtius obsessio D. Bruto opem
fert. *Aug.* 10. ejus mors. *Aug.* 11. Hirtii consula-
tus. *Tib.* 5. A Hirtio pudicitiam substravit *Augu-*
stus. *Aug.* 68.
Hispania. *Cas.* 35. 36. 54. 55. & 71. *Tib.* 41. Hispania
provincia data Pisoni. *Cas.* 9. Tarraconensis. *Galb.*
8. Ulterior. *Cas.* 7. 18. & 56. ex Hispania oriturus
quandoque princeps. *Galb.* 9. in Hispania factus
imperator displicet. *Galb.* 16. Hispaniæ. *Cas.* 28.
receptæ. *Aug.* 8. descivere. *Ner.* 42. Hispanien-
sis exercitus. *Vesp.* 6. triumphus. *Cas.* 37. victo-
ria. *Cas.* 38. Hispaniense bellum. *Cas.* 56. Hispan-
nus natione. *Gr.* 20. Hispaniorum custodiæ circa
Cæsarem. *Cas.* 86. amotæ. *ibid.*
historia fabularis. *Tib.* 70. multiplex, nec incurio-
sa. *Galb.* 3. naturalis. *Plin.* 2. a Claudio scripta.
Claud. 41. historia non nisi ab honestissimo quo-
quo scribi solita. *Rhet.* 3. historia dictus est Ale-
xander grammaticus. *Gr.* 26. historiæ Clau-
dii. *Claud.* 21. historiæ a Claudio scriptæ. *Claud.*
41.
historicus accusatus. *Tib.* 61.
histrion. *Cal.* 54. histrion Atellanarum. *Ner.* 39. vir-
gis cæsus. *Aug.* 45. flagellis verberatus. *ibid.* hi-
striones. *Aug.* 45. & 74. histriones omnium lin-
guarum. *Cas.* 39. *Aug.* 43. producti. *Claud.* 21.
relegati. *Tib.* 37. histrionum licentiam ut com-
pescit Augustus. *Aug.* 45. histrionum vilissimus.
Vit. 12. histrionibus scena interdicta. *Dom.* 7.
in histriones coercitio adempta ab Augusto. *Aug.*
45.
hoc age. *Cal.* 58. hoc agamus, ne. *Ner.* 32. hoc age-
rent. *Galb.* 20. hoc est. *Vesp.* 11. hoc genus alia, h.
e. hujus generis. *Gr.* 4.
hodieque, etiamnum hodie. *Tit.* 2.
Homeri de carminibus abolendis cogitat *Caligula.*
Cal. 34. Homericus scyphi. *Ner.* 47. versus. *Claud.*
42. *Tib.* 21.
homo, individuum illud de quo sermo. *Cal.* 28. homo
plebejus. *Tib.* 2. homines adolescentuli. *Rhet.* 1. fa-
ni. *Cas.* 56. sordidissimi. *Claud.* 5. e plebe. *Aug.* 51.
hominem nullum pudicum Neronis persuasio.
Ner. 29. homines feris objecti a Cajo. *Cal.* 27.
homines vivos laniandos objicere voluit Nero po-
lyphago cuidam Ægyptio. *Ner.* 37.

honesti virgo. *Galb.* 9. honestum genus. *Vesp.* 1.
honesti ordinis. *Cal.* 27. honesti opponuntur
multitudini. *Aug.* 46. honestorum copia ne de-
ficeret. *Aug.* 46. honeste natus. *Aug.* 43. hone-
stus. *Cas.* 82. honestissimus quisque. *Ner.* 12.
Vesp. 9. *Rhet.* 3.
honor Censuræ. *Aug.* 27. civitatis Rom. *Aug.* 40.
cœna. *Cal.* 39. *Vesp.* 2. consecrationis. *Dom.* 2.
præturæ. *Aug.* 4. *Dom.* 1. quæsturæ. *Tit.* 4.
sacerdotii. *Claud.* 4. sepulturæ communis. *Aug.*
17. verborum. *Aug.* 66. cessans. *Cas.* 76. depo-
situs. *Aug.* 36. initus. *Cas.* 20. insignis. *Tib.*
50. mentitus. *Oth.* 3. novus, inexcogitatus. *Dom.*
14. proximus a Dis. *Aug.* 31. rarissimus. *Oth.*
1. obtigit ei. *Cas.* 5. honori suo institutum
certamen. *Aug.* 98. in honore ipso. *dum gerit*
consulatum. *Ner.* 35. in honore esse. *Gr.* 1. ho-
nores. *Aug.* 26. amplissimi. *Cas.* 72. *Ner.* 3.
decreti. *Cas.* 45. divini. *Claud.* 11. immen-
si. *Ner.* 8. initi. *Galb.* 6. legitimi. *Claud.* 5.
maximi. *Aug.* 61. *Ner.* 9. *Claud.* 12. plurimi,
maximi, pauci, modici. *Tib.* 26. summi. *Aug.*
2. *Cal.* 26. *Rhet.* 1. urbani. *Oth.* 1. sub Vespasiano
venditi. *Vesp.* 16. nimii a Cæsare recepti. *Cas.*
76. ab honorum petitione absentes submoti.
Cas. 28.
honorare defunctum publico funere. *Vit.* 3. quem-
que pro merito. *Aug.* 45. honorari. *Tib.* 26.
honoranda virtus. *Aug.* 32. honoratus quæstu-
ræ. *Luc.* 3. honoratus ornamentis triumphalibus.
Tib. 9. honorata familia. *Tib.* 3. honorarius tumu-
lus. *Claud.* 1. honorarii ludi. *Aug.* 32.
honorifice salutatus. *Aug.* 13.
honorificentissima decreta. *Cas.* 78.
hoplomachus. *gladiat. genus.* *Cal.* 35.
hora cœnæ. *Claud.* 8. diei nona. *Aug.* 100. noctis
prima. *Tib.* 18. *Aug.* 76. partus. *Aug.* 94.
pugnæ. *Aug.* 16. somni. *Dom.* 21. fatalis. *Ner.*
49. nona. *Cas.* 20. horæ continuæ. *Aug.* 78. ma-
tutina. *Dom.* 21. nocturnæ. *Cal.* 50. paucæ. *Cas.*
76. paucissimæ. *Aug.* 6. & 26. *Tib.* 51. plurimæ.
Aug. 45. postmeridianæ. *Gr.* 24. horarum omnium
amici. *Tib.* 42.
horarium secretum. *Dom.* 3. spatium. *Ner.* 37.
Horatius de Orbilio. *Gr.* 9.
hordeo cohortes decimatas pavit Augustus. *Aug.*
24.
Hordearius Rhetor. *Rhet.* 2.
horrea. *Ner.* 38. præclusa. *Cal.* 26.
horror. *Aug.* 6. *Ner.* 49.
Hortalus. *Tib.* 47.
hortari. *Cas.* 63. hortari ad matrim. *Dom.* 10. hortari
ut. *Aug.* 29. hortantes. *Aug.* 10. hortationes ad
Philosophiam. *Augusti opus.* *Aug.* 85.
Hortensius Q. orator. *Tib.* 47.

Hortensianæ ædes. *Aug.* 72.
 horti Lamiani. *Cal.* 59. Mæcenatiani. *Tib.* 15. privati. *Galb.* 20. Serviliani. *Ner.* 47. horti circa Tiberim populo legati a Cæsare. *Cæs.* 83.
 hortuli custodis Priapi. *Gr.* 11.
 hospes Rhodienfis. *Tib.* 62. hospitem non vult negligentia aut rusticitatis arguere. *Cæs.* 53.
 hospitio patris uti perseveravit. *Cæs.* 73.
 hostia immolanti Cæsari aufugit. *Cæs.* 59. hostia aufugerat. *Tit.* 10. hostiæ. *Aug.* 15. cæsæ. *Cæs.* 81. excogitatissimæ. *Cal.* 22.
 hostiarius. *Rhet.* 3.
 hostis cæsus. *Claud.* 1. devictus. *Cal.* 1. judicatus. *Aug.* 17. *Ner.* 49. occisus optime olet. *Vit.* 10. publicus. *Cal.* 28. vicinus, prævalens. *Tib.* 16. hostis aut inimicus. *Aug.* 69. hostiles sagittæ. *Cæs.* 68. hostiliter deripere. *Cæs.* 54.
 humana amplior species. *Claud.* 1. humani pedes. *Cæs.* 61. humano generi assertorem se accommodare. *Galb.* 9.
 humanitatis modum prope excedit. *Tib.* 29.
 humaturus reliquias tumulo. *Cal.* 3. humatus & conditus est. *Hor.* 15.
 humerus dexter. *Claud.* 7. uterque. *Cæs.* 82. humeri familiarium. *Ner.* 43. senatorum. *Aug.* 100.
 humili matre. *Oth.* 1. humilitas generis & nominis. *Vesp.* 4.
 humillimi. *Tib.* 76.
 humus congesta. *Ner.* 19. humi. *Cæs.* 72.
 hybrida. *Aug.* 19.
 Hyle Atteii. *Gr.* 10.
 hydraulæ. *Ner.* 54. hydraulica organa. *Ner.* 41.
 Hyla, an Hylas, pantominus. *Aug.* 45.
 hypocrita. *Ner.* 24.

I.

Jacchus, vide Siscennius. *Gr.* 3.
 jacere. de mortuo. *Cæs.* 82. jacere ad pedes. *Aug.* 96. jacere fundamenta. *Aug.* 28. *Cal.* 22. stipem. *Aug.* 57. in faciem libellos, &c. *Claud.* 15. jecit significationes. *Ner.* 37. jacens infans. *Aug.* 94. jacens humi. *Oth.* 7. jactæ moles mari. *Cal.* 37. jacta in eum rapa. *Vesp.* 4. jactura. *Aug.* 75.
 jactare. *Cæs.* 22. & 67. *Aug.* 12. *Cal.* 33. & 34. *Galb.* 16. *Dom.* 2. & 15. jactare. in ore crebro habere. *Aug.* 25. *Tib.* 28. *Ner.* 20. jactare. gloriari. *Dom.* 13. & 18. *Gr.* 23. jactare caput Cæsaris. *permittere se interfecturum Cæsarem.* *Luc.* 7. jactare manus ac pedes. *Aug.* 82. se esse Neronem. *Ner.* 57. jactare in sublime. *Oth.* 2. jactari per ludibrium. *Galb.* 12. jactans. *Ner.* 35. jactatum distichon. *Cæs.* 51. jactatum exemplar epistolæ. *sparsum, divulgatum.* *Vesp.* 6. jactatum in sublime pyrum. *Claud.* 27. jactatum est vulgo. *Galb.* 6. *Oth.* 12. jactatum a quibusdam. *Vesp.* 1. jactati tali. *Aug.* 71.

jactator civilitatis. *Claud.* 35.
 jacula bina. *Cæs.* 84.
 jam pridem. *Cæs.* 20. jam tunc antiquis curæ fuisse. *Aug.* 89. non jam metu sed discrimine. *Tib.* 13.
 Janiculum. *Vit.* 1.
 janitor. *Aug.* 91. janitores decepti. *Aug.* 19.
 Janus geminus clauditur. *Ner.* 13. *Aug.* 22. Janus marmoreus. *Aug.* 31. Janus Quirinus clausus. *Aug.* 22. Jani. *Dom.* 13. *Cæs.* 81. *Aug.* 39.
 Icarus delapsus. *Ner.* 12.
 Icelus libertus annulis aureis donatus. *Galb.* 14. Icelus Galbæ libertus. *Ner.* 49. osculo exceptus a Galba. *Galb.* 22.
 icere foedus. *Claud.* 25. ictus lapide genu. *Aug.* 20. ictus nidore. *Claud.* 33. icta fulmine domus. *Aug.* 29. ictum fulmine monumentum. *Aug.* 95. ictus sagittarum. *Dom.* 19. ictu calcis. *Ner.* 34. ictus fulminis. *Aug.* 97. lapidis. *Vesp.* 4. sagittarum. *Tit.* 5. securis. *Galb.* 18. primus. *Cæs.* 82. ictus. *Cæs.* 68.
 ictus crebri, minuti. *Cal.* 30. ictus minutissimi. *Vit.* 17.
 ictibus mutuis. *Claud.* 34.
 iconicum simulacrum. *Cal.* 22.
 icuncula puellaris. *Ner.* 56.
 id temporis. *Cal.* 37. id usus. *Hor.* 5. id est. *Aug.* 32. id valet, pro id est, hoc est. *Vit.* 18.
 Idea mater. *Tib.* 2.
 idem & unum. *Ner.* 43.
 idemtidem. *Cæs.* 30. identidem, h. e. frequenter. *Aug.* 28. identidem. *Aug.* 87. & 99. *Tib.* 59. 62. & 65. *Cal.* 23. 31. & 50. *Claud.* 21. & 39. *Ner.* 21. 28. 34. & 49. *Galb.* 19. & 20. *Oth.* 7. *Vesp.* 2. *Dom.* 8. identidem ostentans. *subinde.* *Cæs.* 14.
 idoneus ad. *Gr.* 8. idonea materia. *Cæs.* 22. idonei auctores. *Aug.* 31.
 Idus. *Aug.* 35. Idus Martiæ. *Cæs.* 81. & 88. *Cal.* 57. Idibus Martiis. *Cæs.* 80. *Aug.* 15. septemtribus. *Cæs.* 83.
 jecur Crateris. *Gr.* 11.
 jejunium. *Aug.* 76.
 jentasse. *Vit.* 7. jentacula. *Vit.* 13.
 ignarus Latini sermonis. *Claud.* 16. ignarus rei. *Aug.* 98. sortis suæ. *Dom.* 14.
 ignavia. imbellia. *Cæs.* 7. *Tib.* 66.
 ignis per obscena immixtus novo quaestionis genere. *Dom.* 10. ignes subiti. *Tib.* 14. nocturni ad navigiorum cursum dirigendum. *Claud.* 20.
 ignominia. *Cal.* 16. ignominia auctorum. *Dom.* 8. velanda. *Tib.* 12. vitanda. *Tib.* 61. cum ignominia dimisit legionem. *Aug.* 24. cum ignominia missa legio. *Cæs.* 69. ignominia. *Tib.* 19. varia. *Aug.* 24. graves. *Aug.* 23. ignominiosus. *infamis.* *Vit.* 8.
 ignorantia locorum. *Galb.* 20. scripturæ. *Cal.* 41. ignorari. *Vit.* 7.
 ignoscere cui. *Cæs.* 75. ignosci. *Aug.* 33. ignotus. *Gr.*

Gr. 9. ignotus plerisque. Aug. 94. ignoti testamentum. Aug. 66. ignotissimus. Tib. 42.
 Ilerda. Caf. 75.
 Ilienses. Ner. 7. Iliensium Legatos ridet Tiberius. Tib. 52. Iliensibus tributa remissa. Claud. 25. Ilienses Romanorum consanguinei. Claud. 25.
 Ilium. Caf. 79. Ilii ἀλωσις a Nerone decantata. Ner. 38. Ilium migraturus Cæsar si vixisset. Caf. 79.
 ilicis veterrimæ rami adventu Augusti convalescunt. Aug. 92.
 illacrymare. Aug. 66. illacrymare suppliciis. Vesp. 15.
 illæsum corpus. Claud. 16.
 illatus spectaculis. Ner. 42. illatum testamentum. Tib. 23. adde *infr.* inferre.
 ille & ille. non expressis nominibus. Caf. 41.
 illud. horæ. illa horâ. Ner. 26.
 illecebræ Agrippinæ. Claud. 26.
 illic. Aug. 38. illico. Caf. 82. Cal. 51.
 illidere foribus caput. Aug. 23. illidere solo. Ner. 47.
 illisa parieti filia. Cal. 59. illitæ galbano faces. Galb. 3.
 illuxit nocti dies. *secuta est noctem.* Caf. 81.
 illudere capitibus fœm. Tib. 45. illudens discrimini publico. Tib. 2.
 illustrare familiam. Galb. 3.
 illustriores provinciarum. Caf. 48. illustrium quorundam exequiæ. Tib. 32.
 Illyricum Cæsari provincia datur. Caf. 22. Illyricum. Caf. 29. & 36. Aug. 25. & 97. Tib. 14. 21. & 25. Oth. 1. Illyricum debellatum. Tib. 17. omne. Aug. 21. totum. *quantum pateat.* Tib. 16. Illyrici defectio. *ibid.* Illyricus exercitus. Aug. 19.
 Ilycias viator, pro Glycias. Tib. 2.
 imaginari. somniare. Caf. 81. imaginaria militia. Claud. 25.
 imago Alexandri. Caf. 7. Aug. 50. Sejani. Tib. 48. coitus. Hor. 11. animadversa. Caf. 7. cubicularis. Aug. 7. imago Vespasiano assimilis. Vesp. 4. observata. Aug. 94. sculpta. Aug. 50. ad imaginem bellicam. Claud. 21. imagines. Dom. 14. & 23. imagines Cæsarum. Cal. 14. & 23. C. Cassii. Ner. 37. damnatorum, &c. Galb. 10. doctorum in bibliothecis. Cal. 34. generis. Galb. 3. majorum. Vesp. 1. poetarum, bibliothecis dedicatæ. Tib. 70. aureæ. Tib. 65. Vit. 2. miræ rerum. *phantasia, somnia phantastica.* Cal. 50. prætextatæ. Ner. 57. senatoriæ. Aug. 4. imagines ei positæ. Vesp. 1.
 imaguncula puerilis, ærea, vetus, cubicularis colitur. Aug. 7.
 imbecillitas. Gr. 14. Augusti nuntiata. Tib. 11. imbecillus. Aug. 80.
 imbelles genus hostium. Caf. 35.
 imber est. Caf. 57. imbres maximi. Ner. 33. Dom. 4.
 imberbes lupercalibus currere vetiti. Aug. 31.
 imbrices, plausuum genus. Ner. 20.

imbutus litteris, non perfectus. Gr. 4. imbutus musica. Ner. 20.
 imitari chirographum. Aug. 64. Tit. 3. exemplum. Aug. 34. motum, habitum, incessum. Claud. 4. perfidiam. Caf. 35. vicinum. Aug. 3. imitans facta & dicta. Vesp. 19.
 imitatus exemplum. Caf. 68. vocem. Ner. 29.
 immanitas naturæ perdita. Ner. 7.
 immaturitas sponsarum. Aug. 34.
 immaturus infans editus. Aug. 63. immaturum consilium. Aug. 8. immaturæ puellæ. Tib. 61.
 immemor. Cal. 57.
 immensa copia. Caf. 44. immensa ei tribuit. Caf. 52. immenso, *scil. pretio*, emere. Cal. 38.
 immerenti sibi vitam eripi queritur. Tit. 10.
 imminere emtioni. Aug. 24. imminere Germaniæ, Britanniæ. Cal. 19. imminet periculum. Claud. 29. Tit. 9. imminentes undique insidiæ. Caf. 86.
 imminetia undique discrimina. Tib. 25. immiui majestatem. Aug. 37.
 immisti joci. Claud. 21.
 immitis. Ner. 4.
 immittere cohortes in oppidum. Tib. 37. immisso equite. Galb. 12. immissus per obscœna ignis. Dom. 10. immisso tribuno. Cal. 23. immissum mare in lacum. Aug. 16. immissum per clysterem toxicum. Claud. 44. immissæ in populum feræ. Ner. 43.
 immobilem jacere. Tib. 73.
 immoderatus liceri. Caf. 20. immoderatus persequens. Caf. 14. immoderatissima luxuria. Ner. 51.
 immodeste missionem postulant. Aug. 24.
 immodicus verbis, rebus. Dom. 12. immodicus in coercendis delictis. Galb. 9. immodicæ acclamationes. Caf. 79.
 immolare Jovi taurum. Cal. 57. immolari. Cal. 22. immolari boves. Dom. 9. immolans. Caf. 81. Aug. 95. immolanti aufugit hostia. Caf. 59.
 immunes ab onere. Claud. 25. immunia jugera, *de quibus nihil penditur.* Rhet. 5.
 immunitas, *scil. a tributis.* Aug. 40. immunitates. Galb. 15. immunitates veteres civitatibus ademptæ. Tib. 90.
 immutare quid ex consuetudine. Tib. 42. immutati codicilli. Claud. 29.
 impar ardori. *non valens cohibere ard.* Oth. 9. impar conspirationi. Caf. 15. dolori. Tib. 23. honoribus. Tib. 67. munerario. Dom. 10.
 imparatus. Caf. 35.
 impatiens dissidii. Dom. 3. laboris. Dom. 19. mœroris. Cal. 51. morbi. Gr. 3. secreti. Ner. 20. sollicitudinis. Oth. 9. impatiens dominii. Tib. 59. impatientia nausæ. Cal. 23.
 impedimenta. Cal. 51. impedire rem. Caf. 14. impedita vepribus lectica. Tib. 60.
 impelli spe ad. Ner. 31. impulsus pollice. Cal. 57. impulsus ad spem. Ner. 35. impulsu quadrigæ. Vit.

17. turbæ. *Galb.* 18. impulsor. *Claud.* 25.
 impendere quadriduum secessui. *Aug.* 98. impenden-
 tes contumeliæ. *Ner.* 49.
 impendia triumphorum & munerum. *Cæs.* 54. im-
 pendiorum furor. *Ner.* 31.
 impensa matris. *Tib.* 7. exigua. *Vesp.* 18. publica.
Claud. 6. impensæ itineris. *Vit.* 7. ludorum mu-
 nerum. *Tib.* 34. operum. *Dom.* 12. communes.
Cæs. 10.
 impensissimæ preces. *Tib.* 13. impensissime. ma-
 gnis impensis. *Dom.* 20.
 impensius. *Claud.* 11.
 Imperator Antonius. *Aug.* 13. Imperator, pro Prin-
 cipe, postpositum. *Galb.* 4. *Vit.* 3. *Dom.* 16. *Hor.*
 2. imperator consalutatus. *Galb.* 10. *Ner.* 8. &
 13. *Tit.* 5. Imperator eligendus, creandus. *Vesp.* 6.
 Romanus. *Vesp.* 5. Imperatoris prænomen. *Cæs.*
 76. *Tib.* 26. *Claud.* 12. Imperatorem stantem
 oportet mori. *Vesp.* 24. imperatores, duces. *Cæs.* 29.
 imperare Latio. *Vit.* 1. cui pecunias & obfides. *Cæs.*
 25. ex præscripto. *Ner.* 10. imperavit confodi
Aug. 27. fieri. *Ner.* 49. sepeliri. *Dom.* 15. impe-
 rata schema. *Tib.* 43. imperata. *Cæs.* 54.
 imperatoria genesis. *Dom.* 10. munera. *Vesp.* 24.
 onera. *Cal.* 42.
 imperium legionum. *Cæs.* 76. orbis. *Cæs.* 61. populi
 Rom. *Aug.* 31. augendum, præparandum. *Ner.* 18.
 confirmatum. *Vit.* 9. incertum, vagum. *Vesp.* 1.
 stabilitum. *Claud.* 11. summum, sed serum. *Galb.*
 4. tuendum, ampliandum. *Cæs.* 44. imperium,
 magna bellua. *Tib.* 24. imperii cura L. Vitellio
 commissa, absente Claudio. *Vit.* 2. imperii in-
 strumentum confectum a Vespasiano. *Vesp.* 8. im-
 perii opes translaturus Cæsar existimatur si vixis-
 set. *Cæs.* 79. imperia militia, magistratus domi.
Cæs. 55. imperia magistratusque junguntur illa
 bellorum sunt. *hipocata Reip.* *Aug.* 61. imperia
 magistratuum annua. *Aug.* 47. imperia extraor-
 dinaria. *Oth.* 1. imperia ludere. *Ner.* 35.
 imperfectum bellum. *Cæs.* 26.
 imperitus poematum. *Aug.* 89.
 impertire aliquid officii. *Tib.* 50. osculo, resalutatio-
 ne. *Ner.* 37. impertiens jus, concedens. *Aug.* 10.
 impertitus honore. *Claud.* 4. impertiendi donis.
Aug. 25.
 impetigo. *Aug.* 80.
 impetrare civitatem Rom. *Cal.* 38. latum clavum.
Vesp. 4. lagationem. *Tib.* 31. redditum. *Tib.* 13. re-
 stitutionem. *Oth.* 2. supplicationes. *Cæs.* 24. ve-
 nenum. *Vit.* 14. veniam. *Cæs.* 1. impetraria. *Dom.*
 11. impetrata dispensatio. *Oth.* 5. pax. *Vit.* 16. ve-
 nia. *Cæs.* 75. *Vesp.* 1. *Hor.* 2. impetrati adjuutores.
Aug. 39.
 impetus abolendi. *Aug.* 42. impetus magnus. *Aug.* 85.
 impetum capere abolendi frumentationes. *Aug.*
 42. impetum expeditionis cepit. *Cal.* 43. impe-
 tum moriendi capere. *Oth.* 9. impetu revoca-

to. *Ner.* 48.
 impigre. *Oth.* 8.
 impius erga parentes. *Rhet.* 6. impii. *Tib.* 75. impii
 & scelerati submoventur sacris Eleusiniis. *Ner.* 34.
 impietas in matrem. *Luc.* 8. impie locutus par-
 mularius. *Dom.* 10.
 implere partes. *Rhet.* 6.
 implicare se pluribus negotiis. *Tib.* 28.
 implorare legiones. *Aug.* 8. implorans auxilia. *Galb.*
 9. leges. *ibid.* implorantes hominum fidem. *Tib.*
 75. opem. *Tib.* 8. implorantes focii. *Cæs.* 18. im-
 ploratum testimonium. *Cæs.* 17.
 inops mentis. *Aug.* 19.
 imponere gremio. *Cal.* 25. puero bullam & togam.
Rhet. 1. aliquid tributum. *Cal.* 40. diadema. *Tib.* 9.
Ner. 13. modum divortii. *Aug.* 34. sibi nomen.
Rhet. 1. rectorem. *Vesp.* 8. statuæ coronam. *Cæs.*
 79. signa jumentis. *Cal.* 43. cui silentium. *Rhet.*
 6. impositus lecticæ. *Cæs.* 82. *Claud.* 10. impositus
 nave. *Cæs.* 66. iago. *Oth.* 2. imposita corona.
Aug. 18. impositum colle monumentum. *Ner.*
 50. imposita stigmata. *Cæs.* 73. genti tributa.
Dom. 12.
 impotens mulier. *Ner.* 28. impotentes inimici. *Claud.*
 15. voces. *Cæs.* 77. nec minoris impotentiae voces.
ibid.
 imprecare alicui tales filias, &c. *Aug.* 65. mortem.
Cal. 28.
 impressa nummo vel annulo effigies. *Tib.* 58.
 improbare diritatem. *Tib.* 21. mores. *Tib.* 7. impro-
 bari vulgo. *Cæs.* 11. improbens exemplum. *Ner.*
 15. improbari Equites. *Aug.* 39.
 improbius natus (an natus, an vasatus.) *Vesp.* 23.
 ex improvise. *Aug.* 16. & 94.
 impubes. *Claud.* 17. & 43. *Ner.* 35.
 impudentia. *Aug.* 42.
 impudici. *pathici.* *Dom.* 10. impudica matrimonia.
Claud. 43. impudicitia. *Cæs.* 52. *Aug.* 71. *Vesp.* 13.
 impugnare quem. *Cæs.* 21. impugnari beneficiis.
Ca. 3.
 impulsu turbæ. *Galb.* 18.
 impune. *Dom.* 8. impune est studiosis. *Ner.* 32. im-
 punias. *Aug.* 32. *Ner.* 33. *Claud.* 29. impunitates
 noxiarum. *Galb.* 15.
 imputare crimen, tanquam recte & ordine fecissent.
Ner. 36. imputavit quod. pro gratia & beneficio
 venditavit. *Tib.* 53.
 ima cera. *Cæs.* 83. ima crura. *Cæs.* 82.
 in annum ter. *Aug.* 40. in annos plures. *Cæs.* 76. in
 dies singulos. *Cæs.* 57. in horas paucas. *Cæs.* 76. in
 noctem. *Aug.* 33. *Tib.* 74. in perpetuum. *Cæs.* 26.
Aug. 42. in posterum. *Aug.* 1. & 27. *Tit.* 6. in serum.
Aug. 17. in auxilium. *Aug.* 10. in exemplum.
Claud. 20. in gratiam. *Tib.* 49. in locum. *Aug.* 31.
 in modum amici gratus. *Gr.* 21. in modum digito-
 rum. *Cæs.* 61. in modum tropæorum. *Cal.* 45. in pe-
 dices singulos dedit bina sestertia. *Cæs.* 38. in publi-
 cura

- cum abjecti. *Cal.* 5. in te dici potest. *de te. Tib.* 21.
in conspectum esse, *pro* in conspectu. *Aug.* 16. in
potestatem fore. *Aug.* 13. in tutelam esse. *Tib.* 6. in
armis esse. *Cas.* 69. in auro HS decies. *Galb.* 8. in
imperio esse. *Cas.* 25. in præsentia. *Claud.* 4. in tem-
pore. *opportune. Claud.* 21. in tutoribus. *h. e. inter*
tutores, nominare. Cas. 83. in *omittitur in his exem-*
plis, agris. h. e. in agris. Aug. 13. Circensi pompa.
Cas. 76. Circensibus. *Cas.* 39. *Aug.* 53. *Ner.* 11. Co-
mitiis. *Aug.* 40. *Cas.* 28. dedicatione. *Cal.* 32. juve-
nalibus. *Ner.* 11. *lævis, scil. manibus. Ner.* 20. ludis.
Cas. 39. & 88. *Aug.* 44. *Tib.* 45. *Cal.* 26. 56. & 57.
Claud. 53. *Ner.* 7. 11. & 54. *Vesp.* 19. Luper calibus.
Cas. 79. *Aug.* 31. monumentis. *Cas.* 54. munere. *Cas.*
39. *Aug.* 43. *Ner.* 12. nundinis. *Gr.* 7. sabbathis. *Aug.*
76. sacro quodam. *Cas.* 77. sacrificio. *Cas.* 79. satur-
nalibus. *Aug.* 75. *Vesp.* 19. secularibus. *Aug.* 31.
spectaculo. *Aug.* 15. *Cal.* 54. *Claud.* 6.
inæquabiliter. *Galb.* 9. *Claud.* 16. inæqualissimæ res.
Aug. 75.
Inalpinæ gentes. *Aug.* 21.
Inauditus. *Vit.* 14. *Claud.* 38.
inaugurari. *Cal.* 12.
inauratum æ. *Cas.* 54.
incanum caput. *Dom.* 20.
incedere pedibus. *Aug.* 53.
incendere studia. *excitare. Cal.* 15. urbem. *Ner.* 38.
& 43. incensus cupidine. *Cal.* 42.
incendiarius dictus Vitellius. *Vit.* 17.
incendium. *Aug.* 57. incendium Romæ. *Tit.* 8.
Urbis. *ibid.* togatæ nomen. *Ner.* 11. juxta ad Vest.
Tib. 50. incendia. *Aug.* 25. 28. & 30. incendia ve-
tera. *Vesp.* 8. incendia arcentur de solariis. *Ner.* 16.
incendiorum casus arcendi. *Claud.* 25. incendio-
rum damna suppleta. *Cal.* 16. adversus incendia
excubiæ nocturnæ. *Aug.* 30.
incepta proscriptio. *Aug.* 27.
incertum. *Cal.* 1. incertum metune judicii, an. *Cas.*
18. incertum an, &c. *Claud.* 44. incertum an in-
genua. *Oth.* 1. incertum, impos ne, &c. *Aug.* 19.
incertum sponte an evoc. *Vesp.* 1.
incessare adversarium. *Rhet.* 6. nomen. *Tib.* 57. ora &
oculo digitis. *Cal.* 25. convitio. *Tib.* 11. *Ner.* 35.
exsecrationibus. *Claud.* 12. maledictis. *Ner.* 23.
quem stercore & cæno. *Vit.* 17. incesli ossibus.
Claud. 8. inceslus. *Cas.* 52.
incestus. *Cal.* 23. incesti cum sorore reus. *Ner.* 5. in-
cesta sororum. *Cal.* 36. Vestalium. *Dom.* 8. incesta
conjugia permessa. *Claud.* 29.
incestare se invicem. *Tib.* 43. inceste. *Ner.* 28.
inchoare bellum. *Aug.* 16. expeditionem. *Oth.* 8.
Dom. 2. forum. *Cas.* 26. piscinam. *Ner.* 31. quid-
quam. *Aug.* 92. inchoans cantica. *Vit.* 11. inchoan-
dum opus. *Ner.* 19.
inchoatus tumultus. *Aug.* 17. inchoatus a natura.
Claud. 3. inchoata ædes. *Aug.* 60. inchoata villa.
Cas. 46. inchoatum iter. *Vit.* 10.
incidere annum. *pro in an. Cas.* 40. in adversam va-
letudinem. *Cal.* 14. in languorem. *Tib.* 72. in mor-
bum. *Gr.* 4. incidit. *accidit. Hor.* 6. incidit quid.
Tib. 21.
incidere venas. *Ner.* 37. *Cal.* 38. *Vit.* 2. incidi in tabu-
lis. *Aug.* 101. incisus in æs. *Cas.* 28. incisi parieti
fasti. *Gr.* 17.
incitare ad spem. *Cas.* 7. incitari infomnia. *Cal.* 50.
incitatus equus. *Cal.* 55.
incivilis. *Tit.* 6.
inclarescere. *Gr.* 17. inclaruit. *Gr.* 13.
inclinatam aciem restituere. *Cas.* 62.
inclusus armillæ. *Ner.* 6.
incoenante eo. *Tib.* 39.
incognitus. *Aug.* 94.
incolere urbem. *Cas.* 42. incolere trans Rhenum.
Cas. 25.
incolumis. *Cas.* 1. *Aug.* 14. incolumitas. *Cal.* 14.
incomitior capillus. *Aug.* 69.
inconcinntas sententiarum. *Aug.* 86.
incondita turba. *Aug.* 35. inconditi cineres. *non se-*
pulti. Rhet. 6.
inconsiderantia. *Claud.* 39.
inconstantia judicii. *Tib.* 67.
inconsultus. *Claud.* 15. inconsulta cupido. *Ner.* 95.
inconsulto se. *Tib.* 52.
incorruptus. *Aug.* 40.
increbuit rumor. *Aug.* 11. *Tib.* 11.
incredibilia. *Aug.* 94.
incrementum accessit. *Cal.* 38. incrementorum ini-
tium & causa patri. *Vit.* 3.
increpare. *Claud.* 39. increpare populum sævitæ.
Galb. 15. segnitiam. *Ner.* 49. victoria. seu damn.
Tib. 52. voce. *Vesp.* 8. increpans avaritiæ. *Cal.* 39.
increpans amicos. *Tib.* 14. increpitus. *Tib.* 42. in-
crepitus ut malus citharædus. *Ner.* 41. increpitus
graviter. *Cas.* 9. *Vesp.* 4. increpita cupiditas. *Cal.*
44. increpitum est. *Tib.* 52.
increscere gratia & cura artis. *Gr.* 3.
incubans gallina. *Tib.* 14.
incumbere gladio. *Oth.* 10. in spongiam. *Aug.* 85.
incumbit uni spes successionis. *Tib.* 15. incum-
bens. *Tib.* 25.
incunabulorum locus. *Vesp.* 2.
incuriosus in. *Aug.* 79. incuriosa historia. *Galb.*
3.
incurrere. *Aug.* 67. incurrere Circensibus natalis.
Tib. 26. incurio hostis nuntiata. *Aug.* 1. hostium
subita. *Cas.* 55. incuriones Barbarorum. *Tib.* 9.
Dacorum. *Aug.* 31. incurfus Barbarorum assidui.
Vesp. 8.
indecens risus. *Claud.* 30.
indere nomen alicui. *Dom.* 10. vulneri venenum.
Aug. 11. inditur in os pinna. *Claud.* 33. inditum
ei cognomen. *Aug.* 7.
inditum cibis, potionibus, venenum. *Ner.* 35.
index libri. *inscriptio. Claud.* 38. libelli & titulus.
Cal.

- Cal.* 49. rerum gestarum. *Aug.* 101. index. *Ner.* 39. *Cas.* 17. & 20. *Tib.* 73. index insidiarum libellus. *Cas.* 81. venenariorum. *Ner.* 33. indicem subicere. *Ner.* 35. indices & tituli librorum, quomodo differunt? *Gr.* 6.
- indiciū. *Aug.* 19. indicium conspirationis. *Dom.* 17. Equitis Rom. *Ner.* 31. luctus. *Cal.* 5. splendoris. *Vesp.* 1. victoriæ. *Cal.* 46. constantiæ. *Cas.* 63. indicium de *Tib.* 62. indicium firmitus. *Cal.* 25.
- indicere aliud alii. *Vit.* 13. alicui coenam. *Ner.* 27. excubias. *Aug.* 23. alicui famem. *Cal.* 26. ferias. *Claud.* 22. iustitium. *Cal.* 24. cui numerum certum. *Ner.* 44. viciniæ silentium. *Cal.* 55. indixisse pervigilium. *Cal.* 54. indicto senatu. *Luc.* 4. indicta prætorianis decursio. *Ner.* 7. indictum funus. *Cas.* 84. iustitium. *Galb.* 10. matrimonium. *jussum.* *Claud.* 15. indicti viris feminisque servi. *Aug.* 25. indicta vestigalia. *Cal.* 41.
- indies. *Cas.* 44. *Cas.* 65.
- indifferens circa victum. *Cas.* 53. indifferenter aliquid ferre. *Dom.* 23.
- indigere cibo. *Galb.* 7. foro tertio. *Aug.* 29. monitione. *Aug.* 80. indigere alicujus. *Tib.* 10. indigens somni. *Aug.* 78.
- indignabundus. *Aug.* 40. *Cal.* 35.
- indignari. *Aug.* 51. *Cas.* 78. indignans. *Aug.* 66. *Claud.* 9. Indignatio libellus Val. Catonis. *Gr.* 11. indignatio turbæ. *Aug.* 14. indignatio summa. *Cas.* 4.
- indigne ferre. *Tib.* 4. ferens. *Dom.* 12. *Rhet.* 6. indignissimi senatores. *Aug.* 35.
- indignitas. *Galb.* 16. contumeliarum. *Claud.* 36.
- indignitates. *Cal.* 23.
- indoles. *Cal.* 12. indoles morum approbata. *Aug.* 8. stirpis. *Aug.* 43. indoles certior. *Ner.* 10.
- inducere in dialogo certamen. *Tib.* 42. urbi mare fossâ. *Ner.* 16. paria. *Dom.* 4. præfectum in curiam. *Claud.* 12. speciem libertatis. *Tib.* 30. obsides ad. *Aug.* 43. in animum succensere. *Cal.* 3. in curiam. *Dom.* 11. inducitur calceus. *Aug.* 92. inducuntur manibus focci. *Claud.* 8. inducta est togata. *Ner.* 11. inducti comædi. *Claud.* 45. inducta multa. *Ner.* 52. inductum decretum. *abrogatum.* *Cas.* 16. inductus. *persuassus.* *Claud.* 29. inductus fraude, errore. *Aug.* 33. præmiis. *Cas.* 20. inducti fraude. *Tib.* 54.
- induciæ. *Cal.* 56.
- induere lorica. *Galb.* 19. togam, &c. *Aug.* 38. vestem. *Cas.* 84. *Ner.* 30. indutus pænulas. *Cal.* 52. synthefinam. *Ner.* 51.
- indulgere ætati. *Aug.* 51. ætatulæ. *Claud.* 16. luxuriæ. *Gr.* 23. arbitrium mortis. *Dom.* 11. cui nihil. *Vesp.* 8. alicui ornamenta cos. *Claud.* 24. alicui rudem. *Claud.* 21. iis usum. *Aug.* 21. cui exilium. *Dom.* 8. indulgens alex. *Aug.* 70. indulgentior. *Vesp.* 21. indulgentia. *Cas.* 65. & 72.
- indulgentia ducis. *Cas.* 69. principum. *Vit.* 5. vitrici. *Tib.* 46.
- industria itineris. *Aug.* 8. experta. *Vesp.* 4. summa. *Tit.* 4.
- Indi quare ad amicitiam Augusti pellekti. *Aug.* 21.
- inedia. *Aug.* 53. inediam unius diei per singulos menses adhibere solitus Vespasianus. *Vesp.* 20.
- inelegans sermo. *Dom.* 20. ineleganter. *Claud.* 41.
- ineptiæ. *Tib.* 70. ineptiæ sententiarum vitata. *Aug.* 86. ineptiarum libelli. *Gr.* 11.
- ineptus. *stultus.* *Cas.* 56. inepti. *ibid.* inepte. *Vesp.* 12. *Luc.* 10.
- inertiæ contemptissimæ homo. *Dom.* 19.
- ineruditissimus fur. *Gr.* 15.
- inest oculis vigor. *Aug.* 79. infuit reti piscis. *Rhet.* 1.
- inexcogitatus honor. *Dom.* 14.
- inexpiabilis invidia. *Cas.* 78.
- infacete. *Vesp.* 20. infacetum dictum. *Gr.* 23.
- infacundus. *Claud.* 40.
- infamare secreto. *Ner.* 23.
- infamia. *Aug.* 23. *Dom.* 1. *Gr.* 5. infamia affectati regis nominis. *Cas.* 79. cuiuspiam. *Aug.* 55. dedecorum. *Aug.* 68. ebrietatis, alex. *Claud.* 5. impudiciæ & adulteriorum. *Cas.* 52. *Aug.* 71. oris. *Gr.* 23. turpior. *Tib.* 44. infamis omnibus vitiis. *Gr.* 23. infame tibi apud posteros est. *Hor.* 9.
- infans. *Aug.* 7. infans appellata Drusilla. *Cal.* 25. editus. *Aug.* 65. immaturus editus. *Aug.* 63. repositus. *Aug.* 94. infantis teritas. *Cal.* 25. infantes firmiores, depulsi lacte. *Tib.* 44. ludentes. *Cal.* 25.
- infantia ruditas, imperitia. *Gr.* 4. infantia Tiberii luxuriosa. *Tib.* 6.
- infectæ cæde manus. *Tib.* 49. infecta veneno maria. *Cal.* 49.
- infensus Cæsari. *Galb.* 3. senatui. *Vesp.* 2. turbæ. *Cal.* 30. vitiis. *Tib.* 52. infensior nullis. *Vit.* 14.
- inferiæ parentibus a Claudio factæ. *Claud.* 11. manibus datæ. *Cal.* 3. Neroni datæ. *Vit.* 11. inferias suis annua religione publice instituit. *Cal.* 15.
- inferorum argumenta. *Cal.* 57.
- inferre Mausoleo. *Tib.* 15. urbi. *Aug.* 101. cui bellum. *Cas.* 44. genti bellum. *Aug.* 21. effigiem lupanari. *Tib.* 58. insignia triumphorum. *Aug.* 29. sibi manus. *Cal.* 51. templo reliquias. *Dom.* 17. studium in urbem. *Gr.* 2. stuprum matri. *Cas.* 7. vim virgini. *Ner.* 28. rationibus. *Cas.* 47. *Vesp.* 22. inferri sepulchro. *Aug.* 101. scalas. *Dom.* 23. inferens se curiæ avis. *Cas.* 81. inferenda Pompejo nex. *Cas.* 20. inferre, adde *supr.* illatus.
- infestari. *Claud.* 13. infestantes corvi. *Aug.* 96. infestum mare. *Cal.* 37. matrimonium. *Luc.* 3. infesti digiti. *Cal.* 25. infesti reges. *Tib.* 37. spectatores, missionem non concedentes. *Cas.* 26. infestæ gentes. *Cas.* 24. hostibus via. *Aug.* 8. infeste. *Tib.* 51.

I N D E X.

- infimus quisque.** *Cal.* 26. **infimum genus.** *humile, ignobile.* *Cas.* 72.
- infirmatae fauces.** *Aug.* 84. **infirmus.** *Hor.* 4. **infirmi-
tas.** *Aug.* 82. **infirmus.** *Aug.* 90.
- infilians.** *Dom.* 15.
- inflammata horrea.** *Ner.* 38.
- inflatus rhetor.** *Rhet.* 2. **inflatus successibus.** *Ner.* 37.
- inflatio bucca.** *Rhet.* 5. **inflatio praecordiorum.**
Aug. 81.
- inflexus leviter capillus.** *Aug.* 79.
- infulatus.** *Cal.* 27.
- infulcire cibum.** *Tib.* 53.
- infusum super altaria merum.** *Aug.* 94.
- ingemuit.** *Cas.* 7. **ingemuit supplicis.** *Vesp.* 15.
- ingemuiffe.** *Galb.* 12. **ingemiscens ad mentio-
nem.** *Aug.* 65.
- ingenita vitia.** *Ner.* 1.
- ingenium Agrippinae.** *Aug.* 86. **ferum.** *Cal.* 11. **ma-
gnum.** *Gr.* 7. **malum, inconstans.** *Aug.* 86. **praec-
cellens.** *Cal.* 3. **sordidum ac ferox.** *Aug.* 65. **in-
genii miri quod est in adulando.** *Vit.* 2. **ingenio
alieno formare epistolas.** *Dom.* 20. **ingenio truci
vir.** *Ner.* 2. **ingenia.** *Vesp.* 18. **ingenia discentium
exercitanda.** *Gr.* 17. **prodigiorum.** *Cal.* 37. **secu-
li.** *Aug.* 86. **ingenia aluntur exercitationibus.**
Rhet. 2.
- ingenuitas.** *Aug.* 74. **ingenuus.** *Gr.* 7. **ingenuus
natus.** *Gr.* 11. **ingenua.** *Vesp.* 3. **ingenua virgo.**
non serva. *Tib.* 2. **ingenui.** *Aug.* 25. **ingenui ex
libertinis procreati.** *Claud.* 24. **ingenue.** *Aug.*
45.
- ingerere cui.** *Aug.* 54. **cui amicitiam.** *obtrudere.*
Hor. 4. **postulationes.** *Ner.* 7. **ingerens omne probri
genus.** *Tib.* 66. **alicui osculum.** *Gr.* 23. **ingestae
aves.** *Ner.* 25.
- ingrati, scil. liberti.** **in servitutem revocari.** *Claud.*
25. **ingrati in principem.** *Ner.* 32. **ingrata testa-
menta.** *Cal.* 38.
- ingravescentes fames.** *Aug.* 16. **tussis.** *Cal.* 23.
- ingredi.** *Aug.* 53. **domos.** *Claud.* 25. **iter.** *Cas.* 31.
Cal. 43. *Galb.* 11. **profectionem.** *Aug.* 92. **ur-
bem.** *Aug.* 22. *Cal.* 49. **ingrediens Curiam.** *Cal.*
28. *Dom.* 9. **forum.** *Claud.* 7. **urbem.** *Aug.* 95.
- ingressus bellum.** *Cas.* 68. **castra.** *Vit.* 8. **expedi-
tionem.** *Tib.* 14. **iter.** *Galb.* 8. **mare.** *Cal.* 23.
praelium. *Aug.* 1. **provinciam.** *Galb.* 8. **senatum.**
Oth. 7. **spectacula.** *Cal.* 35. **urbem.** *Cal.* 14. *Claud.*
24. **urbem, palatium.** *Galb.* 18. **urbem curru.** *Tib.*
9. **ingressi iter.** *Vesp.* 6. **littus.** *Rhet.* 1. **viam.**
Vit. 9.
- inguina.** *Tib.* 44. **inguina.** *Dom.* 17. **inguina virorum
& faeminarum.** *Ner.* 29.
- inhibere.** *Cas.* 75. *Oth.* 8. **inhibere.** *impedire, repri-
mere, cohibere.* *Aug.* 47. **inhibere copias.** *Dom.*
6. **grassatores.** *Aug.* 32. **licentiam.** *Dom.* 8. **natu-
ram.** *Cal.* 11. **plaudentes.** *Galb.* 6. **popinas, ga-
neas.** *Tib.* 34. **inhiberi.** *Cal.* 48. **inhibetur lu-**
- ctus solatis, edictis.** *Cal.* 6. **inhibenda licen-
tia.** *Aug.* 56. **inhibitus.** *Aug.* 79. **inhibitum justiti-
um.** *Tib.* 52.
- inhonoratus.** *Claud.* 11.
- injicere metum.** *Cas.* 14. & 20. **flammæ vestem.**
Cas. 84. **injici pulvinum.** *Cal.* 12. **injectus cervi-
cibus laqueus.** *Vit.* 17. **injectus metus.** *Cal.* 38.
pulvinus. *Tib.* 73. **scrupulus.** *Claud.* 37. **injecta in
puppem dextra.** *Cas.* 68. **injectum hominibus stu-
dium.** *Rhet.* 1.
- inimicus vetus.** *Cas.* 19. **inimicus aut hostis, hoc belli,
illud extra bellum.** *Aug.* 69.
- inimicitiae.** *Vesp.* 14. *Tib.* 28.
- iniquitas inimicorum.** *Cas.* 32. **loci.** *Tit.* 20. **iniquissi-
me ferre.** *Cas.* 45.
- initiatio sacrorum cleusin.** *Ner.* 34. **initatus Athenis.**
Aug. 93.
- initium adolescentiae.** *Luc.* 3. **aetatis.** *Tib.* 14. **anni.**
Aug. 59. **belli.** *Cas.* 83. *Aug.* 10. **felicitatis.** *Vesp.*
5. **principatus.** *Vesp.* 11. *Tib.* 7. *Dom.* 3. **veris.** *Aug.*
81. **vescendi.** *Dom.* 4. **mediocre.** *Gr.* 1. **initio tu-
multus.** *Cas.* 38. **initio statim.** *Cas.* 4. **initia impe-
rii.** *Claud.* 7. **rerum novarum.** *Aug.* 19.
- inire comitia.** *Vesp.* 5. **consilium.** *Cal.* 48. *Vesp.* 6.
consulatum. *Aug.* 26. *Cal.* 17. *Ner.* 43. *Vit.* 2.
contubernium. *Aug.* 89. **convivia.** *Claud.* 35.
honorem. *Cal.* 1. **imperium.** *Tib.* 67. **popinas.**
Ner. 26. **praelium.** *Tib.* 2. & 19. **societatem cum.**
Cas. 19. *Tib.* 2. **reginam, Drusillam, &c.** *Aug.*
69. **init taurus Pasiphaen.** *Ner.* 12. **iniens specta-
cula.** *Aug.* 58. **iniens annus novus.** *Tib.* 61. &
64. *Cal.* 42. **inito consulatu.** *Claud.* 1. **initus ho-
nor.** *Cas.* 20. *Tib.* 32. **inita societas.** *Aug.* 13.
initum praelium. *Vesp.* 4. **initi honores.** *Galb.* 6.
Dom. 1.
- inungere componendum carmen.** *Hor.* 8. **munus.**
Cal. 18. *Claud.* 24. **injungendum quid muneris.**
Tib. 18.
- injuria.** *Aug.* 14. **injuria senatoris.** *Aug.* 44.
- injussu populi.** *Tib.* 2.
- innantes mari belluae.** *Ner.* 12.
- innixus humeris.** *Ner.* 43. **utribus.** *Cas.* 57.
- innocens.** *Vit.* 2. **innocentia singularis.** *abstinentia a
ripanis, &c.* *Vit.* 5.
- innocue.** *Dom.* 19.
- innotescere vulgo.** *Ner.* 42.
- innoxius.** *Cal.* 3. **innoxia mater.** *Luc.* 8. **innoxii.**
Claud. 16. & 38. **innoxii joci.** *Dom.* 10. **senato-
res.** *Cal.* 58.
- innumerae copiae.** *Cas.* 68.
- innutritus opibus.** *Aug.* 3.
- inopinans.** *Tib.* 65. *Tit.* 5. **inopinantem interimere.**
Cal. 23. **inopinantes.** *Claud.* 16. **inopinanter.**
Tib. 60. **inopinatus.** *Oth.* 4. **inopinatus finis.** *Cas.*
87. **princeps.** *Vesp.* 7. **inopinata saevitia.** *Dom.* 11.
exinopinato. *Galb.* 10.
- inops atque, quomodo differunt?** *Ner.* 6. *Gr.* 8.
inops

- inops consilii. *Ner.* 34. rerum. *Cæs.* 35.
inopia. *Cæs.* 27. *Dom.* 1. inopia, plus est quam pauperies. *Gr.* 11. inopia ærarii summa. *Vesp.* 16. frugum. *Tib.* 16. frumenti. *Dom.* 7. occasionis. *Cal.* 56. senatorum sustentata. *Tib.* 47. vini. *Aug.* 42.
inquieta gallia. *Tib.* 9. provincia. *Galb.* 7.
inquietare quem. *Aug.* 53. aliquem litibus, &c. *Ner.* 34.
inquietari. *Cal.* 55. *Claud.* 9. inquietatus fremitu. *Cal.* 29. umbris. *Cal.* 59.
inquilini ædium, insularum. *Ner.* 44. prædiorum. *Claud.* 38.
inquirere. *Aug.* 27. & 51. inquisitum genus remedium. *Tit.* 8. inquisitor acerrimus. *Cæs.* 67. inquisitores. *Cæs.* 1. *Claud.* 16.
ad insaniam cui favere. *Cal.* 55. insanus. *Aug.* 86.
inscendere equum. *Ner.* 48. inscensus equus. *Tit.* 4.
insciens & ignarus, quomodo differunt? *Claud.* 29. inscitia artis. *Ner.* 41. inscitus jocus. *Ner.* 28.
inscribere vexillis nomen. *Vesp.* 6. inscribi in titulo litteratum. *Gr.* 4. inscriptus memoria Othonis lapis. *Vit.* 10. inscripta imago nomine. *Aug.* 7. inscripta oratio. *Cæs.* 55. inscriptæ aræ. *Cal.* 8. inscriptio aræ. *ibid.* statux. *Aug.* 97. *Vit.* 3. Græca. *Ner.* 45.
insculpere tumulo elogium. *Claud.* 1. insculptus monumento Gallus. *Ner.* 41.
insectari. *Tib.* 53. insectari quem ut effœminatum. *Aug.* 68. mortuum contumeliis. *Ner.* 33. insectatus duces. *Claud.* 1. insectatus verbo. *Tib.* 32.
insectatio Augusti. *Cal.* 23. studiorum morumque. *Gr.* 19. virorum principum. *Gr.* 9.
insepulti ut projicerentur. *Vesp.* 2.
insequi hostem. *Claud.* 1. insequens dies. *Aug.* 53. insequentes ætates. *Aug.* 31. insecutus, obsecutus. *Cal.* 45.
insere quem imaginibus Cæsarum. *Cal.* 23. libello. *Dom.* 18. catervas. *Cal.* 18. inferi furcæ cervicem. *Ner.* 49. insertus familiæ. *Tib.* 3. numero. *Aug.* 42. inserto per os pollice. *Galb.* 20.
insidens folio. *Aug.* 82.
insidiæ elicientium. *Cal.* 10. latronum. *Aug.* 27. delatæ. *Claud.* 36. imminentes. *Cæs.* 86. nocturnæ. *Cæs.* 74. tenduntur. *Cæs.* 35. per insidias cæsus. *Cæs.* 25. insidias subire semel mavult, quam cavere semper. *Cæs.* 86. insidias struit fratri clam palam. *Dom.* 2. ex insidiis periisse. *Claud.* 12. non expers insidiarum permansit. *Claud.* 13.
insidiatus sibi. *Aug.* 27.
insidiatores Caji. *Claud.* 9. & 10.
insignis. *Galb.* 6. insignis coronâ, securi, &c. *Cal.* 19. debilitate. *Cal.* 26. senio, labe. *Aug.* 38. insignes comâ. *Ner.* 20. insigne Oceani domiti. *Claud.* 17. ordinis. *Aug.* 94. vestis. *Aug.* 35. familia, ruralis barba. *Ner.* 1. regium. *Aug.* 60. *Tib.* 14. insignia Deorum. *Cal.* 52. familiarum vetera. *Cal.* 35. triumphorum. *Aug.* 29. *Dom.* 13. retenta. *Tib.* 4. insigniter cristatus pullus. *Tib.* 14.
insigniri tempora calamitatibus. *Cal.* 31.
insilire tauros. *Claud.* 21.
insimulatus parricidii. *Vit.* 6.
insinuatus Augusto. in gratia apud eum poni. *Gr.* 21.
insinuatus Macroni. *Cal.* 12. Mæcenati. *Hor.* 2. Neroni. *Oth.* 2.
insipiens. *Ner.* 33.
insolentia. *Vit.* 10. insolentissimæ altercationes. *Vesp.* 15.
insomnia incitabatur furor. *Cal.* 50.
infons punitus. *Vesp.* 15.
inspicere quid. *Aug.* 18. inspicere Britannicum. de metoposcopo. *Tit.* 2. inspicitur senex, an circumsectus sit. *Dom.* 12. inspectum elogium. *Cal.* 27. inspecturus domum. *Oth.* 6. inspicienda ornamenta. *Tit.* 9.
inspuere. *Vesp.* 7.
instar, dicitur simulacrum. *Cæs.* 84. instar cellæ. *Aug.* 6. equi. *Cæs.* 61. iustitii. *Cal.* 5. maris. *Ner.* 31. Senatus. *Galb.* 10.
instare cedentibus. *Tib.* 16. instans. *Galb.* 3. *Ner.* 49. *Aug.* 65. instans triclinio. *Tib.* 72. instans sæpius ut. *Tib.* 51.
instauratione societas. *Ner.* 57.
instinctu vaticinantium. *Vesp.* 7. instinctus injuria. *Cæs.* 19.
institorium matronarum. *Ner.* 27.
instituere. *Vit.* 2. instituere ærarium. *Aug.* 49. auditoria. *Rhet.* 6. certamen. *Ner.* 12. *Dom.* 4. coheredem. *Claud.* 1. convivia. *Tit.* 7. filiam. *Aug.* 64. genus disciplinæ. *Rhet.* 1. genus vitæ. *Tib.* 11. genera quædam. *Gr.* 4. heredem. *Cal.* 24. *Cæs.* 82. *Aug.* 101. multa. *Aug.* 24. officium. *Tib.* 42. opera. *Cæs.* 30. ordinem. *Cæs.* 21. portoria. *Cæs.* 43. pueros. *Tib.* 44. stipendia. *Claud.* 25. quæ liberi discant. *Rhet.* 1. instituere. *Aug.* 30. instituit his inferias. *Cal.* 15. instituit ut. *Cæs.* 20. instituit fieret, pro ut fieret. *Cæs.* 41. instituit componere. *Gr.* 21. ornare. *Aug.* 31. recitare. *Aug.* 34. instituta ab ipso arbor. *Galb.* 1. manu ejus vitis. *Gr.* 23. institutum ut. *Dom.* 13. Tiberii. *Tit.* 8. vetus. *Aug.* 98. instituta ad usum vitæ. *Rhet.* 1.
institutio puerorum, juvenum. *Gr.* 23. institutiones ad eloquentiam. *Gr.* 4.
instratus torus. *Aug.* 73. instratus convitiis & fragminibus panis. *Claud.* 18.
instrenuus dux. *Vesp.* 4.
instruere filiam. *Vesp.* 14. concubinas securibus, peltis. *Ner.* 44. cubacula libris. *Tib.* 43. grammatica ab omni parte. *Gr.* 2. quem breviario. *Gr.* 10. operibus. *Aug.* 46. potestate. *Tib.* 29. instruenda urbs. *Cæs.* 44. instructa acies. *Aug.* 16.
instrumentum & suppellex cognata. *Aug.* 73. instrumentum

mentum veteris aulæ. *Cal.* 39. imperii pulcherrimum, vetustissimum. *Vesp.* 8. imperii confectum a Vespasiano. *ibid.* triumphi. *Cas.* 37. & 84. omne. *Tib.* 36. publicum. *Cal.* 8. regium. *Aug.* 71. insuetum sibi studium. *Dom.* 2. insui culeo. *Aug.* 33. insula Æsculapii. *Claud.* 25. insula septa. *Tib.* 40. tradita. *Cal.* 44. insulæ amœnitate & salubritate captus. *Tib.* 11. insulæ, pro domibus pluribus. *Tib.* 48. *Ner.* 38. & 44. insulæ ac domus. *Ner.* 16. insulæ inter missilia. *Ner.* 11. insularum domini. *Cas.* 41. *Tib.* 48. insularum deflagratio. *Tib.* 48. in asperimas insularum avehi jubet delatores. *Tit.* 8. insulæ. *Aug.* 19. insulæ Campaniæ. *Aug.* 72. proximæ circuitæ. *Aug.* 98. insultaturus capitibus. *Cas.* 22. insuper. *Aug.* 21. *Tib.* 1. insufurrans. *Cal.* 22. intacta. *Aug.* 62. integer ætate, corpore. *Aug.* 19. integra ætas. *Vit.* 7. integra ætate, valetudine. *Tib.* 10. in integrum restituere. *Cas.* 16. ex integro. *Aug.* 16. & 34. integra patrimonia. *Cas.* 42. integræ copiæ. nulla clade immunita. *Oth.* 9. integræ fortunæ atque existimationis qui est. *Ner.* 12. integerrime. *Vesp.* 4. intelligi, animadverti. *Aug.* 79. intellecta defectione. *Tib.* 73. intemperantia. *Tib.* 72. intemperans præter modum. *Cal.* 45. intemperantior ad res venereas. *Hor.* 11. intemperantius. *Claud.* 38. intempestiva gula. *Vit.* 13. intempestiva convivia. *Cal.* 45. intendere animum. *Aug.* 35. animum calumniis, rapinis. *Ner.* 32. sævitiam. *Tib.* 62. alicui crimen. *Dom.* 8. intendere alicui formulam injuriarum. *Vit.* 7. intentus cognitioni. *Tib.* 62. intentus momentis omnibus miles. *Cas.* 65. intentus morti. *Oth.* 11. intentans gladios. *Cas.* 14. inter aquilum candidumque color. *b. e. ex utroque mixtus.* *Aug.* 79. inter jocum. *per jocum, jocando.* *Cas.* 4. inter manus subl. extinctus. *Vesp.* 24. inter cœnam ludere. *Aug.* 71. inter cærimonias publicas. *Cas.* 6. inter initia. *Tib.* 26. inter vicos & vias manere. *Cas.* 3. inter quæ. *Cas.* 26. intercalari. *Cas.* 40. intercalandi licentia corrumpit fastos. *Cas.* 40. intercalarius mensis. *ibid.* intercapedo jurisdictionis. *Vesp.* 10. post longam intercapedinem. *Aug.* 83. intercedere de cognomine. *Tib.* 17. intercedere. *more tribunorum.* *Tib.* 2. *Dom.* 11. intercedere ne. *Aug.* 56. intercessit, quo minus. *tribunitium verbum.* *Tib.* 26. intercedentes pro se. *Cas.* 30. intercessio collegarum tribunorum plebis. *Cas.* 16. & 30. intercessio tribunorum sublata. *Cas.* 31. intercessores tribuni. *Cas.* 29.

intercipere quem veneno. *Cas.* 20. libertos veneno. *Ner.* 35. interceptus veneno. *Claud.* 1. interceptus est pane. *Aug.* 14. intercepto pignore. *Tib.* 7. intercepti commentarii. *Gr.* 5. interceptæ pecuniæ. *Dom.* 7. interclusi commeatus. *Aug.* 16. interdicere alicui domo. *Aug.* 66. histrionibus scenam. *Dom.* 7. usum rei. *Ner.* 32. interdixit peti. *Galb.* 6. interdicti. *Aug.* 43. interdicuntur provinciæ. *Claud.* 23. interdicto coitu. *Cal.* 25. interdicta aula. *Vesp.* 14. interdicta civibus religio. *Claud.* 25. urbs. *Aug.* 27. interdictum est ei domo. *Gr.* 14. interdictum est a. *Ner.* 7. interdictum ne. *Tib.* 61. interdiu. *Cas.* 65. *Aug.* 77. *Cal.* 22. interfuit sacrificanti. *Oth.* 6. interfuisse. *Dom.* 12. interesse animadversionibus. *Cal.* 11. bello. *Oth.* 10. cædi. *Dom.* 17. certamini. *Aug.* 45. cognitionibus. *Claud.* 12. comitiis. *Aug.* 56. curiæ. *Aug.* 38. ludis. *Tib.* 72. muneribus. *Dom.* 4. sacrificanti. *Oth.* 6. sacris. *Ner.* 34. seuatui. *Claud.* 46. *Dom.* 11. spectaculo. *Cas.* 31. *Tib.* 47. interesse sua. *Cal.* 16. interest non tam sua quam reipub. *Cas.* 86. interest reipub. *Claud.* 26. interest nihil. *Tib.* 21. interjicere dolum. *Dom.* 17. interjicere inter. *Cas.* 40. interjectus annus. *Aug.* 26. interjecta venatio. *Claud.* 21. interjecto tempore. *Rhet.* 1. interjecti dies. *Cas.* 37. interimere. *Aug.* 17. *Tib.* 3. *Cal.* 58. fratrem. *Cal.* 23. Octaviam. *Ner.* 57. semet pugione. *Cas.* 89. Senatores. *Dom.* 10. transeuntem. *Galb.* 10. victores. *Cal.* 30. interemptus. *Vesp.* 7. interemptus Agrippa. *Tib.* 22. veneno. *Tib.* 62. interemptus ab. *Aug.* 12. interempti acie cives. *Aug.* 12. parentes. *Gr.* 9. interempti voluntate ipsius. *Cas.* 75. interficere. *Aug.* 16. interficere deprehensos. *Cas.* 75. interfecto. *Vit.* 2. interfectores Galbæ puniti. *Vit.* 10. interior & familiaris ejus vita. *Aug.* 61. interiore animi sui nota patefacta. *Tib.* 54. interiores aulici. *Cal.* 19. intermortuus pæne jacuit. *Ner.* 42. internecio ordinis ampl. *Oth.* 8. & 12. interpellare. *Tib.* 27. & 40. interpellare ream. *Tib.* 45. interpellari. *Tib.* 34. & 75. interpellans. *Cas.* 20. interpellans fames, sitis. *Ner.* 48. miles. *Vit.* 15. minister. *Vesp.* 23. interpellatus. *Ner.* 40. interpellatus delite. *Claud.* 15. interpellati judices. *Gr.* 22. interpellatio. *Aug.* 72. interpellatores. *Aug.* 97. interponere aliquem epulis familiaribus. *Ner.* 22. in ediam. *Vesp.* 20. scil. cœna acroamata, & c. *Aug.* 74. interponi convivio. *Cal.* 39. interponi decretum. *Tib.* 53. interposito die. *Claud.* 26. interposita nox. *Vit.* 15. interpositum jusjurandum. *Cas.* 85. interposito tempore. *Tib.* 9. interpres. *Tib.* 18. interpres poetarum. *Gr.* 4. interpretari.

pretari. *Vesp.* 5. interpretari somnium. *Aug.* 94. ostentum. *Dom.* 23. Græce. *Gr.* 1. interpretantes. *de somnio.* *Cas.* 7. interpretata verba. *Ner.* 13. interpretatio sententiæ in partem meliorem. *Cas.* 14. interrogare sententias. *vota colligere.* *Cas.* 21. interrogari. *Aug.* 49. interrogari se testem. *Aug.* 56. interrogatus. *Cas.* 74. *Aug.* 54. interrogatus testimonium. *Tib.* 71. interrogationes longæ. *Claud.* 15. interrumpens. *Ner.* 49. interruptus somnus. *Aug.* 78. intervallum longum. *Aug.* 37. *Hor.* 8. magnum. *Aug.* 2. ex intervallo. *Claud.* 41. intervalla digitorum. *Dom.* 19. intervalla modica. *Aug.* 49. intervenire. *Cal.* 23. intervenire bellis. *Aug.* 20. incendio. *Tib.* 50. intervenire ne. *Tib.* 33. intervenit quid moræ. *Ner.* 37. interveniens. *Tib.* 11. *Claud.* 38. interveniens senatus. *Cas.* 30. intervenientes offensæ. *Aug.* 66. interventus sponforum. *Cas.* 18. intervertere vestigalia. *Vit.* 7. intervisere uxorem. *Aug.* 24. intestinum bellum. *Cal.* 5. *Aug.* 94. *Vesp.* 24. intestina infirma. *Aug.* 98. intexta auro stragula. *Ner.* 50. intimi amici, &c. *Dom.* 14. intimi amicorum. *Ner.* 21. intima. *Gr.* 18. intolerabilius factum. *Cas.* 78. intolerantia morum. *Tib.* 51. intra annum. *Aug.* 21. *Dom.* 9. vallum. *Cas.* 68. intra, *adverbialiter.* *Cas.* 84. intrare curiam. *Tib.* 30. & 70. urbem. *Tib.* 17. intrinsecus. *Aug.* 95. introducere in senatum. *Oth.* 2. introire curiam. *Cas.* 81. triremibus Oceanum. *Cal.* 47. urbem. *Cas.* 18. *Aug.* 57. *Galb.* 12. *Vit.* 11. huc. *Aug.* 6. theatrum. *Cas.* 80. cubiculum. *Cal.* 12. introitus advillam clandestinus. *Ner.* 48. introitus in urbem. *Ner.* 13. pro introitu novi sacerdotii impendere quid. *Claud.* 9. introlatus lectica. *Tib.* 30. intuens cœlum. *Aug.* 16. lapidem. *Vit.* 10. invadere barbam. *Cas.* 71. bona. *Ner.* 34. consulum. *Aug.* 26. copias. *Cas.* 34. dictaturam. *Cas.* 9. essedum. *Galb.* 18. inguina. *Ner.* 29. prædam. *Ner.* 38. invalescere. *Aug.* 19. invaluit appellatio consuetudine. *Gr.* 4. invalidus. *Oth.* 2. invalidus atque æger. *Aug.* 13. invaluerat libido, &c. *Vesp.* 11. invalescentia. *Ner.* 27. invehi elephantum per provinciam. *Ner.* 2. invehit in senatores. *Cal.* 30. invehit urbi Gaza. *Aug.* 41. invehendi commeatus. *Claud.* 18. invenire libellos. *Vit.* 10. invenit sibi cognomen. *Tib.* 3. inveniri. *Aug.* 27. & 94. inveniri ante fores. *Aug.* 6. inventa tabula. *Cas.* 81. inverecundus animus. *Gr.* 15.

investigatum genus quæstionis. *Dom.* 10. inveterata licentia. *Ner.* 16. invicem. *contra.* *Cas.* 11. *Aug.* 10. 63. & 66. invicem odisse. *Tib.* 28. Inviçtus, cognomen. *Tib.* 17. invictum nomen. *Cas.* 59. invidia. *Cas.* 4. *Claud.* 38. *Ner.* 34. invidia cædis. *Cas.* 84. facinoris occulta. *Ner.* 33. lautitiarum. *Aug.* 71. luctantium. odium. *Ner.* 45. sui. *Rhet.* 6. lenienda. *Dom.* 11. multiplex. *Aug.* 27. præcipua & inextinguibilis. *Cas.* 78. invidia crevit. *Tib.* 75. manet eos. *Cas.* 14. invidiam alicui facere. *Cal.* 56. in invidiam venire. *Tib.* 8. invidiosi joci. *Aug.* 56. invidiose. *ad invidiam excitandam.* *Aug.* 43. invisus. *Tib.* 63. invisus cui. *Aug.* 10. invisus cunctis. *Dom.* 14. invisior. *Tib.* 13. invitare Lunam in amplexus. *Cal.* 22. se largissime. *Aug.* 77. ad audiendum. *Cal.* 53. ad cenam. *Claud.* 4. ad se. *Cal.* 32. ad spectaculum. *Ner.* 12. invitari conditionibus. *Cas.* 3. invitandi in libidinem. *Cal.* 41. invitatus lucro. *Cal.* 39. invitatus in contubernium. *Cal.* 22. invitati. *Cas.* 27. invitati ad convivium. *Cal.* 55. invito Neptuno. *Aug.* 16. inviti adversarii. *Cas.* 22. inundationes. *Aug.* 28. inundationes Romæ ut coërcuerit Augustus. *Aug.* 30. inundationes Tiberis. *Oth.* 8. invocare Brutum. *Rhet.* 6. invocare fidem. *Cas.* 33. lucem. *Cal.* 50. involutus felle tertio, &c. *Aug.* 83. involutum caput. *Galb.* 7. involuta lana remedia. *Galb.* 3. inurere calamistris. *Cas.* 56. inusitatum quid. *Aug.* 43. jocari. *Ner.* 33. jocularia. *Ner.* 27. jocularia carmina. *Ner.* 42. joculariter. *Aug.* 75. joculariter canere. *Cas.* 49. jocus ambiguus. *Cal.* 27. Castrensis. *Cal.* 9. non inscitus. *Ner.* 28. in jocum quid vertere. *Aug.* 67. in jocum vertere rapinas. *Vit.* 10. joco. *Aug.* 53. joci. *Hor.* 7. joci obrectatorum. *Cas.* 45. joci frigidi, arcessiti. *Claud.* 21. invidiosi, petulantest. *Aug.* 56. suspiciosi, innoxii. *Dom.* 10. jocularum libelli. *Gr.* 21. jocus in rem seriam versus. *Cas.* 4. in jocum versa maximi periculi res ab Augusto. *Aug.* 67. jocandi licentia ab Augusto data in convivio. *Aug.* 98. jocinore vitiato. *Aug.* 81. jocinora scarorum. *Vit.* 13. jocinora victimarum replicata. *Aug.* 95. Josephus Jud. ex nobilibus, captivus. *Vesp.* 5. *Ἰππὼν μὲν ἀκυνόρων ἀμφὶ κτύπος ἔατα βάλλει.* *Ner.* 49. ira turpior. *Claud.* 30. ira atque iracundia, differunt. *Claud.* 38. irasci amicis. *Aug.* 66. ire pedibus. *Aug.* 16. ad arma. *Aug.* 15. sub terram. *Ner.* 48. cui obviam. *Cas.* 69. eat nunc, &c. *Ner.* 35. itur navibus, nec mari. *Ner.* 31. eatur. *Cas.* 32. iens in cœlum. *Aug.* 100. irrepsisse ad. *Aug.* 94.

irri-

irridere. *Vesp.* 12. irridere per jocum. *Aug.* 86. irri-
ferat. *Dom.* 14. irridens quem. *Cæs.* 81. irrisa mi-
racula. *Cal.* 51.
irritare delatores. *Dom.* 9. ingenia. *Ner.* 39. irritari
ad. *Galb.* 20. irritum facere legatum. *Dom.* 9. pro
irrito habere testamentum. *Tib.* 51. irritæ alterca-
tiones. *Cæs.* 23. irrita testamenta. *Cal.* 38. pro ir-
ritis habere decreta. *Ner.* 33.
irrogata multa condemnare. *Tib.* 3.
irruenti dixit. *Cæs.* 82.
irrumperere. *Claud.* 37. *Vit.* 17. irrumperere cubiculum.
Claud. 37. triclinium. *Vesp.* 5. irrumperens turba.
Cal. 14. irrumperentes. *Oth.* 11. *Dom.* 1. irruptio
hostis. *Tib.* 6.
Isauricus, cognominatus *Servilius*. *Cæs.* 3. & 62. Isau-
ricus consularis. *Rhet.* 4.
Isiaci habitus. *Dom.* 1.
Isidis sacra. *Oth.* 12.
Isidorus Cynicus. *Ner.* 39.
Isthmiorum dies. *Ner.* 24.
Isthmum perfodere cogitare *Cæsar*. *Cæs.* 44. in
Achaia. *Ner.* 19. *Cal.* 21. Isthmi opus auspican-
dum. *Ner.* 37.
Istria. *Dom.* 12.
ita ut mihi liceat, &c. *formula voti*. *Aug.* 28. ita sim
felix. *jurandi formula*. *Tib.* 21. ita valeas ut, &c.
Aug. 69. ita ut erat, &c. *Aug.* 78. ita ut erat in veste
domestica. *Vit.* 8. ita ut erat, relictus. *Galb.* 20.
ita ut rapuerat, *vide ut*. *Galb.* 1. ut ita demum se
sequeretur. *Tib.* 12.
Italia. *Cæs.* 54. & 75. *Aug.* 13. & 17. Italiam coloniis
frequentat. *Aug.* 46. quod sine com meatu Italia
excessissent, notati. *Claud.* 16. Italiam delectibus
exhausturus exilimatur *Cæsar*, si vixisset. *Cæs.* 79.
Italia tota. *Aug.* 17. Italiae clades. *Cæs.* 81. Italici.
Vesp. 9. Italici tyrones. *Ner.* 19.
itare in ludos. *Rhet.* 1.
item. *Aug.* 16. & 21.
Iter poema *Cæsar*is sic inscriptum. *Cæs.* 56.
iter avium. *Aug.* 96. iter devium. *Galb.* 20. denun-
tium. *Claud.* 13. inchoatum. *Aug.* 97. *Vit.* 10.
nocturnum. *Aug.* 29. & 90. *Tib.* 6. occultissimum.
Cæs. 31. pedestre. *Claud.* 17. silvestre. *Cæs.* 72. ter-
restre. *Cal.* 47. itinera urbis. *Cæs.* 84. itinera insi-
diosa. *Cæs.* 58. lenta, minuta. *Aug.* 82.
iterare conjunctiones. *Aug.* 86. honorem. *Claud.* 17.
itidem ut. *Aug.* 24.
itu. *Tib.* 38.
Juba. *Cal.* 26. Juba victus a *Cæsare* in Africa. *Cæs.* 35.
in Jubam & Scipionem egreditur *Cæsar*. *Cæs.* 59.
Jubæ adventus terribilis. *Cæs.* 66. Juba Hiempsa-
lis filius. *Cæs.* 71. ejus barbam in altercatione in-
vadit *Cæsar*. *ibid.*
jubar solis exortum. *Aug.* 94.
jubere duci. *Cæs.* 79. excitari. *Aug.* 14. perfici. *Aug.* 17.
jubet stare. *Aug.* 24. jubere codicillis. *Tib.* 22. jussit
duci. *Cæs.* 20. occidi. *Aug.* 27. jussit ranas filere. *Aug.*

94. jussus somnio. *Cal.* 57. jussus interfici. *Vesp.*
15. præesse. *Aug.* 10. subscribere. *Tib.* 32. mori.
Ner. 37.
jucundissime Tiberi. *Tib.* 21.
Judæa. *Aug.* 93. *Vesp.* 4. & 5. Judæa provincia.
Claud. 28. perdomanda. *Tit.* 5.
Judæus. *Aug.* 76. Judæi Romæ pulsi. *Claud.* 25.
urbe submoti. *Tib.* 36. rebellant. *Vesp.* 4. Judæo-
rum luctus in morte *Cæsar*is. *Cæs.* 84. jejunia sab-
bathis. *Aug.* 76. juvenus ut a Tiberio tractata.
Tib. 36. de Judæis triumphus. *Vesp.* 8.
Judaicus fiscus acerrime actus a Domitiano. *Dom.*
12.
Judaicus exercitus. *Vit.* 15. triumphus. *Dom.* 2.
Judaicam vitam vivere. *Dom.* 12.
Judaicus exercitus in verba *Vespasiani* jurat. *Vesp.*
6. Judaicus ritus. *Tib.* 36.
judex poetarum, &c. *Gr.* 23. judex æquus. *Claud.*
15. sorte ductus in reum. *Cæs.* 12. judicis acerbi-
tas. *ibid.* judices interpellati. *Gr.* 22. nummarii.
Dom. 8. privati. *Claud.* 14. judices a Senatu in
ædilem sordidum vult peti. *Dom.* 8. judicum olim
tria genera, senatores, equites, trib. ærarii.
Cæs. 41. ad tres decurias quarta addita. *Aug.* 32.
quinta decuria. *Cal.* 16. judices qua ætate lecti.
Aug. 32. judicum consilium. *Dom.* 8. albo erasit
equitem. *ibid.* decurias recognovit. *Aug.* 29.
Galb. 14. judicibus concessum a Claudio benefi-
cium eripitur. *Galb.* 14. judices legum & reli-
gionis & noxæ admonet. *Tib.* 33. judices certa-
minis *cithar*. *Ner.* 12. & 23. civitate donati. *Ner.*
24.
judicare de. *Aug.* 32. judicatus hostis. *Aug.* 17. *Ner.*
49. *Tib.* 54.
judicium majestatis. *Tib.* 2. omnium. *Cæs.* 56. con-
trarium. *Tib.* 67. famosum. *Tib.* 35. frequens. *ju-
dicum confessus frequens*. *Gr.* 9. ordinarium, *differt
a cognitione*. *Claud.* 15. recuperatorium. *Vesp.* 3.
judicio relicto. *Tib.* 45. judicium paratur. *Cæs.*
18. judicium quisque suum habet. *Aug.* 54. ju-
dicia ordinata a *Cæsare*. *Cæs.* 41. judicia majestatis
cogi. *Tib.* 58. judicia centumvitalia peragenda.
Vesp. 10. judicia publica. *Aug.* 29. rescissa. *Claud.*
29. suprema. *Aug.* 66. judicium *Galbæ*. *Galb.* 7.
Claudii. *Claud.* 15. in judiciis testem se rogari &
refelli patitur *Augustus*. *Aug.* 56. judiciariis legi-
bus pari jure, quo cæteros teneri amicos vult *Au-
gustus*. *Aug.* 56.
judicialis laudatio. *Aug.* 56.
jugum Alpium. *Cal.* 21. & 51. jugum decussum.
Vesp. 5. sub jugum missæ legiones. *Ner.* 39. juga
Apennini. *Vit.* 10. juga montium complanata.
Cal. 37.
jugulum. *Cæs.* 82.
jugulari. *Cæs.* 74. *Cal.* 32. & 35. *Claud.* 34. *Galb.* 20.
Vit. 14.
de Jugurtha tropæa *Marii*. *Cæs.* 11.

Julia Cæsari nata. *Cæs.* 1. amita Cæsaris. *Cæs.* 6. Cæsaris filia, Pompejo collocatur. *Cæs.* 21. soror Cæsaris. *Cæs.* 74. avia Cæsaris. *Aug.* 8. Augusti filia. *Aug.* 19. Augusti filia ex Scribonia. *Aug.* 63. Marcello nupta, postea Agrippæ. *Aug.* 63. neptis Augusti. *Aug.* 64. 65. & 72. Cæsaris filia. *Aug.* 95. Augusti filia, Tiberii uxor. *Tib.* 7. uxor Tiberii damnata. *Tib.* 11. Julia Drusilla, Caligulæ filia infans. *Cal.* 25. Calvinia. *Vesp.* 23. Juliae Titi filiae & Domitiani cineres misti. *Dom.* 17. Julia dicta curia. *Cal.* 60. Julia familia. *Claud.* 2. lex. *Aug.* 4. *Ner.* 33. Juliae tumulus. *Cæs.* 84. Juliam olim uxorem, ut relegatam tractaverit Tiberius. *Tib.* 50. Juliae. *Aug.* 65. Juliae, filia neptisque sepulcro Augusti inferri vetitæ. *Aug.* 101. Juliae, altera Drusi, altera Germanici filia occiduntur. *Claud.* 29. Juliae, Cæsaris filiae, mors. *Cæs.* 26. Juliae Augusti aviae mors. *Aug.* 8. Julia Augusti ex Scribonia filia. *Aug.* 63. Julia ex insula in continentem translata. *Aug.* 65. in eam patris severitas. *Aug.* 65. Julia filia & neptis omnibus probris contaminata. *Aug.* 65. relegata *ibid.* Julia Antonii filio desponsata, dein Cotti filio Getarum Regi. *Aug.* 63. ad Juliarum mentionem ingemiscit Augustus. *Aug.* 65. Julia Tiberio nubit. *Tib.* 7. ex Julia nepte editum infantem ali vetat Augustus. *Aug.* 65. Juliae neptis opera ab Augusto diruta. *Aug.* 72. Juliam Titi fratris filiam corrumpit Domitianus. *Dom.* 22.

Julius Cæsar qualem adolescentiam habuerit. *Cæs.* 1. & seqq. quæ stipendia fecerit. 2. 3. ejus studia Rhodi & captivitas. 4. tribunatus militum. 5. quaestura urb. & provinc. 6. 7. ædilitas. 10. pontificatus maximus. 13. prætura. 14. consulatus. 19. 20. imperium in Galliis. 22. ibi gesta. 25. belli civilis prætextum. 30. initium. 33. rerum gestarum summa. 34. 35. triumphus. 37. præmia & spectacula. 38. 39. fastorum correctio. 40. Senatus & rerum urban. ordinatio. 41. 42. jurisdictio. 43. consilia. 44. habitus corporis. 45. domesticus cultus & disciplina. 46. amores & libidines. 49. sobrietas. 53. abstinentia. 54. eloquentia. 55. armorum exercitatio. 57. usus & ratio militiæ. 58. studium & fides erga clientes. 71. erga amicos indulgentia. 72. lenitas adversus inimicos. 73. 74. moderatio clementiaque. 75. ambitio & impotentia. 76. conjuratio in eum. 80. signa cædis. 81. cædes ipsa. 82. testamentum. 83. funus. 84. tumulus post funus. 85. consecratio. 88. percussorum poena. 89. Julius Cæsar Divus. *Cæs.* 1.

Julius Portus. *Aug.* 16. Marathus. *Aug.* 79. & 94. Vindex. *Ner.* 40. Antonius, triumviri filius. *Gr.* 18. Modestus. *Gr.* 20. C. Julius Hyginus. *Gr.* 20. D. Julii simulacrum. *Aug.* 17. ad aram Julii trecenti mactati. *Aug.* 15. Julii Cæsaris gladius Vitellio porrectus. *Vit.* 8. D. Julii pueri adhuc in domo docet Gniphio. *Gr.* 7. Julio Cæsari exstructa ara. *Aug.* 15. Julio & Cæsare coss. *Cæs.* 20. a D.

Julio ordinatus annus. *Aug.* 31. Juliani, milites Julii Cæsaris. *Cæs.* 75. Julius. *Cæs.* 81. Julius Antonius cos. *Claud.* 2. jumentum. *Galb.* 7. *Cal.* 43. *Ner.* 11. jumenta citata. *Ner.* 5. jumenta pistrinensia. *Cal.* 39. jungere dextram cum. *Cæs.* 81. jungere se servo. *Vesp.* 11. inter se necessitudinibus. *Aug.* 48. & 62. junctus cognatione propinqua. *Ner.* 3. junctus necessitudine. *Aug.* 17. junctus ei arctius. *Aug.* 56. juncti muli ad vehiculum. *Cæs.* 31. junctim. *Claud.* 14. junctim pæne percurrit magistratus. *Tib.* 9.

junctura lapidum. *Aug.* 92. Junia Claudilla uxor Caligulæ. *Cal.* 12. ex partu amissa. *ibid.* Junia Calvinia. *Vesp.* 23. e gente Augusti. *ibid.*

Junius Saturninus. *Aug.* 27. Junius Novatus. *Aug.* 51. Junius Rusticus. *Dom.* 10. T. Junius Philoemen. *Aug.* 27. T. Junius. *Vit.* 7.

Junonis effigies. *Dom.* 4.

Jupiter Capitolinus. *Cæs.* 84. *Aug.* 26. 30. & 94. *Tib.* 53. *Cal.* 22. *Ner.* 10. & 12. *Dom.* 4. & 8. Jupiter Cassius. *Ner.* 22. Latialis. *Cal.* 22. Olympicus. *Cal.* 22. Optimus maximus. *Cæs.* 79. *Aug.* 23. & 94. Tonans. *Aug.* 29. & 91. Tragedus. *Aug.* 57. Jovis Olympici ædes Athenis. *Aug.* 60. Jovis Clunia sacerdos. *Galb.* 9. Jovis simulacrum Olympiæ cachinnum edit. *Cal.* 57. Jovis Opt. Max. templum. *Vit.* 15. Jovis villa. *Tib.* 65. Jovi custodi ædem excitat Domitianus. *Dom.* 5. Jovem, signum dat Caligula. *Cal.* 58.

jurare in nomen, &c. *Claud.* 10. in verba. *Galb.* 11. *Oth.* 8. *Vit.* 15. se mansuros. *Aug.* 21. suffixurum se. *Cæs.* 74. jurare in acta. *Tib.* 26. & 67. jurantes in verba absentis. *Galb.* 26. juratus. *Claud.* 22.

jurgans. *Ner.* 5.

jurgium. *Tib.* 2. *Vesp.* 9. jurgium gravius motum. *Tib.* 11.

jurgia. *Cal.* 22. jurgia cum servis. *Ner.* 45.

jurisconsultos aboleri vult Cajus. *Cal.* 34.

jurisdictio. *Ner.* 15. *Dom.* 1. jurisdictio libera. *Cal.* 16. jurisdictio de fideicommissis. *Claud.* 22.

jus anulorum. *Cæs.* 33. asylorum. *Tib.* 37. belli. *Aug.* 48. capiendi legata. *Dom.* 8. comitorum pristinum. *Aug.* 40. dicendæ sententiæ. *Claud.* 6. exercendi artem concessum. *Dom.* 7. exigendi crediti. *Vesp.* 11. fisci. *Vesp.* 23. laureæ perpetuæ gestandæ. *Cæs.* 45. magistratuum. *Cæs.* 28. metallorum, vectigalium. *Tib.* 49. necessitudinis. *Cal.* 26. nundinarum. *Claud.* 12. osculi. *Claud.* 26. ovandi. *Claud.* 1. Quiritum, quatuor liberorum. *Claud.* 19. spectandi. *Aug.* 35. tribuendi. *Aug.* 25. tribuendorum donorum. *Tib.* 32. tribunitiæ potestatis. *Tib.* 11. & 23. vehendilectica, &c. *Claud.* 28. ambiguum. *Aug.* 32. civile coarctare destinavit Cæsar. *Cæs.* 44. divinum humanumque. *Vit.* 11. matronale. *Tib.* 35. ordinarium. *Claud.* 15. publicum. *Tib.* 50.

I N D E X.

50. translatitium. *Aug.* 10. in bona. *Cal.* 47. erat fallere. *Ner.* 16. regnandi gratia violandum. *Cæs.* 30. laboriosissime ac severissime dictum a Cæsare. *Cæs.* 43. ut dicere solitus Claudius. *Claud.* 14. Nero. *Ner.* 14. jure belli spoliare. *Ner.* 40. jure dicundo. *Cæs.* 7. jure pari esse. *Aug.* 56. jura trium liberorum. *Galb.* 14.
*jus*jurandum Senatus. *Cæs.* 84. pacti. *Cæs.* 23. per Cæsarem. *Cæs.* 85. sanctius per Augustum. *Claud.* 11. *jusque* jurandum. *Aug.* 98. jurejurando cavere. *Cal.* 12.
justitia. *Aug.* 3.
justitium. *Cal.* 5. & 24. *justitium* indictum. *Galb.* 10. *justitium* longius inhibitur. *Tib.* 52.
justus triumphus. *Cal.* 48. *Claud.* 17. *justa* libertas. *Aug.* 20. *justa* militia. *non quasi.* *Vit.* 15. *justa* statura. *Ner.* 51. *Galb.* 21. *justa* uxor. *que non est in contubernio, sed matrimonio.* *Vesp.* 3. *Cæs.* 24. *justum* matrimonium. *Ner.* 28. *justum* munus gladiat. *h. e. cum apparatu solenni.* *Claud.* 21. *justum* tempus. *Tib.* 4. *justi* milites. *non quasi milites.* *Galb.* 12. *justi* triumphi. *Aug.* 38. *justæ* classes. *Dom.* 4.
juvare causam. *Galb.* 10. parcimoniam exemplo. *Tib.* 34. *juvare* exemplo ad. *Ner.* 49. *juvare* enixissime. *Cal.* 5.
Juvenalis dies Saturnalibus adjectus. *Cal.* 17. *Juvenales* ludi. *Ner.* 11.
juvenca. *Ner.* 12. *juvencis* cæsis. *Dom.* 9.
juvenis. *Aug.* 34. *juvenis* clarus decorusque. *Aug.* 64. *nobilis.* *Cæs.* 71. *egregius.* *Galb.* 17. *promissimus.* *Rhet.* 1. *juvenes* modicis intervallis per vias dispositi, cur? *Aug.* 49. *juvenes* utriusque sexus secularibus ludis, nocturnum spectaculum frequentare prohiberi. *Aug.* 31. *juvenes* clari. *Gr.* 10. *juvenes* gemini augustiore forma L. Domitio obvii. *Ner.* 1. *juvenes* nobilissimi. *Cæs.* 39.
juventa. *Aug.* 61. *Dom.* 12. *juventa* prima. *Aug.* 68. *juventus.* *Tib.* 35. *juventus* Judæorum. *Tib.* 36. *juventus* nobilissima. *Aug.* 43. *prodiga.* *Cæs.* 27. *robustissima.* *Ner.* 20.
juxta Patavium. *Tib.* 14. *juxta.* *Galb.* 18. *juxta* obiectus. *Ner.* 34. *juxta* cubare. *Cal.* 32. qui *juxta* erant. *οἱ πέλας.* *vide proximi.* *Cal.* 10. *juxta* cubans. *Tit.* 2.
ixi pro ipsi scripsum. *Aug.* 88.

K.

K Αἰ σὺ γέρον εἶ, καὶ μωρός. *Claud.* 17.
καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ, τέκνον. *Cæs.* 82.
καὶ σὺ, τέκνον, τῆς ἀρχῆς, &c. *Galb.* 4.
Kalendæ. *Aug.* 35. *Kalendæ* Januariæ. *Cæs.* 21. 40.
& 76. *Aug.* 26. & 57. ad *Kalendas* Græcas. *Aug.* 87.

Καλῶς τελωνήσαντι. *Vesp.* 1.
Καρχηδονιακῶν libri a Claudio conscripti. *Claud.* 42.
Κατακείας. *Rhet.* 1.
Κτίσθαι δὲ τύμβον εἰσορᾶ πύρρμενον. *Aug.* 99.

L.

L Abare desidia, &c. *Tib.* 33. *labans* ordo. *Senatus* *vacillans, fluctuans, sententia dubius.* *Cæs.* 14.
labentes malæ. *Aug.* 99.
labefactæ machinæ. *Cal.* 57. *labefactata* fide. *Vesp.* 4.
labefactata horrea. *Ner.* 38.
Labeo, vide Antistius. *Aug.* 54.
Laberius Eques Rom. *Cæs.* 39. *Laberius* Hiera. *Gr.* 13.
labes corporis. *Aug.* 38.
Labienus, vide Titus. *Cal.* 16.
labor levior. *Cal.* 16. *laboris* patiens. *Cæs.* 57. *impatiens.* *Dom.* 19. *laborum* requiem præterend. *Tib.* 10.
laborare nihil æque. *Aug.* 64. *laborans* abundantia. *ærotans.* *Claud.* 44. *laborans* ære alieno. *Aug.* 47. *laborantes* obsidione. *Ner.* 2. *laborata* ars. *Ner.* 41. *laboriosæ* occupationes. *Tib.* 27. *laboriosissime.* *Cæs.* 43. *Aug.* 84. *Claud.* 14.
Lacedæmonii in tutela Claudiorum. *Tib.* 6.
lactes murænarum. *Vit.* 13.
lacerare mortuum acclamationibus. *Dom.* 23. *quem* *satyra.* *Gr.* 15. *lacerari* litteris. *Tib.* 66. *lacerari* a canibus. *Dom.* 15. *lacerari* os locusta. *Tib.* 60. *lacerandus.* *Cal.* 28. *lacerata* existimatio. *Cæs.* 75.
lacerata lectica. *Aug.* 91.
lacræ. *Claud.* 6. *lacræ* posite. *Aug.* 40.
laceffere dictis, carminibus. *Ner.* 39. *jocis.* *Aug.* 56. *probris.* *Tib.* 61. *laceffitæ* gentes. *Cæs.* 24.
lachanissare, pro languere. *Aug.* 87.
Lachetem se vocat Cerulus. *Vesp.* 23.
lacinia obhæsit confurgenti. *Ner.* 19. *lacinia* togæ calcata. *Cal.* 35. *togæ* retenta. *Claud.* 15.
lacrymæ plurimæ. *Cal.* 15. *lacrymans.* *Aug.* 58.
lactucula. *Aug.* 77.
Laco Corn. *Aug.* 14.
lacuna subjecta. *Ner.* 48. *lacunaria.* *Ner.* 34.
lacus Cantabriæ. *Galb.* 8. *Curtii.* *Aug.* 57. *Galb.* 20.
lacus Fucinus. *Cæs.* 44. *Claud.* 20. *Lucrinus* &c. *Avernus.* *Aug.* 16. *defossus.* *Cæs.* 39. *effossus, circumstructus.* *Dom.* 4. *repletus, complanatus.* *Cæs.* 44. *lacus* plurimi, ornatissimi. *Claud.* 20.
lædere existimatione dictum factumve. *Tib.* 58. *flamam.* *Cæs.* 49.
Lælius Archelaus. *Gr.* 2.
lætari asturcone. *Ner.* 46. *cæde.* *Vesp.* 15. *lætatus* morte populus. *Tib.* 75.
lætitia universorum. *Ner.* 10. *publica.* *Cal.* 14. & 17. *lætus* animo. *Tib.* 11. *statu præfenti.* *Cæs.* 80.
lætata huic. *Aug.* 58. *lætiora* exta. *Cæs.* 77.

læva, sinistra manus, olata. *Cæs.* 64. *lævis*, scil. *manibus* anulus. *Ner.* 20.
Lambrani. *Cæs.* 9.
lamentari. *Cæs.* 84. *Ner.* 49. *lamentari quem* pro afflicto. *Vit.* 3. *lamentari & plangere*, *quomodo differunt?* *Oth.* 8.
Lamia, vide *Ælius.* *Dom.* 1. & 10. *Lamiani* hortii. *Cal.* 59.
lamina argentea detracta. *Cal.* 32.
Lampadio. *Gr.* 2.
lanceæ. *Claud.* 35. *lanceæ Lucullæ.* *Dom.* 10.
languere. *Aug.* 81. *Tib.* 21. *Ner.* 51. *languentes rami.* *Aug.* 92. *languor.* *Tib.* 72. *languor faucium.* *Ner.* 41.
laniandi. *Ner.* 37. *laniandi noxii.* *Cal.* 27. *laniati digitis.* *Dom.* 17. *lanii.* *Claud.* 40.
lanionia mensa. *Claud.* 15.
lanista circumforaneus. *Vit.* 12. *lanistæ.* *Cæs.* 26. *lanistarum familiæ.* *Aug.* 24.
lanugo. *prima barba.* *Ner.* 34. *Oth.* 12.
Lanuvium. *Aug.* 72. *Lanuvinus*, vide *Lucius.* *Gr.* 2.
lanificio filiam & neptes assuefacit Augustus. *Aug.* 64.
lanx stateræ. *Vesp.* 25.
Laodiceni. *Tib.* 8.
lapidata templa. *Cal.* 5.
lapis inscriptus. *Vit.* 10. *Numidicus.* *Cæs.* 85. *Thasius.* *Ner.* 50. *ultra lapidem tertium egredi.* *Claud.* 23. *ad quartum lapidem.* *Aug.* 94. *ad lapidem septimum.* *Tib.* 72. *ad lapidem vigesimum.* *Oth.* 8. *lapide phengite parietes distincti.* *Dom.* 14. *lapidibus constructum monumentum.* *Dom.* 8.
lapsus memoria. *Cæs.* 56. *mente.* *Aug.* 98.
laqueatæ cœnationes. *Ner.* 31.
laqueus injectus. *Vit.* 17. *laquei.* *Tib.* 54.
Lares. *Vit.* 2. *Lares cubiculi.* *Dom.* 17. *compitales.* *Aug.* 31. *familiares abjecti.* *Cal.* 5. *exornati.* *Ner.* 46.
largiri militi. *Tib.* 48. *largiri honores, &c.* *Claud.* 29. *largitio.* *Cæs.* 26. *Aug.* 10. *largitio.* *pecunia per centurias distributio.* *Cæs.* 19. *largitio profusissima.* *Cæs.* 13. *largissimum munus.* *Tit.* 7. *prandium.* *Cæs.* 33.
large convivari. *Dom.* 21.
largiter. *Aug.* 89. *largius appetere.* *Cæs.* 53. *largissime.* *liberalissime.* *Aug.* 77. *Dom.* 9.
lascivia perdita. *Cal.* 25. *lascivire.* *Cæs.* 67. *lascivissimæ picturæ, figuræ.* *Tib.* 43.
lasterus. *Gr.* 15.
latebra. *Vit.* 17. *latebra secretior.* *Ner.* 48. *latebræ.* *Ner.* 27. *latebræ, scil. ergastulorum.* *Tib.* 8.
latere. *Dom.* 1. *latentes concilii.* *Dom.* 10.
Latericia urbs. *Aug.* 28.
Latialis Jupiter. *Cal.* 22.
laticlavus. *Ner.* 26. *laticlavus Tribunus.* *Dom.* 10.
laticlavii bini. *Aug.* 38.

Latinitas, jus Latinitatis. *Aug.* 47. *Latinitate donatæ urbes ob merita.* *ibid.*
Latinus mimus. *Dom.* 15. *sermo.* *Gr.* 22.
Latini sermonis ignarus vir ut a Claudio tractatus. *Claud.* 16. *de Latino sermone volumina duo Gniphonis.* *Gr.* 7. *Latini.* *Claud.* 19. *Latini pugiles.* *Aug.* 45. *Latinæ conditionis mulier.* *Vesp.* 3. *Latina via.* *Dom.* 17. *Latinarum, scil. feriarum, sacrificium.* *Cæs.* 79. *sacrum.* *Ner.* 7. *dies.* *Claud.* 4. *Latinæ coloniæ de petenda civitate agitantes.* *Cæs.* 8. *Latine respondeat miles Græce interrogatus.* *Tib.* 71.
Latium. *Vit.* 1.
latrina. *Tib.* 58. *latrinæ publicæ.* *Luc.* 5. *in latrinas abjici.* *Ner.* 24.
latrones. *Gr.* 23.
latrocinia a Tiberio coercita. *Tib.* 37.
latus convulsus. *Tib.* 72. *dextrum.* *Ner.* 13. *latera defessa.* *Cal.* 36.
latus ab humeris & pect. *Tib.* 68. *latus clavus.* *Cæs.* 45. & 80. *Aug.* 38. & 94. *Vesp.* 2. & 4. *latus clavus Tiberio senatori ademptus.* *Tib.* 35. *latum clavum, senatoriam dignitatem, alicui tribuere.* *Claud.* 24.
latius & uberius (ad synonymorum exempla) *Rhet.* 1.
lavare balneis. *Ner.* 35. *in thermis.* *Tit.* 8. *lavari.* *Gr.* 23. *lavari unguentis.* *Cal.* 37. *lavandi raritas in Augusto.* *Aug.* 82.
laudare aviam. *Aug.* 8. *defunctum pro concione.* *Claud.* 1. *pro Rostris defunctam.* *Cal.* 10. *defunctas.* *Cæs.* 6. *elatum funere.* *Ner.* 9. *patrem.* *Tib.* 6. *pietatem.* *Aug.* 66. *viros illustr.* *Rhet.* 1. *pro concione.* *Aug.* 8. *laudans vocem.* *Dom.* 10. *laudatus pro concione Tiberius.* *Cal.* 15. *laudata vox.* *Tit.* 8.
laudatio amitæ. *Cæs.* 6. *laudatio funebris.* *Cæs.* 84. *laudatio funebris Augusti.* *Aug.* 100. *laudatio judicialis.* *Aug.* 56. *laudationes modulatæ.* *Ner.* 20.
Lavicanum. *Cæs.* 83.
laureus ramulus. *Cæs.* 81. *laurea.* *Vit.* 9. *laurea corona.* *Cæs.* 79. *gestanda.* *Cæs.* 45. *lauream Capitolino Jovi referunt victores.* *Dom.* 6.
laureatus currus. *Aug.* 94. *laureata plebs.* *Aug.* 58. *Laureolus mimus.* *Cal.* 57.
laureum unde Cæsares triumphaturi laureas decerpebant. *Galb.* 1.
laurus fulmine non afflatur. *Tib.* 69.
laus militiæ præcipua. *Cæs.* 35. *laudes Herculis.* *Cæs.* 56. *Neronis.* *Luc.* 1. *virtutum.* *Cal.* 16. *eximæ.* *Aug.* 98. *maximæ.* *Tit.* 7.
lautitiæ. *Cæs.* 46. *Aug.* 71.
laxare alveum. *Aug.* 30. *studium.* *Ner.* 25. *laxandi animi causa.* *Aug.* 83. *laxatus calceus.* *Oth.* 6. *laxata machina.* *Ner.* 34. *laxatæ compages.* *Aug.* 43.
laxitas. *Aug.* 72. *laxitas domus.* *Ner.* 31. *laxitas magna thermarum, &c.* *Cal.* 37.
laxius dimicare. *Cæs.* 39.

lectica. *Cas.* 82. *Aug.* 29. 43. 76. & 82. *Tib.* 27. & 30. *Claud.* 25. lectica collocata. *Aug.* 33. confossa, lacerata. *Aug.* 91. deposita. *Aug.* 78. vepribus impedita. *Tib.* 60. obliata. *Tib.* 64. posita. *Aug.* 94. regia. *Cas.* 49. lecticæ usus ademptus feminis probrosis. *Dom.* 8.

lecticarii. *Cal.* 58. lecticarii deficientes. *Oth.* 6.

lecticula lucubr. *Aug.* 78.

lectio quotidiana. *Tib.* 56. senatorum. *Aug.* 35. senatus. *Aug.* 54.

lectissimi pilces. *Vit.* 13.

lectitare. *Dom.* 20. *Cal.* 16.

lectores accersiti. *Aug.* 78. vide legere.

C. Lectorius. *Aug.* 5.

lectus. *Cas.* 84. *Aug.* 78. *Ner.* 6. lectus aureus. *Cas.* 49. eburneus, stratus auro & purpura. *Cas.* 84. imus. *Aug.* 64. lectus, a strato distinguitur. *Cal.* 51. lecti singuli. *Aug.* 75. Augusti residui. *Aug.* 73. lectulus. *Tib.* 73.

legare populo hortos. *Cas.* 83. nummos. *Aug.* 101.

legatum. *Ner.* 17. legatum ex testamento Ruscii Cæpionis irritum factum. *Dom.* 9. legata sibi facta quomodo. restituere solitus Augustus. *Aug.* 66. legata Tiberii. *Tib.* 76. legata Tiberii & Juliae Augustæ representata a C. Cæsare. *Cal.* 16. legata duplicata. *Tib.* 48. legata capere non licuit feminis probrosis. *Dom.* 8.

legatarii. quibus aliquid legatur. *Claud.* 5.

legatoris voluntas manet in legata pecunia, quam Princeps ad alios usus voluit transferre. *Tib.* 31.

legatus quasi ad velandam ignomin. *Tib.* 12. legati ex Africa adeunt cos. *Tib.* 31. Ilienſium irridentura. *Tib.* 52. Parthorum de instauranda societate missi. *Ner.* 57. *Tib.* 16. legati nuntiantes statum decretam. *Vesp.* 23. amplissimi ordinis ad Principem. *Cal.* 49. legatis additæ Vestales. *Vit.* 16. in Senatu sæpe perpetua oratione respondit Græce. *Claud.* 42. inter legatos missus ad gratulandum Principi, detecta conjuratione. *Claud.* 9. legatos liberarum sociarumque gentium vetuit in orchestra sedere, quia & libertini mittebantur. *Aug.* 44. legatos mittendos ad explorandum statum Galliarum senatus decrevit. *Cas.* 24.

legatio a Senatu mittenda ad exercitus Germ. *Oth.* 8. legationis Princeps. *Aug.* 26. legationis perferendæ patronus. *Claud.* 6. legationem cum mandatis ad prætorianos destinant seditiosi. *Claud.* 16. legatione missa plebs defert cognomen patris patriæ. *Aug.* 58. legatione quasi suscepta perseverantis populi. *Vit.* 4. legationis per causam seponitur. *Oth.* 3. legationem liberam impetrat prætor designatus. *Tib.* 31.

legatus legionis. *Tib.* 19. legatum se populi Rom. proficitur. *Galb.* 10.

legere. eligere, scire. *Aug.* 54. legere epistolam. *Aug.* 69. legere poetas, h. e. intelligere. *Gr.* 11.

pugillares. *Aug.* 39. conchas. *Cal.* 46. militem. *Galb.* 16. reliquias. *Aug.* 100. legit vir virum. *Aug.* 35. legens oram. *Tib.* 11. legentes terram biremes. *Aug.* 16. legendus senatus. *Aug.* 37. legenda ossa. colligenda. *Aug.* 100. lecturus. *Cas.* 81. lecturus senatorem. *Claud.* 24. lecti senatores. *Aug.* 35.

legumina. *Ner.* 16.

legio cæsa. *Dom.* 6. conscripta. *Cas.* 24. *Ner.* 19. fusa. *Cas.* 25. tertia. *Vesp.* 6. sexta. *Cas.* 68. legio nona Cæsaris ut multata ad Placentiam. *Cas.* 69. decima. *Aug.* 24. tertia decima. *Oth.* 10. legiones. *Aug.* 38. & 49. legiones admotæ. *Aug.* 26. cæsa. *Aug.* 23. conscriptæ. *Cas.* 8. dimissæ. *Cas.* 29. excitæ. *Cal.* 8. sub iugum missæ. *Ner.* 39. proximæ. *Aug.* 8. Syriacæ. *Tib.* 48. veteranæ. *Cas.* 38. victrices. *Tib.* 14. legionum & auxiliorum discrimen notetur. *Tib.* 30. legionum castra geminata. *Dom.* 7. legiones contrucidare vult Cæsar. *Cal.* 48. legiones Cæsaris. *Cas.* 24. legionibus stipendia in perpetuum duplicat Cæsar. *Cas.* 26. legiones tres Alexandriæ relictæ. *Cas.* 76.

legionarii. *Cas.* 84. *Galb.* 19. legionariæ cohortes, an legionarii? *Aug.* 101.

legitimus senatus, h. e. ordinarius. *Aug.* 35. legitima poena, h. e. legibus imposita. *Claud.* 14. legitimum tempus. *legibus præscriptum.* *Galb.* 6. legitimi pugilis. *Aug.* 45. legitima collegia. *legibus permessa.* *Aug.* 32. legitima præmia. *Vesp.* 81.

lemnici ingesti. *Ner.* 25.

Lenæus. vide Pompejus. *Gr.* 2. Lenæus Melifus. *Gr.* 14. Lenæus. *Gr.* 15.

lenire sententiam interpretatione. in benigniorem partem interpretari. *Cas.* 14. lenienda gravitas odoris. *Vit.* 10. lenienda invidia. *Dom.* 11. leniendi morbi. *Tib.* 8. lenita pars. *Aug.* 34.

Lenis, vide Suetonius. *Oth.* 10.

lenis obrectatoribus. *Cal.* 3. lenior in. *Tib.* 56. lenissimus natura Cæsar. *Cas.* 74. lenissime ferre. *Vesp.* 13. lenitas Augusti, h. e. clementia, comitas. *Aug.* 33. lenitas legum. *Claud.* 14. lenitas principis. *Dom.* 11.

lenocinii & fraudis nihil non adhibet. *Cal.* 39. lenocinii omnis negligens. *Aug.* 79. lenociniis omnibus colligere existimationem. *Claud.* 7. lenocinium profiteri. *Tib.* 35. facere. *Cal.* 40.

Cn. Lentulus augur. *Tib.* 49. Cætulicus. *Cal.* 8. cos. *Galb.* 4.

lenta natura. *Tib.* 57. lentum genus mortis. *Cas.* 87. lentum venenum. *Tib.* 73. lentæ maxillæ. *Tib.* 21.

lente quid ferre. *Ner.* 40.

leo præparatus quem elideret Nero in Amphitheatri arena. *Ner.* 53.

Leontinus Campus. *Rhet.* 5.

Lepida. *Tib.* 49. Lepida, vide Æmilia. *Claud.* 26. *Ner.* 5. Lepida amita Neronis. *Ner.* 6. & 7. *Galbæ*

uxor.

uxor. *Galb.* 5. Lepidæ generosissimæ fœminæ mors. *Tib.* 49. Lepidæ mater Agrippinam jurgio corripit. *Galb.* 5. Lepidam amitam ream affligit Nero. *Ner.* 7.
M. Lepidus. *Cæs.* 3. & 87. *Aug.* 8. 12. 16. & 27. *Cal.* 36. Lepidus. *Cæs.* 5. *Aug.* 13. & 31. Lepidus magist. *Eq.* *Cæs.* 82. Lepidus juvenis. *Aug.* 19. Lepidus, vide M. Æmilius. *Tib.* 5. Lepidi & Gætulici conjuratio. *Claud.* 9. Lepidi juvenis conjuratio. *Aug.* 19.
Leptinus, vide Furius. *Cæs.* 39.
levare urbes. *Aug.* 47. levare onere mulierculas. *Tib.* 6. levare dolore. *Aug.* 80. levaturus poenam solatio. *Galb.* 9. levatus languore. *Tib.* 72.
levis armatura. *Cæs.* 66. leviores usuræ. *Aug.* 39. levissimum genus admonitionis. *Aug.* 39.
levitatis nomine notatæ tribus. *Tib.* 3.
lex agraria Cæsaris promulgata. *Cæs.* 20. Clodia. *Dom.* 9. Cornelia, qua tenebantur signatores. *Aug.* 33. Julia. *Ner.* 33. Papia Poppæa. *Claud.* 19. ejus vacatio. *ibid.* capiti abrogatum. *Claud.* 23. delatores. *Ner.* 10. Pedia. *Ner.* 3. *Galb.* 3. Scatinia. *Dom.* 8. Vatinia. *Cæs.* 22. lex Pompeji de jure magistratum. *Cæs.* 28. lex per consules lata. *Tib.* 21. lex curiata. *Aug.* 65. sumtuaria. *Cæs.* 43. *Aug.* 34. lex de uxoribus ducendis. *Cæs.* 52. prædiatoria lege venalis pependit. *Claud.* 9. lege Julia divisus ager Camp. *Aug.* 4. coloni deducti Capuam. *Cæs.* 81. legis vim eludere. *Aug.* 34. legem perferre non potuit. *ibid.* legi obediebat. *Ner.* 24. legem moderatur ex æquo & bono. *Claud.* 14. legem minutissimis litteris & angustissimo loco proponit. *Cal.* 41. lege vetere permissa coerc. histrion. magistratibus. *Aug.* 45. leges in æs incisæ & in ærarium conditæ. *Cæs.* 28. turbulentissimæ Metelli. *Cæs.* 16. leges exercendas respondet. *Tib.* 58. retractavit, ex integro sanxit. *Aug.* 34. leges Corneliæ. *Cæs.* 11. leges Cæsaris. *Cæs.* 28. Augusti. *Aug.* 34. Tiberii. *Tib.* 35. Caligulæ. *Cal.* 16. Claudii. *Claud.* 22. Neronis. *Ner.* 10. *Galbæ.* *Galb.* 4. & 15. Vitellii. *Vit.* 14. Vespasiani. *Vesp.* 8. Titi. *Tit.* 8. Domitiani. *Dom.* 1. legum immensa diffusa-que copia. *Cæs.* 44. legibus ut solveretur, ambit. *Cæs.* 18. legibus pluribus de eadem re agi vetat. *Tit.* 8. legibus judiciariis teneri. *Aug.* 56.
libantes thura. *Aug.* 98.
libellus. *Aug.* 53. libellus index infid. *Cæs.* 81. libellus memorialis. *Cæs.* 56. oblatus. *Cal.* 15. propositus. *Cæs.* 80. *Vit.* 14. recitatus. *Aug.* 65. e libello sermones. *Aug.* 80. libelli. *Cæs.* 56. libelli ineptiarum, jocorum. *Gr.* 21. famosi sparsi. *Aug.* 55. grammatici. *Gr.* 11. legendi. *Aug.* 45. missi. *Cæs.* 41. in orchestra positi. *Tib.* 66. prolati, cremati. *Cal.* 30. signandi. *Aug.* 50. sparsi. *Dom.* 14. veteres. *Gr.* 24. libelli madefiunt. *Cæs.* 64. per libellos dare præcepta. *Tib.* 18. alibellis. *Dom.* 14.

libellus de cura capillorum. *Dom.* 18. libelli in Augustum sparsi. *Aug.* 55. libellos quosdam Cæsaris vetat Augustus publicari. *Cæs.* 56. libelli duo Caji & eorum tituli. *Cal.* 49.
liber antiquus, pulcher, rarior. *Gr.* 17. criminosissimus. *Cæs.* 75. nondum editus. *Gr.* 3. imperfectus. *Gr.* 12. modicus epigrammatum. *Aug.* 85. novissimus, imperfectus. *Cæs.* 56. scriptus. *Aug.* 85. libri fatales. *Cæs.* 79. libri fatitici ab Augusto cremati. *Aug.* 31. paucissimi. *Cæs.* 44. quærendi. *Cæs.* 52. suppressi. *Gr.* 8. toti. *Aug.* 89. in libros divisum volumen. *Gr.* 2.
Liberi patris lucus in Thracia. *Aug.* 94.
liberas esse debere linguam & mentem in civitate libera, dictum Tiberii. *Tib.* 28.
liberi Cleopatæ. *Aug.* 17. liberi damnatorum. *Ner.* 36. Germanici. *Aug.* 34. principum. *Cæs.* 39. *Aug.* 100. proscriptorum. *Gr.* 13. senatorum. *Aug.* 38. adulti. *Tib.* 10. communes. *Aug.* 17. superstites. *Aug.* 4. terni quibus essent, ager Campanus divisus. *Cæs.* 20. liberorum uterque. *Tib.* 4. liberorum beneficio vacationem habere. *Claud.* 15. liberorum trium jura. *Galb.* 14. liberi plurimorum cum Augusti liberis educati. *Aug.* 48. ad liberos suscipiendos populum hortatur Claudius. *Claud.* 21.
Liberalis, vide Flavius. *Vesp.* 3. vide Salvius. *Vesp.* 13.
liberales artes. *Cæs.* 42. disciplinæ. *Cal.* 53. *Ner.* 52. *Galb.* 5.
liberalia studia. *Dom.* 20. *Plin.* 2.
liberalissimus in. *Vesp.* 17.
liberalitas discentium. *Gr.* 7. liberalitas ulla. *pro ipso munere.* *Tib.* 48. liberalitas una. *de effectu liberalitatis, ipsoque munere.* *Tib.* 46. liberalitas una & altera. *Hor.* 7. liberalitates revocatæ. *Claud.* 29. liberalitates, *h. e. dona.* *Galb.* 15. liberalitates Neronis. *ibid.*
liberare fidem. *Claud.* 9. universos discrimine. *Dom.* 9. liberari. *manumitti.* *Aug.* 21. liberatus metu. *Tib.* 26. liberatus periculo. *Aug.* 29.
libertas. *Aug.* 15. libertas, *παρρησία.* *Aug.* 54. *Dom.* 9. libertas amicorum. *Vesp.* 13. libertas regionibus & civitatibus ditionis regiæ adempta. *Vesp.* 8. libertas asserenda. *Cal.* 60. communis. *Claud.* 10. gratuita. *Vesp.* 16. justa. *Aug.* 40. restituenda. *Tib.* 50. libertatis atrium. *Aug.* 29. libertatis speciem induxit Tiberius. *Tib.* 30. libertate donat provinciam *Achaiam* Nero. *Ner.* 14.
liberius. *Tib.* 29. liberius resistens. *Cæs.* 20.
liberta. *Aug.* 65. *Claud.* 40.
libertus gratissimus. *Cæs.* 48. liberti acceptissimi. *Aug.* 67. divites, senes. *Ner.* 35. evicti. *Cæs.* 75. intimi. *Dom.* 14. potentissimi. *Cal.* 56. libertorum nomina. *Ner.* 32. libertus in crucem actus. *Cal.* 12. libertus Cæsaris capitali poena affectus. *Cæs.* 48. liberti Claudii. *Claud.* 28. liberti a Nerone

ne sublati. *Ner.* 35. per libertos omnia administrat
Claudius. Claud. 29.
 libertina aulica. *Oth.* 2. libertina mulier. *Cal.* 16.
 libertinus. *Cas.* 2. *Claud.* 16. *Gr.* 17. libertinus,
pro manumisso. Rhet. 3. *Claud.* 24. libertinus mi-
 les. *Aug.* 25. pater. *Hor.* 1. proavus. *Aug.* 2. liber-
 tini generis quidam. *Aug.* 44. ordinis. *Gr.* 18.
 libertini filio tributus latus clavus. *Claud.* 24. li-
 bertini non adhibiti cœnæ ab *Augusto. Aug.* 74.
 libertini quinam dicantur. *Claud.* 24. libertini
 agentes se pro Equitibus Rom. *Claud.* 25. liberti-
 norum filii in senatum allekti. *Claud.* 24. liberti-
 norum filii curia exclusi. *Ner.* 15.
 quæ cuique libuissent. *Cas.* 20. libentes. *Aug.* 57.
 libido. *Tib.* 2. libido mutua. *Vit.* 12. nimia. *Dom.*
 22. suspecta. *Tit.* 7. in fœminas. *Claud.* 33. in
 mares. *Galb.* 22. ad libidinem. *Cas.* 76. libidines,
diversæ ab impudicitia. Aug. 71. libidines arcanæ.
Tib. 43. deficientes. *Tib.* 43. monstruosæ. *Cal.* 16.
 in mulieres. *Gr.* 23.
 libidinatus incestus. *Ner.* 28.
 in Libitinæ rationem veniunt funera. *Ner.* 39.
 Libonis Scribonii in Tiberium conspiratio. *Tib.* 25.
 Libonis filia Scribonia. *Gr.* 19.
 libra olei. *Cas.* 38. librarum septemdecim lucius.
Aug. 43.
 librarius. *Claud.* 35. librarii. qui libros describunt.
Dom. 10. librariis thecæ graphiaræ ademptæ.
Claud. 35. librarii crucifixi. *Dom.* 10.
 Liburnica. *Ner.* 34. *Plin.* 3. Liburnicæ naves. *Aug.* 17.
 Liburnicæ de cedris. *Cal.* 37.
 licet cuiquam. *Cas.* 10. licet per. *conceditur a. Cas.*
 78. si liceat vindicem. *Ner.* 41. *Cas.* 78. quid lice-
 ret sibi, neminem principum scisse. *Ner.* 37. lici-
 tum fuit. *Galb.* 23. licere sibi omnia & in omnes
 ait *Cal.* 29. liceri immoderatus. *Cas.* 20. licendi
 finis. *Cal.* 38. licenter. *Dom.* 1.
 licentia. *Cas.* 76. *Aug.* 47. *Vesp.* 8. licentia bellorum.
Aug. 32. histrionum. *Aug.* 45. intercalandi. *Cas.*
 40. jocandi. *Aug.* 98. omnis lasciviendi. *Cas.* 67.
 secreti. *Tib.* 42. seditionum. *Tib.* 37. temporis.
Cal. 54. *Gr.* 11. testamentorum inhibenda. *Aug.*
 56. inveterata. *Ner.* 16. theatralis. *Dom.* 8. vetus.
Tit. 8.
 licitatio. *Aug.* 75. *Ner.* 26. licitatio maxima. *Cal.*
 22.
 Licinius, vide *Calvus. Cas.* 49. Licinius Crassus. *Ner.*
 2. *Rhet.* 1. Licinius Enceladus. *Aug.* 67. Licinius
 Lucianus. *Vesp.* 6. & 13. Licinius consularis, histo-
 ricus. *Gr.* 20.
 Licinianus, vide *Piso. Galb.* 17.
 licitor. *Cas.* 80. *Tib.* 11. licitor adstans. *Tib.* 72. licitor
 cohibet voces laudantium oratorem. *Rhet.* 6. licito-
 res. *Dom.* 14. licitores dimissi. *Cas.* 16. summissi.
Cas. 43. licitores pone sequuntur conf. *Cas.* 20. sine
 licitoribus adire oppida. *Cal.* 3.
 ligatum circa collum sudarium. *Ner.* 51.

Liguria. *Claud.* 17.
 ligurare capris naturam. *Tib.* 45.
 linere faciem pane. *Oth.* 12. lita auro cuncta. *Ner.*
 31.
 Lingo, vide *Aufidius. Cal.* 23.
 lingua abscissa. *Cal.* 27. Etrusca. *Aug.* 97. immode-
 rata. *Luc.* 2. Latina Græcaque. *Tit.* 3. libera. *Tib.*
 28. Sabina. *Tib.* 1. linguæ phænicopterum. *Vit.* 13.
 linguarum omnium histriones. *Aug.* 43.
 linqui animo. *lipothymiam pati. Cas.* 45.
 linteum. *Cal.* 26. linteæ vestis. *Oth.* 12.
 linum tractum. *Ner.* 17.
 liquefactæ aceto margaritæ. *Cal.* 37.
 lis centumviralis. *Rhet.* 6. lites antiquæ, novæ. *Vesp.*
 10.
 litare. *Cas.* 81. *Ner.* 56. litare victimæ. *Oth.* 8. litans
 sacrificium. *Aug.* 96.
 litigans de. *Oth.* 4.
 litigator. *Gr.* 22. litigator adiens. *Vesp.* 23. litigator
 Græculus. *Claud.* 15. litigatores. *Claud.* 37. *Ner.*
 17. *Vesp.* 10. litigatores urbani, provinciales. *Aug.*
 33.
 littera elementorum. *Cas.* 56. nominis prima. *Aug.*
 97. litteræ Artabani ad Tiberium. *Tib.* 66. litteræ
 Neronis ad Helium libertum. *Ner.* 23. litteræ
 abundantes. *Aug.* 87. *Augusti* autographæ. *Aug.*
 87. aureæ. *Ner.* 10. familiares. *Tib.* 62. ferreæ,
 exolescentes. *Aug.* 7. frequentes. *Tib.* 11. Græcæ,
 Latinæ. *Gr.* 10. jucundissimæ. *Ner.* 34. magni-
 ficæ. *Cal.* 44. minutissimæ. *Cal.* 44. publicæ.
Tib. 32. tumultuosiores. *Ner.* 40. litteras
 novas comminiscitur *Claudius. Claud.* 41. litteras
 secum & natas & morituras jactat *Palæmon. Gr.*
 23. litteris alteris. *Claud.* 4. tertiis. *ibid.* de litte-
 ris syllabisque duo libri *Ennii. Gr.* 1.
 litteratus a litteratore, ut differat. *Gr.* 4. litterati
 dicti Grammatici. *ibid.* litterati quinam vulgo,
 qui proprie. *ibid.* litteratores qui. *Gr.* 2.
 litura tamen exstet. *Claud.* 16.
 litus Oceani. *Cal.* 46. litus parvum. *Cal.* 46. li-
 tora Campaniæ. *Cal.* 37. litora proxima.
Cal. 49.
 Livia. *Aug.* 29. & 63. Livia rogat civitatem pro
 Gallo. Livia Drusilla uxor *Augusti. Aug.* 62.
 gravida *Augusto* nubit. *Claud.* 1. Livia Drusilla.
Tib. 4. prægnans. *Tib.* 14. *Augusta. Cal.* 15. &
 23. *Oth.* 1. Orestilla. *Cal.* 25. Medullina. *Claud.*
 26. *Augusti* conjux. *Galb.* 1. Ocellina. *Galb.*
 3. Liviam matrem gravatur *Tiberius. Tib.* 50.
 ex Livia nihil liberorum tulit *Augustus. Aug.*
 63. Livix *Augustæ* obitus. *Cal.* 10. Liviam
Augustam ut observaverit *Galba. Galb.* 5. Li-
 vix mors, testamentum, funus. *Tib.* 51. Li-
 vix pro Gallo tributario roganti, civitas nega-
 ta ab *Augusto. Aug.* 40. Livix pars vestis &
 capilli

capilli ambusti. *Tib.* 6. Livia Drusi mater. *Claud.*
 1. Liviae testamentum. *Galb.* 5. Liviae ignobilitas.
Cal. 23. Liviae honores habita Claudio. *Claud.* 11.
 Liviae nuptiae festinatae. *Aug.* 69.
 Livilla uxor Tiberii. *Tib.* 62. filia Germanici. *Cal.* 7.
 Livilla Drusi filia. *Claud.* 1.
 Livius, pro mense Octobri. *Tib.* 26. T. Livius. *Claud.*
 41. Livius (non ille historicus) *Gr.* 1. Livii no-
 men assumit Galba. *Galb.* 4. Livium e bibliothe-
 cis pæne amovit Caligula. *Cal.* 34. e Livio con-
 ciones. *Dom.* 10. Liviorum familiae insertus Ti-
 berius. *Tib.* 3.
 livor. *Cal.* 34. livores. *Cal.* 1.
 lixa cum cultro venatorio repertus coram cubiculo
 Augusti. *Aug.* 19. lixx. *Galb.* 20.
 locare tabernae ad stationem. *Ner.* 37. locandæ po-
 nendæque statuae, quodnam est discrimen? *Claud.*
 9. locatio vectigalium. *Cas.* 20.
 Locri. *Aug.* 16.
 loculi peculiares. *Galb.* 12.
 locupletare liberalitate. *Hor.* 9. locupletatus prædiis.
Ner. 30. locupletiores. *Cas.* 68. *Cal.* 39. *Vesp.* 16.
 locus castrorum. *Aug.* 18. & 96. nutrimentorum per-
 modicus. *Aug.* 6. abditus, concameratus. *Aug.* 90.
 angustissimus. *Cal.* 4. destinatus. *Aug.* 98. paten-
 tissimus. *Cal.* 42. planus. *Aug.* 94. princeps. *Aug.*
 51. sacratus. *Vesp.* 5. secundus. *Cas.* 82. singularis.
Aug. 72. summus. *Oth.* 2. superior. *Aug.* 44. lo-
 cum non mediocrem in amicitia tenere. *Hor.* 3.
 in locum. *Cas.* 6. in locum demortuorum. *Cas.*
 41. loco solito. *Cas.* 41. loca gratuita in Circo. *Cal.*
 26. loca opportuna. *Aug.* 32. patentissima. *Claud.*
 32. loca in urbe publica, juris ambigui possessori-
 bus adjudicata. *Aug.* 32. loca religiosa, augusta.
Aug. 7. locis solitis. *Claud.* 21.
 locusta prægrandis. *Tib.* 60. locusta. *Ner.* 33. & 74.
 Locusta venefica. *Ner.* 33. impunitas, prædia,
 discipuli ei dati. *Ner.* 33. Locusta venenum Nero-
 ni dat. *Ner.* 47.
 lodicula. *Aug.* 83.
 λογιστάριος. *Claud.* 40.
 Lollia. *Cas.* 50. Lollia Paullina. *Cal.* 25. Lollia Paul-
 lina Claudii uxor. *Claud.* 26. Lolliana clades. *Aug.*
 23.
 Lollius M. *Tib.* 21. M. Lollio offensior Cajus. *Tib.* 13.
 Longina, vide Domitia. *Dom.* 1.
 Longinus, vide Cassius. *Ner.* 37. *Cal.* 57. vide Lucius.
Cal. 24.
 longum est exsequi. *Galb.* 3.
 loqui de Repub. *Aug.* 54. loqui versibus. vulgo car-
 minice. *Claud.* 42. loqui expedite. *Aug.* 89. male
 de. *Aug.* 51.
 lorica lintea. *Galb.* 19. lorica sub veste munitus Au-
 gustus. *Aug.* 35. loricati. *Cal.* 45.
 e Lotio vectigal. *Vesp.* 23.
 Luca Galliae urbs. *Cas.* 24.

luxit ignis. *Tib.* 74.
 Lucilii satyræ. *Gr.* 20. de Lucilio libri Niciæ. *Gr.*
 14.
 Lucius Ælianus Lanuvinus. *Gr.* 2. Lucius Ælius Præ-
 coninus. *Gr.* 3. Apulejus. *Gr.* 3. Cassius Longinus.
Cal. 24. Cotta. *Gr.* 1. *Hor.* 14. Herma. *Gr.* 10.
 Licinius Crassus. *Rhet.* 1. Lucejus. *Cas.* 19. Otaci-
 lius Pilitus. *Rhet.* 3. Paullus. *Aug.* 19. Piso. *Rhet.*
 6. Plotius. *Rhet.* 2. Torquatus cos. *Hor.* 14. Vitel-
 lius, Publii filius. *Vit.* 2. defunctus. *Aug.* 65. *Tib.*
 15. Lucius. *Aug.* 29. Lucius, filius Augusti ad-
 optivus. *Aug.* 26. Lucius. parvus, sed vocis im-
 mensæ. *Aug.* 43. Lucius nepos Augusti. *Aug.* 64.
 Lucius Antonius, Marci frater. *Aug.* 68. Lucium
 adoptat Augustus. *Aug.* 64. Lucii prænomen. *Ner.*
 1. Lucii prænomen repudiat gens Claudia. *Tib.* 1.
 L. Afranius Pompeji in Hispania legatus. *Cas.* 34.
 L. Agerinus. *Ner.* 34. L. Antistius trib. pl. *Cas.*
 23. L. Antonius, M. Antonii frater. *Aug.* 9. L.
 Antonius Perusiam fugit. *Aug.* 14. fame ad de-
 ditionem cogitur. *ibid.* L. Antonii bellum cum
 Augusto. *Aug.* 9. L. Antonius. *Dom.* 6. supe-
 rioris Germaniæ præses. *ibid.* ejus mors. *Dom.* 6.
 L. Audasii conjuratio. *Aug.* 19. L. & C. Augusti
 filii. *Aug.* 26. L. Cæsaris mors. *Cas.* 75. acta in
 J. Cæsaris servos & liberos. *ibid.* L. Cassius sup-
 plex ad Cæsarem receptus cum Cæsarem posset
 perdere. *Cas.* 63. L. Cinna uxoris Cæsaris frater.
Cas. 5. L. Cornificius. *Aug.* 29. L. Cotta quindecim-
 vir. *Cas.* 79. L. Domitius. *Cas.* 23. consulatu
 detrusus. *Cas.* 24. L. Domitius. *Ner.* 1. *Galb.* 6.
 L. Lucullus ad genua Cæsari accidit. *Cas.* 20. L.
 Mummius, qui Corinthum excidit. *Galb.* 3. L.
 Munatius Plancus cos. *Tib.* 5. L. Otho Tiberio
 perfimilis facie. *Oth.* 1. honores, ejus res gestæ.
Oth. 4. uxor, liberi. *Oth.* 1. L. Pauli conjura-
 tio. *Aug.* 19. L. Paulus censoris filius. *Aug.* 64.
 L. Pinarius hæres Cæsaris. *Cas.* 83. L. Piso Cal-
 purniæ pater, Cæsaris focer. *Cas.* 21. & 83. *Tib.*
 42. L. Plancus cos. *Aug.* 101. censor. *Ner.* 4. L.
 Plotius. *Rhet.* 2. L. Saturnini seditiosus tribuna-
 tus. *Cas.* 12. L. Scribonius Libo. *Tib.* 25. L. Silani
 mors. *Claud.* 29. L. Titianus Othonis frater. *Oth.*
 1. L. Tucinius. *Aug.* 64. L. Vettius index con-
 jurationis Catilinariæ. *Cas.* 17.
 Lucrinus lacus. *Aug.* 16.
 lucrari mendacio, &c. *Cal.* 41.
 lucrum. *Aug.* 75. lucrum exuberat. *Cal.* 40. lucra
 certa. *Claud.* 18. lucra deformia. *Vesp.* 23.
 luctari. *Ner.* 53.
 luctatores aulici. *Ner.* 45.
 luctus domesticus. *Tit.* 11. publicus. *Cal.* 6. sum-
 mus. *Cas.* 84.
 lucubrante sc. *Tib.* 19.
 lucubratio. *Cal.* 53. lucubratoria lecticula. *Aug.*
 78.

Luculleæ lanceæ. *Dom.* 10. Luculliana villa. *Tib.* 73.
 Lucullus, vide Sallustius. *Dom.* 10. L. Lucullus Cæsari ad genua accidit. *Cæs.* 20.
 Luculus Tiburtini rursus. *Hor.* 12.
 Lucus Liberi Patris. *Aug.* 94.
 ludere aleam. *Aug.* 70. *Claud.* 33. *Ner.* 30. ducatus & imperia. *Ner.* 35. mendacia. per ludum exhibere. *Aug.* 70. par impar. *Aug.* 71. Trojam. *Cæs.* 39. *Ner.* 7. quadrigis eburneis. *Ner.* 22. talis. *Aug.* 71. & 83. simpliciter. *Aug.* 71. ludentes prætextati. *Aug.* 94.
 ludibrium. *Galb.* 12. in ludibrium reservare. *Cal.* 23. ludibria aulæ. *Ner.* 6. naturæ. *Aug.* 83. rerum verborumque. *Vit.* 17.
 ludibundus. *Ner.* 26.
 ludicrum. ludus. *Aug.* 43.
 ludii triviales. *Aug.* 74.
 ludus Trojæ. *Aug.* 43. gladiatorum. *Cæs.* 26. *Dom.* 4. gladiatorius. *Cæs.* 31. *Dom.* 17. litterarius. *Cal.* 45. ludum docendi aperire. *Rhet.* 4. e ludo in forum transire. *Gr.* 4. ludi funebres. *Cæs.* 84. ludi Rhetorum. *Rhet.* 1. ludi dedicationis theatri. *Claud.* 21. ludi victoriæ Cæsari facti. *Aug.* 10. ludi Actiaci. *Tib.* 6. ludi alieni. *Aug.* 45. ludi Castrenses. *Tib.* 72. ludi celeberrimi. *Aug.* 44. compitalitii. *Aug.* 31. consecrati. *Cæs.* 88. extraordinarii. *Vesp.* 2. florales. *Galb.* 6. hastici, miscelli. *Cal.* 20. honorarii. *Aug.* 32. magni. *Aug.* 23. Martiales. *Claud.* 4. maximi qui. *Ner.* 11. nocturni. *Cal.* 18. Palatini. *Cal.* 56. pontificales. *Aug.* 44. quinquennales. *Aug.* 18. & 59. sæculares. *Aug.* 31. *Vit.* 2. *Dom.* 4. scenici. *Cal.* 18. & 26. *Dom.* 4. subiti. *Cal.* 18. Trojani, Circenses. *Tib.* 6. ludi quos neque spectavit quisquam nec spectaturus est. *Claud.* 21. ludi Jovi O. M. voti. *Aug.* 23. ludi a Cæsare editi. *Cæs.* 10. ludi ab Augusto facti suo & aliorum nomine. *Aug.* 43. ludi a Tiberio dati. *Tib.* 7. a Claudio editi. *Claud.* 21. ludos edit Cæsar. *Cæs.* 10. ludis, h. e. in ludis, actus mimus. *Cæs.* 39.
 luere poenas. *Vesp.* 1. *Rhet.* 6. luitur culpa capite. *Cal.* 37.
 Lugdunum. *Cal.* 20. Lugduni Ara Augusto dedicata. *Claud.* 2.
 lugere damnatos propinquis prohibitum. *Tib.* 61.
 lumen decedit, exstinguitur. *Tib.* 19. lumina. *Cal.* 6. lumina oculi. *Ner.* 37. *Vesp.* 7. lumina accensa. *Cal.* 18. extincta. *Cæs.* 31. multa. *Aug.* 98.
 lugubris dies. *Aug.* 23.
 Luna. *Cal.* 45. *Dom.* 16. Luna plena fulgensque in amplexus invitata. *Cal.* 22.
 Lunensis ara. *Ner.* 50.
 lupanar. *Tib.* 68. lupanar in Palatio. *Cal.* 41.
 Lupercos decerni sibi passus Cæsar. *Cæs.* 76. Lupercale sacrum. *Aug.* 31. Lupercales. scil. ludi. *Aug.* 31.
 Lupercalibus, h. e. in Lup. *Cæs.* 79.

lupum auribus tenere. *Tib.* 25.
 lurco. *Gr.* 15.
 Luscio, poema Neronis. *Dom.* 1.
 Lusitania. *Oth.* 3. Lusitanorum oppida a Cæsare turpiter direpta. *Cæs.* 54. Lusitanorum 30. millia trucidata. *Galb.* 3.
 lusus. *Aug.* 71. lusus alex. *Cal.* 41. *Claud.* 39. quadrigariorum vetiti. *Ner.* 16. Trojæ. *Claud.* 21. lussoria voces. *Aug.* 71. & seqq.
 lustrata signa. *Vit.* 9.
 lustricus dies. *Ner.* 6.
 lustrum conditum. *Tib.* 21. proximum. *Aug.* 97. *Ner.* 53. in campo Martio conditum. *Aug.* 97.
 lustra singula. *Aug.* 27.
 Lutatius Daphnis. *Gr.* 3.
 lutum congestum. *Vesp.* 5. lutum sanguine maceratum Tiberius. *Tib.* 57.
 lux, pro die. *Cal.* 50. lux prima. aurora, summo mane. *Cæs.* 52. *Aug.* 78. *Claud.* 34. luce postera. *Aug.* 64. circa lucem. *Oth.* 11. prope lucem. *Claud.* 44.
 luxuria. *Cæs.* 27. *Gr.* 23. luxuria immoderatissima. *Ner.* 51. perdita. *Cal.* 25. suspecta. *Tit.* 7. luxuriosa pueritia. *Tib.* 6. luxus genus a Nerone excogitatum. *Ner.* 29.
 lychnuchi. *Dom.* 4. *Cæs.* 37.
 Lycia. *Aug.* 65. Lycia fit provincia. *Vesp.* 8. Lyciis adempta libertas. *Claud.* 25.
 Lydia, poema Catonis. *Gr.* 11.

M.

Macedonia. *Cæs.* 35. *Aug.* 3. & 4. *Tib.* 14. & 16. *Gr.* 9. Macedonia & Achaja Senatui redditæ a Claudio. *Claud.* 25. in Macedoniam transit Cæsar. *Cæs.* 35.
 macellarii. *Cæs.* 26. *Vesp.* 19.
 macellum. *Cæs.* 43. macelli annona a Tiberio temperata. *Tib.* 34.
 Macer, vide Clodius. *Galb.* 11. vide Pompejus M. *Cæs.* 56.
 machæra. *Claud.* 15.
 machina. *Claud.* 21. machina laxata. *Ner.* 34. machinæ bellicæ. *Ner.* 38. dispositæ. *Cal.* 46. labefactæ. *Cal.* 57. machinosum navigium. *Ner.* 34.
 Μακρὰ βίβας, κραδίων δολιχόσκιον ἔγχεος. *Vesp.* 23.
 Macro. *Cal.* 12. Macro præfectus. *Cal.* 23. in Macro nem ingratus Caligula. *Cal.* 26.
 mactare cultrarium. *Cal.* 32. mactatus ad aram. *Aug.* 15.
 mactæ venenatæ. *Cal.* 38.
 macula draconis. *Aug.* 94. ordinis. *Vit.* 12. maculæ vestis. *Ner.* 28. maculosum corpus. *Aug.* 80. *Ner.* 51.
 madefacere ficos. *Vesp.* 16. madefieri. *Cæs.* 64. madens.

dens. *Claud.* 33.
 Mæcenatis cincinni. *Aug.* 86. Mæcenatis in domo æger cubat Augustus. *Aug.* 72. Mæcenatis taciturnitas desiderata. *Aug.* 66. Mæcenatis tumulus. *Hor.* 15. Mæcenati muneri datus Melissus. *Gr.* 21. Mæcenati insinuatus Horatius. *Hor.* 3. Mæcenatiana turris. *Ner.* 38. Mæcenatiani horti. *Tib.* 15.
 Mæniana. *Cal.* 18.
 magi. *Ner.* 34.
 magis ac magis. *Vit.* 11. *Tib.* 3. *Gr.* 3.
 magister, præceptor. *Dom.* 10. *Tit.* 2. *Gr.* 23. *Rhet.* 5.
 magister. qui docet. *Gr.* 24. magister dicendi. *Cæs.* 4. *Aug.* 89. equitum. *Cæs.* 82. equitum dicitur a dictatore. *Cæs.* 9. objurgans. *Ner.* 22. unicus. *Gr.* 11. magistri vicorum electi. *Aug.* 30. *Tib.* 76. magistri certaminis. *Ner.* 12.
 magisterium. *Dom.* 4. magisterium equitum. *Tib.* 3. magisteria sacerdotii. *Cal.* 22. magisteria municipalia. *Aug.* 2. provincialia. *ibid.*
 magistratus. *Cæs.* 84. magistratus urbis. *Aug.* 89. amplissimus. *Aug.* 26. annuus. *Cæs.* 23. summus. *Cæs.* 19. magistratus acciti. *Aug.* 28. magistratus alii. *Aug.* 43. annui. *Aug.* 30. destinati. *Tib.* 31. minores. *Cæs.* 41. urbici. *Aug.* 46. *Dom.* 8. ne magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur, Augustus autor. *Aug.* 36. magistratus in plures annos ordinati. *Cæs.* 76. magistratum capere suffragio populi. *Aug.* 2. magistratus pro tribunali cognoscentes. *Tib.* 33. magistratum numerum ampliat Cæsar. *Cæs.* 41. magistratibus liberam jurisdictionem concedit. *Cal.* 16. magistratus maturius inchoat & junctim percurrit. *Tib.* 9. Rhodios evocat. *Tib.* 32. destinatos non abesse debere. *Tib.* 31. spectacula edentes surgens veneratur. *Claud.* 12.
 magnificentia cœnarum. *Vit.* 2. spectaculorum. *Aug.* 43. magnifici. *Ner.* 30. magnifice. *Tib.* 7.
 magnitudo æris alieni. *Cæs.* 33. Oth. 5. eximia. *Cæs.* 32. futura. *Aug.* 94. immensa. *Vit.* 13. summa. *Cæs.* 44.
 magnopere. *Aug.* 17. & 27.
 Magnus Alexander. *Cæs.* 7. *Aug.* 18. 50. & 94. *Cal.* 52. *Ner.* 19. Magnus Pompejus. *Aug.* 4. Magnus cognominatur Mithridates. *Cæs.* 35. Magni cognomen Cn. Pompejo adimit Caligula. *Cal.* 35. magnum negotium. *Cæs.* 23.
 Magonis nomen servis inditum. *Dom.* 10.
 majestas. *Aug.* 25. majestas imperii. *Aug.* 28. *Vit.* 8. majestas principalis. *Claud.* 17. majestate salva. *Tit.* 8. majestas sortium Præneste. *Tib.* 63. auctoritas & majestas quædam deerat. *Vesp.* 7. majestatem pristinam conservat Senatui. *Tib.* 30. majestatem ejus satis imminui. *Aug.* 37. ad majestatem Tiberii augendam nihil prætermisum. *Tib.* 15. majestatem divinam sibi asserere cœpit. *Cal.* 22. in fidem majestatis. *Ner.* 1. majestas sua domus-

que. *Aug.* 25. majestatis reus Domitius. *Ner.* 5. Paconius. *Tib.* 61. reum apud judices fecit. *Tib.* 8. reos in curiam inducit. *Dom.* 11. judicium novo more subit mulier. *Tib.* 2. judicia an redderentur, consulit prætor. *Tib.* 58. crimen motum Rabirio. *Claud.* 16. lege ut omnia dicta factaque, quibus delator non deesset, tenerentur. *Ner.* 32. satis erat objici, qualecunque dictum factumque adversus majestatem Principis. *Dom.* 12.
 major annis viginti. *Cæs.* 42. major natu. *Aug.* 17. majores annorum quinque. *Aug.* 38. majores Othonis. *Oth.* 1. majores paterni. *Aug.* 2. majores natu. *Claud.* 15. & 24. de majoribus suis pro concione memorandi consuetudo. *Tib.* 32.
 malæ labentes corriguntur. *Aug.* 99.
 male focillata amicitia. non bona fide. *Aug.* 17.
 male dissimulata, h. e. vix, agre. *Tib.* 42. male oculatus. *Rhet.* 5. male pedatus. *Oth.* 12. male quietas nationes. inquietas. *Aug.* 21.
 maledicentissima carmina. *Cæs.* 75. maledici Senatoribus. *Vesp.* 9. maledictum. *Aug.* 53. & 71.
 malefacere. *Aug.* 51. maleficentissimi. *Galb.* 15. maleficia impune non finit Augustus. *Aug.* 32.
 malignitas. *Cal.* 34. *Ner.* 23.
 malignus sermo. *Aug.* 27.
 malleus elatus alte. *Cal.* 32.
 Mallia. *Aug.* 70.
 Mallonia. *Tib.* 45.
 Mallotes. vide Crates. *Gr.* 2.
 mala pugna. infelix. *Cal.* 51. malo publico nasci. *Ner.* 6. malum Matianum. *Dom.* 21. malum recens, integrum. *Tib.* 68. ad Malum Punicum. *Dom.* 1.
 Mamercus Æmilius. *Cæs.* 1.
 Mamurra. *Cæs.* 73.
 maniceps operarum. *Vesp.* 1. mancipia ægra in insulam Æsculapii exposita. *Claud.* 25. mancipia. *Ner.* 11.
 mandare mortuo. *Tib.* 57. mandare proximis excusationem. demandare. *Oth.* 6. domesticis ultionem. *Cal.* 3. mandare quid aut præcipere, quomodo differunt? *Ner.* 40. quædam de. *Cæs.* 87. rapiendos gladiatos. *Cæs.* 26. mandare ad. *Cal.* 25. mandari bella. *Tib.* 30. mandans ultionem. *Vesp.* 6. mandantes cuncti. *Aug.* 58. mandata cædes. demandata. *Galb.* 19.
 mandatu prætoris. *Cæs.* 7.
 mandatores. *Tit.* 8.
 mandata Neronis clam missa. *Galb.* 9. mandata ambigua. *Tib.* 12. mandata de funere. *Aug.* 101.
 mandere carnem. *Ner.* 37. tomentum. *Tib.* 54. viscus & farra. *Vit.* 13.
 manducare buccas. *Aug.* 76.
 mane. *Aug.* 26.
 manet ipsum exitus. *Dom.* 15. cum infamia. *Tib.* 67.
 cos

eos invidia. *Cæs.* 14. manent me fata. *Dom.* 18. manere apud. *Cæs.* 4. manere in ordine. *Aug.* 40. manere in proposito. *Gr.* 24. mansurus in fide. *Aug.* 21. mansura fundamenta Reipub. *Aug.* 28. mansura scripta. *Hor.* 8.
 manes. *Tib.* 75. manes Galbæ propitiat Otho. *Oth.* 7. manibus inferias dare. *Cal.* 3.
 mango vendens. *Aug.* 69. mangones. *Dom.* 7. mangonici quæstus. *Vesp.* 4.
 manipularis miles. *Oth.* 10. manipulares. *Aug.* 24. manipularius habitus. *Cal.* 9.
 mansio prima. *Tit.* 10.
 mansue fieri ingenium. *Cal.* 11. mansuetæ feræ. *Ner.* 11.
 manubiæ. *Cæs.* 26. *Cal.* 41. *Vesp.* 16. *Ner.* 38. de manubiis ædes dedicata. *Tib.* 20. manubialis pecunia. *Aug.* 30.
 manuleatus. *Cal.* 52.
 manumittere. *Vit.* 12. manumittere, *adoptatis non licet.* *Tib.* 15. manumittere Actium. *Tib.* 47. manumitti. *Aug.* 40. manumittens servum. *Cal.* 35. manumittendi modus terminatus. *Aug.* 40. manumissus Scribonius. *Gr.* 19. manumissi. *Aug.* 42. manumissi servi. *Aug.* 16. & 25.
 manus Calagurritanorum dimissa. *Aug.* 49. classiariorum. *Tib.* 62. clientum magna. *Tib.* 1. confanguineorum. *Cæs.* 81. Equitum Rom. armata prælidii causa curiam circumstans. *Cæs.* 14. gladiatorum. *Aug.* 14. *Vit.* 15. Spartaci & Catilinæ reliqua. *Aug.* 3. non contemnenda. *Tib.* 25. exigua. *Cal.* 44. cava. *Aug.* 91. *Vesp.* 23. dextra. *Aug.* 80. formata. *Cal.* 56. humana. *Vesp.* 5. leva. *Cæs.* 33. ad oculos opposita. *Aug.* 78. osculanda. *Cæs.* 56. sinistra. *Cæs.* 81. sinistra agilior ac validior. *Tib.* 68. sinistra compressa. *Tib.* 73. sub manum. *Aug.* 49. a manu servus. *Cæs.* 74. manu emittere. *Vit.* 6. de manu reddere. *Tib.* 34. manus abscissæ, &c. *Cal.* 32. amputatæ. *Claud.* 15. *Galb.* 9. *Dom.* 10. decoloratæ. *Aug.* 4. puræ. *Tit.* 9. religatæ. *Vit.* 17. manus remittere. *Aug.* 71. manibus plenis. *Cal.* 42. supinis. *Vit.* 7. in manibus esse. *Cal.* 16. ad manus ventum est. *Ner.* 26. in manus venire. *Hor.* 13.
 mappa. *Ner.* 22.
 Maraboduus Germanus. *Tib.* 37.
 Marathus, *vide* Julius. *Aug.* 79. & 94.
 Marcellarum altera. *Aug.* 63.
 Marcellus, *vide* Claudius. *Cæs.* 8. C. Marcellus. *Cæs.* 27. C. Marcellus, Octaviæ maritus. *Cæs.* 27. C. Marcellus consul. *Cæs.* 29. Marcellus princeps conspirationis in Cæsarem. (*sed ibi Marcus legendum.*) *Cæs.* 80. Marcellus Octaviæ sororis Augusti filius. *Aug.* 63. Marcellus Juliæ maritus. *Aug.* 63. Marcellus M. Agrippæ prælatus. *Aug.* 66. Marcellus Octaviæ filius. *Tib.* 6. Marcellus, *vide* M. Pomponius. *Gr.* 22. Marcelli theatrum. *Aug.* 43. *Vesp.* 19.

marcens stomachus. *Cal.* 58.
 Marcia Furnilla. *Tit.* 4.
 Marciani cognomen. *Galb.* 14.
 Marcius Philippus. *Aug.* 29. Marcius Philippus, Augusti vitricus. *Aug.* 8. C. Marcius Censorinus cos. *Hor.* 14. Marcii reges. *Cæs.* 6.
 Marcus. *Gr.* 5. Marcus Æmilius Lepidus cos. *Tib.* 5. M. Actorius Naso. *Cæs.* 9. M. Agrippa ab Augusto adoptatur. *Tib.* 15. caruleo vexillo donatur. *Aug.* 25. M. Agrippa Juliæ maritus. *Aug.* 63. M. Agrippæ patientiam desiderat Augustus. *Aug.* 66. secessus Mitylenas. *ibid.* *Tib.* 10. opera complura & egregia. *Aug.* 29. M. Antonius cos. *Cæs.* 82. M. Antonius Augusti conatibus obstitit. *Aug.* 10. M. Antonius avus Claudii. *Claud.* 11. M. Antonius & L. Frater Augusto quid objecerint. *Aug.* 68. M. Antonii bella cum Augusto. *Aug.* 9. M. Antonii societas Augusto suspecta. *Aug.* 17. M. Antonii ad Augustum epistola. *Aug.* 69. M. Antonio honores habiti a Claudio. *Claud.* 11. M. Antonius Gniphio. *Gr.* 17. M. Atius Balbus. *Aug.* 4. genus. *ibid.* M. Bibulus collega Cæsaris. *Cæs.* 10. M. Bibulus a Cæsare foro expulsus armis. *Cæs.* 20. M. Bibuli edicta. *Cæs.* 9. M. Brutus. *Rhet.* 6. *Hor.* 1. M. Cato curia extrahi per licitorem & in carcerem duci iussus. *Cæs.* 20. Catonis oratio. *Cæs.* 14. Catonis de Cæsare dictum. *Cæs.* 53. M. Cicero, *vide* Cicero. *Gr.* 7. M. Claudius Marcellus cos. *Cæs.* 28. M. Crassus. *Cæs.* 9. ejus & aliorum conspiratio. *ibid.* M. Crassi & Cn. Pompeji inimicitia. *Cæs.* 19. reconciliatio. *ibid.* M. Crasso signa a Parthis adempta. *Tib.* 9. Tiberio recepta. *ibid.* M. Egnatii conjuratio. *Aug.* 19. M. Gallius. *Tib.* 6. M. Lepidus. *Aug.* 16. M. Lepidus, hostis Augusti, in senatum lectus. *Aug.* 54. movet spem dissensionis novæ. *Cæs.* 3. Cæsarem ad societatem invitat. *Cæs.* 3. M. Lepidus Mnester. *Cal.* 36. M. Lollius. *Tib.* 13. M. Marcellus admotus ad munera publica. *Tib.* 10. M. Petrejus Pompeji in Hispania legatus. *Cæs.* 34. M. Silanus. *Cal.* 12. Thermus prætor. *Cæs.* 2. M. Tullii Ciceronis & Antonii consulatus. *Cæs.* 5. M. Valerius Messalla cos. *Galb.* 4. M. Varro. *Gr.* 23. M. Varro Pompeji in Hispania legatus. *Cæs.* 34. M. Varro ni cura comparandarum bibliothecarum data. *Cæs.* 44.
 mare Adriaticum. *Tib.* 16. mare immisum. *Aug.* 16. infestum, profundum. *Cal.* 37. *Tib.* 40. superum. *Cæs.* 34. & 44. *Aug.* 49. turbatus. *Cal.* 23. maria infecta. *Cal.* 49.
 margaritam sexagies HS. Serviliæ mercatus Cæsar. *Cæs.* 50. margaritæ. *Aug.* 30. *Ner.* 11. *Britannica.* *Cæs.* 47. pretiosissimæ. *Ner.* 12. margaritæ & gemmæ. *Galb.* 18. margaritarum usus ademptus. *Cæs.* 43. margaritas pretiosissimas aceto liquefactas forbet Cajus. *Cal.* 37.
 Bbb bbbb 3

mari-

maritima præcipue ab Augusto frequentata in feces-
libus. *Aug.* 72.
maritare filiam. *Vesp.* 14. de maritandis ordinibus
lex. *Aug.* 34.
maritus trium reginarum. *Claud.* 28. mariti absen-
tes. *Cal.* 36. maritis e plebe proprii ordines assi-
gnati. *Aug.* 44.
Marius redux in *Tiberio.* *Tib.* 59. C. Marii tropæa
de Jugurtha & aliis. *Cæs.* 11. Marii multi insunt
Cæsari. *Cæs.* 1.
marmor. *Aug.* 72. marmor porphyreticum. *Ner.*
50.
marmoreus arcus. *Claud.* 1. & 11. Janus. *Aug.* 31.
marmoream se relinquere, quam lateritiam ac-
cepisset, Augusti de urbe Roma dictum. *Aug.* 28.
marmoreum equile. *Cal.* 55. marmorei carceres.
Claud. 21.
Mars. *Aug.* 1. & 18. Mars ultor. *Aug.* 21. & 29.
Martis ædes. *Aug.* 29. *Cal.* 44. *Claud.* 13 & 33.
delubrum. *Vit.* 8. templum. *Cæs.* 44. Marti ædem
vovet Augustus. *Aug.* 29. res divina facta. *Aug.* 1.
reddita exta. *Aug.* 1. sacra quercus. *Vesp.* 5. dedi-
catur pugio, quo se Otho occiderat. *Vit.* 10. Ultor-
ri gladios consecrare. *Cal.* 24.
Marsicum bellum. *Aug.* 23.
Marsus. *Gr.* 9. Marfi versiculus. *Gr.* 16. Marfi.
Claud. 20.
Martia Idus. *Cæs.* 81.
Martiales ludi. *Claud.* 4.
Martiani cognomen. *Galb.* 14.
Martius Campus. *Cæs.* 39. & 84. *Aug.* 43. *Cal.* 34.
Claud. 1, & 21. *Ner.* 27. *Vit.* 11. Martii Campi
regio. *Ner.* 12.
Marullus, vide Epidius. *Cæs.* 79. Marullus trib. re-
motus. *Cæs.* 80.
mares. *Aug.* 21. mares præduri, exoleti. *Galb.* 22.
in mares libidinis pronior Galba. *ibid.* marium ex-
pers. *quinon est pathicus.* *Claud.* 33.
Masgaba. *Aug.* 98.
Masintha. *Cæs.* 71.
Massilia. *Cæs.* 68. *Aug.* 65. Massiliæ obsidio. *Cæs.*
34. Massilienses portas claudunt Cæsari. *ibid.* e
Massilia. *Claud.* 17. Massilienses obsidione cincti.
Ner. 2.
mater condiscipuli. *Dom.* 1. Deum. *Aug.* 68. *Tib.*
2. Oth. 8. dubitans. *Aug.* 8. humilis, Oth. 1. oscu-
lans. *Cæs.* 13. relegata. *Ner.* 6. ex altero. *Aug.*
62. ex viro. *Cal.* 25. matris concubitus appet-
tit Nero. *Ner.* 28. matrem occidi jubet Nero.
Ner. 34. matres familias denudantur. *Aug.* 69.
maternum genus. *Cæs.* 6.
materia. *libri argumentum.* *Claud.* 41. materia belli
deficiens. *Cal.* 45. calumniandi præcipua. *Aug.* 32.
materia deridendi non præbenda. *Claud.* 4. ex-
probrandi præbita. *Aug.* 16. novarum rerum. *Cæs.*
35. idonea triumphorum. *Cæs.* 22. tumultus. *Tib.*
22. deficiens. *Tib.* 61. humilis levisque. *Ner.*

33. proposita. *Gr.* 17. materiae quid præbere.
Galb. 9.
mathematicus. *h. e. astrologus.* *Aug.* 94. *Tib.* 14. &
36. *Cal.* 57. Oth. 4. *Dom.* 15. *Ner.* 40. *Vit.* 3. ma-
thematici urbe pulsi a Tiberio. *Tib.* 36. Italia ex-
cedere iussi. *Vit.* 14. mathematicis quibusque in-
fensus Vitellius. *ibid.*
mathematica. *Tib.* 69.
Matius C. *Cæs.* 52. Matianum malum. *Dom.* 21.
matricida. *Ner.* 21.
matrimonium diductum. *Oth.* 3. infestum. *Luc.* 3.
reperitum. *Cal.* 25. matrimonia. *Claud.* 1. 26. ma-
trimonia impudica impunita. *Claud.* 43. obnoxia.
Cal. 40. provincialia. *h. e. uxores.* *Cæs.* 51. ma-
trimoniorum crebra mutatio. *Aug.* 34.
matrix. *arbor quæ surculos gignit.* *Aug.* 94.
matrona circumtonsa in puerili habitu. *Aug.* 45.
matrona veste, bonis exuta. *Ner.* 32. matronæ a
Proculo adulteratæ. *Aug.* 67. matronas prostratæ
pudicitia a propinquis coerceri vult Tiberius. *Tib.*
35. matronæ anus. *Ner.* 11. matronæ cæteræ. *Aug.*
94. matronæ pleræque ornamenta sua rogo Cæ-
saris injiciunt. *Cæs.* 84. matronæ in tumultu clisæ.
Cal. 26.
matronale jus, matronalis dignitas. *Tib.* 35.
maturare. *Cal.* 49. maturare sibi exitum. *Dom.* 15.
necem. *Flin.* 3. negotia. *Cæs.* 80.
maturitas poenæ. *Tib.* 61. maturi. *Cal.* 44.
maturius. *Cæs.* 26. *Aug.* 74. & 78. *Tit.* 8. maturius
quinquennio, quam. *Aug.* 32. maturius subveni-
re. *Cæs.* 18.
Mauri & Syri pueri Augusto probati. *Aug.* 83.
Mauritania. *Cal.* 55.
Mausoleum. *Aug.* 100. & 101. *Cal.* 15. *Vit.* 10.
Mausoleum Cæsarum derepente patefactum.
Vesp. 23. de Mausoleo vox exaudita Neronem
ciens. *Ner.* 46.
maxilla. *Cal.* 58. maxillæ lentæ. *Tib.* 21.
Maximus Parthenii libertus Domitiani interfectior.
Dom. 17. Q. Maximus consul. *Cæs.* 80.
maxima ædium. *Aug.* 100. maxima virgo. *Dom.* 8.
maximi ludi. *Ner.* 11. maximi natu. *Tib.* 54.
Maxacum turba. *Ner.* 30.
me adolefcentulo. *Gr.* 4. me hercule. *Cal.* 34.
mechanico præmium offert Vespasianus. *Vesp.* 18.
medenda valetudo. *Tit.* 8.
medicamentum amatorium. *Cal.* 50.
medicatum boletum. *veneno infectum.* *Claud.*
44.
medicinam qui profiterentur, civitate donati a Cæ-
sare. *Cæs.* 42.
medicus Cæsaris. *Cæs.* 4. medicus. *Aug.* 59. medi-
cus ex servis. *Cal.* 8. medicus manumittitur, ergo
hi servilis conditionis. *Ner.* 2. medici. *Aug.* 42.
Vesp. 5. medici admoti morientibus a Nerone ad
quos usus. *Ner.* 37. medicorum consilio non regi-
tur Tiberius. *Tib.* 68.

medio-

mediocritas rei familiaris excusata. *Aug.* 101. pri-
stina. *Vesp.* 12.
Mediolanum. *Aug.* 20. *Rhet.* 6.
meditari. *Ner.* 20. meditari accusationes, defensio-
nes. *Cal.* 53. artem. *Ner.* 40. epigrammata. *Aug.*
85. fugam. *Tib.* 65. *Tit.* 9. meditans altiora. *Cas.*
26. talia. *Cas.* 44. meditatus edictum. *Claud.* 32.
meditatus strangulare. *Ner.* 35. meditata oratio.
Aug. 84.
mediterranei agri. *Tib.* 12.
medius fidius. *Tib.* 21. medius inter. *Tib.* 17. medio
Campo Martio. *Vit.* 11. per mediam arenam. *Aug.*
43. media in orchestra. *Ner.* 20. medio foro. *Ner.*
5. medium stadium. *Ner.* 24. medii temporis re-
ditus. *Cal.* 16. medio tempore. *Claud.* 24. *Cas.* 76.
in medio fit, quod discrepat. *in medio relinqua-
mus.* *Vit.* 2. medii. *Cas.* 75. medii, *h. e. neutrales.*
Ner. 2. per medias civitates vectus. *Vit.* 10.
Medullina. *Claud.* 26.
Megistanes. *Cal.* 5.
Meleager. *Tib.* 44.
Meleagrides. *Cal.* 22.
Melissus, *vide* Lenzus. *Gr.* 3. Melissus. *Gr.* 21.
melius emptum, *h. e. viliori pretio.* *Cas.* 50.
membrana. *Dom.* 10.
membra imperii. *Aug.* 48. compacta, firma. *Vesp.* 20.
contaminata. *Ner.* 29. prægrandia. *Aug.* 72. tere-
tia. *Cas.* 45. membris contractis. *Cal.* 58.
C. Memmius prætor. *Cas.* 23. C. Memmius. *Cas.* 49.
Gr. 14. C. Memmius consularis. *Cal.* 25. C. Mem-
mii asperrimæ in Cæsarem orationes. *Cas.* 73.
memento. *Cal.* 29. memento commendare. *Gr.* 10.
meminisse conjurationis. *mentionem facere.* *Cal.* 9.
memor. *Aug.* 28. memor beneficii. *Vesp.* 14. con-
jugii. *Aug.* 99. Horatii. *Hor.* 3. offensarum, &c.
Vesp. 14. sacrificii. *Galb.* 4.
memorabilis principatus. *Cal.* 31. vox. *Tit.* 8.
memorabile. *Cas.* 7. *Ner.* 38. memorabile exem-
plum. *Cas.* 68.
memorare de majoribus suis pro concione. *Tib.* 32.
memorans de. *Orb.* 10.
memoria Cæsarum abolenda. *Cal.* 60. antiquorum
durans, abolita. *Gr.* 24. auctoris. *Dom.* 5. aviæ.
Vesp. 2. doloris oblitterata. *Tib.* 51. ducum. *Aug.*
31. filiarum. *Cas.* 26. fratris celebrata. *Claud.* 11. Ne-
ronis. *Ner.* 57. originis. *Aug.* 7. patroni. *Gr.* 15.
rerum. *Gr.* 23. victoriæ celebratio. *Aug.* 18. vi-
tæ. *Claud.* 1. abolenda. *Dom.* 23. amissa. *Gr.* 9. ho-
noranda. *Aug.* 100. materna. *Ner.* 6. paterna. *Ner.*
33. singularis. *Tit.* 3. *Gr.* 7. aliqua eorum exstat.
Rhet. 1. memoriam ante suam. *Aug.* 22. in memo-
riam patris. *Tib.* 7. memoria patrum. *Gr.* 4. me-
morialis libellus. *Cas.* 56. memoriter. *Ner.* 10.
Memphis. *Tit.* 5.
Menas. *Aug.* 74.
menda. *Aug.* 87.
mendacia impia. *Aug.* 70.

Mendes, *vide* Asclepiades. *Aug.* 94.
Menecrates citharædus. *Ner.* 30.
mens aliena. *Aug.* 99. anxia. *Tib.* 66. libera. *Tib.* 28.
recreata. *Ner.* 41. sana. *Tib.* 67.
mensa nummularii. *Galb.* 9. lanionia. *Claud.* 15.
parasitica, regia. *Hor.* 4. mensæ residuæ. *Aug.* 73.
mensis mille datum prandium. *Tib.* 20. mensarius.
Aug. 4.
mensis intercalarius sublatus. *Cas.* 40. Neroneus de
Aprili. *Ner.* 55. tertius. *Aug.* 10. decimus. *Aug.*
94. mensis appellatio a nomine Cæsaris. *Cas.* 76.
mense transacto. *Vit.* 8. menses continui. *Aug.* 23.
hiberni. *Cas.* 4. *Aug.* 24. *Claud.* 23. novissimi *Cas.*
76. pauci. *Aug.* 94. proximi. *Cal.* 14.
mensura. *Cas.* 26. mensura cubiti. *Tib.* 38.
mentio facta donativi. *Galb.* 17. Juliarum. *Aug.* 65.
regni. *Cas.* 79. sanguinis. *Dom.* 15. mentionem
sui nullam habitam. *Hor.* 9. mentione ejus orta.
Tib. 13.
mentiri. *Gr.* 22. mentitus. *Cal.* 8. mentitus honor.
Orb. 3.
mentum subiectum mucroni. *Vit.* 17.
mercari cui margaritam. *Cas.* 50. simulacra. *Aug.*
57.
mercatus Græciæ. *Ner.* 28.
mercantium more. *Cal.* 36.
merces palmarum. *Ner.* 5. certa justaque. *Ner.* 17.
digna. *Claud.* 18. gravissima. *Aug.* 10. iugens.
Cas. 29. magna. *Vesp.* 18. mercede tanta nil sapere
discis. *Rhet.* 5. mercedes. *pensationes pro locatione*
vestigalium. *Cas.* 20. mercedes scenicorum rescif-
sa. *Tib.* 34. de mercedibus non paciscitur Gni-
pho. *de didactro.* *Gr.* 7.
merere. *Ner.* 10. merere quadragena millia HS. *Ner.*
20. merere concubitu. *Cal.* 40. meruisse culeum.
Ner. 45. meruisse libertatem. *Cal.* 30. meruit,
scil. stipendia. *Vesp.* 2. *Tit.* 4. meruit sub. *h. e. mili-
tavit eo duce.* *Cas.* 3. meruit tribunus militum.
Hor. 2. merere corniculo, equo. *Gr.* 9. mereri.
Aug. 56. meritis adoptionem stupro. *Au.* 68.
meretrix Agrippinæ simillima. *Ner.* 28. meretrix
inter concubinas a Nerone recepta. *Ner.* 28.
meretrices vulgatissimæ. *Dom.* 2. meretricium.
Cal. 40.
mergere mari ossa, &c. *Dom.* 8. profundo. *Cal.* 16.
mergi flumine. *Cal.* 20. mergendus mari. *Ner.*
35.
meridiare. *Cal.* 38. meridians. *Ner.* 6. meridiani.
Claud. 34.
meritorium coenaculum. *Vit.* 7. meritoria rheda. *Cas.*
57. scorta. *Claud.* 15. vehicula. *Cal.* 39.
meritum iugens. *Ner.* 3. peculiare. *Vit.* 4. recens.
Galb. 20. merita Claudiorum egregia. *Tib.* 2. me-
rita erga. *Aug.* 47.
Mero pro Nerone. *Tib.* 41. merum. *Aug.* 35. merum
infusum. *Aug.* 94.
merces Alexandrinæ. *Aug.* 98. mercium peregrina-
rum

rum portoria instituta. *Cas.* 43.
 Messalla. *Claud.* 26. Messalla, vide Corvinus. *Tib.* 70.
 vide Valerius. *Aug.* 58. & 74. *Galb.* 4. *Rhet.* 1.
 Messalla orator. *Claud.* 13. Messallæ Corvini epi-
 stola. *Gr.* 4.
 Messallina Claudii uxor. *Claud.* 17. *Ner.* 6. Messalli-
 na. *Claud.* 26. 36. & 37. occisa. *Claud.* 39. Messal-
 lina, vide Statilia. *Ner.* 35. Messallina Neronis. *Oth.*
 10. Messallinæ cum Silio nuptiæ. *Claud.* 29. Messal-
 linæ flagitia & dedecora. *Claud.* 26. Messallina
 supplicio affecta. *Claud.* 26.
 Messana. *Cal.* 51.
 messes. *Cas.* 40.
 Mestrius Florus. *Vesp.* 22.
 metæ auratæ, tophinæ, lignæ. *Claud.* 21. metæ
 Circi sublata. *Cas.* 39.
 metallorum jus civitatibus multis a Tiberio adem-
 ptum. *Tib.* 49. ad metalla condemnare. *Cal.* 27.
 Metellus, vide Quintus. *Gr.* 3. Q. Metel i orationes.
Aug. 89. pro Q. Metello oratio Cæsaris. *Cas.* 55.
 μετεωρία. *Claud.* 39. μετεώρως. *Claud.* 4.
 Metius Pomposianus. *Vesp.* 14. Dom. 10. Metius Rufus
 Ægypto præfectus. Dom. 4. Metius sibi videtur
 formosus. Dom. 20.
 metoposcopi prædictio de Titi imperio. *Tit.* 2.
 metra varia, vulgaria. *Gr.* 23. de metris liber Ennii.
Gr. 1.
 μή καὶ σὺ γαμήσαι θέλεις. Dom. 10.
 μή προποκειμένη ἡμῖν. *Claud.* 4.
 metuitur tumultus. *Aug.* 25. metuens periculum.
Aug. 10. extrema. *Cal.* 54. *Vesp.* 4. tumultum. *Tib.*
 65. metuendus. *Vesp.* 4.
 metus. *Aug.* 15. metus calumniarum. *Cas.* 20. da-
 mni. *Cas.* 67. *Aug.* 25. discriminum. *Tib.* 25. im-
 minentium. *Vit.* 14. iudicii. *Cas.* 18. iudicium.
Ner. 23. periculi. *Claud.* 36. pœnæ. *Aug.* 40. rui-
 næ. *Aug.* 43. sacramenti. *Tib.* 8. turbarum. *Tib.* 4.
 venenorum. *Cal.* 29. injectus. *Cal.* 38. nimius.
Cas. 51. metus cepit eos. *Cas.* 19. metus obicitur
Aug. 6.
 Mevania. *Cal.* 43.
 migrare Alexandriam. *Cas.* 79.
 miles gregarius. *Aug.* 14. *Claud.* 10. *Galb.* 20. inten-
 tus, paratus. *Cas.* 65. legendus, exauctorandus.
Tib. 30. libertinus. *Aug.* 25. manipularis. *Oth.* 10.
 prætorianus. *Tib.* 60. miles, h. e. milites. *Aug.* 44.
Claud. 1. & 12. *Vit.* 10. & 15. miles veteranus ac
 tiro pro milites. *Galb.* 6. milites. *Aug.* 25. milites,
 cui oppositum Quirites. *Cas.* 70. milites convocati.
Cas. 66. educti. *Oth.* 9. fortissimi. *Cas.* 67. novi.
Cas. 29. poscentes præmia. *Aug.* 17. prætoriani.
Aug. 99. & 101. summissi. *Cas.* 43. tumultuantes.
Cal. 51. veterani. *Cas.* 84. universi. *Cas.* 68. milites
 præmio pigneratur primus Claudius. *Claud.* 10.
 miles gregarius spectaculo ludorum in 14. ordi-
 nibus sedens. *Aug.* 14. miles secretus a populo.

Aug. 44. miles latine respondere iussus. *Tib.* 71.
 miles decollandi artifex. *Cal.* 32. miles ferendæ
 opis gratia accurrit Neroni, dum tragœdiam lu-
 dit. *Ner.* 21. miles gladio se confodit ad pedes
 Othonis. *Oth.* 10. militi multa imposita a Galba.
Galb. 7. militem unde probaret Cæsar. *Cas.* 65. mi-
 lites fama hostilium copiarum perterritos, rem
 amplificando confirmabat Cæsar. *Cas.* 66. milites
 ungentati bene pugnare possunt. *Cas.* 67. milites
 Cæsaris commilitones appellati. *Cas.* 67. milites
 quam diligeret Cæsar. *Cas.* 67. milites adverfo
 apud Durachium prælio pœnam deposcentes
 ultro consolandos magis quam puniendos habuit
 Cæsar. *Cas.* 68. milites non amplius commilito-
 nes ab Augusto dicti. *Aug.* 25. milites domos Se-
 tanorum ingredi prohibiti. *Claud.* 25. milites
 clastarii a Galba decimati. *Galb.* 12. milites capite.
 puniti. *Oth.* 1. milites in luctu defuncti Othonis
 vim sibi inferunt. *Oth.* 12. militum Cæsaris disci-
 plina. *Cas.* 65. militum circa delicta ut se gesserit
 Cæsar. *Cas.* 67. militum Cæsaris licentia. *Cas.* 67.
 militum studium erga Cæsarem. *Cas.* 68. militum
 quicquid ubique ad certam stipendiorum formu-
 lam adstrictum ab Augusto. *Aug.* 49. militum li-
 centia. *Vesp.* 8.
 Miletus. *Cal.* 21.
 militare adversus. *Cas.* 68.
 militare opus. *Aug.* 18. rem militarem ut instituerat
 Augustus. *Aug.* 24. circa dona militaria qualis fue-
 rit Augustus. *Aug.* 29.
 militia emerita. *Cal.* 44. equestris. *Aug.* 46. imagina-
 ria. *Claud.* 25. securior meliorque. *Vesp.* 6. militiae
 equestres. *Claud.* 25. *Plin.* 1.
 millia passuum. *Cas.* 25.
 milliarium. *Ner.* 48. *Vesp.* 1. milliarium aureum. *Oth.*
 6. milliariæ porticus. *Ner.* 31.
 Milo circumpositis armatis causam apud iudices di-
 cit. *Cas.* 30.
 mimographi. *Gr.* 18.
 mimus. *Cas.* 39. *Aug.* 53. *Cal.* 45. & 57. mimus.
 actio simulata, ut hic, amica nuptiarum specie re-
 cepta. *Oth.* 3. mimus vitæ. *Aug.* 99. agendus. *Ner.*
 4. latinus. Dom. 15.
 minaciter. *Tib.* 5.
 minæ. *Aug.* 16. minæ ingentes. *Cas.* 70.
 minari cui malum. *Ner.* 40. supplicium. *Cas.* 4 vincula.
Tib. 57. cadaveri uncum. *Tib.* 75.
 minax epistola. *Claud.* 35. minacissimus. *Cal.* 51.
 Minerva. *Cal.* 25. Minerva Domitiano culta Dom.
 15. Minervæ effigies. Dom. 4. collegium institu-
 tum. *ibid.*
 minimum. *Aug.* 14. non minimum periculum. *Aug.*
 67.
 ministrare manu. *Tib.* 14.
 minister sacrificii. *Tib.* 44. ministri Caji. *Aug.* 67.
 albat. Dom. 12. cari. *Vesp.* 23. fugati. *Vesp.* 5.
 vocati. *Tib.* 73.

ministe-

I N D E X.

- ministerium. *Tib.* 55. ministerium C. Pisonis. *Cal.* 2. arenæ. *Ner.* 12. scortorum, &c. *Ner.* 27.
ministrare cui. *Aug.* 45. ministrator. *Vit.* 17.
minor. *inferior.* *Aug.* 94. minor bipedali. *Aug.* 43. minor annis XL. *Cas.* 42. natu. *Tib.* 2. opinione occasio. *Cas.* 3. potentia, dignitate. *Tib.* 1.
Minos. *Galb.* 2. Monois exemplum in quo secutus Tiberius. *Tib.* 70.
minuere. *extenuare.* *Cas.* 66. minuere gratiam. *Oth.* 1. vectigalia. *Ner.* 10.
minus parte. *Cas.* 42. minutæ quæstiunculæ. *Gr.* 24. minutissimi ictus. *Vit.* 17.
minium. *Cal.* 18.
miraculo esse. *Oth.* 12. miracula irrita. *Cal.* 51.
mirari oblivionem. *Claud.* 39. vilitatem. *Cas.* 50.
mirmillo. *Ner.* 30. *Dom.* 10. mirmillonem secum rudibus batuentem confodit Cæsar. *Cal.* 32. mirmillonum armaturæ rescissæ. *Cal.* 55.
mirum. *Cas.* 68.
miscelli ludi. *Cal.* 20. miscellus. *Claud.* 4.
miscens minas & preces. *Oth.* 3.
Misenum. *Aug.* 49. *Tib.* 72. *Æ.* 74. *Ner.* 31. Misennensis classis. *Plin.* 3.
miserati conditionem suam lacrimis. *Claud.* 36. miserans turba. *Claud.* 10.
miseratio. *Cas.* 84. miseratio domus. *Cal.* 13. miseratione quanta maxima posset. *Ner.* 47.
Missicius prætorianus. *Ner.* 48.
missiles res. *Aug.* 98. missilia. *Dom.* 4. missilia variarum rerum. *Cal.* 18. missilia rerum omnium populo sparsa. *Ner.* 11.
missio. *dimissio.* *Cas.* 7. *Æ.* 70. *Aug.* 17. *Æ.* 24. *Vit.* 15. missio sanguinis. *Cal.* 29. missio impetrata. *Vesp.* 1. sine missione editi gladiatores. *Aug.* 45.
missiones. *Aug.* 49. miliones veteranorum rarissimæ. *Tib.* 48.
missus multiplicati in ludis Circ. *Ner.* 22. missus qui ni. *Claud.* 21. missus peraguntur. *Dom.* 4. missum Romam caput. *Aug.* 13. missus in arenam aper. *Tib.* 72. missæ ad senatum rationes. *Ner.* 15. missam facere. *Cal.* 25. missam facere legionem. *Cas.* 69. missa facere. *omittere.* *Cas.* 49.
mistura vitiorum atque virtutum æquabilis. *Dom.* 3.
mistum. *Tib.* 33.
mitellita. *Ner.* 27.
Mithridates Asiam vastat. *Cas.* 4. Mithridates magnus. *Cas.* 35. rex. *Ner.* 24. victus. *Cas.* 19. Mithridaticum bellum. *Tib.* 37.
mitiganda atrocitas. *Tib.* 48.
mittere canem, senionem. *Aug.* 71. denarios. *Aug.* 71. Jovi diadema. *Cas.* 79. epistolam. *Cas.* 56.
funus ex. *Tib.* 37. cui nuntium. *Ner.* 42. repudium. *Cal.* 36. obviam scaphas. *Claud.* 38. successorem. *Dom.* 1. suffragia Romam. *Aug.* 46.
tabulam. *Claud.* 21. mitti, in legationem scil. *Aug.* 44. in provincias. *Aug.* 36. mittens mappam. *Ner.* 22. mittendi legati. *Cas.* 24.
Mitylenæ. *Aug.* 66. *Tib.* 10. Mitylenarum expugnationio. *Cas.* 2.
Mnester pantomimus. *Cal.* 36. quam charus Cajo. *Cal.* 55. Mnesteris pantomimi tragoedia. *Cal.* 57.
moderari duritiam legum. *Claud.* 14. pretia. *Dom.* 7. successum. *moderate uti successu.* *Aug.* 13. moderatus decursionem scuto. *Galb.* 6.
moderatio. *Aug.* 21. *Tib.* 32. *Cal.* 16. moderatio principum. *Dom.* 23. admirabilis. *Cas.* 75. singularis. *Oth.* 3.
modestia. *Tib.* 47. *Tit.* 4. modeste parum. *Aug.* 64. modestiores magistratus. *Dom.* 8.
Modestus, vide Julius. *Gr.* 20.
modice. *Aug.* 73.
modicella culcita. *Ner.* 48.
modius frumenti. *Cas.* 38. tritici. *Galb.* 7.
modo. *tantum.* *Aug.* 21.
modulatum carmen. *Cal.* 16. modulatae laudationes. *Ner.* 20. modulata carmina. *Aug.* 57. *Ner.* 42.
modus mensuraeque. *Cas.* 26. modus ædificiorum. *Aug.* 89. humanitatis. *Tib.* 29. interimendi adhibitus. *Ner.* 37. manumittendi. *ne plures quam par est, manumittantur.* *Aug.* 40. proscribendi. *Aug.* 27. summæ, *h. e. quantitas.* *Cal.* 38. adhibitus. *Aug.* 100. *Ner.* 16. modus adhibendus. *Tib.* 34. certus. *quantitas.* *Cas.* 44. pristinus. *Aug.* 35. modo nullo adhibito. *Vit.* 15. *Cal.* 2. modo simili. *Aug.* 1. ad modum virilem. *Ner.* 44. crudelem in modum. *Tib.* 52. in modum fœdum. *Claud.* 36. in modum obscœnum commota manus. *Cal.* 56.
modulus corporis. *Ner.* 49.
mœchus uxoris suæ. *Oth.* 3. mœchus calvus de Cæsare dictum. *Cas.* 51.
mœnia patriæ. *Ner.* 38. collapsa. *Cal.* 21. prospecta, non adita. *Tib.* 72. mœnia urbis promoveri Ostiam tenus destinarat Nero. *Ner.* 16.
mœror domesticus, communis. *Cal.* 5.
Mœsia. *Oth.* 9. Mœsia a Dacis & Sarmatis occupatur. *Tib.* 41. Mœsiarum exercitus. *Vit.* 15. Mœsiaci exercitus. *Vesp.* 6.
mœstus dies. *Aug.* 23.
moles rerum. *Aug.* 84. moles objecta. *Claud.* 20. moles jactæ. *Cal.* 37.
molestia navigandi. *Cal.* 23. minor. *Aug.* 35.
molesta dialectos. *Tib.* 56.
molestissimus exactor. *Gr.* 22. moleste scribere, loqui, *h. e. ut vix intelligatur.* *Aug.* 86.
moliri. *Cas.* 31. moliri majora. *Cas.* 8. res novas. *Aug.* 14. *Æ.* 66. *Tib.* 25. *Galb.* 11. moliens facinoræ. *Cal.* 49. multa. *Tib.* 3. res novas. *Tib.* 65. *Dom.* 7. molientes. *Ner.* 31.
molitor novarum rerum. *Dom.* 40. molitrix novarum rerum. *Ner.* 35.
mollicies. *Gr.* 14. mollis. *Cal.* 56.
momenti nullius esse. *Dom.* 10. momento eo ipso. *Tib.* 14. momenta horarum, diei, noctis. *Aug.* 50.
momenta omnia. *Cas.* 65.

Ccccccc

monetæ

monetæ servi a Cæsare præpositi. *Cæs.* 76.
 monuit, caveret. *ut cav.* *Cæs.* 81. moneri sorte. *Tib.*
 14. monitus somnio. *Aug.* 91. *Galb.* 9. moniti spe-
 culatores. *Cal.* 44.
 monitio. *Aug.* 89. monitio addita. *Tib.* 18. mo-
 nitus Dei. *Aug.* 94.
 monile. *Galb.* 18. monile e gemmis. *Cal.* 55.
 monopolium. *Tib.* 71. monopolia. *Tib.* 30.
 mons Albanus. *Claud.* 4. Cælius. *Tib.* 48. *Vesp.* 9. Ge-
 benna. *Cæs.* 25. effossus, excisus. *Claud.* 20. sum-
 mus. *Vesp.* 1. Tarpejus. *Cæs.* 44. Vesevius. *Tit.* 8.
 montes Ceraunii. *Aug.* 17.
 monstrare curiam. *Cæs.* 80.
 monstrum. *Cal.* 22. monstra magna, assidua. *de pro-*
digiis. *Galb.* 10. monstrosus vita scriptisque. *Gr.*
 15. monstruosæ libidines. *Cal.* 16.
 monumentum. *sepulchrum.* *Cæs.* 81. *Aug.* 95. *Ner.*
 38. monumentum Capiis. *Cæs.* 81. Juliae ictum
 fulmine. *Aug.* 95. monumentum. *Vesp.* 12. *Dom.*
 8. Drusi. *Claud.* 46. gentile Domitiorum. *Ner.* 50.
 proximum. *sepulchrum.* *Dom.* 15. monumenta. *histo-*
ria. *Cæs.* 54. monumenta studiorum. *Cal.* 3. *Vespa-*
fiorum. *Vesp.* 1. nova, resecta, exulta. *Aug.* 29.
 mora. *Aug.* 32. moræ. *Cæs.* 34. *Aug.* 78.
 morari. *impedire.* *Cæs.* 57. *Cal.* 6. *Claud.* 39. morari.
detinere. *Aug.* 97. morari lectorem. *Aug.* 86. mo-
 rari inter homines. *Ner.* 33. morantur nuntii. *Tib.*
 65. morans. *detinens.* *Cæs.* 62.
 Morboniam abire. *Vesp.* 14.
 morbus aquæ intercutis. *Ner.* 5. podagræ. *Gr.* 3. quar-
 ranæ. *Cæs.* 1. aggravans. *Cæs.* 1. anceps. *Aug.* 59.
 articularis. *Galb.* 21. comitialis. *Cæs.* 45. *Cal.* 50.
Ner. 33. diutinus. *Cal.* 1. gravis. *Tit.* 2. gravior.
Tib. 72. varians. *Aug.* 98. morbi varii, tenaces.
Claud. 2. morbi leniendi. *Tit.* 8
 mordicus trahere. *Cæs.* 64.
 mori inedia. *Aug.* 53. *Tib.* 53. moriens. *Aug.* 28. mo-
 riendum esse, Augusti dictum ad eos, qui veniam
 orarent. *Aug.* 15.
 morigerari cui ore. *Tib.* 44.
μωρὸν ἀνάστατος. *Claud.* 38.
 morositas nimia in stylo. *Tib.* 70.
 morosior circa. *Cæs.* 45. morosissime. *Aug.* 66.
 mors Ennii. *Gr.* 2. consulis repentina. *Cæs.* 76. libe-
 rorum. *Tib.* 54. Othonis minime congruens vitæ.
Oth. 12. Panfæ suspecta. *Aug.* 11. Pisonis. *Cæs.* 9.
 patrum. *Vesp.* 11. Syllæ. *Cæs.* 3. tyranni. *Tib.* 75.
 vindicis. *Galb.* 11. appetita. *Ner.* 2. celata. *Claud.*
 45. comperta. *Cæs.* 3. consciscenda. *Claud.* 31.
 cruenta. *Cal.* 26. Augusti præcognita. *Aug.* 97. re-
 pentina. *Aug.* 4. simplex. *Cæs.* 74. simulata. *Ner.*
 23. sua. *Cæs.* 89. subita & celeris. *Cæs.* 87. volunta-
 ria. *Tib.* 54. *§* 66. *Cal.* 26. *Ner.* 34. *Galb.* 3 mors
 prævenit. *Cæs.* 44. mortis arbitrium. *Luc.* 9. mor-
 tem, leve supplicium putabat Tiberius. *Tib.* 61.
 mortem nepotum patientius fert Augustus, quam
 Juliarum probrum. *Aug.* 65.

mortalitas. *Claud.* 46.
 mortali specie amplior. *Aug.* 94.
 mortuus elatus. *Tib.* 57. mortui eodem anno pleri-
 que ex omni magistratuum genere. *Claud.* 46.
 morsus aspidis. *Aug.* 17. viperæ. *Claud.* 16. morsu.
Tib. 44.
 mos comitiorum revocatus. *Cal.* 16. majorum. *Rhet.*
 1. patriæ spretus. *Cæs.* 76. spectandi confusissimus
 & solutiss. *Aug.* 44. antiquus. *Cæs.* 20. *Aug.* 24. ci-
 vilis. *Aug.* 17. civilis, militaris. *Claud.* 22. solen-
 nis. *Aug.* 56. vetus, exoletus, &c. *Galb.* 4. mos
 ej erat. *Rhet.* 6. mos est suscipi. *Aug.* 97. moris an-
 tiqui supplicium. *Claud.* 34. moris prisca decori-
 que, *scil. esse.* *Aug.* 43. more. *Aug.* 35. more clien-
 tium. *Aug.* 60. concionantis. *Rhet.* 6. hostiarum.
Aug. 15. majorum. *Tib.* 35. *Cal.* 3. *Ner.* 49. *Dom.*
 11. novo. *Tib.* 2. solenni. *Claud.* 21. suo. *Cæs.* 84.
 tradito. *Tib.* 61. veteri. *Dom.* 8. *Rhet.* 3. mores Cæ-
 sariis. *Cæs.* 44. Juliae. *Tib.* 7. mores corrigendi. *Tib.*
 59. publici. *Tib.* 33. *§* 42.
 movere animum vulgi. *Ner.* 53. bellum. *Claud.* 13.
 sibi invidiam. *odium conciliare.* *Cæs.* 78. seditionem.
Cæs. 69. *Cal.* 48. movere loco. *Tib.* 64. ordine Sen.
Cæs. 43. Senatu. *Dom.* 8. movit terra. *Claud.* 22.
 movit a Miseno. *Cal.* 13. movente ipso. *Vit.* 9. mo-
 turus, *scil. castra, seu in hostem.* *Cæs.* 60. moveri
 ostentis. *Aug.* 92. movetur expectatio. *Cæs.* 42.
 movetur spes dissensionis. *Cæs.* 3. moventur catus.
Cæs. 41. movens bella. *Tib.* 59.
 motus injuria. *Aug.* 44. motus ostento. *Aug.* 94.
 voluntate, spe. *Ner.* 18. venter. *Ner.* 33. mota
 mentio. *injecta.* *Cæs.* 79. motum jurgium inter.
Tib. 11. motæ conditiones. *Cæs.* 75.
 motiunculae leves. *Vesp.* 24.
 motus. *seditio.* *Vesp.* 4. motus Camilli. *seditio, ut pu-*
10. Oth. 1. capitis creber. *Cal.* 38. Galliarum. *Ner.*
 40. ardens. *Cæs.* 55. civilis. *Claud.* 35. motus ho-
 stiles. *Tib.* 37.
 mox. *Aug.* 17. *§* 47.
 Mucia, Cn. Pompeji a Cæsare corrupta. *Cæs.* 50.
 Mucianus, *vide* Licinius. *Vesp.* 6. *§* 13.
 mucro gladii. *Vit.* 17. mucrones. *Galb.* 19.
 mugitus. *Galb.* 18.
 mula cum pepererit. *Galb.* 4. mulæ partus. *ibid.* mu-
 læ calceandæ. *Vesp.* 23. mularum soleæ. *Ner.* 30.
 Mulio vocatus Vespasianus. *Vesp.* 4. mulio. *Vesp.* 2.
 muliones canusinati. *Ner.* 30. muliones. *Vit.* 7.
 muli e pistrino. *Cæs.* 31. ad mulos pecunia constituta.
Aug. 36.
 mulcare male. *Cæs.* 17.
 mulier omnium virorum. *Cæs.* 52. mulier arcessita.
Ner. 33. ferox, impotens. *Ner.* 28. mulier gra-
 vissimis tormentis excruciat de scelere patroni re-
 ticet. *Cal.* 16. mulier vulgaris. *Vit.* 2. subit judi-
 cium majestatis. *Tib.* 2. mulieres. *conjuges.* *Aug.*
 69. mulieres in theatrum ante horam quintam ne
 veniant. *Aug.* 44. mulieres in spectaculis enixæ.
Ner.

Ner. 23.
 mulieris barbaræ species humana amplior. *Claud.*
 1.
 mulierculæ. *Tib.* 6.
 muliebri veste ceremonias publicas polluit *Clo-*
dus. *Cæs.* 6. muliebris sexus athletarum spectacu-
 lo submotus. *Aug.* 44.
 nullus grandis. *Tib.* 60. nulli tres 3000. nummum
 veneunt. *Tib.* 34.
 multum. *Dom.* 20.
 multa irrogata. *multa.* *Tib.* 3.
 multare. *Claud.* 38. multare bonis. *Cæs.* 42. parte agri.
Cæs. 70. multatus pecunia. *Aug.* 12. sacerdotio.
Cæs. 1. multatus est poena. *pro multavit.* *Aug.*
 21.
 multa nox. *Aug.* 78.
 multifariam. *Tib.* 52. *Cal.* 8. *Galb.* 19.
 multitudo. *plebs.* *Aug.* 46. multitudo. *populus.* *Tib.*
 72. *Ner.* 13. multitudo gentium. *Cæs.* 84. homi-
 num, judiciorum. *Aug.* 29. sagittarum. *Cæs.* 68.
 statuarum, imaginum. *Tit.* 4. multitudo conferta.
Tib. 2. confluens. *populus.* *Cæs.* 16.
 Mumia Achaica. *Galb.* 3.
 L. Mummius. *Galb.* 3.
 Munatius Plancus. *Aug.* 7. *§* 29. L. Munatius Plan-
 cus cos. *Tib.* 5.
 apud Mundam. *Aug.* 94. Mundenſe prælium. *Cæs.*
 56.
 munditiæ. *Cæs.* 46. munditiæ muliebres. *Oth.* 12.
 municeps Reatinus. *Vesp.* 1.
 municipales agri. *Aug.* 13. municipia. *Aug.* 100.
 municipatim dividere. *per municipia.* *Cæs.*
 14.
 munificentia. *Tib.* 48. *Tit.* 7. munificentia Cæſaris.
Cæs. 10.
 munire viam. *Cæs.* 44. muniri tunicis, &c. *Aug.* 82.
 munitus lorica. *Aug.* 35. munienda via. *Aug.*
 30.
 munitio oppidi. *Galb.* 10. viæ. *Tib.* 31. munitio
 Dyrrachina. *obsessio.* *Cæs.* 68. munitiones viarum.
Cal. 27.
 munus ducis, militis. *Aug.* 10. munus edendi ludos.
Aug. 10. judicandi. *Aug.* 32. officiorum. *Cæs.* 67.
 publicum, privatum. *Claud.* 2. subitum. *Tib.*
 18. munera imperatoria. *Vesp.* 24. publica. *Tib.*
 10. *§* 15. senatoria. *Aug.* 35. muneri accipere
aliquid. *Ner.* 56. *Galb.* 10. muneri anulum offer-
 re. *Ner.* 46. munera. *dona.* *Tib.* 6. munera quibus
 est a Pompeja donatus Tiberius. *Tib.* 6. munera
 in rogam coniecta. *Cæs.* 84.
 munus. *ſpectaculum.* *Cæs.* 26. munus gladiatorium.
Aug. 43. *Cal.* 35. *Vit.* 12. *Aug.* 43. *Cæs.* 75. *Ner.*
 12. *Cæs.* 10. *§* 39. *Tib.* 7. 37. *§* 40. *Cal.* 26. *Claud.*
 2. 24. *§* 34. *Ner.* 4. *Tit.* 8. *Cæs.* 54. *Dom.* 12. *Aug.*
 45. *Cal.* 18. *Claud.* 21. munus apparatiſſimum,
 largiſſimum. *Tit.* 7. munus gladiatorium in quo
 nullus occiſus. *Ner.* 12.

munera quaestoria. *Dom.* 4.
 munerarius. *Dom.* 10.
 munuscula varia. *Aug.* 98.
 murænarum lactes. *Vit.* 13.
 Murena, *vide* Varro. *Aug.* 19. *Tib.* 8. Murenæ. *Gr.*
 9.
 Murenæ conjuratio. *Aug.* 56.
 murales coronæ. *Aug.* 25.
 murmur Ætnæi verticis. *Cal.* 51.
 murrhinus calix. *Aug.* 71.
 murus. *mœnia.* *Ner.* 23. murus disiectus Neapolim
 intranti Neroni. *Ner.* 25. murus Perusinus. *mœnia.*
Aug. 14. murus ſaxeus. *Ner.* 38.
 ſub Muſarum clientela ſcriptores ac poetæ. *Gr.* 6.
 Muſa, *vide* Antonius. *Aug.* 59. *§* 81.
 ne muſca quidem. *Dom.* 3.
 muſeum vetus Alexandriæ. *Claud.* 42.
 muſica. *Tit.* 3. muſica occulta. *Ner.* 20. muſicus agôn.
Ner. 23. muſicum certamen. *Ner.* 12. *Dom.* 4. mu-
 ſici agones. *Ner.* 22.
 mutare. *Aug.* 69. mutare habitum. *Claud.* 15. mo-
 res. *Tib.* 67. ſacramentum. *deficere.* *Claud.* 13. ſen-
 tentiam. *Cæs.* 14. tribunos militum. *Tib.* 41. ve-
 ſtem. *Tib.* 2. mutaſſe veſtimenta. *Tib.* 58. mutari
 caſu. *Tib.* 67. mutans veſtimenta. *Tib.* 14. muta-
 ta voluntas. *Aug.* 12. mutatum ſacramentum.
Galb. 10.
 mutatio crebra matrimoniorum. *Aug.* 34. rerum.
Galb. 8. *Dom.* 16. temporum. *Ner.* 5.
 Mutina. *Aug.* 10. apud Mutinam. *Aug.* 77.
 Mutinenſis acies. *Aug.* 12. Mutinenſe bellum.
Aug. 9. *§* 84. *Rhet.* 1.
 mutua libido. *Vit.* 12.
 mutuari pecunias. *Aug.* 39.
 Mylæ. *Aug.* 16.
μυροβρεχέις. *Aug.* 86.

N.

Nactus compendium. *Vit.* 2. febrim. *Tit.* 10. imā-
 gunculam. *Aug.* 7. licentiam. *Tib.* 42. occa-
 ſionem. *Cæs.* 11.
 Nævia, *vide* Ennia. *Cal.* 12.
 Nævii Punicum bellum. *Gr.* 2.
 næniam canere. *Aug.* 100.
 Nais. *Ner.* 3.
 nando trajecit flumina Cæſar. *Cæs.* 57. nandi peritia
 ſumma in Cæſare. *Cæs.* 64. nando evadere. *Ner.*
 34.
 nanus adſtans menſæ Tiberii. *Tib.* 61.
 Narbona. *Tib.* 4.
 Narciffus. *Claud.* 37. libertus. *Claud.* 28. Claudii li-
 berius. *Tit.* 2. Narciffus promovet *Veſpaſianum.*
Vesp. 4. Narciffi imago aurea. *Vit.* 2. Narciffi ami-
 cos odit Agrippina. *Vesp.* 4.
 nares humentes. *Claud.* 30.
 narrare familiaribus ſomnium. *Aug.* 94.

nasatus (*forte.*) *Vesp.* 23.
 Naso. *Cas.* 52. Naso. *vide* Actorius. *Cas.* 9.
 nasus aduncus. *Galb.* 21. eminentior, deductior. *Aug.* 79.
 natalis. *Aug.* 57. *§* 81. *Tib.* 26. *Cal.* 49. *Dom.* 10. natalis filia. *Tit.* 5. Sejani. *Tib.* 65. supremus. *Tib.* 74. natale solum. *Cal.* 8. natales. *Aug.* 5.
 natare. *Dom.* 22. natare docet suos Augustus. *Aug.* 65. natare nescit Caligula. *Cal.* 54.
 natrix, serpentis genus. *Cal.* 11.
 natione Hispanus. *Gr.* 20. nationes quietæ. *Aug.* 21.
 natura, αἰδοῖον. *Tib.* 45. natura ingenii. *Dom.* 3. naturæ acerbæ esse. *Gr.* 9. natura comis facilisque. *Gr.* 7. muliebris. *Ner.* 28. sæva, lenta. *Tib.* 57. probrota. *Cal.* 11. natura parturit. *Aug.* 94. natura. *Aug.* 77.
 naturalis filius. *non triviali notione pro notho, sed qui opponitur adoptivo.* *Tib.* 52. *§* 55. naturalis historia. *Plin.* 2.
 natus orbi dominus. *Aug.* 94. natus super cœnam sermo. *fortuito ortus.* *Cas.* 87. natus fidere. *Aug.* 94. natum inde consilium. *Cal.* 51.
 navare operam cantanti. *Ner.* 20. navata opera. *Ner.* 33. *Galb.* 16.
 navalis victoria. *Aug.* 25. navalia spolia. *Aug.* 18.
 navarchi. *Vit.* 13.
 naufragium. *Cas.* 89. *Aug.* 27. *Ner.* 34. naufragium duplex. *Aug.* 16. factum. *Aug.* 8.
 navigare Oceanum. *Claud.* 1. navigandi studium in Augusto. *Aug.* 82.
 navigium corruptum, machinosum. *Ner.* 34. parvulum. *Cas.* 58. unum. *Aug.* 16. navigia delicatissima, redimita coronis. *Vit.* 10.
 navis Alexandrina. *Aug.* 98. *Galb.* 10. navis Alexandria pulverem luctatoribus aulicis advehens. *Ner.* 45. navis matris Deum Tiberino vado obhærens. *Tib.* 2. navis oneraria. *Tit.* 5. prævisa. *Tib.* 14. proxima. *Cas.* 64. solutilis. *Ner.* 34. vetustissima. *Cas.* 66. naves aptatæ. *Tib.* 65. fabricatæ. *Aug.* 16. hostium fugatæ. *Aug.* 16. onerariæ contractæ, collocatæ ad ancoras. *Cal.* 19. rostratæ. *Cas.* 63. naves inter missilia. *Ner.* 11.
 navicula vectoria. *Cas.* 63.
 Naulochus. *Aug.* 16.
 naumachia. *Cas.* 39. *§* 44. *Claud.* 21. *Dom.* 5. naumachia marina. *Ner.* 12. præclusa. *Ner.* 27. vetus. *Tit.* 7. naumachiæ horti. *Tib.* 72.
 naumacharii. *Claud.* 21.
 Nauplii mala. *Ner.* 39.
 nausea marina. *Cal.* 23.
 nautæ coronati, &c. *Aug.* 98.
 Neapolis. *Aug.* 98. *Tib.* 4. *Ner.* 20. *§* 25. Neapoli primo artem cantandi protulit Nero. *Ner.* 20. Neapolitanum certamen. *Claud.* 11. Neapolitanorum Respub. *Aug.* 92.
 nebulosus. *Gr.* 15.
 necdum. *Aug.* 10. *§* 29. necdum. nondum. *Ner.* 34.

nec opinantes. *Vesp.* 3.
 necubi. *Aug.* 46. *§* 86.
 necare militem. *Aug.* 14. senatum veneno. *Ner.* 43. fame. *Tib.* 54. veneno. *Galb.* 9. manu. *Cas.* 81.
 necatus fraude. *Claud.* 27. necaturus plures. *Tib.* 62. necanda filia. *Aug.* 65.
 necessarius quæstioni. *Tib.* 62. necesse est adesse. *Aug.* 35. necessario. *Aug.* 6.
 necessitas temporis. *Tib.* 6. permanendi imponitur. *Cas.* 60. necessitates. *Cas.* 68. *Tib.* 47.
 necessitudo. *Cas.* 27. *Aug.* 17. necessitudo. affinitas. *Aug.* 62. necessitudinis genus. *Ner.* 35. necessitudines. caritates. *Aug.* 17. *Tib.* 11. necessitudines. propinqui. *Tib.* 50. *Claud.* 6. necessitudines. necessarii. *Cal.* 4. necessitudines mutux. *Aug.* 48.
 nefanda atrocitas. *Cal.* 48.
 negare quid. *Cas.* 22. alicui officium. *Gr.* 16. quidquam petentibus. *Tit.* 8. nihil poscenti. *Vit.* 8. civitatem. *Aug.* 40. negat eum scire. *Cas.* 36. negat suscipiendum. *Aug.* 25. negat se videri. *Cas.* 55. negavit accepturos, &c. *Aug.* 42. se alleclurum. *Tib.* 51. se jus dicturum. *Claud.* 25. se habere. *Cal.* 15. se iturum. *Ner.* 48. quenquam scivisse. *Ner.* 37. suscepturum. *Aug.* 97. negans, hoc facile esse. *Cas.* 22. negans, se posse. *Dom.* 15. se facturum. *Cas.* 30. negans oportere, &c. *Tib.* 31. negatus civibus. *Tib.* 73. negata libertas. *Vesp.* 16. negatum Maris. *Claud.* 20. negantur ranae coaxare. *Aug.* 94.
 negligens lenocinii. *Aug.* 79. negligentior. *Galb.* 14. negligentior circa Deos. *Tib.* 69. negligenter. *Gr.* 9. negligentia inquisitorum. *Claud.* 16. sermonis, rerumque. *Claud.* 40.
 negligere pignora. *Aug.* 21. somnia. *Aug.* 91. studia. *Dom.* 20.
 neglecto jure. *Vit.* 11.
 negotiantes scribæ. *Dom.* 9. negotiantium ratio habitata sub Augusto. *Aug.* 42. negotiationes pudendæ. *Vesp.* 16.
 negotiatores urbici. *Cas.* 49. negotiatoribus certa lucra proposita. *Claud.* 18.
 negotium. *Aug.* 32. negotium dare, ne. *Aug.* 40. cui datum. *Aug.* 3. *Tib.* 34. *Ner.* 34. majus. *Aug.* 35. publicum, privatum. *Tib.* 30. tantum. *Tib.* 21. transactum. *Galb.* 19. in negotio magno habere. *Cas.* 23. negotia provinciæ. *Aug.* 33. negotia decisa. *Vesp.* 21. destinata. *Cas.* 80. majora. *Tib.* 50. referenda. *Aug.* 35.
 Nemaufenses statuas Tiberii subvertunt. *Tib.* 13.
 nemo non. *Cas.* 75.
 Nemorensis rex. *Cal.* 35. in Nemorensi villa Cæsaris. *Cas.* 46.
 nemus. *Aug.* 94. nemus Cæsaris. *Aug.* 43. proximum. *Cas.* 81. visendum. *Cal.* 43. nemora in prætoris. *Aug.* 72. nemora ac sylvæ (*junguntur ut diversa.*) *Tib.* 43.
 Neoptolemus tragædus. *Cal.* 57.

Nepos, *vide* Cornelius. *Aug.* 77.
 nepos pistoris, nummularii. *Aug.* 4. sororis. *Aug.* 94. nepotes *Augusti.* *Aug.* 43. & 64. nepotes sororum. *Cas.* 83. nepotes ab Augusto educati, litteras, natæ & alia docentur. *Aug.* 64.
 neptis Syllæ. *Cas.* 6. neptes *Augusti.* *Aug.* 31. neptes ut instituerit Augustus. *Aug.* 64.
 nepotini sumptus. *Cal.* 37.
 Neptunus. *Aug.* 16. & 18.
 nequissimus servus. *Dom.* 11.
 Nero qua gente ortus. *Ner.* 1. 2. 3. 4. quibus parentibus. 5. ejus nativitas & omina. 6. educatio. 7. principatus. 8. simulata pietas. 9. aliæque virtutes. 10. spectacula. 11. 12. 13. consulatus. 14. jurisdictio. 15. disciplina publica. 16. 17. 18. peregrinationes. 19. studium musicæ. 20. 21. equorum. 22. certamina musica. 23. 24. 25. petulantia. 26. luxuria. 27. libido. 28. 29. profusio. 30. 31. avaritia. 32. sævitia. 33. 34. 35. 36. 37. 38. infelicitas. 39. motus novi adversus eum. 40. quibus varie affectus est. 41. 42. 43. præparata etiam expeditione. 44. 45. sed omnibus territus. 46. & nova defectione. 47. fugit. 48. & se interimit. 49. funeratur. 50. statura ejus. 51. studia. 52. 53. 54. ambitio. 55. religio. 56. fama posthuma. 57.
 Nero, *vide* Tiberius. *Aug.* 62. Nero Sabina lingua fortis. *Tib.* 1. nepos Tiberii ex Germanico. *Tib.* 54. filius Germanici. *Cal.* 7. prænomen Claudii. 1. privignus Claudii. *Claud.* 27. in nomen familiæ Claudii adscitus. *Claud.* 39. quando natus. *Ner.* 6. alius, *habitus* Titus. *Tit.* 5. Cæsar publice declarat. *Rhet.* 1. & Otho rivales. *Oth.* 3. quidam apud Parthos propter nomen ut exceptus. *Ner.* 57. Neronis cognomen subit Otho. *Oth.* 7. Neronis hemistichium a Lucano in latrinis pronunciatum. *Luc.* 5. laudes. *Luc.* 1. liberalitates revocatæ. *Galb.* 15. Neronis poema Luscio. *Dom.* 1. Neronis somnium. *Vesp.* 5. inter Neronis comites Vespasianus. *Vesp.* 4. Neronis pater ex Antonia. *Ner.* 5. vir detestabilis. *ibid.* ab eo acta, perfidia, adulteria, incesta mors. *ibid.* & seqq. de Neronis adoptione Claudii pœnitentia. *Claud.* 43. Neronis nomen Othoni datum adulationis gratia. *Oth.* 7. Neroni quid maxime Vitellium conciliaverit. *Vit.* 4. Neroni inferiæ a Vitellio datæ. *Vit.* 11.
 Νέρων, Ὀπένης, &c. *Ner.* 39.
 Neroneus dictus mensis Aprilis. *Ner.* 55. Nero neus agon. *Ner.* 21. Neroneum certamen. *Vit.* 4.
 Neronia, certaminis genus. *Ner.* 12.
 Neronianus, *vide* Patrobius. *Galb.* 20. Neroniana cantica. *Vis.* 11.
 Neropolim Romam nuncupare vult Nero. *Ner.* 55.
 Nerva Domitiani successor. *Dom.* 1. Nervæ forum. *Dom.* 5.
 Nerulonenfis mensarius. *Aug.* 4.

nervi. *Aug.* 82. nervorum valetudo. *arthritis.* *Vesp.* 7.
 nescire litteras. *Ner.* 10. *Cas.* 77. nescio quid oblatrans. *Vesp.* 13.
 neutrius partis. *vulgo neutrales.* *Cas.* 75. neutram partem sequentes. *Ner.* 2.
 nex avunculi. *Aug.* 10. Cæsaris. *Aug.* 35. & 95. consulis. *Cas.* 5. patroni. *Dom.* 14. nex Cæsariana. *Ner.* 3. certissima. *Cal.* 57. inferenda. *Cas.* 20. ulciscenda. *Cal.* 12. voluntaria. *Aug.* 13.
 nexus brachiorum. *Ner.* 53. nexi funes purpura coccoque. *Ner.* 30.
 Nicanor Arei filius. *Aug.* 89. Nicanor, *vide* Sævius. *Gr.* 5.
 Nicia, *vide* Curtius. *Gr.* 14.
 Nicomedes. *Cas.* 2. Nicomedes Cæsarem subegit. *Cas.* 49.
 Nicomedis contubernium. *Cas.* 49.
 Nicon, bestia æsini, nomen. *Aug.* 96.
 Nicopolis condita. *Aug.* 18.
 nidor prandii. *Claud.* 33.
 nidi columbarum. *Aug.* 94.
 Niger, *vide* Aquilius. *Aug.* 11. *vide* Pontius. *Tib.* 73.
 P. Nigidius. *Aug.* 94.
 nihil aliud egerunt in hoc uno fuerunt occupati. *Cas.* 55. nihil aliud quam. *Cas.* 20. *Aug.* 83. *Dom.* 21. *Tit.* 9. *Claud.* 16. nihil æque quam timidus & diffidens fuit Claudius. *Claud.* 35. nihil dum. *Cas.* 7. nihil est Respub. *Cas.* 77. nihil liberorum. *Aug.* 69. nihil non. *Cas.* 19. *Tib.* 18. nihil sapere tanta mercede discis. *Rhet.* 5. nihilominus. *Cas.* 16.
 Nilus exæstuat. *Aug.* 18.
 nimis pauca. *valde pauca.* *Gr.* 24.
 Niobe cantata a Nerone. *Ner.* 21.
 niti dicuntur ventrem exonerantes. *Vesp.* 20. & 24. niti, scil. ad surgendum. *Vesp.* 24. niti expellere. *Aug.* 10. nitens transire. *Cas.* 20. nitentis, h. e. cacantis, vultus. *Vesp.* 20. nifus omnimodo, ne. *Aug.* 28.
 nixus genu. *Aug.* 52.
 nivatæ piscinæ. *Ner.* 27.
 nix mulso perfusa. *Dom.* 20.
 nobilis captivus. *Vesp.* 5. Grammaticus. *Gr.* 10. juvenis. *Cas.* 71. puer. *Galb.* 10. vir. *Tib.* 25. nobiles. *Gr.* 11. & 18. *Cal.* 58.
 nobiles pueri, puellæ. *Cal.* 16. *Claud.* 32. viri. *Vit.* 14.
 nobilissimus. *Galb.* 2. nobilissimus quisque. *Ner.* 36. *Gr.* 3. senator. *Ner.* 10. vir. *Cal.* 12. nobilissimi juvenes. *Cas.* 39. *Claud.* 27. nobilissima juvenus. *Aug.* 43.
 nobilitas generis. *Cal.* 22. nobilitas. *Galb.* 3.
 nocere cui. *Cas.* 74. nociturus. *Ner.* 35.
 noctu. *Aug.* 19. nocturnæ horæ. *Cal.* 50.
 Nola. *Aug.* 98. & 100. Nolæ templum Augusti. *Tib.* 40.
 nolle retinere. *Aug.* 38.

nomen. *existimatio. Vesp. 4. nomen. debitum. Gr. 11. nomen Agrippæ. Aug. 97. nomen Augusti (distinguitur a prænominis & cognomine) hereditarium. Tib. 26. nomen insulæ vulgatum. Tib. 43. patris patriæ recusatum. Ner. 8. Scipionum. Cas. 59. alienum. Aug. 29. & 55. blandius. Cas. 67. infanti datum. Ner. 6. favorabile. Ner. 57. felix & invictum. Cas. 59. gentile, adoptivum. Ner. 41. privatum. Vesp. 15. prius. Aug. 7. regium. Cas. 79. subtractum. Rhet. 2. uxorium. Cal. 25. nominis errore occisi. Cas. 85. Cal. 30. nomine abolito. Dom. 15. nomine Carnulius Tib. 61. nomine Masgaba. Aug. 98. Phœbe. Aug. 65. Agrippæ. Aug. 51. nomine communi. Cas. 19. communi Romæ & Augusti. Aug. 52. exercitus. Aug. 26. legionum communi. Claud. 24. meo. Aug. 71. suo. non pro aliis. Aug. 43. Tib. 11. suo Pompejique. Cas. 54. prædæ. loco pr. Cas. 38. stipendii. Cas. 25. usuræ. Cas. 42. nomina, ni fallor, hic pro debito. Cal. 41. nomina legatorum proposita. Vesp. 6. libertorum. servorum. Aug. 101. reorum. Aug. 32. barbarica. Cal. 47. præterita. Cal. 16. Romana, a quibus noluerit Claudius usurpari. Claud. 25.*

nomenculator. Aug. 19. nomenculatores. Cal. 21. Claud. 34.

Nomentana via. Ner. 48.

nominare. de electione sacerdotum. Claud. 22. nominare auctores. Cas. 20. nominare in tutoribus. Cas. 83. nominatus successor. Cas. 34. Ner. 2. inter socios. Cas. 17. ab indice. Tib. 73. in conjuratione. Cal. 26.

nominatim. Cas. 26. Aug. 53. Claud. 6. & 10. Ner. 40. νομινάτατε. Tib. 21.

νόμος inchoatus. Ner. 20.

nonnulli. Aug. 41. nonnulli. Aug. 3. & 10. nonnulli patrum. Aug. 59. urbanorum. Cas. 20. nonnunquam. Aug. 33. non sine. Aug. 13.

Nonæ. Aug. 92.

C. Nonius Asprenas. Aug. 43. & 56. Nonius (alii Novius) Niger. Cas. 17.

Norbanus Flaccus cos. Vit. 5.

Noricum regnum. Tib. 16.

nostratem vocem. Tib. 71.

nota nummi. Ner. 25. animi interior patefacta. Tib. 54. belli. Cas. 37. nota sideris percussus nummus. Aug. 94. notæ omnis nummi. Aug. 75. corporis. Aug. 65. genitivæ, dispersæ. Aug. 80. notæ. steganographia. Cas. 56. notis lasciviæ recentibus. Cal. 36. notis utebatur Cæsar in epistolis. Cas. 56. notis excipere. ταχυγραφείν. Tit. 3. per notas ut scripserit Augustus. Aug. 88.

nota iudicii. Tib. 35. segnitiae vetus. Claud. 5. nota excepta. Tib. 45. notam appositam demere. fama restituere. Claud. 16. notæ stigmatum. Cal. 27. notas ignominiosas demere. Vit. 8.

notare iudices, censura scilicet. Dom. 8. multos. Claud.

16. gestu senatum. Ner. 39. tribus nomine evitatis. Tib. 3. poena, ignominia, admonitione. 39. aliquos, quod. censorium verbum. Aug. 39. notari famosis scriptis. Dom. 8. notatus est, ut. censura verbum. Aug. 70. notatus calumnia. infamis factus, & foro ei interdictum, ob calumniam admissam. Rhet. 4. notatus cognomine. Vit. 3. dicto. Gr. 25. ignominia. Tib. 19. & 42. joco. Ner. 5. notata summa. siglis expressa. Galb. 5. notans exercitus. Aug. 96.

notabilis favor. Cal. 14. varietas. Ner. 1. cultu. Cas. 45. notabile. Ner. 39. notabiles vetustate & raritate res. Aug. 72. notabilia. Claud. 16. notabilia dicta. Dom. 20. notabiliora. Tib. 29. notabiliter. Aug. 87.

notescere. Aug. 43.

notitia antiquitatis. Gr. 20. historia. Tib. 7.

notum senatui facere. Aug. 65. noti gladiatores, h. e. nobiles. Cas. 26. notos populo libros facere. Aug. 89. nota cæteris facere carmina. Gr. 2.

notiores. Dom. 10. notissimus eques R. Ner. 11. notissimus poeta. clarissimus. Gr. 4. notissimi doctores clarissimi, nobilissimi. Gr. 3.

novacula. Cal. 23.

novare multa. Dom. 7.

Novaria. Rhet. 6. Novariensis. ibid.

Novatus, vide Junius. Aug. 51.

novellare. Dom. 7.

November. Aug. 32.

novitas imperii. Tib. 25.

Novius Niger quaestor. Cas. 17.

Novocomensis. Plin. 1.

novus status. Aug. 28. nova affinitas. Cas. 21. Novumcomum. Cas. 28. novæ res. vide res novæ. Aug. 49. novæ tabulæ. Cas. 42. nova vectigalia. Cas. 20.

novissimus. ultimus. Cas. 37. & 56. Ner. 14. novissimus liber. Gr. 12. novissimus Consularium. Claud. 9. novissima clausula. ultima. Ner. 39. expugnatio. Tit. 5. fabula. Ner. 46. novissimum bellum. ultimum. Aug. 9. senatus consultum. Cas. 86. testamentum. Cas. 83. novissimi menses. ultimi, postremi. Cas. 76. Vesp. 4. novissime. tandem denique, ad postremum. Cas. 39. & 58. Aug. 8. & 50. Cal. 42. Ner. 29. Dom. 11. Gr. 6.

nox interposita. Vit. 15. media. Dom. 16. pristina. Aug. 94. proxima. Cas. 7. Ner. 7. transacta. Cal. 59. noctem pollicens. de concubitu. Dom. 1. ad noctem mediam. Ner. 47. in noctem multam. Ner. 20. nocte media. Aug. 94. sequenti. ibid. noctes continuæ. Cas. 84. Aug. 94. noctibus. Cal. 46. noctu ingredi aut egredi quare solitus Augustus. Aug. 53.

noxa. Cas. 81. Aug. 67. Tib. 33. noxæ esse. Oth. 10. noxii. ad mortem damnati. Cal. 27. noxii. capite damnati. Ner. 12. noxii. Vit. 17.

nubilis filia. Aug. 62. Oth. 1.

nubi-

nubilum. *Ner.* 13.
 Nuceria. *Vit.* 1. § 2.
 nudatus opere censorio. *Cæs.* 41.
 nudum pectus. *Aug.* 52. nudæ puellæ in cœna ministrantes. *Tib.* 42.
 nullus non. *omnis.* *Cæs.* 76.
 numen Drusillæ. *Cal.* 24. numen summum. *Ner.* 56.
 numerare aureos voce digitisque. *Claud.* 21. bina festertia. *Cæs.* 38. numeratum quid. *Cæs.* 42. numerata talenta. *Cæs.* 4.
numerationis exempla quedam. bis & tricies centum millia passuum. *Cæs.* 25. millia quadringena. *Cæs.* 33. vicena quaterna millia nummum. *Cæs.* 38. bina millia nummum. *Cæs.* 38. centena passuum millia in diem. *Cæs.* 57. singula millia nummum. *Aug.* 40. nummi quadragenî, triceni, duceni, quinquageni. *Aug.* 41. altero & quadagesimo anno, pro quadagesimo secundo. *Tit.* 11. annua quadragena. *Gr.* 23. numerus Batavorum supplendus. *Cal.* 43. candidatorum. *Cæs.* 41. civium. *Aug.* 42. Conjuratorum. *Claud.* 11. deorum. *Cæs.* 88. *Claud.* 45. *Rhet.* 4. gladiatorum. *Cæs.* 10. magistratuum. *Cæs.* 41. militum. *Dom.* 12. prætorum. *Aug.* 37. reorum. *Aug.* 56. sacerdotum. *Aug.* 31. senatorum affluens. *Aug.* 35. numerus certus. *Aug.* 49. ad numerum. *Vesp.* 20. numero hostium habendi. *Ner.* 2. numero suorum esse. *inter suos, loco suorum.* *Cæs.* 75. numero ficariorum habere. *Cæs.* 11. numeri, milites, ad officium revocati. *Vesp.* 6.
 Numidicus, *Q. Metelli cognomen.* *Gr.* 3.
 Numidicus lapis. *Cæs.* 85.
 Numidicæ. *Cal.* 22.
 nummariæ rei copia Romæ. *Aug.* 41. nummarii iudices. *Dom.* 8. nummariæ tesseræ. *Aug.* 41.
 nummularius. *Aug.* 4. nummulario manus amputatæ. *Galb.* 9.
 nummus argenteus nota sideris capricorni. *Aug.* 94. nummus asper. *Ner.* 44. nummi veteres regii, peregrini. *Aug.* 75. nummi quadragenî, &c. *Aug.* 41. nummi a Cajo sparsi in plebem. *Cal.* 37.
 nuncupare heredem. *Claud.* 4. menssem e. *Aug.* 31. vota. *Aug.* 97. nuncupatur heres. *Cal.* 38. nuncupatus inter heredes. *Aug.* 17. nuncupatus in tertiis heredibus. *Claud.* 6.
 nuncupatio heredis. *Cal.* 38. votorum. *Ner.* 46.
 nundinæ. *Aug.* 92. nundinarum dies. *Ner.* 32. jus. *Claud.* 12. nundinis. *Gr.* 7.
 nundinari. *Tit.* 7.
 nunquam non. *Gr.* 12.
 nuntiare cladem. *Oth.* 10. Augusto. *Tib.* 77. exta tristia. *Cæs.* 77. senatu victoriam. *Ner.* 1. nuntiare de. *Aug.* 96. nuntiatur hora. *Dom.* 16. nuntiata clades. *Aug.* 23. incurfio. *Aug.* 1. obfessio. *Cæs.* 58. nuntium malæ pugnæ. *Cal.* 51. nuntio accepto. *Oth.* 12. nuntii de. *Cæs.* 35. *Aug.* 17. nuntios suos sæ-

pe prævenit Cæsar. *Cæs.* 77.
 Nuper Tarpejo, &c. *Dom.* 23.
 nupta M. Agrippæ. *Gr.* 16. consularibus. *Aug.* 62. Equiti. *Ner.* 35. Marcello. *Cæs.* 27. nuptum dare. *Aug.* 63. nuptiæ Liviæ festinatæ. *Aug.* 69.
 Nursia. *Vesp.* 1. Nursini extorres oppido suo acti. *Aug.* 12.
 nurus. *Tib.* 53.
 nusquam. *Cæs.* 44.
 nutans Respub. *Vesp.* 8. nutans motu capitis. *Cal.* 3. nutantes civitates, *h. e. defectionem meditantes.* *Cæs.* 4.
 nutricula. *Aug.* 94. *Ner.* 42. nutricula vatum, de viro. *Gr.* 16.
 nutriri alitem. *Galb.* 1. nutriri apud. *educari.* *Ner.* 6. nutritor expositi. *Gr.* 7.
 nutrimentorum locus. *ubi quis enutritus.* *Aug.* 6.
 nutu meo uno hoc fieri potest. *Cal.* 32.
 nux ardens. *Aug.* 68. nucibus ludere. *Aug.* 83.
 Nympharum habitus. *Tib.* 43.
 Nymphidius. *Galb.* 17. Nymphidii Sabini mors. *Galb.* 11.
 Nyfa filia Nicomedis. *Cæs.* 49.

O.

Ὀλέχης, Ὀλέχης, &c. *Vesp.* 23.
 obærat. *Cæs.* 46. obæratorum subsidium. *Cæs.* 27.
 obambulans. *Tib.* 25. obambulans gymnasia. *Tib.* 11.
 obdormiscere. *Claud.* 33. *Vesp.* 4. obdormisse. *Aug.* 94.
 obedire legi. *Ner.* 24.
 obeliscus magnus ex Ægypto advectus. *Claud.* 20. ὀβελίσει. *Gr.* 14.
 obesitas. *Claud.* 41. obesitas ventris. *Dom.* 18.
 obesus. *Hor.* 10. obesus venter. *Vit.* 17. obesa cervix. *Ner.* 51.
 obfirmate. *Tib.* 25.
 obhæsit ei lacinia. *Ner.* 19. obhærens vado navis. *Tib.* 2.
 obijcere. *Aug.* 4. obijcere canibus. *Dom.* 10. quem delatoribus. *Tib.* 45. cælibatum, orbitatem, egestatem. *Claud.* 16. cui homines laniandos. *Ner.* 37. porcello venenum. *Ner.* 33. obijci cui. *Aug.* 7. § 51. obijcitur cui horror & metus. *Aug.* 6. obijci apro. *Aug.* 67. obijci factum dictumque. *Dom.* 12. obijcitur inter crimina. *Gr.* 16. obijciens parricidia, &c. *Tib.* 66. objectus pugio. *Ner.* 34. objecta moles. *Claud.* 20. objecta toga. *Cæs.* 14. objectum est poetæ, historico. *Tib.* 61. objectum sibi. *Aug.* 28. objectus discriminibus. *Cal.* 45. objectus feris. *Cal.* 27. objecti lectus & culcita. *Vit.* 16. objectatur cui calvitium. *Dom.* 18.
 obire. *mori.* *Aug.* 63. obire certamina. *Ner.* 13. diem. *Cæs.* 9. *Tib.* 4. *Claud.* 1. expeditiones. *Cæs.* 58. ganeas

ganeas. *Cal.* 11. mortem. *Claud.* 46. *Aug.* 4.
 obiens officia. *Tib.* 15. obitus immaturus. *Cal.* 8.
 obiturus mortem. *Tib.* 39.
 objurgare petulantiam. *Tib.* 61. senatum edicto. *Cal.*
 45. objurgari ferulis. *Cal.* 20. flagris. *Oth.* 2. ob-
 jurgatus magister. *Ner.* 22.
 oblatrans quid. *Vesp.* 13.
 oblatus a senatu horror. *Dom.* 14. oblata corona.
Galb. 12. occasio. *Cas.* 73. *Aug.* 16. oblata in
 matrimonium. *Dom.* 22. oblati tuberes. *Dom.* 16.
 oblati victoribus aurei. *Claud.* 21. oblata provin-
 cia. *Tib.* 63.
 oblectare se alea. *Dom.* 21.
 oblectamentum. *Aug.* 71. in oblectamentis esse.
Tib. 72.
 obligare magistratus. *Cas.* 23. fratri prædia. *Vesp.* 4. se
 scelere. *Cas.* 42. se in acta. *Tib.* 67. obligari. *Vit.* 2.
 obligata ærario fides. *Claud.* 9.
 oblimatæ vetustate fossæ. *Aug.* 18.
 obliquæ orationes. *Dom.* 2.
 oblita affectatione, &c. scripta. *Gr.* 10.
 oblitterare rem silentio. *Tib.* 22. *Ner.* 40. oblitteratus
 casus. *Cal.* 10. oblitterata memoria. *Tib.* 52.
 oblivio factorum dictorumque. *amnestia.* *Claud.* 11.
 oblivio litterarum dictus Orbilius. *Gr.* 9.
 obliti ministri. *Galb.* 18.
 oblocata macellariis. *Cas.* 26.
 obmurmurasse. *Oth.* 7.
 obmutuisse. *Claud.* 44.
 obnoxius. *Tib.* 12. obnoxius barbaris. *expositus eo-
 rum incursionibus.* *Dom.* 12. obnoxius contume-
 liis. *Tib.* 63. *Claud.* 8. obnoxia jocis deformitas.
Cas. 45. obnoxia grassatoribus urbs. *Aug.* 43. ob-
 noxia inundationibus urbs. *Aug.* 28. obnoxii
 criminationibus. *Tib.* 54. obnoxia matrimonia.
Cal. 40.
 obnuntiare per edicta. *Cas.* 20. obnuntians collega.
ibid.
 oboluisse allium. *Vesp.* 8. antidotum. *Cal.* 23.
 oborta caligo. *Ner.* 19. sitis. *Ner.* 34.
 obrusa. *Ner.* 44.
 obrutus fluctibus. *Cas.* 58. obrutum cespite cadaver.
Cal. 59.
 obscœnitas. *impudicitia.* *Ner.* 29. obscœnitas oris. *Tib.*
 45. obscœnitas in fœminas. *Claud.* 15.
 obscœnum ostentum. *abominabile.* *Galb.* 4. ob-
 scœnum in modum. *Cal.* 56. obscœna. *Cal.* 58.
Dom. 10.
 obscurare stylum affectatione. *Tib.* 70.
 obscuritas, *orationis,* *Salustii.* *Gr.* 10.
 obscurum cubiculum. *Tit.* 2.
 obsecrare deos. *Tib.* 21.
 obsecratio habetur. *Claud.* 22.
 obsequium. *Aug.* 21.
 obseratis foribus. *Tit.* 11.
 observare adversarios. *Ner.* 23. auspicia, omnia.
Aug. 92. delicta. *Cas.* 67. dies. *Aug.* 92. obser-

vari, ne. *Aug.* 57.
 observandus. *Cas.* 65.
 observantia. *observatio.* *Aug.* 76. observationes
 sermonis antiqui. *Gr.* 24.
 obsides Parthorum. *Cal.* 19. *Aug.* 43. obsides abdu-
 cti e litterario ludo. *Cal.* 45. imperati. *Cas.* 25.
 obsides fœminæ. *Aug.* 21.
 obsidere alios. *Cas.* 68. ducem. *Cal.* 48. obsideri. *Cas.*
 68. obsidio Capitolii. *Tib.* 3. Massiliæ. *Cas.* 34.
 obsessio castrorum nunciata. *Cas.* 58.
 obsessus. *Aug.* 10. obsessus operibus. *Cas.* 35. ob-
 sessa Alexandria. *Aug.* 17.
 obsignare testamentum signis. *Tib.* 76. *Claud.* 44.
 obsignantur tabulæ. *Ner.* 17. obsignatæ sortes.
Tib. 63.
 obsignata suffragia. *Aug.* 46. obsignandæ tabulæ.
Hor. 14.
 obstitens fugientibus. *Cas.* 62.
 obstitus pannis. *Cal.* 45.
 obsolefieri. *Aug.* 89.
 obsoletus color. *Ner.* 48. obsoleta diplomata. *Cal.*
 38.
 obsonia. *Aug.* 98. obsoniorum apparatus. *Vit.* 10.
 obstare. *Tib.* 10.
 obstinatus. *Cas.* 15. obstinatus agi. *Cas.* 29. obstina-
 tissime. *Tit.* 8. *Tib.* 67. *Galb.* 4.
 obstipa cervix. *Tib.* 68.
 obstrepere. *Cal.* 55. obstrepentes ranæ. *Aug.* 94.
 obstrictus fœnore. *Cas.* 27.
 obstruitur curia. *Cas.* 88.
 obsuta lectica. *Tib.* 64. obsuta auri sporta. *Rhet.* 1.
 obtegere cervicem. *Tib.* 68. matricem. *Aug.* 94.
 vitium. *Ner.* 29.
 obtemperans naturæ. *Tib.* 59.
 obtentum ante faciem sudarium. *Ner.* 48.
 obterere puerum. *Ner.* 5.
 obtestatus deos. *Cal.* 15. obtestatio. *Vit.* 2. obtestatio
 assidua. *Tib.* 40. extrema. *Vesp.* 6.
 obtinere. *Cas.* 11. *Gr.* 14. *Aug.* 37. obtinere Africam.
Galb. 7. claustra. *Vesp.* 7. provinciam. *Ner.* 40. ob-
 tinuit ne. *Cas.* 23. obtinens Hispaniam. *Galb.* 3.
 obtingere, &c. *Aug.* 31. obtigit ei honor. *Cas.* 5. ei
 mors. *Cas.* 87. munus. *Aug.* 10. fors. *Dom.* 14.
 obtrectare. *Tib.* 10. obtrectare commodis *alicujus.*
Cal. 35. Germanico. *Tib.* 52. gloriæ parentis.
Ner. 18.
 obtrectatores. *Cas.* 45. *Aug.* 14. *Cal.* 3. *Ner.* 28.
Vit. 1. obtrectatores communes. *Cas.* 55.
 obturbare lectorem, auditorem. *Aug.* 86.
 obvenit ei Hispania. *Cas.* 7. quæcunque obvenissent
 negotia. *Vesp.* 21.
 obversatur ei species. *somniat.* *Claud.* 37. obversata
 sibi imago. *Aug.* 94.
 obviam ire tumultuantibus. *Cas.* 69. obvius. *Cas.* 63.
 obvius quidam. *Cas.* 31. sibi. *Cas.* 85. *Aug.* 74. ob-
 vii. *Tib.* 64.
 obvolvare caput. *Cal.* 51. *Cas.* 82. obvolutum ca-
 put.

put. *Cas.* 58. obvolutum lanis fasciisque brachium. *Dom.* 17.
 occasio auræ. *Aug.* 97. belli. *Cas.* 24. canendi. *Ner.* 21. exhibendæ liberalitatis, &c. *Ner.* 10. imperii. *Cas.* 11. rapiendæ dominationis. *Cas.* 30. spei. *Tib.* 11. nata spoliandi. *Ner.* 40. temporum. *Cas.* 35. trahendi. *Aug.* 47. valitudinis, mortis. *Aug.* 67. ultionis. *Oth.* 4. *Aug.* 16. facilior. *Galb.* 17. minor. *Cas.* 3. minima. *Cal.* 14. oblata. *Cas.* 73. occasione criminis. *Dom.* 10. occasione omni. *Claud.* 42. ex occasione. *Cas.* 60. occasiones blanditiarum. *Claud.* 26. per occasiones. *data occasione.* *Aug.* 41. per occasiones omnes. *Tit.* 8.
 occasus Solis. *Cas.* 31. *Dom.* 21.
 occidere Cinnam. *Cas.* 85. patrem. *Aug.* 33. præpositos. *Oth.* 1. occidi. *Cas.* 87. occisus. *Cas.* 84. occisus veneno. *Claud.* 44. a servo. *Plin.* 3. occisi ambo. *Aug.* 11.
 occipitium. *Tib.* 68. occipitium rasum. *Cal.* 35.
 oculere gladium. *Aug.* 27. oculi. *occultare.* *Aug.* 79. *Cal.* 45.
 occultare apud se. *Cas.* 71. occultanda invidia. *Ner.* 33. occultius perferenda. *Cas.* 56. occultissimum iter. *Cas.* 31.
 occumbere. *Cal.* 59. *Tit.* 4. occumbere nece. *Aug.* 13. occubuisse pro libertate. *Aug.* 12.
 occupare areas. *Vesp.* 8. castra. *Oth.* 6. exercitus. *Aug.* 11. forum, Capitolium. *Claud.* 10. Italiam. *Tib.* 2. Picenum, &c. *Cas.* 34. principatum. *Tib.* 24. urbem. *Cal.* 51. occupat Veios domus. *Ner.* 39. occupari ludis. *Aug.* 32. occupantur equestria. *Cal.* 26. occupantes loca. *Cal.* 26.
 occupationes sacræ, laboriosæ. *Tib.* 27. occupatus circa hæc. *Ner.* 23. occupatissimus. *Hor.* 4.
 occurrere. *obviam ire.* *Cal.* 26. *Aug.* 96. occurrere his. *Galb.* 19. occurrere ad horam. *Claud.* 8. ad vadimonium. *Cal.* 39. occurrens voce. *Aug.* 15. occurrentes. *obviam euntes.* *Cal.* 4.
 ex occurfu. *dum obviant.* *Ner.* 1. & 23. ex occurfu visa. *Tib.* 7.
 Oceanus. *Cal.* 46. & 47. Oceanus septentrionalis. *Claud.* 1. trajectus, dominus. *Claud.* 17. Oceani spolia a Cajo relata. *Cal.* 46.
 Ocellæ cognomen assumit *Galb.* 4.
 Ocellatæ sorores Vestales virgines corruptæ & morte multatæ. *Dom.* 8. ocellatis ludere. *Aug.* 83.
 Ocellina, vide Livia. *Galb.* 3.
 octaphoro vehi. *Cal.* 43.
 Octavia, sororis Cæsaris neptis, C. Marcello nupta. *Cas.* 27. Octavia gens. *Aug.* 1. major, minor. *Aug.* 4. Octavia. *Aug.* 29. soror Augusti. *Aug.* 61. Imp. Claudii filia. *Claud.* 27. Octaviæ porticus. *Gr.* 21. Octaviam uxorem ducit Nero. *Ner.* 7. Octavia Marcello nupta ad Pompejum transit. *Cas.* 27. Octaviæ sororis Augusti mors. *Aug.* 61. Octavia Neronis uxor relegata. *Ner.* 35. falso crimine sublata. *ibid.*
 Octavius quidam. *Cas.* 49. C. Octavius, beres Cæsa-

ris ex dodrante. *Cas.* 83. in familiam Cæsaris & nomen adoptatus. *ibid.* Octavius vicus. *Aug.* 1. Cn. Octavius. *Aug.* 2. Octavius pater Augusti. *Aug.* 37. 27. 94. & 100. Octavius Teucer. *Gr.* 3. Octavii. *Aug.* 1. & 2. Octavius ædilis. *Aug.* 27. Octavii Augusti patris res gestæ. *Aug.* 3. mors, liberi, uxores. *Aug.* 4. Octavii somnium. *Aug.* 94. Octavii in Thraciam exercitus. *Aug.* 94. Octavio ara consecrata. *Aug.* 1. Octavio duplex familia. *Aug.* 2.
 oculatus male. *Rhet.* 5.
 oculus excussus. *Cas.* 68. sinister. *Aug.* 79. oculi cærulei. *Galb.* 21. clari, nitidi. *Aug.* 79. concavi. *Cal.* 50. contenti, tumentes. *Tib.* 7. effossi. *Aug.* 27. exstantes, rigentes. *Ner.* 49. grandes. *Dom.* 18. cæsi, hebetiores. *Ner.* 51. nigri vegetique. *Cas.* 45. prægrandes noctu & in tenebris videntes. *Tib.* 68. recti. *Aug.* 16. oculis civitatis remotus. *Tib.* 42.
 ocyus. *Cas.* 68. *Galb.* 4.
 oderint dum metuant. *Cal.* 30. dum probent. *Tib.* 59. odero. *Tib.* 28.
 Odeum excitat. *Dom.* 5.
 odium civium maximum justissimumque. *Tib.* 66.
 odor cerebri putrefacti. *Cal.* 27.
 Oedipus tragœdia. *Cas.* 56. Oedipus excæcatus, *tragœdia.* *Ner.* 21. Oedipus exsul. *Ner.* 46.
 Oenone. *Dom.* 10.
 offensa gravissima. *Vesp.* 4. offensa. *Vesp.* 14. offensa intervenientes. *Aug.* 66. offensa leves. *Claud.* 26.
 offendere occasionem. *invenire.* *Cas.* 3. offendere Pompejum. *Gr.* 14. offendi argumento. *Tib.* 44. calvitio. *Dom.* 18. odore. *Vesp.* 23. vigilia. *Aug.* 78. offendebatur componi aliquid. *Aug.* 89. offendendus. *Cal.* 2.
 offensus. *Tib.* 34. offensus deformitate. *Ner.* 38. odore. *Cal.* 27. offensus ordinibus. *invisus.* *Galb.* 16. offensus patribus. *iratus, insensus.* *Cas.* 19. offensior Lollio. *subiratus.* *Tib.* 13. offensior pontificibus. *nonnihil illis iratus.* *Ner.* 2.
 offerre. *Aug.* 31. offerre amicitiam. *Ner.* 25. muneri anulum. *Ner.* 46. boletum. *Claud.* 44. consilium operamque. *Dom.* 17. corollaria, præmia. *Aug.* 45. diplomata. *Ner.* 12. equites. *Cas.* 68. immunitatem. *Aug.* 40. adversario iusjurandum. *Rhet.* 6. manum. *Cal.* 56. nullum. *Tib.* 60. alicui officium. *Hor.* 4. obsides. *Aug.* 21. præmium. *Vesp.* 18. se ad mortem. *Aug.* 13. se cui consiliarium. *Tib.* 33. verbenas, &c. *Vesp.* 7. obtulit se Vitellio generum. *Oth.* 8. obtulisse jugulum. *Galb.* 20. offerens dono. *Cas.* 28. offerens dictaturam populus. *Aug.* 52. offerens osculum. *Dom.* 12.
 officientes cibi. *Ner.* 20.
 officinæ promercalium vestium. *Gr.* 23.
 officium. *Aug.* 78. officium. *de proconsulari imperio.* *Tib.* 63. officium admissionis. *Vesp.* 14. consulum. *honorifica deductio.* *Cas.* 15. *Ner.* 28. epistolarum.

larum. *Hor.* 4. hominum. *Claud.* 6. nuptiarum. *Claud.* 26. salutationis. *Aug.* 27. celeberrimum, nuptiarum scil. *Ner.* 28. novum. *Tib.* 42. reli-
ctum. *Cas.* 15. solenne. *Claud.* 2. urbanum, scil. cura publicorum operum. *Vit.* 5. officii causa. hono-
ris. *Aug.* 53. *Tib.* 27. *Cal.* 22. officii specie. *Cas.* 82. officii sui quid putaret. *Aug.* 56. officii duxit. *Tib.* 11. ad officium redire. *Cas.* 69. *Cal.* 25. officia. *Aug.* 53. officia pietatis. *Claud.* 11. præ-
ternavigantium. *Tib.* 13. prosequentium. *Cas.* 71. officia ampliora. *Vesp.* 16. civilia. *Tib.* 8. data. *Claud.* 29. nova ab Augusto excogitata. *Aug.* 37. maxima. *Dom.* 7. mutua. *Tib.* 11. præcipua. *Aug.* 61. privata. *Tib.* 15. quotidiana. *Aug.* 60. senatoria, equestria. *Galb.* 15. urbana, peregrina. *Dom.* 1. officia in quemquam. *Cas.* 26. offi-
ciorum omnium breviora. *Vesp.* 21. officiis par-
titis. *Aug.* 13. officiis omnibus affectari. *Cas.* 19. offula. sine offula vivere quis potest. *Claud.* 40. olearum ossa. *Claud.* 8. olet optime hostis occisus, & melius civis. *Vit.* 10. oleum conditum pro viridi oppositum. *Cas.* 53. oleum præbitum senatui & equiti. *Ner.* 12. olera. *Ner.* 16. olidus senex. *Tib.* 45. olim. *Aug.* 16. ὅλολος. *Claud.* 4. Olympia. *Cal.* 57. *Ner.* 12. 13. ὅλολος. Olympiis decemjugem aurigavit. *Ner.* 24. Olympiaca co-
rona. *Ner.* 25. Olympicus Jupiter. *Aug.* 60. *Cal.* 22. omen victoriæ. *Aug.* 94. adversum. *Vit.* 8. malum. *Aug.* 83. sinistrum in melius vertit Cæsar. *Cas.* 59. omen designati principis. *Cal.* 8. omina. *Aug.* 92. ὅλολος. 97. fausta. *Aug.* 57. ὅλολος. 98. *Claud.* 27. *Tib.* 14. ominari alicui adversa, prospera. *Ner.* 48. omittere consilium. *Aug.* 8. consuetudinem. *Vesp.* 16. exercitationes. *Aug.* 83. *Tib.* 13. jocularia, &c. *Ner.* 27. nullum genus largitionis. *Cas.* 26. occa-
sionem. *Galb.* 10. quidquam ex. *Ner.* 42. sena-
tusconsulta. *Aug.* 57. omitti. *Aug.* 32. omittens occasionem. *Cal.* 14. omissus ordo. *Cas.* 84. omissa mora. *Oth.* 6. omissis actionibus. *Ner.* 15. omissa vectigalia. *Vesp.* 16. omnino. duas omnino clades accepit. *Aug.* 20. omnis exercitus, h. e. totus. *Aug.* 96. onerare matrem invidia. *Ner.* 34. quemque. *Cal.* 53. onerari invidia. *Oth.* 6. oneratus potione. *Tib.* 61. onerandæ tributo provinciæ. *Tib.* 32. onerata pon-
dere cervices. *Aug.* 67. onus cibi. *Cal.* 58. onus abjectum. *Galb.* 20. onera bellorum. *Cas.* 54. vehiculorum. *Tib.* 18. onera explicanda. *Dom.* 12. onera imperatoria, patria. *Cal.* 42. onusta armis navis. *Galb.* 10.

opera data est ei. *Cas.* 19. operam dare, vide dare op. *Galb.* 5. opera ejus occisi. *Aug.* 11. opera scenæ arenæque edenda. *Tib.* 35. opera edenda. *Tib.* 43. edita. *Ner.* 12. *Vit.* 10. eximia adversus. *Tib.* 3. gladiatoria. *Cal.* 27. gratuita. *Cas.* 68. honesta, assidua. *Tit.* 4. navata. *Ner.* 33. præcipua. *Cas.* 21. operæ, h. e. operarii. *Vesp.* 1. operæ campe-
stres. *Aug.* 3. edendæ. *Cal.* 58. scenicæ & gla-
diatoriæ. *Aug.* 43. operarii. *Claud.* 22. operosa prætoria. *Aug.* 72. operiri, vide opperiri. operosæ. *Luc.* 10. ope summa. *Cas.* 29. opem valetudinis orantes. *Vesp.* 7. opem divinam humanamque adhibere. *Tit.* 8. opes imperii translata. *Cas.* 79. opes amplæ. *Aug.* 3. immensæ. *Cal.* 37. reconditæ. *Ner.* 31. ingentes. *Ner.* 30. paternæ. *Ner.* 6. privata. *Cas.* 30. opifices. *Cal.* 57. Opilius. *Gr.* 6. opimæ cervices. *Claud.* 30. opima spolia. *Claud.* 1. opinari. *Cas.* 30. 66. ὅλολος. 86. *Cal.* 12. opinari quem alium Nerone. *Tit.* 7. opinari de aliquo. *Claud.* 3. opinari gravissime de. male loqui. *Aug.* 67. ὅλολος. 51. opinatus adulteratam. *Cas.* 6. opinati male de. *Cal.* 27. opinans. *Cas.* 60. opinio confirmata. *Aug.* 6. constans. *Tib.* 39. falsa. *Cas.* 33. mutata. *Tib.* 67. vetus concepta. *Aug.* 6. opinio tanquam. *Aug.* 6. opinio fuit. *Cal.* 2. opinio quem tenet. *Aug.* 6. opitulari. *Tit.* 8. opperiri. *Oth.* 6. opperiri carnificem. *Claud.* 34. nun-
tios. *Cal.* 6. successionem. *Tib.* 25. opperiens exi-
tum. *Ner.* 34. responsa. *Vit.* 16. opperientes. *Cas.* 81. oppidum. *Aug.* 14. oppidum ab urbe diversum. *Aug.* 53. oppidum Sabinorum. *Tib.* 1. Ferentinum. *Oth.* 1. oppida Lusitanorum. *Cas.* 54. finitima. *Aug.* 49. libera, foederata. *Cal.* 3. præcipua, &c. *Ner.* 39. propinqua. *Tib.* 38. proxima. *Aug.* 72. oppidani pugiles. *Aug.* 45. oppidatim. *Aug.* 59. C. Oppius. *Cas.* 52. 53. 56. ὅλολος. 72. C. Oppius æget & in eum Cæsar humanitas. *Cas.* 72. liber ab eo edi-
tus. *Cas.* 52. Oppius Sabinus consularis oppressus. *Dom.* 6. Oppius Cares. *Gr.* 3. oppleri luto. *Vesp.* 5. multitudine formicarum. *Ner.* 46. opponere hosti fratrem. *Vit.* 15. opposita ad oculos manus. *Aug.* 78. oppositæ classes. *Cas.* 58. opportunitas. *Cas.* 22. ex opportunitate. *Tib.* 17. opportuna loca. *Aug.* 32. opportunissime. *Ner.* 13. opprimere aliquem. *Tit.* 6. quos. *Vit.* 15. Asdrubalem. *Tib.* 2. fauces. *Cal.* 12. opprimi conspiratione. *Dom.* 14. a duce. *Vit.* 18. oppressus. *Claud.* 37. *Dom.*

Dom. 6. oppressus Antonius. *Aug.* 28. Sejanus. *Claud.* 6. oppressus est. *Claud.* 13. oppressus vi pulveris. *Plin.* 3. oppressus a. *Aug.* 16. oppressus ab equite Rom. Gallus. *Ner.* 41. oppressi. *Galb.* 11. *§* 19. oppressi in Vesevo. *Tit.* 8.

opprobrium. *Aug.* 7. *§* 53. opprobrium vitæ. *Cæs.* 59. grave, perenne. *Cæs.* 49. opprobrio esse alicui. *Gr.* 24.

oppugnatio castelli. *Vesp.* 4. pontis. *Cæs.* 64.

opsonium. *Cal.* 18. *Ner.* 16. *Dom.* 4. opsonia. *Cæs.* 43. opsonia fumantia, pridiana, semesa. *Vit.* 13. *Tib.* 34.

optare cædes, &c. *Cal.* 31. mortem. *Cæs.* 87.

Opt. Max. Cæsar, cognomen Caligulæ. *Cal.* 22.

Optima mater, signum datum a Nerone. *Ner.* 9.

optimates, senatores. *Cæs.* 18. *Aug.* 10. *§* 12. *Tib.* 2. *Gr.* 3.

opulentior. *Vesp.* 4. opulentissimæ provinciæ. *Ner.* 40. opulentissima dona. *Aug.* 30.

opus est. *Aug.* 37. opus bello. *Cæs.* 27. opus Isthmi. *Ner.* 37. novi theatri. *Tib.* 31. opus antiquum. *Galb.* 10. affiduum. *Galb.* 6. censorium. *Cæs.* 41. dimetiendum. *Cal.* 21. immensum. *Cal.* 19. lapideum. *Claud.* 1. peractum, omisum. *Cal.* 21. operis antiqui tabulæ. *Cæs.* 47. antiqui vasa. *Vesp.* 5. *Cæs.* 81. sumtuosissimi portus. *Ner.* 9. opera. *Aug.* 46. *Tit.* 8. *Dom.* 12. opera exstruenda, reficienda. *Tib.* 30. magna, necessaria, multa. *Claud.* 20. magnifica imperfecta. *Tib.* 47. opera maxima. obsidionis instrumenta. *Cæs.* 35. nova. *Vesp.* 9. pistoria venalia. *Tib.* 44. plurima, amplissima, &c. *Dom.* 5. præcipua. *Cæs.* 28. publica. *Vit.* 5. *Aug.* 37. publica plurima. *Aug.* 29. semiperfecta. *Cal.* 21. Augusti sub alieno nomine edita. *Aug.* 29. a Claudio perfecta. *Claud.* 20. operum publicorum cura. *Aug.* 37.

opusculum annalium præcipuum. *Gr.* 4.

oraculum Carmeli Dei. *Vesp.* 5. Geryonis. *Tib.* 14. oraculo Paphiæ Veneris adito. *Tit.* 5. oracula vicina urbi disjicere vult Tiberius. *Tib.* 69.

Orare. perorare. *Tit.* 3. orare causas. *Cal.* 3. deos. *Cal.* 25. aliquem libertatem. *Vesp.* 16. veniam. *Aug.* 15. per genua. *Tib.* 27. orantes opem. *Vesp.* 7. orantes quiddam. *Claud.* 40.

Ὁράς φάεσσι, &c. *Aug.* 98.

Oratio continua, a sermone distinguitur. *Tib.* 27. oratio duplex habita. *Cæs.* 55. excepta, edita. *ibid.* inscripta. *ibid.* Latina. *Tib.* 70. meditata, composita. *Aug.* 84. perpetua. *Claud.* 42. prosa. *Aug.* 85. *Claud.* 1. *Dom.* 4. pudenda, miseranda. *Tib.* 65. oratio quæ inscribitur pro Sardis. *Cæs.* 55. oratio Neronis in vindicem. *Ner.* 46. orationes asperrimæ. *Cæs.* 73. obliquæ. *Dom.* 2. orationes Cæsaris. *Cæs.* 55. Q. Marcelli. *Aug.* 39. Rutilii. *Aug.* 89. oratiunculæ. *Claud.* 38.

oratores Asiatici. *Aug.* 86. ab oratorum veterum cognitione Neronem avertit Seneca. *Ner.* 52.

orbatus filio. *Tib.* 39. luminibus. *Ner.* 37. *Vesp.* 7. orbata Consulibus Respub. *Aug.* 11. orbata patre ac viro. *Dom.* 22.

Orbilius. *Gr.* 4. *§* 9. Orbilius filius. *Gr.* 9. Orbilius servus Scribonius. *Gr.* 19.

orbis Solis. *Aug.* 95. terræ. *Cæs.* 61. terræ depictus. *Dom.* 10. terrarum. *Cæs.* 7. *§* 28. *Aug.* 61. *§* 94. *Cal.* 11. *Ner.* 40. *Dom.* 16.

orbitas. *Galb.* 17. orbus. *Tib.* 39.

orchestra. *Cæs.* 39. *§* 76. *Aug.* 44. *Tib.* 66. *Claud.* 21. *§* 25. *Ner.* 12. *§* 10. in orchestra spectare. *Aug.* 35.

Orcini senatores. *Aug.* 35.

Ordearius rhetor. *Rhet.* 2.

Orcus vobis docuit pedes. *Ner.* 39.

ordinare comitia. *Vit.* 11. dispensatorem. *Vesp.* 23. magistratus. *Cæs.* 76. militias. *Claud.* 25. morem. *Aug.* 44. petentes militiam. *Aug.* 46. provinciam. *Galb.* 7. ordinantur desideria militum. *Aug.* 17. omnia circa successorem. *Claud.* 45. ordinandus Oriens. *Aug.* 13. ordinandus status Reip. *Cæs.* 40. ordinandæ bibliothecæ. *Cæs.* 56. *Gr.* 21. ordinatus a Julio annus. *Aug.* 31. ordinati facti. *Gr.* 17.

ordinarius apparatus. *Cal.* 26. dispensator. *Galb.* 12. ordinarium jus. *Claud.* 15. ordinarii pugiles. *Aug.* 45.

ordinatio anni. *Aug.* 31. Orientis. *Ner.* 40. proxima. *Dom.* 4.

Ordo. pro Senatu. *Cæs.* 14. Ordo, de senatoria *§* equestri dignitate. *Aug.* 40. ordo æstivorum. *Tib.* 21. interrogandi. *Cæs.* 21. rei gestæ. *Claud.* 37. litterarum structus. *Cæs.* 56. subselliorum primus. *Aug.* 44. vitæ. *Tib.* 18. *Vesp.* 21. ordo amplissimus, h. e. Senatus. *Oth.* 8. *Cal.* 48. *Vesp.* 2. equestris. *Cæs.* 41. *Aug.* 2. 63. *§* 100. *Tib.* 51. *Vit.* 12. omisus. *Cæs.* 84. primus, secundus, novissimus. *Cæs.* 29. quotidianus. *Tib.* 72. senatorius. *Cæs.* 41. *§* 43. *Aug.* 35. *Vit.* 1. *Rhet.* 1. *Tib.* 23. ordinis cujuslibet. *Tib.* 12. Libertini. *Gr.* 18. utriusque. *Aug.* 15. extra ordinem. *Tib.* 25. in ordinem coactus. *Claud.* 38. in ordinem redactus. *Vesp.* 15. ordine. *Aug.* 35. in ordine. *Aug.* 38. ordine carere. non esse senatorem. *Vit.* 2. ordines amplissimi, scil. senatorius *§* equestris. *Vesp.* 9. ordines omnes. *Aug.* 41. *Claud.* 22. ordines proprii, scil. subselliorum. *Aug.* 44. ordines XIV. *Aug.* 14.

Orestes matricida, tragoedia. *Ner.* 21.

Orestilla, vide Livia. *Cal.* 25.

Orfitus, vide Salvidienus. *Ner.* 37. Orfitus. *Dom.* 10.

organa hydraulica. *Ner.* 41. scenica. *Ner.* 44.

Oriens. orientales provincia. *Aug.* 13. *Tib.* 9. *§* 12. *Ner.* 5. *§* 39. Orientis regnum. *Tit.* 5. Orientis

tis reges. *Dom.* 2.
 origo Augusti materna. *Aug.* 4. generis. *Vesp.* 12. maiorum. *Aug.* 7. patris. *Cas.* 6. Vitelliorum vetus, nobilis, nova, obscura, sordida. *Vit.* 1. dissimulata. *Dom.* 12. paterna, materna. *Galb.* 2. vera. *Gr.* 21. origines Catonis. *Aug.* 86.
 ornamenta ædium. *Tib.* 26. Augustarum. *Ner.* 28. matronarum. *Cas.* 84. prætoriorum. *Tit.* 3. pugnantium. *Tit.* 9. quæstoriæ dignitatis. *Ner.* 15. fororum. *Cal.* 39. templorum. *Vit.* 5. consularia. *Cas.* 76. *Claud.* 5. *Gr.* 23. quæstoria, prætoria. *Claud.* 28. triumphalia decernere. *Aug.* 38. *Tib.* 9. *Gr.* 20. *Claud.* 1. *Gr.* 17. *Ner.* 4. *Galb.* 8. uxoria. *Ner.* 35.
 ornare lares. *Aug.* 31. *Ner.* 46. milites armis. *Cas.* 67. *Rempub.* *Vesp.* 8. floribus tumulum. *Ner.* 57. quem procuratore. *Galb.* 15. ornari. *indui vestibus tragicis.* *Ner.* 21. ornari aquila nequit. *Claud.* 13. ornari ornamentis quæstoriis, &c. *Claud.* 28. ornantur provinciæ. *Cas.* 18. ornandus tollendusque. *Aug.* 12. ornanda urbs. *Cas.* 44. ornandum funus. *Aug.* 100. ad ornandum Fortunam. *Galb.* 18.
 ornatus orationis. *Cas.* 56. statuarum. *Aug.* 72. triumphalis. *Cal.* 52. ornatus pro Apolline. *Aug.* 70. ornatus annulis, &c. *Galb.* 14. verbis. *Cas.* 55. ornata legio. *Cas.* 24.
 ornatissimi lacus. *Claud.* 20. viri. *Cas.* 1.
 ornatrix. *Claud.* 40.
 Ortalus. *Tib.* 47.
 ortus Solis. *Vesp.* 5.
 Ortus familia eq. *Aug.* 2. ortus ab. *Rhet.* 4. ortamentio. *Tib.* 13. orta genere regio. *Ner.* 28. ortum genus ab. *Cas.* 6. orti oppido. *Oth.* 1.
 Orthographia. *Aug.* 88. de Orthographia libri Scribonii. *Gr.* 19.
 ora Campaniæ. *Aug.* 98. *Tib.* 11.
 os, pro vultu. *Cal.* 1. *Dom.* 18. os ferreum. *Ner.* 2. nullum, vel pugilis. *Gr.* 22. plenius. *Cas.* 45. oris improbi, *h. e. impudens.* *Gr.* 15. oris infamia. *Gr.* 23. oris similitudo, *h. e. vultus.* *Ner.* 21. ore decernentium. *Cas.* 88. ore diducto. *Tib.* 53. in ore habere quid. *Cas.* 30.
 ossa Cypri detecta. *Cas.* 81. ossa Gigantum. *Aug.* 72. olearum, palmarum. *Claud.* 8. legenda. *Aug.* 100.
 osculari. *Cal.* 55. osculari successorem. *Ner.* 35. osculans mater. *Cas.* 13. osculandi causa apprehensa manus. *Tib.* 72. osculanda manus. *Cal.* 56. osculatus paucos. *Tib.* 10.
 osculabundus. *Vit.* 2.
 osculum. *Oth.* 10. osculum delibatum. *Aug.* 94.
 osculi ius. *Claud.* 26. osculum ingerere alicui. *Gr.* 23. osculum offerens. *Dom.* 12. osculo impertire. *Ner.* 37. oscula Liviae. *Aug.* 99. oscula arctissima. *Galb.* 22. quotidiana edicto prohibet Tiberius. *Tib.* 34.

ostendere dentem. *Vesp.* 5. indolem. *Ner.* 10. negligentiam. *Claud.* 40. se candidatum. *Aug.* 10. nostram sententiam. *Rhet.* 1. signum. *Aug.* 99. spem. *Vit.* 10. quid edicto. *Cas.* 75. ostendere se. *Aug.* 95. ostendi. *Aug.* 1. 6. *Gr.* 25. ostendi cuiquam. *Cas.* 68. ostendi mulieribus. *Cal.* 35. ostenditur epistolis. *probat.* *Cas.* 26. ostendens capulum. *Aug.* 26.
 ostentare laqueos, uncas. *Tib.* 54. liberos. *Aug.* 34. ostentans. *animo subiciens.* *Cas.* 14. ostentans æquitatem. *Claud.* 15. corpus. *Claud.* 16. digitum. *Cas.* 33. manum. *Vesp.* 23.
 ostentatio pietatis. *Ner.* 9.
 ostentum. *Cas.* 77. *Aug.* 94. ostentum expertissimum quo Tiberius constantius inire prælia solitus. *Tib.* 19. obscœnum, lætissimum. *Galb.* 4. ostentum portendit. *Aug.* 94. ostentum factum est. *Cas.* 32. ostentum cui provenit. *Aug.* 94. ostenta futurae Tiberii potentia. *Tib.* 14. vide prodigium.
 ostenta. *Vesp.* 5. ostenta deorum. *Cas.* 32. evidentissima. *Aug.* 97. Augusto oblata futurae potentia. *Aug.* 94. ostentis plurimum moveri solitus Augustus. *Aug.* 92.
 Ostia. *Tib.* 10. *Cal.* 15. *Gr.* 55. *Claud.* 12. *Gr.* 25. *Ner.* 27. *Vesp.* 8. *Rhet.* 1. ab Ostia navigare. *Claud.* 17.
 Ostiensis portus. *Claud.* 20. provincia. *Claud.* 24.
 Ostienses a Claudio graviter correpti. *Claud.* 38.
 Ostienses. *Claud.* 40.
 ostiarius. *Rhet.* 3.
 ostrea. *Tib.* 42.
 L Otacilius Pilitus. *Plin.* 3.
 Otho Imperator quibus majoribus ortus. *Oth.* 1. ejus nativitas, adolescentia, incrementa in aula. 2. & familiaritas cum Nerone. 3. sub Galba imperium affectat. 4. & propterea vim meditatur. 5. consalutatus Imperator Galbam & Pisonem interfici jubet. 6. Neronis memoriam colit. 7. bellum contra Vitellium temere suscipit. 8. temere ac improspere gerit. 9. moriendi impetum capit. 10. interficit se. 11. habitus corporis, & æstimatio post mortem. 12. Otho. *Galb.* 17. L. Otho pater. *Oth.* 1. Otho Imperator natus. *Oth.* 2. Othonis ad Vespasianum epistola. *Vesp.* 6. Othonis memoriae inscriptus lapis. *Vit.* 10.
 Οτωναυτατος. *Hor.* 10.
 otium est. *Dom.* 21. otii rationem nemo reddere cogitur. *Galb.* 9. per otium. *Cas.* 4. in otio vivere. *Gr.* 8.
 ovans. *Aug.* 22. *Tib.* 9. *Cal.* 49. ovandi ius. *Claud.* 1. ovantium ritu. *Ner.* 25.
 ovatio A. Plautio decreta. *Claud.* 24. ovationes Augusti. *Aug.* 22. ovationes. *Tib.* 1.
 Ovidio familiarissimus Hyginus. *Gr.* 20.
 ovum subductum. *Tib.* 14.

*Ου πρέπει Νέρανι, &c. *Ner.* 49.
 *Ουκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. *Dom.* 12.
 *Ουχ ὁράας, &c. *Dom.* 12.

P.

PAbulum. *Cæs.* 81.
 ,pacanda Germania. *Tib.* 16. pacata provincia, *Cæs.* 18.
 Pacuvius. *Cæs.* 84.
 pacisci partem lucris. *Vesp.* 23. pecuniam cum. *ibid.* sibi salutem, &c. *Vit.* 15. pactus præmium. *Oth.* 2. pactus de mercedibus. *Gr.* 7. pactus ut. *Cæs.* 19. pactio mercedis. *Aug.* 10. pactio de Repub. *Cæs.* 30. quo pacto. *Cal.* 26.
 Paconius. *Tib.* 61.
 Pæan. *Ner.* 39.
 pædagogus Caji in flumen præcipitatus. *Aug.* 67. pædagogi vultus. *Ner.* 37. sub pædagogo esse. *Claud.* 2. pædagogi. *Aug.* 44. *Ner.* 36. pædagogi, saltator, tonfor. *Ner.* 5. pædagogi Galba, *quinam dicti.* *Galb.* 14.
 pædicator Cæsaris. *Cæs.* 49.
 pæne. *Aug.* 16. pæne vix dum. *Tib.* 44.
 pænula. *Ner.* 48. pænula apposita ad vulnus. *Ner.* 49. pænula divulsa. *Ner.* 48. pænulae depictæ, gemmatae. *Cal.* 52.
 pænuria summa. *Aug.* 70. summa rei frumentaria. *Cæs.* 34.
 Palæmon, *vide* Remmius. *Gr.* 23.
 Pætus Thraseas. *Ner.* 37. *Dom.* 10.
 pagani. *non milites.* *Aug.* 27. *Galb.* 19.
 pagina. *Cæs.* 56.
 pagus Thurinus. *Aug.* 2.
 palam facere excessum. *patefacere mortem.* *Tib.* 22. palam factum est. *Cal.* 6. *Tit.* 11. *Ner.* 8. palam heres nuncupatus. *Cal.* 38.
 Palatinus Apollo. *Aug.* 31. *§* 52. Palatini atriensis cella de cælo tacta. *Cal.* 57. Palatina domus. *Aug.* 29. *Dom.* 15. Palatinae domus restitutio. *Aug.* 57. Palatini ludi. *Cal.* 56.
 Palatium. *Aug.* 29. *§* 72. *Tib.* 5. *Cal.* 14. *§* 22. *Ner.* 25. Palatii pars ima. *Tib.* 54. Palatii regio. *Aug.* 5.
 Palfurius Sura. *Dom.* 13.
 Palilia. *Cal.* 16.
 palla talaris. *Cal.* 54.
 pallacarum aliqua accubans. *Vesp.* 27.
 Pallas libertus. *Claud.* 28.
 Pallantis imago aurea. *Vit.* 2.
 palliatus. *Claud.* 15. palliati. *Cæs.* 48. palliolatus. *Claud.* 2. pallium. *Tib.* 31. pallium stratum. *Ner.* 48. pallia. *Aug.* 98.
 palma dextræ dispansa. *Dom.* 19.
 palma enata inter juncturas lapidum. *Aug.* 92. palma. *Cal.* 32. palmae arbor. *Aug.* 94.

palmarum numerus. *Ner.* 22.
 palmula. *Aug.* 76. palmularum ossa. *Claud.* 8.
 palmata vestis. *Claud.* 17.
 palpitantes. *Tib.* 61.
 paludamentum. *Aug.* 10. paludamentum Cæsar mandando feryat. *Cæs.* 64.
 paludatus. *Galb.* 11. *Claud.* 21. *Vit.* 11.
 paludes Pomptinae. *Cæs.* 44.
 palumbus. *vox ambigua.* *Claud.* 21.
 panaria. *Cal.* 18. panaria distributa. *Dom.* 4.
 Pandataria. *Tib.* 53. *Cal.* 15. Pandatariam relegata Agrippina. *Tib.* 53.
 Paneros fænerator. *Ner.* 30.
 pangi ramulum. *Galb.* 1. pepigit propugnaturum. *Cæs.* 23. pepigit cum. *Cæs.* 29. pepigerunt, quanti emerent. *Rhet.* 1.
 panificia. *Vesp.* 7.
 panis madidus. *Oth.* 12. perfusus aqua. *Aug.* 77. secundarius. *Aug.* 76. sordidus. *Ner.* 48. panis genus ex herba confectum. *Cæs.* 68. panis inopia Romæ. *Cal.* 39. panis fragminibus infestatus a plebe Claudius in annona. *Claud.* 18. panem alium quam convivis sibi subjici non vult Cæsar. *Cæs.* 48. panes & obsonia ex auro. *Cal.* 37.
 Paniscorum habitus. *Tib.* 43.
 Pannonia. *Aug.* 21. *Oth.* 9. Pannoniæ exercitus. *Vit.* 15. Pannonicus; *cognomen.* *Tib.* 17. Pannonicum bellum. *Aug.* 20. *Tib.* 9.
 Pannonius dux. *Tib.* 20.
 pannus auratus purpureusque. *Dom.* 7. panni. *Cal.* 35.
 Πανὸς ἄγνημα. *Gr.* 3.
 Pansa opem fert D. Bruto obsessio. *Aug.* 10. Pansæ consulatus. *Tib.* 5. Pansa. *Rhet.* 1. Pansa perit. *Aug.* 11. Pansæ mors. *ibid.* Pansam se nominat Crassitius. *Gr.* 18.
 pantomimus. *Aug.* 45. *Cal.* 36. 55. *§* 57. *Dom.* 10. pantomini relegari. *Ner.* 16. pantomimorum seditiones. *Ner.* 26.
 Paphia Venus. *Tit.* 5.
 Papia Poppæa lex. *Claud.* 19. *§* 23. *Ner.* 10.
 papilla. *Tib.* 44. papilla læva. *Oth.* 11. papillæ. *Ner.* 34.
 Pappus Imperator, *vide* Æmilius. *Aug.* 2.
 par impar ludere. *Aug.* 71. par festinatio. *Cæs.* 18.
 par mirmilloni. *Dom.* 10. par oculorum. *Rhet.* 5.
 paria. *scil. gladiatorum.* *Claud.* 34. *Tib.* 34. paria certantium. *Ner.* 53. par pugilum postulatam. *Aug.* 44. paria bina *scil. gladiatorum.* *Dom.* 4.
 paria, *scil. gladiatorum*, pauciora. *Cæs.* 10.
 paralyfis. *Vit.* 13.
 parapsis leguminis. *Galb.* 12.
 paralitica mensa. *Hor.* 4.
 parastichis libelli. *Gr.* 6.
 parare defensores. *Cæs.* 29. expeditionem. *Ner.* 19. alicui necem. *Oth.* 1. paratur privato judicium. *Cæs.* 18. paratur spectaculum. *Cal.* 57. paratus. *Cæs.* 95. paratus ulcisci. *Dom.* 23. paratus ad casus. *Aug.*

Aug. 73. paratum ad scelus venenum. *Vit.* 6. parati in obsequium. *Galb.* 19. parati qui prohiberent. *Cæs.* 16.
 parcere arteriis. *Ner.* 25. oculis. *Dom.* 11. pudicitiae. *Cal.* 36. non parcere tormentis neque supplicio. *Tib.* 62. parcere ulli. *Vit.* 14. parcas tibi. *Tib.* 21. parcur cui. *Aug.* 27. parci civibus. *Cæs.* 75. paruisse. *pepercisse.* *Gr.* 23. parsurus nepotibus. *Tib.* 62. non parcens convitiis. *Ner.* 35.
 parcimonia instrumenti, supellectilis. *Aug.* 73. parcimonia publica Tiberii. *Tib.* 34.
 parcus pecuniæ. *Tib.* 46. parciore. *Galb.* 14.
 parciore in. *Aug.* 38. parcius. *Aug.* 66. parcius laudare. *Ner.* 25. parciore vini. *Cæs.* 53. *Aug.* 77. parciore. *Aug.* 25. *Gr.* 40.
 παρεμβολήμενοι versiculi. *Gr.* 14.
 parens patriæ, Livia. *Tib.* 50. parenti patriæ. *inscriptio columna.* *Cæs.* 85. parentes supplicio filiorum interesse coacti. *Cal.* 27.
 partita pax. *Aug.* 22. partita male. *Vesp.* 16.
 parere, *h. e. apparere.* *Cal.* 8. parere contumacius. *Aug.* 24. paruerunt, *h. e. apparuerunt, inventa sunt.* *Aug.* 95.
 paries villæ adversus. *Ner.* 48. marmoreus. *Gr.* 17. parietes porticum. *Dom.* 14.
 Paris. *Dom.* 10. Paris histrio. *Dom.* 3. pantomimus. *Dom.* 10. histrio cur occisus a Nerone. *Ner.* 54.
 pariter eum vulgo. *Claud.* 21.
 Parmularius. (*qui paulo ante Thrax.*) *Dom.* 10.
 Parrhasii tabula. *Tib.* 44.
 parricida. *qui principem perimit.* *Claud.* 12. parricida princeps. *Luc.* 8. parricidæ mulctati a Cæsare bonis omnibus. *Cæs.* 42.
 parricidium matris. *Ner.* 34. parricidium manifestum. *Aug.* 33. perfectum, cogitatum. *Cal.* 12. parricidium nominantur idus Martiæ. *Cæs.* 88. parricidii reus. *Aug.* 33.
 pars apparatus. *Cæs.* 10. reliqua copiarum. *Aug.* 16. inferior corporis. *Cæs.* 28. domus. *Aug.* 5. *Gr.* 29. Liburnicarum demersa. *Aug.* 17. lucris. *Vesp.* 23. tertia mercedum. *Cæs.* 20. muri. *Aug.* 94. oppidi. *Aug.* 1. pœnarum. *Aug.* 34. tertia prædæ, agri. *Cæs.* 70. rei familiaris. *Tib.* 49. Reipub. *Aug.* 37. magna senatus. *Cæs.* 27. servitorum. *Aug.* 42. tribunorum. *Cæs.* 11. extrema versuum. *Aug.* 87. vestis. *Tib.* 6. urbis. *Aug.* 70. adversa. *Cæs.* 63. *Gr.* 75. *Dom.* 10. dimidia. *Cæs.* 42. dimidia, altera. *Cæs.* 41. diversa. *Cæs.* 39. *Gr.* 9. ima Palatii. *Tib.* 54. magna. *Cæs.* 22. quarta crediti. *Cæs.* 42. suspecta. *Aug.* 43. pars, pars, jurarunt. *Vit.* 15. pars, pars, processerant. *Vesp.* 8. partem Reipub. attingere. *Tib.* 13. partes. *Cæs.* 35. partes Pompejana. *Aug.* 12. partes. *Aug.* 17. partes hereditatum. *Aug.* 66. imperii. *Aug.* 48. optumatum. *Cæs.* 1. vitæ. *Aug.* 72. æqua. *Tib.* 50. adversæ. (*alibi est diversa.*) *Vit.* 18. diversæ. *Cæs.* 1. *Aug.* 51. *Cæs.* 80. ludicræ. *Ner.* 11. primæ. *Cæs.* 82. *Cal.* 56. profligatæ. *Cæs.* *Gr.*

Pompejan. *Ner.* 3. summæ. *Aug.* 16. tuendæ in Reipub. *Tib.* 25. veteres. *Tib.* 55. utraq. *Cæs.* 75. partes de coena. *Dom.* 11. partes suas misit. *Cal.* 18. partium adversarum esse. *Tib.* 6. partium diversarum haberi. *Cæs.* 1. partium Pompejanarum centurio. *Vesp.* 1. partibus æquis heredes. *Tib.* 76. partibus divisis. *Claud.* 37. partibus victis (*Pompejanis scil.*) *Hor.* 2. in partibus permanere. *Tib.* 4. partibus multis pauciores. *Cæs.* 68.
 Parthenius. *Tib.* 70. Parthenius Domitiani interfector. *Dom.* 16. Parthenii libertus. *Dom.* 17.
 Parthus. *Ner.* 39. Parthis bellum inferre destinabat Cæsar. *Cæs.* 44. *Aug.* 8. Parthi. *Cæs.* 79. *Aug.* 8. *Tib.* 41. *Claud.* 25. Parthi Augusto Armeniam vindicanti cedunt. *Aug.* 21. Parthi Crasso signa adiungunt. *Tib.* 9. Parthorum legati. *Tib.* 16. Parthorum obsides primum Romam missi. *Aug.* 43. Parthorum rex capillatus. *Vesp.* 23. Parthos nisi a rege non posse vinci. *Cæs.* 79.
 Parthyna gens. *Aug.* 19.
 particeps. *Oth.* 6. particeps, *scil. imperii.* *Tit.* 9. consiliorum, secretorum. *Oth.* 3. imperii. *Tit.* 6. *Dom.* 2. conjurationis. *Cal.* 56. victoriæ. *Cal.* 45. *Vesp.* 8. *Aug.* 25.
 partim. *Aug.* 21. *Gr.* 34.
 partiri comitia cum. *Cæs.* 41. copias. *Vit.* 9. partitis officiis. *Aug.* 13.
 parturire regem. *Aug.* 94.
 partus mulæ. *Galb.* 4. conjugum expositi. *Cal.* 5. Vespasie tres. *Vesp.* 5.
 parumper. *Tib.* 73.
 parvus ætate. *Aug.* 47.
 parvulus. *Claud.* 27. parvula opera. *Ner.* 31. parvulum navigium. *Cæs.* 58. parvuli cultelli. *Claud.* 34. parvuli filii. *Dom.* 15. parvulæ res. *Galb.* 7.
 pascere oculos. *Vit.* 14. pascere hordeo. *Aug.* 24. non pascentes pulli. *Tib.* 2.
 pasqua. *Ner.* 31.
 Pasides cognomine. *Gr.* 18.
 Passienus, *vide Crispus.* *Ner.* 6.
 pastoris boni est, &c. *Tib.* 32. inter pastores habitus puberes ingenui. *Cæs.* 42.
 Patavinus. *Aug.* 51.
 Patavium. *Tib.* 14.
 patefacere advenienti portas. *Cæs.* 54. patefacta animi nota. *Tib.* 54. patefactis foribus. *Ner.* 46.
 pater. *Silvius pater.* *Aug.* 71. Octavius. *Aug.* 94. Paullus. *Aug.* 16. pater censor liberorum. *Claud.* 16. pater exercituum dictus Caligula. *Cal.* 22. paterfamilias. *Tib.* 15. paterfamilias canibus objectus a Domitiano. *Dom.* 10. pater patriæ. *Aug.* 58. pater Phœbes. *Aug.* 65. defunctus. *Tib.* 6. occisus. *Aug.* 13. triumphalis, consularis. *Claud.* 26.
 patris patriæ cognomen. *Cæs.* 76. *Tib.* 26. *Vesp.* 12. patris patriæ appellationem repudiat Tiberius. *Tib.* 67. patris patriæ nomen recusat Nero propter ætatem. *Ner.* 8. patres. *senatus.* *Cæs.* 16. *Tib.* 1. *Cæs.*

Cæs. 19. *Æ* 22. *Aug.* 44. *Claud.* 46. patres appella-
ti de Repub. *Cæs.* 34. patres conscripti. *Cæs.* 78.
Aug. 5. *Æ* 58. patres sedentes. *senatores.* *Aug.* 53.
patres familiarum. *Aug.* 59. *Cal.* 26. a patribus ad
plebem transire, *h. e. familia patricia in plebejam.*
Cæs. 20.
paternum cognomen. *Tit.* 1. genus. *Cæs.* 6.
patere. *de spatio regionis.* *Cæs.* 25. patet Illyricum in-
ter, &c. *h. e. extenditur.* *Tib.* 16.
patent fores. *Cæs.* 81. patent oculi a somno. *Tib.*
68. patuit Mausoleum. *Vesp.* 23. patens cubicu-
lum. *Oth.* 11.
patentissimus locus. *Cal.* 42. *Claud.* 32.
pati cladem. *Cæs.* 36. pati. *finere.* *Cæs.* 58. pati per-
venire. *Cæs.* 23. pati æquo animo. *Aug.* 56. pas-
sus suscipi. *Tib.* 38. passurus detrahi. *Aug.* 40. pa-
tiens laboris. *Cæs.* 50. *Æ* 57. moræ. *Cal.* 38. fessio-
ris equus. *Cæs.* 61. Solis. *Aug.* 82. patientes vim
virgines. *Ner.* 29.
patientia Agrippæ. *Aug.* 66. hostis. *Cæs.* 68.
patina. *Vit.* 13. patinarius dictus Vitellius. *Vit.* 17.
patricius. *Aug.* 10. patricia gens. *Tib.* 1. patricii gene-
ris adolescens. *Aug.* 5. patricii generis duo. *Tit.* 9.
patriciæ gentes. *Aug.* 2. patriciorum potentiæ af-
fectores maximi Claudii. *Tib.* 2.
patriciatus. *Aug.* 2.
patrimonium. *Tib.* 48. patrimonium abundans. *Aug.*
2. attritum. *Aug.* 40. patrimonia triumphalium
virorum. *Ner.* 30. patrimonia integra. *Cæs.* 42.
paterna. *Aug.* 101.
patria onera. *Cal.* 42.
Patrobius Neronianus. *Galb.* 20.
patrocinium. *Cæs.* 52. patrocinia. *Ner.* 17.
patronus *caussa.* *Claud.* 16. libertæ. *Claud.* 4. liber-
tinæ. *Cal.* 16. Narcissi, *h. e. Claudius.* *Claud.*
37. perferendæ legationis. *Claud.* 6. senatus dictus
Drusus. *Tib.* 3. accusans. *Rhet.* 3. proscriptus.
Aug. 27. severus & clemens Augustus. *Aug.* 67.
patroni necem ne bono quidem exemplo auden-
dam esse. *Dom.* 14. patroni. *Claud.* 25. patroni
celeberrimi. *Ner.* 7. præstantissimi. *causarum*
scilicet. *Gr.* 4. patroni principes. *Cæs.* 55.
patruelis. *Dom.* 15. patruelis frater. *Cæs.* 29. patru-
les. *Dom.* 10.
patruus. *Dom.* 10.
pauciores multis partibus. *Cæs.* 68. pauciora quam de-
stinaverat. *Cæs.* 10. paucissimi comites. *Aug.* 8.
paucissimæ horæ. *Aug.* 26.
pavefactus. *Aug.* 99. *Oth.* 7. pavefactus fulgure. *Ner.*
48. fumo, &c. *Cal.* 51.
pavidus atque anxius (*ut differunt*) *Dom.* 14. pavi-
dus & metuens (*ut differunt*) *Ner.* 24. pavidæ
quies. *Cal.* 50.
pavimentum insigne. *Aug.* 72. pavimenta tessellata
& scutilla circumfert in expeditionibus Cæsar.
Cæs. 46.
paullatim. *Aug.* 31. *Æ* 71. *Tib.* 33. *Æ* 58. *Ner.* 27.

Galb. 9. *Rhet.* 1.
Paullina. *Claud.* 26. Paullina, *vide Lollia.* *Cal.* 25.
paullisper retinere. *Cæs.* 8.
paullo ante. *Cæs.* 21. paullulum. *Aug.* 26.
Paullus, *vide Æmilius.* *Cæs.* 29. *Aug.* 16. Paullus,
vide Lucius. *Aug.* 19. L. Paullus censoris filius.
Aug. 64. Paullus censor. *Claud.* 16.
pavo surreptus. *Tib.* 60. pavones. *Cal.* 22. *Vit.* 13.
pauperies summa. *Gr.* 11.
pax civilis. *Claud.* 41. facta. *Aug.* 16. impetrata.
Vit. 16. parta. *Aug.* 22. pacis templum foro pro-
ximum. *Vesp.* 9. pace belloque. *Aug.* 61. pace
reconciliata. *Tib.* 4.
pectus. *Cæs.* 82. *Aug.* 80. pectus nudum. *Aug.* 52.
pecuaria. *Cæs.* 42.
peculiaris deus. *Aug.* 5. peculiares servi. *Cæs.* 76.
peculium. *Tib.* 15. peculium concessum. *Tib.* 50.
pecunia certa constituitur. *Aug.* 36. contrectanda.
Cal. 42. pecunia deposita ad signa. *Dom.* 7. exacta.
Vesp. 23. exigenda. *Cæs.* 2. extorta. *Tib.* 37. foene-
bris præbita. *Cal.* 41. grandis. *Aug.* 12. *Ner.* 24.
legata. *Tib.* 31. manubialis. *Aug.* 30. pecunia com-
parande modus. *Cal.* 18. in pecunia habere par-
tem rei familiaris. *Tib.* 49. pecuniæ emendicatæ.
Cæs. 54. interceptæ. *Dom.* 17. de pecuniis mu-
tuis decretum Cæsar. *Cæs.* 42. pecuniosior.
Aug. 25.
pedatus male. *Oth.* 12.
Pedia lex. *Ner.* 3. *Galb.* 3.
Q. Pedius. *Cæs.* 83.
pegma. *Claud.* 34. pegmares gladiatores. *Cal.* 26.
pejerare. *Ner.* 28.
pelagi speciem secum colloquentem somniat Cali-
gula. *Cal.* 50.
pelli. ejici. *Aug.* 13.
pellex. *Aug.* 69. pellex reginæ Cæsar. *Cæs.* 49.
pellicere ad amicitiam. *Aug.* 21. ad colloquium. *Vit.*
2. pellectus in amorem. *Claud.* 26.
pellis feræ. *Ner.* 29. vituli marini. *Aug.* 90.
Peloponnesus. *Aug.* 17.
pelta. *Cal.* 25. peltæ Amazonicæ. *Ner.* 44.
Penates. *Aug.* 92. dii Penates. *ibid.* Penatium deorum
simulacra. *Ner.* 32.
pendere pecuniam. *Aug.* 12. tributa. *Dom.* 12. apud
ærarium. *Dom.* 9. pependit venalis sub edicto
præfectus. *Claud.* 9. pendentes e collo manus.
Cal. 32.
penetræle. *Aug.* 18. *Galb.* 9.
penetrare Ægyptum. *Cæs.* 52. penetrare ad. *Cæs.* 6.
Æ 58. in provincias. *Gr.* 3.
penis purissimus. *Hor.* 7.
pennatæ formicæ. *Ner.* 46.
pensari. *Aug.* 25.
pensio annua. *Ner.* 44. prima. *Vesp.* 23.
pensi nil quicquam habere in. *Ner.* 34. pensi nihil
habuit quin. *Dom.* 12.
pensitare judicia. *Aug.* 66. pensitata vires. *Cæs.* 30.
penua-

penuaria cella. *Aug.* 6.
 penus multiplex avium. *Ner.* 11.
 per æstatem. *Aug.* 16. per arma prohibere. *pro ar-*
mis. *Cas.* 16. per centurias. *Cas.* 19. per contu-
meliam. *Cas.* 22. per expeditionem. *tempore expe-*
ditionis. *Galb.* 7. per gratiam factus senator. *Oth.*
 1. per illum se vivere. *illius beneficio.* *Aug.* 98. per
 iram. *Aug.* 54. per oblivionem. *Cas.* 28. per oc-
 casionem. *Aug.* 67. per otium ac requiem. *Cas.*
 41. per se explorare. *non per alios.* *Cas.* 58. per se.
suo ductu, non per legatos. *Aug.* 20. per semet. *Cal.*
 15. per speciem juris. *prætextu.* *Tib.* 50. per spe-
 ciem honoris. *Tib.* 65.
 peragere arcum omissum. *Claud.* 11. peragere Di-
 dymeum. *Cal.* 21. peragi. *Tit.* 8. peragitur ser-
 mo. *Tib.* 25. peraguntur missus. *Dom.* 4. peracta
 proscriptio. *Aug.* 27. peracta re divina. *Tib.* 44.
 peractum opus. *Cal.* 21. principium. *Ner.* 21.
 peracti conventus. *Cas.* 30. *et* 56. peragenda do-
 mus. *Oth.* 7. peragenda judicia. *Vesp.* 10.
 peragraræ littora. *de navigatione.* *Cal.* 37. peragranda
 Ægyptus. *Aug.* 93. peragrans provincias. *Aug.* 60.
 peragrata Campania. *Tib.* 40.
 perannare. *Vesp.* 5.
 perculit amicos. *evertit.* *Tib.* 55. perculit scelere. *Ner.*
 35. percussus re. *Tib.* 11.
 percipere fructum. *Aug.* 28. hereditatem, legata.
Tib. 15. studia *Gr.* 1. testimonium, præmia. *Galb.*
 6. percipere ex testamentis. *Aug.* 101. perceptæ
 disciplinæ. *Gr.* 15.
 percivilis sermo. *Tib.* 28.
 percrebuit. *Cas.* 79. *Cal.* 6. percrebuit nota. *Tib.* 45.
 percrebuerat opinio. *Vesp.* 4.
 percunctatus amicos. *Aug.* 99.
 percurrere honores. *Ner.* 3. magistratus. *Tib.* 9.
 percutere cervicem gladio. *Cal.* 58. hostem. *Cal.* 3.
 percutere nummum nota. *Ner.* 25. *Aug.* 94. per-
 cutere Ptolemæum. *evertere.* *Cal.* 35. percutere
 securi. *Claud.* 25. percussus calce. *Vit.* 7. percus-
 sor. *Claud.* 37. *Ner.* 47. percussor Cæsaris Cassius.
Ner. 37.
 percussor subornatus. *Ner.* 43. percussores. *Cas.*
 83. percussores Cæsaris omnes male periire. *Cas.*
 89. percussores. *Aug.* 10. *Cal.* 51. *et* 58. *Ner.* 43.
Galb. 19. *Vesp.* 15.
 perdere. *Cas.* 84. perdere diem. *Tit.* 8. multum.
Aug. 71. naves. *Aug.* 70. pecuniam. *Ner.* 30.
 perdi concitatos. *Tib.* 54. perditæ tempestate clas-
 ses. *Aug.* 16.
 perdomitum Illyricum. *Tib.* 16. perdomanda Judæa.
Tit. 5.
 perducere columnas in. *Vesp.* 18. perducere copias.
Vit. 9. rivum in urbem. *Claud.* 20. perducere ad. *Cas.*
 74. perductus in theatrum. *Ner.* 13. perducta. *stu-*
pri causa. *Tib.* 45. perducta a marito. *Cal.* 25. per-
 ductæ aquæ, scil. canalibus. *Aug.* 42.
 perduellionis dies. *Cas.* 12.

perdurare. *Ner.* 24.
 peregrinatio Alexandrina, Achaica. *Ner.* 19. *et* 51.
Vesp. 4. peregrinatio Græciæ, h. e. in Græciam, vel
 per Græciam. *Ner.* 34. Siciliensis. *Cal.* 51.
 peregre docere. in peregrinis locis. *Gr.* 3. peregre
 proficisci. *Cas.* 42.
 peregrinitas. *Claud.* 15. in peregrinitatem redigere.
Claud. 16.
 peregrini. *Aug.* 42. peregrini allekti in senatum.
Cas. 80. peregrinæ conditionis homines. *Claud.*
 25.
 perferre codicillos. *Cal.* 55. *Gr.* 14. consensum. *Aug.*
 58. coronas. *Ner.* 22. legem non potuit. *Aug.* 34.
 litteras. *Aug.* 49. uxorem. *Tib.* 10. quid ad sena-
 tum. *Claud.* 37. perferenda pro aliquo legatio.
Claud. 6. perferenda, nuncianda. *Cas.* 56.
 perficere. *Cas.* 24. perficere ædem. *Aug.* 60. conata.
Galb. 17. consilium. *Cal.* 56. opera. *Claud.* 20.
 perfectus litteris. *Gr.* 4.
 perfidia. *Tib.* 49. *Ner.* 5. perfidia admilla in se. *Cas.*
 75.
 perfidiosus. *Aug.* 21.
 perfodere Isthmum. *Cas.* 44. *Cal.* 21. *Ner.* 19. per-
 foratum ictibus scutum. *Cas.* 68.
 perfricari pisce faciem. *Tib.* 60.
 perfundere cruore. *Galb.* 18. perfundi aqua. *Aug.* 82.
 perfusus aqua panis. *Aug.* 77. perfusa mulso nix.
Dom. 20.
 pergere. *Aug.* 97. pergere eodem. *Galb.* 19.
 pergula. *Gr.* 18. pergula Theogenis. *Aug.* 94.
 Perialogos, liber Orbilii. *Gr.* 9.
 periclitari de. *Tib.* 21. periclitatus. *Claud.* 32.
 periculum memoriæ. *Aug.* 84. mortis. *Vesp.* 23.
 oculorum, vitæ. *Ner.* 26. pœnæ. *Aug.* 32. sedi-
 tionis. *Cal.* 9. vitæ. *Claud.* 9. urbis summum. *Cas.*
 70. periculum avertendum, &c. *Claud.* 29. non
 minimum. *Aug.* 67. prævisum. *Aug.* 10. suspe-
 ctum. *Dom.* 14. transactum. *Dom.* 16. maximi
 periculi res in jocum versa ab Augusto. *Aug.* 67.
 periculo esse. *Oth.* 10. pericula plura, majora.
Aug. 16.
 peridoneus Præceptor. *Gr.* 11.
 perinde. *Cas.* 56. *Aug.* 80. perinde ac. *Aug.* 35. *et*
 88. perinde quam. *Dom.* 15.
 perindigne ferre. *Tib.* 50.
 perinfamis amore. *Vit.* 2.
 periphrases. *Gr.* 4.
 perire. *Cas.* 88. perire. interfici. *Aug.* 14. perire
 morsu. *Aug.* 17. ex vulnere. *Aug.* 11. morbo. *Vit.*
 2. peream nisi. formula asseverandi. *Claud.* 4. periit
 alius alio casu. *Cas.* 89. periisse. *Cas.* 75. periisse
 ferro. *Cal.* 60. morbo, intemperantia. *Tib.* 62.
 naufragio. *Aug.* 27. periturus potius quam perdi-
 turus. *Tit.* 9.
 peristylum. *Aug.* 82.
 peritia futurorum. *Tib.* 67. peritus armorum. *Cas.*
 26. peritus utroque sermone. *pro utriusque sermo-*
nis.

nis. *Claud.* 42. periti. *Aug.* 23. periti, *scil. haruspici-
cina.* *Aug.* 95. peritissimus armorum & equitan-
di. *Cas.* 47. *Tit.* 3. peritissimus rei militaris. *Tib.*
21.
perjurium. *Cal.* 41.
perlegendus liber. *Tib.* 23. perlectæ epistolæ. *Vesp.*
21.
permanere. *Aug.* 74. & 78. permanere secula, *h. e.*
per secula. *Gr.* 11. permanere in gratia. *Luc.* 3.
in magistratu. *Cas.* 16. in statu. *Tib.* 13. in tenore
clementiæ. *Dom.* 10. permanens sævitia post mor-
tem. *Tib.* 75.
permiscere omnia. *Cas.* 30.
permittere. *Aug.* 24. & 38. permittere arbitrium.
Dom. 8. diripiendum. *Ner.* 43. minimum fortunæ.
Tib. 19. licentiam. *Cas.* 67. provincias Equiti Rom.
Ner. 37. provincias pro consulibus. *Aug.* 47. cui re-
gnum. *Cas.* 35. se cui abutendum. *Galb.* 14. matri
summam rerum. *Ner.* 9. permittere adiri. *Aug.*
65. interesse. *Aug.* 98. permisit redire. *Cas.* 75.
permittente Cajo. *Tib.* 13. permissa magistratibus
coercitio. *Aug.* 45. permissa licentia. *Aug.* 98. a-
micis procuratio commissa. *Cas.* 79. permissum cui
jus arbitriumque. *Cal.* 14.
permodicus locus. *Aug.* 6. permodica res familiaris.
Tib. 47.
permotus edictis. *Ner.* 41.
permulsisse malas. *Ner.* 1.
permutare hiberna. *Vesp.* 6. litteras. *Aug.* 88.
pernegans quiddam. *Tib.* 57. pernegantes. *Ner.* 35.
perniciēs publica. *Aug.* 32. ad perniciem cuiusquam
compelli. *Vesp.* 14.
pernoctare. *Tib.* 18. *Claud.* 10. *Dom.* 1. *Aug.* 17. per-
noctantes. *Cal.* 14.
perorare. *Rhet.* 6. perorare in vindicem. *Ner.* 46.
perorandi locus. *Rhet.* 6. perorandum in aliquem.
Cal. 53.
perosa amicos. *Vesp.* 4. perosi populum Rom. dii.
Tib. 21.
perparvum cubiculum. *Tit.* 2.
perpaucā verba. *Cas.* 84.
perpensis vitiis virtutibusque. *Tib.* 21.
perperam. *Cas.* 56. *Dom.* 10. perperam fieri. *Tib.* 33.
perperi calceum. *Galb.* 21.
perpessus Principem orbis. *Ner.* 40. perpessus vitia.
Aug. 66.
perpetraturus bellum. *Cal.* 46.
in perpetuum. *Aug.* 16. *Cas.* 26. perpetui magistratus
& honores. *Aug.* 26.
perprospera valetudo. *Claud.* 31.
perquirere a. *Tib.* 56.
perraro. *Tib.* 38. *Ner.* 12. *Gr.* 24.
perrogare, *an* prorogare, sententias. *Aug.* 35.
percurrere in triclinium. *Oth.* 8.
persancte. *Tit.* 10. persancte jurare. *Ner.* 35.
perscribere commentarios. *Cas.* 56. perscripta sum-
ma, *expresse scripta. non notis significata.* *Galb.* 5.

perscriptum quid. *Cas.* 42.
perfedere. *Claud.* 34.
perfenex. *Gr.* 9.
persequi abeuntes. *Cas.* 4. cincinnos. *Aug.* 86. fami-
liares, notos. *Tib.* 61. fugientem. *Cas.* 35. perse-
cutæ avem volucres. *Cas.* 81.
perseverare. *Cas.* 75. & 85. *Aug.* 42. & 94. *Tib.* 16.
& 28. *Ner.* 1. perseverare Aquilejam usque. *Vesp.*
6. perseverare in. *Aug.* 28. perseveravit arguere.
Gr. 22. citare. *Cal.* 26. exsequi. *Dom.* 7. operiri.
Claud. 34. potare. *Vesp.* 2. perseverarunt signare.
Aug. 50. vocare. *Vesp.* 19. perseveravit testari.
Tit. 9. perseverat velle. *Cal.* 48. uti. *Cas.* 73.
perseverans. *Tib.* 53. perseverans immoderatus.
sententiam pertinaciter defendens. *Cas.* 14.
perseverantia. *Tib.* 16. perseveranter. *Aug.* 62.
persolvere legata. *Cal.* 16. præmia. *Vesp.* 8. *Aug.* 15.
persoluta mors. *Cal.* 26.
persona multorum. *Aug.* 27. persona Paridis, &c.
Dom. 10. personam magistri sustinere. *Gr.* 24. ex
persona Cæsaris. *Cas.* 55. personæ deorum dearum-
que. *Ner.* 21. personæ certæ. *Cas.* 43.
personatus. *Ner.* 21.
perspectare. *Dom.* 4. perspectare certamen. *à princi-
pio ad finem.* *Aug.* 98.
perspeculatus, *an* præspeculatus? *Cas.* 58.
perspicere virgines. *Aug.* 69. perspexisse naturam.
Tib. 57.
perstringere genam. *Claud.* 15.
persuadere domesticis. *Dom.* 14. sibi. *Aug.* 40. per-
suasum vulgo. *Tib.* 21.
persuasissimum habere. *Ner.* 29.
persuasio vulgi. *Cas.* 88. persuasio de se vetus.
Vit. 7. persuasoria, *an* perfusoria, assertiones.
Dom. 8.
pertæsus ignaviam. *Cas.* 7. perversitatem. *Aug.* 62.
semetipse. *Tib.* 66.
pertendit Circeos. *Tib.* 72. pertendere ad. *Cas.* 32. per-
tendere vehiculo usque ad. *Cal.* 44.
perterrere minis. *Aug.* 27. perterritus fama. *Cas.* 66.
nuntio. *Cal.* 51. perterriti. *Cas.* 60.
pertinacia. *Aug.* 27. pertinacia hostis. *Cas.* 68.
pertinaciter. *Aug.* 34. pertinaciter studiis deditus.
Claud. 40. pertinaciter contendere. *Cas.* 1. lucere.
Tib. 74. pertinacius. *Aug.* 65. *Tib.* 10. pertinacius
ardere. *Claud.* 18. pertinacissime. *Cas.* 16. & 81.
Aug. 52. *Cal.* 1. *Ner.* 56. *Dom.* 22.
pertinere ad. *Cas.* 26. & 44. pertinere ad fiscum.
Ner. 32.
perturbatio civilis. *Vesp.* 5.
pertusæ tabulæ. *Ner.* 17.
perverhere corpus Romam. *Tib.* 7.
pervenire mari. *Aug.* 82. pervenire ad famam. *Gr.* 5.
ad honorem. *Cas.* 23. pervenire in. *Cas.* 56. per-
venturum ad heredes. *Aug.* 101.
perverse. *Galb.* 18. perversitas morum. *Aug.*
62.

pervigilium indictum. *Cal.* 54. anniversarium.
Galb. 4. pervigilium agit Vitellius. *Vit.* 10.
 perungere pedes veneno. *Gr.* 3.
 perurgere vi. *Tib.* 25.
 perusia. *Aug.* 14. *§* 96. *Tib.* 4. Perusia capta. *Aug.*
 15. Perusinus murus. *Aug.* 14. Perusinum bel-
 lum. *Aug.* 9.
 pes apprehensus. *Claud.* 15. pes dexter. *Cal.* 57. pe-
 de nudo. *Ner.* 48. pedes animadversi. *Claud.* 10. e-
 lati. *Galb.* 18. excalceandi. *Vit.* 2. humani *Cas.* 61.
 imi. *Tib.* 68. pedibus nudis. *Cal.* 42. *Aug.* 100. re-
 recti. *Aug.* 78. pedum senum tyrones. *Ner.* 19. pe-
 dibus incedere. *Aug.* 53. ire. *Aug.* 16. secuti. *Claud.*
 17. venire. *Aug.* 38. pedes Claudii excalceandos si-
 bi petit Vitellius. *Vit.* 2. pedibus agmen sæpe an-
 teibat Cæsar. *Cas.* 57.
 pestilentia. *Cal.* 31. *Tit.* 8. pestilentia autumnii. *Ner.*
 39.
 petasatus. *Aug.* 82.
 petere amicitiam. *Cal.* 14. auxilium ab. *Cas.* 30. cen-
 turiatum. *Gr.* 24. civitatem. *Cas.* 8. comineatum.
Tib. 10. consulatum. *Cas.* 24. *Aug.* 26. dilatio-
 nem. *Gr.* 22. sibi filiam in matrimonium. *Cas.* 27.
Aug. 63. hanc conjugio. *Gr.* 18. fructum. *Aug.*
 28. in eum iudices. *Dom.* 8. pacem. *Aug.* 21.
 pontificatum. *Cas.* 13. puerum in libertatem.
Rhet. 1. secretum. *Tib.* 25. *Cal.* 23. signum. *Cal.*
 58. petens commeatum. *Ner.* 35. dispensationem.
Vesp. 23. honores. *Claud.* 5. militiam. *Aug.* 46.
 remissionem. *Cas.* 20. signum. *Cal.* 56. petens
 pro, scil. jus civitatis. *Aug.* 40. petita venia. *Aug.*
 45. petitum colloquium. *Aug.* 27. petitum specu-
 lum. *Aug.* 99. petituri pacem legati. *Vit.* 16. pe-
 tenda amicitia. *Aug.* 21. petitio consulatus. *Cas.*
 73. *§* 26. petitio honorum. *Cas.* 28. petere aprum
 jaculis. *Tib.* 72. peti pugionibus. *Cas.* 82. petere
 aliunde vinum. *Claud.* 40. petita a Carpathio
 usque aves, &c. *Vit.* 13. petita undique exempla-
 ria. *Dom.* 20.
 petere Achaïam. *Ner.* 22. Ægyptum. *Aug.* 17. An-
 ticyram. proficisci. *Cal.* 29. Britanniam. *Cas.* 47.
 domum. &c. *Vit.* 16. Palatium. *Oth.* 7.
 Parthos, Galbam. *Ner.* 47. rura, &c. *Vesp.* 24. Sa-
 binos. *Tit.* 10. secessum. *Tib.* 39. Syracusas. *Cal.*
 24. urbem. *Cal.* 48. Alexandriam. *Tit.* 5. fun-
 dos. *Galb.* 4. Illyricum. *Tib.* 14. petentes navi-
 gium. *Tib.* 6. petiturus provincias. *Aug.* 9.
 Petina. *Claud.* 26.
 Petrejus. *Cas.* 75. M. Petrejus. *Cas.* 34.
 Petronia Vitellii uxor. *Vit.* 6.
 Petronius Vitellii filius. *Vit.* 6. Petronius, vide Titus
 Flavius. *Vesp.* 1.
 Petro. *Vesp.* 1. ejus pater qualis. *ibid.*
 Petronianus Vitellii filius captus altero oculo. *Vit.* 6.
 ejus mors. *ibid.*
 petulantes joci. *Aug.* 56.
 petulantia. *Ner.* 26. *Vit.* 10. petulantia jocorum.

Galb. 20. linguæ. *Tib.* 61.
 Phaëthon orbis Caligula. *Cal.* 11.
 Phagita. *Cas.* 74.
 Phalacrine. *Vesp.* 2.
 phalanx Alexandri. *Ner.* 19.
 phaleræ. *Aug.* 25.
 phaleratus equus. *Cal.* 19. *Claud.* 17. phalerata tur-
 ba. *Ner.* 30.
 Phaon libertus. *Ner.* 48. Phaontis codicilli. *Ner.* 49.
 Pharmacusa insula. *Cas.* 4.
 Pharnaces Mithridatis filius. *Cas.* 35.
 Pharsalica acies. *Cas.* 30. 63. *§* 75. *Vesp.* 1. Pharsali-
 cum prælium. *Cas.* 35.
 Pharos. *Cal.* 46. Pharos Alexandrinus. *Claud.* 20. Pha-
 ri turris. *Tib.* 74.
 phasiani. *Vit.* 13. phasianæ. *Cal.* 22.
 phengite lapide parietes a Domitiano cur distincti.
Dom. 14.
 Philemo servus Cæsaris a manu & ejus mors. *Cas.* 74.
 Philippus, vide Marcius. *Aug.* 8. *§* 29. Philippus rex
 Macedoniæ. *Cal.* 57. apud Philippos. *Aug.* 96.
 Philippensis acies. *Aug.* 91. Philippense bellum. *Aug.*
 9. 13. 22. *§* 29. *Hor.* 1.
 Philocomus, vide Quintus. *Gr.* 2.
 Philologus. vide Attejus. *Gr.* 7. *§* 10. Philologus
 semet nominatus Attejus. *Gr.* 10. Philologi appel-
 latio unde Attejo. *Gr.* 10.
 Philopœmen, vide Junius. *Aug.* 27.
 a philosophia Neronem mater avertit, ut imperatu-
 ro contraria. *Ner.* 52.
 philosophi urbe Italique submoti. *Dom.* 10. Roma ex-
 acti. *Rhet.* 1. philosophorum libertatem lenissime
 tulit Vespasianus. *Vesp.* 13.
 Phœbus. *Apollo.* *Aug.* 70. Phœbe liberta. *Aug.* 65.
 phœnicopteri sanguis. *Cal.* 57. *§* 22. *Vit.* 13.
 Phonascus. *Aug.* 84. *Ner.* 25.
 Phillis. *Dom.* 17.
 piaculorum genera. *Oth.* 7.
 picari dolia. *Claud.* 16.
 Picenum. *Cas.* 34.
 picturæ tabularum adversæ. *Aug.* 75. picturæ lasci-
 vissimæ. *Tib.* 43.
 pietas. *Cal.* 12. pietas in parentes, &c. *Cal.* 12. pietas
 peculiari significato. *Dom.* 11. pietas indignantium.
Aug. 66. immobilis erga Principes. *Vit.* 3. major.
Cal. 1. eminentior. *Cal.* 15.
 non piguit eum. *Cas.* 14.
 pignerare unionem. *Vit.* 7. pigneratus præmio fidem
 militis. *Claud.* 10.
 pignore intercepto. *Tib.* 7. pignora marium. *Aug.* 21.
 pignora capta. *Cas.* 17.
 pileus. *Ner.* 26. ad pileum vocati. *Tib.* 4. pileata plebs.
Ner. 57.
 Pilitus. *Rhet.* 3.
 pila. *Aug.* 83. pilis congestis. *Claud.* 20.
 πηλὸν αἰμάτι, &c. *Tib.* 57.
 pilus mollior. *Aug.* 68.

L. Pinarius. *Cas.* 83. Pinarius Eques Rom. ab Augusto confodi iussus. *Aug.* 27.
 Pinax, *libri nomen.* Gr. 6.
 pingendi studium. *Ner.* 53.
 pinguis toga. *Aug.* 82. pinguissima coma. *Ner.* 20.
 pinna in os indita. *Claud.* 33.
 a piratis captus Cæsar, idem a Cæsare ut tractati. *Cas.* 74.
 piscari. *Ner.* 35. piscari hamo. *Aug.* 25. *§* 83. piscari reti aureo. *Ner.* 30.
 piscator misere tractatus a Tiberio. *Tib.* 60. piscatores. *Rhet.* 1.
 piscina contexta, &c. *Ner.* 31. a Nerone inchoata. *ibid.* piscinæ calidæ, nivatæ. *Ner.* 27.
 piscis ad pedes Augusti jacens exsiluit. *Aug.* 96. pisces evecti. *Cal.* 49. lectissimi. *Vit.* 13. pisces referent amissa. *Ner.* 40.
 pisciculi minuti. *Aug.* 76. pisciculos, pueros teneros vocat Tiberius. *Tib.* 44.
 Piso Frugi Licinianus. *Galb.* 17. Cn. Piso adolescens. *Cas.* 9. L. Piso focer *Casaris.* *Cas.* 83. L. Piso. *Tib.* 42. Cn. Piso legatus Syriæ. *Tib.* 52. Cn. Piso inimicus Germanici. *Vit.* 2. Cn. Piso mortis Germanici accusatus a populo pene discerptus. capitis damnatus. *Cal.* 2. L. Piso procos. *Rhet.* 6. Cn. Pisonis cum Cæsare conspiratio. *Cas.* 9. C. Pisonis opera periit Germanicus. *Cal.* 2. Pisonis mors. *Cas.* 9. L. Pisonis filia. *Cas.* 21. Pisoniana conjuratio. *Ner.* 36. *Luc.* 7.
 pistor. *Aug.* 4. pistor compedibus a Cæsare vinctus. *Cas.* 48. pistoria opera. *Tib.* 34.
 pistrinum. *Aug.* 4. pistrinum crudissimum. *Aug.* 4. proximum. *Cas.* 31. pistrinensia jumenta. *Cal.* 39.
 Pitholai carmina in Cæsarem maledicentissima. *Cas.* 75.
 Pius cognomen. *Tib.* 17. Pius cognomen Caligulæ. *Cal.* 22.
 pium bellum. *Galb.* 10.
 Placentia. *Cas.* 69. *Oth.* 9.
 placuit obstrui. *Cas.* 88. non placet, formula edictorum. *Aug.* 44. *Rhet.* 1. placita maxime fœmina. *Cal.* 36. placitum est. *Cas.* 9. placens choraula. *Galb.* 12. placens citharædus. *Vit.* 11. placens scenicus. *Ner.* 42.
 plaga, *vulnus.* *Cal.* 55. *Oth.* 11. plagæ. *Cas.* 82. plagæ, minus sunt quam vulnera. *Vit.* 10.
 plagosus Orbilius. Gr. 9.
 plagulæ dimotæ. *Tit.* 10.
 Plancus, vide Munatius. *Aug.* 7. *§* 29. *Tib.* 5. L. Plancuscos. *Aug.* 101. Plancus censor. *Claud.* 16. *Ner.* 4. Plancus orator. *Rhet.* 6.
 plangere. *Ner.* 49.
 e plano *Tib.* 33.
 Plato Homerum civitate sua eiecit. *Cal.* 34.
 plaudere. *Vit.* 11. plaudentes inhibiti a Galba. *Galb.* 6.
 plausum sibi a stantibus queritur Augustus. *Aug.*

56. plausum est. *Cal.* 35.
 plausores. *Ner.* 25. plausuum genera. *Ner.* 25.
 plaustra, non plostra dicendum. *Vesp.* 22.
 Plautia Urgulanilla Claudii uxor. *Claud.* 26.
 Plautii Rufi conjuratio. *Aug.* 19. Plautius, vide Augustus. *Claud.* 24. *Ner.* 35. *Vesp.* 4.
 plebejus homo. *Tib.* 2. plebeja gens. *Tib.* 1.
 plebs. *Aug.* 40. 44. 46. 53. *§* 58. plebs viciniae. *Aug.* 30. urbium. *Cal.* 43. convocata. *Rhet.* 6. fr equens & laureata. *Aug.* 58. infima. *Oth.* 7. pileata. *Ner.* 57. Polentina. *Tib.* 37. repulsa. *Cas.* 85. Romana, pro populo Rom. *Cas.* 14. sordida. *Ner.* 22. urbana. *Cal.* 13. in plebem violentissima Claudiorum familia. *Tib.* 2. plebe admissa. *Tit.* 8. e plebe homo. *Claud.* 13. *Aug.* 51.
 plebecula. *Vesp.* 18.
 plebiscitum. *Cas.* 11. *§* 28. *Vesp.* 8.
 plecti merito. *Vesp.* 12.
 plenus minarum. *Luc.* 7. persuasionis. *Tib.* 69. probri. *Claud.* 16. ruboris vultus. *Dom.* 18. spei. *Cas.* 26. plena aureorum zona. *Vit.* 16. venenorum arca. *Cal.* 49. plenum convivium. *Cas.* 49. *Aug.* 51. *§* 76. *Cal.* 24. plena arrogantiae. *Tib.* 68.
 plerique equitum. *Aug.* 40. pleræque provinciarum. *Aug.* 59.
 Plinius Secundus. *Cal.* 8.
 plostra. *Vesp.* 22.
 Plotia rogatio. *Cas.* 5.
 Plorius Gallus. *Rhet.* 2.
 plumbea charta. *Ner.* 20.
 plurifariam. *Aug.* 46. *§* 80. *Tib.* 43. *Cal.* 54. *Claud.* 21. *Ner.* 24. *Vit.* 9.
 plus triennio. *Cas.* 42.
 ad pluteum stare. *Cal.* 26.
 pocillo aviæ argenteo potare solitus Vespasianus. *Vesp.* 2.
 podagra. Gr. 3.
 podium adaperitum. *Ner.* 12.
 poëma. *Cas.* 56. poëma Neronis. *Dom.* 1. poëmata. *Aug.* 89. Gr. 11. poëmata fingenda. *Tit.* 3. poëmata Græca. *Tib.* 70.
 poena adulterii. *Aug.* 5. damnatorum in decimum diem dilata. *Tib.* 75. mortis. *Cal.* 48. servitutis. *Tib.* 36. acrior. *Oth.* 3. capitalis. *Cas.* 48. *Dom.* 14. exacta. *Cas.* 69. gravior. *Aug.* 21. *Ner.* 39. legitima. *Claud.* 14. multiplex. *Aug.* 40. subeunda. *Vesp.* 6. theatralis. *Aug.* 40. ultima. mortis supplicium. *Cas.* 14. poenæ cupiditatis. sævitiae. *Vesp.* 1. facinorum auctæ a Cæsare. *Cas.* 42. innocentium. *Galb.* 15. legum evitandæ. *Tib.* 35. paricidarum. *Claud.* 34.
 poenitentia delictorum. *Claud.* 25. mortis. *Vit.* 2. pertinaciæ. *Aug.* 27. sectæ. *Aug.* 12. poenitentia subita. *Cas.* 75.
 poeniteret ne quem novi status. *Aug.* 26. poenitens facti. *Vit.* 15.
 poenitens de. *Claud.* 43. poenitenda Reipub. gens. *Vesp.*

Vesp. 1. poenitendum factum. *Tit.* 10.
 poenulæ. *Galb.* 6.
 Poeni Sicilia pulsi. *Tib.* 2.
 poëta. *Tib.* 61. poëta optimus. *Gr.* 11. igni crema-
 tus. *Cal.* 27. poëtæ objectum, in tragœdia Aga-
 memnonem probris lacessisse. *Tib.* 61. poëtæ
 præstantes & artifices Vespasiano coempti. *Vesp.*
 18. poëtæ novi. *Gr.* 16. poëtæ sub Musarum
 clientela. *Gr.* 6. poëtas solus legit. (*scil. cum ju-
 dicio & intellectu*). *Cato.* *Gr.* 11. poëtica. *Aug.* 85.
Ner. 52. *Gr.* 11.
 Polemon. *Ner.* 18.
 Polentina plebs. *Tib.* 37.
 polita arma argento & auro. *Cas.* 67.
 Polla, vide Vespasia. *Vesp.* 1.
 pollere pecunia. *Cas.* 19. pollere plurimum inter.
Cas. 6.
 pollex pedis. *Cal.* 57. pollice inserto. *Galb.* 20. polli-
 ces. *Aug.* 24.
 polliceri chirographum. *Cas.* 17. missionem, &c.
Vit. 15. plura. *Tit.* 8. quidquam. *Cas.* 78. tantun-
 dem. *Cas.* 19. pollicitus singulis census. *Cas.* 33.
 pollicitus donativum. *Galb.* 20. matrimonium.
Cal. 12. nummos. *Cas.* 38. ei nuptias. *Tit.* 7. ei no-
 stem. *Dom.* 1. pollicens operam. *Cas.* 16. *Vit.* 15.
 societatem, amicitiam. *Claud.* 25. pollicitationes.
Oth. 6. *Dom.* 2.
 Pollio, vide Asinius. *Cas.* 30. 55. & 56. *Aug.* 29. &
 43. *Gr.* 10. vide Vespasius. *Vesp.* 1. vide Clodius.
Dom. 1. Pollio orator. *Claud.* 3.
 Polluta sacra. *Cas.* 6.
 Pollucis & Castoris ædes, hujus tantum fert nomen.
Cas. 10. *Tib.* 20.
 Polybius libertus Augusti. *Aug.* 101. Polybius liber-
 tus Claudio a studiis. *Claud.* 28.
 Polycratis regia Sami. *Cal.* 21.
 polyhistor. *Gr.* 20.
 Polyphagus quidam Ægyptius. *Ner.* 37.
 pomiferæ arbores. *Cal.* 37.
 pompa. *Cal.* 15. & 47. *Vesp.* 12. & 19. pompa Cir-
 censis. *Cas.* 76. *Claud.* 11. *Tit.* 2. præiens. *Ner.* 25.
 solennis. *Aug.* 16. *Claud.* 45.
 Pompeja uxor Casaris. *Cas.* 74. Pompeja Sexti
 Pompeji soror. *Tib.* 6. Pompejam ducit Cæsar &
 repudiat. *Cas.* 6. Pompeja adulterata per P. Clo-
 dium. *Cas.* 6.
 Pompejus Lucam extractus. *Cas.* 24. Q. Pompejus.
Cas. 6. Cn. Pompejus cos. factus. *Cas.* 26. Pom-
 pejus Brundisium confugit. *Cas.* 34. vincere
 nescit. *Cas.* 36. rex appellatur. *Cas.* 49. Macer.
Cas. 56. denunciatus. *Cas.* 75. Magnus. *Aug.* 4.
 Sext. Pompejus. *Aug.* 68. Pompejus. *Cas.* 68.
 & 69. *Aug.* 16. Pompejus heres a Casare scribi
 solitus. *Cas.* 83. Sext. Pompejus, Cn. filius.
Aug. 9. & 47. Sex. Pompejus cos. *Aug.* 100.
 Pompejus quidam Eques Rom. *Tib.* 57. Cn. Pom-
 pejus magnus. *Claud.* 27. Cn. Pompejus decla-

mat, &c. *Rhet.* 1. Pompejus Lenæus. *Gr.* 2.
 Pompejus, vide Cneus. *Gr.* 14. *Rhet.* 3. Sext.
 pompeji classis perdita. *Aug.* 74. Pompeji com-
 mendatio. *Cas.* 75. copiæ in Hispania. *Cas.* 34.
 curia. *Cas.* 80. & 84. felicitas. *Cas.* 35. fuga.
Aug. 16. legiones. *Cas.* 68. liberi. *Cas.* 35. &
 37. statua. *Aug.* 31. *Cas.* 75. theatrum. *Aug.* 31.
Ner. 46. *Claud.* 11. Pompeji Magni libertas Le-
 næus. *Gr.* 15. Cn. Pompeji liberi. *Aug.* 8. uxor.
Cas. 50. Pompejo filiam Cæsar despondet. *Cas.* 21.
 Pompejo Crassus reconciliatus. *Cas.* 19. Pom-
 pejum fundit Cæsar. *Cas.* 35. Pompejorum do-
 mus. *Gr.* 15. Pompeji urbs. *Claud.* 27. Cn. Pom-
 pejus patribus inoffensus. *Cas.* 19. Juliam uxorem
 ducit. *Cas.* 21. primus sententiam rogatur. *Cas.*
 21. Pompejus Pharsalico prælio fufus. *Cas.* 35.
 fugit. Alexandriam ubi occisus. *Cas.* 35. Pom-
 pejus Macer. *Cas.* 56. ei ordinandæ bibliothecæ ab
 Augusto demandantur. *ibid.* Cn. Pompejus Ma-
 gnus Claudii gener. *Claud.* 27. Pompeji plebisci-
 tum. *Cas.* 28. Pompeji copias invadit Cæsar. *Cas.*
 34. Pompeji felicitatem in quo prædicat Cæsar.
Cas. 35. Pompeji liberos in Hispania vincit Cæsar.
Cas. 35. Pompeji statuæ a Casare repositæ. *Cas.*
 75. Pompeji statua translata. *Aug.* 31. Cn. Pom-
 peji mors. *Claud.* 29. Pompejo exprobratio fa-
 cta. *Cas.* 50. Cn. Pompejo Magni cognomen a-
 dentum. *Cal.* 35.
 Pompejanum ex Pompejo fieri. *Tib.* 57. Pompeja-
 na curia. *Cas.* 81. domus. *Tib.* 15. Pompejanum
 bellum. *Cas.* 56. theatrum. *Claud.* 21. Pompejanæ
 biremes. *Aug.* 16. Pompejanarum partium cen-
 turio. *Vesp.* 1.
 Pompilius Andronicus. *Gr.* 8.
 Pomponius Flaccus. *Tib.* 42. M. Pomponius Marcel-
 lus. *Gr.* 22. M. Pomponius prætor. *Rhet.* 1.
 Pomposianus. *Dom.* 10. Pomposianus, vide Metius.
Vesp. 14.
 Pomptinas paludes siccare destinat Cæsar. *Cas.* 44.
 pomum recens, acidum. *Aug.* 77. poma. *Aug.* 98.
 poma porrecta. *Tib.* 53.
 pondo auri tria millia. *Cas.* 54. *Aug.* 30. pondus cer-
 tum. *Dom.* 13. grave. *Aug.* 67.
 pone. *Dom.* 23. pone occipitium. *Tib.* 68. verticem.
Ner. 51. pone sequi. *Cas.* 20.
 ponere barbam. *Cal.* 5. & 10. *Ner.* 12. lanuginem.
Ner. 34. simulacrum in. *Aug.* 96. ei statuam. *Tit.*
 2. *Vit.* 9. *Dom.* 13. poni statuas, imagines. *Tib.*
 26. positus ad custodiam. *Ner.* 21. posita ratione.
Oth. 7. posita veste. *Galb.* 3. positum rudimen-
 tum. *Ner.* 22. positus ante se fiscis. *Claud.* 18. po-
 sitæ ei imagines. *Vesp.* 1. positæ lacernæ. *deposita.*
Aug. 40. sibi statuæ. *Aug.* 52. ponendi anuli. *Aug.*
 100. ponendæ & locandæ statuæ, vide ut differunt.
Claud. 9.
 pons, in quo suffragia feruntur. *Cas.* 80. pons Cali-
 gula mirus. *Cal.* 19. pons excogitatus. *Cal.* 19.
 & 32.

§ 32. pons fabricatus. *Cas.* 23. ponte transmissio.
Cal. 22. pontes stipati. *Cal.* 51. pontis dedicatio.
Cal. 32. ruina. *Aug.* 20.
 ponticulus. *Cas.* 31.
 Pontia insula. *Tib.* 54. Pontia. *Cal.* 15.
 Pontifex P. Scipio. *Tib.* 4. Pontifex substitutus.
Tib. 1.
 Pontificum vitio turbati fasti. *Cas.* 40.
 Pontificales ludi. *Aug.* 44.
 Pontificatus. *Cal.* 12. Pontificatus maximus. *Cas.*
 13. *§ 46.* *Aug.* 31. *Tit.* 9. *Vit.* 11.
 Pontius Aquila trib. pl. *Cas.* 78. in eum Caesaris indi-
 gnatio *ibid.* C. Pontius Niger cos. *Tib.* 73.
 Pontus. *Cas.* 35. 36. *§ 44.* Ponti regnum in provin-
 cia formam redactum. *Ner.* 18. Ponticus trium-
 phus. *Cas.* 37.
 poparum habitus. *Cal.* 32.
 popina. *Tib.* 34. *Claud.* 38. *Ner.* 16. *§ 26.* popinae
 viarum. *Vit.* 13. popinarum coercitio aedilibus a-
 dempta. *Claud.* 38.
 popino. *Gr.* 15.
 poplites firmi. *Claud.* 30.
 Poppaea Sabina Neronis uxor. *Ner.* 35. ictu calcis a
 Norone sublata. *Ner.* 35. marito abducta. *Oth.* 3.
 C. Poppaeus Sabinus cos. *Vesp.* 2.
 popularis sandapila. *Dom.* 17. populares. *Ner.* 43. po-
 pulares tumultus. *Tib.* 37. popularia. sedes in thea-
 tro. *Claud.* 25. *Dom.* 4.
 popularitas. *Cal.* 15. *Tit.* 8.
 populus dominus gentium. *Cal.* 35. populus flagi-
 tans. *Aug.* 16. latus. *Cas.* 80. dictaturam offe-
 rens. *Aug.* 52. querens. *Aug.* 42. sincerus, incor-
 ruptus. *Aug.* 40. universus. *Aug.* 68. populo con-
 salutato. *Tib.* 17. populi beneficium. *Cas.* 29. re-
 census. *Aug.* 40. pop. Rom. unam cervicem o-
 ptat Caligula. *Cal.* 30. ad populum provocatio.
Cas. 12.
 porca caesa. *Claud.* 25. porcellus exanimatus. *Ner.* 33.
 Porcus appellatus Varro. *Gr.* 23.
 Porius effedarius. *Cal.* 35.
 porphyreticum marmor. *Ner.* 50.
 porrigere quid inspiciendum. *Tit.* 9. libellum, sti-
 pem. *Aug.* 53. parapsidem. *Galb.* 12. pugionem.
Dom. 17. porrigens asses. *Aug.* 91. pugionem.
Vit. 15. porrectus ei gladius. *Vit.* 8. libellus. *Cas.*
 81. porrectum venenum. *Vit.* 14. porrecta a se
 poma. *Tib.* 53.
 porta castelli. *Cas.* 68. porta triumphalis. *Aug.* 100.
 portae oppidorum clausae. *Ner.* 23. portae Caspiae.
Ner. 19. portae diversae. *Tib.* 37.
 portitores. *Rhet.* 1.
 portare. *Cas.* 84. portare aquilam. *Aug.* 10. portans
 cespitem. *Aug.* 24.
 portendere exitum. *Ner.* 36. exitum. *Galb.* 13. fe-
 licitatem. *Vesp.* 5. potentiam. *Aug.* 94. portendi.
 de somnio. *Cas.* 7. portendi familiae imperium.
Galb. 4. laeta. *Aug.* 95. periculum. *Cal.* 57. Reip.

statum. *Dom.* 23. augurio. *Vit.* 18. portenditur
 ipsi per ostenta. *Claud.* 29. portentum hominis.
Claud. 3. portenta evidentia somniorum, auspi-
 ciorum, ominum. *Ner.* 46.
 portentosum caput. *Dom.* 4. portentosissimi cibi,
 coenae. *Cal.* 37.
 porticus fori. *Aug.* 31. porticus Liviae & Octaviae.
Aug. 29. Lucii & Caji. *ibid.* porticus addita. *Aug.*
 29. media. *Cal.* 27. publica. *Tib.* 11. porticus in
 navi. *Cal.* 37. porticus templi Herculei. *Aug.* 72.
 porticus breves. *Aug.* 72. extracti. *Cas.* 10. por-
 ticus longissimae. *Cal.* 50. triplices milliariae. *Ner.*
 21. porticus ante insulas, &c. *Ner.* 16.
 portorium. *Vit.* 14. portoria mercium. *Cas.* 43.
 portus operis sumtuosissimi. *Ner.* 9. portus Ostiae.
Claud. 20. portus Julius. *Aug.* 16.
 poscam vendere. *Vit.* 12.
 poscere frigidam. *Vit.* 14. signum. *Claud.* 42. vindi-
 cem. *Ner.* 45. poscens praemia, missionem. *Aug.*
 17. poscentes tutorem a. *Aug.* 94.
 Posides libertus. *Claud.* 28.
 posse. ego quid potui? *Ner.* 45.
 possessor soli. *Aug.* 5. villae novus. *Aug.* 6. agrorum.
Cas. 38. *Aug.* 13. possesores. *Aug.* 32. *§ 56.* *Vesp.*
 8. possesores veteres. *Dom.* 9.
 possessiones. *Cas.* 42.
 postera vita. *Aug.* 7. in posterum. *posthac.* *Cas.* 14.
Aug. 18. *§ 28.* *Vesp.* 6. posterum tempus. *Cas.* 23.
 postero die. *Cas.* 20. posteri. *Aug.* 43. *Cal.* 38.
 posthabita ratione. *Cal.* 37.
 postica pars Palatii. *Oth.* 6. posticum. *Claud.* 18.
 postmeridianae horae. *Gr.* 24.
 postponi deterioribus. *Gr.* 8.
 postridie nundinas. *Aug.* 92.
 postulare. *Cal.* 18. postulare paria. *postulatitii gladi-
 tores.* *Dom.* 4. postulare veniam. *Tib.* 71. postula-
 re. *Cal.* 30. postulans. *Cas.* 83. postulans abolitio-
 nem. *Aug.* 34. postulantes missionem. *Aug.* 24.
 postulantes palumbum. *Claud.* 21. postulatium
 par pugilum. *Aug.* 44. postulare repetundarum.
Cas. 4. postulari injuriarum. *Aug.* 56. postulatus.
accusatus. *Cas.* 23. postulationes translatitiae, &c.
Ner. 7.
 postulatores. *Ner.* 15.
 Postumia Servii Sulpitii a Caesare corrupta. *Cas.*
 50.
 Posthumus. *Gr.* 5.
 potare pocillo. *Vesp.* 2. potare recusans occiditur.
Ner. 5. potanda. *Tib.* 42.
 potens rerum. *Cas.* 72. potentissimi competitores.
Cas. 13. potentissimi amicorum. *Luc.* 6.
 potentia Augusti. *Aug.* 94. patriciorum. *Tib.*
 2. pellicis nimia. *Aug.* 69. potentia fraterna. *Aug.*
 14. summa. *Tib.* 55.
 potestas, pro consulatu. *Cas.* 20. potestas triumvira-
 tus, magistratus. *Aug.* 27. potestas abeundi facta.
Tib. 10. potestas adversariorum. *Cas.* 36. Caesarum
 ignota.

ignota. *Tib.* 14. capitis sui ne cuiquam fiat, exigit Nero. *Ner.* 49. dictaturæ. *Cæs.* 76. transeundi. *Cæs.* 78. volucrum. *Aug.* 13. potestas consularis. *Dom.* 1. libera. *Tib.* 29. major. *superior magistratus.* *Cæs.* 17. potestatem maiorem apud se quæstor compellari passus a Cæsare multatur. *Cæs.* 17. potestas summa, *b. e. consularis.* *Cal.* 26. tribunitia. *Cæs.* 5. *Aug.* 27. *Tib.* 9. *Vesp.* 22. transacta. *Aug.* 40. potestatem adeundi sui facere. *Tib.* 40. potestatem sui habere. *Tib.* 34. in potestatem redactus. *Cæs.* 44. in potestate deorum esse. *Cæs.* 26. in potestatem volucrum fore. *Aug.* 13. potestas. *Claud.* 23. potestates formæ. *Ner.* 36. potio aquæ. *Oth.* 11. frigida. *Vit.* 14. meri larga. *Tib.* 62. hausta. *Tib.* 21. potiuncula modica. *Dom.* 21. potionatus a. *Cal.* 50. potiri verum. *Vesp.* 4. potiri qua conjuga. *Ner.* 35. regnis. *Aug.* 48. sacerdotio. *Cal.* 33. spolio. *Cæs.* 64. potitus est Alexandria. *Aug.* 17. imperio. *Cal.* 12. potiturus rerum. *Aug.* 94. potulentus, ebrius. *Oth.* 2. præ dolore. *Oth.* 12. præ metu. *Claud.* 10. pudore. *Aug.* 63. *Tib.* 66. *Claud.* 32. tumultu. *Aug.* 34. turba. *Cæs.* 39. *Cal.* 4. præ se terre. *Aug.* 28. *Cal.* 14. *Vit.* 7. *Vesp.* 12. *Cal.* 19. præacutus stylus. *Dom.* 3. præbere cœnam trinis ferculis. *Aug.* 74. epulum. *Aug.* 93. exorandum. *Vit.* 4. faciem visendam. *Vit.* 17. frumentum. *Cæs.* 26. gaudium. *Ner.* 57. manum. *Dom.* 12. occasionem. *Galb.* 17. oleum. *Ner.* 12. spectaculo operas. *Aug.* 45. pedes exalceandos. *Vit.* 2. potestatem sui. *Oth.* 11. quid materiæ. *Galb.* 9. se oculis univerforum. *Ner.* 22. adeunti spatium moramque. *Vesp.* 23. suspicionem. *Ner.* 40. præberi cibum ægræ. *Vit.* 14. præbens aures. *Cal.* 22. manum. *Aug.* 91. mercedem. *Ner.* 17. palmam pro scopulo. *Dom.* 19. præbita facultas. *Aug.* 15. præbita scriptoribus facultas. *Cæs.* 56. præbita Antonio materia. *Aug.* 16. præbita pecunia. *Cal.* 41. præbitum epulum. *Vit.* 10. præbitum parce prandium. *Cæs.* 38. præbita annua. *Tib.* 50. præbenda materia. *Claud.* 4. præcalvum caput. *Galb.* 21. præcavenda venena. *Cal.* 23. præcedere eum. *Dom.* 14. præcedit fama. *Galb.* 12. præcellere arte. *Ner.* 23. præcellere honore. *Aug.* 1025. præceps. *Claud.* 15. præceps cogitatio. *Cal.* 48. præceps consilium. *Aug.* 8. præceps ad exitium. *Aug.* 47. præceps per gradus ivit. *Cal.* 35. præcipientes in furorem usque. *Cal.* 9. præcipitare omnes. *Cal.* 32. se. *Aug.* 27. quem in flumen. *Aug.* 67. in mare. *Tib.* 14. præcipitari ex. *Cal.* 27. præcipitari in mare. *Tib.* 62. præcipitans. *Cæs.* 64. præcipitatus in flumen. *Claud.* 9. in fontem. *Rhet.* 4. in terras. *Cal.* 57. præcipi-

taturus se in Tiberim. *Ner.* 47. præcipitum. *Aug.* 79. præcidendæ falsario manus. *Claud.* 15. præcingere. male præinctum puerum caverent. *Sylla de Cæsare dictum.* *Cæs.* 45. præcipere adolescentibus, *h. e. præceptorem eorum esse.* *Gr.* 16. *Gr.* 10. *Ner.* 7. præcipere medicis. *Ner.* 34. cui glossemata. *Gr.* 22. præcepit corrigi. *Aug.* 99. præceptum est ei. *Cæs.* 84. præceptor. *Ner.* 52. præceptor declamantium. *Gr.* 10. rhetoricæ. *Tib.* 57. præceptor electus. *Gr.* 17. peridoneus. *Gr.* 11. præceptores. *Aug.* 42. præcepta diei sequentis. *Tib.* 18. eloquentiæ. *Gr.* 7. salubria. *Aug.* 89. præcepta de ratione dicendi. *Gr.* 10. præcludere negotiatores. *Ner.* 32. præclusa Naumachia. *Ner.* 27. via. *Oth.* 8. horrea. *Cal.* 26. præco. *Cæs.* 84. *Aug.* 84. *Tib.* 11. *Dom.* 13. præco in comitiis. *Dom.* 10. præco invitans ad ludos. *Claud.* 21. præco monitus. *Cal.* 38. per præcones convocatus Senatus. *Claud.* 36. præconium. *Ner.* 24. præconium facere. *præconem esse.* *Gr.* 3. præcognita ostentis mors. *Aug.* 97. Præconinus. *Gr.* 3. præcordia. *Aug.* 81. præcupidus supellestilis. *Aug.* 70. præda parta. *Ner.* 26. præda ac manubiæ. *Ner.* 38. prædæ esse obvio. *Galb.* 4. prædari bono. *Dom.* 12. prædamnare amicum. *Aug.* 56. prædiatoria lex. *Claud.* 9. prædicare. *Cæs.* 30. *Aug.* 17. *Cal.* 11. prædicare quem alium Neronem. *Tib.* 7. filiam, &c. *Claud.* 39. ortum se ab. *Rhet.* 4. prædicare de. *Cæs.* 56. quod. *Cal.* 24. prædicantes. *Gr.* 23. prædicere. *Dom.* 11. prædicere matri. *Cæs.* 13. cuncta. *Dom.* 14. mutationem. *Dom.* 16. prædixerant portendi. *Vit.* 18. prædici. *Aug.* 94. prædicta hora. *Claud.* 8. prædicta. *Tib.* 14. prædicta haruspiciis. *Oth.* 6. prædicta a mathematicis genitura. *Vit.* 3. prædictiones. *Tib.* 14. præditus honestate. *Gr.* 13. imperio. *Aug.* 25. magistratu. *Aug.* 26. prænomine. *Tib.* 1. prædives. *Tib.* 49. *Gr.* 3. prædia ampla. *Ner.* 33. amplissima. *Cæs.* 50. Cosa. *Vesp.* 2. privata. *Claud.* 12. urbana, rustica. *Ner.* 30. prædones. pro piratis. *Cæs.* 4. prædulcis vox. *Cal.* 33. præduri mares. *Galb.* 22. præesse Aquitaniæ. *Galb.* 6. bibliothecæ. *Gr.* 20. classi. *Plin.* 3. cohortibus. *Cal.* 12. exercitui. *Aug.* 10. provinciæ. *Aug.* 3. præfari. *Tib.* 23. præfatus edicto. *Cæs.* 28. præfatio. *Luc.* 2. præfatio clementiæ. *Dom.* 11. præfatio fecialium vetus adhibita. *Claud.* 25.

præ-

præferox successu. *Cas.* 35.
 præferre finem vitæ repentinum. *Cas.* 87. quietem.
Galb. 7. tempus & locum. *Cas.* 80. scutum manu.
Ner. 7. præferre titulum. *præ se ferre.* *Cas.* 37.
 prælatus. titulus. *Aug.* 59. præfertur statua. *Tit.*
 2. præferendus omnibus. *Ner.* 3. præferens acerram
 minister. *Tib.* 44. præferentes munera. *Cas.*
 84.
 præficere Ægypto. *Dom.* 4. præfici urbi. *Claud.* 4.
 præfectus Ægypti. *Vesp.* 6. præfectus alæ de vi &
 rapinis reus. *Tib.* 30. castrorum. *Vesp.* 1. prætoriana-
 rum cohortium. *Tit.* 4. *Dom.* 6. prætorii.
Claud. 12. *Galb.* 11. Regis. *Cas.* 4. urbis. *Ner.* 7.
 præfecti. *scil. ararii.* *Claud.* 9. præfecti Pompeii.
Aug. 16. prætorii. *Cal.* 56. *Ner.* 21. præfecti pro
 prætoribus constituti. *Cas.* 76.
 præfectura Ægypti. *Aug.* 66. *Ner.* 47. præfectura
 morum a Cæsare recepta. *Cas.* 76. præfectura
 prætorii ab Equite Rom. semper administrari so-
 lita, antequam Titus eam susciperet. *Tit.* 6. præ-
 fectura urbis. *Aug.* 37. *Tib.* 42. *Vesp.* 1. præfectura
 impetrata. *Vesp.* 8. præfecturæ alarum. *Aug.* 38.
 præfinitum tempus. *Galb.* 14.
 præfixum hastæ caput. *Cas.* 85. vexillum. *Cal.* 15.
 prægnans. *Aug.* 62. & 63. prægnans Livia. *Tib.* 14.
 prægrandia membra. *Aug.* 72.
 prægravare. *Cas.* 76.
 prægustator. *Claud.* 44.
 præire populo obsecrationem. *Claud.* 22.
 in præjudicium. *Cas.* 23.
 prægrandis locusta. *Tib.* 60.
 prægrediens pedibus. *Tib.* 3.
 prælautus. *Vit.* 2. prælauti. *Ner.* 30.
 prælegere. *Gr.* 1. prælegere Virgilium, poetas. *Gr.*
 16. prælegi. *Luc.* 10.
 præligata fascia corona. *Cas.* 79.
 prælium, bellum, differunt. *Aug.* 25. prælium ad-
 versum. *Cas.* 68. anceps. *Cas.* 60. duplex, prius.
Aug. 13. equestre, pedestre, navale. *Dom.* 4.
 Mundense. *Cas.* 56. navale. *Cas.* 39. & 68. *Tib.* 2.
Tit. 7. prius, posterius. *Cas.* 55. ultimum. *Cas.* 36.
 prælia mediocria. *Oth.* 9.
 prælucens servus. *Aug.* 29.
 præmittere copias. *Vit.* 9. duces, copias. *Oth.* 8. mili-
 tes. *Aug.* 17. præmissus equus. *Aug.* 38. præmissa
 vox. *Cal.* 58. præmissum agmen. *Vit.* 9. præmissi
 duces, &c. *Vesp.* 7. præmissi obsides. *Cal.* 45. præ-
 missæ cohortes. *Cas.* 31. præmissæ copiae. *Cas.*
 63. præmissus Apolloniam. *Aug.* 8. præmissi O-
 stiam. *Ner.* 47.
 præmiari. *Tit.* 7.
 præmium. *Aug.* 35. præmium datum. *Cas.* 74. in-
 gens. *Oth.* 2. mediocre. *Vesp.* 18. præmia corona-
 rum. *Ner.* 32. delatorum. *Ner.* 10. emeritorum.
Aug. 24. navatæ operæ. *Galb.* 16. tyrannicida-
 rum. *Tib.* 4. præmia aucta. *Aug.* 34. constituta.
Cas. 17. crebra, grandia. *Aug.* 45. ingentia. *Tib.*

20. *Claud.* 28. legitima. *Vesp.* 8. præcipua, de-
 creta. *Tib.* 61. præmissa. *Aug.* 15. repræsentan-
 da. *Ner.* 5. maxima. *Cas.* 52. præmia conjuratio-
 nes detegentibus constituta. *Cas.* 17. præmia dela-
 torum Papiæ legis. *Ner.* 10. præmiorum formula.
Aug. 49.
 præmoniti consci. *Oth.* 6.
 præmorta pars corporis. *Gr.* 3.
 præmuniri medicamentis. *Cal.* 29. præmunita anti-
 dotis. *Ner.* 34.
 Præneste. *Aug.* 72. & 82. *Tib.* 4. *Gr.* 17. Prænestina
 fortuna. *Dom.* 15. Prænestinæ sortes. *Tib.* 63.
 prænomen Caji. *Cal.* 60. Imperatoris. *Cas.* 76. *Tib.*
 26. *Claud.* 12. prænomina. *Tib.* 1. *Ner.* 1. *Vit.* 2.
 prænoscere futura. *Ner.* 56.
 præparare profectionem. *Tib.* 38. præparari ad sce-
 nam. *Cal.* 58. præparatus leo. *Ner.* 53. præparata
 conjuratio. *Tit.* 6. præparatum venire. *Tib.* 56.
 præparati in necem gladii. *Cal.* 24. præparati ad
 fraudem servi. *Galb.* 10. præparata muneri feræ.
Cal. 27. præparanda classis. *Ner.* 47. eloquentia.
Gr. 4. expeditio. *Ner.* 44.
 præpinguis. *Galb.* 3.
 præponere quem alis. *Aug.* 38. certamini magistris.
Ner. 12. cohortibus, alis, provinciæ. *Claud.* 38.
 legionibus. *Ner.* 15. monetæ servos. *Cas.* 76. nego-
 tiis. *Aug.* 32.
 præpositus casus. *Vesp.* 4. præpositus elassi. *Tib.* 4.
 cubiculo. *Dom.* 16. legioni. *Tit.* 4. Orienti. *Tib.*
 12. Syriæ. *Cal.* 2. *Vit.* 2. præposita castello cohors.
Cas. 68. præpositi militum. *Oth.* 1. præpositi exer-
 citibus consulares. *Tib.* 32.
 præpositiones verbis addit. *Aug.* 86.
 præpropere. *Oth.* 8.
 præripere codicillos. *Ner.* 49. prærepta scriptoribus
 facultas. *Cas.* 56.
 præruptæ rupes. *Tib.* 40.
 præfagiens exitum. *Aug.* 96. præfagiens fore. *Gr.* 23.
 præfagium. *Aug.* 99. præfagium casus. *Galb.* 6.
 præfagio est vox. *Ner.* 6. præfagia. *ibid.* *Dom.* 6.
Vesp. 5. præfagia mortis. *Claud.* 46.
 præscriptum Augusti. *Ner.* 10. præscriptum ultra.
Cas. 28. præscripta legum. *Claud.* 14.
 præsentaneum venenum. *Ner.* 33.
 præsentia ferenda. *Aug.* 87. præsentia. *Tib.* 22.
Claud. 4.
 præsentire eventus. *Aug.* 96.
 præsepe eburneum. *Cal.* 55.
 præses Germaniæ. *Dom.* 6. violentior. *Cas.* 35. præ-
 sides provinciarum. *Tib.* 41. *Claud.* 17. *Oth.* 7.
Vesp. 6. *Dom.* 8. præsidibus provinciarum propaga-
 tum imperium. *Aug.* 23.
 præsidere. *Aug.* 35. præsidere spectaculis. *Aug.* 45.
Ner. 12. muneri. *Claud.* 2. certamini. *Dom.* 4. lu-
 dis. *Tib.* 6. spectaculis. *Cal.* 18. *Claud.* 7. sella cu-
 ruli. *Aug.* 26. præsidens pater. *Tib.* 20. præsidens
 certamini. *Vit.* 4.

præ-

praesidium coloniarum. *Aug.* 25. militare. *Tib.* 65.
 missum. *Vit.* 1. unicum populi Rom. *Tib.* 21. praesidii causa. *Cas.* 14. *Rhet.* 1. praesidia legionariorum. *Galb.* 19.
 praestare abstinendam. *Cas.* 54. amicos incolumes. *Tib.* 55. constantiam animi. *Luc.* 8. curam. *Tib.* 18. fidem. *Tit.* 9. cui honorem. *Aug.* 31. immunes. *Claud.* 25. incolumes. *Galb.* 15. innocentiam. *Vit.* 5. officia. *Aug.* 60. *§* 61. principem. *Tib.* 33. viritum certam summam. *Dom.* 9. se varium. *Dom.* 3. sollicitudinem, &c. *Tit.* 8. veniam, oblivionem. *Claud.* 11. urbem tutam. *Aug.* 28. praestare in disciplinis. *Aug.* 89. praestitisse nihil cuiquam. *Tit.* 8. praestitit se auctorem. *Cas.* 16. praestantes prudentia, ætate. *Galb.* 10. praestantissimi. *Aug.* 89.
 praestituta dies. *Ner.* 21.
 praesto esse. *Claud.* 15.
 praestolantes. *Claud.* 13. *Vit.* 7.
 praestringit (*rectius quam perstringit*) lecticam fulgor. *Aug.* 29.
 praestructum consulto est. *Tib.* 53.
 praetendere causam. *Tib.* 40. liburnicas. *Plin.* 3. praetendens. *Tib.* 19.
 praetenta foribus vela. *Claud.* 10.
 praetentatus sinus. *Aug.* 35. praetentata stragula, &c. *Claud.* 35.
 praeter æquum. *Cal.* 34. praeter citharædos. *Dom.* 4. consuetudinem. *Tib.* 18. morem ac consuetudinem. *Rhet.* 1. Locros. *Aug.* 16. modum. *immodice.* *Tib.* 69. *Dom.* 14. Octaviam. *Ner.* 35. opinionem. *Cas.* 16. pedes transiens. *Cal.* 36.
 praeterire litteras. *Aug.* 88. pueros. *Aug.* 42. praeteriisse. *Cas.* 81. praeteriens. *Dom.* 15. in praeteritum. *Dom.* 9.
 praetermittere. *Claud.* 1. praetermittere quid. *Tit.* 8. occasionem. *Vesp.* 8. praetermissum est nihil. *Tib.* 45.
 praeternavigare sinum. *Ner.* 27. praeternavigantes. *Tib.* 12.
 praetervehens Judæam. *Aug.* 93. sinum. *Aug.* 98. subsellia. *Cas.* 78. velabrum. *praetervectus.* *Cas.* 37. praetervehentes. *Ner.* 34.
 praetervolans aquila. *Claud.* 7. *Galb.* 1.
 praetexta toga. *Rhet.* 1. praetexta abjecta. *Cas.* 16. praetextæ liberorum a matronis flammis injectæ super rogo Caesaris. *Aug.* 44.
 praetextus. *Cas.* 1. *Aug.* 44. *Tib.* 17. *Cal.* 10. *Gr.* 16. praetextati complures. *Aug.* 94. praetextati filii. *Aug.* 56. grandes. *Rhet.* 1. pueri. *Claud.* 35. praetextatæ imagines. *Ner.* 57. praetextata verba. *Vesp.* 22.
 praetextum civilium armorum. *Cas.* 30. ad praetextum mutatæ voluntatis causatus. *Aug.* 12. praetextu hoc deferuntur. *Tib.* 28.
 praetor creatus Caesar. *Cas.* 14. designatus. *Tib.* 31. querens. *Aug.* 45. urbanus. *Aug.* 33. praetor a Ti-

berio collaudatus cur. *Tib.* 32. praetores. *magistratus major.* *Cas.* 41. *Aug.* 36. praetores sustinuerunt ærarii curam. *Claud.* 24. praetorum numerus auctus. *Aug.* 37. praetoris caput a Nerone confauciatum. *Ner.* 26. pro praetoribus praefecti constituti. *Cas.* 76.
 praetorius pater. *Vit.* 6. praetorius vir. *Cas.* 43. *Aug.* 100. *Cal.* 29. *§* 38. *Ner.* 13. *Dom.* 1. *§* 8. praetoria dignitas. *Vesp.* 1. praetorii. *Aug.* 36. decem praetoriis viris consularia ornamenta tributa. *Cas.* 76. praetoria ornamenta. *Claud.* 28. praetorium. *Aug.* 24. *Tib.* 39. *Ner.* 47. e praetorio veterani. *Ner.* 9. praetoria. *Tit.* 8. *Cal.* 37. praetoria ampla, operosa. *Aug.* 72. modica. *Aug.* 72.
 praetorianus, *scil.* miles. *Ner.* 48. praetorianus exercitus. *Vesp.* 6. praetoriani. *Tib.* 25. *Ner.* 19. praetoriani a Galba commoti. *Galb.* 16. praetoriani centuriones tribunique. *Cal.* 40. praetoriani equites. *Cal.* 45. milites. *Aug.* 99. *§* 101. *Tib.* 48. praetorianæ cohortes. *Tib.* 37. *Cal.* 4. 12. *§* 43. *Ner.* 10. *Vit.* 10.
 praetrepidus. *Tib.* 63. *Ner.* 41.
 praetura. *Cas.* 71. praetura urbana. *Dom.* 1.
 praevalere auctoritate, praesentia. *Galb.* 19. gratia. *Ner.* 28. memoria. *Ner.* 33. praevaluit. *sententia vicit.* *Aug.* 7. praevalens hostis. *Tib.* 16. praevalidus ramus. *Vesp.* 5.
 praevenire. *Cas.* 44. praevenire nuntios. *Cas.* 57. praevenit eum mors. *Tib.* 62. praeveniri. *Claud.* 44. praeventus morte. *Tit.* 10.
 praevisa navis. *Tib.* 14. praevisum periculum. *Aug.* 10.
 prandere. *Dom.* 21. prandens. *Aug.* 94.
 prandium largissimum. *Cas.* 38. prandium mensis mille datum. *Tib.* 20. prandia. *Vit.* 13. prandia duo a Caesare praebita. *Cas.* 38.
 Prasinus agitator. *Ner.* 22. Prasina factio. *Cal.* 55.
 precari. *Dom.* 13. precari deos. *Claud.* 1. *Aug.* 58. felicitatem. *Aug.* 58. veniam. *Ner.* 47. precari sibi *εὐδαιμονίαν.* *Aug.* 99. precans sepulturam. *Aug.* 13. precantes adjici. *Galb.* 14. precata ut. *Tib.* 2. precario exigere. *Claud.* 12.
 preces. *Aug.* 27. preces populi. *Tib.* 37. vulgi. *Ner.* 21. uxoris. *Tib.* 21. preces humillimæ. *Luc.* 8. impensissimæ. *Tib.* 13. multæ & irritæ. *Aug.* 17. multæ & supplices. *Cas.* 69.
 premere uxorem. *Cal.* 25. premitur rea a. *Ner.* 7.
 Prenestina Fortuna. *Dom.* 15.
 presse & breviter. (*ad exempla synonymor.*) *Rhet.* 1.
 pretiosissimæ margaritæ. *Ner.* 12. res. *Ner.* 40. pretiosissima simulacra. *Aug.* 57.
 pretium perseverantiæ. *Tib.* 16. prædæ. *Ner.* 26. pretium absumptum. *Galb.* 15. immensum. *Cas.* 47. levissimum, nullum. *Aug.* 41. restitutum. *Tib.* 48. pretia agrorum. *Aug.* 41. rerum coemtarum. *Ner.* 5. spadonum. *Dom.* 7. vasorum. *Tib.* 34. pretia immensa. *Cal.* 39.

Priamus Felix cur appellatus a Tiberio. *Tib.* 62.
 Priapus, pro signo datus. *Cal.* 56. Priapus custos hor-
 tulorum. *Gr.* 11.
 pridie Kalendas. *Cæs.* 76. pridie Idus. *Cæs.* 81. pridie
 quam. *Cæs.* 87.
 pridianus cibus. *Cal.* 58. pridiana opsonia *Tib.* 34.
Vit. 13.
 primipilaris. *Tib.* 37. *Cal.* 21. *Æ* 35. *Claud.* 26. *Vesp.* 1.
Ner. 9. primipilariū testamenta irrita facta.
Cal. 38.
 primitus. *Claud.* 7.
 in primori parte. *Tib.* 33. primores. *Galb.* 10. primo-
 res Galliarum. *Aug.* 79. municipiorum, colonia-
 rum. *Claud.* 1. ordinis. *Aug.* 100. primores viri.
Cæs. 16. *Ner.* 41. viri ac feminae. *Dom.* 8.
 Primus, vide Antonius. *Vit.* 8.
 primus omnium. *Cæs.* 20. Romanorum. *Cæs.* 25. pri-
 mos pilos adimere. *Cal.* 44.
 Princeps, Grammaticus quidam hoc nomine. *Gr.* 4.
 Princeps Adrianus. *Aug.* 7.
 princeps familia. *Oth.* 1. locus. *Aug.* 51. *Gr.* 23. prin-
 cept civitatis. *Cæs.* 29. gentis. *Tib.* 1. Græciæ. *Claud.*
 16. gregis. *Cal.* 58. juventutis Tiberius. *Cal.* 15.
 legationis. *Aug.* 26. princeps bonus, salutaris. *Tib.*
 29. circumspiciatissimus, prudentissimus. *Tib.* 21.
 designatus. *Cal.* 8. egregius. *Galb.* 14. electus. *ibid.*
 exoptatissimus. *Cal.* 13. gloriosus. *Cal.* 8. inopina-
 tus, novus. *Vesp.* 7. salubris, ambitiosus. *Aug.* 42.
 varius, commodior, &c. *Tib.* 33. principis a ser-
 mone neminem oportet tristem descere. *Tit.* 8.
 principes. *Aug.* 31. principes Gallie. *Tib.* 9. *Cal.* 47.
 principes patroni. *Cæs.* 55. viri. *Aug.* 29. *Claud.* 35.
Gr. 9. Asiæ, Bithyniæque. *Cæs.* 39. barbarorum.
Aug. 21. civitatis. *Tib.* 55. conspirationis. *Cæs.* 80.
 principes Galliarum, &c. confiscati. *Tib.* 49. ordi-
 nes. *Aug.* 66. consecrati. *Cal.* 35. infecuti. *Aug.* 50.
 priores. *Ner.* 15. principum conditio miserrima.
Dom. 21. liberi. *Aug.* 100. principum nemo sci-
 vit (ante Neronem) quid sibi liceret. *Ner.* 37.
 principalis auctoritas. *Tib.* 65. majestas. *Claud.*
 17.
 principales res. ad principem spectantes. *Cal.* 39.
 principatus. *Tib.* 7. *Æ* 24. *Claud.* 25. *Æ* 41. prin-
 cipatus Augusti, Tiberii, memorabilis. *Cal.* 31.
Nerom. *Galb.* 8. principatus fato datur. *Tit.* 9.
 principium ætatis. *Aug.* 3. anni. *Cæs.* 9. principio per-
 acto. *Ner.* 21. principia castrorum. *Oth.* 6. ante
 principia milites capite puniti. *Oth.* 1.
 priores. *Cæs.* 75.
 Priscus, vide Cæsonius. *Tib.* 42. vide Helvidius *Vesp.*
 15. *Dom.* 10. vide Tarquinius. *Aug.* 2.
 pristinus habitus. *Aug.* 40. modus. *Aug.* 35. pristi-
 na fortuna. *Ner.* 40. nox. *Aug.* 94. ratio. *Aug.* 31.
 pristinum jus. *Aug.* 40.
 privare honore, potestate. *Ner.* 34. *Æ* 43. libertate.
Aug. 47. potestate. *Cæs.* 79. privatus. nullo magi-
 stratu præditus. *Cæs.* 18. *Æ* 30. privatus. qui non

est princeps. *Aug.* 28. *Tib.* 12. *Claud.* 41. *Oth.* 10.
Vesp. 3. *Æ* 16. *Tit.* 1. *Dom.* 15. *Ner.* 40. *Dom.*
 9. privatus sumptus. *Cæs.* 24. privata spectacula.
Ner. 21.
 privignus. *Aug.* 63. *Claud.* 39. *Ner.* 35. *Aug.* 25. pri-
 vigna. *Aug.* 62.
 privilegium. *Cæs.* 28. privilegium sacerdotum. *Aug.*
 93. privilegium concessum. *Vesp.* 8. privilegia,
Aug. 45.
 prius, sequens. *Aug.* 10. nihil prius monuit. *Dom.* 9.
 pro conditione. *Aug.* 17. *Claud.* 19. pro conditione
 temporum. *Cæs.* 16. pro dignitate cujusque. *Tib.*
 46. pro facultate. *Aug.* 29. *Æ* 57. pro gradu cu-
 jusque. *Aug.* 49. pro majestate imperii. *Aug.*
 28. pro modo. ex merito. *Cæs.* 67. pro necessitate
 temporis. *Tib.* 6. pro parte. *Aug.* 46. pro pote-
 estate, scil. Imperatoria, subscribere. tanquam
 Princeps. *Oth.* 7. pro vita rogans. *Aug.* 13. pro
 consule. pro consul. *Galb.* 7. pro libero. tanquam
 liber. *Aug.* 24. pro patre familias, h. e. tanquam
 paterf. *Tib.* 15. pro prætore. *Aug.* 10. *Tib.* 3. *Ner.*
 40. pro prætoribus. *Cæs.* 76. pro æde. ante adem.
Cæs. 61. *Æ* 78. *Aug.* 26. *Æ* 100. pro comitio.
Aug. 43. pro concione. *Cæs.* 33. 67. *Æ* 83. *Aug.*
 8. 17. 40. *Æ* 65. *Tib.* 21. *Æ* 32. *Cal.* 15. *Claud.* 1.
Ner. 19. *Oth.* 6. *Vesp.* 7. pro foribus. *Tib.* 31. *Vit.*
 16. *Oth.* 3. pro gradibus Palatii. *Ner.* 8. *Vit.* 15.
 pro rostris. *Cæs.* 6. 20. 79. *Æ* 84. *Cal.* 10. *Ner.* 47.
 pro tribunali. *Aug.* 33. *Æ* 93. *Tib.* 9. 11. *Æ* 33.
Claud. 40. 42. *Æ* 46. *Galb.* 18. *Vit.* 9. *Vesp.* 7.
Dom. 8.
 proauctor generis sui. *Claud.* 24.
 proavia. *Cal.* 25.
 proavus. *Aug.* 4. proavus Augusti. *Aug.* 2. proavus
 libertinus. *Aug.* 2.
 probare. *Aug.* 62. probare animum, vultum. *Dom.*
 18. carmina. *Gr.* 2. senatui causas. *Tib.* 47. mili-
 tem a moribus, h. e. ex moribus. *Cæs.* 65. scripta.
Hor. 8. probari judicio. *Cæs.* 56. probati senatores.
Aug. 35. probatissimus. *Claud.* 16. *Galb.* 17. pro-
 batissimi. *Ner.* 44. probabilius. *Cæs.* 30. probatio
 certa. *Aug.* 7.
 problemata. *Gr.* 4.
 probum. *Cal.* 16. probra. *Tit.* 10. probra libidi-
 num. *Claud.* 26. probra congesta. *Tib.* 54. pro-
 brose feminae. *Dom.* 8.
 Probus, vide M. Valerius. *Gr.* 24.
 procax. *Oth.* 2.
 procedere. *Aug.* 82. procedere Mevaniam. *Cal.* 43.
 procedere ad. *Ner.* 8. ad honores. *Rhet.* 1. usque
 ad. *Tib.* 51. ad omnem licentiam, &c. *Vesp.* 8. ad
 principatum usque. *Vesp.* 1. procedere in. *Galb.* 19.
 in publicum. *Cal.* 52. processit eo. *Tib.* 58. proce-
 dens ægre carpentum. *Tib.* 2. procedente tempo-
 re. *Aug.* 2. *Tib.* 1. *Æ* 49.
 procella. *Dom.* 15.
 procera statura. *Vesp.* 23. procerior. *Aug.* 73. *Æ*
 79. pro-

79. procerissimus quisque. *Cal.* 47.
proceritas enormis. *Vit.* 17.
processum magnum habere in Græcis litteris. *profecisse.* *Gr.* 10.
procidere ad pedes. *Vesp.* 5.
proclamare. *Cas.* 1. *§* 78. *Aug.* 51. *§* 65. *Tib.* 24. *Dom.* 12. proclamare se innocentem. *Cal.* 27.
proclamare ut. *Cas.* 75. proclamasse. *Galb.* 20. *Oth.* 10. proclamans. *Claud.* 15. *Ner.* 47. *Vit.* 14. proclamantes. *Claud.* 21.
proconsul. *Cas.* 54. proconsules. *Aug.* 36. 47. *§* 52. proconsulatus. *Vesp.* 4. proconsulatus Africae. *Oth.* 1. *Vit.* 5. Asiae. *Aug.* 3. *Dom.* 10.
procreare. *Aug.* 2. procreare liberos ex. *Galb.* 3. *Oth.* 1. procreatus per consuetudinem adulterii. *Claud.* 1. procreata ex incesto. *Cal.* 23.
proculcata Respub. *Vesp.* 5.
Proculi liberti mors ob adulteratas matronas. *Aug.* 67. Proculus, vide Acerronius. *Tib.* 73. vide Esius. *Cal.* 35.
procumbens. *Vit.* 2. procumbens ad genua senatus. *Tib.* 24.
procurans fulgur. *sacrificans ob ful.* *Galb.* 4.
procurrere. *Ner.* 47. procurrere ultro ad ultionem. *Claud.* 29.
procuratio Aegypti. *Ner.* 35. urbis. *Cas.* 79. procuratio amplissima. *Galb.* 15. procuraciones splendidissimæ, continuæ. *Plin.* 1.
procurator. *Dom.* 12. procurator Domitillæ. *Dom.* 17. rerum Augusti. *Vit.* 2. triumph. *Cal.* 47. principis. *Claud.* 12. procuratores. *Oth.* 7. *Vesp.* 19. *Dom.* 13. procuratores ducenarii. *Claud.* 24. rapacissimi ad ampliora officia promoti a Vespasiano. *Vesp.* 16.
prodere. *memoria tradere.* *Cas.* 46. prodere secretum uxori. *Aug.* 66. prodere in historiis. *Claud.* 21. prodere vagitu. *Tib.* 6. prodi. *scribi, posteritati tradi.* *Gr.* 4. proditus. *memoratus, scriptis traditus.* *Aug.* 3. proditus. *desertus.* *Vit.* 15. proditus maculis. *Ner.* 28. proditus ab ea. *Gr.* 14. prodita causa. *Cal.* 19. prodita epistola. *Aug.* 67. *Tib.* 50. prodita immanitas. *Ner.* 7.
prodire. *Tib.* 11. prodire in conspectum. *Ner.* 43. in publicum. *Ner.* 47. *§* 51. in scenam. *Cal.* 54. *Ner.* 20. prodisse obviam. *Cal.* 4. prodeuntes obviam. *Tib.* 72.
prodigere opes. *Ner.* 30.
prodiga juvenus. *Cas.* 27. prodigorum omnium ingenia superat. *Cal.* 37.
prodigium Romæ factum publice. *Aug.* 94. prodigia cædis. *Cal.* 57. prodigia evidentia. *Cas.* 81. prodigiorum loco habita. *Cal.* 57. prodigia mortem Galbæ portendentia. *Galb.* 18. cædem Jovis portendentia. *Cal.* 57. prodigia Cæsari cædem denuntiantia. *Cas.* 81. futuri Galbæ imperii. *Galb.* 4. Vespasiano imperium portendentia. *Vesp.* 5.
producere aurigas, &c. *Aug.* 43. legata. *Aug.* 101.

fomnum. *Aug.* 78. in scenam equites, &c. *Ner.* 12.
produci ad supplicium. *Aug.* 13. produci per articulos & gradus. *provehi, promoveri.* *Claud.* 4.
producitur familia venalis. *Gr.* 4. productus ad testimonium dicendum. *Cas.* 20. producta, scil. ad concubitus. *Vesp.* 22. producta syllaba. *Ner.* 33.
productum ab utraque parte spatium. *Cas.* 39.
producti in rostra. *Claud.* 12. producti histriones. *Claud.* 21.
profectu blandiente. *Ner.* 20.
proferre. *manifestare.* *Tib.* 66. proferre artem. *Ner.* 25. chirographum. *Dom.* 1. codicillos e. *Tib.* 51. imagines. *Ner.* 57. testamentum. *Aug.* 101. proferri ultra. *differri.* *Cas.* 81. proferens se e pulvino draco. *Ner.* 6. prolata sinistra. *Claud.* 21. prolatum e penitrali corpus. *Aug.* 18. prolatus e loculis denarii. *Galb.* 12. prolata diplomata. *Cal.* 38. prolaturus mandata. *Tib.* 52.
proficiscens in. *Cas.* 71. profectus in Hispaniam. *Aug.* 8. profecti Judæa. *Vesp.* 4.
profectio dilata. *Ner.* 22. longinqua. *Aug.* 92. profectio adversus. *Cas.* 59.
profiteri. *Cas.* 20. profiteri edicta. *Aug.* 31. profiteri lenocinium. *Tib.* 35. se candidatum. *Aug.* 4. summam malorum. *Tib.* 66. ingenue. *Aug.* 45. palam. *Cas.* 72. profitentes citharædi. *Ner.* 21. professus. *Cas.* 34. *Aug.* 27. *§* 101. professus, scil. Grammaticam. *Gr.* 9. professus indicium. *Dom.* 17. Medicinam. *Cas.* 42. Rhetoricam. *Rhet.* 3. professus codicillis. *Tib.* 42. professus de. *Cal.* 12. de semet. *Dom.* 8. professus est se legatum. *Galb.* 10. professi. *Dom.* 12. professi obscenitatem. *Ner.* 29.
professor eloquentiæ. *Rhet.* 5. sapientiæ. *philosophus.* *Tib.* 14. professor Grammaticus. *Gr.* 9. professores. *Tib.* 11. professores clari. *Gr.* 4. illustres. *Rhet.* 1. professores quas injurias, &c. accipiant. *Gr.* 9.
professio Grammaticæ. *Gr.* 8. professiones decretæ. *Gr.* 4.
profesti dies. *Dom.* 21.
profligare acie. *Cas.* 35. profligari. *Oth.* 9. profligatus acie. *Cas.* 30. profligatae partes. *Ner.* 3. profligatissimus quisque. *Tib.* 35.
profluxit copia doctorum. *Rhet.* 1. profluens. *flumen.* *Vit.* 9. profluens sanguis. *Dom.* 16. profuvium alvi. *Aug.* 98.
profugere concione. *Cal.* 48. profugere ab urbe. *Cal.* 24. profugita. *Cal.* 51. profugere in. *Tib.* 4. profugustædio. *Vit.* 12.
profundere vitia. *Tib.* 42. profusus. *Ner.* 4. profusa convivia. *Tit.* 7. profusissimus. *Tit.* 7. profusissima largitio. *Cas.* 13. libido. *Claud.* 33. profusissimi apparatus. *Vit.* 10. profusio fructus divitiarum. *Ner.* 30.
profuse. *Aug.* 72. profusissime. *Aug.* 75.
profunda gula. *Vit.* 13. profundo mergere. *i. e. mari.* *Cal.* 16.
progener.

progener. *Aug.* 19.
 progenies. *Vit.* 1. progenies Cæsarum. *Galb.* 1.
 prognatus Iulo. *Cæs.* 81.
 progredi mensuram cubiti. *Tib.* 38. progressus est eo
 arrogantia. *Cæs.* 77. progrediens ab urbe. *Aug.*
 20. progressus e latebris. *Dom.* 1. progressus in
 atrium. *Vesp.* 5. progressus obviam. *Claud.* 24.
 progressa ætas. *profecta.* *Claud.* 2.
 prohibere blanditias. *Aug.* 53. oscula edicto. *Tib.* 34.
 cœtu. *Aug.* 64. decreto. *Claud.* 25. exitu. *Cæs.*
 34. vi. *Cæs.* 16. prohibuit edi. *Aug.* 45. frequenta-
 re. *Aug.* 31. prohibitus contubernio. *Vesp.* 4. mo-
 nitu. *Aug.* 94. usu fascium. *Tib.* 4. prohibita Rhe-
 torica. *Rhet.* 1. prohibiti quærere. *Ner.* 36. respi-
 cere. *Tib.* 64.
 projicere quem in Tiberim. *Vesp.* 19. projici insepul-
 tos. *Vesp.* 2. projectus venter. *Ner.* 51. projectior
 venter. *Tit.* 3.
 proinde. *Cæs.* 22.
 prolapsus. *Cæs.* 59. *Oth.* 7. *Gr.* 2. prolapsi. *Claud.* 34.
 prolapsiones ædificiorum. *Aug.* 30.
 proles augenda. *Aug.* 89.
 prolixius fovere. *liberalius.* *Tit.* 7.
 promercale aurum. *Cæs.* 54. promercales vestes. *Gr.* 23.
 promereri voluntatem omnium. *Tit.* 1. promeren-
 dus amor. *Cal.* 3. promerendi focii. *Aug.* 3.
 promontoria Peloponnesi atque Ætolia. *Aug.* 17.
 promuntur arma. *Oth.* 8.
 promptus. *Cal.* 53. promptus linguæ (*an lingua.*) *Tit.*
 3. promptus sermone Græco. *Tib.* 71. promptior
 ad. *Aug.* 71. promptissimus conciliator. *Aug.* 48. ju-
 venis. *Rhet.* 1. promptissimum illi erat. *Tit.* 10.
 promptissimum subsidium. *Cæs.* 27. promptissi-
 mi. *Vesp.* 6.
 promiscuus usus. *Claud.* 41. promiscue. *Aug.* 44. pro-
 miscue spectare. *non certo loco.* *Claud.* 21. *Dom.* 8.
 promittere. *Vit.* 4. promittere cui necem. *Cæs.* 74.
 operam. *Cal.* 27. promissa barba. *Cal.* 24. pro-
 missum populo congiarium. *Aug.* 42. promissa.
Tib. 37. promissa veteranis præmia. *Aug.* 15.
 promovere mœnia. *Ner.* 16. promovere ad officia.
Vesp. 16. promotus in gradum ampliorem. *Oth.* 1.
 promulgata lex. *Cæs.* 20. rogatio. *Cal.* 15. promul-
 gatæ conjurationes. *Ner.* 36.
 pronepos Q. Catuli. *Galb.* 2.
 proneptis. *Claud.* 26.
 pronuntiare. *Cæs.* 75. *Aug.* 29. pronuntiare, de ha-
 ruspicum responsis. *Cæs.* 61. pronuntiare, vulgo in-
 timare, publice significare. *Aug.* 40. pronuntiare.
Claud. 46. pronuntiare annales. *Gr.* 2. pronun-
 tiare beneficia sua voce. *Ner.* 24. carmen. *Galb.* 9.
Cæs. 49. consulem. *Dom.* 10. donativum. *Galb.*
 16. epulum, munus. *Cæs.* 26. nummos. *Cæs.* 19.
 se cantaturum. *Ner.* 21. pronuntiavit se revisu-
 rum, &c. *Tib.* 38. pronuntiare se victorem. *Ner.*
 24. pronuntiare SC. *Cæs.* 84. pronuntiare senten-
 tiam. *Dom.* 11. *Ner.* 15. tesseras. *Dom.* 4. versum.

Aug. 98. verba. *Ner.* 13. pronuntiare sono dulci.
Aug. 84. voce. *Cæs.* 55. ex tabella. *Claud.* 15. pro-
 nuntiar. *Aug.* 53. pronuntiantur candidati. *Cæs.*
 41. pronuntians tragædus. *Cal.* 54. pronuntians
 verba. *Ner.* 25. pronuntiatu stipendiarius. *Cæs.*
 71. pronuntiatu versus de. *Aug.* 68. pronuncia-
 ta ingenua. *Vesp.* 3. pronuntiatum donativum.
Cal. 49. pronuntiatum est, ut. *Cal.* 4.
 pronuntiatio. *Cal.* 53.
 pronus ad necem, &c. *Vit.* 14. ad poëticam. *Ner.*
 52. ad res novas. *Vit.* 7. in libidines. *Cæs.* 50. pro-
 nior Dolabellæ. *magis ei favens.* *Galb.* 12. pronior
 libidinis. *Galb.* 22. spei. *Ner.* 40. pronior ad. *Tib.*
 33. & 44.
 propagare cui imperium. *Aug.* 23. propagari com-
 meatum. *prolongari facultatem absentia.* *Cal.* 29.
 propagandum imperium. *Ner.* 18.
 propalam. *Cæs.* 77. *Aug.* 64. *Ner.* 15. & 22. propa-
 lam monere. *Cæs.* 20.
 propellere in præcipitium. *Aug.* 79. propellente nul-
 lo. *Tib.* 19.
 propendebat caro. *Galb.* 21.
 propere. *Cal.* 51. propere redire. *Cæs.* 3.
 propinans. *Tib.* 42.
 propinqua cognatio. *Ner.* 3. propinqui. *Aug.* 31.
 propinqui causas suorum domi cognoscunt. *Tib.* 35.
 propinqui & affines. *Cæs.* 1.
 propinquitates multæ, magnæ. *Oth.* 1.
 propitiare manes. *Oth.* 7. propitiatus Deus. *Vesp.* 7.
 propius. *Cæs.* 81.
 proponere populo congiarium, &c. *Ner.* 7. legem.
Cal. 41. negotiatoribus lucra. *Claud.* 18. quæstio-
 nes. *Tib.* 56. stemma in atrio. *Galb.* 2. apud sena-
 tum. *Cæs.* 81. proposuit agere. *Aug.* 72. proponi
 venalia. *Tib.* 34. proponi venalia poemata. *Luc.* 10.
 proponitur obsonium. *venditur.* *Ner.* 16. proposi-
 tus libellus. *Cæs.* 80. *Vit.* 14. proposito titulo. *Cal.*
 14. proposita auctio. *Cal.* 38. conditio. *Aug.* 32.
 materia. *Gr.* 17. summa. *Aug.* 9. propositum con-
 giarium. *Aug.* 42. edictum. *Dom.* 14. propositum
 millies HS. *Tib.* 48. proposito munere gladiatorio.
Tit. 8. propositis ante se imaginibus. *Galb.* 10. pro-
 posita nomina. *Vesp.* 6. proposita vectigalia. *Cal.* 41.
 proprius deus. *Aug.* 5. de proprietate jumenti cum
 quæreretur. *Galb.* 7.
 propugnator legis. *Cæs.* 16. propugnatores. *oppugna-
 tam urbem defendentes.* *Tit.* 5.
 propugnaturus absentiam. *Cæs.* 23.
 proripere. *Claud.* 10.
 proripere se postico. *Oth.* 6. se e. *Cal.* 35. se e strato-
Cal. 51. se in. *Cal.* 45. proripiens se. *Cal.* 57. pro-
 ripiens se e curia. *Aug.* 54.
 prorogare imperium in quinquennium. *Cæs.* 24. pro-
 rogari imperium. *Tib.* 30.
 prorumpere in. *Galb.* 6.
 prosa oratio. *Claud.* 1. *Hor.* 13.
 profapia magna, vetus. *Galb.* 2.

proscenium. *Ner.* 12. proscenium superius. *Ner.* 26.
 proscindere equestrem ord. *Cal.* 30. quem convicio.
Aug. 13. quem carmine famoso. *Luc.* 6.
 proscribere. *in edicto publice scribere. Cas.* 49. proscri-
 bere quem. *Aug.* 27. proscriptus ab eo pater. *Aug.*
 16. proscripta carmina. *h. e. publice adfixa, pro-*
posita. Ner. 39. proscriptorum liberi ad honores ad-
 missi. *Cas.* 41. proscriptorum liberos gratis docet
 Laberius Hiera. *Gr.* 13.
 proscriptio incepta. *Aug.* 27. peracta. *ibid.* pro-
 scriptio ob. *Cas.* 11.
 profecare exta. *Aug.* 1.
 prosequi. *Aug.* 97. prosequi statuam. *Tit.* 2. prosequi
 congiario. *Cas.* 27. honore. *Oth.* 1. legato. *Claud.*
 6. oculis visam. *Tib.* 7. ominibus, carminibus. *Aug.*
 57. faustis ominibus. *Claud.* 27. prosequi omnes
 largissime. *Dom.* 9. aliquem grate pieque. *Aug.* 66.
 prosequente senatu. *Cal.* 16. prosequens turba. *co-*
mitans. Ner. 2. prosequens currum. *Cas.* 49. funus.
Cal. 13. prosequentes. *honoris causa deducentes.*
Cas. 71. prosequentes. *comitantes. Tib.* 10. *Cal.* 4.
Ner. 34. prosequentes legati. *Tib.* 20. prosecuta
 fratrem. *Tit.* 2. prosecutus virtutes, merita. *Aug.*
 66. prosecutus legato. *Claud.* 4. liberalitate. *Tib.*
 46. voce. *Claud.* 43. prosequendi milites, *scil. com-*
modis missionum aut donativis. Aug. 49.
 Proserpinæ raptus. *Ner.* 46.
 profilire. *Cas.* 82. profiluit. *Cal.* 54. profilire ad flu-
 men. *Cas.* 32. e lecto. *Ner.* 47. e fede. *Claud.* 21.
 profilire ex. *Dom.* 16.
 prosperitas rerum. *Cal.* 31.
 prosperi quiddam nuntiatur. *Ner.* 42. prosperæ a-
 ctiones oratorum. *Cal.* 53. prospere. *Cas.* 79. pro-
 sperrime. *Cas.* 36.
 prospicere prælium, incendium e. *Vit.* 15. regum e.
Cal. 23. prospicere ex. *Cal.* 50. prospexisse ante.
Tib. 67.
 prospicere monumentum e campo M. *Ner.* 50.
 prospiciens adversarios. *Cas.* 30. apparatus. *Cal.* 18.
 prospectæ biremes. *Aug.* 16. prospecta mœnia. *Tib.*
 72.
 prospectans incendium. *Ner.* 38.
 prostantes, *scil. ad stuprum. Tib.* 43.
 prosternere sorores exoletis. *Cal.* 24. prostratus. *Cal.*
 32. prostrata arbor. *Vesp.* 5. pudicitia. *Tib.* 35. *Cas.* 2.
 prostituere pudicitiam. *Ner.* 29. prostituta. *Cal.* 36.
 prostituta. *Cal.* 40.
 protegere complexu. *Cas.* 14.
 protrahere cœnam. *Tib.* 72. convivium. *Ner.* 34. con-
 vivia in lucem. *Cas.* 52. epulas. *Ner.* 27. horas. *Ner.*
 33. protrahitur spectaculum. *Ner.* 22. protrahi sti-
 pendia. *Ner.* 32. protracta dimicatio in serum. *Aug.*
 17.
 provehere ad honores. *Cas.* 72. ad potentiam. *Tib.* 55.
 ad præfecturam ex infima fortuna. *Aug.* 66. pro-
 vectus calore. *Rhet.* 6. provectiæ tate. *Tib.* 54.
 provenit soboles. *Galb.* 1. provenit vinearum uberi.

Claud. 16.
 proverbium Græcum. *Tib.* 38. *Ner.* 20. *§* 33.
 providere. *Dom.* 14. providere quid ex arte. *Dom.* 15.
 provideri ratione. *Aug.* 28. provisum ne. *Aug.* 42.
 provincia Cisalpina. *Cas.* 29. data, confirmata. *Aug.*
 10. inquieta, ordinanda. *Galb.* 7. Ostiensis, Galli-
 ca. *Claud.* 24. pacata. *Cas.* 18. superior, *Germania*
superior. Vit. 8. provinciæ Augusti. *Aug.* 66. pro-
 vinciæ oblata. *Tib.* 63. transmarinæ. *Cal.* 51. vali-
 diores. *Aug.* 47. provinciæ minimi negotii. *Cas.*
 19. provinciæ decernuntur consulibus. *Cas.* 19.
 provinciæ ornantur. *Cas.* 18. in provincias penetrat
 Grammatica. *Gr.* 3. provinciæ exhaustæ a Nerone.
Ner. 38. provinciarum præsidibus propagatum im-
 perium. *Aug.* 23. provincias cum imperio petitori
 unde deducerentur. *Aug.* 29. provincias validiores
 suscipit Augustus. *Aug.* 47. provincias cum Augu-
 sto Tiberius communiter administrat. *Tib.* 21. in
 provinciæ formam redacta Gallia. *Cas.* 25. Ægy-
 ptus. *Aug.* 18. Cappadocia. *Tib.* 37. *Cal.* 1. Pontus
 & Alpes. *Ner.* 18. Achaia, &c. *Vesp.* 8.
 provincialis locuples. *Cal.* 39. provinciales. *Vesp.* 9.
 provinciales litigatores. *Aug.* 33. provincialia ma-
 gisteria. *Aug.* 2.
 provinciati. *Aug.* 49.
 provocare homines ad hilaritatem. *Claud.* 21. *Cal.*
 27. provocare ad. *Aug.* 74. ad populum. *Cas.* 12.
 prout. *Cas.* 27. prout libuisset. *Aug.* 35.
 proximus collusor. *proxime adsidens. Cal.* 41. proxi-
 mus Rheno. *Aug.* 21. proximus a Dis. *Aug.* 31.
 proxima Britannia insula. *Vesp.* 4. proxima nox.
Cas. 7. in proximo. *Cas.* 32. in proximo esse. *in*
vicinia. Cas. 65. proximi. *οἱ πῆλας. Cas.* 14. pro-
 ximi. *adstantes. Cas.* 31. *Tib.* 19. *§* 68. *Ner.* 34.
Oth. 6. *Dom.* 16. proximæ regiones. *Cas.* 4. pro-
 xima urbi oppida. *Aug.* 72. in proximas Campa-
 niæ insulas. *Cal.* 14. proximis diebus. *Cas.* 81.
 prudens ac sciens. *Ner.* 2.
 prurigo corporis. *Aug.* 80.
 psallere & cantare. (*vide different. in cant.*) *Tit.* 3.
 psylli. *Aug.* 17.
 psilocitharistæ. *Dom.* 4.
 pubes utriusque sexus. *Tib.* 43. pubescens. *Tib.* 6.
 puber. *Claud.* 24.
 pubis, eris. *Dom.* 10. puberes ingenui. *Cas.* 42.
 pubertas. *Dom.* 1.
 publicare, *publice spectandum exhibere. Aug.* 43. pu-
 blicare bibliothecas. *publicas facere, publico usui*
consecrare. Cas. 44. bona. *Cas.* 82. experimenta di-
 sciplinæ. *publice edere specimen. Claud.* 3. fastos.
Gr. 17. libertinos, *i. e. bona eorum. Claud.* 25.
 rationes imperii. *Cal.* 16. se. *publice canere. Ner.*
 21. silvas in usum populi. *Aug.* 100. publicari.
Cas. 56. publicantur acta. *Cas.* 20. *Aug.* 36. publi-
 catum est forum. *Aug.* 29. publicatum simula-
 crum. *Tib.* 5. publicata bona. *Cas.* 14. publicum
 quadragesimæ, *h. e. vectigal. Vesp.* 1. publica in-
 ter-

- revertere, *h. e. vestigalia. Vit. 7.*
 publicani. *Cæs. 20. Aug. 24. Cal. 40.*
 publica domus. *Cæs. 46. publicum jus. omnibus concessum. Aug. 10. Tib. 50 publicum spectaculum. Cæs. 31. publici sacerdotes. Vit. 11. publicæ ceremoniæ. Cæs. 6. publicæ inferiæ. Claud. 11. publica judicia. Aug. 29. loca. Aug. 32. opera. Aug. 29. publico se committere. Ner. 26. in publicum prodire. Ner. 47. § 51. in publicum elicere. Galb. 19. per publicum. Galb. 19. per publicum incedere. Aug. 53. vehi. Ner. 9. publico abstinere. Claud. 36. de publico raptus. Oth. 7. in publico. Claud. 13. § 38. Ner. 27. § 39.
 publice. *publicis impensis. Aug. 12. § 17. Tib. 37. Claud. 1. Vit. 1. publice accipere agros, &c. concedente Repub. Tib. 1. publice orare quid. nomine Reipub. Claud. 40. publice cui demandatus. Tib. 6. publice privatimque. Cæs. 26.*
 Publius Vitellius, Publii filius. *Vit. 2. P. Vitellius Germani comes. Vit. 2. P. Clodius. Aug. 62. Tib. 2. Ciceronis inimicus. Cæs. 20. P. Clodii adulterium creditum cum Pompeja Cæsaris uxore. Cæs. 6. P. Clodii cædes. Cæs. 26. P. Dolabella Cæsaris legatus classem in Illyricum amittit. Cæs. 36. P. Nigidius. Aug. 94. P. Scipio Pontifex. Tib. 4. P. Servilius Isauricus. Aug. 62. ejusdem filia Augusti sponsa. *ibid.*
 pudet eum Cleopatram. *Ner. 3. pudet ipsum pretii. Cæs. 47. pudendus. Ner. 51. pudendi parentes. (fordida origo, dicitur supra.) Vit. 2. pudendæ privato negotiationes. Vesp. 16.*
 pudicitia. *Cal. 36. Ner. 29. pudicitia delibata. Aug. 68. prostrata. Cæs. 2. pudicitia ei constat. Tib. 2. pudicitiae Cæsaris famam quid læserit. Cæs. 49. pudicitiae prostratæ matrona. Tib. 35. de pudicitia lex. Aug. 34.*
 pudicum neminem esse persuasum habuit Nero. *Ner. 29.*
 pudor. *Ner. 23. Gr. 3.*
 puella fatidica. *Galb. 9. puellæ immaturæ. Tib. 61. puellæ nudæ ministrantes. Tib. 42.*
 puer dictus Augustus. *Aug. 12. puer. Dom. 17. puer formosus, pretiosus. Rhet. 1. nobilis. Galb. 10. præcinctus. Cæs. 45. pueri. Cal. 27. pueri majores minoresque. Cæs. 39. Aug. 43. minores. Aug. 41. minuti, &c. Aug. 83. nobiles. Cal. 58. pueri puellæque nobiles. Claud. 32. pueris nobis. cum essemus pueri. Rhet. 2. puellæ, pro puellis. Cal. 8. puer in vico citatis jumentis a Neronis patre obtritus. Ner. 5. puero capillus canescens. Galb. 8.*
 pueraescens. *Cal. 7.*
 puerilis imaguncula. *Aug. 7.*
 pueritia Tiberii exercitata. *Tib. 6. amabilis. Cal. 8. matura. Ner. 7. prima. Vit. 3.*
 puerperium uxoris. *Aug. 94. puerperium est partus utriuslibet sexus. Cal. 8.*
 puerulus coccinatus. *Dom. 4.*
 pugilis os. *Gr. 22. pugiles Afri Campanique. Cal. 18. Latini, Græci, legitimi, ordinarii, catervarii, opidani. Aug. 45. pugilum par. Aug. 44.*
 pugillares. *Ner. 52. pugillarium traditio lenissimum genus admonitionis Augusti. Aug. 39.*
 pugio. *Cæs. 89. Cal. 12. Claud. 13. pugio Othonis, Marti dedicatus. Vit. 10. pugio dependens a cervicibus ante pectus. Galb. 11. pugio objectus. Ner. 34. solutus. Vit. 15. subditus pulvino. Dom. 17. pugiones stricti. Cæs. 82.*
 pugio, eo titulo libellus. *Cal. 49.*
 pugna divisa. *Cæs. 39. magna. Cæs. 67. mala Cal. 51. prospera. Cal. 35. Siciliensis. Aug. 96. pugna gladiatorum. Aug. 45. virorum, fæminarum. Dom. 4. pugna navales. Dom. 4. pugnatoris arma. Cal. 54.*
 pulcritudo flammæ. *Ner. 38.*
 pulcher ac decens. *Dom. 18. pulcher magis quam venustus vultus. Ner. 51. pulchri & comati a Cajo deturpari soliti. Cal. 35.*
 Pulcher, vide Claudius. *Tib. 2. Gr. 10.*
 pullati. *Aug. 40. § 44.*
 pullaceus, pro pullo. *Aug. 87.*
 pullus appellatur Caligula. *Cal. 13. pullus cristatus, excusus. Tib. 14. pulli non pascentes in auspican-do. Tib. 2. pulli evolvant. Galb. 18.*
 pulpitem devexum. *Ner. 13. Cal. 54. pulpito remoto. Gr. 4.*
 puls. *Claud. 44.*
 pulsare tribunos pl. *Tib. 2. pulsata manu. Galb. 5.*
 pulsus senatu. *Dom. 13. pulsus a patre. Cal. 44. a suis Vonon. Tib. 49. pulsi urbe. Ner. 36.*
 pulvinar juxta Deos decerni sibi passus Cæsar. *Cæs. 76. e pulvinari Circenses spectat Augustus. Aug. 45.*
 pulvinar. *Claud. 4. in pulvinar suum uxorem vocat Domitianus. Dom. 13.*
 pulvinus. *Cal. 12. Ner. 6. pulvinus injectus. Tib. 73.*
 pulvis. *Plin. 3. pulvis luctatorum. Ner. 45.*
 pumili. *Aug. 83.*
 in punctum quadringenis HS ludere. *Ner. 30.*
 Punicum bellum. *Gr. 2. Tib. 16. Ner. 38.*
 punire animadversione capitali. *Aug. 24. capite. Tib. 60. Oth. 1. Vit. 14. morte. Cæs. 74. pecunia, exilio. Aug. 51. puniendus. Cæs. 68. puniendi more majorum. Dom. 11. puniti. supplicio affecti. Tib. 61.*
 punitor acerrimus. *Cæs. 67.*
 pupillus relictus. *Gr. 11. pupilli. Claud. 23. Gr. 9.*
 pupillaris ætas. *Aug. 66.*
 puppis. *Cal. 15. puppis hostium. Cæs. 68. puppes gemmatæ. Cal. 37.*
 puppus appellatur Caligula. *Cal. 13.*
 purgare ægram. *Ner. 34. rationem. Cal. 29. ordines. Vesp. 9. purgari clystere, vomitu. Ner. 20. purgans se. defendens. Cæs. 55. purganda rudera. Vesp. 8.*
 purificare se a. *Aug. 94.*
 purpura. *Cal. 17. purpura vetita. Ner. 32. purpura nexi funes.***

funes. *Ner.* 30. purpurea toga. *Dom.* 4. vestis. *Ner.* 25. purpurea tegumenta. *Cal.* 55.
 purum ulla corporis parte neminem, persuasum *Ner.* 29. puras manus servare. *Tit.* 9.
 pustulatum argentum. *Ner.* 44.
 putabatur periisse. *Aug.* 17. putem. *Aug.* 16. *Gr.* 4. *Luc.* 5.
 Puteoli. *Aug.* 44. *Cal.* 32. *Claud.* 15. *Æ* 25. *Vit.* 12. *Vesp.* 8. *Tit.* 5. Puteolanus sinus. *Aug.* 98. Puteolanae moles. *Cal.* 19.
 putrefactum cerebrum. *Cal.* 27.
 Ptolemæus regis Jubæ filius. *Cal.* 26. Ptolemæus rex. *Cal.* 55. *Claud.* 26. Ptolemæi Aegypti Regis bellum cum Cæsare. *Cæs.* 35. Ptolemæo sex millia talentorum per Cæsarem ablata. *Cæs.* 54. Ptolemæum accersitum, exceptum, percussit Caligula. *Cal.* 35. Ptolemæum (*sic enim legendum puto, h. e. conditorium Ptolemæorum.*) *Aug.* 18.
 Pylades histrio urbe & Italia quare submotus. *Aug.* 45.
 Pyrallis prostituta. *Cal.* 36.
 Pyrenæus saltus. *Cæs.* 25.
 Pyrgis decessit. *Ner.* 5.
 Pyrrhus rex. *Tib.* 2.
 Pyrricha. *Cæs.* 39. *Ner.* 12.
 pyro strangulatus Drusus. *Claud.* 27.
 Pythia corona. *Ner.* 25.
 pyxis veneni amota. *Ner.* 47. aurea *Ner.* 12. *Æ* 47.

Q.

Quadrageusiaurei. *Aug.* 98. nummi. *Aug.* 41.
 quadragesima summæ. *Cal.* 40.
 ex quadrante heres. *Cæs.* 83.
 quadrata statura. *Vesp.* 20.
 quadriennio post. *Aug.* 8.
 quadrifariam. *Vit.* 13.
 quadrigæ. *Cæs.* 39. *Claud.* 21. *Dom.* 4. *Æ* 13. quadrigæ camelorum. *Ner.* 11. quadrigæ eburnæ. *Ner.* 22. quadrigarius habitus. *Cal.* 19. quadrigariorum lusus vetiti. *Ner.* 16.
 quadrimestris consulatus. *Ner.* 14.
 quadrimus. *Aug.* 8.
 quadringena millia. *Cæs.* 33.
 quadringenties, *scil. sestertium.* *Cæs.* 25.
 quadriremes. *Cæs.* 39.
 quadrupes. *de homine repente.* *Ner.* 48. *Cal.* 27.
 quærere victum. *Ner.* 36. quæri de statu. *in judicio cognosci.* *Tit.* 8. quæritur inimicis voluptas. *Aug.* 32. quærendorum liberorum causa. *Cæs.* 52. quæsius. *Aug.* 94. quæsitæ res per tormenta. *Tib.* 58. quæsitæ conditiones. *Aug.* 69. quæstor. *Tib.* 33.
 quæstio. *tortura.* *Aug.* 19. *Ner.* 35. *Cæs.* 6. *Æ* 11. quæstio de sicariis habita. *Cæs.* 11. quæstiones novum genus. *tortura.* *Dom.* 10. quæstiones atque tormenta (*ut differunt?*) *Dom.* 8. quæstiones seræ per tormenta. *Cal.* 32. quæstionum tor-

menta. *Claud.* 34.
 quæstiuncula minutæ. *Gr.* 24.
 Quæstor *Cæs.* *Cæs.* 6. Quæstor jure dicundo conventus circumit *in provincia.* *Cæs.* 7. quæstor multatus, quod majorem potestatem apud se compellari passus esset. *Cæs.* 17. quæstor Cæsaris arreptus. *Cæs.* 23. quæstor Cæsaris Tiberius pater. *Tib.* 4. quæstor a Cajo quomodo tractatus. *Cal.* 26. quæstor candidatus. *Claud.* 40. quæstoris officium, recitare in senatu a Principe missa. *Ner.* 15. quæstoris vice orationes in senatu recitat. *Tit.* 6. per quæstorem recitatus libellus. *Aug.* 65. quæstores. *magistratus major.* *Cæs.* 41. quæstores urbani. *Aug.* 36. quæstorum collegium. *Claud.* 24.
 quæstorius. *Aug.* 2. *Oth.* 3. quæstorius pater. *Ner.* 35. quæstorius scriba. *Vesp.* 3. quæstorius vir senatu motus. *Dom.* 8. quæstorium scriptum. *Hor.* 2. quæstorii scribæ. *Dom.* 9.
 quæstoria munera. *Dom.* 4. ornamenta. *Claud.* 28.
 quæstus diurni gerulorum. *Cal.* 40. quæstus mangonicæ. *Vesp.* 4.
 qualis artifex pereo! *Ner.* 49.
 quam. intra quintum, quam adfuerat diem. *Cæs.* 35. *Tib.* 60.
 quando. *quia, quandoquidem, siquidem.* *Cæs.* 49. *Aug.* 91. *Cal.* 16. *Æ* 47. *Tib.* 2. *Æ* 23. *Galb.* 5. *Oth.* 9. *Vesp.* 25. *Tit.* 1. *Gr.* 2. *Rhet.* 1.
 quandoque. *aliquando, olim.* *Cæs.* 1. *Æ* 41. *Aug.* 42. *Æ* 94. *Tib.* 8. 14. *Æ* 24. *Claud.* 1. *Æ* 3. *Ner.* 40. *Galb.* 9. *Vesp.* 5. *Æ* 14. *Tit.* 9.
 quandocumque. *Cæs.* 26.
 quantopere. *Aug.* 57.
 quantum opinamur. *Gr.* 2. quantum in se esset. *Tib.* 11.
 quantumvis facundus. *valde.* *Claud.* 21.
 quanti. *Cæs.* 42. quanti calceasset? *Vesp.* 23. quanta potuit largitione. *Aug.* 10.
 quantuluscunque. *Claud.* 30. *Hor.* 10.
 quaqua iret. *Tit.* 5.
 quartæ. *Ner.* 10. quartanæ morbo laborat Cæsar. *Cæs.* 1.
 quas maximas posset. *Cæs.* 44.
 quasi. *Aug.* 32. *Tib.* 44. quasi hora 7. *h. e. circiter.* *Cal.* 58. quasi, ita &. *Tib.* 50.
 quassatum corpus. *Aug.* 81.
 quatenus sibi matrimonia male cederent, *h. e. quandoquidem.* *Claud.* 26. quatenus. *Ner.* 29. *Tit.* 8. quatenus vellet. *Aug.* 66.
 quaternum mensium tessera. *Aug.* 40.
 quatuordecim. *scil. gradus, Equitum sedes in theatro.* *Cæs.* 39. *Aug.* 40. quatuordecim ordines Equitum subsellia. *Aug.* 14. quater decies millies. *Aug.* 101.
 queis. *Aug.* 36.
 quercus frugifera. *Galb.* 4. quercus antiquæ ostentum. *Vesp.* 5. quercica corona. *Cal.* 19.
 queri. *Aug.* 80. *Æ* 91. queri gravissime. *Aug.* 56. querens. *Cæs.* 48. querens prætor. *Aug.* 45. querens

rens de. *Aug.* 42. querens pelli se. *Aug.* 13. questus casum. *Aug.* 43. quæsta quiddam liberius. *Tib.* 53.
 quid, aliquid. *Aug.* 53.
 quidam, de homine ignoto, obscuro, & ignobili. *Aug.* 40. 56. & 96. *Tib.* 56. & 57. *Cal.* 57. *Claud.* 26. *Ner.* 26. 37. & 48. *Vit.* 2. *Gr.* 10. & 11. *Rhet.* 2. quidam Octavius, per contemptum, vel de ignobili. *Cæs.* 49.
 quidquid ægrorum. *Tib.* 11. liberorum. *Aug.* 31.
 quidvis discriminis. *Oth.* 9.
 quies. *Vesp.* 21. quies temporum. *Aug.* 25.
 quies placida, pavidæ somnus. *Cal.* 50. publica. *Vit.* 15. ad quietem se conferre. *Tib.* 15. per quietem visus est aliquid fecisse, h. e. somniavit. *Cæs.* 7. per quietem. in somno. *Cæs.* 81. *Ner.* 7. *Oth.* 7. *Vesp.* 7. per quietem monitus. *Vesp.* 5. per quietem videre. somniare. *Tib.* 74. *Claud.* 37. *Vesp.* 25.
 quiescere. dormire. *Cal.* 50. quiescere somno. *Oth.* 11. quiescens. dormiens. *Claud.* 30. *Ner.* 34. quieturus. *Cæs.* 16.
 Quinctilius Varus. *Aug.* 23. *Tib.* 17. ejus clades. *ibid.*
 quina dena festertium, h. e. quindecim singulis. *Claud.* 10.
 quin etiam. *Aug.* 19.
 Quindecimvir. *Cæs.* 79. Quindecimviri. collegium sacerdotum. *Galb.* 8.
 quinquageni nummi. *Aug.* 41.
 Quinquatria Minervæ quotannis celebrata. *Dom.* 4.
 Quinquatrium solennia. *Ner.* 34. Quinquatriis. *Aug.* 71.
 quinquennale certamen. *Aug.* 98. *Luc.* 1. quinquennale certamen primus Romæ instituit Nero. *Ner.* 12. quinquennales ludi. *Aug.* 18. & 59.
 quinquennium. *Cæs.* 24. *Aug.* 32. & 65. *Dom.* 9.
 quinqueres contrariæ. *Ner.* 31.
 quintana constituta. *Ner.* 26.
 Quintus Ælius. *Gr.* 2. Catulus. *Gr.* 3. Metellus Numidicus. *Gr.* 3. Philocomus. *Gr.* 2. Septimius. *Gr.* 18. Vargontejus. *Gr.* 2. Vitellius. Publii filius. *Vit.* 2. Q. Hortensius Orator. *Tib.* 47. Q. Calpurnius. *Cæs.* 39. Q. Catulus. *Cæs.* 15. Q. Catulus Capitolinus. *Galb.* 2. Q. Catuli somnium. *Aug.* 94. Q. Cicero parum secunda fama procos. Asiæ. *Aug.* 3. Q. Curius index conjurationis Catilinaræ. *Cæs.* 17. Q. Eulogius. *Vit.* 1. Q. Gallius prætor. *Aug.* 27. ejus mors. *ibid.* Q. Haterius. *Tib.* 29. Q. Maximus. *Cæs.* 80. Q. Pedius hæres Cæsaris. *Cæs.* 83. Q. Pompejus. *Cæs.* 6. Q. Sulpicius Camerinus cos. *Vesp.* 2. Q. Vitellius divi Augusti quæstor. *Vit.* 1.
 Quirinus consularis. *Tib.* 49. Quirinus Janus. *Aug.* 22.
 Quirites. *Ner.* 39. Quirites pro militibus appellat seditiosos Cæsar. *Cæs.* 70. Quiritum jus. *Claud.* 19.
 quisquam. ullus. *Cæs.* 59. quisquam candidatorum. *Aug.* 40. percussorum. *Cæs.* 89.

quisque. *Aug.* 66. quisque feditiosissimus. *Cæs.* 70. splendidissimus quisque. *Aug.* 13. vilissimus quisque histrionum. *Vit.* 12. suo gens quæque more. *Cæs.* 84. quisque in suo regno. *Aug.* 60. ut sui cuiusque mensis tessera. *Aug.* 40. quarto quoque anno. *Cæs.* 40. quisque contulerunt. *Aug.* 57.
 quoad, usque dum. *Cæs.* 20. quoadusque. *Cæs.* 14.
 quocunque. in quemcumque locum. *Hor.* 11.
 quod bonum faustumque sit, &c. *Aug.* 58. quod bonum felixque sit. *Cal.* 15.
 quodammodo. *Cæs.* 55.
 quondam. *Cæs.* 22. 39. & 87. *Aug.* 19. 21. 42. 56. 64. & 68. *Tib.* 53. *Dom.* 14. quondam. de præterito. *Gr.* 23.
 quoquam, adverbialiter. *Aug.* 53. & 92. *Tib.* 12.
 quoquo modo. *Aug.* 21. quoquo modo servare. *Vesp.* 15.
 quorsum tenderent. *Cæs.* 28.
 quotannis. *Cæs.* 41. *Aug.* 23. & 33. *Tib.* 34. *Claud.* 1.
 quotidiana ejus illa, & omnium horarum ac momentorum. *Claud.* 40.
 quoties. *Aug.* 21. *Hor.* 1. quotiescunque. *Aug.* 37.
 quum plurimos. *Gr.* 24.

R.

R Abidæ feræ. *Cal.* 26.
 Rabirius postumus. *Claud.* 26. C. Rabirius. *Cæs.* 12.
 racemi. *Gr.* 11.
 ramus exilis, arefactus, prævalidus, prolixus. *Vesp.* 5.
 rami demissi, languentes. *Aug.* 92.
 ramulus lauri. *Galb.* 1. laureus. *Cæs.* 81.
 radere barbam. *Aug.* 79. furculos. *Ner.* 48. capita in luctu etiam reginarum solitum. *Cal.* 5. radi. *Cæs.* 45.
 radiata corona. *Aug.* 94.
 radicitus. *Galb.* 1. *Vesp.* 5.
 ranæ obstrepentes. *Aug.* 94. ranæ coaxant, filere jussæ. *ibid.*
 rapacitas suspecta. *Tit.* 7. rapax inopia. *Dom.* 3. rapacissimus quisque procuratorum. *Vesp.* 16.
 rapere de manibus exta. *Galb.* 4. e manu panem. *Aug.* 94. rapere quem ad. *Aug.* 19. rapi ad poenam. *Claud.* 10. & 37. *Vit.* 14. in carcerem. *Tib.* 11. raptus e tribunali. *Aug.* 27. rapti morte infantes. *Cal.* 7. rapti in carcerem. *Tib.* 61. rapta bello. *Vesp.* 10. rapta foco exta. *Aug.* 1. e foco farra. *Vit.* 13. rapienda dominatio. invadenda. *Cæs.* 30.
 rapinæ Tiberii. *Tib.* 49. Caji. *Cal.* 38. Neronis. *Ner.* 32. rapinæ. *Vesp.* 16.
 rapide. *Cal.* 43.
 raptim. *Tib.* 6. *Ner.* 8. 33. & 41. raptim convivari. *Dom.* 21.
 raptus Proserpinæ. *Ner.* 46.
 rapa jacta. *Vesp.* 4.

raritas

raritas capillorum. *Oth.* 12. lavandi. *Aug.* 82. remanentium. *Aug.* 43.
 rarus apillus. *Cal.* 50.
 rasilare acium. *Oth.* 12.
 rastellum. *Ner.* 19.
 ratio belli. *Tib.* 18. dicendi. *Rhetorica.* *Gr.* 10. dicendi elegans, splendida, magnifica, generosa. *Cas.* 55. docendi. *Rhet.* 1. medendi contraria, anceps. 81. scribendi. *Aug.* 88. temporis habita. *Vit.* 8. vitæ. *Aug.* 39. militaris. *Aug.* 25. humana. *Aug.* 28. pristina. *Aug.* 31. ratio absentis habetur. *qui absens consul creatur.* *Cas.* 28. ratio ejus habetur. *Cas.* 18. rationem aratorum deducere. *rationem eorum habere.* *Aug.* 42. ratio armorum subducta. *Claud.* 21. impensarum quibus constat. *Ner.* 30. Libitinæ. *Ner.* 39. temporum. *Cal.* 8. temporum computata. *Dom.* 4. temporum congruit. *Cas.* 40. *Gr.* 7. ratio exigui potest. *Aug.* 101. ratione posita. *Oth.* 7. rationem purgare. *Cal.* 29. rationes. *Vesp.* 22. rationes imperii. *Cal.* 16.
 rationarium imperii. *Aug.* 28.
 rata voluntas. *Tib.* 31. ratam rem habere. *Galb.* 16. ratum. *Cal.* 58. rata habere beneficia. *Tit.* 8.
 ratus curiosum. *Aug.* 27. ratus suas esse biremes. *Aug.* 16.
 Ravenna. *Cas.* 30. *Aug.* 20. *§* 49. *Tib.* 20.
 rea. *Tib.* 45. rea adulterii. *Claud.* 43.
 Reate. *Vesp.* 2. Reatinus municeps. *Vesp.* 1. Reatinum oppidum. *Vesp.* 1. Reatini. *Vesp.* 12. Reatina rura. *Vesp.* 24.
 rebellare. *Cas.* 75. rebellantes. *Aug.* 21.
 rebellio Germaniæ. *Cal.* 51. principum. *Vesp.* 1.
 Rebilus, vide Caninius. *Ner.* 15.
 recens. *Tib.* 1. *Rhet.* 1. recens natus. *Aug.* 7.
 recensendus exercitus. *Cal.* 44. recensitus. *Cas.* 41.
 recensensus populi. *Cas.* 41. *Aug.* 40. recensio senatu & equite. *Vesp.* 9. recensio. *Cas.* 41.
 recidere rursus in. *Cas.* 17. recasura in illos cuncta. *Aug.* 96.
 recipere appellationem, &c. *Vesp.* 12. cognomen. *Aug.* 58. *Vit.* 8. *§* 15. collationes. *Cal.* 42. *Tit.* 7. conditionem. *Galb.* 9. sibi coronam. *Ner.* 12. *§* 22. debitum. *Tib.* 57. discipulum. *Gr.* 17. hereditates. *Dom.* 9. honorem. *Tib.* 50. *Claud.* 45. *Cas.* 76. *Tib.* 26. imperium. *Tib.* 24. *Vit.* 15. liberos in disciplinam. *Gr.* 13. obfides. *Aug.* 21. ordinandum Orientem. *in se suscipere.* *Aug.* 13. potestatem tribunitiam. *Aug.* 27. probatissimos. *Ner.* 44. signa. *Tib.* 9. strenas. *Cal.* 42. supplicem. *Cas.* 63. se ad. *Galb.* 7. se in. *Aug.* 17. 78. *§* 90. se in cubiculum. *Dom.* 16. in curiam. *Cas.* 76. in matrimonium. *Cas.* 50. ad lusum. *Ner.* 11. recipere confessu. *Aug.* 44. recipi in consortium. *Claud.* 28. recipiens pugionem. *Vit.* 15. receptus a. *Aug.* 12. receptus in cœlum. *Cas.* 88. in cohortem. *Galb.* 7. in contubernium. *Rhet.* 6. in deditionem. *Cal.* 44. intra vallum. *Claud.* 10. recepta ad se cura officiorum,

Tit. 6. recepta in deditionem insula. *Claud.* 17. recepta tutela. *Claud.* 2. receptum crimen. *Tib.* 61. recepti. *Aug.* 34. recepti in numerum. *Gr.* 4. receptis in manum catenis. *Dom.* 14. receptæ collationes. *Ner.* 38. receptæ Hispaniæ. *Aug.* 8.
 recitare. *Aug.* 85. recitare bellum, *carmine compositum.* *Luc.* 1. carmina. *Ner.* 10. senatui libros. *Aug.* 89. omnia, *ex scripto pronunciare.* *Aug.* 84. orationes. *Tit.* 6. rationes. *Ner.* 15. testamentum. *Tib.* 23. recitare publice. *Dom.* 2. recitare per lectorem. *Claud.* 41. recitatur testamentum. *Cas.* 83. recitantur libri. *Claud.* 42. recitantes carmina, historias, &c. *Aug.* 89. recitandum pro concione testamentum. *Aug.* 17. recitatum testamentum. *Cas.* 83.
 recitatio. *Cal.* 16. *Claud.* 41. *Ner.* 10.
 reclamantes. *Vit.* 15. reclamantes cuncti. *Aug.* 37.
 recoctum venenum. *Ner.* 33.
 recognoscere decurias. *Aug.* 29. Equites Rom. *Cal.* 16. ergastula. *Aug.* 32. seriem. *Cal.* 27. turmas equitum. *Aug.* 37. *§* 38. recognoscendæ custodiæ. *Tib.* 61.
 recognitio Equitum. *Claud.* 16.
 reconciliare quem alicui. *Cas.* 19. reconciliatus Antonio. *Aug.* 62. reconciliata pace. *Tib.* 4.
 reconciliatio. *Cas.* 73. reconciliatio simulata. *Ner.* 34. reconciliations. *Aug.* 17.
 reconditæ opes. *Ner.* 31. voces. *Aug.* 86. recondita verba. *Aug.* 86.
 recordatus. *Tit.* 8. recordatus consuetudinem. *Tit.* 10. recordatus versus Virgilii. *Dom.* 9.
 recreata mens auspicio. *Ner.* 41.
 recta, scilicet cœna. *Aug.* 74. recti commentarii. *Cas.* 56. recti oculi. *Aug.* 16. rectæ cœnæ. *Dom.* 7. recte convivari, *vide cœna recta.* *Vesp.* 19.
 rector. curator, imperator. *Aug.* 48. *Claud.* 10. rector, Caji. *Tib.* 12. equi. *Tit.* 4. rector consularis. *Vesp.* 8. rectores dominationis. *Ner.* 35. exercituum provinciarumque. *Aug.* 89.
 recumbere. *Tib.* 72.
 recuperare gratiam. *Oth.* 1. opes. *Ner.* 6. somnium. *Aug.* 78. usum togæ. *Galb.* 11.
 recuperatores. *Ner.* 17. recuperatores. *Dom.* 8.
 recuperatorium iudicium. *Vesp.* 3.
 recurrentes valetudines. *Aug.* 81.
 recusare. *Dom.* 22. recusare cognomen. *Vit.* 8. collationem. *Ner.* 44. coronam. *Tib.* 26. honorem. *Dom.* 14. *Claud.* 12. imperium. *Ner.* 3. prænomen, &c. *Tib.* 26. principatum. *Tib.* 24. regnum. *Cas.* 79. vitam. *Cas.* 68. recusare sequi. *Cas.* 52. recusarat potare. *Ner.* 5. recusasse. *Tib.* 67. recusans nuptias. *Ner.* 35. recusans pati. *Tib.* 45. recusantes. *Aug.* 34. recusantes dignitatem. *Claud.* 24. Imperatorem. *Cal.* 1. recusatum nomen. *Ner.* 8. recusati consulatus. *Aug.* 26.
 redarguere libellos famosos. *Aug.* 55.
 reddere causam. *Tib.* 10. imperium. *Dom.* 13. imperium

imperium ex minimo maximum. *Aug.* 31. legiones. *Aug.* 23. libertatem. *Claud.* 25. milites de votissimos. *Cas.* 67. obnoxios criminationibus. *Tib.* 54. panem. *Aug.* 94. senatui provincias. *Claud.* 25. rationem. *Cas.* 30. *Aug.* 39. *Galb.* 3. rationem factorum, &c. *Tib.* 28. rationem vitæ. *Claud.* 16. rationem senatui. *Tib.* 22. regna. *Aug.* 48. & 21. sortem. *edere oraculum.* *Dom.* 15. strenam. *Tib.* 34. populo suffragia. *Cal.* 16. venationes. *Dom.* 4. vota. *Cal.* 6. Germanicum. *Tib.* 52. reddilegata. *distribui.* *Tib.* 57. redduntur exta Marti. *Aug.* 1. reddens jura. *Vit.* 9. redditum cuiquam verbum. *Tib.* 10. redditu transfugæ. *Claud.* 17. redditu caussis. *Rhet.* 6. reddita Augusto mandata a legatis. *Tib.* 16. reddendus equus. *Aug.* 38. reddenda Respub. *Aug.* 28.

redigere judicia ad. *Cas.* 41. *Vesp.* 10. annum ad. *Aug.* 31. jus ad modum certum. *Cas.* 44. ludos in ordinem. *Claud.* 21. præmia ad quartas. *Ner.* 10. regnum in formam provinciæ. *Tib.* 37. *Ner.* 18. in potestatem urbes. *Tit.* 4. se ad pallium. *Tib.* 13. redigere ad. *Aug.* 35. ad obsequium. *Aug.* 21. in deditioem. *Cas.* 74. *Vesp.* 4. in formam provinciæ. *Cas.* 25. *Rhet.* 6. *Cal.* 1. *Vesp.* 8. in peregrinitatem. *Claud.* 16. in potestatem. *Tib.* 25. redactus ad desperationem. *Aug.* 81. in ditionem. *Tib.* 16. in formam provinciæ. *Aug.* 18. in deditioem. *Cas.* 34. in ordinem. *Vesp.* 15. in potestatem. *Cas.* 4. redacta ad certum numerum paria. *Tib.* 34.

redimere agrum. *Oth.* 4. libros. *Gr.* 8. se pecunia ab. *Cas.* 1. redimi essedum. *Claud.* 16. redemptus Scribonius. *Gr.* 19. redemptum aureis 100. caput. *Galb.* 20.

redimere fastigium tintinnabulis. *Aug.* 91. redimita coronis navigia. *Vit.* 10.

redintegrata dissensio. *Ner.* 3.

redire domum. *Aug.* 76. Novariam. *Rhet.* 6. Romam. *Tib.* 39. *Cas.* 3. redire ad. *Cas.* 56. ad consuetudinem. *Tib.* 52. ad officium. *Cas.* 69. ad pristinum statum. *Galb.* 12. redire in. *Cas.* 75. *Aug.* 2. in gratiam cum. *Tib.* 61. rediens Campaniam. *Tib.* 72. redire victores. *Aug.* 29. redire Apollonia. *Aug.* 10.

reditus maturus, prosper. *Aug.* 92. in civitatem. *Cas.* 5. reditus. *Cal.* 16. reditus (redituum) Cæsaris. *Cal.* 41.

reducere. *iterum uxorem ducere.* *Dom.* 3. reducere habitum. *Aug.* 40. jus. *ibid.* reduxit obsides. *Cal.* 45. reducta rursus femina. *Aug.* 69. reducta in matrimonium uxor. *post repudium ducta.* *Dom.* 8. reductum coma caput. *Vit.* 17. reductis velis. *Cal.* 26. reducenda post divortium uxor. *Dom.* 13. reducendi in Italiam. *Aug.* 13.

redundat aqua. *Claud.* 32.

refellere convitia. *Ner.* 41. refelli se testem. *Aug.* 56.

referre morem. *Cas.* 20. consuetudinem. *Tib.* 32. vitia majorum. *Ner.* 1. ad senatum ut. *Cas.* 28. referre. *in senatu proponere.* *Cas.* 20. & 28. referre ad P.

C. de. *Tib.* 30. desideria sua ad. *Aug.* 94. refertur ad quos de re. *consultanda proponitur.* *Galb.* 10. referens de. *Cas.* 23. referendum censuit. *in senatu proponendum.* *Tib.* 4. referenda ad senatum negotia. *Aug.* 35.

referre. *narrare.* *Cas.* 6. *Aug.* 61. referre nomina. *recensere.* *Cas.* 49. referre de. *memorare.* *Cas.* 68. referre omnia. *Cas.* 74. referre patri verum. *narrare.* *Tib.* 57. referre partem cantici. *Galb.* 13. referri. *narrari.* *Dom.* 15. referens. *narrans.* *Cas.* 9. & 30. referre aurum. *Tib.* 3. caput. *Tib.* 13. domum. *Cas.* 82. cui gratiam. *Cas.* 72. Jovi lauream. *Dom.* 6. originem ad. *deducere familiam ex.* *Galb.* 2. osculum ad os. *Aug.* 94. inter proscriptos. *Aug.* 70. accepta peculio. *Tib.* 15. rationibus summam. *Vesp.* 22. domino pretium. *Gr.* 15. referri ad. *Aug.* 1. referri in commentarios. *Aug.* 94. in fastos. *Aug.* 100. in Palatium. *Vit.* 16. inter deos. *Aug.* 97. diem inter festos. *Claud.* 11. refertur cui gratia. *Aug.* 12. refertur imago. *ex speculo reflectitur.* *Hor.* 11. referens gratiam. *Tib.* 20. referendus inter nefastos natalis. *Tib.* 53. relatus est in numerum. *Cas.* 88. *Claud.* 45. relatum in fastos. *Tib.* 5. relatum inter. *Aug.* 79. refert. *interest.* *Aug.* 69. refert cognosci. *interest.* *Ner.* 1. referre nihil. *non interesse.* *Oth.* 5.

referta donis templa. *Cas.* 54.

reficere ædes. *Aug.* 30. refici templum. *Claud.* 25. refici cibo. *Claud.* 44. reficienda vox. *Ner.* 20. reficienda opera. *Tib.* 30. refectæ ædes. *Cal.* 21. refecta monumenta. *Aug.* 29.

refectio Capitolii. *Cas.* 15.

refector Colossi. *Vesp.* 18.

refoventes reliquias. *Cas.* 35. refotus piscinis. *Ner.* 27.

refrigerandi causa. *Luc.* 4. refrigeratus. *Claud.* 41.

refugere. *Ner.* 6. refugere domum. *Cas.* 16. obviam. *Cas.* 63. refugere in. *Gr.* 25. refugiens. *Gr.* 23. *Aug.* 16. refugium ne quod esset alicui in tali fraude. *Tib.* 35.

refutare infamiam. *Aug.* 71.

regaliolus avis. *Cas.* 81.

regere disciplinam. *Cas.* 48. *Aug.* 24. Galliam. *Tib.* 9. provinciam. *Galb.* 9. valitudinem. *Tib.* 68. regi consiliis. *Tib.* 50. imperiis. *Aug.* 47. regens exercitum, provinciam. *Ner.* 43. navem. *Ner.* 46. regendus puer. *Claud.* 9. regenda Respub. *Aug.* 61.

regia, scil. domus. *Aug.* 76. regia Polycratis. *Cal.* 21. regia theatri. *Aug.* 31.

Regillæ Sabinorum oppidum. *Tib.* 1.

Regillanus, vide Claudius. *Tib.* 2.

regimen morum & legum perpetuum. *Aug.* 27.

regina. *Cleopatra.* *Aug.* 17. regina Bithynica. *Cas.* 49.

regio urbis, in Carinis. *Gr.* 15. regio Martii Campi. *Cas.* 39. *Ner.* 12. Palatii. *Aug.* 5. *Gr.* 2. regio Thurina. *Aug.* 7. Tiburis. *Cal.* 21. vicina. *Aug.* 21. urbis sexta. *Dom.* 1. regiones. *Aug.* 30. & 46. regiones urbis. *Ner.* 4. *Dom.* 13. proximæ. *Cas.* 4. regionatim

urbe totaludos edit. *per omnes urbis regiones*. *Cas.*

39.

regium nomen. *Cas.* 79.

regnare in. *Cas.* 22. regnandi gratia jus violandum.

Cas. 30. regnaturus sine insigni regio. *Tib.* 14.

regnum. *Aug.* 21. regnum Alpium. *Ner.* 18. re-

gnum Cotii. *Tib.* 37. Hierosolymorum. *Ner.* 40.

Orientis. *Tib.* 5. Ponti. *Ner.* 18. regnum Noricum.

Tib. 26. regna. *Aug.* 18. regnare relicta. *Aug.* 60. re-

gnapretio dat Cæsar. *Cas.* 54.

regredi. *Cas.* 31. regressus domum. *Tib.* 11. regressus

a, in. *Tib.* 20. regressus in insulam. *Tib.* 41.

reguli. *Cal.* 5.

relicere, *scil.* per vomitum. *Aug.* 77. rejectum fa-

gulum. *Aug.* 26.

relationes consulum. *Cal.* 15.

relegare. *Claud.* 38. *Dom.* 8. relegare repudiatam.

Cal. 25. Stephanionem. *Aug.* 45. supplicem. *Aug.*

16. Circeos. *Aug.* 16. relegatus in agros. *Aug.* 24.

relegata. *Aug.* 65. relegata Julia. *Tib.* 50. mater.

Ner. 6. relegatæ factiones. *Ner.* 16.

relegationis novum exemplum. *Claud.* 23.

relevare parte mercedum. *Cas.* 20. relevandi sumtus.

Dom. 12.

religatus pro foribus canis. *Vit.* 46. religatæ post ter-

ga manus. *Vit.* 17.

religio. *Cas.* 59. *Claud.* 13. *Oth.* 6. religio, *h. e.* omen.

Ner. 19. religio Deum. *Dom.* 8. Druidarum. *Claud.*

25. religio annua. *Cal.* 15. domestica. *Claud.* 12.

prisca. *Tit.* 5. religio est. *Aug.* 6. religione spreta

curiam introit Cæsar. *Cas.* 81. religiones. *Aug.* 90.

Tib. 69. *Ner.* 56. religiones: *ut auspicia, omina,*

portenta. *Oth.* 8. *Cas.* 86.

religiosa vestis. *Oth.* 12. religiosi dies. *Claud.* 14.

religiosa loca. *Aug.* 7. religiosus. *Aug.* 35. religio-

fissime. *Vit.* 9.

relinquere commentarios. *Cal.* 56. convivium. *discede-*

re a. *Aug.* 74. filium. *Tib.* 3. heredes. *Tib.* 76. le-

giones. *Cas.* 76. liberos, *scil.* post mortem. *Claud.* 1.

librum. *Gr.* 12. orationes. *Cas.* 55. signum. *Cas.*

62. suos. *Tib.* 11. superstitem. *Aug.* 59. cui suspi-

cionem. *Cas.* 86. sibi omnia libera. *Aug.* 27. testa-

mentum. *Aug.* 17. urbem. *Aug.* 28. reliquit mo-

riens codicillos. *Tib.* 22. reliquit filium, *scil.* mo-

riens. *Ner.* 3. reliquit sylvam observationum. *de*

operibus a morte superstitionibus. *Gr.* 24. reliquisse le-

gata plebi. *Tib.* 57. duo volumina. *Gr.* 7. relictus

pupillus. *Gr.* 11. relictum officium. *Cas.* 15. reli-

ctæ cui hereditates. *Dom.* 9. relictæ a Tiberio opes.

Ner. 30. relictæ sibi legata. *Aug.* 66. relictis omni-

bus. *Aug.* 66. relictæ regna. *Aug.* 60.

reliquæ extorum. *Aug.* 1. *Augusti*. *Aug.* 100. cadave-

ris dispersæ. *Tib.* 54. *Neronis*. *Ner.* 50. reliquia: *ut*

funus, cineres, & talia, quæ sunt in monumentis.

Dom. 8. *Oth.* 10. *Dom.* 17. reliquiæ cætorum ve-

teres, dispersæ. *Cal.* 3. partium. *Cas.* 35. rerum.

Ner. 38. spectaculorum. *Cal.* 38. reliquiæ conge-

stæ. *Galb.* 22.

reliqua pars. *Aug.* 16.

remacruerant crura, *h. e.* gracilia sunt facta. *Dom.* 18.

remaledici, civile fasque. *Vesp.* 9.

remanere. *Aug.* 91. remanere Rhodi. *Tib.* 12. in

cœlibatu. *Galb.* 5. remanentes. *Aug.* 43.

remeare. *reverti mari*. *Plin.* 3.

remedium harenarum, arundinum. *Aug.* 80. infi-

diarum. *Ner.* 56. remedium difficile. *Aug.* 42. re-

medium pro veneno datum. *Ner.* 33. remedium

ad fauces. *Ner.* 35. remedia involuta. *Galb.* 3.

remiges. *Galb.* 12.

ad remum dati. *Aug.* 16.

reminisci facti. *Claud.* 41.

remittere accitam. *Cas.* 52. amicos, &c. *Aug.* 17.

formulam injuriæ. *Vit.* 7. manus. *Aug.* 71. ope-

ram. *Vesp.* 18. studium. *Ner.* 25. tributa. *Claud.* 25.

mercedem usque ad. *Cas.* 38. remisit. *Claud.* 35.

remittens animum. *Cal.* 32. remissura munus. *in-*

termittendi muneris concessa facultas. *Cas.* 67.

remissio. *Cas.* 20. remissio febris. *Tib.* 73.

remissior. *Galb.* 14. remissior vita. *Tib.* 52. remis-

siores sermones. *solutiores*. *Tib.* 21. remississimus

animus. *Aug.* 98.

remisse opponitur serio. *Claud.* 30.

Remmius Palæmon. *Gr.* 23.

remollitus. *Aug.* 79.

removere a se comites. *Tib.* 30. creditores. *Cas.* 18.

custodias. *Cas.* 86. servos a lib. *Aug.* 40. quem

quæstura. *Tib.* 35. a contubernio. *Tib.* 56. remove-

ri minus idoneos. *Vit.* 2. remotus oculis, *pro ex oc.*

Tib. 42. remoto pulpito. *Gr.* 4.

renuens. *Cas.* 82.

renuntiare. *Cas.* 86. renuntiare foro. *Rhet.* 6. matri.

Vesp. 5. vitæ. *Galb.* 11. amicitiam. *Cal.* 3. renun-

cians tribunus. *Tib.* 22. centurio de. *Claud.* 29. re-

nunciatum est nobis. *Rhet.* 1.

reparare bibliothecas. *Dom.* 20. reparandæ classes.

Aug. 16.

repellere diadema. *Cas.* 79. repellere manu. *Claud.*

38.

repulsa plebs. *Cas.* 85.

repente. *Cas.* 65. *Aug.* 1. 14. 16. 67. & 94. repenti-

nus consensus. *Aug.* 58. finis. *Cas.* 87. repentina

mors. *Cas.* 76.

reperire. *Cas.* 81. *Aug.* 2. reperiri. *Cas.* 75. *Vesp.* 15.

Rhet. 1. repertus. *Cas.* 68. *Aug.* 94. reperta arbor.

Aug. 94. repertum vitium. *Tit.* 7. vulnus. *Cas.* 82.

repertæ claves. *Ner.* 46. secures. *Galb.* 8. reperta

suffragia. *Cas.* 80.

reptores monstrofi concubitus. *Tib.* 43.

repetere quem. *denovo in judicium trahere*. *Aug.* 32.

repetere Capreas. *Tib.* 73. consuetudinem. *Rhet.*

1. Italiam. *Aug.* 17. libellos. *Gr.* 24. partem. *Aug.*

16. studia. *resumere*. *Gr.* 9. urbem. *Vit.* 1. usum ma-

riti. *Cal.* 25. repetere ab urbe. *Cal.* 39. paulo altius.

Ner. 2. repetere ab aliquo rempub. *imperium abro-*

gare.

gare. *Cas.* 78. repeto, quendam declamare. *Gr.* 4.
 Repete, signum conjuratorum Caligulae. *Cal.* 58.
 repeti. *post absolutionem iterum accusari.* *Dom.* 8.
 & 9. repetens Baulos. *Ner.* 34. repetentes Castra.
Tib. 12. repetito versu. *Galb.* 13. repetitus thorax.
Cal. 52. repetitus ex antiquitate. *Tib.* 19. repetitus
 toxico. *cui denuo datum est toxicum.* *Claud.* 44. re-
 petita. *Dom.* 8. repetita rursus Bith. *Cas.* 2. repeti-
 ta coena. *Cal.* 45. expeditio. *Claud.* 1. Germania.
Tib. 18. urbs. *Aug.* 8. *Vesp.* 24. repetita ex antiqui-
 tate spectacula. *Claud.* 21.
 repetundae. *Cas.* 4. *Oth.* 2. *Dom.* 8. repetundarum
 convicti, ordine senatorio moti. *Cas.* 43.
 repulsa. *Vesp.* 2. repulsa consulatus. *Galb.* 3.
 replere galeas, sinus. *Cal.* 46. repletur gracilitas. *Cal.*
 3. repletus lacus. *Cas.* 44. repletus eruditione. *Aug.*
 89. repleta curia. *Dom.* 23.
 replicata jocinora. *Aug.* 95.
 reponere. *Cas.* 54. reponere signum in. *Aug.* 94. sta-
 tuas. *Cas.* 75. reponi. *Aug.* 100. reponi imagines
 statuasque. *Oth.* 7. repositus rursus. *Ner.* 24. re-
 positus in cunas infans. *Aug.* 94. reposita summa.
Aug. 101.
 reposcere congiarium. *exposcere.* *Aug.* 42. depositum.
Oth. 3. debitum. *Vit.* 7. repositus signa. *Aug.* 21.
 repositus votum. *Cal.* 27.
 repraesentare fisco pensionem. *Ner.* 44. spectaculum.
Cal. 58. vocem. *Ner.* 21. repraesentari summam.
Aug. 101. repraesentatur fides somnii. *Claud.* 37.
 repraesentanda praemia. *Ner.* 5. repraesentantes ver-
 bera, plagas, vulnera, necem. *Vit.* 10. repraesenta-
 ta legata. *Cal.* 16. repraesentata sestertia. *Oth.* 5.
 repraesentaturus mercedem. *Claud.* 18.
 reprehendere scripta. *Gr.* 10. reprehensus vulgo,
 quod. *Aug.* 45. reprehensi. *efugare retracti.* *Cal.* 45.
 reprimere adulationes manu vultuque. *Aug.* 53. ca-
 lumnias. *Dom.* 9. reges vi, &c. *Tib.* 37. repressa
 sevitia. *Cal.* 6. repressum vehiculum. *Cal.* 9.
 repromittere. *Claud.* 20. repromittens. *alterius loco*
promittens. *Tib.* 17. *Oth.* 4.
 repudiare praenomen consensu. *Tib.* 1. sponsum.
Claud. 26. uxorem. *Cas.* 74. *Tib.* 35. repudiatus a
 socero. *Gr.* 3. repudiatus sponsus. *Cas.* 21.
 repudium remissum uxori. *Tib.* 11.
 repugnantes. *Ner.* 26.
 repurgare alveum. *Aug.* 30. repurganda ergastula.
Tib. 8.
 reputans. *Cas.* 28. & 31. reputans. *secum volvens.*
Aug. 28. reputans magnitudinem. *perpendens.*
Cas. 13.
 requies laborum, *h. e. a labore.* *Tib.* 10.
 requirere anulum. *Tib.* 73. auctores. *Ner.* 39. Cin-
 nam. *Cas.* 85. exuvias serpentis. *Ner.* 6. requirere
 cur. *Claud.* 39. requisivit spicillum. *Ner.* 47. re-
 quiri scripta. *Cal.* 16. requirens. *interrogans.* *Claud.*
 36. requirens horas. *Dom.* 16. requirentes. *inter-*
rogantes. *Oth.* 8. requisiti auctores. *Aug.* 55. re-

quisita chirographa. *Cal.* 24.
 res cognita. *Cas.* 19. divina. *sacrificium.* *Aug.* 96. di-
 vina peracta. *Tib.* 44. fabulosa, commenticia. *Cas.*
 81. familiaris. *Aug.* 101. *Tib.* 49. *Claud.* 9. *Ner.*
 10. *Vit.* 7. *Gr.* 23. familiaris permodica. *Tib.* 47.
 festinata. *Aug.* 87. frumentaria. *Cas.* 34. prospera
 gesta. *Tib.* 19. inopinata. *Tib.* 11. magna. *opes,* *di-*
vitia. *Aug.* 3. militaris. *Aug.* 24. nota ac vulgata.
Aug. 94. nummaria. *Aug.* 41. privata. *Claud.* 35.
 seria. *Aug.* 92. rem divinam facere. *sacrificare.*
Aug. 1. rem sibi esse cum. *Cas.* 68. res agenda.
Cas. 45. desperata. *Cas.* 36. domestica. *Cas.* 56.
 inaequalissima. *Aug.* 75. notabiles. *Aug.* 72. nova.
seditio. *Cas.* 9. & 35. *Aug.* 14. 19. 49. & 66. *Tib.*
 12. *Dom.* 10. venera. *Hor.* 11. urbana. *Cas.* 76.
 administrata. *Aug.* 46.
 resalutatio. *Ner.* 37.
 resarcire damnum liberalitate. *Claud.* 6.
 rescindere acta. *Cas.* 82. *Claud.* 11. armaturas. *Cal.*
 55. commoda. *Cal.* 44. constitutiones. *Tib.* 33.
 rescindens decreta. *Cal.* 3. rescissa judicia. *Claud.*
 29. rescindere sententias. *Dom.* 8. testamenta. *Cal.*
 38. rescissae mercedes. *Tib.* 34.
 rescisse. *Cal.* 17.
 rescribere. *aliter scribere.* *Cas.* 56. *Tib.* 32. rescribere
 actionibus. *Cal.* 53. codicillis. *Claud.* 5. conque-
 renti. *Aug.* 51. cuiquam. *Ner.* 40. orationibus. *Cas.*
 73. petenti. *Aug.* 40. rescribere libros. *emendare,*
vel potius delere. *Gr.* 19. rescribi litteris. *Tib.* 30.
 rescribenda epistolae. *Aug.* 45. rescripta Bruto de
 Catone. *Augusti opus.* *Aug.* 85.
 reservandi gladiatores. *ad aliud munus.* *Cas.* 26. re-
 servati temporis legitimo ludi. *Claud.* 21.
 residere. *Ner.* 19. residens toro. *Cal.* 50. curuli. *Ner.*
 13.
 residua manus. *Aug.* 3. residuum cibariorum. *Galb.*
 7. residuum bellum. *Ner.* 13. residua diurni actus.
Aug. 78. residua vectigaliorum. *Aug.* 101.
 resipiscere. *Aug.* 48. resipiscens. *Tib.* 73.
 resipuit. *Ner.* 42.
 resistere. *Tib.* 25. resistere collegis. *Aug.* 27. resiste-
 re parumper. *Galb.* 19. restitit. *Gal.* 58. *Oth.* 6.
 resistens liberius. *Cas.* 20.
 resolutus Rhenus. *Dom.* 6.
 respectus cohortis. *Oth.* 6. respectus nullus musicae
 occultae. *Ner.* 20.
 respergere cruore. *Ner.* 12. respersus sanguine. *Cal.* 57.
 respicere. *Tib.* 64. *Hor.* 11. respicere facta. *conside-*
rare. *Cas.* 68. respicere vultu. *Cas.* 78.
 respondere. *scil. de jure.* *Cal.* 34. respondere cui ad ani-
 mum. *satisfacere.* *Cas.* 46. respondere plebei. *Cas.*
 79. respondit ostentis par exitus. *Vit.* 9. respondisse
 uni. *Aug.* 13. ad respondendum. *Aug.* 38. respon-
 sum. *Dom.* 15. responsum est. *de vaticinio.* *Aug.*
 94. & 97. responsa ambigua. *Tib.* 24.
 Respublica, appellatio sine corpore & specie. *Cas.* 77.
 morte Caesaris periclitatur. *Cas.* 86. Reipub. sum-

mam deferunt Germanico legiones. *Cal.* 1. de statu mutando hæsitationem. *Claud.* 11. pristinum statum restituere vult Drusus. *Claud.* 1. & libertatis restituendæ causa. *Oth.* 12. administrandæ partem plures vult capeßere. *Aug.* 37. ad curam admovit teneros adhuc. *Aug.* 64. ne quam partem curamve attingeret. *Tib.* 13. curam abiecit. *Tib.* 41. causa abesse. *Cæs.* 23. causa, adoptare se jurat Augustus. *Tib.* 21. felicitas perpetua in salute domus Augustæ. *Aug.* 58. Reip. sufficere nemo solus potest. *Tib.* 25. Rempub. solustenuit. *Aug.* 8. proculcatam desertamque in tutelam venturam. *Vesp.* 5. afflictam nutantemque stabilire primum, deinde ornare studuit. *Vesp.* 8. ad capeßendam perurgetur Germanicus. *Tib.* 25. de summa Republ. se acturum edicto præfatus. *Cæs.* 28. de reddenda bis cogitavit. *Aug.* 28. in Rep. partes tuendas sibi deposcit. *Tib.* 25. pro Rep. votum. *Aug.* 23. 28. in Rep. pace belloque regenda qualis fuerit. *Aug.* 61. Rempub. repetere. *imperium ahrogare.* *Cæs.* 78. restitutionem proavum exprobrat Antonius. *Aug.* 2. restituere. *dignitati reddere.* *Cæs.* 41. restituere aciem. *Cæs.* 62. actiones. *Claud.* 14. civitates in melius. *Vesp.* 17. damnatos. &c. *Cal.* 15. exsules. *Claud.* 12. legata. *Aug.* 66. legionem. *Cæs.* 69. nonnulla. *Aug.* 31. oculos. *Vesp.* 7. opera. *Aug.* 31. Dom. 5. regiam. *Cal.* 21. regnum Tigrani. *Tib.* 9. *Cal.* 16. rem. *Tib.* 21. simulacra. *Ner.* 32. statum Reip. *Claud.* 1. theatrum. *Claud.* 21. tropæa. *Cæs.* 11. in integrum. *Cæs.* 16. restitui frumentationes. *Aug.* 42. statuas. *Cal.* 34. restituitur consulatus. *Cæs.* 9. restituuntur rapta. *Vesp.* 10. restitutus in patriam. *Ner.* 3. restituta domus. *Ner.* 31. restituta mater. *Ner.* 6. scena. *Vesp.* 19. restitutum dominis pretium. *Tib.* 48. restituenda libertas. *Tib.* 50. restitutio. *Oth.* 2. restitutio Capitolii. *Vesp.* 8. civitatum. *Tit.* 8. domus. *Aug.* 57. fortunæ. *Ner.* 40. theatri. *Tib.* 47. restrictæ togæ. *Aug.* 73. restrictiores pedum digiti. *Dom.* 18. resumere animum. *Vit.* 15. baculum. *Ner.* 24. nomen. *Ner.* 41. somnum. *Aug.* 78. resumenda arma. *Cal.* 48. resumta fuscina. *Cal.* 30. resurrexit arbor. *Vesp.* 5. resuta tunica. *Aug.* 94. retardans obsidio. *Cæs.* 34. retardatus inundationibus. *Oth.* 8. religione. *Cæs.* 59. retardati. *Galb.* 20. retaxare. *Vesp.* 13. rete auratum. *Ner.* 30. retia. *Rhet.* 1. resecti pedes. *Aug.* 78. retiarii. *Claud.* 34. retiarii tunicati. *Cal.* 30. reticere. *Vesp.* 12. reticere genituram. *Aug.* 94. stultitiam. *Claud.* 38. reticere de scelere. *Cal.* 16. retinere. *Claud.* 15. retinere amicitias. *Aug.* 66. civitates in fide. *Cæs.* 4. classem. *Ner.* 3. custodiam. *Cæs.* 68. equum. *Aug.* 38. ferrum. *Vit.* 15. imperium. *Vit.* 9. jus. *Tib.* 15. legiones. *Cæs.* 8. necessitudi-

nem. *Cæs.* 27. sibi nihil. *Aug.* 71. opsonia. *Cæs.* 43. populum. *fuga prohibere.* *Aug.* 43. studium hominum. *Vit.* 15. retinens singulos. *Cæs.* 62. retinentes. *Tib.* 10. retinenda Resp. *Aug.* 28. retentus tempestatibus, &c. *Tib.* 73. retentusa. *Cæs.* 78. retenta in officio ala. *Galb.* 10. retenta lacinia. *Claud.* 15. insignia. *Tib.* 4. retractare carmina. *Gr.* 2. leges. *Aug.* 34. retrahere Imperatorem ab exercitibus. *Ner.* 2. retrahere ad. *contrahere.* *Cæs.* 41. retrahi ex. *Aug.* 71. retractus e fuga. *Aug.* 17. revelatum caput. *Galb.* 7. reverens sui. *Vesp.* 13. reverentior erga. *Cal.* 26. reverentissime. *Aug.* 93. *Ner.* 23. reverentia publica. *Claud.* 6. revertens. *Cæs.* 79. revertens rure. *Ner.* 1. revertens ex. *Aug.* 57. reversus ab. *Aug.* 95. reversus Romam. *Cæs.* 5. *Tib.* 15. reversus ex. *Vesp.* 15. reversus ex aurigatione. *Ner.* 35. reversurus domum. *Cæs.* 13. reversurus ad. *Cæs.* 34. revisere necessitudines. *Tib.* 11. revisens regiones. *Aug.* 46. revisens Vejentanum. *Galb.* 1. revisurus provincias. *Tib.* 38. reviviscere. *Tib.* 2. revocare acroamata vet. *Vesp.* 19. agona. *Ner.* 21. cachinnos. *de novo ridere.* *Claud.* 41. capillum a vertice. *Cæs.* 45. egressum. *Vit.* 4. exoleta. *Claud.* 22. litteras. *Vesp.* 8. omissa munera. *Dom.* 4. percussiores. *Vesp.* 15. præmia. *Ner.* 32. vectigalia omissa. *Vesp.* 16. ad vitam. *Aug.* 53. legatum ad. *Galb.* 5. liberos ad officia. *Oth.* 7. quid ad morem antiquum. *Aug.* 24. in contubernium. *Vesp.* 3. in servitutem. *Claud.* 25. revocare voce. *Claud.* 15. revocare, ab exilio. *Aug.* 65. revocari. *Tib.* 16. revocans populus. *Tib.* 40. revocatus. *Vit.* 14. revocatus conviva. *denuo invitatus.* *Claud.* 32. revocato impetu. *Ner.* 48. revocatus mos. *Cal.* 16. revocatus est ab exilio Tiberius. *Tib.* 13. revocatus a cogitatione. *Cal.* 48. ab exilio. *Cal.* 28. ex itinere. *Aug.* 98. *Tib.* 21. ex provincia. *Claud.* 1. revocata consuetudo. *Dom.* 7. revocata mater. *Ner.* 6. revocati ad poenitentiam defectores. *Ner.* 43. revocati ad officium numeri. *Vesp.* 6. revocari rudiarii. *Tib.* 7. revocatæ liberalitates. *Claud.* 29. *Galb.* 15. revocanda præmia a. *Ner.* 44. reus cordis. *Aug.* 10. capitis. *Tib.* 2. criminis. *Tib.* 52. falsarum tabularum. *Aug.* 19. majestatis. *Tib.* 8. & 61. *Ner.* 5. obscenitatis. *Claud.* 15. pecuniarum interceptarum. *Dom.* 17. parricidii. *Aug.* 33. peregrinitatis. *Claud.* 15. reus dives. *Vesp.* 13. reus de vi & rapinis. *Tib.* 30. reus precibus ereptus ab Augusto. *Aug.* 56. reum fieri, accusari. *Cæs.* 23. rei criminum. *Dom.* 8. majestatis. *Dom.* 11. rei dimissi, auditi. *Tib.* 73. diuturni. *Aug.* 32. innoxii, nocentes. *Vesp.* 16. magni. *Cal.* 53. rei pendent apud ærarium. *Dom.* 9. reorum diuturnorum nomina abolita. *Aug.* 32.

revul-

revulsæ fores. *Cal.* 6.
 rex. *Aug.* 18. rex Armeniæ. *Cal.* 1. rex regum. *Per-
 sa.* *Cal.* 5. rex Nemorensis. *Cal.* 35. rex socius ac
 amicus populi Rom. *Cas.* 11. regem appellari. *Cas.*
 79. reges orientis. *Dom.* 2. reges amici atque so-
 cii. *Aug.* 48. & 60. reges exacti. *Tib.* 1. infesti,
 suspecti. *Tib.* 37. reges plurimum inter homines
 pollent. *Cas.* 6. reges sunt in potestate deorum. *Cas.*
 6. regis nomen a Cæsare affectatum. *Cas.* 79. reges
 quotidiana officia Augusto præstantes. *Aug.* 60. re-
 gum sanctitas. *Cas.* 6. reges infestos ut represserit
 Tiberius. *Tib.* 37.
 Rætia. *Aug.* 21. Ræticum bellum. *Tib.* 9. *Claud.* 1.
 Ræticum vinum. *Aug.* 77.
 rheda meritoria. *Cas.* 57.
 Rhegium. *Aug.* 16. *Tit.* 5.
 Rhenus fluvius. *Cas.* 25. *Aug.* 21. & 25. *Tib.* 18. Rhe-
 nus resolutus. *Dom.* 6. Rheni ripa. *Tib.* 9.
 rhetor ordinarius. *Rhet.* 2. rhetor inter grammati-
 cos. *Gr.* 10. rhetores Roma exacti. *Rhet.* 1. rhetores
 Latini. *Rhet.* 1. rhetorum Latinorum Græcorum-
 que salarium. *Vesp.* 18.
 rhetorica ut excepta Romæ. *Rhet.* 1. rhetorica uti-
 lis honestaque apparuit. *Rhet.* 1. rhetoricam quo-
 que docebant veteres grammatici. *Gr.* 4.
 Rhianus. *Tib.* 70.
 rhinoceros. *Aug.* 43.
 Rhodanus fluvius. *Cas.* 25.
 Rhodos. *Tib.* 59. *Cas.* 4. Rhodum secedit Cæsar. *Cas.*
 4. Rhodii insulæ amoenitas & salubritas. *Tib.* 11.
 Rhodus sit provincia. *Vesp.* 8. Rhodi. *Tib.* 14.
 Rhodi remanet Tiberius. *Tib.* 12. Rhodii. *Ner.* 7.
 Rhodii Dorice loquuntur. *Tib.* 56. Rhodiorum
 magistratus evocati a Tiberio. *Tib.* 32. Rhodien-
 sis hospes ut tractatus a Tiberio. *Tib.* 62. Rhodiis
 reddita libertas. *Claud.* 25. Rhodia classis. *Claud.*
 21.
 Rictus spumans. *Claud.* 21.
 rigentes oculi. *Ner.* 49.
 rigor. *Aug.* 66.
 rimari singula. *Vit.* 17.
 ripa Rheni. *Aug.* 25. *Tib.* 9. Tiberis. *Aug.* 100.
 risus indecens. *Claud.* 30. obortus. *Claud.* 41.
 ritu ovantium. *Ner.* 25. religionis. *Vit.* 5. triumphan-
 tium. *Vit.* 10. ritus Ægyptii Judaicique. *Tib.* 36.
 rivalis. *Oth.* 3.
 rivus Anienis novi. *Claud.* 20.
 robur præcipuum. *Tit.* 3. robustissima juvenus. *Ner.*
 20.
 rogare quem sententiam. *Cas.* 21. rogans pro. *Aug.* 40.
 rogans pro vita. *Aug.* 13. rogantes pro eo. *Vit.* 12.
 rogaturus aliquid. *Cas.* 82. rogans. *Ner.* 41.
 rogatio Photia. *Cas.* 5. promulgata. *Cas.* 15. Vati-
 nia. *Cas.* 28.
 rogos. *Tib.* 32. rogos ardens. *Cal.* 23. exstructus. *Cas.*
 84. tumultuarius. *Cal.* 59.
 Roma condita. *Tib.* 1. inclyta, condita. *Aug.* 7. salva,

Cal. 6. Roma domus fiet, &c. *Ner.* 39. Romæ
 abolita memoria antiquorum. *Gr.* 24. Romæ no-
 mine decreta templa. *Aug.* 52. Roma inundatio-
 nibus & incendiis obnoxia. *Aug.* 28. exulta ab
 Augusto. *ibid.* Romæ deformitas ob vetera in-
 cendia & ruinas. *Vesp.* 8. cura Vespasiani de resti-
 tuenda ea. *ibid.* Romæ incendium. *Ner.* 38. *Tit.*
 8. Romanæ gentis auctores Ilienses. *Claud.* 25.
 Romanum forum. *Aug.* 72. Romanos rerum do-
 minos, &c. *Aug.* 40. Romana nomina peregrinis
 usurpare non licuit. *Claud.* 25.
 Romulus. *Tib.* 59. *Cal.* 25. Romuli consors Tatius.
Tib. 1. Romulo vultures ostenderunt se. *Aug.* 95.
 Romulum appellari. *Aug.* 7.
 rorare. *Aug.* 92.
 rosaria absortio. *Ner.* 27.
 rostrum gallinacei. *Vit.* 18. rostra. *Cas.* 79. *Claud.* 12.
Ner. 13. rostra vetera. *Aug.* 100. pro rostris, *Cas.*
 17. *Aug.* 100. *Tib.* 6. rostrata columna. *Galb.* 23.
 rostratæ naves. *Cas.* 63.
 Rubico flumen. *Cas.* 81. Rubico flumen, provin-
 ciæ finis. *Cas.* 31.
 rubentes auriculæ. *Aug.* 69.
 rubida facies ex vinolentia. *Vit.* 17.
 rubor. *Dom.* 8.
 Rubria virgo vestalis. *Ner.* 28.
 ructus. *Vit.* 7.
 rudem indulgere. *Claud.* 21. rudibus batuens. *Cal.* 32.
 rudera. *Aug.* 30. rudera purganda. *Vesp.* 8.
 rudiarii revocati. *Tib.* 7.
 rudimentum positum. *Ner.* 22. rudimenta. *Aug.* 64.
 rudimenta officiorum. *Tib.* 8.
 rudis musicæ. *Tit.* 3.
 Rufilla. *Aug.* 69.
 Rufinus libertus. *Cas.* 76. Rufini Crispini ducatus &
 imperia ludentis mors. *Ner.* 35.
 Rufus, vide Cluvius. *Ner.* 12. vide Metius. *Dom.* 4.
 vide Plautius. *Aug.* 19. vide Rutilius. *Gr.* 6. vide
 Salvidienus. *Aug.* 66. C. Rufus ex gente Octavia.
Aug. 2.
 ruina ædificiorum. *Oth.* 8. amphitheatri. *Tib.* 40. ca-
 meræ. *Ner.* 34. pontis. *Aug.* 20. spectaculorum.
Cal. 31. ruinæ veteres. *Vesp.* 8.
 rumor alex. *Aug.* 71. cædis. *Claud.* 10. cœnæ, *b. e.*
de cœnæ. *Aug.* 70. pudicitæ prostratæ. *Cas.* 2. ru-
 mor adversus. *Tib.* 6. rumor dilatus quasi. *Aug.*
 14. dissipatus. *Vesp.* 6. levis, incertus. *Vit.* 16. in-
 crebrescens quasi. *Tib.* 11. rumor increbuit. *Aug.*
 11. rumoris vitandi causa. *Aug.* 45. rumores de-
 decorum. *Cal.* 48. rumores falsi. *Galb.* 19. mali.
Tib. 28.
 rumpere obsequium. *Galb.* 16. patientiam. *Tib.* 24.
 ruptum vinculum. *Galb.* 18.
 rupes altissima. *Tib.* 65. rupes cavæ. *Vit.* 43. rupes du-
 ri filicis excisæ. *Cal.* 37. præruptæ. *Tib.* 40.
 rursus. *Aug.* 17. rursus recidere. *Cas.* 17. rursus re-
 digere. *Aug.* 31. rursus reducta. *Aug.* 69. rursus
 Ggggggg 3 repe-

repetitus. *Cas.* 2. rursus repositus. *Ner.* 24. rursus revertens. *Claud.* 24.
 Rusticus, *vide* Junius. *Dom.* 9.
 rus Sabinum, Tiburtinum. *Hor.* 12. ruri agere. *Luc.* 3.
 Ruscius Cæpio. *Dom.* 9.
 rusticitas. *Cas.* 53.
 rutabula. *Aug.* 75.
 Rutilius Rufus. *Gr.* 6. Rutilii orationes. *Aug.* 89.
 rutilus capillus. *Ner.* 1. rutila barba. *Ner.* 1.
 rutilare comam. *Cal.* 47.

S.

Sabbatis jejunium servant Judæi. *in sabbatis.* *Aug.* 76. disputat Diogenes Grammaticus. *Ner.* 32.
 Sabina, *vide* Poppæa. *Ner.* 35.
 Sabinus, *vide* Afellius. *Tib.* 42. *vide* Cornelius. *Cal.* 58. *vide* Flavius. *Vit.* 15. *Dom.* 10. *vide* Nymphidius. *Galb.* 11. *vide* Oppius. *Dom.* 6. *vide* Poppæus. *Vesp.* 2. Sabinus. *Vit.* 15. Sabinus, *Imp. Vespasiani pater* *Vesp.* 1. & 5. Vespasiani frater. *Vesp.* 1. Sabinus patruus. *Dom.* 1. Sabinus Titi Flavii Petronis filius. *Vesp.* 1. res ab eo geitæ. *ibid.* uxor, liberi, *ibid.* mors. *ibid.*
 Sabini. *Vit.* 1. *Vesp.* 1. *Tit.* 10. in Sabinis. *Vesp.* 2.
 Sabinum rus. *Hor.* 12. Sabina lingua. *Tib.* 1.
 Sabratenfis. *Vesp.* 3.
 sacerdos Dialis. *Dom.* 4. Jovis. *Galb.* 9. Cereris. *Aug.* 93. *Ner.* 12. sacerdotes collegiorum. *Aug.* 100. sacerdotes cooptandi. *Claud.* 22. publici. *Vit.* 11. sacerdotum numerus, dignitas & commoda aucta. *Aug.* 31. cum sacerdotibus epulatur Britannicus. *Claud.* 44. sacerdotum subrogandorum jus a collegiis ad populum transfert *Ner.* 2.
 sacerdotium augurale. *Claud.* 4. *Gr.* 12. duplex. *Vesp.* 4. novum. *Claud.* 9. triplex. *Galb.* 8. sacerdotii magisteria. *Cal.* 22. sacerdotia amplissima. *Vit.* 5.
 sacra Marti quercus. *Vesp.* 5. sacra via. *Cas.* 46. & 80. *Vit.* 17. sacrum. *sacrificium.* *Aug.* 78. sacrum Apollinis solemne. *Aug.* 94. sacrum Latinarum. *Ner.* 7. sacrum Lupercal. *Aug.* 31. quoddam. *Cas.* 77. factum per Magos. *Ner.* 34. sacra occupationes. *Tib.* 27. sacra Eleusina. *Claud.* 25. *Ner.* 34. sacra Isidis. *Oth.* 12. sacra matris deum. *Tib.* 2. sacra polluta. *Cas.* 6.
 sacrarium. *Tib.* 51. *Vesp.* 5. *Dom.* 15. sacrarium Augusti constitutum. *Aug.* 5.
 sacratur Jovi donum. *Tib.* 53. sacratus locus. *Vesp.* 5. sacrata aræ. *Tib.* 14.
 sacramentum militare. *Tib.* 36. sacramenti metas in ergastula compellit quosdam. *Tib.* 8. detrectandi causa pollices amputat filiis eques Rom. *Aug.* 24. sacramenti mutati poenitet. *Galb.* 10. mutare sacramentum. *Claud.* 13. ad sacramentum citare tribus. *Ner.* 44. sacramento adigi recusant nisi in no-

men Senatus. *Galb.* 16. sacramento teneri. *Cas.* 42. solutus per causam valetudinis. *Vesp.* 1. omnibus sacramentis adjici vult novam formulam. *Cal.* 15. sacrilegia. *Cas.* 54.
 sacrificare. *Cas.* 85. sacrificans. *Aug.* 14. *Tib.* 25. sacrificans apud aras. *Aug.* 94.
 sacrificium Latinarum. *Cas.* 79. non litans. *Aug.* 96. sacrificuli vanæ superstitionis. *Dom.* 1.
 sæculum Augustum. *Aug.* 100. sæcula aurea, ferrea. *Tib.* 59. sæculare carmen. *Hor.* 8. sæculares, scil. ludi. *Claud.* 21. *Aug.* 31.
 Sæpe facias, vox Vitellii. *Vit.* 2.
 sævire in captivum. *Aug.* 13. sævitum est ea clade. *Ner.* 38.
 sævitia. *Tit.* 7. *Dom.* 10. sævitia dictorum factorumque. *Cal.* 32. ingenii. *Cal.* 27. sævitia Tiberii repressa, erupit. *Cal.* 6. sævitia Tiberii defensa, quasi necessaria. *Cal.* 30. sævitia in edendo munere gladiatorio. *Ner.* 4. sævitia magna, callida, inopinata. *Dom.* 11.
 Sævius Nicanor. *Gr.* 5.
 sævus metu. *Dom.* 3. sævus natura. *Claud.* 34. sævior. *Dom.* 10. sævissime. *Claud.* 2.
 sago impositum in sublime jactat. *Oth.* 2. sagati. *Cas.* 48. sagulatis comitibus. *Vit.* 11. sagulum reiectum. *Aug.* 26.
 sagax. *Claud.* 15. sagacissimus senex. *Cal.* 11. sagaciter. *Tib.* 57.
 sagina terarum. *Cal.* 27.
 sagittæ hostiles. *Cas.* 68. sagittarum studium. *Dom.* 19. sagittarios Vespasiano promittit Parthus. *Vesp.* 6.
 salaria via. *Ner.* 48. *Vesp.* 12. salarium. *Tib.* 46. salaria annua. *Ner.* 10.
 Salassi. *Aug.* 21.
 sales. *Vesp.* 23.
 saliens aqua. *Aug.* 81.
 Saliorum prandium. *Claud.* 33.
 Salinator. *Tib.* 3.
 salivæ melle commistæ. *Vit.* 2.
 Salustius, *vide* Cajus. *Gr.* 10. C. Salustius verba excerptit ex Originibus Catonis. *Aug.* 86. Salustius Lucullus. *Dom.* 10. Salustii scripta reprehendit Pollio. *Gr.* 10. Salustii obscuritas & audacia in translationibus. *Gr.* 10. de Salustio judicium Lenæi. *Gr.* 15.
 falsamentarius. *Hor.* 1.
 falsus homo. *dicax.* *Rhet.* 5.
 saltare. *Dom.* 8. saltare pyrricham. *Cas.* 39. tragediam. *Cal.* 75. Turnum. *Ner.* 54.
 saltator. *Cal.* 54. *Ner.* 6. saltationis artifices. *Tit.* 7.
 saltus Pyrenæus. *Cas.* 25.
 salubris princeps. *Aug.* 42. salubris valetudini. *Aug.* 72.
 salubria præcepta, exempla. *Aug.* 89.
 salubritas insulæ. *Tib.* 11. salubriter. *Claud.* 21.
 salvere dicere. *Claud.* 4.

- Salvia Titiscenia. *Aug.* 69.
 Salvidienus Orfitus. *Ner.* 37. *Dom.* 10. Rufus. *Aug.* 66.
 Salvius Coccejanus. *Dom.* 10. Liberalis. *Vesp.* 13.
 Salvius Otho, pater Imp. Othonis cos. *Galb.* 6.
 M. Salvius Otho. *Galb.* 17. M. Salvius Otho avus.
Oth. 1.
 salus. *vita.* *Vit.* 17. salus ægri. *Cal.* 14. salus unius. *Cæs.*
 84. salutis augurium. *Aug.* 31. saluti esse. *Aug.* 14.
 de salute libellus oblatus. *in quo scil. indicium in-*
fidiar. *Cal.* 15.
 Salutio cognomen cuidam e Corneliorum gente.
Cæs. 59.
 salutare. *Vesp.* 13. salutare filiam. *Aug.* 64. *Galbam.*
Oth. 6. Imperatorem. *Claud.* 10. ordines. *Ner.* 10.
 patres. *Aug.* 53. regem. *Cæs.* 79. quem reginam.
Cæs. 49. salutare privato nomine. *Vesp.* 15. salutan-
 di causa. *Tib.* 32. *Claud.* 25. salutandi patres in cu-
 ria Augusti ratio. *Aug.* 53. salutari. *Vesp.* 21. salu-
 tantes. *Vesp.* 12. salutantium turba. *Galb.* 17. salu-
 tatus honorifice. *Aug.* 13.
 salutatio. *Claud.* 27. *Vit.* 14. salutatio publica. *Vesp.*
 4. salutationis officium. *Aug.* 27. salutationes pro-
 miscuas admittebat Augustus. *Aug.* 53.
 salutatores. *Claud.* 35.
 salvus. *Cæs.* 86. salva & incolumis Agripp. *Ner.* 34.
 salva Roma, &c. *Cal.* 6.
 Samniticum bellum. *Vit.* 1.
 Samus. *Tib.* 12. *Cal.* 21. Samus insula. *Aug.* 26. fit
 provincia. *Vesp.* 8. Samum se recipere. *Aug.* 17.
 sancire leges. *Aug.* 34. veniam dictorum, &c. *Claud.*
 11. sanxit, ne. *Cæs.* 42. *Aug.* 44. sancire, ut. *Aug.*
 29. & 35. *Claud.* 23.
 sanctitas regum. *Cæs.* 6. sanctissimi viri. *Dom.* 10.
 Sandaliarius Apollo. *Aug.* 57.
 sandapila popularis. *Dom.* 17.
 sanguis peregrinus ac servilis. *Aug.* 40. sanguis Phæ-
 nicopteri. *Cal.* 57. sanguis profluens. *Dom.* 16.
 sanguinariis natura. *Claud.* 34.
 sanus. *Cæs.* 56. sani, oppositi ineptis. *Cæs.* 56.
 sane. bellum sane difficillimum. *Cæs.* 35.
 Σαφῶς. *Claud.* 4.
 Sardinia. *Gr.* 5. Sardinia provincia. *Aug.* 47.
 pro Sardis oratio. *Cæs.* 55.
 Sarmatæ. *Tib.* 41. in Sarmatas sumpta expeditio.
Dom. 6.
 Sarnus flumen. *Rhet.* 4.
 satellites. *Cæs.* 49.
 satietas honorum. *Tib.* 10. ad satietatem. *Dom.* 21.
 satis pœnarum exactum. *Aug.* 27. satis habuit appel-
 lare. *Vesp.* 13. satis habuit denuntiare. *Cæs.* 75. satis
 habuit punire. *Aug.* 51. satius est quam. *Cæs.* 86.
 satisfacere creditoribus. *Cæs.* 42. odio. *Tib.* 66. satis-
 faciens. *Cæs.* 73. satisfaciens sibi. *excusans, depre-*
cans. *Tib.* 27. *Claud.* 38. satisfactorius pietati, reli-
 gioni. *Tib.* 70. satisfaciendum omnibus. *Cæs.* 33.
 Satrius, vide Atticus *Gr.* 16.
 Satrius. *Dom.* 17.
 Saturnalia. *Aug.* 75. *Claud.* 5. *Vesp.* 19. Saturnalibus
 dies adjectus. *Cal.* 17.
 Saturni ærarium. *Claud.* 24. sæcula aurea. *Tib.* 59.
 Saturninus, vide Aponius *Cal.* 38. vide Junius. *Aug.*
 27. L. Saturnini tribunatus. *Cæs.* 12.
 satyra (cujusnam?) *Gr.* 14. satyra Nicanoris. *Gr.* 5.
 satyra acerbissima. *Gr.* 15. satyræ Lucilii. *Gr.* 2.
 faucius aquilifer. *Aug.* 10. faucius leviter. *Cal.* 55.
 saxa complura, ingentia delapsa. *Tib.* 39.
 scabella. *Cal.* 54.
 scabri dentes. *Aug.* 79.
 Scævæ centurionis virtus. *Cæs.* 68.
 scalæ. *Dom.* 23. scalæ anulariæ. *Aug.* 72.
 scalpere verrucam. *Dom.* 16.
 scalprum librarium. *Vit.* 2. sculptura gemmæ.
Galb. 10.
 scambus. *Oth.* 12.
 Scantinia lex. *Dom.* 3.
 scapha. *Cæs.* 64. *Claud.* 38.
 Scaptenses tribules. *Aug.* 40.
 scarorum jocinora. *Vit.* 13.
 Scelerata appellata castra, ex morte Drusi. *Claud.* 1.
 scena. *Cæs.* 39. *Aug.* 43. 45 & 68. *Tib.* 35. *Cal.* 58.
 scena. pompa, jactatio. *Cal.* 15. scena theatri. *Vesp.*
 19. circa scenam versari. *Gr.* 18. scenis pluribus
 ludos facere. *Aug.* 43. scenicus placens. *Ner.* 42. ha-
 bitus. *Ner.* 38. scenici. *Tib.* 34. *Ner.* 11. & 21.
Galb. 15. scenici artifices. *Cæs.* 84. ludi. *Cal.* 26.
Ner. 11. scenicæ coronæ. *Ner.* 53. operæ. *Aug.* 43.
 scenica organa. *Ner.* 44.
 sceptrum. *Aug.* 94. sceptrum e manibus excussum.
Galb. 1.
 schema imperata. *Tib.* 43.
 schola dimissa. *Gr.* 6. & 18. scholæ. *Tib.* 11. scholæ
 celebres. *Gr.* 3.
 Scholasticus existimari non vult Albutius. *Rhet.* 6.
 scienter. *Tit.* 3.
 Scipio a Cæsare victus in Africa. *Cæs.* 35. Scipio de-
 victus. *Cæs.* 37. P. Scipio. *Tib.* 4. in Scipionem &
 Jubam egreditur Cæsar. *Cæs.* 59. Scipionum no-
 men in Africa. *Cæs.* 59.
 ut scires. *Aug.* 42. scitote. *Cæs.* 66.
 sciscitari. *Claud.* 10. *Vit.* 7. *Ner.* 48. *Vesp.* 23. *Vit.* 17.
 sciscitatus. *Cal.* 28. sciscitatus est. *Dom.* 15.
 scopulus, pro scopo sagittarum. *Dom.* 19.
 scorta disposita. *Hor.* 11. meritoria. *Claud.* 15. scor-
 ta Tiberiana, pro masculis. *Vit.* 3.
 scriba quæstorius. *Vesp.* 3. *Dom.* 9. scribarum decu-
 riæ in coloniis & municipiis. *Claud.* 1.
 scribere. tradere, de historia. *Aug.* 15. scribere sena-
 tui de. *Tib.* 32. scribere historiam. *Cæs.* 56. *Claud.*
 41. *Rhet.* 3. materiam. *Gr.* 17. orationes. *Gr.* 3.
 scribi heredem. *Cæs.* 83. scribendi genus lenius,
 comitius. *Cal.* 53. scriptus versibus liber. *Aug.* 85.
 scripti chirographo versus. *Ner.* 52. scriptum
 acerbum, breve. *Claud.* 3. scriptum quæstorium.
Hor. 2. scripta famosa abolita a Domitiano. *Dom.* 8.
 scripta.

scripta affectatione oblita. *Gr.* 10. scripta perlegendam. *Aug.* 85. recitata, abolita. *Tib.* 61. scriptor testamenti. *Ner.* 17. scriptores sub Musarum clientela. *Gr.* 6. scriptura brevis. *Cas.* 41.
 Scribonia. *Aug.* 62. & 63. Scribonia ab Augusto dimissa. *Aug.* 69. Scribonia Libonis filia. *Gr.* 19.
 Scribonianus, vide Furius. *Claud.* 13.
 Scribonius. *Gr.* 19. Scribonius Mathematicus. *Tib.* 14.
 L. Scribonius Libo. *Tib.* 25.
 scrinium. *Ner.* 47. scrinia apposita. *Gr.* 3.
 scrobs. *Ner.* 49.
 scrupulus non mediocris injectus. *Claud.* 37.
 scrutari salutantes. *Vesp.* 12. scrutantes. *Cas.* 81.
Dom. 1.
 scrutatores. *Claud.* 35.
 sculpta imago manu. *Aug.* 50. sculptura gemmæ. *Ner.* 46.
 scurra ob dictum liberius punitur. *Tib.* 57.
 scurrilis dicacitas. *Vesp.* 22.
 scutica. *Gr.* 9.
 scutarius. *Aug.* 56.
 Scutum perforatum. *Cas.* 68.
 scyphus aureus. *Claud.* 32. scyphi Homerici. *Ner.* 47.
 Scythæ in amicitiam Augusti pellecti. *Aug.* 21.
 Scythobrachio. *Gr.* 7.
 secundæ novacula fauces. *Cal.* 23.
 secedere. *Tib.* 10. secedere Rhodum. *Cas.* 4. secedere ad. *Ner.* 15. in. *Gr.* 5. secedere a patribus. *Tib.* 2. ab urbe. *Gr.* 3. secedere illuc e. *Aug.* 98.
 secessus. *Tib.* 11. 14. & 51. *Cal.* 50. *Ner.* 34. & 22. *Vesp.* 4. secessus Anticyræ. *Cal.* 29. Campaniæ. *Tib.* 39. *Claud.* 5. Caprearum. *Aug.* 93. ruris. *Hor.* 12. secessus Albanus. *Dom.* 19. Capreenfis. *Tib.* 43. vetus exprobratus. *Tib.* 56. secessus amoeni. *Cal.* 45. ex secessibus frequentavit maritima. *Aug.* 72.
 secernere. *Ner.* 19. secernere militem a. *Aug.* 44. ex gaza monile. *Galb.* 18. secrevisse unum. *Aug.* 94.
 secerni senatores. *Vit.* 2.
 secespita. *Tib.* 25.
 secretus sermo. *Aug.* 98. secretum. *secessus.* *Tib.* 42.
 secretum. *solitudo.* *Tib.* 60. secretum. *Claud.* 10. *Ner.* 20. secretum captatum. *Oth.* 10. horarium. *Dom.* 3. secretum petere. *Tib.* 25. *Cal.* 23. agere. *Tib.* 60. secreta Thraciæ. *Aug.* 94. secreta mandata. *Tib.* 52. in secretis repertilibelli. *Cal.* 49.
 secretiora. *Aug.* 92. secreto. *Aug.* 72. & 93.
 secta. *Gr.* 18. secta Epicurea. *Gr.* 8. secta Isaurici. *Rhet.* 4. secta prior. *Aug.* 12.
 sectilia pavimenta. *Cas.* 46.
 sectari causas. *Rhet.* 6. præcepta, exempla. *Aug.* 89.
 sectantes Casarem custodiæ. *Cas.* 86. sectantes commoda. *Aug.* 25. similia. *Tib.* 36.
 sectatores, à discipulis differunt. *Gr.* 24.
 sectionibus compendium nactus. *Vit.* 2.
 secubare. *Tib.* 7.
 secunda parum fama. *Aug.* 3. secunda existimatio.

Claud. 7. secundior fama. *Cas.* 2. secundæ. *Cal.* 57.
 secundi heredes. *substituti.* *Cas.* 83. secundissima auspicia. *Galb.* 9.
 secundum quietem. *in somno.* *Aug.* 94. secundum præsentem dare, *scil. litem.* *Claud.* 15. secundum eos se sentire, &c. *Claud.* 15.
 secundarius panis. *Aug.* 76.
 securis. *Cal.* 19. secures XII. repertæ. *Galb.* 8.
 securus. *Dom.* 11. securus ab hac parte. *Tib.* 11. securior. *Tib.* 65. securitas temporis. *Cas.* 23. secure quid ferre. *Ner.* 40.
 secus. *Galb.* 14. non secus ac. *Aug.* 17. secus admiffa. *Tib.* 2. secus interpretari. *in deteriore partem.* *Tit.* 5. eo secius. *Cas.* 8. nec eo secius. *nihilominus.* *Ner.* 24. *Gr.* 20. secius eo. *Ner.* 42. *Vit.* 10. *Dom.* 2. & 12.
 secutores eum retiariis compositi. *Cal.* 30.
 sedatus tumultus. *Claud.* 41. sedata potione fitis. *Oth.* 11.
 sedere media cavea. *Aug.* 44. sedere ad. *Aug.* 97.
 sessum transire. *Cas.* 39. sedens excepit patres Cæsar. *Cas.* 78. perorare incipit Albutius. *Rhet.* 6.
 sedens in proximo. *Cas.* 32. sedens cum. *Aug.* 45.
 sedentes vesci. *non cunctantes pro more.* *Claud.* 32.
 sedes. *Aug.* 28. sedes belli. *Galb.* 10. imperii. *Cal.* 8. libidinum. *Tib.* 43. sedes aurea Cæsaris in Curia & pro Tribunali. *Cas.* 76. sedes inter impios. *Tib.* 75. sedes assignatæ. *Tib.* 9.
 sedilia lignea exstructa. *Aug.* 43.
 seditio. *Vesp.* 4. seditio militum. *Aug.* 17. *Tib.* 25. civilis composita. *Cas.* 4. compressa. *Cal.* 4. nulla. *Cas.* 69. seditio in Illyrico & in Germania. *Tib.* 25. seditiones compositæ. *Tib.* 25.
 seditiosus tribunatus. *Cas.* 12. seditiosissimus quisque. *Cas.* 70. seditiosorum punitor acerri-
 mus. *Cas.* 67.
 seductus. *Claud.* 37. *Galb.* 22. seductus minister. *Tib.* 44. seducti. *Cal.* 56.
 sedulo. *Aug.* 51.
 segnitie. *Galb.* 9. segnitie nota. *Claud.* 5. senior. *Claud.* 10. segniter. *Cal.* 43. segnius. *Claud.* 9. segnius eo. *Ner.* 20.
 Sejanus. *Tib.* 61. *Vit.* 2. Sejanus oppressus. *Claud.* 6.
 Sejanus suspectus. *Cal.* 12. Sejani filia desponsa Druso. *Claud.* 27. Sejani imago inter signa. *Tib.* 48. Sejanum Tiberius subvertit. *Tib.* 65.
 Selena M. Antonii filia. *Cal.* 26.
 Seleucus. *Oth.* 6. Seleucus rex. *Claud.* 25. Seleucus grammaticus. *Tib.* 56. mathematicus. *Oth.* 4.
 selibra farris. *Gr.* 11.
 sella. *Aug.* 35. *Claud.* 25. sella adoperta. *Aug.* 53. castrenses. *Galb.* 18. sella curulis. *Aug.* 26. & 43. gestatoria. *Ner.* 26. *Vit.* 16. muliebris. *Oth.* 6.
 sellæ consulum. *Claud.* 23.
 sellaria sedes arcanarum libidinum. *Tib.* 43.
 semel, iterum. *Aug.* 25. 22. & 27. *Claud.* 46.
 seminis sui esse. *Cal.* 25.

feme-

semestris consulatus. *Ner.* 14. semestria confilia. *Aug.* 35.
 semet. *Cas.* 89.
 semiambustum cadaver. *Cal.* 59. semibarbari. *Cas.* 76. semianimis. *Aug.* 6. *Ner.* 49. semianimes. *Tib.* 61. semicruda exta. *Aug.* 1. semesa opsonia. *Vit.* 13. *Tib.* 34. semigræci. *Gr.* 1. seminudus. *Vit.* 17. semiperfecta opera. *Cal.* 21. semiustulandum corpus. *Tib.* 75. semiustum cadaver. *Dom.* 15.
 Semiramis in Assyria regnavit. *Cas.* 22.
 semita arundineti. *Ner.* 48.
 senator novus. *Cas.* 80. primus. *Aug.* 2. senatoris est libere dicere. *Tib.* 29. senatores innoxii. *Cal.* 58. senatores Orcini. *Aug.* 35. senatores ex equitibus Rom. creati. *Aug.* 40. senatorum census ampliat. *Aug.* 41. senatoris pecuniam annuam ex privati legato recipere non vult Domitianus. *Dom.* 9. senatoribus licere de Rep. loqui. *Aug.* 54. senator discerptus. *Cal.* 28. senator relegatus a Claudio. *Claud.* 38. senatoris & equitis jurgium. *Vesp.* 9. senatori latus clavus ademptus a Tiberio. *Tib.* 35. senatores duo in spectaculis elisi. *Cas.* 39. senatores 23. necati. *Claud.* 29. senatores ad ferrum exhibiti. *Ner.* 12. senatorum inopia. *Tib.* 47. senatorum numerus diminutus ab Augusto. *Aug.* 35. senatores sublaturus Nero, si vixisset. *Ner.* 37. senatorum liberi curiæ interfunt. *Aug.* 38. senatoribus primus subfelliorum ordo constitutus. *Aug.* 44. senatoribus annua salaria constituta. *Ner.* 10. senatorius ordo. *Aug.* 35.
 senatoriam dignitatem recusantibus & equestris adempta. *Claud.* 24. senatorium ordinem sublaturus Nero. *Ner.* 37. senatoria domus. *Claud.* 35. senatoria munera. *Aug.* 35.
 senatus, *h. e. locus theatri, e quo spectant senatores.* *Ner.* 12. in senatu sedere, *h. e. in orchestra.* *Claud.* 25. senatus coactus. *Cas.* 16. *Tib.* 23. consentiens. *Aug.* 58. cunctans. *Aug.* 26. despectus. *Cas.* 79. edictus est. *Cas.* 80. exterritus. *Aug.* 94. frequens. *Aug.* 35. *Cal.* 44. senatu indicto. *Luc.* 4. senatus interveniens. *Cas.* 30. senatus legitimus agitur. *Aug.* 35. *Cas.* 88. senatus parricida. *Claud.* 12. senatus proximus, *pro ipso confesso senatorum.* *Claud.* 26. *Cas.* 76. senatu recensio. *Vesp.* 9. senatus universus. *Cas.* 14. senatus consulitur. *Aug.* 29. senatus altercationibus triduo absumpto. *Cas.* 23. senatus Idibus Mart. agi prohibitus. *Cas.* 88. acta senatus ne publicarentur. *Aug.* 36. senatui majestas pristina & potestas a Tiberio concessa. *Tib.* 30. in senatum allekti peregrini. *Cas.* 80. senatusconsultum. *Aug.* 43. & 94. *Cas.* 84. *Tib.* 5. 31. 48. & 75. senatusconsultum novissimum. *Cas.* 86. vetus. *Rhet.* 1. senatusconsulta. *Aug.* 57. & 66. *Vesp.* 8.
 Seneca de morte Tiberii. *Tib.* 43. Seneca senator, præceptor Neronis. *Ner.* 7. & 52. Seneca ad necem compulsum. *Ner.* 35. de Seneca judicium Caligula. *Cal.* 53.

senecta. *Aug.* 79. *Galb.* 4. & 17. senecta extrema. *Gr.* 11. summa. *Gr.* 11.
 senescens in adolescentia coma. *Dom.* 18. senuit. *consenuit.* *Aug.* 2.
 senex atratus. *Galb.* 18. hirsutus, olidus. *Tib.* 45. libidinosus, prodigus. *Tib.* 42. nonagenarius. *Dom.* 12. sagacissimus. *Cal.* 11. senes consulares. *Ner.* 11.
 senio. *lusoria vox.* *Aug.* 71. senium. *Aug.* 38.
 Senones Romam occupant. *Cal.* 51. Senonibus aurum datum, relatum Romam a Druso. *Tib.* 3.
 sensim. *Tib.* 11. & 44. *Ner.* 26. *Vit.* 9. *Rhet.* 1.
 sensus animi. *Aug.* 86.
 sententia. *vox senatoria.* *Cas.* 76. *Cas.* 81. sententia carminum. *Galb.* 9. iudicium. *Cas.* 41. sententia Planci. *suffragium senatorium.* *Aug.* 7. sententia similis. *Cas.* 84. sententia tristior. *Dom.* 11. sententiæ inter consulares dicendæ jus. *Claud.* 6. sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire. *Cas.* 14. sententiæ centumvirorum ambitiosæ. *Dom.* 8. sententiæ conscriptæ. *vota, suffragia.* *Ner.* 15. sententiæ inanes. *Aug.* 86. sententiæ interrogandi, *qualis Roma, consuetudo.* *Cas.* 21. sententias perrogandi mos Augusti. *Aug.* 35.
 sentire. *animadvertere.* *Aug.* 10. & 21. sentientes idem & unum. *Ner.* 43.
 separatim. *Cas.* 10. *Aug.* 29. & 44.
 sepeliri. *Dom.* 15.
 sepire custodia. *Aug.* 65. septa rupibus insula. *Tib.* 40. septa. *Aug.* 43. *Cal.* 18. & 21. *Ner.* 12. in septis tribunal. *Tib.* 17. in septis exhibitum munus. *Claud.* 21.
 seponere. *relegare, deportare.* *Aug.* 65. seponere, *per speciem legationis in exilium mittere.* *Tit.* 9. *Oth.* 3. seponere ad pompam. *Cal.* 47. sepositus Agrippa. *insula inclusus.* *Tib.* 15.
 September mensis. *Aug.* 35. *Tib.* 26. dictus Germanicus. *Cal.* 15. September & October mensis Germanici & Domitiani appellationem sumunt. *Dom.* 13.
 Septimius. *Hor.* 6. Septimius, *vide Quintus Sept.* *Gr.* 18.
 Septizonium. *Tit.* 5.
 septimontialis sacrorum dies. *Dom.* 4. septimontiale sacrum. *ibid.*
 sepulcra clarorum virorum. *Cal.* 3. sepulcra vetustissima Capuæ disiecta. *Cas.* 81.
 sepultura. *Aug.* 13. sepultura communis Antonii & Cleopatæ. *Aug.* 17.
 sequi exemplum. *Claud.* 26. opinionem. *Aug.* 88. recusantem. *Cas.* 70. sectam. *Rhet.* 4. studia. *Claud.* 42. sequentes currum. *Ner.* 25. secutus Lepidum. *Cas.* 5. vestigia. *Gr.* 20.
 Serapidis ædes. *Vesp.* 7.
 seræ conditiones. *Aug.* 17.
 ferens causam discordiarum. *Cal.* 26.
 ferenum, liquidum ac purum. *Aug.* 95.

H h h h h h

feri-

sericatus. *Cal.* 52.
 series custodiarum. *Cal.* 27. litium. *Vesp.* 10. series
 triplex. *Tib.* 43.
 serio. *Aug.* 53.
 sero. *Ner.* 49. serius. *Cas.* 65. *Aug.* 74.
 sermo antiquus. *Gr.* 24. communis. *Ner.* 38. con-
 stans. *Tib.* 39. Germanicus. *Cal.* 47. Græcus. *Tib.*
 71. *Aug.* 98. Latinus. *Claud.* 1. & 16. malignus.
Aug. 27. natus super cœnam. *Cas.* 87. nec ine-
 legans. *Dom.* 20. notus, civilis, proprius. *Gr.*
 10. nullus, rarissimus, tardissimus. *Tib.* 68. perci-
 vilis. *Tib.* 28. plurimus illi erat de. *Ner.* 22. quo-
 tidianus. *Aug.* 87. secretus. *Tib.* 21. sermo est.
Cas. 55. sermones graviores cum. *Aug.* 84. lon-
 gi, vulgares. *Gr.* 24. longiores, secretiores. *Tib.*
 50. remissiores hilariioresque. *Tib.* 21. sermonum
 libri. *Hor.* 9.
 sermocinans. *Tib.* 56.
 serpens draco in oblectamentis Tiberii. *Tib.* 72. ser-
 pentis exuvie Neronis. *Ner.* 6.
 serra dissecti viri a Cajo. *Cal.* 27.
 Sertorius. *Cas.* 5.
 servare. *Vesp.* 15. servare jejunium. *Aug.* 76. puras
 manus. *Tir.* 9. populum incorruptum. *Aug.* 40. se
 rebus secundis. *Cal.* 45. unum. *Cas.* 75. uxores.
custodire. *Cas.* 51. servasse. *Cas.* 84. servari in era-
 stinum. *Dom.* 16. servata Cleopatra triumpho.
Aug. 17.
 Servilia M. Bruti mater Cæsari quam dilecta. *Cas.* 50.
 in eam collata beneficia. *ibid.* Servilia, Nais. *Ner.* 3.
 Serviliani horti. *Ner.* 47.
 Servilius Cæpio Julii sponsus, sed repudiatus. *Cas.*
 21. Servilius Isauricus. *Cas.* 3. *Aug.* 62. Servilii
 Isaurici consulatus. *Tib.* 5.
 servilem in modum. *Aug.* 27.
 servire. *Aug.* 21. serviri senatui, civibus. *Tib.* 29.
 servitia, pro servis. *Aug.* 42. *Ner.* 22. servitia re-
 centiora politioraque immenso pretio comparat
 Cæsar. *Cas.* 47.
 servitus misera, onerosa. *Tib.* 24. perpetua. *Tib.* 36.
 servitutis status. *Gr.* 21.
 Servius. *Gr.* 3. Servius Clodius. *Gr.* 2. Servius Galba
 consularis. *Galb.* 3. Servius Sulpicius conf. *Cas.*
 29. & 50. Servius Tullius. *Aug.* 2. Servit Galbæ
 nepos in J. Cæsarem conspirat. *Galb.* 3.
 in serum. *Aug.* 17. in serum protrahi. *Ner.* 22.
 servus Æmilii Paulli. *Aug.* 16. servus nequissimus.
Dom. 11. servus nomenclator. *Aug.* 19. servus
 præluens exanimatus. *Aug.* 29. servus nullus Ca-
 ligula melior, nec deterior dominus. *Cal.* 10. ser-
 vo alieno quæ se junxisset, ancilla habetur. *Vesp.* 11.
 servi. *Aug.* 25. servi evecti. *Cas.* 75. manumissi,
 ad pileum vocati. *Tib.* 4. servorum certus numerus
 dominis indictus. *Ner.* 44. servis nomina Magonis
 & Annibalis indita. *Dom.* 10. in servos ab Augusto
 quid cautum. *Aug.* 40.
 servulus. *Tib.* 32. servuli. *Cas.* 27. & 82.

seffor. eques. *Cas.* 61. seffores. qui in latrinis se-
 dent. *Luc.* 5.
 sestertii triceni. *Cas.* 83. quingeni. *Cas.* 38. sester-
 tium. *Aug.* 83. HS. millies. *Cas.* 26.
 Sestius Gallus. *Tib.* 42.
 Severus, vide Cassius. *Aug.* 56. *Cal.* 16. *Gr.* 22.
 severitas par. *Cas.* 65. severissime. *Cas.* 43. *Aug.* 24.
 & 45. severe. *Cas.* 48.
 sevocare placitam. *Cal.* 36.
 sexagenarii an generare possint. *Claud.* 23.
 sexcenti simul discumbunt. *Claud.* 32.
 sextantes seni. *Aug.* 77.
 sextariolus. *Hor.* 10.
 Sextilia L. Vitellii uxor. *Vit.* 3.
 Sextilis mensis. *Aug.* 31.
 Sextus Clodius. *Rhet.* 5. Pompejus. *Aug.* 47. S. Pom-
 pejus victus. *Aug.* 16. S. Pompejus cos. *Aug.* 100.
 Sexti Pompeji cum Augusto bellum. *Aug.* 9. S.
 Pompeji fuga. *Aug.* 16.
 sextus decimus. *Cas.* 1.
 sexus fœmininus. *Cal.* 7. muliebris. *Aug.* 44. uter-
 que. *Aug.* 31. sexus utriusque. *Aug.* 100.
 si, &c. in votis adhibitum. *Aug.* 23. si quis alius, &c.
Claud. 40.
 sibi abundat. *Cal.* 38.
 Sibyllini libri. *Aug.* 31. si dicuntur fatales. *Cas.* 79.
 sic quoque. *nihilominus.* *Aug.* 34. & 78.
 fica ferrea. *Cal.* 32.
 Sicambri in Galliam traducti. *Aug.* 21.
 ficariorum numero habiti a Cæsare. *Cas.* 72. de fica-
 riis quæstio. *Cas.* 11.
 Sicca. *Gr.* 14.
 ficare paludes. *Cas.* 44. ficcati agri. *Claud.* 20.
 ficci atque avidi pueri. *jejunii,* prorsus imperiti. *Gr.* 4.
 Sicilia. *Aug.* 2. *Tib.* 2. & 6. Sicilia, liber Augusti.
Aug. 85. Siciliensis peregrinatio. *Cal.* 51. pugna.
Aug. 96. Siciliense bellum. *Aug.* 70.
 Sicala classis. *Claud.* 21. Siculum bellum. *Aug.* 9.
 16. & 22. Sicala victoria feriis celebrari prohibi-
 ta. *Cal.* 32.
 sicunde, pro si unde. *Cal.* 4. & 51.
 sicut vestitus advenerat. *Claud.* 9. sicut erat togatus.
Claud. 34. sicut erant cruenti, vide uter. *Osh.* 8.
 sicut erant loricati, &c. *Cal.* 45.
 fidus Capricorni. *Aug.* 94. fidus appellatur Caligula.
Cal. 13. fidera. *Cal.* 45.
 Sigidus. *Gr.* 4.
 sigilla picturarum, parva signa. *Tib.* 43. sigillaria.
Claud. 5. *Ner.* 28. ad sigillaria. *Claud.* 16.
 sigillatim. *Aug.* 9. & 57. *Tib.* 42. & 61. *Claud.*
 29. *Ner.* 15.
 signare testamenta. *Aug.* 33. & 50. signare in testa-
 mento. *Claud.* 9. signare quid testandi gratia.
Cas. 20. signanda diplomata, &c. *Aug.* 50. signata
 volumina. *Aug.* 101.
 signatores testamenti. *Aug.* 33. *Tib.* 23.
 signaturæ. *Ner.* 17.

signi.

signifer conjurationis. *Luc.* 7. signifer in seditionibus pantomimorum. *Ner.* 26.
 significare imperium. *Cas.* 61. significare manu vultuque. *Aug.* 34. significare de. *aliquid innuere, intelligere.* *Cas.* 9. significans acta. *Cas.* 37. significationes. *Ner.* 37.
 signum exitus. *Dom.* 11. imperii haud ambiguum. *Galb.* 8. infelicitatis evidens. *Ner.* 6. mentis alienatae. *Aug.* 99. Æsculapii. *Aug.* 59. Reipub. *Aug.* 94. signum militare. *Cas.* 62. signum. *Cal.* 58. *Claud.* 42. signum datum. *Ner.* 19. *Aug.* 16. signum hoc convenerat. *Oth.* 6. signa fati dubia. *Vesp.* 5. signa obscura. *Claud.* 43. signa. *Tib.* 65. signa. *Cas.* 47. *Tib.* 23. & 76. signa magistratuum. *Claud.* 44. signa militaria Crasso adempta, restituta. *Tib.* 9. signa militaria. *Tib.* 48. *Aug.* 21. *Ner.* 13. signa concinentia. *Tib.* 37. lustrata. *Vit.* 9. Romana. *Cal.* 14. jumentis imposita. *Cal.* 43. legionum veneranda. *Vit.* 2. signa convelli non possunt. *Claud.* 13. signa atque vexilla. *Vit.* 11. ad signa, deposita pecunia. *Dom.* 7.
 Silanus gener Claudii. *Claud.* 24. Silarius, vide Appianus. *Claud.* 29. D. Silanus consul designatus. *Cas.* 14. M. Silanus. *Cal.* 12. L. Silanus. *Claud.* 29. App. Silanus oppressus. *Claud.* 37. Silani filius. *Claud.* 4. Silanum socerum Caligula compulit ad necem. *Cal.* 23.
 filere. *Aug.* 94. silentium viciniae per milites indicit. *Cal.* 55.
 filex durissimus. *Cal.* 37.
 C. Silius consul. *Aug.* 101. C. Silio nubit Messallina. *Claud.* 26.
 silva de laureto. *Galb.* 1. sylva observationum non mediocris. *Gr.* 24. silva proxima. *Cal.* 45. silvæ callesque provinciae decretæ. *Cas.* 19. silvæ ac nemora, ut differant. *Tib.* 43.
 Silvius pater. *Aug.* 71. Silvius, vide Albutius. *Rhet.* 6. simiæ species. *Ner.* 46.
 similis Cæsaris. *Cas.* 52. sui. *Tib.* 67. amenti. *Claud.* 15. attonito. *Claud.* 37. commoto. *Aug.* 51. destituto. *Galb.* 11. piscantibus. *Aug.* 25. simillimus puero. *Aug.* 94. simillima Agrippinæ meretrix. *Ner.* 28.
 similitudo oris. *Ner.* 21.
 simplex mors. *Cas.* 74. simplicia verba. *Tib.* 61.
 simplicitas Germanorum legatorum. *Claud.* 25. simpliciter. *Aug.* 71.
 simul ac primum. *Cas.* 30. *Ner.* 43. simul atque libuisset. *Cas.* 29. simul excepero. ut primum excep. *Ner.* 34.
 simulacrum Augusti *Tib.* 58. deæ æneum, consecratum. *Galb.* 4. Dei. *Aug.* 16. felicitatis publicatum. *Tib.* 5. Jovis. *Cal.* 33. & 57. juvenæ lignum. *Ner.* 12. templi. *Cas.* 84. æneum. *Aug.* 96. aureum, iconicum. *Cal.* 22. simulacro D. Julii abreptus Antonius juvenis interemptus. *Aug.* 17. simulacra Cæsaris juxta Deos. *Cas.* 76. Deorum

pretiosissima unde mercatus Augustus. *Aug.* 57. Deorum. *Tib.* 26. gentium. *Ner.* 46. numinum. *Cal.* 23. simulacra a Nerone conflata, a Galbâ restituta. *Ner.* 32.
 simulare modestiam. *Dom.* 2. valetudinem. *Tib.* 25. simulasse febrem. *Oth.* 6. simulavit diligere. *Oth.* 2. simulantur tabellæ. *Claud.* 29. simulans poenitentiam. *Cal.* 39. simulantes jurgia. *Ner.* 45. simulata dementia. *Aug.* 19. fama. *Cal.* 60. mors. *Ner.* 23. reconciliatio. *Ner.* 34. stultitia. *Claud.* 38. simulatio. *Claud.* 45. simulatio moderationis. *Tib.* 57. colloquii. *Aug.* 79.
 simultas. *Tib.* 51. simultas deposita. *Vesp.* 6. Augusti exorta cum Fulvia. *Aug.* 62. simultates graves. *Cas.* 73.
 simus. *Galb.* 13. simus, pro sumus. *Aug.* 87.
 sineret, &c. *Vesp.* 18.
 singuli & universi. *Tib.* 29. singula millia. *Aug.* 40. *Tib.* 48. singula pro singulis. *Aug.* 46.
 sinistra prolata. *Claud.* 21. sinisterior equus. *Tib.* 6. sinisterius brachium, h. e. sinistrum. *Dom.* 17. sinistrorsum. *Galb.* 4.
 Sinuessani. *Vit.* 7.
 sinus. *Aug.* 94. *Cal.* 42. & 46. sinus togæ. *Cas.* 82. sinus matris. *Tib.* 7. prætextæ. *Vesp.* 5. sinus prætentatus. *Aug.* 45.
 sinus maris. *Tib.* 16. sinus Puteolanus. *Aug.* 98.
 Siren Latina. *Gr.* 11.
 Sirenes quid cantare solitæ. *Tib.* 70.
 Siscennius Jacchus. *Gr.* 3.
 sistere Rempub. in sua sede. *Aug.* 28.
 fitire. *Aug.* 42. fitire cruorem. *Tib.* 59.
 fitis oborta. *Ner.* 34. fitis sedata. *Oth.* 11.
 situs locorum. *Cas.* 58.
 Smyrna. *Gr.* 18. Smyrna in Asia. *Gr.* 6.
 soboles. *Aug.* 65. soboles multitudinis. *Aug.* 46. pulorum. *Galb.* 1. soboles enata adolescit. *sirculus arboris.* *Aug.* 94.
 sobrius unus omnium Cæsar ad evertendam Rempub. accessit. *Cas.* 53.
 foccus muliebris. *Cal.* 52. focci. *Claud.* 8. focculus dexter detractus. *Vit.* 2.
 societas facinoris. *Aug.* 32. fugæ. *Ner.* 47. imperii. *Vit.* 14. Lepidi. *Cas.* 3. principatus. *Tib.* 25. societas dubia & incerta. *Aug.* 17. inita. *Aug.* 13. instauranda. *Ner.* 57. salubris. *Tib.* 2. societates. *Cas.* 54. socius ac amicus a senatu appellatus rex. *Cas.* 11. focii. *Cas.* 54. focii, scil. conjurationis. *Luc.* 8. focii Catilinæ. *Cas.* 17. expeditionum. *Aug.* 25. facinoris. *conjurati.* *Cas.* 14. focii implorantes. *Cas.* 18. focii reges. *Aug.* 40. & 60. focii continentur. *Aug.* 23.
 sociæ civitates. *Cas.* 25.
 sodalis. *Hor.* 3. sodales Augustales. *Claud.* 6. *Galb.* 8. Sol. *Cal.* 45. Sole exoriente. *Ner.* 6. Sol flagrantissimus. *Cal.* 26. Sol hybernus. *Aug.* 82. Sol est, h. e. lucet. *Cas.* 57. Solis exortus. *Aug.* 5. Solis ad

cursum annus accommodatus. *Cas.* 40. Solem ambiens circulus. *Aug.* 95. Solem aurigando æquiparare vult. *Ner.* 53. Sole multo calefacta aqua. *Aug.* 82. solarium proximum. *Claud.* 10. solaria in porticibus. *Ner.* 16. solatium studendi ademptum. *Tib.* 61. in solatium dilationis ac moræ. *Ner.* 15. soleæ mularum argentæ. *Ner.* 30. solet fieri. *Aug.* 28. solitus discere. *Cas.* 86. jactare. *Cas.* 67. scribi. *Cas.* 83. solitæ agi res. *Aug.* 32. solida columna. *Cas.* 85. solitudines intimæ. *Claud.* 1. solium. *Ner.* 50. solium Jovis. *Cal.* 57. solium ligneum. *Aug.* 82. solemnis mos. *Aug.* 56. pompa. *Aug.* 16. *Claud.* 45. solemne est spectari. *Aug.* 44. solemnes dies. *Aug.* 53. *Vesp.* 2. solemne nuptiarum. *Ner.* 28. solemnia quinquatruum celebranda. *Ner.* 34. solemnia triumphi. *Ner.* 2. solertissimus. *Cas.* 35. sollicitare donis, &c. *Dom.* 2. sollicitare ad stuprum. *Cal.* 12. sollicitari conditione. *impelli ad matrimonium.* *Galb.* 5. sollicitare modis omnibus. *Galb.* 5. sollicitari ad res novas. *Aug.* 49. sollicitatus favore. *Vesp.* 6. sollicitatus pollicitationibus. *Ner.* 13. sollicitatus de. *Cas.* 20. sollicitati. *Oth.* 5. sollicitudo principis. *Tit.* 8. sollicitudo longior. *Oth.* 9. major. *Tib.* 12. testificanda. *Cal.* 14. sollicitus exercitus. *Tit.* 9. sollicitior. *Dom.* 14. sollicitissime. *Claud.* 18. solœcis factus. *Gr.* 22. solvere nummos. *Rhet.* 1. quæstiones. *Gr.* 11. solvi votum. *Aug.* 59. solvi legibus. *Cas.* 18. solutus a latere pugio. *Vit.* 15. solutus sacramento. *Vesp.* 1. soluta alvus. *Vesp.* 24. soluturus vota. *Aug.* 44. solutissimus mos. *Aug.* 44. solutilis navis. *Ner.* 34. solum. *Aug.* 5. solum cavatum. *Aug.* 43. natale. *Cal.* 8. profundum. *Claud.* 20. ad solum diruere. *Aug.* 72. in solo collocare patrimonium. *Tib.* 48. somniare. *Aug.* 91. & 94. *Cal.* 57. *Ner.* 46. *Vesp.* 5. somniare Fortunam. *Galb.* 4. speciem Fortunæ. *Galb.* 18. somniare de. *Aug.* 94. somnium de recuperanda valetudine. *Vesp.* 7. somnium amici. *Aug.* 91. Q. Catuli. *Aug.* 94. Ciceronis. *ibid.* Domitiani. *Dom.* 15. & 23. Vespasiani. *Vesp.* 5. & 25. somnium expiandum. *Galb.* 18. somnium de Minerva, &c. *Dom.* 15. somnio monitus. *Galb.* 9. somnia Augusti plurima, formidolosissima, vana, irrita, rariora. *Aug.* 91. somnia sua, aliena. *ibid.* somnia non neglexit Augustus. *Aug.* 91. somnium Cæsaris. *Cas.* 7. Cæsaris & Calpurniæ visum. *Cas.* 81. *Galbæ.* *Galb.* 4. & 18. *Ner.* 7. Atiæ. *Aug.* 94. somniculosi. *Claud.* 39. somnus arctus. *Aug.* 16. *Oth.* 11. brevissimus. *Claud.* 33.

interruptus. *Aug.* 78. per somnum. *Cas.* 45. sonus oris dulcis & proprius. *Aug.* 84. sonus assimilis mugitui. *Galb.* 18. sorbere margaritas. *Cal.* 37. sordes reorum. *Aug.* 32. *Vit.* 8. sordeturpissimæ. *Vesp.* 19. sordidatus. *Vit.* 15. sordidus ædilis. *avarus.* *Dom.* 8. sordidus rhetor. *Rhet.* 2. sordida dicacitas. *Vesp.* 22. gula. *Vit.* 13. origo. *Vit.* 1. plebs. *Ner.* 22. sordidum ingenium. *Aug.* 65. sordidi. *Ner.* 30. sordidæ ædes. *Tit.* 2. sordidissimi homines. *Claud.* 5. sordide quid facere. *avare.* *Dom.* 9. sordide. *sine verborum ornatu.* *Rhet.* 6. sorores damnatæ. *Cal.* 39. relegatæ. *Cal.* 29. sorores suas sibi jungit Caligula in juramentis & Coss. relationibus. *Cal.* 15. fors, profato, seu fatali genere mortis. *Dom.* 14. fors iniqua, indigna. *Claud.* 3. læta, tristissima. *Dom.* 15. fors ei obtigit. *Dom.* 14. fortis extremæ. *Cal.* 35. ultimæ homines. *Aug.* 19. in sortem dare filias. *forti subicere.* *Aug.* 31. sorte ducere. *Tit.* 8. sorte ductus judex. *Cas.* 12. sorte ducti. *Aug.* 35. *Claud.* 6. sorte tracta. *Tib.* 14. sortes oraculi. *Vesp.* 5. sortes rerum. *Aug.* 75. sortes Antiatinæ. *Cal.* 57. Prænestinæ, obsignatæ, &c. *Tib.* 63. forticula. *Ner.* 21. fortiri. *Aug.* 13. fortiri proconsulatum. *Galb.* 3. sibi consilia. *Aug.* 35. fortiri de consulatu. *Claud.* 7. fortitus exitum. *Aug.* 99. Africam. *Vesp.* 4. Hispaniam. *Cas.* 18. Macedoniam. *Aug.* 3. fortitio. *Tib.* 35. fortitiones judicum. *Aug.* 29. fortito. *Aug.* 30. & 47. C. Sosius. *Aug.* 17. sospes Resp. *Aug.* 28. spado. *Claud.* 28. & 44. *Tit.* 7. spadonum pretia moderatur. *Dom.* 7. spargere missilia. *Cal.* 18. *Dom.* 4. nummos in plebem. *Cal.* 37. sparguntur flores fistulis. *Ner.* 31. sparsus crocus. *Ner.* 25. sparsi libelli. *Aug.* 55. *Dom.* 14. sparsa populo missilia. *Ner.* 11. Spartaci reliquiæ deletæ. *Aug.* 3. spatari. *Aug.* 82. *Cal.* 42. *Dom.* 14. spatari una. *Tib.* 14. spatium ætatis. *Tib.* 7. Circi productum. *Cas.* 39. domus. *Ner.* 31. mensium. *Aug.* 65. temporis. *Cas.* 26. *Aug.* 27. & 22. *Tib.* 25. urbis. *Aug.* 30. spatium diuturnum. *Cas.* 68. horarium. *Ner.* 37. spatium & mora, ut differant. *Vesp.* 23. in spatio brevi. *Vesp.* 4. spatia. *Dom.* 4. spatia Circi. *Claud.* 21. spatia annua. *Ner.* 14. extrema. *Aug.* 83. species. *Cas.* 77. *Aug.* 9. species arcus. *Aug.* 95. corporis egregia. *Cal.* 35. dominationis. *Tib.* 24. honoris. *Tib.* 65. libertatis. *Tib.* 30. principatus. *Cal.* 22. species mortalis. *Aug.* 94. pulcra. *Claud.* 30. mulieris humana amplior. *spectrum.* *Claud.* 1. materna. *Ner.* 34. species Fortunæ. *somnium de Fortuna.* *Galb.* 18. species ei obversatur. *Claud.* 37. per speciem

speciem sacramenti. *Tib.* 36. specie gravitatis. *Tib.* 59. nuptiarum. *Oth.* 3. officii. *Cæs.* 82.
 spectaculum. *Aug.* 43. spectaculum athletarum. *Ner.* 12. gladiatorum. *Tit.* 9. *Dom.* 4. ludorum. *Aug.* 14. naumachia. *Cæs.* 44. pœnæ. *Cal.* 27. spectaculum nocturnum. *Aug.* 31. publicum. *Cæs.* 31. *Aug.* 34. & 45. solenne. *Galb.* 6. spectaculi novum genus. *Cal.* 19. spectacula. *Aug.* 43. spectacula. *h. e.* ipsi spectatores, ut opinor, aut certa loca e quibus spectatur. *Dom.* 10. *Ner.* 32. spectacula muneris. *Dom.* 4. spectacula absoluta. *Tit.* 10. magnifica, sumtuosa. *Dom.* 4. usitata, commentitia, &c. *Claud.* 21. publica. *Aug.* 89. *Cal.* 55. privata. *Ner.* 21. spectaculorum ruina. *Cal.* 31. e spectaculis detractus, *h. e.* ex spectatoribus, aut subselliis. *Cal.* 35. e spectaculis se proripere. *Cal.* 35. spectacula edita a Cæsare. *Cæs.* 39. ab Augusto. *Aug.* 43. a Claudio. *Claud.* 21. a Nerone. *Ner.* 11. ad spectacula Romæ advenarum multitudo. *Cæs.* 39. in spectaculis multi exanimati Romæ. *ibid.*
 spectare certamina. *Ner.* 53. Circenses. *Aug.* 45. *Claud.* 4. ephebos. *Aug.* 98. gladiatores. *Aug.* 44. ludos. *Ner.* 12. *Aug.* 40. morientem. *Aug.* 13. pugiles. *Aug.* 45. supplicium. *Claud.* 34. spectare in orchestra. *Aug.* 35. spectari. *Ner.* 22. spectandi mos correctus. *Aug.* 44. spectans ludos. *Aug.* 53. spectator. *Aug.* 45. spectatores infesti. *Cæs.* 26.
 speculator. *Aug.* 27. & 74. speculatores moniti. *Cal.* 44.
 speculatoria caliga. *Cal.* 52.
 speculabundus signa. *Tib.* 65.
 speculum. *Cal.* 50. speculum petatum. *Aug.* 99.
 speculatum cubiculum. *Hor.* 11.
 specus harenæ. *Ner.* 48. specus vastissimi. *Ner.* 31.
 spelunca. *Tib.* 39.
 sperare adiutorem. *Aug.* 10.
 spernere amicitiam. *Hor.* 6. cacozelos, &c. *Aug.* 86.
 sprevisse nuntium. *Galb.* 20. spernens lucrum. *Cal.* 41. spretus mos. *Cæs.* 76. spreta religio. *Cæs.* 81. spretum studium. *Dom.* 2.
 spes affinitatis, &c. *Tib.* 65. clementiæ. *Aug.* 27. colloquii facta. *Oth.* 9. compendii, gloriæ. *Claud.* 20. dignitatis abjecta. *Claud.* 5. dissensionis movetur. *Cæs.* 3. emolumentum. *Aug.* 25. futurorum magna, incerta. *Tib.* 14. imperii. *Tit.* 5. *Ner.* 35. *Oth.* 4. *Vesp.* 5. margaritarum. *Cæs.* 47. mercantium. *Aug.* 75. meritorum. *Aug.* 13. opum repentina. *Ner.* 31. provinciæ deposita. *Cæs.* 13. successionis. *Cal.* 12. successionis incumbit uni. *Tib.* 15. vitæ. *Tib.* 62.
 spes amplissima. *Cæs.* 7. major. *Tib.* 11. spem de se commodiorem facere. *Claud.* 3. sine spe neminem Titus dimittit. *Tit.* 8.
 Σπεῦδε βραδέως. *Aug.* 25.
 sphæristerium. *Vesp.* 20.
 Sphærus. *Aug.* 89.
 sphinx sigillum Augusti. *Aug.* 50.
 Spicillus mirmillo. *Ner.* 30. & 47.
 spiculator. *Galb.* 18. spiculatores. *Claud.* 35. *Oth.* 5.

spintrix. *Tib.* 43. *Cal.* 16. spintrix cognomine notatus Vitellius. *Vit.* 3.
 spirans adhuc. *Tib.* 12. *Cal.* 12.
 spiritus ingens. *Cæs.* 32. residuus. *Tib.* 62. deficit. *Tib.* 23.
 splendidissimus captivus. *Aug.* 13. quisque. *Tib.* 15.
 splendide declamare. *Rhet.* 6. splendidissime. *Vesp.* 14.
 splendor. *Aug.* 35. splendor familiæ. *Vesp.* 1. splendor phengitis. *Dom.* 14.
 Spoletum. *Vesp.* 1. *Gr.* 21.
 spoliare exercitu. *Aug.* 16. spoliandæ provinciæ. *Ner.* 40. spoliatus Vonon. *Tib.* 49.
 spolium. *Cæs.* 64. spolia Oceani, debita Capitolio. *Cal.* 46. spolia hostilia. *Claud.* 17. *Ner.* 38. navalia. *Aug.* 18. opima. *Claud.* 1.
 sponda interior. *Cæs.* 49.
 spongia. *Aug.* 85. *Cal.* 20. spongiæ. *Aug.* 75. pro spongiis uti procuratoribus. *Vesp.* 16.
 sponondit præclara de. *Tib.* 14. sponondit fore. *Oth.* 4. spondens fore. *Vesp.* 14.
 sponsas habendi tempus coarctatum. *Aug.* 34.
 sponsus prior repudiatus. *Cæs.* 21.
 sponsaliorum, pro sponsalium. *Aug.* 53.
 sponte & ultro (quomodo differant.) *Cæs.* 16. *Aug.* 57.
 sporta auri obsuta. *Rhet.* 1. sportellæ distributæ. *Dom.* 4. sportula dictum munus gladii. breve. *Claud.* 21.
 sportulæ publicæ sublata a Domitiano. *Dom.* 7. ad sportulas redactæ cenæ. *Ner.* 16.
 Sporus. *Ner.* 28. 46. 48. & 49.
 spumæ fluunt per os. *Cal.* 1.
 spumans rictus. *Claud.* 30.
 spurcissimæ tempestates. *Cæs.* 60.
 Spurinna. *Cæs.* 81.
 stabilire Rempub. *Vesp.* 8. stabilitum imperium. *Claud.* 11. stabilis. *Claud.* 20.
 stabulum. *Cal.* 55. stabulum Nicomedis Cæsar. *Cæs.* 49. stabula. *Vit.* 7.
 stadium. *Ner.* 24. & 53. *Dom.* 4. & 5. stadium exstructum. *Cæs.* 39.
 Stæchades insulæ. *Claud.* 17.
 stagnum maris instar. *Ner.* 31.
 stannum pro argento suppositum. *Vit.* 5.
 stare ante prætorem. *Aug.* 24. stare cui ad cyathum & vinum. *Cæs.* 49. stare in cellis. prostare ad questum. *Cal.* 41. stare non posse. *Oth.* 5. stare Resp. ut possit, &c. *Vesp.* 16. stat per ipsum. *Aug.* 28. stantem mori oportet Imperatorem. *Vesp.* 4.
 statera examine æquo. *Vesp.* 25.
 Statilia Messallina Neronis uxor. *Ner.* 35.
 Statilius Capella. *Vesp.* 3. Corvinus. *Claud.* 13. Taurus. *Aug.* 29.
 statio. *Ner.* 37. statio cohortis. *Oth.* 6. militum. *Ner.* 21. 34. & 47. *Tib.* 24. statio deserta. *Aug.* 24. disposita. *Tib.* 72. suscepta. *Claud.* 38. stationes hostium. *Cæs.* 58. stationes militum frequentiores. *Tib.* 37. stationes depositæ. *Aug.* 32. ex stationibus milites. *Cæs.* 32.
 H h h h h h h 3 statua

statua Augusti. *Aug.* 70. *Tib.* 53. & 58. *Ner.* 12. *Bruti.* *Rhet.* 6. *Cæs.* 80. Cæsaris. *Aug.* 13. statua Cæsaris corona laurea imposita. *Cæs.* 79. statua D. Julii ad orientem conversa. *Vesp.* 5. statua Musæ posita. *Aug.* 59. statua Orbili marmorea. *Gr.* 9. Pompeji. *Aug.* 31. Verrii Flacci. *Gr.* 17. statua aurea, ex ebore equestris. *Tit.* 2. Colossæa. *Vesp.* 23. posita. *Tib.* 2. triumphalis. *Dom.* 15. statua inter reges. *Cæs.* 76. statua in Palatio posita, honor rarissimus. *Oth.* 1. statua hieroniarum a Nerone eversa. *Ner.* 24. statua Syllæ atque Pompeji a Cæsare reposita, disiecta. *Cæs.* 75. statua virorum illustrium. *Cal.* 34. statua argentæ ab Augusto conflata. *Aug.* 52. statua aureæ, argentæ. *Dom.* 13. equestris. *Vit.* 9. locandæ, ponendæ. *Claud.* 9. statua triumphali effigie. *Aug.* 31. statua Neronis reposita. *Oth.* 7. statua a Cajo subversa. *Cal.* 34. statuas veterum ducum in foro suo locat Augustus. *Aug.* 31.
statuere columnam. *Cæs.* 85. statuam. *Aug.* 59. modum. *Aug.* 27. statuere de poena alicujus. *Tib.* 61. statuere super ea re. *Tib.* 13. statuit deferre. *Aug.* 10. secedere. *Cæs.* 4. statui crucem. *Galb.* 9. statuuntur tabulæ ante. *Aug.* 101. statuens poenam. *Cæs.* 14. statuendum est semel. *Claud.* 4. statodie. *Claud.* 1. statum certumque (*scil. vectigal.*) *Cal.* 40. statutis diebus. *statis.* *Claud.* 42.
statura. *Claud.* 43. statura brevis. *Aug.* 79. eminens. *Cal.* 50. excelsa. *Cæs.* 45. justa. *Ner.* 51. *Galb.* 21. modica. *Oth.* 12. procera. *Vesp.* 23. *Tit.* 3. *Dom.* 18. quadrata. *Vesp.* 20. statura justam excedens. *Tib.* 68.
status defunctorum. *Tit.* 8. Galliarum explorandus. *Cæs.* 24. pacandæ Germaniæ. *Tib.* 16. ordinum. *Claud.* 22. Orientis componendus. *Cal.* 1. Reipub. beatior lætiorque. *Dom.* 23. Reip. ordinandus. *Cæs.* 40. Reip. pristinus. *Claud.* 1. servitutis. *Gr.* 21. temporum. *Cæs.* 20. *Galb.* 10. status incolumis. *Ner.* 54. melior. *Aug.* 23. novus. *Aug.* 28. optimus. *ibid.* præsens. *Cæs.* 80. pristinus, ut essent remiges. *Galb.* 12. in statu permanere. *Tib.* 13.
stella crinita. *Claud.* 46. *Ner.* 36. *Vesp.* 23. stella crinita in morte Cæsaris. *Cæs.* 88. stella cur simulacro Cæsaris additur. *Cæs.* 88. stellæ coelestis Ursæ. *Aug.* 80. stellæ aureæ. *Ner.* 25.
Stellas Campus. *Cæs.* 20.
stemma. *Galb.* 2. stemma gentile. *Ner.* 37.
Stephanio togatarius. *Aug.* 45.
Stephanus procurator Domitillæ. *Dom.* 17.
sterilitas magna. *Aug.* 42. sterilitates assidue. *Claud.* 18.
sternenda via. *Aug.* 30. stratus humi. *Tib.* 60. stratus auro ac purpura lectus. *Cæs.* 84. strata sub pedibus vestis. *Ner.* 48. stratum. *Aug.* 6. *Dom.* 16. stratum, a lecto distinguitur. *Cal.* 51.
stertens. *Claud.* 8.

stigmatum notæ. *Cal.* 27. stigmata perpetua. *Cæs.* 73.
Stilo cur dictus Lucius Ælius. *Gr.* 3.
stimulantes ad occasionem. *Galb.* 7.
stipari calonibus, &c. pontes. *Cal.* 51.
stipendium, pro tributo. *Cæs.* 25. stipendium milit. aurei terni. *Dom.* 7. stipendia. *militia.* *Tit.* 4. stipendia militum. *Ner.* 32. stipendia prima. *Cæs.* 2. *Tib.* 9. stipendia legionibus in perpetuum duplicata. *Cæs.* 26. stipendiorum formula. *Aug.* 49. stipendiarius. *Cæs.* 71.
stipem quotannis emendicare solitus Augustus. *Aug.* 91. stipem porrigere. *Aug.* 53. stipem ex voto pro salute Augusti jacere soliti omnes ordines in lacum Curtii. *Aug.* 57. stipes captandæ. *Cal.* 42. stipulatores. *Vit.* 14.
stirps. *Tib.* 3. stirps antiqua. *Cal.* 35. ciara. *Aug.* 43. paterna. *Aug.* 4. prætoria. *Cæs.* 39. residua, &c. *Vit.* 1. stirpis antiquæ esse. *Vit.* 2.
stolatus Ulysses. *Cal.* 23.
stomachari. *Tib.* 21.
stomachus. *ira.* *Tib.* 59. stomachus exonerandus. *Claud.* 33. marcens. *Cal.* 58. stomachus desiderat. *Aug.* 76.
Strabo Cæsar. *Cæs.* 55. Strabo, vide Fannius. *Rhet.* 1.
stragula. *Claud.* 35. stragula alba, &c. *Ner.* 50. direpta. *Ner.* 47.
strangulare. *Tib.* 75. *Ner.* 6. & 35. strangulari virgines nefas. *Tib.* 61. strangulatus pyro. *Claud.* 27. strangulata laqueo. *Tib.* 53.
stratura viarum. *Claud.* 24.
strena *Cal.* Januariis Augusto data. *Aug.* 57. strenna quadrupla. *Tib.* 34. strennæ edictæ a Cajo. 42. strennarum commercium. *Tib.* 34.
strepitus ventris clarior emissus. *crepitus.* *Luc.* 5.
strigilis. *Aug.* 80.
strigosior. *Hor.* 3.
stringere telum. *Cal.* 53. strictus gladius. *Vit.* 8. *Cæs.* 14. *Oth.* 6. stricti pugiones. *Cæs.* 82.
strictim. *obiter.* *breviter.* *Tib.* 73.
struere fratri insidias. *Dom.* 2. structus ordo. *Cæs.* 56.
studuit reducere. *Aug.* 40. studendi solatium. *Tib.* 61.
studium armaturæ Thracum. *Tit.* 8. armorum, sagittarum. *Dom.* 19. aurigandi, alex. *Vit.* 4. disciplinarum levius. *Aug.* 89. equorum. *Ner.* 22. gesticulandi, saltandique. *Dom.* 8. Grammaticæ. *Gr.* 2. litterarum. *Gr.* 9. & 13. *Rhet.* 3. pingendi, fingendique. *Ner.* 53. poëtice insuetum, spreum, abjectum. *Dom.* 2. sciscitandi. *Claud.* 10. sectæ. *Gr.* 8. spectandi. *Aug.* 45. effusissimum. *Ner.* 40. Rhetoricæ magnum hominibus injectum. *Rhet.* 1. mirum, efficax. *Cal.* 3. studium. *Claud.* 29. studium ac favor hominum, ut differant. *Vit.* 15. studium erga. *Cæs.* 71. studia hominum. *favor.* *Cal.* 15. studia altiora. *Gr.* 21. belli.

- bellica, civilia. *Cas.* 44. communia. *Claud.* 42. Græca. *Claud.* 42. liberalia. *Aug.* 84. *Dom.* 20. *Plin.* 2.
- studiosi juris. *Ner.* 32.
- studiosior partis. *Tib.* 11. studiosius. *Cas.* 81. *Cal.* 35. studiosissimus munditiarum. *Cas.* 46. studiosissimus quisque. *Rhet.* 2. studiosissime. *Aug.* 41. *Tib.* 70. *Cal.* 54. *Claud.* 33.
- stultitia simulata. *Claud.* 38. stultior Claudio. *Claud.* 3.
- stupa. *Ner.* 38.
- stupidus. *Aug.* 16.
- stuprata dolo. *Ner.* 35. stupratores. *Dom.* 8.
- stuprum. *Aug.* 68. stuprum generi. *Tib.* 35. stuprum mutuum. *Cal.* 36. *Oth.* 2. de stupro codicilli. *Gr.* 14.
- stylus. *Cal.* 53. stylus necessarius. *Dom.* 20. præcutus. *Dom.* 3. succedens. *Aug.* 85. styli exercitia varia. *Rhet.* 1.
- suadere quietem, concordiam. *Oth.* 8. suadens asperiora. *Cas.* 14.
- sub civile bellum. *circa tempus civilis belli.* *Rhet.* 1.
- sub horam. *Aug.* 16. sub id tempus. *Aug.* 95. & 97. sub idem tempus. *circa.* *Tit.* 58. *Cal.* 2. *Oth.* 8. sub irruptionem. *Tib.* 6. sub Calendarum diem. *Cal.* 17. sub manum. *Aug.* 49. sub mortem. *Gr.* 2.
- sub natalem. *Aug.* 81. sub noctem. *Oth.* 8. sub obitum. *Galb.* 1. sub Augusto. *Claud.* 25. sub Tiberio. *Gr.* 17. sub conditione. *ea lege.* *Cas.* 68. *Tib.* 13. & 44. *Claud.* 24. *Vit.* 6. sub crimine, *h. e. prætectu criminis.* *Ner.* 35. sub divo. *Cas.* 72. *Aug.* 82. sub exceptione. *Cas.* 78. sub excessu. *Ner.* 5.
- sub exitu (*forte sub exitum.*) *Claud.* 43. *Ner.* 54. *Vesp.* 6. sub lege. *Aug.* 21. sub nomine. *Aug.* 29.
- sub pœna. *Tib.* 36. sub signis milites. *Aug.* 101.
- sub veteribus. *Aug.* 100.
- subbibere. *Ner.* 20.
- subdebile femur. *Vit.* 17.
- subdere pulvino pugionem. *Oth.* 11. *Dom.* 17. subditivus. *Ner.* 7.
- subducere materiam tumultus. *Tib.* 22. subducta ratio. *Claud.* 21. subductum gallinæ ovum. *Tib.* 14.
- subducta Druso alimenta. *Tib.* 54.
- subigere Breucos, &c. *Tib.* 9. Gallias, Cæsarem. *ambigua significatione.* *Cas.* 49. Gallo-græciam. *Cal.* 29. omnia. *Cas.* 34. orbem. *Cas.* 7.
- subjicere. *subjungere, referre.* *Tib.* 21. *Rhet.* 1. subjicere litteras. *subscribere.* *Aug.* 87. pauca. *Hor.* 5. versum. *Aug.* 98. subjicere, *scil. loco ordinario- rum gladiatorum.* *Cal.* 26. convivis panem. *Cas.* 48. hastæ bona. *Aug.* 24. mensæ manum. *Vesp.* 5. oculis. *Aug.* 18. subjicere cultrum pro. *Tib.* 25. indicem. *Ner.* 35. reliquias, *scil. auctiori.* *Cal.* 38.
- subjici ei. *Aug.* 94. statux. *Aug.* 13. subjici in servos. *Tit.* 8. subiecta lacuna. *Ner.* 48. subiecta mater. *de congressu ven.* *Cas.* 7. subiecta pedibus vestis. *Cal.* 26. subiectum mucrone mentum. *Vit.* 17.
- subinde. *Cas.* 65. *Aug.* 95. *Claud.* 41. *Ner.* 3. 6. & 10. *Galb.* 1. 3. & 10. *Vit.* 9. *Tit.* 5.
- subire aquilam humeris. *Aug.* 10. bella. *Cas.* 86. contumelias. *Ner.* 45. infamiam. *Claud.* 5. insidias. *Cas.* 86. iudicium. *Tib.* 2. notam. *Tib.* 35. periculum. *Aug.* 32. quidvis discriminis. *Oth.* 9. rationem medendi. *Aug.* 81. subiens Tiberim. *Claud.* 38. subiens per pulpitem. *Ner.* 13. subeunda pœna. *Vesp.* 6.
- subitus aderat. *improvisus.* *Tib.* 33. subiti ignes. *Tib.* 14. ad subita. *Aug.* 84.
- sublato filio ex uxore nato. *Ner.* 5. *Tib.* 7. sublata filia. *Tit.* 4.
- sublevare quemque. *Cal.* 53. provincias liberalitate. *Tib.* 48. sublevantes. *Vesp.* 24.
- submersus. *Claud.* 32.
- subministrasse occasiones quærenti. *Tib.* 61.
- submittere. *subornare.* *Ner.* 32. submittere percussores. *Ner.* 43. *Galb.* 23. faciem. *Vit.* 17. cui vul- tum. *Aug.* 79. cervicem. *Vesp.* 5. comam. *Cal.* 47. se patri ad genua. *Tib.* 20. submittens auxi- lia. *Cas.* 28. submissi. *subornati.* *Ner.* 28. & 34. *Tit.* 6.
- submissim fabulantes. *Aug.* 74.
- submonente nullo. *Aug.* 53.
- submovere absentes a. *Cas.* 28. adeuntes. *Tib.* 40. philosophos urbe Italiaque. *Dom.* 10. prodeun- tes. *Tib.* 72. turbam. *Claud.* 10. submovere spe- ctaculo. *Aug.* 44. urbe. *Tib.* 36. *Cal.* 16. urbe Italiaque. *Aug.* 45. *Ner.* 39. *Claud.* 23. submove- ri certamine. *Ner.* 24. honore. *Claud.* 9. sacris. *Ner.* 34. submota turba. *Cal.* 58. submoti indignif- fimi. *Vesp.* 9. submotis omnibus. *Vesp.* 7.
- subnotare nomina. *Cal.* 41.
- subornare. *Claud.* 26. subornare *cui adversarium.* *Cal.* 35. percussores. *Aug.* 10. subornare qui. *Cas.* 12. *Cal.* 28. subornatus ei percussor. *Ner.* 34.
- subreptus catenis. *Gr.* 15.
- subrogare sacerdotes. *alios eligere in locum defuncto- rum.* *Ner.* 2.
- subrutilum caput. *Dom.* 20.
- subscribere. *Ner.* 10. subscribere accusanti. *Rhet.* 3. statux. *Cas.* 80. quædam. *Aug.* 27. subscribere pro potestate. *Oth.* 7. subscriptio litterarum. *Tib.* 32.
- subseciva. *Dom.* 9.
- subsellium secundum. *Aug.* 43. tribunitium. *Claud.* 23. subsellium. *Cas.* 84. *Aug.* 44. & 56. *Cal.* 38. subsellia defracta. *Claud.* 41. subsellia gratuita præbet ærarium. *Ner.* 17. subsellia tribunitia. *Cas.* 78.
- subsequi. *Cas.* 58. subsequi fellam lectica. *Dom.* 2. verba. *Cas.* 55. subsequens. *Cas.* 65. *Ner.* 26. sub- secutus. *Aug.* 8. subsequuti vestigia. *Dom.* 1.
- subsedis. *Vit.* 1. subsedis in oppido. *Vesp.* 1.
- subsidium. *Oth.* 5. unicum reorum, &c. *Cas.* 27.

M A T T H I Æ B E R N E C C E R I

subsidia aulæ. *Cal.* 12. fugæ. *Cal.* 51. ad subsidia
 Reipub. *Cæs.* 20.
 subsistere. *Cæs.* 30. *Tib.* 11. *Oth.* 9.
 subfortitio fit a prætore. *Cæs.* 41.
 substernere *cui* pudicitiam. *Aug.* 68.
 substituere sibi consules. *Cæs.* 76. invicem. *scil. heredes.* *Tib.* 76. substitutus pupillo heres. *Galb.* 9.
 fratri legatus. *Vit.* 5. substitutusa. *Galb.* 6. substi-
 tutus in locum pontifex. *Tib.* 4.
 substringitur caro fascia. *Galb.* 21.
 subsultim. *Aug.* 83.
 subterfugere jus fisci. *Vesp.* 23. periculum. *Aug.*
 10.
 subtexere. *Aug.* 94.
 subtrahere se. *Cæs.* 65. subtracto nomine. *Rhet.* 2.
 subucula. *Aug.* 82.
 subvectus est triremi usque ad. *Tib.* 72. subve-
 cti Romam Tiberi. *adverso flumine vecti.* *Tib.*
 15.
 subvenire. *Claud.* 18. subvenire Reipub. *Vesp.* 6. so-
 ciis. *Cæs.* 18. subveniri. *Cæs.* 27. subvenitur labo-
 ranti. *Claud.* 44. subventurus aliis. *Tib.* 47.
 subvertere imagines, statuas. *Tib.* 13. mensam. *Ner.*
 47. Sejanum. *Tib.* 65. statuas. *Cal.* 34. *Ner.* 24.
 subversæ aræ. *Cal.* 5. subversæ terræ motu urbes.
Aug. 47.
 in Suburra ædes Cæsaris. *Cæs.* 46.
 suburbanum. *Aug.* 72. *Ner.* 48. suburbanum Flavio-
 rum. *Vesp.* 5. suburbanum avitum. *Aug.* 6. *Cal.* 94.
 laxius. *Tib.* 11.
 suburere crura nuce. *Aug.* 68.
 succedere patri. *Tit.* 11. sibi. *Aug.* 94. in consulatu.
Cæs. 21. *Cal.* 29. succeditur ei. *Cæs.* 28. succedens
 stylus. *Aug.* 85. successurus juveni senex. *Galb.*
 8. successura res. *Vesp.* 7. successio imperii. *Tib.* 55.
Oth. 4. successio celer. *Tib.* 25. successor adscitus.
Tib. 23. expectatus. *Cæs.* 18. ei nominatus. *Cæs.*
 34. talis. *Tib.* 21. successores. *Ner.* 43.
 successus multiplex. *Cæs.* 35. successus victoriæ.
Aug. 13.
 succendere lectum. *Cæs.* 84. oppidum facibus. *Galb.*
 3. succensum templum. *Vit.* 15.
 succensere alicui. *Vesp.* 15.
 succidi vineta. *Dom.* 7.
 succinctus. *Cal.* 32. succinctus ferro. *Aug.* 32. *Vit.*
 11. linteo. *Cal.* 26. succincti gladiis. *Cæs.* 34.
 succlamationes populi. *Ner.* 24.
 succollantes. *Claud.* 10. succollatus. *Oth.* 6.
 succumbere morbo. *Aug.* 98. secutoribus. *Cal.* 30.
 succurrit. *in mentem venit.* *Tib.* 21. *Tit.* 10.
 succus taxi arboris. *Claud.* 16. succus vinosior. *Aug.*
 77.
 sudare. *Aug.* 82.
 sudarium. *Ner.* 25. sudarium ligatum. *Ner.* 51.
 obtentum. *Ner.* 48. sudor frontis. *Ner.* 24.
 Suetonius adolescentulus. *Gr.* 4. adolescentulus sub
 Domitiano. *Dom.* 12. Lenis, auctor: pater. *Oth.*

10. Suetonii avus. *Cal.* 19. Suetonio adolescente
 Pseudo-Nero. *Ner.* 57.
 Suevi in Galliam traducti. *Aug.* 21.
 sufferre semet. *Cal.* 50.
 suffert aliquid tinnire. *Ner.* 20.
 sufficere. *Aug.* 43. sufficere Reip. universæ. *Tib.* 25.
 scribendis epistolis. *Hor.* 4. sumptibus. *Gr.* 23.
 ad obfignandas tabulas. *Hor.* 14. sufficit summa.
Aug. 42. suffecerit retulisse. *Ner.* 31. sufficiens
 omnibus. *Vit.* 13. sufficientia fora. *Aug.* 29. suffe-
 ctus cos. *Cæs.* 80. *Claud.* 14. suffectus in locum.
Aug. 26. suffecturus *cui* dies. *Cæs.* 84. suffectura
 iudiciis peragendis ætas. *Vesp.* 10.
 suffigere cruci. *Cæs.* 74. suffixum hasta caput.
Galb. 20.
 sufflavus capillus. *Aug.* 79. *Ner.* 51.
 suffodere inguina. *Dom.* 17.
 suffragari. *Cæs.* 12. suffragans. *Dom.* 2.
 suffragatio. *vulgo male, intercessio pro aliquo.*
Claud. 40.
 suffragator. *absurde vulgo intercessor.* *Cæs.* 73.
Vesp. 23.
 suffragium. *Cæs.* 41. *Vit.* 7. suffragium po-
 puli. *Aug.* 2. suffragia. *Cæs.* 80. suffragia po-
 puli. *Cæs.* 5. suffragia complura reperta. *Cæs.*
 80. obfignata. *Aug.* 46. suffragia, *b. e. jus suf-*
fragiorum, populo reddere tentat Caligula. *Cal.*
 16.
 suffugere consularem. *Tib.* 27.
 suggestus Cæsaris in orchestra. *Cæs.* 76.
 Sulla dictator. *Cæs.* 1. P. Sulla. *Cæs.* 9. Sulla, *vide*
 Faustus. *Cæs.* 27. *Cal.* 74. *Tib.* 59. *Claud.* 27. Sulla
 nescit litteras. *Cæs.* 77. Sulla mathematicus. *Cal.*
 57. Sulla de Cæsare iudicium. *Cæs.* 1. Sullæ mors.
Cæs. 3. Sullæ dictum de Cæsare. *Cæs.* 45. L. Sullæ
 statua. *Cæs.* 75. a Sulla disjecta tropæa Marii.
Cæs. 11.
 Sulpicius. *Claud.* 4. Sulpicius. *vide* Servius. *Cæs.*
 29. Sulpicius Flavius. *Claud.* 41. Q. Sulpicius
 Camerinus cos. *Vesp.* 2. Sulpicii uxor. *Cæs.* 50.
 Sulpicii. *Galb.* 3.
 sumere aurum mutuum. *Cæs.* 51. diadema. *Cal.* 22.
 latura clavum. *Cæs.* 80. malum, potiunculam.
Dom. 21. prælia. *Cæs.* 60. supplicium. *Aug.* 57.
 togam. *Cal.* 10. sibi aliquid juris. *Hor.* 5. sibi se-
 cretum. *Dom.* 3. sumfit hinc initium & causam.
Aug. 10. sumserunt. *Cæs.* 80. sumens togam.
Aug. 94. sumtam sibi Berenicen dimittere. *Tit.* 7.
 sumta toga virilis. *Aug.* 8. *Tib.* 7. *Galb.* 4. *Vesp.*
 2. sumtum antidotum. *Cal.* 23. sumpto tempore
 ad reficiendam vocem. *Ner.* 20. sumendi anuli.
Aug. 100.
 summa; *scil. pecunia.* *Aug.* 57. *Cal.* 40. *Vesp.* 22.
 summa æris alieni. *Cæs.* 42. belli. *Dom.* 6. imperii.
Tib. 21. *Ner.* 3. depositorum. *Dom.* 7. malorum.
Tib. 66. 800. millium. *Aug.* 41. Reipub. *Cal.* 1.
 rerum. *Cæs.* 34. *Ner.* 9. vitæ propolita. *Aug.* 9.
 sum-

summa pecuniæ confiscata, reposita. *Aug.* 101.
 data. *Aug.* 98. destinata. *Aug.* 42. diversa. *Aug.*
 41. mediocris. *Cal.* 37. minima. *Cal.* 47. notata
 non proscrip̃ta. *Galb.* 5. ad summam. in *summa*.
Aug. 71. *Gr.* 10. de summa Rep. agere. *Cæs.* 28.
 summæ. *Aug.* 57. summæ leviores. *Aug.* 32. sum-
 marum auctor. *Dom.* 11. summam. *Aug.* 85.
Tib. 61. summam exponere. *Cæs.* 44.
 summittere barbam, crinemque. *Cæs.* 67. comam. *Ner.*
 51. faciem pudore. *Cal.* 36. summissa barba capillo-
 que. *Aug.* 23. summissi lictores. *subornati.* *Cal.* 43.
 summovere Germanos. *Aug.* 21. summoverti admi-
 nistratone. *dejici.* *Cæs.* 16. summoti turba. *Claud.*
 22. summotis omnibus. *Dom.* 16.
 summus magistratus. *consulatus.* *Cæs.* 19. princeps.
Vit. 10. summa discordia. *Cæs.* 19. indignatio. *Cæs.*
 4. summæ partes. *Aug.* 16.
 sumtuaria lex. *Cæs.* 43. *Aug.* 34.
 sumptus communis. *Aug.* 60. magnus. *Cæs.* 46. ni-
 mius. *Aug.* 74. privatus. *Cæs.* 24. sumptus castren-
 ses relevandi. *Dom.* 12. nepotini. *Cal.* 37. sumptus
 ad. *Aug.* 49. sumptibus modus adhibitus. *Ner.* 16.
 sumptuosus in libidines. *Cæs.* 50. sumptuosissi-
 mum opus. *Ner.* 9. sumtuose. *Claud.* 16.
 supellex. *Tib.* 34. supellex *Augusti.* *Aug.* 73. domus.
Ner. 11. supellex direpta. *Cæs.* 17. pretiosa. *Aug.* 70.
 super. *Aug.* 38. super se. *Aug.* 43. super mille. *plus-*
quam mille. *Aug.* 35. super cœnam. *Aug.* 77. *Tib.*
 56. *Cal.* 22. *Ner.* 22. & 42. *Vit.* 12. *Vesp.* 22. *Tit.*
 8. *Dom.* 14. & 21. super, *h. e. prater.* *Aug.* 69.
Claud. 5. & 26. *Ner.* 28. 31. & 35. *Galb.* 10. *Oth.*
 5. & 7. *Vesp.* 4. & 19. super certamina. *prater.*
Dom. 4. super incesta. *Cal.* 36. industriam. *Aug.*
 8. memoriam. *Tib.* 75. naturam. *Dom.* 2. templa.
Aug. 59. turbam. *Cal.* 26. veteres. *Tib.* 55. vi-
 ctorias. *Claud.* 1. super eare, *h. e. de.* *Cæs.* 5. su-
 per ea re statuere. *Tib.* 13. super consternatione.
h. e. de. *Cæs.* 20.
 superare competitores. *Cæs.* 13. copias. *Cæs.* 68. in-
 genia. *Cal.* 37. Pompejum. *Aug.* 16. superari frau-
 de. *Oth.* 9. superatus. *Tib.* 2.
 superbians fiducia. *Aug.* 16.
 supercilia conjuncta. *Aug.* 79.
 superesse. *Aug.* 56. superfuit illi tantum ingenii. &c.
Tit. 1. superfuerunt subseciva. *Dom.* 9.
 superfuturæ provinciæ. *Cal.* 51.
 superfuit pecunia ex. *Aug.* 41.
 supergressus exemplum liberalitatis. *Cal.* 46. pœnam
 legitimam. *Claud.* 14. supergressa fastigium tem-
 pli flamma. *Aug.* 94.
 superjectus agger. *Cal.* 19.
 superinduere pœnulam. *Ner.* 48.
 superior annus. *Cæs.* 23.
 superjumentarius. *Claud.* 2.
 superne delapsa. *Tib.* 39.
 superponere Jano statum. *Aug.* 31. pilis turrim.
Claud. 20.

superscripta. *Ner.* 52.
 supersedit deflectere. *Aug.* 93. spectare. *Tit.* 7. super-
 sedens elephanto. *Ner.* 11. tentorio aquila. *Aug.* 96.
 superstans ara. *Ner.* 50. superstans columnæ statua.
Galb. 23.
 superstes. *Tib.* 4. superstes Augustus. *Aug.* 59. super-
 stes omnium suorum. *Tib.* 62. superstes Neroni.
Oth. 4. parenti. *Vit.* 14. uxori, &c. *Vesp.* 3. superstitis
 filii. *Vit.* 3. liberi. *Aug.* 4. superstitis patri. *Cal.* 7.
 superstitio. *Ner.* 56. *Dom.* 15. superstitio nova, ma-
 lefica. *Ner.* 16. vana. *Dom.* 1.
 supervacua facta. *Tib.* 52. supervacanea. *Rhet.* 1.
 supervenire. *Cæs.* 33. *Cal.* 57. supervenerunt litteræ.
Galb. 9. supervenisse aquilam. *Vesp.* 5. superveni-
 ente eo. *Tib.* 21. supervenientes nuntii. *Galb.* 11.
 supervenientes copiar. *Oth.* 9.
 supervixit amplius. *Cæs.* 89.
 supinus. *Aug.* 16. & 43. *Claud.* 33. *Ner.* 20. supinus
 cadit. *Tib.* 27.
 suppetere. *Cæs.* 42. suppetit facultas. *Tit.* 9. sumptus.
Aug. 49. suppetunt verba. *Cal.* 53. suppetebat vox.
Ner. 33.
 supplementum circuli. *Aug.* 80.
 supplere censum. *Aug.* 41. damna. *Cal.* 16. decurias.
Tib. 41. librum. *Cæs.* 56. *Gr.* 12. ordines. *Vesp.* 9. se-
 natum. *Cæs.* 41. supplendus numerus. *Cal.* 33.
 supplex. *Aug.* 16. supplex Neroni Tiridates. *Ner.* 13.
 suppliciter. *Tib.* 10. *Claud.* 46. *Vesp.* 16. *Tit.* 5.
 suppliciter precans. *Aug.* 13.
 supplicare. *Aug.* 56. & 93. supplicare thure ac mero.
Aug. 35. thure, vino, sine tibicine. *Tib.* 70. apud
 ædes. *Claud.* 21. circa tumulum. *Claud.* 1. suppli-
 cans. *Ner.* 13.
 supplicatio decreta. *Ner.* 10. supplicationes plurium
 dierum. *Cæs.* 24. supplicationes menstruar. *Galb.* 4.
 supplicium capitis. *Galb.* 12. antiqui moris. *Claud.* 34.
 supplicium capitale. *Dom.* 8. leve. *Tib.* 61. suppli-
 cium non sumptum introeunte urbem Augusto.
Aug. 57. supplicia iusta. *Vesp.* 15.
 supponere Jano statuam. *Aug.* 31. stannum pro argen-
 to, &c. *Vit.* 5. supposita colli villa. *Galb.* 4. suppo-
 siti codicilli. *Claud.* 29.
 suppressere exceptos. *Tib.* 8. testamentum. *Cal.* 16.
 suppressi ergastulis. *Aug.* 32. suppressum testa-
 mentum. *Ner.* 34. suppressi libri. *Gr.* 8.
 supra duo millia. *Aug.* 31. supra nubes. *Cæs.* 81. supra
 numerum, militiar. genus. *Claud.* 25. supra nu-
 merum candidati. *Ner.* 15.
 supremus dies. *Aug.* 61. & 99. *Tib.* 67. suprema ju-
 dicia. *Aug.* 66.
 Sura, vide Palfurius. *Dom.* 13.
 furculi trajecti. *Ner.* 48.
 surgit pilus. *succrescit.* *Aug.* 68. surrexerat arbor.
Dom. 15. surrexisse. *Aug.* 16.
 Surrentum. *Aug.* 65.
 surripere dona, &c. *Vit.* 5. surripuisse scyphum;
Claud. 32. surreptus pavo. *Tib.* 60.

fufcipere corpus ferendum. Aug. 100. appellationem. Galb. 11. cenfuram. Vesp. 8. consulatum. Tib. 65. corrigenda. Tib. 33. curam. Gr. 21. disciplinam. Caf. 26. expeditionem. Claud. 17. Dom. 6. honorem. Dom. 1. imperium. Ner. 3. Oth. 7. Vesp. 1. Dom. 13. liberos. Claud. 21. opera. Tib. 47. partes. Caf. 82. Rhet. 6. peregrinationes. Ner. 19. pontificatum. Aug. 31. præfecturam. Tit. 6. provincias. Aug. 47. vota. Caf. 85. Aug. 97. fufcipi bellum. Galb. 10. vota pro. Tib. 38. fufcipiens cognitionem. Caf. 23. fufcipientes. Claud. 1. fufcepta correctio. Dom. 8. expeditio. Tib. 37. legatio. Vit. 4. ftatio. Claud. 38. fufceptum bellum pro. Aug. 29. Vesp. 7. fufcepto in fe damno. Claud. 18. fufcepti fasces. Ner. 43. ludi pro. Ner. 11. fufcepta vota. Tib. 54. Cal. 14. Claud. 45. fufcepturus cognomen. Tib. 17. fufcipiendum bellum, prælium. Aug. 25.
fufpendens senatum cunctatione. Tib. 24.
fufpendium. Aug. 65.
fufpicatus. Aug. 27. fufpicati infidias. Oth. 8.
fufpicere. colere. Claud. 28. fufpexiffe Cælum. Tit. 10. fufpectus Augufto. Claud. 1. fufpectus in mortem matris. Vit. 14. fufpectus in ea. fcil. de ftupro. Gr. 16.
fufpecta fævitia, &c. Tit. 7. fufpectum periculum. Dom. 14. fufpectum habere annum. Dom. 14. fufpecti reges. Tib. 37. fufpectiffimus. Tit. 6.
fufpicio æmulationis. Tib. 11. conjurationis. Caf. 9. cupiditatis, &c. Dom. 9. fraudis. Caf. 20. homicidii. Claud. 26. infirmitatis. Tib. 72. probri. Caf. 43. rigoris (malim frigoris.) Aug. 66. tempeftatis. Aug. 90. veneni. Cal. 1. vitii. Aug. 72. fufpicio aucta. Tib. 23. avertenda. Dom. 17. levis. Claud. 37. minima. Galb. 14. nota, quafi. Tit. 5. tenuiffima. Dom. 15. fufpicio movetur. Caf. 31. fufpicionem gaudentis præbere. Ner. 40. in fufpicionem venit confpiraffe. Caf. 9. in fufpicionem venire. Tib. 12. fufpiciones avertendæ. Oth. 3. minimæ. Dom. 24. fufpiciofi joci. fufpecti. Dom. 10.
fufstentare. Tib. 72. fufstentare confulares, &c. Vesp. 17. fufstentare falario. Tib. 46. fe fcholâ. Gr. 15. fufstentatus liberalitate. Gr. 20. fufstentata inopia. Tib. 47.
fufstinere chartam pectore. Ner. 20. curam. Claud. 24. Vit. 2. impendia. Caf. 54. legiones. Caf. 68. liberos. Aug. 17. partes. Ner. 11. personam magiftri. Gr. 24. fufstinuit auferre. Aug. 31. nunquam fufstinuit capere. Aug. 66. non fufstinuit deprecari. Tib. 2. habere. Tit. 9. imitari perfidiam. Caf. 75. nocere. Caf. 74. fufstinuit retaxare. Vesp. 13. fpectare. Cal. 30. fufstinentes citharam. Ner. 21.
fufstulit matrem, patrem. ambigue dictum. Ner. 39. tribunos. Caf. 41.
futor veteramentarius. Vit. 2.
fua morte interire. Caf. 89. de fuo offerre. Aug. 45.

Sylla dictator. Gr. 12. Syllæ de rebus fuis libri. Gr. 12.
Syllani temporis licentia. Gr. 11. & 13.
syllaba producta. Ner. 33. syllabæ. Aug. 88.
fylva observationum. Gr. 24.
fympthoniæ. Cal. 37.
fyngrapha pacti. Caf. 23.
συγγράμματα. Rhet. 1.
fynthefina. Ner. 51.
Syracusæ. Tib. 74. Cal. 20. & 21. Syracusæ. locus in domo Augufti. Aug. 72.
Syria. Caf. 35. Aug. 17. Tib. 41. Vit. 2. Vesp. 4. & 15. Syria ægre retenta. Ner. 39. Syria dea. Ner. 56. Syriæ præpofitus Pifo. Cal. 2. in Syriam. Tib. 14. Syriacus exercitus. Vit. 15. Vesp. 6. Syriaca expeditio. Cal. 10. Syriacæ legiones. Tib. 48.
Syrus natione. Gr. 8.
Syri pueri & Mauri Augufto probati. Aug. 83.

T.

T*Aberna unguentaria. Aug. 4. tabernæ, diverforiæ. Ner. 27. tabernæ locatæ. Ner. 37. veteres. Claud. 40. tabernulæ. Ner. 26.*
tabernacula posita. Caf. 39. ad tabernacula, pecunia conftituta. Aug. 36.
tabes cadaverum. Vit. 10. tabidum corpus. Tib. 51.
tabificum venenum. Tib. 73.
tabula. Claud. 21. tabula Parrhafii legata Tiberio. Tib. 44. tabula ænea. Caf. 81. inventa, litteris confcripta. Caf. 81. tabulæ debitorum. Aug. 32. operis antiqui. Caf. 47. testamenti. Vit. 14. testamenti obfignandæ. Hor. 14. tabulæ æneæ. Aug. 101. confcriptæ, paratæque. Aug. 97. duplices. Aug. 27. eburneæ verfatiles. Ner. 31. falſæ. Aug. 19. novæ. Caf. 42. pertufæ. Ner. 17. pictæ. Aug. 72. Ner. 11. tabulæ veterum ærarii debitorum exultæ. Aug. 32. tabularum ærearum 3000. reftituenda fufcipit Vefpafianus. Vesp. 8.
tabella. Claud. 15. tabella damnatoria, abfolutoria. Aug. 33. tabellæ. Tib. 43. tabellæ dotis. Claud. 29.
tacere. Dom. 13.
taciturnitas. Ner. 23. taciturnitas Mæcenatis. Aug. 66. tacitus. Aug. 56. taciti. Aug. 39.
tacta de cælo ædes. fulmine percuffa. Galb. 1. tactus de cælo murus. Aug. 94. tactum de cælo Capitolium. Cal. 57. Dom. 15. de cælo monumentum. Claud. 46.
tædium. Claud. 10. tædium audiendi, &c. Ner. 23. medendi. Claud. 35. memoriæ. Ner. 6. pompæ. Vesp. 12. præſentium. Vit. 14. valitudinis. Aug. 28. vigiliæ. cubandique. Cal. 50. urbis. Cal. 8. uxoris. Tib. 10. tædio. Gr. 3. & 24. tædia. Cal. 23.
talaris palla, tunica. Cal. 54.
Talarius. Cal. 8.
talenta 50 numerata. Caf. 4.
tali aurei in Aponi fontem jacti. Tib. 14. tali jactati. Aug. 71. talis ludere. Aug. 83.

talitro

talitro vulnerat caput pueri. *Tib.* 68.
 tantum hominum. *Cæs.* 39. tantum non. *μενόν.*
Tib. 11. 52. & 66. *Claud.* 38. *Dom.* 15. tantum
 quod. *Aug.* 63. *Ner.* 6. tantum quod exemptus dens.
jam modo. *Vesp.* 5. tantum quod appulerat. *Aug.*
 98.
 tantundem. *Cæs.* 19. tantundem aëris. *Cæs.* 54.
 tantopere. *Cæs.* 68. tantopere cupere. *Cæs.* 1. tanto
 opere. *tantopere.* *Cal.* 33.
 Tanusii Gemini historia. *Cæs.* 9.
 tardatus est vulnere. *Cæs.* 82.
 tarditas pompæ. *Vesp.* 12. tardius opinione. *Ner.* 33.
 Tarentinus genere. *Gr.* 18.
 Tarichea. *Tit.* 4.
 Tarpejus mons. *Cæs.* 44.
 Tarquinius priscus rex. *Aug.* 2.
 Tarracon. *Aug.* 26. Tarraconenses. *Galb.* 12.
 Tattius, *vide* Titus. *Tib.* 1.
 Taurus. *Cal.* 18. Taurus bis consul. *Ner.* 35. Taurus,
vide Statilius. *Aug.* 29.
 taurus consternatus. *Galb.* 18. taurus Pasiphaën init.
Ner. 12. tauri feri, defessi. *Claud.* 21.
 taxare quem. *reprehendere.* *Aug.* 4. taxare censum.
Aug. 41. modum summæ. *Cal.* 38.
 taxus arbor. *Claud.* 16.
 τὸ τέχνητον πᾶσα γαῖα τέλει. *Ner.* 40.
 τέχνητον. *Aug.* 72.
 tedæ ardentes. *Cal.* 13. *Ner.* 34. & 38.
 Tediis Afer. *Aug.* 27.
 Tegea. *Vesp.* 7.
 tegere latus eunti. *Claud.* 24. testæ veste tabulæ.
Aug. 27.
 tegula. sub una tegula habitat Cato. *Gr.* 11. sub tegu-
 lis habitare. *Gr.* 9.
 tegumenta purpurea. *Cal.* 55.
 Telephi conjuratio. *Aug.* 19.
 Telluris ædes. *Gr.* 15.
 telum lucubrationis. *Cal.* 53.
 Temenites. *Tib.* 74.
 temere. *Cæs.* 55. *Aug.* 16. 28. 45. & 66. non temere.
Aug. 53. 73. & 77. *Cal.* 30. *Tib.* 73. *Ner.* 15. *Vesp.*
 15. *Tit.* 6. & 8. *Dom.* 21. *Gr.* 4. non temere cre-
 diderim. *Gr.* 7. non temere. *non sine causa.* *Gr.*
 23. *Rhet.* 1. *Plin.* 2. temere conscius. *Tib.* 14. te-
 mere adire. *Aug.* 6. credere. *Cæs.* 56. facere. *Hor.*
 5. temere nihil fecisse. *Tib.* 21.
 temeritas in duce periculosa. *Aug.* 25. temeritas artis
 coarguenda. *Dom.* 15. rumorum. *Tit.* 5.
 temperare verbis, factis. *Luc.* 4. orbem digito. *Aug.*
 68. rem. *Aug.* 42. cui venenum. *Ner.* 2. temperare
 quo minus. *Cal.* 54. non temperavit, quin. *Cæs.* 22.
Claud. 41. *Vit.* 13. *Dom.* 23. temperanda annona.
Tib. 34.
 tempestas. *Aug.* 16. tempestas adversa. *Cæs.* 58. major.
Aug. 90. orta. *Ort.* 7. repentina. *Dom.* 15. serena.
Tit. 10. turbida. *Cal.* 15. tempestates. *Aug.* 16. tem-
 pestates adversæ. *Tib.* 11. austrinæ. *Aug.* 81.

continua, immodica. *Aug.* 47. spurcissimæ.
Cæs. 60.
 tempestive. *opportune.* *Claud.* 40. *Vesp.* 23.
 templum gentis Flaviæ. *Dom.* 1. 15. & 17. Apollinis.
Aug. 18. & 29. *Tib.* 40. templum ardens. *Dom.* 1.
Augusti. *Tib.* 47. *Cal.* 21. Herculis. *Cæs.* 7. *Aug.* 72.
 Jovis Capit. *Vit.* 15. *Dom.* 8. vetus Jovis. *Calb.* 12.
 Martis. *Cæs.* 44. Pacis, D. Claudii. *Vesp.* 9. Veneris.
Claud. 25. *Cæs.* 84. in templo coeunt senatores.
Aug. 35. templa. *Cæs.* 76. templa deum. *Cæs.* 54.
 templa fori. *Ner.* 13. templa diruenda. *Cal.* 60. la-
 pidata sunt. *Cal.* 5. proconsulibus decreta. *Aug.* 52.
 circum templa deductus. *Tib.* 17. templis circuitis.
Ner. 19. templa Cæsari decreta. *Cæs.* 76. expilata a
 Cæsare. *Cæs.* 54. a Vitellio. *Vit.* 5. templa Romæ &
 Augusti. *Aug.* 52.
 tempus anni. *Aug.* 100. *Cæs.* 14. auspicandi accom-
 modatius. *Ner.* 8. balnei. *Aug.* 85. concionandi.
Cæs. 55. itineris, prælii. *Cæs.* 65. periculi. *Dom.* 14.
 proscriptionis. *Aug.* 70. pueritiæ. *Ner.* 20. secessus.
Tib. 72. tribunitiæ potestatis transactum. *Tib.* 11.
 tempus breve. *Cæs.* 3. certum. *Aug.* 41. extremum.
Cæs. 60. & 75. legitimum. *Claud.* 21. *Galb.* 6. lon-
 gum. *Cæs.* 85. matutinum. *Aug.* 44. medium. *Cæs.*
 76. *Cal.* 16. posterum. *Cæs.* 23. Syllanum. *Gr.* 11.
 tempus ad consultandum. *Vit.* 16. ad tempus. *Cæs.*
 39. tempore æstivo. *Rhet.* 1. interposito. *Tib.* 9.
 extremo. *Cæs.* 45. interjecto. *Rhet.* 1. procedente.
Aug. 2. *Tib.* 1. in tempore. *opportune.* *Claud.* 21.
 tempora vitæ ultima. *Claud.* 46. tempora militiæ.
Aug. 49. temporibus diversis. *Tib.* 7. temporum
 fuorum eloquentissimus. *Galb.* 3.
 tempora concava. *Cal.* 50.
 tenax pecuniæ. *Tib.* 46. tenaces morbi. *Claud.* 2.
 tenaciores armorum. *Cæs.* 67.
 tendere juxta hortos. *Galb.* 12. tendere diverse. *Galb.*
 19. tendere citharam. *Ner.* 39. cornua. *ibid.* insi-
 dias. *Cæs.* 35. Brundisium. *Cæs.* 34. ad domum.
Cæs. 85. tendere. *Cæs.* 28. tendere ultra. *Claud.* 1.
 tendens quoquam. *Tib.* 12. tendentes ad poëti-
 cam. *Gr.* 11.
 tenebræ arctissimæ. *Ner.* 46.
 tenelli vates. *h. e. novi.* *Gr.* 16.
 tener. *adolescens.* *Aug.* 64. *Claud.* 43. *Ner.* 7.
 teneritudinis primæ pueri. *Tib.* 44.
 tenere agrum. *Aug.* 3. causam. *in judicio vincere.*
Dom. 9. dignitatem. *Cæs.* 41. gratiam. *obtinere.* *Aug.*
 13. libellos. *Cæs.* 64. & 81. locum. *Aug.* 51. *Ort.*
 2. *Vit.* 4. *Gr.* 23. locum in amicitia. *Hor.* 3. lupum
 auribus. *Tib.* 25. morem. *Ner.* 15. ordinem. *Tib.*
 18. ordinem vitæ. *Vesp.* 21. Rempub. *Aug.* 8. sce-
 nam. *Tit.* 7. tenere. *Cæs.* 59. tenere memoria. *Rhet.*
 2. præsidio. *Cæs.* 34. tenuit, ne. *Tit.* 8. tenet vici-
 nitatem opinio. *Aug.* 6. teneri castra ab. *Galb.* 19.
 teneri consuetudine. *Tib.* 7. crimine. *Claud.* 25.
 culpa. *Cal.* 16. desiderio. *Tib.* 11. lege. *Aug.* 33.
 & 56. *Ner.* 32. pœna. *Aug.* 40. publico. *Cal.* 40.
 Iiiiiiii 2 sacra

sacramento. *Cas.* 42. senatusconsulto. *Tib.* 35. studio. *Aug.* 89. *Dom.* 8. & 19. superstitione. *Tib.* 36. vi & necessitate. *Claud.* 10. vitio. *Hor.* 13. voluptate. *Aug.* 45. tenens acerram. *Galb.* 8. fulmen, fuscina. *Cal.* 52. gladium. *Vit.* 8. ramulum rostro. *Galb.* 1. tabulas. *Aug.* 27. thus, merum. *Galb.* 18. tenens Rempub. imperans. *Tit.* 5.
 tenor clementiæ, abstinentiæ. *Dom.* 10.
 tentare. *Dom.* 12. tentare acumen styli. *Rhet.* 5. animos ad. *Tib.* 12. quidquam. *Vesp.* 6. quam veneno. *Ner.* 34. quos de. *Ner.* 47. tentavit excusare. *Tit.* 68. exigere. *Aug.* 21. mandare. *Tib.* 54. occupare. *Tib.* 2. tentavit ut. *Cas.* 11. tentari inflatione, gravedine. *Aug.* 81. tentandi causa. *Aug.* 6. tentans conditiones pacis. *Aug.* 17. tentans eadem. *Cas.* 29. res novas. *Galb.* 4. tentans cominus. *Cas.* 63. tentatus insidiis. *Cal.* 10. motiunculis. *Vesp.* 24. tentata acies. *Ner.* 49. tentata nulli Britannia. *Claud.* 17. tentatæ venæ. *Tib.* 72.
 tentorium. *Aug.* 96. *Tib.* 18.
 tenuis. non dives. *Cas.* 46. & 68. tenuissimus. ima conditionis. *Tib.* 11. tenuissima suspicio. *Dom.* 15.
 tenuis. ut Æthiopia tenuis. *Cas.* 52. Antio tenuis. *Tib.* 38. tenuis postpositum, ut Ariminio tenuis. *Aug.* 30. Cantabrico tenuis bello. *Aug.* 35. Ostia tenuis. *Ner.* 16. titulo tenuis. *Cas.* 76. *Claud.* 25. *Dom.* 1. & 13. ter & vicies. *Aug.* 43.
 terebrare digito malum. *Tib.* 68.
 Terentia uxor Mæcenatis. *Aug.* 66. Terentia, vide Albia. *Oth.* 1. Terentilla. *Aug.* 69.
 teretia membra. *Cas.* 45.
 tergiversantes. *Ner.* 47.
 tergum insulæ. *Tib.* 60. a tergo. *Dom.* 14.
 terminare modum. *Aug.* 40.
 terni liberi. *Cas.* 20.
 Terpnus citharædus. *Ner.* 20. *Vesp.* 19.
 terra mater. *Tib.* 75. parens omnium. *Cas.* 7. terra movit. *Claud.* 22. terra marique. *Aug.* 22. & 92. terræ quæcunque. *Cas.* 66. terræ motus. *Tib.* 48. & 74. *Ner.* 20. terræ motu afflicta. *Tib.* 8.
 Terracina. *Tib.* 39. *Galb.* 4.
 terreri. *Claud.* 35. terreri portentis. *Ner.* 46. territus majestate. *Tib.* 63. minis, &c. *Ner.* 34. ostento. *Tib.* 72.
 territare famâ. *Cal.* 19.
 terribilis cunctis. *Dom.* 14.
 Terrinius. vide Gallus Ter. *Aug.* 53.
 terror. *Aug.* 16. terror calumniæ. *Vit.* 7. terror ac formido (quomodo differant.) *Cal.* 50.
 tertius decimus. *Aug.* 26. tertii heredes. *Claud.* 4.
 Tertia deducta. *Cas.* 50. Tertia, filia Serviliæ. *Cas.* 50.
 Tertulla. *Cas.* 50. *Aug.* 69. *Vesp.* 2.
 Tertullus eques Rom. *Tit.* 4.
 tessellata pavimenta. *Cas.* 46.
 tessera data. *Galb.* 6. tessera. *Dom.* 4. tessera frumentationum causa data. *Aug.* 40. tessera frumentariæ. *Ner.* 11. nummaria. *Aug.* 41.

testæ, plausuum genus. *Ner.* 20.
 testamentum Augusti illatum. *Tib.* 23. factum. *Aug.* 101. testamentum avunculi. *Aug.* 7. Cæpionis. *Dom.* 9. ignoti. *Aug.* 66. Tiberii abolitum, Juliae Augustæ suppressum. *Cal.* 16. testamentum aperiendum, recitandum. *Aug.* 17. falsum. *Aug.* 33. *Claud.* 9. irritum. *Tib.* 51. novissimum. *Cas.* 83. suppressum. *Ner.* 34. testamentum Cæsaris aperitur, recitatur. *Cas.* 83. testamenti tabulæ. *Vit.* 14. testamenta amicorum. *Aug.* 101. ingratorum, h. e. hereditates testamentaria. *Ner.* 32. testamenta primipilariū ingrata. *Cal.* 38. irrita, vana. *Cal.* 38. testamentorum ceræ. *Ner.* 17. testamentum Cæsaris. *Cas.* 83. Antonii. *Aug.* 17. Augusti. *Aug.* 101. Liviae. *Galb.* 5. Tiberii. *Tib.* 76. ex testamento ignoti quidquam capere non sustinuit Augustus. *Aug.* 66. testamentorum licentia. *Aug.* 56. in testamentis cautio adhibita. *Ner.* 17.
 testari. *Cas.* 54. *Oth.* 6. testari eadem verba. *Vit.* 15. testari consortem. profiteri. *Tit.* 9. stultitiam. *Claud.* 38. voluntatem. *Aug.* 28. testandi gratia. *Cas.* 20. testatores. *Ner.* 17.
 testificari de. *Vesp.* 16. testificans se civem. *Galb.* 9. testificanda solitudo. *Cal.* 14.
 testimonium Ciceronis imploratum. *Cas.* 17. infigne pietatis, indolis. *Cal.* 12. testimonio esse. *Cas.* 68. testis citatus. *Cas.* 74. testis inducta. *Claud.* 40.
 testes exsecuti. *Ner.* 28.
 tetraones. *Cal.* 22.
 Tetrinius latro. *Cal.* 30.
 Teucer, vide Octavius. *Gr.* 3.
 de Teutonis C. Marii tropæa. *Cas.* 11.
 textrinum. *Gr.* 23.
 thalamegus navis. *Cas.* 52.
 Thallus a manu. 67.
 Θανείν μ' ἀνῶγε σύγγαμος, μήτης, πατήρ. *Ner.* 46.
 Thasius lapis. *Ner.* 50.
 theatrum Cornelii Balbi. *Aug.* 29. Marcelli. *Aug.* 29. & 43. *Vesp.* 19. theatrum concussum. *Ner.* 20. novum. *Tib.* 31. Pompeji. *Aug.* 31. *Cal.* 21. *Claud.* 11. *Ner.* 46. *Tib.* 47. *Claud.* 21. theatra trina. *Aug.* 45.
 theatralis licentia. *Dom.* 8. poena. *Aug.* 40.
 thecæ calamariæ, graphiarum. *Claud.* 35.
 thema, scil. natalitium. *Aug.* 94.
 thensa. *Cas.* 76. thensa Jovis. *Vesp.* 5. thensa. *Aug.* 43.
 Theodorus Gadareus. *Tib.* 57.
 Theogenes mathematicus. *Aug.* 94.
 Theogonius. *Claud.* 40.
 Θεολογόμενα. *Aug.* 94.
 thermæ in navi. *Cal.* 37. thermæ Titi. *Tit.* 8. thermæ dedicatæ. *Ner.* 12. exstructæ. *Tit.* 7.
 M. Thermus prætor. *Cas.* 2.
 thesauri antiquissimæ Gazzæ. *Ner.* 31.
 Θέσσις. *Rhet.* 1.

Thessalus vir de futura victoria Augusto nunciat. *Aug.* 96. **Thessali**. *Tib.* 8. **Thessali Equites**. *Claud.* 21.
Thoranius mango. *Aug.* 69.
thorax Alexandri magni. *Cal.* 52. **thorax laneus**. *Aug.* 82.
Thrasycypolis Thrax. *Tib.* 37.
Thrasea, vide **Pætus**. *Ner.* 37. *Dom.* 10.
Thrasyllus. *Aug.* 98. *Tib.* 62. **Thrasyllus mathematicus**. *Tib.* 14. *Cal.* 19.
Thrax gladiatoris genus. *Cal.* 35. 54. & 55. **Thrax par mirmilloni**. *Dom.* 10. **Thracum armatura**. *Tit.* 8. **Thraces (gladiat.) corporis custodes Germanis præposita Cajo**. *Cal.* 55. **Thraces fusi**. *Aug.* 3.
Thracia. *Cæs.* 44. *Tib.* 16. *Vesp.* 2. **Thracia sit provincia**. *Vesp.* 8. **Thraciæ secreta**. *Aug.* 94.
throni aurati. *Aug.* 70.
Thurina regio. *Aug.* 7. **Thurinus ager**. *Aug.* 3. **pagus**. *Aug.* 2. **Thurinus dictus infans Augustus**. *Aug.* 7. **cognominatus**. *ibid.* per contumeliam ab Antonio dictus Augustus. *ibid.*
Thyatireni. *Tib.* 8.
thyrsus lactuculæ. *Aug.* 77.
thus. *Aug.* 35. **thure ac vino supplicare**. *Tib.* 70.
Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς ἀνδοῖς. *Oth.* 7.
Tiberis. *Cæs.* 83. *Aug.* 30. & 43. **Tiberis alveus laxatus & repurgatus**. *Aug.* 37. **inundationes**. *Oth.* 8. **ripæ**. *Tib.* 72. **in Tiberim trahere corpus**. *Cæs.* 28. *Vit.* 17. **Tiberim usque**. *Cæs.* 44. **Tiberinum vadum**. *Tib.* 2.
Tiberius Imp. ex familia Claudia. *Tib.* 1. 2. 3. 4. **quando natus**. 5. **eius infantia & pueritia**. 6. **adolescencia**. 7. **civilium officiorum rudimenta**. 8. **stipendia**. 9. **secessus Rhodiensis**. 10. 11. 12. 13. **reditus**. 14. **otium**. 15. **imperium militare**. 16. **indeque gloria**. 17. **nova expeditio Germanica**. 18. & **in ea disciplina**. 19. **triumphus**. 20. **successio imperii ab Augusto tradita**. 21. **cædes Agrippæ posthumi**. 22. **simulata cunctatio circa recipiendum imperium**. 24. **causæ cunctationis**. 25. **civilitas incipientis imperii**. 26. *usque ad* 33. **potestas principis paulatim usurpata**. 33. **coërcito luxu**. 34. **impudicitia**. 35. **externa religione**. 36. **licentia latrocin.** & **tumult.** 37. **secessus Capreenfis**. 40. **flagitia impudici-
tiæ**. 42. 43. 44. 45. **avaritia**. 46. **rara magnificencia & munificentia**. 47. 48. **rapinæ**. 49. **odium & crudelitas in necessitudines**. 50. 51. 52. 53. 54. **in amicos & familiares**. 55. & **convictores**. 56. **sævitie prima exempla**. 57. *usque ad* 63. **trepidatio & anxietas ex odio publico**. 63. *usque ad* 68. **habitus corporis**. 68. **religio**. 69. **studia**. 70. **Latini sermonis cura**. 71. **morbis**. 72. **mors**. 73. **omina mortis**. 74. **consequentia mortis**. 75. **testamentum**. 76.
Tiberius. *Aug.* 51. **Tiberius Nero**. *Aug.* 62. **Tibe-**

rius privignus Augusti. *Aug.* 63. **adoptatus Augusti**. *Aug.* 65. **antiquarius**. *Aug.* 86. **Augusti collega**. *Aug.* 97. **ubi & quando natus**. *Tib.* 5. **adoptatur ab Augusto**, adoptat Germanicum. *Tib.* 15. **Tiberius**, pro mense Septembri. *Tib.* 26. **Tiberius nepos Imp. Tiberii ex Druso**. *Tib.* 54. & 76. **pater Germanici**. *Cal.* 1. **Caligulæ frater**. *Cal.* 15. **Tiberius adolescens**, h. e. **Claudius**. *Claud.* 4. **Tiberius**. *Claud.* 25. **Tiberius Galbam imperatorem comperit**. *Galb.* 4. **Tiberius Alexander Ægypti præfectus**. *Vesp.* 6. **Tiberius reprehensus Grammatico**. *Gr.* 22. **Tiberii Cæsaris genus**. *Tib.* 3. **Tiberii pater**. *Tib.* 4. **Tiberii institutum in beneficiis ratis habendis**, &c. *Tit.* 8. **Tiberii sævitia repressa timore Germanici**. *Cal.* 6. **Tiberii Cæsaris commentarii & acta**. *Dom.* 20. **Tiberii victoria Vindelica**. *Hor.* 8. **Tiberium in Tiberim pars clamabat**. *Tib.* 75. **Tiberium fratrem Caligula interimitt**. *Cal.* 23. **Tiberius Drusi hæres Tiberii**. *Tib.* 76. **Tiberius Caji Cæsaris frater ab eo adoptatus**. *Cal.* 15. **Tiberii Cæsaris genus**. *Tib.* 9. **Tiberii mors**. *Cal.* 12. **Tiberii C. Fratris mors**. *Cal.* 23. **Tiberii immensæ opes uno anno absumptæ a Cajo**. *Cal.* 37. **Tiberii dictum de futuro Galbæ Imperio**. *Galb.* 4. **Tiberio marmoreus arcus peractus a Claudio**. *Claud.* 11. **Tiberio spiranti adhuc anulus detractus**. *Cal.* 12.
Tiberiana domus. *Vit.* 15. **scorta**. *Vit.* 3.
tibialia. *Aug.* 82.
tibicen sacrificii. *Tib.* 44. **sine tibicine supplicatio**. *Tib.* 70. **tibicines**. *Cæs.* 84.
Tibur. *Aug.* 72. & 82. *Claud.* 34. **Tiburis**, urbs Herculi sacra. *Cal.* 8. **regio**. *Cal.* 21.
Tiburtinum rus. *Hor.* 12.
Ticida. *Gr.* 11.
Tigillinus. *Galb.* 15.
Tigrani regnum Armeniæ restitutum. *Tib.* 9.
tigris. *Aug.* 43.
timere ferrum. *Dom.* 14. **legem**. *Ner.* 33. **casum**. *Tib.* 25.
tinnire aliquid suffert. *Ner.* 20. **tinctum veneno cor**. *Cal.* 1.
tintinnabula dependent januis. *Aug.* 91.
Tiridatis Romanam in urbem introitus. *Ner.* 13. **in Tiridatem quantum erogatum**. *Ner.* 30.
tiro. *Ner.* 7. **tirones exercendos ut curaverit Cæsar**. *Cæs.* 29. **tirones Italici senum pedum**. *Ner.* 19.
tirunculus miles. *Ner.* 21.
tirocinium. *sumta virilis toga*. *Cal.* 10. *Aug.* 26.
tirocinii dies. *Tib.* 54.
ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν γένει. *Claud.* 4.
L. Titianus. *Oth.* 1.
M. Titinnius. *Rhet.* 2.
Titiscenia, vide **Salvia**. *Aug.* 69.
Titii sodalis. *Galb.* 8.

titubantia linguæ. *Claud.* 30. oris. *Vit.* 6.
 titulus. *Ner.* 45. titulus. *elogium rei.* *Dom.* 10. titulus
 familiæ vernalis. *Gr.* 4. libri. *Aug.* 85. libelli. *Cal.*
 49. *Gr.* 11. officii manens. *Tib.* 73. carminis. *Tib.* 70.
 victimæ prolatus. *Aug.* 59. causam pœnæ indicans.
Cal. 32. titulus excussus. *Dom.* 15. levior. *Claud.*
 17. trium verborum. *Cas.* 37. titulo collegii. *Aug.*
 32. titulo proposito. *Cal.* 14. titulo tenus. *Dom.*
 1. & 13. tituli. *coronarum.* *Ner.* 25. operum. *Claud.*
 41. statuarum. *Galb.* 2. *Tit.* 4. tituli eradendi. *Dom.*
 23. tituli manentes. *inscriptiones operum.* *Aug.* 31.
 tituli obscuri, ambigui. *Aug.* 75. tituli, & indi-
 ces librorum, anne differant? *Gr.* 6. titulis Tibe-
 rii adjiciendum, Augusti & Livie filius. *Tib.* 50.
 titulis statuarum falvis. *Cal.* 34.
 Titus Imp. amor ac deliciæ generis humani. *Tit.* 1.
 quando natus, quomodo educatus. 2. dotibus
 corporis & animi præfulgens. 3. studet militiæ &
 foro. 4. Judæam perdomat. 5. in partem curarum
 principalium venit. 6. princeps in melius muta-
 tus. 7. benevolentissimus. 8. & clementissimus.
 9. morte prævenitur. 10. vehementerque luge-
 tur. 11.
 Titus Tatius, consors Romuli. *Tib.* 1. Titus La-
 bienus. *Cal.* 16. Titus Flavius Petronius. *Vesp.* 1.
 Titus. *Vesp.* 3. Titus natus. *Tit.* 2. Titi filia. *Dom.*
 22. T. Cæsonius Priscus. *Tib.* 42. T. Domitius.
Aug. 17. Titus Flavius Vespasianus pater. *Vesp.* 2.
 filius. *Tit.* 1. Titus Junius (alii Vinus.) *Vit.* 7.
 Titus Junius Philopœmon. *Aug.* 27. T. Livius.
Claud. 41. T. Livii scripta aboleri vult Cæsar. *Cal.*
 34. Titus Vinus legatus. *Galb.* 14. Galbæ ami-
 cissimus. *ibid.*
 Titurius cæsus. *Cas.* 25. Tituriana clades. *Cas.*
 67.
 toga. *Cas.* 82. toga dejecta. *Aug.* 52. objecta. *Cas.*
 14. pinguis. *Aug.* 82. prætexta. *Rhet.* 1. purpu-
 rea, Græcanica. *Dom.* 4. virilis. *Aug.* 8. 38. 66.
 & 94. *Cal.* 15. *Tib.* 7. *Galb.* 4. *Vesp.* 2. togæ viri-
 lis dies. *Claud.* 2. togam de humero dejicere. *Cas.*
 9. inter togam tunicaque. *Vit.* 2. togæ. *Aug.* 98.
 togæ restrictæ, fusæ. *Aug.* 73.
 togata, scil. fabula, Afranii inducta. *Ner.* 11.
 togatarius. *Aug.* 45.
 togatus. *Aug.* 40. *Claud.* 15. togati. *Cas.* 48. *Aug.*
 60. togatarum novum genus. *Gr.* 21.
 τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν.
Claud. 4.
 tolerare famem, necessitates. *Cas.* 68. frigora,
 æstus. *Aug.* 81. tolerandum nullo modo. *Cas.*
 17.
 tollere cachinnum. *Aug.* 98. denarios. *Aug.* 71. fi-
 lium ex uxore. *Tib.* 7. liberos. *Tib.* 47. tolli signa.
Tib. 65. tollendus. *Ambigue.* *Aug.* 12.
 Tolosa. *Vit.* 18.
 tomentum. *Tib.* 54.
 tonuerat tempestate serena. *Tit.* 10. tonuisse sub ter-

ris. *Luc.* 5. tonans pro janitore appositus. *Aug.* 91.
 tonans Jupiter. *Aug.* 29. & 91.
 tonitrus. *Aug.* 90. *Tib.* 69. tonitrua minima,
 majora. *Cal.* 51. tonitrua expavescit Augustus.
Aug. 90. Caligula. *Cal.* 51.
 tondere barbam. *Aug.* 79. pecus. *Tib.* 32. tonderi di-
 ligenter. *Cas.* 45. tondendæ ad virilem modum
 concubinæ. *Ner.* 44.
 tonsor pædagogus. *Ner.* 6. tonsoribus pluribus ra-
 ptini operam dabat. *Aug.* 79.
 tophinz metæ. *Claud.* 21.
 C. Toranius tutor Augusti proscripius. *Aug.* 27.
 toreumata studiose comparat Cæsar. *Cas.* 47.
 tormentum fidicularum, urinæ. *Tib.* 62. tormenta.
βάραναι. *Tib.* 19. *Dom.* 8. tormenta quæstio-
 num. *Claud.* 34. tormenta gravissima. *Cal.* 16.
 longa, exquisita. *Tib.* 62. per tormenta quæsitum.
Tib. 58.
 torpens digitus. *Aug.* 80.
 torquere. *Aug.* 27. torqueri. *Tib.* 62.
 torques. *Aug.* 25. torques aureus. *Aug.* 43.
 Torquatus cos. *Hor.* 14. Torquati cognomen Aspre-
 nati concessum. *Aug.* 43. Torquato torquem adi-
 mit Caligula. *Cal.* 35.
 Tortor Apollo. *Aug.* 70.
 tortus. *Aug.* 40.
 torus humilis, & modice instratus. *Aug.* 73.
 totidem. *Cas.* 38. & 56. *Aug.* 99. totidem verba.
Vesp. 14.
 toxicum. *Ner.* 35. toxicum additum pulti, &c.
Claud. 44.
 τέρειδ' ἐσπομένοιο, &c. *Tib.* 21.
 trabeati. *Dom.* 14. traheatæ. *Gr.* 21.
 tractare amicos. *Cas.* 72. auctores. *legere.* *Tib.* 56.
 divortium. *Dom.* 10. tractans lanuginem. *Ner.* 34.
 militem. *Cas.* 65. populum tanta comitate. *Tit.* 8.
 socios. *Aug.* 3. tractare ante de. *Aug.* 35. tractari,
Aug. 13.
 tractabilior. *Aug.* 65.
 tradere, scribere, memorare. *Cas.* 52. 82. & 83. *Aug.*
 15. & 27. tradere facta posteris. *Cal.* 16. carnifici.
Cal. 32. senatui damnandum. *Aug.* 66. tribunis
 arma. *Vit.* 10. classem. *Ner.* 3. flagellum. *Aug.* 94.
 librum filio. *Tib.* 23. præcepta. *Gr.* 7. rationarium.
Aug. 28. scripta. *Aug.* 85. quid ducentis millibus.
Cal. 39. tradidisse. *de hist.* *Tib.* 21. traditur. *nar-*
ratur. *Cas.* 45. traduntur pueri Rhetoribus, scil.
erudiendi. *Gr.* 4. tradens libellum. *Claud.* 37. tra-
 ditus supplicio. *Vit.* 14. traditus in disciplinam.
Ner. 7. traditi custodiæ. *Tib.* 61. tradita vitia. *Ner.*
 1. traditio pugillarium. *Aug.* 39.
 traducere, transferre. *Cas.* 20. traducere in. *Aug.*
 21. traduci in pompa. *Cal.* 15. traductus ad
 pontificatum. *Cal.* 12. traducti per arenam. *Tit.*
 8.
 tragœdia Oedipus. *Cas.* 56. tragœdiæ cantatæ a Ne-
 rone personato. *Ner.* 21.

I N D E X.

tragoedus pronuncians. *Cal.* 54.
 trahere bellum. *prolongare. Aug.* 16. corpus in. *Cas.* 82. genusex stirpe. *Tib.* 3. paludamentum. *Cas.* 64. ad se spem. *Aug.* 94. in contumeliam. *Dom.* 18. inde cognomen. *Galb.* 3. trahi bellum. *differr.* *Oth.* 9. trahi a Cæsare. *Tib.* 31. trahuntur ex historiis controversiæ. *Rhet.* 1. trahi crinibus. *Ner.* 41. unco. *Tit.* 61. *Ner.* 24. *Vit.* 17. trahi in forum. *Vit.* 17. in tenebras. *Ner.* 46. trahens ad se. *Vesp.* 4. trahentes currum equi. *Aug.* 94. trahentes rete piscat. *Rhet.* 1. tractus ambitione. *Tib.* 21. tractus agitator. *Ner.* 22. tracta sorte. *Tib.* 14.
 trajicere brachium graphio. *Cas.* 82. pectus. *Cal.* 58. se ictu. *Oth.* 11. trajetum per foramina linum. *Ner.* 17. trajeti furculi. *Ner.* 48. trajicere dedititios in Galliam. *Tib.* 9. flumina nando. *Cas.* 57. Neapolim. *Aug.* 98. Samum. *Tib.* 12. trajicere navicula. *Cas.* 63. trajicere ex. *Aug.* 47. in insulas. *Cal.* 14. *Tib.* 4. trajicit huc. *transfretat.* *Cas.* 4. trajici. *ultra Rhenum.* *Cal.* 45. trajetus exercitus. *Cas.* 33. trajetus in Siciliam exercitus. *Aug.* 16. trajetus Oceanus. *Claud.* 17. transjectum classe fretum. *Tib.* 2. trajeturus Rhenum. *Tib.* 18. trajiciendum flumen. *Cas.* 81.
 trajetus, ūs. *Aug.* 17.
 Tralliani. *Tib.* 8.
 tramites augustissimi. *Cas.* 31. devii. *Aug.* 16.
 tranquillissime. *Aug.* 2.
 trans ripam. *Tib.* 19. Tiberim. *Dom.* 1.
 Transalpina Gallia. *Cas.* 29. Transalpini. *Cas.* 24.
 transcurrere Campaniam. *Cal.* 24. transcursus fulguris. *Aug.* 90.
 transducere ad se. *in suam sententiam pertrahere.* *Cas.* 14. transducta gens in. *Aug.* 2.
 transferre invidiam ad sales. *Vesp.* 23. jus ad. *Ner.* 2. legiones in Orientem. *Vesp.* 6. pecuniam ad. *Tib.* 31. provincias ad suam curam. *Claud.* 25. quædam in. *Cas.* 55. quid in alium. *Cas.* 15. transferre de sole in umbram. *Gr.* 9. ex insula in continentem. *Aug.* 65. transferri lectica. *Tit.* 10. transferuntur causæ ab ærario ad forum. *Ner.* 17. transferenda appellatio in. *Aug.* 100. transferendum periculum. *Claud.* 29. transferendi cineres. *Cal.* 15. translata statua e. *Aug.* 31. translata opes. *Cas.* 79.
 transfigurare puerum in naturam muliebrem. *Ner.* 28. transfiguratus in speciem simiæ. *Ner.* 46. transfigurata ædes in. *Cal.* 22.
 transfixus femore, humero. *Cas.* 68.
 transfretaturus. *Cas.* 34.
 transfugæ barbari. *Cal.* 47. transfugæ reddit. *Claud.* 17.
 transgressus Euphratem. *Cal.* 14. in Macedoniam. *Cas.* 35. in lectum. *Aug.* 78. transgressa aquila in ædem. *Aug.* 97.
 transfigere adolescentiam. *Tib.* 7. bellum prælio. *Aug.*

13. mimum. *Aug.* 99. multa joco. *Vesp.* 22. se ferro. *Tib.* 45. sponsalia, natalem, silentio, religione domestica. *Claud.* 12. transfigirem. *Oth.* 10. transacto mense. *Vit.* 8. transacta ætas. *Claud.* 10. consultatio. *Ner.* 41. nox. *Cal.* 59. potestas. *Aug.* 40. transactum negotium. *Galb.* 19. periculum. *Dom.* 16. transacto tempore. *Tib.* 11.
 transfilire navem. *Cas.* 68.
 transire. *etiam de navigatione.* *Cas.* 35. transire in Asiam. *Cas.* 4. Cumas. *Gr.* 8. Romam. *Vit.* 1. *Gr.* 9. ponticulum. *Cas.* 31. pedibus, sella, lectica. *Claud.* 25. sessum. *Cas.* 39. transire ad. *Cas.* 75. *Aug.* 36. & 83. *Ner.* 3. transire ad curam. *Tib.* 16. ad principatum. *Tit.* 6. ad sectam. *Gr.* 18. a patribus ad plebem. *Cas.* 20. a balneis in theatrum. *Ner.* 20. e suo loco. *Aug.* 43. e ludo in forum. *Gr.* 4. in balneum. *Vesp.* 21. in Galliam. *Cas.* 30. in Palatium. *Gr.* 17. transire huc. *Aug.* 72. transiens in partem. *Tib.* 31. transiens per angiportum in balneas. *Galb.* 10. transeuntes præter pedes. *Cal.* 36. transituræ ad Antonium copiæ. *Dom.* 6. transitus Alpium. *Cas.* 56. *Aug.* 79.
 translati versus. *Ner.* 52.
 translatio domicilii. *Ner.* 9. translationes. *metaphora.* *Gr.* 10.
 translatitium funus. *Ner.* 33. jus. *Aug.* 10. translatitiæ postulationes. *Ner.* 7.
 transmarini exercitus. *Vit.* 15. transmarinæ coloniæ. *Cas.* 42. provinciæ. *Cal.* 51.
 transmigrare Equilias in. *Tib.* 15.
 transmittere. *Cas.* 58. *Claud.* 17. transmittere comitum. *Tib.* 18. quem inhonoratum. *Claud.* 11. quem sine honore ac mentione. *Vesp.* 15. transmittens dissimulatione. *Cal.* 10.
 transnominare se Panfam. *Gr.* 18.
 Transpadana regio. *Vesp.* 1. Transpadani. *Cas.* 9.
 transportare in insulam. *Aug.* 65.
 transvehere. *Aug.* 38. transvehere exercitum. *Cas.* 58.
 transvectio equitum. *Aug.* 38.
 transversa charta. *Cas.* 56.
 C. Trebatius. *Cas.* 78.
 Trebiani. *Tib.* 31.
 tremor terræ. *Ner.* 48. *Galb.* 18.
 tremulum caput. *Claud.* 30.
 trepidatio. *Tib.* 19. *Ner.* 34.
 trepidus. *Tib.* 12. *Claud.* 36. *Vesp.* 14. trepidi. *Cas.* 62.
 trepide. *Ner.* 23.
 trepidanter. *Ner.* 49.
 Treveri. *Cal.* 8.
 tribuere cui beneficia. *Cas.* 52. coronas. *Aug.* 25. dona. *ibid.* honorem. *Aug.* 17. honores defunctæ. *Aug.* 61. jus. *Claud.* 28. latum clavum. *Claud.* 24. loca. *Ner.* 11. ornamenta. *Cas.* 76. tribui præmia. *Tib.* 54.
 gribules

tribules Fabiani & Scaptenses. *Aug.* 40.
tribunal. *Aug.* 33. *Vit.* 9. tribunal prætoris. *Aug.* 44.
quæstoris. *Tib.* 53. tribunal positum. *Tib.* 17. po-
situm, in orchestra. *Claud.* 21. tribunali. *Aug.* 27.
tribunalia. *Cæs.* 84.
tribunatus legionis. *Claud.* 25. *Aug.* 38. militum per
suffragia populi datus. *Cæs.* 5. *Vesp.* 2. Saturnini se-
ditiosus. *Cæs.* 12. tribunitia potestas. *Aug.* 27. *Tib.*
9. 11. & 23. *Vesp.* 12. *Tit.* 6. tribunitia potestas
Tiberio rursus data. *Tib.* 16. tribunitiæ potestatis
vim Sulla diminuit. *Cæs.* 5. tribunitia comitia.
Aug. 40. subsellia. *Cæs.* 78. tribunitia potestas in
quinquennium Tiberio data. *Tib.* 9. & 16. tribu-
nitiâ potestatem perpetuam recipit Augustus.
Aug. 27. tribunus cohortis prætoriæ. *Cal.* 56. mi-
litum. *Aug.* 2. *Tit.* 4. *Hor.* 2. militum occidit
Agrippam. *Tib.* 21. tribunus laticlavus. *Dom.* 10.
tribuni ærarii a Cæsare sublatis. *Cæs.* 41. tribuni in-
tercessores. *Cæs.* 29. tribuni pl. intercedentes. *Cæs.*
30. tribunorum est vetare, intercedere. *Tib.* 2.
tribuni prætorii. *Ner.* 47. tribuni plebis urbe pulsi,
a Cæsare potestate privati. *Cæs.* 59.
tribus. *Aug.* 56. & 57. tribus universæ. *Tib.* 3. urba-
næ. *Ner.* 44.
tributarius Gallus. *Aug.* 40.
tributa provinciis aucta. *Vesp.* 16. graviora. *Galb.* 12.
imposita. *Dom.* 12.
triceni nummi. *Aug.* 41.
triclinium, pro conclavi. *Cæs.* 43. *Cal.* 23. & 36.
Aug. 69. & 68. *Claud.* 33. *Ner.* 33. *Vesp.* 21. tri-
clinium sacerdotum. *Claud.* 4. triclinium calefa-
ciendum. *Tib.* 74. circuitum. *Claud.* 8. flagrans.
Vit. 8. medium. *Tib.* 72. triclinia laxa in navi. *Cal.*
37. tricliniis duobus convivari per provincias soli-
tus Cæsar. *Cæs.* 48.
triduum. *Cæs.* 39. triduum absumptum. *Cæs.* 23.
continuum. *Aug.* 22.
triennium. *Aug.* 34. triennium continuum. *Cæs.* 42.
trierarchæ. *Ner.* 34.
trifariam. *Vit.* 13.
trimestris cos. *Cæs.* 80.
trimulus. *Ner.* 6.
tiremes Romam a Cajo devectæ terrestri itinere.
Cal. 47.
tristem neminem discedere oportet a sermone prin-
cipis. *Tit.* 8. tristitia. *Tit.* 8. tristitia exta. *Cæs.* 77.
tristitia. *Ner.* 23.
tristior sententia. *capitalis.* *Dom.* 11. vultus. *Ner.*
37.
tritici modius 100. denariis venditus. *Galb.* 7.
Trito argenteus. *Claud.* 21.
triviales ludi. *Aug.* 74. trivialia verba. *Rhet.* 6.
trivium. *Vesp.* 5.
triumphalis. *Ner.* 35. triumphalis effigies. *Aug.* 31.
ornatus. *Cal.* 52. pater. *Claud.* 26. vir. *Cæs.* 4.
triumphales. qui triumpharunt. *Aug.* 25. trium-
phales viri. *Aug.* 30. *Ner.* 30. triumphales viros

donis non impertitur Augustus. *Aug.* 25. trium-
phalia ornamenta. *Aug.* 38. *Tib.* 9. & 20. *Claud.*
1. 17. & 24. *Ner.* 4. & 15. *Vesp.* 4.
triumphat Germanicus. *Cal.* 1. Titus cum patre.
Tit. 6. triumphans. *Cæs.* 78. triumphans frater.
Tib. 2. triumphaturi Cæsares. *Galb.* 1.
triumphans Actiacus. *Tib.* 6. Cæsaris Africanus.
Aug. 8. Alexandrinus. *Cæs.* 37. *Aug.* 41. Britan-
nicus. *Claud.* 28. *Claudii.* *Claud.* 17. debitus ma-
joribus, speratus sibi. *Vesp.* 12. excellentissimus.
Cæs. 37. Gallicus. *Cæs.* 49. Judaicus. *Dom.* 2. Tibe-
rii decretus. *Tib.* 17. a Tiberio dilatus. *Cal.* 49. in-
jussu populi actus. *Tib.* 2. actus de. *Vesp.* 8. trium-
phum dimittit Cæsar, ne consulatu excludatur. *Cæs.*
18. triumphi. *Aug.* 24. triumphi curules tres.
Aug. 22. duo Domitiani. *Dom.* 13. iusti. *Aug.* 38.
triumphorum insignia quo illata. *Aug.* 29. de
triumphis senatus ubi consuleretur. *Aug.* 29.
triumvir (M. Antonius.) *Aug.* 9. triumvirorum
discordia. *Tib.* 4. triumviratus Reipub. constitu-
endæ. *Aug.* 27. legendi senatus. *Aug.* 37. Augusti.
Aug. 27.
Troja. ludi genus. *Cæs.* 39. Trojæ decursio. *Cal.* 18.
Trojæ ludus frequenter editus ab Augusto. *Aug.*
43. Trojæ lusus. *Claud.* 21. Trojam ludere. *Ner.*
7. Trojam ludunt pueri Romæ. *Cæs.* 39. Trojani
circenses ludi. *Tib.* 6.
tropæum. *Cæs.* 84. *Galb.* 10. *Cal.* 45. tropæa C. Marii
de. *Cæs.* 11.
truci ingenio. *Ner.* 2.
trucidare. *Cæs.* 80. trucidatus Drusus. *Tib.* 3. trucida-
ti. *Cæs.* 9. trucidaturus fratrem. *Cal.* 29.
truncatæ arbores. *Cal.* 45. truncus. cadaver sine capi-
te. *Galb.* 20.
tuberes oblati. *Dom.* 16.
Q. Tubero. *Cæs.* 83.
tuba rupta. *Cæs.* 32.
turbantur cuncta. *Galb.* 10.
L. Tucinius. *Aug.* 64.
tueri acta. *Aug.* 10. auctoritatem absentia. *Tib.* 10.
eum. *Dom.* 15. infirmitatem cura. *Aug.* 82. re-
giones urbis. *Aug.* 30. scholam. *Gr.* 8. tuenda pax.
Tib. 37. valetudo. *Vesp.* 20. tuendum imperium.
Cæs. 44. tuendi sui causa. *Aug.* 32. tuendi milites.
Aug. 49.
tulit liberos de uxore. *Vit.* 6. filiam ex. *Ner.* 35. fi-
lium ex. *Dom.* 3. Ot. 1. liberos ex. *Aug.* 4 & 63.
Cal. 7. *Claud.* 1. & 27. *Vesp.* 3.
Tullius, vide Cimber. *Cæs.* 82. vide Servius. *Aug.*
2.
tumentes oculi. *Tib.* 7.
tumores crebri, subtiles. *Tib.* 68.
tumultuari. *Galb.* 9. & 19. tumultuans. *Cal.* 55.
tumultuans Britannia. *Claud.* 17. tumultuantes.
Cæs. 69. *Cal.* 9. tumultuantes milites. *Cal.* 51.
tumultuarius rogos. *Cal.* 59.
tumultuosiores litteræ. *Ner.* 40. tumultuosius
agere.

agere. *Vesp.* 8. polliceri. *Cæs.* 16. tumultuosissime. *Cal.* 45.
tumultus. *Aug.* 19. tumultus barbarorum. *Galb.* 7.
pugnæ. *Aug.* 11. recusantium. *Aug.* 34. tempo-
rum. *Vesp.* 10. tumultus civilis. *Cæs.* 38. sedatus.
Claud. 41. existit. *Aug.* 23. metuitur. *Aug.* 25.
tumultu exorto. *Oth.* 11. turaultus de. *Aug.* 99.
tumultus populares exorti. *Tib.* 37.
tumulus. *Cal.* 3. tumulus Juliae. *Cæs.* 84. Masgabæ.
Aug. 98. Mæcenatis. *Hor.* 15. civium exstructus.
Aug. 12. honorarius. *Claud.* 1. inchoatus. *Aug.* 17.
tunica clavi refuta. *Aug.* 94. ardere visa. *Tib.* 14. tala-
ris. *Cal.* 54. tunica. *Vit.* 2. tunica quaternæ. *Aug.*
82. tunicatus. *Aug.* 24. *Ner.* 48. tunicati. *Aug.* 100.
turba. multitudo hominum. *Cæs.* 79. *Aug.* 53. turba
circumstantium. *Cæs.* 84. creditorum. *Vit.* 7. Ma-
zacum armillata, &c. *Ner.* 30. militum, familia-
rium, deficiens. *Claud.* 18. militum prosequens.
Ner. 2. occurrentium. *Cal.* 4. operariorum servo-
rumque. *Claud.* 22. paganorum admissa. *Aug.* 27.
paganorum dimota. *Galb.* 19. pullatorum visa.
Aug. 40. turba deformis & incondita. *Aug.* 35.
favens. *Cal.* 30. innumera. *Cal.* 26. irrumpens.
Cal. 14. magna. *Aug.* 98. media salutantium.
Galb. 17. militaris. *Aug.* 14. minor. *Tib.* 2. obvia
miserans. *Claud.* 10. submota. *Cal.* 58. turbæ le-
viores. *Cæs.* 20.
turbare omnia. *Cæs.* 30. turbare cuncta. *Tit.* 5. turba-
tus nuntiis. *Aug.* 17. religione, periculo. *Ner.* 19.
turbati fasti. *Cæs.* 40. turbatus coelum. *Tib.* 69.
turbulentissimæ leges. *Cæs.* 16.
turdus. *Tib.* 42.
turma equitum. *Claud.* 21. *Aug.* 37. & 38. turma
duplex. *Cæs.* 39.
Turnus Virgilii. *Ner.* 54.
turpissime fordes. *Vesp.* 19. turpitudine. *Aug.* 42.
turre Phari terræ motu collapsa. *Tib.* 72. turris altissi-
ma. *Aug.* 94. *Cal.* 46. *Claud.* 20. Mæcenatiana.
Ner. 38.
Tusculum. *Galb.* 4. & 18. *Gr.* 16. Tusculana fortuna.
Galb. 18. villa. *Gr.* 11. Tusculanum Catonis. *Gr.* 11.
Tusculus nutricis Neronis filius relegatus. *Ner.* 35.
tussis assidua ingravescent. *Cal.* 23.
tutanda colonia. *Vit.* 1.
tutela Claudiorum. *Tib.* 6. maris. *Aug.* 49. Reipub.
Aug. 94. ripæ. *Aug.* 25. tenuiorum. *Cæs.* 68. tutela
recepta. *Claud.* 2. in tutelam ejus devenire. *Vesp.* 5.
tutor. *Aug.* 27. tutor imperii. *Tit.* 6. tutor cruce
affectus. *Galb.* 9. tutores. filii. *Cæs.* 83. tutores pu-
pillis dati. *Claud.* 23.
tutum. *Aug.* 47.
tyrannus Tiberius. *Tib.* 75.
tyrannicidæ. *Tib.* 4. *Luc.* 7.
Tyrii coloris usus interdictus. *Ner.* 32. Tyriæ classis.
Cæs. 39.
Tyrus. *Ner.* 31.
Τυρρηνίων historia. *Claud.* 42.

V.

Vacare epistolis legendis, &c. *Aug.* 45. gestationi,
quieti. *Vesp.* 21. studiis. *Aug.* 8. vacat senato-
ribus ordo primus subselliorum. *Aug.* 44. vacans
disciplinis liberalibus. *Gr.* 1. vacaturus manumif-
sioni. *Galb.* 10.
vacatio legis. *Claud.* 19. triennii data. *Aug.* 34. va-
catio annua. *Aug.* 32. dissimulata. *Claud.* 15.
vacerrosus. pro cerito. *Aug.* 87.
vacillatio fœda. *Claud.* 21.
in vacuum. frustra. *Claud.* 9. vacuæ aræ. *Vesp.* 8. va-
cuæ signaturis ceræ. *Ner.* 17.
vadimonium. *Cal.* 39.
vadum Tiberinum. *Tib.* 2.
vænale effedum. *Claud.* 16. venalia proponi poemata.
Luc. 10.
venire. vendi. *Ner.* 16. *Tit.* 8. venisse 30. millibus.
venditum esse. *Tib.* 34. veniunt edulia. *Cal.* 40.
vagari noctibus. *Oth.* 2. circum vicos. *Ner.* 26. vagan-
tes passim. *Ner.* 16.
vagus. *Tib.* 6.
vagus per porticus. *Cal.* 50. vagi equi. *Cæs.* 81.
Valeria Messallina. *Claud.* 26.
Valerius Cato. *Gr.* 2. 4. & 11. Catullus. *Cal.* 36.
Messalla. *Aug.* 58. & 74. M. Valerius Messalla cos.
Galb. 4. *Rhet.* 1. M. Valerius Probus. *Gr.* 24.
valere amore & gratia. *Cal.* 9. corpore. *Aug.* 33. coxen-
dice, &c. *Aug.* 80. gratia. *Galb.* 5. potentia. *Oth.* 2.
valere dicentes (an est, valedicentes?) *Tib.* 72. valere
dicere. *Galb.* 4. *Aug.* 53. valentissimi amici. *Aug.* 35.
valitudo. morbus. *Aug.* 43. 67. 72. 91. & 98. *Tib.* 25.
Cal. 6. & 27. *Claud.* 2. & 26. *Vesp.* 7. *Gr.* 2. *Her.* 14.
valitudo animi, corporis. *Cal.* 50. mentis. *Cæs.* 49.
Cal. 50. & 51. nervorum. *Vesp.* 7. valitudo adversa.
Cal. 14. aggravata. *Aug.* 98. diuturna. *Aug.* 28.
Galb. 3. gravis. *Aug.* 8. *Dom.* 2. gravis, per prospera.
Claud. 31. infirma. *Cæs.* 81. integra. *Tib.* 10. longa.
Dom. 18. medenda. *Tit.* 8. prospera. *Cæs.* 45. *Ner.* 51.
minus prospera. *Cæs.* 86. prosperrima. *Vesp.* 20. *Tib.*
68. subita. *Cæs.* 72. *Ner.* 3. *Galb.* 7. ultima. *Cæs.* 87.
valetudo urgens. morbus instans. *Vesp.* 24. valetu-
dines. morbi. *Tib.* 11. valetudines anniversariæ.
Aug. 81. graves, periculose. *Aug.* 81.
validiores provinciæ. *Aug.* 47. validissimæ gentes.
Vesp. 4. urbes. *Tit.* 4.
vallares coronæ. *Aug.* 25.
vanitas. *Vit.* 10.
vapide sese habere, pro male. *Aug.* 87.
Vargontejus. *Gr.* 2.
variare consulatus. *Ner.* 14. varians morbus. *Aug.* 98.
variaturum est de. *Vit.* 1.
varietas animi mira. *Claud.* 15. capilli. *Dom.* 20. spe-
ctaculorum. *Aug.* 43. vitium arborum. *Cal.* 37. va-
rietas notabilis. *Ner.* 1. varius princeps. *Tib.* 33. varii
generis. *Cæs.* 39.
Varonilla virgo Vestalis. *Dom.* 8.
Varro. *Gr.* 9. Varro Murena. *Aug.* 19. *Tib.* 8. M. Var-
ro bi-

ro bibliothecarius. *Cas.* 44. & 34. Varro, vide Marcus. *Gr.* 23.
 Varus, vide Quinctilius. *Aug.* 23. Variana clades. *Aug.* 23. & 49. *Tib.* 17. & 18. *Cal.* 3. & 31.
 vas argenteum. *Dom.* 1. vasa aurea. *Aug.* 71. Corinthia. *Aug.* 70. *Tib.* 34. effossa. *Vesp.* 5. vasa. *Gr.* 23. vascula. *Cas.* 81.
 vasatus. *Vesp.* 23.
 vastans regiones. *Cas.* 4.
 in Vaticano commissi ludi. *Claud.* 21.
 vates tenelli. *Gr.* 16.
 vaticinans mulier. *Vit.* 14. vaticinantes. *Vesp.* 5.
 vaticinatio virginis. *Galb.* 9. vaticinationes eludendæ. *Cas.* 59.
 Vatinia lex. *Cas.* 22. rogatio. *Cas.* 28.
 uber nutricis. *Tib.* 6. uberrimum congiarium. *Cas.* 27.
 ubertas vini summa. *Dom.* 7. ubertim. *Cas.* 81.
 ubertim flere. *Tit.* 10.
 vectari. *Aug.* 83. vectatio equi assidua. *Cal.* 3.
 vectigal urinæ. *Vesp.* 23. vectigalia. *Tib.* 30. vectigalia graviora a Nerone abolita aut minuta. *Ner.* 10. vectigalia indicta nec proposita. *Cal.* 21. nova. *Cas.* 20. *Aug.* 49. inaudita. *Cal.* 40. omissa. nova, gravia. *Vesp.* 16. publica. *Cas.* 76. *Aug.* 46. *Vit.* 7. vectigalium genus exquisitissimum. *Cal.* 38. vectigalium jus ademptum civitatibus. *Tib.* 49. vectigaliorum residua. *Aug.* 101. fructus. *Cal.* 16. publicis vectigalibus servi a Cæsare propositi. *Cas.* 76. vectigalis ager. *Cas.* 20.
 Vectis insula Brit. *Vesp.* 4.
 Vectius. *Gr.* 2.
 vector. *Galb.* 10. vectores candidati, &c. *Aug.* 98.
 vectoria navicula. *Cas.* 63. vectus lectica. *Ner.* 28.
 vegeti oculi. *Cas.* 45.
 vehemens. *Galb.* 9.
 vehi equo. *Tib.* 6. equo, lectica. *Dom.* 19. *Claud.* 23. *Tib.* 60. *Ner.* 9. & 28. vehi octophoro. *Cal.* 43. in Liburnica. *Aug.* 17. per civitates, per flumina. *Vit.* 10.
 vehiculum. *Aug.* 64. vehiculum repressum, retentum. *Cal.* 9. vehicula. *Aug.* 49. vehicula comprehensa. *Tib.* 38. *Cal.* 39. per vias disposita. *Aug.* 49.
 Vejentanum. *Galb.* 1. Veji. *Ner.* 39.
 vel particulari usu. *Aug.* 32. vel. etiam. *Tib.* 18. vel immodicus. etiam. *Galb.* 9. vel solæ. *Oth.* 9. vel in carcere. *Vit.* 17. vel privatus. *Vesp.* 16. vel in. *Vesp.* 19.
 Velabrum. *Cas.* 37. *Ner.* 25.
 ad velandam ignominiam. *Tib.* 12.
 velatus. *Cas.* 82. velatum caput. *Vit.* 2.
 velim probes. *Aug.* 51.
 Velitræ. *Aug.* 1. 6. & 94. Velitri. *Aug.* 94.
 velli. *Cas.* 45. *Galb.* 22. vulsum corpus. *Oth.* 12.
 velocitas rei exprimenda. *Aug.* 87. velocius quam asparagi coquuntur. *Aug.* 87. velocissimum venenum. *Ner.* 33. velocissime. *Tit.* 3.
 vela prætenta. *Claud.* 10. velis reductis. *Cal.* 26. vela versicolora. (in ia?) *Cal.* 37.

venæ secundæ. *Luc.* 9. tentatæ. *Tib.* 72.
 venalis familia. *Gr.* 4. venalis perpendit. *Claud.* 9.
 venalium, servorum, grex. *Rhet.* 1. venalitiae familia. *Aug.* 42.
 venatio. *Aug.* 43. *Ner.* 7. venatio Africanarum. *Cal.* 18. venatio interjecta. *Claud.* 21. venationes. *Dom.* 4. venationes editæ. *Cas.* 39. eximia. *Dom.* 4. venationes in Circo. *Ner.* 4. venationes edit Cæsar. *Cas.* 10.
 venatorius culter. *Aug.* 19. *Claud.* 13.
 venatum mittere. *Tib.* 19.
 vendere uncias. *Ner.* 32. opusculum. 16. millibus nummura. *Gr.* 8. vendens poscam. *Vit.* 12. vendentes coacta. *Claud.* 38.
 vendicare sibi cognomen. *Gr.* 10.
 venditare candidatis honores, reis absolutionem. *Vesp.* 16. venditare reliquias. *Cal.* 38. sortes, picturas. *Aug.* 75. Tusculanum. *Gr.* 11.
 venenum. *Cas.* 74. *Aug.* 11. venenum ac virus, quomodo differant. *Aug.* 17. venenum Columbinum. *Cal.* 55. comparatum. *Tib.* 49. conditum. *Ner.* 47. haustum. *Claud.* 44. haustum, noxium. *Ner.* 2. inditum cibis, &c. *Ner.* 35. lentum, tabificum. *Tib.* 73. paratum. *Vit.* 6. porrectum in potione. *Vit.* 14. velocissimum, præsentaneum. *Ner.* 33. veneno dato. *Cal.* 23. veneno peruncti pedes. *Gr.* 3. venena præcavenda. *Cal.* 23. varia, demersa. *Cal.* 49. veneno iudex interceptus. *Cas.* 20. venenorum arca. *Cal.* 49. venefica a Nerone verberatur. *Ner.* 33. veneficii causa. *Aug.* 56. veneficia. *Cal.* 3.
 venenari. *Ner.* 33. venenatæ mactæ. *Cal.* 38.
 venerari. *Aug.* 18. venerari signa legionum. *Vit.* 2.
 venerari voce & manu. *Claud.* 12. venerandi singuli. *Tib.* 29. venerabundus. *Cal.* 15.
 Veneta factio. *Vit.* 14.
 venia conjugiorum danda. *Claud.* 26. præteritorum. *Ner.* 47. venia data. *Claud.* 21. impetrata. *Cas.* 75. *Hor.* 2. petita. *Aug.* 45.
 venire Gadeis. *Cas.* 7. Ostiam. *Rhet.* 1. in manus *Hor.* 13. in alicujus potestatem. *Vit.* 18. in spem imperii. *Vesp.* 5. in suspicionem. *Cas.* 9. *Tib.* 12. venire salutatum. *Aug.* 64. venisse in auxilium. *Ner.* 49. venit Romam. *Rhet.* 1. venit io simus, &c. *Galb.* 13. veni, vidi, vici. *Cas.* 37. veni, pater, veni. *Tit.* 5. ventum est ad. *Rhet.* 1. venturum periculum ab. *Tit.* 9.
 venter obesus. *Vit.* 17. motus. *Ner.* 33. projectus. *Ner.* 51. paullo projectior. *Tit.* 3.
 ventriculus. *Hor.* 10.
 ventilante aliquo cubat. *Aug.* 82.
 vento avehi. *Cas.* 66. venti adversantes. *Plin.* 3.
 venundare captivos. *Aug.* 21.
 Venus, pro signo data. *Cal.* 56. Venus, vox lusoria. *Aug.* 71. Venus Capitolina. *Cal.* 7. *Galb.* 18. genetrix. *Cas.* 61. 78. & 84. Paphia. *Tit.* 5. Venus Juliis dedit originem. *Cas.* 6. Veneris cultus. *Cal.* 52. Veneris Erycinæ templum. *Claud.* 25. Venere ortus, h. e. Cæsar. *Cas.* 49.

vene-

- veneræ res. *Hor.* 11. *venereos locos commentus.* *Tib.* 43.
- Venusinus. *Hor.* 1.
- venustus & pulcher, *quomodo differant.* *Ner.* 51. *venusti commentarii.* *Cas.* 56. *venustissima forma.* *Aug.* 79.
- venustas. *Cas.* 55.
- vepres. *Ner.* 48.
- Veromne. *Aug.* 91.
- Veranius Flaccus. *Aug.* 86.
- verbenæ. *Vesp.* 7. *verbenatus.* *Cal.* 27.
- verberare mulierem manu. *Ner.* 33. *flagellis.* *Aug.* 45. *ad necem.* *Tib.* 60. *verberans capulum gladii.* *Cal.* 49. *verberatus catenis.* *Cal.* 27.
- verbera, plagæ, *quomodo differant.* *Vit.* 10.
- verbum, *pro dicto, indicio, sententia.* *Cas.* 53. *verbum Hispanicum.* *Aug.* 82. *verbum nullum effici potest.* *Cas.* 56. *verbum peregrinum.* *Tib.* 71. *verbum redditum cuiquam.* *Tib.* 10. *verba amplissima.* *Cas.* 16. *antiqua.* *Gr.* 10. *pauca, simplicia.* *Tib.* 61. *perpauca.* *Cas.* 84. *prætextata.* *Vesp.* 22. *prisca.* *Gr.* 10. *recondita.* *Aug.* 86. *trivialia.* *Rhet.* 6. *verbis his.* *Aug.* 28. *verbosus.* *Cal.* 34.
- verecundia excusandi. *Aug.* 35. *oris.* *Dom.* 18.
- vereri portitores. *Rhet.* 1. *verens reprehensionem.* *Claud.* 24. *veritipatres.* *Cas.* 22.
- veretris deligatis. *Tib.* 62.
- vergens dies. *Oth.* 7.
- veritate parum integra compositi commentarii. *quibus admixta falsa.* *Cas.* 56.
- verna mulieris. *Gr.* 23.
- vernaculis intensissimus Vitellius. *Vit.* 14.
- verri sibi vias. *Cal.* 43. *verrendæ viæ.* *Vesp.* 5.
- Verrius Flaccus. *Gr.* 17. *Verrio Flacco comparari vult Crassitius.* *Gr.* 18.
- verruca in fronte exulcerata. *Dom.* 16.
- vertex. *Cas.* 88.
- versare pecunias ex fide. *Galb.* 9. *versari circa scenam.* *Gr.* 18. *versatiles tabulæ.* *Ner.* 31.
- versicoloribus velis. *Cal.* 37.
- versiculus. *Gr.* 16. *versiculus ambigui joci.* *Cal.* 27. *versiculi.* *Cas.* 73. *Tib.* 59. *Cal.* 8. *Gr.* 11. *versiculi divulgati.* *Cal.* 8. *versus.* *Aug.* 68. *Tib.* 21. *versus ab Augusto compositus ex tempore.* *Aug.* 98. *versus Homericus.* *de disticho.* *Tib.* 21. *versus Virgilii notissimus.* *Cal.* 45. *versu Græco.* *Tib.* 53. *versus.* *Dom.* 14. *versus compositi.* *Claud.* 1. *hexametri.* *Aug.* 85. *Homericæ.* *Claud.* 42. *notissimi.* *Cas.* 49. *Aug.* 70. *Ner.* 52. *translati.* *ibid.* *versus.* *Aug.* 87.
- vertere in furorem. *Cal.* 50. *quid in jocum.* *Aug.* 67. *rapinas in jocum, &c.* *Vit.* 10. *Remp. in meliorem statum.* *Aug.* 23. *in templum.* *Aug.* 96. *verteret res bene sibi ac populo.* *optandi formula.* *Ner.* 37. *vertente anno.* *Cal.* 37. *vertendum dare.* *Aug.* 89. *versum ad melius omen.* *Cas.* 59. *versi ad poenitentiam.* *Cal.* 9.
- vertex Ætnæus. *Cal.* 51.
- verus Cæsar. *non adoptatus, sed natus.* *Claud.* 43.
- vesci. *Aug.* 76. *Dom.* 4. *vesci sedentes.* *Claud.* 32.
- vescens hilarius avidiusque. *Cal.* 18.
- Vesebius flagrans. *Plin.* 3.
- Vesevus mons. *Tit.* 8.
- vesica. *Aug.* 80.
- Vespasianum appellat Domitianus Flavii Clementis filium. *Dom.* 15.
- Vespasiæ. *Vesp.* 1. *Vespasia Polla.* *Vesp.* 1. *Vespasiæ partus.* *Vesp.* 5.
- Vespasius Pollio. *Vesp.* 1. *Vespasiorum monumenta.* *ibid.*
- Vespasianus privatum nomen. *Vesp.* 15. *Vespasiano adamoto.* *Vesp.* 22. *Vespasiani in verba jurant exercitus.* *Vit.* 15.
- vespera prima. *Tib.* 74. *vespere.* *Aug.* 53. *vesperi.* *Ner.* 8.
- vespillones. *Dom.* 17.
- Vestæ ædes. *Tib.* 50. *Ner.* 19.
- Vestalis, *vide Virgo.* *Cas.* 83. *Tib.* 2. *Vestali Virgini vis illata a Nerone.* *Ner.* 28. *Vestales Virgines.* *Cas.* 1. *Aug.* 31. 44. & 101. *Vestales virgines ad spectaculum athletarum invitatae.* *Ner.* 12. *cum legatis missæ.* *Vit.* 16. *Vestaliū virginum incesta.* *Dom.* 8. *Vestilibus virginibus legata dat Tiberius.* *Tib.* 76.
- vestibulum. *Cal.* 22. *vestibulum ædium.* *Cal.* 42. *domus.* *Aug.* 100. *Ner.* 31.
- ne vestigium quidem. *Vesp.* 1. *e vestigio.* *Cas.* 4. *in vestigio manere.* *Aug.* 28. *vestigia patroni secutus.* *Gr.* 20.
- Vestinus, *vide Atticus.* *Ner.* 35.
- vestis. *Cas.* 84. *Ner.* 11. *vestis conchyliata.* *Cas.* 43. *deposita.* *Claud.* 16. *discissa.* *Cas.* 33. *Ner.* 42. *Vit.* 17. *detracta.* *Cas.* 56. & 84. *Cal.* 26. *domestica.* *Aug.* 73. *Vit.* 8. *lintea, religiosa.* *Oth.* 12. *longa.* *Cal.* 11. *muliebris.* *Cas.* 6. *palmata.* *Claud.* 17. *posita.* *Galb.* 3. *purpurea.* *Cas.* 43. *Ner.* 25. *vestis, senatoria, insigne.* *Aug.* 35. *vestem nullam his induit Nero.* *Ner.* 30. *vestes promercales.* *Gr.* 23. *religiosæ.* *Tib.* 36.
- vestiri catenis. *Ner.* 21.
- vestitus. *Aug.* 78. *vestitus & habitus, ut differant.* *Aug.* 40. *vestitu.* *Cal.* 52. *vestitum pristinum reducere vult Augustus.* *Aug.* 40.
- vetare, tribunorum est. *Tib.* 2. *vetuit agnosci.* *Aug.* 65. *vetat inferri.* *Cas.* 47. *vetare loqui.* *Aug.* 64. *vetuit currere.* *Aug.* 31. *contra vetitum.* *Cas.* 43. *Claud.* 38. *vetitilulus.* *Ner.* 16.
- veteramentarius tutor. *Vit.* 2.
- veterani. *Aug.* 12. & 57. *Dom.* 9. *veterani milites.* *Cas.* 84. *veterani reducendi.* *Aug.* 13. *veteranæ legiones.* *Cas.* 38. *veteranis præmia promissa.* *Aug.* 15.
- L. Vettius. *Cas.* 17.
- vetus inimicus. *Cas.* 19. *veterrima ilix.* *Aug.* 92.
- vetustas familiæ. *Vesp.* 1. *longa.* *Aug.* 18. *vetustissima navis.* *Cas.* 66.

vexans clientelas. *Cal.* 3. vexatus. *Aug.* 53. vexatus morbo. *Cal.* 50. vexatio vitanda. *Tib.* 61.
vexillum præfixum. *Cal.* 15. vexillum prius. *Aug.* 25. vexillo cæruleo donatus M. Agrippa. *Aug.* 25.
vexilla. *Ner.* 13. vexilla atque signa. *Vit.* 11. vexillis inscribitur nomen Imperatoris. *Vesp.* 6.
vexillatio Germanicorum. *Galb.* 20.
via Appia, vide App. *Cal.* 19. *Claud.* 1. *Ner.* 5. Aurelia. *Galb.* 20. Campana. 94. *Aug.* Flaminia. *Aug.* 30. & 100. Latina. *Dom.* 17. præclusa. *Oth.* 8. sacra. *Cæs.* 46. & 80. *Vit.* 17. Salaria, Nomentana. *Ner.* 48. *Vesp.* 12. sternenda. *Aug.* 30. Vitellia. *Vit.* 1. viæ munitio. *Tib.* 31. viæ infestæ. *Aug.* 8. longissimæ. *Cæs.* 57. militares. *Aug.* 49. verrendæ. *Vesp.* 5. viarum cura. *Aug.* 37. stratura. *Claud.* 24.
viaticum. *Cæs.* 68. viaticum deest. *Vit.* 7.
viator. *Tib.* 2. & 11. viatores. *Tib.* 64. *Claud.* 25. *Vit.* 7. viatores excepti. *Tib.* 8. obvii. *Ner.* 48. rapti. *Aug.* 32.
Vibius Crispus. *Dom.* 3.
vicatim. per vicos. *Aug.* 40. 43. & 57. *Cal.* 35.
invicem Caji, pro Cajo. *Claud.* 7. vice militum. *Galb.* 10. mundi. *Ner.* 31. vice sua demandata. *Cal.* 41. per vices. *Aug.* 32. *Tib.* 14. *Ner.* 15. *Vesp.* 8. vicibus comparare. *Cal.* 22.
Vicentinus. *Gr.* 23.
vicinia. *Aug.* 30. *Cal.* 55. vicinitas. *Aug.* 6.
vicissim. *Claud.* 10.
victima admota altaribus. *Cal.* 32. victimæ. *Cal.* 6. & 13. victimæ 160000. cæxæ. *Cal.* 14. victimæ cæxæ. *Ner.* 25.
victoria belli civilis. *Dom.* 10. *Cæs.* 75. Cæsaris. *Aug.* 10. victoria Actiaca. *Aug.* 18. confecta. *Aug.* 17. futura. *Aug.* 96. Germanica. *Vesp.* 2. Hispaniensis. *Cæs.* 38. magna *Cæs.* 67. navalis. *Aug.* 25. scalpita in gemma. *Galb.* 10. victoria quæ est in Curia. *Aug.* 100. victoriæ Actiacæ Siculæque funestæ & calamitosæ. *Cal.* 23. gloriosissimæ, damnosæ. *Tib.* 52. insignes. *Aug.* 31.
victor. *Aug.* 17. victor, in certamine litterario. *Gr.* 17. victor exercitus. *Cæs.* 28. victor rediit. *Aug.* 1. victores. *Aug.* 29. victores exercitus. qui vicerant. *Aug.* 11.
victrix aquila, *Vesp.* 5. victrices legiones. *Tib.* 14.
victus diurnus. *Ner.* 36. de victu solo cogitantes minime metuendi. *Vit.* 7.
vicus Appiæ viæ. *Ner.* 5. vicus modicus. *Vesp.* 2. Octavius. *Aug.* 1. vici regionum urbis. *Aug.* 30. vici. *Aug.* 45. & 78. *Claud.* 18. vici celeberrimi. *Vit.* 3.
vicorum Romæ angustiarum & flexurarum. *Ner.* 38. vicorum magistrum. *Tib.* 76.
videre concionantem. *Cæs.* 33. mortuum. *Aug.* 17. somnia. *Aug.* 91. per quietem. somniare. *Ner.* 46. videre visus est. somniavit. *Cal.* 50. *Aug.* 94. visus sibi per quietem. *Ner.* 7. visus est sibi volitare. *Cæs.* 81. visus est obtulisse. de spectre. *Vesp.* 7.

visa turba. *Aug.* 40. visum est commodius. *Aug.* 49. videtur. in edictis positum. *Rhet.* 1.
Vidius. *Gr.* 14.
viduata morte Domitiæ Agrippina. *Galb.* 5.
Vienna. *Vit.* 9. & 19.
vigens citharædus. *Ner.* 20.
vigilare. *Aug.* 78. vigilando. *Tib.* 21.
vigilia matutina. *Aug.* 78. secunda. *Cal.* 54. vigiles. *Aug.* 30.
vigor divinus. *Aug.* 79.
Viginti viri. *Aug.* 4.
vilitas. *Cæs.* 50. vilis. minoris. *Tib.* 35. vilissimus histrionum, aurigarum. *Vit.* 12. vilissimi. *Cal.* 26.
villa. *Aug.* 74. villa Jovis. *Tib.* 65. villa ad Gallinas. *Galb.* 1. villa Cæsaris in Nemorensi inchoata. *Cæs.* 46. villa Luculliana. *Tib.* 73. manens qualis olim fuerat. *Vesp.* 2. Tusculana. *Gr.* 11. villæ. *Cæs.* 81. villicus. *Claud.* 38.
vinarii. *Claud.* 40.
vincere. de ludo dictum. *Aug.* 70. vincere. orando expugnare. *Cæs.* 1. vincere millia. *Aug.* 71. vinci a rege. *Cæs.* 79. victus classe. *Aug.* 70. victis partibus. *Hor.* 2.
vincire compedibus. *Cæs.* 48. victus. *Aug.* 40.
vinculum ruptum. *Galb.* 18. vincula catenarum. *Ner.* 36. vincula perpetua. *Tib.* 37.
vincula perpetua. *Tib.* 37.
Vindelica victoria Tiberii Drusique. *Hor.* 8. Vindelicum bellum. *Tib.* 9. Vindelici. *Aug.* 21.
vindemiæ. *Cæs.* 40.
vindex libertatis. *Rhet.* 6.
vindex, vide Julius. *Ner.* 40. vindicis litteræ. *Galb.* 9. mors. *Galb.* 11.
vindicare. *Cæs.* 75. vindicare cladem. *Cæs.* 67. sibi partem potentiae. *Tib.* 50. sibi partes terrore. *Aug.* 16. sibi regnum. *Tit.* 5. vindicari cladibus. *Cæs.* 18. vindicans Armeniam. *Aug.* 21. vindicaturus bello. *Cæs.* 30.
vineæ excidendæ. *Dom.* 14. vinearum studio negliguntur arva. *Dom.* 7.
vineta. *Ner.* 31. vineta succidi jubet Domitianus. *Dom.* 7.
Vinicius. *Aug.* 71. Viniciana conjuratio. *Ner.* 36.
T. Vinius. *Galb.* 14.
vinum Rhæticum. *Aug.* 77. vini inopia & caritas, &c. *Aug.* 42. vinum e tabernis solitus petere Claudius. *Claud.* 40. vinolentia. *Vit.* 17. vinosior succus. *Aug.* 77.
violare Cæsarem pugione. *Cæs.* 89.
violentia adversus. *Tib.* 2. violentior. impotentior. *Cæs.* 35. violentius. *Aug.* 51. *Tib.* 37. *Tit.* 6. violentissimus tribunorum. *Cæs.* 29.
vipera morsus remedium. *Claud.* 16.
vir, pro marito. *Claud.* 29. *Ner.* 35. vir omnium mulierum. *Cæs.* 52. vir amicissimus, ornatiss. *Cæs.* 1. constans. *Ner.* 2. consularis & triumphalis. *Cæs.* 4. *Tib.* 61. *Oth.* 2. *Tit.* 6. nobilis. *Tib.* 25. nobilissimus.

- mus. *Cal.* 12. prætorius. *Cæs.* 43. *Aug.* 100. *Cal.* 29.
Dom. 1. splendidus. *Claud.* 16. vir virum legit. *Aug.*
35. & 54. vir sum. *Vesp.* 13. viri clari. *Gr.* 7. clarissi-
mi. *Gr.* 3. illustres. *Rhet.* 1. insignes. *Tib.* 3. militares.
Claud. 28. principes. *Gr.* 9. sanctissimi. *Dom.* 10.
virilistoga. *Aug.* 38.
viritim. *Aug.* 38. & 41. *Cæs.* 83. *Tib.* 20. & 76.
Cal. 18. & 46. *Ner.* 10. *Oth.* 4. *Dom.* 9. viritim
dare. *Cæs.* 26. dividere. *Cæs.* 38.
Virgilius prælectus primum a Cæcilio. *Gr.* 16. Virgilii
Bucolica. *Gr.* 23. versus. *Cal.* 45. *Dom.* 9. Virgi-
lium e bibliothecis pæne amovit Caligula. *Cal.* 34.
virgo. *Aug.* 62. virgo honesta. *Galb.* 9. ingenua. *Tib.*
2. maxima. *Dom.* 8. Vestalis maxima. *Cæs.* 83. *Tib.*
2. virgines adultæ. *Aug.* 69. vim patientes. *Ner.* 29.
virgines Vestales. *Cæs.* 1. *Aug.* 31. 44. & 101. vi-
tiatæ, strangulatæ. *Tib.* 61. vitiandæ. *Aug.* 71.
virginis vaticinatio. *Galb.* 9. virginem strangulare
nefas. *Tib.* 61. virgines denudatæ. *Aug.* 69. virgines
stadio cursu certantes. *Dom.* 4.
virgulta arida. *Cæs.* 84.
Viriatinum bellum. *Galb.* 3.
viridarium. *Tib.* 60.
viride oleum. *Cæs.* 53. viridior arbor. *Vesp.* 5. virides
ficus. *Aug.* 76.
virtus bellica honoranda. *Aug.* 38. virtutes corporis
animique. *Cal.* 3. virtutes summx. *Tit.* 7.
virus. *Aug.* 17.
vis dominationis. *Tib.* 24. *Dom.* 1. morbi. *Tib.* 73.
multitudinis. *Tib.* 72. pulveris, &c. *Plin.* 3. tem-
pestatis. *Cæs.* 25. *Vesp.* 5. valetudinis urgens. *Hor.*
14. adhibita vivendi. *Tib.* 61. gravior criminum.
Cæs. 27. vis illata. *Claud.* 37. subita, incerta. *Aug.* 6.
vis ista quidem est. *Cæs.* 82. vis, legibus opponitur.
Aug. 10. vis legis eluditur. *Aug.* 34. vi procellæ.
Dom. 15. vi magna. *Aug.* 52. subita. *Vit.* 15. sum-
ma. *Tib.* 25. vires inimicorum pensitatæ. *Cæs.* 30.
vires deficientes. *Tib.* 73. a viribus probatus miles.
Cæs. 65.
viscus. *Vit.* 13. viscera hominis. *Cal.* 28. visceribus
plus diligere. *Hor.* 3. viscerati. *Cæs.* 38.
visuntur tali ii. *Tib.* 14. visentes. *Ner.* 49. visendus A-
pis. *Aug.* 93. visendum. *Ner.* 38. visendum cada-
ver. *Ner.* 34. nemus. *Cal.* 43. visendam faciem
præbere. *Vit.* 17. visendi gratia. *Tib.* 12.
visitare ægrum. *Claud.* 35. *Tib.* 11. cubantem. *Ner.* 34.
visum nocturnum. *Aug.* 91. visu defici. *Gr.* 3.
vita communis. *Rhet.* 1. concessa. *Cæs.* 68. *Aug.* 16.
despicienda. *Oth.* 10. interior ac familiaris. *Aug.*
61. Judaica. *Dom.* 12. longior. *Tib.* 62. otiosa.
Claud. 35. præsens, postera. *Aug.* 71. remissior.
Tib. 52. vitam Drusi scribit Augustus. *Claud.* 1. de
vita sua libros 13. scripsit Augustus. *Aug.* 85. de
vita sua commentarium scripsit Tiberius. *Tib.* 61.
Claud. 41.
vitare congressum, sermones. *Tib.* 50. crimen. *Ner.*
34. frondem. *Aug.* 94. vitans invidiam. *Tib.* 22.
officia. *Tib.* 12. vitatum fastigium. *Tib.* 10. vitatæ
ineptiæ. *Aug.* 86.
Vitellia colonia, via. *Vit.* 1. Vitellia, Fauni uxor, pro
numine culta. *Vit.* 1. Vitellie matris mors. *Vit.* 14.
Vitellius Imp. vide Aulus. *Vit.* 3. Q. Vitellius D. Au-
gusti quæstor. *Vit.* 1. Vitellius Germanicus. *Vit.*
14. Vitellii filia a Vesp. maritata. *Vesp.* 14. Vitellii
clades, mors. *Vesp.* 7. Vitellii orti Fauno, &c. *Vit.*
1. Vitelliorum origo. *Vit.* 1.
Vitelliani. *Vesp.* 8. Vitellianum bellum. *Dom.* 1.
vitis instituta. *Gr.* 23. vites in navi. *Cal.* 37.
vitiare intestina. *Vesp.* 24. virginem. *Cal.* 24. vitiatum
jecur. *Aug.* 81. vitiatæ virgines. *Tib.* 61. vitiandæ
virgines. *Aug.* 71.
vitium corporis. de gibbo. *Galb.* 3. vomicæ. *Rhet.* 6.
vitium repertum. *Tit.* 7. vitio Pontificum. culpa.
Cæs. 40. vitia corporis. *Vit.* 17. naturæ, animi. *Tib.*
68. naturæ, ætatis. *Ner.* 26. dissimulata. *Tib.* 42.
diversissima. *Cal.* 51. invalescentia. *Ner.* 27. tradi-
ta. ingenua. *Ner.* 1. vitiosi. *Aug.* 86.
vitricus. *Aug.* 8. *Tib.* 7. & 10. *Ner.* 6. vitricus. *Augu-*
stus Cæsi. *Tib.* 13. *Tib.* 46.
vituli marini pellis cur ab Augusto circumferri solita.
Aug. 90.
vivere vitam Judaicam. *Dom.* 12. vivere una familia-
rissime. *Gr.* 16. viventium quisquam. h. e. homi-
num. *Cal.* 34. vivo Lepido. *Aug.* 31.
vixdum. *Aug.* 8. *Tib.* 44.
ulcisci. *Cæs.* 74. ulcisci hostem, &c. *Claud.* 42. ul-
ciscenda nex. *Cal.* 12.
ultima ætas. decrepita. *Gr.* 3. poena. mortis supplicium.
Cæs. 14. ultimæ sortis homines. abjectissimi. *Aug.*
19.
ultio domini. *Tib.* 25. ignominia. *Oth.* 9. sui reique
pub. *Ner.* 41. ultio paterna. *Aug.* 29.
ultra. *Dom.* 15. ultra Albim. *Aug.* 21. ultra fidem.
Cæs. 57. ultra verba haud excanduit. *Vesp.* 14. non
ultra quam. *Cæs.* 75. *Aug.* 67.
ultra. *Cæs.* 20. & 68. *Dom.* 22. *Tit.* 8. *Vesp.* 12. ultro
cedentes. *Tib.* 16. ultro data provincia. *Cæs.* 9. ultro
deferre. *Cæs.* 17. ultro laceratus. *Cæs.* 24. ultro
scribere. *Cæs.* 73. ultro sequi. *Cæs.* 70. ultro citro *Cal.*
19. ultro & sponte, quomodo differant. *Cæs.* 16.
Ulysses stolatus. *Cal.* 23.
umbris inquietati hortorum custodes. *Cal.* 59.
umbo. *Cæs.* 68.
Umbria. *Cæs.* 34. *Vesp.* 1.
unquam. *Aug.* 40.
una esse. *Tib.* 21. una sedens. *Cæs.* 14.
uncia. *Galb.* 12. uncia panis. *Aug.* 76. uncia paucu-
læ. *Ner.* 32.
uncus. *Tib.* 75. unci. *Tib.* 54.
undique. *Aug.* 71. & 83. *Dom.* 20. undique adire.
Aug. 30. undique comparata. *Cæs.* 10. undique
peti. *Cæs.* 82.
ungi. *Aug.* 76. & 82.
unguento fragrans increpitus. *Vesp.* 8. unguenta ca-
lida.

lida, frigida. *Cal.* 37. unguenta sparguntur. *Ner.* 31. unguentaria taberna. *Aug.* 4. unguentati. *Cas.* 67.
 unguis fissus. *Cas.* 61.
 unice diligere. *Aug.* 62. *Ner.* 35. unicus affectus parentis. *Tit.* 8. unicus magister. *incomparabilis.* *Gr.* 11. unicia assertores. *Tib.* 2.
 unio detractus ex aure. *Vit.* 7. uniones. *Ner.* 31.
 universus senatus. *Cas.* 14.
 unus. *solus.* *Cas.* 20. unus e populo. *Aug.* 56. unus atque alter. *Cas.* 20. una & altera. *Hor.* 7. *Rhet.* 1. una voce. *Aug.* 15. unum navigium. *Aug.* 16. unum & idem. *Ner.* 43. in unum conferre. *Cas.* 80.
 unusquisque equitum. *Aug.* 39.
 vocabulum Gallicum. *Cas.* 24.
 vocare. *Tib.* 53. vocare ministros. *Dom.* 17. tribus ad. *Cas.* 80. ad disquisitionem. *Cas.* 15. *Ner.* 2. ad se. *Vesp.* 23. vocatus ad cenam. *Tit.* 6. vocata concio. *Vit.* 15. vocati ad pileum servi. *Tib.* 4. vocata ad cenam. *Cal.* 36. vocata ad concionem legiones. *Cal.* 48. vocatores. *Cal.* 39. vocatu ipfius. *Cal.* 39.
 vociferari. *Cal.* 36. *Claud.* 40. vociferans. *Aug.* 23. vociferantes incendiarium, &c. *Vit.* 17. vociferatio. *Claud.* 36.
 volare altissime. *Aug.* 94. volitare. *Cas.* 81.
 Volagesus Parthorum rex. *Ner.* 57. *Vesp.* 6. *Dom.* 2.
 volubilitas verborum. *Aug.* 86.
 volucres persecute. *Cas.* 81.
 volvere quid animo. *Vesp.* 5.
 volumen unicum. *Gr.* 2. volumina. *Aug.* 85. volumina. *libri operis.* *Claud.* 41. volumina novem unius corporis. *Gr.* 6. volumina signata. *Aug.* 101.
 voluntas. *Aug.* 15. & 28. voluntas irrita. *Cal.* 14. mutata. *Aug.* 12. legatoris lata. *Tib.* 31. voluntaria nex. *Aug.* 13. voluntarii. *Vit.* 15.
 voluptas canendi, saltandi. *Cal.* 54. voluptas quaeritur. *Aug.* 32. a voluptatibus novum officium. *Tib.* 42.
 volutari. *Cal.* 42.
 vomere sanguinem. *Cal.* 57.
 vomitare. *Vit.* 13. vomitu purgari. *Ner.* 20.
 vomica. *Rhet.* 6. vomicae tres Augusti. *Aug.* 63.
 Vonon Parthorum rex perfide occisus a Tiberio. *Tib.* 49.
 votæ ædes deorum. *Ner.* 38. votivi Circenses. *scil. lud.* *Aug.* 43.
 votum. *Aug.* 59. votum pro. *Aug.* 57. votum confodiendi. *Aug.* 51. votum pro salute sua factum exigit Cajus. *Cal.* 27. vota pro superstite Augusto facta. *Aug.* 57. vota suscepta pro. *Tib.* 54. *Claud.* 25. vota pro itu & reditu suscipi. *Tib.* 38. *Cal.* 14. vota in proximum lustrum suscipi mos. *Aug.* 97. vota suscepta apud columnam Cæsaris. *Cas.* 85.
 vovere. *Ner.* 54. vovere Marti ædem. *Aug.* 29. Jovi ludos. *Aug.* 23. vovere capita sua. *Cal.* 14.
 vox præconis. *Aug.* 84. *Ner.* 34. *Dom.* 13. *Claud.* 21.

vox acuta. *Cas.* 55. celeberrima. *Ner.* 40. celestis. *Ner.* 21. commutanda. *Tib.* 71. conservanda. *Ner.* 20. & 25. detestabilis. *Vit.* 10. exaudita. *Ner.* 46. excepta. *Tib.* 21. immensa. *Aug.* 43. jucundior. *Ner.* 33. memorabilis, laudata. *Tit.* 8. prædulcis. *Cal.* 33. præmissa. *Cal.* 58. reficienda. *Ner.* 20. severissima. *Aug.* 42. vox deficit. *Tib.* 23. vox ei excidit. *Claud.* 15. vocis exiguae, fuscae. *Ner.* 20. voce maxima. *Cal.* 49. consentiente. *Galb.* 13. voces gratulantium. *Cal.* 6. laudantium nimiae cohibita. *Rhet.* 6. exoletæ, recondita. *Aug.* 86.
 urbs. *Roma.* *Cas.* 56. & 79. *Aug.* 20. 22. 23. 26. 28. 29. 30. 41. 42. 43. 45. 46. 49. 52. & 99. *Claud.* 23. *Vesp.* 8. urbs Nicopolis. *Aug.* 18. urbs exhausta. *Cas.* 42. urbs interdicta. *Aug.* 27. ornanda, instruenda. *Cas.* 44. repetita. *Cas.* 35. *Aug.* 8. *Vesp.* 24. urbs oppidumve. *Aug.* 53. urbis cura sollicitissime acta a Claudio. *Claud.* 18. urbis frequentia ut prospexerit Cæsar. *Cas.* 42. urbes foederatae, &c. *Aug.* 47. potentissimæ. *Cas.* 28. propinquæ. *Cal.* 43. validissimæ. *Tit.* 4. variae a Cæsare exornatae. *Cas.* 28.
 urbanus prætor. *Aug.* 33. urbana conjuratio. *Cas.* 9. urbani. *an est faceti, an oppidani?* *Cas.* 20. & 51. urbani litigatores. *Aug.* 33. quaestores. *Aug.* 36. urbanae res. *Aug.* 46.
 urbanorum quidam. *Vesp.* 20.
 urbana annona. *Romam devehenda.* *Aug.* 18. urbici magistratus. *Aug.* 46. negotiatores. *Cas.* 49. urbicae res. *Ner.* 23.
 urget eum vis gravior. *Cas.* 27. urgeri fame. *Oth.* 9. urgens. discrimen. *Tit.* 6. urgens terra marique hostis. *Vit.* 15. urgens vis. *Hor.* 14. urgentes nuntii. *Cas.* 35. *Ner.* 41.
 Urganilla. *Claud.* 26.
 urina. *Aug.* 80. *Tib.* 62. urinæ. *Cal.* 15. urinæ vectigal. *Vesp.* 23.
 urfa celestis. *Aug.* 80.
 urunt mentem convitia. *Tib.* 66.
 usquam. *Aug.* 44.
 usque. ad consulatum usque. *Aug.* 66. ad vesperam usque. *Claud.* 34. in forum usque. *Galb.* 19. usque ad. *Cas.* 83. *Aug.* 2. usque adeo ne mori miserum? *Ner.* 47. usque adeo. *Dom.* 9. *Gr.* 22. *Cas.* 67. *Tib.* 41. usque huc. *Rhet.* 1. usque eo. *Cas.* 14. *Tib.* 34. & 14. *Cal.* 38. *Ner.* 6. usquequaque. *Aug.* 86. *Tib.* 6. *Claud.* 13. *Dom.* 12. *Rhet.* 6.
 usucapta subseciva. *Dom.* 9.
 usura. *Cas.* 42. usura levior. *Aug.* 39.
 usurpare civitatem Rom. *Cal.* 38. cognomen. *Claud.* 24. nomina. *Claud.* 25. officia. *Tib.* 11. prænomen. *Ner.* 1. usurpavit Lucium pro Servio, *h. e. nomen Lucii.* *Galb.* 4. usurpantes civitatem Rom. *h. e. se pro civibus gerentes, cum non sint.* *Claud.* 25.
 usus anulorum. *Galb.* 10. aquae creberrimus. *Vesp.* 24. balnearum. *Cal.* 37. fascium. *Tib.* 4. lecticae. *Dom.* 8. *Cas.* 43. mariti. *Cal.* 25. pecuniae gratuitus. *Aug.*

I N D E X.

Aug. 41. rerum communis. *Dom.* 7. sermonis, colloquii. *Tib.* 61. strigilis assiduus, vehemens. *Aug.* 80. togæ. *Galb.* 11. vini. *Aug.* 65. vitæ. *Rhet.* 1. usus assiduus. *Cas.* 75. *Aug.* 71. præfens. *Cas.* 84. usus multi ac varii in doctrina & Repub. *Gr.* 2. usus gratissimi scyphus. *Ner.* 47. in usum populi. *Aug.* 100. in usu esse. *Gr.* 1. *Claud.* 41. in usu habere vas argenteum. *Dom.* 1.
ut. *tanquam*, *postquam*. *Aug.* 12. & 68. ut si quis unquam. *Tit.* 7. utcunque meritis. *Tib.* 11.
uter. in utro vellent ordine. *Aug.* 40. uterque ordo. *sen. & equestris.* *Dom.* 8. *Cal.* 49. *Ner.* 11. *Galb.* 14. *Tib.* 35. uterque sermo. *b. e.* *Græcus & Latinus.* *Claud.* 42. utriusque sexus. *Aug.* 100. utraque lingua, *scil. Gr. & Lat.* *Aug.* 89. *Gr.* 1. utrumque eloquentiæ doctrinæque genus. *Cal.* 3. utriusque generis artes liberales. *Tib.* 70. in utramque partem. *Claud.* 3. uterque liberorum. *Tib.* 4. utrumne. *Cas.* 80.
uterus Atiæ. *Aug.* 94.
utres inflati. *Cas.* 57.
utinam viveres. *Cas.* 80.
utique. *praesertim.* *Tib.* 47. *Cal.* 23. *Ner.* 22. & 28. *Tit.* 2.
utpote. *Aug.* 30.
utque primum. *Aug.* 8.
uti aquis. *Aug.* 82. artificio. *Gr.* 9. castris. *Aug.* 18. consiliis. *Tib.* 50. equo. *Cas.* 61. equitibus ad. *Aug.* 43. uti habitu, sermone. *Aug.* 98. hospitio. *Cas.* 73. interprete. *Tib.* 18. medicamento. *Cal.* 23. ope. *Cas.* 72. remediis. *Galb.* 3. sermone Græco. *Tib.* 71. sermone proprio. &c. *Gr.* 10. Sphinge. *Aug.* 50. valitudine prospera. *Cas.* 86. *Vesp.* 20. verbo. *Aug.* 99. versibus. *Vesp.* 23. veste. *Aug.* 73. vestitu. &c. *Cal.* 52. usus alea. *Cal.* 41. lato clavo. *Cas.* 45. magistro. *Aug.* 89. occasione. *Cas.* 30.
utilitates publicæ. *Tib.* 33.
utricularius. *Ner.* 54.
utrimque. *Claud.* 15. utrobique. *Aug.* 17.
uva duracina. *Aug.* 76.
vulgaris mulier, (*plabejæ an meretrix?*) *Vit.* 2.

vulgare. *Tib.* 66. vulgare thema. *publicare.* *Aug.* 94. vulgari. *Aug.* 70. vulgari honorem. *Aug.* 40. vulgandi libri. *Gr.* 8. vulgata cædes. *Cal.* 60. vulgatum est. *Dom.* 6. vulgata carmina. *Ner.* 39. vulgatissimum carmen. *Cas.* 49. vulgatissimæ meretrices. *Dom.* 22.
vulnerare adversum. *Cas.* 82. caput talitro. *Tib.* 68. se. *Tib.* 61. vulnerare lanceâ. *Galb.* 18.
vulnus lethale. *Cas.* 72. vulnera Reipub. *Rhet.* 5. vulnera colligata. *Tib.* 61.
vulpes pilum mutat, non mores. *Vesp.* 16.
vultures duodecim Romulo & Augusto oblatis. *Aug.* 95.
vultus nitentis. *Vesp.* 20. adductus. *Tib.* 68. familiaris. *Cas.* 78. horridus, teter. *Cal.* 50. modestus. &c. *Dom.* 18. pulcher, venustus. *Ner.* 51. tranquillus, serenus. *Aug.* 79. tristior & pædagogi. *Ner.* 37.
uxor gravis, enixa. *Tib.* 4. prægnans. *Aug.* 63. reducenda. *Dom.* 13. uxores contrectatæ. *Dom.* 11. gravidæ. *Aug.* 94. uxor in stupro generi comperta & dimissa. *Tib.* 35. uxorem intactam & virginem dimittit Augustus. *Aug.* 62. uxores liberorum quærendorum causa quas & quot vellet ducere, legem ferri jussit Cæsar. *Cas.* 52. uxores intervisere legatis Romanis interdictum. *Aug.* 24. uxorium nomen. *Cal.* 25. uxoria ornamenta. *Aug.* 35.
Υγίαινε πάτερ, υγίαινε μήτηρ. *Ner.* 39.

X.

X Enophon citatus. *Cas.* 87.
Xerxem æmulatur Thrasyllus. *Cal.* 19.
xyſti in prætoriis. *Aug.* 72.
xyſtici. *Aug.* 45. *Galb.* 15.

Z.

Z Eno quidam Tiberii victor. *Tib.* 56.
Zenodotus cor. *Gr.* 11.
zona aureorum plena se circumdat Vitellius. *Tit.* 16.

F I N I S.

1870
The first of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The second of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The third of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The fourth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The fifth of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The sixth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The seventh of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The eighth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The ninth of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The tenth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The first of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The second of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The third of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The fourth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The fifth of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The sixth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The seventh of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The eighth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The ninth of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The tenth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

